XLIX
G
9

BIBLIOTECA NAZ
Vittorio Emanuele III
XLIX
G
9
NAPOLI

CISTERCIENSIVM SEV VERIVS ECCLESIASTICORVM ANNALIVM A CONDITO CISTERCIO;

TOMVS SECVNDVS:

Continens ab Anno. M.C. XLV. vſque ad M.C. LXXIII.

EXCELLENTISSIMO PRINCIPI, D.D. GASPARI GVSMANIO, Comiti Oliuarenſi, Duci Sant-Lucarenſi, PHILIPPI IV. Achati longè fidiſſimo.

Auctore FRATRE ANGELO MANRIQVE, Burgenſi, Ciſtercienſis familiæ, in alma Hiſpaniarum obſeruantia, Generali emerito, PHILIPPI IV. Regis Catholici, à ſacris concionibus, & in Salmanticenſi Academia, ſcientiarum omnium principe, ſacræ Theologiæ primario Antecesſore.

LVGDVNI,

Sumpt. HÆRED. G. BOISSAT, & LAVRENTII ANISSON.

M. D. C. XLII.

NAPOLI

EXCELLENTISSIMO PRINCIPI,
VTRIVSQVE ORBIS ADMINISTRO
SAPIENTISSIMO, DOMINO

D. GASPARI GVSMANIO,
COMITI DVCI, PHILIPPI IV.
ACHATI LONGE FIDISSIMO.

POST primum Ciſtercienſium Annalium Tomum, potentiſſimo Regi dicatum, ſecundus ſequitur, ſecundo ab ipſo, & ſub ipſo conſecrandus: ideo debitus tibi, INCLYTE GASPAR, velut vnico Athlanti ſub MAGNO IOVE, cui vniuerſum vtriuſque orbis imperium, ſibi à Deo commiſſum, ſecurus imponit, aut humeris portandum, aut (quod omnino maius) mente regendum. Debitus item duplici alio titulo, ex materia nimirum, & ex authore; hoc, quia tuo; nam empto beneficiis,

& quod emis, poſsis dicere iure tuum:

illa, quia vtramque militiam præſefert, Calatra-

uenſem, & Sant-Iulianæam (vulgo DE ALCANTARA) quarum priorem in ætate teneriori, poſteriorem grandæuior hodie illuſtras; Ciſtercienſi familiæ addictus, atque in eam cooptatus duplici voto: duplici, inquam, ſolemni profeſſione: cui tot aliis vel ſimplici adhæſiſſe, pro magno fuit. Ergo, quæ Cæſaris ſunt, Cæſari damus. Vtinam digna Cæſare! æternùm perennanda ſub tanto nomine. Vade, Excellentiſſime Princeps, & Regi noſtro te Deus ſeruet incolumem, Regem tibi; atque vtrumque Orbi, & Eccleſiæ. Salmanticæ Idibus Aprilis anno 1640.

LECTORI BENEVOLO.

EN tibi, Lector ſecundum Annalium Tomum : & quos Eccleſiæ, ex Bernardo, hactenus dixi, quia in Eccleſia nihil magnum ſine Bernardo ; ex Ciſtercio deinceps vniuerſo, potiori iure Eccleſiaſticos appello : quippe, ſeu Petri attendas ſucceſſores, tam qui rexerunt, quàm qui recuſarunt ; ſiue ſub ipſis inferiores Præſules : ſeu bella mauis, ſub vtroque axe ſuſcepta aduersùs infideles ; ſiue firmata inter Principes Chriſtianos concordiæ, & pacis fœdera, ſiue gentium prouincias ad fidem tractas, ſiue extirpatas hæreſes, & ſchiſmata, ſeu legatias initas per totum orbem ; ſeu tandem alia quæuis illuſtria quæras ; per ducentos, & eis ampliùs annos, Ciſtercium ferè vniuerſa Eccleſia fuit. Ingens haud dubiè patebat nobis campus, ſi modù expeditioribus ; ſi non aliis ſtudiis implicatis inſpiciendum ſeſe magis præberet, quàm peragendum.

Sed nos hoc opus nobis ſolis cœpimus. nec ſcribere in principio animus erat, ſed colligere tantùm, & colluſtrare : vt, quæ ex notitia præteritarum rerum in ſuo cuique ſtatu, prudentia cum ætate venire ſolet, compenſaretur ſtudio ; & qua liceret, ætatem anteiret. Aliàs (vt Marcus Tullius ſcriptum habet [a]) *neſcire quid, ante quàm natus ſis, acciderit, id, eſt ſemper puerum eſſe.* Et Diodorus [b] : *Seniorum conſilia, quos longa ætas prudentiores effecit, laudantur à iunioribus. At hos tantò antecellit hiſtoria, quantò plura exempla rerum complectitur diuturnitas temporis, quàm hominis ætas.* Hæc ſupplementa dierum ad prudentiam, ab ipſo tyrocinio, ſimul & ſtimulos veræ pietatis per exempla quærentibus ; mox inter ſeuioris æui curas, hiſtoriæ diuerticula, veluti laxamenta, ſuſpirantibus ; tandem labore aſſiduo datum eſt, vt multa nobis ſuppeterent materia, ex qua ſtructura Annalium, ſi modò otium daretur, perfici poſſet.

a *Lib. 2. de orat.*
b *Lib. 1. antiquit.*

Verùm creſcentibus in dies in immenſum aliorum, tùm ſtudiorum, tùm adminiſtrationum, obligationibus, quod vnum licuit, ligna, ferrum, lapides, id eſt euentus, loca, perſonaſque, & verioris hiſtoriæ firmas compages, inſtrumenta, inſcriptiones, & epiſtolas vndequaque collectas, in annos tantum retuli : certè dolare, diſponere, coniungere, & (quod vltimum erat) exornare, mihi non tam non libuit, quàm non vacauit. Magnarum rerum aliquando cauſas pertranſeo, res ipſas leuiter, curſimque tranſcurro ; earundem ſeriem nonnunquam intermitto ; interdum etiam ad minima deſcendendo ; prout vel illa ab authoribus omiſſa, vel hæc notata inuenio ; illud, dum nihil dubium ſcribere audeo, neque Prophetam ago, ſed Hiſtoricum ; hoc, dum nil certum non amplector. Et eſt religio in ſacris his hiſtoriis nihil omittere : nam vt ait Philoſtratus [c] *vbi Deorum conuiuium eſt, ingens cura miniſtris eſſe debet, ne qua etiam minima ambroſiæ particula, ſi fortè ceciderit, pereat.*

c *In vita Apolon.*

Quod mendosè olim gentes antiquis vrbibus, id verè Chriſtus indulſit familiis ſacris : *vt humana Diuinis miſcendo* (ait Liuius [d]) *primordia ſua auguſtiora facere poſſent.* Adoleuit Ciſtercium inter miracula, inter reuelationes ; atque hæc ipſa in tantum excreuere, vt humanis omninò prætermiſſis, antiqui Patres (author Exordij, Cæſarius, aliique) ſola diuina memoriæ commendarint. Ergo ex his nihil mihi perire volui ; non quaſi ſingulis indubitata fides ſubſit, nam id ingenuè fateor, cum humano nitatur teſtimonio, quod falli poteſt etiam cùm non fallit : ſed quia non alia certior inter homines : & vt idem, qui ſupra, ait Philoſtratus, *indiſciplinati animi eſt maiorem certitudinem in aliqua re quærere, quàm eius natura patiatur.* Eſto aliquid horum non ſit verum ; at cum à veris diſcerni non potuerit, ne verum taceretur, dicendum fuit.

d *In præfatione.*

In reliquis, quod ad veritatem attinet, quæ primas ſemper in hiſtoria tenere debet, nihil mihi permiſi : quippe ex perſonis, ex locis, ex temporibus, ex fide dignis teſtibus diſcuſſam, curaui in quantum potui ita producere, vt neque vitia (ſi quæ irrepſerunt noſtris) aliis impingerem ; neque alienas eis laudes arrogarem, aut aliquid ad veram gloriam adderem, per quod cætera poſſent ſuſpecta reddi. Non vnquam mihi Vopiſci ſententia placuit, qui omnes omnium virtutes tantas eſſe, quantas videri, qui eas ſcribunt, volunt, Saluſtio, atque aliis productis teſtibus, probat. Neque imitandos authores illos cenſeo, quibus is vnus labor, vt quicquid præclarum in orbe

geſtum eſt, ab illis ſolis, quos ſcribunt, patratum probent. Mendicent alij, quibus deſunt propria merita; Ciſtercium intermittat magis, quæ alij colligant.

Et quidem multa à nobis intermiſſa, quantumcunque inuitis, neceſſe eſt; quæ, ô vtinam! alij ſuperaddant: nam qui ex profeſſo Ciſtercij hiſtoriam ſcribant, inter antiquos, nullus; inter recentes, pauci; hique nulla ratione temporis habita, atque exigua notitia, nec plena fide. Exteri authores ea ſolùm memorant; quæ argumenta concernunt, de quibus ſcribant; & vt multa tradiderint de noſtris, quia vix quid ſine noſtris; manca tamen ea omnia, mutiláque: quippe ab aliud agentibus; neque Ciſtercium, ſed ſua quiſque curantibus, inſinuant magis quàm produnt, quoſcunque narrant. Et nihilominus, aliis deficientibus, ex eorum fragmentis, vtcunque iunctis, Annales Ciſtercienſes texendi erant. Porro ex authorum immenſa multitudine (vt verum fatear) alius alio plures, nemo hactenus omnes videre potuit; ſed neque in his, quos vidit, qui plures vidit, nihil præteriiſſe facile fuit. Itaque nobis inter inuia ſaxa, & rupes, aperuiſſe viam, ſatis, ſuperque: ſternere, dilatare, atque producere, aliorum linquimus ſtudio perficiendum. O ſi multi idem opus retractarent, corrigerent, augerent! O ſi ad tempora noſtra pertingentes, poſt ortum, & meridiem, quorum nos alterum in his duobus Tomis, alterum totidem aliis proſequemur; veſperam, & occaſum ipſi producant (nam ſenſit etiam occaſum Ciſtercij ſol, & rerum viciſſitudines expertum, nihil firmum in humanis, exemplo fuit.) O ſi, inquam, poſt veſperam, occaſum metientes calamo, & inde ad nouum ortum regyrantes, in quo vtcunque verſamur, qui modò viuimus, omnia inter ſe conferre, nec ſolùm incrementa, & decrementa radiantis huius Lunæ, ſed vtrorumque cauſas palam facere, & demonſtrare valeant, velut in ſpeculo, non illa tantùm, quæ Liuius [c] in Romanis exoptaſſe videtur, ſed quæ deſperat. *Ad illa* (inquit) *mihi acriter intendat, quæ vita, qui mores fuerint, per quos viros, quibúſve artibus, domi, foriſque, & parta, & aucta gloria? Labente mox paulatim diſciplina, quàm diſſidentes mores? Deinde, vt magis, magiſque lapſi ſint? Demùm, vt ire cœperint præcipites; donec ad ea tempora, in quibus nec vitia, nec remedia pati poſſumus, peruentum eſt.* Hæc ille de Romanis: ſed noſtri addant, qualiter morbis remedia præualuerint? Vt poſt longam, & fœdam defectionem, rurſus ad Patrum veſtigia reuerſi ſimus? Atque eò ſaltem progreſſi, vt non magis degeneres à primis, quàm poſteriores præcellere videamur? O faxit Deus! atque hanc ipſam, vtcunque reſtitutam, primitiui Ciſtercij antiquam faciem altè promoueat, & ad ſua principia redire faciat! Hæc pro nunc ſatis admonuiſſe meum lectorem. Reliqua, ſi quæ occurrent, vel in Annalibus, prout occaſio ingruerit, vel in duobus aliis, quos iam abſoluimus, hiſtoriæ eiuſdem Tomis, præloquemur. Vale.

c *Vbi ſupra.*

FACVLTAS

FACVLTAS REVERENDISSIMI GENERALIS.

NOS Magiſter Frater Michael Belcan, Ciſtercienſis Ordinis in alma Hiſpaniarum Obſeruantia Generalis, &c. Cùm ſecundus hic CISTERCIENSIVM ANNALIVM Tomus à Reuerendiſ. Patre, nobiſque in Chriſto chariſſimo, Magiſtro Fratre ANGELO MANRIQVIO, noſtræ familiæ Generali emerito, PHILIPPI IV. Hiſpaniarum Regis Catholici à ſacris concionibus, & in Salmanticenſi Academia veſpertinæ Cathedræ Theologiæ Antecessore, ſumma cum cura, & ingenij perſpicacia, atque omnigenæ eruditionis ſtudio elaboratus exiſtat, & grauiſſimorum Magiſtrorum eiuſdem Ordinis (vt moris noſtri eſt) cum eximiis encomiis approbatus; non ſolùm vt in lucem prodeat, quantum in nobis eſt, facultatem concedimus; ſed etiam Authorem eius hortamur, rogamúſque, vt & perfectos, ſi quos alios habet, Tomos quantocyùs edat; & qui ſequuntur, quantum aliæ ipſius occupationes permiſerint, perficiat, ad gloriam Dei, & totius noſtræ familiæ. Datum in noſtro Collegio Salmantino, die Martij 8. anni 1637.

M. Frat. MICHAEL BELCAN, Generalis.

De mandato Reuerendiſſimi P. noſtri Generalis,

Fr. BARNABAS DE VILLA, Secret.

Magiſtri Fratr. Lupi de Cauañas, Ciſtercienſis Obſeruantiæ in Hiſpaniæ Regnis Generalis Viſitatoris, Cenſura, & approbatio.

EX commiſſione Reuerendiſſ. Patr. Magiſt. Fratr. Michaelis Belcan, Ciſtercienſis Obſeruantiæ in Hiſpaniæ Regnis Generalis Reformatoris, vidi *Tomum hunc ſecundum Annalium Ciſtercienſium*, per Reuerendiſſ. Patrem noſtrum Magiſtr. Frat. ANGELVM MANRIQVE Sacræ Theologiæ in Primaria Cathedra Salmanticenſis Academiæ profeſſorem, Regiumque pro orationibus ſacris Concionatorem, omni, qua poteſt, elaboratum induſtria; ingenio, & arte compactum: cuius mira, & inenarrabilis pulchritudo videntium proculdubio rapiet oculos; cuius mellea ſuauitas, argura ſtyli breuitas, ſententiarum profunditas, conceptuum altitudo, legentium ora intenta ſtare faciet: promptaque in eo rerum omnium copia, ſeries congeriéſque, maximam cunctis voluptatem ſine ſatietate præſtabit. Quid enim aliud (vt verum fatear) in Republica noſtra, vel ad vtilitatem fructuoſius, vel ad dignitatem amplius, vel ad Orbis famam pulchrius, atque omnium gentium, totiuſque Eccleſiæ notitiam, maius, illuſtriúſve, poterit inueniri? Indigeſta ſanè hæc, & operoſa Ciſtercij moles, vires omnes deprimebat humanas; immenſúſque iſte tantorum orbis ſyderum Angelicum præſtolabatur ſpiritum, qui in axe ſuæ virtutis illum volueret, regeret, & rotaret; qui huius libri ſignacula aperiret, reuelaret arcana, & præclara, quæ incuria temporum, tenebroſúſque obliuionis turbo, monumenta poſſederat, à tenebrarum poteſtate redimeret. Tantum decet artificem palma auctoris. Hic ergo meritò decantet laudes, canat trophæa, Ciſtercij glorias prædicet; illuſtriúmque, qui in eo floruere, virorum, magnalia mundo intonet: & eorum, qui in hac carne poſiti, Angelicam æmulati ſunt vitam, Angelus, populis, virtutes annuntiet. Germinauit, ediditque mundo ſacer iſte Ordo per tot ſæcula viros, qui cæleſtis auctoritate doctrinæ, ac vitæ ſanctimonia, & puritate, vniuerſam Eccleſiam, totúmque orbem, mirificè condecorarunt. Germinet ergo & ipſe ſapientem filium, qui gloria Matris ſit. Suſcitet Deus ſpiritum ex tot, tantiſque huius almæ familiæ alumnis, qui ipſam, ſplendidiſſimum ſæculorum iubar, apertæ veritatis radiis illuminet; qui, quanta hodie perſeueret in orbe, propriæ vitæ demonſtret exemplis; quanta ſemper extiterit, ſuis faciat manifeſtum ſcriptis. Hinc ſupremam æternitatis gloriam ſcripta ſibi meritò vendicarunt. Sicut enim illius, ſoliuſque propriiſſimum eſt, rem, quæ talis eſt, omni ſiſtere durationi præſentem: eodem propè modo ſcripta in vna, eademque nouitate, ac perennitate perſtantia, & quaſi ad præteritum potentiam habentia, res ipſas omni reddunt tempori, & ætati præſentes. Quis nimiè ſatis commendare ſufficiat? abſolutiſſimum opus hoc vndique eſt, vndequaque perfectum. Quis ardentem authoris animum, Zelúmque, quo ipſum eſt aggreſſus, dignè valeat admiratione ſuſpicere? Laborem improbum in inueſtigando, facundiam in dicendo, ingenium velox, præcelſam mentem, acrem, & (vt ita dicam) volucribus flammis ſemper accenſam; quis vnquam debitis celebrabit præconiis? Spirat operi, quam impreſſit moribus, maieſtatem, ſuæque omnigenæ ſapientiæ vera effigies, hoc opus, hic labor eſt; quem vulgari ore laudaſſe penè piaculum etiam putem: Sed in eo, quod in Deorum ſimulachris facit eloquentia, hoc idem facere neceſſe agnoſco; quorum, vbi capita floribus redimiri non poſſunt, corona ſtatuitur ad pedes. Cúmque ipſe in ampliſſimo huius orbis theatro tantum inter ſuper eminet omnes, ſufficiet ſolus ipſe ſibi, qui omnia omnibus ſcientiis factus eſt; & Angelico laureatus ſpiritu ſcriptis poterit coronari ſuis. Prodeant ergo veritatis præſeferentia lucem, vt luceant omnibus, qui in orbe ſunt, glorificentque Deum, qui tanta fecit in Ciſtercienſi populo ſuo. Datum Matriti 7. Idus Ianuar. anno 1637.

Frater LVPVS DE CAVANNAS.

APPROBATIO.

IOANNES-CLAVDIVS DE VILLE, in Sacra Theologia Magiſter, in Eccleſia Sanctæ Crucis Cuſtos, & D.D. ALPHONSI DV PLESSIS DE RICHELIEV, Eminentiſſimi Cardinalis, ac Reuerendiſſimi Archiepiſcopi Lugdunenſis, Vicarius Generalis Subſtitutus fidem facimus, viſum à nobis Librum, qui inſcribitur *Annalium Ciſtercienſium Tomus ſecundus*, à R. P. ANGELO MANRIQVE, nihilque in eo ab Eccleſiæ Catholicæ, Apoſtolicæ, & Romanæ fidei, Sanctorúmque Patrum ſana doctrina alienum contineri, Lugduni die 20. Iulij 1641.

PERMISSIO.

REVERENDI P. ANGELI MANRIQVE, *Annalium Ciſtercienſium Tomum ſecundum* typis mandari & in lucem edi hac in vrbe Sumptibus LAVRENTII ANISSON Bibliopolæ Lugdunenſis, Ego Regis in Præfectura Lugdunenſi Procurator non impedio, die 24. Iulij 1641.

PVGET.

CONSENSVS.

VISO Procuratoris Regis conſenſu hunc Librum typis mandari LAVRENTIO ANISSON concedimus, & ne quis vltra conceſſam facultatem denuo excudat prohibemus, Lugduni die 24. Iulij 1641.

SEVE.

INDEX

INDEX
ANNORVM ET CAPITVM
SECVNDI TÓMI.

Ieſu Chriſti annus 1145.
Ciſtercij annus 48.

CAP. I. 1. ARNALDVS redux in Eccleſiam plebem concitans, 2. mortis Lucij ſecundi occaſio fuit. 3. Eugenij electio. 4. Sanctitas, 5. & peritia rerum infuſa, 6. conſecratio, 7. & conſtantia in occaſionibus. 8. Arnaldiſtarum rabies; 9. in Dei gloriam, & Eugenij laudem cedens.

II. 1. Bernardus prior ad Eugenium Papam ſcribit. 2. De eius poſt electionem ſilentio queritur. 3. Boni Pontifici onus, & munus explicat, 4. pericula intimat, 5. pro Archiepiſcopo Cantuarienſi rogat, 6. ab auaritia, eóque in quoſcumque malos, exoptat liberum, 7. & mortis ſuæ memorem, 8. in quo tacitè contra Eboracenſem intruſum pro Henrico. 9. Demùm ad Cardinales admirans primùm, 10. mox rem altiùs perpendens; 11. Deinde timens, & ſuadens, & ſancta illi, & ſalubria conſilia ſuggerant.

III. 1. Arnaldus Brixianus vrbem ingreditur, 2. plebem concitat. 3. Eugenius dans locum iræ, Viterbium adit. 4. Ibidémque Armeniorum legatos excipit. 5. Publicæ legationis cauſæ, 6 priuatæque. 7. Qualiter à legatis Armeniæ viſus. 8. Comparatus Gregorio. 9. Quæſitus ex Scotia, Angliaque, 10. at non penitus à litigantium ſurreptione immunis 11. Prima per eum creatio Cardinalium, 12. cum præcautione vlterioris ſubreptionis: 13. non tamen ſtatim, ſed poſt tempus adbibenda.

IV. 1. Eugenij pro fidelibus Orientis ſolicitudo. 2. Ludouici conſilium. 3 Pontificis litteræ, 4. quæ ſtatum rerum pandunt, 5. hortantur fideles: 6. militaturos ſub patrocinio Petri ponunt. 7. Priuilegiis, 8. & indulgentiis cumulant. 9. Colloquium Vizeliacum, & cruce ſignatorum in ipſo Syllabus 10. Romani pacem petere coacti: 11. Cum ramis, Hymníſque Eugenium ſuſcipiunt.

V. 1. Bernardus à Theobaldo Cantuarienſi ſólicitatus, 2. contra Guillelmum Eboracenſem ſcribit. 3. Eugenium ad depoſitionem eius hortatur. 4. Vafricies hominis, 5. & Bernardi tertia epiſtola: primùm confirmans in bono, 6. mox etiam prouocans, 7. atque Innocentium à calumnia vendicans. 8. Dein ex ſacrilegiis irritatior, irritantiórque: 9. Tandem in ſede ſublimatum Henricum videt 10. Præmonſtratenſes præpoſiti in Abbates ab Eugenio creati, 11. & priuilegium ad litteram productum.

VI. 1. Rualenus ad Eugenij inſtantiam ipſi ſuffectus 2. Bernardo Patre dolente, ſed obediente; 3. qui tamen, ipſo pertinaciùs recalcitrante, 4. ſcribit ad Eugenium. 5. Is ad Bernardum ſeueriùs, 6. tunc Pater Sanctus ſilentium ſibi imponit; 7. mox Rualeno: 8. qui nihilominus non diu manſit in præfectura. 9. Gaufredus Claræuallis Prior Epiſcopatum penitùs recuſat. 10. Sed in hoc dubitata ratio temporis.

VII. 1. Abbate quodam per Rainardum patrem depoſito, 2. Conuentus eius Ciſtercium proficiſcitur, reſtitutionem ipſius impetraturus. 3. Petrus Mauricius pro Abbate, & conuentu ſcribit. 4. Reliqua in dubio, & coniecturis expoſita. 5. S. Ioannis Valentini Epiſcopi obitus. 6. quibus præſentibus? quo etiã anno, & die 7. Circumſtantiæ notabiles. 8. miraculum, 9. quod plura alia in breui ſunt ſecuta. 10. Celebritas, & Ioachimi Abbatis natalis hoc ipſo anno. 11. Inſignis pietate, & doctrina B. Conſtantinus, eiuſque elogium.

VIII. 1. B. Viri Humbertiglorioſus obitus; 2. in quo Bernardus ſermonem ad fratres habet. 3. Modeſtiam viri, humilitatémque, 4. ſed & zelum, 5. prudentiámque collaudans, 6. atque ipſum Chriſto comparans, 7. deinde alloquens, 8. & dolens de eius morte, 9. ſepulchrùm,

pulchrum, & memoria ſanctitatis, 10. explicatus à Bernardo Pſalmus, *Qui habitat.* 11. & frater quidam turbatus aſtutia dæmonis.

IX. 1. Nicolaus ambit admitti in Clarauallē 2. quâ occaſione. 3. Conuentum primùm, & per eum Bernardum decipit; 4. ſcribit ſenioribus, 5. affectum ſuum perpendens, 6. & Claramuallem ad Cælum vſque extollens, 7. ſe ibidem admitti ſupplex expoſcit. 8. Theobaldum Priorem ſecum trahit. 9. Nec retardatur ab Arremarenſibus. 10. Theobaldi retroceſſio: 11. Burchardi ad Nicolaum congratulatio. 12. Nicolai faſtus. 13. & deducta ex epiſtolis ipſius ratio temporis.

X. 1. Chronologia fundationum præſentis anni. 2. Abbatia Placenſis, & Grandicenſis. 3. Otremburg, & Gouornia, ſiue VVeburnia. 4. Cella-Miſnenſis longè ante prophetata. 5. Pomuch, ſeu Nepomungum, & Redageshauſem. 6. De Perſenia in Gallia. 7. Stella, & Triſagium. 8. Parrea. 9. Mellerium, & Fons frigidus remiſſiuè, 10. neque aliter Andreouium, & S. Petrus de Aquilis. 11. Demùm de quodam Monialium Monaſterio. 12. Item de alio, dotatio loci, 13. & pro Monialibus, 14. aliaque quædam remiſſiuè.

Ieſu Chriſti annus 1146.
Ciſtercij annus. 49.

Cap. I. 1. Petrus Mauricius Eugenium Papam adit, 2. in reuerentiæ oſtenſionē, & charitatis: 3. Bernardus pro eo ad Pontificem ſcribit, 4 grauem epiſtolam. 5. Pericula itineris; 6. & Petrus ab Eugenio gratè ſuſceptus. 7. Diffidia Italiæ, 8. & eorum cauſa latens. 9. Legatio Petri ad reformandam pacem: 10. Atque eius ad Pontificem recurſus conatu irrito.

II. 1. Balduinus in Sardinia legatus, 2. ſanctè obdormit. 3. Sequuta viſio, 4. cuiuſdam Sacerdotis, 5. de ipſius purgatorio, 6. propria videntis morte comprobata; 7. in qua notata quædam. 8. Delatus Aurelianenſis præſul ad Eugenium, 9. & quædam alia de ipſo, ſed remiſſiuè.

III. 1. Secunda Eugenij fuga, & eius cauſa. 2. Monachi Sancti Sabæ verberati, humaniſſimè ab ipſo recipiuntur. 3. Sancti Bernardi epiſtola ad Romanos, 4. excuſans primùm, 5. mox dolens, 6. inde obiurgans. 7. & deteriora timens, vel ex præteritis, 8. demùm conſulens, & ſuadens, vt reſipiſcant, 9. alia ad Conradum, 10. vt Pontifici aſſiſtat 11. contra rebelles.

IV. 1. Concilium pro expeditione Hieroſolymitana Carnoti indicitur, 2. ad quod Bernardus inuitat Petrum Mauricium, 3. ſua præſentia negotium promoturum. 4. Mauricij litteræ rem primùm expendentis, 5. exinde collaudantis zelum Bernardi, 6. Demum excuſantis ob Comitia Cluniaci celebranda eodem die. 7. Bernardi in Ducem exercitus electio, 8. & Rege coronato, 9. etiam opus. 10. Litteræ ad Eugenium, 11 eximia fides. 12. Demum quid Sanctus de ſua hac electione.

V. 1. Eugenij ad Bernardum Patrem mandata, 2. atque ipſius obedientia, tum Barcelliaci, 3. tum per totam Galliam inſigni fructu. 4. Litteræ ad vniuerſos Germaniæ populos, 5. inſtillantes virtutem, 6. atque animos infundentes ab ipſa laude, 7. aliæ eius nomine Nicolai Arremarenſis. 8. Reformata per Sanctum pax Lingonis, 9. & deducta, ex circumſtantia famis, ratio temporis

VI. 1. Eugenius cunctas Chriſtiani orbis nationes contra infideles concitat; 2. contra Paganos; Danos, 3. & Saxones: 4. felicius longè Hiſpanos, & Ianuenſes. 5. Præmonſtratenſibus prouiſum opportunè, 6 Sanſonis Archiepiſcopi Rhemenſis tranſgreſſio adhùc incerta. 7. Bernardi dolor de cenſura lata in ipſum. 8. Epiſtola ad Eugenium; excuſans factum, 9. & periculum imminens exponens, ni retractetur.

VII. 1. Iudæorum in Anglia flagitium atrox 2. Petri venerabilis epiſtola, & 3. prædicatio Rodulphi contra eoſdem, 4. querelæ Epiſcoporum per litteras inſinuatæ Bernardo Patri, 5. ipſiu reſponſum, 6. pium, ſeuerùmque. 7. Tum ad alios pro Iudæis inſerta clauſula, 8. & contra Pſeudo apoſtolos. 9. Emendata Baronij coniectura.

VIII. 1. Bernardi in Germaniam aduentus, 2. tempus præfixum: 3. & fructus, ex Radulfi conuerſione. 4. Geſta ab eo ad VVormatiam, 5. & Francofordiam, 6. inde diſcedens Hildegardem virginem viſitat, 7. & ſacra xenia vltrò, citroque donat, & accipit. 8. Epiſtola Hildegardis ad Bernardum, 9. & reſponſio Bernardi Patris ad ipſam.

IX. 1. Bernardus a Conſtantienſi Epiſcopo deductus, 2. & quibus ſociis, 3. & quâ frequentia miraculorum, 4. Friemburgum

gum primùm 15. Inde ad oppidum aliud, 6. ingenti populorum frequentia: 7. Mox Conſtantiam venit. 8. Vbi Henticum conuertit, 9. & quo miraculo. 10. Hinc Baſileam, Argentinámque profectus. 11. Magiſtrum Alexandrum de Colonia, 12. quantumuis renitentem, traxit à ſæculo.

X. 1. Bernardus Spiræ natale Chriſti celebrat, 2. vbi publicè primùm, mox priuatim, 3. ſed adhuc renitentem Conradum verbo aggreditur. 4. Concurſus populi. 5. Conradi reuerentia, 6. & S. Pater Virginem ſalutans, cunctis audientibus ab ea reſalutatus. 7. Vtriuſque verba, 8. & quid de lacte Virginis: 9. deuotio populi, 10. & ſecundæ, 11. ac tertiæ feriæ miracula, 12. ſed nihilominus multa eſſe præterita.

XI. 1. Eugenius Papa Tiburi diſcedit: 2. Gilberti Diaconos in ipſum deponentes ad Conciliū admittit? 3. geſta in itinere, 4. reſtituta Tornaco Cathedra Epiſcopalis, 5. Creati Cardinales, 6. & Nicolaus ad conuertendam Noruegiam miſſus. 7. Bernardi obitus, 8. & ſucceſſor præuiſus ante ſeptennium. 9. Godefridi Prioris fælix mors. 10. Subrogatio Reineri, 11. & coniectatum de illius Epiſcopatu. 12. Demum Henricus Epiſcopus Trecenſis aſſumptus ex Morimundo.

XII. 1. Chronologia Eccleſiarum præſentis anni. 2. Heſmerich dubia, ſed clarior Alderſpachium, 3. & dictum de illius Eccleſiæ conſecratione. 4. Columna Tiſdaregh, & Liſa. 5. Lapis S. Michaelis, Illariáque ſiue VVillersheimium. 6. Boxeleya, Caſtaneola, & de Pomuch. 7. Alba Spirenſis Trinomia, Sedith, & Linda. 8. Sanauallis, ſiue de Fulina. 9. Tres Beatitudines. 10. Omnes in Hybernia. 11. Verola in Hiſpania, 12. & variæ eius notitiæ.

XIII. 1. Villarienſis Monaſterij encomia, 2. & prima fundatio, 3. per monachos tranſmiſſos ex Clarauallе. 4. Situs prioris loci, & incommoditas, 5. primi Abbatis. Laurentij laudes, 6. ceſſio, ſubrogatio Gerardi, 7. per quem Bernardi auſpiciis, tranſlata domus, 8. per plures annos ſub temporalium inopia perſeuerauit. 9. Deſcriptio loci, & ſummatim de Sanctis Villarienſibus.

XIV. 1. Sancti Iuſti initia per duos milites in ſæculo amicos, 2. ſed mox religioſiori adſtrictos vinculo. 3. Donatos loco, 4. atque auctos priuilegio Alſonſi Imperatoris. 5. Tum, aliis viris illuſtribus ſuſceptis, 6. exemptione donatos, 7. immunitatéque. 8. & pingui ab eodem Alphonſo donatione. 9. Admiſſo dein Ciſtercio, per annos aliquot ſub Fonte viuo manent, 10. ad Caſamirum inde, 11. authoritate Honorij tertij titulo filiationis: 12. Demùm ad Superadum, media vnione, atque in membrum illius tranſituri.

Ieſu Chriſti annus. 1147. *Ciſtercij annus.* 50.

Cap. I. 1. Eugenius Pariſiis ſuſceptus à Ludouico. 2. Canonicos Sanctæ Genoueſæ rebelles mulctat; 3. regulares inducens, 4. de quibus B. Ioannes Maclouienſis, 5. eiſdem proprias leges obſeruandas ſtrictè præcipit. 6. Cardinales de latere legatos in Syriam deſtinat, Gallis, atque Germanis adſtitutos. 7. Abbatem Præmonſtrati Pariſios vocat, 8. pacem inter Præmonſtratenſes, & noſtros reformaturus. 9. Quid adhæc Abbas. 10. Nec ſtatim pax ſequuta, 11. epiſtola ad Ianuenſes contra Almeriæ paganos in Hiſpania; 12. & claſſis valida ab eiſdem præparata.

II. 1. Bernardus poſt ſolutam Spiræ curiam, 2. primum VVormatiæ, 3. dein ad Confluentiam: 4. mox Coloniæ, 5. miraculis coruſcans. 6. Ibi Clericis ſeorſim prædicauit: 7. & quam ob cauſam. 8. Deinde populo. 9 Argumenta concurſus ſupra conſuetum.

III. 1. A Colonia diſcedens S. Pater. 2. Aquiſgranum. 3. Traiectum deinde pergit: 4. mox Leodium, 5. vbi ad Clerum ſermonem habiturus præmittit miraculum, 6. quod plura alia ſequuntur, 7. & præuio oraculo, conuerſio vnius Canonici: 8. Afligemij ſalutatur denuò à Virgine, 9. expeditus, & diſtinctus vterque fauor, 10. ac demùm prophetia Sancti de Bello prato: 11. atque actum de Monaſterij Almæ reformatione.

IV. 1. Adamus Ebracenſis, ex Bernardi præſcripto, crucem prædicat: 2. quâ, & Ottonem, & illuſtriores Germaniæ Principes ſignat, 3. perpenſa quædam de familia Ciſtercienſi, 4. & de efficaci Adami prædicatione. 5. Bernardus interim Leodio diſcedens. 6. Gemblacum viſitat: 7. mox Villarium, 8. dein Montes Annoniæ, & Valencenas, 9. Cameracum prærereà. 10. Clarus miraculis. 11. Demùm Vallcellas, Laudunum, atque Rhemos,

V. 1. Rex

V. 1. Rex Ludouicus Bernardo patri occurrit, 2. & Godefridus Epiſcopus Lingonas, 3. plura Sancti miracula in Campania, 4. queis noua addita, 5. & vſque ad Claramuallem continuata, 6. quo tandem cum duabus Nouitiorum turmis regreſſus eſt, 7. quæ illæ? 8. epiſtola prioris ad remanentem, 9. tarditatem obiurgans, 10. diuitias exprobrans, 11. & tandem ad reddenda vota inuitans, 12. correctus librariorum error ex epiſtola; 13. atque obiter alia inde deducta.

V I. 1. Conuerſio Arnulphi, & primùm ratio temporis, 2. votum cum B. Bernardo communicatum, 3. confirmatum oraculo, & ſocio, 4. quid de viro Bernardus? 5. & quid cum illo? 6. repromiſſa ſalute, quæ nullis purgatorij pœnis retardaretur. 7. Sancti Raynaldi aduentus in Claramuallem, 8. atque ob id perſequutio. 9. Algorus ex eadem domo aſſumptus ad Curienſem Eccleſiam, & eius laudes.

V I I. 1. Bernardus pater vix redux in Claramuallem, ad Concilium Stampenſe vocatus à Ludouico, 2. egreſſus domum miraculis coruſcat, 3. quæ in vicis proximis, 4. mox ad Caſtrum Barrum. 5. Dein in diœceſi; 6. & vrbe Tricaſina, 7. multiplicata, 8. per totum etiam iter, 9. increbuerunt.

VIII. 1. Conuentus Stampenſis acta ſummatim dicta, 2. à quo Bernardus diſcedens toto itinere, 3. quin & Senonis, 4. & Antiſiodori claret miraculis, 5. dictum obiter de Concilio eiuſdem vrbis, 6. & de negata Placentinj electi confirmatione. 7. Tum ſalutato Hugone, Bernardus redux, 8 per Moliſmum, 9. beneficia multa conferens, 10. tandem reuertitur in ſuam Claramuallem.

IX. 1. Alfonſus Rex expugnaturus Scalabim, votum Deo, & Bernardo patri conſecrat. 2. Bernardus ei victoriam repromittit, quam prece promouet, videt, & annunciat in Clarauallе, 3. ratio temporis, 4. & epiſtola Regis ad Bernardum, 5. per fratrem miſſa, 6. tùm Bernardi ad Regem, 7. illuſtri prophetia, impleta proximo ſeculo.

X. 1. Interpellatus Bernardus contra Gilbertum, 2. in quem Baronius refert quæcumque geſta. 3. errores hominis. 4. Concilij acta ex Ottone, 5. ex Godefrido, 6. remiſſa cauſa ad Concilium generale: 7. & quæ ab Eugenio præcauta, ne differretur.

XI. 1. Bernardus primùm Treueri, 2. mox Metis, 3. & Tulli, 4. per miracula ad bellum cunctos compeſcit, 5. Ludouico quantocyus occurſuros. 6. Meinerum ad religionem trahit à ſæculo. 7. Rutilæ miraculis claret, 8. & prophetia de Carthuſianis patribus, 9. imago ſancti anniuerſaria deuotione frequentata; & fons ſalubris. 10. Conradi Ludouicique ad bellum profectio, 11 in Hiſpaniam tranſmiſſa parte exercitus.

XII. 1. Contra Henricum Toloſæ dogmatizantem, 2. Albericus Cardinalis ab Eugenio legatus, Bernardum ſocium aſciſcit. 3. Sancti epiſtola ad Sancti Ægidij Comitem. 4 Hæretici hominis errores recenſentis, 5. dolenriſque. 6. Deſcripta vita, 7 fuga è variis vrbibus: 8. & tandem legatia ipſa intimata. 9. Cenſura Cardinalis Baronij de hac epiſtola.

XIII. 1. Bernardi patris Toloſam adeuntis, 2. primum miraculum, 3 & aliud longè illuſtrius, 4. atque in viride folium execrario, 5. quæ non ſine ſtupóre impleta fuerit, 6. terra ab ipſo calcata dat viſum cæco. 7. Sancti de miraculis ſuis ſolicitudo, 8. quies. 9. reſponſum quoddam facetum ſimul, & efficax. 10. Henricus captus, 11. & dictum de aduentu Sancti in Hiſpaniam, 12. in quo Mariana & alij planè decepti.

XIV. 1. Hæretici Apoſtolici quales, 2. & qualia ſcripta Bernardi contra ipſos. 3. Grandis-ſylua Ciſtercium ſuſceptura, 4. Abbatem ſuum tranſmittit ad Claramuallem. 5. Epiſtola Sancti patris ad Toloſanos, gratulans de conſtantia, 6. exhortanſque contra hæreticos, 7. firmans in bono, 8. & præcauens à malis, 9. denùm Grandi-ſyluenſes commendans filios.

XV. 1. Almeria Genuenſium auxilio capta, 2. nec ſine præmio, licèt vario apud Authores. 3. Vlyſipona item Mauris erepta, 4. quibus auxiliis, 5. & quo huius anni tempore, 6. quid de miraculis ibidem contingentibus ad corpora fidelium occiſorum. 7. Gozeuinus priuilegium Eugenij impetrar, 8. Bonam vallem ſub patrocinio Petri ponens, 9. exemptionem à decimis confirmans, 10. atque pœnas dicens tranſgreſſoribus.

XVI. 1. Bernardus S. Bernardi filius Nannetis præficitur. 2. Richardus Meilroſenſis Abbas deponitur. 3. Cui Ailredus VValenum ſubrogat; 4. Subditis pium, & mitem, 5. ſed ſibi rigidum 6. Mos antiquus audiendi confeſſiones, 7. quatuor

7. quatuor Igniacenſium fratrum glorioſus obitus, 8. præcedenti Angelica viſione, atque Angelis Guerricus familiaris, 9. primum Sanctimonialium Cœnobium in Hiſpania.

XVII. 1. Primi ædificij Alcobacienſis tempus, & ratio: 2. necnon item ſecundi ſumptuoſioris, 3. donatio loci, 4. firmata per inſtrumentum, 5. miracula, quæ ſacrarunt ingentem fabricam. 6. Etymon nominis, locique deſcriptio: 7. opulētia domus, & numerus monachorum ſupra conſuetum, 8. Alcobacienſium Abbatū prærogatiuæ. 9. Duplicata Abbatia decurſu temporis, 10. inſignia quædam: 11. atque aliæ notitiæ eiuſdem domus.

XVIII. 1. Imperatoris Alphonſi Sanctia ſoror, 2. S. Bernardo hæreditatem tradit, pro fundando Cœnobio: 3. coniectatum de peregrinatione Virginis, 4. tū monachi à Bernardo parente miſſi, 5. Niuardúſque, 6. S. Petri de la Spina, 7. quæ dos præcipua nouæ fundationis, confirmata diuinitus, 8. eius deſcriptio, & miracula continua, 9. ac breues aliæ notitiæ eiuſdem domus. 10. Grandis-ſylua vtriſque bonis abundans, 11. & Conuerſi cuiuſdam mira hiſtoria, 12. dubitatum de illo, 13. & dictum de Bernardo, & ſucceſſore.

XIX. 1. Chronologia fundationum præſentis anni. 2. Vallis-ydræ, & Obuderia ignotæ domus, de Valle Dei dictum, 3. & de Kirieſtal, & Valle Richerij, 4. & Betheleſtem, Brueria, atque de Rupe: 5. de Salteria, & Henrico Salterienſi, emēdatus Pitſæus. 6. De Sylua Canis, Bonavalle Butinenſi, Chaërio, & Vriſtalt, 7. de Margam, & Abbate eius Canono Alna remiſſa. 8 Saleya, Sequanæ portus, Faëcia, Fons VVillelmi, Clarianáque, 9. dictum de Bullione Biſuntinenſi, 10. & tandem remiſſiuè de Riuo Sicco. 11. Et tandem de Fonte frigido.

Jeſu Chriſti annus. 1148.
Ciſtercij annus. 51.

CAP. I. 1. Eugenius libris Gilberti ad examen traditis, 2. atque Eudone hæretico fatuo, 3. ſed per præſtigia multos peruertente, 4. tandem comprehenſo, 5. Rhemis Concilium celebrat. 6. Eudonem prius interrogatum carceri mancipat. 7. Diſcipulos eius rebelles, Ignibus tradit. 8. Henrici Regis, ac fratrum Poloniæ Ducum querelas audit.

II. 1. Bernardus pater cum Gilberto diſputans, 2. vnde ſumpta materia? quid prima die, 4. in qua Epiſcopus recantat palinodiam. 5. Secundæ diei capitula. 6. Cardinales deciſionem cauſæ ſibi recuſant, 7. quid tunc Epiſcopi, dictante Bernardo ſymbolum. 8 Legati Epiſcoporum ad Pontificem. 9. Gilberti errores: 10. & confeſſio Patrum Concilij

III. 1. Eugenius confeſſionem Bernardi & Gallicanæ Eccleſiæ Patrum ſuſcipit. 2. Gilberti errores damnat, chartas ſcindit, 3. reſiſtentia Collegij Cardinalium, 4. & cenſura Baronij ſuper hoc factum, 5. obuiantium imminenti Eccleſiæ malo. 6. Damnati iterum Epiſcopi errores, 7. atque ipſo conſentiente, & retractante, 8. pertinacia quorundam.

IV. 1. Quid Eugenius in Rhemenſi Concilio ſanxerit, 2. quot ex his canones in corpus Iuris tranſierint, 3. quid de eis Bernardus ad Eugenium, 4. quid occaſione eorum Theobaldus VVillelmo Aquitaniæ Duci ſcripſerit: 5. conceſſus habitus militibus Templariis, 6. confirmata electio Ioannis Placentini, 7. demùm quid ipſe Eugenius de hoc Concilio, 8. epiſtola Petri Cluniacenſis ad Eugenium.

V. 1. Eugenius Papa Treuerim profectus, aſſumpto Bernardo, 2. ſuper reuelationibus, & ſcriptis Virginis Hildegardis concilium celebrat. 3 Epiſcopum Virdunenſem ad eam mittit. 4. Scripta, & reuelationes approbat, 5. quid de his Ipſa Virgo. 6. Epiſtola Eugenij Papæ ad illam exhortatoria, 7 & de tranſlatione ſui Cœnobij, 8. & Virginis reſcriptum ad Pontificem. 9. Opinio Virginis exinde in immenſum creuit.

VI. 1. Eugenius in Gallias redux cum Bernardo, à populi frequentia pene opprimitur. 2. Sancti miraculum: 3. & vtriuſque ingreſſus In Claramuallem, 4. perpenſum de Eugenio, 5. qui & Cluniacum, & Meldas Illuſtrauit, 6. anathema indictum in Regem Angliæ, 7. coronatus contra obedientiam Eugenij Euſtachius Princeps, ſed miſerè punitus. 8. Dedicata Eccleſia Fontaneti.

VII. 1. Eugenius Ciſtercienſem Synodum adit. 2. Vbi Serlo, Sabigniacenſis Ordinis pater; ſe, & triginta Eccleſias Ciſtercio ſubdit. 3. De Gaufrido ſecundo Abbate Sabigniacenſi obiter quædam, 4. & de Guillelmo eiuſdem ſucceſſore, 5. hi tres ante Ciſtercium, & omnes Sancti. 6. Serlo, Haymo, & Petrus ſub Ciſtercio. 7. Haymonis initia, & monachatus, 8. ſtudia, & exercitia, 9. Sacerdotium

& dictum de Petro obiter. 10. Syllabus Eccleſiarum Sabigniacenſium: 11. atque annotatio de earum admiſſione.

VIII. 1. Traditio Obacinæ, & trium filiarum eius. 2. Eugenius Stephanum Raynardo patri commendat, ille Capitulo: 3. à quo gratanter ad Ordinem admiſſus, 4. quid de Monialibus? 5. quos ex Ciſtercio magiſtros Sanctus adduxerit? 6. quid viris grauius in tota mutatione? 7. quot Sancti viri eo tempore in Obacina? 8. Conſecratum Ciſtercij cœmeterium ab Eugenio; 9. & miraculum à Bernardo ibi patratum, 10. Libri de Conſideratione petiti, cum iam diſcederent, 11. epiſtola Bernardi illis præfixa.

IX. 1. Malachias poſt ingentia patrata opera, 2. locum, & idem deſignat ſepulturæ. 3. Hyberniæ pallium repetere ſtatuit. 4 Concilium congregat: 5. & reditu promiſſo, proficiſcitur. Naufragus redit, 6. ſed mane viam carpens, ædificat in Scotia Monaſterium, 7. coniectatum de eo, 8. & S. Pontifex venit ad Claramuallem, 9. antea licet detentus per Regem Angliæ.

X. 1. S. Pontifex in Claraualle ſuſceptus, 2. in febrem incidit, 3. prænuntiat mortem, 4. munitur ſacramentis. 5. Bernardi Patris in eius morte affectus, 6. benedicit cunctis: 7. & in extremis iterum Bernardo. 8. Moritur, 9. & miraculis claret ante ſepulchrum.

XI. 1. Bernardus cum Malachia defuncto permutat tunicam, 2. quin & in Miſſa collectam defunctorum, 3. quod idem cum duobus aliis feciſſe legitur. 4. Epitaphium inſcribit, 5. & ſermonem ad fratres habet; 6. ſemel & iterum; 7. prodigia Sancti, virtuteſque recenſens: 8. ac iubilans de gloria, 9. ad Hybernienſes conſolatoriam epiſtolam ſcribit, 10. Demùm vitam ipſius ſtylo mandat. 11. De ſedibus Hyberniæ remiſſiuè.

XII. 1. Sacrorum corporum trãſlatio in Clarauallé. 2. Malachiæ ſepulchrum, & vitæ Epitome, 3. fundationes, dum vixit: 4 & variæ poſt ipſius mortem apparitiones, 5. ſcripta, 6. ſucceſſor. 7 Clarævallis tranſlatæ ſitus; 8. fontis in eo ebullientis apta deſcriptio.

XIII. 1. Arnaldus Clerum factioſè inter ſe diuidit, 2. cui malo Eugenius per epiſtolam ad Clerum, 3. mox ad Archipreſbyteros, obuiat. 4. Nec tamen ſufficit. 5. Nicolaum Cardinalem in Daniam legat, 6. geſta per ipſum, 7. & dictum de Eſchilo. 8. Genuenſes Dertuſam Hiſpaniæ vrbem, 9. quin & Guillelmus Mompeſſulanus fœliciter expugnant, 10. Eugenij monitu.

XIV. 1. Conradus ex Abbate S. Crucis, præficitur Eccleſiæ Pataujenſi. 2. Eugenij litteræ, atque alia quædam in Belgio. 3. Gaufridi, primi Claromariſcenſis Abbatis, ſancta mors, 4. & Galganij natiuitas. 5. Alnenſes, monachos à Bernardo patre petunt, 6. accipiúntque; 7. & quos? dictum de VVerrico, 8. & de VValtero, 9. & propoſitæ de illo difficultates: 10. miracula, 11. & exemplum de confeſſione. 12. Sanctitas, atque alia remiſſiuè.

XV. 1. De Bellobeco, 2. & exemplum eiuſdem domus, 3. Valles Sarnay, Calocheium, Furneſiúmque, 4. de quo obiter plura. 5. Fulcardi mons, S. Andræas, & Neth, ſeu Nethæ. 6. Bugeria, Alnetúmque. 7. Carretia, & de Fontanis Albis, cum Vernara, & Longum Villare. 8. Straforda, Bilde vas, Bucfoltria, Cogeshalen, 9. de Bella-landa 10. Latè ex Neubricenſi, 11. & de Rogerio, & Guillelmo eius Abbatibus, 12. quid vetus villa, Barbereiumque, 13. demum octo neptes Sabigniaci, 14. & clarius, quam antea de Stanleya.

XVI. 1. Chronologia fundationum præſentis anni. 2. Verbetanis, Bongard, Rufortum, atque Buellium. 3. Elaneij ſub Abbate Rogerio, Sanctitas, 4. penuria domus, 5. primáque dotatio. 6. De Camberone, 7. & de B. Faſtrado primo Abbate: 8. atque aliæ notitiæ eiuſdem domus. 9. Mira vallis, Sinanqua, Magiúmque, & remiſſa fundatio Sancti Prudentij, 10. Valtimglas, ſiue Vallis ſalutis, 11. exinde dictum de Calertio, atque Sora.

Jeſu Christi annus. 1149.

Ciſtercij annus. 52.

CAP. I. 1. Infœlix exitus tranſmarinæ expeditionis, 2. fideles turbat; 3. atque in Bernardum Patrem puſillos concitat, 4. ſed ipſe ſui oblitus cuncta contemnit. 5. Ad Sugerium contra duella indicta ſcribit, 6. atque item pro Rege reuocando, 7. in qua multa ex affectu, 8. atque ex conſilio; 9. epiſtola eiuſdem Sancti ad Emanuelem, 10. præcautoria periculi, quod exercitui fidelium imminuerat.

II. 1. Eugenio Romæ imminente, Conradus redux, 2. quem per legatos viſitat, 3. litteris, 4. gratulatoriis. 5. Ludouicus à Græcis

Græcis primùm captus, ſed mox ereptus, 6. in Galliam cum ingenti animo redit, Orientem, niſi per Ciſtercienſes impeditetur, repetiturus. 7. Dictum obiter de hoc impedimento, 8 & de S. Gerlaci pœnitentia ab Eugenio iniuncta: 9. demùm de Friderici nuptiis, in VValdſaſo.

III. 1. Illuſtres viri Ciſtercio colla ſubmittunt, 2. in Pontiniaco tres filij cuiuſdã Reguli, 3. explicata, & probata ratio temporis, 4. in Funiaco Bartholomæus Laudunenſis, 5. in Grandi-ſylua Guillelmus Mompeſſuianus ex quo omnes Europæ Reges trahunt originem; 6. dictum de tempore: 7. in Claraualle Henricus, Ludouici Francorum Regis frater, 8. & prophetante Sancto: 9. mira cuiuſdam ſerui illius conuerſio.

IV. 1. Temporis ratio in multis, quam annus notior. 2. Magiſter qoidam ad Ordinem conuerſus, renuente diſcipulo: 3. mox diſcipulus per viſum terrefactus, 4. & cum ipſo conuerſus firmior permanet. 5. Sãctitas eius, 6 reuelationéſque, 7. & voces Angelorũ dulces auditæ. 8. Singularitatem vitat. 9. Chriſtum Dominũ corporeis oculis videt, 10. & ſpiritualibus Deum, prout in carne, 11. damnata in his facilitas, & dictum obiter de ſancta morte viri. 12. B. Fœlix conuerſans & diſcẽs quę, doceret, in Claraualle.

V. 1. Bernardus pacem inter Comites diſcordantes reformaturus, beſtiis primũ, 2. dein hominibus imperat. Reſilientem à mandatis vincendum præuidet 3 Iuuenem aquis ſubmerſum à mortuis ſuſcitat. 4. Ioannes Alerenſis Claramuallem adit: 5. ad Bernardum non inoentum in ea ſcribit: 6. & pro ipſo Henricus, 7. mox ad eundem Sanctum proficiſcitur, cum litteris Prioris, 8. & Nicolai, 9 coniectatum de exitu negotij, 10. & dictum de Monachatu Ioannis, ac Sanctitate.

VI. 1. Adam Monachus ad Claramuallem tranſit ex Caziaco, 2. ad Abbatem Caziaſenſem Simonem ſcribit, 3. & ad Petrum Cellenſem, 4. hic ad Bernardum, Abbatis turbationem: 5. & Bernardus ad ipſum, rationem facti, 6. & de eodem Simone remiſſiuè 7. Nicolaus Monachus Altiſiodori ægrotat 8. Petrus Cluniacenſis pro eo ad Bernardum ſcribit: 9. dein ad ipſum. 10. Bernardi reſponſum, 11 & Petri, pro Nicolao ægrotante ſolicitudo.

VII. 1. Aurelianenſis, purgatione indicta, 2. cum Bernardo deliberat, 3. cedere, an litigare conſultius habeat, 4. tum Bernardi cõſilio monachum induit. 5. Bernardus pater ad Eugenium Papam ſcribit, 6. pro Sacerdotio, & ſoluendis illius debitis. 7. Gerardus ex Villario promotus in Carnotenſem ſedem: 8. acta eius quædam; 9. & conſecratio Eccleſiæ Valcellenſis.

VIII. 1. Toldanenſis Cœnobij reformatio ſub Claraualle. Sanctiæ epiſtola, 2 & reſcriptum Bernardi patris, 3. omnia in arbitrium eiuſdem referentis. 4. Fundatio domus, 5. & Monachi tranſmiſſi illuc ex Carraceto 6. Negata obedientia ſub ſpecie reformationis: 7 mox reſtitura, ſed violenter impedita. 8. Ceſſio Galterij, & Conuentus Carracetenſis, 9. quid S. Claudij Abbas, conuentúſque: 10. & ſub quibus pactis? 11. pœnæ vtrinque, 12. ac ſubſcriptio tranſactionis: 13. ex quâ obiter notata quædam alia.

IX. 1. Chronologia fundationũ huius anni. 2. Fontis Mauriciani, & de Albis petris breuis notitia, 3. de Petris, Tironelum, & Vallis Regis, 4 de Sibetuna, & diſtinctius de longo Vado. 5. Bullencuria, Canonicorum olim Cœnobium, 6. in iura legéſque Ciſtercij tranſit. 7. Varina Vallis, & capitis Aquæ de Turribus Sardiniæ. 8. Andræouium, 9. & variæ illius notitiæ.

X. 1. Monaſterij Laudenſis breuis deſcriptio. 2. Fundatores 3. Theodorius Eleſarius, Siuillóque: 4. verùm non ipſi ſoli. 5. Concordatæ de tempore ſeotentiæ: 6. & dictum de duobus primis Abbatibus, 7. notitiæ aliæ illuſtres eiuſdẽ domus. 8. Imago Virginis, miraculis glorioſa. 9. Tum multis cauſis, Laudenſibus Cõmiſſis, impetrata exemptio, 10. & confirmata priuilegio Honorij tertij.

XI. 1. Variæ ſententiæ de anno fundationis Monaſterij Oliuenſis. 2. Inſtrumentum antiquum dotatioois; 3. atque aliud fundationis poſt duodennium. 4. Plures inſtrumenti prioris difficultates. 5. Secundi cum ſequentibus coocordia. Noua donatio: 6. & verum tempus aduentus Monachorum 7. Derectus, conuictúſque Chronologiæ error, 8. & variæ aliæ notitiæ eiuſdem domus.

Ieſu Chriſti annus 1150.

Ciſtercij annus 53.

CAP. I 1. Bernardus impetitus linguis malignis, 2. Apologeticum ad Eugeniũ Papã ſcribit. 3. Prædicationis ſuſceptæ cauſas paodit.

pandit. 4. Peregrinationis filiorũ Iſraël, 5. & belli cõtra Benjamin exorti exempla adducit. 6. Signa à ſe facta modeſtè ſatis memorat, 7. & ſe pro Deo pati libenter offert, 8. miraculum in confirmationem ſui Spiritus patrat. 9. Tandem aperitur fructus expeditionis, in capite ſequenti confirmandus.

II. 1. Fructus ingens Hieroſolymitanæ expeditionis, 2. reuelatione firmatus: 3. dein euentibus. 4. Eskili Principis mores, 5. peregrinatio: 6 pretioſa in peregrinatione mors. 7. Fratris ſancta inuidia, 8. & mors conſimilis. 9. Itemque Theoderici, 10. & VVigeri, 11. & alterius cuiuſdam viri nobilis.

III. 1. Querelæ Præmonſtratenſium aduerſus noſtros, 2. de quibus Philippus Bonæ Spei Prior, ſe Bernardo, & Eugenio purgandum curat. 3. Litteræ Præmonſtratenſis Abbatis ad capitulum, 4. queis Bernardus reſpondet, recenſens primum, quæ in eos beneficia noſtri contulerint: 5. mox de Roberto, 6. excuſans, 7. & de Fromundo; 8. deinde Baſſi fontis domo diruta, 9. & domuncula Brenæ, 10. cauſa inter Villarienſes, & Canonicos S. Follani, ſemel & iterum per vtriuſque Ordinis arbitros: 11. mox per Epiſcopum, & Pontificem deciſa, 12. demùm pax per Bernardum procurata.

IV. 1. Eugenius Papa Henricum Imperatorem Sanctis adnumerat. 2. Ad Ferentinum Epiſcopos plures, & inter eos Hobertum, & Gerardum ordinat. 3. Hoberti Sanctitas, 4. de creatione Cardinalium ad Bernardum, & Claræuallenſes ſcribit, cui Bernardus reſpondit. 5. Tertia creatio Cardinalium, in qua tres adſumuntur ex Claraualle. 6. Varij de Hugone errores, 7. recenſiti, & detecti. 8. Epiſcopatus Cardinales ad ſex reducti. 9. Actum de Henrico: 10. & recentiores emendati, 11. quàm Bernardo dilectus, 12. qualis, & quantus vir Bernardus fuerit.

V. 1. Cluniacenſes extra clauſtra hoſpitio habiti, 2. conqueruntur de noſtris. 3. Capitulum generale vltimum ſub Raynaldo: 4. in quo Petrus Mauricius Bernardo ſcribit, 5 querelas memorans, 6. & obiectans diuiſionem: 7. admittendos ad omnes officinas: 8. nec ſatisfactum edulio lautiori: 9. quamuis neque id hoſpitibus negandum. 10. Hoc ipſum ab eodem cum noſtris factum, 11. iam Bernardi interuentu rependendum, 12. eiuſdem Petri epiſtola ad Nicolaum, 13. & Bernardi ad eundem Petrum reſcriptum.

VI. 1. Henricum ante, an poſt profeſſionem, grauis infirmitas, 2. Claramuallem egredi cogit: 3. cum quibus ſociis. 4. Emendatus locus epiſtolæ Nicolai. 5. Priuilegium conceſſum Claræuallenſibus, 6. ac iuri inſertũ, 7. de Godefrido de Amaio morti iam proximo, admonetur Bernardus. 8. Mors beati viri, 9. atque alterius conuerſi in Claraualle.

VII. 1. Henrici electio in Epiſcopum Beluacenſem. 2. Bernardus dubius, atque Henricus ipſe recuſans. 3. Petri venerabilis, ſuper acceptatione conſulti, grauis Epiſtola, 4. cui delatum ab omnibus, 5. epiſtola Nicolai ad Petrum Mauricium: 6. atque alia Henrici, acceptare compulſi, querula, 7. & recens quidam auctor inde emendatus. 8. Petrus Cellenſis ad Henricum ſcribit: 9. cuius hortatu, & Gerardi Peronei, Nicolaus ſuas epiſtolas colligit. 10. Philippi pro Reinero ſucceſſio in Claraualle.

VIII. 1. Nicolaus, ab epiſtolis Bernardi amotus, ſigillum Sancti falſat. 2. Diſceſſum è Claraualle ad tempus cogitat 3. Petro Mauricio ſcribit, 4. dolens quod ipſum tandiu non inuiſerit, 5. poſtulans peti, 6. & modum etiam ſuggerens, 7. Petri Mauricij ex litteris commotio, 8. epiſtola ad Bernardum, 9. acris, & efficax: 10. & breues duæ ad Philippum, 11. & Galcherium, 12. quid Nicolao: 13. & in dubio adhuc euentus.

IX. 1. S. Famianus Romam proficiſcitur, 2. inde Galleſium, oraculo cæleſti. 3. Fons ab ipſo de ſilice eductus. 4. Galleſij hoſpitio ſuſceptus, 5. in febrem incidit, hoſpitem ſuum ſanat, 6. moritur, 7. miracula ad eius corpus, 8. & ſepulturam: 9. Canonizatio, & Quardi mutatum nomen, 10. erectum ſanum ad ſepulchrum eius, & multis gratiis dotatum à Pontificibus. 11. Patronus Galleſinæ vrbis, & quædam alia.

X. 1. Gerardus factus Abbas Nouæ vallis: 2. floret virtutibus, 3. gratiáque apud Principes. 4. Claræuallis perfectio per hæc tempora, 5. & Bernardus in exemplum cunctis propoſitus, 6. & cunctos excitans. 7. Eugenius Luſitaniæ Regnũ confirmat, 8. & poſſeſſiones Monaſterij de Perſenia. 9. Geruaſij Parcoludenſis Abbatis obitus, pietas, doctrináque. 10. Atque item Richardi Fontanenſis.

XI. 1. Chronologia fundationum præſentis anni. 2. De Bernhen dictum, 3. & de Caſa-noua. 4. Cumba, Schanleya, Funas,

Cuſtodia,

Cuſtodia,Melſæ. 5. Inſula S.Mariæ,Benedictio Dei,& Fora vallis. 6. Bolbona domus prolifica io Hiſpania. 7. S. Stephanus de Voſco, 8. S. Martinus de Monte,Viterbienſis, 9. & quatuor aliæ breoiter notatæ. 10. De Nucalibus Monaſteriom Virginum ſurgit. 11. Donatio loci, 12. atque illius ſubſcriptiones. 13. Demùm deſertio eiuſdem remiſſiuè.

Ieſu Chriſti annus 1151.
Ciſtercij annus 54.

CAP. I. 1. Inſignium virorum obitus hoc anño, 2. ſignum præceſſit. 3. De Raynaldo probabile ſub finē præcedentis occubuiſſe. 4. Mors eius reuelata Bernardo Patri, 5. Ciſtercio, ac ipſi grauiter dolenda. 6. Sepulchrum, & veneratio Sanctitatis. 7. Gozeuinus ſucceſſor. 8. Sugerij mors, 9. & Bernardi ad ipſum epiſtola. 10. Dictum de anno, & aliis circumſtantiis.

II. 1. Ludouici diuortium ab Eleonora, 2. ab aliquibus attributum Bernardo. 3. Legati duo ab Eugenio ad Germaniam miſſi. 4. Diſſidia inter Carthuſienſes oborta; 5. pro quibus Sanctus ad Pontificem ſcribit. 6. Eorundem diſſidiorum occaſio, 7. grauitas. 8. Perpenſum obiter de humanæ conditionis fragilitate. 9 De Conſideratione liber tertius, legatias frequentes, ſed præcipuè in Hiſpaniam, deplorans, & qua de cauſa.

III. 1. Hugo recens creatus Cardinalis, de ſucceſſore cum Bernardo patre conuenit. 2. Non ſequuto effectu, Bernardo aſpetè, ſuo, & Eugenij nomine 13. ille Hugoni modeſtè ſatis ſcribit. 4. Rem totam pandit. 5. Diſcurrit de electione, 6. quid de electo, 7. quid tandem de ſeipſo. 8. Tum ad Bernardum Eugenius ſatis ſubmiſsè.

IV. 1. Eugenius Archiepiſcoporum Germaniæ dona contemnit. 2. Moguntinum ad pleniorem cogoitionem cauſæ remittit. 3. Colonienſi priuilegia multa concedit, 4. aotiqua firmat, 5. & noua plura iodulget. 6. Cenſuræ in tranſgreſſores, 7. & ſubſcriptiones, 8. qoatuor Archiepiſcopales ſedes Hyberniæ donat. 9. Bernardi epiſtola de Legatis ab ea miſſis.

V. 1. Gigniacenſes Abbatiam quamdam demoliti, 2. Cloniaci coram Venerabili Petro cooueoiuntur. 3. Non acquieſceotes deferuntur ad Eugenium. 4. Petrus aliàs iacturam noſtris compeoſat, 5. indultis legatis à Baronio Romano, qoæ potuerat ſibi reſeruare. 6. Compilatum à Gratiano Decretum, Bernardi monitu. 7. Miraculum de ſonte vinum manante.

VI. 1. Primum Capitulum Generale ſub Gozeuioo, 2. In quo ſtatutum de Abbatiis non recipiendis. 3. Templarij militis per fraudem admiſſi cauſa: 4. & Bernardi de eo epiſtola ad Eugenium. 5. Mors Theobaldi, 6. in filiis cohoneſtati, 7. & Bernardi cum eo ſancta amicitia. 8. Comprobata epiſtola, 9. quid de Henrico ipſius primogenito, quem patris meritis reducendum Sanctus confidit. 11. Reprobatus Theobaldi Monachatus, velut apocriphus.

VII. 1. Hugonis Antiſiodorenſis mors, 2. ſepulchrum, & ſanctitas. 3. Fraus in morte, 4. detecta per Bernardum, 5. & impedita. 6. Electio ſucceſſoris duplex irrita: 9. & cathalogus Epiſcoporum, qui hoc anno viuebant, ex Claraualle. 10. Ioannes Placentious Rauennati promittit fidelitatem: 11. ob quam, multa perpeſſos à ſuis ciuibus, ab Eugenio Pontifice commendatur.

VIII. 1. Petrus Mauricius Claramuallem adit: 2. deinde ad Eugenium io Italiam proficiſcitur, 3. proſpero itinere, 4. ſed apud Pontificem longè proſperiori, 5. ad conſilia ſecreta etiam admiſſos. 6. A Cardinalibus Ciſtercij officioſiſſimè ſuſceptus, 7. quanto in honore habitus. 8. Baronij ſenteotia de occaſione itioeris, 9. impugnata ex epiſtola ipſius Petri, 10. efficacia anathematis Eugeniani, 11. & dedicata Eccleſia Caſemarij. 12. Radulphi Valcelienſis Abbatis mors, 13. atque Richardi ſucceſſoris ſubrogatio.

IX. 1. Nicolaus præſtolatur adueotum Petri Mauricij: 2. ad ipſum ſcribit: 3. colloquio eiuſdem cum Bernardo Patre cupit aſſiſtere. 4. Comprehenſom ſe in multis flagitiis ooſcit, & fugit. 5. Bernardi de eo epiſtola ad Eugenium, 6. exemplum Saocti Prælatis imitandum, 7 qoid de Nicolao. 8. Petri Superadenſis Abbatis geſta 9. Bernardi miraculum in conuerſo Superadi. 10. Obitus Petri, 11. & ſucceſſio Ægidij, geſtaque, 12. miraculum in Petro Aſturicenſi, 13. & quis ille fuerit.

X. 1. Prima domus Hortæ fundatio apod Cantauos. 2. Donatio loci, 3. ex Alfonſi Imperatoris munificentia, 4. excerpta quædam ex ipſa donatione. 5. Monachi ex Berdonarum Cœnobio miſſi. 6. Hortæ acceſſio, 7. litteræ Eugeoij, 8. in fauorem noui Cœnobij: 9. atque ex

eis illata notabilia, 10. qui recentiores de Horta latè ſcripſerint.

XI. 1. Vallis bonæ initia, 2. fundatióque. 3. ſub obedientia Palentini Epiſcopi, 4. & legum Ciſtercienſium obſeruatione, 5. probatum id ex verbis donarionis. 6. Admiſſa poſtea adoptio Berdonarum, 7. ſucceſſio Abbatum, 8. & incrementa domus ſub his initiis, 9. demùm aliæ notitiæ remiſſiuè. 10. Quintana Xuarij Imperiale Monaſterium.

XII. 1. Chronologia fundationum huius anni. 2. Inſula Varenſis, Floranum, & Clarus locus, 3. Pontis alti notitiæ, 4. & Kylos in Scotia, 5. ſacrato loco ſepulchro S. Duſi, 6. Ratio nominis, 7. miraculum pandentis, & conſeruantis, 8. & Sanctitas Abbatum eiuſdem loci. 9. Olunculteris: 10. Miſericordia Dei, Frameda, Campania, & Villalonga, 11. & tandem nonnihil dictum de Flageleya & Eſton remiſſiuè.

XIII. 1. Occaſione Eſronenſis Monaſterij Eskylli cum Bernardo Patre amicitia. 2. Infantia, & ægritudo. 3. Damnatio imminens. 4. Beata Virgo à ſalute eius auerſa, 5. dein propitia ſponſione redemptionis, qualis ea? 7. viſionis compromiſſio 8. Eſron fundata in Roskyldenſi Diœceſi, 10. itémque alibi alia aliorum Ordinum.

Ieſu Chriſti annus. 1152.
Ciſtercij annus. 55.

CAP. I. 1. Eugenius, pace cum Romanis facta, vrbem ingreditur, 2. quorum mores, ab ipſo corripiendos, Bernardus monet. 3. Friderici ad eundem legati, atque inter arbitros, Bruno Claræuallis, 4. pacta conuenta, 5. ex parte Imperatoris: 6. dein Pontificis. 7. Correctus Baronius, 8. & occaſio diſcordiæ inter vtrumque, 9. epiſtola Eugenij ad Germaniæ Epiſcopos, 10. ſeuera, 11. & grauis ab Ottone prodita, 12. erecta Romæ ædificia, & illuſtrata.

II. 1. Eugenius ad inſtantiam Gozeuini, 2. poſt commendatum Ciſtercienſem Ordinem, 3. chartam charitatis denuò confirmat: 4. & quædã alia priuilegia indulget, 5. (quibus ſexdecim Cardinales ſubſcribunt, 6. tres Ciſtercienſes) confirmata deinde per ſucceſſores. 7. Eccleſiam Deiparæ *del Pilar*, Cathedralémque Cæſarauguſtæ, Regulares inſtituit, 8. Bernardo viuenti ſucceſſionem, & ſub eo priuatam vitam indulget. Tarraço Raymundo Comiti traditur eiuſdem indulgentia. 9. Petri de Atares obitus, & ſepultura.

III. 1. Magnus Eskillus ad Bernardum peregrinatur, 2. in Claraualle, per aliquot dies, manet, 3. monachum induere prohibetur. 4. Panem à Bernardo Patre benedictum, & dentem, & capillos eius, ſecum defert, 5. quid in pane contigerit, 6. quem ſola benedictio præſeruabat. 7. Eskilli conſanguineus, antea diſcolus, monachus Eſronenſis ſanctè obdormit. 8. Dæmon monachum quendam illicò obſidet: 9. Sed capillis, & dente Sancti fugatur, 10. ratio temporis, & alia remiſſiuè.

IV. 1. B. Martini Vallis-Paradiſi glorioſus obitus. 2. Miracula, 3. & locus ſepulturæ. 4. Emendata legenda eius officij: 5. ſemel, & iterum, tertióque impedita tranſlatio. 6. Tandem conceſſa. 7. Tabula, quæ ad ſepulchrum eius antiquum, 8. & quæ ad nouum. 9. Annua feſtiuitas, & memoria Sanctitatis.

V. 1. Concilium prouinciale Hyberniæ in Melli fonte. 2. Creatio Sedium Metropolitarum, 3. & palliorum traditio ſub Chriſtiano legato. 4. Eugenij in populum Romanum eximia merita: 5. pro cunctis Orbis Eccleſiis ſolicitudo. 6. B. Balſami aduentus in Claramuallem, adoptióque. 7. Nouus ipſius feruor. 8. Secundi Aureæuallis Abbatis mors, & ſubrogatio ſucceſſoris.

VI. 1. Guillelmi Raymundi Moncadæ flagitium atrox, 2. expiandum Cœnobij fundatione, 3. correcti Mariana, Henriquézque: 4. & Grandis ſyluæ opinio ſub Alexandro, 5. monachi Inde tranſmiſſi ad SS. Cruces, 6. tum ex Gemundo alij in Aragoniam. 7. Fundatio Rotæ, atque variæ notitiæ vtriuſque domus. 8. Chronologia: 9. & ſex aliæ Eccleſiæ dictæ: 10. deinde reliquæ.

Ieſu Chriſti annus. 1153.
Ciſtercij annus. 56.

CAP. I. 1. Illuſtres obitus Ciſtercium concernentes. 2. Bernardi ſub initium anni grauis infirmitas, 3. & qualiter in ea ſe Sanctus geſſerit. 4. Filiorum mœror, & preces pro eo ad Deum ſupplices, 5. viſio de differenda morte Sancti, 6. atque item alia de Odone præceſſuro. 7. Odonis fælix mors, 8. cuius veſtigia veneratus Bernardus impreſſis oſculis. 9 quid liber ſepulchrorum Claræuallis? quid plures alij?

II. 1. Sardiniæ Regulus Bernardum viſitat. 2. Henricus

2. Henricus in Romana Curia non benè audit, 3. quid Bernardus de ipſo ad Hugonem? 4. quid de propria ſalute? 5. Dictum obiter de Tuſculano Epiſcopo. 6. Eugenij priuilegium pro Canonicis Eccleſiæ S. Petri, 7. quid conceſſerit illis, 8. & quam ob cauſam? 9. Subſcriptiones: 10. atque ex eis confirmata dicta numero quinto.

III. 1. Cardinales ab Eugenio in Germaniam miſſi: 2. ad quos Bernardus pro Henrico Moguntino Præſule ſcribit, 3. qui vario auctorum iudicio tandem depoſitus. 4. Henrici hiſtoria, ex Conrado Moguntiaco. 5. Conſenſus in ſententiam, citatis ad Tribunal Dei legatis, 6. ſeceſſus in Cœnobiũ Ciſtercienſe eiuſdem viri. 7. Pauenda vtriuſque legati mors. 8. Perpenſum de hoc ipſo Baronij dubium, 9. & quid de Cœnobio, cui ſe Henricus incluſit. 10. Suppreſſio Abbatiæ de Bruxia Engoliſmenſis. 11. Occaſio facti, 12. & ſententia Bernardi Patris.

IV. 1. Metenſium turbæ, 2. & Illini in Claramuallem aduentus, petitióque. 3. Bernardo Patri vires de cælo redditæ. 4. Deſperata pax primum, 5. ſed mox à Bernardo promiſſa, & conſequuta. 6. Per miracula Principes coërciri: 7. atque item ciues. 8. Godefridi lachrymæ in Bernardi Patris vltimo opere; 9. regreſſus Sancti eiuſdem ad Claramuallem.

V. 1. Eugenij Papæ mors, & ante mortem multa recuperata Sedi Apoſtolicæ: 2. idque ſine ſanguine. 3. Abſtinentia à muneribus. 4. Terracinæ ſuperpoſita inſcriptio de eius laudibus. 5. Litterarum, & litteratorum fauor. 6. Beneficentia in omnes penè diffuſa. 7. Sepultura. 8. Succeſſor Anaſtaſius. 9. Miracula: 10. & memoria Sanctitatis.

VI. 1. Primum miraculum Eugenij iam ſepulti, ad quod ipſe inuitauit, 2. deinde aliud, 3. & aliud eadem die, 4. quintadecima ab eius ſepultura: 5. item duo alia, 6. patrata biduo poſt, 7. & dæmon poſt viginti annos fugatus. 8. Clericus diſcolus ab eo quondam correptus, his ſignis detrahens, 9. blandè admonetur magis, quàm caſtigatur. 10. Perpenſus obiter modus admonitionis.

VII. 1. Claræuallenſium de deſperata Bernardi ſalute, dolor. 2. Sancti pro filiis orphanis compaſſio, 3. teſtamentum, 4. ſtatus morbi, 5. & epiſtola ad Arnoldum Carnotenſem. 6. Godefridi de ea epiſtola iudicium, 7. quarta reuelatio de morte Sancti inſtante, 8. atque item quinta pridie glorioſi obitus. 9. Reſponſum eius, ad Duciſſam Lotharingiæ. 10. Epiſcoporum, Abbatúmque conuentus. Amoris lucta erga Deum, & erga filios; 11. pondus diuini altè præponderans. 12. Sancti obitus: 13. atque viſio in eo cunctis apparens.

VIII. 1. Cælum ſcandens Bernardus viſus ex Anglia, 2. quid ingens anima? 3. Viſus etiam Guilielmo in Grandi-ſylua: 4. itémque Regulari cuidam Canonico. 5. Pauenda alia eiuſdem diei viſio. 6. Effigies Sancti lapidi impreſſa. 7. Corpus biduo in Eccleſia cunctis expoſitum, 8. in quo curatus Monachus, 9. & ſæculares duo ſaluti redditi. 10. Maturatum ſepulchrum, 11. & prohibita miracula Sancti à Gozeuino. 12. Perpenſa obedientia illius, huius imperium, 13. quid dæmon poſt, de ea prohibitione.

IX. 1. Plura Bernardi Epithaphia, ſed inferiora. 2. Adami Victorini præſtantius cæteris. 3. Laudatus ſummè ab Angelico Doctore, 4. itémque à Seraphico Bonauentura. 5. Sermo Godefridi Abbatis in eius anniuerſaria ſolennitate, 6. qualis Bernardus in vtroque homine fuerit? 7. quot Monaſteria per ſe, & filios fundauerit? 8. quot Religioſos in Claraualle reliquerit. 9. Bernardus aduocatus, & Pater omnium gentium. 10. Ab hæreticis etiam veneratus. 11. Sancti cubiculum, lectus, & quædam alia.

X. 1. Bernardi ſcripta ingenti vſui Eccleſiæ, 2. ab initio vndequaque conquæſita. 3. Mariæ Virginis iuſſu tandem vulgata, 4. certa, & indubitata, 5. quid de ſententiis? 6. & de ſermone in Natiuitate Virginis? 7. quis continuauerit ſermones ſuper Cantica? 8. Opera dubia: 9. & quæ certò aliena habentur. 10. De cæteris iudicium Bellarmini. 11. Floretus Sancti, cum Commentatio Ioannis Gerſonis: 12. & expoſitio in Pſalmos pœnitentiales. 13. Demùm relatum ab Epiſcopo Abulenſi ſpeculum Virginum, & ab aliquibus de contemptu mundi libellus.

XI. 1. Primus ſcriptor vitæ S. Bernardi Guillelmus Abbas. 2. Poſt quem Arnoldus: 3. & poſt hunc Godefridus eius Notarius, 4. quo quiſque tempore? 5. Sed omnes tres Alanus compilauit. 6. Tres alij libri de miraculis Sancti, diuerſis auctoribus, 7. in Valle Regia inuenti, 8. & miraculo alio comprobati, 9. ingenti gaudio eorum, qui adſtiterunt, 10. quidam alij auctores eiuſdem vitæ.

XII. 1. Bernardus Pater tum Virginis, tum Chriſti fauoribus præuentus: 2. & de hoc vltimo Exordij teſtimonium 3. Tabula antiqua Cœnobij Claræuallis, 4. atque alij authores, 5. & Philothæus. 6. Comploſa Bertellij dubitatio. 7. Authenticum Abbatis Ciſtercienſis: 8. aliud Caſtellionenſis adhuc exactius: 9. atque alia prætermiſſa, quia apocripha.

XIII. 1. Bernardus, altera à ſepultura die, in magna gloria conuerſo Sancto apparet. 2. Nec multò poſt Religioſo alteri viro, ſuam, & Malachiæ gloriam reuelat. 3. Tertia apparitio cum miraculis vtriuſque: 4. & quarta poſt ſeptuaginta dies Guillelmo facta, 5. quid Sanctus regulari cuidam Canonico. 6. Bernardi gloria in prouerbium Sanctis Manibus. 7. Laurentius ad Rogerium Siculum miſſus, 8. ſed nuper mortuum, Bernardum Patrem orat. 9. Sanctus illi apparet, & iubet pergere, 10. quàm cuncta proſperè in via, 11. & Romæ in reditu, 12. periculum latronum, vt euaſerit, 13. emendati de Rogerij morte errores.

XIV. 1. Ioannes Epiſcopus de Bernardi morte nimium dolens, 2. à Petro Cellenſi per epiſtolam reprehenditur, 3. eiuſdem Ioannis pauca, quæ ſciuntur, 4. ex epiſtolis, quas ad eum ſcriptas legimus. 5. Henrici Eboracenſis mors. 6. Mortis occaſio, 7. reſtitutus Guillelmus, ſed non hoc anno 8. Henrici laudes, & geſta, quæ pauca extant. 9. Canonicus Regularis vocatur ad Claramuallem, 10 inſtruitur, inflammatúrque à Bernardo Patre, 11. eiuſdem ſancta vita, & conſummatio.

XV. 1. Actum de Bernardi Patris ſucceſſore, præſidente Gaufrido Lingonenſi: 2. & electus Robertus Dunarum Abbas, 3. an renuerit, 4. & quando confirmatus. 5 Robertum Dunis excepit Albero. 6. Serlo abdicata præfectura Sabigniacenſi, 7. Roberto in Claraualle perneceſſarius. 8. Emendatus Henriquez in Menologio: 9. & dictum de Haymone Sabigniacenſi ſemel, 10. & iterum: & de beato Petro remiſſiuè. 11. Tertia confirmatio chartæ charitatis.

XVI. 1. Chronologia ſurgentium Monaſteriorum. 2. Montis Rami illuſtres Fundatores, 3. donatio loci, 4. & conditiones donationis, 5. tempus, & locus, ac ſubſcriptionis Principum, 6. incrementa Cœnobij Sancti Martini, 7. donatione firmata Imperatoris, 8. vt Montis Rami Cœnobio ſubiiceretur, 9. imo & alia incrementa ſingularia, 10. ab Alexandro tertio deſignata. 11. Demùm variæ notitiæ eiuſdem domus.

XVII. 1. Monaſterij Petroſæ parua notitia. 2. Morarum maior, eiuſdem donatores, 3. epiſtola Sanſonis Rhemenſis ad Bernardum parentem ſuper hoc ipſo. 4. Primus Abbas, & eius ſanctitas 5. Sanctæ Belinæ Virginis hiſtoria, atque aliæ notitiæ, eiuſdem domus, 6. tres aliæ breuiter. 7. De Eſron Pragenſi aliqua. 8. Demum de Viridi ligno, domo Hiberniæ.

XVIII. 1. Situs, & etymon Monaſterij Populetani, 2. & Authorum varietas, 3. ad concordantiam reducta, 4. per inſtrumenta. 5. Cæleſtia ſigna auſpicantia fundationem, 6. quid in ea Bernardus? 7. & quanta ſanctitas Raymundi Fundatoris. 8. Sepulchra Regum, 9. opulentia domus; 10. atque eius incrementa in ſpiritualibus.

Jeſus Chriſti annus. 1154.
Ciſtercij annus 57.

Cap. I. 1. Peregrinationes ad ſepulchrum Bernardi ſtatim cœptæ. 2. Prima Eskylli, 3. nondum adhuc monachi, 4. ſed excubias acturi ad tumbam Sancti 5. Deinde Gumari ad habitum ſuſcepti: 6. & Simonis Abbatis Caziacenſis, 7. quid Virdunenſis Andræas, & Gaufridus? 8. Præcedente viſione in eis impleta 9. Viſio Guillelmi, 10. de duobus fugitiuis: 11. identitas videntis confirmata, 12. atque alia glorioſa illi oſtenſa.

II. 1. In Grandi-ſylua ſenex quidam Sanctus, 2. dùm cupit ardenter diſſolui, & eſſe cum Chriſto, 3. glorioſiſſimè voti compos efficitur, 4. quid de Sancto Siluano, 5. cui, Virginis attactu, curantur morbi. 6. Cereus ardens, nec lædens ipſius manum. 7. Reſtitutus ſaluti contractus puer, 8. & Siluanus adſcriptus Sanctorum numero. 9. Faſtradus Villarienſis Abbas, cedit: ſuccedente Odelino. 10. Decedunt Hugo, Gerardus, & Raymundus, primus in Belgio. 11. Duo alij in Hiſpania.

III. 1. Hadrianus IV. nequaquàm Ciſtercienſis. 2. Henrici Cardinalis Legatio ad Regem Siculum. 3. Petri Tarantaſienſis in miraculis, & populi concurſu, cum Parente Bernardo ſimilitudo, 4. erepti vincti de Lauſarenſi carcere, 5. & collati Gerardo Bernardi fratri 6. Satiati in Tarantaſia hominum millia, de vna tantùm coctione vnius ollæ. 7. Raynaldus

naldus Morimundenſis Abbas cedit, ſubrogato Lamberto, viro inſigni.

IV. 1. Multiplicata anooa per VVallenum 1 2. & panes fratrum; qui parriti, mox integri inuenti. 3. Dictum de VValtero conuerſo Meilroſenſi, 4. viſitato per Angelum. 5. Myſteria plura reuelata Sancto Abbati 6. Lucta cum Dæmone: 7. & cæleſtis gloria viſa, 8. qualis illius equus quandiu vixit. 9. Recuſatus Archiepiſcopatus Santandreanus.

V. 1. Propoſita fundatio domus Hyberniæ, 2. & Gilbertus cum aliis miſſus, cum linguam ignoraret. 3. Oenum militem interpretem accepit 4. mox profeſſionis ſocium, & Monachatus. 5. Oeni crimina, & pœnitentia: 6. admirandæ viſiones illi oſtenſæ; 7. & tormenta intentata, 8. deinde Paradiſus demonſtratus, 9. & totius voluptatis habitationes. 10. Redditus mundo, peregrinus primùm, dein monachus effectus: 11. & conuicti errores, qui nuper irrepſerunt eius hiſtoriæ.

VI. 1. B. Quardi per Hadrianum Papam canonizatio. 2. Franconis primi Abbatis Alnenſis, mors, laudéſque, tam ipſius, quàm ſucceſſoris. 3. Fundationes paucæ, & obſcuræ præſentis anni; 4. Odornai, ſeu Kyrieeleyſon, de qua aliquid dictum: 5. Deinde Stanleya: & Bonus fons de Tareſca: 7. ac tandem Egles.

Ieſu Chriſti annus. 1155.
Ciſtercij annus. 58.

CAP. I. 1. B. Patris Gozeuini mors, 2. ſepulchrum, Sanctitas, 3. Lamberti ſucceſſio, 4. & ſub ipſo primum Capitulum: 5. ad quod epiſtola Friderici Imperatoris, 6. & Ciſtercio glorioſa, 7. pro ſe humilis, in fratrem Ordinis admitti poſtulantis, 8. & gratias referentis, atque referri optantis pro beneficiis. 9. Perpenſa in ea quædam notatu digna. 10. Fundata Runa: 11. & Albertus, ex Monacho Ciſtercij, Cardinalis ab Hadriano creatus.

II. 1. Andreas Virdonenſis in ipſo tyrocinio multa perpeſſus, meditatur diſceſſum. 2. Roberti patris pro eo ad Deum oratio, 3. quam miraculum iogens eſt ſequutum. 4. Eiuſdem Sancti viſio, 5. in obitu cuiuſdam ex ſuis filiis. 6. Henricus, futurus Cardinalis, ſuſceptus ad habitum: 7. atque Gaufridus, qui poſt Soræ Epiſcopus. 8. Eiuſdem viſio in obitu Tiezcelmi, 9. quam multæ ſequutæ: 10. recuperata ſalus per miraculum, 11. reuelatio de morte S. Raynaldi, & quædam alia de eodem Sancto.

III. 1. Raynaldi olim S. Amandi monachi, 2. celebris, & vulgata ſatis viſio, circa fratres metentes in Clarauallе, 3. quos B. Virgo, atque Eliſabetha, & Maria Magdalena viſitarunt. 4. Modus viſionis, 5. quid de ea Cæſarius, 6. & quis per eam conuerſus 7. Arnulfi de Maiotica ægritudines ſubleuatæ diuinitùs, 8. conſolatio in ipſo mortis articulo. 9. Glorioſa mors, 10. & Authores, qui virum Sanctis annumerant. 11. Bernardi Cardinalis tituli SS. Coſmæ & Damiani, ſancta dormitio.

IV. 1. B. Petrus fauorem, & venerationem hominum fugiens, 2. in Monaſterio quodam Germaniæ latitat: 3. à ſuis quæritur. 4. S. Ideſbaldus in Abbatem Dunis præficitur. 5. Primus Ciſtercij Epiſcopus in Hiſpania. 6. Epiſtola Adami Ebracenſis ad Hildegardem. 7. Eiuſdem reſponſum, 8. & coniectatum de conſultatione. 9. Aliæ Abbatum Sancti Anaſtaſij, atque Ebarci 10. Tractatus Sanctæ ad Griſeos remiſſiuè.

V. 1. VVimundus Furneſij quondam Monachus, 2. in Monam Inſulam miſſus, & Epiſcopus factus, 3. & mox prædo & Dux prædonum, 4. in Dauid Scotiæ Regem debacchatur; 5. Dein diuina gratia præueniente, percuſſus leuiùs, 6. ſed mox, cum ne ſic quidem reſipiſceret à Comprouincialibus comprehenſus, & excæcatus. 7. Demùm pro corporalibus amiſſis, oculis mentis ſibi reſtitutis in Bellamlandam humilis ſecedit, ibidem, vſque ad mortem permanſurus. 8. Mors VValrici, & Conradi ſubrogatio, 9. Chronologia. 10. Alphonſi priuilegium, Morerolenſibus iodultum.

Ieſu Chriſti annus. 1156.
Ciſtercij annus. 59.

CAP. I. 1. Duo illuſtres euentus iſtius anni, 2. Hameti patria, parentes, & occupatio: 3. Legatia, & in media via error, ſalutis oſtium. 4. Eiuſdem viri acceſſus ad Populetum. 5. Collatio legum Chriſti, & Mahometis, 6. & de hac deſerenda lucta ioterior. 7. Baptizatur, 8. & Bernardi nomen aſſumit: 9. admiſſus ad habitum: 10. & quod eius votum præcipuum in probatione?

II. 1. Hiſpania dudum oppreſſa à Sarracenis. 2. Suerij, & Gomecij votum, 3 & Amandi conſilio ſurgens arx. 4. Firmatum

tum vitæ genus ab Ordonio, & militibus indictæ Ciſtercij leges. 5. Authores facti, 6. antiquum inſtrumentum 7. Cui fides integra 8. Dictum de tempore adhuc explicatius, 9. quid de his Rades? 10. Primæuus habitus, & eius reformatio: 11. atque obiter dictum de Capellanis.

III. 1. Gerardi, dicti de Farfa, excellens virtus: 2. Miraculum, dum corpore ægrotaret. 3. Glorioſus obitus, 4. & poſt ipſum apparitio. 5. Locus ſepulchri prioris. & tranſlatio, 6. quid liber ſepulchrorum Claræuallis? 7. Laurentius ſanctus Conuerſus, excubias ad ſepulchrum Bernardi, peragit: 8. cum dæmone luctatur. 9. Dictum & de Guillelmo Sancti Albini, 10. & quædam viſio eiuſdem, an alterius, glorioſa Ciſtercio. 11. Demùm de Monacho nimium ſui prouido, & B. Virginis Mariæ apparitione, 12. quam duplicem Cæſarius fuiſſe affirmat, 13. Henrici in Claramuallem aduentus, genus, conuerſióque.

IV. 1. Sancti Petri in Germania latentis exercitia. 2 Inuentio, 3. & ad ſuos reditus. 4. Beati Florentij Carraeetenſis mors, 5. & Radulfi Hortenſis: & dicta aliqua de vtroque Monaſterio. 6. Melonis à priori loco tranſlatio, 7. cum iuris, in Cœnobium, acceſſione. 8. Tranſlatio Obacinæ deliberata, 9. & executa, 10. Philippus, ex Priore Claræuallis, fit Abbas Eleemoſynæ, ſuccedente Hugone in Prioratu, qui poſt modum fuit Abbas Longipontis. 11. Ottonis Friſingenſis conſtantia pro ſua Eccleſia.

V. 1. Ingens hoc anno, in Lemouicenſi tractu, fames. 2. Multiplicata per Stephanum annona; 3. & liberales, oratione eius, effecti, viri auari; 4. Mutatione inſigni, 5. & continuata etiam, vſque ad filios. 6. Eiuſdem, deficiente pane, oratio, & fructus 7. Simile in Groſſouoſco: 8. & in Bona aqua adhuc mirabilius. 9. Continuata in Obacina hæc, etiam poſt Stephanum. 10. Præcipuè in die depoſitionis eius. 11. Emollita rupes, vt ædificio cederet. 12. Atque, alia de loco facilè mota.

VI. 1. Firmata pax per Ottonem, Conradúmque inter Henricos Auſtriacum, & & Saxonem. 2. Gunteri fundatoris Mulbruni obitus, 3. & Petri venerabilis, 4. dictum de antiqua, incipientis computatione. 5. Algoti geſta egregia, atque munifica: 6. firmata per Adriánum, 7. coniectarum de tempore & de obitu ipſius, atque miraculis 8. Chronologia, & Cœnobij de Re notitia, 9. de voto. 10. De Palirio Sanctæ Mariæ, & de Blandec, Monaſterio Sanctimonialium.

Ieſu Chriſti annus 1157.
Ciſtercij annus. 60.

CAP. I. 1. B. Roberti de Brugis fœlix mors. 2. Dies, & veneratio. 3. ſepultura, 4. & tranſlatio ſacrorum oſſium, 5. ſubrogatio Faſtradi, & eius fuga, 6. viſio glorioſa, & præceptum Mariæ Virginis 7. Viri virtutes, & merita 8. Deſpectus ſui, 9. & eò magis infuſa cæleſtis gratia. 10. Zelus de grege ſibi commendato. 11. atque mirum exemplum abſtinentiæ: Bernardi doctrina, 12. & quis ſecundus Abbas in Camberone.

II. 1. Serlonis, quondam Sauiniacenſis Abbatis, obitus: 2. atque Sancti Guerrici Igniacenſis, 3. cuius ſermones, ab eo flammis traditi. 4. Diuina prouidentia perſeuerant, 5. ſcripta eius qualia, 6. & quales filij. 7. Sancti Petri Monoculi prioratus, & electio in Abbatem Vallis Regiæ. 8. Inſigne miraculum, 9. & ſalus miraculosè etiam recepta. 10. Beati Ruandi in Venerenſem Epiſcopum electio 11. Atque Andreæ Vallarnienſis ad Attrebatum.

III. 1. Eskyllus Adrianum Papam viſitat. 2. Negotia ſuæ Eccleſiæ facile peragit, 3. in reditu capitur, & bonis ſpoliatur. 4. Adriani ad Fridericum de hoc epiſtola, 5. de facto dolens, atque ad vindictam excitans: 6. quæ omnia de Eskyllo probabiliter, haud tamen ſine aliqua dubitatione. 7. Petri Tarantaſienſis præclara opera, 8. auctoritas, 9. miraculum perrarum. 10 Dæmonis contumacia, 11. de ipſo victoria. 12. B. Theodardi ſancta conuerſatio: 13. precioſa mors: 14. & ſancti Ideſbaldi electio celebrata.

IV. 1. Carthuſiani, in Cœnobio Sancti Stephani, reformati ad Ciſtercium: 2. ratio temporis, & fundatio domus eiuſdem. 3. Sancti Brunonis, à Romana curia, diſceſſus, 4. ſeceſſus in Calabriam. 5. Atque acceptæ à Rogerio donationes. 6. Vita, & mors Sancti, 7 & memoriæ eius illuſtres. 8. Ciſtercienſibus traditæ, & conſeruatæ per ſeptem & quinquaginta annos ſupra trecentos. 9. Monachi ex Foſſa-noua, illuc tranſmiſſi, ac quædam aliæ notitiæ eiuſdem domus.

domus. 10. Incrementa Fiterij per hoc tempus.

V. 1. Valdauræ, ex Anchoſa tranſlatio ad Sanctas Cruces; 2. quò miſſus Mompeſſulaneus Guillelmus, è Grandi ſilua, 3. & dictum obiter de eius ſanctitate, 4. ſepulchra, atque aliæ notitiæ eiuſdem domus, 5. & viri Sancti, 6. fœcunditas ad militias etiam extenſa. 7. Fundatio Monaſterij de Tulebras, 8. ac demùm Chronologia, 9. præſentis anni.

Ieſu Chriſti annus. 1158.

Ciſtercij annus. 61.

CAP. I. 1. Alphonſi Imperatoris Hiſpaniæ mors, 2. atque institutio militiæ Calatrauæ. 3. Sarracenorum in Caſtellæ Regnum irruptio? 4. cui ſe Sanctus Raymundus Abbas opponit, 5. donatio Regis Sanctij, 6. & confirmatio Alphonſi eiuſdem filij. 7. Conuerſos ad Militiam Raymundus ſuſcipit. 8. Ratio temporis, 9. & militia Calatrauæ SS. Iuliani, Iacobíque Militiis collata, 10. prior vtraque, 11. Apoſtrophe ad eamdem militiam inclytam.

II. 1. Raymundus rei militaris peritia velut infuſa, 2. Fiterium ad Calatrauam transfert. 3. Roderici Toletani varia lectio, 4. qui de Fiterio Nauarrenſi dubitent? 5. Et pro ipſo rationes non contemnendæ. 6. Improbata ab aliquibus tranſlatio, 7. quæ obſeruantiæ militum? 8. quis habitus? & oſtenſum non ſolum ſcapulare. 9. Approbata tranſlatio per Capitulum. Atque admiſſa militia per Lambertum, 10. ſed in Fiterio Abbatia restituta. 11. Approbatáque ab Alphonſo, Sanctij filio.

III. 1. Hadrianus, Fridericúſque Ciſtercienſibus, vſi. 2. Henricus, & Hyacinthus Cardinales ab Hadriano legati, quæ paſſi in itinere, 3. qualiter Fridericum ſint alloquuti. 4. Pontificis ad Imperatorem modeſtæ litteræ, 5. quæ nomen beneficij, ex quo orta diſſenſio, interpretantur; 6. & de impedita ad Romanam Curiam via queruntur. 7. Mitigata indignatio Imperatoris. 8. Cardinalis Baronij adnotatio, 9. quid Otto Friſingenſis in hoc negotio. 10. Retractata quæcumque priuilegia, exceptis Ciſtercienſium, & Templariorum.

IV. 1. Sancti Martini genus, parentes, patria, 2. & vocatio ad Ciſtercium 3. Oblatio matris cum pingui poſſeſſione, 4. vtriuſque conſtantia: 5. & iuuenis Sancti mores in Tyrocinio. 6. Incrementa Cœnobij, 7. atque tranſlatio per Blaſium Abbatem facta, 8. demum Ordonij Salmantini Præſulis obitus.

V. 1. Amædeus, & Otto ſubtracti ſchiſmati, 2. huius pro Friſingenſi Eccleſia ſolicitudo; 3. concordia cum Henrico Duce Saxoniæ. 4. Amædei Senioris ſancta mors; 5. breuis epitome vitæ, 6. & actorum filij. 7. Homiliæ ab eo in Mariæ laudem ſcriptæ, 8. atque ipſe ab Amædeo Franciſcano longè diſtinctus, 9. variæ memoriæ ſanctitatis eximij Præſulis, 10. & demùm Chronologia Monaſteriorum, in qua de Vitæ ſchola, 11. & Porta cœli.

Ieſu Chriſti annus. 1159.

Ciſtercij annus. 62.

CAP. I. 1. Inter Pontificem, & Imperatorem turbata pax 2. De qua Henricus ſolicitus: 3. Ad Babembergenſem Epiſcopum ſcribit, 4. litteras acres; & zelantes pro Chriſti gloria: 5. Rurſus ad ipſum & ad Imperatorem 6. Epiſcopi reſcriptum, 7. Dolentis magis; quàm medentis instanti malo. 8 Henricus iterùm ad Imperatorem miſſus. 9. Diſſidij inter Sacerdotium, & Regnum vltima cauſa. 10. Et tandem obitus Pontificis Hadriani.

II. 1. Trium illuſtrium Sanctorum fœlices obitus. 2. Stephanus vnam ex Eccleſiis filiabus viſitans, 3. graui febre corripitur. 4. Eius legata 5. Sacráque dormitio. 6. Deductum funus ingenti deuotione. 7. Nec ſine miraculis. 8. Solennitas, & excubiæ in grangia, medio itinere 9. Reſumptum iter, 10. & obuij Obacienſes. 11. Soluta iuſta, 12 & ſepulchrum veneratum eximio cultu.

III. 1. Poſt mortem Stephanus filiis ſæpè apparet. 2. Pſallens auditur 3. Beatorum Spirituum de ipſo teſtimonium. 4. Alia apparitio, miraculo firmata. 5. Detentorum in vinculis patronus. 6. Liberatorum, per ipſum, quædam exempla. 7. Nouæ fabricæ ſtatus cum deceſſit, protectióque, 8. quid de Stephano Priore Obacinenſi, 9. & ſcripta vita, & celebratum feſtum Abbatis Sancti.

IV. 1. Sancti Roberti Angli ſancta dormitio, 2. quanta illi cum Beato Godrico familiaritas, 3. & cum Bernardo patre: Sancti in morte lucta, victoriáque. 4. Gloria eius Godrico reuelata. 5 Funus, & miracula. 6. Mutus ad eum remiſſus à Sancto Thomà. 7. Inter Sanctos relatus. 8. Dictum de Hugone Abbate

Abbate eiuſdem domus. 9. Et de Godrico, 10. & perpenſa nonnulla, quæ ad hiſtoriam.
V. 1. Otto Friſingenſis Præſul à Curia primùm. 2. Dein à propria Eccleſia diſcedit, 3. in Morimundo febre corripitur, 4. & retractatis, quæ pro Gilberto ſcripſerat, moritur, 5. in concurſu capituli generalis: 6. ſepultura in Eccleſia. 7. Et Epithaphia. 8. Abs Radeuico compoſita. 9. Quàm Friderico triſtis patrui mors. 10. Verum ipſi, quam fœlix, 11. qualem Eccleſiam ſuam Otto reliquerit. 12. Quæ monaſteria extra Ciſtercium ſtruxerit. 13. Scripta eius, 14. & miracula poſt mortem.
VI. 1. Electio Alexandri, & Victoris pſeudo-electio, 2. vtriuſque circumſtantiæ, 3. ad Fridericum, 4. huius fraudes, per ſpeciem conſultationis: 5. & vocati Lambertus, Faſtradus & Alipenudus, 6. eorumdem, aliorúmque conſilium, 7. in deterius peruerſum 8. Fridericus Alexandrum Papam citat, 9. ad Synodum. 10. Ad quam Epiſcopos, 11. Imperij, & Orbis congregat, 12. quæ Catholicis diſplicuerint in eius litteris. 13. Demùm quid Cardinalis Henricus egerit. 14. Alexandrum non fuiſſe Ciſterc-ienſem.
VII. 1. Voſcanum, & Pultuna, ſiue Buglonda. 2 Dictum de Bouto, Abbatia Luſitana, 3. dubium Eremitarum, an Cluniacenſium, 4. recèns tunc reformatæ domus incendium, 5. redempta iura, 6. & priuilegia quædam. 7. Tranſlatio, & & conſeruata forma prioris loci.

Ieſu Chriſti annus. 1160.
Ciſtercij annus. 63.

Cap. I. 1. Ciſtercienſes Papienſi conuentui non adſiſtunt. 2. Henricus Cardinalis in eo excommunicatur. 3. Imperator non obedientes Victori exilio mulctat. 4. & inter alios Conradum Pataurienſem. 5. A Sancto Petro Tarantaſienſi corripitur, 6. ob cuius reuerentiam, 7. quibuſdam detrahentibus ei, ſcitè reſpondet. 8. Egregium Beati Petri Encomium. 9. Perſequutio ſuborta in Ciſtercienſes, 10. quorum complures ſedibus ſuis pulſi. 11. Sanctus Ailredus contra Papienſem conuentum prædicat, 12. & pro verò Pontifice Alexandro. 13. De quo etiam Gilebertus de Oilandia. 14. Lamberti, & Faſtradi pro ſchiſmate ſedando ſolicitudo.
II. 1. Eskylli bona patentia iterum prædæ. 2. VValdemari in ipſum indignatio, 3. & in nepotem minæ, niſi ab Abbate Eſronenſi præſeruaretur. 4 Eskylli eiuſdem conſtantia pro Alexandro. 5. Cum Fridericus in omnes eius ſequaces debaccharetur. 6. Arnaldi Moguntini Præſulis mors. 7. De qua ab Eberbacenſi Abbate, & à Sancta Hildegarde ſæpius admonitus. 8. In Vigilia S. Ioannis Baptiſtæ à ſuis inuaſus. 9. Nec euadere compos. 10. Tandem occiditur, 11. corpore triduo canibus relicto. 12. Mors Aliprandi, & ſucceſſio Abbatum in Morimundo.
III. 1. Sancti Valeni in Scotia ſenectus morbida. 2. Miraculis coruſcans ſupra conſuetum. 3. Actorum eius fidem, quantum hiſtoriæ datur, integra ſatis. 4 Viſio mirabilis. 5. Et epiſtola Chriſti, & Deiparæ ad ipſum. 6. Vltima ægritudo, 7. pretioſa mors. 8. Funus & ſepultura. 9. Et de anno ſuborta difficultas.
IV. 1. Nicolaus Cancellarius Regis Scotiæ, de Sancto Abbate VValeno viſionem videt, 2. quam Pontifici narrat, qui & veram probat. 3. Idem S. VValtero conuerſo apparet in magna gloria. 4. Dein Henrico, curam ſuorum gerens, 5. quibus omnibus ſalutem impetrauit. 6. Sancti miracula. 7. Scriptores vitæ. 8. Et ſucceſſio Abbatum Meilroſiæ. 9. Atque inde Henriques emendatus. 10. Et de VValtero conuerſo obiter dictum.
V. 1. Guntelinus nouitius tentatus à Dæmone percutitur. 2. Exanimis coram Beata Virgine rapitur. 3. Quid ibi viderit audieritque? 4. Deinde paradiſus illi oſtenſus. 5. Infernúſque: 6 Et diuerſorum hominum pœnæ. 7. Redditur corpori: & prohibita loquutus, mutus efficitur. 8. Perpenſa quædam de huiuſmodi viſionibus. 9. Henricus Monachus fit Abbas Altæcumbæ. 10. Sanſon Rhemenſis Igniaci ſepelitur.
VI. 1. Guillelmi Rieuallenſis Monachi obitus, 2. atque Ioannis Serlonis. 3. Tum Beati Rogerij apud Ellantium. 4. Subrogatio Vlrici pro Odelino: 5. & ſub Vlrico S. Boniſacius. 6. Succeſſio, & ſeries Abbatum Populeti, 7. Chronologia Eccleſiarum, & dictum de Sambucina, 8. & de Scouendal pauca, & ſubobſcura. 9. Dictum de Monaſterio de Perales, 10. donatio loci, 11. atque alia remiſſiuè.

Ieſu

Index Annorum, & Capitum.

Ieſu Chriſti annus. 1161.
*Ciſtercij annus.*64.

CAP. I. 1. Status orbis ſub initio intrantis anni. 2. Aduentus Sancti Petri Tarantaſienſis ad Fridericum, 3. cui occurrere Herbertus, ſed fruſtra parat, 4. qualiter ſe cum Imperatore Beatus Præſul, 5. & qualiter cum Herberto, an contra ipſum? 6. Pauenda hominis mors 7. Sancti miracula, 8. in Alſatia multiplicata, 9. Demum iudicium eiuſdem de his miraculis.

II. 1. Sanctus Petrus vocatus ab Alexandro, 2. miraculis coruſcans Italiam intrat, 3 honoratur ab omnibus: 4. atque omnes firmat in fide, & obedientia. 5. Tyrannum perſequentem ſe, conuertit, 6. de dimittendis equitaturis deliberat, 7. à Pontifice ad Reges Galliæ, & Angliæ mittitur, 8. & quas ob cauſas, 9. infirmitate correptus detinetur. 10. Claret miraculis. 11. Quæ varia per viam patrat.

III. 1. Anglorum Rex occurrit Beato Petro, 2. De pace deliberant. 3. Per miracula vtrumque Regem conuenit. 4. Cineres ſacros Anglicano Henrico imponit. 5. Plura miracula. 6. Duo Concilia celebrat: 7. eiſdem aut alteri Henricus Cardinalis aſſiſtit. 8. Quibus Alexandro firmatur vtrumque Regnum. 9. Reditus Sancti, tempus adhuc dubium 10. Certa miracula. 11. Laudenſe Pſeudo-concilium per Victorem. 12. & quid in eo Abbates Claræuallenſes.

IV. 1. Pars Alexandri Decreto generalis Capituli ſtabilita. 2. Vnde viribus aucta: 3. & Fridericus in noſtros acrius ſæuiens. 4. Lambertus pater præfecturam Ciſtercij abdicat, 5. cui ſuccedit Faſtradus 6. Faſtrado in Claraualle Godefridus, 7. atque huic Beatus Petrus apud Igniacum, 8. quam electionem præceſsére varia oracula. 9. Godefridus Alexandrum Papam adit, cedit Pontificatu Lingonenſi, 10. ad Claramuallem redit, & quo tempore.

V. 1. Adami Ebracenſis Abbatis obitus, geſta, 2. Perpenſa viri initia minus ſancta. 3. Simonis Caziacenſis Abbatis mors. 4. Ioannis Ziritæ Luſitani ceſſio. 5. Dictum de Epiſcopo quodam noſtris adiuncto: 6. & de iuuene pulchriore, ex abſtinentia: 7. qualis Henricus Beluacenſis Epiſcopus; 8. epiſtola Petri Cellenſis ad ipſum pro Alexandro, 9. & qualiter in Rhemorum Præſidem promotus fuerit.

VI. 1. In Chronologia duæ tantùm fundationes. 2. Quibus addita Stella Luſitana. 3. Dictum quâ occaſione, 4. cœpta ab Egea Municio, 5. & à filio Laurentio conſummata: 6. & confirmata inſtrumento donationis: 7. proceſſus, & ſtatus domus ſub his temporibus.

Ieſu Chriſti annus 1162.
Ciſtercij annus 65.

CAP. I. 1. Alexander Montem-Peſſulanum ingreſſus, 2. Sanctum Hugonem, in Abbatem Liumcelli electum, 3. conſecrat. 4. Henricus Cardinalis Piſanus ceſſionem Archiepiſcopi Dolenſis recipit, Francorum Regis filiam de fonte leuat. 5. Sanctum Thomam Cantuarienſem electum acceptare adigit. 6. Quæ cum ipſo contuliſſe credendus eſt. 7. Ad Alexandrum, Montem-Peſſulanum pro pallio mittit. 8. Nec priùs conſecratur, quàm induat Monachum, 9. & Cancellarium exuat. 10. Noſtri patiuntur à locorum Ordinariis, 11. quibus de opportuno remedio ſubuenit. 12. Qua occaſione exemptio noſtris extenſa. 13. Sed quæ longè antiquior comprobatur.

II. 1. Alphonſus Luſitaniæ Rex Conimbricæ Conuentum congregat, 2. inſtituendæ militiæ religioſæ, 3. cui Sanctus Ioannes Zirita iura daret. 4. Magiſter nouæ militiæ Ciſtercio ſubditus. 5. Eius profeſſio. 6. Diſpoſitio, & obſequia in Ciſtercienſes. 7. Subſcriptio chartæ. 8. Et notata à quibuſdam maior antiquitas. 9. Tres Ciſtercienſes militiæ breui exortæ. 10. De loco tertiæ. 11. De nomine, 12. de habitu. 13. Viſitatio Eccleſiarum Ciſtercienſium in Luſitania, 14. & mors Theotonij, Bernardi olim.

III. 1. Noſtrorum in Suecia Apoſtolatus. 2. Idola gentis adhuc poſt Euangelium, 3. & ritus barbari; 4 ac pertinacia in ſua ſuperſtitione. 5. Sacerdos excæcatus, conuerſúſque; 6. atque hac occaſione deſtinatus ad gentem Beatus Stephanus. 7. Quanta paſſus ibidem pro Chriſti nomine. 8. Miracula, & miraculorum fructus. 9. Demùm perpenſum Ciſtercium per hæc tempora.

IV. 1. Mortem Raynaldi ſenis in Claraualle, 2. Oraculum ad Gaufridum Monachum, primùm; 3. mox viſio ad

ipſum facta, 4. ſed humiliter de alio interpretata: 5. reclamante euentu, 6. demum Tabulæ ſonus præceſſere. 7. Qualis tranſitus Sancti. 8. De eo, & alio Conuerſo glorioſa viſio. 9. Gerardi Monachi, & ſacriſtæ puritas. 10. Mors. 11. Enardi, Magiſtri militiæ Templi, aduentus in Claramuallem: 12. Et læta vox, de cælo facta ad ipſum.

V. 1. Abbas quidam Fuſniacenſis cedit. 2. Contemplationi vacat in Claraualle. 3. Miſerè in dubitationem Fidei labitur. 4 Reſurgere conatur, neque præualet. 5. Præ triſtitia in morbum incidit. 6. Fuſniacum deducitur. 7. Tandem in Fide firmatur ante deceſſum. 8. Dubium an hic Rainaldus, de quo ſupra. 9. Huberti Comitis diſſidium cum Beato Anſelmo. 10. Sanctus Petrus Tarantaſienſis ad vtrumque legatus ab Alexandro, atque mira conſtantia vtriuſque Sancti.

VI. 1. Chronologia Eccleſiarum præſentis anni, 2. De Sora dictum, 3. & quis eius fundator, 4. & primus Abbas 15. à quo meritis claro, atque miraculis, Monaſterium vocatum Sancti Dominici. 6. Dubium de tempore Ciſtercij in eo admiſſi. 7. Aliorum Cœnobiorum breues notitiæ. 8. Armentariæ antiquioris etiam domus. 9. Alphonſi Imperatoris larga dotatio: 10. & primus Abbas Ero, ad hunc annum Ciſtercium induens.

VII. 1. Rutenſe Cœnobium (quod poſt Sancti Prudentij) 2. per Dominos Camerorum ædificatum. 3. Donatio loci, 4. priuilegium, & initia ſurgentis domus. 5. Poſtpoſitum Curatium in Chronologia, 6. Monaſterium antiquum, 7. grauéque, 8. Iacobus Græcus in eo ſibi contrarius, 9. atque aliæ notitiæ eiuſdem domus.

Ieſu Chriſti annus 1163.
Ciſtercij annus. 66.

CAP. I. 1. Alexander Pariſios venit ad Ludouicum. 2. Tum Faſtradus, & Godefridus ad Alexandrum. 3. Faſtradi mors. 4. Sancto Petro Toloſano præuiſa: 5. atque viſio euentu comprobata. 6. Rex & Pontifex morienti Sancto aſſiſtunt. 7. Cælos conſcendens conſpicitur ex Anglia. 8. Dies obitus, 9. memoria, & ſepultura. 10. Succeſſor Gilbertus Magnus: 11. quantus vir? 12. emendatus Piſæus, & Gilbertus ab aliis condiſtinctus. 13. Ac Sanctus Thomas inter glorias illius poſitus.

II. 1. Turonis de canonizando Bernardo actum, & cur dilatum? 2. Thomas Cantuariæ Epiſcopus interfuit. 3. Conradus Redageshauſenſis Abbas, ab Henrico Schiſmatico, 4. in Epiſcopum Lubecenſem promotus, 5. Virgam nihilominus Paſtoralem ab eo accipere renuit. 6. Beati Thomæ reditus in Angliam. 7. Occaſiones diſſidiorum Regis cum ipſo. 8. Epiſcopi, à Metropolita diuiſi appellant Pontificem. 9. Alexandri ad Beatum Thomam epiſtola, 10. conſolatoria, exhortatoriáque, 11. & Thomæ ad ipſum. 12. Demùm alia Alexandri, tam ad eum, quàm ad reliquos omnes Angliæ Præſules. 13. Prodigia in cælo, & Bernardi prophetia.

III. 1. Suuinshede in Hoillandia Cœnobium ante Ciſtercium. 2. Tum poſt Ciſtercium ſub Gileberto Abbate. 3. Filiorum ſanctitas, 4. ab ipſo declamata: 5. & multa de illorum perfectione, 6. Moniales ſub eodem Patre ſanctiſſimæ. 7. & dictum de earum conſolationibus, 8. & timore aliquorum, 9. non impudenti. 10. Gilebertus continuans ſermones Bernardi ſuper Cantica. 11. Oſtenſa ratio temporis, 12. & de fame opprimente Fontanos Monachos.

IV. 1. Beatus Balſamus à Roma in Galliam miſſus, ſchiſmaticos per miraculum euadit, 2. ad Claramuallem venit: 3. Cuiuſdam religioſi viri morti aſſiſtit, 4. petit animæ ſuæ vt moreretur: 5. febre corripitur, indéque ad Cælum ſibi patens, euolat. 6. Perpenſa Beati Viri glorioſa mors. 7. Matthæi Lotharingiæ Ducis in Claro-loco funus. 8. Morimundi Aliprando, Oddo ſuccedit. 9. Sancti Richardi Valcellenſis obitus. 10. Cui ſanctus æquè Nicolaus eſt ſubrogatus.

V. 1. Sancti Raymundi Calatrauæ Authoris, mors, 2. ſepultura, & variæ tranſlationes. 3. De die primum, 4. Dein de loco obitus, 5. & ſucceſſore Radulpho; 6. & cur inter Abbates Fiterij non inueniatur. 7. Petrus Alphonſus Luſitani Regis frater Monachum induit: 8. Cui nimium tentato Virgo apparet. 9. Gundiſaluus Viegas illi ſuffectus.

10. Bernardus

10. Bernardus Anziranus de profuſione accuſatus, 11. ex officinis, plenis per miraculum, dati, & accepti rationem exactè reddit.

VI. 1. VValterus Meilroſiæ conuerſus, à Fide cadit. 2. In loca pœnarum per viſum deducitur: 3. nec ſine violentia, cuius ſigna oſtenſa, liberatur. 4. Dehinc Sanctorum gloriam per ſpeciem videt. 5. A Beato VValeno corripitur, & admonetur. 6. Huius ſecundæ viſionis mirus effectus. 7. Fœlix illius, & aliorum Meilroſenſium fratrum præuiſa mors. 8. Perpenſa hiſtoria. 9. & notatæ duæ fundationes præſentis anni.

Ieſu Chriſti annus. 1164.
Ciſtercij annus. 67.

CAP. I. 1. Varij, & graues euentus præſentis anni. 2. Thomas, vt Regi conſentiat ſolicitatus: 3. ex ſententia, vt putauit, Summi Pontificis. 4 Regi tandem conſentit, illico admonitionem cuiuſdam Clerici, ſicuti ad Galli cantum, retractaturus. 5. Auctorum dicta de pœnitentia Sancti 6. Conſuetudines Regiæ, quæ petebantur, 7. ex quibus quaſdam recenſet Sariſberienſis; 8. & Nuntius Thomæ præuentus ab Alexandro.

II. 1. Henrici Regis in Thomam machinationes. 2. Alexandri reſponſum. 3. Conciliabulum indictum Norrbanthonæ, 4. Sancti viri aduentus, & præuentiones. 5. Regis edictum, 6. & Epiſcoporum conſilia, atque defectio: 7. appellata vtrimque Romana ſedes, 8. & Thomas à Palatio Regis egreſſus. 9 Præçedentia ex Rogerio, & Eduardo, 10. murmur in Sanctum, 11. reſponſa Sariſberienſis, 12. & de Thomæ diſceſſu reſponſum Regis.

III. 1. Diſcedens Thomas cum duobus Ciſtercij monachis, 2. mutato habitu, & nomine Belgium applicuit. 3. Quæ loca inuiſerit. 4. Henrici Regis edictum aduerſus ipſum, 5. & complices illius, indecorum. 6. Legatio ad Regem Galliæ, 7. reſponſum Regis, 8. & Nuncius pro Thoma miſſus ad Alexandrum. 9. Henrici item Nuntij ad Summum Pontificem, 10. Thomæ epiſtola, 11. Excuſans, 12. incuſánſque, ſed Regi parcens, 13 & Demùm Alexandri ad eum reſcriptum.

IV. 1. Præuentus Thomas per Nuncios apud Pontificem. 2. Prima pars petitionis Henrici Regis, 3. in ſecunda oratio Londonienſis, 4 & Ciceſtrenſis, 5. quæ ab Alexandro penitus repulſæ. 6. Aduentus Diui Thomæ, 7. eius oratio, 8. turbatio Cardinalium auditis Regni Anglicani conſuetudinibus. 9. Alexandri ad Diuum Thomam reſponſum. 10. Archiepiſcopi ceſſio, 11. & ſuper ea Cardinalium conſultatio, 12. reſtitutio 13. Vocatus Pontignaci Abbas à Pontifice, 14 Cui Thomas datus indutus Ciſtercij habitu.

V. 1. Thomæ ortus, 2. parentes diuerſæ gentis, 3. prægnantis matris atque recèns enixæ viſiones, 4. nec minus certæ patris, quamuis occultæ, 5. ſtudia iuuenis, 6. per miraculum ſeruati in mediis vndis, 7. Theobaldo Archiepiſcopo ſe tradidit, 8. à quo primum Archidiaconus Cantuariæ, mox Regni Cancellarius, 9. & quibus moribus, 10. Dein Henrici Principis Magiſter, 11. & bello, & pace ſtrenuus, 12. denique in Cantuarienſem ſedem ſublimatur inuitus, nec niſi pactis certis conditionibus.

VI. 1. Pſeudopapæ Victoris infœlix mors, 2. & loco eius Paſchalis ſubrogatus: 3. Friderico inſectante Ciſtercienſes, & quoſdam adducente in apoſtaſiam. 4. Conradi Lubecenſis induſtria, 5. & defectio ab Henrico, 6. atque conſtantia: 7. tum ad Magdeburgenſem inita fuga. 8. Acta Stephani Vpſalenſis Archipræſulis; 9. & pax conciliara per ipſum in Septentrione. 10. Conradus ex Patauio promotus in Salitzburgum. 11. Acta viri, 12. & Ioſcionis ſub Andrea Atrebatenſi funus mirandum.

VII. 1. Secundi Abbatis Calatrauæ mors, 2. & Magiſtri electio; 3. & electorum, electique formido: 4. Oratio Magiſtri in Generali Ciſtercij ſynodo, 5. & Gilberti reſponſum. 6. Dubitatum, quo loco admiſſi fuerint: 7. accepta omnia, & confirmata per Alexandrum; 8. quod Ciſtercienſium fratrum ordinem obſeruarent perpetuò; 9. quod traditis per Capitulum legibus parerent, 10. quod eorum ſpiritualibus bonis participarent 11. Confirmatio dictorum, & ſubſcriptiones, 12. confutati errores Radis Andradij.

VIII. 1. Sancti Ioannis Ziritæ glorioſus obitus,

tus, 2. & ab eodem præſcitus, & prædictus, 3. Circunſtantiæ mortis, 4. ſepultura, & memoria Sanctitatis. 5. Blaſij pro Hortenſi Cœnobio ſolicitudo, 6. priuilegium obtentum, 7. & incrementa; 8. fœlix mors, 9. & Martini ſubrogatio, 10. emendatæ memoriæ Monaſterij, 11. & dictum de ſilentio Petri Alphonſi.

IX. 1. Henricus Rex in Beatum Thomam furens, 2. etiam contra Eccleſiam leges ſancit, 3. (emendatus Baronius) 4. Sancti Thomæ, & ſuorum bona confiſcat. 5. Conſentit Friderico Imperatori, 6. & contra Papam Alexandrum confœderatur; 7. minuta etiam tentat contra Archiepiſcopum: 8. hic Pontigniaci profitetur Monachum: 9. cucullâque ab Alexandro miſſa, ab Abbate Guicardo, lætus induitur, 10. perpenſus monachatus viri Dei, 11. & vita eius ad Ciſtercij normam, & ſupra.

X. 1. Chronologia Monaſteriorum. 2. Dictum de Cupro Scotiæ, 3. & de Strata florida, aliiſque. 4. Bonæ-vallis Toletanæ initia, 5. Fundator Alphonſus Rex, 6. & ſtatus præſens. 7. Monaſterium de Nucalibus deſertum à Virginibus. 8. Monachus traditur hoc anno inhabitandum. 9. Notitiæ domus. 10 Et ſepulchrum Infantiſſæ Legionénſis: 11. Dictum de Monacho quodam Stratæ floridæ, 12. cui nihil occultum, 13. & quæ in choro videre ſolitus eſſet. 14. Oddonis Ducis Mors, & ſepultura.

Ieſu Chriſti annus. 1165.
Ciſtercij annus 68.

CAP. I. 1. Studia, atque profectus Beati Thomæ. 2. Cui Virgo è cælo deſcendens cilicium conſuit. 3. Mathildis Imperatrix Abbatem Voti ad Alexandrum mittit: 4. ſed irrita ob Henrici dolos legatione. 5. Alexandri diſceſſus à Gallis; 6. & Thomæ cum ipſo in eadem via congreſſus; 7. atque miraculum. 8. Ratio temporis, & notata quædam alia. 9. Guillelmi Mompeſſulanei in Alexandrum fides, ſimul & pietas: 10. ac Guichardi Pontigniacenſis in Archiepiſcopum Lugdunenſem promotio.

II. 1. Conradi in Galliam iter. 2. Deiecti à ſede Lubenſi, mora in Claraualle, reditúſque. 3. Beati Godefridi Lingonenſis quondam, obitus, 4. & ſepultura. 5 Conuerſi Hiſpani ad eandem domum aduentus. 6. Et mors ex voto. 7. Fronuini Salemmitani Abbatis obitus. 8. Atque Petri Alphonſi in Luſitania. 9. Amalricus, ex Abbate Caroli loci, Epiſcopus Siluanectenſis. 10. Et Stephanus Metenſis ademptus Claræuallenſibus.

III. 1. Variæ, & oppoſitæ opiniones de Ioachimo, 2. eiuſdem patria, natales, pueritiáque: 3. & in iuuenta, tranſmarina, peregrinatio, 4. ſcientia, vt fertur infuſa: 5. Deinde reditus, ſeceſsúſque in Sicilia, 6. & in Calabria. 7. Prædicatio, 8. & Monachatus apud Curatium, 9. atque ibidem emiſſa ſolennia vota, 10. & coniectata vtcumque ratio temporis.

IV. 1. Chronologia naſcentium Monaſteriorum, 2. & dictum de Dorbelio. 3. Clarus Campus, & primus eius Abbas Eiſo. 4. Cara Inſula, Daniæ Monaſterium, Caraniſuſta, & Paris ignotiora. 5. Barbellum additum. 6. Ludouici, Regis Francorum, opus, & ſepultura: 7. & Turris Aquilaris Regum Legionis fundatio non contemnenda. 8. Situs loci, & Monachi vnde venerint. 9. Demùm de Imagine Virginis Sanctiſſimæ.

Ieſu Chriſti annus 1166.
Ciſtercij annus 69.

CAP. I. 1. Henricus defectionem intentat ab Alexandro. 2. Reginaldo Colonienſi ſcribit. 3. Guidonem Cremenſem Papam per Nuncios iurat. 4. Henrici Cardinalis pro eo zelus, atque Rothomagenſis excuſatio. 5. Gileberti Abbatis conſtantia aduerſus Regem 6. Epiſcoporum Angliæ defectio ab Archiepiſcopo. 7. Et legatia, vel exuli aſſerta. 8. Emendatus in tempore Baronius. 9. Acta Conciliaboli Herbipolenſis. 10. Et Ciſtercienſium zelus, atque authoritas.

II. 1. Ailredi Rieuallenſis precioſa mors. 2. Cum Bernardo Parente ſimilitudo. 3. Theologia illi diuinitus infuſa, 4. cum anteà penè illiteratus eſſet 5. Sed iuſſus ſcribere, 6. Bernardum ſtylo reddit. 7. Et cæleſtibus, inter ſcribendum, claret conſolationibus. 8. Filios ſanctiſſimos in religione generat. 9. Et ſibi dilectiſſimos: 10. Nec minus è contra diligentes parentem Sanctum.

III. 1. Cathalogus ſcriptorum Sancti Ailredi.

redi. 2. Ab Ethelredi ſcriptis diuerſorum. 3. Dictum de Compendio. 4. Et de ſpeculo quædam adnorata 5. Neque minus de libris de amicitia, & de ſermonibus ſupet Eſaiam. 6. Plura de illis 7. Et de tractatu de Puero Ieſu duodenni. 8. De aliis operibus conſusè, 9. & Nicolai Rieuallenſis Epigramma in Laudem Sancti.

IV. 1. Gillebertus, dum Cantica explanat, 2. Ailredum deflet. 3. Quid de eius eximia ſanctitate. 4. Quid de Doctrina, 5. ſed nihilominus dolori temperandum. 6. Ailredus Sanctorum adſcriptus numero. 7. Cui defuncto ſufficitur Siluanus. 8. Dictum de Gilberto contra Hiſtoricos. 9. Et commendata doctrina eius, & pietas.

V. 1. Gilberti, cognomento Magni obitus, ſcripta, 2. Eximia ſanctitas: 3. Et ſucceſſor Alexander. 4. Cui in Grandi-ſylua Pontius ſubrogatur. 5. Alanus Antiſiodorenſis Eccleſiæ renuntians, 6. In Claraualle manet 7. Stephanus in Hoſcenſem ſedem aſſumitur. 8. Noua militia in Eboram tranſlata. 9. Et Calatrauæ vnita. 10. Conuictus Rades. 11. Et coniectatum de Bullis Innocentij. 12. Pereitenſes donati multis præſidiis.

VI. 1. Rex Aragonum Hortæ multa indulget. 2. Priuilegio expedito circa hunc annum. 3. Quo etiam Amalricus Narbonæ Dux in eodem Cœnobio ſepelitur. 4. Hermeſendis. 5. Pro nouo Cœnobio condendo locum donat. 6. Quem filius firmat 7. Deſcriptio loci, & ædiculæ vicinæ Beatæ Virginis. 8. Almaricus filius fratrem inuiſurus in Hiſpaniam venit. 9. Vtriuſque largitas. 10. Dein ſolius Petri. 11 Perpenſa hæc, & dictorum ratio reddita.

VII. 1. Gerardi Tornacenſis Præſulis obitus. 2. Prolixa lis Oliuenſis Monaſterij, cum Monte Aragonis, 3. tranſactione compoſita, 4. & annuus cenſus redemptus hoc noſtro ſæculo. 5. Dictum de duplici Chronologiæ fundatione, 6. & de Sancto Andræa de Valle Benigna, 7. donatione Alphonſi Regis Caſtellæ reformata ad Ciſtercium, 8. cum ante centum annos fundata eſſet. 9. Priuilegia eius, & alia remiſſiuè.

Ieſu Chriſti annus. 1167.
Ciſtercij annus. 70.

CAP. I. 1. Fruſtrato Imperatore Friderico, 2. Sanctus Thomas Alexandro congratulatur. 3. Confuſionem, ignominiámque Henrico prædicit 4. Tum à Pontifice creatus legatus Angliæ, (5. ſuper quo Londonienſis Regi ſcribit: 6. Appellationem ſuadens, quam prohibuerat.) 7. Litteris datis ad Prouinciæ Cantiæ Epiſcopos. 8. Deſperatis remediis mitioribus, 9. conſuetudines Regias expreſsè damnat. 10. Schiſmaticos. 11. Et conſuetudinibus fauentes anathemate percutit. 12. Delato interim Rege, ni reſipiſcat, etiam percutiendo

II. 1. Henricus Rex Chinonenſe Concilium cõgregat. 2 Sancti Thomæ cognatos Anglia exturbat. 3. Nec minus ipſum expellendum procurat à Pontigniaco, 4. Litteris datis ad Abbates, & Capitulum. 5. Sancti abſtinentia vſque ad defectum virium. 6. Et grauem inde ſequutam infirmitatem. 7. Peregrinatio ad Vrbem Sueſſionenſem, quæ appellantes fruſtrauit. 8. Sententia in Regem dilata 9. Lata in alios, 10. à qua appellatum turſus, conatu irrito.

III. 1 Cantiæ Epiſcopi ad D Thomam ſcribunt. 2. Hortantur pacem. 3. Propoſitis beneficiis, Regis in ipſum. 4. Tum ſi irritetur, ſchiſmatis periculo: 5. & ſpe ſatisfactionis, ſi exaudiatur. 6. Demùm Summum Pontificem appellant. 7. Reſcriptum Sancti ad Gilbertum Londonienſem. 8. Appellationem incuſans, 9 & primum ſcandalis, 10. Mox beneficiis acceptis, 11. ſatisfaciens. 12. Quid de ſua electione. 13. Quid de Rege. 14. Atque in epiſtola oblata ſatisfactione. 15. Conſtantini exemplum ſatis illuſtre. 16. & iudicium authoris de his epiſtolis.

IV. 1. Sanctus Thomas, vt conſulat Ciſtercio, meditatur diſceſſum à Pontigniaco. 2. Reprehenſio noſtrorum, 3. & excuſatio. 4. Pontigniaci reuelata Sancto palma martyrij, 5. & honorificus ad Eccleſiam ſuam reditus. 6. Lachrymæ diſcedentis, & deſertorum. 7. Reuerentia in Sanctum. 8. Regis inſidiæ. 9. Et Alexander deceptus ſpe pacis. 10. Querelæ Thomæ, 11. de ſublatis obedientiæ ſuæ Epiſcopis. 12. Sibíque inſultantibus. 13. In propriam, cæterorúmque perniciem; 14. Recuſatum iudicium inimici, 15. & ſcandalum multorum aduerſus Sanctum.

V. 1. Henrici Regis iactantia de impetratis. 2. Ludouici indignatio, zeluſque. 3. Epiſtola Lombardi ad Alexandrum.

drum. 4. Quæ vtriuſque affectus, 5. & murmur populi, 6. ſimul cum damnis decretæ legationis proponit audacitet. Et eamdem retractari fidenter poſtulat. 8. Cardinalis Papienſis ambitio, vanitas: & poteſtas arctata. 9. Demùm Thomæ, ab Henrico nouum periculum.

VI. 1. Morbus peſtilens ſerpens in Grandi-ſylua. 2. Bernardi Monachi conuerſio, 3. Moréſque. 4. Morbus inuadens. 5. Et inſtante morte, ecſtaſis. 6. Præceptum Pontij 7. Et reſponſum Beati Viri. 8. Cœleſte oraculum firmatum morte dicentis. 9. Dictum de alio Bernardo eiuſdem domus. 10. Et de Monacho Sancto. 11. Decedentium in ea peſte alacritas. 12. Fœlix dormitio Stephani conuerſi. 13. Et poſt mortem ſalubris apparitio

VII. 1. Amalrici Siluanectenſis, 2. & Theodorici Aureæ vallis obitus, ſucceſſores. 3. Sancti Ideſbaldi funus, 4. & Epithaphinm. 5. Tranſlatio corporis. 6. Atque apparitio Cæleſtis luminis. 7. Recens inuentio, 8. & antiqua memoria ſanctitatis. 9. Quid de Erone Armenteriæ Abbatæ ſcriptum. 10. Antiqua hiſtoria. 11 Traditio monaſterij, ſed quæ nonnullis ſubiaceat difficultatibus. 12. De Sancto Ioanne dictum remiſſiuè.

VIII. 1. Initium militiæ Sancti Michaelis *del Ala* in Luſitania. 2. Alphonſus Alcobaciæ Conuentum viſitat. 3. Victoriam per miraculum partam in Deum referr. 4. Pennatum brachium viſum debellans Mauros pro inſigni militibus. 5. Et leges conditæ ſub Abbate Alcobacienſi. 6. Inſtitutio ad exemplar militiæ Sancti Iacobi. 7. Sed duratio diſſimilis, 8. & fortè Iacobea illi ſucceſſit.

IX. 1. Chronologia, & de quinque fundationibus. 2. Marmaſolij notitia, 3. atque Saltus noualis in Hiſpania, 4. dotatio loci, 5. & conuicti ex ea quidam errores. 6. Dictum etiam de primo Abbate domus, 7. atque emendati verſus, qui illic extant, 8. ſepulchra, 9. ac priuilegia Monaſterij, 10. & quorumdam opinio de illuſtri familia Sandoualium. 11. Inuentio Capitis S. Ierothæi.

X. 1. Salcedæ initia, fundatrixque, 2. primum ſub nigro habitu, vt creditur. 3. Tranſlatio domus, & ſuſcepta Ciſtercij diſciplina. 4. Inchoata Eccleſia, 5. & conſummata, conſecratáque, 6. & coniectatum de miniſtris conſecrationis. 7. Tharaſiæ in Monaſterium mirus affectus, 8. & eximia largitas. 9. Coniectatum, ex quodam inſtrumento, admiſſi in eodem Cœnobio Ciſtercij tempus.

Ieſu Chriſti annus 1168.
Ciſtercij annus. 71.

CAP. I. 1. Alexandri ad Legatos oratio. 2. Mandatáque. 3. Epiſtola ad Ludouicum Regem. 4. Pro componenda pace. 5. Ad Diuum Thomam. 6. Vt, ſalua conſcientia, cedat. 7. Alia ad Henricum. 8. Vtriuſque Legati iter. 9. Quid mox ad Diuum Thomam Oddo. 10. Quid VVillelmus, ex via vterque, ſcripſerit.

II. 1. Quid Sanctus Thomas, VVillelmi litteris lectis, 2. reſpondendum cenſuerit. 3. Verùm, conſulto Ioanne Sariſberienſi, 4. atque incuſante ſtylum, 5. mutata omnia. 6. Eiuſdem Sancti reſponſum ad Oddonem. 7. Et fragmentum epiſtolæ ad Pontificem. 8. Querulum de VVillelmo, 9. Alexandri reſponſum. 10. Atque iterata pro Sancto ſolicitudo.

III. 1. Diuerſæ epiſtolæ legatorum, Thomæque. 2. Tum relatio colloquij cum ipſis habiti. 3. Reſponſa Thomæ. 4. De acceptatione Regalium conſuetudinum, 5. Ac de patientia, & diſſimulatione. 6. Déque legatorum iudicio ſubeundo. 7. Geſta per Regem, & Epiſcopos Angliæ poſt id colloquium. 8. Varij deinde in vtramque partem euentus: reuocati legati per Alexandrum. 9. Ante deceſſum pro Thoma Regem adeunt.

IV. 1. Ludouici pro reformanda pace ſolicitudo. 2. Henrici in ſpeciem, laudabilis humilitas. 3. Thomæ conſtantia damnata, velut proteruia: 4. & Ludouici incurrens indignationem. 5. Deſperatio ferè omnium coëxulum. 6. Solo Thoma in ſua fide perſeuerante. 7. Et promptum Dei auxilium pro eius fide. 8. Henrici furor. 9. Vſque ad defectionis à fide Chriſtiana comminationem. 10. Sed quæ Dei Clementia non ſit ſequuta.

V. 1. Claræuallenſes Rhemenſem Archiepiſcopum, quondam eorum ſocium contra Gaufridum vocant. 2. Qui nec mortuo internuntio, retardatur: Henrici aduentus. 3. Et ceſſio Godefridi. 4. Dictum de lite longa, 5. prolixáque: Godefridus electus in Epiſcopum acceptare recuſat, 7. & ſubrogatio Pontij in

Claraualle

Claraualle. 8. Fridericus anathemate damnatus,& exauguſtus, 9. Ciſtercienſem Abbatem ad ſe vocat, cuius ſtaret conſilio. 10. Sed pro ægrotante Godefridus miſſus, 11. Nihil apud Fridericum peracturus.

VI. 1. Conuerſorum in Ciſtercij Eccleſiis multiplicatio. 2. Vnius inobedientia: 3. Punita per Dæmones. 4. Nec ſine grandi miraculo emendata. 5. Conſpiratio eorundem in Sconaugia, 6. paulatim creſcens. 7. Ni impediretur, in ſcelus proruptura. 8. Prophetia Abbatis in Ducem omnium, 9 repentina, & pauenda morte impleta.

VII. 1. Sanctæ Hildegardis ad Ciſtercienſes, 2. ſub quadriformis animalis typo, epiſtola. 3. Quædam de Monachis: 4. ſed plura de conuerſis, 5. contra quos ſcribit, continens. 6. Euerbacenſium ad eamdem Virginem ſcriptum. 7. Quibus miſſa epiſtola: haud tamen potuit impedire ſimile malum. 8. Rationes aliquæ pro conuerſis conſeruandis: 9. Atque aliæ non inferiores, pro ſupprimendis.

VIII. 1. Mors Guillelmi Abbatis Claromariſci, & pro eodem Dauidis ſubrogatio. 2. De tempore electionis Ioachimi Calabri. 3. Columbani obitus, Ioachimi fuga, 4. ac reditus. 5. Ac de primis ſcriptis eiuſdem viri. 6. Conradi Salizburgenſis ſancta mors; 7. & authorum elogia. 8. Karoli Regis in Albaſtra Cœnobio funus. 9. Et dictum aliquid de Pereyro, & Calatraua.

IX. 1. Raymundus Toloſanus Grandi-ſyluam deuotus viſitat, 2. ac priuilegio donat, & multis iuribus, 3. quæ filius eius, & Gregorius nonus confirmauere. Fuſniacenſis Cœnobij Incrementa, 4 & in Hiſpania Hortenſis, ex Eccleſiæ Oxomenſis largitate. 5. Chronologia, 6. & fundatio de Gradefes, 7 atque variæ notitiæ eiuſdem domus, 8. quæ tranſlata, & relata hoc noſtro ſæculo.

Ieſu Chriſti annus. 1169.
Ciſtercij annus. 72.

CAP. I. 1. Noua Henrici in Thomam machinamenta. 2. Reuelata ab amico eidem Sancto, 3. aliàs cuncta noſcenti. 4. Iterata in Angliam legatia. 5. De quâ admonitus Sanctus litteris Papæ, 6. pandentibus decreta, & commiſſionem. 7. Ioannes Sariſberienſis legatis obuius. 8. Henrici leuitas, 9. Legatorum aduentum fruſtrans. 10. Ciſtercienſes aſſiſtunt conſiliis pacis, 11. atque Abbas Ciſtercij Alexander ad Sanctum, à Rege miſſus.

II 1. Iterata ad Alexandrum Papam Henrici nuntij, & obtenta legatio, cum noua in Thomam poteſtatis ſuſpenſione. 3 Summi Pontificis ad legatos inſtructio, 4. & de geſtis ab ipſis prior relatio, 5. humilitatem Thomæ, 6. & Regis inconſtantiam manifeſtans. 7. Oſtenſum quis Collega Simonis fuerit. 8. Poſterior relatio. 9. De reſponſis tam Regis, quàm Diui Thomæ. 10. Et veritate comperta per Alexandrum, 11. Reſtituta poteſtas Sancto Præſuli.

III. 1. Depoſitos Abbates, ſi appellent, 2. admittendos non eſſe Alexander Ciſtercij Abbas declamat, 3. atque id ipſum Alexandro Papæ proponit. 4. Impetratum indultum, 5. interdicens eiſdem appellationem, 6. & ſubrogatis priuilegia alia indulgens, 7. quæ poſtmodum relata in corpore iuris 8. Noſtri pro decimis vexati fraudulenter, 9. ab eodem defenduntur illuſtri alio priuilegio illis conceſſo.

IV. 1. Beati Alquirini Claræuallenſis eximia pietas; 2. Vita ſanctè peracta, 3. reuelationes, 4. atque alia quædam ſatis glorioſa. 5. Prædicti ab eo dies, & hora mortis. 6. Alterius ſenis Sancti, 7. glorioſa viſio, 8. cuius hodie memoria extare creditur. 9. Monachus Euangeliſtæ Ioanni deuotus, 10. ab eo ſæpiùs cum Chriſto viſitatur. 11. Tandem Beati Roberti dormitio fœlix.

V. 1. Monaſterium in Inſulis Arearum à Paganis vaſtatum abductis Monachis. 2. Et ratio temporis deducta ex Bullis Pontificis. 3. Inſignes obitus trium Epiſcoporum, Henrici Trecenſis, 4. Bernardi Nannetenſis, 5. & Conradi. 6. Lubecæ reſtituti. 7. VVimundi conuerſatio in Bella-landa. 8. Gundiſalui Hermiguez conuerſio, in Alcobatia. 9. Martinus tranſlationem Hortæ confirmat. 10. Burgis Comitiis Regiis aſſiſtit, nec vacuus redit. 11. Calatrauenſium victoriæ, & incrementa:

VI. 1. Conſecratur Eccleſia Sancti Ioannis in Luſitania, 2. & Sancti Benedicti de Caſtres Cœnobium ſurgit, ſub Abbate Alcobatiæ. 4. Tum in Caſtella, antiquius de Fajola Ciſtercio traditur: 5. Donatio loci; 6. & nouo alio obtento à fundatoribus, 7. tranſlatum ad Cañas, atque ibidem fundatrix, 9. ſacrata

Chriſto. 10. Inſignes Abbatiſſæ eiuſdem domus. 11. Priuilegia, & ſepulchra. 12. Ac donatio Monaſterij Montis ſalutis

VII. 1. Chronologia Eccleſiarum huius anni. 2. Dictum de Burio, 3. & de Monaſterio Fullienſi, congregationéque ab ipſo exorta. 4. Initia Vallis Viridis, 5. & noui loci donatio facta abs Rege. 6. Tranſlatio domus, 7. atque aliæ eius notitiæ, 8. ſepulchrúmque. 9. Iuncariæ fundatio, 10. & priuilegium, 11. atque variæ eius domus mutationes.

Ieſu Chriſti annus. 1170.
Ciſtercij annus. 73.

CAP. I. 1. Vltima legatia in Angliam miſſa, 2. pacis pactionibus præſcriptis ab Alexandro. 3. Coronatus Henricus Henrici filius: 4 ſed ſine coniuge, filia Regis Franciæ: neque per Thomam, 5 & prætermiſſo iuramento Eccleſiæ debito 6. Alexandri ad eũdem Regem acres litteræ. 7. Henrici aliæ ad Legatos in ſpeciem humiles. 8. Admiſſus Thomas. 9. Humaniter ſuſceptus, 10. & patienter auditus. 11. Dein abs Rege publicè honoratus. 12. Petitio Sancti. 13. Regíſque conceſſio, 14. & epiſtola Petri Cellenſis pro Beato Thoma.

II. 1. Firmata pace, Sanctus Senonas redit. 2. Pontigniacenſibus vale vltimum dicit. 3. Tum nouo oraculo de Martyrio ſuo admonitus: 4. Rettocedente Rege, 5. Atque ablatorum reſpuente reſtitutionem: 6. Anathema in turbantem pacem indicit. 7. Neque, admonitus, deſiſtit à transfretando 8. Dein Henrico ſcribit conſtantem ſatis, 9. & Apoſtolico viro dignam epiſtolam. 10. Tandem, ratione temporis oſtenſa, deuotiſſimè in Eccleſia ſua ſuſcipitur.

III. 1. Thomæ Archiepiſcopi ad Alexandrium litteræ, 2. de Epiſcopis querulæ. 3. Sed obiter hiſtoricè de geſtis tam ab eis, quàm à ſeipſo. 4. Qualiter portum intrare permiſſus ſit. 5. Atque Cantuariam regredi. 6. Tractatum de abſolutione Epiſcoporum, 7. ſed ob quorundam malitiam, conatu irrito 8. Tum ad memoriam reductus Virginis fauor. 9. Pontigniaci Sancto olim exhibitus, 10. interuentu deuoti Capellani, 11. Hominis Dei conſtantiam confirmauit. 12. Hiſtoria eadem à Cæſario mutata parum.

IV. 1. Natale Chriſti cum Henrico filio celebrare prohibitus, 2. Cantuariæ Thomas celebrat. Seminantes inter ſe, & Regem diſcordias, publicè damnat. 3. Commotus Rex in Sanctum, milites commouet 4. Qui irreuerenter primum, 5. ſed mox ſacrilegè, 6. in Eccleſiam, & B. Virum irruunt. 7. Tandem trucidant. 8. Variæ reuelationes de gloria martyris, 9. & cilicium inuentum ad eius corpus. 10. Habitus Monachalis nunquam dimiſſus, & miraculum in funere oſtenſum. 11. Ratio temporis, concordatíque authores. 12. Quid de ſacrilegis? 13. De quibus etiam varietas concordata: 14. & Henrici aliqualis excuſatio.

V. 1. Pſeudopapæ Paſchalis infœlix mors, 2. & Friderici edictum pro ſucceſſore, 3. in noſtros primum minax, mox retrocedens. 4. Alexander, & Pontius eundem adeunt, 5. & de pace cum Eccleſia Dei conueniunt, cui etiam pertractandæ præficiuntur. 6. Tum Pontio apud Pontificem retento: 7. Alexander cùm litteris eiuſdem, 8. honorificis ſatis, 9. Capitulum Generale celebraturus, Ciſtercium adit. 10. Vbi Hugonem Burgundum admittit in fratrem, exemptione obtenta: 11. Atque inſtrumento deſuper confecto. 12. Fruſtrati interim in Italia tractatus pacis.

VI. 1. Sancti in Villario Bonifacius, & Godefridus. 2. Hic ex Benedictino Colonienſi repulſam primum paſſus in Heſterbaco. 3. Mox cæleſti præmotus viſione, Villarium venit. 4. Notata ſeries Abbatum Villarienſium. 5. Godefridi miracula. 6. Quæ, vel ipſo neſciente, celebrabantur. 7. De Bonifacio Priore panciora, déque obitu ipſius, & ſepultura.

VII. 1. Ioachimi Calabri pro ſuo Monaſterio ſolicitudo. 2. Priuilegium Michaelis Marturanenſis, 3. exemptioni procurationum, 4. ſynodorum, 5. atque obedientiæ Epiſcopis præſtandæ, niſi ordine ſaluo, 6. conſenſum præbens. 7. Dictum obiter de Bernardo Cardinali, 8. & VVillelmo, Abbate Meilroſenſi: 9. Alphonſus, Aragonenſium Rex Rotæ munificus, 10. & Guillelmus Moncada ſepultus in Sanctis Crucibus. 11. Calatrauenſium virtus, 12. atque aliæ victoriæ. 13. Ferdinandi Magiſtri ſenis ceſſio, & ſubrogatio Martini de Siones.

VIII. 1. Chronologia Eccleſiarum præſentis anni, 2. Strata Marcelli, Hilda, 3. Doberanum,

tanum, 4. reliquarum fudationum notitia breuis. 5. Sancti Petri de Aquilis antiqua,ſed vſurpata, 6. mox reſtituta. 7. ab iniuſtis poſſeſſoribus,8.& tradita Ciſtercio circa hunc annum. 9. Azebeyrus Benedictinorum Cœnobium. 10.noſtris accreſcens. 11. Variæ illius notitiæ, 12. & Sancti Gundiſalui eius Abbatis.

Ieſu Chriſti annus 1175.
Ciſtercij annus. 74.

CAP. I. 1. Variæ ſententiæ de nece Martyris Thomæ, 2. in longum protrabendæ, ni per miracula crebreſcentia compeſcerentur. 3. Dubitatum de Henrico Anglorum Rege, 4. contra quem Ludouicus, 5. ex cuius litteris etiam ratio temporis; 6. & pro quo Epiſcopi Angliæ ſcripſere: 7. multa in eius fauorem, 8. inculcantes ad Alexandrum Papam, 9. Sed quæ facile in eum torqueri poſſunt, 10. quædam alia pro eo, ex Petro Bleſenſi.

II. 1. Abbas VVallaſciæ cum ſex aliis Collegis tranſmiſſus Romam. 2. Quid Alexander ante necem S. cognitam. 3. Quid poſt eius notitiam. 4. Vocati Nuntij Henrici in conſiſtorio. 5. Relatio facti, 6. & infenſum Romanis Henrici nomen. 7. Decretum interdictum in Regnum Angliæ: 8. ſed impeditum induſtria legatorum. 9. Præſtita cautione, & iurata obedientia nomine Regis. 10. Cardinales in Angliam deſtinati,qui coram reliqua commodiùs exequerentur.

III. 1. Thomæ miracula in dies crebreſcentia, 2. & variæ de eius gloria reuelationes, 3. quid de fræno ſuppoſito, 4. quid de auicula inuocante auxilium Sancti? 5. quæſitum de exhibenda veneratione? 6. & expectata approbatio Summi Pontificis. 7. Ingens Petri Bleſenſis de Thoma laus, 8. peregrinationes ad ipſum ex toto orbe, & reliquiæ in cultu: ſed maximè per primores Caſtellæ vrbes.

IV. 1. Sancti Hugonis Abbatis Liuncelli ſancta conuerſatio; 2. qualis inter domeſticos; 3. qualis item ad exteros, 4. & quo fructu. 5. Promotio eiuſdem in Abbatem Bonæ-vallis. 6. Dictum de domus illius fœcunditate: 7. De Sancti Hugonis in Bona-valle vita, meritiſque, 8. & de miraculis, 9. quibuſdam carptim ſcriptis; & coniectatum de plurium amiſſione.

V. 1. Illuſtres obitus in Eccleſia Claræuallis, 2. & cuiuſdam ante mortem ſcientia infuſa. 3. Duorum Conuerſorum fœlices tranſitus, 4. præcipuè Conſtantini, de quo ſupra. 5. Alterius pro leuiſſima culpa graue ſupplicium: 6. præcauentis tamen magis, quàm caſtigans, 7. efficacia orationum Godefridi, 8. electióque in Epiſcopum: 9. & ratio temporis oſtenſa ſub quodam dubio. 10. Gualterus Daniel pietate, & doctrina claret, 11. atque emendati quidam Recentiores.

VI. 1. Nicolai monachi occaſione impugnatæ Conceptionis, inuectiua in Bernardum, in Gallos, & in Ciſtercium. 2. Petri Cellenſis reſponſio Apologetica; 3. pro Gallis, 4. pro Bernardo, 5. pro Ciſtercienſibus; 6. quid ad obiecta in puncto Conceptionis? 7. repetitæ calumniæ per Nicolaum, 8. & ſalua reuerentia ſanctitatis, 9. diuulgatum figmentum de Sancti macula. 10. Atque pro Conceptione, pauca, & leuia; 11. Reſponſa Petri, 12. atque ex ratione temporis, notata occaſio prioris Gualteri operis.

VII. 1. Tharaſiæ fundatricis Salcedæ mors, ſepulchrum: 2. vnde interrupta & dilata fabrica templi. 3. Dominia temporalia, & ſæculares Eccleſiæ addita noſtris, 4. duplici occaſione: 5. vnde celebris illa Decretalis in cap *Recolentes* de ſtatu monachorum, 6 poſt multas laudes, 7. Ciſtercio primum condolens, 8. mox etiam præcauens. 9. Diuina vltio in Abbatem nimis cupidum. 10. Andreæ Epiſcopi Atrebatenſis mors, 11. & Calatrauæ ſchiſma breui extinctum.

VIII. 1. Chronologia Eccleſiarum; 2. & remiſſiuè de Sancto Sebaſtiano ad Catacumbas. 3. Ferraria primum fundata in Valle Fontium, 4. dein Saxæ Zagatræ, 5. mox Ferrariæ., 6. donatio loci, 7. & concordatum tempus, 8. ex inſtrumentis, 9. & ſitus loci Mons Olineti ignota domus. 10. Dein Naucaria; cum primo eius Abbate. 11. Addita Tomaraes, filia Alcobaciæ.

IX. 1. Baſilicæ S. Sebaſtiani antiquitas, 2. locus SS. Corporibus refertus, 3 in quo & Apoſtolorum Principes quieuere, 4. qualis eiuſdem exitus? 5. Catacumbarum deſcriptio, 6. atque templi, & altarium, 7. ac Reliquiarum. 8. Qui ante noſtros Sanctuarium id poſſederint: 9. & tandem de noſtris.

Ieſu

Ieſu Chriſti annus. 1172.
Ciſtercij annus. 75.

CAP. I. 1. Legatorum, & Henrici Regis congreſſus in Sabigniaco, 2. & Rex primùm reſiliens; 3. Sed mox obediens, 4. cunctis ſe iurauit pariturum. 5. Tum ſuſpicione purgata de cæde Sancti, 6. acceptata quæcumque illi impoſita, 7. & reprobatis antiquis conſuetudinibus, 8. publicè abſolutus, 9. repetita actione ſemel & iterum. 10. Regis epiſtola ad Bartholomæum Oxonienſem de reſtituendis bonis Thomæ coëxulum. 11. Atque alia pœnitentia ſibi iniuncta.

II. 1. Alexandri ad Legatos mandata, 2. De reconciliatione Eccleſiæ Cantuarienſis. 3. Quod ſtatim effectui mancipatum, 4. & de miraculorum Sancti diſquiſitione. 5. Procurati Pontifices Eccleſiis, 6. abſoluti excommunicati olim à Sancto, 7. & quid in hoc Guarinus Pontigniacenſis: 8. S. VValeni miracula in Meilroſia, 9. creſcentia ex obicibus, 10. & dictum de politia ſuaui illius ſæculi.

III. 1. Ad Ciſtercium diuerſæ conuerſiones miraculoſæ. 2. Inter quas prima Magiſtri Silonis: 3. atque alterius laſciui adoleſcentis, 4. flagellati diuinitus, 5. compunctique, 6. & monachum induentis in Claraualle 7. Dictum de iuuene ſtudioſo attis diabolicæ, cum inſigni Ciſtercij commendatione, 8. relatum item de alio rapto à dæmone, 9. ſed reſtituto, & ad ordinem conuerſo, 10. quæ non omninò certa comprobantur. 11. Noſtrorum in Alphonſum Regem obſequium, 12. atque eiuſdem in noſtros retributio ſatis magnifica.

IV. 1. B. Pontius promotus ad Clarum montem, 2. multis fulgens virtutibus. 3. S. Gerardum accepit ſucceſſorem. 4. Patria viti, & mores, 5. doctrináque procliuior in exempla. 6. B. Ioannis ſub ipſo Prioris ſanctitas, 7. & comprobata vtriuſque concurrentia. 8. Quid Ioannes in Pſalmodia, vigiliiſque, 9. quid in opere manuum, & aliis obſeruantiis, 10. & quo fine, 11. atque incidens horrendum exemplum de luxu veſtium.

V. 1. Glorioſus obitus Petri Sabigniacenſis, 2. pauca de actis, 3. & Sancti corporis cum aliis eleuatione. 4. Villarienſium cum ſanctitate, doctrináque, 5 & conſultata per illos S. Hildegardis, 6. propoſitæ quæſtiones, 7. & S. Virginis reſponſa, remiſſiuè. 8. Deceſſus, ſucceſſoréſque Guillelmi, atque Gualteri: 9. & Xenodochium præpararum Calatrauenſibus.

VI. 1. Chronologia Eccleſiarum, 2. & dictum breuiter de quibuſdam ignotioribus, 3. atque item de aliis 4. Bugeti in Diœceſi Burgenſi fundatores, 5. & primus Abbas. 6. Demùm aliæ notitiæ eiuſdem domus. 7. Conſecrata Eccleſia Bugerienſis, & miraculum à S. Petro ibi patratum.

Ieſu Chriſti annus. 1173.
Ciſtercij annus. 76.

CAP. I. 1. Litteræ Canonizationis B. Thomæ, 2. ad omnes Eccleſias, 3. ſed ad Cantuarienſem ſpecialiores, 4. ad verbum redditæ: 5. & remiſſiuè aliæ, de ſacri corporis ſolenniori eleuatione 6. Multorum ad ſepulchrum eius acceſſus, 7. ex epiſtola Stephani Tornacenſis, 8. ad Ioannem Pictauienſem, 9. quæ explicata obiter, 10. atque alia Petri Cellenſis ad Monachos Eccleſiæ Cantuarienſis. 11. Sydus immenſum fulgens, hoc anno viſum.

II. 1. Richardus Cantuarienſis olim Monachus in Archiepiſcopum Cantuarienſem electus, 2. Ciſtercium induit, 3. Dein Capitulo generali ſcribit, 4. cui ſe obnoxium perhibet, ex profeſſionis eiuſdem communione. 5. (Ex his obiter correctus Ioannes Buſæus.) 6 Familia eius, qualis, & quàm docta, 7. vtriuſque Petri epiſtolis oſtenſum. 8. Conſtantia viti, & zelus pro Eccleſia, vnde & ipſe impugnatus abs Rege filio. 9. Conſecratio, & palium, 10. ac mira virtus in eo claues ſequuta.

III. 1. Diuina manus vltrix pro Diuo Thoma: 2. & rebellans in patrem Henricus filius. 3. Qui conſilio, & auxilio Regis Franciæ, 4. etiam matrem, & fratres, in ipſum armat, 5. cum quibus multi alij coniurant. 6. Modus ſupplicij culpæ correſpondens, 7. tum ſenior Rex ad Alexandrum ſcribens, 8. Eccleſiæ fauorem humilis implorat. 9. Aſt Alexander damnat anathemate, 10. atque ex eius præcepto, etiam Richardus, quoſcumque regni illius perturbatores.

IV. 1. Richardus proinciale Concilium celebrat, 2. ipſe deinde iuniori Henrico ſcribit. 3. De exhibendo parentibus honore, 4. multa vtrimque, 5. & vtilia

lia exempla congerens. 6. Dein rationes validas, 7. & imminentia pericula proponit: 8. bona obedientiæ, & pacis cunctis optatæ: 9. ac demùm anathema indicit, ni reſipiſcat, 10. Baronius ex eadem epiſtola correctus.

V. 1. Reſeratum ſepulchrum S. VValleni, 2. & illæſum inuentum corpus veſtéſque; 3. excepto quodam panno, quem aliis conſeruandis ſuperiniecerant. 4. Varia in corpore Sancto experimenta, 5. prorumpentibus cunctis in vocem laudis: 6. ſed non audentibus corpus aliò transferre, 7. operta marmore ſacra ſepultura, 8. & ſequuta miracula, 9. terra,marique, 10. B.Thoma remittente infirmos ad VVallenum, 11. & dictum remiſſiuè de Ioſcelino.

VI. 1. Victoria in Ægypto parta per Amalricum. 2. Bernardi pro ipſo, & ſuis ſolicitudo. 3. Tum Amalricus, dum Barbaros perſequitur, 4 reſiſtendus ab eis. 5. Bernardum in ſomnis videt: à quo,& periculi, victoriæque admonetur: 6. comprobante viſionem ipſo euentu, 7. & tunc demùm crux miſſa ad Claramuallem. 8. Vbi hodiéque, 9. exornat argenteam tabulam. 10. Ratio temporis vtcúmque demonſtrata.

VII. 1. Mors Henrici Cardinalis, 2. ad quem epiſtolæ Arnulphi Lexouienſis. 3. Chronologia, 4. & Sancti Spiritus ad Panormum fundatio. 5. Celebre templum, 6. Regiæ donationes, 7 atque ipſo inchoationis die, omen. 8. Dictum breuiter de cæteris Cœnobiis, 9. Demum de Valle-Bona Cœnobio Virginum. 10. In quo huic ſecundo Tomo finem damus.

INDEX TITVLORVM, ET CAPITVM IVRIS CANONICI, QVORVM, SIVE INSCRIPTIONES, SIVE HISTORIA, lucem, aut correctionem accipiunt in his Annalibus.

Ex Decreto.

Sexageſima diſtinctione.

Caput INNOVAMVS 3. Anno 1148. cap. 4.num.2.

Decima ſeptima quæſt. 4.

Cap. *Si quis ſuadente*. 29. An. 1148 c.4.n.2.

Decima octana, quæſt.2.

Cap. *Pernicioſam*. 25. ibid.

Vigeſima prima, quæſt.2.

Cap. *Præcipimus finale*. ibid.

Eadem cauſa, quæſt.4.

Cap. *Præcipimus finale*. ibid.

Vigeſima tertia, quæſt.8.

Cap. *Peſſimam*. 32. ibid.

Vigeſima ſeptima, quæſt. 1.

Cap. *Vt lex*. 40. ibid.

Ex Decretalibus.

De Reſcriptis.

Cap. *Cum ordinem*. 6. An. 1169. c.3.n.8.& 9.

Cap. *Olim*. 25. An. 1149.c.9.n.3.

Cap. *Cauſam*. 18. An. 1147. c.17. n.9.

De Electione.& electi poteſtate.

Cap. *Per inquiſitionem*. 26. An. 1147.c.19.n.11.

Cap. *In cauſis*. 30. An. 1147.c.18. n.13.

De ſupplenda negligent. Prælat.

Cap. *Statuimus*. 1. An. 1169.c.3.n.7.

Cap. *Litteras*.4. An. 1147. c.19.n.11.

De Officio.& poteſt. iudic.deleg.

Cap. *Gratum*. 20. An. 1148.c.15.n.1.

Cap. *Inſinuante*. 25. An. 1165.c.4. n.1.

De Tregua,& pace.

Cap. *Innouamus*. 2. An. 1148. c.4. n.2.

De Translationibus.

Cap. *Veniens*. 8.An 1164. c.10.n.3.

De his,quæ vi,metuſve cauſa fiunt.

Cap. *Perlatum eſt*. 1.An. 1157.c.5.n.7.

De Iudiciis.

Cap. *Decernimus*. 2.An 1148. c.4.n.2.

De Teſtibus,& atteſtationibus.

Cap. *Cum cauſa*. 42. An. 1150.c.11.n.8.

Cap. *Venerabili*. 52. An. 1150.c.11.n.9.

De Appellationibus.

Cap. *Cum cauſam*. 62. An. 1148.c.15.n.1.

De his, quæ fiunt à Prælat. ſine conſenſu Capit.

Cap. *Cum Apoſtolica*.7. An. 1145.c 10. n.8.

De Emptione,& vendit.

Cap. *Cum cauſa*. 6. An. 1150.c.11.n.8.

De Decimis,primit.& oblat.

Cap. *Ex multiplici*.3. An. 1147. c.19.n.4.

De Conuerſione coniugator.

Cap. *Accedens*. 17. An. 1148. c.16.n.2.& An. 1150.c.11.n.2.

De Statu Monachorum.

Cap. *Recolentes*. 3. An. 1171. c.7. n.5. & ſequentibus.

De Accuſationibus.

Cap. *Cum Dilecti filij*. 18. An. 1147.c.19.n.11.

Cap. *Cum oporteat*. 19.An. 1153.c.18.n.10.

De Priuilegiis.

Cap. *Si de terra*. 6.An. 1148.c 15. n.5.

Cap. *Cum olim*. 14. An. 1147. c.17. n.9.

De Verborum ſignificat.

Cap. *Venerabili*. 22. An. 1147.c.17.n.9.

Ex Decretalibus in 6.

De ſententia, & reiudicata.

Cap. *Abbate ſanè*. 3.An. 1153.c.18.n 10.

Ex Extrauagantibus.

De Torneamentis.

Extrauagans *Quia in futurorum* vnica. Anno 1148.c.4.n.2.

ANNALES CISTERCIENSES.

TOMVS SECVNDVS COMPLECTENS

Ab anno 1145. vſque ad 1173. excluſiuè.

IESV CHRISTI ANN. 1145. | CISTERCII ANN. 48.

1. Arnaldus redux in Eccleſiam plebem concitans, 2. Mortis Lucij ſecundi occaſio fuit. 3. Eugenij electio, 4. Sanctitas, 5. Et peritia rerum infuſa: 6. Conſecratio, 7. & conſtantia in occaſionibus. 8. Arnaldiſtarum rabies; 9. in Dei gloriam, & Eugenij laudem cedens.

CAPVT PRIMVM.

1. NOVVS, ac mirus Eugenij Pontificatus, noua electio; ille præter ſpem omnium, hæc præter morem, noui voluminis initia auſpicabuntur; & ſupremæ totius Eccleſiæ infulæ illuſtrabunt Ciſtercium hactenus inexpertum tanti faſtigij: Sed quod vnicum fulcrum in rebus turbidis: vel ipſa ſedes Petri præſtolabatur. Prodierat denuò ex latebris Arnaldus Brixianus, ille Abaylardi quondã ſocius, quem dudum condemnatum ab Innocentio Bernardus Pater vndecumque exagitauerat, litteris datis ad diuerſos Eccleſiæ Præſules, quas præcedenti tomo recenſuimus. Quippè morte Innocentij ſub Cæleſtino Papa paulò audacior; ſed ipſo etiam defuncto intra ſemeſtre, ſub Lucio iam non tantùm audaciſſimus, verùm impudentiſſimus erupit. Et vrbem quidem eminùs aggreſſus, Romanos ciues ad antiquas Senatus leges ad libertatem priſtinam, & defectionem à Papa ſollicitabat. Extat fragmentum Epiſtolæ Pontificis ad Imperatorem Conradum apud Othonem [a], ipſum ad ſuum patrocinium inuitantis, in hunc tenorem.

a lib. 7. c. 31.

2. *Lucius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, chariſſimo filio Conrado, Romanorum Regi illuſtri, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem.*

Omne datum optimum, &c. Populus enim Romanus nullas inſaniæ ſuæ metas ponere volens, Senatoribus, quos ante inſtituerant, Patricium adiiciunt; atque ad hanc dignitatem Iordanem Petri Leonis filium eligentes omnes ei tanquam Principi ſubiiciuntur. Hactenus Otho ex epiſtola Pontificis. Subiicit autem, hiſtoriam ſuam continuans. *Deinde Pontificem ſuum adeunt, ac omnia Regalia eius, tam in vrbe, quam extra poſita, ad ius Patricij ſui repoſcunt. Eúmque, more antiquorum Sacerdotum, decimis tantùm, & oblationibus ſuſtentari oportere dicentes. De die in diem animam iuſti affligere non timuerunt.*

Hæc Lucij Papæ mortis occaſio fuit. *Cùm enim* (ait codex Vaticanus quem refert Cardinalis Baronius [b].) *Romanos ad noua ſtudia concitatos depellere conaretur à Capitolio, incerto lapidis ictu percuſſus fuit; atque non poſt multos dies ægrotauit; eóque morbo ex hac vita migrauit.* Hæc Codex ille; Cæteri [c] & mortem, & mortis cauſam narrant, ſeditionem tumultuantium ciuium; ſed ictum reticent.

b *Ad hunc annum in principio.*

c *Otho vbi ſupra, & alij communiter.*

Defuncto Lucio non vacauit ſedes, ſed repentè (vt ait Sanctus Bernardus [d], & nos infrà ex ipſo) ſucceſſor datus, quæſitúſque extra Collegium Cardinalium contra conſuetum, Petrus Bernardus, Bernardi Patris diſcipulus, quem dudum miſſum ad aliud conſtruendum, Innocentius rapuerat, atque in Sancti Anaſtaſij, Monaſterio, quod ipſe reſtaurasſet, ſimul cum ſuo Conuentu collocauerat, vt tomo præcedenti commemorauimus; Bernardus, inquam, cùm in nullo alio ſuffragia conuenisſent, ſummo omnium conſenſu electus eſt, quippe Deo impellente cunctorum corda. De his ſic Platina [e], & alij recentiores [f]. *Cùm non ſatis inter Cardinales conſtaret, quem potiſſimum è numero ſuo deligerent, Diuino nutu perciti virum ſanctiſſimum Eugenium deligunt, &c.* 3.

d *epiſt. 236.*

e *In vitis Pontificum.*

f *Ciaconius, & alij.*

Induſtriæ viri delatum, an ſanctitati, in dubio 4.

eſt.

eſt. Baronius tarò incertos auctores ſequens ad vtramque reſpectum haud dubie tradit: Cæteri ſolam ſanctimoniam hominis, alias ſimplicis, & ad negotia gerenda minus apti; ſi non vnctione magiſtra edoceretur. Sed nos eundem Baronium [g] in medium primùm, mox cæteros loquentes proferamus. *Poſt obitum Lucij, ob tumultuantes Romanos Arnaldiſtas, conuenerunt vnanimes Cardinales metuentes in Eccleſiam monaſterij Sancti Cæſarij, illicque Dei nutu, haud de gremio ex more aliquem eligendum putarunt ex Cardinalibus, in Romanum Pontificem, ſed conuertentes oculos in Abbatem monaſterij Sancti Anaſtaſij Trium Fontium Ordinis Ciſtercienſis, eidem haud pridem ſub Innocentio Papa ſecundo, à Sancto Bernardo præfectum, Bernardum itidem nominatum, patria Piſanum, virum probitate inſignem, & prudentia in negotiis obeundis locupletem, tempore perdit iſſimo, quo huiuſcemodi bello ciuili vrbs flagraret, putarunt fore aptiſſimum: quem, cùm ſugaciſſimum fuiſſent experti, pari conſenſu, ſummâ concordiâ elegerunt.* Hæc Baronius.

g Ad hunc annum in principio.

5. Cæterum alij induſtriam viri eneruant, & ſoli ſanctitati cuncta adſcribunt. *Eugenius* (ait auctor hiſtoriæ Huſſitarum [h]) *Monachus pridem Sancti Bernardi, Sancti Anaſtaſij Abbas, maioris ſanctitatis amore, quàm rerum gerendarum peritia, a Patribus electus, ita tamen ſe gerebat, vt nemo quereretur*, &c. Conſonat item Carolus Sigonius [i], dum, quòd reſpublicas bene adminiſtraret contra opinionem omnium factum affirmat. *Is cum* (inquit) *vbi primum eſt deſignatus Pontifex, contrà opinionem omnium, ingentem animi indolem præ ſe tulit.* Denique ante electionem mirè ſimplici, infuſam in electione ſcientiam, prudentiámque, Diuus Antoninus [k] tradit in hæc verba. *Hunc, cùm antea ſimplex eſſet, Deus mirabili gratiâ, & eloquentiâ perfudit.* Crediderim hominis aliàs induſtrij, prudentiſque columbinum candorem præcelluiſſe; nec ſe voluiſſe extendere vltra monachum, dum intra eius profeſſionis fines continebatur: Pontificem relaxaſſe habenas propriæ induſtriæ; quæ nihilominus diuinitus afflata, etiam vltra mortalem, præuolauerit; quod multa eius geſta teſtificantur. Nobis hæc ſatis dicta de electione electi, meritis, & ſcientia ſuperaddita.

h lib. 9. vlt. de Eug. 3.

i in hiſt. regni Italic. lib. 11.

k part. 2 tit. 27. c. 1 §. 7.

6. *Electus* (pergit Codex Vaticanus [l]) *deductus eſt ad Lateranenſe Palatium & in Apoſtolica ſede ſecundùm morem poſitus eſt, & nominatus Eugenius Papa Tertius. Qui cùm proxima die Dominica conſecrationis munus apud Sanctum Petrum (ſicut conſuetudinis ordo poſcebat, & diſpoſitum fuerat) deberet ſuſcipere: præcognito Senatorum peruerſo conſilio, quo eius electionem violenter retructare diſpoſuerant, niſi eorum voluntatem faceret, & vſurpatum Senatum, eis Apoſtolica auctoritate confirmaret: nocti ſilentio vrbem cum paucis fratribus exiit, & ad arcem montis Celinij ſe in tutum recepit. Congregatis verò alia die cunctis Patribus, qui diſperſi fuerant propter metum furentis populi, proceſſit ad Farfenſe monaſterium, in Sabinis poſitum cum domeſtica familia, & conſecrationis gratiam in ſequenti Dominica pro plenitudine ſui Apoſtolatus, ſecundùm morem Eccleſiæ; Domino auctore, ſuſcepit. Exiit verò rumor iſte, ſicut vox lætitiæ ad omnes gentes, & de tam Sancta promotione vniuerſa Eccleſia exultante, dicens cũ Pſalmiſta* [m]. *Benedictus Deus in donis ſuis, & ſanctus in omnibus operibus ſuis; quoniam ex inſperato exaltauit humilem* [n], *& ſublimauit cornu Chriſti ſui.* Hactenus de Petri Bernardi iam dicti Eugenij Tertij conſecratione. Sigonius [o] aliam deſertæ ab Eugenio Romæ cauſam aſſignat vectigalium, quam Romani poſcebant indemnitatem. *Is* (ait) *vbi primum deſignatus eſt (Pontifex) contra opinionem omnium ingentem animi indolem præ ſe tulit. Nam cùm à Romanis ad remittenda vrbis vectigalia vrgeretur, eos ita aſpernatus eſt; vt ne dignos quidem quicum habitare putarit, ſed ſumma rerum ablata Pontificibus, reliqua etiam auferre conueniens erat.*

l apud Baron. hoc anno.

m Pſal. 144.

n 1. Reg. 2.

o de Regno Italiæ l. 10.

7. Animaduerſione prætereà dignum eſt, quod Baronius omiſit, & auctor Chronici Belgici [p] adnotauit, cùm aliqui Cardinales fortè quia electum conſtantiorem, quàm optaſſent experiebantur, eius vellent infringere electionem, Sanctum virum nec cecidiſſe animo, nec ſeſe facilè illis conceſſiſſe; quin anathemate indicto in Nouatores reſtitiſſe viriliter; ac irritos conatus euacuaſſe. *Cùm enim* (ait) *Romæ Cardinales primam eius (Eugenij) electionem vellent irritam haberi. Dixit coram omnibus. Ego excommunico omnes illos, qui tractaturi ſunt de electione Papæ, me viuente.* Sic qui electoribus antea vix acquieuerat, refragantibus obſtitit; & vt nequaquam eligi ambiuit, ſic neque electus deponi paſſus eſt; humilis æquè, ac conſtans; neque minus, à puſillanimitate recedens, quàm à ſuperbia. Nunc ad rebelles ciues reuertamur.

p fol. mihi 168.

8. Hi cùm in Eugenium, Cardinaléſque non poſſent, quippe in tuto iam factos, debacchari: in eorum ſe bona conuerterunt; atque cunctorum domos, effractis foribus, prædæ primùm, rapinæque expolitas, mox igni etiam, & ferro deuaſtarunt. Certè Bernardus [q] ſpoliatos Cardinales non rebus tantùm, ſed omnibus affirmat. *Quid enim?* (inquit ad eoſdem Romanos ſcribens) *Patres veſtri vbi orbem ſubiugarunt, vos vrbem properatis orbi facere fabulam: En Petri heres Petri ſede, & vrbe à vobis expulſus eſt. Pep rebus & domibus ſuis, veſtris manibus, ſpoliati ſunt Cardinales, atque Epiſcopi miniſtri Domini.* Sed clariùs adhuc Otho Phriſingenſis, expreſsiúſque, qui & Cardinales ipſos, ſi quos obuios habuerunt, turpiter ſauciatos tradit ab Arnaldiſtis [r]. *In tantum verò* (ait) *huius veneroſa doctrina cœpit innaleſcere malum, vt non ſolùm nobilium Romanorum* (intellige Eccleſiæ fauentium atque Pontifici) *ſed Cardinalium diruerentur domus, & ſplendida Palatia; verùm etiam de Cardinalibus reuerenda perſona inhoneſtè, ſauciatis quibuſdum, à furenti plebe tractarentur.* Sed de his plura infrà, latiúſque, dum de ipſius Arnaldi ingreſſu in vrbem tractauerimus.

q Epiſt. 242.

r in Friderico lib. 1. c. 20.

9. Hæc Pontificatus Eugenij fauſta, an nefaſta initia; certe illuſtria, ſiue perfecta in ipſa infirmitate, conſtantia viri; ſiue, quem prehabuerat, oſtenſa. Pannoſum hominem, nec Monachum exutum tantis periculis. Opponi, ſine periculo, neque reſiſtere tantùm, ſed ſuperare; immenſam Dei virtutem manifeſtat, qui iam dudum infirma mundi eligit, vt fortia confundat, ſed nihilominus, glorioſum Eugenio fuit ad tantum opus ab ipſo Deo aſſumi, cui adeò par, aut ſuperior comprobaretur. Quippe quos vocat aptos miniſteriis, aut inuenit, aut facit; & in Eugenio vtrumque contigiſſe, & ſupra diximus, & ipſi etiam euentus manifeſtabunt.

1. *Bernardus prior ad Eugenium Papam ſcribit.* 2. *De eius poſt electionem, ſilentio queritur.* 3. *Boni Pontificis onus, & munus explicat;* 4. *Pericula intimat:* 5. *Pro Archiepiſcopo Cantuarienſi rogat,* 6. *ab auaritia eúque in quoſcumque malos exoptat liberum,* 7. *& mortis ſuæ memorem,* 8. *in quo tacitè contra Eboracenſem intruſum pro Henrico.* 9. *Demùm ad Cardinales admirans primùm,* 10. *Mox rem altiùs perpendens,* 11. *Deinde timens, & ſuadens, vt ſancta illi & ſalubria conſilia ſuggerant.*

Capvt II.

EFFERATA Arnaldiſtarum rabies quotidie gliſcens, & ingruentia negotia vrbis, & orbis detinuerunt Pontificem, quominus ſuo olim Patri, ſed iam tunc filio, & ſemper amantiſſimo Bernardo mutationem in ſe, & de ſe factam renunciaret per litteras, vt ſecum aut doleret, aut gratias ageret. Aſt Pater Sanctus, qui filij principatum, dudum vulgante fama, rebellionem in ipſum nondum nouerat: cùm ſuſtinuiſſet deſideratum nuncium, litteráſve, quibus Bernardum mutatum in Eugenium (auguſtius nomen) & ſe filium vocari gratanter legeret, & aliàs Cantuarienſis Archiepiſcopi aduersùs Eboracenſem litigantis. (Contra quem etiam pro Henrico Murdacenſi diſcipulo Bernardi adhuc ſtabat) precibus vrgeretur; rupit tandem ſilentium ipſe prior; atque auream hanc epiſtolam ſcripſit nouo Pontifici [a].

a Epiſt. 237.

2. *Amantiſſimo Patri, & Domino, Dei gratia, Summo Pontifici Eugenio, Bernardus Claræ-Vallis vocatus Abbas, modicum id quod eſt.*

Auditum eſt in terra noſtra, & celebri ſermone vulgatum verbum hoc, quod factum eſt de vobis à Domino. Preſſeram ſtylum hactenus, rem tacitus conſiderabam, Expectabam enim litteras veſtras, & præueniri à vobis in benedictionibus dulcedinis. Expectabam virum fidelem, qui veniret à latere tuo, qui diceret cuncta per ordinem, quid, quomodo, & qualiter actum eſſet. Expectabam ſi quis forte de filiis meis reuerteretur, qui leniret dolorem patris, qui diceret [b]: Ioſeph filius tuus viuit, & ipſe dominatur in tota terra Ægypti. *Hinc eſt quòd litteræ iſtæ non ſunt voluntatis, ſed neceſſitatis, & amicorum extorta precibus, quibus negare non poſſum modicum illud, quidquid reſiduum eſt vitæ meæ. Quia tamen ſemel cœpi, loquar ad Dominum meum: iam enim filium dicere non audeo, quia filius in Patrem, pater mutatus eſt in filium. Qui poſt me venit, ante me factus eſt. Sed non inuideo, quia quod mihi deerat, in eo me habere confido; quia non ſolùm poſt me ſed etiam per me venit. Nam, ſi dignaris, quodammodo, per Euangelium ego te genui. Quæ eſt ergo ſpes noſtra, & gaudium noſtrum, & corona gloriæ? nonne vos ante Deum? Denique filius ſapiens gloria eſt Patris. A modò tamen non vocaberis filius; Sed vocabitur tibi nomen nouum, quod os Domini nominauit* [c]. Hæc eſt mutatio dexteræ Excelſi, *& multi in mutatione iſta gaudebunt. Nam quemadmodum olim Abram in Abraham* [d], *Iacob in Iſrael: &, vt de tuis magis prædeceſſoribus tibi proponam: Sicut Simon in Cepham* [e], *Saulus in Paulum* [f], *ſic filius meus Bernardus in Patrem meum Eugenium, læta prorſus & vtili, vt ſperamus, tranſlatione promotus eſt, digitus Dei eſt iſte* [g], Suſcitans de puluere egenum, & de ſtercore erigens pauperem, vt [h] ſedeat cum Principibus, & ſolium gloriæ teneat. *Supereſt, vt facta hac commutatione tui, ipſa quoque, quæ tibi commiſſa eſt, Domini tui ſponſa mutetur in melius, & iam nequaquam Sarai; ſed Sara de cætero nominetur.*

b Geneſ. 45.
c Pſalm. 76.
d Geneſ. 17.
e Marci 3.
f Actor. 13.
g 1 Reg. 2.
h Pſal. 112.

Intellige quæ dico: dabit enim tibi Dominus intellectum. Si amicus ſponſi es, ne dixeris dilectam eius principem meam, ſed principem; nihil tuum in ea vendicans; niſi quod pro ea ſi oportuerit, etiam animam dare debes. Si Chriſtus te miſit, æſtima te non miniſtrari, ſed miniſtrare veniſſe: & miniſtrare, non ſolùm ſubſtantiam, ſed ipſam quoque animam, ſicut præfatus ſum. Verus ſucceſſor Pauli dicet cum Paulo [i]: Non quia dominamur fidei veſtræ; ſed adiutores ſumus gaudij veſtri. *Petri hæres, audi & Petrum dicentem* [k]: Neque vt dominantes in clero ſed forma facti gregis. *Sic enim iam non ancilla ſed libera etiam, & formoſa ſpecioſiſſimi ſponſi, per te in deſideratos adſciſcetur amplexus. Alioquin per quem alium hæc tam debita libertas ſperabitur; ſi & tu, (quod abſit) in Chriſti hæreditate quæras, quæ tua ſunt, qui iam & ante didiceras, non dico tua non retinere, ſed nec tuus eſſe? Ergo fiduciam talem habens in te, qualem in nullo prædeceſſorum tuorum à multis retrò temporibus viſa eſt habuiſſe, exultat meritò vbique, & gloriatur in Domino omnis Eccleſia Sanctorum: & ſpecialiter illa, cuius vterus te portauit, & cuius vbera tu ſuxiſti. Quid ergo? nónne, & mihi licet gaudere cum gaudentibus? nunquid non ero vnus de numero lætantium? Exultaui, fateor, ſed cum tremore. Exultaui, ſed in ipſo exultationis meæ articulo timor, & tremor venerunt ſuper me: Ego enim, etſi nomen patris depoſui, ſed non timorem, ſed non anxietatem; poſtremò nec affectum, nec viſcera Patris. Conſidero gradum, & caſum vereor: Conſidero faſtigium dignitatis, & intueor faciem abyſſi iacentis deorſum. Attendo celſitudinem honoris, & è vicino periculum reformido, pro eo quod ſcriptum eſt* [l]. Homo cùm in honore eſſet, non intellexit. *Quod quidem ad cauſam magis, quàm ad tempus arbitror eſſe referendum, vt ſic intelligatur dictum, cum in honore eſſet non intellexit, ac ſi diceretur: honor abſorbuit intellectum.*

3.

i 2. Cor. 1.
k 1 Petri 5.
l Pſal. 48.

4. *Et quidem elegeras abiectus eſſe in domo Dei tui & recumbere in nouiſſimo loco in conuiuio eius; ſed placuit dicere ei, qui te inuitauit* [m]: Amice aſcende ſuperiùs. *Itaque aſcendiſti in altum, noli altum ſapere, ſed time: ne fortè contingat ſerò miſerabilem illam emittere vocem;* à facie [n] iræ, & indignationis tuæ eleuans alliſiſti me. *Altiorem quippè locum ſortitus es, ſed non tutiorem; ſublimiorem, non ſecuriorem; Terribilis prorſus, terribilis eſt locus iſte. Locus, inquam, in quo ſtas, terra Sancta eſt, locus Petri eſt, locus Principis Apoſtolorum, vbi ſteterunt pedes eius; locus illius eſt, quem conſtituit Dominus Dominum domus ſuæ, & principem omnis poſſeſſionis ſuæ. Si forte declinaueris à via Domini, ſepultus eſt in eodem loco, vt ſit tibi contra te in teſtimonium. Meritò tali paſtori, tali nutricio commiſſa eſt Eccleſia, cùm adhuc tenera adhuc in cunabulis*

m Luc 14.
n Pſal 101.

eſſet : cuius docta magiſterio , & exemplo educata, omnia terrena calcaret , vtpote qui excuſſerat manus ſuas ab omni munere : qui dicebat de corde puro,& conſcientia bona °, argentum & aurum non
o Actor. 3. eſt mihi. *Hæc Hactenus.*

5. *Cæterum cauſa, quare antè tempus ſcripſerim vobis , hæc eſt. Vuintonienſis Epiſcopus,& Eboracenſis Archiepiſcopus non gradiuntur vno ſpiritu cum Cantuarienſi Archiepiſcopo , ſed incedunt ſibi ex aduerſo ; & hæc vetus eſt de legatione querela. Verumtamen quis eſt ille , & qui ſunt illi ? Nónne Eboracenſis ipſe eſt, cui te præſente , cùm adhuc eſſes quaſi vnus ex nobis , fratres tui reſtiterunt in faciem, eo quòd reprehenſibilis erat ? Sed ſperauit in multitudine diuitiarum ſuarum , & præualuit in vanitate ſua. Certum eſt tamen, quod non intrauit per oſtium in ouile ouium , ſed aſcendit aliunde. Si paſtor fuiſſet, diligendus erat ; ſi mercenarius, tolerandus. Nunc autem cauendus , & repellendus, vtpote fur , & latro. Quid dicam de Domino Vuintonienſi : opera, quæ ipſe facit teſtimonium perhibent de eo. Porrò Archiepiſcopus Cantuarienſis, cui aduerſantur , vir religioſus eſt,& ſuaueolentis opinionis. Pro ipſo petimus, vt reſpondeas ei in iuſtitia ſua. Verum illorum*
p Ezechiel *iniquitas ſuper eos ſit , ſicut ſcriptum eſt* [p]. Iuſtitia
18. Iuſti ſuper eum erit , & impietas impij erit ſuper eum. *Cùm acceperis tempus , ſecundùm opera manuum illorum retribues illis, vt ſciant Prophetam eſſe in Iſrael.*

6. *Quis mihi det , antequam moriar , videre Eccleſiam Dei ſicut in diebus antiquis ; quando Apoſtoli laxabant retia in capturam ; non in capturam argenti , vel auri, ſed in capturam animarum? quàm cupio illius te hæreditare vocem , cuius adeptus es ſedem ?*
q Act. 8. Pecunia (*inquit*) tua tecum ſit in perditionem [q]. *O vox tonitrui , ò vox magnificentiæ,& virtutis ; ad cuius terrorem confundantur , & conuertantur retrorſum omnes , qui oderunt Sion. Hoc vehementer expectat , & omnino expetit à te mater tua , hoc filij matris tuæ puſilli cum maioribus deſiderant , hoc ſuſpirant, vt omnis plantatio , quam non plantauit Pater Cœleſtis, tuis manibus eradicetur. Ad hoc enim conſtitutus es ſuper gentes,& regna ; vt euellas & deſtruas, & ædifices & plantes. Multi audito hoc verbo dixerunt apud ſe. Iam ſecuris ad radicem arboris poſita eſt. Multi dicunt in corde ſuo : flores apparuerunt in terra noſtra , tempus putationis aduenit, in quo ſarmenta ſterilia reſcindentur ; vt ea, quæ præualent , vberiùs fructum afferant.*

7. *Confortare igitur,& eſto robuſtus, manus tua in ceruicibus inimicorũ tuorum. Vendica tibi animi conſtãtiã,& vigore Spiritus, partẽ, quam dedit extra fratres tuos tibi omnipotens Pater , quam , & tulit de manu Amorrhæi in gladio , & arcu ſuo. In omnibus tamen operibus tuis meméto te eſſe hominẽ,& timor eius, qui aufert ſpiritũ Principũ, ſemper ſit ante oculos tuos. Quantorum in breui Romanorum Pontificum mortes tuis oculis aſpexiſti? Ipſi te prædeceſſores tui , ſua certiſſima , & citiſſima deceſſione admoneant ; & modicum tempus dominationis eorum , paucitatem dierum tuorum nunciet tibi. Iugi proinde meditatione inter huius tranſeuntis gloriæ blandimenta, memorare nouiſſima tua, quia quibus ſucceſſiſti in ſedem ipſos ſine dubio ſequeris ad mortem.* Hactenus ad Eugenium melliſluus Pater.

8. Cæterùm , quod de Eboracenſi intruſo ait, ipſum eſſe , cui Eugenio præſente , cum adhuc eſſet, quaſi vnus ex cæteris , Ciſtercienſes in faciem reſtiterunt , eo quòd reprehenſibilis eſſet ; & rurſus certum eſſe , quod non intrauit per oſtium in ouile ouium , ſed aſcendit aliunde : & demùm quod ſub finem Epiſtolæ ſuggerit , tempus putationis aduenisse , vt ſarmenta ſterilia reſcinderentur ; eo ni fallor, reſpicere coniector, vt ipſo amoto, nam cauſa adhuc pendebat, Murdacenſis Henricus ex Claraualle , qui fuerat ritè electus ſubſtitueretur. Nimium in prima Epiſtola , ſi peteret ; parum, ſi non innueret. Ergo innuit , in ſecunda affectuoſiùs rogaturus, quod mox videbimus. Interim ad Romanæ Curiæ Cardinales , qui Eugenium elegerant , has itidem non minus elegantes, neque minus congratulationis , lætitiæque, ſed,& timoris Sancti plenas litteras dedit [r]. r Epiſt 236.

Dominis, & Patribus reuerendis Cardinalibus,& Epiſcopis omnibus, qui ſunt de Curia, puer ſanctitatis eorum. 9.

Parcat vobis Deus , quid feciſtis ? Sepultum hominem reuocaſtis ad homines ; fugitantem curas , & turbas, curis denuò implicuiſtis , & immiſcuiſtis turbis. Feciſtis nouiſſimum primum ; & ecce nouiſſima illius perículoſiora prioribus: Crucifixus mundo , per vos reuixit mundo : & qui elegerat abiectus eſſe in domo Dei ſui , ipſum vos in Dominum omnium elegiſtis. Cur conſilium inopis confudiſtis ? cur pauperis hominis, & mendici,& compuncti corde iudicium perturbaſtis ? Currebat bene. Quid vobis viſum eſt ſepire vias eius , auertere ſemitas , greſſus inuoluere ? Quaſi deſcenderet de Hieruſalem,& non magis aſcenderet de Hierico , ſic incidit in latrones. Et qui ſe tanquam violentis Diaboli manibus , carnis illecebris , & gloria ſæculi potenter excuſſerat ; non tamen valuit effugere manus veſtras. Num idcirco Piſam deſeruit, vt reciperet Romam ? Num qui in vna Eccleſia non ſuſtinuit Vice dominatum, Dominatum in omni Eccleſia requirebat ? Quid igitur rationis ſeu conſilij habuit , defuncto ſummo Pontifice, repentè irruere in hominem ruſticanum ? latenti inijcere manus,& excuſſa è manibus ſecuri , & aſcia, vel ligone in palatium trahere ? leuare in cathedram? induere purpura & byſſo ? accingere gladio, ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis , ad alligandos reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis ? Sic non erat inter illos ſapiens , & exercitatus, cui potiùs iſta conuenirent ?

Ridiculum profectò videtur pannoſum homuncionem aſſumi ad præſidendum Principibus , ad imperandum Epiſcopis, ad regna,& imperia diſponenda. Ridiculum , an miraculum? planè vnum horum. Non ego , non diffido poſſe fuiſſe hoc etiam opus Dei , qui facit mirabilia magna ſolus , præſertim, cùm audiam vſquequaque ex ore multorum , quoniam à Domino factum eſt iſtud. Sed nec ego oblitus ſum iudiciorum Dei antiquorum , & ſcripturæ plurimos recenſentis, è priuata , ſeu etiam ruſticana vita olim aſſumptos in voluntate Domini , ad regendum populum eius. Denique nónne (vt vnum è pluribus memorem) tali quodam modo elegit Dauid ſeruum ſuum,& ſuſcepit eum de gregibus ouium de poſt fœtantes accepit eum ? ita inquam , ita & de noſtro Eugenio in beneplacito Domini potuit contigiſſe. 10.

Non ſecurus tamen , quoniam filius delicatus eſt, & tenera verecundia eius , aſſueta potius otio , & quieti , quàm tractandis , quæ foris ſunt , timendúmque , ne non ea auctoritate , qua oporteret , ſui Apoſtolatus officia exequatur. Quid putatis gerere animi nunc hominem illum , qui de ſecreto internæ contemplationis, & amica ſolitudine cordis, tanquam infans , è gremio,& ſinu matris , ſubitò perturbatus, tractum ſe ad medium videt , & quaſi ouem ad victimam 11.

ctimam ductum, ad tam inſueta, & inſuaua? Niſi Dominus ſupponat manum ſuam, heu! neceſſe eſt obruatur, & opprimatur onere inſueto, & nimio; quod & Gigantinis, (vt aiunt) vel ipſis quoque Angelicis humeris formidabile videatur. Veruntamen, quia ſic factum eſt, & ſicut multi dicunt, à Domino factum eſt, veſtra intereſt, chariſſimi, veſtris feruentibus ſtudiis, fidelibúſque obſequiis ſollicitè confouere, quod veſtris manibus conſtat elaboratum. Si qua ergo conſolatio in vobis, *ſi qua virtus charitatis in Domino, ſi qua miſeratio pietatis, ſi qua compaſſionis viſcera, aſſiſtite, & collaborate illi, in opere, ad quod adſumptus eſt per vos a Domino. Quæcumque ſunt vera, quæcumque pudica, quæcumque iuſta, quæcumque ſancta, quæcumque amabilia, quæcumque bonæ famæ, hæc ei ſuggerite, hæc ſuadete, hæc agite. & Deus pacis erit vobiſcum.* Hactenus Pater ſanctus ad Cardinales, cùm in Pontificem, Eugenium elegiſſent.

1. *Arnaldus Brixianus vrbem ingreditur,* 2. *plebem concitat.* 3. *Eugenius dans locum iræ, Viterbium adit:* 4. *ibidémque Armeniorum legatos excepit.* 5. *Publica legationis cauſa,* 6. *priuatáque.* 7. *Qualiter à legatis Armenia viſus.* 8. *Comparatus Gregorio.* 9. *Quæſitus ex Scotia, Angliáque.* 10. *At non penitus à litigantium ſurreptione immunis.* 11. *Prima per eum creatio Cardinalium,* 12. *cum præcautione vlterioris ſubreptionis:* 13. *Non tamen ſtatim, ſed poſt tempus adhibenda.*

CAPVT III.

1. DVm Sanctus Pater de electione Eugenij, tam electoribus, quàm electo congratularetur, gnarus Pontificatus, inſcius periculi, quod non Pontifici tantùm imminebat, ex rebellione ciuium, ſed Sedis etiam excidium comminabatur: Arnaldus populum ad ſe conuerſum videns, Pontificem fugatum, & Cardinales; nec quemquam reliquum, à quo timere poſſet; vrbem Romanam palam ingreſſus eſt, effræne vulgus ſtimulis adactus, quacumque induſtria præcipitaturus. Iam verò antiquam Romanæ gentis gloriam, libertatem ingenuam inculcans plebi, degeneraſſe ſub honeſto (in ſpeciem) Eccleſiæ iugo: atque imbecillibus Clericis ſubeſſe, quorum patres vel orbi imperauiſſent; natos regere cunctos, à cunctis regi: neque vllam eſſe tàm barbaram nationem, cui non pateat acceſſus ad ſedem Petri; adeóque ad ſubiuganda Romana colla. Se ſub Conſulibus, plebiſque Tribunis, acquiſiiſſe prouincias, regnáque, ſub Imperatoribus ſaltem conſeruaſſe. At nunc ſub Pontificibus, inermium hominum cupidini expoſitos; eo tantùm iam poſſe non amittere, quia nihil retineant. Nihil ſibi cum Eccleſia in temporalibus, parum cum regno: floruiſſe ſemper Rempublicam Romanam; ſi reſtauraretur, denuò floritutam.

2. Ergo, vt ait Gunterus [a] Ligurinus. (a de geſtis Friderici lib. 3.)

——titulos vrbis renouaret vetuſtos,
Patricios recreare viros, priſcóſque Quirites
Nomine plebeio, ſecernere nomen equeſtre.
Iura Tribunorum, Sanctum reparare Senatum:
Et ſenio feſſas, mutáſque reponere leges.
Lapſa ruinoſis, & adhuc pendentia muris
Reddere primæuo Capitolia priſca nitori:
Conſilijs, armíſque ſua moderamina ſumma
Arbitrio tractare ſuo. Nil iuris in hac re
Pontifici ſummo. Modicum concedere Reges.

His & ſimilibus commota Romana plebs eò dementiæ venit, vt teſte Othone [b] Epiſcopo Friſingiæ, (b lib. 7. c. 31.) *In furorem conuerſa præfectura dignitatem abolentes, omnes Principes, ac nobiles ad ſubiectionem Patricij compulerit, & non ſolùm quorumdam laicorum turres, ſed & Cardinalium, ac Clericorum* (quod ſupra diximus) *domos ſubruentes, prædam immenſam rapere. Eccleſiam etiam Beati Petri omnium Eccleſiarum caput, ſacrilegè, & profanè incaſtellare non metuerent: peregrinos cauſa orationis aduenientes, quæſtus gratia, ad oblationem plagis, & verberibus cogerent: ac quoſdam ex ipſis offerre nolentes in ipſo porticu, ac veſtibulo templi, nefario auſu occidere non vererentur.* Hæc facies Romæ poſt ingreſſum Arnaldi fuit.

3. Aſt Eugenius inſanientium Romanorum ciuium furorem deuitans, ſeceſſit Viterbium. Vbi vſque ad finem anni commoratus, non tam cedere, quàm dare locum iræ viſus eſt; cùm efferbuerit, faciliſſis compeſcendæ: Percuſſit tamen priùs anathemate Iordanem, & ſocios; ac Tiburtinos Romanorum antiquos hoſtes auxiliares adſciuit, per quos vexati faciliùs reſipiſcerent. Verumque narrat Otho [c] Phriſingenſis dum ita ait. (c lib. 7. c. 31.) *Quos* (id eſt Romanos) *Venerabilis Pontifex, percuſſo priùs cum quibuſdam fratribus ſuis, anathematis gladio Iordane, adiuncta Tiburtinis Romanorum antiquis hoſtibus, militia, coërcuit, tandémque pacem petere coëgit.* Sed de his ſuo tempore dicemus. Interim, quo triſtibus lætiora miſcerentur, atque vtraque ſe mutuo temperarent. *Accidit* (inquit Baronius hoc ipſo anno) *ſecundùm illud diuinum oraculum, veritatis ore prolatum de prædeſtinatione Sanctorum* [d]. (d Matth. 8.) Venient ab Oriente, & Occidente, & recumbent cum Abraham, Iſaac, & Iacob, & filij regni eijcientur in tenebras exteriores. *Quod dum Romani reſiliunt, accurrant populi è longinquo; cùm negant iſti, qui propè profitentur qui longè ſunt poſſe, vt ita ſaltem erubeſcant omnes, qui oderunt Sion.*

4. Itaque hoc anno pulſum vrbe Pontificem orbis excepit; & remotiſſimæ etiam regiones Viterbij commorantem viſitarunt. Primus, vel inter primos Friſingiæ Præſul illuſtris ille Otho Leopoldi filius, qui ſimul cum Eugenio Ciſtercij iugum, diuerſis licèt locis, diu portauerat, nempe Morimundi, dum ille in Claraualle: is legationes ex Syria, Armeniáque, quibus ipſe interfuit, ac miracula à Legatis Viterbij viſa, commendantia Eugenium, cùm ſacra Miſſæ ibidem celebraret, hiſtoriæ ſuæ inſeruit in hunc tenorem [e]. (e lib. 7. c. 32.) *Ea tempeſtate Armenorum Epiſcoporum, eorúmque Metropolitani, quem ipſi Catholicon, id eſt vniuerſalem, propter infinitum, id eſt ampliùs, quàm mille Epiſcoporum ſub ſe habentem numerum, vocant, Legati ab vltimo penè Oriente, Summum Pontificem Viterbij, laborioſum iter, per annum, & ſex menſes complentes adeunt;*

adeunt; eiſque ex parte illius Eccleſiæ ſubiectionem omnimodam, cum conſalutando offerentes, cauſas viæ, nobis, cum alijs multis præſentibus, apud veterem aulam aperiunt. Hæc de Legatis Armenorum ad Eugenium.

5. De cauſis verò legationis, hæc, quæ ſequuntur, *Inter ipſos, & Græcos quædam de ritu ſacrificij habitudo eſt in quibuſdam, in alijs verò diſcrepantia. Ponunt enim fermentatum panem, ſicut illi; aquam autem vino non admiſcent, ſicut nos, & illi. Prætereà natiuitatem Domini Epiphaniæ continuantes, duas illas feſtiuitates vnam faciunt. Pro his, & alijs dum inter ſe diſſentirent, Romanam Eccleſiam iudicem eligentes, conſultum veniunt, formámque ſacrificij, iuxta conſuetudinem eius ſibi tradi depoſcunt.* Et paulò inferius. *Retulit etiam præfatus Epiſcopus, quod in confinio Armeniæ quædam gentes eſſent, quæ fœtus ſuos, fœtentes generarent, eóſque ſtatim ad aquas Armenorum lauandos tranſmitterent. Quos, cum illi Baptiſmatis vnda tingentes, innatum eis fœtorem propellerent, mox tamen remiſſi, ad paganiſmi ritum, & ſpurcitiam redibant. Quod vtrum faciendum eſſet, item Romanam Eccleſiam conſulne-rant.* Tertiam tandem, ſed Legati priuatam cauſam ſubdit ſequenti capite [f], non communem legantium, querimoniam de Antiocheno Patriarcha, & de Principe matre Balduini, Hieroſolymitani Regis filia, atque exactionem quarundam decimarum de ſpoliis bello ablatis a Sarracenis, ſuper quibus Apoſtolicæ Sedis requirebant auctoritatem. f lib.7. c.33.

6. Actum prætereà de periculis Orientalis Eccleſiæ, poſt captam Edeſſam; & quot, & quanta mala à Sarracenis, ſuper quibus, Hieroſolymitæ, atque Antiocheni fideles perpeterentur: deſperatis iam rebus, & penè perditis, ni Rex Francorum, ni Imperator Conradus ſuppetias eant, quos etiam ſibi adeundos pronunciauit; ſed de his ſuo loco erit dicendum. Hæ legationis, & Legati cauſæ, priuatæ, & publicæ. Reſponſa Eugenij prætermiſit Otho, niſi quod tantùm pro inſtruendis viris in Miſſæ ſacrificio celebrando. *Romanus* (ait) *Antiſtes gratanter ſuſcipiens* (ſcilicet Armenorum Legatos) *Miſſarum ſolemniis, ac ſacrificiis ſecretis adhibuit, diligentérque ea, quæ fiebant ibidem animaduertere monuit.* Haud aliter Baptiſtæ interroganti, Chriſtus reſpondit; Dicite Ioanni, quæ audiſtis, & vidiſtis, Eugenius, quæ audirent, & viderent, notare iubet, non verbo tantùm, ſcriptóve inſtruendos, ſed ipſo opere.

7. Porrò qui virum Eccleſiæ præficiendum cordibus electorum altiùs impreſſerat; exteris etiam, ac per ipſos orbi manifeſtauit, radiis ſolis illuſtrem, coruſcúmque ac gemina columba, velut gemina virtute à Deo præuentum, ſiue mauis, afflatum diuino Spiritu. Nam audi quod ſequitur. *Dum* [g] *iniuncti, ſacro altari adſtarent* (ſcilicet Legati Armeniæ) *vnus ex eis Pontificali dignitate præditus, ſicut poſt modum in plena curia retulit, in Beati Martini Octaua, quando Dedicatio Eccleſiæ Beati Petri celebrari ſolet, ſummo Pontifici,* (ſcilicet Eugenio) *diuina myſteria agente, ſplendido fulgore radium Solis ſuper caput eius coruſcare, & in ipſo duas columbas aſcendentes, & deſcendentes vidit. Cúmque diligentius hac, illácque oculos circumferret, nulláque aditum, per quem lux illa transfunderetur, inueniret; Diuinum hoc eſſe agnoſcens; ac ad obedientiam Romanæ Sedis amplius accenſus, cunctis, quæ viderat aperuit.* Hactenus Otho de viſione Armeni Epiſcopi, g lib.7. c.32.

atque Summi Pontificis Eugenij, diuinitus oſtenſa commendatione.

Gregorium Magnum, atque eius aurea ſcripta inſpirata diuinitus vnica tantùm Columba manifeſtauit; Eugenium duplex; illa in medio aëre; hæ in radio Solis volitabant. Hærebat illa auri penè immota, hæ dum aſcendunt ſimul, deſcendúntque, frequentes viri ad Deum preces deducunt, frequentia Dei ad eum reſponſa referunt, denique illa aurem erudiebat, hæ dum caput Eugenij circumuolant, reliquos etiam ſenſus, æque illuſtrauit. Nec ideo Eugenium Gregorio magno comparo; ſed fauorem fauori, qui ſæpè infrà, aut ſuprà, pro beneplacito diuinæ voluntatis. Certè Eugenius in Armenij Præſulis merito deferebat viſionem. *At venerabilis pater* (inquit Otho) *ipſius potius fide, cælitus hoc ſibi monſtratum affirmabat: vt videlicet Eccleſia à qua miſſus fuerat, Sacramentorum virtutem veritatis luce perfuſam cognoſceret: ac deinceps quali reuerentia, & forma tractare deberet, addiſceret.* Sic ille. 8

9. Vt ex Armenia, Syriáque Legati, ſic ex Anglia, & Scotia: hinc Morauienſis Epiſcopus Guillelmus, & Nicolaus; à ſecretis Regi Macolmo: illinc Alexander Lincolnienſis; nec dubium aduenisse plures alios, quos, auctores minus fortè curantes, prætereüte. Et quidem de aduentu Alexandri; hæc a Rogerio eius temporis auctore [h], & qui Eugenij dotes paucis deſcribit; *Eodem anno Epiſcopus Lincolnienſis Alexander iterum Romam petens, ſuſceptus eſt honorificè ab Eugenio Papa nouo, viro ſumma dignitate condigno, cuius mens ſemper benigna, cuius diſcretio ſemper æqua, cuius facies ſemper non ſolùm hilaris, ſed & iucunda fuit.* At de Legatis à Macolmo Scotiæ, miſſis, Hectorem Boëtium Scotum audiamus [i]. *Reuerſo in Scotiam Macolmo nihil prius viſum eſt agendum, ac vt quamprimum Legationem ad Pontificem Maximum, obedientiæ conſueto more, gratia mitteret. Sedem ea tempeſtate Petri Eugenius tertius obtinuerat. Eam Legationem Guillelmus Morauienſis Epiſcopus, & Nicolaus, qui tunc Regi à ſecretis erat; vir inſigni quadam virtute politus, obijcere. Qui poſtquam benignè à Pontifice maximo excepti, rem ex ſententia confecerunt, domum læti reuerſi ſunt.* Ita Boëtius: At non ex Anglia tantùm, Scotiáque, ſed ex Germania, Gallia atque ex Hiſpaniis concurrere ad Eugenium, qui Pontificem ſibi de cœlo datum (ſic enim appellabant) adorarent, & de eius electione gratularentur. h in annalibus. i lib.13. de rebus Scotia.

10. Cæterum noluit Deus in tanta gloria hominem obliuiſci, quem præfuturum hominibus elegerat; atque eorundem miſeraturum caſus, ignorantiáſque, ſed & verſutias etiam præcauturum. *Accidit enim* (ait Cardinalis Baronius [k]) *vt in tanta negotiorum frequentia, ac concurrentium ex orbe legationum, ipſe Eugenius non potuerit penitus vitare ſubreptionem litigantium: quo factum eſt, vt lata ab eo ſententia contra Ilerdenſes, ab Innocentio tertio poſt plures annos, re melius cognita, fuerit reuocanda. Quæ reuocatio in iure hodiéque extat in cap.* Tum in litteris *de in integrum reſtitutione, Pontifice inter alia ita dicente. Perſpeximus quod primo menſe ſui Pontificatus* (ſcilicet Eugenij) *fuerit ab eo ſententia promulgata, quando non plenè de meritis ipſius cauſa videbatur inſtructus, illa niteus præcipua ratione, quod priuilegium Vrbani ſecundi ex parte veſtra productum, ſubiectum fuerit falſitati? Cuius tenorem nos in regiſtro eius inuenimus incorruptum. Sic Innocentius?* Conſtat Eugenio ſubreptum ab k ad hunc annum.

Ilerden

Ilerdenſibus, quo tempore à Legatis Prouinciarum, atque a Regibus orbis, velut a Deo datus acclamabatur: & quod mireris, ipſiſmet diebus, quibus Columbæ in radio ſolis viſæ, illuſtrationes, ſuggeſtionéſque ad eum de cœlo miſſas conteſtabantur. Vt ſciret neminem in hac mortali vita ab errore immunem, indéque diſceret & ignorantiis compati, & deceptionibus deinceps præcauere.

11. l Ibidem. Idem; qui ſuprà, Baronius [l] adnotanit, adhibuiſſe, quam potuit, præcautionem, dum Cardinalem, Cancellariúmque creauit Rolandum, virum vtique induſtrium, & prudentem, qui poſt modum in Alexandrum Tertium promotus fuit. Cuius ea erat ingenij perſpicacitas, vigilantiáque, vt omnem ſubreptionem, pro humano ſaltem captu, propulſaret! Adducit porrò in eiuſdem præcautionis confirmationem epiſtolam Bernardi ad eundem Rolandum, gratulatoriam de eius electione, atque in his ipſis, quæ de eo ſperabantur, confirmatoriam, in qua hæc [m] inter alia. *Benedictus Deus, qui ſecundùm ſuam miſericordiam, Eugenium noſtrum, imò ſuum preuenit in benedictionibus dulcedinis parare ſcilicet lucernam Chriſto ſuo, & præmittere virum fidelem ad adiutorium eius, & noſtram quoque plurimam conſolationem.* Et paulò inferiùs: *Quamobrem ſolicitus ſis, chariſſime, pro eo, cui te conſolatorem, & conſiliarium ordinauit Deus, & obſerua cautè, ſecundum tibi datam ſapientiam, ne fortè inter tam multiplicium negotiorum tumultus, malignorum fraude circumueniri poſſit, vt ſubripiatur ei verbum, quod indignum ſit Eugenij Apoſtolatu.* Hæc & alia Bernardus in ea epiſtola vt palam fiat Eugenij prouidentiâ, atque ipſius Conſiliis, cautum pro viribus contra emergentes litigantium ſubreptiones. Hæc pluribus Cardinalis Baronius ad hunc annum.

m Epiſt. 134.

12. Ego non dubito Rolandum ab Eugenio Cardinalem creatum, quin potiùs id ex actis ſtatim prodam. Nec rurſus ambigo eundem Cardinalem Cancellariæ ſub ipſo præfectum fuiſſe; cuius induſtria, perſpicaciáque, fraudibus litigantium obuiaretur. Sed longo vtrumque diſiunctum interuallo, nec poſſe ad hunc euentum, aut huius temporis alios retorqueri. Quippe Cardinalis creatus hoc ipſo anno, in quo munere in fraudes vix quicquam poſſet: Cancellarius poſt annos fermè octo, in vltimis Eugenij, cùm tres alij ante ipſum præceſſiſſent, priores duo Robertus, atque Guido, qui tales eſſent, tertius Baro, qui vices exequeretur. Sane Chaconius [n], ex ipſis inſtrumentis, queis ſinguli ſubſcribunt, hæc habet verba. n In Eugen. 3.

Cancellarij S.R.E. ſub Eugenio Papa tertio.

Robertus Presbyter Cardinalis, ab anno Pontificatus primo vſque ad quintum. Guido Moricotus de vico Piſanus Diaconus Cardinalis Sanctorum Coſmæ & Damiani ſacræ Romanæ Eccleſiæ Cancellarius poſt Robertum. Quo mortuo: Baro ſcriptor Apoſtolicus pro Cancellario fuit.

Rolandus Paparo Senenſis Presbyter Cardinalis tituli ſancti Marci, ſacræ Romanæ Eccleſiæ Cancellarius anno Pontificatus octauo creatus. Ita Chaconius. Quibus conſtat Robertum in principio, Guidonem anno Chriſti M. C. XLIX. Verum Rolandum non ante M. C. LII. ad Cancellariæ officium aſcendiſſe. Ergo ex Rolandi aſſumptione in Cancellarium, ſera præcautio: ſed quæ fortè non antea neceſſaria ab Eugenio præuiſa, aut non potuerit maturiùs adhiberi.

Hoc tamen anno, vt reddam quod promiſi, dum Eugenius Viterbij demoraretur, primam Cardinalium creationem feciſſe ſcribitur, ex quibus quatuor hoc ordine recenſet Alphonſus Chaconius. *Anno Domini M. C. XLV. Pontificatus ſui primo, Eugenius tertius primò creauit Cardinales, inter quos fuerunt.* 13.

Primus D. Bernardus, ex Canonico regulari congregationis Sancti Fridiani, & Priore Monaſterij Lateranenſis, Presbyter Cardinalis tituli Sancti Clementis, & Archipresbyter Baſilicæ Sancti Petri.

Secundus Iordanus Vrſinus Romanus, de quo Sanctus Bernardus epiſtola 290. quæ eſt ad Hugonem Epiſcopum Hoſtienſem.

Tertius, Rolandus Bandinellus nobilis Senenſis, Diaconus Cardinalis Sanctorum Coſmæ, & Damiani, qui poſtea fuit Alexander Papa Tertius.

Quartus Guido, Diaconus Cardinalis Sanctæ Mariæ in porticu, ad quem vt opinor, Sanctus Bernardus, epiſtola 235. quâ ei de eius, laudibus, zelo, & religione congratulatur. Hæc ille pluribus. Nobis dicta ſufficiant pro inſtituto.

---

1. Eugenij pro fidelibus Orientis ſollicitudo. 2. Ludouici Conſilium. 3. Pontificis litteræ. 4. quæ ſtatum rerum pandunt, 5. hortantur fideles.: 6. militaturos ſub patrocinio Petri ponunt. 7. Priuilegiis, 8. & indulgentiis cumulant. 9. Colloquium Vizeliacum; & crucæ ſignatorum in ipſo ſyllabus. 10 Romani pacem petere coacti. 11. Cum ramis; Hymniſque Eugenium ſuſcipiunt.

Capvt IV.

1. Interea Eugenius in corde ſuo conferens, atque alta mente voluens, quæ audierat de damnis in Oriente illatis ab infidelibus, populo Chriſtiano; Edeſſa capta, indéque Antiochia, atque ipſis Hieroſolymis in diſcrimen adductis; quaſi nihil ſibi Romæ agendum foret, pacatáque, ac quieta cuncta teneret; oblitus ſui, & quæ Dei ſunt pertractans, non aduersùs Romanos ſibi rebelles; ſed contra Sarracenos rebelles Chriſto, & loca ipſius ſanguine dicata, in Oriente calcantes, communia arma ſumenda eſſe putauit. A Ludouico præuentus an præueniens in dubio eſt: Certū verumque in eo conueniſſe, vt alter expeditionem publicaret, alter ſubiret: neuter ſine Bernardo quidquam faceret! ſed nos Othonem auctorem eiuſdem temporis, & cunctis ferè aſſiſtentem; qua apud omnes pollebat auctoritate, hæc ipſa referentem audiamus.

Ludouicus (ait [a]) *dum occultè Hieruſalem eundi deſiderium haberet, eo quòd frater ſuus Philippus eodem voto aſtrictus, morte præuentus fuerat, diutiùs protelare nolens propoſitum, quibuſdam ex Principibus ſuis vocatis, quid in mentem volueret, aperuit. Erat in illo tempore in Gallia Cœnobij Clarauallenſis* 2. a in Frideric. lib. 1. c. 34.

Abbas quidam, Bernardus dictus, vita, & moribus venerabilis, religionis ordine conſpicuus, ſapientia, litterarúmque ſcientia præditus, ſignis, & miraculis clarus. Hunc Principes vocandum, ab eóque, quid de hac re fieri oporteret, tanquam à diuino oraculo conſulendum decernunt. Vocatur præfatus Abbas, conſiliúmque illius ſuper prædictis expoſcitur Principis voluntate: Ille de tam grandi negotio, ex propria auctoritatis arbitrio reſponſum dare friuolum iudicans, vt ad Romani Pontificis audientiam, & examen deferatur. Optimum eſſe reſpondit. Itaque miſſà ad Eugenium legatione totum illi negotium aperitur. Qui anteceſſorum ſuorum exempla reuoluens, quod videlicet Vrbanus huiuſmodi occaſione tranſmarinam Eccleſiam, duáſque Patriarchales ſedes id eſt Antiochiam, & Hieroſolymã, ab obedientia Romanæ ſedis ſciſſas in pacis vnitatem receperit; votis prædicti Regis, pro dilatando Chriſtianæ religionis ritu, annuit: auctoritate prædicandi, animóſque cunctorum ad hoc commouendi prænominato Abbati; qui apud omnes Galliæ populos, vt Propheta, vel Apoſtolus habebatur, conceſſa. Hactenus Otho. Prima veluti ſemina iaciens futuræ ſegetis, hoc eſt ingentis illius expeditionis, quæ totum fere Occidentem Orienti dedit, de quâ nos inſtà.

3. Aſt Eugenius excitandæ deuotioni, & ſimul promouendo bello, quod parabatur, talem Epiſtolam Ludouico Regi ſcripſit [b].

b Otho in Friderico lib 1. cap. 15.

Eugenius Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei. Chariſſimo filio Ludouico illuſtri & glorioſo Francorum Regi, & dilectis filiis Principibus, & vniuerſis Dei fidelibus per Galliam conſtitutis, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem.

Quantum Prædeceſſores noſtri Romani Pontifices pro libertate Orientalis Eccleſiæ laborauerunt, antiquorum relatione didicimus, & in geſtis eorum ſcriptum reperimus. Prædeceſſor etenim noſter fœlicis memoriæ Papa Vrbanus, tanquam tuba intonuit, & ad ipſius deliberationem Sanctæ Romanæ Eccleſiæ filios de diuerſis mundi partibus ſollicitare curauit. Ad ipſius ſiquidem vocem Vltramontani, & præcipuè Francorum regni fortiſſimi, & ſtrenui bellatores, & illi etiam de Italia, charitatis ardore ſuccenſi conuenerunt: & maximo congregato exercitu, non ſine magna proprij ſanguinis effuſione, diuino eos auxilio comitante, ciuitatem illam, in qua Saluator noſter pro nobis pati voluit, & glorioſum ipſius ſepulchrum, Paſſionis ſuæ memoriale dimiſit, & quamplures alias, quas, prolixitatem vitantes, memorare ſuperſedimus, à paganorum ſpurcitia liberarunt. Quæ per gratiam Dei, & Patrum veſtrorum ſtudium, qui per interualla temporum eas defendere, & Chriſtianum nomen in partibus illis dilatare pro viribus ſtuduerunt, vſque ad noſtra tempora à Chriſtianis detentæ ſunt, & aliæ vrbes infidelium ab ipſis viriliter expugnatæ.

4. *Nunc autem noſtris, & ipſius populi peccatis exigentibus, quod ſine magno dolore, & gemitu proferre non poſſumus, Edeſſa ciuitas, quæ noſtra lingua Rohais dicitur, quæ etiam, vt fertur, cum quondam in Oriente tota terra à paganis detineretur, ipſa ſola ſub Chriſtianorum poteſtate Domino ſeruiebat, ab inimicis crucis Chriſti capta eſt, & multa Chriſtianorum Caſtella ab ipſis occupata; ipſius quoque ciuitatis Archiepiſcopus cum clericis ſuis, & multi alij Chriſtiani ibidem interfecti ſunt, & Sanctorum reliquiæ in infidelium conculcationem datæ ſunt, & diſperſæ. In quo quantum Eccleſiæ Dei & toti Chriſtianitati periculũ immineat, & nos cognoſcimus, & prudentiã veſtram latere non credimus. Maximũ namque nobilitatis, & probitatis indiciũ fore cognoſcitur, ſi ea, quæ patrũ ſtrenuitas acquiſiuit, à vobis filiis ſtrenuè defendantur. Verumtamen ſi (quod abſit) ſecus cõtigerit, patrũ fortitudo in filiis imminuta probatur.*

5. *Vniuerſitatem itaque veſtram in Domino commonemus, rogamus atque præcipimus, & in peccatorum remiſſionem iniungimus, vt qui Dei ſunt, & maximè potentiores, & nobiles viriliter accingantur: & infidelium multitudini, quæ ſe tempus victoriæ ſuper nos adeptum lætatur, ſic occurrere, & Eccleſiam Orientalem tanta patrum veſtrorum, vt diximus, ſanguinis effuſione, ab eorum tyrannide liberatam, ita defendere, & multa captiuorum millia confratrum noſtrorum, de ipſorum manibus eripere ſtudeatis, vt Chriſtiani nominis dignitas veſtro tempore augeatur, & veſtra fortitudo, quæ per vniuerſum mundum laudatur, integra, & illibata ſeruetur. Sit vobis etiam in exemplum bonus ille Mattathias, qui pro paternis legibus conſeruandis, ſe ipſum cum filiis, & parentibus ſuis morti exponere, & quidquid in mundo poſſidebat, relinquere nullatenus dubitauit, atque tandem diuino cooperante auxilio, per multos tamen labores, tam ipſe, quàm ſua progenies de inimicis viriliter triumphauit.*

6. *Nos autem veſtrorum quieti, & eiuſdem Eccleſiæ deſtitutioni paterna ſollicitudine prouidentes, illis qui tam Sanctum, támque perneceſſarium opus, & laborem deuotionis intuitu ſuſcipere, & perficere decreuerint, illam peccatorum remiſſionem, quam prædeceſſor noſter Papa Vrbanus inſtituit auctoritate nobis à Deo conceſſa concedimus, & confirmamus; atque vxores & filios eorum, bona quoque, & poſſeſſiones ſub Sanctæ Eccleſiæ Dei protectione manere decernimus. Auctoritate etiam Apoſtolica prohibemus, vt de omnibus, quæ cum crucem acceperint, quietè poſſederint, nulla deinceps quæſtio moueatur donec de ipſorum reditu, vel obitu certiſſimè cognoſcatur.*

7. *Præterea, quoniam illi, qui Domino militant, nequaquam in veſtibus precioſis, nec cultu formæ, nec canibus, vel accipitribus, vel aliis, quæ portendant laſciuiam, debent intendere; prudentiam veſtram in Domino commonemus, vt qui tam Sanctum opus incipere decreuerint, ad hæc non intendant, ſed in armis, equis, & cæteris, quibus infideles expugnent, totis viribus ſtudium, & diligentiam adhibeant. Quicumque verò ære premuntur alieno, & tam Sanctum iter puro corde inceperint, de præterito vſuras non ſoluant. Et ſi ipſi, vel alij pro eis occaſione vſurarum aſtricti ſunt, Sacramento, vel fide, Apoſtolica eos auctoritate abſoluimus. Liceat eis etiam terras, ſiue cæteras poſſeſſiones ſuas poſtquam commoniti propinqui, ſiue Domini, ad quorum feudum pertinent, pecuniam commodare; aut noluerint, aut non valuerint, Eccleſiis, vel perſonis Eccleſiaſticis, vel aliis fidelibus liberè ſine vlla reclamatione impignorare.*

8. *Peccatorum remiſſionem, & abſolutionem iuxtà præfati prædeceſſoris noſtri inſtitutionem omnipotentis Dei, & Beati Petri, Apoſtolorum Principis auctoritate, nobis à Deo conceſſa, talem concedimus, vt qui tam Sanctum iter deuotè inceperit, & perfecerit, ſi ibidem mortuus fuerit de omnibus peccatis ſuis, quibus corde contrito, & humiliato confeſſionem ſuſceperit, abſolutionem obtineat, & ſempiternæ retributionis fructum ab omnium remuneratore percipiat. Datum Vetrallæ, Kalend. Decembris.* Ita Eugenius ad Regem Ludouicum, & ad Principes Galliæ: ſimiles prorſus litteras per Europam ſparſurus ingenti animo. Qualiter autem Bernardus iniunctum ſibi opus pertractauerit & quàm ſtrenuè vniuerſum penè orbem primum litteris,

mox prædicatione, demum miraculis innumeris commouerit, Otho pergit ſcribere in ſequentibus; nos ſuo loco commodiùs referemus. Nunc de Eugenio, cui Deus ſingulari prouidentia Romam reſtituit, dum ipſe Deo reſtituere Orientem parat, breuiter, quæ ſequuntur, accipiat Lector.

9. His Ludouicus litteris ſuſceptis *apud Vercellacum* (ait Aimunius [c]) *magnum colloquium tenuit; vbi Archiepiſcopos, Epiſcopos, Abbates, plures etiam Optimates, & Barones ſui regni congregari fecit; inter quos fuit Bernardus* (Abbas Claræ-Vallenſis.) *Itaque ipſe* (ſcilicet Bernard.) *& Pontifices ibidem in conſiſtorio aſſiſtentes prædicauerunt de terra, in qua Dominus noſter Ieſus Chriſtus, corporaliter conuerſatus, pro redemptione generis humani paſſionem crucis ſuſtinuit. Quorum prædicationibus, & admonitionibus Rex Ludouicus diuina inſpirante gratia, inflammatus crucem accipit, & poſt eum Alienora vxor eius.* Colloquium hoc inter Concilia præſentis anni memorat Seuerinus Vinius, prædicationem Bernardo ſoli attribuens, in hæc verba [d]. *Concilium Vezeliacum ſeu Vercelliacum pro expeditione contra Turcas congregatum in Burgundia præſide Eugenio Papa, & præſente Ludouico Rege, cum Alienora Regina, aliiſque regni Principibus, qui poſt habitam orationem, à Diuo Bernardo, crucem accipiunt, ſacram militiam profeſſi:* Præſidente, inquam, Eugenio per ſuas litteras alias intra Alpes morante toto hoc anno, nec vſque ad finem ſequentis tranſcenſuro. Pergit, Aimonius [e] de Epiſcopis, & Principibus in colloquio aſſiſtentibus, atque cruce ſignatis exemplo Regis. *Optimates,* inquit, *ibidem adſtantes poſtea crucem acceperunt* (ſcilicet poſt Regem Reginámque) *Simon Nouiomenſis Epiſcopus, Godefridus Lingonēſis Epiſcopus* (quondā Prior Clareuallis de quo ſuperiùs) *Arnulphus Lexouienſis Epiſcopus, Hebertus Abbas Sancti Petri viui Senonenſis, Theobaldus Abbas Sanctæ Columbæ, Arnulphus Comes Sancti Ægidij, Terricus Comes Flandrenſis, Henricus filius Comitis Bleſenſis Palatini Theobaldi, qui tunc temporis viuebat, Vuilhelmus Comes Niuernenſis, Reinaldus frater eius, Comes Tornodorenſis, Robertus Comes frater Regis; Iuo, Comes Sueſſionis, Guido Comes de Pontiuo, Vuilhelmus, Comes Garenna, Archembaudus de Borbonio,* &c. Nam plures ibi commemorat. Sed de his iterum ſermo, anno ſequenti.

c lib. 5. de geſtis Francorum, c. 93.

d tom. 3. concil.

e Vbi ſuprà.

10. Tiburtes Romanorum antiquos hoſtes per ſpeciem religionis, adſtrinxiſſe Pontifici, & propria odia celaſſe iuſtitiæ velo, ſuperiùs vidimus. Quin & reliquæ Latij nationes, ſeu tædio gentis nunquam non ſuperbæ, ſeu honeſto reſtituendi Eugenij titulo, iunctis viribus vrbem inuaſere. *Romani verò* (ait Carolus Sigonius [f]) *cum per aliquot dies acerrimè reſtitiſſent, tandem ceterorum eruptionem, patriæ, & bonorum amiſſionem extimeſcentes, pacem petierunt, eámque demum his conditionibus impetrarunt.* Ita Sigonius. Sed conditiones præſtat ex Othone referre, qui propiùs nouit. *Eugenius* (ait [g]) *cum Romanis hoc tempore pace fecit: vt Patritiatus dignitatē exfeſtucarent, & Præfectū, (à Pontifice eiectū) in priſtinam dignitatem reciperent, Senatores verò ex eius auctoritate tenerent. Sicque in vrbem rediens, natiuitatē Domini ibidem celebrauit, incipiente anno Dominicæ Incarnationis M.C.XLVI.* His cōditionibus altam ſuperadditā, quæ reliquas firmaret, Chaconius notat; nempe, vt Arnaldus vrbe pelleretur, qui tot ſolus malorum cauſa fuerat.

f de regno Italia lib. 11.

g lib. 1. c. 34

11. At quanta cum exultatione totius populi, quanto cum iubilo, & communi acclamatione, idem Pontifex Romæ ſuſceptus ſit, ex Codice Vaticano M. S. narrat Cæſar Baronius [h], totidem verbis. *Factum eſt autem, Deo auctore, gaudium magnum in tota vrbe ex inopinato accurſu ipſius Pontificis, occurrit ei maxima, frequens populi multitudo, cum ramis, ad eius veſtigia continuò accurrentes; poſt pedum oſcula, eleuantur ad oris oſculum. Præcedebant ſigniferi cum vandis: Sequebantur ſcriniarij, & iudices: Iudæi quoque non deerant tanta lætitia, portantes in humeris ſuis legem Moſaicam, vniuerſuſque Romanus chorus pſallebat in vnum dicens. Benedictus qui venit in nomine Domini: ſic itaque cum magno populi gaudio idem Pontifex Lateranenſe Palatium conſcendere meruit.* Hactenus Codex ille Vaticanus, & ex ipſo Baronius: vt videas Deum triumphantem in Eugenio, quo tempore ipſe Dei prælia meditabatur. Sed o curas hominum! ô quantum eſt in rebus inane! poſt palmas Chriſto mundus crucem obtulit; Eugenio Roma lapides; quod anno ſequenti latiùs referemus.

h ad hunc annum.

1. Bernardus à Theobaldo Cantuarienſi ſollicitatus, 2. contra Guillelmum Eboracenſem ſcribit. 3. Eugenium ad depoſitionem eius hortatur. 4. Vafrities hominis, 5. & Bernardi tertia epiſtola, primam confirmans in bono, 6. mox etiam prouocans, 7. atque Innocentium à calumnia vendicans. 8. Dein ex ſacrilegiis irritatior, irritantiórque, 9. Tandem in ſede ſublimatum Henricum videt. 10. Præmonſtratenſes præpoſiti in Abbates ab Eugenio creati, 11. & priuilegium ad litteram productum.

CAPVT V.

1. INTEREA Bernardus, qua pietate in ſuos, quo Zelo in publicum bonum agebatur, cùm à Theobaldo Archiepiſcopo Cantuariæ, cùm à Primoribus Anglicanæ Eccleſiæ viris, contra Vuillelmum Eboraci intruſum, pro filio Henrico ſollicitaretur: Cùm cauſam diu cœptam, & agitatam, trium Pontificum morte needum diſcuſſam, in pendenti adhuc eſſe; nec ſine graui iuſtitiæ detrimento, atque ipſius Eccleſiæ, conſideraret; ſecundam Epiſtolam ad Eugenium Papam ſcripſit, acrem, & vividam; ac apertè propalantem, quod in priori latentiùs inſinuauerat. Succidendos nimirum ramos inutiles, atque arbores infructuoſas euellendas. Exemplar autem epiſtolæ hoc erat [a].

a Epiſt. 238.

2. *Ad Dominum Papam Eugenium, de Eboracenſi Epiſcopo.*

Importunus ſum, habeo excuſationem, Eugenij Apoſtolatus excuſat me. Aiunt non vos eſſe Papam, ſed me; & vndique ad me confluunt, qui habent negotia. Nec deſunt in tanta multitudine amicorum, quibus officium negare non poſſum; non ſolum abſque ſcandalo, ſed etiam abſque peccato. Et nunc eſt etiam alia excuſatio non minus idonea, quia cauſa hone-

ſtiſſima

ſtiſſima eſt. Contra idolum illud Eboracenſe iterato ſtylus dirigitur, ea ſcilicet neceſſitate, quod ſæpenumero hoc telo impetitum à nobis, nec dum confoſſum eſt. Cur hoc? quia nihil fortè à nobis tale directum eſt, qualis fuit gladius Ionathæ, qui nunquam rediit retrorſum. Nec ſanè fuit culpa iaculi, ſed dirigentis iaculum. Patet enim quòd non in ea, qua oportuit, fortitudine miſſum eſt. Nec mirum. Quis enim in manu fortis ſagittas mittere poteſt, niſi filius excuſſorum? Qui locum Petri tenet, poteſt vno ictu extinguere Ananiam, vno Simonem Magum. Et vt planius quod loquimur fiat, peremptoriam dare ſententiam ad depoſitionem Epiſcoporum, Solius Romani Pontificis noſcitur eſſe, pro eo enim quod etſi multi alij vocati ſunt in partem ſollicitudinis, ſolus ipſe plenitudinem habeat poteſtatis. Solus proinde ſi dicere audeam, in culpa, ſi culpa non feritur, quæ ferienda eſt, & eo impetu, quo fuerit ferienda.

3. *Quo autem impetu, non dico ferienda, ſed fulminanda fuerit prædicti Eboracenſis culpa, veſtra conſcientiæ derelinquo. Cæterum quod factum non eſt, vobis credimus reſeruatum: vt in eo experiatur Eccleſia Dei, cui ipſo auctore præeſtis, feruorem Zeli veſtri, potentiam brachij veſtri, & animi ſapientiam; & timeat omnis populus ſacerdotem Domini, audiens ſapientiam Dei eſſe in illo, ad faciendum iudicium.* Hæc Sanctus Pater iuſtitiæ zelo feruidus, ſed nihilominus cauſam filij agens, cui diſpenſatio ritè, & rectè credita, per potentiam violenter auferebatur.

4. Eugenius Pontifex, ſtatu cauſæ cognito, qui integer a morte Innocentij conſeruabatur, prædeceſſoris ſui ſententiæ deferens, iuramento Decani Eboracenſis, quod Guillelmus inſtantiſſimè petierat, ſuis litteris ſtandum confirmauit; vt niſi ille capitulum intruſionis, quod Guillelmo inter alia opponebatur, iuramento amoueret, electio irrita, & nulla declararetur. Decanus primum iudicio ſe ſubtrahere, ſimulare ignorantiam, colloquia fugere; demum, cùm per cenſuras compelleretur, quamuis Guillelmo ex animo faueret, plus tamen veritati, & religioni tribuens, quàm amicitiæ, tandem virum intruſum iterum pronunciauit, iterum dixit; atque electionem caſſam, irritámque electioni Henrici poſthabendam. Tunc Vvillelmus iugulatus ſuo mucrone, & arma propria in ſe conuerſa videns; ad poſteriores Innocentij litteras, veras, aut fictas, cenſuit confugiendum, & faceſſit negotium Eugenio noua cautela, vt iam exinde ad Bernardum patrem ſcriberet: Zelare ſe pro Eccleſia Eboracenſi, & velle idolum illud de medio tollere; ſed nihilominus dubium adhuc hærere, qua via congruentiùs deiiceretur. Tunc Sanctus Pater conſtans pro veritate, conſtans pro filio; ſed nihilominus zelans pro Innocentio, qui in ſuis litteris notaretur duplicitatis; denuò contra Vvillelmum ſtylum vibrans, & Pontificem roborans, vel ex his bonis, quæ ab ipſo facta audierat, talem ad

b Epiſt 239. eum epiſtolam ſcripſit [b].

5. *Quam cupio ſemper illa de vobis audire, in quibus glorificetur Deus, honoretur miniſterium veſtrum, & anima mea lætificetur! Inde eſt, quòd audita reſponſione veſtra de quibuſdam, qui ad officium legationis nimium videbantur, & ambitiosè aſpirare, & imprudenter ſperare; ſupraquam dicere poſſumus, facti ſumus lætantes. Non autem nos tantum, ſed omnes, qui diligunt nomen veſtrum gauiſi ſunt gaudio magno. Porrò viſis litteris veſtris, quas pro cauſa Rutinenſis Eccleſiæ deſtinaſtis; tunc prorſus, tunc repletum eſt gaudio os noſtrum, & lingua mea exultatione. Hæc atque huiuſmodi digna ſunt veſtro Apoſtolatu, ſummam Sedem nobilitant, decent planè orbis Epiſcopum. Vnde & flecto genua mea ad ipſum vnicum huius veſtri primatus auctorem, vt det vobis ſic ſapere, & ſic agere ſemper, in euellendo, & plantando, in deſtruendo, & ædificando. Siquidem in ruinam, & reſurrectionem multorum aſcendiſtis hanc Cathedram. Ruant, ruant, qui noxiè ſtant, erigantur digni. Ponatur ſecuris ad radicem ſterilium plantationum; purgentur fructifera, vt fructum plus afferant. Præſidente, inquam, humili Eugenio, deponantur ſuperbi de ſede, & exaltentur humiles. Eſurientes impleantur bonis, & diuites dimittantur inanes. Nuper nempè exultatione vniuerſa terra ita factum eſt in cauſa cuiuſdam pauperis Epiſcopi.*

6. *Age ergo, tranſeat iam ſanctus hic pietatis zelus, & ad miſeram illam Eccleſiam tranſmarinam: quia tempus miſerendi eius, vinea Domini Sabaoth eſt, vinea electa, vinea ſpecioſiſſima: ſed (heu!) in deſertum penè redacta, quia ſingularis ferus depaſcitur eam. Cur dicunt inter gentes, vbi eſt Deus eius? Vbi, quem poſuerunt cuſtodem in vineis? Vbi manus putans, vbi ſarculus excolentis? Quouſque ſarmento inutili occupatur tellus, ſuffocatur fructus? &, certè tempus putationis aduenit. Siquidem homo pacis eius, in quo ſperauit, quod ſe purgare deberet, non purgatione, ſed amputatione opus eſſe teſtatur. Extant denique litteræ ipſius de eo, ad Apoſtolicæ Sedis Legatum: in quibus manifeſtè manifeſtam aſſerit intruſionem, electionem negat. Ita ergo quem ſibi parauerat defenſorem, accuſatorem ſuſtinet. Ad hæc, quæ vbique de eo publica fama concelebrat, etiam virum militarem poſſent omni iure ſpoliare cingulo militari. Quomodo iam poterit ſtare, vbi multiplex vobis ſubeſt ratio deiiciendi, & voluntas non deeſt? Legi ſiquidem zelum veſtrum pro Eccleſia illa in litteris veſtris: & iam exigo de manibus veſtris. Quanam via procedendum ſit, ad eius deiectionem? (neque enim vlla mihi eſſe videtur) non eſt meum dictare ſapienti. Nec multum noſtra intereſt, in quam partem arbor infructuoſa cadat, dummodo cadat.*

7. *Dico tamen. Qui ſibi poſſeſſionem vindicat furtinarum commercio litterarum: nónne fur eſt, & latro? denique vbi aſſerit habuiſſe ſe clandeſtinas litteras execrationis ſuæ: aut verum eſt, aut falſum quod loquitur. Si verum: reus eſt furti, & ſummi Pontificis criminator. Si falſum: debet audire: occidiſti, & poſſediſti* [c]. Os enim, quod mentitur, oc- c Sapient. 1.

cidit animam. *Sed abſit, vt tanta de tali viro credatur duplicitas, quanta ab iſto ei imponitur. Nempe Innocentius hic erat, cui ſi pro ſe reſpondere liceret, procul dubio diceret huic: quia ego palam in te dedi ſententiam, & in occulto loquutus ſum nihil.* Ita Bernardus ad filium, & parentem. Qui cauſæ meritis, & Bernardi inſtantia victus, tandem Guillelmum fore deſtituendum, ſubſtituendum Henricum adiudicauit. Quin, & ad ſe vocatum, ſacratúmque; mox etiam pallio ex more cohoneſtauit; cohoneſtatum remiſit Eboracum, vt pulſo cubatore in ſede illius Eccleſiæ collocaretur. Res in procinctu, & iam Henrici fratres, cæteríque ſublimationem eius maturabant. Cùm ecce ſubitò depoſiti fautores; dubium, an ipſo inſcio, an inſtigante; irruerunt in omnes, atque vſque ad ſanguinem, nihil tale metuentes, nec reſiſtentes, ſacrilegè exturbarunt. Narrat Bernardus ad Eugenium denuo ſcribens, & altè dolens, litteris, quas non pigeat hîc tranſcribere [d]. d Epiſt 251.

Satis

8. *Sanè fruſtrata ambitio, imò deſperata furit. Currit ad laqueum homo perditionis: & debitam iam olim damnationis ſententiam in ſe accelerat Vel nunc manifeſta peccata eius præcedentia ad iudicium. Anticipat manum ſucciſoris arbor maledicta, & ſpinoſa, & cunctantem ſecurim in ſemet prouocat. Heu quam iuſtius illa iam dudum excidiſſet, quam ſancti illi, quos contra ius, & fas malè ſtando deiecit! Etenim ſi non ſtaret, ſtantes minimè deieciſſet. Et illi quidem in innocentia ſua, & pro innocentia corruerunt, multò melius ſtantes: ſed ſanguis innoxius de manu illorum proculdubio requiretur, qui vires furtiuas, tam noxia arbori, ne ſtatim corrueret, miniſtrauerunt. Clamat contra eorum capita ſanguis Sanctorum de terra; quorum animæ in manu Dei ſunt, & iam non tanget eos tormentum malitiæ; Verumtamen viſcera mea erant: effuſa ſunt: non recipio de verbis conſolationem. Etſi poſſent eſſe qualecumque ſolatio, ſiue remedio, tamen præ dolore; mœrore præcluduntur, interrumpuntur ſingultibus. Vnum tamen, ipſúmque extremum, quod vtique magis ſcribere, quàm proloqui poſſum, adhuc audite, vel potiùs legite. Si adhuc ſteterit: proh dolor! Verendum, ne ipſius ſtatus, ſit veſter caſus, dum quidquid adiecerit, vtpote* mala arbor [e], *quæ non poteſt, niſi* malos fructus facere: *non illi iam, ſed vobis meritò imputetur.* Hactenus pro iuſtitia Claſſicum canens.

e Matthæi 7.

9. At non Eugenium rebelles debellare neceſſe fuit; Henrico in ipſos anathema vibrante, abiere retrorſum, & pacificè à cunctis ſuſceptus eſt, non ſine populi, & cleri acclamatione. Auctores ſceleris Nicolaus Arſpheldius prodit, ex antiquis Anglicorum Annalium ſcriptoribus; quin, & nefandum facinus commiſſum in Archidiaconum, qui Henrici partes acriùs cæteris aliis promouebat. *Eugenius* (ait [f]) *Henricum à ſe initiatum, mox pallio de more ornauit. At offenſus Stephanus Rex, eum pro Archiepiſcopo agnoſcere noluit: ſed neque populus Eboracenſis, qui propenſiori in Guilelmum voluntate ferebatur. In quem Henricus Pontificium fulmen vibrauit, & ſacris ciuitati interdixit. At Euſtachius, Stephani filius eò aduolans, coëgit homines edictum paſſim violare. Et propinqui, ac fautores Guilelmi, aduerſarius eius, multas, vt fit, moleſtias intulere; adeo, vt Archidiacono illi virilia exſecuerint. Sed leniro, & pacato poſtea Rege, & ciuitas ad officiũ rediit.* Sic tandem Eboracenſis Eccleſia ſuo paſtore, Henricus ſua ſede potitus eſt, quam ſtrenuè per ſeptennium, adminiſtrauit. *Tradunt verò* (pergit idem auctor [g]) *Henricum munere ſuo præclarè, tàm concionando, quàm egregia, ſincera, & inculpata vitæ exemplo, publicè perfunctum; quam priuatim duram, & auſteram, corpus ieiuniis, cilicióque prement, tranſegit.* Hæc de Henrico. At de Guillelmo tandem reſipiſcente, & ab ipſa repulſa emendatiori; *Qui* (inquit [h]) *poſt priorem repulſam apud Henricum Vvintonienſem auunculum permanſit; vbi, licèt ei omnia affluentiſſimè ſuppeditarentur, vitam tamen ille penè ſolitariam inter aſſidua ieiunia, orationes, & vigilias, rebúſque diuinis meditandis totus deditus, egit.* Sic Eugenius dum iuſtitiæ incumbit, lucratus hominem, & verum ſponſum, Eboracenſi Eccleſiæ tradidit; & adulterum nihilominus diſpoſuit, vt ad eaſdem poſt nuptias, neque inutilis, neque indignus, promoueretur. Sed de his ſuo loco erit agendum.

f in Hiſtoria Anglic. Eccleſiaſtica ſæculo 12. cap. 41.

g ibidem.

h ibidem.

Hoc ipſo anno beneficus in omnes ſed in Præmonſtratenſes idem Eugenius, hæreditario à Bernardo patre affectu longè procliuior, quos ſuperiores præpoſitorum nomine antea decorauerant, impoſterum Abbatiali gaudere titulo, ac dignitate fungi, datis deſuper litteris ad omnes Eccleſiarum Antiſtites, decreuit. Vt & hoc etiam haberent per Ciſtercium honorificum ſatis, atque inconcuſſum hucvſque permanſurum. Extat, & legitur exemplar litterarum, quod ita habet. 10.

Eugenius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei. Venerabilibus fratribus Archiepiſcopis, & Epiſcopis, ad quos litteræ iſtæ peruenerint, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. 11.

Ex Biblioth. Præmonſtrat. lib. 3.

Religioſi fratres Præmonſtratenſis Ordinis, per Dei gratiam in religione proficiunt, & ſua bona conuerſationis exemplo, multos præſentis ſæculi voluptatibus, & carnalibus concupiſcentiis deditos, ad benè viuendum conuertunt. Vnde dignum eſt, vt boni Eccleſiarum Prælati eos iuuare, & in tam ſancto propoſito confouere ſtudeant, & in ſuis opportunitatibus opẽ eis, & conſilium præbeant. Ipſi quidem ſicut accepimus, non cauſa elationis, ſed ad maiorem religionis obſeruantiam, communi conſilio ſtatuerunt, vt locorum ſuorum præpoſitos, Abbates conſtituant. Ideóque per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus, cum per Abbatem Præmonſtratenſem, vel per litteras ſuas, & per fratres, quibus præeſſe debebunt, vobis oblati fuerint, Spiritus ſancti gratia inuocata, in Abbates benedicatis. Datum Sutriæ 15. Kalend. Ianuarij Pont. noſtri ann. 1. Hactenus litteræ Eugenij pro Præmonſtratenſibus; quos aliis etiam, (ne quis annum ſine fauore) illuſtrauit ſequenti: quo item à nobis dandæ pro more erunt.

---

1. Rualenus ad Eugenij inſtantiam ipſi ſuffectus, 2. Bernardo Patre dolente, ſed obedientes 3. Qui tamen, ipſo pertinacius recalcitrante, 4. Scribit ad Eugenium: 5. Is ad Bernardum ſeueriùs; 6. Tunc Pater ſanctus ſilentium ſibi imponit; 7. Mox Rualeno: 8. Qui nihilominus nòn diù manſit in Præfectura. 9. Gaufredus Claraualliſ Prior Epiſcopatum penitus recuſat. 10. Sed in hoc dubitata ratio temporis,

CAPVT VI.

1. HACTENVS quod in vniuerſa Eccleſia Ciſterciumr geſſerit; nunc priuata, & domeſtica pendamus. Ordiar autem ab Eugenij ſucceſſore, quod ipſa hiſtoriæ ſeries iam expoſcit. Itaque Romæ in Monaſterio Sanctorum Vincentij, & Anaſtaſij, Petro Bernardo in Pontificem aſſumpto, Rualenus ſucceſſit, moribus, ſcientia, prudentiáque non impar: Sed qui obſequi paratior, quàm alios regere, priuatam vitam publicæ, & dignitatibus quietem anteponeret. Promotum eum ad inſtantiam Summi Pontificis, vltra ea, quæ ſtatim ex Bernardo, Nicolaus affirmat, in Epiſtola ad ipſum recens electum, ſub hoc initio, *Suo* [a] *Rualeno, ſuus; quòd ſuus. Forſitan quæris,*

a Epiſt. 43

quæris, vel quereris, quòd cùm nomen tuum præſcripſerim, non ſubſcripſerim Abbatem: Abbatem tanquam Beati Petri manibus exaltatum, & infrà. *Licèt enim custos hominum te vocauerit, & locauerit ad vrbem, quam iuxta Philoſophum nouimus fuiſſe domicilium legum, gymnaſium litterarum, curiam dignitatum, verticem mundi, patriam libertatis: ego tamen non agnoſco niſi Rualenum meum.* Hæc Nicolaus de eius adſumptione.

2. Ægrè Bernardus charum ſibi filium, quem præ aliis teneriùs diligebat, nam Rualenus, (vt idem
b *Ibidem.* Nicolaus ait [b].) *Dulcis ad gratiam, ſuauis ad mores, & cui nihil alienum, niſi quod virtuti incongruũ eſſet.* Ægrè, inquam, tulit talem filium a ſe auelli; maximè renitentem, orantémque, vt quieſcere in paterno ſinu permitteretur. Sed vicit tandem obedientia Summi Pontificis: & Bernardus, ſeu frequenti filiorum ablegatione, ſeu altiùs radicata virtute conſtantior animo; Rualenus poſt primam auulſionem, cicatrice obducta, in dies firmior, conſuetudine facilis, & Eugenij fauore blandiente, tandem lubens, in officio continendus ſperabatur. Igitur Romam amandatus eſt, Abbatis munus, quà poſſet, impleturus.

3. Verum, cùm Rothæ in ſententia permaneret, ſegnis, aut humilis; neque animum mutaret ſimul cum loco: neque blandimentis, ſiue exteriùs aulæ, (quod ſatis rarum) ſeu Præfecturæ interius ſe permitteret; quin inſtaret per litteras, per nůcios Bernardum Patrem pro miſſione obtinenda ſollicitaret: ipſe Sanctus paterno illi affectu de more condolens; ſed nihilominus Eugenio Papæ deſerens, cuius præcipuè electione illuc aduenerat, talem ad eum Epiſtolam ſcripſit, obſequij plenam, reuerentiæque in Pontificem: pietatis in filium, doctrinæ in omnes: ſed in ſe ipſum etiam acri-
c *Epiſt.* 258. moniæ; nam [c] pœnitudinem non audeam appellare.

4. *In veritate comperimus Rualenum noſtrum nedum quieſcere, in quo poſitus eſt; ſed nec aliquando requieturum confidimus. Quamobrem opus eſt maturo remedio, non ſolum illi, ſed & mihi. Vror dico vobis, quandiu ipſe in ſcandalo eſt. Nolite mirari hoc, vna anima ſumus; niſi quod ego mater, ille filius, nam patris in eo ceſſi vobis, & nomen, & auctoritatem. Solus, qui transfundi non potuit, mihi remanſit affe-*
d *Iſai.* 49. *ctus, qui me excruciat* [d]. *Mater autem non poteſt obliuiſci filij vteri ſui. Id me fuiſſe quis dixerit; ego adhuc eſſe ſentio. Clamat matrem pectus triſte, & cõtinuus dolor cordis mei pro eo. Queritis de quo querar? De me. De vobis mihi queror, ſed vobis. Ego ſeua, & pia mater propriis viſceribus non peperci, vt caſtificarem cor meum in obedientia charitatis. Immolaui de ſinu meo chari pignoris hoſtiam, & non in angaria, fateor, ſed in voluntate mea parui voluntati, quæ quos vult, angariat. At ille non ita. Retinebatur quamuis fruſtra planè angariatus tàm à me, quàm à vobis. Numquid ego timere potui tanta obſtinatione ſemper remiſſurum? Pij cordis eſt credere importunitatis, quæ ad id, quod oportet, adduci non patitur. Alioquin inuitum tenere, ad quod inuitus tractus eſt, durum pro illo, fructuoſum nemini eſt. Porrò occupare locum, & non facere fructum, nec loco expedit, nec vos decet, nec nos. Nemo* (vt ait Beatus Ambroſius) *inuitus benefacit, etiam ſi bonum, eſt quod facit: quia nihil prodeſt ſpiritus timoris, vbi non eſt Spiritus charitatis. Obſecramus itaque per viſcera miſericordiæ Dei noſtri, exhibete viſcera patris, & infantem, dum adhuc viuit, remittite ad vbera matris, cuius fortaſſis hic totus languor eſt, quòd ſit præproperè ablactatus. Meliùs enim vincere ſinitur, quàm diuiditur. Quæ vtilitas in ſanguine eius? Vnum ſcio, non patris, non matris illa vox erit;* Nec [e] mihi, nec tibi
e 3. Reg 3.
ſit: Sed diuidatur. *Hoc vos fortè non timetis, quia non creditis proventurum. Sed ſuſpirationes, & muſſitationes frequentiſſimæ venientes in manus noſtras, plenæ ſunt timore iſto, minitantis hominis fugam, & diuiſionem, vel potiùs diruptionem, non modò, à vobis, ſed & à nobis.*

Hæc S. Pater ad ſummũ Eccleſiæ Præſulem. Sed qui, ſeu Rualeni amore tractus, quẽ à ſe adeò nollet ſeparare; ſeu renitentiæ, & puſillanimitati eius infenſus, quod mihi verius; ſiue tandem indignum fore reputãs, ſi cuius nutui Eccleſia omnis pareat, Monachus & amicus eximeretur: non ſolùm petitionem non admiſerit; ſed ſeueriùs ſcripſerit Bernardo, quaſi nolenti ſibi complacere. Tunc Abbas Sanctus ſilentium Rualeno, ſilentium ſibi imponens in hoc negotio; & Rualeno, & Eugenio iterum ſcripſit: huic vt obedientiam voluntariam fuiſſe monſtraret; illi vt faceret. Atque ecce exemplar Epiſtolæ prioris [f]. 5.
f *Epiſt.* 259.

Etſi quid aliquando volui, quod velle me noluiſtis; manſuetudinis veſtra dignatio eò me prouocat, vt quod vultis, non modò velim, ſed & auidè velim. Placet vobis, vt frater Rualenus Abbas ſit apud Sanctum Anaſtaſium, & mihi placuerat, & ante: Sed quia vnus ille nolebat, placitum in non placitum venit. Porrò veſtro beneplacito non conueniente, rurſum, vt iuſtum eſt, non placitum in placitum redit. Experiri licet. Factum eſt, quod præcepiſtis, non quia præcepiſtis, ſed quia voluiſtis. Ex voluntate ergo, & non quaſi ex triſtitia, vel ex neceſſitate, executio maturata mandati, obedientiam probat; de voluntate, ſtylus interrogetur. Si contentus non forem, mandatum facere; nonne iuxta verbum Domini [g]. *Seruus inutilis eſſem ſoluens debitum? Nunc autem quia aucti vello, iam non ſeruus, ſed filius.* Hæc ad Eugenium; 6.
g Luc 17.
ad Rualenum autem hæc quæ ſequuntur.

Satis [h] *ſæpèque afflixit nos abſentia tua, Rualene charisſime; ſed longè magis comperta tua triſtitia turbati ſumus. Etenim iuſtius te, quam noſtram, de te deſolationem, ſeu deſtitutionem plangere nobis videmur. Et deſolatio quidem non parum damnoſa, & non parum moleſta; nempe tam dulci filio, tam vtili fratre, tam neceſſario adiutore. Verum quò verius iſta de tua amabilitate memorauimus, eò affectuoſius compatimur mœrori tuo; pluris multò habentes tuum incommodum, & longè ægriùs ferentes, quàm noſtrum damnum. Denique non diſſimulauimus, non quieuimus, non ſiluimus, tentantes ſuper hoc Deum, penè vſque ad irritandum ſummum, & Sanctum Pontificem: vt quomodocumque, vel cum noſtro periculo te reuocaremus. Sed quia adhuc fruſtrati ſumus in cunctis molitionibus, & conatibus noſtris; ſuperuis tandem iudiciis vel fatigati cedentes, & dantes potentiæ manus, quoniam quod voluimus non valemus, id velle cogimur, quod poſſumus. Tu igitur frater chariſſime, & deſideratiſſime, confortare in Domino, & noli iam contra ſtimulum calcitrare; ne dum pungeris tu, plurimi, qui te in Domino plurimum amant, pariter compungantur. Parce tibi & nobis, qui tuo amore, nec ipſi nobis pepercimus. Magis autem induere fortitudine confidens, & ſciens, quia gaudium Domini fortitudo tua. Indutre lætitia ſalutari, vt & nos de tua iucunditate lætantes hilarem datorem diligenti Deo tùm pro tua pace, tùm pro noſtra conſolatione laudes & gratias referamus.* Hactenus ex epiſtolis Bernardi & Nicolai de Rualeno, Eugenij ſucceſſore, quantum ex eis licuit coniectari. Nam Hugonem, 7.
h *Epiſt.* 160.

Hugonem, qui Cardinalis poſt modum ab eodem Eugenio creatus eſt, ſine fundamento aliqui ſubſtituunt, vt ſuo loco dicemus.

8. Cæterum Rualenum, quantumuis requiſitum, quantumuis iuſſum, in Præfectura non diu permanſiſſe, ſiue per ceſſum, ſiuę per deceſſum, namque id dubium, ex ſubrogando in ipſius locum Abbate, de quo Eugenius ad Bernardum Patrem ſcripſit, ſatis colligitur. Eugenium autem ſcripſiſſe de hoc Bernardo, habemus ex reſcripto eiuſdem Sancti, ſic inter alia ad quæſita reſpondente [i], *de Abbate mittendo ad Sanctum Anaſtaſium, ſi factum non eſt, fiat ſtatim, vt factum non eſſe ſciemus.* Sic Sanctus Pater: quippe commiſſa alteri electione, nondum ſatis ſciebat, quid factum eſſet. At quis ſucceſſerit in ea præfectura, diffinire non auſim, cùm nihil certi inueniam apud Auctores.

i Epiſt. 244.

9. Nunc quia de Claraualle ſemel cœpimus, quæ geſta in ipſa hoc anno proſequamur. Gaufredus Prior (ille de Penora) cuius ſuprà meminimus, electus in Epiſcopum Nannetenſis Eccleſiæ (quamuis ad Tornacenſem alij dicant [k]) recuſauit omnino; neque conſiliis (nam mandatis abſtinuerunt parcentes viro) Eugenij Papæ, ſiue Bernardi parentis induci valuit, vt conſentiret. De eo in Catalogo Priorum Clareuallenſium [l]. *Gaufridus de Perona Theſaurarius Sancti Quintini, vnus de triginta nouitiis venientibus de partibus Flandriæ, cum eſſet Prior, eodem anno electus eſt in Epiſcopum Nannetenſem, ſed conſentire nolens perſuadentibus, conſulentibúſque Papa Eugenio, & Sancto Bernardo.* Hactenus ibi. Cæterùm quàm ex conſcientia in hoc negotio, vtriuſque Patris conſilium recuſauerit, referemus inferiùs, cùm eius obitum. Multi vtiliter præſunt, præcipiúntque, qui fortaſſis non benè obtemperarent. Plures quietè ſecuréque obediunt, qui malè præciperent: faciles regi, ſed regere inepti, & ſibi ipſis relicti, etiam effrænes.

k Verbum abbreuiatum c. 27. tit. contra ambitioſos.

l apud Henriquez.

10. Interim adnoto hanc ipſam electionem Godefridi, imò & eiuſdem mortem, quam ſequenti anno recenſebo, fortè ante aliquod tempus accidiſſe. Quippè ſub Nicolai aduentum in Claram-Vallem ſucceſſiſſe Rainerum, videtur colligi, ex epiſtola eiuſdem, quam infrà dabo; niſi quod tamen mendoſæ ex illis aliquæ, frequentiùs in nominibus, non ſatis firmam fidem Lectori facient.

---

1. Abbate quodam per Rainardum patrem depoſito, 2. Conuentus eius Ciſtercium proficiſcitur, reſtitutionem ipſius impetraturus. 3. Petrus Mauricius pro Abbate, & conuentu ſcribit. 4. Reliqua in dubio, & coniecturis expoſita. 5. Sancti Ioannis Valentini Epiſcopi obitus, 6. quibus præſentibus? quo etiam anno, & die. 7. Circumſtantia notabiles. 8. Miraculum: 9. quod plura alia in breui ſunt ſecuta. 10. Celebritas, & Ioachimi Abbatis natalis hoc ipſo anno. 11. Inſignis pietate & doctrina Beatus Conſtantinus, eiúſque Elogium.

Capvt VII.

1. Iisdem temporibus, quantum ex ordine epiſtolarum Venerabilis Petri Cluniacenſis licet colligere dum Rainardus communis Ciſtercij pater viſitaret Eccleſias ſibi ſubiectas, quo erat feruidus zelo religionis, quandam ex eis Abbate ſuo orbauit; viro prudenti, religioſóque, & qui aliàs nihil atrox admiſiſſet; ſed nihilominus iuſtè deponendo, quo alij terrerentur, & vel leuiora punienda non dubitarent. Nihil depoſitus de eo conqueſtus eſt, nihil pro ſe, aut reſpondit, aut allegauit: ſoli filij, viuente parente orphani, quem diligebant, amiſſum deplorabant. Illum fortaſſe culpam admiſiſſe, pro qua dignè puniendus adueniret: ſed ſe innocuos, pœnæ ſubiacere: qua nihil poſſent acerbiùs tolerare. Nam cur tutorem, parente viuo, quærerent? cur alieno exponantur, cum proprium habeant? cur nota deſerant, ignotis adhæſuri, & certis dubia, incertáque anteponant? vnica via gradientes vel tardos progredi; per plures quantumcumque agiles diſtrahi; & dum variant, non ſolùm retardari, ſed retrocedere. An ſub ſecundo Abbate nunc dediſcant, quæ ſub primo didicerant; quæ nunc doceantur, ſub tertio dediſcituri? ob bonum publicum innocentes ſæpè damnari: quid ſi abſoluatur nocens, ne cuncti pereant?

2. Ergo his ſtimulis inuicem accedentes, accenſi inuicem, inſigne ſatis pietatis ſpecimen ſibi, ſiue in remedium, ſiue in ſolatium; cæteris in exemplum præ ſe tulere, quod nefas ducerem ſilentio prætermiſſe. De Rainaldo ad Rainaldum appellatum; nec virum Dei per procuratores aggreſſi ſunt; non per vnum, vel duos ex ipſis monachis; ſed integro conuentu ad eum tranſmiſſo, qualis prodire ſolebat ad fundationes: eóque pedite, atque ab ipſa via ſupplici, cui adeò nihil poſſet denegari. Monaſterium ignotum adhuc nobis: niſi quod in Albernia conſtitutum, ex ſtatim dicendis coniectamur. Sed & exemplum adhuc delituiſſet, ſi non Monachi Cluniaci hoſpitati, & litteris donati cómendatitiis inter Epiſtolas Petri Venerabilis, calamo eius deſcripti conſeruaretur. Cæterum ipſum ad Rainaldum ſcribentem, atque pro filiis & patre intercedentem, & rem totam narrantem audiamus [a].

a lib. 4. epiſt. 26.

3. *Venerabili & in Chriſto plurimum amplectendo, Domino Rainardo Ciſtercienſi Abbati, frater Petrus humilis Cluniacenſium Abbas, ſalutem, & plenum charitatis affectum.*

Grex Domini, & oues paſcua eius, deſtituta paſtore, per alta montium, per deuexa vallium, per aſpera viarum, multo ſudore paſtorem requirentes, in ſolemnis ſancti Spiritus die nuper ad nos Cluniacum venerunt, compaſſi ſumus, vt iuſtum erat, religioſæ peregrinationi: & multo fatigatos itinere, triduo apud nos hoſpitari coegimus. Vidi eos, quod paucorum eſt, monaſtici Ordinis virorum, non equis, non mulabus, non ipſis ſaltem aſinis vectos, ſed pedites, & peregrinos, ſumma animi deuotione, pro dando, imò ſi fieri poteſt, pro reſtituenda ſibi amiſſo Paſtore ad vos tendere: eáque de cauſa nullum laborem refugere; nulla pericula deuitare. Non ſuffecit eis vnum vel duos de ſuis hoc animo veſtra reuerentia, mittere: Sed eum, qui contemni non poſſit, Apoſtole-

cum numerum præferentes, cui nihil negari: maximè cùm non niſi iuſta poſtulent, credunt. Suſcipiendi ergo ſunt, ſi placet, benignè à vobis: & prout mihi videtur, audiendi & exaudiendi ſunt; quia iuxta Domini verba, alienum paſtorem non ſequuntur, ſed fugiunt ab eo, quia neſciunt vocem alienorum: Ago quidem ego, & intercedo pro eis tractus eorum ſancto ſtudio: ſed ſpecialiter ad hoc me compellit ſingularis, quam habeo erga ipſos, & locum in quo morantur, dilectio. Nam fratres, nepotes, & tota conſanguinitatis meæ linea, locum illum à primo fundationis lapide, multo affectu coluerunt; nonnulla etiam de ſuis, ne dicam multa, veſtri ordinis, ac Religionis intuitu contulerunt. Proſequar ego eorum deuotionem, etſi non beneficiis, tamen ſinceræ dilectionis affectu. Fecerit in remouendo Abbate ipſorum, ſeuera, & cæteris terrorem incutiens auſteritatis veſtra ſententia: ſit ſi graue non eſt, in reſtituendo diſcreta prouidentia. Nam nec capitale, nec peremptorium fuit, vnde accuſatus eſt; nec tot in ipſo, quæ ex parte benè noui, bona quod amicabiliter ſuggero, condemnanda ſunt. Reſtituatur ergo, ſi placet, bonis omnibus bonus Paſtor; & quia iuſtitiæ ſatisfactum eſt, miſericordia quoque ſatisfiat; vt qui multo cum labore, & humilitate vos adeunt, multo cum gaudio, atque in Paracliti ſolemnibus diebus, ad ouile proprium plena cum conſolatione redeant. Hactenus ad Rainaldum Petrus Mauricius, non minùs affectuosè quam eleganter.

4. Quid a Rainaldo in eo negotio factum, *in dubio eſt*: & credendum Abbatem reſtitutum maximè ab homine piiſſimo, & dulciſſimo; & qui eò tantùm puniret, vt terreret; hoc eſt, vt puniendi materiam traheret. Cæterum; quod venerabilis Petrus ait, fratres, nepotes, & fere totam conſanguinitatis ſuæ lineam, eam domum, tunc Abbate deſtitutam, à primo fundationis ſuæ lapide, multo affectu coluiſſe; argumento eſt, in Albernia ſitam eſſe. Namque ipſum natione Albernum, atque ex prima totius Alberniæ nobilitate, teſtantur omnes, qui eius vitam ſcripſere [b]. Vnde vlteriùs licet coniectari, Montem Petroſum Bonæuallis Viennenſis filiam, quæ in Albernia, & de linea Ciſtercij hactenus ſola, huic narrationi materiam præbuiſſe. Niſi quod tamen annuæ viſitationes per matres tantùm ex more fieri, non per matrum parentes conſueuere. Et duodenarius Monachorum numerus miſſus, conuenientiùs ad matrem, vt vel ex ipſa egreſſus ſui memoria, materna viſcera vehementiùs ſollicitarent.

b *Chronicon Cluniacenſe. Chronologia Abbatum Cluni. Papirius, Maſſonius & alij.*

5. Hic idem annus Valentinæ Eccleſiæ Præſulis, quondam Bonæuallis Abbatis, Beati Ioannis, glorioſo obitu, & frequentibus miraculis, vniuerſo Ciſtercio illuſtris fuit. Migrauit, ille in ſacra Sanctiſſimi Patris noſtri Benedicti ſolemnitate; aſſiſtentibus Archiepiſcopo Viennenſi, Epiſcopis Dienſi, & Viuarienſi; necnon & multis viris religioſis, ex propriis filiis, quos precibus eorum muniendus Præſul ſanctus vocauerat. De his Anonimus auctor vitæ illius [c]. *Abbates & Epiſcopos conuocari iubet, quibus obitus ſui diem inſtare denuncians, viaticum ſalutis expetiit; & expanſis in cælum manibus, ſuſcipe me* (inquit) *Domine ſecundùm eloquium tuum, & viuam, & non confundas me ab expectatione mea. Libera me à calumniis hominum, & fac mecum ſignum in bonum. Tunc Biarienſi Epiſcopo, & Dienſi, cæteriſque ſuadet in Pſalmis, & Hymnis, & Canticis ſpiritualibus pſallere, & anima migrantes à corpore, ſuis orationibus ſubuenire.*

c *cap.* 10.

Inter hæc depoſuerunt eum de lecto, ciliciòque atque cineri impoſuerunt. Cæterùm (pergit auctor non multò pòſt [d]. *Cum ei in cilicio, & cinere poſito aſſiſterent; & poſtremum vale dixiſſet, vt iam defuncto, ſed de benedictione non depoſcita cauſarentur*, (ſcilicet Epiſcopi, & reliqui qui aderant) *& ſe infelices ideo prædicarent; tunc ille miſericordia manum iam euernem & ſatiſcentem erexit, vt potuit, ac votis præſentium ſatisfecit: ſicque ſancta illa anima à corpore ſoluta eſt.* Hæc de glorioſo viro Dei obitu; at de die & anno hæc, quæ ſequuntur. *Beatus verò Ioannes Beati Patris Benedicti diſciplinis inſtructus, ac regula; eo die, quo & magiſter, diſcipulus a mundi huius tenebris ad Patrem luminum migrauit, duodecimo Kalend. April. anno ab Incarnatione Domini noſtri Ieſu Chriſti. M.C.XLV. Sub Papa Eugenio, Imperatore Conrado, Præſulante Vienna Humberto, dicta quoque ciuitate Hugone, & Vuillelmo Viuarij.* 6.

d *Anonimus cap.* 12.

Hæſit corpori adhuc color viuidus: non exangue cadauer, non cutis arida, ſerena & læta facies; aperti oculi; denique *lineamenta totius hominis* (pergit auctor [e], qui ſuprà) *priſtinam conuenientiam retinebant, vt de gemina ſtola certi fierent præſentes, quæ poſt iam tunc glorificatam animam, corpus etiam in gloria indueretur.* Nec tacendum quod idem auctor [f] ait. *Beato viro in pheretro iacente, ſenex quidam coloris ſplendidi, & aſpectus grauiſſimi illuc in peregrino habitu venit, qui manus, & faciem eius deoſculans, mora facta breuiſſima, gratulabundus abſceſſit, nec poſtea vltra comparuit.* 7.

e *Idem ibid.*

f *Idem ibid.*

His vrbis incolæ moti atque commoti pheretrum circumſtabant, & inter eos, *Bertrandus* (ipſiſſima coæui auctoris [g] verba tranſcribo) *Eccleſiæ illius Canonicus, ex longo febricitans candelam accenſam ante ſacrum corpus exhibuit, & morbum ſibi meritis eius auferri cum lachrymis poſtulauit. Itaque hominis tam deuotè pulſantis confeſſoris ſui precibus ſanitatis oſtium Chriſtus aperuit, ſanúmque, & hilarem verſa vice remiſit. Tunc vniuerſa incurrit vicinia mente conſternati, quia viuens illis vilueras, quèm ſic Dei virtus defunctum magnificabat; quorum corda contrita, & humiliata Deus non deſpiciens ad Sancti Ioannis inuocationem variis detentos languoribus curauit. Et in regiones longinquas Sanctum ſuum breui in tempore mirificauit. Peractis denique celeberrimis ex more exequiis corpus illud ſacratiſſimum in marmoreo condignè Mauſoleo reponitur; cùm ingenti acclamatione Cleri, ac populi, virum ſanctum, iuſtum, manſuetum, ac pium, hominibus ignotum, Deo cognitum, nimis repentè ex oculis ſublatum, morte Paſtoris gregem luporum manibus datum, ſepelitur in vrbe Galicana Valentia ad portam Aquilonarem Matris Eccleſiæ: in clauſtro miris cælaturis, & arte plumaria ſculpturato: Vbi tanquàm in arcu triumphali Regis ſummi potentia ingiter declaratur.* Hæc de pretioſa morte, & ſepultura viri ſanctiſſimi. 8.

g *cap.* 13.

Cæterùm de frequentibus miraculis ad ſancti viri corpus multa ſubiungit [h], & viſum cæcis: claudis greſſum [i]: ſurdis auditum [k]: captiuis libertatem conceſſam ipſius meritis [l]; extincta incendia [m]; & multa alia beneficia collata latè recenſet, in libro virorum illuſtrium Ciſtercium minus diſtinctè. *Aſſumptus autem ad Epiſcopatum vrbis Valentiæ, quem per plures annos ſtrenuè regens, multas ibidem aduerſitates pro defenſione iuſtitiæ tolerauit. Qui virtutibus, & ſanctis operibus clarus obiit; & poſt glorioſum ab hac vita diſceſſum, miraculis claruit,* 9.

h *cap.* 18. & 23.

i *cap.* 14. & 19.

k *cap.* 15. & 16.

l *cap.* 20. & 25.

m *cap.* 24

quam

quàm multiplicibus, & immenſis. In Catalogo autem Epiſcoporum Valentinorum hæc de Beato Ioanne ſcripta accepimus. *Ioannes miræ ſanctitatis Epiſcopus, cuius anniuerſarium honorificè celebramus, non orando pro ipſo defuncto ſed tanquam pro eo, qui poſſit, etiam pro viuis, ac defunctis apud Deum intercedere.* Conſonat Ioannes Chenu, Arnoldus Vvionius, Hugo Menardus, & alij recentiores.

10. Id tamen adhuc in hoc capite adnotabo. Quo anno Sanctus Ioannes in Gallia defunctus eſt, Ioachimum in Calabria luci datum, virum vtique magnum, ſanctúmque, & quo vix alius celebrior ſuo ſæculo: Sed ponendum in ſignum cunctis populis, pro quo & in quem ſtudia hominum varia, penè vſque ad hunc diem perſeuerent. Nunc ſufficit notaſſe eius natalem; cætera ex more dicemus, cùm tempus venerit.

11. Hoc ipſo anno ad ſuperos tranſmiſſus legitur ſexto Idus Decembris inſignis pietate & doctrina vir, Beatus Conſtantinus, quem ex Claraualle prius ad Tres fontes, inde in primum Abbatem Aureæ vallis promotum diximus. Ipſius dictum ſimul, laudéſque teſtantur Aureæ vallis monumenta, quæ Henriquez adducit, his planè verbis. *Conſtantinus autem* (inquiunt) *non degener à Sanctiſſimo Patre Bernardo filius, vt nomine ſic reipſa conſtans, eâ, quâ apud Deum & homines præcellebat, gratia, adeo in vultu potentum amabilis fuit, vt non modo à diuerſis Epiſcopis, & Principibus diuerſa beneficia conſecutus, verum etiam à ſummo Eccleſiæ Principe Innocentio II. quaterno diplomate ſit honoratus. Eiuſdem Conſtantini diebus Sanctiſſimus Pater Bernardus pauperculam vallem per ſemetipſum inuiſens deaurato calice donauit: quem patres noſtri ipſius armis gentilitiis, in perpetuam rei memoriam, inſigniri voluerunt. Lætabatur ſub Conſtantini diſciplina ſterilis Eremus, & in verbis ſapientiæ, quæ procedebant de ore eius, germinans germinabat. Poſuit ſiquidem Pater Venerabilis deſertum ſuæ vallis, delicias, & ſolitudinem in viam florentem virtutum gratiâ, quaſi hortum Domini, ex quo plenus dierum, & meritorum, plures è ſuis diſcipulis relinquens ſui Magiſterij ſucceſſores, decimoquarto ſui regiminis anno ad cæleſtem aſſumptus eſt Paradiſum.* Hactenus ibi. Conſtantinum inter illuſtres Ciſtercij viros Menologium recenſet, Decembris octauo, quo die in Martyrologio Aureæ vallis obitus eius notatus inuenitur. Succeſſorem habuit Theodoricum dictum de Viuei qui ſeptem annos rexit eandem domum.

---

1. *Beati viri Hamberti glorioſus obitus,* 2. *in quo Bernardus ſermonem ad fratres habet,* 3. *Modeſtiam viri, humilitatémque;* 4. *Sed & Zelum,* 5. *prudentiámque collaudans,* 6. *atque ipſum Chriſto comparans,* 7. *deinde alloquens,* 8. *& dolens de eius morte.* 9. *Sepulchrum, & memoria ſanctitatis.* 10. *Explicatus à Bernardo Pſalmus,* Qui habitat, 11. *& frater quidam turbatus aſtutia Dæmonis.*

CAPVT VIII.

1. HOc fermè anno (nam nec triginta expleuit in Claraualle) Venerabilis Humbertus, quondam Prior, mox Abbas, demum ſub Sancto Patre Bernardo Monachus, ſeptuagenarius circiter, fractus vigilijs ieiuniíſque, fælici obitu vitam conſummauit, præſente Beato Abbate, dolentéque, & ſanctitatem viri celebrante. De obitu hæc pauca Exordium magnum [a]. *Cum verò iam ſenuiſſet, & ſateſcentibus membris vigor corporis defeciſſet, inſuper quoque varijs aduerſæ valetudinis incommoditatibus vrgeretur: erat tamen animus vigens, & feruens in opere Dei. Ita ve arduos ordinis labores, quos robuſta iuuenum ætas tolerare poterat, ipſe ſenex, & vix decrepitus patienter, immò alacriter percurreret. Remiſſionis verò, & indulgentias miſericordiæ, quæ ſenibus, cauſa compaſſionis, impenduntur, non ſolùm minimè appeteret, verùm etiam concedere volentibus, nequaquam acquieſceret. Peractis autem in Claraualle triginta circiter annis, fælici agone conſummatum, mortem lætus ſubijt, non ab ipſa conſumendus, ſed de ipſa in aſſumptione nouæ vitæ ex tunc in anima, & poſt modum in corpore glorioſiſſimè triumphaturus. De cuius tranſitu Beatus Bernardus vehementer turbatus, quid de eius excellentiſſima conuerſatione ſentiret, in conuentu fratrum quodam ſermone declarauit.* Hactenus Exordium. Verùm quid Pater Sanctus de ipſo ſenſerit, ex his, quæ (ad Fratres prius declamatis) ſcripta reliquit, lector faciliùs, exactiuſque percipiet.

a lib. 3. c. 4.

2. *De cætero fratres faſtidium vobis ſermonem in omni forma ſanctitatis iſte Dei ſeruus* (Humbertus) *exhibuit, quem & longum fecit, & magnum. Longum quantum ad longinquitatem vitæ; magnum quantum ad vitæ ſublimitatem. Non oportet me amplius aperire os meum, ſi bene retinuiſtis ſermonem eius; ſi veſtris illum cordibus impreſſiſtis. Quinquaginta annos, & eò amplius vixit in ſeruitio illius, cui ſeruire regnare eſt, quia à puerilibus annis locatus eſt in ſanctuario Dei. Nobiſcum triginta annis ab ipſo penè principio monaſterij huius conuerſatus eſt, non ſolùm ſine querela, ſed & cum gratia: cuius ex hoc memoria in benedictione erit nobis, & generationi, quæ ventura eſt. Sicut aduena, & peregrinus pertranſijt viam, & vitam iſtam, quantum minus potuit de mundi rebus accipiens, vt pote ſciens, quia non erat de hoc mundo. Non habebat hic manentem ciuitatem, ſicut nec patres ſui: ſed in anteriora extentus, ſequebatur ad palmam ſupernæ vocationis. Nihil habet mundus, quod iure clamet in eo, vel de eo: quia nec mundus ei placuit, nec ipſe mundo. Quantum parcius potuit de ſubſtantia eius accepit, & minus accepiſſet, ſi non obedientia coegiſſet. Victum, & veſtitum habens, his contentus fuit; non ad ſuperfluitatem, ſed ad neceſſitatem: niſi quod ipſam quoque neceſſitatem, ſuperfluitatem eſſe ſæpiùs cauſabatur.*

Ante hos paucos dies (ſi bene memini) dum colloqueremur ad inuicem, dicebat, ſe monaſterij huius præbendarium eſſe, & tamquam nullius vtilitatis hominem paſci in domo Dei. Erat enim verè mitis, & humilis corde. Et cum cæteris floreret virtutibus, gratiam tamen manſuetudinis ſpecialiter obtinebat. Ideo ſe amabilem, & affabilem omnibus exhibebat, 3.

ſicut erat amabilis valde. Verumtamen in his omnibus, quàm circumciſum fuerit Os eius, & lingua, omnes vos pleniſſimè cognouiſtis, qui tamdiu vidiſtis eius conuerſationem, & ſermonem eius audiſtis. Quis vnquam ex ore eius verbum detractionis, ſonum ſcurrilitatis; ſermonem gloriæ, contumeliæ vocem audiuit? Quis eum, vel alios iudicantē, vel iudicantis conſentientem aliquando deprehendit? Quis eum loquentem inania audire potuit? immò quis non ab eo timuit, ſi talia fortè loqueretur, audire? nimirum ſollicitè cuſtodiebat [b] *vias ſuas, vt non delinqueret in lingua ſua ſciens, quia* [c] *qui in verbo non offendit, hic perfectus eſt vir. Longè à te Humberte væ illud Euangelicū* [d]: *væ vobis, qui ridetis nunc, quia flebitis. Numquid aliquis veſtrum eum ridentem etiam inter multos ridentes inuenit? Serenabat quidem vultum ſuum aſſidentium gratia, ne fieret oneroſus: ſed riſum integrum, ſi bene recolitis, non admiſit.*

b Pſalm. 38.
c Iacob. 3.
d Luc. 6.

4. *Porrò quantæ feruoris in opere Dei, diebus, & noctibus fuerit, non ſolum vidiſtis, ſed etiam admirati eſtis, vſque ad diem mortis ſuæ. Cùm enim ferè iam ad decrepitam perueniſſet ætatem, præter incommoda ſenectutis, etiam tot, & tantis infirmitatibus, quas multi veſtrum non ignorant, laſſatus, atque quaſſatus, erat tamen vt dicitur, animus victor annorum, & cedere neſciens, & deſcendens iuuenum laborem proſequebatur. Ita vt admirationi eſſet omnibus, & ſtupori. Si eum, quandoque propter multitudinem negotiorum, conſilij gratia retinuiſſem, triſtis perſeuerabat, & nubilus, donec veſtræ conſortio redderetur. Rariſſimè vnquam ſolemnibus vigiliis, quas non raro anticipabat, rariſſimè cæteris horis pſallentem in choro inuentum eſt defuiſſe: niſi ea neceſſitate, vt ex inſtanti reſponſum mortis habens infirmitas ſequeretur. Porrò in refectorio vix communibus vtens cibis, ſi quid fortè aliud apponeretur, aut non accipiebat, aut tam moleſtè accipiebat, vt ſuper hoc vniuerſitatem noſtram ſæpiùs moleſtaret. Decreuerat aquam bibere ſemper, ſi non totis viribus reſtitiſſem. Vinum, ſi quandóque bibere cogeretur; erat vinum colore potius quàm ſapore: adeò illud aquis nimiis obruebat. Vix vnquam, obedientia compellente, infirmitorium introiuit: Vix cùm intraſſet, teneri potuit. Fateor minùs obediens in hac parte, quod auctoritatis ſuæ mole me premeret. Laudo eum, in hoc non laudo: quia ſicut vos ſcitis, non parum in huiuſmodi perſtitit obſtinatus. Credo, quia ſi quid triſte ſenſit, propter hoc ſenſit, quod minùs nobis conſenſit de neceſſitate corporis ſui.*

5. *Sed qualis erat in conſiliis? purus vtique, & diſcretus. Quod ego tantò meliùs noui, quantò ſæpius tetigi pectus eius. Non ſolus autem noui hoc, nouit & vniuerſitas veſtra. Quis denique multitudine, vel magnitudine tentationum percuſſus, non audiuit ab ore eius, & radicem tentationis, & curationis remedium? Ita enim percurrebat omnes angulos conſcientiæ infirmantis; vt credere poſſet, qui confitebatur eum vidiſſe omnia, omnibus interfuiſſe. Quanta autem charitatis erat? Sic ſe induerat viſcera pietatis, vt omnes excuſaret, pro omnibus intercederet, neſcientibus illis pro quibus loquebatur; non perſonarum acceptator, ſed neceſſitatum. Erat ergo humilis corde, dulcis ſermone, ſtrenuus opere, feruens charitate, in commiſſo fidelis, in conſilio circumſpectus, & prudens. Compoſitus erat ſuper omnes homines, quos viderim in diebus iſtis; vnus & idem perſeuerans omni tempore, & omni hora.*

6. *Planè in ſemitis Domini Ieſu poſuit veſtigia, nec retraxit pedem, donec curſum itineris conſummaret. Ille fuit pauper; pauper etiam iſte fuit. Vixit ille in laboribus, & hic in laboribus multis. Crucifixus eſt ille; & iſte multis, & magnis crucibus affixus, ſtigmata Ieſu tulit in corpore ſuo, adimplens ea, quæ deerant paſſionum Chriſti etiam in carne ſua. Reſurrexit ille, iſte reſurget. Ille aſcendit in cælum, iſte creditur aſcenſurus. Aſcenſurus planè, cùm Rex gloriæ propter nos deſcendet, ſicut prius aſcenderat, vt notam faciat potentiam ſuam: cùm non minoris excellentiæ ſit deſcendere per aëra, quàm per aërem aſcendiſſe.*

Ecce iam coram te eſt, Pater dulciſſime, fons ille puritatis, quem tanto ardore animi ſitiebas. Ecce immerſus es in illam diuinæ pietatis abyſſum, cuius memoriam abundantiæ ſuauitatis tam deuotè eructare ſolebas. Quis enim tam deuotus Prædicator pietatis diuinæ? quis humanæ puritatis commendator tam ſtudioſus? Quis vtriuſque rei tam affectuoſus amator erat? aut cui aliquando quinque verba loquutus eſt in quibus non vera puritas reſonaret? in quibus non ſancta Dei pietas audiretur? Non ergo ſuper te doleo, cui deſiderium animæ tuæ tribuit Deus. Mihi potiùs ademptum doleo fidele conſilium, auxilium grande, virum vnanimem, hominem ſecundùm cor meum. Non ploro Humbertum, (neque enim ille plorandus eſt, qui vocatus eſt ad menſam diuitis) ſed ſuper me, & ſuper vos ploro, & ſuper domum iſtam, ſuper cæteros fratres noſtros, qui omnes ab eius ore conſilium expectabant. 7.

Temporalia fuerunt, quæ in Humberti morte conſpeximus, Sed iam obtinet gaudium, & lætitiam in perpetuas æternitates. Non eſt ergo lugendus nobis, cui nec luctus, nec dolor eſt. Sed nec pro nobis, quibus ille ſublatus eſt, murmurandum eſt. Magis gratias agamus, quòd tandiu datus eſt nobis. Siquidem (vt ego arbitror decennium iam decurſum eſt, quod non vixit niſi nobis, & pro nobis: atque hic timor meus eſt, ne ideo tranſlatus ſit, quia non eramus iam digni conſortio illius. Quis ſcit tamen, ſi idcirco ſublatus fuerit, vt nos ſuis interceſſionibus protegat apud Patrem? Vtinam ita ſit. Si enim tanta charitatis erat, dum eſſet nobiſcum, vt omnia, quæ ad neceſſitatem corpoream ſpectant libentiùs mihi, quàm ſibi cederet; quantò magis nunc, cùm illi ſummæ charitati, quæ Deus eſt, inhæret, maiorem habet in me gratiam, & charitatem? Hactenus Sanctus Bernardus de Humberto. 8.

Corpus viri ſepulturæ traditum tunc primum, ſed poſt tranſlatum, ac leuatum eſt, vt ait auctor Exordij, cum aliis Sanctorum ſacris exuuiis, ſub arcu clauſtri prope Capitulum, cum titulo nomen eius præferente, *vt perinde* (ait [e]) *fratres in clauſtro ſedentes, & ex lectione ferventiſſimæ, ſanctæ religionis eius ſtudia cognoſcentes (quæ tanta, ac tam magnifica fuerunt, vt ea litterarum monumentis tradere Beatiſſimus Pater Bernardus non dubitaret.) Simul etiam tumbam ſacrorum cinerum eius præ oculis habentes, incaleſcant animo, obliuionem fugiant, torporémque, & negligentiam procul à ſe repellant; nec omnino niſi per arduos clauſtralis diſciplinæ labores, coram monachis propoſitam ſe adepturos eſſe præſumant.* Hic ibi dies obitus notatus perſeuerat in libro ſepulchrorum Claræuallis, qui fuit ſeptimus menſis Decembris, vigiliæ conceptionis Beatæ Virginis. De eo [f], Martyrologium Monaſticum, atque item [g] Ciſtercienſe Menologium: Neutrum ex fide, quippe alterum ex vno duos facit, alterum cum Humberto alio confundit, longè antiquiori, cuius vitam Surius adducit menſe Septembri. Humbertum noſtrum, vltra ea, Sanctis numerant [h] Aloyſius 9.

e lib. 3. c. 5.
f Decemb. 11.
g Septemb. 7.
h in vitis Sanctorum lib. 4.

Lipp

i in Catalogo ſanctorum Ordinis.

Lippomanus. Ioannes [i] Abbas, atque ex ipſis alij plure.

10. Hoc ipſo anno, quantum ex ſerie Scriptorum & vitæ ipſius licet colligere Bernardus Pater interruptis ſermonibus in Cantica in gratiam monachorum in Quadrageſima, explicandum ſuſcepit Pſalmum, *Qui habitat*; quem decem, & ſeptem Sermonibus abſoluit. Opus haud dubiè Bernardo Patre dignum, & Quadrageſimali ieiunio ſatis aptum; vt à quo in ieiunio Chriſti Domini communis hoſtis occaſionem aſſumpſit tentationis; quod idem Sanctus teſtatur in præfatione. *Propterea* (ait [k]) *vt ſit vobis in verbo Domini conſolatio, maximè his diebus, quibus (ſicut omnino dignum eſt) aliquatenus maior eſt labor veſter non erit inutile tractare vobiſcum aliquid de Scripturis ſanctis, quod etiam aliqui veſtrum rogauerunt, vnde nobis eligendus eſt Pſalmus ipſe, de quo tentationis occaſionem inimicus aſſumpſit, vt inde confringantur arma maligni, vnde ſibi vſurpare præſumpſit.* Ita Bernardus.

k in Præfatione ad Pſalm. Qui habitat.

11. Porrò in hac eadem qoadrageſima illud euenit, vt frater quidam, primum quidém dormiens, mox etiam vigilans, tam grauiter diabolica illuſione perturbaretur, vt vix tota illa die rationis compos, cæteros etiam longè conturbauerit; quod Sanctus Pater in exemplum adducit, & cautelam. *Denique* (ait [l]) *ante hos paucos dies (ipſi ſcitis) vnum quemdam ex vobis, & primo dormientem, & poſtea excitatum, tam grauiter phantaſia nocturna perturbare permiſſa eſt, vt vix illa die rationis compos, vix potuerit eſſe ſecurus; Etiam omnes vos pariter expauiſtis, cum territus ille terribilem nimis exclamaſſet in vocem. Erubeſcendum ſanè quod vſque adeo fides in vobis, vel dormientibus, viſa fuerit obdormiſſe, ſed ad noſtram ſine dubio factum eſt admonitionem, vt tota ſolicitudine meminerimus aduersùm quos nobis ſit colluctatio, ne quando ſcilicet aut ignari hoſtilis inuidia, aut protectionis diuinæ inueniamur ingrati.* Hæc Sanctus Pater omnia ad profectum trahens, ſed nihilominus filiis in tantum deferens, vt fidem vigilem requirat, vel in dormientibus.

l Serm. 7. ſup. Pſalm. Qui habitat.

---

1. Nicolaus ambit admitti in Claraualle; 2. qua occaſione. 3. Conuentum primùm, & per eum Bernardum decipit; 4. ſcribit ſenioribus, 5. affectum ſuum perpendens, 6. & Claramuallem ad cælum vſque extollens, 7. ſe ibidem admitti ſupplex expoſcit. 8. Theobaldum Priorem ſecum trahit. 9. Nec retardatur ab Arremarenſibus. 10. Theobaldi retroceſſio: 11. Burchardi ad Nicolaum congratulatio. 12. Nicolai faſtus. 13. & deducta ex epiſtolis ipſius ratio temporis.

CAPVT IX.

1. INTER hæc Nicolaus Arremarenſis ætate iuuenis, aſpectu decorus, moribus aut compoſitus, aut fictus; ſed ingenio, & eloquentia penè vſque ad miraculum; quem propter hæc Venerabilis Petrus Mauricius in delicijs, reliqui in admiratione etiam haberent, quod multis infrà indiciis comprobabimus; Cum Eugenium in ſumma Eccleſiæ Sede, Bernardum Patrem in ſumma æſtimatione, Claræuallenſes vbicumque in honore, atque omnibus acceptos conſpexiſſet; Claramuallem adeundam ſibi propoſuit; at non virtutem ex conſortio bonorum quærens, ſed claritudinem. Bernardum Patrem iam ſenio & morbis grauem, ac ſupra vires implicitum negotiis (quæ ad virũ Dei ex toto orbe confluerẽt) indigere Notario, qui phraſin grauem, qui ſacrorum librorum inuerſa loca, qui dulcem eius ſtylum imitaretur: ſe ſi quem alium, aptum ad hoc munus, elocutionis æmulum; &, vt non comparem, ſaltem ſubæqualem; certè ſuetum tranſire in varias formas, & nunc his, nunc illis conformari. Huic miniſterio, ſi ſemel admittatur, ex quotidiano vſu habiliorem; ex maiori notitia, vtiliorem, & penè neceſſarium; breui conſequuturum, quod exoptabat: innoteſcere orbi per Sanctum Patrem, qui non deinceps ſine Nicolao & ſecretorum conſcio, & negotiorum miniſtro, & epiſtolarum non ſolùm exceptore ſed, ſi ſuccederet, etiam dictatore, memoraretur.

2. Hæc Nicolao fingendæ conuerſionis occaſio vnica, hic ſimulandi perfectioris vitæ ardoris ſcopus fuit. Sed timuit detectorem Bernardum ficta deuotio, & melius ſe putauit poſſe latere, ſi ad filios eius primò, vt ſimpliciores; dein per ipſos ad ſanctum referretur. Ergo quæſito colore videndi ſocios, nam ſocios plures habebat in Claraualle; ſeu viſitandi ſanctam illam domum, quam Principes, quam Reges, quam Pontifices, quam totus orbis Chriſtianus veneraretur, (ſolus, an cum Theobaldo Priore, dubium) illuc aduenit, dum Bernardus, abeſſet; Cæteros omnes faciliùs decepturus. Ibi quaſi qui ſubitò incaluiſſet, ſancta ſeruorum Dei conuerſatione attractus, mirari vitam, collaudare viros, puritatem extollere, obſeruantiæ rigorem magnificare; reliquos monachos præuaricatores; Claraualleñſes verè religioſos: & ſe infælicem, qui tanto bono careat; ſi admitteretur Sanctorum ſocietati, vel in vita beatum prædicabat. Auderet vtinam ſperare, vtinam petere! non vltra preces, non vota dilaturus. Nec adueniret inutilis omninò, quem aliqualis ingenij diſciplina ætatis firmum robur, & promptus animus ad bona commendarent.

Hæc, & ſimilia per Conuentum primo ſparſa, dein Priori, ſenioribúſque dicta, adeò gratanter cuncti ſuſcepere, vt quominus petentis votis annuerent, ſola Bernardi abſentia detinerentur; conſenſuri, ſi adeſſet, proculdubio; quin, & quod difficilius videbatur, Abbatis ſui (nam quid illis negaret?) neceſſarium conſenſum impetraturi. Et quæſitus admiſſioni hominis color: Verùm cùm nullus idoneus (maximè ob Petro Abbati Cluniacenſi debitam reuerentiam) inueniretur; illud randem conſilium omnium fuit, vt interim Arremacum reuerſus, in prima vocatione ſua perſeuararet, quoad vſque per Claræuallenſes Bernardo reduci, & per Bernardum Venerabili Petro, vocatione inſinuata, probatáque, conuenirent ſuffragia; & ſic demum indemnis, & ſine alicuius ſcandali periculo adueniret, amantiſſimè à cunctis ſuſci- 3.

piendus. Itaque à Claraualle diſceſſit non ſi-
ne lachrymis, vetis, an fictis, quis audeat iu-
dicare? At cùm Bernardum negotia detinerent
vltra conſuetum; quietis impatiens, atque clario-
tis, quàm ſtrictioris vitæ appetens, homo vafer, &
callidus, per ſpeciem religionis vitia diſſimulans,
primùm quidem Venerabili Theobaldo Artema-
tenſi Priori perſuaſit, vt idem peteret: dein cùm
ipſum & propoſiti ſocium, & precum haberet co-
adiutorem, hanc ad Seniores Claræuallis ſcripſit
epiſtolam; captandos ex ſtylo; ſiue quia ad ipſos
efficax, & acer; ſiue quia leuando parenti vtilis
foret.

4. *Dominis* [a], *& patribus reuerendis Priori, R. &*
a Epiſt.7. *Conſilio ſuo, Frater Nicolaus, facere miſericordiam in*
b Lucæ 10. *illum* [b], *qui* incidit in latrones.

Hac vice, ſuſtinete modicum quid inſipientiæ
c 1 ad Co- meæ [c], ſed & ſupportate me; *omnem enim mihi*
rith.11. *fiduciam ſuggerit, & humilitas veſtra, & neceſſitas*
noſtra: & illud tertium; in quo mihi ſpem dediſtis,
d Pſal 47. *noſtra puſillitatis ſuſceptio.* Suſcepimus [d] Deus
miſericordiam tuam, *cùm ſuſcepimus ſocietatem*
illam, ſocij facti ſupernarum virtutum, qua in Cla-
rauallis locis cumulatius immittuntur, propter eos,
qui hereditatem capiunt ſalutis. Non eſt ergo va-
nitatis occaſio, ſed affectio veritatis, quia non illa,
qua inflat, ſed qua adificat, in cauſa eſt. Hoc exceſſa
libera eſt anima mea, licèt, grauioribus ſe adſtrictam
diffiteri non poſſit.

5. *Clauſeram quidem me infra memetipſum, vt non*
eſſet ſermo in lingua mea, ſed affectui meo amplius
imperare non potui, quin hoc ſaltem remedio cor
meum cordibus veſtris communicarem. Impatiens
animus meus, & ſe verbis indicare geſtiens, & loqui
audet, & veretur: æſtuat, vt ſe aperiat, veretur ne
diſpliceat: Laxo tamen habenas, & largiori volun-
tate totus in vocem feror. Familiare erit ſapienti-
bus tolerare neſcientem. Diſceſſi à vobis in gaudio:
Sed nolite credere quod gaudium meum plenum ſit.
Quale enim gaudium mihi erit, qui in tenebris
ſedeo, qui lumen cæli, lumen Clarauallis non video?
O lumen deſcendens à Patre luminum, vbi lucent lu-
minaria in firmamento cæli, vnde aſſumptum eſt, vi-
delicet Eugenius Papa, luminare maius, quod illumi-
net terram. O felix regio, vbi vidi filios Iſrael per
ordines, & turmas incedere; omnes negotioſos, otio-
ſum nullum; omnes gladios tenentes, & ad bella Do-
ctiſſimos; in ſpiritu fortitudinis terram promiſſionis
intrare, ibi vidi ſponſam Chriſti, qua ferè vbique ru-
gata eſt, ſine ruga, & macula: illam qua verè vulne-
rauit cor ſponſi ſui, illam qua in vno capillulo & ocel-
luli ſcintillatione ſollicitat calorum Regem, Angelo-
rum Dominum, Filium Dei Patris, & dixi: Caſtra
e Gen.32. Dei ſunt hæc: non eſt hîc aliud [e], niſi domus
Dei, & porta cæli, *quam circumuolat, & cir-*
cumdat legionum Cæleſtium multitudo in ſecuri-
f Iſai.28. *tatem, &* abſconſionem [f] à turbine, & à pluuia.

6. *Hac videns leuaui me ſuper me, & in mentis ex-*
ceſſu raptus, iuraui, & ſtatui pauperem Chriſtum
cum pauperibus ſequi, vt paupertatis præmium in-
uenirem, Nec potui, nec volui diuitiis ſpiritum ac-
cenſum extinguere: Sed in breui, multa, & multipli-
ci affectuum multitudine ſubſepulta, veni ad vos ſi-
cut de mari ad portum, de promiſſo ad præmium, de
labore ad requiem, ad ſpem de deſperatione: Veni ad
locum, quem elegit Dominus ex omnibus locis, vt ibi
non alibi ſederem ad pedes Domini mei, donec audi-
rem criminum remiſſionem in pace: locus ille, locus
ſanctus eſt, vallis nemoroſa, vallis abundans, paradi-
ſus deliciarum, gratiarum hortus, in quo ſi non fue-
ro, & vixero, moriar. Fraudatus grauiter à deſide-
rio meo, coram Deo loquor, quin ſi conferrentur in
me omnia regna mundi, & gloria eorum, nihil eſſet, ſi
vobiſcum, & in loco illo non adeſſe contingeret: Cla-
rauallis in affectu, Clarauallis in ſenſu, Clarauallis
in præſentia, Clarauallis in memoria, Clarauallis in
ore, Clarauallis in corde eſt, & tenerum animam te-
nerrima meditatione ſuccendit.

Libenter quidem conſilium veſtrũ, & ſuſtineo, & 7.
ſuſtinebo: ſed ſi qua eſt pietas, ſi quis charitatis affe-
ctus miſeremini mei, miſeremini, & educite vinctum
de domo carceris; & carcer eſt vbi ſine vobis. Nun-
quid nõ impetrari poteris à fratribus, imò ab hoſtibus
noſtris, vt dimittant nos in loco iſto, donec veniat, cõ-
munis pater, cui repoſitũ eſt, qui ſpiritu oris ſui diui-
dat inter diẽ, & noctem, vel inter diẽ, & diem? Num-
quid in tanto conſilio, tantillum conſilium manendi
inter vos non poterat inueniri? Recordamini Prioris
quem ipſa ſenectus venerabilem reddit; & iuuenis,
quem bona voluntas, & multa vtilitas amabilem fa-
cit: qui non habent conſolationem, neque conſilium,
niſi a vobis, & in vobis. Sentio, quia nimis progredior,
& egredior vltra modum mea puſillitatis. Sed excuſet
compaſſio, quod oratio nuſa eſt; & prolixitatem cha-
ritas tegat; & quia poſt Deum omnem ſollicitudinem
meam proieci in vobis, ſit in beneplacito, veſtra di-
gnationis, vt mittatis nobis Dominum Gaucherium,
quia multa vobis habeo dicere, qua ſcribere nuſus
non ſui: ne fortè Epiſtola in curioſorum manus in-
cideret. Renunciate nobis dignationem veſtram, &
liberetis nos a circuitu iſto, vt vos liberet ab omni
malo, qui ſolus fuit inter mortuos liber ſponſus Ec-
cleſia, filius Maria Dominus Deus noſter. Hactenus
Nicolaus ad Priorem, & ſeniores Claræuallenſes.
Erat Theobaldus, vt idem Nicolaus alibi ait [g], g Epiſt. 8.
Ordine Prior, honore magiſter, ætate prouectus, ca-
nitie reuerendus. Et qui, ſi quam ſuſpicionem le-
uitatis iuuenilis ipſius ardor præferret; maturitate
morum, prudentiaque abundè, aut aboleret, aut
compenſaret.

Ergo cùm his, & ſimilibus vtretque Claræual- 8.
lenſes ſenes, illi rurſus Bernardum fortè iam re-
ducem, atque omnes ſimul Venerabilem Petrum
Cluniacenſem Abbatem ſolicitarent; & neque is
aliquid denegare Bernardo patri, neque Bernar-
dus filiis, aut vellent, aut ſcirent; facilè de con-
ſenſu omnium indultum eſt, vt Nicolaus ſimul,
Theobaldúſque ſenex, & iuuenis, ac quidam alij
ſocij ad Claramuallem poſſent tranſitum facere;
vbi mutatis cum loco, veſte, & moribus, inter
filios Bernardi computarentur. Non latuit in-
tentata profectio Artemarenſem Præſulem, & co-
gnitam impedire curauit in quantum potuit; ſed
ſemel obfirmatis filiorum animis, atque obten-
to conſenſu Petri Bernardíque dolere illi longè,
quàm retardare facilius fuit. Extat Epiſtola eiuſ-
dem Nicolai, ex Claraualle, ad eundem Abbatem
ſcripta, *quando fecit concordiam cum eo.* Sic enim
habet titulus: id eſt cùm tandem ceſſit, conceſſit-
que, vt ibidem maneret; in qua inter alia ſui tran-
ſitus proceſſum, occurſúſque, & excurſus, his ver-
bis narrat,

Interea ait [h] (ſcilicet dum Claramuallem, & 9.
Monachorum eius ſanctitatem præſens inuiſeret,) h Epiſt 40.
cogitationes mea tranſierunt in affectum cordis, vt
aſcenſurem ad arcem paupertatis huius, & verticem
diſciplina. Diu tamen animo in diuerſa verſato.
Conferebam enim & hominem, & ordinem; huius
molliciem, illius duritiem cogitabam. Sed inualuit,
& inualuit timor Dei, igitur iuraui, & ſtatui cuſto-
dire

dire iudicia iuſtitia tuæ ſecundùm Ciſtercienſium inſtituta, exiit ſermo inter fratres, non potuit latere illum, quem poterat altiori vulnere vulnerare. Exterritus igitur, & me, & ſocios meos, conuenit, & inuenit verum eſſe, quòd in ore populi voluabat: ſtatim mutatus eſt color, & doler alta ſuſpiria trahens, in lacrymarum fontes ebulliit. Supplicabat precibus, præceptis inſtabat: Sed iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meum, quæ duriori potentia fuerant confringenda. Factus ſum, ſicut homo non audiens, & ruptis grauiſſimorum affectuum vinculis, propoſitum meum non diſtuli, ſed contuli me in hanc domum Domini Dei noſtri, vbi cùm intraſſem, intra me, nihil remanere permiſi, ſed commiſi quidquid vrebat, vel vrebat, vel vrere poterat, homini huic, in quem reſpiciunt oculi totius Iſrael. Hactenus Nicolaus de his, quæ intra, & extra ſe euenerunt, dum tranſitum ad Bernardi diſciplinam, inter Arremarenſes meditaretur.

10. Cæterum hanc eamdem mutationem, ſioiſtræ magis alicuius mutationis, quàm dexteræ excelſi opus fuiſſe, probauit euentus, reſiliente Theobaldo non multò poſt; & cedente imbecilli ſenecta ſarcinæ graui: & Nicolaus obſtinatus potiùs, quàm perſeuerans, ſuſtinuit onus, ſub quo diu lateret: non quod portaret. Decipere ad tempus permiſſus eſt, fortè ne alij in Bernardo deciperentur: & ſcirent tandem hominem, non Angelum, quem ab homine deceptum non dubitarent: Niſi maius, paſſurum à falſis fratribus, nam & hæc, ei corona erat repoſita, cum à proprijs non poſſet, à quibus vnicè, & ſyncerè diligebatur, indiguiſſe extraneo: atque ad hoc ſolum veniſſe Nicolaum, ne eo merito Bernardus fruſtrari poſſet. Vtcumque fuerit, Theobaldo reſiliente, Nicolaus permanſit: & quod in ſene matura non fecit charitas, æmula charitatis ambitio (ſic enim eam vocat Petrus Chryſologus,) potuit in leui iuuene, nihil non ſuſtinente, vt nomen, ex Bernardi conſortio celebre, & glorioſum in orbe conſequeretur. Vtriuſque euentus, fidele teſtimonium Nicolai Epiſtola, ad eumdem Theobaldum ſub hoc titulo. *Ad Theobaldum Priorem, qui cum eo ordinem intrauerat, & exierat.* Et infra in ipſo Epiſtolæ contextu. *Vno, ait, conſenſu reliquimus omnia, & de veteri teſtamento, & vmbra Cluniacenſium, ad Ciſtercienſium euolauimus puritatem.* Hæc de Theobaldo. Cæterum de ſeipſo hæc quæ ſequuntur. *Quod ſi ex me, quæ circa me ſunt ſcire cupis, dicam breuiter. Nicolaus tuus mortem perdidit; & vitam inuenit. Ad veterum plenitudinem, deeſt mihi reſurrectio tua, quam ſi videre, & audire contigerit, non ſum fraudatus à deſiderio meo. Valè. Et memorare nouiſſima tua.* Hæc Nicolaus ad Theobaldum deſertorem, pro animi vafricie, ſatis ſeuerè extat epiſtola Burchardi Balernenſis, quem nos ſuprà, nec ſemel memorauimus, ad Nicolaum Monachum, gratulatoria de eius conuerſione, & nouo vinculo arctioris neceſſitudinis, quam non pigeat ad litteram tranſcribere.

11. *Dilecto ſibi multùm, & amabili valde Nicolao, frater Burchardus de Balerna, à ſalute in felicitatem.*

Hac vice prima in ſimplici ſtylo, recipe me; & ſine modo, vt quadam compoſitione graduum liceat aſcendere ad animal primum pennatum implumi beſtiola. Si teſtudo eſt quomodo loquetur aui pennatæ? Si talpa eſt, qualiter cum ceruo ſaliet? Si cicada quomodo cicillabit ad oloris melodiam? Concede, quæſo, vt in ſimplicitate mea tamquam hebes vetulus accedam ad iuuenem chalybatum incidentis aciem perſenſi, ideo de chalibe à ſimili mihi ſit argumentum: at etiam hebeti, & obtuſo, opus eſt & chalibe. Præfatiuncula hæc ſtet hic. Gratias ago Deo noua facienti omnia, pro nouo mirabili de mutatione noua innouati Nicolai. Qua fecit album de nigro, nouum quid fecit, & mirabile: Sed hoc mirabilius eſt inter omnia noua, & nouo nouius, quod de tali nigro tale album factum eſt. Benè, & optimè potuit facere, quem feciſſe conſtat, vt Æthiops pellem ſuam mutaret[l]. Hæc mutatio dexteræ excelſi. Benedicamus illi conflatorio, in quo ſic conflatum eſt, & purgatum, vt ad albedinis claritatem perueniret cum noua admiratione, & nouo gaudio. Sed quid ad me de hac nouitate? Multùm per omnia. Etenim nouam gratiam nouiter me accepiſſe glorior in hac nouitate de noua notitia, & noua familiaritate, & noua dilectione; noua inuentio, noui Theſauri de nouo amico nouiter inuento. Hinc ſcriptum eſt[m]: amicus fidelis protectio fortis; qui inuenit illum, inuenit theſaurum, cuius memoria delicias mihi operatur incomparabiles, & recordatio iucunditatem, & conſideratio ſuauitatis abundantiam, & perfruitio gaudij nouitatem. An non iſta noua ſunt, à noua inuentione decurrentia, & vberrimè redundantia? Hæc à te ad me, ſed à me quid ad te? Dico, purga, poli, lima, rade, ſculpe, innoua, depone, laua, terge, vt album noſtrum purgatum, adhuc ibi amplius, quàm ſeptuplum, purgetur. Hæc Abbas Balernenſis ad Nicolaum, quibus vix de Bernardo maiora diceret.

l Pſalm. 76.

m Eccl. 6.

Ingreſſum Claramuallem aſtutum iuuenem vltra perſeuerantiam laudabiliorem ex defectione ſenis, multa alia conciliarunt Sancto Abbati: probi in ſpeciem mores, modeſtique, ingenium acre, & viuidum, ſtylus dulcis, & ſe quacumque vellet facilè flectens; tum quod vel ſanctos viros ſolet allicere, dum grati eſſe ſtudent, iuge obſequium, quæ omnia ab aliis probata, laudatáque maximè à Petro Abbate Cluniacenſi, cuius iudicio multum deferebat, Nicolaum valde Bernardo commendabant. Et latebat fortaſſis inter hæc ipſa proprij amoris ſcintillula, dum vir appetens otij, & ſolicitudinis inueniebat in ipſo, cui ardua etiam negotia poſſet committere. Hinc patuit via ad eius deſiderium, cum Sanctus Pater in multis vteretur calamo Nicolai, atque ipſius exemplo, etiam alij. Ex quibus breui innotuit per totum orbem. Gloriatur ipſe ad Gerardum de Perona, & ad Henricum Francorum Regis fratrem, (quorum hortatu Epiſtolas vulgauit) per ſpeciem excuſantis: & voti compos, humilis ſuperbè inſufficientiam ſuam inculat, vel potiùs iactat: ſic enim ait. *Nam cùm multitudo diuerſorum negotiorum irrueret ſuper me, manum à calamo, mentem ab ſtudio, ſtudioſiùs abſtergebam; nec poteram ad plurima, ſicut ad ſingula vigilare. Ad illud tantummodo vigilans, vt poſſem patentes citiùs expedire.* Et idem alibi: *A cuſtodia matutina vſque ad noctem, nihil aliud facio, niſi vt ſtylum, & tabulas voluam. Non illis imputetur, qui mihi hoc oneris impoſuerunt, & poſuerunt me multa ſcribere, reſcribere multis.* Sic Nicolaus, quod adeo concupierat celebre nomen, & notum per totum orbem acquiſiuit in breui; vt mercede in hac vita ſemel recepta nihil ſibi ſperandum in alia non dubitaret. Atque latiùs ideo volui ſcribere, quod multus infrà nobis de illo ſermo, nec cum Bernardo veniet terminandus.

12.

Epiſt. 1.

Epiſt. 15.

13. Cæterùm quod ad rationem temporis attinet. Nicolai conuerſionem; ſeu potiùs fraudem, incidiſſe in hunc annum, quem nunc deſcribimus, ex duplici eius epiſtola colligitur recenſita à nobis, altera in hoc capite, in præcedenti altera, quæ tempus ſupradictum manifeſtat. Quippe Eugenio in Pontificem promoto nondum ſuſceptus, ſcripſit ad ſeniores Claræuallis pro ſua receptione, ſic enim titulus habet eius Epiſtolæ. Et rurſus Rualeno tranſlato Romam, vt Eugenio ſuccederet in Sancti Anaſtaſij præfectura, iam Monachum agebat in Clarauallе: vnde & de eius diſceſſu anxiè queritur, ſe ſibi ablatum dolens, ipſo ablato. *Elongaſti*, inquit, *à me amicum & proximum, amicum ſimillima voluntate, proximum vna profeſſione*. Et paulò inferiùs. *Ego tamen vulneratus ſum, meam animam gladius pertranſiuit, in me hæc omnia mala reciderunt. Sublatus eſt mihi homo vnanimis ſecundum cor meum*, &c. Hactenus ille. Vt ex illis facilè veniat corrigendus Cardin. Baronius, qui Nicolaum ſequenti anno detectum atque delatum ad Eugenium Papam putat; cùm tamen multò poſteriùs ſe prodiderit, vt tota hiſtoriæ ſeries palam faciet. De Arræmarenſi cœnobio certum eſt quatuor ab vrbe Tricaſſina leucis diſtare: de Abbate coniectari tantùm licet fuiſſe Guidonem, ad cuius, & totius Conuentus inſtantiam Bernardus Pater, Sancti Victoris officium concinnauit.

Epiſt.43.

1. Chronologia fundationum præſentis anni. 2. Abbatia Placenſis, & Gradicenſis. 3. Otemburg, & Gonornia, ſiue Vveburnia. 4. Cella Miſnenſis longè ante prophetata. 5. Pomuch, ſeu Nepomungum, & Redages Hauſen. 6. de Perſenia in Gallia. 7. Stella & Triſagium. 8. Partea. 9. Mellerium, & Fons frigidus remiſſiuè. 10. neque alter Andreonium; & Sanctus Petrus de Aquilis. 11. Demum de quodam Monialium Monaſterio. 12. Item de alio, dotatio loci 13. pro Monialibus. 14. Aliáque in Hiſpania propagata.

Capvt X.

1. Seqvvntvr fundationes præſentis anni, quas Chronologia recenſet in hunc ordinem.

Anno M.C.XLV. VIII. Kalendas Aprilis Abbatia Placenſis.

Et eodem anno & eodem die. Abbatia de Otemburg.

Eodem anno II. Idus Maij. Abbatia de Gonornia.

Eodem anno VIII. Kalendas Iunij Abbatia Cella, Sancta Maria.

Eodem anno III. Nonas Iunij, Abbatia Pomuceenſis.

Eodem anno III. Kalendas Iulij Abbatia de Redages Hauſen.

Eodem anno XI. Kalendas Auguſti Abbatia de Perſenia.

Eodem anno VI. Kalendas Auguſti Abbatia de Stella.

Eodem anno & eodem die, Abbatia de Triſagio.

Eodem anno V. Kalendas Auguſti Abbatia de Melerio.

Eodem anno VI. Idus Nouembris Abbatia de Pratea.

Eodem anno V. Nonas Martij Abbatia Montis Frigidi.

Eodem anno Abbatia de Gradis.

Hactenus ibi fundatæ domus hoc anno; de quibus ſingulis aliquid dicendum.

2. Placenſem domum in Boëmia ſitam, & in Pragenſi Diœceſi, habemus ex geneſi Eccleſiarum Morimundenſium. Mater illi Lancheneimium, filia Æbrac, quæ immediatè prodiit ex Morimundo. Filiæ duæ, quas non multò pòſt protulit, de Gradis, ſeu Gradicenſis in Noruegia; & iuxta ſe in Boëmia, & Diœceſi Olomucenſi, Bellus-gradus. Cæterùm cum Abbatia de Gradis in Chronologia hoc item anno, cœpta memoretur, ne vix dum natam, matrem confiteamur, neceſſe eſt, aut Placenſem ante conceptam, aut Gradicenſem tardius: ne quid certius audemus diffinire. Memoratur Placenſis in litteris Innocentij Papæ quarti ad ipſius Abbatem, ſemel vt omnes Benedictinos præfectos Olomucenſis, & Pragenſis Diœceſum congregari ad capitulum procuret, eíſque præſideat per annos ſingulos; iterum vt Olomucenſem Epiſcopum per iniuriam depoſitum Apoſtolica auctoritate reſtitui, atque manu teneri procuret, de quibus ſuis locis agendum erit.

Ottemburgum in Vbormacienſi Diœceſi Æterbachum produxit, illuſtri nepte adaugens Claramuallem; de qua Miræus [a]. *Ottemburgenſis Abbatia apud Keyſerlautern, Palatinatus oppidum, fundata eſt circa annum Domini. M.C.XIV.* Memoratur Ottemburgum in litteris Honorij Papæ tertij, Pontificatus ipſius anno quarto. Crediderim commiſſam ab eo cauſam Abbati tunc Philippo. Inſignis pietatis, & eruditionis viro, de cuius conuerſione, & ſcriptis infrà dicemus. Eandem domum ſuperis in cura, manifeſtant viſiones, euentúſque ſub ipſo Abbate, quas Cæſarius adducit in ſuis Dialogis [b], ex quibus etiam alij deſumpſere. Ignotior nobis Gouornia, ſiue Vveburnia, niſi quod, quæ hoc anno fundata eſt, filiá Fontanæ lego, in geneſi Eccleſiarum Claræuallis apud Henriquez [c]. Arsfeldius in Bedfordiæ comitatu, Vvoburni inter alias Eccleſias nominat, quam Monachorum alborum fuiſſe tradit, niſi quod tamen fundationis tempus ſub Richardo ſecundo non ſatis quadrat [d]. *Vvoburni (ait) Titulo Sanctæ Mariæ, fundator Hugo de Bolbek, alij Robertus de Vere, Oxfordiæ Comes, annuente Richardo ſecundo Rege. Monaſt. Albi. Monachi:* 3.

a in Chronic. Ciſterc.

b lib. 4. c. 54. & 55.

c In faſciculo lib. 2.

d in Catalog. Sacrarum ædium Angliæ.

Cellam Sanctæ Mariæ filiam Portæ, neptem Vval Kenrode, proneptem Campi conſtat auxiſſe lineam Morimundi, in Diœceſi Miſnenſi, loco a Deo electo, & Sancto Epiſcopo Bennoni præmonſtrato, atque ab eo prædicto ante annos quinquaginta, plus, minúſve, adeóque ante Ciſtercium 4.

cium mundo exortum. Fundator domus Otto Miſnenſis Marchio; Prophetiam, ex Actis prophetantis, quæ extant apud [c] Surium, accipiat Lector, *Cùm vir Dei* (ſcilicet Benno) *longè olim ante cellam conditam, tranſitum fortè eo loco faceret, videretque columbarum illic turmam gregatim conſidentium, ad Comites conuerſus: En, ait, hic locus eſt. Ad quem paruo poſt tempore, noua quadam conuolabit Religio, cuius precibus mortalium turba magna ſaluabitur; nec caſſum fuit oraculum, orto enim deinde Diuo Ciſtercienſium ordine; Otto Miſnenſis Marchio Celleſe cœnobium dicto Ordini primus ipſius fundator ſacrum fecit; & ſupra quàm credi poteſt mirificè nobilitauit.* Hactenus acta ſancti illius Pontificis, quem creatum Epiſcopum anno ſalutis. M. L X V I. poſt quadraginta annos præfecturæ obiiſſe ferunt, anno. M.C.V I. Septennio antè quàm Ciſtercium inchoaretur. Cæterùm de hoc eodem cœnobio Cellæ Miſnenſis, quam Cellam veterem alij etiam appellant Hieronymus Ducalis, qui opera Bonifacij Simonetæ Martino Cellæ Abbati dicata in lucem dedit, déque illius tum ſitu, tum ædificiis, tum Monachorum moribus quod cecinit, Epigramma, proferre libet.

c tom.7.c.30.

Cella vetus magna tangens confinia Miſnæ,
Bernardo, & ſummo ſanctè dicata Deo.
Cella Monaſterium, quo non præſtantius vllum
Miſna habet, & Miſnæ terra Thuringa ſoror.
Eſt fœcunda ſolo, piſcoſo fertilis amne
Irriguis hortis, arboribúſque ſcatet.
Illinc ſylua ferax, hinc edua robora paſcit,
Muneribus certant Liber, & alma Ceres.
Ipſa domus cultu eſt tam ædificata modeſto
Vt nec ſit riſu digna, neque inuidia.
Nam medium ſortita locum, nec Regia dici,
Nec priuata poteſt, nec niſi honeſta domus.
Sed nihil in bella tam bellum eſt vndique Cella;
Quam fratrum concors, ſanctáque vita ſimul:
Quos niſi diuinis videas incumbere rebus:
Semper habent hymnos, ſemper in ore preces.
Quin neque Cecropiis maior honor artibus vſquã.
Nec tam nobilibus Bibliotheca libris.

Cellam Miſnenſem illuſtrarunt poſt duo ſæcula tot Martyres, quot Monachi ab Huſſitis crudeliter occiſis, quod ſuo loco Annales demonſtrabunt ſi Deus dederit.

5. Pomucenſis Abbatia ordine ſequitur, quam non alibi inuenio ſub eo nomine: licèt in geneſi Eccleſiarum Morimundenſium incerta matre Pomuch ſcriptam legam, eandémque in Bohemia, in quo multa authographa concordant. Sunt, qui alio vocabulo Nepomungum nominent; quod ſi ita eſt, inuenitur inter Ebraci filias, in Diœceſi Olomucenſi, quod ſatis veroſimile apparet. Geneſis Eccleſiarum Morimundenſium apud Henriquez in faſciculo corrupte ſatis Eueraci filiam dicit, domum bis repetitam pro more ſuo. Extant litteræ Honorij Papæ I X. Ad Abbatem de Nepomuch Ciſtercienſis Ordinis, Olomucenſis Diœceſis, vt non immeritò eadem Abbatia cenſeri poſſit. Notior aliquantulum Rhedages Hauſen. Ex litteris Ioannis Papæ X X I. ad Abbatem eius directis ſemel, & iterum. Vnde eam domum Ciſtercienſis Ordinis in Diœceſi Alberſtadenſi ſitam conſtat. Pertinet item ad lineam Morimundi, hoc, ſi quo alio, anno, eximiè prolificam. Atque inter Ame-longes-bornæ filias connumeratur. Ergo Rhedages Hauſen neptis veteris Campi, quæ matri mater, adeóque Morimundi abneptis habenda erit. In litteris Gregorij Papæ I X. commendatur eximiè Prior Rhedages Hauſen, atque inter illuſtriores illius æui Apoſtolos ab eodem Pontifice non ſine dignis encomiis commemoratur.

Perſenia Sancti Patris Reinaldi proles inter filias Ciſtercij connumeratur; de qua Claudius Robertus hæc habet verba *Perſenaa, vel Perſena, vel Piſcina Ordinis Ciſtercij, Diœceſis Cenomanenſis fundatur anno. M. C. X L V. à Guillelmo Ponticenſo, ibi iacent Petrus, & Ioannes Alanconij, vbi quoque Abbas fuit Adam, cuius extant ſermones.* De Adamo nos pauca ſuo tempore. An autem hic fuerit Sanctiſſimus ille, ſimúlque eloquentiſſimus Perſeniæ Abbas, de quo [f] Cantipatranus in ſuis libris boni vniuerſalis, & ante ipſum [g]. Iacobus de Vitriaco, ibidem expediam. Paulò aliter de Perſeniæ fundatoribus Aubertus Miræus in Chronico Ciſtercij, idque ex Renato Copino, Gallo auctore. *Abbatia de Perſenia*, inquit, *alias de Piſcina vulgò de* Perſegne, *apud Cenomanos fundata, & dotata per Guillelmum Ioannem, & Robertum Comites Cenomanenſes, ac Barones de Sinois: teſte Choppino Monaſticorum lib. 2. titulo* 1.§.3. In libris Cameræ taxatur florenis. L X X I I I. reperitur honorificè notata inter Epiſtolas Honorij Papæ tertij, priuilegio indulto, Pontificatus ipſius anno quinto, ad Abbatem, & Conuentum de Perſenia, quod non vacat ad litteram tranſcribere. Hæc de Perſenia. 6.

f lib.1 cap.7.
g in Hiſtoria Occident. c.9.

Stellas ego in Gallia duas inuenio, in Luſitania vnam; ex illis alteram in Cenomanenſi Diœceſi, in Pictanienſi alteram, quam vtramque recenſet Robertus Claudius, atque hanc vltimam Pontiniaci filiam notat, in quo concordat geneſis. Cenomanenſis, nec mater, nec linea nota; nam, quam Morimundenſem Henriquez tradit, dum in Auſtria conſtituit, aut ſuſpectam, aut omnino diuerſam facit. Luſitanam Alcobatia matre genitam inferiùs dabimus, nec enim ante matrem potuit erumpere. Certè ſi Pictauienſis hoc anno cœpit; Pontiniacus intra diem geminam emiſit prolem. Nam & Triſagium eodem die natam ipſius filiam, habemus ex geneſi Eccleſiarum Pontiniacenſium. Ergo ſeptem, quæ hactenus fundauerat, duo alia monaſteria adiecit Guicardus pater: Surrexit Triſagium in Diœceſi Lucionenſi, vbi, & in libris Cameræ Apoſtolicæ ſex, & ſexaginta florenis notandum video; Cætera obſcura, nec quamuis meminit, illuſtrat Robertus Claudius. 7.

Prateæ meminit Robertus Claudius in Catalogo monaſteriorum Galliæ, *Pratea*, inquit, La-preæ, *Ordinis Ciſtercienſis, Diœceſis Bituricenſis: fundatur anno M. C. X L V. quarto Idus Nouembris.* Hinc corrigendus venit idem author in Catalogo Archiepiſcoporum Bituricenſium, vbi idem Cœnobium tempore Sancti Guillelmi fundatum tradit; cùm tamen conſtet eſſe longè antiquius. Quippe Sanctus Guillelmus Archiepiſcopus creatus eſt anno. M. C C. deuixit autem anno M. C C. I X. vt ſuis locis dicemus. Ergo correcto ex alio ipſius loco tempore fundationis, de fundatoribus hæc habet ſub Sancto Præſule. *Eius tempore fundatur ab Andrea de Cluniaco* (de Chauuigni) *Abbatia Pratea Ordinis Ciſtercienſis, diſtans ſex leucis à Varsco in qua olim. 25. Religioſi.* Hactenus ille. Et quidem quod ad monachorum numerum attinet, crediderim reſpexiſſe propiora tempora, & ſtatum domus iam- 8.

iamque

iámque decidentis à primitiuo. Aliàs antiquitus opulentiorem fuiſſe demonſtrant taxæ Cameræ Apoſtolicæ, in quibus vſque ad ſexcentorum florenorum ſummam pertingit. Hæc vnica huius anni fundatio Sancti Bernardi Conuentu ex Claraualle tranſmiſſo in Diœceſim Bituricenſem; vt habet linea Eccleſiarum Claraeuallenſium. Memoratur Pratea in cap. *Cum Apoſtolicæ* 7. de his, quæ fiunt à maiori parte capit. De corpore Sanctæ Virginis Fauſtæ ad Pratea translato; déque variis Cœnobij eiuſdem viris ſanctitate, doctrináque conſpicuis, dicemus in tempore.

Mellerium (Millereyum alij dicunt) in Britania in Nannetenſi Diœceſi Pons Oltramij produxit, adaugens ea nepte Ciſtercij lineam. Nam Pons Oltramij Oratorij filia, quæ patris Stephani nona in Ordine proles commemoratur. Fontem frigidum Grandiſilua genitam domum nequaquam immoror: Quippe non ante matrem, Ciſtercium induit, quamuis fortè antiquior ſub nigro habitu, & de vtraque agemus cùm tempus venerit. Fundatores perhibentur Hamon le Bigel, & vxor eius Doa; Alanus Maydo cum ſua etiam vxore, dotantibus Dominis de Rouge, & Dominis de Derbal; ex quibus plurimi in eo ſepulti iacent. Eccleſiam dedicatam lego anno M. C. LXXXIII. per Robertum Nannetenſem Epiſcopum.

10. His fundatoribus, quos recenſet Chronologia, Andreouium illuſtre Monaſterium in Polonia, & Sanctum Petrum ab Aquilis vocatum in Luſitania ſunt, qui [b] adiiciant; atque hoc anno alterum exortum, alterum ſuſcepiſſe Ciſtercium tradant: verùm cùm nihil conſtet ex inſtrumentis, nec ex hiſtoriæ ſerie conuincatur; ſatiùs duxi Chronologiæ ordinem ſequi, quæ alterum poſt annos vigintiquinque, alterum poſt quatuor recenſet, vt ſuis locis videbimus.

[b] *Martinus Crom. hiſt. lib. 6. Brito lib. 3. c. 13.*

11. Lego & in Bruſchio Monialium monaſterium fundatum in Sueuia circa hæc tempora. Satis illuſtre, & quod olim ducentas Deo ſacratas Virgines alere conſueuiſſet: atque in eius verba [i]. *Bona cella Germanicè* Gutecell, *ſiuevt ex vetuſtis quibuſdam diplomatibus colligitur, Dei cella. Germanicè* Gotefcell; *Monialium olim ducentarum, nunc duodecim ſaltem præclarum Cœnobium in Sueuia, non procul ab Ochſenhuſio, quatuor milliaribus ab Vlma, Sueuiæ metropoli, ordinis Ciſtercienſis, ſub cura, & viſitatione Abbatis Salemitani. Fundatum eſt in honorem ſanctorum Coſmæ & Damiani, primum à duabus ſororibus, quarum nomina interciderunt, fortaſſis incendiis, ſicuti etiam ipſe annus primæ fundationis. Donauerunt verò, & locupletauerunt hoc Cœnobium poſtea nobiliſſimi Comites arcis Aycham ad Ilerum amnem ſitæ.* Nam nomina benefactorum ad longum ibi proſequitur, quin & Catalogum Abbatiſſarum, quamuis diminutum, & à longo poſt tempore incipientem.

[i] *Centur. 1.*

12. Circa idem tempus (neque enim annus certus conſtare poteſt) primum, vt credo, in Hiſpania Cœnobium Virginum ante octuaginta, plus, minúſve, annos conditum, dicitur ſuſcepiſſe Ciſtercij leges, quas per Caſtellam, Gallecíámque diffunderet. Dicatum illud Sancto Michaëli in Diœceſi Aurienſi, altero ab Epiſcopali lapide, in loco de Boueda, nobiles coniuges Arias Ferdinandi, & Gudina Oduarij cum filiis conſtruxere: addita iam conſtructo dote non contemnenda, quam anno DCCCC. LXVIII. inſtrumento ſolenni confirmarunt. id haud inelegans pro æui illius more, hic mihi cenſui fore tranſcribendum.

In nomine Sanctæ, & indiuiduæ Trinitatis, Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, vnius Deitatis in Perſona, ante ſæcula, & per omnia ſæcula permanentis: & in honore Sanctorum inuictiſſimorum Martyrum, & Apoſtolorum Dei, Sancti Saluatoris, & Sancti Michaelis Archangeli, & ſociorum eius; & quarum Virginum Baſilica fundata eſt in Monaſterio, quod Boueda dicimus, in territorio Bubalenſi, ſubtus monte Deiume, Mineo flumine diſcurrente.

Ego ſeruus ſeruorum, & ancillarum Dei, Arias Ferdinandi, & vxor mea Gudina Oduarij, & filij, & filiæ noſtræ, videlicet Oluarius Ariæ, Ferdinandus Ariæ, Ioannes Ariæ; Marina Ariæ, Biſlabala Ariæ, & Acenda Ariæ: indignus peccatorum mole depreſſus, in ſpe, & fiducia, quia Sanctorum meritis reſpiro, ne vſquequaque deſperatione deiicia; quia etiam, teſte conſcientia reatu, meis criminibus ſæpè paueſco. Vt ergo nos, per vos, ô Beatiſſimi Patroni noſtri, & Chriſti Martyres, quorum reliquias hunc domus inſertas veneramur: tandem vt reconciliari Domino merear, ſanctorum ſuffragia fideli ſupplicatione votis omnibus imploro: & ideo deuotionis noſtra ſtetit, vnà cum Dei adiutorio, vt ipſum ſuprà nominatum Monaſterium ſumptibus, & opibus propriis conderem, ſicut & condidi: Adiecimus ergo in primis ipſi Monaſterio Villam ipſam, quæ apud ipſum propiùs iacet circumquaque cum omnibus terminis, & ſuis pertinentiis, intùs, & forìs. Deinde damus ei Cachim cum omnibus directuris, & ſuis pertinentiis, & cum omni voce ſua, & cum Eccleſia S. Pelagij cum omni iure ſuo, &c. Nam multas villas, & caſtalia ibi recenſet, & ſubiungit.

Damus inſuper ad diuina myſteria celebranda ſupradicto Monaſterio, cruces argenteas duas, capſam vnam, coronam vnam, candelabrum vnum, incenſale vnum, calices argenteos duos; libros Eccleſiaſticos, Antiphonarum vnum, Canonicum vnum, Ordinarium vnum, Orationales duos, Pſalteria duo: veſtimenta altaris, &c. Nam plurima mobilia (imò omnia neceſſaria, tam ad communes, quàm ad priuatos vſus) ibi commemorat, quæ Monialibus poſſent deſeruire. Et tandem ſubinfert. *Iſta omnia iam ſuperiùs nominato Monaſterio ſupradicto in integrum damus, & firmiter concedimus, & in poteſtate Abbatiſſæ eiuſdem loci, & eius Monialium, quæ ibidem Deo ſeruierint, & in vita ſancta perſeuerauerint. Abbatiſſa verò (ſi inuenta fuerit idonea) cum conſilio Epiſcopi de genere noſtro eligatur: ſin autem. Vndecumque inuenta fuerit idonea, ipſa ſtatuatur. Filij noſtri, & filiæ, & omne genus noſtrum, qui ipſum Monaſterium hæreditauerint, vel corpora noſtra ibi ſepeliuerint, noſtris benedictionibus repleantur, & æterna hæreditate in cælo hæreditentur. Si fortè aliquis, tam de noſtris, quàm de extraneis, contra hanc donationem ad diſrumpendum venerit, ſit maledictus, & excommunicatus, & iram Dei omnipotentis, & in noſtram maledictionem incurrat; & cum Iuda traditore in inferno perpetuali igne ardeat; & libras ducentas auri ipſi Monaſterio pectet; & voci Regiæ libras quingentas auri pariat; & quicquid quæſierit, duplicatum reddat. Et nos omnia, quæ ſupra nominamus, in poteſtatem Domini ponimus Regis, & in poteſtatem Epiſcopi, atque ad defenſionem, quantum ad Eccleſiaſticum pertinet. Facta charta Æra. M. VI. VIII. Kalend. Octobris. In die S. Facundi ſemper noſtram celebrent commemorationem.* 13.

Regnante

Regnante Rege Fernando, Epiſcopo Aurienſi Petro, &c.

14. Hæc prima S. Michaëlis de Boueda fundatio, dotatióque, reformati ad Ciſtercium circa hunc annum; nam poſt quinquennium Moniales tranſmiſiſſe, quæ Monaſterium Nucalſum inchoarunt, Deo dante, dicemus, cùm tempus venerit. Interim noto, quod primum omnium fuit, & ex quo alia in Hiſpania propagata, in ſeipſo nequaquam permanſiſſe, & vix in filiis. Quippè Monialibus miſſis ad Nucales, ſtatim reuerſis: ipſo Cœnobio S. Michaëlis poſt Monialium ad aliud tranſlationem, vnito Monaſterio S. Claudij Monachorum, ad ripas Auriæ domo, ſub quâ nunc manet. Quæ omnia ſuis locis reddenda erunt.

IESV CHRISTI ANN. 1146. — CISTERCII ANN. 49.

1. Petrus Mauricius Eugenium Papam adit, 2. in reuerentiæ oſtenſionem, & charitatū: 3. Bernardus pro eo ad Pontificem ſcribit 4. grauem epiſtolam. 5. Pericula itineris; 6. & Petrus ab Eugenio gratè ſuſceptus. 7. Diſſidia Italiæ, 8. & eorum cauſa latens. 9. Legatio Petri ad reformandam pacem: 10. Atque eius ad Pontificem recurſus conatu irrito.

CAPVT PRIMVM.

1. INTRABAT annus Milleſimus centeſimus quadrageſimus ſextus, qui fuit Ciſtercio quadrageſimus nonus; & Venerabilis Petrus Cluniacenſis, qui hactenus, præpedientibus negotiis ſuæ familiæ, Eugenium viſitare non potuerat; ſtatim atque ſe expeditum vidit, adire Romam, atque eius primum oſculari pedes, mox ruere in amplexus, quid charitas non audet? deliberabat: gratulaturus de Pontificatu Claræuallenſi Monacho, non ſecùs, ac ſi de Eccleſia Cluniacenſi, cui ipſe præſidebat, aſſumptus eſſet. Etenim Petrus, & zelo religionis, & charitate in Bernardum, Rainaldúmque Ciſtercienſes, vt non dicam preſſiùs, ſaltem non infra ſuos proſequebatur. Sed neque vnquam alienos reputabat, quos Sancti Patris Benedicti filios, quò obſeruantiores regulæ, eò & illi chariores exiſtimabat. Igitur Ciſtercienſem Summum Pontificem, inſalutatum ſibi, aut per litteras tantùm ſalutatum, neque potuit, neque voluit, pertranſire. Videre virum placuit, lætarique, quo in Cathedra Petri ſucceſſiſſet communis Pater omnium, quem paulò ante, & amici Bernardi filium, & Nouitium vidiſſet in Claraualle. Erat præterea ſpeciale illi negotium, qualis deſiderium, quod Bernardo, ſed ſoli communicaſſet: in abdicata tandem præfectura, cui dudum ſubiacuerat; ex oneroſa Liæ ſollicitudine, ad Rachelis amplexus tranſire permitteretur. Hoc pro ſe ſolùm Eugenium oraturus, pro Eccleſia ſua alia ſibi vtilia, ſed nulli alij iniurioſa meditabatur.

2. Huius itineris, & cauſæ item illius, meminit idem Petrus Cluniacenſis tum libro de Miracu-
a lib. 7. c. 23. lis [a], *in primo*, inquit, *Pontificatus Domini Papæ Eugenij anno, ad viſitandum tam ipſum, quàm communem matrem Romanam Eccleſiam, Romam*
b lib. 6. epiſt. 23. *adij*. Tum etiam ad Bernardum Patrem ſcribens [b]: *Videram enim* (ſcilicet Eugenium Papam, ait) *primo anno Pontificatus ſui Romæ*. Et iterum ad eumdem
c lib. 6. epiſt. 44. Eugenium Summum Pontificem [c]. *Nouit hoc*, inquit, *vt arbitror, Sapientia veſtra, & in aures maieſtatis veſtræ, vt puto peruenit, quòd ante quinquennium, quando videndi, & viſitandi vos gratia Romam pergebam*, &c. Ita de ſe ipſe Petrus Venerabilis. Vt inde corrigendus veniat Cardinalis Baronius, qui hunc eumdem illius aduentum narrans, & tempus, & cauſam (prioris huius ſaltem) inuertiſſe videtur, leui errore. Quippe tempus ad annum anteponit; & cauſam aliam tradit, quaſi ab eodem Eugenio vocatus venerit, pacem inter Lucenſes, & Piſanos, qui inter ſe diſſidebant, reformaturus. Cæterum In hunc annum incidiſſe, compertum eſt; quippe Eugenius profugus ab vrbe recens electus, nec ante finem præcedentis anni reuerſus, priores tantùm intrantis huius menſes (qui intra primum Pontificatus illius annum clauduntur) Romæ fuit. Cauſam toties ab ipſo repetitam, nullus negabit. Et firmandæ inter Lucenſes, paci, Piſanóſque; poſtquam iam ſeſe Eugenio præſentaſſet, deſtinatum ab ipſo, reuerſúmque (quod alibi teſtatur) infrà videbimus.

Vtcumque fuerit, cùm primùm Bernardus pater, Venerabilem virum ad videndum Eugenium ire cognouit, quæcumque eius negotia, propria reputans, nec minùs timens ſibi à deſiderio, quod Petrus concepiſſet, vitæ priuatæ, timens Cluniaco, quod adeo refloruiſſet ſub eius vmbra: litteris vltrò proſequutus eſt abeuntem; quæ, & virum Dei, de Ciſtercio optimè meritum, Ciſtercienſi Pontifici (ſi fortè inter nouas curas excidiſſet memoria tanti amici) commendarent impenſiùs, & beneficia in memoriam reuocarent, quibus gratiam rependeret: Obitérque opportunè prouiderent contra preces eiuſdem, ſi peteret miſſionem, quæ ſine ingenti Cluniaci iactura, imò & totius Eccleſiæ, vix reparabili, ab Eugenio concedi nequaquam poſſet. Atque ecce exemplar Epiſtolæ Sancti Patris, non ſolùm charitatem præ ſe ferentis, ſed reuerentiam [d]. 3.
d Epiſt. 277.

Studium videtur ſcribere ad vos pro Domino Cluniacenſi, & ei quaſi velle patrocinium ferre, quem omnes ſibi patronum habere deſiderant. Sed ſcribo, etſi non neceſſariè illi, ſatisfaciens tamen affectui. Affectui, dico, meo non alterius. Ipſo enim, quia corpore non poſſum, proſequor amicum peregrinantem. Quis nos ſeparabit? Nec altitudo Alpium, nec niuium frigora, nec longitudo itineris. Et nunc præſens ſum, in litteris his aſſiſtens illi. Sine me poterit eſſe nuſquam. Debitor ſum dignationi eius, per quam dignus habitus ſum aſſumi in id gratiæ. Sed debito ipſa abſoluit gratia, quia neceſſitas in voluntatem 4.

tatem tranſiit. Honorate virum, vt verè honorabile membrum in Christi corpore. Vas eſt in honorem (ni fallor) plenum gratia & veritatis, referiam plurimis bonis. Remittite eum cum lætitia, quamplurimos de reditu ſuo lætificaturum. Dignemini eum ampliori, vt dignum eſt, gratia, & ita, vt de plenitudine eius omnes, cùm redierit, accipiamus. Sanè, ſi quid petierit in nomine Domini Ieſu, non debet apud vos pati difficultatem. Nam ſi neſcitis, iſte eſt, qui manus ſuas extendit ad pauperes Ordinis noſtri; iſte eſt, qui de poſſeſſionibus Eccleſiæ ſuæ, quantum cum pace poteſt ſuorum, libenter, frequenterque largitur ad victum. In nomine Ieſu, cur dixerim, audite. Si enim petierit (quod ſuſpicor, vereórque) dimitti à regimine monaſterij, quis illum noſcens in nomine Ieſu petere putet? Fallor, ſi non ſolito timoratior, ſi non ſe ipſo melior factus ſit, ex quo vidiſtis eum. Quamquam penè ab introitu ſuo in multis ordinem illum melioraſſe cognoſcitur: Verbi Gratia, in obſeruantia ieiuniorum, ſilentij, indumentorum pretioſorum, & curioſorum. Hactenus ad Eugenium Bernardus Pater.

5. Egrè tulit inimicus homo tantam concordiam; atque olim æmulas inuicem familias, infenſas inuicem, iam tunc ſe ipſas præuenientes mutuis obſequiis profundè dolens, impedire curauit in quantum potuit. Graſſabatur Opizo per Italiam homo audacis potentiæ, & qui nihil ſibi putabat indecorum, quod foret vtile. In huius manus Sanctus Abbas incidens, multa in ſe, plura in ſuis, plurima in bonis omnium paſſus eſt: & niſi Placentini opem tuliſſent, iam de viatico, iam de equituris, forſan, & de ſalute ſociorum actum fuiſſet. Sed venère opportuni, & officioſi, neque Opizonem abire permiſere, donec de cunctis tum damnis, tum iniuriis ad arbitrium Abbatis ſatisfeciſſet. Narrat hæc idem Abbas Cluniacenſis quinquennio poſt ad Eugenium Papam ſcribens pro Placentinis, gratiam reddere volens, cùm de proprij Pontificis repulſa grauiter apud ipſum accuſarentur [e]. *Noſtis*, inquit, *optimè ſapientia veſtra, quid ante quinquennium, quando videndi, & viſitandi vos gratia Romam pergebam, ſuper iniuria mihi, imò & vobis à Marchione Opizone illata, fecerint, (ſcilicet Placentini) quantum inde doluerint, quanta vi fugitantem, & latibula quærentem beſtiam de fouea ſua ad publicum protraxerint, quidquid ſorbuerat, totum vſque ad obolum reuomere compulerunt; & ſatisfacere, tam ipſum, quàm ſceleris ſocios, pro arbitrio meo, vellent, nollent, coegerunt*, &c. Ita Petrus Mauricius ad Eugenium, cùm gratiam Placentinis reddere vellet.

e lib. 6. epiſt. 44.

6. Receptis omnibus Romam tandem peruenit Venerabilis Abbas, vbi ab Eugenio non benignè tantùm, ſed etiam reuerenter ſuſceptus eſt, velut quem de vniuerſa Eccleſia bene, de Ciſtercio ab initio optimè meritum etiam Bernardo tacente non ignorabat. Non tantùm Regum, aut Principum Legatis, non Archiepiſcopis, aut Patriarchis detulit, quantum Petro Mauricio: quem etſi grauis, minùs tamen dignitas Cluniacenſis Eccleſiæ, quam propriæ animi dotes, atque vtræque virtutes nobilitabant. Nec quidquam denegaſſe petenti credendus eſt, præter ſolam miſſionem: Satis ſupérque in hac parte factum reputans, ſi non ſuper maiora dignum maioribus, atque in altiori gradu conſtitueret. Sed neque omnino vacuum a negotiis abire permiſit, quin virum ſanctum, doctum, prudentémque, & venerandæ apud omnes auctoritatis grauiſſimo præficeret, quod quia non ſolùm ex Eugenio Papa, ſed etiam ex Balduino Cardinali, hos Annales concernit, meritò nobis venit referendum.

Laborauerat hoc tempore Tuſcia inteſtinis bellis; Piſanis, Lucenſibuſque inter ſe diuiſis; & dum his, quædam; illis, aliæ fauent, cæteras omnes vrbes diuidentibus: quod Otho Friſingenſis his verbis narrat [f]. *Piſani & Lucenſes propter nimiam vicinia opportunitatem, indefeſſo furore bellantes, ruina ſua omnes Tuſciæ vrbes implicauere. Nam, & Florentini vna cum Marchione terræ Vlrico, vſque ad ipſas portas Senenſium procedentes, ſuburbia eius cremauerunt. Senenſes verò, in numero, & viribus impares ſe cognoſcentes, Florentinis Lucenſium auxilium flagitant. Lucenſes tam pro ipſis, quam pro Comite Guidone Guerra, qui & ipſe cum Florentinis atrox bellum gerens, eos adierat, Florentinos hoſtes pronunciant. Illi autem Piſanis adiuncti non ſolum Lucenſes bello attentant, ſed & Caſtella, oppida, agros præfati Comitis incendio & rapina deuaſtant. Senenſes etiam, qui ad vaſtandos agros eorum egreſſi fuerant, inſidiis à tergo poſitis, vix pauci fuga elapſis, capiuntur. Porrò ex Piſanis, & Lucenſibus, non tantùm plurimi ferro cæſi, compendio mortis vitam miſerabiliter terminauere, ſed, & innumerabiles vtrobique comprehenſi, ne longa, vt vt ipſe vidi, carceris tædia, & ſqualore macerati omnibus prætereuntibus lacrymabile humani caſus in ſe ſpectaculum præbent.* Ita qui vidit Otho Friſingiæ Præſul. 7.

f lib. 7. c. 29.

Tantorum malorum cauſa latens adhuc, niſi quod tamen à Ciſtercio ortam, id eſt à Balduino Cardinali Archiepiſcopo Piſano (quis id credere poſſet?) in ipſo Exordio magno notatum video. Quippe ſepties in die vel iuſtus cadit: & Balduinus potuit vel nimio zelo, vel ſurreptione, aut errore aliquo labi; nam conſultò non credam de viro ſancto, maximè in graui cauſa, & quæ tot populos erat obruitura. Exordij magni verba accipiat Lector, *Conſequimus*, ait [g], (ſcilicet Balduinus) *ampla huius dignitatis* (ſcilicet Archiepiſcopatus Piſani) *eminentiam, tanta ſpiritualis ſapientiæ luce refulſit, tantáque auctoritate, ac ſpiritus libertate officium in Pontificali culmine demonſtrauit: vt non ſolum Ciſtercienſis Ordo, verùm etiam vniuerſi fideles intra Italiam gratularentur vehementer, gratias agentes Deo, qui ſplendidiſſimam hanc columnam, & fulcimentum inconcuſſum Sanctæ Eccleſiæ ſuæ, temporibus eiſdem conceſſiſſet. Sed quoniam in rebus humanis nihil ex omni parte beatum eſſe plangimus, contigit, inſtigante Diabolo vt propter ipſum inter Piſanos, atque Lucenſes populos grauis, ac periculoſa guerra oriretur. Quæ etiam poſt obitum ipſius contentione partium inflammata, atque protelata, per aliquot annos durauit, & vix tandem ad pacis, concordiæque vinculum reuocari potuit. Cuiuſmodi verò fuerit occaſio, & cauſa huius diſſenſionis ignoramus penitus.* Hæc ex Exordio tranſcribenda eſſe putauimus, quo nihil prorſus, quod veritatem illuſtret, omitteremus. Ne panegyricum canere videamur, intenti ſolis laudibus; ſed texere hiſtoriam quæ cuncta pandit, quæ bene, & malè facta æquè deſcribit. 8.

g lib. 5. c. 29.

Peruenere ad audientiam Eugenij publica mala, nec cauſa publica notitiam eius effugit. Ergo paterna, qua pollebat in omnes populos, ſed in Piſanos filiali etiam quodammodo (quia natale illi ſolum) ſolicitudine, primum omnium Balduinum Archiepiſcopum, quamuis fortè innocentem, Piſis amouer, 9.

amouet, iniuncta illi Sardiniæ legatione, in qua non multò pòſt vitam finiuit; fortè tædio rerum, & bellici tumultus, cuius cauſa extitiſſet, pœnitudine. Mox cùm Petrum Mauricium haberet Romæ, quem vel abſentem ex toto orbe deligeret ad populorum pacem reformandam: deputauit negotio virum Dei, aggreſſurum vtróſque, & ſi quos fortè rationibus non poſſet, pondere authoritatis compeſciturum. Meminit huius legatiæ ipſe Petrus Mauricius in libro de miraculis. *Septem*, ait, *deinde annis exactis* (ſcilicèt à morte Matthæi Cardinalis Epiſcopi Albanenſis,) *Cùm ad vrbem proficiſcerer, cauſa reformandæ pacis inter Piſanos & Lucenſes*, &c. Ad vrbem, inquam, denuo ex Thuſcia rediens, quod ad reformandam pacem Legatus fuerat.

10. Quis fuerit legatiæ huius proceſſus, quidve Petrus Mauricius in ea geſſerit, ignotum adhuc: quippè non per epiſtolam, vt dixi, ſed per ſeipſum reuerſus inde Romam, rationem omnium Eugenio Papæ reddidit. Fructus, aut exiguus, aut nullus compertus eſt. Quippe ad populos ceruicis duræ miſſus, & qui, dum mutuis odiis inter ſe flagrant, omnem iam reuerentiam exuiſſent. Videtur Petrus ad Galliam reuerſurus, etiam puluerem, de pedibus ſuis excuſſiſſe: vt notat Baronius [h] contra eoſdem, pacem reiicientes, ex his, quæ ſcripſit ad Rogerium Siciliæ Regem [i]. *Vtinam miſerabiles, & infelices Tuſciæ partes ſalicet veſtro imperio adiungerentur: & res perditiſſimæ pacifico Regni veſtri corpori vnirentur; verè non tunc, ſicut nunc res diuina, atque humana nullo ſeruato Ordine confunderentur, non vrbes, non caſtra, non burgi, non villæ, non ſtrata publica, non ipſa Deo conſecrata Eccleſia, homicidis, ſacrilegis, raptoribus exponerentur: non pœnitentes, non peregrini, non Clerici, non Monachi, non Abbates, non Presbyteri non ipſi ſupremi Ordinis Sacerdotes, Epiſcopi, Archiepiſcopi, Primates, Patriarchæ in manus talium traderentur, ſpoliarentur, diſtraherentur. Et quid dicam? Verberarentur, occiderentur. Hæc planè vniuerſa, multáque his ſimilia, tam nefanda, tam execranda iuſtitiæ gladio ſucciſa ceſſarent.* Et poſt pauca. *Sed luit adhuc ſcelerum pœnas, & gemit miſera terra ſub flagello diuino, quia in his omnibus non eſt auerſus furor Dei; ſed adhuc manus eius extenta.* Irrito ergo conatu Petrus rediit; quod, & auctores Itali [k], quin & Exordium ſupra à nobis adductum, expreſſiùs tradunt. Sed non irritis meritis, quippe pace reiecta à filiis iræ, ex Euangelica certa promiſſione ad Euangelizantem reuertenda.

h *Anno præcedenti ad finem.*
i *lib. 4 ep. 37.*
k *Carolus Sigonius de regno Italiæ, lib. 14 lib. 3. cap. 24.*

---

1. *Balduinus in Sardinia Legatus*, 2. *ſanctè obdormit*: 3. *ſequuta viſio* 4. *eiuſdem Sacerdotis*, 5. *de ipſius Purgatorio*, 6. *propria videntis morte comprobata*; 7. *in qua notata quædam.* 8. *Delatus Aurelianenſis Præſul ad Eugenium*, 9. *Et quædam alia de ipſo, ſed remiſſiùs.*

CAPVT II.

1. INTER hæc Balduinus Cardinalis, quem ſeu pacandis Italorum bellantium animis ex remotione cauſæ; ſiue magis vt eum bellis eriperet, Eugenius in Sardiniam Legatum miſerat; inſtaurare collapſam diſciplinam, reformare deformia, Clerum, & populum ad antiquos mores componere, ſubuenire pauperibus, pupillis; coërcere iuuentas; & ſingulis, ſeu morbis, ſeu vulneribus efficacia remedia applicare. Erat in Inſula Auorenſis iudex, cui libitum pro iuſto; pro æquo, vtile; neque ſe iudicem populis conceſſum, ſed ſibi populos datos velut in prædam; iuſtitiam pro arbitrio inuertendam exiſtimabat. In hunc, vt malè facta retractaret, ablata reſtitueret; cùm ex bono, & æquo non potuiſſet, anathema indixit, infractus animo, neque humanæ potentiæ cedens. Quin & rebellem tandem loco amouit, Turritanum ſubſtituens, quem virum probum, & iuſtitiæ cultorem, etiam qui non amabant, conteſtabantur. Extat epiſtola ad Eugenium, Bernardi patris poſt Balduini mortem, in qua vtrumque commemorat, ſimúlque petit vtrumque conformari [a]. *Quod ſanctæ, ait, memoriæ Balduinus Archiepiſcopus Piſanus fecit, in Sardinia, de excommunicatione Auorenſis iudicis, quia non, niſi iuſtè hoc virum bonum feciſſe credimus, veſtra auctoritate ratum, & inconcuſſum manere rogamus.* Et paulò inferiùs. *Porrò Turritanus iudex, quia bonus dicitur eſſe princeps, ſit vobis commendatus, & à vobis manuteneatur.* Ita Bernardus: nec de hoc plura Scriptores; quos ego viderim.

a *Epiſt. 244.*

2. His, & ſimilibus operibus iuſtitiæ, conſtantiæque Balduinus intendens, nullum omnino munus omittebat boni Legati. Cùm eſſet ſiue ſenio, & morbis fractus, ſeu fractior ex mœrore, quem de bellis Italiæ concepiſſet, quippe qui ex illa in Sardiniam nauigatione, cœlum vt aiunt, non animum mutaſſet, in febrim incidit, dubium an in prouincia, an in itinere: certè hoc anno, & pendentibus adhuc eius ſententiis, ſanctæ memoriæ à Bernardo dici potuit, id eſt, cuius iam nihil in mundo ſupereſſet, niſi memoria. Crediderim oraſſe virum ſanctum, ne bellis redderetur, quæ mouere potuiſſet, non remouere. Maluiſſéque fruſtrari natali ſolo, & terra aliena tegi; quam pereuntes videre Piſanos ciues, præcipuè ſui cauſa; & populos redemptos ſanguine Chriſti inuicem vulnerantes, quando neutris dabatur opem ferre, neutros à pugna valebat reuocare. Vtrumque fuerit, dum poſtulat diſſolui, & eſſe cum Chriſto, ſuæ patriæ miſeriis ſubſtractus eſt, æterna gloria in excelſis coronandus. At non ſine viſione ſubſequenti; glorioſa ſanè, ſed non minùs ſeuera, terrentique; quippe oſtendente, vel in ſanctis viris, nihil non purgandum, nihil non excoquendum vſque ad purum. Relatam eam ab auctore Exordii magni non pigebit, ad litteram tranſcribere.

3. *Poſt dormitionem huius Beati præſulis* (Balduini [b]) *aliquanto tempore elapſo, fuit in inſula Sardinia Sacerdos quidam honeſtæ conuerſationis, qui etiam ibi præerat cuidam Eccleſiæ parochiali. Erat autem eadem Eccleſia extra villam ædificata, atque ab omni hominum habitatione remota. Quadam itaque die cùm Miſſam celebraret, hora perceptionis inuenit Hoſtiam ſacram ſuper corporale fractam atque*

b *lib. 3 c. 24.*

in duas partes à ſe ipſa diuiſam, quam antea conſecrauerat integram, & ſanam. Quod vbi conſpexit turbatus, & anxius, cum metu, & admiratione ſacrificium ipſum conſummauit. Expleto autem miniſterio, cæteriſque dimiſſis ſolus ibi remanſit. Cumque triſtis eſſet pro ſigno; quod acciderat, egreſſus foras, venit & ſtetit ad Orientalem plagam. Qui dum ita poſitus ibidem aliquandiu ſtaret, & de iis quæ ſibi euenerat, timidè, ac ſollicitè cogitaret, infremuit ſpiritu, & inhorruerunt ſubito pili carnis eius.

4. *Tunc irruente in eo, neſcio, qua virtute externa, ita defigi, atque arctari cœpit, vt nullo modo ſe poſſet inde mouere. Et ecce apertis oculis vidit innumeræ multitudinis turbas equeſtres, & pedeſtres coram ipſo citatis greſſibus tranſeuntes. Erant autem in eis homines promiſcui ſexus, diuerſæ ætatis, & conditionis: in quibus etiam multos deprehendebat, quos viuentes in carne antea cognouerat. Vnus ergo ex eis ipſi Presbytero quondam notus, & charus acceſſit ad eum, & fixo gradu cœpit familiariter cum eo loqui. Percunctanti verò Presbytero, quænam eſſet, aut quid ageret tanta infinitas turbarum, reſpondit. Animæ hominum ſunt carne ſolutæ, quæ omnes pro varietate culparum variis ſunt ſubditæ pœnis. Ita ſemper curſu reciproco longè, latéque vagantur hinc, inde in Mundo: quædam autem ex eis citius, quædam tardius liberandæ ſunt: quarundam verò pœnæ inſolubiles permanent.*

5. *Dum hæc ille loqueretur, reſpiciens Presbyter vidit ſupradictum Epiſcopum demiſſo vultu coram ſe prætereuntem; tamquam diſtricti iudicii ſententiam patienter ferentem, & inimicæ poteſtati, quæ illi ad tempus inſultabat, cum Propheta dicentem. Ne læteris ſuper me inimica mea, quia cecidi: Conſurgam cum ſedero in tenebris, Dominus lux mea erit. Viſo ergo eo, Sacerdos vehementer obſtupuit, & cum terrore magnæ admirationis exclamauit dicens. Væ mihi miſero peccatori, quid eſt hoc quod video? Numquid iſte eſt Dominus noſter Balduinus Piſanus quondam Archiepiſcopus, de Monaſterio Clarævallis aſſumptus? Reſpondit is, qui loquebatur ad eum. Ipſe eſt verè. Et Presbyter ait. Hiccine ergo tantæ profeſſionis monachus, & tantæ perfectionis Epiſcopus deputatus eſt pœnis, quem nos ſperabamus iam in cælo gaudere cum Angelis? Ille vero reſpondens ait. Pro certo ſcias, & nullatenus dubites, quia ipſe eſt verè ſanctus, celsique meriti Pontifex, & magna erit gloria eius coram Deo. Sed quoniam propter ipſum inter Piſanos, atque Lucenſes populos diuturna iam guerra verſatur, propterea differtur à requie, donec inter illos ad pacem diſcordia reuocetur.* Hactenus ibi.

6. Porrò ad viſionem vlteriùs confirmandam, ſubdit inferiùs. *Hæc, & multa alia Sacerdos ille vidit, & audiuit de ſecretis alterius vitæ. Inter quæ etiam dictum eſt ei, quòd eodem anno eſſet moriturus: id quod ſubſequuta mors eius verum eſſe comprobauit.* Hæc ad confirmationem viſionis. At de viſione ipſa iſta ſubiungit. *Sic omnipotens Deus innoteſcere voluit dilecti ſibi Pontificis animam, quamuis iuſtam, quamuis ſanctam, quantulacumque rubigine culpæ fuſcatam, non potuiſſe regnum puritatis intrare, nec fulgorem meridianæ lucis, in qua Cæleſtis ſponſus cubat, intueri; donec ipſius gratia expiata, & pace inter diſſidentes reformata, ab eodem ſponſo mereretur audire* [c]. *Tota pulchra es amica mea, tota pulchra es, & macula non eſt in te. Veni de Libano, veni coronaberis.* Hactenus auctor Exordij grauis, diligens, & ante quadringentos annos ſcribens.

c Cantic. 4.

7. Sardiniæ Clerico oſtenſa ibidem viſio cum legatione Sardiniæ ſatis cógruit, quæ vitæ Balduini clauſit periodum. Verum, quod ait, arcendum à Beatitudine, quoadu'que pax inter Lucenſes, & Piſanos reformaretur, ſi non plures viſiones præceſſiſſent, plures ſequutæ eſſent omnino ſimiles, non paruam contineret difficultatem. Certè vnuſquiſque ob peccata propria patitur, nec pœnæ modus ex alienis factis (niſi ſatisfactoriis) penſandus eſt, ſed ex propria, cú qua diſceſſit, diſpoſitione. Et Balduinus ſi ſuſtinuit pacem inter vtroſque ciues componendam (horrendum dictu) vltra triginta annos manſit in Purgatorio; bello vſque ad eos protracto, quos Itali auctores [d] aſſeuerant. Quamuis nec abnuam fieri potuiſſe, vt ante id tempus ſtabilita pax, denuò nouis ex cauſis perturbaretur.

d Carolus Sigon. de regno Italiæ. lib. 14.

8. Sub idem tempus, quantum ex ſerie epiſtolarum Bernardi, & earum contextu liquidò conſtat, Eugenij zelus conſtans pro veritate, Aurelianenſem Epiſcopum (Manaſſem tabulæ videntur indicare) infulis abdicauit, aut proiecit, aut traxit ad Claramuallem. Is genere nobilis, ætate iuuenis, conuerſatione profanus, amicitiis validus, & gratia Regis potens, Pontificalis dignitatis inſignia leuitate morum; & grauitatem Eccleſiæ Gallicanæ perniciosis exemplis dehoneſtabat, liuore, an zelo, nam ſæpe confunduntur, ad Eugenium delatus, & quod in talibus euenire ſolet, quò audacior ad crimina, eò ad iudicium timidior, & puſillanimis, quæ per teſtes defendere non poterat, per intercessores ſaltem attenuare, atque exponere veniæ deliberabat: & totam ferè Galliam commouebat, vt flecterent Eugenium, aut conciliarent. Coram Summo Pontifice delatus, (nec ſatis conſtant crimina) totam fere pro ſe Galliam commouit. Scripſit pro eo Ludouicus Rex, ſcripſere, & Proceres, ſcripſit & Venerabilis Petrus Mauricius. Vnus in tota Gallia Bernardus fuit, qui vt ſcriberet, adduci numquam potuit. Quin eum Eugenius obduratus aduerſum preces virum iuſti iudicio præcepiſſet; & gratias egit, & propoſitum firmauit, litteris tunc demum datis in hunc tenorem [e]. *Ita quæſo, ita facite: ſemper conſideretur, non à quo, ſed quid petatur. Pro Aurelianenſi Epiſcopo non eſt exauditus Rex, minimè tamen offenſus: quia cor eius in manu Dei eſt. Quod & ſi contigiſſet, ſuſtinendum fuerat, ne Deus offenderetur; qui vtique ex hoc magis propitiabitur, & citius reſpirare faciet à tribulatione malorum, & dolore, ſi iuſtitia teneatur, ſi non relinquatur veritas. Hæc & his ſimilia, quæ de vobis per orbem celebri in dies iucunditate crebreſcunt, quanta cor meum ſuauitate repleant, non eſt facile dictu.*

e Epiſt. 144.

9. His litteris Bernardi firmatus Pontifex, accuſatoribus ſolemnem diem indixit quem accuſato non minus intimauit, reſponſuro, ſi vellet; neque inaudito, à Sede deponendo. At quid cum ipſo, & in ipſo factum ſit, qualiterque in dicta purgatione facienda per Epiſcopos, cum adhuc lis penderet, nec deſperata nihilominus ipſe Epiſcopum vltro exuens quem ſolum non propitium expertus eſſet Bernardum ſibi elegerit magiſtrum, parentemque humilis Monachus factus in Claraualle anno M.C.XLIX. quo euaſiſſe conſtat, lite eo vſque protracta, per exceptiones, & quas legales fraudes vocare ſolent, more noſtro commodiùs referemus. Interim ad Eugenium, Romanoſque, hos iterum rebelles, & illum profugum, atque vrbe diſcedentem reuertamur.

1. Secunda

1. *Secunda Eugenij fuga, & eius cauſa.* 2. *Monachi Sancti Sabæ verberati, humaniſſimè ab ipſo recipiuntur.* 3. *Sancti Bernardi Epiſtola ad Romanos*, 4. *excuſans primùm*, 5. *mox dolens.* 6. *inde obiurgans.* 7. *& deteriora timens, vel ex præteritis* 8. *demùm conſulens, & ſuadens, vt reſipiſcant.* 9. *Alia ad Conradum*, 10. *vt Pontifici aſſiſtat*, 11. *contra rebelles.*

CAPVT III.

1\. DVM orbem Pontifex ex vrbe moderatur, & nûc per ſe, nûc per ſtrenuos Legatos cunctis prouidet; vrbem rebellem iterum expertus, iterum cedit; & qui modò cum ramis, atque Hymnis ſuſceptus fuerat; vix tribus ex tunc menſibus exactis, lapidibus, blaſphemiiſque impetitus in fugam agitur: Sic triſtia lætis, & proſperis aduerſa, alternante fortuna; quod ſatis frequens. Tyburtes in cauſa, quibus Romani à multis annis infenſi, ſed tunc ob ſeruitutem Papæ recèns acceptam, longè infenſiores, & parabant excidium, & Eugenium ad id ſibi præire, ſeditione gliſcente, poſtulabant. Aſt Sanctus Pontifex indignum eſſe reputans, reſtauratæ per eorum auxilium vrbi, contra reſtauratores aſſociari, nedum præeſſe; negauit omnimodis. De quo *vſque adeo* (ait Carolus Sigonius [a]) *exaſperati ſunt Romani, vt ſe, niſi quòd peterent, impetrarent, vim adhibituros oſtenderent, itaque Eugenius, Conſilio cum Cardinalibus habito, rurſum vrbe cedere ſtatuit; ac pedum puluere, ad terrorem incutiendum in eos excuſſo, trans Tyberim, vnà cum Cardinalibus, populo ipſo telis, miſſilibúſque eos hoſtiliter inceſſente, atque inde Tybur contendit.* Breuius, ſed grauius Otho Friſingenſis [b]. *A populo Romano, pro excidio Tyburtinorum in tantum de die in diem ſollicitatur, vt a Lateranenſi palatio, improbitatem eorum non ſuſtinens, ad Transtyberinam regionem migrans, animam ſuam vitæ ſuæ tædere confiteretur.* Hactenus ibi.

a de Regno Italiæ lib. 11.

b lib. 7. Chronici, c. 34.

2\. Egreſſis vrbe Eugenio, & Cardinalibus, ne vltra impeterentur, cupiditas Romana pro muro fuit: reuocatis rebellibus ad prædam, quæ plurima in domibus fugientium ſperabatur. Ergo relictis illis, vrbem ingreſſi, Cardinalium palatia inuadunt, diripiúntque, monaſteria deuaſtant, fugant monachos; & ſæculares, ſi qui forte reſiſterent, exulare compellunt, quamuis illuſtres. Ferunt clariſſimam Asburgiorum familiam vrbe tunc pulſam, cùm in Eugenij Papæ defenſionem neſcio quem occidiſſe, in Germaniam migraſſe: inde mixtam Auſtriacæ (præmium fidelitatis in Beatum Petrum) cum ea ad culmina rerum promouendam. Ita Ioannes Seifridus Zuuetellenſis ex antiquis hiſtoricis ad Sereniſſimum Imperatorem Matthiam ſcribens [c]. *Pro defenſione* (inquit) *Eccleſiæ Romanæ, eiúſque Pontificis Eugenij III. maxima diſcrimina adire* (ſcilicet Asburgij) *ac demum cauſa eiuſdem Eccleſiæ, & Pontificis, potentiſſimo ciue Romano perempto patria extorres, in Germaniam commigrarunt. Quo egregio quidem ex flagrantiſſimo fidei ardore patrato facinore, fortiſſimo illi Athletæ, ſuæque poſteritati, cùm in primis totam Dei Eccleſiam, eiúſque vnicum ſponſum Chriſtũ, tum ſingulariter vniuerſum ſanctum Ciſtercienſem Ordinem, cuius ſoboles, & præcipuum lumen, ac decus fuit Eugenius, deuinctiſſimum reddidere.* Hactenus ille. In eadem, vt credo, ſeditione, & populi tumultu effectum eſt, vt Monachos monaſterij Sancti Sabæ, qui ex Cluniáco ante breue tempus aduenerant, ſacrilegè à Cœnobio ſuo eiectos, & verberibus, flagríſque petitos Eugenius fouerit. Quod Petrus Cluniacenſis Abbas ad eundem Eugenium Papam ſcribens, recenſet, dum gratiam reddit [d]. *Experta* (ait) *tam erga nos; in expulſione fratrum noſtrorum, de Sancto Saba, dilectio, & ſtudium veſtrum; quos eiectos ſuſcepiſtis, deſolatos aluiſtis, verberatos conſoluiſtis.* Hæc ad Eugenium Petrus, acceptum referens.

c Epiſt. nuncupatoria.

d lib. 4. epiſt. 25.

3\. Dum hæc ſecunda Romanæ vrbis ſeditio vulgante fama, & amicorum litteris, Claramuallem ad Bernardi aures veniſſet (quamuis Baronius ad Priorem refert) accenſus, quo ſolebat iuſtitiæ zelo, & calamum velut gladium vibrans; primùm ad eos, arguens, rogans, increpans; ſed mox etiam ad Conradum Imperatorem ſcripſit, per quem, ſi fortè obſtinati perſeuerarent; nihilominus armis compeſcerentur. Atque ecce exemplar epiſtolæ ad Romanos [e].

e Epiſt. 242

Nobilibus, & Optimatibus, atque vniuerſo populo Romano, frater Bernardus Claraualleuſis vocatus Abbas, declinare à malo, & facere quod bonum eſt.

Sermo mihi eſt ad te, popule ſublimis, & illuſtris, cùm ſim vilis, exiguaque perſona, ac nullius penè momenti homuncio. Id quidem verecundum, atque onerosum mihi conſiderans, quis, quibus ſcribam, ſimúlque quàm aliter hoc alius iudicare poſſit, ſed locutus reor verecundia apud homines periclitari, quàm condemnari apud Deum ſilentio, veri taciturnitate, & abſconſione Iuſtitiæ ipſe enim dicit [f]. Annuncia populo meo ſcelera eorum. *Erit mihi etiam in teſtimonium ante faciem Domini ſi dicere potero* [g]. Iuſtitiam tuam non abſcondi in corde meo, veritatem tuam, & ſalutare tuum dixi. *Pro huiuſmodi ſanè non vereor quamuis verecundia reluctante, pro mea ignobilitate ſcribere de longinquo ad populum glorioſum, atque his litteris tranſmontanis ſui ipſorum periculi, atque peccati commonere Romanos, ſi fortè audiant, & quieſcant. Quis ſcit, ſi conuertantur ad precem pauperis, qui non cedunt potentia minis, non omni armaturæ fortium?*

f Iſaias 58.

g Pſal. 39.

4\. *Nonne* [h] *quondam in Babylone ad vocem pueri iunioris vnius, omnis ille populus, qui à ſenibus iniquis iudicibus ſeductus fuerat, reuerſus eſt ad iudicium, & ſic ſeruatus eſt ſanguis innoxius in die illa? Ita nunc quoque, etſi adoleſcentibus ſum ego, & contemptus, adoleſcentulus, dico, non annorum paucitate, ſed meritorum; potens eſt tamen Deus dare etiam voci meæ vocem virtutis, per quam fiat, vt & is populus, quem nihilominus conſtat eſſe ſeductum, ad iudicium reuertatur. Mea ergo deffenſio ad eos, qui mihi hinc fortè ſuccenſendum, indignandúmve putauerint, hæc ſit. Si neque hoc ſatis eſt, etiam illud adiicio: Communis eſt cauſa, & non eſt diſtinctio puſilli & magni. Dolor nempe in capite eſt, ac per hoc minimè alienus, nec a minimis*

h Daniel 13.

*quidem, vel extremis quibúſque corporis partibus.
Nec à me ergo.*

5. *Peruenit profectò vſque ad me, quamuis omnium
minimum dolor maximus iſte, & quia cum ſit capi-
tis, non poteſt non eſſe corporis, cuius membrum ſum
ego. Numquid non dolente capite clamat lingua pro
omnibus corporis membris, in capite ſe dolere, &
omnia per ipſam ſuum caput, ſuúmque capitis fa-
tentur incommodum? Dimittite proinde, quæſo, di-
mittite, vt plangam paululùm apud vos dolorem
meum; nec meum tantùm; ſed totius Eccleſiæ?
Nónne ipſius vox eſt hodie, per vniuerſum mundum;
caput meum doleo, caput meum doleo? Quis nam-
que vel nouiſſimus Chriſtianorum in toto ſit orbe, qui
non glorietur hoc capite, quod ambo illi glorioſi
Principes terræ, alter amiſſo, alter ſubmiſſo in cru-
ce capite, ſuo triumpho extulerunt, ſuo ſanguine
ornauerunt? ad omnem itaque ſpectat Chriſtianum*
i Pſalm. 18. *iniuria Apoſtolorum; & i ſicut in omnem terram
exiuit ſonus eorum, ſic læſio eorumdem ab omni-
bus vſquequaque ſentitur, vſquequaque plangitur,
& doletur.*

6. *Quid vobis viſum eſt, ô Romani, offendere Prin-
cipes mundi, veſtros autem ſpeciales patronos? Cur
Regem terræ, cur Dominum cæli furore tam intole-
rabili, quàm irrationabili, in vos pariter prouocatis,
dum ſacram, & Apoſtolicam Sedem diuinis Re-
galibúſque priuilegiis ſingulariter ſublimatam, au-
ſu ſacrilego inceſſere, ſuóque minuere honore conten-
ditis, quam vel ſoli contra omnes, ſi oportuiſſet, de-
fendere debuiſtis? Sic fatui Romani non iudicantes,
neque, quod honeſtum eſt, decernentes, caput veſtrum,
atque omnium, quod in vobis eſt, detruncatis, pro quo
magis, nec veſtris ipſis ceruicibus parcendum à vo-
bis foret, ſi neceſſitas exegiſſet? Patres veſtri vrbi
orbem ſubiugarunt, vos vrbem properatis orbi facere
fabulam. En Petri heres, Petri ſede, & vrbe à vo-
bis expulſus eſt. En rebus, & domibus ſuis, veſtris
manibus, ſpoliati ſunt Cardinales, atque Epiſcopi*
k Oſe. 7. *miniſtri Domini k. O Populi ſtulte, & inſipiens, ô
columba ſeducta, non habens cor. Nónne ille ca-
put, & illi oculi tui erant? Quid ergo nunc Roma,
niſi ſine capite truncum corpus, ſine oculis frons ef-
foſſa, facies tenebroſa? Aperi gens miſera, aperi
oculos tuos, & vide deſolationem tuam, iamiámque
imminentem. Quomodo in breui mutatus eſt color*
l Thren. 4. *optimus, facta l eſt quaſi vidua Domina gentium,
Princeps prouinciarum.*

7. *Verùm initia malorum ſunt hæc, grauiora time-
mus. Numquid non prope interitum es, ſi perſiſtis?
Reuertere, reuertere Sunamitis, reuertere ad cor
tuum agnoſce iam vel ſerò quæ, quanta, à quibus pa-
tiaris, vel paſſa ſis. Recordare qua cauſa, quo fine,
per quos, & in quos vſus, non longè ante hos dies,
cunctarum, quæ in te ſunt Eccleſiarum ornatus, &
cenſus profligatus eſt, quidquid in altaribus, & in
altarium vaſis, quidquid in ipſis ſacris imaginibus
auri, & argenti reperiri tunc potuit, manibus im-
piorum direptum, & aſportatum eſt. Quid ex his
omnibus tu in tuis nunc marſupiis inuenis? Porrò
decor domus Domini irrecuperabiliter periit. Et
nunc quid tibi viſum eſt iterare malitiam, innouare
denuo ſuper te dies malos? Quid modo, vel lucri
amplioris, vel certioris ſpei arridet tibi? niſi quòd
in eo nouiſſima tua cernuntur incautiora prioribus,
quod tunc quidem non ſolùm multi de plebe, ſed
etiam de Clero, & Principibus nonnulli, per orbem
in ſchiſmate illo fauerunt tibi. Nunc verò ſicut
manus tua contra omnes, ſic manus omnium contra
te. Mundus eſt à ſanguine tuo Mundus omnis, præ-
ter te ſolam, & filios tuos, qui in te ſunt. Væ ergo
nunc tibi, popule miſerande, & væ duplo, quàm antè,
non ab exteris nationibus, non à feritate Barbaro-
rum, non à millibus armatorum; væ tantùm à facie
tuorum tibi, væ à domeſticis, & amicis, à clade in-
teſtina, à cruciatu præcordiorum, à torſionibus viſce-
rum. Agnoſcis ne iam, quia non omnes pacifici, qui
domeſtici, nec omnes amici, qui videntur? Etſi aliàs
noueramus, ſed nunc per te manifeſtiùs edocemur om-
nem veritatem illius ſermonis Domini, quem dixit m:* m Michæ. 7.
*quoniam inimici hominis domeſtici eius. Væ fratri à
fratre in medio tui, & filiis à parentibus. Væ n, non* n Matth. 10.
*à gladiis, ſed à labiis iniquis, & à lingua doloſa.
Vſquequo malè in malo vos alterutrum confortatis:
ô gladiis labiorum inuicem ſternitis, inuicem perdi-
tis, vt ab inuicem conſumamini?*

Congregamini oues diſperſæ, redite ad paſcua, re- 8.
*dite ad paſtorem, & Epiſcopum animarum veſtra-
rum; redite, præuaricatores, ad cor. Quod loquor
non quaſi hoſtis conuicians, ſed quaſi amicus obiur-
gans. Habet vera amicitia nonnumquam obiurga-
tionem. Obſecramus, pro Chriſto reconciliamini
Deo, reconciliamini Principibus veſtris (Petrum lo-
quor, & Paulum) quos vtique in Vicario, ac ſucceſſo-
re ſuo Eugenio ſuis ſedibus, & ædibus effugaſtis.
Reconciliamini, inquam, orbis Principibus, ne fortè
incipiat pro eis pugnare orbis terræ contra inſenſa-
tos. An neſcitis, quia, his offenſis, nihil omnino va-
letis, his propitiis, nihil omnino timetis? non, in-
quam, non timebis ſub horum tutela, millia populi
circumdantis, vrbs inclyta, ciuitas fortium. Recon-
ciliare proinde illis ſimul, & millibus Martyrum,
qui quidem apud te, ſed contra te ſunt propter
grande peccatum, quod peccaſti, in quo, & perſi-
ſtis. Reconciliare etiam omni Eccleſiæ Sanctorum,
qui vbique terrarum audito hoc verbo ſcandalizati
ſunt. Alioquin pagina iſta contra te in teſtimo-
nium erit; ſed, & ipſi Apoſtoli & Martyres tui* o Sapient. 5.
*ſtabunt in magna conſtantia aduerſus eos, qui ſe
anguſtiauerunt, & qui abſtulerunt labores eorum.
Sed iam finem loquendi omnes pariter audiamus.
Annunciaui iuſtitiam, prænunciaui periculum, ve-
ritatem non tacui, hortatus ſum ad meliora, ſupe-
reſt, vt aut de veſtra citius correctione lætemur; aut
de iuſta imminenti damnatione certi inconſolabiliter
lugeamus, areſcentes, & tabeſcentes præ timore, & ex-
pectatione, quæ ſuperuenient vniuerſæ vrbi.* Hæc
Sanctiſſimus Pater ad populum rebellem. Ve-
rùm, quia poſtea ab eo non exaudiri, ad Conra-
dum non minus efficaciter.

Ad Conradum p Regem Romanorum. p Epiſt. 243.

9. *Nec dulciùs, nec amicabiliùs, ſed nec arctiùs om-
nino Regnum, ſacerdotiúmque coniungi, ſeu com-
plantari in inuicem potuerunt, quam vt in perſona
Domini ambo hæc pariter conuenirent, vt pote qui
factus eſt nobis ex vtraque tribu, ſecundum carnem
ſummus, & Sacerdos, & Rex. Non ſolum autem,
ſed & commiſcuit ea nihilominus, ac confœderauit in
ſuo corpore, quod eſt populus Chriſtianus ipſe ca-
put illius; ita vt hoc genus hominum Apoſtolica voce
genus q electum, Regale ſacerdotium appelletur. In* q 1. Petri 2.
alia quoque ſcriptura r: Quotquot ſunt prædeſtina- r Matth. 19.
*ti ad vitam, nónne omnes reges, & ſacerdotes no-
minantur? Ergo quæ Deus coniunxit, homo non ſe-
paret. Magis autem quod diuina ſanxit aucto-
ritas, humana ſtudeat adimplere voluntas, &
iungant ſe animis, qui iuncti ſunt inſtitutis, in-
uicem ſe foueant, inuicem ſe defendant, inuicem
onera ſua portent. Ait ſapiens. Frater ſ adiuuans* ſ Prou. 18.
fratrem, ambo conſolabuntur. Quod ſi alterutrum ſa

(quod

(quod abſit) corroſerint, & momorderint, nónne ambo deſolabuntur? Non veniat anima mea in conſilium eorum, qui dicunt, vel imperio pacem, & libertatem Eccleſiarum, vel Eccleſiis proſperitatem, & exaltationem imperij machinantur. Non enim vtrumque [illegible] Deus in deſtructionem eu connexuit, [illegible] in ædificationem.

10. Si hoc ſcitis, quouſque communem contumeliam, communem diſſimulatis iniuriam? Nónne, vt Apoſtolica Sedes ita caput imperij Roma eſt? Vt ergo de Eccleſia taceam, num honor Regis eſt truncum in manibus tenere imperium? Et quidem ignoro, quid ſuper hoc vobis conſulant ſapientes veſtri, & Principes Regni: ſed ego in inſipientia mea loquens, quod ſentio, non tacebo. Eccleſia Dei ab exortu ſui vſque ad hæc tempora, pluries tribulata eſt, & pluries liberata eſt. Denique audite, quid ipſa de ſe loquatur in Pſalmo: ipſius enim vox eſt [t]. Sæpè expugnauerunt me a iuuentute mea, etenim non potuerunt mihi. Supra dorſum meum fabricauerunt peccatores prolongauerunt iniquitatem ſuam. Certus eſto, O Rex, quoniam nec nunc quoque relinquet Dominus [u] virgam peccatorum ſuper ſortem iuſtorum. Non eſt abbreuiata manus Domini, nec facta impotens ad ſaluandum. Liberauit, & hoc tempore abſque dubio ſponſam ſuam, qui ſuo ſanguine redemit eam, ſuo ſpiritu donauit, donis cæleſtibus ornauit, ditauit nihilominus, & terrenis. Liberauit, inquam, liberauit: ſed ſi in manus alterius viderint Regni Principes id, ne honor Regis, regníue vtilitas [illegible]? Non eſt vtique,

t Pſal. 128.
u Pſal. 124.

11. Quamobrem [x] accingere gladio tuo ſuper femur tuum potentiſſime, & reſtituat ſibi Cæſar [y], quæ Cæſaris ſunt, & quæ ſunt Dei Deo. Vtrumque intereſſe Cæſaris conſtat, & propriam tueri coronam, & Eccleſiam defenſare. Alterum Regi, alterum conuenit Eccleſiæ Aduocato. Victoria, ſicut in Domino confidimus, præ manibus eſt. Superbia, & arrogantia Romanorum plus, quam fortitudo eorum. Quid enim? Numquid quiſpiam magnus, vel potens, Verbi gratia Imperator, aut Rex fœdam rem iſtam, in imperium pariter, ſacerdotiumque præſumit? Sed populus hic maledictus, & tumultuoſus, qui ſuas neſcit metiri vires, cogitare finem, conſiderare prouentum, in inſipientia ſua, furore ſuo auſus eſt hoc grande ſacrilegium attentare. Abſit vt vel ad momentum ſtare poſſit ante faciem Regis popularis manus, vulgi temeritas. Factus ſum inſipiens, qui cum ſim vilis, ignobiliſque perſona, tanquam aliquis magnus, conſiliis tanta magnitudinis, tantæque Sapientiæ me ingeſſi, & de re magna. At quò ignobilior, atque abiectior, tantò liberior ſum ad loquendum, quod charitas ſuggerit. Vnde & adhuc addo in eadem inſipientia mea: Si quis aliud, quàm loquutus ſum vobis (quod non credimus) ſuadere conabitur, is profectò, aut non diligit Regem; aut non parum intelligit, quid Regiam deceat Maieſtatem: aut certè, quæ ſua ſunt quærit, & non valde, quæ vel Dei, vel Regis ſunt curare, conuincitur. Ita ad Conradum Imperatorem Bernardus, pro filio ſimul, & pro Chriſti Eccleſia zelans.

x Pſal. 44.
y Matth. 22.

---

1. *Concilium pro expeditione Hieroſolymitana Carnoti indicitur,* 2. *ad quod Bernardus inuitat Petrum Mauricium,* 3. *ſua præſentia negotium promoturum.* 4. *Mauricij litteræ rem primum expendentis,* 5. *exinde collaudantis zelum Bernardi,* 6. *demum excuſantis ob comitia Cluniaci celebranda eodem die.* 7. *Bernardi in Ducem exercitus electio,* 8. *& Rege coronato,* 9. *etiam opus.* 10. *Litteræ ad Eugenium,* 11. *eximia fides.* 12. *demùm quid Sanctus de ſua hac electione.*

Capvt IV.

1. AT non interea, quæ Chriſti eſſent, oblitus, negotia eius ſegnius pertractabat. Quin Hieroſolymitanam expeditionem [illegible] conatu, & induſtria promouebat, [illegible] qui nihil [illegible] contractet, nihil [illegible] ageret. Cum enim poſt Edeſſam vrbem amiſſam, cætera omnia in deterius quotidie ruerent [illegible] Antiochia, [illegible] templi Rex Hieroſ[illegible], atque ipſa Cru[illegible] Domini [illegible] in periculo eſſent, ni breui ſubuenirent, peritura ipſi Concilium ad Carnotum [illegible], ad quod Regem, & Principes [illegible] acturos de remedio [illegible] & [illegible] ligues [illegible], conuenit, [illegible]. Porro inter alios Petrum Cluniacenſem, [illegible] ſibi [illegible], illi amicum, [illegible] Abbas [illegible] in hunc tenorem [z] *Amantiſſimo [illegible] Dei gratia, Venerabili Cluniacenſi Abbati, [illegible] Bernardus de Claraualle, ſalutem, & quas poteſt orationes in Domino.*

z In Biblioth. Clunia. l. 17. [illegible]

2. *Grauem nimis, ac miſerabilem Orientalis Eccleſiæ gemitum ad aures noſtras, imò ad ipſa etiam penetralia cordis arbitror perueniſſe. Dignum quippe eſt, vt ſecundum magnitudinem veſtram, magnum exhibeatis eidem [illegible], & omnium fidelium matri compaſſionis affectum: præſertim vehementer afflictæ, tam grauiter periclitanti. Dignum, inquam, vt tantò ampliùs comedat vos zelus domus Dei, quantò ampliorem in ea locum ipſo auctore tenetis; Alioquin ſi durauimus viſcera, ſi obdurauimus corda, ſi plagam hanc parum pendimus, nec dolemus ſuper contritione, vbi noſtra in Deum charitas, vbi dilectio proximorum? Immò verò, ſi non ſatagimus, quantu poſſumus ſollicitudine, conſilium aliquod, & remedium tantis malis, tantiſque periculis adhibere. Quomodo nõ ingrati eſſe conuincemur ei, qui abſcondit nos in die malorum in tabernaculo ſuo, iuſtius perinde, & vehementius puniendi, vt potè tam diuina gloriæ, quàm fraternæ ſalutis negligentes?*

3. *Hæc vobis tam fiducialiter, quàm familiariter duximus ſuggerenda: ob gratiam vtique, qua noſtram dignitatem excellentia veſtra dignatur. Nam & patres noſtri Epiſcopi Franciæ, vna cum Domino Rege, & Principibus tertia Dominica poſt Paſcha apud Carnotum venturi ſunt, & de verbo hoc tractaturi: vbi vtinam mereamur habere præſentiam veſtram! Quia enim magnis omnino magnorum virorum conſiliis hoc verbum conſtat egere; gratum profectò obſequium præſtabitis Deo, ſi negotium eius à vobis non duxeritis alienum, ſed charitatis veſtræ zelum probaueritis in opportunitatibus, in tribulatione. Noſtis enim, Pater amantiſſime, noſtis, quoniam amicus in neceſſitate probatur. Confidimus autem, quòd*

magnum huic verbo prouentum præſentia veſtra præſtabit: Tum pro auctoritate Sanctæ Cluniacenſis Eccleſiæ, cui Deo diſponente præeſtis: tum maximè pro ſapientia, & gratia, quam vobis ipſe donauit, ad vtilitatem vtique proximorum, & ſuum ipſius honorem. Qui vobis etiam nunc in[illegible]are d[illegible], vt non grauemini venire & ſeruis ſuis in nomine eius, & pro zelo ipſius domini[illegible] [illegible]andis veſtram admodum deſiderabilem [illegible] præſentiam. Talibus ſancti [illegible] [illegible] deſilit, in qu[illegible] [illegible]

4\. At non M[illegible] dictis Comit[illegible] caſtr[illegible] de[illegible] retur. Doluit [illegible] [illegible] attulit opu[illegible] ne[illegible] & [illegible] admirato, & [illegible] [illegible] non defuturum.

Porrò hæc omnia litteris man[illegible] de S. Bernardi [illegible] [illegible] *Venerabili, & præclaræ Eccleſiæ [illegible] lucerna, [illegible] caritatis brachiis amp[illegible]endo, Domino Bernardo Abbati Clarenalli, frater Petrus humilis Cluniacenſis Abbas, ſalutem, a[illegible].*

Litteræ, quas mihi [illegible] veſtra miſit, licet earum materiam prius, ex parte non ignorarem, mouerunt me, & multum, vt dignum erat, mouerunt. Quem [illegible] Chriſtianum, in Corvello [illegible] aliquatenus ſpem [illegible] [illegible] fama tam lamentabilis, non moueret, qua [illegible] litteris etiam Domini Abbatis Sancti Dionyſii [illegible] iam penè vſque diuulgatum eſt. Fratres Templi, Regem [illegible] [illegible], ipſam inſuper Dominicam, ac ſaluatricem crucem in vrbe Antiochena [illegible] obſeſſos: ac niſi manus Domini in brachio exte[illegible] ſuccurrat, omnes in breui capiendos: quem non moueat, ne forte terra illa ſancta, a [illegible] impiorum, tantis Patrum laboribus, tanto Chriſticolarum ſanguine ante non multum temporis eruta, rurſum impiis, & blaſphemis ſubdatur? Quem non moueat, ſi tam ſalubris peccatorum pœnitentium via, qua ei dignum eſt credere, innumera peregrinantium millia a quinquaginta iam annis, inferis abſtulit, cœlo reſtituit, nequam Sarracenorum obice claudatur? Abſit, abſit inquam, quod a Deo in Chriſtianos ſuos, in populum adquiſitionis cœl[illegible] [illegible] deſæuiat, vt nouiter inflicto, & adhuc calenti vulneri tam acre denuò vulnus addatur, quod ſui magnitudine, tamen videatur eſſe purgatorium, ſed peremptorium.

5\. *Non eſſet verè reputandus inter membra corporis Chriſti, qui ex intimis præcordiorum viſceribus non moueret tantum periculum, immo tanta clades populi Chriſtiani. Non dico, quem non moueret ad compatiendum tantum, quod omnibus leue eſt, ſed ad ſubueniendum pro viribus, & ad ſubeundum etiam quidquid graue eſt. Si enim in corpore humano manus manui, pes pedi, membrum quodlibet membro cuilibet, ſi [illegible] ſubuenire non diſſimulat: & vſque [illegible] non [illegible], ſed propriam reputat, quanto magis [illegible] corpore Chriſti, quod eſt eius Eccleſia, toto [illegible], tota virtute, frater fratri, proximi [illegible] [illegible] in maioribus periculis, [illegible] & [illegible] debet? Facie hoc in [illegible] humana vnus, [illegible] membra viuificans, ſpiritus: facit hoc in [illegible] Eccleſiæ vnus, qui omnia [illegible] membra [illegible] Si ergo ſanctus [illegible] Chriſti qui [illegible] vulnera [illegible] [illegible]. Monſtratur igitur apertè, eſſe tam vos, quam quoſdam alios veſtrarum partium viros, de præcipuis membris corporis eius: quos adeo mouet, quos adeò angit, læſio corporis eius. Apparet inde maximè verum eſſe quod dico, quod cùm in vltimo occidente, immo in [illegible] penè occidui Oceani littore poſiti ſitis, tot [illegible] terrarum ſpatiis [illegible] in Oriente Chriſtianis nomini [illegible] [illegible]que pote[illegible] ſtudio ſuccurrere feſtinatis.*

6\. *Inde eſt, [illegible] apud Car[illegible] cum Domino Rege & [illegible] Eccleſiæ ac Regni maioribus, die [illegible] [illegible] die tertius, meque ſacro illi conuentui inter[illegible] [illegible]. Fateor quod [illegible] eſt, quia [illegible] ex[illegible] [illegible] meum erubeſco & tamen [illegible] venire non p[illegible]. Inter alia enim, quæ ob[illegible] in quibus e[illegible], ab ipſo natali Domini, [illegible] corporis mei [illegible] commodum, ineuitabilis ac cauſa, antequam aliquid de [illegible] ſcirem, in initio penè quadrageſimæ eadem die, qua conuentus indictus eſt apud Carnotum, multis ex Prioribus noſtris, nuncio, [illegible] litteris venire præceperam Cluniacum. Cauſam ex parte adhuc [illegible] dixi ſecreto, venerabili [illegible] Domino Abbati de Fontanel, qui mihi [illegible] [illegible] attulerat, quam ab ipſo ſi placuerit audire poteritis. Rogo ergo & iterum, [illegible]que [illegible] [illegible] ferat, vel cogitetis [illegible] corde, & corde lo[illegible] quod non [illegible] loquens vobis caueo, ſed etiam [illegible] caucre [illegible]. Non enim tantùm vſque Carnotum hac tanta de cauſa venirem. Sed neque [illegible] ad ipſam, de qua agitur Hieruſalem, ſi neceſſitates communes mihi Eccleſiæ pateremur, ne vllo modo dubitarem. Si tamen contingeret alio tempore conuentum alium, vel in noſtris, vel in [illegible] partibus, celebrari, niſi rurſum ineuitabilis cauſa obſtaret, [illegible] reuerentia veſtra me libentiſſimè iturum [illegible] cum conuentu, & ſine conuentu, tanto [illegible] [illegible] præbiturum.* Hæc ad Bernardum Petrus Venerabilis.

7\. Dum [illegible] per [illegible] terras vndique tractatur, ipſa [illegible] anni [illegible] [illegible] celebrata, vergente quadr[illegible] [illegible] in quibus C[illegible] [illegible] paſſus eſt [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ſùs Sar[illegible], eadem loca [illegible] [illegible]. Ergo Domin[illegible] [illegible] delig[illegible], Rex Ludo[illegible] Principe[illegible] Ar[illegible] Epiſ[illegible] Abb[illegible], conuenere [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Ibi pri[illegible] [illegible] eſt [illegible] a quo [illegible] de Duce creando [illegible] [illegible] eius [illegible] [illegible] hoc [illegible] [illegible] non al[illegible], quam [illegible] profiqui. *Illud in primis [illegible] planè mirandum, quod obſtupeſaciet omnes audientes; dum videlicet ibi totius belli dux ipſe Sanctus Bernardus, omnium con[illegible] deligitur qui Principem militiæ agat [illegible] omnes, & Principes ſubiicerentur. Hoc [illegible] in[illegible] [illegible] omnium [illegible]* Cæterùm alia [illegible] [illegible] ſitus [illegible] [illegible] [illegible] per [illegible] [illegible] militiæ [illegible]

8\. [illegible] Lu[illegible], ſine [illegible] [illegible], ſeu [illegible] ardore [illegible] forte [illegible] nondum fecerat,

[illegible] in Regem Galliæ coronatus eſt, non ſine ſan-[illegible] in loco [illegible] dicto, vt ſe ebatur, & ab [illegible] Rhenen[illegible] in dubi[illegible], ad [illegible] que [illegible]; ſe [illegible] tu-[illegible] peri[illegible] ſan-[illegible] o-ceſſito, [illegible] io, [illegible]

9. [illegible] no-[illegible] L [illegible] dem [illegible] ad [illegible] te: [illegible] m, quo [illegible] e [illegible] ho [illegible] e de [illegible] q [illegible] x, atque plu[illegible] V[illegible] nos Sanctu[illegible] amaſce[illegible] ad eum [illegible] gem [illegible].

10. d Bernard. Epiſt 256. *Non [illegible] leue verbum, quod ſonuit, triſte ſatis, & graue eſt, & cuiuis [illegible] non triſte. Soli fil[illegible] a tr[illegible] n[illegible] ſentiunt, [illegible] triſtantur [illegible] [illegible] lat[illegible] r, & exultant in rebus p[illegible] mis. De cætero [illegible] triſtitia eſt, quia communis [illegible] cauſa. Ben[illegible] in [illegible] mnium [illegible] eſtum noſtra Gallicana Ec-c[illegible] ia collandando, & co[illegible] roborando auct[illegible] ritate litterarum v[illegible] arum. Non [illegible] dico vob[illegible] [illegible] in ca[illegible] tam generali, [illegible] tam graui tepide agendum, ſed ne timide quidem. L[illegible] apud quendam Sapientem [illegible] ou eſt vi[illegible] cui non cr[illegible] animus in ipſa [illegible] erum difficultate. Ego autem di[illegible] fideli hominis ma[illegible], inter flagella fidendum. [illegible] tranſierunt aqua [illegible] que ad animam Chriſti [illegible] pupilla oculi eius exercendus [illegible] nunc vterque gladius in paſſione Domini, Chriſt[illegible] e[illegible] patiente [illegible] altera vice pa[illegible] eſt. Per quem autem niſi per vos; Petri vterque [illegible] alter ſuo nutu [illegible] manu quoties nec [illegible] eſt, e[illegible] nandus. Et quidem [illegible] quo minus videbatur, [illegible] ipſo ad Petrum di[illegible] tum eſt* e Ioann. 16. *Conuerte gladium tuum in vaginam. Ergo ſuus erat, & ipſe [illegible] ed non [illegible] manu [illegible] tique educendus. T[illegible] pus & opus eſſe [illegible] imo ambos educi, in defenſionem Orientalis E[illegible] leſiæ. Cuius locum tenetis, zelum negli[illegible] re non debetis. Q[illegible] æ eſt hoc Principatum tene[illegible], & miniſterium de[illegible] nare. Vox [illegible] lamantis; venio H[illegible] [illegible] nam iterum crucifigi. Ad quam vocem, & [illegible] alij tepidi, alij & ſurdi ſint: ſucce[illegible] ori Petri diſ[illegible] mulare non licet.*

Loquatur & ipſe f *: etſi omnes ſcandalizati fuerint, ſed non ego. Nec terrebitur damnis prioris exercitus, quibus magis reſarciendis operam dabit. Numquid ideo non debet facere homo, quod debet, quia Deus facit, quod vult.* f Matth. 26.

11. *Ego verò pro tantis malis tamquam Chriſtianus, & fidelis, meliora ſperabo, & omne gaudium æſtima[illegible] quod [illegible] om[illegible] tentati[illegible] ones incidimus. Reuera* g *panem [illegible] comedimus, & potati ſumus vino compun[illegible] ionis. Quid di[illegible] amice [illegible] quaſi iam mo[illegible] vinum bonum [illegible] uauerit [illegible] adhuc benignus & ſapiens Sponſus? Qui[illegible] it [illegible] conuertatur, & ignoſcat Deus, [illegible] at poſt ſe benedictionem? Et certe ſic operari ſic iudicare ſuperna [illegible] dimittas [illegible] ole: ſcientes loquor, quando autem magna bona mora ibi [illegible] prouenerunt, quæ non magna præuenerint mala? Nam, vt cætera taceam, nonne illud [illegible], & ſin[illegible] ulare be[illegible] tum noſtræ ſalutis, pra[illegible] tor Saluatoris. Tu ergo ami[illegible] e Sponſi amicum te in ne[illegible] tate probato. Si [illegible] illo amore, de quo tunc [illegible] trogatus eſt prædece[illegible] or [illegible] tu*[i] *quoque toto corde, [illegible] Chr[illegible] ſtum diligis, vt oportet [illegible] nihil [illegible] abis, nihil [illegible] abis, in tanto periculo [illegible], ſed qui[illegible] quid habes virium, quidquid [illegible] quidquid [illegible] quidquid auct[illegible], qui[illegible] id po[illegible] pendes. Singulare periculum [illegible] operam. Fundamentum concutitur [illegible] tamquam [illegible] ruina totis eſt ni[illegible] occurrendum. E[illegible] hæc pr[illegible] ter vos [illegible] denter quidem, ſed fideliter di[illegible].* g Iacob. 1. h Ioel. 2. i 1. Ioan. 21.

12. *De cætero verbum illud, quod iam, [illegible] aliter, audiſtis, quomodo videlicet in Carnotenſi conuentu, [illegible] nam iudi[illegible] o, ſatis miror me quaſi in ducem, & Principem militiæ elegerunt, certum ſit vobis, nec conſilij mei, nec voluntatis meæ fuiſſe, vel eſſe; ſed ne[illegible] poſſibilitatis meæ, quantum metior vires meas, peruenire vſque [illegible] c. Quis ſum ego, vt diſponam caſtrorum acies, vt egrediar ante facies armatorum? aut quid tam remotum a profeſſione mea, etiamſi vires ſuppeterent, etiamſi peritia non dee[illegible] et? Sed neque hoc meum eſt, veſtram docer[illegible] ſapientiam, noſtis hæc omnia. Tantum obſecro per illam charitatem, qua mihi [illegible] cialiter debitor eſtis, ne me [illegible] voluntatibus exponatis, ſed ſicut ſingulariter vobis incumbit diuinum conſilium perquiratis, & operam de[illegible] ſicut fuerit voluntas [illegible] cœlo, ſic fiat.* H[illegible] S[illegible] hoc pe[illegible] tus recuſans, neque co[illegible] ens, ſed ol[illegible] orans vt Conſilijs hominum d[illegible] uinum de ſe Conſilium vt decebat, anteponatur.

---

1. Eugenij ad Bernardum Patrem mandata 2. atque ipſius obedientia, tum Vercelliaci. 3. tum per totam [illegible] alli[illegible] m [illegible] fru[illegible] u. 4. litteræ ad v[illegible] ſos Germaniæ popul[illegible] s, 5. in [illegible] illant[illegible] irtutem, 6. atque autm[illegible] inſundente ab ipſa laude, 7. Alia eius nomine N[illegible] las Arremarenſis. 8. reformata per ſanctum pax Lingonis. 9. & deducta, ex circumſtantia famis, ratio temporu.

CAPVT V.

1. [illegible] T[illegible] prima[illegible] [illegible] cepit Be[illegible] [illegible] bellicos co[illegible] quia G[illegible] a [illegible] nt[illegible], [illegible] modo premouerunt fa-[illegible] ſpe[illegible] per [illegible] aturi: proſpe[illegible] da [illegible] tatus, neque alio vt [illegible] plo, qui tam fœliciter inchoaſſ[illegible] ad eundem Bernardum reſer[illegible] bit al[illegible] Non ſibi ipſius materni gladio, non ductu bellico, quamuis id et[illegible] m Galli Principes po[illegible] ant, ſed ſpi[illegible] li tantu[illegible] opu eſſe, id eſt gladio Sp[illegible] ritu[illegible] qui, Apoſtolo teſte, eſt verbum Dei. Sacerdo[illegible] tuba ci[illegible] bellum [illegible] icet, arguat, exprobret Chriſtiani[illegible], loc[illegible] noſtræ ſalutis in arcto poſita, periclitari fratres, hos trucidan-

dos miſerè, illa ſacrilegè, & impiè profu[illegible], dum ipſi deſides per otium luxuriantur, ſi no[illegible] ſuccurrant. In erat popul[illegible]s fidelibus furorem, ſeu verius zelum ad[illegible]erſus infideles; & co[illegible] crucis contemptore[illegible] concitet vniuerſum Chriſtianum orbem. H[illegible] le[illegible]tiam Euge[illegible], quondam filij; nunc amic[illegible], nu[illegible]c Pa[illegible]is [illegible] q[illegible] to[illegible]tius Eccleſiæ nomine illi iniun[illegible]t, ſi[illegible] [illegible]r[illegible]denter, viro Dei, qui[illegible] nullis [illegible] ipſi[illegible] [illegible]boribus, nullis periculis [illegible]nam [illegible]. Hæc, & ſimilia ab Eu[illegible] d[illegible] [illegible] ſemel, & iterum, qui [illegible] [illegible]dêrat C[illegible]dus mandata narrat, ver[illegible] [illegible]ibus, [illegible]bus item Alanus conteſtat[illegible]r [a]. *Cum iam mul[illegible]torum animos commouiſſet audita nece[illegible] [illegible]* Orienti[illegible] & terræ Sanctæ, *à Rege Francorum ſemel, & iterum propter hoc expetitus* (Sanctus Bernardus) *Apoſtolicis etiam litteris mo[illegible], nec ſic acquieuit ſuper hoc loqui, vel conſ[illegible] dare, donec per ipſius tandem Summi Ponti[illegible]cis generalem epiſtolam iuſſus eſt, tamquam Romanæ Eccleſiæ lingua exponens popul[illegible]s, atque Pri[illegible]cipibus. C[illegible]ius epiſtola tenor fuit? vt in pœnitentiam, & remiſſionem peccatorum iter arriperent, aut liberaturi fratres, aut ſuas pro illis animas po[illegible]rs.* Hæc de iniuncta Bernardo legati[illegible]ne G[illegible]et idus Alanúſque.

a lib.3 vita c.4.

2. At Pater Sanctus, cùm primum iuſſa accepit, accinctus operi, & neque ind[illegible]e parcer[illegible], neque labori, prædicare Crucem, ſignare [illegible]tes, accendere animos, ado[illegible] bellum [illegible] ſermonibus ignitis, & efficac[illegible]s, nunc per epiſto[illegible], tum patentes, tum [illegible]ſas [illegible]llicitabat. Et primò quidem [illegible] ait Otho Friſingenſis [b]. *Bernardus Abbas Venerabilis conceſſa ſibi Apoſtolica Sedis auctoritate non abuſus gladio verbi Dei fortiter accingitur, excitatis ad tranſmarinam expeditionem multorum animis. Dum curia generalis apud Barcelliacum Galliæ oppidum, vbi Beata Maria Magdalena oſſa recondita ſunt, indicitur conuocatis ex diuerſis Galliæ prouinciis optimatibus, viriſque illuſtribus. Ibi Ludouicus Francorum Rex crucem à prætaxato Abbate, in multa mentis alacritate ſuſcipiens, militiam tranſmarinam profeſſus eſt, cum Theoderico Flandrenſi & Henrico Theobaldi Bleſenſis filio Comitibus, & aliis de regno ſuo Baronibus, viriſque nobilibus.* Sic Otho. ſed eadem luculentius ipſe Bernardus ad Eugenium Pontificem, atque eius nomine Nicolaus monachus, iam tunc Claræuallenſis, ad Comitem & Nobiles Britaniæ litteris dati[illegible] quas in[illegible] ad lucem. Produnt [c] Gallicarum rerum ſcriptore[illegible], tot millia hominum, poſt R[illegible]em, atque Principes à Bernardo inſignita ve[illegible]lo crucis, vt deficiente materia præ multitudine, propriam veſtem inſ[illegible]dere, atque [illegible]a cru[illegible] formas compul[illegible]s ſit, quibus reliquam turbam in[illegible]. Vt iam tunc illic videretur iacere ſacrarum [illegible]m glorioſa ſemina, Calatrauæ, Al[illegible]n[illegible], [illegible]rum, quæ ab eius morte Ciſtercium [illegible]uſtrarunt. Sed de his ſuo loco.

b in Frideric lib.1.c 36.

c Franciſcus Belforeſius.

3. Soluta curia, [illegible] Rege, ac Pontificibus reuerſis ad propria, vt neceſſari[illegible] ad i[illegible] pr[illegible]p[illegible] [illegible]ent Bernardus Pater vicina loca, & vrbes, prædicans per Prouincias non inæquali fructu p[illegible]grauit. Et addebant voci eiu[illegible] [illegible]em virtu[illegible] [illegible]racula frequentia, quibus [illegible] fideles concitabantur, [illegible]t penè vacuas vrbes, [illegible]erta oppida vniuerſi [illegible] inquerent dum Sanctum ſequebantur, Chriſto ſub crucis ſigno militaturi. De miraculis habemus ſidum teſtem, ipſius Patris aſſeclam, Godefridum, cui [illegible]m præſens fuiſſet [illegible] ſcribit verba [d]. *Euidenter enim verbum hoc prædicabat Domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis. Sed quantis & quàm multiplicibus ſignis? Quanta vel numerare [illegible] edum narrare difficile foret. Nam & eodem tempore [illegible]ribi cœperant, ſed ipſa demum num[illegible] [illegible]derim, [illegible]rtorem, & materia Auctor[illegible] [illegible]uperaui[illegible] [illegible]ntrum [illegible]um aliquando [illegible]ia die [illegible]ntis, [illegible]a etiam plures, ab incommodis variis ſana[illegible]ntur, nec facile ad huiuſmod[illegible] [illegible]es vlla [illegible]caret.* [illegible] de[illegible] [illegible] cruce-ſi[illegible] [illegible]um[illegible] [illegible]di[illegible] [illegible] Sanct[illegible] [illegible]n aul[illegible] præſtat [illegible]h[illegible] [illegible]erba [illegible]cribentem Eu[illegible]o tertio [e]. *De cætero mandaſti, & obediui: & fœcundauit obedientiam, præcipientis auctoritas. Siquidem annunciaui, & loquutus ſum, & multiplicati ſunt ſuper numerum, Vacuantur vrbes, & Caſtella, & penè iam non inuenitur, quem apprehendant ſeptem mulieres virum vnum: adeo vbique viduæ, viuis remanent v[illegible]ris, &c.* Hæc ipſ[illegible] [illegible].

d lib.3.c.4.

e Epiſt. 246.

4. Atque [illegible]ſta quidem, vbi pr[illegible]en[illegible] [illegible]m quo i[illegible] aut[illegible] [illegible]n [illegible] non [illegible]o[illegible]t, tranſ[illegible] [illegible] epiſtolas, [illegible] ardentes, i[illegible]ea & fac[illegible] [illegible] [illegible]nitias fidelium cord[illegible] E[illegible] ex[illegible]pla [illegible]ript[illegible]am per G[illegible]manian, inter [illegible]as ipſius qu[illegible] quibuſdam ad E[illegible]copum Spi[illegible]n, C[illegible]erum, [illegible]pulum, in ali[illegible] [illegible] [illegible]ptione [illegible]rcum[illegible] [illegible]ur, ſunt autem [illegible].

f Epiſt. 322

Domino, & Patribus chariſſimis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, & vniuerſo clero, & populo Orientalis Franciæ & Bauariæ, Bernardus Claræuallenſis vocatus Abbas, ſpiritu fortitudinis abundare.

Sermo mihi ad vos de negotio Chriſti in quo eſt vtique ſalus noſtra. Hæc dico, vt indignitatem perſonæ loquentis, auctoritas Domini excuſet, & conſideratio propriæ vtilitatis. Modicus quidem ſum, ſed non modicè cupio vos in viſceribus Ieſu Chriſti. Ea nunc mihi ratio ſcribendi ad vos, ea cauſa, vt vniuerſitatem veſtram litteris audeam conuenire. Agerem id libentius vinâ voce, ſi vt voluntas non deeſt, ſuppeteret & facultas. Ecce nunc fratres, tempus acceptabile, ecce nunc dies copioſa ſalutis. Commota eſt ſiquidem & contremuit terra, quia cœpit Deus cæli perdere terram ſuam. Suam in qua viſus eſt, & annis plus[illegible]nam tri[illegible]inta homo cum hominibus conuerſatus eſt. Suam [illegible]ique, quam illuſtrauit, miracul[illegible], quam dedi[illegible]uit [illegible]an[illegible]ine proprio in qua primi Reſurrectionis flores apparuerunt. Et nunc peccatis noſtris exigentibus crucis aduer[illegible] caput e[illegible]tulêre ſacrilegum, depopulantes in ore gladij terram benedi[illegible]am, terram promiſſionis Prope eſt ſi non fuerit, qui reſiſtat, vt in ipſam Dei viuentis irruant ciuitatem, vt officinas noſtræ redemptionis euertant, vt polluant loca ſancta, agni immaculati purpurata cruore. Ad ipſum (proh dolor [illegible] r[illegible]ionis C[illegible]ſtiana ſacrarium inhiant ore ſacrilego, lectúmque ipſum inuadere, & conculcare conantur, in quo, & propter nos, vita noſt[illegible]a obdormiuit in morte.

5. *Quid facitis, viri fortes? quid [illegible] ſerui crucis? Ita ne dabitis ſanctum canibus, [illegible] margaritas porcis? Quàm multi illic peccatores con[illegible]itentes peccata ſua cum lachry[illegible] veniam obtinuere, poſtquam Patrum [illegible]adi[illegible]e eliminata eſt ſpurcitia pagan[illegible]um? Videt hoc malignus, & i[illegible]uidet, dentib[illegible], quæ frendet, & tabeſ[illegible]it. Excitat vaſa iniquitatis ſuæ nec [illegible]lla quidem tanta pietatis ſigna, aut veſt[illegible] [illegible]ia [illegible] [illegible]turus, ſi quando forte quod Deus auertat obtinere valuerit*

illa

illa ſancta ſanctorum. Verum id quidem omnibus ſeculis deinceps inconſolabilis dolor, quia irrecuperabile damnum, ſpecialiter autem generationi huic peſſima, infinita confuſio, & opprobrium ſempiternum. Quid tamen arbitramur fratres? Numquid[g] *abbreuiata eſt manus Domini, aut impotens facta eſt ad ſaluandum, quod ad tuendam, & reſtituendam ſibi hereditatem ſuam exiguos vermiculos vocat? Numquid non poteſt mittere Angelorum pluſquam duodecim legiones, aut certè tantùm dicere verbo, & liberabitur terra? omnino ſubeſt ei, cùm voluerit, poſſe. Sed dico vobis, tentat vos Dominus Deus veſter. Reſpicit ſuper filios hominum, vt ſi fortè ſit, qui intelligat, & requirat, & doleat vicem eius. Miſeratur enim Dominus populum ſuum, & lapſis grauiter prouidet remedium ſalutis. Conſiderate, quanto ad ſaluandos vos artificio vtitur, & obſtupeſcite. Intuemini pietatis abyſſum, & confidite peccatores. Non vult mortem veſtram, ſed vt conuertamini, & viuatis, quia ſic quærit occaſionem, non aduersùm vos, ſed pro vobis. Quid eſt enim, niſi exquiſita prorſus, & inuenitabilis ſoli Deo occaſio ſaluationis, quod homicidas, raptores, adulteros, periuros, cæteriſque obligatos criminibus, quaſi gentem, quæ iuſtitiam geſſerit, de ſeruitio ſuo ſubmonere dignatur omnipotens? Nolite diffidere peccatores, benignus eſt Dominus. Si vellet punire vos, ſeruitium veſtrum, non modò non expeteret, ſed nec ſuſciperet quidem oblatum. Iterum dico, penſate diuitias bonitatis Dei altiſſimi, conſilium miſerationis attendite, neceſſitatem ſe habere, aut facit, aut ſimulat, dum veſtris cupit neceſſitatibus ſubuenire. Teneri vult debitor, vt militantibus ſibi ſtipendia, reddat indulgentiam delictorum, & gloriam ſempiternam. Beatam ergo dixerim generationem, quam apprehendit tam vberis indulgentiæ tempus, quam inuenit ſuperſtitem annus iſte placabilis Domino, & iubileus. Diffunditur enim hæc benedictio in vniuerſum mundum, & ad ſignum vitæ certatim conuolant vniuerſi.*

6. *Quia ergo fœcunda eſt terra veſtra virorum fortium, & robuſta noſcitur iuuentute referta, ſicut laus eſt veſtra in vniuerſo mundo, & virtutis veſtræ fama repleuit orbem terrarum: accingimini, & vos viriliter, & felicia arma accipite Chriſtiani nominis zelo. Ceſſet priſtina illa non militia, ſed planè malitia, qua ſoletis inuicem ſternere, inuicem perdere, vt ab inuicem conſumamini. Quæ miſeros tam dira libido excitat, quod proximi corpus gladio, cuius fortaſſe, & anima perit, tranſuerberent? Sed nec effugit, qui glorietur; & ipſius animam pertranſiuit gladius, cum ſolum hoſtem gaudeat, cecidiſſe. Illi ſe dare diſcrimini, inſania eſt, non virtutis; nec audaciæ, ſed amentiæ potius eſt adſcribendum. Habes nunc, fortis miles, habes, vir bellicoſe, vbi dimices abſque periculo, vbi & vincere gloria, & mori lucrum. Si prudens mercator es, ſi conquiſitor huius ſæculi, magnas quaſdam tibi nundinas indico, vide nè pereant. Suſcipe Crucis ſignum, & omnium pariter, de quibus corde contrito confeſſionem feceris, indulgentiam obtinebis. Materia ipſa ſi emitur, parui conſtat; ſi deuoto aſſumitur humero, valet ſine dubio Regnum Dei. Bene ergo fecerunt, qui iam cæleſte ſignaculum ſuſceperunt, bene cæteri faciunt; ſed nec ad inſipientiam eis, ſi feſtinent, & ipſi apprehendere, quod & eis in ſalutem exiſtat.* Pergit Bernardus agere de Iudæis, mox de Pſeudo-Apoſtolis cauendis, quæ nos commodiùs inferius commemorabimus.

7. Extat, & inter Nicolai Claræuallenſis epiſtolas, quæ tomo 12. Bibliothecæ Colonienſis circumferuntur, alia non eius, ſed Bernardi nomine ſcripta, & plerumque eius verbis, quod frequens, etiam cum ex proprio nomine ſcribit, in hoc Auctore, ad Comitem, & Proceres Britanniæ, ſuper eadem cauſa, quam ob antiquitatem ſcribentis, & quia Bernardi nomine de geſtis in conuentu Vercelliaco mentionem facit, non pigebit ad litteram tranſcribere. Eſt autem talis.

In[h] *perſona Domini Claræuallenſis, Comiti, & Baronibus Britaniæ pro negotiis Crucis.*

Commota eſt, & contremuit terra: quia Rex cæli perdidit terram ſuam: terram, vbi ſteterunt pedes eius. Inimici Crucis eius vnanimiter ſimul aduerſus eum diſpoſuerunt teſtamentum[i]*, & qui oderunt eum extulerunt caput, dixerunt*[k] *in corde ſuo, cognatio eorum ſimul, hæreditate poſſideamus ſanctuarium eius. Officinas redemptionis euertere moliuntur, & loca, Chriſti ſanguine, dedicata, profanare contendunt. Præcipuè autem illud Chriſtianæ religionis inſigne; ſepulchrum, inquam, in quo ſepultus eſt Dominus maieſtatis, vbi facies eius ſudario ligata eſt, omni mixti nituntur euellere*[l]*. Agitauit manus ſuas ſuper montem filiæ Sion, & niſi Dominus cuſtodierit, prope eſt, vt irruant in ciuitatem ſanctam Hieruſalem, in ciuitatem Dei viuentis, ſuper quam inuocatum eſt nomen eius. Populi Chriſtiani partim coniiciuntur in vincula, partim trucidantur, ſicut oues occiſionis: videt, & diſſimulat ille magnus prouidentiæ oculus*[m]*, vt videat, ſi eſt intelligens aut requirens Deum: Si ſit, qui doleat vicem eius, qui reſtituat hæreditatem ſuam ſibi. Et cum omnia poſſit*[n]*, cui ſubeſt omnia poſſe, cùm voluerit, vult tamen homini Chriſtiano Victoriam adſcribere, & ſuper tribulantes eos, mittere manum ſuam. Propterea inſtantiſſima poſtulatione Domini Regis, Apoſtolico præcepto in Paſchali ſolemnitate ad Vercellacum celeberrimum locum aduenimus, vbi Dominus Rex cum Principibus Regni, & populo multo ad diem feſtum conuenerant. Expoſitus eſt autem lachrymabilis iſte dolor in conſpectu omnium, & recitatæ ſunt litteræ iſtæ Domini Papæ, quarum exemplar vniuerſitati veſtræ tranſmittimus. Emolliuit autem corda eorum Spiritus ſanctus; & ſtatim Rex cum multa multitudine Principum, & innumerabili populo, ſigno Crucis Chriſti armatus eſt. Diffunditur autem benedictio iſta per vniuerſam terram, & certatim euolant omnes ad ſuſcipiendum ſignum ſalutis in frontibus, & in humeris ſuis. Et quia terra veſtra fœcunda eſt virorum fortium, & militari iuuentute referta, decet vos inter primos, & cum primis ad tam ſanctum opus accedere, & armatos aſcendere ad ſeruiendum Deo viuenti. Eia igitur fortiſſimi milites, accingimini, & qui non habet gladium, emat eum. Nolite deſerere ſolum Regem veſtrum, Regem Francorum, imo Regem cælorum: pro quo ipſe tantum viæ, & laboris ſuſcipit. Venit ad vos homo Dei Dominus Carnotenſis, qui plenius vos doceat, quæ dicta, & facta ſunt, & oſtendat largiſſimam veniam, quæ in litteris Domini Papæ ſuper eos, qui cruces ſuſceperunt, continetur. Pro illo, qui pro vobis mori dignatus eſt, defendite loca mortis eius, & Redemptionis noſtræ: ne quando dicant gentes, vbi eſt Deus eorum? Vt vos faciat victorioſos in terris, qui in cælis glorioſos, ſponſus Eccleſiæ filius Mariæ Dominus Deus noſter.* Hactenus Sanctus ad Comitem Britanniæ, Baroneſque; ſeu magis Nicolaus, ipſius nomine.

8. Cæterùm inter bellicos apparatus, hoc ipſo anno Lingonenſes Epiſcopum, & Clerum, inter ſe diſſidentes, paci reddidit. Et interceſſit miraculum

[g] Eſai. 50.
[h] Epiſt. 14.
[i] Pſal. 138.
[k] Pſal. 82.
[l] Eſai. 10.
[m] Pſal. 13.
[n] Sapient. 12.

culum præuiſum, & in miraculo prophetata pax, cum minùs conſequenda ſperabatur: quæ acta vitæ eius ſic deſcribunt [o]. *Anno altero cauſa extitit, vt vir Sanctus Lingonas peteret, inter Epiſcopum, & Clerum ciuitatis illius orta graui admodum ſimultate. Vbi cùm prima die inefficaciter laboraſſet, & mane facto pararet abire; dicebat fratribus, quia vidi per viſum noctis, introeunti mihi in Eccleſiam offerri claudam fœminam, & ſanari. Poſt vnam ferè horam cùm iterum Clerici conueniſſent, præter ſpem omnium reformata pace, multis precibus coegerunt illum Beati Mammertis martyris intrare Baſilicam; & quia fames inualuerat, populum ad eleemoſinam exhortari. Vbi inter loquendum (ſicut prædixerat) oblata eſt ei clauda mulier & erecta: mirantibus quidem omnibus, ſed eis amplius, qui ſicut videbant factum, ita ſeſe recordabantur audiuiſſe futurum.* Sic Godefridus.

o lib. 4. vitæ S. Bern. c. 5.

Porro quod ait, coactum cunctorum precibus Sancti Mammertis Baſilicam intraſſe, exhortaturum populum ad eleemoſynam, quia fames valida in terra graſſabatur; rationem temporis apertè manifeſtat, nempe huius anni centeſimi quadrageſimi ſexti ſuper milleſimum; quo ſcilicet, vt Robertus Montis ait [p]. *Fames permaxima graſſabatur in Gallia, in qua Eccleſiarum Chriſti enituit liberalis munificentia, quæ in ſuſtentatione pauperum multa expenderunt modiorum millia. Quo tempore* (ſubiungit idem Auctor memoria dignum) *in Lingonenſi Parochia apud Morſandum, vbi pauperes innumeri quotidiana ſtipe alebantur; quidam, homines occidiſſe, & eorum carnes coctas vendidiſſe deprehenſus, à pauperibus patibulo eſt appenſus.* Ita Robertus. Nos, Bernardo parum intermiſſo, iterum ad Eugenium, reuertamur. 9.

p in appendice ad Sigebertum, hoc anno.

---

1 *Eugenius cunctas Chriſtiani orbis nationes contra infideles concitat; 2. contra Paganos, Danos, 3. & Saxones: 4. fœlicius longè Hiſpanos, & Ianuenſes. 5. Præmonſtratenſibus prouiſum opportunè, 6. Sanſonis Archiepiſcopi Rhemenſis tranſgreſſio adhuc incerta. 7. Bernardi dolor de cenſura lata in ipſum. 8. Epiſtola ad Eugenium, excuſans factum: 9. & periculum imminens exponens, ni retractetur.*

CAPVT VI.

1. NIS nihil adhuc prouiſum eſſe ratus, quandiu quid ſupereſſet; neque vllis cœptis vnquam impeditus, quominus alia, & alia pertentaret: cùm non ſolum paganos in Oriente, verùm mixtos Chriſtianis in Occidente habitare conſpiceret, quorum ceruicibus truces imminerent: cum Danos, ab Slauis, Saxones à Linonibus, & Pruſis; Hiſpanos, ab Hiſpanis Sarracenis, videret opprimi; nec Genuenſes omnino tutos eſſe ab inſulis Balearibus, quæ exigui ab ipſis interiectu maris diuidebantur: ne vel dum illi in Syriam proficiſcuntur, deſertas domos hoſtibus permitterent; vel hi, dum nihil à vicinis timent, conglobati in Oriente, fidelium vires faciliùs eneruarent; *datis* (ait [a], qui paulò poſt ſcribebat Saxo Grammaticus) *datis*, inquam, *per Europam epiſtolis, vniuerſos Chriſtianæ credulitatis hoſtes, ab eius cultoribus impugnari præcepit, ſingula autem Catholicorum prouincia, confines ſibi Barbaros inceſſere iubebantur.* Ita Grammaticus generatim de cunctis ſcribens. Neque fruſtratus à deſiderio ſuo eſt Pontifex Sanctus. Nulla in orbe Chriſtiano prouincia fuit, quæ non in hoſtes fidei arma capeſſeret; quæ non Eugenij litteris obediens, infideles adorta, aut expugnaret, aut ſaltem impugnaret (nam euentus non idem omnino fuit) quos ſibi laceſſendos propoſuiſſet.

a Dania lib. 14.

2. Ergo acceptis mandatis Pontificiis Dani, inter primos, qui hactenus, æmulatione Regni, in partes diuiſi, dum hi Kanutum, Suenonem illi ſequuntur, inuicem in ſe ipſos debacchabantur. *Ne priuatæ vtilitatis ardore, publica religionis officia detractarent* (ait idē qui ſupra Saxo Grammaticus [b]) *ſumptis ſacræ peregrinationis inſignibus imperium amplecterentur. Et Canutus, ac Sueno inuicem obſidibus datis, depoſitiſque inimicitiarum exercitiis, rei meliùs gerendæ gratia, pacem pro tempore ſtatuunt; reuocatúmque a ſuis viſceribus ferrum, ad ſacrorum vindictam conuertunt. Diſcordiam itaque à Regni æmulatione profectam ſacra expeditionis fœdere caſtigantes, cunctis viribus Slauiam petunt, Germanis, ex condicto, diuerſam eius inuadentibus plagam.* Hactenus Saxo de Danis prælia tulis aduersùs Paganos confines, Eugenij iuſſu.

b lib. eodem.

Haud aliter Saxones ſumpſiſſe arma contra vicinos hoſtes, cruce & ipſos ſignatos, quamuis non aſſuta; ſed protenſa in altum, atque orbi impoſita; teſtem habemus Othonem Friſingenſem, qui tunc viuebat, & cunctis, aut multis aderat, vtpote fratrem Conradi Imperatoris. *Saxones vero* (ait [c]) *quia quaſdam gentes ſpurcitiis idolorum deditas vicinas habent; ad Orientem proficiſci renuentes, cruces ibidem, eaſdem gentes bello tentaturi, aſſumpſerunt. Noſtris in hoc diſtantes quod non ſimpliciter veſtibus aſſuta, ſed à rota ſubter poſita, in altum protendebantur.* Hæc Friſingenſis. Voluere forſan diſcerni ex ipſis omnibus, ab his, qui tranſmarinam militiam profitebantur: non ſecus ac ſignatos contra hæreticos, quas Orientales in humeris geſtabant, pectoribus aſſuiſſe cruces, tomo ſequenti dicam, ſi Deus dederit. Certè qui in Syriam, ſupponebant humeros crucibus (quod Bernardi epiſtolâ capite præcedenti expreſſum vidimus, & frequens in auctoribus) credo, vt ſe portaturos, ac ſuaui iugo ſubdituros colla, profiterentur. Et Saxones fortaſſe orbe ſuppoſito, non ſolùm oſtentabant crucis ſeruitium, ſed quibus vel totius orbis ſarcina leuis cenſendus eſſet, ſi modò illum ſubiiciant imperio Crucis. 3.

c in Frideric. lib. 1 c. 4.

Non minus video commotos in noſtris oris Genuenſes, & Hiſpanos, aduersùs Sarracenos ſibi confines; fœlici vtroſque euentu: hos, Regia vrbe (Vliſſis fundatione, ſi qua fides antiquis) expugnata, receptâque; illos ingenti ab altera Balearium abacta præda; cùm vrbem ipſam totius inſulæ caput ſubdidiſſent incendio; & profligatis hoſtibus plurimos letho, quoſdam proprio ſeruitio mancipaſſent, ſed Luſitani vicere ſequenti anno, quo à nobis dicendi; nec ſine auxilio cruce ſignatorum, 4.

ſignatorum, qui in Syriam traiiciebant, cum illuc appuliſſent caſu, naufragium paſſi. Quæ Genuenſibus hoc anno contigerunt, recens, ſed grauis author Sigonius ſcribit.

d Carol. Sigon. de regno Italiæ lib. 11. *Eodem anno* [d] (ſcilicet M.C.XLVI.) *Genuenſes ab Eugenio incitati, Sarracenos, qui Minoricam Inſulam incolebant, ſibi adoriendos duxerunt. Quippe claſſe omni militari apparatu ornata eò proceſſere; ac tabernaculis in littore poſitis, Inſulam liberius quatriduo percurrere. Reuerſis inde cum ingenti præda ad tabernacula, repentè ingens Sarracenorum numerus ſuperuenit, atque inſultare Caſtris Genuenſium cœpit. Genuenſes autem eorum impetum non ſolùm acriter ſuſtinuerunt, ſed fugatos etiam ad octo vſque millia paſſuum inſequuti, tertiam eorum partem interemerunt; atque vrbe inſula populata, onuſti ſpoliis ad claſſem reuerſi abierunt.* Hactenus ſumpta ex Carolo Sigonio, & concernentia bellum, armáque, quæ Eugenius commouiſſet in hoſtes Fidei.

5. Interea non oblitus, quæ pacis erant, multa benignè in ſubditos, quædam etiam ſeuerè pertractabat. Roma tecum egreſſus, Narniæ ſiſtens, cum cognouiſſet, quod aliqui Pontifices nouis Præmonſtratenſibus Abbatibus impedimento eſſent, aut obtentui, quominus ſua capitula ad inſtar Ciſtercienſium celebrarent, eorumdem quieti prouidens, &, ſi quæ forte irrepebant, fraudibus præcauens, in tranſgreſſores animaduertendum decreuit, litteris expeditis in hunc tenorem.

Eugenius Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, dilectis filiis Abbatibus, & Prepoſitis Præmonſtratenſis Ordinis, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem.

Pro ſtabilitate Ordinis, & Religionis obſeruantia, ſtatutum eſt, vt vniuerſi Abbates, & Prepoſiti Præmonſtratenſis Ordinis, ad Præmonſtratenſe capitulum ſemel in anno conueniant, vbique communi fratrum conſilio corrigenda corrigant, & quæ ſtatuenda fuerint, authore Domino, ſtatuant. Nunc autem, ſicut accepimus, quidam veſtrum, Epiſcoporum ſuorum prohibitionem prætendentes, ad Sanctum conuentum venire contemnunt: ideóque per Apoſtolica ſcripta vobis mandamus, & præcipimus, quod tam ſanctam inſtitutionem nullatenus negligatis; ſed ſicut ſtatutum eſt, ſemel in anno conuenientes, quæ ibidem, vt diximus, pro ſtabilitate Ordinis ſtatuta fuerint, irrefragabiliter obſeruetis; alioquin, ſententiam, quam Abbas Præmonſtratenſis, fratrum ſuorum conſilio, Abbatum videlicet, qui conuenerint in contemptores regulariter promulgauerit; nos, authore Domino, ratam habemus. Datum Narniæ, XI. Idus Martij, Pontificatus noſtri anno ſecundo. Hactenus pro illuſtri congregatione, quam ſemper noſtri curarunt promouere.

6. Per idem tempus, cùm vulgante fama, fortè, & denuntiatoribus coronationem Ludouici Regis per Archiepiſcopum Rhemenſem factam intellexiſſet, eáque calumniæ ſubeſſet duplici titulo, altero, quod per eum, ad quem prætendebatur non pertineret, altero quod in loco interdicto celebrata, Eccleſiæ claues cum ſcandalo Regni contempſiſſet; grauem in eum ſententiam promulgauit quæ Regem iuuenem, nec patientem fræni, aut virgæ, facilè potuit à cœptis reuocare [e]. Matthæus Paris in hiſtoria magna Angliæ confundens tempora, &, quæ dudum contigiſſent ſub Innoc. referens ad Eugenium; & Ludouicum, quod Petrum non admitteret, quem Biturigibus ipſe præfeciſſet, anathemati obnoxium, & interdictas ſiue vrbes, ſiue oppida quæcumque ingrederetur, teſtificatur, quod triennio integro putat permanſiſſe. Sed Anglo auctori ſcribenti de rebus Galliæ, lubrica fides: & Petrum Biturigibus præfectum non ab Eugenio, ſed ab Innoc. atque ante Eugenij tertij Pontificatum, à Ludouico admiſſum, in ſuperioribus ſatis demonſtrauimus. Sed neque Regem rebellem in Eccleſiam, atque extra ipſam factum, facilè credam ab Eugenio admittendum (nedum laudandum) vt totius Eccleſiæ, & Chriſti cauſam ſuſciperet, crucis in Oriente hoſtes impugnaturus. Ergo interdicti cauſa nobis occulta: fortè & ipſi Rhemenſi violatori, qui neque in hoc à Bernardo Patre damnatur. Vtcumque fuerit, Eugenius ægrè ferens contemptas Claues, tranſgreſſionem, ne iret in exemplum, ſeuera ſatis mulcta plectendum cenſuit.

e ad annum Chr. 1146.

Erat Sanſon Rhemorum Archiepiſcopus, integræ famæ Præſul, & cuius zelo Religionéque teſtimonium præbebant quicumque boni, & Ludouico inter charos ſemper habitus, tunc ab accepta corona charior adhuc; à damnatione, illius cauſa, incurſa, creditor etiam eius reputabatur. Turbauit Regem, Principes, & Populum promulgata ſententia, quantumuis iuſta, quantumuis ex Dei zelo profecta fuerit; & vniuerſam tranſmarinam expeditionem, quam adeo omnes ardebant, exaſperato Rege à cordibus fidelium penè auulſit. Sed Bernardus, cui & tunc debuit Eccleſia in media turbatione ſedatos animos, & nunc debemus hiſtoriæ huius fragmentum, ſiue gratia in Sanſonem, quem multa charitate proſequebatur, ſeu reuerentia eximiæ religionis, qua præcellebat inter alios Galliæ Præſules: ſeu tandem Regi, aut deferens, aut timens; deferens inquã, ſancto illius zelo, quo per tot ſumptus, tot labores proprios, tot pericula terræ, mariſque, Orientalẽ parabat expeditionem, ſed & timens ne forte irritaretur contẽptus à Pontifice, qui in ſibi obſequentẽ Archiepiſcopum, atq; ipſius obſequij ergo ita excanduiſſet, & cã iniuriam ſibi illatam reputans, à propoſito poſſet reuocari: his atque aliis prouiſurus, paterna qua pollebat auctoritate, & libertate, qua ſemper vtebatur in cauſis Chriſti, has ad Eugenium litteras ſcripſit, non vacuas zelo, ſed prudentia plenas, temperantíque, quo plerúmque vtendum aduerſus Reges. 7.

Amantiſſimo Patri [f], *& Domino Eugenio Summo Pontifici Bernardus, Claraualliſ Abbas, modicum id quod eſt.* 8.

f Epiſt. 146

Parcat vobis Deus. Quid feciſtis? Faciem hominis verecundiſſimi confudiſtis, & cuius laus eſt in Eccleſia, ipſum in facie Eccleſiæ humiliaſtis. Lætificaſtis omnes inimicos eius, ſed quantos vos contriſtaſſe putatis? Non eſt modus condolendi, quia amicorum non eſt numerus. Dilectus à Deo, & hominibus, grandis criminis luit pœnas, nullius conuictus, nullius confeſſus. Tenemus, Phinees ſentimus zelum: Iſraelites perfoditur, ſed non cum Madianitide. Imponitur ei, quod Regem coronauit, ſed in hoc non exiſtimat exceſſiſſe ſe tenorem priuilegiorum ſuorum. Obiicitur, quod ſcienter diuina præſumpſerit celebrare in Eccleſia interdicta. Negat. Suo tempore probabitur illud, purgabitur iſtud. Eſto tamen putemus omnia conſtare quæcumque in abſentem aduerſariis eius licuit, aut libuit loqui. Debuit nè hoc ſolo exceſſu, cuius cætera laudabilia extiterunt, tam durè feriri, tam ſeuerè animaduerti? Semel exceſſiſſe, etiam virtus poterat reputari, ſi de veſtro, non

de

de vultu inimicorum eius, iudicium produxiſſet. Deinde quid in arcto illo fieri oportebat? Dies celebris, ſolemnis curia, iuuenis Rex, & quod his maius eſt, Dei negotium, de Hieroſolymitana ſcilicet expeditione: propter quod omnes conuenerant. Prorſus hac omnia Miſſarum, & corona Regia ſolemnis, debitique honoris fruſtrationem nullatenus admittebant. Sed nec ipſi Bituricenſi Archiepiſcopo omnino expediebat, vt honor regis per eum impediretur. Qua cùm ita ſe habuerint, aſtimamus locum miſericordia non deeſſe, vbi tanta neceſſitas typum excuſat contumaciæ. Numquid poteſtatem habetis tantùm percutere, & nequaquam ſanare? Noſtis qui dixe-
g Deut 32. *rit* [g]*, percutiam, & ego ſanabo. Abſit, vt cuius tenetis vicem, non vſurpetis, & vocem; vocem, præcipuè pietatis. Ergo ſola hac vice redeat ſagitta Ionathæ retrorſum, & ſi neceſſe fuerit, in me magis mittatur. Tolerabilius fateor, habuiſſem interdici mihi Miſſarum celebrationem, quàm Archiepiſcopo pallij vſum.*

9. *Eſt etiam quod non mediocriter veſtro pio rigori obuiciat in hac parte, quod filio veſtro Regi Ludouico poſſit hinc non parua offenſionis, & irritationis occaſio dari, cùm ipſe ſibi tota mali huius videatur eſſe occaſio: quod planè tempore iſto non expedit, ne bonum, quod veſtro hortatu bono, & magno animo cœpit, dignum, quod abſit, non habeat exitum, ſi in ſcandalo, & animi perturbatione hoc egerit.* Pergit dicere de fructu ſuæ prædicationis, & numero cruce ſignatorum penè infinito, quæ nuper dedimus. Crediderim exauditum Patrem à filio, Bernardum ab Eugenio, atque Sanſonem ſtatim abſolutum, maximè Papa in Galliam aduenturo, quod mox videbimus. Interim adnoto, qui modò cauſa Regis apud Pontificem, non multò poſt apud Regem pro Sanſone indiguiſſe intercedere: quæ Principum plerumque conditio eſt in eos, quibus maximè debeant, faciliùs inuehi; & quibus ſe deuinctiores agnoſcunt, infenſiores oſtendere; debitum aſpernantes, aut excuſſuri. *Cur Domine, ait Bernardus ad Ludouicũ* [h]*, iraſcitur furor tuus* h Epiſt. 255.
contra Dei electum, quẽ tua quoque ſublimitas ſuſcepit, & prælegit, tibi quidẽ in Patrem, Filio autem tuo in Samuelem. Nec alia cauſa Regiæ indignationis, niſi quod Sanſon ſuffraganeos ſibi Epiſcopos, æſtiuo tẽpore, ad prouinciale Conciliũ conuocaſſet. Sed de his aliàs. Nunc ſæuam Iudæorũ perſecutionem, etiam vſque ad interitum, quam per Germaniam, & Galliam paſſi ſunt, & ſub qua, ni Bernardus ſubueniſſet, penitus delerentur; ſubiiciamus.

---

1. *Iudæorum in Anglia flagitium atrox.* 2. *Petri venerabilis epiſtola, &* 3. *prædicatio Rodulphi contra eoſdem,* 4. *querelæ Epiſcoporum per litteras inſinuatæ, Bernardo patri,* 5. *ipſius reſponſum* 6. *primum, ſeuerúmque.* 7. *Tum ad alios pro Iudæis inſerta clauſula,* 8. *& contra Pſeudo-Apoſtolos.* 9. *Emendata Baronij coniectura.*

CAPVT VII.

1. IVDÆIS ſiue hæreditaria pœna, cunctis infenſis, ſeu propria culpa Chriſtianos infeſtantibus, addiderat inuidiam atrox facinus recens hoc anno in Anglia perpetratum. *Apud Nor-*
a In appendice ad Sigebertum, hoc anno. *uicum enim* (ait [a] Robertus Montis) *Angliæ ciuitatem crucifixerunt puerum quemdam Chriſtianum Vuillelmum: quem etiam foras ciuitatem ab eis ſepultum, diuina lux (vt ferunt) ſuper eum micans declarauit; ſicque à fidelibus inuentus, honorabiliter eſt in Eccleſia poſitus.* Hinc odia Chriſtianorum in ipſos aucta; atque zelo in vindictam tranſeunte; & diuitiarum, quibus abundabant, ſæua cupidine; multi in eorum perniciem conſpirauere: & iræ excandeſcentis ſemel in Sarracenos, tamquam in Chriſti hoſtes, facilior ad Iudæos tranſitus fuit. Extat epiſtola Petri Venerabilis ad Regem Galliæ ſcripta. Seuera in gentem (Sarracenorum gente deteriorem, pernicioſioremque) & quæ vt non deputet vltimo ſupplicio, at opibus mulctandos perſuadet, quas à Chriſtianis per ſcelera extorſiſ-
b lib. 4 ep. 36. ſent: in qua hæc inter alia [b].

2. *Sed quid proderit, ait, inimicos Chriſtianæ fidei in exteris, aut remotis finibus, inſequi, ac perſequi: Si nequam blaſphemi, longéque Sarracenis deteriores Iudæi, non longè à nobis, ſed in medio noſtri, tam liberè, tam audacter Chriſtum, cunctáque Chriſtiana Sacramenta impurè blaſphemauerint, conculcauerint, deturpauerint? Quomodo zelus Dei comedet filios Dei, ſi ſic prorſus intacti euaſerint ſummi Chriſti, ac Chriſtianorum inimici Iudæi? An excidit à mente Regis Chriſtianorum, quod olim dictum eſt à quo-*
c Pſal. 138. *dam Sancto Rege Iudæorum?* Nónne ait [c], qui oderunt te Domine oderam; & ſuper inimicos tuos tabeſcebam? Perfecto odio oderam illos. *Si deteſtandi ſunt Sarraceni, quia quamuis Chriſtum de Virgine, vt nos, natum fateantur, multáque de ipſo nobiſcum ſentiant; tamen Deum, Deique filium, quod maius eſt, negant; mortémque ipſius, ac reſurrectionem, in quibus tota ſumma ſalutis noſtra eſt, diffitentur: quantum execrandi & odio habendi ſunt Iudæi, qui nihil prorſus de Chriſto vel fide Chriſtiana ſentientes, ipſum Virgineum partum, cunctáque redemptionis humanæ Sacramenta abiicientes, blaſphemant, ſubſannant.* Et paulò inferiùs. *Neque ad hoc iſta dico, vt occidantur, ſed vt congruenti nequitia ſua modo puniantur. Et quis congruentior, quàm ille, quo damnatur iniquitas, adiuuatur charitas? Quid iuſtius, quàm vt his, quæ fraudulenter lucrati ſunt, deſtituantur? quæ nequiter lucrati ſunt; vt furibus (& quod peius eſt) vt audacibus, & impunitis, auferantur? Vel maxima ex parte imminuatur Iudaicarum diuitiarum malè parta pinguedo: & Chriſtianus exercitus, qui, vt Sarracenos expugnet, pecuniis, vel terris ſuis Chriſti Domini ſui amore non parcit; Iudæorum theſauris tam peſſimè adquiſitis non parcat: Reſeruetur eis vita, auferatur pecunia, ſeruiat populis Chriſtianis, etiam ipſis inuitis, diuitia Iudæorum, &c.* Itaque Petrus, qui mitior, bonis omnibus: cæteri capite plectendos fore clamabant.

Aſt inter alios Eremita quidam, Radulphus nomine, ſeu nimio zelo, ſeu captandæ plebis auidus; & prædicandi, quaſi à Bernardo miſſus, munus vſurpans, crucem contra Sarracenos Orientales, verùm contra domeſticos Iudæos internecionem, & mortem concionabatur. Audi Othonem de eo ſic 3.

d in Friderico lib. 1. c. 37. ſic differentem. *Inter hæc (ait[d] Radulphus Monachus, vir quidem religionis habitum habens, & religioniſque ſeueritatem ſolerter imitans, ſed litteratoriæ notitia ſobriè imbutus; eas partes Galliæ, quæ Rhenum attingunt, ingreditur, multaque populorum millia, ex Agrippina, Moguntia, Vvormatia, Spira, Argentina, aliiſque vicinis ciuitatibus, oppidis, ſeu vicis, ad accipiendam crucem accendit. Hoc tamen doctrina ſua non vigilanter interſerens, quòd Iudæi in ciuitatibus, oppidiſque paſſim manentes, tanquam Chriſtianæ religionis hoſtes, trucidarentur. Quod doctrinæ ſemen in multis Galliæ Germaniæque ciuitatibus, vel oppidis tam firmiter radicem figens germinauit, vt plurimis ex Iudæis hac tumultuoſa ſeditione necatis, multi ſub Principis Romanorum alas, tuitionis cauſa, confugerent.* Hæc Otho de Radulpho, qui cuncta vidit. Certè auidæ viam ad prædam plebi, per ſpeciem religionis, per illum factam, is; cunctum erat Iudæos ... quorum bona ... ciſores locupletabant.

4. Doluere Epiſcopi ſanguinem effuſum, ius gentium violatum, deſertas ... & ſe ... haberi ab vno Monacho, qui ſub prætextu prædicandæ crucis, ... Bernardi ... non ſolùm inconſultis, ... Germaniam perturbaret. Vnde & Henricus Moguntinus Præſul, querulas ad Doctorem ... litteras dedit, quod talem hominem ... (namque ita credebatur) per quem tam grauia, tam ſcandaloſa per ſpeciem zeli, & iuſtitiæ, prædicarentur. Tunc Sanctus Pater purgandæ tali calumniæ, & nihilominus reprimendo ſerpenti malo; primùm ad eumdem Moguntinum; mox ad omnes Epiſcopos Germaniæ ſcripſit epiſtolas, quas ex parte tranſcriptas in hunc locum abſoluendas remittebamus. Porrò exemplar epiſtolæ

e Epiſt. 323. ad Henricum hæc habet verba[e].

5. *Venerabili Domino, & chariſſimo Patri Henrico Moguntino Archiepiſcopo, Bernardus Clarævallis Abbas, inuenire gratiam apud Deum.*

Litteras dilectionis veſtræ debita veneratione ſuſcepi, ſed præ multitudine negotiorum breuis eſt reſponſio. Depoſitum querelæ veſtræ apud nos, ſignum eſt, & pignus dilectionis; & præcipuè humilitatis indicium. Quis enim ego ſum, aut quæ domus patris mei, vt ad me referatur Archiepiſcopi contemptus, & Metropolitanæ ſedis iniuria? Nónne ego ſum puer paruulus, ignorans introitum, & egreſſum meum? Verumtamen non ignoro verbum veritatis vſquequaque, quod ex ore altiſſimi procedit[f]. f Matth. 18. *Neceſſe eſt, vt veniat ſcandalum: Væ autem illi, per quem venit: Homo ille de quo agitur in litteris veſtris, neque ab homine, neque per hominem, ſed neque à Deo miſſus venit. Quod ſi ſe Monachum, aut Eremitam iactat, & ex eo ſibi adſumit libertatem, vel officium prædicationis: poteſt ſcire, & debet, quòd Monachus, non habet docentis, ſed plangentis officium, quippe cui oppidum, carcer eſſe debet & ſolitudo paradiſus. Hic verò è contrario, & ſolitudinem pro carcere, & oppidum habet pro paradiſo. O hominem ſine pectore! ô hominem ſine fronte! Cuius ſtultitia eleuata eſt ſuper candelabrum vt appareat omnibus, qui ſunt in domo. Tria ſanè ſunt in eo reprehenſione digniſſima. Vſurpatio prædicationis, contemptus Epiſcoporum, homicidij approbata libertas.*

6. *Nouum genus potentiæ[g]. Numquid tu maior es patre noſtro Abraham, qui eodem prohibente, gladium depoſuit, quo iubente, leuauerat[h]? Numquid tu maior es Principe Apoſtolorum, qui quæſiuit à*

g Ioan. 10.
h Lucæ 22.

Domino, Domine ſi percutimus in gladio? Sed inſtructus es omni Sapientia Ægyptiorum, id eſt ſapientia huius mundi, quæ ſtultitia eſt apud Deum. i 1 Corint. 3. *Aliter ſoluis quæſtionem Petri, quàm ille, qui dicit[k].* k Ioan. 18. *Mitte gladium tuum in locum ſuum. Omnis enim qui acceperit gladium, gladio peribit. Nónne copioſius triumphat Eccleſia de Iudæis per ſingulos dies, vel conuincens, vel conuertens eos, quàm ſi ſemel, & ſimul conſumeret eos in ore gladij? Numquid incaſſum conſtituta eſt illa vniuerſalis Eccleſiæ oratio, quæ offertur pro perfidis Iudæis, a Solis ortu vſque ad occaſum; vt Deus, & Dominus auferat velamen de cordibus eorum, vt ad lumen veritatis, à ſuis tenebris eruantur? Niſi enim eos, qui increduli ſunt, credituros ſperaret, ſuperfluum videretur, & vanum orare pro eis. Sed conſiderat oculo pietatis, quòd Dominus habet reſpectum gratiæ apud eum, qui reddit bona pro malis, & dilectionem pro odio. Vbi eſt ergo illud quod dictum eſt[l]. Vide ne occidas eos?* l Pſal. 58. *Vbi eſt, cùm* plenitudo gentium intrauerit, tunc m Roman. 11. omnis Iſraël ſaluus fiet? *Vbi eſt*, ædificans Hieruſalem Dominus, diſperſiones Iſraëlis congregabit[n]. n Pſal. 146. *Tu ne es ille, qui mendaces facies Prophetas, & euacuabis omnes theſauros pietatis, & miſericordiæ Ieſu Chriſti? Tua doctrina non eſt tua, ſed eius, qui miſit te patris. Sed credo ſufficit tibi, ſi ſis, ſicut magiſter tuus: Ille enim erat homicida ab initio, ille mendax, & pater mendacij. O monſtruoſa ſcientia! ô ſapientia infernalis contraria Prophetis, & Apoſtolis inimica; ſubuerſio pietatis, & gratiæ! ô immundiſſima hæreſis! ô meretrix ſacrilega, quæ impregnata de Spiritu falſitatis concepit dolorem, & peperit iniquitatem! libet, ſed non licet vlterà progredi. Ad vltimum, vt omnia quæ ſentio, ſuper his breuiter comprehendam: Homo eſt magnus in oculis ſuis, plenus ſpiritu arrogantiæ: verba, & opera eius prætendunt quod conatur ſibi facere nomen iuxta nomen magnorum, qui ſunt in terris; ſed non habet ſumptus ad perficiendum. Vale.* Ita Bernardus, & ſe à calumnia purgans, & damnans hominem, qui non miſſus à Deo, eius doctrinæ contraria prædicaret.

Cæterùm compeſcendo glíſcenti malo, has in epiſtolis ad reliquos ſcribendis inſeruit clauſulas; alteram pro Iudæis non occidendis; alteram pro vitandis pſeudo-Apoſtolis, ſiue Prædicatoribus, ſi qui alij ſe iactarent ab ipſo miſſos; quas ſuperius a nobis prætermiſſas, in hunc locum tradendas reſeruauimus. 7. *De cætero* (inquit[o]) *fratres, moneo* o Epiſt. 322. *vos, non autem ego, ſed Apoſtolus Dei mecum non eſſe credendum omni ſpiritui[p]. Audiuimus, & gaudemus, vt in vobis ferueat zelus Dei: ſed oportet omnino temperamentum ſcientiæ non deeſſe. Non ſunt perſequendi Iudæi, non ſunt trucidandi; ſed nec effugandi quidem. Interrogate eos diuinas paginas: noui, quod in Pſalmo legitur prophetatum de Iudæis:* p 1. Ioan. 4. Deus oſtendit mihi (*inquit Eccleſia*) ſuper inimicos meos, ne occidas eos, ne quando obliuiſcantur populi mei[q]. q Pſal. 58. *Viui quidem apices nobis ſunt, repræſentantes Dominicam Paſſionem. Propter hoc diſperſi ſunt in omnes regiones, vt dum iuſtas tanti facinoris pœnas luunt, teſtes ſint noſtræ Redemptionis. Vnde & ait in eodem Pſalmo loquens Eccleſia[r]:* Diſperge illos in virtute tua, & depone eos protector meus Domine. r Ibid. *Ita factum eſt: diſperſi ſunt, depoſiti ſunt, duram ſuſtinent captiuitatem ſub Principibus Chriſtianis. Conuertentur tamen ad veſperam, & in tempore erit reſpectus eorum. Denique[s]* cùm s Rom. 11. introierit gentium multitudo, tunc omnis Iſraël ſaluus erit, *ait Apoſtolus. Interim ſanè, qui moritur,*

manet in morte: Taceo quod ſicubi deſunt, peius Iudaizare dolemus Chriſtianos fœneratores: ſi tamen Chriſtianos, & non magis baptizatos Iudæos conuenit appellari. Si Iudæi penitus conterantur, vnde iam proſperabitur, eorum in fine promiſſa ſalus, ſiue conuerſio? Planè & gentiles, ſi eſſent, ſimiliter expectandi, ſuſtinendi forent potius, quàm gladiis expetendi. Nunc autem cùm in nos cœperint eſſe violenti, oportet vim vi repellere, eos, qui non ſine cauſa gladios portant. Eſt autem Chriſtiana pietatis, vt debellare ſuperbos, ſic & parcere ſubiectis, his præſertim, quorum eſt legiſlatio repromiſſa; quorum patres, ex quibus Chriſtus ſecundùm carnem, qui eſt benedictus in ſæcula. Attamen exigendum ab eis iuxta tenorem Apoſtolici mandati, vt omnes qui crucis ſignum ſuſceperint ab vſurarum exactione liberos omnino dimittant. Hæc pro Iudæis in ſpiritu lenitatis, in quibus tamen obiter perpendo, cruce, & ipſos ſignatos per hoc tempus, vt cum noſtris concurrerent, ad locorum ſanctorum defenſionem. At contra Pſeudo-Apoſtolos mendaces, in ſpiritu diſcretionis, iſta ſubiecit [c].

c Epiſt. 322.

8. *Illud quoque admonitos vos eſſe neceſſe eſt, fratres dilectiſſimi, vt ſi quis fortè amans primatum gerere inter vos, expeditione ſua Regni voluerit exercitum præuenire, nullatenus audeat: & ſi à nobis miſſum ſe ſimulet, non eſt verum: aut ſi oſtendat litteras tanquam à nobis datas; omnino falſas, ne dicam furtiuas, eſſe dicatis. Viros bellicoſos, & gnaros talium duces eligere eſt; & ſimul proficiſci exercitum Domini, vt vbique habeat robur, & non poſſit à quibuſlibet violentiam ſuſtinere. Fuit enim in priori expeditione antequam Hieroſolyma caperetur, vir quidam Petrus nomine, cuius, & vos (niſi fallor) mentionem audiſtis. Is populum, qui ſibi crediderat ſolùm cum ſuis incedens tantis periculis dedit, vt, aut nulli, aut pauciſſimi eorum, euaſerint, qui non corruerint, aut fame, aut gladio. Propterea omnino timendum eſt, ſi ſimiliter, & vos feceritis, ne contingat, & vobis ſimiliter; quod auertat à vobis Deus, qui eſt benedictus in ſæcula. Amen.* Hactenus Sanctus ad diuerſos Germaniæ præſules. Cæterùm qualiter, cùm ſcriptis minus proficeret, aduentum ſuum, quamtociùs maturauerit, vtrumque malum efficaciùs repreſſurus; qualitérque Radulphum tandem coërcitum, & ſibi, & Deo ſemel reſtitutum, ad id perduxerit, vt monachum profiteretur in Claraualle, ſequenti capite latius referemus.

Cardinalis Baronius, dum hæc narrat in ea ſententia eſt, vt putet Sanctum, dum conteſtatur omnes, ne litteras à ſe miſſas acciperent, quas ſcirent eſſe falſas; à Nicolao ſibi præcauiſſe; illo nimirum, quem præcedenti anno in Claræuallis Monachum ſuſceptum; hoc ſcribentem Bernardi patris nomine, ad Comitem, & Proceres Britanniæ ſuperiùs vidimus, quin & eiuſdem ſigilgillum, ſtilúmque in graue ipſius, & aliorum damnum ſimulare conſuetum infra dicemus. Sed non crediderim tam citò comprehenſum à ſancto Patre, maximè in eius obſequio permanſurum per annos aliquot. Neque eſt cur ad incerta recurramus, cùm certa habemus. Radulpho prædicante ſub eius nomine, quæ fuit querela Henrici Moguntini; præcauet ſibi à ſimili fallacia, & nulli prorſus credendum, vel proferenti litteras decernit; ſi modò velit exercitum diuidere. Quod quàm nociuum Chriſtianis olim fuerit, Petri illius exemplo manifeſtat. 9.

1. Bernardi in Germaniam aduentus: 2. tempus præfixum; 3. & fructus ex Radulphi conuerſione. 4. Geſta ab eo ad Vuormatiam, 5. & Francofordiam, 6. inde diſcedens Hildegardem Virginem viſitat, 7. & ſacra xenia vltrò, citróque donat, & accipit. 8. Epiſtola Hildegardis ad Bernardum, 9. & reſponſio Bernardi Patris ad ipſam.

CAPVT VIII.

1. SVB honeſto religionis colore furentem plebem, atque vtilitatem captantem ex ipſo zelo, ægrè Bernardi litteræ, ægrè Epiſcopi valuerunt continere. Et iam inſtabat tempus prædicandi, quo Imperator, quo Germaniæ Principes ad bellum tranſmarinum accingerentur. Vtrumque Sancti motiuum expreſſit Otho. *Igitur* (ait [a]) *innumerabilibus in Occidentali Gallia ad tranſmarinam expeditionem excitatis, Bernardus prædicationis nomine, mouendum Orientale Francorum regnum aggredi diſponit; tam ad hoc, vt animum Principis Romanorum ſacra exhortationis verbo ad accipiendam crucem emolliret, quàm vt Radulpho, occaſione Iudæorum crebras in ciuitatibus ſeditiones, & populum contra Dominos ſuos mouenti, ſilentium imponeret.* Sic Friſingenſis.

a in Friderico lib. 1. c. 39.

2. Ergo vtriuſq; ſtimulis actus mellifluus Doctor Germaniam adit, vtrumque in breui negotium expediturus. Cardinalis Baronius [b] ſub finem huius anni profectum putat; motus, vt credo, hiſtoria miraculorum eius [c], quæ à prima Dominica aduentus exordium ſumit. Verùm cùm in eadem hiſtoria ſcriptum ſit [d] Sanctum Patrem, huiuſmodi occaſione, exulaſſe à filiis ferè per annum: & aliàs Claramuallem ingreſſum, non multò pòſt feſtum Purificationis anni ſequentis; cogimur contra eundem Baronium dicere, aut adiſſe Toloſam contra Henricum, antequam in Germaniam ſe conferret, aut Germaniam ante finem anni intraſſe, quamuis miracula non à primo eius ingreſſu, ſed ab acceſſu ad Conſtantiam ſcribi cœperint: atque hoc longè probabilius iudico: nec non conformius ipſi narrationi.

b ad hunc ann.
c in Proœmio.
d cap. 15.

Vtcumque fuerit, Germaniam Sanctus intrans vtrumque ſcopum attentiùs intuebatur; vt & Chriſtianos cieret in Sarracenos, & à Iudæis retraheret; & in illos agendum ferro, & igne, in hos gladio ſpiritus, verbo nimirum Dei, & orationibus: illos inuaſores locorum noſtræ ſaluris per vim arcendos: hos permittendos ſuæ ſuperſtitioni, & iuſto Dei iudicio reſeruandos. Difficile vtrumque, cuicumque alteri; quippe Sarracenorum expugnatio in labore, & ſumptu; Iudæorum cædes in quæſtu omnibus erat. Bernardus alterum fœliciter agreſſus, ab altero in breui ſe expediuit. Nam audi Othonem ita 3.

differen

e in Frederico lib. 1. c. 39. differentem eodem loco [e]. *Moguntiam veniens* (ſcilicet Sanctus Bernardus) *Radulphum in maximo fauore populi morantem inuenit. Quo accerſito, præmonitóque, ne contra Monachorum regulam per orbem vagando, propria auctoritate verbum prædicationis aſſumeret; tandem ad hoc eum, vt ſibi promiſſa obedientia, in cœnobium ſuum tranſiret, induxit.* Sic Bernardus, quem non Eccleſiæ præſules, non Principes, robore ſuæ potentiæ, compeſcuerant; [illegible] perſuaſione compeſcuit, & [illegible] venit, vidit, vicit, peccata [illegible], ſeruans peccatorem. Verum [illegible] tamen Moguntinum populum, qui Radulpho adhæſerat, diſceſſum eius impatienter toleraſſe. *Et niſi ipſius ſanctitatis conſideratione* (pergit idem Otho) *retardarentur, vix immunes futuros à ſeditione.* Sed continuit reuerentia illius omnes, & quod ſemel Bernardus improbaſſet, approbare non auſis, ſimplex ipſius verbum pro lege fuit. Atque hæc quidem de prima, & [illegible]: Nunc [illegible] aduentus [illegible] cauſam, prædicat[illegible] [illegible] & [illegible] Orientem expeditionem [illegible] [illegible] lior, proſequamur.

4. Co[illegible] ſub [illegible] O[illegible] ad Vvo[illegible] [illegible] ad bellum [illegible] De ip[illegible] nanque ſub init[illegible], candem [illegible] [illegible] tunc Archidiaconus, poſt monachus, qui [illegible], ſcribit in hæc verba [f]. *T[illegible] per Vvormatiam ante duos menſes, & ſermone habito innumerabilem ibi ſignauerit popul[illegible] [illegible] miliua Chriſtiana.* Dein F[illegible]cfordiæ conuenit Imperatorem, quædam cum eo negoti[illegible], ac velut obiter ſuggeſturus de bello ſacro, & ſemina iacturus, quæ poſt modum Spiræ fœcundarentur. Nec virum, quamuis ſui reuerentiſſimum, obſequentiſſimúmque, facilem inuenit in hoc negotio. Quin auerſantem iter [illegible] nec perſuaſibilem, vt ad illud adduceretur; [illegible] ipſa mihi Philippus auctor, paucis, ſed oculatus teſtis cuncta deſcribens, dum geſta Spiræ pandit in hunc tenorem [g]. *Prius enim apud Francfordiam, Regem ſecretò conuenerat vir Beatus, admonens, vt ipſe ſaluti propria prouideret in tempore miſericordia vberis. Cui cùm reſpondiſſet, nullum ſibi huius militia ineſſe propoſitum; tacuit vir Beatus dicens, non eſſe paruitatis ſua importunius inſtare Regia maieſtati.* Ita Philippus, nec dubium, Deo ita diſponente, qui clarius poſtmodum, efficacia prædicationis Bernardi comprobaretur.

f De miraculis Sancti cap. 11.

g Ibid. cap. 7.

5. Verum de geſtis Francofordiæ à Patre Sancto Helmoldus Presbyter hæc habet in ſuo Chronico [h]. *Hic itaque (id eſt Bernardus) ingreſſus in Theutonicam terram, venit ad celebrem curiam Francofordia, quo tunc fortè Rex Conradus cum omni Principum frequentia [illegible] occurrebat. C[illegible] ergo Sanctus Vir in E[illegible] [illegible] nomine Domini [illegible] adſtante Rege, & Summis [illegible] certus erat inter tantas populorum cate[illegible] quis pateretur, aut cui forte ſubueniretur. Aderat [illegible] Comes noſter Adolphus [illegible] noſſe cupiens ex operatione diuina, vt [illegible] viri [illegible] offe[illegible] puer cæcus, & [illegible] cum debi[illegible] dubitatio. Cœpit ergo vir ſanctiſſimus inuentare [illegible] ſi forte po[illegible] pueri ſan[illegible] eius experimentum [illegible] velut diuinitus edoctus vir Dei, remedium prouidens, puerum præter morem [illegible] applicari; cæteros enim*

h in Chronica Slauorum cap. 60.

verbo tantùm conſignauit: Hunc verò exhibitum manibus excepit, [illegible] contrectatione viſum reſtituit, deinde genua contracta corripiens, iuſſit eum currere ad gradus, manu [illegible] dans indicia [illegible] tam viſus, quàm greſſus. [illegible] de [illegible] Francofordiam.

D[illegible] Francofordia beatum Virum pertenuiſſe [illegible] ad oppidum Bingionum, Trithemius ait, vbi Sanctam Hildegardem viſitauit, illuſtrem Virginem, & [illegible] claram reuelationibus, quas poſtmodum approbauit Eugenius Papa. At quæ contigerint in hac viſitatione, verbis eiuſdem præſtat deſcribere, *Inde* (inquit & de Francofordia loquitur) *nauigio [illegible] perueniſſe ad oppidum Bingionum, vbi in monaſterio Sancti Ruperti ducis, ab altera parte Nabi fluminis, Deo dilecta virgo ſancta Hildegardis magiſtra, deuotis præſidebat virginibus ſub regula Diui Patris noſtri Benedicti, omnipotenti Domino famulantibus, cui antea per literas verba ſancta admonitionis tranſmiſerat cum certis munuſculis, qua pro reliquiis in eodem loco [illegible]. Veniens autem ad Sanctam Chriſti [illegible] vir Dei Bernardus poſt mutuam in Chriſto ſalutationem, iuſſit ſibi volumina, qua ipſa Virgo diuinitus inſpirata conſcripſerat, afferri, quibus [illegible] vltramodum admirans ad circumſtantes fertur dixiſſe. Hac ſcripta non ſunt humanitus adinuenta, ſed per ſanctum Spiritum diuinitus inſpirata, nec poterit ea mortalis homo intelligere, niſi ad Dei ſimilitudinem intus in anima veraciter fuerit informatus. Ad hec Cappellanus ſancta Virginis monachus deuotiſſima conuerſationis [illegible]: Reuerende Pater vera quidem ſunt, qua dixiſti ſed homines multi non ſolùm ſeculares idiota, ſed etiam religioſi, & docti, animum famula Chriſti quotidianis oblocutionibus mirabiliter cruciant, dum hec non diuinitus inſpirata, ſed aut ſomnia muliebria, & deſtructi cerebri deliramenta, aut per dæmones immiſſa fallacias, confirmant. Cui vir Dei non miramur, inquit, frater chariſſime, ſi dormientes in peccatis diuinas reuelationes exiſtimant ſomnia, ſcientes verum, quod Sanctus Apoſtolus dixit: animalis homo non percipit ea, qua ſunt Spiritus Dei: ſtultitia enim eſt illi, & non poteſt intelligere; quia ſpiritualiter examinatur. Omnibus enim in peccatis luxuria, auaritia, & ſuperbia, dormiendo iacentibus diuina admonitiones ſomnia videri conſueuerunt quoniam ſi vigilarent in timore Domini, ſigna diuinarum reuelationum vera proculdubio agnoſcerent. Qui autem immitti hec à dæmonibus dicunt, diuinarum inſpirationum occulta, & myſtica ſigna, non nouerunt: ſimileſque illis iudicandi ſunt, qui Dominum, & Saluatorem noſtrum Ieſum Chriſtum eiicere dæmonia in poteſtate Beelzebub dixerunt.*

Ad ſanctam quoque Hildegardem dixit: & tu filia chariſſima, non metuas opprobria hominum, D[illegible] habe[illegible] [illegible], quoniam ſicut ſtipula peribunt verita autem Domini manet in æternum. Nos quoque ob tui amorem operam dabimus vt hec tua ſcripta per Dominum Apoſtolicum [illegible], & confirmata, ſecurè proferantur in lucem. Obtulit tantem ſancta Virgo Hildegardis viro Dei poſtulanti particulam reliquiarum Sancti Ruperti ducis, [illegible] pro quibus [illegible] Sanctorum [illegible] remiſit. [illegible] ſunt hec in monte Sancti Ruperti, in præ[illegible] M[illegible] de Sparheim, [illegible] prefatum [illegible] in quo [illegible] filiam habuit ſanctimonialem, nomine Hiltrudem, Virginem ſanctiſſima

6.

i in Chronic. Hirſaug. cap. ann. 11[illegible]8.

7.

ctiſſima converſationis, quæ cum Beata Hildegarde ſub magiſterio Beatæ Iuttæ in ... Dei fuerat inſtituta. Porro [illegible] ... præcepit, & ... in ... Sancti Ruperti ... Berthelimo Spanheimenſi ... Bernardi ... *Sanctus vero Dominus famulæ ... Bernardus Valedicens Virgini Christi Hildegardi, capto iter per diſcenſum Rheni ... paralyticum in medio populi, manu illi impoſita curat. Inde per Moſellam alveum Treverim conſcendit, & tres cæcos, claudum unum, & ſurdam mulierem in eadem civitate, omni inſpectante populo, curavit.* Hæc Trithemius ... pus, dubia fide; quippe ... qui ex colloquio Conradi cum ... Francofordiam, geſta Sancti ... per ... gulos. Sed neque fuit ... ius ait [k], ante annum M.C.XLVIII ... num terram cum ... Cæterùm, quod de epiſtol. ... Trithemius ait, qu... legitur adhuc inter alias ... convenienter, ni fallor, ... prius Hildegardis ad S... quibus ipſe reſpondit. Sed en ... *Bernardo [l] Hildegardis.*

k in Chronico Spanheimenſi.

l inter epiſtolas Hildegardis.

8. *In ſpiritu myſteriorum tibi dico, ô Venerabilis Pater, qui mirabiliter in magnis honoribus virtutis Dei valde metuendus es illicita ſtultitia hujus mundi, vexillo Sanctæ Crucis, cum excelſo ... dio, in ardenti amore filii Dei, capiens homines ad bella pugnanda in Chriſtiana militia, contra tyrannorum ſævitiam, quod ſum valdè conſtricta in viſione, quæ apparet mihi in ſpiritu myſterii; quam non video exterioribus oculis carnis. Ego miſera, & plus quam miſera in nomine fœmineo, ab infantia meâ vidi mirabilia magna, quæ lingua mea non poteſt proferre, niſi quod me docet Spiritus Dei, qualiter ea dicam. Sanctiſſime, & mitiſſime pater, audi me, in tua bonitate, indignam famulam tuam, quæ nunquam ab infantia mea ſecurè vixi, & de tua pietate, & ſapientia intellige in anima tua, ſecundum quod doctus fueris in Spiritu ſancto; quoniam ea, quæ tibi de me dicta ſunt, ſecundum hunc modum ſunt. Scio enim in textu interiorem intelligentiam expoſitionis Pſalterii, Evangelii, & aliorum voluminum, quæ monſtrantur mihi in hac viſione, quæ pectus meum tangit, & animam meam ſicut flamma comburens, docent me hæc profunda expoſitionis. Sed tamen non docet me litteras in Theutonica lingua, quas neſcio. Sed tantum ſcio in ſimplicitate legere, non in abſciſſione textus, quia homo ſum indocta, ſine ulla magiſtratione, cum exteriori materia, ſed intus in anima mea ſum docta; unde loquor tibi de te non dubitans, ſed de ſapientia & pietate tua conſolabor pro eo quòd multa ſchiſmata ſunt in hominibus, ſicut audio homines dicere. Nam quidam Monacho, quem ſcrutata ſum in converſatione probationis vitæ, hæc primùm dixi; & illi omnia ſecreta mea monſtravi, & conſolatus eſt me; ita quod hæc magna, & timenda ſunt. Volo pater, ut propter amorem Dei in oratione tua me recorderis. Ego ante duos annos te in hac viſione vidi. Sicut hominem in Solem adſpicere, & non timere; ſed valde audacem, & ploravi, quod ego tantùm erubeſco, & inaudax ſum. Bone pater, & mitiſſime, pone me in animam tuam, ora pro me, quia ma... laboros in hac viſione ..., quatenus quod ... audio dicam. Et interdum in magnis infirmitatibus de hac viſione, in lectum proſternor, quia taceo, ita quod non poſſum me erigere. Ergo cum mærore coram te plango, quia mobilis ſum, cum motu in torculari arbore in terra mea, orta de radice, ſurgente in Adam, qui ſuaſu eſt exul in peregrinum mundum, de ſuggeſtione Diaboli. Nunc autem ſurgens curro ad te. Ego dico tibi. Tu es mobilis, ſed ſemper erigens arborem, & victor in anima tua es, non tantùm te ipſum ſolum, ſed etiam alios homines in ſalvationem erigens. Tu autem aquila es adſpiciens in Solem. Oro te per ſerenitatem Patris, & per ejus verbum admirabile, & per ſuavem humorem compunctionis, ſcilicet Spiritum veritatis, & per ſonitum ..., per quem ſonat omnis creatura, & per ipſum verbum, à quo ortus eſt mundus, & per altitudinem Patris, qui ... verbum in ſuavi viriditate ... Virginis ... ſi ... dificatur ... ut non otioſo ... meis ... dum ... ad Deum ... Vale, vale ... in certamine, in Deo. Amen.*

... Hildegardi ... 9. a Ibid.

... per ...

Quod ... ſtra ... ſcribere ... vellem, negotiorum multitudo compellit. Congratulamur gratiæ Dei, quæ in te eſt, & ... gratiam habeas, & toto ... humilitatis, ... devotionis affectu ſtudeas reſpondere, admonemus. ſciens, quòd [n] Deus ſuperbis reſiſtit humilibus autem dat gratiam [o]. Quod in nob... eſt hortamur, & obſecramus. Cæterum ubi interior eruditio eſt, & unctio [p] docens de omnibus, quid nos, aut docere poſſumus, aut monere? Diceris enim cæleſtia ſecr... rimari, &, ea, quæ ſupra homines ſunt, Spiritu ſancto illuſtrante, dignoſcere. Unde rogamus magis, & ſupplicíter poſtulamus ut noſtri memoriam habeas apud Deum, & eorum pariter, qui nobis in ſpirituali ſocietate ... ſunt. Nam cum Spiritus D... conjungitur, ... dimus quòd nobis multum pr... ſubvenire [q]. Multum enim v... aſſidua. Nos etiam pro te ... confortetis ad bona, inſtruaris ... gurus ad permanſura, ... in Deum poſuerunt, de ... ſed ut in pr... pere cognoſceris ... lius proficiant. Ita Bernardus ... Virginem. Sed nos eundem ... grantem, dum crucem pr... frequentibus ... proſequamur.

n Iacob 4.
o 1. Petri 5.
p 1. Ioan 2.
q Iacob. 5.

1. Bernardus

... Conſtantienſi Epiſcopo deductus, 2. & quibus ſociis, 3. & qua frequentia miraculorum, 4. Friemburgum primum; 5. inde ad oppidum aliud, 6. in populorum frequentia: 7. Mox Conſtantiam venit. 8. ... Henricum conſtituit, 9. & quo miraculo. 10. Hinc Baſilaam, Argentinamque profectus. 11. Magiſtrum Alexandrum de Colonia, 12. quantumuis reuitentem, traxit a ſæculo.

Caput IX.

1. CONSTANTIAM aduenisſe, perſpicuum eſt. Verùm qua occaſione illuc aduenerit, & quibus ſociis, vnus ex eis Philippus, ad Henricum Ludouici Regis fratrem, poſtquam in Archiepiſcopum Rhemenſem aſſumptus eſt, totidem verbis legimus ſcripſiſſe. *Ibidem* [a] *quoque* (ſcilicet Francofordiæ cùm ad colloquium veniſſet Imperatoris) *Conſtantienſis Epiſcopus, Hermannus nomine, vir religioſus, adfuit obnixius ſupplicans; vt ad partes ſuas deſcendere dignaretur. Cuius petitioni multa quidem negotia reſiſtebant, maximè tamen Claræuallenſium ſuorum intima ſollicitudo, & præcordialis affectus, ad quos redire omnimodo feſtinabat: neque enim filiorum mater poterat obliuiſci, ſed toto ferè anno auelli à ſe viſcera ſua grauiſſimè querebatur. Vicit tamen conſtantia Domini Conſtantienſis, cùm opportunè, importunè, modo per ſe, modo per Regem, & Epiſcopos ſupplicaret.* Hæc de occaſione aduentus Beati viri ad Conſtantienſem vrbem.

a De miraculis Sancti Bernard. c. 3.

2. At de ſociis, qui ipſum comitabantur, in ſupradicti Epiſcopi perſona ſubdit inferiùs [b]: *Eramus ergo cum eo Hermannus Conſtantienſis Epiſcopus, & Ebreardus Capellanus meus: Abbates duo, Balduinus, & Frouuinus, monachi quoque duo, Girardus, & Gaufridus. Clerici tres, Philippus Leodienſis Archidiaconus, Oto, & Franco. quibus additus eſt in ipſo itinere Alexander Colonienſis, Romam enim proficiſcebatur: ſed videns opera diuinæ virtutis, & audiens crebram patris exhortationem compunctus eſt: & conuerſus.* Hic ille ...

b ibid.

3. Sed tempus etiam notat ... Nouembri Menſe iam cadente, quippe *Dominica prima Aduentus Domini* (*quæ incidit in ſecundam diem Decembris*) *ingreſſi ſumus* (ait [c]) *fines Epiſcopatus Conſtantienſis, & in villa, cui nomen eſt Kentzingen maxima cum deuotione ſuſcepti.* Pergit deinde miracula narrare, quæ Sanctus Pater patrabat per dies ſingulos, quæ longum eſſet nobis recenſere. Illud apud omnes auctores compertum eſt, tot cæcos homines, tot debiles, tot claudos, tot ſurdos, mutoſque, viſu, auditu, loquela, greſſu, & viribus à viro Dei donatos in hoc itinere, vt miracula in ipſo minus miranda, ab ipſa multitudine, & frequentia, penè ad leges communes conuerterentur. Legat qui volet poſt opera Bernardi Antuerpiæ anno M.DC.XVI. & deinceps excuſſa; mutila ſane ex exemplarium vetuſtate, atque inde proueniente corruptione: leget quæ ... lectorem quantumuis auidum, aut impleant, aut ſatient; Nec ſufficiat memoria tot prodigiis, quot viſus ſuffecit.

c ibidem.

4. Feria tertia poſt eamdem primam Dominicam Friemburgum peruenit, vbi poſt habitum ad populum ſermonem, & prædicatam crucem, Deo cooperante, & variis ſignis confirmante ſermonem melliflui Patris, cùm multi pauperes cruce ſignarentur, & ſoli diuites recuſarent militiam; quippe qui commodis, atque voluptatibus propriis detinerentur: primum quidem orare pro eis iuſſit, vt Deus auferret velamen de cordibus eorum; mox ad præceptum eius cunctis orantibus, maius aliud, ac longè mirabilius virtutis cooperantis ſignum effulſit: Nam ſubita mutatione compuncti omnes *ditiſſimi quippe* (ait Philippus [d]) *etiam perditiſſimi viri, alii crucem acceperunt.* Et ſacram illam militiam profeſſi ſunt. Sic nullus poterat efficaciam virtutis fugere; ſiue viſis miraculis compunctus, ſiue materiam ſe præbens nouo miraculo.

d ibid. c. 4.

5. Inde ad oppidum aliud viam capeſſens, Baſilæam per errorem exemplar nominat, in quo Conradus Dux ſancto occurrit, minus rebelles ciues expertus eſt, quippè ad ſermonem eius ſtatim compunctos; atque cruce ſignatos ante miracula; non tamen ideo deſtituit beneficiis, remunerans, atque obiter confirmans eorum animos. Idem qui ſupra auctor teſtis exſtitit, ſecunda die ab ingreſſu eius in vrbem, ex his, quæ ſibi videntur, & quæ ipſe nouerit, triginta ſex miracula patrata. *Cæci* (inquit [e]) *vndecim illuminati ſunt, claudi decem & octo greſſui redditi eſt: Manci vndecim, manus reſtituta, ſurdus vnus audiuit. Si plus in ſumma veniunt, quam triginta ſix, inde eſt, quod prius perſonas numerauerim, modo ſigna. Nam erga puellam vnam multa ſunt facta, quæ cæca, clauda vtroque pede, & muta erat, & alteram manum aridam habens.* Hæc vna die, nam alias prorſus præterii. Eſt tamen pro miraculo habendum, quod Sancto Viro prædicante, natali lingua, Gallicana nimirum, cuius Theutonici omnino eſſent experte, populum nihilominus audientem, ſed non intelligentem, vſque ad lachrymas prouocaret, ad compunctionem: quod à Cæſario ſubæquali auctore notatum lego. *Tempore* (ait [f]) *Conradi Imperatoris, cum Sanctus Bernardus in Alemania, lingua Gallica prædicaret; ita populum accendit, vt vberrimè fleret; & cum tunc eius verba non intelligeret, poſtea cum interpres peritiſſimus Sancti ſermonem exponeret, populus non eſt motus.* Subdit Cæſarius ignito zelo Sancti id attribuendum, à quo cuncta arderent, & incenderentur etiam non intellecta, quæ dicebantur. Cæſario conſonat Gaufridus Claræuallis, dum ita ait [g]. *Germanicus etiam populus loquens, miro audiebatur affectu, & ex ſermone eius, quem intelligere, vtpote alterius linguæ homines non valebant, magis quàm expertiſſimi cuiuſlibet poſt eum loquentis interpretis intellecta loquutione, ædificari illorum deuotio videbatur, & verborum eius magis ſentire virtutem, cuius rei nota, tunſio pectorum erat, & effuſio lachrimarum.*

e De miraculis Bernardi, c. 5.

f Homil. 16. de infantia Chriſti.

g lib. 3. vitæ S. Bernardi, cap. 3.

6. Cæterùm illud etiam memoria dignum, tantum fuiſſe concurſum populorum, vt ſancto viro

quieſcendum à miraculis, ne ab ingruentibus turbis opprimeretur, omnium, qui aderant, prouidentia conſuluerit. Nam pergit idem auctor ita ſcribere [b]. *Tertia feria* · · · · *multa amiſimus, quia tumultus intolerabilis erat, & omnino abſtinere oportuit Patrem à benedictione infirmorum, & fugere; adeò ſe populus inuicem comprimebat. Ebrardus, ego ipſe ante altare rogabam obnoxiùs, ne cui manus imponeret, prorſus ignorans, qua ratione poſſet euadere.* Nec tamen ideo ceſſatum à miraculis, continuo velut fluxu diuinæ gratiæ, quæ nulla humana arte eludi poſſet.

b De miraculis S. Bernardi, c. 5.

7. Procedens inde, Conſtantiam tandem peruenit, & paucos dies cum Epiſcopo faciens, hoſpitij gratiam prædicatione continua, reuerentiam miraculis, deuotionem oratione compenſauit. Tritemius pauca de geſtis in hac vrbe. *Cum eſſet* (ait [i]) *in vrbe Conſtantienſi, virtutum fama vndique ſe diffundente, miſit ad eum Abbas Augienſis monaſterij cæcum hominem, quem ſuis eleemoſynis ſuſtentabat; & confeſtim videntem illum recepit. In eadem Diœceſi, cæcam natam illuminauit, ſurdum quoque, & mutum à natiuitate, auditu, & loquela reſtitutis, ſanauit.* Plura Philippus, illuſtrioraque, quamuis per turbas vndique irruentes à viro Dei auulſus, nullibi dicat pauciora ſe vidiſſe, quàm in hac vrbe; adeóque ſe de nulla pauciora ſcribere. *Nulla,* (ait [k]) *ſic ignorauimus, ſicut ea, quæ Conſtantiæ facta ſunt; quia nemo noſtrum ſe turbis admiſcere (aut audebat, aut poterat) & nos hic nihil, niſi quod vidimus, loqui propoſuimus.* Hactenus ille.

i In Chronico Hirſaugienſi, ann. 1148.

k vbi ſuprà, cap. 2.

8. Sed nos priùs, quàm à Conſtantia diſcedamus, conuerſionem Henrici cognomento Contracti, eo quòd corpore contractus haberetur, viri in ſæculo potentis, diuitiſque, & liberè viuentis pro more hominum; ſed poſt modum ſanctam vitam agentis in Claraualle, quam per multos annos propagauit, obiterque miraculum illuſtre à ſancto Patre factum, quod Cæſarius [l] narrat proferamus. *Cùm Sanctus Bernardus prædicaret crucem in Diœceſi Conſtantienſi, contigit eumdem Henricum intereſſe ſermoni; qui cùm eſſet homo diues, & potens, multa habens caſtra, & cum diuitiis infinita crimina, ſermone viri Dei compunctus, ait ad ipſum: Domine ſi me non terreret illa conſuetudo, quam intellexi eſſe in Ordine veſtro; ſcilicet quòd nementes ad vos indifferenter ad diuerſas emittitis regiones, ego me vobis redderem in continenti. Cui vir ſanctus reſpondit, Ego ſub conditione te non recipiam; ſed hoc tibi promitto, quòd ſi in Claraualle monachus fueris, ibi morieris. Audito hoc verbo, mox ſe reddidit, factúſque eſt interpres Abbatis, eo quòd in vtraque lingua, Gallicana videlicet, & Theutonica, multum foret expeditus. Videns hoc quidam Baliſtarius, ſeruus eius, homo crudelis, telum baliſta impoſuit, vt ſanctum Abbatem feriret; ſtatimque ab Angelo Domini percuſſus, retrorſum cecidit, & expirauit. De cuius tam repentina morte Henricus territus, & maximè de perditione animæ contriſtatus, ſciens Abbatis ſanctitatem, & in ſignis potentiam, cecidit ad pedes eius, humiliter cum multa inſtantia ſupplicans, quatenus miſerum de faucibus inferi ſuſcitando liberaret.*

l lib. 1. c. 16.

9. *Compaſſus vir Beatus tam vnius dolori, quàm alterius perditioni, flexis genibus Deum cum lachrimis exorauit, & mortuum celeriùs ſuſcitauit. Qui ſuſcitatus ad ſuſcitantis pedes corruit, & vt ſe in Conuerſum ſuſciperet cum multis ſuſpiriis petiuit: cui vir Sanctus reſpondit: ſcio quòd naturaliter proteruus ſis, ac diſtortus, nec expedit, vt ſis inter religioſos, ſed volo vt crucem ſuſcipias, mare tranſeas, & cum Sarracenis confligendo, citius finiaris. Et factum eſt ſic, crucem ſuſcepit, mare tranſiuit, cum inimicis crucis dimicauit, & in conflictu occiſus ad Deum migrauit.* Pergit Cæſarius narrare aliud miraculum ab eodem Sancto factum, muliere paralytica reddita ſanitati, petita, atque impetrata ab eo benedictione, ſed vt illuſtriora, & maiora numquam omittimus, ſic hæc communia nequaquam recenſemus. Refert hæc eadem, qui cætera Philippus, niſi quòd Baliſtarium Conradi ducis, non Henrici Contracti fuiſſe ait. Sed & Germano de geſtis in Germania certior fides, maximè antiquo, & qui Henricum viuentem videre potuit; ſed nos iter Bernardi proſequamur.

Ex Conſtantia, Baſilæam primùm vir ſanctus, mox Argentinam ab Epiſcopo deductus; illam feria quinta ante Dominicam quartam Aduentus ingreſſus eſt; Argentinæ Dominicam ipſam celebrauit; vtrobique concurſus populorum, vtrobique arma in inimicos crucis Chriſti, vtrobique miracula, quæ Dei non hominum opus conteſtabantur. *In ciuitate Baſilæenſi* (ait Tritemius [m]) *cùm ſermonem haberet ad populum* (ſcilicet Sanctus Bernardus) *oblata eſt ei fœmina muta, & orante eo, loqui cœpit perfectè. Cæcum quoque ibidem illuminauit, & claudo reſtituit greſſum.* Plura Philippus, ſed ex his, quæ Argentinæ facta ſunt, pauca recenſet. *Vidimus* (ait [n]) *omnes puellam, quæ Dominica quarta aduentus Argentinæ in Eccleſia poſt Miſſarum celebrationem erecta eſt; de qua ſic exultabat pater, ſic populus acclamabat. Ipſa die, priuſquam nauem ingrederemur, puer claudus erectus eſt, & coram populo liberè ambulabat, & qui aderant, vociferabantur cum gaudio, ſicut omnes audiſtis.* Sic vir Beatus per Germaniam diſcurrebat euangelizans, & pertranſibat benefaciens, & ſanans quoſcumque, qui eius virtutem experiebantur. Quæ in Paſchate, Spiræ geſta ſunt, ſequenti capite ſeorſim declarabimus. Si tamen prius Alexandri Colonienſis inſignem conuerſionem in Baſilæa impetratam à ſancto Patre ex certis antiquorum ſcriptis elucidemus. 10.

m vbi ſuprà.

n vbi ſuprà, cap. 7.

Hunc, cùm Romam proficiſceretur Bernardo obuiam factum, ſuperiùs vidimus, quin & videntem diuinæ virtutis opera, tùm magis, expertum in ſeipſo, quod ſtatim dicam, tandem dediſſe manus Sancti monitis, & ſe itineris ſocium adiunxiſſe, monachum induiturum in Claraualle: Verùm quo loco, & quo ordine hæc acciderint, aliunde nobis venit accipiendum. Et locum quidem habemus ex Godefrido Sancti Patris notario, qui virum ad Baſileam conuerſum tradit; quippe Sancto egrediente prædictam vrbem, meminit Alexandri, & ſtatim ſubdit [o]. *Iſte eſt Alexander, qui eiſdem diebus, ad viri Dei monita, & oſtenſionem virtutum conuerſus eſt.* At conuerſionis ordinem, & modum, ſimulque qualitatem illuſtris iuuenis, ex auctore Exordij magni accipiat lector. *Apud Coloniam Agrippinam* (ait [p]) (*quæ eſt inſignis Metropolis Germaniæ ſecundæ*) *fuit magiſter quidam Alexander nomine, Canonicus, Doctorque famoſiſſimus in eadem vrbe. Accidit autem, vt Dei famulus B. Bernardus Clarauallenſis Abbas, iubente Sancto Papa Eugenio III. Germaniam ingrederetur, Hieroſolymitanum iter Conrado Imperatori, & populo terræ illius prædicaturus.* Hæc de Alexandro. 11.

o lib. 4. c. 5.

p lib. 1. c. 19.

Sed de ordine conuerſionis eius, interuenientibus 12.

tibus miraculo explorato, atque ipſo euentu comprobata reuelatione, paulo inferiùs. *Supra memoratus vir nobilis Alexander, qui eo tempore iuuenis, & ſecularis ſcientia typo turgens, diuitiarum quoque, & tranſitorij honoris inſulis adornatus, nihil minus, quàm conuerſionem cogitabat. Sed Deus, qui comprehendit ſapientes in aſtutia ſua, mirabili hoc ordine ſicut ſequentia declarabunt, adimpleuit. Cùm enim beatiſſimus Pater Bernardus ipſum de conuerſione monuiſſet, ille ſeculari ſcientia, & opulentia tumens reſpondit: Se ad præſens nihil minus cogitare, vel velle quàm habitum ſumere monachalem. Eadem igitur nocte, cùm membra ſopori dediſſet, apparuit ei in viſione idem homo Dei erigens eum de grabato, in quo grauiter languens iacere videbatur, ac reſtituens ſanitati. Deinde tulit habitum ſuum, quo erat ipſe indutus, & ex eo contexit Alexandrum. Qui cùm eundem habitum ſemel, & ſecundò reiectum ab humeris indignanti animo repuliſſet, tertia tandem vice collo eius iniectum, & corpori valenter aſtrictum, compulſus eſt retinere. Deinde Pater Sanctus baculum, quem in manu tenebat, ipſius manu tradens, futura Prælationis gratiam denotauit, & ita abire præcepit. Euigilans autem Alexander nihil adhuc pro huiuſmodi reuelatione molleſcere poterat, ſed in eadem animi duritia perſiſtebat. Eodem verò die cùm ipſe Beatiſſimus Abbas ad menſam recumberet, oblatus eſt ei piſcis, qui Perca nominatur, vt eo ſe reficeret. Quo viſo, vir Dei, erectis in cælum oculis, ſuper eundem piſcem diutiùs orauit; & benedicens illum præfato Alexandro pro pitantia tranſmiſit. Non tam cupiens corpus eius, quod periturum, & mortale eſt, piſce illo cibare; quàm animam, quæ immortalis eſt, & in perpetuum victura, ſua oratione conuertere. Quem dum ille guſtare inciperet, ad primum illico morſum meruit in ſemetipſo fœliciter experiri, quanta virtutis eſſet oratio famuli Dei. Nam repentè mutatus in virum alterum compunctus eſt valde, & cœpit ſuper eundem piſcem lachrimas fundere. Mirabatur verò ſeipſum, neſciens, quid haberet, vel cur fleret, tandem recordatus viſionis, quam nocte præterita viderat, intellexit a Domino gratuita eius miſeratione ſe eſſe præuentum. Vnde ſupernæ vocationi ex intimo corde gratias agens, beato Dei famulo continuò ſe reddidit.* Hactenus de Alexandri conuerſione, quem Bernardus parentem, magiſtrúmque vniuerſo Ciſtercio præparabat; ſed ille nobis ſæpiùs repetendus. Nunc geſta Spiræ à Bernardo proſequamur.

---

1. Bernardus Spiræ natale Chriſti celebrat, 2. vbi publicè primùm, mox priuatim, 3. ſed adhuc renitentem Conradum verbo aggreditur. 4. Concurſus populi, 5. Conradi reuerentia, 6. & Sanctus Pater Virginem ſalutans, cunctis audientibus ab ea reſalutatus. 7. Vtriuſque verba. 8. Et quid de lacte Virginis. 9. Deuotio populi, 10. & ſecunda, 11. ac tertia feria miracula; 12. Sed nihilominus multa eſſe præterita.

CAPVT X.

1. NIHIL MINVS cogitabat Conradus, quàm crucem ſumere, & deſerto imperio occidentali ad remotas Orientis plagas arma conuertere. Maximè cùm Germania flagraret bellis ciuilibus, quibuſdam Principum diuiſis inter ſe, & niſi eius præſentia continerentur, forſitan ab Imperio diuidendis. Indixerat tamen generalem Curiam Spiræ, cui Bernardus adeſſet, in die natalis Chriſti congregandam. Igitur pergunt vlteriùs acta Sancti [a]. *Tertia feria Vigilia fuit Dominicæ Natiuitatis, & nam venimus Spiram. Ibi eum diem feſtum celebrauit Rex Conradus, ibi coronatus eſt, ibi adfuit Epiſcoporum, Principúmque conuentus. Illuc Sanctus aduenit inter Principes quoſdam pacem cupiens reformare, quorum inimicitiis exercitus Chriſti detinebatur.* Venerat, inquam, reformare pacem inter Principes; ſed multò magis ad bellum omnes armare; ipſum etiam Conradum, quantumuis renitentem, vt iam dicemus.

a De miraculis S. Bern. cap. 7.

2. Celebratis myſteriis Natalis Domini, & peracta Conradi coronatione; ſecunda die Sanctus ſermonem coram ipſo habuit. *Publicè iam ſecundò Regem, ſicut priùs, peregrinationis admonens ex nomine.* Verùm cùm ne hoc quidem profeciſſet. *Die tertia* (ſubdit [b]) *cum B. Ioannis feſtiuitas ageretur, ſecretò aggreſſus eum ſolita manſuetudine, ſuggerens prouidendum omnino, ne ſic præteriret eum pœnitentia leuis, breuis, honorabilis, ſalutaris; quam ad ſaluandos peccatores diuina pietas excogitauerat. A quo hoc tandem reſponſum obtinuit, quod deliberaret ſecum, & conſuleret ſuos, ſequenti die de hoc reſponſurus.*

b Ibid.

3. Tum verò Sanctus de hominibus deſperans, & in ſolo Deo ponens omnem ſpem ſuam, ad potentiora arma conuerſus eſt, quibus certius res tanta perageretur. Sed quæ illa fuerint, & qualiter vibrata; ex eodem, qui vidit, auctore, præſtat referre. *Exinde* (ait [c]) *intra Miſſarum ſolemnia Beati Patris animum cœpit Spiritus ſtimulare diuinus, vt præter morem, nullo rogante, diceret, non oportere ſine ſermone præterire diem. Quid multa? loquutus eſt, & in fine ſermonis Regem, non vt Regem, ſed vt hominem, tota libertate conuenit. Proponebat enim futurum iudicium, hominem ante tribunal Chriſti adſtantem; imperantem Chriſtum, & dicentem; O homo, quid debui tibi facere, & non feci? ex hoc autem numerans Regni culmen, diuitias, conſilia, virilem animum, & corporis robur: His, & huiuſmodi verbis commonuit hominem, vt in medio ſermone, non ſine lachrymis exclamaret; agnoſco prorſus diuina muntra gratia, nec deinceps, ipſo præſtante, ingratus inueniar: paratus ſum ſeruire ei, quando quidem ex parte eius moneor. Dixit, & ecce populus rapiens verbum de ore loquentis, exclamat in laudem Dei, & reſonabat terra in vocem eorum: continuò ſignatus eſt Rex, & vexillum ab altari per manum Patris noſtri, quod ipſe in exercitu Domini manu propria deportaret accepit. Signatus cum eo, nepos eius Dux Fredericus iunior: ſignati illi Principes, quorum non eſt numerus. Ipſa autem die iuxta capellam, vbi Sanctus Pater Miſſam celebrauit, puer claudus, me præſente greſſum recepit,* Hic fructus prædicationis illius ſubitæ;

c vbi ſuprà.

Hic zeli, & fidei Bernardi exitus fuit. Cæterum pacis etiam reformatæ inter Germaniæ Principes meminit Otho Friſingenſis, dum ita ait[d]. *Repentè tunc totus ferè occidens ſiluit; vt non ſolum bella mouere (ſcilicet inter ſe) ſed, & arma quempiam publicè portare, nefas haberetur.*

d in Friderico, lib. 1. c. 4

4. *Sequenti die, Sabbato videlicet, quo feſtum Sanctorum Innocentium celebrabatur* (pergit idem, qui ſuprà, auctor[e] ſcribere). *Exeunti de hoſpitio Patri Sancto occurrebam adducens mecum militem, qui ſignari volebat; & ecce in media turba puerum cæcum intuens: quid vult, inquit, puer iſte? Cuius verba cùm minus intellexiſſem, quod Romana lingua loqueretur: adduc, inquit, puerum ad me; factum eſt, vt imperauit, & confeſtim ſignatus puer viſum recepit. Ego ipſe in multis probaui, quod clarè videret ······· Poſt Miſſæ celebrationem in capellam, quæ dormitorio Canonicorum adiacet, inductus vir Dei virum ſignauit vno cæcum oculo, & viſum ſtatim recepit, cuius & cæcitas priſtina, & illuminatio ſecunda, diligentiſſimè probata eſt. Sic & ſurdum, dum ab Eccleſia rediret, impreſſo crucis ſignaculo fecit audire, immittens digitos in aures eius, & hoc vidimus, & probauimus.* Hæc in die Sanctorum Innocentium.

e Ibidem.

5. *Sequenti*, pergit, *conuentus factus eſt, vbi manifeſtè Spiritus ········ adfuit: neque hoc cuiquam dubitare licebat. Conuocauit enim Rex omnes Principes, & milites, qui [illegible] erant; ſimulque, reſidentibus vniuerſis, exhortatus eſt eos Pater Sanctus, non humanis ſermonibus, ſed diuinis. Vbi vero egreſſi ſumus, & Rex ipſe cum Principibus Sanctum Dominum deducebat, ne comprimerent eum turba, puer claudus oblatus eſt ei coram Rege; at ille ſigno crucis edito puerum erigit, & iubet coram omnibus ambulare. Quanta lætitia, quanta exultatione puer deductus ſit, quis loquatur? Conuerſus autem Pater Sanctus ad Regem, propter vos, inquit, factum eſt hoc, vt noueritis, quia Deus verè vobiſcum eſt, & ei acceptum eſt quod cœpiſtis.* Hactenus ille: Verùm quod ait, Conradum, dum exirent, deduxiſſe Bernardum, ne ab irruente turba comprimeretur, clariùs adhuc expreſſit Antoninus, atque vtique ſublimius, & glorioſius. *Apud vrbem, enim, Spirenſium*[f] (ait) *tantus erat concurſus* (ad Bernardum) *vt Conradus Rex Imperator depoſita Clamyde, eum in proprias vlnas ſuſcipiens de Baſilica aſportauit.* Sic Antoninus.

f Part. 2. tit. 17. c. 1. § 6.

g Volum. 2. generatione 39.

6. Ioannes Nauclerus vlteriùs etiam addit; hoc ipſo die iconem Mariæ Virginis, ter a Beato Bernardo ſalutatam, ſemel reſalutaſſe, cunctis audientibus, *Concordant autem*[h], ait, (ſcilicet antiqui omnes ſcriptores) *quod Bernardus Spiram venerit, vbi tunc erat tantus populi concurſus ad eum venerandum, vt Imperator, nè populus eum conculcaret, manibus ſuis illum exportare ſit dignatus.* Et ſtatim *extant circuli in pauimento Eccleſiæ maioris tres, vbi proſtratus in terram vir Dei, vt fertur ſalutaſſe Virginem Mariam, ad quem eadem, Salue, inquit, Bernarde.* Hactenus ille. Circulis verba ea ſculpta ſunt, quæ à fidelibus ſolent decantari, ſub Antiphonæ finem, quam a principio appellamus *Salue Regina*. Hanc autem deſinentem in illis verbis, *& Ieſum benedictum fructum ventris tui nobis poſt hoc exilium oſtende.* Bernardus Pater recitaſſe fidenter fertur; & recitatæ, trinam illam inuocationem addidiſſe fidentiùs ad quam imago Virginis commota, atque acceptans obſequium, audita eſt ſimili modo Sanctum reſalutaſſe; *Salue Bernarde*; Ex tunc Eccleſia tres illas voces addidit Antiphonæ prædictæ prorſus mellitas, & tradidit recitandas cunctis fidelibus; queis nomen Virginis dulcius inuocarent, fortiùs allicerent, & [illegible] reconuenirent ex attributis.

h lib. 4. vitæ S. c. 4

Non deſunt tamen, qui integram Antiphonam Bernardo Patri tribuant, perpendantque, ex quatuor, quas vulgò vocamus orationes, addiſcendis fidelibus: duas priores contineri in Euangelio Christi, alteram Archangeli Gabrielis prolatam ore; Tertiam Apoſtolorum Symbolum eſſe: adeòque omnes, à Deo fuiſſe dictatas. Vnicam tantum humani eſſe iudicij, quam à Bernardo Eccleſia mutuauerit, ac proximus poſt Scripturas ſacras habendus ſit, cuius Eccleſia vtatur inuentis ſacris. Certè ſeu ſolus integram compegerit, ſeu partem addiderit, nullus alius Eccleſiæ Doctor eſt, quem Eccleſia proponat diſcendum cunctis. Nam Hermannus Contractus Benedictinus, qui Antiphonæ illius auctor dicitur, multis ignotus; & alius inter pios, at non inter Eccleſiæ Patres commemoratur. 7.

Non deſunt item auctores, iique graues, quibus placeat Virgineum illum fauorem haud ſatis vnquam ab vllo prædicatum, quamuis ab omnibus ſemper prædicetur, de Bernardo irrorato Mariæ lacte, fore ad hoc idem tempus referendum. Quod a Guillelmo Eiſengreinio[i] primum traditum: a Canſio, Colteroque approbatum, noſter Bauarius[k], & alij[l] confirmarunt. Nobis vt fauor ipſe certus ſit, quem tamen, non defuere, qui[m] negauerint (leui licet, & craſſo fundamento) locus, & tempus dubia adhuc exiſtunt; & de tempore vix aliquid ſcribi, de loco, ſi quid certi haberi poteſt, ad Caſtellionem cenſeo referendum; ſed de his, aliiſque non diſſimilibus agendū erimus ſub viri Dei obitum, in quem locum conſultò reſeruamus. Sic & de eodem rurſus reſalutato a Beata Virgine in celebri Monaſterio Affligenſi, anno ſequenti, quò euenit, dicemus. 8.

i in Chron. Spirenſi
k Bauarius lib. 2. Bernardi vendicati. §. 10.
l Henriquez in Menologio May 13
m Ioan. Borelius Dialogo 8.

Interim noto quòd decurrere in virum Dei populo, vnanimiter omnes adſeuerant, non ex concurſu tantùm prouenisse, multitudineque, atque auiditate videndi, quæ patrabantur, ſed vt veſtium ipſius fragmenta diſcerperent, de quibus cruces ſibi compararent. Quandoquidem in Exordio magno lego, infinitam hominum multitudinem ſacro bello accinctam Bernardi monitu (*vt ait*[n]) *incredibili fidei ardore ſuccenſi ſciſſuras, & fimbrias de veſtimentis famuli Dei (quæ propter hoc ipſum noua frequẽter accipere cogebatur) vndique certatim diſcerperent; ſéque felices arbitrarentur, quicumque de veſtimentis eius cruces habere meruerentur.* Ergo quod ipſe in Gallia ſponte fecerat, inter Germanos, vel inuitus, pari conatus eſt, ſed ſponte inuitus, neque obuians populorum deuotioni, per quam negotium Chriſti promouebatur. Nunc ad hiſtoriæ ſeriem redeundum, & iterum Philippus tranſcribendus, cui quamuis multa carthæ corroſione deeſſe conſtat, at nihil dubium ineſſe compertum eſt, teſti oculato, & fideli, ac religioſo, 9.

n lib. 1. c. 32

Mane (ait[o]) *ſecunda feria, cùm ad Eccleſiam vir Sanctus proficiſceretur, multitudo languentium impediebat nos, & omnes præcedere iuſſimus. Nec mora claudus, quidam ante altare erectus eſt, verum eſſet ſignatus ignoro. Ambulantem tamen vidi, & lignum pedem in Eccleſia pendentem ········· in capella Regis, ipſo præſente puer claudus ex vtero greſſum recepit ··· ·· Eadem hora alij duo, claudus alter, & alter curuus, erecti, &, me præſente, ad* 10.

o De miraculis S. Bern. cap. 8.

maiorem

maiorem Eccleſiam ab vniuerſo populo ſunt deducti. Nam vociferationem, & ſonantes campanas omnes audiſtis. Vix redieram domum, & ecce iterum clamor, iterum compulſatio. Feſtinaui ad Eccleſiam, & duos iterum claudos adduxerant, qui ipſa hora receperunt greſſum ······· *Veſpere, dum rediret Pater à curia Regis, multitudo languentium, hoſpitij ianuas obſidebat; quos in ordinem fecimus reſidere, & ſingulos tetigit, ac ſignauit. Ibi puer claudus ex vtero greſſum recepit. Alter cæcus ex vno oculo illuminatus, & vir claudus ab annis decem, erectus. Hos ego vidi ſtatim ſanatos ſub manu benedicentis. Vnus è fratribus noſtris vnum adhuc ſurdum, qui auditum recepit, ſe vidiſſe teſtatur; & mulierem gratias referentem, quod à dolore capitis conualuiſſet.* Hæc de miraculis a Beato viro patratis ſecunda feria.

11. At quæ in vltima die anni contigerint, præſente pluribus duce quodam Græco, qui ab Emanuele Comneno Imperatore Conſtantinopolitano, ad Conradum legatus, vtriuſque imperij negotia pertractabat, pergit ſcribere. *Feria tertia puer cæcus illuminatus eſt, quem ego vidi. Philippus. Item vir quidam in præſentia Regis, & Principum vnius oculi viſum recepit. In ipſo loco factum eſt, vnde plurimum congratulamur, eo quòd præſens eſſet Dux quidam Græcus, miſſus à Rege Conſtantinopolitano. Hic in capella Regis loquebatur Patri noſtro, cùm mulier cæca oblata eſt, vbi verò ſignata eſt, coram ſtatim illuminata eſt: & homo ille compunctus eſt, plurimùm in hoc verbo. Sic & circa veſperam adſtante Rege, & ipſo duce, & Principibus multis puer claudus offerebatur. Protinus autem fiducialiter loquens vir fidelis, audientibus omnibus, ait, in nomine Ieſu Chriſti tibi præcipio, ſurge, & ambula. Sonuit vox virtutis, & ſequuta eſt virtus. Surgénſque puer liberè ambulabat. Et primus quidem trementibus membris,* ······· *ibat; ſed paulatim ſub oculis omnium roborátur.* Pergit de Anſelmo Epiſcopo ſanato, déque aliis pluribus, quæ in præſenti non vacat recenſere.

Sed nihilominus dolet de duobus, quæ non licet ſilentio prætermittere. Alterum victam ſuam curioſitatem miraculorum frequentia; vnde, & ab eis notandis deſtitiſſet; alterum ex eis etiam, quæ notauit multa periiſſe, amiſſa ſchedula cui cuncta commendabat. Sic enim ait: *Noſtra quidem ſchedula, vbi hæc adnotaueramus, negligētia cuiuſdā fratris amiſſa eſt; Parcat ei Deus.* Ita Philippus, cùm mille ter prodigia recenſuit, quæ vir Dei intra menſem perpetraſſet. Verùm nos eum Spiræ relinquamus, vſque ad annum ſequentem; Reliquos huius euentus, quantò breuius, ſed dilucidiùs poſſumus, excepturi. Nunc ad Eugenium. 12.

---

1. Eugenius Papa Tibure diſcedit. 2. Gilberti Diaconos in ipſum deponentes ad Concilium remittit. 3. Geſta in itinere; 4. reſtituta Tornaco Cathedra Epiſcopalis, 5. creati Cardinales, 6. & Nicolaus ad conuertendam Noruegiam miſſus. 7. Bernardi obitus, 8. & ſucceſſor præuiſus ante ſeptennium. 9. Godefridi prioris fœlix mors. 10. Subrogatio Reineri, 11. & contectatum de illius Epiſcopatu. 12. Deinum Henricus Epiſcopus Tracenſis aſſumptus ex Morimundo.

CAPVT XI.

1. SANCTVM Pontificem vrbe Romana profugum, Narniæ primùm, mox Tiburi morantem, atque inde vtrique orbi prouidentem, Orientali, & occiduo ſuperius vidimus. Verùm cum ibi feciſſet dies aliquot, tandem *variis conſiliis agitatus* (ait Carolus ᵃ Sigonius) *veterum Pontificum exemplo in Franciam ire conſtituit; ſiue vt abſentia deſiderium ſui Romanis efficeret; ſiue vt Eccleſiæ Gallicanæ multis hæreſibus laboranti præſens conſuleret.* Hæc de diſceſſu Eugenij à Tyburtinis, ante quem an indixerit Concilium Rhemis, anno ſequenti celebrandum, in dubio eſt; & credibile indictum contra hæreticos.

a De Regno Italiæ lib. 11.

2. Pergit deinde de geſtis in itinere, propriùm tempus aſſignans rebus, & locis. *Iter terra ar(r)eſſus, Senis Diaconos duos Gilberti Porretani Epiſcopi Pictauienſis offendit, qui Epiſcopum ſuum de fide Trinitatis malè ſentientem deferebant quibus ... in Francia dixit ex Concilij ... ſententia, re... ſuturum.* Ita Sigonius. Verùm qu... prædicti, quis Gilbertus, & quæ ..., habemus ex Othone Friſingenſi eius ... auctore, ita ſcribente ᵇ: *Fuit in diebus illis in Aquitania Galliæ ciuitate Pictauis Epiſcopus Gilbertus nomine, hic ex eadem ciuitate oriundus, ab adoleſcentia, vſque ad vltimam ſenectutem in diuerſis Galliæ locis Philoſophiæ ſtudium colens, ac nomine magiſtri officium adminiſtrarat, nouiſſimèque ante hos dies ad culmen Pontificale in præfata ciuitate ſublimatus fuerat, conſuetus ex ingenij ſubtilis magnitudine, ac rationum acumine, multa præter communem hominum morem dicere. Is igitur cum quadam vice conuentum de ſua Diœceſi clericorum magnum celebrans, ſermoni, quem fortè gratia exhortandi habebat, quædam de fide Sanctæ Trinitatis interſereret; a duobus Archidiaconis ſuis Arnaldo, & Calone, tamquam contra Catholicam normam Eccleſiæ, doctrinam inſtituens, ad Summi Pontificis, Romanæque Sedis examen interpoſita appellatione vocatur. Sic vtrique viam carpunt, Romanóque Pontifici Eugenio ab vrbe in Gallias tendenti, Senis ciuitate Tuſciæ occurrunt.* Sic Otho.

b in Friderico, lib. 1. c. 46.

Sed de reliquo itinere, atque geſtis in ipſo per Franciam, pergit Sigonius ᶜ ſcribere in hunc modum. *Perinde ac traiecto Apennino, per menſem Auguſtum, Brixiam venit. Vnde decimo Kalendas Decembris, litteras ad Gerardum Epiſcopum Bononiæ, dedit, quibus eum docuit, ſe Regienſibus, & Parmenſibus præcepiſſe, ne Mutinenſibus aduerſus Abbatem Nonantulanum adeſſent; eóſque, quia mandata ſua non ſeruaſſent, ex conſenſu Cardinalium, & Patriarchæ Aquileienſis, & plurimorum, qui conueniſſent Epiſcoporum, Epiſcopi dignitate priuaſſe. Quamobrem omni ſtudio niteretur, vt Nonantulanos contra Mutinenſes, quacumque poſſet, ope, defenderet. Inde in Franciam progreſſus, à Ludouico, atque ab omnibus ingenti honore exceptus eſt, valdéque plurimum aduertus eius ad profectionis Syriacæ ſtudium inflammandum.* 3.

c vbi ſuprà.

Hactenus

Hactenus Carolus Sigonius de geſtis per Eugenium in hoc itinere.

4. Cæterùm id [illegible] concernere videtur C[illegible]dinalium creatio, ex ipſis quos creauit [illegible]; Noruegiorum conuerſio, & reſtitu[illegible] Tornac[illegible]nſis cùm au[illegible] ap[illegible] [illegible]centos [illegible] Nouiomenſi poſt[illegible], proprij Paſtoris [illegible] conſolatione. Hanc [illegible] t'am [illegible] Patris factam, per litteras [illegible] d[illegible] ſol[illegible]licitantique, authore [illegible] nuente [d]. [illegible] d Ferreolus, & alij. genio ad eius petitione[illegible], [illegible] ha[illegible] c[illegible] [illegible]no, quum ce[illegible] m[illegible] queomnum ſibi ab i[illegible] co[illegible]ull[illegible] profectum non dub[illegible]aret. P[illegible] Epiſcop[illegible] ſelmus, vir [illegible] li[illegible] A[illegible]bat Sanct[illegible] V[illegible] Laudunenſis, ab Eugenio initiatus, teſte [illegible] Montis [e], ex quo cæteri alij de[illegible]. At quam paternam pro eo ſolicitudinem [illegible] Eugenius Pontifex, rurſus Anſelmus pro [illegible] commiſſa, neuter [illegible], geſſerint [illegible] Authore recenti [illegible] verbis, accipiat Lector [f]. *Hunc (ſcilicet [illegible] num Eu[illegible] Pont[illegible]ex, cum ſacro [illegible] oleo, ac Epiſcopum conſecraſſet; Franciæ Re[illegible] Ludouicum per litteras monuit, ne quod eis [illegible]aculum ad capeſſendam Eccleſiam poneret: [illegible] Comitem Flandriæ Theodoricum adhortatus eſt, vt eo[illegible] venientem honore exciperet. Itaque, qui patet Franciæ Regem, Comitémque Flandrorum, per[illegible] Summi Pontificis voluntate, An[illegible] magna proſequutos pompa, cum primum is Tornacum iniret. Cæterùm Anſelmus, conſtitutis Tornaci rebus, quæ ad ſalutem animorum ſpectabant; & redonata Tornacenſi E[illegible] dignitati congruebant; omnem Flandriam ſibi ſubiectam obiuit diligenter; ibique plurimum laboris pertulit in formandis fidei rebus, [illegible]úmque ſtudio accendendis indigenarum animis. Quæ res profecto plurimum Flandris huic Eccleſiæ obnoxiis, voluptatis attulit; quibus equidem graue videbatur ab his Epiſcopis pendere: quos frequentius Nouiomi, vel loci genius, vel negotia Franciæ detinebant. Iam enim, longo ſatis animorum diſpendio, didicerant, nihil vtilius accidere poſſe mortalibus quàm frequenter à propriis Epi[illegible] viſitari, percolíque.* Hactenu[illegible] de Ec[illegible]ſiæ T[illegible]acenſi[illegible] reſtitutione.

f Ioan. Buzelinus in Gallo Flandria ad hunc annum.

e Ad hunc annum.

5. Quod attinet ad nouos Cardinales, ſex in Chaconio hoc anno creatos lego. *Anno*, inquit, *Domini M.C.XLVI. Pontificatus ſui ſecundo. Eugenius III. Papa iterum creauit Cardinales, inter quos hi fuerunt.*

V. Nicolaus Brekſpear Anglus ex Canonico Regulari, & Abbate Sancti Rif[illegible] prope Valentiam, Epiſcopus Cardinalis Albanus.

VI. D. Bernardus Monachus Caſſinas Presbyter Cardinalis tituli San[illegible] · · · · · ·

VII. G[illegible]do Cremenſis Presbyter Cardinalis tituli Sancti Calixti.

VIII. Ganfridus Arturius Anglus ex Cambria Diaconus Cardinalis tituli Sancti · · · · · · · *vir tam carmine, quam proſa eruditus.*

IX. Gregorius Diaconus Cardinalis Sacræ Romanæ Eccleſiæ.

X. Gerardus Diaconus Cardinal[illegible] Sacræ Romanæ Eccleſiæ. Ita Chaconius. Porro in his duo mihi notanda veniunt, in fauo[illegible] [illegible] ẽnij, iudicio non affectu [illegible] ad [illegible] P[illegible]ur[illegible]m. Alterum eſt, vt [illegible] prima [illegible]one deſi[illegible]auit Rolandum in Ale[illegible]andrum [illegible] promouendum, ita, & in hac ſecunda Nicolaum, in Adrianum quartum, vt [illegible] n po[illegible] non alios ſucceſſores Petrus hab[illegible], quam ab ipſo vocatos: reliquos p[illegible] [illegible]nes viros, quibus, tam ipſi, q[illegible] Pontifices magno cum fructu [illegible]. Alterum eſt, aſſumptum in[illegible] Summum Pontificem, non [illegible] Ciſtercienſem creaſſe duplici [illegible] q[illegible] dignos ex ei[illegible] non inueniret, [illegible] ſiæ Chri[illegible]ni orbis digniſ[illegible], ſed vt præmia inter omnes diſtribueret [illegible] electorum merita, ex contubernio [illegible] redderet. Sunt qui Hugonem hoc [illegible] d[illegible]unt [g]: ſed non e[illegible] fide. Qui[illegible]pe [illegible] annum M.C.L. dum memorauerimus, [illegible]. g Arnold. Vbion Ferdin. Vghel. & alij.

6. C[illegible] Ca[illegible]alibus, E[illegible]iu[illegible], cum Noruegi[illegible] Regi[illegible] dolorum ſeruitute [illegible], & poſſe ad [illegible]dem [illegible] conuerti cognoſ[illegible] non deeſſet, qui præ[illegible]icaret: primum [illegible] [illegible]ionis a[illegible] factæ, tum vitæ meri[illegible] Nic[illegible] Irex[illegible] ar[illegible] Apoſtolum, qui [illegible] pro[illegible] Chriſto ſibi [illegible]. Extat conuer[illegible] [illegible] per [illegible] L[illegible] tum memoria cele[illegible] er om[illegible] autho[illegible], ex [illegible] Panninus p[illegible] exc[illegible] pſit [h] [illegible] q[illegible] [illegible] ſufficiant pro in[illegible]. *Nicolaus [illegible] ab Eugenio Papa miſſus, vir deuotiſſimus erat. [illegible] quo facundus, morum honeſtate c[illegible] & vita ſanctitate inſignis: qui prædicans lo[illegible] gentes eaſ[illegible] barbaras luſtralis latices fonte lana[illegible], ad fidem Chriſti traduxit. Inde Romam negocio egregie conf[illegible] reuerſus eſt.* Addit Chaco[illegible] Paulum C[illegible] referens. *Ca[illegible]thechi matricas l[illegible] ub ipſo latas perſeuerare in[illegible] ei dem prouinciis hac[illegible] [illegible] rupta traditione,* q[illegible] h[illegible] dici poſſ[illegible], neq[illegible] [illegible], & [illegible]ta pud[illegible] de[illegible] [k]. Hæc de g[illegible] L[illegible] [illegible]. h Arnold. Vbion Ferd. Vghel. i in Adriano IV. k in Adriano.

7. [illegible] tamen, aut initium ſequentis concernere v[illegible] reuelatio de San[illegible] Patri Bernardi mi[illegible], & ſu[illegible]ceſſore, quem erat ſortiturus; au[illegible] [illegible], facta M[illegible] [illegible] Sanct[illegible], c[illegible] dic[illegible], quam Gode[illegible] hiſtoriæ ſuæ [illegible]ſe[illegible]. *Erant (inquit [l]) duo fratres in monaſterio Claræuallis, de Sacro Beati Patris v[illegible] felicibus eius vtilibus colloquentes: quorum alter ab ineunte adoleſcentia educatus ibidem, ad alterum ait: Noſti quot annos ſit victurus hic beat[illegible] Pater noſter? cui ille: neſcio, inquit, & alter: Ego, ait, noui, eum ſex aut ſeptem annos adhuc in car[illegible]e victurum. Hoc autem vnde [illegible], minimè [illegible] ſ[illegible]re poſſumus, quia nec tunc indicauit & ante Patrem Sanctum ipſe deceſſit. Porro alterius, hodiéque ſuperſtitis relatione hoc verbum nobis innotuit, qui tunc magis miratus eſt ſe audiſſe, quando, vt ab olim audierat, ita vidit. Talis vero ille eſt, de cuius teſtimonio nec nos ambigimus nec cuilibet alteri, qui eum nouerit, credimus dubitandum.* Hæc Go[illegible] [illegible] de oſtenſo Bern[illegible] obitu. l in vita S. Bern. lib. 5. cap. 3.

8. Sed de Roberto, tunc Dunenſi Abbate, in Clar[illegible] [illegible]dem ſucceſſuro, pergit vlterius. *Neque id ſolum, [illegible], ſed quod non minori dignum admiratione videtur, nomen quoque, & perſonam ſucceſſoris ipſius indicante ſibi eodem fratre, ex tunc innotuiſſe teſtatur. Manifeſte enim eadem hora frater ille prædixit, quia Dominus Robertus, qui hodie Abbas eſt de Dun[illegible], poſt hunc Beatum Patrem Abb[illegible] [illegible]turus eſt Claræualle.* Hactenus [illegible]. Atque hæc prima reuelatio fuit de morte Sancti Patris quam plures aliæ poſtea ſunt ſequutæ, quæ

ſuis

ſuis locis venient referendæ. Nihil ex inſperato magnum accidere diuina prouidentia orbi conceſſum,creſcente magnitudine ſignorum, frequentiáque ex futurorum euentuum magnitudine.Bernardus oriens matri præoſtenſus, iam tunc magnus: ſed vergens ad occaſum,etiam filiis, in ò E leſiæ, & orbi (cunctis per viſum) ſeptennio antè rapiendus demonſtratur, repetitis oſtentus, vt infra dicam.Quominus de obitu eius perturbarentur.Cæterùm quoad tempus viſionis attinet, notat idem Gaufridus eodem loco, ideo ſub diſiunctione dictum fuiſſe ſex,vel ſeptem annos victurum Patrem ſanctiſſimum, quod inuentus ſit terminus ille vltra ſextum annum, intra ſeptimum tamen contineri. Quam etiam ob cauſam perpenſum à nobis eſt, ſub finem huius, aut ſequentis anni initium rem præoſtenſam: quippè à vigeſima die menſis Auguſti incipiente anno, intra quam reuelatio facta commemoratur.

9. Per idem etiam tempus,plus,minúſve, nec ſatis conſtat,præſenténe,an abſente Beato Patre,Venerabilis Godefridus de Perona Claræuallis Prior, quem anno externo Nannetenſem Eccleſiam reſpuiſſe commemorauimus,fœlici morte ad Superos tranſlatus, Claræuallenſibus deſiderium ſui reliquit. Verum cùm aliqui de ſalute eius timerent, ob nimiam, vt eis videbatur, obſtinationem, qua Summo Pontifici, & Bernardo Patri reſtiterat; reſpuens,in quem vocabatur, Epiſcopatum; cuidam eorum in magna gloria apparuit: *Et percunctanti, ſi aliquid timeret, aut pateretur de illa inobedientia? Non; reſpondet: & addidit; Quin ſi conſenſiſſem, & Epiſcopatum illum accepiſſem, damnatus eſſem.* Ita verbum abbreuiatum [m] ex M.SS. vt credendum eſt, antiquioribus. Et fortaſſe hic idem Monachus eſt de quo ſimile quid Cæſarius narrat [n]; niſi quòd tempora indicant diuerſos: Quippe Godefridus ſub Bernardo vixit, obiítque. At ille alius, de quo Cæſarius ſcribit, ſequenti ſæculo (ſcilicet ipſius Cæſarij) vixiſſe commemoratur. *In Claraualle* (inquit) *noſtris temporibus monachus quidam in Epiſcopum electus*,&c.

m cap. 17. sit. cont. ambitioſos.

n lib. 2. c. 29.

10. Godefridi de Perona fœlicem obitum recolit Menologium Ciſtercienſe, ad decimam quintam diem menſis Ianuarij. Porrò ad hæc ipſa tempora expectare, duo nobis perſuadent argumenta: Alterum ſumptum ex eius electione, præcedenti anno facta; quam non longè poſt mors ſequuta dicitur: Alterum ex ſerie Priorum Claræuallis, quippe eo mortuo,Reinerus ſuffectus eſt; cui Philippus ſucceſſit, priùs quàm Bernardus ad cœlos euolaret. De ſucceſſore in Catalogo Priorum,hæc pauca lego [o]. *Reinerus de Ternania, id eſt Morino hic ſicut duo Priores antecedentes,fuerunt de ſocietate nouitiorum,quos adduxit Beatus Bernardus de Flandria,& de partibus illis:& de iſtis fuerunt Epiſcopus Alanus, & Dominus Robertus ſecundus Abbas Clarauallenſis.*

o in Cathal. Priorum Claraualli.

Cæterùm quod de Tornacenſi Eccleſia,hoc anno reſtituta, ſuperiùs diximus, cùm electioni Godefridi penè coincidat, quam præcedenti anno commemorauimus; eumdemque non ad Nannetenſem Eccleſiam, ſed ad Tornacenſem vocatum, aliqua antiqua exemplaria præſeferant; eò nos impulit, vt coniectaremur, Bernardi Patris interuentu; à Pontifice Eugenio erectam Sedem;oblatam primùm eiuſdem Patris filio, imò & Vicario, nimirum Priori Cœnobij Claræuallenſis; quam quia ipſe accipere renuerit, ſubrogatus Anſelmus acceptauit; non ſine ingenti fructu, vt iam oſtendimus. Atque hoc ideo validiùs roboratur, quod ab anno centeſimo,quadrageſimo vſque ad centeſimum quadrageſimum ſeptimum ſupra milleſimum, Iterio Nannetis præſidente, non ea Sedes Paſtore vacua fuit. Verùm hæc coniectantes, non aſſerentes propinamus lectori; neque ab ipſo credenda, ſed ſi vacauerit, altiùs examinanda. 11.

Per idem tempus Henricus Morimundenſis, vnus ex Friſingenſis Othonis ſociis, quos de ſæculo traxit, cum ipſo in Morimundo Monachum indutus,ille nimirum,qui ante duodennium primus Villarij in Diœceſi Metenſi Abbas creatus fuerat; cùm eam domum eximiè adminiſtraſſet, atque in vtriſque bonis promouiſſet, in Epiſcopum Trecenſem promotus eſt, non ſine populi, & cleri acclamatione. De eo in Catalogo Trecenſium Epiſcoporum. *Henricus Trecenſis Epiſcopus, quinquageſimus ſeptimus, Pontificiis inſignibus cohoneſtatur anno. M. C. X L V I. erat conſanguineus Comitis Campaniæ.* Hęc tantùm ibi de perſona electi,& tempore electionis. Monachatum habemus conſtantem ſatis, ex monumentis Eccleſiæ Morimundenſis, quæ Henriquez adducit in prætermiſſis ad opus Menologij [p],illud mirabile,quod ex tredecim,quos aſſumptos conſtat ad dignitates, ſolius Henrici notitia perſeueret; aut ſaltem non alterius ad nos peruenerit.De Henrico,ſi quæ maior notitia ſubeſt anno. M.C.L X I X.quo conſtat obiiſſe, commemorabitur. 12.

p Martij 12.

---

1. Chronologia Eccleſiarum præſentis anni. 2. Heſmerith dubia, ſed clarior Alderſpachium, 3. & dictum de illius Eccleſiæ conſecratione. 4 Columna Tiſdaregh, & Liſa. 5. Lapis Sancti Michaëlis, Illaridque, ſiue Vuillers-Heimium. 6. Boxeleya, Caſtaneola, & de Pomuch. 7. Alba Spirenſis Frinomia, Sedith, & Linda. 8. Sanavallis, ſiue de Falina. 9. Tres Beatitudines, 10. omnes in Hybernia. 11. Verola in Hiſpania, 12. & varia eius notitia.

CAPVT XII.

1. DECEM & octo Eccleſias hoc anno natas hoc ordine recenſet Chronologia.

Anno M. C. X L V I. Octauo Kalendas Iunij, fundata eſt Abbatia de Heſmerith. aliàs de Ceſinmth.

Eodem anno Kalendis Iunij, Abbatia de Arderſpach.

Eodem anno V I I. Kalendas Iulij, Abbatia de Columna, aliàs de Columina.

Eodem anno I I I. Kalendas Iulij, Abbatia de Tisdaregh, aliàs Redaaibac.

Eodem anno V I I. Idus Iulij, Abbatia de Lida Noruegia.

Eodem anno V I I. Kalendas Augusti, Abbatia Sancti

Sancti Iuſti Compoſtellanenſis.

Eodem anno V. Kalendas Auguſti, Abbatia lapidis Sancti Michaelis.

Eodem anno VI. Kalendas Octobris, Abbatia de Illaria.

Eodem anno V Kalendas Nouembris Abbatia de Buxſeleia.

Eodem anno XIX. Kalendas Februarij, Abbatia de Caſtaneola.

Eodem anno, Abbatia Sanctæ Mariæ in Veneto.

Eodem anno, Abbatia de Pom[illegible]b.

Eodem anno, Prid. Kalendas Octob[illegible], Abbatia de Villario.

Eodem anno, Abbatia de Alba.

Eodem anno, Abbatia de Sedelb.

Eodem anno, Abbatia de Linda.

Eodem anno, Abbatia de Beatitudine in Hibernia.

Eodem anno, Abbatia de Verola in Hiſpania. Hactenus ibi.

2. Prima domus nobis penitùs ignota [illegible] quod in Cathalogo Cœnobiorum apud Her[illegible], ſub diuerſo adhuc nomine, inter [illegible] Cœnobia connumeratur *Herm Vuith. anno M.C.XLVI. Nec dubium quia loquatur de hac ipſa, prodente anno, quod nomen non de[illegible]. Notior Alderſpachenſis Abbatia, in Pataujenſi Diœceſi, quam neptem Morimundo Ebracum dedit, hoc, aut ſequenti anno, vt tradit Vuigulaus H[illegible]dius, qui hæc de fundatione domus, & fundatoribus. Alderſpachenſis Monaſterij primi fundatores fuerunt Bernardus cum filiis Ruperto, & C[illegible]bo (familiam Auentinus non ponit) circa annum Domini M.L. Deinde expulſis popularibus myſtis, inſtante Diuo Bernardo, ibidem Ordo Ciſtercienſis inſtituitur, circa annum. M.C.XLVII. Huic monaſterio tradit Ludouicus Dux decimas ad caſtrum Fratmarin pertinentes, anno M CC.XXIV. & Otho filius Ludouici donauit eidem Cœnobio decimas in Dethendorf, & Landaçe, anno M.CC.XXXI. anno M.CC.IV. Nobilis Baro Conradus ad Aiſt. ibidem ſepultus eſt. Habet in clipeo lilium; de qua familia, & cuius nat[illegible] fuerint, nihil aliud reperio.* Hæc H[illegible]dius cùm de prima fundatione, & de admiſſ[illegible] Ciſtercio, ac donationibus eidem Cœnobio factis.

3. Epiſt.Pataujen.4.4. Cæterùm de conſecratione [illegible] Eccleſiæ, quæ incidit poſt annos ſexaginta, quia ſemel cœpimus diſperſa iſtæc colligere, hæc ex eodem authore proferamus *conſecrauit Manegoldus Cœnobium Alderſpachenſe non procul à Vilſo flumine Bauarico ſitum.* Sic ille, obiter manifeſtans Cœnobij ſitum. Porrò quod ad tempus conſecrationis attinet, ex conſectante tantùm poteſt coniici, quem conſtat Pataujenſi Eccleſiæ præfuiſſe, ab anno ſalutis. M.CC.VI. vſque ad annum M.CC.XV. vt intra hos duos terminos claudatur, quicumque annus conſecrationis illius fuerit. Memoratur Alderſpachenſis Abbatia in litteris Innocentij Papæ III. graui negotio commiſſo. *Epiſcopo Eiſtetenſi, & de Alderſpach, & de Salem Abbatibus Ordinis Ciſtercienſis, Pataujenſis, & Conſtantienſis Diœceſis.* Atque hinc obiter corrigendus venit error in geneſi Eccleſiarum Mo[illegible]denſium, vbi Aldeſpachium in Saliſburgenſi Di[illegible] ponitur, fortè ex Metropoli [illegible] in Pataujen[illegible] collocanda, in libro taxarum Cameræ non extat, ſicut nec aliud Cœnobium illius Diœceſis.

4. *Columna ſequitur, filia Pruliaci, quæ auxit in Diœceſi Bituricenſi Ciſtercij lineam; taxata in libris Cameræ Apoſtolicæ. LXX. florenis; & memorata in litteris Honorij Papæ III. Ad Bonitradij, & Columnenſem Abbates Ciſtercienſis Ordinis, Antiſiodorenſis, & Bituricenſis Diœceſis,* ſuper Canoni[illegible] Sancti Guillelmi, quas ſuo loco inferi[illegible] adducemus; Quartæ domus ignorantiam facit variatio nominis, quod dum diuerſè à diuerſis inflecti vi[illegible], confuſionem adauget. Et ſunt nonnulli [illegible] non omnino ſimiles, inter Eccleſias, quarum non ſolum matres ignorantur ſed etiam lineæ. Abbatiam de Lida ſeu de Liſda, Fontes ex Anglia ad Nortegiam tranſmiſere deſignante Coloniam Monachorum Venerabili Richardo in Diœ[illegible]m Bergenſem; ex qua, & ipſi fœcundi poſt annos [illegible], Tutam inſulam in Sodrienſi (eiuſdem Nortegiæ Epiſcopatu) procrearunt. Hæc ex tabulis Eccleſiarum Claræuallenſium, quæ ſolæ Chronologiæ in hac parte ſuppetias ferunt. Quis fue[illegible] Abbas huius Cœnobij, non ſatis conſtat: coni[illegible] licet Venerabilem Geruaſium, de quo plura in ſequentibus, maximè cùm de [illegible] Sancti Patricij, & de Gilberto monacho [illegible] ipſo in Hyberniam [illegible], ſermo incidit. Memoratur Lyſa Ciſtercienſis Ordinis Bergenſis Diœceſis in litteris Clementis Papæ IV. d[illegible] XV. Kalend. Aprilis Pontificatus ipſius anno I. quas nos forte in ſequentibus reddemus. De S[illegible] Iuſti Hiſpano Monaſterio ſeorſim dicam.

Sequitur Lapis Sancti Michaëlis, de quo apud Miræum hæc pauca lego. *Anno M.C.XLVI. Lapis Sancti Michaelis in Saxonia, ſic dictum Monaſterium à Campe ſitum, ope Beatricis Quedelinburgenſis Abbatiſſa ædificatur.* Igitur Lapidem Sancti Michaëlis protulit monaſterium Veteri[illegible] [illegible] Morimundi lineam [illegible] neptem. Diœceſim in geneſibus non video. Conſtat tamen ex litteris Innoc. Papæ III. *Ad Abbatem Sancti Michaelis Ciſtercienſis Ordinis Alberſtadenſis Diœceſ[illegible], præpoſitum, & Decanum Alberſtadenſem.* Et item alij[illegible], *Abbati de Lapide Sancti Michaelis Alberſtadenſis Diœceſis.* Nec diſſimilibus Honorij Papæ III. *De Vval Kenrede & de Volc[illegible]derode, & de Lapide Sancti Michaelis Abbatibus, Moguntinæ & Alberſtaden[illegible] Diœceſis.* Ex quibus aliquas ſuis locis comm[illegible]nor[illegible]us. 5.

Duplicem eo[illegible] Ciſtercij prolem Al[illegible]dium ſuſcepit, intra biennium. Alteram ex Amel[illegible]nge-Borne nullam, ex campo alteram; vtramque pertinentem ad Morimundum, quæ per hoc tempus eximiè dilatabatur. Nam & Illariam (Hilariam alij ſcribunt, ſiue alio nomine Vuillersheimium) Ebracum protulit (Alderſpachenſis fundatione nondum exhauſta) miſſ[illegible] Colonia in Diœceſim Hildeshemenſem, vt habet Geneſis Eccleſiarum Morimundenſium. Bruſchius inter ſeptem potentes Abbati[illegible] [illegible]bracenſi ſubiectas Alderſpachium, & Vuillersheimium numerat, niſi quòd inter vtramque Vvildhuſam ponit, quòd vix cohæret, ſi vtraque hoc anno lucem vidit.

6. Sed nec ſterilis linea Claræuallis, nec ip[illegible] ſub Bernardo parente domus, quam vel ab ei[illegible] eximiè fœcundabat. Inde miſſus conuentus in Boxeleiam inſignem Angliæ domum in Cantuarienſi Diœceſi, de qua Nicolaus Arsfeldius hæc pauca habet, *Boxleia titulo Sancta Maria. Fundator Guillermus de Ypris Flander, Comes Cantia tempore Stephani Regis, Monachi albi.* In geneſi Eccleſiarum Claræuallenſium ſuppreſſus annus. Sed qui; vel ex tempore antecedentium, & ſubſequentium

haud

haud dubiè colligatur, nec in illo diſcordet à Chronologia; ſed neque Firmitas, quæ ſterilior cæteris. Hactenus hoc anno. Sterilis quippe ſortita neptem ex Locedio. Nam Caſtaneolam, ſiue Caſtelunam, vt alij malunt, in Pedemontio ſitam, Locedium genuit, vt habent tabulæ Eccleſiarum Firmitatenſium. Diœceſim tacent tabulæ: ſed produnt litteræ Alexandri Papæ IV. datæ Lateran. Idibus Februarij Pontificatus ipſius anno III. ſub tali titulo. *Odoni Abbati monaſtery de Caſtaneola Ciſtercienſis Ordinis, Senogalienſis Diœceſis.* De Pomach, vel Pomuch nihil inuenio: niſi forte eadem, de qua anno præcedenti, quod non ſemel contingit in Chronologia: vtinam ſit, qui addat, quod nos omiſimus. Villarium nobis ſeorſim referendum, ingens Belgij Cœnobium, & quod, cum multa de il[illegible] diximus, illaudatum manere neceſſe erit.

7. Sequitur Alba, Diœceſis Spirenſis trinomia domus, nam & Hertemalbenſis, & Alba dominorum vocari ſolet; fil[illegible] Noui caſtri, vt habent Tabulæ Eccleſiarum Morimundenſium; extant litteræ fundationis huius [illegible]eſiæ apud Martinum

a lib. 10. partis 2. Cruſſium [a] in his quos edidit, Annalibus ſuæ viciſ, ex quibus fundatores, locuſque, & filiatio atque aliæ circumſtantiæ facile conſtant. *Nos Bertoldus Dominus de Eberſtein, accedente conſilio & conſenſu dilectæ coniugis noſtræ, & voto heredum noſtrorum, inſtinctu diuino, Deum nobis heredem facere cupientes Monaſterium in Alba Ciſtercienſis Ordinis, Spirenſis Diœceſis, in remedium animæ noſtræ & animarum coniugis, & heredum prædictorum fundauimus, & dotauimus cum bonis infra ſcriptis, ſub eodem iure, & libertatem, ſecundum quod loca ſua, & Deo dicata prædicti Ordinis fundari, atque dotari conſueuerunt debitè, & ex antiquo: Venerabili Domino Guntherſo Epiſcopo, & capitulo Spirenſis Eccleſiæ præbentibus ſuper hoc Conſilium, beneplacitum, & conſenſum. Præſente etiam tunc B. Abbate Noui Caſtri Ciſtercienſis Ordinis, Argentinenſis Diœceſis, de cuius conſilio, tamquam Patris Spiritualis, dicta fundatio eſt inchoata; & ipſum Monaſterium incorporatum Ordini memorato, & tamquam filia domui de Nouo Caſtro ſubiectum ſecundum ſtatuta Ordinis prælibati. Sunt autem bona, quæ contulimus ipſi Caſtro quod fundauimus,* &c. Sequitur Monaſterij dotatio ſatis pinguis poſt biennium firmata, nempe anno M. C. X L V I I I. & confirmata per Othonem ſeniorem Dominum de Eberſtein, poſt annos fermè C. X X I I. nempe ſalutis. M. C C. L X X. Albæ Spirenſis pro tempore Abbatibus ſcripſere Pontifices Innocentius, Alexander, Vrbanuſque eius nominis quarti. In eadem etiam domo iacuiſſe lego Venerabilem Robertum ex Claræual-

b Mag. Chronic. Belgicū. lis Monacho in Lingonenſem primum [b], mox in Leodienſem Epiſcopum aſſumptum; atque ex ea tranſlatum ad Claramuallem. Verum hæc, atque alia, ſi quæ occurrent, ſuis loci[s] nobis dicenda erunt. Cathalogum Abbatum Herrem-Albenſium

Vbi ſuprà. Cruſſius adducit, vbi ſup[r]a, a quo facile hauriat quicumque volet. Seditla, & L[...]da, ignotæ nobis domus, niſi quod alte[r]a Claræuallis lineam auget. Altera Morimundi, vtraque ſine certis loco, aut matre.

8. Sanam Vallem præterij, ſed immeritò; quippe cuius non leuis notitia ſubeſt. Hæc alio nomine Fulina nuncupata in Cenetenſi Diœceſi, ſub Abbate Sancti Firmini Vegonenſis, & nigra cuculla, Sanctam regulam ſeruabat à longo tempore. Verùm cùm vitæ arctioris deſiderio ſitiret Ciſtercium, habitum ſimul, ſubiectionémque executa viriliter Claræualli ſe dedit gubernandam: non tamen Claræualli Burgundiæ, ſed Lombardiæ. Extat poſt annos ſeptuaginta, incepta longa, & prolixa lis ab Abbate & conuentu Sancti Firmini cum Monachis Fulinæ. *Quod cùm Monaſterium Sanctæ Mariæ de Fulina, aliàs de Sanaualle, ad præfatos Abbatem, & conuentum Sancti Firmini pertineat pleno iure, ac Abbatem, & fratres ibidem inſtituerint ab antiquo, ſicut per inſtrumenta publica, & depoſitiones teſtium ſuper hoc productorum, euidenter apparere, dicebant, prædictus Abbas, & conuentus de Fulina ſe fore Ciſtercienſis Ordinis mentientes, ab ipſorum iuriſdictione nituntur ſubtrahere colla ſua.* Hæc actio Abbatis, & Conuentus Sancti Firmini pòſt ſeptuaginta annos. Verùm repulſam paſſi, & Sanaualliſ Ciſtercienſis a tanto tempore, declarata indempnis, exemptaque ab eorum iuriſdictione, promulgante Epiſcopo Paduano iudice delegato, confirmata illius declaratio ab Honorio Pontifice, litteris datis apud Ferentinum X X. Kalend. Auguſti, Pontificatus ipſius anno I I. quæ incidit in annum Chriſti Domini. M. C C. X X V I I. Hæc adoptati Monaſterij Hiſtoria, quam nec libuit, nec licuit pertranſire. Memoratur Sanauallis, ſiue de Fulina, atque vtroque nomine gaudet, in libris Cameræ, vbi centum florenorum taxam adimplet.

Beatitudines in Hibernia tres reperio; fauſtum nomen, & omen: alteram Claræuallis filiam, quæ & Nolide. Tumueſij alteram, quæ & Lielrede: & tertiam tandem filiam Mellifontis in Diœceſi Midenſi, quæ & Bertif, quam hoc anno fundatam, inde coniector: Quod primam tempore longè poſteriorem ex ordine filiarum Claræuallis licet colligere; ſecunda admittens Ciſtercium cum Sabigniaco, aut non hoc anno cœpit, aut ſaltem non eſt nobis hoc anno commemoranda. De Bertif. quandocumque nata fuerit, hæc a Iacobo Vvaræo ſcripta inuenio. *Monaſterium de Bertif, alias de Beatitudine, quod ad Brinum ſedet in comitatu Midiæ fundaſſe, & dotaſſe perhibentur Melachlinus Reges. Hic aliquando ſepultum fuit corpus Hugonis de Lacy, Midiæ expugnatoris; oſſa poſtea anno M.CC.V. Dublinium tranſlata, in Cœnobio ibidem, quod Thomas Court vulgo appellatur, in nouū tumulū ſunt illata.* Hæc ibi, quamuis annum fundationis plus nimium differat. Poſtmodum verò in Monaſterio Geripontis Bertif, memoratur inter Abbatias, quæ ante ſuppreſſionem, locum, ſuffragiúmque habebant in comitiis parlamentariis totius Regni; inter quas primum locum Mellifons tenet; inde Sancta Maria de Dublin, cum aliis ex Ciſtercio, de quibus infrà. 9.

in Cath. Monaſt. Hib. fol. mihi 66.

fol. mihi 72.

Verolam in Hiſpania Tarraconenſi, ſecundo ab vrbe Turiaſone lapide non procul a Moncario, illuſtris (ſupra Principes alios illius æui) Petrus dictus de Atares Ramiri primi Regis Aragonum abnepos, ſecundi conſobrinus, ædificauit. Monachis ex ſcala Dei vocatis, cuius Abbati & conuentui locum dedit. Extat, & legitur inſtrumentum donationis, quod non immeritò hîc duxi ſubiiciendum. 10.

In Dei nomine Amen: Ego Dom. Petrus de Atares vna cum matre mea facio hanc cartam donationis, & confirmationis vobis Abbati Scala Dei, & Monachis eius ſecundum ordinem Sancti Benedicti viuentibus. Placuit mihi libenti animo, & ſpontanea voluntate, pro amore Dei, & parentum meorum

dare vobis Verolam totam, & integram, cultam, & incultam, cum aquis, & paſcuis, cum introitibus, & exitibus, vt habeatis illam liberam, & ingenuam, tam vos, quàm ſucceſſores veſtri per infinita ſæculorum ſæcula amen. Et Maderolam ſimiliter cum introitibus, & exitibus, & cum omni iure. Siquis autem huic donationi meæ contrarius, Chriſtianus, ſiue Paganus extiterit, pectet mihi mille ſolidos Facta Carta in Borgonia ſexto Idus February, Era. M. C. LXXXIV. Hoc ſignum fecit Dom. Petrus de Ataros. Hactenus carta donationis facta Abbati, & Conuentui Scalæ Dei, quæ domus in Hiſpania, ſi qua alia, maxime ſub Abbate Bertrando, fœcunda fuit.

11\. Primum noui Cœnobij Archimandritam, Bernardum alij, Raimundum alij appellant. Certè prima, quæ hodie perſeuerant, ædificia mediocria ſub Raimundo constructa memoriæ produnt. Quin [illegible]tant non exiguæ donationes Cœnobio factæ ſub eodem Abbate, præcipue à Comite Raimundo Berengario Berchinonenſi circa annum Chriſti. M. C. LIV. vt non immeritò liceat coniectari, ſi Bernardus præceſſit, ſaltem non diu tenuiſſe Verolæ clauum. Cenſetur domus Regia duplici titulo; ex Fundatore nimirum, & dotatoribus; illo, abnepote Regum, & qui deficiente Regni ſucceſſore (Monachatu Ramiri ſecundi) penè Rex acclamatus, antequam ille Pontificis permiſſu, à conuentu ad Regnum, à cuculla ad Purpuram, ab obedientia ad Coronam extraheretur. His ferè cunctis Aragonum Regibus, qui domum velut propriam, hæreditariámque, continua largitate locupletarunt. Vnde & illuſtris Aragonum Princeps Alfonſus, Magni Iacobi expugnatoris dictus (niſi immatura morte ſublatus eſſet, gloriæ ſimul, & Regni futurus hæres) in eo ſibi ſepulturam elegit, vt ſuo loco dicemus. Floruit Verola, (*Veruela* Hiſpani dicimus) multis viris illuſtribus, nec paucis, aut exiguis priuilegiis, quibus Abbas illius iure perpetuo Aragonum Reginæ capellæ præeſt, in Comitiis generalibus Regni ſuffragium habet; multiſque aliis gaudet, quæ infra à nobis commodiùs reddenda erunt. Taxatur quadringentis florenis in libris Cameræ; & memoratur in litteris Honorij Papæ III. *Ad Archiepiſcopum Tarraconenſem, & Abbatem de Verola Ciſtercienſis Ordinis Tiraſonenſis Diœceſis, Pontificatus ipſius anno ſecundo.* Itemque in aliis Gregorij Papæ IX. *Calciatenſi Epiſcopo, & dilectis filiis Abbatibus de Verola, & de Oliua Ciſtercienſis Ordinis Tiraſonenſis ſeu Turiaſonenſis, & Pampilonenſis Diœceſis Pontificatus ipſius anno octauo.* Genuit Verola breui duas filias, Sayam in [illegible]onia, & Diœceſi Burdegalenſi, & in Hiſpania C[illegible]guritana, Ferratiam, de quibus infra. Habet [illegible]n & tria Monaſteria Sanctimonialium, de Tulebras, de Traſouares, & de Camberone, hodie Sancta Lucia ad Cæſaraugustam, quæ ſubſunt Abbatis illius Viſitationi. Hæc pro nunc ſatis. Reliqua proſequemur cùm tempus venerit. Sed iam inſignem olim Abbatiam, nunc Prioratum tantùm Sanctorum Martyrum Iuſti Paſtoriſque, quin, & Vall[illegible] illuſtrem Belgij domum, quas ſeorſum promiſimus tractandas, ſequentibus capitibus tradamus.

---

1. Villarienſis Monaſtery encomia, 2. & prima fundatio 3. per Monachos tranſmiſſos ex Claraualle. 4. Situs prioris loci, & incommoditas. 5. Primi Abbatis, Laurenty laudes. 6. Ceſſio, ſubrogatio Gerardi, 7. per quem Bernardi auſpiciis, tranſlata domus, 8, per plures annos ſub temporalium inopia perſeuerauit. 9. Deſcriptio loci, & ſummatim de Sanctis Villarienſibus.

CAPVT XIII.

1\. VILLARIVM huius anni fundatio eſt, quod ſeries ipſius hiſtoriæ, tum, & ipſius domus instrumenta ſatis oſtendunt. Eius prolixam ſanè deſcriptionem ſed accuratam, ſed veram, ſed elegantem. Ioannes Grammaiu texens hinc exorditur [a]. *Villare eſt Brabantiæ noſtræ decus, religionis officina integritatis ſeminarium, Clarauallis in Belgio primogenita, Ciſtercienſis instituti his locis parens, Benedicti Ordinis fælix columna de qua verius, quod non nemo de Carthagine ſcriptum reliquit, tacere ſatius foret, quàm loqui.* Hæc ille longæ præmiſit narrationi, ex qua nos aliqua; plura ex antiquis ſelecta concinnabimus. Certè quod primogenitam Claræuallis in Belgio Villarium vocat ſuſpectum eſt, cùm præcellerint Dunæ in Flandria, atque item in Arteſia Clarus Mariſcus; nec dubiis laudibus, nedum falſis eget, quam tot, ac tanta encomia certa exornant: vt ex hac die, & deinceps per multos annos, vix vnum aliquem liceat præterire ſine Villario, quod ipſi annales prodent eo illuſtrius, quo longius progredientur.

[a] in Gallo-Brabantia ad limitem Hannoniam.

2\. Primos patres Villarij Fundatores Bernardus destinauit, ex Claraualle; perrecturos Brabantiam, atque ibidem Cœnobium constructuros, haud certis ſedibus, ſed quibuſuis, dum a[illegible] quibus. Non aliter ipſe Sanctus quondam ab Stephano, ex Ciſtercio tranſmiſſus, Claramuallem (cœleſtem, vt ipſe ait, Hieroſolymam in terris) ædificauerat. Sed in Brabantia deſideratos ante Monachos, petitóſque, probabiliora ſubſidia præſtolabantur. Rei totius proceſſum, progreſſumque reddemus. Ex Chronico eiuſdem Cœnobij quod ita habet. *Cùm aliquando Beatus Bernardus pertranſiret oras conuentus Fuſniacenſis, exoratus à quibuſdam perſonis, rogabant eum vt ad partes Brabantiæ conuentum vnum tranſmitteret: quod ſe facturum repromiſit. Et cùm Claramuallem ingreſſus eſſet, ſponſionis ſuæ memor Monachos duodecim cum Abbate tertio decimo, & quinque Conuerſis, data eis benedictione huc tranſmiſit. Et poſt octauas Paſcha à Claraualle exeuntes, & per filias Clarauallis deſcendentes, à confratribus ſuis, proſpera eis tunc deprecantibus ſuſcepti ſunt: & acceptis vitæ, & viæ neceſſariis, poſt dulcia vitæ colloquia abeuntes Brabantiam attigerunt. Prima nocte hoſpitati ſunt à viro honeſto, cui non erat hæres, ſed vxor valde honeſta. Cœna autem facta ibidem, & completorio decantato,*

decantato, [illegible] cum ſilentio Abbas, & fratres ſui ſ[illegible] .& cùm modicè pauſaſſent, ſurgentes vigilias regulariter, & moroſe valde cecinerunt.

3. *Quod audientes homines illi, apud quos hoſpitati ſunt, compuncti ſe, & ſua in manibus eorum dederunt, & appellatur locus ille Gemyontrabū, vſque in hodiernam diem, adiacens nouæ curiæ. Et inde procedentes conſederunt, iuxta fontem Godiarch, acquirentes ibidem octo bonnaria terræ arabilis, & quadam alia loca indirecta, & inculta modicè valentia. Erátque tunc quaſi tota terra circumiacens ferè vſque ad Niuellam, vinia, ſilueſtris, & nemoroſa: ibique constructo managio, ac oratorio quieuerūt, Abbatizante in eo loco viro feruente, ac bene diſciplinato D. Laurentio anno Domini. M. C. X L V I. Secundo anno Eugenij Papæ I I I. Secundo anno Henrici I I. Leodienſis Epiſcopi, quarto verò anno Godefridi Ducis Brabantiæ.* Hactenus ſumptum ex Villarienſi Chronico, notante [illegible], quem ſeries narrationis manifeſtè coniuncit, nec anteponi potuiſſe, nec differri. Quippè Bernardus è Gallia diſceſſurus, Monachos miſit: mox ex Germania redux ſequenti anno, quos hoc ipſo miſiſſet, inuiſit filios, & conſolatus eſt: nec non eiſdem mutandarum ſedium authot extitit, vt ſtatim narrabo, quamuis anticipem.

4. Erat hic locus in Leodienſi Diœceſi: nunc intra Namurcenſem continetur, vt Robertus notauit in ſua Gallia, inter Niuellam, & Gemblacum ſitus, non longe diſtans ab eo, in quo nunc ſedet, ad Diriæ (vbi ſuprà [b]) fluuij ſcaturiginem. Fons ipſo in monte ebulliens, quem ſacrum vocitauit Ioannes Grammaius; ſiue crediderit à puritate incolarum (quantumuis breuis temporis) ſanctificatum; ſiue à Bernardi non multò poſt indulta benedictione. *In Bouerria* inquit *locum vidi (& antiquitatem, & ſanctitatem exoſculatus in eo) ad aqua ſacra caput, & ſuis, & diuinis vſibus domum rudi opere ſtruxerunt.* Sed nihilominus exiguo ſemper profluuio, & ſæpè ſub æſtiuo tempore, nullo, aridam terram oleribus alendis, ſitientéſque officinas in vſus fratrum, ſuo gurgite nequaquam ſatiabat. Hinc penuria alimenti communioris: & deficiente aqua, cuncta deficere, turbari miniſteria, at officinæ omnes velut vnanimes, Monachos ipſos arcere videbantur; maximè ſub initiis nouæ domus; cùm terra nondum ſemina ſuſcipere, nedum ſuſceptus adhuc fœcundari in fruges potuiſſet, ipſi vtriſque indigerent, alimentis nimirum, atque ſeminibus. In quo ad eum ſtatum res peruenit, vt intra paucos menſes, de reditu ad Claramuallem deliberarent. Habemus id ex eodem ipſo Chronico, in hæc verba ſcribente paulò inferius. *Cùm autem in loco illo per aliquod tempus ſteriſſent, tantam ibidem penuriam pertulerunt, quòd domum Claraualliſ repetere deliberarent.* Haud aliter Claræuallis illuſtris filia Claramuallem per omnia in Belgio redderet. Eamdem quippè conſultationem in Claraualle circa eius initia, vt ad Ciſtercium redirent, ſuperiùs vidimus: & rediiſſent fortaſsè, niſi in ipſo conſultationis ardore oraculo diuino compeſcerentur. Sic, quæ Sanctorum ingenti multitudine, magnitudinéque in æmulam Claræuallis educabatur; natiuitatem velut ſine patre (ſine fundatore) infantiam penè ſub deſperatione temporalium imitata eſt: ex ea ſumma pauperie, & abiectione ad culmina bonorum peruentura.

5. De Laurentio primo Abbate Villarienſi hæc à Philippo Seguino ſcripta lego [c]. *Laurentius à primæua ætate Monachus Claraualliſ factus, fuit vir raræ ſanctitatis, ita vt cùm eſſet fide firmus, ſpe robuſtus, charitate plenus, & obedientia vetuſtus, & beatiſſimi Patris Bernardi Diſcipulus, eo authore curam, & adminiſtrationem geſſit Monaſterij Villarienſis, quod Brabantia condiderat anno. M. C. X L V I. Hi autem perſpecta Laurentij ſingulari innocentia, morum probitate, & benedicendi ſubtilitate, omni eum officio, & honore colendum duxerunt. Sed vir beatus vita ſolitaria perecupidus, nihil magis in votis habuit, quàm in deſerta, & denſa cum ſuis Fratribus illatebrare; vt a turbarum ſtrepitu longè ſemotus, expeditiùs rebus diuinis vacare, & Deo arctius adhærere poſſet.* Ita Seguinus: quibus haud dubiè innuere videtur Laurentium facilè abundare potuiſſe ſibi, & ſuis, ſi minùs declinaſſet conſortia hominum; ſi non cunctis ſubſidiis temporalibus, cunctis obſequiis, eremi abdita, & ſolitariæ vitæ quietem antepoſuiſſet.

Hoc initium Cœnobij Villarienſis, quod paulò poſt Guillelmos, Conrados, Carolos, Godefridos, Pachomios, Abundos, Arnulfoſque, atque pene quot Monachos, tot Sanctos ad cæli [illegible] futurum præparabatur. Cæterum cùm Laurentius, illius Abbas, Mariæ, quàm Marthæ propior; paratiórque obedire, quam imperare, ſollicitudinem omnem temporalem, totus abſorptus in Deum, aſpernaretur; ſeu forte timens, quæ erat viri humilitas, ne peccatis ipſius tenella domus defraudata incrementis, tardiùs ad robur optatum perueniret: multis precibus à Bernardo parente petiit, vt ſoli Deo vacare ſibi liceret, quamdiu ineptus hominibus, vel ipſa experientia magiſtra comprobabatur. Eſſe plures ex his, qui miſſi fuerant, quibus [illegible] cura cum propriis, & cæterorum profectu committi poſſet; & ſe abſoluendum à ſollicitudine, nociua ſibi, nec aliis profutura: Chriſtum Dominum diſtribuiſſe talenta ſeruis, in quibus operentur; omnibus laborandum, ſed vnicuique ſecundùm propriam virtutem, ſibi aut penitus nullam, aut repugnantem, & cui nequeat imponi tale onus, vocatum ſe ad quietem contemplationis, ad amplexus Rachelis, ad obedientiæ, & propriæ abnegationis ſecuritatem? Cur ab his ad pericula abſtrahatur, quibus impar ſuccumbat, complures alios forſan poſt ſe tracturus? permittatur orare pro domo illa, cui regendæ non ſufficit; nec cogatur, ſi quid poteſt, amittere. Dum ad id, quod non poteſt, extendit manum. Itaque impetrata miſſione, quam tamen non ſine magna obtinuit difficultate; Giraldum ſucceſſorem ſortitus eſt, priuatus ipſe (nam hoc alij petierunt) in eodem Cœnobio permanſurus. Vixiſſe dicitur à Philippo Seguino, apud Chryſoſtomum Henriquez in Menologio ad annum. M.C.LVI. atque in eo glorioſe conſummatus Maij. 17. quo die recenſetur eius memoria. 6.

Inter hæc ſuperueniens mellifluus Pater reuertens ex Germania (quod anno ſequenti fuſiùs declarabimus) & conſolatus filios, quos diligebat; priori quidem loco benedixit: ſed nihilòminus eumdem mutandum cenſuit; conuentúmque transferendum in vallem proximam (iuxta fluuium Diriæ, vel Tiliæ, quam prius ab Abbate Florinenſi, cuius is erat locus, impetrauiſſet. De hac tranſlatione, authoritate Bernardi facta, déque Sancti Doctoris prædictione ſuper multitudine ſaluandorum in illo loco, idem, quod ſupra, Chronicon hæc habet. *Quo audito (ſcilicet ſumma* 7.

b Vbi ſuprà.

c apud Henriquez Maij. 17.

inopia, quam patiebantur) Sanctus Bernardus ſuperueniens (dum crucem contra Saracenos prædicaret anno ſequenti) conſolatur dilectos filios ſuos ſuper puſillanimitate illorum. Cúmque Sanctus Bernardus locum illum, & fratres, & fontem loci illius benedixiſſet, perpendens eos pati defectum fluentis aquæ hortatur eos deſcendere in hanc vallem, in qua ſedemus; prædicens plurimos eſſe ſaluandos in hoc loco horroris, & vaſtæ ſolitudinis. Quo audito hunc locum inhabitandum elegerunt, annihilato, & renunciato omni iure, quod in loco illo tamquam in libero allodio Abbas de Florines, Vvalterus nomine, & alij ſe habere dicebant. Hactenus de Villarienſis Cœnobij tranſlatione, quam ſub Giraldo factam Grammaius affirmat in Cathalogo Abbatum Villarienſium, *Qui* (inquit) *locum Florinenſibus accepto, ſecundam, Bernardi auſpicio, deduxit coloniam; Eugenio Papa authoritatem addente,* &c. Sed & id ipſum ex tempore colligitur: nempe infra annum a priori fundatione; ante, & circa quem ipſe electus legitur. Qui tamen Sancti ſui anteceſſoris imitatus veſtigia, ſi quæ Chronico fides, paulo poſt ceſſit; ſuccedente Faſtrado; de qua tum ceſſione, tum ſucceſſione hæc inuenio ſubiecta in eodem Chronico, *cum autem Dominus Gerardus ceſſiſſet, factus eſt Dominus Faſtradus tertius Abbas Villarienſis & hi duo* (ſcilicet Gerardus, & Faſtradus) *fere quinque annis Abbatizauerunt.* Itaque Laurentius, Gerardus, & Faſtradus præfuerunt vſque ad annum M.C.LI. quo ſe tennium completur à fundatione: primo vno anno tantùm præſidente, duobus quinque. Gerardi tempore Eugenius Papa III. Confirmauit Cœnobium, locumque; & poſſeſſiones eius ſub Beati Petri, & ſua protectione ſuſcepit, litteris datis, quas hodieque conſeruat eadem domus.

8. Cæterum, quamuis tranſlata Villarij domus, arctam illam inopiam declinauerit, quam in prioris fundationis ſuæ loco experta, vſque ad diſſolutionem pene peruenerat; haud tamen ad opulentiam breui tranſiit, imò nec ad mediocrem abundantiam, ſufficientiámve, ſed ſemper ſub penuria temporalium perſeuerauit. Quoad vſque malè acquiſitarum rerum contemptus ſub Abbate Vvilelmo ſiue Carolo immenſas illi diuitias comparauit. Certe Venerabilis Thomas Cantipratanus [d], qui ſcripſit poſt annos centum ſupra triginta, plus, minuſve, nempe à Natiuitate Chriſti Domini. M.CC.LXXI. ſuo ferè tempore ſcribit accidiſſe, vt Monaſterio abdicante ingentem ſummam vſuris partam, quam vſurarius eidem legauiſſet, dum moreretur, *Deus non multò poſt in decuplum reſtituit plura. Et quod antea tenuiſſimum, & ferè mendicum fuiſſe probatur, mox elegantia, & copiis diuitiarum, & poſſeſſionum opulentum & amplum conſpiceretur.* Sed de his latiùs ſuo tempore dicemus. Taxatur Villarium in libris Cameræ florenis ducentis: & memoratur in epiſtolis Beatæ Hildegardis [e], & Petri Gellenſis, aliorumque, quos forſan in annalium diſcurſu commemorabimus.

d lib. 1. c. 16. num. 5.

e lib. 7. ep. 4. verſ. 5.

Locum ipſum ab [illegible] quo Villarium dictus vltra Tiliæ profluuium, amœnis fontibus, opimus gleba, [illegible] denſus arboribus, [illegible] cui Grammaius adaptet illud Poetæ. 9.

Ibimus in lucos, vbi pinguem diues opacat
Ramus humum: ——— ———

Atque etiam illud

——— *quem tegit omnis*
Lucus, & obſcuris claudunt conuallibus vmbræ:
Aureus, & [illegible] lento vimine ramus.

Inter innumeras Villarienſi Cœnobij laudes, fœcunditas [illegible] Sanctorum primum tenet, in qua vix alteri Eccleſiæ cedere debeat, ne ipſi Claræuallis. [illegible] ex notioribus tantùm, & famoſioribus [illegible] ſque ad trecenta numerauit Arnoldus de Raiſſe, quorum natales, aliorum Sanctorum Belgij gloriis [illegible], inſererentur. Hæc [illegible] veluti [illegible] perſtrinxiſſe ſatis ſit; de magno illo Cœnobio latius, diſtinctiùſque narrandum per annos ſingulos. Nunc ad Sanctorum Iuſti, Paſtoriſque Hiſpanum Cœnobium, illuſtrem olim Abbatiam, nunc Prioratum ex eius domus archiuis tranſeamus.

---

1. Sancti Iuſti initia per duos milites in ſæculo amicos, 2. ſed mox religioſori adſtrictos vinculo, 3. donatos loco, 4. atque auctos priuilegio Alfonſi Imperatoris. 5. Tum, aliis viris illuſtribus ſuſceptis, 6. exemptione donatos, 7. immunitatéque: 8. & pingui ab eodem Alfonſo dotatione. 9. Admiſſo dein Ciſtercio, per annos aliquot ſub Fonte viuo manens; 10. ad Caſamirum inde, 11. authoritate Honorij III. titulo filiationis, 12. demum ad Superadum, media vnione, atque in membrum illius tranſiturs.

Caput XIV.

Sancti Iuſti, & Paſtoris de Togis altis, namque hoc loco nomen, in Diœceſi Compoſtellana, ad ſpecum magis, quàm fanum (adeo rude, & deforme præ vetuſtate) eiſdem ſacris Martyribus dicatum, duo nobiles viri inchoauere. Hi poſt longa exercitia belli, & pacis, amicitiam olim in ſæculo arctam, religioſiori vinculo ſacrare; mutare militiam, & vt hactenus terram, exinde cælum, multis ſubſidiis, (conſilio, exemplóque) irrumpere, diripere, coniuges, liberos, poſſeſſionéſque; ab aliis ſeparari, alia deſerere glorioſiori conatu deliberarunt, ſoli ex tunc Deo vſque ad mortem vacaturi. Extat pactum conuentum inter vtrumque ſub. Era. M.C.LXVII. quæ incidit in annum Chriſti Domini. M.C.XXIX. in quo hæc inter alia ſatis notanda. *Talem inter nos ſtatuimus fraternitatis incommutabilem amicitiam, quòd in honorem Beatæ Virginis Mariæ ad ordinem Sancti Benedicti in loco Sanctorum Iuſti, & Paſtoris, ſimul Monaſterium conſtituentes: nos & noſtrarum poſſeſſionum partem, atque familiam, in diuinam ſeruitutem ibidem Deo offeramus,* &c. Itaque ſpirante intus diuino flamine ſeparati à coniugibus, queis vota conſimilia ægrè perſuaſerant, emancipatis filiis, nec quidquam ſibi retinentes præter ſe ipſos, poſt plura alia

alia loca peragrata, hunc ſibi delegerunt, ad habitandum, ſiluam tunc denſam, & vix peruiam feris, nedum hominibus: protectum tamen Sanctorum Martyrum nomine, & lubroque, eò venerabiliori, quò antiquiori, ibi ieiuniis, vigiliis, & orationibus, ſanctiſſimi Benedicti Patris, in quantum poterant regulam æmulantes, tandem inuenti, admiratiſque ab incolis, deinde loco donati, historiola inſerta donationi, quam ex antiquis tabulariis eiuſdem domus, illuſtre monumentum antiquitatis, & pro tempore cultum, eleganſque, non pigebit ad litteram tranſcribere. Sic autem habet [a].

a Ex tabul. Monaſtery.

2. *Sub ſecundi Regis Alfonſi Imperio, viuente Didaco Compoſtellanæ ſedis Archiepiſcopo, duo milites Froyla videlicet Aldefonſi, & Petrus Muniondez, viri armorum vſu ſtrenui, generis nobilitate clariſſimi, animique virtute excellentiſſimi ferè vſque ad perfectam ætatem vera coniuncti amoris copula floruere. Qui cùm audiſſent verbum Dei declaratum, quod dicit* [b]: Niſi quis renunciauerit omnibus, quæ poſſidet, meus non poteſt eſſe diſcipulus: *Et alibi* [c]: Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem, *&c. Dimiſſo legitimarum ſolatio coniugum, mollibus natorum amplexibus, & hæreditatum poſſeſſionibus, atque omnium rerum facultatibus, ſuſcepto Monachali habitu, & ab eorum vxoribus, Deo ſimiliter conſecratis, vnanimiter ſeparati, ſecuti ſunt Chriſtum. Cùm autem hi duo per montium cacumina, & ferarum latebras, à populari ſtrepitu ſemotum, & à ſeculi conditione liberum requiſiuiſſent reperire locum; ad Sancti Iuſti peruenere domicilium, quod erat in quodam ſpecu, infra Limia terminos ſitum, & tunc temporis ſiluis opertum, omnique carens ædificio, præter vnam Eccleſiam vetuſtate ferè dirutam.*

b Luc. 14.

c Luc. 9.

3. *Iuxta quam, diuina prouidentia, à conuicinis eiuſdem loci populis ſub nimia inopia ſupradicti Monachi reperti ſunt: de quorum conuerſatione nos omnes hæredes illius loci gaudentes, quam de bono Chriſti odore flagrantes, communi decreuimus conſilio, amore diuino, atque timore, ipſis priuilegio illius libare ſanctuarium Dei, quia ipſe promiſit hæreditatem timentibus nomen ſuum. Quibus rationibus nos omnes Sancti Iuſti hæredes coniuncti, videlicet nepotes Aldefonſi Sanız, id eſt Petrus Creſconez cognomento Infanzon, cum mea voce, qui comparaui quicquid monaſterium habebat, nimia placitorum firmitudine, pro quo dedi portionem meam Sancto Petro de Caſtro cum ſuis dextris; & cum me Didaco Sanız, & Munio Sanız cum vxoribus ſuis, Gudentius Ordonidez, & Petrus Petridez cum ſorore ſua Marina Petridez. Nos omnes cum reliquis loci hæredibus tibi Froyla Aldefonſi, & Petro Muniondez cum ſucceſſoribus veſtris, ſub eiuſdem Religionis titulo ibidem commorantibus facimus ſcriptum firmitudinis, & cartam donationis de tota Eccleſia Sancti Iuſti per vbicumque poteſt deſignari ſuis antiquis terminis, vtpote eſt ſita in monte Limio, quæ eſt in honore Sancti Iacobi: & hæc fuit iam olim de auo noſtro Aldefonſo Sanız. De hac vobis tam generis propinquitate, quàm diuini cultus pietate communimus totaliter ſcriptum. Quòd ſi quis hoc noſtrum, &c. Facta carta die XVI. Kalendarum Ianuarij. Era. M. C. LXXII. in quo nos omnes prædicti manus noſtras roborauimus: præſentes Arias teſtis, Præfatus Archiepiſcopus Didacus hoc ſcriptum confirmat anno ſui Pontificatus trigeſimo quarto Pelagius Dei gratia Bracharenſium Archiepiſcopus, Eccleſiæ Beati Iacobi Canonicus confirmat.* Hactenus donatio hæredum illius loci.

Porrò hanc ipſam eandem donationem, quæ erat pietas illius æui Principum, Imperator Alfonſus confirmauit anno ſequenti, ſubſcribens cartæ, atque Epiſcopos ſubſcribere faciens ſub his verbis. 4.

Ego Aldefonſus, Dei gratia Hiſpaniarum Imperator, hanc cartam manu mea roboro, & ſigno meo appoſito confirmo.

Facta eſt hæc roboratio in Sancto Iacobo XIII. Kalendarum Auguſti: Era M.C. LXXIII. per manum Giraldi ſcripta iuſſu magiſtri Hugonis Cancellarij Domini Imperatoris.

Petrus Legionenſis Epiſcopus confirmat.

Martinus Aurienſis Epiſcopus confirmat.

Pelagius Abbas Eccleſiæ Sancti Iacobi Canonicus, & Archiepiſcopi publicus Notarius confirmat. Hoc initium Monaſterij Sancti Iuſti, & Paſtoris de Togis altis ſub regula Sancti Patris Benedicti, atque habitu nigro, ſub quo vſque ad hunc annum perſeuerauit.

Crediderim ab acquiſitione loci, vocatum ex conuentu alio Abbatem authoritate Alfonſi atque ſocio admiſſo, ex quorum magiſterio, conſortioque ad Cœnobiticam vitam promouerentur. Conſtat ipſo anno confirmationis ab Imperatore factæ, Petrum Abbatem, & Monachos complures (inter quos etiam multi ex Curia Regia) incoluiſſe Cœnobium, quod in eorum gratiam exemptum, & liberum, Imperator voluerit; conſentiente Archiepiſcopo, & Canonicis Compoſtellanæ Eccleſiæ, nec quicquam iuris ſibi reſeruantibus in perſonas, aut locum, quæ ſoli Apoſtolicæ Sedi plenariè, & immediate ſubiicerentur. Atque ecce exemplar inſtrumenti Imperialis, quod ita habet. 5.

In nomine Sanctæ, & indiuiduæ Trinitatis, Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Amen. Debilis equidem eſt poteſtas, quæ per diuinam non eſt gratiam roborata, quam temera ſoliciter adipiſci concedimus, ſi ſacroſancta loca, perſonáſque religioſas dignis honoribus, largis beneficiis, gratiſque muneribus amplificemus. Decorem enim domus ſuæ dilexit Deus, & in eius cultoribus gloriari noſcitur. Liqueat ergo omnibus, quòd ego Aldefonſus, Dei gratia Hiſpaniarum Imperator, vna cum coniuge mea Doña Berengaria Imperatrice, facio tibi Abbati Domno Petro, & Monaſterio Sancti Iuſti de Togis altis, omnique conuentui Monachorum, tam præſentium, quàm futurorum in eodem loco ſoli Deo ſeruientium, cautum de eodem Monaſterio in perpetuum valiturum per ſuos terminos, videlicet per caput montis alti, & inde per lacunam de Lamia, & per illas mamillas de Caballo ſeco, &c. Et poſt terminos loci late deſcriptos.

Cæterùm Monaſterium ipſum meo auxilio, & conſilio fundatum & res vniuerſas, quibus ſubſiſtit, Abbatem videlicet Petrum, aliôſque illuſtres viros, & in curia mea meritos, quos conuentum prædicti loci ſub regula Sancti Benedicti denuo pugnare volentes aduno, & ad petitionem eorum in cunctis faueo, Cæteróſque ſucceſſores ſuos ſub tuitione, & defenſione mea recipio. Sed & hoc monaſterium, ſuóſque incolas conſulente, & conſentiente Domino Didaco Compoſtellanæ Sedis Archiepiſcopo, vna cum conſenſu Canonicorum eiuſdem Sedis, in cuius territorio iam dictum Cœnobium conſtruxerunt, tali libertate dono, vt nullius deinceps poteſtati tam ſecutari, quàm Eccleſiaſticæ ſubiaceant; nulli loco, 6.

nulli Monaſterio, nullique perſonæ alterius Monaſterij numquam obediant, niſi Sanctæ Romanæ Sedi: & vt liberiùs diuinis famulatibus ibi degentes inſiſtant, ab omni iuriſdictione Epiſcoporum in perpetuum abſoluimus, vt à nullo, quæ ſua ſunt, cogantur præter Epiſcopalia, id eſt ſacros ordines, olei conſecrationem, & Abbatis benedictionem accipere.

7. *Conſtituo etiam, & confirmo, vt commorantes homines in hæreditatibus, & prædiis huius Cœnobij nemini vnquam reſpondeant de foſſâ dataria, aut facendaria, nec de furto, nec de homicidio, nec de raptu, vel de aliqua calumnia, vel foro Regio, niſi Abbati, vel illis, qui Monaſterij eiuſdem procurationem tenuerint. De omni etiam portatico per totum meum Regnum excuſo idem Monaſterium, & ad omnes res ſuas. Si quis autem de gente mea, vel extranea hanc cautionis, donationis, & liberationis ſcripturam impingere tentauerit, ſit maledictus, &c. Facta Carta iſta in Paleacia S Antonini Nonis Decembris ſub Era M. C. L X X I I I. Alfonſo Imperatore Imperante Toleti, Cæſar Auguſta, Nagera, Caſtella, Legione, & Galleria.*

Ego Aldefonſus Dei gratia Hiſpaniarum Imperator, hoc ſcriptum, quod fieri iuſſi, proprio robore confirmo.

Berengaria Hiſpania Imperatrix confirmat.

Infanta Doña Sanchia confirmat.

Didacus Dei gratia Compoſtellanus Archiepiſcopus confirmat anno X X X V. ſui Pontificatus.

Bernardus, Seguntinus Epiſcopus, confirmat.

Petrus, Palentinus Epiſcopus confirmat.

Petrus, Legionenſis Epiſcopus electus confirmat. Hactenus Imperiale priuilegium ſatis illuſtre.

8. At quod ſemel ſuſcepit illuſtrandum, ditandúmque continuata promouit munificentia quamdiu vixit. Sanè ſequenti anno Chriſti nimirum M. C. X X X V I. ingentem illi poſſeſſionem largitus eſt, dictam de Gomariz, quæ hodie ad duo millia aureorum, & ſuprà fructificare ſolet per annos ſingulos. Atque ecce exemplar illius donationis. *Ego Aldefonſus Dei gratia Hiſpaniarum Imperator, vnà cum vxore mea Imperatrice Doña Berengaria, vobis Abbati Domno Petro, & Monachis Sancti Iuſti, tam præſentibus, quam futuris, ibidem Deo ſeruientibus, facio cartam donationis de hæreditatibus meis, videlicet in terra. Facta carta in Carrione Era. M.C.L X X I V. ſeptimo Idus Maij.*

Imperator Alfonſus confirmat.

Berengaria Regina confirmat.

Infanta Doña Sanchia confirmat, &c.

9. Quouſque primus Abbas Sancti Iuſti præfecturam cum vita continuauerit, & an alium habuerit Succeſſorem, in dubio eſt. Conſtat hoc anno duodecimo ab ipſius fundatione in iura, & leges Ciſtercij tranſiiſſe Cœnobium Sancti Iuſti; accitis Monachis, per quos edoceretur; non ex vicinis domibus, quamuis iam quatuor Gallæciam illuſtrarent, Moira, Melon, Vrſaria, & Superadum (fortè quos ſocios hactenus habuiſſent, habere ex tunc Magiſtros, atque ciſdem ſubeſſe dedignabantur) ſed ex remota Italia: Adeò plerumque hominibus inſedit, propria, quia nota, ſpernere; & ea ſolùm, quæ ignorant, venerari. Monaſterium Caſamarium huc vſque creditum; conteſtantibus tabulis, quæ Sanctum Iuſtum inter eius domus filias, & primam memorant; nec reclamante quoquam, quem ego viderim. Et florens tunc ſub Abbate Ioanne Eccleſia, facilè credi potuit extendiſſe palmites ſuos vltra mare, ac filios ad Hiſpaniam tranſmiſiſſe. Cæterùm non Caſamarium, ſed [illegible] viſum, Italam etiam domum, Columbæ filiam, de qua anno Chriſti M. C. X L I I. Sancti Iuſti Cœnobium adoptaſſe, rexiſſe licet manu valida, ſatis conuincunt Honorij Papæ litteræ, quas ex ipſo regeſto Vaticano ſtatim dabimus. Accepit ergo Sanctus Iuſtus Monachos ex Fonte viuo; incertum, quam ob cauſam, cùm non ſolùm [illegible], ſed parùm celebris haberetur Eccleſia illa, & manſit ſub illius correctione annis L X X V. nempe vſque ad M. CC. XVII. quo Abbas, qui tunc Fonti viuo præerat, cum, præ nimia diſtantia, minus poſſet filiæ, quam adoptaſſet, prouidere, reſignauit Columbæ maternum ius, vt matri auia ſuccederet, atque neptem, cui vellet commendaret. Tunc verò Abbas Beaumontius Vice-Comes, nobilis Placentinus ſecundùm carnem, ſed ſecundùm Spiritum nobilior, de quo multa inferius [illegible] qui tunc Columbæ præfecturam adminiſtrabat) cum Honorium Pontificem videret Caſamario fauentem, & velut propriæ ſibi Eccleſiæ (nam ſic ipſe vocabat) eius per omnia incrementa Procurantem, (quod nos etiam in tempore dicemus) Caſamarium elegit, cuius Priori (ſeu ſedes tunc vacaret, ſeu poteſtas Priori concedebatur, quod nunquam alias viſum, ſeu tandem per errorem irrepſit Prior, cum Abbas potiùs nominandus foret) Sancti Iuſti Cœnobium ſubiaceret. Extant in Vaticano litteræ Honorij ad vtrumque conuentum, Sancti Iuſti nimirum, & Caſamarij, hoc ipſum continentes: quæ tamen, dum in neutro Abbatem, ſed in vtroque Priorem alloquuntur, tertiæ, quas dabimus, conie[illegible] adſtipulantur. Sunt autem tales.

Priori & Conuentui Sancti Iuſti.

Dilectus filius Abbas de Columba expoſuit coram 10.
nobis, quod quia Abbas, & Conuentus Monaſterij Fontis viui, debitam non poterant diligentiam adhibere, ipſam eidem Abbati, tanquam Patri proprio, commiſerunt: alij Monaſterio, cui meliùs expedire conſpiceret committendam. Vnde ipſe Abbas ſperans eidem Eccleſiæ per dilectos filios Priorem, & Conuentum Caſemarij vtiliter prouideri; eam ipſis tanquam filiam prouida deliberatione commiſit. Sperantes igitur exinde grata vobis commoda prouentura; diſcretionem veſtram monemus attentè, per Apoſtolica vobis ſcripta mandantes, quatenus Monaſterio Caſemarij de cætero tamquam filij humiliter intendatis, iuxta Ciſtercienſis Ordinis inſtituta; vt ſic authore Domino, exinde ſperato profectu gaudentes, apud Deum, & homines mereamini commendari. Datis Latera. Nonis. Ianuar. Pontificatus noſt. an. primo. Hæc ad Priorem, & Conuentum Sancti Iuſti. Aſt ad Priorem, & Conuentum Caſamarij hæc, quæ ſequuntur per omnia conſimilia.

Priori, & Conuentui Caſamarij.

Dilectus filius Abbas de Columba expoſuit coram 11.
nobis, quod Abbas Monaſterij Fontis viui, prouidè attendentes, quòd erga Eccleſiam Sancti Iuſti, quæ hactenus fuit filia Monaſterij ſupradicti, debitam non poterat diligentiam adhibere, ipſam eidem Abbati, tamquam Patri proprio commiſerunt, alij Monaſterio, cui meliùs expedire conſpiceret, committendam. Vnde idem Abbas ſperans eidem Eccleſiæ per vos vtiliter promoueri: eam vobis tanquam

filiam

filiam prouidâ deliberatione commiſit. Ideóque diſcretioni veſtræ, per Apoſtolica ſcripta, mandamus, quatenus in adoptionis filiam recipientes eandem, erga ipſam, iuxta noſtri Ordinis inſtituta, maximum affectum, & effectum de cætero gerere ſtudeatis, vt & ipſa, Domino adiuuante, ſpiritualibus proficiat incrementis, & bonis temporalibus augeatur; voſque vobis apud Dominum meritum, & laudem apud homines comparetis. Datis vt ſuprà. Hactenus ad vtramque Honorius, matrem, & filiam, vtili ſanè exemplo, vt quæ Eccleſiæ filiabus minùs poſſent congruè prouidere, aliis, quæ poſſent, eaſdem commendarent.

12. Permanſit Sanctus Iuſtus ſub filiatione, & diſciplina Eccleſiæ Caſemarij per plures annos. Verùm cum ea, non minus loco diſtaret, quàm Fons viuus; & aliàs omnes ferè Italiæ domus gemerent ſub Commendis, ſub quibus nulla ſibi vnquam conſtare potuit, nedum aliis, vt par erat, prouideres in eum tandem ſtatum peruenit filia, vt ſuppreſſa Abbatiali dignitate, vniretur Eccleſiæ Superadi, conſeruaturæ ibidem octo Monachos ſub Priore degentes; reliqua in proprios vſus conuerſuræ, grauiſſimi Cœnobij, & nulli in toto illo tractu poſtponendi. Sic cuius filia eſſe ante contempſerat, mox vel in membrum admitti vtile duxit: adeo in vtriſque bonis declinauerat, domus aliàs prædiues, & cui; quæ per negligentiam, & profuſionem olim amiſerat, breui per parſimoniam, magis per obſeruantiam reparare, facile fuit. In libris Cameræ taxatur florenis ſeptuaginta. Reliqua, ſi quæ fortè nobis occurrant, ſuis locis commodiùs inſeremus.

Iesv Christi Ann. 1147. — Cistercii Ann. 50.

1. Eugenius Pariſiis ſuſceptus à Ludouico, 2. Canonicos Sanctæ Genouefæ rebelles mulctat; 3. regulares inducens, 4. de quibus B. Ioannes Maclouenſis. 5. Eiſdem proprias leges obſeruandas ſtrictè præcipit. 6. Cardinales de latere Legatos in Syriam deſtinat, Gallis, atque Germanis adſtituros, 7. Abbatem Præmonſtrati Pariſios vocat, 8. pacem inter Præmonſtratenſes, & noſtros reformaturus: 9. Quid ad hæc Abbas. Nec ſtatim pax ſequuta. 11. Epiſtola ad Ianuenſes contra Almeriæ paganos in Hiſpania; 12. & claſſis valida ab eiſdem præparata.

Capvt I.

1. Intrabat annus M.C.XLVII. qui fuit ab ortu Ciſtercij quinquageſimus, & Eugenius præcedenti ingreſſus Galliam, Lutetiæ Pariſiorum appropinquabat, cùm ecce Ludouicus Rex, Pariſienſis Epiſcopus, & Proceres occurrentes Pontifici, ac Summum Chriſti Vicarium venerati, cum magna gloria in vrbem deduxerunt. De his in actis Beati Vvillelmi Abbatis [a]. *Accidit deinde, vt Eugenius Pontifex ſeſe in Gallias conferret. Cúmque Lutetiæ adpropinquaret, Ludouicus Rex, & Pariſienſis Epiſcopus cum multa cleri populique frequentia ei obuiam procedentes, illum honorificè exceperunt, atque ad Beatiſſimæ Mariæ Virginis Eccleſiam cum ingenti gaudio deduxerunt.* Sic Sanctus Pontifex, dum Romanos fugit, à Gallis excipitur; & a propriis expulſus hoſtili manu, exteros (nam alienos nequaquam dixerim) obſequioſos, atque vltro inuitantes expertus eſt, ad ſacros pedes ſe ipſos demiſſuros.

a Apud Surium April. 6.

2. Sed, ô rerum mortalium viciſſitudinem! cùm poſt paucos ab ingreſſu in vrbem, elapſos dies, in Eccleſia Beatæ Genouefæ, quia Apoſtolica dicebatur, vellet diuina myſteria celebrare; atque Rex ibidem, ac Proceres conueniſſent, Sacerdoti, ſacrificióque aſſuturi; qui modò Principem, qui curiam ſæcularem obſequentem habebat; paucos Canonicos, inuerſo ordine rerum, per ſpeciem conſeruandorum iurium ſuæ Eccleſiæ, cui boni etiam non ratò ſolent impingere; rebelles, & ſacrilegos inuenit; atque eò ventum eſt, vt re, non verbis, ſed pugnis agitata, ius in violentia ſola ſitum eſſet; nec ipſe Ludouicus, dum compeſcere curat, vulnus euaſerit. Audi eadem acta, quæ ita pergunt. *Paucis deinde elapſis diebus, volens idem Pontifex in Eccleſia Beatæ Genouefæ myſteria diuina peragere, quia Apoſtolica dicebatur, vbi eò ventum eſt, orta eſt contentio inter Summi Pontificis, & huius Eccleſiæ Canonicorum miniſtros, adeo vt ad pugnos res proceſſerit, & non ſolum Pontificis miniſtri, ſed etiam ipſe Rex Ludouicus, qui illos compeſcere voluit, à Canonicorum illorum famulis verberatus ſit.* Hactenus ibi.

At quæ vindicta ſacrilegium ſequuta ſit, Eugenio vindice, & zelante pro Dei gloria, ex eiſdem Vvillelmi actis accipiat Lector. *Tanta autem nefariæ rei indignitate permotus Pontifex, cum Ludouico Rege tractauit, de improborum hominum inſolentia dignè caſtiganda. Viſum eſt autem in eorum locum alios ſubrogare homines religioſos, nempe Monachos illos, quos Nigros vocant: neque tamen Canonicos illos per vim ſuis præbendis, ſiue ſacerdotiis priuare volebant (erant enim intereos non pauci nobiles, & literati) ſed permittere, vt illis, quoad viuerent fruerentur. Verùm vbi iſtud Pontificis, & Regis propoſitum ad aures Abbatis Sancti Victoris perlatum eſt: Pontifici, & Regi valde ſupplices preces ille obtulit, vt Ordinis Sancti Auguſtini profeſſores in eam Eccleſiam introducerentur: multiſque oſtendit rationibus contumaces illos faciliùs ad horum vitam regularem, quàm ad Monachorum habitum, & conſuetudinem traductum iri. Pontifex, Rex his auditis, cùm iam exploratam haberent bonam famam illius Abbatis, & fratrum eius; eorúmque inſtitutum præ multis aliis prædicari non neſcirent; domúmque Sancti Victoris ſuauem eximiæ charitatis de ſe odorem ſpargere: Abbatis precibus aſſenſêre. Atque die ſequenti electus eſt in Abbatem Odo Prior, homo ſanctæ conuerſationis, atque totius religionis amator indefatigabilis; adiunctis* 3.

ſiſque ſunt ei duodecim Canonici, viri probi, & bonæ æſtimationis, qui in Eccleſia Sanctæ Genouefæ commorarentur. Atque ex eo tempore in præſens iſthuc Canonicorum Sancti Auguſtini inſtitutum in ea Eccleſia conſeruatur ex priuilegio Pontificis Eugenij, & Regis Chriſtianiſſimi Ludouici. Hu[illegible] de [illegible] ibi. Sic viri illi violatæ Maieſtatis [illegible] huma[illegible]næque pœnas dedere.

4. Extat epiſtola [b] Bernardi ad Sugerium gratulatoria de reformato Conuentu Sanctæ Genouefæ, interuentu ipſius, ſub hoc initio, *Benedictus Deus, qui in manu veſtra operatus eſt ſalutem in Eccleſia Sancta Genouefa.* Extat & [illegible] B. Ioannis ex Abbate Begardi, [illegible] Putridæ ſyluæ, cuius ſupra meminimus [c], in Maclouenſem Epiſcopum aſſumpti, ad Eugenium Pontificem ſcripta, pro nouis Canonicis Sanctæ Genouefæ, cum ab expulſis de quibuſdam accuſarentur: quam, quia ex eo qui ſcripſit, quam cui ſcripta eſt, hos Annales concernit, operæpretium duxi huc tranſcribendam.

b Inter additas ep 357.

c Ad annum 1140 cap. 7. n 4.

Inter additas ep 359.

Sanctiſſimo Patri & Domino Eugenio, Dei gratia Summo Pontifici. Ioannes Sancti Maclouij Miniſter indignus cum debita obedientia deuotarum orationum frequentiam.

Quis ego, vel cuius momenti, qui tantæ Maieſtatis oculos, vel in puncto audeam detinere: Ignoſce mihi, Sancte Pater; ignoſce, quæſo, neque enim de ſupercilio iſta præſumptio manat. Silere non poſſum, quanta bile inuehatur ſpiritus meus in viros mendaces, viros effrontes, & perditos, qui ſanctam ſementem veſtram exeuntem in centuplum, opus laudabile manuum veſtrarum, inter magnificos actus ſanctitatis veſtræ non modicè præclarum, ſcilicet Eccleſiæ Sanctæ Genouefæ Pariſienſis à Deo per vos, tanquam per complacitum ſibi Vicarium factam mutationem, filij hominum, quorum dentes arma, & ſagittæ, quorum lingua gladius acutus, non ſunt veriti diſſimulare concionem Sanctam, Abbatem prædicti loci loquor, & Fratres, ſed, Deo gratias, detecta eſt malignantium factio, & inſtante in eos Domini iuſtè decernentis cenſura patebit, cuius ſiliorum de Sancta Genouefa tam Deo, quam hominibus grata conuerſatio, non ſolùm prope, ſed, & longè poſitorum nares optima, ſuauique fragrantia perfundere, non deſiſtat. Hactenus pro nouo Abbate, & Fratribus, Maclouenſis Epiſcopus: & nos de mutatione illius Eccleſiæ per Eugenium fac[illegible], in vindi[illegible] violatæ maieſtatis.

5. Sed nihilominus qui zelum pro Ludouico; quantumuis ei deuinctus, in eius curia, & præſentia demoraretur; nihil tamen Ludouico indultu vltra permiſſum, nec in ſacra violari paſſus eſt, veritatis [illegible] retentior, quàm amicitiæ. Cùm enim paulo poſt Odo decederet; & Garinus ſubſtitutus in eius locum, Priorem tanquam Regij Monaſterij inſtitutum à Rege ſuſcepiſſet, & contra Beatum Vuillelmum, qui viro intruſo parere recuſabat, pronunciaſſet ſententiam [d], *Pontifex* (ait Auctor vitæ B. Vuillelmi) *tum inſtituti præuaricatione, tum Vuillelmi iniuſta damnatione non leuiter commotus, Abbati S. Genouefæ mandauit, vt citra moram vnà cum Vuillelmo ad ipſum aſcenderet. Paruit ille, veniénſque ad Pontificem, temeritatis, & immoderationis arguitur. Porrò Vuillelmus ab eius ſententia abſoluitur mandatque Pontifex ſeueriſſimè, ne deinceps officiales contra Ordinis inſtituta eligantur.* Hæc ex eiſdem Vuillelmi actis deprompta, atque Eugenij conſtantiam concernentia, quia certo carent tempo-

d apud Baron. hoc anno.

re; hunc annectimus inuitati Baronium, qui latiùs narrat.

Sub huius anni feſtinum idem Eugenius, cùm Regem Galliæ cruce iam ſignatum, Conradum [illegible] proximum ſignandum, illum videret, hunc certo co[illegible] noui ſſet, vtriuſque Principis zelo promouendo, [illegible] mandóque, duos de latere ſuo Legatos deſtinat, Cardinalem vtrumque, vtrumque in Syriam cum ipſis proficiſcendum: Alterum, qui cum Ludouico Francorum Rege Guidonem Florentinum, titulo Sancti Chriſogoni; alterum, qui cum Conrado Imperatore, Theodinum Epiſcopum Portuenſem. Hæc pluribus Guillelmus Tyri Epiſcopus in [illegible], quam ſcripſit, hiſtoria de bello ſacro, 6.

[illegible] diebus, dum adhuc Pontifex Pariſiis detineretur, pax inter noſtros, Præmonſtratenſeſque turbari cœpta, facili re negotium viſa eſt, vix poſt multa diſpendia reformanda. Diſſidij occaſio Robertus quidam fuit, ex Canonico, in Monachum admiſſus, quod contra indulta Sedis Apoſtolicæ contra mutuam concordiam factum [illegible]. Ergo Eugenius, ſeu zelo charitatis, atque paterna in vtroſque prouidentia, ſiue quia ipſe admittendi auctor extiterat, Abbatem Præmonſtrati, per Godeſcalcum Coabbatem ad ſe [illegible], quod præcipere potuit, rogaturus. Et Robertum non recipi facilius; receptum eiici difficile proponit. Deſertorem deſerti iam inutilem, [illegible] & pernicioſum, [illegible], quos quæſiuit, in pretio, & vſu fore: nec decere, quod tibi non prodeſſet, cum aliorum iactura comparare. Spontaneum obſequium acceptum Deo, acceptum hominibus: ab inuito nil gratum fieri poſſe: non defuturum Ciſtercienſem aliquem, qui ad ipſos tranſiret, & par pari diſpendio compenſaret. [illegible] priuilegij, concordiamque, [illegible] conſentiat, indemnia per [illegible]; quæ ſolùm obijcitur, quamdiu reſiſti[illegible]. Cur id grauamen doleat, queriturque, quod ſolo ſuo conſenſu poſſit repellere. Demum his congruentiis preces addidit, vim mandati obtinentes [illegible] Summo Præſide. Extat epiſtola Philippi B[illegible] Spei, circa hunc annum Prioris, ſed poſt Abbatis, ad B. Bernardum ſcripta ſuper hoc ipſo, in qua, hæc inter alia continentur [e]. *Denique cum quibuſdam veſtrorum ſuggerentibus, Dominus Apoſtolicus Abbatem noſtrum faceret ſibi Pariſius præſentari, & eum præſentatum, vt daret fratri licentiam dignaretur verbis ſatis humilibus adhortari*, &c. 7.

e epiſt. 10.

At Summus Pontifex conſenſum impetrauerit, in controuerſia fuit: Abbate Præmonſtrati pernegante: ſed aſſerente Eugenio: nec diffitente Godeſcalco Præmonſtratenſi, cuius omnia interuentu peracta fuerant. Perrexit Philippus ad Bernardum Patrem ſcribere. *Abbas noſter, ſicut noſtis, reſpondit, quia ſi hæc fratri ab eo licentia conferretur, noſtræ Prouinciæ, noſtra Eccleſiæ, toti etiam Ordini non paruum ſcandalum inferretur. Et ideo nullo pacto, nullo conſilio hanc ipſe licentiam largiretur, niſi fortè præcepto ineuitabili cogeretur.* Et paulo ſuperiùs. *Abbas Præmonſtratenſis, Laudunenſis, Viuerinenſis, Steinueldenſis, vna voce negauerunt; & denique illi licentiam ſe dediſſe, neque illum ad vos nuntium tranſmiſiſſe conſtanter adſtruxerunt.* Ita Philippus, cui conſonat Bernardus, quem iam adducam. 8.

Verùm Eugenius, Godeſcalcuſque, quibus haud temere credi nequaquam dubites, præſtitiſſe aſſenſum affirmabant, qui ſemel datus, non poſſet retractari. 9.

retractari. Audi Bernardum de hi[...] ſcribentem, ad eumdem Abbatem Præmonſtratenſem [e]. *Sed iam audite (quia iterum vultis audire, quomodo eandem fratrem Robertum receperim. Dominus Papa præcepit: nepò rogatus ab illo, & eius amicis. Dicebat veſtrum ſeſe. & Abbatis eius adſenſum prece ſua obtinuiſſe: ne quis dicat, quòd præcepto extorſit. Negatis; quid ad nos? ipſe viderit. Si vobis ſummum, & Sanctum Pontificem falſitatis arguere libet, ignoſcite nobis, quia nos tanta ſanctitati non credere, & tanta maieſtati non obedire nefas ducimus. Quamquam, & Venerabilis Abbas Godeſcalcus, qui de veſtris eſt (nam is à Domino Papa ad vos huius rei gratia fuerat deſtinatus) non planè negauerat reportaſſe ſe à vobis, & liberam fratris emancipationem, & veſtram ipſius ſpontaneam confeſſionem.* Sic Pater Sanctus teſtimonio ipſius Pontificis, aſſenſum præſtitum; aſſenſu, Monachum retinendum tuebatur.

e Epiſt. 152.

10. Vtcumque fuerit, viguiſſe diu querelas, non reddito Roberto perſpicuum eſt; repentè Philippo poſt triennium, ſecundis litteris datis ad Sanctum Patrem, cùm priores [...] receptum, qua occaſione; ad eius manus nequaquam perueniſſent. In quibus hæc inter alia, vir alias doctus, ſed cadentiæ, quàm ſenſus adpetentior, pro ſuo more [f]. *Antè triennium quandam vobis, epiſtolam allegaui, in qua, vt recolo, vos ſummopere poſtulans, vt quod mihi clauſum erat dignaretur veſtra ſanctitas aperire. Sed, vt mihi dictum eſt, ad manus veſtras non meruit ea Epiſtola peruenire.* Perrexit deinde querelis ſuis inſiſtere: Sed mitiùs, & ſtylo ſubmiſſiori. Hæc de geſtis ſub huius anni initium per Eugenium, compeſcendis diſſidiis, quæ imminebant, penè vtramque familiam diuiſuri. At qualiter turbata ſemel pace, mox querelæ ex querelis renaſcentes (diſcordiæ ſemina) fraternitatis ſtabilitæ vinculum, vt non potuerint, diſſoluere tentauerint, quia ad vtriuſque familiæ hiſtoriam facit, non ſine aliarum fructu, quo talia caueant; ſuo tempore plenius diſſeremus. Nunc Eugenium vbique tonantem contra infideles, atque vbique Chriſtianos ſuos armantem, in Hiſpanos præcipuè Sarracenos ex eiſdem hiſtoriis proſequamur.

f Epiſt. 11.

11. Ergo ſub idem initium intrantis anni, cùm Genuenſes Minoricenſi prædâ potiti, quod anno præcedenti dictum eſt, Sarracenos Hiſpanos terruiſſent; illos præcipuè, qui ad littus Beticum poſiti Almeriam incolebant, vrbem munitam, pyratarum perfugium, ſeu receptaculum, vnde finitimis, longinquiſque littoribus Hiſpaniæ, Italiæ, & Galliæ, veluti imminentes, formidabantur. Cùm, inquam, vice verſa, ipſi exterriti, aliorum damna ſibi præcauerent; atque intra muros concluſi timidius agerent; Eugenius occaſionem optatam nactus, qua pauentes opprimeret; nec animos recolligendi tempus daret; ſiue ab Imperatore Alfonſo ſollicitatus; ſeu vltro ipſe zelans pro grege Chriſti, ſecundas ad Ianuenſes litteras dedit; gratulatorias de parta ante victoria: ſed nihilominus exhortatorias, ſuaſoriaſque; vt ſicut anno proximo Minoricam, ſic in præſenti Almeriam bello inuaderent. Affuturum Alfonſum Imperatorem, affuturos, & alios Hiſpaniæ Principes: nec diffidendum, tot viribus adiunctis, capiendam vrbem; his præcipuè, quibus vel ſolis, patuiſſet integra Inſula. Victricia arma honeſtè ſæpe deponi: numquam ſubmitti. Neque vllum ſubmiſſionis turpius genus, quàm ſi impedito commercio contra ius gentium, incurſibus prædonum ſe permittant, ni Almeria pellantur, ſpoliandos. Id apud homines in honore, & lucro poſitum, apud Deum in ſalute etiam ponendum.

His litteris reipublicæ intimatis per nouos conſules, obedientia in promptu; atque Almeriam potenti claſſe inuadere vnus omnium ciuium animus fuit [g]. Iuſtinianus mihi Auctor, quem in his ſequor. *Nobiliores matronas eiuſdem verbis, quàm armis minus poterant, expeditionem, pecuniis promouiſſe; ex quibus naues, arma, commeatus, & reliqua neceſſaria compararentur. Tum verò ciues inteſtinis odiis poſitis, qua prima, exteros debellandi conditio eſt. Imperatorem Hiſpaniæ Alfonſum primum, mox Raimundum Barchinonæ Comitem monent, vt iunctis copiis, & condictis loco, & tempore, minori rem periculo aggrediantur, mutuis auxiliis iuuandi, ac iuuaturi. Exinde cunctis reparare naues, congregare exercitum, præparare annonã, exercere arma; & ferrum eminus, atque ignem comminabantur. Sexaginta Triremes miſſæ in in mare; minora vaſa centum ſexaginta. Haud alia claſſis potentior Genua ſoluerat, ex quo qui in viuis erant recordabantur. Sex Conſules præfecti expeditioni; relictis quatuor, qui Rempublicam curarent.* Hactenus ex Annalibus Genuenſium. Verùm quem exitum tanta res habuerit, hoc ipſo anno dicemus; ſed ſuo tempore. Nunc ad Bernardum Spira diſcedentem, & peragrantem Germaniam reuertamur. 12.

g In Annali Genua, lib. 2.

---

1. *Bernardus poſt ſolutam Spiræ curiam,* 2. *primùm Vuormatia,* 3. *dein ad Confluentiam:* 4. *mox Coloniæ,* 5. *miraculis coruſcans.* 6. *Ibi clericis ſeorſim prædicauit:* 7. *& quam ob cauſam:* 8. *deinde populo.* 9. *Argumenta concurſus ſupra conſuetum.*

CAPVT II.

1. SOLVTA curia, & ſalutato Conrado Imperatore, ac Conſtantienſi Epiſcopo, quem ſocium viæ, ſeu potius deductorem hactenus habuiſſet, Pater Sanctus Spira diſceſſurus Campenſem ſui Ordinis Abbatem ſecum adſumit, & reliquas totius Germaniæ vrbes velocius peragrans, atque illuſtrans miraculis, verbum crucis aduersùs crucis hoſtes concionabatur [a]. *Euangelizans vbique Regnum Dei* ait Guillelmus Tyrius) *afflictionem populi, qui eſt in Oriente, ſimul, & moleſtias, quibus inceſſanter opprimuntur, aperit diligenter; vrbes fidelium prima fides Chriſtiana deuotas, iuga pati perſecutorum nominis Chriſtiani, & ſeruitutem duriſſimam proponit euidentius. Fratres quoque pro quibus Chriſtus mori voluit, vinculis mancipatos, & compedibus, famo attritos, horrendis carcerum*

a De bello ſacro fol. mihi 901.

carcerum clauſos ergaſtulis, ſqualore ſordidos, indutos amaritudine ſedere in mendicitate, & ferro plenius edocet. Ita Vuillelmus de Bernardi Patris in partibus Germaniæ prædicatione.

2. Verùm quas vrbes, & quo tempore diſcurrerit, ex ipſis, quos ſecum adduxit, viæ ſociis, qui cunctis interfuerunt, accipiat lector [b]. *Igitur ſexta feria (id eſt tertia die menſis Ianuarij, qui feria quarta, vt dictum eſt, intrauerat. Sexta, inquam, feria aiunt, ſicut prioris libri finis declarat. ſoluta eſt Curia Spira & nos Vuormatiam feſtinauimus, vbi Pater Sanctus, licèt obnixius rogaretur moram facere, noluit, dicens: quia oportet me, & alijs ciuitatibus euangelizare. Tranſierat enim per Vuormatiam ante duos menſes; & ſermone habito, innumerabilem ibi ſignauerat populum, ſignaculo Chriſtianæ militiæ: Prius tamen quam egrederemur, die Sabbathi infirmos erexit, qui conuenerant, vbi inter manus nostras ſurdi duo, quos offerebant, aſtante populo, & acclamante, auditum ſibi redditum fatebantur, cum multa exultatione.* Pergit Auctor ex more per dies ſingulos recenſere miracula, quibus ſingula oppida illuſtrabat.

[b] De miracul. Bern. cap. 11.

3. In hoc itinere Confluentiam primùm, mox Coloniam adueniens, dum gladium Spiritus, quod eſt verbum Dei, exerit confirmans vtrobique per ſigna, quæ prædicabat; præter eos, quos militiæ ſacræ addixit, non paucos clericos ſibi etiam aſſociauit, cingulo Cœlestis militiæ donandos in Claraualle. In his Fridericus, & Adulphus de Confluentia, de quibus idem Auctor ita ſcribit. *In Parochia Treuirenſi ſitus eſt famoſiſſimus vicus, vbi Rhenus, & Moſella confluunt; vnde, & Confluentia nominatur. Ibi multa coram omni populo oſtenſa ſunt ſigna, quæ noſtram notitiam, aut memoriam effugerunt. Claudum tamen puerum, qui in Eccleſia Sancti Florini poſt Miſſarum celebrationem erectus eſt, memini me vidiſſe. Sed & cæcum ibidem illuminatum aſſerit Fridericus noſter, qui ab eodem vico ſecutus eſt Sanctum Domini, vna cum Adulpho optimo adoleſcente. Hic, ignorantibus propinquis, & amicis nobiſcum tranſit Moſellam indutus tantùm ſuperpellicio, ſicut venerat ab Eccleſia Sancti Caſtoris, in qua Canonicus erat.* De miraculis ſactis in Confluentia, Gauſridus aliqua in vita Sancti Patri; [c] ſed leui manu.

[c] lib. 4. cap. 4.

4. Verùm de ingreſſu in Coloniam viri Dei, cùm claudum, cœcum, & ſurdum recenſuiſſet greſſu, & viſu, & auditu donatos in vico proximo; pergunt acta ſcribere in hunc modum. *Memor ſit (aiunt) in æternum dies huius ciuitatis Colonienſis, quæ ſuſcipere meruit hominem Sanctum, quem ſemper optauerat. Quia tamen inſperatus aduenit, minor eo die fuit frequentia populorum. Sic nimirum gloriæ calcator humanæ ſolemnes ſemper exceptiones, quoad in ſe eſt, fugere conſueuit; & elegit magis occultè ingredi ciuitatem. Rarò tamen id poteſt, quia ſequitur maior gloria repellentem.* Hactenus ibi de ingreſſu Sancti Patris. At quæ miracula Coloniæ perpetrauerit; quantus frequentium concurſus populorum; ac demùm qualiter liberius viuentem clerum, liberior ipſe: ſed cum reuerentia, atque à populo procul, corripuerit; per dies ſingulos pro more ſuo notans, ita proſequitur.

5. *Manè ſexta feria, priuſquam ingrederemur Eccleſiam, in hoſpitio noſtro mulier cæca oculo vno ab annis decem, ad tactum beatæ manus coram nobis, viſum recepit; hæc in Eccleſia ſtatim præſentata eſt clero, & diu tacuit ante altare, gratias agens Deo. Interea quoque puer cæcus in ipſo hoſpitio illuminabatur. Ex hoc ingreſſus Eccleſiam Pater Sanctus, ad altare Beatæ Mariæ, quod in Orientali parte locatum eſt, Miſſam celebrauit: vbi vero compleuit, coram omni populo puella cæca illuminata eſt, & Matrona diues, & nota in ciuitate, cuius crura arida ab annis tribus extendi penitùs non valebant, reſolutis neruis ad ſignum viri ſine dilatione, ſtetit erecta. In pulpito quoque, dum ſermonem habiturus ad populum, aſcendiſſet, cæcus ſenex viſum recepit. Multa quidem, & alia ſigna facta ſunt in ipſa die, & ſepius acclamabant. Sed nemo noſtrum inquirendi extitit curioſus.*

6. *Sabbato quoq; multa in hoſpitio vidimus, & cognouimus ea; ſed quia annotare neglexímus, ſuperueniente multitudine cæterorũ, nobis iam penitùs exciderunt. Verba tamen, quæ ad clerum habuit (neque enim exire voluit ad populum ea die) & quomodo formam hanc clericorum, imo vitam prorſus informem, omnibus diuinarum teſtimoniis Scripturarum probauerit eſſe contrariam, non omnibus eis arbitror excidiſſe: Vos* (inquit) *Propheta notabat cùm diceret* [d]. In laboribus hominum non ſunt, & cum hominibus non flagellabuntur, ideò tenuit eos ſuperbia. *Et Iſaias eodè ſpiritu, imò Deus per Iſaiã* [e]. Miſereamur (*inquit*) impio, & non diſcet facere iuſtitiam; in terra Sanctorum iniqua geſſit, & non videbit gloriam Domini. *Et expreſſius, ac nominatim in alio Propheta* [f]. Principes populi mei (*inquit*) eiicientur de domibus deliciarum propter peſſimas voluntates ſuas. Hactenus familiaris Sancti, qui cunctis aderat.

[d] Pſal. 72. [e] Eſai. 26. [f] Michæ. 2.

7. Sed priuſquam ad alia tranſeamus, pia animaduerſione dignum cenſeo, non antea clerum increpatum à Sancto Patre, quàm populum arcuiſſet: ne in contemptum veniret ſæcularibus, aliàs obnoxiis clericorum venerationi. Ideo qua die ad clerum iſta diſſeruit, nec populum admiſit, nec ad eum exire dignatus eſt, quod Auctor operis ſingulariter adnotauit. *Neque enim (ait) exire voluit ad populum ea die.* Innuens plebem tam longè ab his arcendam, vt ne vel faciem corripientis videat, ex qua quid poſſit, vel leuius coniectari. Quid, quòd miraculis coram eis etiam abſtinuit, deferens ſtatui Deo propinquiori; eòque minùs indigenti ſignis, vt reſipiſcat. Certè ex eis complures compunctos ad verbum viri ſeſe ei per votum ſtatim tradidiſſe; rebus diſpoſitis; ſequuturos in Claramuallem; ex inferius dicendis, fiet palam. De miraculis Coloniæ etiam Gauſridus, atque inter alia de adoleſcente, qui adhuc viueret in clauſtro Sancti Petri [g]. *Qui oblatus viro Dei (claudus à multis annis) ad impoſitionem manus eius greſſum recepit. Vnde etiam filius eius publicè cognominabatur.* Sed de his ſatis. Nunc ad hiſtoriæ ſeriem reuertamur.

[g] lib. 4. cap. 5.

8. *Dominica* [h], *priuſquam Miſſa celebraretur, cæcus quidam per ſignaculum lucis; & vitæ illuminatus, & adductus eſt ad altare: Ea ſiquidem die ad promiſſum ſermonem conuenerat populus inæſtimabilis, quantum nemo clericorum ſeſe aliquando in Eccleſia illa vidiſſe dicebat. Celebrauit autem Miſſam Pater Sanctus ad Altare B. Petri, quod in Occidentali parte ſitum, obtinet principatum. Ibi poſt Miſſæ celebrationem innumera coram omnibus miracula contigerunt.* Pergit deinde recenſere miracula: & ſubdit de concurſu, tantum fuiſſe, vt ſeruus Dei concionem habiturus, ad plateam exire coactus fuerit. *In platea* (ait) *vbi ſermonem habuit Vir Beatus, eo quod Eccleſia populum capere non ſuſtineret, nobis adſtantibus cæcus quidam viſum,*

[h] miracul. cap. 21.

tiſum, & mancus, arida manu, ſimul & brachij adeptus eſt ſanitatem. Sequuntur miracula pene ſupra numerum.

9. Cæterùm quod ad concurſum populi attinet, plura alia indicia manifeſtant quæ non pigeat ad litteram tranſcribere. Alterum eſt, quod Sancto *Clauſo in hoſpitio, ſiquidem oſtium domus aperire nullus audebat, tantus erat impetus, & tumultus, vt ſtanti ad feneſtram; per ſcalam offerri infirmos neceſſe fuerit.* Alias à populo haud dubie comprimendo. Alterum, quòd ab vrbe diſceſſurus, cùm timeretur detinendus a multitudine, nec permittendus egredi, vnicum euadendi conſilium fuerit *vt in domum Archiepiſcopi deduceretur.* Quaſi liberiùs inde proceſſurus. Illud præterea irruentium populorum efficax argumentum eſſe videtur, quòd Venerabilis Abbas Campenſis, & eius ſocij, queis Virum Dei deducendi cura inerat, ab hora nona vſque ad veſperam conantes, nihilominus, neque ad oſtium domus, neque ad ſcalam pertingere potuerint. Quod ex eiuſdem Abbatis teſtimonio, ipſe, qui hiſtoriam texuit, teſtificatur [i]. *Dum hæc intus agerentur, ego foris adſtabam, nec vllatenus poteram introire: ab hora nona vſque ad veſperam ſic permanſi cum quibuſdam fratribus noſtris, nec accedere quidem valens ad oſtium, vel ad ſcalam; tanta erat vndique multitudo.* Hactenus ibi. De miraculis Coloniæ patratis à viro Dei, hæc Godefridus per recapitulationem. *Nam ex perſonis aliis, perhibebant, qui ſtudioſius obſeruarunt, ad eaſdem viri Sancti orationem, & manus impoſitionem, in ciuitate prædicta intra triduum, quod ibi fecit, duodecim claudos erectos, mancos duos ſanatos, quinque cæcos illuminatos, loquelam redditam mutis tribus, & decem ſurdis auditum.*

i vbi ſuprà.

---

1. *A Colonia diſcedens Sanctus Pater,* 2. *Aquiſgranum,* 3. *Traiectum deinde pergit:* 4. *mox Leodium,* 5. *vbi ad clerum ſermonem habiturus præmittit miraculum.* 6. *Quod plura alia ſequuntur,* 7. *& prænio oraculo, conuerſio vnius Canonici:* 8. *Afligemij ſalutatur denuo à Virgine.* 9. *Expeditus, & diſtinctus vterque fauor.* 10. *Ac demum prophetia Sancti de Bello-Prato:* 11. *atque actum de Monaſterij Alna reformatione.*

CAPVT III.

1. A Colonia diſcedens vir beatus, per Brunuillare, Iuliacum pertranſiit; inde Aquiſgranum; Vrbem Germaniæ Regiam: vbique animis, corporibúſque ægris exhibens medicinam; prædicationi nimirum inſiſtens, atque miraculis. Neque in oppidis tantùm, ſed in itinere: namque vt affirmant, qui cunctis interfuerunt [a]. *Plena erat via quacumque populis: & campus omnis nobis ciuitas erat.* Porrò autem cum per ſingula miracula populus, patria lingua proclamaret. *Chriſt. Hans gae quade,* admoneri quidem adſtantes noui miraculi: ſed nihilominus toties proclamatum, vt nullus poſſet de ſingulis inquirere. Hæc pro pluribus in actis recitatis, curſim ſufficiant.

a cap.12.

2. Aquiſgrani in Cappella Regia, ad altare Beatæ Mariæ, peractis ſacris, & pluribus reſtitutis ad ſanitatem, ingentem turbam militiæ corporali, ſed ſpirituali ſelectos quoſdam addixit, adduxítque Monachos conſectandos in Claraualle, *Nuſquam in itinere illo* (pergunt acta) *ſic compreſſus eſt Pater, vt in ea Capella: quia locus anguſtus erat; & turba impellebat turbam, ſicut vnda ſolet vndam præcipitare.* Subdit de Canonico præbendæ abrenunciante, & virum Dei ſequuto. *N noſter, tunc Canonicus ipſius Eccleſiæ, eadem die præbendam, ſeculámque reliquit.* Sic Sanctus Pater vtrique militiæ prouidens, alios ad ſuos duces remittebat, alios ipſe ducturus congregabat. At de miraculis patratis in ea vrbe, hæc Godefridus [b]. *Aquiſgrani, ſede Regia, dum in illa famoſiſſima, toto Romanorum orbe, capella vir beatus Miſſarum ſolemnia celebraret, claudo hominis greſſum, & cæcis quatuor viſum ſub manu eiuſdem ſerui ſui, Rex Regum, & Dominus dominantium potenti virtute reſtituit.*

b lib.4.cap.4.

3. Aquiſgranum egreſſus Traiectum petiit, quo feria quarta hebdomadæ ſequentis, in Beatæ Mariæ Eccleſia pernoctauit. Cæterùm quæ vir Dei ibidem fecerit; quot, & quanta miracula; & qualiter Conradum Colonienſem, inter ipſa conuerſum, ad religionem traxerit, pergunt acta ſcribere in hunc modum [c]. *Mane verò feria quinta poſt Miſſæ celebrationem, in eminentem locum Patrem deduximus, vt ſine oppreſſione ſanaret infirmos. Ego illi proximus eram, & quæ fiebant, notaui plenius, & diligentius vniuerſa probaui: ibi cæci illuminati ſunt quinque, vir ſurdus audiuit, & mutus loquutus eſt. Ibidem ſurdus alter auditum, & manci manuum incolumitatem receperunt. Ipſo die in hoſpitio, ſurdus, & mutus puer oblatus eſt: Cùmque ſignaret eum Pater Sanctus; honeſtus quidam iuuenis Conradus Colonienſis Canonicus abrenuncians · · · ſeſe reddebat in manus eius. Eleuauit ſe, vt ſuſciperet eam, & continuò puer loquutus eſt, & audiuit. Populus autem præſtolabatur foris, & ecce vir audiens, & loquens parentibus redditur, & ſequitur exaltatio copioſa. Notus enim erat in ciuitate puer: & hoc famoſiſſimum fuit in populo.* Hactenus acta. Et proſequuntur, innumera alia ſigna, quæ nos omittimus.

c cap.12.

4. E Traiecto Leodium proficiſcitur. Sed quid in itinere? Audi quæ ſequuntur [d]. *Cum egrederetur Vir Sanctus Traiecto, cauſa extitit, vt ad Eccleſiam Beati Seruatij declinaret pro negotio fratris, qui Canonicus erat eiuſdem Eccleſiæ, ſed & continuò, & Præbendæ abrenuncíauit, & · · · In ipſo autem itinere puer claudus erectus eſt, coram nobis. In Eccleſia quoque Beati Seruatij offerentes claudum hominem Patri noſtro, rogabant, vt ei manum imponeret: At ille. Neſcio, inquit, ſi diſplicebit Beato Seruatio, ſi id in domo eius præſumimus. Acclamantibus omnibus, & dicentibus, Domine non diſplicebit: In nomine, inquit, Domini noſtri Ieſu Chriſti, & Beati Seruatij ſurge, & ſta ſuper pedes tuos, ſurrexit igitur, ſine mora, & cunctatione, & facta eſt lætitia magna in populo.* Hæc in itinere.

d Ibidem.

At Leodij, cùm clerus conueniſſet in palatio Epiſcopi,

Epiſcopi, quo vir Dei erat hoſpitio ſuſcipiendus, vt verbum Dei audirent ex ore eius: ſermonem non tam ſignis confirmare, quàm præuenire; ſeu ſigna confirmare ſermone viſus eſt, præcedente virtute, quam poſtmodum exhortatio ſequeretur. Nam audi quod ſequitur [e]. *Leodij clerus conuenerat vniuerſus, qui in ciuitate illa copioſiſſimus eſt, & in camera Epiſcopi Patrem præſtolabatur, vt ſermonem haberet ad eos; & ecce præuenit eos Dominus ſermone virtutis, & claudus quidam clericus ab renibus deorſum ſic diſſolutus, vt omnino non poſſet ſtare ſuper pedes ſuos, oblatus eſt viro Dei. At ille debilia membra ſignans, & attrectans: Ambula,* inquit, *in nomine Ieſu Chriſti. Protinus autem confortatus ambulare cœpit. Et egreſſus eſt ſermo in clerum, & exclamauerunt: Tua ſunt hæc Chriſte opera, qui Sanctos tuos ita glorificas. Ipſi gloria, & imperium nunc, & in omnia ſæcula ſæculorum. Amen.* Hic nos deſerunt Euerhardus, & cont... ſi fort... illi ſunt, vt vult Seguinus (nam ego alit... ſentio) qui acta Sancti P... in hoc ... ab Spira vſque Leodium deſcripſere. Nec tamen reliqua peragranda ſine duce; quippe à Gaufrido ſcripta ad Conſtantienſem Epiſcopum Hermannum, quæ nos ex ipſo fideliter reddemus.

e Ibidem.

6. *Igitur* (ait [f]) *Dominica poſt octauas Epiphaniæ, & ſecunda feria, Leodij manſimus, dum Philippus noſter ea, quibus tenebatur implicitus, ſecundaria negotia conſummaret. Factum eſt autem die Dominica, cùm ad Altare Beatæ Mariæ, in maiori Eccleſia Pater Sanctus Miſſarum ſolemnia celebraſſet coram vniuerſo populo, puer oblatus eſt, quem ex vtero claudum eſſe dicebant. Vbi verò ſignauit, tibias eius, & renes tetigit, apprehendens manum ipſius, erexit eum protinus, & deduxit. Conclamatum eſt ſtatim à clero.* Te Deum laudamus: *Sed mugitus fletuum, & ſingultus vociferationem laudis auxit. Dabant pro cantu lachrymas plebs ignara canendi.* Pergit plura miracula deſcribere intra biduum illud coram Epiſcopo à viro Dei patrata. Dolens tamen, quòd plura ipſum latuerint; nullo ſonante per ſingula clamore, vt hactenus ſolebat intra Teutoniam. *Maximè tamen nocuit* (ait) *vbi Teutonicorum exiuimus regionem, quod ceſſauerat veſtrum illud* Chriſt Huns que gaude, *& non erat qui vociferaretur.* Hæc de geſtis Leodij Godefridus.

f cap. 13.

7. At Cæſarius non multò recentior author celebrem aliam conuerſionem cuiuſdam Sancti, oraculo diuino præuentam, Leodij factam per hæc verba deſcribit in ſuis dialogis [g]. *Temporibus Conradi Regis Romanorum cùm Sanctus Bernardus prædicaret crucem in Leodio, quidam Canonicus maioris Eccleſiæ proſtratus in oratione ante quoddam altare, vocem huiuſmodi taliter dimiſſam audiuit: exi, & audi; Euangelium reuixit. Qui mox ab oratione ſurgens exiuit, & virum Sanctum crucem contra Sarracenos prædicantem inuenit: alios quidem ſignabat; alios ad ordinem ſuſcipiebat: qui compunctus, & Spiritus ſancti vnctione intus inſtructus crucem ſuſcepit; non tamen tranſmarinæ illius expeditionis, ſed Ordinis; ſalubrius iudicans longam crucem imprimere menti, quam breuem zonam adſuere veſti.* Ergo Bernardo Patre prædicante reuixiſſe Euangelium oraculum cœleſte confirmauit, cum hoc Canonico conuerſus item alius, non ſine Vvalterus, de quo idem Cæſarius non multò pòſt *Sequutus eſt iam factus clericus Sanctum Bernardum cùm ſocio eius Vvaltero ad Claramuallem, factique ſunt ibidem ambo Monachi, &c.* Port... huius V...alteri conuerſionem, quem poſtea in magnum virum euaſiſſe declarabunt Annales, non ſi...mùs admirandam, glorioſámque ex actis eius, nam vitam ſcriptam habet Arnaldus, de R...ye tradit totidem verbis [h], *Cùm huius*, ſcilicet Vvalteri, *cognatus Sancti Bernardi Fontani ſermonibus impulſus, illius ordinem ingredi paratus eſſet, dummodo Leodicenſis Epiſcopus præbendam ſuam Vvaltero cognato conferret, Beatus Bernardus Antiſtitem adiens rogauit, vt præbendam dicto cognato conferret. Verum cùm Epiſcopus collationem non in ſua, ſed Abbatiſſæ cuiuſdam poteſtate eſſe, reſpondiſſet. potes ſecurè præbendam illam conferre, vtpote qua diu haud ſit fruiturus. Hoc audito, Epiſcopus, Vvaltero Abbatiſſæ per litteras commendato, dictam præbendam procurauit. Verùm die ſequenti, iuxta Bernardi prædicationem reſignata præbenda, Ciſtercienſis Ordinis habitum à Bernardo ſupplex petiit, & obtinuit.* Hactenus ille. Sed nos de his inferius. Nunc Bernardum euntem proſequamur.

g lib. 1. cap. 6.

h Decembr. 5.

Celebre Monaſterium Affligemienſe in tranſitu viſitatum à Sancto Patre traditio conſtans eſt eius Eccleſiæ. Vbi, & Monachos ad Ciſtercienſium normam reformari, repetita oratione, irrito licet conatu, nixus fuerit; ſed nihilominus baculum, quo imbe...les artus ſuſtentare conſueuerat ... animi pign...s dereliquerit, quem hodiéque obſeruant, & ...r. Quin maius quid ibi den... prodire ... antiquis monumentis, Affligemienſes affirmant: quod ab Arnaldo ante paucos annos vulgatum, quia multa veri...is indicia præfert, eiuſdem verbis placuit hic ſubiungere [i]. *Eodem in Cœnobio* (ſcilicet Affligemij) *quondam viſebatur ſacra Beatæ Virginis ſtatua, quæ B. Bernardum allocuta eſt, ſub Godeſcaldo Abbate; cuius rei verſus, ex Annalibus dicti Monaſterij excerpti, fidem adſtruunt.* 8.

i in Auctario SS. Belgij August. 20.

Bernardus Mariæ, ait, mea aue tu Virgo beata:

Et tibi: Aue Bernarde, ego imago redico volenter.

Cui adſtipulatur Chronicon Gemblacenſe, ita dicens: Ante Belgij deſolationem atque in ipſo Belgio fidei Catholicæ labefactationem, in Monaſterio Affligemienſi, Dei Genitricis erat imago, cui vale dicens Bernardus: Vale, inquit, alma Maria. At Bernarde, vale, ait, Sancta Maria. Imago hæc B. Mariæ in vlnis Chriſtum geſtabat, ſculpta ex candido, & molliori lapide, arena nigra nonnihil inſperſa (quam Brabanti Rauené... Steen *nuncupant) longitudine quinque, aut amplius pedum opere, & habitu prorſus antiqua, velo ex capite dependente in humeros. Quæ imago hac vltima tempeſtate à quodam proteruo nebulone, ex baſi deiecta, & confracta fuit putans ligneam eſſe, vnde ignem conficeret. Ex quibus partibus duæ aliæ ſculptæ ſunt, quarum vna Affligemij adſeruatur; alia verò Patribus Societatis Ieſu Bruxellenſibus à Priore donata.* Hactenus Arnoldus de Rayſe, de antiqua ... Cœnobij traditione.

Certant igitur Affli... Spiráque de imagine Deiparæ, quæ Bernardum Parentem ſalutatorem reſalutauerit: atque vtraque monumentis antiquis nixam, firmatámque traditionem præſe...t, cui vix erit, qui audeat contra ire; nobis, vt neutra vincatur, vincat vtraque, & repetitum fauorem, quod ſolùm ſupereſt, pia credulitate perſuadeat. Certè Bernardus vtrobiq; diuerſa loquens, 9.

vtrobique diuerſa audiſſe credendus eſt. Et Spitæ quidem antiphonam auxiſſe, ex cuius primis verbis reſalutatus, ſaluere iuſſus fuit. *Salue Bernarde.* At Afligemij, cum Angelo ſalutans, forte concionaturus, vt ſolet fieri, cùm *Aue Maria*, deuotè pronunciaſſet, eadem ſibi verba reddita audiit, *Aue Bernarde*, quo velut raptis ex ore ipſius verbis, dulcior Virginis fauor comprobaretur.

10. Idem Arnaldus ex M. S. Cœnobij Bello-Pratenſis; memoriæ prodit, cum Pater Sanctus iuxta Gerardi montem, immanem ſolitudinem, ferarum tunc, & latronum latibulum, cum aliquibus ſociis pertranſiret, Spiritu prophetiæ plenum, *Vaticinatum eſſe, futurum aliquando locum illum, hortum amœniſſimum pulcherrimis, odoriferiſque roſis referrium.* Porrò quàm pulchris! euentus declarauit; fundato ibidem Ciſterciensium Virginum Cœnobio, poſt plures annos, ex quibus multæ ſanctitate præeminuere, quod ſuo loco nos latiùs commemorabimus. Haud certò dixerim, hæc duo, quæ ex Arnaldo, in hoc itinere Bernardo contigiſſe. Verùm cùm his partibus contigerint, nec aliud tempus conſter, præcedentibus, cenſui ſubiicienda, & præceſſit, quem ſequor, auctor Belga Aubertus [i] Miræus, qui primum illud refert in idem tempus.

Vt Afligemium, & Gemblacum, de quo ſtatim, Pater mellifluus, ſic item Alnam 11.
(illuſtre Monaſterium, a Sancto Landelino olim fundatum pro Clericis, quos vocabant vitæ communis, ſed à triennio regularibus Canonicis Auguſtinianis habitandum conceſſum) reformare curauit Ciſtercij legibus; nec irrito conatu, ſicut priores; quamuis non ſtatim euentus ſequutus ſit. Semina, iacta ſub huius anni initium, ſequentis fine fructificauerunt, rigante Henrico Epiſcopo Leodienſi, quem tria miracula à Sancto Patre patrata ſollicitarunt. De his Ægidius Aureæ vallis Monachus, atque ex ipſo Miræus ita ſcribit [k]. *Hiſtorici Leodienſes memorant, Beatum Bernardum in Palatio Henrici II. Leodienſis Epiſcopi, dum ſacram crucis militiam aduersùs Turcas prædicaret, tria patraſſe miracula. hiſque commotum Præſulem, hortante etiam Bernardo, Alnenſem Canonicorum regularium Baſilicam Ciſtercienſibus Monachis tradidiſſe.* Ergo hoc anno per Bernardum iacta ſemina reformationis Alnæ, quæ paulò pòſt creuerunt in magnam ſegetem, vt ſuis locis latiùs commemorabimus.

[i] in Chronic. Ciſterc. hoc anno.

[k] in Chron. Ciſterc ad ſequent. ann.

---

1. Adamus Ebracenſis, ex Bernardi præſcripto, crucem prædicat: 2. qua, & Ottonem, & illuſtriores Germaniæ Principes ſignat. 3. Perpenſa quædam de familia Ciſtercienſi, 4. & de efficaci Adami prædicatione. 5. Bernardus interim Leodio diſcedens, 6. Gemblacum viſitat. 7. mox Villarium, 8. deinde Montes Hannoniæ, & Valencenas, 9. Cameracum præterea, 10. Clarus miraculis. 11. Demùm Valcellas, Laudunum atque Rhemos.

Capvt IV.

1. DVm hæc per Sanctum Patrem agerentur, Conradus, qui vexillum belli Sacri ab eius manu Spitæ ante ſuſceperat; expediturus quæcumque neceſſaria, conuentum generalem indicit in Bajoaria, intrante menſe Februario, celebrandum. Huic, quia Bernardus aſſiſtere non potuit, Venerabilem Adamum, Ebracenſem Abbatem, cuius ſuprà meminimus, ſubſtituit, litteriſque tum Apoſtolicis, tum propriis munitum voluit, per quas ſubdelegari Officio (nam id etiam conceſſum) perfungeretur. Cæterùm quæ in ea curia geſta ſint, ex Ottone Friſingenſi, qui præſens fuit, totidem verbis præſtat, referamus [a]. *Poſt hæc Princeps Bajoariam ingreditur ibique menſe Februario generalem Curiam celebrauit, ducens ſecum vice Claraualenſis Abbatis, Ebracenſem Abbatem Adam virum religioſum, & honeſtè eruditum. Qui Miſſarum ſolemnia ex more celebrans, inuocatáque Sancti ſpiritus gratia, ambonem aſcendit, ac lectis Apoſtolicæ Sedis, & Claraualenſis Abbatis litteris, breui exhortatione facta, penè omnibus, qui aderant præfatam militiam profiteri perſuaſit: Nec enim perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis, vel artificiosâ, iuxta præcepta Rhetorum, oratione, cunctis, qui aderant, ex priori rumore excitatis, ad accipiendam crucem vltro accurrentibus.*

[a] in Friderico, lib. 1. c. 14.

2. Cæterùm quot, & quanti Germaniæ Principes tam Eccleſiaſtici, quam ſæculares cruce in eo conuentu ſignati fuerint; qualitérque inter alios ipſemet Otto bello ſacro ſubſcripſerit, in Syriam cum Conrado fratre profecturus; pergit poſt hæc ſcribere in hunc modum. *Accepêre eadem hora crucem tres Epiſcopi, videlicet Henricus Ratiſponenſis, Otto Friſingenſis, Regimbertus Patauienſis, & Dux Noricorum Henricus frater Regis; de ordinéque Comitum nobilium, & virorum illuſtrium innumerabiles.* Et paulò inferiùs, *ſed & Dux Boemorum Labeſlaus, & Styrenſis Marchio Odoacer, & Carinthiæ illuſtris Comes Bernardus non multo pòſt cum multo ſuorum comitatu cruces accepere.*

Hinc videat lector Syriacam huius anni expeditionem, neque enim quia infœlicem, dedignamur, nihil non Ciſtercienſibus debuiſſe. Quippè indictam per Eugenium Summum Pontificem, prædicatam per legatum eius Bernardum; & eo abſente per Adamum Abbatem Ebracenſem, Ciſtercienſes omnes; ſed, quod mireris, arma capeſſentibus quod penè videbatur alienum ab inſtituto: Cruce ſignatis, in Gallia Godefrido; in Germania Ottone; illo Lingonas, ex Priore Claræuallis; hoc Friſingiam aſſumpto, ex Morimundo. Fuerit ſanè euentus Chriſtianis triſtis; at conatus glorioſus; & beneplacitum diuinæ voluntatis per tot ſigna innoteſcens, voluiſſe exequi, noſtris, ſemper in merito; potuiſſe, in admiratione etiam erit: atque eò maiori, quò plus periculi; quod non aliunde quam ex damno accepto, penſandum venit. 3.

Cæterùm qua efficacia prædicauerint, quàm penetranti gladio, verba Dei, cui nulla poſſet obſiſtere durities, nulla proteruia, vſque ad intima cordium ſe ingeſſerint, vltra ea, quæ hucvſque dicta ſunt, ex prædonibus, latronibúſque cruce ſignatis, 4.

b in Friderico, lib. 1. c. 40 ſignatis, idem Otto perpendit, in hunc modum [b]. *Tanta etiam (mirum dictu!) prædonum, & latronum aduolabat multitudo, vt nullus ſani capitis hanc tam ſubitam, quàm inſolitam mutationem ex dextera excelſi prouenire non cognoſceret; cognoſcendo, attenita mente non ſtupeſceret.* Hæc ille. [illegible] nihil etiam ad Adami gloriam facit, non neque id [illegible] ebo, quod S. Patre ſignante Germaniæ p[illegible], ſupremi Principes, Proceres, Epiſ[illegible] in[illegible]ſignandi relicti ſunt, vt qui vice Be[illegible] ſupplere poſſet. Sed de his ſatis. Nunc ad eundem Sanctum redeamus.

5. Qui interim Leodio diſceſſurus, feria tertia, quæ cecidit in vigeſimam primam diem menſis Ianuarij [c]; *Priuſquam egrederetur* (ait Godefridus) *tres in ipſa Epiſcopi domo claudos erexit, mulieres duas, & puerum vnum* (atque hæc ſunt tria illa miracula, de quibus ſuprà. *Feria quarta profecti ab oppido, cui nomen* Hui *feſtinauimus ad Monaſterium, quod Gembolium vocant. In ipſo autem itinere ſenex cæcus vno oculo, & adoleſcens eodem laborans incommodo, ambo ſimul illuminati ſunt. Feria quinta in ipſo Monaſterio prædicto Gembolio, puer clauda oblatus eſt viro Dei, & confeſtim ſignatus ab eo greſſum recepit, & coram omnibus ambulauit.* Hactenus ibi.

c cap. 13.

6. Cæterùm quod de Gembolio dictum eſt, per errorem apparet irrepſiſſe; & pro Gembolio, Gemblacum ſubſtituendum. Certè Bernardum Gemblacenſe in Leodienſi tractu Cœnobium celebre, viſitaſſe, in comperto eſt, ibidémque monumentum ſui aduentus, & grati animi pignus reliquiſſe, planetam, ſeu caſulam, qua inter Miſſarum ſolemnia vti conſueuerat. Quam hodieque adſeruatam, & obſeruatam, producto fide digno teſtimonio, Chronici Villarienſis, Arnoldus de Rayſe, vir poſt Molanum, de cunctis Sanctis Belgij optime meritus, in ſuo Auctario teſtatur dum ita ait.

Ex Chronico Villarienſi.

d Aug. 10. *Inde* [d] *Gemblacum pergens, ibique cum magna charitate ſuſceptus, Monaſterij religioſis planetam ſuam donauit, veteri more vndique dependentem, & ſtolam cum manipulo; in quibus ſunt imagines pulchra per phrygionem acu picta; vti mihi vidiſſe aliquando contigit.* Hæc de Gemblaco viſitato per Sanctum Patrem; at de Villario, vix dum tunc nata domo, pergit Gauſridus.

7. *Nouum* [e] *in partibus illis ædificabatur Monaſterium, cui* Villare *nomen eſt, & ante paucos menſes illuc Pater Sanctus congregationem miſerat Monachorum. Voluit ergo plantationem nouellam, vel in tranſitu viſitare, peregrinantes filios conſolari. Factum eſt autem, cum Monaſterio adpropinquare cœperat, claudam mulierem tetigit, ſignauit, erexit, & præcepit liberè ambulare. Duabus quoque claudis in ipſo loco greſſum, & iuueni cuidam amiſſum vnius oculi viſum reddidit coram fratribus ipſis, & aliis plurimis qui conuenerant.* Porrò Vir Sanctus, inter hæc miracula; luſtrato circum loco, cùm inopiæ filiorum miſereretur, transferendo Cœnobio, alium elegit: ex quo plures ad cælum migraturos, Spiritu prophetiæ plenus, prædixit, cum cæteris, quæ anno præcedente, de Villario agentes, commemorauimus.

e cap. 13.

8. Ex Villario, poſt paternam benedictionem donatam filiis, Fontanas profectus, & apud Philippi propinquos hoſpitio habitus, in itinere viſum puero cæco, in ipſo oppido manus aridæ viſum duabus fœminis, & [illegible]un exiret, claudo greſſum reſtituit. *Ex hoc* (pergit Philippus) *acceſſimus ad caſtrum, quod nominant* Bing. *Vnde tanta occurrit hominum multitudo, vt totam camporum planitiem populus operiret.* Ibi tres claudi greſſu, cæcus viſu, & ſurdi duo deſiderato auditu poniti ſunt. Montes deinde Hanoniæ, & Valencenas, Cameracenſi, qui illac ei occurrerat, deducente Epiſcopo, Sanctus pertranſiit. Vbi inter ipſam verbi prædicationem octo cæci, ſex ſurdi, claudi duo, ſed & mulier manum aridam habens, ſenſuum, membrorumque viſum receperunt.

Cameracum deductus ab Epiſcopo, & primùm quidem in regularium Canonicorum æde, mox in ipſius palatio, hoſpitio habitus; pietatem, prædicatione continua verbi; miraculis, obſequia compenſabat, & pluribus omiſſis, multa recenſet: ſed duo præ aliis affert Godefridus in hunc tenorem [f]. *Ibidem contigit, vnde præ cæteris miraculis obſtupuimus; Puer enim cæcus à natiuitate opertus albugine oculis (ſi tamen oculi dicendi erant, quibus nec color, nec officium nec ipſa ſaltem cauitas inerat oculorum) ad impoſitionem beatæ manus viſum recepit multis hoc indiciis probauimus, vix credentes oculis noſtris, quod talibus oculis viſus poſſet ineſſe.* Hæc de priori, ſed aliud adhuc iucundius. 9.

f cap. 14.

Accedentibus cæteris ad oblationem, puer adductus eſt ſurdus, & mutus ex vtero matris ſuæ: hic in proximo vico natus, multis eorum qui aſtabant, non incognitus erat: cœperat autem, qui adduxerat, obſecrare Hominem Dei, vt puero manum imponere dignaretur: ſed nos concurſum populi metuentes, prohibuimus dicentes, vt finita Miſſa adduceret eum. Præuenit tamen expectationem virtutis effectus. Offerens enim puer, ſacratam manum ex more oſculatus eſt, & pertranſiit. Nec mora accedens vnus ex militibus prædicti patris · · · · · · · *interrogauit puerum dicens* · · · · · *quod Latinè interpretatur. Audis tu? protinus autem ad ipſum puer quoque reſpondit, dicens* · · · · · · *ſurdus nimirum ex vtero, ea tantum loquebatur, quæ ex ore interrogantis audierat. Addidit ergo miles loqui ad eum, & docebat inuocare Deum, & Beatam Virginem nominare, &c. ad ſingula verò incunctanter puero reſpondente, qui propiùs aſtabant, Clerici conuenerunt, cognitáque miraculi veritate leuauerunt vocem magnificantes, & laudantes Deum, qui dedit poteſtatem talem hominibus. Eleuatus puer ſalutat populum, & exultat in gaudio ciuitas Cameracenſis loquentem audiens puerum, qui ex vtero matris ſuæ nec locutus eſt aliquando, nec audiuit.* Hactenus ille de geſtis Cameraci. At qualiter Valcellenſes [illegible] filios, Radulphúmque, antequam pe[illegible], viſitauerit, ita proſequitur. 10.

Valcellam vocant Monaſterium tribus ab ipſa ciuitate milliaribus diſtans, quod idem Pater noſter, miſſis olim à Claraualle fratribus ædificauerat. Illic feria tertia pernoctauit nolens fraudare filios viſitatione & conſolatione paterna. In ipſo ſanè Monaſterio manè Feria quarta priùs quàm egrederetur, militem quendam de regione eadem (qui à diebus multis debilis pedibus, ſimul, & cruribus ambulare non poterat) benedictionis virtute ſanauit, ac referentem gratias, ad ſua remiſit incolumem. Pergit deinde, quæ in via à Sancto geſta, quæ Lauduni, & Rhemis, cùm iam Vir Sanctus ad ſuos appropinquaret. At qualiter Ludouicus Rex, 11.

qualiter

qualiter Principes, Epiſcopi, Legati, venienti viro Dei obuiam occurrerint; qualiter tandem filiis reſtitutus, Claramuallem adierit, breui licèt ex eis auellendus, quia luculenter enarrat idem Auctor, ipſius verbis præſtabit cuncta tranſcribere.

---

1. *Rex Ludouicus Bernardo Patri occurrit,* 2. *& Godefridus Epiſcopus Lingonas.* 3. *Plura Sancti miracula in Campania.* 4. *Qacis noua addita,* 5. *& vſque ad Claramuallem continuata* 6. *Quò tandem cum duabus Nouitiorum turmis regreſſus eſt.* 7. *Quæ illa?* 8. *Epiſtola prioris ad remanentem:* 9. *tarditatem ob urgans,* 10. *diuitias exprobrans,* 11. *& tandem ad reddenda vota inuitans.* 12. *Correctus Librariorum error ex Epiſtola;* 13. *atque obiter alia inde deducta.*

CAPVT V.

1. a cap.15. *Dominica [a] die, feſtus dies erat Purificationis Beatæ Mariæ, & Francorum Rex Ludouicus deuotiſſimus, & Chriſtianiſſimus Princeps Cathalaunum occurrebat viro Dei. Plurimi quoque ex Principibus vtriuſque Regni conuenerant, & Legati Regis Romanorum, & Vvelphonis incliti Ducis, vt de via Hieroſolymitana communi conſilio tractaretur. Quo vir Domini colloquio ſic detentus eſt per biduum illud, vt ad populum exire nequiret: licèt vehementiſſime deſideraretur. Oportebat enim generale bonum votis anteferre priuatis.*

2. *Egredienti verò Feria tertia mulier quædam occurrit, arida manus poſtulans curationem, & iuxta fidem eius factum eſt ei, vt fieret ipſa hora ſana. Et hoc quidem miraculum iam inter vicinos, & notos factum eſt, ne quis obiiceret illud de Euangelio* b Luc.4. *[b]: Quanta audiuimus facta in Capharnaum, fac, & hic in patria tua. Aderat enim Venerabilis Epiſcopus Lingonenſis Godefridus, beati viri quondam filius profeſſione, nunc Pater officij dignitate. Aderant, & Principes quidam & milites terræ noſtræ non pauci.*

3. *Quarta Feria cùm iam deſiderata Valli magis appropinquaret deſideratus, & ipſe multiplicata ſunt miracula manifeſta, vt pluſquam Propheta probaretur, cui propheticus honor non deerat, nec ipſa quidem in terra ſua. Ipſa quidem die in vico Campaniæ, cui nomen* Danamant *in honorem Beatæ Agathæ, cuius feſtiuitas agebatur, Miſſarum ſolemnia celebrauit nec dum ſeceſſerat ab altari, & ecce vir quidam cæcum filium offerebat, cuius oculos ſputo liniens tetigit, & illuminatus eſt ipſa hora. In oppido cui nomen* Roſnay, *languidum, & penitus debilem virum plauſtro deportabant, cui ſolum videbatur ſupereſſe ſepulchrum, & huic quoque coram omni populo, & militibus multis manum imponens, ambulare eum fecit ſine dilatione: & ſtupentibus vniuerſis (quo prius fuerat deportatus) plauſtrum ſequebatur incolumis. Similiter & puerum, qui & ipſe à diebus multis, nè vnum quidem paſſum poterat ambulare, ſignauit: vbi Caſtrum eſt egreſſus, & ſtatim liberè ambulauit.*

4. *In eadem ſtrata aliud ſitum eſt Caſtrum, quod* Brena, *ab indigenis nominatur illic tranſeunte viro Dei per orationem, & benedictionem eius puella clauda greſſum recepit. Vbi verò egreſſus eſt ſtipem quærebat ab eo cæca mulier, & mendica: Intuens autem vir in eam: miſericordia, tu, inquit, argentum quæris, ſed Deus tibi viſum reſtituet: accedénſque, ſignauit eam, & coram omnibus illuminata eſt illa hora. Interrogata verò quamdiu cæca fuiſſet, ab his vndecim annis nihil penitus ſe vidiſſe reſpondit. Sic Apoſtolicus vir Apoſtolicum imitatus exemplum, & petitionem mendicantis, & ſpem liberalitate Sanctiſſima ſuperauit. Nec longè proceſſerat, & ecce puer vno oculo cæcus benedictionem flagitat, tactum requirit. Quid ei negaret, qui dederat non petenti? nihil cunctatus ſignauit oculum cæcum, & eum, quo videre ſolebat, manu claudens, mouit digitum, & quid ageret, inquiſiuit. Adducentes peregrini quidam, quod homo Dei tranſiret, ſocium ſuum ſurdum ei cum precibus obtulerunt, cuius aures ſputo liniens, & immittens digitos ſuos, auditum reddidit ei ipſa hora. Exinde cùm paululum proceſſiſſet ſequutus homo eum, gratias egit, ſignum Crucis ab eo accepit, vt in exercitum Domini proficiſceretur.*

Ipſa die venimus Barrum *ſuper Albam, quod nominatiſſimum oppidum eſt, tribus à Claraualle millibus diſtans. Quinta igitur Feria, vir Sanctus Miſſarum ſolemnia celebrauit in Eccleſia Sancti ..... illic ad noua diuinæ virtutis magnalia obſtupuere Barrenſes. Addidit adhuc magnificare famulum ſuum Deus, & oculos pueri cæci nati manu eius aperuit. In eadem Baſilica poſt Miſſarum celebrationem, puella contracta, cuius talis adhæſerant renibus, erecta eſt, & liberè ambulauit. Altera quoque puella, quæ ſtare omnino non poterat, ibidem adepta eſt ſanitatem. Item mulier clauda greſſum recepit, & quàm citò ſignata eſt, virtutem ſentiens, iuſſit pulſare Campanas, ſicut ad ſingula, quæque miracula faciebant. In eodem loco, duo ſurdi, & muti à natiuitate, receperunt auditum pariter, & loquelam. Alter quidam puer, alter adoleſcens erant notiſſimi in oppido illo. Adhuc autem ſurdus vnus auditum recepit, & puella ex vtero matris ſuæ impos manuum ſanata eſt ipſa hora. Alterius quoque manum aridam ante domum eleemoſynariam, cùm iam proficiſceretur, reſtituit ſanitati.* 5.

Ipſa die diſpenſator bonus multiformis gratiæ Dei, filiis redditus eſt, Clarouallì reportans manipulos pretioſos [c], inſtar Patriarchæ Iacob cum duabus turmis regrediens. Nam & triginta ſecum adduxit, & totidem ferè facto iam voto, & conſtituto die venturos præſtolabatur. Hactenus ille de viri Dei regreſſu ad Claramuallem, poſt tot, ac tantos labores exantlatos, nec tamen diutiùs in ea permanſuri. Quod mox videbimus. 6. c Gen.20.

Cæterùm quod in fine capitis ait, Bernardum cum duabus turmis regreſſum, & quarum alteram ſecum adduxiſſet, alteram poſtliminio venturam præſtolaretur, in prima quidem ad prædictos Adolphum, Vvalterum, Fromundúmque; Fridericum, Conradum, & Philippum, cum aliis ſociis: in ſecunda ad Coloniæ vrbis clericos alludit (de quibus ſuprà) per Sanctum Virum à ſæculo conuerſos in hoc itinere; ac Sedes in Claraualle vacuas, per continuas Fundatorum miſſiones, 7.

reparaturos. Extat epiſtola priorum ad poſterio-
res, conuerſionem paulifper retardantes, nec die
condicta venientes ad Claramuallem. Quam, quia
ignita, & vehemens, & alias ad hiſtoriam non pa-
rum faciens, haud pigebit ad litteram tranſcribe-
re. Eſt autem talis.

8. *Domino* [d] *, & amicis ſuis clericis Eccleſia Colo-*
d inter mira-cul. Bern. c. 9. *nienſis, ſalutem dicunt fratres, & amici eorum Ge-*
rardus, & Gaufridus, Monachi qualeſcumque, Phi-
lippus Leodicenſis, Voloniarius Conſtantienſis, ca-
teri tyrones militia, quos Vir Sanctus eripuit de medio
Babylonis.

Ante omnia decet nos ex ipſis medullis cordium
tibi gratias agere, Domine Deus noſter. Multiplicaſti
enim ſuper nos miſericordiam, & magnificaſti facere
nobiſcum. Immemor omnium iniquitatum noſtrarum,
quibus dignè puniendis, nec ipſa quidem gehenna
ſufficeret. Et vnde hoc nobis, peccatoribus vtique piſ-
ſimis omnium, quos, tua ordinante patientia, tellus in-
uita cogitur ſuſtinere? Vnde hoc nobis vt ſub tanta
maieſtatis patrocinio reſpiremus? O verè inaeſtima-
bilis cumulus miſerationis! O incomprehenſibilis di-
uina pietatis abyſſus! Accumulaſti gratias, & munera
ſuper virum, quem elegit, vt ad eum colligas vn-
dique deſperatiſſimos peccatores, in quo ſecuritis ha-
beant ſibi repoſitam ſanctitatem.

9. *Vos autem vſquequo graui corde* [e] *? Nonne ſi in*
e Pſal 4. *Tyro & Sydone facta eſſent virtutes, qua in vobis*
f Matth. 11. *facta ſunt his diebus* [f] *, egiſſent pœnitentiam in cinere*
g Act. 3. & 4 *& cilicio* [g] *? Ad ſignum vnum aliquando conuerſa le-*
gimus de populo, vtique dura ceruicis, hominum trin
millia, cum in porta templi mendicantem claudum, &
ore prolata vox virtutis ambulare feciſſet. Quantos
ciuitas Colonienſis vidit erutos? Et multi, quidem
de populo, ad quod vocabantur, conuerſi ſunt, & oblatam
ſibi à Summo Pontifice indulgentiam, & indi-
ctam pœnitentiam deuotiſſimè ſuſceperunt. Sed cer-
h Matth. 5. *tè* [h] *, niſi abundauerit iuſtitia veſtra pluſquam eo-*
rum, non intrabitis in Regnum cœlorum. Laici de
mundo ſunt, licitè cogitant, qua mundi ſunt: Apo-
i Ioan. 8. *ſtolis dictum eſt* [i] *, Vos de mundo non eſtis, ſed ego vos*
elegi de mundo: quorum vos hodie occupatis loca,
quorum ſtipendiis; quorum poteſtatem tenetis; quo-
rum auctoritate polletis, quorum vobis vendicatis
honorem, cum quibus (vt pace veſtra diximus) com-
munia vobis ſunt, omnia, prater conuerſionem, &
conuerſationem, prater opera & voluntatem; prater
vitam denique, & opinionem. Si in terra paſci gre-
gem videbis, quis miratur? Paſtorem autem
ſimiliter incuruari deorſum, ſimiliter inhiare terre-
nis, & qua inferius ſunt, quarere; numquid non
k Eſa. 23. *ridiculum eſt, & abuſio magna* [k] *? At nunc erubeſce*
Sydon, ait mare, publicani, & peccatores pracedunt
vos in Regnum Dei: deſperata eſt plaga Cleri hu-
ius, à planta pedis vſque ad verticem non eſt in
eo ſanitas.

10. *Ditata eſt Eccleſia terrenis poſſeſſionibus, ſed vir-*
tutibus ſpoliata. Neque enim longa eis eſſe potuit co-
habitatio, ex quo pauper factus propter nos Rex glo-
l Luc. 14. *ria, ita paupertatem elegit, vt diceret* [l]. Niſi quis
renunciauerit omnibus, quæ poſſidet, non poteſt
meus eſſe diſcipulus. *Heu heu! videmus venenum*
additum Eccleſia, ſicut dictum eſt Ludouico, quem
nominatis Pium, qui pracipue ditauit Eccleſias. Le-
gimus enim in hiſtoria eius, quod audierit vocem,
dicentem ſibi: Venenum Eccleſia addidiſti. An forte
vobis videtur abſonum, venenum interpretari diui-
m Matt. 4. *tias* [m] *? Chriſtus etiam in Euangelio ſpinas vocat, &*
n 1. Tim. 3. *Apoſtolus* [n] *eas, laqueum definit eſſe diaboli.* Qui-
cumque, *inquit*, diuites volunt fieri in hoc ſæculo,
incident in tentationem, & laqueum Diaboli. *Eua-*
dant ergo, qui volunt fieri pauperes, & ſecurè decan-
tent, quia laqueus contritus eſt, & nos liberati ſu-
mus.

Agnoſcite vocem iucundam, qui laqueum hunc 11.
tranſiliſtis (fratres noſtros loquimur) qui adhuc inter
nos ſolo corpore detinentur. Neque enim otioſus fuit
ad clerum ſermo Domini, vt magis inexcuſabiles ſint
qui adhuc in perditione perſiſtunt, imò facilius tra-
has cateros. [o] *funiculus triplex, qui difficile rumpitur:* o Eccleſ. 4.
cum verbo, & ſignis etiam proximorum accedat exem-
plum. Protrahunt, vt videtis, vbertas materia, &
deſiderium feruens, quo vos omnes habere cupimus,
ſocios in viſceribus Ieſu Chriſti. Verumtamen ſuper-
ſedendum eſt nobis, praſertim, quod copioſius hac, &
efficacius ab ipſo Patre noſtro annunciata ſunt vo-
bis [p] *, Domino cooperante, & ſermonem confirmante,* p Marc 20.
ſequentibus ſignis. Hactenus ad retardatos Colo-
nienſes Claraualllis tyrones. Nec dubium tali epi-
ſtola perlecta, ſi qui remanſerant, obſequio re-
ſponſuros.

Hinc corrigendus error Librariorum, ſeu quis 12.
fuit ille, qui epiſtolam prædictam, ipſis miraculis
cenſuit interſerendam, quaſi præambulam ad ſe-
cundam illorum partem, quam iidem ipſi tyrones
dictauiſſent. Verum dictata intra annum tyroci-
nii, quod ex titulo conſtat, præceſſit longè ſecun-
dam illam partem, imò & primam, quæ poſt mor-
tem Sanſonis Archiepiſcopi, ad Henricum iam
Rhemis præſidentem, adeoque poſt tertium deci-
mum annum ſcripta fuit. Vtrumque conſtat ex
vtriuſque partis initio, prima ſic incipiente ——
Patri —— Dei gratia Rhemorum Archiepiſcopo,
&c. Secunda verò *Multi ex vobis curioſè legerunt*
exemplar libelli, quem ad illuſtrem Henricum Re-
gium Spiritu magis, quam ſanguine miſimus de ſi-
gnis, qua vidimus, &c. Præceſſit ergo epiſtola li-
bellos duodennio, vt minimùm integro. Verum eſt ta-
men, nam id etiam fatebor, ex aliquibus vtriuſque
locis colligi, ſcriptos Sancto Patre adhuc viuente;
quod qua ratione cohæreat, non ſatis capio.

Ex eadem etiam epiſtola conſtat, quos Mona- 13.
chos, ſocios viæ, Sanctus adduxerit, nempe Euer-
hardum, Gerardum, & Gaufridum. Qui, quia
præſentes eorum conuerſioni votiſque; ad
Colonienſes clericos ſcripſerint, quæ vouerunt,
quantocius redituros. Nec dubitarem
Gaufridum eumdem eſſe, qui Sancto Patri,
dum vixit, à ſecretis, poſt mortem, vitæ
ipſius Scriptor fuit. Quippe quem ante ſeptennium
admiſſum, vt memorauimus, ſola tan-
dem, quæ ſola potuit mors à Bernardo auul-
ſit, quod ipſe ſe non ſine ſingultu, & lachry-
mis, aut meminiſſe, aut proferre poſſe teſta-
tur; niſi viderem in ſecundo ex ſuis libro,
eadem ſcribentem ex relatione eorum, qui in-
terfuerunt, *Nam vt teſtati ſunt* (inquit) *qui affuere,*
&c quod nequaquam dixiſſet, ſi affuiſſet. Diuerſus
ergo Gaufridus ab eo fuit, à Bernardo deductus,
& reductus, qui ſubſcripſit epiſtolæ, quin & ter-
tiam miraculorum partem hominis Dei in qua
mundo verſamur, compilauit. Nam duas prio-
res dictatas a Philippo, inde deduco, quod pri-
ma nomen eius præſcriptum habeat; ſecunda
verò eiuſdem auctoris ſit, quod & ſtylus indi-
cat, & verba ſatis clarè manifeſtant [q]. Sed de q In Proœmio quod eſt a c. 10.
his ſatis. Et nos Arnulphus vir magnus dū-
dum expectat, à Sancto Patre à ſæculo voca-
tus, atque ad Claramuallem adductus hoc ipſo
tempore.

1. *Conuerſio*

1. Conuerſio Arnulphi, & primùm ratio temporis. 2. Votum cum Beato Bernardo communicatum, 3. confirmatum oraculo, & ſocio. 4. Quid de viro Bernardus? 5. & quid cum illo? 6. Repromiſſa ſalute, quæ nullis Purgatorij pœnis retardaretur, 7 Sancti Rainaldi aduentus in Claramuallem, 8. atque ob id perſequutio. 9. Algotus ex eadem Domo aſſumptus ad Curienſem Eccleſiam, & eius laudes.

CAPVT VI.

1. ILLVSTRIS viri Arnulphi de Maiotica mirandam conuerſionem incidiſſe in hoc tempus inde coniector, quòd in Belgio, Bernardo prædicante, conuerſum conſtet: nec tamen fuit de prima illa captura (vt loquitur Guillelmus) quam præcedenti tomò recenſuimus: poſtquam non vltra in Belgium reuerſus eſt vſque ad hanc crucis, pro reſtauratione Terræ Sanctæ, prædicationem. Porrò autem non conuerſum inter priores, vltra alia indicia, mihi probat Cathalogus Priorum Claræuallenſium [a]; recenſitis Primoribus illius, & tacito Arnulpho, numquam prætereundo, ſi coiuiſſet. *Hi tres*, inquit, (ſcilicet Godefridi duo, atque Garnerus) *fuerunt de ſocietate Nouitiorum, quos adduxit Beatus Bernardus de Flandria, & de partibus illis, & de iſtis fuerunt Epiſcopus Alanus, & Dominus Robertus, ſecundus Abbas Claræuallenſis*, &c. Ergo hoc anno conuerſum à Sancto Patre (euntean redeunte, non auſim dicere) verbis Exordij magni, quæ genus viri, potentiámque deſcribunt, tum conuerſionis Ordinem, & modum, quo maior dictis fides proſequamur.

a apud Henr.

2. *Cùm* [b] *Reuerendiſſimus Pater Bernardus aliquando Prouinciam Flandriæ intraſſet, & retia verbi Dei quaqua verſum in capturam animarum laxaret, & nobiles, & litteratos viros multos de fluctibus ſæculi ad littus conuerſionis traheret, inter cæteros illuſtris vir quidam, Arnulphus de Maiorica, vir diues, & delicatus nimis ſecretò in manibus eius ſe reddidit. Fuit autem vtriuſque conſilium, rem ſilentio tegere propter quædam impedimenta ſæculi vſque ad vltimum diem, quo egreſſurus eſſet de terra & cognatione ſua. Erat enim magnus Paterfamilias, ornatus filiis, & fratribus, tantiſque diuitiis irretitus, vt abſque ſuorum damno, & ſcandalo graui abrumpere ſe non poſſet, niſi prius domus ſapienter, & cautè diſponeret.* Hactenus ibi de viri claritudine, potentiaque: & modo quo ſe Deo, & Bernardo tradidit, cùm primùm poſſet, Claramuallem profecturus.

b lib.3. c.17.

3. Verùm quem ſocium viæ, vitæque diuina illi prouiderit Clementia, reuelato ſecreto cuidam ruſtico, quem ad hoc ipſum dudum præelegiſſet, pergit Exordium [c] ſcribere in hunc modum. *Interim verò, dum ſilentium tenerent omnia, & arcani huius negotij cauſam ipſi ſoli duo in mundo ſcirent, factum eſt verbum Domini ad quemdam ruſticum armentarium, cùm boues minaret ad aratrum, dicens: Vade, & dic Arnulpho de Maiorica, vt ſecum ducat te in Claramuallem, quo proximè iturus eſt ad conuerſionem, & cùm eo conuertere. Audiuit verò vocem, & neminem videbat. Facta autem hac voce, pauper ille cœpit attentius orare, vt ſi à Domino ſermo eſſet egreſſus, reuelaret iterum auriculam eius. Et adiecit Dominus ſecundò loqui ad ipſum, repetens eundem ſermonem. Acceptóque iam ſecunda vice oraculo, venit ad præfatum virum, & ait; Verbum mihi ad te Dominum meum factum eſt. A quo cùm fuiſſet ductus in partem, procidit ad genua illius dicens: Obſecro te per Chriſtum Dominum noſtrum, vt ducas me ad Claramuallem tuam, & ſalues tecum animam meam. Et ſi ſcire deſideras, Dominus pius, & miſericors ſecreta tua, cauſa ſalutis meæ, mihi reuelare dignatus eſt. Audiens autem nobilis ille Paterfamilias verba iſta, miratus eſt, & lætatus valde. Acceptúmque hominem conduxit ad ſe ipſum, quem etiam poſtmodum indiuiduum comitem itineris pariter, & conuerſionis habuit, habiturus (vt credimus) conſortem æternæ retributionis.* Hic modus conuerſionis Arnulphi fuit, oraculo cæleſti præmunitæ; quo nec dubius hæreret, nec ſolus deficeret, ſi ſibi poſt Bernardi diſceſſum relinqueretur.

c Vbi ſuprà.

Quanto tempore negotia ſua peregerit, in dubio eſt; certum cùm venit, inueniſſe Bernardum in Claraualle; à quo non ſolùm in gratia, & reuerentia, verùm in admiratione habitus ſit, quaſi qui ex morte ad vitam reuocaretur. Nam audi, quod ſequitur [d]. *Explicitis itaque negotiis, pro quibus moram fecerat, venit in Claramuallem tam ſubmiſſus humilitate, quàm ſublimis diuitiarum affluentia; multáſque eidem Monaſterio de facultatibus ſuis contulit, ſed & aliis nonnullis Cœnobiis dona largitus eſt. Beatus verò Bernardus de conuerſione eius multum exhilaratus eſt; & talem de eo in Conuentu fratrum ſententiam protulit. De conuerſione fratris Arnulphi nec minus admirandus, nec minus glorificandus eſt Chriſtus, quàm de reſuſcitatione Lazari quatriduani. Eo videlicet, quòd in deliciis cantu clauſus, atque ſepultus, velut in tumulo iacebat, & quaſi viuens mortuus erat.* Ita Bernardus de Arnulphi conuerſione, teſte auctore Exordij, legant & paueant cuncti, qui in deliciis, dum vitæ conſulunt, mortem amplectuntur, à qua ni ſuſcitentur per pœnitentiam, ſint ad æternam celeriùs tranſituri. 4.

d Vbi ſuprà.

At quàm ſuauem eundem Sanctum Patrem ſuſcitatus Arnulphus expertus ſit, quàm mitem iudicem, quam rigoris Ordinis, atque ſubitæ ad ipſum mutationis ab eodem conceptæ, etiam ſupra æquitatem, ponderatorem, idem qui ſuprà Auctor [e] pergit ſcribere. *Huic* (ait, id eſt Arnulpho) *confitenti in gemitu, & lachrymis multis delicta vniuerſa, quæ in mari contraxerat ſæculi, Beatus Bernardus intuens cordis eius amariſſimam contritionem, & ad omne opus bonum ſpontaneam voluntatem, iniunxit ei, vt* Pater noſter, *tribus vicibus diceret, atque in ſuo propoſito deinceps vſque ad mortem perduraret. Quo audito, contriſtatus reſpondit: Ne quæſo, irrideas famulum tuum, Beatiſſime Pater. In quo te (ait) irrideo? At ille ait: Ieiunia ſeptem annorum, vel decem non ſufficerent mihi etiam humiliato in ſacco, & cinere; & tu mihi præcipis*, Pater noſter, *tertiò dicere, & in Ordine perſeuerare?* Sic certantibus Patre, filióque, 5.

e Vbi ſuprà.

que, vt non dicam pœnitente, & Confeſſore, illo vt ſeueriùs ſecum ageretur; iſto vt mitiùs: dum ſuas vterque ſtrenuè partes exequitur, vterque nobis exemplum propinauit, quod vtinam hauriamus, & imitemur; pœnitentes, eximiæ compunctionis; Confeſſores, prudentiæ, & lenitudinis.

6. Verùm cùm adhuc Arnulphus hæſitaret, ſuorum acris accuſator, & vindex criminum; Sanctus Pater increpatum leuiter priùs, mox ratione munitum, demùm dato reſponſo confirmauit, & promiſſa ſalute, & ad quam nullo igne purgatorio medio, cùm primùm ex hac vita migraret, aſſumeretur. *Ergo ne (ait) tu nullias noſti, quid te oporteat facere, vt ſalueris? An fortè tibi parum videtur Ordinem tenere, & in ipſo vſque ad mortem perſeuerare? ille reſpondit. Abſit ab anima mea tam iniqua præſumptio. Sed propter Deum obſecro, ne mihi parcas in præſenti vt meliùs parcat Deus in futuro: & talem nunc impone pœnitentiam quatenus poſt mortem carnis, ad requiem ſine pœna perueniam. Cui B. Pater ait: Fac, vt loquutus ſum, & ſecuram te facio, quia depoſita mole corporis, mox ad Deum ſine moleſtia peruolabis. Hoc itaque reſponſo, quaſi diuinitus accepto, confortatus eſt nimis: adeò vt deinceps nulla tentationum violentia, nulla infirmitatis moleſtia poſſet à curſu deſiderij ſui, quo totus in Deum pergebat, aliquatenus retardari.* Hanc tanti viri conuerſionem, de ſe illuſtrem, ex circunſtantiis etiam illuſtriorem præterire non licuit, nunc præſertim, cùm alias recenſemus. Cæterum quantæ perfectionis homo fuerit, qualitæ patientiæ; quibus etiam viſionibus, conſolationibuſque à Deo præuentus, tandem ſalutem à Bernardo ſibi promiſſam, plenus virtutibus fuerit conſequutus, Deo dante, in tempore expediemus.

7. Interim quia in celebres conuerſiones ſemel incidimus, non abs re erit aliam memorare, quæ hoc tempus concernit, incerto licet anno, lectorum animis varietate ipſa leuandis. Ergo inter turbas ſæculum fugientes, ſub auſpiciis Bernardi militaturas, Claramuallem clariorem adhuc fecit Beatus Rainaldus, ex Monacho Monaſterij Sancti Amandi, in quo à trigeſimo ætatis ſuæ anno, ad quinquageſimum vſque ſudauerat. Hic maioris ardore perfectionis velut accenſus, ac diuinis oraculis admonitus, dealbauit cucullam, quinquagenarius tyro; ſed qui munia expleuiſſet optimi Ducis. At nos de eo venerandum ſenem, qui virum propiùs nouit, audiamus[f]. *Vir Domini Rainaldus, licèt ante conuerſionem ſuam per triginta annos in habitu ſæculari degeret, non tamen ſæculariter vixit, ſed ſemper operibus pietatis inſiſtens, in corpore ſuo glorificare, & portare Deum ſollicitus fuit. Nam inter cetera bona quæ corde integro faciebat, etiam corporis integritatem Domino dedicauit. Cuius opitulante gratia, incentiua libidinum, & cunctas ſpurcitias ab vtero matris ſuæ vſque in diem mortis ſuæ impolluto calle tranſiuit. Suſcepto autem Monaſtico habitu in Monaſterio Sancti Amandi, viginti, & eo ampliùs annos ibidem in Sancta conuerſatione tranſegit. Vbi & ſanctitatis ſuæ non paruum ſpecimen omnibus dedit. Inde maiorum virtutum ardore flammeſcens, ad domum Claraualliſ Dei æmulatione ſe contulit, antea tamen præmonitus à Deo reuelationibus multis.* Hactenus ſenex ille Sancto coæuus; nempe vt non ſemel, aut iterum dumtaxat, ſed velut tractu continuo, adimpleri viſionem ſibi oſtenſam, & religioſos ex omnibus Ordinibus, ad ſuam vallem confluere, Bernardus lætabundus experiretur: & Claraualliſ Eccleſiam imitata[g], in fimbriis aureis lucens, varietatibus appareret circumamicta.

f lib. 3. c. 11.

g Pſal. 44.

Cæterùm notatione dignum eſt, quod cùm iſti minus auderent in Sanctum Virum, minus in ſocium; hunc, quem Eugenius Pontifex foueret; illum, quem ipſe, quem Principes, quem Reges, quem vniuerſus orbis venerarentur: zelo nihilominus feruentes pro ſuo ordine, Monachi Monaſterij Sancti Amandi eatenus in Rainaldum turbati ſunt, vt multa, & diutiùs ab eis perpeteretur. Sic enim ſubdit. *Quantos verò labores, quaſcúmve moleſtias a Fratribus Ordinis illius Sancti Amandi, dum ſuſcitibus eius actibus inuiderent, & ab iſtiuſmodi propoſito eum auertere cuperent, Beatus iſte vir Domini pertulit, ſuperſedeo dicere dum legentium tædio velim conſulere.* Atque hoc ideo ſubiiciendum fore putaui, quo videat lector diuinam prouidentiam erga electos, per preſſuras dolandos, poliendoſque; quibus cuncti ſubiaceant; & dum poliantur, paſſuros vel ab electis. Hic ille magnus Rainaldus eſt, qui ſub tempore meſſis beatiſſimam Mariam videre meruit, metentes fratres in agro viſitantem, quam Sanctæ Eliſabetha, & Maria Magdalena comitabantur. Sed de his ſuo tempore dicendum: Nune ad Bernardum parentem redeundum paucis diebus permiſſum dilectis filiis. 8.

9. [illegible] quæ inſtrumentis fide) Algotus (Adalgotum alij, alij Adulphum appellant) relicta Claraualle, & Bernardi parentis magiſterio; ex diſcipulo Doctor ad Eccleſiam Curienſem promotus eſt, certantibus, qui Bernardum nouerant, populis; quam ab ipſo non poſſent, vt ipſi vellent, pietatem haurire ex eius filio. In originibus Eccleſiæ Roggemburgenſis Præmonſtratenſium Patrum inſignis [illegible] Sueuiæ) qui Haymoni [illegible] per mortem rapto dicitur ſuc eſſiſſe, [illegible] Vigilius, ſucceſſit ſequenti anno [illegible] in regimine appellatur[h], *quod magnis Adalgoti Epiſcopi Curienſis fauoribus auctus fuerit.* Vnde obiter corrigendi veniunt Demochares, & Bruſchius, alijque, qui in Cathalogis Curienſium Epiſcoporum Adalgoto anteponunt duos Conrados: ſed quorum alter Curiæ præſidebat anno M. C. L VI. Certè Adalgotum noſtrum ante hunc præfuiſſe, ſupradicta declarant, & quæ infrà tradenda confirmabunt. Quippe anno M. C. L V I. approbatas videbimus Algoti donationes, quas diuerſis Eccleſiis aſſeruiſſet: idque ab Adriano 4. Summo Pontifice, qui ad annum Chriſti. M. C. L X V. non peruenit. Interim quæ de Algoti aſſumptione, laudibuſque Roggemburgenſes Patres benefactori ſuo grati, ſcribunt, totidem verbis, quia breuia, transferibemus. *Erat is Adalgotus ex Clarauallenſi Sancti Bernardi Monacho ad eam Cathedram euectus: vt proinde minùs mireris Præmonſtratenſem Antiſtitem* (ſcilicet Vigilium) *à tanti Ordinis Ciſtercienſis Præſule beneficiis fuiſſe cumulatum. Eius in re familiari adminiſtranda, ac religioſis familiis ſuſtinendis, ditandiſque, ſolertiam plurimam commendat Galerus libro 9. Hiſtoria Ret. anno Chriſti M. C. L X V I I. & vt nos ipſi non ingrati videamur beneficiis à tanto Pontifice acceptis, producamus in lucem, quæ grauiſſimus teſtis Arnoldus Archiepiſcopus Moguntinus, Curienſis Eccleſiæ Metropolita, Adalgoti donationes,*

h apud Henriq. in prætermiſſ. ad Menol. Ianuar. 17.

donationes, & inſtituta confirmans, ait. Hactenus Roggemburgenſis Eccleſiæ Patres. Verùm quæ Arnoldus Moguntinus narrat de geſtis Adalgoti, nos ſuo loco commodiùs referemus.

---

1. *Bernardus Pater vix redux in Claramuallem, ad Concilium Stampenſe vocatus à Ludouico. 2. Egreſſus domum miraculis coruſcat, 3. quæ in vicis proximis, 4. mox ad Caſtrum Barrum, 5. dein in Diœceſi, 6. & vrbe Tricaſſina, 7. multiplicata, 8. per totum etiam iter, 9. increbuerunt.*

CAPVT VII.

1. INDIXERAT Ludouicus Rex conuentum Principum, cui Bernardus adeſſet, Hieroſolymitano itineri expediendo, in Quadrageſima Stampis celebrandum. Ita vix redditus filiis ſibi chariſſimis, cùm ab eis auulſus Claramuallem iterùm deſerere, atque iterum Galliam peragrare coactus eſt, deinde in Germaniam denuò regreſſurus. Quippe nihil vſquam factum, niſi per ipſum: ſiue quia ſolus idoneus inueniebatur, ſiue quò magis in fœlici euentu, qui rem manebat, detrahentium linguis, velut carbonibus igniti excoquendus ad purum, permitteretur; haud aliter ad Regnum peruenturus. At quas in tranſitu vrbes viſitauerit, & quæ in eis miracula ediderit, multis tamen, vt hactenus, omiſſis, Godefridi, qui cunctis præſens fuit, verbis præſtabit proſequi.

2. *Paucos[a] dies Claraualli faciens Pater Sanctus, ne intromitterentur infirmi, quieti prouidens, interdixit. Ipſa tamen die, qua exiturus erat, iuuenem Lingonenſem, cuius auris altera ab annis multis penitùs obſurduerat, Venerabilis Epiſcopus noſter obtulit, & confeſtim audiuit homo, & gratias egit celeri medicinæ. Egrediens autem Pater Monaſterij ianuam inuenit languentium multitudinem, cæcorum, claudorum, aridorum: plurimique in tumultu illo ſub manu ſignantis deſideratam adepti ſunt ſanitatem. Vbi verò montem aſcendit, obuium habuit puerum ſurdum, & mutum, qui diebus multis inter fratres noſtros Fontarciæ manſerat, tantùm innuens eis. Huius linguam ſputo liniens, & auribus eius immittens digitos ſuos, Deum nominare iuſſit; cœpitque puer paulatim loqui; ſed adhuc vox in gutture laborabat. Quod aduertens vnus ex fratribus noſtris, rurſum obtulit eum rogans, vt gutturi eius manum imponeret. Statímque loquutus eſt liberè cum multis lachrymis, gratias agens Deo. Tandiu ſiquidem ſurdus, & mutus extiterat, vt ei nomen proprium penitùs excidiſſet, & neſciret, quis vocaretur. Vir, recordatus ciuitatis nomen, vnde erat oriundus, Pariſienſem ſe eſſe dicebat.*

a cap. 16.

3. *In eodem itinere ſurdus alter audiuit, pueri duo claudi greſſum receperunt, & propè Mundiuillam, ſic enim vocatur viculus, duobus fermè à Monaſterio millibus diſtans, curatus eſt paralyticus ſenex, nobis aſtantibus, turbis acclamantibus vehementer. Villa ſuper Arciam nominatur, vbi pernoctauimus ipſa die. Manè verò in Baſilica poſt Miſſæ celebrationem, adoleſcens altero crure contractus, vbi à viro Dei ſignatus eſt, extendit neruum, & coram omni populo gradiebatur exultans. In eodem vico, ingreſſus hoſpitium, & irruentibus multis, cæcum vno oculo puerum, & puellam mutam à natiuitate, conſueta benedictione ſanauit. Siquidem, & puer illuminatus, & puella loquuta eſt, audientibus, & admirantibus vniuerſis. In platea cùm detineret eum populus egredientem, ſanati ſunt manci duo, quorum alter, etiam vnius oculi lumen recepit amiſſum duplicíque liberatus incommodo duplex gaudium reportauit.*

Ea die iuxta Caſtrum Barrum, quod abluit Sequana fluuius, coràm multitudine copioſa plebis, quæ de tota regione conuenerat, curati ſunt puer cæcus, & vir cæcus, puella manca, & paralyticus ſenex: hunc in plauſtro detulerant, & ab annis quinque ſic elanguiſſe dicebant, vt nec ſedere quidem, nec ſine alio poſſet mutare latus. In ingreſſu villæ, quam Bargonitum vocant, erectus eſt puer claudus ex vtero matris ſuæ: in ingreſſu quoque mulier quædam amiſſum ab annis quatuor greſſum recepit. Nec longè progreſſi eramus, & ecce currebat poſt nos mulier cæca vno oculo: & hæc quoque vbi peruenit ad virum Dei, ab eo ſignata eſt continuò, & viſum recepit: & reuertebatur gratulabunda, & laudans. 4.

In ingreſſu Diœceſis Tricaſſinæ, in vico (cui Fulcaria nomen) eſt oblatus à populo puer à natiuitate ſurdus, & mutus; & ab vtroque morbo ſanatus eſt ipſa hora. In via quoque cùm egrederemur, puella manum à natiuitate aridam, & contractam, benedicta Bernardi manus extendit, quaſi eſſet cerea; & ſanata eſt ſtatim, ita vt teneret fortiter baculum, quem tradidimus ei. Mirabantur omnes, qui deducebant Sanctum Dei, viri de eadem Regione nobiles, & potentes. Magis autem mirati ſunt iuxta vicum, qui Vanda vocatur, puellam claudam, mutam ex vtero matris ſuæ, benedictione percepta, ambulantem videntes, audientéſque loquentem. 5.

Altera autem die in maiori Eccleſia Trecenſi congregatus eſt populus innumerabilis, vt audiret à Dei homine verbum eius. Factus eſt tumultus intolerabilis comprimentium ſeſe turbarum, & periculum metuens, egreſſus eſt Vir beatus, cúmque in hoſpitio Epiſcopi ſe recepiſſet, ſequebatur eum languentium multitudo, & pro foribus expectabat. Ingreſſa eſt puella clauda, & ſub oculis omnium, ſignante viro Dei, adepta eſt ſanitatem, & liberè ambulauit. Erat autem nota in ciuitate puella, & ex propinquis eius aderant eadem hora nonnulli. Poſt paululum quoque cæcus vno oculo puer illuminatus eſt, & alij duo, quorum erant aridæ manus, ſanati ſunt, admirantibus, & exultantibus vniuerſis. Veſpere quoque expectantes infirmos iuxta cancellum Eccleſiæ, ſeorſim poni præcipiens, exiuit ad eos, & ſignauit ex ordine reſidentes. 6.

Aderant autem Venerabiles Epiſcopi Gofridus Lingonenſis, qui ferè omnia, quæ ſcribimus, præſens vidit; & Henricus Trecenſis: aderant Clerici, & laici de ciuitate non pauci, coram his omnibus puella clauda, & muta oblata eſt viro Dei, cúmque ſignatam apprehenſa manu deduceret loqui cœpit, & ait: Non poſſum Domine ambulare. Obſtupuimus omnes, iterúmque ſignari reuocauimus eam, & greſſum quoque recepit. Ibidem quoque cæcum oculum pueri, ſputo liniens 7.

luminis illuminauit. Mulierem claudam ab annis quindecim, quæ in Eccleſia Beatæ Mariæ a ſanctimonialibus alebatur, ſignans, & attrectans curauit protinus: vt quod ante non poterat, & ſedebat, & liberè gradiebatur. Exaltans igitur vehementer talis baculos, quibus antea vtebatur, in Beati Petri Eccleſia ſuſpenderunt. Item iuuenis quidam eiuſdem Eccleſiæ ſeruus, amiſſum ab annis quinque, ibidem recepit auditum. Pergunt plura miracula, quæ ibidem patrauit Pater Sanctus, & nos omittimus ad alia properantes, ſed eiuſdem Gaufredi, qui ſuprà, verbis.

8. *Manè egreſſus Trecas, dum tranſiret Vir Sanctus villam, quam Prunetum vocant, oblatus eſt ei, puer cuius pedem retractæ neruæ torſerant in peruerſum, ita vt ambulare omnino non poſſet: acclamabant autem, qui conuenerant, leuantes manum in cælum, dum vir Domini pedem attrectaret. Nec mora ſignatum pedem omni facilitate detorquens, deponi iubet, & coram omnibus ambulare cœpit incolumis. In oppido quoque, quod Romana lingua* Trinquel *vocant poſt Miſſarum celebrationem Feria ſexta coram omnibus ad altare adducta eſt mulier cæca, eiuſdem indigena Caſtri. Cùmque ei Vir Beatus impoſuiſſet manum, interrogata à circumſtantibus: Iam cicò videbo, inquit, & poſt paululum: Video* (ait) *clarè, omnes vos video: benedictus Deus, qui fecit mecum miſericordiam. Altera quoque illuminata eſt, quam ab annis decem cæcam fuiſſe teſtabantur. Ibidem clauda mulier greſſum recepit, & mutus loquelam, acclamantibus omnibus, maximéque illius Caſtri, qui nulla priùs ſimilia viderant. Ipſa die tranſeunti propè clauſtrum Braium (quod lutum interpretatur) occurrit vir quidam filiam portans in humeris, quæ nec loqui vnquam potuerat, nec ſtare ſupra pedes ſuos; ſtatimque ſub omnium oculis ab vtroque eſt incommodo liberata.*

Apud Monaſteriolum, vbi Iona fluuius in Sequanã influit, præſente Comite Theobaldo, & multis aliis nobilibus, pariter & ignobilibus, mulieres tres, prima auditum recepit, ſecunda amiſſum, ab annis ſeptem, vnius oculi viſum, tertia paralytica ſanitatem: hæc in grabato in Eccleſiam fuerat deportata; & vbi ſignata eſt, & iuſſa ſtare ſupra pedes ſuos, in medio populi ſtetit incolumis, & relicto grabato ſuo, gratulabunda repetiit domum ſuam. Ipſo die apud Moretum oppidum iuxta leproſorum domos, ſurdam, & mutum à natiuitate puerum offerebant, cuius ſtatim aures apertæ ſunt, & ſolutum vinculum oris eius. Ibi verò caſtrum ingreſſi, flumen tranſiuimus, quod Loen *vocant, occurrit viro Dei populus innumerabilis, & ibi quoque puer quem bene nouerant circumſtantes, amiſſam loquelam eius benedictione recepit.* Hactenus quæ Sanctus in hoc itinere dum pergeret ad colloquium Stampenſe: atque ibidem, & poſt ſolutum Concilium geſta ſunt, ſequenti capite commodius referemus. 9.

---

1. *Conuentus Stampenſis acta ſummatim dicta.* 2. *A quo Bernardus diſcedens toto itinere,* 3. *quin & Senonis,* 4. *& Antiſiodori claret miraculis,* 5. *dictum obiter de Concilio eiuſdem vrbis.* 6. *& de negata Placentini electi confirmatione.* 7. *Tum ſalutato Hugone, Bernardus redux, per Moliſmum,* 9. *beneficia multa conferens,* 10. *tandem reuertitur in ſuam Claramuallem.*

CAPVT VIII.

1. DE Stampenſi colloquio pauca, & obſcura, quippe, extra hanc Godefridi narrationem, ab omnibus omiſſo, & cuius ne Sugerius quidem meminit. Conſtat tamen expedita in eo omnia, quæ iter poſſent tranſmarinum retardare; negotia Regni pro tempore diſpoſita, indictum diem optatæ profectioni, & iniunctum à cunctis Bernardo Patri, vt adiret Turingiam, conuenturus Epiſcopos; & Proceres, qui Regem in tam graui negotio comitarentur. Et primum quidem miraculis intentior, quàm hiſtoriæ, Godefridus ſupponit magis, quàm narrat: poſterius ex euentu ipſo colligitur; Bernardo rurſus Treuirim regreſſo, atque vniuerſam Turingiam peragrante, quo tempore profectio præparabatur; quod ſuo loco commodiùs referemus; ſanè primores viros eius Prouinciæ ſub Ludouici auſpiciis militaſſe in hac expeditione, Conradi frater Otto memoriæ prodidit [a]. *Ducens ſecum,* ait, (& loquitur de Ludouico Francorum Rege) *ex noſtris Lotharingos, quorum Principes, ſeu Primores erant, Stephanus Metenſis, Henricus Tullenſis Epiſcopus, Reginaldus Muzunenſis, Hugo Vuaidemontenſis Comes,* &c. Hactenus Otto. Nunc Sanctum Patrem à colloquio reducem, & ſuo tempore cuncta peracturum, ad Claramuallem vſque proſequamur: nec aliùs meliùs, quàm Godefridi verbis, qui cuncta vidit.

a in Frider. lib.1.c.44.

2. *Stampis* [b] *negotio Hieroſolymitanæ expeditionis, & Regni Franciæ tam ipſe, quàm cæteri, qui conuenerant, intendebant. Reddit tamen illic auditum ſurdo; frenetico, quem ligatum attulerant, mentem; mulieribus duabus, viſum alteri quidem vnius oculi, alteri vtriuſque. Exiens quoque, finito concilio, cæcam puellam per ſignum crucis illuminauit. Apud viculum Meſſam, qui tribus à Stampis milliaribus diſtat, coram vniuerſo populo, qui conuenerat, ſurdis duobus, viro, & vetulæ mulieri reſtituit auditum. Milliacum oppidum tranſiens, ipſa die mulierem languidam, & viribus corporis adeò deſtitutam, vt nec ambulare, nec ſtare poſſet, ſignauit, atque ſanauit, propriiſque pedibus eſt reuerſa, quæ fuerat ad portam pedibus alienis. Illic etiam clericus quidam amiſſum vnius oculi lumen adeptus eſt, & puer claudus inceſſum: ſic & Moreti vir cæcus vno oculo, qui viro Dei occurrebat ingredienti, confeſtim illuminatus eſt ad eius benedictionem.* Hæc de geſtis ab Stampis vſque Senonas.

b vbi ſuprà, cap.16.

3. Aſt, quæ Senonis geſſerit, miraculis prætermiſſis, quia pluribus, atque ingens volumen implenturis, vnicum tantùm narrat, quia cunctis notius. *Senonis* (ait) *quæ Galliæ olim maxima erat ciuitas in conſpectu cleri, qui ad eum fuerat congregatus, mulierem ſurdam, & cæcam, per manus impoſitionem auditu donauit: & præter alia, quæ ſcribere ſuperſedimus, vitantes prolixitatem ingredienti oppidum, cui Ionuiacum nomen eſt, oblata eſt mulier cæca confeſtim in habitum verſa priuatione, de cæca facta*

facta eſt videns, exiitque ſermo in populum, & vndique acclamabant. Anna videt, quia omnes nouerant eam. Hactenus beneficium, vt non maius, at cæteris illuſtrius, ex accipiente: ſubdit de puero cæco, Sancto oblato, atque viſum adepto; quo populi lætitia, deuotioque, geminato fauore, geminaretur.

4. Antiſiodoro præſidebat Hugo Matiſconenſis, in conuerſione ſocius, in probatione ſocius, in ſanctitate æmulator Beati Viri. Siue ergo viſitandi amici gratia, ſeu via ſe commodior illac obtulerit, ſeu tandem alia negotia Sanctum vocauerint; Senonis, Antiſiodorum profectus eſt, in domo amica Epiſcopi hoſpitandus. Nec defuere miracula,
c cap.17. quæ Virum Dei vbique ſequebantur [c]. *Adueniens igitur Antiſiodorum Vir Beatiſſimus orationis causa, Monachorum Baſilicam introiuit, vbi pretioſus ille theſaurus iacet, vbi Germani glorioſi corpus ſacratiſſimum requieſcit. Regrediensi verò mulier clauda, quæ genibus tantùm, & manibus gradiebatur, accurrit in porta: tenénſque veſtigia eius, miſericordiæ viſcera miſerabili ſupplicatione paſcebat. Cuius renes, & genua ſigno Crucis edito Vir Beatus attrectans eleuauit eam in nomine Domini, & ad Sanctiſſimi Confeſſoris altare miſit ſuis pedibus gradientem, ipſum etenim nomen, dum mulier eleuaretur, vniuerſus, qui conuenerat, populus inuocabat. Hoc in ciuitate illa notiſſimum, celeberrimúmque miraculum fuit. Omnibus ſiquidem nota erat muliercula, & tribus fermè annis in grabato viderant eam deportari. Hoſpitatus eſt autem Vir Sanctus in domo Epiſcopi, & illic quoque videntibus multis, aridam manum mulieris extendit liberè, & ſanauit. Sic & mane, cùm egrederetur, ſimili incommodo laboranti beneficium ſimile contulit manus benedicta.* Hæc Godefridus.

5. Celebratum Concilium Antiſiodori ſub Eugenio Pontifice, hoc anno imò & circa hoc tempus, quippe ante Pariſienſe (de quo ſtatim) Gilberti Porretani doctrinæ examinandæ, Friſingenſis in
d lib.1.c.50. Friderico [d], Quamuis res dubia, vtrinque ventilata, necdum diſcuſſa, ad Pariſienſe primum, mox etiam ad Rhemenſe protogata, non de facili potuerit diffiniri. *Is itaque* (ait) *primo Antiſiodorum, mox Pariſios vocatus eſt, &c.* Ea tunc Eugenij Papæ cura fuit, vt primum, cui aſſiſteret Concilium, ex Ciſtercio aſſumptus, in Ciſtercienſis Epiſcopi Eccleſia celebraretur. Quid ſi Bernardus illi etiam interfuerit; atque tunc primùm Eugenium antea filium, iam communem Parentem coram inuiſerit? Certè hanc priorem vtriuſque ſalutationem ab auctoribus omnino prætermiſſam, vt alicubi contigiſſe perſpicuum eſt; ita in hoc tempus locum referre, non omnino incongruum. Niſi quod tamen vnius noctis ſpatium, anguſtum nimis amplexibus optatis, poſt pedum oſcula; nec Sanctus Pater, Eugenio ibi manente, adeò propere abire permitteretur.

6. Inter hæc, Placentina Sede vacante, per obitum Epiſcopi Arduini, Placentini communi omnium conſenſu Ioannem Columbæ Abbatem ex Monacho Claræuallenſi ſubrogarunt, cuius ſuprà meminimus, virum doctrina inſignem, & religione. Quin & nuncios miſerunt ad Eugenium, per quos confirmationem electionis inſtanter, & deuotè poſtularunt. Quippe Ioannes de Bernardi filiis erat, adeóque Eugenio inter fratres connumerandus. Hos nuncios excepit Eugenius Antiſiodori, dum ibidem maneret, illuc fortè directos à Concilio, quo cauſa Ciſtercienſis electi non ſolùm à Ciſtercienſi Papa, verùm in Ciſtercienſis Epiſcopi domo, ſorte, & præſente totius Ciſtercij lumine, Sancto Patre Bernardo, breuius, ac fauorabilius expediretur. Quippe timebant ſibi à Rauennate Præſule, cui ſe ſubtrahere Placentia nitebatur, & vt id impetraret, per tales viros, haud tamen aliter ſperabat poſſe ſuccedere. Verum Eugenius affectui nihil deferens, amicitiæ parum, quod ipſum à Bernardo edoctus fuerat; ante Rauennatem Archiepiſcopum auditum, quantumuis ſine præiudicio poſſet fortè, & vellet, confirmationem non cenſuit concedendam. Extant litteræ ipſius ſuper hac cauſa, ſequenti anno expeditæ, quarum hic tenor [e]. e Rubeus hiſt. Rauen. ad an. 1148.

Eugenius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei. Venerabili fratri Moyſi Rauennati Archiepiſcopo, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Dilecti filij noſtri, Placentini Canonici, obeunte Venerabili fratre noſtro Arduino, bonæ memoriæ Epiſcopo, dilectum filium noſtrum Ioannem Abbatem de Columba, in patrem ſibi, & Epiſcopum elegerunt: & vt ipſa electio firmitatem, auctoritatis noſtræ munimine, ſortiretur cum eſſemus Antiſiodori, per nuncios ſuos humiliter poſtularunt. Nos verò Rauennati Eccleſiæ, tanquam ſpeciali filiæ noſtræ, ſuam iuſtitiam conſeruare volentes, eorum petitiones tunc non duximus admittendas. Hactenus Eugenius. Sed iam iter Bernardi proſequamur.

Ipſa die [f] (Godefridi verba reſumo) *Chabiciam pertranſeuntes claudum puerum efferebant, quem ſanatum protinus, & erectum in Beati Martini Eccleſiam deduxerunt. Ad eum ſiquidem, & illa Eccleſia pertinet, & vicus ipſe, quem in Bernardo reuixiſſe mirabantur. Adhuc enim perſequentibus eum turbis, puella clauda, & alteram manum inualidam habens, ab vtroque incommodo liberata eſt coram eis. In Caſtro Tornodorenſi, eadem die, videntibus nobis, in hoſpitio mulier cæca vno oculo, per ſignum Crucis illuminata eſt; & exiit magnificans Deum. In Eccleſia etiam Beati Aniani, Feria quarta, dum ad oblationem inter Miſſarum ſolemnia reſediſſet, obtulerunt puerum cæcum; cuius ſtatim oculos ſub manu fidelis ſerui, diuina virtus aperuit. Similiter; & puella cæca, cùm iam egrederemur Caſtrum, coram omnibus, qui perſequebantur Beatum Virum, amiſſum ab annis multis, ſignante eo, viſum recepit; & altera cæca vno oculo illuminata eſt propè fluuium, qui* Armancia *nominatur.* 7. f ibid.c.17.

Iam quæ Moliſmi geſſerit Vir Sanctus (nam Moliſmum intrauit priùs quam ad Claramuallem reuerteretur) qua deuotione, reuerentiaque, illuſtrem alias domum, multiplicatis ſub manu eius miraculis, illuſtriorem reddiderit, eiuſdem auctoris verbis proſequamur. *Ipſa die* (ait) *Moliſmum venimus, quod eſt Monaſterium, vnde egreſſi ſunt olim Patres noſtri, a quibus Ciſtercienſis Eccleſia ſumpſit exordium. Extat liber vſuum Ciſtercienſium, vbi plenius id ſcriptum diligens lector inueniet. Illic ergo (vt dictum eſt) quarta Feria virum Domini magna cum deuotione receperunt. Cúmque in hoſpitio reſediſſet, vir quidam cæcus vno oculo ingreſſus eſt, & genuflexo miſericordiam precabatur; vbi verò ſignauit eum ſacratis digitis, cæcum tetigit oculum, & confeſtim illuminatus eſt, & gratias egit Deo. Factum eſt autem poſt vnam horam, cùm adueſperaſceret, oſſeique inclinata iam dies, egreſſus eſt Vir Beatus, vt ſignaret infirmos, qui pro foribus expectabant. Primus illic conualuit puer cæcus oculo dextro, qui ſignatus ſiniſtrum clandebat* 8.

claudebat oculum, quo prius videre ſolebat, & clarè diſcernens omnia ſciſcitantibus nobis, quidquid oſtenderetur, continuò reſpondebat. Idipſum tribus aliis, eodem laborantibus incommodo, per manum Bernardi ſui, beneficium præſtitit Deus, puella videlicet, & ſeni viro, & mulieri, ſimilique & in eis probatum eſt diligentia. Adhuc autem in ipſo loco puellula debilis pedibus, & clauda ex vtero matris, ſanata eſt per manus impoſitionem, & exultabat in gaudio mater, quod tunc primò ſtantem eam, & ambulantem cernere mereretur. Hæc à manente Moliſmi facta ſunt, nec recedentem pauciora ſunt ſequuta. Sic enim ſequitur.

9. *Feria quinta egredientem Moliſmenſe Cœnobium hominem Dei deuotione debita proſequens innumerabilis multitudo, quæ de tota conuenerat regione, mulierem claudam, quæ plauſtro ſubuecta fuerat, vbi ſignata eſt ab eo, ſuis gradientem pedibus gratulabunda reduxit. In eodem itinere, dum ſyluam ingrederemur, adoleſcens ſurdus auditum, & mulier quædam amiſſum ab annis duodecim alterius oculi viſum, per manus Viri Dei impoſitionem receperunt; præſentibus & videntibus multis. Occurrētes deinde viri duo, & ipſi quoque quod amiſerant, ſingulorum lumen adepti ſunt oculorum, nec longè proceſſeramus, & ecce, concurrentibus turbis vndique, puer claudus, quem attulerant, ad tactum Beati Viri ſanatus eſt, & liberè gradiebatur exultans.* Pergunt miracula facta apud Confinum, Villam non longè diſtantem à Claraualle.

10. Demùm Vir Sanctus denuò filiis redditus, ſed denuò etiam ab eis breui auellendus, quippe quem iam Concilium Pariſienſe, atque legatio Turingica expectabant; Claramuallem ingreditur, pauculos dies (reſiduum Quadrageſimæ, quod ſolùm poterat) inquietè peracturus. Non tamen peracturus ſine miraculis, quæ vel fugientem vbique ſequebantur. Nos vltimum, quod fecit in hoc itinere, eius, qui vidit, verbis proferamus. *Ingredienti denique Claramuallem vnus de noſtris occurrit adducens ſurdum, & mutum puerum, qui in Monaſterio diebus iam quindecim Sancti præſtolabatur aduentum. Nec fraudatus eſt à deſiderio ſuo puer fidelis, ſed continuò, vt ſignatus eſt, recepit auditum pariter, & loquelam. Et primo quidem vix potuit nominare Deum, ac deinde præcipientibus nobis, inuocare cœpit Beatæ Virginis nomen, tandémque ſoluto penitus oris vinculo, omnia loquebatur, vbertim gaudij lachrymas fundens. Multi etiam fratrum, qui eum nouerant prius nec audientem penitùs, nec loquentem, loquuti ſunt in auribus eius, & audierunt eum ad plenum verba omnia firmantem. Interrogatus autem quandiu mutus, & ſurdus permanſiſſet; tertius, inquit, annus tranſiit, ex quo obſurdui, & obmutui, & eram conuentrantium. Et hæc dicens cum lachrymis benedicebat Dominum, qui fecerat cum eo miſericordiam. Ipſi & nos pro tanto Patre & patrono quantas poſſumus gratias referimus glorificantes ſemper, & laudantes Deum, qui eſt ſuper omnia benedictus in ſecula.* Hactenus de miraculis Sancti, quæ præſens geſſit: nunc ad ea, quæ vel abſens, tranſcamus, obiterque inſigni Monaſterij Alcobacienſis primordia illuſtris, breuitate conſueta perſtringamus.

---

1. *Alfonſus Rex expugnaturus Scalabim, votum Deo, & Bernardo Patri conſecrat.* 2. *Bernardus ei victoriam repromittit, quam prece promouet, videt, & annunciat in Claraualle.* 3. *Ratio temporis.* 4. *& epiſtola Regis ad Bernardum,* 5. *per fratrem miſſa.* 6. *Tum Bernardi ad Regem,* 7. *illuſtri prophetia, impleta proximo ſæculo.*

CAPVT IX.

1. PAVCOS dies Bernardus filiis dedit; ſed neque eos immunes præterire, aut imbelles omnino paſſus eſt, contra inimicos fidei vbique tonans, vbique claſſicum canens; & præſens ſpiritu, vbi corpore non poterat. Dum enim hæc in Germania, Galliáque, monitis Sancti Viri peragebantur; in Portugallia Alfonſus primus Rex, Scalabim (Sanctarem, incolæ dicunt) Sarracenorum arcem munitiſſimam, Conimbricæ imminentem, expugnaturus, bellum etiam, & arma præparabat; non tamen ſine interuentu Bernardi Patris, ſine quo nihil magnum; atque ibi etiam ingentia perpetrabat, vbi non erat. Ex edito vicini montis, concepto voto, promiſit ſe Monaſterium conſtructurum, cui totum id, quod oculis luſtrabat, in dotem cederet. Viſitur hodiéque arcus lapideus, monumentum antiquum ſponſionis, ſubſcriptione recenti cuius hæc verba [a]. *Hic Scalabim expugnaturus, Alfonſus primus Portugalliæ Rex, votum Chriſto vouit, daturum ſe Ordini Ciſtercienſi cuncta, quæ oculis cernere poſſet, decurrentibus aquis in mare; ſi, meritis Diui Patris Bernardi fretus, vrbem cepiſſet.* Plura ibidem, ſed tempus præuenientia.

a Brito. in Chron. Ciſterc. lib. 3. cap. 18.

2. Inſtabat quinta decima dies menſis Martij, & Alfonſus oppugnationem præparabat, medio noctis ſilentio aggrediendam. Bernardum Patrem in ſomnis Regi viſum, fœlicem exitum cœptis promittentē, traditio eſt, imaginibus tum pictis, tum ſculptis atque veteriſque antiquis, quæ Alcobatiæ viſuntur, confirmata, quibus [b] Brandaonius [c], & Brito fidem adſtruunt. Addit hic vlterius, qua nocte vrbs expugnata, Sanctum orationi intentum in Claraualle, velut alterum Moyſem cum ſuis fratribus, quaſi ſollicitum, & ſuſpiria trahentem priùs, mox lætabundum, demum incepto hymno, *Te Deum laudamus*, in gratiarum actionem prorupiſſe, quem poſtmodum Conuentus proſequeretur. Quin, & ſtatim ſermone ad fratres habito, expoſuiſſe victoriam, quam Deus Alfonſo Regi contuliſſet, ipſorum precibus non fruſtrà tribuendam: nempè ſub hoc themate [d]. *Benedictus Dominus Deus, qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum.* Quaſi non ſolis armis Luſitanis, verùm ipſorum etiam, parta victoria, vtroſque Deo redderet obnoxios, atque vtroſque triumphantes de infidelibus. Hæc Brito, ex antiquis exemplaribus. Quæ tamen, dum Gerardum Bernardi fratrem colloquentem inducunt, quem conſtat obiiſſe antè ſeptennium,

b lib. 10. Monarch. c. 2.
c Brit. ſuprà.
d Pſal. 143.

vt

vt non ſuſpecta, corrupta eſſe appareant, atque iudiri quibuſdam deprauata.

3. Verùm quod ad rationem temporis attinet, ex ipſa die victoriæ comparatæ, quæ Alcobatiæ notatur, deducenda. Quippe obtenta quinta-decima die menſis Martij, quod Brandaonius [e] notat, in eos dies videtur incidiſſe quos Sanctus nunc agebat in Claraualle. Hoc eſt inter conuentus Stampenſem, Pariſienſémque: ſolitum illum intrante Quadrageſima, hunc in Paſchali feſto celebrandum, quod mox videbimus: vt tandem Sanctus vigeſima ſeptima die menſis eiuſdem Treuirim de expeditione acturus regrederetur, quæ ordine adnotanda erunt ſuis capitibus. Haud tamen negem difficultatem pati, intra breue duodecim dictum ſpatium, à quinto decimo ad vigeſimum ſeptimum potuiſſe Sanctum Lutetiam ex Claraualle, celebrando Concilio, Treuirim ex Lutetia, peruenire.

e Vbi ſuprà.

4. Alfonſus Rex, dum victor, & voti compos, & voti reus, promiſſa Deo, & Bernardo maturat reddere, Petrum Alfonſum fratrem ad Sanctum mittit, relaturum victoriæ obtentæ gratias, oblaturum Cœnobium perilluſtre, & Monachos, per quos habitaretur, impetraturum. Extat epiſtola Regis ad Bernardum, breuis, & rudis, pro more illius ſæculi [f].

f apud Brito. 10 lib. 3.

Alfonſus Dei gratia Portugallenſium Rex. Venerabili Patri Bernardo, Abbati Clarauallenſium.

Noueritis, quòd per Dei miſericordiam acquiſiuimus Sanctarenam, quæ erat ciuitas munitiſſima, & iugum ſuper capita noſtra, & credimus per bonas orationes veſtras, quia nos, vobis primùm commendauimus, & promiſimus, quod faceremus vobis Monaſterium veſtri Ordinis; quod parati ſumus, vt faciamus ſumptibus noſtris. Vos mittite ad nos Monachos, & id quod diximus, complemus. Reliqua quomodo acciderunt, quæque euenerunt, dicet vobis familiaris noſter, quem mittimus: ipſum credite; & Nos, Reginam vxorem noſtram, & vnicum filium, quem nuper habeo Henricum, Deo commendate. Sic Pius Rex, & gratus acceptis bonis.

5. Haud ſatis conſtat, quonam anni tempore Petrus Alfonſus ad virum Dei peruenerit, vix toto hoc, inueniendum in Claraualle. Quocumque fuerit, perlectis Regis litteris atque Legato alias Bernardo noto, non ſolùm reuerenter ſuſcepto, verùm amicè; vt quem ſciebat vltra Regium ſanguinem, multa alia commendare; nec dubitabat à Deo ſibi promiſſum, tandem ſanctè in Ciſtercio conſummandum: eo, inquam, beneuolè ſuſcepto, Abbatiam inſtituendam acceptauit cum gratiarum actione, ingens haud dubie futurum Ciſtercij decus: & Monachos ſelectos illuc tranſmiſit, tali ad Alfonſum epiſtola reſcripta; miranda ſane, ex Regno in ea prauiſo, prædictoque, poſt quadringentos annos transferendo; ſed nos Sanctum ſcribentem audiamus [g].

g Brit. lib. 3. c 10.

6. *Chriſtianiſſimo, & pio Alfonſo, Regi Portugallorum, Bernardus, Claraualliis vocatus Abbas, modicum id, quod eſt.*

Benedictus Deus, & Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, Pater miſericordiarum, & Deus totius conſolationis, qui conſolauit vos in tribulatione veſtra; & miſit conſolationem vobis, & genti veſtræ, dum abſtulit opprobrium Sarracenorum à ceruicibus veſtris. Ceciderunt muri Hierico, cecidit Babylon magna, deſtruxit Dominus munitiones inimicorum ſuorum, & exaltit cornu populi ſui. Quod etiam antequam fieret, reſciuimus, reuelante Spiritu [h], qui vbi vult, ſpirat, abſque auditione vocis. Propter quod animas noſtras afflximus, & tam paruitas mea, quàm reliqui fratres mei coram Domino prouoluti, decertantibus manibus veſtris, robur, & fortitudinem poſtulabamus, & ex eo quòd iniquitates noſtræ, veſtram non impedierunt fœlicitatem, ſummè lætati ſumus. Reſciuimus etiam ingentem pietatem, quâ commotus, votum de ædificando Cœnobio, Altiſſimo deuouiſtis, quapropter mittimus hos filios, quos lacte doctrinæ, ab incunabulis Religionis, Chriſto nutriuimus, quominus nos ipſos Celſitudini veſtræ commendantes, piam voti intentionem ad debitam executionem perducant; illud contendentes Monaſterium, in cuius duratione, & integritate, indelebile habebitis elogium Regni veſtri, & in diuiſione redditum, diuidetur a vobis corona veſtra. Seruet vos, & illuſtrem Reginam conſortem Seruator cunctorum, & benedicat prolem veſtram, vt videatis filios filiorum veſtrorum gaudentes in poſſeſſionibus veſtris.

h Ioan. 3.

Hactenus Sanctus Pater ad Alfonſum. Cæterùm quàm Spiritu prophetico hæc vltima dictauerit, noſtris temporibus euentus ipſe edocuit. Quippe clariſſimo Henrico Cardinali, pòſt Luſitaniæ Rege, redditus Alcobatiæ diuidente, & partem Abbatiæ in Commendam dante, partem aliam conuentui reſernante; vix duo anni, aut ne vix elapſi ſunt, cum morte eiuſdem, ac defectu ſucceſſorum, Regnum, cui hactenus Luſiadæ imperaſſent, nec origine tantùm, verùm ortu, & victu, linguâque; Caſtellanis Principibus acceſſit hæreditario iure poſſidendum. Monachos à Bernardo Patre miſſos, ſub finem anni ad Alfonſum perueniſſe, ac eo ducente, locatos in Alcobatia, cum cæteris, quæ Cœnobium id concernunt, Deo dante, in tempore dicemus. Nunc reliqua geſta per Eugenium circa hos menſes, præcipuè contra Gilbertum; & Bernardum Pariſiis proſequamur. 7.

1. *Interpellatus Bernardus contra Gilbertum,* 2. *in quem Baronius refert quæcumque geſta.* 3. *Errores hominis.* 4. *Concilij acta ex Ottone.* 5. *Dein ex Godefrido.* 6. *Remiſſa cauſa ad Concilium generale:* 7. *& quæ ab Eugenio præcauta, ne differretur.*

Capvt X.

1. Vrgebant interim Archidiaconi Pictauini, Arnaldus, Caloque cauſam ſui Pontificis; atque errores in medium proferebant; ad quos exactiùs, & pleniùs examinandos, damnandóſque Bernardi Patris zelum concitabant. De his Otto, Gilberto nimis deditus, ſed qui ante mortem palinodiam recantauit [o]. *Archidiaconi in Galliam redeunt, ac conſulto Bernardo, ſuprà memorato Abbate, cum in commodum cauſæ ſuæ aduerſus Epiſcopum inclinarit: erat autem prædictus Abbas*

o in Frideric. cap 47

Abbas tam ex Chriſtiana religionis feruore zelotypus, quàm ex habituali manſuetudine quodammodo credulus; vt & magiſtros qui humanis rationibus, ſæculari ſapientiæ confiſi nimium inhærebant, abhorreret; & ſi quicquam ei Chriſtianæ fidei abſonum, de talibus diceretur, facile aurem præberet. Hæc Otto, dum Gilberto nimium fauet, Bernardo detrahens, quamuis in ipſa detractione excuſans, cum reuerentia zeli, & ſanctitatis.

2. Cardinalis Baronius, dum hæc narrat, cuncta quæ geſta in Gilbertum Bernardo tribuit. Sic enim ait [b]: *Vbi Sanctus Bernardus ea per Archidiaconos audiuit de Gilberto, vna cum eis grauiter egit, vt promulgata, quæ dicerentur ab eodem Gilberto, hæreſes, damnarentur, nec deſtitit quouſque id, quod zelo fidei Catholicæ eſſet aggreſſus, omnino perficeret: Hoc propenſiori cura apud Eugenium Papam agens, vt idem Gilbertus coram ipſo Pontifice in diuerſis conuentibus, primùm Antiſiodori, deinde Pariſiis, poſtremo in pleniori Concilio Rhemis ſe ſiſtere cogeretur; reſponſurus ad eas, quibus impeteretur, obiectiones.* Ita Baronius. Sed de Concilio Antiſiodorenſi dubium: Pariſiis aſſuiſſe compertum eſt hoc anno, in feſto Paſchali, celebrato. Sic enim habet Godefridus Claræuallenſis, non ille, qui miracula conſcripſit, ſed Bernardi Notarius, in epiſtola ad Cardinalem, Epiſcopum Albanenſem, ſcripta, quam infra dabimus [c]. *Eugenius* (inquit) *vtramque partem* (*ſcilicet, & Epiſcopum, & Diaconos*) *ſibi præcepit in ſolemnitate Paſchali Pariſius præſentari. Affuit Beatiſſimus Pater noſter Sanctus Bernardus cum eodem Papa in eadem ſolemnitate Pariſius,* &c.

b in Annal. hoc anno.

c Baron anno ſequenti.

3. Itaque Eugenius, cùm Antiſiodori non potuiſſet, Pariſiis cenſuit cauſam diſcutiendam: prænotatis erroribus, de quibus ſupradictus Gilbertus accuſabatur; qui, ipſo etiam Ottone referente, quem, vt non defenſorem, excuſatorem (vt modò dicebamus) habere meruit, tales erant [d].

d Otto in Frider. lib. 1. cap. 50.

Quòd videlicet aſſereret diuinam eſſentiam non eſſe Deum.

Quòd proprietates Perſonarum non eſſent ipſæ Perſonæ.

Quod Theologicæ Perſonæ in nulla prædicarentur propoſitione:

Quòd Diuina natura non eſſet incarnata. Et præter hæc alia minora, id eſt,

Quòd, meritum humanum attenuando, nullum mereri diceret, præter Chriſtum.

Quòd Eccleſiæ Sacramenta euacuando, diceret nullum baptizari, niſi ſaluandum: & cætera in hunc modum. Sic Friſingenſis.

4. Porrò quid in Concilio factum ſit, ſequenti capite ipſe etiam proſequitur [e]. *Itaque præſidente, cum Cardinalibus, Epiſcopis, aliiſque viris venerabilibus, & eruditis, in iam dicta ciuitate Pariſius Summo Pontifice Eugenio, prædictus Epiſcopus Gilbertus conſiſtorio præſentatur, de his capitulis reſponſurus. Producuntur contra eum duo magiſtri, Adam de Paruoponte, vir ſubtilis, & Pariſienſis Eccleſiæ Canonicus recenter factus: Hugo de Campoflorido Cancellarius Regis; aſſerentibus eis, & quaſi ſub Sacramento pollicentibus, ſe aliqua ex his de proprio eius ore audiſſe, non ſine multorum, qui aderant, admiratione; viros magnos, & in ratione diſſerendi exercitatos, pro argumento iuramentum afferre.* Sic Otto numquam non Gilberto fauens.

e c. 51. ibid.

5. Addit Godefridus in ea epiſtola, quam ſupra memorauimus, diſputantem Bernardum cum Gilberto, in eas hominem anguſtias adduxiſſe, vt negare coegerit, nonnulla ex his, quæ antea conſtanter aſſeruiſſet: inuitum quidem, ſed à ſuis ad hoc impulſum, ne videlicet falſus, id eſt deceptus, aut deceptor condemnaretur. Textum epiſtolæ in multis licet vitiatum, quod attinet ad hanc partem, accipiat Lector [f]. *In hunc modum producta eſt in medium hæc ſcriptura, & diſputabat Sanctus Bernardus aduerſus Epiſcopum, dicens: graue verbum, & enorme videri, quod dicebatur, diuerſa non conferre Deo, vt ſit, quaſi conferunt vnum. Illam quoque ſimilitudinem loquutionis emphatica procul eſſe a Deo, nec ſicut quilibet hominum Sapientia ſua dicitur; ſed verè, & ſubſtantiuè dicam eſſe Sapientiam ſuam, eſſentiam ſuam, Diuinitatem ſuam, & non quemadmodum Dauus dictus eſt ſcelus. Negabat autem Epiſcopus docuiſſe, vel credidiſſe aliquando ſe, vel litteris commendaſſe, quod diuinitas non eſſet Deus; quod forma, vel eſſentia eſſet in Deo, quæ non eſſet Deus, & amplius aliquid faciens, diſcipulos ſuos Epiſcopum quemdam Ebroicenſem generoſum ſatis, Rothomagenſem Archiepiſcopum poſtfuturum, Rotoldum nomine, & magiſtrum Iuonem Carnotenſem, teſtes produxit, quod illud dogma non tenuerit, nec crediderit, imminus quamuis, vt ſatis tunc animaduertimus, ſed ſuorum ſtimulatione compulſus.* Hæc Godefridi mutila, & viciata; ſed quæ intellecta vtcumque, vel ex nomine auctoris fidem præſtant.

f Baro. anno 1148.

Cæterum, cum res adhuc in dubio eſſet, & Gilbertus hæreticorum more ſubdolus, quædam non dicta, quædam aliter dicta, & tandem quædam aliter intellecta, intelligendaque induſtrie aſſereret; nec deeſſent, qui virum tutarentur, atque ab errore immunem deſiderarent; res ad Concilium generale relata eſt, anno ſequenti Rhemis celebrandum. Indixerat quippe Eugenius prædictam Synodum, tam comprimendis Romanorum tumultibus, quam condemnando hæretico Eudoni, quem præcedenti tomo commemorauimus. Sed de his præſtat Ottonem audiamus [g]. *Dum ita per aliquot dies, iam ſæpè dictus Epiſcopus coram Summo Pontifice de fide ſua in ciuitate Pariſius diſceteretur, ſentiens Papa, vtpotè vir cautus, & religioſus, cauſæ difficultatem, protelandam eam vſque ad vniuerſale Concilium adiudicauit. Erat enim in proximum mediana Quadrageſimæ Dominica, apud illius Galliæ Metropolim Rhemis, generale indictum Concilium, tam ex eò, quod prætaxatus Papa perſequutionem populi ſui declinando, in Galliis morabatur; quam ob hoc, quod quidam penè laicus, hæretici honorem in vacuis populorum affectans, examini Eccleſiæ reſeruandus in vinculis tenebatur.* Hæc ex Ottone, qui quædam alia proſequitur diſputationis Pariſienſis capita: ſed quæ ad ſubtilem potiùs defenſionem Gilberti faciunt, quàm ad hiſtoriam. 8.

g in Frideric. lib. 1 c. 54.

Quæſitus fuerat in Concilio Gilberti liber ſuper Boetium, in quo ſuos euomuiſſe errores, accuſabatur: nec tamen inuentus, niſi truncus, & pars potiùs illius ſatis obſcura, quam ipſe eludere verbis conatus fuerat. Itaque intercludendis his ſubterfugiis, præcepit Eugenius, vt liber ille ante tempus Concilij ſibi tranſmiſſus, ac curioſiùs perlectus, rem aperiret, ne quid poſſet ſententiam vltra protrahere. Tradit Gaufridus in epiſtola prædicta totidem verbis [h]. *Propter verba tamen libelli ſui, quæ præmiſimus & quia aliud alij aſſerebant, iniunxit ei Summus Pontifex, quatenus* 7.

h apud Baro. anno 1148.

ante Concilium, quod eodem anno in ciuitate Rhemorum celebrare proponebat, eundem ſibi libellum tranſmitteret ſtudioſè ſcrutandum, & paratus eſſet in eodem Concilio ad obiecta plenius reſpondere. Atque hæc breuiter de Concilio Pariſienſi. Sed nos Bernardum ex his diſputationibus ad arma redeuntem, & claſſicum denuò canentem proſequamur.

---

1. Bernardus primùm Treuiri, 2. mox Metis, 3. & Tulli. 4. per miracula ad bellum cunctos compeſcit, 5. Ludouico quantociùs occurſuros. 6. Meinerum ad Religionem trahit à ſæculo. 7. Rutila miraculis claret, 8. & Prophetia de Carthuſianis Patribus. 9. Imago Sancti anniuerſaria deuotione frequentata; & fons ſalubris. 10. Conradi, Ludouicique ad bellum profectio, 11. in Hiſpaniam tranſmiſſâ parte exercitus.

CAPVT XI.

1. PRÆSTOLABATVR Turingia virum Dei, negotia belli ſacri, atque inſtantem iam profectionem expedituro: cùm ecce Pariſienſi Concilio vix ſoluto adire Treuirim, Tullum, Metáſque, circuite prouinciam, conuenire Epiſcopos, perſuadere proceres, inſtare ſermonibus, vrgere miraculis & nihil prorſus omittere intentatum, quo tantum poſſet negotium promoueri, etiam ſupra conſuetum feſtinabat. Ergo vigeſima ſeptima die menſis Martij Treuirim ingreſſus eſt, inde ad cæteras vrbes perrecturus, nec dubium quin inſalutatis filiis, præ temporis anguſtia, atque inſtantis negotij grauitate. Cæterum qualiter Treuiri ſuſceptus, miraculis hoſpitium compenſauerit; teſtis, qui adfuit, refert totidem verbis [a]. *Sexto Kalendas Aprilis, Treuirim viro Dei obuiam ruit, ex more, populus vniuerſus: & ecce offerebant ei puellulas ſorores duas, ex eadem ciuitate; alteram quinque, alteram quatuor annis miſerabilis cæcitatis incommodo laborantes: vbi verò ſignauit eas Vir Sanctus, ambæ illuminatæ ſunt, & in Eccleſiam Beati Petri deductæ, vbi eadem hora Miſſarum ſolemnia celebrauit. Illic eas vidit clerus, & populus: illic probauimus diligenter miraculi veritatem. Conſummato demum ſacrificio, Vir Domini iuxta altare reſedit, vt ſuper ægros manus imponeret, & bene haberent. Protinus autem claudus oblatus eſt, & ambulauit: Oblatus eſt cæcus, & vidit: oblata eſt mulier ſurda, & audiuit. Et hæc quidem in ſomnis admonitam ſe eſſe dicebat, vt feſtinaret ad eum, cuius benedictione receptura eſſet auditum. Non dubito, quin, & alia multa diligens inueniat inueſtigator: ſed hæc ad memoriam arbitror poſſe ſufficere. Adhuc tamen in domo Archiepiſcopi puerum cæcum oculo, coram omnibus illuminatum, certiſſimè recordamur.* Hæc apud Treuiros: nec quæ geſſerit Metis comperta nobis, mutilo quippe exemplari, & trunco in multis partibus.

a cap. 18.

2. Niſi quòd tamen Godefridus alter, qui vitam Sancti ſcripſit, magnum quid narrat, quod non immeritò hîc cenſeo referendum [b]. *Egrediebatur Vir Sanctus Metenſiam ciuitatem, & ex more deuotus eum populus deducebat, cum Epiſcopo eorum Stephano, & fratre eius Rainaldo forte Barrenſi comite, aliiſque perſonis tam ex clericali, quàm ex militari ordine multis. Interim cauſa extitit, vt rogaret nobilem virum Henricum de Salinis ſuper verbo quodam, quod ipſe et Epiſcopus, & alij, qui conuenerant, ſuggerebant: vt videlicet Metenſi ciuitati, & populo pacem daret, cui grauiter inimicabatur. Ille verò renuere penitus, & abiurare, nec vllis precibus flecti. Inter hæc ſuperuenientes alij offerebant Beato Viro hominem ſurdum obſecrantes, vt ei manum imponere dignaretur. At ille fidei zelo ſuccenſus, ſicut interdum ob cauſas neceſſarias terror quidam, & auctoritas ſupra hominem in eius facie rutilabat, conuerſus ad militem: Tu nos, inquit, audire contemnis, quos continuo coram te audiet ſurdus? & imponens manus homini, ſignauit eum, & in aures eius digitos miſit. Quo protinus audiente, pauens Henricus, & tremens, ruit ad pedes hominis Dei, humiliter ſatisfaciens, & liberè annuens, quidquid fuerat poſtulatus.* Sic vt ſapientiæ, ſpirituique reſiſterent; virtuti cedebant; etiam hi, qui præ aliis indurauerant.

b In vita S. Bernardi lib. 4. c. 5.

Iam nec Tullenſes faciles inuentos, argumento eſt, quod quater vrbem adire coactus ſit, nunquam non per miracula compeſcens eos, qui reſiliebant, rebelles animos. Nam audi, quod ſequitur [c]. *Iam ad ea quæ Tulli facta ſunt, veniamus. Quater ſiquidem hoc in anno Vir Sanctus illam ingreſſus ciuitatem, nec vnquam tranſiit ſine miraculis. Primùm quidem Dominica ante Pentecoſtem in Eccleſia Beati Stephani ad altare maius Miſſas celebrans, oblatus eſt puer cæcus notus in ciuitate eadem, qui per manus impoſitionem, viſum recepit: & hoc vſque hodie Tullenſis habet Eccleſia virtutum Beati Bernardi ſpeculum, teſtimoniúmque fidele. Secundò quoque accedens ciuitati, proximam villulam, quam* Calmas *nominant, pertranſibat: Et ecce ruit obuia plebs deuota, aquam deferens ſignandam, atque benedicendam; quam protinus, Euangelici inſtar miraculi, ſapore pariter, & odore vini, benedictione ipſa, donauit; & qui guſtauerunt, omnibus perhibent teſtimonium. Vnde, & nunc in tota regione illa certiſſimum eſt, celeberrimúmque miraculum apud villam* Calmas, *ſub Bernardi manu aquam in vinum eſſe mutatam. Nam ſuper veſtem cuiuſdam ſparſum eſt vinum nouum, dum vndique concurrentes certatim traherent vaſculum, & multis diebus vini pretioſiſſimi ſeruauit odorem.* 3.

c cap. 19.

Tertiò deinde prædictam Tullenſium ciuitatem ingreſſus, timuit turbas, & quia grandis ei reſtabat via, nocte egredi feſtinauit. Id ipſum autem ſuſpicati nonnulli de populo obſeruabant eum, nec exire, vel nocte potuit ſine turba: inter quos oblata eſt paralytica mulier in grabato; quam protinus eleuans Vir Beatus in nomine Domini, ſignauit, atque ſanauit. Huius quoque curatio vniuerſæ innotuit ciuitati, quam nimirum adhuc hodie incolumis mulier inhabitat, quæ in ea diu iacuerat paralytica. Similiter autem, & altera mulier cæca vno oculo, quæ ad eum deducta eſt, extra ciuitatem, ſignante eo, viſum recepit. quod in hoc aduentu veriſſimè, certiſſiméque probauimus. Nuper ſanè apud Beatum Aprum 4.

Vir Domini ſuſceptus hoſpitio, Monaſterium illud plurimis miraculis illuſtrauit, claudum erigens puerum; auditum ſurdo reddens adoleſcenti: tres quoque cæcos, vno viſionis munere donatos, in ipſius nomine, qui Trinus adoratur, & Vnus: ibi plurima quoque miracula claruiſſe non dubito ſed hæc coram me facta nomi certiùs fiducialiúſque deſcripſi.

5. Cæterùm, vt difficiles inuenerit, facile reddidiſſe monſtrauit euentus: quando qui cum Ludouico exeunti Galliam hebdomada ſecunda poſt
d Sugerius in Ludouico.
Pentecoſtem, quod Sugerius [d], qui Regni procurator in ipſius abſentia relictus eſt, ſcripto mandauit, vt mox dicemus; Turingiæ nihilominus Proceres ex tempore occurrentes, eius ſigna incunctanter ſequuti ſunt; quod ex Ottone ſuperiùs memorauimus. Ita citiùs dictu omnes ſ. degit Hieroſolymam pergere, ſub ſignis Ludouici Chriſtianiſſimi aduersùs hoſtes nominis Chriſtiani militaturos.

6. Interim tamen, vt milites ad bellum, ſic clericos trahebat, ad Religionem. Treuiris namque (quod Cæſarius Heiſternacenſis memoriæ prodidit) inſignem pietate virum, Beatum Meinerum Sancti Simeonis Canonicum a ſæculo traxit. Nec tamen ſecum duxit in Claramuallem, ſed remiſit in clauſtrum, ſiue Hemmenrode, domum eiuſdem Diœceſis illuſtrem, cuius ſuperius fecimus mentionem. Sed eumdem Cæſarium profe-
e lib. 11. Dialog. c. 2.
ramus [e]. *Erat ibi* (id eſt in Hemmenrode) *Sacerdos quidam nomine Meinerus, quandoque Eccleſiæ Sancti Simeonis in Treuiris Canonicus, & ſalutari admonitione Sancti Bernardi Abbatis ad ordinem conuerſus*, &c. Ita Cæſarius de viri vocatione hoc anno, vt coniectamur, facta per Sanctum Patrem. At de eximia, qua floruit, ſanctitate, atque pretioſa morte, plura, Deo dante, in ſequentibus dicemus.

7. Pergit Godefridus miracula narrare, quæ Sanctus Pater fecit in hoc itinere, quæ plura ab eo, & ingentia recenſentur; præcipue Rutilæ, vbi inter alia mulierem contractam (præcedenti viſione) ſaluti redditam, idque in Eccleſia coram omni populo ipſius verbis in exemplum proferamus [f]. *Viderat Pater Sanctus in ſomnis, quod nobis*
f cap. 18. Idem habetur, lib 4. vitæ, cap 5.
ſecretius intimauit, mulierem claudam in Eccleſia quærentem ſe, cùm nec ab ea, nec à populo cognoſceretur. Gloriabatur autem, quòd ignotus eſſet, accedens clanculò ſignabat eam, & pertranſibat: ſubitóque admirans, illa erigebatur. Huius autem viſionis effectus apparuit manifeſtus. Siquidem cum in Eccleſia illa Miſſarum ſolemnia celebraret Vir Beatus, allata eſt contracta mulier, quæ à diebus multis per terram repens erigi penitus non valebat, ſed genibus, & ſcabellulis, quæ geſtabat manibus, vtcumque gradiebatur, Gontrannus de Sirca, quod ſuper Meſellam ſitum eſt Caſtrum, à prædicto Monaſterio paululum diſtans, mulierem illam in Eccleſia fecerat deportari. Necdum ad Beati Patris manum acceſſerat, & ecce acceſſit ad eam Spiritus eius, & occultè ſicut prauiderat: Subitóque curata exiluit, & ambulabat laudans, & magnificans Deum. Videns autem populus, qui claudam priùs nouerat eam, exclamauit in laudem Dei, tollénſque ſcabellulas, ad altare protinus detulerunt, vt ſiſterent eam Domino, & Bernardo ſeruo eius. Mittimus claudos, ſurdos, cæcóſque ſanitate donatos in ipſo loco; quos idem Godefridus latè proſequitur.

8. Cæterùm illud nullatenus prætercam, quod Arnaldus de Raiſe, antiqua traditione firmatum, inueniſſe ſe perhibet. Cùm Sanctus Pater Rutilam aſpiceret, exultabundum, ex his, quæ præuidebat, in hæc prophetica verba proruptiſſe: O Rutila! Rutila, tu rutilabis aliquando [g]. *Quæ virum*
g in Auctar. ad Molan. Auguſt. 20.
Dei (ait) de Carthuſianis Patribus in eum locum, poſt annos fermè trecentos introducendis, ac ibidem modò adhuc habitantibus, prædixiſſe, nullus inficias ibit, qui ipſius ardentiſſimum affectum erga Carthuſianos conſiderauerit. Verùm de Spiritu prophetico Bernardi tot, tantáque occurrunt, vt vel ſola, ſi cuncta referrentur, his Annalibus materiam ſubminiſtrent. Forte hoc anno illuſtriora Deus prouidit, non ſecus, ac miracula celebriora, ſuſpicioni purgandæ, quæ imminebat, ex infœlici euentu, triſtíque, Hieroſolymitanæ expeditionis.

Teſtis eſt etiam idem, qui ſuprà, Auctor, in 9.
eiuſdem vici Eccleſia, vbi Sanctus miracula patrauit, ad perpetuam eorum memoriam, erectam imaginem, Bernardum referentem, quam ipſe vidit. *Fiúntque ad eam* (ait) *annua proceſſione Feria ſexta poſt Pentecoſtem, qua die illa miracula ibidem facta fuiſſe ex veteri traditione deuotus populus arbitratur.* Meminit autem in Ducatu Lutzemburgenſi Monaſterij Clarifontis, quod a Monialibus Ciſtercienſis inſtituti hodie incolitur. *Viſitúrque in eo* (ait) *fons, qui etiam nunc hodie à Sancto Bernardo (qui eidem bene precatus eſt) fontis Sancti Bernardi nomen retinet, & cum fide, ac deuotione epotus, contra morbos, opitulationi eſſe creditur.* Sic Sanctus Pater numquam non beneficus, numquam non ſalutaris, quos per ſe potuit, morbis liberabat, poſt ſe venturis, de fonte illo prouidit, per cuius aquas ab eiſdem eximerentur.

Iter capeſſerat Conradus Imperator cum ſuo 10.
exercitu in die Aſcenſionis Domini, id quod Otto teſtatur ſub his verbis [h]. *Itaque hyemalis algoris*
h in Frider. lib. 1. c. 44
auſteritate deterſa, cum veris benigna humilitate ex telluris partu flores, & herba procrearentur, camporúmque viriditas lætam terræ faciem monſtrans, orbi arrideret, Conradus Rex a Noriſo Caſtro cum ſuis precinctum mouens, per Danubium iturus, Ratiſpona naues ingreditur, ac in Aſcenſione Domini in Orientali Marchia, iuxta Burgum, qui Ardacher vocatur, caſtra ponens, ſuos qui iam aduentabant, duobus, ſeu tribus diebus expectauit. At Ludouicus pauló poſt ſequutus, hebdomada, vt diximus, ſecunda poſt Pentecoſtem; de cuius profectione
i Vbi ſuprà.
iſta Sugerius [i]. *Anno igitur ab Incarnatione Domini M.C.XLVII. in hebdomada ſecunda poſt feſtum Pentecoſtes priùs ordinatis rebus, ad iter peregrinationis tanta neceſſariis, venit Rex, vt moris eſt, ad Eccleſiam Sancti Dionyſij, a Martyribus licentiam accepturus, & vbi poſt celebrationem Miſſarum, baculum peregrinationis, & vexillum Beati Dionyſij, quod* Oriflambe, *Gallice dicitur valde reuerenter accepit, ſicut moris eſt antiquorum Regum, quando debent ad bella procedere, vel votum peregrinationis adimplere. Et inde mouit directè cum magno comitatu Prælatorum, & Baronum*, &c. Ergo in has duas turmas Chriſtianus orbis, veluti diſtributus, non diuiſus, ſub eiſdem auſpiciis Crucis Dominicæ, fortis in fide, ad Syriam properabat.

Verùm cùm turba creuiſſet in immenſum, & 11.
videretur obfutura multitudo; procuranda difficile, ſed longè difficilius coërcenda, ſiue etiam partiendæ inter ſe gloriæ, & fidei hoſtes vbicumque impetendi cupiditate [k]. *Viſum fuit* (ait Hel-
k in Chron. Slauorum, cap. 60.
moldus Buzouienſis) *auctoribus expeditionis, partem exercitus vnam deſtinare in partes Orientis,*

alteram

alteram in Hiſpaniam. Tertiam verò ad Slauos, qui iuxta nos habitant. Ita Helmoldus: quæ nimirum tertia vltima pars (quod ſupra notabamus) non tam ab aliis ſciſſa, quàm non coniuncta, ab initio ad Slauos deſtinabatur: ſecundam prouidentia diuina magis, quàm humanum conſilium donauit Hiſpanis oris; pugnaturam fœlicius in Sarracenos; & miraculis, a paucis, qui ciciderunt, poſt mortem patrandis manifeſte oſtenſuram, Priorem, quæ in Syriam nauigauit, cum tot animas Sanctas cælo i…euexerit, quot milites peſſundedit, nequaquam ab ſpe ſua fruſtratam fore; cum mutata, quam ipſi procurabant, victoria temporali, in cæleſtem triumphum; ſed non amiſſa, & peritura, in gloriam ſempiternam. Sed de his ſuis locis. Interim pergant omnes, & vela pandant; vtinam omnes ad propria reuerſuri, dum nos Bernardum filiis reſtituimus, non diutiùs ſolito cum eis permanſurum: ſed reuocandum ſtatim pro cauſa fidei contra Henricum hæreticum; quod capite ſequenti iam declaro.

1, *Contra Henricum Toloſæ dogmatizantem*, 2. *Albericus Cardinalis ab Eugenio legatus, Bernardum ſocium aſciſcit.* 3. *Sancti epiſtola ad Sancti Ægidy Comitem*, 4. *Hæretici hominis errores recenſentis*, 5. *dolentiſque.* 6. *Deſcripta vita*, 7. *fuga e variis vrbibus.* 8. *Et tandem Legatia ipſa intimata.* 9. *Cenſura Cardinalis Barony de hac epiſtola.*

CAPVT XII.

1. BERNARDVM è Thuringia regreſſum ad Claramuallem, orationibus inde præliaturum, reuocauit Eccleſia Toloſana, ſub Henrico Hæreſiarcha dudum laborans [a]. Is *olim Monachus (Godefridi Claraeuallenſis verba ſunt) tunc apoſtata vilis, peſſima vita, pernicioſa doctrina, verbis per nuſibilibus, gentes illius occupauerat leuitatem.* Atque a pluribus Galliæ vrbibus pulſus, illic ſuſceptus, dogmata quædam nefanda prædicabat. Errores hominis, ex Petro Venerabili, recenſet Baronius [b] qui tempus etiam exacte inueſtigauit.

Quod infantibus Baptiſmus ſit negandus.

Quod templa, & Eccleſiæ ſuperſluè fabricantur.

Quod crux Dominica honoranda, vel adoranda non ſit.

Quòd corpus Domini in Sacramento altaris non exiſtat.

Quod vanum ſit pro defunctis orare.

Quod Canticis, & Hymnis Eccleſiaſticis Deus irrideatur.

2. Hos contra errores ſuccenſus Eugenius Papa legationem decernit; atque Albericum Sacræ Romanæ Eccleſiæ Cardinalem, Epiſcopum Oſtienſem, quo non præſtantiorem in ſacro Collegio nouerat, Legatum inſtituit, ſerpenti malo efficacius obuiaturum. Is Bernardum legatiæ ſocium efflagitat, quo ſine nihil magnum in toto orbe; per quem proſpere cuncta peragerentur. Defeſſum hominem, & fractum tot itineribus, ſed neceſſarium adhuc; taléṁque, qui ſe indigenti Eccleſiæ non negaret: exponendam ſalutem eius, quantumuis vtilem, exponendam, & vitam; ne pereunte gente Toloſana, lues in confines Prouincias graſſaretur. Ergo Bernardus in ſocium datus viro, poſt longam, quamuis peregrinationem iam tertio hoc anno auulſus a ſuis filiis [c]. *Hac neceſſitate* (inquit Gaufridus) *iter arripuit, ab Eccleſia regionis illius (Toloſanæ) ſæpius iam ante rogatus, & tum demum a Reuerendiſſimo Alberico Oſtienſi Epiſcopo, & Legato ſedis Apoſtolicæ perſuaſus, & reductus.* Prius autem Epiſcopum Carnotum, Godefridum vocauit in partem ſolicitudinis, virum vtique ingentem opinione, nec minus ſapientia pollentem, quàm ſanctitate. Inde ad Alfonſum Sancti Ægidij Comitem, has ſui aduentus prænuntias litteras dedit.

Ad [d] Hildefonſum Comitem Sancti Ægidy, de Henrico hæretico. 3.

Quanta audiuimus, & cognouimus mala, quæ in Eccleſiis Dei fecit, & facit quotidie Henricus hæreticus? Verſatur in terra veſtra, ſub veſtimentis ouium lupus rapax; ſed ad Domini deſignationem [e], à fructibus eius cognoſcimus illum. Baſilicæ ſine plebibus; plebes ſine Sacerdotibus; Sacerdotes ſine debita reuerentia ſunt; & ſine Chriſto deinde Chriſtiani. Eccleſiæ, Synagogæ reputantur; Sanctuarium Dei, ſanctum eſſe negatur, Sacramenta non ſacra cenſentur; dies feſti feſtiuis fruſtrantur ſolemniis. Moriuntur homines in peccatis ſuis: rapiuntur animæ paſſim ad tribunal terrificum: heu! neque pœnitentia reconciliati, nec ſacrâ communione muniti. Paruulis Chriſtianorum Chriſti intercluditur vita, dum baptiſmi negatur gratia: nec ſaluti propinquare ſinuntur. Saluatore licet piè clamante pro eis [f]. Sinite, *inquit*, paruulos venire ad me.

4. *Ergo ne [g], qui homines, & iumenta ſaluauit, quemadmodum multiplicauit miſericordiam ſuam Deus; ad ſolos tamen innocentes non patientur eandem tam multam miſericordiam peruenire? Quid, quæſo, quid inuidet paruulis Saluatorem paruulum, qui natus eſt eis? Inuidia hæc diabolica eſt; inuidiâ hac mors intrauit in orbem terrarum. An, putat paruulos Saluatore non egere, quia paruuli ſunt? Si ita eſt, ergo gratis magnus Dominus factus eſt paruus; vt omittam, quòd flagellatus eſt; quòd ſputis illitus, quòd Cruci affixus; quod denique mortuus eſt. Non eſt hic homo a Deo, qui ſic contraria Deo & facit, & loquitur.*

5. *Proh dolor! auditur tamen à pluribus, & populum, qui ſibi credat, habet. O infeliciſſimum populum! Ad vocem vnius hæretici ſiluerunt in eo omnes Propheticæ, & Apoſtolicæ voces, quæ de conuocanda in vna Chriſti fide, è cunctis nationibus Eccleſia, vno veritatis ſpiritu cecinerunt. Ergo ſefellerunt diuina oracula, falluntur omnium oculi, & animi, qui quod legunt prædictum, intuentur impletum. Quàm certè manifeſtam omnibus veritatem ſolus iſto ſtupenda, & prorſus Iudaica cæcitate, aut non videns, aut inuidens adimpletam, ſimul neſcio, qua arte diabolica perſuaſit populo ſtulto, & inſipienti de re manifeſta, nec ſuis credere oculis; fefelliſſe priores, errare poſteros, totum mundum*

[a] lib. 3. vitæ c. 5.

[b] … hunc …

[c] Ibidem.

[d] Epiſt. 241

[e] Marc. 7.

[f] Matth. 19.

[g] Pſal. 35.

etiam poſt effuſum Christi ſanguinem perditum iri; & ad ſolos, quos decipit, totas miſerationum Dei diuitias, & vniuerſitatis gratiam perueniſſe.

6. *Et nunc huius rei gratia, licet in multa corporis infirmitate iter arripui ad has partes, quas potiſſimum ſingularis ferus depaſcitur, dum non eſt qui*[h] (h Pſal. 9.) *reſiſtat, neque qui ſaluum faciat. Quippe de tota Francia pro ſimili effugatus malitia, has ſolas ſibi inuenit expoſitas: in quibus fiducialiter ſub tuo dominatu in gregem Christi toto furore bacchatur. Quod tuo ne honori congruat, Princeps illuſtris, ipſe iudicato. Nec mirum tamen, ſi ſerpens ille callidus decepit te, quippe ſpeciem pietatis habens, cuius virtutem penitùs abnegauit. Sed nunc audi, quis ille ſit. Homo apoſtata eſt, qui relicto Religionis habitu (nam Monachus extitit) ad ſpurcitias carnis, & ſaculi, tanquam canis ad ſuum vomitum, eſt reuerſus. Præ confuſione autem habitare inter cognatos, & notos non ſuſtinens, vel potiùs non permiſſus, ob magnitudinem criminis; ſuccinxit lumbos ſuos, & iter, quod neſciebat, arripuit, factus gyrouagus, & profugus ſuper terram. Cùmque mendicare cœpiſſet, poſuit in ſumptu Euangelium, nam litteratus erat; & venale diſtrahens verbum Dei, Euangelizabat, vt manducaret. Si quid ſupra victum elicere poterat, à ſimplicioribus populi, vel ab aliqua matronarum, in ludendo aleis, aut certè in vſus turpiores, turpiter effundebat. Frequenter ſiquidem poſt diurnum populi plauſum, nocte inſequuta, cum meretricibus inuentus eſt prædicator inſignis, & interdum etiam cum coniugatis.*

7. *Inquire, ſi places, vir nobilis, quomodo de Lauſana ciuitate exierit; quomodo de Cenomanis; quomodo de Pictauis, quomodo de Burdegalis: nec patet ei vſpiam reuerſionis aditus, vtpotè qui fœda poſt ſe vbique reliquerit veſtigia. Tu de tali arbore tandem bonos ſperabas fructus? Terra profectò in qua eſt, fecit fœtero odorem in vniuerſa terra, quia* non poteſt (*iuxta ſermonem Domini*[i] (i Matth. 7.)) arbor mala fructus bonos facere, *Hæc ergo, vt dixi, cauſa aduentus mei.*

Nec à me ipſo nunc venio, ſed vocatione pariter, & miſeratione Eccleſiæ trahor, ſi fortè ſpina illa, & parua ipſius, dum adhuc parua ſunt, germina de agro Dominico extirpari queant, non mea, qui nullus ſum, ſed Sanctorum, cum quibus ſum, Epiſcoporum manu, tua quoque potenti dextera cooperante. In quibus præcipuus eſt Venerabilis Oſtienſis Epiſcopus, ab Apoſtolica Sede ad hoc ipſum directus, homo qui magna fecit in Iſrael, & victoriam dedit Eccleſiæ ſuæ in multis per illum Dominus omnipotens. Tua intereſt, vir inclyte, honorificè ſuſcipere illum, & eos qui cum ipſo ſunt: ac ne tantus labor tantorum virorum, pro tua potiſſimum, tuorùmque ſalute ſuſceptus, inefficax ſit, ſecundum poteſtatem deſuper datam tibi, operam dare. Hæc Sanctus Pater ad Sancti Ægidij Comitem. 8.

Nec omittendum in Annalibus Ciſtercij, quod ſuis Baronius inſeruit de hac epiſtola; cui reddendæ ad litteram præmiſit[k]. *Quæquidem epiſtola Dei beneficio adhuc extat tanquam gladius in Sanctuario aſſeruatus, quo Goliath præciſum eſt caput: qua, & ſimul ad confodiendos reliquos Dei hoſtes ſit potens,* Redditæ autem hæc cenſuit ſubiungenda. *Audiſti lector, Pſeudo-apoſtolus vnde venerit, & ad quid venerit; nempè ex religione Apoſtata, vt ſolutus quibuſlibet, quibus tenebatur aſtrictus, ne diſſineret ſæcularis opera, vinculis, & ad perficienda mala cuncta, quæ vellet, liber vt eſſet, hanc carnis libertatem docebat filios hominum. At dum Sanctus Bernardus deſcribit Henricum, planè iiſdem coloribus pingere viſus eſt noſtri temporis infalices hæreſiarchas, ex apoſtaſia pariter prodeuntes, & in luxuriæ gurgitem, vt in lutum porcos ſeſe præcipites dantes.* Hæc Baronius de epiſtola Bernardi ad Comitem præmiſſa: nunc ſubſequutum aduentum, tum & aduentus fructum, ac miracula illuſtria proſequamur. 9. (k ad hunc anno.)

---

1. *Bernardi Patris Toloſam adeuntis,* 2. *primum miraculum,* 3. *& aliud longè illuſtrius,* 4. *atque in Viride ſolium execratio,* 5. *quæ non ſine ſtupore impleta fuerit,* 6. *terra ab ipſo calcata dat viſum cæco.* 7. *Sancti de miraculis ſuis ſolicitudo,* 8. *quies.* 9. *Reſponſum quoddam facetum ſimul & efficax,* 10. *Henricus captus.* 11. *Et dictum de aduentu Sancti in Hiſpaniam,* 12. *in quo Mariana, & alij planè decepti.*

CAPVT XIII.

1. BERNARDI aduentum in vrbem Toloſanam Godefridus breuiſſimè enarrat[a] (a in vit. S. Bern lib. 3. cap. 5.). *Veniens autem* (ait) *cum incredibili deuotione ſuſceptus eſt à populo terræ, ac ſi de cœlo Angelus aduenisſet.* Nec latius turbas irruentium populorum, ob quas reditum paulo ante maturauerit, ægrè aliàs eripiendus multitudini. Sic enim pergit. *Nec moram potuit facere apud eos, quod irruentium turbas reprimere nemo poſſet; tanta erat frequentia diebus, ac noctibus aduentantium, benedictionem expetentium, flagitantium opem.* Denique & multum fructum paucis deſcribit. *Prædicante autem in ciuitate Toloſa per aliquot dies, & in cæteris locis, quæ miſer ille frequentaſſet ampliùs, & grauiùs infeciſſet, multos in fide ſimplices inſtruens; nutantes roborans; errantes reuocans; ſubuerſos reparans, ſubuerſores, & obſtinatos auctoritate ſua premens, & opprimens; vt (non dico reſiſtere) ſed neque aſſiſtere quidem, aut apparere præſumerent.* Hæc omnia Godefridus breui compendio. Non ſic miracula, in quibus multus eſt, cùm tamen plura omiſerit, quàm referat.

Primum ſanè miraculum (ait prædictus Auctor[b]) *quod per famulum ſuum in vrbe Toloſa Christus exhibuit, paralytici cuiuſdam clerici curatio fuit. Hunc in domo Regularium clericorum Sancti Saturnini, quorum vnus ipſe erat, ad petitionem Abbatis, & Fratrum, circa noctis crepuſculum viſitans homo Dei, moribundum inuenit hominis, qui extremum ſpiritum trahere videretur. Conſolatus itaque miſerum, & data benedictione, egrediens (ſicut poſtea confeſſus eſt) loquebatur in corde ſuo fidelis ſeruus ad Dominum tam fiducialiter, quam fideliter* 2. (b lib. eod. c. 6.)

dicens

dicens. *Quid expectas Domine Deus? Generatio hæc ſigna quærit. Alioquin minus apud eos noſtris profecimus verbis, niſi abs te fuerint confirmata ſequentibus ſignis. Eadem hora exiliit paralyticus de grabato, & accurrens, ſequimur, & conſequuntus eſt eum, ſacra veſtigia, deuotione, qua debuit, amplexatus. Cui ſubitò procedenti obuians ex Canonicis vnus, expauit, & exclamauit, ſiquidem phantaſma putabat. Quando enim de lectulo eum crederet ſurgere potuiſſe? Egreſſam magis à corpore eius animam phantaſticè ſibi apparuiſſe arbitratus, aufugit: ſed ipſa demum iam ei, quam cæteris rei veritas fidem fecit. Egreditur exinde ſermo inter fratres, curritur ad ſpectaculum tam iucundum. Ipſe etiam inter primos accurrit Epiſcopus & Legatus: inde pergitur ad Eccleſiam eo ipſo, qui conualuerat, præeunte, conclamatur in laudes Dei, eodem pariter concinente.*

3. Hactenus Viri Dei primum miraculum. Verùm nos duo alia referamus: alterum ab eodem Auctore proditum, forte ſine exemplo; alterum prætermiſſum: ſed quod haud minori fulciantur auctoritate[c]. *Eſt locus in regione eadem, Sarlatum nomen eſt illi, vbi ſermone completo, plurimos ad benedicendum panes, ſicut vbique fiebat, Dei famulo offerebant. Quos ille eleuata manu, & ſigno Crucis edito, in Dei nomine benedicens. In hoc, inquit, ſcietis, vera eſſe, quæ à nobis; falſa, quæ ab hæreticis ſuadentur, ſi infirmi veſtri, guſtatis panibus iſtis, adepti fuerint ſoſpitatem. Timens autem Venerabilis Epiſcopus Carnotenſium magnus ille Gaufridus, ſiquidem præſens erat, & proximus viro Dei. ſi bona, inquit, fide ſumpſerint, ſanabuntur. Cui Pater Sanctus de omni virtute nil hæſitans, non hoc ego dixerim, ait, ſed verè qui guſtauerint, ſanabuntur: vt proinde veros nos, & veraces Dei nuncios eſſe cognoſcant. Tam ingens multitudo languentium guſtato eodem pane conualuit, vt per totam prouinciam verbum hoc diuulgaretur, & Vir Sanctus per vicina loca regrediens ob concurſus intolerabiles declinauerit, & timuerit illò ire.* Sic Godefridus. Atque hoc ſignum in atteſtationem fidei, iure maximum. Quippe vno verbo innumeros curauit, & fidem ſanandorum ſuppleuit ex propria fide.

c lib. 3. c. 5.

4. Cæterùm in vindictam prouinciæ, & debitam obſtinatæ proteruiæ pœnam; audi, quod in hiſtoria Toloſana à Ludouico Bertrando memoriæ proditum, auctor libri de origine, & progreſſu Inquiſitionis, his verbis narrat[d]. *Dum idem Sanctus Abbas pro concione verba faceret in oppido, cui nomen Viride folium, & multi hæretici nobiles, & diuites affluentes ad eum audiendum confluxiſſent; cùm primùm cœpit errores hæreticorum refellere, continuò viros primarios, ægrè ferentes, & tragedias excitantes diſceſſiſſe, quos ferè omnes auditores comitati ſunt. Vnde Diuo Bernardo neceſſe fuit in forum exire, & ex loco edito concionari. Verùm hæretici adeo ira inflammati, & vehementer commoti fuerunt, vt clamoribus, & vociferationibus, quominus audiretur, obſtreperent. Quorum inſolentia Diuus Bernardus impulſus, & Sancti Euangelij conſilium memoria repetens[e], puluerem excuſſit è calceis, & ex oppido diſcedens, his verbis,* Deus te Viride folium [illegible] *faciat populo malè precatus eſt. Tantumque efficacitatis prædicta execratio habuit, vt continuò oppidum in magnas miſerias, & ærumnas inciderit, ſegetes ſingulis annis grandine verberabantur, nulli percipiebantur fructus, atque ita perpetuis bellis exarſit, vt tenentibus Principatum expulſis, ferè funditus deletum fuerit; nec tot incommodis vllum remedium fuit, donec abiectis erroribus ſe Eccleſiæ Catholicæ ſubiecerunt.*

d lib. 2. tit. 1. §. 1. num. 8.

e Matth. 10. & Marc. 6.

5. Conſonat Guillelmus de Podio Sancti Laurentij, qui tempore rem propius aſſequutus, hæc etiam ſubdit[f]. *Nam eo tempore, ſicut antiqua tenet relatio, erant in eodem Caſtro centum hoſpitia militum, equos cum interinſignibus, & arma habentium; ex tunc vero pauperies eos inuaſit, &c.* Et paulò inferius. *Nam & ipſe, cùm infans eſſem, vidi nobilem virum Dominum Bernardum Nebulaſiũ, qui fuerat maior Dominus Viridis folij, qui bene dicebatur ætate centenarius, Toloſæ contentum vno runcino pauperrimè commorantem.* Sic obediebat Deus Bernardi vocibus: Sic Bernardus zelabat pro cauſa Dei[g]. Godefridus miracula alia narrat a Sancto Patre facta in eodem loco: queis inexcuſabilior incredulitas acerbiorem hanc pœnam expoſtularet. Nos ab eis recenſendis abſtinemus.

f ſub 1 de B Bern.

g lib. 4. c. 4.

6. Illud tamen tacere nequaquam licet, quod non tam ipſe, quam Deus per ipſum fecit, non ſolùm non petentem, ſed omnino abſentem, & ignorantem, quodam homine cæco donato viſu, dum terram, in qua pedes eius ſteterant, oſcularetur. Id in Exordio magno ita deſcribitur[h]. *Dum adhuc in eadem regione* (ſcilicet Toloſana) *Reuerendiſſimus Pater moraretur, & tamquam ex Apoſtolis vnus circuiret per caſtella, & ciuitates, euangelizando, & curando omnes languores, hæreticorum quoque turpiſſima deliramenta redarguendo, conuincendo, confutando: accidit, vt quidam in vicinia eadem, comperta fama ſignorum, atque virtutum, quæ per manus hominis Dei in dies multiplicabantur: ſpe ſanitatis recuperandæ animatus, eundem Dei famulum adire decreuerit, ſi fortè beneficio cœleſtis gratiæ, quæ per ipſum mortalibus miſeris copioſè tribuebatur, ſibi quoque cæcitatis caligine deterſa, lumen reſtitueretur. Accelerans itaque, & vbinam Sanctum Dei reperire poſſet, ſolicitus inquirens, audiuit, eum in quodam celebri conuentu in medio magnæ multitudinis conſiſtere, verbũmque vitæ diſſeminare. Quo, cum pedibus offendens, & anhelus currens perueniſſet, triſti rumore percellitur; quia iam vir Domini inde receſſerat, & ad alia loca tranſmigrauerat. Quid tamen ageret? Siquidem deſiderium recipiendæ ſanitatis eum vlterius currere compellebat. Sed denſiſſimæ tenebræ, quæ oculos ipſius obſederant, pigrum, & minus expeditum reddebant. Cùmque in deſperatione mentis conſtitutus, multa triſtitia contabeſceret, ſubitò diuina gratia inſpiratus, & de meritis beatiſſimi viri ſpem toto corde concipiens, circumſtantibus ait. Rogo per miſericordiam Dei, ducite me ad locum illum, in quo hominem Dei ſtetiſſe, vel ſediſſe certiſſimè ſcitis. Quod, cùm per beneuolentiam eorum, qui aderant conſequutus fuiſſet, veniens ad locum toto corpore in terra proſternitur, mira deuotione puluerem ipſum, in quo ſacra veſtigia ſteterant, deoſculando, Domini quoque miſericordiam per merita ſerui ſui anxius implorando. Quod cùm diutius faceret, & de ipſo puluere fide plenus, oculos confricaret, repentè miſerante Domino, qui ſanctitatem famuli ſui, licet abſentis, etiam in hac gratia declarare dignatus eſt, lumen oculorum ſuſcepit. Quod factum, non ſolum Catholicæ Orthodoxæ fidei firmamentum contulit; Verùm etiam perfidis hæreticis confuſionis, & opprobrij notam adiunxit, & adduxit.* Hoc ex Authore graui, & ſubæquali, quò ſingularius, inuſitatiúſque: eò cenſui relatu longe digniſſimum.

h lib. 2. c. 18.

7. Illud etiam omittere non poſſum, quod virum Dei ſolicitum reddebat inter miracula, *Diſputans* i lib.3.c.6. *enim ſecum* (Godefridus ait[i]) *in cogitationibus ſuis, & ex ipſa demum loquutus abundantia cordis ſui, domeſticis ſibi religioſis quibuſdam fratribus aiebat: Plurimum miror, quidnam ſibi hæc miracula velint; aut quid viſum ſit Deo talia actitare per talem? Nihil mihi videor in ſacris paginis ſuper hoc genere legiſſe ſignorum. Siquidem facta ſunt aliquando ſigna per ſanctos homines, & perfectos; facta ſunt, & per fictos. Ego mihi, nec perfectionis conſcius ſum, nec fictionis. Scio enim Sanctorum mihi non ſuppetere merita, quæ miraculis illuſtrentur: confido autem nec ad eorum ſortem me pertinere, qui virtutes multas in nomine Domini operantur, & a Domino ignorantur. Hæc, & huiuſmodi crebrius, ſecretiuſque cum viris ſpiritualibus conferebat.* Hactenus quæ vexabat Sanctum Patrem ſuper miraculis patratis, humilis ſupramodum ſolicitudo: quippe ſe expertem ſanctitatis indubitanter, ſed fictionis ſub dubio, & velut ſperans magis, quam adfirmans, exiſtimabat.

8. At qua demùm ratione (eadem humilitate duce) ſedata tandem mens, ab ea cura Sanctum liberauerit, pergit Author ſcribere in hunc modum, *Nouiſſimè verò opportunum ſibimet viſus exitum repetiſſe; ſcio* (inquit) *huiuſmodi non ad ſanctitatem vnius, ſed ad multorum ſpectare ſalutem, & Deum in homine per quem talia operetur, non tam perfectionem conſiderare, quam opinionem; vt in eo commendet hominibus, quæ illi creditur ineſſe, virtutem. Neque enim pro eis fiunt hæc, per quos fiunt, ſed pro eis magis, qui vident illa, vel ſciunt. Nec eo fine per eos iſta Dominus operatur, vt ipſos probet cæteris ſanctiores, ſed vt cæteros magis amatores, & æmulatores faciat ſanctitatis. Nihil ergo mihi, & ſignis iſtis, quando quidem mea illa fama magis, quam vita nouerim exhiberi; nec ad meam fieri commendationem, ſed ad commonitionem potiùs aliorum.* Ita qui in oculis omnium penè maximus, contra populi plauſus, fauoréſque; imò contra ipſa miracula armabatur.

9. In hac eadem Toloſana prædicatione accidit illud, quod prætermiſſum ab Alano & Godefrido, k lib.1.c.17. Auctor Exordij magni memoriæ prodidit[k]. *Quadam igitur die, præſente innumerabili hominum multitudine, cùm eos copioſius de fide Catholica conſeruanda, & de immunda hæreticorum ſocietate vitanda, commonuiſſet; contigit adeſſe quemdam de hæreticis illis, qui potentior cæteris, atque prudentior videbatur. Qui cùm amaro oculo cerneret venerationem, quam Dei famulo populus impendebat, moliebatur aliquid agere, vnde claritatem opinionis eius aliquatenus obnubilaret, & daret maculam in gloriam illius. Iámque expletis omnibus, quæ ad præſens neceſſaria videbantur, vir Dei equum ſuum aſcenderat, vt abiret. Et ecce prædictus hæreticus, qui quaſi coluber tortuoſus erecto capite venit ante hominem Dei, exclamans coram omnibus, ait: Domine Abba, ſciatis; quia caballus magiſtri noſtri (qui tam malus vobis apparet) non ita ceruicoſus & pinguis erat ſicut iſte ſompus veſter. Quo audito, vir mitis, & patiens, reſpondit ei mox, tranquillo vultu, & animo, dicens Non diffiteor amice, quod aſtruis: verumtamen ſcire te conuenit, quia iumentum illud, de quo mihi inſultas, brutum eſt animal, vnum vtique ex illis, quæ natura prona, atque ventri obedientia finxit. Quod ſi pro libito ſuo comedit, atque pinguеſcit, nihil inde iuſtitia læditur, nihil Deus offenditur: quia iumentum, quod ſuum eſt, facit. Proinde non crimine arguendi in iudicio Dei ego, & magiſter tuus de ceruicibus iumentorum; ſed vnuſquiſque de collo ſuo iudicabitur. Nunc igitur, ſi placeat, reſpice collum meum, & vide ſi groſſius eſt collo magiſtri tui: & inde me forſitan iuſtè reprehendere poteris. Hoc itaque dicto, capucium exuit, & capite denudato vſque ad humeros apparuit collum eius, vt erat prælongum, & gracile. Et quamuis carnibus exeſum, & tenue eſſet, erat tamen cœleſti dono pulchrum, & candidum nimis, ſicut collum oloris. Quod cùm viderent vniuerſi, qui aderant, lætati ſunt lætitia magna benedicentes Dominum, qui dedit in ore famuli ſui tam conuenien s, & paratum reſponſum, vnde confunderetur, & obſtrueretur os loquentium iniqua.*

Quem fructum Sanctus Pater Toloſæ fecerit, 10.
vltra ea, quæ ſuprà dicta ſunt, ex eius litteris, ſtatim referemus: niſi quòd tamen hæreſiarcham profugum, tandem comprehenſum, ac Epiſcopo traditum, nec ſatis conſtat, an Legato, an Toloſano; Godefridus commemorat. Cuius verba haud incongruè hoc caput claudent[l]. *Cæterùm* l lib.3.c.5. *& ſi tunc fugit hæreticus ille, & latuit: ita tamen impedita ſunt via eius, & ſemita circumſcripta, vt vix alicubi poſtea tutus; tandem captus, & catenatus Epiſcopo traderetur:* Hactenus ibi. Certè Albericus non diu ſuperuixit, quippe ante Concilium Rhemenſe per mortem raptus; quare ſi longius captura dilata eſt, non potuit tradi niſi Diœceſano.

Bernardum Patrem in Hiſpaniam aduenisse, 11.
ſunt, qui adfirmant præcipuè ex Hiſpanis Scriptoribus, Iulianus Archipreſbyter, & nouiſſimè Ioannes Mariana[m]: hic deceptus[n] epiſtola Ber- m lib 10 c.12. n Epiſt. 22, nardi ad Petrum Cluniacenſem, quod in homine pluribus intento, non nimium miror[o]. Ille o In aduerſariis. adſeuerans in ſuis aduerſariis, velut qui Sanctum viderit. Sic enim ait. *Hic Sanctus Vir* (& loquitur de Bernardo Claræuallenſi) *venit in Hiſpaniam cum fratre Niuardo, & viſitauit Monaſteria Toleti Sancti Clementis, & Sancti Dominici Exilienſis, & poſtea ad Moniales Sancti Clementis ſcripſit. Fundauit in Hiſpania Monaſterium dictum de Spina.* Hactenus ille; quæ ſi vera forent, in hunc annum venirent referenda: tum quia in eo Monaſterium de Spina fundatum eſt, vt ſuo loco dicemus: tum quia ex Toloſa tranſitus facilior, quippè prouincia Hiſpaniæ conuicina. Cæterùm quod præſentia corporali Sanctus Pater Hiſpaniam nunquam adierit, teſtatur eius diſcipulus Gaufridus, cui præ aliis fides, dum ita ait[p], *Nam, & in* p lib 4.c.4. *Hiſpaniis, vbi præſens ipſe non fuit, ſanctitatis eius indicia claruere.* Vt non immeritò vel ex hoc ſolo loco Iulianus ſuſpectus, probis quibuſque viris haberi poſſit.

Ioanni Marianæ errandi occaſio fuit id, quod 12.
Bernardus ad Petrum Mauritium ſcribit, cùm nuper ex Hiſpania rediiſſet, & quereretur nullas à Sancto Patre litteras accepiſſe. Cui querelæ Bernardus ita reſpondit: *Itáne iocari libet? dignanter ſanè, atque amicabiliter: ſed ſi ita luditis, vt non illudatis: Non multum temporis eſt, quòd ſcribens ad vos, debita reuerentia veſtram Magnitudinem ſalutaui, & non reſpondiſtis mihi. Nec multo ante rurſus ſcripſeram ex vrbe Roma; & nec tunc quidem vel vnum iota recepi. Modò miramini, quod reuertens nuper de Hiſpania nugas meas ingerere non præſumpſi.* Ita Bernardus. Sed dum

non

non ait; *Reuertens ex Hiſpania*. Sed: *reuertenti*, manifeſtè deſignat, non ipſum eſſe, qui reuerteretur, ſed Petrum Cluniacenſem, cui non ſcripſerat. Sanè Petrum ad Hiſpaniam veniſſe in cóperto eſt; in eáque vitam, & legé profani ſeductoris Mahometis ex Arabico in Latinum feciſſe verti, quod opus dedicauit Bernardo Patri, ſuo loco ſuperiùs memorauimus. Sed redeo ad hiſtoriam. Ergo Bernardus Toloſanis rebus compoſitis, ídque in breui, vt Gaufridus adnotauit, atque ex ipſo etiam Sancto iam videbimus, Claramuallem regreditur, ſed necdum diutiùs cum filiis permanſurus.

---

1. *Hæretici Apoſtolici quales*, 2. *& qualia ſcripta Bernardi contra ipſos*. 3. *Grandis-ſilua Ciſtercium ſuſceptura*, 4. *Abbatem ſuum tranſmittit ad Claramuallem*. 5. *Epiſtola Sancti Patris ad Toloſanos, gratulans de conſtantia*, 6. *exhortánſque contra hæreticos*; 7. *firmans in bono*, 8. *& præcauens à malis*, 9. *demum Grandiſiluenſes commendant filios*.

Capvt XIV.

1. Henricianis hæreticis compreſſis, & magna ex parte Eccleſiæ reconciliatis; iam Pater Sanctus ad ſuos reuertebatur: cùm ecce incidit in aliam ſectam hominum, qui ſe Apoſtolicos volebant appellari. Ruſticum quidem genus, agreſtéque; & ſine præceptore, aut duce, quem ſequerentur: Sed eò difficiliùs diſſuadendum. Quippè ſingulis ſeorſim adeundis: & quibus cùm nec ſcriptura vtendum, nec ratione. De his Sanctus reuerſus iam ad filios: cùm toties pro Eccleſia, hoc eſt, pro ſponſa, Canticum interruptum reaſſumpſiſſet [a]. *Ruſticani homines ſunt, & idiotæ & prorſus contemptibiles; ſed non eſt (dico vobis) cum eis negligenter agendum: multum enim proficiunt ad impietatem.* Et paulò inferiùs. *Nunc autem videte, ſi non propriè dæmonum, & non hominum ludificatio hæc, ſecundum quod prædixerat Spiritus. Quære ab illis ſuæ ſectæ auctorem: neminem dabunt. Quæ hæreſis non ex hominibus habuit proprium hæreſiarcham? Manichæi Manem habuere Principem, & præceptorem: Sabelliani Sabellium; Arriani Arrium; Eunomiani Eunomium; Neſtoriani Neſtorium: ita omnes cæteræ eiuſmodi peſtes, ſingulæ ſingulos Magiſtros homines habuiſſe noſcuntur, à quibus originem ſimul duxere, & nomen. Quo nomine iſtos, tituloue cenſebis? Nullo; quoniam non eſt ab homine illorum hæreſis*, &c. Sed quod Auctore carent, & nomine, ſe ipſos nominauere Apoſtolicos; idem docet inferius, dum hæc ait. *Non ignoro, quòd ſe, & ſolos Corpus Chriſti eſſe glorientur: ſed ſibi hoc perſuadeant, qui illud quoque perſuaſum habent, poteſtatem ſe habere quotidie in menſa ſua Corpus Chriſti, & Sanguinem conſecrandi ad nutriendum ſe in Corpus Chriſti, & membra. Nempe iactant ſe eſſe ſucceſſores Apoſtolorum; & Apoſtolicos nominant, nullum tamen Apoſtolatus ſui ſignum valentes oſtendere.*

a Serm 60.

2. Hactenus Sanctus Pater de his hæreticis: quos multa ex Manichæorum perfidia ſumpta, multa cum noſtri æui nouatoribus habuiſſe communia, pluribus ex eodem Sancto citatis locis, Cardinalis Baronius [b] latè probat: qui etiam referendos cenſet in hunc annum. Nos eum, quod ad rationem temporis attinet, cùm nullum alium ducem habeamus, libenter ſequimur. Si tamen prius Lectorem monuerimus, præter hæc, quæ ex Bernardo referuntur, cætera dubia: & nec conſtare de anno, nec de loco, quin nec de Sancti ad eos prædicatione. Niſi quod tamen per ſcripta nunc etiam prædicat, & noſtræ ætatis Catholicos confirmat; ſectarios, aut reducit, aut confundit. Vt non immeritò idem Cardinalis poſt verba Sancti, hæc ſubiungenda duxerit, Annalibus Ciſtercij tranſcribenda. *Hæc qui recitat, pariter, & confutat per ſingula idem S. Bernardus. Quem ſcientia diuinitus illuſtratum, in virtute miraculorum multiplicium à Deo miſſum, & probatum, atque egregia vitæ ſanctitate imbutum, Dei amicum fuiſſe, cum certò ſciam: ipſi pientiſſimè inhærendo, qui inhæſit Deo, ſecurus exiſto; deplorans ex Chriſtiana charitate perditiſſimos Nouatores, qui hos nefandiſſimos ſectantes brutos hæreticos, iiſdem planè immenſa cæcitate percuſſi, plus deferant, quam Bernardo.* Ita Baronius.

b ad hunc anno.

3. Erat in partibus Toloſæ Monaſterium ſub Regula Sanctiſſimi Parentis Benedicti, atque habitu nigro viuens, à multo tempore. Hoc, ſeu prædicatione viri Dei Bernardi, ſeu deuotione propria perculſum fuerit, reformare vitam, laxamenta reiicere, Regulam ſine diſpenſatione ſeruare; promiſſa reddere; atque ob hæc Ciſtercienſia iura ſuſcipere, communi Monachorum, atque Abbatis ſui conſenſu meditabatur. Et reddidiſſet ſe Bernardo, dum illic erat; ſi non occaſio (quæ conditio hominum eſt) leuiùs occurrens mouerer, quàm fugitiua. Ergo cùm primùm abſentem Bernardum vident, quam antea vltro oblatam aſpernabantur, deplorare amiſſam, tarditatem arguere, propriam in hoc deſidiam deteſtari, accuſare puſillanimitatem, mutuis inuicem colloquiis ſolicitabant. Nam cur, quæ aliis facilia, ipſi detrectent? Cur timori ſuccumbant ſegnes, & deſides; qui poſſent, vel in onus præualere? Se dum trepidant, vel paruis fatigari: ſi aggrediantur, vel ingentia tranſgreſſuros. Animoſe intentanti nihil difficile: timidis ſupra vires omnia fore: Et quid ſi ſenex, & fractus tot laboribus auferatur Bernardus, cui ſe adoptandos negauerant, cùm poſſent. Dum cunctantur, Toloſa diſceſſiſſe: quid ſi, & vita? Tunc ſe, ſed ſerò, acturos pœnitentiam; quam opportunam poſſint, modò non differant.

4. Vnicum omnium fratrum conſilium fuit, Abbatem ſuum ad Claramuallem mittere, qui ſe, qui domum, qui cunctos eius Monachos Ciſtercio traderet, ſub Bernardi, & ſucceſſorum illius viſitatione. Bernardus itaque (nam id Abbati nomen) ad Bernardum tranſmiſſus, comitérque, atque pro grauitate viri, reuerenter ſuſceptus à Sancto Patre; in Claræuallis capitulo proſtratus, mutato habitu, promiſit obedientiam; séque, & illuſtrem Grandiſſyluæ domum, ex tunc iam illuſtriorem, Ciſtercio tradidit; inſignes dein viros producturam,

ducturam. Is vtrique Bernardo lætus d... ; huic adepto, quod hactenus optauerat; illi vt oculis mentis præuidenti Sanctorum cuneos, qui ex Sylua illa erupturi, Ciſtercium meritis, orbem ... eximiæ ſanctitatis, Angelos gaudio, c... riam ciuibus, & Deum ipſum gloria ... Miſſionem expetiuit Abbas, præfectura abdicata, ſed non obtinuit; ſiue quod aptus a B... Patre iudicaretur, introducendis nouis inſtitutis in grege noto: ſiue expectando Alexandro Coloniensi, quem iam tunc Pater Sanctus educabat, non multò pòſt eidem ſubſtituendum.

5. Tum Bernardus cum multa inquiſiuiſſet de Toloſanis, quos conſtantes in fide permanere Grandis-ſyluæ præfectus renunciaſſet, multa inſuper de nouo vitæ ſtatu, ac noua perfectione, nouum filium, paucos dies detentum, commonuiſſet: Monachos, qui docerent, ſuos dedit; ſimul & litteras ad Toloſanos ciues, gratulatorias de perſeuerantia; verùm & recentium filiorum commendatrices. Atque ecce exemplar.

c Epiſt. 141. *Ad c Toloſanos, poſt reditum ſuum.*

In aduentu chariſſimi fratris, & Coabbatis noſtri Bernardi de Grandi-ſylua exultauimus, & delectati ſumus in his, quæ dicta ſunt nobis ab illo de conſtantia, & ſinceritate fidei veſtræ in Deum, de perſeuerantia dilectionis, & deuotionis in nos, de zelo, & odio aduerſus hæreticos, ita vt quiſque veſtrum meritò dicere poſſit [d], Nonne qui oderunt te Domine, oderam, & ſuper inimicos ſuos tabeſcebam? Perfecto odio oderã illos, & inimici facti ſunt mihi. — d Pſal. 130.
Gratias agimus Deo; quia non fuit otioſus aduentus noſter ad vos: & mora quidem breuis apud vos, ſed non infructuoſa. Veritate nimirum per nos manifeſtatâ non ſolum in ſermone, ſed etiam in virtute, deprehenſi ſunt lupi [e], *qui venientes ad vos in veſtimentis ouium, deuorabant plebem veſtram, ſicut eſcam panis, ſicut oues occiſionis: deprehenſæ vulpes, quæ demoliebantur pretioſiſſimam vineam Domini ciuitatem veſtram. Deprehenſæ, ſed non comprehenſæ.* — e Pſal. 18.

6. *Propterea dilectiſſimi perſequimini, & comprehendite eos, & nolite deſiſtere, donec penitùs depereant, & diffugiant de cunctis finibus veſtris, quia non eſt tutum dormire vicinis ſerpentibus* [f]. *Sedent in inſidiis cum diuitibus in occultis, vt interficiant innocentes* [g]. *Fures ſunt, & latrones, quales in Euangelio Dominus notat. Subuerſi ſunt, & parati ad ſubuertendum, planè maculatores famæ veſtræ, corruptores fidei veſtræ* [h]. *Corrumpunt bonos mores colloquia mala. Præſertim talium ſermo, ſicut dicit Beatus Apoſtolus* [i], *ſerpit, vt cancer. Quis dabit mihi, vt habeam opportunitatem ſemel adhuc veniendi ad vos? Nam voluntatem habeo, ſi quomodo poſſim in voluntate Domini ſecundo videre vos, laborem non reputaturus, quamuis corpore infirmus, & debilis, pro veſtra exhortatione, & ſalute.*

f Pſal. 9. g Ioan. 10. h 1. Corinth. 15. i 2. Tim. 2.

Interim autem ſic ſtate in Domino, chariſſimi, ſicut cœpiſtis, & accepiſtis à nobis. Obedite Epiſcopo, cæteriſque Præpoſitis veſtris, magiſtris Eccleſiæ. Habete diligentiam hoſpitalitatis, quia per hanc multi placuerunt Deo [k]. *Abraham Pater veſter pro ſtudio Sancto, quod in ſuſcipiendis peregrinis habere ſolitus erat* [l], *Angelos hoſpites ſuſcipere meruit. Similiter & Loth, nepos eius, pro ſimili deuotione, & pia conſuetudine de eorum ſuſceptione exultauit. Et vos itaque ſimili forma non Angelos, ſed Dominum Angelorum ſuſcipite in peregrinis, paſcite in egenis, operite in nudis, viſitate in languentibus, redimite in captiuis. Talibus hoſtiis promeretur Deus, qui in iudicio dicturus eſt* [m]: Quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. — 7. k Gen. 18. l Gen. 19. m Matt. 25.

Hoc etiam moneo vos chariſſimi, quod, & dicebam vobis, cùm præſens eſſem, vt nullum extraneum, ſiue ignotum prædicatorem recipiatis, niſi qui miſſus à ſummo, ſeu à veſtro permiſſus Pontifice prædicauerit [n]. Quomodo, inquit, prædicabunt, niſi mittantur. *Ipſi ſunt, qui induentes ſibi formam pietatis, & virtutem eius penitus abnegantes, prophanas nouitates vocum, & ſenſuum, tanquam melli venenum, verbis cœleſtibus intermiſcent. Cauete proinde eos tanquam veneficos, & cognoſcite in veſtimentis ouium lupos rapaces.* — 8. n Rom. 10.

Sit vobis commendatus lator epiſtolæ, Venerabilis Abbas Grandis-ſyluæ, & domus eius, quæ & noſtra eſt, nuper nobis, & noſtro Ordini ab ipſo tradita, & Eccleſiæ Claræuallis ſpecialiter aſſociata. Oſtendite nobis in ipſo, & Sanctis, qui cum eo ſunt, quantum profeceritis ex noſtra admonitione in operibus miſericordiæ; & date in eis experimentum veſtræ charitatis, & deuotionis, quam habetis erga nos. Quidquid illis feceritis, mihi factum reputate. Gratia Dei, & pax ſit vobiſcum. Amen. Hactenus Sanctus de Grandis-ſyluæ Cœnobio, & eius filiis multa in ſequentibus: ſed & hoc ipſo anno quædam ſatis illuſtria. Sed iam tumultus bellici nos vocant, in Hiſpania præcipuè in quam duæ claſſes; altera Genuenſium, altera Anglorum, & Belgarum properabant. — 9.

1. *Almeria Genuenſium auxilio capta,* 2. *nec ſine præmio, licet vario apud Auctores.* 3. *Vliſipona item Mauris erepta,* 4. *quibus auxiliis,* 5. *& quo huius anni tempore.* 6. *Quid de miraculis ibidem contingentibus ad corpora fidelium occiſorum.* 7. *Gozeuinus priuilegium Eugenij impetrat,* 8. *Bonamuallem ſub patrocinio Petri ponens,* 9. *exemptionem à decimis confirmans,* 10. *atque pœnas dicens tranſgreſſoribus.*

CAPVT XV.

1. GENVENSIVM claſſem in portu ipſo reliquimus, Eugenij Papæ iuſſu præparatam, Hiſpaniam verſùs quantociùs nauigaturam. Ea Barcinonem primùm, ventis proſperis; mox iunctis copiis Comitis Raimundi Almeriam applicuit. Nec procul aberat Alfonſus Imperator; vt trino exercitu nauali, atque terreſtri vndequaque irruente, noſtris facilior aditus; Saracenis difficilior fuga foret. Verùm quem exitum tanta res habuerit, & quam fœlicibus armis pugnatum ſit, Ioannes Mariana recens, ſed grauis Auctor, & qui ex antiquis deprompſit,

ita

a lib. 10. c.18 circa finem.

ita deſcribit[a]. *Almeria firmiſſima ea tempeſtate vrbs ad Mediterranei maris littus ſita in Baſtetanorum, & Baſtulorum confinibus, antiquus Abdera, ſeu Portus magnus, noſtrorum armis petita eſt, eò copiis omnibus itum. Vno tempore Genuenſes, Barcinonenſéſque; ita moderati curſum nauium iuſſi, ſuperato Charidemo promontorio, claſſes ad vrbem circum egerunt. Terra marique barbari impugnati: at poſt aliquot eruptiones, leuiáque prælia, in muro patefactus aditus, turréſque aliquot captæ: Vnde per vim reliqua vrbs expugnata eſt, decimo ſexto Kalendas Nouembris, anno M. C. XLVII. Viginti Maurorum millia, qui vrbe capta, in arcem confugerant, pretio vitam redimere compulſi. Sic piratis perfugium ſublatum, vnde finitimis, longinquiſque littoribus imminebant formidabiles Hiſpaniæ, Galliæ, atque Italiæ. Ea expeditionem maturandi præcipua cauſa fuit.* Sic Mariana, cui Genuenſium, Barcinonenſiúmque Annales concordant.

2. Addit præterea, diuiſa in partes præda, & data Genuenſibus optione, vnicum tantum vas ſibi elegiſſe, ex lapide Smaragdino pretioſo, ingenti magnitudine, ſed longè maxima aliunde æſtimatione, nempe ab vltima Cœna Chriſti Domini, cui fuerit miniſtratum in eo catino. Nec dubium vas poſſeſſum à Genuenſibus in eorum theſauris adſeruari; ſed de parto in hoc bello, ſunt qui dubitent. Iuſtinianus[b] Sarracenos captiuos ad decem millia, ſpolia reliqua ad triginta millia marapetinos aureos, Genuenſibus ceſſiſſe in præmium mauult, ex quibus debito X V II. millium librarum liberata reſpublica, reliqua diſtributa militibus fuerint. Prius illud, ſi verum, glorioſius; ſi dubium, præferendum Genuenſibus, inſigni monumento pietatis; nec niſi falſitatis conuictum, reſpuendum. Cæterùm qualiter iidem Genuenſes, poſt Almeriam, in reditu Tortoſam, eiuſdem Papæ Eugenij exhortatione, à Mauris ereptam, Comiti Raimundo reſtituerint, anno ſequenti, quo euenit, dicemus. Hic fœlix ſanè prioris in Hiſpaniam, procuratæ ab Eugenio expeditionis, exitus fuit.

b lib. 2. ad hunc annum

3. Nec minùs auſpicata illa poſterior, qua pars exercitus tranſeuntis ad Orientem, à reliquis diuiſa, Angliam primùm, mox Hiſpaniam appulſa, Vliſiponem eripuit Sarracenis; vrbem Europæ celebrem, Luſitanorum Regum illuſtrem Curiam, & qua vix alia opulentior reperiatur. Victi, vt feruntur, ſupra ducenta; victores vix tredecim millia numerabantur: ex quibus pauci mortui, ſed hi tales, quos Deus per miracula illuſtrauerit. Nos rem ipſam Roberti Montis verbis; circumſtantias, ex aliis referamus. *Naualis Dei exercitus ex Anglia, Flandria, atque Lotharingia collectus, ſecundo Idus Aprilis de Tredemunde portu Angliæ cum ducentis ferè nauibus profectus, quarto Kalendas Iulij in vigilia Apoſtolorum Vlyſſiponam applicuit, & eam poſt quatuor menſium obſidionem per multas cædes, & multam macerationem, Dei virtute, & ſua induſtria capiunt: & cum de ipſis tantùm eſſent tredecim millia, hoſtium ducenta millia, & quingenti, ſuperantes, ingreſſi cum hymnis, Eccleſiam dedicantes, Epiſcopum ibi, & clericos ordinauerunt. Ad corpora ibi occiſorum, tres muti recuperauerunt loquendi vſum.* Hæc breuiter Robertus Abbas Montis.

4. Helmodus[c] putat, non præliandi gratia, ſed viſitandi ſepulchrum Beati Iacobi, aduenilſe exercitum, quod minùs probandum. Porrò Rege Luſitano [illegible] vrbem, prædam omnem ceſſiſſe peregrinis, quod ſatis conſonat Luſitanæ munificentiæ. Claſſi præfuiſſe ingentis nominis Duces, Henricum Regem Daniæ, Ducem Burgundiæ, & Comitem Flandrenſem, ſunt, qui affirmant[d]. [illegible][e] Guillelmum de Longaſpata dictum, Anglorum Regis fratrem. At Angli Auctores Rogerius[f], & Henricus[g], & loco, & tempore rei geſtæ propinquiores, contrarium aſſerunt, quibus videtur planius aſſentiendum. Soluere ex Anglia decima ſecunda die menſis Aprilis, ſi Caluiſio[h] credimus; nec Vliſiponem, niſi poſt duos menſes, & amplius, applicuerunt; nempe vigeſima octaua die Iunij in vigilia Apoſtolorum Petri, & Pauli: à qua obſidione protracta per quatuor menſes, tandem vigeſima quinta die Octobris, vrbe, & ſpoliis ingentibus potiri; peregrinis, Alfonſus grates, ſuíſque, quorum gladiis pugnaſſet: vtrique, ipſi, cuius virtute, & fortuna viciſſent; omnes Deo, à quo omnia, perſoluerunt.

c in Chron. Slauorum, hoc anno.

d Caluiſius in Chron. hoc anno.
e Annal. Luſit. apud Brandaon. lib. 10 c 35.
f Roger. in Annalib. part 1. Regis Stephani.
g Henric. lib 8. Steph. Reg. ann 13
h Caluiſius vbi ſuprà.

De his in hiſtoria antiqua Gothorum hæc pauca lego. *Era. M. C. LXXXV. Capitur Santarena octauo idus Maij. Eodem anno capitur Vliſipo. Octobri menſe, feria ſexta, meridiano tempore, poſt quinque menſes obſidionis.* Hæc quia fœlicia, longiùs proſequutus pro inſtituto: vt infœlicibus ſequentis anni euentibus, aut pondus leuent, aut addant temperamentum. *Hoc namque ſolùm* (ait Helmoldus Buzonienſis[i]) *proſperè ceſſit, de vniuerſo opere, quod peregrinus patrauit exercitus.* Id eſt cruce ſignatorum in Terram Sanctam. Sic Eugenij, & Bernardi zelus alias in ſpeciem vacuus, in Hiſpania, innata quadam, & veluti fatali fœlicitate, continua victoriarum ſerie proficuus fuit. 5.

i Vbi ſuprà.

Cæterum quod Robertus Montis ait, ad corpora occiſorum in eo prælio, tres mutos recepiſſe loquendi vſum, confirmat etiam Vincentius Beluacenſis[k], & conſonant Luſitani omnes Auctores. Addit Brandaonius[l], ante interceptæ vocis adeptum vſum, eoſdem mutos vidiſſe in ſomnis Henricum quemdam militem, qui ſibi ob propria merita, & ſociorum ſoſpitatem optatam repromiſerit. Quin & ex eiuſdem Henrici ſepultura prodiiſſe palmam cuius fruſta valerent pellendis morbis. Crediderim inſinuatum à Deo per hæc miracula, id genus belli animabus, quam corporibus ſalubrius, nempe zelante pro Eugenio, atque Bernardo: ne, cum tot corpora vtriuſque Sancti monitis, peſſumdata apparerent anno ſequenti, tot millia hominum in Syria pereuntia, nullo exteriori fructu, nulla victoria; inutile aut nociuum iudicaretur, per quod tot Sanctos, quot milites occiſos, Chriſtus adquireret: de quorum (fortè aliàs damnandorum) fœlici numero, cœleſtis patriæ ruinæ repararentur. Sed de his ſuo tempore dicendum. 6.

k in Specul. hiſtorial. lib 27. c. 85.
l lib. 10. c.78.

Hoc ipſo anno, nam nec hoc nobis tacendum. Eugenius Papa, antequam Ciſtercium, antequam Claramuallem nutricem ſuam, viſitauit Cluniacum; quæ erat illi in familiam Cluniacenſem, quæ in eius Abbatem Petrum eximia charitas. Meminit huius Pontificiæ viſitationis idem Petrus Mauricius in epiſtola ad Bernardum Patrem ſub his verbis[m]. *Videram eum* (ſcilicet Eugenium) *in principio Apoſtolatus ſui Romæ; videram Cluniaci,* &c. Cluniaci Eugenio occurrit Gozeuinus, quem Bonæ-valli Viennenſi, poſt Beatum Ioannem promotum in Epiſcopum, communi electorum ſuffragio 7.

m lib. 6. epiſt.46

ſuffragio ſucceſſiſſe, commemoraui..., ibique priuilegium impetrauit, quo Bonæuallis ſub B. Petri, atque Apoſtolicæ Sedis protectione ſuſceptæ, poſſeſſiones, priuilegiaque confirmat, exemptionem præcipuè à decimis ..., ex propriis laboribus partarum ſolutione. Quod in gratiam Lectoris, & quia non alibi vulgatum hactenus video, operæpretium duxi, ſi hic tranſcriberem.

8. *Eugenius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei. Dilecto filio Goz... Abbati Bona-vallis, eiuſque fratribus, tam præſentibus, quam futuris, regularem vitam profeſſis in perpetuum.*

Deſiderium quod ad Religionis propoſitum, & animarum ſalutem pertinere dignoſcitur, animo nos decet libenti concedere, & petentium deſideriis congruum impertire ſuffragium. Eapropter dilecti in Domino filij, veſtris iuſtis poſtulationibus clementer annuimus, & præfatum locum, in quo diuino mancipati eſtis obſequio, ſub Beati Petri, & noſtra protectione ſuſcipimus, & præſentis ſcripti priuilegio communimus. Statuentes, vt quaſcumque poſſeſſiones, quæcumque bona in præſentiarum iuſtè & Canonicè poſſidetis, aut in futurum conceſſione Pontificum, largitione Regum, vel Principum, oblatione fidelium, ſed & aliis iuſtis modis, Deo propitio, poteritis adipiſci, firma vobis, veſtriſque ſucceſſoribus, & illibata permaneant.

9. *Sanè laborum veſtrorum, quos propriis manibus, aut ſumptibus, ſiue de nutrimentis veſtrorum animalium, nullus omnino à vobis decimas exigere præſumat. Decernimus ergo, vt nulli omnino hominum liceat locum ipſum temerè perturbare, ſeu bona, vel poſſeſſiones veſtras auferre, retinere, minuere, ſeu grangias vel cellaria veſtra inuadere, vel violare, ſeu quibuslibet moleſtiis fatigare: ſed omnia integra conſeruentur, eorum, pro quorum gubernatione, & ſuſtentatione cōceſſa ſunt, vſibus omnimodis profutura, ſalua Sedis Apoſtolicæ auctoritate, & Diœceſani Epiſcopi Canonica reuerentia.*

Si qua igitur in futurum Eccleſiaſtica, ſæculariſue perſona hanc noſtræ conſtitutionis paginam ſciens, contra eam temerè venire tentauerit; ſecundò, tertiòve commonita, ſi non ſatisfactione congrua emendauerit, poteſtatis, honoriſque ſui dignitate careat, reámque ſe diuino iudicio exiſtere de perpetrata iniquitate cognoſcat, & à ſacratiſſimo Corpore, & Sanguine Dei, & Domini Redemptoris noſtri Ieſu Chriſti aliena fiat, atque in extremo examine diſtrictæ vltioni ſubiaceat. Cunctis autem eidem loco iuſta ſeruantibus ſit pax Domini noſtri Ieſu Chriſti quatenus, & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud diſtrictum iudicem præmia æternæ pacis inueniant. Amen. 10.

Ego Eugenius Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopus.

Ego Ioannes Diaconus Cardinalis Sanctæ Mariæ Nouæ.

Ego Humbaldus Presbyter Cardinalis, titulo Sanctorum Ioannis, & Pauli.

Ego Albericus Oſtienſis Epiſcopus.

Ego Imarus Tuſculanus Epiſcopus.

Ego Hyacinthus Diaconus Cardinalis Sanctæ Mariæ in Coſmedin.

Ego Guido Presbyter Cardinalis, tit. SS. Laurentij, & Damaſi.

Datum C... per manum Guidonis Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Diaconi Cardinalis, & Cancellarij ſeptimo Kalend. Aprilis, indict. X. Incarnationis Dominicæ anno. M.C.XLVII. Pontificatus verò Domini Eugenij tertij Papæ, anno tertio. Ex hac litterarum data perſpicuè conſtat Eugenium Papam, Galliam vix dum ingreſſum, adiiſſe Cluniacum; antequam Claræualli, dilectæ matri, antequam ſe Ciſtercio præſentaret; quod ante annum ſequentem non fecit, ipſa ſeries hiſtoriæ demonſtrabit.

---

1. *Bernardus Sancti Bernardi filius Nannetis præficitur.* 2. *Richardus Meilroſenſis Abbas deponitur:* 3. *cui Ailredus Vvalenum ſubrogat;* 4. *ſubditis pium, & mitem,* 5. *Sed ſibi rigidum.* 6. *Mos antiquus audiendi confeſſiones.* 7. *Quatuor Igniacenſium fratrum glorioſus obitus,* 8. *præcedente Angelica viſione, atque Angelis Guerrici familiaris.*

Capvt XVI.

1. Hic ipſe annus in Anglia Galliaque auſpicatus noſtris, illic Sancti Vvaleni promotione in Abbatem Monaſterij Meilroſenſis, cui, Richardo amoto, honeſto quidem, ſed minus idoneo Præſule, atque adeo minus Patre, ab Ailredo Patriarcha Rieuallis præfectus eſt: hic Venerabilis Bernardi Claræuallenſis (non Sancti Abbatis, ſed alterius eius diſcipuli) in Nannetenſem Eccleſiam aſſumptione. Et quidem Bernardum inter Pontifices illuſtres, ſub Beato Patre prodeuntes ex Claraualle, Arnaldus Bonæuallis Abbas recenſet, dum ita ait [a]. *Sed & diuerſarum regionum ciuitates ex hoc Collegio meruere Epiſcopos.* Et paulò inferiùs: *Citra Alpes Lauſana datus eſt Amedeus, Seduno Garinus, Lingonis Godefridus, Antiſiodoro Alanus, Nannetis Bernardus.* Nam plures recenſet: de quorum aliquibus hactenus loquuti, de aliis in ſequentibus dicemus. Verùm de tempore, & anno promotionis in Cathalogo Epiſcoporum Nannetenſium notatum lego [b]. *Iterio quinquageſimo primo Nannetenſi Epiſcopo defuncto anno M.C.XLVII. quinquageſimus ſecundus in ordine ſucceſſit Bernardus eodem anno, antea Monachus Claræuallenſis.* Hactenus ibi: Nec plura de hoc viro: nil quod per viginti, & duos annos epiſcopaſſe, vt more antiquo loquar, infra dicemus.

[a] lib. 2. vitæ S. Bern. c. 8.

[b] apud Ioan. Chenum.

2. Vvaleni promotio nobis, quippe petenda ex Authore vitæ ipſius. Hic quam ob cauſam, quibus etiam meritis, depoſito Richardo, Vvalenus ſuffectus ab Ailredo, Meilroſenſem Eccleſiam adminiſtrauerit, totidem verbis narrat, in eius actis [c]. *Circa idem tempus* (nempe circa hunc annum) *Richardus primus Abbas de Meilros quanquam in pluribus eſſet laudabilis, cùm ſe ob impetum iræ indomabilem, conuentui exhiberet intolerabilem, iuſtè ex-Abbas effectus, officio, ac loco receſſit; & Venerabilis Vvalenus, vnanimi conſenſu cunctorum, electus, in virtute obedientiæ à Patre Abbate* (ſcilicet Ailredo) *conſtrictus, in paſtorali cura illi ſucceſſit.* Hactenus ſumptum ex Actis Sancti Vvalleni.

[c] lib. 1. c. 14.

3. Delatum meritis viri, nequaquam dubium : ſed fortè etiam fauori aliquid datum : & mitigandæ Regiæ indignationi, zelanti pro Richardo, quem Dauid inter charos diligebat ; inter inſignes ſanctitate viros venerabatur. Nam audi quod ſequitur [d]. *Huius igitur viri magni, qui in diebus ſuis placuit Deo, & inuentus eſt iuſtus, promotio in tempore iracundiæ Regis Dauid, quam aduerſus Conuentum de Meilros, ob depoſitionem præfati Richardi conceperat ; facta eſt reconciliatio, Rex namque prænominatum Abbatem charum habuit, & ideo præ ceteris illum dilexit, protexit, & nihil mali de viro ſuſpicari voluit.* Sic Sancti viri neque zelo iuſtitiæ, fauore Principum ; nec Principibus deerant, dum fauorem iuſtitiæ attemperabant.

d Ibidem.

4. Cæterum qualem ſeſe Vualenus, ſubditis mitem, & ſoli ſibi rigidum, in Abbatem electus exhibuerit, quia hiſtoriam pariter, doctrinámque præſefert, non pigebit ad litteram tranſcribere, *Dilectus* (inquit [e]) *& electus Domini Vualenus, Abbas effectus, nomine, & re, & officium opere, & veritate adimpleuit. Quia non in eo magni vmbra nominis, ſed veritas apparuit. Piiſſimum Patris affectum, & effectum in neceſſariis corporis, ac ſpiritus, ſuis ſubditis exhibuit ; & iuxta Sancti Benedicti monita ; plus amari, quàm timeri ſtuduit. Et licèt ex officio ſibi commiſſo, erga delinquentes zelo rectitudinis eſſet erectus ; mœrentium tamen, & humiliter pro reatu ſuo ſatisfacientium, non minus erat conſolator piiſſimus. Quos vero pro peccato publicè perpetrato ſponte Confeſſos, aut conuictos publica pœnitentia puniuit, poſtquam ſatisfactionem iniunctam humiliter, & deuotè compleſſe cognouit, nullum eis vlterius pro delicto illo exprobari impunè permiſit. Affirmabat tales ſecundum quid pares, vel deteriores eſſe Dæmonibus ; quia quod poſt peracta pœnitentia ſatisfactionem Deus fons miſericordiæ indulgendo diluit, & delenit ; Diabolus obliuioni tradidit ; hoc illi malitiosè replicare non pertimeſcunt, qui forſitan in tale quid, aut ſimile, aut peius lapſi ſunt, vel labi potuerunt, vel lapſuri ſunt. Et plura exempla ſuper his referre ſolebat, de Energumenis, qui peccata in confeſſione non detecta, coram conſiſtentibus in facie propalabant ; poſt factam verò confeſſionem, ſcripturam eorumdem peccaminum ſe perdidiſſe clamabant. Conſueuerat illud Hugonis Cluniacenſis Abbatis verbum ſæpius ore reuoluere : ſi contigeris vnum è duobus euenire, malo puniri propter magnitudinem miſericordiæ, quam ob rigidè cenſuram iuſtitiæ. Secreta verò delicta ei confitentibus, ita ſe piiſſimum, mellifluum, medicum exhibuit, vt dulcifluis exhortationibus, & conſolationis ſacris ſtillicidiis, quodlibet ſaxeum pectus penetrantibus, ad pœnitudinem veram, & fructuoſam eos emolliret ; & cum virga Dominicæ Crucis, de durocordis ſilice fontem lachrymarum produceret. Illis autem flentibus, ex compaſſione, fontem lachrymarum deduxerunt oculi eius.* Hæc de paterna in filios pietate.

e Ibid.c.15.

5. At de nimio rigore contra ſe ipſum, audi, quod ſequitur [f]. *Vir Dei, qui pœnitentibus cæteris erat pius, & propitius ; ſibimet circa commiſſa ſua etiam leuiſſima, vel ferè nulla, accuſator erat importunus ; teſtis inſtantiſſimus ; diſtrictus iudex ; tortor ſæuus ; inexorabilis vindex. Quoties enim vt aſſolet, aliqua volatilis, vel vmbratilis mundana vanitatis cogitatio corde irrepſit, aut aliquod verbum vtilitatis vacuum, vel otioſitati obnoxium, inuolaſſet inuentum ex ore eius prolatum ; non patiebatur (vt ita dicam) moram momentaneam tranſire, quin curreret ad confeſſionis ſanatiuum remedium, & virgis exponeret dorſum. Si verò Confeſſor eius pietate motus, illud corpus innocentiſſimum virgis mitius percuteret ; ipſo in virtute obedientiæ ei præcipere diſtrictius conſueuerat, vt non parceret oculis eius, aut manus, donec aliquoties ſanguinem eliceret. Huiuſmodi opera aliquando in die decies, vel pluries iterabat, & confeſſores ſuos, ſicut teſtati ſunt, tali repetitione magno tædio afficiebat.* Sic non parcebat ſibi, vel de minimis ; qui filiis, vel grauiora, etiam peccantibus, toto cordis affectu compatiebatur.

f cap.16.

Verùm, quod ait, conſuetum Sanctum Virum currere ad Confeſſionem, & virgis vapulandum dorſum exponere ſciat Lector, in more noſtris Patribus, non aliter audire Confeſſores, quàm denudatis dorſis pœnitentium, virgis, quandiu abſoluerentur, percutiendum. Idque poſt Matutinalem Miſſam commune cunctis; extra id tempus aliquando etiam fiebat. De ea conſuetudine Cæſarius in ſuis Dialogis [g]. *Nobilis adoleſcens Dominus Adolphus, nunc Epiſcopus Oſnaburgenſis, Canonicus fuerat Maioris Eccleſiæ in Colonia : hic cùm tempore quodam ad Campum, domum Ordinis noſtri, veniſſet, & poſt Miſſam ad orationem in Oratorio ſtaret, vidit quomodo Monachi, tam ſenes, quam iuuenes, ad vniuerſa currentes altaria, ad diſciplinas ſuſcipiendas nudabant dorſa ſua, humiliter confitentes peccata ſua : quæ viſio, ſicut mihi quidam eius familiaris narrauit, tantùm boni operata eſt in corde adoleſcentis, vt abire non poſſet ; ſed ſeculi pompam contemnens, & totum ſe ad Deum conuertens, ibidem manens, ſacrum religionis habitum ſuſciperet : in quo tantum profecit, vt non multo tempore poſt, tum propter nobilitatem, tum propter religioſitatem, in prædicta Eccleſia apicem conſcenderet Epiſcopalem.* Hæc occaſione firmandæ conſuetudinis. Nam de Adolpho, ſuo loco, infra dicemus. 6.

g lib.1.c.22.

Sub idem, aut non multum diſtans tempus, nam de anno non conſtat, cùm Ignacũ ſub Beato Guerrico floreret vitis ſanctiſſimis, viſio ſatis glorioſa ibidem facta, fratrum quatuor iacturam ſubleuauit. Ego ſcripſeram in additis ad Exordium magnum, atque euentu probatam his Annalibus dignam iudicaui. *Similiter* (ait) *apud Igniacum, quæ eſt de filiabus Claraeuallis non ignobile monaſterium, cuidam approbatæ conuerſationis viro oſtenſa eſt huiuſmodi reuelatio. Aſpiciebat in viſu noctis, & ecce duo Angeli de cælis aduenientes, de multis liliis, quæ in cœmeterio ipſius Monaſterij apparebant, quatuor preciderunt, & ſecum ad ſydera detulerunt : Quod cùm ille videret ; dixit ad eos : Quare obſecro ſuccidiſtis lilia noſtra ? Qui reſponderunt : Deſine mirari, frater ; quia noſtra ſunt lilia. Et quidem iſta quatuor ad præſens nobiſcum aſportabimus : reliqua verò paulatim deinceps, cùm opportunum fuerit, colligemus : & ne vnum quidem poterit remanere, quin omnia transferamus. Mox igitur in eodem Cœnobio defuncti ſunt quatuor fratres boni, & religioſi ; de quibus certum eſt, quod per quatuor lilia, de cœmeterio præciſa, fuerint deſignati. Verumtamen quod dictum eſt, nullum ibidem fore relinquendum, quin omnia transferantur in cælum, non parua relicta eſt nobis conſolatio paruulis, & infirmis, qui inter infirma Chriſti membra gementes de noſtra imperfectione dolemus ; & dolentes clamamus in auribus Patris miſericordiarum ; quoniam ipſe cognouit figmentum noſtrum.* 7.

Hæc

8. Hæc ſanè viſio ſatis glorioſa decedentibus tunc, & deceſſuris; illis tamquam ab Angelis præuentis; his, vt præueniendis: in illis quatuor ipſa mors ſequuta veritatem viſionis confirmauit: in reliquis præſentium exhibitio, firmam fecit futurorum expectationem. Hanc ſub Guerrico frequentiam Angelorum, ſunt, qui ipſius adſcribant virginitati. Ipſius miniſterio deputatos, quod ſuprà diximus, adſtare viſibiliter patrum eſſet; niſi etiam ad filios, fratréſque, eadem Angelorum aſſiſtentia, atque idem, aut ſuperius miniſterium extenderetur. Potuiſſet auctor Menologij Ciſtercienſis, hos quatuor Sanctos Viros illi inſerere, quamdiu plures appoſuit, qui nec maiori gaudent certitudine, nec probatiori nobis conſtant authoritate.

---

1. Primi ædificij Alcobacienſis tempus, & ratio; 2. Necnon item ſecundi ſumptuoſioris. 3. Donatio loci, 4. firmata per inſtrumentum. 5. Miracula, quæ ſacrarunt ingentem fabricam. 6. Etimon nominis, locique deſcriptio, 7. Opulentia domus, & numerus Monachorum ſupra conſuetum. 8. Alcobacienſium Abbatum prærogatiua. 9. Duplicata Abbatia decurſu temporis. 10. Inſignia quædam: 11. Atque aliæ notitiæ eiuſdem domus.

CAPVT XVII.

1. SVB finem anni, vt ſuprà notabamus, quos Beatus parens Bernardus Monachos miſerat, Alcobacienſe Cœnobium fundaturos, proſperè tandem ad Luſitaniam primùm (Hiſpaniæ vltimas oras) deinde ad Regem Alfonſum peruenere: a quo & deuotiſſime ſuſcepti, & decenti hoſpitio donati ſunt. Tunc verò ſtatim incepta Eccleſia parua, cum officinis (*Sancta Maria à Vella* hodieque dicitur) inhabitanda viris quamdiu ingens, & ſuperbum ædificium, quod Rex mente conceperat, opere exequeretur, vt iam parabat. Prius ædificium quadriennio conſummatum, nempe anno a Chriſto Seruatore nato. M. C. LII. conuincunt carmina antiquæ petræ inciſa, quæ hodiéque leguntur, ſub hoc tenore.

Templa duo poſuit factis monumenta potentis
Alfonſus populi gloria magna ſui.
Vallibus his primum ſtruxit non grande ſacellum
Anno quem, lector, crux tibi ſancta notat.

† Era. M. C X C. vndecimo Kalendas Octobris.

a lib. 10. Epiſt. 32. Brandaonius [a] dubitat, inceptúmne, an perfectum ædificium, hac Era fuerit? Sed perfectum notari, videtur colligi, ex Epitaphio illuſtris Petri Alfonſi, Alfonſi Regis fratris, de quo ſuprà; & quem ſacrantem ſuo Monachatu Alcobatiæ primordia infrà videbimus. Quippè conſtat hoc anno donatos loco: quos nullam operi manum impoſuiſſe per quadriennium, vel ſi Alfonſus omitteret, nequaquam licèt nobis ſuſpicari. Verba Epitaphij, quod idem Brandaonius [b] adducit, integra in tempore: quod attinet ad loci traditionem, hic ſubiungo. *Eius* (id eſt Petri Alfonſi) *labore, & induſtria, locus iſte Ciſtercienſis Ordinis, videlicet huic loco de Alcobatia, fuit datus, Era. M. C. L X X X V. quo anno cœpit Rex Alfonſus, primus Portugaliæ, Santarenam.* Hæc de tempore inchoatæ primæ domus, perfectæque; nam de ſecunda ingenti mox dicemus.

b lib. 10. cap. 33.

2. Primo ædificio, vtcumque conſummato, atque Alfonſo per bella diſtracto, quæ plurima gerebat cum infidelibus: dilatum ſecundum vſque ad annum. M. C. L X X V I I I. quo tandem cœptum ingens, & ſumptuoſum, quinque, & quadraginta annis conſummandum; hoc eſt Chriſti M. CC. X X I I I. quo tandem Monachi ſedes mutauerunt, & ex prioribus arctis, & humilibus, tranſiere ad amplas, quas modò occupant. Incepti operis tempus verſùs indicant, quos lapidi inciſos non minus legimus.

Indicat, en, digitus, quo fundamenta ſecundi
Huius, & ingentis tempore iacta forent.

Era. M. C C. X V I. Idus Maij.

Cum terra pro iaciendis fundamentis manſuræ huius Eccleſiæ effoderetur, primam ſportam extractam ab Alfonſo, tunc glorioſiùs regnante, cùm Deo per hæc miniſteria famularetur, Alcobacienſia monumenta produnt, quæ Brito tradit. Meruit, ſi non iam ætas nimium obſtaret, ponere vltimum lapidem, qui primùm terram ſuſcepit effodiendam. Conſummati ædificij annus, forte anterior, vt Brito exiſtimat: ſuſceptorum Monachorum tempus alij indicant verſus, qui ita habent.

Nos trahe Virgo pi- a — Auguſti menſi- s,
Nos trahe, nos patri — Eram ſi quæri
Sic quia tranſlat- i — Mille ducentoru- m.
Nobis, nóſque tib — Exiiiit annoru
Hic te laudamu- s.
Quo loca tranſtulimu

Additæ templo officinæ proportionatæ, certantibus ſucceſſoribus Alfonſi, quis Alcobatiam magis illuſtraret.

Extat donatio Alfonſi Luſitani Sancto Bernardo facta per inſtrumentum poſt annos quinque; quatuor ante Beati viri deceſſum menſibus, quam ob donantis, & donati authoritatem, tum quia Alcobatiæ ſitum aptè deſcribit, non pigebit ad litteram tranſcribere. 3.

In nomine Ieſu Chriſti amen. Quoniam quidem decet vnumquemque fidelem à ſupremo largitore de bonis ſibi collatis Dei miniſtros participes efficere, vt per eos cæleſtium bonorum particeps effici mereatur: Ego Alfonſus Portugalenſium Rex Dei miſericordia, vna cum vxore mea Dona Mahalda Regni mei conſorte, teſtamentum, & cautum facimus Domno Bernardo Claraualleníis Cœnobij Abbati, & fratribus veſtris, veſtríſque ſucceſſoribus in perpetuum promouendis, de illa noſtra propria hæreditate, quam habemus inter duo illa oppida nominata Leiria, *&* Obidos *ſub monte* Taicha,

territorio

territorio Vliſbonenſi, diſcurrentibus aquis in mare. Damus itaque vobis locum ipſum, qui Alcobacha nuncupatur; & teſtamentum, & cautum de eodem vobis facimus, pro remedio animarum noſtrarum, & parentum noſtrorum, vt memoria noſtri apud eumdem Monaſterium habeatur ſempiterna. Hoc ab integro dando concedimus; & teſtamentum, & cautum firmè facimus, ſicut terminus inferiùs ſcriptis dividitur. In primis ſicut dividitur per ipſam ſocem de Salir, quomodo vadit per ipſam aquam, de ipſo ſuratorio; deinde ad ipſam Gargantam de Olmos. deinde ad ipſas Cimalias de Alium Arupta, deinde quomodo partit cum ipſo Andano, & ſerit in ipſam aquam de Coz, & tranſit per Melnam ad ipſam Matam de Patayas, & vadit inter ipſum Peterneiram, & Moi.er, & mari iungitur.

4. *Habeatis igitur, & poſſideatis locum illum, ſicut iam terminatũ dignoſcitur cum introitibus, & egreſſibus ſuis, cum aquis, & paſcuis, & adiacentiis ſuis, cum terris cultis, & incultis, cum vineis, domibus, hortis, & plantationibus, cum vniverſis, quæ ibidem ab omnium præſtamen eſſe videntur. Quidquid etiam inter terminos iſtos ad Regale ius pertinet, de noſtro Dominio ſit abraſum; & in veſtrum traditum, atque confirmatum iure perenni. Nam, ſicut iam dictum eſt ſuprà, eiuſdem loci teſtamentum, & cautum ſtabile facimus, ad honorem & gloriam Dei, & Beatiſſimæ Virginis Mariæ Claravallenſis Cœnobij, hac ſana mente, & integro animo tradere curavimus perpetuo poſſidendam; cum tali conditione, quod ſi hunc locum per incuriam veſtram, & abſque meo conſilio, me vivente, deſertum dimiſeritis, numquam recuperaturi eſtis. Si quis verò (quod fieri non credimus) hoc noſtrum factum irrumpere, vel diminuere voluerit, imprimis ſit maledictus, & Authoritate Dei Patris Omnipotentis, & Filij, & Spiritus Sancti, & B. Petri Apoſtolorum Principis excommunicatus, & à Sanctæ Eccleſiæ miniſteriis ſeparatus, & cum Iuda proditore in inferno collocatus: & inſuper pariat. D. ſolidos bonæ monetæ. Facta carta. Era M. C. XC I. Sexto Idus Aprilis.*

Ego Alfonſus Rex, & vxor mea Regina Mahalda hanc cartham propriis manibus firmiſſimè roboravimus.

Ferdinandus Petriz curia Dapifer, confirmat.

Petrus Polaidez curia Signifer, confirmat.

Alfonſus Menendiz Vlixbonenſis præfectus, confirmat.

Gonſalvus de Sauſa, confirmat.

Velaſcus Sanchez, confirmat.

Pro Teſtibus.

Petrus teſtis	*Pelagius teſtis.*
Gonſalvus teſtis	*Menendus teſtis.*

Alfonſus Portugalenſium Rex.

Regina Mahalda ipſius vxor.

Magiſter Albertus Regis Cancellarius. Hactenus inſtrumentum donationis.

5. In eodem Bernardo lego [e]; Monaſterij ſitum, & circumſtantias, per Spiritum præoſtenſas Bernardo Patri, innotuiſſe diſcipulis, antequam Claravalle egrederentur. Porro cùm locum ex ſignis, cum Rege quærerent, ac ſe ex confinio duorum fluviorum inveniſſe putarent, nondum inventum (quippe aliis circumſtantiis diſcordantibus) iactatos funes, in menſuram ſurgentis fabricæ diſparuiſſe repente; atque alio in loco non multò poſt inventos, cui omnia penitus ſigna concordarent. Tum tali omine cœpta nova ædificia, in quibus, Deum ducem, miniſtros, Angelos, ipſo eventu experti, ſecuri pergerent, nec ſe timerent fruſtra laboraturos, quibus ea fax de cœlo prælucerct. In M. S. antiquitatum Luſitanarum, ſed præcipuè Alcobatiæ ad me tranſmiſſo, duo alia miracula reperio, ingenua, quia continua; quæ in extructione domus contigiſſe, traditio eſt. Alterum, cùm multo venenoſo animali locus ſcateret, denſus arboribus, dumetiſque non pervius, nec greſſibus humanis penetrabilis: explanatores ſæpius ab eis cæſos, ſæpiùs morſos; nulli tamen læſioni ſubiacuiſſe, nulli tumori. Alterum animalia, boves, iumentáque, quæ lapidibus, lignísve aſportandis, ad ſex milliaria, & vltra deputabantur; in tanta nihilominus diſtantia, nullo eguiſſe ductore, cuſtode nullo: ſed ſibi ab onerantibus relicta, quoties onerabantur, toties ad locum incolumia cum ſuis ſarcinis, ſine circuitu, ſine mora perveniſſe. Hæc mirabilia ſeruntur conſectaſſe naſcentem domum, & glorioſis oſtenſis portendiſſe prærogativam loci, in quo vel bruta operentur rationabiliter; neque homines ab antiquo ſerpente lædendi veniant.

6. De ſitu loci, prætereà, quæ in diplomate Regio continentur, addendum cenſeo; iacere inter duo non magna flumina; Coam, & Bazam, dicunt; vnde vetus nomen *Cobaza*, vel *Cobacha*, duabus litteris in principio additis, in *Alcobatiam* tranſiit; ex quo, & ipſum Cœnobium notum fuit. Diſtat ab Vliſipone tunc recens capta, nunc totius Regni Metropoli, & Regia, decem, & octo leucis, quæ quatuor, & quinquaginta conficiunt milliaria Italica; ab Scalabi, novem: a celebri, nec tunc adhuc fundato Monaſterio, dicto *de la Batalla*: ob victoriam ibidem partam à Caſtellanis, tribus tantùm; loco amœno, & feraci omnium frugum, quas gleba aliàs opima abundantiùs profert, Solis calore expoſita: & ex confinibus fluviis abundans aquis.

7. An contineantur intra illos terminos, quæ deſignantur in Regia donatione, haud mihi potuit hactenus conſtare illud compertum, dediſſe Alfonſum Principem Monaſterio Alcobatiæ vltra triginta oppida, & in iis quatuor portus ad oras maris, pleno iure ſubiecta; indéque tam ingentes proventus annuos, vt præter largas, & continuas eleemoſynas, præter hoſpitum, curam, aliaque, quibus non modica ſumma conſumebatur, nongenti, & ampliùs Monachi ali poſſent, qui diſtributi per centurias, aut decanias, quod de Benchor præcedenti tomo diximus, ſuccedentibus choris, perennes Deo laudes decantarent. Hæc Vetus Monaſterij illius traditio, cui Luſitani omnes fidem faciunt; quamvis recepta officinæ aliàs ingentes in ſecundo ædificio, haud tamen ſatis tantæ multitudini. Creviſſe oppida ad ſex millia vaſallorum in M. S. illo antiquo lego, quibus imperet Abbas, & in quos criminalem, civilémque, hoc eſt, omnem exerceat iuriſdictionem. Certè proventus Cœnobij Alcobacienſis diviſi hodie, conventum numeroſum ſacrarum Virginum, *Coz* vulgò appellant, alunt; Vliſiponenſis virorum non levem ſummam, Sereniſſimo Infanti Cardinali Commendæ titulo, vltra duodecim millia ducatorum aureorum quotannis ſolvunt; & nihilominus, quæ ingens ſumma ſupereſt, poſt provincialis ſynodi, de triennio in triennium celebrandæ, ex tota Luſitania, ſumptus non modicos; poſt Abbatis impenſas in vi[illegible] an do (nam is caput totius congre[illegible]tionis) Monach[illegible]

centum, pauperibus, hoſpitibus, atque fabricæ pars in quibus omnibus domus Alcobatiæ nulli alteri in tota Hiſpania cedit: vix in Europa in libris Cameræ moderata ſatis, duum millium florenorum taxa notatur.

8. De primo Abbate, certatum inter domeſticos, Bernardus Brito, & codex M. S. quem ſupra retuli, Renulfum fuiſſe volunt, cum aliis Monachis
f lib.3.c.22. miſſum ex Claraualle: Brandaonius [f] e contra Martinum quendam: & illis quidem tabularia antiqua domus, huic inſtrumenta, & ſepulchrorum inſcriptiones adſtipulantur. Quid ſi idem Renulfus Martinus, qui & Martinus Renulfus dictus. Nunc hoc, nunc illo nomine appellatur? Quicumque fuerit, ingentibus priuilegiis donatus eſt, quæ in omnes ſucceſſores eius tranſirent. Vt Regiis eleemoſynis præfectus perpetuo iure, atque ab aulæ conſiliis ſemper exiſteret. Vt Regiis diplomatibus ſubſcriberetur, immediate poſt Epiſcopos, ſed ante omnes alios, cuiuſcumque ſtatus, aut conditionis; vt in Eccleſiis ſui territorij clericos poneret, animarum rectores; qui pleno illi iure ſubiicerentur. Quin & in arcibus, & portubus marinis duces crearet, queis mari, & terra infideles coërcerentur. His temporis decurſu addita alia, quæ ſuis locis erunt referenda. Interim adnoto, ex eiſdem periiſſe quædam, ſed conſeruata plura; quæ integra hodie etiam perſeuerant.

9. Subiacuit Commendatum peſti Alcobatia, ſicut cæteræ domus præcipue pingues: & laborauit ſub illa per annos plurimos. Cæterum nimia domus opulentia, & Sereniſſimi Cardinalis Henrici, pòſt Luſitaniæ Regis, & Alcobatiæ Abbatis, zelo effectum eſt; illa quidem, vt poſſet ſe redimere: hoc vt vellet: Duplicata nimirum dignitate atque alteri, cedente in Commendam cum ſolo titulo, magna parte ſubſtantiæ temporalis: alteri, reliqua, cum Paſtorali cura, & plenaria Abbatiali iuriſdictione. Quin congregatis Luſitaniæ Cœnobiis, per ſuos Præſules, procuratoréſque, ab omnibus Alcobatiæ Abbas eligitur, caput eo ipſo futurus eorum omnium. Extat in iure Alcobatienſis Abbatis non obſcura memoria, *in capite Venerabili, de verbor. ſignificatione; & in cap. cauſam, quæ de reſcriptis, & in cap. Olim 14. de Priuilegiis.* Memoratur etiam in multis ſummorum Pontificum diplomatibus, multiplicium, atque grauium cauſarum, quas locis ſuis trademus, delegatione. Singularius illud, adeo frequentes eiuſcemodi commiſſiones, vt non minùs Abbates, quàm Pontifices, quaſi ex æquo coëgerint; petere illos, hos autem indulgere, ne tot negotiis, in propriæ quietis, & profeſſionis iacturam, deputarentur. Extant litteræ Honorij Papæ tertij, quas Brandaonius [g] adducit, quæ hoc indulgent, Pontificatus ipſius anno ſexto.

Ex Monachis [g], qui venerunt ex Claraualle, reuerſos aliquos poſt fundatam domum, traditio eſt, duobus ibi baculis relictis, quos hodiéque in ſacrario domus pendere, opertos panno, & veneratos inter reliquias, inuenio in codice illo M. S. quem ex variis monumentis eiuſdem domus frater Guillelmus [h], dictus de paſſione, dicitur concinnaſſe, anno Chriſti Domini. M. D. L X X I I. Illuſtrant item Alcobatiam ſepulchra Regum, quos à templo maiori conſummato, ſepultos ibidem conſtat per plura ſæcula. Multæ item Eccleſiæ, conuentuſque, in quibus ſe, & Ciſtercium propagauit, Baurum, Zeizam, Sanctum Paulum prope Conimbricam, Stellam, Tamaraes, & Mancanedam, ſiue Mancanariam; de quibus plura in ſequentibus dicemus. Clariot his omnibus militia Ieſu Chriſti, quæ item ſub Abbate Alcobatiæ ſumpſit exordium. Habet item ſub ſe Virginum choros nequaquam contemnendos, Coz, Sanctam Mariam dictam de pietate, Sanctum Bernardum de Portalegre, atque maximum omnium de Odiuellas Oliſſipone iuxta Dionyſij Regis opus, & ſepulturam. Demùm facit ad laudem Alcobatiæ, quod prima omnium Ciſtercienſium Eccleſiarum, ſaltem in Hiſpania, quod hactenus ſciamus, litteras ſacras, & didicit, & docuit; deputatis redditibus, de quibus tam Doctores, quam diſcentes ſuſtentarentur. Verùm hæc omnia, & alia ſuis temporibus, nunc tetigiſſe ſatis pro inſtituto.

10.
g lib.10.c.32.
h Guillelm. de paſſio in Alcobatia.
i Briton. lib.3.c.22.

Id vnum tamen omittere non poſſum, quod à multis Luſitanis Autoribus notatum video; conſeruari, viſique ingentem lebetem, quinque, vt aſſerunt, boues capientem in fruſtra conciſſos, quem Caſtellani a Luſitanis victi ibidem reliquerint, cùm apud Aliubarrotam, tertio ab Alcobatiæ lapide (quo loco ingens victoriæ monumentum, Monaſterium de la Baralla fundatum eſt) celebri, & ſæpiùs memorata clade profligarentur. Viſitur etiam pulchra Crux Cryſtallina, atque aliæ exuuiæ in eadem victoria partæ, quæ inter illuſtriores eiuſdem domus notas commorantur. Nempe infideles viciſſe, quantumuis hoſtes, bellicoſæ, ſuperbæque nationi; quia frequens, viluit, vicinos, quia rarum, inſolenſque; quamuis fideles, & eiuſdem legis aſſeclas, vel ſemel ſuperaſſe, in gloria fuit; quam nulla vellent ſæcula, abolerent, nulla obliuio. 11.

1. *Imperatoris Alfonſi Sanctia ſoror.* 2. *Sancto Bernardo hereditatem tradit, pro fundando Cœnobio.* 3. *Coniectatum de peregrinatione virginis.* 4. *Tum Monachi à Bernardo parente miſſi, Niuardúſque, Sancti Petri de la Spina.* 5. *quæ dos præcipua nouæ fundationis, confirmata diuinitus.* 6. *eius deſcriptio, & miracula continua.* 7. *ac breues aliæ notitiæ eiuſdem domus.* 8. *Grandis-Sylua vtriſque bonis abundans,* 9. *& conuerſi cuiuſdam mira hiſtoria.* 10. *Dubitatum de illo.* 11. *& dictum de Bernardo, ſucceſſore.*

Caput XVIII.

1. EX notatis ſuperiùs in Chronologia, duæ illuſtres propagines reſeruatæ in hunc annum, præcedunt cæteras: altera in Hiſpania, in Gallia altera, Monaſteria Spinæ, & Grandis-Syluæ: hoc adoptato, quàm genito ſimilius; quippè: quod nigri Monachi incoluiſſent, vt iam oſtendimus: illud inſigni, & glorioſa fundatrice Domna Sanctia, memoranda virgine, Imperatoris Alfonſi

Alfonſi ſorore, recens productum, Monachis à Bernardo patre miſſis, qui domum ab ipſis fundamentis ædificarent. Ergo de Monaſterio Spinæ priùs, deinde de Grandi-Sylua pauca dicemus. De Sanctia Infante Galliam, & Italiam, Germaniámque, quin loca Sancta deuote perluſtraſſe, traditione, quàm ſcriptu magis accepimu . Porro cùm in hac ſancta peregrinatione multa Ciſtercij Monaſteria viſitaſſet; ac Sanctam Monachorum vitam, & conuerſationem admiraretur; concepiſſe propoſitum (vt in hæreditate, quam poſſidebat in Palentina Diœceſi, Sancti Petri de Spina ab olim dicta, Aſceterium conſtrueret, in quo Sodales talis inſtituti pro ſe, pro fratre, pro Regni ſucceſſoribus, continuis precibus Deum deprecarentur. Hinc illi cura Bernardum adeundi, qui tunc Germaniam ciebat contra infideles; à quo Monachos peteret, tam Sanctum opus fœlicibus (quia ipſius) auſpicijs inchoaturos. Conſtat in hæreditatis donatione Bernardo patri facta, quam mox adducam, Infantem alloqui Sanctum, velut præſentem *vobis Domino Bernardo*, &c. Vt quamuis locus in ea ſileatur, at non immeritò liceat coniectari, aut Bernardo in Hiſpania exiſtenti factam, quod implicat; cùm conſtet huius anni menſe Ianuario egiſſe intra Germaniam; aut ab Infante in Germania conſtituta, vbi tunc Beatus Abbas commorabatur. Atque ecce inſtrumentum ipſum donationis, quod ita habet.

2. *In nomine Sancta, & indiuidua Trinitatis Patris, & Fily, & Spiritus ſancti. Amen.*

Quoniam ſcriptum eſt: declina à malo, & fac bonum; *& non ſufficit abſtinere à malo, niſi fiat, quod bonum eſt. Item*, Initium Sapientiæ timor Domini. *&* Qui timet Deum faciet bona: *&* operanti bonum benè erit in extremis. *Igitur ego Sanctia Alfonſi Imperatoris Hiſpaniarum ſoror, his, & alijs exemplis præmonita, & edocta, ſpontanea voluntate, nullo cogente, pro redemptione animæ meæ, & parentum meorum, Do vobis Domno Bernardo, Claraualliſ Abbati, hæreditatem Sancti Petri de Spina, atque hæreditatem Sanctæ Mariæ de Aborrides, ſcilicet terras, vineas, Prata, fontes, montes cultos, & incultos vtriuſque exitus, & ingreſſus, vtrinque; videlicet cum omnibus terminis ſibi pertinentibus; quatenus ibidem, me opitulante, in honorem Domini noſtri Ieſu Chriſti, eiuſdémque genitricis, Monaſterium ædificetis in quo veſtri Monachi, veſtríque ordines aſſiduè aſſiſtentes, pro ſuis, atque meis, parentúmque meorum, atque omnium fidelium, tam viuorum, quàm defunctorum peccatis, Deum deprecentur. Si quis autem hoc meum donum, tàm de meis, quàm de extraneis praua cupiditate compulſus irritum facere voluerit; hoc ad effectum nequaquam ducere poſſit; ſed, ſi contigerit, (quod abſit) omnia illa ſupra dicta prius in duplo reddat; ac poſtea Regi, vel cuicumque veſtram commiſerit is vocem, pectet in quotto mille libras auri puriſſimi, & inſuper ſit maledictus, & vti Dathan, & Abiron, eum terra abſorbeat; atque cum Iuda traditore inferni pœnas luat, Amen. Facta cartha huius doni, tertio decimo Kalendas Februarij. Era. M.C.LXXXIV. Imperante Alfonſo Imperatore, cum Imperatrice Berengaria in Legione, & in Toleto, & in Cæſaraugusta, & in Corduba, & in tota Hiſpania. Ego Sanctia Regina ſupradicta, quæ hanc cartham ſcribere iuſſi; coram teſtibus roboraui.*

3. Hactenus inſtrumentum donationis à Sanctia Regina Bernardo factæ, ex cuius data facile conuincitur Chronologiæ error, qui Spinam ante quatuor annos fundatam tradit. Donationem ſequuntur hæ ſubſcriptiones.

Domnus Petrus Segobienſis Epiſcopus confirmat.

Domnus Loyſius Legionenſis Epiſcopus, confirmat.

Domnus Petrus Palentina Sedis Epiſcopus confirmat.

Gutter Fernandez confirmat.

Martinus Monez confirmat.

Nicolaus Pelagij confirmat.

Pontius Comes de Cabrera confirmat.

Manric Comes confirmat.

Comes Amergot confirmat.

Cid teſtis confirmat.

Belid teſtis confirmat.

Duaya teſtis confirmat.

Omnes milites mea curia viſores, & auditores huius dationis. Hactenus ſubſcriptionis donationis, quam extra Hiſpaniam factam non minùs colligo, ex ipſa ſubſcribentium paucitate (Comitum vix tantùm) plures quippè in Hiſpania ſubſcripſiſſent Epiſcopi; & proceres, vt apparet in alijs inſtrumentis. Sed nec puto infrà Imperij fraterni terminos Curiam ſuam vocaturam: quam tamen extra illos conſtitutam, & iam velut exemptam, iure optimo ſic potuit appellare.

Vtcumque fuerit acceptata donatione, Bernardus Pater nouæ fundationi Monachos dedit, cum quibus, & Niuardum fratrem miſit, præfectum operi, & negotiis tractandis, ſi quæ emergerent; ſed re peracta ad ipſum reuerſurum. Sancti viri aduentum, ſimul, & reditum habemus ex epiſtola Bernardi [b]. *Ad Sanctiam ſororem Imperatoris Hiſpania.* In qua poſt gratias actas fratris nomine, de Beneficiis acceptis ab Heroma, hæc Sanctus Pater, alio ſuper negotio, de quo nos infrà. *Nam & frater Niuardus: qui multum gratulatur de vobis, ſatis in hoc de vobis confidere monuit: tum, propter veſtram erga nos ſpiritualem deuotionem: tum, propter bonam, quam audiuit à vobis de hoc ipſo, reſponſionem.* Hæc Sanctus Pater: ex quibus tamen, vt verum fatear, Beati Niuardi aduentus in Hiſpaniam magis, quàm finis conſtat; & multa alia potuerunt illum adducere. Nam quod Bernardus pro Spinæ fratribus orat in ea epiſtola, temporis concurrentiam fortè conuincit; non rationem motiuam aduentus viri. Quid ſi, neque is Niuardus natu minimus ex fratribus Bernardi ſecundum carnem? Nam fratres Sanctum nominare ſolitum, quoſcumque filios habuit nequaquam poteſt in dubium reuocari. De primo Abbate nihil certum nobis. Quippe in Martyrologio eiuſdem domus tres diuerſi notantur ſub his titulis *Nono Kalendas Iunij obiit pia memoria Domnus Alfonſus primus Abbas de Spina. Septimo Kalendas Iunij obiit pia memoria Domnus Balduinus primus Abbas de Spina. Quinto Kalendas Nouembris obiit bona memoria Domnus Turibius primus Abbas de Spina.* Alia inſtrumenta Balduinum præceſſiſſe, non obſcure conuincunt. Vnde coniector, Alfonſum, & Turibium primos dici, non abſolute, ſed ſui quemque nominis; & aliàs tenuiſſe Cœnobij clauum. 4.

b Epiſt.

Donationem ab Infante Sanctia factam, biennio poſt confirmauit Imperator, cùm iam Monachi monaſterium inhabitarent, priuilegio expedito, cuius hic tenor. 5.

Ego Alfonſus per Dei miſericordiam Imperator Hiſpania,

Hiſpania, vna cum filiis meis Sanctio, & Ferdinando, Deo; & Claraeuallenſi Abbati Domino Bernardo, & fratribus eius Monachis in Sancto Petro de Spina morantibus, vt beneficia, & orationes eorum mihi, & omnibus parentibus meis communicent, dono ſpontanea voluntate totum hoc, quod habeo, vel habere debeo in Sancto Petro de Spina, & in Sancta Maria de Aberridos, & infra terminos eorum; & iſta villa deſerta iacent inter Sanctum Cipryanum de Macotho, & Caſtro monte; dono inquam ſicut donauit eis ſoror mea Sanctia Infantiſſa, & determinauit, quidquid ibi habeo vel habere debeo in montibus, & vallibus, & in terris, aquis, pratis, paſcuis, & in omnibus aliis pertinentiis ſuis, quocumque loco fuerint, & eas potuerint inuenire. Eo verò modo præmonitas hæreditates meas de Sancto Petro, de Spina, & Sancta Maria de Aberridos prædicto Abbati, & eius fratribus dono, & concedo, quatenus in eas quidquid voluerint faciant, & ipſas cum ædificiis, quæ ibi fuerint omni tempore abſque aliqua infeſtatione, aut grauamine poſſideant, & abſque omnium hominum contradictione faciant inde quidquid voluerint, ad honorem, & commodum Eccleſiæ ſuæ. Si quis verò in poſterum de meo, vel alieno genere huius meæ donationis paginam ſciens, ei contrauenerit, & eam diruperit, ſit à Deo maledictus, & cum Iuda traditore in inferno ſine fine damnatus, niſi dignè emendauerit; & perſoluat Regiæ parti tria millia marapetinos, & duplum emendet, & reſtituat præfatis Monachis, quidquid inuaſerit. Facta Cartha Zamoræ octauo Idus Aprilis. Era milleſima centeſima octogeſima ſeptima. Sequuntur ſubſcriptiones plures numero Pontificum, & Procerum ſicut erat in vſu illius temporis. Notandum obiter Alfonſum Imperatorem, qui abſenti confirmat donationem, aliter loqui, quàm Sanctiam, quæ præſenti. Neque enim vobis Domino Bernardo, ſed Domino Bernardo tantùm ait, vt inde confirmentur, quæ ſupra diximus.

6. Fecerit omen, loco antiquum nomen; an Sanctiæ deſiderium excitauerit, ad implendam, quà poſſet, menſuram eius; in dubio eſt; nec ſatis conſtat, perierit ne tunc, & impetrauerit à Romano Pontifice, atque Francorum Rege, an ipſa præhabuerit? conſtat dotaſſe Cœnobium donis ingentibus, digito articulati Petri Apoſtoli; atque vna ex Spinis Coronæ Domini, quæ hodie, inter plures alias Sanctorum corporum exuuias, (nam plurimis abundat) venerantur; adeo frequenti concurſu populorum, vt vulgus, imò & ipſi Monachi putent, domum ab his reliquiis denominatam Sancti Petri de la Spina; nec facilè ab hac opinione diuelli poſſint: reclamantibus, quamuis inſtrumentis, quæ aſſeruantur in Archiuiis eiuſdem domus. Traditio eſt: cùm Sanctia Infantiſſa ſacram inde Spinam auferre vellet, atque arca incluſam impoſuiſſet iumento, cum multis aliis rebus aſportandam; animal intra portam domus hæſiſſe, neque vlla vi, vl iſve minis, aut verberibus dimoueri potuiſſe. Quoadusque Spina educta, relictaque, nullo inſtigante, vltrò iter arripuit.

7. Referam maius adhuc, & venerabilius, quod parentum memoria, contigiſſe, ſeniores noſtri, qui ab eiſdem audierunt, teſtificantur. Cum furto, pio dicam, an ſacrilego? Certè ſubtili, à proprio loco abſtracta, atque ad illuſtrem æque, & religioſum Ioannem Ferdinandum Velaſquium, Comitem Regni ſtabilem (hæc mihi etymologia magis placet, quàm ſi ſtabuli dicas,) perlata; inter alias reliquias (quarum ingentem conflabat theſaurum) ſub duplici cuſtodia, intra ferreas crates, & capſam argenteam, in Cryſtallino vaſe retinetetur: Quæſitam poſtmodum ab illuſtri Principe adorandam, ſiue hoſpiti oſtendendam, nullatenus inuentam; ſed vas vacuum; quod intra clauſas crates, capsamque, atque integra cuſtodia continebatur. Tum Capellano, cui furtum diſplicuerat, proponente, & rogante, ad Monaſterium miſſum, petendæ aquæ, cui ſacræ Coronæ Spina eſſet immerſa. Nec mora; reſeratis ſacrarij foribus, apparuiſſe reliquiam in proprio loco, ac ſi non vnquam inde extracta fuiſſet. Doluit Comes iacturam pignoris tanti: ſed miraculi gloria compenſatam deuotiùs tulit: nec tam ſe deſeri, reprobari ſe putauit; quàm Monachos eligi, veluti capellanos Religioſiores, qui cœleſte pignus, non ſumptuoſius, ſed purius, & reuerentius venerarentur. Sed nihilominus viſitauit Cœnobium, pandit miraculum, & vas Cryſtallinum, quod inuenerat vacuum in propria domo, deuote obtulit, in quo vſque ad hunc diem perſeuerat. His miraculis Coronæ Chriſti fragmen conſecrauit Cœnobium, à quo ſe auelli nequaquam paſſum eſt: in ipſo, vt ſperamus, & cum Monachis, vſque ad vltimum diem permanſurum.

Eſt ſpina ipſa viridis coloris, ad longitudinem quatuor digitorum, in vltima eius parte velut flaueſcens. Dubium, an rubricata Chriſti ſanguine, an colore natiuo per partes vario: nec enim ſatis id diſcerni poteſt. Per ſe, & per aquam, cui per annos ſingulos, ſtatutis diebus mergi conſueuit; innumera miracula operatus. Illud continuum, quod efficiat eandem aquam corruptionis expertem, quod iam longa experientia comprobatum, pene aſſuetudine aboleuit admirationem. Hodie miraculum magis crederetur, ſi quæ poſt iactum eius, corruptioni, aut fœtori eſſet obnoxia. Frequens item, atque innumeris teſtibus comprobatum de hac eadem aqua, in vaſis vitreis reddere manifeſtam effigiem Coronæ Domini: ſed quam ſi aqua effuſa, tenere velis, euaneſcit ex oculis; neque ſemper cum aqua redditura. Extat liber de miraculis continuis, ſanitatibúſque, quas crebrò confert, neque in præſenti vacat recenſere. Seruatam hactenus in ſacrario eiuſdem domus, ante biennium decorauit ſacello proprio Reuerendus Pater Fr. Angelus de Aguila, eiuſdem domus alumnus & tunc Abbas; nunc de la Oliua, in Regno Nauarræ, Regis Catholici; ad quem ſpectat electio deſtinatione. Porro ſacellum, ſi materiam ſpectes, ſumptuoſum, & graue; ſi opus, artémque, adeo expolitum, adeo præclarum, vt vix aliud æquale reperiatur in toto Regno; ſuperius, nullum. In eodem ſacello ſunt repoſita digitus Sancti Petri Apoſtoli, Brachium Sancti Lucæ Euangeliſtæ, os magnum integrum Sanctæ Luciæ Virginis, cum lignis crucis Chriſti, Petri, & Andreæ; & quæ plura habet ſacrorum oſſium fragmina, idem ſacer conuentus, donata ſingula propriis effigiebus, apprime ſabrefactis; atque propriis ordinibus diſtincta, fœlici genio. Hæc occaſione excellentioris dotis huius Cœnobij; quamuis & bonis etiam temporalibus ſupra multa abundet, & paucis in Hiſpania inferiùs inueniatur. 8.

Taxatur Monaſterium Sancti Petri de Spina (ſic enim nominatur in libris Cameræ) quinquaginta florenis. Memoratur in litteris Innocentij Papæ tertij, Pontificatus ipſius anno decimo ſexto. 9.

Ad

Ad Abbatem de Spina, & de Vrſaria Palentinæ & Auriensis Diœceſis, Ciſtercienſis Ordinis. Illuſtri vtique Abbati cauſa commiſſa, in qua Rex Luſitaniæ ex vna parte, atque eius ſorores Thereſia, & Sanctia; fratréſque eius ex alia, colligabant. Rurſus in aliis eiuſdem Summi Pontificis; Pontificatus ipſius anno ſeptimo. *Ad Abbatem, & Conuentum Monaſterij de Spina, Ciſtercienſis Ordinis, Palentinæ Diœceſis.* Itémque aliis ad Arnaldum eius Abbatem pro viſitando reformandóque inſigni Monaſterio Sancti Facundi. Sed de his latiùs dicendum ſuis temporibus. Nunc ex Hiſpania, ad Gallias tranſeamus.

10. Grandiſiluam illuſtrem Abbatiam Ordinis nigri, in Toloſana Diœceſi, quis fundauerit primùm, in dubio eſt; Conſtat poſtquam Ciſtercio vnita fuit, quod contigiſſe hoc anno iam oſtendimus, breue intra tempus auctam vtriſque bonis. Quippè in temporalibus inuenitur in libris Cameræ ad quatuor millium florenorum taxam pertingens, quam vix vel ipſa Toloſana ſedes adæquat: in ſpiritualibus tot abundat Sanctis, tot viris doctis, tot titulis de Eccleſia bene merita longo tempore floruit, vt vix alij in Ciſtercio cedere debeat. Grandis, haud dubiè, ſilua Sanctorum eſt, iuxta menſuram nominis, *ex qua, vt ait author Exordij* d lib.1.c.14 *magni* [d], *multi magni, & præclari nominis viri ab initio prodierunt.* Floruere in ea Sancti maioris notæ Guillelmus Monpeſulanæus, Pontius, Bertrandus, & Magnus Fulio Archiepiſcopus Toloſæ, quin plures alij, qui totas nobis paginas implebunt in his annalibus. Sed de his ſuis locis. Nunc Anonimus quidam eiuſdem domus, quia quo floruerit, tempus ignoratur, ſicut & nomen, quæ certa fide antiqui authores narrant, eò exemplum producam: vt ex vno conuentu Grandis-ſyluæ, velut ex vngue leonem, reliquam eius gloriam coniiciamus. Referam autem Cantipratani verbis ſubæqualis authoris, atque omni fide digni, quæ e lib.1.c.29. §9. ita habent [e].

11. *Erat quidam emeritæ militiæ Veteranus, qui ſæculo, & ſi tardè, renuncians, Sanctum Ciſtercienſium Ordinem introiuit. Quæſitus autem à magiſtro Nouitiorum, ſi ſciret orationem Dominicam, ſcilicet* Pater noſter: *negauit; nunquam ſe diſcere potuiſſe conteſtans. Quid plura? Fit labor inanis, vt diſcat; & cùm non poſſet; præcepit Abbas, vt ſaltem illi breuem Angelicæ ſalutationis verſiculum inculcarent; quod & ſi multo, & diutino labore, factum eſt tamen; cùm enim ad exhortationem magiſtri ſui, ipſum verſiculum inter prandendum ad vnamquamque ferè bucellam, ne obliuioni tráderet, ruminaret; ex frequenti, & longo vſu, tantam in ipſa ſalutatione, mentis conceptit dulcedinem, vt cordi eius, & ori ſola memoria Matris Christi; quamquam aliàs nuocatus, indelebiliter adhæreret. Contigit vt poſt aliquanta annorum curricula veteranus ille deuotiſſimè moreretur; & inter fratres in cœmeterio ſepeliretur. Mira res! de tumulo eius non multò poſt, à parte capitis arbor naſci ignoti generis viſa eſt, cuius folia litteris aureis inſignita, Aue Maria gratia plena, notabiliter ſingula continebant. Quod vbi notum fit Diœceſano Pontifici, ad locum venit ipſe miraculi: radicem arboris per effoſionem diligenter ſcrutatus eſt; & eam de ore Veterani illius ortum habere probauit. Nec mora, vbi diuina oſtenſionis arbuſcula debitum officium executa eſt, in oculis omnium aruit, & defecit.*

Hactenus Thomas de Cantiprato narrans miraculum, tribuénſque Ciſtercio; ſed domum, ſimul & nomen Monachi reticens: verùm de Monaſterio dubium nullum, Grandis-ſyluam prodente Ioanne Abbate, atque eius domus Conuerſum proclamante [f]. *In Grandi-ſylua,* f in indice Sanctorum. 12.
ait, Bertrandus Abbas, & Guillelmus Montis Peſulani Dominus, Monachus: nec non Conuerſus ille, quem hiſtoria produnt, nihil præter hæc duo vocabula ſciuiſſe, ſcilicet Ave Maria, *ex cuius ore poſt mortem iam tumulati lilium prodiit,* Ave Maria, *litteris aureis ſcriptum habens.* Conſonant Ioanni Abbati recentiores quod attinet ad domum; & addunt nomen; ſed in quo nulli fides, dum omnes variant: Nam Philippus Seguinus Ioannem appellat, & re vera Conuerſum fuiſſe trádit: Guillelmus de Valada [g] non Conuerſum, ſed Monachum, & g lib.3.c.93.
eum Guillelmum Mon-Peſulàneum Dominum; quod vix de tanto principe credibile. Henriquez [h] ne alterum omittat, vtrumque memorat; atque vtrique, & ignorantiam deuotam in vita tribuit; & poſt mortem glorioſam eiuſdem ignorantiæ commendationem [i]: alteri ad nonam diem Menſis Aprilis, alteri ad vigeſimam primam Decembris. h in Miſſali antiquo Ordinis. i Menologio.

13. De Bernardo Abbate Grandis-ſyluæ, qui ſe, & domum ſuam Ciſtercio tradidit; morte, an ceſſione dimiſerit præfecturam intra biennium? in dubio eſt. Certum illi ſuffectum Alexandrum, quem de Colonia hoc anno Bernardus Parens Claramuallem adduxit, vt memorauimus. Memoratur Grandis-ſylua in litteris Innocentij Papæ tertij, Pontificatus ipſius anno VII. & habentur in cap. *in cauſis* 30. de electione, & electi poteſtate. Eſtque prima, & præcipua inter Eccleſias, quæ hæreticis inuiſæ patuerunt Albigenſium inuaſionibus. Vnde in iniuncta Comiti Raimundo, pro illatis Iniuriis, ſatisfactione; itémque in litteris ab ipſo publicatis; poſt Ciſtercium prima, & vt paſſa grauiora commemoratur. Extat in Bibliotheca Colonienſi epiſtola Nicolai Claræuallenſis ad Cantorem Grandis-ſyluæ. Robertus Claudius ſequutus Chronologiam, in anno errat: Quippe fundatam Grandi-ſyluam ait, anno M.C.XLIV. ante quem tamen cæpiſſe certum eſt; nec minùs certum accepiſſe poſt illum Ciſtercij iugum.

1. Chronologia fundationum præſentis anni. 2. Vallis Ydra, & Obuderia ignotæ domus, de Valle Dei dictum, 3. & de Kiri eſtal, & Valle Richery. 4. Beteleſtem, Brueria, atque de Rupe: 5. de Salteria, & Henrico Salterienſi: emendatus Petſaus. 6. De Sylua canis, Bonaualle Rutenenſi, Chaerio, & Vtriſtalt. 7. de Margam, & Abbate eius Conano: Alna remiſſa. 8. Saleya, Sequanæ portus, Faecia, Fons Vvillelmi, Clarianáque, 9. dictum de Bullione Biſuntinenſi, 10. remiſsiuè de Riuo ſicco. 11. & tandem de Fonte frigido.

CAPVT XIX.

1. SPINAM, Grandiſyluámque, illuſtria Cœnobia, ſequuntur aliæ fundationes, & quidem multæ hoc anno, quas Chronologia recenſet ordine ſequenti.

Anno M C. X L V I I. ſexto Kalendas Maij fundata eſt Abbatia Vallis Ydra.

Eodem anno X V. Kalendas Iunij Abbatia de Obnderia.

Eodem anno X. Kalendas Iunij Abbatia Vallis Dei in Anglia.

Eodem anno I V. Kalendas Iunij Abbatia Monaſterij in Argona.

Eodem anno X I V. Kalendas Iulij Abbatia de Kiri eſtalt.

Eodem anno V I I I. Kalendas Iulij Abbatia Vallis Richery.

Eodem anno V I. Kalendas Iulij Abbatia de Beteleſtem.

Eodem anno, & eodem die Abbatia de Brueria.

Eodem anno I I I. Kalendas Auguſti Abbatia de Rupe.

Eodem anno I I. Kalendas Auguſti Abbatia de Salteria.

Eodem anno V I. Idus Octobris Abbatia de Silnecane, aliàs de Sylua canis.

Eodem anno X V. Kalendas Nouembris Abbatia Bonaualis Rutenenſis.

Eodem anno V. Kalendas Nouembris Abbatia de Chaberie.

Eodem anno, & eodem die Abbatia de Vtriſtalt.

Eodem anno I X. Kalendas Decembris Abbatia de Margam.

Eodem anno I I I. Nonas Decembris Abbatia de Alna.

Eodem anno Kalendas Ianuarij Abbatia de Saleia.

Eodem anno Idus Martij Abbatia de Sequana Portu.

Eodem anno Abbatia de Faecia.

Eodem anno Abbatia Fontis Vvillelmi.

Eodem anno Abbatia de Bullione Biſuntinen.

Eodem anno Abbatia de Clariana.

Eodem anno X V I. Kalendas Aprilis Abbatia de Riuo ſicco in Hiſpania. Hæc Chronologia, tres & viginti recenſens fundationes.

2. Ex his priores duæ ignotæ nobis, nec in geneſibus video memorari: è contra Valles Dei plures inuenio; vnam in Belgio, filiam Claræuallis; alteram in Noruegia, filiam Fontium; tertiam in Hibernia, filiam Geripontis; quartam in Hiſpania, filiam Superadi; & tandem quintam in Anglia, filiam Morimundi. Porrò hanc vltimam concernere hunc annum, ex ipſa Morimundi filiarum ſerie videtur colligi: Eſt enim immediatè poſt Francas valles, ante Aodreouium: illam fundatam anno M. C. XL I I I. hanc M. C. X L I X. fundandam, vt, eos annos legenti, conſtare poterit. In geneſibus pro Valle-Dei Angliæ, Diœceſim Heroſordenſem, notatam video; in qua tamen apud Nicolaum Arsfeldium [a] vnicum Monaſterium, Ciſtercienſe reperitur, ſub Doriæ nomine: quod verum idem, an diuerſum ſit, me latet. De eo ille hæc tantùm pro ſuo more. *Doria, titulo Sancta Maria. Fundator Robertus Dominus de Eubias, Albi Monachi.*

[a] *In Cathalogo Sacrarum ædium Angliæ.*

3. Cæterum, vt valles Dei plures, ſic plura Monaſteria, quæ non minorem pariunt confuſionem. Certe hoc anno natum, in Argona Catalaunenſis Diœceſis, inter filias Trium Fontium (primogenitæ Claræuallenſis) connumeratur. Meminit eius domus Robertus Claudius [b], deſignans Diœceſim, in qua etiam inuenitur in libris Cameræ *de Monaſterio in Argona* ad trium, & quinquaginta Florenorum taxam pertingens. Eius Abbas Guillelmus, vir planè magnus, in Abbatem Claræuallis promotus eſt anno M. C C. X V I I. Memoratur Monaſterium de Argona Ciſtercienſis Ordinis Catalaunenſis Diœceſis litigans cum illuſtri Rege Nauarræ, & Comite Campaniæ in litteris Innocentij Papæ I V. Datis Laterani X I I. Kalendas Februarij, Pontificatus ipſius ann. I. necnon in aliis Alexandri I V. Datis Viterbij V I I I. Idus Septembris, ann. I I I. Kiri eſtal ſequitur, domus in Anglia ſita, Eboracenſis Diœceſis, quam ſibi proximam Fontes protulerunt. Memorat domum Nicolaus Arsfeldius [c] in Eboraco. *Kirkaſtalls* (ſic enim vocat) *titulo Sancta Maria. Fundator Henricus Lacy primus, anno Domini. M. C. X L V I I. Monaſterium Albi Monachi.* Eidem domui adiungo vallem Richerij, Diœceſis Baionenſis in Normania, quam protulit Bernardus ex Claraualle. Sic in geneſibus nec plura Robertus Claudius [d]. *Vallis Richery, Ordinis Ciſtercienſis, Diœceſis Baienenſis, fundatur anno M. C. X L V I I. vigeſimo quarto Iunij, vulgè* Var Richer *ſupra Salabria.* Situs Cœnobij primus in agro ſterili, cui Salabria nomen. Inde à quodam Philippo de Harcour, Sancto Patre Bernardo adhuc viuente, tranſlatum eſt ad locum vbi nunc cernitur. Eius Abbati ſcribit Innocentius Papa I I I. lib. 1. epiſtolarum Decretal. eiuſdem, folio mihi 178.

[b] *In Gallia Christiana.*

[c] *In Cathalogo Sacrarum ædium Angliæ.*

[d] *In ſua gallia.*

4. Beteleſtem, Bruceriáque ſequuntur, vtraque in Anglia, atque vtraque filia Boabeilex, ſiue Vvaberlex (quam filiam eleemoſynæ, Ciſtercij neptem, in Surreya Angliæ prouincia, ſuperius diximus) vtramque protulit vna, & eadem die, quod florentem tunc fœcunditatem matris ſatis oſtendit. Porrò in geneſibus, neutrius notatur Diœceſis, ſed nec eædem domus ſub his nominibus in Cathalogis Nicolai Arsfeldij reperiuntur. Inuenio tamen ſimiles notatas, & credo eaſdem,

Inuerſo

inuerſo parumper nomine. *Brueriam (in Oxonienſi Comitatu) titulo Sancta Maria. Fundator Nicolaus Baſſet, Albi Monachi.* Et in Comitatu Vvarvhichiæ, *Bordeſ-legem. Titulo Sancta Maria Monaſterium Albi Monachi*, de prima nulla mihi difficultas; in ſecunda hæreo, & lectori relinquo diſcernendam. His addo Rupem, Sancti Roberti Vbitibicenſis ſecundam prolem, ex nouo, cui præſidebat Monaſterio, miſſa Colonia. Regnum, & Diœceſim geneſes omittunt, ſed puto in Anglia; atque eandem omnino, quam Arſfeldius notauit in Eberaco, tacita licèt Ciſtercienſi congregatione. *Rupi*, inquit, *alias Richo Titulo Sancta Maria. Fundatores Maiores Cliffordorum Comitum Cumberl.* Hæc tantùm ille; Extant & litteræ Alexandri Papæ IV. ad Abbatem, & Conuentum de Rupe, Ciſtercienſis Ordinis, Eboracenſis Diœceſis. Datæ Laterani, Idibus Maij, Pontificatus illius ann. II. in quibus eius domus hoſpitalitas, etiam ſupra id, quod poſſet, commendatur. Bruetiam (licèt parum corrupto nomine Brudeiam nominans) memorat Hadrianus Pap. IV. in cap. *Ex multiplici.* 3. de decimis, primit. & oblationibus.

5. Salteria ſequitur, quam Saltriam alij dicunt, in Anglia item, & Comitatu Huntigdonienſi, de qua Nicolaus Arspfeldius ita ſcribit. *Saltrie, Titulo Sancta Maria. Fundator Simon, ſecundus Comes Huntingdonia, Rege Scotia, & Dominus de Coningtun. Regnante Stephano Rege. Monachi Ciſtercienſes.* Primos eius Cœnobij habitatores ex Bordeſleya accitos, quam domum de Ciſtercij linea ſupra narraui, ex geneſibus conſtat: in quibus tamen, nec Diœceſis notatur, neque prouincia. Naſcentem domum illuſtraſſe inuenio Henricum Salterienſem, eruditione inſignem, & pietate; & cuius crebræ ad populum conciones, ſcriptaque multos homines a vitiis reuocarunt: de eo hæc habet Pitſæus ſuarum relationum tomo priori. *Henricus Salterienſis Cœnobij Monachus Anglus Ordinis Ciſtercienſis, Hic Huntingdonenſi Comitatu natus, & ibidem ab ipſis teneris vnguiculis ſub optima diſciplina educatus partim in ſuo Monaſterio, partim à Florentiano Hibernorum Epiſcopo, & a Gilberto de Luda Ciſtercienſium Monachorum Abbate bonas literas, optimáque bene viuendi præcepta didicit. Ipſe etiam iam edoctus, alios docere ſolebat timorem Domini initium Sapientia. Et quia videbat homines plerumque pœna timore magis, quàm virtutis amore à vitiis deterreri, populo itidem inculcare ſolebat nihil inquinatum intrare poſſe in Regnum cœlorum, atque adeo omni peccato debitam eſſe ſuam pœnam, & priùs ſecundùm diuinam iuſtitiam; ſatisfaciendum pro delictis, vel in hoc ſæculo bene faciendo, vel in purgatorio patiendo ſupplicia, quàm cuipiam, qui aliquando peccati maculam contraxit pateat aditus in æternum cœleſtis beatitudinis refrigerium. Vnde & ſcripſit ad Henricum Abbatem de Sartis.*

Super Purgatorium Sancti Patricij librum vnum. Patri ſuo in Chriſto.

De pœnis Purgatorij librum vnum. Iuſſiſti Pater Venerande, vt, &c. *De aliis eius ſcriptis nihil habeo comperti. Claruit anno gratia M.C.XL. Stephano cum Mathilda, de ſumma rerum in Anglia, hoſtiliter contendente.* Ita Ioannes Pitſæus, de Henrico, quem tamen virum tempore anteponere, conſtat ex ipſa Cœnobij fundatione; libri de Purgatorio Sancti Patritij prologum integrum, & operis fragmenta non contemnenda hoc noſtro ſæculo vulgauit Thomas Meſſinghamus Hybernus, & ſuo Florilegio inſeruit cum multis aliis.

Siluancanam alias de Syluacanis, ſiue de Syluæcane, Morimundi filiam eſſe, lego in geneſi Eccleſiarum Morimundenſium, in Prouincia natam, in Diœceſi Aquenſi, nec quidquam aliud potui inuenire. Bonas-valles, vt minus inuenio quatuor, dictas iam duas Viennenſem, & Pictauienſem, quibus adiungo Rutenenſem, & Toletanam. De hac inferius. De Rutenenſi conſtat productam ex Manſiade, ideóque auxiſſe lineam Ciſtercij. Claudius Robertus nihil præter Diœceſim: Cæterùm domum nequaquam exiguam fuiſſe conſtat ex libris Cameræ, in qua ad ſeptingentorum florenorum taxam pertingit. In ea floruit Quadratus illius Abbas, atque alij viri inſignes, quos ſuo tempore Annales pertractabunt. Chaherium, vel Chalerium inter filias Trium Fontium commemoratur, in Diœceſi Rhemenſi, in qua etiam inuenitur in libris Cameræ, trecentorum florenorum taxa præfixa. Vnde corrigendus venit Cathalogus Cœnobiorum apud Henriquez, qui domum in Treuitenſi Diœceſi locat. Mirabilius à Roberto Claudio omiſſam in ſua Gallia; nec nobis omiſſionis cauſa conſtare poteſt. Lego & Calerium, ſiue Calericium in Diœceſi Riuenſi, filiam Grandis-ſyluæ, cuius meminit Claudius; atque aliam ſimilem in Diœceſi Miſnenſi, memoratam in litteris Alexandri IV. Datis Neapoli IV. Kalend. Martij ann. I. Sed de his ſuis locis. Vrtſtal domus in Spirenſi Diœceſi, de linea Claræuallis incerta matre; aliis Vterſdal, Friderici Spirenſis Sepulchrum apud Tritemium *anno*, inquit, *Dominica Natiuitatis. M.CCC.II. Quinto Kalendas Februarij, Fridericus de Bolandia Epiſcopus Spirenſis obiit, & in Monaſterio Vterſdal Ciſtercienſis Ordinis ſepelitur.* 6.

7. Margam illuſtrem domum in Vvalia Clarauallis produxit, Bernardo Patre coloniam tranſmittente; dubium ſub quo Abbate. Quamuis conſtet ſub initium naſcentis domus beatum in ea Conanum floruiſſe, clarum miraculis; quæ Deo remunerante, larga, & copioſa manu, viri merita ex Abbate in Conuentum refundebantur. *Iſtum eſt* (inquit Nicolaus Arpsfeldius[d]) *ad Ciſtercienſis Ordinis Marganenſe Cœnobium, præ aliis omnibus Cambria, docto, & prudenti viro Coniano præſide, ob ſummam in peregrinos, & pauperes fouendos propenſionem, nobilitatum. Quam Deus inſigni ſæpè munere, & beneficio (inſtar illius Heliſiani) frumento repentè diuinitus aucto (quod auctor noſter, vt rem certam, & expeditam refert) & aliàs in ſumma annona caritate, miſſe ad vnum menſem, ſolito præcocius matureſcente, magno omnium ſtupore remuneratus eſt, grauéſque, in Cœnobij aduerſarios, vindictas exercuit.* Sed de his alibi, ut tempore, opportunius. Alnenſe Monaſterium, quamuis hoc anno ſemina ſuſceperit, quod ſuprà memorauimus, non tamen vſque in ſequentem fructificaſſe argumento eſt, quod Vvalterus, ſociiſque, & alij hoc ipſo anno à Beato Bernardo conuerſi, & ad Claramuallem ducti, poſt profeſſionem in Alnam remiſſi ſunt, in ea domo Ciſtercium fundaturi, quod ex infrà dicendis palam fiet.

8. Saleya eſt domus de linea Claræuallis, incerta matre, certa tamen Diœceſi, Eboracenſi in Anglia, de qua Nicolaus Arpsfeldius[e] in Eboraco. *Saleya, Titulo Sancta Maria. Fundator Guillelmus*

d Sæculo 16. c.46.

e in Cathalogo Sacrarum adium Anglia.

filius Henrici de Pereij. Monachi Albi. Illud admirationem omnem vincit, intra annum, in vno Regno Angliæ, opulentiori ſanè, quam extenſiori, nouem Cœnobia Ciſtercium protuliſſe, quæ vel in toto orbe permulta forent. Vallem Dei, Kiri eſtal, Beteleſtem, Brueriam, Rupem, Salteriam, Vviſtal, Margam, atque Saleiam: Certè hæc ſola ſufficerent, dilatando inſtituto per totam Angliam, quamuis non tot, ac tanta præceſſiſſent; non tot, ac tanta deinceps ſequenda forent. Sequanæ Portum, & Fontem Vvillelmi in lineis video, alteram Claræuallis incerta matre, nec certo Regno, aut Diœceſi; alteram Pontigniaci, in Diœceſi Biſuntinenſi, Gondonij filiam. Sic tabulæ geneſeos. Robertus Claudius Fontem Vvillelmi in Vaſatenſi Diœceſi collocat, quæ ſuffragatur Epiſcopo Auxitano. Eandem Pontiguiaci lineam auxere Faecia, vel Facia, vel Faya, Clarianáque, aliàs de Iano; illa filia Caduini, vulgo *la Faye*, vt ait Robertus Claudius, hæc Ardureli, & neptis Caduini. Illam geneſis in Burdegalenſi Diœceſi locat, vbi, & Robertus Claudius: hanc in Olorenſi. Libri taxarum Cameræ, in Elnenſi; & ſunt, qui putent irrepſiſſe Olorenſem amanuenſium incuria: nam in eiſdem tabulis geneſeos in Roſelione punitur, à quo Olorenſis ſedes longè diſſita; Etnenſis, aut contenta, aut loco proxima. Fayenſis, ſiue Faycenſis Abbatis meminit Innocentius III. lib. 1. ſuarum Decretalium. Vtrùm ipſa domus ſit, quam Matthæus Paris Abbatiam de Flay nominat, cui B. Euſtachius præſidebat circa annum Chriſti M. C C. plus, minúſve? aliorum linquo iudicio diſcernendum.

9. Protulit Claraualllis, ſequens Cœnobium de Bullione paupere; hoc enim illi cognomen, vt habet taxarum liber, in Diœceſi Biſuntinenſi, vbi ipſum Monaſterium ſitum eſt: ædificiis humilibus, atque nomini ipſi concordantibus. Id Cœnobium cum miraculo illuſtratum à Sancto Petro Tarenteſienſi, Gaufridus Altæ-cumbæ Abbas [f] ſcriberet, & tenuitatem domus ſatis expreſſit, & ad nomen alluſit dum ita ait. *Non transeamus Cœnobium Bullionis, ne cauſari incipiant fratres illi, quod contra morem illius, quem ſcribimus, videamur humiles, & pauperes aſpernari. Gratanter viſitabat & illos amicus pauperum, nec mediocriter in ædificiis mediocribus complacebat*, &c.

[f] Apud Surium, cap. ....

10. Vltima eſt Abbatia Hiſpana de Riuo ſicco, in veteri Caſtella, Burgenſis Diœceſis, quam Imperator Alfonſus ante duodennium Benedictinis Monachis conſtruxerat: ſeptimo, à loco vbi nunc viſitur, lapide; iuxta Cerneglam oppidum, vbi nunc Prioratus extat eiuſdem domus. Verùm cùm hæc per Vallis-bonæ Monachos edocta Ciſtercium matrem ſuam præire non potuerit; conſequitur, vt nec ante eam tradenda ſit, quam conſtat præſtolatam adhuc quatuor annos. Ergo cùm Vallem-bonam retulerimus, quia annus certus non conſtat, Quintanám Suarij, nam hoc illi tunc nomen, tamquam filiam matri ſubiiciemus.

Sed Riuo ſicco ſubſtituo Fontem frigidum, cuius ſuperiùs fecimus mentionem; & ne ante matrem filia naſceretur, in hunc locum remiſimus tractandam. Ergo Fons frigidus, ſiue hoc ipſo anno ſimul cum Grandi-ſylua, ſeu paulò pòſt, Ciſtercienſe inſtitutum per Monachos eiuſdem domus accepit in Narbonenſi Diœceſi, Principum Narbonenſium fundatio, atque dotatio inclyta ſatis: Primus Abbas, Bernardus etiam dictus (ſicut & Grandis-ſyluæ, & Claræuallis) patris, & aui virtutes referebat ſimul cum nomine. Illuſtrauere Eccleſiam Fontis frigidi quæcunque alia poſſunt, ſiue viros attendas, ſiue opulentiam, ſiue prolem ſuſceptam, ſiue ſepulchra. Quippe inter viros, ſanctitate floruere, doctrináque, B. Petrus Martyr, cum Radulpho eius ſocio, primus in Eccleſia (quod tomo 3. oſtendam) hæreticæ prauitatis Inquiſitor: dignitatibus, Iacobus Furnus, ſiue Furnerius, eiuſdē domus Abbas, mox Summus Pontifex Benedictus 12. æquè ſanctus, ac doctus; & Arnaldus Nouelli, S. R. E. Cardinalis, tituli S. Priſcæ cum aliis, de quibus infrà. Quantùm ad opes, extat in libris Cameræ duum millium florenorum (ad quos pauci pertingunt Epiſcopatus) taxam adimplens. De prole, Populetum pro mille ſit, Fontis frigidi germen toto orbe Chriſtiano nulli ſecundum. Demùm, ſi ad ſepulchra conuertas oculos inuenies illuc Narbonenſium Principum oſſa, adeo continua ſerie, vt non priùs ſepeliri illic deſierint, quàm eſſe, id eſt, quàm cederet Narbona Francorum Regibus. Memoratur Fons frigidus in iure in cap. *Per inquiſitionem* 26. de electione, & electi poteſtate; & in cap. *Cùm dilecti filij* 18. de accuſationibus; & in cap. *Litteras* de ſupplenda negligentia Prælatorum; & in multis aliis Decretalibus Pontificum, toto Annalium contextu referendis. 11.

Iesv Christi Ann. 1148. — Cistercii Ann. 51.

1. Eugenius libris Gilberti ad examen traditis, 2. atque Eudone hæretico, fatuo, 3. ſed per præſtigia multos peruertente, 4. tandem comprehenſo, 5. Rhemis Concilium, celebrat. 6. Eudonem priùs interrogatum carceri mancipat. 7. Diſcipulos eius rebelles, ignibus tradit. 8. Henrici Regis, ac fratrum Poloniæ Ducum querelas audit.

Caput I.

1. Instabat tempus Concilij generalis, & Pictauienſis Epiſcopus Gilbertus doctrinam ſuam Eugenio, Eugenius viro docto Godeſcalco Abbati Sancti Eligij de Monte, Præmonſtratenſi, examinandam dederat. *Qui* (ait Godefridus [a] in epiſtola ad Cardinalem Albanenſem, de qua ſuperiùs) *diligenter, vt pote vir diſertus, notauit capitula: & ex libris Sanctorum Catholicorum Patrum auctoritate, paucas manifeſtè contrarias ſcripſit in ſchedula, quas ad idem Concilium*

[a] apud Baron. hoc ann.

Concilium veniens, Dominus Papa, cum libello Piktauienſis Epiſcopi præſentauit. Hæc de cauſa Gilberti ante Concilium, hoc anno Chriſti. M. C. X L V I I I. qui fuit Ciſtercij primus, & quinquageſimus.

2\. Serpebat interim nocentius adhuc virus Eudonis hæretici, cuius meminimus tomo præcedenti; hominis ſanè idiotæ, & penè fatui: ſed per præſtigia, & illuſiones magicas, populum eo efficacius ſeducentis, quò ex ſimplicitate procul à dolo, ex ſignis, proximior Deo exiſtimabatur. Audi de eo Guillelmum Neubricenſem, non multò pòſt ſcribentem, in hæc verba [b]. *Cum ſermone Gallico* Eon *diceretur; ad ſuam perſonam pertinere credidit, quod in Eccleſiaſticis Exorciſmis dicitur, ſcilicet per eum, qui venturus eſt iudicare viuos, & mortuos & ſæculum per ignem. Ita planè fatuus, vt* Eon, *&* eum, *neſciret diſtinguere; ſed ſupramodum ſtupenda cæcitate crederet, ſe eſſe dominatorem, & iudicem viuorum, & mortuorum: eratque per diabolicas præſtigias tam potens ad capiendas ſimplicium animas, vt tanquam ex muſcis aranearum opere irretitis, ſeductam ſibi multitudinem aggregaret: quæ tota illum, tanquam Dominum dominorum, indiuiduè ſequeretur. Et interdum quidem mira velocitate, per diuerſas prouincias ferebatur; interdum verò morabatur cum ſuis omnibus in locis deſertis, & inuiis; móxque inſtigante Diabolo, erumpebat improuiſus, Eccleſiarum maximè, ac Monaſteriorum infeſtator.* Hæc de veſania hominis ſtultiſſimi.

b lib. 1. c. 19.

3\. At de præſtigiis, queis, credulum, & in nouitates ſemper pronum vulgus, decipiebat, audi, quod ſequitur [c]. *Accedebant ad eum plerumque noti eius, & propinqui: erat enim non infimi generis, ſiue vt eum familiari auſu corriperent, ſiue vt, quomodo ſe circa eum res haberet, cautius explorarent. Videbatur autem eſſe circa eum ingens gloria, apparatus, faſtúſque regius, & qui cum eo erant, ſolicitudinis, laboriſque expertes, pretioſè indui, ſplendidè epulari, & in ſumma lætitia agere videbantur. In tantum, vt plerique, qui ad corripiendum eum venerant, conſpecta eius non vera, ſed phantaſtica gloria, corrumperentur. Fiebat enim, ſed phantaſticè per dæmones: à quibus ſcilicet miſera illa multitudo, non veris, & ſolidis, ſed aereis potius cibis in locis deſertis alebatur. Nam, ſicut poſtmodum per quoſdam audiuimus, qui in eius fuerant comitatu, eòque ſublato, tanquam agentes pœnitentiam, per orbem vagabantur; in promptu eis erant quotieſcumque volebat, panes, carnes, piſces, & quique cibi lautiores. Verum quod iidem cibi non ſolidi, ſed aërei fuerint, ſubminiſtrantibus inuiſibiliter ſpiritibus aeris huius, ad capiendas magis, quam paſcendas animas hinc claret; quod quantamcunque ex cibis illis repletionem modico ructu exinanitam, tanta mox ſequebatur eſuries, vt eoſdem cibos illico repetere cogerentur. Quicumque fortè ad eos accedens, ex cibis eorum, vel modicum guſtaſſet ex participatione menſæ dæmoniorum, mente mutata, ſpurciſſimæ multitudini continuò adhærebat. Et quicumque ab eis aliquid in qualibet ſpecie accepiſſet, periculi expers non erat.*

c vbi ſuprà.

4\. Eiſdem præſtigiis facilè efficiebatur, vt à multis quæſitus comprehendendus, nihilominus fruſtra quæreretur; quippè quæſitores ſolitus eludere, & nunc à manibus eorum elabi, nunc ab oculis etiam euaneſcere. Cæterùm qualiter tandem deceptus ipſe, ab auctore totius deceptionis, ſeu deſerente, vt ſolet, ſeu non permiſſo nociuum animal vlterius liberare; ab Archiepiſcopo Rhemenſi comprehenſus, aſſeruaretur Concilio præſentandus, idem qui ſupra Auctor pergit ſcribere [d]. *Tandem verò fraudatus ope Dæmonum, cum non ampliùs per illum debacchari ſinerentur, (non enim niſi à ſuperioribus poteſtatibus, iuſto Dei iudicio relaxantur) leui negotio à Rhemenſi Archiepiſcopo comprehenſus eſt, & populus quidem ſtolidus, qui eum ſequebatur, dilapſus eſt. Porrò diſcipuli, qui ei arctius adhærebant, eiúſque cooperatores extiterant, cum ipſo capti ſunt.* Hic rerum ſtatus ante Concilium fuit, quem eidem præmiſimus, quo clarius eius acta, atque Eugenij in ipſo, perſpicerentur.

d Vbi ſuprà.

5\. Itaque hoc anno M. C. X L V I I I. *In Baſilica Dei genitricis ſemper Virginis Mariæ* (ait Otto Friſingenſis [e]) *Rhemis, præſidente ſummo Pontifice Eugenio, ſedit Concilium.* Id eſt cœpit celebrari, hæc de anno, & loco: diem Robertus Montis memoriæ prodit [f], decimam nonam Martij, biduo ante Sancti Patris Benedicti ſolemnitatem. Concurſum Patrum numeroſum fuiſſe conſtat, cui Bernardus, Sugeriuſque Abbates adſtiterunt: Nec defuiſſe Epiſcopos Hiſpanos, Anglóſque, præcipuè Primates Raimundum, & Theobaldum; hunc Cantuarienſem, illum Toletanū Metropolitas. Quorum alterum prohibitū à Rege, ſed nihilominus Pontifici obſequentem, cùm mari ſe obieciſſet in cimba lacera, ne Concilio deeſſet; Eugenius ipſe pro roſtris collaudauit [g]. Quod *mirificam in Deum, in Eccleſiam, & Sedem Beati Petri venerentiam oſtendiſſet, qui præſentiam ſui in Synodo, natando magis, quam nauigando feciſſet.* Alter verò pretioſiſſimum theſaurum, corpus Beati Eugenij, primi Toletani Archiepiſcopi, in ipſa via repererit, cum Martyris Dionyſij fanum propè Pariſios, deuotione curioſa viſitaret: inde tandem Toletum (propriam ſedem) cum magno Hiſpaniæ gaudio transferendum. Sed hæc latiùs vtriuſque Regni Auctores [h] nobis tetigiſſe ſufficiat, pro inſtituto. Cæterùm non omnino generalem, ſed Ciſalpinæ tantùm Eccleſiæ Synodum, conſtabit apertè, ex litteris Eugenij dandis hoc ipſo anno.

e in Frider. lib. 1. c. 55.

f in Chronico hoc anno.

g Ariſtldius ſæcul. 12. cap. 13.

h Mariana de reb. Hiſpaniæ, lib. 10. c. 20.

6\. In hoc Concilio examinatus primùm Eudo, ſiue *Eon* damnatúſque, nec minus fatuitatis, quàm doctrinæ: quod Guillelmus Neubricenſis his verbis narrat [i]. *Cùm ergo ſtaret in conſpectu Concilij interrogatus à Summo Pontifice, quiſnam eſſet, reſpondit. Ego ſum ille, qui venturus eſt iudicare viuos, & mortuos, & ſæculum per ignem. Habebat autem in manu ſua baculum inuſitatæ formæ; in ſuperiori ſcilicet biſurcum. Interrogatus quid ſibi vellet baculus ille; Res,* inquit, *grandis myſterij eſt. Quandiu enim, ſicut nunc videtis, duobus cœlum capitibus ſuſpicit duas orbis partes Deus poſſidet, tertiam mihi partem cedens. Porrò ſi eadem duo ſuperiora capita baculi ſubmittam vſque ad terram, & inferiorem eius partem, quæ ſimplex eſt, erigam, vt cælum ſuſpiciat, duabus mundi partibus mihi retentis, tertiam tantummodo partem Deo relinquam. Ad hæc riſit vniuerſa Synodus, deriſitque hominem tam profundè datum in reprobum ſenſum. Iuſſus autem ex decreto Concilij, ne peſtis iterum ſerperet, diligenter cuſtodiri, tempore exiguo ſuperuixit.* Guillelmo conſonant, Robertus [k], Ottoque [l], aliàs abinuicem nonnihil diſcordantes. Quippè Robertus ſub Rhemenſis Archiepiſcopi, Otto ſub Sugerij Abbatis cuſtodia defunctum perhibent.

i Vbi ſuprà.

k in Chronic. hoc ann.

l in Frideric. lib. 1. c. 15.

Illud

7. Illud mirabile, defuncto etiam magiſtro, reliquiſſe diſcipulos, qui mori, quàm reſ... e ab errore, quantumuis fatuo, & craſſo, conſultius duxerint. Quod quidem, qui ſupra Guillelmus [m], ita commemorat. *Diſcipuli vero eius*, (ſcilicet Eudonis) *quos magnis inſignierat nominibus, alium ſcilicet vocans Sapientiam, alium Scientiam, alium Iudicium, & in hunc modum cæteros; cum ſanam doctrinam nulla ratione reciperent, ſed potius obſtinatiſſimè de falſis gloriarentur vocabulis: in tantum, vt ille, qui Iudicium dicebatur, ſuis detentoribus, vltricem, infulici fiducia, comminaretur ſententiam; Curia prius, & poſtea ignibus traditi, ardere potius, quam ad vitam corrigi maluerunt. Audiui a quodam venerabili viro, qui interfuit, dum hæc agerentur, quod audierit illum, qui Iudicium dicebatur, cùm ad ſupplicium duceretur, crebro dicentem. Terra findere: tanquam ad eius imperium terra aperienda eſſet, & deuoratura, ſicut Dathan, & Abiron, hoſtes eius. Tanta vis, ſemel infixi cordibus erroris fuit.* Sic Nouatores ſæpe Deus caſtigat; vt quos errores per ſuperbiam ſemel imbiberint, per ignorantiam teneant, & dum alios ſeducere intendunt, longè miſerabilius ſe ducantur.

m Vbi ſuprà.

Hactenus geſta in Eudonem, & eius aſſeclas in Synodo Rhemenſi: quibus, quia ab eodem Guillelmo proditas; cauſas ſubiungo, delatas ad Concilium; Alteram Romanorum Regis Henrici; Alteram quatuor fratrum Poloniæ Ducum. *Venerunt* (ait) *ad prædictum Concilium cum bulla aurea Nuncij iunioris Romanorum Regis Henrici, tam de ſublimatione ſua, ad Imperium, Romano Pontifici ſignificantes, quam de tribus fratribus Ducatus Poloniæ, qui eiecto quarto, & ſeniore, Ducatum intra ſe diuiſerant; ac de Epiſcopis illius Prouinciæ, qui ſuper hoc Patri ipſorum iuramentum præſtiterant, querimoniam facientes.* Ita Vuillelmus. Qui tamen quid in vtroque negotio ſancitum ſit, ſilentio inuoluit. Sed iam nos vocant Gilbertus Porretanus, Bernardúſque; ille propoſitiones ſuas excuſans, hic reuincens: & tandem cogens palinodiam recantare. Verum quæ in eo negotio geſta ſunt, quia longam ſatis expoſcunt narrationem, in alio capite veniunt referenda. 8.

---

1. Bernardus Pater cum Gilberto diſputans. 2. Vnde ſumpta materia? 3. Quid prima die, 4. in qua Epiſcopus recantat palinodiam. 5. Secundæ dies capitula. 6 Cardinales deciſionem cauſæ ſibi reſeruant. 7. Quid tunc Epiſcops, dictante Bernardo Symbolum. 8. Legati Epiſcoporum ad Pontificem, 9. Gilberti errores: 10. & Confeſſio Patrum Concilij.

CAPVT II.

1. BERNARDVM diſputaſſe cum Gilberto in Synodo Rhemenſi, Godefridus Claræuallenſis prodit in eius vita. *Igitur* (ait [a]) *in Concilio, quod in vrbe Rhemorum Papa Venerabilis Eugenius celebrauit, egit quominus aduersùs hunc Gilbertum, Eccleſia Sancta ſuo tempore ſingularis Athleta Bernardus; primò quidem totum, quod ille verborum cauillationibus occultare nitebatur eliciens: deinde verò tam ſuis ratiociniis, quàm Sanctorum teſtimoniis, biduana diſputatione redarguens.* Cæterùm qualis hæc biduana diſputatio Bernardi fuerit, & vnde inceperit, idem an alter Gaufridus Claræuallenſis, qui præſens fuit, & quo, in eo conflictu, Bernardus vſus, poſt quadraginta annos ſuperſtes adhuc (fortè idem ipſe, qui miracula congeſſit) ad Cardinalem Epiſcopum Albanenſem ſcribit per dies ſingulos.

a lib. .. cap. ..

2. *Ventum eſt* (ait [b]) *ad diſcuſſionem capitulorum: quæ prædictus Abbas Godeſcalcus notauerat; ſed quia ipſe nimis erat elinguis, liber ille, cum Sanctorum teſtimoniis ei contrariis, à Domino Papa traditus eſt Patri noſtro Sancto Bernardo Claræuallenſi. Aderant viri magni, nec mediocriter litterati, Gaufredus de Oratorio, Burdigalenſis Eccleſiæ Archiepiſcopus, cuius in Pictauienſi Eccleſia Epiſcopus ſuffraganeus erat: Milo Morinenſis Epiſcopus religione, & ſcientia ſatis inſignis; Ioſlenus Sueſſionenſis Epiſcopus, tam ſæculari, quàm litterali ſcientia præditus: Sugerius Abbas Sancti Dionyſij cui Francorum Rex Ludouicus Hieroſolymam proficiſcens, totius Regni commiſerat adminiſtrationem. Hi, & alij plures, cum Beato Bernardo, prædicta capitula rationibus pariter, & Scriptura ſacra teſtimoniis arguebant, niſi quod prædictus Gaufredus minus cæteris loquebatur, de induſtria parcens homini, & iudicio ſe reſeruans, ſicut humiliter eſt confeſſus, & pœnitentiam egit, audiens Dominos Cardinales, quorum principales fauiſſe reo, & euidenter etiam ſeniſſe conſtabat, ſuperauditis obiectionibus ſeſe promittere iudicaturos.* Hinc diſputatio Bernardi cum Gilberto principium ſumpſit. Verùm quod ait de fauore Cardinalium, iudicium hominis ſibi reſeruantium, ex quo Gaufridum ſilentij pœnituerat, nos ſuo tempore ſtatim aperiemus.

b apud Bar. hoc ann.

Pergit de primæ diei diſputatione [c]. *Ingredientibus vero nobis Conſiſtorium, prima die, cùm magnorum Voluminum corpora per clericos ſuos, Pictauienſis feciſſet afferri; & nos paucas auctoritates Eccleſiæ, in ſola Schedula haberemus: occaſione accepta, calumniabantur fautores illius hominis, quod decurtata teſtimonia proferremus, cum ille codices integros exhiberet, vbi poſſet intelligi, quemadmodum verbis propoſitis, præcedentia, vel ſequentia adhærerent. Prolatum tamen capitulum de eius codice in hæc verba: Cùm dicitur Deus, pertinet ad ſubſtantiam, non quæ eſt, ſed qua eſt. Quod dum alij, atque alij clamantes, auctorem arguerent, & aduersùs eum adhuc tergiuerſantem non immeritò cauſarentur: Sanctus Bernardus ad Epiſcopum ait: Quid neceſſe eſt circa huiuſmodi verba diutius immorari? Non aliunde procedit ſcandali huius origo, niſi quòd plures credere vos, credunt, & docere, quod diuina eſſentia, vel natura, diuinitas eius, ſapientia, bonitas, magnitudo, non eſt Deus, ſed eſt forma, qua eſt Deus. Hoc ſi creditis, palam dicite, aut negate. Auſus eſt dicere, forma Dei, & Diuinitas, qua Deus eſt, & ipſa non eſt Deus. Ecce ait Sanctus Bernardus, tenemus, quod quærebamus. Scribatur iſta confeſſio. Præcepit Summus Pontifex; & Dominus Henricus Piſanus tunc Romanæ Eccleſiæ Subdiaconus,* 3.

c Vbi ſuprà

nus, futurus poſtea Claraualleuſis Monachus, & ex Abbate Sancti Anaſtaſij, Sanctorum Nerei, & Achilles Presbyter Cardinalis, ad eius mandatum porrexit, & attulit chartam, calamum, & encauſtum. Cùm autem ſcriberet ipſam confeſſionem: & vos, ait Epiſcopus ad Abbatem, ſcribite, quòd Diuinitas eſt Deus. Nec concitatus ille, reſpondit: Scribatur, inquiens, ſtylo ferreo, in vngue adamantino, vel ſculpatur in ſilice, quòd Diuina eſſentia, forma, natura, Deitas, bonitas, Sapientia, virtus, potentia, magnitudo verè eſt Deus.

4. Porro in hac eadem die effectum eſſe, vt Gilbertus, in aliquibus licèt proteruus, in multis ſubobſcurus; in aliis palidoniam recantaret; paucis interiectis, ſcribit idem auctor. *Cæterùm (ait) cùm de primo capitulo prima die diſputaretur; ego fui, qui obieci eidem Epiſcopo, audientibus vniuerſis, quòd verba illa, quæ modò profitebantur, eodem anno Pariſius coram Domino Papa, & maiori parte maiorum, quæ aderant, perſonarum, penitus abnegaſſet, & teſtes produxiſſet, quod talia numquam crediderat, numquam docuerat. At ille multum confidens, & ampliùs forſitan, quàm poſtea voluiſſet, quia negare non poterat, ſe negaſſe: Quidquid tunc dixerim, modò, ait, hoc dico. Ego verò ſuſpirans grauiter, quòd viderim coram tantis iudicibus paulò minus impunè tanta præſumi. Ergo ſicut Rex, inquam, veſtrum dictum, & di dictum habetis. Et factum eſt, vt diſputantibus perſonis, quæ aderant, ſuper primo capitulo prædicto, occurreret ſecundum, profitente prædicto Epiſcopo, quod nec vnus Deus, nec vnum aliquid ſit tres Perſonæ, licèt tres perſonæ ſint vnus Deus; id eſt, vna Diuinitate, & ſint vnum, id eſt vno. Et aduersùs hoc capitulum diutiùs eſt diſputatum, poſtquam, ſuggerente Sancto Bernardo, & Domino Papa præcipiente, ipſum etiam cum priore, litteris eſt commendatum.* Hactenus de diſputatione primæ diei, & duobus capitulis in ea controuerſis.

5. Secundæ verò diei diſputationem ita orditur. *Sequenti die Codices tantos attulimus ad diſputationem, vt obſtupeſcerent fautores Epiſcopi, & à nobis audirent, quia ecce Schedulas non habimus. Faciebat Epiſcopus in libris Beati Hilarij, & de corpore canonum in quorumdam Græcorum Epiſtolis verba minùs intelligibilia, præſertim in tanta feſtinatione, & in tanta, ac tali multitudine, lectitari: nec deerant, qui pro eo ſe opponerent, licèt parum intelligentes. Addita ſunt eodem die, capitula duo prioribus, & litteris pariter commendata: Quod perſonales proprietates, & æternarum rerum multitudinem copioſam Epiſcopus idem veraciter eſſe ſine initio profiteretur; quarum tamen nulla Deus eſſet, nulla a Deo. Quartum fuit capitulum, quòd natura Diuina naturam non ſuſcepit humanam, ſed Perſona filij naturam noſtram ſuſcepit, contra illud B. Gregorij Quia venit ad nos calceata Diuinitas humanitate: & B. Auguſtini, in libro primo de Trinit. Ergo quia forma Dei accepit formam ſerui, vtrumque Deus, & vtrumque homo,* &c. Nam plura ibi teſtimonia congerit, quæ magis ad Theologiæ rigorem faciunt quàm ad hiſtoriam.

6. Comparauerat longo magiſtèrio Gilbertus Porretanus plures diſcipulos, atque inter eos habebat ex Cardinalibus, qui vt erroribus nullatenus fauerent; in perſonam propenſi, vellent, qua poſſent, ab infamia liberare. Hinc ſuſpicionis occaſio, mox diſſidij, cui, ni Bernardus prudenter occurriſſet, potuit vniuerſam Eccleſiam perturbare. Nam audi quod ſequitur. *Poſtquam diutius diſputatum eſt, ſub eo tenore diſceſſum eſt, vt dicerent Domini Cardinales; quia ecce audiuimus, quæ propoſita ſunt, deinceps iudicabimus, qualiter debeant definiri. Quod verbum eatenus mouit corda multorum, vt ſequenti die apud Sanctum Bernardum conuenirent Archiepiſcopi decem, Epiſcoporum quoque, & Abbatum, ac magiſtrorum plurima multitudo. Et quia iudicium ſibi ſoli videbantur reſeruaſſe, quos nouerant ferè omnes erranti (potius, quàm erroris) eſſe fautores: prouidere oportere, cum capitulis illis Gilberti Epiſcopi, ſua, & fidei Symbolum mitti, vt ſcirent pleniùs, vnde iudicarent. Scripſerunt ergo capitula totidem, quàm expreſſiùs potuere illius verbis, ſuam confeſſionem contrariam in omnibus, & per omnia proponentes; quam, de communi omnium conuenientia, non ſine multa deliberatione dictatam, iudicaturis facerent exhiberi. Nec tamen verebantur, ne contrarium aliquid iudicarent; ſed credebant, nonnullos eorum ad hoc tendere, vt ſine aliqua definitione Concilium ſolueretur. Propter quod eidem Scripturæ, quam nouiſſimam vobis mittimus, ſubſcripta ſunt nomina ſingulorum, qui aderant, Archiepiſcoporum, Epiſcoporum, Abbatum, & magiſtrorum de conſenſu, & conuenientia vniuerſorum.*

Alter Gaufridus, qui vitam Sancti ſcripſit hanc confeſſionem Symbolum appellat, atque à ſolo Patre Bernardo dictatam tradit. *Conſiderans ſanè nonnullos ex his, qui præſidebant, iam quidem animaduertentes blaſphemiam in doctrina, adhuc tamen auertentes iniuriam à perſona; accenſus eſt zelo; & domeſticam ſibi Eccleſiam ſeorſum conuocat Gallicanam. Communi denique conſilio à Patribus decem Prouinciarum, aliis autem Epiſcopis, & Abbatibus plurimis, dictante viro Dei, nouis dogmatibus opponitur Symbolum nouum. Cui etiam ſubſcribuntur nomina ſingulorum, vt earum videlicet omnium ſicut irreprehenſibilis fides, ſic irreprehenſibilis zelus cæteris innoteſcat.* Portò hanc, ſiue confeſſionem, ſiue Symbolum, non niſi poſt ſolutum Concilium ad Eugenium delatam, idque ex ipſius Pontificis iniuncto, tanquam qui vellet tanti Epiſcopi famæ prouidere, ne toto coram orbe condemnaretur; Friſingenſis Epiſcopus notauit [d]. Nos ne cauſam in fruſtra partiremur, continuandam elegimus, iterum ad Concilium redituri. 7.

d in Fridet. lib. 1. c. 55.

Vtcumque fuerit, qui ad Pontificem referrent, tres præ aliis viris electi ſunt, inter quos primus Hugo, opinione doctrinæ, & religionis facilè princeps; qui fide feruidi, eóque audaciores, vt olim Paulus Petro, ſic Cardinalibus, qui Gilberto fauebant, reſtiterunt; de quibus pergit epiſtola ſic ſcribere. *Et electæ ſunt tres Perſonæ, Epiſcopi duo reuerendiſſimi, Hugo Antiſſiodorenſis, & Milo Morinenſis, & Sugerius Abbas S. Dionyſij, qui eandem Scripturam Domino Papa, & Cardinalibus præſentarent, & dicerent eis: Pro veſtra reuerentia ſuſtinuimus minùs dignos acceptione ſermones, donec tandem audiuimus, quod de eis iudicare velletis. Offerimus ergo, & nos vobis noſtram confeſſionem, vt non de parte, ſed de partibus iudicetis. Tenetis confeſſionem hominis illius ſcriptam: conuenit, vt teneatis & noſtram. Verumtamen illo vobis ſub hoc tenore tradidit ſuam, vt paratus eſſet corrigere, ſi quid vobis aliud videretur: Nos huiuſmodi conditionem penitus excludentes, ſic vobis noſtram offerimus, vt noueritis, quod in hoc ſumus, in hoc perſeuerabimus, nihil penitus mutaturi.* Sic miſſi à Patribus decem prouinciarum. Non quaſi 8.

fidem,

fidem, quam profitebantur, iudicio Eccleſiæ, atque eius capitis Eugenij, non ſubiicerent: Sed quia certi eſſent cum Eccleſia ſe ſentire, adeóque nil contrarium definiendum: & aliàs vellent fautoribus Gilberti, ſi qui fortè laterent, obuiam ire.

9. Porrò quod fuerit à Bernardo dictatum Symbolum, atque Eugenio à Patribus oblatum, ex codice Gallicano tranſmiſſo Romam, quo Baronius eſt vſus, accipiat Lector. Priùs autem errores quibus opponitur.

Aſſertiones Gilberti Porretani Pictauienſis Epiſcopi.

Quòd Diuina natura, quæ diuinitas dicitur, Deus non ſit, ſed forma, qua Deus eſt, quemadmodum humanitas homo non eſt, ſed forma, qua eſt homo.

Quòd cùm Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus vnum eſſe dicuntur, non niſi vna diuinitate eſſe intelligantur; nec conuerti poſſit, vt vnus Deus, vel vna ſubſtantia, vel vnum aliquid Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus eſſe dicatur.

Quòd tres Perſonæ tribus virtutibus ſint tria, & diſtincta proprietatibus tribus, quæ non ſunt ipſæ perſonæ, ſed ſunt tres res æternæ, & ab inuicem à Diuina ſubſtantia in numero differentes.

Quòd diuina natura non ſit incarnata. His erroribus antidota ſubiiciuntur, ſequenti Symbolo.

10. *Anno Domini M. C. XLVIII. Symbolum illud, ſub Eugenio tertio Papa, in Rhemenſi Concilio firmatum eſt, à Patribus pronunciatum. Credimus & confitemur ſimplicem naturam Diuinitatis, eſſe Deum, nec aliquo ſenſu Catholico poſſe negari, quin Diuinitas ſit Deus, & Deus Diuinitas. Sicubi verò dicitur, Deum ſapientia ſapientem, magnitudine magnum, Diuinitate Deum eſſe, & alia huiuſmodi: credimus non niſi ea ſapientia, quæ eſt ipſe Deus, ſapientem eſſe: non niſi ea magnitudine, quæ eſt ipſe Deus, magnum eſſe: non niſi in æternitate, quæ eſt ipſe Deus, æternum eſſe: non niſi ea vnitate vnum, quæ eſt ipſe: non niſi ea Diuinitate Deum, quæ eſt ipſe, id eſt ſeipſo, ſapientem, magnum, æternum, vnum Deum.*

Cum de tribus Perſonis loquimur, Patre, & Filio, & Spiritu ſancto, ipſas vnum Deum, vnam Diuinitatem, vnam Diuinam ſubſtantiam eſſe fatemur. Et è conuerſo cùm de vno Deo, vna Diuina ſubſtantia loquimur: ipſum vnum Deum, vnam Diuinam ſubſtantiam eſſe tres Perſonas confitemur.

Credimus, & confitemur ſolum Deum Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, æternum eſſe, nec aliquas omnino res, ſiue relationes, ſiue proprietates, ſiue ſingularitates, vel vnitates dicantur, vel alia huiuſmodi adeſſe Deo, quæ ſint ab æterno, & non ſint Deus.

Credimus, & confitemur ipſam Diuinitatem, ſiue ſubſtantiam Diuinam, ſiue naturam Diuinam dicas, incarnatam eſſe, ſed in Filio. Hactenus contra errores Gilberti confeſſio fidei, ex parte Patrum, Eugenio Papæ oblata. Verùm quæ poſthac ab eodem Eugenio geſta, & quæ inde Cardinalium diuturo imminens, ingenti Eccleſiam periculo expoſuerit, ni eius, & Bernardi prudentia compeſceretur, ſequenti capite commodius explicabimus.

---

1. *Eugenius confeſſionem Bernardi, & Gallicanæ Eccleſiæ Patrum ſuſcipit.* 2. *Gilberti errores damnat, chartas ſcindit.* 3. *Reſiſtentia Collegij Cardinalium,* 4. *& cenſura Baronij ſuper hoc factum.* 5. *Obuiatum imminenti Eccleſiæ malo.* 6. *Damnati iterum Epiſcopi errores;* 7. *Atque ipſo conſentiente, & retractante.* 8. *Pertinacia quorumdam diſcipulorum.*

CAPVT III.

1. ÆGrè tuliſſet Eugenius verba Pontificum, ſi non Bernardi zelum, per quem cuncti agebantur, cognouiſſent; paratum obſequi ad Eccleſiæ iuſſionem; ſed quam ſciret; ab ipſa veritate, nulla vi, nulla induſtria dimouendam; Vnde perlecta eorum confeſſione, ſecuros reddidit, nihil aliud ab ipſo decernendum. Itaque, congregata eadem, quæ conuenerat, Eccleſia Gallicana; & errores contrarios condemnauit, ibidem à Gilberto retractandos; & librum eum, in quo continebantur, donec expurgaretur, prorſus prohibuit; ſublata auctori corrigendi auctoritate. Id quod, qui præſens affuit Godefridus, in eadem epiſtola proſequitur [a]. *Quibus* (ait, id eſt duobus Epiſcopis, & Abbati, Sugerio, qui nomine cunctorum ad ipſum venerant) *ſine cunctatione, Dominus Papa reſpondit, & vniuerſis, qui miſerant eos, renunciare præcepit; quod ab eadem confeſſione eorum in nullo prorſus Romana Eccleſia diſſentiret; & ſi ſtare viſi fuerant aliqui pro perſona, ſed non ſtabant aliquatenus pro doctrina. Inde fuit, quod in inſigni Palatio, cui nomen eſt* Thau *Eccleſia vniuerſa conueniens, & interrogatus Epiſcopus Pictauienſis, capitulis ſingulis liberè renunciauit, hæc eadem verba loquutus: ſi vos aliter creditis, & ego ſi aliter dicitis, & ego; ſi aliter ſcribitis, & ego. Ibidem Dominus Papa auctoritate Apoſtolica de aſſenſu totius Eccleſiæ, quæ conuenerat, capitula ipſa damnauit, diſtrictè præcipiens, ne eumdem librum legere, vel tranſcribere etiam ſic reprobatum, quis auderet, niſi prius eum Romana Eccleſia correxiſſet. Cúmque reſponderet Epiſcopus: ego corrigam ad arbitrium veſtrum: non vobis (ait) hæc correctio committetur.*

a apud Bar. hoc ann.

2. Pergit deinde de aliis capitulis, quæ prædicto Gilberto obiiciebantur. *Erant, & alia, quæ in ſcholis ſuis dicebatur auditoribus ſuis frequenter idem Epiſcopus tradidiſſe, licèt nos diſſimularemus; pro multitudine tamen ſcholarium qui teſtimonium perhibebant, ab eo audiuiſſe multoties, hæ coràm omnibus ſciſſæ, & diſcerptæ fuerunt chartæ, quæ dicebantur eius ſententias continere. Quin igne petito ad comburendum eas, dixerunt quidam ſufficere, ſi ſcinderentur. Quænam fuerint illa capitula, nec tunc ſcire curaui, nec adhuc ſcio.* Hactenus ex epiſtola Gaufridi, qui cunctis affuit. Nunc reliqua ex Ottone Friſingenſi, qui licet non affuerit (quippè fratrem Conradum Imperatorem, cruce ſignatus in partibus Orientis comitabatur) potuit tamen haurire ab ipſis fontibus; imò & ipſius

verbis (nec enim propriis in re tam graui) more noſtro fideliter reddemus: quamuis nec Otto à ſuſpicione immunis ſit in cauſa Gilberti, cui adeò fauit, vt moriens poſt egerit retractare. Sed qualiſcumque in hoc fidei, en eius verba.

3. *Quod Gallicana* [b] *Eccleſia factum tam grauiter* b lib. 1. c. 57. *Sacer Cardinalium Senatus accepit, vt cum magna mentis indignatione Curiam intraret, ac tamquam vnum corpus effecti, vna omnes voce Pontifici ſuo dicerent: Scire debes, quod à nobis, per quos, tanquam per cardines, vniuerſalis Eccleſiæ voluitur axis, ad regimen totius Eccleſiæ promotus, à priuato, vniuerſalis pater effectus, iam deinceps te non tuum, ſed noſtrum potius eſſe oportere: nec priuatas, & modernas amicitias, antiquis, & communibus præponere, ſed omnium vtilitati conſulere, Romanæque Curiæ culmen ex officij tui neceſſitudine curare, & obſeruare debere. Sed quid fecit Abbas tuus, & cum eo Gallicana Eccleſia? Qua fronte, quo auſu ceruicem contra Romanæ Sedis Primatum, & apicem erexit? Hæc eſt enim ſola, quæ claudit, & nemo aperit; aperit & nemo claudit. Ipſa ſola de fide Catholica diſcutere habens, à nullo, etiam abſens, in hoc ſingulari honore præiudicium pati poteſt. Sed ecce Galli iſti etiam faciem noſtram contemnentes, ſuper capitulis, quæ his diebus, nobis aſſidentibus, agitata ſunt, tanquam diffinitiuæ ſententiæ vltimam manum apponendo, nobis inconſultis, fidem ſuam ſcribere præſumpſerunt. Certè ſi in Oriente, vtpotè Alexandria, vel Antiochia, coram omnibus Patriarchis huiuſmodi negotium tractaretur: nihil firma, ſtabilitate ſolidum ſine noſtra definitionis valeret auctoritate. Quinimo iuxta antiquorum Patrum inſtituta, vel exempla, Romano ſeruaretur examini terminandum. Quomodo ergo iſti in noſtra præſentia vſurpare audent, quod etiam remotioribus, & maioribus nobis non licet? Volumus igitur huic tam temerariæ nouitati celeriter aſſurgas, ipſorúmque contumaciam punire non differas.* Hactenus Cardinales ad Eugenium, apud Ottonem.

4. Quæ ipſa verba Cardinalis Baronius [c] referens, quot Cardinales, tot Paulos arbitratur, reſiſtentes in faciem Petro, qui omnino quidem ipſis c hoc ann. reprehenſibilis appareret. Sed quam ob cauſam debuerit reprehendi, nec ipſe quidem Baronius ſatis explicat. Quippè diffinire, præ ipſè in cauſa fidei ſolius Pontificis eſt, non Cardinalium: & quamuis præuium examen præ [illegible] quirat; haud tamen alligatum certis perſonis; nec ſi alligatum, Cardinalibus magis, quam Epiſcopis, quos veros ſucceſſores Apoſtolorum Eccleſia nouit. Baronius eam notam facto imponit, quod Bernardus diffiniendi authoritatem ſibi arrogauerit, conniuente Pontifice. Sic enim ait. *Dum definire quid de fide nullius ſit alterius hominis, quantumlibet vita laudabilis, etiamſi dono polleat miraculorum, vt Sanctus Bernardus erat*, &c. At Bernardus nequaquam definiuit, imò nec cuncti Prouinciarum Patres, quamuis Eugenij iuſſu congregati, ſed [d] d lib. 3. c. 5. *Scripſerunt* ait Godefridus *capitula totidem, quam expreſſius potuere, ipſius verbis ſuam confeſſionem in omnibus, & per omnia proponentis.* Quare hoc. An vt ipſi iudicarent? Minimè gentium: ſed vt quid ipſi in ſingulis ſentirent, *iudicaturis facerent exhiberi.* Non ergo facile, in quo ſit reprehenſio, niſi fortè vel nomen ipſum Symboli, ab alio priùs, quam a Pontifice prolatum, malè audierit.

5. Vtcumque fuerit ingenti Dei beneficio, nec ſine omnium laude effectum eſt, vt nec Eugenius ira reprehenſiua commoueretur, & Eccleſia Gallicana, Bernardo Duce, reprehenſioni acquieuerit, nec ſchiſma conflauerit, quod potuit vel leuiori ex cauſa contingere. Nam audi quod ſequitur in eodem ipſo Ottone. *Quos* (id eſt Cardinales) *Romanus Pontifex blando, mitigans eloquio, Abbate ad ſe vocato, de hoc facto, qualitatéve facti ſolerter inquirit. Cui ille humiliter, & cum reuerentia reſpondit, ſe, vel Dominos Epiſcopos nihil de præfatis capitulis definiſſe: ſed quia ab Epiſcopo Pictauiano audierat, vt fides ſua ſcriberetur; idcirco quia ſolus nollet, illorum auctoritate, ac teſtimonio ſimpliciter ſe, quod ſentiret, expoſuiſſe. Hócque tam humili, quam modeſto ipſius reſponſo, prædicta Cardinalium indignatio conquieuit: ita tamen, vt præfatum ſcriptum, tanquam inconſulta Curia prolatum, velut auctoritatis pondere carens, pro Symbolo in Eccleſia, quod in Concilijs contra hæreſes congregatis fieri ſolet, non haberetur.* Ita Otto cui cautelam addit Baronius [c], *Niſi ab ipſa Romana Eccleſia (hoc eſt ab eodem Eugenio eius Epiſcopo) confirmaretur.* c hoc ann.

6. Verum quid Pontifex poſtea definierit, idem qui ſupra Otto, pergit ſcribere. *De primo tantum Romanus Pontifex definiuit (vt puta maioris momenti, in quo & totius quæſtionis cardo verteretur) ne aliqua ratio in Theologia, inter naturam, & perſonam diuideret, néve Deus diuina eſſentia diceretur, ex ſenſu ablatiui tantùm, ſed etiam nominatiui.* Ita Otto. Qui dum in eo articulo totius quæſtionis cardinem, adeoque & reliquorum certitudinem verſari fatetur, omnes virtualiter ſaltem diffinitos, non inficiatur.

7. At de ipſo Gilberto conſentiente, reconciliatóque ſuis Diaconibus, ac ſic tandem ſuæ ſedi reſtituto, pergit vlteriùs. *Epiſcopus verò præmiſſam Summi Pontificis ſententiam reuerenter excipiens, Archidiaconis ſuis in gratiam receptis, cum Ordinis integritate, & honoris plenitudine, ad propriam Diœceſim remeauit.* Quippe Eccleſia, non quoſcumque deuios, ſed pertinaces, conſueta deprimere; humilitati Gilberti Porretani, reſipiſcentiæque, cenſuit indulgendum; Neque alia vnquam fautorum illius mens, quàm, damnatis erroribus, perſonam conſeruare indemnem, in quantum poſſent.

8. Poſtremò, ne quid intactum relinquamus, ex his quæ Gilberti hæreſim concernant; ſciat lector, & ſi ille ſuum correxerit errorem, adeoque hæreticus cenſendus nequaquam ſit, quippè qui in hæreſi pertinax non manſit: ex Diſcipulis eius non defuiſſe, qui in ea permanerent peruerſitate, vt hæreticorum, & nomen mererentur, & ſententias incurrerint, inolita multis hominibus duritie, qui altius imbibant, quos hauſerint errores; & conuerſionis magiſtros aſpernentur, quos peruerſionis habuerint; faciles decipi, difficiles doceri. Id Sanctus Pater expreſſit non multo poſt, dum cantica explanaret, his planè verbis. *Sed hæc minimè iam contra ipſum loquimur Gilbertum (quippe qui in eodem conuentu ſententiæ Epiſcoporum humiliter acquieſcens, tam hæc, quàm cætera digna reprehenſione inuenta, proprio ore damnauit. Sed propter eos, qui adhuc librum illum, contra Apoſtolicum vetitum promulgatum ibidem interdictum, tranſcribere, & lectitare feruntur; contentioſius perſiſtentes ſequi Epiſcopum, in quo ipſe non ſtetit; & erroris, quàm correctionis magiſtrum habere malentes.* Hæc de geſtis ab Eugenio

Bernardóque, & Hugone, Ciſtercienſibus cunctis, in cauſa Gilberti. Verùm qualiter Otto F[illegible]ngenſis, qui prædicto Gilberto plus æquo fauit, timens ne quid in Sanctum [illegible] pie [illegible] mundúve reuerenter loquutus eſſet, ſub finem vitæ, vel mortuo ſatisfecerit, ſuo loco dicemus. Nunc ad reliqua acta Concilij redeundum, quæ breuiter ſunt nobis recenſenda.

---

1. *Quid Eugenius in Rhemenſi Concilio ſanxerit.* 2. *Quot ex his Canones in corpus iuris tranſierint.* 3. *Quid de eis Bernardus ad Eugenium.* 4. *Quid occaſione eorum Theobaldus de Vuillelmo Aquitaniæ Duce ſcripſerit.* 5. *Conceſſus habitus militibus Templariis.* 6. *Confirmata electio Ioannis Placentini.* 7. *Demùm quid ipſe Eugenius de hoc Concilio.* 8. *Epiſtola Petri Cluniacenſis ad Eugenium.*

CAPVT IV.

1. SACROS Canones ab Eugenio [illegible] in hoc Concilio, Cardinalis Baronius ex Vaticano codice; & ex Baronio Seuerinus Vinius referunt, numero XVII. nec noſtri Annales poſſunt præterire. Sunt qui ſequuntur [a].

[a] tom. 3. part. 2. in Concil. Rhemenſi.

Canones Concilij Rhemenſis.

I. *Qui ab Epiſcopis ſuis anathematis ſententia condemnantur, quoniam a communione Eccleſiaſtica remouentur, diabolica dignoſcuntur ſubiici poteſtati. Non eſt enim homo, qui ligat, ſed Chriſtus, qui hanc miniſtris ſuis tribuit poteſtatem. Ideoque à ſuis Epiſcopis excommunicatos, ab aliis ſuſcipi, modis omnibus prohibemus. Epiſcopus autem, qui ſententiam promulgauerit, eam vicinis Epiſcopis annunciet. Qui verò excommunicato, donec ab eo, qui eum excommunicauerat, vel ab auctoritate Sedis Apoſtolicæ abſoluatur, ſcienter communicare præſumpſerit, eadem excommunicationis ſententia ipſum teneri cenſemus.*

II. *Præcipimus etiam, quod tam Epiſcopi, quam clerici, neque in ſuperfluitate, ſeu inhoneſta varietate colorum, aut ſciſſura veſtium, neque in tonſura, intuentium, quorum forma, & exemplum eſſe debent, offendant aſpectum: ſed potiùs in ſuis actibus errata ea condemnent, vt amorē innocentiæ, conuerſatione demonſtrent, ſicut dignitas exigit Ordinis clericalis. Quod ſi moniti ab Epiſcopis ſuis infra vndecim dies non obtemperauerint, Eccleſiaſticis beneficiis, eorundem Pontificum auctoritate, priuentur. Epiſcopi verò, ſi præfixam pœnam irrogare neglexerint: quia inferiorum culpa ad nullos magis referenda ſunt, quàm ad deſides negligentéſque rectores: tandiu a Pontificali officio abſtineant, donec pœnam à nobis conſtitutam Clericis ſibi ſubiectis imponant, nec eam niſi præcedente congrua ſatisfactione relaxent.*

III. *Præterea, quod a Patribus noſtris propenſiori cura nouimus, conſtitutum eſt, nos quoque præcipimus obſeruari: vt qui in Ordine Subdiaconatus, aut ſupra, vxores duxerint, aut concubinas habuerint, officio, atque Eccleſiaſtico beneficio careant.*

IV. *Ad maiorem autem domus Dei decorem adiicientes ſtatuimus, vt Sanctimoniales, & mulieres, quæ Canonicæ nominantur & irregulariter viuunt, iuxta Beatorum Bened[illegible], & Auguſtini regulam, vitam ſuam in melius corrigant, & emendent ſuperfluitatem, & inhoneſtatem veſtium reſcindant, & in clauſtro ſint aſſiduè permanentes, communi choro, refectorio, & dormitorio ſint contenta, & relictis Prebendis, & aliis propriis, earum neceſſitatibus de communi prouideatur. Quod ſi vſque ad proximum Apoſtolorum feſtum non adimpleuerint; ex tunc in earum Eccleſiis, donec hoc noſtrum mandatum adimpleant, diuina prohibemus officia celebrari, & ſi qua ipſarum mortua fuerit, Chriſtianorum careat ſepultura. Prohibemus etiam, ne in earumdem Collegiis aliqua, quæ niſi regulariter vixerit fuerit, recipiatur.*

V. *Decernimus autem, vt laici Eccleſiaſtica terminare negotia non præſumant, & Epiſcopi, Abbates, Archidiaconi, & alij Eccleſiarum Prælati de negotiis Eccleſiaſticis, vel de aliis, quæ ſpiritualia eſſe noſcuntur, aliquorum laicorum iudicio non diſponant, nec propter eorum prohibitionem Eccleſiaſticam differant iuſtitiam exercere.*

VI. *Auctoritate quoque Apoſtolica prohibemus, vt nullus Aduocatus, præter ius, & beneficium antiquitus conſtitutum ſibi aliquid arripere, vel vſurpare præſumat. Subaduocatos verò, & exactores eorum modis omnibus ab Eccleſiarum infeſtationibus remoueri præcipimus. Quod ſi quis contra hanc prohibitionem a nobis promulgatam de cætero attentare præſumpſerit, Chriſtianorum careat ſepultura.*

VII. *Quia verò continentia, & Deo placens munditia in Eccleſiaſticis perſonis, & Sanctis Ordinibus dilatanda eſt Sanctorum Patrum, & Prædeceſſoris noſtri Papæ Innocentij veſtigiis inhærentes ſtatuimus, quatenus Epiſcopi, Presbyteri, Subdiaconi, regulares Canonici, Monachi, atque Conuerſi profeſſi, qui ſacratum tranſgredientes propoſitum, vxores ſibi copulare præſumpſerint, ſeparentur: huiuſmodi namque copulationem, quam contra Eccleſiaſticam regulam conſtat eſſe contractam, matrimonium non eſſe cenſemus. Qui etiam abinuicem ſeparati, pro tantis exceſſibus condignam pœnitentiam agant. Id ipſum quoque de Sanctimonialibus, ſi, quod abſit, nubere tentauerint, obſeruari præcipimus.*

VIII. *Diuinarum legum manifeſta, & diſciplina, & Sanctorum Patrum decreta ſanxerunt, vt decimas Eccleſiarum, quas in vſus pietatis conceſſas, Canonum demonſtrat auctoritas, laici non debeant poſſidere. Nos quoque, ne id fiat, modis omnibus prohibemus, ſiue ab Epiſcopis, ſiue a Regibus, vel quibuſlibet perſonis acceperint, niſi Eccleſiæ reddiderint, ſacrilegij crimen committunt, & periculum æternæ damnationis incurrunt.*

IX. *Illud etiam duximus annectendum, vt nullus in Archidiaconum, niſi [illegible], vel Presbyter ordinetur. Archidiaconi [illegible] Decani, vel Præpoſiti, qui [illegible] ordines prænominatos exiſtunt, ſi inobedientes ordinari contempſerint, [illegible]cepto honore priuentur. Prohibemus autem, ne adoleſcentibus, vel infra ſacros ordines conſtitutis, ſed qui prudentia, & merito vitæ clareſcunt, prædicti concedantur honores.*

X. *Præci*

X. *Præcipimus etiam, ne Presbyteri conductitij Eccleſiæ committantur, & vnaquaque Eccleſia, cui facultas ſuppetit, proprium habeat Sacerdotem, ne ab eius regimine, alicuius, niſi Epiſcopi, in cuius Parochia fuerit, vel Archidiaconi, aut Canonico iudicio depellatur. Cui de bonis Eccleſiæ tantum beneficij præbeatur, vnde conuenienter valeat ſuſtentari.*

XI. *Præcipimus quoque, vt Presbyteri, Clerici, Monachi, conuerſi, peregrini, mercatores, ruſtici euntes, & redeuntes, & in agricultura exiſtentes, & animalia, cum quibus arant, & oues omni tempore ſint ſecura. Si quis autem hoc noſtrum ſtatutum violare præſumpſerit; Epiſcopus, in cuius Parochia fuerit, omni tepiditate ſepoſita, Canonicam de ipſo iuſtitiam faciat.*

XII. *Temerariam quoque militum audaciam, qui ad deteſtabiles nundinas, vel ferias ex condicto ſolent ad oſtenſionem ſuarum virium conuenire, vnde mortes hominum, corporum, & animarum ſæpius prouenerunt; omnino fieri interdicimus, Quod ſi quis ibidem caſus, vel mortuus fuerit, pœnitentia ei, & viaticum non negetur; Eccleſiaſtica tamen careat ſepultura.*

XIII. *Nihilominus præſentis ſcripti ſerie, ſtatuta prædeceſſoris noſtri fœlicis memoriæ Papæ Innocentij confirmantes, decernimus, vt ſi quis, ſuadente Diabolo, tanti ſacrilegij reatum incurrerit, quod in Clericum, vel Monachum violentas manus iniiciat, anathemati ſubiaceat, & nullus Epiſcoporum illum præſumat abſoluere, niſi mortis vrgente periculo, donec Apoſtolico conſpectui præſentetur, & eius mandatum ſuſcipiat.*

XIV. *Innouamus etiam, vt ſi quis malo ſtudio, ſiue pro odio, ſiue pro vindicta ignem appoſuerit, vel apponi fecerit, aut appoſitoribus conſilium, vel auxilium ſcienter tribuerit: excommunicetur. Et ſi mortuus fuerit incendiarius, Chriſtianorum careat ſepultura. Nec abſoluatur, niſi priùs damno, cui intulit, ſecundùm facultatem ſuam reſarcito, iuret ſe vlterius ignem non appoſiturum. Pœnitentia ei detur, vt in Hieroſolymis, aut in Hiſpania in ſeruitio Dei per annum permaneat. Si quis verò Archiepiſcopus, vel Epiſcopus hoc relaxauerit, damnum reſtituat; & per annum ab officio Pontificali abſtineat. Sanè Regibus, & Principibus facultatem faciendæ iuſtitiæ non negamus.*

XV. *Illud etiam præcipimus vt per chriſmatis, & olei ſacri, & ſepulturæ acceptionem nullum pretium exigatur.*

XVI. *Illud etiam, quod à Prædeceſſore noſtro Papa Innocentio ſtatutum eſt, innouantes, ordinationes factas à Filio Petri Leonis, & aliis ſchiſmaticis, & hæreticis, euacuamus, & irritas eſſe cenſemus.*

XVII. *Quia etiam Apoſtolica ſedes, quod rectum eſt, conſueuit attentâ conſideratione defendere, & quod deuium eſſe inuenerit, euitare: præſentis Decreti auctoritate præcipimus, vt nullus omnino hominum hæreſiarchas, & eorum ſequaces, qui in partibus Gaſconiæ, aut Prouinciæ ······ vel alibi commorantur, manuteneat, vel defendat: nec aliquis eis in terra ſua receptaculum præbeat. Si quis autem vel eos de cætero retinere, vel ad alias partes proficiſcentes eorum errori conſentiens, recipere fortè præſumpſerit, quo iratus Deus animas percutit, anathemate feriatur, & in terris eorum, donec condignè ſatisfaciant, diuina celebrari officia interdicimus.* Hactenus Canones ab Eugenio Sanciti Rhemis.

2. Porrò ex his, nam id etiam notabo, non pauci in corpus iuris tranſierunt: quos, quia mendosè in margine Baronij, nec correctiùs à Vinio, deſignantur, quin & in iure mutatos per errorem, & non ſemel ſuppreſſo Eugenij nomine: diligentiùs, & veriùs indagatos, operæpretium duxi, ſi hîc tranſcriberem. Conſtat in primis Canonem ſecundum, qui eſt de Habitu, & Tonſura clericorum, haberi ſub eiſdem omnino verbis, in capite vltimo, vigeſima prima, quæſtione quarta. Deinde Canon quartus, qui eſt de Monialibus certæ regulæ adſtringendis, nec permittendis ſeorſim habitare: habetur in cap. *Perniciosam* 25. (paucis verbis mutatis) decima octaua quæſt. ſecunda. Tertiò Canon quintus, qui eſt de cauſis Eccleſiaſticorum per laicos iudices non determinandis, habetur in cap. *Decernimus*, de iudiciis. Quartò Canon ſeptimus, qui eſt de Eccleſiaſticorum continentia habetur in cap. *Vt lex* 40. vigeſima ſeptima, quæſt. 1. Quintò Canon IX. qui eſt de pueris, & non ordinatis, ad dignitates, & præbendas, non admittendis, habetur in cap. Innouamus III. Sexageſima diſtinctione, quamuis Innocentio per errorem attribuatur, & non Eugenio: cùm tamen conſtet, aut vtrique attribuendum, aut huic ſoli. Sextò, Canon X. qui eſt de Presbyteris conductitiis, ab Eccleſiis pellendis; & pro eis proprietariis ſubrogandis, habetur in cap. *Præcipimus*, finali 21. quæſt. 2. Refertur ex Innocentio, ſed citatur Eugenius, licèt in margine. Septimò, Canon XI. qui eſt de bonorum Eccleſiaſticorum indemnitate, habetur in cap. *Innouamus* de treuga, & pace: licèt notetur ſub nomine Alexandri, ſed repetitis eiſdem Eugenij verbis. Octauò, Canon XII. qui eſt contra ſpontaneè duellantes, in ſolam oſtenſionem propriæ virtutis habetur in cap. 1. de Torneamentis. Nonò Canon XIII. qui eſt contra Clericorum percuſſores, habetur celebris in cap. *Si quis ſuadente* 29. XVII. quæſt. 4. ſuppreſſo licèt Eugenij Papæ nomine. Decimò, Canon XV. contra incendiarios, habetur in cap. *Peſſimam* 32. vigeſima tertia, quæſt. 8. vbi tamen pro Eugenio tertio in margine, Eugenius ſecundus irrepſit per errorem. Hæc breuiter ſufficiat adnotaſſe, in maiorem Canonum ab Eugenio ſancitorum illuſtrationem.

Quoſdam ex his Canonibus Bernardus refert, 3.
ad eumdem Eugenium Papam ſcribens, poſt annos quatuor: dolétque, vel ipſo, qui ſanciuit, viuente, minùs ſeruari. Sic fert compaſſio humanæ conditionis: vt leges faciliùs feramus, quàm obſeruemus: & prohibere, in promptu viris bonis: mala punire, etiam optimis, in arduo poſitum ſit *verba tua ſunt hæc* (ait Bernardus [b]) *tu ſanxiſti: quid effectui mancipatum? Adhuc adoleſcentes, adhuc qui infra ſacros ordines ſunt, in Eccleſia promouentur. Quod ad primum capitulum pertinet, luxus veſtium interdictus, ſed non reſtrictus: pœna dictata, ſed minimè ſequuta eſt. Iam quartus annus eſt, ex quo datum mandatum audiuimus, & neminem adhuc Clericorum priuatum beneficio, neminem Epiſcoporum ſuſpenſum ab officio, luximus. At luctu amariſſimo dignum, quod ſequutum eſt. Quid hoc? Impunitas, incuria ſoboles, inſolentiæ mater, radix impudentiæ, tranſgreſſionum nutrix*, Hactenus Sanctus Doctor de his Canonibus.

[b] *lib. 4. de conſiderat.*

Verùm quod in duobus vltimis eorum, contra
ordinatos à filio Petri Leonis; itémque contra 4.
hæreſiarcharum fautores decretum eſt, anſam, vt arbitror, præbuit Theobaldo, illi nimirum, qui Sancti Vvillelmi Ducis vitam [c] ſcripſit, vt diceret Eugenium,

[c] *apud Sur. Februar. 10.*

Eugenium, conuerſionis eiuſdem viti ignatum, & conſcium criminum, iterato anathematis fulmine, percuſſum, a communione fidelium arcuiſſe. Quod verò ſubdit, Vvillelmum, ſententia cognita, adiiſſe Pontificem, à quo, poſt duodecim pœnitentiæ, peractos annos, humilis tandem, ac verè iam contritus abſolueretur; porrò Eugenium dubium de perſona, quam ſola ex fama noſceret; nec magis certum de vera pœnitentia; remiſiſſe ad Patriarcham Hieroſolymitanum, virum vtique probum, prudentémque, quem ſibi ad hæc Vicarium conſtituerat: quia apocriphum apparet, nec veroſimile, his Annalibus indignum iudicauimus.

5. In hoc eodem Concilio, vt Carolus Sigonius, Italicarum rerum auctor non contemnendus, ſcriptum reliquit [d], *Crux purpurea eſt militibus Templariis, albis veſtibus aſſuenda, conceſſa.* Quò factum eſt, vt qui ante regulam, à Bernardo Patre dictatam, nunc ab Eugenio habitum acciperent; nihil non à Ciſtercio acceptum, præſeferent, ſtrenui milites, & ſi diuturnior eis vita contigiſſet, longè fœlices.

d De Regno Italiæ.

6. Confirmatam in hoc eodem Concilio electionem Ioannis Placentini electi, quem anno præcedenti commemorauimus; probare videntur Eugenij Papæ litteræ, ad Epiſcopum Rauennatem datæ, quas mox adducam. Niſi quòd tamen in aliis anni ſequentis, quas Hieronymus Rubeus [e] inſeruit ſuæ hiſtoriæ, inſinuare videtur, dilatam vſque ad tempus, quo Eugenius Treuiri, apud Archiepiſcopum Alberonem hoſpitabatur. *Poſtmodum verò* (ait) *iidem filij noſtri* (ſcilicet Placentini) *apud Treuirim, noſtro ſe conſpectui præſentantes, id ipſum à nobis inſtantius petierunt, aſſerentes, poſſeſſiones Epiſcopatus, & bona; niſi firmaretur electio, deuaſtari nimium, & conſumi; & nullam eſſe perſonam, quæ tibi ſuper hoc, & Rauennati Eccleſiæ reſponderet, cùm multas rationes dicerent ſe habere, pro quibus Placentini electi, à Rauennate Archiepiſcopo conſecrationem ſuſcipere non debebant. Nos itaque neceſſitatibus Placentinæ Eccleſiæ, paternæ charitatis debito, proſpicere cupientes, electionem ipſam, in omnibus, ſaluo iure Rauennatis Eccleſiæ, confirmauimus.* Hactenus ibi. Vt facilè appareat, confirmationem dilatam vſque in Treuirim.

e lib 5. hoc anno.

7. Cæterùm Rhemis factam in Concilio, ſimul, & ſtatum rerum in ipſo geſtarum, idem Eugenius ad eundem Rauennatem ſcribens, expreſſiùs narrat, tali ad eum epiſtola tranſmiſſa, quam idem Hieronymus Rubeus euulgauit.

Eugenius Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, Venerabili fratri Moyſi, Rauennati Archiepiſcopo, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem.

Quia de fraternitatis tuæ deuotione confidimus, ſtatum noſtrum tibi duximus intimandum. Nos ſiquidem, & fratres noſtri, miſeratione Diuina, incolumes ſumus; & poſtquam Concilium de prouinciis Ciſalpinis, auctore Domino, celebrauimus, quæ ad honorem Domini ſtatuenda fuerant, conſtituimus, ad Italiam redire diſponimus. Cæterum dilectioni tuæ nec moleſtum, nec volumus eſſe incognitum, quòd Placentinæ Eccleſiæ electionem, ſaluo iure tuo, Apoſtolica auctoritate confirmauimus: vnde iampridem per noſtra ſcripta, te duximus præmonendum, & id ipſum, & præſentibus mandatis epiſtolis, quatenus in proxima Beati Lucæ feſtiuitate, vt de illa controuerſia plenius cognoſcamus, cum tuis monumentis, & rationibus, noſtro te conſpectui repræſentes. Placentini ſiquidem, ſicut nobis promiſere, ad præfixum terminum venient, noſtris mandatis obtemperare parati. Aſſerebant ſiquidem, quod quandiu Placentina fuit deſtituta paſtore, nullus eſſet, qui pro eadem Eccleſia ſtaret in cauſa. Prætereà tam ipſa, quàm tota ciuitas innumera incurrebant detrimenta. Dat. Rhemis. 41. Kalen. Aprilis. Hactenus Pontifex. Vt non immeritò liceat coniectari, Eugenium ante Treuirim adiiſſe, quàm Rhemenſe Concilium celebrauerit, quod etiam ex Tritemio [f] videtur Colligi; ſi non contrarium ab omnibus receptum, haud ita facilè poſſet diſſuaderi.

f in Chron. hoc ann.

Extat epiſtola Venerabilis Petri Cluniacenſis ſcripta per hoc tempus intercedentis pro Eccleſia Placentina, & Epiſcopo electo, vt non indigeret Pontificis Rauennatis confirmatione [g]. *Placentinus*, inquit, *clerus, Conſules, & populus, quia benignæ Paternitati veſtræ ad præſens diſplicet, multum & multùm dolens (placere ſuper omnia, quæ in terris ſunt, volens) elegit me velut aduocatum ſibi, ſperans quod mediante me, preces ſuæ apud Patrem faciliùs admittantur, & fortaſſis etiam exaudiantur.* Et paulò inferiùs, loquens de Placentinis, queis Metropolitanus Rauennas, pro Epiſcopo confirmando obiectus foret. *Ad hæc illi* (inquit) *Metropolitanus noſter, non Rauennas non Aquileienſis, non quilibet alter, ſed Romanus Pontifex eſt. Probamus hoc innumeris teſtibus: probamus, Placentinum electum, à multis retrò ſæculis, à ſummo, & vniuerſali Præſule, non ab alio conſecratum,* &c. Hæc Petrus pro cõſecratione Ioannis, ſi nondũ facta, quando ea Eugenio ſcripſit; ſi facta, pro Pontificis irati in Placẽtinos mitigatione. Vt palã fiat Ciſtercienſem Monachum, imò & Claræuallenſem, in cauſa propria, apud Pontificem adſumptum ex Claraualle, non Bernardum habuiſſe interceſſorem, ſed magis Petrum, qui Ciſtercienſibus, vt ſuis æquè faueret, nec minùs acceptus eſſet Eugenio Papæ. Sed de his ſatis: nunc reliqua huius anni proſequamur. 8.

g lib. 6 ep. 44.

---

1. Eugenius Papa Treuirim profectus, aſſumpto Bernardo, 2. ſuper reuelationibus, & ſcriptis Virginis Hildegardis Concilium celebrat. 3. Epiſcopum Virdunenſem ad eum mittit. 4. Scripta, & reuelationes approbat. 5. Quid de his ipſa virgo. 6. Epiſtola Eugenij Papæ ad illam exhortatoria, 7. & de tranſlatione ſui Cœnobij: 8. & Virginis reſcriptum ad Pontificem. 9. Opinio Virginis exinde in immenſum creuit.

Capvt V.

1. SOlvto Concilio, Adalberto Treuirorum Archiflamen Eugenium Papam Treuirim, Eugenius Curiam, & Bernardum Parentem ſecum ducunt. Narrat Theodericus eius ſæculi Auctor, & ex eo Tritemius, his planè verbis [a]. *Hoc ipſo anno* (ſcilicet M.C.XLVIII.) *Adalbero Treuirorum Archiepiſcopus Eugenium Papam Treuirim vocauit: quem, cùm decem, &*

a In Chron. Spanheimenſ. hoc anno.

alio

ecto Cardinalibus, Archiepiſcopis, & Epiſcopis multis, tribus menſibus, cum omni eorum familia, in ſuis expenſis, copioſiſſimè tenuit, & fouit. Ita Tritemius de Eugenio, & Cardinalibus; Nam de Bernardo Parente inſrà videbimus. Theodericus hanc ipſam deductionem ſtatim à Concilio ſoluto innuit[b]. *Celebrato* (inquit) *Rhemis vniuerſali Concilio, Sancta Romana Eccleſiæ Antiſtes fœlicis recordationis Eugenius per Adalberonem Treuirorum Archiepiſcopum deductus*, &c. Cæterùm, quòd Tritemius[c] alibi ait, eumdem Pontificem, Treuiri exiſtentem, *Eccleſiam Monaſterij Sancti Mathiæ Apoſtoli, denuò reparatam, pridiè Kalendas Februarij dedicaſſe.* Satis difficile creditu apparet: non de dedicatione, ſed de tempore. Quippè nondum celebrato Rhemis Concilio, adeoque Eugenio manente adhuc in Galliis præfixa die. Niſi fortè in his rebus fortè inuerſus ordo (quod ſupra notabamus) aliquam confuſionem hiſtoriæ addit; ſed quæ facilè valeat reuocari.

b In vit. S. Hildegardis apud Sur. tom 5. cap. 4. lib. 1.
c in Chron. Hirſaugienſ.

2. Florebat tunc ſanctitate illuſtris Virgo Hildegardis, quam ſuprà memoraui: & vnctione magiſtra multa edocta, multa & ipſa docebat, datis epiſtolis, atque editis opuſculis, quæ per omnem Germaniam lectitabantur. Non tamen deerant (quæ conditio hominum eſt) qui mulierem illuſam, aut illudentem; ſanctitatem, figmentum; reuelationes, ſomnia nuncuparent; & cerebro euacuato per ieiunia, quàm illuſtratæ menti referenda, quæ plurima dictabat, arbitrarentur. Is eximiæ virtutis primus labor, fortè & ſummus; quòd non rarò cum vitio confundatur: & numquam minus ab eo diſcerni valeat, quàm cum magis recedit. Quippè vitæ communis latia ſine fructu, eóque vix in vſu: perfectæ, mulris in honore, & quæſtu fuit. Denique in illa excuſare infima, pietas; in hac carpere ſumma, zelus dicitur. Itaque de Hildegardi varius rumor, & diuerſæ ſententiæ adegerunt Pontificem, vt rem nouo indicto Concilio examinaret. At quid in eo Concilio geſtum ſit, à quorum depoſitione cauſa inceperit, queis examen commiſſum; & quid demùm Eugenius adiudicauerit, verbis Ioannis Tritemij, qui latiùs narrat, non abs re eſſe putaui, ſi hic tranſcriberem[d].

d in Chronic. Hirſaugienſ ann. 1150.

3. *Synodum quoque tam Epiſcoporum, quam Cardinalium, & Abbatum ibidem celebrauit* (ſcilicet Eugenius Treuiri) *vbi Henricus Archiepiſcopus Moguntinus, & S. Abbas Claraualliſ Bernardus ipſi Summo Pontifici mirabilia, quæ Deus operabatur in famula ſua Hildegarde, montis Sancti Ruperti Confeſſoris Abbatiſſa, retulerunt. Quibus auditis Papa attonitus, & rem diligentius inueſtigare volens, Virdunenſem Epiſcopum Aldebertum, cum aliis viris fide dignis miſit ad S. Hildegardem, vt cum humilitate, & manſuetudine, ſine ſtrepitu, vel curioſitate, quid rerum eſſet, ab ipſa ſciſcitarentur. Qui cùm ad Monaſterium, in quo degebat S. Virgo, deueniſſent, & iuxta commiſſionem Apoſtolicam, veritatem ab ipſa humiliter inquirerent; illa ſimpliciter, quæ de ſe erant, aperuit, & legatos cum ſcriptis, & libris reuelatis ſibi diuinitus, dimiſit.* Hæc Tritemius (ferè ad litteram ſumpta ex Theoderico) de prima, vt ita dicam, Concilij parte. Nam de ſecunda, quæ cauſam tractauit, pergit ſcribere, eumdem anctorem ſequens.

4. *Quibus Papa recognitis, volumina S. Virginis ſibi tranſmiſſa, coram Cardinalibus, Archiepiſcopis, Abbatibus, & omni clero publicè recitare præcepit; & per ſe lectoris officio functus, partem non mediocam legit; per quæ omnium mentes in ſtuporem verſa, ac voces in laudem Creatoris omnium excitatæ ſunt. Aderat ibi S. Pater Bernardus, quo mediante, Summus Pontifex, cum cæteris monebatur omnibus, ne tam inſignem lucernam ſilentio tegi pateretur, ſed gratiam tantam, quam Dominus ſuo tempore manifeſtaſſet, ipſe ſua auctoritate confirmaret. Ad hæc Sanctus Pontifex benigno fauore conſentiens, deuotam Chriſti Virginem litteris ſalutatoriis viſitauit, in quibus ei licentiam auctoritate Apoſtolica proferendi; & ſcribendi, quæcumque per Spiritum ſanctum cognouiſſet, glorioſè conceſſit; eámque, vt ſine timore, reuelata ſibi conſcriberet, animauit.*

Hactenus ferè eiſdem verbis vterque Auctor, ſed eandemmet Sanctam Hildegardim, de his audire præſtat, ſic ſcribentem[e]. *Hæc* (ait, *ſcilicet ſcripta mea*) *ad audientiam Moguntinæ Eccleſiæ allata cùm eſſent, & diſcuſſa; omnes ex Deo eſſe dixerunt, & ex prophetia, quæ olim Prophetæ prophetauerant. Deinde ſcripta mea Eugenio Papæ, cum Treuiris eſſet, allata ſunt; qui ea gratanter coram plurimis legi fecit, ac per ſe ipſum legit, multúmque de gratia Dei confidens, benedictionémque ſuam cum litteris mihi mittens, præcepit, vt ea, quæ in viſione viderem, vel audirem, ſcriptis attentiùs commendarem.* His Sancta Virgo deſcribit, quæ alij pluribus. Porrò epiſtola Eugenij Papæ ad ipſam, quam inter eius opera vulgatam Tritemius primùm[f], mox Seuerianus Vinius[g], & alij tradunt, hæc erat. 5.

e apud Sur. lib. 2. vitæ, cap. 2.
f in Chronic. Hirſaugienſ ann 1150.
g in Concil. Treuirenſ.

Eugenius Epiſcopus ſeruus, ſeruorum Dei, dilectæ in Domino filiæ Hildegardi Præpoſitæ in monte Sancti Ruperti, ſalutem, & benedictionem Apoſtolicam. 6.

Miramur, ô filia, & ſupra quàm credi poteſt, miramur, quia Deus noſtris temporibus iam noua miracula oſtendit, cum te Spiritu ſuo ita perfudit, quod diceris multa ſecreta videre, intelligere, & proferre. Hoc à quibuſdam veridicis perſonis ita eſſe percepimus, qui ſe fatentur te vidiſſe, & audiuiſſe. Sed quid nos dicere ad iſta valemus, qui clauem ſcientiæ habentes, ita quod claudere, & aperire poſſumus, & hoc prudenter facere per ſtultitiam negligimus? Congratulamur autem gratiæ Dei; congratulamur & dilectioni tuæ: & hoc te admonemus, vt ſcias, quoniam Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus verò dat gratiam. Gratiam ergo, quæ in te eſt, per humilitatem ſerua, & cuſtodi; ita vt ea, quæ in ſpiritu proferenda ſenſeris, prudenter proferas, quatenus illud à Domino audias. Dilata os tuum, & ego implebo illud. Quod nobis de loco illo, quem tibi in ſpiritu prævidiſti, ſignificaſti; hoc permiſſione, & benedictione noſtra, & Epiſcopi tui fiat; ita quod ibi regulariter cum ſororibus tuis viuas, ſecundum regulam S. Benedicti, ſub eiuſdem loci clauſura. Hæc Summus Pontifex Eugenius ad Hildegardem. Addit Theodericus[h] de litteris ſubiunctis ad Abbatem, & fratres Sancti Diſibodi, cui Hildegardis, & ſorores illius ſuberant. *Sed & locum quo illa fouebatur, honorauit, datis ad Abbatem, & fratres Cœnobij gratulatoriis ex ſuo nomine, litterarum apicibus.*

h lib. 1. c. 4.

Verùm quod ait de mutando loco, Pontificia, atque Epiſcopi Diœceſani auctoritate ad alium cælitus ſibi præſignatum; ſi non Tritemius à vero nimis aberrat, confirmationem tranſlationis factæ, quam conceſſionem faciendæ, magis enunciat; aliàs qui Virgini locus præoſtenſus Diuino oraculo, nimirum mons S. Ruperti Confeſſoris, 7.

in quo ipſius reliquiæ erant reconditæ; iam ante annum ab ea habitabatur, quod viſitatio Bernardi ſub id tempus,in eo loco facta; & diſtributæ exuuiæ ſacri corporis, quæ ſupra retuli, efficaciter conuincunt. Sed de his ſatis. Pergit Tritemius ſcribere de Virgine, poſt litteras ab Eugenio Papa acceptas. *Ad hæc* (ait) *Virgo Chriſti Summo Pontifici litteras reſponſales diuinitus inſpirata remiſit,in quibus eum de arcanis, quæ habebat in corde ſuo admonuit, & diuinam circa hæc voluntatem, & beneplacitum indicauit.*

8. Porrò exemplar epiſtolæ Hildegardis ad Eugenium quæ inter opera eius circumfertur, Tritemius omiſit, quippè longiuſculæ,obſcurioríſque, & quæ magis ad myſteria faciat, quam ad hiſtoriam. Nos pauca ex ipſa in noſtri Lectoris gratiam prælibabimus [i].

Inter epiſt. Sanctæ Hildegardis.

Eugenio Apoſtolico Hildegardis.

O mitis Pater! ego paupercula forma ſcripſi tibi hæc in vera viſione, in myſtico Spiramine,ſicut Deus voluit me docere. O fulgens Pater, in tuo nomine tu veniſti in terram noſtram, ſicut Deus prædeſtinauit; & vidiſti de ſcriptis veracium viſionum, ſicut viuens lux me docuit; & audiſti eam amplexibus cordis tui. Nunc finita eſt pars ſcripturæ huius. Sed tamen eadem lux non reliquit me, ſed in anima mea ardet, ſicut eam ab infantia mea habui. Vnde nunc mitto tibi litteras iſtas in vera admonitione Dei. Et anima mea deſiderat, vt lumen de lumine in te luceat, & puros oculos infundat, & Spiritum tuum exuſcitet ad opus ſcripturæ iſtius; quatenus anima tua inde coronetur, quod Deo placet: quia multi prudentes de terrenis viſceribus ſpargunt hæc in mutationem mentium ſuarum, propter pauperem formam, quæ ædificata eſt in coſta, & quæ indocta eſt de Philoſophis. Tu ergo Pater peregrinorum audi illum,qui eſt fortiſſimus Rex,& in palatio ſuo ſedit, & magnas columnas coram ſe ſtantes habuit aureis cingulis præcinctas, & multis margaritis, & pretioſis lapidibus valde ornatas. Sed Regi huic placuit, quod paruam pennam tetigit, vt in miraculis volaret,& validus ventus eam ſuſtinuit, ne deficeret. Nunc iterum dicit tibi, qui eſt lux viuens in ſupernis, & in abyſſo lucens, ac latens in abſcondito audientium cordium: Præpara ſcripturam hanc ad auditum me ſuſcipientium, & fac illam viridem in ſucco ſuauis guſtus, & radicem ramorum,& volans folium contra Diabolum; & viues in æternum. Caue, ne ſpernas hæc myſtica Dei,quia ſunt neceſſaria in illa neceſſitate, quæ abſconſa latet, & quæ nondum apertè apparet. Hæc Hildegardus, in quibus, quæ ſecreta cordis Eugenio reuelauerit,me latet.

Futura prædixiſſe,memoriæ prodit Ioannes Sariſberienſis ſtatim referendus: qui etiam ait, ex hac Eugenij Papæ approbatione, & mutuis litteris datis, acceptíſque,familiari cõmercio effectum eſſe, vt Virgo Chriſti ingentem ſibi opinionem conciliaret. 9. *Viſiones*, inquit [k], *& oracula beatæ illius, & celeberrimæ Hildegardis, quæ apud vos ſunt, mittite ſcilicet. Quæ mihi ex eo commendata eſt, & Venerabilis, quòd eam Dominus Eugenius ſpecialis charitatis affectu familiarius amplectebatur. Explorate etiam, & reſcribite, an ei ſit de fine huius ſchiſmatis aliquid reuelatum. Prædixit enim in diebus Eugenij Papæ, quod non eſſet, niſi extremis diebus pacem, & gratiam in vrbe habiturus.* Porrò quàm hæc prædictio certa fuerit, docebunt Annales.

k lib. 1. epiſt. 171.

1\. *Eugenius in Gallias redux cum Bernardo, à populi frequentia penè opprimitur.* 2. *Sancti miraculum:* 3. *& vtriuſque ingreſſus in Claramuallem,* 4. *perpenſum de Eugenio,* 5. *qui & Cluniacum, & Meldas illuſtrauit.* 6 *Anathema indictum in Regem Angliæ.* 7. *Coronatus contra Obedientiam Eugenij Euſtachius Princeps,ſed miſerè punitus.* 8. *Dedicata Eccleſia Fontaneti.*

CAPVT VI.

1\. TRES menſes Treueri Eugenius Papa fecit: poſt quos Galliam reuerſus, Claramuallem (incunabula ſuæ Religionis) dein Cluniacum, demùm Ciſtercium viſitans, vtrique ſe familiæ præſentauit, vtramque fouit. Bernardus eius viæ perpetuus comes, dum ne tunc quidem continuis parcit miraculis, amantiſſimum ſibi filium, Patrémque,quin totius Eccleſiæ, penè in diſpendium vitæ potuit adducere. Tantus enim concurſus populorum, quacumque pergeret,Sanctum ſequebatur, vt, ne Pontifex quidem liber ab oppreſſione, obrueretur à turba; ægrè tandem periculo abducendus. Audi de hoc Godefridum, qui præſens fuit, in vita Sancti,ſcribentem in hæc verba [a]. *Cùm Reuerendiſſimus Papa noſter Eugenius Gallias introiſſet, ibat cum eo Vir Sanctus, nec minùs Apoſtolica virtus in illo, quàm in illo dignitas præeminebat. Tantus enim ad Beatum Virum concurſus erat, in commodis variis laborantium, vt cum aliquando Summus Pontifex Baſilicam, vbi ille Miſſarum ſolemnia celebrabat, deuotus intraſſet, expleto ſacrificio ex more accedentibus iis, qui curam deſiderabant, paulò minùs idem Papa comprimeretur à turbis, & vix potuerit per miniſtrorum manus educi.* Hæc Godefridus: vt nihil mirum Conradum olim clamydem, cum nunc vitam Eugenius penè poſuerit.

a lib. 4. c. 4.

2\. Ex multis vnum miraculum recenſet,quod non licet ſilentio prætерire [b]. *Chaleta dicitur vicus inter Proungium caſtrum, & Sequanam fluuium conſtitutus,vbi puer fermè decennis ab anno priore paralyticus ſic iacebat,vt nec ipſum caput flecteret,niſi ab altero moueretur. Quem afferentes in culcitra, mater eius,cæterique propinqui offerebant Viro Sancto,propè eumdem locum per ſtratam publicam tranſeunti. At ille ſignatum erigens, ſtatuit ſupra pedes ſuos, & ire præcepit. Nec mora,exiliit puer, & ambulabat magnificans Deum: qui tandiu ſanctum proſequutus eſt abeuntem, donec ille inuitum licet,& renitentem redire præcepit. Vbi non immeritò quidem magna admodum facta eſt admiratio, magna exultatio omnium,qui videbant. ſed præ cæteris frater iunior iπ ipſius tanquam redeuntis oſcula ruens, multos eorum, ad lachrymas vſque, permouit. Hunc quidem puerum, & poſt annos quatuor in eodem vico beato viro mater eius offerens, ſacros monebat oſculari pedes. Hic eſt,inquiens,Pater tuus, qui tibi vitam reddidit, & te mihi.*

b Vbi ſuprà.

Peruenit

3. Peruenit tandem Eugenius ad Claramuallem: ſed cum quanta putas omnium deuotione? cum quanto gaudio filiorum, fratrúmque? (nam Bernardi, quis narret?) demum cum quanta ipſius humilitate; audi ex Arnaldo Abbate Bonæuallis [c]. *Interim, ait, celebrato Rhemis Concilio, Claramuallem humiliter viſitat* (ſcilicet Eugenius) *& gloriam Pontificatus Romani, pauperum præſentat aſpectibus. Mirantur omnes in tãta altitudine humilitatem immobilẽ, & in tam excellenti culmine propoſiti ſancti permanere virtutem; vt altitudini ſociata humilitas, pro officio exterius ſplendeat, & pro virtute nequaquam interius euaneſcat. Adhærebat carni eius lanea tunica, diebus, & noctibus, cucullo veſtitus: ſic ibat ſic cubabat. Intus Monachi habitum retinens: extra, ſe Pontificem, & moribus, & veſtibus exhibebat; rem difficilem agens, diuerſarum in vno homine proprietates exprimens perſonarum, ſegmentata ei circumferebantur puluinaria. Lectus pallijs opertus, cortina ambiebatur purpurea, ſed ſi reuolueres operimenta, inuenires ſuperiectis laneis, comploſa ſtramina, & paleas conglobatas. Homo in facie, Deus videt in corde: ipſe verò bona coram Deo, & hominibus prouidebat. Alloquitur fratres, non ſine lachrymis, miſcens ſermonibus auulſa à corde ſuſpiria; hortatur, & conſolatur, & ſe inter eos fratrem, & ſocium, non Dominum exhibet, vel magiſtrum. Cùmque eum ibi morari diutius non pateretur magna eum proſequens comitantium multitudo; ſalutatis fratribus, iter in Italiam dirigens, abſceſſit.* In Italiam, inquam, at non ſtatim, ſed poſt aliquot menſes, vt mox videbimus.

c lib. 2. vitæ cap. 8.

4. Interim liber Eugenium contemplari inter proſpera humilem, inter aduerſa ſecurum; & neque elatum Papali dignitate, neque depreſſum Romana rebellione. Pulſus ab vrbe, orbem; nec pro ſe concitat; ſed pro Chriſti incunabulis; pro terra, in qua ſteterunt pedes eius; vtinam ita proſperè, quam piè! Ad populum rebellem regreſſurus, non milites, non arma pro ſe ciet: Claramuallem inuiſit maternum gremium (inter infulas Monachus) ex quo vt olim Gigantes, reſumptis viribus, ſed ſpiritus, & fidei, recaleſceret, ſolis armis iuſtitiæ protegendus. Haud ſatis Claramuallem adire viſum, ſi non Ciſtercium etiam viſitaret, in generali Capitulo eius anni, proximo menſe Septembri celebrando. Quin & Cluniacum, Cluniacenſéſque, pro Caſſinatibus, quos minus ibi poterat; ne quos omitteret, quos Patres agnouiſſet, quorum ſe non in gremio præſentaret, vegetior inde, ac robuſtior proditurus. Haud aliis armis vrbem ſubiugauit, cui omnia Europæ arma commouere, tam promptum fuit.

5. Fiterienſis in Notis ad Exordium [d], Eugenium, Claramuallem inter Ciſterciúmque, adiiſſe Cluniacum haud obſcurè contendit: probatque ex verbis Petri Cluniacenſis ad Bernardum ſcribentis, quæ nos anno præcedenti adducebamus [e]. *Videram eum* (ſcilicet Eugenium) *Romæ, videram Cluniaci*, &c. Sed quæ profectò aduentum eius conuincunt, tempus non probant. Illud compertum, ſi Eugenius hoc anno viſitauit Cluniacenſem Eccleſiam, ſecundo eam aduentu proſequutum, etiam vltra Ciſtercium, & Claramuallem, quas ſemel tantùm inuiſit, illuſtraſſe: namque Cluniacum, ante annum acceſſiſſe, ibidémque manſiſſe menſe Aprili anni M. C. XLVII. Probant litteræ ipſius ad Gozcuinum Bonæuallis Abbatem, quas ſupra dedimus. Cæterum præſtolantem Ciſtercij Synodum, Meldis, oppido Galliæ Lugdunenſis, demoratum, indicat bulla quædam ad Theobaldum, Cantuarienſem Pontificem, cum Meneuenſi in Vuallia litigantem, ac certo die audiendum, quam Baronius adducit [f]. *Datis Meldis, tertio Kalendas Iulij*, &c. Verùm quæ inde fulmina anathematis vibrauerit in Angliam Sanctus Pontifex, & qua occaſione in eam commotus fuerit, quia hoc tempus concernit, vt coniector, breuiter ex more, ſed altiùs paululum repetito principio, pandam.

d lib. 3. c. 5.

e c. 15. n. 10.

f hoc ann.

Moderabatur Angliam tunc Stephanus (dubium, Rex, an tyrannus) pulſo vero hærede, per vim intruſus; eóque infenſos habens quoſcumque bonos; ſed præcipuè Eugenium; ſeu quia melior, ſeu quia præ aliis cura Paſtorali conſeruandæ iuſtitiæ inuigilaret. Hinc factum eſt, vt Theobaldum Cantuarienſem ad Concilium generale vocatum, quod ſuprà diximus, detinere curauerit: porrò in nolentem ſibi conſentire, ſed Apoſtolica, vt par erat, præferentem mandata, grauiter commotus, reducem nunc, non ſolùm Cantuaria, ſed & Regno expulerit, exilio mulctans Pontificis conſtantiam. Egit Eugenius per litteras, per nuncios, vt Theobaldus Cantuariæ redderetur. Verum cùm apud Regem minùs proficeret, ipſum anathemati, terram illius interdicto cenſuit ſubiiciendam. Extat epiſtola Sancti Thomæ Cantuarienſis ad Boſonem Cardinalem ſcripta poſt annos aliquot, vbi hæc inter alia commemorantur [g]. *Rex Stephanus ab anteceſſoris noſtri perſecutione non deſtitit, antequam pia recordationis Dominus Eugenius, omni ceſſante appellationis obſtaculo, in caput eius anathematis, & in terram interdicti ſententiam præcepit ab omnibus Epiſcopis, auctoritate Apoſtolica, exerceri. Lupus enim ab ouili facilè non arcetur, niſi clamore canum terreatur, & baculo.* Fruſtratam primò Sanctiſſimi Paſtoris ſollicitudinem tradunt Annales Angli; quin Regis iram, inde effrænatiorem, etiam in annuos prouentus Theobaldi fiſco ſuo intercipiendos, erupiſſe. Tandem tamen pacatiorem, & compoſitum, admiſiſſe Epiſcopum, atque omnia ei ablata reſtituiſſe. Sed de his latiùs Nicolaus [h] Arpsfeldius, & quotquot Annales Anglos ſcripſere. 6.

g apud Bar. hoc ann.

h Sæcul. 12. c. 15.

Eundem Eugenium præcepiſſe Theobaldo non multò pòſt, ne Euſtachium filium Regis coronaret in præiudicium Henrici ſucceſſoris, cui Regnum per periurium, & fraudem ademptum fuerat; iidem auctores latè proſequuntur. Porrò Theobaldum, obſequentem per omnia Romanæ ſedi, nec acquieſcentem Euſtachium coronare; in domo, quaſi in carcere incluſum cum cæteris Epiſcopis; blanditiis primum, mox minis & terroribus (nam nihil intentatum) reſtitiſſe viriliter; nec eo vnquam adduci potuiſſe, vt manum admoueret coronationi. Verum eſt tamen, non defuiſſe Epiſcopos, qui tandem conſenſerint, atque eumdem Euſtachium in Regem vnxerint: metu, aut præmiis pellecti, cedentéſve, quaſi reſiſtere, aut non poſſent, aut non auderent: Sed qui dum Regnum auſpicari putant, ſepulchrum præuenerint, ac mortem ipſa vnctione, maturauerint. Sane, in coronatum contra Eugenij præceptum, non multò poſt ira Dei vindex exarſit, viuentibus adhuc Stephano, & Eugenio: illo, vt lueret pœnas admiſſi criminis; hoc, vt zelo iuſtitiæ frueretur, quàm ſemper coluit. Liquet coronatum contra Eugenij præceptum, anno M. C. LII. ipſa die Sancti 7.

Laurentij: cùm inuaderet terram Sancti Edmundi Martyris, ſubita morte præreptum patri, & Regno.

8. Antiquæ tabulæ Monaſterij Fontaneti, quibus Claudius Robertus vſus in ſua Gallia, memoriæ produnt, dedicatam Eccleſiam ab Eugenio, aſſiſtente Bernardo: idq; in feſto S. Matthæi Apoſtoli, quod etiam cenſeo referendum in hunc annum. Nam qui ſignatur ab eodem Claudio Roberto, nimirum *M.C.XLI. Godefrido Abbate primo, poſt, Lingonenſi Epiſcopo.* Ex Chronologia facilè conuincitur. Quippe eo anno Eugenius nondum Pontifex; ſed neque alio, quàm hoc, aut præcedenti in Galliis fuit. Quid quod Godefridus ante eundem, Lingonenſi Eccleſiæ datus, & Fontanetum longè ante dimiſerat; quod præcedenti tomo palā fuit?

---

1. *Eugenius Ciſtercienſem Synodum adit.* 2. *Ibi Serlo, Sabigniacenſis Ordinis pater, ſe, & triginta Eccleſias Ciſtercio ſubdit.* 3. *De Gaufrido ſecundo Abbate Sabigniaci obiter quædam,* 4. *& de Guillelmo eiuſdem ſucceſſore.* 5. *Hi tres ante Ciſtercium, & omnes Sancti.* 6. *Serlo, Haymo, & Petrus ſub Ciſtercio.* 7. *Haymonis initia, & Monachatus,* 8. *ſtudia, & exercitia,* 9. *Sacerdotium; & dictum de Petro obiter.* 10. *Syllabus Eccleſiarum Sabigniacenſium:* 11. *atque annotatio de earum admiſſione.*

CAPVT VII.

1. INSTABAT tempus Capituli generalis, nec quidquam aliud Eugenius præſtolabatur. *Igitur* (ait Godefridus [a], qui præſens fuit) *eodem anno apud Ciſtercium iuxta morem, Abbatibus congregatis, prædictus Papa Venerabilis adfuit, non tam auctoritate Apoſtolica præſidens, quam fraterna charitate reſidens inter eos, quaſi vnus ex eis.* Hæc ſanè inter humanas, ſub Rainaldo Parente, Ciſtercij gloria; hæc fœlicitas ſumma, quo ſpecialior, illuſtrior: quippe Epiſcopos ex ordine aſſumptos frequentare hos conuentus, in vſu poſitum; Summum Pontificem ſine exemplo, hactenus fuit. O quàm liberi cuncta definirent! quam ſecuri decernerent, quibus & in nomine Chriſti congregatis, & cum Chriſti Vicario, duplici titulo Chriſtus aſſiſtebat, duplex Spiritus ſancti fax præibat. Quibus, & nolle errare in voluntate, & non poſſe in promptu, nec librare conſilia periculoſum, cùm trutinam haberent intra ſe ipſos.

a lib. 4. c. 4.

2. Cæterùm illud adhuc ſingularius in hoc capitulo, cui non ſimile inuenias, & vix ſperes; integram, numeroſamque congregationem (Ordinem potiùs dixeris) Monaſteriis conſtantem ſupra triginta, per Galliam, Angliam, Normaniamque ſparſam; illuſtrem viris, nec obſcuram Eccleſiis, & poſſeſſionibus, relicto habitu, relictis inſtitutis, quæ per plures iam annos obſeruaſſent, in iura, & leges Ciſtercij tranſiiſſe, ſub Claræuallis Abbatum viſitatione. Hæc illa fuit congregatio Sabiniacenſis, quam ſupra memorauimus, cui, qui præerat, Serlo vir planè ſanctus, de quo plura inferiùs, idem, & mutationis auctor fuit. De his in libro ſepulchrorum Claræuallis hæc pauca lego [b]. *Eumdem etiam locum (ſcilicet ſepulturæ) obtinet Dominus Serlo, vir Deo dignus, qui Sauigniacum cum triginta Abbatiis in generali capitulo Ciſtercienſi, præſente Beatiſſimo Papa noſtro Eugenio tercio, per manum Sancti Bernardi, Ordini noſtro ſociauit, & Claraualliꝭ Cœnobio ſubmiſit, & contulit.* Hæc ibi pauca, ſed conſtanti auctoritate.

b apud Henriq. in Faſc.

3. Initia dom s, atque adeò, & congregationis Sabiniacenſis uper Sanctum Virum Vitalem, ſuperiùs vidimus. Progreſſus iam ſub Gaufrido, Guillelmóque, eiuſdem ſucceſſoribus, videamos. Et quidem de Gaufrido hæc recens auctor, ex antiquis decerpta monumentis [c]. *Beatus Gaufridus Baiocis natus nobilibus parentibus, cum adhuc eſſet in aluo materno, templum S. Mariæ Magdalenæ Baiocis conflagrauit; & quædam pixis, in qua particula aliquot de reliquiis S. Mariæ Magdalenæ, S. Gregorij, & quorumdam Martyrum conditæ erant, ex ipſo templo, in ſinum matris B. Gaufridi, non ſine ſtupendo miraculo delapſa eſt. Quod indicium fuit futuræ in puero Sanctitatis. Primo Monachum induit apud Keſiriacum Abbatiam Sancti Benedicti in territorio Baiocenſi: deinde illectus fama B. Vitalis, relicto priori Monaſterio, ſe ad Sabiniacenſe contulit, prædictas reliquias ſecum afferens; quarum attactu multa miracula faciebat. Hæc ſcripta ſunt in eius actis, quæ aſſeruantur Sabiniaci. Multis fuit poſt mortem miraculis clarus, quæ etiam propè ſunt quotidiana, maximè erga febricitantes. Ædificauit nouemdecim Monaſteria, inter quæ Bellum-beccum* Beau-bec, *& Valleſcernay,* Vaulxcerncy, *quod eſt in territorio Pariſienſi. Statuitque vt quot annis fieret, Capitulum generale die Sanctiſſimæ Trinitatis. Fuit autem ſecundus Abbas Sabiniacenſis. Hæc habui ex veteribus monumentis eiuſdem Abbatiæ. B. Gaufridi meminit Ordericus Vitalis, lib. 8. Hiſtor. Eccleſiaſt.* Hæc de Gaufrido. De Guillelmo pauciora. *Beatus Guillelmus tertius fuit Abbas eiuſdem Abbatiæ, vt vetera illius monumenta teſtantur.* Verùm quæ Philippus Seguinus de eo narrat, ex eiſdem monumentis, vt præſefert, ab Henriquez vulgata, hic conſequenter duxi deſcribenda [d].

c Hugo Menard. in notis ab Martyrolog. Maij 1.

d in Menolog. Octob. 8.

4. *Guillelmus Sabiniaci Abbas, & Diui Aymonis diſcipulus, vir inter doctores magni nominis, in diuinis Scripturis multum eruditus, ſæculariúmque litterarum non ignarus, & ſancta conuerſatione clarus. ex Cadomi oppido Oriundus, Mundum pro Chriſto amore deſpiciens, apud Sabiniacum Monaſterium perfectionem vitæ profeſſus eſt: Cuius quidem conuerſionem Deus ſeruo ſuo Aymoni reuelans, hac viſione eum conſolatus eſt. Videbatur enim ſibi, quod ipſemet diuina accederet celebraturus myſteria: Dum autem ſacra Deo offerret, vir quidam, forma decorus, quoddam talentum aureum obtulit. Cumque tradita miniſtro oblatione, manus exoccupaſſet, verſúſque retrò reſpiceret; viſum eſt ſibi, quòd ipſe vir erat Filius Dei, qui ei talentum obtulerat. Tranſacta hac viſione, paucis poſt diebus, prædictus Guillelmus Saniſsimum ingreſſus, huius Sancti Viri ſibi amiciſſimi ſe implicuit colloquiis. Cum autem ſimul ſermocinarentur, ſubiit animum eius viſio prædicta, & mens eius concepit quòd hic idem Magiſter eſſet oblatio, quæ ei a filio Dei videbatur oblata. Quid multis immoror? Hortatus eſt eum, ad contemptum ſæculi,*

ſaeculi, ad ſuſcipiendum leue Chriſti iugum, ad calcandas fugaces mundi dignitates, ad imitanda Sanctorum Patrum veſtigia, & vt eum magis ad Dei amorem alliceret, praedictam viſionem retulit. Quid plura? Lachrymis ille ſuffuſus, manibus eius ſe tradidit, ſaeculíque pompa calcata, conuerſionem ſibi vltrò ſpopondit. Igitur Guillelmus Nouicius efficitur, completóque tyrocinij anno Monachus conſecratur; & creſcentibus meritis, ſummo cum gaudio acclamantibus omnibus eidem Abbatia, Deo ita diſponente, Coenobiarcha eligitur: Paſtor itaque in populo Dei factus, ſtatim ſe totum rebus diuinis mancipauit, cilicium induit, carnem ſuam cum vitiis, & concupiſcentiis crucifixit, orationi, & lectioni tempus impendit. Denique magna ſanctitate coruſcans, multos diſcipulos Sanctimonia conſpicuos ſibi adunauit, ſicut in hiſtoria vitae illius plenius ſcriptum continetur. Hactenus ibi.

5. Verùm quòd Sanctum virum vterque auctor Ciſtercienſibus tribuit, ideo fortaſſe verificari poſſit, quod Sauiniacum ad imitationem Ciſtercij, fundatum ſit, atque inſtitutum diſciplinis regularibus; quod ſupra a nobis obſeruatum memini. Alias, qui ante Serlonem Abbas fuit, ſub quo Ciſtercium admiſſum in Sauiniaco, non potuit ad Ciſtercium pertinere ergo ab anno M.C. XII. quo coepit domus, vſque ad Serlonem, qui eam Ciſtercio tradidit, hos tres Abbates habuit Sauiniacum: nempe Vitalem, Gaufridum, & Guillelmum: omnes tres ſanctos, quorum corpora ſacra, poſt annos plures ſimul cum Sanctorum Aymonis, Petrique Monachorum corporibus *Honorificè eleuata ſunt, & repoſita in quodam loco eiuſdem Eccleſiae, ab Epiſcopis Cenomanenſi, Abricenſi, & Rhedonenſi; in eius memoriam fit quotannis in eodem Coenobio ſolemnis proceſſio in Kalendis Maij.* Haec Hugonis Menardi Martyrologium eadem die, ex quo Chryſoſtomus Henriquez in praetermiſſis.

6. Ab his Abbatibus Serlo quartus fuit, non minori doctrinâ, & ſanctitate; qui quam acceperat ad Ciſtercij normam domum Ordinémque; non vltra ſimilem, quod longè inferius eſt, ſed omnino eamdem eſſe diſpoſuit. Florebat autem Sauiniacum tunc Monachis, qui Patrum merita, aut praeibant, aut ſequebantur. Inter quos duo praecipuè ſupradicti Aymo, & Petrus, de quibus, quia Ciſtercium iam concernunt, quae monumenta, & auctores ſuppeditauerint, liberiori calamo nobis agendum erit. Et quidem Aymonem à multis annis conuerſatum in conuentu Sauiniacenſi, argumento eſt, quod de Goillelmo tertio illius Abbate, per ipſum tracto à ſaeculo, tradidimus. Porrò nec pauciores ſub Ciſtercio peregiſſe, non minus clarè probat ipſius tranſitus, qui incidit in annum M.C. LXXIV. vt ex Roberto Abbate Montis, infrà dicemus: Vt planum fiat, adſtrictum Beatum Virum Ciſtercij legibus per annos plus minus ſex ſupra viginti. Reliqua vitae eius ex Philippo Seguino, vſque ad hoc tempus; Sequentia, ex aliis etiam tradituri.

Aymo[e] (inquit) *Monachus in Normannia,*
7. *Abricenſis Dioeceſis ex Britania Armorica, in villa*
e lib. 3. c. 67. *quae dicitur Londaeob oriundus, vir ſcientia ſcripturarum doctus, & vita conuerſatione ſanctiſſimus, mundum deſpiciens, & omnia ſua bona pauperibus diſtribuens, in Sauiniacenſi Coenobio Sanctae Religionis habitum ſuſcepit, in quo magna ſuae ſanctitatis monumenta reliquit.* Haec ille paucis, nec ſatis adhuc explicans, an ſub Vitali, an verò ſub Gaufridò Monachum induit. Quin nec peracta in ſaeculo ſtudia, quibus adeo profecit, vt multa pòſt opuſcula ſcripſerit, quae duodecim voluminibus digeſta vſque hodie in Sauiniaco aſſeruari, infrà trademus. Quare aut praeditum virum ſcientia infuſa, quod non de facili liceat affirmare; aut ante conuerſionem dediſſe operam litteris, neceſſariò eſt nobis aſſerendum.

Illud item, quod ad hiſtoriam eius facit, Seguinus non tam omiſit, quàm poſtpoſuit; dum vacat ſtudiis, leproſis adhaeſiſſe, quos ardenti charitate fouendos, curandóſque ſemel ſuſceptos, quà potuit etiam fouit poſt Monachatum. Sic enim ait. *Leproſis, cum quibus ante votum profeſſionis degebat, ſedulò ſeruiebat, paedorem eorum minime execrans, imò verò eorum pedes numquam non abluebat.* Haec, inquam, libere ante Monachatum, & quaſi ex inſtituto vitae genere: poſt Monachatum, qua ſe occaſio offerebat, ſedulus ſatis, & pius adminiſtrabat. Nempe ad Mariae quietem ſic tranſiuit, vt retineret Martham, & nunc ſcribens, & docens, nunc miniſtrans, & propriam, & proximorum ſalutem, in vtroque homine indefeſſe promoueret. Nam & conſiliis multis profuiſſe, in eadem narratione ſcriptum inuenio. *A nobilibus, & huius ſaeculi Magnatibus viris in tanto pretio eſt habitus, quod ei ſecreta cordium ſuorum ſecurè reuelabant, eiúſque conſilio multa bona opera faciebant.* 8.

Caeterùm qualis in Mariae parte fuerit, quae ſequuntur declarant, quae ita habent *Orationi ſemper vacabat; corpus media macerabat, os ab inutili, & ſuperfluo verbo cuſtodiebat; ſacris vigiliis, & Pſalmis inſiſtebat.* Atque haec quidem tyro, & recens miles. Sed mox prouectus, & promotus ad Sacerdotium, ſe ipſum ſupergreſſus, hominem penè exuiſſe comperiebatur. Nam audi quod ſequitur. *Ad Sacerdotij gradum, licèt tremebundus, prouectus, in ipſa ſua ordinatione tanta eius mentem Spiritus abundantia repleuit, vt ei frequenter ciborum corporalium obliuionem immitteret, illúdque quod carnem delectat in aliis, (ipſo teſte) ei nihil dulce ſaperet. Edebat tamen, vt homo, ſed ad ſubſidium vitae, non ad deſiderium gulae.* Haec de homine in Deum penè abſorpto. Quas autem poſtea in Miſſae ſacrificio conſolationes, illuſtrationéſque ſuſceperit, quia ſingulares; ſuis temporibus, locíſque dicemus. De Beato Petro dubium adhuc nobis, vtrum hoc anno Monachum induerit. Certùm ante Aymonem obiiſſe: nec minus certum claruiſſe ſimul cum ipſo, qui eius ſemper, & confeſſiones exciperet, & occurreret dubiis, ſi quae ingruerent. 9.

Hos ergo viros, ſimiléſque alios Venerabilis Serlo Ciſtercio ſubdidit. Sed in Coenobiis ſuae congregationis, nec inferioris notae plures alios. Porrò quae haec Coenobia, quam taxationem habeant in libris Camerae, vbi, & quando fundata, ex Geneſi Eccleſiarum Claraeuallenſium, quae operibus Bernardi recens excuſſis ſubiecta prodit, operepretium duxi, ſi huc transferrem. 10.

SAVIGNIACVM CÆTERARVM OMNIVM MATER.

SAVIGNIACI FILIÆ.

Dies.	*Prouincia.*	*Abbatia.*	*Diœceſes.*	*Taxatio.*	*Annus.*
11. *Iul.*	Anglia.	De Turneſio.	Ebotacenſis.		1121.
	Normania.	De Bellobeco.	Rothomagenſis.		
	Franeia.	De Vallibus Cernay.	Pariſienſis.	*XXX.III.flor.*	
	Andegauia.	Calocheum.	Andegauenſis.		
25. *Iul.*	Normania.	De Fulcardimonte.	Rothomagenſis.	*L. flor.*	1130.
1. *Mart.*	Ibidem.	S.Andreæ de Goffer.	Segienſis.	*VI.XX. flor.*	1130.
25. *Octob.*	Vvallia.	De Meth.	Landauenſis.		1130.
15. *Iul.*	Andegauia.	De Buxeria.	Andegauenſis.		1131.
Eod. menſe.	Normania.	De Alneto.	Baiocenſis.	*CCC.LXXVI.flor.*	1131.
4. *Octob.*	Anglia.	De Carretia.	Vvindonenſis.		1131.
10. *Nouemb.*	Turonia.	De Fontanis albis.	Turonenſis.	*XXXIII.flor.*	1132.
4. *Iunij.*	Anglia.	Cumbermare.	Conuentrenſis,& Lichefeldenſis.		1133.
26. *Mart.*	Picardia.	Longum Villare.	Morinenſis.	*XXXIV.flor.*	1135.
25. *Iuly.*	Anglia.	Straforda.	Londonienſis.		1135.
17. *Iuly.*	Ibidem.	Cogeſalhen-	Noruicenſis.		1140.
31. *Decemb.*	Ibidem.	Bellalanda.	Eboracenſis.		1138.
27. *Iulij.*	Britannia.	De Veteri villa.	Bolenſis.		1140.
16. *Nouemb.*	Normania.	De Barbereio.	Baiocenſis.		
16. *Nouemb.*	Cœnomania.	De Campania.	Cœnomanenſis.		1151.

BELLIBECI FILIA.

1. *Decemb.*	Normania.	Brioſtel,aliàs de Laneio.	Bellieenſis.	1137.

VALLIVM SERNAII FILIA.

26. *Mart.*	Normania.	Brollium Benedicti.	Ebotaeenſis *lege* Ebroicenſis.	1137.

BROLLI FILIA.

10. *Decemb.*	Normania.	De Trappa.	Saguienſis.

FVRNESII FILIÆ.

10. *Ianuar.*	Anglia.	Caldra.	
7. *Auguſt.*	Ibidem.	De Suvinshede, *alias*, Locus Dei.	1134.
10. *Ianuar.*	Inſula Angliæ.	De Mamma.	1134.

ALNETI FILIA.

15. *Nouemb.*	Normania.	Vallis S. Mariæ.	1136.

CARRETIÆ FILIA.

10. *Septemb.*	Anglia.	Stanleja.	1140.

11. Hactenus numerus Eccleſiarum Sauigniaeenſium, quæ ſe Ciſtercio tradiderunt ſub Claraualle, prout à Ioanne Picardo, poſt opera Bernardi, eſt euulgatus: ex quibus tamen demenda Campania; quia poſterior. Sed addendæ ex geneſi Eccleſiarum Claræuallenſium Vildeuas, & Bnesfeſtria, ſeu Butesferia, Sauigniaei filiæ; vtraque in Anglia, illa Lichefeldenſis, hæc Oxonienſis. Addendæ inter filias Furneſij. Suuinshede in Holandia, quæ magnum virum Gilbertum Abbatem, aut accepit, aut protulit, Bernardi in Cantica Sermones continuaturum: & Lielrhede in Anglia (de qua ſuperius) atque Stanleia in Comitatu Vvilroniæ, quam anno M. C. X L. fundatam commemorauimus. Ex hiſque conſtat Syllabus Eccleſiarum triginta Sauigniacenſis Ordinis plus minúſve quas Setlo ſimul cum matre Ciſtercio tradidit. Animaduerſione etiam dignum eſt, quod præcedenti tomo inſinuauimus, delatum grauitati tantæ congregationis, vt Sauigniacum caput, omnium prima, reliquæ cæteris, Claræuallis filiabus mixtæ, ſed omnes velut in Ciſtercio natæ computarentur. Id numquam hactenus cum aliis vſurpatum, ex quo ſemel incepit indultum pluribus: cunctis ferè, qui latioribus regulis dimiſſis, ad normam Ciſtercienſis rigoris reformabantur. Non quia eadem ratio; quis id dubitet? aut ſimplex Monaſterium quodcumque ſit, congregationi numeroſæ multorum comparet? Sed quia ea exemplarium conditio eſt, vt primi quidem cauſas requiramus; in reliquis,

aliquis, ſemel receſſi, pro cauſa ſit. Nec enim enim abeſt, vt quæ prius in ſcandalo, quia nunc in v... facta ; poſtea in exemplum facienda proponantur. Certe quod Samniaco indultum in eodem Capitulo, ne rem longiùs quærendam remittamus, Obacinæ non valuit denegari. Sed pergo ad ea m & ad Sanctum Virum Stephanum, de quo in præcedenti tomo pluribus actum.

---

1. *Traditio Obacinæ, & trium filiarum eius,* 2. *Eugenius Stephanum Raynardo Patri commendat, ille Capitulo:* 3. *à quo gratanter ad Ordinem admiſſus.* 4. *Quid de Monialibus?* 5. *Quos ex Ciſtercio Magiſtros Sanctus adduxerit?* 6. *Quid viro grauius in tota mutatione?* 7. *Quot Sancti Viri eo tempore in Obacina?* 8. *Conſecratum Ciſtercij cœmeterium ab Eugenio:* 9. *& miraculum à Bernardo ibi patratum.* 10. *Libri de Conſideratione petiti, cùm iam diſcederent.* 11. *Epiſtola Bernardi illis præfixa.*

CAPVT VIII.

1. HOC ipſo anno, & in hoc eodem Capitulo S. Stephanus Obacienſis Abbas, quem diximus, relictâ vitâ eremiticâ, Monachiſmum edoctum a Dalonenſibus; cum iam mores Ciſtercij plenius hauſiſſet, ſe & quatuor Eccleſias, quas fundauerat, tres Monachorum, Bonam aquam, Valletam, & Groſſum voſcum, quantum coniector, & vnam ſacrarum virginum, interueniente Eugenio, Ciſtercio tradidit, ſub immediata Patri Raynardi, atque eius ſucceſſorum viſitatione. Cæterum qualiter hæc traditio facta ſit, & quæ in ea hiſtoria digna, euenerint, ex Anonymo auctore vitæ Sancti, qui cunctis præſens fuit, præſtat diſcere[a]. *Hic* (ait, id eſt Eugenius tertius) *ſecundo anno Pontificatus ſui in Galliam venit: & Concilium Rhemis celebrauit. Tunc memorabilis Pater Stephanus, ſicut olim deſiderauerat, Ciſtercium cum quibuſdam fratribus venit. ibique prædictum Apoſtolicum reperit. Erat enim ex multo tempore cupiens Sancti illius Ordinis ſocietatem adiungere: cunctaque, quæ ad ſe pertinebant, eius ſubmittere ditioni. Eo tempore Ciſtercienſibus præerat Abbas, Raynardus nomine; vir, in quantum ego intelligere potui, qui præ multis aliis clarus, nullis facilè comparandus: ſiquidem elegantia perſonæ, generis nobilitate, humilitatis decore, religionis feruore cunctis, quibus præerat, Abbatibus præeminebat: ducentis, & eo amplius erant.* Subiungit auctor quædam de ſe ipſo, quæ nos inferius: & capite ſequenti ita proſequitur.

Ibid. c. 14.

2. *Igitur, cum ad Ciſtercium Beatus iſte veniſſet, memoratum Papam adijt: & quid animo gereret, Apoſtolicis auribus intimauit; obnixè depoſcens, vt ſuum deſiderium ipſius authoritate ad effectum perduceretur: Tunc ille Domnum Raynardum venire ad ſe mandauit: eique Sanctum Virum vt patri filium, ipſe Pater omnium commendauit: atque vt eum in Conuentu Abbatum duceret, & Sancto Ordini ſociaret, præcepit. Quem gratanter ille de manu Papæ ſuſcipiens in Capitulum introduxit. & iucundo ore coram cunctis Abbatibus dixit: En cernitis, Domini fratres, Abbatem iſtum, corpore modicum, habitu deſpicabilem, vultu deformem. ſed quidquid in eo videtis, totum Spiritu ſancto plenum ſciatis. Nec mirum ſi Spiritu ſancto repletus, eum, quem in ſe geſtabat, in viro Dei cognoſcere, & aliis potuit demonſtrare. Talis erat enim vir iſte Beatus Stephanus, vt quiſquis illum vel ſimpliciter aſpiceret, ex ſolo habitu, vel aſpectu verè Dei ſeruum indubitanter agnoſceret.*

3. *Nec mora, prolatis Domini Papæ mandatis, eiuſque petitionibus declaratis, ipſo etiam in præſenti humiliter poſtulante, ab vniuerſis concorditer Abbatibus in ſocietatem Ordinis eſt receptus; & domui Ciſtercienſi ſpecialiter aſſignatus. Cùm vtique non minùs in hoc deferrent eius religioni; quam Apoſtolicæ iuſſioni: & quanquam eſſent aliqua in domo eius, quibus talis ſuſceptio impediri poſſet; quæ non Religioni quidem, ſed conſuetudini viderentur aduerſa: illud certe maiorem moleſtiam ingerebat, quod Vir Sanctus, vt viros, ita & fœminas à Domino gubernandas acceperat: quod eorum Ordo non ſuſtinebat. Attamen pro eius amore cuncta admiſſa ſunt: ſpondente Domino Raynardo, qui eum, vt ſuam animam, diligebat, quod cuncta Ordini aduerſantia paulatim abolerentur; cum repentinam mutationem, nouella adhuc domus ferre non poſſet: ita dumtaxat vt Sancta illa fœmina ſemper in Ordine permanerent.* Hactenus acta Beati Viri Stephani: reliqua infrà in tempore dicemus.

Verum quod aiunt, Sanctimonialium regimen in Ciſtercio prohibitum, nequaquam ſic intelligendum cenſeo, quaſi nullæ adhuc parerent Ciſtercij legibus; viſitandæ ab Abbatibus, & per Monachos, ac Conuerſos Ciſtercij procurandæ: cuius contrarium hactenus oſtendimus; maxime in Monaſterio S. Pauli, cui Petrus ſenior datus in Priorem, vt ſupra vidimus. Sed quia immediatam adminiſtrationem, & veluti incorporationem vtriuſque domus, Sanctimonialium nimirum, & Monachorum, quam Pater Stephanus Obacinæ ſanciuerat, præter, vel contra Ciſtercij mores eſſe, nequaquam poſſet in dubium reuocari. Vnde & hoc ipſum promiſſione Raynardi relegandum: ita tamen, vt ſanctæ illæ fœminæ ſemper in Ordine, id eſt, ſub eius legibus, præceptiſque, & ſub ... ſui viſitatione, non ſecus atque aliæ permanerent. 4.

Quos e Ciſtercio magiſtros ſecum adduxerit Beatus Pater Stephanus, pergit auctor ſcribere in hunc modum. *Talibus auſpiciis ſumpto Ordine, negotiator noſter lætus ad propria remeauit: ducens inde ſecum magiſtros egregios, quos ille Pater Ciſtercienſis ad docendum Ordinem benignè conceſſit. Quorum duo Monachi erant, atque Presbyteri Viri Sancti: duo vero laici non minùs religioſi, & in ſua quique arte decenter inſtructi. Quintus, qui aliis, tranſacto magiſterij ſui tempore, ad propria redeuntibus, vſque ad obitum nobiſcum permanſit: præter alia bona in nutriendis animalibus ſolers, ac peritiſſimus fuit: Cuius labore, & induſtria domus noſtra in temporalibus multum excreuit. Iſti quidem Magiſtri, non, vt priores, inculti & aſperi erant, ſed blandi,* 5.

blandi, ſuaues, atque domeſtici: & ad docendum Ordinem idonei, & diſcreti.

6. Cæterùm quantæ perfectionis zelus in diſcipulis fuerit, illud in primis videtur commendare: quòd nihil immutatum ægrè tulerunt, niſi quod carnes iuxta præſcriptum regulæ, infirmis Monachis in Ciſtercio permittebantur. Sic enim ſequitur. *Et cùm per eorum Magiſterium plura mutari preciperentur: illud certè moleſtiſſimum videbatur, quòd vſus etiam carnium infirmis ſecundùm Regulam, inter cæteras mutationes, eſſet ablatus: qui hactenus manſerat fratribus noſtris incognitus. Quod grauiſſimè Vir Sanctus ferebat: intantum, vt diceret ipſe commotus, quod carnificinam introduxiſſent in domum Dei, cùm videret propter infirmos aliquod ex animalibus iugulari. Cùmque ei Capitulum Regulæ pro infirmis opponeretur, tacebat: quia nec illud ei placere, nec Regulæ auctoritas poterat diſplicere.* Hæc de Obacina, & filiabus eius Ciſtercio incorporatis in hoc capitulo: in quo ſi Sauiniacum adiungas cum ſua prole; præter continuas currentes fundationes, quas per ſingulos annos memoramus, & quarum in præſenti non parua ſeges, vt inferiùs oſtendam; quatuor & triginta Eccleſiæ adultæ Viris Sanctis, nec minus ædificiis, & poſſeſſionibus accreuere Ciſtercio, vel ſolæ illuſtrem familiam exhibituræ. Demùm ne quid omittam ſanctâ memoria dignum, huic Capitulo affuit inter Abbates Sanctus Raimundus, tum adhuc Nienzabenſis, Sacrarum Militiarum pater breui futurus. Cuius rei argumentum hodiéque extat, priuilegium ibidem ei conceſſum à Pontifice Eugenio, cum cæteris, quæ præcedenti Tumo commemorauimus. Qualiter autem in eodem priuilegio Oliua, atque Verola, inter bona Nienzabenſis Eccleſiæ memorentur, relinquo aliis, ſi velint, examinandum. Apoſtolici indulti verba ita ſe habent. *Quæcumque bona in præſentiarum poſſidetis, ſalua vobis, & illibata permaneant: in quibus hæc propriis duximus exprimenda nominibus: locum ipſum de Nienzabas cum terminis, & pertinentiis ſuis: locum de Oliua cum terris, grangiis, & pertinentiis ſuis: & locum de Verola cum terminis, & pertinentiis ſuis, &c. facta charta apud Ciſtercium XV. Kalend. Octobris. Incarnationis Dominicæ anno M. C. X L V I I I.* Sed de his ſatis.

7. Erant Obazinæ, cùm ſe Ciſtercio tradidit, diſciplinis Stephani imbuti viri Sanctiſſimi, quos longum eſſet in præſenti connumerare. Sed inter alios florebant duo viri, Gerardus, & Robertus, qui duabus Obazinæ filiabus mox præfecti, dein Stephano ordine ſucceſſerunt, vte que reuelationibus illuſtris vterque meritis. Nec inferior eiuſdem domus Prior ſimili cum Abbate Sancto nominis; verùm virtutis longè ſimilioris, nec minus ipſo clarus vſque ad miracula. Nec deceſſerat (ſaltem quod ſciamus) Petrus Presbyter, & multi ex primitiuis eiuſdem ſocii, quorum nomina ſunt in libro vitæ. Ex his fortaſſe, aut illis, adiungendi alij duo, alter Presbyter, alter Diaconus, vterque Sanctus, de quibus in ſequentibus agemus.

8. Inter hæc Raynardus Eugenium rogat, vt Cœmeterium, quod arctum ante habuerant, dilatatum per gyrum benediceret, atque Apoſtolica ſacraret auctoritate. Quod & ab eo ſolemniter peractum, antiqui Patres in libro. M.S. Martyrologio ſubiuncto, quod adhuc extat, litteris mandauerunt in hunc tenorem.

De conſecratione Cœmeterij noſtri.

Anno Incarnationis Domini M. C. XLVIII. Sanctæ memoriæ Eugenius, Papa tertius, rogatu Ludouici piiſſimi Regis Francorum ad Gallias tranſiens, venit Ciſtercium, ibique à Domino Raynaldo eiuſdem loci Abbate, & a Fratribus rogatus, cœmeterium eorum in maiori, quàm fuerat, ſpatio dilatauit; adiiciens ei non minimum terræ ſpatium ex omni parte per gyrum, atque ſolemniter, ſicut moris eſt, benedicens crucibus ligneis totum ipſius cœmeterij ambitum per plura loca diſtinguentibus, ſicut vſque hodie cernitur, locum ſumma veneratione haberi, Apoſtolica auctoritate ſanciuit: atque in eos, qui illum quoquo modo violauerint, diſtrictæ animaduerſionis ſententiam promulgauit.

At Bernardus, quem infiniti, quocumque iret, quem vbique miracula, ſequebantur nec in hoc 9.
Capitulo ab eis immunis fuit. Nam[b] *cùm ad cellulam, in qua iacebat, facto veſpere, & conuentu ſoluto, Dei famulus diuertiſſet, ſurdum ei puerum obtulerunt: Erat autem puer ille de vicinia eadem, & ſicut poſtea didicimus, ex longo ante tempore vigilans in cuſtodia gregis ſui, ſubito terrore percuſſus, amiſerat prorſus auditum. Orans itaque Pater Sanctus, & puero manus imponens, vtrùm audiat, ſciſcitatur. At ille mira deuotione proclamans: Audio Domine, audio. tam firmiter amplexatus eſt eum, vt vix ab eo poſſet diuelli. Auditum eſt verbum, oblatus eſt puer Summo Pontifici, aliiſque perſonis, celeberrimùmque hoc miraculum fuit.* Hæc de geſtis per noſtros in hoc Capitulo, celebri quidem, & memoria æterna digno.

b lib.4.c.4.

Eugenium diſceſſiſſe a Ciſtercio, non ſine lachrymis, quibus & cuncti abeuntem proſequerentur, credendum eſt. Quin & deductum a Raynaldo, Bernardóque cum aliis viris Ciſtercij ſelectioribus, à quibus tandem, cum ægre auelleretur, rogauiſſe Bernardum, vt qui ſemper cum ipſo eſſe non poſſet, aliqua ſaltem ſcripta pro ſe mitteret, firmando animo, per ſalutaria monita, atque in quæcumque occurſura præmuniendo. Id permiſſe teſtatur idem Sanctus, quem ſtatim dabo. At quam ſincere Bernardus obedierit, libri de Conſideratione manifeſtant, quinque nimirum, ſcripti, quinque annis, quibus vterque vixit; vt vere ſingulis ſinguli reſpondeant, nec annus ſine libello præterierit. Cuius rei argumentum efficax eſt, quod Sancto Patre ſcribente librum quartum, quod ſuprà notabamus, quartus annus a Concilio Rhemenſi, id eſt, ab hoc, in quo inuicem diſceſſerunt, computabatur; adeóque certe annus quinquageſimus ſecundus, qui fuit penultimus vitæ vtriuſque Sancti. 10

Extat epiſtola Bernardi ad Eugenium his libellis præfixa, breuis, & elegans, quam mel, & lac eructantem, ne dicam ſapinantem Sancto Pontifici, non pigebit ad litteram tranſcribere. *Subit animum dictare aliquid, quod te, Papa Beatiſſime Eugeni, vel ædificet, vel delectet, vel conſoletur. Sed neſcio, quomodo vult, & non vult exire, læta quidem, ſed lenta oratio; dum certatim illi contraria imperare contendunt maieſtas, atque amor: nempe vrget ille, inhibet illa. Sed interuenit tua dignatio, qua hoc ipſum non præcipis; ſed petis, cum præcipere te magis deceat. Maieſtate igitur tam dignanter cedente, quid ni cedat pudor? Quid enim ſi cathedram aſcendiſti? Nec ſi ambulas ſuper pennas ventorum,* 11

ſubducere

ſubducerit affectus. Amor Dominum neſcit, agnoſcit filium, & in infulis per ſe ſatis ſubiectus eſt; obſequitur ſponte, gratis obtemperat, liberè reueretur. Non ſic aliqui, non ſic, ſed, aut timore ad iſta impelluntur, aut cupiditate. Hi ſunt, qui in facie benedicunt, mala autem in cordibus eorum. c 1.Cor.13. *Blandiuntur coram, in neceſſitate deficiunt. At* [c] charitas numquam excidit. *Ego (vt verum fatear) matris ſum liberatus officio, ſed non depradatus affectu. Olim mihi inuiſceratus es, non tam facilè erueris. Aſcende in cælos, deſcende in abyſſos, non recedes à me, ſequar te quocumque ieris. Amaui pauperem, amabo pauperum, & diuitum Patrem. Non enim, ſi bene te noui, quia Pater pauperum factus; ideo non pauper ſpiritu es. In te hanc mutationem factam eſſe confido, non de te; nec priori ſtatui tuo ſucceſſiſſe promotionem, ſed acceſſiſſe. Monebo te proinde, non vt magiſter, ſed vt mater, planè vt amans. Amens magis videar, ſed ei, qui non amat, et, qui vim non ſentit amoris.* Hactenus Sanctus. Verum de his ſatis. Nos ſingulos ad propria redeuntes; atque Eugenium Italiam properantem, dum Malachiam in occurſum eius venientem, ex Hibernia deducimus, relinquamus.

---

1. *Malachias poſt ingentia patrata opera,* 2. *locum, & diem deſignat ſepulturæ.* 3. *Hibernia pallium repetere ſtatuit.* 4. *Concilium congregat:* 5. *& reditu promiſſo, proficiſcitur. Naufragus redit.* 6. *Sed manè viam carpens, ædificat in Scotia Monaſterium.* 7. *Coniectatum de eo.* 8. *Et Sanctus Pontifex venit ad Claramuallem,* 9. *antea licèt detentus per Regem Angliæ.*

CAPVT IX.

1. INSTABAT dies dormitionis Malachiæ, & ſanctiſſimam illam animam cæleſtis curia; exuuias corporis, Claraeuallis præſtolabantur. Repleuerat, vt Bernardus Pater [a] ait, Euangelio Patriam ſuam, repleuerat miraculis: & mutis ad loquelam, claudis ad greſſum, furioſis reſtitutis ad ſanam mentem, mari ſemel, & iterum fœcundato [b], energumenis à Dæmonio liberatis [c], fœmina mortua poſt biduum, luci, & vitæ [d]; & quod maius fortè prodigium eſt, altera iracundia, & loquaci, patientiæ reddita [e]; cùm nullum genus ſignorum ſupereſſet, quo non claruiſſet; nullum Apoſtolatus ſui opus, quod non patraſſet [f]; tandem optatis ſibi loco, & die, fœlicem ſpiritum ad cœleſtem Patriam miſit, debito ſibi præmio fruiturum. Verùm qualiter hæc à Deo diſpoſita ſint, Bernardi [g] Patris verbis proſequamur.

a In vita. S. Malach. cap. [illegible] poſt initium.
b Ibid poſt medium cap.
c Eodem cap. in princ.
d ibidem ad medium.
e Verbis immediatè ſequentibus.
f In eadem cap. [illegible] per totum.
g In vita. S. Malach.

2. *Percunctatus aliquando, quonam in loco, ſi ſibi optio detur, extremum mallet agere diem, (de hoc ſiquidem fratres quærebant inter ſe, quem ſibi quiſque deligeret) cunctatur, & non reſpondet. Inſtantibus illis, ſi hinc migro,* inquit, *nuſquam libentius, quàm vnde vnà cum noſtro Apoſtolo reſurgere poſſim. Dicebat autem Sanctum Patritium. Si peregrinari oportet, & ita permittit Deus, Claramuallem delegi. Requiſitus item de tempore, diem reſpondit ſolemnem omnium defunctorum. Si ſimplex votum putatur, impletum eſt. Si prophetia, nec iota præterit. Sicut audiuimus, ſic vidimus de loco pariter, & die. Dicamus breuiter, quo ordine iſtud, quàve occaſione prouenerit.*

3. *Ægrè ſatis ferebat, Hyberniam vſque adhuc pallio caruiſſe, vtpotè æmulator ſacramentorum, quorum ne vno quolibet gentem ſuam vellet omnino fraudari. Et recordatus ſibi à Papa Innocentio fuiſſe promiſſum, inde magis triſtari, quod dum adhuc ille ſuperfuit, non fuit miſſum pro eo. Et nactus occaſionem, quòd Papa Eugenius ſummam regiminis teneret, & eo temporis vſque in Franciam appropiaſſe nunciaretur; opportunitatem requirendi ſe inueniſſe gauiſus eſt. Præſumebat autem de illo, vtique viro tali, & de tali aſſumpto profeſſione. Magis verò quòd ſua Claræuallis ſpecialis filius extitiſſet, nec timeret apud illum ſe vlla ſuſtinere difficultatem. Itaque conuocantur Epiſcopi, Concilium cogitur tractata triduo, quæ temporis imminuerent; die quarto aperitur conſilium de pallio requirendo. Placet, ſed ſi per alium requiratur. Tamen quia breuior via, & ob hoc tolerabilior peregrinatio videretur, non fuit, qui eius obuiare præſumeret conſilio, & voluntati. Et Malachias, ſoluto Concilio, arripit iter.* 4

Proſequuntur eum, qui conuenerant fratres, vſque ad littus; non multi tamen, ipſo nimirum prohibente. Ad quem vnus illorum, Catholicus nomine, flebili voce, & fletu: Heu tu abis, inquit, *& in quanta penè quotidiana vexatione me deſeris, non ignoras, nec fers opem miſerrimo mei. Si ego dignus, qui patiar, fratres quid peccauerunt, qui vix diem, noctémve vllam à tam laborioſa cura, & cuſtodia mei feriatam habere ſinuntur? His verbis, & lachrymis filij (flebat enim) paterna viſcera concuſſa ſunt, & amplexatus eſt eum, blandiendo, impreſſóque pectori eius ſigno Crucis: Certus eſto,* inquit, *te eiuſmodi nihil paſſurum, donec redeam. Erat autem epilepticus, & cadebat frequenter, ita ut interdum non ſemel, ſed ſæpiùs pateretur in die. Hoc iam per ſex annos morbo horrido laborabat; ſed ad verbum Malachiæ perfectè conualuit. Ab illa hora nil tale perpeſſus eſt, nil tale, vt confidimus, deinceps perpeſſurus, quia Malachias deinceps rediturus non eſt.*

In ipſo aſcenſu nauis accedunt duo ex his, qui illi familiariùs adhærebant, audientes, & petentes aliquid ab eo. Quibus ille: Quid vultis? Non dicimus, inquiunt, niſi ſpondeas te daturum. Spondet. Et illi: Volumus nobis certò promitti à tua dignatione, te in Hyberniam incolumem reuerſurum. Iuſtare, & cæteri omnes. Tum ille parumper deliberans, pœnituere primò, quod ſe alligaſſet, qua exiret, non inueniens. Anguſtia vndique, dum nil occurreret ab alterutro tutum periculo, veti videlicet, an promiſſi. Viſum eſt tandem id potiùs eligendum, quod impræſentiarum plus vigeret, reliquum ſuperna committendum diſpoſitioni. Annuit, triſtis quidem, ſed magis illos noluit contriſtare; & reſpondens eis, vt volunt, aſcendit nauem. Et cum iam ferè medium iter æquoreum peregiſſent, ſubitò contrarius ventus nauem repellit, & reducit in terram Hyberniæ. Deſcẽdens de naui in ipſo portu in quadam ſua Eccleſia pernoctauit. Et lætus gratias egit diuinæ conſilio 5

K prouidentiæ,

prouidentia, quo factum eſt, vt iam fecerit ſatis pro ſua promiſſione.

6. *Manè verò intrans in nauem, ipſa die proſpero curſu transfretauit, & venit in Scotiam. Die tertia peruenit ad locum, qui viride ſtagnum dicitur, quem fecerat præparari, vt ibi ſtatueret Abbatiam. Et relicto illic de filiis ſuis, fratribus noſtris, Monachorum conuentu, & Abbate (nam ſecum ad hoc ipſum eos adduxerat) vale dicens eis, profectus eſt. Et cùm tranſiret, occurrit ei Rex Dauid, à quo receptus cum gaudio, & retentus per aliquot dies, multaque operatus placita Deo, inchoatum repetit iter.* Hæc ex Bernardo ad litteram tranſcripta, piaculum duxiſſem, ſi interrumperem.

7. Cæterùm quod de Viridi ſtagno ait, à Malachia fundato, cùm pertranſiret, ac Monachis ibidem collocatis, quos ſecum ex Hybernia ad hoc adduxerat, non dubito per errorem irrepſiſſe; & pro Viridi ligno, Viride ſtagnum, facili caracterum paucorum inuerſione ſuppoſitum. Neque enim Geneſis Ciſtercienſium Eccleſiarum illius nominis aliquam agnoſcit: cum tamen ſub hoc inter filias Mellifontis, quarta in Ordine, poſt Magium, Vallem ſalutis, & Buellium connumeretur. De ea Iacobus Vvareus, niſi quòd tempus quadriennio anteuertit, & domum inter alias Hyberniæ numerat [h]. *Monaſterium Neuoracenſe alias de Viridi ligno) in Comitatu Dunenſi, in honorem Beatæ Mariæ & S. Patricij, fundauit Sanctus Malachias Dunenſis Epiſcopus, circa annum M.C.XLIV. Hanc Abbatiam Henricus octauus in Eccleſiam conuertit Collegiatam, Ioanne · · · · · vltimo Abbate, primo noua illius fundationis Gardiano conſtituto. Cæterùm poſt nouem annos ſuppreſſa eſt, & Nicolao Bagnall militi, tunc temporis Hyberniæ Mareſcallo, conceſſa. Hoc Monaſterium idem erat (ni fallor) quod Diuus Bernardus in vita S. Malachiæ, alio quaſi ſub Sole locat, & Monaſterium Ibracenſe appellat.* Hæc Vvareus in Chronologia. Viride lilignum quinquénio adhuc poſtponitur, quo anno à nobis veniet repetendum. Interim ab his Prouinciis longè diſſitis, nec vllo ferè commercio colligatis, præcipuè poſt Abbatiarum ſuppreſſionem, dubitaſſe ſufficiat: iam reliqua ex Bernardo proſequamur.

h in Catal. Monaſter. Hyberniæ.

[i] *Pertranſiens Scotiam, in ipſo introitu Angliæ diuertit ad Eccleſiam Giſiburnenſem, vbi habitant Viri Religioſi, canonicam degentes vitam, ab antiquo familiares ei pro ſua religioſitate, & honeſtate. Ibi adducta eſt ad eum mulier patiens morbum, quem cancrum vulgò appellant, ipſo horrendum viſu: & ſanauit eam. Nam vbi aqua, cui benedixit, aſperſa ſunt vlcerum loca, dolorem non ſenſit. Die verò ſequenti, vix vlcera apparebant. Abiens inde, ad mare venit, ſed negatur tranſitus. Cauſa, ni fallor, fuit orta ſimultas quædam inter Summum Pontificem, & Regem Angliæ, quòd Rex, neſcio, quid mali ſuſpicaretur de bono illo homine, ſi tranſiret. Nam neque alios Epiſcopos tranſire ſinebat. Quod quidem impedimentum, etſi fuit contrarium Malachiæ voluntati, ſed non voto. Dolebat differri à deſiderio ſuo neſciens magis per hoc impletum iri. Nam ſi incontinenti tranſiſſet, oportebat tranſire etiam Claramuallem, vt Summum Pontificem ſequeretur. Iam enim abierat, & erat Romæ, aut prope Romam. Nunc verò intercedente dilatione factum eſt, vt tardius transfretans ad locum, & horam ſanctiſſimi ſui obitus opportunè occurreret.* Hactenus Sanctus de toto illo itinere, ex quo ſoluit Hybernia Malachias, vſque ad ingreſſum ipſius in Claramuallem. 8.

i Vbi ſuprà.

Verùm quod ait prohibitum à Rege Angliæ Stephano, ne in Galliam Vir Sanctus transfretaret; idque propter ſimultatem ortam cum Summo Pontifice; ad id manifeſtè alludit, quod ſuprà diximus: Regem periurum ex conſcientia proprij criminis, ſuſpectos ſemper habuiſſe quoſcumque bonos: ſed tunc præcipuè percuſſum anathemate, ob reditum negatum Theobaldo, in Eugenium atrociùs incanduiſſe. At nos Pontificem Claræualli tandem redditum, nec vltra iam ab ea diſceſſurum, Bernardi verbis excipiamus, ſequenti capite. 9.

1. *Sanctus Pontifex in Claraualle ſuſceptus,* 2. *in febrem incidit.* 3. *Prænunciat mortem.* 4. *Munitur Sacramentis.* 5. *Bernardi Patris in eius morte affectus.* 6. *Benedicit cunctis:* 7. *& in extremis iterum Bernardo.* 8. *Moritur.* 9. *& miraculis claret ante ſepulchrum.*

CAPVT X.

1. INOPINATVS aduenit Malachias, vnde nec obuiam ei itum à Sancto Patre. At qua, pro foribus ſtare, nunciatum eſt, vix ſe modeſtia fratrum in tanto gaudio, vix Bernardi ſeueritas cohibuit. Nam audi, quod ſequitur [a]. *Suſceptus eſt à nobis tanquam verus ab occidente veniens, viſitans nos oriens ex alto. O quantum noſtra Claraualli irradians Sol ille, claritatis adauxit! quàm iucundus ad eius introitum dies feſtus illuxit nobis. Hæc dies, quam fecit Dominus, exultatum, & lætatum in ea. Quàm celer, & ſaliens, tremulus, ac debilis mox ipſe occurri. Quàm lætus in oſcula rui, quàm lætis brachiis miſſam cœlitùs mihi amplexatus ſum gratiã. Quàm alacri vultu, & animo, mi Pater, introduxi te in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ. Quàm feſtiuos deinde tecum duxi dies, ſed paucos. Quid verò ille viciſſim nobis? Nempe hilarem, nempe affabilem, peregrinus noſter omnibus ſe præbebat, omnibus incredibiliter gratum. Quàm bonũ, & quàm iucundum agebat hoſpitem apud eos, quos nimirum videre venerat à finibus terræ, non auditurus Salomonem, ſed exhibiturus. Denique audiuimus ſapientiam eius, tenuimus præſentiam eius, & tenemus.*

a cap. 16. in vit. S. Malach.

Iam quatuor, aut quinque dies huius noſtræ ſolemnitatis defluxerant, cum ecce die ſolemni Beati Lucæ Euangeliſtæ Miſſa in Conuentu, ſua illa ſancta deuotione, celebrata, febre correptus, lecto decubuit, & nos cum illo omnes. Extrema gaudij noſtri mœror occupat, moderatior tamen, quod leuior interim febris eſſe videretur. Videres diſcurrere fratres dandi auidos, vel accipiendi. Cui non dulce videre illum? Cui non dulcius miniſtrare illi? Vtrumque ſuaue, vtrumque ſalutare. Et humanitatis erat præbere obſequium, & profectus cuique 2.

ſui,

ſui, cùm gratiam reportaret. Aſſiſtere omnes, omnes ſollicitè erant circa frequens miniſterium, medicamenta perquirere, adhibere fomenta, vrgere ſæpius ad guſtandum. Ad quos ille: ſine cauſa, inquit, hæc, ſed charitate veſtri facio, quidquid iniungitis. Sciebat enim imminere tempus ſuæ migrationis.

3. Cùmque fratres, qui cum eo venerunt, fidentius inſtarent, dicentes non oportere diffidere de vita, nec enim ſigna mortis in eo aliqua apparerent: Oportet, inquit, hoc anno Malachiam exire de corpore. Et infert: Ecce appropinquat dies, quem (vt optimè noſtis) optaui ſemper, ipſum fore diem reſolutionis meæ. Scio, cui credidi, & certus ſum: non fraudabor reliquo deſiderij mei, qui partem iam teneo. Qui me ſua miſericordia perduxit ad locum, quem petij, terminum, quem æquè volui, non negabit. Quod ad hoc corpuſculum attinet, hic requies mea; quod ad animam, Dominus prouidebit, qui ſaluos facit ſperantes in ſe. Nec parum ſpei repoſitum mihi in die illa, qua mortuis tanta à viuis beneficia impenduntur. Nec longè aberat dies ipſa, cum talia loqueretur.

4. Interea iubet ſe ſacro oleo vngi. Exeunte Conuentu fratrum, vt ſolemniter fieret, non ſuſtinuit, vt ad ſe aſcenderent: ipſe deſcendit ad eos. Iacebat ſiquidem in ſolario, domo ſuperiori. Vngitur, & ſumpto Viatico, fratrum ſe orationibus, & fratres commendans Deo, ad lectum reuertitur. Alto de ſolio deſcendebat pedibus ſuis, & rurſum nihilominus ſuis pedibus aſcendebat, & dicebat, mortem eſſe in ianuis. Quis hunc hominem crederet moriturum? Solum ipſe, & Deus, id ſcire poterant. Non vultus pallidior, non macilentior videbatur, non rugata frons, non reconditi oculi, non nares extenuatæ, non contracta labia, non adeſi dentes, non collum exeſum, & gracile, non curui humeri, non caro exinanita in corpore reliquo. Hæc erat gratia corporis eius, & hæc gloria vultus eius, quæ non euacuatur, ne in morte quidem. Talis quoad vixit, talis & mortuus apparebat, viuenti ſimilior. Hactenus Sanctus curſu velut rapido.

5. Sed mox amici morte penè exanimis, papiro calamus, & vox faucibus hæſit: ſic enim ſubdit[b]. Currimus vſque huc, ſed modò hæremus, quia Malachias curſum conſummauit. Stat ille, & nos pariter ſtamus cum eo. Alioquin quis libenter curras ad mortem? Præſertim tuam, Pater Sancte, quis referre poſſit? Quis velit audire? Attamen dileximus nos in vita, in morte non ſeparabimur. Fratres; non relinquamus in morte, quem in vita proſecuti ſumus. Ab vlteriori Scotia, vſque ad nos cucurrit ille ad mortem: eamus & nos, & moriamur cum eo. Oportet dicere, quam cernere neceſſe fuit. Sic Sanctus Pater nunc cedens, nunc reſiſtens, conſtantiæ humanæ leges, & iura dedit. Quippe in huiuſmodi dolorem non ſentire, lapidei cordis; non moueri, inhumani: ſed ſentientem, & motum non ſuccumbere, moderati, & prudentis; præualere, virilis animi eſt. Præualens ergo viriliter Bernardus ſic pergit ſcribere.

b cap. 17.

6. Adeſt[c] omnium Sanctorum clara vbique celebritas, ſed iuxta veterem ſententiam muſica in luctu, importuna narratio eſt. Adſumus, canimus vel inuiti. Flendo cantamus, cantando flemus. Malachias etſi non cantat, non plorat tamen. Quid enim plorat, qui appropinquat ad gaudium? Nobis, qui relinquimur, relinquitur luctus, ſolus Malachias feſtum fecit. Quod enim non poteſt corpore, facit mente, ſicut ſcriptum eſt: Cogitatio hominis confitebitur tibi, & reliquiæ cogitationis diem feſtum agent tibi. Deficiente illi corporis inſtrumento, ſilente organo oris, officio vocis ceſſante, reliquum eſt, vt mentis iubilo ſolemnizet. Quidni ſolemnizet Sanctus, qui Sanctorum ducitur ad ſolemnitatem? Exhibet illis, quod mox ſibi debetur. Adhuc modicum, & ipſe vnus ex ipſis eſt.

c cap. 17.

Sub noctis crepuſculo, cùm iam vtcumque dies à nobis expleta celebritas foret, Malachias appropinquauerat non crepuſculo, ſed auroræ. Annon illi aurora, cui nox præceſſit, dies autem appropinquauit? Itaque febre inualeſcente, cœpit ex intimis ardens per omne corpus erumpere ſudor, vt quodammodo tranſiens per ignem, & aquam educeretur in refrigerium. Iam deſperatur de vita eius, iam quiſque ſuum iudicium reprehendit, iam nulli dubium Malachiæ ſententiam præualere. Vocamur, adſumus; & ille oculos leuans in circumſtantes: Deſiderio deſideraui, inquit, hoc Paſcha manducare apud vos. Gratias ago ſupernæ pietati, non ſum fraudatus à deſiderio meo. Vide hominem ſecurum in morte, & necdum mortuum, iam certum de vita: nec mirum. Videns adeſſe noctem, quam expectabat, & in ipſa dieſcere ſibi, quaſi de nocte triumphans, videtur inſultare tenebris, & quodammodo loqui: Iam non dicam; forſitan tenebræ conculcabunt me; quia hæc nox illuminatio mea in delicijs meis. Et blandè nos conſolans; Habete, inquit, curam mei, ego veſtri, ſi licuerit, non obliuiſcar. Licebit autem. Credidi in Deum, & omnia poſſibilia credenti. Amaui Deum: amaui vos, & [d] charitas numquam excidit. Et ſuſpiciens in cœlum: Deus, inquit, ſerua eos in nomine tuo. Non ſolum autem eos, ſed, & omnes, qui per verbum, ac miniſterium meum tuo ſe mancipauere ſeruitio. Deinde imponens manus ſingulis, & benedicens omnibus, pauſatum ire iubet, quia nondum venerat hora eius. Imus, redimus circa medium noctis: nam ea hora lux lucere in tenebris nunciatur. Impletur domus, adeſt congregatio tota, Abbates quoque multi, qui conuenerant. Pſalmis, & hymnis, & canticis ſpiritualibus proſequimur amicum repatriantem. In hoc ſupremo Malachiæ halitu, quod idem S. Pater alibi ait[e]. Accurri ego, vt benedictio morituri ſuper me veniret. At ille cùm iam membra alia mouere non poſſet, fortis ad dandam benedictionem, eleuatis ſanctis manibus ſuper caput meum benedixit mihi, & benedictionem hæreditate poſſideo. Hæc ad Conganum Sanctus in præfatione. Pergit in vita.

7.

d 1.Cor.8.

e in Præfat. ad vit. euſdem S.

8. Anno[f] ætatis ſuæ quinquageſimo quarto, loco & tempore, quo prælegit, & prædixit, Malachias Epiſcopus, & Legatus Sanctæ Apoſtolicæ Sedis, velut è manibus noſtris aſſumptus ab Angelis, fœliciter obdormiuit in Domino. Et verè obdormiuit. Vultus placidus, placiti exitus indicium fuit. Et quidem omnium oculi fixi in eum, nemo tamen, qui eum, quando exiuit, aduertere potuiſſet. Mortuus viuere, & viuens mortuus putabatur: adeò nil intercidit, quod alterutrum diſterminaret. Eadem viuacitas vultus, ſerenitas eadem, qualis apparere ſolet in dormiente. Diceres mortem nil horum tuliſſe, magis auxiſſe plurimum. Non eſt mutatus, ſed ipſe mutauit omnes. Mirum in modum luctus, & gemitus omnium ſubitò conquieſcit; mutatur in gaudium mœror, planctum cantus excludit. Effertur, feruntur in cælum voces, infertur oratorio Abbatum humeris. Vicit fides, triumphat affectus, res in ſuum deuenit ſtatum, cuncta geruntur ex ordine, cuncta ex ratione procedunt. Et poſt pauca.

f cap. 17.

Interim parantur exequiæ, offertur pro eo Sacrificium, conſummantur ex more omnia cum ſumma deuotione. Stabat eminùs puer, cui emortuum pendebat à latere brachium, magis illi impedimento, quàm vſui. Quo comperto, innuit, vt accederet, & apprehenſam aridam manum applicat ad manum Epiſcopi, & viuificauit eam. Nempe viuebat in mortuo gratia ſanitatum, & manus eius fuit mortua manus, quod mortuo homini Eliſeus. Puer ille de longè venerat, & manum, quam pendentem attulerat, ſanam in patriam reportauit. Iam omnibus ritè peractis, in ipſo Oratorio Sanctæ Dei Genitricis Mariæ, in quo ſibi bene complacuit, Malachias traditur ſepulturæ, anno ab Incarnatione Domini, M. C. X L V I I I. quarto Nonas Nouembris. Tuum eſt, Ieſu bone, depoſitum, quod nobis creditum eſt, tuus theſaurus reconditur penes nos. Seruamus illum reſignandum in tempore, quo repoſcendum cenſueris, tantùm vt abſque contubernalibus ſuis non egrediatur, ſed quem habuimus hoſpitem, habeamus Ducem tecum, & cum ipſo pariter regnaturi, in ſecula ſeculorum. Amen.

---

1. *Bernardus cum Malachia defuncto permutat tunicam,* 2. *quin & in Miſſa collectam defunctorum,* 3. *quod idem cum duobus aliis feciſſe legitur.* 4. *Epitaphium inſcribit,* 5. *& ſermonem ad Fratres habet;* 6. *ſemel & iterum;* 7. *Prodigia Sancti, virtutéſque recenſens:* 8. *ac iubilans de gloria.* 9. *ad Hybernienſes conſolatoriam epiſtolam ſcribit.* 10. *Demùm vitam ipſius ſtylo mandat.* 11. *De ſedibus Hyberniæ remiſſiuè.*

CAPVT XI.

1. HACTENVS quæ Bernardus de Malachia, nunc quæ cum Malachia paucis dicamus. Cùm corpus ſepulturæ præpararetur, dum lauandum exuitur veſtibus à lauacro reſumendis; deuotus Abbas (quod ſupra notabamus) pio, & amico furto, certè fideli, tunicam, in qua Sanctus obdormierat, cum propria permutatam, latenter abſtulit, qua vteretur in feſtis ſolemnioribus ad offerendum Miſſæ ſacrificium, & in qua demùm, cum obiret, ſepeliretur. Rem quandiu vixit, omnibus occultam: ſed poſt obitum ab ipſo reuelatam, detectamque Godefridus, qui Bernardi vitam ſcripſit, totidem verbis narrat quot hîc ſubiungam [a]. *Paucis quoque expletis diebus alteri cuidam fratri magnificè ſatis apparens, & arguens de ſuo nos deluiſſe diſceſſu, poſt verba multa conſolationis, & promiſſionem fœlicitatis æternæ, in ſua perſeuerantibus obedientia, & doctrina: hoc etiam ſcito, ait, & dicito fratribus, cuiuſdam verè Sancti corpus, cuius & ego habeo veſtem, in Oratorio eſſe ſepultum. Dicebat autem Epiſcopum Malachiam: ipſius enim tunicam, in qua Sanctus ille fœliciter obdormierat, ad Miſſarum ſibi ſeruauerat celebrationem: & moriturus, in ea ſeſe iuſſerat ſepeliri, ſicut & Sanctum illum in ſua ſepelierat veſte.* Hæc ante funus.

a lib.5.c.3.

2. Sed in funere ipſo, audi, quod ſequitur. Mirandum quidem magis, quàm imitandum [b]. *Cùm Beatus Epiſcopus Malachias, cuius vitam virtutibus plenam vir Sanctus ſtudioſè deſcripſit, iuxta deſiderium cordis ſui in Claraualle beatam Cælo animam reddidiſſet, offerens pro eius tranſitu Venerabilis Abbas hoſtiam ſalutarem, gloriam eius, Domino reuelante, cognouit; & eodem inſpirante, Sacrificio iam expleto, formam mutauit orationis, & collectam intulit, quæ ad Sanctorum Pontificum celebritates, non ad commendationes defunctorum pertinet, ita dicens* Deus, qui Beatum Malachiam Pontificem Sanctorum tuorum meritis coæquaſti, tribue quæſumus, vt qui pretioſæ mortis eius feſta agimus, vitæ quoque imitemur exempla. *Deinde reuerenter accedens, ſacra eius veſtigia deuotiſſimè oſculabatur. Modum tamen, & ſeriem viſionis nec cuiquam aperire, nec in eiuſdem Epiſcopi vita ſcribere acquieuerit: hoc tantùm reſpondens, cùm plurimùm rogaretur; nimis ad propriam ſui ipſius pertinuiſſe perſonam.* Hactenus Godefridus, qui præſens fuit hic. Quod officium pro Malachia inchoauerat, de Malachia perfecit; nec dubitauit totius Eccleſiæ nomine (nam ipſa quoque Sacrificium Miſſæ offert) Malachiam ſepulturæ nondum traditum, & Sanctum acclamare, & interceſſorem ad Deum, atque in exemplum imitandum cunctis proponere.

b lib.4.c.4.

Eumdem Sanctum ante annos, vt minus ſexdecim, cum pro Alberone Virdunenſi Epiſcopo celebraret, hoc ipſum feciſſe, Antonius Demochares, præcedenti ſæculo, ex libro antiquitatum magiſtri Ricardi Vvaſebourg, Archidiaconi Virdunenſis; atque hoc noſtro, vterque in cathalogo Epiſcoporum Virdunenſium; & Ioannes Cheuu vulgarunt, totidem verbis *Albero de Chini, anno M. C. X X X I.* (ſupple moritur) *pro iſto Beatus Bernardus cùm cantaret Miſſam mutaſſe collectam defunctorum, in collectam Confeſſorum traditur.* Hæc illi. Nos nec negare audemus, nec aſſerere. Certè eiuſmodi actiones ſemel in gloria; ſi repetantur, magna ponderis ſui parte carebunt. Quid quod id ipſum tertiò itidem factum pro Alberico Cardinali Epiſcopo Oſtienſi, quem anno præcedenti defunctum diximus; Ioannes etiam P[illegible]rius adnotauit [c]. *Anno* (inquit) *Conradi decimo quarto, moritur apud Virdunum Hoſtienſis Epiſcopus Cardinalis, Dominus Albericus, ad cuius tumulum B. Bernardus, Miſſam pro eo celebrans, cùm veniſſet ad collectam poſt orationem, pro mortuo, dimiſit; & collectam de Confeſſore dixit.* Verum eſt tamen hos duos fortè eumdem; ex [illegible] identitate, nempe Virduni, nec magna nominum Alberici, Alberoniſque diſtantia, [illegible] re, qui non facile poſtea diſcernatur. Nobis [illegible] locis adnotantur: dubia, vel obi[illegible]ciat tet[illegible]. 3.

c [illegible] Be[illegible] an. 1138.

Quid non vincit amor? Quid non charitas? Bernardum Patrem coëgit ludere verſibus, atque [illegible]taphium Sepulchro San[illegible] inſ[illegible]. Liberiori[illegible] p[illegible]ùm, m[illegible] Le[illegible], qui eo ſæculo ex [illegible], du[illegible]tores reputabantur. Porrò [illegible]phium à Bernardo P[illegible] conſ[illegible], hodi[illegible] perſeuerat [illegible] eius no[illegible]me, quod ita habe[illegible]. 4.

Scire cupis, quiſnam iacet hic? Dominus Malachias. Epitaphiũ S. Malachiæ.
Hæres quis fuerit? quærere pergis adhuc?
Hybernus patria, meritorum munere Sanctus,
Celſus prodigiis, Præſul honore fuit.
Accumulauit onus ſummæ legatio ſedis.
Romam ibat: ſed abhinc carpit ad aſtra viam.

Hac in Valle ſita Domus eſt tibi petra polita,
In qua ſacrata tua ſunt, Pater, oſſa locata.
O Paſtor digne, dulcis, ſacer, atque benigne,
Oro, tui memoris vt ſis memor, omnibus horis.

Hactenus Sanctus de Sancto, grauiter, & ſuccinctè pro modo Carminis.

5. Aſt ſoluta oratione, plura ad Fratres, ſermone habito, qui hodie etiam legitur, ſub hoc initio. *De cœlo vobis hodie, dilectiſſimi, copioſa quadam eſt benedictio deſtinata: & fideliter eam non diſtribui, vobis quidem damnoſum eſſet; mihi verò periculoſum, cui nimirum hæc diſpenſatio videtur eſſe commiſſa. Timeo itaque damnum veſtrum, timeo* d Thren. 4. *damnationem meam, ſi fortè dicatur* [d] *Paruuli petierunt panem, & non fuit, qui porrigeret illis.* Et poſt pauca. *Dira profectò, & inexorabilis mors, quæ tantam hominum multitudinem vnius percuſſione mulctauit: Cæca, & improuida, quæ Malachiæ ligauit linguam, impediuit greſſus, diſſoluit manus, oculos clauſit. Illos, inquam, deuotos oculos, qui piiſſimis fletibus Diuinam peccatoribus reconciliare gratiam conſueuere. Illas mundiſſimas manus, quæ laborioſis, & humilibus operibus exerceri ſemper amauerant: quæ Dominici corporis hoſtiam ſalutarem pro peccatoribus totiens offerebant, & ſine ira, & diſceptatione in oratione leuabantur in cælum: quæ infirmis multa beneficia præſtitiſſe, & ſignis variis effulſiſſe noſcuntur. Illos quoque ſpecioſos greſſus euangelizantis pacem, euangelizantis bona, illos pedes, qui totiens fatigati ſunt ſtudio pietatis: veſtigia illa digna; quæ ſemper deuotis oculis premerentur. Sancta denique labia illa Sacerdotis, quæ cuſtodiebant ſcientiam: Os iuſti, quod ſapientiam meditabatur: Et linguam eius, quæ iudicium loquens, imò & miſericordiam tantis mederi ſolebat vulneribus animarum,* &c. Quæ latè ibi proſequitur.

6. Legitur alius eiuſdem Sancti Sermo de eodem e Poſt vit. S. Malach. Pontifice, ſub hoc initio [e]. *Liquet, dilectiſſimi, quòd dum corpore retinemur, peregrinamur a Domino: ac per hoc luctum magis, quàm gaudium, miſerandum nobis indicit exilium, & conſcientia delictorum. Quia tamen Apoſtolico ore gaudere cum gaudentibus admonemur; in omnem nos ſuſcitare lætitiam, tempus, & cauſa requirit. Nam ſi verè (quòd* f Pſalm. 67. *Propheta ſenſit* [f]*) exultent iuſti in conſpectu Dei:* g Eccl. 44. *exultat ſine dubio Malachias* [g]*, qui in diebus ſuis placuit Deo, & inuentus eſt iuſtus. In ſanctitate, & iuſtitia coram ipſo miniſtrauit: placuit miniſterium, placuit & miniſter,* &c. Sed hic poſt annum habitus in anniuerſaria, quam per ſingulos annos celebrabat, feſtiuitate.

7. In eo ſermone prodigia viri narrat, quædam præcipuè concernentia publicum bonum, quæ ne repeteremus, huc remiſimus. *Ipſe eſt, qui pacis, quam fecerat, violatores, ſpiritui erroris traditos, fruſtratus eſt in malo, quod facere cogitabant; ac denuò coëgit ad pacem, confuſos quidem, & ſtupefactos in eo, quod ſibi contigerat. Ipſe eſt, cui aduerſùs alios pactæ aquè præuaricatores, riuus officioſiſſimè affuit, miro modo obiectu ſui euacuans molimina impiorum. Imbres non erant, non illuuies aquarum, non concurſus nubium, non liquefactio niuium, cùm ſubitò factus eſt in fluuium magnum, qui riuulus erat, & riuus ibat, & intumeſcebat inundans, & negans omnino tranſitum volentibus malignari.* Pergit virtutes eius enarrare currente, ſed intercíſo ſæpiùs ſtylo, præ affectus, & gaudij magnitudine; & tandem concludit.

Lætemur, quòd Angelus noſter aſcendit ad ciues ſuos, pro filiis captiuitatis legatione fungens, corda nobis concilians Beatorum, vota illis intimans miſerorum. Lætemur, inquam, & exultemus, quia cæleſtis illa curia ex nobis habet, cui ſit cura noſtri, qui ſuis nos protegat meritis, quos informauit exemplis, miraculis confirmauit. Et paulò inferiùs. *Domum iſtam decet ſanctitudo, in qua tanta frequentatur memoria ſanctitatis. Sancte Malachia, ſerua eam, in ſanctitate, & iuſtitia, miſertus noſtri, qui inter tot, & tantas miſerias, memoriam abundantiæ ſuauitatis tuæ eructamus. Magna eſt ſuper te diuina diſpenſatio pietatis, quæ te paruum fecit in oculis tuis, magnum in ſuis, qui magna fecit per te, ſaluans patriam tuam: magna fecit tibi, introducens te in gloriam ſuam. Feſtiuitas tua, quæ meritò tuis virtutibus votiua impenditur, tuis nobis efficiatur meritis, & precibus ſalutaris,* &c. Nam plura ibi proſequitur, eumdem Sanctum alloquens, vt qui vix ſibi imperaret, in eius laudibus. 8.

Iuſtis ſolutis, qui præſentes viua voce, per litteras abſentes Hyberniæ fratres conſolaturus, epiſtolam ſcripſit, inter alias notatam à Collectore, ſed ſolitam circumferri inter Sermones, quæ ita incipit. 9.

Religioſis [h] *fratribus, qui in Hybernia ſunt, & his maximè congregationibus, quas beatæ memoriæ Malachias Epiſcopus fundauit, frater Bernardus Claraualliis vocatus Abbas, Paracleti conſolationem.* h epiſt. 311.

Si haberemus hic ciuitatem manentem, copioſiſſimis iure lachrymis plangeremus talem nos amiſiſſe conciuem. Cæterùm ſi futuram magis inquirimus, vt oportet, eſt quidem non modica doloris occaſio tam neceſſario duce deſtitui: debet tamen zelum temperare ſcientia, & dolorem ſpei fiducia delinire. Nec mirari quempiam decet, ſi gemitum extorquet affectus, ſi deſolatio lachrymas exprimit: modum tamen adhibere neceſſe eſt, imò non mo-

dicò etiam conſolari intuentes, non quæ videntur, ſed quæ non videntur. Quæ enim videntur temporalia ſunt: quæ autem non videntur æterna. Pergit de Sancto Vito multa dicere, quæ filios orphanos valeant conſolari.

10, Demùm cùm nec hæc omnia ſibi ſufficerent, & aliàs Venerabilis Congani, Surienſis Abbatis, quin & totius Hyberniæ precibus vrgeretur, vitam Sancti Pontificis ſcripſit, ex qua nos omnia, Quod ipſe in Præfatione ad ipſum his verbis tradit. *Iſte erat lucerna ardens, & lucens, nec extincta eſt tamen, ſed ſubmota. Quis mihi iure ſuccenſeat, ſi readmonuero eam? Imò verò non eſt, quod mihi ingrati eſſe mei ſæculi homines debeant, & omnis deinceps generatio ventura, ſi quem conditio tulit, reuocem ſtylo: Si mundo reſtituam, quo dignus non erat mundus: ſi ſeruem memoriæ hominum, hominem, cuius memoria in benedictione ſit, omnibus qui legere dignabuntur: ſi me excitante amicum dormientem*[l], *vox turturis audita fuerit in terra noſtra dicens*[k]: Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſæculi. Et poſt pauca. *Quomodo ego illum ſilere queam? Poſtremò tu id mihi, Abbas Congane, iniungis, reuerendus frater, & dulcis amicus meus, ac tecum pariter (vt ex Hybernia ſcribis) veſtra illa omnis Eccleſia Sanctorum. Libens obedio, præſertim, quod non eloquium exigitis ſed narrationem. Dabo verò operam, vt ea ſit pura, & luculenta, deuotos informans, faſtidioſos non onerans, ſanè narrationis veritas ſecura apud me eſt, intimata à vobis: haud alia proculdubio proteſtantibus, quàm quæ certiſſimè comperta ſunt vobis.* Hæc Sanctus Pater.

l Cant.2.
k Matth.28.

Cæterùm quod ad Malachiæ aduentum attinet, 11.
nam neque id ſilentio prætereundum, ne vel defunctis fruſtraretur optatis votis; non ſolùm pallia ab Eugenio Hyberniæ data, verùm, & auctas Archiepiſcopales Sedes, adnitente Bernardo; & iuxta numerum Prouinciarum illius inſulæ, quatuor deſignatas anno M. C. LII. quo eueniſſe conſtat, referemus.

---

1. *Sacrorum corporum tranſlatio in Claraualle.* 2. *Malachiæ ſepulchrum, & vitæ epitome,* 3. *fundationes, dum vixit;* 4. *& varia poſt ipſius mortem apparitiones.* 5. *Scripta,* 6. *ſucceſſor.* 7. *Clarauallis tranſlata ſitus:* 8. *fontis in eo ebullientis apta deſcriptio.*

CAPVT XII.

1. CVM Malachias in extremis iam ferè ageret, conſummato ædificio noui Cœnobij, quod annis iam ferme quatuordecim perficiebatur: Venerabilia Sanctorum Patrum oſſa, qui obdormierant in priori Monaſterio, in die omnium Sanctorum tranſlata ſunt: præparato lapideo tabernaculo in cœmeterio, contra Eccleſiam poſito, in cuius dextra parte (nam ſiniſtra cedebat ſucceſſoribus) reuerenter, & dignè collocarentur. Extat in libro ſepulchrorum Claræuallis, eius tranſlationis memoria, ſub hoc tenore. *Sub ædificio, quod eſt contra Eccleſiam in cœmeterio Abbatum, columnis lapideis, & arcubus fabricato, in dextra parte ipſius ſarcophagi, continentur oſſa fælicis recordationis Patris, & fratrum germanorum Beatiſſimi Patris noſtri Bernardi, &c. Continentur ibidem etiam oſſa Monachorum, Conuerſorum, & Nouitiorum, qui in veteri Abbatia ſub dicto Patre, in illis ſæculis aureis, in illo magno feruore, in illa Sancta paupertate, & auſteritate primordialibus vixerunt, & fæliciter obierunt. Quando pulmentum eorum de fagorum folijs ſæpiùs conficiebatur, & panis non tam furfureus, quàm ferreus videbatur. Horum oſſa de priori Abbatia, quæ fundata fuit in Valle quadam abſynthiali, Beato Bernardo adhuc viuente, anno Domini M. C. XLVIII. die omnium Sanctorum, proceſſionaliter cum diuinis fuerunt aſportata laudibus. Cuius proceſſionis cantum audiens Beatus Malachias, qui in extremis laborabat, plurimum exinde delectatus, qui nocte illa appoſitus eſt ad eos ſomno ſuauiſſimo ſoporatus. Die verò anniuerſaria omnium fidelium defunctorum, corpore Beati Malachiæ ſolemniter tumulato, prædicta oſſa in iſto loco nouiter præſenti opera fabricato, fuerunt venerabiliter collocata. In ſiniſtra autem parte huius ſepulturæ continentur oſſa Monachorum, Conuerſorum, Nouitiorum, qui in hoc loco, viuente adhuc Beato Bernardo, fæliciter obierunt, quæ videlicet oſſa propter ædificationem Oratorij, quod nunc eſt; fuerunt de prioribus ſuis tumulis huc tranſlata.* Hæc vigilia ſolemnitatis Malachiæ: hos præcurſores habuit funus Pontificis.

Portò ipſe ſub arcu lapideo poſitus, ſuperaddita lapidi inſcriptione, quæ epitome vitæ contineret. Quam (recentiorem tamen, vt ego arbitror) idem etiam ſepulchrorum liber conſeruat. Sic autem habet. *Hic requieſcit corpus Beati Malachiæ Archiepiſcopi, & Primatis totius Hyberniæ, ac Sedis Apoſtolicæ Legati, viri Apoſtolicæ vitæ, & miraculis glorioſi. Hic eſt, qui Scotiæ, & Hyberniæ populos, homines ſcilicet tunc temporis barbaros, nulla coniugia ineuntes, nullas confeſſiones, ſeu pœnitentias facientes, ad Eccleſias non accedentes, nulla Sacramenta Eccleſiaſtica percipientes; re paganos, ſolo nomine Chriſtianos, (licèt antea per Beatum Patricium ad fidem fuiſſent conuerſi) cum maximis periculis, & difficultatibus, propulſata barbarie, & paganica conſuetudine in fide Catholica inſtruxit, & inſtitutis Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, prout potuit, confirmauit. Monachorum inſuper Ciſtercienſis Ordinis,* 2

Canonicorum Regularium, aliorúmque Religioſorum Conuentus, per terras illas diffuſiùs propagauit. Quibus, iuuante Deo; conſummatis, ab vlteriori Scotia, ad Claramuallem, quam ſuæ mortis locum ſemper optauerat, ſuo pio deſiderio Domino ſatisfaciente, aduenit. Vbi ſeptimanis circiter tribus expletis, anno ab Incarnatione Domini M. C. XLVIII. ætatis autem ſuæ LIV. nocte, qua fit anniuerſarium fidelium omnium Defunctorum, ſicut ſemper optauit, & prædixit, ſingulis ab ipſo benedictis, ſingulis manibus impoſitis, ſæculo valefaciens, ab Angelis lætabundè ſuſcipitur, & ciuium ſupernorum Beatiſſimo Collegio ſociatur, ſecundùm quod Beatiſſimo Patri noſtro Bernardo, Miſſarum ſolemnia in craſtino celebranti, in ipſo Miſſæ Canone cælitus extitit reuelatum. Cuius preces, & merita glorioſa coram Deo gratiam nobis impetrent in præſenti, & gloriam in futuro. Amen. Hactenus Epitaphium.

3. Verùm quod ait, eumdem Sanctum Pontificem, non ſolùm Monachorum, ſed & Canonicorum Regularium conſtruxiſſe Cœnobia, vltra ea, quæ præcedenti tomo commemorauimus, inuenio etiam Monaſterium Sancti Patrij, Aroſianæ, vt vocant, Congregationis, de quo in Ferreolo Locrio [a], recenti quidem, ſed diligenti auctore, hæc ſcripta lego. *Monaſterium Sancti Patritij, in Hybernia fundauit S. Malachias, Hyberniæ Archiepiſcopus, aſſumptis Aroſianæ Canonicis, cùm illuc iter aliquando faciens, ibidem nonnihil hæſiſſet, moréſque, atque diſciplinam Canonicorum probè exploraſſet.* Eſt autem Aroſienſe Monaſterium Aroſienſis Congregationis caput, quæ anno Chriſti M. C. XXI. ſub Geruaſio primo eius Abbate ſumpſit exordium. De qua plura idem Auctor eodem loco. Vincentius Beluacenſis vlteriùs addit, fundaſſe Monaſteria Sanctimonialium: quin & numerum omnium ſatis ingentem. *Hic*, inquit [b], *conſtructor extitit quadraginta, & quatuor Cœnobiorum Monachorum, & Canonicorum, & Sanctimonialium, quibus omnia neceſſaria prouidebat.* Sed de his ſatis: nec ſatis adhuc conſtat, quo tempore Malachias Aroſiam venerit, aut quando tot Monaſteria ædificauerit.

a in Chron. Belg. ann. 1121.
b lib. 27. c. 103.

4. Varias poſt obitum Sanctiſſimi Pontificis apparitiones, & plures reuelationes factas de eius gloria, dicemus in tempore. At quæ hoc anno in Hybernia facta fuit Tundalo cuidam (nam id viro nomen) extra corpus, vt apparebat, triduo exanimi: qualiterque ad pœnarum loca primum, dein ad fœlicitatem Sanctorum ductus, inter alios, duos Hyberniæ Apoſtolos, Patritium alterum, alterum Malachiam ſedentes viderit; idem qui ſuprà Vincentius [c] pluribus narrat, quæ longum eſſet in præſenti recenſere. Feſtiuum obitum Præſulis Sanctiſſimi extunc in Claraualle, mox in Hybernia, & per totum Ciſtercium cultum, anniuerſaria filiorum deuotione, approbauit Eccleſia, ſuſcepitque, atque Romano inſeruit Martyrologio, ſequenti die expeditiùs celebrandum. *Quippè* ait Baronius Cardinalis [d] *) ob commemorationem defunctorum tranſlata eſt eius celebritas, in hanc diem (nempe Nouembris tertiam) qua ſolemnius agi poſſet.* Habet in Ciſtercienſi Breuiario officium proprium (nec dubium quin habuerit in Hybernia) ſumptum ferè ex ſcriptis Bernardi Patris: & proprium etiam Hymnum, qui ita incipit.

c lib. 2. c. 88. vſque ad 104.
d In notis ad Martyrolog.

Malachiæ ſolemnia; votis, & hymnis debitis
Mater colit Eccleſia, Sancti confiſa meritis, &c.

5. Philippus Seguinus [e], & Robertus Ruſca [f], recens vterque Auctor, Sanctum Pontificem ſcriptoribus annumerant: ille ob libellum de communibus inſtitutis, itémque alterum de legibus cœlibatus, atque plures epiſtolas: quæ tamen opera, an extent, haud ſatis ſcio: hic ob oracula quædam, ſeu prædictiones de Summis Pontificibus, ad finem vſque mundi ſucceſſuris, quas ab Arnaldo Vvionio vulgatas [g], ipſe tranſcribit: ſed apochriphas, vt coniectari licet, nec ſatis ſapientes grauitatem Viri Sanctiſſimi. Genebrardus [h] Doctiſſimum æquè, Sanctiſſimúmque appellat Beatum Pontificem, ſed nullis aliis ipſius ſcriptis productis. Vincentius Belvacenſis integram ferè vitam, ex Bernardo tranſcriptam inſeruit ſuo Speculo [i]: quod alij etiam poſt ipſum præſtitere.

e In Bibliot. Ciſter. littera M.
f De viris illuſtr.
g lib. 1. lig. vitæ, cap.
h in Chronol.
i lib. 7. cap. 105. & ſeqq.

6. Malachiæ, in Epiſcopatu Dunenſi ſucceſſit Chriſtianus; ille nimirum, qui primus Mellifontis Abbas creatus, quatuor ex ea propagines, quin & ex eis plures propagauerat. De eo Robertus [k] Montis hoc ipſo anno. *Sancta memoria Malachias Hybernorum Epiſcopus, & Apoſtolicæ Sedis Legatus, voluntate Dei finem vitæ ſortitus apud Claramuallem, ſicut ipſe prælegerat, & prædixerat, locum ſepulturæ accepit; cui ſucceſſit Chriſtianus Abbas Mellifontis, vir plurima ſanctitate præditus, qui eiuſdem Sancti Viri Archidiaconus extiterat, & primus Abbas de Ordine Ciſtercienſi in Hyberniam, ab Abbate Clarauallis Sacræ memoriæ Bernardo fuerat deſtinatus.* Hinc Fiterienſis in notis ad Exordium, haud dubiè colligit, Arnoldum Vvionum [l], qui Chriſtianum Abbatem Mellifontis in Archiepiſcopum promotum fuiſſe, tradit anno M. C. XL. & obiiſſe anno M. C. XLVIII. vix tribus verbis complexum tres errores: quod Archiepiſcopum; quod eo anno promotum, quo vix dum Abbas; & quod eò obierit, quò electus. Addere potuit quartum adhuc maiorem, quod horum omnium auctorem Bernardum faciat: cùm potius omnia ex ipſo conuincantur: quæ etiam ex parte adnotauit Hugo Menardus [m]. Ab hoc Chriſtiano diuerſus fuit alius in Hybernia Epiſcopus, in Claraualle non minùs educatus ſub Sancto Patre; vt conſtat ex Abbate Bonæuallis Bernardo, qui vtriuſque meminit. *In Hybernia* (ait) *duo Epiſcopi, vo, & nomine Chriſtiani.* Verum autem hic idem ipſe fuerit, de quo ex Bernardo epiſt. CCC. XVII. Superiùs egimus,

k lib. 1. c. 40.
l lib. 1. lig. vitæ, c. 4.
m lib. 1. Obſeruatio. Mart. 18.

egimus, non audeo definire. Vtriuſque acta, vt aliorum, perierunt, præter pauca inſerenda proprijs locis: Vtrumque inter viros ſanctitate illuſtres Ciſtercij numerant Ioannes Abbas, Martyrologium Monaſticum, Menologium, & alij Recentiores.

7. Cæterùm quia de tranſlatione Domus ſemel diximus, quam his diebus factam æque proba imus: noui ædificij ſitum, atque officinas irriguas Alba flumine, & ſuis vſibus ſingulas aptatas, videre qui volet, legat Hypographem, ſiue deſcriptionem Claræuallis; ab Anonymo Auctore conſcriptam (nec ſine ſale) quæ inter opera Bernardi circumfertur. Ibi molitoribus, piſtoribus, fullonibus, atque id genus alijs artificibus opportunas manſiones: Ibi pomaria, hortus, prata, & ſyluas, quin & ingentia ſtagna, diuiſo in partes fluuio, Lector inueniet, quæ vel legentem valeant delectare.

8. Nos hic de fonte tantummodo dicemus, qui ante abſorptus, medijs clauſtris ebullit, cum emerſerit, ſtatim abſorbendus. Sed præſtat eum ex Auctore ipſo deſcribere. *Hic ergo fons (quod boni fontis eſſe fertur indicium) tabernaculo paruo, & pulchro cooperitur, & clauditur, ne vndecumque ſordes admittat. Vbi cum mone euomit, vaſis deglutit: & in loco, quo oritur, eodem quaſi moritur, quin & ſepelitur. Sed ne expectes ſignum Ionæ Prophetæ, vt tribus diebus, & tribus noctibus deliteſcat abſconditus: ſtatim ad mille paſſus extra clauſtrum Monaſterij, quaſi de corde terræ reſuſcitatus progreditur, & quodammodo redintegratus apparet, viſui tamen, & vſui fratrum ſe offerens, ne cum alius quàm cum Sanctis ſors illius à modo ſit futura.* Hæc de iſto fonte: quæſito à Monachis, an ipſos quæſituro, incertum adhuc: certè mirabili, adeóque nec ſilentio prætereundo. Ædificia in forma communi Ordinis, in ſpatio, pro numero fratrum, quos ad ſeptingentos ſub Bernardo creuiſſe, infra dicemus. Nunc reliqua huius anni proſequamur.

---

1. *Arnaldus Clerum faſtiosè inter ſe diuidit:* 2. *cui malo Eugenius per epiſtolam ad Clerum,* 3. *mox ad Archipresbyteros, obuiat.* 4. *Nec tamen ſufficit.* 5. *Nicolaum Cardinalem in Daniam legat.* 6. *Geſta per ipſum,* 7. *& dictum de Eſchilo.* 8. *Genuenſes Dertuſam Hiſpaniæ vrbem,* 9. *quin & Guillelmus Monpeſulanus fœliciter expugnant,* 10. *Eugenij monitus.*

CAPVT XIII.

1. INTEREA Arnaldus quem ſupra memorauimus, audacior ex ſceleribus: & qui plerumque Nouatorum mos, quò longiùs ierint, violentiùs præcipitari: qui in Clerum hactenus populum armauerat; iam Clerum commouebat contra ſeipſum: & Capellanos miniſtros Eccleſiarum, quæ Cardinalibus ceſſerant in titulum, ab eorum obedientia; reliquos, ab Archipresbyteris exemptos, iure, an iniuria efficiebat, dum prædicabat. Neque enim difficilis perſuaderi error, vires ſumens ab ipſa libertate. Itaque Eugenio, cùm Brixiam perueniſſet, tranſcenſis Alpibus, huic primùm damno obuiandum impensè fuit. Quod vt efficaciùs, & exactiùs conſequeretur, talem ad Clerum Vrbis ſcripſit epiſtolam [a].

[a] apud Baronium hoc anno.

Eugenius Epiſcopus, vniuerſo Romano Clero, vt Capellani promittant obedientiam Rectoribus titulorum.

2. *Fallax, & inuidus humani generis inimicus per Arnaldum ſchiſmaticum, quaſi per membrum proprium, hoc effecit, vt quidam Capellani vnitatem Eccleſiæ, quæ ſectionem non patitur, quantum in eis eſt, diuidentes, ipſius Arnaldi ſequantur errorem: & Cardinalibus, atque Archipresbyteris ſuis obedientiam, & reuerentiam promittere, & exhibere debitam contradicant. Ne igitur vires dare præfati ſchiſmatici prauis actionibus per ſilentium de cætero videamur, per præſentia vobis ſcripta, mandamus, atque præcipimus, quatenus præfatum Arnaldum, tanquam ſchiſmaticum modis omnibus deuitetis. Quod ſi aliqui Clerici; Dei & Sanctæ Eccleſiæ contemptores, eius errorem poſt præſentium acceptionem ſequi præſumpſerint: ſcire vos volumus, quia tam officio, quàm beneficio Eccleſiaſtico reddemus eos penitus alienos. Datum Brixiæ Idibus Iulij.*

3. Hæc Sanctus Pontifex ad Clerum Romanæ vrbis. Verùm ad titulorum rectores, ne deſiſterent, ſed per monita prius, mox per cenſuras coërcerent rebelles, promiſſo auxilio Sedis Apoſtolicæ, litteras alias dedit in hunc tenorem.

Ad Archipresbyterum tituli S. Marci.

Super controuerſia obedientiæ exhibendæ, quæ inter vos, & capellanum de Pinea agitari dignoſcitur: Eccleſiæ S. Marci proſpicere cupientes, per præſentia vobis ſcripta mandamus, quatenus eum diſtrictius moneatis, vt ſecundum antiquam, & rationabilem conſuetudinem, veſtræ Eccleſiæ obedientiam promittere nullatenus contradicat. Si verò veſtris monitis ſuper hoc obedire contempſerit, ſententiam, quam in ipſum, & præfatam Eccleſiam de Pinea iuſtè tuleritis, nos, auctore Deo, ratam habebimus.

His Præſul vigilans zizaniam, dum ſerpebat, extirpare conatus. At non potuiſſe omnino eradicare; argumento ſunt ſimiles litteræ, ab Adriano Papa quarto, nec diſſimiles ab Alexandro tertio datæ, quas Baronius [b] adducit. Adeò faci jus virus propinatur, quàm reuocetur. Vt vix tres ſummi, ſanctique Pontifices euulſiſſe ſuffecerint, quod Apoſtata vilis ſeminauiſſet. 4.

[b] Annis ſequentibus.

Hoc ipſo anno, Nicolaus natione Anglus, qui ex ſeruulo Monaſterij Sancti Rufi, quò pauperum parentum anguſtias fugiens, in puerili adhuc ætate veniſſet; ad Cardinalitium aſcenderat, Eugenio poſt in ſede ſucceſſurus, licèt non immediatè: is, inquam legatiæ ſuæ inſiſtens, ſeu mauis appellare Apoſtolatum, ad quem ab Eugenio aſſumptum fuiſſe diximus, in Daniæ partibus Concilium celebrauit; a Seuerino Vinio omiſſum, qui tamen ſolitus minutiora commemorare. Ioannes Olaus [c] de ea legatione, & Concilio, atque geſtis Nicolai, hæc habet. *Effecit Nicolaus ea legatione, vt apud Noruegianos Archiepiſcopalis ſedes, cum plenitudine Pontificiæ poteſtatis erigeretur:* 5.

[c] lib. 18 cap. 17. & 28.

quod

quod etiam anno Chriſti M. C XLVIII. apud Sutones, celebrato Lincopiæ Concilio prouinciali, peragere cupiens, Gothis, & Sueonibus, de vrbe, & perſona, tanto muneri idonea concordare nequeuntibus, ſpe ſua fruſtratus abſceſſit; ordinato prius Sancto Henrico Epiſcopo Vpſalenſi. Hæc de factis, inſectiſque in hac legatione.

6. Aſt quid deinceps idem Nicolaus, pro eiuſdem Archiepiſcopalis Sedis erectione, prouiderit, nullo licèt ſequuto maiori fructu, idem Auctor [d] ſubiungit paulò inferiùs. *Proinde (ait) Nicolaus ne ea legationis ſuæ parte in toto fruſtraretur, Pallium Archiepiſcopalis dignitatis apud Eskyllum Lundenſem Archiepiſcopum depoſuiſſe dicitur, vt illi conferret quem Gothi, & Sueones conformibus ſuffragiis elegiſſent. Sed nullus Sueorum Archipræſulum Pallium inuentus eſt, qui ſe Lundenſi Pontifici, in accipiédis Archiepiſcopalibus inſignibus ſubmittere ... nuerit. Et illa titularis dignitas, ſi quando con... fuit, in Eskyllo extincta euanuit.* Hactenus il... De qua etiam legatione Saxo Grammaticus [e], & ... antiqui Auctores ſcripſere.

d Vbi ſuprà.

e Daniæ li. bro 14.

7. Hic ille Eſkyllus magnus de quo inferiùs, cùm ... Claramuallem ex Dania deuotus veniret, Bernardum Patrem, quaſi à finibus terræ, viſitaturus. Sed longè plura, cùm poſt Sancti obitum, depoſita Archiepiſcopali dignitate, depoſita totius Daniæ Primatia, iterum redeat, monachum induiturus, non ſine totius Orbis admiratione.

8. Hoc ipſo anno Genuenſium claſſis, quæ expugnata Almeria anno præterito, ad Cataloniæ portus hyemauerat, nempe detenta à Comite Raimundo, Sarracenos trans Iberum diſperſos oppugnatura; armis victricibus Dertuſam ſubiugauit, hodie *Tortoſa*; non ſine ſui, & Chriſtiani nominis gloria. Pacta conuenta Comitis cum ipſis, atque eiuſdem Dertuſæ expugnationem Ioannes Mariana Hiſpanus [f] ita deſcribit *validam Genuenſium claſſem, qui maris eâ tempeſtate latè dominabantur. Raymundus Barcynonenſis nactus, paciſcitur, vt in reditu* (ſcilicet ab Almeria) *operam adueriùs barbaros, qui Aragoniæ partem, & Baleares obtinebant, ſibi nauarent; tertiam earum, quæ bello quæſita eſſent, illis redditurum pactus. Præterea in ſingulis oppidis, quæ capta eſſent, Genuenſibus templum, forúmque proprium: Denique negotiatoribus vectigalium immunitatem fore. Hoc præſidio, hiſque opibus. Dertuſa vrbs nobiliſſima expugnata eſt: quæ quoniam ad oſtium Iberi ſita eſt ſubuectionibus ex mari, atque commercio commodiſſima erat. Atque hæc ſequenti anno geſta ſunt.* Nempe M. C. XLVIII. nam centeſimum quadrageſimum ſeptimum ſupra milleſimum ſcribebat in eo loco.

f lib. 11. c. 18.

9. Addit Iuſtinianus [g] in hoc eodem bello laſfuiſſe Raimundo inſignem pietate, & armis virum, nec potentia inferiorem, Guillelmum Comitem Montis-peſulani, quem à parta Victoria, relicto ſæculo, ſpretis opibus, & gloria temporali, Monachum induiſſe in Grandi-ſylua, ſequenti anno, quo euenit, commemorauimus. Porro Dertuſæ paganos, quantumuis barbaros, diſciplina militari adeò inſtructos; vt ea ſimul, & vrbis ſitu freti, obſidionem per multos menſes protraxerint, nec tandem ante Vigiliam Sancti Syluestri, hoc eſt, in fine anni, pulſi fuerint, infra octauam Natalis Chriſti Domini.

g lib. 2. ad hunc ann.

10. Cæterùm hanc Victoriam deberi Eugenio, cuius litteris non ſolùm generalibus, verùm & ſpecialibus Genuenſes permotos adſtitiſſe Raimundo, teſtatur Diagus in hiſtoria Comitum Barchinonenſium [h], litteris etiam productis ex Tabulario Terraconenſis vrbis, quæ ita habent.

h lib. 2. c. 51.

Eugenius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, cunctis fidelibus, ad quos præſentes littera peruenerint, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem.

Quapropter vos per hæc Apoſtolica ſcripta rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, vt viriliter accingamini ad bellum contra infideles inimicos Crucis Chriſti: nec dubitetis ire cum nobili viro Raymundo Barchinonenſi Comite, &c. Datum Signiæ, decimo Kalendas Iulij. Vt clarè liqueat inter generales, quarum ſupra meminimus, antequam Pontifex in Gallias pertranſiret, has etiam ſpeciales datas fuiſſe: quibus negotia fidelium in Hiſpania, maximè in Tarraconenſi tractu, promouerentur.

---

1. *Conradus ex Abbate S. Crucis, præficitur Eccleſiæ Patauienſi.* 2. *Eugenij litteræ, atque alia quædam in Belgio.* 3. *Gaufredi, primi Claromariſcenſis Abbatis, Sancta mors.* 4. *& Galgani natiuitas.* 5. *Alnenſes, Monachos à Bernardo Patre petunt.* 6. *acceptúntque,* 7. *& quos? dictum de Vverrico,* 8. *& de Vualtero.* 9. *& propoſitæ de illo difficultates:* 10. *miracula,* 11. *& exemplum de Confeſſione.* 12. *Sanctitas, atque alia remiſſiue.*

CAPVT XIV.

1. SVb idem tempus Conradus, dictus iunior, Conradi Imperatoris frater Vterinus, Friderici patruus, Henrici IV. nepos, V. ſororius, Sancti Leopoldi Marchionis Auſtriæ Filius, Ottonis Friſingenſis præſulis frater quem in Abbatem Sanctæ Crucis Auſtriæ, Monaſterij à Parentibus fundati, ex Monacho eiuſdem domus promotum diximus: meritis magis, quàm genere exigentibus, in Epiſcopum Patauienſem electus eſt, quod Vvigulæus Hundius tradit in Cathalogo Patauienſium Epiſcoporum. *Conradus [a] iunior filius Leopoldi pij Marchionis Auſtriæ, ex Agnete, Imperatoris Henrici IV. filia, longè pulcherrima; germanus frater Ottonis Epiſcopi Friſingenſis, ex Sanctæ Crucis Auſtriæ Abbate, eligitur Epiſcopus Patauienſis anno M. C. XLVIII. præfuit annis XVI.* Hæc de viri illuſtris promotione. Atque de promoto ipſo paulò inferiùs. *Fuit hic Princeps egregiè doctus, & Deum timens: iuſtitiæ fautor, & defenſor ſummus; pauperum nutricius memorabilis. Qui Sancti Ægidij Xenodochio Patauino denariorum, & prædiorum plurimum tradidit,* &c. Henriquez [b] in ſuo Menologio, priuſquam Patauiæ, præfediſſe Friſingiæ Conradum putat, nullo probabili, aut firmo fundamento; & reclamante Epiſcopatu fratris, & tota eius hiſtoria, de qua nemini licet dubitare. Cæterùm, quæ Conradus plura Patauij geſſit, viro atque hiſtoria

a Epiſcop. 39.

b Auguſt 15.

hiſtoria digna; quot pro Eccleſia pertulerit labores, & quas perſequutiones à Frederico; demùm qualiter circa annum Redemptoris M. C. L X I V. in Archiepiſcopum Salzburgenſem promotus ſit, ſuis temporibus, ex more commemorabimus.

2. Hoc ipſo anno Vedaſtini in Belgio Monachi, aduersùs Godeſcalcum Atrebateoſem, qui eorum priuilegia vellet infringere, Godeſcalcus à Duacenis ciuibus in ipſum rebellantibus, ab Eugenio protecti, litteris datis, quas Ferreolus Locrius ad litteram adducit in ſuo Chronico [c], nec nobis in præſenti vacat tranſcribere. Caricampenſes, qui dudum recens nati fundatorem amiſerant; quod vnum eis relictum in eius coniuge, amiſere ſolatium; Beatrice Comitiſſa vidua mortua, atque ibidem ſepulta iuxta maritum; ita idem Ferreolus Locrius ad hunc annum. *Beatrix*, ait, *Hugonis Sancti Pauli Comitis vidua viuere deſiit, in mediáque Caricampenſis Eccleſia naui ſepelitur: ſuperiniecto exiguo marmore, in quo taliter inciſum eſt.*

c ad hunc ann.

Hic iacet Beatrix vxor Domini Hugonis Campus auenæ. Orate pro ea.

Fertur Hugonem maritum, qui anno M C.XLII. obiit, iuxta eſſe ſepultum. Hactenus ille, ex Monumentis Eccleſiæ Caricampenſis.

3. Eodem anno Venerabilis Gaufridus Clarimariſci in Arteſia primus Abbas, quem ex quarto Priore Claræuallis ſub Beato Bernardo promotum ſuperiùs diximus, fœliciter conſummatus ad cælos migrat, ſuccedente Guillelmo, quod idem Locrius, & Iperius [d] teſtificantur. Porrò hunc Gaufridum, Gunfridum Seguinus vocat [e], atque inter Sanctos illuſtres Ciſtercij numerat. Sed de quo præterea, quæ iam diximus, pauca atque generalia pro ſuo more; quamuis extare aſſerat, antiquam M.S. ipſius vitam *Gaufridus* (ait) *claro ſanguine ortus, Monachus, & Diſcipulus Beati Bernardi Claraualleſis, vir totius religionis exemplar, & decus; vita, & conuerſatione praclarus, humilis, doctus, & verus obedientia filius, à Sancto Bernardo in Flandriam cum duodecim alijs fratribus miſſus, primus Claramariſci Monaſterij in territorio Morinenſi inſtitutor fuit; in quo maxima ſanctitate emicuit, ſicut in eius vita M. S. legitur.* Hæc ille. Memoratur Gaufridus in Menologio ad vigeſimam octauam diem menſis Nouembris.

d ad hunc ann.
e lib.3.c.111.

4. Hic item annus fauſta Sancti Galgani natiuitate, in Italia, Ciſtercio inſignis fuit. Quippè, cui iam tunc magnus ille puer, & numquam non miraculoſus, deſtinabatur. Natus eſt autem Archangeli Michaelis, quem vitæ ducem habiturus erat, interceſſione. Nam parentes, Guidotus de Guidotis, Dionyſiaque, principio ſteriles; & iam penè de prole deſperantes, vt fructum Matrimonij conſequerentur, quem diu peroptaſſent, totius fœcunditatis fontem, Deum, adiere, & Michaëlem, cui ſe totos deuouerant, ad Deum appellarunt interceſſorem. Ergo diuinæ gratiæ multò veriùs, quàm naturæ, aut ſuorum parentum, filius, Galganus prodiit, obſtetricante (ſi ita fas eſt loqui) Sancto Archangelo, cui, ex tunc fœtus cura commiſſa fuit. Hæc ſatis nunc, ex Gregorio Lombardello [f], qui eius vitam ſcripſit; notando fauſto, & fœlici anno natalis Beati Viri, tandem in morte Ciſtercium illuſtraturi; reliqua proſequemur, cùm illuſtrabit.

f cap.1.

Sub finem anni, cùm iam fructificante Bernardi verbo, atque Henrici Leodienſis Præſulis cura, Canonici Alnenſi Monaſterij, ad perfectioris, & Sanctioris vitæ frugem, & regularia inſtituta Ciſtercij tranſire vellent, Monachos ſibi petierunt ex Claraualle, per quos leges, & mores auſteriores, atque Ordinis diſciplinam edocerentur. Nec abnuit Sanctus Pater magiſtros dare his, quos diſcipulos, dudum præoptauerat. Cæterùm, quia inſigne Monaſterium, fere biennio à Bernardo ſollicitatum, hoc tandem anno noſtris additum eſt; quæ de eo pauca in præcedenti tetigi, hic rurſus latius, atque altiùs repetito principio, dicenda erunt. *In ditione Leodienſi* (ait Aubertus [g] Miræus in ſuo Chronico) *celeberrima eſt Abbatia Alnenſis. De cuius Cœnobij conditore veteres inter ſe diſſentiunt ſcriptores. Fulcuinus Abbas Laubienſis in Chronico ſuo tradit, à Sancto Vrſmaro Epiſcopo, & Abbate Laubienſi Monaſterium in Alna conſtructum eſſe, & Laubijs ſubiectum. Philippus ab eleemoſyna, Abbas bona ſpei in hiſtoria vita Sancti Landelini, alijque paſſim, hanc gloriam Beato Landelino, ex predone, per Sanctum Aubertum Cameracenſem Epiſcopum, ad Chriſtum conuerſo, attribuunt. Idem, conſtans traditio, apud Alnenſes per manus veluti accepta, & monumenta Alnenſia loquuntur: ex quibus nos ipſi, cum Alnæ eſſemus, iſta hauſimus. Abbatia Alnenſis inchoata eſt à Sancto Landelino, & conſtituti ſunt ibi ab eo Clerici communis vita dicti; qui ibidem habitarunt vſque ad annum Chriſti M. C. X L I V. Quo quidem anno, Alberone II. Epiſcopo Leodicenſi auxiliante, & Radulfo Abbate procurante, prædicti Clerici habitum Canonicorum regularium Ordinis Sancti Auguſtini ſuſceperunt. In quo Ordine annis tantùm quatuor permanſerunt, vſque ad annum M. C. X L V I I I. quando per Beatum Bernardum, opera, & auxilio Henrici II. Leodicenſis Epiſcopi, tranſlati ſunt ad Ordinem Ciſtercienſem; & anno eodem, menſe Decembri, miſſus eſt huc Conuentus Monachorum ex Claraualle.* Hactenus Miræus, ex monumentis antiquis eiuſdem domus. Porrò quoad Beatum Landelinum attinet, confirmare videntur verſus quidam, in ipſis Monaſterij foribus inciſi lapidi, qui obiter aſſignant rationem nominis. 5.

g Ciſterc. ad hunc ann.

Has Landelinus ſedes erexit, & Alnæ,
Impoſuit, tractum vicinis, nomen, ab Alnis.

Ab Alnis (inquam) id eſt, ab Arboribus, vulgò *alamos negros*, quibus is locus denſus, atque opacus. *Eſt enim Alna* (idem Miræus ait) *potens, atque nobilis Abbatia, ad Sabim fluuium, ardeos inter montes, densáſque ſyluas poſita, milliari ferè vno à Tudinio, ditionis Leodienſis oppido, cui vicinum eſt Laudienſe Benedictinorum Cœnobium.*

Quot Monachos Bernardus Pater miſerit radicandis in eo Monaſterio Ciſtercij legibus, in dubio eſt. Narrat Cæſarius cum alijs deſignatis, miſſos, & illos Canonicos Leodienſes, qui præcedenti anno voce ab alto diuinitus audita, prædicatione Sancti conuerſi, atque ab eo ad Claramuallem deducti ſunt; Non diſſimili de cœlo facto oraculo: ſed ipſum nos loquentem audiamus [h] *Sequutus eſt iam factus Clericus (ſcilicet, qui audiuit priorem vocem: exi, & audi: Euangelium reuixit) Sanctum Bernardum, cum ſocio ſuo Vvaltero* 6.

h lib.1.Dialog.c.6.

ad

ad Claramuallem; factíque ſunt ibidem ambo Monachi. Contigit peridem tempus vt Conuentus à Claraualle mittendus eſſet in Alnam, Monaſterium fratrum regularium, eo quòd iidem fratres reddere ſe Ordini conſenſiſſent. Habebat autem ſæpè dictus Leodienſis magnum deſiderium eundi cum fratribus ad ipſum locum, ſed timuit dicere Patri, verens ne fortè deputaret leuitati. Conuerſúſque ad Dominum orauit, quatenus ſibi reuelaret, quid facere deberet, & facta eſt vox ad eum: Pete, quod vis, & fiet tibi. Tunc accedens ad Abbatem ſuum, audacter; dixit: Pater, ſi eſſet voluntas veſtra libenter irem cum fratribus iſtis, & reſpondit, vade cum eis in nomine Domini. Miſsúſque eſt tam ipſe, quàm Vvalterus, cum nouo Conuentu in Alnam. Hactenus ille.

7. Ergo hi duo cum aliis miſſi à Bernardo, quod etiam Aubertus Miræus extractum ex tabulariis eiuſdem domus teſtificatur. Verùm quod addit Vvericum etiam Priorem (de quo inferiùs) cum eiſdem tranſmiſſum, cum ex eiuſdem Vverrici actis conſtet [i], obiiſſe ab ortu Chriſti Redemptoris anno M.C C. X V I I. difficile apparet. Quamuis non negem fieri potuiſſe; ſi vicenarius, aut circa ex Claraualle prodiens, ad nonaginta vſque annos vitam produxit. Vtcumque fuerit, præter plures, quos infrà referam, ſanctitate floruerunt in hoc Cœnobio ex primis patribus, qui ipſum habitarunt, tres iſti viri, Vvericus, Vvalterus, & Canonicus ille innominatus, qui primam de prædicatione Bernardi vocem audiuit, clari miraculis, clari reuelationibus; ſed multò magis meritis præclari; fuerúntque omnes ſucceſſiuè Alnæ Priores. Nam Vvalterum Priorem Alnæ primum, vita eius M.S. ſatis oſtendit, ex qua ſe Arnoldus de Rayſe hauſiſſe perhibet: de Anonimo Canonico Leodienſi tradit Cæſarius [k], quod *Non multò pòſt factus eſt Prior in eodem loco.* Scilicet Alnæ; & de Vverrico ſatis compertum eſt, & nos plura in ſequentibus dicemus.

i apud Arnoldum de Rayſe Decemb.

k lib. 1. c. 6.

8. His tribus Prioribus Alnæ, Viris Sanctis, quantum ſub coniectura addere licet. Nam Vvalterus, qui primus Prior dicitur, alius ab eo videtur, quem Bernardus, & conuertendum prædixit, & conuerſum ſecum traxit ad Claramuallem. Quippè, qui ſuperuixit ſocio Canonico, quem ſenio fractum abdicaſſe ante mortem Prioratum Cæſarius [l] refert *Factus verò Grandæuus* (ait) *cùm propter corporis debilitatem ad Prioratum non ſufficeret, laborem Marthæ commutauit in quietem Mariæ. Vouit enim Deo, vt ſingulis diebus pſalterium ex integro decantaret, ſicque virtutibus plenus migrauit ad Dominum coniunctus cœtibus Sanctorum Angelorum*, & ſubdit. *Vvalterus compatriota eius, hæc quæ dicta ſunt, Domino Henrico Abbati noſtro recitauit, & ipſe mihi.* Ergo fortaſſis liceat coniectari primum Priorem non hunc Vvalterum; ſed eius ſocium, cognatúmve, Vvalterum etiam dictum, ætate prouectiorem: qui iuueni reſignaſſe voluiſſet Canonicatum; cuique ex ætate, & frequentibus diuinis conſolationibus, quamuis recens conuerſo, meritò præfectura committi poſſet. Maximè aſſerente de eo Cæſario. *Quod non multò poſt* (*ſcilicet, poſtquam miſſus eſt in Alnam*) *factus eſt Prior in eodem loco.*

l Vbi ſuprà.

9. Sed & in hoc ſe offert difficultas, haud ita facile à nobis expedienda: Nempe, quod Vvalterus primus Prior. *Priuſquam in Alnam* (ſic habent acta eius, quæ Rayſe [m] adducit) *in Normaniam ad quamdam Abbatiam miſſus eſt, ibi vigiliis, & orationibus totus intentus, admonetur Diuinitus futurum, vt Libertus frater eius Ciſtercienſium Ordinem ingrederetur. Vade lætus mirum in modum, gratias Diuinæ bonitati, eò maiores retulit, quò de prædicto fratre plus erat ſolicitus; quod inter reliquos fratres vita, & moribus valdè foret diſſolutus.* Hactenus acta, quibus ſtandum, præ cunctis aliis. Vix autem potuit, ex vno ad alium annum probationem explere, & poſt expletam, conſecrari ſolemni voto: tum in Normaniam primùm ex Claraualle; dein Leodium mitti, maximè cum ſonare videantur actorum verba aliquod in Normania tempus egiſſe. Vt non immeritò videatur poſſe deduci ſub his initiis in Alna non tres tantùm, ſed plures adhuc Priores extitiſſe claros miraculis, atque variis illuſtres reuelationibus.

m Vbi ſuprà.

Certè Vvalterum, qui ex Normaniæ cœnobio 10.
in Alnam veniens, primùm ibidem Priorem egiſſe dicitur; multis in vita, poſt mortémque claruiſſe, eius Acta teſtantur, quæ Anonimus Author, ſed antiquus, atque ipſi coæuus ſcripta reliquit. Inter quæ illa ſpecialiùs eminere, quia minùs frequentia: quod tres Monachos, à mente prorſus alienos, mentis effecit compotes, atque rationis perfecto vſu donauit. Viſum oculis corporis dediſſe inter ingentia; oculis animæ, ſi naturæ partem inſpicias, ſummum fermè miraculum apparet. Sed & militem quemdam Vvalterum, dictum de Fontanis, vulneratum ad mortem, ſed multò magis peccatorum vulnere ſaucium, vtrique pariter ſanitati reſtituit; & reſtitutum ad Ciſtercium traxit, exemplo Chriſti Domini, qui quorum corpora à morbis eruebat, ſanabat animas; & priùs quidem tanquam pretioſiorem, ſpiritualem vitam, mox materialem ſalutem erogabat. De hoc eodem Vvaltero primo Priore, *multis aliis, diuerſiſque miraculis, & reuelationibus clarum ex hac vita migraſſe*, Arnaldus Rayſcus [n] tradit ex ipſius Actis.

n Decemb. 5.

Cæterùm de Canonico Leodienſi, cuius no- 11.
men intercidit, qui & Prioris officio in Alna functus, inter Sanctos Ciſtercij memoratur, quæ Cæſarius eiuſdem temporis ferè Author memoriæ prodit, quia nullum aliud certius tempus habent; hîc conſequenter cenſui tranſcribenda: loquitur autem de ipſo dum eſſet Prior [o]. *Die quadam, cùm ei vnus Monachorum de confeſſione ſignum faceret, ille, eo quod Sextam Dominæ noſtræ pſalleret, innuit ei, vt modicum expectaret; interim pulſata eſt Sexta, & intrauit chorum vterque. Stante Priore in ſtallo ſuo, Angelus Domini, vt poſtea patuit, in figura & habitu eiuſdem Monachi, quaſi facturus confeſſionem ad pedes Prioris ſe proſtrauit, quem cùm leuare vellet, diſparuit, & reuerſus in ſe Prior intellexit Angelum fuiſſe Monachi confiteri volentis, & confeſſionis repulſam ſibi quodammodo improperantis.* Et poſt pauca. *Expleta hora Canonica, Prior vocato ad ſe Monacho, dixit ei: modò fac confeſſionem tuam; cui cùm ille reſponderet: bene expectabo Domine vſque in craſtinum; in hæc verba prorupit: hodie non guſtabo, niſi audiam confeſſionem tuam: erat enim hora prandij, & acquieuit ille. Ex illa hora Prior Deo promiſit, quia nulla eum occupatio, nulla occaſio, non inceptio pſalmi, nec Officium genitricis Dei Mariæ, ab audiendis confeſſionibus abſtraheret, cùm ſignum confeſſionis videret.* Hactenus ex Cæſario.

o lib. 1. c. 6.

Henriquez

12. Henriquez Vvalterum Priorem Alnæ Menologio inſeruit, ad X X V I. diem menſis Nouembris; docétque produxiſſe vitam vſque ad annum M. C C. ex Cathalogo Alnenſium ſepulchrorum. Verùm ipſe non de primo loquitur; ſed de alio Vvaltero, qui forte primo ſucceſſit in Prioratu, de quo nos ſuo loco plura ex Cæſario. Atque hæc nunc ſatis de Monachis hoc anno in Alnam miſſis à Beato Bernardo, qui & Venerabilem Franconem, virum egregiè eruditum, piumque in Abbatem præfecit nouæ familiæ. Præfuiſſe dicitur [p] vſque ad annum M. C. X L I V. nec quid aliud de eo certum habemus. Nunc fundationes pandendæ præſentis anni: ſed ante alias, quæ cum Sabigniaco Ciſtercium ſuſcepere Domus, narrandæ erunt.

p *apud Henriq. in faſcic. lib. 1. diſt. 4. c. 10.*

---

1. De Bellobeco, 2. & exemplum eiuſdem Domus. 3. Valles-Sarnay, Calochetum, Furneſiúmque. 4. De quo obiter plura. 5. Fulcardi mons, Sanctus Andreas, & Neth, ſeu Netha. 6. Bugeria, Alnetúmque, 7. Carretia, & de Fontanis Albis, cum Vemara, & Longum-Villare. 8. Straforda, Bilde-vas, Bucfeſtria, & Coggeshalem. 9. de Bella-landa, 10. latè ex Neubrieenſi, 11. & de Rogerio, & Guillelmo eius Abbatibus. 12. Quid vetus Villa, Barberetúmque. 13. Demum octo neptes Sabigniaci, 14. & clariùs, quàm antea de Stanleia.

CAPVT XV.

1. PRIMA Sabigniaci filia Bellus Becus, Gallicè *Beaubec* cuius mentio in iure, in cap. *Gratum* de officio, & poteſtate iudicis delegati: & in cap. *Cum* cauſam 62. de appellation. Normaniam occupat in Rotomagenſi Diœceſi, in qua etiam notatur in libris Cameræ quadringentorum florenorum, præfixa taxa. Robertus Claudius [a] fundatam domum tradit anno ſalutis M. C. X X V I I. nulla prorſus mentione fundatorum. Itaque manſit ſub inſtituto Sauigniacenſi annos viginti, & vnum: poſt quos cum matre ſuſcepit Ciſtercij leges. In additis ad Exordium magnum, refertur exemplum, quod, quia conuentus commendat ſanctitatem; atque efficaciam fidei, precúmque, & alias fixum tempus non habet, ne prorſus omitterem, hîc cenſui inſcribendum. Eſt autem tale.

a *In Gallia Chriſti.*

2. *Conuerſus* [b] *quidam de fratribus Bellibeci, quod eſt Cœnobium Ciſtercienſis Ordinis in Normania, cùm iam morti proximus eſſet, monebant eum fratres, vt ſacram communionem acciperet. Quod ipſe vehementer abhorrens, pertinaci animo recuſauit. Laborantes itaque fratres per vnius ferè diei ſpatium, vt hoc ei perſuadere poſſent. Cum ſuam induſtriam nihil in hac arte praualere cognoſcerent, communi conſilio decreuere ſpiritalem in Conuentu facere orationem. Congregati itaque in Eccleſia cuncti, multiplicatis Litaniis, & Pſalmis, in fletu, & planctu, Deum exorabant, vt periclitantem animam illam de profundo malorum eriperet; non eam in tali damnatione aliquatenus mori permitteret. Expleta autem oratione clamare cœpit infirmus & dicere: Eia fratres, ſuccurrite, quæſo, ſuccurrite citiùs, & afferte Dominicum Sacramentum; ne fortè iterum partes aduerſa me inueniant imparatum. Hîc namque aderat modò ingens Dæmonum turba, à quibus vndique preſſus ita coarctabar, vt nullum, ſuggerentibus, poſſem dare reſponſum de ſalute mea. Ecce interim fratres noſtri, tam Monachi, quàm conuerſi in vnam aciem conglobati, cum magno impetu ſuper Dæmones irruerunt, & ſinguli ſingulos inuadentes in manu potenti, & brachio excelſo omnes penitus expulerunt; & me per Dei miſericordiam liberarunt. Hæc audientes fratres gaudio magno gauiſi ſunt; & abeuntes in inſtanti ſacroſanctum Domini Corpus ei exhibuerunt. Ipſe verò compunctus, ac pœnitens, cum ingenti reuerentia communicauit, & protinus in bona confeſſione ſpiritum emiſit.*

b *In additis §. 54.*

Secunda filia Sauigniaci Vallis Sarnay, ſiue 3.
Vallis Sarnyenſis, in Pariſienſi Diœceſi, quam libri Cameræ Vallem-Sarcium vocant, & ducentorum florenorum taxa perſtringunt, memoratur in litteris Innocentij Papæ I V. *Ad Abbatem Monaſtery Vallium Sarnay Ciſtercienſis Ordinis, Pariſienſis Diœceſis, Pontificatus ipſius anno quarto.* Memorabitur & nobis ſatis frequenter in ſequentibus Tomis; tam occaſione Petri Vallſarnienſis, qui Albigenſium hiſtoriam (præſens & ipſe cunctis) concinnauit, & Guidonis Abbatis, poſtea Epiſcopi Carcaſonenſis, qui eiuſdem hiſtoriæ, ac geſtorum à noſtris contra Albigenſes, magna pars fuit, quam ſanctiſſimi Abbatis Theobaldi, qui eam Domum rexit pluribus annis; & tandem multis miraculis illuſtris ex hac vita migrauit, a partu Virginis anno bis centeſimo quadrageſimo ſeptimóque ſupra milleſimum. Tertia Sauigniaci filia Chalocheium, vel Calocarium Andegauenſis Diœceſis, vt notat Robertus, & geneſis Eccleſiarum Claræuallenſium. Fundatores habuit Hugonem, Baronem de Mathefelon, eiúſque vxorem Ioannam de Sable, cum filio Theobaldo: à quorum etiam filiis, & nepotibus, poſſeſſiones accepit, vt habent Notitiæ Eccleſiarum Ciſtercienſium, nuper excuſſæ. Quarta Furneſium in Anglia Eboracenſis, de quo Cœnobio, & eius fundatione Nicolaus Arpsfeldius [c] ita ſcribit. *Ortum eſt, regnante Stephano, ſmo eo authore, & Duce, ſumptibúſque, & poſſeſſiones ſuppeditante, Furneſium in hac Diœceſi Ciſtercienſium Cœnobium, in Comitatu Lancaſtria.* Ciſtercienſium, inquam ab hoc anno, nam primò conſtat adſcriptum Sauigniacenſibus.

c *Sæculo 12. c. 43.*

Cæterùm de Furneſij fundatione, primordiíſque, & tranſitu ad Ciſtercium, Clemens Reinerus, 4.
in Apoſtolatu Benedictinorum Angliæ, paulo diſtinctius. *Anno Domini M. C. X X V I I. Nonis Iulij, à fundatione verò Sauigney anno X V. Pontificatus Honory I I. anno ſecundo; Regni autem Regis Henrici I. anno X X V I. fundatum eſt Monaſterium Furneſij, per nobilem virum Comitem Meritoly, & Bolonia, in loco Vallis, qua tunc Bekangull vocabatur. Fundatum autem erat de Ordine Sauigniacenſi, id eſt Tironenſi, ſub regula S. Benedicti, cuius Ordinis profeſſores Monachi fuerunt (vt in libro quodam de vetuſta littera reperi) & eorum habitus griſei coloris erat, deinde ſequuntur nomina*

nomina Abbatum ſucceſſiuè ; & ponitur quartus Abbas Petrus Eboracenſis. Tempore huius Venerabilis Abbatis, Serlo Abbas Sauigny reddidit in capitulo generali domum ſuam Sauigney (quæ eſt mater domus Furneſij) cum filiabus ſuis de Ordine Tironenſi ad ordinem Ciſtercienſem, in manus Sancti Bernardi, tunc Abbatis Claræuallenſis. Ita Reynerus, ex quo obiter colliges Tironenſem, & Sauigniacenſem eumdem Ordinem, qui ad Ciſtercium hoc anno tranſmeauerit.

5. Sequitur Fulcardi mons Rotomagenſis, id eſt in eadem prouincia, Diœceſique cum matre Sauigniaco. Hanc libri taxarum Beato Euangeliſtæ Ioanni adtitulant, quinquaginta florenorum præfixa taxa. *Sancti* (ait) *Ioannis Euangeliſta de Fulcardi monte. Floren. L.* Fundatores habuit Comites de Euſy: à quorum filiis Radulpho, & Ioanna vxore, filia Odonis 3. Burgundiæ Ducis, illuſtrata Abbatia circa annum Chriſti 1124. atque plurimis aucta poſſeſſionibus, excepit ipſos, atque nepotes ſepulchro. Inuenio memoratam eamdem domum in litteris Innocentij Papæ III. Abbati ipſius, ſimul & Frigidi montis delegata in ſacrum Præmonſtratenſem ordinem, atque in eius Abbatem iuriſdictione: Pontificatus ipſius anno ſeptimo, de qua ſequenti tomo. Itemque in litteris Gregorij Papæ IX. Pontificatus X. vt præſideret electioni Abbatis Sancti Vedaſti, ſuper quæ nimium inter Monachos illius contenderetur. Latiùs in litteris Vrbani Papæ IV. quæ ſuis locis venient recenſendæ. Sequitur ſexta filia Sauigniaci Sancti Andreæ de Gaufer, in Diœceſi Sagienſi, quam Mariæ de Sancto Andræa Ordinis Ciſtercienſis, inuenio nominatam in libris Cameræ, ac centum ſupra viginti florenorum taxa notatam. Ad huius Cœnobij Abbatem, Conuentúmque ſcriptam exiſtimo celebrem illam Decretalem Alexandri III. quæ habetur in cap. *Si de terra* de Priuilegiis, qua vix alia frequentior in tribunalibus. Eccleſiam inſtauratam, aut perfectam à Reginaldo Abbate, dedicat Gaufredus Epiſcopus Sagienſis 42. anno M.C.LII. & poſt quinquennium ibidem ſepelitur, vti & eius ſucceſſor Thomas, qui obiit anno M.CC.LXXVIII. Met Landauenſis, in Vvalia, ignota domus, niſi quod in geneſi Eccleſiarũ Claræuallenſium nõ Met, ſed Nethæ lego. Porrò Arſpfeldius in Landacenſi (ſic enim appellat non Landauenſi.) Vvaliæ Diœceſi, Hæc habet *Netha in Clamorgania Comitatu, Titulo Sancta Maria Virginis. Fundator Rhicardus Granuils.* Hæc tantùm ille.

6. Venio ad octauam Buxeriam Andegauenſem, quam anno Chriſti M.C.XXXI. quinta decima die menſis Iulij Sauigniaco natam adſtruit Robertus Claudius [d] in ſua Gallia, quo item anno inuenio numeratam in Chronologia. Itaque manſit ſub priori inſtituto Sauigniacenſi annis decem & ſeptem, & paucos menſes. In libris Cameræ de Buxeria dicitur, atque tri[illegible] & nonaginta florenorum taxa notatur. In eiſdem etiam libris Alnetum, ſiue Aluetum, vide[illegible], qu[illegible] intorum Florenorum taxa præfixa, in B[illegible] Diœceſi. Robertus Claudius Beluacenſem [e] notat, cui conſonant Eccleſiarum Ciſtercienſium Notitiæ, nuper excuſſæ: vbi, & fundator loci Aychardus ex Franciæ Comeſtabili eiuſdem domus Monachus, atque ibidem ſepultus, pluréſque alij illius benefactores commemorantur. Extat epiſtola cum Rithmo Petri Bleſenſis ad Monachum de Alneto recens conuerſum, putantémque poſt ingreſſum Monaſterij à tentationibus fore liberandum. Quem contra Petrus late oſtendit Monachos magis eſſe tentationibus obnoxios, quàm ſæculares, ſed nihilominus eis fortiùs reſiſtere. Titulus epiſtolæ talis [f]. *Chariſſimo ſocio, & amico. G. de Alneto, Petrus Bleſenſis Bathonienſis Archidiaconus, ſalutem, & in Domino confortari.* Rithmus autem ſic incipit.

Olim militaueram
Pompis huius ſæculi, &c.

7. Carretia ſequitur, & de Fontanis Albis, quam vtramque Abbatiam anno M.C.XXXII. fundatam lego in Chronologia, cui conſonat in ſecunda Robertus Claudius, vt palam fit admiſſas has omnes domos, ac ſi ab initio ſub Ciſtercio fundatæ fuiſſent. Quare etiam Sauigniacum præceſſit Tres-fontes, quippe fundata anno M.C.XII. ſeptennio antequam Tres-fontes producerentur. De Fontanis Albis in Turonenſi Diœceſi, extat in libris Cameræ, tenui admodum, trium & triginta florenorum taxa præfixa. Cumbermare, alij Combermera, in Comitatu Caſtriæ, quam a Guillelmo de Malbedeng, anno ſalutis M.C.XXXIV. fundatam, Nicolaus Arpsfeldius [g] teſtificatur. Longum Villare agnoſcunt libri Cameræ in Morinenſi Diœceſi, Titulo Sanctæ Mariæ, & quatuor tantum ſupra quadraginta florenis taxant. Claudius Robertus Teruanenſi Diœceſi adſcribit in Pontiuo [h], atque anno M.C.XXXV. fundatam tradit. In litteris Innocentij Papæ III. Pontificatus ſui anno ſeptimo conceditur *Abbati & conuentui Monaſterij de Longo Villari Ciſtercienſis Ordinis Morinenſis Diœceſis, vt ſæcularibus de ſeruitio domus, qui habere nequeunt ſuorum copiam ſacerdotum, per ſacerdotes Monachos de eodem conuentu, quos Abbas nominauerit, pœnitentia, & reliqua Sacramenta adminiſtrentur.* Extant & aliæ litteræ eiuſdem Innocentij ad Abbates de Claro Mariſco, & de Longo Villari Ciſtercienſis Ordinis, pro viſitando Monaſterio Sancti Iudoci nigrorum ſuper mare, & corrigendis, reformandiſque quæ reformanda, & corrigenda in eo eſſe viderent. Longum Villare fundaſſe dicitur Stephanus Bononienſis Primus Comes, mox Angliæ Rex, cum vxore Mathilde: quamuis alij a Duciſſa quadam Angliæ fundatum tradant, quæ optimam poſſeſſionem Monachis tradidit.

8. Sequuntur quinque Angliæ Monaſteria, quæ breui Sauigniacum generauerat. Straforda in Londinenſi Diœceſi, de qua Arpsfeldius [i]. *Straforda Bonne, titulo Sancti Leonardi. Fundator Henricus ſecundus Rex, Moniales, vel Albi Monachi.* Sic ille dubitans, quod potuit non dubitare. Nec clarius in hiſtoria, diſtinctiúſve: & ſibi ipſi diſcordans in fundationibus. *Eſt* (ait) *& Cœnobium Straford. a poſitum hoc ſæculo prope Londinum. a Gulielmo de Monte Fichet equeſtris ordinis homine.* Sic Bildeuaſium dubitanter poſuit in Comitatu Salopiæ; ſe[illegible] ſine cauſa. *Bildeuaſia* (ait) *Titulo Sancta Maria. Fundator Rogerius Epiſcopus Caſtrenſis. Ciſtercienſes, vel nigri Monachi.* Bildenaſium Matthæus Paris commemorat, al[illegible]ique antiqui Anglici ſcriptores: Bucf[illegible]am, ai[illegible]s Buneſeſtriam, Nicolao A[illegible]ſfeldio Bureeſteriam in Comitatu Oxoniæ titulo Sanctæ Ed[illegible]burgæ G[illegible]bertus Vaſſet, & [illegible] Comit[illegible]ei, vxor eius, fundauerunt tempore [illegible] Henrici ſecundi Regis: ſub eius Regni [illegible]nitium. Paulo antiquius Monaſterium C[illegible]ges

[d] In Catha. leg. Monaſt.
[e] In Gall. Chriſt.
[f] Epiſt. 57.
[g] in Comitatu Caſtria.
[h] in Gallia Chriſt.
[i] in Indice Cœnob. Ang.

halẽ, quod Stephanus Rex fundaſſe dicitur, ab eodẽ Arpsfeldio in ſuo Cathalogo, in Comitatu Exegiæ. Cæterũ in hiſtoria ipſa Anglicana Coggheshalẽ in Londinenſi Diœceſi locat, totidẽ verbis [k]. *Eſt & Ciſterci.nſis Diſciplina Coggheshalenſe Cœnobium, quod ad preces Matildis vxoris, Stephanus Rex condidit.* Extant apud Ioannem Seresberienſem duæ epiſtolæ [l] ad Alexandrum Papam, ſuper controuerſia inter Monachus Rumichacenſes, & Coggheshalenſes, quas inferiùs tradenius, ex quibus conſtat Eccleſiam Coggheshaliæ, Rumichacenſium Monachorum olim Coggheshalenſibus datam, ſub annua penſione, Theobaldi Prioris, & totius conuentus conceſſione.

k Sacul. 12. c. 14.

l epiſt. 8. & 9.

9. Vltimum locum ex quinque Eccleſiis Anglicis occupat Bellalanda Eboracenſis, multis titulis illuſtre Monaſterium, ſed præcipuè ſanctitate Rogerij Abbatis, quem ſummè omnes hiſtorici commendant. Nicolaus Arpsfeldius [m] hæc de vtroque. *Bellalanda etiam Cœnobium diſciplina Ciſtercienſis, opera, & ſumptu Rogerij de Moubray emetium ſumpſit, vno tantùm milliari diſtans ab Eccleſia Neubricenſi, quam idem Rogerius ſtraxit, cui Cœnobio Rogerius quidam* (alius) *vir ſummæ pietatis præfuit.* Cœperitne Rogerius præſidere Bellælandæ ſub priori inſtituto? in dubio eſt; & credendum cœpiſſe; quamuis hoc anno cum cæteris Cœnobiis, ſuóque acceperit, & ipſe Ciſtercij leges; ſub quibus per quadraginta annos, & amplius perſeuerauit, quippè, qui viuebat circa annum M. C. X C. quo Guillelmus Neubricenſis ſcripſit, qui hæc de eodem Cœnobio Bellælandæ [n], cum Riem-vallem, & Fontes commemoraſſet. *Quia vere duorum inſignium Monaſteriorum noſtra Eboracenſis prouincia, ſcilicet Rieuallis, & Fontium, feci, vt decuit, mentionem; Bellalandæ quoque originem debeo explicare, quæ & loco propinquitate mihi eſt notior; nam vno tantùm milliari diſtat à Neuburgenſi Eccleſia, quæ me in Chriſto à puero aluit. Vt autem paulò altius exordiar*, &c. Pergit deinde de initio Sauigniaci per Vitalem Abbatem, de quo nos egimus tomo præcedenti, & tandem ſubiungit.

m Secul. 12. c. 43.

n lib. 1. c. 15.

10. *Cum ex his tribus quaſi radicibus* (ſcilicet Roberto, Bernardo, Vitalique; de quibus ibidem) *ſeruorum, atque ancillarum Dei per diuerſas prouincias religioſa germina pullularent: quidam Sauigniacenſes Monachi Bellalandam noſtram condiderunt; Qui cum eſſent numero pauci, & pauperes, locúmque aptum quærerent, vbi Deo propitio cum fructu aliquo habitarent: Nobili viro Rogerio de Moubray, qui & Neuburgenſem fundauit Eccleſiam, donante, locum primo anguſtum acceperunt: Deinde ad locum alium: de illo ad tertium, de tertio ad quartum ſub eodem patrocinio, diuerſis ex cauſis migrantes; ibidem fixis radicibus, tandem reſederunt. Benedixitque eis Dominus, & de rebus anguſtis, ad magnam iam amplitudinem peruenerunt, ſub Patre Rogerio miranda ſynceritatis viro, qui adhuc ſuperſtes eſt in ſenecta vberi, adminiſtrationis ſuæ annis circiter quadraginta, & ſeptem expletis. Fuit autem Monaſterij huius initium poſt Venerabilis Fruſtini deceſſum, memoratis duobus, ſcilicet Rieuallis, & Fontium in bono iam ſtatu agentibus. Et quoniam ante annos iam plurimos, Sauigniacenſes, per cuiuſdam Abbatis religioſam inſtantiam, in ritus Clarauallenſes tranſierunt: hæc tria Monaſteria per vnitatem diſciplinæ regularis, arctiori quoque animorum nexu cohærent; & tanquam tria noſtræ prouinciæ lumina, ſacra religionis prærogatiua refulgent.*

11. Hactenus Neubricenſis de Bellalanda, de qua non ſemel, iuſta, & honorificè memoratam inuenio in litteris Innocentij, & Honorij, vtriuſque Tertij. Illius anno tertio decimo; huius, quinto. Cæterum eius vltimam tranſlationem, quam Neubricenſis memorat, ſub Ciſtercio poſt decem annos factam, inuenio apud Arpsfeldium [o] ſic ſcribentem in Cathalogo Eccleſiarum Eboracenſium. *Bellalanda* (inquit) *vulgo* Billaundæ *Titulo Sanctæ Mariæ fundator Henricus primitus, poſt Robertus Mombray, & Gunnora mater eius. Fundatur templum Moda, & tandem tranſtulerunt Bellam-laudam anno milleſimo centeſimo, quinquageſimo octauo.* Illud præterea animaduerſione dignum in hac domu, quod in Cathalogo Sanctorum Ciſtercienſium, qui Miſſali antiquo, & priuilegiis ſubiectus circumfertur, Guillelmus Bellælandæ Abbas commemoratur; quem Henriquez [p], neſcio quos Authores ſequens, refert in annum M. C. L X X I I I. Mirum ſi circa annum M. C. X C. viuebat Rogerius, qui ſeptem & quadraginta annos præfuiſſet, vt oculatus, domeſticuſque teſtis affirmat. Aut ergo puto irrepſiſſe per errorem Guillelmum, pro Rogerio, quandoquidem Rogerius prorſus omittitur: aut, ſi Guillelmus à Rogerio diuerſus fuit, tempore poſteriorem, ad ſequens ſæculum fore referendum.

o apud Henr. Iunij 25. in Menolog.

p Iunij 25.

12. Superſunt Vetus Villa, & Barbereium de filiis Sabigniaci; nam Campaniam in tempore diximus. De prima hæc in Ruberto Claudio lego [q]. *Veteris Villa Ordinis Ciſtercienſis, Diœceſis Dolenſis, in Ducatu Britannia. Fundatur anno M. C. X X X V I I I vigeſima ſeptima Iulij, à Guidone* (alias Gilduino) *de Montorel.* In Notitiis Abbatiarum Galliæ primus Abbas Robertus fuiſſe dicitur, atque anno M. C. X L I. benedictus à Godefrido, Epiſcopo Dolenſi, pòſt Capuæ Archiepiſcopo in Italia. Ibidem etiam vulgatur inſtrumentum Gilduini fundatoris, actum. 6. Idus Auguſti, anno M. C. XXXVII. de Barbereio verò adhuc pauciora. *Barbareium Ordinis Ciſtercienſis, Diœceſis Baiocenſis fundatur anno M C. X L.* Inuenitur Barbereium in libris Cameræ in propria Diœceſi, taxata florenis ſexaginta. Hactenus filiæ immediatæ Sauigniaci, quæ ſuſcepere Ciſtercium ſimul cum matre. Nunc & de neptibus aliqua dicemus.

q in Gallia Chriſti.

13. Brioſtel prima, cuius nulla maior nobis notitia, quàm, quæ ex geneſi. Secunda domus Brolium Benedicti, Vallium Sarnay filia, de quo Robertus Claudius [r] hæc pauca habet. *Brolium Benedicti Ciſtercienſis Ordinis, Diœceſis Ebroicenſis, ad Auduram flauium, fundatur anno M. C. X L.* Sed anno M. C. LVIII. dotatur à Roberto, Agnetéque coniugibus, Comitibus Drocarum, donatione firmata per inſtrumentum, quod Gaſpar Iongelinus nuper vulgauit. Tertia Trappa, omiſſa in parte geneſis, quæ prodiit cum Bernardi patris operibus, cuius idem Robertus Claudius meminit, nulla maiore luce, quam habebamus. Illud tamen notandum, quod in geneſibus originales variant; & quædam Trappam Vallis Sarnay filiam, quædam ex Brolio Benedicti neptem affirmant. Caldrain item Furneſij primam prolem non alibi reperio: puto tamen eandem eſſe cum Caldra, quam in Lancaſtriæ Comitatu Arpsfeldius [ſ] poſuit. *Fundatam ab anteceſſore Domini de Lope Cand.* De Mamnia, id tantùm habeo, quod poſſim dicere. Marimal, ſeu Maumaniel dici in aliis exemplaribus; nec in Inſula Angliæ, ſed in Scotia. Celeoriot Suuinshede,

r Vbi ſupra.

ſ in Indice Cœnob. Angl.

de, notiórque, in Holandia ſita, ex Venerabili Gilberto de Hollandia, eius domus Abbate, Bernardi Patris in Cantica ſermonum continuatore. Sed de Gilberto agendum infrà nobis; & tunc de Suuinshede, trinomia domo; nam & inſulam ſacram appellari aliàs video, & locum Dei; deque ſacrarum Virginum Cœnobio, eius curæ commiſſo plura dabimus [t].

t ann. 1163. cap. 3.

14. Vallem Sanctæ Mariæ Pariſienſem Robertus Claudius inter alias Eccleſias memorat, verum diuerſam ab Alneti filia, quam in Normania locat, nullus Diœceſis facta mentione [u], *Vallis (inquit) Sancta Maria, Ordinis Ciſtercienſis, Alneti filia, fundatur anno M.C.XXXVIII. in Normania.* Hæc ille, cùm Vallem Sanctæ Mariæ Pariſienſem ante commemoraſſet. Stanleias tres ſupra memoraui, in Anglia duas, alteram Sauigniaci filiam, alteram neptem. Cæterùm filiam recentiorem adhuc duplex mihi oſtendit coniectura; altera quòd non legatur ſimul cum matre Ciſtercium ſuſcepiſſe, nequaquam eximenda ſi nata eſſet; altera, quod fundator eius Henricus, Angliæ Rex, ſiue Imperatrix Mathildis, illius mater, poſt mortem Stephani in Regno Angliæ ſucceſſit, adeóque non ante annum M. C. LIV. quo video eam notatam in Chronologia. Ergo Stanleia, filia Carretiæ, quæ hoc anno ſuſcepit Ciſtercij leges, ea eſſe videtur, quæ in Anglia Eboracenſis Diœceſis notatur in geneſibus; ad cuius Abbatem, Conuentúmque Gregorius X. ſcribit, litteras datas apud Lateranum XVI. Kalendas Maij, Pontificatus ipſius anno XIII. Sub hac inſcriptione. *Abbati & Conuentui de Stanleia, Ciſtercienſis Ordinis, Eboracenſis Diœceſis.* Verum eſt tamen, quod in aliis exemplaribus, non Stanleia, ſed Saleia ſcriptum lego.

u in Gallia Christ.

---

1. Chronologia fundationum huius anni. 2. Vuarene, Bongard, Rufortum, atque Buellium. 3. Ellancy ſub Abbate Rogerio, Sanctitas, 4. penuria domus, 5. primáque dotatio. 6. De Camberone, 7. & Beato Faſtrado primo Abbate: 8. atque aliæ notitiæ eiuſdem domus, 9. Miraualliis, Sinanqua, Magiumque, & remiſſa fundatio Sancti Prudentij. 10. Valtim-glas, ſiue Vallis ſalutis. 11. Exinde dictum de Calertio, atque de Sora.

CAPVT XVI.

1. HAS reliquæ huius anni fundationes breuiter recenſendæ, pro more noſtro in quibus tamen primum locum obtinet Obacina cum filiabus, de quibus ſupra: alias ſic video numeratas in Chronologia.

Anno M. C. XLVIII. octauo Kalendas Maij Abbatia de Vuarene.

Eodem anno ſexto Idus Maij, Abbatia de Bongard.

Eodem anno tertio Idus Iulij, Abbatia de Ruford.

Eodem anno octauo Idus Augusti Abbatia de Buellio.

Eodem anno Kalendas Augusti Abbatia de Ellancio.

Eodem anno & eodem die Abbatia de Camberone.

Eodem anno ſexto Idus Octobris, Abbatia Miranallis.

Eodem anno nono Kalendas Iannarij, Abbatia de Sinanqua.

Eodem anno quinto Kalendas Martij, Abbatia Sancti Prudentii in Hiſpania.

Eodem anno Abbatia de Magio

Eodem anno Abbatia de Valleſalutis.

Eodem anno Abbatia de Calers.

Eodem anno Abbatia de Sora. Sed iam de ſingulis dicendum, ſi quid habemus.

2. Vuarene, ſeu Varene, filia Vallis [illegible] cent s, de linea Ciſtercij[d], fundata [illegible] apud Ro[illegible] rtum Claudium, liberalitate Guidonis [illegible] taco: nec quicquam aliud de ea videre licuit. An autem eadé domus ſit, de qua Innocent. Pap. III. in cap. *Accedens* 17. de conuerſione coniug[illegible]t. aliorum linquo iudicio diſcernendum. Bongard inuenio in geneſi Eccleſiarum Morimundenſium, filiam Belliprati, ſed nec Diœceſi notatam, nec prouincia. Supplenda fortan ex litteri Alexandri Papæ IV. Datis Laterani X. Kalendas Ianuarij, Pontificatus ipſius anno II. *Ad Abbatem Monaſterij Sancta Maria de Bongard Ciſtercienſis Ordinis, Trecorenrenſis, in Armorica Britania Diœceſis.* Vbi inter alia priuilegio donatur haud vulgari: *Vt in clericos, & laicos, qui manifeſta damna, & grauia eius Monaſterio intuliſſent, niſi pro damnis emendam præſtarent, intra competentem terminum, ab ipſo præfigendum, monitione præmiſſa, ipſe auctoritate Apoſtolica, excommunicationis ſententiam promulgaret.* Ruford, aliàs Rufordium Angliæ domum protulit Rieuallis in Archiepiſcopatu Eboracenſi: Meminit eius, continuator Matthæi Pari[a], & Nicolaus Arpsfeldius [b], vterque breuiter. *Monaſterium Rufora* (inquit Arpsfeldius) *fundauit Dominus Beaumorte ac ſucceſſor Domini Norrey. Albi Monachi.* Notior Buellium, alias de Boyle, domus in Hibernia Diœceſis Tuamenſis, quam Mellifons ibidem procreauit. De illa hæc habet Iacobus Vvaræus [c]. *Monachos Buellienſes ſedem quater mutaſſe conſtat. Habitatio prima eis aſſignata eſt Grellechdina anno M.C.XLVIII. Vbi primus præfuit Abbas Petrus. Illi defuncto ſubrogatus eſt Hugo Omaccain, qui Don-Cronaidam migrauit. Mauritius Odublai proximus eius ſucceſſor, cum Don-Cronaide nondum tres annos ſediſſet, Monachos primum Bnuſinium, deinde poſt duos annos, & ſex menſes, Buellium, in Comitatu Roſchomanenſi, tranſtulit, anno ſecundum librum Buell. M. C. LXI. Secundum alios perperam, M. C. LI. Mauritius ille deceſſit anno. M. C. LXXV. Buelli ſepultus. Monachos hoſce alumnos fuiſſe Cœnobij Mellifontani, innuere videtur regiſtrum Octauiani Armachani Archiepiſcopi. Vbi fol. C. XXXVII. Buellium filiatio appellatur Mellifontis.* H[illegible] Vvaræus. Eiuſdem Monaſterij, patrum temporibus [illegible] Martyr Gelaſius Oculen[illegible]nus pro fide Chriſti, & Eccleſiæ Obedientia [illegible]ctus o[illegible]ubuit, anno M. D. LXXXIV. Nouemb[illegible] XXI. de quo in tempore.

a fol. mihi 891
b in Nothingamia.
c In Cœnob. Ciſterc. Hibern.

3. Ellancium locus Re[illegible]ius genuit in Diœceſi Rhemenſi

Annal. Ciſterc. Tom. II. L 2

Rhemenſi (ſic habent tabulæ) adaugens illuſtri nepte Ciſtercij lineam in libris taxarum Cameræ Apoſtolicæ, aut penitus omittitur, aut non Ellancium, ſed Elleuterium nominatur, ducétorum florenorum taxa præfixa. Illud mirandum a Roberto Claudio ſub neutro nomine memoratam in ſua Gallia. In M. S. antiquo Ciſtercienſis Cœnobij (quod inde ad Fitetienſem Abbatem olim tranſmiſſum, poſt eius mortem tandem ad nos peruenit) Fundatio Ellancij quinquennio anteponitur. Et quandocumque fuerit, Rogerij primi Abbatis, ſanctitate illuſtris, fuit. Illius M. S. verba [d] prius; mox, quæ alibi inuenio de Rogerio; pauca, & confuſa; ſed certa fide nixa, breuiter pandam. *Anno Domini M. C. XLIII. Kalendis Auguſti, fundatum eſt Cœnobium de Ellancio, in territorio Rhemenſi, & in eodem florebat Rogerius eiuſdem Cœnobij primus Abbas, in abſtinentia, & miraculis patrandis glorioſus; qui de Monaſterio loci Regij, illuc cum fratribus fuerat tranſmiſſus.* Hactenus ibi extare vitam Rogerij. M. S. in Monaſterio Ellancij tradit Henriquez [e], ex qua ea fragmenta Menologio ſuo inſeruit: nos quæ attinent ad domus fundationem, & dotationem, decerpemus ex ipſo, quandiu Sancti acta non habemus. De tempore fundationis Domus, quæ Slam, ſiue Slancium olim dicta, legitur hodiéque Carmen antiquum hunc ipſum annum ſignans, circuitu coacto pro more ſæculi.

d Chron Ciſterc. M.S.

e Iannar. 4.

CLaM dat principium de Slam, ſed deme bis vnum.

Nempe à litteris M.C.L. quæ mille centum, quinquagintaque ſignificant; ſi demantur duo, relinquetur numerus. M. C. XLVIII. præſentis anni. Hæc de tempore.

4. De Monachis ſub Rogerio Abbate ad fundationem miſſis, in vita Sancti Patris ſubiectum ſcribit. *Cum autem placuit ei, qui eum ſegregauit à ſæculo, & vocauit, vt ampliori gratia reuelaret in gloriam ſuam, miſit in cor Abbatis Regij loci, vt ad ædificandam domum iſtam mitteret de fratribus ſuis, ſuper quibus, licèt multùm renitentem, conſtituit eum Abbatem, ac præfectum. Aduenientes autem ad locum iſtum, tunc deſertum, cum Abbate ſuo viri virtutum, ſimpliciter aliquanto tempore Domino ſeruierunt in paupertate ſpiritus, in fame, & ſiti, in frigore, & nuditate, in vigiliis, & in anguſtiis multis.* Hactenus ibi, vt coniectari liceat caruiſſe fundatore, ſaltem potenti, domum, quæ ſubiaceret tantæ penuriæ. At non diu indotata manſit, prouidente Archiepiſcopo Rhemenſi (dubium qua liberali facetia, atque faceta liberalitate) quam eadem acta Rogerij, ſic deſcribunt.

5. *Ipſe autem* (Archiepiſcopus Rhemenſis) *bonus Paſtor diligenter victum eorum pariter, & veſtitum mirabatur, quomodo tam præclari viri vitam tam aſperam degiſſent. Panis enim non tantum furfureus, ſed & adeò erat amarus, vt vix inde pauperes fragmenta recipere dignarentur. Præterea tamen inter eos non murmur reſonat, non querimonia, ſed corde tacito mens bene conſcia conſeruat patientiam. Vnde magis eis compatitur venerabilis Archiepiſcopus, ac inter cætera dixit Abbati, & fratribus ſubridendo. Ne, cùm aduenero ad vos, de cætero mihi panis iſte propheticus apponatur concedo vobis ex territorio meo iuxta Attimacum quantum per annum arare poterunt quinque iuga boum: tellus enim bona eſt, & magis frumentum, quam bladum aliud ferre con-* *fueuit.* Hoc primum Monaſterij Ellancij augmentum fuit, quod, quamuis Menologij author, Henrico tribuat, Claræuallenſi Monacho, Regis Francorum Ludouici fratri: Haud tamen veroſimile apparet, Monachum Ciſtercienſem, Bernardi filium, vitam ſanctorum aſperam mirari, victumque, & veſtitum; in quibus educatus, & quæ in ſeipſo toties expertus eſſet? Pergunt acta ad miracula Rogerij ante, & poſt mortem facta, & de concurſu ad ſepulchrum eius celebri, quæ nos velut communia prætergredimur. De Rogerio Ciſtercij omnes indices, ſeu conſulas antiquos, ſeu recentiores.

Ellancium, ſequitur non ignobilior domus Cambetona in Hannonia, Cameracenſis Diœceſis, quam Bernardus parens, ab Anſelmo de Perona, fundo accepto, per Monachos ex Claraualle miſſos ſub Abbate Faſtrado ædificauit. De his Miræus [f] in Chronico Ciſtercij. *Anno eodem, ſcilicet M. C. XLVIII. Nono Kalendas Auguſti templum Camberonenſe à nobiliſſimo viro Anſelmo Domini Traſigniacenſis filio, Peronæ Domino, & Canonico Sonegienſi fundatum, & poſtridie Sancti Lucæ, à Nicolao Cameracenſi Epiſcopo conſecratum, tradit Iacobus Guiſianus in M. S. Hannoniæ Chronicis. Idem, ſed fuſius narrant geſta eius loci, in hunc ferè modum: Anſelmus à Perona nobilis Clericus, & theſaurarius Eccleſiæ Sonegienſis, cum Deo, & Beato Bernardo Abbati Claræuallenſi, quidquid agrorum poſſidebat in tractu Camberonenſi, obtuliſſet; Venerabilis Faſtredus, ſiue Faſtradus cum ſociis aliquot eò miſſus eſt, ad Monaſterium ſtruendum: anno milleſimo centeſimo quadrageſimo octauo, ibique primus Abbas conſtitutus. Paſſi ſunt autem aliquando Anſelmus, & Faſtredus, cum ſociis, moleſtias graues, quodam Ægidio Sillio eas concitante; donec tandem Balduino Hannoniæ Comite, & Nicolao Cameracenſi Epiſcopo, aliiſque proceribus præſentibus, res omnes ſopitæ fuerunt. Cum autem dictus Epiſcopus Nicolaus magna rerum penuria fratres Cameracenſes laborare animaduertiſſet, multis precibus à Sonegienſi Canonicorum Collegio, ipſis vitæ ſubſidia impetrauit.* Hactenus Miræus de Cambetonæ initiis, atque progreſſu. 6.

f ad hunc ann.

De Faſtrado primo eius Abbate multa inferius, cum tertius poſt Bernardum ad Claramuallem; ad Ciſtercium ſeptimus poſt Robertum electus fuerit. Interim adnoto virum genere nobilem, ex Hannonia Oriundum, cum Monachum, ante annos aliquot induere peroptaſſet, in Claraualle à Bernardo detentum, quoad vſque litteris ſacris perfectius, atque cumulatius imbueretur: prophetante fortaſſis viro Dei, quæ illum præfecturæ, quæ negotia, quantæ, & quàm graues curæ præſtolarentur. Inſtructum affatim, ad habitum ſuſcepit: Nec multo poſt votorum emiſſionem, remiſit ad propria, Camberonenſem domum inchoaturum. In [illegible] Henriquez [g], [illegible] locum perluſtraſſet, ex eius monumentis [illegible] fecimus. In eodem Cœnobio floruit D[illegible] tertius illius Abbas, eximiæ ſanctitatis, de quo plura in ſequentibus dicemus. 7.

g In faſc. lib. 1. diſt. 8 cap. 1.

Porro ([illegible]t Miræus loc[illegible]pra) *in Camberonenſi Cœnobio, hodieque viſitur imago Deiparæ Virginis, cultu, miraculiſque illuſtris, quam cum Iudæus quidam impius, Guillelmus nomine, anno M CCC. XXII. haſta, ſeu telo violaſſet, ex ea ſanguis confeſtim effluxit. De huius loci miraculis extat liber, à Vualtando Caoultro nuper Latinè editus.* 8.

Ita

h Matt. 19. Ita Mitæus [h]. Addit Heuriqoez ex eodem Vvalrando ingens aliud miraculum, quod anno M. D. LXXXI. in eiuſdem Cœnobij defenſionem, cùm ab hæreticis ſacrilegè inuaderetur, patratum eſt; magno alborum Monachorum numero diſcurrentium in equis repentè viſo, & propugnante domum, cum præter Monachos orantes ante Virginem, vix vllum alium haberet propugnatorem. Sed de his latiùs inferiùs agendum erit. Extat epiſtola Innocentij Papæ III. ad Abbates Valbonenſem, & Cambetonenſem, Ciſtetcienſis Ordinis, Cameracenſis Diœceſis. Quin Camberona memoratur in libris Cameræ, quingentorum quinquaginta florenorum taxa præfixa.

9. Miramuallem, Sinanquamque, vtramque in Ciſtercij linea lego, Alteram in Anglia, quam Bordeſleia fertur protuliſſe. Alteram in prouincia filiam Manſiade, de qua Robertus Claudius in ſua Gallia, & taxæ Cameræ in Epiſcopatu Caualicenſi, cum appenſione trecentorum florenorum. Sanctum Prudentium recentiorem Hiſpaniæ domum, dicam in tempore. De Magio ſequitur, aliàs de Nenai, Monaſterio Hiberniæ, de quo, hæc habet Iacobus Vvarcus [i]. *Nenai, antiquitus Magio* i in Cœnob. Ciſterc. Hib. *Monaſterium Maio fluuio appoſitum, in Comitatu Limericenſi fundatum legitur, anno a Chriſto Domino in ſalutem miſſo. M.C.LI. Monachorum terras, & poſſeſſiones, ſcilicet Kinalmekam, in qua ſitum eſt Monaſterium, Atherokam, Ioannes Rex Angliæ confirmauit, vt ex charta eius data primo Nouembris, anno 2. Regni conſtat.* Ita Vvareus fundationem triennio differens; ab eodem Authore numeratur Magium [k] inter Cœnobia, quorum k in Geripense. prælatis ante ſuppreſſionem, ſuffragia in Comitiis Regni generalibus concedebantur. In geneſi Eccleſiarum Claræuallenſium duó Magia inuenio; Alterum in Hibernia: Alterum in nominata prouincia natum: Illud genitum à Cœnobio Melliſontano; hoc Marganenſi; nec in hoc diſcernere ſat tutum, cum nullæ aliæ notæ rem declarent.

10. Vallem ſalutis (*Valtinglas* incolæ dicunt) Melliſontis filiam agnoſcit geneſis earumdem Eccleſiarum. Domus ſita in Hibernia, nec minus in Comitiis Regiis, ſuffragio gaudens, de qua Vvareus, eadem prorſus, qua de præcedenti, quod attinet ad tempus, dilatione [l], *Valtinglas, aliàs de Valle-* l in Cœnob. Ciſterc. Hib. *ſalutis, hoc Monaſterium Ciſtercienſibus poſuit Dermetius filius Murchardi Rex Lageniæ, anno Domini M.C.LI. in Ferna decedens, M.C.LXXI. in Canonicorum Cœnobiolo à ſe ibidem fundato, eſt conditus. Poſt ſuppreſſionem, Monachis exturbatis, Henricus octauus plurimas huius poſſeſſiones cũ titulo Vico-Comitis de Valtinglas conceſſit Thomæ Euſtaca, Barony de Kilenllem, cuius, ex filio nepos Iacobus, ſcelerata ſua in Principem, & patriam perfidia, omnibus honoribus, & poſſeſſionibus excidit. Sedet ad Slanum fluuium in agro Vvikloenſi.*

11. Calers, ſiue Calerium, aut Caletſium, dubia Domus, & de qua nihil certum poſſim dicere; niſi quod tamen in geneſi Eccleſiarum Claræuallenſium Calers, ſiue Calerium ſcriptum lego, Vvaſconiæ domum Diœceſis Riuenſis, in qua & trecentis florenis taxatur in libris Cameræ. Quod ſi ea eſt, Grandiſiluam fœcundam fecit, vixdum Ciſtercio natam, id eſt ante annum: nam eius filia in Geneſibus notatur, vt anno præcedenti commemoraui. Eſt & Caletium in Rhemenſi Diœceſi cum totidem penſione florenorum, quam omiſſam a Roberto video. Sunt, qui Cellerias, ſiue Sigillerias, referant ad hunc annum, filiam Ioiaci, de linea Pontigniaci in Diœceſi Trecenſi, quam anno M. C. XC. munificè dotauit Henricus II. Campaniæ Comes, diplomate expedito Trecis: quod in Notitiis Abbatiarum Galliæ, nuper in lucem editis, videre licet. Vltima domus Sora dicenda reſtat, quam Monachis ab Eſron vocatis, ſtruxiſſe Abſalonem, Roskildenſem Epiſcopum, in Dania, Authores produnt. Sed Eſron nondum nata circa hunc annum; aut matrem aliam Soram habuiſſe probat, aut tardiùs mundo exortam: nec auſim dicere vtrum præferendum. Certe Abſalon Eskillo in Archiepiſcopatu Lundenſi ſuffectus eſt, cum ille Monachum induit in Claraualle; quod nos latè dicemus cum tempus venerit. De Sora hæc habet Helmoldus Lubecenſis in Slauorum Chronico [m]: dum Abſalo- m lib 4. c. 7. nis poſt longam, ac præclaram vtriuſque Sedis adminiſtrationem mortem deflet. *Et quia erat* (inquit) *vt dictum eſt, vir religionis amator, Monaſterium Ciſtercienſium Monachorum in Sora ædificare, & dotare ſatagebat, vbi etiam circa finem dierum ſuorum, moleſtia corporis fractus ægrotabat.* Hæc tantùm ille, quibus ſatis videas illuſtrem fundatorem, de quo, occaſione Eskili, plura in ſequentibus, & fundatoris eximiam charitatem erga Cœnobium, à quo iam ad Lundenſem ſedem promotus, quantumuis extra Diœceſim, quippè in Roskildenſi, nec ægrotans quidem, & iamiam moriturus poſſet auelli. Ioannes Iſaacius Pontanus de hoc ipſo Cœnobio vlterius addit [n]. *Cœno-* n Rer. Danic. lib. 5. *bium, quod indicauimus ſuis impendiis è ſolo excitauit* (ſcilicet Abſalon) *addito Sora oppidulo, quod poſtea ſubductis ædificiis in arua conuerſum eſt. Inter cæteras fundationis eius cauſas, haud inter poſtremas memoratur, voluiſſe ipſum, vt in eo viri eruditione præſtantes alerentur, qui Regni Annales, réſque poſteriorum memoria dignas chartis quotannis mandarent: quod nimirum non ignoraret, quanta fuiſſet antecedentium ſæculorum authorúmque in hac parte ſocordia.* Hactenus ille: & credendum ſcripſiſſe Annales, aliquos ex Sorano Cœnobio; ſed qui incuria temporum perierint, ſaltem ad noſtras manus nondum peruenerint.

IESV CHRISTI ANN. 1149. CISTERCII ANN. 52.

1. *Infœlix exitus tranſmarinæ expeditionis, 2. fideles turbat; 3. atque in Bernardum Patrem puſillos concitat. 4. Sed ipſe ſui oblitus cuncta contemnit. 5. Ad Suggerium contra duella indicta ſcribit, 6. atque item pro Rege reuocando; 7. in qua multa ex affectu, 8. atque ex conſilio. 9. Epiſtola eiuſdem S. ad Emanuelem, 10. præcautoria periculi, quod exercitui fidelium imminuerat.*

CAPVT I.

1. IAM rari ex Orientis partibus reduces, periiſſe Germanos, Galloſque, & partim repentino imbre ſubmerſos, partim fame abſumptos, ſeu pane ex calce confecto nocentiori; reliquos interceptos Græcorum dolis, atque per loca arenoſa, & inuia ductos, viuos adhuc ſepultos nunciabant; nec fœliciora de Rege Ludouico, qui poſt leues victorias comparatas, mox dolis cedens, multis militum millibus amiſſis, quod penè in Regibus malorum vltimum eſt, captus ipſe, & captiuus adduceretur. Slauos idolatras, promiſſo primùm obſequio, mox rupto fœdere, irruiſſe in noſtros; & ferro, & igni atrociùs debacchantes; in fugam actos ſpoliaſſe, quos non occiderint. Demùm nihil fauſtum ex toto orbe commoto, præter ea, quæ in Hiſpaniæ angulo geſta, fœlicia quidem, & cedentia in gloriam Chriſti, ſed inæqualia tot damnis compenſandis.

2. Hinc murmur populi aduersùs auctores belli, & vt Ottonis Friſingenſis verba interſeram [a]; *Puſilli Eccleſiæ fratres ſcandalizati mirabantur, & mirando ſcandalizabantur de prætaxatæ expeditionis labore, quod tam arduo, & bono inchoata principio, & tam humilem, & non bonum exitum acceperit.* Hinc vt quiſque orbitatis, viduitatis, ſiue deſtitutionis damna mœrebat, in maius extollebat, quæ patiebatur. Chriſtianos homines ad Orientem velut ad victimam non ductos, ſed ſeductos; nec defenſuros fratres, ſed perituros: & veluti ſi in Germania, Galliáque ſepulchra deficerent, in Syriam tranſmiſſos, inter montes arenæ ſepeliendos. Nec ſuperſtitibus ſolatium hæreditatis, ſubſtantia Europæ in Aſiam reportata, in barbarorum manus tranſituta. Quin ſtarent omnes ſoluendo ære alieno, quod peregrini expediendi contraxiſſent.

a in Frideric. lib. 1. c. 63.

3. Hæc & ſimilia in vulgus iactabantur: nec deerant, qui cuncta in Regem iuuenem, & Pontificem rerum inexpertum referenda cenſerent. Sed multò plures Bernardum impetebant, quem claſſicum canẽtem audiuiſſent, per conciones, per ſigna, per oracula, quibus vix homines reſiſtere auderent, at ne vix poſſent. Sic nouo Moyſi probrum obiiciebatur, quod Deo primus timuerat, obiiciendum [b]. *Callide eduxit eos, vt interficeret in montibus, & deleret è terra.* Certè Bernardum hinc multa perpeſſum, manifeſtum habemus ex eius actis, Godefrido inter alia ita ſcribente [c]. *Nec tacendum, quod ex prædicatione itineris Hieroſolymitani graue contra eum* (ſcilicet Bernardum) *quorumdam hominum vel ſimplicitas, vel malignitas, ſcandalum ſumpſit, cum triſtior ſequeretur euentus.* Quin Otto eiuſdem ſectæ, vir aliàs Sanctus, atque inter primos totius expeditionis, in ſpeciem excuſantis, vt non incuſet, ſaltem aliorum criminationes detegit; neque ſatis eludit, dum veritatem prophetiæ in dubio relinquit [d]. *Quid enim* (ait) *ſi dicamus Sanctum illum Abbatem ſpiritu Dei ad excitandos nos afflatum fuiſſe, ſed nos ob ſuperbiam, laſciuiámque noſtram ſalubria mandata non obſeruantes, merito rerum, perſonarúmque diſpendium deportaſſe: non ſit à rationibus, vel antiquis exemplis diſſonum. Quamquam ſpiritus Prophetarum non ſemper ſubſit Prophetis.* Hactenus ille. Ergo in Bernardum tempeſtas hæc commota, velut in ſeductorem totius orbis.

b Exod 32.

c lib. 3. c. 4.

d in Frider. lib. 1. c. 60. in fine.

4. Inter hæc Sãctus ſui velut oblitus, primùm contemnere, nec quidquam aliud, quàm cauſam Dei zelare; mox vt cognouit opinionem virtutis periclitari, ſi qui hactenus Sanctus habebatur, extunc ſeductor, ſeu ſeductus iudicaretur; pro ſe etiam putauit ſatisfaciendum. Vtrumque nos fideliter reddemus; ſed ſingula pro more, ſuis temporibus. Itaque hoc anno M. C. X L I X. qui fuit Ciſtercij L I I. cum primi, qui in Galliam reduces venerant, Robertus Regis frater, atque Henricus Theobaldi Comitis filius, execrabiles nundinas pararent, vt quam in hoſtes fidei non potuerant, in ſe inuicem virtutem experirentur; quæ in ſe dicebantur, paruipendens, his tantùm, quæ in Deum fiebant, obuiandum cenſuit. Vnde ad Suggerium Abbatem Sancti Dionyſij, Regni procuratorem litteras dedit, quibus, quà poſſet, crimen impediret. Atque ecce exemplar ipſarum litterarum, prout ex libro S. Victoris Pariſienſis Ioannes Richardus non dudum euulgauit.

5. *Venerabili* [e] *Patri, & Domino Suggerio, Dei gratia, Abbati Sancti Dionyſij, frater Bernardus Claraualliꝭ vocatus Abbas, ſalutes, & Orationes.*

e Epiſt. 359. in addit.

Nunc tempus, & opus eſt, vt apprehendatis gladium ſpiritus, quod eſt verbum Dei, contra Diabolica figmenta, quæ regerminare moliuntur iterum. Homines namque illi, qui reuerſi ſunt, maledictas illas nundinas poſt feſta Paſchalia præfixerunt, & ſtatuerunt, laxatis habenis, Dominus Henricus filius Comitis, & Dominus Robertus frater Regis, vt irruant, & interficiant ſemetipſos. Animaduertite quali voluntate viam Hieroſolymitanam aggreſſi ſunt, qui cum voluntate huiuſmodi regreſſi ſunt. Quam rectè dici poteſt de iſtis: curauimus Babylonem, & non eſt ſanata: percuſſi ſunt, & non doluerunt: attriti ſunt, & renuerunt ſuſcipere diſciplinam; poſt tot labores, poſt tot pericula, quibus vexati ſunt à tribulatione malorum, & dolore, Regnum in-

pace eſt, & Dominus Rex abeſt, & per hos duos poteſt terra ſingulariter commoueri, ſed & perturbari. Supplico, & conſulo ſublimitati veſtræ, quia maximus Princeps eſtis in Regno; vt vel diſſuaſione, vel in totis viribus, vos opponatis, ne fiat hoc, quia ſic conuenit honori perſonæ veſtræ, & terræ veſtræ, & vtilitati Eccleſiæ Dei. Vim autem appello, quod ad Eccleſiaſticam pertinet diſciplinam. Nos autem idem ſcribimus Domino Rhemenſi; Domino Senonenſi; Domino Sueſſionenſi, Domino Antiſiodorenſi; Comiti Theobaldo, Comiti Rodulpho. Opponite vos tantis malis, & propter Dominum Regem, & propter Dominum Papam, ad quem pertinet cuſtodia Regni. Hactenus ad Suggerium Bernardus Pater, vt damnatum congreſſum impediret.

6. Verum vt Regem captiuum liberaret (nam Ludouicus à Græcis interceptus, in medio reditu, & nondum libertate donatus ferebatur) cum idem Suggerius de eadem libertate ſolicitus, congregaſſet Conuentum Epiſcoporum, cui Sanctus Pater adeſſe non potuiſſet: alias litteras dedit in hunc tenorem.

f Epiſt. 300. *Chariſſimo* [f] *Patri & Domino Suggerio Dei gratia, Beati Dionyſij Abbati; frater Bernardus Claraualliſ vocatus Abbas, ſpiritum conſilij, & conſolationis.*

Viſis quibuſdam litteris veſtris, quas ad Dominum Turonenſem direxerat ſublimitas veſtra, exultauimus, & delectati ſumus, non qualicumque gaudio; ſed gaudio magno valde. Viſitet vos oriens ex alto, qui viſitare diſpoſuit Regnum glorioſiſſimi Regis noſtri, vt ſi reſpirare poſſit à tribulatione malorum, & dolore: quia iam in ianuis eſt, ſi non fuerit totis viribus contradictum. Profectò conſilium Dei fuit, vt ad conſilium, tam Curia, quàm Eccleſiæ Principes vocaretis: vt ſciant omnes, qui habitant terram, quia remanſit, & regno, & Regi amicus dulcis, conſiliarius prudens, adiutor fortis. Illi, inquam, Regi, qui ſeruit Regi, cuius Regnum, Regnum eſt omnium ſæculorum: qui commouit gentes, & Regna, ne Rex cæli perderet terram ſuam; terram, vbi ſteterunt pedes eius. Illi, inquam, Regi, qui cùm eſſet gloriâ ſingularis, rebus affluens, pace ſecurus, victorioſus in prælijs, iuuenis ætate, elegit exulare à proprijs, vt ſeruiret in alienis; illi tamen, cui ſeruire, regnare eſt: & quis audeat turbare regnum eius? quis tantam impietatem committat aduerſus Dominum, & aduerſus Chriſtum eius?

7. *Domine mi Rex, vtinam abſcindantur, qui te conturbant: qui quærunt mala, & tibi, & tuis; cùm tu inter alienas gentes ſolus remanſeris, ne remaneret in ſolitudine ille locus, quem elegit Dominus ex omnibus locis terrarum, vt eſſet nomen ſuum ibi. Propterea viriliter agite, & confortetur cor veſtrum, quia vobiſcum eſt Dominus Deus veſter in protectione Regis, & exulis ſui: qui imperauit ventis, & mari, & tumentes fluctus facilè complanauit; erit vobiſcum vniuerſitas Eccleſiæ Dei, ne inſurgat aliquis, & peccare faciat Iſrael: & totis humeris totum onus, ſi quid tamen oneris fuerit, ſupportabit. Nunc enim tempus, & opus eſt, vt agatis pro loco, quem tenetis, pro dignitate qua polletis; pro poteſtate, quam accepiſtis: vt memoria veſtra non ſolùm in benedictione, ſed in admiratione ſit generationi huic omni, quæ ventura eſt.*

8. *Prouidendum eſt, & multum prouidendum, ne tanta portio Eccleſiæ Dei ſine fructu maximo fatigetur; & hic ſtatuendum, quod omnes inſurgentium malignitates, vel reddere, vel elidere poſſit. In voluntate noſtra eſt, vt vobis in nomine Domini congregatis, paruitatis noſtræ litteras tranſmittamus: quæ etſi non adiuuent, ſaltem affectum noſtrum oſtendant. Ille autem, qui vobis dedit hanc voluntatem, donet & facultatem, & conterat Satanam ſub pedibus veſtris: vt in opere iſto glorificetur Dominus, glorificetur Eccleſia, Regnum ſtabiliatur, & obſtruatur os loquentium, & facientium iniqua.* Hæc Sanctus Pater nihil magis hærens, nihil magis dubitans, quàm ſi nullis detrahentium telis impeteretur: quippè queis ſe libenter opponebat, protegendæ Eccleſiæ, & cauſæ Chriſti, in qua Rex verſabatur, promouendæ. Cæterùm qualiter cùm murmur non ceſſaret, & virtutem in contemptum abire cerneret, pro ſe ipſo efficaciter reſponderit (imò & Deus pro eo per ſcripta; per reuelationes; per miracula; ſequenti anno, quo hæc cuncta euenere, commodiùs reddam.

Interim adnoto; quod cæteri omiſerunt, cùm totius penè cladis præcipuam cauſam omnes prorſus Scriptores in Græcos referant, quorum fraude decepti duces exercitus per inuia aberrauerint, pluſquam ab hoſtibus, fame conſumendi, ſitique; Bernardum velut ſpiritu prophetico, præcauiſſe periculum, qua potuit, occaſione quæſita, quàm oblata (quis id non videat?) ſcribendi ad Imperatorem Emanuelem, vt Chriſti exercitum eidem commendaret. Atque ecce epiſtolam ſcriptam per Nicolaum; quam, quia inter alias Sancti non circumfertur, viliorem putaui, nec omittendam. 9.

In [g] *perſona Domini Clarauallenſis ad Conſtantinopolitanum Imperatorem vt faciat nouum militem.* g inter epiſt. Nicol. ep. 30

Sublimi, & glorioſo Manueli Conſtantinopolitano Imperatori, frater Bernardus Clarauallenſis vocatus Abbas, ſalutem, & orationes.

Quod tanta audeo ſcribere Maieſtati, non inſolentiæ temeritatis eſt, ſed confidentiæ charitatis. Quis enim ego ſum, aut quæ eſt domus patris mei in Iſrael, vt tanti nominis Imperatorem noſtris litteris audeam præuenire? Pauper enim ſum, ignobiliſque, patria, perſona, longo terrarum ſpatio, & vaſtiſſimi maris interiectu remotus, à præſentia veſtræ ſublimitatis. Quid ergo tantæ ſublimitati, cum tanta humilitate, ſi non daret mihi fiduciam humilitas Chriſti? in qua, & de qua Reges terræ, & omnes populi, Principes, & iudices glorìantur. Ad nos enim vſque peruenit magnificentia, & gloria nominis veſtri: quæ longè, latéque dilatata eſt ſuper terram; huius ſpei gratia flecto genua mea ad patrem ſpirituum (ex quo omnis paternitas in cælo, & in terra nominatur) vt de regno illo, ad regnum illius transferamini, cuius regnum, regnum eſt omnium ſæculorum. Nullis igitur meis meritis præcedentibus, audeo mittere ad thronum gloriæ veſtræ præſentium latorem, iuuenem magnæ nobilitatis, vt eum Sacramentis militaribus applicetis, & accingatis ei enſem contra inimicos Crucis Chriſti, qui aduerſus eum extulerunt caput. Et iuueni quidem ſublimium patebat aditus curiarum: ſed altiori conſilio mittimus ad illius imperij veſtri gloriam ſingularem, vt memor ſit omnibus diebus vitæ ſuæ, à quo militaris diſciplinæ dignitatem ſuſceperit. Nequaquam autem has miſiſſem in preces, niſi Chriſtus eſſet in cauſa, pro quo tantum viæ pariter, & laboris aſſumpſit. Quidquid illi, vel pro illo feceritis, mihi factum eſt.

De cætero, glorioſiſſime Imperator, nunc opus eſt oſtendendi, & extendendi abundantiam ſuauitatis veſtræ. Commota eſt, & contremuit terra, quia 10.

Rex cœli perdidit terram ſuam: terram, vbi ſteterunt pedes eius; propè eſt enim, vt irruant inimici Domini in ciuitatem ſuam, etiam in illud glorioſum ſepulchrum, vbi virgineus flos Maria linteis, & aromatibus conditus eſt: Vnde & reſurrexit ille primus, & maximus flos, qui apparuit in terra noſtra. Propterea ad præceptum Domini Papæ, & ad qualemcumque exhortationem noſtram Francorum Rex, & innumerabilis multitudo Principum, militum, populorum, tranſitura eſt per fines veſtros ad ciuitatem Dei viuentis: veſtrum erit eos honorificè ſuſcipere, & agendum nunc pro loco, quem tenetis, pro poteſtate, quam accepiſtis; pro dignitate, qua polletis; pro diuitiis, quibus abundatis: quod conueniat imperiali excellentiæ; honori perſonæ veſtræ; & ſaluti animæ veſtræ in æternum, & in ſæculum ſæculi. Inter quos, & ante quos filium Comitis Theobaldi illuſtriſſimi Principis vobis ſollicitiùs commendamus, non tanquam vnum de cæteris, ſed præ cæteris vnum. Iuuenis eſt, nobilis eſt, bonæ indolis eſt, & primitias ſuæ militiæ, non malitiæ, ſed iuſtitiæ conſecrauit: filius etiam eſt hominis illius, qui propter veritatem, & manſuetudinem, & iuſtitiam diligitur, & honoratur inter Principes terræ. Pro his omnibus vos participem facimus omnium beneficiorum, quæ in domo noſtra fiunt, & fient, vt vos faciat victorioſum in terris; in cælis glorioſum; ſponſus Eccleſiæ, filius Mariæ, Dominus Deus noſter. Sic Sanctus Pater, malum, vt non vitaret, ſaltem præuidit, & qua potuit, curauit præcauendum.

---

1. *Eugenio Roma imminente, Conradus redux,* 2. *quem per Legatos viſitat,* 3. *litteris datis.* 4. *gratulatoriis, & conſolatoriis.* 5. *Ludouicus à Græcis primum captus, ſed mox ereptus,* 6. *in Galliam cum ingenti animo redit, Orientem, niſi per Ciſtercienſes impediretur, repetiturus.* 7. *Dictum obiter de hoc impedimento,* 8. *& de S. Gerlaci pænitentia ab Eugenio iniuncta:* 9. *Denium de Friderici nuptiis in Vualſaſo.*

Capvt II.

1. INTEREA Eugenius Romam appropinquans, ſed non ingrediens, quippe cui Arnaldiſtæ dominabantur; attritam inteſtinis tumultibus vrbem charitate Paterna miſerabatur: vt neque afflictam aperto bello, opprimeret; nec flagitanti ſui copiam denegaret: & erant multi, qui præſentem vellent, per quem ſcirent tot malis obuiam iri. *Itaque* (ſcribit Carolus Sigonius [a]) *aliquo temporis ſpatio, modò in Vaticano, modò in ſuburbanis Latij oppidis, vnà cum Cardinalibus ſedit.* Nec certo fructu, ſed dubio, & vario euentu, id quod Robertus Montis memoriæ prodit [b]. *Papa Eugenius* (ait) *in Italiam ingreſſus, cum Romanis vario euentu confligit.* Nempe cum Arnaldiſtis: nam cæteri miro Eugenium amore proſequebantur. Pergunt deinde de reditu Conradi, qui Polam primum, Aquileiam deinde veniens, adeò viribus fractus inuentus eſt, vt neque bellum, quod animo conceperat, imò pactis conuentis, confirmauerat, contra Rogerium. Siculum aggreſſus, in Germaniam feſtinus properauerit, infœlicia ſigna poſiturus.

a De Regno Italiæ lib. 11.

b in Chron. hoc ano.

2. At quid in eius aduentu Eugenius Pontifex, idem qui ſupra, Auctor his verbis narrat [c]. *Eugenius vbi Conradum redeuntem accepit, legatos in Iſtriam obuiam ei miſit. Quibus ex medio itinere reuerſis, quod Conradum iam in Germaniam peruenisse audiſſent, litteras octauo Kal. Iulias Tuſculo, quæ adhuc leguntur, dedit: quibus incolumem reditum gratulatus, atque inanem expeditionis exitum conſolatus eſt.* Ita Sigonius. Exemplar autem litterarum Summi Pontificis ad eumdem Conradum, ex Ottone Præſule Friſingiæ, ex quo etiam Baronius deſumpſit, accipiat Lector.

c Car. Sigon. vbi ſuprà.

3. *Eugenius* [d] *Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, chariſſimo in Chriſto filio Conrado, Dei gratia, Romanorum Regi illuſtri, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem.*

d apud Urſtiſ. in Frid. lib. 1. c. 61.

Cùm in hoc mundo cuncta mutabilitatis ordo corrumpat; ſicut nec proſperis eleuari, ita nec frangi aduerſis, confidentes de diuina miſeratione, debemus: quia Dei, & hominum mediator admiranda diſpenſatione conſueuit omnem filium, quem recipit, aduerſitatibus flagellare: vt dum ipſum per amorem ad æterna præmia vocat, præſens mundus eius animum per turbationes, quas ingerit, à ſeipſo repellat. tantóque faciliùs ab huius ſæculi amore recedat, quantò magis impellitur, dum vocatur. Quod in Iſraelitico populo, Moyſe vocante, & Pharaone ſignatur. Moyſes namque tunc aduocandum miſſus eſt, cùm Pharo duris eum operibus perurgebat; quatenus alter vocando pertraheret, alter impelleret ſæuiendo, vt plebs in ſeruitio turpiter fixa, vel procurata bonis, vel impulſa moleſtiis, moueretur. Hoc itaque rationis debito incitati, diſcretionem tuam commonemus, & exhortamur in Domino, quatenus tribulationes, quas tibi, & exercitui tuo omnipotens Deus irrogauit, patienter ſupportes, & in eo ſpem tuam conſtituas, qui quem vult, permittit affligi, & confidentes in ſe, miſericorditer liberare conſueuit. Si enim patientiam, & humilitatem in aduerſis perfectè tenueris, per deſertum huius vitæ, ſub protectione columnæ nubis, & ignis, id eſt patientiæ ſolatio, & charitatis ardore intrepidus perduceris.

Quia igitur perſonam tuam vera charitate diligimus, & de te valde confidimus, ſi poſt tuum reditum ſine dilatione, de his, quæ ad honorem Sanctæ Eccleſiæ, & Regni expectare noſcuntur tecum mutuis potuiſſemus tractare colloquiis, nobis vtique gratum fuiſſet. Verùm quia id nobis temporis qualitas denegauit, & de tua ſalute ſumus ſolliciti, quoſdam de fratribus noſtris, poſtquam te ad Longobardiæ partes, auctore Domino, incolumem perueniſſe accepimus, ſicut per Venerabiles fratres noſtros, Artuuicum Bremenſem Archiepiſcopum, & Anshelmum Hauelburgenſem Epiſcopum, tibi ſignificauimus, ad tuam ſerenitatem duximus deſtinandos, vt affectum, & beneuolentiam, quam erga te gerimus, tibi exponerent; & quod de te audire cupimus, ipſorum relatione noſceremus. Quibus dedimus in mandatis, vt tibi tanquam chariſſimo filio noſtro, & Catholico Principi, atque ſpeciali Romanæ Sanctæ Eccleſiæ deffenſori, ipſius Eccleſiæ ſtatum, & noſtrum exponerent. Qui ſiquidem in Tuſciam vſque progreſſi, ex quo te 4.

ad

ad Teutonicas partes pertranſiſſe noluerunt, longitudinem viæ, & difficultatem itineris propter æſtatis intemperiem metuentes, ad noſtram præſentiam redierunt. Cæterùm quia ſtatum tuum, & dilecti filij noſtri Henrici iunioris regis, quem poſt diſceſſum tuum paterno affectu dileximus, & in poſterum actiones eius proſperari in Domino peroptamus, cognoſcere cupimus, cùm fratres noſtri propter æſtatis feruorem, laborem tanti itineris perficere non valerent, per fidelem noſtrum Franconem latorem præſentium, & Apoſtolica ſcripta, tuam excellentiam viſitantes, nobilitatem tuam monemus, & exhortamur in Domino, quatenus ea, quæ circa te, & ipſum geruntur, & ſtatum Regni, per eundem Franconem nobis ſtudeas intimare, & hoc tempore deuotionem, quam erga matrem tuam Sanctam Romanam Eccleſiam geris, oſtendas, vt noſtro reſpondere affectus congruè videaris, & Beati Petri Apoſtolorum Principis, intercesſionibus, cui te totum debes exponere, Creatoris noſtri largiorem debeas gratiam promereri. Datum in Tuſcul. VIII. Kalendas Iulij. Hæc de Conrado reduce in Germaniam, atque ab Eugenio, quà potuit, conſolato.

5. At Ludouicus à Græcis interceptus, grauiora adhuc ſubeunda præſtolabatur. Sed non fefellit Bernardum pia fiducia, qua ad Suggerium ſcripſerat [c]. *Viriliter agite, & confortetur cor veſtrum, quia vobiſcum eſt Dominus Deus veſter in protectione Regis, & ex illis ſunt qui imperauit ventis, & mari, & tumentes fluctus facile complanauit. Erit vobiſcum vniuerſitas Eccleſiæ Dei*, &c. Non, inquam, hæc fiducia Sanctum fefellit: cum iam ad Emanuelem adduceretur, claſſe Rogerij Regis ereptus eſt, atque in Italiam redux ab Eugenio bonorificentiſſime ſuſceptus; & ſuis tandem cum gaudio reſtituendus. De his Robertus Abbas hæc habet verba [f], *Ludouicus Rex Francorum à Paleſtina nauigans, vt in patriam rediret, Græcorum naues incurrit. Cúmque ab eis Imperatori Curfolinum obſidenti præſentandus deduceretur. Georgius dux nauium Regis Siciliæ eos aggreditur, ſi quidem vaſtatis, & ſpoliatis Græcorum Prouinciis, vſque ad ipſam vrbem regiam Conſtantinopolim accedens, ſagittas aureas in palatium Imperatoris iecerat, & incenſis ſuburbanis, de fructu hortorum Regis violenter tulerat. Vnde rediens naues Græcorum incurrit, captum Ludouicum Regem eripuit, ſed captos Regis obtinen dimiſit.* Et paulò poſt. *Ludouicus à Rogerio Siciliæ Rege, nec non à Papa honorificè ſuſcipitur, atque deducitur.* Hæc de captione Regis Ludouici, & libertate Rogerij, claſſe adepta.

c Epiſt. 380. in additis.

f in Chronic. hoc ann.

6. Verùm quàm animo infracto, viriliqne, ex tot fortunæ caſibus, tot cladibus Ludouicus euaſerit; ex noua, quam vix redux parabat, expeditione, non difficile poteſt coniectari. Certe Eugenium Pontificem perſuaſit, vt cauſa iterum Bernardo delegata iterum orbis in Orientem commoueretur. Et ſucceſſiſſet forſitan ex voto; ſi non noſtri, ſeu animo cadentes, ſiue cedentes, quibus impetebantur detractionibus, reuocaſſent conſilia, & cunctos auertiſſent ab eo opere. Audi quod idem Auctor [f] pergit ſcribere. *Qui* (id eſt Ludouicus) *vt in Galliam peruenit, de noua expeditione cogitari cœptum, de qua idem auctor hoc eodem anno in fine: Habitis per Franciam conuentibus, annuente etiam Papa Eugenio, vt Abbas Clarævallis, Hieroſolymam ad alios prouocandos mitteretur: grandis iterum ſermo de profectione tranſmarina celebratur, ſed per Ciſtercienſes Monachos totum caſſatur.* Ita Robertus. Quibus clarè videas infractum Ludouici Regis animum, obnitentem laboribus, atque ex ipſis periculis creſcentem; nec diſſimilem conſtantiam Eugenij Papæ, quam nullæ clades deprimere potuiſſent. Sed de noſtris quid dicam.

f Vbi ſuprà.

Mirentur alij potentiam pauperum hominum in vili victu; in habitu deſpecto, & contemptibili, qua Regis iuuenis recenti ruina ſaucij ardorem compeſcere; qua Pontifici iam claſſicum tonanti reſiſtere potuerint. Laudent etiam conſtantiam, qua auſi ſint: quin & mirentur ſimul, laudéntque modeſtiam, & zelum: illam, qua ſe intra ſuos fines contentos iterum commouendo orbi ſubtraxerint; hunc, quo maluerint de præteritis damnati, quam futura cum ſanguine experiti: demum extollant opinionem gentis, qua ſine neque Reges, neque Pontifices quidquam in orbe magnum aggrederentur. Aſt ego non excuſem puſillanimes, quin & modicæ fidei: quos ſemel retardatos à ſuis votis, deſtitiſſe comperio; nec ſuſtinuiſſe affuturum Dei auxilium, quo ſemel ſe fruſtratos experti forent. Quaſi metas ponentes diuino numini, aut quaſi, ſi Deus neget quod nos volumus; nec nos, quod ipſe vult, facturi ſumus. Timuere omnes, Ciſtercio reſiſtente, qui animante prodierant: ſi rurſum animaret, prodituri. Quidni credamus, victuros, ſi prodirent, quibus Chriſtus ex præcedenti clade velut obnoxius, vix iam poſſet victoriam denegare. 7.

Hoc ipſo anno, iam redux iam ad vrbem Eugenius tertius B. Gerlacum, confeſſione eius audita, Hieroſolymam miſit ſeptennio in xenodochio, quia ipſe ſic volebat, miniſtraturum. Hic ille magnus Princeps, ſed multò maior Sanctus Gerlacus eſt, de quo in Bibliotheca Præmonſtratenſi. *De morte vxoris ſuæ certior factus, equeſtri cingulo, & aliis ſuæ dignitatis inſignibus abiectis, Aſino vectus, domum rediit, ibique rebus conſtitutis ad loca, religionis cauſa, adire ſolita, cilicio, & lorica ſuprà nudum corpus indutus, nudis pedibus profectus eſt; atque inter alia Romam: vbi à Summo Pontifice Eugenio tertio ſincera criminum confeſſione facta, pœnitentiam ſibi iniungi poſtulauit. Cúmque illi præſcriptum eſſet, vt in xenodochio Hieroſolymitano pauperibus ſeptennio miniſtraret, idque ipſe in ſe onus cupidè ſuſcepiſſet; eò abiit, & ſumma cum humilitate viliſſima quæque ſibi demandari enixè cupiuit, & in eo miniſterio aſperè, & tenuiter vixit, vſque ad annum M. C. L V. quò ad ſua reuertens, in veternoſa, & miræ craſſitudinis quercu, excauato habitaculo, totis quatuordecim annis incoluit, cilicio ſemper, loricáque retentis, ſub candida Præmonſtratenſis Ordinis veſte, in qua ex hac vita fœliciter migrauit.* Hactenus ex libro ſecundo vitæ illius, quæ Eugenium concernentia, non licuit nobis omnino præterire. 8.

Eodem anno, ſi Martino Cruſſio fides; Fridericus Imperatoris Conradi nepos, nec multò poſt in imperio ſucceſſurus; Vualdſaſem, Ciſtercienſium Monachorum Cœnobium, cuius ſuprà meminimus, nuptiis cum Adelcide contractis, illuſtrauit. *Anno*, inquit [g], *M. C. XLIX. in eremitano Mariſcorum Cœnobio, primum Friderici, primi poſt Conradum Imperatoris, matrimonium contractum cum Adelcide. Quam, cum Fridericus duxiſſet, nuptiæ Regio apparatu in Oppido Egra, præſentibus multis Germaniæ Eccleſiaſticis, & ſæcularibus Principibus, celebratæ ſunt.* Verum ne de alio, quàm de Vualdaſo Cœnobio loquutum credas, ſubdit inferiùs: 9.

g Part. 2. lib 10.

inferiùs [b]. *Eſt autem noua (anno M. C. XXXIII. fundata) eremitans in Mariſcu Monaſterij Ciſtercienſis Abbatia*, &c. Porrò eam Eccleſiam Friderico exinde caram [i], *præſentibus multis Epiſcopis, & Principibus, a Ratiſponenſi Epiſcopo Cunone II. conſecrandam curaſſe.* Quod nos etiam ſuperiùs memorauimus. De contracto Vvaldiſali matrimonio conſonat Bruſchius, quamuis differat tempus per plures annos.

h Idem ibid.

i In Chronic. Monaſt. German.

---

1. *Illuſtres viri Ciſtercio colla ſubmittunt.* 2. *In Pontigniaco tres filij cuiuſdam Reguli.* 3. *Explicata, & probata ratio temporis.* 4. *In Fuſniaco Bartholomæus Laudunenſis,* 5. *in Grandi-ſylua Guillelmus Monpeſulanus ex quo omnes Europæ Reges trahunt Originem;* 6. *dictum de tempore.* 7 *in Claraualle Henricus, Ludouici Francorum Regis frater,* 8. *& prophetante Sancto;* 9. *mira cuiuſdam ſerui illius conuerſio.*

CAPVT III.

1. CELEBREM reddidere Ciſtercio præſentem annum, Henricus Ludouici Regis frater, Guillelmus Marchio Mótis Peſulani, quem anno præcedenti inter obſidentes Dertuſam, commemorauimus. Bartholomæus Laudunenſis Epiſcopus, de quo multa in tomo præcedenti, quin & tres Reguli in ipſius album adſcripti, quos Claraualllis, Grandis-ſylua, Fumi clauſtrum, Pontigniacúmque, mundi gloriam fugientes, ſuſcepere. Singulos proſequemur inuerſo ordine, vt vltimum Henricum relinquamus, de quo plura in ſequentibus dicenda.

2. Tres viros Principes, fratres, & Regis filios (etſi nomen, & Regnum memoriæ taceant) tunc ab Oriente cum Ludouico reduces, atque ea occaſione Deo deuotos, mundana contemnere, ſæcularis militiæ titulos fugere, hæreditaria bona aſpernari, velut caduca; & ſoli Deo adhærere meditatos, traditio eſt. Porrò id Ludouico Regi renunciatum: & primò Spiritum ſi ex Deo eſſet, probaſſe; mox comperta diuina vocatione, laudaſſe propoſitum, confirmaſſe viros; & data optione, monaſteria omnia obtuliſſe, quæ intra eius ditionem continerentur. Tum Pontigniacum electam viris ſedem, quam multis donis pro innata munificentia, ſed multò magis ſe ipſis illuſtrauerint. Et promouiſſe in tantum ædificia, exilia adhuc, & gementia ſub paupertate, vt ferè fundatores habeantur illius domus. Sed periere, proh dolor! reliqua acta, periere & nomina: & neque hæc qualiſcumque notitia ſuperfuiſſet; ſi non in Tabularibus antiquis, occaſione aperiendæ fundationis, pauca de eis ſcripta conſ[illegible]uarentur. Ea ex eodem Cœnobio ad me tranſmiſſa, lectori meo reddam totidem verbis.

3. *Quidam Scriptores, tres filios cuiuſdam Regis extraneι illud Monaſterium* (nempe Pontigniacum) *condidiſſe aiunt. Quibus valefacientibus ſæculo, Rex Francorum loci optionem dedit qui ſupradictum locum elegerunt, atque ibidem Cœnobium Pontigniacenſe ædificarunt: quod minimè credendum eſt, cum liquido conſtet triginta quinque annis ante iſtorum aduentum, Pontigniacum extitiſſe. Sed fortè auxerunt ædificia, & adiumentum ædificantibus præbuerunt; & inde à multis creduntur conditores dicti Monaſterij fuiſſe.* Hactenus ibi. Ex quibus clare videas ra[illegible]ionem tempor[illegible]: fundato quippe Monaſterio P[illegible]tignia[illegible]i anno M. C. X I V. qui quin que & t[illegible] no[illegible] nuerunt, hoc, quem tranſcurrimus M. [illegible]. X L I X. conuerſos liquidò conſtat. Nec quicquam aliud occurrit de his viris, quibus fortè, quia di[illegible]nus non erat mundus, notitia obſcura; & reſeruata cœleſti Curiæ.

4. Notior Bartholomæus Laudunenſis, & ante infulas cuculla permutat[illegible], ſæpiùs repetitus a nobis in his Annalibus. Tunc ſcilicet, cum Norbertum Abbatem fuuit, cum Præmonſtratenſi inſtituto fundando lucum dedit, cum Diogenem in Cœnobio S. Ioannis, Monialibus expulſis, inſtituit Abbatem; non multò poſt ob probitatem viri in Cardinalem Epiſcopum Hoſtienſem ab Innocentio Papa promouendum. Cum denique Simone, & Petro ſociis, Nouiomenſi Epiſcopo illo, hoc Syluanectenſi, ab Yuone legato Romanæ Sedis ob diuortium Radulphi, anathematis in ſe ſententiam tulit, a qua tamen in breui eſt abſolutus. Hic tantus vir, qui etiam recens electus Landuni Eccleſiam combuſtam reparauerat, cùm ſediſſet annis octo ſupra triginta, Præſulatu abdicato, ſenex emeritus in Fuſniaco Cœnobio eiuſdem Diœceſis, non ſine admiratione, Monachum induit, reliquum vitæ in quiete p[illegible]tractitus. De eo Robertus Montis, & ex Roberto Vincentius totidem verbis [a]. *Bartholomæus Laudunenſis Epiſcopus trigeſimo octauo anno ſui Epiſcopatus, contempto mundi ſchemmate, Fuſniaci induitur monachali [illegible]hemate.* At quantæ perfectionis vir euaſerit, etiam vſque ad cœleſtes de aliis fratribus acc[illegible]ptas [illegible]lectiones iidem auctores pergunt ita ſcribere. *Qui cum ſederet aliquando cum cæteris Monachis ad collationem, aſpexit quemdam Monachum, tardiùs, atque lentiùs aliis aduenientem, nigrúmque paruulum iuxta eum gradientem, atque per cucullam eum tenentem. Quod cum Abbati [illegible] didicit ab eo, quòd Monachus ille valdè negligens eſſet.* Hæc de Bartholom[illegible] [illegible] ex Epiſcopo, & t[illegible] nem age[illegible]te apud [illegible] V[illegible] alterus, ad quem Bernardus ep[illegible]ſtola breui, ſed ſatis fidenti, & famili[illegible]ri.

a Robertus in Chron. hoc ann. Vincent lib. 17.c.26.

b Epiſt.272.

5. Ve[illegible]um hoc [illegible]tem[illegible], vt [illegible] conſtat [illegible] lelmum Dominum Monti[illegible] P[illegible] [illegible] ſylua [illegible] ſcepit; dubium ſub Alexandro, an ſub Bernardo: namque hoc vltimo ad ſ[illegible] tranſlato, Magiſtru[illegible] Alexandrum de Col[illegible] qu[illegible] S. Pater biennio ante cooue[illegible] [illegible] conſtabit ſub idem tempus. At [illegible] G[illegible] [illegible] [illegible]nda conuerſi[illegible]ne [illegible] brique, hæc Go[illegible]fridus [c]. *Ad multorum aures [illegible]amam credimus perueniſſe vir Venerabilis [illegible]uillelmi, qui olim Montis Peſulani Dominus, nunc verus Chriſti pauper, & humil[illegible] Monachus degit in Cœ[illegible]bio, quod Grandiſylua vocatur.* Et alibi [d]. *Frater Gu[illegible]lmus de Monte Peſulano, cuius & [illegible]uprà fecimus mentionem,*

c lib. 3 vit. S. Bern. cap. 1.

d lib. 5. c. 3.

nem, vir magnificus olim in ſaculo fuit, ſed magnificentior in ſaculi fuga, in Monaſterio Grandiſſilua Monachus factus, &c. Hæc Godefridus ? Reliquit Guillelmus ex vxore Sibilla liberos; ex quibus, genealogia producta ad noſtrum tempus, Reges omnes, & Principes Chriſtianos, Hiſpaniæ, Galliæ, Angliæ, Hungariæque, & Poloniæ; Duces Auſtriacos, Sabaudos, Lotharingos, Bauaros, & Saxones; ac demùm omnes, qui hodiè Chriſto militant, originem ducentes, videre qui volet, legat Chriſtophorum Butkenſium in ſpeciali tractatu, quem de hoc edidit, ſatis ſupèrque curiosè elaboratum, atque à Chryſoſtomo Henriquez Menologio ſubiunctum ante ſexennium.

6. Porrò huius tanti viri conuerſionem incidiſſe in hunc annum, inde deduco, quòd præcedenti, cum Raymundo Barchinonenſi, obſideret Dertuſam, quod ibidem notauimus: ſequentes verò vſque ad obitum Bernardi vix ſufficiant peragendo tyrocinio firmandóque: quin & aduentui viri in Claramvallem, redituique, & alicui interuallo, quod præceſſit reuelationem, quam habuit de morte Sancti. Quæ tamen omnia, ab ingreſſu interceſſiſſe declarabunt Annales: nec ſatis aptè cohærere valent, ſi infra quadriennium concludamus. Sed de ſingulis dicemus ſuis locis. Nunc conuerſionem Henrici celebriorem, & maioribus adhuc circumſtantiis illuſtrem referamus.

7. Conuenit ille Bernardum in Claravalle, negotia quædam Regni tractaturus: ſed quæ ipſe pro regno temporali, in cœleſte Bernardus commutauit, vocato homine, & tracto per efficaciam verbi, aut orationis. Annum Robertus Montis deſignat, dum ita ait [e] *Anno Chriſti. M.C.XLIX. Henricus Ludouici Francorum Regis germanus, contempto mundi ſchemmate, pro Chriſto, in Claravalle induitur Monachali ſchemmate.* At modum conuerſionis Godefridus in vita ſancti Bernardi longè exactiùs. [f] *Accidit*, ait, *vt veniens idem Henricus ad hominem Dei* (Bernardum videlicet) *ſuper quodam ſeculari negotio loquuturus, Conuentum etiam fratrum viſitans, eorum ſeſe orationibus commendaret. Cui Pater ſanctus inter verba ſanctæ exhortationis: confido, ait, in Domino, nequaquam in eo te moriturum, in quo nunc poſitus es, ſed velociter experimento proprio probaturum, quantum tibi iſtorum proſit oratio, quam expetiſti. Quod eodem poſtmodum die non abſque multorum admiratione completum eſt, & de tanti iuuenis conuerſione cœnobium omne exultatione repletum.* Hactenus ille de Henrici conuerſione.

e In chron. hoc ann.

f Lib. 4. c. 3.

Verùm quæ alia eamdem ſequuta ſit cuiuſdam famuli, qui dum, quem Monachum videt, pro mortuo luget, atque illi ſimul, & Bernardo conuitiatur; ipſius eſt prophetia, & oratione miraculosè conuerſus, cum Henrico remanſit in Claraualle, pergit auctor ſcribere in hunc modum. [g] *Lugentibus autem ſociis, & familia tota, ac ſi mortuum illum cernerent, eiulante; præ cæteris Andreas quidam Pariſienſis Henricum ebrium, Henricum vociferabatur inſanum; nec conuitiis, nec blaſphemiis parcens, è contra ſanè idem Henricus pro illius potiſſimùm conuerſione, Dei hominem dare operam precabatur. Cui vir Sanctus, audientibus multis: Dimitte, ait, hominem, modò anima eius in amaritudine eſt; nec pro eo multùm ſolicitus ſis, quia tuus eſt ille. Cúmque amplius ſpe concepta, Henricus inſtaret, vt loqueretur Andreæ: ſeueriùs intuitus eum vir Dei: Quid hoc eſt, ait; numquid non iam dixi tibi? Tuus eſt ille? Audiens hæc Andreas (aſtabat enim & ipſe) ſicut plurimum improbus erat, & a ſacra conuerſatione vehementer abhorrens, talia ſecum, (vt hodieque fatetur) tacita cogitatione voluebat: In hoc nunc ſcio falſum te eſſe prophetam. Hoc enim certus ſum, quia loquutus es verbum, & non fiet. Hoc tibi ego coram Rege, & Principibus in celebri quocumque conuentu improperare non parcam, vt tua omnibus falſitas innoteſcat.* 8.

g Idem ibid.

Cæterum quam admirabilis Deus in conſiliis ſuper filios hominum, ridens eorum vana conamina, vt propoſitum ſuum quando, & quomodo ipſe voluerit, impleatur? ſiquidem die altera ibat Andreas mala omnia increpans Monaſterio, vbi Dominum dimittebat, ipſam quoque deſiderans vallem funditus ſubrui cum habitatoribus ſuis. Nec parum moti ſunt, & mirati, qui prædictum viri ſancti de ipſo audierant verbum, cum taliter videretur abire: ſed non diu puſillanimitatem eorum, & fidem modicam contentari paſſus eſt Deus. Illa tantùm die procedens, & repellens quodammodò gratiam Dei: nocte proxima victus, & quaſi vinctus, trahente ſe, & vim faciente Spiritu Dei, diem expectare non potuit, ſed exurgens ante diluculum, velocitérque rediens ad Monaſterium, alterum nobis Saulum, vel magis de Saulo Paulum alterum exhibebat. Certet ſecum Bernardus de efficacia (nam cum alio, qui poſſit?) ſeu Deum oret, ſiue hominibus loquatur; dum ab eo nihil petit, quod non obtineat: his nihil ſuadere tentat, quod non perſuadeat. Hæc eadem, verbis ferè mutuatis, tranſcribit Cæſarius: ſed vix aliquid addens hiſtoria dignum.

---

1. *Temporis ratio in multis, quàm annus notior.* 2. *Magiſter quidam ad Ordinem conuerſus, renuente diſcipulo,* 3. *mox diſcipulus per viſum terrefactus,* 4. *& cum ipſo conuerſus firmior permanet,* 5. *Sanctitas eius,* 6. *reuelationéſque,* 7. *& voces Angelorum dulces audita,* 8 *Singularitatem vitat,* 9. *Chriſtum Dominum corporeis oculis videt,* 10. *& ſpiritualibus Deum, prout in carne,* 11. *Damnata in his facilitas, & dictum obiter de ſancta morte viri,* 12. *Beatus Fælix conuerſans, & diſcens, quæ, doceret, in Claraualle,*

CAPVT IV.

1. ANTIQVORVM incuria ſæpè cogimur, vt ea quæ circa breue aliquod tempus, ſed incerto adhuc anno geſta noſcimus, cum formidine alicui adſcribamus. Adſcribenda nihilominus ſunt, ne dum à tempore timemus aberrare, ab hiſtoria aberremus: & pretioſiora illuſtrium euentuum fragmina, cum iactura lectoris prætermittamus. Quando euenerit, in dubio relinquatur, dum

conſtet

conſtet aliquando; & vbilibet geſta reponantur, ne prorſus nullibi. Certè viuente adhuc Bernardo Patre, iuuenis quidam conuerſus in Claraualle, egregiè domum illam illuſtrauit, quamdiu vixit; nec poſt mortem deſeruit, clarus virtutibus, clarus reuelationibus, clarus miraculis. In iuuenili ætate primum exhorrens, mox cœleſti oraculo perſuaſus, Monaſticam apprehendit diſciplinam, à qua non vllis humanis perſuaſionibus; non vllis aliorum exemplis dimoueretur. Sed nos ⟨c⟩aeuum auctorem Exordij magni, hæc narrantem, in medium proferamus.

2. a Lib. 3. c. 16. *Egregius*[a] *quidam adoleſcentulus, de partibus Germaniæ oriundus, comitante Magiſtro ſuo ſtudiorum gratia Pariſios adibat. Qui cùm tranſitum haberent per domum Clarauallis, magiſter ille videns loci conuentum, & ordinem, neſcio quo Dei iudicio compunctus ad horam, petiit, & obtinuit, vt ſuſciperetur ad conuerſionem. Cùmque rogaret adoleſcentulum, vt ſecum remaneret, penitùs non acquieuit. Multum ſiquidem abhorrebat à conſortio, ſimul & colloquio Ciſtercienſium Monachorum; ſæpiùſque rogabat Deum, numquam ſibi dari voluntatem ad Ordinem illum, cauſa conuerſionis veniendi. Proinde rogante Magiſtro Fratribus quoque Monaſterij adhortantibus eum, dura ceruice reſiſtens, nullis prædicationum machinis poterat expugnari.*

3. b Pſalm. 65. *Cæterùm*[b] *quàm mirabilis ſit Deus in conſilijs ſuper filios hominum, quámque irrefragabile ſtet ſempiterna prædeſtinationis eius arcanum, quis dignè admirari ſufficiat? qualiter, ſcilicet, electorum ſuorum mentes miſericorditer immutat, videns eorum vana conamina, inſuper voluntates ſibi aduerſas ad pietatis lineam dirigens: quatenùs de ipſis, loco, & modo, & tempore, quo ab æterno decreuit, propoſitum voluntatis eius impleatur. Eadem itaque nocte, dum prædictus adoleſcens monita Fratrum mente reuolueret, facta eſt vox diuinitus ad eum dicens: ſi hinc receſſeris, & Pariſios veneris, & vſque ad Pentecoſten moreris, ſine dubio morieris. Ad hanc itaque vocem iuuenculus ille multum obſtupuit; nec dum tamen potuit duritia cordis eius emolliri. Porrò ſequenti nocte cùm ſopori membra dediſſet, videbatur ſibi demerſus eſſe in limo profundi putei. Cùmque ibi deſperatus iaceret, ſubitò apparuit ei deſuper ad os putei Beatus Ioannes Euangeliſta in vultu, & habitu Sancti Bernardi, tunc adhuc in corpore viuentis, cum alio quodam Sancto, qui & ipſe ſimillimus eſſe videbatur cuidam religioſo Monacho, nomine Gerardo, Portario Clarauallis. Quos cùm ille tremulus, & anxius vidiſſet, rogabat attentiùs, vt ſui miſererentur. Cui B. Ioannes reſpondit. Tu ſano Conſilio acquieſcere contemnis, & opem flagitas à nobis? Cùmque ille promitteret ſe eſſe facturum, quidquid illis placeret, tantùm vt imminens periculum euadere mereretur: Vis ergo (inquit) fieri Monachus in Monaſterio Clarauallis? Et ille: etiam Domine mi, libentiſſimè volo. Quod cùm firmiter pollicitus fuiſſet, eductum continuò de profundo laci, liberum eum abire dimiſerunt.*

4. *Manè igitur facto, poſtulauit ſe quantocius præſentari Beato Bernardo. Quem cùm antea non vidiſſet, mox illum in vultu, & habitu deprehendit, illum profectò eſſe dicens, quem tranſacta nocte, ſub conditione conuertendi ſe, liberatorem habere meruerat. Proinde miratus vehementer, atque compunctus, protinus eidem ſe Sancto reddidit. A quo benignè ſuſceptus mox in ætate teneriori grauitatis, & ſapientia canos, cunctis mirantibus, induit. Porrò prædictus magiſter eius à propoſito bono citiùs currens, & eumdem adoleſcentem euertere ſecum ſatagens, fundatum in Chriſti amore tyrunculum amouere non potuit. Hic ergo delicatus, atque tenerrimus adoleſcens, cùm eſſet annorum quatuordecim, manum ſuam ad fortia mittens, lætantibus Angelis, & hominibus, iugum Chriſti ſuaue portandum aggreditur, & quaſi agnus ad aratrum ſuſcepti Ordinis applicatur.* Hactenus de miranda conuerſione prædicti iuuenis; ideo fortè firmiori, quia minus facili. At de admiranda eius ſanctitate, & cœleſtibus, quibus plurimis claruit, tam de ipſo, quam ei oſtenſis reuelationibus, pergit auctor ſcribere in hunc modum.

Miſerante[c] *verò Domino ab ipſis rudimentis conuerſionis ſuæ iumenti fortitudinem induens, ſed agni manſuetudinem retinens, tanta chariſmatum eminentia à primis annis enituit, vt conuerſationis ſuæ elegantia, atque fragrantia contubernales eius vehementer affecti, congratularentur, ſanctaque deuotionis, & humilitatis (quæ in ipſo relucebant) exemplis informari certatim niterentur. Quidam verò Religioſus, ac ſpiritualis eiuſdem cœnobij frater protoſtatus eſt mihi, quod aliquando vidiſſet viſionem huiuſmodi. Aſpiciebat eumdem adoleſcentem Inuitatorium ante altare canentem. Porrò imago Crucifixi, quæ ſuper altare erat, quaſi melodiâ ipſius delectata, de Cruce deſcendit; veniénſque ad eum, expanſis vlnis, dignanter amplexata eſt eum, illum verò ſibimet aſtringendo ac deoſculando eum. Quod cùm Frater ille vidiſſet, animaduertit in hoc, animam ſanctam illius, & Deo placentem exiſtere, & apud illius clementiam magnæ familiaritatis acceſſum ſpecialiter obtinere.* Fauorem hunc conceſſum Bernardo Patri, nondum ſatis mirantur, quicumque narrant. Sed ecce ab ipſo in filios deriuatus, atque ex eis ad nepotes, quod poſt videbimus, non tam perſonas, quam Ordinem illuſtrat, veluti hæreditario iure poſſidendus. Pergit author de viro plura ſcribere. 5. c Lib. 3. c. 16

Itaque[d] *cùm in omnibus Sancti Ordinis exercitiis deuotus, & feruens exiſteret, & per continuum ſacræ compunctionis ſtudium, Domini miſericordiam enixius imploraret; quadam nocte apparuit ei in ſomnis Angelus Domini, & introduxit eum in quemdam thalamum glorioſum, in quo videbatur Dominus Ieſus Chriſtus in Cruce pendere, & B. Mater eius Virgo Maria, cum Beato Ioanne Euangeliſta iuxta Crucem illius ſtare. Quem, cùm ingreſſus fuiſſet, tantam ſuauitatis fragrantiam ſenſit, ac ſi cellam aromaticam reſperſam omni puluere pigmentario introiſſet. Videns verò Dominum Maieſtatis, Paſſionis, & Crucis ſuæ ſigna piiſſima dignatione ſibi repræſentantem, proſtratus in faciem ſolo tenus adorauit; benedictionémque illius totis medullis cordis flagitare cœpit. Quam etiam diuina largitate domini conſequutus, mox euigilauit. Sed viſionem illam non vanam, ſeu illuſoriam fuiſſe, manifeſtis indiciis declaratum eſt. Fragrantia nempè cœleſtis nectaris, quam dormiens hauſerat à ſomno excitatus mirabili ſuauitatis vnctione totum interiorem hominem ſuum delibutum ſenſit. Neque ad hoc momentum, ſed tribus poſtea continuis diebus eadem benedictione ſe renouari, & illuminari gauiſus eſt.* 6. d Idem ibid.

Alia quoque nocte, cùm eſſet intentus orationi, meruit audire corporeis auribus Angelicas voces, harmoniam dulcem, atque præclaram in æthere perſonantes. Quarum videlicet vocum tanta erat altitudo, vt quantalibet ſit humanarum vocum intentio, 7.

tio, ad eam non poſſet aſcendere. Cùmque fuiſſet in eis aliquandiu delectatus, ſublata eſt tandem ab auribus eius melodia cœleſtis amœnitas; ſed remanſit in corde concepta deuotionis immenſa iucunditas. Ita vt ſæpè memoriam abundantia ſuauitatis illius eructans, mira deuotione afficeretur, & totus in gau-
Pſal 144. *dium verteretur.* His, & ſimilibus de die in diem creſcens iuuenis ſanctus; & ſpiritu, quàm carne longè adultior, ſapientia, ætate, & gratia proficiebat; quò ſanctior, humilior; & quò Deo acceptior, timoratior.

8. *Ibat* [e] (inquit idem, qui ſuprà, Auctor) *ſicut*
e Lib.3.c.16. *Pater Abraham proficiens, ac ſuccreſcens, donec magnus effectus eſt valde. Sed quod omni magnitudine excellentius eſt, quantò potioribus donis cœleſtis gratia cumulabatur, tantò ſe humiliorem, non ſolum coram Deo, ſed etiam coram fratribus ſuis exhibere curauit: nihil inſolitum, nihil ſingulare in conuerſatione ſua præſumens, licèt ipſa communi vita ſingulari puritatis deuotione ſingularis exiſteret.* Audiant, & diſcant, quicumque hoc noſtro ſæculo ſanctitatem à ſingularitate auſpicantur; nec ſe meliores aliis eſſe putant, niſi præ aliis notabiles appareant, in victu, in veſtitu, in phraſi, & modo loquendi, quæ etſi aliquando ex circumſtantiis tolerabilia; ſed frequentiùs ſuſpecta: etſi ab hominibus in communi viuentibus vſurpentur, regulariùs damnanda, reliquos turbant magis, quam ædificant. Sed redeo ad Sanctum, eiuſdem auctoris verbis.

9. *Sed quoniam humilibus ſemper augetur gratia, adiecit Dominus ſe manifeſtare adhuc ſeruo ſuo; vt illum, quem cœli cœlorum, & agmina eorum, quem Cherubim, & Seraphim, cœleſti harmonia collaudant, in quem deſiderant Angeli proſpicere, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, in beatiſſima humanitatis ſua forma corporalibus oculis videre mereretur. Accidit enim quodam tempore, vt hic (de quo loquimur) beatus homo Sacris Quadrageſimæ diebus ieiunantium, & orantium particeps effectus, cum Ruth Moabitide buccellam pia operationis in aceto intinxiſſet ſalubris compunctionis, vt ſacratiſſima Dominica Reſurrectionis præſentia illuſtraretur. Cùmque ſicut tanta diei ſolemnitas exigebat, ſolemnes à Fratribus Vigiliæ deuotiſſimè celebrarentur; ipſe laxato intima meditationis ſinu, ſecum cœpit attentiùs cogitare de Paſſione, & Reſurrectione Domini: ita vt ardenti pietatis affectu totus in lachrymis funderetur, & ecce ſecunda lectione iam lecta, cum Reſponſorium* (Angelus Domini) *à Conuentu cantaretur, repente, qui in corde eius deuotionis ignem accenderat Dominus Ieſus Chriſtus, vigilanti, & flenti apparens, ſtetit antè illum in medio Chori, manus ſuas expandens, & quaſi oſtendens ei. Porrò in eius beatiſſimis palmis loca clauorum euidentiſſimè apparebant: ita vt de ipſis plagis recentibus ſanguis emanare videretur. Viſo itaque Domino, frater ille gauiſus eſt gaudio magno valde. Sed obſtupeſcens, & quaſi extra ſe factus, neſciebat in arcto temporis ſpatio quid agere deberet. Volebat namque in medium proſilire, & pedes apprehendere Saluatoris. Sed retinebat eum pudor, & reuerentia Conuentus; ne velut inſaniens reputaretur. Nam, & hoc ignorabat: vtrum videlicet apparens Dominus, ab ipſo ſolummodò, an & ab aliis pariter videretur. Flebat autem vberrimè, erátque cor eius in ſemetipſo pietate liqueſcens, præ immenſa dulcedine amoris ipſius, quem intuebatur. Eadem verò apparitio Domini tandiu durauit, quoadúſque in Reſponſorio, quod tunc cantabatur, dictione iſta* Iam ſurrexit, venire, & videre *tanta moroſitate, quanta à Sancta Conuentu illo cantari ſolebant, prædicarentur. Quis autem dignè explicare valeat, quantum de viſione illa profecerit, quomodo cunctis motibus, & affectionibus vniuerſis anima ipſius recreatis, & renouatis in amore illius, quem viderat, totus incanduerit? Solius dantis, & accipientis noſſe eſt; quàm feſtinus exindè cum dilecto ſuo duxerit dies, cum Sponſa non tam vocibus oris, quam affectibus cordis exclamans:* [f] Inueni, quem diligit anima mea: tenui illum, nec f Cant. 3. g Gen. 32.
dimittam: *& cum Patriarcha Iacob* [g]. Vidi Dominum facie ad faciem, & ſalua facta eſt anima mea.

Quia verò in humilitatis cuſtodia fiducia pedem 10.
vlteriùs extendere curauit, vt ſecundum diuinum promiſſum: [i] *Omnis locus, quem calcaſſet pes eius, ipſius fieret, adhuc excellentiori chariſmatum gratia ditari meruit. Qui enim, ſicut iam diximus, Chriſti Domini noſtri dulciſſimam humanitatem beatis oculis conſpexerat: etiam ad ſempiternum indiuiduæ Trinitatis arcanum contemplandum, quantum quidem homini adhuc mortali carne circundato poſſibile erat, mirabili dignatione gratia Dei admiſſus eſt. Factum eſt namque in die Sancto Pentecoſtes, dum à Fratribus alacri inſtantia ſacra vigiliæ celebrarentur; & iam diuinus ille Hymnus* Te Deum laudamus *in quo Euangelicæ gratiæ prænuncia laus figuratur, cantaretur, & vniuerſitas Fratrum myſtica illa verba, quibus ſub diſtinctione perſonarum, vnus Deus prædicatur, & adoratur, ſcilicet.* Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth, *ob honorem Sanctæ Trinitatis, cum ſumma reuerentia inclinationis (ſicut eſt conſuetudinis) cantaret: in ipſa inclinatione prædictus ſeruus Dei, non quidem ſcrutans, ſeu commiſſum fidei ſecretum erumpere geſtiens, ſed pauendo, tremendo, & adorando, & admirando, cœpit in ſimplicitate cordis ſui meditari, quantum ſublime, & incomprehenſibile eſſet tantæ Maieſtatis arcanum: quam noſſe, via, & vita æterna eſſet: quam ſapere, ſapientia ſine errore eſſet: in qua delectari, voluptas ſine comparatione: cui conformari, ſimilitudinem Dei, quam in Adam perdidimus, recuperare eſt: cui ſeruire, regnare eſt: ſine*
cuius gratia [h] *omnes gentes quaſi non ſint, ſic ſunt* h Iſai. 4.
coram ipſo: quæ in futura vita erit ſanctis omnibus
[i] *pax exuperans omnem ſenſum, & gaudium ſine in-* i Philip 4.
terpolatione, ſeu temporis diſcurſione! In inclinatione verò illa diuina reuerentiæ exhibita cùm Frater ille ſe erigeret, ſubitò aperti ſunt intellectualæ oculi eius, & quaſi totus extra ſe raptus vidit viſionem quamdam glorioſam, atque admirabilem de Trinitate, quæ Deus eſt. Quam mirabiliorem, digniorem, atque excellentiorem eſſe omnibus viſitationibus, quibus vnquam à Domino viſitari meruerat, intelligebat. O felix anima, in qua diuina dilectionis ignis ſcoriam peccati, & rubiginem negligentiæ vſque adeò excerſerit, vt illam dulcedinem, illam beatitudinem, quam Dominus dilectis ſuis reſeruat in præmium, in hac corruptibili vita prælibare quodammodo, & prægustare mereretur! Fælix nihilominus Beatiſſimus Pater ille Bernardus, ſub cuius diſciplina tanta perfectionis diſcipuli in Claraualle floruiſſe noſcuntur. Hactenus ibi.

Noſtrum hoc ſæculum nouitatum feracius; 11.
quàm virtutum, diuinam eſſentiam oſtenſam viro diceret: & quod de Paulo, quòd de Moyſe in dubio poſitum, facilè de quocumque adſeueraret. Antiqui quò ſanctiores, modeſtiores ſemper cum addito, & quantum homini in hac vita, carne circumdato, quas referebant, viſiones temperabant. Nec Trinitatem viſam proferre audeut, ſed quan-

dam de Trinitate viſionem excellentiorem aliis, quas aliàs accepiſſet, non facialem. Sex ſupra viginti annos in Claraualle vixiſſe virum, tradunt; & quadrageſimo ætatis. *Sicut ſyncera deuotione vixerat, ita fœlici defunctione carne exemptum.* Christi nimirum. M. C. L X X V. Si hoc, quem nunc deſcribimus conuerſus; ſed qui de vocatione dubitamus, nec de conſummatione definimus, dolentes interim nomen ſancti viri, ſicut & annum ſuppreſſum ab antiquis, quibus facilè fuiſſet propalare.

12. Inter hæc (ſi qua fides hiſtoriæ [k] nuper editæ, Sanctiſſimæ familiæ, quæ à Deo magis cœpta, quàm ab hominibus, ab ineffabili myſterio Trinitatis nomen accepit) vnus ex primis eius inſtitutoribus B. Fœlix, tunc adhuc Hugo dictus, cognomento Valleſius, Ranulphi Comitis, atque Eleonoræ, Theobaldi Bleſenſis Sororis, filius; ægrè licentia à Parentibus accepta, frequentabat Bernardum, Henricúmque; atque ab illo auditurus verba vitæ, cum hoc aut collaturus, aut experturus, Claramuallem deuotus inhabitabat: vt inde adoleſcentiam ordiretur, vnde infantiam inceperat: & qui recens ablutus ſacro fonte, Claramuallem delatus, primitias vitæ per Bernardum Deo ſacrauerat (quod ſuperiùs deſcripſimus [l]) iam ſui compos, atque annos viriles dudum ingreſſus, diſceret à Bernardo, qualiter incentiua carnis domaret. Diſceret & à Sancta illa Congregatione, regularia inſtituta, quæ poſtmodum doceret, dum filios propagaret per totum Orbem. Vt verè credi poſſet traditurus præcepta, legéſque, quas Deus ſibi dictaret; ſed omnia iuxta exemplar, quod illi priùs in Valle, vt olim Moyſi in monte, monſtratum fuit.

k Lib. 1. c. 8. & 10.

l Ann. 1127. c. 3. n. 10.

1. *Bernardus pacem inter Comites diſcordantes reformaturus, beſtiis primùm,* 2. *dein hominibus imperat. Reſiſtentem à mandatis vincendum prævidet,* 3. *Iuuenem aquis ſubmerſum à mortuis ſuſcitat,* 4. *Ioannes Aletenſis Claramuallem adit,* 5. *ad Bernardum non inuentum in ea ſcribit;* 6. *& pro ipſo Henricus.* 7. *Mox ad eumdem Sanctum proficiſcitur, cum litteris Prioris,* 8. *& Nicolai.* 9. *Coniectatum de exitu negotij,* 10. *& dictum de Monachatu Ioannis, ac Sanctitate.*

Capvt V.

1. HOc item anno, quantum ex ſerie hiſtoriæ licet conijcere: cùm Comites Vienæ, atque Floreſtæ inuicem impugnarent, inuicem caderent; Bernardus Pater componendis rebus, atque animis pacandis vocatus eſt, cui neuter reſiſtere auderet. Obuiatum ab auctore diſcordiæ conſiliis pacis: & duo Lupi in itinere obiecti ſupra inſitam ſæuitiam furentes rabie; eóque horribiliores his, qui tranſibant, terruere venientes, & penè cunctos à cœpto reuocarunt. Conſultum de retroceſſione eſt à ſociis viæ, ne ſe, ne Sanctum periculo exponerent, in detrimentum Reipublicæ Chriſtianæ. At Beatus Abbas charitate flagrans, & fide feruidus, nec ab opere pacis dimouendus, Angelus pacis: periculum non tam contempſit, quàm amouit. Pergamus (ait) ſecuri, In Chriſti nomine. Et iam fidentes verbis Abbatis Sancti accedebant ad locum; cùm ecce beſtiis obuiam occurrentibus, contremuere omnes, gelidúſq; per ima cucurrit oſſa tremor: nec quidquam aliud, niſi ad virum Dei confugere, prenſare genua, tenere cucullam, quaſi ſub vmbra illius protegerentur. Nec fefellit qualiſcumque fiducia viros bonos, quamuis ex diffidentia trepidauerint; modicæ fidei (Bernardus Pater ait) quare dubitaſtis. Dein ad lupos, protenſo ſigno crucis fidenter imperans, immobiles reddidit, quoad vſque omnes illæſi pertranſirent. Quin & ferocia, cum rabie ſimul depoſita, ex illa die nemini nocuiſſe, ingenti populorum confinium vtilitate, narrat antiquus Auctor, [a] quem Sylua tranſtulit.

a Lib. 7. c. 8.

2. Peruenit Sanctus ad Comitem vtrumque, atque vtrique ſuggeſſit conſilia pacis; alterum obſequentem expertus, nec dubium quin, quia inferior viribus erat; rebellem alterum, nec antea mitigandum, quàm æmulum de medio ſubmoueret. Mirum quod audeant homines reſiſtere, cui bruta obtemperant. Sed non impune factum euentus edocuit. Cum Marte iniquo vtrimque pugnaretur, altero quippè longè potentiori, eóque fidentiori; altero è contra ferè diffidenti: Sanctus Abbas, ne timeas, ait, Comes; confortare, quia vinces in Chriſti nomine. Dixit, & tubis vndique ſonantibus, cum bellum atrox vtrinque, ſed aliunde eò atrocius, quò potentius, inchoaretur; & iam victoria ceſſura potentiori, velut in ianuis ſtaret: ſubitò mutata fortuna, vincendus, victor; & qui victor futurus ſperabatur, non ſolùm victus, ſed captus inuentus eſt, tum demùm pacem, vel inuitus, confirmaturus.

3. In hoc itinere dubium, an in diuerſo: certè per hoc tempus, cùm Sanctus Pater fluuium nauigio tranſiens, pontem, cui adoleſcens inſidebat, veloci curſu quaſſatum, commouiſſet; vnde ille repentino caſu præceps, ſubmerſúſque, animam inter aquas exhalaſſet, non ſine magna circumſtantium miſeratione: corpus exanime ſiſti ſibi iuſſit, ac fuſis precibus, reuocato ſpiritu, hominem luci vitæque reſtituit, pauentibus turbis, & Deum collaudantibus, qui ſolus poteſt mortuos viuificare. Hæc idem Auctor Gallus, ex quo Sylua; & nos hactenus dicta; quem Ioannem Eremitam multi putant: alij alium, ſed coæuum, & fidei integræ, de cuius dictis non liceat dubitare. Sic Bernardus Martino comparatus, quod in pluribus aliis ſuperiùs vidimus, in hoc etiam ei ſimilis euadit; trium mortuorum ſuſcitator magnificus: Blaſphemi hominis, quem Deus morte mulctauerat; mulieris extinctæ ad Claramuallem, & huius in fluuio ſubmerſi adoleſcentis, quos de faucibus mortis liberauerit.

4. Cùm hæc negotia Sanctum detinerent, accidit vt Venerabilis Ioannes Epiſcopus Aletenſis, ſiue Sancti Maclouij (nam eamdem tunc ſedem ex Sigeberto, & aliis, Picardus [b] probat) qui in cauſa cum Monachis Maioris Monaſterij, ſuper Epiſcopali iure, coram Comprouincialibus conuentus, ſuſpenſúſque, Romanam Curiam, & Eugenium appellauerat; ab eodem Pontifice repulſus, atque ad priores iudices remiſſus, quos anteà leuiter ſuſpectos habuiſſet; nunc iam grauiùs haberet,

b In not. ad epiſt. 13. Nicolai.

quia

quia recuſaſſet. Id contra Eugenij morem factum, perſpicuum eſt: ſed factum tamen: fortè vt Epiſcopus, quem ſanctum mox dicemus, per has tribulationes perficeretur. Ergo cum ſe nequaquam exauditum, quin nec auditum à Pontifice videret, Claramuallem aduenit, velut Eugenium ad Bernardum Patrem (quod vnicum remedium) appellaturus. Verùm cùm Sanctum nequaquam inueniſſet, ſuſtinendum putauit eius aduentum, litteris interim datis ad S. Patrem, nec ſolùm ſuis, ſed & fratris Francorum Regis, nempe Henrici, cùm adhuc tyronem ageret, & tempus profeſſionis ſuæ præſtolaretur, quibus & virum ſummè commendaret, & liberandum de manu potentiorum, Bernardi auctoritate, conſilióque, quanta poſſet, inſtantia deprecaretur. Atque ecce exemplar epiſtolæ vtriuſque, quas tamen à Nicolao dictatas, quem ſuperiùs meminimus, argumento eſt, quod inter epiſtolas ipſius circumferuntur. Tranſcribam primùm epiſtolam Epiſcopi, mox aliam.

5. c Epiſt 32. inter Nicolai. *Patri [c] ſuo, & Patri omnium bonorum, Bernardo Claraualleſi Abbati, frater Ioannes Aletenſis Epiſcopus, & hic honeſtari in laboribus ſuis, & illic honorari cum Angelis.*

Vtinam viderem vos, non ſcriberem vobis & dolorem meum lenirec, & leniret veſtra ſuauitatis affectus. Contriſtatus ſum enim in execratione mea, quamuis iuxta Sapientem, ipſa tribulatio ſit mihi pro ſolatio, non conſcientia, ſit pro flagello. Scio enim, quia fœliciter ſunt miſeri, quos conſtat non meruiſſe, quæ perferunt. Propterea ex me, quæ circa me ſunt, ſcribo vobis; breuiter tamen, ne quos mundo debetis oculos, detineam pagina longiori. Poſt datam in me ſententiam iuxta veſtrum conſilium, perrexi ad Dominum meum, quem conſtituit Dominus, dominum domus ſuæ, & Principem omnis poſſeſſionis ſuæ: ad quem ingreſſus plus inueni iudicis, quam Patris, minus miſericordiæ, quàm cenſuræ. Præuenerunt enim me homines Monaſterij maleris, & maiores facti ſunt me, facientes voci ſuæ vocem virtutis. Dixerunt me ſubterfugiſſe Epiſcoporum audientiam, in quorum manibus ipſe me poſuerat audiendum. Non ſolùm autem hæc, ſed quæcumque vndecumque colligere potuerunt, propoſuerunt aduerſum me, & cum multa pace auditi ſunt. Cùmque paratus eſſem repellere, vel refellere, quæ dicebantur, noluit me audire vniuerſitatis iudex, non illi imputetur. Sed & ſuper dolorem vulnerum meorum addidit, remittens me ad illos, ad quos ante me miſerat, quos ex parte ſuſpectos habebam, & adhuc manus eius extenta, quia ſuſpenſus acceſſi ad illum, & ſuſpenſus ab illo receſſi. Et quamuis nihil horum conſcius ſum, quæ illi malitiosè compoſuerunt aduerſùm me: porto tamen iudicium patienter, etſi non libenter: Scio enim me meruiſſe grauiora, quàm patior, tanquam ſeruus malè operans, & dignus omni indignatione. Veruntamen duram prouinciam nactus ſum homo minimi cenſus, & ſenſus minoris illos aggredi, & cum illis ingredi cauſam, qui confidunt in virtute ſua, & in multitudine diuitiarum ſuarum gloriantur. Hinc eſt, quod inter veſtros Clarauallenſes poſitus expecto conſilium veſtrum, tanquam conſilium Dei: quia nemo poterit eripere pauperem Epiſcopum de manu fortiorum eius, niſi veſtra manus tota obuiauerit infeſtantibus, & diripientibus eum. Domine Pater, paratus ſum, & non ſum turbatus, vt cuſtodiam mandata tua, & vtinam voluntas tua (ſi Domini voluntas eſt) cum mea voluntate diſcordet, beneplacitum veſtræ dignationis, ſi dignum iudicatis, renunciate puero veſtro, quia non eſt conſilium, & auxilium niſi ad vos, & ex vobis, amantiſſime Pater.

Hæc pro ſeipſo Ioannes ad Bernardum: at Henricus pro illo hæc, quæ ſequuntur.

Patri ſuo: filius ſuus Henricus, quidquid filius Patri. 6.

Non eſt inſolentia, ſed confidentia, quod vobis ſcribo, benigniſſime Pater. Scio quia non eſt meum loqui, ſicut vulneratus N. & dormiens in ſepulchris, ſed Zelus, fateor, vrit animam meam pro paupere iſto Epiſcopo: qui, quia iuſtitiam coluit, voluit æquitatem; plaga inimici percuſſus eſt, caſtigatione crudeli. Quia voluit ſedere in ſede ſua, & Epiſcopo Epiſcopalia reſignare, hoc eſt maximum, & primum peccatum. En ſanguis iſte de manu eius exquiritur. Si quid ergo ego poſſum in oculis Patris: imò quia multum poſſum, facite negotium eius, ſicut illi noueritis expedire. De cætero lætus, & incolumis ſum, & expecto videre faciem veſtram, ſicut faciem Dei. Prope eſt enim dies deſponſationis meæ, quo feriam pactum Domino cum Deo per manum veſtram, & ſub cuſtodia veſtra, vt ſeruiam ei die, ac nocte, & omnibus diebus vitæ meæ, amantiſſime Pater.

Ita Henricus ſub finem huius anni, aut ſequentis initium, cùm annus probationis elaberetur. Vbi Picardus eruditè adnotauit mendum in textu, & pro Aletenſi, Alicenſem irrepſiſſe, facili amanuenſium deceptione.

Detinebant negotia Bernardum Patrem, nec poterat tam citus aduenire, quàm cauſa Macloüienſis decidenda, & ſuſpenſio indicta præſtolabantur. Ergo cùm aliquot dies ſuſtinuiſſet, virum Dei adeundum ſibi putauit, nec ſine litteris Prioris Clarauallenſis, quæ ſanctum hominem Sancto commendarent, quarum hic tenor. 7.

Fratri ſuo, frater Rualenus.

Iſte vir Epiſcopus pauper, pauperum amicus. Et quod maius eſt, paupertatis amator, veniens ab vrbe, venit ad nos, & per nos, ſperans vos inuenire nobiſcum. Retinuimus eum communi conſilio, tam pro familiaritate, quæ vobis deuinctus eſt, quàm pro neceſſitate: quia non habebat, vbi reclinaret caput ſuum: Omnes amici, inimici: omnes neceſſarij, aduerſarij facti fuerant; & aggrauauerat manum ſuam ſuper eum manus potentis, filius excuſſorum. Quam benignè intrauit, & exiuit nobiſcum; quantúmque commercium cum paupertate habeat, viderunt oculi noſtri; non eſt conſilium, non eſt auxilium, ſed nec refugium, niſi ad vos, & in vobis. Venit ipſe ad vos, & nos cum eo, & pro eo, & ſi non corpore, ſpiritu tamen. Aperite illi illum veſtræ pietatis latiſſimum ſinum: quia (niſi multum fallimur) negotium Dei eſt: & ſi Dei, & noſtrum, & veſtrum. Complacuit in illo vniuerſitati noſtræ propter veritatem; & manſuetudinem, & iuſtitiam, quæ eum etiam inimicis commendabilem reddere poſſunt. Sed ſi hac vice ad veſtros Clarauallenſes redieritis; reducite eum vobiſcum: & tunc videbitis, quantam ſolicitudinem, & teneritatem ſuper eius tribulationibus habeamus. Potueritis etiam loqui de negotio eius cum fratre Gregorio, quem Dominus Papa miſit ad vos pro negotiis ſuis.

Hactenus Prior, quem tamen non Rualenum, ſed Reinerum, ex Cathalogo Priorum Claræuallis liquidò conſtat, nec diſſimili mendo effectum eſt, vt Bernardus non pater, ſed frater contra conſuetum, contra filiorum innatam reuerentiam, ſcriberetur.

Verùm vt Reinerus pro ſe, & totius ſui Conuentus nomine ad Bernardum: ſic ad Notarium eius Godefridum Nicolaus ſcripſit, eumdem illi Epiſcopum commendans, in hunc tenorem. 8.

8. Gaufrido [e] ſuo, ſuus Nicolaus, quod ſuus.

e Inter epiſt. Nicolai 42.

Quod te meum appello, non adulatione, ſed dilectionis eſt argumentum; nec mirum, ſi tu meus es: quia ego ſum tuus, & tuus ero, quandiu fuero. Conuerſatione enim, & litteratura pariter amplectendus perennem in pectore meo meruiſti manſionem; vnde licèt præſentia remotus ſis à me, memoria tamen totus es apud me. In ſacrario enim caſti, & caſtificantis amoris præſentiores ſibi ſunt, qui ſe animis, quàm oculis intuentur: quia plus eſt connecti corde, quàm corpore. Totum ergo illud familiaritatis arcanum, quod mihi ſeruas in pectore tuo, experiatur Dominus Aletenſis Epiſcopus in negotio ſuo. Totus enim Epiſcopum viuit, nihil habens in veſtibus, & moribus de ſupercilio Phariſæorum admixtum. Pauper eſt, & pauperum amicus: & quod maius eſt paupertatis amator. Inſurrexerunt in eum viri abſque miſericordia, antiqui fratres mei: quibus antiquum eſt aurum, & argentum effundere, vt confundere poſſint populos in vniuerſa terra. Vbique terrarum peſtilentialis iſte morbus excreuit, & non fuit adhuc, qui inſolentias reprimeret; qui ſe opponeret murum pro domo Iſrael; qui ſagittas ſuas compleret in eis. Putaueram ego, quod ille, quem poſuerunt cuſtodem in vineis, putaret huiuſmodi infructuoſas vites, & ſterilia ſarmenta recideret. Sed res in contrarium relapſa eſt. Homines enim Monaſterij Maioris maiores fecit incuria, vtrum maiori pecunia, neſcio; Deus ſcit. Traditus eſt pauper Epiſcopus in animam inimicorum ſuorum: & quos ſuſpectos habebat, iudices accepit: vbi veraciter dicere poſſit: Et inimici noſtri ſunt iudices, [f] Vnum tamen ei inexpugnabile refugium remanſit, pater tuus, imo & meus: quem Monachi nec auro corrumpere, nec minis concutere, nec blandimentis ſeducere potuerunt in æternum. Vnus enim exceptus eſt ex filiis Adam, qui integer inter munera, & intrepidus inter minas, Dei ſibi ſimilitudinem induit: apud quem non eſt acceptio perſonarum. Elabora, & effice apud eum, vt pauper Epiſcopus eripiatur à diripientibus eum, & exaltetur apud proximos ſuos, & ſuper inimicos ſuos deſpiciat oculus eius. Litterulæ enim, quas ei, & pro eo feciſti, non ſolùm non profuerunt, ſed plurimùm nocuerunt: quia docuerunt Dominum Papam de ambiguitate verborum ſuorum ad Romanam tergiuerſationem recurrere: & de his ſatis. Cæterùm ora pro me; & ora patrem meum orare pro me; curam agere de me, compaſſione eſſe iuxtà me: noſtra enim vniuerſitas expectat illum, vt videat faciem eius, tanquam vultum Angeli ſtantis inter illos. Vale, & dilige diligentem te; ſaluta mihi Dominũ Philippum; Iã enim pridẽ cõglutinata eſt anima mea, animæ illius.

f Deut. 32.

Quid in negotio iſto factum ſit, ſiluerunt antiqui, niſi quòd tamen Epiſcopum viciſſe argumento eſt, epiſtola quædam alia Petri Cellenſis, eiuſdem familiaris, poſt mortem Sancti, hominem increpantis, quod quereretur, deſtitutũ ſe eius patrocinio; nempe quod eſſet expertus, dum ille viueret. Miror [g] (ait) vos ſcripſiſſe, deſtitutum patrocinio Sanctiſſimi Patris noſtri Bernardi, cum ſancta eius anima nexibus expedita mortalitatis, non charitatis; corruptionis, non compaſſionis; neceſſitatis, non voluntatis, liberiùs aures nunc appellet piiſſimi Conditoris, pro neceſſitatibus populi ſui: Non mihi contingat de gratia ipſius diffidere, de orationibus eius deſperare. Habuit ergo, dum vixit protectorem, quem deplorabat defunctum, & ſine quo de negotiis deſperabat. Reliqua obtexit caligine antiquitas; niſi fortè in Maiori Monaſterio, aut in Eccleſia Aletenſi aliqua eorum clarior notitia extet. 9.

g Lib. 1. epiſt. 16.

Hic ille Ioannes, Begardi quondam Abbas, ſeu Syluæ putridæ, cuius domus tenellã plantationem, etiamſi ad lineam Ciſtercij pertineret, Bernardus Pater illi commendauit contra conſuetum, ad petitionem fundatoris Stephani, vt ſuo loco adnotauimus. [h] Porrò poſt incrementa eiuſdem domus aſſumptus in Epiſcopum Maclouienſem, Eccleſiam illuſtrabat, doctrina, meritis, & miraculis glorioſus: ob quæ poſt mortem meruit venerari. Meminit eius Iacobus Sirmondus, Societatis Ieſu, Author non contemnendus, in Notis ad epiſtolas Petri Cellenſis, [i] vbi & de cratibus, ſiue de craticula (vulgo Drugille) ex ferreis cancellis, qui Sacrum eius tumulum circumſtant, à populis vicinis vocari tradit. Hunc (ait) Ioannem Maclouienſem Epiſcopum, Ordinis Ciſtercienſis Monachum, vt ſanctum venerantur, indidéque à clathris ferreis, qui tumulum eius ambiunt, cognomine, Sanctum Ioannem de Craticula vocant. Ioannes Chenu [k] cognomen. S. Viri, & permanentem adhuc eius memoriam in Eccleſia Aletenſi obiter pandit. Sanctus Ioannes Drugille, id eſt de cratibus, qui chorum Eccleſiæ cathedralis ædificari ſuis expenſis curauit. Hæc tantùm ille in Catalogo Epiſcoporum Maclouienſium. Reliqua mihi penitùs ignota, nam vitas Sanctorum Britanniæ Armoricenſis, ab Alberto Gram conſcriptas nanciſci non potui. Virum eximiè familiarem Petro Cellenſi plures epiſtolæ eius manifeſtant. Sic Sancti paſſim occurrunt, paſſim Pontifices ex Ciſtercio aſſumpti, quorum vix præter nomen, idque ab extraneis Authoribus mutuatũ, quid aliud habeamus, quod propalemus. 10.

h Ad ann. 1130. c. 7. n. 4.

i Lib. 5. epiſt. 15.

k In Catalogo Epiſcop. Maclouienſ.

l Lib. 1. epiſt. 15. vſque ad 19.

---

1. Adam Monachus ad Claramuallem tranſit ex Caziaco, 2. Ad Abbatem Caziacenſem Simonem ſcribit, 3. & ad Petrum Cellenſem, 4. Hic ad Bernardum, Abbatis turbationem: 5. & Bernardus ad ipſum, rationem facti, 6. & de eodem Simone remiſſiuè, 7. Nicolaus Monachus Altiſiodori ægrotat, 8. Petrus Cluniacenſis pro eo, ad Bernardum ſcribit: 9. dein ad ipſum, 10. Bernardi reſponſum; 11. & Petri, pro Nicolao ægrotante ſolicitudo.

CAPVT VI.

1. HOc primùm anno, Bernardi obſequentiſſimus Petrus Cellenſis Abbas, in his Annalibus venit memorandus: ætate iunior, ſed zelo religionis, & doctrinæ opinione, Cluniacenſi, aut æqualis, aut vix inferior. Vt duo præclara illius ſæculi lumina, Benedictinæ vtrumque familiæ, vterque Petrus, atque vterque Abbas adhærerent Ciſtercio: & alterum in occaſum iam vergens, alterum oriens, charitatem in noſtros veluti anticipata ſucceſſione, à Patribus ad filios continuarent: quaſcumque puſillorum æmulationes, quæcumque ſcandala emergentia inter vtroſque

que,non ſine fœnore gratiæ extirpaturi. Memoriæ occaſio,quam & ſcandali potuit, Adam Monachus de Caziaco tranſiens ad Claramuallem , atque ibidem , poſt longam licèt repulſam , tandem ſuſceptus : idque ſine actuali conſenſu ſui Abbatis; ſiue quod antea eiuſdem conniuentia , obedientiam Bernardo promiſiſſet, in qua putabat conceſſam licentiam tranſitus ; ſiue quod ipſe Abbas à multo tempore Abbatiam dimittere ; atque ad Claramuallem tranſire deliberabat : nec credi poſſet aliis obſtiturus,in eo ipſo , quod ſibi præoptaret. Extat epiſtola eiuſdem Adami recèns admiſſi; ad Abbatem Caziaci , qua ſuæ reddit rationem mutationis,his planè verbis.

2. *Domino,*[a] *& chariſſimo Patri S.Cazaienſi Abbati , frater Adam , non contriſtari , quidquid ei acciderit.*

a Inter epiſt. Nicol. 19.

Non ſunt in homine via eius : & viam , maximè iuuenis , quis inueniet ? vel cognouit. Hoc eſt illud quartum , quod penitùs ignorat ille Salomon ,[b] *Sapientia ſingularis,ſublimis gloria;rebus affluens;pace ſecurus. Leuitas enim iuuentutis comes,natura confuſio , infuſio vitiorum , adoleſcentia vias tortoribus ſemitis interuoluit,vt non facilè poſſit agnoſci , unde iuuenis veniat,aut quò vadat. Hæc idcirco dixerim, vt ſequentibus litteris viam faciam,& aperiam , vobis cor meum , quod diu operueram ante faciem veſtram. Ad quid tam longus verborum circuitus intendit , & quò tendit tam audax , ſed non mendax, oratio ? Audi paucis,Domine Pater;affectum cordis mei , qui memoriam ſuam impreſſit in pectore ſuo in æternum,& in ſæculum ſæculi. Diu eſt quod deliberaui in corde meo vt ingrederetur ad cor meum , & venirem ad veſtros Claræuallenſes , & reliquum dierum meorum agerem inter illos,& cum illis. Diſſimulaui,fateor,& conceptum propoſitum meis viſceribus inuolui ,ne reuelatum velociter laberetur. In hoc ſpiritu veni ad homines Dei, & tamdiù pulſaui , donec impetrarem ingreſſum,& ecce cum illis ſum,quaſi vnus ex illis. Placeat tibi Domino Patri hoc holocauſtum,quod obtuli de corpore, & corde meo , Domino maieſtatis , & ſit in beneplacito voluntatis tuæ, vt voluntatem tuam renuncies puero tuo , quia tuus ſum , & tuus fui ;& tuus ero , in ſæcula.*

b Prou. 30.

3. Hæc Adam ad Abbatem, quem deſeruerat. Verùm cùm illum haud leuiter pacandum coniectaretur;Petro Cellenſi,cui ipſe plus debebat, quippè qui virum præfeciſſet ſuo Conuentui , & quem Abbas plus aliis venerabatur , ſcribendum putauit in hunc tenorem.

Singulari[c] *Patri, & Domino Petro Cellenſi Abbati,frater Adam , quidquid eſt , & quidquid poteſt in Domino.*

c inter Nicol. epiſt. 20.

Nihil eſt amicitia dulciùs in rebus humanis , ſed hoc fit cùm hominis perſona diligitur : non fortuna; hac dilectione dilexiſti filium tuum , Pater Sancte; vt aliquando dum recordor miſerationum tuarum, cor meum , & caro mea exultent in Deum viuum. Eram enim iuuenis ætate , pauper ſenſu , pauperior meritis;& tu,dimiſſis illis,qui me tam religione,quam ſcientia tranſcendebant;iunxiſti lateri tuo, tuo Conuentui prætuliſti. Quid retribuam Domino , pro his omnibus , non quæ retribuit , ſed tribuit mihi ? ſcio quid faciam. Memoriam abundantiæ ſuauitatis tuæ eructabo,quoad vixero. Sed quouſque longum facio prologum , & non nudè , frontoſéque dico , quæ dicenda ſunt ? loquar ad Dominum meum , vtinam iocundum ſit ei eloquium meum. Iuxta enim vocem Viri Sancti , conceptum ſermonem tenere , quis poteſt ? cætero non poſſum , dicere non audeo; dicetur tamen. Diu eſt , amantiſſime Pater , quod propoſueram aſcenſiones in corde meo , vt aſcenderem ad locum ſanctum , locum illum , quem elegit Dominus ex omnibus locis terrarum, vt eſſet nomen ſuum ibi ; nec iuuenili,vt aſſolet , leuitate iactatus , ſed moroſa deliberatione firmatus , tota propoſitum , ne expoſitum, penitùs deperiret. Arreptus igitur in ſpiritu iudicij, & ſpiritu ardoris nec vlterius valens , vel volens diſſimulare ſpiritum libertatis , veni ad veſtros Claræuallenſes plorans ; & orans , vt reciperent me in concilio iuſtorum,& congregatione. Pulſaui fortiter, ſed fortiùs repulſus ſum. Perſeueraui , impetraui, intraui , & ecce ſum inter illos , quaſi vnus ex illis. Obſecro vos , per viſcera miſericordiæ Dei noſtri , vt non contriſtemini,ſicut & cæteri , qui ſpem , non habent : quia de veſtris , ad veſtros tranſiui ; veſtros non verbo , neque lingua , ſed opere , & veritate. Videte quantum confidam de vobis , qui ſine vobis retinuerunt me , ſcientes , quia ipſe in vobis , & vos in illis Sereniſſime Domine , & amantiſſime Pater. Vale.

Hæc Adam recens admiſſus in Claraualle calamo Nicolai , quo multi alij vſi , dum illic fuit. Verùm cum Abbas charo orbatus filio , nullis aut excuſationibus mitigaretur , aut precibus acquieſceret,Petrus Cellenſis Bernardo parenti primùm, de turbatione hominis (ſed quæ inter eiuſdem epiſtolas non extat)mox Bernardus ad eum rationem facti,nec Monachum reddendum , indignum Regno , ſi ſemel ad aratrum , miſſa manu , retrò reſpiceret : quin Abbatem conſultiùs fortè venturum,his planè verbis cenſuit reſpondendum. 4

Petro[d] *Abbati de Cella,pro Monacho Cazaienſi, qui tranſierat apud Claramuallem.* 5

d Bern. epiſt. 293.

Vnde mihi ſcripſiſtis , ita reſpondeo vobis. Moleſtiam Domini Cazaienſis nulli arbitror moleſtiorem eſſe,quàm mihi. Sed puto vos non latere , voluntate , & præcepto ipſius iam ex longo illum Monachum factum noſtrum ; & mihi ipſum obedientiam promiſiſſe , & me curam illius ſuſcepiſſe. Quoties extunc volentem venire repuli,venientem remiſi , recordari facile non eſt. Tandem modo veniens , me nolente,remanſit , & nullo modo ei perſuadere reditum potui. Dicebat autem , quia ſi nos eum proiiceremus, ſe longius & nullatenus rediturum. Sed nec ſic aſſenſum meum habens, imo & contra conſilium meum intrauit. A quo vtique introitu , ſalua conſcientia, eum prohibere non potui;nec proiicere poſſum,vtpotè, vt dixi , iam olim in meam receptum curam , & de quo redditurus ſum rationem. Diu,fateor,periculum hoc conſcientiæ meæ diſſimulaueram , propter moleſtiam boni illius hominis : & adhuc diſſimulaſſem, ſi meo iſte conſilio quoquomodo acquieſcere voluiſſet. Quæ cùm ita ſint , veſtrum eſt conſolari hominem, delinire triſtitiam eius , excuſatum me habere de tam rationabili cauſa. Poſtremò ipſe quoque (vt ſcitis) in pendulo eſt , & ſæpè cogitauit relinquere domum ſuam. Quod ſi vellet nunc effectui mancipare,ego non prohiberem , pro eo quod in ea non ſine magna anxietate verſetur. Hactenus Sanctus , in virtute verbi neque cedens , neque impugnans; ſed immotus ad omnia perſeuerans. Petri Cellenſis ad Bernardum Patrem nullæ quas viderim; epiſtolæ leguntur. Extant tamen non paucæ poſt Sancti obitum,tam de eo,quam pro eo,venerationis , & affectus filialis plenæ , ad diuerſos ſcriptæ: Extant & aliæ ad Claræuallenſes quoſdam Monachos,atque item ad Capitulum generale Ciſtercij , cùm idem Petrus in Epiſcopum Carnotenſem promotus eſſet , quas ſuis locis , ſi quæ

quæ Annalibus dignè, commodiùs dabimus.

6. Cæterùm de Abbate ipſo Simone, namque ſic dicebatur, ſciendum eſt, à multo tempore Claramuallem deſideraſſe: nec in pendulo tantùm, vt Sanctus ait, ſed certum animi, nec deſtituturum à conatu, niſi interpoſita Bernardi permiſſione. Hic eſt enim Simon ille Caziacenſis, de quo in Exordio magno ſic ſcriptum lego. *Vir* [e] *Venerabilis Simon, quondam Abbas Caziaci, quod eſt non ignobile Monaſterium nigri Ordinis Monachorum, magno cordis affectu Beatum Bernardum diligebat; adeo vt de conſilio, & voluntate eius totus pendere videretur. Huic autem magnum deſiderium inerat curam paſtoralem deſerere, & Monachus fieri in Claraualle. Verumtamen Sanctus Pater Bernardus ſciens virtutem viri, & gratiam, qua commiſſo Cœnobio idoneus valdè, atque pernecesſarius erat, quandiu vixit in carne, nunquam ei ſuper huiuſmodi petitione conſenſum præbere voluit. Quadam igitur die dixit ad eum idem Abbas: Domine Pater, ego ſenex, & penè decrepitus, ſatiſcentibus in corpore membris, & inſuper vrgentibus morbis, iamiamque reſolui me ſentio. Quod ſi extra Claramuallem defecero, erit mihi dolor inconſolabilis, & irrecuperabile damnum. Vnde neceſſe eſt, vt vel nunc ubire me iubeas, & ſatisfacere votu meis, quia mors accelerans, moram ampliùs facere non me permittit. Cui vir Dei reſpondit: Mane in loco tuo, & noli timere: ego ſecurum te facio, quia morieris in Claraualle. Credidit homo ſermonibus Sancti, & manſit interim in prælatione ſua ſecurior pluribus annis.* Hactenus ibi. Qualiter autem idem ſanctus ſenex, Abbatia dimiſſa, poſt Sancti obitum, ad Claramuallem venerit, ibique ſancto fine conſummatus, dilectum ſibi filium Adamum ſequutus fuerit, ſuo loco dicemus, ſi Deus dederit.

e Lib. 3. c. 30.

7. Sub idem tempus deliciæ alterius Petri, Cluniacenſis Abbatis, Nicolaus, Antiſiodorum venit vocatus ab Epiſcopo, an pro negotiis Venerabilis Abbatis illuc directus, cauſam Viciliacenſis promoturus; in dubio eſt. Certum in domo Epiſcopi hoſpitatum incidiſſe in febrem, qua præpeditus Cluniacum non adierit, ab ipſo quamuis Petro vocatus eſſet. Extant epiſtolæ Abbatis Venerabilis ad Bernardum Parentem atque item ad ipſum Nicolaum, breues, ſed dulces; ſed affectuoſæ; ſed efficaces; & ſi fas dicere, nulli arti parcentes, vt impetrarent; quarum hic tenor.

8. *Forti,* [f] *ac ſplendida Monaſtici Ordinis, imò totius Eccleſiæ Dei, columna, Domino Bernardo, Clarauallis Abbati, Petrus humilis Cluniacenſis Abbas, ſalutem quam promiſit Deus diligentibus ſe.*

f Inter epiſt. Bern. 264. apud Petrum lib. 6. epiſt. 29

Si liceret; ſi Dei diſpoſitio non obſtaret; ſi in hominis poteſtate eſſet via eius; maluiſſem chariſſimo beatitudini tuæ nexu indiſſolubili adhærere, quam, vel principari inter mortales alicubi, vel regnare. Quid enim? Nonne regnis omnibus terrenis præferri à me deberet grata non ſolum hominibus, ſed & Angelis ipſis cohabitatio tua? Conciuem te illorum ſi dixero, licèt nondum ſpes in rem tranſierit, per miſericordia Dei gratiam mendax non ero. Si planè mihi datum fuiſſet vſque ad vltimum ſpiritum tecum hîc eſſe, daretur fortaſſis poſthàc & vbi eſſes, etiam perpetuò eſſe. Quò enim currerem niſi poſt te, tractus odore vnguentorum tuorum à te? Quod quia ſemper non datur, vtinam ſæpè daretur. Et quia nec illud eſt, vtinam ſaltem frequenter videam miſſos à te. Et hoc quoque quia rarò contingit, volo, vt vel in proximo ſanctitas tua amantem ſe per ſuum nuncium vſque ad octauas Domini mecum manſurum viſitet, in quo tuus, vt mihi videtur ex parte, & meus ex toto ſpiritus requieſcit. Videbo te, ſancte frater, in illo, audiam te per illum, & quædam, quæ ſecretò nota fieri volo ſapientiæ tuæ, mandabo per ipſum. Sanctæ animæ tuæ, ſanctiſque ſub regimine tuo omnipotenti Domino ſeruientibus, me, noſtroſque, quantis poſſum precibus, quanta poſſum deuotione, commendo. Hactenus Venerabilis Petrus ad Bernardum voluntari prætendens neceſſitatem, laudes accumulans, atque preces producens vſque ad imperium. Neque id caſu; aut calamo currente, ſed à conſilio, quod ipſe Nicolao ſuo detexit.

9. *Nicolao* [g] *ſuo, frater Petrus humilis Cluniacenſium Abbas, ſalutem.*

g Apud Petrum Maur. lib. 6. epiſt. 30.

Si meus es, vt dico, ſi opinio mea non me fallit: licèt homo ſub poteſtate ſis, mando tamen, & omnino volo, vt venias. Diſtuli diu mandare hoc, cùm id tamen in animo fixum haberem: non quia diſſimulabam, ſed quia tempus congruum expectabam. Sum enim ſemper, vt noſti, inſtabilis etiam in ſtatu: ignorans quandiu quolibet in loco manſurus, quando, vel quo inde ſim receſſurus. Vnde quia ſaltem nunc quodam corporis infortunio, Cluniaci vſque ad Chriſtum natum manere cogor; veni, nec diſſimules, quia fortaſſe, ſi differres, me ibidem vſque ad terminum, neſcio quem, inuenire non poſſes. Quæ de cauſa tantum inſtem, cùm veneris, exponam: Domino Abbati tuo aliis litteris, vt te mihi dirigat, nil rogans, velut pro imperio mandaui. Hiſtoriam Magni Alexandri, Auguſtinum noſtrum contra Iulianum, ſi tamen iam veſter ex illo correctus eſt; & ſi quæ alia bona habueris, tecum defero. Ita Venerabilis Petrus ad Nicolaum. Et obtinuiſſet ſine dubio tranſmitti virum, ſi non, dum Antiſiodori demoraretur, incidiſſet in febrem, qua diutiùs impeditus laborauerit. Conſtat id ex ſcripto Bernardi Patris, vtriuſque Sancti epiſtolis inſerto: quod ita habet.

10. *Domino,* [h] *& Patri dulciſſimo Petro, Dei gratia, Cluniacenſium Abbati, frater Bernardus Clarauallis vocatus Abbas, ſalutem ab eo, qui mandat ſalutes Iacob.*

h Apud Bern. epiſt. 265 & apud Petrum epiſt. 29.

Quid facis, ò bone vir? laudas peccatorem, miſerum beatificas. Reſtat, vt ores, ne inducar in errorem. Inducor autem, ſi tantis delectatus præconiis, ignorare me cœpero. Propemodum id mihi contigerat, viſis litteris beatitudinis tuæ, & beatificationis meæ. Quàm beatus nunc eſſem, ſi verbis beari poſſem! Beatum tamen me dixerim, ſed fauore tuo, non meis laudibus. Beatum, quod diligor à te, quod diligo te. Quamquam & hanc mihi dulcem licèt buccellam liquandam arbitror: nec omnino plenis, vt aiunt, buccis admittendam. Miraris cur hæc? Nempe non video in me, vnde meruerim tantum diligi, præſertim à tanto. Scis autem, quia plus iuſto velle diligi, minus eſt à iuſto. Quis mihi det tanta humilitatis inſigne, tam imitari poſſe, quàm admirari? Quis mihi tribuat ſancta, & deſiderata præſentia tua, non dico ſemper, non dico ſæpè, ſed vel ſemel in anno frui? Puto nulla vice reuerterer vacuus. Non fruſtrà, inquam, conſpicerem virtutis exemplar, diſciplinæ ſummam, ſpeculum ſanctitatis. Quodque minus vſque adhuc à Chriſto didiciſſe me fateor; non incaſſum fide oculata perciperem, quàm ſis & tu mitis, & humilis corde. Verum ſi pergo facere tibi, quod à te mihi factum queror: & ſi veritatem dicam, veritatis inmen legi non concordabo, in qua legitur: Quod tibi non vis fieri, alij ne feceris. Itaque iam reſpondeamus petitiunculæ, qua epiſtolam concluſiſtis. Is, quem mitti vobis iubetis, mecum modò non eſt: ſed cum Domino

Antiſiodo

Antiſiodorenſi, & ita infirmus, vt ſine nimio incommodo ſui, nec ad nos vſque poſſe adhuc venire dicatur. Hactenus Sanctus ad Petrum Venerabilem.

Quid Nicolaus reſcripſerit, ignotum. Certè indignũ, vt in publicum prodiret, vel ipſo iudice. Vnde rogatus poſt annum ab Henrico, Gerardóque (quod ſuo loco dicemus) quod ſuas omnes epiſtolas colligeret, hanc non cenſuit cum aliis tranſcribendam: melleam alias, vt Petrus Mauricius luquitur, ſed fortaſſis in dolo, mendacémve, & in qua aliquam fraudem machinaretur. Conſtat Petrum cùm primùm ægrotare hominem nouit, viſitaſſe per nuncium, qui & infirmo aſſiſteret, & ex infirmitate conualeſcentem, vſque ad ſuam Claramuallem proſequeretur, litteris etiam datis ſatis breuibus, ſed dilectione plenis in hunc tenorem.

Legi[i] *melleas litteras à te mihi, chariſſime, miſſas: quibus feſtinanter, vel negligenter reſpondere, impium, & amori mutuo inimicum putaui. Timui ne alienus, & feſtinans ad reditum curſor, non plenè, neque, vt vellem, iuſſa exequeretur. Vnde hunc ſtatim fere, vt litteras accepi, cum breuibus iſtu remiſi. Mitto tam è veſtigio proprium, qui nihil negligere de iniunctis audeat, teque, ac Domnum Claræuallenſem, quocumque pes veſter ierit, proſequatur. Dabo operam, ne vel fruſtrà ſcripſeris, vel ipſe Domno Abbati, vt nuper contigit, de tuo ad nos tandem optato aduentu incaſſum reſcribam.* Hæc ex epiſtolis Petri Venerabilis, hunc, vt coniector, annum concernentia. At qualiter Nicolaus Claræualli redditus, tandem Bernardo Patri ſuſpectus primùm, mox comprehenſus, ſed diſſimulatus, tandem fuga inopina ſublatus fuerit, ſuis locis commodiùs memorabimus. 11.

i Lib. 6. epiſt. 34.

---

1. Aurelianenſis, purgatione indicta, 2. cum Bernardo deliberat, 3. cedere, an litigare conſultiùs habeat, 4. tum Bernardi conſilio monachum induit, 5. Bernardus Pater ad Eugenium Papam ſcribit, 6. pro Sacerdotio, & ſoluendis illius debitis, 7. Gerardus ex Villario promotus in Carnotenſem ſedem, 8. acta eius quædam, 9. & conſecratio Eccleſiæ Valcellenſis.

CAPVT VII.

1. TRAHEBAT interim, quem ſupra memorauimus, Aurelianenſis Præſul accuſatores ſuos, & variis exceptionibus, dilationibúſque, quia abſolui non poterat, condemnationem ſaltem prolatabat. Biennium integrum, & ampliùs iam exegerat per remedia legalia, atque continuas fraudes Aduocatorum, quæ diuiti, & potenti litiganti deeſſe quî poterant? Verùm vincente actorum pertinacia, ſiue conſtantiam mauis, verſutias reſpondentium; tandem ad probationem ventum eſt, non ſolum criminum, ſed etiam exceptionum. Productis teſtibus, inuentus eſt Epiſcopus maculoſus, & fœdus; quippè qui multa infamia laborauiſſet: non tamen adeo incautus, impudénſve, vt de criminibus, quæ illi impingebantur, conuinci poſſet. Ergo poſt longam deliberationem, priùs quàm Eugenius Gallia egrederetur, indicta purgatio, intra tempus præfixum, nec per quoſcumque, & facilè captandos, ſed per comprouinciales Epiſcopos faciendo. Grauis ea ſententia, vel nullius criminis conſcio; Aurelianenſi grauior, ſi fortè reus: ſed occurrente caſu tunc grauiſſima defectu Epiſcoporum, qui compurgarent. Quippe Trecenſis nondum conſecratus, quo tempore purgatio indicta fuit, Nihernenſis vacabat, & Altiſiodorenſis tranſalpinauerat, ſiue ſequens Eugenium, ſiue ipſum adiens, quod nos etiam dicemus ſequenti anno. Et vix tres alij reſidui erant Epiſcopi; Pariſienſis, Carnotenſis, Meldenſiſque, per quos purgatio fieret, quocumque deficiente, defutura. Turbauit hominem innuens periculum: & vbi proprio diffidendum videbatur, quæſiturus extraneum, non aliud cenſuit conſilium ſubeundum, quàm Bernardi Parentis; quem vt ſuperbus contrarium expertus eſſet, ſic humiliatus propitium ſperabat, nec ſibi defuturum, quem ducem ſequeretur ſine diſcrimine.

2. Longa inter eos colloquia, diſcurſus varij: neque actum de ſalute animæ ſolùm, quamuis actum de ipſa; ſed honori prouiſum, & altè vtrimque perpenſus ſtatus rerum. Purgationem in incerto omnino poſitam; ſi non ſuccedat, in condemnationem tranſituram. Eſſe ſibi aliqualem adhuc famam, licet in dubio: ſi abſoluatur, non multum promouendum; ſi condemnetur, ignominiæ ſoli relinqui. Honeſtiùs abdicari dignitatem, dum retineri poteſt: à qua deponi turpe; ſponte abiicere, in honore ſemper fuit. Cedenti facilè omnes miſereri, depoſito inſultare: & ratione plerumque affectui ſubdita, de illo vix quid malum ab vllo credi; de iſto omnia. Numquam cenſeri abuſum dignitate, qui dignitatem calcat: nec præuenientem ſententiam ſeueriorem, damnationem timere, ſed contemnere; virtutis æmulum, aut veriùs fortè alumnum, ſemper ſupra fortunam, neque vllis caſibus à recto dimouendum. Tum longa lite, afflictam dudum Eccleſiam Aurelianenſem, ſi protrahatur, prorſus exhauriendam. Demùm nec pacem ſequendam ex hoc bello, niſi ipſe vincatur; aliàs ſi vincat, neutros tutos eſſe: & neque ſibi credi poſſe filius, à quibus tanta paſſus; nec ſe illis. Hæc, & ſimilia mouebant animum viri, vt purgatione omiſſa, infulis cederet, atque ea ratione terminaret prolixam litem.

3. Sed nihilominus alia retardabant. Nam quid grauiùs patiatur, ſi condemnetur? Id ſibi ſolum imminere malum: depoſitũ. Neque plus aliquid dignitatis retenturum, aut minùs amiſſurum, ſi ſponte cedat. Pulchrè Poëta de his, qui ſe occidebant, ne damnarentur.

His rogo non furor eſt, ne moriare, mori?

Non effugi eo pacto damnationem, ſed anteiri: & vt cadendum ſit, glorioſiùs militem ab hoſtibus occidi, quàm à ſe ipſo. Tam vana nomina ſpontaneæ ceſſionis; integris rebus aliquid; parta victoria, magnum videri poſſe. Nunc damnatione imminente, nihil eſſe, niſi conſtantem omnium

delictorum,de quibus accuſabatur, confeſſionem. Nam quis credat ceſſurum in media lite, niſi certò damnandum?& qui ſe ipſo teſte, compertum habeat,nullam ſibi ſpem fore abſolutionis:condemnatum,de iniuſta ſententia queri poſſe: qui ceſſit non poſſit: neque ſolum fateri ſe meruiſſe, quam ſibi impoſuit pœnam; ſed ita meruiſſe, vt, nec ſe iudice,potuerit, non damnari: conſulturum aliàs honori ſuo,conſulturum honori dignitatis; quam proculdubio,non perſonam ſolàm crimina maculant, præcipue quæ cum ſcandalo in ſubditos à Prælatis tranſire ſolent.

4. Inter hæc dum vacillat, fluctuátque animus generoſus, quem per preſſuras, & afflictiones ſpiritus,ſibi,& Ciſtercio Chriſtus præparabat, Bernardi monitis ianuam patefecit, & non ſibi cedendum infulis,ait, quarum iactura inſtabat; ſed quibus nulla ſententia priuari poſſet,libertati, & ſæculo. Induat Monachum, qui exuit Epiſcopum: & ſciant omnes non timore agi,ſed amore impelli:nec dignitatem fugientem ſe deſerere; ſed propriam voluntatem a qua ipſo inuito, nulla vi vnquam poſſet ſeparari, nulla potentia. Hoc illi coram Deo ſatisfactorium pro peccatis præteritis, pro futuris ſecurius:coram hominibus longè glorioſius;quam ſi in lite viciſſet:quantò enim maius vincere ſe ipſum? vincere omnia? neque credendum addictum aliquando deliciis ſæculi,quas tam facilè ſperneret; nedum fæcibus eius conquinatum,quas à ſe penitùs,qua poſſet, ablegaret. Ergo Bernardo duce Baculum primum, mox ſæculum relinquens, & Sagum induens, qui prius aliis in æmulatione,multis in ſcandalo;iam in exemplum poſitus, vel ab hoſtibus cœpit venerari. Dubitare potuerunt delatores,an iuſtè detuliſſent; & credere facilius ſe deceptos, quàm virum illum inter ſanctos poſitum, ſanctis aſſimilatum, aliquando flagitia illa admiſiſſe. Tum ſerò Sanctus compatiens pœnitenti, vt olim excanduiſſet in peccatorem,ad Eugenium ſcribit rem totam pandens, & pro ipſo intercedens, vt ſacerdotium ſaltem retineret in Monachatu:ſiue ea admiſſa eſſent hactenus ſcelera, quæ vtramque dignitatem demererentur:ſeu tanta eius contritio,atque humilitas,vt iam neutra ſe dignum iudicaret, niſi ex indulgentia, quam per Bernardum Patrem conſequeretur. Sed accedebat plurium debitorum, quibus onerabatur,prompta ſolutio impoſſibilis monacho, verùm non ideo minùs ſolicitanda. Ergo Bernardus vtrinque negotio prouidens, & pro vtroque rogans ad Eugenium ſcripſit in hunc tenorem [a].

a Epiſt. 245.

5. *Tempus eſt,vt ego ſcribam,non iam pro Epiſcopo, ſed pro paupere, & humili Monacho, idque, quod miſerabilius eſt, facto de diuite, & ſublimi. Hinc iam non habet adulatio locum, habet miſeratio. Multi pro eo ſcripſerunt, vt remaneret Epiſcopus, ſed multùm hoc erat,nec potui adduci ego, vt id auderem. Nunc verò ſi res humanius æſtimetur, ipſa nunc exigit, quod ante vitabam. Spes erat hominis adhuc, nam ſperandi ratio ſuberat talis. Dicebat: valde immutatus eſt rerum ſtatus, ex quo mihi ſententia purgationis impoſita fuit. Et quidem grauem illam ſatis accepi, & qua ab innocentiſſimo difficile impleri poſſet. Quid nunc? Cùm cuncta penè in impoſſibile verſa ſunt. Niuernis non eſt Epiſcopus, ſed ne Trecis quidem. Altiſiodorenſis tranſalpinauit. Comprouincialium ſanè Epiſcoporum: per quos me purgari oportuit,pars multa hac eſt. Non certè purgatores deficiūt mihi,ſed Epiſcopi,vel deſunt vel abſūt. Quid ergo? Rectè ne à me exigi poteſt,quod inuenire non poteſt? ſi res ita iudici comperta fuerit, mirum ſi de impoſſibili ſententiam ferat: aut ſi non ex toto impoſſibile,minimum, quod fortè minus eſt leuiter effugiet vltrò negligentius perſcrutantem. Nempe miſericordiam vult, non ſacrificium. Quæ enim vtilitas in ſanguine meo,vt quæras iniquitatem meam,& peccatum meum ſcruteris? Manus autem, quia benignus, & miſericors eſt, aliquid obliuiſcetur, aliquid diſſimulabit, aliquid & de ſuo addet. Dominus eſt. At non licet ei,quod vult facere? Etiamſi non quantum fas eſt rationem mihi ſuppeditare aduerterit; quid ni tota tamen libertate vtetur; promptéque miſericordiam ſuperexaltabit iudicio vir Apoſtolicæ manſuetudinis,& auctoritatis? Ergo cùm ſic liceret ſperare timentes, nec fruſtrà, vt ſibi, ſuiſque videbatur. Ceſſit tamen, & noſtro ſe totum commiſit arbitrio. At,ne occaſione ipſius diutius Eccleſia fatigaretur, conſulente me,anticipans terminum,& ſecuris ictum, vltrò Epiſcopum exuit.*

Vnum eſt,Clementiſſime Pater, vnde homini generoſo,ac verecundo,in iam miſeranda fortuna poſſet non parum conſolationis afferri. Quæritis quid? Profectò non ambulat in magnis, nec in mirabilibus ſuper ſe. Sufficit, ſi veſtra indulgentia poſſit retinere ſacerdotem, qui Epiſcopus fuit:tantùm amoto infamiæ, & perpetuæ inuſtionis cauterio, ſcuto bonæ voluntatis veſtræ obumbretur ſibi. O dignam omnino exauditu precem! Non rogat vt glorioſus, ſed ne inglorius ſit, qui extitit glorioſus. Quidquid illud ſit,quod medium eſt,eo contentus eſt. Liceat cadenti à gloria,honeſtè,quo poterit, mediocritatis ſeſe excipere gradu, ſolúmque non deuenire in extremitatem opprobrij. Iuuenis eſt, nobilis genere eſt; in ſublimitate poſitus fuit: nec tamen humilem refugit locum, ſed probrum. Nihilne merebitur iſta humanitas? Humiliatus eſt impius Achab, & profuit ei; & in viro fideli, ac nobili humilitas pretium non habebit? Abſit à ſumma Sede, abſit a Sancta mente veſtra, cor contritum, & humiliatum, deſpicere. Si diceremus,humiliauit ſe,exaltetur, nihil in hoc a nobis temerè præſumptum: poſſemus forſitan excuſare; nimirum, ex regula, quam optimè noſtis. Nunc autem non dicimus, exaltetur: ſed ne conculcetur, & confundatur ab expectatione noſtra. Imò verò,ſi mala ſuſcepimus de manu Domini, bona quare non ſuſcipiamus? Numquid enim poteſtatem habetis deponere potentes de ſede, & exaltare humiles non habetis? Porrò poteſtate accepta malle in malo, quam in bono vti, abuti eſt. Præterea angitur debitis multis, cùm ſit pauper, & inops. Iubeat auctoritas veſtra de rebus Epiſcopalibus ea ſolui. Durum eſt enim ſimul, & honore priuari, & onere premi debitorum. 6.

Hactenus. S.Pater ad Eugenium, nec ſatis adhuc conſtat,an impetrauerit.

Hoc ipſo anno, quo Aurelianenſis Præſul, ex inſulis ad Claramuallem venit, Venerabilis Gerardus, Claræuallenſis Monachus, ex Claraualle ad infulas promotus,in Epiſcopum Tornacenſem aſſumptus eſt, ſecundus ab ea ſede reſtituta, quæ morte Anſelmi non multò ante vacauerat. Hic ille Gerardus, qui Villarienſi præfectura, in qua Laurentio,vt diximus,ſucceſſerat, poſt tranſlatam auſpicus Bernardi domum, abdicata humiliter, priuatam vitam agebat in Claraualle. De eius promotione hæc habet recens, ſed fidei integræ auctor, in Gallo-Flandria [b]. *His etiam diebus de numero viuorū abreptū vidit Anſelmum, Tornacenſem Epiſcopum;inque locū eius ſuffectum fuiſſe Gerardū, Villarienſis Cœnobij quondam Antiſtitem, pari virum virtute ſplendidum, &c.* Catalogus Tornacenſium 7.

b In annalib. hoc ano.

L

ſium Epiſcoporum,apud Demochares, hunc eumdem Gerardum,clarum appellat;dubium, accepto ex meritis cognomine,an quia ita vocatus gentili ſtemmate. Arnoldus Bonæuallis Abbas ſolùm memorat [c] inter Bernardi filios ad Pontificiam dignitatem aſſumptos, ipſo viuente. *Belluaco* (inquit) *præſidebat Henricus, Tornaco Gerardus, &c.* Faſtradus,qui Villarij illi ſucceſſerat,adhuc clauum tenebat, nec dubium quin Gerardo promouente, auguſtiora ſit tempora aſſequutus.

c Lib. 2. vitæ B.Bern.c.8.

8. Gerardi Tornacenſis memoria extat in monumentis Eccleſiæ Cyſſonienſis, quam recens tum regularem vitam amplexam, ſub Tornacenſis Eccleſiæ,ſuáque protectione ſuſcepit, litteris de hoc datis,de quibus hæc Buzelinus in Galloflandria. [d] *E Tornacenſibus Epiſcopis non defuere, quorum fauorem, & patrocinium experti ſunt Cyſſonienſes. Non diu poſt inſtitutum in eorum Cœnobio regularem ordinem,Gerardus,eius Pontificatus moderator, electus anno M.C. X L I X. quem prius Villarienſe Monaſterium Antiſtitem habuerat, ſuam eis protectionem addixit, etiam tunc vitam Anſelmo, qui primus ipſis præfuit,agente. Earum litterarum, quibus hoc Aſceterium in ſuum recepit patrocinium, eiuſque bona confirmauit, initium hic profero. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Ego Gerardus diuina diſpoſitione Tornacenſium Epiſcopus, cunctis fidelibus in perpetuum. Æquum arbitramur, pro amore eius, qui nos prior dilexit, proprium fundens ſanguinem in argumentum dilectionis; iuſtis petitionibus quorumcumque Religioſorum piè aurem accommodare. Notum igitur ſit tam præſentibus, quàm futuris, quod Eccleſiam Cyſſonienſem. B. Calixti martyris, precibus Anſelmi, eiuſdem Eccleſiæ Reuerendi Abbatis, atque fratrum Regularium, ibidem diuino obſequio mancipatorum, ſub. B. Dei genitricis Mariæ, & Eccleſiæ Tornacenſis, noſtráque protectione clementer ſuſcipimus; & præſentis ſcripti priuilegio communimus; ſtatuentes,&c.* Hæc de Gerardo, quia annum non determinant,electioni ſubiecimus: ſi quæ alia habuerimus eiuſdem acta,intra ſeptennium, quo præfuit, reddituri.

Eiſdem temporibus, Rhemorum Archiepiſcopus,Sampſon, Bernardo familiaris, vel inter primos;eius, an Venerabilis Radulphi, Valcellenſis Abbatis Sancti,precibus, Valcellenſem Eccleſiam conſecrauit. V I I. Kalendas Iunij; de qua conſecratione appendix Valcellenſium ad Sigebertum, cuius fragmentum Aubertus Miræus adducit in Chronico Ciſtercij,hæc habet verba. *Anno M.C. X L I X. conſecrata eſt Eccleſia B. Mariæ, Valcellenſis Cœnobij,à Sampſone, Rhemorum Archiepiſcopo, V I I. Kalend. Iunij.* Hæc tantùm ibi. Sed iam nos vocant fundationes præſentis anni, atque adoptio Monaſterij de Toldanos in veteri Caſtella, notior ex lite, quam ex duratione, quippe breui a Ciſtercio defectura. 9.

---

1. Toldanenſis Cœnobij reformatio ſub Claraualle. Sanctiæ Epiſtola, 2. & reſcriptum Bernardi Patris, 3. omnia in arbitrium eiuſdem referentis. 4. Fundatio domus; 5. & Monachi tranſmiſſi illuc ex Carraceto. 6. Negata obedientia ſub ſpecie reformationis. 7. mox reſtituta,ſed violenter impedita. 8. Ceſſio Galterij, & Conuentus Carracetenſis. 9. Quid Sancti Claudij Abbas, Conuentúſque; 10. & ſub quibus pactis? 11. Pax vtrimque, 12. ac ſubſcriptio tranſactionis: ex qua obiter notata quædam alia.

Caput VIII.

1. SVB idem tempus Monaſterium de Toldanos in regno Legionenſi, ſub Ferdinando, ſecundo eius Abbate, arctioris vitæ,an excutiendi Carracetenſium iugum auiditate; Ciſtercium,Claramuallémque ſuſcepit, nequaquam diu ſub ipſis permanſurum. Conſtruxerat id Cœnobium non multò ante Infantiſſa Eluira (incertum qualis, niſi quod ſic nominatur in inſtrumento) & dederat Venerabili Florentio, Carracetenſi Abbati,atque eius Conuentui, poſſidendum. Inde in Toldanos tranſmiſſa prima colonia ſub Abbate Martino;in cuius locum ſuffectus Ferdinandus, cum Florentio paruiſſet, quandiu vixit; ab eius obitu, ſeu tædio ſucceſſoris, ſeu vita ſtrictior, & regulæ conformior appeteretur: impetrato priùs conſenſu Monachorum, mox Diœceſani; ad vltimum,& loci fundatricis, quæ ſupererat;Claramuallem adiuit, ac ſe, & domum ſuam Ciſtercio tradidit, à Priore acceptatam in capitulo (nam aberat Bernardus) iuxta leges Ciſtercij inſtituendam. Venerint tunc ex Claraualle Monachi cæteris informandis, in dubio eſt: Certum cùm dealbatos iam viderint,quos nigros genuerant, ſtatim reclamaſſe Carracetenſes;atque adnitente Sanctia, Sorore Imperatoris, de qua ſuperiùs,egiſſe apud Bernardum, vt Toldanenſes à gremio Claræuallis repellerentur, id per Epiſtolam, id per Niuardum fratrem,iam tunc ad propria reducens, propoſuit: neque vt obſequium præſtandum ſibi gratuitò; ſed vt opus iuſtitiæ, aut religionis: quippè obtendens,ſubtrahentes ſe obedientiæ, quam vouiſſent ſolenniter, neque admitti potuiſſe, nec retineri: ideóque neceſſariò reſtituendos his, qui ſe defraudatos conquerebantur.

Tum verò Sanctus, animarum inter zelum; 2.
quietémque, atque Sanctiæ Infantiſſæ, cui multùm deferebat, venerationem: cùm nec deeſſe ſancto deſiderio reformatorum fratrum, nec litigare vellet,aut minùs obſequi,poſt Niuardum auditum,& lectas litteras,talem ad Sanctiam epiſtolam ſcripſit. [a]

a Epiſt 301.

Sanctiæ, ſorori Imperatoris Hiſpaniæ.

Quod factum eſt de receptione Toldanos Monaſterij,ſciatis per me non eſſe factum, vtpote abſentem, & ignorantem,quid fieret. Factum autem per noſtros non nego: conſilio tamen multorum Religioſorum, Epiſcopi conniuentia, & aſſenſu nobilis quoque Dominæ,quæ locum illum in propria poſſeſſione fundauit, petitione,& voluntate:publicè,vt accepimus, & nihil in abſcondito factum. Exiſtimabant autem ſe liberè poſſe ſuſcipere locum, quem in Dei libertate, & ſine alterius Eccleſiæ ſubiectione fundatum,ipſa quæ fundauerat, aſſerebat;& priuilegia (vt aiunt) præ manibus erant. Caeterùm, quia Carracetenſes fratres factam ſibi in hoc iniuriam (vt ſcribitis) conqueruntur: nec audientes Salomonem, qui ait [b]: Noli prohibere

b Prou. 3.

prohibere eum, qui benè vult facere; ſi potes, & ipſe benefac: *nobis in tam ſancto opere contradicant: & quoniam ſeruos Dei non oportet litigare; conſilij nobis fuit, ad veſtrum potiſſimum conſilium cauſam remittere; vt veſtra auctoritate, & opera, omnis inepta, & iniuſta (vt aiunt) calumnia conquieſcat: & ordo in domo Dei receptus, ad eius gloriam, & veſtram ipſius ſalutem, deinceps in pace permaneat. Nam & frater Nivardus, qui multùm gratulatur de vobis, ſatis in hoc de vobis conſidere monuit; tùm propter veſtram erga nos ſpecialem deuotionem: tùm etiam propter bonam, quam audiuit à vobis, de hoc ipſo promiſſionem. Si autem veſtris (quod non credimus) ſalutaribus monitis, aut conſiliis contradictores illi acquieſcere nolunt: tunc duorum iudicio Epiſcoporum, ad quos duo illa loca iure parochiali pertinere noſcantur, omnis inter eos controuerſia terminetur. Quodque ab eis iudicatum, ſiue conſtitutum concorditer fuerit, veſtrum erit ratum habere, & de cætero firmiter manutenere. Si timetis Deum, non patiemini impedire tantum bonum: nec bonam illam mulierem fruſtrari a deſiderio ſuo; nec fratres illos ſua deuotionis primaris fructa: nec Deum denique tam accepto ſibi reformati ordinis ſacrificio defraudari. Obſecramus vos pro nouella veſtra plantatione (illos loquor de Spina) vt eis viſcera miſericordiæ exhibeatis, quatenus veſtro beneficio ſuſtentati, in ſeruitio Dei, & ſuo ordine perſeuerent.* Hactenus ad Infantem Hiſpaniæ Sanctiam, Bernardus Pater.

3. Verùm, cùm ipſa charitate in Carracetenſes, & & recenti memoria Sancti Florentij; quem viuentem eximiè dilexiſſet, & mortuum, ſiue magis cum Chriſto regnantem, coleret, inſtaret impenſiùs, Toldanenſes eiſdem reſtituendos: quos pacificè regere non potuit, obedientia abſoluit, dimiſitq; malens vel in hoc vinci, quàm litigare. Habemus id ex antiquo inſtrumento Carracetenſium, rem ad longum pandente: quod & in gratiam eorumdem fratrum (qui & ipſi noſtris tandem acceſsère, plures licèt poſt annos) & vt lectori meo morem geram, quem (neque immeritò) epiſtola Bernardi ſuper exitu litis ſolicitabit: quia totius quæſtionis proceſſum continet: qualitérque, poſt varios tandem caſus, Toldanenſe Cœnobium, nec Carraceto ſubiectum, nec Claræualli, Eccleſiæ Sancti Claudij Legionenſis Monachorum nigrorum vnitum ſit, anno. M.C.LXXVI. æquali facta pro eo compenſatione: operæpretium me facturum putaui, ſi hic tranſcriberem. Porrò inſtrumentum in membrana deſcriptum, nec dum corroſum, quamuis lectu difficile, ita habet.[c]

[c] Ex Tabul. Carracetenſ.

Sub Æra. M.CC.XIV. IX. Kalendas Iulij.

4. *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen.*

Sciant omnes tàm præſentes: quàm poſteri, ad quorum intellectum præſentis chartæ notitia peruenerit; quòd ſuper Monaſterio de Toldanos, inter Domnum Galterium Abbatem Carracetenſem, & Domnum Pelagium Abbatem S. Claudij, pari aſſenſu, & vnanimi beneuolentia Capituli Monachorum vtriuſque prædicti Abbatis, talis facta eſt compoſitio. Præfatus Abbas S. Claudij erat in poſſeſſione prædicti Monaſterij. Carracetenſes Monachi cum Abbate ſuo petebant Monaſterium prædictum: & ſuam querelam in manu Iacynthi Cardinalis depoſuerunt hoc modo.

5. INfantiſſa Domna Eluira dedit illam hæreditatem, in qua nunc ſitum eſt Monaſterium de Toldanos, & conceſſit poſſidendam Domno Florentio Abbati, & Carracetenſium Monachorum capitulo: vt ab eis in eadem hæreditate Abbatia extrueretur, & congregatio Monachorum, ſecundùm regulam Sancti Benedicti viuentiũ, haberetur. Præfatus itaque Abbas Florentius cum ſuis Monachis in hac hæreditate Eccleſiã, & officinas, Monaſticæ religioni competentes, ſic vt hodie cernitur, à primo fundamento erexit; libros, veſtimenta, & alia Monaſtici Ordinis neceſſaria ibidem contulit. Abbatem ibi, & Monachos de Carracetenſi Conuentu, ſecundùm regulam Sancti Benedicti inſtituit. Et primus eiuſdem loci in Abbatem electus Carracetenſis Eccleſiæ Monachus, nomine Martinus, extitit. Secundus ſimiliter Carracetenſis Monachus, nomine Ferdinandus, ſucceſſit. Iſte filius debitam obedientiam, & reuerentiam humiliter exhibuit.

Poſt deceſſum verò Domini Florentij 6.
Abbatis, iſte Ferdinandus Abbas de Toldanos, Carracetenſem Eccleſiam gratis odio habuit, & ei rebellis, & contumacia ductus, ad Claræuallenſem Eccleſiam ſe contulit. Quod Regina Domna Sanctia, quæ Carracetenſe Monaſterium affectuosè dilexit, moleſtè ferens, Claræuallenſi Abbati, & conuentui litteras direxit, ne prædictum Abbatem illicenter recipiant. Claræuallenſis Abbas Reginæ preces exaudiuit, Abbatem Fernandum recipere renuit, niſi à Carracetenſi Eccleſia, vt reciperetur, licentiam impetraret: quam cùm impetrare non poſſet, nec Claræuallenſi, nec Carracetenſi Eccleſiæ aliquandiu obediuit.

Interim Domnus Didacus Carrace- 7.
tenſis Abbas deceſſit, & iſte Ferdinandus Abbas ad matrem ſuam cum humilitate rediit, & Carracetẽſi capitulo in manu Domini Galterij, tunc Prioris, poſt Abbatis, de contumacia humiliter ſatisfecit, & poſt ſatisfactionem iuſſu capituli Monachos, & conuerſos Carracetenſes, quot habuit neceſſarios, ad Toldanos ſecum duxit quos omnes vnà cum Abbate Fernando violenta manu turpiter expulit: & Monaſterium, quod Carracetenſis Eccleſia creauerat, contra iúſque, piumque violenter alienauit. Vnde non ſine fletu conqueruntur, & hoc Monaſterium iniuria perditum, à veſtræ ſanctitatis clementia paterna, nobis piè reſtitui poſtulamus.

Supradictus Abbas S. Claudij, qua ratione hanc 8.
querelam poſſet excludere, cum ſuis conſilium habuit. Accepto conſilio cum capitulo S. Claudij, cum Epiſcopo

Epiſcopo, Decano, Archidiaconis, & Capitulo Legionenſis ſedis, nec non, & nonnullis perſonis diſcretis tã Clericis, quàm laicis: cũ Abbate, & Carracetẽſibus Monachis litem terminauit, tranſactione, hoc modo.

In primis prædictus Abbas, Domnus Galterius, communi paci, & vtilitati partium prudenter prouidens ipſe, & totum ſecum Carracetenſe capitulum, omni querela depoſita, & ſopore ſepulta perpetuo, iuriſdictioni, quam ſe in Monaſterio de Toldanos aliquo modo habere confidebant, omnimodis renunciauerunt; & idem Monaſterium præfato Abbati Domno Pelagio, & Abbatiæ S. Claudij reliquerunt, ad habendum, & poſſidendum in hæreditatem propriam pleno iure, atque perpetuo, liberè, & ſecurè ſine omni calumnia, & impugnatione, cum omni quiete, & pace.

Abbas verò Domnus Pelagius, & to-
9. tum ſimiliter S. Claudij capitulum dederunt, vt prædictum eſt in compoſitione præfatis Carracetenſibus, quod huius chartæ ſequens littera continet. Eccleſiam S. Claudij, quam habebat in Valderas, terras, vineas, domos, ſolares, & omnia, quæ tunc ibidem habebant, vel habere debebant, & eodem modo, totam hæreditatem quam in Canizos habebant, vel habere debebant. Et eodem modo totam hæreditatem, quam Eccleſia Legionenſis habebat in loco, qui dicitur .... Cum omnibus pertinentiis ſuis: & inſuper triginta aureos; vt Carracetenſes hæc omnia de cætero habeant, & poſſideant integrè, liberè, hæreditario iure, ſine omni calumnia, & impugnatione, cum omni quiete, & pace.

10. Ita ſanè, quod ſi deinceps aliquandiu, quorumlibet horum aduerſus Monachos S. Claudij ſuper poſſeſſionem Monaſterij de Toldanos aliqua querela emerſerit; Carracetenſes Monachi, quidquid pro ſibi vendicando, aut retinendo prædicto Monaſterio de Toldanos haberent efficere, totum in cauſa defendendi eiuſdem Monaſterij, pro Monachis S. Claudij de pacto compoſitionis exhibeant, hac ratione. In tota Hiſpania, Carracetenſis Abbatis perſona, vbi ſine magno Abbatiæ ſuæ grauamine huic cauſæ intereſſe poterit, abſque omni dilationis, & excuſationis ingenio, ſui copiam fideliter præbeat. Vbi verò ſic ipſe intereſſe non poterit, Prior, vel alia de Carrecetenſi capitulo perſona diſcreta, honeſta authentica, & ad hoc idonea, cum ſuis equitaturis in Abbatis vicem mittatur Si verò in tali negotio, Monachos S. Claudij appellationis neceſſitas Romam ire compulerit, Carracetenſes Monachi, Abbatis, & capituli ſigillum cum litteris, quas potuerunt meliores eis tribuant: & tam in Hiſpania, quàm alibi, in omni aſſertione teſtimonij, ſicut pro ſeipſis, ita pro Monachis S. Claudij in defenſione Monaſterij, fideliter, & ſufficienter aſſiſtant; excepto, quod ad hoc non exigetur ab eis pecunia; ſed, vt determinatum eſt, cum omni aſſertione teſtimonij Abbatis, & cum ſuis equitaturis Monachorum perſona.

Quiſquis, hoc ſcriptum compoſitionis, 11.
caſu aliquo infringere, aut delere præſumpſerit, ſi clericus fuerit, Dei omnipotentis, & Domini Apoſtolici auctoritate; officio, & dignitate priuetur. Si laicus, eadem auctoritate, excommunicationis ſententiæ ſubiaceat, & à ſacra communione Dominici corporis, & ſanguinis, immunis fiat: quouſque tam clericus, quàm laicus in manu Domini Apoſtolici ſatisfactione correptus abſoluatur, & ſecundùm Hiſpanam conſuetudinem parti Regiæ mille libras auri perſoluat. Et hæc charta compoſitionis robore perpetuo integra, & illæſa permaneat. Facta charta, Regnante Rege Fernando in Legione, Gallecia, Eſtremadura, Aſturiis, cum vxore ſua Domina Vrraca Regina, & filio ſuo Rege Domino Aldefonſo: Comite Vrgelenſi: Maiore domus Regis: Fernando Roderici Tenente Legione: Domino Ioanne Legionenſi Epiſcopo; Domino Gundiſaluo Ouetenſi: Domino Fernando Aſtoricenſi, Domino Stephano Zamorenſi.

Domnus Galterius Carracetenſis Abbas, 12.
& Domnus Pelagius Abbas Sancti Claudij hanc chartam, quam fieri iuſſerunt, roborant, & confirmant.

De Carracetenſi Capitulo: *Domnus Pelagius Abbas de Lapedo confirmat.*

Dominus Ioannes Guteri, Carracetenſis Prior confirmat.

Dominus Garſias Anaum confirmat.

Totum Carracetenſe capitulum confirmat.

De Capitulo S. Claudij: *Petrus Cornonel Prior confirmat.*

Magiſter Gregorius confirmat.

Domnus Iſidorus Faciſta confirmat.

Totum capitulum S. Claudij confirmat.

De Legionenſi Eccleſia: *Domnus Ioannes Epiſcopus confirmat.*

Magiſter Henricus Decanus confirmat.

Domnus Petrus Archidiaconus confirmat.

Domnus Thomas Archidiaconus confirmat.

Magiſter Arnulfus Archidiaconus confirmat.

Domnus Amalricus Archidiaconus confirmat.

Domnus Nicolaus Archidiaconus confirmat.

Magiſter Thomas Archidiaconus confirmat.

Totum

Totum Capitulum Legionenſis ſedis confirmat.

De Aſtoricenſi Eccleſia: *Domnus Fernandus Epiſcopus confirmat.*

Domuus Petrus Archidiaconus confirmat.

Domnus Lapus Archidiaconus confirmat.

Domuus Fernandus Archidiaconus confirmat.

Domnus Bernardus Archidiaconus confirmat.

Totum Aſtoricenſis ſedis capitulum confirmat.

Petrus Carnouel Prior ſcripſit.

13. Hactenus peruetuſtum inſtrumentum; ex quo obiter quædam notanda veniunt. Haud puto omnino zelo reformatos indicauit euentus, qui abſoluti à Claræuallis iugo, Carracetenſe non minus detrectarunt. Sed neque impunè flagitium id tuliſſe, quandiu non obedientes, cùm deberent, cùm vellent, non potuiſſe, compertum eſt: à propria domo pulſos, coactoſque eorum implurare auxilium, quos abnegauerant. Cæterùm, quod ad hiſtoriam attinet, ex eadem tranſactionis charta liquet, Florentio non Galterium in Carracero, vt habet ſyllabus Abbatum illius domus, ſed ſucceſſiſſe Didacum; poſt quem Galterius fuerit ſubrogatus. Rurſus Galterium nequaquam obiiſſe anno. M.C. LXXII. vt ibidem aſſeritur, ſed vſque ad M. C. L X X V I. in quem coocordia incidit, vt minimum vitam protogaſſe. Demùm, nec ſub Florentio, neque ſub Didaco; imo nec ſub Galterio, Carracetum admiſiſſe Ciſtercij leges, nequaquam valitura tranſactione, per Ciſtercienſes facta; niſi Abbatis, aut capituli generalis Ciſtercij expreſſus in ea conſenſus interceſſiſſet, aut ſaltem obtinendus enunciaretur. Sed de hoc infrà latiùs, cùm viderimus ſub Amico, Galterij ſucceſſore, tandem admiſſas; de quo eiſdem Innocentius tertius litteris deſuper expeditis, congratulatur. Interim, quod ad ſupradicta attinet, rationem temporis facile deduco; geſta nimirum ſub reditum Niuardi a partibus Hiſpaniæ, rebus Spinæ compoſitis; & ſi quæ alia virum huc adduxerant. Hinc donatione firmata per Alfunſum hoc ipſo anno (triennio poſt aduentum Monachorum) rediiſſe, probabile, cum litteris Sanctiæ ad Bernardum, quibus ille reſpondit; quas recenſuimus.

---

1. Chronologia fundationum huius anni. 2. Fontis Mauriciani, & de Albis petris breuis notitia, 3. de Petris, Tironelum, & Vallis Regis. 4. De Sibetuna, & diſtinctius de Longovado, 5. Bullencuria, Cauonicorum olim Cœnobium, 6. in iura, legéſque Ciſtercij tranſit, 7. Vitrina vallis, & capitis Aquæ de Turribus Sardiniæ. 8. Andraonium, 9. & variæ illius notitia.

Capvt IX.

1. Qvoo attinet ad fundationes huius anni, hoc ordine recenſentur in Chronologia.

Anno M. C. XLIX. Kalendis Maij, fundata eſt Abbatia de Fonte Mauriniaco.

Eodem anno IV. Idus Iunij, Abbatia de Albis petris.

Eodem anno XVIII. Kalendas Octobris, Abbatia de Tironel.

Eodem anno XVIII. Kalendas Ianuarij, Abbatia de Los.

Eodem anno V. Kalendas Martij, Abbatia Vallis Regis.

Eodem anno VII. Kalendas Martij, Abbatia de Sibetuna.

Eodem anno IV. Nonas Martij, Abbatia de Longouado.

Eodem anno, & eodem die, Abbatia de Bullencuria.

Eodem anno X. Kalendas Aprilis Abbatia vitrina vallis.

Eodem anno, Abbatia de Andraone.

Eodem anno, Abbatia Capitis Aquæ de Turribus Sardiniæ. Hactenus Chronologia: nunc, ſi quæ habemus, de ſingulis dicamus.

2. Abbatiam de Fonte Mauriniaco in Diœceſi Bituricenſi ſitam agnoſcunt libri Cameræ; & ducentorum Florenorum ei taxam præfigunt. Ioannes Cheu [a] Fontem Morini vocat: Robertus Claudius [b] Fontem Moriniacum, fundationem ad annum anteponens, & diem mutans. *Moriniacus* (ait) *Ordinis Ciſtercienſis, Diœceſis Bituricenſis, filia Claræuallis. Fundatur anno M. C. XLVIII. ſecunda Maij; cuius Abbati ſcribunt Innocentius III. & Adrianus IV.* Inter Monachos, à Bernardo Parente miſſos, claruit Conuerſus quidam, Robertus nomine, meritis, & miraculis glorioſus, & fælicíſſimo fine conſummatus: de quo in Exordio Magno lib. 4. cap. 31. In geneſi Eccleſiarum Claræuallenſium quinque cœnobia inuenio hoc anno propagata ex Claraualle: atque inter ipſa primum Fontem Mauriniacum; poſt quod alia ſequuntur, de quibus ſtatim. De Albis petris Abbatiæ duæ extant, vtraque in libris Cameræ, atque vtraque ſexaginta Florenorum taxa notata: Altera Bituricenſis, Lemouicenſis altera Diœceſeos: hæc Claræuallis filia, illa .... Quænam illarum hoc anno fundata ſit, non ſatis conſtat. Aubertus Miræus, & Robertus Claudius Bituricenſem putant, alter in Chronico, alter in ſua Gallia, & Cathalogo Ciſtercienſium Eccleſiarum; quamuis hic dubiè. Fidendum magis Claræuallis tabulis, quæ omnes Lemouicenſem natam hoc anno notant, ante Laudenſem, poſt Fontem Mauriniacum.

a In Cathol. Abbatiarum Biturcienſiũ.
b In Gallia Chriſtiana.

Abbatiam de Petris in Bituricis Robertus Claudius, & Ioannes Cheu [c] agnoſcunt; & hoc anno fundatam vterque tradit, IV. Idus Iunij, prope Culentum; ignota tamen nobis matre, & linea. Legitur & in eadem Diœceſi in libris Cameræ, taxata Florenis tribus, & ſexaginta. Neque alia nobis notitia ſubeſt. Tironelum Claræuallis lineam auxit, filia Sancti Andreæ, quam vnam de filiabus Sauignaci, quæ Ciſtercium, cum matre ſuſceperunt, latè anno præcedenti commemorauimus. Sita ea in Cenomanenſi Diœceſi in qua tamen nequaquam inuenitur in libris Cameræ, ſaltem ſub hoc nomine. Fundator loci Paganus Chourtius Eques Dominus de Chlinehamp. Eccleſia dedicatur anno M. CC. XXXI. per Hugonem, 3.

c Vbi ſuprà.

nem, Epiſcopum Lexouienſem. Los, ſiue Laudem, inſignem Flandriæ domum, ſeorſim dicam. Vallem Regis in Diœceſi Rhemenſi ſub Sancto Patre Guetrico Igniacum protulit, nobile Monaſterium, & circa ipſa fundationis ſuæ primordia, Sancto Petro Abbate nobilitandum; de quo multa in ſequentibus dicemus. In libris Cameræ quadringentorum Florenorum taxa notatur. Memoratur in Iure in capite *Olim ex litteris, de Reſcriptis.* De eo hæc pauca, pro more, Robertus Claudius.[d] *Vallis Regia, Ordinis Ciſtercienſis, Diœceſis Rhemenſis, vulgò* Vauleroy, *vbi ſepulchra procerum Ruſciacorum ſunt.* Abbati Monaſterij Vallis Regiæ, Rhemenſis Diœceſis, ſcribit Alexander IV. Anagniæ, pridiè Idus Iulij, Pontificatus ipſius anno primo.

d Vbi ſuprà.

4\. Monaſterium de Sibetuna, aliàs de Sibetona, inter filias Vvardoniæ auxiſſe Claræuallis lineam lego: incerta Diœceſi, Angliæ, in qua ſurrexit. Niſi quod tamen à Nicolao Arpsfeldio[e] in Comitatu Supholciæ collocatur, expreſſo fundatore, ſed nominato tantum pro ſuo more. *Sibotoni, titulo Sanctæ Mariæ, fundator Guillelmus Cheynei, vel de Caneto. Monachi nigri. Ciſtercienſes.* Hactenus ille; qui forſan nigros Monachos Ciſtercienſibus iunxit, præmiſitque; quòd ea domus nigrorum prius, vt aliæ, ad Ciſtercienſium tranſierit inſtituta, per Monachos Vvardoniæ reformanda. Longum-Vadum, intra propriam Lingonum Diœceſim, hoc item anno genuit Clarauallis, quartam in ordine: nam & Los, ſiue Laudem, eius filiam, ſequenti capite latiùs memorabo. De Longo-vado hæc habet Robertus Claudius.[f] *Longumvadum, Ordinis Ciſtercienſis, Diœceſis Lingonenſis, filia Claraualliſ, fundatur anno M. C. X L I X.* De ea item Miræus in ſuo Chronico. Ad Abbatem, & conuentum eiuſdem domus ſcribit Alexander Papa quartus, Anagniæ VI. Idus Octobris, Pontificatus ipſius anno primo. In hoc Cœnobio, cùm in memoriam, & honorem S. Bernardi, iam tunc tranſlati ad ſuperos, & Canoni Sanctorum annumerati, Tarantaſienſis Præſul, Beatus Petrus, conſecraret altare; illuſtria quædam miracula patrauit, quæ ſuo tempore nobis dicenda erunt. Nominatur Longumvadum in cap. *Dilectus* de Præbendis, in veteri collatione.

e In indice Cœnobiorum Angli.

f Vbi ſuprà.

5\. Sequitur Monaſterium Bullencuriæ in Tricaſſina Diœceſi, quod olim Regularium Canonicorum, nouo Epiſcopo Henrico, quem diximus aſſumptum ex Morimundo, & Abbate Villarij, Metenſis Diœceſis, adnitente, donantéque, Bernardus Pater in filium adoptauit; quintam hoc anno Claræuallis prolem; de qua Nicolaus Camuzatius in ſuis Miſcellaneis ita ſcribit.[g] *Cœnobium Bullencurianum, in Tricaſſina Diœceſi conſtitutum, & decem ab vrbe leucis diſſitum, primitus occupatum, & cultum eſt ab Auguſtinianis Regularibus Canonicis; poſtmodum ab Henrico, Tricaſſino Antiſtite, Diuo Bernardo conceſſum; qui in eo Claraualenſis familia Cellulanos inſtituit; conſentientibus, & conſpirantibus dictis Canonicis, qui regulam Ciſtercienſem libentiſſimè ſuſceperunt. Id verò contigit anno M. C. X L I X. vt indicant numeri, Gallico idiomate concinnati; qui in tabella, quæ in odeo delubri dicti Cœnobij appenſa eſt, ita lectitantur.*

g Fol. mihi. 349.

L' an mill cent quarante neuf,
A Saint Bernardo par bon amour,
Le bon Henri de Troyes Paſtour,
Donna ce lieu de Bouleucour.

6\. Hactenus ſumptum ex Nicolao Camuzatio, *Annal. Ciſterc. Tom. II.* qui pergit poſſeſſiones multas, & pingues Bullencuriæ deſcribere, Henrici, atque Campaniæ Principum dono, aliorúmque; quas in præſenti non vacat recenſere. Extat Epiſtola Petri Cellenſis[h] ad Robertum, Abbatem Bullencuriæ, conſolatoria, exhortatoriaque, vt conſtanter reſiſtat fortunæ ictibus. *Quippè* (ait) *commendabilis illa ſolum fortitudo eſt, quæ fatigata, robuſtior; oppreſſa, liberior conſurgit: quæ leuat importuna fortuna ſine moleſtia ſarcinas, portat ſine pondere, deponit ſine laſſitudine.* Neque alium puto Abbatem eiuſdem domus, de quo Saresbarienſis.[i] *Oro* (ait) *vt vice mea Abbati Bullencurienſi de viſitatione fratris mei gratias referatis.* Cæterùm, de Roberto, vt ego puto, poſt abdicatam paſtoralem curam; & de Gerardo Monacho, ſanctiſſimis, qui in eo Monaſterio floruerunt: demum de Sancta Virgine Aſcelina, Bernardi Patris conſanguinea ſecundùm carnem, quæ in eadem Eccleſia ſepulta eſt, déque aliis ipſam concernentibus; multa à nobis inferiùs reddenda erunt.

h Lib. 2 ep. 3

i Epiſt. 115.

Vtrinæ Vallis Morimundi lineam auxit; Villers, ſiue Villarij Metenſis filia, ſuppreſſo licèt regno, Diœceſique in Tabulis Eccleſiarum Morimundenſium. Sed ſitam domum in Spirenſi territorio oſtendunt litteræ Innocentij Papæ IV. Datæ Lugduni, Kalendis Ianuarij, Pontificatus ipſius anno tertio; quarum hic titulus. *Abbati Vtrinæ vallis, Ciſtercienſis Ordinis, Spirenſis Diœceſis.* Quibus ſimiles, aliàs expediuit idemmet Innocentius ad Kalendas Februarij ſequentis anni. Andræouium, inſignem in Polonia Eccleſiam, ſtatim dicam. Capitis Aquæ de Turribus Sardiniæ ignotior nobis domus; niſi quod pertinere ad Claramuallem Tabulæ produnt: in quibus tamen pro *Turribus Sardiniæ*, de *Tribus Sardiniæ* errore craſſo ſcribitur, quem vix in aliquo exemplari correctum video. Turres, Epiſcopalem olim vrbem in Sardiniæ maritima, hodie deſtructam, Aubertus Miræus[k] memorat; & cuius nihil extet præter rudera, templum, & nomen; renaſcente ex illius reliquiis Saſari, vrbe Archiepiſcopali; ſed cuius Pontifex Turritanus hodiéque dicitur. De Eccleſia Ciſtercienſi, Capitis Aquæ, quid actum ſit, an integra permaneat, nihil omnino certi audeo affirmare. Sed iam ad Andræouium. 7.

k In Geogr. Eccleſiaſt.

Fundatum id in Polonia, & Diœceſi Gneſnenſi, vt habent geneſes, Monachis euocatis è Morimundo, per Ianicum, & Clementem fratres, illuſtres viros, quod à Martino Cromero notatum video. *Tempore* (ait)[l] *Vuladiſlai, Poloniæ Principis, Ianicus, qui poſtea Vratiſlauienſis Epiſcopus, ac deinde Archiepiſcopus Gneſnenſis fuit, Ianiſlauſquè dictus eſt; & Clemens, fratres germani, equeſtri Gryphium, ſiue Gryphonum (vt vulgò vocant) familia orti; Monaſterium Andraouienſe condiderunt: eique oppidum ipſum Andraouium, & ſeptem pagos de bonis ſuis attribuerunt; atque in eo Ciſtercienſis ſectæ Monachos, à Bernardo Sancto Abbate conditos, ex Morimundenſi, Burgundiæ Monaſterio, euocatos, collocarunt. Addiderunt etiam Radoſius, & Gedeon, Epiſcopi Cracouienſes decimas quaſdam eidem Monaſterio: item Ianicus poſteà quàm Gneſnenſis Archiepiſcopus factus eſt, non modò decimis, verùm etiam duodecim pagis, ad ſuperiores adiectis, id locupletauit.* Eadem ferè habet Ioannes Herbertus,[m] & quotquot alij Poloniam deſcripſere. 8.

l Polonia l. 6.

m Lib. 5. c. 3

Cæterùm, quod Morimundenſes Tabulæ aiunt fundatam domum in Diœceſi Gneſnenſi, corrigendum venit per litteras Honorij Papæ III. 9.

Romæ apud S. Petrum IX. Kalendas Ianuarij, Pontificatus ipſius anno ſecundo : atque item alias Gregorij Papæ IX. Idibus Ianuarij, Pontificatus ipſius anno vndecimo : in quibus Andræouium pariformiter in Diœceſi Cracouienſi commemoratur. Conſonat Mathias Michouius in ſua hiſtoria, vbi & villas, Monaſterij dotem, diſtinctè nominat; atque alia quædam addit, quæ pro maiori adhuc eius notitia non pigeat in præſenti recenſere. *Monaſterium* (inquit) [a] *Andræouienſe, Cracouienſis Diœceſis, Ordinis Ciſtercienſis, Ioannes Vvratiſlauienſis Epiſcopus primus fundauit; poſt verò Gneſnenſis Archiepiſcopus, cum Clemente de domo Gryſonum, ſuo germano, in prædio ſuo Brezniſca, & ſeptem villas, ſcilicet Liſzacau, Rocoſzoſzonia, Racovvo, Ianzono, Lanzno, Tranſzuva, Cherzovva, pro dote aſſignarunt; nec quicquam ſibi iuris in eiſdem reſeruarunt, excepto tributo, ſibi, & eorum ſucceſſoribus ex oppido Andrazeova præſtando : corda occiſorum pecorum, & de ſingulis balecum, in præfato oppido vendendis, aliquot balecum; quod Andræouienſes Abbates introducti redemerunt. Fratres autem ad prædictum Monaſterium introducti, ex Morimundo, in Burgundia ſito, accerſiti ſunt. Ob hoc Monaſterium Andrazovvienſe, à plerisque minor Morimundus vocatur.* Hactenus ille. Illuſtrauit Andræouium inter alia Vincentius Cracouienſis Archiepiſcopus, poſt infulas Monaſticen profeſſus in ea domo; in qua, & ſanctè vixit, obiitque vt ſuo loco latius memorabimus.

a Lib. 3. c. 18.

---

1. Monaſterij Laudenſis breuis deſcriptio, 2. Fundatores, 3. Theodoricus Elſatius, Siuilláque : 4. Verùm non ipſi ſoli, 5. Concordata de tempore ſententia; 6. & dictum de duobus primis Abbatibus. 7. Notitia aliæ illuſtres eiuſdem domus. 8. Imago Virginis, miraculis glorioſa. 9. Tum multis cauſis, Laudenſibus commiſſis, impetrata exemptio, & confirmata priuilegio Honorij tertij.

CAPVT X.

1. MONASTERIVM de Los, ſiue de Laude, in Tornacenſi Diœceſi, quia maior eius nobis notitia ſubeſt, ex Ioanne Buzelino, qui Gallo-Flandriam cumulatius delineauit, in hoc caput conſultò reſeruauimus. Eſt autem Laus illuſtre Monaſterium ad Duellam fluuium ſitum, qua parte alluit Eſquelmiam, & Vvazenam. Memorat, & commendat Buzelinus, deſcribens locum. [a] *Ad Duellam* (ait) *iacent Laus, Eſquelmia, & Vvazena. Præter nemus, paſcua, fluuij commoda, & ſoli pinguedinem, duo præſertim Laudem celebrant, Monaſterium, & Diuum Virginis Mariæ Sacellum. Ciſtercienſis Ordinis Monachos habet Cœnobium, ipſa vetuſtate, opibus, ædificiis, & diſciplina, nobile. Ab ipſis ferè initiis hominibus claruit, qui magnum ei nomen peperere; virtutibus, & ſapienti cœtus religioſi gubernatione.* Hæc ille curſim, & leui, vt aiunt, calamo: nos reliqua penitiùs ſcrutemur.

a Lib. 1. c. 22.

2. Fundatores habuit Theodoricum Elſatium, Flandriæ Comitem, & Siuillam vxorem; quippè, quibus, & conſtruendo Cœnobio, fundum; & in fundo ædificia conſtructa debuit. De fundo, liber obituum eiuſdem domus. *Decimo ſexto Kalendas Ianuarij* (ait) *obiit Theodoricus Elſatius, Flandriæ Comes, qui dedit locum Abbatiæ.* De ædificiis, Philippus, ipſius filius, in quodam priuilegio, expedito anno M. C. LXVI. *Abbatia* (inquit) *Eccleſia Sanctæ Mariæ de Los, quam Pater meus Theodoricus, & mater mea ædificauerunt.* Ergo hos Principes fundatores Cœnobium habuit, & donatores loci, fabricæque: ſed neutrius ex integro, aut ſine aliorum participatione : quippè fundum, in fœudum olim datum Baronibus quibuſdam, Bernardus Pater, ſoluto pretio, redemit. Ad fabricam alij etiam contulere. Et primùm quidem, quod attinet ad locum, conſtat ex priuilegio eiuſdem Theodorici Elſatij, ante biennium conceſſo, quod ita habet.

3. *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Ego Theodoricus, Dei gratia Flandriæ Comes, notum fieri volo, tam præſentibus, quam futuris, quòd Monachi de Claraualle emerunt, ad opus Eccleſiæ Sanctæ Mariæ apud Loz, terram Bernardi de Annekin, quam ipſe tenuit in fœudo de Petro de Vargas; & idem Petrus eamdem terram tenuit de me. Et, vt hoc ſtabile, & inconuulſum præfata Eccleſia in perpetuum permaneat, ſigilli mei impreſſione, & ſcripto aſſignans, confirmaui in remiſſionem peccatorum meorum, & ſub teſtimonio ſufficienti. Signum Rogerij de Vaſrin, & Petri de Maiſnil, & Hugonis de Loz, & Derbaldi, fratris eius, & Lamberti filij, & Ioannis Pulchri. Actum Inſulis, anno M. C. XLVII. in Vigilia Pentecoſtes, dum ſecunda vice pergerem ad Sanctam Hieruſalem.* Hactenus concernentia fundum, in quo Cœnobium ſitum; atque eius, tum emptionem, tum donationem.

At de ædificiis, quæ non ſolius Comitis, ſed & aliorum impenſis ſurrexerunt, argumento eſt nobis liber obituum eiuſdem Monaſterij, in quo Ioannes Bellus, alias Pulcher, Laudenſis fani fundator commemoratur. *Decimo ſexto* (inquit) *Kalendas Aprilis obiit Ioannes Bellus, fundator Eccleſiæ de Laude.* Notat verò Buzelinus, qui hæc adducit, non ad totius Cœnobij fundationem, ſed ad ſolius Eccleſiæ id referendum: imò neque ad Eccleſiæ principalis, ſed Eccleſiolæ, quam in principio conſtrui neceſſe fuit, ſtructura leuiori; peragendis, nimirum, in ea diuinis, quandiu auguſtior, ſumptuoſiórque perficiebatur. Vnde & in litteris Alexandri Papæ III. idem Ioannes Bellus, non fundator Cœnobij, ſed benefactor nominatur. Extant & aliæ pingues donationes, ſeu dotis incrementa, à Comitibus Flandriæ longè indulta, tam Theodorico, quàm Philippo Elſatiis, Patre, & Filio; & Balduino, Conſtantinopolitano Imperatore; & eorum ſucceſſoribus; eorumdem munita priuilegiis; quæ idem Buzelinus, Miræúſque in libro donationum Belgicarum, propalauere. Vt nobis facilè liceat coniectari, prædiuitem Eccleſiam, & quæ nulli aliis in Belgio cedere debeat. 4.

Tempus non ſatis conſtat inter authores. Qui 5.
longiſſimè antetecerunt eius exordia, milleſimum, centeſimum, & trigeſimum Chriſti annum aſſignant: in qua opinione cum fuiſſe comperio, qui chronicon concinnauit Claromariſci. [b] E contra Meierus. [c] *Anno* (inquit) *M. C. LII. conditum eſt*

b Apud Pe[illegible] lib. 2. cap. 23.
c In Annal. Flandr.

eſt iuxta inſulam, Cœnobiũ Laudu Ciſtercienſis Ordinis. Cui Iacobus Marchantius adſtipulatur. [d] d Lib. 1. in li. Laudenſes ipſi medium tempus eligunt, & anno M. C. XLVII. Laudenſe Monaſterium cœpiſſe tradunt: quippè quo Monachi tranſmiſſi ex Claraualle, a Bernardo Anekino fundum emere, confirmante contractum Eliatio Comite, quod ex ipſo inſtrumento probari putant. Sed Chronologia Eccleſiarum Ciſtercienſium, quæ nobis in præſenti præferenda, hunc annum notat M.C.IXLIX. (vt vidimus) ſub illius finem, nempe XVII. Kalendas Ianuarij, in quo & Laudenſes facile conueniunt. Vt tum denique ædificia rudia extructa ſuſceperint conuentum, & cœperint informari Ciſtercij ritibus. Itaque empto ante biennium fundo, ſurgere cœpit domus, virgini matri ex more nuncupata; quæ biennio diſtincta in officinas habitationémque, adhærentem paruo oratorio, hoc tandem anno incœpit habitari.

6. Primus loci Abbas, Venerabilis Ioannes, de quo e Lib. 1. c. 28. hæc habet idem, qui ſuprà author [e]. *Qui primus ſacrum hic clauum obtinuit, Ioannem nominauere: quem multa praditum virtute, veroſimile eſt anno, ſupra milleſimum, & centeſimum, nono, & quadrageſimo, magiſtratum iniuiſſe. Quamquam minimè deſunt, qui velint, vel incognitum primi Antiſtitis nomen fuiſſe; vel potiùs primum hoc Monaſterium Diuum Bernardum rexiſſe, cuius inſtientor fuerat.* Hæc Buzelinus. Certe, quod ad Bernardum Patrem attinet, haud dubium, cùm Claramuallem numquam dimiſerit, nec Laudenſi Cœnobio præfuiſſe: niſi quòd tamen quandiu nullus alius præfuit, poſt fundi emptionem, quæ ad ipſam fundationem pertinebant, ante conſtructam domum, cuncta ad Bernardum Patrem referebantur. Ioannem ipſum inter viros, ſanctitate illuſtres Ciſtercij f Lib. 3. c. 16. memorant Philippus Seguinus, [f] atque ex ipſo g Iunij 20. Henriquez in Monologio: [g] neque præter eximiam religionem, quippiam aliud de eo memoriæ produnt. Succeſſorem habuit Samuelem, Laudenſis Domus egregium promotorem: de quo hi verſus ſcripti hodiéque permanent.

Rexit poſt fratres Samuel, dulciſſimus, vt mel,
Hic clauſtrum dotat, veriſque bonis locupletat.
Abbatizante tribus annis, vt quoque gitis.

7. Inter cætera illuſtrauit primordia Laudis Gerardus Princeps, Theodurici Elſatij filius, habitu Monachali in ea ſuſcepto, quamuis in ipſo eiuſdem tyrocinio, ad præfecturam Sancti Donatiani de Brugis, & Sancti Petri de Inſulis promotus, non potuerit per vota conſecrari: Contulit tamen multa prædicto loco, veteris domicilij non oblitus. Illud etiam ad gloriam domus facit, quòd ad Hiſpaniam Epiſcopos tranſmiſerit; ac Viſenſi in Luſitania ſedi, inſignem virum dederit Ioannem de h Lib. 1. c. 28. Vvarrelos, de quo hæc habet idem Buzelinus, [h] deſumpta ex Kalendario eiuſdem domus. *In his* (ſcilicet qui inde prodierunt, aliis Eccleſiis præficiendi) *principem memoriam Ioannes de Vvatrelos meretur. Is enim Viſenſis apud Luſitanos ex Monacho Pontifex claruit, vt indicat verbis huius Cœnobij Kalendarium. Tertio Idus Iunij* (inquit) *obiit Reuerendus Dominus Ioannes de Vvatrelos, Monachus domus huius, Viſenſis Epiſcopus, qui nobis contulit ad pitantiam quadringentos florenos, & multa alia.* Extat epiſtola Stephani Tornacenſis ad Abbatem de Laude (Samuelem, vt puto) in quo pro conuerſo quodam fugitiuo, aut expulſo, ſupplex orat; nihil detrectante, dum verò ad ſacrum illud collegium reciperetur.

Eandem item domum ſummè illuſtrat Deiparæ 8. Sacellum, atque imago, miraculorum gloria celebris; de qua Aubertus Miræus hæc habet verba. [i] i In Chronic. Ciſterc. *Eſt huic cœnobio, vicinum Deiparæ Virginis Sacellum, quod annis ſuperioribus multorum miraculorum gloria eſt illuſtratum; hodiéque aſſiduo piorum hominum concurſu frequentatur. Sacellum vulgò nuncupant; Noſtra Domina gratiarum.* Ita Miræus: nec diſſimilia tradit Buzelinus.

Facit item ad laudem Monachorum eiuſdem 9. domus id, quod perpendit ipſe Buzelinus. [k] k Lib. 2. c. 28. *Cum Abbas, Priórque Laudenſis Monaſterij multum ſibi de ſtudio perfectionis, & religioſa quiete ſubtrahi, multorum vel iudicijs vel arbitriis negotiorum, animaduerterent, quæ ſibi à pleriſque Romanis Pontificibus finiendis controuerſiis committebantur, ad eumdem Supremum Eccleſiæ Moderatorem ſcripſere; vt his procul exutis, intra domeſticum receſſum, ſacro ſibi otio ad res diuinas quietius meditandas frui liceret. Ac non difficulter equidem hoc ab eo reſcriptum impetrauere.*

CVm ſæpè contingat propter cauſarum cognitiones, quæ vobis frequenter à ſede Apoſtolica committuntur, 10. in vobis ſanctæ contemplationis otium impediri; & Monaſterium veſtrum non modicam inde læſionem incurrat: nos veſtris inclinati precibus, & quieti veſtræ prouidere miſericorditer, & indemnitati eiuſdem Monaſterij ſuper hoc præcauere volentes; auctoritate vobis præſentium indulgemus, ne de cauſis aliquibus auctoritate Apoſtolica in poſterum cognoſcere inuiti compellamini: niſi obtinendæ ad vos litteræ plenam de hac indulgentia fecerint mentionem; ſaluis tamen commiſſionibus ad vos hactenus imperatis. Nulli ergo omninò hominum liceat hanc paginam noſtræ conceſſionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli, Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum. Datum Laterani XV. Kalendas Februarij Pontificatus noſtri anno vndecimo.

Hæc aliquot poſt fundatum Cœnobium annis; Sed de his plura in ſequentibus dicemus.

1. *Variæ ſententiæ de anno fundationis Monaſtery Oliuenſis, 2. Inſtrumentum antiquum dotationis, 3. atque aliud fundationis poſt duodennium. 4. Plures inſtrumenti prioris difficultates. 5. Secundi cum ſequentibus concordia. Noua donatio: 6. & verum tempus aduentus Monachorum. 7. Detectus, conuictúſque Chronologiæ error. 8. Et variæ aliæ notitiæ eiuſdem domus.*

CAPVT XI.

1. HOc item anno recenſendum venit Monaſterium illuſtre de Oliua in regno Nauarræ, Pampilonenſis Diœceſis, quod, Monachis à Scala Dei acceptis, ſub Bernardo Abbate, numeroſam alias lineam Morimundi glorioſè auxit. Hoc, inquam, anno, quantum colligere licet ex inſtrumentis; quamuis alias Eccleſiæ illius alumni antiquiora malint; Chronologia, recentiora multò præſeferant. Quippe; illis ante quatuor, & viginti; huic poſt viginti, & ſex annos natum commemoratur, vt ſuo loco videbimus. Sed Chronologiæ, vt dixi, minor fides: & ſi annus fundationis Oliuæ mutandus eſt, faciliùs multò anteponam, quàm retardabo. Qui volunt, ante natam Regiam domum (namque quandocumque, à Regibus fundata) proferunt ipſam chartam donationis Raimundi, Comitis Barchinonenſis, Aragonenſium Principis, Bertrando, primo Abbati Oliuæ, factam, ſub Æra M. C. LXIII. quam palam eſt incidiſſe in annum Chriſti. M. C. XXV. Porrò inſtrumentum ipſum, ad me tranſmiſſum in authentica forma, ita ſe habet.[a]

a Ex Tabul. Eccleſiæ eiuſdem.

In nomine ſanctæ, & indiuiduæ Trinitatis, Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Ego Raimundus, Dei
2. *gratia Comes Barchinonenſis, & Princeps Aragonenſis, & Tortoſæ Marchio: facio hanc chartam donationis Deo, & Sanctæ Mariæ de Oliua, & vobis Domino Bertrando, Abbati eiuſdem loci, & fratribus veſtris, ibidem Deo ſeruientibus, tam præſentibus, quam futuris. Placuit mihi libenti animo, & ſpontanea voluntate, & propter amorem Dei, & Sanctæ Mariæ: & pro animabus Patris, & Matris meæ, & omnium parentum meorum: dono vobis, & concedo, vt ab hac die in antea nullus homo ſit auſus caſas veſtras, vel grangias, vel cauannas, quas modo in toto meo regno habetis, vel habituri eſtis, violenter intrare, frangere, vel dirrumpere; vel homines, vel ganatum, vel aliquid aliud per vim extrahere: ita inquam, præcipio, vt quicumque contra hanc meam voluntatem ire præſumpſerit perdat meum amorem, & pectabit mihi mille ſolidos; & inſuper habebo inde querimoniam, tanquam de inuaſione mea propria domus: & quantum de veſtro acceperit, vobis in duplum reſtituat. Si verò ganatum veſtrum cum alio extraneo mixtum fuerit, & hac de cauſa eum vobis noluerit dare; mando, vt in ſola fide veſtra, vel ex vno ex fratribus veſtris, abſque alio iuramento, donet vobis, quantum dixeritis eſſe veſtrum. Et ſi quis pro aliqua re, vel calumnia vos inquietauerit, & ad iudicium protraxerit pro magna, vel parua re: ſi res pergrandis fuerit, & iudices mei iudicauerint: vt in ſolo verbo Abbatis: ſi verò mediocris, vel parua fuerit; mando, vt in ſola veritate vnius Monachi, vel fratris veſtri Ordinis, abſque alio iuramento, & ſine aliis teſtibus, veſtra cauſa, & veſtrum iudicium diffiniatur; niſi per peſquiſam veritas poſſit ſciri. Ganatum verò ſimiliter veſtrum mando, vt ſecurè paſcat in tota mea terra, vt nullus ſit auſus ei paſcua prohibere, tamquam meo proprio. Hoc idem dono vobis, & concedo, in montibus, & in ſyluis, & in aquis, quæ ſunt in tota mea terra: & quod vos, neque veſtrum, neque vllo veſtro habere, non donetis portaticos, neque vllos alios vſus in tota mea terra. Et quod, ſi aliquis miles, vel pedonus, nihil habens, ad vos venerit, & vobis recipere placuerit; ſi [aliquis] vnquàm aliquid fieri fecit, pro hoc non reſpondeatis. Inſuper recipio vos, & domos veſtras, & ganatum veſtrum, & omnem rem veſtram in mea amparanza, & in meo guidonatico, & in mea defenſione, ſicut meam propriam cauſam. Si quis verò hoc meum donatiuum dirrumpere, vel annihilare voluerit, ſit maledictus, ſicut Iudas, qui tradidit Chriſtum: &, vt ſuprà diximus, pectabit mihi mille ſolidos, & perdet meum amorem; per omnia ſæcula ſæculorum. Amen. Facta charta donationis, & confirmationis Æra M.C.LXIII. in menſe Martio, in villa, vel caſtro, quod dicitur Luſia. Signum † Raimundi Comitis. Signum Regis † Aldefonſi, filij Raimundi Comitis Barchinonæ. Signum † Petri, Regis Aragonum, & Comitis Barchinonæ. Dominante me, Dei gratia, in Barchinona, & in Prouincia, in Aragoni, & in Superarbo, atque in Ripa Curtia. Epiſcopus Dodo in Oſca, & in Iacha. Epiſcopus Petrus in Saragoza. Epiſcopus Martinus in Tarazona. Epiſcopus Guillermus Petri in Lerida, & in Rota Epiſcopus Iofred in Tortoſa. Comite Arnalmiri Paiarienſis in Fraga, & in Rida. Ferriz Senior in Oſca. Palaſin in Saragoza, &c. Et ego Andreas de Agierb ſub iuſſione Domini mei Comitis hanc chartam ſcripſi, & de manu mea hoc ſignum † feci.* Hactenus inſtrumentum: cui ſi ſtandum, antiquius adhuc fateri neceſſe eſt Oliuenſe Aſceterium: quippe anno M. C. XXV. iam Abbatem, iam Monachos, iam caſas, grangias, ganatumquè (verbis ipſius vtor) poſſidebat.

Producitur, & aliud inſtrumentum Garſiæ, Regis Nauarræ, ſub Æra Cæſaris 1172. hoc eſt, anno Chriſtiano 1134. in quo Bernardo, Abbati Scalæ Dei, conſtruendæ Abbatiæ locum donat, diuerſum ab Oliua, ſed vicinum: & quem conſtat cessiſſe Monaſterio. Porrò inſtrumenti verba ita ſe habent. *Ego Garſias, Dei gratia Pampilonenſium Rex, cum vxore mea, & filiis meis, Dono Deo, & Beatæ Mariæ, & Domno Bernardo, Abbati de Scala Dei, pro ſalute animæ meæ, locum de Enciſa, cum decimis, & paſcuis, & omnibus pertinentiis, ad Abbatiam conſtruendam ſecundùm ordinem Ciſtercienſium. Et qui fecerit vobis vlla contraria, pectabit mihi mille ſolidos, & & perdet meum amorem. Et ſunt illius termini, de Encſa, de Media Bardena enſuſo, & de Almanara en entro, & de Beniredondo en iuſo, & de Aragon enfueras. Signum Regis † Garſiæ. Facta charta in villa, quæ vocatur Tutela. Æra milleſima, ſeptuageſima, ſecunda. Sunt teſtes Martin. Sanz. Rodrigo de Azagra. Frater eius Gonzalus de Azagra. Petro de Tareſca, &c.* Hæc ſunt, quæ probant 3.

autiquio

antiquiorem Oliuæ domum, quibus nullatenus vellem derogare.

4. Cæterùm mihi in ipſis inſtrumentis neque paucæ, nec leues occurrunt difficultates. Nam ſi ante annum M.C.XXV. Surrexerat Cœnobium, & iam Abbatem, ac Monachos habebat, Caſas, Grangias, Granatum, quæ Raimundus firmaſſet ſuo diplomate: vt quid nouennio peracto, Garſias Rex conſtruendæ Abbatiæ locum donaret? Rurſus, vt quid Abbati ſcalæ Dei, ſi iam Conuentus Oliuam occupabat? Fiebant ſæpè priores donationes Eccleſiis matribus, quia nondum natæ filiæ; vt ſemel acquiſita poſſeſſione, Monachos illuc, cum Abbate ſuo tranſmitterent. At, ſemel iam fundata Monaſteria, ſicut ſibi acquirebant, ita per ſe donationes acceptabant. Neque vllam penitus potui inuenire (etſi multas euoluerim) quæ poſt natam filiam matri facta ſit, niſi matri ipſi, non filiæ, eſſet ceſſura. Rurſus, primi inſtrumenti fidem eneruat, quod Raimundus iam Princeps Aragonum anno Chriſti M.C.XXV. cognominetur: cùm tamen conſtet, eum Principatum, non iure hæreditario, ſed dotalem cum Petronilla coniuge, neque ante nuptias illi contigiſſe. Atqui, de nuptiis Raimundi cum Petronilla concordant omnes incidiſſe in annum M.C.XXXVII. quo *Rex Ramirus* (inquit Mariana [b]) *Auguſti die vndecimo, anno ſalutis M.C.XXXVII. Raimundi Barchinonenſis, & Petronillæ Infantis nuptiis factis, regni curam, & adminiſtrationem abdicat; Oſcæ in Diui Petri Cœnobio abditus, tranquillioris vitæ ſtudio: retento ſibi Regio nomine; & (ſi quando vellet) poteſtate.* Sic ex Antiquis accuratior Hiſpaniæ author, nemine diſſentiente: vt palam conſtet, Raimundum ante duodenium nequaquam inſcribi potuiſſe Aragonum Principem. Quid, quod Epiſcopi omnes, qui ſubſcripſere, nondum promoti ad ſedes per illud tempus: quippè Dodo Oſcæ anno M.C.XXXVII. Petrus Cæſar-Auguſtæ tardius adhuc, M.C.LII. Martinus Tiraſone non multo ante, anno M.C.L. Guillelmus Ilerdæ M.C.LI. quo primum Mauris vrbs erepta fuit, præpoſiti leguntur? aut fallunt omnes Cathalogi Pontificum, quos prædictæ Eccleſiæ præferunt. Quid, quod anno M.C.XXV. nec Morerola acceperat Ciſtercium: quam tamen primam in tota Hiſpania domum vetus huc-vſque traditio pro certo habuit.

b Lib. 10.c. 16.

5. Atque hæc omnia prioris inſtrumenti, aut eneruare fidem, aut errorem conuincere in Æra, aut eam tandem vſurpatam pro anno Chriſti, quod non ſemel contingere ſolebat; manifeſtè conuincunt. Secundum, vnde arguam, non inuenio: niſi quod tamen donata hæreditate à Rege Garſia, pro Cœnobio ſtruendo, potuit opus differri: & fortè locus ille, minus aptus, noui conuentus miſſionem retardabat. Vtcumque fuerit, ab eodem Raimundo Comite, noui, & vicini loci conceſſio facta, & donatio, firmata per inſtrumentum, Abbati Scalæ Dei, conuentum illuc commodiùs tranſmiſſuro. Verùm, vt puto, fundationis annum notat, quem nunc deſcribimus. Atque ecce inſtrumentum donationis.

In Dei nomine. Ergo Raimundus, Comes Barchinonenſis, Princeps Aragonenſis, & Tortoſæ Marchio. Placuit mihi libenti animo, & ſpontanea voluntate, propter Dei amorem, & remedium animæ meæ, & Parentum meorum, dare Deo, & B. Mariæ, & Bernardo, Abbati Scalæ Dei: eiuſque fratribus, tam præſentibus, quàm futuris, in hæreditatem, villam, quæ dicitur Oliua; cum omnibus ſuis pertinentiis, & paſcuis, & terminis. Eſt autem terminus Oliuæ à loco, qui dicitur Samaci in Iuſum: ita quod ipſo Samaci ſit infra terminum Oliuæ, & de Marcaeras, vſque ad Podium Rotundum, ſicut ipſa via indicat: & à Podio Rotundo vſque ad Congustum Carocaſtelli. Dono itaque vobis, & concedo ſupra ſcriptam villam, cum ſuis, iam dictis, terminis, ac pertinentiis omnibus: vt eam vos, & Eccleſia veſtra ſucceſſores quietam habeatis ac iure perpetuo pacificè poſſideatis. Signum Raimundi † Comitis. Facta charta Æra M.C.LXXXVI. in menſe Iunio, in Podio de Gardea iuxta Leridam; dominante me Dei gratia, Raimundo Comite in Barchinona, & in Aragone, in Saperarbe, atque in Riba Curtia; & in Tortoſa. Epiſcopo Dodo in Oſca, & in Iacha: Epiſcopo Guillelmo Petri in Roda: Epiſcopo Bernardo in Cæſaraaguſta: Epiſcopo Michaele in Tiraſona. Comite Arnalmiri Palarienſi in Buille, & in Ricla, &c. Ego Andreas Scriptor hanc chartam ſcripſi, & hoc ſignum † feci.

6. Hac occaſione, per Bernardum acceptata, Scalæ Dei Abbatem, Monachi ſtatim ſub Bertrando Patre miſſi, qui, Enciſa in grangiam ſequeſtrata, in Oliua Monaſterium ædificarunt. Porro Rex Garſias, cum, quem præoptauerat, in eo loco conuentum iam videret, quæ prius dederat; rata, & firma habuit: necnon locum de Oliua, qui, quia in terminis vtriuſque Principis ſitus, ad vtrumque ſpectabat ambiguo iure. Tum quædam alia Bertrando iam Abbati noui Cœnobij, & eius Monachis conceſſiſſe legitur, tali priuilegio expedito, ſequenti anno.

In Dei nomine. Ego Garſias, Dei gratia, Pampilonenſium Rex, facio hoc ſcriptum gratuitæ donationis, vobis Domino Bertrando, Abbati Oliuæ, veſtriſque fratribus tam præſentibus, quam futuris; dono vobis ad honorem Dei, & B. Virginis Mariæ, locum, & poſſeſſionem, quæ dicitur Oliua, cum omnibus terminis, paſcuis, & pertinentiis ſuis: & eſt terminus Oliuæ, à loco, qui dicitur Samaci in Iuſum, ita quod Samaci eſt intra terminum Oliuæ, & à Marcueras vſque ad Podium Rotundum, ſicut ipſa via indicat, & à Podio Rotundo vſque ad Congustum Carocaſtelli. Similiter dono vobis ad honorem Dei, & Beatiſſimæ Virginis Mariæ, & pro remedio animæ meæ, & parentum meorum: locum, quem incolæ dicunt Caſtellum Munio, & villam, quæ vocatur Enciſa; vt habeatis vos, & Eccleſia veſtra hæc duo loca, cum omnibus terminis, paſcuis, & pertinentiis ſuis. Horum donatio locorum eſt eo tempore a me facta, & confirmata; vt vos, & Eccleſia veſtra, & poſt vos ſucceſſores veſtri, viri religioſi ea, perpetua, quieta, & pacifica poſſeſſione obtineatis: & de eis, tanquam de iure Eccleſiæ veſtræ, & veſtro; deinceps, ad libitum veſtrum, omnino diſponatis. Signum † Regis Garſiæ. Epiſcopo Michaele in Taraſona. Epiſcopo Lupo in Pampilona. Facta charta in Villa, quæ dicitur Tutela Æra milleſima, centeſima, octuageſima octaua. Regnante Dei gratia, Rege Garſia in Pampilona, & in tota Nauarra, in Guipazcoa, & in Alaua, &c. Ego Sanctius iuſſu domini mei Regis Garſiæ hanc chartam ſcripſi, & manu propria hoc ſignum † feci. Ego Sanctius, per Dei gratiam Rex Nauarræ, laudo, & confirmo præſentem chartam hoc meo ſigno. Signum Regis † Sanctij.

7. Igitur anno proximo ſequenti Chriſti, nimirum M.C.L. Oliuenſe Aſceterium inhabitatum ab Abbate, & Monachis, dubitare non licet; indéque reuincendam Chronologiam, quæ fundationem domus in centeſimum, ſeptuageſimum quintum,

ſupra milleſimum abſque vllo prorſus fundamento reiicit; maximè cum inter hos annos interceſſerit donatio Sanctij Regis, Garſiæ filij; Chriſti M.C. LXII. de Caſtro Cauaſtello, facta eidem Bertrando, Monachiſque, in qua obitet confirmat quæcumque Pater eius illis donauetat.

Confirmo etiam huic donationi, quicquid pater meus eis dedit; locum videlicet de la Oliua, & Figerolsam, cum omnibus terminis, & pertinentiis ſuis, cū pratis, & paſcuis, & aquis, integriter, & potenter. Omnia vero ſuperius comprehenſa bono animo, & ſpontanea voluntate, concedo, & dono Domino Deo meo, & eius genitrici Beatæ Mariæ Oliuenſi in hæreditate propria, & franca: & de meo iure, & dominio, trado ea omnia, & transfero. cum omni integritate, in ius, & Dominium B. Mariæ Oliuenſis, & Venerabilis Bertrandi, ipſius loci Abbatis, omniumque ibidem Deo ſeruientium fratrum, tàm præſentium, quàm futurorum, ad habendum perenniter, & retinendum, ac iure perpetuo poſſidendum. Facta charta donationis, & confirmationis, menſe Ianuarij, die verò Idus, apud Cæſaraguſtam Ciuitatem. Æra M. CC. anno ab Incarnatione Domini noſtri Ieſu Chriſti M. C. LXII. Mariana, atque Hiſpani alij ſcriptores fundationem Oliuæ Sanctio Regi, Sanctij ſapientis filio; ferè attribuerunt: quod anno M. C. XCIV. regnare cœpit. Sed id ad ædificia referendum, Eccleſiamque, quæ inſigni fabrica hodie perſeuerat, cum antea humile fanum inhabitaſſent. Hactenus de anno fundationis Regiæ domus, fundatoribuſque. Nunc breuiter ad alia tranſeamus.

Confirmauit Oliuæ fundationem Eugenius; ac Monaſterium, & ſingula eius bona, poſſeſſioneſque ſub B. Petri, atque Romanæ ſedis protectione ſuſcepit. Quin Reges omnes Nauarrorum, & Aragonum, Alphonſus, Petrus, Sanctius, Iacobus, Caroluſque, varia eidem indulta conceſſere: &, quod mireris, Ludouicus Francorum Princeps anno Chriſti M. CCCXL. antiquum ædificium, pro modo temporis anguſtum, & humile; cuius hodieque Eccleſia perſeuerat. Cætera abſumpſit tempus, præter veſtigia, & ruinas circa Eccleſiam. Recens fabrica ingens, & ſumptuoſa, quæ nulli alteri cedat in toto Regno. Inſignia domus, Oliua, cuius truncum. O littera promediet, latera aliæ quatuor reſtantes occupent. L. I. V. A. ſummitatem Deiparæ imago: cui domus conſecrata ritu Ciſtercij. Memoratur in litteris Innocentij Papæ tertij, Datis Anagniæ XIII. Kalendas Aprilis, Pontificatus ipſius anno VI. Itemque in aliis Gregorij Papæ IX. Datis Spoleti, Kalendis Septembris Pontificatus ipſius anno VIII. In libris Cameræ notatur modica taxa, ſex, & ſexaginta Florenorum. Primus Abbas Bertrandus ſediſſe creditur annis XLI. in quibus multa impetrauit ſuo Cœnobio. Succeſſoribus in comitiis Regni ſedes, ſuffragiumque. Sed de his ſingulis ſuo loco dicendum erit. 8.

IESV CHRISTI ANN. 1150. | CISTERCII ANN. 53.

1. *Bernardus impetitus linguis malignis, 2. Apologeticum ad Eugenium Papam ſcribit: 3. Prædicationis ſuſceptæ cauſas pandit. 4. Peregrinationis filiorum Iſrael, 5. & belli contra Benjamin exorti exempla adducit. 6. Signa à ſe facta modeſtè ſatis memorat. 7. Et ſe pro Deo pati libenter offert. 8. Miraculum in confirmationem ſui ſpiritus patrat. 9. Tandem aperitur fructus expeditionis, in capite ſequenti confirmandus.*

CAPVT I.

1. BERNARDVS Pater, qui anno præcedenti detrahentium ſibi linguas aſpernatus, cōtemnenſue, per ſilentium cenſuerat compeſcendas: nec, quod Germaniam, quod Galliam, quod Europam fictis oraculis perditum miſiſſet, ob latrantes in angulis, dignatus reſponſo; ſoli Deo defenſionem ſui commiſerat: cùm iam non propriam, ſed Dei cauſam agnoſceret, in cuius nomine Crucem prædicaſſet, ſermone confirmato per miracula, qua propriè lingua Deus loqui conſueſcat: cùm, inquam, Dei cauſam cognouiſſet, adeóque ſibi non ſegniter tractandam, hoc anno centeſimo, quinquageſimo, ſupra milleſimum à condito Ciſtercio quinquageſimo tertio, librum quem ad Eugenium Papam, ſeu tædio rerum, ſeu propria turbatione, diſtuliſſet parumper, tandem ab Apologia exorſus eſt; verbis dignis proferri à viro Sancto, nec minùs dignis transferri in hos Annales. Quippè quæ neque accuſationem omittant, neque excuſationem extorqueant; ſed ex viſceribus Scripturæ ſacræ pandant euentum totius expeditionis; quò conformiorem antiquis, magis ſecurum; & quò magis occultum, glorioſiorem. Sed & latenter (nam & id fatebor) noſtrates carpant, velut minus fidentes; certè puſillanimes, qui ſecundam ad Orientem expeditionem, cùm iam iam pararetur, impediuiſſent, ſed ipſum Sanctum loquentem audiamus.

Memor [a] promiſſi mei, quo ecce iam aliquandiu teneor apud te, vir optime, Papa Eugeni, volo ipſum abſoluere, vel ſerò. Puderet dilationis, ſi mihi conſcius forem incuriæ, aut contemptus. Non ita eſt ſed incidimus (vt ipſe noſti) in tempus graue; quod & ipſi penè viuendi vſui videbatur indicere ceſſationem, ne dum ſtudiis; cùm ſcilicet Dominus prouocatus peccatis noſtris, ante tempus quodammodò viſus ſit iudicaſſe orbem terræ; in æquitate quidem, ſed miſericordiæ ſuæ oblitus. Non pepercit populo ſuo, non ſuo nomini. Nónne [b] dicunt in gentibus, vbi eſt Deus eorum? Nec mirum. Eccleſiæ filij, & qui Chriſtiano cenſentur nomine, proſtrati ſunt in deſerto, aut interfecti gladio, aut fame conſumpti. [c] Effuſa eſt contentio ſuper Principes, & Dominus errare fecit eos in inuio, & non in via: contritio, & infælicitas in viis eorum. Pauor, & mæror, & confuſio in penetralibus Regum ipſorum. Quàm confuſi pedes euangelizantium pacem, annuntiantium bona? Diximus pax, & non eſt pax: promiſimus bona, & ecce turbatio. 2.

a Lib. 2. de cōſideration.

b Pſal. 113.

c Pſalm. 13.

Quaſi

3. Quaſi verò temeritate in opere iſto, aut leuitate
vſi ſimus. Cucurrimus planè in eo, non quaſi in in-
certum, ſed te iubente, imo per te, Deo. Quare ergo
ieiunauimus, & non aſpexiſti? humiliauimus animas
noſtras, & neſciuiſti? Nam in his omnibus non eſt
auerſus furor eius, ſed adhuc manus eius extenta.
Quàm patienter interim adhuc audit voces ſacrile-
d Exod. 32. gas, & Ægyptios blaſphemantes, quia [d] callidè
eduxit eos, vt occideret in deſerto? Et quidem
e Pſal. 118. iudicia [e] Dei vera, quis neſciat? At iudicium hoc
abyſſus tanta, vt videar mihi non immeritò pronun-
ciare beatum, qui non fuerit ſcandalizatus in eo.
Quomodo tamen humana temeritas audet reprehen-
dere, quod minimè comprehendere valet? Recorde-
mur ſupernorum iudiciorum, quæ à ſæculo ſunt, ſi
f ibidem. fortè ſit conſolatio. Nam quidam ita dixit: [f] Me-
mor fui iudiciorum tuorum à ſæculo Domine, &
conſolatus ſum.

4. Rem dico ignotam nemini, & nunc nemini notam.
Nempè ſic ſe habent mortalium corda, quod ſcimus,
cum neceſsè non eſt, in neceſſitate neſcimus. Moyſes
educturus populum de terra Ægypti, meliorem illis
g Exod. 3. [g] pollicitus eſt terram. Nam quando ipſum aliter
ſequeretur populus, ſolam ſapiens terram? Eduxit:
eductos tamen in terram, quam promiſerat, non in-
troduxit. Nec eſt, quod ducis temeritati imputari
queat, triſtis, & inopinatus euentus. Omnia faciebat,
Domino imperante, Domino cooperante, & opus con-
firmante ſequentibus ſignis. Sed populus ille, inquis,
duræ ceruicis fuit, ſemper contentiosè agens contra
Dominum, & Moyſem ſeruum eius. Benè illi incre-
duli, & rebelles: hi autem quid? Ipſos interroga.
Quid me dicere opus eſt, quod fatentur ipſi? Dico
ego vnum. Quid poterant proficere, qui ſemper re-
uertebantur, cùm ambularent? Quando & iſti per
totam viam non redierunt corde in Ægyptum?
h Pſalm. 72. Quod ſi illi ceciderunt, & [h] perierunt propter iniqui-
tatem ſuam; miramur iſtos eadem facientes, eadem
paſſos? Sed nunquid illorum caſus aduerſus promiſſa
Dei? Ergo nec iſtorum. Neque enim aliquando
promiſſiones Dei, iuſtitiæ Dei præiudicant. Et audi
aliud.

5. Peccauit Benjamin, [i] accinguntur reliquæ tribus
i Iudic. 20. ad vltionem, nec ſine nutu Dei. Deſignauit denique
ipſe ducem præliaturis. Itaque præliantur freti, &
manu validiori, & cauſa potiori, & quod his maius
k Pſalm. 65. eſt, fauore diuino. At quàm terribilis [k] Deus in
conſiliis ſuper filios hominum! Terga dedêre ſcele-
ratis, vltores ſceleris, & paucioribus plures. Sed recur-
runt ad Dominum, & Dominus ad eos: Aſcendite,
inquit, Aſcendunt denuò; denuoque fuſi, & confuſi
ſunt. Ita Deo primùm quidem fauente, ſecundo &
iubente, iuſti iuſtum certamen ineunt, & ſuccumbunt:
ſed quò inferiores certamine, eò fide ſuperiores inuenti
ſunt. Quid putas de me facerent iſti, ſi meo hortatu
iterato aſcenderent, iterato ſuccumberent? Quando
me audirent monentem tertiò repetere iter, repetere
opus, in quo ſemel, & iam ſecundò fruſtrati forent?
Et tamen Iſraelitæ vnam, & alteram non reputantes
fruſtrationem, tertiò parent, & ſuperant.

6. Sed dicunt forſitan iſti: vnde ſcimus, quod à Do-
mino ſermo egreſſus ſit? Quæ ſigna tu facis, vt cre-
damus tibi? Non eſt, quod ad iſta ipſe reſpondeam;
parcendum verecundiæ meæ. Reſponde tu pro me, &
pro te ipſo, ſecundum ea, quæ audiſti; & vidiſti;
aut certè ſecundùm quod tibi inſpirauerit Deus. Sed
fortè miraris me proſequi iſta, qui aliud propoſueram.
Facio non oblitus propoſiti, ſed quod, à propoſito non
iudicem aliena. Nempe de conſideratione (vt memi-
ni) ſermo mihi ad tuam dignationem. Et ſanè magna
iſta res, & egens conſideratione non minima. Quod
ſi res magnas à magnis conſiderari oportet, cui æque
vt tibi id ſtudij competit, qui parem ſuper terram
non habes? Sed tu ſecundùm ſapientiam, & poteſta-
tem tibi datam deſuper facies de hoc. Non eſt meæ
humilitatis dictare tibi, ſic, vel ſic fieri quidquam.
Sufficit intimaſſe oportere aliquid fieri, vnde & Ec-
cleſia conſoletur, & obſtruatur os loquentium
iniqua.

Hæc pauca vice Apologiæ dicta ſint, vt ipſa qua- 7.
liacumque habeat conſcientia tua ex me, vnde ha-
beat me excuſatum, & te pariter; & ſi non apud eos,
qui facta ex euentibus æſtimant, certè apud te ipſum.
Perfecta, & abſoluta cuique excuſatio, teſtimonium
conſcientiæ ſuæ. Mihi pro minimo eſt, vt ab illis iu- l Iſai. 5.
dicer, qui [l] dicunt bonum malum, & malum bonum,
ponentes lucem tenebras, & tenebras lucem. Et ſi ne-
ceſſe ſit vnum fieri è duobus, malo in nos murmur
hominum, quàm in Deum eſſe. Bonum mihi, ſi di-
gnetur me vti pro clypeo. Libens excipio in me de-
trahentium linguas maledicas, & venenata ſpicula
blaſphemorum; vt non ad ipſum perueniant. Non
recuſo ingloriùs fieri, vt non irruatur in Dei gloriam.
Quis mihi det gloriari in voce illa: [m] Quoniam m Pſalm. 68.
propter te ſuſtinui opprobrium, operuit confuſio
faciem meam. Gloria mihi eſt conſortem fieri Chri-
ſti, cuius illa vox eſt: [n] Opprobria exprobantium n Ibidem.
tibi ceciderunt ſuper me.

Hactenus Sanctus Pater ad Eugenium, pro ſe,
an magis pro Deo? Certè pro vtroque: ſolatium
ſimul capiens, exhibénſque; neque ſolum Eugenio
ſatisfaciens, ſed pro Eugenio.

At non contentus verbis, quantumuis certis, 8.
quantumuis efficacibus; ad miracula cenſuit re-
currendum: & quod rarò vſurpatum à Sanctis
Patribus, non in confirmationem verbi Dei, ſed
propriæ ipſius Bernardi prædicationis, & Spiritus
à Deo ſibi immiſſi, viſum cæco reſtituit, multis
videntibus. Audi ocularem teſtem Godefridum,
ſic ſcribentem. [o] Accidit (ait) vbi primum de eiuſ- o Lib. 3. c. 4.
dem exercitus diſſipatione lamentabilis intra Gallias
inſonuerat rumor, vt illuminandum Dei famulo
filium cæcum offerens pater, multis precibus vinceret
excuſantem. Et imponens Sanctus puero manum,
orabat ad Dominum, quatenus ſi ab eo verbum præ-
dicationis illius exierat, ſi prædicanti ſpiritus eius
affuerat, in illius illuminatione oſtendere dignaretur.
Dum verò poſt orationem, Orationis præſtolaretur
effectum. Quid facturus ſum? ait puer: video enim.
Attollitur illico clamor aſtantium: plures enim non
modò è fratribus, verùm etiam è ſæcularibus aderant,
qui vt puerum vidêre videntem, multipliciter con-
ſolati, Deo gratias referebant. Bernardus reſpon-
dendum pro ſe putauit, ſed Deus ipſe pro Bernar-
do item reſpondit.

Verùm ne fructus illius expeditionis in anci- 9.
piti adhuc: & Bernardo à calumnia vendicato,
ſolus Deus pateret querelis hominum: Quippè
quo duce viam arripuiſſent, quàm contrito, in-
fœlicitáſque, non ſecus atque vias impiorum, co-
mitarentur: Nevè eamdem gloriam iudicarent,
quia ſine externo fructu, quem prætendebant; di-
uina prouidentia factum eſt; vt miraculis reuela-
tiones additæ; & reuelationibus euentus conſen-
tientes planè viſibiles illuſtrius, certiúſque mani-
feſtarent, loca ſancta mutata, quàm amiſſa; Cœ-
leſtia pro terrenis: & curiam illam refertam ex
his militibus, qui ibidem glorioſè cecidiſſent; ſi
redirent ad propria, condemnandis. Sed nos pri-
mùm Gaufridum de his loquentem, mox quæ

 ipſius

ipſius diſcuſſum planè confirment; ſed ſingulas p Vbi ſuprà. ſeorſim proferamus.[p] *Nec tamen ex illa profectione Orientalis Eccleſia liberari, ſed Cœleſtis meruit impleri, & lætari. Quod ſi placuit Deo tali occaſione plurimorum eripere, ſi non Orientalium corpora à paganis, Occidentalium animas à peccatis: quis audeat dicere illi, quid feciſti ſic? Aut quis rectè ſapiens, illorum ſortem magis non doleat, qui ad priora, vel peiora fortè prioribus ſcelera redierunt, quàm eorum mortem, qui in fructibus pœnitentiæ purgatas variis tribulationibus Chriſto animas reddiderunt?* Sic Godefridus; quæ quàm certa fuerint, quàm conformia euentibus, quàm firmata diuinitùs, ſequenti capite commodiùs referemus.

---

1. Fructus ingens Hieroſolymitanæ expeditionis, 2. reuelatione firmatus; 3. Dein euentibus. 4. Eſkilis Principis mores, 5. peregrinatio: 6. pretioſa in peregrinatione mors. 7. Fratris ſancta inuidia, 8. & mors conſimilis. 9. Itémque Theoderici, 10. & Vuigeri, 11. & alterius cuiuſdam viri nobilis.

CAPVT II.

1. PRÆDICATIONIS Bernardi is planè, ſcopus, ea velut cœleſtis iuſſio fuit. Eant prælientúrque aduersùs paganos, aut liberaturi animas fratrum (fidelium ſcilicet oppreſſorum ab infidelibus) aut ſuas pro eis glorioſiùs poſituri; ingenti præmio in cœlis coronandas. Nec minor gloria Dei, ſiue ipſius Eccleſiæ, vna, quàm alia: niſi quod illa militantis, & viſibilior: hæc triumphantis, atque eo occultior, ſed maior erat. Porrò quàm certa promiſſio iſta euaſerit, cum dubiis adhuc Sanctus contriſtaretur; Venerabili Abbati Caſemarij, cuius ſuprà meminimus, vnà cum morte ipſius iam imminente, per Sanctos ſuæ Eccleſiæ tutelares & per ipſum Bernardo Dominus reuelauit, qui noluit eum diutiùs per hæc torqueri. Extat epiſtola ad eumdem Sanctum ſcripta, vtramque reuelationem continens, ſub ſecreto detectam, cuius hic tenor.

2. *Dilecto*[a] *Patri, ac Venerabili Domino ſuo Bernardo, Dei voluntate, ac gratia, Claraualliis Abbati Reuerendiſſimo, frater Ioannes miniſter ſuus, qualiſcumque Caſemarij Abbas, fœliciter currere, ac fœlicius Chriſti pietate conſummare.*

a Inter epiſt. Bern. 333.

Memor dulcedinis, ac familiaritatis, quam mihi indigno pietas veſtra quondam exhibuit, aperire cogitationes mei cordis paternitati veſtræ, quaſi coram poſitus præſumo, veſtra magis de manſuetudine confiſus, quàm de offenſa ſuſpectus. Spero námque affectionem, & dilectionem, quam erga vos habeo, pietatem veſtram non latere: & ſi aliquid etiam ſtultum dicerem, confido vos benignè, ac manſuetè, quaſi patrem filio ignoſcere. Dictum eſt mihi Pater chariſſime, quod de hac re, quæ non ita proſperè, vt forſitan volebatis, contigit (de via verò Hieroſolyma loquor) multum triſtamini, eò quòd Eccleſia Dei, vel gloria, non ſicut deſiderabatis, accreuit. Quapropter, quod mihi pro hoc diu cogitanti, Deus (vt credo) in corde miſit, vobis humiliter ſuggero; nimirum perpendens, quod ſæpè paruo cuilibet Dominus aliquid oſtendit, quod alicui magno, & multis bonis repleto, videre nequaquam concedit; ſicut[b] *Moyſi ſancto facie ad faciem cum Deo loquenti, Iethro alienigena conſilium dedit. Videtur itaque mihi; quod omnipotens Deus de hac via multum fructum fecit, non tamen eo ordine, quo ipſi viatores arbitrabantur. Siquidem ſi hoc, quod cœperant, ſicut decet Chriſtianos, iuſtè, ac religiosè proſequi vellent, Dominus cum eis eſſet, ac magnum fructum per eos perfeciſſet. Sed quoniam ipſi ad mala ſunt deuoluti, & hoc nequaquam Dominum, qui author viæ fuerat, à principio latere potuit; vt ſua prouidentia in ſui diſpoſitione non falleretur, malitiam eorum in ſuam conuertit Clementiam; & immiſit eis perſequutiones, & afflictiones, quibus purgati ad regnum peruenire poſſent. Denique confeſſi ſunt nobis, qui redibant, quod vidiſſent multos ibi morientes, qui libenter ſe mori dicebant, neque velle reuerti, ne ampliùs in peccata recciderent. Sed ne in dubium venias, quod dico, quaſi Patri meo ſpirituali in confeſſione aperio, quod patroni loci noſtri beatus Ioannes, & Paulus ſæpiùs nos viſitare dignati ſunt, quos ego ſuper hac re interrogare feci, & huiuſcemodi ſententiam reſponderunt. Dicebántque multitudinem Angelorum, qui ceciderant, de illis, qui mortui ſunt, eſſe reſtauratam. Hoc autem ſcitote, quod magnam veſtri memoriam habuerunt, finemque veſtrum, citò venturum prædixerunt. Quia igitur bene res, etſi non ſecundùm hominum deſiderium, tamen ſecundùm Dei propoſitum euenit: veſtra erit prudentia in ipſo de hac conſolari, cuius ſolius gloriam quæritis, & deſideratis. Idcircò namque vobis, & exhortandi, & operandi gratiam in hoc negotio dedit, quia bonum, quod inde facturus fuerat, prauidit. Ipſe igitur curſum veſtrum fœliciter compleat, nóſque vobiſcum in ſua gloria conſtituat.* Sic ad Bernardum Parentem Ioannes Abbas, conſolans virum, non ſolùm de præteritis ſed de futura, quam iam præſtolabatur, fœlicitate. Atque hæc ſecunda reuelatio fuit, quæ Sancti Abbatis præceſſit glorioſum tranſitum.

b Exod. 33. Ibidem 18.

Verùm quòd ait de Hieroſolymitana expeditione, quantumcumque infœlici iudicio hominum, multitudinem Angelorum, qui ceciderunt, de illis, qui in ea mortui ſunt, inſtauraſſe, vltra ſuperiùs à nobis commemorata; de miraculis factis Vlyſſopone, ad ſepulchra occiſorum à Sarracenis; multa alia mirabilia confirmarunt: quæ quia fructum, ex ipſa clade, partum ſummè commendant, recenſenda in hoc caput reſeruaui. Celebre eſt illud, quod de duobus fratribus magni Eskili, Primatis Daniæ auunculis (de quo nobis ſtatim plurimus ſermo, monacho quippè futuro in Claraualle) author Exordij magni his verbis narrat. 3.

Igitur[c] *(ait) duo fratres, ex præclariſſimo Danorum ſanguine oriundi, inter terræ illius proceres poſt Regem videbantur ſublimiores. Vnus autem ex eis, Eskilus nomine homo bellicoſus, & carnali potentia tumidus, cùm eſſet animo ferus, atque terribilis vultu multum ſanguinem fundebat, & mala innumera quotidie perpetrabat. Alter verò nomine Sueno, ſancta vita vir perſpicuus, atque Epiſcopus Vibergenſis erat; qui etiam præcelſi generis dignitatem, morum elegantia, atque prærogatiua virtutum longè ſuperabat. Hic itaque germani ſui animam ſynceré in Chriſto diligens, ſed tyrannicam eius* 4.

c Lib. 6. c. 16

vitam

vitam vehementer abhorrens, ſtudebat eum frequenter ſecretiùs arguere, & à ſuis prauitatibus, vt reſipiſceret, admonere. Sed cùm parum in huiuſmodi pia intentione proficeret, quadam die, colloquentibus eis adinuicem, ſuadebat ei Venerabilis Præſul, vt accipiens ſignum dominicæ Crucis Hieroſolymam proficiſceretur. Ille verò reſpondit; ſe hoc nullo modo facere poſſe, niſi ſecum pergeret ipſe, qui conſilium dabat. Quo audito fidelis, & verus amicus gratanter accepit, ſéque quod petebat, facturum incontinenti ſpopondit; malens vtique periculis, ac laboribus tantis ſe ipſum exponere, quàm fratris animam de ore leonis non liberare.

5. Impoſito itaque ſibi ſigno Sanctæ Crucis Hieroſolymam pariter abierunt. Quo proſperè peruenientes, glorioſum Domini Sepulchrum, ipſúmque viuificum lignum Sanctæ Crucis, in qua ſalus mundi pependit, cum magno pietatis affectu adorauerunt. Dehinc cùm cætera ſancta loca deuotiſſimè viſitãdo, venerando, atque adorando peragrarent, venerunt ad locum quemdam non longè à Hieroſolyma ſitum, qui Pater noſter ab incolis nominatur; eo quod Dominus noſter Ieſus Chriſtus in ipſo loco dicitur diſcipulis orandi formam tradidiſſe, & eamdem orationem ibidem compoſuiſſe. Erat autem ibi Eccleſia parua, vili ſchemate conſtructa. Cùm ergo prædicti peregrini cognoſcerent hunc eſſe locum, vnde fons orationis ſaliens in vitam æternam, de ore filij Dei primitus erupit, & ad imbuenda fidelium corda, per vniuerſas mundi partes cum tanta benedictionis affluentia deriuatus eſt; tum & ipſi ingredientes Oratorium, haurienteſque de fonte Saluatoris, pietatis, & confidentiæ ſpiritum, de corde puro orationem fuderunt ad Dominum obſecrantes, vt ſibi peccata dimitteret, & ab omni malo liberarentur. Nec defuit eorum votis ſuperna clementia reſpectus, quemadmodum declarauit rei euentus.

6. Nam cùm proximè venientes ad fluuium Iordanis, vnda illa ſacrata petiti eſſent, atque perfuſi, vnus ex eis, magnus videlicet ille peccator Eskilus magnificè de miſericordia Dei præſumens; & effundens animam ſuam in oratione clamauit ad Dominum, & dixit: Domine omnipotens, & clemens, eſto propitius mihi, obſecro, peccatori, & ne deſpicias animam meam qualiſcumque ſerui tui, quam de profundo malorum adduxiſti, & poſt tanta ſcelerum meorum naufragia ad portum pœnitentiæ miſericorditer adduxiſti. Et nunc Domine Deus ſuſpecta eſt mihi, valdè fragilitas mea, & dudum inolita peccandi conſuetudo; multumque mihi timeo à memetipſo, ne forè reuerſus ad patriam, blandiente rerum proſperitate, peccati quoque materia alliciente, ad priſtinas meas prauitates relabi compellar. Proinde piiſſime Pater, qui diues es in miſericordia omnibus inuocantibus te, ſi bonum videtur in oculis tuis & ita ſaluti animæ meæ expedire cognoſcis; precor indulgentiſſimam benignitatem tuam, vt abſoluto iam voto peregrinationis huius abſoluere me digneris à vinculo corporis iſtius: ſolutúmque pariter à nexibus peccatorum iubeas duci in refrigerij locum. Oratione verò completa, cognouit illico vitæ ſuæ terminum inſtare, ſuumque deſiderium mox à Chriſto eſſe complendum. Vnde perceptis Sacramentis, valedixit eadem hora germano ſuo, cæteriſque, qui ſimul aderant, & proximè in ſancta confeſſione reddidit animam. Hæc de glorioſa viri morte dum illic obiit; reducis fortè ad peccata reuerſuri. At de fratre illius audi, quod ſequitur.

7. Videnſque [d] Venerabilis Antiſtes animam fratris ſui, pro cuius ſaluatione ita ſollicitus extiterat, tam celeriter, támque fœliciter aſſumptam: tunc & ipſe vehementer affectus deſiderio migrandi, petiuit anima ſua, vt moreretur, & ait. Gratias ago tibi, Domine Ieſu Chriſte, quoniam exaudiſti orationem meam, & vidiſti lachrymam meam, qua tibi toties ſupplicaui, vt ſuſciperes, pœnitentiam fratris mei. Quæſo ergo te piiſſime Fili Dei, ne me patiaris diutius ab illo ſeparari, ſed iubeas me cum illo in tua pace nunc recipi: vt ſimul abeamus, & ſimul ad tuam miſericordiam, te donante, perueniamus. O verè amplectenda, & amanda pietas Domini noſtri Ieſu Chriſti! Vix orationem finierat, quam ardentiſſima fidei deuotione fudit; & ecce vocante ſe Domino, viribus corporis cœpit repente deſtitui, vitaque tranſitoriæ finem ſibi iam adeſſe cognouit. Móxque diſpoſitis pro temporis breuitate, quæ neceſſaria videbantur, præcepit aſtantibus, vt corpus ipſius, vna cum corpore fratris eius, ad Eccleſiam ſupra memoratam, quæ Pater noſter dicitur, quum, Domino inſpirante, ſyncero pietatis affectu adorauerant, remota occaſione referrent, & ibi ſepeliri curarent. Itaque commiſſum ſibi populum diuinæ prouidentiæ reſignans, & bona ſempiterna illis omnibus imprecans, præſentibus etiam valefaciens, ac benedicens, fœliciter obdormiuit in Domino.

d Ibidem.

Factumque eſt a Domino grande miraculum, vt deſiderij ſui compotes, peregrinationis voto conſummato, peregrinationem quoque præſentis vitæ, & exilij terminarent: itaut ambo ſimul in vno loco, atque vno die de mundo migrarent, ſimúlque in vnum locum, vbi decreuerant, ſublati ſepulturam acciperent. Porro præfata Eccleſiola, cum antea breuis, ac ruinoſa fuiſſet, ſolo tenus eſt euerſa, & eleemoſynis ipſorum, quas propter hoc ipſum ibidem copioſè delegarunt, in ampliorem, & venuſtiorem ſtatum reædificata eſt: in qua etiam nunc corpora eorum pauſant honorificè tumulata. Horum fœliciſſimorum peregrinorum conſanguineus erat beatæ memoriæ Eskilus, Danorum quondam Archiepiſcopus: à quibus non ſolùm ſanguinis, ſed etiam fidei, & deuotionis ſuccum trahens, domeſtico animatus exemplo peregrè viuere, peregrè mori pro Chriſto Domino propoſuit. Quapropter relicta præcelſa dignitate, quâ in terra ſua ſingulariter præeminebat, Ciſtercienſis Ordinis habitum in Claraualle ſuſcepit, & de abundantia diuitiarum ſuarum pauperum Chriſti inopiam largiſſimè ſuppleuit. Hactenus in Exordio de his fratribus, ingenti omnium, qui in Oriente deceſſerunt, conſolatione. 8.

Cæterùm hanc eandem gloriam Dei, ac decedentium in terra illa ſanctiſſima, alia itidem exempla manifeſtant, quæ à Thoma Cantipratano, Cæſarióque, eius æui ſcriptoribus, litteris commendata; operæpretium duxi dictis adiungere. Quò magis liqueat per eam expeditionem ſaluos quàm plures, qui aliàs damnandi forent æternis ignibus. Circa illa tempora (ait Cæſarius [e]) Theodericus de Rulant, vir potens, & diues, deuotionis gratia profectus eſt Hieroſolymam. Proſtratus ante Sepulchrum dominicum huiuſmodi fudit orationem: Domine Ieſu Chriſte, qui omnia noſti, ſi non habeo me emendare à vitiis priſtinis, non me permittas redire in terram meam ſed vt hic mihi mori liceat concede. Audiuit hanc orationem alius miles, compater eius, & ait: Oraſtiſne bene hodie compater? Etiam, inquit; dicente illo, & cui vultis dimittere vxorem, & liberos veſtros? Reſpondit Theodericus: Melius eſt, vt illos deſeram, quàm animam meam perdam. Quid plura? Exaudita eſt oratio religioſi militis, & poſt dies paucos defunctus, connumeratus eſt ciuibus Hieruſalem 9.

e Lib. 11. cap. 24.

ſalem cœleſtis. Quàm propè ſit Dominus omnibus inuocantibus eum in veritate, mors alterius cuiuſdam demonſtrat. Ita Cæſarius, qui præcedenti capite ſimile aliquid, etſi non omnino ſimile.

10. *In diœceſi* [f] *Traiectenſi miles quidam extitit, nomine Vigerus, in actibus militiæ nominatiſſimus, in prima expeditione Dei munere compunctus, cruce ſignatus mare tranſiuit, tàm fortiter, & tam inſtanter Sarracenos impugnans, vt tam Regi Hieroſolymitano, quàm ceteris Christianis dilectus eſſet, & acceptus, & inimicis Chriſti nimis odioſus. Qui cùm per annum integrum Saluatori ibidem ſtrenuè, vt dictum eſt, militaſſet, & repatriare cogitaſſet; die quadam in oculis eius in conflictu ſeruus eius occiſus eſt, cuius animam in ſpecie Columbæ cœlos videns penetrare, compunctus de viſione, dicebat intra ſe: Quid agere proponis, ô miſer? ſi reuerſus fueris, vitia repetes dimiſſa, & erunt nouiſſima tua peiora prioribus. Et tunc fortiùs agens ſolito, die quadam conflictum intrauit, & occubuit; cuius caput Sarraceni præcidentes cum multa gloria circumtulerunt; Chriſtiani verò corpus rapientes, atque ſepelientes Eccleſiam ſuper ipſum fabricauerunt.* Sic gloriam occiſorum à Sarracenis, qui merebantur videre, ſollicitabant.

f Lib. 11. cap. 23.

11. His ex Cæſario adductis, ſubiungam aliud, quod Thomas Cantipratanus his verbis narrat.

Circa [g] *illud tẽpus, quo annus Domini M.CC.III. voluebatur, expeditio peregrinorum validiſſima facta eſt in terram ſanctam, vt Sarracenos, qui Chriſtianorum fines inuaſerant, propulſarent. Factis autem congreſſionibus plurimis, multi ex vtroque populo ceciderunt, plurimi etiam in captiuitatem deducti ſunt: inter quos ex populo Dei duo milites, vnus ex Gallia, alter ex Brabantia cum quodam nobiliſſimo viro in terram Gentilium ſunt adducti; & contra natales ſuos, & conſuetudinis vſum, grauiſſimis manuum laboribus annis tribus addicti. Vt igitur mihi vnus militum enarrauit, die quodam ſedebant ſub æſtu ſolis, grauiſſimis manuum laboribus fatigati. Cùmque optarent milites cum graui cordis ſuſpirio eſſe in terram ſuam; ille nobiliſſimus eorum in pœna ſocius, ſegnitiem eorum redarguit, dicens: ô miſeri, quid optatis? redibitis forſitan, & eritis miſeriores in iniuriis pauperum, quàm ante fuiſtis. Hic autem, ſi velletis, poſſetis vtique finem vitæ fœliciſſimum expectare; & hoc dicens, flexis genibus ad cœlum, manus tetendit, & oculos. Numquam mihi Deus omnipotens redire concedat ad patrios portus, inquit, ſed hîc ſinat me mortem, peractâ pœnitentiâ, præſtolari. Mira reſpondentis conſtantia, nec minus mira diſpenſatio Saluatoris. Ambos milites liberatos poſtea vidimus, & fortè malis, quàm antè, maioribus irretitos. Pro illo autem nobiliſſimo, ac beatiſſimo viro, cùm Rex Hieroſolymitanus, & alij multi nobiles laboraſſent, numquam tamen efficere potuerunt, vt eum à captiuitate gentilium liberarent: inſuper & hoc ipſum de eo miles ſocius eius, qui mihi hæc retulit, referebat, quòd tantum poſt quotidianos labores de nocte orationibus incumbebat, quòd ei admodum camelorum calli in genibus accreuiſſent.* Hæc longiùs recenſenda eſſe cenſuimus, ſed non tam pro Bernardo, pro quo ſatis à Deo, ſupérque factum: quàm pro ipſa diuina prouidentia, quæ etſi potuerit pro oſtenſione ſuæ iuſtitiæ, in pœnam peccatorum antecedentium, ad ſupplicium perducere Chriſtianos; maluit tamen pro ſuperexcellenti miſericordia, contritos à præteritis, & futuris ereptos, vocare ad præmium, non niſi per has clades conſequendum. Sed de his ſatis.

g Lib. 2 c. 6.

---

1. Querelæ Præmonſtratenſium aduersùs noſtros, 2. de quibus Philippus Bonæ-ſpei Prior, ſe Bernardo, & Eugenio purgandum curat. 3. Litteræ Præmonſtratenſis Abbatis ad capitulum, 4. quem Bernardus reſpondet, recenſens primùm, quæ in eos beneficia noſtri contulerint: 5. Mox de Roberto 6. excuſans, 7. & de Fromundo; 8. deinde Baſiſontis domo diruta, 9. & domuncula Brena. 10. Cauſa inter Vllarienſes, & Canonicos S. Follani, ſemel & iterum per vtriuſque Ordinis arbitros: 11. Mox per Epiſcopum, & Pontificem deciſa. 12. Demum pax per Bernardum procurata.

CAPVT III.

1. INTEREA ex leuibus, inter Præmonſtratenſes, & noſtros, obortis litibus, grauiores erupère; & querelæ ex querelis emergentes, dum neutri cedebant, ſemel turbatam pacem præcipitabant. Roberto hactenus numquam reſtituto, acceſſit Fromondus, egregiæ indolis iuuenis, ſuſceptus de licentia ſui Abbatis, ſed non capituli, in quo violatam concordiam cauſabantur. Domus quædam Mònaſterij Baſifontis per Epiſcopum primum iuſſa dirui, dein per militem infeſtari cœpta, tandem corruerat; nec ſine culpa noſtrorum, vt credebatur: qui quod nimis propinquam auerſarentur, omnimodis non extrui procuraſſent. Quin & domuncula Monaſterij de Breua igne ſuccenſa, quem ſuppoſitum à Conuerſo Ciſtercienſi (caſu, an conſilio) nequaquam dubitabant. Erecta alia intra terminos ipſorum, iniquis legibus; quippè quæ, eadem, quæ noſtros pati nolent, permittere not ab eis, aliis inferri. Nec noſtris deerant ſimiles querelæ, quas longum eſſet in præſenti examinare.

Hæc, & ſimilia, quantumuis ex ſe leuia, tamen dum quique zelant pro ſuo Ordine, & neutri cedunt, vtroſque conturbabant. Et noſtris ſub Eugenio maior potentia, & viuente Bernardo maior auctoritas; eòque minor ſtomachus: illis, quia pluribus cauſis cecidiſſent, amarior animus: & qui occaſiones leues, pro grauioribus; ſingulorum actiones, pro communibus; & (quæ læſorum plerumque conditiò eſt) omnia in maius attollere, quædam etiam in deterius interpretari, vix charitate cogente, reprimeretur. Crediderim Venerabilem Philippum, tunc Bonæ-ſpei Priorem, in his fuiſſe: ideoque malè audientem apud Bernardum, quin & apud Eugenium, indiguiſſe purgari, ſcriptis epiſtolis, quæ hodiè inter opera ipſius circumferuntur. In quibus ad Bernardum hæc inter alia. *Cæterum* [a] *cùm apud Claramuallem quidam ex Fratribus veſtris noſtram vobis diceret veritatem, & perſona potentior tuam ex oppoſito voluntatem; cui potius aurem credulam veſtra paternitas inclinauit, ſatis res euentus indicauit.* Et infrà. *Nec dubito,* 2.

a Epiſt. 11.

quin

b Ibidem. *quis veſtrum* [b] *illud iudicium protulerit præcipitatio potiùs putatiua, quàm malitia præſumptiua: quia nihil inuidia, nihil malitiæ, veſtra adſcribo ſanctitati, cuius ſimplex exiſtimatio, non prudens obſtinatio mea nocuit paruitati,&c.* Quæ late ibi proſequitur. Ad Eugenium autem, quibus fuerit impetitus telis, c Epiſt. 12. his verbis narrat. [c] *Prior, inquiunt, violator pacis, litium ſeminator, proditionis reus, auctor diſſenſionis, temerauit iura, Ordinem confudit, fidem rupit, &c.* Ergo Philippus primus, vel inter primos, qui hæc diſſidia fouere crederetur. Sed ſolus adhuc, aut paucis cum iunioribus, queis reliqui grauiores, & leniores non conſentirent.

3. Verùm cùm emerſiſſet noua querela Eccleſiæ S. Follani Præmonſtratenſis imbannitæ per noſtros, atque ſubiectæ Eccleſiaſtico interdicto; hoc opus, hic labor fuit, qui ſanctam illam familiam adeò commouit (quippe dolentem, quæ forte numquam paſſa, forte numquam paſſura ſperabatur) vt iam non ſolus Philippus Bonæ-ſpei; non pauci, & iuuenes; ſed plures, & grauiores; quin ipſe paſtor, & pater totius Ordinis, amaras litteras ad Ciſtercium ſcriberent, rumpentes fœdus, vel rumpendum comminantes, niſi multa per noſtros emendarentur. Hæc epiſtola ad capitulum delata, perlectaque; ad Bernardum remiſſa, qui reſponderet: nec ſatis conſtat, an ſuo, an omnium nomine. Extat reſcriptum Sancti acre, & liberum: & quod illata beneficia, vt non exprobret viris, ſaltem recenſet, charitatis indicia in ſanctum Ordinem; à quo etſi velint, nolit ſeparari: ſimúlque obiectis per omnia ſatisfaciat, exactè ſatis, & modeſtè pro ſuo more. Atque ecce epiſtolam.

4. *Ad Abbatem* [d] *de Præmonſtrato.*

d Epiſt. 252. *Adiui auditionem veſtram, & timui. Scribitis enim contra me amaritudines: abſit autem, & vt tam rationabiliter, quam terribiliter. Quid peccaui? an quod veſtram perſonam ſemper amaui? veſtrum Ordinem foui, & promoui ſemper, quod in me fuit? Fidem, ſi verbis non habetur, opera facient. Vt quidem mea mihi conſcientia reſpondet: ego à vobis debui commendari. Sed quia contraria potiùs loqui, & ſcribere libet: dabo ego voci meæ vocem virtutis, ex factorum teſtimonio. Id quidem grauè Videar improperare beneficia: quod vtique non decuerat. Vt minus ſapiens faciam; vos me cogitis. Cui vnquam veſtrum, ſiue veſtrorum noſtra opera opus fuit, & defuit. Primò quidem locus ipſe Præmonſtratis, in quo degitis, noſter fuit, & noſtro munere habuiſtis. Nam vobis frater Vuido (* hoc nomen primi incolæ loci *) per manum Epiſcopi antè donauerat. Deinde, quòd hi de Bello loco vobis ſe aſſociauerunt, noſtri potiſſimum ſtudij fuit. Apud Hieroſolymam Rex Balduinus, dum adhuc viueret, locum Sancti Samuelis donauit nobis, & mille aureos ſimul, de quibus ædificaretur. vos dono noſtro, & locum habetis, & aureos habuiſtis. Apud Virdunum pro Eccleſia B. Pauli, vt eam vos haberetis, quantum laborauerim, multi nôrunt: quantum profecerim, ipſi ſentitis. Si quominùs recognoſcitis vos; extant epiſtolæ noſtræ ad beatæ memoriæ Papam Innocentium, huius rei veri iudices, & quaſi viui teſtes. Illis de ſeptem fontibus locum, quem primum inhabitauerant, Francæ vallis nomen ei, contulimus. Propter quod horum vultis recedere ab amicis? Numquid redditur pro bono malum: quia muamini violare pactum, valedicere paci, ſocietatem deſerere, ſcindere vnitatem?*

5. *Sed eſto, de bono opere non me lapidatis, ſed de iniuria, quod fratrem Robertum, cum eſſet de veſtra profeſſione, ſuſceperim, habitum ei monaſticum tradens. Non inficior apud nos eſt. Putaueram autem me ſuper hoc ſatisfeciſſe vobis, cum ſuſceptionis illius rationem, ordinem, neceſſitatem, viua, & veridica voce expoſui, idque non ſemel. Quia verò accedam quieſcitis, non erit mihi pigrum reſcribere, quod reſponderam: quando vobis durum non eſt repetere, quod excuſaueram, minimè ego prædictum fratrem Robertum aliquando, vt à vobis exiret, ſollicitaui: magis autem à multis annis id cupientem, non ſemel, ſed ſemper compreſſi. Quonam denique modo ſuſpectus haberi poſſum; quod fratrem Robertum ſubduxerim vobis, cuius conſilio, & hortatu magiſtrum Othonem habetis? Si neſcitis; ipſum interrogate. Si bene noui hominem: non negabit. Poſſem, & alios forſitan non paucos nominare, ſiue conuerſos ad vos, ſiue reuerſos, quos hodie non haberetis, niſi à nobis ſuaſi fuiſſent, vel coacti. Parco autem non inops materiæ, ſed verecundia ſatisfaciens duco. Inueni ego in clauſtris veſtris, qui ad verbum prædicationis noſtræ compuncti, & conuerſi, venire ad nos diſpoſuerant: Cùm ecce ſollicitantibus veſtris retrahentes pedem, recepti, & retenti ſunt in Ordine, & habitu veſtro. Poſt modum verò, remordente eos conſcientia, exire voluerunt; & ni fallor, exiiſſent, niſi noſtro firmarentur, non aſſenſu tantùm, ſed & hortatu.*

Sed iam audite (quia iterùm vultis audire) quomodo tandem fratrem Robertum receperim. Dominus Papa præcepit: nempe rogatus ab illo, & eius amicis. Dicebat veſtram ſeſe, & Abbatis eius adſenſum prece ſua obtinuiſſe: ne quis dicat, quod præcepto extorſit. Negatis; quid ad nos? ipſe viderit. Si vobis ſummum, & Sanctum Pontificem falſitatis arguere libet; ignoſcite nobis, quia nos tantæ ſanctitati non credere, & tantæ maieſtati non obedire, nefas duximus. Quamquam & Venerabilis Abbas Godeſcalcus, qui de veſtris eſt (nam is à Domino Papa ad vos huius rei gratia fuerat deſtinatus) non planè negauerat reportaſſe ſe à vobis, & liberam fratris emancipationem, & veſtram ipſius ſpontaneam conceſſionem. 6.

Iam de fratre Fromando non eſt, quod nos laceſſatis, cum nequaquam eum ſine voluntaria Abbatis ſui conceſſione receperim. Quod quidem nec vos latuiſſe, amara illa epiſtola demonſtrat, in qua nobis de ſola capituli non expectata conniuentia calumniam ſtruitis. Quaſi verò, vel in mutua noſtra conuentione, id prohibitum fuerit, vel emancipatio filij ad capitulum, & non potius ad ſolum ſpectet Abbatem. Adiicitis & de domo quadam fratrum veſtrorum de Baſſofonte, quod eam nos de medio tulimus, licèt extra ſtatutos terminos conſtitutam. Atque vtinam prius quam nos argueretis, eoſdem interrogaſſetis fratres, non ſolùm, quis eam de medio tulerit, ſed etiam qua de cauſa. Neque enim celaſſent vobis (vt confidimus) huius rei veritatem. Cæterum audite eam nunc, vel à nobis, ac deinde, ſi ita placet, eos interrogate. 7.

Cœperant ædificare locum, vbi aliquas è ſororibus ſuis conſtituerent, longè quidem ab Abbatia ſua, in confinio autem duarum grangiarum domus noſtræ, & propè paſcua omnium noſtrarum. Rogauimus eos tanquam amicos, & quibus fortè non inutiles fuiſſemus, ne ſeminarium ſcandali, & diſſenſionum fomitem ſuis pariter, & noſtris pareret, poſteris relinquendum. At illi nihilominus ædificabant. Hæc fuit tota violentia noſtra; ſic nos de medio tulimus domum illam. Inexcuſabiles ſumus, ſi rogare, vim irrogare eſt. Reuera Epiſcopus (quod negandum non eſt) indignatus, non modò quòd Oratorium in ſuo Epiſcopatu, 8.

Epiſcopatu, ſed & quod domum in fundo Eccleſiæ, & terra feudi ſui ædificare, ſe inconſulto, præſumpſiſſent, cœpto interuenit operi; quamuis fruſtra. Nam nec vetiti ab eo deſtiterunt. Exinde tranſeunti mihi per terram illam, is, qui tunc erat Abbas Baſſifontis, occurrens, indicauit, quod ab ædificatione ceſſaſſent. Veruntamen non tam propter nos, ſicut ex eius relatione cognoui, quàm propter militem illum, qui terram eis viſus dediſſe, grauabat eos in multis, ita vt de eo plurimùm quererentur. Quanquam etſi pro ſola charitate noſtra id voluntariè dimiſiſſent, nec religionem eorum dedecuiſſet, nec immeritis forſitan præſtitiſſe beneficium viderentur. Miror ſanè, vnde hæc tandem querela emerſerit, cùm & Abbas in bona (niſi fallor) & deuota erga nos voluntate, præſentem finierit vitam: & qui ſubſtitutus eſt ei, frequenter, & familiariter conueniens nos in neceſſitatibus ſuis, nullam nobis querimoniæ huius aliquando fecerit mentionem. Denique, & poſtea in eadem domo humaniſſimè ſuſceptus hoſpitio, nihil hinc, vel ab ipſo Abbate, vel alio quoquam audiui. Sed & vobiſcum in Claraualle poſtmodum præſens fuit Abbas, & nuperrimè Barri iam in ſtante capitulo veſtro, vnde litteræ illæ querulæ, ne dicam calumnioſæ, venerunt: & nec hic, nec ibi ſuper hoc, ſiue ab eo, ſiue à vobis, vel tenuiter quidem memini me fuiſſe conuentum.

9. *Præterea cauſamini, quod domunculam fratrum veſtrorum de Brena, Conuerſus Igniacenſis combuſſit. O domunculam: nempe vmbraculum quoddam ramorum erat, vbi sederet frater, qui ſtantes adhuc in agro ſegetes cuſtodiret. Neque hoc combuſtum malitia, ſicut fideli narratione cognouimus, ſed quod poſitum in agro quodam fratrum Igniacenſium terram occuparet, quam excoli oportebat. Denique vix vno taxata eſt nummulo domuncula hæc: & Abbati de Brena ita iam (niſi fallimur) ſuper hoc ſatisfactum, vt omninò nec queratur, nec habeat, vnde queratur. Si quominus: vbi id nos reſcire feceritis, parati ſumus ad omnem ſatisfactionem. Sic & de Abbate Longipontis, vbi primò querelam veſtram accepimus, quod inter terminos veſtros domum vellet ædificare, prohibuimus eum: & iam credimus deſtitiſſe. Sin autem, & id fiet, vbi factum non eſſe nouerimus.*

10. *Super omnia plangitis, quòd Eccleſiam S. Follani, quæ de Ordine veſtro eſt Abbas noſter de Villari fecerit imbanniri. At fortè iuſtius vobis fratris, & Coabbatis veſtri de prædicta domo S. Follani incredibilis obſtinatio, quàm ſummi Pontificis reprehenſibilis animaduerſio diſpliceret. Noui ſiquidem, quod multis veſtrorum ipſius Abbatis animoſitas diſpliceat grauiter: mirum valde, ſi non etiam vobis. Ita ergo dico vobis, hinc indignamini, ſiquidem ipſe eſt, cuius aut cupiditas, aut contumacia fratribus veſtris diuina fecerit officia interdici. Et quidem prolixum eſt hoc negotium: & difficile eſſet vniuerſa eius ſubterfugia epiſtolari breuitate concludi. Cauſam tamen interdicti, quam breuiter intimabo. Poſt duas aut plures conuentiones pacis, poſt diffinitiuam ſententiam iudicij iuxta mandatum Capituli veſtri per veſtros, & noſtros Abbates promulgatam, accitus demum Epiſcopus Cameracenſis (ad cuius Parochiam locus Sancti Follani pertinere cognoſcitur) cum videret Abbatem obſtinato animo omnia violare: etiam ſententia eum Eccleſiaſtica cogere voluit, vt dicebat. Ille verò vt redimeret tempus, ſummi Pontificis audientiam appellauit. Ventum eſt ante eum. Qui poſtquam teſtimonio tam veſtrorum Abbatum, quam aliorum religioſorum indubitanter agnouit, Abbatem S. Follani non ſolum reſilire à compoſitionibus, ſed & iudicio contraire, Eccleſiam eius imbanniri iuſſit, donec ſatisfeciſſet.*

Deinum rogaſtis tam vos, quàm ipſe Dominum Ciſtercienſem & nos multiſque tam veſtris, quàm veſtrorum precibus extorſiſtis, præſente & ipſo Epiſcopo, qui promulgandæ ſententiæ interdicti mandatum acceperat, vt prouideretur adhuc forma aliqua pacis. Abſente Abbate de Villari tractata compoſitio dictámque eſt Epiſcopo, vt ſi vel ipſam obſeruaret Abbas S. Follani, abſtineret ab interdicto. Diſcedens autem, nec illam tenuit: ſed domum, quam & iudicij ſententia, & compoſitiones omnes diruendam eſſe definerant, ita vt ſemel etiam diruta iam fuiſſet, atque iterum contra conuentionem, & iudicium reædificata, hanc, inquam, & tenuit, & tenet: & alteram quoque ſuperædificauit. Quid ni exequeretur Epiſcopus mandatum Apoſtolicum, quod acceperat de promulganda ſententia interdicti, præſertim addita præuaricatione? Ego tamen ſperans tandem aliquando vincere in bono malum, eamdem ſententiam differri feci vſque ad octauas Epiphaniæ: ſi fortè interim vir ille cogitaret, vt vel formam iudicij exequeretur, vel compoſitionem aliquam obſeruaret. Atque vtinam ſic contingat: faciat Deus, vt requieſcat ſuper eum pax noſtra. 11.

Cùmque hæc ita ſe habeant, non eſt quod de nobis queri debeatis: cùm iuſtiùs nos de vobis, vt apparet, queri poſſimus. Reliquum eſt, vt diligentes vos diligatis, præſertim ſolliciti ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. Illo, inquam, vinculo, quod inter nos, & vos cauſa pacis, Charitatiſque firmatum eſt: vtiliter quidem, & non minùs forſitan vobis, quam nobis. Si rumpendum decerneritis: non expedit quidem: ſed neque licere vllatenus puto. Nempe vbi communis eſt cauſa, perſona reatus præiudicare non deberet, etſi vera eſſent, quæ in nos dicitis. Ego autem fratres, quidquid faciatis, decreui ſemper diligere vos etiam non dilectus. Occaſiones quærat, qui vult recedere ab amico: mei ſtudij eſt, & erit, nec cuiquam amicorum iuſtam in me diſceſſionis cauſam dare, nec ſcrutari in alio: quod hoc quidem ficta, illud verò neglecta amicitia ſit. Et quia (ſecundùm Prophetam) [e] glutino bonum eſt: ſoluere vel potiùs abrumpere e Iſai. 41.
vos poteritis: ſed non me. Adhærebo vobis, etſi nolitis: adhærebo, etſi nolim ipſe. Olim me alligaui forti vinculo, charitate non ficta, illa, quæ numquam excidit. Cum turbatis ero pacificus, conturbantibus quoque dabo locum iræ, ne diabolo dem. Vincar iurgiis, vincam obſequiis. Inuitis præſtabo, ingratis adiiciam, honorabo & contemnentes me. Et nunc triſtis eſt anima mea, quòd quacumque occaſione offenderim vos, eritque triſtis vſque dum veſtra indulgentia releuetur. Si tardaueritis, ibo & excuſabo, præforibus perſeuerabo pulſans, inſtabo opportunè, importunè, donec vel merear, vel extorqueam benedictionem. Pluſquam medium hyemis tranſiit iam, & tunicam noſtram vſque adhuc fruſtratus expecto. Hactenus ad Abbatem Præmonſtrati Sanctus Bernardus, & libertatem Spiritus eructans, ſed nihilominus perſiſtens in charitate. Nec dubium, quin ſoluendum aliàs vinculum, ex inde fuerit amplius innodatum,

1. Eugenius Papa Henricum Imperatorem Sanctis adnumerat. 2. Ad Ferentinum Epiſcopos plures, & inter eos Hobertum, & Gerardum ordinat. 3. Hoberti Sanctitas, 4. de creatione Cardinalium ad Bernardum, & Claraeuallenſes ſcribit, cui Bernardus reſpondet. 5. Tertia creatio Cardinalium, in qua tres adſumuntur ex Claraualle. 6. Varij de Hugone errores. 7. Recenſiti, & detecti. 8. Epiſcopatus Cardinales ad ſix reducti. 9. Actum de Henrico; 10. & recentiores emendati. 11. Quàm Bernardo dilectus. 12. Qualis, & quantus vir Bernardus fuerit.

CAPVT IV.

1. EVGENIVS cùm neque adhuc Romæ poſſet, moratus trans Tyberim, duo Romanæ Eccleſiæ Cardinales in Germaniam de latere ſuo legat, atque inter alia negotia illis iniungit inquiſitionem de vita, atque miraculis Henrici Imperatoris, & Fundatoris Eccleſiæ Bambergenſis. Quin & eumdem, cauſa examinata, & communicato conſilio cum Cardinalibus, inter Sanctos decernit recenſendum, litteris datis ad Epiſcopum, & Canonicos loci, quæ ita habent.

a Apud Baron. ano. 1152

Eugenius [a] Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, Venerabili fratri Egelberto Epiſcopo, & dilectis filiis Canonicis Bambergenſis Eccleſiæ, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem.

Sicut per litteras, & nuncios veſtros vobis mandaſſe meminimus, Venerabiles fratres noſtros, N. Sanctæ Rufinæ Epiſcopum, & N. presbyterum Cardinalem pro diuerſis negotiis ad partes illas de noſtro latere delegauimus; eiſque viua voce iniunximus, vt ad Eccleſiam veſtram accederent, atque de vita, & miraculis Henrici Regis, rei veritatem diligenter inquirerent, & de litteris ſuis nobis ſignificarent. Nunc autem eorumdem fratrum noſtrorum, & multorum Religioſorum, & diſcretorum virorum atteſtatione, de caſtitate ipſius, de fundatione Bambergenſis Eccleſiæ; & multarum aliarum, quarumdam quoque Epiſcopalium ſedium reparatione, & multiplici eleemoſynarum largitione, de conuerſione Regis Stephani, & totius Hungariæ, Domino cooperante, per eum facta: de glorioſo etiam ipſius obitu, pluribúſque miraculis poſt eius obitum, ad ipſius corporis præſentiam diuinitus oſtenſis, multa cognouimus. Inter quæ illud præcipuum, & memorabile plurimum attendentes, quòd cùm Diadema, ſceptrúmque Imperij ſuſcepiſſet, non imperialiter, ſed ſpiritualiter vixit. In thoro etiam legitimo poſitus (quod paucorum fuiſſe legitur) integritatem caſtimoniæ vſque in finem vitæ conſeruauit. Quæ quidem nos omnia ſimul perpendentes; atque deuotionem veſtram, & Eccleſiam Bambergenſem, quæ Sanctæ Romanæ Eccleſiæ ſoli ſubeſſe dignoſcitur, diligenter conſiderantes: tametſi huiuſmodi petitio niſi in generalibus Conciliis admitti non ſoleat, auctoritate tamen S. R. E. quæ omnium Conciliorum firmamentum eſt, petitionibus veſtris acquieſcimus, atque eiuſdem memorabilis viri, cuius exaltationem requiritis, fratrum noſtrorum Archiepiſcoporum, & Epiſcoporum, qui præſentes aderant, communicato conſilio, memoriam inter Sanctos de cætero fieri cenſemus, & anniuerſarium ipſius diem ſolemniter celebrari conſtituimus. Veſtra itaque intereſt, ſic in S. R. E. obedientia, & fidelitate perſiſtere, & ei digna deuotionis obſequiis reſpondere, vt ampliori B. Petri, & noſtra gratia digni inueniamini. Datum trans Tyberim, ſecundo Idus Martij. Hactenus Bulla Canonizationis Henrici Regis, quæ prouidentia, & zelus Eugenij Papæ Regibus in exemplum propoſuerit.

Reliqua Eugenij ad menſem vſque Octobrem minùs aperta, quippe ab antiquis inuoluta ſilentij tenebris. Menſe Octobri Ferentinum aduenit, de quo aduentu in Chronico Foſſæ nouæ iſta leguntur. [b] *Eugenius Papa Ferentinum venit (nempe hoc anno) menſe Octobri, vbi & multos Archiepiſcopos, & Epiſcopos ordinauit.* Hactenus ille. Crediderim ordinatos inter alios, Gerardum, & Hobertum, vtrumque Ciſtercienſem, atque vtrumque aſſumptum ex Claraualle: illum, quem diximus anno præcedenti à Tornacenſibus electum in Paſtorem, ſubrogandum Anſelmo: hunc, quem Tabulæ omnes aſſeuerant præfectum Nepis, Bernardo adhuc viuente; & ſunt qui dicant, promotum circa hunc annum. [c] Arnoldus, Bonæ-vallis Abbas, [d] Alanúſque, [e] promotionem agnoſcunt; & Nepam refloruiſſe ſub ipſo tradunt. *Prope vrbem* (inquiunt) *Romam, Nepa ſub Hoberto refloruit.* Sed tempus non diffiniunt; & nobis, deficientibus antiquis, recentiores arrident: & ne nullum ſequamur, ipſos ſequimur; vbi aliud conſtat, libenter correcturi.

2\.

b Apud Baron. hoc ann.

c Seguinus lib 2.

d Lib. 2 c. 8.

e in Epitome.

Hobertum hunc inter Sanctos Seguinus memorat, ex quo hauſit Henriquez: hic ad vigeſimam ſecundam diem menſis Aprilis: ille, in libro de Epiſcopis Sanctis Ciſtercienſibus, vbi hæc inter alia de eo narrat. [f] *Hobertus, ſiue Hubertus, Claraualliſ Monachus, & Diui Bernardi diſcipulus, viri Senatorij ordinis filius, ſpreta generis nobilitate, Monachalem Ordinem ardens, in Claraualliſ ſolitudinem ſe contulit, & inter pauperes Monachos multos annos pauperem vitam, & humilem duxit. At cùm ſeſe ab hominum ſæcularium conſpectibus in hanc eremum illatebrare niteretur, ne aliquo honore afficerent; tamen permiſſu diuino, quis, & quantus eſſet, & vbi maneret, Nepenſes latere haud potuit: qui eum ob virtutis magnitudinem ſibi in Epiſcopum elegerunt. Itaque cum id gloriæ deuitare, & clam fugere cogitaret, Magiſtri ſui Bernardi, & amicorum dulci alloquio conſolatus, atque confortatus, inuitus ſuſcepit, quod multum, diúque abhorruit.* Hæc occaſione eorum Epiſcoporum, quos dicitur Eugenius ordinaſſe, cum de Hoberto nil aliud nobis conſtet, viſum eſt in præſenti recenſere. 3.

f Cap. 10.

Verùm cùm tertiam creationem Cardinalium meditaretur, atque inter eos aliquos adſumendos ex Claraualle, præcipuè Hugonem Abbatem Triumfontium, quem dudum ad ſe vocatum, virum magnum, & negotiis gerendis ſatis vtilem, longa experientia rerum comprobauerat; Bernardo Patri, & Conuentui Claræuallis litteras dedit, dulces quidem, & plenas dilectionis, quibus & propoſitum panderet, & quòd in ſe tanti momenti 4

illuſtraretur, pro ſe orari, inſtanter poſtulabat. Lectæ in capitulo illæ, perlectæque, cunctis in gaudio, quibuſdam in timore; à Bernardo vtrumque affectum expreſſere. Quippe gaudebat de filiorum promotione, ſed timebat de fructu: pro Hugone etiam ſibi pernecceſſario, quem ante alios ſubtrahendum videbat, contriſtabatur. Ergo ſpem inter, & metum vir Dei poſitus, hanc ad Eugenium epiſtolam ſcripſit.

g Epiſt. 273. *Amantiſſimo Patri,[g] & Domino Eugenio, Dei gratia ſummo Pontifici, Frater Bernardus Clarauallis, vocatus Abbas, modicum id, quod eſt.*

Vox turturis audita eſt in Capitulo noſtro, exultauimus, & delectati ſumus. Planè eloquium caſtum, feruidum zelo, cautum ſcientia. Spiritus vita ſpirabat in litteris, ſpiritus vehemens, intonans, & increpans, & æmulans nos Dei æmulatione. Fateor, non facilè dixerim, quid me ampliùs delectarit in illis; veſtra benignitas, an noſtra vtilitas: inclinata maieſtas, an erecta humilitas: mordens ſeueritas, an mulcens paternitas. Qui in nobis quantulumcúmque eſuriebant iuſtitiam, refecti ſunt: qui minus, compuncti ſunt; qui minimè, confuſi ſunt. Ita, quæſo, ita iugiter faciatis. Solicitudo, quæ omnibus debetur, nullo modo his, quibus ſpecialius debetur, ſubtrahenda, ſed propenſiùs exhibenda eſt. Charitas benigna
h 1. Cor. 1. *eſt, [h] dilatare ſe, non minorare nouit. Colligat ſanè & alios, ſed nobiſcum. Nec alienum à veſtro Apoſtolatu, fouere eiuſmodi, qui cum Apoſtolis loqui*
i Matth. 16. *poſſunt: [i] Ecce nos reliquimus omnia, & ſequuti ſumus te. Non ſunt relinquendi, qui ipſi ſe reliquerunt. Puſilli Domini ſunt, in ipſum credentes: non deſeret eos fidelis ſeruus, & prudens, is præſertim, cui credita vniuerſitas eſt. Nempe vniuerſitatis portio hi: & quidem puſillus grex, ſed qui (ni fallor) meruerunt Patrem habere Deum, accepturi coronam gloriæ de manu Domini, & diadema regni de manu Dei ſui. Nec enim rapinam arbitrantur eſſe ſe hæredes Dei, cohæredes autem Chriſti: Denique audierunt: Nolite timere puſillus grex, quia complacuit Patri veſtro dare vobis Regnum Dei. De his interim ſatis. Abbas Triumfontium benè plantatus erat; vtpotè ſecùs decurſus aquarum. Vereor ego, ne arbor bona faciens fructum bonum, explantata faciat nullum. Vidimus interdum vitem in prima plantatione fœcundam, in ſecunda ſterilem. Vidimus lignum bene plantatum vireſcere, tranſplantatum areſcere. Grauiter proinde vulneraſtis cor meum, ſi non remittitis eum; quia ſumus cor vnum, & anima vna. Quandiu diuiſum erit, neceſſe erit, vt vtraque pars ſuo ſanguine cruentetur. Heu onus, quod ambo vix portabamus, quomodo portabo ſolus, ſubducto baculo ſenectutis meæ? ſi de me parum eſt, moueat vos totius Ordinis plaga, non parua: & ne ſpe incerti boni, iam certa interim mala fieri velitis. Quod ſi omnino vobis in eo complacuit, vt retineatis eum: placeat, obſecro, commendatum habere ipſum, ac deinceps ad Deum leuare manus, vt dignetur idoneum pro eo virum prouidere domui illi. De cætero ſuper his, quæ pro communi vtilitate totius Ordinis, & pro aliis quoque negotiis eidem Abbati dignùm (imò & neceſſarium) iudicauimus ad vos perferenda committere, feſtinatum expoſcimus benignitatis veſtræ reſponſum; ſed reſponſum facti, non verbi.* Hæc S. Pater ad Eugenium in gaudio ſpiritus. At quænam inde in creatione Cardinalium ſequuta ſint, Alfonſus Chaconius narrat in hæc verba.

5. k Chaconius in Eugenio. *Anno Domini [k] M. C. L. Pontificatus Eugenij, Papæ tertij, anno ſexto, idem Pontifex tertiò creauit Cardinales, inter quos hi memorantur.*

XI. F. Hugo Gallus, Monachus Ciſtercienſis, Abbas Monaſterij SS. Vincentij, & Anaſtaſij ad Tres fontes Romæ, Epiſcopus Cardinalis Oſtienſis, & Veliternus. Huius frequens mentio eſt in Epiſtolis S. Bernardi, cuius diſcipulus fuit, ad eumdem ſcriptis, quæ 274. 277. 290. 296. 306. 307. ſunt. Quem, & virum magnum, & S. Bernardi Abbatis alumnum profitetur auctor eius vitæ Alanus Antiſiodorenſis, ex quibus eum olim Triumfontium Abbatem fuiſſe intelligitur: & maxima cum S. Bernardo familiaritate coniunctum. Obiit ſub Adriano IV.

XII. Aſtaldus de Aſtallis Romanus, ex Diacono. S. Euſtachij Cæleſtini II. Presbyter Card. tit. S. Priſcæ.

XIII. N. Diaconus Cardinalis.

XIV. Ioannes Paparo Romanus, tit. SS. Laurentij, & Damaſi.

XV. Ioannes Sutrinus. SS. Ioannis & Pauli, tit. Pammachij, poſt Archipreſbyter Sancti Petri.

XVI. Gerardus tit. S. Stephani in Cælio monte, preſbyter Card.

XVII. Centius Romanus. tit. S. Laurentij in Lucina.

XVIII. F. Henricus Piſanus Monachus Ciſtercienſis, preſbyter Card. tit. SS. Nerei, & Achillei.

XIX. Ioannes de Merione Piſanus, ex Archidiacono Tyrenſis Eccleſiæ trans mare preſb. Card. SS. Sylueſtri, & Martini in Montibus, tit. Equitij.

XX. Hildebrandus Craſſus Bononienſis Rector Eccleſiæ. S. Geminiani Mutinæ, Diacon. Card S. Euſtachij.

XXI. Octauianus de Monticello Romanus, ex Diacono. S. Nicolai in Carcere Tulliano, Innocentij. II. Papa, Presbyt. Cardin. tit. S. Cæciliæ.

XXII. M. Otho de Brixia Lombardus. S. Nicolai in Carcere.

XXIII. Centius. S. Mariæ in Aquiro. Diacon, Card.

XXIV. F. Rolandus Rhedonenſis Piſanus, Monachus Ciſtercienſis. SS. Coſmæ, & Damiani.

XXV. Ioannes Diacon. Cardin. SS. Sergij & Bacchi.

Papa Eugenius III. tribus Cardinalium ordinationibus menſe Decembri factis, creauit Epiſcopos Cardinales duos, Presbyteros tredecim, ſed duos ex antiquis Diaconis, & Diaconos Decem. Hactenus Chaconius.

Ex his Cardinalibus, à Bernardo Patre edoctus, 6.
tres Claræualli dedit, & tres Piſis; natali vtique ſolo; Alteri in Religione; Alteri in ſæculo: cum tamen hactenus neutrum illuſtraſſet, ne proprio affectu duci videretur. Cardinales ex Ciſtercio aſſumpti fuere, Hugo, Henricus, Rolandus, ex quibus Hugo, ex Abbate Triumfontium promotus eſt, non Monaſterij SS. Vincentij: & Anaſtaſij, vt perperam Vvionius, [l] & alij [m] putant, decepti nomine Romæ frequentiori. Sed primogenitæ Eccleſiæ Claræuallis, in Cathalaunenſi Diœceſi; quam à Guillelmo Epiſcopo fundatam, in præcedenti tomo commemorauimus. Aduertit Fiteirienſis in notis ad Exordium, probátque, quod Monaſterium Romanum ab antiquis nullibi Triumfontium nominetur, ſed S. Anaſtaſij, ſiue SS. Vincentij, & Anaſtaſij, quod ex Bernardo [n] in pluribus epiſtolis ex geneſi Eccleſiarum Claræuallenſium, atque antiqua Cœnobiorum Ciſtercienſium Chronologia videre licet. Aſt Cathalaunenſe

l Lib. 1. c. 44.
m Vvionius, & Henriq. Decemb. 1. & Ughellus in tabulis. lib. 6 c. 3.
n Epiſt. 256. 259. & 321.

launéſe vbique ſub eo nomine, neque alicubi alio nuncupatur. Probat deinde ex epiſtola trecenteſima ſexta B.Bernardi, vbi de Monaſterio, vnde Hugo aſſumptus, loquens, nil quod Romanum ſapiat: nihil quod non conueniat Carbalaunenſi, Sanctus meminerit. Idem conuincit epiſt. 273. quam modò dedimus: quippe petente Eugenio ad ſe tranſmitti à Bernardo parente; cùm ille Italiam, hic Galliam inhabitaret: Rurſùs Bernardo expetente, inde remitti ſibi pernecesſarium, ſi in eo, quem tenebat, loco relinqueretur: quæ & ſimilia manifeſtè probant Hugonis Abbatiam, non in Italia, ſed in Gallia locatam eſſe.

7. Henriquez [o] poſt varios errores ab aliis hauſtos, nouum ipſe futuris propinauit: quod Bernardus [p] de hoc Hugone ſcripſerit; quod de Alberico anteceſſore eius, ad Comitem Sancti Ægidij ſupra adduximus. *Venerabilis Oſtienſis Epiſcopus ab Apoſtolica Sede ad hoc ipſum directus, homo, qui magna fecit in Iſrael, & victoriam dedit Eccleſiæ ſuæ in multis per illum Dominus omnipotens.* Verùm id ex errore Chronologiæ, imò & hiſtoriæ: quippè Bernardus de Alberico Oſtienſi, ea legatione fungente, loquebatur, vt iam vidimus quin & hinc conſtat lapſum Vvionium, eumdémque Henriquez, atque Vghellum, & quotquot alij, Hugonis creationem quadriennio anteponunt: atque in ſecunda per Eugenium facta, quæ incidit in annum M. C. XLVI. creatum referunt. Quippe viuente adhuc Alberico, valentéque, non ſolum eo anno, ſed ſequenti, quoad Toloſanos Bernardum ſecum duxit; nequaquam potuit Hugo ſubrogari. Sed de his ſatis.

o in Menol. Decemb. 1.
p Epiſt. 240.

8. In hac Hugonis creatione effectum eſt, vt notauit Chaconius, vt [q] *Eugenius Eccleſiam Oſtienſem, quæ ob incolarum defectum, ad nihilum ferè redacta erat, Eccleſiæ Veliterna coniungeret.* Atque eumdem Hugonem primum omnium Oſtienſem ſimul, Veliternumque Epiſcopum crearet; quod etiam vſque in hunc diem perſeuerat. Addit Panuinus, [r] eumdem Eugenium, fortè ob eamdem cauſam, duas alias Epiſcopales Sedes Cardinalitias, Sanctæ Rufinæ nimirum, & Portuenſem, vniuiſſe inter ſe. Vnde octo olim Epiſcopatus Cardinales, ad ſex tantùm reducti perſeuerant. Sed eumdem loquentem audiamus. [s] *Papa Eugenius III. ex quatuor Epiſcopatibus Cardinalibus, duos fecit; Veliternum enim, Oſtienſi; & Sancta Rufina, aliàs Syluacandida, Portuenſi vniuit. Vnde ita ſex tantùm remanſerant Epiſcopatus Cardinales, Oſtienſis, Portuenſis, Sabinenſis, Tuſculanus, Praneſtinus, & Albanenſis.* Hanc ſecundam vnionem primæ ſubiunximus, quia certum eius annum non habemus. Quippe Eugenius Cardinalem Epiſcopum Oſtienſem creaſſe legitur: non Portuenſem, vt conſtat ex eius actis. Atque hæc ſatis de Hugonis electione. Verùm quis illi ſucceſſit in Tribusfontibus, & quæ inde ſcandali materia, inter eum, & Bernardum Patrem emerſerit, ſequenti anno, quo euenisſe credimus, more noſtro fideliter reddemus.

q in Eugenio.
r Item in Eugenio.
s Ibidem.

9. Henricus ſequitur presbyter Cardinalis, titulo SS. Nerei, & Achillei, ex Monacho Claræuallis aſſumptus ad purpuram, cùm adhuc nullibi, ſaltem quod ſciamus, Abbatis in ordine officium exercuerit: fertur tamen antequam conuerteretur, ſacræ Romanæ Eccleſiæ ſubdiaconus extitiſſe. Hunc Vvionius [t] cum altero Henrico, ex Abbate Claræuallis, ad Cardinalitium apicem poſt triginta annos promoto, confundens, vt ſolet; nullis aliis errandi occaſio fuit. Verùm duos fuiſſe longè diuerſos, notauit Chaconius. [u] Quippe hic ab Eugenio III. promotus: ille ab Alexandro: hic natione Piſanus, Gallus ille: ille anno M.C.LXXX. hic quinquageſimo hoc anno, quem nunc deſcribimus: ille in ſexta Alexandri creatione, hic in Eugenij tertia: ille ex Abbate, vt dixi, Claræuallis, hic ex Monacho: ille in Epiſcopum Cardinalem Albanenſem, hic in Presbyterum: ille à S. Roberto, qui Bernardo ſucceſſit, Monachus factus, Gerardo Martyri poſteà ſucceſſurus, nempe anno. M. C. LXXVII. hic à Bernardo Patre anteà conuerſus, obiit longè antè illius promotionem; fortè & antequam lucem hanc videret, qui adhuc iuuenis Abbas effectus eſt, vt ſuo loco dicemus. Hos tam diſtinctos Arnoldus Vvionius in eumdem conflauit, erroréne, an conſilio, non auſim dicere. [x] *Frater Henricus* (ait) *Moricolus, de vico Piſanus Monachus Ciſterciensis Sancta Romana Eccleſia Presbyter Cardinalis, titulo SS. Nerei, & Achillei, & deinde ab Alexandro Papa III. anno M.C. LXXX. Epiſcopus Cardinalis Albanus creatus, &c.* Hæc ille.

t Lib. 1. c. 44.
u in Alex. III.
x In ligno vitæ lib. 1. cap. 44.

Henricum noſtrum ex Claraualle aſſumptum, & ex filiis Bernardi, habemus ex Bernardo Bonæuallis, atque ex Alano ipſius condiſcipulo; qui loquens de Bernardi filiis inde promotis, inter alios hæc habet. [y] *In ipſa quoque Romana Curia Henricus, & Bernardus alter presbyter, alter Diacono Ordinati ſunt Cardinales.* Vt mirum ſit, Chaconium, qui vtrumque vidit, & Bernardum in Rolandum, neſcio qua occaſione, commutaſſe; & Claræuallis, ac Bernardi magiſterium, quæ in Hugone expreſſerat, tacuiſſe. Verùm quo fundamento Ferdinandus Hugellus in ſuis tabulis eumdem Henricum effecerit ſucceſſorem Hugonis in Tribusfontibus, cum vterque eadem creatione promoti ſint, nec potuerit Hugo ante hunc annum; omnino me latet. 10.

y Lib. vitæ S. Bern. c. 8.

Quàm fuerit dilectus Bernardo Patri Henricus Cardinalis, ſatis oſtendit eiuſdem Sancti ad eum ſcripta epiſtola; quam quia breuis & affectu amoris plena, non pigebit ad litteram tranſcribere. 11.

Domino Henrico Cardinali, [z] *pro eodem Epiſcopo.*

z Epiſt. 2.

Sic tibi, quaſi mihi ſcribo, & hoc quoties tibi ſcribo. Vbi enim tu es, me eſſe confido: quippe quem tanquam me ipſum diligo. Si me ita æquè diligis (imò quia diligis) vide ne Dominus Cœnomanenſis ex te (quod in te eſt) in aliquo redeat contriſtatus. Alioquin ego contriſtarer in homine, quem ſatis pro ſua honeſtate diligo, & à te diligi volo. Hactenus Sanctus affectum eructans tenerum, quo inter filios, Henricum proſequebatur.

Iam Bernardum, perperam a Chaconio Rolandum dictum, ex Claraualle non minùs aſſumptum conſtat, ex his, quæ Arnaldus Bonæuallis, [a] Bernardúſve, atque Alanus teſtantur; natione item Piſanum, virum Sanctiſſimum, & quem Ioannes Sariſberienſis, eius temporis auctor ſummè collaudat. [b] *Quis enim (ait) Bernardi Rhedonenſis SS. Coſmæ & Damiani Diaconi Cardinalis, continentiam, contemptúmque pecuniæ non miraretur? nondum natus eſt, à quo munus acceperit.* & item alibi. *Bernardus Claraualenſis Monachus, & SS. Coſmæ, & Damiani Diaconus Cardinalis, Romæ degens, in excelſis ſingulariter habitauit, excutiens manus ſuas ab omni munere; vt nondum natus ſit, cuius aurum, vel argentum in munus acceperit.* Hæc de Bernardo, quem in defenſionem Romanæ curiæ, cùm auaritiæ notaretur, 12.

a Lib. 2 B. Bernard. c. 8.
b In vita Pontif. in Eug. III.

notaretur, apud Adrianum IV. ab eodem auctore adductum inferiùs dicam. Quin, etſi plura digna Annalibus occurrerint, ſuis locis venient inſerenda.

---

1. Cluniacenſes extra clauſtra hoſpitio habiti, 2. conqueruntur de noſtris. 3. Capitulum generale vltimum ſub Rainardo: 4. in quo Petrus Mauricius Bernardo ſcribit, 5. querelas memorans, 6. & obiectans diuiſionem; 7. admittendos ad omnes officinas; 8. nec ſatisfactum edulio lautiori; 9. quamuis neque id hoſpitibus negandum. 10. Hoc ipſum ab eodem cùm noſtris factum, 11. iam Bernardi interuentu rependendum. 12. Eiuſdem Petri epiſtola ad Nicolaum, 13. & Bernardi ad eumdem Petrum reſcriptum.

Capvt V.

1. Iam Ciſtercienſes, Cluniacenſéſque auerſi: & quæ recens & modica, inuidiam; longa, & maior auctoritas, æſtimationem noſtris; æſtimatio etiam gratiam conciliauerat. Qui Monachi Robertum in Moliſmo, qui Albericum, qui Stephanum, qui Ciſtercij incunabula vidiſſent; vix remanſerant: qui ſæculares, in puerili ætate poſiti, reuerentiam, quam æmulationem imbuerant; quam ſemel hauſtam, altè conſeruabant. Et fortè cordibus penitus vniti inuicem cohærerent, ſi non pro habitus, & morum diuerſitate, habitationibus, etiam intra eamdem domum, ſepararentur: diuerſa vtriſque pro alterutris hoſpitia: & neutri in aliorum clauſtra, neutri in officinas Conuentus, refectorium, dormitorium, chorum ſuſcipiebantur. Id à noſtris rigidiſſimè obſeruatum, ſiue quo hoſpites lautiùs conuiuarent, cubarent molliùs, liberiùs conuerſarentur; ſiue ne ex nimia familiaritate, maior notitia; atque ex notitia inſtituti laxioris, quamtumuis ſancti, laxiora aliqua imbecilles quique appeterent; atque ab ſtrictioribus Ciſtercij diſciplinis, exemplo hoſpitum, aut fortè perſuaſione, deterrerentur.

2. Ægrè ferebat Cluniacenſium Abbas, Venerabilis Petrus Mauricius, hoc qualecumque indicium diuiſionis; cùm maximè ſuos, à noſtris, Monachos ſtrictiora haurire, quod ſæpè prædicat, ex animo optaret, & aliàs ſciret, non aliter, aut facilius haurienda, aut altiùs radicanda, quàm ex conuictu. Itaque vt Ciſtercienſes prouocaret, antè quindecim annos legem tulerat, qua ſuſcipi in Eccleſiis ſui Ordinis, Cluniacenſi excepta, intra clauſtra præceperat, atque officinas eorum interiores: quippè eam vnicam Eccleſiam reſeruauerat, non vt eximeret, ſed vt gratias poſteà daret, cùm primùm ſui in noſtris ſuſciperentur. Verùm cùm neque ſic quidem proficeret, & iam exemplo imbecilli ab aſſuetudine, vix ſpes daretur fore, vt perſuaderet; curauit vires negotio ſuperaddere, nec latenter, ſed palam id exigere, charitate vrgente, inimica totius diuiſionis.

3. Inſtabat tempus Capituli generalis, quod vltimum celebrauit Rainardus Pater, in die omnium Sanctorum, ſanctis ipſe infra annum aſſociandus: & ſciebat Bernardum, apud omnes; Nicolaum ſuum, apud Bernardum plurimum poſſe, per quos negotium ad effectum perduceretur. Scribere Capitulo non viſum, ne multorum iudiciis patentes litteræ, variè pro cuiuſque affectu acciperentur. Bernardo epiſtolam ſcripſit prolixam ſatis, ſed viuidam, & acrem, vt cauſam fumeret, quæ totam eius requirebat auctoritatem: Nicolao, vt Bernardum ſollicitaret; qui poſſet cunctos ad ſuam ſententiam trahere. Atque ecce exemplar epiſtolæ ad Bernardum, cui nihil detrahi poſſet, citra piaculum.

4. *Singulari* [a] *honore recolendo, chariſſimo noſtro Domino Bernardo Claraualliſ Abbati, Frater Petrus humilis Cluniacenſium Abbas, ſalutem, quam repromiſit Deus diligentibus ſe.*

a Lib.6.ep.4

Breues dies hominis ſunt: fugiunt, nec redeunt. Veſtigia eorum nulla retrorſum. Labitur miſer homo, more fluentis aquæ, cum ipſis: & præcipiti curſu, ad finem, quem neſcit, excurrit. Ea propter non eſt diſſimulandū, ſed feſtinandum: non eſt perículoſa procraſtinatio ſuſtinenda; non eſt mora libera nobis: quia neſcit homo (*vt ſcriptura clamat*) quid ſuperuentura pariat dies. [b] *Obtemperandum eſt ei, & alibi dicenti:* [c] Quodcumque poteſt manus tua facere, inſtanter operare. *Ad quid iſtud? Non hoc, venerande, & chariſſime frater, dico, vt te, cuius multiplicia, & ſancta opera mihi, ac mundo nota ſunt, velut otioſum ad operandum prouocem: vel tardicatis alicuius, ad cæleſtia, & æterna multis ſudoribus feſtinanti, notam imponam: ſtultum eſt enim currentibus in ſtadio dicere, currite: ſed non eſt ſtultum dicere: ſic currite, vt comprehendatis. Cucurriſti hactenus multum, iuuante Domino greſſus tuos: ſed non eſt ceſſandum, quouſque ſecura mente dicere audeas: Curſum conſummaui, fidem ſeruaui. Videor, vt dicitur, docere Mineruam. Verùm ego Mineruam non doceo: ſed vt his, quæ animo inſederunt, perficiendis, totam, quam poteris, operam impendas, toto nixu admonere ſatago.*

b Eccl.5.
c Eccl.9.

5. *Et ne diu rem protraham, téque plus nimio ſuſpenſum teneam: audi, quid intendam. Doleo, imo iam ab antiquo dolui, & miſeris quibuſdam (quod ſalua bonorum gratia, dico) condolui: quod ſpectaculum facti mundo, & Angelis, & hominibus: quod ſtulti propter Chriſtum, quod infirmi, quod ignobiles, qui vſque in hanc horam & eſuriunt, & ſitiunt, & nudi ſunt, & operantur manibus ſuis, & penè magnum Paulum ex toto ſequuntur: quæ grauia ſunt, faciunt: quæ leuia, facere nolunt.* [d] Audiuimus, *ait, ille, quem diligebat Ieſus,* mandata ipſius: & mandata eius grauia non ſunt. *Seruas, quicumque talis es, grauia Chriſti mandata, cùm ieiunas, cùm vigilas, cùm fatigaris, cùm laboras: & non vis leuia ſeruare, vt diligas.* Propter verba labiorum eius, cuſtodis vias duras, *per eas fortiter gradiendo: & propter verba eorumdem labiorum eius, non vis cuſtodire viam mollem, per eam leniter, & placidè incedendo. Caſtigas corpus tuum, & in ſeruitutem redigis, ne fortè reprobus inueniaris; & dulci charitatis lacte, vel melle te ipſum refouere nolendo, reprobus fieri non perhorreſcis? Quid prodeſt tormentis teipſum abſumere, & ad nullum tormentorum profectum, abſente charitate, proficere?*

d Ioan.5.

Huius

Huic tanto fratrum periculo tu ſubuenire, huic tam noxio animarum morbo, tu chariſſime, mederi poteris: ſi gregem congregationis tuæ, imo oues paſcuæ Chriſti, quæ te poſt ipſum, præ cunctis mortalibus, ſuſpiciunt; quæ tibi maximè innituntur; corpori ſocietatis noſtræ laudabili arte vniueris. Mirabere fortaſſis, quia dixi arte: ſed noli mirari. Profero, quod viſitatum eſt: Ars [e] *eſt artium, regimen animarum. Ars, inquam, tibi neceſſaria eſt: ſi hoc opus tam laudabile, tam ſalutiferum, tam Deo gratum, implere volueris. Sed interrogas, Quo? Nouit ſapientia tua, ſtultorum eſſe infinitum numerum; ſapientum finitum, & paruum. Nec ignoras alium eſſe ſpiritualium oculum, alium carnalium. Recordaris ſcriptum eſſe:* [f] Animalis homo non percipit ea, quæ ſunt Spiritus Dei. *Vt quid hæc dico? Color varius, habitacula diuerſa, vſus diſſimiles obuiant dilectioni, contraria ſunt vnitati. Aſpicit albus nigrum, & miratur quaſi monſtrum. Intuetur niger album, & miratur velut informe prodigium. Exaſperant mentem aliis aſſuetam vſibus, noua inſtituta: nec facilè poteſt ei placere, quod non conſueuit videre. Hoc tamen apud eos, qui vident in facie, & non attendunt, quid verſetur in mente. Non illa ſic intuentur oculi rationales: non illa ſic contemplantur oculi ſpirituales. Vident, intelligunt, agnoſcunt: nihil in ſeruis Dei differre colorem varium; nihil vſum diuerſum, nihil diuiſa habitacula, cùm iuxta Apoſtolum* [g] *neque circumciſio valeat aliquid, neque præputium, ſed noua Creatura: & rurſus iuxta eumdem:* [h] *Quia non eſt Iudæus, vel Græcus; non eſt maſculus, neque fœmina; non Barbarus, & Scytha; non ſeruus, & liber: ſed omnia, & in omnibus Chriſtus. Hoc planè tales vident, intelligunt, agnoſcunt.*

e Gregor.
f Corinth. 2.
g Galat. 6.
h Galat. 3.

7. *Sed quia non omnes tales ſunt, & rarò inueniuntur, quibus hoc cernere detur: condeſcendendum eſt, vt mihi videtur, inferioribus; eiſque iuxta illum, qui ait: omnibus omnia factus ſum, vt omnes lucrifacerem; iuxta eorum morem, mos eſt diſpenſatiuè gerendus. Non dico, vt color vmatur, hoc eſt vt de albo niger, vel de nigro albus fiat. Non dico, vt vel antiqui vſus in nouos, vel noui transferantur in antiquos. Nihil horum dico, licèt hoc ex parte iure dicere poſſem. Vereor ne ſi quod inde ſentio, dicerem, fortè altera parte offenſa, & verba in irriſum funderem: & quos in inuicem placari deſidero, verbis non placentibus irritarem. Vtatur vnuſquiſque colore, quem elegit: teneat vſus, quibus ſe, ſalua fide, & charitate, deuouit. Vniantur ſaltem habitacula, ſit indifferens diuerſorum colorum, & vſuum cohabitatio: nutriatur, & proueh atur in ſeruis Dei tali arte charitas; perturbetur, & expellatur contraria charitati iniquitas. Fiet hoc vel ex toto, vel ex plurima parte, vt arbitror: ſi quando antiqui Ordinis Monachi ad nouorum fratrum Monaſteria, vel habitacula venerint; ab Eccleſia, à Clauſtro, à dormitorio, à refectorio, ſeu ab officinis reliquis excluſi non fuerint. Auferetur ab aduenientis fratris corde ſcandalum, ori ne detrahat, imponetur ſilentium: quando & ſuſcepti, & ſuſcipientis commune ſit habitaculum, vel hoſpitium. Recedent vetera de ore eius, quæ dicere, quæ frequentare conſueuerat. Nunquid ego Iudæus ſum? Chriſtianum me eſſe putabam, & pro Ethnico reputor. Monachum me credebam, & vt Publicanus abiicior. Conciuem me æſtimabam, & vt Samaritanus expellor. Verè nunc agnoui, quod non coutuntur Iudæi Samaritanis. Et quis poteſt cuncta ſimilia iſtis, quæ hac de cauſa prolata ſunt, maledica verba referre? Obſtruatur igitur illi charitatis obice, os loquentium talia, ne dicam iniqua: conſulatur infirmis, quorum ſe medicum Chriſtus dixit. Caueatur puſillorum ſcandalum; timeatur mola aſinaria, quæ non cauentes merget in profundum maris.*

8. *Non timeatur illud, quod nuper apud Claramvallem, à quibuſdam fratribus mecum inde conferentibus, audiui, timere ſe, ne, ſi aduenientes Monachi hoſpites intra clauſtra ſua ſuſcepti fuerint, tam auſteritate conſuetudinum, quàm inſolita ciborum aſperitate deterriti, inuſitata hoſpitia perhorreſcant: ac malint deinceps in talia clauſtra non ingredi, quam morem tam aſperum tolerare. Ad iſtud ego, quod tunc reſpondi, adhuc reſpondeo. Tollatur tantum non ingrediendi ſcandalum, ſit pro more, apud veſtros, conſtituto, hoſpitium. Sit commune vtriſque habitaculum. Sit quale aliis apud vos impendi ſolet obſequium. Sint contenti, qui ingredi voluerint, conſuetudine loci, quam inuenerint. Sequantur in hoc morem Apoſtolicum; ſequantur morem diſcipulorum Chriſti, quibus ab ipſo præcipitur:* [i] *edentes, & bibentes, quæ apud illos ſunt. Hoc ſi pati recuſauerint, non erit iam, quod obiiciant; non reſtabit, quod dicant. Non poterunt vltra conqueri, extrudi Monachos à Monachorum clauſtris: non poterunt læſam deflere charitatem, vel ſchiſma fratrum, clauſtris apertis, & præparatis ad ſuſcipiendum habitaculis deplorare.*

i Luc. 10.

9. *Et licet hoc dicam, licèt clauſtra veſtra ingredientes, contentos iuxta regulam conſuetudine loci eſſe debere aſtruam: non ſum tamen immemor, nec eſſe te immemorem, vir venerande, credo, quod in capitulo ſuſcipiendorum hoſpitum de talibus Regula dicat: Nam poſt adorationem, poſt orationem, poſt lectionem, de ſuſceptis hoſpitibus ſubdit. Poſthac, omnis ei exhibeatur humanitas. Credo, quod hæc verba magis aliquid humanitatis exhiberi præcipiunt hoſpiti, quàm ciui: aduenæ, quàm indigenæ; peregrino, quàm colono. Non dixit tamen Regula, quod dico, aliquid ei exhibeatur humanitatis: ſed omnis ei exhibeatur humanitas. Omnem verò intelligo, non ſuperfluam, ſed neceſſariam: non illam, quæ quotidiano more impenditur propriis, ſed illam, quæ præter ſolitum maiori iure hoſpitij impenditur alienis. Vnde mihi videtur, quod non ſolum extra manentibus clericis, vel laicis, ſed & ipſis clauſtra ingredientibus Monachis, omnis, modo quo intellexi, humanitas eſt exhibenda. Sed quid dixi? non ſolum clericis & laicis; ſed ipſis Monachis? Imò ſaluo Monachi propoſito, pluſquam Clericis, vel laicis eſt exhibenda Monachis; ſi enim iuxta præceptum eſt:* [k] Operemur bonum ad omnes maximè autem ad domeſticos fidei: *operandum eſt bonum ad omnes, Clericos, vel laicos; maximè autem ad eiuſdem Monaſtici Ordinis domeſticos. Prætulit tunc in illis verbis ſuis Apoſtolus Iudæis, & Ethnicis fidei domeſticos, id eſt, Chriſtianos: præfero ego à quodam ſimili, ipſis etiam aliis Chriſtianis, Monachos. Non eſt igitur deterius prouidendum à Monachis iuxta congruam propoſito humanitatem, hoſpiti Monacho in clauſtro, quàm hoſpiti Clerico, vel laico, in exteriore hoſpitio.*

k Galat. 6.

10. *Sed non his diu immorer. Habeant tantum monachi, quàmdiu hoſpites fuerint, Monachorum clauſtra communia: ſint contenti, ſi ſic veſtris placuerit, veſtro quotidiano cibo, ordine, inſtitutis. Ferant, vt dictum eſt, ſi ingredi ad vos voluerint, quæ apud vos ſunt, quæ apud vos fiunt: quia ſi ingredi noluerint, murmurare ceſſabunt. Si non ceſſauerint, ratio eos deſtituet, charitas pro vobis aget. Proueni ego, quod, non me efferens dico, verba mea operibus: & prius*

verba cœpi facere, quàm docere. Admiſi ante quindecim annos vniuerſos Ordinis veſtri fratres, & recipi præcepi, præter Cluniacenſe clauſtrum, in omnia clauſtra noſtra: nec de albo, vel nigro colore ſimul in locis noſtris admixto curans, nec curantes, cùm multi mihi, ne id fieret, inſtarent audiui. Securus ergo, vt faciatis, moneo, quod iam feci: vt ſicut præter vnum, quod præmiſſum eſt, loca omnia noſtra patent veſtris; ſic omnia veſtra, abſque diſcretione, pateant noſtris. Si hoc factum fuerit, illud maius clauſtrum, quod exceptum fuerat, cæteris addam: & vt ipſum quoque veſtris omnibus aperiatur, præcipiam. Inſtruatur vtraque ſpecies fratrum, ſi non poſſunt ſermone, ſaltem paulatim frequenti cohabitatione, nihil diſcernendum vario colore: nihil diſtinguendum diuerſis vſibus, hos inter, & illos Monachos, quos eadem fides, & Charitas verè facere debet germanos.

11. *Scripſi hoc tibi, mi dilectiſſime, feſtinanter, vt feſtinantius mittere poſſem: antequam ad diem indictam, quæ ſicut audiui, in feſto omnium SS. futura eſt, quidam Abbatum veſtri Ordinis tecum conueniant: & cum illis inter cætera de hoc meo capitulo tractans, eos in hanc ſententiam, quæ, ſicut æſtimo, non ſolum mea, ſed tua eſt, adducas: & vt à cunctis veſtri Ordinis fratribus à modo teneatur, vbique promulges. Propone eis verba Domini dicentis:*[l] *Quæcumque vultis, vt faciant vobis homines; & vos eadem facite illis. Si volũt ingredi clauſtra noſtra, non prohibeant. Si ſeruitutis debitum ex charitatis mandato ab aliis exigunt, reddant vicem illius exemplo, qui dicit:*[m] *Non veni miniſtrari, ſed miniſtrare. Si ſibi ſeruiri volunt, ipſi quoque fratribus, id eſt, Chriſti membris, deſeruiant; vt impleant, quod dicitur: Ex charitate ſeruite inuicem. Sint eis ſibi omnia communia, non tantum ſubſtantia, ſed & ipſa habitacula. Vnientur paulatim hoc remedio corda diſciſſa, & dum nil inter ſe diſcretum viderint, de diuerſis, ne dicam aduerſis inſpirante eo, qui vbi vult ſpirat, vnum eſſe addiſcent.* Hactenus Venerabilis Petrus ad Bernardum. At quæ ad Nicolaum, quem ſolicitatorem interpellabat, totidem item verbis accipiat lector.

l Matth.7.

m Matt. 20.

12 *Chariſſimo fratri,*[n] *& filio Nicolao, frater humilis (noſti, cuius hoc cognomen ſit) ſalutem, & ſyncerum amorem.*

n Epiſt. S. Bern. 5.

Quoniam te non ficta charitate diligo, diu tui immemor eſſe non poſſum. Dilexi te quandiu noſter colore fuiſti ſed & nunc quantum ad me, colore, vt puto, non corde mutato, non minùs te diligo. Maluiſſem te meum, quàm alterius; ſed quia vbique Dei es, meum quoque te vbique reputo. Redde ergo vicem, vt verè te diligentem diligas: quia nec ipſe totus cum totis ſuis viribus mundus, ab hoc me propoſito auocare poteſt, nec te quicquam à ſimili propoſito auocet. Noſti, quod nihil temporalis commodi præſtoler à te; noſti, quòd nulla alia cauſa me mouerit ad amandum te, niſi ea, quæ ſola diligenda erat in te. Sed interrogas: Quæ? Quia te litteratum; quia ſtrenuum; quia, quod plus eſt, religioſum; licet ex tempore, non ab æterno eſſe aut cognoui, aut æſtimaui. Sed de his ſatis: ſequantur reliqua. Scribo epiſtolam Domino Claræuallenſi, quam per te illi præſentari volo. Lege illi eam, intentè, ac ſtudioſè, & quantum poteris exhortare; vt quod, ſola Charitatis gratia, ſcripſi, ad effectum perducatur. Inſta ei, quia propter breuitatem temporis inſtandum eſt, vt in hoc proximo omnium Sanctorum feſto, fiat, quod opto; etſi quos fortè obuiantes inuenerit, in meam, quæ (vt puto) & ſua eſt, ſententiam tranſire compellat. Fratrem Regis, quem ſyncerè diligo, Philippum Leodienſem, Galcherium Cellarium, Garnerium noſtrum, Fremundum hoſpitum cuſtodem, & reliquos, quos meliùs me noſti, fratres, ex parte noſtra affectuosè ſaluta. Hactenus Petrus Cluniacenſis ad Nicolaum.

Res ad Capitulum generale delata eſt, at vtrimque diſcuſſa. Nec ſatis conſtat, quid conſilij cœptum, niſi quod tamen ex reſcripto Bernardi ſatis colligitur, nihil determinatum in ea cauſa, ſaltem quod poſſet litteris mandari. Sic enim habet. 13.

Chariſſimo Patri,[o] *& Domino Petro, Dei gratia Cluniacenſium Abbati, frater Bernardus, Claræuallis vocatus Abbas, ſalutem, & orationes.*

o lib. 6. Petri Venerabilis epiſt. 6.

Vidi litteras veſtras paruo momento, ſed non paruo affectu. Occupatus eram tanta occupatione, quantam vos, vel ſcitis, vel ſcire poteſtis, amantiſſime Pater. Abripui tamen me, & eripui votis, & reſponſionibus omnium: & incluſi me cum Nicolao illo, quem diligit anima veſtra. Legi, & relegi dulcedinem, & magnam dulcedinem, quæ de veſtris litteris emanabat. Redolebant illæ litteræ affectum veſtrum; mouebant meum. Dolebam, quia ſicut afficiebar, non valebam reſcribere: nempe multa diei malitia auocabat. Conuenerat enim multitudo magna, ferè ex omni natione, quæ ſub cœlo eſt. Me oportebat omnibus reſpondere, quia peccatis meis exigentibus, in hoc natus ſum in mundum, vt multis, & multiplicibus ſolicitudinibus confundar, & vrar. Hoc tantillum interim ſcribo animæ meæ, ſed cùm accepero tempus, ego accuratiùs, quàm modò dictabo epiſtolam, quæ lucidiùs aperiat diligentis affectum. Et infrà. *Paratus ſum, & non ſum turbatus, ad faciendam veſtram, vbicumque potuero, voluntatem. In Conuentu Ciſtercienſi, veſtri tanquam ſpecialis Domini, & Patris, & amici Chariſſimi, & veſtrorum tam viuorum, quàm mortuorum, memoria facta eſt. Salutat vos Beluacenſis electus, vt veſter: veſter eſt enim. Ego Nicolaus veſter ſaluto vos in æternum, & vltra, & domeſticam illam familiam, quæ lateri, & ſpiritui veſtro adhæret.* Ita Bernardus. Quibus ſatis innuit, nequaquam ad effectum perductum amici votum. Verùm quod ait de electo Beluacenſi petit, vt promotionem Henrici Regis fratris, qui hoc ipſo anno, quo ſe Deo per vota conſecrauerat, in Epiſcopum Beluacenſem electus eſt, ex antiquorum ſcriptis proferamus.

1. Henricum

1. Henricum antè, an pòſt profeßionem; grauis infirmitas, 2. Claramuallem egredi cogit: 3. cùm quibus ſociis. 4. Emendatus locus epiſtolæ Nicolai. 5. Priuilegium conceſſum Claræuallenſibus, 6. ac iuri inſertum. 7. De Godefrido de Amaio morti iam proximo, admonetur Bernardus. 8. Mors beati viri, 9. atque alterius Conuerſi in Claraualle.

CAPVT VI.

1. INTEREA Henricus Ludonici frater, quem anno præcedenti conuerſum, ac ſuæ, vt ipſe dicebat, deſponſationis ſolemnem diem præſtolantem, commemorauimus (antè, an poſt profeſſionem, non ſatis conſtat) ingenti vitæ, & victus mutatione, in febrem incidit, moleſtam ſatis, & periculoſam; non ſine ingenti dolore Bernardi Patris, qui in Regio ſanguine, generoſum contemptum gloriæ; quò maioris, rariorem; & altiùs inſidens exemplum humilitatis, quo ex altiori maieſtate cadebat, arcaniori conſilio, venerabatur. Medicos, medicináſque arte factas in Conuentum inferre, nequaquam vtile; ſed ægrotanti Henrico non ſubuenire, penè inhumanum viſum Bernardo, & fratribus eſt, vt Pariſios curandus deferretur. Florebat tunc in Claraualle Gerardus Peroneus, ſeu de Perona, genere clarus, religione conſpicuus; cuius nomine ſcriptæ à Nicolao [a] leguntur epiſtolæ, ad Petrum Abbatem Cellenſem, & quoſdam alios. Hunc ſimul cum Abbate Regniacenſi ſocios dedit, per quos Henrico de vtraque ſalute prouideretur. Non curru, non lectica vectus diſceſſit, quamuis infirmus, nec equo ornato ſtramentis decentioribus; ruſticanis inſedit Regius adoleſcens, qualis decebant Monachum, qui ſe Regum, & filium, & fratrem eſſe, longè minoris faciebat, quàm Monachatum.

a Inter epiſt. Nicolai epiſt. 11. & 12.

2. Extat epiſtola Nicolai ad ipſum, dum abſens eſſet, ſub hoc initio.

b Epiſt. 39.

Speciali fratri, [b] & Domino Henrico, frater Nicolaus, vtriuſque hominis ſalutem.

Poſt diſceſſum tuum, diſceſſit à me gaudium meum, & ad me ipſum turbata eſt anima mea: nec mirum; quia dimidium animæ meæ me relinquebat, & melior pars mei recedebat à me antè faciem meam. Cùm enim aſcenderes equum, & ruſticalibus ornamentis ille tanta nobilitatis ſanguis inſigniretur, cœpi mirabiliter admirari, & turbari vehementius. Vtrique autem rei mihi materia largior abundabat; nec certum erat, vel eſſe poterat, cui parti magis inclinare deberem. Admirabar ſiquidem mutationem dexteræ Excelſi: quod tu, qui paulò antè flammeus croco, rutilus auro, lucidus ſerico: quem equus, imo equi radiantibus gemmis onuſti præcedebant, & ſubſequebantur: ita in ſacrarium diſciplinæ iſtius deſcendiſſes, vt poſſis eſſe exemplo his etiam, quos habuimus in exemplo. Turbabar autem, eo quod abrumpebantur à me viſcera mea, quod vel ad horam, corporalem viſionem tui mihi, vel ſpatia locorum, vel interualla temporum abiungebant; ſed mea voluntas cum Domini voluntate concordat. Numquam fuiſſet infirmitas illa, pro qua te miſimus peregrinari lumen oculorum noſtrorum, & ſpeculum vniuerſitatis noſtræ; Minimè quidem deſerti, vel deſeret me dulcis tui memoria, ſed quantò memoria dulcior, tantò abſentia moleſtior. Hæc de diſceſſu Henrici Nicolaus.

3. Verùm de ſociis viæ, terminíſque, audi, quod ait in fine illius Epiſtolæ. *Interim tu mihi eris expectatione dulcis, aduentu dulcior, aſpectu dulciſſimus; quia etſi loco abſum, affectu habes tecum animam meam, & animam tuam, Dominum Regniacenſem, qui te diligit ſingulariter, me ſpecialiter, quem nos in toto, & de toto ordine, & ſi non vnum, tamen vnicum ſuper cæteros, & præ cæteris amicum habemus. Habes & tecum Gerardum de Perona per omnia diligendum, qui in huius trinitatem amicitiæ veniens, non quaternitatem addit, ſed claudit vnitatem. Nouit Dominus, quia extrema verba cum lachrymis ſcribo. Reuertere, reuertere dilecte mi, reuertere, reuertere, vt intueamur te. Reuertere propter dolorem meum; reuertere propter honorem tuum; reuertere propter Andræam, & propter conuentum noſtrum, qui te exſpectat, ſicut Angelum Dei. Cùm autem veneris, adduc Dominum Regniacenſem tecum, vt feſtiuum diem habeamus, & abundantiùs gaudeamus in illo, qui ſuper omnia eſt Deus benedictus in ſæcula.* Hactenus ad Henricum Nicolaus.

Porrò quod Regniacenſis per errorem, Remacenſis vocetur, mirum non eſt, cum plures alij, grauioréſque irrepſerint in eiſdem epiſtolis, ex quibus etiam nos quoſdam adnotabimus. Regniacenſem autem potiùs legendum fore, quàm Remacenſem, argumento eſt; quod loquitur de domo Ciſtercienſi, *quem nos in toto, & de toto ordine, &c.* Conſtat autem, quæ Remacum vocetur, in eo nullam; Regniacum, quam præcedenti tomo commemorauimus, vnam eſſe ex filiabus Claræuallis in Diœceſi Antiſiodorenſi, quam Pater Sanctus ſingulari affectu proſequeretur. Verùm quis fuerit Abbas Regniacenſis, cui ita adhærerent Henricus, & Nicolaus, in dubio nobis, nec in his ſatis conſultum diuinare. 4.

Circa idem tempus, cùm viri religioſi, vt præſtarent calumniæ iuramentum pro emergentibus cauſis, non ſine aliqua vexatione compellerentur; nec eſſent pauci, qui propria iura amittere, quàm tribunalibus ſiſti, longè anteponerent: Eugenius Pontifex prouidè præcepit vt, [c] *In pertractandis cauſis, iuramentum calumniæ non paſſim exhiberetur, ſed cauſa, & principalium perſonarum qualitate inſpecta, quandoque per ipſas principales perſonas, quandoque per œconomos, qui cauſam omnino non neſcirent, in animam iurantis præſtaretur.* Verùm cùm ne hoc quidem ſufficeret; & Monachi Monaſterij Claræuallis, multis nec contemnendis poſſeſſionibus ſpoliari ſe cernerent, quod iuramentum præſtare recuſarent: idem Eugenius paterna, qua in omnes, ſed in eos ſpecialiùs pollebat, ſolicitudine, per epiſtolam ſuam decretalem ad Epiſcopos Magalonenſem, & Nemauſenſem directam, de œconomo eis cenſuit prouidendum. Extat in iure, ſub titulo *de iuramento calumniæ*, in aliquibus licèt partibus trunca. Nos integram ex Vaticano Autographo, ad recentiores codices tranſlatam, totidem verbis fideliter reddemus. 5.

c Cap. In pertractandis de iuramento calumniæ.

6. *Imperatorum*[d] *ſecularium leges, & SS. Patrum inſtitutiones Eccleſiaſtica viros religioſos in omnipotentis Dei ſeruitio protegunt, & defendunt, & nullam eis moleſtiam, vel perturbationem, quæ ſacro Ordini contradicat, irrogari permittunt. Accepimus autem, quod ab Abbate, & fratribus Claræuallis (ſicut ab aliis) exigitur calumniæ iuramentum. Ad quod faciendum eos cogere non debemus. Sed (ne aliena iura videantur huiuſmodi occaſione illicitè detinere, & ipſi à cauſa ſua decidant, ſi ex parte ipſorum prædictum iuramentum, cum res poſtulauerit, non fuerit præſtitum) eiſdem præcipimus, vt in ſuo Monaſterio œconomum ſtatuant: qui pro eis petere, & excipere, atque iuramentum de calumnia (cùm neceſſe fuerit) valeat exhibere ideòque per Apoſtolica ſcripta fraternitati veſtræ mandamus quatenus eoſdem fratres, qui in iſta cauſa ſunt, ſicut ratio exigit, plenius inſtruatis, vt de cætero ſua iura per hoc non poſſint amittere, & aliis, quantum iuſtitia permittit, in talibus cauſis, debeant ſatisfacere. Tu verò frater Neumacenſis Epiſcope, œconomum idoneum ſtatuas, qui in tali officio conueniens ipſi Monaſterio videatur.* Sic, & Eugenius ſuis Claræuallenſibus prouidendum curauit, dum ipſe viueret; quin & Greg. IX. longè poſt ipſum: ille dum legem pro eis fecit, iam duxit; hic, dum in corpus iuris referendã.

d cap. Imperatorum de iuramento Calumniæ.

7. Per idem tempus Venerabilis Gaufridus de Amaio, quem olim cum Bernardo Patre conuerſum; aduenisse Ciſtercium; indéque ab Stephano miſſum ad Claramuallem, ſuperiùs diximus; poſt plurimos in Ordine labores, vigiliaſque, poſt multas Abbatias fundatas in Gallia, Anglia, & Belgio; cùm mortem iam inſtare præcognoſceret, & Bernardi reſponſum accepiſſet, quod in ſua Claraualle conſummaretur; ad dilectam ſibi Eccleſiam regreſſus eſt, corporis ſarcinam ibidem poſiturus. Nec alia cauſa itineris prætenſa, niſi vt in Claraualle mortem obiret. Venit, ægrotauit, decubuit; & morbo inualeſcente, iam de ſalute ipſius deſperabatur. Sed aberat Bernardus, æquè optatus, qui egredientem præſentia conſolaretur, confortaret alloquio, muniret orationibus. Pro publicis, aut fortè Claræuallis, pertractandis negotiis, Trecas ingreſſum detinebat Henricus, ſic diſponente Deo: fortè, vt in domo Ciſtercienſis Præſulis, per Ciſtercienſes nuntios, de Cœlo miſſos, de morte inſtante filij, ſibi chari, opportunè affuturus admoneretur. Parum eſſet in Claraualle Gaufridum mori, ſi non Bernardo coram. At, qualiter & ipſe illuc aduenerit, ex altero Godefrido, qui præſens fuit, quò maior fides dictis, tranſcribamus.[e] *Apparuerunt aliquando viro in Trecenſium vrbe poſito Venerabiles eius filij, iam quidem carne ſoluti, Galdricus, & Gerardus: quorum etiam ſecundùm carnem, alter germanus, alter auunculus eius extiterat. Cùmque velut accelerantes ocius pertranſirent, reuocanti, & retinere volenti reſponderunt, eundum ſibi pro fratre Gaufrido Monacho, qui eorumdem à prima conuerſatione ſocius, ſtrenuè ſatis in multis Cœnobiis extruendis militauerat Deo. Continuò Pater Sanctus, excitatis fratribus, accelerari iubet, & ad Monaſterium veniens ipſo die, ſicut eis prædixerat, eundem Gaufridum iam poſitum reperit in extremis.*

e lib. 4. vitæ cap. 2.

8. Conſonat M. S. Aureæ vallis ab Henriquez tranſcriptum, quod, quia latiùs hiſtoriam viri narrat, operæpretium duxi referre totidem verbis. *Nec multo poſt etiam magnus ille Gaufridus de Amaio deſideratam longo tempore in Claraualle meruit dormitionem, vt ſermo Abbatis impleretur, qui hoc ipſum antè multos annos promiſerat ei. Fuit enim vir ille de primis Monachis Claræuallenſibus, & multas tum in Francia, quam Gallia, Flandriáque ædificauit Abbatias. Hic, cùm aliquando mitteretur in Angliam, & timeret omnino, ne fortè etiam extra Claramuallem moreretur, conſolans eum Venerabilis Pater, tota ei fiducia pollicetur, quod in Claraualle dies eum nouiſſimus inueniret. Vnde & rediens poſt annos aliquot à quadam Abbatia, quam in Flandria ædificabat, manifeſtè denunciabat omnibus: quia vado, vt moriar in Claraualle. Factum eſt autem, cùm iam omnino appropinquaret deceſſus, Venerabilis Bernardus de Francia partibus rediens, Trecis fuerat hoſpitatus. Ecce verò nocte ipſa videbatur prædicti Gaufridi deceſſui intereſſe, & videre Gaudericum auunculum, & Gerardum fratrem ſuum, cùm omni reuerentia aſtantes, & paratos deducere eum. Cùmque crudelitatis argueret eos dicens, non eis ſufficere, quod ſe deſeruerant, niſi hunc tollerent; arridentes illi reſponderunt. Quia non pertinet ad nos, de huiuſmodi. Surgens autem cum omni feſtinatione venit ad eum, & in ipſa domo, ipſo in loco, & modo prorſus eodem, quo præuiderat, inueniens eum, proximo iam ſomno beatæ mortis, ipſos quoque, quos non vidit, Galdricum, & Gerardum dubitare non potuit eſſe præſentes.* Menologium inter Sanctos Ciſtercij virum adſcribit vigeſima prima die menſis Ianuarij.

f Lib. 2. faſcic. al. diſt. 26. cap. 37.

9. Quoniam autem de beati viri morte ſub Bernardo, loquuti ſemel ſumus, libet Conuerſi alterius glorioſum obitum ad calcem huius capitis ſubiungere, cuius etſi determinatum tempus non conſtet, haud tamen multum diſtans ab hoc anno, ipſa Bernardi mors imminens conuincit. Eum, vt in Exordio magno legitur, totidem prorsùs verbis accipiat lector.[g] *Conuerſus quidam, qui in vna Grangia Claræuallis bubulci gerebat officium, homo purus, ac magnæ ſimplicitatis erat: qui omnia, quæ ſibi à Magiſtris ſuis fuiſſent iniuncta, promptus, ac deuotus exequebatur, & intuitu retributionis diuinæ quotidianos labores patientiſſimè tolerabat. Hic quadam vice vidit in ſomnis, iuxta ſe Dominum Ieſum Chriſtum, iucundo nimium ſpectaculo, illa ſua dulciſſima manu tenentem aculeum, atque ex alia parte temonis, boues ſecum minantem. Cùmque euigilaſſet, & piiſſimi collaboratoris ſui manſuetudinem, benignitatem, dulcedinémque mente reuolueret, exarſit ſubitò in præcordiis eius ignis vehementis deſiderij ipſum ſuſpirantis, ipſum facie ad faciem videre cupientis, quem in illa bona viſione tam ſocialem collaboratorem habere meruerat. Cùmque diſſolui vehementer cuperet, & cum Chriſto eſſe; pius Dominus, qui cum mitibus ambulat, & cuius ſermocinatio cum ſimplicibus eſt, deſiderium pauperis ſui numquam differre voluit. Sed mox idem frater ægritudine correptus, lecto decubuit, & die ſeptimo laborem, & dolorem cum morte finiuit, vitamque perpetuam, ac requiem ſempiternam, quæ eſt Chriſtus Dominus fœliciter apprehendit. Ad hunc in extremis agentem Reuerendiſſimus Abbas ipſius B. Bernardus, gratia viſitationis intrauit, quatenus filio repatrianti, cuius conſcientiam puram, ac ſimplicẽ nouerat, valefaceret, & iam exire parantem, contra latrunculos ſpiritualis nequitiæ ſua benedictione muniret. Cùm verò prædictam viſionem ipſe infirmo referente, cognouiſſet, plurimum inde gratulatus eſt. Quo defuncto, pronunciauit de eo confidenter. Quoniam cum Deo ambulauit, & verè cum ipſo operatus eſt Deus: ideóque tranſtulit illum Dominus. Non enim poterat miſerator omnipotens ſeruum ſuum in ſupremo agone deſerere cui dignantiſſimus comes, & cooperator fuerat in labore.* Hactenus ex Authore Exordij magni.

g lib. 4. c. 18.

1. *Henrici electio in Epiſcopum Beluacenſem.* 2. *Bernardus dubius, atque Henricus ipſe recuſans.* 3. *Petri Venerabilis, ſuper acceptatione conſulti, grauis epiſtola.* 4. *Cui delatum ab omnibus.* 5. *Epiſtola Nicolai ad Petrum Mauricium:* 6. *atque alia Henrici, acceptare compulſi, querula:* 7. *& recens quidam auctor inde emendatus.* 8. *Petrus Cellenſis ad Henricum ſcribit:* 9. *cuius hortatu, & Gerardi Peronei, Nicolaus ſuas epiſtolas colligit.* 10. *Philippi pro Reinero ſucceſſio in Claraualle.*

CAPVT VII.

1. HOc ipſo anno, quo Henricus Ludouici Regis frater per vota ſolemnia Deo ſacratus eſt, cum iam ſaluti, & ſuæ Claræualli redditus eſſet; Beluacenſi ſede vacante per deceſſum Odonis, huius nominis III. vt aiunt [a] Tabulæ; Epiſcopus Beluacenſis, communi Cleri, & populi conſenſu, electus eſt hoc anno M. C. L. vnde & Robertus eandem promotionem Monachatui ſubiungit, dum ita ait.[b] *Henricus, Ludouici Francorum Regis Germanus, contempto mundi ſchemmate pro Chriſto, in Claraualle indutus Monachali ſchemmate, promobitur ad Epiſcopatum Belluagica*, ita Robertus. Quæ eadem alij ex ipſo tranſcripſere. At de tempore, promotum fuiſſe conſtat, menſe Octobri: quippè cum Petrus Abbas Venerabilis ad Bernardum, Nicolaúmque ſcripſit, paulò ante feſtiuitatem omnium SS. nondum electus; poſt Capitulum, quod in eam diem inciderat, iam votis omnium fuerat poſtulatus, vt conſtat ex epiſtolis, quæ capite V. à nobis ſunt tranſcriptæ.

a Apud Iohan. Chenu.

b In appendice ad Sigibertum.

2. Cæterum cum ſuſpecta eſſet Bernardo repentina promotio; & breuis temporis tyro, vix dum miles, quantumuis altas radices emiſiſſet; eò ſecurius, quò tardius, à Conuentu auellendus iudicaretur. Cùm inſuper Henricus ipſe renueret, nec vllatenus electioni de ſe factæ, vt aſſenſum præberet, induci poſſet; res primùm ad Epiſcopos Prouinciæ ac Rhemenſem Metropolitanum: inde ad ſummum Pontificem deducta; atque à cunctis probata: Demùm cùm nec his quidem acquieſceret, Petrus Mauricius arbiter electus, cuius iudicio, & conſilio, penſatis omnibus, electionem acceptaret, aut reſpueret. Is per Bernardum Parentem de hoc conſultus, tale conſtat reſponſum tradidiſſe;

3. *Cum honore recolendo*, [c] *ac nominando Venerabili fratri Domino Bernardo Claraualliſ Abbati, frater Petrus humilis Cluniacenſium Abbas, ſalutem, & ſyncera charitatis affectum.*

c Lib. 5. ep. 8.

Placuit Sanctitati veſtræ humilitatem meam conſulere, Quid mihi, ſuper electione fratris Henrici filij veſtri, videretur: vtrùm eidem aſſenſum præbere deberetis, an non. At vos quidem plenus Spiritu conſilij, & timoris Dei, nec ſuper hoc conſilio non egetis: nec neceſſe vobis eſt, ab aliquo talium, qualis ego ſum, mutuare, quod ex collata vobis à Deo gratia, alijs affluenter, & noſtris ſoletis accommodare. Quia tamen, quid inde ſentiam, audire vultis; breuiter dicam. Si vitæ meritum quæritur, magnum eſt. Quomodo enim non magnum eſt, cùm de tanto tantillum ſe fecerit: cum Regij ſanguinis, vt ſic loquar, ſuperbiam tam robuſta humilitatis pede calcauerit: cum luxus, & pleno cornu fluentes mundi delicias, tormentis innumeris, & mille mortibus commutauerit: cum vndique arridentem mundum irriſerit: [d] *Cùm abnegans ſemetipſum, & tollens crucem ſuam, Chriſtum morientem ſequutus fuerit? Si concors electio de Clero, vel populo Beluacenſi, nec vnus diſſentire dicitur: ſi Metropolitani, & Epiſcoporum aſſenſus: etiam vniuerſorum preces vobis, vt comperi, pro confirmando tam ſacro opere, frequenter oblata ſunt. Si inſuper Domini Papæ voluntas, quantum hoc ei placeat, ipſius epiſtola Domino Rhemenſi, vt audiui, directa, teſtatur? Quid ergo reſtat, vir venerande, niſi vt Voluntati Dei, quæ tot indicijs ſe declarare videtur, veſtram ſubiiciatis; nec vltrà Eccleſiam illam laborare, aut in eundo, vel redeundo; ſua fruſtrà expendere permittatis? Quod ſi de ſcientia veluti minus talia experti diffiditis: potens eſt Deus, qui etiam dedit magna, etiam præſtare maiora. Vnde in quantum cernere datur, non eſt vltra differendum: ſed cùm ad vos magna partium veſtrarum perſona, quæ, vt mihi relatum eſt, hac de cauſa in proximo ventura ſunt, venerint: eos alacriter ſuſcipite, benignè audite, & tam diuturnum deſiderium eorum, totius, & toties repetitam poſtulationem ipſorum, cauſa eius, qui replet in bonis deſiderium ſuum, celeriter, quia ſic iuſtum eſt, adimplete.*

d Luc. 12.

4. Credulerim appellatum Petri conſilium, cum Bernardus vrgentibus Epiſcopis, & negaret aſſenſum, & teneram adhuc Henrici verecundiam, id onus recuſantem, præferret. Certè epiſtola eius oſtenſa omnibus, atque à cunctis gratiſſime ſuſcepta, laudatáque, rem ſatis implicatam explicauit; quod Nicolaus ad eumdem Petrum ſcribens, his verbis narrat.

5. *Patri ſuo Domino Cluniacenſi.* [e] *frater Nicolaus.*

e Lib. 6. ep. 7.

In breui, ſicut puto, viſurus faciem veſtram, mitto vobis epiſtolas veſtras. Librum quoque Domini Abbatis Claraualliſ ad Dominum Papam: epiſtolas etiam duas, quas eidem Domno Abbati, & mihi miſiſtis hoc anno. Illud autem non lateat ſublimitatem veſtram, quia litteræ veſtræ multum addiderunt promotioni fratris Henrici: & libentiſſimè auditæ ſunt ab Archiepiſcopis, & Epiſcopis Franciæ, & ſerenitati veſtræ multæ gratiæ redditæ ſunt ſicut ego melius, & fideliùs viua referam voce.

Ergo qui communi conſenſu electus fuerat, votis etiam communibus compulſus, electioni conſenſit, Sancto Patre Bernardo præcipiente; cui nefas eſſet omnino contraire. Verùm qui onus abiicere non potuit, quod vnum potuit, ſaltem conqueſtus eſt, litteris datis ad Petrum venerabilem, quibus, dum virum incuſat, conſolaretur. Exemplar autem epiſtolæ Henrici, quod inter opera Petri Venerabilis, atque epiſtolas eius circumfertur, ita ſe habet.

Inter Patres Reuerendiſſimo, [f] *& inter amicos chariſſimo, Domino Petro Abbati Cluniacenſium, Fr. Henricus, ſiue iubente, ſiue permittente Deo, Beluacenſis electus: ſeipſum, & ſi quod ampliùs poteſt.*

f Lib. 4. ep. 9.

Parcat vobis Omnipotens Deus: quid eſt, quod feciſtis? ſepultum hominem reuocaſtis ad homines,

& conſilia

& conſilio veſtro, cui nimium creditum eſt, expoſitus ſum, & repoſitus in terribile curarum pelagus: vt me iterum honoris altitudo reſorbeat. Neſciui, anima mea conturbauit me,[g] *propter quadrigas Aminadab, quas ſuſcepi regendas: regi, non regere, opus habens.*[h] *Manus meas miſerunt ad fortia: opus eſſet fortitudine. Speculator domui Iſrael factus ſum: opus eſſet prudentia. Sapientibus, & inſipientibus debitor factus ſum: opus eſſet iuſtitia. Prædicator populo Dei datus ſum: opus eſſet temperantia,*[i] *ne fortè cum aliis prædicauero, reprobus, quod abſit, inueniar. Sed quæ ſunt iſta, & quis ſum ego? vel vbi iſta, & vbi ego? Domine Pater, & Deus vita mea:*[k] *imperfectum meum viderunt oculi tui.*[l] *Domine vim paſſus ſum, reſponde pro me: quia ſola obedientia coegit me; ſine qua iuxta virum*[m] *Sanctum, infidelis quiſque eſſe conuincitur, etiamſi fidelis eſſe videatur. Et quia nemo maiori fiducia vtitur, quàm qui ex affectu diligit: nunc vos quaſi portionem animæ meæ conuenio, deponens apud vos familiarem, & dolentem querelam. Quid vobis viſum eſt, vt litteris veſtris, ad Dominum Abbatem miſſis, faceretis ſtultitiam meam eleuari ſuper candelabrum? Credidiſti quidem Domine propter quod loquutus es: nec fallere, nec falli voluiſti, ſed non euaſiſti ſecundum. Verumtamen, quoquomodo factum ſit, & quaqua verſùm vertat exitum rei Dominus Deus noſter; ego veſter ſum, & ad veſtrum ſeruitium, ſi dignamini, præparatus. Me accipite in ſeruum, in amicum, in filium: & illi ſanctæ multitudini, cui Deo auctore præeſtis, ſpecialem, & veterinum Monachum, ne dicam Epiſcopum, ſempiterno fœdere ſociate.* Hæc Regius iuuenis promotus in Epiſcopum, ad Petrum ſui conſenſus, extortorem.

g Cant. 6.
h Prou. 19.
i 1. Cor. 9.
k Pſal. 138.
l Iſai 38.
m Gregor.

7. Hæc electionis, & conſenſus Henrici ſeries, ex epiſtolis ipſis comprobata, quibus haud dubia fides eſſe poſſit,[n] vt videas facile deceptum Neotericum qui opera Bernardi promotum docet, cum in nullo magis laborandum fuerit, quàm vt ad extorquendum eius conſenſum, Bernardi Patris præceptum interueniret. Niſi hoc furſan operam appellet, quam tamen, non vt crearetur, ſed vt creatus conſentiret, impenſam conſtat. Sic & quod ait, electum Beluaci anno. M. C. L X I. Rhemis. M. C. L X V. & tandem obiiſſe M. C. LXXVII. ſi non irrepſit, errore amanuenſium, à veritate diſtare, ex inferiùs tradendis apparebit.

n Ioann. Chenu. de Ep. Beluac.

8. Extant ad Henricum Beluacenſem Epiſcopum epiſtolæ duæ Petri Abbatis Cellenſis; altera gratias agens pro beneficiis, quæ ſibi contuliſſet, ſatis dignanter, ſatis liberaliter, quippè antequam rogari permitteretur: altera exhortans, ſchiſmate emergente poſt mortem Adriani Papæ I V. quæ ſuis locis reddentur. Nunc, quia ingenium, & mores viri commendat, priorem illam ad litteram tranſcribam.

Domino & Patri ſuo Chariſſimo,[o] *Henrico, Dei gratia Epiſcopo Beluacenſi, Fr. Petrus, Cellenſis Abbas, ſalutem.*

o Epiſt. 24.

Plus ſatis egena eſt beneficiorum recordatio, cuius titulus non inſcribitur ſaltem verbo tenus gratiarum actio. Proinde ſtylo ferreo in vngue adamantino profunda memoria mandaui manipulos liberalitatis veſtræ, vt nulla capitis vertigine vacillare; nullo temporalis reuolutionis diluuio abſorberi; nulla denique obliuionis rubigine valeant offuſcari. Clarum, nouum, & recens penes me retineo ſemper beneficium acceptum. Quo animo gratioſus cum acciperem, ferebar in dati, & dantis deuotionem; eo in illa ſeneſcentis gloriæ deſiccatione mutato, robuſtior præparor ad obſequium, veriùs eliqueſco in amorem benefactoris totum animi balſamum. Superacceſſit dono veſtro vultus hilaris, animus gratus, modus honeſtus. Et manus quidem larga in beneficium totam ſe expandit, ſed voluntas in circumſtantiis doni ſe ſupermenſurauit. Quid enim fuit conuocare Diœceſanos Abbates, & Priores? Quid iterum indicij amoris expreſſit tam benigna, perſonæ, & negotij noſtri, commendatio? Quis non eſt admiratus tam deſpectam perſonam à fratre Regis ſic honorari? ab Epiſcopo Beluacenſi ſic amplecti? à tanto homine cantillum Monachum ſic nominari? Non ſuſtinui, quæ de me ſuprà efferebantur, præ ruboris verecundia: imò pro veritatis conſcientia, quæ admonebat me non eſſe illum, de quo talia dicebantur; fugi, receſſi, ſed non longè, quia maiora pati cogebar inſtanti neceſſitate. Neceſſitate reuera pallium erubeſcentiæ reieci, cum amicorum fores, vt acciperem, intraui. Certè accepi à multis multa, ſed à nullo tanta, quanta à Domino meo. Vicit notos; vicit alios amicos; vicit omnes vicinos; & ſumma doni, & modus donandi. Non ſum loquutus, ſed quia veni, optimè receſſi locatus. Non enim beneficium rogando, ſed veniendo conſequutus ſum. Præuenit ſpondens lingua, rogantis linguam. Pepercit Regia nobilitas teneritudini frontis citò ſe in ruborem verecundiæ conſpergentis. Hæc omnia beneficia tua, Domine, ſignata ſunt in theſauris meis. Quid ergo retribuam Domino meo pro omnibus his, quæ mihi retribuit? meipſum ſine dubio, non contra legem me liberum in ſeruitutem diſtrahendo, ſed ſeruum amicitiæ tuæ in libertatem vendicando. Potiùs enim libertate iſta gaudeo, ſi ſeruus tuus ſum munere amicali, quàm libertate, qua ſum alienus ab officio ſeruiendi tibi. Valete. Hactenus ad Henricum Petrus Cellenſis.

Per idem tempus Reinerum Claræuallis Priorem per mortem raptum excepit Philippus, quem olim de Tarentina ſede depoſitum Clarauallis ſuſceperat, ex Epiſcopo Monachum futurum. Hic ille Tarentinus Philippus eſt, pro quo Bernardus, & totus Claræuallis Conuentus, ipſo ſolo excepto, vt in altari miniſtrare permitteretur, ſcripſit epiſtolam, quæ inter alias eiuſdem Sancti ducenteſima quinquageſima ſeptima numeratur. *Eſt negotium, quod cæteris non miſcemus; quoniam cæteris ampliùs tangit, & angit nos; & eget ſingulari propria precis inſtantia. Philippus noſter, cùm ſe exaltauit, humiliatus eſt: ſed cùm ſe humiliauit, non eſt exaltatus: quaſi vtrumque pariter Dominus non dixiſſet.* Et infra. *Omnes filij veſtri, qui mecum ſunt, & qui mecum non ſunt, mecum tamen ſunt in hac ſupplicatione. Quis numeret eos? ſolus ſanè frater Philippus excipitur, qui nec poſtulet, nec petit poſtulari; & an velit, ignoro: magis quod in ſe eſt, elegit abiectus eſſe in domo Dei ſui. Sed nec nos quidem pro homine, ſed pro ordine poſtulamus, cui diſpenſationem in eo factam non paruum profuturam confidimus.* Ita Bernardus ſuo, & totius ſui conuentus nomine. Nec vacua omnino petitio Sancti fuit: exauditus eſt pro reuerentia ſua, & cum Philippo ex parte diſpenſatum; non vt offerret altari ſacrificium, ſed vt Diaconus offerenti miniſtraret. Ea erat diſciplinæ diſtrictio illis temporibus; is Eugenij zelus, qui temperari ex ratione aliquando conſueuiſſet; numquam deficere. Habemus hæc ex Cathalogo Priorum Claræuallenſium de Philippo pro Reinero ſuffecto ita loquente.[p] *Philippus, qui fuerat Epiſcopus Tarentinus, & tempore ſchiſmatis degradatus, venit ad Claramuallem, cui de miſericordia conceſſum eſt eſſe in officio Diaconi. Prior* 9.

p Faſciculi lib. 2. diſt. 4.

erat

erat quando obiit B. Bernardus.

10. Hoc ipſo tempore, ſed antequam Henricus promoueretur, Nicolaus Monachus, eius, & Peronci Gerardi ſuaſu, epiſtolas collegit, quas hactenus ſcripſiſſet in Claraualle; quod ipſe in præfatione ſua teſtatur vtrumque alluquens. *Sequentes epiſtola, ſi tamen epiſtolarum nomine cenſenda ſunt, non ſunt in vnum corpus mea primùm voluntate compacta, &c.* Et paulò inferiùs. *Vos ergo dilectiſſimi, qui eas eligere, & in vnum colligere voluiſtis, ſupprimite verba dicta potiùs, quàm dictata; nec efferatis in publicum, quod publicum erubeſcit: alioquin ego de verecundia, vos de amicitia periclitabimini, &c.* Ergo hoc anno quas hactenus ſcripſerat; congregauit epiſtolas, perſuaſus ab Henrico, dum adhuc Monachus, necdum ad Beluacenſem Eccleſiam vocatus eſſet.. Sed antequam ad alia digrediamur, eundem Nicolaum, ſeu tædio vitæ, ſeu criminum conſcientia, cum minori iam gratia polleret apud Bernardum, & ſui impotem, & abutentem fauore Petri Mauricij, quo eluderet vtrumque, libet proſequi.

---

1. Nicolaus, ab epiſtolis Bernardi amotus, ſigillum Sancti falſat. 2. Diſceſſum è Claraualle ad tempus cogitat. 3. Petro Mauricio ſcribit, 4. dolens quod ipſum tandiu non inuiſerit; 5. poſtulans peti, 6. & modum etiam ſuggerens. 7. Petri Mauricij ex litteris commotio. 8. Epiſtola ad Bernardum, 9. acris, & efficax: 10. & breues duæ ad Philippum, 11. & Galcherium. 12. Quid Nicolao: 13. & in dubio adhuc euentus.

CAPVT VIII.

1. ERGO ſaluti, & Claræualli redditus, quod anno præcedenti commemorauimus, cùm Bernardum ſentiret minùs propitium, quippè auerſantem faſtum, & mores hominis, & Godefridum ſexennio ipſo priorem, (qui vitam poſt Bernardi continuauit) à ſecretioribus, & grauioribus negotiis; nec ſibi iam niſi rara commendari: hærere primùm, & nunc ſe vltrò ingerere; nunc omnino ſubducere, nec copiam ſui parenti ſancto facere, velut à quo, ſi ingruerent negotia, ipſa neceſſitate cogente, quærendus foret. Demùm cùm nec ſic quidem, niſi tarò, & velut per diſſimulationem adſciſceretur: quietis impatiens, ſeu magis forſan repulſam palliaturus apud extraneos; qui phraſim Sancti ad viuum exprimebat, ſigillum expreſſit, vt duplici illa nota comprobatæ, fictæ ab ipſo epiſtolæ, facilè ab aliis pro veris, & ſcriptis à Bernardo ſuſciperentur. Extant eiuſdem litteræ ad Eugenium, quibus ſuppreſſo falſatoris nomine, ſi fortè reſipiſceret, crimen tamen admiſſum conqueſtus eſt, ob quod deinceps nouo
a Epiſt. 214. ſibi ſigillo vtendum foret. Atque en eius verba. [a] *Periclitati ſumus in falſis fratribus; & multa littera falſata ſub falſato ſigillo noſtro, in manus multorum exierunt; & quod magis vereor, etiam vſque ad vos dicitur falſitas peruolaſſe. Hac neceſſitate, abiecto illo, nouello, quod cernitis, de nouo vtimur, continente, & imaginem noſtram, & nomen. Figuram aliam tanquam ex noſtra parte iam non recipiatis, niſi fortè pro Epiſcopo Claromontis, cui ſub altero ſigillo litteras dedi, enim necdum iſtud haberem.* Sic Sanctus Pater, & ſibi, & aliis cauens, & nihilominus honori hominis prouidens, emendationem in ſilentio præſtolabatur.

2. At Nicolaus dubius inter comprehenſum, & indemnem; ſed ſibi ipſi de opinione ſua, contra propriam conſcientiam plus æquo blandiens, abſentia cenſuit infamiam abolendam: ſuſpectum forſan ſtylum dulcem, & acrem, quo nullus alius ſimilior Bernardi ſtylo: verùm ſi auctor ab oculis tollatur, ſuſpicionem ad alios tranſituram. Quid ſi & abſentia deſiderium ſui faceret, per quod indicia qualiacumque contraria, melius quàm per ſeipſum eleuarentur? Itaque placuit abuti Petro Mauricio, viro aliàs Sancto, ſed Nicolai amantiſſimo, de quo nihil timeret: tum cui Bernardus deferret ſupra alios: demum à quo petitum ante annum, nec obtentum, præpediente infirmitate; honeſtior repetendi cauſa prætenderetur. Repetiiſſe, ex dicendis infrà, conſtabit. Verùm cùm Sanctus mittendum recuſaret, quem iam dyſcolum nouerat; fortè & negotia aliqua prætenderet; quibus repulſa honeſtior, & Nicolaus, vt multis neceſſarius, non vt ſuſpectus præuaricationis, denegaretur: tùm demùm ipſe ad Petrum efficaciùs; & Petrus ad Bernardum, alióſque, epiſtulas dedit; quibus, citra reuelationem falſitatis, ſi fortè in ea comprehenſus hactenus fuiſſet, aut criminis alterius ſubæqualis (qui multa admiſerat, conſcientia propria teſte) Sanctus Pater nihil poſſet denegare. Atque ecce exemplar epiſtolæ prioris Nicolai ad Petrum plenæ ſimulationis, plenæ affectus, & in qua totam penè artem effuderit.

[b] *Patri ſuo Domino Cluniacenſi. Fr. Nicolaus.* 3.

[c] *Indica mihi, quem diligit anima mea. Quando veniam, & apparebo ante faciem tuam: quando videbo te, quando conſolaberis me? Conſolaberis, inquam; quia conſolatio abſcondita eſt ab oculis meis, donec videam, & deſideratam, & deſiderandam præſentiam tuam: & triſtis eſt anima mea vſque ad te. Minimè quidem deſerit me, quocumque tero dulciſſima tui memoria: ſed quantò memoria dulcior, tantò abſentia moleſtior eſt. Abſit autem, vt me conſoletur illa veriſimilis, ſed non vera ſententia:* [d] *Præſentiores, inquit, ſunt, qui ſe animis, quàm qui oculis intuentur, & plus eſt corde connecti, quàm corpore. Quaſi verò conſpectus, & conuerſatio non habeant aliquid viuæ voluptatis, quæ non poteſt abſentibus prouenire. Sed hæc, ſicut arbitror, ex ratione, non ex affectione loquutus eſt ille Romanæ eloquentiæ ſplendor, cum quo eloquentia nata eſt, & educta in lucem. Tullius hic eſt, de quo & dictum eſt: quia quæ ſtudio informauerat, actu vrgebat, arte exequebatur, pectus in linguam faciliima transferens facultate. Quid facio? Euagatus ſum à negotio meo, nec digreſſio, ſed tranſgreſſio eſt, quod feci.*

Quis mihi recompenſabit, quod non vidi pariter duo illa magna luminaria, & in firmamento cœli, videlicet loco illo, quem elegit Dominus ex omnibus locis terrarum, vt eſſet nomen ſuum ibi? Iraſcor occupationibus meis, quibus factum eſt, non vt non vellem, ſed vt non poſſem, & etiam, vt neſcirem. Incauſa fuit cauſa fratris tui, Domini mei Vizeliacenſis Abbatis, ad quam ex præcepto tuo oportuit me

pugnare

b Inter epiſt. Nicolai epiſt. vltima. Apud Petrum lib 6. ep. 31.
c Cant. 1.
d Cicero.

c Paralip. 14 f Iſa. 29. *pugnare ad beſtias*, [c] *vt non praualeret homo.* [f] *Auditum eſt, iuxta Prophetam, annus ad annum, euoluta, ſunt ſolemnitates, & dies pro anno, datus eſt mihi: ex quo non vidi, non dicam Dominum, ſed dilectum. Cedit quippè faſtus, cum accedit affectus: & perſonalis reuerentia deperit, cùm cœperit familiaris amicitia perorare. Honoret ſanè, qui horret, qui ſtupet, qui metuit, qui miratur: vacant hæc omnia penes amantem. De te autem iam mihi pridem perſuaſum eſt hoc, cuius altitudo adæquata eſt, cuius ſingularitas adſociata eſt: ita vt exemplo eſſe poſſit, & his, qui fuerant in exemplo.*

5. *Cuius autem culpa eſt, quod tandiu fraudatus ſum deſiderio meo? Mea non eſt, tàm propter infirmitatem, quam propter occupationem: quæ mihi à te fuit iniuncta. Numquid tua? Abſit. Duplici enim epiſtola, & prouocaſti me, & euocaſti: ſcribens Patri meo in hæc verba. Mitte mihi Nicolaum tuum, in quo tuus, vt mihi videtur, ex parte, & meus, ex toto, ſpiritus requieſcit. O vocem amoris, vocem, cui vicem ego rependere non poſſum omnibus diebus vitæ meæ. Si inueni gratiam in oculis tuis, ſi te tangit aliqua recordatio Nicolai tui, ſcribe Patri meo per nuntium tuum, & Priori noſtro, & Galcherio tuo (horum enim omnium negotiis intricatus, & implicatus ſum).vt in Sancto Paſcha mittant me ad te, ita vt nouerim virtutem de ſtylo, imò ſtylum de virtute exiſſe: quia deſiderio deſideraui hoc paſcha manducare tecum, amantiſſime Pater. Ita autem fiat, vt aliquot diebus liceat mihi commorari tecum: & ſi non ſatiari, ſaltem refocillari præſentia tua. Confiteor enim, & ſi neceſſe eſt, profiteor; quia penè nihil aliud libet, dum non præſto eſt, quod multum libet.*

6. *Reſcriptum autem litterarum illarum, quas mittes, mitte mihi ſecretò: & tunc, ſi potero, perferam ad te Alexandrum magnum, referam Auguſtinum tuum, & quæcumque bona manus mea poterit inuenire. Nunc appareat totum illud gratia, quod habeo in oculis tuis. Sanctiſſima animæ tuæ commendo me, quia tuus ſui, tuus ſum, tuus ero, quandiu fuero in viſceribus Ieſu Chriſti. Per præſentium latorem communica mihi de verbis illis cœleſtibus, & dulcibus, vt interim ſpeculum videam, donec videam vultum. Si in Paſcha non poteſt euenire, quod mando, ſaltem poſt Paſcha. Scio ego, quod Dominus Abbas dixit tibi, ne mandares me ſine neceſſitate, ſicut & mihi dixit: ſed neceſſitas eſt, & ſumma neceſſitas te videre, quamuis in multis occupatus ſim. Quid plura? Præcipe, vt veniam* Hactenus Nicolaus nihil omittens, quod à ſe ſuſpicionem amoueret; ſiuè quod amantiſſimum ſui virum mouere poſſet.

7. Verùm quod dolet, non vidiſſe ſe ſimul magna illa duo luminaria in firmamento cœli, loco videlicet illo, quem elegit Dominus, &c. ad vtrumque reſpicere crediderim, Bernardum, & Petrum, qui Cluniaci paulò ante ſibi occurrerint, quod ſtatim conſtabit, Nicolao abſente, communi filio; atque adeò, vt ſibi videbatur, ingenti vinculo mutuæ dilectionis. Verum quid Petrus, ſuſcepta g Lib. 6. epiſt. 36. tali epiſtola? ipſe reſpondit. [g] *Quia traxit, fateor; quia non parum traxit, imò rapuit cor meum epiſtola tua: illa planè epiſtola, quæ ex abundantia cordis loquuta eſt, quæ de multo adipe, & pinguedine amoris proceſſit.* Ergo ſic tractus Bernardo Patri primum, mox Philippo, & Galcherio, demùm & Nicolao ipſi reſcripſit. Sed Bernardo quàm acriter, quàm viuidè, quàm nullis parcens perſuadendi legibus! Audi.

8. h Epiſt. 6. epiſt. 35. *Venerabili, [h] & cum honore debito nominando Domino Bernardo Clarauallis Abbati, Fr. Petrus humilis fratrum Cluniacenſium Abbas, ſalutem, quam repromiſit Dominus diligentibus ſe.*

Si de amico, & tanto licet conqueri, querer: & ei, quod à quibuſdam cuidam dictum eſt, dico Pater, & ſi rem grandem dixiſſet tibi amicus, certè facere debueras. Quantò magis, quia nunc ſcripto, nunc verbo, dixit, rogauit, antiquo familiari præcepit: mitte Cluniacum Nicolaum tuum? Nec nego tamen rem grandem, ſed iter grande non eſt. Quid ſi tu tantum ſemel, mihi ſcripſiſſes: mitte ad me hunc, vel illum, aut plures? Quid ego, inquam, facerem, niſi quod ſoleo? ſoleo quippè non ſolum roganti cedere, ſed & imperanti obedire. Sed quæris cauſam. Nunquid non illa ſufficit, videre dilectum? Tuus quidem eſt, ſed dilectus mihi eſt. An non placet tibi, ſi diligo, quæ tua ſunt? An non placet tibi, vt eum, quem tu, vt arbitror, multis tuorum teneriùs diligis; ipſe affectuoſius diligam? Et quæ maior probatio veræ amicitiæ, quàm amare, quod amicus amat? Diligo eum cauſa tui, diligo & cauſa ſui. Cauſa tui, quia tibi obſequitur: cauſa ſui, quia à tempore Domini Trecenſis Epiſcopi, multis hoc meritis promeretur. Nihil hactenus pro illis omnibus ei retribui, niſi quia ſemper in Domino eum ſyncerè dilexi. Cúmque alij obſequia obſequiis, beneficia beneficiis ſoleant rependere: nónne vltra omnem modum ingratus viderer, ſi abſque ſumptibus, ſi abſque expenſis, ſolum ſaltem gratiam amanti negarem? Hanc vt ſaltem verborum ſignis, non ex toto erga illum euanuiſſe probem: mirum eſt, ſi ſaltem ſemel in anno, hunc videre, huic loqui, cum hoc de ſcripturis, aut ſanctis, aut philoſophicis, quibus vſque ad ſummum refertus eſt, in Domino deliciari quæro? Si de Deo, ſi de diuinis, de ſummè vtilibus animæ cauſis loqui, non conferre otioſum eſt: Nicolaus ad nos otioſus aduenit eſt. Si amorem perſonæ tuæ cordibus noſtrorum inſerere; ſi quæ veſtri Ordinis ſunt omnibus commendare; ſi tandem vniuerſitatem veſtram corpori congregationis noſtræ charitatis glutino vnire otioſum eſt: Nicolaus ad nos otioſus aduenit eſt. Eructat cor eius ſemper nobis de vobis, veſtriſque verbum bonum: quærit bona genti ſuæ, rogat ea, [i] *quæ ad pacem ſunt Hieruſalem.* i Pſalm 121.

9. *Hæc ſunt ludicra, otioſa, vel vana Nicolai apud nos. Cur ergo, mi chariſſime, vnus ſaltem mihi per menſem non conceditur, cùm ego Petrum, cùm Robertum tibi ſanguine proximos, cùm Garnerium, cum quoſdam alios tractus amore tui, tibi non menſe vno, ſed perpetuò conceſſerim? Quot ego Abbates, quot Monachos, alios, ne dicam alienis Eccleſiis, litteris tuis, vel conſiliis victus conceſſi? Nec me pœnitet amico ceſſiſſe, cui & adhuc in pluribus, paratus ſum cedere. Sed iuſtum eſt, vt ipſe vicem reddas: iuſtum, vt ſemper ſibi cedenti & ipſe aliquando cedat. Et iſtud magis lucroſum veſtris, quàm nobis: quia nullo poſt te, venerande vir, nullo, inquam, interprete efficaciùs ad perſuadendum apud nos perorare poterunt: nec copioſius hamo aliquo in mari, vel flumine Cluniacenſi piſcari. Sed recolo, quid mihi nuper ſanctitas tua Cluniaci conſtituta dixeris: Ad quid vultis Nicolaum? Reſpondi: Non eſt tale quid, non eſt magnum. Sed fateor mi chariſſime, da veniam; ſi exceſſi, magis indignantis, quàm, quod verum eſt, confitentis verba fuerunt. Duplex verò tunc fui, neſcio quo caſu, quod eſſe ſæpè non ſoleo, duplex planè tunc fui in verbo. Aliud tunc corde ſeruatum eſt; aliud lingua depromptum eſt. Ita certè mens tacita ſuggeſſit. Quid, quod vix totius profiteris? Fortaſſe, vt iam bis, ita & nunc tertiò petitus, fruſtrareris. Rogaſti, nec auditus es. Quid iterum preces fundi tes?*

Ra

k Ioan. 8. *Reſpondere volui, quod cecus ab vtero Phariſæis:* [k] *Dixi vobis, & audiſtis, quid iterum vultis audire? Reſpondere hoc volui, ſed nolui, Ecce confiteor. Proſit, quod confeſſus ſum. Proſit, quia veritatem falſitatis tegmine non velaui. Proſit, vt quia, ſicut dicitur, inter amicos omnia nuda, dolum nubilo pectoris tectum coram amico nudaui. Dico, proſit. Sed ad quid? vt horreis tuis aliquid mea cauſa demas? Vt Cellarius aliquid ſubtrahas? vt de argenti, aurique theſauris, etiamſi adeſſent, quicquam imminuas? Quid ergo? Vt Nicolaum mittas. Nec nunc tantùm, ſed & quando poſt hec petiero. Nam cauebo, ſi potero, ne quid poſtulem, quod iure negandum ſit: vel quod tibi, ne dicam mihi, in aliquo obſit. Fiat ergo mihi; fiat, quod volo, vt hoc paſcha proximum Nicolaus apud nos faciat, & more ſuo cor veſtrum nobis, vobiſque noſtrum rediens à nobis refundat.* Hactenus Venerabilis Abbas ad Bernardum, quem clarè videas iam dudum recuſantem hominem mittere, vſque ad contemptum penè viri ſancti, qui in re leuiſſima non exaudiretur. Quin & petitio eius, velut otioſa, pateretur repulſam, ni quid aliud lateret, protſus indignam: quod tamen, niſi, comprehenſo prius homine, numquam feciſſet, qui Petrum tanto charitatis, imò & venerationis affectu proſequebatur.

10. Cæterùm Venerabilis Abbas nil planè indignum de Nicolao ſuſpicans, ſed nec de gratia cum Bernardo Patre contendens, ſemel & iterum deſiderio ſuo fruſtratus, non tamen deſtitit, quin & aliorum preces ſuis adiunxit, Nicolao per omnia morem gerens. Ergo ad Philippum Priorem, Galcheriumque, duplicem hanc epiſtolam ſcripſit.

l Lib. 6. ep. 37 *Honorando,* [l] *& dilecto fratri Domno Philippo Claraualliis Priori, Fr. Petrus humilis Cluniacenſis Abbas ſalutem, & amorem.*

m Eccl. 9. *Ait Salomon:* [m] Vinum nouum, amicus nouus. Veteraſcat, & cum ſuauitate bibes illud. *Sic tu mihi frater eſſe videris. Ago gratias Deo, quod nouus amicus es. Spero in ipſo, quia veteraſces in amicitia: & qui adhuc nouus places, multò magis veteraſcens placebis? Nam quantò ſyncerus amor prolixior, tantò ſuauior eſſe ſolet. Placuit ſemper mihi, ex quo te vidi, eſſe tuum, & mores placidi, & benigni, vt te multum diligerem, ſuaſerunt. Iube igitur amodò, quod volueris, obedire parato. Sed & tu iure amicitiæ imperanti obedi. Rogo dominum Abbatem, vt mihi ante feſtum, Nicolaum ſuum, ac tuum mittat. Fac apud ipſum, vt quod poſtulo, fiat.* Hæc ad Philippum. Ad Galcherium autem hæc, quæ ſequuntur.

Chariſſimo fratri, [n] *& filio Galcherio, Fr. Petrus humilis Cluniacenſium Abbas, plenam à Saluatore ſalutem.* 11. n Lib. 6 ep. 38

Quia iam non nouus, ſed multorum annorum amicus es, non laboro apud te in loquendo: Neque ad id, quod intendo, longa inſinuatione vtor. Nam, qui amicus eſt, non expectat preces, ſed velle amici. Velle meum eſt, vt frater Nicolaus nobiſcum Paſcha faciat. Iam, quod volo agnoſcis. Tuum eſt amodò, vt non fruſtrà velim, neque fruſtra ſcripſerim. Rogaui inde Dominum Abbatem: ſi neceſſe fuerit, roga & tu. His Petrus quantò breuiùs, affectuoſiùs, ſuos apud Bernardum interceſſores in ſpem contra ſpem firmus ſollicitabat.

Plura ad Nicolaum, & quæ ad cœleſtia reuocare valerent hominis mentem, quem fortaſſe ex Bernardi renitentia habere iam ſuſpectum incepiſſet. Sed tandem concludit. [o] *Taceant interim litteræ, ſed ipſe ſtatim pro litteris veni. Credo, quòd iam non teneberis, nec vltrà iter tuum ad nos, Patris tui Chariſſimi mei ſententia, remorabitur. Scripſi ei de te, quod ipſe videbis. Scripſi Priori, ſcripſi Galcherio. Ante Paſcha præſtolor te, vt in Paſcha habeam te. Eſt & nobis cœnaculum grande, ſtratum, vbi Ieſus, vt iam præmandauit,* [p] *comedet Paſcha cum diſcipulis ſuis, ad quod ego inuito te.* 12. o Ibidem epiſt. 36. p Marci 14.

An impetrauerit Petrus per has epiſtolas in dubio eſt: & duo tantùm conſtantia eſſe putamus: alterum Nicolaum, integrum adhuc annum feciſſe in Claraualle, quippe quem Petrus ex Romana curia redux, illuc inuenerit; quod ſuo loco latiùs referemus: Alterum numquam vltra ab eo petitum; ſeu conſcio criminum, quæ iam diuulgarentur; ſeu cedente Bernardo, quem nunquam crederet, adeò reſtiturum, niſi cauſa vrgenti, & quidem graui. Qualiter autem poſt dictum aduentum Petri, tandem turpiſſima fuga ſe ſubduxerit, fœda poſt ſe veſtigia, non ſolùm falſitatis relinquens (nouello etiam ſigillo effigiato) ſed proprietatis etiam, & turpitudinis, non ſine graui totius Orbis ſcandalo, ſequēti anno, quo euenit, dicemus. 13.

---

1. Sanctus Famianus Romam proficiſcitur, 2. Inde Galleſium, oraculo cœleſti. 3. Fons ab ipſo de ſilice eductus. 4. Galleſij hoſpitio ſuſceptus, 5. in febrem incidit; hoſpitem ſuum ſanat. 6. Moritur, 7. miracula ad eius corpus, 8. & ſepulturam: 9. canonizatio, & Quardi mutatum nomen. 10. Erectum phanum ad ſepulchrum eius, & multis gratiis dotatum à Pontificibus. 11. Patronus Galleſinæ vrbis, & quædam alia.

CAPVT IX.

1. HIc idem annus Vrſariæ in Gallecia, & Ciſtercio per orbem; ſed maximè in Italia, Sancti Famiani morte illuſtris fuit. Peregrinantem ad loca Sancta virum, licentia ſui Abbatis, ſuperius vidimus. Tum triennio in eiſdem locis peracto, reuerſum ad propria; aut manſurum ibidem, ſi permittatur, aut quo iubeatur, rurſum perrecturum. Ea viro reſignatæ mentis conſtantia, ea libertas ſpiritus, vt nulli loco addictus, nullis operibus, diuinam ſolam ſitiret voluntatem, obedientia magiſtra, per quam ſe tandem ad ipſum peruenturum non dubitaret. Inſtabat tempus mortis B. Viri: & æterno conſilio decretum erat, vt ſicut ſuis natalibus Germaniam: Monachatu Hiſpaniam; peregrinatione Orientem: ita & Italiam illuſtraret pretioſa morte, & corporis exuuiis, ad finem mundi ibidem permanſuris. Igitur rurſus de licentia ſui Abbatis profectus Romam, ſacra limina glorioſorum Principum terræ, viſitabat deuotus: *Cùm ecce* (ait, qui eius vitam ſcripſit author Anonymus [a]) *Eugenio Pontifice Maximo, præſidente Eccleſiæ, iidem Apoſtoli Petrus, Pauluſque apparentes in ſomniis admonent virum, vt in Galleſinam peteret ciuitatem, quam Deus Omnipo-* a Ex alia vita.

tens per ipſum viſitare dignabatur; ibique oneroſam carnis ſarcinam deponendam, & Deo ſpiritum reddendum, prædixerunt. Hæc de intimata viro Dei inſtanti gloria per Beatos Apoſtolos, & præelecto loco ſepulturæ.

2. Cæterùm de obedientia hominis ſancti, vel in hac vita à Deo remunerata, cùm ad ictum baculi eius, aqua erupit (quæ hodie etiam in fonte perſeuerat) dum ſiti, ex itinere feſſus, prægrauaretur; eadem acta pergunt ita ſcribere. [b] *Nec abnuit Sanctus Christi Sacerdos Famianus, ſed ſtatim dicto obediens, arreptóque itinere, breui agrum attigit Galleſianum; & in loco quodam ex itinere fatigatus, ſedendo (cum ſiti laboraret) ſaxo, vehementer ſuo baculo percuſſo, aqua optimi ſaporis illico emanaſſe viſa eſt, perennem efficiens fontem.* Haud aliter Moyſes olim de petra riuos virga eduxit; ſed ſitiente omni populo; hic vt ſuam tantùm ſitum ſubleuaret: illum bis petram percuſſiſſe lego; hunc ſemel: & illius quidem miraculum ad tempus, & pro neceſſitate; huius etiam vltra perſeuerat,

[b] *Ibidem.*

3. De hoc miraculo per Famianum facto, Iulius Roſcius Hortinus ita cecinit.

[c] *Quos ſitiens inuſcoſo, hauris, ſub fornice, duxit*
Marmoris è venis, has Famianus aquas.
Sic olim Hebræus populus miracula Moſis
Obſtupuit; fontem quem dedit icta ſilex.
Ergo nouo meritò iactent ſe, Moſe, Faliſci;
Quos alit Hortinus, quoſque Amerinus ager.

[c] *Ex lib. qui Fabrica Hortana dicitur.*

[d] Philippus Ferrarius Seruita, dum idem miraculum recenſet, vlterius addit, eumdem fontem ebullientem ex ictu Sancti, non ſolùm vſque in hunc diem permanere; ſed etiam febricitantibus prodeſſe, eiuſdem hauſtu, ſaluti reſtituendis.

[d] *De Sanctis Italiæ.*

4. Sedata ſiti, & pro tanto beneficio gratiis Deo peractis, ex imo corde, Quardus ad Eccleſiam vrbis primùm, cui ſe datum cuſtodem, patronúmque, ex tunc iam pro eadem interceſſurus, feruentiſſimo charitatis ardore gratulabatur: deinde ad domum nobilis cuiuſdam, Aſcaro viro nomen, hoſpitandus aduenit, obitum ſuum ibidem præſtolaturus. Dies erat vigeſima octaua menſis Iulij, qua ſe canicula venenoſiùs ſoli permiſcet, ſalubres eius radios infectura. Quindecim ſoles ſanctè ibi peregit, orationibus, & operibus ſanctis in Christo vacans. *Quinto decimo à ſui aduentus die* (pergunt acta) *infirmari cœpit, & cum ſui corporis diſſolutio iamiam inſtaret, Blaſium Galleſinæ Eccleſiæ Archipresbyterum accerſiri fecit; cui poſt multa, mortem ſuam octauo ab hinc die futuram eſſe prædixit: & à Deo confortatus, è lectulo exiliens manúque Archipresbyteri apprehenſa, locum ſibi iuxta aquam, in quo eius corpus ſepeliri deſiderabat (erat enim domus Aſchari hoſpitis in mœnibus ciuitatis ſita) & ſpeluncam digito demonſtrauit. Quem locum parum conuenientem Archipresbyter memoratus, pro tanti viri ſepultura, cùm videret; hominem Sancto reſpondit, rectiùs videlicet eſſe, vt in Dei Genitricis Mariæ templo, intra ciuitatem poſito, quam hortulo in illo, vbi nec Eccleſia, nec Eccleſiæ locus eſſet, honorificè conderetur. Sed in propoſito perſiſtens; cognito ab Archipresbytero, hortulum, & locum illum dicti Aſcari hoſpitis eſſe, ſtatim ab illo, & coniuge eius honoranda, præfatum locum ad ipſum ſepeliendum (prout petiit) impetrauit.* Ita in Actis. Quæ cauſa ſepulturæ illius electæ, in dubio eſt; forte erigendæ Eccleſiæ ſub eius nomine, locum Deus elegit, & præmonſtrauit. Sed iam glorioſum Sancti viri tranſitum, & miraculum ante illius mortem factum, quod plura alia ſequuta, referamus.

5. *Octauo die,* [e] *Archipresbytero, & ſacerdotibus omnibus dictæ ciuitatis ad eum accedentibus, iniunxit humiliter, vt corpus eius poſt obitum cuſtodire dignarentur; nam Dei magnalia viſuri eſſent. Nec multo poſt Aſcarus ſupradictus, qui tunc, & diu iam renum doloribus laborauerat, ſe ad lectulum Sancti viri per famulos aſportari fecit; & illius deuotè manus deoſculatus, ab illo, quo detinebatur, morbo continuò liberatus, ſummas Deo Opt. & Beato Famiano gratias egit. Quo facto Sanctus vir in cœlum ſuſpiciens, Clero adſtante, & orante, Christo tradidit ſpiritum, ſexto Idus Auguſti, anno à natali Domini. M. C. L. ſuæ autem ætatis ſexageſimo.* Ergo Quardus hoſpiti ſuo gratus, priuſquam diſcederet, hoſpitij beneficium, reſtituta ſalute compenſauit, Nec potuit non beneficus diſcedere, tot, pòſt diſceſſum, ægris benefacturus.

[e] *Ibidem.*

6. Tota ſuppellex hominis, breuiarium, & baculus: hic ob miraculum fontis ſcaturientis, conſeruatus ibidem: illud pagellas quaſdam continebat, totius vitæ ipſius velut ſummarium, ex quo deſumpta, quæ hactenus de ipſo; Quod meritò adnotare voluit, qui compilauit. [f] *Quadraginta* (inquit) *duos annos in ſancta peregrinatione fermè conſumpſit; prout ex pagellis quibuſdam breuiario annexis, & manu eiuſdem ſancti inſcriptis, compertum eſt, quem librum penes ſe moriens habebat.* Hactenus ibi de vita, & morte viri. At de ſacro funere, & miraculis patratis ad ſepulturam, hæc quæ ſequuntur.

[f] *Ibidem.*

7. [g] *Ad cuius corpus viſendum pariter, & venerandum factus eſt Galleſini populi concurſus non modicus; ſicque Clero, & populo pſalmis, & hymnis Eccleſiaſtico ritu, ſumma deuotione decantantibus, beatum corpus ad locum prope, & extra ciuitatem iuxta aquas honorificè deportauerunt, & à mane vſque ad veſperas beatum corpus cuſtodientes, mirum, quod Dominus merito beatiſſimi viri operatus eſt, accidit. Nam ſurdi duo de ciuitate prædicta ad beatum corpus accedentes auditum illico receperunt: Multíque alij malè habentes ſanitati ſunt reſtituti: beatum deinde corpus Clerus, & populus omnis piè ac deuotè ſepelierunt.* Sic Sanctum corpus ſepulturæ mandatum eſt: ingenti populi, & Cleri Galleſini acclamatione.

[g] *Ibidem.*

8. At non miracula ceſſarunt à ſepultura. Increbeſcebant in dies, & quò plura fiebant, eò longius diffuſa, plures ad maiora petenda ſollicitabant. Nam pergunt Acta ſcribere in hunc, modum. [h] *Nec multi interfuere dies, quod cùm quidam de ciuitate prædicta (qui malè à Dæmonio vexabatur) ad illius ſepulchrum fuiſſet adductus, liberari meruit. Muliercula itidem de Vercliano Caſtello ancilla, quæ diu cæca fuerat, ad eumdem locum adueniens oculorum lumina recuperauit. Multíque alij de eadem ciuitate Galleſij varijs detenti languoribus, Deo per preces, & merita Sancti Famiani accedentes, & iuxta tumulum eiuſdem orantes, curati ſunt. Cuius viri ſanctitas, & miraculorum fama, oppida, & ciuitates, & proximiores Prouincias breui peruagauit; & creuit, ita vt virorum, mulierum, puerorúmque penè infinita multitudo dicti Sancti deuotione affecti Galleſium accedere properarent.* Hactenus Acta. Atque in virum Sanctum deuotio in dies creſcens, occaſio fuit, vt quarto ab obitu anno, quod planè rarum, paucíſque conceſſum etiam ſanctiſſimis, Quardus, ſeu Famianus, ſanctorum numero, per Adrianum IV. adſcriberetur; quod acta eius, Ferrariúſque, & alij confirmant.

[h] *Ibidem.*

Quardi nomen, ex miraculorum fama, in Famianum

mianum tranſiiſſe, Ferrarius, aliique authores affirmant; irrepente vocabulo in vulgus; quod poſtmodum Adrianus confirmauit. Sunt, qui hoc illi vocabulum impoſitum ob ignorantiam proprij, quod noluerit reuelare. Sic, dum latere cupit, effectum eſt, vt maius illi nomen tunc accreſceret; nec deperiret proprium, non multo poſt à Deo manifeſtandum. Inde Eccleſiam conſtructam ad eius tumulum, eámque longè inſignem, & elegantem, populi Galleſini munificentia, eadem acta teſtantur: vt non tàm locum ſuo corpori non ſacrum elegiſſe videatur, quam eiuſdem exuuiis conſecrandum: diuina prouidentia ita ordinante, vt nihil fermè in Quardo inueniretur ad aliorum exemplar; ſed omnia, aut plura, rara, & ſine exemplo, hominem nobis ſupra alios commendarent. Vrſariæ parua, aut vix aliqua memoria ſancti viri ſuperfuit: quippe, reducto in grangiam Monaſterio S. Laurentij, ſeu fortè eremitorio, cui adſcriptus dum vixit: & aliàs hominis in aliena prouincia conditi; & vel in ipſa miraculorum gloria, & Canonizatione, labeſcentis ſub nomine diuerſo, facilis abſque dubio obliuio fuit.

10. Porrò quod ad Pontifices attinet, vltra Adrianum, qui virum Sanctis adſcripſit; factum eius ſepulchrum illuſtrarunt Nicolaus IV. & Iulius II. Ille Eccleſiam Archipresbytero, & Canonicis Sanctæ Mariæ intra muros regendam tradens: hic dùm [i] *Eamdem* (Actorum verba ſumo) *octauo menſis Auguſti* (*quo die feſtum in illius memoriam magno hominum concurſu celebratur*) *viſitantibus, delictorum omnium veniam; nec non Archipresbytero, & Canonicis ampliſſimam quæcumque delicta condonandi facultatem conceſſit; prout in litteris ſub Data Romæ apud S. Petrum, anno Incarnationis Dominicæ M. D. XI. decimo Kalendas Auguſti, Pontificatus ſui anno VIII. cernere licet.* Hæc ibi. Philippus Ferrarius tradit. *Eccleſia dedicata Sancto Famiano, eamdem indulgentiam conceſſam à Iulio Papa, quæ Sanctæ Mariæ Angelorum apud Aſiſium, à ſummis Pontificibus indulta dicitur; eò quotannis innumeris Chriſtianis ad diem feſtum eius, ex finitimis populis, confluentibus.*

[i] Ibidem.

Sanctum Famianum veneratur Patronum vrbs Galleſina, ingenti deuotione totius populi. Circumfertur effigies ſancti viri edita Romæ, ſub tali inſcriptione. [k] *Sanctus Famianus Monachus Ciſtercienſis in Galleſia.* Addito diſticho miracula exprimente. 11.

[k] Ibidem.

Claudus adeſt firmus; cæcus videt, vtitur aure
Surdus, ab obſeſſis ſpiritus ater abit.

Circumdant Sanctum acta vitæ eius, quam verſus ex antiquo hymno illuſtrant, inter quos iſti.

Inde rediens, terrena cuncta ſpernens, & amœna
Ciſtercienſem ingreſſus eſt, & Ordinem profeſſus.

Et paulò inferiùs.

Poſt à Papa numeratus inter ſanctos, nominatus.
Eſt a ſama, Famianus, & Patronus Galleſianus.

Hæc de S. Famiano placuit colligere, ne lector per diuerſa vagus diſtraheretur.

---

1. *Gerardus factus Abbas Noua vallis:* 2. *floret virtutibus,* 3. *gratiáque apud Principes.* 4. *Claraeuallis perfectio per hac tempora,* 5. *& Bernardus in exemplum cunctis propoſitus,* 6. *& cunctos excitans.* 7. *Eugenius Luſitania Regnum confirmat,* 8. *& poſſeſſiones Monaſtery de Perſcata.* 9. *Geruaſij Parcoludenſis Abbatis obitus, pietas, doctrináque.* 10. *Atque item Richardi Fontanenſis.*

CAPVT X.

1. EISDEM temporibus Nouam vallem in Suecia ſtrenuè adminiſtrabat Gerardus Abbas, quem iuuenem ad eaſdem partes tranſmiſſum à B. Bernardo, præcedente miraculo, ac promiſſione regreſſus ad Claramuallem, vbi tandem cum ipſo ſepeliretur, latè præcedẽti tomo commemorauimus. [a] Porrò eiuſdem pro commiſſa ſibi Eccleſia ſolicitudinem, charitatem, patientiam, humilitatem; demum gratiam ad terræ illius Principes, qua præcipuè pollebat ſupra mortales, author exordij magni ita deſcribit. [b] *Paſtoralis dignitatis apicem, licèt inuitus aſcendens, maleas in humili loco ſaluari, quam in ſublimi periclitari: ſuſceptum tamen, religioſiſſima conuerſationis nitore decorauit. Quia verò propter paucitatem Clericorum, vix aliquis de terra illa conuertebatur, Dominus fideli ſeruo ſuo de partibus Germania, & Anglia literatas, & diſcretas perſonas mittebat, per quas diſciplina monaſtica religionis in Regno illo fundata creſcebat, & fructificabat competenter in populis, qui monachi quidem nomen audierant, ſed Monachum anteà non viderant.*

[a] Ann. 1143. cap. 7. n. 7.

[b] Lib. 4. c. 28.

2. *Ipſe etiam Dominus Abbas Cellarario ſuo, Abraham nomine, viro prudenti, vniuerſa domus ordinatione in temporalibus, cunctiſque negotiis exterioribus commiſſis, totum ſe ſpiritualibus ſtudiis mancipauit, animabus lucrandis: intendens in ſeruitio Dei vigil, & ſolicitus inueniri, frequens eſſe in labore, dum aliàs vacaret; frequens etiam lectioni, corporale ſubſidium de communi quærere, & per omnia formam pietatis, & religionis fratribus ſuis ſtudens exhibere. Tanta quoque manſuetudinis, & patientia gratia pollebat, vt cùm quadam vice Monachus quidam, quem pro culpa ſua caſtigauerat, maligno ſpiritu afflatus, deſcendentem eum per gradus dormitory, pugno tam validè percuſſiſſet, vt dolor non modicus ictus ſuccederet: tanta peruerſitatis hominem non ſolum non eiecerit, ſed nec grani culpa ſubiecerit: ſed è contrario ſeorſum eum trahens, veniam coram ipſo peteret, ſupplicanto, vt rancorem, quem aduerſus ſe habebat, propter Deum dimitteret. Cæterum quidquid virtutis, quicquid religionis, tam in ſe, quam in ſubditis deprehendebat, non hoc ſua induſtria, ſed gratia Dei, meritiſque ſanctiſſimi Patris ſui Bernardi tribuebat.*

Iam verò, ſi fortè agendorum cauſa negotiorum, certa neceſſitas eum de Monaſterio progredi poſtulaſſet, tantum ſe, ac talem in omni diſciplina, & continentia ſæcularibus exhibebat, vt eum Rex, quàm Principes terra illius, ſicut reuera hominem Dei, ipſum venerarentur, & colerent; & audito eo, multa facerent; & libenter eum adirent. Dux etiam terra illius, vir ſtrenuus, & potens totum ſe ad reuerentiam B. Viri ſubmittebat: faſtigiúmque Principatus ſui celſitudini ſanctitatis eius adeò humiliabat, vt aliquoties familiaribus ſuis diceret: Quacumque hora Abbatem Gerardum me videre confidero, tanto timore concutior, ac ſi omnia ſecreta, & abſtruſa 3.

pectoris mei paterent oculis eius. Hæc in Exordio de Sancto illo Abbate, qui præfectutam vſque ad quadrageſimum annum, ætatem vſque ad decrepitam produxit. Cæterum de reditu eius ad Claramuallem, iuxta Patris Bernardi promiſſum, & prophetiam; demum de morte, & ſepultura illius dicam in tempore.

4. Interim de ſtatu Claræuallis, ac monachorum illius perfectione ſub his vltimis annis S. Patris, & qualiter ſe in exemplum præberet cunctis; ex ſermonibus eius ſuper Cantica, quæ tūc ſcribebat, non abs re eſſe putaui, ſi hic deſcriberem & quidem de aliorum religioſitate eximia, in qua cuperet ſemper permanſurus, deque ſingulorum muneribus diuerſis, ne dicam Hyerarchiis, ſic S. loquitur.
c Serm. 57. [c] *Vtinam ipſa* (ſcilicet miniſteria, ſiue munera) *in vniuerſis nobis, & ſi non omnia ſingulis, ſaltem ſingula in vniuerſis, ſicut hodie haberi videntur, longis reſeruentur temporibus. Habemus ſiquidem Martham, tanquam Saluatoris amicam, in his, qui exteriora fideliter adminiſtrant. Habemus & Lazarum, tanquam columbam gementem, nouitios vtique qui nuper peccatis mortui, pro recentibus adhuc plagis laborant in gemitu ſuo, pro timore iudicij, & ſicut vulnerati dormientes in ſepulchris, quorum nemo eſt memor amplius;*
d Pſalm. 87. [d] *ſic ſe non putant reputari, donec ad Chriſti iuſſionem, & ſublato pondere timoris, tanquam prementis lapidis mole, reſpirare in ſpem veniæ poſſint. Habemus quoque Mariam contemplantem, in illis, qui proceſſu longioris temporis, cooperante gratia Dei, in aliquid melius, & lætius proficere potuerunt; quando iam de indulgentia præſumentes, non tam verſare intra ſe ſoliciti ſunt triſtem imaginem peccatorum, quàm certè in lege Dei meditari die, ac nocte inſatiabiliter delectantur: interdum etiam reuelata facie, gloriam ſponſi, cum ineffabili gaudio ſpeculantes, in eandem imaginem transformantur de claritate in claritatem, tanquam à Domini ſpiritu.* Hactenus ibi Sanctus de ſuis Monachis

5. At de ſeipſo in exemplum cunctis propoſito, ſic enim habet titulus ſermonis.
e Serm. 74. [e] *De quibus S. ipſe Bernardus ſe præbet exemplum ad ædificationem audientium.* Præcipuè autem de diuinis, quibus ſæpè fruebatur, & quibus cunctos perfundi cupiebat, conſolationibus, audi, quod ſequitur. *Volo dicere (nam & hoc pactus ſum) quomodo mecum agitur in eiuſmodi. Non expedit quidem: ſed prodor ſanè, vt proſim: & ſi profeceritis vos, meam inſipientiam conſolabor. Si non, meam inſipientiam confitebor. Fateor, & mihi aduentaſſe Verbum, in inſipientia dico, & pluries. Cúmque ſæpius intrauerit ad me, non ſenſi aliquoties, cùm intrauit: Adeſſe ſenſi, affuiſſe recordor; interdum, & præſentire potui introitum eius, ſentire nunquam; ſed ne exitum quidem.* & paulò inferiùs. *Quæris igitur, cùm ita ſint*
f Prou 5. *inueſtigabiles viæ eius* [f], *vnde adeſſe norim? Viuum, & efficax eſt: moxque vt intus venit, expergefecit dormitantem animam meam, mouit, & molliuit, &*
g Cant. 4. *vulnerauit cor meum,* [g] *quoniam durum, lapideúmque erat, & malè ſanum. Cœpit quoque euellere, & deſtruere, ædificare, & plantare, rigare arida, tenebroſa illuminare, clauſa reſerare, frigida inflammare, nec non & mittere praua in directa, & aſpera in vias*
h Iſai 40. *planas.* [h] *Itaut benediceret anima mea Domino, &*
i Pſalm. 102. *omnia quæ intra me ſunt nomini ſancto eius.* [i] Ita Bernardus, verè magiſter ſpiritus, qui quæ didicerat longo experimento, docebat filios.

6. Pergit deinde affectus ſuos fundere, vt ſimiles in illis excitaret. *Ex motu cordis, vt præfatus ſum, intellexi præſentiam eius, & ex fuga vitiorum, carnaliúmque compreſſione affectuum, aduerti potentiam virtutis eius, & ex diſcuſſione, ſiue redargutione occultorum meorum, admiratus ſum profunditatem ſapientiæ eius, & ex quantulacumque emendatione morum meorum, expertus ſum bonitatem manſuetudinis eius. Verùm quia hæc omnia, vbi abſceſſerit verbum, perinde, ac ſi ollæ bullienti ſubtraxeris ignem, quodam ilico languore torpentia, & frigida tacere incipiunt; Atque hoc mihi ſignum abſceſſionis eius; triſtis ſit neceſſe eſt anima mea, donec iterum reuertatur, & ſolito recaleſcat cor meum intra me; idque ſit reuerſionis indicium. Tale ſanè experimentum de Verbo habens, quid mirum, ſi & ego vſurpo mihi vocem ſponſæ in reuocando illud, cùm ſe abſentauerit; qui & ſi non pari, ſimili tamen vel ex parte, deſiderio feror? Familiare mihi erit quoad vixero pro verbi reuocatione, reuocationis verbum, quod vtique, reuertere, eſt. Et quotiens elabetur, totiens repetetur à me; nec ceſſabo clamitare, quaſi poſt tergum abeuntis, ardenti deſiderio cordis, vt reddat mihi lætitiam* [k] *ſalutaris ſui, reddat mihi* k Pſal. 50.
ſeipſum. Fateor vobis, filij, nil aliud interim libet, dum non præſto eſt, quod ſolum libet, & hoc oro, vt non vacuum veniat, ſed plenum gratiæ, & veritatis, [l] *more vtique ſuo, ſicut heri, & nudiuſtertius.* Hactenus Sanctus: quæ his Annalibus inſerenda cenſui; l Ioann. 1.
quo videat lector in Bernardo verum paſtorem, verùm Magiſtrum; qui non aliter paſcat, quàm paſtus ipſe, non doceat, niſi doctus; ſed nihil prorſus inuideat ex his, quæ hauſit.

Hoc ipſo anno ſi Marianæ credimus, Eugenius 7.
III. confirmauit Regium nomen Alfonſo Luſitano, de quo multus nobis ſermo in ſuperioribus.
[m] *In alia parte* (inquit) *Eugenius Pontifex, Alfonſo* m Lib 10.
Luſitano hoc tempore Regium nomen, & auctoritatem rata habuit: & eius exemplo poſt aliquot annos, cap. 20.
Alexander, eius nominis Tertius, diplomate, quod ab Alberto Cardinali, & S. R. E. Cancellario eſt promulgatum. Ab vtroque Pontifice annuum vectigal imperatum: ab Eugenio quidem, quatuor auri pondo; ab Alexandro autem libra cum triente; quod tributum, an primis temporibus Luſitania ſoluerit, in incerto eſt: noſtra, & maiorum ætate, immunis prorſus eſt habita.

Tradit Renatus Chopinus in Monaſtico, hoc 8.
ipſo anno Eugenium ſtabiliſſe poſſeſſiones Monaſterij Perſeniæ ſubiuncta litteris clauſula de decimis; quæ vt Ordini in communi, ſic ſingulis eius Eccleſiis concedebatur. *Sanè laborum veſtrorum quos proprijs manibus, aut ſumptibus colitis, ſiue de nutrimentis veſtrorum animalium, nullus à vobis decimas exigere præſumat.* Ita Eugenius: addit verò Chopinus eodem loco. *Hanc decumani muneris exemptionem, quæ ordini data ſit antiquitùs, produxere Martinus V. & Xiſtus IV. viciſſim ad latifundia, etiam antè Lateranam Synodum comparata, Bullato illius reſcripto, IX. Kalend. Octobris anno. M. C D. L X X X I I.*

Hoc item anno ad Superos tranſlatum lego 9.
Geruaſium, primum Abbatem Parcholudenſem, cuius ſupra meminimus, & quem Ailredo pietate parem, eruditione ſupparem vocat Ioannes Pithſæus, dum ita ait. [n] *Ex eo tempore* (ſcilicet ex quo n in Catal.
Abbas Parcholudenſis creatus eſt) *Ailredo Abbati* ſcriptorum.
Rieuallenſi par is pietatis, ſed maioris eruditionis viro, cœpit eſſe familiaris. Hunc S. Virum edendi Britan.
ſpeculi charitatis Ailredo auctorem fuiſſe Pithſæus putat, producta epiſtola, quæ nomine cuiuſdam Abbatis eidem operi præfixa circumfertur.

Prodit

Prodit etiam ad eumdem Ailredum, & alios ſcripſiſſe epiſtolarum librum vnum, & alia opera, quæ ad eius notitiam non peruenerunt. Geruaſij item Philippus Seguinus, atque Chryſoſtomus Henriquez meminere cum laude, atque inter ſcriptores Anglos Ciſtercij numerant. Geruaſio creditur ſucceſſiſſe Radulphus Serlo, Ioannis Serlonis frater, de quo infra. Certè Parchorenſem, ſiue Parcholudenſem Abbatem per hoc tempus, idem Ioannes Pithſæus adnotauit.

10\. Per idem tempus, ſi eumdem Authorem ſequimur, obiit Richardus Bernardi olim Diſcipulus: Mox Fontanenſis Abbas ab eodem creatus. Poſtquam Henricus dictus de Murdacho ad ſedem Eboracenſem euectus fuit. Ita Pithſæus, qui virum inter illuſtres Angliæ numerat. Sed eumdem loquentem audiamus. [a] *Richardus Phaſtolphus, natione Anglus, Patria Eboracenſis, Ordinis Ciſtercienſis, Claraualleuſis Monachus, & Præcentor; tandem Abbas in Anglia Fontanus, propter vitæ Sanctitatem, & eminentem doctrinam, Sancto Bernardo Claraualleuſi, & Henricho Murdachio Fontano Abbatibus mirè charus. Vnde quando Murdachius, ab Abbatia Fontana, ad Archiepiſcopatum eueheretur Eboracenſem, hunc Richardum ſibi ſubrogari curauit Fontanum Abbatem. Hæc ego ex Zelando, ex opere Hugonis Kiv Kiſtallenſis de Origine, & notabilibus Monaſterij Fontanenſis, decerpſimus. Porro Richardus eruditionis laudata ſequentia poſteris reliquit monimenta.*

Homeliarum *librum* 1.	*Quod opus ſe vidiſſe ſcribit Lelandus.*
De Muſica, vel de Harmonia.	*Librum vnum.*

Alia me latent, claruit anno à plenitudine temporis. M. C. L. ſub vacillante apud Anglos, Stephani regno. Richardo ſucceſſiſſe videtur Ioannes Serlo, dictus Magiſter Serlo, à profeſſione cognominatus grammaticus, & vt idem Pithſæus ait. [p] *Poeta non inelegans, Rhetor diſertus. Hic ex Eboracenſi Canonico factus eſt Ordinis Ciſtercienſis, Fontanus primum Monachus, deinde Abbas, vir corpore, animo, ingenio magnus.*

a Ætat 22. an. 1150. num. 211.

p Ibidem. ann 1160. n. 216.

---

1. Chronologia fundationum præſentis anni. 2. De Bernhen dictum, 3. & de Caſa noua, 4. Cumba, Stanleia, Funas, Cuſtodia, Melſa. 5. Inſula S. Maria, Benedictio Dei, & Forauallis. 6. Balbona domus prolifica in Hiſpania, 7. S. Stephanus de Voſco, 8. S. Martinus de monte Viterbienſi, 9. & quatuor alia breuiter notata. 10. De Nucalibus Monaſterium virginum ſurgit. 11. Donatio loci, 12. atque illius ſubſcriptiones. 13. Demum deſertio eiuſdem remiſſiuè.

CAPVT XI.

1\. VLTIMO loco aſſignandæ fundationes ex chronologia, quas decem & octo, hoc ordine, recenſet.

Anno M. C. L. Kalendis May, Abbatia de Bernhen, vel Vetrahen.

Eodem anno IV. Kalendas Iulij Abbatia Caſa noua.

Eodem anno VI. Idus Iulij, Abbatia de Cumba.

Eodem anno IV. Idus Septembris, Abbatia de Stanleia in Ardena.

Eodem anno Abbatia de Gunas, vel Funas.

Eodem anno XI. Kalendas Decembris, Abbatia de Cuſtodia Dei.

Eodem anno Kalendis Ianuary, Abbatia de Melſa, vel Meſſa.

Eodem anno Idibus Ianuarij, Abbatia de Inſula. S. Maria.

Eodem anno VIII. Idus Martij, Abbatia de Forauallę.

Eodem anno Abbatia de Benedictione Dei in Hybernia.

Eodem anno Abbatia de Bolbona.

Eodem anno Abbatia S. Stephani de Boſco.

Eodem anno Abbatia S. Martini de Monte Viterbij.

Eodem anno Abbatia de Porta Glorij,

Eodem anno Abbatia de Vlterio, vel Vlteito.

Eodem anno Abbatia de Mataplana in Hiſpania.

Eodem anno Abbatia Vallis magna.

Eodem anno, Abbatia in Lubens. Hactenus chronologia præſentis anni.

Prima eius Eccleſia noſtris adaucta, Bernhen, illuſtre Suercheri Regis opus; de quo hæc Ioannes magnus ſcripta habet. [a] *Eiſdem quoque annis Suercherus ad ſenium vergens, duo clariſſima Monaſteria inſtituit, aut conſummauit, Albaſtram, & Bernhen, hoc apud Vveſthgothos, illud apud Oſtrogothos: vtrique Monachos, ex Claraualle adductos, impoſuit.* Hæc ille: & ex eo frater eius Olaus Magnus. [b] Verùm, quod ait, vtrique Monaſterio coloniam tranſmiſſam ex Claraualle, diuerſimodè cenſeo intelligendum: nempe, vt Albaſtram venientes ex Claraualle immediatè habitauerint, quod ſupra notabamus: Bernhen mediatè: aliàs in Tabulis Eccleſiarum Claræuallenſium Bernhen, Albaſtræ filia, & neptis Claræuallis commemoratur. Hinc corrigendi veniunt Abraham Bzouius, [c] & cum ipſo Henriquez, [d] qui Bernhen putant fundationem Kanuti Regis, qui ſanctis monitis Ioannis Vpſalenſis id Monaſterium, & alia ædificauerit. Verum Kanutus tempore poſterior: & Ioannes poſt triginta annos aſſumptus, incrementorum forſan; at primæ fundationis, nedum cõſummationis author, nequaquam fuit. In cap Accedens 17. de conuerſione coniugatorum meminit Innocentius Pap. 3. Abbatiæ de Vader, ſiue Vender, Ciſtercienſis Ordin. quod an loco Bernhen per errorem irrepſerit? non de facili audeam iudicare: quippe neque ex prouincia, neque ex diœceſi aliqua coniectura deſumi valet.

Caſas nouas Ciſtercienſis Ordinis domos duas inuenio; alteram in Calabria, in Lombardia Alteram: vtramque ducentis florenis taxatam in libris cameræ. Priorem illam, Sancti Anaſtaſij filiam in Diœceſi Pennenſi; poſteriorem Tilati in Parmenſi (Geneſis Lucionenſem potius notat) illam augentem lineam Claræuallis, anno ſalutis. M. C. X C V. vt vult Robertus Claudius in ſua Gallia; hanc Firmitatis, hoc anno quinquageſimo. Memoratur Caſanoua Ciſtercienſis (nec ſatis conſtat qualis) in litteris Honorij Papæ III. Datis Ferenti. V. Kalendas Septembris, Pontificatus ipſius 2.

a Lib. 18. ad ann. 1148.

b Lib. 2. c. 19.

c Ad ann. 1181.

d Iulij 2.

anno 11. in quibus Monaſterium S. Bartholomæi Nigrorum, de Factione, ad ritus Ciſtercienſes reformandum, illi committitur. Itemque in aliis Datis Laterani IX. Kalendas Ianuarij, Pontificatus anno VI. Sed in his vltimis poſteriorem tempore, filiam S. Anaſtaſij, de qua tomo ſequenti, non hanc priorem, quæ Tileto nata, ex ipſa litterarum ſerie licet conijcere.

4. Sequuntur plures domus ignotiores; Cumba, filia Landeſij, de linea Ciſtercij; de qua tamen nil aliud certum habeo. Stanleiæ in Ardena, Sylua Angliæ, de qua Hortelius in ſua Geographia; nec non in vita S. Oſithæ Virginis, meminit Nicolaus Arsfeldius in Comitatu Vviltonienſi; nec conſtat, an eiuſdem, an alterius. Gunas, vel Funas non alibi reperio; ſed nec Cuſtodiam Dei: niſi quod tamen, in Geneſi Eccleſiarum Ciſtercienſium, inter Obacinæ filias, in lingua Occitana, & Diœceſi Caturcenſi commemoratur; atque alio nomine Gratia Dei dicitur. Sic Melſam inter filias Fontium lego de linea Claræuallis, in Diœceſi Eboracenſi; de qua hæc pauca Arsfeldius [e] pro ſuo more. *Melſe, vel Meaurta, titulo Sanctæ Mariæ. Fundator Guillelmus Legroſſe, Comes Albæ Marlæ. Aliis Henricus primus, Rex; anno Domini M. C. L. Monachi Ciſtercienſes.* Memoratur Melſe in litteris Gregorij Papæ IX. Datis Laterani VIII. Kalendas Ianuarij Pontificatus eius anno IX.

e In Indice Cænob.

5. Inſulas Ciſtercienſes plures lego, Barri Ducis, Porcianam, Inſulam Dei: de quibus ſigillatim agendum ſuis temporibus. Cæterum ſub hoc nomine expreſſo inſulæ S. Mariæ, non alibi notatam hactenus vidi. Lora-vallis (aliis Fora-uallis, & fortè melius legitur) in geneſi Eccleſiarum Sauigniacenſium, Buglondiæ filia; ideoque augens lineam Claræuallis in Diœceſi Eboracenſi notatur; in qua tamen Arsfeldius prætermiſit. Niſi quod tamen, Buglonda nondum nata, aut Lora-vallis tempore poſterior, aut ſub alio inſtituto lucem vidit. Nos in his Eccleſiis, quas ignoramus, ſequimur chronologiam, & ſi quid dubij ſubeſt, proponere faciliùs habemus, quam expedire. Sequitur Benedictio Dei in Hybernia, quam filiam Viduaſiæ notatam lego in geneſi Eccleſiarum Claræuallenſium. Itémque aliam filiam Mellifontis in Diœceſi Midenſi, de quarum altera hæc habet Vvaræus. [f] *In ea parte Atlone, quæ agri cenſetur Roſcomanenſis, Monaſterium erat Sancto Petro, & Benedicto dicatum. Idem puta, quod aliqui Monaſterium de Benedictione Dei vocant, fundatum anno M. C. L.* Hæc tantum ille.

f In Cænob. Hybern.

6. Bolbona ſequitur, Mirapicenſis Diœceſis domus, in Vaſconia ſita, lineam Morimundi adaugens per Bonumfontem. In libris Cameræ prædiues domus ponitur, quippe mille florenis taxata, ſupra ducentos. De ea hæc habet Robertus in ſua Gallia. *Bolbona Ciſtercienſis Ordinis, Diœceſis Mirapicenſis, in Comitatu Fuxenſi, apud Petrum de Vallibus hiſtoria Albigenſium, cap. 58. vbi ſepultus Rogerius, Comes Fuxi, anno M. CC. LIII. VI. Kalendas Martij, in Eccleſia Sanctorum Philippi, & Iacobi quam conſtruxerat.* Potuit & addere Gaſtonem, huius nominis 2. qui anno M. CCC. XLIV. in Hiſpania in bello contra Saracenos obiiſſe dicitur. Inuenio Bolbonam auctam duplici prole, vtraque in Hiſpania, Turri aquilari Lamecēſis Diœceſis in regno Luſitaniæ (quáuis hanc Moterolæ alij attribuant, quod mihi certius) atque Ouila in Caſtella Seguntinæ, de quibus infra. Illuſtrauit Eccleſiam Bolbonenſem Iacobus Furnerius, poſt Benedictus 12. Pontifex Maximus, in Ciſtercio addictus per vota ſacra. Habere dicitur ædes, ſeu Collegium in Vniuerſitate Toloſana, quod Abbati, & Conuentui de Bolbona teſtamento legauit Dominus Raymundus Maſcaron pro erudiendis Religioſis eiuſdem domus.

Sanctum Stephanum de Boſco in Diœceſi Squilanenſi in Calabria protulit Foſſa noua, tranſmiſſa illuc Colonia Monachorũ. Taxatur LXXV. florenis in libris Cameræ, & memoratur in literis Honorij Papæ III. Datis Laterani V. Kalendas Aprilis, Pontificatus ipſius anno ſecundo. Atque item in aliis ibidem confectis. V. Kalendas Iunij, Pontificatus ipſius anno V. Porrò ex his vlterius colligi videtur; ingens fidelium in prædictum Monaſterium cultus, & veneratio; cui arma, equi, & alia legarentur promerendæ ad Deum intercesſioni. *Volentes* (ait) *pro veſtra Religionis honeſtate vobis facere gratiam ſpecialem, deuotioni veſtræ authoritate præſentium indulgemus, vt de mortuariis, quæ hactenus in equis, armis, vel aliis rebus, Monaſterio veſtro à decedentibus derelicta, ſeu ab aliis fidelibus pro animabus decedentium ſunt oblata, nulli omnino Eccleſiaſticæ perſonæ reſpondere, vel quicquam ſoluere teneamini, etiamſi ab aliqua ſitis conuenti, vel contra veſtrum Monaſterium ſuper his ſit ſententia promulgata.* Hactenus ibi. Hoc illud eſt illuſtre Monaſterium Ordinis Carthuſiani, à B. Patre Brunone primo fundatũ, quod noſtris ſeſe dedens ingentem haud dubiè gloriam eiſdem tulit. Suſcepit inſtitutum poſt ſeptem annos, vbi plura de ipſo: ſed antepoſitum venerationis cauſa, quod aliis etiam factum non ſemel vidimus. 7.

Auxit item Italiam noua prole; ſub inuocatione S. Martini, ſecunda filia Ciſtercij, Pontigniacum, in Diœceſi Viterbienſi, in qua etiam inuenitur in libris Cameræ, modica quinquaginta florenorum taxa notata. Cœnobium hoc nigrorum Monachorum ſatis antiquum. Vnde & hunc ſitum meruit in chronologia: cum tamen Ciſtercienſe inſtitutum ſerius ſuſceperit, nempe ſub Innocentio Papa III. cum ad ſummam pauperiem perueniſſet: eiuſdem Pontificis, & reformatum induſtria, & munificentia reparatum. De qua reparatione, & reformatione, hæc pauca accepi ex M. S. antiquo eiuſdem domus. *Cum autem Monaſterium S. Martini de Monte ad exterminationem perueniſſet extremam, ita vt vix in eo tres Monachi remanſiſſent; poſſeſſionibus eius, vel omnino diſtractis, vel ſub graui fœnore pignoratis; tunc Pontifex ad reformationem ipſius intendens, pro redimendis poſſeſſionibus, mille libras exoluit, ſcripſitque Abbati, & Conuentui Pontigniacenſis Cœnobij, quod eſt vnum de quatuor primis præcipuis Ciſtercienſis Ordinis Monaſterium, vt ipſam Eccleſiam S. Martini in filiam reciperent ſpiritualem; & ad ipſam dirigerent Abbatem, & Conuentum de Monachis, & Conuerſis; quod ipſi libenti animo perfecerunt. Cum ergo veniſſent, Dominus Papa benedixit Abbatem; &, vt in eodem loco religio pullularet, conceſſit, & donauit eidem Eccleſiam S. Saluatoris, quæ ſita eſt iuxta Orclem; cum omnibus rationibus, & poſſeſſionibus ſuis, longè quidem maioribus, ac etiam melioribus, quàm cætera poſſeſſiones illius; adiuuans fratres in neceſſariis ad excolenda prædia, & ædificia conſtruenda, magnificè priuilegians locum ipſum ſub anno X. ſui Pontificatus.* Hæc obiter per anticipationem dicta, Chronologiæ occaſione; quamuis reuera Cœnobium S. Martini Ciſtercium ignorauerit ante tempora Innocentij, quæ proculdubio concernunt ſequen- 8.

tem tomum. Memoratur Abbas S. Martini in litteris Innocentij Papæ III. Datis Peruſij. III. Kalendas Decembris, Pontificatus ipſius anno IX. Extat & celebris memoria eius in iure, in capite, *Cum cauſa de emptione, & venditione*, & in cap. ſub eodem initio de teſtibus, & atteſtationibus. Aliiſque, quæ ſuis nobis locis dicenda erunt.

9. Portam Glonij Scala Dei protulit, Diœceſis Lectorenſis in Gaſconia, quod probant Tabulæ Eccleſiarum Morimundenſium. Reliqua ignota: ſicut, quæ ſequitur, Abbatia de Vlterto, cuius nulla nobis notitia ſubeſt, & nec in geneſibus quidem commemoratur. Niſi fortè Vltertum pro Carnocto, vulgo *Carnoen*, Coriſopitenſis Diœceſis, filia Langonij, ſeu Langoneti, quam anno M.C. XLVI. à Conano 3. Britanniæ Duce fundatam domum video ab Authoribus Gallis perhiberi. Nec tamen in exemplaribus Chronologiæ, quæ plura apud me habeo, notari video. Certè quocunque anno Eccleſia cœperit, S. Mauritio, Abbate illius primo, celebris fuit, adeo, vt, mutato ab eius morte nomine, non vltra Carnoctum dicta ſit, ſed à ſancto appellata ſanctus Mauritius. Extare dicitur huius ſancti vita apud Albertum le Gram, in vitis Sanctorũ Britanniæ Armoricæ. die 30. Septembris; ſed quam hactenus non potui inuenire. De ſancto ipſo nonnulla inferius dicam, ex libris Decretalium, g cum iamiam adſcribendus eſſet Sanctorum Canoni. Præ ianuis Eccleſiæ S. Mauritij, ſeu Carnocti, hos verſus ſcriptos refert Iongelinus.

g *In cap. Venerabili. 52. de teſtibus, & atteſtat.*

Stet domus hæc, donec fluctus formica marinos
Ebibat; & totum teſtudo perambulet Orbem.

Matamplanam, Hiſpaniæ noſtræ domum, Diœceſis Palentinæ, ſed longè poſteriorem; quippe ante quinque, & viginti annos nondum exortam, ſequenti tomo dicam; oſtendamque illo tempore primum incœpiſſe: nec cum haud dubio ſub Ciſtercio cœperit, cur adeo in Chronologia præuenta ſit? facile interim audeam coniectari. Valles magnas duas inuenio, Ciſtercienſem vtramque, alteram Biterrenſem, alteram Agathenſem: atque hanc etiam notatam in libris Cameræ, CCC. Florenorum præfixa taxa. Tabulæ, Bonæuallis Vienenſis filiam tradunt, & per eam adaugent Ciſtercij lineam. *Sexta* (inquiunt) *filia Bonæuallis, vallis magna, in lingua Occitana, Diœceſis Agathenſis.* Abbati Vallis magnæ ſcribit Innocentius Papa 3. & habetur in capite *cum dilecti filij* 18. de Accuſationibus. Vltima ſequitur Abbatia de Lubens, cuius nominis alias duas inuenio in Chronologia; alteram anno M.C. LXIII. alteram M.CC. XXVII. Certè Lubenſe Cœnobium in Polonia Diœceſis Vratiſlauienſis celebre ſatis, Benedictinis Monachis excluſis, noſtris ceſſit anno M.C. LXXV. quod ſuo loco dicemus. An autem illud ipſum idem ſit, quod Chronologia anteſignat pro ſuo more, nihil certi habeo, nec incerta libet promere.

10 Hoc item anno illuſtres Caſtellæ Comites, D. Vela Gutierrez, & D. Sanctia Ponze de Cabrera, Comitis Pontij de Cabrera filia, præfecti domus Alfonſi Imperatoris; inter Beneuentum, & Labanezam (oppida Legionenſis Regni non ignobilia) in loco, ab Imperatore ante accepto, Monaſterium Monialium conſtruxere: Donato termino cum multis poſſeſſionibus, Abbatiſſæ Aldoaræ, ſociabúſque, quas ex Gallecia, & Monaſterio Bouedæ, altero ab vrbe Aurienſi lapide, adductas, traditio magis probat, quam inſtrumenta; Nam, quæ hodie conſeruant archiuia domus, nequaquam produnt Cœnobium vnde exierit. Nomen loco iam olim à Nucalibus, Monaſterio remanſit, ſub S. Virginis Matris aduocatione. Hoc primùm, quod ſciamus, Collegium Virginum Ciſtercienſium Caſtella vidit; haud tamen diu ſub ipſis permanſurum. Porrò donatio ampla, æquè ac firma Aldoaræ, & ſociabus facta per Comites, totidem planè verbis accipiat lector.

Ego Vela, vnà cum Coniuge mea Sanctia Pontia, donamus bono animo, & ſpontanea mente Domino Deo, & tibi Domnæ Aldoara Perez, & tibi ſucceſſuris pro remedio animarum noſtrarum, vel Parentum noſtrorum, atque omnium fidelium defunctorum, ipſam hereditatem, quam Imperator nobis dedit per chartam in Valderia, ſcilicet villam, quæ vocatur Nogales, & Quintanella, & Boneda, & Humagneſos, & S. Stephani: omnia prædicta damus tibi cum ſuis terminis, & pertinentiis, quibus ad eas pertinent, vel pertinere debent, cum ingreſſis, & regreſſis earum, cum ſolaribus, paſcuis, pratis, molendinis, aquis, riuis, montibus, vel eremum, arbores pomiferas, vel impomiferas, ſicut ſuperius ſcriptum eſt, ita damus tibi, & tuis ſociabus, vel quæ poſt te futuræ erunt, ad ſeruiendum Deo ſub regula S. Benedicti. Et de noſtro iure in tua tradimus poteſtate, modo, & deinceps. 11.

Si quis verò aliqua perſona magna vel parua, noſtra, aut extranea filiis, aut parentibus noſtris, quæ contra hanc chartam donationis ad irrumpendum venerit: in primis iram Dei inueniat, & ſit maledictus, & excommunicatus, & cum Iuda Scharioth, Datan, & Abiron in infernum demerſus: & ad Imperatoris palatium pectet mille marchos argenti; & hæreditate precipua in quadruplo componatur in dicta Aldoara, & ſibi ſucceſſuris. Eſt facta charta in Salmanticæ ciuitate VIII. Idus Aprilis Æra M.C. LXXXVIII. in præſentia Comitis Pontij patris iam dictæ Sanctiæ pro cuius conſilio, vel auxilio habuimus ab Imperatore ipſum hæreditatem. Ego Vela Gutierrez, vnà cum coniuge mea Sanctia Pontia, qui hanc Chartam iuſſimus facere & propriis manibus noſtris eum firmamus, & roboramus: Imperante Aldephonſo Imperatore in Legione, & in Toleto, Baecia, & Almeria, & in Saragoza: Sanctio Rege, filio eius Regnante in Caſtella, & Najara; Ferdinando Rege, filio eius Regnante in Gallecia. 12.

Raimundus Archiepiſcopus Toletanæ ſedis confirmat.

Arnaldus, Aſturicenſis Epiſcopus confirmat.

Berengarius Salmanticæ ciuitatis Epiſcopus confirmat.

Stephanus Zamorenſis Epiſcopus confirmat.

Comes Pontius, Maior domus Imperatoris, qui hanc Chartam laudo, approbo, & confirmo.

Comes Fernandus confirmat.

Comes Amalricus confirmat.

Fernandus frater eius confirmat.

Fernandus Gutierrez confirmat.

Ioannes de Toleſo confirmat.

Comes Ramirus confirmat.

Rodericus, filius Velæ Gutierrez. Confirmat.

Garſia frater eius confirmat.

Gomez Gutierrez. Confirmat.

Petrus teſtis, Ioannes teſtis. Roman teſtis.

Signum Imperatoris. Petrus ſcripſit.

Hactenus Comites nouis Monialibus, quas iam tunc vndecumque allatas conſtat, nouæ fabricæ intenſius præfecturas. Qualiter autem decedente fundatore ante opus perfectum, nullis illuſtris Comitiſſæ precibus, nullis promiſſis po-

tuerint retineri, quominùs, quaſi authore deſtitutæ, remearent ad propria, deſerto loco; & quam ha- ctenus habuiſſent, extruxiſſéntque, ſpreta habita- tione cum poſſeſſionibus, qualiterque in illarum locum Monachis vocati è Morerola breui ſucceſ- ſerint, ſingula ſuis locis dicenda erunt.

IESV CHRISTI ANN. 1151. — CISTERCII ANN. 54.

1. *Inſignium virorum obitus hoc anno*, 2. *ſignum praceßit*. 3. *De Rainaldo probabile ſub finem praecedentis occubuiſſe*. 4. *Mors eius reuelata Bernardo Patri*, 5. *Ciſtercio, ac ipſi grauiter dolenda*. 6. *Sepulchrum, & veneratio Sanctitatis*. 7. *Gozeuinus ſucceſſor*. 8. *Sugerij mors*, 9. *& Bernardi ad ipſum epiſtola*, 10. *dictum de anno, & aliis circumſtantiis*.

CAPVT I.

1. ANNVS ſequitur ab orbe reparato milleſimus centeſimus quinquageſimus primus, à Condito Ciſtercio quinquageſimus quartus, vtrique triſtis; ſed fauſtus cœlo, & Angelis; quippe reſperſus virorum illuſtrium ſanguine, Epiſcoporum, Abbatum, Principum; qui, vt terram deſeruerint, creduntur cælos ſua præſentia lætificaſſe. De his Robertus, [a] & Vincentius [b] eiſdem verbis. *Illuſtres religione, & prudentia viri obeunt, Sugerius Abbas S. Dionyſij, Rainaldus Ciſtercij, Odo S. Remigij Epiſcopi obeunt moribus & ſcientia clari: Hugo Antiſiodorenſis, & Joſlenus Sueſſionenſis, Giffridus Comes Andegauorum, poſt ſimultates habitas cum Rege Ludouico, facta pace, infra vnius menſis ſpatium obiit. Obiit etiam nobilis, & religioſus Princeps, & pauperum Pater, Comes Theobaldus: multi quoque nobiles hoc anno moriuntur.* Hactenus illi. Quibus videas, ex Epiſcopis, Hugonem; ex Abbatibus Abbatum omnium Patrem, nempe Rainaldum; ex Principibus, Theobaldum, noſtris addictum ſupra omnes mortales, de viuis intra paucos menſes raptos (æqualem ferè cum reliquo orbe partem) ingenti luctu Ciſtercium cumulaſſe.

[a] in Appendice ad Sigebertum.
[b] Lib. 28. c. 127.

2. Porrò, quod ſignum SS. Virorum mortem præceſſerit, iidem, qui ſupra, Auctores ſtatim ſubiungunt. [c] *Hanc optimorum virorum migrationem forte ſignificauit, quod in pago Sueſſionico eodem anno accidit. Cum enim hyemali gelu terra vehementer induruiſſet, ceſpes plurimæ longitudinis, & latitudinis de terra ſubitò auulſus, longè ad alium locum eſt tranſlatus.* Quippe ex materia fragilem naturam; ex magnitudine, ingentes animi dotes; ex migratione vnius loci in alium, tranſlationem ad cæleſtem patriam ſignificabat. Nos intra eumdem annum conſummatos, quà Ciſtercij concernere Annales, viſi fuerint, proſequemur per ſingulos, alios ab eis euentus auſpicaturi.

[c] Robert. Mont. ad chr. Sigeberti.

3. Ordior autem à Beati Raynaldi obitu; ſiue quod is communis Pater omnium, ſiue quia tempore alios præceſſiſſe ſatis probabile: imò non hoc, ſed præcedenti anno obiiſſe, ſub finem eius, nempe XVI. die Decembris, quæ Barbaræ Virgini ſacra eſt, habemus ex Martyrologio Ciſtercienſi, ea die inter alia, ita dicente. *Decimo ſeptimo Kalendas Ianuarij anno M. C. L. obiit Dominus Raynaldus, IV. Abbas Ciſtercij.* Nec diſſentit Robertus Abbas Montis, dum eius obitum Suggerij morti coniungit: quippe hoc defuncto Idibus Ianuarij, illo in Decembri, intra vnius menſis ſpatium raptos, nihil mirum, ſi non anno ſeparauerit. Siuè ergo ſub finem præcedentis, ſiue in hoc ipſo anno defunctus fuerit, conſtat extra Ciſtercium deceſſiſſe, in partibus Prouinciæ, dum ſuæ lineæ Eccleſias viſitaret. Hæc Viri Sancti, & vigilantis paſtoris fœlix vocatio, nempe ex ipſa, qua aliis proſpiciebat, iniuncta ſibi paterna ſollicitudine.

Cæterum reuelatam eius mortem Bernardo Patri in Claraualle inter filios conſiſtenti, atque ab eo prædictam, habemus expreſſum in actis viri Dei, Godefrido inter alia ita ſcribente. [d] *Dominus Abbas Raynaldus Ciſtercienſis, quem ex Claraualle aſſumptum, Pater Sanctus, & amplectebatur, vt filium, & venerebatur, vt patrem; ob quorumdam Monaſteriorum ordinationem, Prouinciæ partes intrauerat. De quo Vir Dei in Claraualle conſiſtens, dum fratri cuidam loqueretur, ſubita inſpiratione permotus; Dominus, ait, Ciſtercienſis aut mortuus eſt, aut in proximo moriturus. Nec parum frater ille miratus eſt, audiens verbum: magis tamen obſtupuit, cum eiuſdem Abbatis obitum poſt dies paucos audiret nunciari.* Hæc de reuelatione mortis viri ſancti, Sanctiſſimo eius Patri, filióque longè poſito, facta; quam ipſe euentus ſequutus comprobauit. 4.

[d] Lib. 4. vitæ S. Bern. c. 3. in fine.

At, quàm dolenda vniuerſo Ciſtercio fuerit amantiſſimi ſibi Patris mors, ſed præcipuè Bernardo, idem Sanctus ad Eugenium Papam ſcribit, his planè verbis. [e] *Dominus Ciſtercienſis (ſcilicet Raynaldus) deſeruit nos, plaga magna in Ordine: mihi verò duplex incumbit mœroris ratio, qui in vno homine, & patrem amiſi, & filium.* Pergit de Gozenino ſucceſſore, quæ ſtatim referam. Rexit Raynaldus decem, & ſeptem annis, plus minuſuè, quamuis alij decem, & octo illi attribuant: Vir facie grauis, ſtatura procerus, moribus comis, ſed ſalua lenitate, præcipuus zelo, atque æmulator totius diſciplinæ. Denique talis, qualem Sanctus Chriſtianus videre meruit [f] *in ſuperiori illo choro (Sanctorum Angelorum) in ſtallo ſuo, ſtantem, qui, & ipſo competenti gloria circumdatus, magna* (inquit) *lucis radios emittebat.* Sed tunc per ſpeciem, & tantum in ænigmate: nunc iam facie ad faciem transformatus in Dei ſimilitudinem, atque Angelorum cœtibus admixtus, longè maiori gloria circumdabatur. 5.

[e] Epiſt. 170.
[f] Lib. 1 Exordij c. 40.

Quem locum ſepulturæ venerabile corpus primum acceperit, in dubio eſt: conſtat inde tranſlatum ad Ciſtercium, ad Patres ſuos appoſitum, corpore, & anima eiſdem aſſociandum: hæc in cœlis æternum regnatura: illo conſurrecturo poſt finem mundi. Conſtat, inquam ex eodem ſepulchro quod hodie arcus lapideus, & in arcu hæc ſcriptio cohoneſtat; quæ cum alios contineat Sanctos Abbates, non ſemel nobis erit repetenda. 6.

BEATI,

BEATI, AC VENERABILES PATRES ABBATES MONASTERII, ET ORDINIS CISTERCIENSIS FVNDATORES, ET AMPLIFICATORES, HIC SIMVL RECONDITI SVNT VIDELICET DOMNVS ALBERICVS II. STEPHANVS III. REYNALDVS IV.

Tabulæ virum inter Sanctos Ciſtercij memorant, haud aliter cum ſanctis ſepeliendum: adſtipulantur Ioannes Abbas,[g] Renatus Chopinus,[h] & recentiores. Martyrologium Monaſticum ex fide, Decembris XVI. Menologium, quàm potuit, aberrauit, tranſitum viri præfigens decima ſexta Maïj, qua vix alia diſtantior, à die obitus.

g In Catal. SS.
h Lib. 1. Monaſt. tit 3. n. 15.

7. Raynaldo Patri ad ſuperos tranſlato, Gozeuinus ſucceſſit: ex Abbate Bonæuallis Vienenſis, cuius ſuperiùs fecimus mentionem. De eo in Chronico Abbatum Ciſtercienſium, poſt Raynaldum.

Inde Gozeuinus, gentes benedictus in omnes,
Iſti ſucceſſit, veluti ſpecies ſpeciei.

Sed grauiùs multò Bernardus ad Eugenium, cùm mortem Raynaldi retuliſſet, ac ſucceſſorem, & referret, & commendaret.[i] *Et nunc* (ait) *habemus pro eo (ſcilicet pro Raynaldo) Dominum Gozeuinum Bonæuallis Abbatem. Sit beneplacitis veſtri confortare cum litteris Apoſtolicis, & quod de eo factum eſt, veſtro roborare fauore. Noſtis enim, & non eſt apud vos opus commendatore, quem ſatis commendat vita ſua, & ſapientia ſibi data a Deo.* Ita Bernardus. Verùm vt Eugenius non ſolam electionem confirmauerit; ſed cuncta etiam Ciſtercij priuilegia, conſtitutioneſque, & nominatim chartam charitatis ratam, & inconcuſſam eſſe voluerit, litteris de hoc datis ad Gozeuinum, anno ſequenti, quo euenit, dicemus.

i Epiſt. 270.

8. Hoc ipſo tempore cum Sugerius S. Dionyſij Abbas ægrotaret ad mortem, quippe, qui intra menſem deceſſit, vt dicebamus; Bernardus Pater, qui & hominem à laxiori viuendi modo, ad perfectionem vitæ, & morum traxerat; & ex tunc ſummo affectu diligebat, & quanta poterat reuerentia, proſequebatur: cum, per ſeipſum adhuc, ignoraret, an inuiſere poſſet; per epiſtolam, (quod certò potuit) viſit, exhortans virum, ac gloriam repromittens, in qua petit, ne ſui obliuiſcatur; ipſius è contra nunquam obliuiſcendi. Viuidam ſanè, & ſalua grauitate, affectuoſam, & aerem, hîc placet reddere.

9. *Chariſſimo,[l] & intimo amico Sugerio, Dei gratia Abbati S. Dionyſij, frater Bernardus, gloriam, qua ab intus eſt, gratiam quæ deſuper venit.*

l Epiſt. 266.

Homo Dei, ne trepides exuere hominem illum, qui de terra eſt; illum, qui te deprimit vſque ad terram, & conatur deprimere vſque ad inferos. Iſte eſt, qui vexat, qui onerat, qui oppugnat. Quid tibi, & terrenis exuuiis, qui ad Cœlum iturus, ſtola gloriæ mox indui habes? Preſto eſt; ſed veſtiſ non dabitur. Veſtire vouit illa, non ſuperueſtire. Suſtine ergo patienter, imo libenter accipe, nudus, & non veſtitus inueniri. Denique, & Deus ipſe vult veſtiri; ſed cùm nudus eſt, non cùm veſtitus. Homo Dei non reuertetur ad Deum, niſi, is, qui de terra eſt; & in terram ierit: Hi enim duo homines ſibi inuicem aduerſantur; nec erit pax, donec ab inuicem ſeparentur. Etſi pax fuerit, non erit pax Domini, non erit pax cum Domino. Non es tu de illis; qui dicunt,[m] Pax, & non eſt pax. Te expectat pax illa, quæ exuperat omnes ſenſus; te expectant iuſti, donec retribuatur tibi; te expectat gaudium Domini tui. Et ego quidem chariſſime vehementer afficior ante videre te, vt benedictio morientis veniat ſuper me. Et quoniam non eſt in homine via eius, non audeo, vnde certus non ſum pro certo polliceri; ſed quod nondum video, quomodo poſſum; ſatis ago, vt poſſim. Fortè veniam, fortè non veniam. Sed quodlibet horum ſit, dilexi à principio, diligam ſine fine. Fidenter dico, non poſſum perdere ſic dilectum vſque in finem. Non mihi perit, ſed præit: cuius anima animæ meæ adhæſit glutino, quod non diſſipabitur, & vinculo, quod non dirumpetur. Tantum memento noſtri, cum perueneris, quò nos præuenis, vt, & nobis citò detur venire poſt te, & ad te peruenire. Interim tamen nullatenus putes, quia tua dulcis memoria recedat à noſtra, etſi præſentia dolentibus ſubtrahatur. Quanquam potens eſt Deus, te adhuc nobis donare rogantibus, ſeruare indigentibus; quod vtique non eſt diffidendum. Ita Bernardus.

m Ezech. 3.

Ioannes Picardus dilatam Sugerij mortem vſq; ad annum ſequentem aſſeuerat, ex Chronico Dionyſij, qui obiter circumſtantias alias deſcribit, quas non cenſeo alienas ab inſtituto.[n] *Hic* (ait) *eſt anniuerſarium fœlicis recordationis Sugerij Abbatis. Verum quia a conditione moriendi nemo excipitur, cum valetudine, qua mortuus eſt, vexari cœpiſſet, fratrum manibus ſuſtentatus eſt, & in capitulum ſe duci poſcit. vbi poſt verba ædificationis cum lachrymis, & gemitu, omnium pedibus prouolutus, fratrum ſe iudicio expoſuit, lachrymabiliter poſtulans, vt quod in eos deliquerat; vel negligentius egerat, reſpectu pietatis, ei relaxarent. Quod fratres omnes cum maxima deuotione, & copioſa lachrymarum effuſione gratiſſimè fecerunt. Tranſiit autem idem Venerabilis Pater inter verba Dominicæ Orationis, & Symboli, die Iduum Ianuarij, & ſeptuageſimo ætatis ſuæ anno, à ſuſceptione Monaſtici habitus ferè LX. prælationis verò ſuæ XXIX. cuius ſepulturæ, & exequiis interfuerunt ſex Epiſcopi, cum multis Abbatibus, Chriſtianiſſimoque Rege Francorum Ludouico: vbi, & pietatis memor, & immemor Regiæ celſitudinis, dum ſepeliretur amariſſimè fleuit.* Hæc ex Dionyſio in Hiſtoria Ludouici. Nobis in opinionum varietate, dum non ſuppetunt aliæ coniecturæ, conducibiliùs vtramque propoſuiſſe, quàm alteram eligere, quod etiam in Raynaldo patente fecimus. Hæc de duobus quos primos Robertus poſuit, nam reliquos Annales concernunt, dicam in tempore. 10.

n In notis ad epiſtolã præcedentem.

1. Ludouici diuortium ab Eleonora, 2. ab aliquibus attributum Bernardo. 3. Legati duo ab Eugenio ad Germaniam miſſi. 4. Diſſidia inter Cartuſienſes oborta, 5. pro quibus Sanctus ad Pontificem ſcribit. 6. Eorumdem diſſidiorum occaſio, 7. grauitas. 8. Perpenſum obiter de humanæ conditionis fragilitate. 9. De conſideratione liber tertius, legatias frequentes, ſed præcipuè in Hiſpaniam, deplorans, & qua de cauſa.

CAPVT II.

1\. a in Ludouic.

LVDOVICI cum Regina Eleonora diuortium, à Sugerio [a] Abbate memoriæ proditum, atque in hunc annum relatum, indicio eſt; aut eius mortem dilatam per tempus aliquod; aut concilium, quo auctore factum eſt, congregatum in ipſo anni initio, intra tredecim illos priores dies, quibus diximus, eum ſuperuixiſſe: Quod vix crediderim, maxime homine iacente diu in lecto, vt colligitur ex epiſtola Bernardi, nec curaturo de hiſtoriæ continuatione. Vtcumque fuerit, ab eo ita deſcribitur. *Interea aliqui venerant ad Regem, de cognatione ſua progenitis, qui ortum, & deriuationem parentelæ ſuæ nouerant; & dixerunt (ſicut & verum erat) quod inter ſe, & Eleonoram vxorem ſuam erat conſanguinitas, affinitas talis, quod inter eos de iure lex matrimonialis non poterat conuenire: & inde per iuramentum, probationem legitimam offerebant. Quibus Rex ſic reſpondit: Quod contra Deum, & contra legem Eccleſiæ, eam nolebat habere; volens per omnia ſtatuta Eccleſiæ, & legem matrimonij inuiolabiliter obſeruare. Et vt iſtius rei veritas poſſet veracius indagari, die Martis ante feſtum Paſchatis floridi, in Caſtro Baugenciaci Hugonem Archiepiſcopum Rothomagenſem .... & quartum Lanfredum Burdigalenſem cum pluribus ſuis Epiſcopis, & Baronibus Franciæ fecit ſolemniter conuenire. Ante quorum præſentiam ſteterunt illi, qui genus inter Regem, & Reginam ſe probaturos obtulerant; qui etiam eiuſdem generis erant parentes, & cognati; & per iuramentum ſuum dixerunt, quod Rex, & Regina ſe cognatione contingebant, & quod ſecundùm Deum, & legem conuigalem debebat inter eos diuortium celebrari. Quo ſufficienter probato, in præſentia Prælatorum, fuit inter eos per conſenſum partium matrimonium diſſolutum, &c.* Ita Sugerius, qui poſtquam hæc ſcripſit, hiſtoriæ ſimul, & vitæ finem poſuit, vt præcedenti capite notauimus.

2\. b Robert. in Appendice. c Vincent. lib 27. c. 128 d Maſonius, Emilius, Paulus.

[b] Scio Robertum [c] Vincentium, [d] alióſque, quoſcumque Gallicarum rerum ſcriptores, aliam cauſam diuortij, vt minùs iuſtam, ſic fortè efficaciorem aſſignare; incontinentiam fœminæ, de qua vel extra Galliam notata fuerit. Robertus Gaguinus, plerorumque ſententiam tradit, Bernardo auctore, ſolutum matrimonium. Quod cùm apud antiquos non inueniam, adfirmare non auſim: ſed nec refellere. Eiuſdem verba ſat erit, ſi hic tranſcribam. *Eadem ferè tempeſtate, Alienoram Gallermi Pictauienſis filiam, petulantem quidem fœminam, Rex dimiſit, pleriſque aſſeuerantibus, cognationis gradu Ludouico attinere, duas licet ex ea filias ſuſcepiſſet. Conſultore (vt plerique aſſerunt) Bernardo Claraualleaſi in ea re fretus.* Ita Gaguinus, quod ſeu verum, ſeu falſum exiſtimes, nefas duxi ſilentio præterire.

3\. Illud omnino mihi certum eſt, quod obiter Eugenij geſta concernit, hoc ipſo anno ex eadem conſanguinitatis cauſa, per Apoſtolicæ ſedis Legatos, Iordanum, & Octauianum, Cardinalem vtrumque, ad hoc ſpecialiter ab Eugenio Papa miſſos, ſimile aliud ſolutum matrimonium, Friderici Sueui, qui poſt Conradum ſucceſſit in Imperio: quod Cardinalis [e] Baronius adnotauit. De Cardinalibus ab Eugenio legatis, & à Conrado honorificè exceptis, hæc habet Otto. [f] *Ratiſponæ curiam habens, duos ex Cardinalibus Romanæ ſedis Legatos, Iordanum ſcilicet, & Octauianum obuios excepit.*

e Ad hunc ann.
f Lib. 1. de Friderie c. 63

Eiuſdem etiam anni principio factum eſt, certè non longe ab obitu Raynaldi, & Gozeuini pro eo ſubrogatione, quod ex Bernardi epiſtola ad Eugenium facile conſtat, vt Sanctiſſimus Cartuſienſium Patrum Ordo, inteſtina diſcordia, & vt apparet, rebellione, in priorem Sanctum diu turbatus, conturbaret Bernardum, intimo affectu amicis condolentem, ac mederi conantem ſerpenti malo. Vrgebat charitas, qua viros verè ſanctos proſequebatur; vrgebat, & pro Eugenio Papa zelus; in cuius litteras extortas per ſubreptionem, quæcumque inordinate fiebant, refundebantur. Extat epiſtola eius ad ſummum Præſulem (illa nimirum, in qua de Raynaldo, & Gozeuino) de Cartuſienſibus ſcribens in hæc verba. 4.

[g] *Qui tentant nos, non dormitant, nec dormiunt.* 5.
Quomodo nunc de nouo perſequuti ſunt in montibus, g Epiſt. 270.
[h] *inſidiati ſunt in deſerto? Cartuſienſes turbati ſunt.* h Matt. 13.
Turbati ſunt, & moti ſunt, ſicut ebrius, propemodum omnis [i] *ſapientia eorum deuorata eſt. Sciat Dominus,* [l] *inimicus homo hoc fecit. Quid dico, fecit? Et adhuc facit. Adhuc fiduciam habet, vt, & illa ſanctitas influat in os eius. Eſca eius electa, noſti optimè. Quoſdam iam præuaricatores conſtituit, alios, quos per ſe expugnare non poterat, per illos impugnat bello domeſtico, & inteſtino. Ab ipſa fundatione loci, & Ordinis non eſt auditum, vt quis exiens ſine ſatisfactione reciperetur. Qui malè exierant, peius redintrauerunt. Addemus præuaricationem. Quid putas, Pater ſancte, illi facturi ſunt, quorum egreſſio in tranſgreſſione, regreſſio in ſuperbia? Et nunc ſuperbia eorum aſcendit ſemper. Exultant in re peſſima, quam egerunt, inſultant iniuriam patientibus. Vicere, triumphant: Prior iam non eſt Prior.* [m] *Dum ſuperbit impius, incenditur pauper. Exire etiam vult, non poteſt videre deſtructionem Ordinis ſui. Et iam exiſſet, ſi ſolus exire potuiſſet. Qui prior neceſſe eſt, vt bonus ſit, nam quorum innititur conſilio, audiuimus à bonis, bonos eſſe. Vidéſne, Clementiſſime Pater, quantum ſubreptum ſit tibi? Nihílne dignum recipiat ſubreptionis auctor? Si bene te noui: portabit iudicium, quicumque eſt ille.* [n] *Venerunt ad te in veſtimentis ouium, in habitu ſancto, ſpecies decepit te. Quid mirum? Et tu homo es. Sed iam prodita in lucem fraude, exurgat zelus, & pariter ſuus viriliter exequatur aduerſus malignantes.* [o] *Non veniat anima tua in conſilium eorum, diſſipetur conſilium Achitophel. Te ipſum cuſtodi.*

i Pſal. 106.
l Matth. 13.
m Pſalm. 9.
n Matth. 7.
o 2 Reg. 15. & 17.

Non

Non eſt paris periculi ſcientia ſubripi, & zelum dormire. Illud excuſat ignorantia, hoc negligentia inexcuſabile facit. Fortè aſcendat ex aduerſo, &
p Pſal. 26. *aliud perſuadere conetur.* [p] *Mentiatur iniquitas ſibi, & non Domino meo: nam & veritas, & res ſic ſe habet. Nihil verò iucundius, nil iuſtius in iudiciis veſtris, quàm cùm ſe iſtius modi occaſio præbet, ſi*
q Pſalm. 7. *qui nocere voluit,* [q] *cadat ipſe in foueam, quam fecit; & conuertatur dolor eius in caput eius, & in verticem ipſius iniquitas eius deſcendat. Zelus Domini mei faciet hoc. Et priorabitur iterum (vt confido) qui Prior fuit, vt non glorietur omnis iniquitas: alioquin (quod non fruſtra timemus) niſi Prior reſtituatur in gradu ſuo, Ordo non diu erit in ſtatu ſuo. Inſpiret Deus vobis paternè accipere iſta, & reſpondere bona ad noſtram omnium conſolationem, qui valdè deſolati ſumus, & afflicti ſuper vires.* Pergit deinde de morte, & Gozeuini electione, quæ ſuprà dedimus.

6. Cauſa mali tanti, Gratianopolitani Pontificis electio, diſplicens cunctis; ſed ab aliquibus pertinacius impugnata: aliis liberè, quod ſentiebant, proponentibus, haud tamen ea de cauſa litigaturis. Extat epiſtola Petri Venerabilis ad Eugenium ſcripta per hoc tempus, ex qua domeſticæ illius perturbationis, & cauſam, & grauitatem licet colligere. Sic enim ait, poſt laudatum eximiè Ordi-
r Lib. 6. epiſt. 12. nem. [r] *In cauſa, de qua adhuc agitur, Gratianopolitanæ electionis videtur mihi, quod Carthuſienſis Ordinis ſerenam diem inopinus turbo infecerit: & ſplendorem hactenus chryſtallinum nubecula, neſcio, vnde exorta, fuſcauerit. Diuiſa eſt inter ſe, & quæ vſque ad hæc tempora ſpecialius aliis vnum in Chriſto fuerat, hac de cauſa in inuicem Congregatio Sancta compugnat. Hinc Carthuſia, Excubiæ, Durbonum, hinc Porta, Moiroreaum, Sylua, Aluerium: & ſi qua ſunt alia ad ſacratum illum Ordinem pertinentia loca, velut diuerſos parietes ſtatuunt: & tam*
s Ezech. 13. *hi, quàm illi ſe iuxta* [s] *Prophetam pro domo Iſrael aſcendere ex aduerſo, & ſtare in prælio in die Domini, profitentur.*

7. *Dicunt hi, non debere electum epiſcopari: & cauſas quaſdam, quas non eſt nunc meum dicere, prætendunt. Et è conuerſo alij. Quid, inquiunt, ad vos iſta? Charthuſienſis Ordinis inſtitutio eſt, mala, ſi qua nouerint, his, ad quos ſpectat, nota facere: non autem, & litigare. Eorum eſt, ſimpliciter, quod ſentiunt dicere: non autem palatia ad cauſandum intrare. Non eſt eremi noſtræ iudiciis aſtare, non eſt eorum, qui mortui mundo videntur, in publicis negotiis actores, vel defenſores exiſtere. Nihil ſimplicitati noſtræ, cum aſtutia ſæculari: nec decet, vt qui in ſæculo eremum elegimus, nunc de eremo ad ſæculum redeamus. Quòd ſi non decet, vt illuc etiam tracti redeamus: decet, vt ſponte cunctis nolentibus, & reclamantibus, iudicum nos tribunalibus ingeramus? Hæc eſt cauſa, non quidem litis apertè, ſed ſimultatis occulta ſanctorum hominum: quæ expreſſius nota Patri fieret, ſi maieſtati veſtræ, non ſolum ſcripto, ſed & verbo, mihi loqui liceret. Nam ſunt quædam, quæ litteris tradere nolo: ea tamen, quia ſcribere non fuit conſilij, in ore dilecti fratris noſtri, & filij veſtri Arnaldi, vobis intimanda, repoſui.* Hæc Petrus Abbas, dum virus occultum ſerperet; ſed nondum ad eum ſtatum perueniſſet, quem poſtmodum Bernardus deplorauit; nimirum ad aliquorum egreſſionem indemnem reditum, & Prioris, ipſius iudicio innocentis, depoſitionem.

Quæ ſanè mihi altius contemplanti, ſtatim ante oculos occurrit humana conditio; quietis impos, adpetens turbarum; & quantumcumque, materia illi ſubſtracta, numquam immunis à mutua æmulatione. Certant Reges de orbe ſubiugando; duces de gloria; milites de vita; antagoniſtæ de præmio ſibi propoſito; candidati de republica gerenda; fratres de diuidenda hæreditate; viri de fœminis; fœminæ de viris; ſed ſi orbem, ſi gloriam temporalem; ſi vitam in pendenti; ſi hæreditatem ſi cuncta de medio tollas; certabunt, vt certant, & vt non certent, etiam decertabunt. Erit æmulandi materia ipſa æmulatio, quæ ſanctiſſimos quoſque poſt ſe trahat, imò præcipitet. Chartuſienſes, qui cunctis mundi commodis, qui gloriæ, qui delitiis, & quod multò magis eſt, qui propriæ voluntati abrenunciauerant; qui nihil prorſus ſibi retinuerant, nihil ſperabant; qui culmen perfectionis penè attigerant; quorum in cœlis conuerſatio cognoſcebatur: cùm ſemel ſibi ipſis relicti ſunt; de Epiſcopatu alieno inter ſe certant, nihil prorſus ex eo reportaturi, & quod mireris, non de Epiſcopatu, ſed de certamine; hoc eſt, non de re ipſa, ſed de litigio; de contradicenda, aut non, illa electione. Ergo lis ipſa, materia litis fuit; nec ſolùm litigarunt, quibus id placuit, ſed quibus diſplicuit; qui dum ne litigent, tam acriter procurant, litem non effugerunt, ſed commutarunt; atque in ſeipſos periculoſiùs conuerterunt; inde in Sanctorum ſcandala erupturam; ſed hæc aliàs. Nunc quibus cadere permiſſum ad cautelam; reſurgere ad ſalutem citò conceſſum: & pax Sanctiſſimis viris iterum reddita, præterita diſpendia cumulauit, præſenti cumulo, & diutius duraturo. 8.

Hoc ipſo anno Bernardus penſum ſoluens, & ſolitum, de Conſideratione, librum ad Eugenium Pontificem ſcribens, multa deplorat in Romana Curia, quæ per ipſum corrigenda eſſe deberent; ſed præcipuè frequentes legationes, in Hiſpaniam; præſertim quæſtuoſas Legatis; verùm Eccleſiæ non inutiles tantùm, ſed nociuas. [t] *Veſtri (ait) qui terram Auſtri ſæpe viſitant, ecce tamen ſciant, & poſſunt dicere tibi: Eunt, & redeunt per medium illorum, aut tranſeunt ſecùs: ſed quid boni hactenus cum illis egerint, nec dum audiuimus. Et forſitan audiſſemus, niſi pro auro Hiſpano ſalus populi valuiſſet.* Plura alia deplorat in eo libro, nec quia corruptiora ſub Eugenio, ſed quia non correctiora, atque item vt in ipſo alios doceret. Vt enim ipſe ad eumdem antea dixerat, *quod ſibi ſoli ſcribitur, ſoli prodeſſe non decet.* Sed de his ſatis. 9.

t Lib. 3. de Cõſideratione

1. *Hugo recens creatus Cardinalis, de ſucceſſore cum Bernardo Patre conuenit.* 2. *Non ſequuto effectu; Bernardo aſperè, ſuo, & Eugenij nomine;* 3. *ille Hugoni modeſtè ſatis ſcribit.* 4. *Rem totam pandit.* 5. *Diſcurrit de electione.* 6. *Quid de electo,* 7. *quid tandem de ſeipſo.* 8. *Tum ad Bernardum Eugenius ſatis ſummiſſè.*

CAPVT III.

1. CONVENERANT Cardinales Bernardi filij ſub finem præcedentis anni electi, parentem Sanctiſſimum, nec certum vbi, aut quando, benedictione ipſius muniendi, priùs quàm ſe præſentarent Romanæ Curiæ. Sed primus omnium Hugo, vel quia dilectior, vel quia baculum eidem traditurus, quo ſubrogandum pro ſe Abbatem donaret; actum deinde de eius electione, & Hugonis ipſius conſilio, an petitione, nec non & Sancti viri conniuentia, Nicolaus deſignatus, (non ille qui mentiebatur Bernardi phraſim) qui Tribus-fontibus, velut idoneus miniſter, præficeretur. Vnde Hugone ad Romanam curiam reuerſo conuocati electores; indictus dies, quem haud dubium dilatum vſque ad hunc annum, quo hyemalis bruma deſæuiret, fortè & ſacrum Quadrageſimale tempus in quiete, & ſilentio perageretur. Tunc Sanctus Pater, fractus quamuis viribus, quo amico deferret, necnon & primogenitæ filiæ honorem daret, adiiſſe Tres-fontes, non per alium, vt ſæpè ſolebat, ſed per ſeipſum, electioni præfuturus, & Nicolaum, quà poſſet, ingeſturus cordibus ſuffragantium, ex epiſtola eius apparet, quam mox ſubiungam.

2. Verùm cùm electores non acquieſcerent, & Nicolaum ferè omnes auerſarentur; nec Sanctus Pater tutum reputaret, extorquere obedientiam: atque ſpontaneum propriarum voluntatum, quæ acceptiſſima Deo victima eſt, oblatum ſacrificium in profeſſione, in ſeruitutem coactam, eòque minus acceptam, præcipitare (quod vtinam omnes, qui præſunt, ſemper attenderent) Robertum quemdam ab eis petitum primò; ſed cùm is diſplicere Hugoni renunciaretur, quemdam alium Turoldum præfecit: virum probum, atque litteris, prudentiæque ornatum; verùm qui dudum promotus in Abbatem Nigrorum, vt apparet, & mox depoſitus, recens in Claraualle conuerſabatur, cùm antè forſan vixiſſet paulò liberiùs. Hinc ſcandali materia ſumpta Hugoni, & ſe neglectum, vt ſibi videbatur, cum Dei cauſa confundens (nam pallians, de viro Sancto numquam credam) defectus hominis attollere in maius; & qui in amico leues viderentur, in ordinato contra eius voluntatem, pro grauibus, & periculoſis prædicabantur. Nec pacatus, promoto Nicolao in Abbatiam aliam inferiorem; quin, & Eugenium in partem querelæ traheret, & ex nomine vtriuſque Bernardo ſcriberet, quaſi in ſcandali auctorem; & fautorem malorum nominaret. Ita qui paulò ante Chartuſianos; nunc Ciſtercienſes; atque ex eis Sanctiſſimos, nobiliſſimóſque ſibi permiſit; permiſſos, diſſenſuros, vel ſine cauſa. Extat epiſtola Bernardi Patris ad ipſum ſatisfactoria, & totam rem aperiens; ſed dolens obiter de amico contriſtato, quin & de Eugenio, parente ſibi dulciſſimo.

3. [a] *Domino Hoſtienſi pro electione Abbatis Turoldi de Tribus-fontibus.*

a Epiſt 306.
b Matt. 18.

Væ [b] mundo à ſcandalis. Ego vos ſcandalizo? Ego vobis ſcandalo ſum? Quis hoc crederet poſſe contingere, niſi cui nota non eſſet noſtra vnanimitas, noſtra mutua charitas, & quomodo in domo Dei ambulauimus cum conſenſu? ſubita, & dolenda mihi mutatio. Qui me portabat, nunc parat opprimere: qui me defenſabat, nunc terret minis, blaſphemiis impetit, arguit præuaricationis. Protoplaſti ſuper graui, & ſingulari peccato, confeſſionem requiſiti ſunt: Niniuitæ [c] ad pœnitentiam expectati ſunt: Sodomitæ [d] non de audita, ſed magis de viſa puniti ſunt. Mecum eo differentius, quò contemptibilius actum eſt. Non ſum reputatus, qui ponerer ad rationem, qui inſtarer ad ſatisfactionem, qui cauſam requirerer, qui pro me reſpondendi facultatem acciperem. Non conuentus, iudicatus ſum; non conuictus, condemnatus ſum. c Ion. 3. Ioann. 3. d Gen. 19.

4. *Et nunc audite, ſi dignamini, excuſationem noſtram: & ſi fortè minimè ſufficientem vobis, veram tamen. Voluiſtis loco veſtri ſubſtitui fratrem Nicolaum: & ego memini, non diffiteor. Ita conuenit vobis pariter, & mihi fere: credidi, propter quod locutus ſum. Quod ita non eſt factum, neceſſitas fecit, non duplicitas, res in diſcordiam verſa eſt. Quid dico in diſcordiam? Concordia magis fuit. Tam concorditer diſcordes, ab hac noſtra conniuentia, omnes inuenti ſunt, vt nec vnus quidem Monachus, ſine conuerſus, præter duos, aut tres, qui veſtrates erant, acquieuerit aſſentire. Tentauimus nihilominus tamen in multis argumentis, nunc blandiendo, nunc terrendo, quomodo res effectum ſortiretur: ſed vt vnanimiter, ita & pertinaciter obſtiterant. Poſſemus vim facere: ſed ſic mihi parcat Deus, quomodo parcendo illi, omiſimus, ne homo verecundus, & puſillus corde (vt noſtis) & fugitans onus, in hoc tanto turbine remaneret. Nam præter ea, quæ extrinſecus ſunt, quæ probaſtis & vos, ſupra vires eius eſſe omnia videbantur. Itaque tollentes eum cum ſuis, impoſuimus onus, quod eò leuius ferat, quod à noſtris pariter portaretur. Eſt enim locus nouiter ordinatus de fratribus noſtris, & vicinior nobis, vt poſſit à nobis facilius frequentari.* e Pſal. 115.

5. *De Abbatibus ad locum pertinentibus, quia aſſenſum veſtrum non tenebamus, nihil auſi, fratrem Robertum, quo nemo magis idoneus ad manum eſſe tunc viſus eſt, dare voluimus: Cùm reſponſum eſt nobis, à veſtra diſcretione fuiſſe prohibitum. Quid plura? Accepernnt hominem, qui veſtra, ſicut accepimus, diſplicet ſanctitati. Nec latet cauſa. Inhoneſtum, vt aiunt, publicè prædicatis, & ob turpitudinis notam, è priori Monaſterio truſum, cui ante præfuerat. Poteſt ita extitiſſe; me (quantum recordari valeo) vſque ad hoc tempus, non audiſſe huiuſcemodi verbum de illo, Deum teſtor, & Angelos eius. Sed neque ipſe Archiepiſcopus, cum eum amouere omnimodis niteretur; tale aliquid, vel ſcripto, vel nuntio nobis aliquando ſignificauit. Egóne turpitudinis adſentator, fotor inhoneſti? Si ita de me ſentitis, videte, ne veſtram quoque excellentiam pariter inuoluat hoc nubilum. Quippe qui tum eiuſmodi tam notam omnibus familiaritatem, atque amicitiam, ſemel initam tanto ſtudio hucuſque fouiſtis.*

6. *Et de Archiepiſcopo, quid dicitis? quid ſentitis? An & ipſe quem talem ſciret (nec enim poterat neſcire, cùm notus eſſet ex longo) prior promoueret,*

& in

& in loco, cui ipſe præfuerat? Minimè ego, vel tenuiter, ſuſpicer illud de tali viro, & tanto amatore honeſtatis. Et quidem, qui promouit, ipſe & amouit, non negauerim. Qua ratione hoc fecerit, viderit ipſe. Nam multis diſplicuiſſe factum cognoſcitur; nempe nec rationem, nec ordinem, nec conſuetudinem in eius amotione cernentibus. Tantum Archiepiſcopus ſic voluit, & ne contriſtaremus eum, noſtro hortatu, iſte in pace ceſſit, & dedit locum iræ. Vnum dico: ex quo ad nos intrauit (ſicut teſtimonium habet ab omnibus) nihil in eo, quod promotioni huic obuiaret, compertum eſt. Sine querela conuerſatus eſt. Ad hoc non deeſt homini litteratura congruens, non doctrina, non affabilitas, non gratia in vultu, & ſermone: ſed ſuſpecta eſt vobis breuitas temporis, quod nobiſcum fuit, fateor, & mihi. Fortaſſis benefaciet, fortaſſis malè.

f Iob. 9. [f] *Vereor omnia opera mea, & quod operor, non intelligo. Vnde certus non ſum, certos vos facere minimè poſſum. Factum eſt, & quod factum eſt, non poteſt non fieri. Si Propheta fuiſſem, non profectò feciſſem, vnde amicum offenderem, Sanctum turbarem, Epiſcopum ſcandalizarem.*

7. *Quid vultis, vt faciam? ſic factum eſt tali neceſſitate, talique ordine. Hæc excuſatio mea. Si ſufficit, tollatur de medio ſcandalum. Si minus, ego iudicium portem, quod, & quale decreueritis. Nam ſi quod ædificaui, tam cito iterum deſtruam, graue: niſi fortè cauſa conueniens ſuperuenerit, quod fortaſſe proceſſu temporis accidere poteſt. Si vultis vos amouere eum, poteſtatem habetis. Non obſiſto, non me oppono torrenti. Inquè non egi: ſi inſipienter videor, in promptu eſt vobis inſipientiam meam corrigere: aut ſi hoc dignius iudicatis, etiam & punire. Dico tamen ſi piè, ſi*

g Pſal. 140. *Chriſtianè mecum agitur [g] corripiet me iuſtus in miſericordia, & increpabit me: non ira apud alios diffamabit. Habetis formam meam hîc niſi hoc indignamini præſentibus litteris. Nempe comperta per alios, & non per vos, veſtra indignatione, tantum habui non rependere vicem, ſed mox vobis de vobis, per præſentia ſcripta, conqueri. De cætero benedictus Deus, qui & hoc, quod dederat, & de quo mihi fortè immoderatiùs blandiebar, ſolatium ante exitum tulit; veſtram ſcilicet, & Domini mei gratiam: vt vel proprio experimento diſcam non ponere ſpem meam in homine.* Hactenus Sanctus, per has tribulationes defæcandus, cùm iam exitum vitæ præſtolaretur. Hæc licèt multis leuia eſſe videantur, quia domeſtica; nequaquam tamen cenſeo prætereunda documentum venturis, atque ſolatium. Illud, vt caueant, quà poſſint, hæc ſcandala; hoc, vt exemplo Bernardi conſolentur, ſi non potuerint.

At non; quem Patrem chariſſimum habebant, diutiùs triſtari Eugenius, & Hugo paſſi, quin ſe per litteras ſtatim indulgere; imò ſibi indulgeri poſtulauerint, non vnquam ampliùs eum contriſtaturi, ſed parituri, ſalua dignitate, non aliter, ac olim in Claraualle. Certè quam ſtatim Bernardus ad Eugenium ſcripſit epiſtolam, in cauſa Caziacenſis Abbatis, contra conſuetum, aliquid tale videtur præſupponere; ſic enim ait. [h] *Porrexeram preces, cùm poſſem fortè iubere.* Et paulò inferiùs. *Facite, inquam, etſi non quia rogamini, certè quia iubemini.* Et demùm. *Ex hoc credimus, quia non contriſtabitis nos, neque conturbabitis: ſic Deus lætificet animam veſtram, ſic vos ab omni perturbatione conſeruet, Pater amande, & honorande, ſi omnibus ſeruis Chriſti, ſed nobis ſpecialiter.* Hæc, & ſimilia, ni Eugenius præuenifſet, nequaquam à Bernardo dicenda forent. Hactenus quæ ex præcedenti anno pendebant. Nunc reliqua præſentis proſequamur. 8. h Epiſt. 264.

---

1. Eugenius Archiepiſcoporum Germaniæ dona contemnit. 2. Moguntinum ad pleniorem cognitionem cauſæ remittit. 3. Colonienſi priuilegia multa concedit, 4. antiqua firmat, 5. & noua plura indulget. 6. Cenſura in tranſgreſſores, 7. & ſubſcriptiones. 8. Quatuor Archiepiſcopales ſedes Hiberniæ donat. 9. Bernardi epiſtola de legatis ab eo miſſis.

CAPVT IV.

1. HOc ipſo anno, vt Cardinalis Baronius habet, & de altero nos ſtatim demonſtrabimus; duo primarij Germaniæ Archiepiſcopi, vterque hodie elector, Colonienſis nimirum, & Moguntinus, adierunt Eugenium; alter vt priuilegio ſuæ Eccleſiæ, & inſtauraret vetera, & noua adiiceret, alter vt de negotio prolixo ſatis, quo à duobus iam annis implicabatur, quocumque modo poſſet, ſe expediret. Et agebatur de viri dignitate; ſed quam homo pacificus, & quietus, vt probauit euentus, perdere omnino mallet, quàm litigare. Muneribus Romanos capi, opinio erat; qua ea curia dudum laborabat. Ergo vterque muneribus onuſtus, vterque ſiue gratiam, ſiue iuſtitiam venalem putans, nec pretium reputans, plurimum ei argentum detulerunt. Sed ad hæc quid Eugenius? Audi Bernardum in libro tertio ad ipſum, qui, vt dixi, correſpondet huic tertio anno. *Hic locus auaritiam carpit, à quo vitio immunis ſatis tua opinio eſt; an & opus, tu videris. Vidimus tamen (vt oblata à pauperibus taceam, quæ tangere non acquieſcis) Germanicos detinuiſſe ſaccos, ſed pretio, non maſſa. Argentum reputatum eſt fœnum? Summarij, Sagenarij vel Sagittarij non leuati ſarcinis, onuſti nihilominus repatriant, vel inuiti. Noua res. Quando hactenus Roma aurum refudit? Et nunc Romanorum conſilio id vſurpatum non credimus. Duo venerunt, ambo locupletes, & ambo rei. Siquidem vnus Moguntinus, Colonienſis alter, alteri gratia gratis reddita eſt, alter indignus, credo, cui gratia redderetur, audiuit: Cum quali veſte intraſti, cum tali egredieris. O vocem magnificam! vocem prorſus Apoſtolicæ libertatis! Quid minus ab illa hac habuit: [b] Pecunia tua tecum ſit in perditionem? Niſi quod in illa plus zeli, in iſta plus modeſtiæ ſonuit.* Sic Sanctus Doctor verè Sanctum Papam, dum laudat, confirmat; atque aliis imitandum altiùs ingerit. b Actor 8.

At qui pecuniam accipere non acquieuit, non ideo gratiam, non ideo iuſtitiam (quas non vendebat) gratis aut differebat, aut recuſabat. Moguntinum, cum cauſa adhuc penderet, nec eſſet abſoluta, pleniori iudicio remiſit, per Legatos damnandum, aut abſoluendum, quos ipſe ad hoc ſpecialiter tranſmitteret; vt ſuo loco videbimus. Colonienſi, firmatis priuilegiis obtentis hactenus, noua alia, nec pauca, leuiáve, indulſiſſe conſtat, 2.

quæ illuſtrem aliàs Sedem cohoneſtarent. Quod nulli deinde Primati, niſi ſoli Romano Pontifici ſubeſſet: quòd ſolus Reges infra terminos ſuæ Prouinciæ coronaret: quòd primus in quocumque eius conſilio poſt Papam, ſeu Legatum reſideret: demùm quod Sancti Petri Colonienſis Eccleſia ſumma ſeptem gauderet Presbyteris Cardinalibus, cum totidem Diaconibus, & Subdiaconibus, quibus mitra, dalmaticis, & ſandaliis, proportionate in Miſſarum ſolemniis liceret vti. Atque hæc omnia diplomate firmauit, quod hîc ad litteram cenſui tranſcribendum.

3. [b] *Eugenius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, Venerabili fratri Arnoldo Colonienſi Archiepiſcopo, eiúſque ſucceſſoribus Canonicè ſubſtituendis.*

b Severin. Vincent. inter epiſt. Eug. t. 3. part. 2.

In eminenti Apoſtolicæ ſedis ſpecula, diuina diſponente gratia, conſtituti, ex iniuncto nobis à Deo Apoſtolatus officio, fratres noſtros Epiſcopos ſyncera charitate diligere, & Eccleſiis, eorum regimini, & gubernationi commiſſis, ſuam debemus iuſtitiam conſeruare. Sicut enim in humani compage corporis naturalis ratio ſingulis quibúſque membris ad ſalutem prouidens, ſpeciales, & proprios actus edocet; nobilioribus verò ſuam dignitatem conſeruat: ita in corpore Eccleſiæ Apoſtolica prouidentia ſecundum ſacrorum canonum inſtitutiones, vniuerſas regit Eccleſias, digniores autem, & famoſiores in ſui ſtatus prærogatiua cuſtodit. Æquum itaque, & rationabile eſt, vt ſuus vnicuique honor Eccleſiæ, & propria iura munimine Sedis Apoſtolicæ confirmentur.

4. *Quocirca, Dilecte in Chriſto frater Arnolde, Archiepiſcope, tuis iuſtis poſtulationibus benignum impertientes aſſenſum, ad exemplar prædeceſſoris noſtri, fœlicis memoriæ Leonis IX. Papæ, B. Petri Colonienſem Eccleſiam, cui, Deo auctore, præeſſe dignoſceris, ſub ipſius Apoſtolorum Principis, cuius in loco, licèt immeriti, reſidere conſpicimur, & noſtra protectione ſuſcipimus, & præſentis ſcripti priuilegio communimus. ſtatuentes, vt quaſcumque poſſeſſiones, quæcumque bona, eadem Eccleſia impræſentiarum iuſtè, & canonicè poſſidet, aut in futurum conceſſione Pontificum, largitione Regum, vel Principum, oblatione fidelium, ſeu aliis iuſtis modis, Deo propitio poterit adipiſci, firma tibi, tuíſque ſucceſſoribus, & illibata permaneant. Pallij quoque vſum, & viuificæ Crucis vexillum, atque Naccum, inſigne videlicet feſtiui equi, quæ prædeceſſoribus tuis à noſtris prædeceſſoribus conceſſa ſunt, ſuo tempore, ſuóque loco ferenda, nos tam tibi, quàm tuis ſucceſſoribus confirmamus.*

5. *Adiicientes, vt nulli Primati, niſi tantùm Romano Pontifici debeas eſſe ſubiectus. Pro amplioris etiam, & ſpecialioris gratiæ prærogatiua ordinationem Regis, infra tuam Prouinciam, tibi duximus concedendam. Et, ſi, Romanus Pontifex, vel Apoſtolicæ ſedis Legatus, in eadem Prouincia Concilium celebrauerit, tu poſt eos, primum inter alios locum obtineas. Statuimus præterea, vt ſeptem idonei Presbyteri Cardinales in prædicta Eccleſia ordinentur, qui induti dalmaticis, & mitris ornati, ad principalia duo altaria eiuſdem Eccleſiæ, cum totidem Diaconibus, & Subdiaconibus, quibus ſandaliorum vſum concedimus, Miſſarum ſolemnia in feſtiuis diebus tantummodò adminiſtrent. Vt ergo hæc omnia, quæ ſupra diximus, plenum impoſterum robur obtineant, ſicut in priuilegiis prædeceſſorum noſtrorum continentur, tam tibi, quàm ſucceſſoribus tuis, ea fauoris noſtri auctoritate firmamus.*

6. *Decernimus ergo, vt nulli omnino hominum liceat præfatam Eccleſiam temerè perturbare, aut eius poſſeſſiones auferre, vel oblatas retinere, aut aliquibus vexationibus fatigare: ſed omnia integra conſeruentur, eorum, pro quorum gubernatione, & ſuſtentatione conceſſa ſunt, vſibus omnimodis profutura: ſalua in omnibus Apoſtolicæ ſedis auctoritate. Si qua igitur in futurum Eccleſiaſtica, ſæculariſue perſona hanc noſtræ conſtitutionis paginam ſciens, contra eam temerè venire tentauerit; ſecundò, tertióue commonita, ſi non ſatisfactione congrua emendauerit; poteſtatis, honoriſque ſui dignitate careat; reámque ſe diuino iudicio exiſtere de perpetrata iniquitate, cognoſcat; & à ſacratiſſimo Corpore, ac Sanguine Dei, & Domini Redemptoris noſtri Ieſu Chriſti aliena fiat, atque in extremo examine diſtrictæ vltioni ſubiaceat. Cunctis autem eidem loco iuſta ſeruantibus ſit pax Domini noſtri Ieſu Chriſti, quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud diſtrictum iudicem præmia æternæ pacis inueniant. Amen.*

FAC

IN BONVM.

S. PETRVS.	S. PAVLVS.
EVGE-	NIVS
PP.	III.

MECVM.

SIGNVM

Ego Eugenius Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopus. 7.
Ego Ymarus Tuſcul. Epiſcopus.
Ego Nicolaus Alban. Epiſcopus.
Ego Hugo Oſtienſis. Epiſcopus.
Ego Gregorius Presbyter Cardinalis, tit. Sancti Calixti.
Ego Hubaldus Presbyter Card. tit. S. Praxedis.
Ego Manfredus Presbyter Card. tit. S. Sabinæ.
Ego Guido Presbyter Card. tit. S. Paſtoris.
Ego Bernardus Presbyter. Card. tit. S. Clementis.
Ego Gerardus Presbyter Card. tit. S. Stephani in Monte Cælio.
Ego Otto Diaconus. Card. S. Gregorij ad velum aureum.
Ego Rodulphus Diaconus Cardin. S. Luciæ in Septiſolio.
Ego Gregorius Diacon. Cardin. S. Angeli.
Ego Ioannes Diacon. Cardin. S. Mariæ Nouæ.
Ego Guido Diacon. Cardin. S. Mariæ in Porticu.
Ego Hyacinthus Diacon. Cardin. S. Mariæ in Coſmedin.
Ego Cencius Diacon. Cardin. S. Mariæ in Akyro.
Datum Signiæ per manus Boſonis, Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Scriptoris.
VI. Idus Ianuarij, Indictione XV. Incarnationis Dominicæ. M. C. L I. Pontificatus verò, Domini Eugenij III. Papæ, anno. VII.

Hoc ipſo anno, quod S. Malachias ſummè optauerat, idem Eugenius cunctis Eccleſiis prouidens, pallia in Hyberniam cenſuit tranſmittenda: nec duo tantùm, ſed quatuor illi indulſit, iuxta numerum Prouinciarum illius Inſulæ. Tranſmiſit autem Ioannem Paparonem S. Romanæ Eccleſiæ Cardinalem, & Chriſtianum Epiſcopum Malachiæ ſucceſſorem, de quo ſuprà; hunc per Hyberniam Legatum conſtitutum, illum ſpecialiter hoc anno deſtinatum ad hoc negotium. Et quidem de Cardinali Paparone, & anno Legatiæ iſta Baronius. [c] *Extat & in Vaticana Bibliotheca plenior deſcriptio* 8.

c Ad hunc ann.

deſcriptio de Eccleſiis ſingulis eiſdem Metropolibus, ab eodem Pontifice tunc ſubiectis, & per eumdem Legatum proſequutione completis, cui deſcriptioni eiuſmodi præfixus eſt titulus: Tempore Domini Eugenij Papæ Tertij facta eſt diuiſio totius Hyberniæ in quatuor Metropoles per Ioannem Paparonem Presbyterum Cardinalem tit. S. Laurentij in Damaſo, Apoſtolicæ ſedis legatum. At de Chriſtiano ſocio legationis, hæc ex Anonimo Antiſiodorenſi antiquo accipiat lector. [d] *Ioannes Paparo Cardinalis ab Eugenio tertio Pontifice Romano miſſus, cum Chriſtiano Epiſcopo Liſmorienſi; totius Hyberniæ Legato, in Hyberniam venit, &c.* Hæc ibi de Legatis in Hyberniã miſſis. Verùm quæ, & qualiter per eos facta ſint, ſequenti anno, quo congregato apud Meilros Concilio (Ciſtercienſi Cœnobio, in quo, Chriſtiano in Epiſcopum promoto, Vvalenus ſucceſſerat) geſta noſcuntur, more noſtro commodiùs pertractabimus.

d In Bibliot. Romana. S. Pauli.

9. De his legatis, quos paulò antè ad Germaniam, nunc ad Hyberniam Papa deſtinauit, cùm alter nempe Iordanus de auaritia, è contra alter Ioannes Paparonius de munerum contemptu, notari; ille fœda poſt ſe veſtigia relinqueret; hic pulchra: Bernardus Pater, quo zelo pro Eccleſia, quo pro Eugenio ſemper agebatur, quanuimuis præ modeſtia diſtuliſſet, tandem ſcripſit, impellente Priore Chartuſiano ad Hugonem Oſtienſem, per quem Eugenius, comperta veritate, certiùs noſſet, quibus deinceps negotia tutò committere, & quos ab eis deberet longè arcere. Atque ecce exemplar epiſtolæ Bernardi.

[c] *Pertranſiit Legatus veſter de gente in gentem, de regno ad populum alterum, fœda, & horrenda veſtigia apud nos vbique relinquens. A radice Alpium, & Regno Theutonicorum per omnes penè Eccleſias Franciæ, & Northmanniæ, & circumquaque circumiens, vſque Rothomagum vir Apoſtolicus repleuit non Euangelio, ſed ſacrilegio. Turpia fertur vbique commiſiſſe, ſpolia Eccleſiarum aſportaſſe, formoſulos pueros in Eccleſiaſticis honoribus, vbi potuit, promouiſſe, vbi non potuit, voluiſſe. Multi ſe redemerunt, ne veniret ad eos. Ad quos peruenire non potuit, exegit, & extorſit per nuntios. In ſcholis, in Curiis, in triuiis, fabulam ſeipſum fecit. Sæculares, Religioſi; omnes malè loquuntur de eo. Pauperes, & Monachi, & Clerici, conqueruntur de eo. Homines quoque ſuæ profeſſionis ipſi ſunt, qui magis exhorrent, & famam eius, & vitam. Hoc teſtimonium habet, & ab his, qui intus, & ab his, qui foris ſunt. Non ſic Dominus Ioannes Paperoni, non ſic; cuius laus eſt in Eccleſia, quippe honorificantis vbique miniſterium ſuum. Legite litteras has Domino meo. Ipſe viderit, quid de tali homine faciendum ſit; ego liberaui animam meam. Dico tamen præcipitatione, qua ſoleo: Bonum eſt ei, ſi purget ipſe curiam ſuam, & ſic liberet conſcientiam ſuam. Decreueram iſta tacere: ſed Venerabilis Prior Montis Dei, ad hoc me impulit, & animauit, vt ſcriberem. Et ſcitote minus me dixiſſe, quàm publicè prædicatur.*

c Epiſt. 190.

---

1. *Gigniacenſes Abbatiam quamdam demoliti, 2. Cluniaci coram Venerabili Petro conueniuntur. 3. Non acquieſcentes deferuntur ad Eugenium. 4. Petrus aliàs iacturam noſtris compenſat, 5. indultis legatis à Baronio Romano, quæ potuerat ſibi reſeruare. 6. Compilatum à Gratiano decretum, Bernardi monitis. 7. Miraculum de fonte vinum manante.*

Capvt V.

1. INTERIM inter Gigniacenſes, & noſtros, graues querelæ aures Eugenij Papæ ſollicitabant. Quippe illi, ſiue antiquæ offenſæ memores, qua olim ob extortas à nobis decimas interdicto ſubiecti per Innocentium; ſeu recentiori alia exaſperati, quæ nondum nota; ſeu tandem (quod veroſimilius apparet) amiſſarum decimarum, damna compenſaturi; integram Abbatiam demoliti (ratum in Monachis tam Sanctæ Congregationis, ſed Bernardo atteſtante, irrefragabile) mobilia etiam illius diripuerunt. Nec negabatur, factum aliàs publicum; ſed in paucorum effrænatam audaciam refundebatur. Eugenius vtrorumque, & dignitate paſtor, & Pater affectu, & frater profeſſione; nec minùs Cluniacenſibus fauens, quam Ciſtercienſibus; rem aliàs grauem, & graui pœnæ obnoxiam, ad iudicium relatam; amicabiliter cenſuit componendam: reſarcienda damna, reſtituenda ablata: reliqua fratribus, gratis condonanda.

2. Placuit Bernardo Patri compoſitio: placuit & Petro Abbati Cluniacenſi cui Gigniacenſes ſuberant: nec Bernardus, ſiue cauſæ fidens, ſiue perſonæ alium arbitrum voluit, per quem res tota ad plenum decideretur. Atque vtinam placuiſſet Gigniacenſibus, vt vel ſic tandem factum delituiſſet; atque ipſa obliuione infectum reputaretur. Verùm eò tardiores ad reſtituendum, quò ad offendendum faciles: vel proprij patris ſententiam recuſarunt. Venit Cluniacum ſenio, & morbis fractus S. Bernardus; venere & ipſi: ibi quatriduò vtrinque diſceptatum; ſed ſine fructu: diſſentientibus illis, Petroque; nempe æſtimato damno vltra triginta ſolidorum millia compenſationem illi renuebant, hic pro virili, faciendum imperabat. Ergo cùm Sanctus, per hæc nihil proficeret, ad Eugenium recurrit, litteris datis, quæ totius rei memoriam conſeruarunt.

3. [a] *Apud Cluniacum Gigniacenſibus occurrimus, ſpe pacis, pro qua laboratum multum, elaboratum nihil. Nam totum quatriduanum laborem noſtrum ſola demum ſequuta eſt ruina ſpei. Repetita eſt iuxta tenorem litterarum veſtrarum damnorum reſarcitio, reſtitutio ablatorum; ſed incaſſum. Multum viſum eſt ad eos, quia nocuerant multùm: quippe vltra triginta millia ſolidorum computatio facta eſt amiſſorum. Siquidem Abbatia vna (ne per ſingula euagemur) tota deſtructa eſt. Cæterum de tantis amiſſis multa dimittere parati fuimus; cum illi tam minimum obtulerunt, vt Venerabilis Abbas Cluniacenſis, qui affectuoſius, quàm efficacius, pro reformanda pace laborabat, nec dignum relatu, iudicaret. Itaque non prouenit compoſitio, quia reparatio tam ridicula offerebatur. Dicebant autem: quidam maligni de noſtris, totum malum fecerunt. Quid ad nos? Ipſi viderint. Atque id quoque ridiculum. Clarum erat in tota regione, per homines Eccleſiæ, hoc grande facinus perpetratum; Monachos quoque affuiſſe quoſdam;*

a Epiſt. 283.

dam; conſeaſiſſe, omnes. Nam, qui contradiceret maleſactoribus, ac vnum quidem fuiſſe, vſque ad hoc tempus audiuimus. Denique ipſe Dominus Abbas iſtiuſmodi tergiuerſatores palam refellebat, & cenınnecbat, affirmane iuſtè ab Eccleſia repeti, quod per Eccleſiam amiſſum eſſe conſtabat. Vltima expectatur manus veſtra in eo quod non, niſi in manu valida, poſſe emeadari ſatis ſupérque probatum eſt. Hactenus Sanctus Pater ad Eugenium: nec conſtat, quem res exitum habuerit.

4. At quamuis lateat compenſatio facta per Gigniacenſes; non latet facta per Petrum Venerabilem, ingenti ſemper in noſtros munificentia: ſed tunc fortè maiori, & profuſiori. Cum enim quidam Baronius Subdiaconus Romanus, (forſan is idem, quem ſub Eugenio Cancellarij officio defunctum ſuprà diximus) quædam bona Cluniaci depoſuiſſet, repetenda pro libito, dum viueret, ſed ſi non repeterentur ante mortem, ibidem, vt donata, permanſura; & nundum repetita, cum moreretur, Claræualli, Ciſtercióque legatet: Venerabilis Abbas, quamuis ſciret, ſemel donata repeti non poſſe; & iam purificata condirione donationem perfectam irreuocabilem; nihilominus legatum aliàs nullum, exequi voluit, etiam nullo cogente, petentéve; quod ipſe ad oſtenſionem dilectionis, non ad improperandum beneficium, Bernardo Patri ſcribit his planè verbis.

5. [b] *De teſtamento Domini Baronis, Romani Subdiaconi, quod veſtra Claraualleníi, & Ciſterceienſi Eccleſia, ex his quæ apud nos depoſuerat, moriens feciſſe dicitur: factum eſt, quod à quibaſdam perſonis, qui ſibi hoc ab eo iniunctum eſſe dicebant, mihi ſcriptum eſt. Volo tamen vos ſcire, quia ſicut quidam, vt puto, teſtes veridici aſtruunt, plus vobis in his contulit gratia Cluniacenſis Abbatis, quàm teſtamentum Baronis. Scio quidem, nec adeo expers ſum diuinarum, vel humanarum legum: vt neſciam, quod per poſterius teſtamentum, & legatum, & fidei commiſſum, cauſa mortis rata ſunt. Sed lego tamen alibi: Nihil tam iuri naturali conueniens eſt, quàm voluntatem Domini volentis rem ſuam in alium transferre, ratam haberi. Hoc ideo dico, quia, ſicut teſtes præmiſſi fatentur, quidquid Cluniaci depoſuerat, totum Cluniaco dederat, niſi fortè eum recipere contingeret, antequam præſentem vitam finiret. Nolui tamen hoc vti priuilegio, ſed quod iuxta illorum teſtimonium, meum eſſe credebam, vobis, veſtríſque conceſſi.* Ita Petrus Mauricius ad Bernardum, qui non aliter legata accepta tradit, quàm ſi omnino gratiosè data fuiſſent. Extat reſponſum eius in hæc verba. [c] *De teſtamento Baronis, quod nobis miſiſtis, in veritate vobis mandamus: quia non ſicut debitum, ſed ſicut datum accepimus.* Sic quod præcipites filij delinquebant, prouidens Pater, & pius recompenſabat. Sed de his ſatis.

b Lib. 6 ep. 3.

c Epiſt. 356.

Hoc ipſo anno compilatum Decretum per Gratianum Benedictinum Monachum, ex codice Bibliothecæ Vaticanæ Baronius notat. [d] *Decretum Gratiani Monachi Sancti Fælicis Bononienſis Ordinis Sancti Benedicti, compilatum in dicto Monaſterio anno Domini. M.C.L.I. tempore Eugenij Papæ tertij.* Verum neque id ſine Bernardo factum, lego in notis ad hiſtoriam Ioannis Dubrauij. [e] *Sancti Bernardi* (inquiunt) *Claraualleníis Abbatis hortatu, Gratianus Pontificum decreta compilauit.* Vt opus illud Annales hos concernat duplici titulo; & quia auſpiciis, & conſilio Bernardi, & quia ſub Eugenio collectum fuit. 6.

d Ad hunc ann.

e Lib. 9 lit. 6.

Claudat caput miraculum Bernardi ſatis illuſtre, per hoc tempus patratum, ſed multos adhuc poſt annos perſeuerans. Fons aquæ fœtidæ conuerſus in fontem vini; non ſolùm generoſi, ſed ſalubris, eò maiori prodigio quò rariori. Id à Ioanne Eremita memoriæ proditum, cùm eumdem nanciſci non potuerim, ex tranſcriptore Sylua accipiat lector. [f] *Natiua alga & pecorum ſtercoribus, queis penè ſolis aptus, conſpurcabatur fons, media via, qua Sanctus pertranſibat. Ipſum intuitus, dein ad ſocios verſus: Hic (ait) quieſcendum nobis eſt, & ſi quid ſubeſt, etiam comedendum. Obſtupuere, ſpurcitiam loci horrentes: Et quin, dixerunt, vlterius progrediamur; alium, etſi non commodum, mundiorem; ſaltem minus fœtentem quæſituri. Tum beatus Abbas prophetiæ ſpiritu plenus, ſeu præſentiens virtutem, ab eius ore in fontem deriuandum: Nolite (ait) locum dedignari, quem Deus elegit, & quem mox homines ex longinquo quærent, ſoſpitatem ex eo reportaturi. Dixit, & cunctis hinc inde reſidentibus, comedentibuſque, non ſine nauſea: cùm vinum non haberent, aquam ex fœtido fonte hauriri iuſſit; hærentibus miniſtris, ac dubitantibus, an foret obtemperandum. Sed quis beato viro non pareret, cui vel bruta obedirent? Nec deerat innata cunctis curioſitas, quæ tantæ exitum rei præſtolabantur. Mira res, atque hactenus forſan inaudita; qua parte aqua fœtida ebulliebat, vinum erupit, atque intra viſcera terræ ſcaturigines, virtute à Sancto accepta, nouam materiæ formam, nouam formæ virtutem communicabant. Manſiſſe feruat fontem per annos plures, ſalutarem libantibus, quoad vſque fide haurientium tepeſcente, virtus etiam refrigait, & defecit.* Hæc ex Ioanne Eremita auctore ſynchrono: vt verè de Bernardo verificetur, quæ Chriſtus Dominus ſuis olim promiſit; eadem opera eos perfecturos: quin & maiora his, quæ ipſe feciſſet. Quippe pro aqua à Chriſto in vinum verſa, Bernardus fontem aquæ; pro vino ſimplici, quantumuis generoſo, Bernardus ſalutare, & morbos pellens; demùm Chriſtus ex aqua clara, & pura; Bernardus ex putida fecit, atque fœtenti. Sed de his ſatis. Nunc ad alia huius anni tranſeamus. 7.

1. Primum

1. *Primum Capitulum generale ſub Gozeuino,* 2. *in quo ſtatutum de Abbatiis non recipiendis.* 3. *Templary militis per fraudem admiſſi cauſa:* 4 *& Bernardi de eo epiſtola ad Eugenium.* 5. *Mors Theobaldi,* 6. *in filiis cohoneſtati,* 7. *& Bernardi cum eo ſancta amicitia.* 8. *Comprobata epiſtola.* 9. *Quid de Henrico ipſius primogenito,* 10. *quem patris meritis reducendum Sanctus confidit,* 11. *Reprobatus Theobaldi Monachatus, velut apocriphus.*

Caput VI.

1. INstabat tempus Conuentus Ciſtercienſis, qui primus ſub Gozeuino Patre celebratur: & conuenerant Epiſcopi, & Abbates ex omni natione, quæ ſub cœlo eſt, varia negotia in eo expedituri. Sed inter omnia Gozeuini pectus verè humile, verè temperatum, ac vigilem ipſius prouidentiam numerus Abbatiarum ſolicitabat. Creuiſſe eas iam tunc vſque ad quingentas; & vix fidelem prouinciam inueniri, cuius deſerta Ciſtercium non repleuerit. Humanum genus, bonorum ſemper ſterile, tot Eccleſiis, nequaquam ſuffecturum: quæ ſi diſcolis etiam ſemel pateant; breui, aut ex mutuo conſortio peruerſos omnes, aut inter ſe diuiſos, atque inuicem pugnantes experiantur Ciſtercij vitam: ſi aliis præferendam, minus communem, ipſa natura duce, eſſe debere. Natura, inquam, quæ pretioſa quæque, non niſi rara: frequentia, ſine pretio, & vilia proferre nouit. Tum priuilegia, decimarum exemptionem, & ſi quæ alia ab Innocentio, & Eugenio ſibi indulta, ſi pauci eis vtantur, tolerabilia; ſi latiùs ſerpant, odioſa cunctis fore. Se dum pauciores, in admiratione; poſtquam creuerunt, vix in reuerentia: ſi magis adhuc, & magis dilatentur, contemptui tandem futuros ex multitudine. Nec reputandum diſpendium proprij nominis; ſed opinioni virtutis prouidendum, facile, ſi vileſcat, deſerendæ.

2. His, & ſimilibus inuicem collatis, fundationibus placuit terminum ponere; edita ſuper hoc diffinitione, qua vtinam, vt prouidè ſtatuta, ſic inuiolabiliter fuiſſet obſeruata. Decretum Matthæus Paris recenſet in illa ſua hiſtoria magna Angliæ, his planè verbis. [a] *Quo item anno,* (ſcilicet M. C. L I.) *in Capitulo Ciſtercienſi ſtatutum eſt, ne de cætero aliquis nouam conſtrueret Abbatiam; quia numerus Abbatiarum illius Ordinis, vſque ad quingentas excreuit.* Hæc Matthæus Paris, ſimilia habet Chronicon Normanorum ſatis antiquum, quod Andreas Docheſnius recens publicauit. [b] *In capitulo* (ait) *Ciſtercienſi ſtatutum eſt, ne amplius aliqui aliquam nouam Abbatiam conſtruerent, quia numerus Abbatiarum de illo Ordine vſque ad quingentas ferè Abbatias proceſſerat.* Cæterùm cùm obſeruantia huius decreti nulla habita fuerit, ſed pariformiter Abbatiæ deinceps creuerint, ſine vlla differentia, quod ipſa hiſtoriæ ſeries palam faciet; credendum eſt, aut obuiatum illi per Pontificem, nolentem terminos diuinæ motioni ponere: aut effectum per Principes, nouarum Abbatiarum fundatores, vt frequentibus primùm diſpenſationibus, mox conniuentia, in deſuetudine penitùs abiret.

[a] Ad hunc ann.

[b] Ad eundem ann.

3. In hoc eodem Capitulo decretum fuit, vt confirmatio priuilegiorum Ordinis, & nominatim chartæ charitatis ad litteram inſertæ ab Eugenio indulgenda procuraretur, in capitulo ſequenti præſentanda; quod opportunè factum tunc videbimus. Crediderim ad eamdem ſydonum adductam Templariorum de noſtris querelam, haud contemnendam; quod vnum de militibus illorum, cui ad noſtros, ſine eorum conſenſu tranſire, ex mutua inter vtroſque concordia, non liceret; indutum primum Benedictino habitu nigro, apud Sanctum Vrbanum, dein in Monaſterio Vallium non ſine fraude pactorum recepiſſemus. Delator facti Bernardus Pater fuit, vindex Gozeuinus: ille rem in capitulo declarans; hic reſtituendum militem præcipiens; ne fraus, quouis colore pietatis, in aliquo faueret machinatori. Memorat hunc euentum idem Bernardus ad Eugenium ſcribens pro Abbate Monaſterij S. Vrbani, de quo, malè contenti reſtitutione, acrius Milites Templi conqueſti fuerant.

4. *Ad Dominam Eugenium pro quodam paupere Abbate.*

Vnus de Militibus Templi voluit Monachari in Ordine noſtro, nec defuerunt de noſtris, qui ei in tali voluntate aſſentirent. Sed cùm non auderent eum in ſuis clauſtris recipere, quoniam non licebat, occultè eam adduxerunt ad quandam Abbatiam, quæ dicitur Vallis; mandantes, & ſuggerentes Abbati, vt nigrum habitum de alio Ordine Monachorum faceret ei tradi, & ſic eum reciperent, noſtramque illi darent. Et factum eſt ita. Res nobis innotuit, & per nos delata ad capitulum eſt, capituli decreto frater ille foras miſſus eſt. At fratres de Templo minimè hoc contenti, litteras nihilominus à veſtra maieſtate Epiſcopo Cathalaunenſi attulerant, quibus Abbatem Sancti Vrbani (nam is eſt, qui Militi habitum tradiderat) ab introitu Eccleſiæ ſuſpenderat, donec ſe veſtro conſpectui præſentaret. Inde eſt, quod Abbas de Vallibus, quo rogante, ille hoc fecit, nil mali ſuſpicatus, compulſus eſt in magna anxietate animi fratrem latorem præſentium mittere ad pedes miſericordiæ veſtræ, vt qui per eam intricatus eſt, per eam expediatur, ſi tamen hoc tam ipſe, quàm etiam nos, & alij filij veſtri à veſtra ſancta paternitate potuerimus promereri. Hæc breuiter de geſtis in hoc capitulo.

5. Sequuta eſt Theobaldi Comitis mors, quæ incidit in ſecundam diem Menſis Octobris, vt habet Ioannes Richardus his planè verbis. [c] *Obiit tandem, ex Gallorum numquam abiturus memoria Theobaldus Campaniæ Comes anno M. C. L I. ſexto nonas Octobris. Guillelmus Continaus noſter Canonicus diem à ſe electum in Necrologio Sparnenſis Eccleſiæ, ſuis commendauit miſcellaneis.* Hæc de tempore. De ſanctitate viri multa ſuperiùs: cum tamen plura omiſſa, quia aliena. Legat, qui volet, Cæſarium lib. 8. Dialogorum cap. 31. & 40 Thomam Cantipratanum lib. 2. boni vniuerſalis cap. 15. Vincentium Beluacenſem lib. 27. ſpeculi hiſtorialis, cap. 13. Bernardum Bonæuallis Abbatem, & plures alios. Funus ad Pontigniacum deductum (nam neque in morte à Ciſtercio potuit auelli) Guicardus excepit inter lachrymas fratrum, filiorúmque, quos æquè angebat amiſſi in terra Patris

[c] In notis ad epiſt. 37.

amara mors;ac nona in cœlis vita, meliorque; & nouum ſibi ab ipſo patrocinium, ac corporis exuuiæ lætificabant.

6. Virum, dum vixit,à Deo in multis probatum, & fidelem iuuentum, cohoneſtauit poſt mortem, qui ſolus potuit: atque ex Adela filia, quæ Regi Gallo;ex Theobaldo, Henrici filij filio, qui Blanchæ,Nauarrorum Reginæ,coniuncti ſunt; vtriuſque regni Reges,atque ex his alios dedit ſucceſſores. Non vllus hodiè ſceptra moderatur in toto orbe Chriſtiano,qua latè patet; qui non Theobaldo glorietur progenitore. Extat Epiſtola Bernardi Patris ad ipſum paulò ante mortem ſcripta, cùm intercedere pro Vuillelmo filio paruulo, in aliquam dignitatem promouendo,rogatus; ſe excuſaret. Hanc quia Bernardi zelum, nulli affectui cedentem, & Theobaldi ſynceram amicitiam, & ſoli Deo nitentem,ſatis oſtendit,non abs re erit ad litteram tranſcribere.

7. [d] *Scitis quia diligo vos,ſed quantum, nouit Deus*
d Epiſt. 271. *melius, quam vos. Me quoque diligi à vobis non dubito,ſed propter Deum. Quem ſi offendero, non erit, quod me diligere debeatis,cùm iam non fuerit in cauſa Deus. Quis enim ego ſum,vt de me tantillo tantus Princeps curetis, niſi quandiu Deum in me eſſe creditis? Ergo vt offendam eum, fortaſſis nec vobis expedit. Offendo autem proculdubio, ſi facio, quod requiritis. Nam honores, & dignitates Eccleſiaſticas non ignoro, debere his, qui eas digne, ac ſecundum Deum adminiſtrare, & velint, & poſſint. Porro eas acquiri paruulo filio veſtro precibus meis, vel veſtris, nec vobis iuſtum,nec mihi tutum eſſe noueritis. Nam nec cuiquam, vel adulto, plures in pluribus Eccleſiis habere licet, niſi diſpenſatoriè quidem ob magnam, vel Eccleſiæ neceſſitatem,vel perſonarum vtilitatem. Quamobrem, ſi vobis videtur hic durus ſermo, & placet, quod cogitaſtis implere: parcite mihi in hoc, nam vos ſatis (ni fallor) per vos, & per alios amicos veſtros iſtud obtinere poteſtis. Ita nec vos minus, quod vultis,efficitis,nec ego peccans.Sanè Vuillelmulo noſtro cupio benè per omnia, ſed ante omnia Deum. Hinc eſt,quod contra Deum nolo aliquid habeat, ne non habeat Deum. Quod ſi alius ſecus voluerit, nolo per me habeat, ne perdam & ego Deum. Vbi verò emerſerit, quod ſecundum Deum habere poſſit, probabo me amicum;& operam meam;ſi opus fuerit, non negabo. Apud amatorem iuſtitiæ in excuſando eo, quod pro iuſtitia eſt, non multùm mihi laborandum. Vos autem apud Comitiſſam per ea, quæ vobis reſcripſi,habete me excuſatum.*

8. Hactenus Sanctus. Cui nihil familiariùs, quàm ne quid peteret, quod fieri non deceret. Quin ſi petiiſſet,deceptus aliquando, ſtatim depetere, & preces antè porrectas retractare: quod ex epiſtola eius ad Eugenium breui, ſed acri:atque ad hunc eius zelum explicandum, commoda ſatis, lector proſpiciat.

e Epiſt. 269. [e] *Serpens decepit me. Homo verſipellis, & verſutus,iuſtitiæ inops,audientiam fugitans, propriæ conſcientiæ inimicus,fraterna incubans iniuria, neſcienti mihi, litteras pro ſe, per Dominum Beluacenſem, elicuit. Quid enim ille à me non obtineret? Si non vultis vltra donum onerare conſcientiam meam, nil lucretur ſubreptione doloſus, nec de litteris noſtris, opprimat innocentes Quanquam ne hoc quidem mihi ſatis fuerit,niſi & pœnam portet, quam meruit ſubreptor maligniſſimus,& auariſſimus exactor.*

9. Reliquit Theobaldus Henricum primogenitum, nec minus pietatis in Ciſtercium, Bernardumque, quam paternarum opum ſucceſſorem: ſed nihilominus ſuperbum, à potentia, laſciuientem ætate; & ſeuera Theobaldi diſciplina detentum hactenus, ab eius morte violentius eruptutum. Hic ille Henricus, quem ex Syria reducem, nec ceſſantem ab armis, duelliſque etiam inter Chriſtianos, Bernardus Pater ad Sugerium Abbatem detulit,induſtria hominis, quà poſſet compeſcendum. Ergo recens potitus Paterno regno, degener aliquanto;nec ſolùm exteris, ſed etiam ſuis grauis, imò & parenti viduæ; quod ipſamet ad Bernardum conqueſta eſt. Vtriuſque tamen continuis orationibus, & meritis Theobaldi breui reſipuit; vt non immeritò à cunctis ferè ſcriptoribus, inter illuſtres illius ſæculi viros commemoretur. Extat epiſtola Bernardi ad eius matrem,Theobaldi relictam,cùm adhuc iuuenis filius laſciuiret: in qua fidendum de Theobaldi meritis,ait, inſtandumque orationibus, vt ad meliorem frugem, de quo non dubitabat, conuerteretur ingenuus adoleſcens; & quem aliàs in ſe, & ſuos beneficum, non ſecus atque Patrem expertus eſſet.Atque ecce epiſtolam.

[f] *Si quando,in vos, filius veſter viſus eſt exceſſiſſe,* 10.
doluimus,& dolemus non minus exceſſum filij, quam f Epiſt.300.
matris iniuriam. Quod tamen, & ipſum excuſabile eſt in adoleſcente filio. Nempe delicta iuuentutis,ipſa quæ commiſit, excuſat ætas procliuior. [g] *An neſcitis,* g Gen 8.
quia proni ſunt ſenſus hominis, & cogitationes in malum ab adoleſcentia? Confidendum mutandum iri in melius, patris meritis, & eleemoſynis. Propterea inſiſtendum magis, magiſque votis, & precibus ad Deum pro eo: quia etſi ille minus interdum, quàm debuit, filialem affectum exhibuit: mater tamen pro ſuis viſceribus maternum deſerere non debet (ſed neque valet) affectum. [h] *Numquid poteſt mater* h Iſai 49.
obliuiſci filij vteri ſui? Et ſi illa(inquit) *oblita fuerit, ego tamen non obliuiſcar tui. Oremus, & ploremus coram Domino,vt Deus tantæ indolis iuuenem, probitatis paternæ imitatorem(quod non diffidimus) ſua faciat pietate. Agendum cum eo in ſpiritu lenitatis, blandiſque obſequiis: quia ſic meliùs ad bona opera prouocabitur, quàm ſi irritationibus, & increpationibus exaſperetur. Ita ſanè de eius cita, lætaque mutatione poſſe lætificare confidimus cor veſtrum, & noſtrum pariter. Quid ni ego totis cupiam viſceribus quotidie ſeipſo fieri meliorem? Vtinam, qualem inueni in me,talem ſemper in omnes,inueniam. Quid enim,quantum ad nos, vnquam voluit, & non fecit? Retribuat illi Dominus.Cæterùm pro vobis,ſicut ſæpè petiſtis, ſæpè prout oportuit,& monui,& monebo.*

Hæc de Theobaldo, Bernardo ſummè amico, 11.
noſtris perfamiliari, & ſepulto in Cœnobio Ciſterciensi. Verùm quod ait [i] Brito Luſitanus,obiiſ- i Lib 4.c. 18.
ſe virum in habitu Monaſtico, in Claraualle, ſub S. Patris Bernardi diſciplina: cum nulla antiqua fulciatur auctoritate, nequaquam cenſui transferendum ad hos Annales. Quamuis Henriquez nimium in his credulus,virum,ob id,Menologio ſuo adſcribat,& noſtris adnumeret,eadem die, qua de hac vita migrauit. [l] *In Claraualle* (inquit) *depoſitio* l Octobr. 1.
Beati Theobaldi Comitis, admiranda erga Deum pietatis,& incredibilis erga pauperes Charitatis viri, qui poſt varia ſanctitatis opera, aſſumpto ibidem habitu Ciſtercienſi, beatam obitus prædicens, fœliciter migrauit ad Chriſtum,cuius gloria, multis reuelationibus, fuit oſtenſa. Hactenus ibi. Cæterum, nec in Claraualle obiit,nec in Claraualle ſepultus eſt, ſed Pontigniaci,à ſe constructa domo:quod tomo præcedenti iam probauimus.

1. *Hugonis*

1. Hugonis Antiſiodorenſis mors, 2. ſepulchrum, & ſanctitas. 3. Fraus in morte, 4. detecta per Bernardum, 5. & impedita. 6. Electio ſucceſſoris duplex irrita: 7. tertia in Alanum conueniens rata, & recta. 8. Alani laudes: 9. & Cathalogus Epiſcoporum, qui hoc anno viuebant, ex Claraualle. 10. Ioannes Placentinus Rauennati promittit fidelitatem: 11. ob quam, multa perpeſſus à ſuis ciuibus, ab Eugenio Pontifice commendatur.

CAPVT VII.

1. SERIOR parumper, ſed ſemper cita mors, Hugonem excepit, decima die mēſis Octobris, Sancti Dionyſij feſtum (celebre ſatis Gallis) ſubſequente. Sic enim in Martyrologio Pontigniacenſi ſcriptum extat. *Sexto Idus Octobris obiit Dominus Hugo primus Abbas, & fundator huius Monaſterij, poſtea Epiſcopus Antiſiodorenſis.* Eam diem Antonius Demochares, [a] & ex eo plures alij [b] conteſtantur. Qui etiam addunt, apud Pontigniacum obiiſſe, atque ibidem accepiſſe locum ſepulchri. *Hugo* (ait Demochares) *huius nominis tertius (ſcilicet inter Epiſcopos Antiſiodorenſes) Abbas Pontigniacenſis, de Cluniacenſi territorio ortus, ſicut & prædeceſſor; obiit ſexto Idus Octobris in Pontigniaco, in cuius Eccleſia inuenit ſepulturam anno M.C.L.I.* Eadem Vuionius, & Ioannes Chenu, ex ipſo tranſcribunt; niſi quòd ab hoc vltimo erratum, dum annos præfecturæ viri exprimit; & pro quatuordecim, quibus præfuiſſe conſtat, viginti quatuor per incuriam irrepſere.

a Lib. 2. c. 19. b Arn. Vuion. lib. 1. c. 46. Ioan. Chenu. in Epiſc. Altiſiod.

2. Relationes tranſmiſſæ ex Pontigniaco iuxta maius altare ſepultum docent. Porrò corpus circa annum Chriſti M.D.LX. plus minuſue comburſtum ab hæreticis, corpus S. Edmundi eſſe putantibus. Vt inde liqueat religiosè cultum ſarcophagum, quod cum S. Emundi ſepulchro confundi potuit. Cæterum, longè maius adhuc eſt id, quod Hugo Menardus recens, ſed Gallus auctor, adeòque in rebus Gallicis dignior fide; in notis ad Martyrologium ſcriptum habet. *A die decima ſupra dicta menſis Octobris, anni M.C.L.I. vſque ad tempora Caluiniſtarum, paulò ſupra noſtram ætatem, B. præſulis corpus integrum, atque incorruptum, ac ſi eadem die obiiſſet, fuiſſe inuentum.* Inſigni miraculo, quod paucis conceſſum lego, poſt quatuor ſæcula. Atque hæc forſan errandi occaſio impiis hæreticis: ac deſæuiendi in corpus, quod non alterius, quàm Edmundi eſſe putarent. Memoratur Hugo in Cathalogo SS. Ordinis, in Martyrologio Monaſtico, atque item in Ciſtercienſi Menologio. De eo item in Martyrologio ſancti Sulpicij in Sabaudia, cuius Robertus Claudius meminit, [c] hæc habet. *Habebat generoſa mater, Pontigniacenſis Eccleſia, claro germine Monachorum fœcunda, Hugonem, genere, & doctrina conſpicuum, charitatis, & abſtinentia virtute præcipuum.*

c In ſua Gal. Ba.

3. Cæterùm, in hoc ipſo virtutum culmine, humanum aliquid in morte paſſus eſt, quo etſi non apud Deum, apud homines potuit eius opinio periclitari. Quidam Stephanus (ô ſcelus execrabile) cui (vt Bernardus ait [d]) odio religio, cui oneri ſapientia, cui terrori iuſtitia erat: hic, inquam, Stephanus iam in extremis agentem, nec ſui compotem, pauperum bona nepoti ſuo legare, non perſuaſit, ſed compulit, ſcripto teſtamento, quod mox proferret, non ſine ſcandalo aliorum, & nota propria, imo totius, ex qua prodiit, religionis. At non permiſit Deus legatum exequi, aut ſerui ſui opinioni præiudicari. Bernardus Pater, ad Eugenium ſcribens, vtrumque perfecit, dum à neſciente factum, ſimili alio euentu, ſatis demonſtrat; quod ſi ſciuiſſet, omnino retractaſſet atque ecce epiſtolam.

d Epiſt. 180.

[e] *Ad eumdem* (ſcilicet Eugenium Papam) *pro obitu Epiſcopi Altiſiodorenſis.* e Epiſt. 170.

Adhuc ſuggero aliquid, quod ante non tacuiſſem, ſi ante mihi compertum fuiſſet, ſicut nunc eſt. Adeſt homo, qui peccare fecit Iſrael; ſanctum loquor Epiſcopum, qui cùm in morte aliquantum ſtupidus eſſet, & turbatus; iſte eum fecit mori penè inteſtatum. Cum enim pauperibus, & Eccleſiis, aut nihil, aut paruum daret; nepoti ſuo Cardinali, adoleſcentulo ſæculari inutili, totum penè quod acquiſierat menſa Epiſcopali, Stephano ſuggerente, & ſollicitante, dimiſit. Aiunt ſeptem Eccleſias, & decimas, & prata in propria ſylua Epiſcopi: inſuper (quod pudor eſt omni religioni) de mobilibus, aureos ſuos, & proprias equitaturas: & cùm minus illa ſufficerent ad conficiendum iter, vt pro his firmandis ad vos veniret, ſuffiſſe tradi etiam Monaſterij equitaturas. Quanquam quidam exiſtimant Epiſcopum donationes iſtas neſciſſe; ſed Stephanum feciſſe, & ſigillaſſe, quæ voluit; & credendum: nempe, & anno præterito in articulo, vt putabatur, mortis poſitum, Eccleſiam quandam eidem nepoti donare fecerunt: quod donum poſtea conualeſcens, ſicut certiſſimè comperimus, feciſſe ſe minimè recognouit. Quis denique credat virum ſanctum, ſpiritualem, ſi ſapuit, ſi compos ſui fuit, teſtamentum tale feciſſe.

Hæc de facto. Quod infectum cenſendum fore 4.
adiurat Pontificem, verbis Bernardi zelo prorſus condignis. *Tu ergo (ait) ſerue Dei, qui tenes gladium Petri, amputa confuſionem opprobrij à Religione, ſcandalum ab Eccleſia, crimen a perſona, à ſpiritualium omnium, qui eum, in ſpiritu, & non carnaliter, diligebant: & tuo ipſius corde amaritudinem, & dolorem.* [f] *Exurge Phinees, ſta, & placa, vt ſanetur quaſſatio: ſta, inquam, inflexibilis aduerſùs carnem, & ſanguinem: quo ariete murum tuæ conſtantiæ filij huius ſæculi, proculdubio, concutere conabantur. Vera pietas eſt in auunculum, ſi ſuper huiuſmodi extiteris impius in nepotem.* Sic S. Pater, quem de noſtro Hugone loqui compertum eſt; numquam aliàs. Altiſiodorenſi ſede vacua ſub Eugenio, quippe, quam Hugo, longè ante ipſius Pontificatum poſſediſſet; & Alanus, qui illi ſuffectus eſt, longè poſt eius mortem, continuauerit. Extat, [g] & alia epiſtola Bernardi ad Abbatem Triumfontium ſuper hoc ſcripta, quæ facile apud eum videri poteſt.

f Pſal. 105. g Epiſt. 174.

Antiſiodori, pro Hugone defuncto, ſucceſſit 5.
Alanus Monaſterij Ripatorij primus Abbas, ante annos X I. à Bernardo miſſus ex Claraualle, cuius ſuperiùs fecimus mentionem; in quo [h] omnes concordant ſcriptores. At quæ interuenerint in eius electione, quia à cunctis [i] omiſſum, nobis ex fide veniet referendum. Duas alias electiones diſcordes anteceſſiſſe, teſtatur Bernardus, pro vtraque rogatus, vt intercederet. Verùm, cum neutra appa-

h Robert. in append. Vinc. lib. 27. c. 127. i Demochares & Ioann. Chenu.

retet ſatis firma, indicta tertia, in qua prædictus Alanus electus eſt concordi omnium ſuffragantium acclamatione. Et primum illud Sanctus, cùm exploraſſet, ad Eugenium Pontificem; ſecundum hoc, cùm præſens adſtitiſſet, ad Ludouicum Galliæ Regem, ſcripſit: cuius epiſtolæ rei toti lucem dabunt.

6. *Ad Dominum Papam Eugenium pro Antiſiodorenſi electione.*

Cùm primùm vobis, pro Altiſiodorenſi Eccleſia ſcripſi de prima audieram electione; de ſecunda nihil. Et ecce mihi, velut prophetanti, opprobrium, quod ſuſpicatus ſum, ſequutum eſt, & timor, quem timebam, euenit. Memento, quomodo actum ſit Niuernis, & videte ſi non ſimili arte, imò fraude non diſſimili, eodemque, te auctore, vt aiunt, & nunc ſecunda electio præſumpta eſt, vt ſcilicet vno nominato duos eiiciant, & ſic demum tertium, quem volunt, ſubinducant. Miſerunt & iſti ad me, vt pro ſua parte ſcriberem, & viſum eſt mihi mittere fratrem a latere meo, qui de vtraque certiùs actione cognoſceret, noſque certificaret. Qui intrans Eccleſiam, & de omnibus diligenter explorans, teſtimonio omnium, qui conuenerant, inuenit nullum Presbyterorum, præter vnum, fratrem ſcilicet ipſius fratris Gaufridi Hugonem, nullum de Diaconis, præter Stephanum ſolum, ex parte illa eſſe: exceptis his, qui auctores exſtiterunt, perſonis Eccleſiæ, Cantore, Archidiacono, & vt videbatur, Theſaurario, neque enim ipſe præſens tunc adſuit. Porrò in parte altera præter alios inferioris Ordinis Diaconos nouem, & Presbyteros vndecim conſenſiſſe. Duodecimus, qui & Archipresbyter eſt, pro neutra parte velle ſe ſubſcribere, pro neutra ſcripſiſſe teſtabatur, quanquam priorem plus vellet. Sigillum Eccleſiæ præfatus Hugo tenebat, homo non pacis, ſed partis alienæ; nec conſiderauit in tradendo, quod debuit, ſed quod voluit. Sic ſe res habet. Et ego ſoluta præſumptione vnam infero: nec malitiam gloriari oportet, nec ſapientiam decipi decet, nec Eccleſiam ſuſpendi expedit. Hæc de duabus primis electionibus ad Eugenium Bernardus. At de tertia in Alanum conueniente, cùm eam Ludouicus auerſaretur, veluti ſine ipſius conſenſu factam, hæc ad eumdem.

7. *Ad Ludouicum Regem Francorum, pro electo Altiſiodorenſi.*

Volui ego vnquam in aliquo imminui honorem Regis, dignitatem Regni? Deus ſcit, nec veſtra, vt confido, conſcientia in vobis reſpondet. Videte ne illi magis contra vos faciant, qui electiones diſturbant, ne ſint in Eccleſiis, qui ſeruiant Regi; ſed ipſis de Eccleſiarum redditibus ſeruiatur. Ego, ego electioni Altiſiodorenſi interfui. Concors fuit, quia Clerici, qui ante hac, in partes diſſilierant, ſine contradictione nunc tandem Deo miſerante, conuenerunt. Electum bene nouimus, teſtimonium ei perhibemus, quoniam bonus eſt. Neminem prorſus arbitror affuiſſe illi celebritati, qui de aſſenſu veſtro dubitaret, cùm iam idem aſſenſus veſtris litteris teneretur. Quis enim, hoc vel cogitare poſſet, repetendum alterum aſſenſum, nec ſufficere vnum; præſertim vbi nulla ex tunc interuenit altera electio? Numquid quoties diſſenſerint Clerici, toties erit requirendus fauor Regis? Nec ratio nec conſuetudo hoc habet. Denique nuper, ſi recordamini; in Sueſſionenſi Eccleſia, quoties ad eligendum Clerici conuenerant, quoties diſſenſerunt, & infecto negotio diſceſſerunt? nec tamen exiſtimo toties repetiſſe aſſenſum veſtrum, quem ſemel promeruerant. Ita eſt Domine mi Rex, non eſt quod debeatis reprobare factas electiones; quibus, vt fierent, ſemel vos aſſenſiſſe conſtiterit. Sed ſunt aliqui, qui vos conturbant, & conturbare nituntur Eccleſias, ſua tantum ſectantes; quódque grauius eſt, ſummi Pontificis, & Sereniſſimi Regis mutuam gratiam, & amorem diabolico ſtudio dirumpere molientes. Abſit hoc: iudicium portabunt, quicumque ſunt illi; & Rex ſemper faciet, quod bonus Rex, ſicut hactenus fecit. Itaq; cito mandentur iucundiora, ne diutius ſedeat in triſtitia Eccleſia, tandiu iam vexata, & afflicta. De perſona, nulla ſubeat ſuſpicio, aut ego nimium fallor, aut fidelis erit Regi, & beneplacitum ſuper ea. Confido in Domino, quia non contriſtabitis multitudinem Sanctorum, qui ſunt in illo Epiſcopatu, nec me ſeruum veſtrum, qui, vt verum fatear, nihil æquè vnquam à vobis moleſtum peruli, quàm ſi in hoc conſilio (quod non caueat) perſtiteritis. Hic promotionis Alani proceſſus fuit, cedente ſtatim Rege, ac deferente, vt par erat, Bernardi monitis.

Extat, & alia epiſtola Bernardi ad Eugenium, de hac ipſa electione gratulatoria, quod fuerit exauditus, Alanum laudans, & Pontificem confirmans. 8.

[l] *Benè facitis frequenter, & benigne exauditis, tempus breue, quod hic ſum, ſolando cadentem, puſillanimem erigendo. Facitis, etſi non quod mereor ipſe, certè quod vos decet.* Et infra. *Voluiſtis hominem promoueri, dignè ſanè (ni fallor) in quem nimirum quod dicant, non inuenient, ne hi quidem, qui contra volunt.* Et tandem in fine, quod ſumme facit ad Alani commendationem. *Multa bona opera oſtendiſtis ſæculo noſtro ex gratia, quæ data eſt vobis. At nullum (vt arbitror) quod magis pro gloria veſtra faciat, quam ſi ſic feceritis. Teſtimonium perhibeo eis, quod multos de religione nominauerint, non religione delectati, ſed impotentia, qui non poſſint malignitatem eorum coercere, qui ve vim repellere non ſufficiant, vt quorum ſanctitatem non amant, non ſit quod timeant poteſtatem.* Ergo talis Alanus, quem mali omnes timerent, boni diligerent, & quem Bernardus de vtroque commendaret.

l Epiſt. 280.

Cæterùm, priuſquam ad alia tranſeamus, id vnum animaduerſione dignum cenſeo, hoc anno M.C.LI. quem nunc deſcribimus, aſſequutum Bernardum ex propriis filiis, atque ex vnica Domo Claræuallis, ſummum Eccleſiæ Pontificem Eugenium, Cardinales tres, Hugonem, Henricum, Bernardum; & fortè quatuor, ſi Stephanus ſuperſtes, quod nódum conſtat; Archiepiſcopum vnum, Henricum Eboracenſem, de quo ſuperiùs; Epiſcopos duodecim. Quorum decem Bonæuallis Abbas [m] recenſuit (alij aut obierant, aut nondum aſſumpti erant) Hobertum, Amœdum, Chriſtianum, Garinum, Bernardum, Godefridum, Henricum, Giraldum, Alanum, & Algotum. Nepis, Lauſanæ, Duni, Seduni, Nannetis, Lingonij, Beluaci, Tornaci, Antiſiodori, ac demum Curiæ in Germania præſidentes. Duos reliquos aliunde mutuandos, nempe Ioannem Placentinum, ex litteris Eugenij ſupra adductis, & ex aliis inferius adducendis: & alterum Gerardum in Paleſtina, de quo Bernardus ad Andream auunculum ſuum hæc habet ſcripta. *Gerardum [n] noſtrum, qui in domo noſtra aliquando conuerſatus eſt, & nunc, vt audiuimus, Epiſcopus factus eſt, & ipſum affectu magno deuotiſſimè ſalutamus.* Mirum tot alios aliquando ex quocumque Ordine, ex vno Monaſterio, vix crediderim ſimul hactenus viſos poſt Chriſtum natum. 9.

m In vit. S. Bernard. lib. 1. c. 1.

n Epiſt. 281.

Hoc ipſo anno, Placentinis in iudicio victis à Rauennatibus; ac pro his contra illos per Eugenium ſententia lata; Ioannes Placentiæ Epiſcopus, 10.

quem

quem ex Abbate Columbæ aſſumptum ſuperiùs tradidi, tandem à Moyſe Rauennate Archipræſule ſacratus, fidelitatis eidem omagium fecit, multis aliis præſentibus Epiſcopis, quod Hieronymus Rubeus in ſua hiſtoria Rauennæ memoriæ prodidit, [o] *Bienno poſt, qui fuit annus ab ortu Chriſti M. C. L I. quinto Nonas Iulij, Rauenna Moſes Archiepiſcopus, Ioannem Cœnobij Claraualliſ Monachum, & Abbatem Columbæ, Epiſcopum Placentinum deſignatum, conſecrauit. Is autem Epiſcopum fidelem ſe fore, & obſequentem Eccleſiæ Rauennati, eiúſque Archiepiſcopis, ſacris contactis Euangeliis, ad altare reliquiarum in Vrſiano templo, iurauit. Adfuere Henricus Cymaclienſium, Petrus Ceruienſium, Gregorius Hadrianorum, Robertus Bobienſium, Dradus Forliuienſium, Odo Ceſenatium Epiſcopi.* Hactenus ille de Ioanne prænominato.

[o] Lib.5. in fine.

II. Cæterùm, quæ ſtatim pericula ſubierit, Placentinis furentibus, quod Eugenij mandato obtemperaſſet; ex Bulla quadam eiuſdemmet Eugenij ad Moyſem Rauennatem, quam idem auctor ſubiungit, licet colligere. Hanc, quia Eugenij, & in cauſa Epiſcopi, ex Ciſtercio aſſumpti, operepretium duxi hic tranſcribendam.

Eugenius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, Venerabili fratri Moyſi Rauennati Archiepiſcopo ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem.

Quod Venerabilis frater noſter L. Placentinus Epiſcopus, pro ſedis Apoſtolicæ obedientia, & reſtitutione Rauennatis Eccleſiæ, immenſis periculis ſit expoſitus, fraternitas tua indubitanter agnoſcit. Dignum eſt igitur, vt in anguſtiis, & vexationibus ſuis, quas pro Eccleſia tua ſuſtinere dignoſcitur, fraternum ei ſolatium debeas exhibere: ideóque per præſentia tibi ſcripta mandamus, monemus, & exhortamur in Domino, vt eidem fratri noſtro, in ſuis neceſſitatibus debita benignitate, prouideas, & charitatis viſcera, ſibi fraterna, aperias, ne tu de nimia duritia reprehendi rationabiliter debeas, & eum ad tuam obedientiam ſe humiliaſſe pœniteat. Datum Signiæ, V. Kalend. Auguſti. Hactenus Eugenius. In quibus litteris, ſi hoc anno datę ſunt, vt affirmat Rubeus, facilè videas mendum irrepſiſſe: & pro I. L. ſcriptum, facili tranſitu. Neque enim credibile eſt, intra menſem ſubrogatum, pro Ioanne, alium: ſed neque populus in ſucceſſorem fureret; ſed in eum potius, qui ſententiæ conſenſiſſet. Imò id expreſsè tradunt litteræ ipſæ. Reliqua nobis hactenus ignota, nec ſatis conſtat, quo anno Ioannes obierit.

---

1. Petrus Mauricius Claramuallem adit: 2. Deinde ad Eugenium in Italiam proficiſcitur, 3. proſpero itinere, 4. ſed apud Pontificem longè proſperiori, 5. ad Conſilia ſecreta etiam admiſſus. 6. A Cardinalibus Ciſtercij officioſiſſimè ſuſceptus. 7. Quanto in honore habitus. 8. Baronij ſententia de occaſione itineris, 9. impugnata ex epiſtola ipſius Petri. 10. Efficacia anathematis Eugeniani, 11. & dedicata Eccleſia Caſemarij. 12. Radulphi Valcellenſis Abbatis mors. 13. Atque Ricardi ſucceſſoris ſubrogatio.

CAPVT VIII.

I. HOc ipſo anno (neque enim antea potuit, vt Hugo, qui ſub finem præcedentis promotus fuerat, Petri Mauritij cauſam promoueret) idem Venerabilis Abbas, Petrus, inquam, vrgentibus negotiis ſui cœnobij ad Eugenium iturus, Bernardum prius, & dilectam ſibi Claramuallem viſitauit, orationibus ſanctorum apud Deum, & litteris iuuandus apud Pontificem. Ea, eius viri, in noſtros, charitas fuit, vt quæ pro ſe facilius longè poſſet, per eos vellet, & qui ab Eugenio inter primos habebatur, Bernardum ſemper ad eum interpellaret; quaſi quo indigeret commendatore: quàm libens ſolueret accepta beneficia, quàm largus præueniret, qui vel non neceſſaria ſollicitabat; illic verò amantiſſimè ſuſceptus, ac dulciſſimis cũ Bernardo Patre colloquiis fruitus, Claramuallem, deinde Galliam deſerens, atque Alpes vltrà factus, adiuit Pontificem, ſua cum eo negotia tractaturus. Cæterum quam fœlix, & fauſtum totum iter, quam gratus Eugenius, quàm liberalis, demum quàm ſibi cunctos Claræuallenſes (Henricum ego, Bernardumque intelligo) ſed præcipuè Hugonem, proficuos expertus fuerit, verbis ipſius, quæ ad Bernardum Patrem ſcripſit, quia nulla alia grauiora, deſcribamus.

2. [a] *Quoniam Sanctitati veſtræ, mihi tam dulciter, tam benignè ſcribenti, tot diebus reſcribere diſtuli, nolite mirari. Irruerat fortè tunc tantus negotiorum turbo, tantaque cauſarum congeries me vndique ſuffocabat; vt non dicam ſcribere, ſed vix mihi viuere tunc liceret. Exundabat, diſrupto obice, immenſa vis aquarum: quas, Romanum iter, me abſente, paulatim congregans, ſtagni more aliquandiu continuerat, in præſentem largiſſimè profundebat. Exclamare tunc meritò poteram:* [b] *Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ vſque ad animam meam. Hæc fuit cauſa, quæ illi, cui me totum debeo, debitum reſpondendi, paucis licet diebus, ſubtraxi. Nunc tandem reſpirans, occurro, vt poſſum, verbis, tanto tanti amici affectui, poſt verba, in proximo, per Dei gratiam occurſurus & ipſe.*

[a] Lib.6.ep. 96.

[b] Pſalm. 68.

3. [c] *Magnificauit verè Dominus facere nobiſcum, & vt verba illa veſtra, humanum penè os excedentia ſonant, proſperum fecit iter noſtrum: & gratia ſua, ſtudio veſtro, precibus veſtrorum, duxit, & reduxit incolumes: tribuit nobis ſecundum cor noſtrum, & impleuit petitiones noſtras.* [d] *Facta ſunt nobis etiam ad litteram praua in directa, & aſpera in vias planas. Alpes ipſæ gelidæ, & perpetuis niuibus condemnati ſcopuli, illius ſui antiqui horroris penè obliti ſunt. Aer ipſe, qui, vt poſt reditum noſtrum accepi, noſtræ ſe Galliæ, hybernis menſibus importuniorem ſolito nimiis imbribus præbuit: quinque ſolis diebus exceptis, toto, quo in Italia demoratus ſum, tempore, tam terreno itinere, quam fluuiali (nam aliquantis diebus, ac noctibus, Padus nos nauigantes detinuit) iucundum ſe ſemper, ac ſerenum exhibuit. Lutoſas vias, quibus maximè angi, immo cunctis id minantibus infigi verebamur, ferè lapideas ſiccitate inuenimus. Fratres quoſdam itineris ſocios, puræ, ac ſimplicis vitæ viros, fluctibus merſos, & iamiámque extinguendos, ab ipſis (vt ſic loquar) mortis faucibus, viuos recepimus. Ipſe plus ſolito audax, dum pontem quemdam, quia pedítem ire pigebat, conſcendere equo conaretur*

[c] Pſal. 125.

[d] Iſai. 40.

conaret: vltimos mula mea pedes tenaciſſimo retrahente luto, in ſubiacentem eidem ponti quamdam abyſſum penè prolapſus ſum. Sed Dei virtute mulæ vires addente, ſubito me cum eadem ſuper pontem inueni: ſicque præter timorem, nihil triſte paſſus, euaſi. Quid multa? Talis nos in eundo, talis in redeundo, non fortuna, ſed gratia aſſiduè comitata eſt: vt nihil mihi, nihil noſtris præter votum contigerit: excepto defectu, vel morte beſtiarum, de quibus Deo cura non eſt.

4. *Læta planè in via cuncta reperi, ſed lætiora apud Patrem inueni. Bonum illum habui in principio, meliorem in proceſſu, optimum in fine: imò vt quod verius ex corde hauſio, fatear, optimum ſemper. Cúmque vultus ille, illius, in quo verè Apoſtolicus vigor, & forma relucet, pro varietate cauſarum, perſonarum, & euentuum mutaretur; & aliis, atque aliis nunc iucundum, nunc nubilum diſcretiſſimè ſeſe præberet: mihi tamen numquam in diuerſa mutatus eſt. Qualem veniens reperi, talem recedens reliqui. Notabam ſæpè auſteriorem, vel mœſtiorem, quam frequenter induere, aliis de cauſis, cogebatur ſpeciem: ipſum aut priuatim, aut publicè me alloquente, de iudicis forma, in Patris gratiam commutare. Præſcribar omnibus etiam maioribus gradu, nec Patriarchalis dignitas, cum etiam Rauennas adeſſet, præire meipſum plerumque impellente ſinebatur. Senatus Romanorum, Epiſcoporum, vel Cardinalium, non tantùm adiungebar, ſed & quandoque adiungi cogebar. Excludebantur vniuerſi, non Romani, à Romanis conſiliis: ſolus, aut penè ſolus ad myſteria iurata vocabar. Iſta in publico.*

5. *Iam ſecretiora, & remota ab aliis colloquia, quis explicet? Dico, dico, quod verum eſt. Nemo me putet aliter loqui, quam ſentio. Vt aliquid arrogantius dicam, hoc apud me fas non eſt. Numquam amicum fideliorem, numquam fratrem ſynceriorem, numquam Patrem puriorem in huiuſmodi colloquiis expertus ſum. Auris patiens ad audiendum, lingua prompta, & efficax ad reſpondendum; non vt maior minori, ſed vt aut par pari, aut quandoque vt inferior ſuperiori. Nihil faſtus, nihil Dominium, nihil maieſtas: ſed totum ſibi hominem æquitas, totum humilitas, totum ratio vendicabant. Si quid ibi, vel alibi petij, aut indultum eſt, aut rationabiliter, ita vt queri non poſſem, negatum. Hæc dicens non glorior, ſed veſtra vota in me per ipſum impleta declaro. Et nouum quidem non eſt, Cluniacenſe Monaſterium, in qualicumque Paſtore ſuo, à ſummo Pontifice honorari: ſed nouum eſt nihil ſiniſtri in eius actu, nihil in verbis, nihil ipſo geſtu, erga ipſum, potuiſſe notari.*

6. *Videram eum primo anno Apoſtolatus ipſius, Romæ, poſt videram Cluniaci, videram Autiſiodori, videram Cathalauni, videram Rhemis, videram alibi: ſed talis nunc apparuit, quaſi numquam vidiſſem. Qualem deinde totius Romanæ Curiæ erga me, ac noſtra, ſtatum inuenerim, ſuccinctè refero, aut amicorum fidelium, aut dulciſſimorum fratrum, vt ex mero, & ſyncero corde, quantum agnoſci potuit, familiarium. Veſtri omnes, maximè ſingularis ille vir Dominus Hoſtienſis, non minus, non inferius mihi aſtitit, quam vobis ſi præſens eſſetis, adſtaret. Ad illum explicandum, quia breuis ſermo non ſufficit, parco litteris, ſed per Dei gratiam cum præſens fuero, non parcam verbis.* Sic Petrus Abbas gratiam rependebat, quam non quia eguerit; ſed magis vt rependeret animo præueniente gratitudinem, adeóque verè amanti ſolicitaſſet.

7. Verùm quod ait prælatum ſe Cardinalibus, ſatis oſtendit eorumdem dignationem, ac reuerentiam in virum verè ſanctum; & quem, vt Patrem, fere omnes venerarentur. Certè Eugenius, quo ſolos honore Epiſcopos conſueuerit, Venerabilem Petrum Mauritium proſequutus eſt, fratrem ipſum appellans in ſuis litteris. Vnde in bulla ante quadriennium conceſſa, Monaſterio S. Martini, hæc inter alia. *Eapropter dilecto in Domino fili Odo Prior, tuis iuſtis petitionibus annuentes, beati Martini Monaſterium, cui auctore Domino, ex Venerabilis fratris noſtri Petri Cluniacenſis Abbatis inſtitutione præſides.* Is illa ætate honor religioſis, hæc viris ſanctis reuerentia exhibebatur.

Quæ negotia Venerabilem virum è Gallia traxerint, in dubio eſt; Baronius [e] putat, colligenda ex alia epiſtola eiuſdem ad Eugenium, in qua conqueritur de Hugone diſcalceato (id viro nomen) ob arcem contra Cluniacenſe Cœnobium ædificatam, nec ceſſante ab opere, etiam ab eodem Eugenio Papa iuſſum, atque diro anathemati ſubiectum, niſi ceſſaret. Cæterum ea, quam ad Bernardum ſcribit, domeſtica negotia magis innuit, atque aliquorum fratrum rebellionem, in quos ſanctus agendum mitius, ſcripſerat. Sic enim ait. *Hortatur dehinc eximia epiſtola dulcis, & ſancta, tempus, & opus eſſe, ne reddam retribuentibus mihi mala: monet, vt nunc illi, qui voluerunt, ſed non potuerunt aliud agere, experiantur clementiam noſtram, & affectus Patris filios recedentes reſignet viſceribus ſuis. Inſtat, vt ſentiant nos in gremio ſedis Apoſtolicæ plus Patris, quam iudicis inueniſſe: & gladium iam ad percutiendum exertum, in vaginam pietatis eſſe repoſitum.* Et infrà. 8. [e] Adhuc ann.

Non fui, non ſum, nec eſſe poſſum tortor eorum, qui licèt fratribus ſuis malignè detrahendo, ſuſurrando, obloquendo, multùm deliquerint, licèt carnes eorum dente canino lamauerint, ipſa ſua viſcera vnguibus propriis diſcerpſerint; corpus Eccleſiæ in quibuſdam eius membris, nequiter, vt ego noui, lacerauerint: habeant, ſi ſic vobis vtile videtur, veniam; nec mereantur præmium. Horum vno, ſi beneficio abuti noluerint, prouocari poterunt ad melius; altero deterreri, ne cadant in deterius. Sed dicetur: Non erit plena charitas, ſi non nocueris, ſed ea erit integra, ſi profueris. Eia. Velim, nolim, perfectus eſſe compellar. Ero, quod non putaueram, perfectus; [f] *ſicut Pater meus cœleſtis perfectus eſt. Non vlciſcar inimicos, imò benefaciam hoſtibus. Proferantur, principentur, regnent: ſed ſine me. Sine me, quomodo? Habeant dignitates. Habeant honores, ſi dici debet, Monaſticos à me: ſed non circa me. Habeant extrapoſitis, & res meas, & etiam, ſi merentur, cor meum: non ambiant latus meum.* Hæc vir beatus. Quibus planè conſtat, in ſuos magis Monachos permotum, quos in exilium actos, ob ſua crimina, reducere omnino recuſaret. 9. [f] Matth. 5.

Cæterum quidquid ſit de cauſa itineris; de arce contra imperium Eugenij conſtructa, atque anathemati ſubiecta, id certum eſt, quod non credo ſilentio prætereundum; intra quinquennium terræmotu abſorptam, & loco illius lacū profundiſſimum in exemplum diuinæ iuſtitiæ ſucceſſiſſe, non ſine ingenti totius Italiæ, imo & totius orbis ſtupore. Quod Robertus Montenſis [g] his paucis narrat. *Anno Domini M. C. LVI. factus eſt terræmotus XV. Kalendas Martij maximè in Burgundia, adeò vt tor in nocte feſtiuitatis Sanctæ Priſcæ Virginis ſentiretur apud Cluniacum, & quoddam Caſtellum, quod erat deſertum, haud procul à Cluniaco ſitum, abſorptum, iret in abyſſum; & ſpatiū in quo Caſtellum fuerat, impleretur aquis inæſtimabilis* 10. [g] In Append. ad Sigibert. 5 hoc ano.

bilis profunditatis. Ita Robertus. Vt paueant homines terribilia iudicia Dei, & ſanctitas Eugenij palam fiat, cuius diras talis effectus ſit ſequutus.

11. Cæterum quod ad huius anni acta ſpectat, menſe Nouembri dedicatam ab eodem Eugenio Papa Eccleſiam Monaſterij Caſæmarij, cuius ſuprà meminimus, ex Chronico Foſſæ-nouæ Baronius notat, ipſa verba producens, quæ ſunt huiuſmodi. [h] *Hoc anno M. C. L I. iuit Caſtrum, & dedicauit Eccleſiam Monaſterij Caſamary Ordinis Ciſtercienſis, in agro Verulano, & reuerſus eſt Signiam.* At qualiter idem Monaſterium poſt ſex, & ſexaginta annos, plus minuſue iterum, dedicatum ritu ſolemni, & multis aliis, tum donis, tum priuilegiis ab eo illuſtratum ſit, ſuis, & loco, & tempore dicemus.

h *Ad hunc ann.*

12. Hoc ipſo anno Valcellenſis Eccleſiæ primus Abbas B. Radulphus, multis, tum meritis clarus, tum miraculis, ſanctè obdormit: orphanos filios, non tamen ideo triſtes derelinquens: quippe congratulantes paternæ gloriæ, neque minus patrocinio eius fidentes, quàm fidiſſent imperio; vt hactenus præceptis, ſic deinceps exemplis adhæſuros. Multa de viro, illuſtriaque narrantur, quæ in præſenti non vacat recenſere. Ferunt, cum, fame terram opprimente, larga pauperibus, hoſpitibúſque, alimenta præberet, adeo, vt quotidie pluſquam quinque millia præter prægnantes, nutrientes, & infirmos, pane, & pulmento ad oſtium Monaſterij ſuſtentarentur: Nicolaum Epiſcopum, & Simonem Caſtellanum Cameracenſes, prodigentiam damnaſſe, rimuiſſéque; ne, dum exteris datur, breui domeſticis neceſſaria omnia deficerent; ideóque parciùs largiendum perſuaſiſſe. Tunc Radulphus ad eos hilari vultu: ſi fruges defecerint, conuertemur ad animalia, atque oues, boues, & quæcumque habuerimus, cum pauperibus in communi manducabimus. *Quæ ſanè* (ait Valcellenſe Chronicon, ex quo Arnaldus de Raiſſe) *non protulit, quaſi volens dare fratribus carnes ad veſcendum, ſed piè, & cautè occultans admirandam in Deo confidentiam, ſciens, eum non derelinquere ſperantes in ſe: atque de eodem frumento omnes, tam Monachos, quàm pauperes indeficienter fore ſuſtentandos. Nam Deo largiente, & Radulpho ſuis precibus impetrante Monachi omnes, hoſpites, & pauperes, intactis animalibus, neceſſaria habuerunt, quouſque noua fruges ſuperuenirent.* Hactenus ibi. Plura alia omitto ſatis illuſtria. Hinc diligebant, & venerabantur virum Sanctum Principes ſæculares, Eccleſiaſticique, vt Nicolaus, Cameracenſis Præſul, videns aliquando eius vultum in ſe commotum, tanquam commoti Angeli, de cœlo miſſi, multum paueſceret, exclamarétque: Miſericordiam. Miſericordiam. Plus enim vos æſtimo, quam Dominum Imperatorem.

Fuit Radulphus vir, non ſolum Sanctus, ſed 13.
etiam doctus; & quem multa ſcripſiſſe Auctores memorant, [i] quæ tamen heu! per incuriam perierunt, præter expoſitionem in regulam S. Patris Benedicti, cuius Demſterus, & alij meminere. Quod autem idem auctor virum ſtatuit renunciatum Abbatem Sancti Ebrulfi ad annum M.C.LXXVII. ſtare non poteſt, cum conſtet eum obiiſſe hoc ipſo anno. Vnde aut alius eſt Abbas Sancti Ebrulfi, aut eam dignitatem ante obtinuit, quàm à Bernardo in Monachum Claræuallis ſuſciperetur. Reliquit Radulfus in Valcellenſi Eccleſia, cum deceſſit, profeſſos Monachos centum, & ſeptem, præter eos, qui erant in probatione; Conuerſos verò, centum, & triginta: adeo ibidem Oliuæ poſſeſſiones ab oleo eleemoſynarum eius excreuerant, vt tot fratribus affatim ſuppeterent, neque vltra defectura timeri poſſent. Corpus ſepulturæ traditum eſt, humili primum loco, quæ erat humilitas, & modeſtia illius æui: ſed eleuandum ante triginta annos cum corporibus duórum ſucceſſorum, vt ſuo loco latius oſtendemus. Succeſſorem habuit B. Richoardum, ſiue Richardum, *natione Anglum, moribus maturum, diſcretione præcipuum, hilarem vultu, affabilem alloquio, ſtatura decorum* (ſic eum deſcribit Chronicon Valcellenſe) *& quem, propter eximias virtutes, & ſingularem pietatem, ac raram ſanctitatis opinionem, non ſolum congregationis ſuæ fratres, ſed ſæculares etiam per circumiacentes regiones venerarentur.* Hæc ſatis, nunc de eius ſucceſſore. Acta, & obitum, & poſt obitum eleuationem corporis cum corpore Radulphi; & ſi quæ alia occurrent, dabo in tempore. Radulphum inter Sanctos Belgij numerant Arnaldus de Raiſſe, [l] Hugo Menardus, Menologium Ciſtercienſe, aliíque, qui facilè apud ipſos videri poſſunt.

i *Thr. Demſter in hiſtor. Eccleſ. de gente Scotor.*

l *Decemb. 30. & 31.*

1. *Nicolaus præſtolatur aduentum Petri Mauritij.* 2. *Ad ipſum ſcribit:* 3. *colloquio eiuſdem cum Bernardo Patre cupit aſſiſtere.* 4. *Comprehenſum ſe in multis flagitiis noſcit, & fugit.* 5. *Bernardi de eo epiſtola ad Eugenium.* 6. *Exemplum Sancti Prælatis imitandum.* 7. *Quid de Nicolao.* 8. *Petri Superadenſis Abbatis geſta.* 9. *Bernardi miraculum in conuerſo Superaddi* 10. *Obitus Petri,* 11. *& ſucceſſio Ægidij, geſtáque* 12. *Miraculum in Petro Aſturicenſi.* 13. *& quis ille fuerit.*

CAPVT IX.

1. REDEVNTEM à Romana Curia Petrum Mauritium, ingenti Nicolaus affectu præſtolabatur; conſcientia conteſte, Bernardo Patri infenſus, nec per quem alium, aut gratiæ reſtituendus; aut ſi non poſſet, offenſionem euaſurus. Quippe Mauritius Sancto viro charus aperiret arcana; & vel comprehenſum de Claraualle educeret, Cluniaci recipiendum; vel indemnem à ſuſpicione vendicaret. Poſſe adhuc ignorari ſua delicta, poſſe, & patere: ſi ignorarentur, cur vacet à negotiis, non ſine nota, ad quæ ſemel admiſſus; & quibus gerendis præ aliis aptior eſſet: ſi pateant, quid vlterius illic agat, inter conſcios infamiæ, cunctis inuiſus, cunctis contemnendus? Inglorium viuere ſe facile poſſe, infamem nolle: quippe illud ad humilitatem forte faciet; hoc ad effrænem peccandi licentiam, tantum conducat. Mutandum ſibi cœlum, terrámque, mutandos vitæ, & ſocios, & rectores, fœlici prorſus, ſi mores ſimul mutet; ſin minus, cohibendo fræno honoris, quo iam illic non poſſit cohiberi.

Ergo, cùm primùm Cluniacum adueniſſe Ve- 2.
nerabilem

nerabilem virum compertum habuit, præmaturas ad eum literas dedit, charitatem captantes ex querelis, quod nihil ſibi a diſceſſu reſcripſiſſet; quod obliuioni traderet, quem vt alterum ſe ſemper habuerit; quod contempſiſſet filium dilectum olim, & nihil tale merentem, atque affectus humanos exuiſſet in curia, pro more vulgi, aut potentum in aulis Principum. Sic inter has, & ſimiles querelas teneras ſatis, delicias extorquere parabat, dum præferebat. Is porrò ſcopus totius ſcripturæ, vt vtrique Abbati conuentuto (namque id deſtinatum) ipſe aſſiſteret, rimaturus ſecreta, atque alterutrum ex notitia proſequuturus. Extat reſcriptum Petri Venerabilis ad eundem Nicolaum, vltimum inter omnes eius epiſtolas, in quo hæc

a Lib 6. ep. 47. b Matth. 14. inter alia. [a] *Et tu ille es, cui dicatur,* [b] *modica fidei quare dubitaſti? ſed neque ego Chriſtus ſum, nec tu Petrus. An bone vir, vt cum ſtomacho loquar, me putaſti alium eſſe factum? Ergo tam firmas radices fixeras ep*[illegible] *mei amoris erga te, vt quem in fortiſſimam quercum euaſiſſe credideram, vix in vimem tenerrimum coaluiſſe agnoſcam? An fortè putaſti cum mutatis regionibus, mutaſſe & me animum?* Et paulo inferius. *Non adeo, non adeo in me præualuit, Romanum, vel Campanum littus, vt quod eram, me obliuiſci cogeret, & non in melius, ſed in deterius commutaret, &c.* Hæc, & alia ad Nicolai querelas Petrus Mauricius.

3. Verum ad id, quò querelæ dirigebantur, hæc pauca ſub epiſtolæ finem addenda cenſuit. *Da operam, quæſo, vt dies colloquij inter me, & Dominum Claraualleuſem, tertia poſt Pentecoſtem Dominica, apud Diuionem, ſi fieri poſſit, habeatur. Dominum Abbatem, vt te nobis citiſſimè mittat, rogaui: tu verò nullo modo citiùs venire graueris; es enim mihi & propter iſta, & propter quædam alia multum neceſſarius.* Sic Venerabilis Petrus, dum ignorabat hominem, eius delicias non ſolum acceptabat, ſed

c Ad Rom. 11. præueniebat. [c] Sed ô Altitudo diuitiarum ſapientiæ, & ſcientiæ Dei, quàm incomprehenſibilia ſunt iudicia eius! quod Nicolaus pro ſe ſolicitauit, contra ipſum conuerſum, vltima perditionis illius occaſio fuit. Nam audi, quod ſequitur.

4. Ante ſe miſſum, an ſecum à Bernardo parente ductum, in dubio eſt: certum interfuiſſe colloquio vtriuſque Sancti, quod exoptauerat. Cæterum dum curioſus ſcrutatur, non tam ſuam, quod ſalubrius forſan foret, quàm Bernardi conſcientiam; & quid de eo ſentiret per Venerabilem Petrum rimari ſatagit; tot ſe flagitiis deprehenſum nouit, quot irretitum nouerat: nempe ſuper falſitatis reatum in duobus ſigillis Abbatis Sancti, & in altero Prioris, præter plures epiſtolas ſcriptas ad diuerſos vtriuſque nomine; violatorum votorum caſtitatis, paupertatiſque, atque aliorum non inferioris notæ criminum, incurriſſe ſe notam tam certò nouit, vt inde iam, nec redire ad Claramuallem, nec tranſire ad Cluniacum, iudicaret expediens; de quo talia conſtarent vtrique Sancto. Itaque fuga conſulendum ſibi cenſuit, quam hactenus nequaquam præconcepiſſet. Hinc factum fuit, vt qui ſic è Claraualle diſceſſiſſet non rediturus; ſigilla, & nummos ſecum aſportaſſet; ſiue quia vtilia, ſeu ne ipſum proderent; in ea nihilominus reliquerit criminum teſtes omnino inſuperabiles; per quos, veluti ipſa comprehenſione facti, ſine tergiuerſatione, condemnaretur. Tum S. Pater medius inter gratantem, dolentémque; gratantem, inquam, de abſciſſo membro inutili, & à quo tabes in alia poſſet ſerpere; dolentem verò de hominis interitu, quem aliàs multis dotibus ornatum, & ſibi olim percarum non dubitabat; hanc ad Eugenium Epiſtolam ſcripſit, dignam, quæ ante prælatorum omnium oculus, & præ manibus ſemper circumferatur.

Nicolaus ille exiit à nobis, quia non erat ex nobis. Exiit autem fœda poſt ſe relinquens veſtigia. Et ego longè ante hominem noueram, ſed expectabam, vt aut Deus eum conuerteret, aut inſtar Iudæ ipſe ſe proderet. Quod & factum eſt. Præter libros, denarios, & aureos multos, in ipſo exitu eius inuenta ſunt ſuper eum ſigilla tria: vnum eius proprium, alterum Prioris, tertium noſtrum: ipſumque non antiquum, ſed nouellum: quod & ob ipſius dolos, & furtiuas ſubreptiones mutare nuper coactus fueram. Hoc enim eſt, quod vobis tacito nomine ſcripſiſſe me memini, quia videlicet periclitati ſumus in falſis fratribus. Quis poſſit dicere, ad quam multas perſonas ſub nomine meo, me ignorante, quæ voluit, ſcripſit? Quis mihi det, vt ipſa curia veſtra ad purum purgetur fæce mendaciorum eius? Quis mihi det, vt vel eorum innocentia, qui mecum ſunt, ſatis valeat excuſari, apud circumuentos, & præuentos impudentiſſimis eius mendaciis? Vobis quoque aliquoties in eadem falſitate ſcripſiſſe, & non ſemel, partim conuictus, partim & confeſſus eſt. De turpitudinibus eius, quibus terra ſordet, & facta ſunt omnibus in parabolam, ſuperſedeo polluere labia mea, & veſtras aures. Si ad vos venerit (nam hoc gloriatur, & amicos ſe habere confidit in curia) mementote Arnaldi de Brixia; quia ecce pluſquam Arnaldus hic: nullus perpetua dignior incluſione, nihil ei perpetuo ſilentio iuſtius. 5.

Hactenus Sanctus Pater ad Eugenium, ſuſpiciendum, imitandumque exemplum cunctis relinquens, præcipuè Religioſis, quibus paternam ſuarum animarum curam Chriſtus crediderit, non ſolum tolerantiæ ſupra conſuetum, ſed conſeruandi honoris ſubditorum, ſine quo vix in officio contineantur. *Et ego* (inquit) *longè ante hominem noueram, ſed expectabam, vt aut Deus eum conuerteret, aut inſtar Iudæ ipſe ſe proderet.* Expectabam, inquam, occaſiones peccandi ſubtrahens, ſed peccata non detegens; quoad vſque ipſe, qui peccat, ſeipſum prodat. Sic Prælatus bonitatis diuinæ æmulus; quos genuit filios, ſemper valeat alloqui. [e] *Perditio tua ex te; Iſrael: tantummodo ex me auxilium tuum.* Sic etiam Deo cum Chriſto valeat dicere. [f] *Quia quos dediſti mihi, non perdidi ex eis quemquam.* Non quaſi nullus perierit omnino, ſed à ſeipſo: imitatoribus veris Chriſti Domini, non ſolum animas, quoad potuerint conſeruantibus, verùm honorem. Sed de his ſatis. 6. e Oſeas 13 f Ioann. 13.

Quid vlteriùs de Nicolao factum, non inuenio notatum apud auctores; niſi quod tamen in Angliam transfretaſſe, quaſi non Gallia, non vicina Italia, Germaniave hominem caperet, atque vltra mare iactatum velut euomeret; ibidémque in Monaſterio S. Albani vitam finiiſſe, argumento ſunt plures epiſtolæ cuiuſdam Nicolai ab eodem Monaſterio in Galliam miſſæ detrahentes Bernardu, & quod mireris, non mortali adhuc, ſed iàm glorioſo, quibus Petrus Cellenſis latè reſpondit, quod ſuis locis inferiùs referemus. Ne quemquam alium inueniri potuiſſe, credendum eſt, qui in Bernardum ſcripſerit, præcipuè ex ſancta familia Benedictina, præter hunc vnicum, qui ab eo deſciuerit: neque aliter, vt ſibi videbatur, bonus haberi poſſet, quàm ſi Bernardum malum perſuaderet. Hic igitur Nicolai exitus fuit, poſt ſexennium in Ordine peractum, poſt Principum, populorúmq; notitiam, poſt 7.

fauores

fauores Bernardi,Petrique,& propter ipſos acclamationem continuam totius orbis. Verùm diuina prouidentia factum eſt, vt qui innoteſcere tam inordinatè concupierit, vir aliàs magnus , atque ingenio inter primos illius æui , ex quo virtuti vel fictæ ſe ſubripuit , tam obſcurus latuerit , vt niſi epiſtolæ illæ,incerto caſu,inter alias Petri Cellenſis inuentæ fuiſſent , nulla prorſus illius notitia eſſet : ſed neque hæc,niſi dubia adhuc habeatur.

8. Hoc ipſo anno,Venerabilis Petrus Abbas Superadi piè obdormit, cuius res geſtas breuiter perſtringo. E Clarualle miſſus in Hiſpaniam Superadi Cœnobium , à centum ferè annis ſub ſæculari poteſtate poſitum , & ab eiſdem recepit ; & ſancto Patri Benedicto reſtitutum, Ciſtercienſibus imbuit diſciplinis. Poſſeſſiones illius recuperauit; aut ſponte oblatas ; aut per cenſuras extortas à detentoribus : nam & eas ab Eugenio tunc Pontifice ſummo, olim ipſius confratre in Claraualle, ſtatim ac præfecturam iniit , obtinuiſſe , habemus ex quodam ſcripto pe rantiquo , in quo qui hæreditatem quandam reſtituit,vt firma maneat,ſubdit in hæc verba. [g] *Qui contrarium fecerit , ex me ſit maledictus : & ex veſtro Romano priuilegio ſit excommunicatus , niſi ſatisfecerit*. Cœnobium item cum omnibus ſuis bonis ſub Pontificia , & Imperiali protectione impetrauit admitti , charus ipſe Imperatori,atque Pontifici ; alterum anno Chriſti. M. C. X L V I I I. alterum hoc M. C. L I. quo ipſe obiit. Auxit præterea non paucis poſſeſſionibus ; inter quas non inferiorem locum obtinet S. Pelagij Benedictinarum Virginum conuentus (Caſcas nunc vocant)tunc recens erectus; & anno M. C. X L V. Petri interuentu , vnitus Superado; Monialibus , ſeu alio tranſlatis , ſeu diſpeſſis, non tamen vltra in loco permanſuris; Bernardum Patrem viſitauit in Claraualle , atque ab ipſo impetrauit ſalutem Alberto Fabro , quem ab eodem S. Patre ſuæ peregrinationis ſocium accepiſſe, dum ad Hiſpaniam venit,ſupra diximus. Sed præſtat miraculum,qualiter acciderit , verbis Godefridi , ſcriptoris illius temporis , ex vita S.Bernardi, [h] hic tranſcripſiſſe.

g Lib. 2. fol. 71.

h Lib. 4. c. 4.

9. *Albertus quidam Faber , in loco , cui nomen eſt* Superado,*grauiſſima valetudine occupatus,per multum tempus iacebat paralyticus in grabato. Interim per Abbatem ſuum (is fuit Petrus) incommodum ſuum nunciauit Patri ſancto ; & vt ſui miſereatur, exorat. Eadem autem die , qua vir beatus in Claraualle pro eodem paralytico , ad petitionem ſui illius Abbatis orauit,currente velociter verbo virtutis, & virtute orationis, ille in Hiſpaniis repentè conualuit, tamquam vas plenum aqua ſuo ſentiens capiti ſuperfundi. Regreſſus ſiquidem Abbas , cum prædictum fratrem incolumem reperiſſet , diligenter ſciſcitatus ab eodem modum,& tempus ſuæ liberationis,certiſſimè comperit aliter extante , orante in Galliis viro Dei, Albertum in Hiſpania eſſe curatum.* Hæc Godefridus. Quibus verbis,etſi miraculum,vt par eſt, ſoli Bernardo tribuere videatur, haud tamen dubitem, ipſum S. Patrem fidem filiorum admiſſiſſe coadiutricem. Certè Petrus interuentor ad Bernardum fuit,Bernardus ad Deum.

10. His ergo , & ſimilibus operibus intentus , tandem poſt decennium fere expletum in regimine, quo tempore radicata iam noua plantatio , & longè , & late fructus germinauerat , adeo vt de ipſa ſcriptum repetiamus per ea tempora,quod [i] *mutatione dexteræ Excelſi, qui fecit eam creſcere,& ſublimari in altum,in omnem terram exierit ſonus eius,& in fines orbis terræ religio illius.* Sator emeritus à Deo vocatus eſt,ſuorum operum mercedem recepturus. Luxere pij filij mortem patris , cui tamen veriùs viuenti congaudebant. Res ad Bernardum Patrem delata eſt , qui ſtatim Ægidium ſubſtituit loco Petri : & hic è Claraualle olim tranſmiſſus, Prioris , vt ferunt , officium exercebat. Hæc de Petro.

i Lib. 2. fol. 10.

Ægidij præfecturam , vltra electionem Bernardi , tria commendant quæ vel ſingula eam poſſent illuſtrare. Conuerſio Magni Comitis Beremundi, qui relicto ſæculo , Monaſticen profeſſus in Superado,ſanctam vitam , ſanctiori morte conſummauit illius tempore. [l] Extat charta teſtamenti Beremundi , facta anno M. C. L I I I. quo fortè ad profeſſionem eſt admiſſus. Ingentes piorum fidelium donationes,quibus ab anno M. C. L I. quo electus eſt,vſque ad annum M. C. L X X X. quo deceſſit;vix reperitur vacuus vnus , aut alter. [m] Et tandem duorum Regum priuilegia , Alfonſi Imperatoris, & Ferdinandi Secundi ipſius filij , quorum primus [n] vectigalia , & prouentus Burgi de Faro,hodie de la Coruña,anno M. C. LIII. ſecundus verò tertiam partem medietatis monetæ, quæ in Compoſtella pertinebat ad ius Regium , anno M. C. L X V I. ſed & decem marchas argenti annuatim perſoluendas , in templi fabricam Regia munificentia contulêre. Æquaret Superadi Potentia magnos Principes , ſi quæ acquiſiuit ſolius Ægidij tempore , illibata , & intacta retinuiſſet. Qualiter autem idem prudens Abbas anno. M. C. LXXXIX. plenus dierum , & virtutum ad Dominum migrauerit,& qualiter Humbertus ei ſucceſſerit,eodem anno commodius referemus. 11.

l Lib. 2. fol. 10.

m Lib. 2. fol. 12.

n Lib. 2. fol. 19.

Cæterum quoniam miraculum à Bernardo patratum in Hiſpania ſemel tradidimus , libet etiam ad calcem præſentis capitis aliud ſubiungere , incerti quidem anni,ſed certæ fidei , quod idem Godefridus memoriæ prodidit. [o] *Illud quoque , quod contigit de viro Dei Reuerendiſſimo Petro Aſturicenſi Epiſcopo , proſequamur. Is quidem Petrus nobilis genere, Monachus profeſſione,pietate deuotus, in Cœnobio quodam,quod eo tempore ipſe regebat , tam vehementi dolore capitis laborabat , vt nec regulam obſeruare ieiunij , nec ſine pelliceis poſſet pileis ſtare. Audiens autem celeberrimarum virtutum famam, quæ per Dei hominem efficiebantur , per quemdam fratrem legationem miſit ſuæ ſupplicationis,& opem flagitat ſua interceſſionis. Cui vir ſanctus laneum, quo ipſe vtebatur, pileum miſit , & promiſit ægro capiti de Domini virtute remedium. Suſcepit ille miſſam ſibi benedictionem maxima cum reuerentia , & deuotione. Confitens enim quam felicitè potuit , delicta ſua , & ſtola ſeſe induens ſacerdotali , ita demum velut Chriſti fimbriam tangens , ſeruus Chriſti pileum ſumpſit,& impoſuit capiti ſuo. Nec tardauit fidei fructus , & benedictionis effectus ; ſed miratus & ipſe eſt, celerem protinus ſentiens medicinam ; & ex tunc vſque hodie ab huiuſmodi languore ſanus, & incolumis annunciat omnibus , quam experiri meruerit ipſe virtutem. Nam & Epiſcopus factus xenia illa diuiſit,partem mediam ſuis ſecum in ſcriniis honorificentiſſime ferens, mediam in Monaſterio ſub eadem veneratione deponens ; nec locum ſcilicet vnde vocatus,nec ſedem,cui prælatus eſt,volens tanta benedictione fraudari* Hactenus ibi. 12.

o Lib. 4. c. 4.

Hunc Petrum,cognomento Chriſtianum , Carracetenſem primum Monachum , mox Abbatem Monaſterij S.Martini dicti de Caſtañeda , Benedictini(Nigrorum) vtriuſque Ordinis,mox ad Ciſter- 13.

cij leges tranſituri, habemus ex Cathalogo Epiſcoporum Alturicenſium [p] vbi etiam inſignitur titulo Sancti. Verùm quod, ait, promotum in Epiſcopum ad annum Chriſti M. C. X X I. qualiter ſtare poſſit, non ſatis capio. Quippe Bernardus hominem ſanauit, dum adhuc Abbas. *In cœnobio, ait, quedam, quod eo tempore ipſe regebat.* Conſtat autem ante annum ſupradictum, non earenus diffuſam Bernardi famam, vt quæreretur ab Hiſpaniæ vltimis finibus, quaſi per quem ſalus proueniret, etiam abſentibus. Sed hæc aliorum erit examinare: nos interim ad alia properemus.

[p] *Apud Ægid. Gõzal. cap.* 11.

---

1. *Prima domus Hortæ fundatio apud Cantauos.* 2. *Donatio loci,* 3. *& Alfonſi Imperatoris munificentia,* 4. *excerpta quædam ex ipſa donatione,* 5. *Monachi ex Berdonarum Cœnobio miſſi.* 6, *Hortæ acceſſio,* 7. *litteræ Eugenij,* 8 *in fauorem noui Cœnobij:* 9. *atque ex eis illata notabilia.* 10. *Qui recentiores de Horta latè ſcripſerint.*

CAPVT X.

1. REMISSA huc vſque Hortenſis Monaſterij, itemque Vallis bonæ prima fundamina, quæ Chronologia ſeptennio ante notauerat, iam tandem nobis erunt recenſenda; & quidem vallis Bonæ ſequenti capite, Horta in hoc quantum conſtat per inſtrumenta. Vocati ne ab Imperatore venerint, an vltrò miſſi ab Abbate Berdonarum, in dubio eſt: conſtat hoc anno Venerabilem Rodulfum, Monachoſque ex prædicto Monaſterio, donatos loco ab Alfonſo Imperatore in finibus Caſtellæ iuxta Almazanum (quod hodie oppidum Marchionatus titulo gaudet) *Cantauos* illi nomen, vt noua in eo Eccleſia conſtrueretur. Extat legiturque Regia donatio, quam æquum duxi ad literam tranſcribere. [a]

[a] *Ex tabul. Hortæ.*

2. *In nomine Domini Amen. Decet inter cæteros homines Regiam, ſiue Imperatoriam præcipuè poteſtatem, quoniam plura cæteris poſſident, Eccleſiis benefacere, viros ſanctos amare, & eis loca Religioni conuenientia dare, data manutenere, venerari, & fouere. Idcirco ego Alfonſus Hiſpaniæ Imperator, vna cum filiis & filiabus meis, & omni generatione mea, pro amore Dei, & pro animabus parentum meorum, & peccatorum meorum remiſſione, facio chartam donationis, & textum firmitatis Deo, & Eccleſiæ Sanctæ Mariæ de Cantauos, & vobis Abbati Domno Radulfo, & Monachis in eodem Monaſterio commorantibus, de ipſa Villa de Cantauos, cum montibus, & fontibus ſuis; cum pratis, & paſcuis; cum ingreſſibus, & regreſſibus, & cum ſuis molendinis, & cum omnibus ſuis terminis, & pertinentiis, & omnibus directuris, ſicut exterminauit eam Gutier Fernandez cum Concilio de Almazan. & hoc facio vt faciatis ibi Ordinem de Ciſtel, & ſeruiatis ibi Deo in perpetuum.*

3. *Si vero in poſterum aliquis de meo, vel alieno genere, meum factum rumpere voluerit, ſit à Deo maledictus, & excommunicatus, & cum Iuda Domini proditore in inferno damnatus; & inſuper pectet Regiæ parti mille marauetinos. Facta charta in Calafurra, I I I. Kalendas Februarij. Quando Sanctius filius Imperatoris accepit vxorem filiam Regis Garciæ; eodem anno, quo Imperator pugnauit cum illis Mazamutis ſuper Cordubam, & deuicit eos. Æra milleſima octogeſima nona, Imperante ipſo Alfonſo Imperatore Toleti, Legione, & in Gallecia, Caſtellaque, in Nagera, Saragocia, Baezia, & Almaria, Comes Barchilona, & Sanctius filius Regis Garciæ tunc temporis Vaſalli Imperatoris.*

Ego Alfonſus Imperator Hiſpaniæ hanc chartam, quam fieri iuſſi, propria manu mea roboro, & confirmo.
Dom Rodericus Nazarenſis Epiſcopus confirmo.
Sanctius Rex, filius Imperatoris confirmo.
Gutierrez Fernandez confirmo.
Sanctius Rex Nauarræ confirmo.
Comes Pontius maior domus Imperatoris confirmo.
Lupus Lupiz de Carrion confirmo.
Didacus Muñoz de Saldana confirmo.
Nuñius Perez Alferez confirmo.
Comes Iatro de Nauarra confirmo.
Vela filius eius confirmo.
Rodericus Dazafra confirmo.
Ioannes Ferdinandez Canonicus Eccleſiæ B. Iacobi inſcriptor Imperatoris ſcripſit.

Hactenus priuilegium Imperatoris, quo palam videas Monaſterium nequaquam fundatum ante hunc annum, donato loco eo præcipue fine, vt conderetur. Sed nihilominus præceſſiſſe Abbatem, Monachóſque, & eccleſiam ſub inuocatione Beatæ Virginis; ſiue illic ab antiquo ædificatam, ſiue ab eis conſtructam, diuinis in ea officiis perſoluendis. Vt non immeritò liceat conectari, præmiſſos, Monachos ibidem habitaſſe, quaſi precariò; nec vt incolas loci, ſed velut hoſpites; queis Imperator pius, & religioſus dederit terram, quam ſibi ipſi in hoſpitium præelegiſſent. Sic habitatio eorum minus fluxa, ſed neque omninò firma: quippe noua acquiſita poſſeſſione, tertio a Cantauos lapide, ad ripas Salonis (illuſtris natalitiis Martialis, fluminis) poſt paucos annos, ſedes tranſtulêre. 4.

Miſſos ex Berdonarum Eccleſia Monacho tabulæ omnes concordes affirmant. Quin, & in Tabulario eiuſdem domus adhuc viſuntur duo inſtrumenta; alterum Arnoldi Abbatis Berdonarum irritantis electionem Abbatis Hortæ ipſo inconſulto, factam, ſub hoc initio. [b] *Frater Arnoldus Dei gratia Abbas Monaſterij Berdonarum Ciſtercienſis Ordinis: Auxitanæ Diœceſi, pater Abbas, & ſuperior immediatus Monaſterij de Horta eiuſdem Ordinis, Seguntinæ Diœceſis; vniuerſis, & ſingulis præſentes litteras inſpecturis, &c.* contractus alter pacti, & conuentionis inter Don Placentinum Epiſcopum, ex vna parte; & Abbatem, ac Conuentum Hortæ, ex alia, ad cuius calcem ſubſcriptio talis ſubeſt. [c] *Nos autem. F. V. dictus Abbas Berdonarum, ad domum de Horta filiam domus noſtræ, anno ab Incarnatione Domini. M. C C. X X V I. menſe Maio venientes, & quæ promiſſa ſunt approbantes, præſenti chartæ noſtrum fecimus apponi ſigillum, &c.* 5.

[b] *Ex eiſdem Archiuis.*

[c] *Vide ſuprà.*

Manſit in illo loco Monaſterium, ſub Abbate Radulfo, per annos aliquot, priuſquam per Blaſium Radulfi ſucceſſorem, à Cantauos in Hortam (id loco nomen ab antiquo fuit, quod hodie etiam conſeruat transferretur. Quis locum Hortæ Monaſterio dederit in dubio eſt, neque enim vlla eius donatio extat, non emptio, aut acquiſitio: 6.

Niſi

Niſi quod tamen in quodam priuilegio, velut à Monachis emptus, commemoratur. *Dono itaque vobis* (ait Rex Alfonſus, Imperatoris nepos) *& concedo omnem hereditatem, quam in Aldea, quæ Horta dicitur, emiſtis; vt liberam eam habeatis, & poſſideatis; ita quod, neque ego, neque aliquis meus ſucceſſor, aut alius, contrarium aliquid inde vobis faciat, &c. Facta charta in Molina. VII. Kalendas Iunij, Æra M.CC.XXXIII.* Igitur Horta per Radulphum Abbatem empta (incertum à quo Domino) & quod mireris, intra annum ſui aduentus. Certè ſequenti, vt ex litteris Eugenij conſtabit, quas mox ſubiungam, iam inter poſſeſſiones Monaſterij, & poſt Cantauos, prima nominatur. Crediderim ab Alphonſo Imperatore, vnà cum primo loco, pecuniam datam, de qua emptus ſecundus, ex cuius fructibus, emolumentiſque Monachi viuerent, tum & pauperibus ſimul, & hoſpitibus neceſſaria pro more miniſtrarent. Vtcumque fuerit, Venerabilis Rodulfus, cum primum Regio dono veluti radicatum Cœnobium vidit; ne qua illi deeſſet firmitudo, neque authoritas; ad Pontificem cenſuit recurrendum. Extat, & legitur Eugenij Papæ diploma, ſequenti anno expeditum, confirmans Monaſterium, & eius bona, inter quæ nominatim grangiam de Horta, nec tanquam quid annexum loco de Cantauos, ſed velut ſeparatum, diſtinctumque, [d] cum propriis appendentiis, ſiue terminis. Sed Eugenium loquentem audiamus.

d Ex eodem Tabulario.

7. *Eugenius Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei. Dilectis filiis Radulpho Abbati Monaſterij Cantauocis, eiuſque fratribus, tam præſentibus, quàm futuris regularem vitam profeſſis in perpetuum.*

Quoties illud à nobis petitur, quod honeſtati, & religioni conuenire dignoſcitur, animo nos decet libenti concedere, & petentium deſideriis congruum impertiri ſuffragium. Eapropter, dilecti filij in Domino, veſtris iuſtis poſtulationibus benigno concurrentes aſſenſu, præfatam Eccleſiam, in qua diuino mancipati eſtis obſequio, ſub Beati Petri, & noſtra protectione ſuſcipimus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus, ſtatuentes, vt quaſcumque poſſeſſiones, quæcumque bona eadem Eccleſia impræſentiarum iuſtè, & Canonicè poſſidet, aut in futurum conceſſione Pontificum, largitione Regum, vel Principum, oblatione fidelium, ſiue aliis iuſtis modis, præſtante Domino, poterit adipiſci, firma vobis, veſtriſque ſucceſſoribus, & illibata permaneant. In quibus propria deſignatione confirmamus vobis, & Eccleſiæ veſtræ per vos, grangiam, quæ vocatur Horta cum appendiciis ſuis.

8. *Sanè laborum veſtrorum, quos propriis manibus, aut ſumptibus colitis, ſiue de nutrimentis veſtrorum animalium, nullus à vobis decimas præſumat exigere. Decernimus ergo, vt nulli omnino hominum liceat præfatam Eccleſiam temerè perturbare, aut eius poſſeſſiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, ſeu aliquibus vexationibus fatigare; ſed illibata omnia, & integra conſeruentur, eorum, pro quorum gubernatione, ac ſuſtentatione conceſſa ſunt, vſibus omnimodis profutura. Si qua igitur in futurum Eccleſiaſtica, ſæculariſue perſona, hanc noſtræ conſtitutionis paginam ſciens, contra eam temerè venire tentauerit, ſecundò, tertiòve commonita, niſi temeritatem ſuam congrua ſatisfactione correxerit, dignitatis, honoriſque ſui dignitate careat; reamque ſe iudicio diuino exiſtere, de perpetrata iniquitate, cognoſcat; & à ſacratiſſimo corpore, & ſanguine Dei, & Domini Redemptoris noſtri Ieſu Chriſti aliena fiat, atque in extremo examine diſtrictæ vltioni ſubiaceat. Cunctis autem eidem loco ſua iura ſeruantibus ſit pax Domini Ieſu Chriſti, quatenus & hinc fructum actionis bonæ percipiant, & apud ſupremum Iudicem præmia æternæ pacis inueniant. Amen.*

Hactenus priuilegium Eugenij Papæ; quo clarè videas, & Rodulfi Abbatis curam pro tenera, & nouella plantatione; & grangiam Hortæ, ad quam poſt tranſlata domus, Monaſterio acceſſiſſe, ab ipſa prima eius fundatione: Non vt contentam in prima donatione Alfonſi Imperatoris, quod præter inſinuatam eius emptionem locorum diſtantia, ad nouem millia, & vltra paſſuum protenſa, & termini interrupti alienis terminis; quin plura alia indicia manifeſtant: ſed velut nouam nouæ poſſeſſionis, ipſo, an alio authore, acceſſionem; quæ adeo indiguit ſpeciali confirmatione. Sanè Cantauos verſus Almazanum, notum Caſtellæ oppidum, Horta verſus Harizam ſita eſt, Aragonenſium villam, vnde & Horta Farizæ dici ſolet. In inſtrumento ſequuntur ſubſcriptiones Eugenij, & Cardinalium: inter quos duo ex noſtris, Hugo, & Henricus (Bernardus fortè aberat) ac demum locus & tempus conceſſionis. *Datum Romæ apud Sanctum Petrum per manum Boſonis Sanctæ Romanæ Eccleſiæ ſcriptoris. V. Nonas Martij, Indictione prima, Incarnationis Dominicæ anno M.C.LII. Pontificatus verò Domini Eugenij Papæ III. anno IX.* Hæc initia Monaſterij Hortenſis (cuius nos filij immeriti) in loco de Cantauos; reliqua ſuis locis pandenda erunt. 9.

Vterque locus Cantauos, & Horta in veteri Caſtella, qua parte tangit fines Aragonum, Seguntiam inter, Calataiubámque, notam vtramque vrbem vtriuſque Regni; vterque pertinet ad Seguntinam Diœceſim, in qua etiam Monaſterium notatur in libris Cameræ, ſub titulo Sanctæ Mariæ de Horta, mediocri taxa florenorum duum & viginti ſupra ducentos. De Horta multa Henriquez in faſciculo, ſepius ſuorum Annalium tomo ſeptimo, Ægidius Dauila in Epiſcopatu Seguntino: omnes ferè ex his, quæ nos tradidimus in noſtro ſanctorali, atque adeo errantes, ſi quid errauimus; quare & in multis nobiſcum corrigendi. Lego & in libris cameræ Apoſtolicæ Hortam de Faiſia Ordinis Ciſtercienſis in Toletana Diœceſi, ſed, quæ prorſus me lateat, vt qui non alibi mentionem eius viderim. Et quidem de Faiſia, pro de Fariza amanuenſium errore, non difficile potuit irrepſiſſe: ſed quod concernat Toletanam Diœceſim, vnde potuit irrepere, non capio. 10.

1. Vallis bonæ initia, 2. fundatióque, 3. ſub obedientia Palentini Epiſcopi, 4. & legum Ciſtercienſium obſeruatione. 5. Probatum id ex verbis donationis. 6. Admiſſa poſtea adoptio Berdonarum, 7. ſucceſſio Abbatum, 8. & incrementa domus ſub his initiis, 9. demum aliæ notitia remiſſiuè. 10. Quintana Xuarij Imperiale Monaſterium, 11. reformatum ſub eius filiatione.

CAPVT XI.

1. VALLEM Bonam, in Palentina Diœceſi, ſexto lapide ab vrbe Valliſoleti, ad ripas Durij fluminis, illuſtris Comitiſſa Stephania, filia Armengoldi Comitis, fundauit ante ſeptennium, idque ſub inſtituto Ciſtercienſi, quod ex aliquibus coniecturis facile conſtat: haud tamen Monachis accitis ex alia domo, nec Monaſterio commiſſo alterius curæ; ſed ſub Epiſcopi Palentini (quod hactenus inuſitatum) viſitatione. Itaque Monaſterium inſtituit reformatum, ad normam Ciſtercienſium; & eorum leges per omnia obſeruaturum; nequaquam tamen ſubiectum Ciſtercienſibus; ſed Diœceſano Epiſcopo, atque eius tantùm erectum authoritate. Quibus Monachis ſumpſerit initium, in dubio eſt: de primo Abbate, conſtat Martinum dictum. Porrò adeo feruentes incepiſſe, vt donati Vaſallis à fundatrice, renuerint accipere niſi alterius ſubeſſent iuriſdictioni. Extat, legitúrque hodie, donatio verboſa, & elegans ſupra morem illius temporis; quam, quia multa ſingularia continet, non pigebit ad litteram tranſcribere.

2. [a] *Principium ſcripti fiat ſub nomine Chriſti, ſcriptum ſui firmum faciat, Dominus alliget ipſum. In nomine omnium plaſmatoris Dei, ſanctæ indiuiduæ Trinitatis, Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, à quo omnia, in quo omnia, per quem omnia procedunt, viuunt, ſubſiſtunt; cui ſeruire, in quem credere, in quo ſperare, quem diligere; regnare, viuere, ſummum bonum eſt. Ea propter, Ego Stephania, humilis Comitiſſa, bonæ memoriæ, Armengoldi Comitis filia, quia iuſtum eſt Xenodochia conſtruere, Monaſteria ædificare, neceſſitati pauperum prouidere, maximè eorum, qui ſeculo renunciantes Crucem Chriſti in ſuo corpore baiulant, iuxta illud: qui vult venire poſt me abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam: mea ſpontanea voluntate, ſpiritu diuino ſuggerente, optaui animo, fieri opere, & facere propoſui Monaſterium de Ordine Sancti Benedicti, in Valle bona ſecùs Durij fluuium, in honorem Dei omnipotentis, & Beatæ Mariæ ſemper Virginis, ac glorioſorum confeſſorum Martini, atque Sylueſtri, omniúmque Sanctorum. Hoc facere diſpoſui propter ſalutem, & peccatorum remiſſionem glorioſi Imperatoris Hiſpaniæ Domini mei Alfonſi, & piæ recordationis Dominæ meæ, Vrracæ Reginæ matris eius, qui ſua benigna voluntate, cum eſſem mulier alienæ terræ, multa bona mihi fecit, & de ſupradicta villa, & multis aliis hæreditatibus, ſua clementia, me hæreditauit. Hoc etiam facio pro ſalute animæ meæ, & corporis mei, atque Parentum meorum, necnon omnium fidelium Chriſtianorum. Igitur ego Comitiſſa Stephania, vnà cum filiis, ac filiabus meis, dono iam dicto Monaſterio, & iure perpetuo, poſt deceſſum meum, ſub perenni teſtamento concedo Vallembonam integram, cum terminis ſuis; Munbiedro ex integro cum terminis ſuis, ſecundùm quod mihi iure hæreditario pertinent. Hoc tamen ea conditione facio, vt quandiu vixero, in mea poteſtate ſint, & conſilio, voluntatéque mea ſe habeant, qui ſecundùm Ordinem ſuum in Monaſterio vixerint.*

a Ex Tabul. Vallis Bonæ.

3. *Vobis ergo Domine Martine Abbas, qui iam dicto Monaſterio authoritate patris noſtri Domini Petri Palentini Pontificis, Deo diſponente, præeſtis, & fratribus veſtris præſentibus, & futuris facio hoc teſtamentum de eodem Monaſterio; vt iure hæreditario, in perpetuum totum habeatis, ſecundùm quod ad meum ius pertinet; ſcilicet ingreſſus, & egreſſus, ſyluas, montes, paſcua, colles, prata, fontes, piſcarias, amnes, hortos, molendina, vineas, terras cultas, & incultas, per ſua loca, & per terminos antiquos, ſecundum quod inquiri, & inueniri poterit. Verum, quia dicitis quod conſuetudo veſtra non patitur Villanos tenere, vt liberiùs Deo poſſitis vacare, volo & poſt obitum meum vobis, & poſteris veſtris placendo, vnus de filiis, vel filiabus meis, vel filiis eorum, aut nepotibus, quem vos elegeritis, aut Abbas, qui tunc temporis præfuerit Monaſterio, eos de manu Abbatis, ſub dominio, & cenſu teneat, reddens Monaſterio per annum viginti maranetinos, vel amplius, æſtimata præſenti, & futura quantitate villæ; & ita conſeruet homines, qui ſunt in ſupradicta villa, vt ad nutum Abbatis, ſuum rectum forum, iuxta priſcam conſuetudinem, habeant. Quod ſi noluerit cenſum ſecundùm præſentem, & futuram villæ quantitatem ſoluere, & precepto Abbatis in omnibus ſatisfacere: det Abbas Villanos, cui voluerit de noſtra progenie, qui ſibi obtemperet, vel ipſe teneat, ſi maluerit.*

4. *Si quis autem mei generis, aut alterius cognationis, hoc eleemoſynæ teſtamentum irrumpere, aut annullare tentauerit, ſit anathema maranatha; necnon cum Iuda traditore, qui ſuſpenſus crepuit medius, & cum Datan, & Abiron, quos terra abſorbuit, in perpetuum damnatus; ſi non ſatisfecerit Deo, ac Sanctæ Mariæ malefactum reſtaurauerit. Inſuper pectet Regiæ dignitati duo talenta auri, ſicque teſtamentum firmum, & indiſſolubile omni tempore perſeueret. Facta charta in Vallebona, Æra M C. LXXXI. menſe Februario. XV. Kalendas Martij, Regnante glorioſo Imperatore Domino Alphonſo in Toleto, Legione, Galletia, Nazera, Cæſarauguſta.*

Ego Stephania Armengoldi humilis Comitiſſa iuſſi fieri hoc teſtamentum, & ad maiorem confirmationem hoc meum ſignum feci apponi, & propria manu roboraui. Sequuntur ſubſcriptiones Epiſcoporum, & procerum Regni, ac tandem ſignum Alfonſi, ne quæ inſtrumento firmitas, ne quæ excellentia, aut prærogatiua domui deeſſe poſſet.

Ego Alfonſus Dei gratia Hiſpaniæ Imperator, vna cum vxore mea Berengaria, Comitiſſæ D. Stephaniæ ſupradictam donationem factam recipio, & firmam, ſtabilémque permanere precipio, ac in huius meæ confirmationis teſtimonium hoc ſignum facio. †.

Ioannes Canonicus Sanctæ Mariæ Vallis-Oleti, præſente, & dictante Domino Guillelmo Abbate Sancti Fœlicis, iuſſu Comitiſſæ Dominæ Stephaniæ ſcripſi.

Giraldus

Girardus ſcriptor Imperatoris hanc confirmationem, iuſſu eiuſdem ſcripſi. Hæc prima Monaſterij Vallisbonæ fundatio fuit.

5. Porrò quod dicitur in ipſa fundatione. *Quod conſuetudo veſtra non patitur Villanos tenere, vt liberius poſſitis Deo vacare.* Argumento eſt in ipſa fundatione Ciſtercienſia inſtituta profeſſos fuiſſe. Aliàs Benedictinis non reformatis, ſiue Cluniacenſibus, aut aliis, nihil obſtabat, quominus tale dominium habere poſſent. Conſonat priuilegium Imperatoris non multo poſt, Monaſterio præfigens terminos, atque donum confirmans, quod ita habetur. *Ego Alfonſus totius Hiſpaniæ Imperator Monaſterium Vallisbonæ ſub noſtra protectione ſuſcipio, & Fratribus tam præſentibus, quam futuris, ibidem ſub regula Sancti Benedicti, ſecundùm inſtituta Ciſtercienſium Deo ſeruientibus, Vallembonam, & Murbiedro, ſicut olim eis dedi, & nunc, & in perpetuum concedo, & per eoſdem terminos, per quos inter homines Penna Fidelis, & ipſos, dum eram in Penna Fideli cum Comite Barchinonenſi, per Sanctium Petri Portarium meum determinari iuſſi, &c.*

6. Manſiſſe creditur Monaſterium Vallisbonæ, ſub Epiſcopi cura, vſque ad hunc annum, quo Monachis accitis ex Berdonis (fortè & ex his, qui ad fundandam Hortam venerant) ſub eiuſdem Cœnobij, & Abbatis ipſius viſitatione, plenariè ſe Ciſtercio incorporauit, conſentiente Epiſcopo, vt Abbas Vallisbonæ obedientiam, quam abſolutam hactenus, ſaluo extunc ordine, vt alij, profiteretur. Porrò dilatam vnionem ad hoc tempus, vel inde non obſcurè videtur colligi; quod Vallisbona poſt Hortam recenſetur in Chronologia, & tamen conſtat Hortæ Monaſterium nequaquam ſurrexiſſe ante hunc annum, ex donatione Imperatoris. Porro Martinus Abbas Vallisbonæ, aut deceſſit, aut ceſſit circa hoc tempus, ſuccedente Ebrardo, quem ex Cœnobio Berdonorum miſſum, vel ipſum nomen noſtris inuſitatum videtur prodere. Vndecumque aduenerit, curauit conſulere tenellæ plantationi; & vt Radulfus, ſtatim ſuæ Eccleſiæ (tunc in Cantauos ſitæ) ſic Vallibonæ Ebrardus Apoſtolicæ protectionis robur adauxit; ſcilicet obtento ab Eugenio priuilegio eiſdem prorſus verbis, & ſubſcriptionibus, ſub data. [b] *Romæ apud S. Petrum per manum Boſonis Sanctæ Romanæ Eccleſiæ ſcriptoris. V. Nonas Martij, indictione prima, anno M.C. L I I. Pontificatus verò Eugenij Papæ tertij anno V I I I.*

b Vnde ſupra.

7. Sexennio poſt, defuncto Imperatore, & ſubrogato in Regno Caſtellæ Sanctio, idem Ebrardus priuilegium impetrauit. [c] *Vt Vallis bona domus, ganatúmque vbicunque fuerit, haberet eamdem poteſtatem, & ſecuritatem, & cautum, ſicut ganatum Regium; & ſecurè paſcat per omnes montes, & per omnia paſcua, ſicut ganatum meum proprium, &c. Et quicumque inuaſerit domos veſtras pectet, ſicut pro inuaſione, aut violatione domus Regiæ. Facta charta in Almazam ſub Æra M. C. XCVI. menſe Ianuario, anno quo Dominus Alfonſus famoſiſſimus Hiſpaniæ Imperator obiit, Rege Sanctio Nauarræ Regnante exiſtente Vaſſallo Domini Regis.*

c In eiſdem Archiuiis.

8. Ebrardo credimus Guillelmum ſucceſſiſſe, quem anno M. C.L X I I I. & M. C. L X I V. Vallembonam rexiſſe, duo nobis oſtendunt priuilegia. Alterum Alexandri Papæ Tertij. [d] *Datum Senonis per manum Hermani Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Subdiaconi, & Notarij, Nonas Octobris, Incarnationis Dominicæ anno M. C. L X I I I. Pontificatus verò Domini Alexandri Papæ tertij, anno V.* Alterum illuſtriſſimi Alfonſi Regis Caſtellæ, Sanctij deſideratiſſimi illuſtris filij. [e] *Facta charta apud Septimancas Æra M.CC. I I. (hoc eſt anno M. C. LXIV.) tertio Kalendas Decembris die Dominica, Regnante Domino Rege Alfonſo in Toleto, & Caſtella.* Porrò, ex vtroque priuilegio, conſtat auctam iam domum multis poſſeſſionibus, quas vterque recenſet: confirmatque; ſed latiùs Alexander pro more curiæ. Idem Alfonſus poſt annos viginti quinque, quædam alia indulget Nunio Abbati, præcedentia confirmans, & poſt eum alij eius ſucceſſores.

d Vbi ſupra.

e Ibidem.

Memoratur Vallisbona in libris Cameræ in Palentina Diœceſi. De ea item Lepius in Annalibus. Illuſtrant domum filiæ breui ſuſceptæ Riuus Siccus, Bonauallis, & Palariola; quarum prima in Burgenſi Diœceſi ſita; ſecunda in Toletana, & tandem tertia intra propriam Palentinam. Illuſtrat, & Hiſpana Congregatio, cuius magna pars ipſa, & poſt montem Syon prope Tuletum, totius noſtræ obſeruantiæ initium fuit. Quin Palatiola (Palacuelos nos vocamus) Reformatoris generalis ſedes, quaſi ceſſerit mater dilectæ filiæ. Illuſtrant tandem multi viri docti, ſanctique, inter quos Machatius humilis conuerſus, de quibus ſuis locis erit agendum. Nunc de prima eius filia Riuo Sicco, quæ in hunc locum remiſſa, breuiter dicam. 9

Fundationis Riui Sicci (id nunc Cœnobio nomen, poſt varias ſedium, & vocum mutationes) incertus annus, diſcrepantibus inter ſe tabulis Ordinis, & traditione eiuſdem Monaſterij. Nam hæc ad M. C. XXXV. initia refert: illa ad M. C. XLV I I. quod iam notauimus. Nec concordabis, ſi priori anno cœpiſſe Monaſterium ſub habitu nigro (quamuis ſub eo cœpit) poſteriori ſuſcepiſſe Ciſtercium dicas. Quippe hoc vltimum ſtare omnino nequit cum certo magiſterio Vallisbonenſium, quos conſtat non habuiſſe Ciſtercium ante hunc annum. Vtcumque fuerit, Monaſterium Riui Sicci Imperatore Alfonſo authore gaudet, ſaltem dotatore, atque in Quintana Suarij, nunc Prioratu, olim Abbatiæ illius primaria ſede. Vtrumque teſtatur Alfonſus, Alfonſi nepos, aui ſui priuilegia confirmans Monachis. [f] *Confirmo vobis* (inquit) *& omnibus ſucceſſoribus veſtris, omnes donationes, quas auus meus Alfonſus Imperator pia liberalitate omnibus prædeceſſoribus veſtris de Quintana Suarij, & de Sancto Vincentio, in eleemoſynam contulit, ſicut in priuilegiis aui mei perſpexi, Quintanam videlicet Suarij cum omnibus terminis ſuis, &c.* Crediderim Monaſterium Sancti Vincentij Monaſterio Quintanæ eſſe vnitum, atque ex vtroque olim Benedictino vnicum Ciſtercienſe factum: ſed & alterius Monaſterij de Hoz ibidem meminit, quod æquè conſtat acceſſiſſe Quintanæ Suarij. *Et confirmo vobis Monaſterium de Hoz, quod eſt ſitum in Alfoz de Arriba, cum hæreditatibus, & cum omnibus pertinentiis, &c.* Ergo tria Cœnobia, nec exigua, in vnum conflata, Vallisbonenſium Monachorum initia, per quos reformarentur, præſtolabantur. 10

f Ex Tabulario Riui Sicci.

Iacet Quintana in Diœceſi Burgenſi; ſeptimo ab vrbe lapide, loco montuoſo, & alto, eoque nimium patenti brumæ incommodis. Primùm eius Abbatem, Chriſtophorum, namque id viro nomen, ad altiora tendentem Vallembonam adiiſſe recens fundatam, atque Monachos petiiſſe, traditio eſt, per quos Quintana Suarij, cum ſuis filiis, ad normam Ciſtercienſium inſtitueretur. Et de Monachis miſſis ex Vallebona nullum eſt du- 11

bium;conteſtantibus rabulis,& multis inſtrumentis vtriuſque domus delarum antiquitati Cœnobij eſt, vt inter acquiſita anno M. C. X L V I I. numeraretur. De Chriſtophoro Abbate minus certum quamuis, qui anno M. C. X X X V. quo Monaſterium cœpit;ſuſcepit eius regimen, potuit vſque ad hoc tempus continuare. Quicumque fuerit, fundamenta iecit parum firma, & de loco ad locum mouenda per lungum tempus. Quippe anno M. C. L X X X I V. Quintana deſerta, ad montes Auxitanos perrexerunt(eadem ferè diſtantia ab vrbe Regia)Inde ad ripas Iberi traiicientes, anno M. C. LXL VI. duplo ſe ferè à Burgis, elongarunt. Sed neque in eo loco adepta quies,aut firmior,diuturniorvè domus conſtructa;quippe, imbrium ſuperuenientium impetu diruta, circa annum M. CC. XXXVI. quartam adhuc ædificare coacti ſunt. Sed hi euentus, & qualiter acciderint, aptiùs multò inſerentur.

1. *Chronologia fundationum huius anni.* 2. *Inſula Varenſis,Floranum,& Clarus locus,* 3. *Pontiſ-alti notitia,* 4. *& Kylos in Scotia,* 5. *Sacrato loco ſepulchro S. Duſi,* 6. *Ratio nominis,* 7. *miraculum pandentis,& conſeruantis,*8. *& Sanctitas Abbatum eiuſdem loci.* 9. *Olumcultris:* 10. *Miſericordia Dei,Frameda,Campania, & Villalonga,*11. *& tandem nonnihil dictum de Flageleya, & Eſron remiſſiuè.*

CAPVT XII.

1. HOc tandem caput impleat Chronologia, recenſitis Cœnobiis, quorum initia vidit præſens annus: ea autem numerantur ſequenti Ordine.

Anno M. C. L I. X I I. Kalendas May, Abbatia de Inſula Barriducis.

Eodem anno I I I. Nonas Martij Abbatia de Florano.

Eodem anno VIII. Idus May Abbatia de Claro Loco.

Eodem anno & eodem die Abbatia Pontis Alti.

Eodem anno XII. Kalen. Iunij Abbatia de Kilos.

Eodem anno X V. Kalen. Octobris Abbatia de Miſericordia Dei.

Eodem anno I I. Kalen. Octobris Abbatia de Frameda.

Eodem anno X V I. Kalen. Decembris Abbatia de Campania.

Eodem anno I I I. Kalend. Ianuary,Abbatia de Olumcultris.

Eodem anno Abbatia de Villa-longa.

Eodem anno I I I. Idus February Abbatia de Eſron in Dacia.

Eodem anno Abbatia de Flegeleya, aliàs de Flageleya. Hactenus,quæ huic anno tribuuntur, duodecim Cœnobia, de quorum ſingulis proferemus ex more, ſi quid habemus.

2. Inſulam Barri Ducis inſigne,& opulentum Monaſterium,vt ait Recens quidam, in Lotharingia, in Ducatu Barrenſi, protulit domus S. Benedicti, de linea Morimundi, in Diœceſi Virdunenſi, filia prima Criſtæ de qua ſupra. Inuenio memoratam in libris Cameræ,& centum florenorum, hoc eſt infra mediocrem,notatam taxa. Neque maior notitia Florani ſeu de Florano,niſi quod tamen Scalæ Dei prolem in Auxitana Diœceſi Vaſconiæ, produnt tabulæ Eccleſiarum Morimundenſium. In quibus etiam inuenio Clarum locum Bethaniæ filiam natam in Burgundia. Sic habet geneſis. Claudius Robertus [a] de eadem, an de diuerſa. *Clarus locus*, Clayr lieu, *fundatur iuxta Nanzeium anno M. C. L I X. à Matthæo Comite Lotharingiæ,Ordinis Ciſtercienſis.* Sed de hoc Galli certius indicabunt. Itáque hæ tres priores fundationes Geneſim Morimundi propagarunt. In Notitiis Abbatiarum Lotharingiæ, nuper excuſſis, Clarus locus Tullenſis hoc anno natus, fundante locum Matthæo Lotharingio, & Bertha coniuge, Sueuiæ Ducissa,Friderici Barbaroſæ Imperatoris filia, qui ibidem ſepulti iacent,dicitur. Primus Abbas Viticus,ſiue Vvericus ex Bethania cum conuentu ſuo adueniens conſecrauit initia naſcentis Domus.

a *In Gall. Chriſt.*

Pons altus ſequitur,Ioiaco matre nata, de linea Puntigniaci, quem in Gaſconia in Adurenſi Diœceſi libri Cameræ agnoſcunt; modica quinquaginta florenorum contenti taxa. Meminit eius Claudius in ſua Gallia, nulla tamen notitia clariori. Extant litteræ Honorij Papæ tertij ad Abbatem Pontis alti, Ordinis Ciſtercienſis, Diœceſis Adurenſis vt Archiepiſcopum Auxitanum, in Sedem Apoſtolicam rebellem, per cenſuras compeſcat, Apoſtolica promulgandas authoritate, Datis Anagniæ I V. Idus Iunij, Pontificatus ipſius anno primo. Et rurſus aliæ pro Abbate Sendracenſi. Datis Laterani Pridie Nonas Octobris, Pontificatus ipſius anno tertio. Ac demum aliæ Gregorij Papæ I X. pro Epiſcopo Eccleſiæ Baiocenſis,Datis Laterani Nonas Februarij, Pontificatus ipſius anno V I I.De Riueto,Nauetum alij dicunt,Biſuntinenſis Diœceſis, filia Pontis Alti ſuo loco, & tempore dicemus. 3.

Quintum Cœnobium Kylos in Scotia, quod protulit Meilrotia in Morauienſi Diœceſi, celebre ſatis inter multa illius tractus. De eo Hector Boetius Scotus author. [b] *Multis etiam percelebris eſt Morauia Abbatiis, & Cœnobiis, quorum præcipua Kilos,& Pluſcatre. Benedictini vtrumque Ordinis, Ciſtercienſe illud; hoc Cluniacenſe.* Cæterùm Kyloſenſis Monaſterij locus,& nomen,ſacra, & fundatores ſanctitate inſignes, vel execrata potuiſſent expiare. Locum ſanctificauit Sepulchrum B.Duffi, quondam Regis Scotiæ, quem Donevaldus, cum perfidè occidiſſet,in flumine proiectum,aut abluere voluit,aut occultare. Narrat idem Boëtius [c] totidem verbis. 4.

b *In deſcript. Regn.*

c *Hiſtor.Scot. lib. 11.*

Donevaldus quatuor ſeruos corruptos largitione, & ad ſe vocatos,vt ſecum Regi Duffo mortem,quam propria, atque iniqua Coniugis temeritate dudum fuerat machinatus, inferrent; blandis verbis, nouis additis muneribus,eſt hortatus. Et poſt Regem Duffum,in ſoporem ſolutum,cubicularios longa commenſatione fatigat, variſque potionum, obſoniorúmque generibus. Tunc paruere ſerui, Regémque ſub Conticinium nullo ſtrepitu,ferro ſingulo impreſſo, dormientem facilè obtruncant. Cadauérque per poſticum exportatum.Cubicularis alto ſopore perſeuerantibus, 5.

equóque

equóque impoſitum ad ſecundum à cadis loco milliare deuexit, vbi amne ea per loca labente paulum deriuatur, ac inde terra altius defoſſa, in imam ſcrobem eſt iniectus. Hæc de indigna cæde Regis piiſſimi.

6. Porrò in eo loco Monaſterium conditum, vbi ſacrum Cadauer proiectum, inuentúmque, pergit ſcribere. *Amni, eo loco, vbi caſi Regis corpus conditum fuerat, pons (ſed aliquot poſt ſecula) eſt impoſitus. Vicum ad Pontis terminum* (Kylflos *vulgò, id eſt* tempus floris) *inde nomen, quod ad noſtram peruenit ætatem, ferunt ſortitum. Nunc ibi Cœnobium eſt cum Auguſtiſſimo templo Diuæ Virgini ſacro. Ædibúſque magnifica architectura, piorum cœtu Ciſtercienſis inſtituti inſigne, nulli in Albione Regionis obſeruatione ſecundum.* Ergo Cœnobium poſt duo ferè ſæcula (nam Duffus anno D. CCCC. LXXII. occubuit) in eo loco fundatū, in quo S. Regis cadauer proiectum fuerat; dictúmque Kylos, quaſi Kylflos; id eſt templum florum: nec ſine cauſa; quippe in memoriam miraculi illuſtris, quod contigiſſe ibidem credebatur, cum B. Viri corpus detegeretur. Idem Hector Boëtius, eodem loco.

7. *Non deſunt, qui ſcribant Duffi Regis Corpus, tametſi ſex menſes luto infoſſum iacuerit, integrum tamen, viuidoque colore, & in nullo labefactum, inuentum ſole, lumine plus ſolito, micante; & (vnde homines ingens cœpit admiratio) vicinos campos, præter temporis naturam, multa florum varietate fuiſſe ornatos.* Hæc ille, vt meritò, & locus, ex theſauro pretioſæ glebæ, & nomen ex miraculo impoſitum, Sanctos viros illuc tandem appulſuros, iam ferè à ducentis annis præſtolarentur.

8. Porrò aduenitſe non indignos loco, & nomine, Sancti Anſelmus, & Nerius manifeſtant. Ille qui primo loco Abbatem egit; hic qui ſecundo. Vterque adſcribendus, poſt mortem, Sanctorum Catalogo (vt habet Demſterus ſumptum ex Scoti Chronico) vterque celebrandus ab Eccleſia ritu ſolemni. Sed periit, heu! vtriuſque actorum notitia, paucis quibuſdam demptis. Quæ ſuis locis erunt diſſerenda. Numeratur inter domos fundatas per Dauid Regem; & inuenitur Cœnobium Kyloſenſe in libris Cameræ, in proprio Epiſcopatu Morauienſi, vbi trecentorum florenorum taxa notatur.

9. Haud minus Celebris Abbatia de Holuncultris, ſiue de Hulmo, vulgo de *Holmecultraine*, quam Rex Dauid in Cumbria ædificauit, atque Sancto Vualleno in filiam dedit, per Monachos Meilroſiæ propagandam. Primus illius Abbas Everhardus, quem ſancti titulo hiſtoriæ omnes honorant: hic ex Canonico Regulari in Kirkeam, atque Vvilleni ſocio, cum eodem conuerſus, aut ſaltem ad illius æmulationem ad Ciſtercium perductus, hoc tempore Meilroſiam inhabitabat, Abbatis Sancti excipiens confeſſiones; atque adeo ab eo amatus, redamánſque, vt niſi Dei cauſa interceſſiſſet, ægrè ab altero vtérque diuideretur. Vicit tamen vtrúmque Ciſtercij amor, & nouæ prolis cura, quæ non ab alio, aut nutriri religioſiùs, aut citius adoleſcere potuiſſet. Cœnobij ipſius, & primi eius Abbatis,

d Lib. 1. c. 16. in Actis Vvalleni [d] memoriæ ſubeſt: Clarior tameo, diſtinctiórque apud Thomam Demſterum, qui inter alios ſcriptores Scotiæ (nam & hoc etiam habuit) memorat virum Sanctum verbis

e Lib. 5. ſequentibus. [e] *Sanctus Euerhardus, Confeſſor, & Abbas Ordinis Ciſtercienſis, natione Scotus, Sancti Uvalleni Confeſſarius, & in Canonica de Kirkeam Socius, primúſque Abbas Monaſterij illius celebris in Cumbria, à Sancto Dauide, Scotiæ Rege, aut eius fratre Simone Comite fundati, quod de Hulmo dici ſolet, vulgo* Holmecultraine. *Nam, cum in Meilroſenſi Clauſtro vna cum ſancto viro Vualleno habitum induiſſet, eo ad curam eiuſdem loci ſubſiſtente, hic in nouum Monaſterium de Hulmò miſſus, regimen exorſus eſt, cum Henricus, filius Sancti Dauidis, Cœnobium à Patre erectum fundis dotaſſet, vt loquitur Scot. chronicon lib. 6. capite 32.* Ita Demſterus: qui etiam memorat Henricum, Hulmenſem, Scotum, eiuſdem domus Priorem circa hoc tempus, quia ordine ſecundum, qui quædam ſcripſit, quæ Abbati Meritoniæ conſecrauit. De Euerhardo nulla alia notitia ſubeſt; adeo obtexit caligo viros ſanctiſſimos: niſi quod tamen ab eodem Demſterò dicitur Vvalleno ſuperſtes, atque eius vitam cum aliis ſcripſiſſe. Henricus, Sancti Alcuini ſocius dicitur, atque cum eo in Martyrologio Sanctæ Crucis commemorari: vt credi poſſint in eadem domo plures, quos nobis, tùm incuria, tùm antiquitas, tùm euerſa in prouinciis illis religio, cum iniuria inuiderunt, ſiue per oſcitantiam occultarunt.

Sequuntur domus aliæ minus celebres, de Miſericordia Dei, quam Caroli locus (Kaliſium alij dicunt) Pontigniaci filia, in Diœceſi Pictauienſi ædificauit. In libris Cameræ quinquaginta florenorum taxa notatur. Nec quicquam aliud de ea Robertus Claudius: ſicut nec de Frameda, quam Obacinæ filiam conſtat ex Tabulis in Sanctonenſi Diœceſi, in qua ducentis Florenis taxatam lego. De Campania idem Claudius hæc, quæ ſequuntur. *Campania Ordinis Ciſtercienſis, Diœceſis Cænomanenſis, fundatur M. C. L I. X V I. May, à Domino Fulcone Biuaxillia, qui illic iacet ante maius altare, cuius Eccleſia dedicatur M. CC. LX. IX. Kalendas Nouembris a Guillelmo Freſſon, Epiſcopo Cænomanenſi.* Abbati, & Conuentui B. Mariæ de Campania, Ciſtercienſis Ordinis, Cœnomanenſis Diœceſis, ſcribit Innocentius Papa IV. ſub datis Lugduni V. Nonas Martij, Pontificatus ipſius anno III. Aliquanto notior Villalonga, quam Bonus-fons de linea Morimundi In Diœceſi Carcaſonenſi propagauit. Memorant Domum Robertus in ſua Gallia, ſed nulla alia notitia nobis exhibita; & libri Cameræ, in quibus trecentis florenis taxatam video. Abbati item Monaſterij de Villalonga, Ciſtercienſis Ordinis, Carcaſonenſis Diœceſis, ſcribit Alexander Papà IV. grauem ei, & Epiſcopo Agathenſi cauſam committens: Litteris datis Laterani IX. Kalendas Martij, Pontificatus ipſius anno II. quæ ſuo tempore à nobis reddendæ erunt. Eſrom in Dania, inſignis Abbatia, filia Claræuallis, quia admiranda occaſione fundata eſt, Eskillo magno, authore, ſequenti capite veniet referenda. 10.

Vltima tandem Domus Flageleia in parte Angliæ, quæ cedit Gloceſtriæ Comiti: In qua de ea Arsfeldius hæc pauca habet. *Flageleia in Sylua Deanenſi. Fundator Rogerius, Comes Herefordiæ, ad tempora Henrici ſecundi Regis. Monachi Ciſtercienſes.* Hæc tantum ille. Pertinet domus ad lineam Ciſtercij per Bordeſleiam, filiam Geroldonæ, quam Boaberlea natam, Eleemoſynæ neptem, & proneptem Ciſtercij commemorauimus. Nunc occaſione Eroſnenſis Munaſterij, partem hiſtoriæ Eskilli (nam integram inferius daturi ſumus) quippe Ciſtercio tandem adhæſuri, deſcribamus. 11.

1. *Occaſione Eſronenſis Monaſterij Eskilli cum Bernardo Patre amicitia. 2. Infantia, & ægritudo. 3. Damnatio imminens. 4. Beata Virgo à ſalute eius auerſa, 5. Dein propitia ſponſione redemptionis. 6. Qualis ea? 7. Viſionis comprobatio, & adimpleta largiter promiſſio. 8. Eſron fundata in Roskildenſi Diœceſi, 9. & Granadium, ſiue Hermandium in Lundenſi. 10. Itemque alibi alia aliorum Ordinum.*

CAPVT XIII.

1. CELEBRE Monaſterium Eſron in Dania, in hoc anno nata commemoratur in Diœceſi Roskildenſi, colonia, illuc tranſmiſſa ex Claraualle. Fundator magnus Archiepiſcopus Eskyllus Danorum Primas, qui ſuam olim Eccleſiam Roſchildenſem, non ſecus, ac Lundenſem, cui poſtea præfuit, Ciſtercij prole cenſuit fœcundandam, conſtruxerat & alia Monaſteria pro diuerſis Ordinibus, queis tota illa prouincia refulget, ſanctorum varietate circumamicta; ſed Ciſtercienſes præ aliis ſibi chari, ſeu reuerentia in Bernardum, quem magno licèt terrarum ſpatio diſſitum, adeo ſibi dilectum, ſemper habuit, adeo ſe diligentem expertus eſt, vt Sanctus Pater in hæc verba proruperit, dum ad eumdem Pontificem
a Epiſt. 314. ſcriberet. [a] *Quicquid enim gratia, & dilectionis impendere ſibi poſſunt abſentes amici, puto & me debere tibi, & mihi deberi à te.* Siue ergo charitate in virum Dei, ſiue præſagio ſuæ conſummationis, quæ iam Ciſtercio deſtinata præoccupabat affectum; Ciſtercienſes præ aliis venerabatur. Cæterum qua occaſione hæc Monaſteria, pretium ſuæ redemptionis, dum de vtraque ſalute periclitatur, Beatæ Virginis iuſſu conſtrui fecerit, quia mirabilem continet viſionem, ipſo exteriori euentu comprobatam, fructum hiſtoriæ eiuſdem Sancti Viri, quam integram mox dabimus, Exordij magni verbis libet proſequi.

2. [b] *Vir magnificus, & cum omni reuerentia nominandus*
b Li. 3. ep. 25. *Eskyllus, quondam Danorum Archiepiſcopus, & Apoſtolicæ Sedis in Inſulis Aquilonaribus, Legatus, poſtea verò humilis Ciſtercienſis Ordinis Monachus, & Cœnobij Claraualliſ profeſſus, cum adhuc eſſet adoleſcens, annos natus circiter duodecim, tranſmiſſus a Parentibus cauſa ſtudij in Saxonia morabatur, quæ tunc in nobili illa Hildeſimenſi Eccleſia fortiſſima à Clericis diuerſarum regionum, celebri concurſu frequentabatur. Itáque cum aliquandiu ibi moratus fuiſſet, in grauiſſimam valetudinem incidit, & diuturno languore tabeſcens, tandem à Medicis deſperatus eſt, ideóque procuratum eſt, vt Oleo ſancto vngeretur. Cumque Presbyteri, cæterique fideles, huius rei gratia lectulo eius aſſiſterent, ſubito factus eſt in agonia omniúmque membrorum, ac ſenſuum officio deſtitutus eſt, ita vt ferè mortuus putaretur. Exemptus ergo carnis ſenſibus, ductus eſt in ſpiritu ad quandam manſionem, totam interius quaſi clybanum ardentem. Ad quam cùm propius accederet, & illam curioſiùs inſpicere vellet, ſubito erumpens vapor incendij apprehendit incautum, móxque in illam fornacem flammiuomam traxit inuitum.*

3. *Qui cum protinus ardere cœpiſſet, iámque nihil aliud, niſi mortem, & ignem æternum ſibi ſupereſſe cogitaſſet; ecce, miſerante Deo, apparuit ei in vno diuerſorij latere meatus quidam, quaſi tramitis anguſti de oſtio ad oſtium ducens, qui etiam flammis vacuus videbatur eſſe. Quem cernens, & ſpe euadendi animatus, conatu quo potuit reptans, ad locum illum refrigerij peruenit, & per illum ad oſtium tendens celeriter exiit, & fugit palpitans, ac tremens à facie ignis deuorantis. Móxque palatium quoddam regale, & amplum reperiens, & illud ingrediens, vidit in eo Reginam Cœlorum, & Dominam Angelorum vultu, & habitu mirabili coruſcantem, atque in throno gloriæ reſidentem. Ad quam pauidus, & anhelus accedens, flagitabat obnixè, vt ſui miſereretur. Quem protinus illa dedignanter aſpiciens, atque minaciter alloquens, quod auſus fuiſſet in conſpectu ipſius apparere, mandat quantocius egredi, & cruciandum ad ignem reuerti.*

Porrò inter alios Matri miſericordiæ aſſiſtentes apparebant ibi tres viri Venerabiles, quorum vnus eiuſdem ciuitatis Epiſcopus erat, alter verò Decanus, tertius nihilominus, neſcio, quid officij in eadem Eccleſia adminiſtrans. Hos itaque præfatus adoleſcentulus intuens, ac recognoſcens, lachrymabiliter precabatur, quatenus piiſſimæ Dominæ, pro ipſo ſupplicare dignarentur. Quod cum deuotiſſimè facerent, Miſericordiſſima diſſimulatrix reſpondit eis, dicens: Quid eſt, quod rogare præſumitis pro adoleſcentulo iſto vaniſſimo, meóque conſpectu indigno. Hic enim peruerſus, & lubricus numquam me honorauit, numquam ſalutationem meam mihi, vel vna vice repræſentauit. Cùmque illi rogarent, vt ſoluta pietate delicta iuuentutis, & ignorantias illius dimitteret, ſi de cætero ſe emendaturum promitteret, acceſſit iterum tremebundus adoleſcens obſecrans eam, & dicens: miſerere mei, piiſſima Domina, miſerere mei Miſeratrix generis humani, & ne claudas à me miſero inexhauſta viſcera miſericordiæ tuæ, quia paratus ſum à modo, & vſque in ſempiternum ſeruire tibi, & te ſuper omnia, poſt Deum, venerari. Quia ſi genitor meus iſtam calamitatem meam agnoſceret, maxima auri pondera pro mea libertate libenter impenderet. 4.

Talia itaque cum lamentabili voce depromeret, Beatiſſima Virgo Maria mater miſericordiæ ſerenata facie reſpiciens illum, dixit: Quid igitur? Putas ne valere te ipſum apud me condigno pretio redimere? In hoc enim forſitan placare me poſſis, ſi congruum mihi pretium pro tua redemptione perſolueres. Tunc ille modicè exhilaratus in verbo iſto, fiducialiter acceſſit, & dixit: Etiam, atque etiam, Clementiſſima Domina, ego me optimè redimam, & quicquid mihi iuſſeris dignatio tua, libentiſſimè faciam, tantummodo eſto mihi propitia, ne me in illum ignem amplius cruciandum remittas. Cui Regina Virginum reſpondit: Volo igitur, vt de quinque generibus annonæ, quinque mihi modios, hoc eſt, de ſingulis ſingulos, non negligas reddere. Quo, ille, audito, lætanter accepit, reſpondénſque alacriter dixit; charum eſt mihi, chariſſima Domina, quod imponis, valdéque iucundum: & ego menſuram bonam, & conſertam, & coagitatam, & ſupereffluentem dabo in horreum tuum. Quod cùm in fide ſua firmiter promiſiſſet, datis etiam fideiuſſoribus, 5.

ribus, ſuprudictis interceſſoribus; dimiſſus eſt tandem liber ad humana reuerti.

6. *Redditus itaque ſibi, confeſtim aperuit oculos: receptóque vſu loquendi ſurrexit, & ſedit in lectulo ſuo. Méxque in iubilum erumpens, cœpit clamare cum gaudio magno dicens: Benedictus Deus, ego liberatus ſum, & amplius non ardebo. Gratias ago tibi, S. Deigenitrix Virgo, quia liberaſti me de incendio iſto, & amplius non ardebo. Videntes autem cuncti, qui aderant, adoleſcentem illum de morte iterum iam reuocatum, ita clamantem, & ita præ gaudio geſtientem: mirati valde ſciſcitabantur ab eo tantæ lætitiæ cauſam. Ipſe verò per multum temporis ſpatium nihil aliud dicere poterat niſi tantummodo: Deo gratias; ego non ardebo. Et cùm ſæpius illud repetiſſet conuerſus tandem ad illos, quid ſibi accidiſſet, aut quid vidiſſet per ordinem indicauit. Vnus autem ex ipſis, vir bonus, & eruditus, heſitantem de viſione adoleſcentem ſecretius alloqui, atque inſtruere curauit, dicens. Scito, præſcias, futurum te eſſe magni nominis virum, & gradum maximæ dignitatis in Eccleſia ſortiturum. Quem, cum, fauente Domino, adeptus fueris, oportet te in honorem Dei, & Sanctæ Virginis Matris eius diuerſorum Ordinum Cœnobia quinque de tuo conſtruere: in quibus, iuxta menſuram tibi propoſita rationem habeantur admiam perſeas duodecim, diuino iugiter obſequio famulantes.*

7. *His ille auditis, interim tacuit: ſed quem res exitum habitura foret, ſemper ſollicitus fuit. Porrò in ipſa viſione ſignificatum eſt ei tres illos Venerabiles viros, qui pro eo interceſſores extiterunt, cum adhuc in carne degerent, eodem anno fore de mundo migraturos: quod etiam celerius ſubſequuta mors eorum, verum fuiſſe comprobauit. Proceſſu verò temporis, cùm præfatus adoleſcens ætate pariter, & ſapientia creſcens, iam in virum optimum profeciſſet: Ordinante Deo, ad regimen Lundenſis Eccleſiæ, quæ Daniæ Metropolis habetur, aſſumptus eſt. At poſtquam iamdudum prophetata ſibi dignitatis culmen aſcendit, illico reddendi voti ſui tempus adeſſe cognouit; in quo ſub quinque generibus annorum, ſecundum interpretationem voti ſui, diuerſorum Ordinum Cœnobia quinque ſe fundaturum Regina Cœlorum deuouerat. Nactus igitur opportunitatem, de remotis Galliarum partibus, vbi fontem Religionis eſſe cognouerat, non ſolum quinque, ſed etiam plures ſpiritualis profeſſionis Conuentus euocare curauit. Inter quos Ciſtercienſis Ordinis duos Conuentus obtinuit, vnum ſcilicet de ipſa Domo Ciſtercienſi, & alterum de Claraualle, quoſque in optimis terræ ſuæ locis, tanquam vites fructiferas, vinum iuſtitiæ germinantes, plantauit. Vt enim ſemetipſum perfectè redimeret, menſurámque bonum, & ſuperefflueatem Piiſſimæ Liberatrici ſuæ, ſicut promiſerat, perſolueret, quinque Cœnobiorum fundatione contentus eſſe noluit, ſed alia, atque alia tam de ſuo, quàm de aliorum fidelium dono ſtuduit ædificare.* Hæc de occaſione fundatorum Monaſterioium ab Eskyllo Archiepiſcopo, præcipuè Eſron; quod condidit hoc anno.

8. Interueniſſe fundationi Domus Guillelmum Monachum, Eskyli in ſæculo, ſed Bernardi in Religione, diſcipulum, eadem, quam ſuperius memorauimus, B. viri epiſtola, argumento eſt, quæ eumdem Guillelmum communem filium euntem, redeuntémque commemorat. *Refectus ſum per chariſſimum fratrem noſtrum filium tuum Guillelmum de abundantia pectoris tui.* Et paulò inferiùs. *De ſecreto autem verbo illo, quod tam ardenter aſcendit in cor tuum, reſpondebit tibi ex parte noſtra Guillelmus tuus; imo noſter, & ſpecialiter tuus in viſceribus Ieſu Chriſti. Poſui enim verba mea in ore eius, & ipſum audies tanquam me in negotio iſto.* Quid ſi & primus eiuſdem loci Abbas? quem Sanctus Pater non filium, ſed fratrem vocat. Certè poſt annos aliquot Gerardum Eſronenſi Cœnobio præſidentem, virum religioſiſſimum, ingentíſque apud Danos authoritatis, plura, quæ inferiùs [c] de ipſo dicturi ſumus, manifeſtant. Verùm verbum ſecretum nequaquam dubitem, ea præcipuè reſpicere, quod iam de ſæculi, & gloriæ eius fuga, ac Monachatu aſſumendo deliberaret; id enim ſatis ſonant verba illa, *quod tam ardenter aſcendit in cor tuum.* Sed de his ſuo loco erit dicendum. Numerantur Eſron quinque filiæ in Geneſi Eccleſiarum Claræuallenſium: Sora, Vitæ ſchola: Aurea inſula: Coluan, atque Hilda. Sed Sora à nobis ante triennium dicta: vt liqueat facile, aut tardius natam eſſe, aut incepiſſe tunc ædificari, ſed nondum incoli, poſt hunc annum à Monachis ex Cœnobio Eſron miſſis inhabitanda. Inter Monachos à Bernardo Parente miſſos, Henricus fuit, quem ad hoc ipſum dudum præmunitum, atque præmonitum; infra dicemus, cum Vitæ ſcholæ, Eſronenſi ſecundæ proli, in Abbatem præfectum tradiderimus. Eſt & aliud Cœnobium Eſron nomine, in Diœceſi Pragenſi, quod ſuo loco veniet referendum. c Ann lib. 1160. c. 2. nu & 3.

Alterum ab Eskyllo Cœnobium conditum, Hermadium, ſeu Granadium; quod tamen vtrum diuerſum ab Heruiado, ſiue Eriuado ſit, quod tomo præcedenti anno M. C. XLIV. genitum ex Ciſtercio memorauimus, non de facili auſim diffinire: quippe in geneſibus tanquam diuerſum ponitur. *Eriuadum* (inquiunt) *in Dania Lundenſis Diœceſis.* Et rurſus. *Granadium in eadem Diœceſi, & prouincia.* Poſt quæ Perſenia Cœnomanenſis ponitur, quam conſtat natam anno M. C. XLV. At Chronologia præter Eriuadum, ſiue Heruiadum, non meminit Hermadij: & Granad, ſeu Granadium, quod commemorat, anno M. CC. XIV. natum tradit, quod ab Eskyllo, defuncto ante viginti, non potuiſſe fundari palam conſtat. Quodcumque fuerit in Lundenſi ſurrexit Diœceſi: quo duplex ſedes Eskylli, prima, & vltima, duplici Ciſtercienſi Cœnobio, atque inde pluribus aliis tota Danorum prouincia fœcundaretur. Nam præter quatuor ab Eſron producta, ab Hermadio, aut Granadio ſeptem conſtructa lego. Tutam Inſulam: Inſulam Dei: Locum Dei: Partum; vel de Ponte Vvetdmond, Iſulten, & Ziberulum. Sic in Geneſi Eccleſiarum Ciſtercij, cui magna ex parte concordant cæteræ tabulæ corruptis tamen nominibus locorum, in his præcipuè, quæ carent ſignificatu, Hæc de Cœnobiis fundatis ab Eskyllo Claræualli, & Ciſtercio. Reliqua eius inferius proſequemur. 9.

Verum de Eccleſiis aliarum Religionum, Præmonſtratenſis nimirum, & Carthuſienſis extat epiſtola ad ipſum Petri Cellenſis, in qua hæc inter alia. [d] *Ex veſtra dignatione in mandato ab anno præterito accepi, quatenus Carthuſienſis fratres expeterem, & de maturando negotio veſtro vos commonefacerem. Erat autem negotium, ſicut ſcitis, quatenus ad vos mitteretur frater Rogerius, ad locum Ordini illorum in partibus veſtris perquirendum, & præparandum. Diſpoſuerat autemque in animo veſtro plena, & perfecta charitatis effuſio noua ſeminaria de omni genere Sacrorum Ordinum ſeminare prouinciam vobis à Deo commiſſam, vt ex inde fructus, qui permanent in æternum, ſuſciperetis: & manipulos iuſtitiæ de laboribus eorum ad æterna tabernacula reportaretis.* 10. d Li. 1. ep. 23.

repertaretis. Iam non ſolùm in herbam, ſed in ſpicas, Ciſtercienſis, ſiue Claraualliſ Ordo, ibi multiplicatione fratrum excreuit: nihilo minus & Religio Præmonſtratenſis. Quia igitur guſtauit, & vidit prudentia veſtra, quod bona ſit negotiatio iſta, ad vlteriora manum porrexiſtis, & de illo ordine, qui quaſi Cherubim, ſiue Seraphin, immediatè reſidenti Agno, qui habet oculos ſeptem, & cornua ſeptem, in throno gratiæ accedunt, gazas veſtras exornare voluiſtis. Ecce factum eſt, vt imperaſtis. Acquieuit Sanctus Carthuſienſium fratrum Conuentus iuſtis petitionibus veſtris. Hæc ad Eskyllum Petrus Cellenſis Abbas,[e] ex quibus corrigendus venit Ioannes Iſaacius Pontanus, qui quinque Monaſteria ab Eskyllo fundata, vni Bernardo, & Ciſtercio ſacrata tradit.

e *Rerum Danorum. lib. 6.*

IESV CHRISTI ANN. 1152. — CISTERCII ANN. 55.

1. *Eugenius, pace cum Romanis facta, vrbem ingreditur.* 2. *Quorum mores, ab ipſo corripiendos, Bernardus monet.* 3. *Friderici ad eumdem Legati, atque inter arbitros, Bruno Claræuallis.* 4. *Pacta conuenta,* 5. *ex parte Imperatoris:* 6. *dein Pontificis.* 7. *Correctus Baronius.* 8. *Et occaſio diſcordiæ inter vtrumque.* 9. *Epiſtola Eugenij ad Germaniæ Epiſcopos,* 10. *ſeuera,* 11. *& grauis ab Ottone prodita.* 12. *Erecta Roma ædificia, & illuſtrata.*

CAPVT I.

1\. ANNVS milleſimus centeſimus quinquageſimus ſecundus, qui fuit Ciſtercio quintus, & quinquageſimus, variis, vt fit, euentibus inſignis, Eugenium Romæ, & Conradum terræ reddidit; hunc, nec ſine ſuſpicione veneni, per mortem raptum; illum, compoſita pace cum Romanis, vrbi tandem in quiete reſtitutum. Sic completa Hildegardis prophetia, quæ pacem quidem Eugenio Papæ promiſerat, ſed non niſi ſub fine Pontificatus. Et quidem de ingreſſu eius in vrbem, iſta Robertus Montis, in appendice.[a] *Eugenius Papa, cum Romanis pace facta, vrbem ingreditur; ibique cum eis hoc anno primitus commoratur.* Carolus Sigonius triennio anticipat, quod ſatis mirum, cum Robertum auctorem proferat; ſed nihilominus diplomata etiam citat, queis maior fides, ſi verè tali extant. Verba eius ad litteram tranſcribam.[b] *Poſtero anno, qui fuit M. C. L. Conradus Henricum filium, quem ſibi ſucceſſorem animo, & ſuffragiis Principum deſtinauerat, extulit. Eugenius, vt ex diplomatibus eius apparet, ad Sanctum Petrum, ſedit. Sigebertus auctor eſt, ipſum, multa cum Romanis certamina, obtinendæ vrbis cauſa, contraxiſſe.* Chaconius addit, Tuſculi commorantem per legatos vocatum à Romanis,[c] *Cum tot calamitatibus vexati, ac Bernardi Abbatis monitis, & oratione, compuncti, tandem reſipiſcerent.*

a *Ad hunc ann.*

b *De Regn. Italiæ lib. 12. in fine.*

c *Apud hunc ann. in Eugenio.*

2\. Vtcumque fuerit, Bernardus Pater hoc anno, ſeu præuidens Eugeniũ obtenturũ, ſeu, vt vult Baronius,[d] obtinuiſſe iam vrbem compertum habens, dum ſolitum de Conſideratione librum illi ſcriberet, multa de Romanorum faſtu, proteruiáque; & de adhibenda quacumque medicina, morbo etiam incurabili, perſuadet, ſatis emphaticè. Sic enim ait.[e] *Quid de populo loquar? populus Romanus eſt. Nec breuius potui, nec expreſſius tamen aperire de tuis parœcianis, quid ſentio. Quid tam notum ſæculis, quam proteruia, & faſtus Romanorum? Gens inſueta paci, tumultui aſſueta, gens immitis, & intractabilis, & vſque adhuc ſubdi neſcia niſi cum non valet reſiſtere. En plaga! tibi incumbit cura hæc, diſſimulare non licet. Rides me, forſitan fore incurabilem perſuaſus. Noli diffidere, curam exigeris, non curationem.* Et inferiùs.[f] *Scio induratum cor populi huius; ſed potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ. Quis ſcit, ſi conuertatur, & ignoſcat, conuertat, & ſanet eos?* Ita Bernardus. Quæ etſi abſolutè ab eo prolata ſunt, haud tamen de omnibus Romanis, ſed de diſcolis tantùm intelligenda fore, & aduertit Baronius, & ipſo etiam tacente, perſpicuum foret. Atque de regreſſu Eugenij ad vrbem.

d *Ad hunc ann.*

e *Lib. 4. de conſiderat. cap. 2.*

f *Ioël. 2.*

Mortuo Conrado, Fridericus ei ſufficitur, Sueuorum Dux, decedentis delectu, & Principum Imperij approbatione. Non quod Conradus careret prole propria; ſed quia tenera ætate, & moderando Imperio, parum apta. A nouo Rege legati deſtinantur ad Eugenium Pontificem, Hillinus, Treuirorum electus poſt Alberonem, & Eberhardus Bambergenſis vterque Pontifex: quod Otto Friſigenſis his verbis narrat.[g] *Peractis omnibus, quæ ad Coronæ decorem ſpectabant, Princeps in Palatij ſecreta ſe recepit, vocatiſque prudentioribus, ſeu maioribus ex numero Principum, de ſtatu reipublicæ conſultans, legatos ad Romanum Pontificem Eugenium, vrbem, ac totam Italiam deſtinandos diſponit, de promotione ſua in Regnum ſignificaturos. Mittuntur itaque Hillinus Treuerenſis electus, & Euerhardus Bambergenſis Epiſcopus, viri prudentes, & litterati.* Hi ergo Romam ad Eugenium profecti ſunt, debitam obedientiam præſtituri, & tractaturi quæcumque conuenientia firmandæ paci, & regni, & Sacerdotij. Sex viri deſignati per Pontificem, qui concordiæ capitula ſancirent; quinque ſelecti ex Collegio Cardinalium, Gregorius, Humbaldus, Bernardus, Octauianus, Rolandúſque; & vnus ex Abbatibus Ciſtercij, Bruno Claræuallis ad Mediolanum, quem ſuperius, ni fallor, commemorauimus. Fridericus, vt dignitate inferior, ita & numero, quinque tantùm pro ſe adhibendos cenſuit; duos Epiſcopos, Hamburgenſem, & Conſtantienſem, & tres Comites; Oldericum, Guidonem Guerram, & Guidonem Baldatenſem. Verùm quæ ex eo congreſſu concordiæ leges, inter vtrumque gladium ſancitæ ſint, quia maximè ad Eugenij geſta pertinent, & quia interuentu Brunonis Ciſtercienſis; capitulis ad litteram tranſcriptis ex Vaticano codice, quem vulgauit Baronius, hîc conſequenter duxi referendas. 3.

g *Lib. 2. Frider. c. 4.*

[h] *Venerabili in Chriſto Domino Eugenio, Dei gratia Apoſtolicæ ſedis Pontifici, Fridericus, eadem gratia, Romanorum Imperator Auguſtus, filialem dilectionem,* 4.

h *Ad hunc ann.*

dilectionem, & debitam in Chriſto reuerentiam.

Regia maieſtatis dignitas poſtulat, qua ad pacis, & concordia bonum ſpectare noſcuntur, attenta ſolicitudine ſtabilire; & vt inter ſacerdotium, & regnum, indiſſolubili charitate bonum ipſum perpetuo per ſeueret, diligenti ſtudio, & exacta diligentia laborare. Huius itaque rationis proſpectu, concordiam inferius annotatam, qua inter vos, & nos (auctore Deo) ſtatuta eſt, ſicut ab vtraque parte ſtabilita eſt, & ordinata, ne aliquid arbitrio noſtro immutaſſe videamur, per eadem verba præſentis ſerie ſcripti præcepimus annotari.

5. *IN nomine Domini. Amen. Hæc eſt concordia forma, & cõuentionis inter Dominum Papam Eugenium, & Dominum Fridericum Romanorum Imperatorem conſtituta, mediantibus Gregorio S. Mariæ trans Tyberim, Humbaldo S. Praxedis, Bernardo S. Clementis, Octauiano S. Cæciliæ, Rolando S. Marci, Gregorio S. Angeli, Guidone S. Mariæ in Porticu, & Brunone Abbate de Claraualle, ex parte Domini Papæ: Anſelmo verò Hamburgenſi (aliàs Aldelbergenſi) Hermano Conſtantienſi Epiſcopis, Olderico de Inſpruch (aliàs Zembruch) Guidone Guerra, & Guidone Baldatrenſi Comitibus, ex parte Domini Regis. Dominus ſiquidem Rex, vnum de maioribus Regni fecit in anima Regis iurare, & ipſe, propria manu, data fide in manu legati Domini Papæ promiſit, quod ipſe nec treguam, nec pacem faciet cum Romanis, nec cum Rogerio Rege Siciliæ, ſine libero conſenſu, & voluntate Romanorum, & Domini Papæ Eugenij, vel ſucceſſorum ſuorum, qui ſubſcripta concordia cum eodem Rege Friderico tenere voluerint, & pro viribus laborabit, Romanos ſubiugare Domino Papæ, ſicut melius vnquam fuerunt, a centum retro annis. Honorem Papatus, & regalia B. Petri, ſicut deuotus, & ſpiritualis aduocatus. S. R. E. contra omnes homines, pro poſſe ſuo, ſeruabit, & defendet, quæ non habet, recuperare pro poſſe iuuabit; recuperata defendet, Græcorum quoque Regi nullam terram ex iſta parte maris concedet. Quod ſi fortè ille inuaſerit, pro viribus regni quanto citiùs poterit, ipſum eiicere curabit. Hæc omnia faciet, & obſeruabit ſine fraude, & malo ingenio.*

6. *Dominus verò Papa, Apoſtolicæ auctoritatis verbo, vna cum prædictis Cardinalibus, in præſentia præſcriptorum Legatorum Domini Regis promiſit, & obſeruabit, quod eum ſicut B. Petri chariſſimum filium honorabit, & venientem pro Corona ſua plenitudine, ſine difficultate, & contradictione, quantum in ipſo eſt, Imperatorem coronabit, & ad manutenendum, augendum, & dilatandum honorem Imperij, pro debito officij ſui, iuuabit, & quicumque iuſtitiam, aut honorem Regni conculcare, aut ſubuertere, auſu temerario præſumpſerit, Dominus Papa, à Regia dignitatis dilectione præmonitus, eos ad ſatisfactionem Canonicè commonebit. Quod ſi Regi, ad Apoſtolicam monitionem, de iure, & honore Regio, iuſtitiam exhibere contempſerint, excommunicationis ſententia innodentur. Regi etiam Græcorum, ex iſta parte maris, terram non concedet: quod ſi ille inuadere præſumpſerit, Dominus Papa viribus B. Petri eum reiicere curabit. Hæc omnia ex vtraque parte ſine fraude, & malitia ſeruabuntur, niſi fortè libero, & communi conſenſu vtriuſque immutentur. Teſtes autem, quorum nomina ſubſcripta videntur, Arnoldus Colonienſis Archiepiſcopus, Hermanus Conſtantienſis Epiſcopus, Anſelmus Hamburgenſis (aliàs Auelbergenſis) Epiſcopus, Arditio Cumanus Epiſcopus, N. Curienſis Epiſcopus, Vuibaldus Stabulenſis Abbas, Albertus Colonienſis Decanus, Magiſter Henricus Notarius, Gotfredus Viterbienſis Capellanus Regis. Ex laicis, quorum Vulpho Dux, N. Marchio, Hermanus de Baden Comes, Vlricus de Luzemburch Comes, Anſelmus miniſterialis, & Camerarius Regis. Signum Domini Friderici Romanorum Imperatoris inuictiſſimi. Ego Arnoldus Cancellarius recognoui. Datum Conſtantiæ. X. Kalendas Aprilis, Indictione XV. anno Dominicæ Incarnationis M. C. LII. regnante Domino Friderico, Romanorum Rege glorioſo, anno verò Regni eius primo.* Hactenus ſancita vtrinque concordiæ capita.

Circa quæ id occurrit adnotandum, ne lector erret, Cardinalem Baronium, dum ea reddit, loco Brunonis, Bernardum correxiſſe, quaſi Bernardus Pater Abbas fuerit, qui ſextus Cardinalibus ſit additus, negotia pacis, pro Eugenio, tractaturus. Sed hunc congreſſum, aut in Italia habitum, aut in Germania, compertum eſt; quo S. Pater hoc anno non adiecit, fractus iam viribus, & vix intra Alpes valens peregrinari, nedum tranſire. Et alias conſtat de Brunone Claræuallenſi ad Mediolanum, ad quem extat epiſtola Bernardi, quam nos adduximus, qui citra Alpes, in Italia degens, facile aut intereſſe, aut mitti potuit, capitulis paciſcendis interfuturus. Hæc de pactis conuentis inter Eugenium, & Fridericum electum Imperatorem. At quam non firmas emiſerint radices, demonſtrauit euentus, hoc ipſo anno. 7.

[i] *Circa idem tempus* (ait Otto Friſingenſis) *Magdeburgenſis Eccleſia, quæ Saxoniæ Metropolis eſſe dignoſcitur, paſtore ſuo viduata, ad electionem faciendam reſedit. Dumque alij eiuſdem Eccleſiæ præpoſitum Gerardum, alij Decanum eligerent; diuiſis hinc inde perſonis, Regem, adhuc in Saxonia morantem, adire diſponunt. Quos dum multis modis ad vnitatem, & vinculum pacis Princeps reducere ſatageret, ac proficere non valeret, alteri parti, id eſt, Decano cum ſuis perſuaſit, vt Guicmanum Cicenſem Epiſcopum, virum adhuc iuuenem, ſed nobilem, eligerent: eique accerſito, regalia eiuſdem Eccleſiæ conceſſit.* Hæc diſſidij inter Fridericum, & Eugenium occaſio fuit. Nam Fridericus pertinere ad ſe dicebat, [k] *& ab Eccleſiæ eo tempore, quo ſub Henrico quinto, de inueſtitura Epiſcoporum deciſa fuit inter Regnum, & ſacerdotium controuerſia, ſibi conceſſum autumat, quod obeuntibus Epiſcopis, ſi fortè in eligendo pares fiant, Principis arbitrij eſſe, Epiſcopum, quem voluerit, ex Primatum ſuorum conſilio, ponere; nec electum aliquem, ante conſecrandum, quam ab ipſius manu regalia per ſceptrum ſuſcipiat.* At Eugenius, quidquid eſſet de hoc iure (quod notauit Baronius [l]) certum habebat. *Non fuiſſe, nec eſſe in facultate alicuius Regis, aut Imperatoris, à ſede ad ſedem abſque cauſa, ſede Apoſtolica inconſulta, Epiſcopum transferre.* Pergit ergo Otto ſcribere in hunc modum. 8. i Lib.2.Frid. cap.6. k Idem ibid. l Ad hunc ann.

[m] *Hanc rem, quàm grauiſſimè Romanus Pontifex exceperit, tam ex litteris, in quibus nonnullis Epiſcopis, qui pro eo, ob amorem Regis, Romana Eccleſia, ſcripſerant, reſpondit; quàm ex Cardinalium, qui poſtmodum ad Tranſalpina directi ſunt, viua voce percepimus. Litterarum autem talis tenor fuit.* 9. m Lib.2 c.8.

EVgenius Epiſcopus ſeruus ſeruorum, Dei Venerabilibus fratribus Eberhardo Salzburgenſi, Artubico Bremenſi, Hillino Treuerenſi Archiepiſcopis, Eberhardo Banbembergenſi, Hermanno Conſtantienſi, Henrico Ratiſponenſi, Ottoni Friſingenſi, Conrado Patauienſi, Danieli Pragenſi, Anſelmo, Hammelburgenſi, & Burchardo Eiſtaenſi, Epiſcopis, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem.

Luſeras

Litteras quas pro cauſa Magdeburgenſis Eccleſiæ, veſtra nobis prudentia, delegauit, debita dignitate ſuſcepimus. In lectione autem, & cognitione earum ſtupore nimio, & admiratione repleti ſumus, eo quod longè aliud in eis, quàm vobis, ex officio Pontificatus, immineat, perſpeximus contineri. Cùm enim in Eccleſiæ vertice ſitis, ex diuina prouidentia conſtituti, vt de medio eius, quæ fuerint nociua, propellere, quæ vtilia, debeatis attento ſtudio conſeruare; in cauſa iſta, ſicut & ſuggeſtione litterarum veſtrarum nobis innotuit, non quod expediat Eccleſiæ Dei, quod ſacrorum Canonum ſanctionis concordet, quod exinde à Cœleſti arbitrio approbetur; ſed quod terrenis principibus placeat, attendiſtis: & qui eorum animos à ſua minus recta debuiſtis deflectere intentione, atque vbi eſſet via Domini demonſtrare; non perſuaſiſtis quod rectum eſt, nec ſtetiſtis murus pro domo Iſrael; n Ezech. 13. *quinimo ipſis, vt ait* [n] *Propheta, parietem ædificantibus, vos, quod ſine grandi animi rancore vix dicimus, liniuiſtis illum luto abſque paleis.*

10\. o Actor. 5. *Non ita ſentiebat* [o] *Princeps Apoſtolorum, qui ex fidei ſuæ confeſſione, vt totius Eccleſiæ fundamentum eſſet, accepit: ſed comminantibus ſæculi filiis, & Apoſtolis, ſi prædicarent in nomine Ieſu, mortis exterminium intentantibus, confiſus de Domini virtute reſpondit: Oportet obedire Deo magis, quam hominibus. Vos autem, ne à terenis videamini principibus diſſentire, illi cauſæ fauorem veſtrum impenditis, cui, & Eccleſiaſtica authoritas conſtitutionis, & ſupernæ voluntatis examen, pro certo creditur obuiare. Cùm enim tranſlationes Epiſcoporum, ſine manifeſtæ vtilitatis, & neceſſitatis indicio, diuinæ legis oraculum non permittat, cùm etiam multò amplior, quam in aliis electionibus Cleri, & populi, eas debeat præuenire concordia, in facienda tranſlatione de Venerabili fratre noſtro Guicmanno Cicenſi Epiſcopo, nihil horum eſt: ſed ſolus fauor principis expectatur: & nec inſpecta neceſſitate illius Eccleſiæ, nec conſiderata vtilitate perſonæ, Clero nolente, imò (vt dicitur) ex parte maxima reclamante, in Magdeburgenſi enim dicitis Eccleſia ſupplantandum ſuper quo tanto amplius admiramur, quanto perſona illa, cuius grauitatis ſit, atque ſcientiæ, ab antè actis agnouimus, ac perinde quantum Eccleſiæ illi ſit vtilis, non penitus ignoramus.*

11\. *Quoniam igitur quicumque temporalis auræ flatibus agitentur, nos in illius petra ſoliditate fundati, quæ in fundamento meruit Eccleſiæ collocari, ſicut non debemus, ita nec volumus omni vento circumferri doctrinæ, aut à ſacrorum Canonum rectitudine impulſu aliquo deuiare, per præſentia vobis ſcripta mandamus, quatenus cauſæ iſti fauorem vlteriùs non præſtetis, & apud chariſſimum filium noſtrum Fridericum, quem Deus hoc tempore, pro ſeruanda libertate Eccleſiæ in eminentiam Regni euexit, efficere veſtris exhortationibus ſtudeatis, vt & ipſe à ſua ſuper hoc intentione deſiſtat, & contra Deum, contra ſacros Canones, contra Regiæ dignitatis officium, eidem cauſæ fauorem ſuum vlterius non impendat, ſed Eccleſiæ Magdeburgenſi, ſicut & aliis Eccleſiis regni, à Deo ſibi commiſſi, liberam facultatem, quem voluerit, ſecundùm Deum, eligendi, relinquat, & electionem ipſam poſtmodum fauore ſuo, ſicut decet maieſtatem Regiam, proſequatur. Nos enim, ſi quod de ſupradicto fratre noſtro facere nititur, videremus ratione fulciri, nec voluntati eius, nec poſtulationi veſtræ duceremus aliquatenus obuiandum. Contrà Deum autem, & ſacrorum Canonum ſanctiones, nulli omnino petitioni poſſumus præbere conſenſum; Datum Signiæ XIV. Kalend. Septemb.* Hactenus Pontifex. Qui, & ſequenti anno, duos Romanæ Eccleſiæ Cardinales ad Germaniam legauit, de his, & aliis cauſis cogituros, quod ſuo loco ex more referemus. Interim adnoto inter Epiſcopos, quos Eugenius taxat his litteris, Ottonem, & Conradum fratres fuiſſe, ex Ciſtercio vtrumque; ſiue quod tranſlationi conſenſum dederint, quod in fauorem patrui Imperatoris nequaquam negem irrepere potuiſſe: ſiue quod pro iam facta, ipſis inuitis, ignorantibúſve, Sanctum Pontificem fuerint deprecati. Quodcumque fuerit, notatu dignum iudico, hanc ipſam maculam, qualiſcumque ſit, niſi ab eodem Ottone proderetur, ad poſteros nequaquam tranſituram. Sed præualuit in homine, aliàs ſancto, veritatis affectus; nec iudicauit parcendum ſibi, aut fratri; in quo alios notandos, ex debito hiſtoriæ non dubitabat. Sed redeo ad Eugenium.

Qui, ne quod eſſet officium, ne qua pietas, quibus non ſibi deuincere curaret ingratam vrbem. 12.
Animum vetuſtis fabricis reparandis, vel nouis excitandis intendit. Palatium enim apud Sanctum Petrum à fundamentis extruxit; ſignum præterium condidit; Porticum ante Baſilicam Sanctæ Mariæ Maioris refecit, & picturis opere vermiculato, quod Moſaicum vocant, exornauit, vt inſcriptio capitalibus litteris adhuc oſtendit. Ita Chaconius. [p] Porrò p In Eugen. inſcriptionem conſtantem ex tribus diſtichis, imperfectam ab ipſo, Andræas Victorellus integram dedit, quæ talis hodiéque ibidem conſpicitur.

Tertius Eugenius Romanus Papa benignus
Obtulit hoc opus, Virgo Maria, tibi:
Quæ mater Chriſti fieri meritò meruiſti
Salua perpetua virginitate frui.
Es via, vita, ſalus, totius gloria mundi;
Da veniam culpis, Virginitatis honos.

Hactenus inſcriptio, recentior fortè fabrica; ſed quæ probat authorem Eugenium tertium. Sic nihil fuit, quod non Eugenio Roma ſemper debuerit, etiam cùm ipſe Romæ nihil deberet.

1. *Eugenius ad inſtantiam Gozeuini, 2. poſt commendatum Ciſtercienſem Ordinem, 3. Chartam charitatis denuò confirmat: 4. & quædam alia priuilegia indulget, 5. (quibus ſexdecim Cardinales ſubſcribunt, 6. tres Ciſtercienſes) confirmata deinde per ſucceſſores. 7. Eccleſiam Deiparæ* del Pilar, *Cathedralémque Cæſarauguſtæ, Regulares inſtituit.* 8. *Bernardo viuenti ſucceſſorem, & ſub eo priuatam vitam indulget. Tarraco Raimundo Comiti traditur eiuſdem indulgentia.* 9. *Petri de Atares obitus, & ſepultura.*

CAPVT II.

1. DVM ſic Eugenium publica exercebant, cenſuit domeſticis non minus prouidendum, & propriam ſibi familiam Ciſtercienſem muniendam diplomate, quod chartam charitatis, non in genere tantum, & quaſi abſtractè; ſed ſpeciatim per ſingula capitula, Apoſtolica ſanciret auctoritate, additis etiam quibuſdam priuilegiis, declarationibúſque, quæ Gozeuinus Pater poſtulaſſet. Ergo cum præcedentibus negotiis, expeditio dilata, vſque ad hunc annum, & iam Capituli generalis tempus inſtaret, Kalendis Auguſti, cum Signiæ demoraretur, capitulo eidem præſentandas, has, ſub ſigillo plumbeo, litteras dedit, proprio, & ſexdecim ſibi tunc aſſiſtentium Cardinalium ſubſcriptas nomine, ex quibus tres ex Ciſtercio erant aſſumpti.

2. *Eugenius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei. Dilectis filiis Gothuino* (ipſe eſt Gozeuinus) *Ciſtercienſi, & cæteris fratribus, ac Monachis, iam præſentibus, quàm futuris regularem vitam, & Ciſtercienſis Ordinis ſtatuta profeſſis, in perpetuum.*

Sacroſancta Romana Eccleſia, ſicut in B. Petro Apoſtolorum Principe, à Domino promiſſionem obtinuit, quod vniuerſalis Eccleſiæ fundamentum exiſteret, & præceptum accepit, vt Chriſtianæ fidei profeſſores, in fide, religione, omnique ſanctimonia confirmaret, ita, pro vniuerſarum Eccleſiarum profectibus, ſolicitam ſe ſemper exhibuit: & de inſtituendo, conſeruando, & prouehendo in omnibus Eccleſiis cultum ſacræ religionis, fuit omni tempore ſtudioſa. Vt, ab ea, ſicut à fonte, ad vniuerſos Eccleſiæ filios ſit religio deriuata: &, quod ab aliis, qui ſpiritus primitias acceperunt; religioſè, ac ſalubriter inſtitutum eſt, per eamdem immutabilem acceperit firmitatem. Inde eſt, dilecti in Domino filij, quòd ſacræ religionis veſtræ opinione, tanquam odore agri pleni, cui benedixit Dominus, prouocati, religioſis poſtulationibus veſtris, benignum impertimur aſſenſum, & regulares inſtitutiones veſtras, auctoritate Apoſtolicâ, confirmamus: in quibus, ſub certis capitulis, quæ inferiùs annexa ſunt, decreuimus exprimenda.

3. *Statuiſtis equidem inter vos, ne in alicuius Antiſtitis Diœceſi Ordinis veſtri Abbatia fundetur; donec ipſe Antiſtes decretum, quod inter Eccleſias Ordinis veſtri ad cuſtodiam diſciplinæ firmatum eſt, ratum ſe habere promittat. Et vt in omnibus Monaſteriis de Ordine veſtro, ſicut in Ciſtercienſi Eccleſia, beati Benedicti regula perpetuis temporibus obſeruetur; & in lectione ipſius nullus Ordinis veſtri profeſſor, præter ſimplicem, & communem intelligentiam, quemlibet alium ſenſum inducat; ſed vniformiter, ſicut quæque diffinita noſcuntur; intelligantur ab omnibus, & inuiolabiliter obſeruentur. Eaſdémque penitus obſeruantias, eumdem cantum, & eoſdem libros, qui ad officium Eccleſiaſticum pertinent; per vniuerſas Eccleſias veſtri Ordinis tenoatis; nec aliqua omnino Eccleſia, vel perſona Ordinis veſtri, aduerſus communia ipſius Ordinis inſtituta, priuilegium à quolibet poſtulare audeat, vel obtentum quomodolibet retinere. Ordinatum eſt etiam inter vos, vt omnes Abbates de Ordine veſtro ſingulis annis ad generale capitulum Ciſtercienſe, omni poſtpoſita occaſione, conueniant, illis ſolis exceptis, quos à labore viæ infirmitas corporis retardauerit, qui tamen idoneum nuncium delegare debebunt, per quem neceſſitas remorationis illorum valeat capitulo nunciari; & illis item exceptis, qui in remotioribus partibus habitantes, ſine grandi, & euidenti difficultate ſe nequiuerint capitulo præſentare. Qui nimirum eo termino venient, qui eis in ipſo fuerit capitulo conſtitutus. Præterea, ſi aliqua controuerſia inter quoſlibet Abbates de Ordine veſtro emerſerit, vel de aliquo eorum tam grauis culpa fuerit propalata, vt ſuſpenſionem, aut depoſitionem etiam mereatur, quidquid inde à capitulo fuerit Canonicè definitum; ſine retractatione aliqua obſeruetur.* Deinde in ſummario proſequitur principaliora puncta chartæ charitatis, & circa finem addit, quæ ſequuntur. *Perſonam autem de alio Ordine nulla Eccleſiarum veſtrarum ſibi eligat in Paſtorem, ſicut nec veſtri Ordinis aliquam Monaſteriis aliis ſtatuiſtis ordinari poſſe Abbatem.*

Hæc nimirum, dilectiſſimi filij, de multis inſtitu- 4.
tionibus Ordinis veſtri excerpſimus, & propriis curauimus capitulis deſignare. Quia verò ſingula, quæ ad Religionis profectum, & animarum ſalutem regulariter ordinaſtis: præſenti abbreuiationi nequiuerunt annecti; Nos eum his, quæ præſcripta ſunt, omnia, quæ continentur in charta veſtra, quæ appellatur Charitatis, & quæcumque inter vos religionis intuitu regulariter ſtatuiſtis, auctoritate Apoſtolica roboramus, & vobis, veſtriſque ſucceſſoribus, & omnibus, qui Ordinem veſtrum profeſſi fuerint; inuiolabiliter perpetuis temporibus decernimus obſeruanda. De cætero, quia propoſitum firmum habetis habitationis veſtræ loca, extra conuerſationem ſæcularium eligendi, grangias veſtras, ſicut & atria Eccleſiarum à prauorum incurſu, & violentia liberas, & quietas fore ſtatuimus; & vt nullus ibi hominem capere, ſpoliare, verberare, aut rapinam exercere præſumat, in virtute Sancti Spiritus inhibentes. Sancientes etiam, vt propter communia interdicta terrarum, nulla Eccleſiarum veſtrarum à diuinis compellatur officiis abſtinere; ſed liceat omnibus de Ordine veſtro, excommunicatis, & interdictis eiectis, clauſis ianuis, ſubmiſſa voce, fratribus ſuis diuina celebrare ſolemnia. Interdicimus item, ne aliqua omnino perſona, fratres Ordinis veſtri audeat ad ſæcularia iudicia prouocare; ſed ſi quiſquam ſibi aduerſus eos aliquid crediderit de iure competere; ſub Eccleſiaſtici iudicis examine expetendi habeat facultatem. Decernimus ergo vt nulli aliquando liceat, his, quæ in hac pagina, ex authoritate Apoſtolorum Principis à nobis confirmata, & conſtituta ſunt,

auſa temerario contraire; ac noſtra huius ſanctionis vigorem aliqua præſumptione infringere. Si qua autem hoc attentare præſumpſerit, & culpam ſuam ſatisfactione congrua contempſerit emendare: diuinæ animaduerſioni iudicio ſe nouerit ſubiacere. Cuncta autem iſta ſeruantibus ſit gratia, & pax à Deo, ac Domino noſtro Ieſu Chriſto: quatenus & hic fructum piæ deuotionis, & actionis bonæ percipiant, & apud ſupremum Iudicem præmia æternæ pacis inueniant. Amen,

5. *Ego* EVGENIVS *Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopus. S.*

Ego Imarus Tuſcalanus Epiſcopus. S.

Ego Hugo Hoſtienſis Epiſcopus. S.

Ego Hubaldus Presbyter Card. titulo S. Praxedis. S.

Ego Aribertus Presbyter Card. tit. S. Anaſtaſiæ. S.

Ego Rolandus Presbyter Card. tit. S. Marci. S.

Ego Gerardus Presbyter Card. tit. S. Stephani in Cælio monte. S.

Ego Ioannes Presbyter Card. tit. SS. Ioannis, & Pauli, S.

Ego Henricus Presbyter Card. tit. SS. Nerei, & Achillei. S.

Ego Ioannes Presbyter Card. tit. S. Equitij. S.

Ego Otto Diaconus Card. S. Gregorij ad velum aureum. S.

Ego Guido Diaconus Card. S. Mariæ in Porticu. S.

Ego Ioannes Diaconus Card. SS. Sergij, & Bacchi. S.

Ego Ildebrandus. S. R. E. Diaconus Card. S.

Ego Gerardus. S. R. E. Diaconus Card. S.

Ego Odo Diaconus Card. S. R. E. S.

Ego Bernardus S. R. E. Diaconus Card. S.

Datum Signiæ per manum Boſonis S. R. E. Scriptoris. Kalendas Auguſti indictione XV. Incarnationis Dominicæ anno M. C. L I I. Pontificatus verò Domini Eugenij Papæ tertij, anno V I I I.

6. Hactenus priuilegium Eugenij Papæ, cui inter alios ſubſcribunt Hugo, Henricus, Bernardúſque? Epiſcopus, Presbyter, & Diaconus, Cardinales ex Ciſtercio omnes aſſumpti, non ſecus, atque Pontifex; quò maior, & expreſſior notitia rerum omnem ſubreptionis aboleret ſuſpicionem. Hoc idem priuilegium Anaſtaſius IV. Adrianus IV. & Alexander III. tres ordine Pontifices ſequuti, paucis verbis mutatis, confirmauere.

7. Quo anno Eugenius Ciſtercij conſtitutiones, & chartam Charitatis firmam voluit; inſignem illam toto orbe Eccleſiam, & fortè primam, Deiparæ ſacratam, Cæſar-auguſtæ, dictam *del Pilar*, quam ad iconem columnæ ſuperpoſitam, vtramq; è cœlo miſſam (ſic fert traditio) Apoſtolus Iacobus ædificauit; è ſæculari in regularem vertit ad inſtantiam Epiſcopi Bernardi, qui Canonicis eam vitam inſtillauerat. Ita in Annalibus Cæſarauguſtanis.[a] Nec diſſimiliter Eccleſia cathedralis (Seruatori dicata, poſtquam diu inſeruiiſſet paganis ritibus) eiſdem prorſus, Bernardo, Eugenioque, illo poſtulante, hoc annuente, tranſiit in regulam Patris Auguſtini, cum nullam hactenus Canonici illius profiterentur. Prior huc vſque regularem obſeruat vitam, quæ ſancita ab Eugenio: poſteriorem, ad inſtantiam Regis Catholici, hac noſtra tempeſtate reuocauit ad ſæculum, Pontificis Romani indulgentia; ſiue, vt conſuetudini cæterarum Cathedralium Hiſpaniæ gereret morem; ſiue, vt per miniſtros ſæculares, ſi non deuotiùs, ſaltem majeſtuoſiùs, ſplendidiuſque, diuina, in ea, officia celebrarentur. Illud compertum,[b] quos Eugenius inſtituit Regulares, adeo piè conuerſatos vſque ad hæc tempora, vt Alphonſus Gregorius, Præſul Sanctiſſimus, ſub quo cœpit tractari reuocatio, ſæpiùs atteſtaretur, ſuper triginta, & eis ampliùs, annis, quibus illis præfuiſſet, Eccleſiæque, nihil reprehenſione graui dignum inueniſſe in aliquo, cum omnium mores exactè perſcrutaretur.

a *Marillus tract. 2. c. 28.*

b *Idem tract. 1. c. 30.*

Indulſit & Eugenius hoc ipſo anno Pontifici Bernardo abſolutionem à cura paſtorali, ſimulque ſucceſſorem, Petrum Tarrozam, ſub quo regulam, quam aliis procurauerat, primus ipſe, & feruentior profiteretur. Quin & eiuſdem Eugenij conceſſione Bernardus alius, Archiflamen Tarraconenſis, vrbem ſibi à Principibus indultam, deſertam adhuc videns, nec de facili ciues habituram, vt exoptabat, Raimundo Comiti Dominium eius ceſſit, conniuentia capituli, atque omnium comprouincialium Epiſcoporum. Ita Zurita[c] in ſuo compendio hiſtorico, ex Tabulariis Eccleſiæ Tarraconenſis. Inde Tarraco creuit frequentia ciuium in opulentam vrbem; tunc demum Archiepiſcopis, quibus ſubiacet modò, reſtituenda. Plura alia Eugenij indulta circumferuntur, expedita hoc anno; inter quæ confirmata priuilegia Mironenſis Eccleſiæ: nec non & alia apud Ferreolum Locrium, alióſque; ſed quæ non faciunt ad præſens inſtitutum. 8.

c *Li. 32. c. 2.*

Hic idem annus Verolenſi Monaſterio in Aragonia, nondum ſatis adulto, fatalis fuit, morte Petri Ataresij fundatoris: ſed ſepultura illuſtris: quas in Indicibus rerum Aragonum, ſimul cum Regia in Tereſiam, defuncti matrem, munificentia his verbis proditas, ab eorum authore lego.[d] *Petrus Atareſius, Garſiæ Infantis filius, Sanctij Comitis nepos, qui certus regni competitor fuerat, ad IX. Kalendas Martij, nullis ſuperſtitibus liberis decedit. Verolæ Cœnobio, quod ipſe Diui Bernardi Monachis conſtruxerat, ſepelitur. Princeps Tereſiam Caxalem, Petri matrem, Turiaſone vrbe, & Oppido Bergia donat.* Fallebant orbitatem matris noua Dominia: & filios orphanos exuuiæ Fundatoris, atque matris potentia conſolabantur. 9.

d *Alam. 1152.*

1. Magnus Eskyllus ad Bernardum peregrinatur. 2. in Claraualle, per aliquot dies manet. 3. Monachum induere prohibetur. 4. Panem à Bernardo Patre benedictum, & dentem, & capillos eius, ſecum defert. 5. Quid in pane contigerit, 6. quem ſola benedictio præſeruabat. 7. Eskylli conſanguineus, antea diſcolus, Monachus Eſromenſis ſanctè obdormit. 8. Dæmon Monachum quemdam illicò obſidet: 9. ſed capillis, & dente Sancti fugatur. 10. Ratio temporis, & alia remiſſiuè.

CAPVT III.

1. INTER hæc, Venerabilis Eskyllus Lundenſis Archiepiſcopus, Danorum Primas, idémque Apoſtolicæ ſedis Legatus per totam Daniam, cuius ſuperius fecimus mentionem, ſeu tædio gentis duræ, & peruicacis, ſeu deponendi honoris, ſimul & oneris, quod ſecretum Bernardo reuelauerat; ſeu tandem charitate in virum Dei, quem, ſuprà cunctos mortales, venerabatur; Claramuallem adire deliberauit, parentem Sanctum, per tot pericula terræ, mariſque, per ſumptus, per incommoda viæ, viſitaturus. De ea peregrinatione Saxo Grammaticus.[a] *Eodem tempore Eskyllus domeſticis ſupra vires negotiis fatigatus, dum quieti intentius conſulit, proficiſcendi licentia à Rege difficiliter exterta, nobile Galliarum Cœnobium, quod Claramuallis nuncupatur, petiuit, ibique ſuperum patriæ conuictum voluntariæ peregrinationis lenitate mutauit, iocundiorem rerum vſum apud exteros, quàm inter ciues habiturus.* Hactenus ille de itinere ſuſcepto. Verùm aduentum eius ad Claramuallem[b] Godefridus Bernardi Notarius, qui præſens fuit, atque eius verbis Exordij magni auctor, ita deſcribunt.

a Pagina 310 ad medium.

b Lib. 4. vitæ S. Bern. c. 4. & lib. 3. Exord. c. 25.

2. *Sanctum Bernardum Claræuallis Abbatem Reuerendiſſimum, licèt longiùs à ſe remotum, vnico venerabatur affectu* (ſcilicet Eskyllus) *vnicaque deuotione colebat. Nec contentus eſt in filiis eum videre, cùm nouum Cœnobium extruxiſſet, & impetraſſet ab eo deſideratum ſacræ congregationis examen. Traxaluit apud eum deſiderium vehemens, vt homo tantæ auctoritatis, & in inſulis illis, tam Eccleſiaſtica, quam ſæculari auctoritate, ſingulariter potens, expoſitis ſuis omnibus, etiam ſemetipſum periculis multis traderet, & labori. Nam de expenſis dicere non eſt magnum, quamuis eumdem audierimus proteſtantem, quod expenderit in itinere ipſo argenti marcas amplius quàm ſexcentas. Venit ergo ad Claramuallem tam humilis, & ſublimis; quem à finibus terræ non curioſitas audiendæ ſapientiæ, ſed fidei zelus, & plenitudo deuotionis attraxerat. Vbi quantum fleuerit, qualem ſeſe non modò erga eum, quem tum vnicè ſuſpiciebat, ſed etiam erga minimos quoſlibet fratrum exhibuerit, non eſt facilè dictu.* Hactenus eiſdem verbis vterque Auctor, quippe ab Exordio mutuaris ex Godefrido.

3. Voluiſſet Venerabilis Præſul, relictis infulis, in Claraualle priuatam vitam agere, nunquam à Bernardo diuellendus; ſed S. Pater virum multis pervtilem, imò & neceſſarium; nequaquam cenſuit ſibi permittendum. Redeat, & ſibi commiſſas oues paſcat, duritiam frangat, ignorantiam inſtruat, incrementa promoueat; nec recuſet laborem, quem copioſa hactenus Deus benedictione, & cumulauerit, & in dies ſemper ſperetur cumulaturus. Olim Monaſteria fundare ſibi iniunctum, non Monachum eſſe. Nec decere metas tranſilire, quæ ipſa piiſſima ſua liberatrix, miſericordiæ mater, illi iniunxerit. Id ipſum peroptanti Malachiæ ante duodennium, à Bernardo, à Pontifice obuiam itum; prælata quippe ſalute totius Regni quieti propriæ; quam, non niſi poſt emeritam militiam, conſequeretur. Præfectum vtrumque à Deo populo rudi: vtrumque Apoſtolica fungentem Legatia; nec minùs ſe neceſſarium Daniæ fore, quàm illum Hiberniæ. Quin in Dania ſupereſſe adhuc paganos, queis conuertendis, dum ſedulus inſiſteret, Apoſtolatus ſui defectus, ſi qui obrepſerant, maiori cum prouentu compenſaret.

His, & ſimilibus perſuaſus S. Pontifex, qui neque in Claraualle cum Bernardo manere permittebatur; nec poterat Bernardum ſecum ducere; quod potuit ſaltem Bernardi ducendum cenſuit; dentem nimirum, qui ab eius ore diffluxerat; & capillos abraſos ab eius capite. Quippe ad Bernardum, vt peregrinationes fiebant, viuentem adhuc; ſic & eius exuuiæ pro reliquiis, à grauiſſimis viris reportabantur. Cæterum, qualiter puſillam eius fidem circa panem, quem ab eodem Sancto benedicendum, quo diutiùs perduraret, bis coqui fecerat, Bernardus arguerit: atque ei communem panem benedixerit, ſola benedictione præſeruandum à corruptione: qualitérque per dentem, & capillos fugatus dæmon hoc ipſo anno Bernardum, & per Bernardum, Deum glorificauerit; ex eiſdem auctoribus deſcriptum, præcipuè ex Godefrido, qui quædam vidit, quædam, eodem Venerabili Eskyllo prodente, hauſit, præſtabit iam lectori meo proponere. 4.

Et quidem quod ad panem attinet, hæc habet Godefridus in actis Sancti.[c] *Denuum rediturus ad propria, vt benedictum à Dei famulo panem referre poſſet, & diutiùs conſeruare, humano ſenſu præcipit, vt in clibano recoquatur, ſicut ſolent, qui maria tranſeunt, panem fortè biſcoctum. Audiens autem Sanctus, non eſt paſſus errare hominem tam deuotum, ſed amicabiliter arguens in hac parte, fidem eius modicam inuenit; itáne (inquit) non poterit panem ipſum benedictio magis, quam recoctio conſeruare? Et non acquieuit benedicere illum, ſed communem ſibi panem præcipiens exhiberi, benedixit, & dixit: Ecce hunc, tolle tecum, nihil deinceps, de corruptione ſolicitus. Tulit, & ad ſuos rediens vſque hodie glorianter fidei ſuæ defectum, euidentiſſima rei veritate, conuincit.* 5.

c Lib. 4. c. 4.

Fidem Bernardi effectus ſequutus eſt; benedictionem panis incorruptio. Sic enim ſubdit: *Confeſſus eſt etiam nobis* (nempè Eskyllus) *de pane, quem retulit, quod nunc vſque cùm iam tertius annus tranſierit, illæſum eum beati viri fides, & benedictio cuſtodiuit.* Sic Godefridus, quo anno id ſcribebat, nam credendum, per plures perſeueraſſe à corruptione immunem, eumdem panem. Certè de aliis incorruptis poſt annos ſeptem, aliis poſt vndecim, idem auctor affirmat, productis teſtibus. 6.

Neque illud (inquit) *tacendum, quod ipſam quoque ſubſtantiam panis, ab omni corruptionis iniuria, eadem benedictio vendicabat; adeo, vt plures viderimus, qui per ſeptennium, & vltra eoſdem, ſeruauerint panes, nec colore, nec ſapore mutato. Ante hos paucos dies, Venerabiles Abbates Girardus, & Henricus, de Suecia partibus venientes, dum ſuper his conferremus, teſtati ſunt nobis, panem ante annos vndecim, eius benedictione ſignatum, manere adhuc apud ſe penitus incorruptum. Nec diſſimilem apud aliquos noſtrum, vſque hodie nouimus, & apud alios multos credimus eſſe repoſitum.* Hæc de pane ab Eskyllo deportato, ſeruatóque, & præſeruato Bernardi benedictione.

7. Verùm de dente, & capillis eiuſdem Sancti ſubeſt adhuc hiſtoria, quam Eskyllo regreſſo ad Claramuallem poſt mortem Sancti Patris, accepiſſe ſe ab his, qui cum eo venerant, idem qui ſupra, Godefridus memoriæ prodit. Hanc concernentem Cœnobium Eſtonenſe (nam in eo repoſuit exuuias ſacras, promouendæ tenellæ plantationi) adeóque hos Annales duplici titulo, ipſius verbis præſtat hîc deſcribere. *Narrauerunt* (ait)

d Vbi ſuprà. [d] *etiam nobis viri religioſi, qui cum eodem Archiepiſcopo venerant, miraculum dignum memoria, nuper factum in Cœnobio, quod* (*vt ſuprà meminimus*) *in terra ſua, ipſe fundauit. Erat enim* (inquit) *in regione eadem adoleſcens nobilis, ipſius quoque Archiepiſcopi ſecundum carnem propinquus, ſed ob multa ſua flagitia minus charus. Correptus autem grauiſſima valetudine, viſitationem eius vix impetrauit, & per manum eius ad Monaſterium, quod fundauerat ille, ſe contulit. Vbi & cum maxima cordis compunctione renuncians ſæculo, per dies aliquot in humili, & fideliſſima confeſſione perſiſtens, magis, ac magis, eadem ægritudine laborabat. Qua demum inualeſcente, exitum ſibi imminere agnoſceus, Abbatis, & fratrum præſentiam miro amplexabatur affectu; mira eos deuotione monebat, vt ſpiritualia arma corriperent, egreſſuram protinus animam ſibi commendatam efficaciter protecturi; & exhibituri fideliter neceſſarium prorſus, inter imminentium hoſtium crudeliſſima tela, conductum. Cúmque in huiuſmodi ſupplicatione diuinis iam ſacramentis munitus, & de eorundem ſeruorum Dei patrocinio, & Domini miſeratione, piiſſima deuotione præſumens, ac proinde circumſtantibus omnibus multam ſuæ ſalutis relinquens fiduciam expiraſſet; offerebant fratres, pro commendatione animæ eius, quam deuotiſſimè poterant, Dominici corporis hoſtiam ſalutarem.*

8. *Tum ſubito inimicus humanæ ſalutis, ex einſdem* (*ſicut indubitabile eſſe videtur*) *liberatione animæ, quam ex multis diebus irreparabiliter ſeſe occupaſſe credebat, iram magnam concipiens, & eamdem, permittente Deo, crudeliter ſatis exercens, vnum è fratribus repentino furore peruaſit. Clamabat igitur horrendis vocibus miſerabilis homo, & vix multorum manibus tenebatur. Demum cum maximo quidem labore aſportatus, & in lectulo religatus, tam ſua, quam aſtantium membra dentibus appetens, duriſſimè vexabatur. Nec illa, quam prius noſſet, lingua, ſed noua quadam* (*quam nec aſtantium quiſquam nouerat*) *loquebatur. Et cùm nihil, quod diceret, intelligerent, tam liberè tamen, & ſine offendiculo non inconcinnas eum audiebant edere voces, vt indubitanter crederent, quod lingua aliqua loqueretur.*

Poſt aliquantas igitur horas, cum vehementer confuſi fratres, quid agere poſſent, anxiè cogitarent, & 9.
ſtudioſè conquirerent; vnus ex eis ſalubre conſilium, Domino inſpirante, conſpiciens, ſacra pignora, ab ipſo Archiepiſcopo eodem anno iſtic depoſita, videlicet de capillis, & barba, & dentem vnum beati Patris noſtri Bernardi afferri monet, & eius pectori ſuperponi. Quod vt factum eſt, Germanica lingua per os eius cœpit horrendis vocibus nequam ſpiritus exclamare: Tollite, tollite, amouete Bernardum: & dicebat: Heu quam ponderoſus factus es Bernarde, quàm grauis, quam intolerabilis factus es mihi. Cúmque hæc, & ſimilia aliquandiu clamitans loqueretur, factum eſt breue ſilentium; & ſubito frater idem, Domino miſerante, purgatus, aperuit oculos, ac velut de graui ſomno euigilans, circumſtantes fratres, & ſua plurimum vincula mirabatur, verecundè ſatis quidnam ſibi vellent hæc, vel quid accidiſſet, interrogans. Ex ea igitur hora priſtinam ſanitatem mentis, & corporis per Beati Patris merita ſancta recepit, nil penitus, quod in illo tam graui caſu fecerit, aut loquutus fuerit recordatus. Hactenus ibi.

Rationem temporis, ex Exordio magno, colli- 10.
go, vbi aduentus Eskylli ad Claramuallem haud multo ante S. Patris obitum dicitur. *Haud multò verò poſt hoc elapſo tempore* (*ſcilicet poſt Eſkylli in Daniam reditum*) *triſtiſſimus rumor aures eius perculit, de dormitione beati viri* (Bernardi) *ſpecialis amici ſui, &c.* Quare, cùm Sanctum Patrem obiiſſe conſtet anno poſt hunc immediatè ſubſequenti; conſequitur, hoc ipſo, aut paulo ante, ab Eskyllo viſitatum, panem ei benedictum tradidiſſe: nam capillos, & dentes numquam credam à Sancto Patre traditos; ſed ab ipſius filiis, qui ipſo ignaro, talia reſeruaſſent. Verum eſt tamen Godefridi narrationem, quod attinet ad tempus, paulò confuſam: & niſi per Exordium, atque Daniæ ſcriptores corrigatur, aut ſaltem declaretur, vix poſſe ad certos annos adaptari. Sanè Eskyllum, non iterum tantùm, ſed tertiò etiam reuerſum ad Claramuallem; ſemel ad viſitandum ſepulchrum Sancti; & rurſus, abdicata præfectura, permanſurum ibidem vſque ad mortem, ipſa ſeries hiſtoriæ demonſtrabit.

1. Beati

1. Beati Martini Vallis paradyſi glorioſus obitus. 2. Miracula, 3. & locus ſepulturæ. 4. Emendata legenda eius officij: 5. ſemel, & iterum, tertióque impedita tranſlatio. 6. Tandem conceſſa. 7. Tabula, quæ ad ſepulchrum eius antiquum, 8. & quæ ad nouum. 9. Annua feſtiuitas, & memoria ſanctitatis.

Capvt IV.

1. Beati Martini Abbatis Bellifontis, ſeu de Pelleas (quod Monaſterium Vallis paradyſi, in Zamorenſi Diœceſi, tandem nuncupandum, in præcedenti tomo commemorauimus) obitus glorioſus, ſatis ſupérque inſigniuit præſentem annum: ad cuius ſacrum corpus crebra miracula deuotionem fidelium, deuotio rurſus miracula excitabant. Incidiſſe in hoc tempus memoriæ produnt, quarum hæc verba. *Æra M.C. XC. Pridie Nonas Octobris obiit Domnus Martinus Cidus, primus fundator, & Abbas loci iſtius.* Æra, inquam, M.C. XC. à qua ſi octo, & triginta annos de more tollas, relinquens hunc, quem modo tranſuadamus, nempè centeſimum quinquageſimum ſecundum ſupra milleſimum. Reliqua ignota, præter ſucceſſorem; Egeam, vnum ex quatuor illis Monachis, quos Bernardus tranſmiſit, ſub Martino, Ciſtercium plantaturos. Neque id tacendum, hos quatuor primos Monachos, & Martino, & ſibi ipſis ſucceſſiſſe, ſubrogatos per ordinem ætatis, vt Egeæ, Gerardus, Gerardo, Petrus dictus Pictauienſis ſubſtitueretur. Ea Bernardi in Martinum reuerentia, cui nullum ſubdiderit, niſi quos ſciebat dignos præeſſe aliis: ea Hiſpanorum modeſtia Monachorum, qui nullum vnquam ex ſuis ſibi præfecerint, quandiu miſſi à Bernardo perdurarunt.

2. Miracula teſtantur antiquæ tabulæ, tam viuentis, quàm vita iam defuncti, ſeu tranſlati ad meliorem; quibus non ſolum ipſius propria capella, per multos annos, manſere cineres Sancti; ſed fanum ipſum conſtructum poſt annos aliquót decorari conſpicitur, atque ad altare maius affixæ imagines, non minùs ex antiquitate venerandæ, quam ex ſitu. Ibi complures ſanitati reſtitutos, ex variis morbis; atque ipſum ſanctum imponentem ſingulis manus; tum flagris ſe cedentem, orantémque, adque id genus alia; per picturas (ignorantum hominum libros) miracula, & virtutes exprimentes, cernere licet. Verùm de Viri Sancti glorioſo obitu, atque item de loco ſepulturæ, & duplici tranſlatione ſacrorum cinerum: altera poſt octuaginta annos, altera hoc ſæculo, extractam, ex officio proprio relationem, quo aniuerſaria depoſitionis ipſius dies, non ſine populorum concurſu celebratur, præſtat deſcribere.

3. *Tranſactis* (ait) *à fundatione domus, quindecim annis, charos filios ſuos relinquens ſanctitatis hæredes, & terram ſuam ſuis virtutibus decoratam, ſignisque mirabilibus, ac innumeris beneficiis ditatam, & illuſtratam; mundi deſpector, eiúſque Principis debellator, ſupra mundum aſcendit, diuitiis meritorum abundans, clarus triumphis, miraculis glorioſus, menſis Octobris die ſeptimo, anno Domini milleſimo quinquageſimo ſecundo. Sacrum ſui Patris Sancti corpus filij eius, & fratres in Eccleſia prioris ſitus honorificè condiderunt: ibique per octoginta annos eſt aſſeruatum. Poſtmodum circa annum M.CC. II. (in quo, pro tranſlatione Domus, Rex Ferdinandus ex Abula ciuitate regales litteras expediuit) ad ſacellum quod ſibi antiqui Patres adquiſierant, pretioſum illum theſaurum aſportauerunt. Ac tandem honorificentiſſimè, apparatu inſigni, magnoque populorum, nobiliúmque virorum, ac fœminarum, & Cleri, ac religioſorum concurſu, ex ſacello prædicto, in humeris ſacerdotum, aduectum per manus Ioannis Epiſcopi Zamorenſis, in tabernaculo Eccleſiæ Monaſterij Vallis paradyſi, ſumma lætitia, affectúque feruentiſſimo, collocatum eſt, die ſeptimo menſis Octobris, anno ab Incarnatione Domini M. DC. XIX. ad honorem, & gloriam Dei omnipotentis Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, qui viuit, & regnat per infinita ſæcula ſæculorum. Amen.*

4. Hactenus octaua lectio ſolita recitari ad horas matutinas, in annua depoſitionis Sancti ſolemnitate. In qua tamen per incuriam mendum irrepſit, dum circa annum M CC. II. primam corporis ſacri tranſlationem factam ait, quam contigiſſe poſt octuaginta annos ab eius obitu, immediatè tradiderat, atque ipſum priuilegium tranſlationis, quod ſuo loco reddemus, ſatis oſtendit. Quippe anno M. C. LII. quo Sanctus obiit, vſque ad M. CC. II. non octuaginta, ſed quinquaginta tantum interſunt: debuit ergo dicere circa annum Domini M. CC. XXXII. vt tempus conſtet: & aliàs priuilegio tranſlationis fides maneat, quod expeditum Æra M. CC. LXX. annum M. CC. XXXII. deſignat, & nullum alium.

5. Traditione, quàm ſcripto, aut pictura competitius eſt, ab anno M. CC. XXXII. quo prima fuit tranſlatio celebrata, vſque ad M. DC. XIX. quo ſecunda, & celebrior, hoc noſtro ſæculo, multorum animis inſediſſe ſacri corporis exuuias inuiſere: quos tamen omnes, aut inflicta audaciæ pœna, aut repente de cælo terror incuſſus, ab inceptis arcuerit. Excæcato primum ſacerdote, Suppriore conuentus, qui ſolus auſus: cui poſtmodum, peracta pœnitentia ad S. Viri ſepulchrum, viſus redditus. Dein cum totus conuentus acceſſiſſet, & ſacerdos in albis præparatus aggrederetur opus, repentino tremore perculſos omnes, abſtinuiſſe ab opere: ſatis ſupérque gratos diuino numini, quod indemnes euaderent. Demum ſæculo Patrum diffuſa nebula, ac replente capellam; deſtitiſſe, id ipſum auſos, non ſine ingenti omnium admiratione.

6. Hæc ergo gloria reſeruata nobis cœleſti prouidentia; non quia melioribus, ſed quia egentioribus Sancti patrocinio, prædicto anno, Chriſti nimirum M. DC. XIX. Reuerendo Patri fratri Andreæ de Corduba, tunc Vallis paradyſi Abbati, cæteriſque alumnis eiuſdem domus, imo & toti Eccleſiæ Zamorenſi, fœlix contigit; poſt multas ſanè preces & ſacrificia; vt ſacrum corpus, à ſepulchro priori erutum, atque ad ſacellum maius Eccleſiæ, ipſo Sancto volente, tranſlatum ſit, ingenti concurſu confinium populorum. Extant Epiſtolæ Eccleſiæ Zamorenſis, atque ipſius Epiſcopi ad eundem Abbatem, Conuentumque gratulationis plenæ, ac reuerentiæ in Sanctum, ex cuius oſſibus

fruſtum accepiſſent. Extant & aliæ Abbatis, & Conuentus Carracetenſis idem ſibi conferri poſtulantium:ſed quas vulgari idiomate conſcriptas, referre nobis ſatius,quam tranſcribere.

7. Priori tumulo, de quo corpus extractum, talis inſcriptio ineſt. *Sub hoc lapideo tumulo eſt lapis planus,& ſub eo lapide eſt cauum lapideum, in quo ſacrum corpus Patris noſtri Sancti Martini Cidis, Abbatis primi huius Monaſterij (quod alibi conſtructum in initio dicebatur Monaſterium Sanctæ Mariæ de Pelcas,& huc tranſlatum dicitur Vallis paradyſi) ſepultum eſt anno ab incarnatione Domini M.C. LII. in qua ſepultura fuit aſſeruatum per octoginta annos, videlicet vſque ad annum. M.CC XXXII. in quo anno tranſuecta ſunt dicta ſepultura, & præfatum ſacrum corpus ex Eccleſia prioris ædificij ad hoc ſacellum, quod ex tunc vocatur Sancti Martini Abbatis;vbi per tercentum,& duos annos manſit reconditum in prædicta ſepultura, lapide cooperta, & per multos annos clatro ferreo circumſepta. Poſtmodum, ablato clatro, ſuperpoſitus eſt hic tumulus lapideus non rudIter elaboratus, anno M. D. XXXIV. dictum S. Patris noſtri corpus tranſlatum eſt ad Eccleſiam Monaſterij, ibique in perpulchro tabernaculo, iuxta altare maius,glorioſiſſime eſt collocatum,per manus Illuſtriſſimi, ac Reuerendiſſimi D. D. Ioannis Zapata Oſorio Epiſcopi Zamorenſis,die VII. Octobris. Itaque ſub iam dicto lapide plano,ex eo die, in dicto cauo tantummodo eſt terra, qua prænominatum S. Patris noſtri corpus fuit obuolutum,& ea in quam fuit reſolutum; ſimulque aliquot paruæ reliquiæ eiuſdem ſacri corporis, ac demque ibidem reperietur occluſa lapidea capſula alio lapide plano cooperta, in qua per aliquos dies ſæpe iam dictum ſacrum corpus manſit repoſitum, vſque ad tempus tranſlationis ſupra aſſignata. Inſuper & terra fuſcior, quæ immediatè reperietur ſuperpoſita ipſi lapidi plano, qui operit ſepulturam (& relicta eſt ibi tempore tranſlationis) reuerenter tractetur, quia debuerat ſupponi dicto lapidi, ſi caperetur, ſed ſuperfuit, & operta remanſit albiori terra, & lapidibus ſolutis, & rudibus in ſuperiori cauo prædicti ſepulchri. Ad honorem, & gloriam Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui cum Patre, & Spiritu Sancto viuit,& regnat Deus per infinita ſæcula. Amen* Hæc ſepulturæ vacuæ ſuperſcriptio. Sed nouæ iſta.

8. *Sacrum corpus S. Martini Cidis, primi Abbatis huius Monaſterij, alibi ſtatim poſt felicem eius tranſitum, ſepultum eſt; in Eccleſia videlicet prioris ædificij,vbi per octoginta annos requieuit. Inde tranſlatum eſt circa annum M. CC. XXXII. ad Eccleſiam, quæ ex tunc dicitur S. Martini Abbatis, ibique per CCC. LXXXVII. annos eſt aſſeruatum: tandem honorificentiſſimè,apparatu inſigni, magnóque populorum concurſu, virorum nobilium, ac illuſtrium fœminarum cœtu non paruo, ſericiſque tapetibus, hoc magno templo perornato, cantorum melodia, permultis, multiplicibuſque artis poeticæ varietatibus, circumſtantibus diuerſorum Ordinum viris Religioſis, comitantibus Reuerendis Abbatibus Monaſteriorum S. Martini de Caſtagneda, de Nogales,de Bonanides, & iſtius Domus; in humeris Monachorum è ſacello ſui nominis aſportatum, per manus Illuſtriſ. ac Reuerendiſ. D.D. Ioannis Zapata Oſorio Epiſcopi Zamorenſis, aſſiſtentibus, ſibi prædictæ Eccleſiæ Sanctæ illuſtribus dignitatibus, aſſociantibuſque eiuſdem Sanctæ Eccleſiæ viris nobilibus, in tabernaculo Eccleſiæ huius Monaſterij Vallis paradyſi ab antiquiſſimis temporibus communiter nuncupati, ſumma lætitia, affectúque feruentiſſimo collocatum eſt, Die ſeptimo menſis Octobris, anno ab Incarnatione Domini M. DC. XIX. totam ſanctam Eccleſiam Catholicam ſummo Pontifice Paulo V. huius nominis gubernante, Catholiciſſimoque Rege Philippo III. regnante, ad honorem Dei Omnipotentis Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, qui viuit, & regnat per infinita ſæcula ſæculorum.* Sequitur alia inſcriptio,ſeu Epitaphium. *Quis hic? Cid ille fortis? Haud is. Marſne fortiſſimus? Nemo: ſed fortior vtroque Martinus Cidis, Ciſtercij ſplendor, decus Hiſpaniæ, Caſtellæ ſcutum, Zamorenſium gloria, Soli gemma præfulgens Poli ſydus præclarum, Domus baſis firmiſſima, ſacra, & magna proſapia Archimandrita primus. in Paradyſi Valle arbor ſalutis.* Hactenus inſcriptio.

Feſtum B. Martini celebratur non ſolùm in proprio eius Monaſterio, ſed in tota alma Hiſpaniarum congregatione, die ſeptima menſis Octobris, qua ſimul obitus, & tranſlatio contigere. Qua item die ipſius mentionem faciunt Martyrologium Monaſticum, & Menologium Sanctorum Ciſtercienſium, [a] Ioannes Abbas, & Miſſale antiquum Ordinis, Aubertus Miræus, [b] & alij recentiores. Ex his quædam breuiter, per anticipationem dicta, reliqua fuſiùs dicemus ſuis temporibus. Tranſlatio quia in eundem diem incidit, non habet peculiarem celebritatem. 9.

a 7. Octobris.
b In Catal. SS. Ord.

1. Concilium Prouinciale Hyberniæ in Mellifonte. 2. Creatio ſedium Metropolitarum, 3. & palliorum traditio ſub Chriſtiano legato. 4. Eugenij in populum Romanum eximia merita: 5. pro cunctis orbis Eccleſiis ſolicitudo. 6. Beati Balſami aduentus in Claramuallem, adoptióque. 7. Nonus ipſius ſermo. 8. Secundi Aureæ vallis Abbatis mors, & ſubrogatio ſucceſſoris.

CAPVT V.

1. IAm Ioannes Paparo Cardinalis Romanæ Curiæ,atque idem legatus,proſperè in Hyberniam traiecerat; & Leſmoricenſi Epiſcopo Chriſtiano, qui & Legatum agebat illius Inſulæ, iuxta Eugenij mandatum, ſe aſſociauerat. Cum ecce vterque negotiis religionis, quo maturius,fœlicius;quo conſultiùs, cordatiùs pertractandis, Concilium indicunt; cui Archiepiſcopi, Epiſcopi,Abbates;quin Reges inſulæ, Duces, Baroneſque vnuſquiſque pro munere,intereſſent. Illi nimirum,vt iura,& leges darent,hi, vt ſuſciperent: vtrique, vt conuenientias rerum diſcuterent, & iunctis oculis,altius prouiderent; mutuis auxiliis, expeditius exequerentur. Locus Concilio deſignatus Mellifons fuit, Ciſtercienſe Cœnobium perilluſtre,ſupra à nobis,nec ſemel commemoratum. Vt non ſolùm Eugenij delegantis, atque alterius Legati Chriſtiani, ſed loci itidem cauſa Concilium ipſum, his Annalibus veniat inſerendum. Quin & ratione Palliorum tranſmiſſorum, quæ

Sanctiſſimus Pater Malachias, ſecundus poſt Patritium gentis Apoſtolus, Claræuallenſis Monachus, qua licuit, etiam vſque ad mortem ſollicitaſſet.

2. De hoc Concilio à Seuerino Vinio omiſſo, vt multa alia, in Anonimo Antiſiodorenſi antiquo hæc ſcripta lego, notataque ad hunc annum. [a] *Ioannes Paparo Cardinalis ab Eugenio tertio Pontifice Romano miſſus, cum Chriſtiano Epiſcopo Liſmorienſi (hic Ciſtercienſis fuit) totius Hyberniæ legato, in Hyberniam venit. Idem Chriſtianus in Melli, ſiue Mellifontis Monaſterio Ciſtercienſi Concilium celebrauit, cui interfuerunt Epiſcopi, Abbates, Reges, Duces, & maiores natu Hyberniæ; quorum conſenſu Archiepiſcopatus conſtituti ſunt quatuor, Armacanus, Dublinenſis, Caſelienſis, Tuamenſis: quibus præfuerunt eo tempore Gelaſius, Gregorius, Donatus, Edanus.* Hactenus ibi.

a In Hiſtor. Cœnobior. Hyberniæ.

3. Eiuſdem etiam Concilij meminit Iacobus Vvareus, in tractatu de Præſulibus Lageniæ, ſiue Prouinciæ Dublinenſis, loquens de Gregorio illius ſedis Antitiſte, de quo hæc habet. *Poſtquam circiter viginti, & vnum annos ſediſſet (anno ſcilicet Domini M.C.LII. Ioannes Paparo Cardinalis, & Chriſtianus Ochonarchi Epiſcopus Liſmorienſis, Legatus Pontificius, in loco quodam dicto Mellifontis, ſynodum coegerunt, vbi pallium ei* (intellige Gregorio) *traditum eſt, & Archiepiſcopalis dignitas tunc primum huic cathedræ conceſſa.* Sic Malachias, quod mortalis minùs potuit, glorioſus perfecit: idque exequendum per ſuos, nec ſine fœnore. Quippe dum viueret, duo tantùm pallia Hyberniæ concupierat, ſed poſt obitum quatuor impetrauit.

4. Dum hæc ab Eugenij legatis in Hybernia; Eugenius ipſe Romæ, non ceſſabat vrbi, & orbi vtilia prouidere. Primò autem erga populum Romanum, quem adeo ſibi infenſum expertus eſſet, tam munificus extitit, atque adeo tandem ab eo dilectus eſt, vt iuſſi imminente iam morte præriperetur, haud dubio illi tolerantiam legum, atque totius ſeruitij patientiam infudiſſet. De his ex Bibliotheca Vaticana pauca Chacoñius. [b] *Eugenius tertius Papa adeo populum Romanum, gratiis, beneficiis, & largitione ſibi deuinxerat, vt niſi morte præuentus eſſet, Senatores in Ordinem redegiſſet.* Atque hæc in vrbe.

b Apud hunc ann.

5. Extra, populis cunctis iura dare, rebelles compeſcere, optimos quoſque priuilegijs ſuis munire; denum Vicarij Chriſti, & veri ſucceſſoris Petri, munia inceſſanter explere; quò morti proximior, ſolicitiùs properabat. Leguntur adhuc plura ipſius diplomata concernentia hunc annum, quæ longum eſſet in præſenti recenſere. Illud compertum expeditum aduersùs Duacenos, ſuo rebelles Antiſtiti, quod Ferreolus Locrius refert ad annum Chriſti M.C.XLVIII. in hunc potius, aut ſequentis initium referendum. Quippe. *Datum Romæ apud S. Petrum.* Vbi conſtat non ſediſſe Eugenium ante hunc annum.

6. Circa idem tempus (nec annus certus conſtat, niſi quod parum à præſenti diſtare poteſt) Sancti Balſami memoria primùm incidit, Sancti Anaſtaſij in vrbe, per profeſſionem Monachi, ſed poſtmodum adoptati in Claraualle, vbi & fœliciter erat conſummandus. Verùm, qua occaſione facta adoptio, Beato Patre Bernardo adhuc viuente, ex auctore Exordij magni libet deſcribere. [c] *Frater quidam non minus ſanctæ conuerſationis odore, quam naturali nomine Balſamus, qui erat Monachus Sancti Anaſtaſij; quod eſt Cœnobium Ciſtercienſis Ordinis, ad Romanæ vrbis mœnia ſitum: Hic, cùm veniſſet aliquando propter iniuncta ſibi negotia ad Beatum Bernardum in Claramuallem, vidiſſétque ſancta, & numeroſæ illius congregationis diſciplinam, & in obſeruantia Sacri Ordinis maturitatem: concaluit cor eius in ipſo, & in meditatione eius exarſit ignis, ſcilicet ſi non charitas, [d] quæ nunquam, quæ ſua ſunt, quærit, aliud imperaſſet, viuere, & mori in Clarauallo cunctis delicijs, & diuitiis mundi prapoſuiſſet. Ne tamen vacuus inde recederet, & tam religioſum deſiderium debita mercede priuaretur, humilibus precibus à Sancto Abbate petiit, quatenus pro feruore ſuæ deuotionis, in obitu ipſius plenarium ei ſeruitium à Conuentu Clarauallis perſolueretur. Quo adepto, Claramuallem iam ſuam, ſeque Monachum Clarauallis reputans, exultabat in Spiritu ſancto. Reuerſúſque ad propria, ſolebat ab illo tempore ſingulis fratribus Clarauallis, quorum obitum cognouiſſet, ſingularia ſemper reddere officia, & inſuper vnoquoque anno duodecim Miſſas pro cæteris omnibus quorum finem ignorabat.* Hactenus ibi.

c Lib.6.c.3.

d 1.Cor. 13.

Nouam Bernardi Patris adoptionem noua obligatio filij; obligationem noua item deuotio ſequuta eſt, addito, ſolitis priùs exercitiis, Pſalterio integro, & vnica ſui ipſius verberatione; hac ſuſcipienda, & illo recitando, ſine vlla intermiſſione, per dies ſingulos. Quod quam fideliter per octo annos expleuerit, idem qui ſuprà Auctor, his narrat verbis. *Hic itaque vir deuotiſſimus, licet in curis Monaſterij, quibus admodum vtilis, ac neceſſarius erat, obedientia cogente, aſſiduè detineretur, hanc tamen ſibimetipſi temporis partem redimere ſtuduit, vt inter eaſdem occupationes, præter cotidianas obſeruantias Ordinis, & alia bona, quæ ſolo Deo conſcio faciebat, ſingulis diebus, per octo annos, diceret Pſalterium, & vnam ad minus quotidie diſciplinam acciperet.* Hæc in Exordio. Cæterum quibus eum poſtea Deus illuſtrauerit ſignis: qualitérque conſummationis ſuæ tempus præueniens, in Claraualle tandem occubuerit, animam non amittens, ſed emittens, atque exhibenti proximior, quàm offerenti; ſuis temporibus, ex more commemorabimus. 7.

Hoc ipſo anno, vt habet Martyrologium Aureæ vallis, quod vulgauit Henriquez, Theodoricus, ſecundus eius Abbas, cognomento Viuij, cum annis ſeptem laudabiliter præfuiſſet, fœliciter in Domino obdormiuit, ſuccedente item alio Theodorico, eius nominis ſecundo, qui ad annos quindecim præfecturam adminiſtrauit. Martyrologij verba hîc ſubſcribam. *Quinto Idus Septembris Theodoricus Viuij, ſecundus Abbas, (ſcilicet Aureæ vallis) anno M.C.LII.* ſupple obijt. 8.

1. *Guillelmi Raymundi Moncadæ flagitium atrox, 2. expiandum Cœnobij fundatione, 3. Correcti Mariana, Henriquezque: 4. & Grandis ſyluæ opinio ſub Alexandro. 5. Monachi inde tranſmiſſi ad Sanctas Cruces, 6. tum ex Gemundo alij in Aragoniam, 7. fundatio Rotæ, atque variæ notitia vtriuſque Domus, 8. Chronologia: 9. & ſex aliæ Eccleſiæ dictæ: 10. deinde reliqua.*

CAPVT VI.

1. ILLVSTRAVIT hunc annum in Laleranía prouincia Hiſpaniæ (Cataloniam hodie dicimus) inſigne Monaſterium Sanctarum Crucium, Eugenij iuſſu ſurgens, abolendo piaculo, quod non licet ſilentio prætetire. Laborabat, vt ſolet, ea prouincia inteſtinis factionibus, & diuiſi in partes Primores terræ, cæteros inuoluebant bellis domeſticis, Cerbellonios inter, & Caſtelluinos (perantiquas familias) continua odia: & prout affinitate, aut amicitia cæteras contingebant, inuicem vniuerſas præcipitabant. Guillelmi Raimundi de Moncada conſilio, auxilioque Cerbellonij egreſſi, dum Caſteluinos opprimere moliuntur, inuerſa ſorte oppreſſi, fugatiſque; & Guillelmus Raimundus in bello captus, atque narti incluſus, etiam ligneo ſcyrpo pedes dedit. Compeditum viſitauit Præſul Tarraconenſis ex Caſteluinis, non vt conſolaretur, ſed vt illuderet. Oranti ſibi vincula alleuiari, promiſit in dolo. Mox arrepto cultello, ſcyrpum raſit, & fruſtulum excerpit; quaſi ea parte detracta, ſubleuandum. Doluit ludibrium nobilis Guillelmus; ſed dolorem repreſſit, occuluitque, quoad vſque tandem ſui iuris effectus, & probri memor, de Pontifice indignam vindictam ſumpſit. Quippe ditionem eius peragrantem præuenit inſidiis, atque lanceis confoſſum interfecit immemor, aut contemptor Pontificatus. Hæc ad annum M.C.XLIX. vt prodit Beuter,[a] qui ex inſtrumentis antiquis rem totam hauſit.

a Lib.2.c.18.

2. Excanduit grauiter Princeps Barchinonenſis in Guillelmum Moncadam, qood in ipſius legatum (nam Romam tunc ab ipſo legatus ibat) quod in virum illuſtrem, atque inter primos totius Principatus; demum quod io Pontificem miſiſſet manus ſacrilegas: & luiſſet haud dubiè pœnas patrati ſceleris, ſi non extorris Cathaloniæ finibus, ad Aragonios ſitus tranſmigraſſet. Addixit fiſco cuncta illius bona, & publicauit hominem: ſed temporis, & loci diſtantia tandem effectum eſt, vt ira efferueſcente, & Moncadarum, quorum caput Guillelmus erat, delinitus obſequiis, aut, (quæ in Potentia illius ſæculi Principum) neceſſitate compulſus; tandem conſenſit, vt impetrata ab Eugenio abſolutione, Guillelmus Laleraniæ, & ſua omnia Guillelmo reſtituerentur. Ceſſit Eugenij zelus anguſtiis temporum: neque putauit, oppreſſa adhuc Hiſpania per Sarracenos, amputandam à fidelium patre familiam nobilem, & formidandam hoſtibus; quæ tota in vno Guillelmo (adeo ei adhærebat) condemnabatur. Ergo ad eximiam illius humiliationem, reſipiſcentiamque, & Principis inſtantiam abſoluit hominem; graui impoſita illi pœnitentia: & inter alia, vt conſtrueret Cœnobium Ordinis Ciſtercienſis, in quo pro ſacrilegio perpetrato, floreret Religio; & iuge Deo obſequium, pro iniuria ſacerdotio illata, exhiberetur. Hæc fuit occaſio erectionis Monaſterij SS. Crucium, primi quod habuit Ciſtercium in Cathalonia: concurrentibus ad eius fundationem, non Guillelmo Raimondo Moncada ſolum, ſed Affinibus cunctis, amiciſque, præcipuè Garcerando Pinoſio, & Petro Alemano; vt quorum omnium commune flagitium fuit, penitentia communi, & communibus expenſis expiaretur. Ita idem, qui ſupra Petrus Antonius Beuter;[b] ſumpſit ex inſtrumentis ipſius Monaſterij SS. Crucium.

b Vbi ſuprà.

Hinc corrigendi veniunt Chryſoſtomus Henriquez, & Ioannes Mariana: ille,[c] dum necem Tarraconenſis Præſulis, Petro Regi attribuit, ſine vllo probando fundamento, ſine auctore; & quod miteris contra veram Chrooologiam, nullo Petro regnante per hoc tempus, à quo Præſul occiſus præſumi poſſet. Hic, dum annum poſtponit admiſſi ſceleris, quod M. C. XCIV. contigiſſe, non minùs contra omnem Chronologiam teſtificatur. *Berengarius*, inquit,[d] *Tarraconenſis Præſul Februarij menſis XII. die, ſalutis anno M. C. XCIV. trucidatus eſt. Cædis auctor Guillelmus Moncada traditur fuiſſe: ſimultatis cauſa ignoratur.* Sed ſimultatis cauſæ ſatis notæ, præcipuè in Prouincia factionibus obnoxia: & annum necis longè anteponendum, conſtat ex Monaſterij fundatione, pœnitenti iniuncta hoc ipſo anno; quam non potuit non ſcelus anteceſſiſſe. 3.

c Oſtobris 16

d Li.11.c.18

Electus ſtatim fundationi locus iuxta Moocadam, non longè ab eo in quo facinus patratum (*Valldaura* illi nomen) vt vnde ſcandali prodierat materia, inde exempli remedium propagaretur. Et ſurrecturæ in eo deuotæ fabricæ aſportari cœperunt ligna, & lapides; certantibus vicinis, remotiſque, quis fundationem fœliciùs promoueret. Fundatorum auctoritas, potentia; experitæ familiæ opinio, nouitas; pœnitentia à Pontifice indicta, atque ipſa etiam atrocitas delicti, pro quo impoſita fuit, admirationem operi, & admiratio gratiam conciliabat. Florebat tunc Eccleſia Grandisſyluæ in Tractu Toloſano ſub Alexandro Abbate Viro Sanctiſſimo, quem à ſe dudum de ſæculo conuerſum Bernardus tranſmiſiſſet ex Claraualle. Addebat reuerentiam eidem domui Guillelmus, quondam montis Peſulani potentiſſimus Dominus, tunc pauper Monachus: ſed clarior longè meritis, quàm potentia extitiſſet; & quem, dum gloriam fugeret, maior vbique, & præibat, & ſequebatur. Placuit inde deducere coloniam fabricandæ Eccleſiæ: & placuit Alexandro Guillelmum mittere inter reliquos Monachos, cuius auſpiciis creſceret; cuius exemplo fundatores loci, pro materiali quod dabant ædificio, ſpiritualiter ædificarentur. Extant in eodem Cœnobio multa inſtrumenta, queis ſubſcripſit Guillelmus Monpeſulanus, ab hoc anno, vſque ad M. C. LVII. vt credi poſſit ſaltem per quinquennium, aut incoluiſſe locum, aut vt minus euntem, & redeuntem ex filia ad matrem eumdem ipſum pluries frequentaſſe. Certè anno proximè ſequenti menſe Auguſto, cùm Bernardus deceſſit, in Grandiſylua fuit; ſed potuit forſan illuc pertexiſſe tractandæ tranſlationi, 4.

quam

quam ex Valldaura in Anchoſam, per idem tempus factam, memoriæ produnt.

5. Hoc ergo anno properatis habitationibus Grandiſſylua haud exhauſta recenti partu (nam aliam recens prolem tunc ediderat) tranſmitit conuentum, qui in Laletania Valldautam inhabitaret. Præfectus in Abbatem Guillelmus alius, qui locum adiens reuerenter ſuſceptus, præcipuè à Fundatoribus, Raimundo Comiti (Barchinonenſem loquor) ſancta, fecit inuidiam, quod non & ipſe adduxiſſet ſimiles Monachos, quod non tales haberet Capellanos, qui pro ipſo dum viueret, orarent; poſt mortem funus, corpuſque exciperent, atque animam de corpore abeuntem per continua ſacrificia, & opera pietatis proſequerentur. Hinc nouæ ab eo ſtruendæ fundationis concepta ſemina, quæ breui pullolantia in fabricam ingentem Populeti Abbatiam fructificarunt, quam nos anno ſequenti referemus. At Valldaurenſes, cum locum inportunum ſuis vſibus paucos intra dies experirentur, ex Valldaura in Anchoſam anno ſequenti tranſtulere ſedes, priori licèt nomine retento. Neque tamen in hoc ſecundo loco, nec cum nomine primo permanſuri. Cæterùm qualiter Anchoſa adhuc relicta, ad tertium rurſus locum pertranſierint, auſpicatum cœleſtibus luminibus, atque ex crucibus illis ſuperpoſitis, nouo nomine aſſumpto, cum reliquis, quæ concernunt eamdem Domum, ſuo tempore latiùs referemus.

6. Vt Grandiſſylua Valdauram in Catalonia, in SS. Cruces poſteà tranſituram; ſic Gemundus Tuncariam in Aragonia protulit, non multo poſt in Rotam transferendam. De ea in indice rerum Aragoniæ, notato licet ſequenti anno in margine. *Ad XVI. Kal. Aprilis Cœnobium Iuncarienſe Ciſtercienſis Ordinis, & inſtituti, Cæſarauguſtano in territorio ſitum, fundatur; quod poſtea in amænum locum è regione Strationis oppidi, quod Iberi amnis ripis alluitur, eſt translatum, & Rotenſe cognominatur.* Ita Zurita. Fundatores habuit Gerardum, & Hodiernam nobiles coniuges, qui Raimundo (id primi Abbatis nomen) monachiſque cum eo ex Gomundo miſſis, locum ipſum ſpontaneè tradidere. Verum non ſatis illoſtri Monaſterio, Fundatores priuati, quantumuis magni. Non multo poſt Aragonenſium Rex Alphonſus, ſecundus eius nominis, dotauit locum multis poſſeſſionibus; atque inter alias, ipſo oppido Stratonis circa annum Domini M. C. LXXX. in cuius terminum Cœnobium tranferretur. Cœpta ædificia ſecundæ, & maioris fabricæ ſub Abbate Martino, poſt annos quindecim, id eſt M. C. XCV. conſummata decennio (præter Eccleſiam) in cuius fine conuentum tranſlatū lego, nempe anno M. CC. V. Eccleſiæ initia poſt viginti annos ſub eodem Abbate: conſummatio poſt plures adhuc fuit. Porrò hæc omnia, pluraque conſtabunt ex his, quæ à nobis ſuis locis dicenda erunt.

7. Vtraque Domus memoratur in libris Cameræ ſub ſecundis nominibus, Sanctarum Crucium nimirum, Rotæque; illa in Epiſcopatu Barchinonenſi, hæc in Cæſarauguſtano: illa taxata totis mille florenis, quam taxam vix adæquat Epiſcopatus; hæc quadringentis. Cæterùm de territorio Sanctarum Crucium certant Illerda, & Barchino: & nunc vnius eſſe dici conſueuit, nunc alterius; nunc nullius. Sanctas Cruces memoratas etiam lego in litteris Honorij Papæ Tertij: Datis Laterani XV. Kalen. Nouembris Pontificatus ipſius anno IV. Multa ſunt, quæ illuſtrant illam Eccleſiam, quæ inferiùs dicenda. Sed ſupra omnia illuſtrauit Sanctus Bernardus cognomento Caluonius, ex eius primum Monacho, mox Abbate, Epiſcopus Vichenſis in Valentia, clarus meritis, clarus miraculis, nec minus clarus geſtis, quæ nos multa in ſequentibus dicemus.

His duabus Eccleſiis in Hiſpania, alias hoc anno natas addere libet per diuerſas regiones, quas Chronologia recenſet ſequenti ordine. 8.

Anno M. C. LII. decimo ſexto Kalen. Iunij, fundata eſt Abbatia de Claromonte.

Eodem anno IV. Kalend. Iulij, Abbatia de Bellofonte.

Eodem anno VII. Kalend. Auguſti, Abbatia Candelij, vel de Candelio.

Eodem anno VI. Kalend. Auguſti Abbatia de Bellabranca.

Eodem anno IV. Kalend Septembris Abbatia de Gratia Dei.

Eodem anno VI. Idus Septembris. Abbatia de Morolis.

Eodem anno XVIII. Kalend. Octobris. Abbatia de Cambomo, vel de Cambolio.

Eodem anno XIX. Kalend. Ianuarij, Abbatia de Laude.

Eodem anno XVII. Kalend. Ianuarij, Abbatia de SS. Crucibus,

Eodem anno Abbatia de Sareb, vel de Sareth.

Eodem anno XVI. Kalend. Aprilis, Abbatia de Rota. Hæc Chronologia. Porrò ex his vndecim Eccleſiis, tres ſupradictæ; nempe hoc capite Rota, & SS. Cruces: de Laude antè quadriennium, ſi tamen eadem: nam extat alia in Polonia Gneſnenſis Diœceſis in libris Cameræ notata, ſed ſine taxa; & fortè potuit hoc anno ſurrexiſſe: quamuis Iacobus Marchantius [f] in Commentariis, Meieruſq; in Annalibus, Tornacenſe hoc anno fundatum tradant. De Laudenſi Poloniæ Monaſterio hæc à Martino Cromero [g] ſcripta lego. *Miziſlaus, Poloniæ Princeps, Laudenſe, & Vangrouecenſe Monaſteria, iam inde à pulſo fratre Vladiſlao, condidit, & locupletauit: & in ambobus Teutonas Ciſtercienſis ſodalitatis ex Monaſterio veteris montis, tertio à Colonia milliario, deductos collocauit: edictóque perpetuo ſanxit; vt non niſi Colonienſes ad ea Monaſteria cooptarentur, & reciperentur; propterea quod honorificè à Colonienſibus habitus eſſet, cùm eò adoleſcens religionis cauſa veniſſet.* Hæc ille. Legitur & in Tabulis Eccleſiarum Morimundenſium filia veteris montis; quamuis pro Diœceſi Gneſnenſi Poznanienſem deſignet; nec ſatis ſciam vtra corrigenda. Reliquas leui calamo percurram.

f Lib. 1. in Ma.

g Fol. mihi 179.

Ex his Clarum montem in Diœceſi Cœnomanenſi protulit Claraualllis, quamdiu Bernardus vixit, ſemper fœcunda. Vtrùm autem ex tranſmiſſis ab eo Monachis fuerint illi duo, qui intra triginta annos, plus, minuſve Redonenſem Eccleſiam gubernarunt, non de facili auſim definire. In libris Cameræ taxatur Clarus mons florenis ſex, & ſexaginta ſupra ducentos. Memoratur in ſupplemento Sigeberti, & à Roberto Claudio: nec non in litteris Innocentij Papæ tertij Datis Anagniæ V. Idus Martij, Pontificatus ipſius anno III. Fundator Domus Guido Dominus de Laual, ibidem tumulatus cum multis aliis ex ſucceſſoribus. Bellusfons in Hungaria, Candeliumque in lingua Occitana, vtraque pertinet ad lineam Claræuallis; illa Tribus fontibus nata, hæc Grandiſylua; quæ duplici hoc anno prole fœcunda fuit. Ciſtercij lineam auxere etiam Cambolium, & Bellabranca, 9.

vtraque

vtraque in Gallia; illa in Epiſcopatu Viuarienſi, filia Siluanquæ; hæc in Cœnomanenſi, filia Oratorij, de qua in Claudio Roberto hæc pauca lego. *Bellabranca Diœceſis Cœnomanenſis conſirmatur ab Alexandro III. anno M.C. LXV. menſe Auguſto: vnitur poſtea ab Henrico IV. Collegio Flexiano.* Abbati Bellæbrancæ Cœnomanenſis Ordinis Ciſtercienſis ſcribit Vrbanus Papa IV. litteras Datas apud vrbem veterem VII. Kalend. Aprilis Pontificatus ipſius anno III.

10. Gratiam Dei vnam, filiam Claræuallis in Diœceſi Pictauienſi ſuperius dedimus: Verum tres aliæ teſtant: altera in Burgundia, in Gallia altera, & tertia tandem incerta nobis ſede; quæ annis M.C.LII. & M.CC.XXVI. M.CCC.LI. ſurrexiſſe, in eadem Chronologia commemorantur. Priorem, quæ concreuit præſentem annum, illam puto, quam Claudius Robertus in Biſuntinenſi Diœceſi locat: nam quæ in Anglia diutius expectauit vt notat Miræus, & ſuo loco nos etiam memorabimus. Porro Gratiā Dei, quæ in Burgundia, filiam Charitatis lego, in Geneſi Eccleſiarum Morimundenſium. De Morolis, (Moroliam alij dicunt) in Maleacenſi Diœceſi, quæ ſedi Burdegalenſi ſuffragatur, prætulit Claræuallis exiguam Domum, ſexaginta Florenis taxatam in libris Cameræ. Quippe Bernardus inter Regias fundationes humiles acceptabat; nec paupertatem, cui ſemper adhæſiſſet, dedignabatur. Robertus Claudius initia domus refert ad annum M.C.XXXIII. quod ſtare non poteſt, niſi fortè præceſſit ſub aliis ritibus. Memoratur Morolia, ſeu de Morella in litteris Gregorij Papæ IX. ad illius Abbatem: Datis Peluſij. XVI. Kalend. Maij, Pontificatus ipſius anno IX. & rurſus in aliis, de Morolia, & de Gratia Dei Abbatibus Ordinis Ciſtercienſis, Datis Aſiſij, Idibus Septembris eodem anno, quæ forſan ſuis locis reddendæ erunt.

Iesv Christi Ann. 1153. — Cistercii Ann. 56.

1. Illuſtres obitus Ciſtercium concernentes. 2. Bernardi, ſub initium anni, grauis infirmitas, 3. & qualiter in ea ſe Sanctus geſſerit. 4. Filiorum mæror, & preces ad Deum ſupplices. 5. Viſio de differenda morte Sancti, 6. atque item alia de Odone præceſſuro. 7. Odonis fœlix mors, 8. cuius veſtigia veneratus Bernardus impreſſis oſculis. 9. Quid liber ſepulchrorum Claræuallis? Quid plures alij?

Capvt I.

1. Centesimvs quinquageſimus tertius ſupra milleſimum reparatæ per Chriſtum ſalutis annus, qui fuit Ciſtercij ſextus & quinquageſimus, deſperata Bernardi valetudine; dein ipſius: atque Eugenij Papæ morte, Ciſtercio ſimul, & orbi fatalis fuit. Vix vllus alius fœcundior in his Annalibus, nunc mœroris, nunc gaudij: vix ab vtroque extremo glorioſior: quippe quæ gaudij manſura, & ſine fuco; quæ mœroris caduca; nec amiſſos dolore quiſpiam potuit, quos ad meliora aſſumptos, & Chriſto conregnantes non dubitabat. Anteceſſit vtrumque B. Odo, ſucceſſit Henricus: ille, à Priore, ſecundus in Clarauallé, hic in Anglia Eboracenſis Metropolita: vt Bernardus decenti comitatu diſcipulorum (nam omnium ipſe Pater, & Magiſter) ingrederetur cœlos, Angelorum agminibus ſociandus. Nos ſingulorum acta, exituſque pro temporis ratione proſequamur.

2. Initio anni, hoc eſt in media hyeme ægrotaſſe Bernardum vſque ad mortem, ipſe ad Hoſtienſem Epiſcopum ſcribit. [a] *Verum eſt* (ait) *quod audiſtis; infirmatus ſum vſque ad mortem. Sed interim, vt ſentio, reuocatus ad mortem; atque hoc (vt me ſentio) non diu.* Hæc de iam deſperata Sancti vita; at de tempore morbi ingraueſcentis, ad filios mox, dum recidiuum patiens, currente iam æſtate, conſūmaretur. [b] *Hæc ſunt verba, quæ loquebar ad vos, cum præterita hyeme ægrotarem, &c.* Itaque inſtante hoc anno, lecto decubuit, in qua infirmitate quantumuis graui, quantumuis mortali, qualiter ſe vir Dei per omnia geſſerit, Godefridi ipſius Notarij, qui præſens fuit, verbis, grauiùs, & certiùs oportet deſcribamus.

a Epiſt. 30.

b Lib. 5. vitæ cap. 2.

3. [c] *Cùm poſt multos iam labores Dominus dilecto ſuo Bernardo Claræuallenſi Abbati diu deſideratum pretioſæ mortis ſomnum dare diſponeret, & fidelem ſeruum in requiem introducere ſuam, cœpit magis, ac magis promptius in ipſum proficere ſpiritus, caro infirma deficere. Cognoſcens enim Vir Sanctus prope eſſe iam brauium, ſolito currebat alacrius, & terreſtris ſuæ habitationis diſſolutionem ſentiens imminere, votis vberioribus aſpirabat ad habitationem ex Deo, domum non manu factam æternam in cœlis. In cuius puriſſimo pectore ſacri ſeſe deſiderij flamma non capiens, crebris erumpebat indiciis, & ignitum eloquium vehementer feruoris interni vehementiam declarabat: ſicut in Sanctis animalibus per* [d] *Prophetam, inter cætera, deſcribuntur ſcintillæ, quaſi aſpectus æris candentis. Corpus lectulo decubans, variis exercebatur incommodis; animus nihilominus tamen liber, & potens, quæ Dei erant, exercebat inuictus, non ceſſans in mediis quoque doloribus meditari ſacrum aliquid, aut dictare; orare affectuoſius, fratres exhortari. In oblatione hoſtiæ ſalutaris, quam vſque ad defectum vltimum vix aliquando intermiſit, artus ſibi vix cohærentes vigore ſpiritus ſuſtentabat, ſemetipſum pariter offerens acceptabilem hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis. Quo tempore ad auunculum ſuum Andræam, militem templi, qui & regionis Hieroſolymitanæ maxima columna habebatur, epiſtolam ſcribens inter cætera ait:* [e] *Ego enim delibor, nec puto me longum facere ſuper terram.* Hactenus Godefridus de S. Patre.

c In vita Sancti.

d Ezech. 1.

e Epiſt. 288.

Mœrebant interim filij eius diſceſſum, atque orationibus ſimul, lachrymiſque abeuntem retinere, qua poſſent, ſollicitabant. [f] *Interea fratres* (pergit idem auctor) *inſtare ſupplicationibus, & obſecrationibus, quibus poterant apud Deum. Vnde etiam Sanctus ipſe cognoſcens eorum precibus deſiderium ſuum differri, cum aliquantò melius ſecundum* 4.

f Ibid. c. 3.

dàm corpus habere cœpiſſet, congregatis fratribus hæc eadem verba loquutus eſt : Quid tenetis miſerum hominem ? Fortiores eſtis , & inualuiſtis. Parcite, quaſo, parcite, ſinite me abire. Sed nihilominus prophetiæ ſpiritu plenus, nec minùs interim paterno amore æſtuans , conſolari lugentes , dilationem promittere, inſtillare fiduciam, atque in ſpem cunctos erigere : & ſe ad æſtatem vſque differendum,
g Cap.2. datis dolori induciis, promittebat. [g] *Hæc ſunt verba , quæ loquebar ad vos , cum præterita hyeme ægrotarem ; non vobis eſſe , quod adhuc timeretis , æſtate proxima imminere me , mihi credere huius corporis diſſolutionem.*

5. Tarda ſolet magnis rebus adeſſe fides. Nec quid maius , quam vita Bernardi , Bernardi filiis. Ergo dum inter ſpem , & metum fluctuarent ancipites; atque diu imminentem ſententiam mortis , vix, aut ne vix, ſperarent poſſe differre ; minus fortè fidentes Bernardi verbis , confirmauit viſio , quam
h Cap.3. idem auctor ſcripſit in hæc verba. [h] *Cum in ſummo periculo , & timore fratres omnes in orationibus humiliarent animas ſuas, vni eorum viſio talis apparuit. Occurrebat cum multa exultatione viro Dei extra Monaſterij clauſtra innumerabilis multitudo. In qua tamen proceſſione ſolos quatuor præcuntes idem frater, qui videbat , agnouit ; magnum illum dilectorem eius, atque dilectum, cuius & ipſe in libro quarto de conſideratione cum laude meminit , Gaufridum Epiſcopum Carnotenſem ; Humbertum quoque , qui Igniacenſis Cœnobij fuerat primus Abbas , & duos eius fratres germanos , Guidonem ſcilicet , & Gerardum. Exceptus itaque reuerenter , & poſt oſculum pacis, amica diu colloquia miſcens Pater Sanctus , ac beatus, cum his quatuor ſtabat , expectante ſeorſum multitudine cæterorum. Nouiſſimè ſalutantes eum prædicti viri ex hoc ſibi iam redeundum eſſe dicebant. Tum verò expalluit ille, & circumfuſa ſibi mæſtitia internum declarans animi dolorem. Quid ergo, ait, ſine me vultis abire? Et illi : Non poteſt adhuc tuo, & noſtro ſatisfieri deſiderio , donec veniat tempus nouorum. Dicebant autem tempus nouorum , quo fruges nouæ colligerentur, ſicut euidenter poſt modum probauit euentus , dum in Auguſto menſe deceſſit. Mane ergo frater ille , cui hoc oſtenſum fuerat , conſolatus eſt cæteros , velut tamquam imminentem Patris obitum formidantes , & quod viderat , & audierat, indicauit. Adhuc autem hyems erat.* Hæc tertia iam de Bernardi obitu viſio , quam tamen quarta alia ſequuta eſt, qua differendum, etſi minus clarè; haud tamen nimis obſcurè confirmabatur.

6. Explebat Suppriotis officium in Claraualle emeritæ militiæ ſenex Odo , quem ſupra memorauimus ; ſed vigens pro ætate , valenſque , dum S. Pater in lecto detineretur. Ergo cùm fratres inſtarent orationibus pro Bernardi ſalute, vitáque; talis Monacho cuidam viſio apparuit , quam eiſ-
i Lib.5.c.3. dem ferè verbis Godefridus , [i] atque auctor Exor-
l Lib 3 c.6. dij [l] poſt eum, ita deſcribunt. *Eodem tempore altera quoque viſio prioris confirmatio fuit : niſi quod euidentius iam vtrinſque completa veritas probat, quam euidenter in vtraque , quod futurum erat, Dominus reuelauit. Videbat enim frater quidam , & ecce parabat vir beatiſſimus aſcendere Hieroſolymam; iamque ipſo in procinctu itineris erat. Ad quem Venerabilis Odo, qui à primis ferè annis ſtrenuè ſatis , & laudabiliter conuerſatus in Monaſterio , abſentium conſueuerat præpoſitorum ſupplere vices , reuerenter accedens , dicebat ſe præceſſurum. Cuius viſionis ſic oſtenſa eſt veritas , vt prædictus vir Deo dignus ad Cœleſtem Hieruſalem, vbi verè viſio pacis, parantem iam egredi , & paulò pòſt ſequuturum Patrem Sanctum, ſæ'ici functus legatione præiret.* Hæ differendæ ad tempus mortis B. Viri præceſſere viſiones, quibus paululum filij reſpirarent.

Interim Odo Bernardo ſubſtituendus , ſiue magis Bernardum præceſſurus , in febrem incidit, qua tandem conſummatus, expediuit ænigma, ipſe ſum facie ad faciem Deum viſurus. Fœlicem viri tranſitum , ac Bernardi iudicium de eius gloria, quia in hoc tempus incidiſſe conſtat , verbis Exor- 7.
dij magni referre libet. [m] *Poſt prædictam viſionem* m Lib.3 c.6
(eamdem namque narrat auctor Exordij) *idem famulus Dei Odo moleſtia corporis tactus , ad extrema peruenit. Ad quem viſitandum cum B. Bernardus ingreſſus fuiſſet, videns eum pauere, & anxiari, quaſi minus perfectè vixiſſet, & ob hoc ancipitem ſententiam adhuc iudicis expectaret , ſic eum alloquutus eſt : Quid trepidas ? quid turbaris , ô anima beata ? A diebus adoleſcentiæ tuæ deuotum Chriſto famulatum in multis, & magnis laboribus exhibuiſti, & extrò formidas? Perge , perge , ſecurus; ego in veritate tibi dico , quia recto curſu ad creatorem tuum peruenies ; & Sanctus coram ipſo apparebis. Qua conſolatione dilecti Patris ſui , humilis Odo roboratus , placidiori vultu ad exitum tendens , & poſt modicum hominem exuens, mortem perdidit , & vitam veraciter apprehendit.*

Hæc de Odone Sanctus , dum adhuc viueret; 8.
nam poſt mortem maiora , tum oſculatis veſtigiis ſacrorum pedum , tum ſancti corporis repoſitis exuuiis cum Humberti cineribus , quem verè Sanctum nequaquam dubitabat. Audi eumdem Auctorem de his loquentem. [n] *Vt autem Pater ſanctus ſententiam, quam de eo protulerat , pia humilitatis obſequio veram eſſe probaret , corpore ſancto adhuc in area iacente antequam deferretur ad lauandum , reuerenter accedens , funeris Deo digni veſtigia ſacra deuotè oſculatus eſt. Patenter oſtendens cunctis , quanto honore digni ſunt , qui in exercitiis Regulæ , quam profeſſi ſunt , ſine diſſimulatione exercentur, & in via mandatorum Dei,* [o] *ſicut in omnibus diuitiis delectantur. Benedicta corporis eius exuuia in monumento , quo pia memoria Humbertum locatum diximus , ob reuerentiam Sanctitatis ipſius recondita ſunt. Vbi fælici pauſatione requieſcens,* [p] *Saluatorem expectat Dominum noſtrum Ieſu Chriſtum , qui reformabit corpus humilitatis eius configuratum corpori claritatis ſuæ.* Hæc de B. Viri Odonis obitu , quem S. Pater præcurſorem tranſmiſit ex Claraualle.

n Ibidem.

o Pſal. 118.

p Philip.3.

In libro ſepulchrorum eiuſdem domus , hæc 9.
pauca lego. *Secundum locum poſt ipſum* (id eſt poſt beatum Humbertum) *obtinet Domnus Odo Venerabilis, qui Supprioris officium ſub B. Bernardo cum multo fauore vniuerſorum fratrum , vſque ad vltimam ſenectutem adimpleuit. Hic fuit in diuinis officiis deuotus , & ſtrenuus ; nec non in corporalibus exercitiis laborioſus. Et quamuis eſſet in corpore grauiter læſus ; ſemper tamen ad vniuerſos labores præcedebat alios, & deducebat , exemplis , & verbis efficacibus admonens , & inuitans. Specialiter autem in oblatione hoſtiæ ſalutaris ſe eam deuotum exhibebat , vt admodum Simeonis , ipſe quoque tenere puerum , & mira iucunditate blandiri paruulo videretur. De cuius meritis , & virtutibus quid B. Bernardus ſentiret , oſtendit , dum poſt eius tranſitum mox, vt primam orationem pro commendatione ipſius animæ compleuit, proſtratus ſolo, omnibus cantantibus, non ſine multa lachrymarum effuſione , oſculatus eſt pedes eius. Obiit autem XII. Kalend. Martij.*

q Apud Henriq. in faſci. & in cod. noſtro M.S.

Hoc

Hoc eſt, XVIII. die menſis Februarij.

10. Odonem inter SS. Ciſtercij numerant Ioannes Abbas, & Miſſale antiquum Ordinis, Hugo Menardus in ſuo Martyrologio Februarij XVII. Menologium, Nouembris XVIII. quamuis aliàs verum diem obitus notet, Aubertus Miræus in Cathalogo [r] SS. & plures alij antiqui, & recentiores,

[r] Origin. Monaſt. lib. 5. cap. 15.

---

1. Sardiniæ Regulus Bernardum viſitat. 2. Henricus in Romana Curia non benè audit. 3. quid Bernardus de ipſo, ad Hugonem? 4. Quid de propria ſalute? 5. Dictum obiter de Tuſculano Epiſcopo. 6. Eugenij priuilegium pro Canonicis Eccleſiæ S. Petri. 7. Quid conceſſerit illis, 8. & quam ob cauſam? 9. ſubſcriptiones; 10. atque ex eis confirmata dicta numero quinto.

Capvt II.

1. Ad primos itidem menſes huius anni credimus pertinere, quod Gunatus Sardiniæ Iudex, & Regulus, cùm ad B. Martini Turonenſis ſepulchrum peteret, viſitauit Bernardum, hoſpes primum futurus; ſed mox domeſticus. Quippe ab eodem, ad ſæculi contemptum ſolicitatus, viuenti diſſentit, qui mortuo ſtatim foret conſenſurus. Auctor Exordij magni de eo iſta. [a] *Quidam nobiliſſimus Princeps Gunarius, iudex quondam, & Dominus Sardiniæ, de Trachalis, cùm aliquando gratia orationis Sanctum Martinum Turonenſem Epiſcopum petiiſſet, in reditu tranſiens per Claramuallem, & a B. Bernardo deuotè exceptus, de ſalute quoque animæ copioſè admonitus, conuerſioni minimè conſenſit: licet Pater ſ. ipſo præſente, & multum gratulante, cæcam quamdam illuminaſſet. Cui abeunti vir Domini, ſic loquutus eſt. Ego quidem inſtanter pro tua conuerſione Dominum rogaui, ſed ad præſens exaudiri non merui. Et nunc abire te patior, quia retinere non licet inuitum. Scias tamen te huc iterum de Sardinia reuerſurum. Abiit ergo in patriam ſuam, ſed verba, quæ ex ore viri Dei audierat, inceſſanter animum eius ſtimulabant, ſpiritu intus ſuggerente, prophetiam quam tantus Propheta ſibi de ſe prædixiſſet, caſſari penitus non poſſe.* Hactenus ibi. Verùm qualiter poſt elapſum modicum tempus, cum Sancti Patris mortem audiuiſſet, relictis omnibus redierit ad Claramuallem, ibidem Monachus vſque ad mortem permanſurus, ſuo tempore ex more commemorabimus.

[a] Lib. 3. c. 27.

2. Per idem tempus Henricus Beluacenſis, ſeu iuuenili ætate minus expertus, ſeu fortè quo zelantior pro Chriſti gloria, eo patentior zelatorum murmurationibus, dubia opinione periclitabatur; præcipuè Romæ, locorum interuallo, diſtantiâque: & quæ plerumque illuſtres viros ſequitur, propenſione innata, eorum actus in deterius interpretari. Et duxerat Robertum ex Claraualle, in quem cuncta reciderent, quaſi eius plerumque conſiliis obtemperaret. Id qualecumque leuamen prioris penſi; vt qui peiora de Principibus præſumunt, minùs tamen in eos indignentur, quàm in miniſtros, in quos putant errata referenda. Non latuit rumor Beluacenſem Præſulem: nec propriæ famæ iacturam contemnendam putauit, Regali ſacerdotio, quo ſe quaſi bis vnctum non ignorabat. Iter ad Romanam curiam aggreſſus eſt, in ipſa Quadrageſima, pro ſe, & pro veritate ſatisfacturus. Sed cum prius Claramuallem acceſſiſſet, inuiſurus Bernardum, fratreſque; atque horum orationibus, illius etiam muniendus benedictione: monitis Sancti ad propria reuerſus eſt, Romanum iter non penitus omittens, ſed tantum differens. Ergo cum rumor ab ipſa permiſſione, vires acciperet; Cardinalis Epiſcopus Oſtienſis, non ſolùm Dei, ſed Bernardi cauſam zelans, quem etiam, vt Magiſtrum, & Patrem conſpergebant, quæ de diſcipulo, & filio dicebantur; ad eumdem ſcripſit, rogans primùm, vt vagationem Henrico diſſuaderet: dein vt Robertum reuocaret ad Claramuallem: & tandem, vt Epiſcopo conſuleret, quatenus ad obiecta ſatisfaceret; quod melius per ſe ipſum, ſi Romam iret, quàm per quoſcumque legatos exequeretur. At Pater Sanctus, his litteris ſuſceptis, talia noſcitur Hugoni reſpondiſſe.

3. [b] *Feſtinò iſta dicto, & ob hoc minus feſtiuè: ſiquidem viator tranſire feſtinans vrget. Res mira, ſed magis læta. Frater G. Falchertus cum litteris Domini mei, pariter & veſtris, ſimulque præſentium lator peregrinus, vno pene momento adfuerunt. Deo ita ſine dubio prouidente, vt haberem, per quem feſtinanter reſcriberem: quod vtique capiunt mihi non poterat ſatis eſſe feſtinum. Inde eſt, quod hæc in infirmitate mea ipſa dictaui, quod non eſſet tunc alter ad manum, de Domino Beluacenſi, quod primum poſuiſtis, primum ita reſpondeo. Sui iuris eſt Iam, non eſt in mea poteſtate, ſed in ciuitate vita eius, & conuerſatio. Si ſecus quam debet, vel decet, interdum agit; dolere poſſum, ſed emendare prout volo, non valeo. Verumtamen quod vobis ſuggeſtum eſt de vagatione eius, nimium extitiſſe in ea vſque adhuc nos non comperimus: nec inde notatum apud nos quandoque audiuimus. Ex quo ad eum venit frater Robertus, qui cum eo eſt, turpe, & graue aliquid perpetraſſe, aut Epiſcopo perſuaſiſſe, ad aures noſtras nondũ omnino peruenit: & mirum, ſi ad vos potuit peruenire, quod latere nos potuit. Dabo tamen operam facere, quod vultis de reuocatione eius, ſi quando honeſtè, & opportunè potuero. Iámque feciſſem, ſi cum pace Epiſcopi potuiſſem; & non timuiſſem inutiliorem huic ſubrogandum. In Quadrageſima venit ad nos ipſe Epiſcopus, paratus ire ad Curiam, cauſa cuiuſdam appellationis: & veniſſet, niſi nos diſſuaſiſſemus. Porro diſſuaſionis intentio fuit, quod non ita videretur eſſe paratus, ſiue in conſilio, ſiue in comitatu, vt tantus Epiſcopi perſonam decuiſſet. Propoſitum tamen eius eſt proficiſci tempore opportuno. Frater veſter eſt, facite cum illo miſericordiam, vt aduerſarij eius non præualeant aduerſus eum. Vellem vos ad ipſum potius, quàm ad nos ſcripſiſſe, & fraternè monuiſſe ſuper his, quæ de eo audiſtis.* Hæc Sanctus Pater in cauſa Beluacenſis, charitate imitanda cunctis hominibus.

[b] Epiſt. 307.

4. At de ſalute propria, de qua eumdem Hugonem Cardinalem, quin & Eugenium ipſum nimis ſolicitos, ex eadem epiſtola cognouerat; cum iam aliquantiſper conualuiſſet; ſemper tamen ſentiret ſe diſſolui: & tum viſiones aliis de ipſo factas, tum ipſius prophetiam impletum iri, hæc, quæ ſequuntur, cenſuit ſubiicienda. *Deinde ſuper ſtatu corporis*

meo

mei cognoui vos eſſe ſolicitum. Verùm eſt, quod audiſtis: infirmatus ſum vſque ad mortem; ſed interim reuocatus ad mortem: atque hoc (vt me ſentio) non diu. Longè enim ſum debilior, quàm credi poſſit. Quod tamen dixerim abſque præiudicio diuinæ prouidentiæ, quæ & mortuos ſuſcitare poteſt. Et in hoc ſit reſponſum non modò vobis, ſed & Domino meo: cui volo, & oro, vt in quantacumque deuotione poteritis, acciso vobis pariter Domino Tuſculano, pleniſſimas grates referatis pro tanta dignatione, & ſollicitudine tam pia. Hactenus Sanctus.

5. Verùm quod ad Epiſcopum Tuſculanum attinet, quem in partem gratiarum agendarum ab Hugone aſſumendum poſtulat; notatione inter alia dignum cenſeo, quod hic Ymarus eſſet, ex Monacho Monaſterij S. Martini de Kempis propè Pariſios, Congregationis Cluniacenſis,[c] ab Innocentio II. ſummo Pontifice, ad Cardinalitiam dignitatem aſſumptus: atque à Lucio item ſecundo non multò poſt in Angliam delegatus, non ſine laude prudentiæ, atque conſtantiæ; & quod tunc rarius & paucis contingebat, integritatis. Vt non immeritò coniectari liceat affectum S. Patris in Cluniacenſes; & Cluniacenſiū in ipſum vice verſa; qui grates vel Eugenio peracturus; hoc eſt, proprio filio, Imarum interpellat, ſicut Hugonem, quaſi non minùs ſibi coniunctum cenſeat Cardinalem aſſumptum ex Cluniaco, quam ex Ciſtercio; imo ex Claraualle. Quin & Henricum omittat, Bernardúmque proprios itidem filios (nec minus tunc morantes apud Pontificem, quod ſtatim videbimus) vt Imarum ex Cluniaco interponat.

c Chron. in Innocent.

6. Interea Eugenius, vt Cardinalis Baronius notat [d] *Quarto Idus Aprilis Canonicis Baſilicæ S. Petri conceſſit quartam partem oblationum, quæ ex more fierent in altari maximo, ſuper confeſſionem S. Petri, & eorum, quæ inferrentur in arcam; de qua conceſſione eiuſmodi diploma ſcribendum curauit, cuius autographum, in Bibliotheca eiuſdem Eccleſiæ aſſeruatur.*

d Hoc ann. in princ.

EVgenius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, dilectis filiis Bernardo Presbytero Cardinali S. Clementis, & Eccleſiæ B. Petri Archipresbytero, atque cæteris eiuſdem Eccleſiæ Canonicis, tam præſentibus, quàm futuris canonicè ſubſtituendis, in perpetuum.

Beatorum Petri, & Pauli tam eminens eſt, & tam glorioſa ſocietas, vt & ambo ſint doctores gentium, auctores Martyrum, Principes Sacerdotum: Et cùm inter vniuerſos Apoſtolos peculiari quadam prærogatiua præcellant, æqualitatis in cœlo meritis diſparitatem non ſentiunt. Petro, ab ipſo Saluatore noſtro Domino Ieſu Chriſto, claues regni cælorum ſunt commiſſæ: Paulus electus eſt à Deo, vt, de multitudine gentium, regnum cœlorum impleat ſua prædicatione. Petrus petra eſt, vt fundamentum fidei, & ne ruamus, in ſoliditate nos firma ſuſtentat: Paulus, ne prauo hæreticorum dogmate vulneremur, moralitatis honeſtate, & inuincibili ratione fidei nos armat. Petrus Principatum tenens, ex poteſtate ligat, & ſoluit: Paulus diligens prædicator, ne quid reprehenſibile, vel ligatione dignum in nobis appareat, mirabili nos exhortatione præmunit. Petrus firmamentum noſtrum eſt, ac domus fortitudinis, & in fide eius plantati, & radicati ſumus: Paulus vas electionis, prædeſtinatos à Deo, & electos, cœleſtis tubæ ſonoritate, vocauit, & pro nobis ſine intermiſſione orans, ne à fide, & veritate deuiemus, apud Deum interueniendo nos protegit.

7. *Cùm igitur ij duo maxima luminaria, Dei Eccleſiam illuſtrantia, pari, & amicabili ſplendere & fraterno amore præfulgeant, æquitatis, & iuſtitiæ perſuadet ratio, vt nos, qui licèt indigni, Chriſti vices in terris agimus, & in eiuſdem Apoſtolorum Principis cathedra reſidere conſpicimur, domeſticam B. Petri familiam paterno diligamus affectu, & pia eam prouiſione, in ſuis neceſſitatibus adiuuemus. Huius itaque rationis debito prouocati, dilecti in Domino filij, quartam partem omnium oblationum, quæ de altari eiuſdem B. Petri Apoſtoli, & tam de arca, quàm de miniſteriis omnibus ipſius Eccleſiæ, præter quam de miniſterio B. Leonis proueniunt, vobis, ex conſenſu fratrum noſtrorum Epiſcoporum, & Cardinalium, ſedis Apoſtolicæ auctoritate concedimus, & præſentis ſcripti pagina confirmamus: ita videlicet, vt ſemper cum volueritis, facultatem liberam habeatis eamdem oblationem in veſtris manibus retinendi, atque cuſtodiendi, ſeu aliis quibus volueritis, cùm noſtro, atque noſtrorum ſucceſſorum conſenſu vendendi, ſalua in omnibus aliis, & retenta in noſtris, & ſucceſſorum noſtrorum manibus ipſius Eccleſiæ libera diſpoſitione, atque cuſtodia.*

Hoc autem ideo facere dignum duximus, vt vos die, ac nocte ſtudiosè in Dei laudibus deſudantes, tam in Miſſarum celebratione, quàm in Matutinis, & aliis horis, pro viuorum, ac defunctorum ſalute, attenta diligentia, & honeſtè decantandis, prædictam B. Petri Eccleſiam, obſequio debito, veneremini, & Dei fideles Apoſtolorum limina, deuotione debita, viſitantes, locum ipſum in maiori deuotione, ac veneratione ſemper habeant. Decernimus ergo, vt nulli omnino hominum fas ſit huius noſtræ conceſſionis paginam temerario auſu infringere, ſeu quibuſlibet modis perturbare. Si qua igitur, in futurum Eccleſiaſtica, ſæculariſve perſona, id attentare præſumpſerit, ſecundò, tertiòve commonita, niſi præſumptionem ſuam congrua ſatisfactione correxerit, poteſtatis, honoriſque ſui dignitate careat, reámque ſe diuino iudicio exiſtere de perpetrata iniquitate cognoſcat, & à ſacratiſſimo corpore, ac ſanguine Dei, & Domini Redemptoris noſtri Ieſu Chriſti aliena fiat, atque in extremo examine diſtrictæ vltioni ſubiaceat. Cunctis autem hanc noſtram conſtitutionem eidem loco ſeruantibus, ſit pax Domini noſtri Ieſu Chriſti, quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & in futurum præmia æternæ pacis inueniant. Amen. Amen. Amen. 8.

Ego EVGENIVS Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopus ſubſcripſi. 9.

Ego Conradus Sabinenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Ego Ymarus Tuſculanus Epiſcopus ſubſcripſi.

Ego Hugo Oſtienſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Ego Gregorius Presbyter Card. tit. S. Calixti ſubſcripſi.

Ego Guido Presbyter Cardinalis, tit. S. Chryſogoni ſubſcripſi.

Ego Hubaldus Presbyter Cardinalis, tit. S. Praxedis ſubſcripſi.

Ego Manfredus Presbyt. Cardinal. tit. S. Sabinæ ſubſcripſi.

Ego Aribertus Presbyt. Cardinal. tit. S. Anaſtaſiæ ſubſcripſi.

Ego Hubaldus Presbyt. Card. tit. S. Crucis in Hieruſalem ſubſcripſi.

Ego Guido Presbyter Cardinalis, titulo Paſtoris ſubſcripſi.

Ego Iordanus Presbyt. Cardinalis, tit. S. Suſannæ ſubſcripſi.

Ego Octauianus Presbyt. Cardinal. tit. S. Cæciliæ ſubſcripſi.

Ego Aſtaldus Presbyter Cardinalis, tit. S. Priſcæ ſubſcripſi.

ſubſcripſi.

Ego Rolandus Presbyter Cardinal. tit. S. Marci ſubſcripſi.

Ego Gerardus Presbyter Cardinal. tit. S. Stephani in Cælio monte ſubſcripſi.

Ego Ioannes Paparo Presbyt. Card. tit. B. Laurentij in Damaſo ſubſcripſi.

Ego Ioannes Presbyt. Card. tit. SS. Ioannis, & Pauli, tit. Pammachij ſubſcripſi.

Ego Centius Presbyt. Card. tit. S. Laurentij in Lucina ſubſcripſi.

Ego Henricus Presbyt. Card. tit. SS. Nerei, & Achillei ſubſcripſi.

Ego Odo Diaconus Card. tit. S. Gregorij ad Velum aureum ſubſcripſi.

Ego Guido Diaconus. Card. tit. S. Mariæ in Porticu ſubſcripſi.

Ego Hyacinthus Diacon. Card. S. Mariæ in Coſmedin ſubſcripſi.

Ego Ioannes Diacon. Cardinal. SS. Sergij, & Bacchi ſubſcripſi.

Ego Gerardus Diacon. Card. S. Mariæ in via lata ſubſcripſi.

Ego Odo Diacon. Cardin. S. Nicolai in Carcere Tulliano ſubſcripſi.

Ego Bernardus Diacon. Card. tit. SS. Coſmæ, & Damiani iuxta templum Romuli ſubſcripſi.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum per manum Boſonis S. R. E. ſcriptoris, IV. Idus Aprilis, Indictione prima, Incarnationis Dominicæ anno M. C. LIII. Pontificatus verò Domini Eugenij III. Papæ anno IX.

Locus plumbi.

Ex huius priuilegij ſubſcriptionibus facilè videas, non ſolum Hugonem Epiſcopum Oſtienſem, ſed & Henricum item, Bernardumque adſtitiſſe Eugenio, illum Presbyterum titulo SS. Nerei, & Achillei, hunc Diaconum SS. Coſmæ, & Damiani, vtrumque ex Claraualle: cùm Bernardus ad Hugonem Oſtienſem ſcribens, vt pro ſe grates Eugenio Papæ referat; neutrius meminit: Sed Ymarum proponit, quem ad hoc munus cenſeat præeligendum: non quia vterque Bernardo minùs charus; ſed vt vtriuſque filij poſthabitione, affectum ſuum in Cluniacenſes patefaciat, quos proprijs filiis propriores ſibi conſtituat. Sed de his ſatis. 10

1. Cardinales ab Eugenio in Germaniam miſſi: 2. ad quos Bernardus pro Henrico Moguntino Præſule ſcribit, 3. Qui vario auctorum iudicio tandem depoſitus. 4. Henrici hiſtoria, ex Conrado Moguntiaco. 5. Conſenſus in ſententiam, citatus ad Tribunal Dei legatis. 6. Seceſſus in Cænobium Ciſtercienſe, eiuſdem viri. 7. Pauenda vtriuſque legati mors. 8. Perpenſum de hoc ipſo Baronij dubium. 9. Et quid de Cænobio, cui ſe Henricus incluſit. 10. Suppreſſio Abbatiæ de Buxia Engoliſmenſis, 11. occaſio facti, 12. & ſententia Bernardi Patris.

Caput III.

1. PERGIT Baronius, poſt hæc, ad partem hiſtoriæ de Henrico Moguntino, quem præcedenti anno commemorauimus, duplici titulo ſpectantem ad hos Annales; & quia ſub Eugenio, & per legatos ipſius homo depoſitus; & quia, poſt abdicatum Pontificatum, elegit Ciſtercium, in eo, vſque ad finem vitæ, permanſurus. Rem grauem, & nimium ſingularem ex circumſtantiis, quamuis Baronio dubiis, quia grauiter ab eo ſcripta eſt, non pigebit ad litteram tranſcribere. [a] *Poſt hæc autem* (ait) *eodem anno, decernitur ab Eugenio Papa legatio in Germaniam, ad iudicandum Archiepiſcopum Moguntinum. Fuerunt delecti ad hoc munus obeundum duo Cardinales, Bernardus Presbyter, & Gregorius Diaconus, vt* [b] *Otto Friſingenſis, qui aderat, tradit. Id autem cum Sanctus Bernardus accepiſſet, ad eos de eodem Moguntino iſta breuiter ſcripſit.* [c]

a Baron. ad hunc ann.

b In Frider. lib. 2. c. 9.

c Bernar. ep. 302.

2. *DOminis, & Patribus reuerendis Apoſtolicæ ſedis legatis, puer ſanctitatis eorum Bernardus Claraualliis vocatus Abbas, per omnia Deo placere, & gratos fructuoſæ ſuæ legationis manipulos reportare.*

Etſi corpore remoti, ſed affectu, & bona voluntate vobis appropiauimus, optantes, & orantes ducis actus, & ſtudia veſtra ad omne, quod decet, & expedit. Inde eſt quod audientes, miſerandum illum Archiepiſcopum Moguntinenſem vocatum ad veſtram præſentiam, ibique reſponſurum aduerſariis ſuis, auſi ſumus veſtram, pro eo, interpellare bonitatem. In hoc enim credimus honorificari miniſterium veſtrum, ſi (quatenus ſalua iuſtitia licèt) [d] *parieti inclinato, & maceria depulſa humeros veſtræ auctoritatis ſupponitis,* [e] *nec calamum quaſſatum conteri, nec lignum fumigans (quod in vobis eſt) extingui permittitis. Sentiat, obſecramus, ſibi profuiſſe, & precem noſtram, & ſuam ſimplicitatem; ob quam fertur à falſis fratribus circumuentus, potiùs quàm inuentus in aliquo dignus depoſitionis.* Hæc S. Bernardus in ipſius excuſationem, & commendationem.

d Pſal. 61.

e Iſai 42.

Cæterum liquet, ipſum vna cum aliis fuiſſe per eoſdem legatos ab Epiſcopali dignitate depoſitum. 3. Ita namque hoc anno Dodechinus in Appendice ad Marianum his verbis. *Henricus Archiepiſcopus Moguntinenſis in Pentecoſte, ex præcepto Eugenij Papæ depoſitus eſt, & Arnaldus Cancellarius electus eſt.* Ita ipſe per Eugenium actum aſſerens, quod per eius legatos factum ſciret. Cæterum iuſtè, an iniuſtè, diuerſa eſt aſſertio diuerſorum. Excuſandam eſſe ſimplicitatem, ingeſſit S. Bernardus: Conradus Epiſcopus in Chronico Moguntinenſi itidem ipſum innocuum prædicat. Otto tamen Epiſcopus Friſingenſis, & ipſe ſicut ſcientia, ita vita integerrimus, moribuſque puriſſimus, noxium eum aſſerit, qui de hac legatione verba faciens, de legatis ſic meminit. [f] *At Rex* (Fridericus videlicet) *in proximo Paſcha Babemberg, coronam geſtans, duos Cardinales, videlicet Bernardum Presbyterum, & Gregorium Diaconum; ad depoſitionem quorumdam Epiſcoporum, ab Apoſtolica ſede deſtinatos, ſecum habuit. Proximam dehinc Pentecoſten Vvormatiæ ferians, Henricum Moguntinæ ſedis Archiepiſcopum, virum pro diſtractione Eccleſiæ frequenter correptum, nec correctum, per eoſdem Cardinales depoſuit; ac Arnoldum Cancellarium ſuum, per quorundam ex Clero, & populo, qui illuc venerant, electionem, ei ſubrogauit.* Hæc de his Otto.

f Otto in Frideric. lib. 2. c. 9.

Conradus

4. Conradus autem Epiſcopus, qui poſt centum annos Chronicon ſcripſit Moguntiacum (vt ipſe teſtatur) ab exordio rem geſtam cum narrat, omnem culpam reiicit in Arnoldum eiuſdem Archiepiſcopi proditorem, atque in Legatos Apoſtolicæ ſedis pecunia corruptos. Sic enim ait. *Præſidente tunc (Eccleſiæ Moguntinæ) quodam Henrico Archiepiſcopo, viro vtique pacifico, ac benigno, quia veritatis, & pacis amator erat, lites, & incommoda excitauit. Nam quia ſemper ei erat cordi, vt Clerus honore debito gauderet, populus iuſtitia regeretur, terra pace publica exultaret: ecce accuſatur apud Papam, quod ſomnolentus, & inutilis haberetur. Quod vir Venerabilis vt cognouit, ſolemnes Nuntios, pro ſua excuſatione, ad ſummum Pontificem decreuit protinus deſtinare. Miſit ergo omnium ſuorum ſecretiſſimum cognitorem quemdam Arnoldum Clericum, quem ipſe Archiepiſcopus, ad Præpoſituram maiorem promouerat iam recenter, tamquam eum, qui non poſſet eſſe immemor beneficij tam nouiter conſequuti, & propterea eidem iam Præpoſituram S. Petri etiam contulerat, inſuper & Camerarium conſtituit ciuitatis Moguntinenſis. Erat autem idem Arnoldus miri ingenij, & facundiæ, atque congeſtor pecuniæ infinitæ. Is itaque veniens ad Curiam Romanam, Pontificatúmque ambiens Moguntinenſem, primum ſibi Cardinales pecunia fauorabiles acquiſiuit, deinde duos ſpecialiter pecunia corrumpens, qualiter de ſua propria promotione ageret, & poſtmodum conſummaret, cum illis familiarius pertractabat. Tandem ab illis inſtructus, & de ſe certificatus, cœpit in ſuum Dominum accuſationis iacula dirigere, quem venerat excuſare. Breuiter tantum in ſua proceſſit audacia, & effecit, vt duos Legatos deſtinari peteret, huius rei cognitores, & iudices, obtinuitque eoſdem duos, quos corruperat.*

5. *Tandem, tractu temporis, multa interuenerunt facta, quæ referre, ſicut ſcribentibus eſſet onéroſum, ita legentibus tædioſum. Veniunt ergo legati Vvormatiam, Henricus Epiſcopus citatus comparet. Nihil prætendere poterat pro ſe, quod admittere vellent iudices, ſiue legati ſupradicti. Præſidentes autem iudicio, in loco, qui* Neuhuſen *vocatur, Henricum laudabilem virum ab Epiſcopatu amouent Moguntinenſi, Arnoldum ſubſtituunt. Dicebatur autem, quod Fridericus Imperator huic negotio aſſenſum præbuerit, ſed occultum. Venerabilis vir Henricus, tam manifeſta peruerſitate turbatus, ipſos peruerſos alloquitur in hunc modum: ſi ad ſedem Apoſtolicam appellarem contra veſtrum iniquum proceſſum. Papa forſan ipſe nihil amplius attentaret, & nihil mihi accreſceret, niſi labor corporis, amiſſio rerum, & afflictio ſpiritus, & euiſceratio mentis, & euacuatio gratiæ. Appello ergo ad Dominum Ieſum Chriſtum, tanquam iudicem iuſtiſſimum, vos citò ad eius tribunal, ibi vobis coram ſummo iudice, me reſponſurum exhibeo. Non enim iuſtè, nec ſecundum Deum, ſed mercede corrupti, ſicut placuit, iudicaſtis. At illi: Cùm tu præceſſeris, nos ſequemur. Hæc autem ridentes, & deridentes dixerunt. Acta ſunt hæc, anno gratiæ M. C. LIII.*

6. *Dominus Henricus abiit ad quoddam Clauſtrum Ciſtercienſis Ordinis, non Monachus effectus, ſed in conſueto habitu vitam ducens. Arnoldus non moram faciens, cùm fuiſſet, vt moris eſt, ab Imperatore Regalibus inueſtitus, Moguntiam venit, ibique ſolemniter eſt ſuſceptus. Poſt annum ferè, & dimidium Venerabilis Henricus Præſul defunctus, Deo, ad quem appellauerat, totum proceſſum lacrymabiliter aſſignauit.* Hæc de obitu. Verùm in tempus obitus mendum irrepſiſſe puto: ſi quidem Dodechinus affirmat, hoc eodem anno Kalen. Septemb. eumdem Henricum eſſe defunctum. De iudicio Dei, aduersùs Cardinales, exhibito, hæc inferiùs, vt libuit, an ex [illegible], idem; qui ſuprà, Conradus ſcribit.

Rem refero fratres, omnibus illius ſeculi notiſſimam. Mors Venerabilis Henrici multis innotuit; peruenit etiam ad aures illorum Cardinalium, qui ab Epiſcopatu eum amouentes, ſe promiſerant ſequuturos; & ludentes ad alterutrum dixerunt: Ecce præceſſit, ſuo tempere nos ſequemur. Et ecce tranſiit tempus breue, & ambo vna die moriuntur. Nam vnus ſedens in ſede naturæ, vt purgaret ventrem; omnia inteſtina ſua in cloacam eiecit, & animam miſerabiliter exhalauit: alius manuum ſuarum digitos articulatim abmordens, & de ore expuens, deformatis manibus, quaſi ſeipſum deuorans, expirauit. [g] *ô Deus vltionum Domine!* Deus vltionum Dominus, *hoc eſt, iuſtum exercens iudicium.* [h] *Et in his omnibus non eſt auerſus furor eius, ſed adhuc manus extenta. Audita ſunt hæc in terra noſtra, & fama celebri diuulgata, nec à quoquam aliud dicebatur, quàm Benedictus Dominus, qui Venerabilis Henrici iuſtè iniuriam vindicauit.* Hactenus ex Baronio grauiter dicta: vt nihil ei ſiue demi, ſiue addi conuenieus duxerim. At quæ vindicta tantorum malorum cauſam, nempe eumdem Arnoldum, ſequuta ſit; quia præmonente Abbate Eberbacenſi, ſed non audito, hos Annales concernit, ſuo tempore nos etiam referemus. 7.

[g] Pſal. 93.

[h] Baruch 1.

Interim adnoto, Cardinalem Baronium, dum hæc ſcribit, quod attinet ad mortem Cardinalium intra annum, ab obitu Henrici, ſuſpectum habere: quod Gregorius, Bernardúſque, quos ab Eugenio Legatos [i] Otto prodit, eius temporis auctor, & quidem indubitatæ omnino fidei; ſuperuixiſſe longè poſt id tempus; quin, & Bernardum presbyterum Cardinalem, titulo S. Clementis, alia in Germania functũ legatione, ſub Adriano IV. in comperto ſit. Quid quod Conradus poſterioris ſæculi auctor; cùm nihil tale ſcripſerint coæui? Nobis res dubia, in dubio etiam remaneat, dum neutram partem proponimus, vt certam. Mirum eſt ſanè, quod Sinchroni Auctores rem tam mirabilem omnino præterierint: ſed mirabilius longè ſi Conradus eamdem ſcripſerit; vt notam, publicámque, quam ipſe confixiſſet; & de qua ſtatim falſitatis conuinci poſſet. Priuata quæque facilè inuertas; quia latent alios: publica difficiliùs immutaueris, niſi te patiaris comprehendi. Et probra nulla hiſtoria magis regit, quàm quæ author conſpexit: quippe amicis, propinquiſque viuentibus timet offendere, quos ſtudet conciliare. Quid quod vt nullus alius vindictam prodit, ſic neque eſt, qui prodenti reſtagetur? Euentum triſtem auctores conticuiſſe, perſuadere potuerunt varij affectus: finxiſſe, vix vllus: & vt perſuaſerit; at audaciſſimum in materia graui mendacium diſſimulare, quæ ſcriptorum inter ſe æmulatio eſt, poſteriores nequaquam acquieuiſſent. Sed de his ſatis. 8.

[i] Vbi ſuprà.

De Monaſterio, cui ſe Henricus tradidit, in dubio eſt: certe Ottemburg in Moguntina Diœceſi, itémque Vvalkenrode, alterum intra paucos annos fundatum, antiquius aliud. Sed neque conſtat, an Diœceſim exierit; ne vel ſpoliatori ſuo ſubeſſet, aut ſe ſpoliatum, vel ab ipſo ſpolij loco, cui ſemper inhæreret, recordaretur. Et ſuppetebant illuſtria monaſteria, quorum ſe poſſet obſequiis commendare: orationibus, & exemplis etiam muniri. 9.

10. Hoc ipſo anno, Bernardi Parentis vltimo, Abbatia de Buxia Engoliſmenſis, quæ decem abhinc annos in Ordine Ciſtercij perdurauerat; eiuſdem Sancti interuentu ſuppreſſa eſt, & Monachi reuerſi ad Claramuallem. Is viro Dei quietis, & pacis amor; talis non litigandi affectus fuit. Cæterum qualiter, & qua occaſione geſtum, non aliunde certius eruemus, quàm ex ipſo inſtrumento ſuppreſſionis, quod ab Eccleſia Engoliſmenſi acceptum, Ioannes Picardus, vir de vniuerſo Ciſtercio optimè meritus, in ſuis ad Bernardi epiſtolas, notis, euulgauit. Illud autem ſic habet.[k] *Monachi S. Amantij (ad quos locus ſpectabat, & cum quibus de ipſo litigatum, vt ſupra vidimus) locum prædictum* (ſcilicet de Buxia) *quadam die adierunt: ibique præſente Hugone Engoliſmenſi Epiſcopo, qui eodem die conuentum ibi mandauerat, & cæmeterium ſacrare volebat, contradixerunt, vt nullum ibi diuinum celebrarent officium. Ob hoc itaque Monachi Claraualleenſes ſuper Monachis S. Amantij querimoniam facientes, apud vicum S. Amantij, cum multis viris religioſis tam Abbatibus, quàm Monachis, & complurībus terræ Baronibus, conuenerunt: ibique Monachi Claraualleenſes, & Monachi S. Amantij, quidquid Abbas Claraualleenſis ſuper hac re, iuſtitia dictante, decerneret, ſe facturos promiſerunt.*

k ad Epiſt. 299.

11. *Tali itaque conuentione facta, Petrus Abbas S. Amantij, & Monachi Claraualleenſes, apud Claramuallem perrexerunt: ibique Abbas Claraualleenſis, auditis cauſis vtriuſque partis, & prædictum locum, Eccleſiæ S. Amantij, in manu Petri Abbatis eiuſdem Eccleſiæ, præſente Domino Hugone Engoliſmenſi Epiſcopo, & Iunio Abbate de Corona, & Gaucellino Archipreſbytero de S. Cyryco benignè conceſſit, tali quidem conditione, quòd ſexaginta marcas argenti monachis Claraualleenſibus, propter ædificia, & cætera ab eiſdem loco acquiſita Monachi S. Amantij redderent. Scripſit itaque hoc modo.*

IN nomine Domini. Ego Bernardus Claraualleenſis, vocatus Abbas, notum volo eſſe, quod locum de Buxia, & quidquid in eo habemus, ex dono Comitis Engoliſmenſis, & Petri Auſtentij, Eccleſiæ S. Amantij conceſſimus. Teſtes fuerunt Dominus Hugo Engoliſmenſis Epiſcopus, Dominus Godefridus Lingonenſis Epiſcopus, Iunius Abbas de Corona, Frater quoque Philippus Prior noſter; & Frater Gerardus, & Frater Gaufridus. Monachi domus noſtræ. Actum apud Claramuallem anno ab Incarnatione Domini M.C.LIII. Hactenus inſtrumentum Engoliſmenſe. Quo videat lector, non hiſtoriam tantùm, ſed apud omnes Bernardi auctoritatem, cui vel cauſæ filiorum iudicandæ, ab ipſis aduerſariis committerentur. Quin & integritatem, ſiue modeſtiam: hanc, ſi cum poſſet, iuſtè, non abſoluit; illam, ſi ideo filios non abſoluit, quia iuſtè non potuit. 12.

---

1. Metenſium turbæ, 2. & Illini in Claramuallem aduentus, petitióque. 3. Bernardo Patri vires de cælo reddita. 4. Deſperata pax primùm, 5. mox à Bernardo promiſſa, & conſequuta. 6. Per miracula Principes coërciti: 7. atque item ciues. 8. Godefridi lachrymæ in Bernardi Patris vltimo opere. 9. Regreſſus Sancti eiuſdem in Claramuallem.

CAPVT IV.

1. DVM hæc in Germania, & Aquitania peraguntur, varij in Lotharingia tumultus, apud Metenſes, Bernardum tanquam Angelum pacis, fortè ad hoc reſeruatum, præſtolabantur. Quin & Illinus Treuirorum Metropolita, ſub quo Metenſis ſedes, ad Claramuallem veniens, eundem Sanctum humilis, ſupplexque, vt tantis ſubueniret malis, ſollicitabat. Rem Godefridus, qui viro Dei adſtitit, ſimul, & eius induſtriam, & efficaciam ita deſcribit.[a] *Cum adhuc Pater S. in ſuo Claraualleenſi cœnobio, licèt lectulo decubans, curſum vitæ viriliter conſummaret, grauis admodum plaga Metenſi populo ſuperuenit. Egreſſi enim in multitudine graui aduerſùs vicinos Principes, à quibus præter morem laceſſitam ſe eſſe tanta ciuitas indignabatur, traditi ſunt multi in manus pauciſſimorum. Concluſi denique inter Frigidi montis (ſic enim eum appellant) & Moſellæ amnis anguſtias, ac mutuo ſeſe impetu collidentes, vna hora (ſicut dicebatur) pluſquam duo millia corruerunt, quidam gladiis trucidati, plures amne ſubmerſi. Vehementi igitur indignatione concepta, nobilis illa ciuitas, totis ad vltionem viribus, parabatur, cum è regione aduerſarios quoque, & fortiores præda copioſa, & audaciores feciſſet euentus.* Hactenus de mali imminentis occaſione; qua item ſcripſiſſe Bernardum Patrem epiſtolam trecenteſimam octauam, ad tres Epiſcopos Cardinales Romanæ Curiæ, Ioannes Picardus inſeruit ſuis notis.

a Lib. 5. vitæ cap. 1.

2. At de ſupplici aduentu in Claramuallem Treuirenſis Antiſtitis, audi quod ſequitur. *Imminebat totius Prouinciæ certa vaſtatio, cùm venerabilis eorum Metropolitanus Illinus Archiepiſcopus Treuirenſis, dolens anxiè de præteritis, ſed adhuc grauiora formidans, vnicum in tanta neceſſitate refugium petiit, & expetiit, virum Dei. Veniens ergo Claramuallem, ipſius, atque omnium fratrum veſtigiis tota humilitate proſtratus, rogabat, & obſecrabat, vt ſe tantis dignaretur opponere malis, quibus alter nemo poſſe modum ponere videretur.* Hæc Godefridus de aduentu Illini, & petitione. Pergit de ſtatu ſalutis beati viri, & morborum, quibus grauabatur, induciis, ad hæc opera.

Dominus autem, ſicut ſemper fidelis ſerui ſui direxerat vias, & in præcipuis quibuſque cauſis aptiſſimo vſus fuerat inſtrumento, ex paucis ante diebus ægritudinem corporis eius aliquatenus releuarat. Et paulò inferiùs. *Quod quidem ſæpiùs erga eum prouidentia diuina diſpoſuit, in cuius manu erat ei placita anima illius; vt quoties eum grandis aliqua neceſſitas euocaret, vincente omnia animo, vires corporis non deeſſent; mirantibus, qui videbant eum, & robuſtos homines in tolerantia ſuperare. Expletis namque negotiis, velut in ſe rediens, multiplicibus infirmitatibus laborabat, vt vix viuere ſeruatus, qui occupatus deficere neſciebat. Cui in opere nouiſſimo tam manifeſtè, támque magnificè diuina affuit virtus, vt ex laboribus vires capere videretur.* 3.

Iam arma vtrimque, & clamores audiebantur: & alteri ex ardore vindictæ, alteri ex victoriæ recentis elatione, fremebant vtrique. Cùm S. Pater admonitus per viſum nulli repulſæ cedere; tan- 4.

dem

dem quæcumque vellet impetraturus, Treuirenſium Antiſtitem ſequutus, peruenit ad caſtra, quæ iamiamque in ſe inuicem irruitura, Moſellæ ripas longiùs occupabant, *Accidit autem* (pergit Godefridus eodem loco) *cùm in prædicti Moſellæ fluuij littore reſidentibus hinc inde partibus, mediator fidelis rogaret, quæ ad pacem erant, vt pars altera, ex tanta ſiquidem hoſtium ſtrage ferocior, quod exigebatur, obſtinata animoſitate renueret. Subitò denique tanquam agitati furiis diſceſſerunt, virum Dei inſalutatum, ſolam verò cæteris omnibus relinquentes deſperationem pacis. Nec ſanè ex contemptu aliquo, ſed ex metu reuerentia eius, iniere fugam: quidam verebantur, ne præſentium mentes (quamlibet improbas) facilè flecteret; minùs conſiderantes, quid ille per ſpiritum nuſquam abſentem, poſſet, etiam in abſentes. Iam Conuentus in magno turbine ſoluebatur; ſola vtrinque meditabantur arma, ſola inhiant conſilia malignandi, cùm vir Sanctus eos, qui ſecum venerant, conſolatus fratres: Ne turbemini, inquit, licèt enim per multas difficultates, omnino tamen pax deſiderata proueniet. Quibus etiam, vnde id noſſet, innotuit, dicens: Videbar mihi per nocturnum ſoporem Miſſam celebrare ſolemnem. Cùmque expleta paulo minùs oratione prima, recordarer Angelicum ex more canticum (id eſt,* Gloria in excelſis Deo) *præcedere debuiſſe, erubui, & quod oblitus omiſeram canticum incohans, vobiſcum pariter ad finem vſque compleui.* Hæc Pater S. ad populum, cui aderat.

5. At quem euentum tanta illius fiducia, atque ipſa præcedens viſio ſortitæ ſint, ex eodem auctore etiam audiamus [b] *Iam medium noctis tranſierat, cùm vir Sanctus, de prædictorum pœnitudine Principum legatione ſuſcepta, iucundè ſatis conuerſus ad ſuos: Agnoſcite* (ait) *promiſſæ nobis canendæ gloriæ, & cantici pacis præparationem. Interim ergo, partibus conuocatis, per dies aliquot de pace tractatum eſt; & ob maximas difficultates occurrentes vtrimque ſæpius deſperatum; niſi quod omnes iam conſolabatur, quæ omnibus innotuerat Abbatis ſancti tam certa, de reformanda pace, promiſſio. Nec parum ipſa dilatio profuit, his præſertim, qui variis incommodis laborantes remedia conſequebantur in carne, ſeu etiam, qui fideles ædificabantur in fide. Tantus enim concurſus erat, vt multitudine pariter, & importunitate ſua, ipſum quoque negotium componendæ pacis, penè deſperabiliter impedirent; donec quæſita tandem in medio flumine inſula, partis vtriuſque Primarij in nauiculis acceſſerunt. Vbi compoſitis omnibus ſecundùm quod fidelis arbiter definiuit, datis ſibi inuicem dexteris, reconciliati ſunt oſculo pacis.*

[b] Lib. 5. c. 2.

Premebat homines auctoritatis Bernardi pon-
6. dus, premebant miracula, cùm nefas ducerent vtrique non exaudire, quem Deus exaudiebat, & cui ipſa natura obtemperabat. Præter alios illuminati duo cæci ad tactum viri Dei, claudi item duo donati libero greſſu, Deum in Bernardo præſentem manifeſtabant. Sed [c] *inter omnes ſanè, quas per manum ſerui ſui ibidem præſtitit Dominus ſanitates, celeberrima fuit cuiuſdam curatio mulieris. Hæc ab annis octo peſſima ægritudine laborabat, vehementi tremore, & validis motibus vniuerſa pariter membra concutiens. Cùm autem videretur grauioribus ortis difficultatibus, propemodum excidiſſe ſpes pacis, Domino diſponente, venit mulier ita tremens, nec minùs horribilis, quàm miſerabilis, & omnes pariter ad ſpectaculum conuenerunt. Orante denique famulo, ſub oculis omnium, paulatim concuſſione ſedata, perfectam adepta eſt pretinus ſoſpitatem. Quæ res in tantam admirationem etiam duriſſimos quoſque permouit, vt percutientes pectora ſua, per horam ferè dimidiam, cum lachrymis acclamarent. Tantus denique factus eſt impetus, & concurſus procidentium, & deoſculantium viri Dei ſacra veſtigia, vt propemodum comprimeretur, donec tollentes eum fratres, & imponentes in nauiculam, à terra modicè ſubduxerunt. Cumque accedentes ad ſe Principes (vt cœperat) pro pace rogaret; ſuſpirantes dicebant: Oportet nos libenter audire eum, quem (vt ipſi cernimus) Deus diligit; & audito eo multa facere, pro quo tanta facit in oculis noſtris. Quibus ille (vt ſemper tantus erat competenter huiuſmodi gloriam declinare) non propter me, inquit, ſed propter vos facit.*

[c] Vnde ſuprà.

Simili quoque miraculo, & in ſimili opportunitate, 7.
ipſa etiam die Metenſium animos Dominus inclinauit ad pacem. Ingreſſus enim Sanctus Metenſium ciuitatem, Epiſcopum ſimul, & populum ad ea, quæ pacis erant, vehementer vrgebat. Grauiter autem vrebat illos vulnus acceptum: quibus enim valdè ſatis reponere cogitauerant, ſocios quàm vellent, remittere cogebantur. In ipſa hora oblata eſt ei mulier paralytica, de ciuitate eadem; cui manus imponens, & orans, dignatus eſt palliolum quoque proprium, quo vtebatur ipſe, ſuperextendere ei, tenendúmque Epiſcopo tradere propè aſtanti, & ſub eodem velamine debilia tangere membra. Expleta autem oratione, & benedictione data, erexit illam: omnibúſque mirantibus, per medium illorum incolumis ibat, quam attulerant in grabato. Sic per miracula, & vtriſque communia, & peculiaria ſingulis vtroſque ad mutuam charitatem, & pacem ſolicitabat; quin & trahebat etiam reluctantes, & voluntariè inuitos, vt ita dicam.

Aſt Godefridus, dum hæc ſcriptis mandaret, 8.
reſolutus in lachrymas, eò dulciori memoria patentis Sancti, quò triſtiori abſentia, ad eum conuerſus prorumpit in hæc verba. *Cæterùm nimis difficilè, aut omnimodis impoſſibile foret itineris illius magnalia vniuerſa complecti. Sed neque propoſiti noſtri eſt eiuſmodi modò proſequi ſigna, & narrandis virtutum operibus operam dare. Hic enim viarum tuarum Pater dulciſſime finis beatus, & hic labor vltimus fuit. In hoc opere non minus vtili, quàm difficili, nec minus deſperata, quàm neceſſaria pacis, labores tuos glorioſè compleuit, qui magnificè ſemper honeſtauit te in laboribus tuis, te in ſuo nomine, & nomen ſuum in te glorificans, Rex gloriæ Dominus Deus tuus.*

Pergit deinde de reditu ad filios, non vltra ab 9.
eis auellendi, niſi per mortem. [d] *Vt expleta Metenſium reconciliatione, & prouincia illi pace reddita, Abbas Sanctus ad Monaſterium rediit, graui admodum iamiámque deficientis incommodo corporis occupatus, in tanta animi ſuauitate, & dulcedine ſpiritus, quotidie propinquabat ad exitum, ac ſi in portu nauigans, paulatim vela deponeret. Euidenter quoque fratribus aiebat: Hæc ſunt verba, quæ loquebar ad vos, cùm præterita hyeme ægrotarem; non vobis eſſe, quod adhuc timeretis, æſtate proxima imminere, mihi credite, huius corporis diſſolutionem. At quam euidenter proprio didicimus experimento, quod de Sanctis Apoſtolis Euangelia ſacra teſtantur, quod dum ſuam illis prædiceret Dominus paſſionem, erat verbum abſconditum ab eis, & capere non valebant. Nimirum quod tam vehementer horrebat animus, minùs facilè perſuadebatur, vt crederet; præſertim cùm, & ipſo compatiens filiis, eiuſmodi verba ſupprimeret. Cæterùm factis quodammodo clamans, opera conſummaui, quæ dedit mihi Pater,*

[d] Lib. 5. c. 2.

vt facerem,magis , ac magis actus omittere , affectus retrahere,& ſacrorum funeribus deſideriorum ſedula intentione prauactus , vicino iam littori hærere firmiùs , & commodiùs applicare. Denique cùm Venerabilis Antiſtes ſedis Lingonicæ Godefridus, de quibuſdam eum ſolicitares agendis , & minùs apponere animum miraretur: Ne mireris (inquit) [c] *ego enim iam non ſum de hoc mundo.* Hactenus ibi. Sed nos appropinquantem gloriæ Parentem Sanctum relinquamus parumper, dum Eugenium in ea præceſſurum,& iam repatriantem comitamur.

c Ioann. 8

---

1. *Eugenij Papæ mors , & ante mortem multa recuperata ſedi Apoſtolicæ: 2. idque ſine ſanguine. 3. Abſtinentia à muneribus. 4. Tarracinæ ſuperpoſita inſcriptio de eius laudibus. 5. Litterarum,& litteratorum fauor. 6. Beneficentia in omnes penè diffuſa. 7. Sepultura. 8. Succeſſor Anaſtaſius. 9. Miracula: 10. & memoria ſanctitatis.*

CAPVT V.

1. ORDINE ſequitur Engenij Papæ mors, vt fœlix ipſi,ſic Eccleſiæ triſtis, & quam ſummè doluerunt quicumque boni. Incidit ea in octauam diem menſis Iulij,intra Octauam Virgineæ Viſitationis,cùm Tiburim æſtiualium calorum cauſa ſeceſſiſſet. De circumſtantiis mortis auctores ; ſcripſit tamen de eis auream epiſtolam ad Beruardum Parentem adhuc ſuperſtitem,quamuis breui,heu ! tempore, Hugo, Cardinalis Epiſcopus Oſtienſis , quæ extare dicitur in Bibliotheca Morimundi Mediolanenſis ; in qua iuſtitiam , pietatemque,& Sanctitatem viri luculenter extollit, vt ait Ferdinandus Vghellus in ſuis ad Chaconium additionibus. De rebus geſtis alij breui periodo; ſed quæ paginas multas implere poſſent. In veteri Codice Bibliothecæ Vaticanæ , quem tranſcripſit Baronius,hæc de Eugenio. *Hic recuperauit Tarracinam,Setiam,Narniam, & Arcem Fummonis , quæ à Dominio Beati Petri iam diu alienata fuerant.* [a] *Hic vniuit Epiſcopatum Velitrenſem cum Oſtienſi, & S. Rufina. Fecit hic ordinationes per menſem Decembrem,in quibus Diaconos decem, Presbyteros vndecim,& Epiſcopos ſexaginta vnum creauit. Defunctus eſt apud Tibur dicta die VIII. Idus Iuly, & inde per ſtratam publicam , & mediam Vrbem, atque in Vaticanum cum totius Cleri , & populi Romani frequentiſſima turba , maximo luctu , communique omnium immenſa triſtitia deportatus eſt , & in ipſa B. Petri Eccleſia coram maiori altari tumulatus eſt.* Hæc ibi. Quibus elatè videas , Romani Populi affectum in S. Virum. Vt non immeritò ſuperius dictum fuerit , reducturum ad ordinem Senatum , ſi diutius vixiſſet : nec quicquam aliis, aut hactenus negatum, aut poſt conceſſum : quod non eidem longè religioſius,cunctorum foret ſuffragiis concedendum.

a Hæc item apud Sigiber. Chron. ann. 1181.

Quin in Eugenio id ſummè notatu dignum, quòd oppida , arceſque recuperauit quæ à B.Petri dominio deſciuiſſent,non Reges contra Reges ad bellum prouocans , non ipſos populos populis obiiciens;non congeſta pecunia ſeruitium emens; denique non potentia temporali. Ante Pontificatum pauper Monachus , extra Collegium Cardilium aſſumptus ferè ſine exemplo ; in ipſo Pontificatu plerumque exul ; qui nec collectas per Eccleſias indixerit , & à muneribus prorſus abſtinuerit. Pugnauit ergo ſolo gladio ſpiritus , nunc verbum Dei ad homines aſſumens,nunc Deum , alloquens ; & per arma iuſtitiæ virtutis eius rebelles non tam deuicit,quàm emolliuit : atque eo modo Eccleſiæ reconciliauit. 2.

Porrò quod attinet ad abſtinentiam à muneribus,quæ inter aliàs Eugenij,præcipua laus , Ioannes Sariſberienſis hæc habet ſcripta. [b] *Amplectenda memoria, & imitanda ſanctitatis ſummus Pontifex Eugenius , quem vidiſti , nullum omnino munus hominis litigantis recipiebat , aut cui litem crederet imminere. Vnde cum in aduentu ſuo Prior quidam modicæ facultatis , cuius cauſam nondum audierat, ei marcham auri,deuotione multa, inſtanter offerret: Nondum,inquit,domum ingreſſus es , & iam vis corrumpere Dominum ? Corruptionem namque vir Sanctus eſſe dicebat , quod offerebatur iudici , lite pendente.* 3.

b Lib. 5. c. 5. in Polycratico.

Vtramque laudem conſeruat hodie inſcriptio, Tarracinæ,in arce,in media turri,parieti Orientem versùs ſuperpoſita , Eugenij tertij elogium paucis complectens. 4.

EVGENIVS PAPA III. HOC OPVS, GLORIÆ IPSIVS MEMORIAM REPRÆSENTANS, FIERI IVSSIT, QVI MIRA ANIMI .... ET HONESTI STVDIO PRÆDITVS, REGALIA MVLTA LONGO TEMPORE AMISSA B. PETRO RESTITVIT. QVORVMDAM VITIVM IN MODVM HONESTATIS REDEGIT. NE QVID IVDICES, A QVOQVAM PETERENT: NEVE QVID A QVOQVAM ANTE DECISAM CAVSAM ACCIPERENT: POST DECISAM OBLATVM QVID VERECVNDE, ET CVM GRATIARVM ACTIONE SVSCIPERENT.

Ita,inquam , ne quid à quoquam peterent , etiam non litigante:facilè ad extorſionem tranſitura cuiuſcumque potentis petitione. A litigante verò, ne quid acciperent,etiam vltro oblatum ; inhumani,ſi acceptis nihil deferant;ſi deferant, iniuſti ; & neutro modo periculum euaſuri.

5. Antoninus [c] inter laudes Eugenij numerat,quod litterarum eximius cultor, atque doctorum hominum promotor , quin & decretum ſynodi Romanæ , quod habetur in capite *de quibuſdam* 37. diſt. eidem attribuit ; verum quoad hanc poſteriorem prorſus immeritò. Nam neque Eugenius III. Synodum Romæ habuit, nec in Rhemenſi , cui præfuit,id ſancinit. Eſt autem textus ille , vt notauit Anſelmus , extractus ex Synodo habita Romæ , in Conſiſtorio Lateranenſi;cui in Polycarpo additur nomen Eugenij,ſubſcribente Yuone : Non tamen huius tertij, ſed ſecundi , vt reliqui omnes alij notauerunt,innouato à Leone quarto decreto , quod iterum poſt firmauit Gregorius VII. Cæterùm quod

c Part. 2. tit. 17. c. 1. §. 7.

quod ad priorem partem attinet, indubitatum eſt, Eugenium litteras, ac litteratos viros promouiſſe egregiè; vnde & curauit Decreti compilationem à Gratiano faciendam, vt ſuprà vidimus; & eius tempore inter plures alios inſignes viros, duo illi Petri noſcuntur floruiſſe, Lombardus, & Comeſtor, qui plurimùm illuſtrarunt Eccleſiam ſuis ſcriptis. Adde libros S. Ioannis Damaſceni de fide Orthodoxa ſub ipſo tranſlatos, per Burgundionem iudicem, & ciuem Piſanum, de quibus Genebrardus [d] ex Antonino.

d in Chron.

6. Habent & Luſitani, quem glorientur, ab Eugenio acceptum, vltra titulum Regni, de quo ſuperius, Archiepiſcopatum Vlyſiponenſem, ab ipſa ciuitate capta, erectum. De quo apud Genebrardum hæc pauca lego, ex Meiero [e] deſumpta. *Archiepiſcopatus Vlyſiponenſis in Hiſpania inſtituitur, anno M.C.XLVII.* Hyberni quatuor ſedes de quibus ſupra. Habent Rauennates adiudicatam ſibi aduerſus Ferrarienſes Maſan Firmianam, de qua prolixam ſatis, & grauem litem definiuit Eugenius, Rubeo inter alia de ea ita ſcribente. [f] *Aloyſius Vercellenſis (Archiepiſcopus Rauennas) cum diu de Maſa.........cum Ferrarienſi Epiſcopo litigaſſet, eam tandem recepit, ita iubente Eugenio Pontifice, qui rationibus vtriuſque auditis, communicatoque cum Cardinalibus conſilio, id litteris ſuis ad poſteritatem mandauit.* Porro qualiter implenda ſit lacuna, ex aliis litteris Adriani Papæ quarti, facilè deducitur, quas idem auctor adducit paulò inferiùs. Debent etiam Eugenio Benedictini, vltra charitatem ardentem in Cluniacenſes, quæ pluribus iudiciis ſeſe prodidit; quod Burchardum Aiſtetenſem Epiſcopum depoſuerit in hoc vltimo Pontificatus ſui anno, ob Abbatem, & Monachos eiectos ab Heidemheymio. Extat memoria in Cathalogo Epiſcoporum Aiſtetenſium, carminibus de Burchardo ipſo ſubiectis. [g] *Burchardus à Conrado tertio conſtituitur: præfuit annis quatuor, tandem exauctoratur ab Eugenio tertio Pontifice maximo, quod Abbatem, & Monachos Benedictinos ex Heideyhemio Monaſterio eieciſſet, Romæ accuſatus ab Abbate, anno M.C.LIII. Extant de iſto hi verſiculi.*

e in Chron. ad ann. 1148

f In hiſtor. Rauenna. lib 6 in princip.

g Apud Democharem to. 2. cap. 35.

Non virtutis egens Burchardus, erat benè degens:
Dedecus Eccleſiæ ſe facit eſſe ſuæ.
Præſulis hic morem nullum tenuit, neque honorem.
Sed tantùm nomen, cuius & vmbra fuit.

Debent item Germaniæ Imperatores, atque Eccleſia vniuerſa Eugenio III. quod Henrici primi memoriam glorioſam cælitibus adſcripſit, anniuerſario cultu celebrandam. Hic ille Henricus Imperator eſt, qui Bambergenſe templum amplè extruxerat: cum Cunegunde vxore, & ipſa virgine, virgo ad mortem permanſit: qua poſt obitum viri, in eodem ſepulchro ſepelienda, vxor de cœlo audita, hæc verba protulit: *cede virgini, virgo locum.* De eo Martyrologium Romanum XIV. Iulij. Demum vix gens, vix populus, vix lingua, vix hominum ſtatus inuenitur, qui non Eugenio III. aliquid debeant.

7. Eugenium Papam apud Sanctum Petrum ſepultum ante altare maximum, Baronius ex Codice illo Vaticano; nos ex Baronio ſupra demonſtrauimus. Haud tamen in ſepulchro hactenus vacuo, ſed in quo Venerabilis Petrus S. Gregorij Magni quondam Diaconus, reuerenter ſepultus venerabatur. Id ſiue caſu, ſeu conſilio factum, blaſphemiæ in Sanctum primo; dein miraculo præbuit occaſionem, quod mox ſubiungam. Vſu receptum in Romana vrbe nouis SS. corporum exuuiis cumulare ſepulchra, quæ aliis ſacra; ſiue quò maior illis reuerentia: ſeu ne vileſcant ab ipſa multitudine; vix tota ciuitate ſuffectura, ſacris cineribus ſi ſinguli ſeorſim reponerentur. Hinc præter Martyrum puteos, ſeu cauernas; cœmeteria referta SS. oſſibus. Hinc Stephanus in ſepulchro Laurentij poſitus. Hinc plures alij inducti aliorum tumulis: quod ex eiuſdem vrbis locis ſacris, quæ etiam ſcriptu mandata circumferuntur, facilè liquet.

8. Eugenio tertio ſepulturæ tradito cum lachrymis totius Vrbis, & Orbis, Anaſtaſius ſucceſſit, die ſequenti; de cuius electione ita Baronius. [h] *Die verò ſequenti ſexto Idus Iulij, conuenientibus Patribus, ſumma concordia elegerunt in Romanum Pontificem Conradum ciuem Romanum ex regione Suburra, filium Benedicti, Canonicum Regularem, Epiſcopum Cardinalem Sabinenſem, qui & nomine mutato, dictus eſt Anaſtaſius, eius nominis IV. de quo Otto Friſingenſis:* [i] *Eugenius Papa vir iuſtus, & religione inſignis, ab hac luce tranſiens, Anaſtaſio homini veterano, & in conſuetudine illius Curiæ exercitato ſedem reliquit.* Atque hæc ſatis de Eugenij ſucceſſore.

h Ad hunc ann.

i In Frider. lib. 2 c. 10.

9. Eugenium ipſum miraculis claruiſſe poſt ſepulturam, antiqui, grauéſque Auctores affirmant. Godefridus in primis, qui tunc viuebat, & cui tanquam alumno Claræuallis, de Claræuallis Monacho, facilior indagatio, & maior cura. Is Sancti Patris Bernardi mortem deſcribens, hæc ait. [k] *Facta ſunt hæc eodem anno, quo B. Papa noſter Eugenius tertius, eiuſdem Patris Sancti in conuerſatione ſancta filius, ab hac luce, vel ab hac magis caligine migrauit ad lucem; cuius merita in ipſa, cui inſigniter præfuit, Vrbe, miraculis pluribus illuſtrata coruſcant.* Hæc Godefridus. Nec diſſimilia Robertus Montenſis Abbas in appendice. [l] *Papa* (inquit) *Eugenius, S. Bernardi in ſancta conuerſatione filius, ab hac luce, vel ab hac potius caligine migrauit. Hic mirabilis iuſtitiæ, & pietatis amator, & cultor eximius, cuius merita in ipſa, cui inſigniter præfuit, Vrbe miraculis pluribus illuſtrata coruſcant.* Tranſcripſere Robertum, paucis mutatis, [m] Vincentius Beluacenſis, antiquus auctor, [n] & Chronicon Antiſiodorenſe æque antiquum, auctore Anonimo, quin & Normaniæ Chronicon vetuſtum, nunc per Andream du Cheſne recens vulgatum, hæc eadem luculenter ſatis confirmat [o] *Menſe Iulio VII. Idus eiuſdem menſis, viam vniuerſæ carnis ingreſſus eſt venerabilis memoriæ Eugenius III. Papa, vir admodum religioſus, in eleemoſynis largus, in iudiciis iuſtus; omnibus tam pauperibus, quam diuitibus affabilis, & iucundus. Ad cuius tumulum, qui in Eccleſia B. Petri venerabiliter factus eſt, miracula poſt tranſitum eius ſtatim apparuerunt.* Breuius Vvernerus Vveſtpholus Carthuſianus in Faciſculo temporum hoc anno. *Obiit tandem* (ſcilicet Eugenius) *in magna ſanctitate, ſuis meritis illuſtrando Romam, miraculis pluribus.* Chronicon magnum Belgicum ex Bernardo (auctore ſincrono) quo ſæpius vti ſolet. *Tandem Eugenius Papa moritur, qui fuit Claraualllis Monachus, à quo facta fuiſſe miracula certiſſimum eſt.* Hæc de miraculis abſtractè, & quaſi in genere, nam pauca quædam inferiùs declarabimus.

k Lib 5 c. 2. in fine.

l Ad hunc ann.

m Lib. 28. ſpecul. hiſtor. cap. 1.

n Ad hunc ann.

o Ad ann. 1141.

10. Hinc factum eſt, vt quamuis Beatus Pontifex, hactenus (quod ſciamus) nequaquam fuerit ſolemniter adſcriptus Sanctorum numero, nihilominus, quaſi cõmuni acclamatione veneretur pro Sancto;

idque eo maiori auctoritate, quo in oculis illius ſucceſſorum. Memorat vitum ipſa, qua obiit die, p Martyrologium Monaſticum, itémque Ciſterciense Menologium, multis aliis citatis, quos lector facile ex eis haurire poterit. Extat tractatus de miraculis Eugenij M. S. auctore Anonimo, ſed oculari, & ſincrono, quem ex Codice Dunenſis Monaſterij vulgauit Henriquez, in ſuo Faſciculo, cuius hic titulus. *Incipiunt miracula Domini Eugenij Papæ tertij.* Cæterùm ipſum ocularem omnium teſtem, quinimo, & viſæ veritatis comprobatorem, confirmant verba eiuſdemmet tractatus, quæ ita habent. *Pauca de pluribus, quæ Dei operatione, atque virtute, diebus noſtris facta vidimus, & viſa vera probauimus, ſicut memoriæ mandare, ita & ſcribi digna iudicauimus.* Verùm quæ iſthæc miracula fuerint, etſi non omnibus, paucis enarratis, ſequens caput commodius declarabit. Interim dabo epitaphium eiuſdem viri, quod ab aliis Auctoribus omiſſum, Collector Chronici Belgici vulgauit.

p *Hugonis Menardi.*

Hic iacet Eugenius defunctus: cerne ſepulchrum,
Cui pia cum Christo viuere vita fuit.
Piſa virum genuit, quem Clarauallis alumnum
Exhibuit, ſacra relligionis opus.
Hinc ad Anaſtaſij tranſlatus martyris ædem:
Ex Abbate, Pater ſummus in Orbe fuit.
Eripuit ſolemne iubar, mundique decorem.
Iulius, , octauum Sole ferente diem.

---

1. *Primum miraculum Eugenij iam ſepulti, ad quod ipſe inuitauit, 2. deinde aliud, 3. & aliud eadem die, 4. quinta decima ab eius ſepultura: 5. item duo alia, 6. patrata biduo poſt. 7. Et Dæmon poſt viginti annos fugatus. 8. Clericus diſcolus ab eo quondam correptus, his ſignis detrahens, 9. blande admonetur magis, quàm caſtigatur. 10. Perpenſus obiter modus admonitionis.*

CAPVT VI.

1. HACTENVS miracula Eugenij quaſi in genere: nunc ſigillatim quædam commemorabimus. Ordior autem ab ipſorum primo, vt credo; & quod dum in vno infirmo omnes mirat; deuotionem mortalium in Sanctum virum, ac fructuoſæ ipſius intercesſioni, ſimul & gloriæ ianuam patefecit. Id Annonimus ille, qui ſupra, auctor, integra fide teſtatur in hæc verba. *Quadam die (paucis admodum tranſactis à morte Sancti) cùm quidam Romanus genere, nomine Stabilis, iaceret in choro noſtro, apparuit ei in ſomnis Dominus Eugenius dicens: Stabilis. At ille: Domine. Cui B. Eugenius: Cognoſcis me? Et reſpondit: Optime Domine, en ei Dominus meus Eugenius. Cui ille: Quare non viſitas me? & reſpondit: Vbi poſſum viſitare te? cùm dicatur, quia mortuus ſis? & ille apprehendens per manum, adduxit eum ad ſepulchrum ſuum dicens: ſi hic me quæſieris, ſine gratia non redibis. Qui mox, cùm pulſaretur ad Nonam, ſurgens feſtinus ad ſepulchrum acceſſit, ac promiſſam ſibi a ſupra dicto Domino Eugenio gratiam cum lachrymis, & ſuſpiriis multis poſtulans, meruit per miſericordiam Dei protinus impetrare. Nam brachium ſiniſtrum, & manus, quam per multos annos ita aridam habuerat, vt ad nullum vſum, aut vtilitatem mouere eam poſſet, miſericordia Dei, & meritis noſtri Eugenij, ita ex integro ſanitati reſtituta eſt, vt ad omnem vſum, & vtilitatem mouere poſſet; quaſi nihil infirmitatis in brachio, & manu aliquando paſſus fuiſſet: Et quod poſt multas expenſas a Medicis conſequi non potuit, à bono Ieſu Chriſto, per merita ſupradicti Domini noſtri, mirabiliter conſequutus eſt.*

2. Hoc credo primum Eugenij Papæ ſignum, quod fecit poſt mortem, volente Deo manifeſtare gloriam, qua iam in cœlis regnans coronabatur. Cæterùm cùm ex ipſo miraculo, deuotio; ac ſupplices ad ſepulchrum Sancti preces, aridorum præcipue, & contractorum (nam de ſimilibus fiducia cunctis maior) adipiſcendæ ſalutis increbeſcerent; ea miraculorum aliorum copia, ſed præcipuè ſimilium ſequuta eſt, vt non potuerit auctor cuncta deſcribere. Pauca tantùm ex pluribus decerpſit, vt ipſe ait, quæ nos ex eo fideliter reddemus. *Ioannes quidam nomine, cognomine Rotius, natione autem, & ciuitate Caſtellanus, manus, & brachia, pedéſque cum cruribus contractos habebat. Qui cum fide, & deuotione plenus ad ſepulchrum Domini Eugenij tertij Papæ, Dominum, pro infirmitate ſua, fletibus, & ſuſpiriis multis precaretur, ſubito compunctionem fletus, gaudium; & infirmantis precem, ſanitas petita ſequuta eſt. Hoc Canonicis veſpertinam horam canentibus, publicè factum eſt, & viſum eſt ab omnibus. Hic paſſus fuerat tribus annis.*

Alius quidam Petrus nomine, de Caſtello Fermello, manum ſiniſtram debilem habens, & rigiditate extenſam; ita vt ad nullum vſum eam curuare, vel flectere poſſet; ſed & brachium dextrum ſic contractum habuit, vt nec erigere, nec mouere illud valeret ad vſum aliquem. Iſti eodem die, & eadem hora, ſcilicet dum veſpertina laus ageretur, ante præfati Domini Eugenij ſepulchrum, Dei miſericordia ad integrum membra debilia reſtituta ſunt. Hic paſſus menſibus quinque, & ſanatus eſt in vigilia S. Apollinaris. Sic quaſi ſingulos parum ſanitati; binos, aut fortè plures reſtituebat, largus ſaluris, vt munerum dum vixit; nec paucioribus ſpiritualem vitam, gratiam, dona, & auxilia impertaturus. 3

Cæterùm quod vtramque ſanitatem patratam legimus in Vigilia S. Apollinaris, Rauennatis Epiſcopi, à B. Petro Apoſtolo ordinati, cuius natalis dies anniuerſaria incidit in vigeſimam tertiam menſis Iulij; tria nobis obſeruatu digna offert. Alterum eſt, quod verus ſucceſſor Petri, Petri diſcipuli memoriam planè feſtiuam glorioſus ipſe in terris celebrauerit, miraculis editis, per quæ populus feruentior in Dei laudes, eumdem Sanctum religioſiùs coleret, ac maiori charitatis affectu veneraretur. Alterum quod miracula hæc patrata ſint, quinta decima, à morte Eugenij, die, recenti adhuc eius ſepultura: quam non potuerit obliuio vlla delere, maximè intercedente primo miraculo. Et tertium tandem iſepultum in domo Petri, Petri natales, qua potuit, præueniſſe, per ſigna, & mirabilia, quæ præpararent populum, ad ipſorum ſolennia celebranda: nam continuata illuc vſque, 4.

quæ

quæ ſequuntur, declarant, quæ ita habent.

5. *In ſecunda dit, poſt hoc, puella quadam nomine Romana, annorum fermè duodecim, cuius Pater Petrus, mater verò Clara nominata eſt, cùm ad ſepulchrum beatæ memoriæ Eugenij decubans, plorans, & eiulans, & orans, ſanitatem brachij contracti, & manus dextræ penitùs inutilis curationem, crurúmque, & maximè tibiarum, quas amiſerat, & pedum ſimiliter; non fraudatur à deſiderio ſuo. In Matutinis namque in feſto S. Apollinaris, operatione, & virtute Spiritus Sancti, ab infirmitate ſua curata eſt, & officiis ſuis membra ſunt reddita, ita vt & ambularet, & omnia, quæ neceſſaria ſunt, faceret. Hæc nata fuit de Renano.* Hactenus ibi. Sed neque hoc ſimplex ſignum ea die; qui bina ſemper patrabar, Eugenius, fecit: nam audi, quod ſequitur.

6. *Eadem die quidam, nomine Romanus, filius Saxonis, & Gattæ matris eius, de regione, quæ appellatur. Poſſeſſio S. Petri, ante ſepulchrum Patris prædicti recubans, ſanatus eſt. Infirmitas autem, qua tenebatur, hæc fuit. Siniſtrum latus, & manum ſiniſtram maximè, quæ ferè arida fuerat, amiſerat; & ſiniſtro pede claudicabat. A qua omni hac infirmitate, modicum ante horam Matutinalem, liberatus eſt.* Hæc, & ſimilia Eugenius larga manu, ſeu magis Deus per Eugenium operabatur.

7. Nec tamen arida tantùm membra, contractáve, quamuis in his frequentior, reſtituebat; diuerſa etiam genera morborum; quin & Dæmones pellebat ab obſeſſis, longo licèt imperio dominatos. Celebre illud, quod idem, qui vidit, probauitque, per certa teſtimonia, auctor deſcribit. *Quidam* (ait) *de quodam Caſtro, quod vocatur Caſſamarin, per viginti annos, à dæmonio crudeliter vexatus, ita vt nullatenus aliquam Eccleſiam, ſine maximo ſui miſerrimi corporis detrimento, & tribulatione, intrare poterat; mox cùm Eccleſiam Apoſtolorum Principis intraret, & ad ſepulchrum præfati Patris noſtri Eugenij inuitus traheretur, cœpit clamare: Quo me ducitis? Qui tandem adductus eſt ad ſepulchrum eius, licèt inuitus; & protinus liberatus eſt.* Sic vnicus adſpectus S. Pontificis, communi generis humani hoſti præualuit, atque viginti annorum poſſeſſionem (præſcriptionem dixiſſem, ſi bonæ fidei poſſeſſor eſſe poſſet) abſtulit in momento, creaturam reſtituens Creatori.

8. Hæc, & ſimilia ad ſepulchrum Sancti patrata, vulgabantur per vrbem: Cùm ecce, ſiue pulſus ab ipſo Dæmon; ſiue alij auxiliares ex Orco miſſi Clericum, quondam ab ipſo Sancto correptum, ſed non correctum, qua poterat, ſanctitati eius detrahere, eleuare miracula; & quæ non poterat, alterius meritis fieri; ac Petro Diacono, ibidem iacenti dudum, non Eugenio adſcribenda, per blaſphemias proferre, per conuiti ſacrilega inſtigabant. At quàm leuem ab eo vindictam Sanctus, quàm plenam miſericordiæ, & pietatis, nec mortem intentantem, ſed conuerſionem, macula culpæ, ſi fortè reſipiſcat, abolenda faciliter; atque ipſa gleba induratæ voluntatis, impinguanda ab oleo, meritis Sancti, ex eodem auctore, qui vidit, accipiat lector.

Romæ (ait) *quidam Presbyter erat, qui vitam reprehenſione dignam agebat. Hunc ergo beatus Papa Eugenius, vt prauitatem ſuam deſereret, admonere ſolebat; & aliquando etiam culpis ſuis exigentibus, acriùs corripiebat. Ille verò infauſtus, non ſolùm monitis Sancti non acquieſcebat, verum etiam malum pro bono reddens, quantum valebat, Sancto Dei detrahebat, conuitia os ingerendo. & ſemper eum, huius rei cauſa, odio habendo. Contigit ergo quadam die, vt ad ſepulchrum viri Dei, præ fama Sanctitatis, ac venerationis, præque miraculis, quæ per eum Dominus ibidem operatus eſt, multitudo magna populi, cum pia deuotione, accurreret; inter quos & præfatus Presbyter pellibus amictus nouis, aduenisse perhibetur; cumque omnes Sanctum Dei præ ſanctitate vitæ ſuæ, & miraculis, quæ fiebant, glorificarent, & vocibus extollerent, indignatus Preſbyter ille furibundus, omnibus dixit: Putatis, quod miracula Eugenius faciat? Non hæc facit Eugenius, ſed Petrus Diaconus. Erat enim Petrus beatæ memoriæ S. Gregorij Papæ Diaconus; nam cum eo, in ſuo, conditus eſt Papa Eugenius, ſarcophago. Vix ille verba finierat, & ecce vltio diuina repentè blaſphemum ſubſequuta eſt. Nam lampas deſuper pendens, ſuper eum cecidit, & effuſo oleo ſupra pelles, quas ſecum nouas attulerat, vindice Deo, oculis omnium, qui aderant, confuſibilem reddidit. Ille verò vindictam, Deo retribuente, ſuper eum veniſſe ſentiens, nimio pudore ſuffuſus, ſubſannationem, & deriſum populi inſultantis ſibi non ferens, cum magna confuſione latenter aufugit.* Hactenus ibi. 9.

Talis decebat vindicta Sanctum mitiſſimum, quæ non tam caſtigaret proteruum, quàm emolliret; ſed neque plagas applicaret blaſphemo, ſed medicinam. Oleum effuſum ſponſi Chriſti nomen, cuius vices Eugenius exequutus corripuiſſet errantem: & quod rebellis in ipſum blaſphemaſſet oleo miſericordiæ dilueretur. Nec quicquam aliud inflicta pœna fuit; ſiue homini edocendo vereri Sanctum, vnctione magiſtra; ſiue ex abuſu tanti beneficij, ſi nollet diſcere, atrociora ſupplicia luituro. Hinc ſuppoſitæ pelles effuſioni; quò altiùs hauſtus liquor, aut impenſiùs alterutrum protenderet, aut ſalubriùs, ſiue etiam terribiliùs ſignificaret. Hæc de Eugenio triumphante dicta ſint, poſtquam in ſummæ præfecturæ ſolio, annos octo, menſes quatuor, dies tredecim ſumma cum laude; & gloria, militaſſet. Nunc ad Bernardum Parentem redeamus. 10.

1. Clarauallenſium de deſperata Bernardi ſalute, dolor. 2. Sancti pro filijs Orphanis compaſſio. 3. Teſtamentum. 4. Status morbi; 5. & epiſtola ad Arnoldum Carnotenſem. 6. Godefridi de ea epiſtola iudicium. 7. Quarta reuelatio de morte Sancti inſtante, 8. atque item quinta pridiè glorioſi obitus. 9. Reſponſum eius, ad Duciſſam Lotharingiæ. 10. Epiſcoporum, Abbatúmque conuentus, Amoris lucta erga Deum, & erga filios. 11. Pondus diuini altè præponderans. 12. Sancti obitus: 13. atque viſio in eo cunctis apparens.

CAPVT VII.

1\. IAM Pater Sanctus morti, iam mors victoriæ, iam victoria triumpho appropinquabant. Iam beati Angeli, iam Spiritus Cœleſtes nouum ciuem cum gaudio; quin ipſi Dæmones Bernardum abeuntem, per quem tot millia animarum perdidiſſent, qua poterant, cum tripudio præſtolabantur. Soli fratres, & filij, deſtituendi tanti Patris ſolatio, tanti magiſtri ductu, mœrebant triſtes, eius vitam, vel proprijs redempturi. Quippe ſub eo diſcedere, in fœlicitate; ſine eo viuere in miſeria reponebant. Videres homines penè extra ſe factos, ipſo, quem amittendum deplorabant, vt apparebat, morti propinquiores: & vt
a Lib.5.c.2. vnius ex illis verbis vtar.[a] *Vultus exangues, ſingultus graues, crebra ſuſpiria, anxias cogitationes: nimirum cùm theſaurus tantus, & tam amabilis adhuc nobis eſſet in manibus; & tamen nec ſpes eſſet diutius retinendi, nec facultas pariter commeandi. Nec lugendum nobis videbatur ſuper illum, qui in gaudium Domini Dei ſui fœliciter inuitatus intrabat, ſed ſuper nos vtique, quibus erat iam vita tædio, & adhuc mors timori.* Sic Godefridus.

2\. *At Pater Sanctus* (idem auctor loquitur, quamuis ordinem parum immutauerim) *compaſſionis, & miſericordia viſceribus affluens, chariſſimos ſibi fratres, & filios miſerabiliter admodum tabeſcentes, & areſcentes præ timore, & expectatione ſuperuenientis deſolationis grauiſſima, & lamentabilis orbitatis, dulciſſimis eos conſolationibus refouebat. Et monens eos in tuto diuina clementia ſinu ſpei, fideique ſua ancheram per inconuulſibilem charitatem firmius radicare, ſe quoque promittebat, nec poſt mortem aliquando defuturum. Propenſius autem, quàm noſter queat exprimere ſermo, rogans, obſecránſque, per multas lachrymas timorem Dei, & ſacræ puritatis, ac totius perfectionis amorem noſtris imprimere animis conabatur. Sed & monebat, & cum lachrymis obteſtabatur, vt ſi quid fortè virtutis, aut exemplo nobis aliquando commendaſſet aut verbo, id æmularemur, id firmiter teneremus, & proficeremus in eo: alijs quidem verbis, ſed eodem ſpiritu illud Apoſtolicum loquens: Rogamus vos, & obſecramus in Domino Ieſu, vt quemadmodum accepiſtis à nobis, quomodo vos oporteat ambulare, & placere Deo per omnia, ſic & ambuletis, vt abundetis magis. Atque vtinam tam efficaciter perſuaſerit, quam affectuosè ſuaſit.* Hæc Sancti Patris pro filiis ſolicitudo.

3\. Hinc ortum habuit, quod communiter ſolet circumferri, Bernardi teſtamentum, quo actiones ſuas, nam quid aliud poterat? imitandas reliquit dilectis filiis, vtinam ad eorum filios tranſituras. Haud aliter paſſionis ſuæ Christus hæredes voluit, antequam pateretur inſtituere; nec calicem petire cum eius vita, ſed tranſire ad ipſius ſucceſ-
b Matth. 26. ſores. Vnde, & illud, vt multi Patres ſentiunt.[b] *Pater ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte.* Et meruit exaudiri pro ſua reuerentia, dicente Paulo.[c] c Philip. 1.
Vobis datum eſt pro Chriſto non ſolùm vt in eum credatis, ſed etiam vt pro illo patiamini. Quaſi cunctæ fidelium paſſiones illius concernant legati executionem. Bernardus, qui viſibilem crucem non ſuſtinuit, legauit actiones, poſteris ſuis æternùm imitandas. Circumferuntur de Bernardi teſtamento vulgares verſus, ſed quos non licet ſilentio præterire. Verène euenerit, an poetæ inuentum fuerit, in dubio eſt. Introducitur Philippus Prior quærens, & ſuo, ac omnium nomine loquens cum Sancto Patre.

[d] *Quæ vitæ forma, qui mores, quæ ſacra norma:* d Apud Bern. in eius laudibus.
Quid deceat, quid non, inſtrue Sancte Pater.

Tum Bernardus reſpondens in hæc verba.

Quæ feci primò, vobis facienda relinquo.
Nullum turbaui, diſcordes pacificaui,
Læſus ſuſtinui, nec mihi complacui.

In additis ad Exordium magnum hæc ſcripta lego.[e] *Vt Olor dulciſſimus, qui canoro, & ſuaui modulo, ad limina mortis ductus cantare ſolet, ſic & B. P. Bernardus iam in extremo vitæ præſentis, ac peritura conſtitutus, dulciora, multò magíſque melliflua verba ſonabat, Adeò vt præ gaudio mixto triſtitia, omnes, qui ibi aderant, ingenti luctu, ac gemitibus inenarrabilibus, in lachrymas diſſoluerentur.* e Lib. 7. c. 12.

Interim Sanctus, quem à primæua ſua conuerſione, defectum ſtomachi magis, ac magis ſentiens, nec ſine victu viuere, nec victum poterat ſumptum ſuſtinere. Acceſſerat, & in modum hydropici, crurium, & pedum tumor: neque vllum ferè membrum in toto corpore, quod non ruinam, quod non iam immineret diſſolutionem. Scripſit tamen vltimam epiſtolam ad Bernardum (Arnaldum alij nominant) Bonæuallis Carnotenſis Abbatem, qui acta Sancti à Guillelmo ſcribi cœpta, nec vltra ſchiſma Petri Leonis producta, graui admodum ſtylo continuauit: ſcripſit, inquam, ad eum epiſtolam vltimam, pro munuſculis gratam, & ſuæ ſtatum deſcribentem infirmitatis. 4

[f] *Ad Arnaldum Bonæuallis Abbatem, qui & quædam xenia mittens, de valetudine eius fuerat ſciſcitatus.* 5. f In vita S Bern. lib. 5. cap. 2.

Suſcepimus charitatem veſtram in charitate, & non in voluptate. Quæ enim voluptas, vbi ſibi totum vendicat amaritudo? Niſi quod ſolùm nihil comedere, vtcumque delectabile eſt. Somnus receſſit à me, ne vel beneficio ſopiti ſenſus dolor vnquam recedat. Defectus ſtomachi, ferè totum quod patior, eſt. Frequenter, & in die, & in nocte exigit confortari modico admodum qualicumque liquore. Nam ad ſolidum omne inexorabiliter indignatur. Hoc parum quod dignatur admittere, non ſine graui moleſtia ſummittit: ſed timet grauiorem, ſi ſeſe vacuum omnino dimiſerit. Quod ſi pluſculum quid interdum admittere acquieſcat, id grauiſſimum. Pedes, & crura intumuerunt, quemadmodum hydropicis contingere ſolet.

ſolet. Et in his omnibus, ne quid lateat amicum de ſtatu amici ſolicitum, ſecundum interiorem hominem (vt minus ſapiens dico) ſpiritus promptus eſt in carne infirma. Orate Saluatorem (qui non vult mortem peccatoris) vt tempeſtiuum iam exitum non differat, ſed cuſtodiat. Curate munire votis calcaneum nudum meritis, vt is, qui inſidiatur, inuenire non poſſit, vnde figat dentem, & vulnus infligat. Hæc ipſe dictaui, ſic me habens, vt per notam vobis manum, agnoſcatis affectum.

6. Hanc eamdem epiſtolam Bernardi, ipſe qui excepit Godefridus, referens, in hæc, ab ea tranſcripta verba prorumpit. [g] *Hoc exemplar epiſtolæ, quam, vt nos diximus, & ipſa quoque eiuſdem verba declarant, pater Sanctus exitu iam imminente, dictauit. Ex cuius tenore poſſit nimirum diligens lector ſacrum illius, vel ex parte aliqua pectus agnoſcere; quanta illi in ipſa ſui ruina corporis, tranquillitas mentis, ſerenitas animi, ſuauitas ſpiritus, quanta ſub fiduciæ culmine radix humilitatis.* Hactenus ille, qui ſtatim ad alia tranſiit, quæ nos ex ipſo ſupra iam tetigimus.

g Ibidem.

7. Hoc ipſo tempore in Abbatia Claræualli proxima, nec ſatis certum adhuc, in qua fuerit, quarta de Sancti morte reuelatio Abbatē ſimul inſtruxit, & inuitauit, affuturum, ſi vellet, obitui ſancto, cui curia omnis cœleſtis præſens aſſiſteret. Eam his, idem auctor, verbis recenſet. [h] *Abbas quidam ſatis ei (Bernardo) habitatione vicinus, nec minus affectione deuotus, paucis diebus ante feliciſſimum Patris huius exceſſum, videbat eum pretioſiſſimis ornatum ſacerdotalibus indumentis, & excellenti perfuſum gloria, cum ingenti ſolemnitate deduci. Ad cuius introitum Eccleſia magna, magnis reſultans vocibus, exclamabat: Puer natus eſt nobis. Verè etenim puer ipſe erat, mitis, & humilis corde, & ſicut paruulus accipiens regnum Dei: in cuius meritò gratulabunda natali, Angelica multitudo, & omnis pariter Sanctorum Eccleſia, dum nobis videretur mori, ſibi illum naſci dum hic conſummaretur, ibi incipere, non tam ſonoris vocibus, quàm votis paribus concinens exultabat.* Hæc ibi. Vt inde iam, & gloria eius in proximo, & tranſitus inſtare, facili coniectura, comprobaretur.

h Lib. 5.c.3.

8. At quod hæc minus inſtantia eſſe putaret, in cauſa fuit, vt noua alia cœleſti admonitione, ſerus tandem poſt eam affuturus, nec obitui glorioſo, ſed ſepulturæ, per eiuſdem Monaſterij Priorem excitaretur. De qua, quinta, ante tranſitum Sancti, reuelatione, hæc idem Auctor. [i] *Sanè in Monaſterio prædicti illius Abbatis, qui ſic eius natale præuiderat, ea nocte, quam nobiſcum Pater Sanctus manè profecturus vltimam fecit, venerabili eius præpoſito apparens, vale fecit illi; & ait: Noueris, quia iam migro, nec vlterius hic morabor. Quod vt ille indicauit Abbati, accelerans Abbas, & Claramuallem veniens, ipſo die Abbatem Sanctum, ſicut dixerat, reperit iam migraſſe.* Hæc quinta reuelatio mortis Sanctiſſimi Patris. Quam, quia reuera tempore præceſſit, hîc etiam duxi eidem præponendam. Sed iam ad ipſum tranſitum fœlicem, & ſi quæ alia eumdem anteceſſerunt, ex eodem auctore tranſeamus.

i Ibidem.

9. *Inſtabat tempus ſacræ dormitionis, atque omni ſpe abiecta, mœrentes filij, nil præter orbitatem, atque inde emerſuram deſolationem, præſtolabantur: cum ecce nuntius veniens à Lotharingia, & Duciſſa à Bernardo olim conuerſa; litteras deferens, lugentes animos aut erexit, aut reuocauit. Auditum imminentem Sancti diſceſſum, ſine quo ipſa nec vellet, nec poſſet viuere. Miſereatur diſcipulæ, quæ nullum alium Magiſtrum agnouiſſet, nullum ſit agnitura: & vel, ſi fieri poſſit, expectet modicum, vel poſt ſe trahat vltrò ſequuturam. Audiit vir Sanctus petitionem piæ fœminæ: conuerſus ad nuntium: Reuertere (ait) ego reſponſum feram, ſi Deus dederit. Hinc dubij fratres, & nihil non ſperantes ſurrecturum de lecto adhuc incolumem, & Lotharingiam adhuc perrecturum, ſicut optabant, interpretabantur. Aſt qui rem altiùs, & minùs ex affectu meditabantur, viſitandam ſpiritu, nec niſi priùs impertita filiæ benedictione, parentis animam cœlos conſcenſuram, vt reuera euenit, declarabant.* [k] Hæc ex Anonimo antiquo M.S. à quo ſe Brito hauſiſſe teſtificatur.

k Lib.3.c.28.

Conuenerant inuiſuri Doctorem Sanctum vicini Epiſcopi, conuenerant Abbates, & inter alios totius Ciſtercij Parens, Gozeuinus; benedicendus, & benedicturus; nempe & pater, & filius; illud officio, hoc veneratione. Aſt homo Dei cunctis valedicens, cunctos ſalutans, atque omnium ſe commendans orationibus: filios præcipuè, quos deſolatiores agnoſcebat, conſolabatur. Extant dulcia colloquia inter vtroſque, ab Auctore, qui affuit, delineata, quæ non pigebit ad litteram tranſcribere. [l] *Igitur ante patris huius exceſſum accedentes ad eum filij, quos per Euangelium genuerat, piiſſimum eius animum lachrymabili ſupplicatione pulſabant; & hæc atque huiuſmodi loquebantur: Nunquid non misereris huic Monaſterio, Pater? Nunquid non compateris nobis, quos tanta pietatis affectu maternis lactaſti vberibus, paterna conſolatione fouiſti? Quomodo ſic exponis labores tuos, quos in loco hoc laboraſti? Quomodo tam dilectos hactenus filios ſic relinquis? Tunc verò flens ipſe cum flentibus, & columbinos oculos in cœlum porrigens, ac mente tota Apoſtolicum illum concipiens ſpiritum, teſtabatur coarctatum è duobus, & quid eligeret ignorantem, diuinæ totum tribuere arbitrio pietatis. Nam & hinc paterna illum vrgebat charitas filiorum votis annuere, vt maneret; & inde trahebat Chriſti deſiderium, vt migraret.* 10.

l Lib.5.c.2.

Sic dubium, ancipitémque Parentem Sanctum, tandem, propter quem filios diligebat, amor Dei leuauit, traxitque, minus pondus vincente, maiori pondere. Haud aliter iactatum Petrum in vndas; & terra, ſurſum; & pondus animi ferebat ad Redemptorem; ſed incipientem mergi pondere terræ, ſubleuauit potentior amoris vis, atque incolumem ad magiſtri perduxit pedes. Niſi quod in Bernardi lucta nihil terrenum, ſolus amor amori repugnabat: nec quidquam Deo obſiſtebat, quod non ex Deo. Igitur circumſtantibus cunctis, qui conuenerant, circūſtantibus filiis, quos deſerebat, nec dubium, quin & cœleſtibus ſpiritibus, quibus æternum ſociandus, proficiſcebatur; fœlicem animam Creatori ſuo reddidit, intra Octauas Aſſumptionis B. Virginis, non ſecus, ac Eugenius Viſitationis. Ætatis ſuæ anno ſexageſimo tertio, Chriſti verò M. C. L I I I. vigeſima die menſis Auguſti, tribus ante meridiem horis, plus minúſve; cum annos X L. ſub iugo Ordinis, in præfectura cœnobij Claræuallis XXXVIII. expletos peregiſſet. De eius obitu Godefridus hæc habet verba. 11.

[m] *Hora autem diei penè tertia, ſingularis lucerna ſuæ generationis, S. ac verè beatus Abbas Bernardus à corpore mortis, in terram viuentium, fœliciter, Chriſto duce, migrauit, ex filiorum circumſtantium, & inter graues ſingultus, ac lachrymas vberes, vtcumque pſallentium choro, ad multorum, quos ipſe præmiſerat, cœtus tranſiens lætabundos, ad Sanctorum* 12.

m Lib.5.c.2.

cuneos

cunctos gratulantes, ad obuia agmina Angelorum. Fœlix anima, quam ſic leuabant excelſa ſuorum priuilegia meritorum, quam ſic pia filiorum proſequebantur inferiorum vota, ſic quoque ſuperiorum deſideria ſacra trahebant. Fœlix illi, & verè ſerenus dies, quo plenus ei meridies Chriſtus illuxit. Dies, cunctis vita ſua diebus, tantis ab eo expectatus deſideriis; expetitus ſuſpiriis; frequentatus meditationibus; orationibus præmunitus. Fœlix tranſitus de labore ad refrigerium; de expectatione ad præmium; de agone ad brauium; de morte ad vitam; de fide ad notitiam, de peregrinatione ad patriam; de mundo ad Patrem. Hactenus de glorioſa morte viri Sanctiſſimi. Iam reliqua; reuelationes gloriæ; ſepulturam, diuerſas ad diuerſos apparitiones, Monaſteria fundata, ſcripta, filios, & ſi quæ alia, ſpecialius proſequamur.

13. Sed ante alias ea enarranda eſt, quæ in Claraualle, non vni, alterive, ſed cunctis viſa, in additis ad Exordium magnum, integra fide, deſcripta eſt

a Lib. 7. c. 10 in hunc modum. [a] *In ipſo verò momento, quo vltimum exhalauit ſpiritum, viſa eſt in eodem cubiculo, quo Sanctus vir iacebat; piiſſima Dei Genitrix, ſpecialis B. Bernardi patrona, largiſſima ſuorum omnium remuneratrix, innumeram Angelorum, ac cœleſtium ſpirituum multitudinem, prout Reginam Cœli, & Dominam Angelorum decebat, ſecum in comitatu habens; quæ cernentibus omnibus, qui ad funus venerant, Sanctiſſimam viri Dei animam, quaſi ab ore eius rapiens, vſque ad penetralia cœli, cum eodem comitatu, lætantibus Angelis, hymnóſque Cœleſtes per aëra cantantibus, perduxit, quo pia ſui memorum immemor nequaquam exiſteret. Similiter & viſa eſt eadem cœli Regina, illam B. Patris noſtri Bernardi animam in cœleſti beatitudine ad latus ſuum collocaſſe.* Sic beata Virgo dilectum ſibi famulum, gratulabunda ſuſcepit, deduxítque: ſic filios Orphanos parentis ſui gloria, atque ſpe interceſſionis confortauit. Eamdem viſionem deſcripſit Philoteus, dyſticis tribus, mortem Sancti narrans in hæc verba.

[o] Cum niueus, lachrymas inter, gemitúſq; ſuorum, o Philoth. in laudib. D. Bernard.
Spiritus, abiecto corpore, celſus abit:
Ipſa per aëreos Virgo nitidiſſima tractus,
Viſa eſt cœleſtes ducere læta choros.
Purpureámque trahens animam, ſuper arce locauit
Empirea, lateri compoſuitque ſuo.

---

1. *Cœlum ſcandens Bernardus viſus ex Anglia.* 2. *Quid ingens anima?* 3. *Viſus etiam Guilelmo in Grandi ſylua:* 4. *itémque Regulari cuidam Canonico.* 5. *Pauenda alia eiuſdem diei viſio.* 6. *Effigies Sancti lapidi impreſſa.* 7. *Corpus biduo in Eccleſia cunctis expoſitum,* 8. *in quo curatus Monachus,* 9. *& ſæculares duo ſaluti redditi.* 10. *Maturatum ſepulchrum,* 11. *& prohibita miracula Sancti, à Gozeuino.* 12. *Perpenſa obedientia illius, huius imperium.* 13. *Quid Dæmon poſt, de ea prohibitione.*

CAPVT VIII.

1. ASCENDENTEM in cœlum beatam animam, ex variis mundi plagis conſpexere Viri Sanctiſſimi; ſed inter alios duo commemorantur, alter in Anglia, in Vaſconia alter exiſtens; hic Montis Peſulani Guillelmus Comes, quem dudum in Grandi ſylua conuerſum, inde in Hiſpaniam miſſum, ſed nunc fortè reuerſum commemorauimus, ille Anonimus, ſed magnæ ſanctitatis, nec ſimilibus diſſuetus reuelationibus. Vterque eadem die, qua deceſſit, ſed alter alloquens, alter tantum videns. Et de Anglo hæc auctor Exordij

a Lib. 1. c. 38. magni. [a] *Verum in regione Angliæ, quemdam Religioſum magnæ virtutis exiſtere, qui in ipſa die, qua B. Bernardus Abbas in Claraualle de mundo migrauit, cùm eſſet in Anglia, vidit in ſpiritu maximum quemdam Angelum de cœlo tranſmiſſum, maximam nihilominus animam quamdam de terra aſſumentem, & eam cum ingenti gaudio ſecum ad aſtra ferentem.*

2. Ita ſanè maximam animam, nempe, creſcentem, ex geſtorum magnitudine; quod vel antiqui Ethnici adnotarunt. Vnde illud Poetæ.

b Virg. Æneid. 4. verſ. 638. [b] *Et nunc magna mei ſub terras ibit imago.*
Et de alio quodam poſt mortem apparente.
c Id. Æneid. 2. verſ. 773. ——— [c] *& nota maior imago*

Vnde & antiquis, ſpeluncas, pro ſepulchris; & veſtes ſciſſas, pro funeſto amictu vſurpatas, plures grauéſque auctores. Quippe laxandis frænis incremento, quod neque a loco, neque à veſtibus ſtrictis retardaretur. Ergo Bernardum ſolutum vinculis carnis, non magnum, non maiorem, ſed planè maximum, ſanctus ille, qui vidit, aſſeuerauit: neque à quouis, ſed à magno deductum Angelo, quaſi ea ipſa ingenti magnitudine, ingens geſtorum moles, ab ipſa morte creſcens, innoteſceret. Sed de his ſatis: nunc ad Guillelmum Montis Peſulani in Grandi ſylua morantem, tranſeamus. Vtar autem Godefridi Claræuallenſis verbis, qui rem ab ipſo Guillelmo haurire potuit.

Frater Guillelmus (ait) de Monte Peſulano, cuius, 3.
& ſupra fecimus mentionem, vir magnificus olim d Lib. 3. c. 3.
in ſæculo fuit; ſed magnificentior in ſæculi fuga. Hic in Monaſterio Grandis ſylua Monachus factus, Patrem ſanctum deuotiſſimè viſitauit. Rediturus autem lachrymabiliter querebatur, quod non eſſet eum vltra viſurus. Cui vir Dei: Ne timeas (ait) adhuc ſine dubio me videbis. Huius effectum promiſſionis deuotiſſimus ille Guillelmus expectans, ipſa nocte cùm B. Pater ex hac vita deceſſit, in Monaſterio Grandis ſylua apparentem ſibi videre meruit, & dicentem: Frater Guillelme. Et ille: Ecce ego Domine. Veni, inquit, mecum. Ibant igitur pariter, & ad montem quemdam altiſſimum peruenerunt. Interrogabat autem Sanctus, an ſciret, quò veniſſent. Ille verò ſe neſcire profeſſus eſt. Cui ipſe: Ad radices, inquit, montis Libani venimus. Et nunc manebis hîc, ego autem aſcendam in montem. Interrogatus, qua de cauſa vellet aſcendere: diſcere volo, inquit. Miratus ille: Quid, inquit, vis diſcere pater, quem nulli hodie in ſcientia credimus eſſe ſecundum? Ad quem Sanctus: Nulla (ait) hîc ſcientia, nulla veri cognitio; ſurſum ſcientia plenitudo, ſurſum vera notitia veritatis. Et in hoc verbo dimittens eum, in montem altiſſimum ſubiit coram illo. Cumque intueretur euntem illum, expergefactus eſt, & occurrit protinus ei verbum illud, quod ad Ioannem olim de cœlo ſonuit: [e] Beatè e Apoc. 14.

mortui

mortui qui in Domino moriuntur. Vt ergo manè loquutus eſt Abbati ſuo.& fratribus.Patrem Sanctum ex hac vita migraſſe dicebat. Et notantes diem, ac diligentiùs inquirentes, vt audierant, inuenerunt. Hactenus duplex reuelatio diſceſſus patris Sanctiſſimi.

4. Verùm vtrique tertiam ſuperaddam, quatuor à Claraualle dietis factam Regulari Canonico, qui poſt Monachum induit in Claraualle. Is eadem, qua Sanctus, obiit die, imo & eadem hora, videre ſibi per ſomnum viſus eſt Monachos plures in cucullis albis ſplendidos, binos, & binos lentè procedentes; ac deducentes corpus beati viri à cella, vſque in Eccleſiam, vbi funebres eius exequiæ celebrabantur. Dolentem inter, furentemque euigilans, de morte, & de viſione; ſolicitus, ac dubius diſtrahebatur: an Sanctus doctor de mundo iam migraſſet;& an pro illo orandum, an ipſe potiùs; quaſi qui poſſet pro aliis intercedere. Repentè extra ſe factus ſtellam vidit claritatis ingentis, & pulchritudinis; atque eam eſſe amici & patris animam, voce è cœlo delapſa, clare cognouit; ante Dei thronum æternùm micaturam. [f] Hæc ex Anonimo Gallo, quem Sylua tranſtulit, graui; & antiquo auctore, & vt creditur, ſincrono: & qui potuit haurire ab ipſo fonte. Similem aliam in Italiam factam ibidem habes: & apud Britum quintam in Lotharingia, Ducillæ a ſe conuerſæ, de qua ſupra; & quam mox ſequuturam, prout petierat, & tunc prædixerit, & euentu ſequuto confirmauerit. Vt nulla prorſus totius Europæ pars, quem parentem viuentem agnouiſſet, ignoraret tranſlatum: & ſiue amiſſum omnes deplorarent; ſeu Chriſto iam conregnanti gratularentur. Hactenus viſiones gloriæ diei huius.

5. Sed claudat numerum alia pauenda ſatis, eadem item die in Anglia facta, quam, vt à Iacobo de Patady Carthuſiano deſcripta eſt: atque in additis ad Exordium magnum tranſcripta, nequaquam duxi

f Lib. 9. c. 10. ſilentio prætereundam. [f] *Refert ergo* (ait) *Doctor Iacobus de Paradyſo, qui fuit de Ordine Carthuſienſium, quod illa hora, qua B. Bernardus de hoc ſæculo fœliciter migrauit, triginta millia hominum è vita deceſſerunt. Inter quos etiam fuit vir quidam Decanus Eccleſiæ Lincolnienſis, qui, dum vixit, vir vitæ laudabilis fuit. Qui mundanos honores fugiens, vitam ſolitariam elegit in quadam eremo, in qua per viginti quinque annos Sanctiſſimè conuerſatus eſt. Obiit igitur etiam hic Decanus eodem die, quo beatiſſimus Pater noſter Bernardus. Poſt mortem autem apparuit Lincolnienſi Epiſcopo, cum magna gloria, pro ipſius Epiſcopi, & omnium audientium admonitione, dicens ei: Age pœnitentiam, emenda vitam, corrige conſcientiam, dimitte ſuperbiam ſimul, & auaritiam, aliter nunquam habebis cœleſtem gloriam. Non enim tam facile eſt ſaluari hominem, ſicut multi credunt. Quoniam, dum ego præſentarer tremendo Dei iudicio, affuerunt ibi triginta millia animarum, de quorum numero vir beatus Bernardus, & ego ſumus ſaluati: tres deſcenderunt in Purgatorium; alij omnes ceciderunt in infernum. His dictis, diſparuit Decanus. Sed Benedictus ſit Deus in ſanctis ſuis, & ſanctus in omnibus operibus ſuis, qui Sanctum Patrem noſtrum Bernardum ita in omni gente, & natione glorificari dignatus eſt.* Hactenus

g Diſtinct. 9. exemp. 81. in Exordio Ciſtercienſi. Refertur etiam in Magno

h Tritem. hoc anno. ſpeculo exemplorum,[g] atque à Tritemio in Chronico Hirſangienſi, paucis mutatis.

6. Cadauera ex antiquo more lota, certiùs conſtat; quam vt vllis indigeat probationibus. Bernardi corpus filiorum lugentium manibus, non tam lauandum, quàm aquas ſuo modo conſecraturum, deductum, & crateri lapideæ impoſitum, traditione, quam ſcripto, compertius eſt. Porrò qua parte lapidi adhæſit, impreſſiſſe veſtigia, quæ nunc vſque deleri non potuerint, multis licet raſuris inde ſubſtractis. Viſitur hodie, teſte Villalpando, qui adhuc viuit, & hæc omnia luſtrauit ante annos quadraginta, ex Fiterienſis Præſulis Ignatij Fermini Hiberi legatione: Viſitur, inquam, in Claraualle lapis, & in lapide vmbra, ſeu ſpecies corporis; corroſa paſſim, & effoſſa ſuperficie, ſed conſeruatis lineamentis corporis, figura impreſſa penetrante profundum lapidis. Haud aliter Chriſtus olim ductus ad victimam ſacratiſſimi ſui oris effigiem impreſſit lino, quem hodiéque Hiſpania noſtra conſeruat, ingentē theſaurum Eccleſiæ Gienenſis: ſed Chriſtus viuens, Bernardus vel poſt mortem: Chriſtus ſolius faciei iconem reddidit; Bernardus totum corpus delineauit. Chriſtus in lino, in lapide Bernardus: & ille quidem ſuperficie tenus tantùm; hic lapidem, aut intimius penetrauit, aut nouo toties miraculo colorat, quoties effoditur. Vt verè credens in Chriſtum comprobetur, qui opera, quæ ipſe fecit, facit, quin & maiora. Aqua ablutionis corporis Sanctiſſimi conſeruata decennio, ſine vlla permanſit corruptione: quin & multas curaſſe infirmitates, eadem etiam traditio teſtificatur.

7. Ablutum corpus, atque indutum tunica, quam Sanctus olim cum Sancto (nempe cum Malachia) cunctis aliis ignaris, commutauerat; biduo iacuit in feretro, ſtipatum concurſo populorũ adeo frequenti, adeo ſupra conſuetum, vt Gozeuinus Parens, qui cunctis aderat, communicato cum Epiſcopis, & Abbatibus conſilio, ſepulturam præueniendam fore conueniens duxerit; nec diem tertiam indictam expectauerit; ſi ſuſtineret, impediendus à multitudine, quod nec ſic quidem ſatis cauere potuit. Sed nos, qui vidit, loquentem proferamus. [i] *Corpus etiam ritè paratum, & ornatum ſacerdotalibus indumentis, oratorio beatæ Dei Genitricis infertur. Plurima quoque nobilium, & ignobilium de vicinis quibuſque locis gemebunda protinus turba conuenit, & vallem totam ploratus, & vlulatus multus implebat. Amarius tamen pro foribus Monaſterij lamentabatur ſexus miſerabiliter mulierum, quod accedentibus ad beata veſtigia viris, monaſtici Ordinis diſciplina inexorabiliter eis etiam tunc negaret ingreſſum. Biduo manſit in medio gregis paſtor extinctus, dum priſtina illa dulciſſimi gratia vultus nil minorata, ſed aucta magis, omnium in ſe figeret oculos, animos traheret, ſepeliret affectus.* Et paulò inferiùs de reliquiis Sancti Thadæi, Sancto conſepeliendis, ipſius iuſſu. *Sed & pectori eius ipſo in tumulo capſula ſuperpoſita eſt, in qua B. Thadæi Apoſtoli reliquiæ continentur, quas eodem anno ab Hieroſolyma ſibi miſſas, ſuo iuſſerat corpori ſuperponi; eo vtique fidei, & deuotionis intuitu, vt eidem Apoſtolo in die communis reſurrectionis adhæreat.* Hæc Godefridus de biduo ante ſepulchrum, quod ante altare Beatiſſimæ Virginis paratum, Chronicon Autiſiodorenſe memoriæ prodit.

i Lib. 5. c. 2.

8. At quæ in ipſo patrauerit miracula, ab eodem omiſſa, ex auctore Exordij magni mutuemur. [l] *Cùm enim Sanctum corpus ſacerdotalibus indumentis decenter ornatum, reuelata facie, manibus quoque diſcoopertis, in medio poſitum eſſet; quidam Frater diuturno, & graui morbo epilepſia detentus, reuerenter, ac humiliter accedens, Sanctum Patrem tanquam adhuc viuentem lachrymoſis precibus, vt ſui miſere-*

l Lib. 2. c. 20.

retur, orare cœpit. Nec poterat pius Pater adhuc in medio poſitus tam grauem filij calamitatem diſſimu- m Cant. 5. *lare: ſed tanquam diceret,* [m] *Filî ego dormio, & cor meum vigilat, continuò, quod petebat, per gratiam Dei conceſſit. Nam ex illa hora Frater ille perfectè conualuit, & Abbatem Sanctum viuere poſt mortem fœlici experientia didicit.*

9. Sed neque ſolis domeſticis beneficus: etiam in exteros liberalis, & largus ſalutis fuit. Nam pergit de alio miraculo idem Auctor. *Pridie etiam, quam reconderetur ille pretioſus theſaurus, puer quidam de proximo viculo aduenit, præ ſiccitate neruorum, aridum habens brachium, & manum contractam. Cuius ætati, & debilitati, qui aderant, compaſſi, tantò hunc fiducialiùs ad ſacri corporis tactum inuitauere poſt horam orationis nonam, quantò ad minus innocens ætas per ſe præſumere audebat. Vbi verò brachium aridum brachio ſancto, & manus contracta manui benedictæ applicata eſt, repentè vigore naturæ redeunte, brachium conualuit, & manus liberè ſe extendens, & reflectens digitos, ſub oculis totius multitudinis, quæ ſacrum funus quaquauerſum circumdederat, perfectæ ſanitati reſtituta eſt. In cuius curatione cantus illico factus eſt clamor omnium, qui aderant, vociferantium in laudem Dei, vt vix potuerit eum fratrum diſciplina reprimere. Superueniente nocte, allatus eſt alius toto corpore debilis: procubuit loculo, & coram pſallentibus erectus eſt, & deductus ad altare.*

10. Hic populi concurſus immoderatus, hæc irruentis turbæ multitudo, duplicis Gozeuino actionis occaſio fuit: anticipandæ nimirum ſepulturæ, & quod longè ſpecialius, & mirabilius, credo ſine exemplo, imponendi præceptum Patri S. ne talia vlteriùs miracula patraret, quæ quietem, quæ altam filiorum contemplationem aliquatenus, ex frequentia perturbarent. Primum illud enarrat Godefridus; poſterius hoc, qui ſupra Exordij au- n Lib. 5 c. 2. ctor. Igitur Godefridus ita ſcribit. [n] *Creſcebat autem ſupra modum ruens vndique populi multitudo, & intolerabilis iam fiebat impetus concurrentium, ac deſiderabiles tenentium pedes, oſculantium manus, applicantium panes, baltheos, nummos, & alia quæque ſeruanda ſibi pro benedictione, & variis neceſſitatibus profutura. Maximè autem parati in diem tertium, ſolemnem per loca proxima præſtolabantur reponendi ſacri corporis eius horam, copioſius vndique conuenturi. Nam & ſecunda die tantus circa meridiem populus fuerat congregatus, & tanto pietatis zelo ſtipati vndique ſacrum corpus obſederant, vt nulla penè Epiſcopis reuerentia, nulla fratribus haberetur. Vnde veriti, ne quid ſimile, aut fortè grauius accideret die tertia, præoccupantes horam, & manè diuina ex more ſacrificia conſummantes, ficut, & biduum iam in celebratione Miſſarum & iugi fecerant pſalmodia, puriſſimum illud balſamum ſuo vaſculo commiſere; in lapide reponentes lapidem pretioſum, optimam Margaritam.* Sic Godefridus præuentam ſepulturam. At iniunctam eidem Sancto Patri miraculorum vlterius patrandorum prohibitionem, Gozeuino mandante, auctor Exordij.

11. [o] *Enim verò (ait) Dominus Gozeuinus Ciſtercien-* o Li. 2 c. 20. *ſis Abbas, qui cum aliis pluribus Abbatibus ſui Ordinis, ad exequias viri Dei venerat, conſiderans tantam importunitatem tumultuantis populi, & ex præſentibus futura conijciens; vehementer timere cœpit, ne ſi crebreſcentibus ſignis, tam intolerabilis illic populorum turba concurreret, eorum improbitate diſciplina periret Ordinis, & Sancta Religionis feruor in eodem loco tepeſceret, vt ſigna vlteriùs faceret, inhibuit. Sed cùm dicat Apoſtolus* [p] *de Domino Ieſu,* p Philip. 2. *quia* factus eſt obediens vſque ad mortem, *& ipſius* q In Reg. *exemplo Legiſlator noſter,* [q] *Sanctiſſimus Benedictus* prolog. *obedientiam nobis vſque ad mortem in Regula proponat: Sancta, & verè humilis anima Patris noſtri, mortalis hominis etiam poſt mortem carnis obediens fuit. Nam ſigna, quæ tunc radiare cœperant, ita ceſſauere; vt ex illa die, & deinceps nunquam publica miracula facere viſus ſit: licèt aliquibus fidelibus, præcipuè ſui Ordinis fratribus, pro variis incommoditatibus ad ſe clamantibus vſque hodie deeſſe non poſſit.* Hactenùs ibi.

Cæterum, vt Bernardi obedientiam vltra mortem prolatam, ad nouos limites; Gozeuini virtutem quis non miretur? quis non fidem, & zelum? 12. Feruidum hunc pro rigore diſciplinæ, quæ ne vel parum diffluere videatur, diuinæ ſe potentiæ etiam opponat: illam conſtantem, nec cedentem impoſſibilibus: quippe vocantem ea, quæ non ſunt, non ſecùs, ac ſi eſſent: ac demum primam adeo efficacem, potentémque, vt impetret vel Deo, quem vtique obedientem experiatur: ceſſantibus ad imperium eius miraculis, quæ à ſolo Deo, vt à cauſa principali, patrari poſſe, nullus ibit inficias, qui rectè ſentiat. Huius mandati virtute effectum eſt, quod in Italia poſt annos aliquot contigit, vt Diabolus per virtutem Bernardi iuſſus, à fœmina exire, quam poſſidebat, Sancti obedientiam prouenientem ex præcepto primum iactaret: ſed mox compulſus etiam obediret. Rem his Annalibus ſatis, ſupérque dignam, & alias hoc præceptum concernentem, quia nullum adhuc tempus certum ſubeſt, hìc conſequenter cenſui deſcribendam.

[r] *Euolutis itaque dehinc poſt tranſitum beati vi-* 13. *ri* (Bernardi) *pluribus annis, erat in partibus Italiæ* r Lib. 2. c. 20. Exordij. *Matrona quædam, quam correptam ſpiritus malignus atrociter vexabat. Quo tam lamentabili caſu propinqui, & amici eius vehementer conſternati, ſi quid remedij foret, ſedula meditatione penſare cœperunt. Erat autem in vicinia eorum cœnobium quoddam Ordinis Ciſtercienſis. Et ſicut mentibus in anguſtia conſtitutis, ſpes vndecunque concepta ſolet parere fiduciam; ad eamdem domum Dæmoniacam illam cauſa curationis ducere, communi conſilio, decreuerunt. Quod vt factum eſt; ſiſtitur miſera ad portam, & aliqui ex ſimul comitantibus, qui tantum malum Abbati, & fratribus denuntiarent, opemque flagitarent, mittuntur. Abbas verò quoſdam de ſenioribus, quos magis nouerat ſpirituales, aſſumens, cum cruce Dominica, & Sanctorum reliquiis egreditur ad patientem. Cumque ille malignus ſpiritus per Domini Crucem, & per ſacra Sanctorum pignora coniuratus nihil moueretur: recordatus eſt Abbas habere ſe venerandas reliquias de capillis, & barba S. Bernardi, quas eodem (ni fallor) anno ad capitulum vadens, in Claraualle pro benedictione acceperat; & ad tutelam ſui continuè ſecum ferebat. Et nihil dicens, manus ſub cuculla miſit, quatenus, extractis iis reliquiis, Dæmonem per has vrgeret. Quod peſtifer ille lucceis oculis deprehendens, cœpit continuò ſcabellum pedibus terere, ſputa iacere: totius quoque corporis indecenti motu, quod intùs pateretur, fatebatur indiciis: & erumpens in vocem: Eia (inquit) Abbatule, quid vis facere? Quid modò mali contra me ſub illa veſte tua machinaris? Fruſtra niteris, incaſſum laboras: ſerua Bernardulum tuum: nec enim proficies quidquam. Dicente verò Abbate, per Domini gratiam, & huius Sanctiſſimi merita modò egredieris: ille reſpondit. Quid? An excidit tibi, quod prohibitum eſt ei ſigna facere? Hoc ergo facto, ſecurus in hoc meo domicilio requieſco.*

requieſco. Audiens autem Abbas, & fratres,qui cum eo erant, valde mirati ſunt, quod ſcilicet Spiritus nequam in ſcutum defenſionis ſuæ, interdictum illud tam celeriter inueniſſet. Sed iterum, atque iterum adiurans Abbas Dæmonem, & præcipiens in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti,& per merita B. Bernardi,vt ab illo corpore obſeſſo exiret;tandem illud eiecit, & quæ ab illo immundo Spiritu miſerè vexabatur, recepit ſanitatem. Hactenus ex auctore Exordij magni occaſione præcepti à beato Gozeuino, Sancto,impoſito,quod non duximus ſilentio prætereundum. Meminere eiuſdem præcepti plures auctores,obedientiam mirati, atque imperium: in Bernardo illam; hoc, in Gozeuino.

1\. *Plura Bernardi epitaphia,ſed inferiora.* 2. *Adami Victorini præſtantius cæteris.* 3. *Laudatus ſummè ab Angelico Doctore*, 4. *itemque à Seraphico Bonauentura.* 5. *Sermo Godefridi Abbatis in eius anniuerſaria ſolemnitate.* 6. *Qualis Bernardus in vtroque homine fuerit?* 7. *Quot Monaſteria per ſe, & filios fundauerit?* 8. *Quot Religioſos in Claraualle reliquerit.* 9. *Bernardus Aduocatus, & Pater omnium gentium.* 10. *Ab hæreticis etiam veneratus. Sancti cubiculum, lectus, & quædam alia.*

CAPVT IX.

1\. BERNAROI tumulum, ab ipſo Sancto ſepulto ornauerunt elogia, ſeu epitaphia, q[illegible] ſimul cum operibus eius circumferuntur,bonitate,quam numero inferiora. Eneruia ea pro argumenti qualitate,& nunc dura,nunc frigida, aut ſi quando incaleſcant, inæqualia. Certe quæ ideo plura eſſe videantur,quia nullum ſatis. Nec tamen ſine nutu diuino factum credam, vt ſumma aliàs in[illegible]ma,velut in luce Bernardi cæcutirent, & quæ laudandis aliis ſupereſſent, in ipſo deficerent,quaſi qui ſolus ſibi ſufficiens foret: & laureatus Spiritu ſapientiæ,non aliis coronandus veniret, quam ſuis ſcriptis. Adſenſiſſe videtur Baronius [a] huic coniecturæ, atque etiam ipſam iudicio ſuo adprobaſſe:nam Sancti laudibus cœptis, ſed vix libatis, ad A[illegible]amum de Sancto Victore properè tranſit, vnum præ aliis Bernardi laudatorem. Et tandem concludit. *Iſta in laudem laudatoris S. Bernardi redundent.* Ac ſi apertius diceret: qui non poſſumus dignè laudare Sanctum, laudaſſe laudatorem illius contenti ſumus. Vocat nihilominus Bernardum, *Verum Apoſtolum miſſum à Deo,potentem in opere,& ſermone,illuſtrantem vbique, & in omnibus ſuum Apoſtolatum ſequentibus ſignis, & planè nihil minùs habentem à magnis Apoſtolis.*

a Ad hunc ann.

2\. Epitaphium Adami Victorini, quia reuera præ aliis dulcius ſonat,omiſſis reliquis hìc duxi tranſcribendum.

b Inter Epitaphia D. Bernardi.

[b] Claræ ſunt valles:ſed claris vallibus Abbas
Clarior, his clarum nomen in orbe dedit.
Clarus auis,clarus meritis,& clarus honore.
Clarus & eloquio,relligione magis.
Mors eſt clara,cinis clarus,clarúmq; Sepulchrum.
Clarior exultat Spiritus ante Deum.

Sic Victorinus Adam luſit, adluſitque ad Sancti Abbatis, & loci claritudinem. Cætera languent: & nec Bernardi operibus digna erant, neque his Annalibus.

3\. Cæterùm, vt in his elogiis Bernardus laudatus minus,ſic aliàs extat ingens eius laus; non ſolùm grauibus,ſanctiſſimiſque viris vitam eius, & geſta deſcribentibus, quos ſuo loco nos etiam commemorabimus:ſed & Seraphico, & Angelico Doctoribus declamantibus certatim eius encomia: hoc in ſpeciali ſermone de ipſo edito; illo, è floribus Bernardi reſperſis libris, à quo ſe cuncta hauſiſſe, quæ Spiritum inflammant, gloriatur. [c] Thomæ ſermo præcedit ſub hoc themate. [d] *Aurum, & multitudo gemmarum,& vas pretioſum labia ſcientiæ.* Dein inter alia,Bernardum Angelis comparat: neque vni, aut alteri tantum, ſed cunctis ſimul. *Fuerunt*(ait)*in eo*(ſcilicet Bernardo) *nouem gemmæ, de quibus dicitur:omnis lapis pretioſum operimentum tuum, ſardius, topazius, &c. Lapides iſti ſignificant nouem Ordines Angelorum, quibus dotatus B.Bernardus:qui habuit in ſe virtutes, & officia omnium nouem Ordinum Angelorum.* Sic D. Thomas, in vno Bernardo agnoſcens velut collecta, quæ diſperſa in aliis;nec hominibus tantum, verum & Angelis.

c Inter ſermones.
d Prou. 20.
e Ezech. 27.

Aſt in Bonauentura mirabilius, quod primus 4.
poſt Dionyſium, magiſter Theologiæ myſticæ, Bernardi ſe diſcipulum fateatur:ſic enim ait, cum ex ipſo multa hauſiſſet. [f] *Audiſti ergo verba pulcherrima altiſſimè contemplantis, & orationis dulcedinem deguſtantis Bernardi. Rumina in ea,ſi vis, vt ſapiant tibi. Ideo autem libenter ipſius verba in hoc opuſculo interſero, & adduco, quia non ſolùm ſpiritualia ſunt,& cor penetrantia,ſed & decore plena,& ad Dei ſeruitium excitantia.* Et ſtatim de Sancto. *Ipſe enim fuit eloquentiſſimus, & Spiritu ſapientiæ plenus, & ſanctitate præclarus: quem te deſidero imitari, & ipſius monita, & verba opere exercere, propter quod ſæpè tibi ea propono.* Hactenus Sanctus. Qui tandem gratus fonti,à quo hauſiſſet,ſalutaris, quam nobis propinat, ſapientiæ aquas, tractatum ſuum concludit in hunc tenorem. *Deo gratiarum actio,& B. Bernardo ſeruo eius dulci, & fideli.* Vt nullus alius poſt Deum illi occurreret, cui grates referret, Bernardo Patre excepto: & ſicut vulgo dicere ſolemus: laus Deo, & Virgini Mariæ: ſic loco Virginis, ſubſtituto Sancto Abbate, laudem Deo,& Bernardo pronunciauerit. Atque hæc duo illi magni teſtes, atque illuſtres Doctores Chriſtiani Orbis,poſt quos,quamuis innumeros poſſemus,tamen nec libet, nec licet plures producere. Quippe Bernardo cum Angelis collato, & Deiparæ loco ſubſtituto: idque per Thomam, & Bonauenturam,vnicos poſt eumdem Sanctum Eccleſiæ patres,nec laudibus plus vltra energiæ ſubeſt,nec laudatoribus plus vltra auctoritatis.

f In meditat. de vita Chriſti c. 37.

Edidit tamen in anniuerſaria ſacri obitus illius 5.
ſolemnitate perelegantem ſermonem Godefridus, eius notarius, cum poſtmodum Abbas eſſet in Claraualle. Qui licèt mendis pluribus [illegible]perſus,in poſterioribus, quæ circumferuntur, editionibus, ſimul cum operibus Sancti lucem accepit, ſub hoc initio. *Quàm dulcis hodiè, dilectiſſimi filij, paterna debet eſſe memoria.* In quo præcedens Angelicum Doctorem, nam obiit priuſquam ipſe naſceretur,

Bernardum in ſingulis Ordinibus, & Sanctorum Angelorum choris locandum probat: & tandem concludit. *Fælix proinde, qui ſic in omnibus, & inter*
g Apoc.14. *omnes requiem inuenit: ſic* g *Agnum ſequitur, quocumque ierit. Fælix, qui ſic multiplicium meritorum præmia recipit, vt multo magis nihil ei iam deſit in illa gloria, cui nihil in vlla gratia ante defuerit.* Nihil, inquam, in vlla gratia, cùm homines, cùm Angelos, cùm Apoſtolos, cùm Prophetas, cum Patriarchas, cum Martyres, cùm Virgines, cùm Thronos, Poteſtates, Dominationes, Cherubim, quoq; ac Seraphim; & quæ in terris, & cœlis cõnumeraſſet,

6. Fuit Bernardus, vt in eius vita legitur. h *Serenus*
h Lib.3 vitæ cap.1. *vultu, modeſtus habitu, circumſpectus verbis, in opere timoratus, in ſacra meditatione aſſiduus, in oratione deuotus, de omni re magis fidens orationi, quam induſtria propria, vel labori: magnanimus in fide, longanimis in ſpe: profuſus in charitate, ſummus in humilitate, præcipuus pietate, in conſiliis prouidus, in negotiis efficax, nunquam minus, quam in otio, otioſus; iocundus ad opprobria, ad obſequia verecundus, ſuauis moribus, meritis Sanctus, miraculis glorioſus, affluens denique ſapientia, & virtute, & gratia apud Deum & homines.* Hæc interioris hominis deſcriptio. Nam exteriorem effigies repræſentant, quæ plures per Chriſtianum Orbem circumferuntur.

7. Reliquit Sanctus, cum ex hac vita deceſſit, centum ſexaginta Monaſteria, quæ vulgo ab ipſo eſſe fundata creduntur, errore orto ex verbis Godefridi, qui totidem ſubeſſe illi, vt Patri, cùm obiit, memorat. i *Conſummatis (ait) diebus vitæ ſuæ, & annis circiter ſexaginta tribus expletis, dilectus Domini Bernardus Claraualenſis Cœnobij primus Abbas; aliorumque amplius, quam centum ſexaginta Monaſteriorum Pater XIII. Kalendas Septembris, inter filiorum manus, obdormiuit in Domino.* Et paulò inferiùs, capite ſequenti. *Aut quis numeret eos, qui ſub eius cura in centum ſexaginta Monaſteriis, per Dei benignitatem, ad pœnitentiam ſunt adducti.* Cæterùm, non hæc omnia per ſeipſum, vt multi falsò putant, ſed per ſe, vel per filios, aut erexit, aut erecta ad Ciſtercium reformauit. Octuaginta, aut genuiſſe, aut adoptaſſe, plus minúſve, quamuis aliqua tempus aboleuerit, hactenus dicta ſatis manifeſtant.

In Gallia, viginti, Sabigniacum, Fuſtiacum, Regniacum, Igniacum, Vrſicampum, Longumpontem; Vallemclaram, Gratiam Dei, Buſaium, Domum Dei, ſeu Nigrum lacum, Benedictionem Dei, Bellum-locum, Bellam-perticam, Prateam, Fontem Mauriniacum, de Albis petris, de Los, Clarummontem, Morollam, & Petrollam.

Vndecim in *Hiſpania*, Morerolam, Sanctum Ioannem de Tarouca, Vrſatiam, Melonem, Superadum, Meyram, Vallem paradyſi, Alcobatiam, Spinam, Montem ramorum, & Armentariam.

In Campania, Septem, Tres fontes, Albam ripam, Ripatorium, Vallem Richerij, Longumvadum, Bullencuriam, & de Moris.

In Belgio, ſex, Vallemcellarum, de Dunis, Clarum-mariſcũ, Villarium, Aluam, & Camberonem.

In Anglia quinque, Rieuallem, Fontes, Blancamlandam, Bogeleiam, & Margam.

In Hybernia totidem, Mellifontem, Benchor, Buellinm, Beatitudinem, ſeu Liellrede, & Rupem, Caſell.

In Burgundia quatuor, Fontanetum, Carum locum, Ballernam, & de Bullione paupere.

In Italia, totidem, Claramuallem, Columbam, Sanctum Anaſtaſium, & Caſamarium.

Nec pauciores *in Sabaudia*, Altamcumbam, de Alpibus, Bonummontem, & Altam criſtam.

In Alemania duas, Clauſtrum, & Eberbacum.

Duas *in Suecia*, Aluaſtram, & Nouam vallem.

Ac demum *in Hungaria, & Dania* ſingulas, Bochian, & Eſron. Hæ Sancti Patris immediatæ filiæ. Reliquæ neptes, pronepteſve, quæ ſimul omnes lineam protendebant ad dictum numerum. Atque hæc ſatis de Monaſteriis, quæ reliquit.

De filiis lacte eius nutritis in Claraualle, vltra 8.
eos, quos cœleſtis curia ſuſceperat (ingentem numerum) & quos ipſe fundandis aliis domibus iam quaſi manu miſerat, ſeptingenti degebant in Claraualle. Quod idem, qui cætera, Godefridus affirmat, dum ita ſcribit. i *Nam ex his ſolis, qui ſpeciales eius filij videbantur, præter eos qui iam curſum vitæ fœliciter conſummauerant, præter eos, qui per alia loca, fuerant propagati, ea die qua fœliciſſimus Pater ex Claraualle montem aſcendere meruit clariorem, reliquit habitantes in ea ſeptingentas fermè animas domino ſeruientes.* Vix huius æui ſeptem Monaſteria, quantumuis pinguia, numerum Monachorum adimplebunt, quem ſola tunc habebat Clarauallis; & ſi antiquiſſima illa demas, quæ fide magis, quàm vſu nobis nota, vix, quod huic compares inuenies in toto orbe. Porrò ex his, quot Sancti, quot elato ſanguine, quot doctrina, & potentia præcelluerint, ex dictis hactenùs facilè deducas; ſed ex dicendis clariùs apparebit. Quippe quæ hactenus ſole prælucente, latebant ſtellæ; iam ſub eius occaſum apparebunt, ac ſuæ lucis radiis fugabunt tenebras, quæ imminebant, ni ipſi ſucceſſiſſent. i Lib.3.c.9.

Apud Chryſoſtomum Henriquez, in Menologio, lego, Fontanum Caſtrum, natale Bernardi ſolum, hoc noſtro ſæculo in cœnobium tranſiiſſe, 9.
Sanctiſſimæ Fullientinæ congregationis; quæ primitiuum illum rigorem adultæ ſub Bernardo Clarævallis, imitatur præ aliis in toto orbe. Creuiſſe autem auſpiciis Chriſtianiſſimi Regis Ludouici, huius nominis XIII. qui nunc regnat: primum lapidem, antea benedictum ritu ſolemni, ponente illuſtri Principe Rogerio de Bellegarde, Duce Pari, & pro Rege Burgundiæ, cuius in altera parte Regis votum, in altera Proregis ſcriptum erat. Primum his litteris.

CHRISTO IESV ANNVENTE, MERITIS S. BERNARDI, INCLYTVS REX VIVAT, VINCAT, REGNET, PIVS, POTENS, FOELIX.

Subtus autem hæc erant. *Ludouici XIII. Francorum, & Nauarræ Regis Chriſtianiſſimi mandato, & nomine, ſereniſſimaque eius coniuge Anna Auſtriaca Ædis Sacra D.O.M. in honorem S. Bernardi (cuius fœlici ortu, ſigniſque parentibus, hunc ſibi diuina clementia collem ſanctificauit) conſtruenda, D. D. Rogerius de Bellegarde, totius Burgundiæ à Rege moderator meritiſſimus, Galliarum Hipparchus, &c. hunc capitalem lapidem deuotiſſimus poſuit, die ſexta Ianuarij, anno ſalutis M.DC.XIX.* Poſterius votum breuius, modeſtiuſque. *Deo, & Regi charus vigeat.* Nempe Rogerius addit nihilominus, in quibus Reges, Regna, ſtatus, Ordines, & quotquot genera, ſiue differentiæ Eccleſiam Dei componunt, Bernardo ſe, & deuinctos, & deuotos, diuerſis profitentur inſcriptionibus, quas tu, ſi voles, conſules apud ipſum.

Facit & ad Bernardi laudem non modicam, 10.
quod

quod non ſolùm Catholicis in pretio, venerationique; verùm hæreticis ſemper habitus fuerit: neque vllum alium Eccleſiæ agnoſcant Patrem; cui æque deferant. Doctrina id comparatum, an ſanctitate? non auſim dicere: an quæ frequenter Nouatorum conditio eſt, libertate loquendi magis, atque inuehendi in corruptos multorum mores? Vtcumque fuerit, qui cæteros condemnant, Bernardum laudant: vt verè Cardinalis Belarminus de eo dixerit. [l] *Ipſe etiam Sanctus Bernardus, quem vel Lutherani ipſi admirari, colere, & Sanctum appellare coguntur.* Et Petrus Caniſius. [m] *Bernardus* (inquit) *& iam ab Eccleſiæ hoſtibus ſæpe multumque laudatur, velut qui non modo doctiſſimus, ſed etiam ab omni ſuſpicione alieniſſimus ſit.* Et alibi. *Bernardus Claraualenſis vir in Gallia, Germania, Italiaque percelebris, quem omnes, non ſolum ob doctrinam diuinitus inſpiratam, ſed etiam propter vitæ ſanctimoniam, innumeris miraculis illuſtratam, meritò ipſi etiam hæretici ſuſpiciunt, ac venerantur. Quo vno, vel ipſo etiam Luthero fatente, melius nec ſcripſit, nec vixit quis in vniuerſo cœtu Monachorum.* Legat, qui volet, Franciſcum Amboëſium in Apologia pro Petro Abailardo, operibus eius præfixa circa finem. Quin & is ipſe, qui contra Sanctum ſcripſit, ſi legi per tribunal factum permitteretur, Berengarius ſubſcriberet, almum Doctorem venerari conuictus inter conuicia.

l Lib. 2. de indulg. c. vii.
m Lib. 5 de B. Virg. c. 12.

II. Hæc occaſione illarum inſcriptionum, quæ natali eius ſolo, ſculptæ lapidibus ſurgentis Monaſterij cunctorum Ordinum vota continebant. De loco obitus, ex quo conſcendit cælos; & in quo poſt Godefridus Lingonenſis, & poſt ipſum Alanus relicto Epiſcopatu, priuatam vitam ſanctè conſummauit; dicam in tempore. Interim aduoto extare hodieque fœlix cubiculum, longitudinis ad quadraginta pedes, latitudinis ſex, ſupra viginti, quadrato lapide in parte pauimenti, cui ſtramineus Sancti lectus imponebatur. In medio lapidis cauitas conſpicitur, dubium cui vſui apta: & ſunt, qui dicant, reponendo igni effoſam, quo caloris naturalis defectus, namque eo præcipuè Sanctus ægrotabat, repararetur. Viſitur & in eodem cubili ligneus lectus, cui incubabat, cum ſpiritum emiſit, conſeruatus, ob Sancti reuerentiam, integer poſt annos, atque illæſus. Demum inter reliquias Claræuallis, de quibus aliquæ nobis dicendæ erunt, oſtenditur [n] *Scrinium paruum ligneum deargentatum, cuius ſera eſt de argento, plenum reliquiis; videlicet de veſtimentis ſacerdotalibus S. Bernardi Abbatis Patris noſtri.* Hoc enim titulo prænotatur in inuentario. Itémque. *Pulcher quidem, ſed paruus calix, cum pede, & pomello rotundo per totum, tam intra, quam extra, bene deauratus, cum ſua patena, & cochleari etiam deauratis, ponderis vnius Marcha, & quinque vnciarum, qui propter reuerentiam S. Bernardi, qui eo vti ſolebat in ſacrificio, in inuentario primum locum obtinet.*

n Ex inuent. Claraualis.

---

1. Bernardi ſcripta ingenti vſui Eccleſiæ, 2. ab initio vndequaque conquiſita. 3. Mariæ Virginis iuſſu tandem vulgata. 4. Certa, & indubitata. 5. Quid de ſententiis? 6. & de ſermone in Natiuitate Virginis? 7. Quis continuauerit ſermones ſuper Cantica? 8. Opera dubia: 9. & quæ certò aliena habentur. 10. De cæteris iudicium Bellarmini. 11. Flores in Sancti, cum commentario Ioannis Gerſonis: 12. & expoſitio in Pſalmos pænitentiales. 13. Demum relatum ab Epiſcopo Abulenſi ſpeculum Virginum, & ab aliquibus de contemptu mundi libellus.

CAPVT X.

1. SEQVVNTVR ordine libri, quos reliquit, ingens volumen operum: ſed pondere, quàm mole longè præcellens; nempè gemmea omnia, ſeu verius aurea, & de quibus [a] Philoteus, qui ſupra Monachus, cum collecta, & vulgata recens fuiſſent, pia quidem licentia, ſed poëtica, non aliud maius donum (huius generis) à Virgine accepiſſe genus humanum, quam quod ſcriptis Bernardi frueretur, fidenter ait.

a Inter laud. Bern.

Hoc tamen audenti liceat dixiſſe camœna
Atque animi ſenſus exeruiſſe mei.
Humano nunquam generi, noſtróque decori
Parthenica tantum muneris alma dedit;
Quantum grata ſuo, nuper cum munere nobis
Protulit, hæc breuibus ſcripta legenda notis.

Attribuit [b] autem Virgini hoc munus, quia eius iuſſu collecta Sancti opuſcula, atque in volumen vnum conglobata, vſui publico lucem aſpexêre: quod idem mox declarat ſequenti diſticho.

Protulit ipſa quidem; proprio nam Diua clienti
Iuſſit, vt egregij quæreret orſa ſenis.

Sed hæc latiùs in tempore dicemus.

2. Sancti opuſcula, vel ipſo adhuc viuente, vndequaque quæſita, non ſine ſumptu, & labore tranſcribenda; ſatis conſtat ex his, quæ ſupra adduximus. Sed ab obitu ipſius maior inopia; & ſi quæ ſuberant, minus correcta, & mutila; maius ſui deſiderium excitabant. Quippe ante typographiam mundo exortam, rara exemplaria, eáque ſcriptorum incuria plerumque mendoſa; quo longiùs a prototypo ibant, mendoſiora; nec omnia ſimul, ſed diſperſa, & ſeparata: quædam etiam, & trunca reperiebantur. Extant epiſtolæ Ioannis Sariſberienſis ad Petrum Cellenſem (Bernardo Patri ambo ſubæquales) altera petens epiſtolas Bernardi, floreſque: altera gratulans de epiſtolis remiſſis, ac florum petitioni inſiſtens iugiter. *De cætero* (ait in hac poſteriori) *liberalitati veſtræ pro epiſtolis beati Bernardi gratias ago: antiquis inſiſtens precibus, vt flores verborum eius, quos inquirere poteritis, mihi tranſcribi faciatis.* Hactenus ille. Quibus clarè videas iam tunc Bernardi flores paſſim conquiri, paſſim decerpi ſolitos; idque à maioribus viris illius æui. Vt nihil mirum immediatè ſequentes illuſtres viros, Bonauenturam, Thomam, alióſque, Bernardum recens tunc Sanctis adſcriptum, imò & recens defunctum, inter præcipuos Eccleſiæ Patres coluiſſe, nec minus ei detuliſſe, quàm antiquioribus [c] certè Hugo Victorinus, adhuc viuentem, non aliter citabat, ac Auguſtinum.

c Lib. 2. inſt. monaſt. c. 18.

Ergo hæc ipſa Doctoris Sancti opera, quæ diſperſa, & rara; Beatæ Virginis iuſſu conquiſita, collectaque, ante ducentos annos plus minuſve, publico vſui prodierunt Chriſtiani Orbis. At non 3.

omnia ſimul potuere, fortè nec ſola: quibuſdam aut amiſſis, aut non inuentis; aliis Bernardi nomine notatis, ſiue ſuppoſitis. Vtcumque fuerit, à prima collectione in dies aucta, collatis pluribus ex variis Bibliothecis, in quibus, quo tenacientiùs, eo occultius, ac minùs indagini peruia eorumdem operum exemplaria, conſeruabantur. Porrò id præſtitum opera, & induſtria inſignis Pariſienſis Academiæ, & Theologorum eius; neque minori fructu, quam labore, Ioannes Gilolotius Campanus ſcriptum habet, in epiſtola præfixa Sancti operibus. Non quia reuera omnia adhuc collegerint, aut à ſuppoſititiis expurgauerint; quod quidē quotidie, ſiue animaduerſiones produnt, ſiue opuſcula, ſatis oſtendunt. Sed quia negotium eo vſque perduxerint, vt poſteris addidiſſe aliquid, facilè; alias in re tam graui nihil auſuris. Nos ea omnia diſcernere in hoc capite: & de ſingulis, non tam noſtrum iudicium ferre, quàm aliorum grauiſſimorum virorum, præcipuè Cardinalis Roberti Bellarmini, quam poterimus breuius procurabimus.

4. Godefridus, dum in ſcriptis Sancti Patris nihil non inueniendum lectori cenſet, Germana ferè omnia exactè enumerat; dum ita ſcribit. [d] *Si quis enim noſſe deſiderat, quam ſolicitus ab initio ſui ipſius diiudicator, & ſcrutator extiterit, primum opus illius de gradibus humilitatis inſpiciat. Inde ſi quæritur pia mentis religioſa deuotio, tranſeundum ad Homilias in laudibus Virginis Matris, & illum, quem, de diligendo Deo, edidit librum. Si ſermonis contra ſuorum, vel aliorum vitia zelus, legatur is, quem Apologeticum vocat. Si iugis in zelo cordis, & circumſpectu diſcretio, de præcepto, & diſpenſatione differens audiatur. Quam verò fidelis cuiuſlibet piæ conuerſationis commendator fuerit, & adiutor, exhortatorius ad milites Templi ſermo declarat. Quam non ingratus gratiæ Dei, ex his liquet, quæ de gratia, & libero arbitrio tam fideliter, quàm ſubtiliter diſputauit. Quàm liber in voce, quàm diſertus, & in rerum ſuperiorum pariter inferiorumque ſcientia locuples, in his, quæ ad Papam Eugenium de Conſideratione ſcripſit diligens conſiderator agnoſcet. Quam deuotiſſimus prædicator alienæ ſanctitatis, tum diligenter Epiſcopi Sancti Malachiæ vitam proſequutus oſtendit. Nam in ſermonibus ſuper Cantica, & indagator myſteriorum, & morum ædificator magnificus innoteſcit. In epiſtolis, quas ad diuerſas perſonas, ob negotia diuerſa dictauit, prudens lector aduertet, quo feruore Spiritus iuſtitiam omnem dilexerit, omnem æquè oderit iniuſtitiam.*

d Li.3.c.vlt.

5. Agnoſcit igitur Godefridus Bernardi propria, tractatum de gradibus humilitatis; Homilias ſuper *Miſſus eſt*, librum de diligendo Deo, Apologeticum ad Guillelmum S. Theodorici; librum de præcepto, & diſpenſatione; ſermonem exhortatorium ad Milites templi; librum de gratia, & libero arbitrio: libros quinque de conſideratione: vitam S. Malachiæ: ſermones ſuper Cantica; & epiſtolas. Quibus proculdubio ſermones de tempore, & in pſalmum, Qui habitat, addere potuiſſet: neque enim de his licet dubitare. Addit, & pro indubitatis [e] Bellarminus de diuerſis argumentis ſermones triginta, & quinque. De altitudine cordis quatuor: de conuerſione ad Clericos, vnum. Sermones paruos ſexaginta ſex, de donis Spiritus Sancti vnum: atque item librum ſententiarum, & declamationem in illud Euangelicum: *Ecce nos reliquimus omnia.* Addit nihilominus in obſeruationibus. *De libro ſententiarum B. Bernardi ambigo, an ſit ſcriptus ab ipſo Sancto Bernardo, an ab aliquo alio, qui collegerit eas ſententias, ex libris, & ſermonibus eiuſdem Sancti viri.* Sic Bellarminus, & quidem in hoc bene. Sententiæ enim Bernardi, ſicut, & Flores ab alio, non ab ipſo collectæ ſunt: quod ipſa ratio inſtituti, atque humilitas Sancti declarant. Verum illud, quo ſe moueri dicit, barbarum nomen guerræ, pro bello, inuentum in his ſententiis; vt verum fatear, parum, aut nihil probat. Id enim ipſum vſurpatur à Sancto Patre in opuſculo omnino indubitato, dum ita ait, *Inimicitias exercet, & guerram crudeliſſimum.* Neque hoc tamen ſine arte, vt ego puto, ſiue naturæ opus mauis in Sancto viro. Quo vis facundiæ magis eluceſcat, quam nihil dedecet; quæ omnia æquè illuſtrat; ſiue, vt ex næuo, iuxta Ouidij mentem, pulchrior ſit facies totius orationis.

e Lib. de ſcriptoribus Eccleſiaſt.

Notatione dignum cenſeo in his prioris ordi- 6.
nis operibus, quod idem Cardinalis adnotauit; non vt Bernardi proprium dubitemr, ſed vt ipſius argumentum intelligatur; ſermonem de Natiuitate Beatæ Mariæ. *Non eſſe, vt multi putant, de natiuitate, ex Sancta Anna Matre ſua in hunc mundum: ſed de natiuitate per dormitionem mortis in cælum, quomodo dicuntur natalitia aliorum omnium Sanctorum. Quod ex contextu facilè poteſt intelligi;* hæc enim ſunt prima illius verba. *Fæcunda Virginis amplectitur cælum præſentium, terra memoriam veneratur.* Sic Bellarminus. [f] Quod ideo notatione dignum, & ipſe cenſeo, quod ſermo ille in Ordine aliorum, non ſolùm à ſermonibus in Aſſumptione Mariæ diſtinctus eſt, ſed etiam correſpondet Natiuitati, qua in hunc mundum Virgo prodiit ex B. Anna.

f Ibid. in obſeruationibus

Notandum etiam occurrit in his operibus, ſer- 7.
mones in Cantica, perfectum quidem opus, ſed imperfectum: nempe exactè perpenſis primis capitibus; ſed intactis ſequentibus, quibus, & otium, & vita defuere: poſt annos aliquot cœptum continuari per Gillibertum, Orlandæ Abbatem, ſiue de Suvinshede, Sancti diſcipulum: graui quidem ſtylo, atque eminus imitante Bernardi phraſim; ſed neque ab ipſo abſolutum ſimili cauſa. Circumferuntur ſermones Gilliberti poſt ſermones Bernardi, digni legi; ſed longè fœliciores, ſi ſeorſim, aut ante præmitterentur. Hoc illud opus, de quo S. Thomas, cum à fratribus Foſſæ nouæ vt conſummaret, inſtantius rogaretur, humiliter, ac ſatis reuerenter dixiſſe fertur. *Date mihi ſpiritum Bernardi, & ego perficiam opera Bernardi.* Et explanauit quidem illis Cantica, ab initio incipiens; ſed non Bernardi ſermones continuauit.

Dubiorum operum, idem Cardinalis titulos 8.
item recenſet, in hunc Ordinem. *Ad Fratres de Monte Dei; Meditationes de interiori domo; de ordine vitæ: Scala clauſtralium: forma honeſtæ vitæ: ſpeculum Monachorum: ſermones varij; liber de conſcientia. Deſcriptio Claraeuallis. Lamentatio Virginis Mariæ. Doctrina S. Bernardi. Homilia de euntibus in Emaus: De amore Dei: de natura, & dignitate diuini amoris: de Paſſione Domini ſermo: Tractatus de Paſſione Domini: Rhitmica S. Bernardi: de modo bene viuendi, ad ſororem: de conſcientia: ſermones de diuerſis argumentis ſuper* Salue Regina: *Epiſtola, quid a nobis requirat Deus: ſermones de oneribus.* Sic Bellarminus inter dubia Bernardi opera, ea etiam commemorat, quæ ſine dubio aliena eſſe creduntur: ſed nonnulla etiam prætermittit, de quibus ſtatim.

Tractatum de vita ſolitaria, ad fratres de Monte 9.
Dei, non eius, ſed Venerabilis Guillelmi Abbatis

S.Theodorici,

g In medit. de vita Christi c.44.54.56.& 57.

S. Theodorici, ſuperiùs diximus: quamuis g Bonauentura Doctor Seraphicus, nec Bernardo parente multò poſterior, Bernardi opus agnoſcit, idque non ſemel. Meditationum, & de interiori domo, libelli, Hugonis Victorini eſſe putantur: & reuera inter opera ipſius circumferuntur, ſuntque primus, & tertius liber de anima: ſed poſiti ſub hac adnotatione. *Libri de anima, quorum primus, & tertius, ob ſummum in eis rutilantem piæ deuotionis affectum, ſub meditationum, & de interiori domo titulis deuoto Doctori Beato Bernardo Claraualleuſi adſcripti ſunt.* Sic inter ſermones varios habetur vnus de purificatione, qui beati Guerrici eſſe putatur, & inter paruos, numero 36. 39. & 43. apud eumdem authorem inueniuntur vltimi omnium. Habetur, & inter opera Bernardi ſylueſtris epiſtola, quam tamen conſtat ab alio eſſe conſcriptam. Deſcriptionem Claræuallis, ſermones de Natali Domini, lamentationem B. Virginis Mariæ, ſermones ſuper *Salue Regina*, & in Cœna Domini, ab ſpiritu, & ſtylo Bernardi longè diſſentiunt: nec merentur inter opera eius, adhuc dubia, connumerari. De reliquis Cardinalis Bellarmini iudicium prodam, quo tutius me, & facilius ab eis expediam. *Tractatus de ordine vitæ, ſiue Doctrina, puerorum ſimilis eſt ſuperiori: hoc eſt, tractatui de interiori domo, de quo dixerat nequaquam malum eſſe; ſed ad meditationes non pertingere. Scala clauſtralium, ſiue de modo orandi non habet ſtylum S. Bernardi: ſed alias inſignis libellus eſt, & lectu dignus. Formula vitæ cum annexo documento, & ſpeculo Monachorum, vtiliſſima continet documenta: ac religioſis viris planè neceſſaria, quamuis ab ſtylo S. Bernardi longè abſint.* Hactenus Cardinalis Bellarminus. Cui tamen mihi addendum fore videtur, libellum de quatuor modis orandi, citari à

h Ibid. c. 27.

Bonauentura,[h] tanquam Bernardi. Pergit poſthæc de reliquis ſequentibus.

10. *Inter Sermones, eſt vnus de villico iniquitatis, cui præmittitur epiſtola Bernardi ad Matthæum Epiſcopum Albanenſem, cui ſermo ille tranſmittitur. Et quidem ſermo ſtylum S. Bernardi non habet; ſed alioqui eruditam explicationem continet. Itaque vel Sanctus Bernardus ſolitam ſuam eloquentiam in hoc ſermone neglexit: vel alius Bernardus eſt, qui ſermonem iſtum compoſuit. Liber de conſcientia, pius & vtilis eſt quamuis Sancti Bernardi eſſe non videatur: ſermo de duobus diſcipulis euntibus in Emaus inſignis eſt, ſed Sancti Bernardi ſtylum non habet. Liber de amore Dei ſtylum potius Sancti Auguſtini, quam Sancti Bernardi habere videtur. Qui enim librum illum compoſuit, imitari voluit Sanctum Auguſtinum in libris Confeſſionum, cùm Deo colloquentem. Liber de natura, & dignitate amoris Diuini, ſubtilis, & obſcurus eſt, nec cuius ſit, affirmare poſſum. Sermones duo de Paſſione Domini, quorum prior incipit.* Ieſum Nazarenum: *& poſterior longè prolixior:* Ego ſum vitis vera; *docti ſunt, & vtiles; ſed non videntur S. Bernardi, ſi è ſtylo iudicium fiat. De Rithmis hoc ſolum dicere poſſum, illum qui incipit,* Ieſu dulcis memoria; *longè præſtare cæteris omnibus* . . . . . . *Liber de conſcientia; de gradibus humilitatis; &c. vſque ad finem ſecundi ordinis, non ſolùm longè diſtant ab ſtylo Sancti, ſed etiam veroſimile non eſt totics de eiſdem argumentis diſſeruiſſe.* Hactenus Cardinalis Bellarminus: nam quæ de modo bene viuendi ad ſororem tradit ſupra à nobis adducta, comploſáque, nequaquam opus iterum repetere.

11. Plura qui volet, de operibus Bernardi, legat Iacobi Pamelij præfationem in Appendicem ad eiuſdem Sancti opera, itemque Ludouicum Miræum Roſetanum in alia non diſſimili, vbi vterque ſui Auctarij rationem reddit; & vnde libros excerpſerit, deptomit. Interim nos duo alia Sancti opera, quæ hactenus (ſed extra volumen) ſub nomine ipſius circumferuntur, hic adnotare operæ pretium duximus: alterum proſa; verſa oratione aliud. Atque hoc quidem, quantum licet coniectari, ſatis autenticum; quippe à Ioanne Gerſone, graui quidem auctore, & perantiquo, illuſtratum commento, velut opus Germanum, & verum eiuſdem Sancti: Titulus libri Floretus, carmen heroicum, cadentia carminis, plerumque leonina; eruditio Bernardo parte digna; argumentum, quale declaratur ſequenti titulo. *Liber nomine Floretus à Sancto Bernardo Claraualle Abbate metricè accumulatus, cum commento magiſtri Ioannis Gerſonis, tractans de virtutibus, & vitiis, ſecundùm præcepta Dei, & Eccleſiæ, ad fugam peccatorum, & electionem illorum operum, quæ hominem perducunt ad Deum.* Hactenus titulus. In ipſo autem opere de articulis fidei, de peccatis in genere, & in ſpecie, de Sacramentis in communi, & in particulari, de virtutibus, de donis; de beatitudinibus; de pœnis inferni, purgatoriiſque; de gaudiis paradyſi, & de aureolis latè diſputatur. Vidi, & habeo apud me, eumdem libellum impreſſum in folio Lugduni, apud Ioannem Marion, anno Domini M. D. X X. die verò V I I I. menſis Ianuarij. Nec dubium quin alias iterum cuſſus, plura exemplaria per orbem diſperſa habeat.

Alterum opus, ante quinquaginta annos, vulgatum, Venetiis in quarto, apud Fabium, & Auguſtinum Zoppinus fratres, in lucem prodiit, Illuſtriſſimo, & Eminentiſſimo Romanæ Eccleſiæ Cardinali Auguſtino Valerio conſecratum, cuius hic titulus. *Aurea Pſalmorum ſeptem pœnitentialium expoſitio, diui Bernardi Abbatis Clarauallenſis, Doctoris melliflui, nunc primum in lucem edita.* Continet prologum, & ſingulas ſingulorum Pſalmorum expoſitiones. Stylus (fateor) à Bernardi ſtylo diuerſus, ſed eruditus, nec raro Bernardum ſapiens: vt reuera aut eiuſdem Sancti ſit, aut compoſitus ad illius imitationem. Nec degenerat ſcribendi cauſa præfixa prologo, cuius hoc initium. *Ne inter occupationes multiplices, & ſolicitudines vehementes, quas non ſolùm ex cura regiminis, ſed etiam ex malitia temporis patior vltra vires quaſi totus abſorbear à profundo; libenter aliquas horulas mihi furor, quibus ad reuocandum, & reducendum ſpiritum ad ſeipſum, ne à ſeipſo diuidatur, & alienetur omnino; & in lege Domini aliquid meditetur, quod ab hoc ipſo proficiat, inſpirante, cuius ſpiritus,[i] vbi vult, ſpirat; ne ſic ſemper ſim traditus aliis, vt numquam reſtituar ipſe mihi.* Hactenus Bernardus. 12.

i Ioann. 3.

Abulenſis in caput X I X. Geneſis circa finem refert & duos libros eiuſdem Patris ſpeculi Virginum; quos neque extare, neque ab aliis referri audio. Certè diuerſos eſſe ab eo libello, quem ad Sororem ſcripſit; & numerus librorum, & id, quod dicitur in ipſis contineri, planè conuincunt: quippe ait. *Refert Beatus Bernardus in libro ſecundo ſpeculi Virginum, de clerico, qui volens ad quamdam Monialem ſecretum habere concubitum; in ipſo aſcenſu ad lectum à Dæmone præfocatus eſt. De quo tamen poſtea orantibus Monialibus reuelatum eſt, quod vitam beatam acquiſiuiſſet: quia, dum à Dæmone præfocaretur, in ipſo aliquantulum durante cruciatu contritus, veniam promeruit delictorum.* Hactenus Abulenſis. Et tamen conſtat, in tractatu ad ſororem, imo neque in aliquo reliquorum li- 13.

brorum,qui inter opera Bernardi circumferuntur, nil tale referri. Vnde conuincitur diuerſum omnino opus ab his, quæ extant. Hæc de operibus Bernardi Patris dicta; nec dubium quin plura alia extent,aut vera ipſius, aut ſub eius nomine, quæ ad noſtram adhuc notitiam non peruenerint. Circumferuntur, & quædam orationes, Bernardi nomine,quas Nicolaus Salicetus [l] euulgauit; dignæ, quæ recitentur, ſed quas non auſim Bernardi adſeuerare. Demum,aureum libellum, vulgaremque, qui de contemptu mundi nuncupatur, nullis non linguis è latina redditum,necdum ſatis laudatum, etſi tot ferè lectores, quot Chriſtianos; tot laudatores habeat, quot lectores; Bernardi opus à multis reputari,eidem ipſi libello in aliquibus editionibus præfixum video,quamuis in aliis,aliis adſcribatur. Sed de his ſatis.

[l] *In Antid. Animæ.*

---

1. *Primus ſcriptor vitæ S. Bernardi Guillelmus Abbas.* 2. *Poſt quem Arnoldus:* 3. *& poſt hunc Godefridus eius Notarius,* 4. *quo quiſque tempore?* 5. *ſed omnes tres Alanus compilauit.* 6. *Tres alij libri de miraculis Sancti, diuerſis auctoribus.* 7. *In Valle Regia inuenti,* 8. *& miraculo alio comprobati,* 9. *ingenti gaudio eorum, qui adſliterunt.* 10. *Quidam alij auctores eiuſdem vitæ.*

CAPVT XI.

1\. HACTENVS dictus nobis Bernardus ſcriptor;nunc ſcriptus idem dicendus breuiter erit:ſed nec recentes,qui de ipſo, linguis maternis,ſeu qui latinè ex aliis,velut ex fontibus, ſed fontes ipſos antiquos commemorabo. Igitur primus viuentis adhuc Sancti Guillelmus, Sancti Theodorici quondam Abbas,tunc Signiaci Monachus,ſcripſit primordia,genus, patriam, parentes, adoleſcentiam, conuerſionem, Monachatum, & præfecturam naſcentis tunc Cœnobij Claræuallis, cum reliquis vſque ad ſchiſma Petri Leonis. Cæterùm ipſo, vt timuit, per mortem rapto,continuauit Arnoldus,ſeu Bernardus (vtroque enim conſueuit vocari nomine) Bonæuallis Carnotenſis Abbas, ad quem vltimam Doctoris Sancti Epiſtolam ſcriptam ſuperiùs vidimus. In quo animaduerſione dignum eſt, quòd multi eum Ciſtercienſem putant, craſſo errore; cum tamen Bonaualllis Carnotenſis nigri habitus ſit, in qua Arnoldus vſque ad finem vitæ perſeuerauit. Scripſit autem eiuſdem Sancti vitam ad petitionem Monachorum Claræuallenſium,quibus, vt dulciùs de Bernardo parente loqui, ſic modeſtius audire, atque eo fortaſſe delectabilius, quo ab affectu filiali liberius foret. Certè Arnoldus continuaturus hiſtoriam Sancti hæc luculenter tractat in Præfatione.

2\. *Quot in Monaſterium eius litteratos viros, quot Rhetores,quot Philoſophos,ſeculi huius Scholæ, miſerunt ad conuerſationem theoricam, & mores diuinos? Quæ non ibi floruit diſciplina, vbi erant examina magiſtrorum, & egregij viri exercitato intellectu inſignes,qui diuinis ſtudiis inhærentes,multis gratiarum auctoramentis inuicem ſeipſos edocent, & accedunt? Debuerant vtique viri illi, quibus nihil in aliqua gratia deeſt, hunc laborem aſſumere; & venerabilis patris inſculpere monimenta, vt eſſet eorum ſtudio delectabilis pagina, quam quaſi viuentem traderent legendam diſcipulis, & perpes fieret conſolatio, ſecus poſitis reliquiis ſacri corporis,& ſermonis. Sed extrema æmulari,& quæ homines lateant, Claræuallis conſueuit humilitas, & proferre in publicum aliqua ſui indicia viri illi nobiles erubeſcunt; & quietiores facit eos contemptus, & abiectio, quàm qualibet oblatio dignitatis, in qua ſibi profeſſio humilitatis periclitari videtur. Ob huiuſmodi cauſas ſeſe intra ſilentij cardines retinentes,magis in ſacro eremi, quam in ſacro palatij delectantur; nec iam in ſtylo, ſed in cruce gloriam quærunt. In hoc ergo,ſicut & in cæteris eiuſmodi negotiorum ſuorum, ſarcinas aliis libenter imponunt. Et nunc ſublato venerabilis memoriæ Domino Guillelmo,qui eiuſdem viri Sancti glorioſa primordia fideliter & deuotè conſcripſit, ad meam exiguitatem huius operis deuenit petitio;& impoſuit mihi dilecta Eccleſiæ charitas,vt coquam pulmentum filiis prophetarum. In quo ſi colocynthidas miſcuero negligens,ſuperiecta,vt confido,farinula, amaritudinem condiet Heliſæus;& exceſſus inſipientiæ,obedientiæ excuſabit affectus.* Hactenus ille, & ſcripturæ cauſas prætexens,& ſe excuſans,quòd impar oneri humeros ſupponat, quod fortiùs, viriliuſque, vt ipſe putabat,plures ex Claraualle præſtare poſſent.

3\. Cæterum, cum ne ipſe quidem Arnoldus finiret opus, quod ſola morte interruptum fore crediderim; ad ſe intereſſe cenſuit Godefridus fidus Sancti notarius,ſi ſicut ille,vnde Guillelmus olim, ſic vnde Arnoldus deſiit, continuaret: addens, ſi quæ ab vtroque prætermiſſa; ſed quibus ipſe plerumque præſens fuiſſet,aut certa aliorum nouiſſet relatione;quod ſe facturum non minus pollicetur, dum ita ait. [a] *Inde eſt quod intactis eorum libris, qui de eiuſdem beatiſſimi Patris noſtri vitiis, ſeu etiam mediis conſcripſerunt, ne tanquam ſuper alienum ædificaſſe videar fundamentum, circa ea potiſſimùm noſter ſermo verſatur, quibus penè omnibus præſens affui,interdum etiam,licèt pauca,interſerens, quæ fideliſſima fratrum,qui aderant,relatione cognoui. Verumtamen opus iſtud libellis tribus partitum lector inueniet: quorum Primus quidem ea maximè quæ ad habitum,mores, atque doctrinam huius beati Patris videntur pertinere,proſequitur. Secundus autem virtutes multas per eum factas eloquitur. Tertius in eiuſdem bono fine completur.* Hactenus Godefridus,de ſuis libris.

[a] *In prologo.*

4\. Ergo Bernardus hos tres ſcriptores habuit ſuorum operum,inſignes religione, & ſcientia viros; nec minùs omnes teſtes oculares; vt neque falli poſſent, nec fallere voluiſſe credendi ſint. Porrò Guillelmus,vt dixi,viuente Sancto;Arnoldus Abbas ſtatim ab eius obitu: Godefridus biennio poſt ſcripſit. Ideo enim de pane benedicto, atque ab Eskyllo in Daniam aſportato, loquens,ait,tertium tunc annum eſſe, & nihilominus incorruptum conſeruari. Tertium, inquam, ab Eskili aduentu in Claramuallem viuente Sancto, quem anno Chriſti M. C. L II. vno, vt minimum, ante Bernardi Patris obitum contigiſſe, Exordio magno auctore commemorauimus. Vnde obiter corri-

geodus

gendus venit Tritemius in libro de Scriptoribus Eccleſiaſticis, vbi non ſolùm Arnoldum Ciſtercienſem (quaſi vno homine ex ſuis, noſtris adſcripto, innumeros, quos aufert, compenſaret) ſed circa annum M. C. LX. floruiſſe tradit, non minùs in hoc errans, quam in illo. Quippe Godefridus nequaquam aſſumpſiſſet opus, ipſo viuente, qui ſine dubio argumentum implebat pro dignitate. Quare aſſumptum, vt ex liquido, patet, circa annum Domini M. C. LV. Arnoldum ante obiiſſe planè conuincit: ideóque Godefridum continuaſſe, quod iam Arnoldus, qui cœpit, nequaquam poſſet.

5. His quinque libris conſtat vita Sancti, quæ ſimul cum operibus eius circumferunt; & quam Surius tranſcripſit menſe Auguſto. Sed Godefridus Lingonenſis præſul, Bernardo ab ipſa infantia familiaris, cùm quædam, neſcio, quæ in illis notaſſet, parabat corrigere: & correxiſſet; ſi non preuentus morte, vix notas, nedum opus, conſummaſſet. Demum Alanus Altiſiodorenſis, cuius ſupra meminimus, qui anno Chriſti M. C. LXVI. pontificio abdicato, ad ſuam eſt reuerſus Claramuallem, cùm in eaſdem notas incidiſſet; & aliàs tædium vitæ longius ſcripta lectoribus intenderet leuare; hiſtoriam totam redegit ad compendium, libello edito, quem beato Petro cognomento Monoculo, tunc Claræuallis Abbati dedicauit, ſub hac inſcriptione. *Venerando Fratri Petro, Dei prouidentia Claraualliſ Abbati, Frater Alanus, Altiſiodorenſis Eccleſiæ, humilis quondam Sacerdos, æternam in Chriſto ſalutem.* Et ſtatim reddit inſtituti rationem operis. *Quod autem nos ex eadem ratione nonnulla omittentes, & apponentes per pauca, breuiter perſtriximus ſchedula non tam præſumptio, quàm (vt credimus) ratio perſuaſit. Primò, quòd Scriptorum (tametſi vera ſint) prolixitas oneroſa ſolet eſſe legentibus. Deinde quòd Godefridus venerabilis Lingonicæ ſedis Antiſtes eiuſdem Patris Bernardi ſecundùm carnem propinquus, ſecundùm ſpiritum in conuerſione ſocius, & in laboribus coadiutor, quadam in pagina, quam breuiandam ſuſcepimus, minus veritati conſona denotabat, vtpotè qui ab infantia cum Sancto illo nutritus, viſa melius, quàm aliàs narrata, didicerat. Morte verò idem venerabilis ſacerdos praeuentus, quod inde cœperat, & opinauerat, imperfectum reliquit.* Ita Alanus. In quo tamen, vt id obiter dicam, breuiata omnia, multa prætermiſſa: perpauca addita: correctum, ſeu prioribus contrarium nihil hactenus potui reperire.

6. Hos libros vitæ Bernardi opera præferunt: antiquiora, abbreuiatum Alani opus; recentia extenſius, & conſtans, ex quinque libris. Sed præter hos tres alios commemorauimus, qui communiter miracula inſcribuntur: nec tamen omnia; ſed ea præcipuè narrant, quæ circa annum M. C. XLVII. dum crucem prædicaret contra Paganos in Gallia, Germania, & Belgio perpetrauit. E quibus primum Philippus Claræuallis ad Henricum Ludouici Regis fratrem, iam tunc promotum Rhemorum Archiepiſcopum: Secundum Ebardus cum duobus aliis Monachis, & duobus Nouitiis conſcripſere, ad Colonienſes Clericos; & tandem tertium Godefridus alter, non Lingonenſis, nec qui Sancti vitam ſcripſit; ſed ab vtroque diuerſus, vt iam notauimus, ad Hermanum Conſtantiæ vrbis Epiſcopum. Porrò hi libri vltra auctorum ſuorum grauitatem, antiquitatémque, & fidem rerum, quæ propriis hauſerunt oculis; commendatur miraculo, quod in ipſorum inuentione factum, quamuis tempore aliquanto poſterius ſit, hic nihilominus duxi tranſcribendum. Narrat, qui vidit Herbertus in hæc verba.

Viſitante nuper venerabili Abbate Clarauallenſi Petro Cœnobia ſua, quæ in Rhemenſi prouincia, flante ſpiritu Dei, venuſtiſſimè florent: nos quoque cum illo profecti venimus die quadam, vna cum ipſo, ad Monaſterium Vallis Regis. Inuenimus autem ibidem miraculorum Sancti Bernardi multitudinem copioſam, quæ propter legentium tædium in codice vitæ eius inſeri non potuerunt. Nam ſi prolixius ſcriberentur, plurima inde volumina conficerentur. Hunc ergo miraculorum librum, quem in Claraualle non haberi comperimus, acceptum mutuo nobiſcum ferre curauimus, vt eum tranſcribi faceremus. Portabatur autem in mantica cum aliis ſeptem libris tam maioris, quam minoris voluminis. Venientibus itaque nobis ad Monaſterium Longiponte, contigit, vt eorumdem librorum portitor equus, cum cæteris, ad aquam duceretur. Qui dum incautè dimiſſis habenis vadum excederet, lapſus in profundum ſtagni, fluctuando, & natando fermè vnius horæ ſpatio, huc, & illuc anxiè peruagabatur. Exclamantibus autem, qui aderant, quod equus ille librorum, atque veſtimentorum ſarcinam habens cum puero ſuperpoſito mergeretur: accurritur vndique, vt ei ſuccurratur. Interim autem quadrupes, & ipſe puer ſub aqua latebant, niſi quod ora protenſa modicè ſuperius apparebant. 7

Quidam verò iuuenis indumentis exutus, & natando diutius inſecutus pereuntes, eripere voluit, ſed fugiente caballo minimè potuit. Tandem verò quæſita, & de longè adducta nauicula, miſerante Domino, reducti, & liberati ſunt ſimul adoleſcentulus, & caballus, non modo viuentes, verum etiam ſalui & alacres. Mantica verò continens libros ipſos inuenta eſt aquis, in modum vtris plena, atque diſtenta. Quæ dum poſtmodum incuria miniſtrorum, clauſa diutiſſimè permaneret, eandem ea reſerata inuenti ſunt libri à minimo vſque ad maximum, ita madefacti, atque deleti ac ſi in profundo ſtagni diutius iacuiſſent. Verumtamen ſolus ille miraculorum liber, cum tamen cæteris aqua imbutis, atque ſubmerſis, eſſet immixtus, ita repertus eſt incorruptus, & ſiccus; ita pulcher, ac floridus, vt minimè tunc extractum de viuario crederes, ſed potius aſſumptum de armario diceres. Nam quemadmodum vſque hodie cernitur, ne vnam quidem in eo litterulam magna, vel modica aqua ſtilla deleuit, aut tetigit; cum cæteri, ſicut dictum eſt, libri ita fluctibus obliterati, & pellium more confecti viderentur, vt nullis deinceps vſibus iudicarentur apti. Vnde mirati, & magna iucunditate repleti, gratias agere multis modis diuinæ clementiæ, qui dilecti ſui Bernardi merita veneranda voluit, etiam nunc huiuſmodi ſigno, glorificare. 8.

Nos quoque magnificè conſolati proprium damnum de ſubmerſione librorum non modò leuiſſimè, verum etiam latiſſimè tulimus: quippe qui in eius reſtitutione, ſecunda verè piſcatione, tantum & tale miraculum de immenſitate aquarum cum libris extulimus. Et quidem duplex nobis incubuit exultandi materia, tum pro ipſa miraculorum gloria commendata, de quorum certitudine præſenti miraculo certiores exiſtimus: tum pro ipſa pueri vita donata, cuius liberationem Sanctiſſimi Confeſſoris huius precibus, & meritis attribuendam eſſe non dubitamus. Hactenus de miraculo illo Herbertus Abbas, quo libri miraculorum beati Patris fidem ſibi concilient, vel ab incredulis. 9.

Extant, & quædam alia fragmenta vitæ S. Patris, incertis auctoribus, quæ ante hos miraculorum 10.

rum libros vulgata inuenio: nec non in additis ad Exordium magnum, quod Ignatius Firminus publicauit. Ex eodem Exordio item habemus, Notarium Sancti (Godefridum, de quo ſuperius) ſcripſiſſe libellum de eius tranſitu ad Eskylum Lundenſem Archiepiſcopum; ſed dubium, an diuerſum à tertio libro vitæ, ſiue inter omnes quinto, quem nos habemus. Lego & eiuſdem Sancti acta ſcripſiſſe Ioannem, cognomento Eremitam, dubium an Monachum, aut cuius Monaſterij, ſi non fortaſſis ille Ioannes fuit, qui Morimundi initia conſecrauit. Hunc primò Gallicè, an Latinè loquutum, incertum nobis: proximo ſæculo Luſitanum factum compertum eſt, interprete Alcobacienſi quodam Monacho Gundiſaluo a ſylua; Catherina Regina, inſigni pietate fœmina, iubente, & typographiæ expenſas miniſtrante, quod ex prologo conſtat haud dubia fide. Lego & Gerardum quemdam Claræuallenſem, Abbatem Longipontis, ſcripſiſſe accuratè Bernardi geſta. Deinum, ne virtutibus heroicis laudis genus deeſſet, cecinere Bernardi Patris vitam Philothæus Monachus, & Franciſcus Mauroy, carmine vterque ſatis eleganti, & quod non minus neruosè, quàm dulce fluat. Mitto Baptiſtam Mantuanum, alióſque, qui vitas plurium Sanctorum, & inter eos Bernardi, concinnarunt. Mitto & recentes, qui ſolius illius acta, quos recenſuiſſe longius, quàm vtilius iudicaremus.

---

1. *Bernardus Pater tum Virginis, tum Chriſti fauoribus præuentus:* 2. *& de hoc vltimo Exordij teſtimonium.* 3. *Tabula antiqua Cœnobij Claræuallis*, 4. *atque alij auctores*, 5. *& Philotheus.* 6. *Comploſa Bertelly dubitatio.* 7. *Authenticum Abbatis Ciſtercienſis:* 8. *aliud Caſtellionenſis adhuc exactius.* 9. *atque alia prætermiſſa, quia apocrypha.*

CAPVT XII.

1. INsignes Chriſti, & Virginis fauores Bernardo patri exhibitos, & ſub quibus plerumque depingi ſolet, nunc irroratus lacte Mariæ Virginis, nunc ſtrictus brachiis pendentis Redemptoris; atque item alium, etſi minus vulgatem, non minus certum, quo matei, filium, eidem Sancto obtulit; quia fixum tempus concernere non reperi, in hunc locum conſultò reſeruaui. Et quidem eos, traditione, quam ſcripto acceptos compertum eſt: conſtanti illa, atque a Patribus ad filios deriuata, quaſi per manus; cuius aut minor fides, aliquando inconuulſior eſſe ſolet: hoc, in Antiquis, ſtereotariori; & picturis expreſſo magis, quam litteris: non tamen ideo minoris æſtimando. Sed neque deſunt antiqua teſtimonia, queis vtrumque fulcitur, quæ breuiter ſunt nobis recenſenda. Dabimus vnicuique proprium pondus; neque incerta pro certis, aut pro exploratis dubia propalabimus: & vt omnia per humanam fidem habenda ſint, at ſciat lector, non ſolùm quæ, & quanta; ſed quibus credit.

2. Et quidem, vt à Chriſto incipiamus, eius imaginem è cruce ipſa pendentem, cum à Bernardo teneriùs ſalutaretur, ſoluiſſe brachia, ruiſſéque in amplexus ſalutantis, omni exceptione maior, auctor Exordij magni memoriæ prodit: nec minori, aut minùs certò teſtimonio, quàm B. Medardi, qui ſe, inſcio Bernardo, rem vidiſſe, & fauori interfuiſſe conteſtabatur. Verum eſt tamen quod in viſu potius, quàm in externo adoratæ imaginis motu, contigiſſe inſinuat, dum ita ait. [a] *Dominus Medardus quondam Abbas de Moris, quod eſt monaſterium vicinum Claræualli, Vir religioſus, mirabilem quamdam rem, quaſi de alio, retulit familiaribus ſuis; quam tamen ſibimet contigiſſe putamus, ita dicens. Notus eſt mihi quidam, qui Beatum Bernardum Abbatem aliquando reperit in Eccleſia ſolum orantem. Qui cum proſtratus eſſet ante altare, apparebat ei, quædam Crux cum ſuo Crucifixo, ſuper pauimentum poſita coram illo. Quam idem vir Beatiſſimus deuotiſſime adorabat, ac deoſculabatur. Porrò ipſa maieſtas, ſeparatis brachiis à cornibus crucis videbatur eumdem Dei famulum amplecti, atque adſtringere ſibi. Quod dum Monachus ille aliquandiu cerneret, præ nimia, admiratione ſtupidus habebatur, & quaſi extra ſe erat. Tandem verò metuens, ne Patrem Sanctum offenderet, ſi eum veluti ſecretorum ſuorum exploratorem, ita ſibi de proximo imminere conſpiceret, ſilenter abſceſſit. Intelligens nimirum, ac ſciens de homine illo Sancto, quod verè ſupra hominem eſſet tota ipſius oratio, atque conuerſatio.* Hactenus ex Auctore Exordij Magni.

[a] Lib. 2. c. 7.

Conſona tabula Monaſterij Claræuallis in clauſtro refectorij ſatis antiqua, delineato fauore; & ſubſcriptione poſita, quæ rem non ſemel, ſed pluries contigiſſe; neque per viſum tantum, ſed reipſa, alterum aſſeuerat, alterum probabiliter præſumit. *Alibi legitur* (ait) *quod cùm Beatus Bernardus quandam deuotiſſimam orationem compoſuiſſet, quæ incipit,* 3.

Salue mundi ſalutare,
Salue ſalue Ieſu chare:
Cruci tuæ me aptare
Vellem verè: tu ſcis quare.
Da mihi tui copiam.

& eam coram imagine Crucifixi recitaret; tunc imago Crucifixi, ſolutis de cruce brachiis, amplexabatur eum: & piè credendum eſt hoc ſibi pluries contigiſſe. Hanc ſubſcriptionem tranſcripſit ex ipſa tabula Bernardus Villalpandeus anno M.D.XCIX. cum illuc ab Abbate Fiterienſi ad hæc, & alia luſtranda tranſmiſſus eſſet. Meminit & illius Antonius Hiepius Centuria ſeptima ad hunc annum [b] eiſdem verbis.

[b] Cap. 5.

4. Ad idem faciunt Nicolaus Salicetus, & Philotheus, ante ducentos annos plus minúſve, alter proſa, oratione verſa alter ſcribens; & quidem Salicetus adeo conſtanter, vt producat antiquam orationem ad Bernardum Parentem, in qua idem Chriſti amplexus commemoratur. Tranſcribit primùm Bernardi ad Chriſtum verba, ſub hoc titulo. [c] *Oratio deuotiſſima B. Bernardi Abbatis Claræuallenſis, quam cùm ſemel diceret ante imaginem Crucifixi, ipſa imago de Cruce ſe inclinans, eum amplexata eſt.* Dein ſubiungit orationem ad Bernardum, in qua per hunc dulciſſimum amplexum quaſi adiutatus, pro aliis intercedere rogatur ad eum, a quo meruit tantum fauorem. Quin, & Henriquez

[c] In Antidotario animæ.

d Mart. 23. Henriqoez in ſuo Menologio [d] conſtanter affirmat, in quodam libro Cœnobij Ciſtercienſis adnotatum amplexum ipſa qua contigit die deſignata, nempe vigeſima tertia menſis Martij. *Imago* (inqoit) *Chriſti, in Cruce pendentis Bernardum amplexatur vigeſimatertia, die Martij.* Et in annotationibus. *Vt in Martyrologio Ciſtercij notatum legitur.* Quod ſi ita eſt, non leue poodus addit cæteris omnibus,

5. At Philotheus eiuſdem temporis auctor, (nam ſcripſit tecens cuſſis Beroardi operibus, quæ à naſcente in Europa Typographia vidiſſe lucem, ipſa, quæ hodie etiam perſeuetant, perantiqua exemplaria, manifeſtant:) Philotheus, inquam, eiuſdem ſæculi auctor, hunc ipſum Chriſti amplexum non minùs prodit, cùm Sanctum Patrem ante illius effigiem, orantem deſcripſiſſet his planè vetſibus.

O decus, ô noſtri lenimen Chriſte doloris!
O mihi, tam duro parta labore, ſalus:
Fœlix, ſi tantas in me conuertere pœnas,
Et liceat miſero ſic mihi poſſe mori.
Ipſe immatures auſim decerpere fructus:
Chriſte tamen dentes obſtupuere tui.
Sydera, terra, fretum, Domini miſereſcite veſtri:
Flete meos caſus, ſydera, terra, fretum.
Talia dum memorat, Chriſti pendentis imago,
Soluit in amplexus brachia nexa ſuos.

Hactenus Philotheus, & nos de hoc fauore Chriſti Domini: quem tamen in Bernardo non ſteriſſe, ſed tranſiſſe ad filios, quæ inferiùs teddemus, declarabunt.

6. Quod attinet ad lac Beatæ Virginis, receptius adhuc, & vulgatius ſacris Iconibus. Vt magis varient de tempore auctores, locóque, quàm de ipſo fauore; quem Bernardo conceſſum, non eſt qui ambigat. Vnus Ioannes Bertelius; quem ego viderim, reuocat in dubium: [e] ſed adeo craſſo, & ſupino fundamento, vt nec mereatur a nobis confutari. *Quia nemo dubitat* (ait) *ſuper multa ſæcula Mariam ante Bernardum præceſſiſſe.* Quaſi verò quis vnquam cogitauerit Virginem ſacram, mortalem, ac paſſibilem ſugendum pectus Bernardo propinaſſe: aut quaſi poſt glorioſum ipſius tranſitum, tum in cælis glorioſa, tum in ſuis imaginibus in terris, non maneret æternum duratura. Cæterum his omiſſis, quia leuibus; ex aliis nullum video dubitaſſe. Verum eſt tamen quod de loco Auctores variant, quibuſdam [f] referentibus ad Spiram cùm matrem Virginem, clementem, piam, dulcem, Bernardus pater deuotus ſalutaſſet. At non Spiræ, ſed apud Caſtellionem Lingonum oppidum, neque in tanta frequentia contigiſſe, vero ſimilius eſt: fortè cùm Sanctus Pater, ad vnam aliquam ex illis legatiis, ad quas mitti ſolebat humilis perrecturus Virginis matris auxilium imploraret. Porrò tunc creditur oblatus à matre filius, quem Bernardus ſuſcipetet, & cui pnrrando, ſeu manibus exteriùs, ſeu interiùs in corde, ſe totum daret; & qua auſpice, nihil timere poſſet.

e Dialog. 8. in Regul. S. Benedicti.

f Guiliel. Eiſingrenius. Caſterus, & alij.

7. Extat authenticum R. Domini Edmundi à Cruce, tunc Abbatis Ciſtercij ad Fitetienſem Ignatium Firminum tranſmiſſum, anno M. D. XCIX. (quod ipſum, inter alias eius ſchedas, apud me habeo) de hoc fauore, loquentis in hunc tenorem. *In Eccleſia S. Beroli Caſtri Caſtellionis ſuper Sequanam, Lingonenſis Diœceſis, quædam imago in veneratione, & honore Beatæ Virginis Mariæ antiquitùs extitit conſtructa, quæ quidem imago S. Bernardo oranti, filium ſuum obtulit miraculosè in Eccleſiam dicens.* Bernarde ſuſcipe puerum meum totius mundi Redemptorem. *Deinde quoque vltra omnem humanæ naturæ virtutem, ac ſi Chriſti frater naturalis fuiſſet, manu dicta imaginis ſuſcepta mammilla, illico Beato Bernardo ſibi deuoto tres guttas lactis, ab eiuſdem imaginis mammilla profluentæ, miraculosè diſtillabat.* Hactenus teſtimonium Venerandi Abbatis: Quod Antonius Hiepius, [g] & Franciſcus Biuarius, [h] aliique memorant. Quin & Henriquez in ſuo Menologio, [i] Iconis meminit (eiuſdem vt puto) & ſubſcriptionis Gallicæ, qoæ in latinum conuerſa priorem partem fauoris teſtificatur, ſic enim habet.

g Al hunc ann c 5.

h Lib. 1. Ber. vendicati.

i Maij. 13

Bernarde multum dilecte, mi Capellane
Cape, ſuſcipe de mea manu,
Dulcem Ieſum, Seruatorem mundi.

Quaſi ea, Bernardo adhuc viuenti, orantique, puerum Ieſum obtuliſſe perhibeatur.

Idem qui ſupra Chryſoſtomus Henriquez, aliud recentius adhuc teſtimonium ſuperinducit ex ipſo, vt ait, Caſtellione Lingonenſi ad R. Abbatem Caſtellionis Virdunenſis nuper tranſmiſſum, à quo & ſe illud teſtatur accepiſſe. Porrò in eo, vltra facti traditionem; ſacram effigiem hodieque manere, & quod mireris, conſeruare adhuc, ſeu repetere magis memoriam facti, productis teſtibus, idemmet, qui perhibuit, teſtificatur. *In Caſtellione* (ait) *imago eſt B. Virginis, quæ Sanctum Bernardum ſuo lacte quondam irrorаſſe fertur. Cùm enim in B. Virginem ſingulari flagraret amore; ſe quoque in eum, coram prædicta imagine indeſeſsè orantem, matrem eſſe monſtrauit. In dicto Caſtro ſacellum erat in cuius parte ſiniſtra, Beata Virginis imago conſiſtebat. Ibidem miles quidam demoratur vocatus* Picant, *qui ſuo fungens officio in bellis ciuilibus circumeundo Caſtrum in dicto ſacello, plus quinquagies, voces canentes:* Aue maris ſtella *audiſſe teſtatur. Dictum enim miraculum accidiſſe memoratur, cum,* Monſtra te eſſe matrem, *à Sancto Bernardo proferretur. Bellis ſopitis, caſtróque deſtructo, in templum tutius conſeruanda deportata eſt; vbi magna cum veneratione, & populi concurſu, maximè verò, vbi temporis neceſſitas exigit, in loco celebri, & eminenti aſſeruatur, ex quo deponitur à tribus Sacerdotibus trium dierum ieiunio præparatis, & ſolemni in proceſſione, vna cum reliquiis Sancti Veroli, à plurimis Virginibus, eodem ieiunio triduano præmiſſo, deuotiſſimè circumfertur. Sunt Caſtellione, qui dicant, eamdem imaginem lactis guttas, cùm demittitur, ſtillare. Nunc quoque ſuperſunt duo vita probata Presbyteri illic demorantes, vnus Edmundus vocatur, alter Clemens, quondam Præceptor Domini vicetenentis Gaillard, qui clarè, & palam affirmant; in manus tertij ſacerdotis, qui Iacobus Viandot dicebatur, modo defuncti, lactis copiam defluxiſſe, ita vt ſacriſtiam petere, illicque manus abluere cogeretur.* Hactenus ibi: quæ ſi certa ſunt, ingentem facto conciliant, & ferè ſupra humanam fidem, auctoritatem. 8.

Philotheus de fauore lactis preſſius ſuccinctiuſque; verùm non ſemel conceſſum Bernardo tradit. 9.

Quid referam quoties ſummi Regina theatri
Nectareos illi viſa mouere ſonos?
Sæpè ſuum Virgo famulum venerata ſolebat
Viſere: & ambroſias ſæpè referre dapes.

In Hiepio lego, traditione item acceptum, apparuiſſe Bernardo Chriſtum ſimul cum matre; ac S. medio, hinc inde velut certatim obtuliſſe cruorem ſimul, & lacyllum de Chriſti vulnere manantem, hoc de Virginis mamma; vtrumque Cœleſte, vtrumque irradians, & fœcundans Bernardi ora.

Tum

Tum verò Sanctum, vtrumque, veneratum, & neutro ſe fraudari æquè ferentem, tandem in ea verba prorupiſſe, quæ communiter Auguſtino tribui ſolent. *Hinc paſcor à vulnere: Hinc lactor ab vbere. Poſitus in medio, quo me vertam neſcio?* Sed hæc vt credo, piarum mentium deuotio, quam rei veritas, aut euentus ſimultaneas magis, coniunxit: & neque video improbato alio auctore traditionis notitiam; neque de facili credenda, nedum aſſeuetanda ſimilia puto. Extant & inter opera Nicolai Saliceti quædam alia Bernardo Patri adſcripta, minori digna fide, quàm vt, locum mereantur in his Annalibus.

---

1. Bernardus, altera à ſepultura die, in magna gloria Converſo ſancto apparet. 2. Nec multò poſt Religioſo alteri viro, ſuam, & Malachiæ gloriam reuelat. 3. Tertia apparitio cum miraculis vtriuſque; 4. & quarta poſt ſeptuaginta dies Guillelmo facta. 5. Quid Sanctus Regulari cuidam Canonico. 6. Bernardi gloria in prouerbium Sanctis Manibus. 7. Laurentius ad Rogerium Siculum miſſus; 8. Sed nuper mortuum, Bernardum Patrem orat. 9. Sanctus illi apparet, & iubet pergere. 10. Quàm cuncta proſperè in via, 11. & Romæ in reditu. 12. Periculum latronum, vt euaſerit. 13. Emendati de Rogerij morte errores.

Caput XIII.

1. PRÆCESSERANT glorioſum Bernardi obitum cœleſtia oracula; quin & eumdem non parca comitata: atque vtraque à nobis ex fide hactenus tradita. Nunc iam quæ alia eumdem ſequuta ſunt, pro ratione inſtituti proſequamur. a Lib.3.c.5. '*Proxima nocte* (Godefridi verba ſunt) [a] *poſtquam ſacrum corpus ſepulturæ traditum fuerat, quantam adhuc pro filiis ſolicitudinem gereret, euidenter oſtendit. Apparens enim cuidam fratri in multa gloria, & fulgore magno veſtis, ac vultus, & deſiderantem tenere, citò pertranſiens aiebat: quia pro quodam fratre ſimplici venio. Audierunt hoc fratres, & mirabantur: ſed circa horam diei tertiam veritas comprobata eſt viſionis: defunctus eſt enim quidam frater laudabilis admodum ſimplicitatis: & ſicut omnino credibile eſt, animam eius tanto Duci fœlicem, qui pro ea ſe venire dixerat, ſecum tulit.* Hæc prima à Sancti tumulo apparitio.

2. Sed paucis poſt diebus alia ſequuta, quæ permutatas vtriuſque Sancti tunicas, Malachiæ, & Bernardi, ſimul, & gloriam vtriuſque reuelauit. Eam, qui ſupra Auctor ſic deſcribit. *Paucis quoque expletis diebus alteri cuidam fratri magnificè ſatis apparens, & arguens, de ſuo nos doluiſſe diſceſſu, poſt verba multa conſolationis, & promiſſionem fœlicitatis æternæ in ſua perſeuerantibus obedientia, & doctrina: hoc etiam ſcito (ait) & dicito fratribus. Cuiuſdam verè Sancti corpus, cuius & ego habeo veſtem, in Oratorio eſſe ſepultum. Dicebat autem Epiſcopum Malachiam, ipſius enim tunicam, in qua Sanctus ille fœliciter obdormierat, ad Miſſarum ſibi ſeruauerat celebrationem, & moriturus in ea ſeſe iuſſerat ſepeliri, ſicut & Sanctum illum in ſua ſepelierat veſte. Quod tamen verbum, & ipſi fratri, & quampluribus aliis vſque ad hanc viſionem prorſus erat ignotum.* Sic Sanctus Pater pro Sancti amici gloria, glorioſus ipſe gerebat ſolicitudinem. At qualem? quam amicam? quam reuerentem? Audi quod ſequitur.

3. *Poſt dies circiter quadraginta, Abbas quidam ex maiori Britannia Inſula, ſacræ illius ſocietatis virtutem fœliciter experiri meruit in ſeipſo. Qui eodem tempore cũ cæteris Coabbatibus ſuis, ex more Ciſtercium petens in Claraualle remanſerat gemino quodam deſperabiliter occupatus incommodo, pleuritidis, ſcilicet, & febris quotidianæ. Iamque eatenus longa vexatione defecerat, vt ſolum animæ eius exitum fratres, qui ei numquam deerant, obſeruarent. Cùmque animum eius angeret non tam deſiderium vitæ præſentis, quam abſentium deſolatio filiorum, quod peregrè moreretur, obnoxiè petiit, vt ad tumulum Sancti deportaretur Abbatis. Vbi cùm oraſſet tota deuotione qua potuit, Beati quoque Epiſcopi Malachiæ in Aquilonali ipſius Oratorij latere poſitum cogitans viſitare ſepulchrum, auxilium flagitare: ſed fatigationem veritus, & quaſi iam ſecurus de incolumitate, quod cogitauerat non impleuit. Die altera iterum fratres aduocans, vt ad Oratorium veniat, opem ſibi poſtulat exhiberi. Cauſantibus illis (periculum ſiquidem verebantur) omnimodis (inquit) oportet, vt S. Malachiæ tumulum petam. Cùm enim nocte præterita vix tenuiter obdormiſſem, expergefactus ſubitò, audiebam vocem dicentem mihi: ſanatus iam ab ægritudine tua, ſi ab altera vis ſanari, Epiſcopum pete. Fecerunt illi, vt ille voluit, & continuo factum eſt, ſicut dictum erat ad illum. Eadem die ſanus factus, poſt pauciſſimos dies iter arripuit, & incolumis reuerſus eſt ad ſuos.* Pergit deinde auctor altè perpendere, quam hoc opus Bernardi primum fuerit, qui nihil non commune ſibi, & amico; in nullo non deferre hoſpiti Sancto, nil non vtrique voluit æquè attribui.

Quin & Guillelmo Abbati quondam nigro (S. Albini) tunc albo Monacho, Monaſterij Claræuallis, viro Sanctiſſimo, atque ob id, præ aliis, Bernardo charo, apparere cum vellet; haud tamen ſolus, ſed cum Malachia; atque vterque mitratus illi apparuit, niſi quod hoſpes ſacrificium Miſſæ offerens, Bernardus Pater aſſiſtens, & velut ſatagens circa omnia, quæ occurrebant, demonſtrabatur. Sic enim ab Exordij magni Auctore ſcriptum lego. [b] *Factum eſt in vna dierum, dum Prima cantaretur in choro, & ipſe (ſcilicet Guillelmus) continuctus pſallentibus ſtabat in ordine ſuo, vitulos labiorum ſuorum in voce exultationis Domino reddens; & ecce apparuit ei vigilanti, & pſallenti S. Malachias Hybernienſis quondam Epiſcopus, qui in eadem Baſilica iacet honorificè tumulatus. Reſidebat verò in cathedra, iuxta Altare, annulo, baculo, mithra, cæteriſque Pontificalibus mirificè decoratus, tanquam Miſſarum ſolemnia poſt finem illius horæ celebraturus. Erat autem tunc anniuerſaria dies depoſitionis eiuſdem beatiſſimi Præſulis, qua etiam omnium fidelium defunctorum memoria eſt ſolemnis, apparuitque cum eo beatus Bernardus eiuſdem Eccleſiæ fœliciſſimus Paſtor, atque Patronus. Qui & ipſe erat* 4.
b Lib.3.c.14

veſtibus

veſtibus pretioſis, & candidis micans, atque mithratus, minimè tamen infulatus. Et meritò quidem: erat enim Pater-familias in propria domo deferens, atque congratulans, venerando ſpecialique hoſpiti ſuo. Dignoque honore præueniens amantiſſimum Patrem, cedebat ei libentiſſimè ſolemnia Miſſarum, ea potiſſimum die, qua S. ille Pontifex curiam ſupremam ingreſſus, & Cœleſtibus hymnis primo fuerat honoratus. Vnde etiam ipſo B. Pater officioſum, atque ſedulum circa eumdem Sanctum Epiſcopum Altaris miniſterium exhibuit. Porro Beatus Antiſtes baculo paſtorali innixus, defixa lumina verſus chorum aſſiduè tenebat. Sanctus verò Bernardus modo Epiſcopum, modo Conuentum, modo ipſum Altare, tanquam ſolicitus omnium, omnia reſpiciebat. Hæc viſio tam manifeſta Dei famulo vigilanti, & corporeis oculis intuenti viſibiliter apparuit, quandiu pſalmus vnus, in eadem hora, à Conuentu decantaretur. Finito itaque pſalmo, finita eſt viſio; ſed in corde videntis deinceps finiri non potuit viſionis illius pia deuotio. Hactenus ibi. Quæ ad hunc annum, & dein quartum ſupra ſeptuageſimum ab obitu Bernardi nequaquam dubitem fore referenda.

5. His, quæ determinatos dies concernunt, teuelationibus, addendæ aliæ quas Sylua late commemorat, præcipuè, quæ Regulari illi Canonico, cuius ſupra meminimus, ante, & poſt Monachalem ſuſceptum habitum diuinitus oſtenſæ, ſicut Bernardi gloriam, ſic videntis commendant ſanctitatem. Huic, cum in ſuo adhuc Monaſterio, pro beato viro orare non deſiſteret, [c] glorioſus apparuit, Pontificalibus ornamentis indutus, longè fulgentibus, ac recto tramite è terra ad Cœlum ſcandens, ab oculis illius tandem euanuit. Mox cùm ſe miſerum omninò reputaret, qui S. Patris caruiſſet magiſterio, quandiu diſcere ab eo viuente potuit in Claraualle: [d] iterum ei in figura operarij viſus eſt, qui ſpicarum manipulis ligatis, collectiſque, alios, & alios, in horrea congregabat, vt inde ſe intelligeret vocari, non minus procurandum à S. Patre, quam ſi ſub ipſo in carne conuerſus eſſet. Nec fefellit vocatio reſpondentem; vix cellam Nouitiorum ingreſſus erat, cùm Bernardum magiſtrum lætus agnouit, docentem per frequentia conſilia mentem, atque inſtruentem cor, ſeu voluntatem, ſed hæc inferiùs ex Exordio magno latiùs: & huius generis tot, ac tanta inueniu, vt ſi omnia venirent referenda, vix eis ſolis ſufficerent Annales. Dabimus tamen alias, nec ſane paucas, quas ipſa Hiſtoriæ ſeries poſtulabit, eiuſdem S. Viri apparitiones.

c Lib.7.c.51.

d Ibid c.55.

6. Interim adnoto, adeo his diebus percelebrem vbique haberi Bernardi gloriam, vt vel poſt annum elapſum, & menſes aliquot, in remotiſſimis etiam regionibus in prouerbium exierit, quo ipſi ſacri Manes vti conſueuerint. Extat apud Helmodum Buzouienſem Sancti Pontificis Vicelini mors, quæ incidit in duodecimam diem menſis Decembris ſequentis anni: pro quo cùm Religioſus quidam anxiè oraret, [e] *Poſt mortem Pontificis, necdum expletis triginta diebus, audiuit eum in viſione dicentem, repoſitam ſibi requiem cum famoſiſſimo illo Bernardo Claraualleuſi.* Ita, inquam, gloriam ſuam Sanctus expreſſit, cum exactius voluit, cum minus potuit decipere, ſeu decipi.

e Lib.1.c.72.

7. Cæterùm, quia de Bernardi apparitionibus fœlicem eius tranſitum ſequutis ſermo incidit, quod paulo infra narrandum nobis erat, hic conſequenter cenſui ſubiiciendum. Laurentium loquor Conuerſum Claræuallis virum Sanctiſſimum, nec ſemel tantùm nobis commemorandum; in Siciliam à Philippo Priore miſſum, ſede vacante, per mortem S. Patris, priuſquam Robertus pro eo ſubſtitueretur. Referam autem Exordij magni verbis, quibus non ſola viſio declaratur; ſed reliqua, quæ illi, & Claræualli per illum contigerunt hoc ipſo anno. [f] *Poſt tranſitum* (ait) *Beati Bernardi contigit, vt iſdem frater à Domino Philippo, venerabili Clarauallis Priore, ad Regem Siciliæ Rogerium mitteretur pro negotio eiuſdem Eccleſiæ. Qui cùm Romam fuiſſet ingreſſus, comperto quod iſdem Rex nuperrime mortuus fuiſſet, conſternatus eſt animo, & quid in tali articulo facere deberet, prorſus ignorabat. Et recordatus S. Patris ſui Bernardi, ſub quo pro diuerſis negotiis frequenter miſſus, proſperè ibat, & redibat: cum gemitu, & lachrymis multis conuerſus ad orationem, eumdem Sanctum Dei, inuocabat, dicens.*

f Lib.4.c.31.

Pater mi, Pater mi, [g] currus Iſrael, & auriga eius, 8.
vt quid dereliquiſti nos? Heu me Pater Sancte, quid dicam, vel quid faciam ego pauperculus, & miſerculus, ego omni auxilio, & conſilio deſtitutus? Te viuente, & te iubente, ſecurus procedebam ad terras, & ad nationes diuerſas: & vbique recipiebar ob gratiam tui; deferens nimirum ſalutationes, & litteras tuas, quas Reges, & Præſules cum cæteris omnibus, tanquam cælitus miſſas benedictiones, ſuſcipiebant: & eulogiis tuis nobiliores quique ſe nobilitari gaudebant. Nunc autem te defuncto, defuncta eſt & pariter gratia mea, nec erit iam, qui peregrino, & inopi manum porrigat adiutorij. Et ecce mortuus eſt Rex, qui te ſyncero diligebat affectu: ſurrexitque filius eius pro eo, puer, qui te forſitan ignorat. Quem adhuc tam longè remotum ſi adire voluero, & repulſam ab eo pati contigerit, inconſolabilis mihi erit dolor poſt tanti laboris, & longiſſimi itineris defatigationem, infecto redire negotio; qui te viuente, bonis omnibus in Claramuallem tuam cumulatus redire ſolebam. Si verò incontinenti reuerſus, negotium intempeſtiuum reliquero; torporis, & inſipientiæ argui pertimeſco. Porrige, precor, auxilium, præbe conſilium indigenti, & ne deſpicias gemitum ſeruuli miſerandi.

g 4.Reg. 13.

Eadem itaque nocte apparuit ei iſdem Beatiſſimus Pater, & magnificè conſolatus eſt eum dicens: Quid tibi viſum eſt frater, de Dei miſericordia, & mea interuentione diffidere? Quando enim vel ſenſiſti defuiſſe tibi adminiculum meum in tuis neceſſitatibus? An fortè impotentiorem me exiſtimas, quando iam introductus ſum in potentias Domini, quàm olim fuerim, dum in carne vixi? Vade ergo ſecurus, quia proſpera cuncta euenient; & in hoc ipſo ſcias, quia ego te miſerim. Hæc & alia plurima Sancto loquente, Frater ille, præ nimio pietatis ardore, totus in anima liqueſcebat; & corde eius immenſam parturiente lætitiam, feris quoque deuotionis lachrymæ erumpebant. Cúmque euigilaſſet, madentibus oculis, atque maxillis; etiam puluillum, in quo caput reclinauerat, eodem lachrymarum profluuio vndique perfuſum eſſe cognouit. 9.

Summo igitur mane iter arripiens, cum de vrbe fuiſſet egreſſus, reperit cuneum inſtitorum, mercimonij gratia Siciliam adeuntium. Qui cognoſcentes eum eſſe de Claraualle, mox eum in ſuo conductu, atque conuictu gratanti animo receperunt; & ei quæque neceſſaria gratis quotidie miniſtrabant. Tandem ingreſſus ad Regem Siciliæ, inuenit gratiam magnam in oculis eius; & non ſolum de negotio, pro quo fuerat ad patrem deſtinatus, proſperum euentum obtinuit; verùm etiam Rex apertis theſauris ſuis ad ædificationem nouæ Baſilicæ Clarauallis, pro eiuſdem Patris ſui anima, non modicam ſummam auri 10.

per eumdem fratrem magna deuotione tranſmiſit.

11. *Reuerſus itaque Romam prædictus frater, talem nihilominus gratiam ibidem reperit, vt de donariis Cardinalium, aliorúmque Romanorum, plurimam acciperet benedictionem. Ita vt etiam largientibus eis, ex vrbe vſque ad decem bubalos educeret, quos non ſine ingenti omnium ſtupore, Deo ſe protegente, Sanctíque Patris ſui meritis patrocinantibus, Claramuallem vſque perduxit. Quis enim ſatis mirari ſufficiat, quod homo debilis, ac veteranus, cum duobus tantùm puerulis, tantæ enormitatis, & ferocitatis animantia (quæ & boues multa corpulentia, & fortitudine ſuperant) per tot locorum diſcrimina, per tanta latronum, prædonumque molimina, tam longo itinere, ſalua, & incolumia minari potuerit; præſertim cum genus illud animalium citra Alpes (vt aſſerunt) in toto Occidente hactenus viſum non fuerit? Vix enim, vel vna die malignantium occurſus, ac violentias poterat declinare. Quæ tamen omnia, Deo fidelem famulum ſuum per orationes S. Bernardi tuante, idem frater pertranſiuit indemnis.*

12. *Factum eſt autem, vt tranſire cogeretur per quoddam municipium, cuius principatum latronum principes obtinebant: quorum manus nullus immunis euadere poterat, niſi qui fortè viribus prævalebat. Manè autem rutilante aurora, cum de aliquo prato, in quo cum animalibus pernoctarat, egrederetur, rogabat attentius Dominum, Sanctumque Bernardum, vt ab imminenti periculo erueretur. Et ecce apparuerunt ei in promptu quaſi duo viri obuiam venientes, & ſingulos cereos accenſos in manibus ferentes. Qui paulatim appropinquantes, cum iam penè ad ipſum perueniſſent, ſubitò ab oculis ſuis euanuerunt, multamque fiduciam euadendi Dei famulo contulerunt. Ingreſſus itaque illum Diaboli nidum, illico ſciſcitatur, atque ad prædam diripiendam vndique accurritur. Nutu verò Dei ſuperuenientes eadem hora quidam honeſti viri, cum eum Claraualleuſem eſſe cognouiſſent, de manibus irruentium liberauerunt, & cum ſuis omnibus abire fecerunt. Tandem verò perueniens ad Claramuallem, mirantibus vniuerſis noui generis beſtias intulit. Quæ multiplicatis fœtibus quotidie propagantur, atque ex eo loco per multas iam prouincias dilatantur. Ipſe verò frater ad ſpiritualia reuerſus ſtudia, ſacræ diſciplinæ, quam Sanctus tradiderat Bernardus, ſeniles humeros tota alacritate ſuppoſuit: pia confidentia præſumens, eius ſe meritis, & precibus ab æternis malis eruendum, ſempiternisque bonis perfruiturum, qui ipſum de præſentis itineris tam multiplicibus periculis miſericorditer abſolutum, ad Claramuallem ſuam ſaluum perducere dignatus eſt.* Hactenus in Exordio magno de hoc euentu, qui proculdubio plurimùm promouit Claræuallis tranſlatæ, viuente Sancto, ſed nondum conſummatæ, conſtructionem.

Ex his Exordij verbis obiter corrigas Romüaldum Salernitanum, auctorem aliàs grauem, & eum ſequentem Baronium Cardinalem, qui Rogerij Siciliæ Regis obitum anteponunt biennio, quamuis Baronius in dubio rem proponat. Non adeo potuiſſet latere Rogerij mors, maximè Claræuallenſes, quibus tum per Bernardum, tum per filios tranſmiſſos, familiaris; vt ea biennio ignorata, mitteretur Laurentius poſt Sancti obitum. Sed neque Romæ iamdiu deceſſiſſe, ſed nuperrimè mortuum vir Sanctus comperit, vt videas facilè incidiſſe in hunc annum Regium funus, forte inter Sanctos Eugenium, atque Bernardum. De ſucceſſore Rogerij nullum dubium, etenim filius eius Guillelmus fuit. 13.

---

1. Ioannes Epiſcopus de Bernardi morte nimium dolens. 2. à Petro Cellenſi per epiſtolam reprehenditur. 3. Eiuſdem Ioannis pauca, quæ ſequuntur, 4. ex epiſtolis, quas ad eum ſcriptas legimus. 5. Henrici Eboracenſis mors. 6. Mortis occaſio. 7. Reſtitutus Guillelmus, ſed non hoc anno, 8. Henrici laudes, & geſta, quæ pauca extant. 9. Canonicus Regularis vocatur ad Claramuallem. 10. inſtruitur, inflammatúrque à Bernardo Patre. 11. Eiuſdem ſanctæ vita, & conſummatio.

Capvt XIV.

1. Bernardi morte multos deſolatos, aut fuiſſe, aut apparuiſſe, ipſa eorum triſtitia declarabat. Quippe quantumuis tranſlatum ad ſuperna, quem non videbant, amiſſum deplorabant, ſed inter alios beatus ille Ioannes S. Macloüij, ſiue Aletenſis Pontifex, quem ſupra memoraui, pauperem exulem, ac S. Patris fauorem implorantem ex Clarauallë. Hunc, cum ſe deſtitutum ſcripſiſſet Doctoris almi auxilio, poſt eius obitum, Petrus Abbas Cellenſis reprehendit, miro in ſanctum affectu, mira fide; quia ſuis crederet Chriſto conregnantem, longè potentius, & libentius affuturum. Extat epiſtola ad eum ſuper hoc ſcripta, reuerentiam, fiduciamque præ ſe ferens, illam, dum Sanctiſſimum Patrem noſtrum Bernardum nominat, congregatione exterum, & vix dum carnis vinculis ſolutum, neque hactenus adſcriptum Sanctorum numero, hanc, dum numquam futurum profitetur, vt ipſe Petrus de gratia eius diffidat ſiue deſperet de illius interceſſione. Sed nos epiſtolam ipſam proferamus.

2. *Domino & Patri chariſſimo, Ioanni, Epiſcopo S. Maclouij, frater Petrus Cellenſis, indignus Abbas, cum Apoſtolo in labore, & ærumna.*

Etiam in amaritudinibus noſtris congratulatur anima mea. quanto magis in conſideratione glorioſæ remunerationis? Reminiſcor ſiquidem, quia iuſti in paucis vexati, in multis benè diſponentur, & quia reddet Deus mercedem laborum Sanctorum ſuorum: atque ideo non vana eſt expectatio, vbi tam certa, tam grata, tam larga ſperatur remuneratio. Certa propter veritatem promittentis; grata, propter conſummationem deſideriorum recipientis: larga propter exuberantiam bonorum cœleſtium in communicatione diuinitatis. Hæc repoſita eſt in ſinu noſtro, hæc inter vbera commoratur, hac qualibet inſipida condiuntur, & guſtui noſtro commodiſſimè aptantur. O anima mea dulcedo, quid putatis Dominum non attendere miſerias compeditorum ſuorum? non librare in ſtatera æternorum iudiciorum pœnas filiorum? Nonne, *inquit,* [a] hæc condita ſunt apud me, & ſignata in theſauris meis: *Miror vos ſcripſiſſe deſtitutum patrocinio Sanctiſſimi Patris noſtri Bernardi, cum ſancta eius anima nexibus expedita mortalitatis, non charitatis;* a Deut. 32. 34.

ritatis;

ritatis,corruptionis,non affličtionis; neceſſitatis, non voluntatis,liberiùs aures nunc appellet piiſſimi conditoris pro neceſſitatibus populi ſui. Non mihi contingat de gratia ipſius diffidere, de orationibus eius deſperare. Nimio vobiſcum loquendi tentus deſiderio, vix finem facio. Quem enim ſine fine diligo, nunquam ſatis ei ſcribere, numquam ſatis loqui valeo. Conuentus noſter veſter eſt, populus noſter populus veſter eſt, anima noſtra veſtra eſt. Vtinam viderem vos,antequam tranſiretis ad montes illos,vbi tot ſunt, ſicut audiuimus,pericula. Valete. Hactenus Petrus.

3. Cæterùm quia de Sancto hoc Epiſcopo,ex Ciſtercio aſſumptum, cum Iacobo Sirmondo ſuperiùs diximus,quæ pauca ex epiſtolis Petri Cellenſis ad eius acta illuſtranda licet colligere,hîc etiam nobis paucis perſtringenda. Et quidem de intima amicitia cum ipſo Petro extant indices plures,nimirum ſeptem:ab epiſtola quintadecima libri primi,vſque ad vigeſimamprimam incluſiuè. *Hæc*(ait,
b Epiſt. 17. [b] & de charitate loquitur) *interno coagulo ſuo coniunxit noſtros ad inuicem affectus. Hæc inter nos mediatrix, vnico amore dulciter, fortiter; & ſapienter animas noſtras conglutinauit. Hæc in me veſtrum tenaciter amorem effudit, & ad vos non diſſimiliter me ipſum totum diffundendo contulit.* Deinde exulem,pauperémque apud eumdem Petrum hoſpitatum,à quo, & ſæpè, & plurimum rogatus, vt rurſum redeat;aliæ epiſtolæ eius manifeſtant:quæ ita
c Epiſt. 19. habent. [c] *Epiſcopos diuites multos habemus, pauperem quærimus,qui non habeat, vbi caput ſuum reclinet. Adhuc penes nos reclinatorium non aureum, ſed luteum,in quo aliquando quieuiſtis,habemus.*Et alibi.
d Epiſt 17. [d] *Ad vnicum itaque, & ſpecialem amicum ſingulari ſpe, & vnica rogo accedat veſtra ſanctitas. Non diffidat ſuum eſſe, cuius veraciter affirmat ſe eſſe. Niſi autem iuſta occaſione inuenta, ad nos veneritis ſatis de integritate amoris noſtri diminuetis.* Hæc de paupere,hoſpitióque à Petro ſuſcepto,& vt rediret rurſus inuitato.

4. At de exule à proprio Epiſcopatu, & ſiue exauctorato,ſiue expulſo, audi eumdem ſcribentem in hæc verba, cùm Sanctus Ioannes ſcribere omiſiſſet,inuento nuntio. *Et Epiſcopum quidem excuſat inſtantia laborum,ſolicitudo Eccleſiarum, compaſſio afflictorum,reconciliatio diſſidentium. Clericum quid vetat ſcribere? quid impedit amicales literas componere? &c.* Hunc effectum ex multis aliis nouimus, cauſam autem nequaquam hactenus inuenimus. Niſi quòd hominem verè acceptum Deo, neceſſe erat, vt probaret talis tentatio ſcripſit ad ipſum idem Petrus Cellenſis, de aduentu Domini ſermones tres, & vnum de natiuitate, quod ipſe epiſtola vltima teſtatur: ſed quos non video inſertos eius operibus. Hæc in honorem beati Viri Ioannis,præcedentibus addenda eſſe putaui, dum plura aliunde hauriunt doctores: à quibus vtiuam augeatur,aut etiam emendetur hoc noſtrum opus.

5. Eugenium,& Bernardum vita functos, Henricus, Eboracenſis Præſul ſequutus eſt, cùm annis ſeptem Eboraci præſediſſet, de quibus hæc Guil-
e Li.1 c.26. lelmus Neubricenſis. [e] *Tres viri memorabiles, & in vita ſua amiciſſimi tempore illo decedentes, in morte quoque breuibus interuallis ſeparati ſunt; ſcilicet Eugenius Papa Romanus, Bernardus Clareuallis Abbas, & Henricus Eboracenſis Archiepiſcopus. E quibus Eugenio, & Bernardo prius aſſumptis, Henricus è veſtigio ſequutus eſt.* Aſt vt initia ſui Pontificatus obnoxia litibus;ſic & nouiſſima, Deo ita diſponente;quò S. Præſul igne examinatus,defæcatior in Sancta Sanctorum ingrederetur. Nam primò quidem Hugonem clarum ſanguine, ſed eo moribus longè deteriorem, in Epiſcopum Dunelmenſem promotum, cùm conſecrare omnino recuſaret, Regem Stephanum denuo ſibi infenſum expertus eſt:dein Eugenij, Bernardique deceſſu, Guillelmum dudum ab Eboracenſi ſede depoſitum,repetitorem habuit;quaſi vtroque fautore de medio facto; facilè deponendus ſperaretur. De primo idem, qui ſuprà,Auctor hæc habet. *Defuncto Guillelmo de S. Barbara, Dunelmenſi Epiſcopo viro religioſo, Hugo Eboracenſis Eccleſiæ Theſaurarius, propter nobilitatem generis (erat enim propinquus Regis Stephani) ad Pontificatum Dunelmenſis Eccleſiæ electus eſt Venerabili Henrico Eboracenſi Archiepiſcopo,ad quem Dunelmenſis Epiſcopi ſpectabat conſecratio,plurimùm obtinente, & minus canonicam electi ætatem, & minus probatam morum grauitatem obtendente. Aſcenderunt ergo maiores ex electoribus cum ipſo electo ad ſedem Apoſtolicam, pro negotio tam electionis, quàm conſecrationis: iam dicto Archiepiſcopo pro ſe reſponſalem mittente, qui & electioni contrairet,& conſecrationem impediret.* Hactenus de primo. Nec minus clarè & expreſsè de ſecundo: *Vulgato* (ait) *duorum tranſitu* (Sanctorum nimirum Eugenij, Bernardique) *tertio adhuc ſuperſtite,(nimirum Henrico) Guillelmus olim Eboracenſis,qui Vvintoniæ morabatur, ſpe recuperationis concepta (nam prior eum depoſuerat, ſecundus, vt deponeretur egerat,tertius depoſito ſucceſſerat) ſedem Apoſtolicam celeriter adiit,iudicium non accuſans, miſericordiam humiliter poſtulauit.* Ita de his Guillelmus Neubricenſis.

At qua ratione, morte Sancti viri pax reddita 6.
vtrique,ſi tamen pax; atque votis vterque potitus f vbi ſuprà.
fuerit, pergit Auctor ſcribere in hunc modum. [f] *Et ecce certus de tranſitu ex Anglia Eboracenſis Epiſcopi*(Henrici)*nuntius ſuperueniens, verecundiſſimas eius*(Guillelmi ſcilicet) *preces mulcùm adiuuit. Et quidem Dunelmenſis electus, qui prior illuc venerat,à Domino Papa ſolemniter conſecratus, illius,qui poſterior aduenerat,pendente adhuc fortuna, diſceſſit. Sed tandem prioris iudicij rigore ſublato, Apoſtolicæ manſuetudinis clementiam expertus, miſerante eius caſus Papa cum Cardinalibus, & ſatagente circa eius negotium maximè quodam Gregorio magni nominis Cardinali,homine facundiſſimo, & profundiſſimæ aſtutiæ,in integrum reſtitutus, & pallio, quod nunquam ea tenus impetrare potuerat, inſignitus eſt.* Hic exitus vtriuſque litis poſt mortem Sancti: ſed Guillelmo non diu profuturus. Nam vix duobus in Eccleſia reſtituta peractis menſibus, vt idem Auctor ait, *Febre corripitur, & rapitur ex hac vita:propter inopinatum eius tranſitum à multis creditus veneno extinctus, &c.* Hæc ille paucis, & hiſtoriæ intentior,quàm chronologiæ.

Nam reuera Guillelmi reſtitutionem nequa- 7.
quam in hunc annum incidiſſe, argumento eſt, quod contigerit, vt idem auctor ait, *circa Albas Paſchales*, ſiue quod ego tantundem valere puto, circa Dominicam in Albis,quæ eſt Octaua Paſchæ Reſurrectionis; mortuus eſt autem poſt feſtum Pentecoſtes. Quare cùm Henricus poſt Bernardum Patrem deceſſerit,qui menſe,vt dixi,Auguſto, adeóque longè poſt hæc feſta conſcendit cœlos; conſequitur,vt neutrum in hoc anno, ſed vtrumque in ſequenti geſtum ſit, ſub eodem Pontifice Anaſtaſio,qui ad eius vſque finem perdurauit. Ergo qui Henrico primùm antepoſitus, mox depoſitus,ceſſerat viuenti,eidem tandem mortuo ſucceſſurus; non ſtatim ſubrogatus in eius locum; ſed

poſt ſemeſtre: nec reſtitutus, niſi illico auferendus. Laudatur tamen à pluribus auctoribus, & poſt infulas ſuſtinuiſſe priuatam vitam ſatis modeſtè, nec ſine exemplo conſtantiæ, perhibetur.

8. Sed de Henrico, quandiu Eboracenſi Eccleſiæ præfuit, vltra continuas offenſas abs Rege diſcolo, ne dicam tyranno (nam talis ferè Stephanus) & continuos labores pro grege Chriſti; quod ex antiquis auctoribus collegit, tradidit Nicolaus Arspheldius [g] in hæc verba. *Tradunt Henricum, munere ſuo præclarè tam in concionando, quam egregia, ſyncera, & inculpatæ vitæ exemplo publicè perfunctum; Quam etiam priuatim duram, & auſteram, corpus ieiuniis, ciliciòque premens, tranſegit.* Hæc ferè omnium diſcipulorum Bernardi laus, quam inter alios Henricus æmulatus, & conſequutus, etiam præ aliquibus. Debet, & illi Eccleſia Eboracenſis, quod optatum inſignem pietate, & ſcientia virum, Inſularum Orcadum conſecrauit Epiſcopum: & iurata obedientiæ promiſſione Eboracenſi Archiepiſcopo ſubdiderit. Cætera, aut ab auctoribus omiſſa, aut meam prorſus notitiam effugere.

g Secul. 12.

9. Eiſdem diebus, & crediderim, Claraualle adhuc vacante, & ſub Philippi Prioris cura poſita, Canonicus ille Regularis (nomen heû! excidit) cuius ſuprà meminimus, à B. Patre Bernardo vocatus eſt, ſub operarij typo ſatis ſoliciti, quod Auctor Exordij magni [h] ita deſcribit. *Poſt paucos autem dies* (ſcilicet à glorioſo Bernardi obitu) *adparuit ei in viſu iſdem venerabilis Pater, quaſi ſtrenuus operator præcinctus ad laborandum in agro beatiſſimo* (Ciſtercienſi) *in quo manipuli triticeæ meſſis innumerabiles eſſe videbantur. Ex quibus multitudinem magnam in aceruum grandem congeſſerat, reliquos verò, qui ſupererant (qui etiam multò plures erant) comportandis, & coaceruandis pertinaciter inſiſtebat. Quod cùm vidiſſet, intellexit illico, congeriem illam manipulorum, figuram tenere multitudinis fratrum, quam iſdem egregius prædicator quandiu vixit in carne, Chriſto Domino aggregarat: adhuc autem reſtare innumeros, qui eius meritis, & exemplis ad ſalutationis gratiam eſſent perducendi. Vnde multùm exultans, ſéque vnum ex illis fore non deſperans, Claramuallem, quantocius potuit, adiit, poſtulans, & impetrans ſe ad probationem admitti.* Hactenus de hominis ſancti vocatione.

h Lib. 4. c. 7.

10. Aſt de inſtructione, cùm iam Nouitius eſſet: audi quod ſequitur. [i] *Qui cùm adhuc Nouitius ibidem eſſet, & beati viri memoriam penè inceſſanter, atque inceſſabiliter animo volueret; quadam die Dominica, circa finem Vigiliarum, fatigato illo, & modis pluribus afflicto, ſopor obrepere cœpit. Et ecce apparuit ei Reuerendiſſimus Pater, cuius amore ipſe flagrabat, dignanter alloquens eum, & ingerens de dirigenda ad Deum intentione iugiter, cum quotidiana lachrymarum effuſione: quod ſi faceret, diuinam miſericordiam, & ſui ipſius viſitationem ſecurus expectaret. Et cùm iſta dixiſſet, recepit ſe in turbam ſuam, quæ ibidem coram Altari Beatæ Mariæ Virginis Matris poſita erat. Quæ videlicet receptio tam euidens fuit, vt frater ille neſciret, vtrum dormitans, aut vigilans hoc vidiſſet. Cúmque aperuiſſet oculos, & piiſſimi Patris admonitionem dulci recordatione penſaret: ſubito iterum apparuit illi iam plenè vigilanti; & corporeis oculis obtulit ſe intuendum. Stabat igitur comminus coram ipſo, ita vt manu tangi facilè poſſet, diligenter eum conſiderans, & quaſi explorans vtrum dormiret, an vigilaret, more videlicet eorum, qui excitant ad vigilias dormientes. Quem cùm Nouitius ſtupidus, atque attonitus intueretur, protinus ille, qui videbatur, euanuit, & (quod mirum dictu eſt) viſum eſt illi, quòd quaſi ſenſibiliter præcordiis illius elapſus fuiſſet. Vnde vehementer accenſus in amorem Dei, & eiuſdem beatiſſimi viri, ad ſuſceptionem vitæ Monaſticæ in gaudio, & exultatione ſpiritnali de die in diem inſtruebatur. Denique ſequenti nocte, cùm vigiliis fratrum ſimiliter intereſſet, talem, ac tantam diuinæ viſitationis gratiam ibidem expertus eſt, qualem ac quantam in vita ſua nunquam antea ſenſerat. Quod totum vtique meritis eius, quem diligebat, ſe obtinuiſſe gratulatus eſt. Cúmque per dies plurimos memoriam abundantiæ ſuauitatis eius recolendo frequentius eructaret, fundebat vbertim dulces, & pias lachrymas, quibus diu, noctúque ſatiari non poterat.* Hactenus ibi.

i Ibidem.

Pergit deinde ſolemnia eiuſdem vota, & Monaſticum habitum ſuſceptum: ſed longè magis Monachi virtutes viro impreſſas, quę verum redderent diſcipulum Bernardi, paucis deſcribere. Quæ quia non alibi veniunt referenda (neque enim tempus conſtat) hîc ſubiungam. *Tranſacto autem anno probationis eius, ſacrum habitum, cum multa deuotione, ſuſcepit, veſtem innocentiæ, quâ non tam foris, quam intus veſtitus fuerat, ſugi meditatione, perpetuáque ſolicitudine illibatam ſeruare contendens. Sícque poſt veſtigia venerandi Patris, quem vnicè diligebat, indefeſſo ſtudio, pro modulo ſuo gradiens, & vitam ſuam in bona perſeuerantia conſummans, illi confidimus aſſociatum eſſe in cœlis, cuius in terris poſitus ardenter conſortium deſiderauit, & vigilanter exquiſiuit.* Hæc de Canonico iſto Regulari, in terris anonymo, ſed in cœlis parante ſibi nomen iuxta nomen magnorum, qui mortem neſciunt. 11.

1. *Actum de Bernardi Patris ſucceſſore, præſidente Gaufrido Lingonenſi*: 2. *& electus Robertus Dunarum Abbas*, 3. *An renuerit*, 4. *& quando confirmatus.* 5. *Robertum Dunis excepit Albero.* 6. *Serlo abdicata præfectura Sabigniacenſi*; 7. *Roberto in Claraualle perneceſſarius.* 8. *Emendatus Henriquez in Menologio.* 9. *Edictum de Haymone Sabigniacenſi ſemel*, 10. *& iterum: & de beato Petro remiſſiuè.* 11. *Tertia confirmatio chartæ charitatis.*

Caput XV.

1. INSTABAT iam electio Claræuallis: & Bernardo quamuis non omnino dignus (nam quis talis?) aliquis tamen ſucceſſor debebatur. Neque alia Gozeuini Parentis cura, quàm vt ſimilior, qui poſſet, eligeretur. Rogauerat Doctorem Sanctum, cùm adhuc viueret, quemnam digniorem cenſeret ad tantum opus: & ille quidem Robertum deſignauerat, Dunenſem Abbatem, quem ſciret ſcientia, prudentiáque, & religione in primis commendatiorem. Quin & de cœlo eumdem præoſtenſum, ante ſeptennium, ſuprà, ni fallor, in tempore obſeruauimus. Itaque cùm alia negotia, quæ plurima occurrebant totius Ordinis, Abbatem Sanctum vocarent ad alias plagas: nec Claræualli neceſſarius videretur: eò faciliùs, & promptiùs moderandæ, quò ex Sanctioribus Monachis, atque recentibus Bernardi Patris conſiliis, quaſi manu directis, componebatur: Reuerendiſſimo Gaufrido, olim Priore tum Lingonenſi Epiſcopo, & Claræuallis Patre, ſubrogato, liberam illis dedit electionem; vt ſibi, quem vellent, aſciſcerent, ex propria linea. Haud plane hærens, ſeu dubius de eligendo: ſed vt eligeretur; & ne Bernardi Patris deſignatio in exemplum producta, in poſterum electionis leges eneruaret. Verùm de his in libro ſepulchrorum eiuſdem domus, fidelis prorſus narratio hæc habet verba.

2. *Hunc virum venerabilem* (ſcilicet Robertum) *Sanctiſſimus Pater noſter Bernardus, ante paucos dies ſuæ fœliciſſimæ migrationis, præſentibus ſuis fratribus, non ſine multa recommendatione perſonæ eius, ſuum eligi monuit, & conſuluit ſucceſſorem. Ipſum ergo poſt tranſitum eius Godefridus Lingonenſis Epiſcopus, quondam Prior Clarauallis, de conſilio electorum in Capitulo Clarauallis Abbatem nominauit.* Hactenus ibi. Rexerat Dunas Robertus quindecim annis, in quibus tamen, vt ibidem legitur, *Totum idem Monaſterium ædificatum, & locupletatum eſt, poſſeſſionibuſque ditatum, & omni benedictione præuentum, quæ eidem loco vſque hodie perſeuerat.* Sunt, qui aſſerant,[b] Dunenſis diſciplinæ famam in tantum ſub Roberto floruiſſe per totum Belgium, vt ſæculares, Eccleſiaſticique Principes, quò ſe meritis illis aſſociarent, certatim conuenerint, ſeu potiùs, velut ex condicto decertarint, bona ſua Roberto Patri offerre, ex quibus Dos cœnobio illi accreſceret: plura oblaturi, ſi plura ſuſciperentur.

[a] Apud Henriquez in Faſcicul. tom 2.

[b] Rayſſe Aſp La 19.

3. De ſucceſſione Roberti in Claraualle, hæc tantùm in Exordio magno[c] ſcripta lego. *Succeſſit beatiſſimo Patri Bernardo in regimine Clarauallenſis Cœnobij Dominus Robertus Abbas Monaſterij de Dunis in Flandria: cuius prælationem, per ſeptem ferè annos antequam ipſa promotio fieret, Dominus reuelare dignatus eſt.* Henriquez, & Arnoldus de Rayſſe,[d] virum Sanctum, nequaquam, niſi violenter impulſum, conceſſiſſe, Epiſcopis etiam, & Abbatibus prouolutis ad eius pedes, vt onus præclariæ nouæ ſuſciperet (ex appendice vt credo, Valcellenſium deſumptum) habent. Porrò appendicis verba Miræus profert, hîc non incongruè à nobis ſubijcienda. *Anno M. C. LIII. Bernardus ille Clarauallis toto orbe nominatiſſimus Abbas tranſiit ad æternæ luminis claritatem. Cuius ſucceſſor factus eſt Dominus Robertus Dunenſis, ab ipſo præelectus, & prænominatus, & à Clarauallenſibus violenter compulſus; Epiſcopis etiam, & Abbatibus ad pedes eius prouolutis. Tunc domus de Dunis quatuor menſibus abſque paſtore vacabat, donec Dominus Albero, ab ipſo Domino Roberto tranſmiſſus, in regimine ſucceſſit, quod duobus annis tenuit.* Hæc in appendice. At in Exordio magno hæc tantùm ſcripta. *Idem Religioſus Abbas paſtoralem curam tantò humilius exercuit, quantò ſe inferiorem meritis prædeceſſori ſuo iudicauit. Quantò enim eminentiores penſabat illius virtutes, qui præceſſerat; tantò in ſe magis deſpiciebat, quidquid boni facere poterat. Sicque factum eſt, vt cum magnæ Religionis ſpeciem daret, comparatione tamen melioris, in oculis ſuis propria ſibi vita vileſceret.* Hæc de electione, & ingreſſu viri Dei, vacuam Bernardi ſedem occupaturi.

[c] Li. 2. c. 21.

[d] Locis ſupra

Confirmatum conijcio menſe Octobri, quod certus temporis calculus confirmat, quippe extinctus, vt ſuo loco dicemus, tertio Kalendas Maij, anni M. C. LVII. annos legitur præſediſſe tres cum dimidio. Ex quo fit iniiſſe præfecturam, vigeſima nona die menſis Octobris, plus minùſve, cùm ſedes vltra duos menſes vacaſſet: intra quos Eboracenſis Henricus obiit; & Canonicus ille Regularis ad Claramuallem venit, & ſi quæ alia huiuſmodi euenerunt. 4.

Dunis ſucceſſit Roberto beatus Albero (fœlix ſæculum, in quo omnes penè beati!) ſanguine, an moribus clarior; neutro inferior, & erat nepos Theodorici Flandrenſis Comitis, de quo Adrianus Butzins[e] hæc habet verba. *Secundus Abbas Dunenſis erat Dominus Albero, nobilis tam virtute, quàm ſanguinis claritate, Theodorici de Elſatia Comitis Flandriæ nepos. Hic receptus fuit in Abbatem anno Domini M. C. LIII.* Hinc corrigendus error nimis ſupinus Chryſoſtomi Henriquez[f] in Faſciculo, qui Alberonem ſub Eugenio promotum tradit, cùm tamen conſtet Eugenium obiiſſe ante tres menſes. Quin nec ſucceſſio Abbatum aliud patitur. Quippe Bernardo mortuo poſt Eugenium, qui ſucceſſit Bernardi ſucceſſori, non potuit, non poſt Eugenium promoueri. Adde quod in Appendice Valcellenſium, quam idem auctor non multò[g] ante adduxerat, Abbatia Dunenſis vacaſſe dicitur quatuor menſibus poſt Roberti promotionem. *Tunc* (ait) *domus Dunenſis quatuor menſibus abſque paſtore vacabat, donec Dominus Albero, ab ipſo Domino Roberto tranſmiſſus, in regimine ſucceſſit.* Quibus clarè videas non ſolùm non ſub Eugenio Papa ſucceſſiſſe Alberonem, ſed neque hoc anno. Videas etiam eumdem illuſtrem virum, Claræ- 5.

[e] In Chron Dunenſ.

[f] Lib. 1. diſt. 5 c. 9.

[g] Diſt. 5. c. 1.

vallenſem; non Dunenſem Monachum, quippe à S. Roberto illinc tranſmiſſum: vnde & poſt biennium abdicata præfectura, quod dicemus in tempore, non Dunis manſit, ſed rediit ad Claráuallem.

6. Hoc ipſo anno, quo Robertus Bernardo ſubſtitutus, venerabilis Serlo Sauigniacenſis, qui ſe, & domum ſuam, imò & totam Sauigniacenſem congregationem, ante ſexennium ſubdiderat Ciſtercio, ſub B. Patris Bernardi, & ſucceſſorum eius correctione; quod, ipſo Sancto viuente, non impetrauerat, poſt mortem ſaltem eius executus, Sauigniacum, præfecturamque deſeruit, priuatam vitam acturus in Claraualle. In libro ſepulchrorum Claræuallis hæc ſcripta lego, de hac abdicatione. *Serlo vir Deo Dignus, qui Sauigniacum cum triginta Abbatiis in generali Capitulo Ciſtercij, præſente beatiſſimo Papa noſtro Eugenio Tertio, per manum Sancti Bernardi Ordini noſtro ſociauit, & Claræuallenſi Cœnobio ſubmiſit, & contulit: cùm nomen, & officium poſt aliquot annos depoſuiſſet Abbatis, eodem anno, quo Sanctus Bernardus ab hac vita migrauit, & Dominus Robertus ei fœliciter, Domino diſponente, ſucceſſit, eidem ſeſe indiuiduum comitem (priuatam vitam agens in Claraualle) & in omnibus officioſum ſe exhibuit.*

7. Cæterùm, quæ officia illi præſtiterit, & qualiter velut alteri Moyſi pro Aarone, quandiu vterque vixit, habitus ſit, vt quæ Robertus ab eo immediatius hauſerat, Serlo ad fratres diſſereret, idem, qui ſupra, liber ita proſequitur. *In opere Sanctæ prædicationis ad ædificationem fratrum, toto tempore, quo profuit, ad eius imperium iugiter laborauit. Id enim officium eidem imponebat; quem adhuc ipſum promptiſſimum fecerat exercitatio diuturna, & benignitas gratioſa* Quis Serloni ſucceſſerit in regimine Eccleſiæ Sauigniacenſis, nobis ignotum: certum inter Sanctiſſimos viros, quos tunc habuit, facile idoneum miniſtrum ſubſtituendum.

8. Henriquez,[h] qua promptitudine ad credendum ingenij pollet, ſequutus Montaluum, Albericum ſucceſſiſſe Serloni docet, de quo Sanctus Bernardus ad Falconem electum Lugdunenſem. [i] *Filius noſter Albericus, etſi ſuis meritis commendabilior, noſtris tamen precibus, vobis vt commendatior ſit, obſecramus. Tenerè quippe diligo eum, tanquam mater vnicum filium, & diligite eum, qui diligit me. Denique in eo experiar, ſi me curatis: quò enim longè à me poſitus eſt, eò magis neceſſariam habet paternam veſtram conſolationem.* Verùm, ſi Serlo præfecturam abdicauit poſt Bernardi deceſſum, quantumuis Albericus ſuffectus eſſet, non tamen Abbas ille, de quo Sanctus; aut ſi ille, alterius domus, non Sauigniaci. Certè Albericus ille tam longe abfuit, à Sauigniacenſi præfectura, vt potiùs Monaſterium, cui præerat (Benedictionis Dei Lugdunenſis, quod conſtat ex epiſtola) acriter tunc à Sauigniacenſibus infeſtaretur. *Hoc* (ait Sanctus) *præcipuè obſecramus, vt Sauigniacenſes Monachos prohibeatis ab infeſtatione eorum, qui calumniantur eos iniuſtè, vt putamus.* Mirum ex verbis his potuiſſe colligi, Albericum præfuiſſe Sauigniacenſibus. Sed neque video inter Sanctos memorari, qui domum illam inſignem illuſtrauere, cum tamen ſanctus aſſeratus ab his Auctoribus.

h In Menol. July 11
i Epiſt. 173.

9. Reliquit Sauigniaci Serlo viros Sanctiſſimos, Haimonem, & Petrum quorum ſuperius fecimus mentionem. Et quidem de Haimone multa, & mira, e quibus hic, quia ſub Serlone facta leguntur, illuſtrem quandam viſionem memorabo, quam primus ex Actis eius Henricus, Gran[k] dein Seguinus,[l] & alij tranſcripſere. *Legitur, quod in Monaſterio Sauigniacenſi, ſub venerabili Patre eiuſdem Monaſterij Serlone contigit, quod relatu dignum credimus. Nam die quadam, cùm frater quidam* (Haimo) *diuino fungeretur officio, veniens ad illa verba:* Supplices te rogamus, omnipotens Deus, iube hæc perferri, *&c. inclinans ſe iuxta morem, & ſupplicans; vidit Angelicos ciues in circuitu Altaris, hilares, & iucundos, & ſtolis miræ pulchritudinis indutos, inter quos vnus ſupereminens apparebat ſtatura ſublimior, & forma venuſtior, qui & præ cæteris ſolus de Altari ſacram Hoſtiam accipiebat, ſolus ſurſum deferebat, & ſolus diuinis conſpectibus præſentabat. Cæteri verò, qui adſtabant, in tantum illi Angelo congratulabantur, ac ſi quiſque Hoſtiam acciperet, ſi deferret, ſi præſentaret. Reflexis oculis Sacerdos ad Altare depoſita reperit; reperta ſumpſit ſanctificantia ſe, & ſanctificata; & ſic plenus gaudio agenda impleuit.* Hactenus Magnum ſpeculum exemplorum, ex Actis Sancti: quæ eadem Seguinus, & ex ipſo Henriquez[m] adnotarunt.

k Tom. 1 diſt. ex 81.
l Li. 3. c. 67.
m April. 30.

Addit vterque[n] illuſtrem aliam eidem Sancto factam, in eodem ſacrificio Miſſæ, quod deuotiſſimè quotidie celebrabat, conſolationem, quæ ita habet. *In tremendo Miſſæ ſacrificio, cùm hæc aliquando proferret verba:* Qui pridiè quam pateretur; *reſpiciens ſurſum, vidit cœlos apertos, & Ieſum ſtantem, facie ad Orientem conuerſa, & inclinato capite, blandè eum per pietatis ſpiritum viſitantem; & cor, & conſcientiam ſuam, unctione miſericordiæ ſuæ, lætificantem exultatione inenarrabili; & ineſtimabili dulcedine, ſua viſcera animæ medullitus adimplentem. Et ſpiritus loquebatur in eo, qui dicebat: Quia hic eſt filius Dei; & tibi ſic, ob tuæ conſolationis gratiam, apparere dignatus eſt. Qui dum tanta gratiæ vbertate frueretur, luminis immenſitate perfunderetur, dulcedinis ſuauitate reficeretur, inſenſibilis animo factus, exiit carnem, carnis nõ relinquendo habitaculum, ſed carnis nullum ſentiens adminiculum. Nihil terrenum intuebatur; nihil corporeum; præſentiam vllius perſonæ non ſentiebat, Calicem, vel altare, quibus aſſiſtebat, non videbat. Solus cum ſuo iucundabatur, homo Deum, ſed in homine, contemplabatur, ſacerdos cum ſacerdote epulabatur. Celebrato denique tam amica congratulationis gaudio, rediit ad ſe, qui fuerat extra ſe, ſemper tamen manens in ſe.* Hæc de S. Haimone, quia nullum alium propriorem locum habent, hîc recenſenda cenſui. Nam reliquas virtutes, & dona viri, anno M. C. LXXIV. quo obiiſſe conſtat, enarrabo: ſi tamen prius de Petro aliqua dicam, ante Haimonem biennio coronando. Hæc occaſione abdicatæ à Serlone præfecturæ Sauigniacenſis: ſed iam nos alia vocant præſentis anni. 10.

n Eiſdem locis.

Per idem tempus, petente Gozeuino, cui de rebus Ciſtercij præcipua cura, Anaſtaſius Pontifex[o] confirmationem chartæ charitatis, & alia priuilegia ab Eugenio indulta, corroborauit. *Excepto* (ait compilator Priuilegiorum) *quod in fine circa celebrationem diuinorum officiorum, tempore interdicti ſic dicit. Sancimus etiam, vt propter communia interdicta terrarum, nulla Eccleſiarum veſtrarum à Diuinis compellatur officiis abſtinere. Interdicimus item, ne aliqua omnino perſona fratres Ordinis veſtri audeat ad ſæcularia iudicia prouocare, ſed ſi quiſquam ſibi, aduersùs eos, aliquid crediderit de iure competere, ſub Eccleſiaſtici iudicii examine experendi habeat facultatem. Decernimus ergo, vt nulli omnino liceat hanc paginam noſtræ confirmationis infringere, vel præſcriptas inſtitutiones veſtras,* 11.

o Tom. c. priuileg.

auſu

auſis temerario, violare. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum. Et poſt nomina ipſius ſummi Pontificis, & quatuordecim Dominorum Cardinalium ſignantium, & approbantium, ponitur ſic. Datum Laterani per manum Rollandi S. R. E. Presbyteri Cardinalis, & Cancellarij, quinto Idus Decembris, Indictione ſecunda, Incarnationis Dominica anno M.C.LIII. Pontificatus verò Domini Anaſtaſij Papæ IV. anno primo.

---

1. *Chronologia ſurgentium Monaſteriorum.* 2. *Montis-Rami illuſtres Fundatores,* 3. *donatio loci,* 4. *& conditiones donationis,* 5. *tempus, & locus, ac ſubſcriptiones Principum,* 6. *incrementa Cœnobij Sancti Martini.* 7. *Donatione firmata Imperatoris,* 8. *vt Montis-Rami Cœnobio ſubijceretur.* 9. *Imò & alia incrementa ſingularia.* 10. *Ab Alexandro tertio deſignata.* 11. *Demum variæ notitiæ eiuſdem domus.*

CAPVT XVI.

1. SEQVVNTVR fundationes Monaſteriorum, in quibus duæ Hiſpanæ, vtraque inſignis, ſed altera excellens; ſeptem aliæ ad diuerſas prouincias pertinent. Eas Chronologia recenſet ſequenti ordine.

Anno M.C.LIII. tertio Kalendas Aprilis, fundata eſt Abbatia Montis-Rami, in Gallecia.

Eodem anno Idus Auguſti Abbatia de Petraſa.

Eodem anno VII. Idus Septembris Abbatia de Caſtellione.

Eodem Anno VI. Idus Septembris, Abbatia de Morus.

Eodem anno, Abbatia de Gurlande, ſiue Girlande.

Eodem anno Abbatia de Tileteya.

Eodem anno III. Idus Februarij, Abbatia de Eſron, Pragenſis.

Eodem anno Abbatia Populeti in Hiſpania.

Eodem anno Abbatia de Viridi ligno. Hactenus recenſitæ fundationes.

2. Montem-Rami antiquius Monaſterium à Comite Raimundo, Imperatoris Alfonſi quondam Patre fundatum Monachis Sancti Benedicti Athanaſius Lobera, [a] Regius Chronographus atque eiuſdem domus alumnus, adſeuerat. Indéque appellatum Rami-Montem, quaſi Montem Ramonis: qui Raimundus Hiſpanè Ramon dicitur. Cæterùm aliam domus fundatricem inſtrumenta conuincunt, inferiorem ætate, non claritudine. Taraſia ea Imperatoris filia, Henrici Portugalliæ Comitis coniux, Alfonſi Regis mater, dein Ferdinando Galleciæ Comiti nupta, de qua in priori tomo plurimus ſermo. Hæc locum dedit longum, latúmque Arnoldo, & ſociis, in quo non vnam conſtruerent Abbatiam, ſed Prioratus plures; omnes vni maiori parituros. Portò hunc in Riuoira ſacrata poſuit, ad leucam diſſitum ab ea parte loci, in qua nunc Monaſterium fundatum eſt; ſub ea tamen expreſſa conditione, vt ad quamcumque aliam commodiorem transferri poſſet. Extat, & legitur inſtrumentum donationis ex quo hæc omnia conſtant; ſimulque ſecundæ nuptiæ Taraſiæ Fundatricis, quod in hunc locum remiſſum in ſuperioribus, ad litteram eſt nobis tranſcribendum.

[a] In vita S. Athilani.

3. *IN nomine Sanctæ, & Indiuiduæ Trinitatis Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen. Oportet nos, qui plus cæteris videmur poſſidere in hoc mundo, miſericordiæ operam dare, videlicet pauperes recreare: Monaſteria ædificare: loca pauperum Ieſu Chriſti, & Eccleſias conſtruere. Sanctorum neceſſitatibus communicare. Quapropter Ego Tereſia bonæ memoriæ Alphonſi magni Hiſpaniarum filia Regis, Magni Comitis Henrici quondam vxor, nunc verò Comitis Ferdinandi coniux, Dei gratia Portugalliæ Regina à mari Occeano, vſque ad riuulum Hipalioſum, qui currit inter Tybres, & Geurres, facinorum meorum memor, & vt mei memoria in congregatione Fidelium perenniter perſeueret, pro ſalute animæ meæ, & Parentum meorum præcedentium, dono Deo omnipotenti, & tibi Araoldo ſeruo eius, & ſociis tuis & ſeruientibus, tam præſentibus, quàm futuris locum qui dicitur Riuoira ſacrata, qui eſt in monte de Ramo, territorio* das Dolas; *termini verò loci illius ſunt per Humanum vſque ad Colobrenum maiorem. Deinde per cubitos de Folgoſo, & per collem, qui eſt inter Folgoſum, & Humanum: poſteà per Carreiram maiorem, quæ ducit ad Nugariam, & clauditur per Humanum.*

Tali verò tenore do tibi iam dicto Arnoldo Dei ſeruo, & ſociis, ac ſucceſſoribus tuis ſuprà memoratum locum Riuoira ſacrata, vt nulla Eccleſiaſtica, ſæcularíſvè perſona præſumat à vobis cenſum vllum exigere, aut forum, vel homicidium vel rauſum ſi intra terminos ſupradictos ab aliquo fuerit factum; ſed vobis exoluat quicquid ad ius pertinet Regium. Nullus denique Præpoſitorum loci illius præſumat iam dictum locum de Riuoira ſacrata vlli Epiſcoporum, ſeu Abbatum, aut Eccleſiæ, vel Monaſterio ſubiugare, vel donare. Sed ſi in prædicto Monte de Ramon, ſiue territorio Caldellas, ſeu Limia melior inuentus fuerit locus à vobis, ſiue à ſucceſſoribus veſtris ad habitandum, qui melior fuerit, ipſe ſit caput, & cætera inferiora loca membra ſint, capitíque honeſtiori obediant. Si quis autem vir, aut fœmina mei generis, aut alterius germinis, hanc meæ eleemoſinæ chartam irrumpere aut ancillare tentauerit, ſit anathema Maranatha: & à matre Eccleſia ſeparatus, & cum Iuda Domini traditore, &c. 4.

Hanc chartam fieri iuſſi, & vnà cum viro meo Comite Ferdinando Perez & cum Filio meo Alfonſo Henriquez propria manu roboraui. Facta charta donationis XII. Kalendas. Septembris Æra M C. L X I I. Regnante Regina Domina Tereſia in Portugalia, & Limia vſque ad Riuulum Hipalioſum; ſoror eius Regina Domina Vrraca in Caſtella, & Legione, Gallecia, Aſturiis, & Eſtrematura. 5.

Pelagius Dei gratia Bracharenſis Archiepiſcopus, Capellanus, & Cancellarius Reginæ confirmat.

Alius Aſturiacenſis Epiſcopus confirmat.

Didacus Aurienſis Epiſc. confir.

Alfonſus Tudenſis Epiſcopus confirmat.

Pelagius Suarez, Dapifer curiæ conſ.

Sanctius Nuñez confirmat.

Ermigius Bengas, Signifer, confir.

Pelagius Muñez confirmat.
Sueda Menendi confirmat.
Gomez Menendi confirmat.
Sanctius Gundiſaluiz confirmat.
Menandus Velazquez confirmat.
Petrus Bidularis confirmat.
Garcia Velazquez confirmat.
Archidiaconus Goter in Camba ſuper Caldelas confirmat.

Petrus qui notauit, vicibus vtens Cancellarij confirmat. Datum Allariz. Hactenus fundationis inſtrumentum, ex quo non ſolum fundatrix, & eius, vt promiſeramus, ſecundæ nuptiæ, ſed filij etiam ſcientia, patientiaque de Vitrico poſt patrem, ſuperinducto, liquidò conſtant. Quippe præbentis conſenſum donationi ab vtroque initiatæ, cum contracti coniugij expreſſione.

6. Eodē, quo Regina Tereſia anno, Montem-Rami donauit Arnoldo, & ſociis, Ferdinandus vir eius impetrauerat ab Alfonſo Hiſpaniarum Imperatore, vt Monaſterio Sancti Martini de Pineira (incertum cuius Ordinis) multas & amplas donaret poſſeſſiones. Non vt nulli ſubeſſet, ſicut Tereſia in Riuorra ſacrata cauerat, ſed vt cui vellet alteri ſe dederet, quatenus acceſſione tanti Cœnobij, inſtantem fundationem vxoris amplificaret. Extant litteræ Alfonſi Imperatoris, Comitis Ferdinandi notantes preces, & precum finem, haud obſcurè manifeſtantes, quæ ita habent.

7. *IN nomine Patris, & Filij & Spiritus Sancti. Amen. Tanto in eleemoſinis; & aliis bonis pro ſalute ſua faciendis quiſque promptior debet eſſe, quanto plura à Domino videtur beneficia ſuſcepiſſe. Quod ego Alfonſus Hiſpaniarum Dei gratia Imperator, intelligens, & intelligendo complere ſatagens, pro mea, Parentúmque meorum, remiſſione peccatorum, atque animæ ſalute, Comitiſque Domini Ferdinandi petitione; dono Deo omnipotenti, & tibi Pelagio Bermudi Presbytero Dei ſeruo, & Fratribus tam præſentibus, quam ſucceſſoribus tuis, loca quædam ſuper flumen Sile, ad Deo ſeruiendum, videlicet Pineiro medietatem de toto transmonte, & Lupiam ab integro, & totam ipſam fragam cum olineto vſque in illum terminum vbi intrat Lor in Sile, quantum ad Regiam pertinet dignitatem: dono, & concedo ipſas villas integras, cum omnibus illarum appendicibus, cum redditibus, montibus, paſcuis, aquis, piſcariis, molendinis, caſas caſarum, arbores fructuoſas, & infructuoſas, petras mobiles, cum ſuis locis, & terminis antiquis, prout inueniri, & inueſtigari potuerint.*

8. *Quoniam autem, ſicut iam dictus Comes Ferdinandus mihi notificauit, & ſuggeſſit, ſupradictus locus de Pineira, arctus, & breuis eſt, ad multorum cohabitationem; tribuo tibi, & fratribus tuis, tam præſentibus, quàm ſubſequentibus facultatem, liberamque poteſtatem, cuicumque Monaſterio ſanctæ Eccleſiæ meæ ditionis vos conferre, & mancipare, cum omnibus, quæ ſurſum nominata ſunt, & aliis, quæ acquirere, & habere poteritis, ipſique Monaſterio cui vos, vel veſtra contuleritis iure hæreditario concedo habenda, & poſſidenda, quatenus ea liberè, & quietè habeatis, omnium hominum inquietate ſemota, in perpetuum: & in eis quidquid voluerit Abbas, vel Prior illius Monaſterij, ad vtilitatem ſuæ Eccleſiæ cum fratribus ſuis faciat. Cauto etiam loca ſupra ſcripta Pineira, Olinetum, trans montem, quomodo diuiduntur in illa plana, & cum ambas meſtas per riuulum ferruginetum, per aquam Sile, quomodo diuidit cum Lagares, & ibi inchoauimus cum illa plana. Si quis autem vir, aut fœmina, &c.*

Facta charta Idibus Ianuarij. Æra M. C. LXII. Regnante Imperatore Domino Alfonſo, eo tempore Toleto, Legione, Zaragoca, Nagara, Caſtella, Gallecia, & Aſturiis.

Ego Alfonsus *Imperator hanc chartam, quam fieri iuſſi, confirmo, & manu mea roboro, & omni tempore firmam eſſe commendo.*
Ioannes Legionenſis Epiſcopus confir.
Ioannes Lucenſis Epiſcopus confirmat.
Petrus Aſturicenſis Epiſcopus confir.
Comes Fernandus de Galletia, huius eleemoſyna petitor confir.
Martinus Aurienſis Epiſcopus confir.
Comes Pontius Dapifer Curiæ Imp. confirm.
Comes Ramirus confirmat.
Pontius de Minerua ſignifer confirm.
Menendus Abbas confirmat.
Aluarus Roderici confirm.
Petrus nutu Geraldi ſcripſit, iuſſu Imperatoris, per manum Magiſtri Hugonis, eius Cancellarij.

Vix Tereſia Monaſterium ſuum fundauerat, cum Presbyter Pelagius, ſociíque morem gerentes Comiti, ſeſe, & Monaſterium Sancti Martini, Præpoſito Arnoldo, & Riuorræ ſacratæ, tradiderunt: haud dubium quin amplexati Sanctam Regulam, vt cuncti eoſdem ritus, atque eadem inſtituta profiterentur. Ceſſeritne Abbatiali dignitati, ſtatim ab vnione nomen Præpoſiti, an ſuſtinuerit loci tranſlationem; non ſatis liquet: ſicut neque annus, quo tranſlatæ ſedes, aut quo Guillelmus Arnoldo ſubſtitutus; certum intra viginti annos mutata omnia, prodente id priuilegio Imperatoris, anno M. C. XLIV. ſub hoc initio. *Alfonſus, &c. cum conſenſu vxoris meæ Berengariæ, dono Deo, & Eccleſiæ Sancti Ioannis Montis-Rami, & eiuſdem loci Abbati Pelagio, cæteriſque fratribus ibidem ſub regula S. Benedicti, Deo famulantibus, præſentibus, & futuris, &c. Facta charta Legione ſecundo Kalend. Iulij Æra M. C. LXXXII.* Manſit Cœnobium ſub habitu nigrorum vſque ad hunc annum: fallitur Yepius decennio rem anteponens, quod ex ordine Eccleſiarum Claræuallis, vel ipſa Chronologia tacente, facilè conſtat: quippe Mons-Rami inter Moroliam, & Petroſam, quarum illa præcedentem annum ſacrauit, hæc præſentem. Quid quod vnà cum habitu aduocatio domus mutata, quod Yepius confitetur; & ſubrogata Ioanni, Maria Virgo? & tamen conſtat ex prædicto priuilegio, quod ipſe item adducit, Eccleſiam Ioanni addictam, poſt illum annum. 9.

Ergo hoc anno M. C. LIII. procurante, vt putatur, Imperatore in Ciſtercienſia iura, & Virginis tutelam tranſire; accitis Monachis de Bernardi filiis, atque ab ipſo educatis in Claraualle, per quos noui inſtituti mores edocerentur. Quis primus Abbas ſub Ciſtercio fuerit, in dubio eſt; nam quod Arnoldum Ciſtercienſem aliqui putant, Guillelmum alij, ex Chronologiæ errore deſumptum video. Quicumque fuerit, in immenſum adduxit domum, adeo vt ab Alexandro ſummo Pontifice, intra decennium, ſexdecim illi Grangiæ, ex quibus olim multæ, Prioratus confirmarentur. Sanctius, tertius, an quartus, Abbas fuit, qui diploma impetrauit, cuius hæc verba. *Alexander Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei. dilecto filio Sanctio Abbati S. Mariæ Montis-Rami, eiuſque fratribus, tam præſentibus, quam futuris, &c.* Sequuntur clauſulæ de protectione Apoſtolica, de obſeruatione Ciſtercienſis Ordinis, de confirmatione poſſeſſionum, & ſtatim ſubditur. *In quibus hæc propriis duximus exprimenda* 10.

menda vocabulis: locum ipſum de Monte-Ramorum, in quo Abbatia ſita eſt, cum omnibus pertinentiis ſuis. Grangiam S. Cypriani de Peña, cum omnibus pertinentiis ſuis. Grangiam Sancti Adriani, cum omnibus pertinentiis ſuis. Grangiam Sancti Michaelis, cum omnibus pertinentiis ſuis. Grangiam de Sancta Martha, cũ omnibus pertinẽtiis ſuis. Grangiam de Pineira cum omnibus pertinentiis ſuis, Grangiam de Salcedo cum omnibus pertinentiis ſuis. Grangiam de Pratis Humanis. Grangiam Sancti Ioannis veteris, cum omnibus pertinentiis ſuis. Grangiam de Pratu-Cœlis, cum omnibus pertinentiis ſuis. Grangiam de Pelagionis, cum omnibus pertinentiis ſuis. Grangiam de Cerdera cum omnibus pertinentiis ſuis. Grangiam de Lanza, cum omnibus pertinentiis ſuis. Grangiam de Baronala, cum omnibus pertinentiis ſuis. Grangiam de Sancta Columba, cum omnibus pertinentiis ſuis. Grangiam de Sancto Ioanne de Cota, quæ ſita eſt in terra de Lemos, cum omnibus pertinentiis ſuis. Grangiam de Coba de Ruaco, cum omnibus pertinentiis ſuis. Hæc incrementa inſignis Monaſterij, quod hodie etiam prædiues perſeuerat.

Iacet Mons-Rami in Diœceſi Aurienſi, ſexto lapide ab vrbe Epiſcopali. Portò inter poſſeſſiones confirmatas ab Alexandro, Grangia Sancti Adriani recenſetur; Monaſterium antiquum ad ripas Sili, à multis annis conditum, vt habet inſcriptio lapidea, ad oſtia domus perſeuerans vſque ad hanc diem. *Deo iubente inſtauratum eſt templum hoc, ob honorem Sanctorum Adriani, & Nataliæ: ſeruus Dei Froila Abbas ædificauit cuncta Cœnobij loca. Æra. D.CCCC. & XIII.* Hactenus inſcriptio, ex qua planè videas, quantæ antiquitatis Eccleſia fuerit, quæ ante ducentos octoginta annos, iam ab olim deſtructa, reſtaurabatur. Porrò de ſanctitate habitatorum alius eſt lapis notitiam præſeferens: quamuis ob fruſtum eius fractum, detractúmque & multa corroſa; materia potius velut in communi elici poſſit, quam ſingulares perſonæ, aut alicuius geſta commemorari: atque hæc initia primæ fundationis (quæ in Hiſpania) reliquas dabimus capite ſequenti. Sed Populetum ſeorſim præ magnitudine, & maiori notitia domus. 11

1. Monaſterij Petroſa parua notitia. 2. Morarum maior, eiuſdem donatores. 3. Epiſtola Sanſonis Rhemenſis ad Bernardum parentem ſuper hoc ipſo. 4. Primus Abbas, & eius ſanctitas. 5. Sancta Belina Virginis hiſtoria, atque alia notitia eiuſdem domus. 6. tres alia breuiter. 7. De Eſron Pragenſi aliqua. 8. Demum de Viridi ligno, domo Hyberniæ.

CAPVT XVII.

1\. QVo anno Claræuallis Montem-Rami; eodem etiam Petroſam, & de Moris, vtramque in Gallia; alteram in Petragoricenſi Diœceſi genuit, alteram intra propriam Lingonenſem. Petroſam Ciſtercienſis Ordinis domum ducentis taxant Florenis libri Cameræ. Claudius Robertus Petrolam potius nominat, ſed nullam maiorem lucem loco præfert; nec nos aliam potuimus inuenire.

2\. Notius Monaſterium de Moris, ſiue Morarum, vltima, vt creditur, proles Bernardi Patris, non longè tranſmiſſa, in locum Lingonenſis Epiſcopatus, quem Abbas, Canonicique Sancti Dionyſij, Sanſoni Rhemenſi; Sanſon Pontifex Bernardo Parenti dedit. Moras appellant inſtrumenta donationis, atque Robertus Claudius [a], Reliqui omnes de Moris, quaſi inflexa nominis pluralis declinatione. Proximum Claræualli locum, vltra Diœceſim, conteſtantur Exordium, & Godefridus; ille hoc anno adductus, hic in hoc capite ſtatim adducendus. Demum quod poſſeſſionem Monaſterij Sancti Dionyſij rogatus à Bernardo, Sanſon Rhemenſis rogans impetrauerit, conſtruendo Monaſterio, quod Monachi Claræuallis inhabitarent, probant litteræ eiuſdem Archiepiſcopi ad Bernardum ſcriptæ, quæ ita habent.

[a] In ſua Gallia.

3\. *Sanſon Dei gratia Rhemorum Archiepiſcopus, chariſſimo, ac præcordiali amico ſuo Bernardo, Claraualenſis Monaſterij Venerabili Abbati, ſalutem, & in Sancta Religionis propoſito beatam perſeuerantiam.*

Sanctitatis veſtræ petitionibus debita ſolicitudine annuentes, apud Abbatem, & Canonicos beati Dionyſij multum, diúque laborauimus, vt Eccleſiam, quæ eſt apud Moras nobis donarent, cum omnibus appenditiis ſuis; ad faciendam ibidem Abbatiam Ordinis Claraualenſis; quod quidem vix impetrare potuimus. Cæterum Domino propitiante, tandem ipſam Eccleſiam cum omnibus appenditiis ſuis, nobis donauerunt; ea conditione videlicet, vt ibidem Abbatia Claraualenſis Ordinis fieret. Nos itaque Eccleſiam illam, cum omnibus appenditiis, vobis, & ſanctæ congregationi Claraualenſi concedimus, & donamus: ita videlicet, vt ibidem Abbatiam Claraualenſis Ordinis, abſque longioris moræ obſtaculo, faciatis. Valeat ſanctitas veſtra in Domino, & pro nobis, & pro Eccleſiis nobis commiſſis, iugiter Dominum exoret.

4\. Accepto loco, Bernardus Conuentum miſit, cui præfecit Abbatem B. Medardum, illum nimirum, cui ſacram Chriſti effigiem Bernardum amplexantem per viſum an reapſe, conſpectam, diximus. Porrò vir Dei Sancto familiaris, ſanctus & ipſe, plures aliæ viſiones videre meruit, præcipuè de dilecto ſibi patente, è quibus vnam, quia non aliud tempus nouimus, à Godefrido ſcriptam tranſcribamus. [b] *Abbas Medardus* (Gerardum alij ſcribunt) *de Moris (quod eſt Monaſterium proximum Claraualli) teſtatus eſt nobis, vidiſſe ſe eum aliquando pſallentium fratrum circuire choros, & ſicut frequenter agebat, excitare torpentes ita vt affectuoſius, & virilius pſalleretur, quod reliquum fuit vigiliarum. Cúmque die ſequenti apud Deum familiariter cauſaretur, tardiùs illum, quàm oportuerat, viſitaſſe pſallentes. Ego, ait, nocturnis horis corporeo occupabar incommodo: ſed quò non potuit corpus, ſpiritus venit. Expauit ille audiens non fuiſſe in corpore, quem tandiu ipſe corporeo ſpectaſſet obtutu circumeuntem vtrumque chorum, & vt conſueuerat ſingulis manum imponentem.* Hæc Godefridus, ex quibus facilè liceat computare, non ſolum de Bernardo ſed de Medardo, quanti apud Deum vterque meriti

[b] Lib. 3. vitæ S. Bern. c. 1.

riti fuerit. Memoratur Medardus in Menologio ad diem octauam Iunij inter Abbates ſanctitate illuſtres illius æui. Nec nos hoc ipſum in tempus mortis deferimus, quia quo anno obierit ignoramus.

5. Inter alia, quæ illuſtrare dicuntur Moras inuenio caput Virginis, & ob virginitatem tuendam, Martyris, beatæ Belinæ, de qua hæc habet Nicolaus Camuzarius deſcribens Moras. *In hoc Morienſi Cœnobio aſſeruatur religioſè caput S. Belina Virginis, quod ei amputatum fuiſſe dicitur a Domino Lendreuilla (qui vicus eſt circa mille paſſus diſtans à Moris) quod Virgo ſtuprum pati noluerit ab hoc impuro homine, cognomento de Dracey pudicitia ſæpè fruſtra tentata.* Hactenus de notitiis huius Cœnobij, quod video ducentis florenis taxatum in libris Cameræ. Memorantur Moræ in litteris Innocentij Papæ III. ad Epiſcopum, & Decanum Sancti Stephani Trecenſis, Datis Reati XIV. Kalend. Februarij, Pontificatus ipſius anno X.

6. Sequuntur domus aliæ minus notæ: de Caſtellione nihil aliud nobis occurrit vltra notata tomo præcedenti. Gutland in cunctis Geneſibus inuenio de linea Claræuallis, incerta matre. Sed neque Diœceſi, aut prouincia deſignatis, in qua etiam Titeleiam ponit Henriquez nulla maiori, aut clariori notitia domus.

c Ann. 1131. c. 1. n. vlt.

d In faſcic. diſt. 42. lib. 2.

7. Notitiæ Eſton in Diœceſi Pragenſi, Metropoli Bohemiæ, diuerſa ab ea, quam ſupra memorauimus: Extant ad Abbatem illius litteræ aureæ Gregorij Papæ IX. Datis Laterani VI. Nonas Octobris, Pontificatus ipſius anno IX. Titulus autem litterarum talis eſt. *De Pomuch, & de Eſron Abbatibus Ciſtercienſis Ordinis.* In libris Cameræ notatum locum video in Diœceſi Pragenſi, ſed ſub hoc titulo. *Sancta Maria Montis Sion, alias Eſron, Ordinis Præmonſtratenſis, florens centum.* An per errorem Ordo mutatus ſit, quod non ſemel contingit, an aliud ſit Cœnobium, quis diffiniat? Populetum ſeorſim dicendum nobis, perilluſtris Eccleſia, & quam vix alia adæquet in Hiſpania; ſiue ædificia, opulentiámque mireris, ſeu ſanctitatem.

Vltimum locum tenet Viride lignum; Diœceſis Erfordenſis in Hybernia quod Mellifons, hoc anno, propagauit ſi Chronologiæ credimus, & tabulis Eccleſiarum Claræuallenſium. Quamuis ab aliis integro quinquennio, ab aliis etiam nouennio anteponatur, quod ſuprà vidimus; certè Vvaræus Monaſterium Viridis Ligni idem eum Neboracenſi eſſe exiſtimat; & anno M. C. XLIV. fundatum tradit. Ab Henrico VIII. in Eccleſiam Collegiatam primum, mox Nicolao Bagnall militi, Hyberniæ Mariſcallo concedendum. Verba eius ſuperiùs à nobis tradita; nec quidquam aliud habemus, quod addamus. Sed iam ad Populetum. 8.

1. *Situs, & etymon Monaſtery Populetani, 2. & Auctorum varietas, 3. ad concordantiam reducta, 4. per inſtrumenta. 5. Cæleſtia ſigna auſpicantia fundationem. 6. Quid in ea Bernardus: 7. & quanta ſanctitas Raymundi Fundatoris, 8. ſepulchra Regum; 9. opulentia domus; 10. atque eius incrementa in ſpiritualibus.*

CAPVT XVIII.

1. POPVLETVM ad radices Montis Pradenſis vulgo de Prades Tarraconenſis Diœceſis in Catalonia, Raymundus Berengarius fundauit illuſtris Princeps, qui Regnum Aragonum dotali titulo, cum Petronilla coniuge; Comitatum Barchinonenſem, hæreditario iure poſſidebat. Nomen loci, ab arborum frequentia, quas Populos appellant, ſunt qui deducant; quod eiuſmodi plantis abundaret. Alij à creſcentis domus magnitudine, quaſi oppidulum dictum, quod vernacula lingua *Poblet* vocant. Melius qui à S. Eremita eiuſdem nominis, qui locum illum, ab aliquot annis, inhabitabat. Hunc à vicinis Sarracenis captum, qui ibidem frequentés, ac vinculis compedinum in Siurana (id arci Regiæ nomen) miraculosè ereptum, ac ſuæ reſtitutum eremo traditio eſt, atque hoc ipſum toties contigiſſe, vt tandem, Agareni cedentes numini, indemnem hominem ibidem conſeruauerint. Quin donauerint loco circumiacente; quem, cum ſociis, quos vellet, inhabitaret. Demum adiunctos Ciſtercienſes Monachos miſſos ex Fonte-frigido, eremum in Cœnobium commutaſſe, Ita ferè per omnia Ioannes Aluarus Solſonenſis Epiſcopus, in originibus Monaſteriorum Aragonenſium.

2. Yepius [a] deſumptum nomen ab Eremita, & miraculum traditione acceptum, quaſi per manus, non inficiatur: Verùm, locum donatum à Sarracenis Chriſtiano homini, haud ita facilè ſibi perſuadet; nec credendum Raymundum Barchinonenſem fundaturum Cœnobium, quod ſibi, & ſuis eligat in ſepulturam, extra terminos propriæ ditionis; aut obieciſſe Ciſtercienſes Monachos ex longinquo vocatos, infidelium perfidiæ; quam toties ipſe cum ſuis eſſet expertus. Certè lucum condendo Monaſterio, non Eremitæ à Sarracenis datum, ſed Sanctio Abbati Cœnobij Fontis-frigidi à Comite Raymundo, deſcriptis terminis, indices rerum Aragoniæ teſtificantur. *Ad Populetum in Coſetanis Cœnobium, D. Maria Ciſtercienſis Ordinis, inſigni, & Regia ædificiorum magnificentia, dicatur: & præclaris, excelſis, & ſplendidiſſimis operibus adornatur à poſteris regibus. Principes locum conſtruendo Cœnobio deſignatum, & terminatos fines, ad VII. Idus Septembris, Sanctio Abbati Monaſtery Fontis-frigidi, Narbonenſis Diœceſis donant.* Siue ergo Eremita iam obierit, ſeu ſuperuixerit Cœnobij fundationi, locus iam tunc ereptus à Sarracenis, intra fines Chriſtianos continebatur. Sed neque idem Monaſterio locus, quem Eremita incoluit, quamuis non longè diſtans, & intra terminos, vterque continetur.

a Ad hunc ann.

Inter has traditionum varietates in diuerſa diſtractus, cùm diu anceps hærerem, nec fas putarem illuſtriſſimam totius Hiſpaniæ domum ſub dubio tradi; ipſius cenſui tabularia conſulenda. Porrò in eis donatione inuenta duplici; altera Arabicè, atque Arabicis litteris ſcripta, latinè altera; hæc Catholici Principis Raymundi facta Sanctio Abbati Fontis-frigidi anno M. C. L I. (nam præceſſit aduentum Monachorum) illa Pagani Almira Almominiz Populeto Eremitæ, Æra Mahometis DC. XIV. 3.

DC.XIV. quæ incidit in annum M.XIV. facilè nodum vidi poſſe diſſolui. Quippe ante centum triginta ſeptem annos, cum tota terra a Paganis poſſideretur; Populeto conceſſa pars illius, quam ipſe inhabitabat, & cui in eodem instrumento, vinculis ruptis, dicitur reſtitutus diuina manu. Verum cum expugnata à Saracenis, multis poſt Populeti obitum annis (neque enim tandiu valuit vitam protrahere) ſubiaceret Imperio Raymundi Principis, eadem pars, ſiue quia opportuna vitæ monaſticæ, ſiue in memoriam ſancti, tributa Monachis, conſtruendo Cœnubio; quod ex nomine illius, hactenus conſeruato, nuncuparetur. Sic enim habent verba donationis. *Cunctorum notitia fidelium pateat, quod Ego Raymundus Comes Barchinonenſis, Princeps Aragonum, & Tarraconenſis, Dertoſa, Elerdaque Marchio, dono, & trado Deo omnipotenti, & B. Mariæ ſemper Virgini genitrici eius, & Abbati Fontis frigidi nomine Sanctio, ad conſtruendum, & conſeruandum Ordinem de Ciſtello, locum de Poblet. &c.* Ita Raymundus in ſua donatione. Cæterum Agareni Reguli indultum ex Arabico redditum, vt hodiéque in membrana ſcriptum extat, quia ſingulare, in gratiam mei lectoris hic tranſcribam.

4 *IN nomine Dei pij, & pietatem facientis, ſaluatio Dei ſit ſuper Mahomethem Prophetam eius honorabilem, & ſuper ſectatores illius. Laus vni Deo.*

Hæc eſt donatio honorabilis Regis Almira Almominiz filij Regis Almira Almominiz. Roboret vos Deus, & adiuuet adiutorio ſuo, Eremita Poblet, qui habitatis in partibus de Lardeta. Roboret vos Deus, & adiuuet, & faciat vos propinquos miſericordia ſuæ magnæ; in quo vos capti fuiſtis in arce Siurana tempore belli: & propter veſtram dignitatem, & gratiam, quam à Deo accepiſtis, Eremitario veſtro reſtituti eſtis. Quapropter ego dictus Rex Almira Almominiz facio vobis donationem Montium, & Vallium, quæ in prædictis terminis ſunt, vobis, inquam, & cui vos volueritis, diſtinctè, & ſtat vlla reuocatione. Cui donationi nullus Maurorum audeat contrauenire, nec vobis, aut veſtris rebus damnum inferre. Ita ſubſcribo ſubſcriptione mea honorabili, & Deum teſtem induco, magnum, vnum, vltra quem non eſt Deus. Facta donatione X X. die menſis Februarij. Æra Mahometis. DC. X I V. Hactenus instrumentum donationis, quod barbare ſonare ſatius duximus, quo verbum verbo ex fide redderemus. Ergo in hunc locum, qui olim a Sarracenis Poblet Sancto Eremitæ traditus fuerat, vocatos Monachos à Raymundo Comite, atque ipſo donatos facilè conſtat.

5. Venientibus præfectum Abbatem Getardum nomine, Guetardum alij dicunt, Indices rerum Aragoniæ teſtificantur; quibus conſentiunt Populetanæ tabulæ, atque omnes Authores; quamuis intra annum ceſſiſſe, ac ſucceſſiſſe Grimoaldum ex Cathologo Abbatum compertum habeo. Getardo, & fratribus ad Deum preces fundentibus, vt locum ſibi acceptum eis oſtenderet, in quo nouum Cœnobium fabricarent; cœleſtibus luminibus radiantem, neque vnum tantum, ſed triplicem oſtenſum noctibus ſucceſſiuis; Populetanæ Tabulæ concordant. In quorum primo Catharinæ Virgini, in ſecundo Proto-Martyri Stephano oratoria ſunt data: per quæ ad ingens illud, & magnificum, quod B. Virgini ſacrati dum intentabant, gradatim aſcenderent, & veluti per tutelas inferiores, ad excelſiuus illud p[illegible]ocinium, cui deſtinati erant, diſponerentur. Extant, viſunturque prima Oratoria, ad iactum lapidis inuicem diſtantia, atque à templo maiori, cuius altare maximum ſurrexit in loco, vbi apparuerunt poſtremæ luces. Porrò in tanti fauoris memoriam gratam, Virgini ſalutandæ antiphonam, quæ incipit *Salue Regina* (quod vſurpatum à noſtris, poſt officium peractum per dies ſingulos) Populenſes luminaria tria accendunt, cum aliis vnicum tantùm ſit in vſu. Quæ omnia veritatem traditionis ſeriò firmant: euentus ipſe Getardi ſanctitatem, ſociorúmque; queis talia, ac tanta diuini fauoris indicia concedebantur.

6. [b] Beuter, Vitiana, & alij authores Hiberi Raymundum Comitem fundando Monaſterio petiiſſe Monachos a Bernardo parente tradunt, quos tamen ipſe non ex propria domo (incertum qua de cauſa) ſed ex Fonte-frigido (Filia Vrſicampi, filiæ Claræuallis) voluit tranſmittendos. Deſignari ergo creduntur à Bernardo, qui primi Ciſtercium plantarent in Populeto. At non eo viuente miſſi ſunt, ſaltem ad deſignatum locum non peruenerunt. Quippe Bernardus Auguſti die XX. cœlos aſcenderat: cum tamen ipſi ingreſſum retardauerint vſque ad Septembris ſeptimam, in quo omnes Authores [c] conteſtantur. Nec diſſentit Chronologia, quæ in correctioribus ſaltem exemplaribus, diem nequaquam variat, ſed omittit. Et verè inchoando templo Mariano non aptius tempus, quàm in quo Virgo mundum ingreſſa eſt; vt in noua familia ſibi ſacra, ipſa natalis ſui memoria, veluti reuocata renaſceretur. Fallitur ergo Solſonenſis [d] Præſul, qui dum Eſtonenſem fundationem, quæ immediatè præcedit, tertio Idus Februarij notatam videt, neque aliam diem præfixam Populetanæ, eamdem illi attribuit; reclamantibus licet instrumentis, ex quibus cæteri Authores deſumpſere.

[b] *Lib. 2. c. 18.*

[c] *Beuter. Vitiana ſuprà.*

[d] *In Orig. Monaſt. Aragonia.*

7. Non parum facit ad gloriam Populetanam fundatorem habuiſſe Raymundum Principem, quem, vltra regiam maieſtatem, illuſtrat ſanctitas comprobata miraculis, quibus in vita, & poſt mortem claruiſſe, tradit Antonius Vincentius Dominicanus, [e] itavt incuriæ ſucceſſorum tantùm adſcribat, quod non in numerum Sanctorum ſcriptus fuerit. Ferunt, cum corpus eius iam defuncti, ex Italia in Hiſpaniam transferretur (nam illic obiit, quamuis noluerit illic ſepeliri) multos infirmos, cæcos, mutos, claudos, redditos ſanitati per totam viam. Neque vllum ferè locum attigiſſe, quem non einſmodi ſignis illuſtrauerit: quæ etiam continuauit per multa tempora. Verum pretioſum theſaurum B. glebæ non habet Populetum, quamuis in tanti Principis ſepulchrum, & ſucceſſiuum eius conditum fuerit. Quippe ipſa ædificij magnificentia effectum eſt, vt non potuerit conſummari ipſo viuente, ſed filio eius perficiendum relinqueretur. Ergo Raymundus in Monaſterio Ripolenſi Benedictinu, patrum eius ſepulchro, ſepultus eſt. Inde ad æternam gloriam ſurrecturus.

[e] *In Sanctis Catalauniæ.*

8. Poſt Raymundum vix vllus Regum Aragoniæ fuit, vſque ad hæc noſtra ſæcula, qui non in Populeto ſepeliretur. Primus omnium Alphonſus Raymundi filius, qui Monaſterij ædificia conſummauit. Omiſit Petrus ſecundus huius nominis, dum faueret Hæreticis, interemptus in bello contra Catholicos: ſed filius eius Iacobus Conquiſitor, vulgo *Don Iaime el Conquiſtador*. Populetum illuſtrat ſuo ſepulchro. Inde ſequuti Petrus, Ioannes, Martinus, qui omnes cum obiiſſent Barchinone, depoſiti ibidem in templo maximo, ſed mox ad Populetum tranſlati ſunt, vt ſuis annis de ſin-

gulis

gulis dicemus. Denique vſque ad Ferdinandum dictum Catholicum,qui expugnata Granata à Saracenis, proximo hoc noſtro ſæculo, ibidem ſibi elegit ſepulturam, vnico dempto Alfonſo, dicto magnanimo,qui Neapoli obiit,nullus eſt, qui Populeti templum non illuſtret. Sed neque Alfonſus propria voluntate,quippe qui ſe Populetum adduci iuſſerat; ſed ſucceſſorum incuria illic relictus, iacet in Eccleſia Patrum Dominicanorum eiuſdem vrbis, vbi alij Neapolitani Reges ſepulti erant. Reginarum ſepulchra,aut plura,aut totidem. Nec Principum,Infantúmve,pauciora, ſacellum maius ex vtroque latere implent apparatu inſigni, qui maieſtatem, vel poſt mortem præfetat; & quod mireris, creſcentem a multitudine. Neque omittam iacentem inter Reges, & corona inſignitum. D. Raymundum Folch, Comitem Cardonæ ſub inſcriptione metrica Hiſpana, quam ob tantæ familiæ venerationem, dignam cenſui tranſcribi noſtris Annalibus.

A quien eſta tumba eſconde,
Porfer varon de ſu ley.
Entre los Reyes es conde
Y entre los condes es Rey.

Por hacaña ſeñalada
Gano el conde eſta Corona,
Perdo queda Coronada
La Real Caſa de Cardona.

Murio en Barcelona en el año de nueſtra ſalud de M. CCC. XX.

9. Horum Regum inſigni munificentia, & liberalitate effectum eſt, vt Populetum creſcens, proficienſque,in eam,quam nunc habet potentiam dilataretur. Subſunt Abbati ſexaginta & duo oppida, quorum aliqua ad quinquaginta domos & ſupra cunctorum redditus ad quadraginta millia ducatorum pertingere dicuntur, per annos ſingulos. Plura ex his Comitatus Barchinonenſis, quædam Regni Valentiæ partem occupant; atque ex vtriſque in vtriuſque ditionis Comitiis ſuffragio gaudet;& ſummos Magiſtratus ſortitur pro more generis, exercétque quoties ſorte fauente deſignatur. Inde vulgo obtinuit, crediturque, ſi attendamus dominium temporale, poſt Duces Cardonæ, immediatos Abbates Populeti, Marchionibus, Comitibus,Baronibus, atque Epiſcopis etiam præferendus. Habet ſubiectos Priores ſex; Grangias minores decem:in quibus, domique centum viginti Monachi, conuerſi quadraginta Chriſto militant: illi diuinis laudibus,& quieti; hi mancipari externis miniſteriis. Claudius Robertus [f] vſque ad quingentos Monachos in Populeto ali, memoriæ prodit:quod,vnde hauſerit,neſcio;nam Garibayus, quem citat,nil tale profert. Forte tot habuit, cùm vilius reficiebantur. Eſt idem Abbas Sacellanus Regis maior, obtento Priuilegio, vt quoties non potuerit per ſe ipſum, id munus adminiſtret per duos Monachos. Habet & multa alia priuilegia, ex quibus quædam forſan inſeremus ſuis temporibus. In libris Cameræ taxatur tribus millibus florenis; quam taxam nullum aliud Cœnobium, in tota noſtra Hiſpania video pertingere. Nam Alcobatia,quod opulentiſſimum in Luſitania, ſuperiùs memoraui, bis mille tantùm ſoluere iubetur in eiſdem libris. Hæc temporalia incrementa Populeti.

10. Spiritualia, haud quaquam inferiora: Reges, Principes,fideles,infideles,ſapientes, humiles, regenerauit Chriſto; ex quibus plures Epiſcopos, Eccleſiæ ſucceſſores,Apoſtolis;Magiſtros,populis; Tyrannis, illuſtres Martyres; & tandem Cœlis glorioſos ciues dedit. In his Bernardus cognomento Ancitanus, Bartholomæus Conillus, Petrus Marginetus:in illis Iacobus dictus Conquiſitor,Rex Aragonum, & Ferdinandus Infans, cum Princeps Guienç Carolus,& plures alij eximie floruere. Adauctum item Populetum triplici prole, hoc eſt triplici Eccleſia,Petra, Benifazano, Regaliſque,in Aragonia, Valentia, atque Maiorica, inſignibus Cœnobiis, de quibus infrà; & quæ vel ſolæ parentem illuſtrem redderent. Pertinent & ad diuitias ſpirituales eiuſdem domus Sanctorum Corpora, quibus meruit nobilitari. Inter quæ integrum S. Columbinæ, illuſtris Virginis, Martyriſque, & alterius Sociæ;quorum Ioannes Vincentius [g] Dominicanus,& Antonius [h] Yepius meminere. Oſſa circundata argento fabrefacto earum dem Virginum figuram præſeferentia; circumferuntur in anniuerſaria earum ſolemnitate, atque item quoties Populi conueniunt petendæ pluuiæ, ſeu ſerenitati, aut aliud à Deo beneficium impetraturi. Iacent ibidem & illorum Sanctorum corpora,quos modò memorabam, dempto [illegible] Martyre, qui Algeziram illuſtrat [illegible]. Et Petrus Marginetus tumba inclu[illegible], vſque hodie beneficos in [illegible]os, crebris [illegible]ibus monet, præuenitque, quoties aliquid triſte fratribus imminet, quod iidem,qui ſupra, authores teſtificantur. Venerantur & in eadem domo corpus integrum Caroli Guienæ Principis, in cuius brachio dextero præciſo,donum,quod habuit,dum vixit, ſanitatis, perſeuerat poſt mortem, frequentibus miraculis: Vnde ad ipſum frequentia populorum. Seruari etiam audiui in eadem domo duorum Monachorum integra corpora (nomina perierunt) quæ in Cœmeterio humata, integra poſt trecentos annos inuenta ſunt. Nec non & alia duorum Conuerſorum eleuata in Clauſtro. Demum in eadem Eccleſia ext[illegible]e lego corpus Leonoræ Virginis Illuſtris Petri Vrgelitanæ Comitis filiæ, quæ poſt peractam vitam ſolitariam iuxta Monblacum; multaſque à Dæmone victoria comparatas, migratura ad cœlum, quo manibus Sanctorum Angelorum deduci viſa,ſepulturam elegit in Populeto,vbi iacere dicitur; ſuperpoſitis ſepulchro eius inſtrumentis Ciliciis, & ferreis quibus corpus, dum vixit,macerabat. Hæc de corporibus integris SS. aut Beatorum;nam fruſta & oſſa, longum enumerare. Extat Populeti celebris in iure mentio in cap. *cum oporteat 19. de Accuſationibus* & in cap. *Abbate ſane in 6. de ſententia, & re iudicata.*

f *In ſua Gallia Chriſti.*

g *In SS. Catalaunia.*

h *In Annalib. tom. 7.*

IESV

IESV CHRISTI ANN. 1154. — CISTERCII ANN. 57.

1. *Peregrinationes ad ſepulchrum Bernardi ſtatim cœptæ.* 2. *Prima Eskyli,* 3. *nondum adhuc Monachi,* 4. *ſed excubias acturi ad tumbam Sancti.* 5. *Deinde Gumari ad habitum ſuſcepti:* 6. *& Simonis Abbatis Caziacenſis.* 7. *Quid Virdunenſis Andreas, & Gaufridus?* 8. *Præcedente viſione in eis impleta.* 9. *Viſio Guillelmi,* 10. *de duobus fugitiuis:* 11. *& identitas videntis confirmata.* 12. *Atque alia glorioſa illi oſtenſa.*

CAPVT I.

1. BERNARDO Patre ad ſuperos tranſlato, vota ad ſepulchrum eius, non ſecus, ac ad alia loca ſacra, ex toto penè orbe frequentabantur. Primus, vel inter primos, Eſkylus fuit, illuſtris Daniæ Primas, de quo ſuperiùs, hoc anno milleſimo centeſimo, quinquageſimo quarto, qui fuit Ciſtercij quinquageſimus ſeptimus, ex vltimis finibus terræ veniens ad Claramuallem. Porro incidiſſe in hunc annum eius aduentum, ſicut & Gumari Reguli Sardiniæ, de quo ſtatim; ex eo facilè mihi perſuadeo, quod à morte Bernardi ad ſæuam hyemem, arctius tempus, quàm vt illuc notitia perueniret, nedum vt ipſi ſe ad iter accingerent: intrante autem hyeme, vix credam commiſiſſe ſe ratibus, quoadusque parumper deſæuiret. Ergo hoc anno centeſimo quinquageſimo quarto ſupra milleſimum, ſub Veris initium, qui ante biennium Bernardum viſitauerat, cùm viri tranſitum glorioſum agnouiſſet, ſcribente Gaufrido, ſepulchrum eius veneraturus aduenit magnus ille Archiepiſcopus Dunelmiæ, quem tota Dania, & Suecia venerabantur. De quo aduentu hæc habet Exordium magnum.

2. *Haud multo verò poſt hoc elapſo tempore, (ſcilicet* a *poſt reditum ipſius a Claraualle) triſtis rumor aures eius perculit de dormitione beati viri, ſpecialis amici ſui ſcribente ſibi libellum de tranſitu eius Domino Gaufrido Monacho Claraualliſ, qui Notarius eiuſdem Sanctiſſimi Patris non paruo tempore fuerat. Tunc verò concaluit cor eius intra ipſum, & in meditatione ipſius exarſit ignis, vana, & tranſitoria, atque caduca reputans omnia, quæ hominis intentionem impedire poſſent à recto curſu, quo ad patriæ Cœleſtis beatitudinem tenditur. Itaque commendans Eccleſiam, cui laudabiliter præfuerat, Deo, & Principibus terræ; relictis parentibus, & propinquis, notis, & amicis, ipſique ceſpiti patrio valedicens, exul egregius Claramuallem venit: ſepulchrumque beati viri, intimi quondam amici ſui, viſitauit; & ad ſacratiſſimam tumbam ipſius viuere, & mori delegit.* Hactenus ibi.

a Lib.3.c.25

3. Verùm quod ait, Pontificem eumdem viuere, & mori elegiſſe ad Sancti tumbam; non ſic intelligendum eſt, quaſi hoc anno mundo abrenunciauerit, quem conſtat diu in Lundenſi ſede manſiſſe, vt multa eius acta manifeſtant, quæ nos ſuis locis commodiùs adducemus. Sed quia tandem Ciſtercio addictus eſt, & Monachum humilem, ſpreta mundi gloria, in Clarauallé induit, ſepulchro Sancti æternum adhæſurus: & tunc fortaſſis, aut habitum ſuſcepit, retento Pótificio, quod à multis factum; aut ſuſcipiendum firmiter propoſuit, quod fortè verius. Vnde etiam videas venerabilem Gaufridum auctorem vitæ Sancti, qui biennio poſt mortem eius ſcripſit, vt iam notauimus; de hoc aduentu Eskyli ſatis latè: b de Monachatu, nec verbum protuliſſe; quippe tempore longè poſteriori. Nos iam ex hoc concernentia eius hiſtoriam, ne nimium inuertantur, in tempora dabimus: anteriora, quàm Monachum induerit, in Clarualle manſurus, referemus. b Lib.4.c.4.

Sunt, qui, velint Saxonem in ſua Dania, cùm 4.
dixit, c *Eskylum domeſticarum rerum negotiis ſupra vires fatigatum, dum quieti conſuluit, aſperum patriæ conuictum, voluntariæ peregrinationis lenitate mutaſſe; & proficiſcendi licentia abs Rege difficulter extorta, nobile Galliarum Cœnobium, quod Claraeuallis dicitur, petiiſſe, ibique priuato more tranquillam vitam degentem, iucundiorem rerum vſum apud exteros habuiſſe, quàm inter ſuos.* Quæ nos ex ipſo ſupra memorauimus. Hæc, inquam, de hoc aduentu intellexiſſe; non de priori, Bernardo adhuc viuente: quod non penitus audeam improbare. Quod, ſi ita eſt, duo alia vlterius addenda puto. Alterum, demoratum virum per dies multos, excubias ad ſepulchrum Sancti agentem: id enim ſatis ſonant Exordij verba. *Ad ſacratiſſimam tumbam ipſius viuere, & mori delegit.* Viuere, inquam, tunc per tempus aliquod: Et mox reuerti ibidem moriturus. Sed & quæ modò ex Saxone dicebamus: *Ibique priuato more tranquillam vitam degere,* nequaquam verificari poſſe aliter video. Alterum eſt, ſi hæc peregrinatio, eadem eſt cum illa, de qua ibidem; quæcumque diximus in reditu eueniſſe, ad hunc annum conſequenter transferenda. c Lib.14.

Eodem anno, & eodem eius tempore, quantum 5.
licet coniicere, Sardiniæ Regulus, cuius ſuperiùs fecimus mentionem, primogenito in ſolio ſubſtituto, relicto Regno; qui hactenus adhærere viuenti noluit, adhæſit cineribus, humilis Monachus factus in Clarualle. De eo item Auctor Exordij magni. d *Modico poſt elapſo tempore* (ſcilicet à Bernardi Prophetia, qua prædixerat illuc reuerſurum) *cum nunciatum eſſet ei beatum virum tranſiſſe de hoc mundo ad Patrem; conſternatus eſt animo vehementer, arguens ſemetipſum, & pœnitens valdè, quod ad illius prædicationem conuerſus non fuiſſet. Mox ergo igne illo, quem Dominus miſit in corda electorum ſuorum, & vult vehementer accendi, totus incanduit; nec omnino moram facere ſuſtinens, primogenitum filium ſuum pro ſe in Regno ſuo Principem conſtituit. Ipſe verò, dum adhuc quadragenarius eſſet, ætate corporis, & animi vigore præpollens, relicta Sardinia, omnique gloria mundi ſpreta, pauper, & humilis ingreſſus eſt in Claramuallem; ibique ſub diſciplina ſuſcepti Ordinis, vſque ad decrepitam ætatem, imo vſque ad mortem perſeueranter militans, regnum terrenum, pro cœleſti, ſe commutaſſe gloriabatur.*

batur. Sic Bernardus diuiſus corpore, & ſpiritu; atque illo terræ, hoc Cœlis teſtituto: illo cadente in terram, fructificabat; hoc eleuato ad Cœlos, cunctos trahebat, verus Chriſti imitator in vtroque, atque verus ſucceſſor ipſius gloriæ.

6. Vtrumque virum Caziacenſis Abbas Simon ſequutus eſt, & qui antea de filio ſibi credito, cum Bernardo contenderat, ſeipſum tradidit Bernardi ſucceſſori. Audi eumdem Auctorem Exordij Ma-
e Lib. 3. c. 28. gni. [e] *Poſt tranſitum verò beati viri* (nempe Bernardi) *cùm iam* (ſcilicet Simon Caziacenſis Abbas, ſiue, vt malè in Exordio, Carriacenſis) *deſiderij ſui ſtimulos nullo reprimente, tolerare nequiret; dimiſſo regimine Claramuallem ſe contulit. Vbi etiam magno Dei dono, magnóque miraculo ſeptennium ſuperuiuens, mirabile prorſus in tali ætate, ac firmitate, ſeruoris, ac deuotionis exemplum nobis omnibus in fine reliquit.* Sic venerati omnes Bernardi cineres; religioſi in Simone Caziacenſi, Principes in Gumaro, Pontifices in Eskylo, nec ſola peregrinatione ſuſcepta, ſed conſtitura apud eos habitatione; atque ad normam vitæ eiuſdem Sancti, quod excellentius; & ipſo abſente, arduius iudicabatur.

7. Addam de Andrea Virdunenſi, Gaufridóque, vt & Clericos in partem cultus vocem, qui licèt prius oratum tantùm venerint, illuſtri ibidem manſerunt vocatione; quam ſub Roberto ſecundo Abbate factam, adeóque intra triennium, dum de determinato anno non conſtat, huic adſcribere libuit, conſonam ſatis materiæ ſimilitudine. Referam prius viſionem Monacho factam, quam mox vtri-
f Lib. 2. c. 21. uſque conuerſio declarauit. [f] *Tempore* (ait Exordium Ciſtercienſe, nam omnia penè ex ipſo in hoc capitulo (*tempore, inquam, huius venerabilis Abbatis* (nimirum Roberti) *erat in Monaſterio Claraualle Religioſus quidam Monachus, qui vidit glorioſam quandam viſionem, quam ad eius conſolationem, & humilis familiæ ſuæ Claraualleuſis, Dominus reuelare dignatus eſt. Verum frater ille, qui eamdem viſionem videre meruit, vtrum dormitans, vel planè vigilans eam viderit, incertum habet: magis autem vigilans, & in ecſtaſim raptus vidiſſe ſe credit. Igitur ſecunda feria Paſchæ, cùm eſſet ad Vigilias in choro Claraualleuſi, facta eſt ſuper eum ibi manus Domini. Et ecce ſurſum in aëre contra medium chori ei apparuit dextra refulgens, atque glorioſa, quæ præſentem familiam in Pſalmis, & Hymnis, & Canticis ſpiritualibus ſancto nomini ſuo confitentem, benedixit; & viuifica Crucis ſignaculum ſemel, ac ſecundo, longo tractu ſuper eam impreſſit. Spiritus autem reuelans myſteria loquebatur in corde videntis hæc, atque dicebat: Iſtud eſt brachium dominantis: hæc eſt dextera omnipotentis.* Hæc de viſione.

8. At de declaratione eiuſdem, ac plenitudine per Andreæ, & Gaufridi conuerſionem; déque vtriuſq; modo, & circumſtantiis, pergit Auctor ſcribere in hæc verba. *Eadem itaque die conuerſus eſt ibi vir nobiliſſimus Andreas Virdunenſis Archidiaconus, qui cauſa orationis illuc aduenerat: nec tamen aliquod conuerſionis propoſitum habebat. Sed, cùm orationum ſuffragia petiturus, Capitulum fratrum introiſſet, videns ſancta illius multitudinis ordinem, & velut Angelicam conuerſationem, compunctus eſt vehementer; & inſiliente in ſe Spiritu Domini, mutatus eſt in virum alterum. Tanto namque feruore mundum deſeruit, vt, ne ad horam quidem, vel pro amicis ſalutandis, vel pro domo, rebúſque diſponendis, ad ſuos remearet: ſed incontinenti omnia, rumpendo magis, quam ſoluendo reliquit, vt Chriſto citius adhæreret. Vt autem gemina Crucis impreſſio euidentius appareret; alius quidam Clericus, Gaufredus nomine, cum eo ſe reddidit, genere quidem humilior; ſed probitate morum, & generoſa conuerſatione forſitan non inferior. Ambo igitur intrantes, ambo ſimul perſeuerantes in ordine, bonam militiam militarunt. Iámque conſummato certamine, benedictionis æternæ participes exiſtunt.* Hactenus auctor, qui vtrique ſuperuixit. Verùm quas idem Andreas tentationes in probatione pertulerit, & qualiter eiſdem penè cedens, ingenti Dei miraculo firmatus, per merita Roberti, perſeuerauerit; ſequenti anno; quo euenit, dicemus.

Hos, & alios eiuſdem notæ viros, Robertus Pa- 9.
ter ad habitum ſuſcepit. Sed interim, ne ſibi quid tribueret, alios amiſit, præcedente de eis reuelatione, beato Guillelmo facta, (Sancti Albini olim Monacho) quam admirabilem ſatis, & ſingularem, idem qui ſupra auctor his verbis narrat [g]. *Sed quo-* g Lib. 2. c. 22.
niam iucundum ſatis exemplum de iis duobus Athletis Chriſti retulimus, ad incitandum teneros, & delicatos, ne conuerſionem refugiant, (quoniam non eſt inualida manus Domini ad tenendum, roborandum, & confirmandum in ſacro Ordine, quantumlibet delicatos) nunc triſte nimis exemplum de aliis duobus, ſubiungimus, qui ſuſcepto habitu Religionis, redierunt retro poſt Sathanam. Ne fortè quis Sancto Ordini incorporatus, continuò ſibi ſecuritatem promittat, cum tunc primum manus ad fortia mittere debeat: & niſi legitimè certauerit, coronam propoſitam minimè conſequatur. Quidam ſeniorum Claraualls Guillelmus nomine, religione pariter, & ætate prouectus (quem etiam Dominus Robertus Abbas, ob ipſius dignitatem, plurimum venerabatur) premente corporis moleſtia, quadam vice in Infirmitorio decumbebat. Nocte verò quadam poſt Matutinas, quieſcentibus cæteris fratribus, ipſe, ſicut erat feruentiſſimus, more ſolito vigilabat, & orabat in lecto. Et ecce per oſtium Infirmitorij Dæmonium intrans, oculis eius manifeſtè apparuit, in veſtitu, & vultu fornicariæ mulieris. Quæ coram eo tranſiens, circuibat oberrans, & quaſi aliquem quærens. Erat autem in medio domus lampas accenſa, quæ copioſè refulgens, petulantis illius monſtri motus, & geſtus laſciuos apertè videri faciebat.

Ibat ergo phantaſtica meretrix, obtutu gyrouago, cuncta perluſtrans, & ſingulorum penè lectulos explorans; quis dormiret, quis vigilaret, diligentius inueſtigans, ſi quem fortè ibidem de ſuis agnoſceret; ſi quis blandienti, ac lenocinanti occurreret; illum citò prætereiens, hunc moroſius intuens; iſtum de longè viſitans; illi magis appropinquans; manus quoque interdum vſque ad ora quieſcentium molliter applicans; nihil intactum, vel indiſcuſſum relinquere volebat. Et quod per ſuggeſtionem interius actitabat, hoc permittente Domino, ad admonitionem, in oculis ſpiritualis viri illius viſibiliter exercebat. Tandem verò, quem quærebat, offendens, ſiſtitur ante lectum: erat autem iuuenis Monachus, & nouiter conuerſus, ac monachizatus. Tunc illa, procaci manu iniecta, à parte capitis coopertorium parumper amouit, & tactu leni pulſitans dormientem, clara voce ſic ait: ô homo inſenſate, quid hìc habes facere? Surge celeriter, & ſequere me, & dic etiam ſocio tuo, vt exeat poſt te. Ego autem foris ianuam præſtolabor vos. Hoc itaque dicto, pernicax bellua feſtinanter receſſit; & per oſtium, quod intrauerat, exiuit.

Expergefactus verò iuuenis reſedit in lecto: & 10.
frontem manibus fricans huc illucque reſpiciebat, ſcire cupiens, quis eum excitaſſet. Qui cùm neminem cerneret, capite iterum reclinato obdormiuit, ſed non

in

in Domino. Manè igitur facto, vir Dei, qui talia viderat, Abbati ſuo, piæ memoriæ Domino Roberto, res geſta ordinem intimat. Ille verò tanquam bonus Paſtor ſolicitus, ne aliquam, de ſibi creditis ouibus, perderet, iuuenem ſuper cogitationibus ſuis ſecretius conuenit, diligentius admonet, cautius inſtruit. Accepitque ab eo reſponſum, quod nulla turpi cogitatione aliquatenus pulſaretur; verùm ad perſeuerantiam h Pſal. 26. *propoſiti ſui voluntate firmiſſima traheretur.* [h] *Sed mentita eſt iniquitas ſibi. Erat enim cordi eius, præſidente diabolo, confeſſionis aditus obſtructus, ne per pœnitentiæ portam veniæ ſalutaris ingrederetur. Cùm ergo Abbas prædicto viro Dei iuuenis reſponſum inſinuaſſet, ille reſpondit: Expectate pauliſper, & ex facti fine probabitis verum eſſe, quod dixi. Quid multa? Non multi fluxerunt dies, & ecce iuuenis ille libidinum furiis agitatus, immemor tremendi iudicij Dei, profeſſionis vinculum rupit: & ad vomitum reuerſus apoſtata vilis efficitur: & ſic demum phantaſtica illius meretricis ſeductio deprehenditur. Porrò ſocius ille, quem ſecum adducere iuſſus fuerat, ipſe cum eo Nouitius exiiterat; & ſacrum habitum, licèt fruſtrà, cum eo ſuſceperat. Qui ad aliam tranſmiſſus demum, cùm audiſſet ſocium ſuum iugum Ordinis abieciſſe, tunc & ipſe; rupto profeſſionis vinculo, cum eo apoſtatare non diſtulit. Vnde patenter innotuit, quod Spiritus fornicationis ille, qui ſecundùm Prophetam:* i Iſai 54. [i] *ſufflat prunas in igne; virulentas carnalis voluptatis delectationes in cordibus eorum accenderat: & per hos vtrumque ſeduxerat.* Sic Sanctus Pater proſperis aduerſa, inter lucra animarum, quæ ardebat, humilis, & deuotus compenſabat.

12. Verùm quod ait viſionem factam Guillelmo, de Monacho S. Albini intelligendum idemmet auctor expreſſit alio in loco, vbi de ipſo loquens, hæc ſubiungit. k Li. 9. c. 14. [k] *Iſte eſt Guillelmus, quem ſupra memorauimus, ſpiritum fornicationis, in ſpecie phantaſtica meretricis vidiſſe infirmitorium curioſè circumeuntem; & ex his quæ ab ea audierat, & viderat, Domino Roberto Claraualliſ Abbati, apoſtaſiam duorum adoleſcentium prædixiſſe: quod etiam verum fuiſſe fœda eorum fuga incontinenti ſubſequuta demonſtrauit.* De hoc item Guillelmo ibidem dicitur. *Altera quoque die apparuit ei nihilominus idem B. Bernardus, vultu, & habitu glorioſus. Quem cùm ille vidiſſet, procidit ad pedes eius, orans, & petens aliquid ab eo. Cui Sanctus ait: Quid tibi vis faciam? Et ille: Domine mi Pater, ſi inueni gratiam in oculis tuis, indica mihi, vtrum ſaluus fieri debeam. Et Sanctus ad eum: Nunquid parua res eſt iſta, quam poſtulas? Hodie, cùm egrederer de Paradyſo, quàm multa millia hominum foris ad ianuam reliqui; qui vtique iſtiuſmodi timore torquentur, ignorantes vtique verum amore, vel odio digni habeantur. His itaque præmiſſis, dedit ei reſponſum ſuper verbo, quod implorauerat. Sed quid ei definitè reſponderit, incertum eſt nobis; quia vanæ gloriæ peſtem vitans, hoc nobis indicare noluit. Erat enim vir ille circumſpectus, & grauis in loquutione; multúmque cauebat, ne quid diceret, quod ſuam ipſius gloriam redoleret. Veruntamen ex fiducia ſermonis, & vultus illius hilaritate ſatis dabatur intelligi, quia iucundum à Sancto Patre ſuper tale verbum, reſponſum acceperit.* Atque hæc ſatis de his, quæ in Clarauallé poſt obitum Bernardi contigere circa hunc annum.

---

1. In Grandiſylua ſenex quidam Sanctus, 2. dum cupit ardenter diſſolui, & eſſe cum Chriſto, 3. glorioſiſſimè voti compos efficitur. 4. Quid de Sancto Siluano, 5. cuius, Virginis attactu, curantur morbi. 6. Cereus ardens, nec lædens ipſius manum. 7. Reſtitutus ſaluti contractus puer, 8. & Siluanus adſcriptus Sanctorum numero. 9. Faſtradus Villarienſis Abbas, cedit ſuccedente Odelino. 10. Decedunt Hugo, Gerardus, & Raymundus, primus in Belgio: 11. Duo alij in Hiſpania.

CAPVT II.

1. DVM hæc in Clarauallé, ſub Roberto; in Grandiſylua, ſub B. Patre Alexandro, non minus mira, minúſue glorioſa peragebantur. Vltra Guillelmum Montis-Peſſulani, ſemel, & iterum ſupra memoratum, florebat Pontius, inſignis ſpei iuuenis, quem demum Claræuallis Abbatem, nec indignum ſucceſſorem, Bernardus præſtolabatur. Florebat & communis vtrique pater, quem tyrones magiſtrum æquè agnouerant, vir prouectæ ætatis, & virtutis, Deo gratus, Angelis reuerendus, atque hominibus. Adeo familiaris antiquis contemptus gloriæ, vt ne propriam admitterent, diuinæ deeſſent; & prius hanc fruſtrari paterentur, quàm ſuam exponerent. Hinc pleraque inuoluta ſilentij tenebris; vel ſi quæ in lucem data, manca, & mutila: plura etiam anonima; quò taliter exempla aliis proficerent, vt nihil ſibi præſumptio vendicaret. Referam admirandam mortem Sancti Senis, hoc anno, aut circiter, conceſſam ad eius votum (nam inflictam non dicam) in ipſa ſacra vigilia Reſurrectionis. Referam autem Exordij magni verbis, quò maior fides dictis, ac maius
2. pondus.

Lib. 2. c. 14. [a] *Inter cæteros* (ait: & loquitur de Pontio) *vni ſpiritualius adhæſit, qui Nouitiorum magiſter erat in eadem domo; vir eximiæ ſanctitatis, & in omni virtutum puritate fundatus. Hic ergo, velut emeritorum laborum ſenex cœpit de requie fælicitatis æternæ cogitare; vniuerſa, quæ mundi & carnis ſunt, faſtidire. Ad Chriſti Domini noſtri beatiſſimam præſentiam, totis medullis cordis, ſuſpirans, feruentiſſimum habens deſiderium diſſolui, & eſſe cum Chriſto. Ipſo namque in hoc ſpiritualis deſiderij agone, conſtituto,* b Pſal. 141. *& dicente quotidie in orationibus ſuis:* Quando veniam, & apparebo ante faciem Domini? *ſuperuenit ſacratiſſimus dies Cœnæ Domini, in quo ſolemniter (ſicut moris eſt) Conuentus ad menſam Dominicam accedere, viuificiſque Sacramentis participare debebat. Cùmque iam inſtaret hora diuini ſacrificij, & fratres ad percipiendam ſacram Communionem, in ordine ſuo, ad Altare accederent: ipſe quoque inter cæteros acceſſit, diuini muneris particeps fieri geſtiens. Sumpta verò Sanctiſſima Communione, cùm adhuc eamdem Euchariſtiam in ore teneret; præ incredibili, & inenarrabili dulcedine, liquefacta eſt anima eius in ipſo: & præ impatientia ſacri deſiderij, admouens gutturi ſuo digitum, petiuit anima ſua, vt moreretur, huiuſmodi orationem fundens ad*

Dominum: Domine Ieſu Chriſte fili Dei viui, Saluator generis humani, qui hanc puriſſimam, & innocentiſſimam carnem, quam indignus ſumere præſumpſi, ex immaculata, & intemerata Maria Virginis vtero, pro nobis peccatoribus ſumere dignatus es; ſi tibi non diſplicet iſta petitio, qualiſcumque ſerululi tui, precor, & ſupplico pietatis tuæ clementiam, quatenus par mentum gutturis huius, per quod nunc cœleſtem cibum, panem vitæ æternæ, traiicere debeo, terrenum panem, ſeu quamcumque aliam terrenam ſubſtantiam de cætero nullo modo tranſire permittas. Et hæc dicens, Hoſtiam ſalutis, quam ore tenebat, cum ſumma alacritate, & deuotione, ad interiorem potius animæ, quàm corporis traiecit.

3. Hæc Sancti viri flagrans petitio fuit, hoc eius votum, hæ preces ad Deum fuſæ. At qualiter exauditus ſit, pro reuerentia eius, per quem petiuit, ingenti ſanè, glorioſóque miraculo, idem Auctor proſequitur, ſic ſcribens. *Continuò itaque, tanquam ſi Dominus reſponderet ei, Fiat tibi ſicut petiſti; eadem hora, & eodem in loco cœpit viribus corporis, repente deſtitui; & die tertia, hoc eſt Sabbatho Sancto Paſchæ, obdormiuit in Domino, viſurus illo, quem tantis ſuſpiriis, & votis quæſierat, æternaliter fruendum;* [c] *& in quem deſiderant Angeli proſpicere.* [d] *Beatus vir, qui ſic impleuit deſiderium ſuum. Fœlix oratio, quæ tam celerem, ſuæ petitionis, conſequi meruit effectum.* Hactenus ibi de fœlici viri tranſitu, in eo fortaſſe præferendo tranſitui Moyſis, &, ſi ita loqui licet, etiam Chriſto; quod; vt hi tres ſpiritum tradiderint, quando, & vbi voluerunt, & cui voluerunt; duo priores præcepto velut impulſi; hic ſola, & mera ſua voluntate: & illi quidem, alter non petiuit, alter refugit; hic quanto potuit affectu, deſiderauit. Eumdem Sanctum apparuiſſe poſt mortem Pontio in magna gloria, claritate præfulgidum, & velut vitrum, cryſtallúmve puriſſimam, toto corpore pellucentem; idem auctor teſtatur eodem loco. Verum quod addit, ex perſona eiuſdem ſenis, collatum ſibi corpus illud fulgens, vſq; ad diem generalis Reſurrectionis, in quo proprium reſumat, retinendum: difficultatem continet: & vel in ordine ad apparitiones intelligendum venit, & non aliter: vel ſolum denotat conditiones ſpiritos, nobis, niſi per corporum ſpecies, dum in hac vita ſumus, imperceptibiles. Sic & quod dicit de obſcura pedis macula contracta ob negligentiam in operibus; ad videntis, audientiumque ab ipſo, eruditionem ſpectat, non ad effectum: alias in cœlo nec macula, nec ruga: excoctis prius ad purum, ſi quæ purganda.

c 1. Petri 1.
d Pſal. 126.

4. Hoc item anno, Siluanus narrandus venit, nec quia actis præfixo ſed quia nullo: nec alibi commodius Bernardi filium, quam poſt Patris deceſſum, referamus. Hic quò illuſtrior, obſcurior ab antiquis: & qui, dum adſcriptum receuſent Sanctorum numero, reliqua omnia ſilentiu obtenebrarunt. Vix præter nomen, quicquam ad nos veniſſet, ſi non beati Richardi, penè ſincroni, permanſiſſet epiſtola, quam [e] Brito Luſitanus ex Belgio, vt ait, tranſmiſſam, publicandam curauit in ſuis chronicis. Mirum profecto, & penè ſupra fidem inſignem ſanctitate virum, diſcipulum Bernardi, clarum miraculis, atque eouſque in Eccleſia Dei notum, vt ſimul venerandus, & imitandus omnibus eius filiis proponeretur; nihilominus neque in vita Sancti Patris; nec in exordio; nec in libro ſepulcrorum Claræuallis, ſed neque in Dialogis Cæſarij Heiſterbacenſis, vel leuiter, ſiue orta occaſione, commemorari. Vt non immeritò conjectari liceat, tranſmiſſum à Bernardo, dum adhuc iuuenis, nouellæ alicui rigandæ plantationi; quæ eius, & exemplis viuentis, creuerit, & mortui exuuiis pretioſis ſit ditata. Quæcumque fuerit, fœlix, fauſtaque: ſed nobis hactenus penitus ignota. Verum quæ de Siluano pauca nouimus, ex epiſtola illa; deinde ex aliis auctoribus hauſimus.

e Li.6.c.23.

Genus, & patria viri adhuc ignota; niſi quod ſub Bernardi diſciplina Monaſticem profeſſum 5.
conueniunt omnes. Virgini in primis Matri deuotiſſimum, atque ab ipſa dilectum: quo nimirum Magiſter in diſcipuli, diſcipulus in Mariæ fauore cognoſceretur. Ferunt, cum pectore, & capite ægrotaret, viſitatum ab ipſa ac piiſſimo attactu vtriuſque partis, reſtitutum ſaluti; quam, Deipara, compenſandam obſequiis, voce exteriùs audita, non conſuluerit tantùm, ſed imperauerit. Inde pronior affectus in Matrem Dei; vt totus in amorem eius abſorptus, cui ſe totum debere, gratulabatur; Mariam ſemper in ore, ſemper in corde: nec Chriſtum alibi frequentiùs cogitaret, quàm in Maria. Quippe in ſeipſo, inacceſſum, præ reuerentia: in Cruce miſerandum; in iudicio, pauendum repræſentari: at in vtero matris; diligendum, paruulum nempe dulcem, & amabilem; atque aliàs viſcera miſericordiæ indutum (talia namque materna) aſſeuerabat.

Celebre eſt illud, quod idem Richardus narrat, 6.
& plures eius picturæ conteſtantur; dum cereum lumen in manibus geſtaret, incidiſſe in iconem eiuſdem Virginis. Vnde ad prototypum eleuatis oculis mentis, & primùm meditantem, mox abſorptum, tamdiu in ecſtaſim raptum perduraſſe, quoadusque cereus omnino abſumeretur. Addit rem miram, & dignam his annalibus: quod inter digitos manus viri Dei ardens, ſed non comburens, flamma emicuit: ac contrectatus ignis vim cohibuit, & nec mentem diſtraxit, nec carnem læſit. Mirum; ſi ſenſit calorem, non ſibi reddi: ſed ſi non ſenſit, longè mirabilius: quippe illud mortificati tantùm fuit: hoc penè ſignum corporis glorioſi. Sed pergo ad alia.

Siluano, vt ex contactu Virginis ſalus, atque 7.
ex ſalute affectus prouenieb at; ſic deriuata ad contactum ipſius virtus; quem ſalutiferum alij experti ſæpius in Dei, & Virginis, atque vtriuſque ſerui amorem accendebantur. Inde iacentem media via puerum, corpore debilem, membriſque contractum, cum iuſſu Abbatis ſui in vlnas tolleret, ad commodiorem locum aſportandum; ad tactum viri Dei membra extenſa; agiles artus, vireſque firmatæ: Nec ſuſtinuit portari diu puer, quin ſuum medicum, & in ipſo Deum, exiliens, inter lachrymas gaudij, celebraret. Imperent alij morbis, pellántque: Siluano obtemperant, etiam non iubenti: & vt miracula cæterorum expectent preces, Siluani præueniant: quin ſciant omnes volenti nihil arduum, nihil difficile, cui vel nolenti parebat humana ſalus.

Hactenus ex epiſtola Richardi ſcripta ad an- 8.
num M.C.LXXVIII. nempe Gerardo Abbate Claræuallis, tunc recens glorioſè adepto Martyrij palmam Siluanum, inter Bernardi Patris filios, memorat etiam Ioannes Ciſtercij Abbas, in Cathalogo SS. Claræuallis, inter Gaufridum Pontificem Lingonum, & beatiſſimum Papam Eugenium tertium. *Humbertus* (inquit) *Prior Godefridus, poſtea Lingonenſis Epiſcopus, Siluanus, Bernardus, poſtmodum Papa Eugenius tertius, & alij.* De morte, aut ſepultura viri, hactenus nihil; niſi quod

numero

numero Sanctorum adſcriptum per Cœleſtinum, exteri etiam Auctores adſeuerant, Ioannes Molanus in Appendice ad Martyrologium Vſuardi. *Sanctus Siluanus (ait) diſcipulus S. Bernardi, per Cœleſtinum Papam eſt Canonizatus.* Similia [f] Aubertus Miræus, & recentiores. Dies obitus incertus, ſicut & annus. Verùm Henriquez in ſuo Menologio, ne nullibi poneret, adſcripſit decimæ octauæ diei menſis Aprilis. Certè Canonizatio viri Dei per Cœleſtinum Papam, non potuit præuenire annum centeſimum nonageſimum, ſupra milleſimum, in quo idem Pontifex conſcendit ſedem Petri, ſicut nec ſubſequi nonageſimum octauum, in quo iam Innocentius præſidebat.

f Origo Monaſt. lib. 5. c. 14.

9. Hoc ipſo anno Villarij Abbas Faſtradus, qui Giraldo ſucceſſerat, cum laudabiliter præfuiſſet eidem domui, nec certum, quanto tempore; præfecturam depoſuit, ſuccedente Odelino, viro grauiſſimo; quem Leodienſi Epiſcopo, & Godefrido Duci acceptum ſupra alios, [g] Grammajus affirmat; ſed & Ioannes Cameracenſis Præſul [h] apud Henriquez, plenum dierum, & famæ ſuaue olentis. Faſtradum, dum Villario præſideret, viſitatum à S. Patre Bernardo, circa annum Chriſti M. C. LI. idem Grammaius teſtatur in ſuis Tabulis. Nec diſſentit Henriquez, tempus licèt per annum, anteuertens: Verùm Bernardum poſt annum. M. C. X L V I I I. quo Treuerim cum Eugenio Papa adiuit, à finibus Gallorum non egreſſum, ex ipſo Hiſtoriæ contextu, ſatis deducitur. Et de tempore adauget ſuſpicionem, quod Henriquez ſubiungit: vocatum inde, interfuiſſe Concilio Rhemis, ibidémque controuerſiam ortam inter Villarienſes, & Eccleſiam Sancti Froilani, per Beatum Robertum primum Abbatem Dunenſem, ſedauiſſe. Namque Concilium Rhemenſe celebratum eodem anno, quo Eugenius, Bernardúſque perrexerunt Treuerim, ſiue ante, ſiue pòſt, clariùs conſtat, quàm vt nouis indigeat probationibus. Relinquitur ergo Bernardi Patris aduentus ad Villarium, tempore anterior: atque adeo fortaſsè, non ſub Faſtrado, qui tertius fuit Abbas illius Domus. Id etiam in præſenti notandum, ne lector erret; hunc Faſtradum diuerſum à Faſtrado Camberonenſi, cuius ſuprà meminimus; & quem inde tranſlatum ad Claramuallem, ac demum ad Ciſtercium, infrà dicemus.

g In ſua Gallobrabantia. ad Comit. Hannon.
h In faſcic. lib. 1. diſt. 4. cap. 30.

10. His Abbatibus cedentibus hoc anno; decedentes accedunt, magni nominis viri, Hugo, Gerardus, Raymundúſque: primus in Belgio, reliqui in Hiſpania. Et de primo Ferreolus Locrius hæc habet verba. [i] *Anno M. C. L I V. Hugo ſecundus Caricampenſis Cœnobij Antiſtes fato concedit; ſuccedítque Vrbanus, atque annos duodecim principatur.* Porrò in Cathalogo Abbatum Caricampenſium, hæc de eodem Hugone ſcripta reperio. *Hugo: eius tempore inchoatum fuit Cœnobij Templum, quod longè eſt ampliſſimum. Obiit XIII. Maij anno M. C. L I V.* Præfuiſſe per duodecim annos conſtat, plus minúſue: nempe ab anno M. C. X L I I. quo Iordanus obierat, vt ſuo loco reliquimus notatum. Atque hic in Belgio.

i In chronico Belgic.

In Hiſpania duo alij obiere; alter Giraldus Populetanus Abbas, ante annum tranſmiſſus ex Fonte Frigido; Raymundus alter præfectus ſacris mœnibus, poſt tredecim expletos in Præfectura. Hic ſacra mœnia a fundamentis erexit, nouis Chriſti militibus inſtruxit, & iaculis armauit bonorum operum, B. Ioannem ad habitum ſuſcepit, hoc eſt Baltheo, prætextaque donauit militiæ ſacræ. Sed neque defuit ſubſidiis temporalibus, quæ dotationis nomine ab Imperatore Alphonſo ampla obtinuit. Ea à nobis ſuperiùs recenſita, ſuperuacaneum foret hìc repetere. Annus obitus nequaquam omnino certus, niſi quod tamen conſtat contigiſſe ante annum Chriſti M. C. L V I. Dies ex Martyrologio conſtat, eiuſdem domus, quæ fuit menſis Aprilis X V. Raymundum excepit Arnoldus, cuius vix mentio; niſi quod ſecundum Abbatem fuiſſe conſtat, anno M. C. LVI. inter viuos agentem; mortuum V I I I. die Aprilis, incerto anno, tamen ante annum M. C. LXII. quo Petrus, magnæ ſpectationis vir, illi ſucceſſerat; Primus Pater ex filio iſtius domus, vtroque prædeceſſore, ex Scala Dei tranſmiſſo, cum primis Monachis. Huius tempore in multis creuere ſacra mœnia, pingui acceſſione aliorum Monaſteriorum; nec non & prole ſuſcepta nobili ſatis, & pretioſis donanda exuuiis S. Prudentij, de qua nos in ſequentibus agemus. Giraldus teneram, & adhuc naſcentem domum relinquens orphanam, non ſine ingenti opinione ſanctitatis, conſcendit ſuperos, vt piè creditur, in gloria coronandus. Succeſſit Grimoaldus, non minus illuc tranſmiſſus ex Fonte-frigido, æqualis meritis, diſcipulis illuſtrior: maximè, ſi Bernardum Alciranum ad habitum ſuſcepit, quod probabilius. 11.

---

1. Hadrianus IV. nequaquam Ciſtercienſis. 2. Henrici Cardinalis legatio ad Regem Siculum. 3. Petri Tarantaſienſis in miraculis, & populi concurſu, cum parente Bernardo ſimilitudo. 4. Erepti vinctis de Lauſanenſi carcere, 5. & collati Gerardo Bernardi fratri. 6. Satiati in Tarantaſia hominum millia, de vna tantùm coctione vnius ollæ. 7. Rainaldus Morimundenſis Abbas cedit, ſubrogato Lamberto, viro inſigni.

Capvt III.

1. SVb finem anni Anaſtaſius Papa moritur, ſuccedente Hadriano, quem multi Ciſtercienſibus annumerant, cum Onuphrio Panuino, in eius per Eugenium creatione in Cardinalem Epiſcopum Albanenſem. *Frater Nicolaus (ait)* [a] *de Malmeſiuria, Bathonienſis diœceſis, Anglicus Monachus, & Abbas S. Rufi, propè Valenciam, Ordinis Ciſtercienſis, Epiſcopus Cardinalis Albanenſis,* Supple creatur. Verùm eſt tamen eumdem Panuinum, cum, de eo in Pontificem promoto, inferiùs agit, manere ancipitem: & Monachum affirmare Benedictinum, incertæ tamen ſibi Congregationis. Aſt Hadrianus (quod palam eſt videre) nec Ciſtercienſis, nec Benedictinus, neque Monachus: ſed Canonicus Regularis omnino fuit. Quippe in Monaſterio Sancti Rufi, & profeſſus, & Abbas; quod caput Congregationis Regularis Canonicorum à Sancto Rufo, ſiue Arnulfo, vt alij malunt

a In Eugenio 3.

Lugdunenſi Archiepiſcopo inſtitutæ : inter alias Vienneoſis prouinciæ,ſeu Delphinatus (in quo, & magna Carthuſia, & Sancti Antonij corpus ; & prima domus)prærogatiuas, [b] Haimarus Falco recenſet io ſua hiſtoria. Quod item , ex eiuſdem Hadriani verbis , conſtat , quæ Ioannes Sariſberienſis gentilis eius,& pro ſtatu amicus, à gemente ſub Pontificali onere dicta , refert in Policratico. [c] *Hoc etiam* (inquit)*ſæpiſſimè adiecit* (ſcilicet Hadrianus)*quod cum de gradu in gradum , a clauſtrali Clerico , per omnia officia,in Pontificem ſummum aſcenderit;nihil vnquam fœlicitatis, aut tranquillæ quietis vitæ priori adiectum eſt ab aſcenſu.*

b Part. 2. cap. 23.

c Lib. 8. c. 23.

2. Hoc ipſo anno , quo Hadrianus conſcendit ſedem , cùm audiſſet Vuillernium Siciliæ Regem aduenire Salernum , venerabilem Henricum Diaconum Cardinalem,ex Ciſtercio aſſumptum, creauit legatum, quem in eius occurſum miſit , de ſuo latere ; litteris datis amicis , & beneuolis , ſed in quibus non Regem,vt volebat , & Rogerius , aut impetrauerat , aut extorſerat ; ſed Dominum tantum Siciliæ conſalutabat. Hæc Regiæ indignationis cauſa fuit ; cui adeo ſuccubuit , vt inauditum remiſerit Henricum , non ſine iniuria legantis , & legati. De his hæc Romoaldus in ſuo Chronico. [d] *Poſt autem Hadrianus Papa , audito aduentu Salernum Vuillermi Regis Siciliæ , Henricum Cardinalem SS. Nerei,& Achillei , ad eum miſit , quem Rex recipere noluit , ſed Romam redire præcepit , eo quod in litteris Apoſtolicis,quas Regi portabat,Papa eum non Regem , ſed Vuillelmum Dominum Siciliæ nominabat. De quo facto Hadrianus Papa , & tota Romana Curia contra Regem turbata eſt , & commota.* Verùm quæ inde mala ſequuta fuerint, Vuillelmo inuadeote terras Eccleſiæ , & Pontifice anathematis in illum librante fulmen videre qui volet , conſulat Cardinalem Baronium ſequenti anno.

d Apud Baron. hoc anno.

3. Inter hæc , ab occiduo Ciſtercij Sole , nempe Bernardo,Petrus Tarantaſienſis,qui dudum ortus; aſcendebat meridiem ; & continuata vnius poſt alium luce ; perennis in Eccleſia dies (Soles miniſtrante Ciſtercio)prorogabatur. Et quidem quod ad miracula attinet , atque ad concurſum populi ſequentis , adeo ſimilis Petrus Bernardo fuit , vt ſicut ille conſcendere feneſtras, alias opprimendus à turbis,compellabatur;ſic iſte turres. Audi , quod in Monaſterio S. Eugendi non dudum factum, Gaufredus Altæcumbæ Abbas narrat in eius vita. [e] *Ibi* (ait) *tantas per eum præſtitas ſanitates regio tota cognouit, vt incredibilis turba concurrens , ac ſi iurata foret in eius necem , non modò comprimeret, ſed opprimeret imbecillem. Vix tandem locus idoneus, locus tutus potuit inueniri , niſi turris Baſilicæ S. Eugendi, per duas hinc inde cochleas aſcendenda. Illic poſita ſedes lignis fortioribus circumſepta , vt ſolam manus impoſitionem,vel auditum , & reſponſa perciperent , qui per alteram ſeriatim cochleam aſcendentes,per alteram exinde deſcendebant;vt neque hi illis , nec ſibi inuicem poſſent eſſe moleſti. Tam multis inibi cæcis viſum ; ſurdis auditum ; mutis loquelam;claudis greſſum ; & incommodis variis laborantibus,contulit deſiderata remedia,vt difficilè quis dinumerare,nedum ſcribenda ſeruare potuerit ſigna virtutum , quibus in ſeruo ſuo glorificatus eſt Deus. Omnis tamen ad ſacram Eugendi beati memoriam tranſmittebat,vt gratiarum actionem Deo , & venerabili ſoluerent Confeſſori.* Haud aliter Bernardus antea defenſus : haud aliter quoties id permittebatur , miracula referebat in ſanctos hoſpites.

e Cap. 13. Apud Suri.

Cæterùm vltra donum ſanitatis, quod illi familiare,& quaſi in habitu ; ſignis aliis diuerſis coruſcabat , queis non minus Bernardum æmulabatur ; in aliquibus etiam ſuperabat. Nam pro Gerardo ab eo olim erepto;tres ille viros de carcere eduxit , illuſtriori prodigio , & pro annona ad annum protogata , lento , & vix perceptibili incremento;Petrus coctionem vnam vnius ollæ, multis millibus pauperum , ſubitaneis augmentis , ad ſatietatem,ſine vllo interuallo , multiplicauit. Audi ex eodem Auctore vtrumque euentum. [f] *Affuerunt*(ait)*tres viri de ciuitate Lauſanna , ſub obteſtatione diuini nominis firmiter aſſerentes , verbum dignum memoria,dignum reuerentia, dignum admiratione ; ſed quod in ore trium teſtium ſtare debeat. Clauſos ſiquidem in ergaſtulo perhibebant aliquandiu ſeſe fuiſſe detentos. Interim cœpit in ciuitate illa, virtutum , quas per B. Bernardum Dominus actuabat crebrius , fama crebreſcere. Ad eius nominis inuocationem , fideli ſupplicatione conuerſi ſunt , eius ſibi meritis poſtulantes diuinitus ſubueniri. Contigit igitur die clara cuſtodes ludere alea ante oſtium carceris obſeratum ; illos clauſos , & compeditos interius lamentari ſua calamitatis ærumnas. Adeſt interea Pontifex inuocatus , ſoluit compeditos , manum porrigit,aperit oſtium , iubet vt exeant. Sic manifeſtus apparens,viros extrahit , & educit. Et cum nulla foret mora,vel opportunitas diuertendi ; ſequentes præuium ducem ſuum , ſuper tabulas , quibus ludebant, inter medios tranſiere cuſtodes. Nec mirum, ſi videri ab hoſtibus præſentes ipſi non poterant , qui ſic ſibi videre videbantur abſentes. Nec ab eis Pontifex ante diſparuit,quam euaſiſſe pericula , & ad locum ſeſe cognoſcerent perueniſſe ſecuram. Vnde etiam voto ſeſe obligantes , non guſtauere cibum , donec ad ſui præſentiam liberatoris accederent , noua , & mira Dei magnalia prædicantes.* 4.

f Vbi ſuprà.

Hæc de primo miraculo Gaofridus;quod ſi Gerardi à Bernardo Patre obtentæ libertati componas;forſan in multis cenſeas præferendum. Quippe Bernardus vnum;ſed tres Petrus : ille proprius, quibus ſummè flagrabat,aſſiſtens votis;hic alienis: ille inuiſibilis, hic manifeſtus : ille pauperes tantum obuios habens ; iſte cuſtodes : & ille quidem eduxit de domo vinctum, ſed non deduxit;hic ſolutos perduxit vſque ad tutum , illico ſibi corporaliter præſentandos, atque ex intimo gratias reddituros. Nunc iam multiplicatam ſuis particulam, cum modica viciarum quantitate , multis millibus hominum alendis , non ſecus , ac a Chriſto olim panes,& piſces;ex eodem auctore proferamus, 5.

Verumtamen (ait)*ſicut multis innotuit , locus ille* (ſcilicet Tarantaſiæ)*admodum ſterilis eſt, & nihilominus grauis acceſſu ; vt cibaria vix ex ſe proferat, vix aliundè recipiat. Compatiens proinde vir miſericors multitudini confluenti , quæ à domo , vel à Diœceſi ſua,per fideles nuncios,poterat obtinere,quidquid ab aduenantibus ſuſcipiebat oblatum, in cibos pauperum erogabat. Accidit autem , vt die quadam Sabbathi , propter aeris intemperiem, ad vetundandum conuehere ſolitis negaretur acceſſus ; & miniſtro ſuggerent nullam penitus facultatem , conſilium nullum ſuppetere , vt inſtanti Dominica poſſet refectio conſueta pauperibus exhiberi. Erant enim plura millia,& vna tantùm porcina ſibi perna, cum modica viciarum quantitate remanſerat , vt totum ſimul caperet olla vna,grandis quidem , ſed hæc quid inter tantos ? Imperat tamen, vt quod poſſunt , id faciant: quod habent, hoc præbeant , quandoquidem ſpes nulla ſuppeteret , aut facultas amplìora quærendi. Manè* 6.

facto,

facto, coctu cibariis, in atrium introducta pauperum multitudo, cui viderentur præparata poſſe ſufficere. Refectis illis, cùm adhuc eſca ſuppeterent, alij ſunt introducti: & ipſis iiſdem ſatiatis, mirabantur, quod cibus adhuc ſupereſſet. Nec prius ceſſauere, quam dies cum eſcis ſimul, & pauperum numeroſitate deficeret. Hactenus ibi. Mitto alia miracula innumera, quibus prius ſatieris, quam exhaurias. Cæterùm qualiter, cum hæc ipſa miracula fauorem populi, atque vtriuſque aulæ Principum plauſum, & cultum ſibi conciliarent; fugam tandem ignotus arripuerit, vitam, ſi poſſet, in latebris acturus; ſequenti anno, quo eueniſſe coniectamur, plus minúſve, more noſtro fideliter reddemus.

7. Per idem tempus, venerabilis Rainaldus Friderici Tullenſis Comitis frater, qui Ottoni in Epiſcopum promoto, Morimundi ſucceſſerat, poſt quindennium, ſi [g] Roberto Claudio credimus, in præfectura exactum laudabiliter, baculum paſtoralem, cedens Lamberto tradidit, inſignis gloriæ viro: ſed Morimundi non diu permanſuro. Cathalogus Abbatum hæc habet verba [h]. *Quartus Morimundi Abbas Raynardus, Friderici Comitis Tullenſis frater, ſedit annis quindecim, & ceſſit: obiitque decimo tertio Kalendas Februarij.* Sequitur mox de Lamberti ſucceſſione. *Quintus Lambertus ex Abbate Clarifontis annis ſex: obiit decimo quarto Kalend. Februarij.* Lambertum hunc profeſſum in Morimundo, atque ex hac domo tranſmiſſum ad Clarumfontem, inde coniector; quod poſtmodum promotus ad Ciſtercium, cùm poſt ſexennium præfectura ſe abdicaſſet, ad Morimundum rediit; id eſt, ad propria; vbi mortem inſtantem ſenex emeritus, in quiete, & ſilentio præſtolaretur. Verùm quod dicitur præfuiſſe Morimundi per annos ſex, non ſatis video, quo pacto ſtare poſſit: cùm conſtet clarè, defuncto Gozuino ſequenti anno, ſubrogatum Lambertum in Ciſtercio. Niſi fortè ſexennium ad hanc vltimam, quam per tot annos tenuit, non ad priorem præfecturam referas, quæ vix vnius anni, ſi conſtant tabulæ, & quæ communiter àmanuenſium inſcitia eſt, potuit hic error facilè irrepſiſſe.

g In ſua Gallia.
h Ibidem.

---

1. Multiplicata annona per Vvallenum, 2. & panes fratrum; qui partiti, mox integri inuenti. 3. Dictum de Vvaltero Conuerſo Meilroſenſi, 4. viſitato per Angelum. 5. Myſteria plura reuelata Sancto Abbati. 6. Lucta cum Dæmone: 7. & Cæleſtis gloria viſa. 8. Qualis illius equus, quandiu vixit. 9. Recuſatus Archiepiſcopatus Santandreanus.

CAPVT IV.

1. FLOREBAT interim in Scotia S. Vvallenus, illuſtris meritis; reuelationibus, miraculiſque clarus: & vt Petrus per Galliam, Sabaudiamque; ſic per Angliam, & Scotiam Bernardi amiſſi damna conſolabatur. Et verè, vt Petrus; quippè qui ingens in omnibus virtutibus; at in miſericordia indeficienti, atque materiæ multiplicatione, quod ſine aliorum præiudicio dicam, inter maximos etiam, ſummus fuit. Pauca de pluribus, quæ in eius actis narrantur, Ioſſelini, qui ſancti vitam ſcripſit, tranſcribam verbis. [a] *Quodam tempore, ingruente extenſ̄oria famis calamitate, confluxerat ad Meilros inopum turba copioſa; vt putabatur, numero quaſi quatuor millium; conſtruxerántque ſibi tuguria, ſiue tabernacula in campis, & ſyluis circa Cœnobium, ad ſpatium duorum milliarium. Abbas, more ſolito, cum quibuſdam fratribus, & Cellerario, nomine Tina, re, & cognomento bono, exiit, vt videret multitudinem magnam: quam, vt vidit, ait:* [b] Verè caſtra Domini ſunt hæc. *Et ſubiungens:* [c] *Miſereor, inquit, ſuper turbam hanc, & quid ponam antè eos, ad manum non habeo. Magnopere curandum eſt, vt vſque ad autumnum victualia habeant, ne (quod abſit) inedia deficiant. Irruit ſpiritus in prædictum cellerarium, vt pote virum miſericordiæ, & ideo Abbati chariſſimum; taleque ſancto dedit reſponſum. Habemus, Pater, pecora plurima, boues, & oues, & porcos pingues; caſei, & butyri non modicam quantitatem, mactabimus animalia; apponemus & reliqua libenter; & liberaliter in victum eorum expendemus omnia. Panis tamen penuria cor meum tangit, & angit; quia frugibus noſtris penè cunctis expenſis, per modica, in horreis duarum grangiarum, tritici, & ſiliginis pars adhuc remanſit. Pius ergo Pater, Cellerarij verbis adgaudens, gratias multas egit, & benedixit illum in nomine Domini. Perrexit deinde Abbas, comitante Cellerario, ad grangiam de Heldim, & ingreſſus horreum, baculum, quem manu geſtabat, cumulo infixit, genua flexit, ſigno crucis edito, meſſem illam benedixit, & receſſit. Deinde ad Galdim iuit, & eodem modo, quod antefecerat, iterauit, Cellerarioque dixit: Diſperge nunc & da ſecurè nobis, & pauperibus; quia Deus incrementa dabit, & augebit, & multiplicabit ſufficienter neceſſaria noſtrorum, & pauperum vſibus. Res mira, raráque; fruges, quæ in vtriuſque horrei angulis continebantur, nec cenſebantur ſufficere victualibus, duarum hebdomadarum circulo, trium menſium protendebantur ſpatio, velut inconſumptibiles, & in eodem ſtatu ſuo permanentes: itaut ſpeciem farinulæ viduæ Sareptanæ præſeferrent, vſque ad nouarum fructuum perceptionem. Ex quo verò nouarum frugum ſuffecit aſſumptio: præſcriptarum frugum apparuit conſumptio. Sic quondam manna, quod filios Iſrael, quadraginta annis in deſerto pauit poſt ingreſſum illorum in terram repromiſſionis, & nouarum perceptionem, illic defecit.*

2. Pergit Auctor narrare ſimile quid, & quodam modo maius, quod quia conſenſu totius Conuentus factum, nec ſine propria iactura ſingulorum, ni diuinitus omnia ſuffeciſſent; præcedentibus cenſui ſubiiciendum. [d] *Alio autem tempore vocauerat Dominus famem ſuper terram, & inæſtimabilis multitudo, penè penuria victualium expirantium concurrerat ad Meilroſenſe Cœnobium; commune, conſuetúmque eorum cellarium, & ad piiſſimum Patris noſtri Vvallem præſidium, ſicut ad penu proprium. Non ſunt ergo fraudati à deſiderio ſuo, nec fruſtrati à beneficio ſperato. Abbate namque imperante, & Cellerario obtemperante, & Conuentu conueniente, mactabatur pecudum multitudo: mactata expendebatur, pauperes ſuſtentabantur. Nondum aduenerat autumnalis meſſis, cum iam aſſumptis victualibus, pane deficiente, acrius inſtaret mortis*

a Lib.1.c.11.
b Gen 32.
c Marc. 8.
d Idem ibid.

minax oppreſſio. Quod cum innotuiſſet Abbati, exibat de more ad viſitandum, & videndum, ſi quod remedium; vel leuamen famelicis ipſe dare poſſet. Anxiebatur autem ſpiritus eius in ſe, & in amaritudine merabatur oculus eius; quia non inueniebat ad emendum quidquam victualium, circum circa, pro quolibet pretio. Reperiens tandem ſalubre conſilium, conuenit Conuentum; humiliter obſecrans, vt illo die dimidiari pauperibus pacificè paterentur panem ſuum. Annuunt omnes animo libenti Abbatis voluntati. Secatur panis per medium; impletur cophinus: ad multitudinem deinde pauperum diſcumbentium taliter oneratus traditur: aqua portione ſingulis panis cum caſei parte diſtribuitur. Hac miraculoſa diſtributio panis quotidie iterato miraculo, pauperes ſufficienter recreauit, & vſque ad noua meſſis delibationem paſcebantur. Hæc in pauperes Deus per Vvallenum. Sed in Monachos adhuc glorioſius. Nam *cum conuentus adeſſet ad menſam cœnaturus, inuenere ſinguli panes integros candidos, & recentes, quaſi qui inſirinis, & minutis miniſtrabantur.*

3. Habebat Vvallenus filios ſanctiſſimos; ſed inter alios eminebat Vvalterus conuerſus præfectus hoſpitio, quem Chriſtus Dominus, & Maria Mater eius, multis, & magnis dignabantur conſolationibus. Eius, an Abbatis ſancti meritis datum, in dubio eſt: conſtat allatum hoſpitibus panem per hoc tempus, ſuccedentibus multis, & comedentibus, integrum ſemper, illibatumque manſiſſe; donec gaudio accepti beneficij prorumpente in vocem; communicatóque; beneficium ceſſaſſe compererunt, docti exinde in ſilentio conſeruandam diuinam gratiam. Verùm ablatum prius beneficium compenſauit ſecundum, immiſſo Angelo, qui vtrumque viſitaret, in ſpeciem hoſpitis. Et quidem Vvalterum viſitatum, nequaquam dubium; cui & per viſum poſtmodum apparuit. De Vvalleno, laudatum, vt minus conſtat, atque eius merita eximiè commendata, quæ vtique coram Deo eſſent gratiſſima. Sed Ioſcelinum loquentem audiamus.

4. [e] *Tres hoſpites peregrini Meilros venientes, & pernoctandi petentes gratiam, deuotè iuxta conſuetudinem Ordinis, & maximè domus illius, ſuſcipiebantur. Suſcepti, in Oratorium, ſecundum Regulam S. Benedicti, orandi cauſa deducebantur. Oratione verò facta, ſermone diuinæ legis ædificabantur; & ſic ad hoſpitium ducti, fratri Vvaltero prænominato commendabantur. Poſt pauxillum pedibus lotis, iuxta ritum, ad refectionem locabantur; locati enim niſi duo tantum, tertia perſona non apparente, reperiebantur. Adueniens verò Hoſpitarius, quo ſocius eorum tertius deueniſſet; vel vbi fuiſſet? inquiſiuit. Illi verò tantùm ſe duos aduenìſſe, ac receptos aſſerebant. Frater autem indubitanter aſſeruit tres introductos, & ad menſam applicatos fuiſſe. Et illi contrà, interpoſito iuramento, ſe nullatenus, vel tertium conſpexiſſe. conſuluit frater portarium, & ſuſceptorum hoſpitum Monachum, ſuper hac re: reſponſumque eſt ab illis, ſe tres vidiſſe, & ſuſcepiſſe. Inquiſiuit diligenter, ſi quiſquam illum abeuntem vidiſſet! Nec inuenit. Nocte ſequuta, vidit in ſomnis perſonam præclaram, vultu ſereno, ſermonéque blando dicentem ſibi. Frater Vvaltere, cognoſcis me? Quo reſpondente: Non, Domine mi; ſubintulit, dicens: Ego ſum hoſpes externus ille tuus, qui euanuit ab oculis veſtris. huius Monaſterij cuſtos à Domino conſtitutus. Fixum teneas, quod eleemoſyna, & orationes veſtræ aſcendunt ante Dominum, & præcipuè Vvalleni Abbatis veſtri, deprecatio penetrans cœlum aſcendit in conſpectu Domini, ſicut fumus aromatum. Hæc dicens, diſparuit, & frater vigilans, tempore opportuno, quod vidit, Abbati retulit. Quod audiens ipſe vir Dei, exultauit in Domino, & gratias egit Domino ſalutari ſuo.*

e Li.1 .c.24.

Refetam quædam alia de Vvalleno, quorum cùm annus certus ignoretur, præcedentibus adiungenda eſſe putaui. Refetam tamen, breuitatis cauſa, non Ioſcelini verbis, qui diffuſior, ſed Antonij Gentij, eius, ni fallor, in multis abbreuiatoris. [f] *Quadam vigilia Epiphaniæ Domini, fratribus in Choro pſallentibus, vidit, in ſpiritu ſtellam radiantem, Reges ab Oriente cum magno apparatu venientes, præcedentem; & puerum Ieſum in gremio Matris myſticis muneribus ab ipſis honeratum; & demum in ſomnis diuinitus Reges admonitos, vt per aliam viam redirent in regionem ſuam. In quadam nocte Paſchæ, dum matutinis inſiſteret, videbatur ſibi videre Dominum Ieſum poſt flagella, & illata ludibria, coronam ſpineam capiti impoſitam, crucifixum in patibulo, palmas, & plantas clauis expoſitas, in manus Patris animam commendantem expiraſſe, etiam ex latere lancea perforato ſanguinem, & aquam fluxiſſe: Contemplabatur animam, exuto corpore, barathrum ſpoliare, & ex eo innumeram multitudinem educere; corpus reſumere, & milites ſepulchrum cuſtodientes, velut mortuos terrefactos iacere, & demum lætantibus Choris Angelicis cœlum intrare.* Sic Sancto viro noſtræ redemptionis illuſtriora myſteria, tanquam alios de iis illuſtraturo, maiori cum claritate reuelabantur. 5.

f Apud Henriq. in faſcic. lib.2.diſt.26. cap 58.

Habuit tamen & cum communi hoſte congreſſus, nec ſpirituales tantùm, verum viſibiles; vt qui magnum Antonium in virtutibus, eumdem etiam in cunctis imitaretur. [g] *Completorio dicto, precibus in Eccleſia incumbere ſolitus, vidit, quadam nocte: Angelum Sathanam in varias formas ſe transfigurantem. Cumque ſe ſignaſſet, & ille euaneſceret, demum in loricati militis ſpecie apparet, & ignem de ore, & naribus emittens, lanceam contra virum Dei vibrabat. Abbas pixidem corporis Domini, continenter, & reuerenter aſſumpſit, & ſe cum illo ſignãs contra Dæmonem proceſſit dicens: Ecce, peſſime miles, funeſte ſatelles, iudex tuus te miſſurus in abyſſum; expecta, ſi audes, illum. Ad hanc vocem victus, & confuſus inimicus, velut fumus euanuit.* Sic & Bernardum Parentem reuelationibus myſteriorum Cœleſtium; & Dæmonum aſſiduis infeſtationibus, reddebat Antonium. Niſi quod ille ſolius Natiuitatis, & puer ipſe; hic iam prouectus totius vitæ, & mortis, quin & glorioſa myſteria noſcere meruit. Sed & ſi cum Antonio conferamus, non minùs infeſtatum ab aduerſario: ſed fortiora corripientem arma, eoque citius vincentem inueniemus. 6.

g Idem ibid.

Sequitur ingens pignus cœleſtis gloriæ, quod idem Sanctus inuitus euulgauit, eadem gloria, mortali adhuc, oſtenſa. Quod cum veluti alteri conceſſum, ad ædificationem fratrum eis proponeret, caſu, an diuino conſilio effectum eſt, vt ſibi contigiſſe, quaſi calore loquendi pronunciaret. Rem à Gentio plus nimis abbreuiatam, Ioſcelini antiquioris verbis proſequar. [h] *Sedebat S. Vvallenus inter laicos fratres diſpartiens eis ſpirituales eſcas, quas præparauerat ſibi, loquens de Regno Dei. Et cum de beatitudine ſanctorum ſermonem faceret, de ſeipſo, ſed tamen quaſi de alio, tertiam perſonam in narratione aſſumens, ſic exorſus eſt. Quidam Monachus Ordinis noſtri ad Cœleſtem patriam eleuans* 7.

h Cap 31.

Neuans cogitationem, & auiditatem, sitiuit anima eius ad Deum fontem viuum: & vt citius venire, & apparere poſſet ante faciem eius, precibus quotidianis, continuiſque lachrymarum profluuiis, petebat diſſolui, & eſſe cum Chriſto; vt ipſum Regem Regum videre poſſet in decore ſuo. Quadam vero, dum orationi diutius cum lachrymis incumberet, auidius contemplando cogitaret de fœlicitate ſanctorum, & Cœleſtis Regni: Vidi (inquit) cælos apertos, & gloriam Dei, manſionéſque Sanctorum in Regno Cœleſti. Sic profecto quod ſub tertia perſona nomine narrauit, nolens, & neſciens de ſe, ſibi diuinitus reuelata denudauit. His dictis, homo Dei in ſe rediens, ſermonem illico finiuit, & receſſit: & quia ſecretum ſuum ibi, licèt inuitus, detexit, multis lachrymarum profluuiis ſe afflixit. Fratres verò, quod ſemel emiſſum fuit, irreuocabile verbum ex ore ſancti, pro vero, & fixo habuerunt, & ſic accepta abſentibus, & poſteris narrauerunt. Hactenus ibi. Nec ideo dixerim diuinam ei eſſentiam oſtenſam palam, ſed vidiſſe arcana, quæ non hominem loqui vnquam fas eſſet. Quid ſi nec minus à Benedicto Parente viderit, qui in vno ſolis radio collectum mundum? ſed hic cælis apertis, Dei gloriam in ſanctis ſuis diffuſam contemplabatur.

8. Mitto miracula, quia ea communia multis; at quod de equo Sancti; memoriæ proditum, vterque Auctor ſcriptis commendauit, nefas eſſet ſilentio præterire. *Equus* (ait Gentius) *dum Sanctum haberet ſeſſorem, quaſi agnus manſuetus modeſtè ſe habuit.* Et poſt pauca. *Cumque famulus Dei ab illo deſcenderet, fremitu & vario motu membrorum ſe agitare conſueuit (nempè vt non alium ſeſſorem pateretur) vnde mortuo Abbate, equus expilatus emarcuit: & vſque ad interitum languens, nulli operi aptus fuit.* De hoc equo ſingulare etiam refertur. *Quod cùm aliquando famulus Dei aſcendere non poſſet, genua flexit, & ventri terræ adhærente latus verſus Abbatem vertit. Qui poſtquam ad placitum in ſella ſe compoſuit, equus maturè ſurgens, recto greſſu viam capeſſit.* Id etiam obſeruatum in ipſo pluries. *Si quando Sanctus dormitare inciperet, moderatè incedere, montueſuam, & aſperam viam ſemper declinare. Excuſſo autem ſopore, celeri greſſu inſequi, & conſequi præcedentes conſueuiſſe.*

His & ſimilibus, quæ multa prætermittimus, 9.
per vniuerſam Scotiam, Angliámque vbique Sanctus Meilroſenſis Abbas celebrabatur. Cùm ecce Santandrena ſede vacante, quæ Metropolis obtinet Primatum totius Regni: [i] *Cùm ecce*, inquam, (Ioſelini verba reſumo) *populi petitio, Cleri electio, Principum aſſenſus Sanctum Abbatem elegerunt in Epiſcopum, & Paſtorem animarum ſuarum, voto vnanimi, communi conſenſu. Venerunt igitur Clerici cum magnatibus terræ ſatis inſtructi Meilres, gratia aſſumendi, & educendi ſecum electum ſuum; Abbaſque Rieuallis, qui tunc ibi affuit, iniunxit, vt illi obtemperaret electioni, ſubiret onus, ſuſciperet officium. Ille verò prætendebat imbecillitatem virium, & impotentiam ſuſtinendi tantè ponderis negotium; indicauítque ſecretiùs Abbati Rieuallis, ſe non diu ſuper terram victurum, ſi cogeretur. Illis autem perſiſtentibus in electionis factæ perficiendo propoſito, & Patre Abbate in imperio ſuo, reſpondit Sanctus in ſpiritu vatidico, & ore veridico:* [k] *ſpoliaui (inquit) me tunica mea; quomodo induam eam? laui pedes: abſit, vt iterum puluere ſæcularis ſollicitudinis inquinem eos. Et adiiciens: Credite (inquit) mihi; quoniam eligetis, & alium habebitis Pontificem, quam me: extensóque digito, deſignans ſuæ ſepulturæ locum: En hæc (inquit) requies mea; hic habitabo, quandiu Domino placuerit, in filiorum meorum conſolationem.* Hac animi conſtantia verus humilis, non onus, ſed honorem à ſe abiecit. Nec diutius reſtitit Beatus Ailredus, quippe, qui nouit diuinum in eo ſpiritum. Sed de Vualleno ſatis, ſupérque dictum, rurſus in ſacratiſſimo eius obitu; atque item poſt mortem.

[i] Lib. 1. c. 24.
[k] Cant, 5.

---

1. Propoſita fundatio domus Hybernæ, 2. & Gilbertus cum aliis illuc miſſus, cùm linguam ignoraret, 3. Oenum militem interpretem accepit, 4. mox profeſſionis ſocium, & Monachatus. 5. Oeni crimina, & pœnitentia: 6. admirandæ viſiones illi oſtenſæ; 7. & tormenta inten(t)ata. 8. Deinde Paradyſus demonſtratus, 9. & totius voluptatis habitationes, 10. Redditus mundo, peregrinus primùm, dein Monachus effectus: 11. & conuicti errores, qui nuper irrepſerunt eius hiſtoriæ.

CAPVT V.

1. INCIDENS in hunc annum Stephani mors, ex Bonenſi Comite Angliæ primum tyranni, deinde Regis; adoptato Henrico, qui vetus aliàs regni ſucceſſor erat, & conſentiente ſcepta tenere Patrem, quandiu viueret; dum tamen ipſe, prætermiſſo, quem genuerat, in regno ſuccederet, & naturali adoptiuus præponeretur: mors, inquam, Stephani, concernens hunc ipſum annum, ingerit nobis Regiam fundationem, ab ipſo factam in Inſula Hyberniæ, fortè aliquam ex his, quas intra octo annos, neque enim antea potuit, commemorauimus: ſed cuius, cum quæ fuerit ignoretur, hactenus prætermiſſa, hoc ſaltem anno, quem tranſgredi non potuit, digna his Annalibus, veniunt referenda. Lindæ, ſeu Ludæ, Monaſterium in Noruegia, ante octo annos fundatum, breui fœcundum, vltra ſuæ etiam terminos prouinciæ, nempè in Hybernia, Ciſtercium propagaſſe, ſuperiùs vidimus: [a] deducente propaginem Stephano, & condente Cœnobium; cuius initia præter Regium nomen opuſque; Oeni militis (Ludouicum Enium Recentes vocant) admiranda hiſtoria non parum illuſtrauit, ſi vera fuit. Certè in viſionibus eius nihil abſurdum; & eas ipſas Authores graues [b] probant defenduntque: [c] & aliàs video Henricum Saltérienſem, coæuum Authorem, nec loco diſſitum, & profeſſione ſocium, eas omnes memoriæ commendaſſe; nec relatione vulgi vaga, & dubia; ſed ſanctiſſimi, & grauiſſimi viri Gilberti, cui Oenus interpres, à Rege primum, mox à Deo etiam frater datus eſt; & qui cuncta audiuit ex eius ore. Neque vnquam credam viros religioſos, tot, ac tanta finxiſſe; aut ficta in tantum potuiſſe præualère, vt ab eis ad tot alios (nam multi eis ſubſcribunt)

[a] Ann 1146 cap. 12.
[b] Meſſingha cap. 1.
[c] Dionyſ. Carthuſ. de part. animæ ind. art. 18.

ſcribunt [d]) poſt ſe traherent. Ergo cenſura Purgatorij S. Patricij reſeruata in poſterum [e] ; quæ de domus Hyberniæ fundatione, & milite Oeno, in ea profeſſo, author coæuus ; & ex ipſo tranſcribit Matthæus Paris, [f] ex quibus plures alij;in hoc capite cenſui diſcutienda. Henricum ipſum Maſſinghamus Thomas vulgauit in ſuo Florilegio, ex quo & nos hauriemus integra fide.

d Apud Meſſingh. vbi ſuprà.
e Tom.4. an. 1121.
f In hiſt. Angl.

2\. Stephanum, Anglorum Regem, quantumuis turbidum,quantumuis turbatorem,aliqua pia opera illuſtrarunt. Nemo adeo vndequaque malus eſt, vt non aliquod bonum præſeferat flagitiorum obtentui ; quæ niſi ſub ea vmbra deliteſcerent ; ne à conſimilibus poſſent tolerari. Inter expilationes Eccleſiarum Monaſteria conſtruxit,dotáuitque ; ex quibus quædam Ciſtercio contigere. In Anglia Furneſium, & Coggeshalen, de quibus ſuprà. In Hybernia donaſſe noſtris locum, idem, qui ſupra, Henricus teſtificatur. Vocati Monachi ex Eccleſia Lindæ,aut Lidæ,miſſique à Geruaſio eius Abbate, qui & locum de manu Regis ſuſciperent, & primi omnium eum inhabitarent. Inter reliquos Gilbertus miſſus eſt, vir religioſus æquè, induſtriúſque; qui Cellerarij officio fungeretur. Eo præ aliis id munus recuſante ob ignorantiam linguæ, ſine cuius notitia ſe putabat ad externa inutilem; miles Oenus à Rege interpres datus, non recuſauit onus;doctus nimirum,ex bis, quæ antea vidiſſet,haud aliam viam, hac excellentiorem, ſi eam ingrederetur ; & cum interprete tandem non egerent, Monachis aſſociatus, reliquum vitæ in Ciſtercio conſecraret. Itaque Monachorum ſequutus ductum, ad locum venit:ibi duobus annis, dimidióque interpretem Gilberti, atque noui Conuentus procuratorem : at poſtquam neutro Monaſterium egere vidit,Monachum egit,tempora plura explens breui periodo. Hæc ſumma fundationis Hyberniæ domus, & Monachatus Ludouici Enij : quæ tamen verbis Matthæi Paris ; atque Henrici Salterienſis,quò maior dictis,dicendíſque auctoritas ſubſit, non pigebit repetere, vt inde ad anteriora pateat aditus, eorumdem item verbis referenda.

3\. [g] *Expleto laudabiliter peregrinationis voto reuerſus, Regem Anglorum Stephanum Dominum ſuum,cui prius familiaris extiterat conſulturus adiit, vt eius, tanquam induſtrij, & prudentis viri Conſilio,in ſancta Religionis ordine reliquum vitæ ſuæ expleret, ac Regi Regum de cætero militaret. Contigit autem eo tempore,quod Geruaſius, Ludenſis Cœnobij Abbas,Rege Stephano donante, locum ad Abbatiam conſtruendam in Hybernia obtineret : qui Monachum ſuum,nomine Gilbertum, cum quibuſdam aliis ad eumdem Regem direxit,vt ab eo locum acciperet, & Monaſterium ibidem fundaret. At Gilbertus ad Regem veniens,& ab eo gratulanter ſuſceptus ; conqueſtus eſt nimis, quod illius patriæ linguam ignoraret. Quod audiens Rex ait : optimum tibi, Deo auxiliante, interpretem inueniam : & vocato milite Oeno,miſit Rex,vt cum Gilberto iret, & cum eo in Hybernia remaneret. Quam iuſſionem miles libentiſſimè ſuſcipiens,ait ad Regem : Gratanter Monacho ſeruire debeo;ſed & vos, ô Rex, cum gratiarum actione Monachos .... in regno veſtro ſuſcipere debetis : quoniam,vt verum fatear,in Sanctorum requie non vidi homines tanta gloria præditos, quanta huius Religionis viros.* Hactenus illi, qui Ciſtercienſem Ordinem, quem Thomas Meſſinghamus occluſit quò aliorum Ordinum inuidiam deuitaret,expreſsè produnt:facilè aliàs ex Monachis,atque ex ipſis Cœnobiis detegendum. Certè Gilbertum in Abbatem Ciſtercienſem non multò poſt aſſumptum, idemmet Meſſinghamus notat ad marginem.Quin & Ioannes Pitſæus, vbi de Henrico Salterienſi, eius diſcipulo, qui hæc cuncta ſcripſit, eumdem Ciſtercienſem Abbatem vocat,verbis, quæ nos ex ipſo ſupra dedimus,1147.c.19.n.5.

g Apud Meſſingha c.10.de Purgat. Sancti Patritij.

Pergunt Matthæus Paris, Henricuſque. *Tranſeuntes autem in Hyberniam,Monaſterium conſtruere cœperunt, manentes ſimul ibidem duobus annis cum dimidio.Gilbertus Monaſterij illius erat Cellerarius ; miles autem forinſecus erat in omnibus procurator, & miniſter deuotus, interpréſque fideliſſimus. Monachalem igitur habitum ibidem ſuſcipiens,vixit ſanctè,ac religioſè, ſicut ipſe Gilbertus teſtabatur. Quandocumque verò Gilbertus ſolus alicubi cum milite fuit,de ſtatu Purgatorij, & pœnis mirabilibus, quas miles viderat,& experimento didicerat, curioſè ab eo quæſiuit. At miles, qui numquam audire potuit de Purgatorio loqui, quin prorumperet in fletum amariſſimum,cœpit ſub ſigillo ſecreti, amico ad ædificationem ea,quæ audierat, & viderat, & experimento didicerat, enarrare : affirmans ſeſe corporeis oculis omnia conſpexiſſe. Huius autem Monachi induſtria,& diligentia huius militis, experientia redacta eſt in ſcripturam, ſimul cum relatione Epiſcoporum regionis, & aliorum religioſorum, qui cauſa iuſtitia teſtimonium perhibuerunt.* Hactenus illi. Pergit Henricus de Gilberto referre teſtimonium, quod ipſemet audiuiſſet ex eius ore. Eo autem tendit,vt aſſerat omnia, quæ Ludouicus Enius viderat,nequaquam in viſione imaginaria, intellectualive:ſed oculis corporeis viſa ; quod tamen ad rem ipſam non multum intereſt. Nunc quæ fuerint illa,quæ vidiſſet,& quæ illum ad perfectam vitam traxerunt,poſt varios caſus, imo poſt varia crimina,ex eiſdem authoribus videamus. 4.

[h] *Miles quidam Oenus nomine, qui multis annis ſub Rege Stephano militauerat,licentia à Rege impetrata, profectus eſt in Hyberniam ad natale ſolum, vt parentes viſitaret. Qui cum aliquandiu in regione illa demoratus fuiſſet, cœpit ad mentem reducere vitam ſuam adeo flagitioſam,quod ab ipſis incunabulis, incendiis ſemper vacauerit, & rapinis ; & quod magis dolebat, ſe Eccleſiarum fuiſſe violatorem, & rerum Eccleſiaſticarum inuaſorem, præter multa enormia,quæ intrinſecus latebant, peccata. Miles igitur pœnitentia ductus, ad Epiſcopum quemdam illius regionis acceſſit ; cui cum peccata ſua deuotus per ordinem detuliſſet, increpauit eum grauiter Epiſcopus, aſſerens illum nimis diuinam Clementiam offendiſſe. Vnde miles multum contriſtatus Deo condignam facere pœnitentiam cogitauit. Habent enim hoc quaſi naturaliter homines illius patriæ,vt ſicut alterius gẽtis hominibus per ignorantiam promptiores ad malum; ita dum ſe erraſſe cogitauerint, promptiores, & ſtabiliores ſunt ad pœnitendum. Cùm autem Epiſcopus, vt iuſtum ſibi videbatur, vellet ei iniungere pœnitentiam,miles reſpondit:dum igitur,vt aſſeris, factorem meum tam grauiter offendi, pœnitentiam aſſumam omnibus pœnitentiis grauiorem ; & vt peccatorum meorum merear remiſſionem accipere, purgatorium S. Patritij volo intrare.* Ita Matthæus Paris in ſua hiſtoria.Sequuntur diſſuaſiones multæ Epiſcopi,quaſi rem arduam, & periculis plenam miles aſſumeret. Sequitur & Prioris,Conuentúſque, qui in loco conſiſtere dicuntur. Et tandem, cum ea ſe omnia ſuperaturum, diuina fultus gratia, miles promitteret ; neque à propoſito deſiſtere acquieſceret, proceſſionaliter ad ſpeluncam ductus eſt. 5.

h Apud Meſſingh.cap.4. Purgator. S. Patritij.

Qualiter

Qualiter autem eam ingreſſus ſit, redeuntibus, qui eum illuc adduxerunt; idem, qui ſupra, Author [i] ita proſequitur. *Miles autem viridem gerens animum, quod alios audiebat abſorbuiſſe, non formidabat periculum; & qui quondam ferro munitus pugnis interfuit hominum; modo ferro duriori; fide, ſpe, & iuſtitia armatus, de Dei miſericordia præſumens, confidenter ad pugnam prorupit Dæmonum; atque omnium ſe orationibus commendans, frontem ſuam viuifica Crucis ſigno muniuit, ac intrepidus portam intrauit; quam Prior deforis obſerans, Eccleſiam cum proceſſione repetiuit.* Hactenus ille.

[i] Apud Miſſingha. Vbi ſuprà.

6. Longum eſſet, quæ in antro paſſus eſt, quæ audiuit, & vidit, cuncta tranſcribere, cum maximè in Meſſinghamo, ſi deſit Matthæus Paris, videri poſſint. Decem pœnarum loca pertranſiuit, adeo plena horrore, adeo exquiſitis tormentis torquentia homines, vt quod vnum in eis mitius erat, crudeliſſimum foret, nimirum quod afflictos non necarent, æternis ſemper cruciatibus ſuperſtites, quos numquam ſe ſperarent non paſſuros. Erant, qui proni iacentes ſuper terram, clauis ignitis per manus, pedeſque alte transfixi: terram mordere, præ doloris anguſtia, conſpiciebantur. Erant, qui reſupini, præter clauos, quos germinabat terra; ventre, & reliquis membris, dracones igneos, bufones, & diuerſos ſerpentes continuò paſcerent, non vnquam abſumendi, nec perituri. In tertio campo denſis tranſfixos clauis alios homines vidit, quibus ab omni parte circumdabantur, vt nullus locus in miſeris corporibus ab ea pœna vacuus, nec vnius digiti ſpatio conſpiceretur, Diuerſa exinde genera cruciatuum in quarto campo. Alij ſuſpendebantur catenis igneis ſuper ſulphureas flammas: alij ab vncis pendebant, per oculos, per nares, per genitalia: hi verubus infixi; illi ſuper ſartagines impoſiti æternùm torrebantur; inſultantibus ſpiritibus malignis, queis loca plena erant, & per flagella, fuſtes, tunſioneſque, verberibus, vſtiones; & tormentis, tormenta cumulantibus. Quinto, illi, loco, oſtenſa rota ferrea vncis plena candentibus, queis homines infixi rotabantur; parte inferiori terræ adeo coniuncta, vt miſeros contereret, & inter flammas ſulphureas dilaniaret. Tum ſexto loco balnea illi monſtrata, liquatis igne metallis inundantia, quibus animæ immerſæ ab igne fluido, vſque ad intimas ſingulorum oſſium medullas penetrabantur. Inde pallidi alij ſeptimo loco, quaſi, qui mortem, aut quid morte moleſtius præſtolarentur. Miſeri ſummitatem montis tenebant, à qua, violentia venti mox deiecti, in flumen æquè fœtidum, ac frigidum præcipitati ſunt; Oeno milite pariter proiecto, & perituro ibidem, niſi inuocato nomine Ieſu, ipſius gratia fauente, ſubſtractus eſſet. Neque hoc ſolum contigit in flumine, ſed in ſingulis pœnis, nam nullam non Oenus expertus eſt, agentibus Dæmonibus: ſed neque vlla etiam ex eis fuit, quam ſtatim ac ſentiret, non euaderet, ſola nominis Chriſti inuocatione.

7. Reſtabant adhuc duo illi ſuperanda genera tormentorum, puteus nimirum igneus à violentia flammarum proiiciens ſurſum, quos ſtatim iterum foret reſumpturus. Quippe ab innata ignis inquietudine, dum nunc ſurſum erumpit, nunc recedit; aut proiiciebat miſeros patientes, aut cedebat proiectis, iterum erupturus; vt cadentes ſuſciperet, & nouo impetu ſurſum iacularet. In hunc proiectus miles penè defecit, & *tantas anguſtias* (ait Matthæus Paris) *ac tam intolerabiles miſerias pertulit, vt diu Saluatoris ſui oblitus ſit nominis: ſed, Deo tandem inſpirante, rediens ad ſe, nomen Ieſu-Chriſti, vt potuit, exclamauit; ſtatimque vis flammæ, eum ſurſum in aerem leuauit. Deſcendens itaque iuxta puteum, aliquandiu attonitus ſtetit, ignorans quò ſe verteret. Sed ecce noui, & quaſi incogniti Dæmones ex ore putei prorumpentes, dixerunt ei: Et tu quid ibi ſtas? ſocij noſtri tibi dixerunt, quod hic ſit infernus; mentiti ſunt; non ita fore ſcias: nam conſuetudinis noſtra ſemper eſt mentiri, vt quos per verum decipere non poſſumus, decipiamus per mendacium: hic non eſt infernus, ſed nunc ad infernum te ducemus. Trahentes igitur militem hoſtes noui cum tumultu magno, & horriſono, peruenerunt ad flumen quoddam latiſſimum, & fœtidum, ac totum tanquam ſulphurei incendij flamma coopertum, Dæmonúmque multitudine repletum. Dixerunt ergo ei: ſub iſto flumine noueris infernum eſſe. Pons verò protendebatur vltra flumen, in quo tria quaſi impoſſibilia, & tranſeuntibus valde formidanda videbantur: vnum quod ita lubricus erat, vt etiam ſi latus fuerit, nullus vel vix aliquis in eo pedem figere poſſet. Alterum, quod tam ſtrictus, & gracilis erat, & à flumine remotus, vt horrendum eſſet deorſum aſpicere. Oportet te inquiunt Dæmones, per hunc pontem tranſire: nos autem ventos, & turbines commouentes de ponte proijciemus te in flumen: ſocij verò noſtri, qui in eo ſunt, te captum in infernum demergent. Volumus enim probare, quam tutum tibi ſit, ſuper pontem iſtum ambulare.* Hic vltimus cruciatus Oeni fuit, quem fœliciter etiam pertranſiuit.

At poſtquam cunctis per ipſum ſuperatis, fugati Dæmones; & vltra pontem ſui iuris effectum liberum reliquerunt, indemnémque. Tum verò miles. *Vidit ante ſe murum altum* (pergit author [l]) *& in aerem erectum: erat enim murus mirabilis, incomparandi decoris, & ſtructura impretiabilis, in quo portam vnam, ſed tamen clauſam, cernebat, quæ metallis diuerſis, ac pretioſis exornata lapidibus mirabili ſplendore radiabat. Ad quam cum miles appropinquaſſet, ſed adhuc quaſi ſpatio dimidij milliaris abeſſet, porta illa contra eum aperta eſt; & tanta ſuauitatis odor per eam exiit, vt, ſicut ei videbatur, ſi totus mundus in aromata verteretur, huius ſuauitatis abundantiam non vinceret, tantaſque vires ex ea recepit, vt æſtimaret ſe tormenta, quæ pertulerat, iam poſſe ſine moleſtia ſuſtinere. Reſpiciénſque intra portam, vidit portam Solis ſplendorem claritate vincentem. Cum autem aliquantulum diſtaſſet, egreſſa eſt in occurſum eius cum crucibus, cereis, & vexillis, ac velut palmarum aurearum ramis, talis, ac tanta, & tam ordinata proceſſio, qualis, ac quanta in hoc mundo, prout æſtimauit, nunquam viſa eſt. Sequebantur prædicta, vtriuſque ſexus, diuerſæ ætatis, & vniuſcuiuſque Ordinis homines: Alij quaſi Archiepiſcopi; alij vt Epiſcopi, alij vt Abbates, & Monachi, Canonici, Presbyteri, ac ſingulorum Eccleſiæ graduum miniſtri, ſacris veſtibus ſuo ordini congruentibus induti. Omnes verò tam clerici, quàm laici, eadem forma veſtium ibi videbantur amicti, in qua Deo ſeruierunt in ſæculo. Militem verò omnes cum magna veneratione, & iucunda lætitia ſuſceperunt, eorúmque cum concentu harmoniæ ſæculis inaudita, intra portam ſecum fœliciter conduxerunt. Finito itaque conuentu, & ſoluta proceſſione, recedentes ſeorſim duo, velut Archiepiſcopi, militem in ſuo Comitatu ſuſceperunt, ſecumque duxerunt, quaſi patriam, & eius amœnitatem oſtenſuri: qui cum eo loquentes, primò benedixerunt Deum, qui tanta conſtantia in tormentis, per quæ tranſiit, & pertulit, eius animam roborauit.*

[l] Vbi ſuprà.

8. (margin, beside "At poſtquam…")

9. *Ipſis igitur militem per amœna patria conducentibus,*

tibus, huc, illucque pertranſiens multo plura quam ipſe, aut aliquis hominum peritiſſimus, lingua, vel calamo poſſet explicare, delectabilia, vndique proſpexit. Tanta verò lucis erat illa patria claritate luſtrata, vt ſicut lumen lucernæ, Solis obſcuratur ſplendore; ita Solis claritas meridiana poſſe videbatur obtenebrari, intus illius patriæ mirabili fulgore. Nox illam nunquam obnubilat, quia ſplendor cæli puriſſimi perenni claritate perluſtrat. Erat autem tota patria quaſi prata amœna, atque virentia diuerſis floribus, fructibúſque, herbarum, & arborum multiformium decorata: quorum, ait, odore ſine fine vixiſſet, ſi ibidem ei viuere licuiſſet. Finem verò Patriæ, præ nimia ipſius magnitudine ſcire non potuit, niſi tantum ex ea parte, qua per portam intrauit. Tantam in ea hominum vtriuſque ſexus vidit multitudinem, quantam in hac vita neminem æſtimabat vidiſſe, aut reſiduum ſeculi credidit continere poſſe: quorum alij in his, alij in aliis locis per conuentus diſtincti commanebant; ſed tamen prout volebant, alij de iſtis in illas, alij de illis in iſtas cateruas cum lætitia tranſibant; ſicque fiebat, vt alij de aliorum viſitatione gauderent. Chori choris per loca aſſiſtebant, dulciſque harmoniæ concentu Deo laudes reſonabant. Et ſicut ſtella differt à ſtella in claritate; ita erat quædam differentia concors in eorum veſtium, & vultuum claritatis venuſtate. Alij enim incluſi videbantur veſtitu aureo, hyacinthino, cæruleo, candido; forma tamen habitus ſingulorum erat eadem, qua vtebantur in ſeculo, quaproinde miles indicabat, cuius meriti quiſque fuerit, vel ordinis: quorum habitus, varius color, varia videbatur claritatis ſplendor. Alij quaſi Reges coronati incedebant; alij palmas aureas in manibus geſtabant. Talium igitur, & tantorum fuit in illa requie iuſtorum militi delectabilis aſpectus, nec minor eorum harmonia, ſuauis, & ineffabiliter dulcis auditus: vndique audiuit Sanctorum concentum Dei laudem perſonantium, ſinguli verò de propria fœlicitate gaudebant, ſed & de aliorum gaudio ſinguli exultabant. Omnes verò qui militem intuebantur, de eius aduentu Dominum benedicebant, & de eius à Dæmonibus ereptione congaudebant. Et videbatur ibi de ipſius aduentu quodammodo quaſi noua exultatio fieri. Non æſtum, non frigus ibi ſentiebat, nec quod vllo modo poſſet offendere, aut nocere videbat: omnia enim pacata, omnia placida, omnia grata; multo plura vidit in illa requie quàm aliquis hominum loqui ſufficeret, aut ſcribere.
Pergit de aliis venerabilium Præſulum dictis ad militem Oenum; & tandem de diſceſſu eius concludit.

10 [m] *Miles igitur Oenus accepta benedictione, nolens egreditur, & triſtis admodum, eadem, qua venerat, reuertitur via, à Præſulibus ad portas paradyſi reducitur, & ipſo egreſſo, porta poſt ipſum clauditur. Egreſſus itaque de Paradyſo, mœrens, & lugens, eo quòd alterata fœlicitate, ad huius ſeculi miſeriam reuerti coactus fuerit, via, qua venerat, reuerſus, ad aulam præfatam, in qua eum Dæmones primitus inuaſerunt, peruenit. Dæmones autem in ſuo reditu vidit, ſed ad eius aſpectum, quaſi timentes, per aera diffugerunt: & tormenta, per quæ tranſiit, eum lædere nequiuerunt. Cumque intrepidus aulam prædictam intraſſet, ecce quindecim viri, qui ibidem primò ei apparentes illum inſtruxerunt, confeſtim occurrunt ei, Deum glorificantes, qui tantam illi conſtantiam in tormentis contulerat. Eiuſque victoria congratulantes dixerunt: Eia frater noſter, ecce iam in patria tua, lucis aurora clareſcit; aſcende igitur quantocius, nam ſi Prior Eccleſiæ, poſt Miſſarum ſolemnia, cum proceſſione veniens, ad portam te redeuntem non inuenerit, de tuo reditu deſperans, obſerata porta ad Eccleſiam redibit. Miles igitur accepta benedictione protinus aſcendit: & eadem hora, qua Prior portam aperuit, miles de intro veniens apparuit; quem cum gaudio, & Chriſti laudibus Prior ſuſcipiens, in Eccleſiam perduxit; ibique eum diebus quindecim orationibus inſiſtere fecit. Deinde ſignaculo Dominicæ Crucis in humero ſuſcepto, & in terram ſanctam deuotè proficiſcens, ſepulchrum Domini Hieroſolymis, cum locis aliis venerabilibus, in ſancta contemplatione petiuit. Inde, expleto laudabiliter peregrinationis voto, reuerſus, Regem Anglorum Stephanum Dominum ſuum, cui familiaris extiterat, conſulturus adiit, vt eius tanquam induſtrij, & prudentis viri conſilio, in ſancta Religionis ordine, reliquum vitæ ſuæ expleret, ac Regi Regum de cætero militaret.* Et cætera, quæ ſuprà memorauimus.

Hactenus hiſtoria Oeni militis ſanctè in Ciſtercio tandem conſummati; quæ ſiue verè, & realiter acciderit, ſiue in viſione tantum, planè admirabilis, & digna, quæ inſeratur noſtris Annalibus. De Purgatorio ipſo S. Patritij in quarto tomo annalium: de Henrico Salterienſi Gilberti diſcipulo, qui primus hanc hiſtoriam ſcripto mandauit, ſuperius diximus. De Gilberto; in Abbatem promotum conſtat, incertum cuius domus, niſi quod tamen Thomas Meſſinghamus [n] ad marginem libelli de purgatorio S.Patritij, Abetmorech notum deſignare videtur, quæ in Scotia. Cæterum ex vniuerſa hac hiſtoria (nam & id obiter libet adnotare) videat lector, quàm turpiter errauit author Hiſpanus, [o] qui libellum, ſub titulo purgatorij S.Patritij, vnà cum Ludouici Ænij hiſtoria, Sereniſſimæ infanti ſorori Margaritæ dicauit. Quippe qui Oenum Prædicatori fratri, ſiue Dominicano detexiſſe peccata ſua ait, pœnitentiam ab ipſo recepturus, quem tamen conſtat, viuente Rege Stephano, qui ſexaginta ferme integris annis Prædicatorum Ordinem præceſſit, reducem ex Oriente, cum antea purgatorium ingreſſus eſſet. Rurſus eumdem à pueritia exulem, in Toloſa vrbe Galliæ vixiſſe primum: dein, rapta Moniali conſanguinea, reliquum vitæ in Hiſpania conſummaſſe: & tamen familiaris Regis Stephani, in Anglia magis egit commorari. Tertio, quod ait abſolutum Romæ à fratre pœnitentiario ſummi Pontificis, ex coæuis authoribus conuincitur, qui non in vrbe, ſed magis in Hybernia; neque à pœnitentiario, ſed ab Epiſcopo abſolutum affirmant, vt iam oſtendimus. Demum quod ait, manſiſſe in Monaſterio ſpeluncæ vicino, vbi & religioſam vitam profeſſus fuerit; aduerſatur eiſdem manifeſtè: qui ab egreſſu, ante omnia cruce ſignatum perrexiſſe in Orientem, & loca ſancta deuotè viſitaſſe, memoriæ produnt. Inde in Angliam reuerſum, authore Stephano, non ad Canonicos regulares in Hyberniam, qui Monaſterium vicinum antro tenebant: ſed cum Gilberto, & Monachis Ludenſibus reuerſum in Hyberniam, quorum poſt profeſſionem ſecuturus fuerit. Vt inde etiam, quæ de eius flagitiis memorat, ſuſpecta reddantur, & exornandæ hiſtoriæ magis conficta, quam vera meritò debeant reputari. Ex veris ſelectiora colligit Dionyſius Carthuſianus libro de quatuor nouiſſimis, quæ eadem inculcat aliis in locis [p]. 11

[m] Apud eumdem, 1. 10.
[n] Cap. 10.
[o] Montalua.
[p] Art. 48. de partic. animar. iudicio.

1. Beati Quardi per Adrianum Papam canonizatio. 2. Franconis, primi Abbatis Alnenſis, mors; laudeſque, tam ipſius, quàm ſucceſſoris. 3. Fundationes paucæ, & obſcuræ præſentis anni: 4. Odornai, ſeu Kyrieleyſon 5. de qua aliquid dictum: 6. Deinde Stanleia 7. & Bonus-fons de Tareſca: 8. ac tandem Egles.

CAPVT VI.

1. EIVSDEM anni fine, Sanctorum Canoni adſcribitur. B. Quardus, mutato, (vt diximus) per Pontificem Adrianum, recens electum, nomine, in ipſa Canonizatione. Quippe à fama crebeſcentium miraculorum, Famianum cum voluit appellari: ſic enim ſcriptum extat in eius actis. *Quapropter ab Adriano IV. Pontifice maximo, anno ab eiuſdem ſalutiferi Domini natali M.C. LIV. mutato ſibi Quardi nomine, ob miraculorum famam, latina nuncupatione Famianus dictus, & in Diuorum numero relatus fuit.* Portò hinc conſtat inter Sanctos relatum menſe Decembri, cum vix Adrianus conſcendiſſet cathedram Petri. Quippe creatio ſecunda eius menſis, vt habet Baronius,[a] non extra illum potuit, ſi in hoc anno. Certè ſi Monaſterium S. Laurentij, vbi Monachum induit, in Hiſpania huc vſque permaneret; illic haud dubiè foret celebrandus. Nunc Vrſariam concernere videtur, ſiue quia illi vnitus Sanctus Laurentius; ſiue quia ex illa prodiit, tempore quamuis breui permanſurus.

a Ad hunc ann.

2. Hoc item anno deceſſiſſe in Belgio lego venerabilem Franconem, primum Abbatem Alnæ, à Bernardo illuc miſſum; inſignem pietate virum, doctrinaque; cum annis ſex præfuiſſet tenellæ domui. In locum eius Gerardus ſubrogatur, dictus de Græuio, qui creditum à Deo ſibi gregem eximiè promouere curauit vtriſque bonis. Extant de eo verſus, honorifici ſatis; quos ab Henriquez adductos in Faſciculo,[b] quia annus mortis latet, hic cenſui à nobis fore deſcribendos.

b Li. 1. diſt. 4 cap. 10.

Dum ſibi vita fuit, quod ius, quod fas erat egit;
Hunc à iuſtitia nec opes, nec inedia fregit.
Vas virtutis erat, nihil haſit ei vitiorum;
Mentibus iſtud idem conſperſit diſcipulorum.
Namque, volente Deo, curam retinens animarum;
Auxiliante Deo, curam benè geſſit earum.
Sanus, & æger enim, virtutibus vſque ſtudebat:
Hos ſibi commiſſos verbo, factòque docebat.
Sic ſubiectorum lucra gerens interiora,
Quærere propterea non deſinit exteriora.
Nam pariter Meras, & muros ædificabat.
Ergo, fauente Deo, non in pœnis teneatur,
Sed cum Chriſticolis æterna luce fruatur.

Hæc in laudem Gerardi, cantata olim, permanere dicuntur in Bibliotheca inferiori Alnæ, conſeruandæ memoriæ Præſulis ſancti.

3. Sub idem tempus floruiſſe in Gallia lego venerabilem Petrum, Epiſcopum Podienſem, ſiue Anicenſem, ex Ciſtercio aſſumptum, quo præſidente, eiuſdem Eccleſiæ bona, poſſeſſioneſque, Anaſtaſius IV. ſub ſua, & B. Petri protectione ſuſcepit, atque Apoſtolica muniuit auctoritate, anno M. C. LIV. vt habent Tabulæ Epiſcoporum Podienſium. De anno mortis eius non ſatis conſtat, ſicut nec de electione, adeóque ignotum quanto tempore præfuerit. Ainardi, quem habuit ſucceſſorem, nulla memoria ante annum M. C. XCII. Vnde probabile Petrum, poſt hunc annum multo tempore vitam produxiſſe. Quocumque obierit, Ciſtercij ſepultus eſt cum duobus Robertis, Lingonenſi, Cabilonensíque, additâ tumulo communi inſcriptione.

Hic duo Roberti, Lingonenſis, Cabilonis,
Pontifices pauſant, ſimul & Petrus Podienſis.

Hæc, quia non alium annum certum habent, in hoc, quem habent, cenſui inſerenda.

4. Fundationes tres tantùm numerantur præſentis anni; quippe a morte Bernardi, Eugeniíque, quaſi deiectis animis, ſatis ſupérque fore videbatur, ſi non decreſcerent. Sed reuera ab hoc anno, & deinceps, etiam ſi nullus ferè ſine aliquibus, rariota tamen ſurrexere Cœnobia per totum orbem, quod ipſa hiſtoriæ ſeries manifeſtabit. Quæ nunc concernunt, tria Monaſteria Chronologia recenſet ſequenti ordine.

Anno M. C. LIV. III. Kalendas Iulij, fundata eſt Abbatia de Kyrieeleyſon,

Eodem anno, & die, Abbatia de Stanleia, Imperatricis.

Eodem anno, Abbatia Boniſontis de Tareſca.

Hæc tantùm ibi. Quibus & quartam aliam addere poſſimus, Abbatiam de Egles, quia hoc anno fundatam auctores produnt: & aliàs video prætermiſſam in Chronologia.

5. Primum Cœnobium binomium apud auctores, Odonai etiam dictum, illuſtre reddit ſepulchrum Sancti Chriſtiani, Liſmorienſis Epiſcopi, qui in eo tandem elegit inhumari. Fundata domus in Diœceſi Herfordenſi, colonia Monachorum ex Magio miſſa, & dilatante lineam Claræuallis. Ita in Geneſibus Eccleſiarum Claræuallenſium. De eo hæc habet Iacobus Vvaræus.[c] *Oderna, aliàs Kyrieleyſon, in Comitatu Kerrienſi, fundatur anno Domini M. C. LIV. In hoc ſepultus eſt. M. C. LXXXVI. Chriſtianus, illuſtris ille Præſul Leſmorienſis, quondam legatus Hyberniæ, æmulator virtutum (inquit auctor anonymus Annalium noſtrorum) quas viderat, & audierat à ſancto ſuo Bernardo, ſummoque Pontifice, viro venerabili Eugenio cum quo fuit in probatorio apud Claramuallem.* Hæc Vvaræus.

c In Cœnob. Hybern.

6. Sequitur Stanleia Imperatricis, quam, vt exiſtimo, Nicolaus Atsfeldius memorat in Comitatu Vvarvvicluiæ; quamuis non à Mathilde Imperatrice, quod nomen ſonat; ſed ab Henrico filio fundatam tradat.[d] *Stanleia* (ait) *Fundator Henricus ſecundus Rex. Monachi Albi.* Potuit facilè confundi cum matre filius, atque alter pro altero ſubſtitui: potuit vterque fundationi cooperari. Demum potuit fundatam à filio domum, ſingulari fauore complecti mater, à qua nomen acciperet; & Stanleia Imperatricis ad differentiã alterius appellaretur. Nata hoc anno domus ſatis oſtendit pietatem Henrici fundatoris, eodem tempore conſtruentis Abbatiam, quo ad regnum eſt aſſumptus; aut fortè magis diuinam bonitatem, atque retributionem, eodem tempore Henricum aſſumentem ad Regni ſolium, quo ipſe Deo præparabat habitationem: quippe Stanleia ſurrexit menſe Iunio; Henricus verò Stephano ſucceſſit menſe Octobri.

d In Cathal. Sacrarum ædium Angl.

Memoratur Stanleia Ciſtercienſis Ordinis in litteris Innocentij Papæ III. Daris Reati V. Idus Nouembris, Pontificatus ipſius anno VII. graui Abbati ipſius cauſa commiſſa, cum Bergenſi Epiſcopo, ſuper Regis Normegiæ coronatione. Video & Stanleiam Likefeldenſis Diœceſis; Ordinis Ciſtercienſis, memoratam ab Honorio Papa IV. ſed, an ſit eadem, Anglorum linquo iudicio.

7. Bonumfontem, cognomento, de Tareſca, diuerſam domum à Bono-fonte Conuenuatum, filia Morimundi, Chronologia conuincit: quippe, quæ alteram ad annum M.C.XXXI. alteram hoc M.C.LIV. natas commemorat: Secundam hanc in Rhemenſi Diœceſi ſitam notat Robertus Claudius in ſua Gallia: & filiam Signiaci de linea Claræuallis memorat Longelinus, quamuis annum nimium anteponens, & cum priore confundens, licet immeritò. Fundatores creditur habuiſſe Dominos de Rumigny, qui & in eadem Eccleſia ſepulti iacent. Extant indulta Innocentij Papæ IV. Gregorij X. Clementis VI. ad Abbatem, & Conuentum Bonifontis, Diœceſis Rhemenſis, Ordinis Ciſtercienſis. Illuſtratur inſigni Priore, B. Thoma, quem inter viros ſanctitate celebres, quos protulit Ciſtercium, Ioannes Abbas,[e] & Miſſale antiquum Ordinis: tum & Cathalogus de proſpero, & aduerſo eius ſtatu; atque ex eis recentiores [f] omnes commemorant. Haud tamen certum, qua ætate floruerit, ſed neque quibus Actis: quod, ô vtinam, alij ſuperaddant.

e In ſuis Cathalog.
f Miraeus lib. 5. Orig. c. 15. Menol. Iul 3.

Fundationem Cœnobij dicti de Egles in Scotia, neque hic, neque alibi inuenio notatam in Chronologia, niſi fortè ſub alio diuerſo nomine, quod non ſemel in ea ſolet contingere. Vnde confuſio aliquarum Eccleſiarum, & aliquarum etiam repetitio facilè prouenit. Extare tamen in eo regno domum, & ſurrexiſſe hoc anno, Rogerius Ovvedenius, antiquus auctur;[g] & ex eo Thomas Demſterus,[h] teſtificantur. *Egles* (ait hic vltimus) *in Mers, Ordinis Ciſtercienſis. Fundatrix Comitiſſa Marchia, ſiue de Mers, anno M.C.LIV. Rogerius Ovvedenius; in limine partis ſecundæ*. Ita Demſterus. Chryſoſtomus Henriquez [i] in Menologio dolet, quod Comitiſſæ fundatricis nomen perierit. 8.

g In Annal.
h In apparatu.
i Maij 3.

IESV CHRISTI ANN. 1155. CISTERCII ANN. 58.

1. *B. Patris Gozeuini mors, 2. ſepulchrum, Sanctitas, 3. Lamberti ſucceſſio, 4. & ſub ipſo primum Capitulum: 5. ad quod epiſtola Friderici Imperatoris, 6. Ciſtercio glorioſa, 7. pro ſe humilis, in fratrem Ordinis admitti poſtulantis, 8. & gratias referentis, atque referri optantis pro beneficiis. 9. Perpenſa in ea quedam notatu digna. 10. Fundata Runa; 11. & Albertus, ex Monacho Ciſterey, Cardinalis ab Adriano creatus.*

CAPVT I.

1. QVINQVAGESIMVS quintus ſalutis annus, ſupra milleſimum, centeſimúmque, Ciſtercij vero octauus & quinquageſimus, ſequitur enodandus, funeſtus noſtris morte Gozeuini vniuerſalis Patris, quæ incidit in vltimum diem menſis Martij præſentis anni. Et quidem quod ad diem attinet habemus fidelem teſtem Martyrologium Eccleſiæ Ciſtercienſis in quo SS. Abbatum notantur obitus: ac Gozeuini inter alios ſub his verbis.[a] *Pridie Kalendas Aprilis obiit Dominus Gozeuinus, quintus Ciſtercij Abbas*. De anno verò, ſi iungas priuilegium Adriani IV. indultum ſucceſſori eius Lamberto, IV. Kalendas Martij indictione, V. Anno ſalutis M.C.LVI. facili calculo præſentem computans. Quippe non potuit in illo deceſſiſſe Martij XXXI. in quo ante biduum ſucceſſorem ſortitus fuerat. Obiit ergo hoc anno S. Pater, cum quinquennio (quadriennium alij volunt) præfuiſſet Ciſtercio, magna cum omnium bonorum approbatione. Corpus viri ſepulturæ mandatum eſt iuxta Sanctiſſimos ſuos prædeceſſores, Albericum, Stephanum, Raynardum, quibus hodie coniunctus perſeuerat, inſcriptione iam ſæpius repetita, nempe communi ipſi cum aliis pluribus.

a Martyrol. Ciſter.

BEATI, AC VENERABILES PATRES ABBATES MONASTERII, ET ORDINIS CISTERCIENSIS, FVNDATORES, ET AMPLIFICATORES HIC SIMVL RECONDITI SVNT, VIDELICET DOMNVS ALBERICVS II. STEPHANVS III. RAYNALDVS IV. GOZEVINVS V.

2. Hinc videas Gozeuinum inter Beatos, ab ipſo tranſitu cultum obtinuiſſe, Stephano, Albericóque compoſitum: ac ſeriem illam glorioſam continuaſſe (dubium, an hactenus viſam extra Ciſtercium) viginti quatuor Abbatum ſucceſſorum, quos adeo antiquitas venerata eſt, vt omnes putaret adſcriptos Sanctorum Canoni; quod multi, & graues Auctores affirmarunt.[b] *In dextro* (inquiunt Vvernerus Vveſtpholus, Chronicon cum figuris, atque ex illis Renatus [c] in Monaſtico) *in dextro, inquam, latere eiuſdem Eccleſia* (nimirum Ciſtercienſis) *viginti quatuor Abbatum SS. corpora cernuntur*. Cùm tamen plures ſancti, quam qui ibidem: vt de Lamberto, & aliis dicam in tempore. De Gozeuino (Gotonium alij nominant, alij Goduinum, inflexa, ſeu corrupta parumper voce, pro modo articulantium, aut ſcribentium) Ioannes Ciſtercij Abbas Miſſale antiquum Ordinis; atque item Dialogus de proſpero, & aduerſo ſtatu eius, & ex ipſis ferè omnes [d] Recentiores, Philippus Seguinus eruditionem viri commendat, cuius vtinam monumenta aliqua extarent.

b In ſuis Chronicis.
c Lib. 1 tit. 1. num. 15.
d Apud Henriquez in Menologio Martij 31.

Gozeuino ad ſuperos tranſlato ſucceſſit Lambertus, ex Abbate Morimundi, cuius ſuperius fecimus mentionem; vir planè æquè Sanctus, Doctuſque, de quo Chronicon metricum hæc habet.

Sextus acceſſit toto venerandus in orbe
Nomine Lambertus, redolenti plenus odore.

Sedit

Sedit ad clauum annos ſex,& paucos menſes; poſt quos adhærens veſtigiis Parentis Stephani, vltro ſe abdicauit præfectura, plenus æquè virtutum, atque dierum. Sed de his ſuo loco erit agendum. Interim adnoto in Tabulis ſepulchrorum Ciſtercij irrepſiſſe mendum, quod multis ſanè errandi occaſio fuit; numeratur Faſtradus V I. Abbas, qui Stephanus deberet numerari. Nempè Lamberto omnino prætermiſſo: Ideo fortaſſis, quia ibidem non ſepulto; cum tamen, ſi hæc ratio quid conuinceret, nec Albericus I I. nec I I I. Stephanus, deficiente Roberto, ſed primus, ſecundusque dici deberent. Lambertum V I. vltra Chronicon metricum conuincit Cathalogus Abbatum Ciſtercij, atque indultum Adriani Papæ I V. ad ipſius petitionem, quod infra reddam. In Morimundo Henricus ſubſtitutus, quem annalem Abbatem Tabulæ produnt; quod tamen puto de Lamberto potius dictum, qui reuera vno tantum anno ſedit, ſucceſſori applicatum per errorem.

t Apud Robertum in ſua Gallia.

4. Verùm quia de Lamberto ſemel cœpimus, florentem ſtatum Ciſtercij ſub eius ferula, ex facto Friderici, tunc recens coronati Imperatoris; factum ex ea, quæ hodie extat, epiſtola ad Abbates Ciſtercij congregatos, his annalibus digna, perpendamus. Itaque hoc ipſo, quo Lambertus promotus anno, primæ cui præfuit generali ſynodo, cum Fridericus Romanorum hactenus Rex, armata manu, in Italiam deſcendiſſet, vt ab Adriano in Imperatorem coronaretur: Cúmque poſt varias vtrinque legationes, varios vtrinque metus, potitus votis, cum magna gloria ad ſuos reuerteretur: illud in primis grati in Deum animi, argumentum putauit poſſe oſtendi, id vinculum firmandæ fœlicitatis: ſi Capitulum generale, quod minus per ſe poterat; per Legatos adiret; ac ſe per eos eis in Ciſtercij fratrem admitti ſupplicaret humilis, poſtularet deuotus: haud melius aliter, vel beneficiis acceptis gratus, vel accipiendis dignus inueniendus. Extat Epiſtola eiuſdem, ad Abbates, grauis ſanè, ſed humilis: & Ciſtercienſium ſupra modum, ſub id tempus, aut ſanctitatem commendans, aut opinionem. Atque ecce exemplar.

5. t *Venerabilibus in Chriſto Patribus, & amicis dilectiſſimis, omnibus Abbatibus Ciſtercienſis Ordinis, Fridericus Dei gratia Romanorum Rex, ſemper Auguſtus, & Rex Siciliæ, ſalutem in Domino, & ad omne beneplacitum ipſorum paratum, & expoſitum.*

t Tom 2. priuileg. fol. 179.

Si (iuxta veritatis vocem) vbi duo, vel tres congregati fuerint in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, ipſe in medio eorum eſt: quid credendum eſt, vbi non ſolummodo duo, vel tres, ſed tot nobiles athletæ Chriſti, tot excelſæ columnæ Eccleſiæ ſuæ in nomine ſuo, imo ad honorem nominis ſui, de diuerſis mundi partibus coadunati ſunt, & congregati: niſi quod ipſe in medio veſtrum habitat, & Spiritus ſuus: quem in vos ipſe transfudit, & ſanctiſſima pectora veſtra ſeipſo inflammauit? De qua igitur re, ſuccenſi flamma charitatis conſenſeritis, certiſſimè obtinebitis, & fiet vobis, & quidquid poſtulaueritis Patrem in nomine dilectiſſimi filij ſui Domini Ieſu, dabit vobis affluenter, & non improperabit.

6. *Credimus enim, immo verè ſcimus, quod tanta eſt ſanctitas huius reuerendi Ordinis, tamque eſt placens, tamque ſuaue, & acceptabile holocauſtum orationum veſtrarum, quod ei, quotidie offertis ſub carnis veſtræ maceratione, & mortificatione: quod omne id, quod à Creatore noſtro duxeritis petendum, cum pius ipſe ſit, & promptus ad benefaciendum, obtinebitis à multitudine miſerationum ſuarum. Eſt etiam fides noſtra non vtique parua, quod hic mundus, qui lubricus, & immundus eſt, & in maligno poſitus; orationibus veſtris ſuſtentatur, & à facto furoris illius tremendi iudicij, cuius iram peccatis noſtris accendimus, defenſatur, auertendo ſuam, quam meremur indignationem.*

Cum igitur hoc firmiſſimè credamus, quod ab ipſo Patre miſericordiarum piis orationibus veſtris impetretis, quidquid ab ipſo in nomine vnigeniti Filij ſui humiliter poſtulaueritis: nos, qui peccati pondere recognoſcimus oppreſſos nos eſſe, omni humilitate, omni deuotione ab vniuerſis vobis & ſingulis, qui in nomine Chriſti hic conueniſtis; petimus, & obſecramus omnium precum inſtantia, quatenus in fraternitatem veſtram nos recipientes, & in conſortium ſanctiſſimum orationum veſtrarum nos colligentes, ſpeciales Creatori noſtro preces effundere dignemini, vt gratia ſua miſericorditer in nobis deleat, & emendet, quidquid hactenus commiſimus, humanæ carnis infirmitate; & in his, quæ ſibi placita ſunt, nos conformare dignetur: & licet peccatores ſimus, cùm tamen per ineffabilem miſericordiam, Romani Imperij gubernacula ſuſceperimus, det ipſe nobis, veſtro pio interuentu, ſpiritum iudicij, & veritatis; vt ſic ſub nobis regatur Imperium, & diſponatur, vt ad laudem, & gloriam nominis ſui, ſancta ſua Eccleſia, quam in ara crucis ſanguine ſuo redemit, pacis gaudeat optata tranquillitate; & nos poſt decurſum temporalis huius Imperij, vna vobiſcum ad Imperium ſine fine manſurum peruenire poſſimus, & ipſum videre in decore gloriæ ſuæ, qui pro nobis humilis, & deſpectus fieri, non deſpexit. Et quia hoc, timore meritorum noſtrorum, obtinere formidamus, piis orationibus veſtris hoc conſequi poſſe ſperamus, & optamus. 7.

Cæterum, quia ſignum viuificæ Crucis, die noſtra coronationis accepimus, vt labore, & ſtudio noſtro, terra ſancta, terra, quã calcauerũt pedes Domini; terra illa, in qua Dominus ſalutem omnium noſtrorum operatus eſt; à manibus inimicorum Crucis Chriſti, qui eam violenter detinent, capiatur; ſuppliciter petimus, vt veſtris ſanctiſſimis orationibus deſiderium noſtrum compleatur. Adhuc quia recognoſcimus, quia omnino ea, quæ diuina clementia circa nos, & in nobis miſericorditer, & miſerabiliter operata eſt, per Dominum, & Patrem noſtrum ſummum Pontificem, ſicut per Vicarium, & miniſtrum ſuum dignata eſt operari; petimus humiliter, & deuotè, vt quia ad perſoluendas debitas gratiarum actiones, pro tantis beneficiis nos ipſos iudicamus inſufficientes, vos vice, & loco noſtro, hoc apud ipſum velitis piiſſimis orationibus veſtris promereri: vltimò orationibus veſtris nos recommendantes, ſcire vos volumus quod omnibus diebus noſtris, huius Sanctiſſimi Ordinis defenſores eſſe volumus, & per omnia facta ſua tanquam noſtra propria promouere. Datum apud S. Nabcrem X I I. Kalend. Septembris Indictione I I I. 8.

Hactenus Imperator in ſuis litteris. Quibus planè videas flagrantem ſanctitatis odorem familiæ ſacræ, in quem vltro ſe Principes offerrent: nec ſolum boni, & modeſti, ſed etiam diſcoli. Qui nuper Adriani I V. terror extiterat; qui mox rebellis Alexandro I I I. vrbem, & orbem erat diuiſurus, turbaturus Eccleſiam, vnitatem, & pacem fugaturus; Ciſtercium quærit, etiam non quæſitus: atque vltro ſibi ipſi frænum imponit (fraternitatem hominum ſanctorum) quo ſolo poſtmodum foret coërcendus. Videas ſecundò fixam, omnium ſententiam de ſacro Ordine, cuius meritis mundus permaneret, & cui nihil à Deo denegandum, non 9.

ſolùm homines ſe credere putarent, verum & ſcire. Videas tertiò, ſub Lamberto primum Capitulum celebratum hoc anno, ſatis illuſtre, ſupplici prece noui Imperatoris; quin & potenti, quam repromittebat, perpetuaque procuranda per ipſum retributione. Sed, quod magis mireris, videas quartò, eius Ordinis conſtantiam pro Eccleſia: quam non dignatio, non fauor tanti Principis, non nomen fratris, non amor, non ſpes, non metus, labefactare, aut euertere potuerint; quin ſe eidem viriliter opponeret; quoties ipſe Eccleſiæ, & (quod de hominibus deſpectis, pannoſiſque, longè adhuc mirabilius) præualeret. Videas vltimò, quod notauit Baronius hoc ipſo anno, ſub his initiis fœlicitatem hominis, proſpera omnia, & fauſta diu, experti; vt non immeritò liceat coniectari, impetratam à Deo Ciſtercij precibus; nec fortaſſe euacuandam, quandiu vixit, niſi in Ciſtercium etiam debacchatus, prior ipſe euacuaſſet fraterna vincula. Sed hæc latè in ſequentibus dicenda.

10. Interim adnoto, eumdem Imperatorem ſub his initiis, non ſolùm pium, deuotumque; ſed liberalem: quippe, qui Runam, illuſtre Monaſterium, iuxta Gracium, Metropolim Styriæ, fundaſſe dicitur, ac dotaſſe magnificè. Quod, quia non video notatum in Chronologia; aut ſaltem non ſub ipſo (nam Runam aliam tempore anteriorem ſuperius dedimus) hic mihi duxi fore referendum. Meminit huius fundationis Aubertus Miræus in Chronico Ciſtercienſi, paucis pro ſuo more. g *Fridericus primus, Imperator, cognomento Barbaroſſa, in terra ſancta moritur, die XVI. menſis Iunij, anno M. C. XC. Tyri ſepultus. Is Runam Abbatiam apud Gracium, Styriæ Metropolim, fundauit.* Vtrùm autem huius Runæ mentio fiat in litteris Innocentij, Papæ IV. atque item in Concilio Conſtantienſi, cum cæteris, quæ ſupra memorauimus,[h] an alterius diuerſæ; peritioribus Styriæ, Auſtriæque, & Geographis linquo diſcernendum.

g *Fol. 184.*

h *Ann. 1130. c. 7. n. 3.*

11. Hoc eodem anno Adrianus Papa IV. inter alios Eccleſiæ Cardinales creauit Albertum, cognomento de Mora Beneuentanum, quem ex Ciſtercio aſſumptum, Guido Claræuallenſis, nobilis author, atque ex ipſo Ferdinandus Vghellus in additis ad Chaconium, adnotarunt. Initia eius nobis ſubobſcura, niſi quod filium Sertorij de Mora Beneuentani, aliàs Spanedrionis, Chaconius memorat. Cæteri authores Monachum pronunciant, congregationem reticent: Guido, & Vghellus Ciſtercienſem, vt dixi, produnt, ſed tacita etiam Eccleſia profeſſionis. Accepit titulum Diaconi Cardinalis Sancti Adriani, in Presbyterum S. Laurentij in Lucina ab Alexandro III. & in Romana Eccleſia Cancellarium; demum in Gregorium Octauum, ſummum Pontificem, vt ſuis locis dicemus, promouendus.

---

1. Andreas Virdunenſis in ipſo tyrocinio multa perpeſſus, meditatur diſceſſum. 2. Roberti patris pro eo ad Deum oratio, 3. quam miraculum ingens eſt ſequutum. 4. Eiuſdem Sancti viſio, 5. in obitu cuiuſdam ex ſuis filiis. 6. Henricus, futurus Cardinalis, ſuſceptus ad habitum: 7. atque Gaufridus, qui poſt Soræ Epiſcopus. 8. Eiuſdem viſio in obitu Tiezcelmi, 9 quam multa alia ſequuta: 10. recuperata ſalus per miraculum. 11. Reuelatio de morte S. Rainaldi, & quædam alia de eodem Sancto.

CAPVT II.

1. IN Claraualle, ſub Roberto Patre, multa, & mira, quæ nequeant præteriri ſine piaculo. Andræas ex Archidiacono Virdunenſi, potenti manu Dei, recens conuerſus *multa*[a], (ait Auctor Exordij Ciſtercienſis) *in nouitate conuerſationis ſuæ tentamenta ſuſtinuit: ſed dextera cœleſtis, quæ benedictionem dederat, eum in omnibus illæſum conſeruauit. Erat enim quaſi vermiculus ligni tenerrimus, mollis, & delicatus nimis: vt tantò glorioſius in eo dextera Domini triumpharet, quantò infirmius erat vaſculum, in quo virtutem operabatur. Cum enim teneritudinem priſtinæ conuerſationis ægrè dediſceret; & nouiter inchoatæ Religionis laborem nimis arduum reputaret; cogitauit vt Loth, egreſſus de Sodomis, non poſſe animam ſuam ſaluare in monte: vnde & propoſuit ad aliquem, remiſſioris obſeruantiæ, Ordinem declinare. Quod cum ſpirituali Patri ſuo Venerabili Roberto iam ſæpius indicaſſet; & eius ſalutaribus monitis ab hac intentione pedem aliquandiu cohibuiſſet: tandem vna die victus à puſillanimitate Spiritus, & tempeſtate, denuntiauerat ei, quia non poterat amplius ſuſtinere.*

a *Lib. 2. c. 21.*

2. *Tunc Abbas precibus, & blanditiis multis extorſit ab eo, vt ſibi ipſi vim faceret, & vſque ad diem tertium, patientiam haberet. Quo tandem vix impetrato, Capitulum Fratrum ingreſſus, orationem à Conuentu, ad Deum fieri pro eo inſtituit. Ipſe etiam pius Pater toto mentis annixu conuerſus ad Dominum deuotiſſimis precibus orabat, vt ouiculam, quam Diabolus rapere conabatur, Dominus, ſua miſericordia, conſeruare dignaretur. Eadem itaque die, cùm idem Nouitius ad menſam accederet, piſorum edulium appoſitum reperit. Quod genus leguminum ita præ cæteris omnibus faſtidire ſolebat, vt etiam ei nauſeam prouocaret interdum. Intuitus verò pulmentum, quod nimium abhorrebat, conturbatus eſt: & vix, fame compellente, vt inde aliquid ſumeret, reluctanti ſtomacho, perſuadere poterat. Et (ô Deus bone) quàm diues es in miſericordia, teneris, & delicatis morem gerens, vt in omnibus conſilium voluntatis tuæ adimpleatur, & nomen Sanctum tuum glorificetur. Præfatus Andræas, cùm cibum ſibi inuiſum tenuiter vix guſtare cœpiſſet, miſerabilem in eo ſenſit quamdam ſuauitatem, ita vt carnium, vel piſcium eſum, ſaporis illius præſtantia vinceret. Quod vbi deprehendit, arrepto protinus cocleari, catinum propius admouit: oblitúſque parſimoniæ, coctionem leguminis vorauit vſque ad fundum. Inter edendum autem, digitum in os frequenter mittebat, exiſtimans ſe deprehendere poſſe cremia lardi, in quo legumen illud frixum eſſe putabat.*

3. *Finita autem refectione, feſtinanter Abbatem adiit, ſolicitè perquirens, vtrum nam præcepiſſet pulmentum illud ſagimine, vel quauis alia pinguedine, propter ipſum, ex induſtria, condiri. Illo verò negante, conuenti ſunt etiam, ſuper hoc, pulmentarij. Tunc & ipſi proteſtati ſunt in veritate, nihil in eo, præter aquam, & ſal, appoſuiſſe. Quo audito Neophytus*

phytus ille, diuina gratia, ac viſitationis circa ſe, miraculum lætus aduertit; & gratias agens Deo, deinceps à propoſito Ordinis moueri non potuit. Cumque, magno munere Dei, ſecunda, & tertia die, & multo poſteà tempore prædictam ſuauitatem in eiuſmodi cibariis perſentiret: magiſtra tandem experientia didicit, quia potens eſt Dominus, cum voluerit, ad conſolationem ſeruorum, eamdem ſaporis gratiam conferre leguminibus, & oleribus; quam carnibus, & piſcibus indidit. Unde & ſæpè dicebat, quia magis nunc delectabatur in comeſtione piſorum, & olerum; quàm antè faciebat in comeſtione altilium, & venationum. Hæc iam ſecunda mutatio dexteræ excelſi oratione Roberti, fratrumque, dubium, in eis facta, an in edente.

4. Per idem tempus, glorioſus quidam tranſitus vnius, ex eiuſdem Cœnobij Monachis, non ſolùm Sanctos Angelos in cœlis; verum Patrem, & filios in terris affecit gaudio; præcedente viſione Roberto facta, quam idem, qui ſupra, Auctor memoriæ prodidit. [b] *Quidam (ait) de ſpiritualibus filiis Reuerendiſſimi viri Roberti, cum viam anguſtam, & arduam, quæ ducit ad vitam, indeclinabili ſtudio cucurriſſet; tandem placuit Domino laboribus eius finem imponere, vt in pace in id ipſum obdormiens requieſceret. Cúmque iam inſtaret hora, qua de mundi huius ſtadio euocandus, & ad Cœleſte brauium eſſet inuitandus; Domnus Abbas, cum cæteris fratribus, gratia quietis, in lectulo ſuo ſe collocauerat: & ecce ſopor Domini irruit ſuper eum; viditque in ſomnis duos pulcherrimos adoleſcentes, vultu, & habitu inſigniter relucentes, qui quaſi lilia, roſas, violas, ad diuerſi generis flores, in Choro Claræuallenſi copiosè ſpargebant: ita vt pauimentum omne pictum, ac variis coloribus venuſtatum eſſe videretur. Quo viſo miratus eſt valde: & quaſi ſimplicitatem Ordinis Zelans, dixit ad eos: Quid vobis viſum eſt, ô boni iuuenes, contra conſuetudinem noſtram, pauimentum hoc floribus ſternere, & Monaſterio noſtro huiuſmodi nouitatem inducere? Illi verò dixerunt ad eum: Noli iſta mirari, neque moleſtus ſis in hac executione officij noſtri: quoniam modo in choro iſto celebrabitur noua cuiuſdam noui ſancti feſtiuitas, de cuius feſtiuitate gaudebunt Angeli, & Hymnus cantabitur Domino in Sion.*

5. *Adhuc loquebantur illi, & animum videntis, & audientis hæc in admirationem rapiebant; cum ecce concitatus tabulæ ſtrepitus excitabat dormientem; & vt feſtiuitatem, quam celebrandam iutus in Spiritu cognouerat, foris ſecundum dignitatem officij ſui exequeretur, ſigno cõſuetudinario inuitabatur. Accurrens ergo, cum cæteris fratribus, properanter venit ad eum, & magna deuotione commendauit eius animam. Certiſſimè credens, atque confidens, quia hic erat nouus ille Sanctus, de quo in requiem aſſumendo, Angeli Sancti nouam feſtiuitatem, nouum gaudium eſſent illico celebraturi.* Sunt, qui hunc Sanctum virum Guicardum nominent: nec ſatis mihi notum, vnde id hauſerint. Quicumque fuerit, térque, quaterque fælix, cuius exitum præuenere Angeli ſancti, non ſolum honorandum in cœlis, ſed & in mundo. Nec minus fælix beatiſſimus Robertus, cui tales contigit filios generare.

6. Cæterùm, inter filios eiuſdem Patris, quos hoc eodem anno, aut ad ſummum, ſequenti, Chriſto genuit, duo alij nobis veniunt recenſendi, vterque Sanctus, vterqoe doctus, vterque à Deo in hac vita ſublimandus, & qui non ſolum ad Ciſtercij gloriam faciant, verum Eccleſiæ. Primus Henricus, quem Romana Curia Cardinalem Epiſcopum Albanum præſtolabatur: ſecundus Godefridus, quem Sora ciuitas in Pontificem erat electura. De primo, ex libro ſepulchrorum Claræuallis hæc lector habeat. [c] *Henricus vir nobilis, & clarus, de Caſtro Marciaco, iuxta Cluniacum ſuis natus, & ſub Domino Roberto de Bruxis ſecundo Abbate Claræuallis, in hac domo habitum ſacræ Religionis aſſumpſit.* Hæc de genere. De moribus, auctor Exordij Magni nobiliorem deſcribit, virtutum gloria: demum de ætate, illud compertum eſt, puerum nimis ad Ordinem veniſſe. Quippe poſt quadriennium in eo actum, imberbis adhuc vt ſuo loco dicemus. Sed Henricus implebit Annalium paginas; de Godefrido nunc latius agendum erit.

Patriam, & genus viri, nobis prodit liber ſepulchrorum Claræuallis; vbi & tempus ſuſcepti Monachatus, ſub Parente Roberto; adeoque intra triennium præfecturæ ipſius, cuius hic annus medius numeratur. *Vir venerabilis (ait)* [d] *Dominus Gaufridus de Milleduno, ex illuſtri ſtirpe Gallorum procreatus,* (patria) *Senonenſis, qui ſub bona memoria, Domino Roberto ſecundo Abbate Claræuallis, in ea habitum ſacræ Religionis aſſumpſit.* Hæc de genere, patria, & Monachatu: at de cœleſtibus, quibus degens in Claraualle conſolari à Deo meruit, reuelationibus, plura, & maiora in Exordio Ciſtercienſi, quæ non pigeat ad litteram tranſcribere. Ordiar autem à gloria cuiuſdam ſenis, nomine Tiezcelmi, aliàs Teſcelini, per hoc tempus ad ſuperos tranſlati, occurrentibus ſpiritibus glorioſis; atque ipſa Regina totius gloriæ. Ergo in extremis agente prædicto ſene, dum pſalleret in choro, cum aliis fratribus, hæc Godefrido per viſum, ſunt oſtenſa. 7.

[e] *Videbat* (ait) *& ecce proceſſio glorioſa, & ſplendida, quæ à Septentrionali parte Oratorij, quaſi de Cœmeterio veniens, & coram Presbytero tranſiens, recto itinere, ad Infirmitorium tendebat. Porrò in ipſa proceſſione Acolythi, Subdiaconi, Diaconi, atque Preſbyteri apparebant; qui per ſingulos ordines, ſeptem, atque ſeptem diſpoſiti, alij autem alio ordine congruo incedebant. Acolythi verò, ſtolis albis amicti, ſingulos cereos manibus præferebant. Qui tamen ignes magis, quàm cerei apparebant. Verùm Subdiaconos tunica pretioſa, Diaconos autem Dalmatica fulgida decorabant: ipſoſque Preſbyteros planeta holoſerica inſigniter adornabant. Horum omnium ſinguli congrua miniſterij ſui vaſa manibus baiulabant. Veniebat autem poſt eos copioſa turma candidatorum ordinatè ſimiliter, & cum reuerentia incedens. Ad vltimum verò glorioſa Dei genitrix Virgo Maria ſubſequebatur: quam Beati Apoſtoli Petrus, & Ioannes dextra, læuáque comitabantur. Ipſa verè piiſſima Theotocos tanta venuſtate, tantáque claritate vultus, & habitus radiabat, vt ex fulgore, de ipſa procedente, tota Baſilica coruſcaret. Porrò Spiritus, qui iſta reuelabat, loquebatur interim in corde videntis, & dicebat: hæc eſt Regina Cœlorum, hæc eſt Domina Angelorum. Tranſeuntes ergo ita ſolemniter (vt diximus) ante gradum ſacrarij, tandem, per oſtium, quod ad Infirmitorium vergit, de Oratorio exierunt, & ita ab oculis videntis euanuerunt. Verùm, in eodem Infirmitorio, ſenex quidam venerabilis, & ſanctæ conuerſationis ſacerdos, nomine Tiezcelmus diu languerat: ſed flagella pij Patris, tanquam filius obediens, patientiſſimè ſuſtinuerat. Qui tunc, in extremis poſitus, agonizabat; & poſt modicum, temporalis vitæ amaritudinem, perpetuæ vitæ dulcedine commutauit. Vnde vir Domini Gaufridus, qui hoc viderat, indubitanter credidit, quia ad indicium tranſitus, & beatificationis illius proceſſio* 8.

[b] Lib. 2. c. 23.

[c] Lib 2. c. 30.

[d] Apud Henriq. in Faſc.

[e] Lib. 3. c. 21.

talis apparuit. Hactenus prima viſio noui Monachi; glorioſa illi, glorioſior Claræualli; ſed Tiezcelmo longè glorioſiſſima, quippe introducto in gaudium Domini ſui, vnde non amplius valeat exturbari.

9. Viſionem hanc plures aliæ ſequutæ ſunt; quædam euentibus ipſis comprobatæ, quædam etiam illuſtres vſque ad miracula: nec pepercere viro ſancto Dæmones, quominus inuiderent, & ſubſannarent: Determinatum tempus concernentes, in ipſo dabimus. De reliquis, hic paucas excipiemus.

f Idem lib. 3. cap. 12.

[f] *Altera quoque vice* (pergit qui ſuprà Auctor ſequenti capite) *cum iſdem Dei famulus in Eccleſia cum cæteris fratribus ſtaret ad pſallendum, conſpicatus eſt manifeſtè ſpiritum immundum, in figura ſimiæ, per medium chori tranſeuntem. Cúmque veniſſet, & ſtaret ante eum ridicula beſtia, dedignanti oculo reſpiciens eum, atque deſpiciens, patulis naribus aliquandiu ſubſannabat. Quæ poſtquam ab eo pertranſiit, tandem egreſſa de choro, vlteriùs non comparuit.* Sic quem cœleſtium ſpirituum viſione dignabatur omnipotens; dæmonum etiam adſpectu interpellabat. Horum, quò hoſtes infenſos altiùs noſceret; & quò notiores, faciliùs præcaueret: illorum vt ad præmium anhelaret, conſortium quæreret; atque in conflictu auxiliares experiretur.

10. Nunc cœleſtem Bernardi apparitionem confirmatam miraculo; reſtituta ſalute viro Dei, cùm, penè vſque ad deſperationem, ægrotaret; ex eodem Auctore proſequamur: ſic enim habet.

g ibidem.

[g] *Infirmabatur aliquando ipſe beatus homo, & circa gutturis partes, graui moleſtia, laborabat. Creſcebat languor in dies, factúſque tandem eſt morbus inueteratus, & penè à medicis deſperatus. Vnde etiam anguſtiabatur nimis vehementer, pro eo magis quòd arteriis, ab ægritudine coarctatis, pſallendi, & cantandi in Eccleſia vires amiſiſſet. Proinde conuerſus ad B. Bernardum, diu, noctuque multis lachrymis precabatur, vt cantandi gratiam, eius interuentione, recipere mereretur. Cuius precibus, & lachrymis motus pius Pater ei per viſionem apparuit; & loco dolenti, manu ſua tangendo, & benedicendo ſignum Crucis impreſſit. Cúmque vir Dei euigilaſſet, ſanatum ſe reperiens, mirè ad cantandum conualuit; & nullum deinceps impedimentum ab eadem ægritudine pertulit.*

Hactenus ex Auctore Exordij magni, qui etiam 11.
addit: [h] *Cum pro matre defuncta nimium foret ſolicitus, & diuturnos exitus aquarum, pro ea, deducerent oculi eius (multa ſiquidem ei gratia lachrymarum collata erat) flagitabat inſtanter à Domino, vt ſibi de illa reuelare dignaretur, vtrum adhuc in pœnis eſſet, an iam indulgentia requiem percepiſſet? Diu verò in hac ſupplicatione fatigato, facta eſt tandem diuinitus vox ad eum dicens. Cur importunis precibus exſerquere conaris, quod tuæ cognitioni non debetur? Tu tantùm ora pro tuis, & ſaluabuntur.* Ita in Exordio. Atque hæc ſatis, occaſione ſuſcepti habitus, quorum tempus ignotum, niſi quod tantùm circa eius initia facta creduntur. At, quam in morte Rainaldi ſancti ſenis reuelationem habuit poſt annos octo, quamque poſt ſexdecim de ſuo Epiſcopatu, per cœleſte oraculum præmonitus; ſuis temporibus, locíſque dicemus. Nunc quia de Rainaldo ſermo incidit, quem Gaufridus poſt octo annos præuidit, pro morituro ſene ſubſtituendum: quin & hiſtoriæ ſerie id expoſcente, libet ſubiungere celebrem viſionem eiuſdem, an alterius? Certè Rainaldi Monachi Sancti, & ſenis, cuius ſupra meminimus, & quem Bernardo ſuperſtitem putamus: eóque, non ſine cauſa, diſtinguendum.

h Ibidem.

---

1. Rainaldi olim S. Amandi Monachi, 2. celebris, & vulgata ſatis viſio, circa fratres metentes in Claraualle, 3. quos B. Virgo, atque Eliſabetha, & Maria Magdalena viſitarunt. 4. Modus viſionis. 5. Quid de ea Cæſarius, 6. & quis per eam conuerſus. 7. Arnulfi de Maiorica ægritudines ſubleuatæ diuinitus. 8. Conſolatio in ipſo mortis articulo. 9. Glorioſa mors: 10. & Auctores, qui virum ſanctis annumerant. 11. Bernardi Cardinalis tituli SS. Coſmæ & Damiani, ſancta dormitio.

CAPVT III.

1. CELEBREM illam viſionem Rainaldi ſenis, circa fratres metentes, à Beata Virgine viſitatos in Claraualle, ac primum in Exordio magno conſcriptam, dein à cunctis exemplorum auctoribus, Cæſario [a], Vincentio [b]; Henrico Gran [c], & aliis publicatam; & vix cuiquam incognitam, circa hoc tempus coniector contigiſſe; quippe poſt raptum ad ſuperos Bernardum, in quo omnes conueniunt: ſed antequam Exordij magni Auctor, quicumque fuerit, Monachum induiſſet in ea domo: vt qui nec aſſequutus Rainaldum fuit qui octo annis viſioni ſuperuixit, vt mox videbimus. Porro ſcribentem emeritum, & ſenem circa annum Chriſti M.CC. plus minúſve, cum iuuenis iugum Chriſti amplexus eſſet; quod ipſe etiam tradit: vt minimùm ingreſſum inueniemus, ante triginta; nec multum ſi Rainaldi vitæ reliquæ, atque interuallo, quindecim, qui ſuperſunt, relinquamus. Quod ſi Rainaldus, qui viſionem vidit, idem eſt cum Rainaldo de Cluniaco, quem Gaufridus præuidit moriturum, vt Fitetienſis [d] putat in ſuis Notis; nec alios duos ſimul Rainaldos, vtrumque ſenem, vtrumque ſanctum, vtrumque reuelationibus clarum, admittere cogamur in Claraualle; indéque virum dictum de Cluniaco, quod vnde venerat, Monaſterium Sancti Amandi, Cluniacenſibus annumeraretur: ſi, inquam, id dicamus cum Fitetienſi; ſumitur alia non leuis coniectura, ex eiuſdem Gaufridi Monachatu, cui ab hoc anno, vſque ad M.C.LXXI. in Claraualle agenti, conueniens tempus venit aſſignandum, quo, & viro Dei inter viuos agente frui; & amiſſum potuerit lugere, ſimul ſibi in exemplum, & in ſolatium.

a Lib. 1. c. 17.
b Lib. 17. cap 107.
c Diſt. 3. exempl. 24.
d Lib. 3. c. 11.

Ergo Rainaldus, qui ex Monacho veterano S. 2.
Amandi, ad Claramuallem venerat, tyronem ibi ſub Bernardo acturus; & iam quinquagenarius, atque emeritus, ſarcinæ humeros nouæ ſuppoſuerat, quam pro viribus ſtrenuè, imo quam ſupra vires portauiſſet per annos octo; circa hoc tempus viſionem perilluſtrem, Ciſtercióque glorioſam habere meruit, quam magni Auctor Exordij, ex quo reliqui hauſere, his verbis tradit. [e] *Habebat* (ſcilicet Rainaldus) *inceſſanter orandi ſtudium: & in oratione mirabilem affluentiam lachrymarum. Quadam*

dam igitur die, cùm in laborem triticeæ meſſis, cum cæteris exiſſet, ſegregatus paululum à Conuentu, magna animi delectatione, cœpit intueri metentes: ſecum reputans, pariter, & admirans, quia videlicet tot ſapientes, tot nobiles, & delicati, ibidem propter amorem Chriſti laboribus; atque ærumnis ſeipſos exponerent, & feruentiſſimum Solis ardorem, cum tanta alacritate, ſuſciperent; ac ſi in horto deliciarum, ſuauiſſima fragrantia poma decerperent; vel in menſa lautioribus epulis plena, delitioſiſſimè conuiuarentur. Inde ergo protenſis in cœlum oculis, ac manibus, gratias Domino referebat, quod eum tam ſanctæ multitudini, quamuis indignum, & peccatorem adiunxerat.

3\. *Dum hæc, & ſimilia animo volueret, & præ immenſitate lætitiæ, ſeipſum vix caperet; en ſubito apparuerunt ei tres matronæ venerabiles, vultibus roſeis, & candidis veſtibus renitentes. Quarum vna, quæ præcedebat veſte fulgentior, & forma venuſtior, & ſtatura procerior apparebat. Deſcendebant verò de monte propinquo, & appropinquabant Conuentui Fratrum, in ipſius montis latere, fruges metentium. Quas cum ille vidiſſet, præ nimia admiratione turbatus, & ſtupefactus, erupit in vocem huiuſmodi: Domine Deus (inquit) quænam ſunt iſtæ fœminæ tam formoſæ, tam reuerendæ, quæ præter aliarum conſuetudinem fœminarum Conuentui noſtro appropinquant? Et dum talia diceret, aſtitit ei quidam veneranda canitie, & ſtola candida coopertus, qui dixit ad eum: Mater illa, quæ cæteras præcedit, ipſa eſt Virgo Mater Ieſu Chriſti Maria: aliæ, quæ ſequuntur, ſunt Sancta Eliſabeth, & Sancta Maria Magdalena. Ille verò cùm audiſſet Matrem Domini nominari, commota ſunt omnia viſcera eius ſuper pietate nominis illius, quam vehementer amabat. Iterum percontatus eſt dicens: Et quò tendit, Domine mi, quò tendit Domina noſtra? Cui ille reſpondit: Ad viſitandum meſſores ſuos venit.*

4\. *His itaque dictis, perſona, quæ loquebatur, repentè diſparuit. Quo viſo, vir Dei plus magis intra ſe ſtupuit. Et reductis oculis ad Sanctam Dei Genitricem, & ad Comites eius, attonito viſu intendebat in eas. Illæ autem, moderatis greſſibus incedentes, venerunt vna poſt aliam, vſque ad Conuentum. Quem cum introiſſent, ſeparatæ ab inuicem deambulabant, tanquam gratia viſitationis, huc, atque illuc inter Monachos, & Conuerſos. Et dum ita facerent, tandem ab oculis intuentis euanuerunt, ſeſeque in cælos, vnde venerant, receperunt. Porro vir Dei hærebat fixus, & de loco moueri non poterat, vſque quo miraculum finiretur. Quantum verò de huiuſmodi viſitatione, profecerit, quantúmque in amore Dei, & beatiſſimæ Dei Genitricis excreuerit; æmulanda conuerſatio eius, & quotidiana virtutum incrementa monſtrabant.* Hactenus ex auctore Exordij Magni.

5\. Hanc eamdem viſionem tradit Cæſarius, auctori Exordij magni ſubæqualis, quippe qui ſcripſit circa annum Chriſti M. CC. XXII. niſi quod in pediſſequis Mariæ, pro Eliſabetha ſubſtituit beatã Annam, interuallo locorum, ſiue fortè exemplarium corruptione. Addit nihilominus eaſdem beatas fœminas, non ſolum Monachos metentes viſitaſſe: verum & ſingulis ſudorem exterſiſſe, atque aërem circa ipſos ventilaſſe, flabellis admotis, quo æſtuantis caloris ardor mitigaretur. Porro hæc ipſa inueniri, legique in libro viſionum Claræuallis; ſic enim ait. *Legitur, quòd quodam tempore meſſis, cùm Conuentus in valle meteret, B. Dei Genitrix Virgo Maria, & Sancta Anna Mater eius, ac Sancta Maria Magdalena, de monte venientes, quodam viro Sancto, qui ſtabat ex aduerſo, aſpiciente, in vallem eamdem, cum magna claritate, deſcenderunt, Monachorum ſudores terſerunt, flabellis manicarum ſuarum ventum admouerunt, & reliqua, quæ ibidem poſita ſunt.* Ita Cæſarius, cui conſentit Vincentius loco ſuprà. Vt non immeritò liceat affirmare, hæc ab Auctore Exordij prætermiſſa, ſed non negata; ab antiquiori alio, fortè & qui præſens fuit, memoriæ prodita, ex quo Cæſarius, Vincentiúſque retulerint.

Cæterùm, quantæ efficacitatis hæc viſio fuerit, 6.
ad Monachos ſolandos, firmandóſque, haud opus eſt in præſenti examinare: illud compertum ipſius relatione, lectionéve, multos tractos ad Ordinem, cui tales Virgo fauores exhiberet, tales cælicolæ: nec refugiendam vitam laborioſam, quantumcumque moleſtam, cui talia, è cœlis, ſubſidia prouenerint, leuantia ſpiritum, carnem ſubleuantia. Gerlacum de Dinge Heiſterbacenſem Monachum, hoc exemplo conuerſum, Cæſarius narrat. Quin & ſeipſum, cum multis hortareret à Geruaco Abbate eiuſdem domus; nequaquam ei conſenſum præſtitiſſe, quoadvſque *Sermone huius viſionis* (nam eius verba ponam) *in tantum motus fuit, vt Abbati promitteret, ſe non venturum, niſi ad eius domum gratia conuerſionis, ſi tamen Deus eam ſibi inſpiraret voluntatem.* Quod & opere exequutus eſt, vt ſuo loco dicemus.

Hoc eodem tempore (nam annum non auſim 7.
dicere) venerabilis Arnulphus de Maiorica, cuius ante meminimus, dum ſupramodum corpore ægrotaret, quò infirmior carne, eò ſpiritu fortior; glorioſum exitum ſuum, atque inoffenſo pede, ad cœlos tranſitum, iuxta Sancti Patris Bernardi promiſſionem, præſtolabatur. Laborum prius ſubſidia; deinde præmium, non tam Exordij verbis, quam ſenioris, ex quo Exordium tranſcripſit, hîc ſubiungam.[f] *Per plures annos vſque ad exitum ſuum grauibus, atque diuturnis incommodis flagellatus eſt. Quæ omnia non ſolùm æquanimiter tolerabat, verùm etiam gloriabatur in illis, ſicut in omnibus diuitiis. Factum eſt autem quodam tempore, dum conquaſſatus, & debilitatus eſſet vſquequaque ita, vt non ſine graui dolore, inclinis ſtare poſſet; nec propter hoc vnquam omitteret, vt ad omnem (gloriæ) decantationem profundè, & deuotè, diuinæ Maieſtati inclinando, reuerentiam exhiberet, vt veſpertinæ ſynaxis officium in Eccleſia celebraretur. Ipſo verò ſtante, in retrò choro, iuxta quemdam Monachum, virum æquè ſanctiſſimum; ecce Angelus Domini apparuit ibi in ſpecie pulcherrimi adoleſcentis, cuculla indutus niue candidiore; quem tamen idem Arnulphus minimè videbat. Cúmque more ſolito, ad Gloriam Pſalmi ſe deuotè inclinaret, Angelus Domini ſtabat coram eo, & ſupplicantis caput, ſuppoſitis manibus, ſuſtentabat.* Pergit deinde de videntis conatu irrito, manibus apprehendere nitentis, quem oculis corporeis intuebatur. Et ſtatim redit ad vltimum certamen.

f Lib. 3. c. 17.

[g] *Laborabat aliquando Athleta Dei Arnulphus* 8.
doloribus viſcerum, quibus frequenter nimirum arctabatur, & erat languor fortiſſimus: ita vt, deficiente vitali ſpiritu, penè vſque ad mortem anguſtiaretur. Cúmque aliquando mutus, & inſenſibilis iaceret, de vita ipſius deſperatum eſt, & ob hoc oleo infirmorum inunctus eſt. Et vbi primum reſpirare potuit, erumpens in vocem confuſionis, & laudis, ait: Vera ſunt omnia, quæ dixiſti, Domine Ieſu. Quod cùm ſæpiùs iteraret, ſtupentibus, qui aderant, & percunctantibus, quomodo ſe haberet, aut quare iſta diceret? nihil aliud reſpondebat, niſi quia vera ſunt omnia, quæ

g Ibidem.

loquutus eſt Deus. Quidam autem ex ipſis dicebant, quia præ doloris acerbitate turbatus eſſet, & quaſi alienatus loqueretur. Quibus ille reſpondit: Non eſt ita, Fratres, ſed ſano capite, & ſobria mente dico, quia vera ſunt omnia, quæ loquutus eſt Dominus Ieſus. At illi dixerunt. Et nos hoc verum eſſe fatemur. Sed cur tu nunc iſtud commemoras? Reſpondit: Dominus dicit in Euangelio, quia ſiquis affectibus parentum, & diuitiis mundi, propter amorem ipſius, renunciauerit, centuplum accipiet in hoc ſæculo, & vitam æternam in futuro. Ego itaque vim ſermonis illius in præſenti experior, & centuplum meum iam nunc in hac vita recipio: ſiquidem immenſa doloris iſtius acerbitas adeo mihi ſapit, adeo mihi placet, propter ſpem diuinæ miſerationis, quæ in eo repoſita eſt mihi, vt hac ipſa me nunc caruiſſe nolim pro centuplicata mundi ſubſtantia, quam reliqui. Quod ſi ego peccator, & indignus ita confortor, & adeo lætificor etiam in anguſtiis meis; quomodo putamus ſanctos, & perfectos viros tripudiare, & exultare in conſolationibus ſuis? verè etenim ſpiritale gaudium, quod modò eſt in ſpe, centies millies exuperat ſæculare gaudium, quod in me erat in re. Si quis autem ſæculum relinquens, & ad conuerſionem veniens, centuplum iſtud non meretur, conſtat profectò quod adhuc omnia perfectè non reliquit, ſed ex propria voluntate, quæ eſt mala proprietas, ſecum retinet aliquid.

9. *Hæc illo dicente, mirati ſunt vniuerſi; ab homine laico, & illiterato ſententiam talem eſſe prolatam; niſi quod manifeſtè dabatur intelligi, quia Spiritus Sanctus, qui eum in corpore grauiter flagellari permittebat, intus animam ſuauiter vngebat.* [h] *Cuius nimirum ſacratiſſima vnctio quemcumque tetigerit hominem, docet de omnibus, quæ oportet. Iſte ergo vir Sanctus,* [i] *cùm iam de manu Domini ſuſcepiſſet duplicia, pro omnibus peccatis ſuis; tandem longo cruciatus martyrio, & tanquam aurum in fornace probatus, pacatiſſimo ſomno obdormiuit in Domino. De quo certiſſimè credimus, quia iuxta B. Bernardi ſententiam, mox vt à corpore exiuit, ad Deum ſine pœna peruenit.* Hactenus ſenior ille de Sancto viro, quem vt non diu ſuperuixiſſe compertum eſt; in hoc anno obiiſſe non affirmo. Fœlix profecto quandocumque cælos conſcendit, cui Deus præmium, Bernardus fidei iuſſor, & centuplum deguſtatum, vel in hac vita æternæ gloriæ, aut initium, aut arra fuit. De eo, inter alia illuſtria commemoratur. *Quod neque pro infirmitate reſponſum mortis habento, infirmitorium intrare acquieuit; & ſemper ad vigilias ſeruitij Dei, vel graui debilitate laborans, deuotè perſtiterit.*

h Ioann. 2.

i Iſai. 4.

Arnulphum, inter viros beatos Ciſtercij, memorat Mejerus in Annalibus Flandriæ, libro quinto, Molanus in Additionibus ad Vſuardum, Auguſti XX. Antonius Sanderus in Hagiologio lit. A. & rurſus lit. B. in Diuo Bernardo: Henriquez in Menologio Iulij XVI. & apud ipſum plures, quos Lector conſulat. His, & ſimilibus, tum viris, tum fauoribus Clarauallis florebat ſub Roberto, Bernardi ſucceſſore; vt in neutris inſerior: & S. Pater non deſeruiſſe ſuos, ſed potentiùs curare, & efficacius de Cœlo promouere, comprobaretur. 10.

Coniector hoc anno conſummatum magnum illum Bernardum S.R.E. Diaconum Cardinalem, titulo SS. Coſmæ, & Damiani ab Eugenio, creatum, cuius memoriam in benedictione, ex Ioanne Sariſberienſi ſupra tradidimus: neque enim lego promotum in Preſbyterum, Epiſcopumve, & alias inter Cardinales ab Adriano Pontifice creatos, ſub eius finem, quintus in ordine reperitur. [k] *Boſo, ex ſcriptore Apoſtolico, Diaconus Cardinalis SS. Coſmæ, & Damiani.* Ferdinandus Hugellus, vt aliorum, ſic eius vitam quiudennio vltra extendit; nempe vſque ad annum M. C. LXX. ſed cum neque inſtrumenta præſeferat, neque antiquum auctorem; vacillat fides; & vrget ſucceſſor tituli. Meminit eius Henriquez in Menologio, Maij prima die, & eodem quo Hugellus anno obiiſſe, eadem fide tradit, qua accepit. 11.

k *Apud Chaconium.*

---

1. Beatus Petrus fauorem, & venerationem hominum fugiens, 2. in Monaſterio quodam Germaniæ latitat: 3. à ſuis quæritur. 4. S. Ideſbaldus in Abbatem Dunis præficitur. 5. Primus Ciſtercij Epiſcopus in Hiſpania. 6. Epiſtola Adami Ebracenſis ad Hildegardim. 7. Eiuſdem reſponſum, 8. & coniectatum de Conſultatione. 9. Alia Abbatum Sancti Anaſtaſij, atque Ebarci. 10. Tractatus Sanctæ ad Griſeos remiſſiuè.

CAPVT. IV.

1. INTER hæc venerabilis Præſul Tarantaſienſis, quo illuſtrior, humilior, & deſpectum ſui quærens ab ipſa gloria; cum per miracula in dies inclareſceret; nec ingruentium populorum cultum vltrò ſibi exhibitum, humana induſtria videret poſſe compeſci; meditari fugam, exquirere latebras, nec aliter prouidendum ſibi putauit, quam ſi alicubi ignotus deliteſceret. Igitur (ait Abbas Altæcumbæ) [a] *Cœpit inter hæc vir Domini fidelis ad tantum ſibi, à tot, & à tantis exhibitum fauorem, pauere, & tædere, cœpit contriſtari, & mœſtus eſſe; cœpit talia meditari, taliter conuenire ſeipſum: Quid eſt, quod actitas? Nullum tibi lucrum, lucrari mundum, & animæ tuæ facere detrimentum: ô doxa! doxa! inflatio aurium, quam perniciosè miſeris, cum quibus ludis, illudis? Riſui tuo dicerem, ſi non deſiperem: Quid fruſtra, deciperis? immò, quid decipis? In errorem inducis, quos beatificas: lædis, quos eleuas: deiicis, quos exaltas.*

a Cap. 17. pag. 163.

Hi, & ſimilibus longè affectuoſius, & efficaciùs, quàm noſtra queat imperitia capere, vel effari; futurum iudicium, diiudicando ſeipſum, præueniens, & declinans, quaſi de nouo ſtatuit mundum fugere ſibi grauiùs imminentem. Per vias igitur difficiles, per loca potius inuia, ſub medio noctis ſilentio, cum vno tantum comite, cæteris ignorantibus, exiit fugiens ſæculum, & ipſius honores. Perueniens denique ad Cœnobium quoddam ſui Ordinis Ciſtercienſis, in Germania conſtitutum, vbi quodammodo ſurdus eſſet, & mutus, nec intelligens cæterorum verba, nec intellectus ab eis; quamdiu licuit, inter eos intrans, & exiens, vt ſimplex Monachus habitauit. Mutauerat enim in via ſocios, vnum poſt alterum, occaſione quæſita, donec haberet, cui eſſet ignotus. Quis illas cogitet ferias, illud gaudium, illam ſolemnitatem? Sabbatizabat Deo iuxta deſiderium cordis ſui, & in ſuo 2.

ſibi

ſibi Sabbato complacebat. Sed interim ille ſic maneat, cui bonum eſt ibi eſſe: ad eos potiùs redeundum, quos clandeſtinus deſolatur, & vehementer affligit abſceſſus.

3. *Manè facto, cùm minimè appareret, repleti ſunt domeſtici eius ſtupore, & ecſtaſi in eo, quod contigerat illis. Quæſitus in cubiculo, nec inuentus, quem meritò diligebant: per Eccleſias, vicos, & plateas quæritur, & minimè reperitur, Paſſim interrogant occurrentes, & non eſt, qui indicet, qui viderit eum, qui audierit verbum quodcumque de eo. Non eſt, qui dicat* [b] *: Deſcendit in hortum aromatum, vt paſcatur delicijs ſpiritualibus, & gratiſſima cœleſtium colligat lilia gaudiorum. Egreditur ſermo in populum, quod receſſerit paſtor bonus, lumen oculorum ſuorum dereliquerit eos, & ſublatus ſit, in quo erat theſaurus ſuus, & cor ſuum. Solemnis illa frequentia in mœrorem, & vniuerſa deuotio vertitur in lamentum. Exeunt, qui perquirant, & circumeant regionem, ad loca etiam remotiora procedant. Sed quis vnam in toto reperiat orbe perſonam, tam ſtudioſè fouentem latebras, & ſecreta captantem.* Hactenus Altæcumbæ Abbas de fuga Petri, & mira Tarantaſienſis pro en vrbis, immò, & totius Galliæ ſolicitudine. Nos illum in delicijs Paradyſi; hos, in anguſtijs, & fletu relinquamus, quoadusque inuentum poſt annum tandem recipiant: vt, ex abſentia, creſcente deſiderio: ſic & ex deſiderio, æſtimatione.

b Cant. 8.

4. Eodem anno, Alberone cedente, ſecundo Dunenſi Abbate, qui ante biennium Roberto Patri ſucceſſerat, S. Idesbaldus eiuſdem domus Cantor, pietate, ſapientiaque excellens, in Abbatem Dunenſem electus eſt, de quo Ægidius de Roma, in ſuo Chronico. [c] *Anno M. C. L V. Domnus Albero, poſtquam duobus annis Monaſterium de Dunis rexerat, in Claramuallem reuertitur, & Domnus Idesbaldus Cantor, tertius Abbas conſtituitur; & rexit duodecim annis.* Hæc ex Ægidio, cui per omnia conſonat Adrianus [d] Butius in Chronico Abbatum Dunenſium. Hic ille magnus Idesbaldus eſt, cuius integrum corpus, illæſumque hoc noſtro ſæculo poſt quingentos ferme annos inuentum eſt, ingenti cum totius orbis admiratione. Extat libellus de inuentione S. cadaueris per Theodorum Pybes Sacræ Theologiæ Doctorem, Dunenſem Monachum; itemque vita viri deſcripta breuiter per Chryſoſtomum Henriquez, cum alijs SS. Patrum eiuſdem domus. Sed de his latius in tempore dicemus.

c Ad hunc ann.

d Cap. 3.

5. Salmanticæ in Hiſpania (tunc armis inclytæ, nunc ex ſcientiarum emporio, celebri ſatis vrbi Caſtellæ veteris) præſidebat Ordonius, quem Tabulæ, Berengario promoto ad Compoſtellam, aſſumptum ex Ciſtercio teſtificantur; ignoro tamen hactenus Cœnobio, ignotis progreſſibus, per quos ad Pontificium euectus fuerit. Et de promotione anteceſſoris ad Apoſtoli ſedem, extat epiſtola Petri Venerabilis ad Innocentium, adeoque ante annos tredecim ſcripta ad inſtantiam Alfonſi Imperatoris, vbi hæc inter alia [e]. *Horum itaque omnium atteſtationes, ex quibus multi Clerici, quidam Monachi, nonnulli Epiſcopi ſunt: electionem Domini Salmantini Epiſcopi in Archiepiſcopatum S. Iacobi: ab omni Clero, ab omni populo, canonicè, pacificè, communiter factam; prædictus Imperator per humilitatem meam Maieſtati Apoſtolicæ repræſentat. Et quia illa Eccleſia, ad quam electus eſt, tanti Apoſtoli corpore glorioſa, tot ſedis Apoſtolicæ priuilegiis ſublimata, inter omnes Hiſpanas Eccleſias, caput extulit; nobilem, prudentem, honeſtam, probatam perſonam præ aliis terra illius Eccleſiis requirebat.* Hæc tunc Petrus Mauritius ad Innocentium. Cæterum an promotio indulta ſtatim, an poſt aliquod tempus; aut quando Ordonius pro eo ſuffectus fuerit; dubium hactenus. Nec Salmantinus Polyhiſtor Ægidius Dauila, præter immediatam vtriuſque ſucceſſionem, quid aliud ex antiquis monumentis potuit eruere. Illud compertum, quocumque aſſumptum tempore, primum omnium fuiſſe, quem Epiſcopum Ciſtercienſem Hiſpania vidit (ſaltem cuius memoria perdurauerit) fortè, vt prima Ciſtercij militia, de qua inferiùs, ab eo legibus ſacris inſtituenda, primo eius ſacerdotio reſponderet: nec tardius illum armatum, quam infulatum Hiſpania conſpiceret, prætenſo ſimul gladio, pellendis lupis, atque baculo oſtenſo paſcendis ouibus.

e Lib. 4. ep. 9.

Sub idem tempus Hildegardis Virgo, à Bernardi, & Eugenij approbationibus celebrior in dies; & manifeſtior ſapientiæ, & prophetiæ, quibus perfuſa de cœlo relucebat; viſitari ab omnibus, conſultari à ſingulis; accipere reſponſa, referréque: ſed inter omnes, Ciſtercienſes Monachos, obſeruatores, & reuerentiores; quia & magis de ipſa præſumentes, experiebatur. Extant plures epiſtolæ eorumdem ad virginem Beatam; atque illius ad ipſos, plenæ myſteriis, quæ totas opuſculorum eius paginas implent. Et quidem Ebracenſis Abbas Adamus, de quo ſupra, nec ſemel, Hildegardem frequenter viſitabat, conſulebátque; & mediatricem ad Deum interpellabat: cum illa è contra virum venerabilem, quem Friderico Imperatori charum, ſicut olim Conrado, non ignoraſſet, reuertenti ex Italia mandauit ſcribere; & pro negotiis Monaſterij ſui interceſſorem ad eum interpellauit. Atque ecce exemplar epiſtolæ Adami ad Hildegardem. 6.

[f] *Domina, & Matri ſuæ dilectiſſimæ Hildegardi, magiſtræ Sororum de S. Ruperto in Pinguis, frater Adam Abbas, licet indignus, de Ebrac, modicum id, quod eſt.*

f Inter epiſtolas S. Hildegardis.

Cum primùm notitiam nominis veſtri ſuſcepi, gauiſus ſum gaudio magno. Adauxit Deus gaudium meum, cum nutu benigno, & mirabili, direxit nos, vt videretur facies, & audiretur vox veſtra in terra noſtra; mihíque, quod vix ſperare poteram, mutuam conceſſit collocutionem. De quibus autem me vobis dixi anxium; confido vos non immemorem eſſe; & quia diuerſi diuerſa ſentiunt, alij iſtud, alij illud; ſi bonum eſt, & ſalus apud Dominum, benedictus Deus: ſi periculum, orate Deum, bonum mihi, & ſalutem animæ tribuat, & omne periculum excludat. Nunc verò litteras mitto, & nuncium noſtrum Domino Imperatori, pro cauſa veſtra; & ſpero, per gratiam Dei, nos exaudiri; & vbicumque ſeruitij noſtri indigueritis, parati erimus ſeruire vobis. Exoramus quoque, vt pro nobis orare dignemini, quia verò in turbine ſumus, pro ſolicitudine fratrum noſtrorum, vt Spiritus Sancti gratia, quæ multa mirabilia ſpiritu Prophetico in vobis operatur, inſpiciat etiam, & nos, & muniat. Rogamus etiam, vt & nos ſcriptis veſtris conſolari, & præmunire dignemini. Hæc Abbas Ebracenſis ad Hildegardem.

Cæterùm, vt ex hac eius epiſtola, virum potentem ad Principes agnoſco, cuius Sancta interuentum ad Fridericum expoſtulaſſet: ſic ex reſponſo Virginis ad ipſum Sanctum, & iuſtum; & cui neque tentamina defuerint, neque prouentus cum ipſis tentationibus. Longiuſculæ epiſtolæ initium tantùm tranſcribam, & quaſdam clauſulas. 7.

[g] *In vera viſione Spiritus, vigilans corpore, hæc*

g Ibidem.

h Exod 3. *verba audiui: Quis eſt, dicis: [h] Sol micat, & radies emittis. Quidam autem vir amicus Solis hortum habuit, in quo multa aromata, & multos flores in magno ſtudio plantare deſiderabat; & Sol in igne radiorum ſuorum calorem ſuper aromata, & flores miſit; & ros, & pluuia illis humorem viriditatis dederunt. Tunc ab Aquilone tortuoſa imago nigris crinibus, & horribili facie exiuit, & ab Oriente pulcherrimus iuuenis, candidis crinibus, plena, & amicabili facie proceſſit, & ad ipſum hortum venerunt. Et tortuoſa imago ad iuuenem illum dixit: Vnde venis? Qui reſpondit: ab Oriente ad hortum huius ſapientis viri venio, quia magnum deſiderium veniendi ad illum habui. Tortuoſa imago dixit: Audi me: Periculoſus ventus, grando, ignis & peſtilentia ſuper hortum illum venient, & eum arefacient. Sed iuuenis ille reſpondit: Non ſic, non ſic erit, quia hoc nolo; ſed puriſſimum fontem educam, & hortum irrigabo. Et tortuoſa imago reſpondit: Vah, Vah, hoc ita poſſibile eſt, velut ſi locuſta durum lapidem transfodiat. Et ſic imago illa in dolo ſuo hyemem ſuper hortum illum induxit: & aromata, & flores illius arefacere voluit. Sed præfatus iuuenis officium ſuum in cytharis ſuis colens, illud non videbat. Et cum deinde hoc vidiſſet, in magno ſono ſolem aduocauit, vt in ſigno Tauri veniret, & denuo viriditatem æſtatis ſuper hortum illum adduceret. Ac ita cornu eburneum, & cornu de ceruo ſumptum, tollens, tortuoſam imaginem illam ad terram per ea proſtrauit. Et tunc ad virum illum, cuius prædictus hortus erat, dixit: A modo in te ita negligenter non confidas, quin hortum tuum tanta munitione circumdes, vt nigerrimæ aues in tempeſtatibus eum non arefaciant. Nunc ô tu Pater, qui per ſummam vocationem in vice Chriſti es, hæc verba ad te dicta intellige.* Pergit hanc ipſam viſionem applicare Adamo; & plura ibi proſequitur, ad laudem viri non parum conducentia.

8. Cæterùm dubium, de quo conſuluit Virginem, & ſuper quo reſponſum præſtolabatur; ſuper dimittenda Abbatia fuiſſe coniector. Inde enim in eiuſdem fine epiſtolæ, portandam ſarcinam, necà vinea fugiendum eſſe reſpondet. *Tu autem dicis* (ait): *Fugere volo, ſed ſarcinam ad portandum in vineam habes, & ſtas; nec ambulare vis, ſed in tædio inuolueris, & in aliam viam adſpicis. Certè comes noſter ſic non faciet. Cum autem populus te amat, cum illo labora. Sed cùm rugitus venti, cum inquietudine belli, viciſſitudines morum offlat, vide ad me, & in tota potentia alarum mearum te adiuuabo. Samſon fortiſſimus per ſtultitiam mulieris vim ſuam perdidit. Caue ergo, ne tibi ſic contingat, ſi tædio per conſenſum dederis reſponſum. Gloria quoque Salomonis, per ſtultitiam mulierum euacuata eſt. Vide etiam cum ſolicitudine, ne per viciſſitudinem harum cogitationum tuarum, viriditas, quam à Deo habes, areſcat: ſed ornamenta auri, & pretioſi lapidis, quæ charitas, & humilitas in te habent, obſerua. Tu etiam propter armillas, quas ſapientia tibi dedit, & propter quas populus tibi occurrit; da gloriam Deo, & cum populo labora: & ita cum Sole permanebis. Et tu Pater audi: ſicut ſtella matutina auroram in lumine ſuo præcurrit, ſic omnibus præbe auxilium ab oſculo dilectionis, quam tibi Deus dedit: & vitam tibi dabit, quam in primadio inſpexit.* Hæc de Adamo, ex Hildegardis epiſtolis.

Circumferuntur etiam inter eaſdem E. Eberbacenſis, atque item E. Sancti Anaſtaſij Abbatum literæ familiares ad Sanctam Virginem, cum ipſius reſponſis non contemnendis. Et quidem de priori multa propheticè, quæ in ipſo impleta, quamuis ignoremus, non dubitamus: *In fine temporis tui* (ait) [i] *Deus ſuſcitabit te: ipſe in magno honore te conſtituet, ô ſerue bone! illum laudabis, & ipſe in æternum ſaluabit te.* Secundi expreſſa conſultatio fuit, eadem, quam de Adamo coniectamur. [l] *De cætero rogo, vt Spiritus, qui reuelat arcana, & occulta ſapientia ſua, indicet tibi, quid mihi expediat, in portando obedientia Chriſti onere; ſcilicet perſeuerare, an quieſcere, vt vacem ipſius contemplationi. Quidquid ſuper hoc reuelatum fuerit tibi; ne abſcondas mihi: quia* [m] *paratum cor meum Deus, paratum cor meum; vt faciam voluntatem tuam.* Ad quæ Hildegardis. [n] *Perfice ergo ſuſtentationem ouilis tui, & da ei præcepta, ſcilicet virgam magiſtri præbendo, & poſtea vnguentum Medici exhibendo; quia victus tibi eſt, vt in hoc labore vigiles, &c.* 9.

i Inter opera ſancta.

l Ibidem.

m Pſal. 107.

n Inter epiſtolas ſanctæ.

Extat prætetea, inter opera S. Hildegardis, epiſtola, ſiue tractatus, ad Griſeos Monachos, hoc eſt, ad Ciſtercienſes, quos ſic in Germania dictos ſupra oſtendimus, multa de Monachis, nec pauca de Conuerſis profundè tractans; quæ in tempore dabimus. Vtrum autem hoc idem opus ſit, quod Monfridus Eberbacenſis Prior, Conuentuſque, ab ea ſibi tranſmitti poſtulauit, Deo dante, ibidem coniectabimur. 10.

1. *Vvimundus Furneſij quondam Monachus, 2. in Monam Inſulam miſſus, & Epiſcopus factus, 3. mox prædo, & Dux Prædonum, 4. in Dauid Scotiæ Regem debacchatur; 5. Dein diuina gratia præueniente, percuſſus leuiùs; 6. ſed mox; cùm ne ſic quidem reſipiſceret à Comprouincialibus comprehenſus, & excæcatus, 7. Demum pro corporalibus amiſſis, oculis mentis ſibi reſtitutis in Bellam-landam humilis ſeceſſit, ibidem, vſque ad mortem permanſurus.*

Capvt V.

1. Per idem tempus, ne, qui pulchra pandimus, maculoſa contegere videamur; Vvimundus ex ignoto iuuene Monachus, ex Monacho Epiſcopus; ex Epiſcopo Prædo, & Dux Prædonum; poſt infeſtatam Scotiam latrociniis, in propriam domum Furneſium, & populos circum circa debacchatur; turpis in pulchra facie Ciſtercij, næuus (ſi fortè Ciſtercienſis, namque id dubium) niſi quod tamen ingens animi ardor, & arridens conatibus Fortuna, etiam in malefactis pro gloria eſt: *Hic* (vt ſcribit, qui hominem aſſequutus eſt,
a Li.1.c.24. Guillelmus Neubricenſis [a]) *obſcuriſſimo in Angliæ loco natus, cùm perceptis litterarum rudimentis, non haberet vnde in ſcholis ſubſiſteret: artis ſcriptoriæ ſciolus, quibuſdam Religioſis antiquarij officium, pro toleranda inopia, impendebat. Deinde ad Furneſium tonſuratus, & regularem vitam profeſſus; cùm nactus eſſet ſcripturarum copiam, cum otio cõpetenti; adiutus triplici bono, ſcilicet acri ingenio, illabili memoria, apto eloquio, ita in breui profecit, vt magnæ ſpei eſſe videretur.* Sic Neubricenſis. Qui tamen dum omittit notare ſingulos annos, cùm conſtet floruiſſe Furneſium ſub Sauigniaco, ante admiſſum Ciſtercium; in dubio reliquit, quale Furneſium, & cuius inſtituti profeſſus fuerit: & creditus à quibuſdam Sauigniacenſe, quo nomine Vvimundum eumdem notatum video. Pergit Author de miſſione ipſius ad Monam Inſulam, atque in Pontificem, ex Monacho, aſſumptione.

2. *Euolutis diebus, in Inſulam cum fratribus miſſus, ſuauitate eloquij, & iocunditate faciei, cùm eſſet etiam producto, & robuſto corpore, ita Barbaris placuit; vt ab eis in Epiſcopum peteretur. Et eorum quidem completum eſt deſiderium.* Ita Guillelmus de promotione hominis. Verùm de loco, in quo promotus eſt, diſtinctiùs Nicolaus Arsfeldius, eo-
b Hiſt. Angl. 12. ſæculum dem loco. [b] *Eſt quadam Inſula, quæ interiacet in-*
1.42.n.10. *ter Hyberniam, & eam Angliæ partem, quæ ſpectat ad occidentem (Angliæ, quam Hyberniæ propinquior) quam* Monam *vulgo appellant. In ea duos hoc ſæculo Epiſcopos reperio Eboracenſem Primatem agnoſcentes, Vvimundum Monachum Sauignienſem; & Ioannem Monachum Sagienſem.* Hactenus Nicolaus Arsfeldius de loco ſedis, & de primi ſedentis, Monachatu, relato ad Congregationem Sauigniacenſem. Verùm de eius vita, poſt promotionem, iterum Neubricenſis pergit ſcribere.

3. *Mox ex ſucceſſu intumuit, & grandia moliri cœpit. Nec contentus Epiſcopalis dignitate officij: immo iam ambulabat in magnis, & mirabilibus ſuper ſe: eratque ei, corde vaniſſimo, os loquens ingentia. Denique congregans viros inopes, & audaces: indicium veritatis non veritus, propoſuit ſe filium Comitis Murunenſis, hereditate Patrum ſuorum à Rege Scotorum ſpoliatum; cordi ſibi eſſe non ſolum ius ſuum perſequi, ſed etiam vlciſci iniurias; illos ſe velle, & habere periculi, & fortunæ conſortes: rem quidem eſſe aliquanti laboris, & periculi, ſed magnæ claritatis, & plurimi emolumenti. Accenſis ergo omnibus, atque in verba eius iuratis; per vicinas cœpit Inſulas ferociter debacchari: eratque iam quaſi Nembroth robuſtus venator coram Domino: dedignatus, iuxta epiſcopalis officij debitum, hominum eſſe Piſcator cum Petro.*

4. Hæc non mutatio dexteræ Excelſi, ſed derelictio, & præcipitium perditi hominis, Dauidem Scotorum Regem piiſſimum adeo moleſtauit, vt ab eodem Auctore, non multo antè, rebellioni Abſalonis in Patrem, nempe in Regium Prophe-
tam, comparetur. *Notandum*, inquit, [c] *quod ſicut* c Lib.1.c.23.
ille poſt pœnitentiam (Rex Iſrael nimirum) *ob prioris peccati meritum, diuinitus caſtigatus eſt, per nequiſſimum filium, ita iſte quoque, quamuis longè minùs, per quendam Pſeudomonachum, & Epiſcopum. Quem nimirum ego poſtmodum, apud Bella-landam noſtram ſæpius vidi, actúſque eius inſolentiſſimos cum digniſſimo didici.* Ita Guillelmus Dauidem Regem, Sanctum, peccantemque; Dauidi Regi, Sancto, & peccanti comparans; Hebræo Chriſtianum, ac tandem caſtigato per proprium filium caſtigatum per Monachum, Pontificémque; in quo quod deerat vinculo naturæ, per gratiam efficaciùs ſupplendum foret. At qualiter Vvimundus inferior viribus, eius potentiam eludere conſue-
uerit, ita ab eodem authore notatum video. [d] *Au-* d Lib.1.c.24.
gebatur in dies Satellitum copiis, inter quos nimirum ipſe eminens ferè ab humero, & ſurſum, tanquam Dux magnus, omnium animos accendebat. Excurrebat in Prouincias Scotiæ, rapinis, & homicidiis cuncta exterminans. Cúmque aduersùs eum Regius exercitus mitteretur: in remotiores ſe ſaltus recipiens, vel in Occeanum refugiens; omnem illum apparatum bellicum illudebat: & recedente exercitu, rurſum ex locis abditis, ad infeſtandas prouincias erumpebat.

5. Agebatur in præceps Vvimundus, atque ab ipſis ſucceſſibus, vt aſſolet, velut impulſus, in omne facinus audentior prolabebatur. Cùm ecce, præualente diuina gratia, leuiter primum, mox grauiter percuſſus (quod vnicum his malis remedium eſt) didicit, vel inuitus, pacem amare. Nam audi quod ſequitur. *Cum ergo in omnibus proſperaretur, eſſétq; iam ipſi etiam Regi terribilis: quidam Epiſcopus, vir ſimpliciſſimus, mirabiliter eius impetum ad tempus repreſſit. Cui cùm ille bellum denuntians, exterminium minaretur, niſi vectigal penderet: voluntas, inquit, Dei fiat: nam meo exemplo numquam aliquis Epiſcopus, alterius Epiſcopi fiet tributarius. Cohortatus ergo populum ſuum, illi cum furore venienti, ſola fide munitus (nam in cæteris longè impar) occurrit; & pro ſuorum animatione primum ipſe belli dans ictum, ſaltatus ſecuri modica, hoſtem, in fronte, gradientem, Deo volente, proſtrauit. Quo caſu confortatus populus: in prædones fortiter irruit, & eorum magna parte cæſa, ducem ferociſſimum eneruiter fugere compulit. Solebat autem hoc ipſe poſtea, inter amicos,*

amicos, cum iocunditate narrare, tanquam glorias, quod ſolus eum Deus, per ſimplicis Epiſcopi fidem vincere potuiſſet. Ego quoque hoc ipſum, quodam, qui de numero Satellitum eius fuerat, & cum cæteris, qui euaſere, fugerat; referente, cognoui.

6. Hæc prima perditi vocatio hominis fuit; ſed qui animo elatus, diſcoluſque, & ad omnia flagitia, natura pronus, fruſtraret auxilia, ſola impotentia peccandi compeſcendus. Igitur pergit idem Neubticenſis. *Reſumptis viribus, per Inſulas, atque Prouincias Scotiæ debacchatus eſt, vt prius. Quamobrem Rex compulſus eſt placare prædonem, ſaniori planè vſus conſilio: vt cum hoſte tumido, callidoque, cum quo fortiter agi non poterat, ſapienter ageretur. Cedens ergo illi quandam prouinciam, cum Monaſterio Furneſtenſi, excurſiones eius interim ſuſpendit. Cum autem per ſubditam prouinciam, tanquam Rex, valente exercitu, glorioſè ferretur; ipſique Monaſterio, cuius Monachus fuerat, ſupra modum grauis exiſteret; de conſenſu nobilium, inſidiati ſunt ei quidam prouinciales, qui eius, vel potentiam, vel inſolentiam exoſam habebant. Naſtique tempus opportunum, cum præmiſſam ad hoſpitium multitudinem, lento pede, & raro ſtipatus ſatellite ſequeretur; comprehenſum vinxerunt: vtrumque illi oculum, quia vterque nequam erat, eruerunt; cauſamque virulenti germinis amputantes, eum pro pace Regni Scotorum, non propter Regnum cælorum, caſtrauerunt.* Hactenus ille.[a]

7. Hunc habuit exitum ambitio hominis cupidi, elatíque; ab ipſo viſu cæci; nec niſi per cæcitatem, reſtituendi, quippe quæcumque videbat, concupiſcens, tunc primum deſiderare deſiit, cum nihil vidit; quod ipſe etiam fateri ſolitus erat. *Fertur enim* (ait idem qui ſuprà author) *tunc dixiſſe, quia ſi vel paſſeris oculum haberet, inimici eius de actis in eum minimè exultarent.* quod tamen, aut ſpeculatiuè magis, quàm practicè (ſic Theologi loquuntur) protuliſſe credendus eſt, hoc eſt: non tam quod ſe facere vellet, quam quod cognita propria mentis fragilitate, videretur facturus, enuncians verbis: aut ideo tunc prolatum author notat, nempe recenti vulnere; nec in eo propoſito manſiſſe putandus ſit, qui ſe deinceps quieti totum tradidit. Conſtat ex quo, pro corporalibus, quos amiſit mentis quibus carebat, oculos habuit; Bellamlandam Cœnobium Ciſtercienſe, ſub Saugniaco (nam propriam domum Furneſium fortè erubuit) adiiſſe deuotum, humilemque; ac Dei manum patienter ſuſtinentem, in quiete ibidem, vſque ad finem vitæ perſeueraſſe. *Qui poſteà,* ait) *Bellamlandam noſtram venit, ibique annis plurimis, vſque ad obitum, quietus permanſit.* Hæc nobis ſatiùs viſum non diuidere, tum ignorantibus ſingulorum euentuum annos, tum ne ipſam hiſtoriam, aliàs vtilem, atque multa cauenda, quædam etiam imitanda continentem, eneruaremus.

Hoc item anno, vt habet Gaſpar Bruſchius,[e] 8.
inſignis pietatis vir Vvalricus, primus Cæſarienſis Abbas, moritur, cum annis vno, & viginti præfuiſſet. Meminit eius Henriquez in Menologio, atque eximiæ religionis, qua claruit, memoriam recolit ad decimam nonam diem menſis Februarij. In Cæſarea ſucceſſiſſe fertur Conradus, qui vitam, præfecturamque, eodem Bruſchio[f] teſte, vſque ad annum M. C. L X V. continuauit.

[e] *in Monaſt. Cæſarienſ.*

[f] *in Cathal. Abbatum Cæſarienſ.*

De fundationibus patrum, aut nihil dicam; nam 9.
duas tantum recenſet Chronologia; vtramque ignotam, Burnesbach, & de Fœlicitate: neutri die præfixo, pro ſuo more. Verum eſt tamen quod in Cathalogo Eccleſiarum Morimundenſium Burnesbach eadem cum Brumbacho domus dicitur, quam in Epiſcopatu Herbipolenſi, non longè ab Vvertheimio Mulbrunum protulit. Et cuius libri Cameræ, & Sebaſtianus Munſterus meminere: illi dum centum ſupra quinquaginta florenis, taxant; hic, dum conſtituit ſub aduocatia Comitum Vvertheiminſium. Porrò de huius Conuentus ſanctitate, atque efficacia precum, ex Cæſario, aliiſque in ſequentibus plura, ſi Deus dederit. Memoratur Brumbachum in litteris Gregorij Papæ IX. Datis Viterbij V. Kalend. Maij, Pontificatus ipſius anno X. cuius Abbati idem Gregorius ſcribit, Laterani, X I. Kalend. Maij ann. X I I. & Innocentius I V. Lugduni Nonis Nouembris, anno V. quæ ſuis locis latiùs dicenda erunt.

Hoc tandem anno, à Prudentio Sandoualio le- 10.
go illuſtre priuilegium conceſſum Moretolenſibus & Gundiſſaluo ſecúdo Abbati domus, poſt Ciſtercium admiſſum, ab Imperatore Alphonſo, ſub hoc initio. *Ego Aldefonſus Imperator fælix, inclytus, triumphator, ac ſemper inuictus, totius Hiſpaniæ diuina prouidentia famoſiſſimus Imperator, vna cum vxore mea Imperatrice Domna Rica, cùm filiis meis Sanctia, & Ferdinando Regibus, ſimul etiam cum filiabus meis, Conſtantia, inclyta Francorum Regina, & Sanctia nobili Regina Nauarræ, Facio chartam donationis: &c.* Quod initium ob illuſtrem notitiam eiuſdem Magni Alfonſi, atque filiorum eius, cum hic incideret maximè expeditum pro Moterola Cœnobio Ciſtercienſi, nequam duxi ſilentio prætereundum. Quæ autem fuerit Conſtantia Regina Franciæ, quæ aliis Iſabella, Ludouico, poſt Eleonoræ diuortium nupta, idem Author expendit eodem loco.

in Alfonſo Imp. Æra 1191. & 1194.

IESV CHRISTI ANN. 1156. | CISTERCII ANN. 59.

1. Duo illuſtres euentus iſtius anni, 2. Hameti Patria, parentes, & occupatio: 3. Legatia, & in media via error, ſalutis oſtium. 4. Eiuſdem viri acceſſus ad Populetum. 5. Collatio legum Chriſti, & Mahometis, 6. & de hac deferenda lucta interior. 7. Baptiżatur, 8. & Bernardi nomen aſſumit: 9. admiſſus ad habitum: 10. & quod eius votum præcipuum in probatione?

CAPVT I.

1. ANNVS ſequitur, à Chriſto in terris nato, M. C. L V I. à condito Ciſtercio quinquageſimus nonus, ab obitu Bernardi Parentis, tertius; Ciſtercio ſimul, & noſtræ Hiſpaniæ fœlix, fauſtúſque, duplici titulo, vtroque ſatis illuſtri: altero inſtitutionis ſacræ Militiæ S. Iuliani, dicti *del Pereyro*, nunc *de Alcantara*, quæ prima fortè, & plures præceſſura, iugum, & inſtituta Ciſtercij tulit. Altero conuerſionis illuſtris Principis, olim *Amete*, Arabico vocabulo, ſed poſt ſactum baptiſma, Bernardi dicti, Pintarraſenſis Carletenſiſque Reguli filij; qui ſimul ſæculum, Mahometiſmúmque relinquens, nec exiguam familiæ ſuæ partem ad fidem trahens, humilem Monachum induit in Populeto: conſecraturus initia noui Cœnobij, ac, pro vtraque ſuſcepta Religione, certaturus viriliter, neque ante palmam Martyrij deſtiturus. Singula ſigillatim reddenda nobis, vt inde ad Claræuallis glorioſos obitus, & ſi quæ alia concernant, tranſeamus.

2. Bernardo, Pater Almanzorius fuit, ſub Rege Sarraceno Valenciæ (nam ei tunc, ſicut & magnæ parti Hiſpaniæ, Sarraceni infideles dominabantur) ſub Rege, inquam, Zaen, Regulus ipſe; cui duo, neque exigua oppida ſuberant, Pintarraſes, & Carlete: Frater ætate maior, nominis ſimul, ac Dominij Paterni hæres; Sorores duæ, Zaida, Zoraidaque: ipſe, vt retuli, Ametus vocabatur. Vterque filius in aula Valentina, inter Regis miniſtros, primæ notæ; filiæ in Paterna domo continebantur. Et Almanzorius, quia hæres, auctoritate; ſed Ametus induſtria præcellebat; adeo vt negotia Regni grauiora, ſubſidia belli, & ſumptus, collectaque, vix, præter ipſum, alij crederentur. Redimendis captiuis Sarracenis, qui, ex continuis congreſſibus plurimi Barchinone, detinebantur; an paſciſcendis cum Chriſtiano Rege induciis, & Regulis in obſequio firmandis; in dubio eſt. Certum, miſſum Legatum à Zaeno, qui totius Regni negotia pertractaret. Ea iuueni virtus, prudentiaque; quam nulla, quamuis ardua, ſuperarent.

3. Hæc Ameto ſalutis ianua fuit. Quippe cùm Catalauniam perueniſſet, Illerdam primùm; mox per incerta ductum, abruptáque; cùm dies ſimul, & via deſeruiſſent, medio noctis ſilentio, in nemus incidit, vel in ipſo meridie horrendum exteris; nocte intempeſta, vel propriis formidandum. Dumeta, & vepres terram, frondes cœlum auferebant ab oculis euntium; & ſolæ tenebræ vndequaque patebant viſui; trunci; quo minus præuiſi, minùs declinabiles; atque eò magis nihil metuentes, repentino contactu territuri: vt nec vitare pericula liceret, & vel a tutis ſemper timendum foret. Placuit quieſcere, progredi impotentibus; & quæ major in rebus anguſtis prudentia eſt, commodum ab incommodo captare. Quæ gradientibus cuncta in offenſione, detentis in viu; atque arbuſta, & virgulta pro ſtramtnibus, pro tectis frondes, pro parietibus trunci, pœnæ ad pabulum equos, equitantes ad requiem inuitabant. Virginis, ſole longè purioris, agebatur ſolemnitas, & Sarracenus medius inter dormientem, & vigilantem, ſed dormienti propinquior, erroris ſui damna, etſi non compenſabat, conſolabatur. Cum ecce eminus auditæ cantantium voces, dulces, ſonoræ, graues; & quæ interuallis modicè diſtinctæ, alternantibus choris, ab ipſa varietate mulcebant aures, animum aut rapiebant, aut excitabant.

[a] *Obſtupuit, ſteterúntque coma, & vox faucibus hæſit.* a Virg. Æn. 3. verſ. 48.

Quippe nec ſuetus homines audire eatenus pſallentes, nec doctus Angelos: & vt vtroſque noſſet, hæſiſſet dubius, nec quinam, qui audiebantur, eſſent, determinaſſet. Vltra tres horas prorogata melodia vocum, quò diuturnior, ſuauior; quippè timore pulſo ab aſſuetudine, ſolus pſallentium concentus percipiebatur.

4. Tum verò muſica deficiente, ſimul cum nocte; & ſuccedente harmoniæ lucis crepuſculo, qui ſolem aduenientem prænunciaret, ſubit animum, conſcenſis iterum equis, qua vepres permitterent, nemus peragrare: ſed illam ante omnes alias plagam, vnde voces auditæ, auditorum affectum excitauerant. Creſcebat tunc, ſub Grimaldo Patre, illuſtris domus, Raymundi Comitis opus, Populetum, cuius ſuprà meminimus, atque ingentioribus adhuc incrementis, ingens, vel in initio præparabatur. Hæc loco proxima, & adhuc tectis humilis, ſed ſanctitate, obſeruantiáque ſublimis, latitabat in nemore; & terram manibus, per ligonem, vomerémque; cœlum corde, & lingua, per Dei laudes, alternis vicibus ſibi cõparabat. Ergo cùm primùm ſurgentes quominus muros, atque hominum conſpexit habitacula; ratus, quod erat, voces inde auditas; intentior ſubſtitit; & quodnam genus illud humanæ vitæ, qui ritus gentis, qui mores, perſcrutari, promptus, an curioſus, deliberauit. Ventum erat ad ianuam Monaſterij, cùm iam Sol oriens nemus irradiaret; & mallei ſonitu vocatus qui aperiret. Venit, aperuit, hæſit, viſis hominibus: cognitis, quippe, ex veſte, Sarracenis; ex apparatu, magnis; quos hoſtes fidei; atque adeò, & ſuæ profeſſionis, non dubitabat. Vicit tamen timorem, Ameti comitas, qui ſe pacificum, & noſcendæ vitæ cauſa; non lædendi, aduenisse, atque inermem ingreſſurum, ſi vellet, præſtito iuramento, pollicebatur. Cœleſti monitu, an propria magnitudine, animatus Grimaldus, in dubio eſt, certum iuſſiſſe virum ad ſe adduci, cui cuncta penetralia nouæ domus, cui oratorium, cui chorus Monachorum,

quod ſummè ipſe exoptabat, oſtenderentur: nec detrectaſſe comites admittere; ſi pacificos, fortaſſis conuertendos: ſi cruentos, glorioſam ſibi, & aliis, per martyrium, coronam allaturos.

5. Vix Hametus Monaſterium ingreſſus eſt, vix Grimaldum Abbatem alloquutus, vix venerabilis ſenis verba auribus hauſit; cùm ſe interiùs mutari repentè ſentit; & aut affici legi Chriſtianorum, quæ tales viros proferre conſueuiſſet, aut inuidere (nec ipſe ſatis nouerat) atque ſimiles alios ex ſuis facere, ſi vitam probè noſſet, meditabatur. Quodcumque fuerit, morari dies aliquot in Monaſterio petiuit, & obtinuit; ſimulata fortaſſis ægritudine, qua deluderet ſocios; atque eis Ilerdam interim tranſmiſſis, facilè inde euocandis, cùm conualeſceret. Tum verò ſolus inter Monachos relictus, & ſingula diſquirens, perpendénſque: ac Mahometicæ Chriſtianam legem conferens; dubitare primùm, mox diſſerere; & de aliquibus rebus iudicare: ſeria omnia, quæ à Chriſto, grauiáque; ludicra, & leuia multa à Mahometo; hæc rationi difformia, conſona illa: & illa per miracula firmata, qualia hæc nulla pro ſe valeat adducere. Quid quod Chriſti potentiam inermes homines, deſpecti, & humiles, præualentes in orbe: Mahometi impotentiam bella, & arma; nec quiſquam hactenus aliter perſuaſus; certis omninò indiciis manifeſtent? Noſtris ſolam virtutem in pretio eſſe; apud ſuos, vel vitia præualere. Vtramque Religionem nequaquam compati: & ſi alterius electio facienda ſit, præſtare Chriſtianam, non ſolùm pietate, ſed ſapientia; atque in vtraque excellentibus hominibus; qui proprio ſanguine teſtimonium perhibuerint; pro veritate vſque ad mortem certaturi.

6. Hæc, & ſimilia Hametus reuoluens mente, atque vnctione magiſtra, altiùs edoctus, Chriſtianam primùm fidem, quod difficilius: quippe abdicandis patria, parente, opibus, propinquis, atque gratia Zaeni Regis; & ſi quæ alia ſiue hactenus habuerat, ſiue deinceps ſperabat, ſimul cum lege: dein, quod iam faciliùs videbatur, Ciſtercienſe inſtitutum, ac vitam illam, quam principium ſalutis habuit, vſque in finem æmulandam, ſibi decreuit. Non deerat generoſo adoleſcenti interior lucta; ex aliorum offenſione maior, quam ex ſeipſo. Laturum ægrè patrem apoſtaſiam, quam a vera Religione eſſe putaret: quin deſpectui habendum ab aliis Regulis, quod degenerem filium genuiſſet: ſorores ſibi vnicè dilectas in errore manſuras; quas forſan, ſi reuerteretur, immo & totam familiam, lucrari poſſet. Sed quod magis vrgebat, negotia Regni ſibi commendata: nec deſerenda infecta viro nobili, cuius fidei commiſſa eſſent abs Rege. Redeundum ſaltem rationem reddituro, nec exponendam famam aulæ rumoribus, quibus mos cuncta in deterius interpretari. Futuros, qui deſertum Mahometiſmum leuitati adſcribant; alios, qui deceptioni: vtroſque timendos: ſed quantò magis, ſi violatam fidem, ſi Regnum perditum, ſi defraudatum patrimonium Regium, ſeu quæ ſimilia inter cauſas aſſignaret? Hoc opus, hic labor Hameti fuit. Quem non parentes, non patria, non propinqui, non Regis fauor, non opes retardauerant: quem corporis moleſtias contemnentem, non nouæ vitæ rigor deterruerat; ſola opinionis nota penè retraxit; & ni Deus auxilians præſto foret, haud dubium quin retineret, quamuis inuitum.

7. Sed vicit tandem in ipſo diuina gratia, atque hactenus ignoratam veritatem deplorantem acerbè, ſitientem aridè, ad Abbatis Grimaldi pedes traxit. Adiit, & miſereatur errantis ouis, pro qua Chriſtus obierit; non deſerturus in deſerto reliquias: ſed vltro ad caulas venientem admiſſurus. Abluat fœdatum, aquis ſacri fontis, atque ab ipſo leuatum; ſi velit, probet; exequuturum fideliter mandata, atque aſpera quæcumque perlaturum. Indignum ſe conſortio Sanctorum hominum; & tunc primum venientem ex paganiſmo, miniſtrum imparem, cui maiora, cui grauia committi valeant. Obediendo quemcumque parem eſſe, ſi modò velit humeros ſupponere. Sed neque arcendos tyrones ab Euangelio, quod non niſi per recens conuerſos, hoc eſt Apoſtolos, vocatos ex Iudaiſmo, plantatú fuit. Senſit Grimaldus inflammatæ mentis ardorem, conſenſitque; ac magiſtro aſſignato, cathecumenum voluit, mox Chriſtianum, ac Monachum futurum. Ferunt, intra vnius hebdomadæ ſpatium edoctum legem, fidei articulos, præcepta vtriuſque Tabulę, tum etiam Eccleſiaſticas orationes, ſacramenta, & quæcumque neceſſaria, non ſine ipſius magiſtri deſignari, ac cæterorum, qui videbant, admiratione. Quippe in aliquibus etiam ſupra magiſtrum, in aliis ipſe magiſter, ſeu potiùs Deus in ipſo, comprobabatur.

8. Itaque hoc anno (ſed dubium qua eius die) luſtralibus ſacri fontis aquis abluto corpore, atque anima per gratiam renouata, & veterem cum actibus ſuis exuta hominem, nouum induere meruit in Chriſto genitum, atque ex ipſo renatum, per ipſum tandem in cœlis regnaturum. Nomen Hameti depoſuit ſimul cum ſecta; atque ex recenti Bernardi ſanctitate, Bernardus dictus; cui Sãcto ab ipſis ſuæ conuerſionis initiis, ſeu fama operum, ſeu ſtudio profeſſionis, ſupra alios addictus, in quantum potuit, voluit adhærere. Iam legebantur libri vitæ eius, primus præcipuè à Guillelmo Abbate ſcriptus, qui & Hameto ſacris initiando traditus fuerat. Hunc ergo virum præ aliis imitandum, cùm Chatecumenus ſibi propoſuiſſet, nominis non minus petiuit anteſignanum: quo nunquam poſſet ab aliis nominari, quin Bernardum ingererent: ſed neque ſui ipſe ſine Bernardo, ſi tamen renouati, per Chriſtum, recordaretur.

9. Neſcit tarda molimina Spiritus ſancti gratia, & Bernardus impatiens totius moræ, vix dum Chriſtianus, vitam perfectiorem, ſanctiorémque, in ea, cui adhæſerat, lege, deſiderabat. Non vllæ tunc contra recens conuerſos latæ; nulla infamia, ex ſuſcepta Religione: atque imitata Chriſtum ſimplex ætas, vt numquam non venirent ad Euangelium: ſerius venientes prioribus æquabat. Zelo, an inuidia inductum noſtris temporibus, vt ab altari, & honoribus arceantur; quippe affluente miniſtrorum copia, antiquiores cenſemus præferendos: nec dubitamus firmiores in Religione, ſeu quia aliam non norunt, ſeu quia ſemel ſuſceptam numquam mutarunt. Demum recidiuum expertos in aliquibus pericula effecerunt cautiores. Atque hæc omnia iuſta, ſanctaque: ſi modò temperata, & cum debita temporum, quin etiam perſonarum, diſtinctione. Cæterum obicem conuerſioni gentium ponere: ac baptizandos, & eorum ſucceſſores, etiam vltro venientes, etiam nobiles; ab ipſa ſacri fontis ſuſceptione reddi infames, macula numquam amplius abluenda; quod in noſtra Hiſpania vſu receptum, ac legibus ſancitum; an ſatis congruat, aliorum linquo iudicio diſcernendum. Vtcumque ſit, Bernardo Regis filio, nec nunc obſtaret, macula,

quam

quam Regius ſanguis cenſetur abſorbere: Ergo ad habitum Religionis ſuſceptus eſt, Monachum induiturus poſt probarionem.

10. Hæc de viri primordiis, parria,& genere; ac de ſuſcepta vtraque Religione, ex eius vita excerpta, quam ex antiquis Populeti Tabulis, ac Monaſterij Partum ſanctæ Triados, in quo nunc corpus Martyris tequieſcit, ad Algecitam oppidum, ad compendium redegit modetnus Author eiuſdem Religionis; cui conſonant medij omnes ſcriptores, Miedes, Beuter, Viciana, ex quibus aliqua etiam recentiores. Tyronem vereranos anteiſſe, exercitio virtutum, atque operibus totius pietatis, compertum eſt. Quin charitate in Deum, ſuóſque, his, conuerſionem ad veram Chriſti fidem; ſibi, pro Chriſto martyrium præoptaſſe: nec quidquam aliud inſtanrius periuiſſe, quàm, vt cum ſuis per martyrium conſummaretur. Quod ramen qualiter tandem impetrauerit, poſt plures annos exactos in Populeto; ſicut & quæ,& qualia mirabilia ante, & poſt mortem, per eum, Deus patrauerit, ſuis locis fideliter reddemus.

---

1. Hiſpania dudum oppreſſa à Sarracenis. 2. Suery, & Gomeeÿ votum. 3. & Amandi conſilio ſurgens arx. 4. Firmatum vita genus ab Ordonio, & militibus indictæ Ciſtercy leges. 5. Authores facti, 6. antiquum inſtrumentum, 7. cui fides integra. 8. Dictum de tempore adhuc explicatius. 9. Quid de his Rades? 10. Primæuus habitus,& eius reformatio: 11. atque obiter dictum de Capellanis.

CAPVT II.

1. HACTENVS Sarracenus conuerſus Princeps, animam tandem poſiturus pro fide Chriſti, nunc iam militiam aduerſus Sarracenos, hoc item anno ſub Ciſtercio ortam, integra fide, vt alia, proſequamur. Laborabat Hiſpania ſub graui iugo Barbaræ nationis, quo dudum iam poſt deteſtandam proditionem Iuliani Comitis, ſub infœlici Roderico Rege, per quadriogentos, & eis ampliùs annos afflictabatur. Multa illis oppida Hiſpana virtus abſtulerat; & reliquiæ Gothorum ſparſæ vndique in diuerſis prouinciis diuerſos Reges, ſubſtitutis Chriſtianis, ſubiugauerant. Sed adhuc intermixti pagani noſtris; & vicinia locorum infenſi inuicem; dum hi admiſſos per fraudem Hiſpaniâ pellere; illi vtcumque poſſeſſam retinere, quo iure, qua iniuria decertabant. Hinc innata ruditics illius æui: ſed longè maior ruditie, fortitudo,& militaris virtus; quæ vtinam ad nos vſque perſeueraſſet. Quippè inter bella ſordebant ſtudia pacis: & non tam inuicem ſecum conuicturis, quàm cum Paganis; armis, quam litteris frequentiùs agendum erat. Ea tunc nobis fortitudo barbara, ſiue fortis barbaries pacem prætulit, in qua Hiſpana iogenia per otium culta, aliis nationibus collucere in cunctis valeant, in aliquibus etiam prælucere.

2. Itaque inter continuos conflictus hoſtium, vt nunc Collegia, ſic Arces illis temporibus, & qui modò Theologiæ, ſiue iuribus, diſcipuli aut Magiſtri; tunc bello, & armis aduersùs infideles deſignabantur, duces, & milites. Sic Templarij non dudum in Oriente, Iacobæi in Hiſpania, quorum exemplum ſequuti duo fratres, Suetius, & Gomezius, ex prima Salmantinæ vrbis nobilitate, congregare viros, inſtruere aciem, & ſi quis aptus locus inueniretur, vnde infeſtare furentes Mauros poſſent, atque graſſantes etiam retinere, ne in noſtros irrumperent; laodabili ſtudio, atque ſtrenua virtute meditabantur. Ventum erat ad ripam fluuij Loæ, & in ripa ad paruam Eccleſiolam decimo lapide ab vrbe Salmantina, quam S. Eremita Amandus, proxima illi ædicula, habitabat. Hic quondam miles virtute,& armis ſtrenuus, tunc ſoli Deo deuotus ſiue præmia merenti defuiſſent, quod ſatis frequens; ſiue ſolis cœleſtibus inhiaret, quod longè laudabilius, verùm & rariùs.

3. Is, vt illorum generoſa ſtudia nouit, laudare viros, inſpirare animos, confirmare propoſitum, atque vltrò currentes, adactis ſtimulis, vt non deſiſterent, velociùs præcipitabat. Quin, qua peritia pollebat in rebus bellicis, arci ſtruendæ, locum deſignare, (nec longè aberat ab ipſius habitatione) ſitum deſcribere, commoda, incommoda ante oculos proponere, penſare: Sarracenorum Oppida vicina, murratáque; vnde in noſtros erumperent; Chriſtianorum aperta, atque diſtantia: arcem inter vtroſque ſurrecturam, quæ & illos contineret, & hos defenderet. Aſſenſere conſiliis prudentis ſenis; & partim artificum, quos ſtatim conduxerunt, partim induſtria propria, laboréque; vix totum opus conſumpſit octo menſes, vel ſolis fundamentis, ſi ſegnius iacerentur, non ſuffecturos. Nomen arci à vicina Eccleſia datum, quæ B. Pontifici Iuliano ſacrata erat: additúmque cognomen ab arboribus, quæ fortè ibi inuentæ, ingentes pyri, vnde vernacula lingua *del Pereyro*. Permanet hodiéque memoria arboris, in media cruce, parmæ albæ impoſitæ, in ſigillis maioribus Militiæ; nomine licèt Sancti prorſus abolito, & tranſeunte in vocem Arabem, *Alcantara*; ſumptam ab oppido, in quod tandem tranſlatam, infra dicemus.

Hoc initium Militiæ Sancti Iuliani, cui ſe plu- 4.
res fideles aſſociarunt; agmen ducente Suerio, inſigni viro,& qui ſe ſtatim timendum Mauris exhibuit. Verum cum nullam adhuc vitæ regulam, nullas fixas haberent viuendi leges; & deficiente Eccleſiæ approbatione, lubrica omnia, & caduca eſſe conſpicerent; quo auctore paulo ante arcem erexerant, adire Epiſcopum (nondum id Sedi Romanæ delatum erat) à quo, hactenus à ſe geſta aperientes, inſtituta ſuſciperent, atque in veræ Religionis corpus, tribus votis emiſſis, confirmarentur. Præerat adhuc Salmantinæ ſedi ſupradictus Ordonius, primus ex Ciſtercio aſſumptus in Hiſpania, atque ipſe etiam Hiſpanus, ſi fides nomini. Siue ergo is hanc gloriam Ciſtercio dederit; ſiue elegerint illi, quod magis probo: vnanimi conſenſu effectum eſt, vt noua illa Religio, Ciſtercij leges (moderatas pro bello) ſumeret; atque ſub eius inſtituto, & auſpiciis ab Epiſcopo Ordonio confirmaretur. Non quòd Abbati, aut Capitulo Ciſtercij obedientiam præſtiterit, quod longè poſterius; ſed quòd ſub legibus Ciſtercij militaret,& eius, quoad poſſet, inſtitutum, ac Sanctam viuendi normam,

æmularetur. Non ſecus, ac de Valle-bona diximus, Monaſterio Hiſpaniæ; Ciſterciense incepiſſe, non ſub Ciſtercio; ſed & Moniales plures hodie extant, ſubiectæ Epiſcopis, verè Ciſtercienſes, atque ab ipſis regendæ Ciſtercij legibus.

5. Hactenus ex Bernardo Brito [a], & Brandaonio [b], quibus Ægidius Gundiſalui, Dauila [c] (illuſtres Hiſpaniarum Regum tres Chronologi) in ſua Salmantina Hiſtoria adſtipulatur. Cæterùm quia rei prorſus antiquæ teſtimonia recentia minus fida, producam monumentum antiquitatis ſatis illuſtre, ex quo primi hauſerunt; peruetuſtum nimirum manuſcriptum, in membrana exaratum, antiquis litteris; quod extat in Bibliotheca Alcobacienſi, ſub tali titulo. *Secunda pars Codicis Alcobacienſis.* Circa finem autem illius, barbaro quidem ſtylo, ſed proprio ſæculi, hæc eadem inueniuntur, totidem verbis.

a lib 5 c 3.
b lib 10. c. 37
c lib. 2. c. 13.

6. *Hec eſt inſtitutio Militia Pereyri Regis Ferdinandi tempore in Legione Æra M.C.X C IV. Extrematura erat de Mauris, & fuit vir bonus, & fortis, qui dicebatur Sugerius de Salmantica. Hic cum multis Comitibus voluit pro Deo bellare cum Mauris. Ierunt autem in Frontaria, per Extremaduras quærentes locum, vbi facerent fortiam contra Mauros. Menſe Septembrio hora antelucana inuenerunt Eremitam, nomine Amandum, viuentem in Eccleſia S. Iuliani ad Lunam. Hic dixit Sugerio: Si locum quæris, oſtendam bonum, iuxta meam Eccleſiam: ibi eſt frontera de Mauris. Viſum bonum conſilium: vadunt, incipiunt Caſtrum ad Lunam vicini Chriſtiani, finitur per octo menſes; pugnant, inquietant Mauros: venerunt multi ad formam iſtorum, quorum erat Sugerius Dux. Acceperunt conſilium Amandi: vadunt ad Epiſcopum Salmanticenſem, vt illos ordinaret in ſocios: ille dedit ſtatuta Ciſtercij, quia ille de Ordine erat. Et Sugerium primum fecit inter illos, qui dum moritur in bello, ſepelitur ibi, & Gomecius fit primus inter omnes, fortis bellator in Lide de Argaſan. Huius tempore moritur Amandus, qui iuuenis iuit ad bellum Syria cum bono Comite Henrico, & multa fortia egerat: Gomecius donatus à Rege Ferdinando multis bonis, Villis, Caſtris, & locis. Poſtea venit Magiſter primus Benedictus Sugis, qui gagnauit Almeida Caſtrum & terram tulit de Mauris. Poſtea vtitur Ordo S. Iuliana Militia, Calatraua Ordinis noſtri Ciſtercienſis, propter donationem Caſtelli de Alcantara, vbi nunc iam viuit. Deus illos a Mauris liberet. Amen.* Hactenus ibi.

7. Hanc relationem in prædicto loco inuentam, caracteribus antiquis exaratam ac Reuerendiſſimi Patris Domini Emanuelis à Plagis, Regij Alcobacienſis Monaſterij, & totius Luſitaniæ Congregationis Præfecti, quondam digniſſimi: atque eius Notarij fratris Adeodati de Aſſumptione; tum & Prioris, atque officialium eiuſdem domus ſubſcriptionibus munitam, quibus duo alij Notarij fidem faciunt, in authentica forma ad me tranſmiſſam, inter alia inſtrumenta lubens conſeruo: vt neque de M. S. antiquitate, cui iidem etiam teſtimonium perhibent; neque de fideli eiuſdem tranſcriptione; & (quod conſequens in hac materia eſt, pro humano captu) neque de torius rei geſtæ veritate aliquatenus liceat dubitare. Quæ omnia hîc adnotatu digna cenſui, quò rem cæteris hactenus ignotam, atque à Bernardo Brito primum in lucem editam, firmo fundamento ſubnixam lector intelligat; maximè cunctis aliis concordantibus, quæ non de facili, niſi in vero, & fideli ſcripto cóponerentur.

Illud aliquibus difficultatem ingerit, quod Æra M. C. X C I V, quæ incidit in annum, quem nunc ſcribimus, Ferdinandus in Legione regnaſſe dicitur: cum tamen conſtet Alfonſum Imperatorem, cui Ferdinandus ſucceſſit, nequaquam ante annum ſequentem deceſſiſſe. Tum, quod ſacra militia Calatrauæ antiquior reputatur Sant-Iulianæa; & tamen conſtat illam non cœpiſſe ante annum milleſimum, quinquageſimum octauum, vt ibidem à nobis dicendum erit. Sed reuera nihil eſt in his litteris, quod veritati ipſi non concordet. Neque enim Æra, quæ in ipſis deſignatur, cunctorum tempus adnotat, vt conſtat, cum multa ſint manifeſtè poſteriora, vt mors Suerij, atque Alcantara donata Sant-Iulianæis: ſed initium ſtruendæ nouæ arcis, in qua congregarentur Suerius, & ſocij, quod incidit in Septembrem præſentis anni. Porrò arce conſummata poſt octo menſes, hoc eſt, in Maio anni ſubſequentis; congregatos ibidem, atque inde aliquot incurſus in Sarracenos, tempore Imperatoris Alphonſi proſpere factos. Tertio dein anno, Ferdinando iam regnante, conueniſſe Ordonium, atque ab eo accepiſſe obſeruandam Ciſtercij regulam: cùm iam Raimundus à Sanctio, Caſtellæ Rege, Calatrauam propugnandam accepiſſet à Sarracenis; ibidemque militares feciſſet Ciſtercij leges, pugnantibus Monachis, & conuerſos ſuſcipientibus, quos militiæ exercitio deputarent. Ergo laudabile equitum propoſitum, atque arcis conſtructio circa hunc annum: reliqua per anticipationem dicta ſunt, prout in inſtrumento continentur. Prioris nomen tributum Superiori, quia Abbatis non licet homini laico; nec Magiſtri in Ciſtercio cognitum erat: & conſeruatum à Sant-Iulianæis per annos aliquot: quippè. M. C. L X X V I I. quo primùm Ordo confirmatus legitur ab Alexandro I I I. ad Goneſium Priorem. Datæ Literæ, quas ſuo loco nos etiam memorabimus. 8.

De Suerio nihil adhuc compertum eſt, præter ea, quæ in relatione illa traduntur. Rades Andradius [d], neque virum nominat, primum militiæ præfectum Gomeſium tradens, cuius ante annum dictæ confirmationis per Alexandrum nulla ſtet notitia; Conuentus, ſiue arcis (vtrouis nomine appellare mauis) paulo antiquior; nimirum ante annum, in litteris Ferdinandi Legionenſis, quas nos etiam ex ipſo infra reddemus. Verùm eſt tamen fateri antiquius aliquid, ſed cuius hactenus principium ignoraretur. Suerio ſucceſſiſſe Gomezium, conuenit; at non quo anno. Quippè in antiquo illo M. S. omiſſum tempus; à cæteris vel Suerius ignoratus, nedum præſcriptus annus ipſius obitus. Sic & Victoria illa de Argaſan, pro qua & ipſe militaſſe ſtrenuè dicitur, incomperta nobis: nihil vnquam daturis, quæ non ab aliis prius acceperimus, probanda fide. 9.

d In Chron. Alcant. c. 2.

De habitu nouæ Religionis id in ipſius ſtatutis, vt conſtans lego, eumdem ipſum fuiſſe, quo nos vtimur; niſi quod paulo poſt, ob belli munia expeditius exequenda, in ſcapulare breue mutatus ſit, cui aſſutum capucium albi coloris. Eaſdem leges loquentes audiamus, & quidem lingua eadem, qua prodiere [e]. *El habito delos dela Orden del Pereyra fue al principio el miſmo que traian los Monges de S. Bernardo, y porſer de algun impedimiento para el exercicio militar, tomaron en ſu lugar vnos Capirotes con vnas chias tan anchas como vna mano, y tan largas como palmo y medio, y eſte les durò haſta el tiempo del Infante Don Sancho, Maeſtre, que* 10.

e In Prologo.

como

como ſe dira, fue deſta Orden, à cuya inſtancia el Infante Don Fernando ſu Padre, Rey que deſpues fue de Aragon, ſiendo gouernador de eſtos Reynos de Caſtilla y Leon, el año de mil quatro aentos y onze, pidio al Papa Benedicto XIII. tuuieſſe por bien mudar el habito de la dicha Orden, que ia ſedecia de Alcantara, en cruces de Paño verde conel eſcapulario, que al preſente traen. Hactenus in libello ſtatutorum.

II. Rades de Andrade, grauis aliàs Auctor, ſed in his Militaribus Ordinibus nihil magis abhorrens, quàm Monachiſmum; & ſi verum ingenuè dicendum eſt, quodcumque malens eſſe, quàm id quod fuit; Primordia illa habitus Monaſtici aut negat, aut reticet; & ſæcularem habitum honeſtatum aſſignatum militibus tradit ab ipſo ortu, ſuperaddito breui illo ſcapulari, quod ideo tantum non negat, quia non poteſt. Habuerunt ab initio Capellanos, qui ſacris miniſtrarent; nec abhorrebant à legibus Ciſtercij, per quas Monialibus, ex eadem cauſa, concedebantur. Atque hi item veri Religioſi, profeſſique, de quibus paſſim in antiquis, nec tarò in nouellis, vt vocant, definitionibus. Hæc de initiis ſacræ huius Militiæ; reliqua, vt contigiſſe conſtiterit, reddemus. Nunc ad glorioſos euentus Claræuallis, obitúſque, quibus hic annus fulſit, tranſeamus.

---

1. Gerardi, dicti de Farſa, excellens virtus. 2. Miraculum, dum corpore ægrotaret. 3. Glorioſus obitus; 4. & poſt ipſum apparitio. 5. Locus ſepulchri prioris, & tranſlatio. 6. Quid liber ſepulchrorum Claræuallis? 7. Laurentius Sanctus Conuerſus, excubias ad ſepulchrum Bernardi peragit: 8. Cum dæmone luctatur. 9. Dictum & de Guillelmo Sancti Albini, 10. & quædam viſio eiuſdem, an alterius, glorioſa Ciſtercio. 11. Demum de Monacho nimium ſui prouido, & B. Virginis Mariæ apparitione, 12. quam duplicem Cæſarius fuiſſe affirmat. 13. Henrici in Claramuallem aduentus, genus, conuerſioque.

Capvt III.

1. ORdior autem à viro Dei Gerardo, Farſenſi olim Monacho, quem iam nonagenarium, necminùs plenum virtutum, quam dierum, circa hunc annum conſummatum fuiſſe, coniector, quippè inter obitum glorioſum Bernardi Patris, atque Clauſtri, & Eccleſiæ Claræuallis, quæ ab ipſo incepta, conſummationem; quam *aliquantis annis*, dicitur præceſſiſſe Gerardi obitus. Ergo vir Dei, quò corpore debilior, eò Spiritu fortior, robuſtiórque, iam dudum imminentem ſibi mortem, ſed gloriam magis per eam, præſtolabatur; fatiſcentibus membris, quò animus ſolutus eorum ſarcina, agilior ad Cœleſtia penetraret. Audi,

a Lib. 3. c. 15. de ipſo Exordij magni Auctorem. [a] *Huic autem viro Dei, quamuis corpore nimium eſſet debilis, vtpotè qui iam erat ferè nonagenarius, nulla tamen ſenectus, vel debilitas, bonæ conſuetudinis vſum præpedire poterat; ſed quotidie infatigabilis animi feruore iuueneſcere videbatur: ita vt vix, ægritudine graui compellente, in infirmitorio detineri poſſet; vixque poſſet etiam à labore meſſium retineri.* Hæc Gerardi conſtantia iam moribundi. At quæ in obitu eius mirabilia, atque omnino glorioſa viſa fuerint, idem Auctor enarrat totidem verbis.

2. b Vbi ſuprà. [b] *Aliquando* (ait) *grauiſſima valetudine preſſus, cum in quadam ſecretiori domuncula, lecto decumberet, contigit quadam nocte extingui lampadem quæ ibi ardebat. Quo viſo, frater ille, qui ei miniſtrabat, tunc temporis ſurrexit, & abiit reaccēdere illam. Cúmque reperiſſet clauſas vndique officinas, ſine igne reuerſus eſt triſtis: Et firmato oſtio cellulæ, iterum recubans, obdormiuit. Profunda verò nocte, cum S. ille vir Dei ad neceſſaria ſurgere vellet, aſſurrexit frater ille dolens, quod luminare ei deeſſet. Reſpiciens autem ad fornaculam præſentem, in qua, per octo dies antea, focus non fuerat, vidit ibi prunarum ardentium non paruam congeriem. Accensáque ex eis lampade, cùm ſtatim ad eamdem fornaculam oculos reduceret, non modò prunas illas non reperit, ſed neque vllum in ea caloris veſtigium deprehendere potuit.* Sic ſeruum ſuum cœleſtis Paterfamilias, non tam remunerabat, quàm præueniebat: & dum per varios labores exercebat, per miracula manifeſta conſolabatur. Pergit Auctor de vltima ægritudine, & S. Patris Bernardi apparitione [c]. c Vbi ſuprà.

3. *Cùm autem vltima ægritudine, qua & mortuus eſt, decumberet iam in extremis poſitus, B. Bernardus Angelico vultu, & veſtibus albis decoratus apparuit: in ea tamen conſiſtentia, & habitudine corporis, qua ante obitum fuit. Quem, cùm ille conſpiceret ad ſe ingredientem, & veteranos, ac venerandos artus baculo ſuſtentantem, manu, & voce, qua poterat, innuit, vt ſancto venienti aſſurgerent, & locum ſedenti circumſtantes præpararent. Illis verò mirantibus, atque quærentibus, de quonam ſancto ſenex loqueretur: premente ſe ægritudine, reſpondere non poterat. Poſt modicum autem recepta virtute loquendi, cum id ipſum denuò ſciſcitarentur, confeſſus eſt, vidiſſe ſe S. Bernardum, blando ipſum alloquio conſolantem. Qui cùm benedixiſſet cum ſigno Crucis eidem, totam etiam domum benedixit, ſubiungens hæc eadem verba, & dicens: Hæc eſt domus mea, quam ædificaui, Dominus cuſtodiat eam in æternum, & in ſæculum ſæculi.* Hactenus præcedentia glorioſum obitum, non ſolùm in ipſius viri Dei, ſed & totius Eccleſiæ Claræ-vallis, & Monachorum illius conſolationem.

At, nec poſt exitum, inglorium Deus voluit, quem ſemper habuit ſuæ gloriæ promotorem: 4.
nam audi, quod ſequitur [d]. *Benedictione itaque Patris ſui Sanctiſſimi, vir Domini, Gerardus firmatus, lætus, mortis debitum ſoluit æternæ vitæ fonte, quem tanto deſiderio ſitierat, ſatiandus. Aliquanto poſteà tempore elapſo, apparuit in viſione cuidam conuerſo Religioſo, nomine Laurentio, lætus atque præclarus, pretioſis etiam veſtibus decenter ornatus: indicans ei, quod, per Dei gratiam, gaudium ſempiternum obtineret, & gloriam. Fratri autem impenſius ſupplicanti, vt eius benedictionem, & ſuffragia mereretur, benedixit, atque ita reſpondit: Ego orare non ceſſo, non modo pro te, verùm etiam pro tota Vniuerſitate Eccleſiæ.* Hic ille Laurentius Sanctus Conuerſus eſt, cui à Philippo Priore Claræ-vallis Siciliam miſſo, apparuiſſe Bernardum tunc recèns d Ibidem.

mortuum, atque proſpera omnia annuntiaſſe, ſuperiùs diximus; comprobante euentu miſſionem, vt nulla dubitandi occaſio relinqueretur.

5. Locus ſepulturæ Gerardi primò communis, ſed mox (crediderim) crebreſcentibus miraculis, pluribúſque de ipſius gloria reuelationibus; cum aliis Claræ-vallenſium SS. oſſibus ſimul ipſe tranſlatus, atque decenter eleuatus eſt, circà annum Chriſti M. C. X C I. vt coniector de quo hæc habet Exordium eodem loco. *Tranſactis verò poſt obitum eius aliquantis annis, conſummatis iam nouo Clauſtro, & noua Eccleſia, quæ licentia, & benedictione Beati Bernardi initiata fuerat; ſacra oſſa ipſius, de loco, quo primum tumulata fuerant, ſublata, & in thecâ, quam ſuprà diximus, Venerabiles Patres Robertum Abbatem, Humbertum Priorem, Oddonem Supriorem reconditos fuiſſe; condigno honore, ob reuerentiam Sanctitatis eius, collocata ſunt.* Hæc in Exordio.

6. In libro verò Sepulchrorum Claræuallis hæc quæ ſequuntur [e]; Vbi diem deſignat glorioſi tranſitus. *Tertium vero locum poſt ipſum* (ſcilicet poſt Oddonem Suppriorem, qui deceſſerat, Bernardo adhuc viuente) *obtinet Venerabilis Pater Dominus Gerardus Farfenſis Cœnobij Monachus, grandæuus ætate, ſed moribus ſic excellens, vt potius omnibus admirabilis videretur, quam imitabilis. Hunc Abbas ſuus plurima generoſitate præditus, ſed multò magis religione præcellens, & B. Bernardi ſpecialis amator, ad eum veniens, dum adhuc ipſe viueret, ſecum adduxit, in ſua, vel in noſtra regione, nouam ex filiis eius conſtruere cupiens Abbatiam, cúmque huius rei gratia præſentiam excellentis Principis Conradi, Romanorum Regis adiiſſent, in ciuitate Moguntina, Domino vocante decedens, ipſum Venerabilem Dominum Gerardum ad chariſſimum omnibus B. Bernardum, & ad Cœnobium Claræuallenſe, tranſmiſit; vbi poſt plures annos, ſicut fuerat religioſiſſimè conuerſatus, ita V I. Idus Decembris feliciter conſummatus, in Domino requieuit.* Memoratur in Menologio Ciſtercienſi, atque item ab aliis [f]; eadem die.

e Apud Henric. Faſciculo.
f Auberto, Miræo. Hugone Menar.

7. Cæterùm, quia de Laurentio conuerſo ſermo incidit, cui Gerardus apparuit; duo nobis addenda de eo viro; cuius, etſi annus mortis ignoretur, haud tamen dubium diu ſuperuixiſſe. Alterum eſt, charitate feruentem in Bernardum, communem Patrem omnium, per multos annos excubias peregiſſe ad ſepulchrum ipſius, & Malachiæ. Vnde non abs re erit ſi coniectemur, viſitatum ibidem à Gerardo, velut remunerante vigilias pias: Alterum, ſupramodum paſſum à Dæmone; & ſi quæ fides ei haberi poteſt ab eodem, qui Sanctiſſimum Iob olim afflixerat. De priori, in eodem Exordio, lego [g]. *Erat in Claraualle conuerſus quidam Religioſus, nomine Laurentius, cuius etiam ſuperius, dum de Venerabili viro Domino Gerardo de Farfa litteris aliqua mandaremus, mentionem fecimus. Erat ergo vir ille ſpiritalis, & deuotus in omni conuerſatione ſua; orationi, atque compunctioni, mirabili pertinacia, iugiter inſiſtens: ita vt per plurimos annos, cum ſanctorum Cōfeſſorum Bernardi, & Malachiæ corpora in Secretario, diu noctúque ſeruaret, vix vnquam aliqua hora poſſet ibidem aliter inueniri, niſi ſemper orationi incumbens, & diuturnis fletibus pauimentum rigans.* Hæc de priori.

g Lib.4.c.33.

8. Verùm, de poſteriori, vnde purgatior; quò ex bello victoriam, atque ex victoria triumphum reportaret; hæc de primordiis viri ſcripta inuenio; quæ non alibi dicta, non dicenda, hìc conſequenter cenſui ſubiungenda. *Huius autem pueritiæ, & deuotionis celſitudinem, non ſine multo labore, per gratiam Dei, conquiſierat. Nonnam in primordio conuerſionis ſuæ, multis tentationibus vexabatur, & contra malignorum ſpirituum venenatas ſuggeſtiones, diuturno certamine, exercebatur. Nocte verò quadam, dum ſtatus matutinis, in domicilio quodam ſolus eſſet; ecce immundus ſpiritus mugiens, & plangens, diſcurſu gyrouago, circa eum rotabatur, ipſo verò fronti ſuæ ſignaculo Crucis impoſito, quiſnam eſſet, interrogauit. Verſipellis autem malignator vt rudi adhuc, & tenera menti, grauiorem metum incuteret, reſpondit. Ego ſum ille, qui tentans, & flagellans Iob. quod audiens frater, qui adhuc nouus in conuerſione erat, timuit vehementer, & fugit à facie maligni ſpiritus, & eum vlterius non vidit.* Hæc de Laurentio, dum adhuc in viuis erat. Annus mortis adſcribat, quicumque nouerit. Virum Menologium recenſet Auguſti X. Quin & vitam ipſius M.S. in Aurea valle extare teſtatur Henriquez; qui tamen nihil prorſus ex ea hauſit, exceptis his, quæ habemus ex Exordio.

Guillelmi, ſancti Albini quondam Monachi, pretioſam in conſpectu Chriſti mortem non deſunt, qui huic anno etiam adſcribant. Certè non longe diſtaſſe compertum eſt; atque ideo, vt minùs, hìc notandam, quia non certius alibi, quod non ſemel occurrit in his Annalibus. De ea pauca in Exordio, ſed plena fide; plena cultus in virum, & reuerentiæ [h]. *Hic ergo* (ait) *B. & Sanctus, ſicut fideliter vixit, ita feliciter obiit. Et plenus dierum, & virtutum migrauit ad Dominum: ac deſideratam, & votis omnibus expetitam ſibi ſepulturam, in Sanctiſſimo Claræuallenſium Collegio, Domino largiente, ſortitus eſt.* Hæc tantùm ibi. Sed nos viſionem quandam orbi terribilem, Ciſtercio glorioſam deſcribamus; ipſi an alteri factam eiuſdem nominis, eiuſdem Monaſterij; ad quam (ni fallor) ſtatim diuulgatam, adhæſiſſe videtur Fridericus in ea, quam ad Capitulum generale ſcripſit, Epiſtola; dum ſe firmiter credere teſtatur, *Mundum hunc, qui in maligno poſitus eſt, Ciſtercienſium orationibus ſuſtentari, & à facie furoris tremendi iudicis defenſari.* Si ceſſarent, ſtatim periturum. Epiſtolam nos ipſam ſuperiùs dedimus [i], daturi nunc viſionem, ex Cæſario, quæ primitiui Ciſtercij perfectionem, tum Chriſti, & Virginis, in ipſum charitatem, atque eximium fauorem ſatis oſtendit. 9.

h Lib.3.c.14. in fine.
i Homil. in Domin. 3. poſt Pentecoſt.

Dominus Vuillelmus (ait Cæſarius [k]) *Sacerdos & Monachus Claræuallis, cùm in Oratione ſtaret, factus in exceſſu mentis, raptus eſt ad Tribunal Chriſti, ad cuius dexteram Angelum cum tuba ſtare conſpexit. Quem, cùm buccinare inciperet, & ad ſonitum tubæ totus mundus, quaſi folium de arbore, tremeret; vt ſecundò buccinaret, clamante: B. Dei Genitrix intelligens mundum conſummari, ſi denuo buccinaret, cæteris ſanctis tacentibus, ipſa ſola ſurrexit, & ad pedes filij procidit, & vt adhuc ſententiam ſuſpenderet, ſupplicauit, cui Dominus: ſic me mundus ſuis peccatis irritat, non ſolùm laici, ſed & Clerici, ac Monachi, vt ſententiam ſuſpendere, vel eis parcere meritò non debeam. Tunc illa. Parce, dilecte fili mi, parce, etſi non propter illos, ſaltem propter amicos meos, perſonas Ordinis Ciſtercienſis, vt ſe præparent. Quæ exaudita eſt, ſed quandiu, ignoramus.* Iſta Cæſarius Ciſtercio glorioſa, mundo ſalubria; & illuſtria Claræualli: ſicut duos Guillelmos ſanctos habuit ſub his temporibus, quibus hæc Deus dignaretur reuelare: ſiue vnius, tam excellens meritum fuit, vt omnibus his 10.

k Ann.1155. c.1.n.5.

dignum

dignum ſe fauoribus, tot ſecretorum capacem, exhibuerit. Vuillelmum, Sancti Albini quondam Monachum, inter ſanctos recenſet Martyrologium Monaſticum, atque item Ciſtercienſe Menologium, illud in prima appendice, littera G, hoc vigeſima ſeptima Nouembris, vbi & plures citantur, ſed recentiores.

11. Succedat dictis cæleſtis alia viſio, non minùs celebris, & recepta inter Authores, ea, quam præcedenti anno tradidimus, ſed neque minus Ciſtercio memorabilis, vt ſicut illâ, labor continuus manuum, ſic per hanc abſtinentiæ rigor ſubleuaretur, interuentu Mariæ Patronæ, & Dominæ, cui cura, amara eius indulcorare. Rem planè magnam, ſed fidei indubitatæ, Auctor Exordij magni ita deſcribit [l]. *Fuit in Claraualle Monachus quidam, qui quamuis homo bonæ voluntatis exiſteret, corpore tamen delicatus, atque infirmus erat, & propterea in obſeruatione ciborum, & procuratione medicaminum curioſus, atque ſuperſtitioſus erat. Clemens autem Dominus, qui miſericorditer ſolet errantes corrigere, ipſum voluit ad viam veritatis reducere: vt ſciret, & intelligeret, quàm ſalubriter monet nos omnem ſolicitudinem noſtram in ipſum proiicere, quoniam ipſi cura eſt de nobis. Tali autem modo viſitationem ſuam ſimpliciter delinquenti prorogare dignatus eſt. Aſpiciebat iſdem Frater in viſu noctis, & ecce vniuerſitas fratrum quaſi ad laudes diuini ſeruitij celebrandas, ad Eccleſiam feſtinabat. Porrò ad oſtium eiuſdem Eccleſiæ ſtabat illa tam humilis, quam ſublimis Mater miſericordiæ Pia Virgo Maria; quæ tanquam pretioſi electuarij pixidem portans, ſingulis fratribus oratorium intrantibus, ſingula ex eo coclearia dulciſſima ſua manu, dignanter tribuebat, & mira dulcedine guſtantes reficiebat. Quo viſo frater ille gratulatus eſt vehementer reputans ſecum, quòd ipſe cæleſtis illius alimoniæ ſine obſtaculo particeps fieri deberet. Cùmque ad manum piiſſimæ Procuratricis accederet, benigniſſima diſſimulatrix, & verè mitis Virgo, repulit eum: dicens. Numquid noſtro medicamine opus habes? Nónne ſapiens medicus es? Et tuimet ſolicitè curam geris? Vade itaque, vade, & tuis medicamentis, ſicut voluerit, vtere; quia modò de his, qui curam ſuam, ſuper Dominum, & filium meum iactant, cura eſt mihi. Quod cùm ille audiſſet erubuit; & petens indulgentiam, promiſit ei, quod ſe amplius de ipſo non intromitteret; ſed totam vitæ ſuæ curam Deo, & ſibi committeret. Ad quam ſponſionem generale refugium Chriſtianorum omnium, ſed ſpecialis protectio ſpiritualium ſeruorum ſuorum Ciſtercienſium fratrum, ſatisfactione accepta, benigniſſimè pœnitenti, veniam, & gratiam indulſit; & medicamenti ſalutiferi pabulum impartiuit. Guſtata igitur benedictione cæleſtis antydoti, protinus à ſua teneritudine, & infirmitate frater ille conualuit; & abdicatis omnibus medicamentis, & delicatioribus alimentis, ad communes cibos ſe tranſtulit. Ideóque, cooperante gratia Dei, in breui decerem, & fortitudinem cum ſalute corporis, & animæ pariter induit.*

l Li. 3. c. 19. Exord.

Viſionem hanc eiſdem ferè verbis tranſcripſere Vincentius [m] Beluacenſis, Cardinalis Iacobus de Vitriaco [n], Ægidius Faber, & Cæſarius Heiſterbacenſis [o], niſi quod quidam ſpeciale patrocinium Virginis reticent, alij produnt [p]. Cæſarius duplicatam viſionem tradit; ſemel de negato edulio Monacho delicato, conceſſo iterum. *In proxima* (ait) *ſua ſolẽnitate Domina noſtra prædicto modo famulos ſuos viſitans, poſtquam ad medicum venit, gradum fixit, & ait. Quia te emendaſti, tuis medicamentis mea præferens, ecce de meo electuario, ſicut cæteris, tibi impertior. De quo vt guſtauit, mox tantum dulcedinis, ac deuotionis concepit, vt deinceps, omnia carnis commoda, tanquam ſtercora reputaret.* Ita Cæſarius: Nec credo de diuerſo euentu, ſed de eodem. 12.

m lib. 7. c. 108.
n diſt. 3. exemp. 38.
o Hiſt. Occident. c. 17.
p lib. 7. c. 48.

13. Hæc, & ſimilia illuſtrabant Claramuallem ſub B. Bernardo, haud dubiè digno Bernardi ſucceſſore, ſed ſupramodum Henricus de Martiaco, quem anno præcedenti commemorauimus, moribus, vita, atque ingenio & doctrina admirabilis magis, quàm imitabilis; & qui iam tunc, ætate licèt iuuenis, virum præferret; & ingentes Eccleſiæ dignitates, quibus præparabatur, præſagiret. Hic ille magnus Henricus eſt, non multò poſt Altæcumbæ Abbas futurus; dein Claræuallis: Demùm, cum multa alia recuſaſſet, Cardinalis Epiſcopus Albanus, vel inuitus creandus ab Alexandro; de quo multa in ſequentibus dicemus. Cæterùm, quod ad rationem temporis attinet, quam anno præcedenti prætermiſimus, inde conijctor facilè ſumendam, quod quarto poſt, in Abbatem Altæcumbæ memoratur electus; & tamen hæc ipſa eius electio contingit circa annum Chriſti. M.C.LX. vt in ſuo loco a nobis dicendum erit.

---

*1. Sancti Petri in Germania latentis exercitia. 2. Inuentio, 3. & ad ſuos reditus.
4. Beati Florentij Carracetenſis mors, 5. & Radulfi Hortenſis: & dicta aliqua de
vtroque Monaſterio. 6. Melonis à priori loco tranſlatio, 7. cum iuris, in aliud Cœ-
nobium, acceſſione. 8. Tranſlatio Obacina deliberata, 9. & executa. 10. Philippus,
ex Priore Clarauallis, fit Abbas Eleemoſynæ, ſuccedente Hugone in Prioratu, qui poſtmo-
dum fuit Abbas Longipontis 11. Ottonis Friſingenſis conſtantia pro ſua Eccleſia.*

Capvt IV.

1. Latebat interim in Germania Beatus Petrus, & tota Gallia, Sabaudia, Italia; imo & ipſa Germania, quem non nouerat, amiſſum venerabilem patrem lamentabatur; nec quidquam triſte in orbe contingebat, quod non in eius abſentiam referretur: ſi affuiſſet nequaquam euenturum. Sed præ cæteris Tarantalienſis Clerus, pauperéſque, deſtituti vtrique ſuo paſtore; nempe primi animarum, ſecundi corporum; deſolationis ſuæ damna mœrebant; & quà poterant, remedium procurabant. Nam cælum precibus, terram implebant nuntiis, qui virum Dei quærerent: ſi fortè quis inueniret, & reuocaret. Verùm quo tandem pacto inuentus ſit, acta eius deſcribunt his planè verbis [a].

a Apud Surium c. 17.

Tandem diſponente Deo, à cuius facie, in immenſitate creatura, nullus abſconditur, inuentus, & agnitus 2. *tandem aliquando, Eccleſiæ ſuæ redditus eſt, &*

reductus ad ſuos. Siquidem inter cæteros vndique quaritantes,iuuenis quidam, quem à puero ipſe nutrierat,ad monaſterium illud aduenıas, egredientibus fratribus ad laborem, dum ſingulos intuetur, in eum repentè iniecit oculos; & agnitum protinus apprehendit, tenuit,& exclamauit. Mirati omnes: & nomine eius audito conqueri quod lucerna ſub modio tandiu latuiſſet. Sacris eius veſtigiis congregatio tota proſternitur,& ſibi poſtulat indulgeri,quod nullam ei reuerentiam exhibuiſſet, ignara. Fleuere ſinguli, & dignis magnificare præconiis obedientia eius, & humilitatis exempla cœperunt. Flere & ipſe præ cæteris, quod indignus foret frui diutiùs iucunditate conceſſa; & quod guſtatam dulcedinem Sapientiæ, magis eſuriens, magiſque ſitiens retraheretur ad negotioſa vitæ pericula,& labores. Auditum eſt in terra illa,& celebri ſermone vulgatum, quòd apparuit vir propheta, potens in opere,& ſermone. Iterum turba ruit, & irruit: iterum fit concurſus moleſtior,ab vberibus deſiderata quietis auulſo.

f 3. Hæc de ſanctiſſimi patris inuentione narrabilia,vtcumque: At lætitiam, & iubilum ſuorum in eius reditu, deſperat author à ſe poſſe narrari. *Iam verò* (ait [b]) *enarrari non poteſt, & ſuperfluum eſt conari,cum quanta deuotione, & exultatione vniuerſa terra,tanquam rediuiuus, apparuit. Quoniam ſicut diſcipuli viſo Domino, gauiſi ſunt: Nec minus vberes, etſi magis breues lachrymas, ſuccedens gaudium, quam præcedens mæſtitia parturiunt.* Sic factum eſt, vt nec Petrus merito ſugæ, & quæſitæ abiectionis, & latebrarum; nec Tarantaſia ſui Paſtoris vſura defraudarentur;& ille quidem de amiſſa quiete dolens;hæc de inuento parente ſibi congratulans,diuerſis,ſcilicet,ſtudiis; vterque promouebat alterius votum: huius, dum fructuoſiorem experiebatur,quo magis inuitum: illius,dum plus ſibi detrahebat,hoc eſt plus Deo dabat,quo magis in aliorum negotiis occupabatur. Cæterùm, quàm neceſſarius Eccleſiæ fuerit;quam per omnia mirabilis,quales fructus,ex eius inuentione, orbis acceperit,ſuis temporibus clarius aperiemus.

b Ibidem.

4. Carracetenſes in Hiſpania tabulæ hunc annum albo lapillo notatum habent Beati Florentij obitu, quem putant in eo cœnobio ſuſcepiſſe Ciſtercij mores;quod Montal.[c] & Henriquez [d] qua fide acceperunt, ſequuti ſunt. Ego quidem de ſanctitate viri nequaquam dubito; ſed neque ambigo produxiſſe ſanctam vitam, vſque ad hunc annum, in quo Gualterus ei ſuffectus legitur. Sed non crediderim litigantem cum Claraualle,Bernardóque, pro eo,quod fratres Monaſterij de Toldanos, aliàs ſibi ſubiecti,inſtituta Ciſtercij ſuſcepiſſent; admiſiſſe Ciſtercium,cui ſe potius conſtanter oppoſuerat. Cum maximè videam,poſt quadraginta, & eis amplius annos,ab eius morte, Innocentium III. Summum Pontificem gratulatum Abbati, Conuentuique, quod ſe ad Ciſtercij paſcua tranſtuliſſent. Sed de his obiter quædam in ſuperioribus, in ſequentibus plura erunt dicenda. Vtcumque fuerit, ad Ciſtercij hiſtoriam facit, quidquid inſignem illam Eccleſiam ornat;& Florentium in ſe, aut in ſuis filiis ſuſcepiſſe Ciſtercium, ac Carrocetum cum tribus aliis filiis eidem tradidiſſe, compertum eſt. Sed neque minus Ciſtercio glorioſum, ſi à glorioſo electum, quàm ſi à mortali. Sepulchrum viri ignoratur prorſus à filiis: memoria colitur. Et video recenſitum in Menologio die Decembris X. & à nonnullis aliis recentioribus.

c lib. 2. c. 39.
d Decēbr. 10.

5. Beatum Florentium Venerabilis Radulphus ſequutus eſt,Hortenſis Monaſterij, ſeu Cantauenſis potiùs,primus Abbas,ex Berdonis tranſmiſſus, vir planè magnus,& quem non minus video recenſitum in Menologio [e]. Cantauos hic ab Imperatore accepit,Hortam pecunia emit;vtrumque locum ab Eugenio confirmari, & ſub B. Petri protectione ſuſcipi obtinuit, vt ſupra vidimus. Reliqua S. viri obliuio tenet,& nec ſepulchrum notum; nec ſatis conſtat, an ſacræ eius exuuiæ in Cantauos permanſerint,an in Hortam ſimul cum Conuentu tranſlatæ fuerint: quamuis hoc vltimum appareat vero ſimilius. Radulpho Blaſius,ſeu Belaſcus, ſuffectus eſt,(nam variè varia inſtrumenta virum nominant) Longioris æui Abbas,& qui Cœnobium, quod in Cantauos accepit, in Hortam tranſtulit, in eo loco æternum permanſurum. De anno mortis Radulphi non ſatis conſtat, quippe ſolùm habemus ex inſtrumentis, poſt biennium iam Blaſium ſucceſſiſſe. Quo anno Sanctius, cognomento Deſideratus, Caſtellæ Rex,locũ de Cantauos Radulpho,à Patre conceſſum,nouo diplomate eidem confirmauit: *Facta charta ſub Æra M.C.XCVI. menſe Februario, anno, quo Dominus Aldephonſus famoſiſſimus Hiſpaniarum Imperator obiit, Comite Barchinonenſi, & Sanctio Rege Nauarræ exiſtentibus vaſallis Domini Regis.* Porrò ex hoc inſtrumento,ſi priuilegium Eugenij conferamus, cuius ſupra meminimus,clarius adhuc videtur perſuaderi, quod ſupra dicebamus; locum, ad quem Monaſterium tranſlatum eſt, non dono acceptum ab Imperatore, ſed à Rodulpho Abbate pecunia emptum, neque enim non a filio confirmaretur, ſi à patre donatus; maximè confirmante locum de Cantauos, quem habebant ipſius donatione: Et tamen conſtat, viuente Imperatore, à Rodulpho adquiſitum; quippè contentum in Eugenij illo diplomate. Cætera, quæ ad tranſlationem domus ſpectant, atque Beati Martini, ſub hoc ſecundo Abbate ſuſceptionem, cum paterna, ac materna hæreditate,pingui vtraque; & quæ hodie perſeuerat; ſuis locis inferiùs adnotabimus.

e Iunonis ad diem Martij 25.

Hoc item anno Monaſterium de Barcena, in Gallecia,quod ſupra memorauimus, ad locum, vbi nunc reſidet, tranſlatum, nomen ex ipſo pariter mutauit. Certè vſque ad annum M.C.LV. in Barcena manſiſſe perſpicuè conſtat, duplici Imperatoris donatione, facta Abbati, & fratribus de Barcena: exinde reliquæ Abbati de Melone: vt tunc primùm mutatas ſedes liqueat, ſimul cum nomine. Mutationem incrementa ſequuta ſunt & inter alia acceſſio antiquæ domus ſub aduocatione ſancti Michaëlis, dicti de Canalibus, Petro Abbate, & Conuentu conſentientibus, atque ex tunc ſuſcipientibus Melonienſium Abbatum viſitationem. Subdiderintne colla Ciſtercij iugo, in dubio eſt; & Meloni illuſtrius, ſi vel extranei paruerunt eius Imperio. Illud compertum, præfixam conditionem, vt idem Petrus Abbas remaneret, quandiu viueret. Extat de hoc authenticum inſtrumentum,quod non credo,abs re faciam, ſi hîc tranſcribam. 6.

NOtum ſit omnibus hominibus, quod Dominus Petrus Abbas de Canalibus,& fratres eius miſerunt ſe,& domum ſuam in manus Abbatis de Melone, & fratrum eius; vt conſilio eorum viuant, & omnia faciant; & domus illa ſemper ſub iure eorum ſit,eo pacto,quod Dominus Petrus Abbas,ibi ſit Dominus in vita ſua; nullum verò fratrem recipiat,nullum eiciat, nec aliquid,ſicut diximus, faciat, ſine conſilio Abbatis de Melone. Poſt mortem verò ipſius, Abbas de Melone mittat ibi, cum conſilio fratrum ibidem 7.

habitan

habitantium, dignum diſpenſaterem, quem accipiat de domo Canalium, ſi dignus ibi repertus fuerit; ſin autem de domo Melonis. Hoc placitum factum fuit ante Dominum Pelagium Curerem, & uxorem eius Dominam Mariam in domo de Magnuſe. Dominus Iſidorus Dei gratia Tudenſis Epiſcopus, hoc placitum conceſſit, & manu propria roborauit; ipſe etiam Dominus Petrus Abbas de Canalibus, & fratres eius manibus ſuis roborarunt. Teſtes ſunt, Petrus Cimſa; Menendus Gedez; Petrus Criſpus; Pelagius Paez, Nuño Mendez, Menendez Nuñez. Si quis fratrum de Canalibus hoc placitum complere noluerit, poſt mortem Domini Petri Abbatis, eat abſolutus, vbicumque animam ſuam ſaluare poſſit. Dominus Giraldus hanc chartam ſcripſit. Hactenus inſtrumentum traditionis: quo autem pacto, poſt mortem eiuſdem Petri, primum litigioſa, mox ad plenam concordiam, redacta lite, tandem ſuppreſſa, vnitaque Meloni eadem domus fuerit; anno. M.CC.V. quo hoc vltimum executioni mandatum conſtat, referemus.

8. Hoc item anno Obacienſis domus in Lemouico, tertiò adhuc transferenda, prima noui ædificij iecit fundamina aſſiſtente Epiſcopo, & S. Stephano Abbate procurante: quod, qua tandem ratione geſtum ſit, eiuſdem Sancti Acta ita deſcribunt. *Inter hæc fratres Obacinæ, cùm augerentur de die in diem, nec poſſent eos capere priſtina habitationis modicæ manſiones; conſilium fuit, quatenus non, vt prius, habitacula ampliarentur, ſed alibi ex integro transferrentur. Nec iam in ambiguo erat, vtrum ædificarent, ſed de loco adhuc conſilia voluebantur. Erant ad radices montis vltra fluuium, iuxta ripam eius amœna ſatis loca, vbi multorum animi erant defixi; quatenus ibi ædificarentur. Alij ſanioris conſilio, non longè à priori loco ædificari volebant; vt priſtini habitaculi ruina nouis ædificiis deſeruirent: & veteres fratrum ſepulturæ, nouis adiungi poſſent. Accedebant autem his, vtilitas nemoris, & longo tempore exculta poſſeſſio: quæ nec relinqui ſine diſpendio, nec ſine magna difficultate, à longè poſitis, poterant exerceri. In illis autem optatis locis plurimi ruſticorum morabantur; qui ſi relinquerentur, magnum generarent animarum periculum; ſi repellerentur nihilominus grande peccatum.* Hæc de conſiliis mutandæ habitationis: mox paucis interpoſitis, ſubiungunt.

9. *Igitur poſt multas deliberationes, in ſuperiora Monaſterij, feria VI. ante paſſionem, baſilicæ fundamenta aperire cœperunt: prius ipſo die ab Epiſcopo domno Giraldo Lemouicenſi in circuitu loci cœmeterio conſecrato. Qui locus aeris ſalubritate delectabilis, aquarum, & arborum amœnitate optabilis, eremiticam cupientibus ducere vitam, non modicam videtur ſua ſolitudine, & quietis opportunitate, gratiam exhibere. Erat annus Domini M.C.LVI. Dictis itaque Litaniis, & Pſalmis ad hoc pertinentibus, feria VI. quæ eſt ante palmas, ab eodem Epiſcopo, & Abbate, & electo operis magiſtro, cum inuocatione Trinæ maieſtatis, primus lapis in fundamentum ponitur. Nec immeritò cum tanta veneratione locatur; qui illum præcipuè figurabat, de quo Apoſtolus ait* g. *Fundamentum aliud nemo poteſt ponere, præter id, quod poſitum eſt: quod eſt Chriſtus Ieſus. Aderat, huius ædificationis initiis, hominum diuerſi generis, atque ætatis, cum multo cœtu nobilium, innumera multitudo; quorum alij potentiores auxilium, & protectionem; diuites, pecunias offerebant; pauperes, quod rebus non poterant, votis ſupplebant: protenſis in cœlum manibus, ſupplicantes, vt Deus omnipotens tam ſanctum opus, quod, eis videntibus, cœperat, perduceret ad effectum.* Hactenus de tranſlatione Monaſterij, & nouæ domus, ab Stephano inchoatæ, fauſtis initiis. At qualibus ſubſidiis in breui creuerit, & quæ miracula opus conſectauerint, quia continet longiorem narrationem, ſequenti capite ſeorſum deſcribemus.

g 1.Cor 3.

Per idem tempus Venerabilis Philippus, ex Epiſcopo Tarentino, fuit primùm Monachus, mox Prior Claræuallis, à Bernardo inſtitutus, & ſub Roberto ad hunc annum continuatus, in Abbatem Eleemoſynæ promotus eſt, raro exemplo vt aliquis extra propriæ Eccleſiæ lineam promoueretur. Sed Clarauallis, Bernardi reuerentia, communis habebatur mater, ſicut Ciſtercium: & Philippus prudentia, & pietate, doctrinaque, talis reputabatur, quem omnes ſibi in parentem deſiderarent. Suppoſuit humeros oneri Philippus, non tamen in eo ad mortem permanſurus; quippè, cùm ſe videret grauatum ſenio, reliquit pedum, in Claraualle ſanctè conſummandus. Fortè odore Chriſtiani velut attractus, ſi tunc adhuc viuebat; ab eius morte non potuit retineri. De eo in Cathalogo Priorum Claræuallenſium h. *Philippus*, ait, *erat Prior quando obiit B. Bernardus; & poſtea ſub Abbate Roberto profuit. Deinde factus eſt Abbas Eleemoſynæ, & nouiſſimè in Claramuallem rediit, vbi & obiit.* In Prioratu Claræuallis ſucceſſit Hugo, qui poſtea factus eſt Abbas Longipontis. Eodem anno IV. Kalendas Martij, Adrianus IV. ad inſtantiam Lamberti Ciſtercienſis, chartam charitatis, cum omnibus, & ſingulis eius capitulis, Eugenij, Anaſtaſiique inhærens veſtigiis confirmauit. Extat adhuc Ciſtercij priuilegium, & memoratur à Roberto Claudio i, & aliis. 10.

h apud Henriquez in Faſcicul.

i in Cathalog Abbat. Ciſt.

Hoc ipſo anno Friſingenſis Antiſtes Otto, à fratre ſuo Henrico, tunc recens ex Marchione Auſtriæ creato Duce, ſolicitatus, vt ſuæ Eccleſiæ prædia illi donaret; conſtanter reſtitit; & fortè in longum diſſidia proceſſiſſent, ſi non Fridericus Imperator vtriuſque nepos, diſcordes inter ſe patruos conciliaſſet. Haud dubium quin Henrico deſiſtente; atque integra Ottone conſeruante prædia Eccleſiæ. Notauit hæc Rodericus k, qui præſens fuit. *Ibidem* (ideſt in Curia Ratiſponenſi, quam tamen facit biennio poſteriorem) *patruos ſuos Ottonem Friſingenſem Epiſcopum, & Henricum Ducem Auſtriæ, eo quod præfatus Antiſtes germano fratri prædia Eccleſiæ, illicitè ſibi vſurpare volenti, omnino contradiceret, in priſtinam pacem, & fraternam concordiam reuocauit.* Scilicet Fridericus, de quo ſermo. At qualiter in eadem ipſa Curia, in qua pro ſua Eccleſia fratri reſtitit, eumdem nihilominus diſcordem cum Henrico Saxone concordauerit, atque Auſtriam Marchionatus gaudentem titulo, fecerit in Ducatum promoueri, vt ad promiſſa tranſeam, in aliud caput referendum. 11.

k lib. 1. c. 13.

1. Ingens hoc anno, in Lemouicenſi tractu, fames. 2. Multiplicata per Stephanum annona; 3. & liberales, oratione eius, effecti, viri auari; 4. mutatione inſigni, 5. & continuata etiam, vſque ad filios. 6. Eiuſdem, deficiente pane, oratio; & fructus. 7. Simile in Groſſo-voſco: 8. & in Bona-aqua adhuc mirabilius. 9. Continuata in Obacina hæc, etiam poſt Stephanum. 10. Præcipuè in die depoſitionis eius. 11. Emollita rupes, vt ædificio cederet. 12. Atque alia de loco facilè mota.

CAPVT V.

1. PEr idem tempus (ſcilicet cum fundamenta nouæ domus in Obacina ſurgerent) *tanta fames, tanta frugum penuria inerat* (verba depromo

a lib. 2. c. 12. ex Actis B. Stephani [a]) *vt frumenta, vel annona carius nimio ſolito venderentur. Vix quiſquam reperiebatur, qui annonas haberet; & qui habebant, ita celabant, ac ſi omnimodè non haberent. Expectabant*

b Amos 8. *enim tempus maioris venditionis, ſicut ait Propheta* [b]; *vt augerent ſiclum, & imminuerent menſuram, & exhaurirent marſupia pauperum: & ſacculos ſuos implerent de ſubſidiis egenorum. Porrò vir Sanctus, parui pendens famis inuaſionem; quoſcumque poterat homines, occaſione ædificationis monaſterij, conducebat. Habebat eos pro ſolo victu: & tam multos collegerat, vt & ipſos pasceret, & opus ædificationis magis acceleraret. In quo videlicet opere, & diuinæ pietatis cultui inſeruiebat; & hominum neceſſitati, ſicut pius, & iuſtus, prouidebat. Ad portam quoque monaſterij, tot vndique pauperes confluebant, vt dinumerari non poſſent. Nec tamen fruſtrà ſe veniſſe dolebant. Nullus aliquando recedebat impaſtus: ſed pane, & pulmento refectus. Hæc etenim conſuetudo in domo Obacina ſeruabatur omni tempore: vt panis cum pulmento pauperibus ſemper præberetur. In eadem, tunc temporis, domo, nunquam panes ad numerum referebantur; vel per neceſſaria loca diſtribuebantur. Nullus computare ſumptus, vel expenſas maximè in præſentia viri Dei audebat: ſed horum omnium pondus, numerus, atque menſura, Deo largitori reſeruabatur. Ac indulta libertate, cautiores, & ſolicitiores miniſtri fiebant: atque in rebus commiſſis, non minus fraudem facere, quam incurrere formidabant. Nunc autem, dum nulla credimus, & omnia numeramus, fit vt nec etiam ipſi credamur. Ita vt miniſtros, ex fidelibus, infideles efficiamus; Deúmque largitorem bonorum, offendamus potiùs quàm placemus, cuius bona, tanquam à nobis ſint, computamus.*

2. Hæc de ſancta induſtria, & largitate, qua vir Dei Stephanus, & operi incumbebat, & pauperum indigentiam ſubleuabat: At quali vtramque, miraculo, virtutem illuſtrauerit Deus; eadem Acta pergunt ita deſcribere, *Cùm autem vir Dei multorum multa ſolicitudine vrgeretur, quibus quotidiana ſtipendia, cum ingenti ſtudio, parabantur; maxima tamen illi cura de pauperibus erat: ſciens proculdubio, quandiu haberet, quod illis impenderet, nihil cæteris defuturum. Vnde non ſolùm in Monaſterio, ſed in omnibus domibus ſuis, præcipuè famis tempore, largiter eis dare præcipiebat; vt omnes, in pauperibus, benedictionem conſequerentur. Aliquando venit ad eum frater cuiuſdam domus procurator; dicens, non habere ſe, vel quod fratribus apponeret, vel quod pauperibus erogaret. Cui vir Sanctus, de fratribus quidem nihil reſpondit: de pauperibus verò præcepit ei, dicens. Vade, & ſi panes non habes, animalia occide, & pauperibus tribue; exceptis tamen bobus arantibus; quos ad vltimum, ſi aliud non habueris, incunctanter expende. Abiit ille facturus, ſicut illi fuerat imperatum. Sed quia modicum tritici in arca remanſerat, quod vix ad tres dies ſolis fratribus ſufficere poterat; ſtatim illud impendi decreuit; vt poſt medium alimenta fratribus emeret, & pauperibus carnes, ſicut ei iuſſum fuerat, exhiberet. Et ecce, dum ſperatur quotidie tritici illius defectio, in tantum, Deo tribuente, & ſancti viri fide cooperante, excreuit, vt vſque ad tempus meſſionis, quod longè aberat, tam fratres, quam pauperes, panes inde, prout ratio temporis permittebat ſufficienter haberent. Sic factum eſt, vt animalia, quibus pro Deo vir ſanctus non pepercerat, illæſa manerent; & ex modico frumento, multi, longo tempore, ſufficienter victum haberent.*

Hoc miraculum ingens ſanè, & ſplendidum, 3.
naſcentis domus initia conſecrauit. Referam tamen aliud iucundius adhuc, certè illuſtrius, & rarius, quia in hominibus: neque inſenſibiles creaturas tranſmutans, ſed voluntates. [c] *Eo tempore,* c Cap. 13.
fame ingraneſcente, cùm audiſſet vir Dei, apud Martelum vicum, duos viros, quorum vnus Sacerdos, alter Laicus erat, multam promiſcuè annonæ quantitatem habere; feſtinanter ibi perrexit, & prædictam annonam, conditione, qua valuit, ſibi retinuit, & Monaſterio deſtinauit. Quæ, quamuis malè congeſta, fide tamen boni emptoris multiplicata, totum Monaſterium, in ſumma neceſſitate, multo tempore refecit: & ſufficienter pauit. Sed cum reddendi pretij tempus adeſſet, ipſe verò, qui emerat, quod redderet, nihil haberet: diu dubitans, quid ageret: tandem vicum perrexit, vt ſaltem ſuam præſentiam exhiberet, quibus præſentare aliud non valebat. Siquidem exactorum faciem valde pertimeſcebat: maximè vnius, qui erat cupidus, auarus, & inhumanus. Cúmque ibi veniſſet, ad Eccleſiam perrexit: & Miſſam tunc celebrauit. Qua peracta, egreſſus foras, cum ei omnes penè habitatores vici illius occurrerent; inter cæteros ille creditor venit, quem præcipuè formidabat. Videns autem virum Dei humiliter ſtare, & vt ſibi videbatur, pro debiti ſolutione ſolicitum eſſe: dixit ei coram omnibus: quid eſt Domine Abbas? Attuliſti pecuniam, quam mihi, & Presbytero, te, debere cognoſcis? ſcias enim, quod ex hac hora nihil à te, niſi cum vſuris accipiemus. Dixit ad eum vir Dei. Verè dico tibi, quia non habeo, quod vobis ad præſens reddere poſſim. Vnde rogo, vt in nobis adhuc patientiam habeatis, quouſque Dominus largiatur, vnde vos placare poſſimus. Tunc ille, velut exaſperatus, cum magis eſſet à Deo emollitus: reſpondit ei coram omnibus, dicens: ad illudendum nos, quantum audio, Domine, huc veniſtis: frumentum noſtrum tuliſtis, nec pretium retuliſtis: Ego tamen de hoc placari non potero, niſi ſub hac conditione: quatenus monachi illi, qui fruges meas conſumpſerunt, mihi tradantur, vt ipſos tandiu paſcam, quouſque debitum meum recipiam.

4. [d] *Ad hoc dictum, cùm omnes ſoluerentur in riſum, ille vocato Preſbytero, venditionis ſocio, dixit ei. Placet ne tibi, Marce (Marcus enim vocabatur) pactum, quod cum Domino Abbate compoſui? Quale, inquit? Cui ille: vt monachos ſuos nobis obſides reddat, quatenus eos paſcamus ego, & tu, quouſque debitum noſtrum recipiamus. Preſbyter verò iocari neſciens: ita reſpondit. Hoc pactum tu tene, quis propoſuiſti: nam ego nunquam tenebo illud. Tunc ille iam non exactor, ſed Patronus effectus, ait ad virum Dei. Perge ſecurus iam quò volueris, Domine Abbas: ego tibi pro me, & Preſbytero ſatisfacio, vt nihil nobis, ex debito illo, niſi quod volueris, & potueris, facias. Tunc omnes, qui aderant videntes, in illo viro nimis auaro, tantam dexteræ Excelſi mutationem, glorificauerunt Deum, nec dubium fuit, quin hanc vir Sanctus orando in Miſſa obtinuiſſet à Deo.* Ex aëre circumſtante, facere panem, aliquibus conceſſum; neque id ſemel: forte & Dæmonum arte, fieri poteſt. Non ſic ex homine auaro, liberalem; ex raptore munificum. Quippe in voluntates imperium nulli conceſſum, quod ſibi ſoli Deus reſeruauit.

[d Cap.14.]

5. Sed nec ceſſauit, cum neceſſitate, miraculum; quin vlterius tranſiret, durarétque, & ad hæredes etiam diffunderetur [e]. *Emerſo modico tempore, vir ille moriens, medietatem pretij, quod ad ſe pertinebat, monaſterio reliquit: alteram filio ſuo reddendam inſtituit. Hic cùm eſſet patre iucundior, & ad dandum profuſior; & illud, quod ſibi reddendum erat, ex integro, ſoluit; & plura alia, de ſuis rebus tanta donauit, vt omni vita ſua tempore, lumen ad eius tumulum non deeſſet. Preſbyter verò cùm haberet Clericum ad ſe pertinentem, monaſterio, illum tradidit: & quod ſibi, ex prædicta debebatur venditione, in eleemoſynam dedit; addens inſuper non modicam annonæ quantitatem. Sic impletum in viro Dei, quod ait Apoſtolus:* [f] diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.

[e Ibidem.] [f Rom.8.]

His, & ſimilibus Obacina creſcebat; nec ſolum domus, ſed habitatores; & vicini audientes, videnteſque, dum ædificabantur, ædificabant. Referam aliud, ex eiſdem actis depromptum, quod conſtat contigiſſe ſub his temporibus.

6. [g] *Quadam die venit ad eum Cellerarius: & mœſto vultu, ore etiam taciturno, ei aſtabat: Dixit ad eum vir Dei, quid habes frater, quod hic tam triſtis aſſiſtis: & nihil dicis? Cui ille reſpondit. Mœſtus ſum, inquit, Domine: quia nihil hodie fratres manducabunt. Siquidem hora refectionis vrget, & panes non habemus, quos reficiendis fratribus apponamus. Tunc ille, vt ei ſolitum erat, oculis, ac manibus perrectis altius ſuſpirauit; tandemque conuerſus ad fratrem diffidentem, dixit ei: Ergo frater, tibi ſoli reuelatum eſt, quia fratres hodie non manducabunt? Nunquid inualida eſt manus Domini? Aut quia tu panes non habes, idcirco ille, quod tribuat, non habebit? Perge ergo, nihil dubitans, & menſas, vt ſolitum eſt, præparare feſtina. Spero, & confido in Deo: quod ſibi ſeruientes, abſque cibo manere, non patietur. Credidit ille, & paruit. Et ecce, dum fratres Horam, quæ eſt ante refectionem, in Eccleſia canerent, ſubitò adſunt animalia panibus onuſta, quæ fideles viri, inſpirati à Deo, ad refectionem fratrum, ex vicino Caſtro, tranſmiſerant. Qui, de Eccleſia egreſſi, cùm ſe manducaturos tunc non ſperarent; reſpiciunt menſas, inſolito pane refertas. Vnde ſatis, abundéque refecti, largitori Deo gratias reddiderunt, deinceps de abundantia dubitare, nec in egeſtate potuerunt.* Hactenus Acta.

[g Ibidem.]

7. Cæterum quanti, apud Deum, meriti fuerit hæc ipſa viri virtus, vltra miracula, duo alia argumenta manifeſtant; alterum, quod ad filios pertranſiret efficacia conſimili; alterum quod poſt mortem perdurauerit. Stephano perpetrante hæc in Obacina, in Groſſo-voſco, & Bona-aqua, ipſius filij, Robertus, & Gerardus charitate, atque fide ſubæquales, potentia ſimiles, eadem, aut maiora operabantur. [h] *Fertur etiam* (ait Auctor vitæ Sancti) *tale quid in Monaſterio de Groſſo-voſco accidiſſe. Nam quadam die, ad Abbatem loci illius, qui ex diſcipulis fuerat Domini Stephani, Cellerarius venit: dicens in totò Monaſterio panes, exceptis tribus, non habere. Vnde quærebat ab eo, vtrum ſignum ad refectionem, cùm panes deeſſent, pulſari deberet? vel quid de tribus illis, qui reperti fuerant fieri debuiſſet? Abbas altiori præuentus conſilio, tres libras in prebendis defunctorum, vt ſolitum erat, reponi; ſignum quoque poſt Horam, pulſari præcepit. Et pulmenta loco panis, per menſas diſponi. Cúmque Horam, quæ tunc vrgebatur, in Eccleſia canerent, Princeps terræ, & fundator loci illius, ex inſperato venit. Ingreſſus refectorium, quando cum eum verò virtus diuina direxit, cum pulmenta ſola abſque pane vidiſſet appoſita feſtinanter egreditur: & tam ſuos, quam ſuorum, qui cum eo venerant equos in proximam villam dirigit: cunctúmque panem venalem, dato pretio, emit, & ad Monaſterium fecit deferri. Fratres, poſt Horam, refectorium ingreſſi, cùm ſe ad manducandum præpararent, ſubitò, inter manducandum, inſperatus panis, plenis ſportis ingreditur, qui eos ipſo, & ſequenti die ſufficienter pauit.*

[h Cap.15.]

Illuſtrius quid, & adhuc mirabilius, in Bona-aqua, quod idem Author ſubiungit in hæc verba. [i] *In Monaſterio Bona-aqua, cùm, in die Cœnæ Dominicæ, innumera pauperum multitudo, plus ſolito, confluxiſſet; expenſis panibus, quicumque poterant reperiri: cùm adhuc pauperes ſupereſſent, neceſſitate conſtricti fratres, cunctum panem, qui reficiendis eis appoſitus erat, diſtribuunt. Et cùm iam non haberent, quod manducarent, Abbas, prelatis ſolidis, panes ad vſum fratrum emi præceperat; cùm ecce arca Monaſterij in qua panes reponebantur, & iam vacua omninò remanſerat, repleta inuenta eſt vſque ad ſummum: vnde ipsâ, & ſequenti die refecti ſunt. Ita ſatis non fuit viro Dei Stephano, in ſuo Monaſterio, fidei ſuæ ſigna monſtrare: niſi & in alijs ad ſe pertinentibus eadem, per diſcipulos ſuos, exhiberet.* Hæc filij ſancti virtute quaſi ingenita, quæ in poſteros etiam tranſitura videri poſſet, iuxta illam Scripturæ promiſſionem. [k] *Cum ſemine eorum permanent bona, hereditas ſancta nepotes eorum.* 8.

[i Cap.16.] [k Eccl.44.]

Porrò hæc eadem, poſt mortem etiam ſancti, veluti continuata ſerie miraculorum, aut priuilegio perpetuæ indeficientiæ conceſſo diuinitus, Obacinæ, per multos annos perſeueraſſe plura confirmant, ex quibus aliqua ſuis locis dabimus: aliquâ, quia nondum tempus præfixum habent, hîc ſubiiciemus. [l] *Tempore famis,* (ait, qui ſuprà, author) *multoties accidit in domo Obacina, quod annona ad vnam vix hebdomadam æſtimata, per duos menſes ſufficeret; ita quod neque ipſa exterius augerentur, nec comedentes minuerentur. In Cellario quoque, vbi frumenta condebantur, ac inde ad Monaſterium deferebantur, poſt aliquas hebdomadas, cùm iam nihil ex his supereſſe crederetur, imo omnes mirarentur, quod tandiu duraſſent, præcipuè qui ſciebant, quot, & quanta ibi repoſuiſſent: interrogatus frater, qui hæc deferebat, dixit; quod nullam ex quo deferre cœpit, diminutionem in his potuit inuenire. Vnde poſtmodum à quibuſdam perſuaſus eſt* 9.

idem

idem frater, frumenta eadem menſurare: vt ſcirent quantum deinceps, ex his, expectare pro certo poſſent. Quod cùm factum fuiſſet, offenſus ex hoc largitor bonus, & occultè augere ceſſauit; & quaſi ſiccato fonte frumentum illud defecit. Hæc autem non per nos, nec propter nos facta ſunt, ſed illius merito, ac virtute, qui non ſolum apud ſuos, ſed in multis alijs locis mirabiliter operatur. Vnde cognoſcimus, & à nullo ſapiente dubitatum, credimus, maioris, hæc, quæ retulimus, fuiſſe virtutis, & admirationis, quàm multos claudos, cæcos, ſurdóſque curaſſe.

10. Referam adhuc aliud memoria dignum, quod in ſacra eſus B. viri ſolemnitate cùm iam memoria fœlicis illius tranſitus religioſè, à populis vicinis celebraretur, contigiſſe comperio, fideli eiuſdem authoris narratione. [m] *Cum fames (ait) valida terram circumquaque vehementer attereret, ad ſancti huius anniuerſariam celebritatem, ſicut ſingulis annis facere ſolent, tanta pauperum multitudo conuenit; vt hi, qui aduenerant ſæculares, quindecim millia; Monachi omnes vltra decem millia eos eſſe, abſque ambiguitate, dixerunt. Dabatur autem ſingulis, vt ſemper fit, libra vna, aut dimidia torta panis, & fabæ menſura conſueta, cum vino, ſicut ſemper fit vſque in hodiernum tempus, tam maiori, quàm minori, æqua menſura; ita vt mulieres, quot filios adduxerunt, tot præbendas accipiant. Videntes autem milites, & multi alij honorati, qui ad hoc ſpectaculum, ex multis locis, conuenerant, & cum fratribus diuidere ſoliti erant, tantam pauperum multitudinem; & conſiderantes panum, qui parati fuerant, paucitatem, innuere cœperunt, dicentes, quod ne ad decimam partem eorum panis ſufficere poſſet. Vnde conſilium dabant, vt panis minutatim frangeretur, vt vnuſquiſque inde modicum quid acciperet. Sed in hoc auditi non ſunt: quinimo in Dei nomine, & Sancti virtute fidentes, ipſius implorato auxilio, diuidere cœperunt, cum magna ſpe, & fiducia, & hilaritate; primò panem, deinde fabas, poſtea vinum. Cúmque omnibus à primo vſque ad vltimum, à maximo, vſque ad minimum, ante Solis occaſum, conſueta menſura diſtributum eſſet, ſurgentibus pauperibus, tantus clamor exortus eſt laudantium Deum pro abundantia, & benedicentium Sanctum Patrem, vt ipſa terra commoueri videretur clamore eorum. Flebant enim tunc magis præ gaudio, & pro tanto miraculo, quam prius fleuerant præ timore, præſertim illi, qui panem minutatim diuidere ſuadebant: ita vt apertè prænuntiarent, quod ſi ipſa diſtributio vſque in mane produceretur, nunquam deficerent panes, quandiu pauperes non deeſſent. Hæc autem multoties in die Sancti huius, & alijs diebus plurimis, probatum eſt contigiſſe vt panes diſtribuendi pauperibus, quanto pauciores æſtimati fuiſſent, tanto plures ſuperabundarent.* Hæc occaſione tranſlationis domus Obacinæ, & quæ in ea contigerunt mirabilium, de Sancto eius Abbate, filiiſque, per anticipationem, à nobis dicta; nunc ad ſeriem hiſtoriæ reuertamur.

11. In ipſa domus ædificatione duo alia miracula patrauit, quæ nefas eſt ſilentio præterire. Alterum in externo Cœnobij muro; in Eccleſia alterum, vtrumque in rupem nunc emollitam, nunc motam ſupra naturam. De primo, quæ ſequuntur, accipiat lector. [n] *Portarius Monaſterij fidelis, & religioſus, Abbatiam muro cingebat. In loco autem quodam ingentis ſaxi moles eminebat: quæ vndique terræ affixa alicuius montis ſpeciẽ præferebat: & quia murus perinde tranſiturus erat, ita vt ab eo loco deuiari non poſſet: multis diebus, vt lapidem frangerent, caſſo ibi labore, defecerant. Non ſolum ſaxum frangere non poterant, ſed multos in eo malleos ſæpè confregerant. Contigit autem, vt vir Dei, ad placitum pergens, perinde tranſiret. Portarius fide plenus, mox equi illius frænum apprehendit: atque, vt ad terram deſcenderet, non ſolum rogauit, ſed imperauit. Tunc ille paululum ſubridens, concitus ad terram deſcendit: mirabatur tamen audaciam fidei eius: interrogans, ac ſi captus eſſet, quid de ſe facere vellet? Ille ſumptum malleum, manibus eius tradit. Eúmque ſaxi illius verticem ſcindere, ipſúmque lapidem malleo cedere iubet. Quod cum feciſſet, & tribus ictibus lapidem percuſſiſſet, mox ille, recepto malleo, dixit ei. Sufficit, pergite iam nunc fœliciter in viam veſtram. Qui valedicens ei, atque benedicens, iter, quod cœperat explicauit. Poſt diſceſſum eius venerabilis ille portarius, conuocatis operarijs ſuis, eumdem lapidem, non iam cædere, ſed penitus excidere ſunt aggreſſi. Quem tanta facilitate, vſque ad ipſas, vt ita dixerim, radices comminuerunt, vt nihil ex eo frangendum ad veſperam remaneret. Et qui, prius, adamante durior fuerat, nunc ac ſi panis hordeaceus eſſet ad frangendum facilis fuit. & magnam exinde, muri partem ædificauerunt, quod ſancti virtute, & portarij fide factum, non dubitatur.*

Pergunt acta de ſecundo miraculo, in alia rupe factum, quod fuit tale. [o] *Similiter cùm in quodam loco, Eccleſiam præcepiſſet, & clauſtrum, ædificari: Altari dextero Eccleſiæ rupes ad inſtar montis, vt de alia diximus, prominebat: & magnam partem loci illius occupatam tenebat, & quia clauſtrum ex ea parte fieri oportebat, fratres inquantum poterant, decertabant ſaxum illud malleis conterendo, in planitiem deducere, & ſolo terræ adæquare. Quod tamen fruſtra tentare viſi ſunt: tanta erat vaſtitas eius, atque durities. Itaque iam conſtructa Eccleſia, Prior loci ad Abbatem pergit: ſciſcitans, quid de rupe illa faceret, vel vtrum clauſtrum ex altera parte ædificaret. Ille quia hoc inconueniens erat, præcepit fieri foueam profundiſſimam à latere ſaxi, quia tamen contradicere non audebat, reuerſus ad locum, ſecundùm præceptum Abbatis iuxta lapidem foueam profundiſſimam fecit. Deinde congregatis omnibus non ſolum de illo loco, ſed de villis quoque vicinis, cùm rupem illam humeris, & vectibus tota virtute impingerent: ita eis viſum eſt, ac ſi montem magnum impellerent; multis videntibus, & dicentibus, ſi delirarent, qui non tam difficilia, quàm impoſſibilia tentauiſſent: ita relicto opere, omnes ad propria ſunt reuerſi. Foueam tamen in teſtimonium reliquerunt: quò Sanctus veniens, eos, de inobedientia, culpare non poſſet. Qui, cùm poſt aliquot dies ibi veniſſet, vidiſſétque foueam ſic manere, poſt factam orationem, vocato Priore cum fratribus, interrogat prius commotus, cur lapidem illum ſic reliquiſſent, & non cum terra, ſicut eis præceperat, obruiſſent? At illi retulerunt ei omnia, quæ facta ſunt; & quomodo tot viris vndique congregatis, & impingentibus, moueri non potuit. Tunc ipſe increpans eos, vocate mihi, ait homines tantum noſtros, & fratres hic commanentes; & videbitis, quia non propter impoſſibilitatem, vt dicitis, ſed propter incredulitatem veſtram, & fiduciam in hominibus, non in Deo, lapis moueri non potuit. Quod cùm factum fuiſſet, vir Dei facto ſigno Crucis, & ſolito clamore vſus, hoc eſt, in nomine Domini, cum cæteris impingens, tanta celeritate rupem illam impulit, vt ſub momento, & abſque difficultate in profundum deiiceretur. Quo facto tam clauſtrum, quam cætera manſiones, pro voto viri Dei, conſtructa ſunt.* Hactenus ibi, & nos de Beato Stephano, atque ipſius miraculis, queis nouæ fabricæ initia conſecrauit.

m Cap.17.

n ibid.c.10.

12.

o Cap.1.

1. *Firmata*

1. Firmata qua per Ottonem, Conradúmque inter Henricos Auſtriacum, & Saxonem. 2. Gunteri fundatoris Mulbruni obitus; 3. & Petri Venerabilis: 4. Dictum de antiqua, incipientis anni, computatione. 5. Algoti geſta egregia, atque munifica: 6. firmata per Adrianum. 7. Coniectatum de tempore, & de obitu ipſius, atque miraculis. 8. Chronologia, & Cænobij de Re notitia. 9. De Voto, 10. De Palatio Sanctæ Mariæ; & de Blandec, Monaſterio Sanctimonialium.

CAPVT VI.

1. INTER hæc, maximi totius Imperij Principes, Henricus, cognomento Leo, Saxoniæ Dux; atque Henricus Auſtriacus, B. Leopoldi Marchionis Auſtriæ filius, cùm de Ducatu Bauariæ acriùs contenderent, per Ottonem, Conradúmque Epiſcopos, ex Ciſtercio aſſumptos, hunc Patauienſem, illum Friſingenſem, alterius fratres, alterius conſobrinos, in Comitiis Ratiſponenſibus ad pacem compoſiti, Imperio, quietem; & ſibi, alter Bauariam, alter titulum Ducis, cum nouæ terræ acceſſiune compararunt. Narrat hæc paucis Vuigulæus Hundius, pro ſuo more [a]. *Auſtria fit Ducatus, ſeparatus à Bauario, cum acceſſione prouinciæ ſupra Anuſum; & Bauaria Leoni adiudicatur. Extat diploma, cui inter alios ſubſcribunt, Eberardus Archiepiſcopus Salizburgenſis, Otto Epiſcopus Friſingenſis; Conradus Epiſcopus Patauienſis, &c. Datum Ratisbonæ XV. Kalendas Octobris: Indictione IV. Anno Dominicæ Incarnationis M. C. LVI* Ita Vuigulæus in Cathalogo Epiſcoporum Friſingenſium. Vt verè Imperium pacem per hæc tempora; & ferax imperantium domus Auſtriaca, ſupra omnes mortales, atque Hiſpaniæ tegendæ deſtinata, hoc incrementum, qualecumque, debeat Ciſtercij filiis.

a Episcop. 23.

2. Funeſtauit hunc annum Mulbrunenſibus, Fundatoris ſui obitus, Gunteri Spirenſis Epiſcopi, & Lyningenſis Comitis, cuius ſuprà meminimus in eodem Cœnobio tumulati, de quo hæc Bruſchius. *Gunterus [b] Comes de Lyningen ſucceſſit cognato ſuo Epiſcopo Sigefrido. Obiit XVII. Septembris anno Domini M. C. LVI Sepelitur in Mulbrunenſis Cænobij, à ſe, ac nobili quodam Barone Domino Vualthero à Lammerſchin fundati, & liberaliſſimè dotati, magnifico templo, ante aram maximam ſummi chori.* Hactenus ibi. Subdit Bruſchius præſediſſe virum Spiræ, cum Bernardus miraculis clareret in eâ vrbe. Breue Epitaphium ſepulturæ eius inciſum in præcedenti tomo, cum aliis dedimus.

b In Cathalogo Epiſcoporum Spirenſium.

3. Verùm, vt Mulbrunenſibus triſtis Gunteri mors; ſic cunctis bonis, ſed præcipuè noſtris, Venerabilis Petri Cluniacenſis, cuius memoriam, ob merita in Ciſtercium, atque inter media diſſidia, charitatem, flagitium ducerem ſilentio præteriiſſe. Igitur ſunt antiqua M. S. quæ Andreas Querzetanus euulgauit [c]. *Anno Dominicæ Incarnationis M. C. LVII. prima ipſius anni die, venerandus, & cum multo amore colendus, Dominus Petrus Abbas; viam vniuerſæ carnis ingreſſus eſt: & illa hora, anima ſancta eius diſceſſit, qua credimus Verbum Dei natum de Virgine matre. Et bene hanc horam, vt aſcenderet, elegit, qui Nato deſcendenti humiliter ſemper ſeruiuit.* Et paulò inferiùs. *Factum eſt autem magnum miraculum in hac glorioſi Patris Venerabilis Abbatis Cluniacenſis, corporis, & animæ ſeparatione. Quia, cum ipſe Sanctus migrauit à corpore, vt nullum fieret impedimentum diuinis officiis S. Matris Eccleſiæ, præcipuè illius diei, dicta Litania ab Epiſcopo, & finitis orationibus, defertur Sancti Patris corpus ad locum vbi corpora mortuorum lauabantur: & ibi veſtimentis nudatum, glorificati hominis gratia, cunctis videntibus, & ſtupentibus apparebat. Erat ipſius mortuum corpus vitro purius, niue candidius, & mirabili quadam pulchritudine cæleſte corpus, in terrenis adhuc exiſtens.* Hæc in gratam memoriam Sancti Patris, cuius legitur adhuc Epitaphium, ſub hoc initio.

c In notis vetu.

Tempore Bernardi Clarauallis floruit olim
Aruernus patria, Petrus Venerabilis Abbas, &c.

Verùm quod dicitur deceſſiſſe virum primo die anni. M. C. L V I I. ipſa horâ, quâ Chriſtus natus eſt, idem eſt, ac ſi obiiſſe diceretur ſub finem huius, ideſt X X V. die menſis Decembris. Niſi quod in antiquis dubius vſus in computo annorum, etiam inter eos, qui annum incipiebant à Chriſti ortu, quibuſdam à Circumciſione, quod nunc receptum, quibuſdam ab ipſa die Natiuitatis numerare incipientibus: quæ varietas eiſdem occaſio fuit, vt intra illos octo dies geſta, qui intercedunt, nunc præcedenti anno attribuantur, nunc ſubſequenti. Quod etiam in Martyrio B. Thomæ, Præſulis Cantuarienſis, qui paſſus eſt intra eoſdem octo dies, eueniſſe dicemus in tempore. 4.

Hoc item anno memorandus redit Curienſis Præſul Algotus Berber (ſic enim video ab antiquis cognominari) quem ex filiis Bernardi, & Claraualle, anno M. C. X L V I I. promotum diximus. Hic, dum non minùs Eccleſiæ ſuæ prodeſſe, quàm præeſſe ſatagit, imò, dum ſolùm præeſt, vt proſit paſtor egregius, reformare clerum, promouere Cœnobia, ditare Eccleſias, Præmonſtratenſibus, Auguſtinianiſque Canonicis neceſſaria largiri, Benedictinis Monachis, & Monialibus liberaliter prouidere; neque vllum penitus munus omittebat boni Pontificis. Extant literæ Moguntini Metropolitæ, eius nimirum, cuius necem ſacrilegam, perpetratam per ciues eiuſdem vrbis, per ſex, & triginta annos Moguntia luxit deſolata, & deſerta; neque, vt tunc credebatur, reſtituenda extant; inquam, Moguntini Arnoldi literæ, quas ſuperiùs promiſimus, in quibus Adalgoti egregia facta, & in Eccleſiis pietas, dum approbantur, etiam recenſentur. *Non enim* (inquiunt [d]) *clauſtrum dumtaxat, quod dicitur* Schenis, *reformauit; & Moniales, quæ primùm laicali conuerſatione degebant, in eodem clauſtro regulariter abſque retractatione ordinatas vixturas; ſed & tria alia clauſtra cum religione, & ſancta conuerſatione, quam ſtudio ſuo propria largitione inſtaurando, ad diuini cultus ſeruitium direxit. Et vt ne de temporalibus rebus aliquam ſuſtinerent moleſtiam, Eccleſias, Curtes & aliquas decimationes; intuitu diuinæ clementiæ, vſibus eorum [illegible]. Nam Eccleſiæ S. Lucij donauit Curtem de Prada,* 5.

d apud Henriq. in prætermiſſ. ad Menologium.

& Eccleſiam S. Petri ibidem cum omnibus pertinentiis ſuis; Curiam de Suvvemngen, curiam de Lazu, hoſpitale ſitum in ciuitate Curia cum omnibus appenditiis ſuis; decimas terra eorumdem fratrum, qua eſt in Ranquill, & decimas decimarum ſuarum illius Eccleſia, & curtis eiuſdem loci. Decernens etiam, vt neque de nonalibus, qua propriis manibus, vel ſuis ſumptibus excolunt, ſeu de nutrimentis animalium ſuorum nullus vnquam decimas exigat. Clauſtro vero B. Petri de Cazias, in quo, excluſa ſynagoga Satana, qua inibi aliquando morabatur, Moniales ſub regula S Auguſtini intra clauſtri ſepta viuentes Domino ſeruituras ordinauit, & multas ordinationes, quas hic prætereo, contulit; ſtatuens, vt ſpiritualia, atque Magiſtram, qua eis præeſſe debeat, à Præpoſito, qui in Eccleſia S. Lucij pro tempore fuerit, cum omni humilitate debeant recipere. Hactenus Archiepiſcopus de Algoto.

6. Cæterùm, ne in his ipſis donationibus prodigus, aut profuſus videri poſſet; néve ex ſuæ Eccleſiæ patrimonio liberalis in alias trãsferre poſſeſſiones magis, quàm erogare; ſubdit inferiùs, præcedentiũ, de quibus hoc præſumi ab aliquibus poſſet, cauſam inſinuans. *Ideo curtem de Pradis, & Eccleſiã S. Petri in ea ſitam cum omnibus pertinentiis Monaſterio S. Lucij donaſſe, quod ante a locus regularis fuiſſet, & tres prædeceſſores ſui, eiectis inde Monialibus, partim ſibi vſurpauerant, partim ex ea milites ſuos inbeneficiauerant, proclamantibus vniuerſis, locum in manibus Religioſorum reſtituendum eſſe.* Hactenus ille. Porrò hæc omnia ab Adalgoto facta, donatáque, atque itẽ ſtatuta, præter Arnoldum, confirmauit etiã Adrianus, ſummus Eccleſię Præſul hoc ipſo anno: de qua cõfirmatione in origine Eccleſię Roggenburgenſis ita habetur [c]. *Hæc Adalgoti inſtituta, non Arnoldus ſolum Moguntinus; ſed & ipſe Romanus Pontifex Adrianus IV. rata, & firma eſſe iuſſit, dato diplomate ab ipſo Adriano, & ſeptem S.R.E. Cardinalibus ſubſcripto V. Kalendas Decembris, anno M. C. L V I. Pontificatus anno II.* In eiſdem originibus notatum lego, præter Eccleſias ab Arnoldo recenſitas, debeci Algoto Montem S. Mariæ apud Bennones, vbi hodiéque ſequens diſtichon legitur.

c Vbi ſuprà.

Præſul Adelgotus ad omnia decentia promptus
Conſecrat hanc cryptam diuinis vſibus aptam.

Idem habent Deinochares, & Bruſchius. Verùm de Monte ſanctæ Mariæ auctor Originum hæc habet verba. *Eſt autẽ Mons S. Mariæ nobile Monaſterium Benedictinorum, ſub ditione Auſtriaca apud Bennones ſitum, de cuius mirãda fundatione Galerus plura.*

7. Hactenus quæ de Algoti geſtis apud auctores potui inuenire. Annus mortis illius ignoratur; niſi quòd tamen non pertigiſſe ad M.C.LXV. compertum eſt, in quo, qui ei ſucceſſit, Conradus II. impetrauit à Friderico Imperatore priuilegiorum ſuæ Eccleſiæ confirmationem. Quocumque obierit inter viros ſanctitate eximios Ciſtercij colitur, de quo & fertur miraculis claruiſſe, quod Philippus Seguinus haud dubiè acceptum ex Curienſium relationibus, his paucis verbis memoriæ prodit [f]. *S. Algotus, aliàs Adagolius, Monachus & diſcipulus S. Bernardi, vir doctrina, & religione inſignis, poſt multos exhauſtos labores in Euãgelica perfectionis obſeruatione, a Curienſi clero, & populo, cum ſummo cordis deſiderio exigitur: cuius electioni præfatus Bernardus annuens, Algotus Pontifex, præter animi ſententiam, conſecratur: erat enim vir deuotus, & pius, qui Monaſteria, & Eccleſias reſtaurauit, miſeris, & egenis auxilium tulit. Vnde poſt mortem multis miraculis coruſcus, in numerum Sanctorum adſcribi meruit.* Arnoldus Carnotenſis Algotum vocat Sapientia, ætate, & gratia reuerendum. Henriquez Menologio ſuo adſcripſit ad XVII. diem menſis Ianuarij.

f apud Henrig. lanu. 17.

8. Superſunt enodandæ fundationes, quæ in hoc anno non plures, quàm præcedentibus. Quippè tres tantùm video deſignatas in Chronologia.

Anno M.C.L V I. menſe Maio fundata eſt Abbatia de Re.

Eodem anno tertio Idus Iulij Abbatia de Voto.

Eodem anno Abbatia de Palatio.

Sic quæ, viuente Bernardo, penè innumeræ, nunc ad binarium, ternariúmve redactæ ſubitò decreuerunt ab eius obitu; & cõtinuata per tẽpus ſterilitas, non niſi ſenſim valuit fœcundari. Abbatia de Re in Sanctonenſi Diœceſi Pontigniaci filia memoratur; in quo eodẽ Epiſcopatu video centũ florenis taxatam in libris cameræ. Robertus Claudius Ream, ſiue Reacum appellari affirmat, dum ita ait [g]. *Rea, ſiue Reacus inſula Oceani Aquitanici, vulgo Re Diœceſis Sanctonenſis è conſpectu Rupellæ. Monaſterium habet Ordinis Ciſtercienſis, ſub filiatione Pontigniaci.* Eiuſdem Abbatiæ meminit Matthæus Paris in hiſtoria Anglicana, ad annum M.CC.X X V. vbi nos etiam ex ipſo aliquid dabimus. Interim noto vocari ab ipſo Inſulam mari, ſeu fluuio cinctam, ad quam non liceat niſi nauigio, aut cymbis pertranſire.

g In Gallia Chriſtiana.

9. Notius multò Votum, ſiue de Voto, quod Imperatrix Mathildis in Rothomagenſi Diœceſi ſtruxit, Monachis accitis ex Mortuo mari. Sed hæc latiùs Roberti Mõtenſis verbis, qui tamen aduentũ Conuentus ad annum differt, libet proferre. *Anno* (inquit [h]) *ab Incarnatione Domini M.C.LVII. XV. Kalendas Iulij, proceſſit Conuentus cum Abbate ſuo Richardo de Bloſouilla, à Mortuo-mari, miſſus à Domno Stephano, tunc Abbate Mortui-maris, & venit in hunc locum, qui dicitur Votum, ſitum in territorio Rothomagenſi. Multis namque precibus Mathildis Imperatrix, filia magni Henrici Regis Angliæ, & mater illuſtris Henrici Regis Angliæ, à prædicto Stephano Abbate Mortui-maris obtinuit, vt Conuentus inde mitteretur, ad ſtruendam Abbatiam Ciſtercienſis Ordinis, ad laudem, & honorem Dei, & B. Mariæ, omniúmque Sanctorum.* Ita de his Robertus Abbas Montis, qui non multò pòſt, agens de morte Mathildis Imperatricis Monaſterium de Voto fundatum tradit [i]. *In Pago Caletenſi iuxta Iulium bonam.* In libris Cameræ omiſſam domum video; ſed memoratur in litteris Gregorij Papæ IX. *Ad Abbatem de Voto Ciſtercienſis Ordinis, & de Aggen, & de Vallemont Abbatibus, Rothomagenſis Diœceſis. Datis Laterani, Idibus Maij, Pontificatus ipſius anno VIII.* Hanc ipſam domum Vallaſciam, vulgò *Vallaſse* vocatam lego, quo nomine à Roberto Claudio notatur in ſua Gallia.

h In ſupplemento Sigiberti.

i Ibidem.

10. Palatium in Lemouicenſi Diœceſi lego, Dalonæ filiam, ideóque augentem lineam Pontigniaci, centum ſupra triginta florenis taxatam in libris Cameræ: in quibus Palatium B. Mariæ (niſi tamẽ id aliud, de quo inferiùs) cognominatur. Memoratur in literis Gregorij IX. *Ad Dalonenſem, & Palatij S. Mariæ Abbates, Ciſtercienſis Ordinis, Lemouicenſis Diœceſis. Datum Laterani, pridiè Idus Decembris, Pontificatus ipſius anno VIII* Duas has Eccleſias Claudius Robertus omittit in ſua Gallia. Meminit tamen quartæ Sacrarum Virginum, quam perhibet hoc anno ſurrexiſſe, nec fas nobis omnino præterire. *Blandech* (ait [l]) *Ciſtercienſis Ordinis, Audomarenſis Diœceſis, fœminarum fundatur anno M. C. LVI. à Deſiderio, trigeſimo ſecundo Epiſcopo Morinenſi, in honorem S. Columbæ.* Certè Monialium per Auctores ſparſa Cœnobia, nec collecta ab aliquo, raptim colligimus; neque dubium quin multa prætereamus.

l In Gallia Chriſt.

IESV CHRISTI ANN. 1157. CISTERCII ANN. 60.

1. *Beati Roberti de Brugis felix mors.* 2. *Dies, & Veneratio.* 3. *Sepultura,* 4. *& tranſlatio ſacrorum oſſium.* 5. *Subrogatio Faſtradi, & eius fuga.* 6. *Viſio glorioſa, & præceptum Mariæ Virginis.* 7. *Viri virtutes, & merita.* 8. *Deſpectus ſui,* 9. *& eò magis infuſa cæleſtis gratia.* 10. *Zelus de grege ſibi commendato.* 11. *Atque mirum exemplum abſtinentiæ, Bernardi doctrina.* 12. *Et quis ſecundus Abbas in Camberone.*

CAPVT I.

1. INTRABAT annus milleſimus centeſimus, quinquageſimus ſeptimus, & à cõdito Ciſtercio, ſexageſimus; & Robertum Bernardi ſucceſſorem, æterna gaudia in Cœlis præſtolabantur; ſublimem meritis inter Confeſſores, & de palma martyrij certaturum. Certè, qui obiit ex Chriſti in Cruce pendentis, ſeu compaſſione, ſeu cultu, & reuerentia; vix potuit eâ gloriâ defraudari. Tempus, & cauſam mortis Beati viri aſſignat liber ſepulchrorum Claræuallis, totidem verbis. *Tranſactis tribus annis, & dimidio, cùm die Sancta Paraſceues nudis pedibus inceſſiſſet, vehementérque frigore afflictus fuiſſet, ad vigilias ſequentis Sabbati iam graui febre correptus eſt, vt non ſine difficultate potuerit ex ſtallo ſuo, fratrum manibus, in infirmitorium deportari. Vbi eadem febre paucis diebus vexatus, in confeſſione pura, & humili perſeuerans, non ſine magno planctu totius Congregationis, tertio Kalendas Maij in Domino requieuit.* Sic vir Beatus, dum Chriſto dolenti condolet, dum ſacram eius paſſionem veneratur, vt Virgo olim ardentis charitatis (quod multi produnt) ſic affectuoſæ religionis occubuit iaculis: vel in hoc etiam filium imitatus, quòd ipſe Hoſtia, & Sacerdos fieri meruit.

2. Creuiſſe ſub Roberto Claramuallem, idem, qui ſuprà, liber ſatis expreſſit. Nec parũ eſt, relictam à Bernardo, habuiſſe quo creſceret: ſed ſuis Sanctus filiis impetrabat, quod Chriſtus Apoſtolis; [a] *Opera, quæ ego facio, ipſe faciet, & maiora horum faciet.* [a Ioan. 14.] Sed ſupra omnem aliam fœlicitatem, commendantur à pace, Roberti tempora. *Cui* (ait) [b] [b Vbi ſuprà.] *Dominus, toto tempore ſui regiminis, intus, & foris, non ſolùm in ſua Claraualle, ſed in filiabus eius, tantam pacem contulit; vt fœliciſſima illa tempora viderentur.* Diem obitus eamdem prorſus fuiſſe, in qua Sanctiſſimi Patris noſtri Roberti, primi Ciſtercienſis Abbatis, memoria colitur, in comperto eſt; & fortè, cum huius feſtum tranſlatum ſit, vt in priori tomo latè probauimus, electus die illius depoſitionis, vt vtriuſque ſimul memoria, ſicut ſub vno nomine, ſic ſub eadem celebritate; venerarentur. Nam & Brugenſem ſuis ingerunt Cathologis Ioannes Abbas, & Miſſale antiquum Ordinis, Martyrologium Monaſticum, Menologium, & natalis Sanctorum Belgij Molani, Arnoldique. Aprilis XXIX. Agiologium Sanderi littera. R. niſi quòd hîc incertum, quo errore, ad annum Chriſti M.C.LXXX. vixiſſe notat; Meminit item Miræus, [c] [c In Chron. Ciſter.] & alij plures. Niſi quòd tamen Appendix Valcellenſium, quam idem Miræus refert, tranſitum viri Sancti ad annum differt. *Anno* (inquit) *milleſimo, centeſimo, quinquageſimo octauo Robertus Dunenſis, & Claraualenſis Abbas è mundo migrauit. Viginti annis præfuit; quindecim, & penè quinque menſibus, Dunis, quatuor annis, & octo menſibus in Claraualle, &c.*

3. De obitu, & ſepultura Beati Patris, hæc in Exordio. [d] [d Lib. 2. c. 13.] *Beatæ itaque memoriæ Dominus Robertus, ſecundus Abbas Claraualliſ, cum talentum, ſibi creditum, in lucra animarum, fideliter, prudenter, ac humiliter expendiſſet, in gaudium Domini introductus eſt, ſanctiſſimi prædeceſſoris ſui, etſi non par meritis, tamen beatitudine coniunctus: vt ſimul cum eo gaudeat in cœlis, cuius in tam religioſa congregatione dignus ſucceſſor eſſe meruerat in terris. Reliquiæ corporis eius cõdita ſunt in monumento, quod conſtructũ eſt in muro clauſtri Claraualla, propè oſtium Eccleſiæ, vbi, & alij perfecti, & vere digni Deo monachi, requieſcunt, de quibus in conſequentibus aliqua dicemus.* Hæc in Exordio: nec ſatis adhuc certum, de prima, an de ſecunda ſepultura?

4. In libro ſepulchrorum Claræuallis hæc de ſecunda haud dubiè ſcripta lego. [e] [e Menolog. April 29.] *Sub ſecundo arcu lapideo, in eodem clauſtro, ſunt oſſa plurimarum perſonarum, in priori Capitulo ſepultarum; pro illius, quod nunc extat dormitorij, & noui Capituli ædificatione, tranſlata: nam, & primas litteras nominum ſingulorum inſculptas ibidem lapidibus, diligens lector inueniet. Medium autem locum, cæteris præeminentiorem, Dominus Robertus de Brugis, ſecundus Claraualliſ Abbas, obtinet.* Vt ſatis credibile fiat primò in Capitulo ſepultum Sanctum Abbatem; mox tranſlatum ad clauſtrum, ſub illo arcu, circa M. C. vt ſuo loco dicemus. Porrò hanc ſecundam ſancti ſepulturam æquè deſcribi tam in Exordio, quam in libro obituum eiuſdem Domus.

5. Roberto Patre ad ſuperos tranſlato, Faſtradus ſuffectus, ex Abbate Camberonenſi à Bernardo inſtituto: vir pietate, doctrina, prudentiáque facilè cæteris aliis præferendus. Nec dubium curauiſſe Lambertum patrem, qui præfuit electioni, vt dignior ex progenie Claræuallis, imò ex toto Ciſtercio, ſufficeretur. Cæterùm quæ electionem præceſſere; quæque ſequuta ſunt; tum ſancti fugam, & præceptum Mariæ Virginis, inumbratum fauore præeminenti, reuelationéque, quia ipſius ſanctitatem, nec non & merita Monachorum Claræuallis valde commendant, ex ſincrono authore eiuſdem domus, qui & familiaritatem ſancti viri habere meruit, vt ipſemet teſtatur, [f] [f Lib. 1. c. 38.] non pigebit ad litteram tranſcribere. Sic autem habent. *Hic,* (ſcilicet Faſtradus) *cùm eſſet Abbas Camberonenſis, decedente piæ memoriæ Domino Roberto, qui B. Bernardo ſucceſſerat, electus eſt ad regimen Claraualliſ. Ad quam tamen electionem venire diſſimulauit, quamuis ex nomine vocaretur; timens ne ei illud accideret, quod ſemper verebatur. Verumtamen antequam legati*

Claraualleuſes ad eum requirēdum peruenire poſſent, garrula fama prauolante, cognouit, quòd in eius perſona omnes vnanimiter conueniſſent. Hoc itaque rumore turbatus, & anxius effectus, fugam arripuit. Veniéuſque ad domum Vallis Sancti Petri, qua eſt Monaſterium Carthuſienſis Ordinis, per dies aliquot ibidem latuit. Ita in Exordio de fuga viri Dei.

6\. At de Mariæ Virginis imperio, quæ ſuis agnis paſtorem prouideret; nec permitteret eo patre defraudari, quos diligebat filios; ſiue quia Bernardi, ſiue quia proprios; audi, quod ſequitur. Vbi, cùm diu, noctúque inceſſanter in oratione perſiſteret, factus eſt in mentis exceſſu. Et ecce apparuit ei, magna cum gloria, Virgo puerpera, Domina Angelorum, portans in manibus Regem gloriæ, paruulum ſuum Ieſum. Quam cum vidiſſet, procidit ad pedes eius, obſecrans, vt ſui miſereretur. Cui Beata Virgo reſpondit. Quid turbaris, ò homo! Et imponens in vlnas ipſius, velut alteri Simeoni, nobilem illam ſarcinam, quam geſtabat, ait. Accipe filium meum, & ſerua mihi illum. Quo facto, ſublata eſt viſio ab oculis eius. Et rediens ad ſe ipſum, intellexit, quoniam à Domino egreſſus eſt ſermo; & quia verè filij Dei erant membra, qua eius prouidentiæ committebantur. Tali viſione Maria Virgo dulciſſima, Claræualli prouidit; & patrem ſimul, ac filios commendauit. Huic, cui vel Chriſtum crederet, illos, quos ipſa diligeret, vt vel Chriſto conferre non dubitaret.

7\. Hac igitur tam læta viſione (pergit, qui ſupra author) admonitus, iam non eſt auſus vltra recalcitrare, ne videretur ordinationi Dei velle reſiſtere, ſuſcepto autem tam inſignis monaſterij regimine; quàm diſcretum? quàm ſolicitum; quamque benigniſſimum Paſtorem exhibuerit ſe, non eſt noſtra ſimplicitatis exponere. Nam quemadmodum alios præcellebat officio dignitatis, ita etiam præcedebat Religioſis exemplo, & merito Sanctitatis. Caſtus, pius, & humilis, manſuetus, atque modeſtus ſuper omnes, quos in diebus eius vidiſſe me memini. Parſimoniam verò non eſt neceſſe, (vt ait Seuerus de B. Martino g) in eo laudare: cum adhuc in ſæculo poſitus, ita frugaliter vixerit, vt non Scholaſticus, ſed Monachus putaretur. Sed de virtutibus, adhuc ſæcularis, & recens Monachi; ſatis à nobis ſuprà: Abbatis merita pergit idem Author, ab externa modeſtia, humilitatéque; & gratia ad omnes diuinitus collata, ita deſcribere.

g lib. 1. de vit. B. Martini, c. 1 & c. 26. tom. 7. Bibliotheca SS. Patrum.

8\. In exteriori habitu, & cultu, pro officij ſui dignitate, quàm humilis, & quàm temperans extiterit, hoc vno, quod dicturus ſum, facile aduertere erit. Quadam ſiquidem die, cum Veſtiarius Monachus in lectulo illius, cucullam neſcio, an tunicam, qua ipſum indui vellet, ſolito meliuſculam appoſuiſſet; increpauit eum Pater, audiente me, & dixit. Quid eſt, dilecte mi frater, quod facere cupis, vt à communione fratrum noſtrorum me ſepares; & notabili habitu me decolores? An quia Abbatis nomine cenſeor, proptereà Monachus eſſe non debeo. Nunquid idcircò conſtitutus ſum miniſter, & ſeruus aliorum, vt lautioribus debeam ſaginari, & cultioribus veſtibus ornari? Si ergo me diligis, ſi pacem meam quæris, & præceptis meis obedire non deſpicis; precor, atque præcipio, ne id amplius facere velis. Nam & ego minimus ſum omnium, & apud Deum indignus. Magnum mihi eſt, ſi communi omnium veſtitu, atque victu, fuero honoratus. Ex quo enim aſſumptus ſum ad regimen animarum, hoc vnum eſt quod præcæteris timui ſemper, & timeo; ne occaſione huius adminiſtrationis, pauperem vitam, quam profeſſus ſum, deſeram, & Monachi præmium perdam. Hæc de modeſtia, humilitatéque.

Cæterum, in hoc ipſo ſui contemptu, & veluti abiectione; tali, ac tanta habitantis intus Spiritus gratia perfundebatur, vt in conſpectu omnium amabilis, imò & venerabilis eſſet; & facies Principum admirarentur eum. Nam audi quod ſequitur. Hic itaque dilectus admodum à Deo, & hominibus, chariſmatum donis, excellenter adornatus, non ſolum verbo, & exemplo ſubditos informabat, verum etiam corporis habitudine, mira deuotione, intuentes afficiebat. Tanta ſiquidem Spiritus Paracleti gratia in ipſius vultu Angelico radiabat, vt vix poſſet fidelium aliquis deſiderabili eius aſpectu ſatiari: præſertim qui puritatem animi eius, & ſingularem manſuetudinem cogitabant, quam in exteriori homine, veluti proprio ſigillo diuinitus impreſſam, eſſe cernebant. Hæc exterioris hominis deſcriptio, in quem interior præ chariſmatum omnium affluentia, diffundebatur. 9.

Zelus hominis pro ſalute animarum feruens, pro rigore obſeruantiæ, ardens, & viuidus: ſed qui ex viſceribus effluens charitatis, & cœleſtis Sapientiæ ſale conditus animos delinquentium, non tam exulceraret, quàm emolliret; & corrigeret magis, quàm caſtigaret. Extat epiſtola eiuſdem S. Patris, ad vnius ex fidelibus Claræuallis prophaniorem Abbatem, quàm pietatis ſimul, iuſtitiæque, amoris, & zeli, iudicem manifeſtum; tum parſimoniæ antiquæ, & obſeruantiæ teſtem irrefragabilem; etſi non integram, quia paulo longiorem, fruſtratim tamen ſaltem ad verbum reddere, piaculum putarem, ſi prætermitterem. Sufficis (ait inter alia h) fili mi, Monache, quod ſancto Apoſtolo Paulo ſuppererat; ſcilicet comedere, quod naturam, & vitam ſuſtentare poterat; & veſtimentum, quod corpus tegeret. Qui enim plus petit, potiùs Phariſæus hypocrita nobis dicetur, qui veſtitu honorem venatur, quàm paupertatis Euangelicæ diſcipulus, & imitator. Non hæc vita eſt, quam me, & te docuit Pater, & Prædeceſſor noſter Bernardus fœlicis recordationis; nec modus, quem noſtri Sacri Ordinis Abbates, & Monachi ſequuntur; qui nos pane, ex auena confecto, & herbis ſine oleo, & abdomine coctis, enutrierunt; & fabis, piſiſque, ipſo etiam Paſchatis feſto die. Quæ auſteritas, vel ſimilis in omnibus Ordinis domibus obſeruatur; & tu quaſi huius Ordinis non ſores, cibos tibi procuras delicatos, & lautos, vt gulæ facias ſatis? Si Abbas, & tuorum regula, & exemplum es, qui audes carnes lautas, piſces recentes, diuerſimodè paratos, & panem, extra Monaſterium à mulieribus coctum, comedere? Sic, ſic, non ſolùm carnes damnat in Monacho, ſed & piſces recentes; & panem ſi extra Monaſterium coctum, ſi manibus piſtricium ſubactum fuerit. 10.

h lib. 1 Paſtic. diſt. 8. c. 7.

Eſt & relatu dignum, in hac epiſtola, exemplum cuiuſdam nouitij Claræuallis cum vtroque educati, nempè cum reprehendente, & reprehenſo; adeóque ſub Parente communi omnium. Quam procul, inquit i, abes, pater, & frater mi, à ſocij noſtri perfectione, qui ipſo nouitiatus anno obiit, quemque abſtinentiæ rigor ad finem vſque comitatus eſt. Magna enim nauſea captus, & oui cocti deſiderio affectus: indicare noluit, ne voluntatis, & appetitus negati merito excideret, niſi vltimo vitæ puncto; dumque iam animam ageret, Abbate prius promittente, illum ad hoc deſiderium explendum non adactum iri? Sed dignius adhuc, quia de ipſo Sancto Patre, quod infra ſubdit. Crede mihi pater mi: ſæpius Sanctum Bernardum pultes, ex farina confectas, addito oleo, 11.

i Ibidem.

oleo, & melle, cum ſcrupulo edentem vidi, ad ſtomachum calefaciendum. Dumque eum de hac auſteritate accuſarem; mihi reſpondit: fili mi, ſi Monachi obligationem noſſes; omnis buccella, quam edis, lacrymis irriganda foret. Et infrà. *Addebátque prætereà: Nec ſufficit Monacho infirmitatem allegare; Sancti enim Patres maiores noſtri, valles humidas, & decliues, Monaſteriis extruendis, indagabant; vt ſæpè infirmi Monachi, & mortem ante oculos habentes, ſecuri non viuerent.* Hæc & alia inculcata in ea epiſtola, vtrumque ſatis pendunt; Faſtradi zelum charitate plenum, manſuetudinéque; & primitiui fælicis illius æui ſeueram abſtinentiam, etiam à licitis, quæ ô vtinam! perueniſſet ad noſtra tempora.

Bernardum patrem elegiſſe Cœnobiis Valles minus ſalubres, quaſi ſuorum filiorum virtute, cum Apoſtolo, in infirmitate perficienda; vulgare ſatis: at non alibi expreſſius, quàm hoc loco: & fortè in operibus eius nullus eſt, ex quo tam manifeſtè erui poſſit. Faſtrado in Claramuallem promoto, ſubrogatus Gerardus in Camberona, dictus de Burgundia: de quo tamen nihil aliud ſcire licuit, niſi quod eius loci Abbas ſecundus, atque adeò Faſtrado ſuffectus commemoratur. 11.

1\. *Serlonis, quondam Sauigniacenſis Abbatis, obitus:* 2. *atque Sancti Guerrici Igniacenſis.* 3. *Cuius ſermones, ab eo flammis traditi,* 4. *Diuina prouidentia perſeuerant.* 5. *Scripta eius qualia.* 6. *Et quales filij.* 7. *Sancti Petri Monoculi Prioratus, & electio in Abbatem Vallis-Regiæ.* 8. *Inſigne miraculum,* 9. *Et ſalus miraculosè etiam recepta.* 10. *Beati Ruandi in Venetenſem Epiſcopum electio.* 11. *Atque Andreæ Valſarnenſis ad Atrebatum.*

CAPVT II.

1\. BEATVM Robertum, Serlo ſecutus eſt, Sauigniacenſis Cœnobij, & totius illius Congregationis quondã Dux, & Legifer; qui ſe, qui domũ, qui Congregationẽ, ſub Bernardo parẽte, tradiderat Ciſtercio per Claramuallem inde ſancto ad ſuperos euecto, depoſuerat pedum, ac ſub Ruberto priuatus militabat. Obitum viri ſancti ſimul, & ſepulturam, prodit liber ſepulchrorum Claræuallis
[a Vbi de ipſo.] breuiter, & ſuccincte, pro ſuo more. [a] *Mortuo dino Roberto, & dino Faſtrado, in Abbatem Claræuallenſem promoto, idem Serlo Venerabilis, IV. Idus Decembris, ab hac vita decedens, ſequutus eſt Dominum Robertum Patrem ſuum.* Ita de obitu: de ſepultura, conſtat nunc iacere, in illo eodem, in quo Rober-
[b In B. Roberto.] tus, arcu; de eo enim loquens, anteà dixerat. [b] *eum etiam locum obtinuit Dominus Serlo vir Deo dignus, &c.* Non dubium tamen primò ſepultum alibi; mox tranſlatum cum aliis ad illum locum. Cæterum ex hac ipſa tranſlatione, veneratum, vt ſanctum ab ipſo obitu, nec difficilè licet coniectari: tum quia coniunctum aliis, qui verè tales; nec ſanctis oſſibus, oſſa minus ſancta, ſine contemptu religionis confunderentur: tum quia eleuata, in ea tranſlatione; qui nullis, niſi ſanctis, honor exhiberetur. Memorat virum Ciſtercienſe Menologium,
[c Septẽb. 10.] [c] ipſa, qua obiit, die, & item alij antiqui, & recentiores.

2\. Sub idem tempus, nec certus annus ſubeſt, nam id fatebor, Beatus item Guerricus Abbas obiit, egregius doctor, & ſtylo Bernardum referens, non minus, quàm Spiritu; non ſine ingenti mœrore filiorum; quos deſerendos Pater amantiſſimus, etiam inter propriæ gloriæ præludia, miſerabatur. Rationem temporis licet coniectari, ex ſucceſſore; nempe Godefrido Bernardi Patris, dum vixit, fido Notario, poſt mortem Chronologo, quem anno Chriſti M. C. LXI. ex Abbate Igniacenſi videbimus promotum ad Claramuallem. Vt & Guerricum anteà deceſſiſſe (neque enim ceſſit) & Godefridum pro eo ſuffectum eſſe, nequaquam poſſit in dubium reuocari. Ergò hoc anno, aut circiter, depoſitus, quem in vita imitandum ſuſcepiſſet, in morte etiam, Bernardum ſequutus eſt, cum eodem in gloria coronandus. Cæterùm quàm diſtricto prævio examine, egredientem iam ſanctam illam animam præmunire curauerit; quam rigidus excuſſor ſuorum operum, antequam diuino iudicio præſentaretur, ex authore Exordij Magni libet deſcribere.

Cum autem (ait) [d] *fidelis ſeruus Domini Guerricus fidelissima diſtributione conſeruis ſuis annona* 3. [d Lib. 3 c. 8.]
Domini ſui diſpartita, plenus dierum, & virtutum, tranſiturus eſſet de hoc mundo ad Patrem: tactus ægritudine, ipſiúſque ægritudinis moleſtiâ ingrueſcente, ad extremum deductus eſt. Curioſius verò cunctos ingulos conſcientiæ ſuæ diſcutiens, ne quid fortè eſſet perperam geſtum, & inemendatum, quo diſtrictum ſibi iudicem offenſum redderet, & malignis ſpiritibus occaſionem calumniandi præberet; recordatus eſt libelli Sermonum, quem fecerat. Simulque memoria occurrit. Patres ſtatuiſſe, nullum, abſque Generalis Capituli licentia, libros facere debere. Et grauiter ingemiſcens, conuocatis fratribus, ait, Fratres, cum veſtris profectibus inuigilarem, veſtræque petitioni parere ſtuderem; crimen inobedientiæ (quod, teſtante Sancto Samuele, [e] *quaſi ſcelus Idololatriæ eſt) incurri.* [e 1. Reg 15.]
Libellum namque ſermonum, quem rogatu veſtro dictaui, temerariè nimis, abſque Capituli Generalis licentia, edere præſumpſi. Quapropter quantocius illum afferentes, igne cremate; ne pro culpa inobedientiæ vltricibus gehennæ flammis tradar conſumendus.

4\. Ita Guerricus, velut alter Abraham, per obedientiam, quos genuerat filios, ſacrificabat. Sed ille quidem vnicum, hic omnes; ille carnis, hic mentis chariorem prolem: ille diuinis obtemperans mandatis, hic humanis. Ille ſacrificium parauit, ſed non perfecit: hic nihil potius reliquit peragendum. Vt in his forſan plus, quàm Abraham hic, nec inferior habeatur à magnis ſanctis. Certè, vt per arietem Abrahamo, de proprij filij conſeruatione Deus prouidit; ſic Guerrico per tranſcripta ipſa opuſcula; imò & toti Eccleſiæ, cui eorum conſeruatio vtilis fuit: Nam audi qualiter, damnata licèt flammis, ad nos peruenerint. [f] *Dei verò prouidentia* [f Vbi ſuprà.]
accidit, vt iam in alios quaternulos tranſcriptus eſſet liber ille, Deo aliquid pro nobis melius in hac diſpenſatione videlicet Sanctæ Eccleſiæ ipſius, & præſertim Ciſtercienſis Ordo tanta eruditionis gratia præ-

 naretur.

uaretur. Mirabili namque temperamento ita litteralis ſcientia lepos in volumine illo innet, & Chriſtiana ſimplicitatis humilitas ſic in eo reſplendet; vt non modo minimè onerosſus, verùm etiam gratioſus valde ſit legentibus. Porro ignitum eloquium Domini vehementer, quod in ſermonibus illis inuenitur, ita monet, afficit, & accendit legentem, vt duriſſimus cerdo ſit; qui non ex eorum lectione compunctus ad meliora proficere ſtudeat. Sic itaque iuſtus & timoratus, ſeruus Domini delicto, quod conſcientiam ipſius remordebat, ſeuera examinatione correcto, alacriùs iam, & propenſiùs ad cæleſtia ſuſpirabat; & Chriſti Domini iucundiſſimam, & beatiſſimam præſentiam votis, & deſideriis ſacra deuotionis requirebat. Qua etiam poſt modicum, miſera mortalium conſortia relinquens, ſicut piè credimus, ſatiari promeruit. Hactenus ibi.

5. Extant, leguntúrque iidem ſermones verè, melliti & aurei, Ioannis Gagnæi, Coſterij, atque aliorum eruditorum virorum opera, cuſſi, recuſsíque Pariſiis anno M. D. L X V I I I. Antuerpiæ. M. D. L X X V I I. & alibi pluries; & nunc nouiſſimè ante decennium editi, per fratrem Maurum Raynaldum Benedictinum, Lugduni in octauo, Sumptibus Laurentij Durand anno M. D C. X X X. Guerricus ipſe inter patres Eccleſiæ commemoratur à Cardinali Roberto Bellarmino in libro de ſcriptoribus Eccleſiaſticis, niſi quod illum per errorem vixiſſe putat ad annum M. C. L X X X. Triremius [g] prodit ſcripſiſſe etiam epiſtolas, & alia quæ non potuit inuenire. Sed qua oſcitantia cuncta hæc pertractauit. Quippè virum, & Ciſtercienſem reticet; & Bernardi diſcipulum notiſſimum, vltimum inter authores quartidecimi ſæculi nominat; hoc eſt poſteriorem Bernardo ducentis annis. Conſultius Raynaldus Maurus in vltima editione quam memoraui, qui floruiſſe Guerricum ſcripſiſséque ſub annum M.C.L. præfixum habet. Ego in operibus eius id admiror, (quod laudauit Exordium [h]) ſimplicitatem, quæ ſtylum non eneruet, elegantiam, quæ omnino artem occultet; demum affectum, verbis adeò expreſſum, vt meritò de Guerrico dictum ſit, quod olim de Sanctiſſimo Patre Benedicto Gregorius dixerat: manifeſtè conſtare ex eius ſcriptis, nequaquam aliter vixiſſe, quàm ſcripſit, ſed neque aliter quàm vixit, potuiſſe ſcribere. Confundi cum Bernardi patris ſcriptis quædam eius opuſcula, dum opera Bernardi recenſerem, commemoraui.

g In lib. de Scriptor. Eccleſiaſt.

h Vbi ſuprà.

6. Habuit Guerricus filios adeò probos, adeò diſciplinatos, & docibiles; vt, cum quandoque dicendi calore actus in rebelles prorumperet, ſe ipſum ſtatim cenſuerit corrigendum; quaſi omnino extra rem loquutus fuiſſet. *Quare autem* (ait) *hac ita loquor, fratres dilecti Deo, & mihi? Nunquid, quia malum huius rei ſuſpicor in aliquo veſtrum, contra quod mihi, vel fratribus meis ſit pugnandum? Numquid enim aliquis inuenitur in vobis, non dico rebellis, ſed nec durus, aut intractabilis?* Tales diſcipuli, Magiſtro comprobante, quem nihil penitus potuit latuiſſe. Sed inter cæteros præcellebat Petrus Monoculus, cuius ſupra meminimus, qui ſub Guerrico, & Monachus & Prior, tunc Abbati Vallis Regis præfectus fuerat. Florebat item Nicolaus quidam cantor, crebris reuelationibus illuſtris; de quo inferius. Ipſum Guerricum inter ſanctos numerant Martyrologium Monaſticum, & Menologium; illud in appendice, prima, littera G, & hoc decima nona die menſis Auguſti: Rayſe in auctario, ad Molanum eadem die: Aubertus Miræus [i] in ſuis originibus Monaſticis: atque eis antiquiores Ioannes Abbas, & Miſſale antiquum, cum aliis, quos Henriquez [k] latè commemorat. Idem refert glorioſam apparitionem eiuſdem Sancti, noſtro hoc ſæculo factam, Monacho cuidam, quam facile apud ipſum legat, quicumque velit.

i lib. 5. c. 15.

k Aug. 19.

Defuncto Guerrico, Godefridus ſufficitur, tertius Abbas Igniaci, & ipſe aſſumptus ex Eccleſia Claræuallis. Quippe ſemel aſſueti Bernardi filiis, non aliis acquieſcebant ſeipſos credere, non ſibi ipſis. Inde primus Humbertus, ex Priore; ſecundus, ex dilecto Sancti diſcipulo, quod ſuprà memorauimus; tertius, ipſius dum viueret, Notarius; poſt mortem, vitæ ſcriptor electus eſt; Bernardum ipſum, quò nouerat intimius, quò exactius indagauerat, eò, vt putabát, exactiùs redditurus. Quo tépore, qui Prior ſub Guerrico, Petrus Monoculus, in Vallis Regiæ Abbatē promouetur, nó ſine præcedenti reuelatione: dubium facta Guerrico, an Godefrido; nec enim conſtat determinatus annus, ſed Abbati Igniaci, aut huic intranti, aut ille cum iam deficeret: vt non ſit dubium habuiſſe per hoc tempus, quem poſſent ſibi in patrem cooptare. Godefridi ſucceſſio, infra conſtabit, cùm eum in Abbatem Claræuallis, ex Igniacenſi promotum, oſtenderimus; de Petro vero, qui vitam eius ſcripſit Thomas Rodelius, hæc nobis pauca tradit, ſed fide digna. [l] *Dum in ordine illo ſingulari* (ſcilicet Ciſtercienſi) *ſingulariter ille vixiſſet (nimirum Beatus Petrus) factus eſt Prior Igniaci. Quod idem officium, cùm ſtrenuè ſatis, & laudabiliter impleret, in Abbatem Vallis-Regis, qua eſt vna de filiabus Igniaci, electus eſt.* Hæc de aſſumptione in Priorem, & Abbatem. At de reuelatione præcedenti ſecundum promotionem, audi quod ſequitur. *Videbatur Abbati, qui tunc præerat Igniaci, Candelabrum ardens, & lucens, ante altare poſitum principale, ſubitò per vitream exire maiorem. Poſt modicum verò in Abbatem Vallis Regis electus eſt Dominus Petrus.* De tempore, non poteſt dubitari plus, minuſve; quippe Gaufrido in Abbatem Claræuallis poſtea promoto, ſubrogatus eſt Petrus, cum annos aliquot præfuiſſet in Valle Regia. Sed iam de ipſo. 7.

l In vita S. Petri. c. 7.

Electus in Abbatem Beatus Petrus; duos ab Igniaco fratres ſecum tulit Nicolaum, & Robertum: ſecretorum ſuorum vtrumque conſcium; ſed Nicolaus, quia ſanctior, longè intimior. Hoc conſcio, primum miraculum patrauit, ipſe ignarus. Verum Deo, pro illo, prouidente, & per Angelos ſupplente vices Abbatis. Audi rem nouam, & dignam his Annalibus, quam eiuſdem Thomæ Rodelij verbis referam. *Quadam die Mercenarius quidam cum loci mercedem habere non poterat, cùm eam frequenter exegiſſet, Cellerario diſſimulante; imo quibuſdam cauſis reddere nolante, & de iure non eſſe reddendam aſſerente. Hoc ergo, cùm ad Abbatem, vellet referre, non poterat; tunc ſiquidem ægrotabat, & hominem ad eum ingredi Cellerarius non ſinebat. Seruiens igitur ſaniens, & ira, quæ furor eſt breuis, accenſus, ad vnam de grangiis Abbatia finitimis, acceſſit; referenſque prunas ardentes in cacabo, & igne clam compoſito, grangiam incendere diſponebat. Hoc ergo cogitante, affuit ſeruus Dei, & quid vellet agere, requirebat. Expauit ille ſtupore vehementer, & cum celare non poſſet; propoſitum ſuum, cauſamque talis propoſiti eſt confeſſus. Cui Abbas, ne facias, inquit, hoc facinus, cras autem ad me in infirmariam veni; mercedem tibi iubebo reſtitui; neque erit, qui ad* 8.

me

me intercludas ingreſſum. Fecit ille, vt ſibi fuerat imperatum, & in craſtino, nullo prohibente, veniens, vt promiſſum impleret, rogabat: Porrò Abbas hæc omnia ignorabat: ſed ſe ignorare diſſimulans, rei geſta ſeriem diligenter inquirit, & audit, emiſſoque homine, ſpe certa mercedis habendæ prænominato Nicolao, qui ei miniſtrabat, ſic ait: verè frater, ſi nos de Domino cogitaremus, Dominus cogitaret de nobis; conſciens ille aliquid eum, quod magnum foret, audiſſe: inſecutus hominem abeuntem, prudenterque, & ingenioſè pollicens, ſe & celare conſilium, & accelerare negotium, rei geſta narrationem extorſit. Cognouitque Angelum apparuiſſe Mercenario, in perſona Abbatis, qui ſcelus perpetrandum impediſſet, ac promiſiſſet mercedē ſimul, & aditum. Hoc eſt primum, & magnū miraculum. Intelligas patratum in Valle Regia.

9. In eadem domo, cum fiſtula ægrotaret idem vir Sanctus, & à medicis de vita ipſius deſperaretur; per diuinā virtutē, & longæ vitæ, & integræ ſalutis redditus eſt, incerta hactenus miraculi ratione, quā eius ſemper humilitas celauerit. At quem celare nō potuit morbum, ſalutémque acta eius deſcribunt in hunc ſermonem. *Morbus, quem fiſtulam dicunt, afflictum Dei hominem languidumque reddiderat. Et ipſe morbum celabat, ſed ſe morbidum celare non poterat. Tranſiuit per illum locum Monachus quidam de Claraualle, celebris in arte medendi, ſuggeſſerunt ei fratres, & ipſe ſuaſit, & perſuaſit Abbati, vt morbum inſpiceret. Vidit, & fratribus fiſtulam eſſe reſpondit: & eò loci, quò ſecari, ac per hoc ſanari non poſſet, adiiciens hoc verbum: homo iſte, ſi vſque ad Paſcha vixerit, nunquam amplius morietur; ſignificans ſcilicet, quod nec ſanari valeret, & infrà talem terminum foret moriturus. Conualuit tamen, multiſque, poſt annis vixit, ſed quomodo valuerit, hactenus fuit incognitum.* Hæc de geſtis ipſius in Valle Regia: pauca de plurimis; Qualiter autem, Godefrido, ad Claramuallem poſt quadriennium promoto, loco Faſtradi; ipſe ad Igniacum per electionem reuocatus; per plures adhuc annos ſanctè præfuerit, meritis æquè clarus, atque miraculis; demum quo tempore ad ſedem Claræuallis vocatus ſit, cum reliquis, quæ ipſius acta concernunt, ſingula ſuis annis, certiori dehinc calculo, ſignabimus.

Eodem anno, duos ex Ciſtercio Pontifices aſſumptos memoriæ produnt: alterum Venetenſibus præfectum; alterum Atrebatenſibus; & de priori id ſolum notatum lego in Catalogo Epiſcoporum Venetenſium *Rodaldus, Robaldus, ſeu Ruandus, Monachus Ordinis Ciſtercienſis, ſedit viginti annis, & obiit anno M. C. LXXVII.* Ex quo conſequens eſt, promotum hoc ipſo anno. Robertus Montis [m] Religioſum virum appellat; alij, [n] Sanctum; ſed acta viri nobis ignota adhuc, vt plura (Heu!) aliorum ſatis illuſtria: Sanctitatis memoriam, & teſtimonia, obitus tempore, ex moro referemus. 10.

[m] *Ad ann. 1177.* [n] *Franc. Belforeſtius, & Vuionius.* [o] *Ad hunc ann.*

De poſteriori, nomine Andræa; ex Abbate Vallium Sarnaij aſſumpto, Ferreolus Locrius hæc habet in ſuo Chronico [o]. *Godeſcalcus Atrebatenſis Epiſcopus, capitis dolore grauatus Epiſcopatum dimiſit, cui per ſuggeſtionem Henrici Rhemorum Archiepiſcopi Dominus Andræas Ciſtercienſis Abbas, ſubrogatus fuit anno Domini M. C. LVII.* Et paulò inferiùs *de eodem Andræa ſic habent Eccleſia Atrebatenſis Tabula: Andræas genere Pariſienſis, Abbas de Sarnay, Ordinis Ciſtercienſis, poſt Godeſcalcum regimen Eccleſiæ ſuſcepit.* Hæc ille. Verùm quod ait promotum ſuggeſtione Henrici, dubium reddit Archiepiſcopatus Rhemenſis, ex quo notatur; ad quem nondum hoc anno, aſſumptus, vt ex infrà dicendis, apparebit. Andræas Atrebatenſem Eccleſiam rexit. XIV. annis, ceſſiſſe in fauorem illius Godeſcalcum, indicare videtur Præmonſtratenſe Chronicon, Meierum in Annalibus Flandriæ pro ſe adducens. Et fortè id fuit, quod ſuggeſſiſſe Henricus dicitur. Verùm Meierus hæc tantùm verba appoſuit. *Eodem anno* (ſcilicet M. C. LVII.) *Godeſcalcus, Epiſcopus Atrebatenſis, Epiſcopatum deponit: & Andræas, patria Pariſius in locum eius ſuggeritur.* Andræam hunc, quamuis ex Abbate Valſarnienſi aſſumptum; tamen ex Claraualle, atque ex filiis Bernardi illuc tranſmiſſum, probat mihi Alanus Altioſiodorenſis, qui vitam S. Doctoris compilauit. Cum enim quædam, ab aliis prætermiſſa, inſerenda hiſtoriæ promiſiſſet, hunc inter alios addit his, quos Arnoldus recenſuit [p] Epiſcopos promotos ex Claraualle. 11.

[p] *In vita S. Bernard. lib. 2 c. 8.*

---

1. Eſkyllus Adrianum Papam viſitat. 2. Negotia ſua Eccleſiæ facilè peragit. 3. In reditu capitur, & bonis ſpoliatur. 4. Adriani ad Fridericum de hoc epiſtola, 5. de facto dolens, atque ad vindictam excitans: 6. quæ omnia de Eskyllo probabiliter, haud tamen ſine aliqua dubitatione. 7. Petri Tarantaſienſis præclara opera; 8. auctoritas, 9. miraculum perrarum. 10. Dæmonis contumacia, 11. de ipſo victoria. 12. B. Theodardi ſancta conuerſatio: 13. pretioſa mors: 14. & Sancti Idesbaldi electio celebrata.

CAPVT III.

1. HIc idem annus illuſtrium duorum Præſulum, Ciſtercienſis vtriuſque, Eskylli, Petrique (nam & illum iamdudum noſtris adſcribo) geſtis, atque memoria inſignis fuit: quamuis de Eskyllo nonnihil dubij inſit, vt ſtatim dicam: & peregrinationem, aliàs glorioſam, ad amiciſſimum ſibi Adrianum Papam, fœliciter peractam, reditu ſatis triſti; & his, quæ ex eo mala ſequuta ſunt, non ſibi ſolùm, ſed orbi funeſtauit. Quippe ea occaſione exortum ſchiſma, quod Eccleſiam diuiſit ſub Alexandro: cuius initium, quia ſæpiùs inculcandum in his Annalibus, vel extraneo Eskyllo, & nihil ad Ciſtercium pertinente, pandendum erat. Ergo hoc anno viſitaſſe Adrianum, ſunt, qui affirmant, priuata olim in eo neceſſitudine, & tractandis negotiis, quæ, ex quo ille legatum in Daniam egerat, in pendenti manebant: illud præcipuè, quod notauit Saxo Grammaticus: [a] *Vt quicumque maximi Sueonum Pontifices creandi eſſent, pallio à Curia dato, per Lundenſem inſignirentur Antiſtitem; eámque ſedem pro patrio venerarentur obſequio.* Quod tunc ſancitum, & Romæ confirmandum, nequaquam hactenus Apoſtolicum robur obtinuerat. Quin etiam addit Iacobus Sirmondus, [b] Societatis Ieſu recens author, ſed diligens: eumdem eſſe E. Archiepiſcopum, cuius

[a] *lib. 14. Daniæ.* [b] *In notis ad epiſt 21. lib. 1. Petri Cluſenſis.*

c Lib.1. de geſtis Frider. cap.8.
d Ad hunc ann.

Radeuicus [c], atque ex ipſo Baronius [d] meminere. *Qui cum ex vrbe in Daniam rediret, captus, ſpoliatúſque fuit in Germania. Qua res, dum iniuriam, miſſis ad Fridericum Imperatorem legatis, acrius perſequitur Adrianus IV. Pontifex, cui Eskyllus priuato etiam nomine charus erat, exacerbatis hinc inde animis, anſam præbuit ſchiſmati, quod inter eos erupit, vt inquit Radeuicus lib. 1. de geſtis Friderici: cap. 8. & ſequentibus. Sed apud Radeuicum, Londonenſis vitioſè ſcriptum eſt; fœdius etiam apud Innocentium III. epiſtola CCCXXI. Lugdunenſis, pro Lundenſi.* Ita Sirmondus; nec debili, aut damnanda coniectura: Neque enim Londonenſis ſedes in toto orbe, vt ex libro taxarum Cameræ conſtat: nec Londinenſi, ad quam propius accedit nomen illud, toto hoc ſæculo E. Epiſcopus præfuit; ſed Richardi, & Gilleberti, vtrique duo; vnus Robertus: neque demum reditus illis per Germaniam ad propriam ſedem, ſicut nec Lugdunenſibus: vt ex his omnibus non obſcurè liqueat, pro Lundenſi, Londonenſem in aliquibus, in aliis Lugdunenſem irrepſiſſe.

2. Amicè exceptum ab Adriano Papa Eſkyllum, duo nobis indicia manifeſtant; alterum, quod obtinuit primatum ſuæ Eccleſiæ ſuper Regnum Sueciæ; alterum, quam pro eo geſſit ſolicitudo, cum in reditu captum à Germanis, & ſpoliatum audiiſſet, atque epiſtola ſcripta ad Fridericum, & Cardinales legati ad tanti ſceleris vindictam procurandam; de quibus nos agemus ſequenti numero. Porrò quod ad primatum indultum attinet, præter litteras Innocentij Papæ III. quas refert Baronius, illuſtris Daniæ ſcriptor Saxo Grammaticus commendauit memoriæ totidem verbis. [e] *Si quidem* (ait) *qui antea Nicolaus, Romam reuerſus, decedente Eugenio, & Anaſtaſio, Maximus Pontifex renunciatus eſt: pergitque publica religionis Præſul, quod priuata legationis miniſter annuerat.* Hæc Saxo. Baronius factum licèt biennio differens, hanc item primatiam ab Adriano conceſſam, confirmaſſe Innocentium, his verbis narrat. [f] *Nec tacendum, ſtatuiſſe Adrianum Papam, vt Lundenſis Archiepiſcopus primatum gereret ſuper regnum Sueciæ, quod & confirmauit Innocentius Papa III. Extant de his litteræ eiuſdem Innocentij, licèt Lugdunenſem, pro Lundenſi legant.* Nempè ſimili errore, quo ipſe hoc anno Londonenſem appellauit.

e In Dani. lib.14.
f Ad annum 1159.

3. Hoc priuilegio diu deſiderato, nec dubium etiam xeniis amicabilibus ab Adriano donatus recedebat Eſkillus, & iam relicta Italia, alacer penetrabat Germaniæ ſinus; cum ecce ſubitò irruentes ex aduerſo Germani Satellites, oppreſſere Pontificem, & vinculis iniectis, ſocios primum, deinde ipſum ſacrilegè ſpoliarunt. Perculit autem curiæ horrendum facinus; ſed præcipuè Adriani, priuato affectu excitante publicum zelum. Cúmque flagitium in terra Imperatoris cognouiſſet patratum; nec tamen vllam aduerſus patratores vindictam ſequi; cum non poſſet ſacrilegos, Fridericum ſibi cenſuit conueniendum; nempè, quod facinus in terra ſua commiſſum, cum poſſet, & deberet non vltum iret. Itaque electis duobus Cardinalibus, Rolando, tituli S. Marci, & Bernardo, tituli Sancti Clementis, vtroque presbytero, quos de latere ſuo legatos miſit, has ad Imperatorem litteras dedit. [g]

g Baron. ad hunc ann.

ADrianus Epiſcopus, Seruus Seruorum Dei, dilecto filio Friderico, illuſtri Romanorum Imperatori, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem.

Imperatoriæ maieſtati paucis retrò actis diebus recolimus ſcripſiſſe, illud horrendum, & execrabile facinus, & piaculare flagitium, tempore noſtro commiſſum in Theutonicis partibus, ſicut credimus, aliquando intentatum, Excellentia tua ad memoriam reuocantes, non ſine grandi admiratione ferentes, quod abſque digna ſeueritate vindicta vſque nunc tranſire paſſus ſis tam perniccioſi ſceleris feritatem. Qualiter autem venerabilis frater noſter E. Londonenſis Archiepiſcopus, dum à ſede Apoſtolica remearet, à quibuſdam impiis, & ſceleſtis (quod ſine grandi animi mœrore non dicimus) in partibus illis captus fuerit, & adhuc in cuſtodia teneatur: qualiter etiam in ipſa captione prædicta, viri impietatis, ſemen nequam, filij ſcelerati, in eum; & in ſuos, euaginatis gladiis, violenter exarſerint: & eos, ablatis omnibus, quam turpiter, atque inhoneſtè tractauerint; & tua ſereniſſima Celſitudo cognoſcit, atque ad longinquas, & remotiſſimas regiones fama tanti ſceleris iam peruenit. Ad cuius vtique vehementiſſimi facinoris vltionem, ſicut is, cui bona placere, mala verò diſplicere credimus, conſtantius exurgere debuiſti, & gladium, qui tibi ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum eſt ex Diuina prouidentia conceſſus, in ceruicem deſæuire oportuit impiorum, & grauiſſimè conterere præſumptores.

Tu verò idipſum ita diſſimulaſſe diceris, ſeu etiam neglexiſſe, quod eoſdem non eſt, quare pœniteat commiſiſſe reatum, quia impunitatem ſacrilegij, quod geſſerunt, iam iam ſentiunt inueniſſe. Cuius quidem diſſimulationis, & negligentiæ cauſam penitus ignoramus; quoniam nos in aliquo Serenitatis tuæ gloriam offendiſſe, conſcientiæ ſcrupulus animum noſtrum non accuſat; ſed Perſonam tuam, ſicut chariſſimi, & ſpecialis filij noſtri, & Principis Chriſtianiſſimi, quem in Apoſtolicæ confeſſionis petra non ambigimus per Dei gratiam ſolidatum, ſyncera ſemper diliximus charitate, & debita tractauimus benignitatis affecta. Debes enim, glorioſiſſime fili, ante oculos mentis reducere, quàm gratanter, & quàm iucundè alio anno, mater tua Sacroſancta Romana Eccleſia te ſuſceperit, quanta cordis affectione tractauerit, quantam tibi dignitatis plenitudinem contulerit, & honoris; & qualiter Imperialis inſigne coronæ libentiſſimè conferens, benigniſſimo gremio ſuo tuæ ſublimitatis apicem ſtuduerit confouere; nihil prorſus efficiens, quod Regiæ voluntati, vel in minimo cognoſceret obuiare. Neque tamen pœnitet nos deſideria tuæ voluntatis in omnibus impleuiſſe: ſed, ſi maiora beneficia Excellentia tua de manu noſtra ſuſcepiſſet, ſi fieri poſſet, conſiderantes quanta Eccleſiæ Dei, & nobis per te incrementa poſſint, & commoda prouenire; non immeritò gauderemus. Nunc autem, quia tam immenſum facinus, quod in contumeliam vniuerſalis Eccleſiæ, & Imperij tui, noſcitur etiam commiſſum, negligere, ac diſſimulare videris: ſuſpicamur vtique, ac veremur, ne fortè in hanc diſſimulationem, & negligentiam propter hoc tuus animus ſit inductus, quod ſuggeſtione peruerſi hominis Zizania ſeminantis, aduerſus clementiſſimam matrem tuam, Sacroſanctam Romanam Eccleſiam, & nos ipſos, indignationem (quod abſit) aliquam conceperis vel rancorem. 4.

Ob hoc igitur, & ob alia omnia negotia, quæ cognoſcimus imminere, duos de melioribus, & charioribus, quos circa nos habemus, dilectos ſcilicet filios noſtros Bernardum S. Clementis Presbyterum, Rolandum S. Marci Presbyterum Cardinalem, & Cancellarium noſtrum, viros vtique religione, prudentia, & honeſtate conſpicuos, Serenitati tuæ de latere noſtro ad præſens duximus deſtinandos; Excellentiam tuam rogantes attentius, quatenus eos tam honorificè, quàm benignè recipias, honeſtè tractes, & ea, quæ ipſi ſuper 5.

hoc

hoc, & ſuper aliis, ad honorem Dei, & ſacroſancta Romana Eccleſia, ad decus etiam, & exaltationem Imperij pertinentia, ex parte noſtra Imperatoria propoſuerius dignitati, ſicut ſi ab ore noſtro procedant, abſque vlla haſitatione ſuſcipias, & ipſorum verbis, tanquam ſi ea contingeret nos proferre, fidem non dubites adhibere. Hactenus literæ Adriani ad Fridericum. Ex quibus, ſiue proprij conſcientia probi, (nam flagitij non credam) quo nullum fortè maius in nouo Principe, quam ſi impar corrigendis delictis inueniatur; ſiue detrectatione beneficij, quod ſibi ab alio obiectum, erubeſceret; nec beneficium, ſed debitum putabat, quod accepiſſet coronam à Sede Petri, ſeu tandem turbido ardore feruentis animi, qui vltrò ſchiſma quæreret, & diuiſionem ab Eccleſia machinaretur; adeo commotus eſt, vt nec Pontifici, nec legati reſponſum dederit. Quin eos ſtatim à ſe abire mandauerit, redituros ad vrbem recta via, non hac, aut illac detinendos, aut digreſſurus: At mala plurima, quæ hinc ſequuta ſunt, Eccleſiaſtici omnes ſcriptores latè commemorant. Sed & nos etiam inferiùs multa dabimus; quippè, in quibus ſedandis, cùm tandem licuit; &, dum non licuit, conſtanter tolerandis, Ciſtercium magna pars Eccleſiæ fuit.

6. Interim adnoto, ſeu proprio ære redemptum, ſiue à Danis, & Suecis vendicatum; ſiue timore, aut pœnitentia facti, libertate donatum ab inuaſoribus, tandem Eſkillum ad propria rediiſſe, Lundenſi ſedi, & Daniæ præfuturum. Quin hanc eius captionem à Germanis, & quæ aſportabat, bonorum direptionem, ab authoribus Danis prætermiſſam, Saxone [h], & Grantzio [i], qui tamen alios eius caſus, & quidem ſimiles valde, commemorarunt. Nempe captionem à Sueuone factam, verùm eam intra Daniam, & ſub Eugenio: direptionem bonorum, ſed in Holſatia, & iam ſerpente ſub Alexandro ſchiſmate; adeóque neutram ſub Pontifice Adriano nedum hoc anno. Vt liceat interim lectori dubitare de Londenſi E., &, vt prudenter cum Sirmondo ſentiat, ex coniecturis: ſi non omnino imprudenter opinetur contrarium, ex Danorum authorum prætermiſſione, ſed de his ſatis.

h lib. 14. ſub initium.
i Ibid. ante med.

7. Inter hæc Tarantaſienſis Præſul Petrus, à Germania reuerſus, ac ſuis redditus, quantò ardentiori affectu colebatur, tantò maiora, & clariora perpetrabat; & emergentia, ſeu graſſantia bella, inter priuatos Principes iam tunc compeſcens, quid mox in vniuerſali Eccleſiæ ſchiſmate peracturus eſſet, non obſcuris indiciis præmonſtrabat. *Inter Principem ſuum Comitem Humbertum* (ait Altæcumbæ Abbas [k]) *& Hildephonſum Comitem Toloſanum, in regione Gratianopolitana eo tempore dominantem, non ſolùm multis incendiis, ſed & homicidiis guerram diutiùs agitatam, multo labore ſedauit.* Quin plures alios diſcordantes Reges, & Principes, pondere authoritatis ſuæ premebat. Aut ſi fortè à propoſito pacis reſilirent, opprimebat miraculis, quę quotidie illuſtriora operabatur. *Implacabiles* (ait) *inimicitias & odia inueterata frequenter extinxit, grauia admodum bella compeſcuit, deſperatas reconciliationes inter maximos etiam Principes, Domino [l] cooperante, & ſermonem eius confirmante ſequentibus ſignis, effecit.*

k Tom. 3. cap. 22.
l Marci. 16.

8. Cæterùm quanta apud omnes viri authoritas, qualia, & quanta miracula patrauerit, nouis, atque inauditis malis à Deo permiſſis; quo noua in Petro prodigia, noua ab ipſo remedia, conſpicerentur, ex eodem authore deſcribamus. Et quidem de authoritate eius ad omnes, vltra ea, quæ de Friderico Imperatore (aliàs immani Principe) multa & ingentia inferiùs dicturi ſumus; de Henrico, Angliæ Rege, quem, ob negotia pacis componendæ inter Humbertum, & Alphonſum Comites, adire compulſus eſt, hæc ipſa verba ab authore fideli, & Sincrono [m] ſcribuntur. *Cuius occaſione negotij, ad illuſtrem Anglorum Regem Henricum, vehementer deſideratus, acceſſit; & tam reuerenter exceptus eſt, vt excedere modum omnem humanum deuotio videretur. In ipſo quoque itinere diuina per eum virtus miraculum ſingulare perfecit, quod diligentius proſequi reor operæpretium fore.* Hactenus ibi. Vt queat facilè quiſque coniectari, qua reuerentia ſanctum virum proſequerentur cæteri Principes, quem vel aliàs rebelles in Eccleſiam ſchiſmatici, & Tyranni, Fridericus polluendus per longum ſchiſma; Henricus per Martyrium B. Thomæ (de quibus infrà) ſibi religioſè colendum non dubitarent.

m Vbi ſuprà apud Surium.

De miraculis vnicum tantùm referam per hoc tempus patratum; ſingularitate, ac variatione damni inſigni, non minus, quàm remedij promptitudine. 9.
Sancti Symphoriani dicitur Caſtrum Lugdunenſis Eccleſia, paucis ab vrbe millibus diſtans vbi vir fidelis, & religioſorum officioſus, ſedulúſque ſuſceptor, magna conuerſationis pariter, & opinionis Abbatem ad hoſpitium ſuum aliquando, quaſi vim faciendo pertraxit. Huic iuuencula erat filia, miſerabili incommoditate laborans. Egerat quadam mulier malefica, per nequitiam inuidia ſocrus inducta, vt languore tabeſceret deſperato; nec viri ſui praſentiam, nec adſpectus vllatenus toleraret. Affectione muliebri genitrix perſuaſa, vt Sathanas Sathanam eiiceret, famoſum quemdam maleficum accerſiuit. Affuit, explorauit, agnouit: & mulierculam aſſerens inferratam, textis arborum corticis, pocula verbis, & herbis infecta propinat. Merdet etiam dentibus proprius brachium miſera mulieris. Res mira, res noua, res, ut fallor, hactenus inaudita. Ab illo quidem languore conualuit; ſed interdum velut ex corde procedere ſentiens acus, cruciabatur atrociter, donec per morſuram brachij, quam nulla cicatrix obduxerat, acus educeret vis occulta. Crudele remedium, ſed huiuſmodi congruebat authori.

Plures in hunc modum, quàm triginta per temporum interualla prodierant: quadam, vt vulgò dicitur, excapſata, quadam admittendis filis idonea foramina praferentes. Praterea pradictus Abbas ad domum, vbi hac actitabantur, aduenit. Celebris eſt perſona, cuius hoc opus, & alia, non indigna admiratione, narrantur: ſed parcendum adhuc ſuperſtiti, & nomen credidi reticendum. Huic pater anxius miſerabilem exhibet filiam; nec ſine lachrymis lugubrem explicat tragadiam. Eadem hora fit fides dictis, & ſentiens acum, mulier gemebunda deplorat. Iam peruenerat ad foramen, ſolitus iam praceſſerat cruor, iam cœperat apparere, iam particula eius exierat. Et accedens vnus ex fratribus laicis, eidem Abbati deſeruiens, cruentam extraxit, annis pluribus ad teſtimonium conſeruandam. Orat Abbas; & locum vulneris tangens in virtute fidei pollicetur, nec ferrum vltra, nec calybem exinde proceſſurum. Factum eſt: ſed mutata materia eſt; malitia necdum prorſus extincta. Cœperunt lignei ſudes paruuli, quales vulgò brocas appellant, ex quercino robore; vel fraxinei, proferreis acubus egredi; craſſiores ſpinis, & modicè longiores. Nec vnius tamen omnes, ſicut nec acus fuerant, longitudinis, vel craſſitudinis erant. Sexdecim in hunc modum intra annum, & paucos menſes ex muliere ligna prodierunt. 10.

Affuit

11. *Affuit demùm reuerendus Petrus Antiſtes, cui diuinitus ſeruabatur tanti miraculi plenitudo. Offertur mulier Miſſarum ſolemnia celebranti, ſicut præceperat veſpere præcedenti. Eadem hora ſeptimum decimum lignum ex muliebri carne egreditur, quod ſub oculis omnium Sacellanus extraxit. Confitentem itaque mulierem Præſul abſoluit, & ſacram ei tradens Euchariſtiam, ab omni deinceps cuiuſcumque maleficij progreſſu iubet eſſe ſecuram. Sic ab omnibus iam præſtigiis liberata adhæſit viro, filióſque procreauit. Et, vt dicitur, hodiéque ſuperſtes, virtutem prædicat, quam in ſe ipſa fœliciter meruit experiri. Petrus de Fraxinetto, dicitur pater, notus, & honoratus inter coæuicaneos ſuos; vt ſi quem dubium nouitas tanta reddiderit, probare forſitan liceat, quod credere detrectarit.* Hactenus ibi. Rarum, & ſine exemplo, quod ego legerim. Sed eò dignius Annalibus adſcribi; vt & proteruia, atque verſutia dæmonis eludentis mandata ſemel, & iterum, & virtus fidei, & orationis Petri comprobarentur.

12. Hoc ipſo anno, ſi Chryſoſtomo fides in Menologio,[o] mortalem vitam, æterna commutauit Beatus
o Septemb. 1.
Theodardus Claræ-ſiluæ in Dania Monachus, admirandæ ſanctitatis, dum vixit, vir, ſed in morte non minùs admirabilis, de quo hæc in Exordio
p lib. 4. c. 34.
ſcripta lego.[p] *Erat in eiſdem partibus quoddam Ciſtercienſis Ordinis Cœnobium, in quo quidam magnæ religionis, & admirandæ humilitatis Monachus, in ſimplicitate cordis ſui Chriſto Domino deuotè ſeruiebat. Qui, cùm in omni ſacri Ordinis obſeruantia feruens eſſet, atque deuotus, ſemetipſum in omnibus deſpiciens, & humilians; maximè tamen ſilentio, & quieti operam dabat, orationi, compunctioni, atque lectioni continuò vacans: ita vt ſemper ad orandum, ſiue ad legendum vbicumque poterat, mirabili dulcedine traheretur. Fructum tamen deuotionis, magis quàm eruditionis in lectione requirens, ita in ea delectabatur, ſicut in omnibus diuitiis. Appropinquante hora migrationis eius de hoc mundo, cùm grauiter ægrotaret, & oleo infirmorum iam inunctus eſſet, rogauit, vt corpus eius in præſenti lauaretur, & veſtimentis, in quibus ſepeliendus erat, indueretur. Fratribus verò cauſantibus nouitatem, & facere differentibus; cum in ſua petitione perſiſteret, ob reuerentiam ſanctitatis ſuæ, quod volebat, obtinuit. Quo facto circumſtantibus ait: Reuertimini vnuſquiſque ad officia veſtra, quia modò moriturus non ſum, ſed die ſequenti, poſt refectionem ſeruitoris, vocabit me Dominus.*

Cunctis itaque fratribus ad hanc prophetiam hominis Dei ſuſpenſis, illuxit dies altera, & eadem, qua prædixit, hora, ſonitus tabulæ vniuerſos ad commendationis officium migraturo perſoluendum ocyus inuitauit. Quod cum tantò deuotiùs facerent, quantò morientem in æterna vita mox glorificandum fore certiùs ſperabant; ipſe frater vltimum iam trahens ſpiritum, ſubitò diuina gratia illuminatus eſt, & exhilarata facie circumſtantibus dixit. En modò ingreditur ad nos dilectus Domini Ioannes Euangeliſta. Et cum paulò reticuiſſet, iterum dixit. Eia fratres ecce iam venit Dominus noſter Ieſus Chriſtus, & cum eo Sanctorum Angelorum, aliorúmque Sanctorum frequentia. Et cùm hoc dixiſſet, confeſtim in iubilum, & exultationem cordis præ dulcedine illius, quem intuebatur, raptus, cantare cœpit, & incipere Antiphonam illam. Subuenite Sancti Dei, occurrite Angeli, *&c. atque ita cantando Deo animam reddidit.* Hæc in Exordio de viri pretioſa morte; tacito licèt eius, ac domus nomine, neque explicato tempore, quæ omnia in M. S. Aureæ vallis à ſe inuenta teſtatur Henriquez in ſuo Menologio Septembris primo, qua die ſancti viri memoriam recolit. 13.

Iacobus Meierus, vir aliàs diligens, & Flandricarum rerum ſcriptor exactus hoc anno ſignat promotionem B. Ydesbaldi; ex Cantore, in Abbatem Dunenſis Domus. *Ydeſbaldus*, ait,[q] *ex Cantore* q Ad hunc Ann. 14.
fit Abbas Dunenſis, vir per omnia laudabilis. Eodem anno Crucis figura euidenter apparuit in luna. Hæc ille, hoc anno. Et tamen ex Chronico Abbatum Dunenſium, cui plenior fides, Alberonem ceſſiſſe poſt biennium expletum in præfectura; adeóque ad annum M. C. L V. aut ad ſummum M.C.LVI. Ydesbaldum pro eo ſuffectum conſtat. Parua diſtantia, & quæ facilè potuit irrepſiſſe. Vtcumque fuerit, Adalbero cedens, in Claramuallem rediit, vnde directus fuerat; vbi & in Domino fœliciter dicitur obdormiſſe. De Ydesbaldo hæc Chronicon Dunenſe.[r] *In eius locum* (ſcilicet Alberonis) *ſubro-* r Faſcicul. lib. 1. diſt. 5. cap. 9.
gatus eſt Ydesbaldus, vir religione ſtrenuus, humilitatis præcipuus æmulator, qui ſicut in vita virtutibus claruit, ſic poſt mortem coruſcauit miraculis. Sed de eo plura in ſequentibus dicemus.

---

1. *Carthuſiani, in Cœnobio Sancti Stephani, reformati ad Ciſtercium:* 2. *Ratio temporis, & fundatio domus eiuſdem.* 3. *Sancti Brunonis, à Romana Curia, diſceſſus.* 4. *Seceſſus in Calabriam.* 5. *Atque accepta à Rogerio donationes.* 6. *Vita, & mors Sancti,* 7. *& memoriæ eius illuſtres.* 8. *Ciſtercienſibus tradita, & conſeruata per ſeptem & quinquaginta annos ſupra trecentos.* 9. *Monachi ex Foſſa noua illuc tranſmiſſi, ac quædam aliæ notitiæ eiuſdem domus.* 10. *Incrementa Fiterij per hoc tempus.*

Capvt IV.

1. DVM hæc in Gallia, in Italia æternum decus, Carthuſiani Ciſtercio præparabant. Reformato ad noſtrorũ normam cœnobio Sancti Stephani, quod Beatus Bruno, non ſolùm extruxerat, & imbuerat legibus Carthuſiæ, ſed incoluerat; ex quo, ad ſuperos tranſiit; & in quo, corpus eius ſacrum conſeruatur. Rem ſanè magnam, &
a Apud Sur. tom. 5. c. 32.
dignam his annalibus, verbis Franciſci Putei[a] Carthuſiani, & Carthuſiæ Magnæ prioris, qui vitam ſcripſit Sanctiſſimi Patriarchæ, in medium producam. *Cùm obdormiſſet in Domino S. Patriarcha Bruno in Carthuſiana vita inſtituto perſeuerauit illud Monaſterium, ſub quinque Prioribus, qui ei ſucceſſerunt, vſque ad tempora Venerabilis Guigonis Prioris Carthuſiæ. Inde in Gallia creſcente Ordine Carthuſienſi, ſolum illud Calabriæ Monaſterium à B. Patris Brunonis feruore, & ſanctitate tepeſcendo degenerauit. Et petebant quidem eius habitatores, à Carthuſia viſitatores, & reformatores, ſed nimia locorum intercapedo non id facilè obtinebat. Itaque ad Ciſtercienſe inſtitutum illi ſe tranſtulere; quod tum recèns ortum, & incomparabilis viri Beati Bernardi*

nardi Abbatis Claraualleñſis inſigni ſanctitate, multóque labore mirificè propagatum, in magno feruore durabat. Ad illud autem tempus in Carthuſiana religionis profeſſione permanſerat illud Monaſterium, annos ſexaginta. Hactenus Puteus in vita Sancti Patris.

2. Porrò ex his verbis, non ſolùm factum ipſum, ſed etiam ratio temporis colligitur; atque ipſum monaſterium Sancti Stephani, hoc anno ſuſcepiſſe Ciſtercij iura. Nam cum ſurrexerit circa annum Chriſti milleſimum nonageſimum ſeptimum, hoc eſt biennio poſtquam Sanctus Bruno ſeceſſerat in Calabriam, cùm locum accepiſſet Rogerij dono: ſi ſexaginta, his annos ſuperaddamus, quibus immotum adhæſit Carthuſiæ legibus; facili calculo, ſed prorsùs neceſſario, cogimur peruenire ad hunc milleſimum centeſimum quinquageſimum ſeptimum, quo eaſdem in Ciſtercienſes commutauerit. Porrò aduenisſe Calabriam virum Dei, ſub annum Chriſti milleſimum nonageſimum quintum, ſatis probat Concilium Placentinum eo anno celebratum; à quo diſceſſit Calabriam profecturus, Quæ omnia latè, & exactè in eius vita [b], quin & apud Baronium [c] lector inueniet. Itaque hoc anno milleſimo centeſimo quinquageſimo ſeptimo, Sancti Patris Brunonis ſancti diſcipuli, quos ſenex educauerat, ac puriſſimo doctrinæ ſuæ lacte nutrierat; quos moriturus, ſua benedictione; mortuus, ſui corporis exuuiis condecorauerat: cum defeciſſent parumper ab eius legibus; vt ad prioris perfectionis ſtatum reſtituerentur, Ciſtercienſes amplexi, ſub quibus aut tutiores militarent: aut ſaltem non inferiores inuenirentur, O fœlix primum illud Ciſtercij ſeculum, in quo non aliud perfectæ vitæ genus, ad quod noſtri confugerent; cunctis ad noſtros tranſitus pateret, etiam Carthuſianis; neque degenerare hac mutatione; ſed vel proficere, vel ſaltem conſeruati reputarentur. Sed iam initia & progreſſus Monaſterij, vſque ad præſentem annum, ex eodem authore, paucis ediſſeram.

b Apud Sur. tom 5.
c Tom. 12.

3. Vocatum ab Vrbano II. Romam Sanctum Brunonem, poſt fundatam Carthuſiam; varia Eccleſiæ negotia detinuerant: ſed otij, & ſolitudinis amator, impatiens Curiæ, diu denegatam miſſionem, tandem obtinuit circa annum Chriſti M. X C V. Si Summus Pontifex in Italia ſiſteret, rediturus ad propria; ſed quia in Galliam proficiſcebatur in Italia manſurus [d]. *Ne aut curiam declinare non poſſet* (ait Puteus) *ſi propè eſſet; aut illam non reliquiſſe, ſed ſequi videretur.* Ergo Calabria delecta viro eſt, apta cœlo, & ſolo, vitæ eremiticæ; in quam, cum aliquibus ſociis ſe conferret. Ibi in eremo, cui nomen Turris eſt, amœna ſatis, vt ipſe eam deſcribit, biennio vixit: ſed qua occaſione inde ſedem mutauerit, ac Sancti Stephani monaſterium ſtruxerit eiuſdem authoris verbis proſequi liber.

d Puteus c. 22.

4. *Poſtquã* [e], *in ea Turrenſi eremo, Beatus Bruno primum habitare cœpit cum ſociis, accidit, Deo id efficiente, vt quodam die Rogerius Comes Calabriæ cum non paruo ſuorum grege, & multa canum frequentia, in eadem ſolitudine venationi incumbens, ad eum locum, quem ſibi incolendum ſumpſerant ſerui Dei, totius rei neſcius perueniret. Vbi, cum canes ſagaciter diuerſa ferarum veſtigia explorarent, ad caſas, in quibus Beatus Bruno cum fratribus, commorabatur, occurrerunt; atque illic fixis pedibus, magno latratu indicabant Domino ſuo, opimam ſe reperiſſe prædam. Comes id conſpicatus, ocyùs cum ſuis adualat, offendit patres illos in ſpeluncis ſuis flexis genibus, erectiſque in cœlum vultibus, ac manibus, ſimul orantes, & laudantes Deum. Tunc ille magna admiratione repletus, ab equo, cui inſidebat, deſilit; piè, & comiter illos ſalutat, quæ cauſa eò aduenerint? & quæ eorum eſt conditio? accuratè perquirit. Poſtquam ex eis didicit omnia, impensè lætatus eſt, laudans, & glorificans Deum, qui talis ipſum prædæ dignum iudicaſſet. Perſuadebat enim ſibi, neque id temerè; ſe, terráſque ſuam, eorum meritis, & precibus apud Deum adiutum, & in pace conſeruatum iri. Atque ea cauſa, vt poſſent illic quietiùs viuere, & diutiùs permanere, dedit eis Eccleſiam Sanctæ Mariæ, & Beati Stephani de Eremo. Vbi ſanè etiam crebrò eos inuiſit, & res vitæ degendæ neceſſarias eis tribuit: & ea, quæ ad ſalutem animæ pertinerent, libenter ab eis audiuit.* Hæc mutandarum à Beato Brunone ſedium: Hæc S. Stephani ſtruendi Monaſterij occaſio fuit.

e Cap. 14.

5. Verùm de eiuſdem Cœnobij noua fabrica, cum quamdam aliam eiuſdem Rogerij donationem, & quidem remuneratoriam, pro beneficio, à Sancto viro accepto, retuliſſet; pergit author ſcribere in hunc modum. *Hac Comitis liberalitate, & donatione fretus B. Bruno, condidit ibi primò Eccleſiam, in honorem matris Dei, apud ſpecum quamdam ſubterraneam, in qua ipſe morabatur. Deinde extruxit etiam alteram, haud procul ab illa diſtantem, in honorem Sancti Protomartyris Stephani, cùm Monaſterio illi coniunctò, in quo cæteri fratres habitarent, ſub cura, & gubernatione tanti Patris, Chriſto militantes. Cum quibus vir Sanctus, vſque ad diem vitæ extremum, in ea perſeuerauit viuendi ratione, & vitæ aſperitate, quam anteà in Carthuſia cœperat, & docuerat. Interim etiam ſolicitè curam eorum gerens, qui in Carthuſia eremo degebant, præfecto eis, vt antè diximus, magiſtro Landuino. Qui quidem vir venerabilis, ne à veſtigiis, & inſtitutis tanti patris, & præceptoris ſui deflecteret; néve aliter ſuos inſtitueret, quàm ab illo, cum ſociis fratribus, didiciſſet; iter longiſſimum ſuſcepit ad ipſam vſque Calabriæ eremum, ſingula accuratiùs ex illo percontaturus.* Hactenus ibi. Quibus planè videas hanc totius Carthuſiæ primariam domum, ex qua velut ex fonte, ſapientiæ aquas ipſa etiam Carthuſia magna hauriret.

6. Vixit B. Bruno in eo Cœnobio ad annum Chriſti M. C, L. in quo, cum in grauiſſimum morbum incidiſſet, tandem vigiliis, ieiuniíſque confectus, die Dominica, quæ Nonas anteceſſit menſis Octobris, fœlicem animam, è ſuorum filiorum manibus, ſuſcipiendam ab Angelis, tranſmiſit, Sanctorum Cœtibus perenniter ſociandam. De ſepultura verò ſacri corporis, & fonte, ibidem ſalutifero ebulliente, quod nefas præterire, hæc idem author [f] *Sepultus eſt vir præſtantiſſimus in monaſterio ſuo ſancti Stephani, poſt ſummum altare. Ad eius ſepulchrum fons viuus prorupit, qui Chriſti virtute, & eius meritis, varia adfert permultis remedia ſanitatis. Illuminantur illic cæci, ſurdi audiunt, manci, & mutili redintegrantur, leproſi mundantur, Dæmoniaci ocyùs repurgantur: ſed his omnibus miraculis, illud admirabilius eſt, quod, ſicut teſtes repetunt iam allata teſtimonia, gloriam, & honorem omnem reſpuere, & in tanta vitæ auſteritate, integritate, & perfectione perſeuerare potuit.* f Cap. 32.

7. Viſitur hodiéque ad eumdem locum veneranda ſpelunca, ſed inacceſſa: atque ſpeluncæ religioſum ſacellum imminens, traditione, & miraculo perpetuo, conſeruantia memoriam Sancti, de quibus hæc in actis ipſius legò [g]. *Ab hoc monaſterio* g Cap. 35.
(ſcilicet

(ſcilicet B.Stephani) *ad paſſus mille quingentos, ubi eſt ſpecus valde religioſa, inter montes anguſto loco ſita, nemoribus cincta, quæ illius vallis extrema claudunt, prorſúſque deuia, & hominibus inacceſſa ſunt. Supra hanc ſpecum, conditum eſt haud grande ſacellum cum altari, vbi titulus habetur Sancti Brunonis Colonienſis magiſtri, Eremi Sanctæ Mariæ de Turri, Ordinis Carthuſienſis inſtitutoris primi; cuius etiam imago illic picta cernitur. In hac ſpecu vir Dei, ab eo tempore, quo primùm illuc venit, vſque ad obitum, incredibili ſpiritus feruore permanſit. Porrò in argumentum, & commendationem ſanctitatis eius, vſque in hodiernum diem locus ille, in quo poſt exceſſus contemplationum, defeſſa membra nuda humo allidebat, nunquam herbam gignit ad menſuram corporis eius, cum tamen circumquaque herbeſcat. Hoc tam illuſtre miraculum omnes loci eius incolæ conſtantiſſimè aſſeuerant.* Hactenus ibi de ſpecu, atque miraculo.

8. Hos theſauros habebant Sancti viri, cum acceſſere noſtris; ſub quinque, vt diximus, Prioribus conſeruatos, vſque ad hunc annum, quo ſe, quo domum, quo ſpecum, quo ſacellum, quo corpus Sancti fundatoris ſui (ingens profectò donum) tradidere Ciſtercio; vtinam nunquam ab ipſo diuellenda! Manſere tamen inconcuſſa ſub eius legibus, per trecentos quinquaginta ſeptem annos, nempe vſque ad Chriſti. M.D.XIV. quo tandem Carthuſianis reſtitura, ſub Leone X. vt illis gaudium, ſic triſtitiam noſtris, atque æternum dolorem attulere. Quòd qua occaſione, modóque contigerit, dabit iu tempore, ſi quis Annales hos continuauerit. Interim adnoto nouos loci colonos Ciſtercienſes, corporis ſancti cultores fideliſſimos, veneratoréſque, piis filiorum Brunonis inuaſionibus, quas aut timebant, aut ſuſpicabantur, addidiſſe cautelam, quam potuerunt: loci ignorantiam, & ſepulchri occultamentum. Narrauit Prior Carthuſiæ Neapolitanæ, cui negotium ſub Leone Papa iniunctum [h]. *Eoſdem Abbates* (ſcilicet Ciſtercienſes) *tantâ cura ſacri corporis reliquias obſeruaſſe, veritos ne Carthuſiani eas reperirent, vt oſſibus in diuerſa, & occulta loca repoſitis, eiſdem locis crebrò mutatis, nemo præter Abbatem, & alium virum fide dignum quicquam de illis compertum habuerit.* Hæc ex illius Prioris narratione, Franciſcus Puteus: reliqua breuiter nobis perſtringenda.

h *Apud Sur. cap 34.*

9. Memoratur Sanctus Stephanus de Voſco (nam id cognomen domui, quod ſuprà vidimus) Diœceſis Squilacenſis in libris Cameræ L X X V. florenorum notata taxa: tam in Chronologia Eccleſiarum Ciſtercienſium, ad annum M.C.L, quo & eam notauimus, conceſſa ſeptem annorum antelatione; pro qualitate domus, familiæque, ſi confertas ad conceſſam aliis, ſatis exigua. Suſcepit Monachos per quos edoceretur noui inſtituti mores, & diſciplinam, ex celebri Cœnobio Foſſæ nouæ, ab eiuſdem Abbate viſitanda ingenti ſane gloria Foſſa-nouenſium, ſi tamen conſeruata; quos Sancti viri, Bruno, Thomáſque; ille Angelicæ vitæ Dux, & pater, hic Doctor Angelicus, elegere cuſtodes ſuorum corporum: alter Eccleſiam in qua ſepultus erat, illis tradens, alter eoſdem quærens, vt ab eis, & cum eis ſepeliretur. Verùm de Sancto Thoma ſuô loco. In Geneſi Eccleſiarum Claræuallenſium, Eccleſia ſancti Stephani prima Foſſæ-nouæ filia memoratur. Neque infœcunda quandiu ſub Ciſtercio, ſuſpecta prole in eodem Calabriæ ſinu, quam S.Trinitatis de ligno cognominauit. Extant epiſtolæ duæ Honorij III. ad Abbatem & Monachos Monaſterij S. Stephani, Ciſtercienſis Ordinis, Squilacenſis Diœceſis; altera, graui cauſa illi commiſſa Archiepiſcopi, & Cleri Meſſanenſis; altera, priuilegio illis indulto, pro egregia, qua pollebant, religione: prima pontificatus eius anno ſecundo, ſecunda, quinto. Reliqua, ſi quæ fortè ſe obtulerint, ſuis temporibus, & locis inſeremus.

Exitus anni in Hiſpania noſtris triſtis Alphonſi Imperatoris morte fuit: ſed nihilominus ſucceſſione filiorum fœlix, Ferdinandi, & Sanctij, quorum alteri Legionis regnum reliquit, Caſtellæ alteri: & ſi Sanctio diuturnior vita fuiſſet, fœliciſſimus potuit reputari. Fecit tamen quod potuit, quandiu vixit: extantque plurima illius priuilegia noſtris indulta intra annum, quæ vix multis ab alio conceſſa fuiſſent. Inter alia donauit Fiterium nobili Caſtro, dicto de Turrungen, deuotione in Raimundum eius Abbatem; an iam præſagiens inclytam militiam inſtituendam ab ipſo, breue, ſed fælix tempus regni eius, tam inſigni acceſſione; atque vniuerſam Eccleſiam illuſtraturam. Quo etiam tempore Nauarreus Rex, pietate in Raymundum certans cum Caſtellano, ingens Fiterio incluſit priuilegium, & cui vix aliud ſimile. *Vt ſi quis homo, pro aliqua re, vel calumnia, vos (Fiterienſes, ſeu Caſtellionenſes) inquietauerit, & ad iudicium traxerit pro magna, vel parua quantitate; mando, vt in toto regno meo pro ſola veritate vnius Monachi, vel fratris Ordinis, abſque alio iuramento, & ſine vllis aliis teſtibus veſtra cauſa, & veſtrum iudicium diffiniantur.* Aurum, & opes, & rura frequentes donant; qui ſolo teſtimonio partium deferat, eòque non iurato, rarus erit. Priuilegium vtrumque adducit Iepius [i], atque vtrumque Archiuia hodieque ſeruant. 10.

i *Ad ann. 1140. cap. 5.*

---

1. *Valdaura, ex Anchoſa tranſlatio ad Sanctas Cruces: 2. quò miſſus Monpeſſulaneus Guillelmus, ex Grandi-ſylua; 3. & dictum obiter de eius ſanctitate. 4. Sepulchra, atque alia notitia eiuſdem domus, 5. & viri ſancti; 6. fœcunditas ad militias etiam, extenſa. 7. Fundatio Monaſtery de Tulebras. 8. Ac demum Chronologia, 9. præſentis anni.*

Capvt V.

1. Eisdem temporibus, Valdauræ Monaſterium in Catalaunia, quod ad Anchoſam tranſlatum ſuperiùs diximus; cùm ne hic locus aptus inuentus eſſet, in alium tranſiit, cui crebræ Cruces, ob memoriam fixæ, cœleſtium luminum ibidem oſtenſorum à Sanctis Crucibus nomen comparauerant. Cùm antea campus magis contradictionis, ob lites continuas inter Epiſcopos Barchinonenſem, & Tarraconenſem, ſuper eo certantes, nominaretur. Poſterius nomen conſeruat Monaſterium, quia ſacratius: prioris perſeuerat adhuc memoria in priſcis inſtrumentis, in quibus

nunc

nunc vnius, nunc Diœceſis alterius commemoratur. In libris Cametæ Barchinonenſem occupat, florenis mille, hoc eſt totidem, quot Epiſcopalis ſedes, taxa notatum. Sunt Sanctæ Cruces prædiues Monaſterium, atque infra Populetum, nulli ſecundum; quippe cui neqoe deſunt ſepulchra Regum, & Principum, atque omnium illuſtrium familiarum totius Regni, neque gloria ſanctorum, quos claros babuit. Neque demum venerabilis fœcunditas, qua non ſolùm cœnobia Monachorum, quod multis commune, verum cum paucis, militias adoptauerit.

2. Affuit tranſlationi domus B. Guillelmus Monpeſſulaneus, iterum ad hoc miſſus ex Grandi-ſylua, ao ibidem exiſtens? in dubio eſt. Certùm à prima domus fundatione, Grandi-ſyluam reuerſum, vbi Beroardum migrantem ex hac vita videre meruit, quod ſuperiùs notauimus, iuxta acceptam ab ipſo promiſſionem. Nec minus certum regreſſum ad SS. Cruces, atque in eis habitaſſe circa boc tempus: Quippe inter Monachos eiuſdem Monaſterij inuenitur ſubſcribens publicis inſtrumentis præſentis anni. Cæterum cùm non vltrà extendatur eius memoria, nec de ſepulchro conſtet, quod neutra domus poſſidere noſcitur (de Sanctis Crucibus loquor, & Grandi-ſylua) ab vtraque colendum, ſi in qualibet illatum inueniretur; coniectari libet, obiiſſe in Hiſpania hoc ipſo anno, ante domum tranſlatam, cùm eſſet iam in procinctu tranſlationis. Tunc Anchoſæ relictum ſacrum corpus, cum cæteris, quæ ibidem tumulabantur; diſcedentibus Monachis: vt primò fortè cultum, ſic poſtmodum neglectum, oblitúmve, vt neque loci memoria perſeueret. Vtcumque fuerit ad gloriam domus fuit, quod taotum virum Monachum; quod talem fundationis ſuæ miniſtrum, & tranſlationis, vt non exequutorem, ſaltem approbatoré habere meruit.

3. Guillelmum inter Sanctos Ciſtercij numerant Ioannes Abbas, Miſſale Ordinis vetus.[a] Franciſcus Patriarcba,[b] Aubertus Miræus,[c] aliique tam ex aotiquis, quàm ex recentioribus. Quin Petrus Calzolarius[d] ſub eius titulo, Sanctorum Canoni ab Eccleſia adſcriptum tradit. Verùm quod addit Henriquez in Menologio[e], hunc fuiſſe Grandi-ſyluæ Conuerſum de qoo ſcribitur, quod cùm nil aliud, præter hæc duo verba, *Aue Maria*, potuiſſet diſcere; tanto ea iugiter feruore pronunciabat, vt quaſi in ſignum diuinæ acceptationis, ex ore iam defuncti, & tumulati, lilium prodierit eadem verba præſeferens ſcripta literis aureis, quod ſuperiùs tetigimus nequaquam veroſimile apparet. Quippè ille Conuerſus, Guillelmus Monachus; ille, qui dicitur obiiſſe in Grandi-ſylua; hic qui in Hiſpania, creditur. Sed nec de Principe viro credendum eſt, adeo à parentibus barbarè educatum, vt communiſſimam ſaltem orationem, neque ante Religionem diſcere cœperit, neque poſt Religionem conſummauerit; demùm neque qui ſcripſit primo ſæculo, Thomas Cantipratanus, tanti Principis, aut ignoraſſet nomen, aot tacuiſſet, cùm eamdem hiſtoriam propalaret. Hæc de Goillelmo occaſione tranſlationis. Nunc ad domum tranſlatam, reuertamur.

a In ſuis Cathologis.
b De Laudibus vita ſolitaria.
c lib. 5. Orig. c. 15.
d Giornata 2.
e Aprilis 9.

4. Medium Eccleſiæ Mauſolæa Regia occupant; Petri Iacobique, vtriuſque ſecundi, quorum prior dextrum latus, modeſto tumulo: bic cum vxore Blanca, ſiniſtrum tenet. Proximus illis Ferdinandus Infans, Iacobi primi filius; atque è regione, Regina Margarita, Martini cooiux. Rarum profectò, & fortè ſine exemplo, quod fundationem priuatorum hominum eligant ſibi Reges in ſepulturam. Moncadarum exinde ſequuntur tumuli, tumulis Regum per omnia ferè æquales; Raymundi, Guillelmique noo fundatorum: ſed aliorum, vt ferunt, Martyrum, miraculo manifeſto comprobatorum; quos in Maioricenſi expugnatione, viriliter, glorioſéque obiiſſe circa annum M.CC.XXIX. nos etiam tomo quarto, infrà dicemos. Viſitur & eiuſdem familiæ ſepulchrum aliud extra Eccleſiam in clauſtro, & ſeparatim, Guillelmæ de Moncada Virginis inſignis, quam inſidentem equo, armatámque, ſed muliebri velo amictum caput, ſuperpoſita effigies repræſentat. Hæc Mauſolæa familiæ fundatricis, nam fundatorum nullum omnino vidi, quamuis cuncta luſtrarim, cùm illic eſſem. Reliqua occupant Primores totius Regni, de Piños, Cerbellonum, Cheralratum, & aliorum ſimilium, paucis exceptis, vt vix illuſtris hodie cenſeatur; qui non ibidem maiores ſuos agnoſcat, deſignétque; atque hæc ſola ſufficiat claritudo.

Floruere prætereà Sanctæ Cruces viris Sanctiſſimis, inter quos tres præcipuè S. Guillelmus Mompeſſulaneus, de quo hactenus dictum: S. Bernardus Epiſcopus Vicenſis, de quo inferiùs, & S. ille (periit, heu! nomen) animarum Purgatorij perennis Capellanus, miniſtérque, cui pro eis in Cœmeterio manus è terra egreſſa, benedixit: quod cum ſemel, & iterum feciſſet, extrahi ſe ab ipſo tandem paſſa eſt, brachio ſuo vnita; quod, ſiue viri Sancti ibi ſepulti, ſiue à Deo formatum de nouo fuerit; ob memoriam miraculi, integrum hodie com carne, cutéque, atque omnino illæſum perſeuerat. Niſi quòd tamen pars abſciſſa digiti, maiorem adhuc reuerentiam incutit. Quippe cum à Duciſſa Nagerenſi, ad cuius preces detracta, aſportaretur; ingenti ſtatim febre correpta dicitur, à qua non priùs meruit liberari, quàm fruſtum reſtitueret, cum ſua manu, & brachio reponendum. Extat authenticum inſtrumentum huius euentus, ſeu miraculum mauis oominare, quod ego legi cum ante annos quatuor, & triginta plus, minuſve, inſigne aliod Sanctuarium viſitarem. Seruantur in ſacrario eiuſdem domus duæ inſignes reliquiæ (ſic vulgò vocant) inter innumeras alias, quibus ditatur: miraculoſa vtraque. Altera, lingua B. Mariæ Magdalenæ, quæ recens hodie, ac ſi nunc à viuente extracta fuiſſet: Altera ex ſacro ligno Crucis Dominicæ, formata minor Crux, quæ plura hactenus miracula patrauit. 5.

Memoratur Monaſterium Sanctarum Crucium io literis Honorij Papæ III. Abbati, & Priori eius cauſa commiſſa, Viterbij III. Idus Decembris Pontificatus anno IV. circa quod tempus, vt ſuo loco dicam, duas illuſtres filias procreauit, alteram in Valencia, in Sicilia alteram: quarum priorem Vallemdignam dici voluit: Alteram S. Mariam de Alto-fonte, ſiue, de Parco; vtramque à nobis infrà memorandam. Tertiam prolem militiam profeſſuram in Caſtro de Monteſa, atqoe ex eodem Caſtro oominandam, etſi non genuit, ſaltem adoptauit: eodem iure in eam ſibi conceſſo, quod Morimundum habuiſſe in Calatraua, tomo ſequenti in principio declarabimus. Regitur hodiéque ſacer Conuentus militiæ de Monacbo oominando ab Abbate Sanctarum Crucium: Sed de his latè, cùm de inſtitutiooe eius Militiæ. Demum illuſtres reddunt Saoctas Cruces inſignia, quibus gaodent, priuilegia, Abbatis in Comitiis Regni ſuffragium, ac Regimeo ſortiendum inter Ponti- 6.

fices, quibus, non minus ipſe, quàm Abbas Populeti annumeratur: ſubiecti Populi, atque id genus alia, ex quibus multa inſerenda propriis locis; reliqua tetigiſſe ſatis, pro more noſtro.

7. Hoc ipſo anno Monaſterium Monialium in loco de Tulebras, fundatum lego: datumque à Sanctio Nauarræ ſacris Virginibus, atque de charitate cognominatum, Priuilegio expedito ſub hoc initio. *Ego Sanctius, per Dei gratiam Pampilonenſium Rex, facio hanc chartam donationis, ac textum ſcripturæ in perpetuum valiturum, Deo, & Monaſterio S. Mariæ Charitatis, quod anteà vocabatur, Tulebras, & vobis Dominabus Sanctimonialibus ibi nuper ſeruientibus Deo, tam præſentibus, quam futuris de toto illo Regaliſmo de Tulebras, vt habeatis illum, & poſſideatis vos, & omnes ſucceſſores veſtræ, tam præſentes, quàm futuræ deinceps iure hæreditario in perpetuum; & faciatis inde quicquid volueritis liberè, ac quietè*, &c. Pergit & quædam alia illis concedere, ac tandem concludit. *Facta charta in Menſe Septembris in Villa Tutela ſub Æra M.C. XCV.* Non ſatis conſtat ex verbis inſtrumenti, an ab initio Moniales Tulebrenſes, ſiue de charitate, Ciſtercienſe inſtitutum profeſſæ fuerint; ſed cum non alio ſuſceptum anno conſtet, in hunc, de quo conſtat, cenſui referendum. Celebre fuit Monaſterium Tulebrenſe fœcunditate, multis filiabus genitis, quæ per totam Caſtellam, Legionemque Ciſterciense inſtitutum propagauere. In his Gradefes, Cañas, Peraleſque, & aliæ ſuo loco referendæ. Sed inter omnes, in caput omnium natum Monaſterium Huelguenſe propè Burgos, quod per Moniales Tulebrenſes inhabitari cœptum, non multò poſt à matre emancipatum omnes ſorores ſuas adoptauit. Sed de his latiùs agemus, cùm tempus venerit. Memoratur Monaſterium de Tulebras in cap. 1. *de his*, quæ *vi, metuſve cauſa fiunt*: niſi quod ibidem Culebris, vel de Colobris per librariorum inſcitiam nominatur.

8. Monachorum quatuor Cœnobia fundata Chronologia receuſet ſequenti ordine.

Anno M. C. LVII. III. Kalendas Iunij, fundata eſt Abbatia Belli-montis.

Eodem anno Pridie Idus Februarij, Abbatia de Vilillhuſen.

Eodem anno, Abbatia Specioſa Valle.

Eodem anno, Abbatia de Parigniace. Hæc tantùm ibi: & quidem Bellummontem; Hiſpaniæ domum in Aſturibus ſitam, quæ hoc anno ſurrexit (quamuis poſt plures accepit Ciſtercij iugum) non difficilè crederem, niſi anno M.CC.VI. adnotatam viderem in Chronologia. Vnde alius Bellus-mons quærendus nobis, quem in præſenti Chronologia ſignat; neque inueniendus facilè: niſi quod tamen lego Bellum-montem Tripolitanæ Diœceſis in Syria, filiam Morimundi, quæ in eius Tabulis Bellus-fons vltra mare nominatur. Ingens profectò Zelus Guicardi Patris, nam audaciam non dicam, ſi primus omnium filios illuc tranſmiſit, quod reſpuiſſet Bernardus, Ciſtercium in Oriente propagaturos. Et perdurauit illic Monaſterium per multos annos: quippè ad Abbatem Belli-montis, Ordinis Ciſtercienſis, Tripolitanæ Diœceſis, multis, grauibúſque cauſis commiſſis, tum priuilegiis aliquibus indultis, ſcripſiſſe video Gregorium Papam IX. Pontificatus ipſius anno XII. qui incidit in Chriſti. M. CC. XXXVIII. Innocentium IV. anno VIII. qui incidit in M.CC.L. Vrbanum quoque IV. anno III. qui incidit in M.CC.LXIV. atque alios Pontifices adhuc recentiores.

9. Eandem Morimundi lineam augent Vilillhuſen, ſiue Vildehuſen, & Specioſa vallis: illa, filia Ebraci, Herbipolenſis Diœceſis, de qua nihil aliud inuenio apud authores: at ſpecioſam vallem in Oſtrofrancis, propè Melcxmul, Cœnobium potentiſſimum, inter filias Mulbruni video à Gaſpare Bruſchio [f] commemorari, conſentientibus Tabulis, quæ tamen prætermittunt Epiſcopatum. Eundem Parigniacum ſibi vendicant in Diœceſi Agenenſi, filiam Boni-fontis, cuius meminit Claudius Robertus in ſua Gallia [g]. Ergo quas ſolas hoc anno Ciſtercium protulit quatuor Abbatiæ Monachorum, omnes ex Morimundo habent originem. Quintam in Luſitania natam lego, apud Bernardum Britum, Manzonariam, filiam Alcobatiæ: ſed quæ inferiùs notata in Chronologia, nec reſiſtente eodemmet authore, tomo ſequenti veniet recenſenda.

f In Chronol. Monaſt. German.

g In Cathal. Monaſt. Ciſterc.

IESV CHRISTI ANN. 1158. — CISTERCII ANN. 61.

1. *Alphonſi Imperatoris Hiſpaniæ mors.* 2. *Atque inſtitutio militiæ Calatrauæ.* 3. *Sarracenorum in Caſtellæ Regnum irruptio:* 4. *Cui ſe Sanctus Raimundus Abbas opponit.* 5. *Donatio Regis Sanctij*, 6. *& confirmatio Alphonſi eiuſdem filij*, 7. *Conuerſos ad Militiam Raimundus ſuſcipit.* 8. *Ratio temporis.* 9. *Et militia Calatraua SS. Iuliani, Iacobique Militiis collata*, 10. *prior vtráque.* 11. *Apoſtrophe ad eamdem militiam inclytam.*

CAPVT I.

1. CENTESIMI quinquageſimi octaui anni, ſupra milleſimum, qui fuit Ciſtercio primus & ſexageſimus, funeſtauit, vt diximus, initium (qui contigerat ad finem præcedentis) inuictiſſimi Hiſpaniarum Imperatoris triſtis obitus; quem poſt Bæciam captam à Sarracenis, redeuntem Toletum, primùm morbus, deinde mors excepit; adeò breuis, vt in medio itinere (*Muradal* loco nomen) correptus febri, ſub ilice frõdoſa recubuerit, imperium pariter, ac vitam depoſiturus. Et magno Principi, cui dum vixit, Hiſpania parum; ad deuiuendum pro lecto, nuda humus; pro tecto, arbor; pro Regia, incultum nemus ſufficiens fuit. Ingenti ſanè dolore omnium bonorum, ſed noſtrorum præcipuè; queis ſummè deditus, *Bernardo in primis* (vt ait Mariana [a]) *quo authore plurima Ciſtercienſis familiæ Monaſteria extruenda curauerat; ac fermè, quæ, hoc tempore, toto illo Hiſpaniæ tractu magnificentiſſima, locupletiſſimáque extant.* Fundauerat Alphonſus, cùm deceſſit, Ciſtercienſis familiæ Cœnobia

nobia plura, de quibus dictum à nobis in ſupe-
rioribus. Morerolam, Vallem paradyſi, Sacra mœ-
nia, Montem-ſalutis, Vrſariam, & Melonem. Quin
etiam Superadum in primo tomo in hoc Hortam,
Riuum-ſiccum, Vallem-bonam, Sanctum Iuſtum
Mattamplanam, Montem-Rami, & alia de quibus
infrà. Totidem hodie Reges, vix ſufficerent tot
Eccleſiis ſtruendis, dotandiſque, cùm imperaot à
mari vſque ad mare; & ab ortu ad Occaſum do-
minantur. Tunc ſola Hiſpania, atque ea nondum
purgata à Sarracena fæce, vel vni è pluribus, &
bellis ſemper intento; vires, & ſumptus ad hæc om-
nia (nec ea ſola erexit) ſuppeditabat.

2. Cæterùm, quem ex ſui deſiderio, intulit orbi
taoti Principis mors; ex euentu, mœrorem tempe-
rauit; noua nouæ militiæ inſtitutione, non ſolùm
ſub Ciſtercio, ſed per Ciſtercium, & quod magis
mireris, in Monachiſmo. Vt vetè de ea Toletanus
b lib. 7. c. 24. [b] Pontifex dixerit. *Cœperunt contra Arabes cædes,
& prælia exercere: & proſperatum fuit opus in ma-*
c Ibid. c. 27. *nibus Monachorum.* Et item alibi. [c]. *Qui lauda-
bant in Pſalmis, accincti ſunt enſe: & qui gemebant
orantes, ad defenſionem patriæ.* Igitur noua, atque
inaudita hactenus inſtitutio militiæ in Monacha-
tu, à morte Alphonſi orta, deſiderium ipſius tem-
perauit. Extincto ſiquidem Principe inuictiſſimo,
atque inter filios eius Ferdinandum, & Sanctium,
diuiſo Regno; dum ex vtroque Mauri inſolentes
deſolationem Imperij machinannit; Inclyta Çala-
trauæ militia ſurgit, æternos triumphos de eis re-
portatura. Huic Raimundus Fiterienſis Abbas au-
thor, cuius ſuprà meminimus, Conſultor Didacus
Velaſquius, olim miles, tunc Monachus; promotor
Ioannes Toletanus Præſul, loci demùm donator
Rex Sanctius fuit. Cæterùm qualiter, & quo or-
dine res tanta ad effectum perducta, florentium in
Hiſpania militiarum, & quæ anteceſſerunt, & quæ
ſequutæ ſunt, religioſa initia conſecrauerit; ex Ro-
derico Ximenio Toletano, Sincrono pene autho-
re (etſi non Raimundum, ac ſocium eius Didacum
Velaſquium aſſequuto) dein ex antiquis aliis in-
ſtrumentis, cunctis ex fide, breuiter pandamus.

3. Et quidem de prima occaſione totius facti, cùm
ſepulturam Alfonſi Imperatoris, atque reconcilia-
tos Regni proceres Ferdinando, per Sanctium re-
d lib. 7. c. 14. tuliſſet; Hæc Rodericus, [d] qui latiùs rem geſtam
narrat; *Quibus peractis, Rex Sanctius venit Tole-
tum, & rumor increbruit, quòd Arabes veniebant
cum magno exercitu Calatrauam. Fratres autem
militia Templi, qui arcem Calatrauæ tenebant, ti-
mentes; quòd non poſſent Arabum violentiæ obuiare,
ad Regem Sanctium acceſſerunt; ſupplicantes; vt &
arcem, & villam Calatrauæ reciperet; quia non erat
eis facultas Arabibus reſiſtendi. Nec inuentus fuit
aliquis de Potentioribus, qui vellet defenſionis peri-
culum expectare.* Ecce diſcrimen totius Chriſtiani
nominis; cedentibus Templariis, qui in Hiſpania;
& quod mireris, victis ante congreſſum: Regni
proceribus detrectantibus periculum, & Rege
Sanctio tunc recens potito Regno, adeoque non-
dum firmo; & properante ad alia, quibus ab eius
arcis (totius Caſtellæ Clauis) præſidio, & propug-
natione retardabatur. In antiquo exemplari Fi-
terienſi cuius ego tranſumptum apud me habeo,
extatque aliud per omnia illi concordans inſignis
Collegij S. Bartholomæi Salmanticenſis, clarius
adhuc, quibuſdam verbis additis. *Et licèt Rex hæc
oſtenderet Magnatibus, & Baronibus, non fuit aliquis
inuentus de potentibus, qui vellet defenſionis pericu-*
e 1. Cor. 1. *lum expectare.* [e] Nempè infirma mundi Deus ele-
gerat, vt confunderet fortia; & per imbelles Mo-
nachorum copias, ſaluos faceret, etiam tunc in
Hiſpania, credentes populos. Nam audi, quod
ſequitur.

Erat tunc temporis in vrbe Regia, (ſcilicet Tole- 4.
to) *Raimundus, homo eximiæ religionis,* ſic enim ha-
bet exemplar Fiterienſe) *Abbas Fiterij: & cum eo
Monachus quidam, qui Didacus Velaſquius diceba-
tur; homo nobilis, & quondam ſtrenuus in officio mili-
tari; & de Bureua partibus oriundus; & à ſua iuuen-
tute cum Rege Sanctio enutritus.* Hactenus de Ab-
bate, ſimul & ſocio; qui qua occaſione venerint
Toletum, in dubio eſt. Certè Alphonſus, Impera-
toris nepos, huius, qui nunc regnabat, Sanctij filius
parentem ſuum, fundatorem Fiterij vocat: & San-
ctium ipſum donaſſe Raimūdo Caſtrū de Turrun-
gen, cum recens rerum, & ſceptri potitus eſſet, ſub
anni præcedentis finem commemorauimus. Vt
nihil mirum, ſi ex finibus Nauarræ Toletum vene-
rint, negotia domus cum Rege, cum Patrono, cum
ſuo benefactore tractaturi. Quæcumque fuerint,
à Deo præordinata ad tantum finem conſequen-
dum credenda eſt. Nam *Didacus, Raimundi Ab-
batis ſocius* (pergit Archiepiſcopus) *videns Regem
ſolicitum pro diſcrimine Calatrauæ, ſuaſit Abbati,
vt à Rege peteret Calatrauam. Et licèt Abbas ſe à
principio retraxiſſet, demum conſenſit Monacho,
olim militi, ſupplicanti, & accedens ad Regem, petiit
Calatrauam. Et licèt aliqui fatuum reputarent;
tamen, ſicut Domino placuit, Rex conſenſit. Et Ab-
bas cum Monacho incontinenti venerunt ad Prima-
tem Ioannem, qui tunc præerat Eccleſiæ Toletanæ:
Qui audiens ſanctum propoſitum, gratias egit Deo,
& ſtatim rerum ſuarum dedit auxilium; & fecit pu-
blicè prædicari, vt omnes euntes in auxilium Cala-
trauæ omnium peccatorum veniam mererentur. Et
facta eſt tanta commotio in ciuitate, vt vix eſſet, qui
aut in propria perſona non iret, aut equos, aut arma,
aut pecunias ad ſubſidium non largiretur. Et Rex
Sanctius incontinenti dedit Abbati, & Sanctæ Ma-
riæ de Fiterio, in poſſeſſionem perpetuam, villam, &
præſidium Calatrauæ.* Hactenus Rodericus Ximen-
ius de propagatione Calatrauæ, per Monachos
ſuſcepta, cùm à Principibus, cùm ab ipſo Rege,
cùm à militibus Templi deſereretur. Sic paucos
ante menſes acceptum Caſtrum Turungenenſe
Raimundus rependit; nutu Dei, quis id dubitet?
totius Regni (nam totum inde pendebat) viriliter
ſuſcepta defenſione.

Porrò exemplar Regiæ donationis Raimundo 5.
factæ, quæ hodie Fiterij conſeruatur, ſcripta in
pelle, ſigillo plumbeo pendente, ſericeis funibus,
necnon ſimilis alia Calatrauæ, ex qua Rades, &
alij tranſcripſere, hæc pauca quidem, ſed grauia
verba continet.

*IN nomine Sanctæ, & indiuiduæ Trinitatis Patris,
& Filij, & Spiritus Sancti, quæ à cunctis fidelibus
in vnitate colitur, & adoratur.*

*Quoniam Regie clementiæ dignitatis ad hoc debet
ſolicitè ſemper intendere, vt omnipotenti Deo, in cu-
ius manu corda Regum eſſe dignoſcuntur, valeat ſine
intermiſſione placere; & ei ſtudeat pia intentione ſer-
uire, ſine quo nec Regnum poteſt obtinere terrenum,
neque acquirere ſempiternum. Ea propter Ego Rex
Sanctius Dei gratia Domini Aldephonſi bonæ memo-
riæ illuſtris Hiſpaniarum Imperatoris filius, diuino
munere inſpirante, facio chartam donationis, & tex-
tum Scripturæ, in perpetuum valiturum, Deo, & B.
Mariæ, & ſanctæ Congregationi Ciſtercienſi, & vobis*

Domino Raymundo Abbati Eccleſia ſancta Maria de Fiterio, & omnibus fratribus veſtris, tam præſentibus, quàm futuris, de Villa, qua vocitatur de Calatraua; vt habeatis, & poſſideatis eam mancipatam, liberam, ac quietam, iure hæreditario, deinceps in perpetuum: & defendatis eam, à Paganis, inimicis Crucis Chriſti, ſuo, ac noſtro adiutorio. Ita, inquam, do vobis eam, & concedo, cum ſuis terminis, montibus, terris, aquis, pratis, ac paſcuis, ac regreſſibus, & cum omnibus directuris eidem villa pertinentibus, vt habeatis, & poſſideatis eam pro hæreditate, vt diximus, vos, & omnes poſteri veſtri, quicumque veſtri Ordinis fuerint, & ibi Deo ſeruire voluerint deinceps in perpetuum. Et hoc facio vobis amore Dei, & pro ſalute anima mea, & parentum meorum: & vt Deus per vos honoretur, Chriſtiana Religio dilatetur, & vt Regnum noſtrum augmentum ſui, & protectionem (veſtro, omnipotenti Deo gratiſſimo famulatu) recipiat. Si quis hoc meum factum, diuino munere inchoatum, & donationem, auſu temerario infringere voluerit ſit maledictus, & excommunicatus, & cum Iuda proditore Domini, in inferno damnatus; & hoc meum factum ſemper maneat firmum. Facta charta in Almacam, ſub Æra M.C.XCVI. menſe Ianuario anno quo Dominus Aldephonſus famoſiſſimus Hiſpaniarum Imperator obiit. Rege Sanctio de Nauarra exiſtente vaſallo domni Regis. Ego Rex Sanctius hanc chartam, quam fieri iuſſi, meo proprio robore confirmo.

Rex Sanctius de Nauarra. *Confir.*
Comes Almanricus. *Confir.*
Comes Lupus Alferiz Regis. *Confir.*
Comes Vela de Nauarra. *Confir.*
Gutierre Fernandez poteſtas in Caſtella. *Confir.*
Gumez Gonzaluez maior domus Regis. *Confir.*
Sanctius Didaci. *Confir.*
Petrus Exemenez tenens Logronium. *Confir.*
Fortun Lopez de Soria. *Confir.*
Gonçaluus Roderiquez. *Confir.*
Gonzaluus de Marañon. *Confir.*

Ioannes Toletanus Archiepiſcopus Hiſpaniarum Primas. *Confir.*
Raimundus Palentinus Epiſcopus. *Confir.*
Petrus Burgenſ. Epiſcopus. *Confir.*
Cerebrunus Seguntinus Epiſcopus. *Confir.*
Ioannes Oxomenſis Epiſcopus. *Confir.*
Rodericus Chalagurrienſis Epiſcopus. *Confir.*

6. Hactenus priuilegium Sanctij Regis; quod ipſo, ante integrum annum, per mortem rapto, filius eius Alphonſus confirmauit: Non quidem ſtatim: quippe penè poſthumus; certè triennis à patre relictus fuit: ſed cum primum ſuſcepit Regni habenas, tali in ipſo parentis priuilegio, quod Fiterij aſſeruatur ſubſcriptione.

Martinus Pelaiz Domini Regis Notarius, Bernardo Palentino Archidiacono exiſtente Cancellario, ſcripſit. Ego Aldephonſus Dei gratia Rex hoc factum Patris mei Regis Sanctij roboro, & confirmo. Et defendo, atque conteſtor, vt nullus Abbas, nec alius homo, hoc meum factum in aliquo irrumpere præſumat. Quod ſi aliquis fecerit, amorem meum proculdubio perdet, Ita quod Pater dubio adhuc euentu ſorti, ſeu melius Deo, ante permiſerat; filius probatum fælici experimento; & ratum habuit, & firmum eſſe voluit. Verum quod dicitur in eadem confirmatione. *Vt nullus Abbas, nec alius homo hoc meum factum in aliquo irrumpere præſumat.* Ex verbis M.S. Fiterienſis intelligendum, venit, quæ mox adducam.

7. Raimundus, *Accepta donatione*, (ait Toletanus Præſul [f]) *cum Didaco Velaſquio Monacho venit, duce Domino, Calatrauam; & ſic eſt factum, diſpoſitione Altiſſimi ordinante, quod Agarenorum exercitus, de quo rumor increuerat, non aduenit. Et tunc multi, quos deuotio incitauit, temperato habitu, vt militaris agilitas expoſcebat, eorum ordinem receperunt; & incontinenti cœperunt contra Arabes cædes, & prælia exercere, & Domino adiuuante proſperatum fuit opus in manibus Monachorum.* Hæc inſtitutio militiæ Calatrauæ illuſtrior, quò rarior: atque eò Ciſtercio glorioſior: nempè ſuſceptis ad militiam conuerſis laicis, non ſecus, ac ad grangias, ſed ſub Abbate, atque per eum, & Monachos regendis, non ſolùm in Conuentu, ſed & in bello.

[f] lib 7 c.14.

8. Cæterùm quod ad rationem temporis attinet, quæ nobis ſemper ante oculos habenda, ex data donationis facile conſtat, incidiſſe in initium præſentis anni, ſeu præcedentis finem, quippe ſignata charta priuilegij non in Regia tunc vrbe Toletana, ſed in Almazan; idque menſe Ianuario Æra M.C.XCVI. quæ incidit in annum M.C.LVIII. quem nunc incipimus. Dico autem potuiſſe concedi ſub præcedentis finem, quia Imperatorem obiiſſe conſtat menſe Auguſto, anno ante Sanctij mortem, qui pridie Kalendas Septembris, hoc ipſo obiit. Vt ſatis liqueat quatuor illis menſibus contingere potuiſſe, quæ memorauimus: & donationem Toleti prius factam menſe Decembri; vt locum alium ſignando priuilegio, quod negari non poteſt, ſic & menſem ſequentem expectaſſe. Quæ omnia ſatis probant, quæ ſupra diximus de præſcripto inſtituto Ciſtercienſi militibus Sancti Iuliani del Pereyro, ab Epiſcopo Ordonio; ad militum Calatrauenſium imitationem; numquam alias, ad regulas Monaſticas cõpoſituro milites, ni militantes Monachos vidiſſet, quibus ſi vellent, poſſent conformari. Nam quòd Calatraua Raimundo, non vtcumque, ſed defendenda à Paganis, atque hoc oſtio illis præcludendo ad Chriſtianos Caſtellæ, tradita ſit, non ſolum probat occaſio donationis, ſed etiam verba. *Vt defendatis eam à Paganis inimicis Crucis Chriſti, ſuo ac noſtro adiutorio.*

Ergo cum milites Sanct-Iulianæi inſtituta Ciſtercij ſuſceperunt ſub Ferdinando Rege, Sanctij fratre, iam Calatraua Ciſtercio cuſtodienda, atque armis tractanda, commiſſa erat. Quippe hæc militia Imperatoris mortem immediatè ſequuta, illa non priùs ſuſcepit Ciſtercij leges, quam Ferdinandus patri ſucceſſiſſet. Quare non caſu, aut temerè eaſdem, ſed ad imitationem Calatrauenſium, amplexa eſt; expertà haud imparem cucullam haſtæ, & gladio, ac tractandæ militiæ: neque abs re fore 9.

putans

putans ſi vtrobique in Caſtella nimirum, Legionéque nouum viuendi genus, quod optabant, ſub legibus eiſdem profiterentur.

10. Atque hinc obiter pro Calatraua colligo ex Religionibus militiæ ſacræ deditis, quibus floret Hiſpania, non aliam antiquiorem inueniri, quippè talis à primo ſui exordio, ad cuius normam aliæ ſurrexere. Nam ceteræ, aut ſub ipſa militarunt Chriſtus, Auis, Monteſia, aut militare ab ipſa didicerunt: Sanct-Iulianæa, eiſdem ſuſceptis legibus, cum ſub nullis vixiſſet duobus annis: Diui Iacobi anterior congregatio, ſed non Religio, & Congregatio adeò deprauata (verba prologi [g] ad ipſius regulam ſumo) vt ex atrocitate flagitiorum magis, quàm ex fidelium propugnatione deſignaretur. Itaque ante Ferdinandi Regis tempora (nam in Regno Legionis initium ſumpſit) militum potius indulgentium mundanæ gloriæ, & terrenis affectibus, quàm infeſtantium inimicos Crucis Chriſti Conuentus fuit. At poſtquam Calatrauæ nouos milites, atque Sancti Iuliani Ciſtercienſium viderunt adſcriptos regulæ, ſanctum eorum zelum æmulati Canonicos regulares elegerunt, quibus ſe ſociarent, & quorum inſtituta profiterentur. Eius rei manifeſtum indicium eſt, quod Calatraua, Pereitóque, illa per Ciſtercienſes Monachos cœpta, hæc Ciſtercio vnita ſub Rege Sanctio, quem hoc anno obiiſſe omnes conueniunt; Iacobæi milites nequaquam ante ſequentem acceſſere Canonicis; poſtquam, eodem Sanctio Rege mortuo, Alphonſus filius impar adhuc ſceptris (quippè triennis) auunculi inſidias, Regnum Caſtellæ inuaſiones, patiebantur. Huc tempus Rades [h] in Chronico huius Ordinis, hoc prologus ad eiuſdem militiæ regulam, huc denique aſſignare reperio, quotquot de ipſa.

g *Apud Rades cap. 1.*

h *In explicatione Prolog. apud eund.*

11. Nec pro inclyta militia, & pro ſacro Conuentu Calatrauæ, in cuius nos prioratum quondam acciti nihil mirum, ſi pro ipſis militemus: quippe qui facilè ab ea dignitate abſtinere potuimus, non ab affectu. Nec miramur deſuetos pati iugum obedientiæ Monaſticæ ab annis fermè ſex ſupra triginta (tot tranſierunt à morte Prioris vltimi) declinare ceruicem, neque acquieſcere ſuſcipiendo Priori Monacho, quem tamen ſupra quadringentos annos habuerint. Illud mirandum inſignem Religionem, ſub qua tot Clerici, tot illuſtres Principes laici, tot equites emiſere ſolemnia vota; tanto tempore orbatam paſtore proprio: & nondum ſibi de illo prouidere. Tollatur Monachus, vt alius ſubſtituatur; at non, vt nullus. Sed hæc iam ad hiſtoriam minus faciunt, aut, ſi quæ fecerint, inferius dicenda erunt.

---

1. *Raimundus rei militaris peritia velut infuſa*, 2. *Fiterium ad Calatrauam transfert.* 3. *Roderici Toletani varia lectio.* 4. *Qui de Fiterio Nauarrenſi dubitent?* 5. *Et pro ipſo rationes non contemnenda.* 6. *Improbata ab aliquibus tranſlatio.* 7. *Quæ obſeruantia militum?* 8. *Quis habitus? & oſtenſum non ſolùm ſcapulare.* 9. *Approbata tranſlatio per Capitulum. Atque admiſſa militia per Lambertum.* 10. *Sed in Fiterio Abbatia reſtituta.* 11. *Approbatáque ab Alfonſo, Sanctij filio.*

CAPVT II.

1. IAM Raimundus, Velaſquio præceptore, ſiue, quod malim, cœlitus edoctus, ducere agmen, ordinare acies, reſiſtere hoſti, & nunc fugientem inſequi, nunc fugere, ſed repentè in ſequentem irruiturus, militari peritia feſtinabat. Nec ſolos, à ſe ad Ordinem admiſſos, accipiebat ſub ſignis, ſed ſæculares. Quippe vt in Grangiis, cura penes domeſticos, labor ad mercenarios etiam extendebatur, ſic & in bello cenſuit efficiendum, nec timebat expenſis his grauari; continuis inuaſionibus in Arabes, ſatis eaſdem, ſupérque compenſaturus. Sic Calatraua non defenſiuam tantùm, ſed offenſiuam exercebat militiam: & pro militibus ſuccedentes Monachi, quos illi fugerant hoſtes, hi fugabant.

Ex Charta charitatis.

2. Sed Sanctus Abbas, cùm proſperè omnia cedere, atque inde beneplacitum conſpiceret voluntatis diuinæ, quæ viros in hoc opus ſegregaſſet; & alias filios ſuos arctè diligeret, quos paulò ante Fiterij reliquiſſet; tranſlationem Conuentus cogitauit; Prioratu, ſeu grangia ibi relicta, cum paucis, qui rei ruſticæ, & miniſterio domus prouiderent. Quin & militiam inde roborandam adductis copiis, per quos belli negotia promouerentur. Meminit huius tranſlationis, & conductionis Rodericus Ximenius, & quidem verbis, quæ non hominum opus, ſed Dei fuiſſe, ſatis claris indiciis manifeſtant. *Tunc* (ait) *Abbas reuerſus ad Monaſterium, armenta, & greges, & cætera mobilia, quibus tunc temporis Fiterium abundabat, nec non & multitudinem bellatorum, quibus ſtipendia, & viatica miniſtrauit, duxit ſecum veniens Calatrauam; exceptis debilibus, & ægrotis, quos ad miniſterium Monaſterij dereliquit. Et, vt audiui ab his, qui viderant, ferè viginti millia hominum ſecum duxit. Et hic fuit in Fiterio primus Abbas.* Hæc Toletanus Præſul haud dubiè notans diuinam manum negotio interuenientem, quæ tot hominum millia pauperi Monacho, & mouiſſe, & poſt ſe traxiſſe, dedit, quot vix hodie Monarcha potentiſſimus congregare valeret, & ſuſtentare.

3. Verum eſt tamen (nam id etiam fatebor) in M.S. exemplari Fiterienſi viginti millia non hominum, ſed ouium ſcriptum eſſe; quod & creditu, & factu longè facilius; & fortè inde impreſſa corrigenda. Proferam verba, quia ex eis etiam colligitur, manifeſta ſolutio alterius dubij, quod recentiores plures malè torquet. Cuius Fiterij Abbas Raymundus fuerit? Regni Nauarræ? an alterius ad Piſoricam? Fiterienſis exemplaris verba hæc ſunt. *Vt audiui* (ait) *ab his, qui viderunt, ferè viginti millia ouium ſecum aſportauit*, (ſcilicet Raymundus.) *Et, vt dicitur, iſte fuit Primus Abbas Fiterij, poſtquàm ſe Monachi tranſtulerunt de Caſtellione.* Conſonant planè verba antecedentibus, quæ armenta, & greges, & mobilia à Fiterio abducta perhibent, quibus tunc temporis Monaſterium abundabat. Nec multum erit, ſi ad opima paſcua redux prudens miniſter, cætera bona in greges commutauerit. Mihi vtramque lectionem

deſignaſſe ſatis ſupérque ; mirabiliorem illam, hanc faciliorem.

4. Cæterùm dixi ex his verbis etiam colligi reſolutionem dubij, quæ authores omnes Hiſpanos penè diuiſit ; aſſerentibus multis & quidem grauibus, Fiterium, cuius Abbas Raymundus fuit, & cui arcem Calatrauæ donatam legimus, nequaquam in Nauarra propè Alamam, ſed in Caſtella, ad Piſoricam fluuium : adeóque aliud ab eo quod ſuprà diximus. Ita Garibayus Hiſpanicæ hiſtoriæ lib. 12. cap. 12. ad annum M. C. L VII. Hieronymus Roman. tom. 1. lib. 7. cap. 8. ad annum Chriſti. M.C. L VIII. &, quod magis miramur, Mariana lib. 11. cap. 6. anno M.C.L VII. & quidem efficaci fundamento, ſi, tamen vero. *Duo* (inquit) *Ciſtercienſes Monachi, quos res aliæ in Curiam reuocarant, Toleti eo tempore moram trahebant, Raymundus Fiterij ad Piſoricam Abbas (errant, qui hanc laudem ad Fiterij Cœnobium ablegant, quod in Vaſconibus, non procul Tadela, ſitum eſt; cum conſtet conſequenti tempore fuiſſe extructum) atque Raymundi ſocius Diegus Velaſquius.* Sic ille. Et quidem, ſi conſtaret, vt ipſe ait, Nauarreum Fiterium donatione Calatrauæ poſterius tempore; argumentum conuinceret nullo prorſus effugio ſubuertendum ſed longè antiquius ſupra oſtenſum eſt, inſtrumentis productis, quæ & Raymundum eiuſdem domus Abbatem, ante annos quatuordecim demonſtrent, cum nondum domus ex Nienzauas ad Fiterium tranſlata eſſet. Et fundatio poſterior quam ipſe adſtruit, reſtituti potiùs Monaſterij, quod ſuo loco dicemus, dotatio fuit. Aliorum fundamenta faciliora; illuſtrem arcem totius Caſtellæ clauem, & villam nobilem nequaquam extero Abbati credendam fore.

5. Nobis probabilius longè ſemper fuit, gloriam hanc Nauarreo Fiterio debitam, primo, quòd nullum aliud Ciſtercium nouit ad Piſoricam ſitum, quod ex Chronico Monaſteriorum Ordinis, atque ex quinque eius Geneſibus, ſeu lineis facile conſtat. Nec credendum à cunctis prætermiſſam domum, quam tanta gloria condecoraſſet. Secundò; quia video in Fiterio Nauarrenſi extare originalem donationem, cuius authenticum inſtrumentum apud me habeo. Quin & confirmationem Alfonſi, Sancij filij ; quam nec ipſa quidem Calatraua hactenus nouit. Vnde neque in definitionibus vulgata, neque edita à Franciſco Rades in ſua Chronica. Tertiò quia in Fiterio ad Piſoricam, (namque id loco nomen, *Fitero de Rio Piſuerga.* Vulgò dicunt) nulla veſtigia, nulla antiqua traditio perſeuerat, non ſolum Monaſterij Ciſtercienſis, ſed nec alicuius. Et quartò tandem ; quia nihil prorſus dicitur in hiſtoriis antiquis, quod non Fiterio Nauarrenſi quadret; maximè autem tranſlatio ex Caſtellione, quæ in M.S. illo antiquo commemoratur. Namque Conuentum ex Scala Dei miſſum Yergæ primum : deinde in Caſtellione conſediſſe ſub Abbate Durando; demùm Fiterium tranſlatum ſub Raymundo, productis etiam inſtrumentis oſtenſum manet. Nec refert quo mouetur Garibayus Arcem Caſtellæ totius Regni clauem, nequaquam Nauarreo Abbati tradendam. Tum; quia ſatis probabile, Fiterium intra Caſtellæ terminos tunc ſitam, quod Ioannes Bricius [b], & alij notauere; à quibus hodie etiam parum diſtat. Tum; quia Rege Nauarræ, (vt dicitur in charta donationis) exiſtente Vaſallo Regis Caſtellæ, promiſcua omnia. Sed neque arx Nauarreos fines contingens, ſed totis illis limitibus oppoſita, & ſolis Sarracenis conterminа, atque ab eis defendenda tradita eſt : nec facili inter plures electione; ſed deſperatis rebus, nec inuento, qui auderet propugnare. Ergo ex Fiterio Nauarræ, tranſlati Monachi, qui, vt hactenus in alteros, deinceps in vtroſque Chriſtiani nominis hoſtes cierent bellum.

b Hiſtor. 5. S. Ioann. de Rupe lib. 5. c. 21.

Hanc Monaſterij Fiterij tranſlationem, quia ipſo inconſulto, Scalæ Dei Abbas ægrè tulit. Quin; & Monachos in milites conuerſos, loricatam cucullam & galeatum capucium, variè vt in nouis; & à pleriſque in deterius accipiebatur. Quemcumque ſeruum in talentis ſibi creditis operari, laudabile; ſi ad aliena pertranſeat, periculoſum. Quid Monacho cum haſta, clypeóque ? quid militi cum choro ? quid cum ſilentio ? tractent fabrilia fabri: nedum alter alterius opus miſcet, neutrum exerceat : & dum alieno inſiſtit, omittat proprium: nec illud callens, & iſtud obliuiſcens. Conſtat imminuiſſe relationē mandandam à capitulo, ni Sanctij, & Ludouici Regum preces, ac debitum obſequium interceſſiſſent. Sic enim in antiquo M. S. Fiterienſi exemplari ſcriptum lego. *Nulli dubium eſt, domum Fiterij eſſe filiam Scalæ Dei; hæc autem domus Fiterij minus cautè ſe tranſtulit in Calatrauam, cum, inconſulto, & irrequiſito patre ſuo, ſcilicet Abbate Scalæ Dei, ſe propria authoritate plenariè tranſtulerit ſub Raymundo ſupradicto Abbate primo Fiterij, qui fuit Ciuis Sancti Gaudentij; quæ quidem tranſlatio irrita haberetur ſecundam formam, & inſtituta Ordinis Ciſtercienſis, niſi prece dicti Regis Sancij Caſtellæ; & Ludouici Regis Franciæ, & etiam Ducis Burgundiæ ab vniuerſali Capitulo Ciſtercienſi confirmata fuiſſet.* Hactenus ibi; vt palam ſit relationem intentatam hoc ipſo anno, pro qua Rex Sanctius, qui intra illum obiit, preces fudit. Atque hoc eſt, quod Alfonſus filius eius, cum confirmauit, cenſuit ſubiiciendum, *Vt nullus Abbas, nec alius homo, hoc meum factum irrumpere præſumat* Quippe occurrens Abbatum Ciſtercij Zelo, qui tranſlationem caſſandam fore tentauerant. Porrò huius M. S. Fiterienſis, quô maior illi fides, tranſumptum aliud, poſtquam hæc ſcripſiſſem; ei per omnia concordans, reperi nuper in inſigni Bibliotheca Sant-Bartholomęana huius Academiæ Salmanticenſis (Collegium vetus inter quatuor maiora, quia cæteris antiquius vulgus appellat) in quo Calatrauenſis initia Ordinis, progreſſuſque, & varia eius ſtatuta, atque id genus alia continentur. 6.

Dicendum ſupereſt de obſeruantiis militum, deque habitu ipſorum, quem pro vſu militiæ temperatum, ex Roderico Toletano ſuperius vidimus. 7.
Et de obſeruantiis quidem nulli dubium, quandiu à prælio abſtineant, eaſdem prorſus fuiſſe, quas Monachorum, ieiunia eadem, eaſdem vigilias, idem ſilentium, atque idem opus manuum quotidianum : quod idem Archiepiſcopus confirmat. *Victus (inquit)* [c] *tenuis paſtus eorum* (& loquitur de Militibus Calatrauæ, non ſolum quantitatem deſignans modicam, ſed qualitatem alimento minus aptam ; piſa, & fabas,) *& aſperitas lanæ, tegumentum eorum. Diſciplina aſſidua probat eos, & cultus ſilentij comitatur eos; frequens genuflexio humiliat eos, & nocturna vigilia macerat eos; deuota oratio erudit illos, & continuus labor exercet eos. Alter alterius obſeruat ſemitas, & frater fratrem ad diſciplinam &c.* Quibus verbis ferè omnia cōprehendit, victum, veſtitum, pſalmodiam, contemplationem, opus manuum, ſilentium, vigiliáſque, ac demum

c lib. 7. c. 27.

mum

mum mutuam quotidianorum defectuum proclamationem; vt nihil minus à Monachis efficerent, quandiu non in caſtris, qui militiæ, & bello deputabantur.

8. Hæc de obſeruantiis planè indubitata. Et de habitu maior difficultas: quippe quem aliquatenus mutatum pro vſu belli, Rodericus affirmat. Rades, vt ſemper, auerſus à Monachiſmo, ſcapulare ſolum illis tribuit, cum paruo caputio, quod capiti nequaquam adaptaretur. Probat ex verbis cuiuſdam conſtitutionis poſt plures annos editæ, & confirmatæ ab Innocentio III. cuius hic tenor, *Scapulare pro habitu Religionis.* ſupple portabitis: Probare poſſet melius, faciliuſque ex verbis Benedicti XIII. pſeudopontificatus eius anno III. vbi præmiſſa narratione militum, quod ſcapularia cum quibuſdam caputiis ab eiſdem ſcapularibus indiuiſis, ſuper veſtes apparentibus deferre conſueuerant, & quod ex delatione caputiorum non ſatis diſcernebantur (ita ipſi dicebant) neque habebatur, ſaltem vt decebat, eorum plena notitia: ipſis concesſit, vt dicta caputia, ſcapulari retento, poſſent reiicere, & loco eorum portare ſignum Crucis eiuſdem qualitatis, & quantitatis, quas ſuis litteris cenſuit depingendas. Hæc fundamenta: ſed longè recentiora, quam vt poſſint primis illis militibus aptari. Decurtata indumenta non eſt dubium, ſed decurtata tantum, non abolita, atque id ſolum prouiſum, ne impedirent. Moueor, quod dicti Roderici tempore, non ſcapulare tantùm, ſed totum habitum, & olim accepiſſe, & tunc geſtaſſe, manifeſtè traduntur in vtroque exemplari M.S. San-Bartholomæano nimirum, & Fiterienſi, quod non exiguam præſefert auctoritatem. *Tunc* (ait) *multi, quos deuotio incitauerat, temperato habitu, vt militaris agilitas expoſcebat, eorum Ordinem intrauerunt, & talem habitum ipſorum habitus ſimilem, ſicut hodie habent, receperunt.* Moueor prætereà eiuſdem ſacræ militiæ conſtitutionibus, quibus vel poſt ſæculares veſtes admiſſas, prouiſum video, vt ſaltem color, ac màteria, & qualitas, quæ veſtibus Monachorum inſunt, in veſtibus eorum conſeruarentur, *Quelos veſtidos de los Caualleros fueſſen boneſtos; y que fueſſen del color, y groſſor, que los trauan los Monges de Ciſtel.* Quin & hoc ipſum in litteris Innocentij III. eiſdem mandari, notatum video in collectione diffinitionum Calatrauenſium addita his, quas Guillelmus Morimundi Abbas, cum ſacrum Conuentum, ac militiam viſitauiſſet, promulgauit apud Almagrum die II. Aprilis anni. M. CCCC. LXVI. Cuius traſſumptum ab eodem tempore ſcriptum in Codice illo San-Bartholomæano hodiéque legitur. Moueor denique teſtimonio illo deſumpto, ex hiſtoria S. Iuliani *del Pereyro* vbi eius milites eumdem tuliſſe habitum feruntur, quem noſtri Monachi. *El habito* (inquiunt) *dela Orden del Pereyro fue al principio, el miſmo que trauan los Monges de San-Bernardo.* Siue autem ad imitationem Calatrauæ ſuſcepere Ciſtercium, ſeu prius ipſa: nec credam æmulatos plura, quàm viderint: nec genitos Ciſtercio Calatrauenſes Ciſtercij habitum refugiſſe, quem aliunde aduenientes, non recuſaſſent. Nec ex duabus militiis Ciſtercienſibus, minus præſeferre Ciſtercium, quæ magis propria. Hic ergo habitus illis aſſignatus, quem multæ etiam antiquiores picturæ teſtificantur.

Porrò ex ratificata tranſlatione à Raymundo facta, Conuentus ex Fiterio, ad Calatrauam, per Generale Capitulum Ciſtercij præſentis anni, quod ex Regum Sanctij interuentu planè deduximus: liquidóque conſtat, ab eodem item Capitulo militare inſtitutum ſibi vnitum, acceptumque, vt ſicut ad alia opera religioſi laici; ſic etiam & ad bellum, contra inimicos Crucis, reciperentur. Quo nullum penitus eſſet miniſterium, quod non Ciſtercium pro Eccleſia Dei ſubiret; in quo non miniſtraret Chriſtiano Orbi. Quo demùm fieret, vt Sacroſanctæ Inquiſitionis Officio, per ipſum cœpto, quod poſt annos quinquaginta adhuc videbimus; Fidem ſibi ſuſceperit tuendam; atque à loliis purgandam intus, & foris; nempe, ab hoſtibus, & à falſis fratribus: glorioſo ſtemmate, & quod non facilè alij præſeferant. Verùm, vt poſterius ad Arnaldum, de quò infra. Sic primum ad Lamberti laudem ſpectat. Quod viro Sancto Ciſtercio præſidente, ſuſcepta militia: Quod manum ſuam miſerint ad fortia, etiam externa: quorum digiti in contemplationis ſinu foti hactenus ſolùm nouiſſent tenere ſilentij fuſum. Sed de progreſſibus, ac viciſſitudinibus Militiæ Calatrauæ, multa inferiùs. Nunc ad alia huius anni tranſeamus. 9.

In antiqua membrana Fiterienſi, quam memorani, antiqui Patres memoriæ prodidere, Abbatiam Fiterij non diu vacuam: ſed cum primum à Sancto Raymundo dimiſſa eſt, ab Scalæ Dei Abbate reſtitutam, tranſmiſſis Monachis præfectoque Abbate, per quos iuxta fundatorum voluntatem, habitaretur. *Inter hæc* (ait) *Abbas Scalæ Dei deſtitutā Fiterij Abbatiam, & ſine Abbate, de nouo conſtituit ſibi, à prędicto Raymundo, quondam eius Abbate, iam derelictam: conſtituendo ibi de nouo Abbatem, &c.* Et infrà. *Certum eſt, namque Abbatem Scalæ Dei, poſt tranſlationem factam ab Abbate Raymundo in Calatrauam, Fiterium deſtitutum, ſecundò in Abbatiam conſtituiſſe.* Hactenus ibi, vt inde palam fiat, quam ob cauſam Calatraua Fiterio nunquam detulerit, tanquam filia matri, etiamſi conſtet, inde proceſſiſſe; quia nimirum Fiterio primo tranſlato, nulla proles ſuſcepta: & à ſecundo, nihil prorſus accepere, qui ſe tranſtulerant. Sed neque Fiterij ratione tranſlationis, Abbatum ſeries deficere inuenitur: nempe conuentu conuentui ſuccedente, neque acephalo. 10.

11. Porrò hanc domus Fiterij innouationem, reſtitutionémve approbaſſe videtur, poſt annos aliquot, Alfonſus Sanctij filius, ad quem hæreditario iure ea domus ſpectare videbatur, vtpotè ab Imperatore donato loco, à Sanctio ſiue dotata, ſiue condita, ſi non vtrumque ſimul, vt memorauimus. Certè verba Alfonſini priuilegij inſtaurationem ſonant, ſiue reſtitutionem rei interruptæ. *Authenticum priuilegium illuſtris memoriæ genitoris mei* (ait) *Sanctij Regis, quod ipſe olim de Caſtellione, quod nunc de Fiterio dicitur, condidit, præſentis pagina innouatione, & reſtituo, & confirmo, &c.* Sed de his ſatis. Nunc ad alia huius anni tranſeamus.

1. *Adrianus, Fridericúſque Ciſtercienſibus, vſi.* 2. *Henricus, & Hyacinthus Cardinales ab Adriano Legati, quæ paſſi in itinere.* 3. *Qualiter Fridericum ſint alloquuti.* 4. *Pontificis ad Imperatorem modeſta littera.* 5. *Quæ nomen beneficij, ex quo orta diſſenſio, interpretantur,* 6. *& de impedita ad Romanam Curiam via queruntur.* 7. *Mitigata indignatio Imperatoris.* 8. *Cardinalis Baronij adnotatio.* 9. *Quid Otto Friſingenſis in hoc negotio.* 10. *Retractata quæcumque priuilegia, exceptis Ciſtercienſium, & Templariorum.*

Capvt III.

1. Dvm hæc per noſtros in Hiſpania peraguntur, in Italia Adrianus Romanus Præſul, in Germania Imperator Fridericus, non minùs vtebantur Ciſtercij filiis. Hic Friſigenſi Ottone, quem patruum, quem virum Sanctum, quem fidum Conſiliarium, nec à ſe diuidebat; & vel cum non parebat, venerabantur. Ille Cardinali Presbytero Henrico, quem ſimul cum Hyacintho Romanæ item Eccleſiæ Cardinali, Friderico placando deſtinauit. Cæterùm quantus ex vtriuſque induſtria fructus, quamuis non permanſurus per multum
a lib.1.c.17. tempus, ex Radeuico Sincrono [a] authore, & totius regni gnaro, deſcribamus. *Interea Romanus Antiſtes* (Adrianus) *de aduentu Principis certior effectus, (nam legati eius, videlicet Rainaldus Cancellarius, & Otto Palatinus Comes, quorum ſupra meminimus, iam dudum Italiam intrauerant) ei melius mutato conſilio, ad leniendum eius animum nuntios mittit, Henricum videlicet Cardinalem Preſbyterum, SS. Nerei, & Achillei; & Hyacinthum Cardinalem Diaconum ſanctæ Mariæ in ſchola Græca, viros prudentes in ſæcularibus, & ad Curialia negotia pertractanda, prioribus miſſis multò aptiores.* Hæc de miſſa ab Adriano legatione. At de geſtis in ipſa per legatos, & de his, quæ in itinere perpeſſi, hæc, quæ ſequuntur.

2. [b] *Hi duobus Henricus, & Hyacinthus, ſupradicti*
b lib.1.c.11. *Nuntij Adriani Papæ, Ferrariam venerant, audiúque, quod Legati Imperatoris Mutinam rediſſent; non ſperantes ipſos ſibi occurrere, humilitatis formam præbentes: quod inſolitum antea fuerat, ad eos pergunt; expoſitáque cauſa legationis, quod ſcilicet ea, quæ pacis eſſent, & honoris Imperij, in mandatis haberent; dimittuntur. Iam verò aduentum illorum, per omnes partes illas, vbi arcta montium tranſitus erant, fama nuntiauerat; multóſque mortalium, rerum alienarum cupidos, id contra eos animauerat, quod penè neminem latebat, maieſtatem Imperialem Romanæ infenſam exiſtere; quódque vitio audaciæ quiſque ardebat, ac ſi regiæ voluntati obſequeretur, temerarius intendebat; ſperans in hoc caſu latrocinium honeſtiori nomine poſſe palliari. A Ferraria itaque Veronam, à Verona per Vallem Tridentinam, iter agunt; habentes ſecum, gratia maioris ſecuritatis, Venerabilem Epiſcopum Tridentinum Albertum. Sed præualuit auri ſacra fames, quæ, quos arripuit, nihil vnquam honeſtum, nil moderatum ſentire, vel appetere permittit. Nam Fridericus, & Henricus Comites, quorum in illis partibus non parum poterat violentia, tam Cardinales, quàm Epiſcopum captos, & ſpoliatos in vinculis ponunt, donec Romanus quidam datus in obſidem nobilis vir germanus Hyacinthi; Epiſcopum autem euidenter diuina potentia liberauit. Hanc tamen immanitatem Henricus nobiliſſimus Dux Baioariæ, & Saxoniæ, ob amorem S. R. E. & honorem Imperij non multò poſt probè vindicauit. Namque, & vadem eripuit, & Comites multis malis attritos, ad deditionem, & ſatisfactionem coegit.*

Friderico igitur Imperatore (vt iam dictum eſt) Caſtra in campeſtribus Auguſtæ Ciuitatis, metato, ad ſuam eoſdem legatos admittit præſentiam; eiſque clementer receptis, cauſam aduentus exquirit. Illi reuerenter, vt demiſſo vultu, voce modeſta, tale ſuæ legationis aſſumunt principium: Præſul ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, veſtræ Excellentiæ deuotiſſimus in Chriſto Pater, ſalutat vos; venerabiles fratres noſtri, Clerici autem veſtri, vniuerſi Cardinales tanquam Dominum, & Imperatorem vrbis, & orbis. Quanta dilectione S. R. E. amplitudinem, & honorem Imperij veſtri amplectatur, quàm ſine conſcientia peccati veſtram, ſatis in vita, ſuſtinuerit indignationem: & ſcripta præſentia, & in ore noſtro poſita viuæ vocis officium declarabit. Poſt hæc verba, litteras ferunt, quæ Venerabili Ottoni Friſingenſi Epiſcopo, ad legendum ſimul, & interpretandum datæ ſunt, viro vtique, qui ſingularem habebat dolorem de controuerſia inter regnum, & Sacerdotium. Exemplar litterarum hoc eſt. 3.

Adrianus Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, &c. Ex quo vniuerſalis Eccleſiæ curam, Deo, prout ipſi placuit, diſponente, ſuſcepimus, ita in cunctis negotiis magnificentiam tuam honorare curauimus, vt de die in diem animus tuus magis, ac magis in amore noſtro, & veneratione ſedis Apoſtolicæ debuiſſet accendi. Vnde ſine grandi admiratione non ferimus, quod cum audito ex ſuggeſtione quorundam, animum tuum aliquantulum contra nos fuiſſe commotum, duos de melioribus, & maioribus fratribus noſtris, Rolandum ſcilicet Cancellarium tituli S. Marci, & Bernardum tituli S. Clementis, presbyteros Cardinales, qui pro tua Maieſtatis honore in Romana Eccleſia ſolliciti ſemper extiterant, pro voluntatis tuæ cognitione, ad tuam præſentiam deſtinauimus; aliter quàm Imperialem decuerit honorificentiam, ſunt tractati. Occaſione ſiquidem cuiuſdam verbi, quod eſt, Beneficium, *tuus animus (ſicut dicitur) eſt commotus; quod vtique nedum tanti viri, ſed nec cuiuſlibet minoris animum merito commouiſſet.* 4.

Licet enim hoc nomen, quod eſt Beneficium, *apud quoſdam in alia ſignificatione, quàm ex impoſitione habeat, aſſumatur: tunc tamen in ea ſignificatione accipiendum fuerat, quam nos ipſi poſuimus, & quam ex inſtitutione ſua noſcitur retinere. Hoc enim nomen ex bono, & facto eſt editum; & dicitur Beneficium, apud nos, non feudum; ſed bonum factum. In qua ſignificatione in vniuerſo ſacra Scriptura corpore inuenitur; vbi ex beneficio Dei, non tanquam ex feudo, ſed velut ex benedictione, & bono facto ipſum gubernari dicimur, & nutriri. Et tua quidem magnificentia liquidò recognoſcit, quod nos ita bene, & honorificè Imperialis dignitatis inſigne tuo capiti* 5.

impoſuo

impoſuimus, vt bonum factum valeat ab omnibus iudicari. Vnde quod quidam verbum hoc, & illud (ſcilicet contulimus tibi inſigne Imperialis coronæ) *à ſenſu ſuo viſi ſunt ad alium retorquere: non ex merito cauſæ, ſed de voluntate propria, & illorum ſuggeſtione, qui pacem regni, & Eccleſiæ nullatenus diligunt, hoc egerunt. Per hoc enim vocabulum (* contulimus *) nihil aliud intelleximus, niſi quod ſuperiùs dictum eſt,* impoſuimus.

6. *Sanè quod poſt modum perſonas Eccleſiaſticas à debita Sacroſancta Romanæ Eccleſiæ viſitatione, vt dicitur, reuocare iuſſiſti: ſi ita eſt, quàm inconuenienter actum ſit; tua, fili in Chriſto chariſſimè, diſcretio (vt credimus) recognoſcit. Nam ſi aliquid apud nos amaritudinis habebas, per nuntios & litteras tuas nobis fuerat intimandum; & nos honori tuo curaſſemus, ſicut filij chariſſimi, prouidere. Nunc igitur quoniam ad commonitionem dilecti filij noſtri Henrici Baioariæ, & Saxoniæ Ducis, duos de fratribus noſtris, Henricum, tituli SS. Nerei, & Achillei, & Hyacinthum Sanctæ Mariæ in Coſmedin Diaconos Cardinales, prudentes ſiquidem, & honeſtos viros, ad tuam præſentiam deſtinauimus, Celſitudinem tuam monentes, & hortantes in Domino, quatenus eos honeſtè, & benignè recipias; & quod ab eis ex parte noſtra tuæ magnificentiæ fuerit intimatum, à ſinceritate cordis noſtri nouerit tua excellentia proceſſiſſe. Ac per hoc cum eiſdem filiis noſtris, mediante iam dicto filio noſtro Duce, ita celſitudo tua ſtudeat conuenire, vt inter te, ac matrem tuam Sacroſanctam Romanam Eccleſiam, nullius diſcordiæ ſeminarium debeat remanere.* Huc vſque Adriani Papæ Litteræ per Legatos redditæ Imperatori, pergit verò Radeuicus vlterius ſcribere.

7. c lib. 2. c. 23. [c] *Lectis, & benigna interpretatione expoſitis litteris, Imperator mitigatus eſt, clementiorque factus, quaſdam cauſas alio loco memorandas, quæ ſeminarium diſcordiæ præſtarent, ſi non congrua emendatio interueniret, Legatis per Capitula diſtinxit: quibus ad nutum Principis, & per omnia bene reſpondentibus, Præſulemque Romanum in nullo Regiæ dignitati derogare, ſed honorem, ac iuſtitiam Imperij ſemper illibatam conſeruare pollicentibus, pacem, & amicitiam, tam ſummo Pontifici, quàm omni Clero Romano reddidit; eámque ſigno pacis, & oſculo, abſentibus per præſentes deſtinauit; ſicque hilariores facti Legati, donatíque regalibus muneribus, diuertunt in ciuitatem.* Hactenus continuata verborum ſerie ex Radeuico, quo maior fides dictis, tranſcripta dedi. Vt planè liqueat, Legatorum induſtria factum, vt aliàs peruicax Friderici animus, & quietis impatiens, ad tempus quieuerit: ni nouæ in dies occaſiones ſuborirentur, forſitan diutiùs in obſequio permanſurus.

Hæc eadem Radeuici verba tranſcribens Baronius (nam id item notabo) cum peruenisset ad Legatorum ſalutationem, Imperatori præſtitam; Guntherum opponit, qui paulo diuerſis verbis eam deſcribit, &c. *Verba iſta* (ait [d]) *ſunt Radeuici, non Legatorum. Aliis namque, ab his diuerſis, eos vſos verbis, Guntherus affirmat, recitátque verſibus iſtis.* 8. d Ad hunc ann.

Totaque Romani nunc maxima Curia Cleri,
Te velut eximium Regem, dominúmque ſalutant.

Vide igitur, quantum priuata affectio potuerit in Radeuico, verba pro arbitrio concinnante. Ita Baronius. At mihi pro menſura, & ratione Carminis mutata verba magis, ſiue tranſcripta, à Gunthero Poëta, quàm vt aliud ſignificent, videntur. Cùm maximè in ſenſu ipſo, aut paruum, aut nullum diſcrimen. Sed neque illi fidendum præ Radeuico, qui Radeuicum in omnibus tranſcripſit, & ferè nihil aliud egit, quam ad metricas leges adaptare, quæ ille dederat ſtylo liberiori.

Quod ſi verbis Poëtæ hærendum foret, notatione pro Ottone dignius iudico quod idemmet Guntherus inferiùs tradit. Epiſtolæ Adriani benignè interpretatæ, addidiſſe rationes, conſiliáque quibus ſtatim Fridericus conuictus, atque emollitus, omnem indignationem depoſuiſſet. Ecce eius Carmina [e]. 9. e In Ligurino lib. 7.

Hac tunc expoſuit mandata recentia, paſtor
Ille Friſingus Oto, quem tantò maior habebat.
Hac de lite dolor, quanto propioribus illum
(Regis erat patruus) tangebat Curia vinclis,
Vtque piè ſcriptis, à ſummo Præſule, verbis,
Addidit ipſe ſuas, in pacis fœdera, partes,
Protinus ingenti conſedit pectoris horror,
Et nitidus rediit, ſedato Principe, vultus.

Protinus, inquam, ideſt, vt audiuit, quæ Friſingus Otto addiderat. Vt nihil ferè factum in hac pace, quod non adſcribendum veniat Ciſtercij filiis. Cæterum qualiter ea denuò turbata Henricus Cardinalis laborauit, vt ad concordiam denuò reuocaretur, qualemque in hoc negotio nauarit operam; quas epiſtolas ſcripſerit, & qua iterum functus legatione, quaſi negotium præ aliis peracturus, (& peregiſſet forſan ſi non Adrianus, de medio ſublatus eſſet,) ſequenti anno, quo euenit, dicemus.

10. His, aut antiquis Ciſtercij meritis datum, vt à reuocatione generali priuilegiorum per Adrianum Papam hoc anno facta, ſolos noſtrates, queis Templarios addidit (parentibus filios) ſingulariter cenſuerit eximendos, Quod à Papyrio Maſſone notatum, aliiſque piaculum putarem, ſi præterirem.

---

1. S. Martini genus, parentes, patria, 2. & vocatio ad Ciſtercium. 3. Oblatio matris cum pingui poſſeſſione. 4. Vtriuſque Conſtantia: 5. & iuuenis Sancti mores in Tyrocinio. 6. Incrementa Cænobij, 7. atque tranſlatio per Blaſium Abbatem facta. 8. Demum Ordonij Salmantini Præſulis obitus.

CAPVT IV.

1. REDEO ad Hiſpaniam; & in ipſa ad propriam domum, in Cantauos fundatam, ab Alfonſo quondam Imperatore, ſed poſtmodum in Hortam transferendam: cui fœlix, fauſtuſque hic annus illuxit, admiſſo ad habitum Martino viro nobili, quem eadem Eccleſia paſtorem primùm, deinde Seguntina ſedes, demum æterna in cœlis, meritis, & miraculis clarum, præſtolabantur. Parentes illi Michael Muñozius de Finoxoſa dictus, & Sanctia Gomezia; vterque ex prima Caſtellæ nobilitate: Natale ſolum, Curia Imperatoris, cui ſemper adhærebant: & colluſtrante, vt ſole,

le,omnia Alfonſo, Martino tota Hiſpania pro patria fuit. Patrimonium pro genere adhuc, pingue, in vltimis,versùs Aragonem, Caſtellæ finibus,non longè à Cantauos;& longè, & latè diſperſum per illos terminos. Sorores duas, fratrem vnum habuit maiorem natu: illas Taraſiam dictas, Euamque, hunc Munium Sanctij, conſueto tunc per totam Caſtellam more, vt filij à nominibus patrum, cognomen ducerent. Ergo militiam, Curiamque ſequente maiori filio, Martinus litteras, pro qualitate ſæculi, & ſacratiora ſtudia frequentabat. Ex his ſtudiis Rodericum Ximenium viro cognitum atque arctæ amicitiæ vinculo iunctum, iuniores [a] putauimus, Chronologiæ obliti, ſiue ignari. Nam Rodericus,qui extremum diem obiit, anno ſalutis M. C C. X L V. ſeu poſt biennium, quod alij malunt; vt dicamus hoc anno natum fuiſſe,quod ſatis dubium;at non potuit in ea ætate eſſe,in qua Martinum frequentantem gymnaſia,ac litteris operam nauantem comitaretur.

a Tom. 5. Sanctoral. in vita S. Martini cap. 2. Mariana de rebus Hiſp. lib. 13. c. 5.

2. Agebat annum Martinus penè vigeſimum,cum, Michaele parente per mortem rapto,matri, & ſibi relictus, litteris eruditus, ingenio pollens,ac pinguis patrimonij hæres effectus,in ſpem ſuorum ingentem educabatur. Sed ecce,Deo interius vocante virum,gloriam mundi fallacem, caduca omnia; & niſi in cælis manſura reperiantur, caſura in irritũm; & mole ſua tractura proprios dominos; productis etiam exemplis, recogitabat. Monaſterium in Cantauos fundatum, perfectæ vitæ normam præſeferre, atque ipſa parſimonia ſatis probare, quam multis homines, ſi velint, non indigeant. Animum ſibi ſolius quietis auidum; nec qui per ocium, ſegniciem æmuletur; ſed qui terrena deſpiciens,ſiue tranſcendens, cæleſtibus, cum Angelis, fruatur. Id nullibi facilius conſequendum, quàm in Ciſtercio. Quin recens hanc ſurgentem domum de Cantauos, ſub Radulfo ſanctiſſimam, noua ſub Blaſio incrementa ſuſcepiſſe, quibus ſe dudum vocari non dubitare. Ergo collato,cum fratre ſibi charo, nam lachrymas Sororum non ſuſtinuit, dein cum Matre Sanctia, ſancto propoſito: hærere primùm, & timere adoleſcenti, quaſi qui haberent ſuſpectam vocationem;& de perſeuerantia dubitarent. At vbi vtramque, ex Deo alteram eſſe, alteram verò ab eo ſperandam fore, aut leuibus iudiciis,cognouere; qui retracturi videbantur affectu carnis,vltrò potius cunctantem incitarunt: Neque vti ſolet, amore hereditatis, quam noluerunt à filio diuidendam. Extat donatio vtriuſque facta per matrem, ſubſcribente Germano, quam, monumentum egregium antiquitatis, non pigebit ad litteram tranſcribere.

3. *EGo* [b] *Domna Sanctia, vxor de Michael Muñoz de Finoxoſa, dono Deo & B. Maria de Cantauos,& Domino Abbati Blaſio, eiuſque ſucceſſoribus, & Ordini Ciſtercienſi,filium meum, nomine Martinum; vt ſemper ſeruiat ibi Deo,& omnibus ſanctis, ſecundùm regulam Sancti Benedicti Abbatis, & inſtituta Ordinis Ciſtercienſis,pro ſuis, meiſque delictis, omniúmque Parentum ſuorum. Præterea dono Deo,& B Maria, & Eccleſia de Cantauos, & Domino Blaſio,loci ſupra dicti Abbati, eiúſque ſucceſſoribus, & omni Conuentui,tam præſenti, quàm futuro. Ordini Ciſtercienſi obedienti,illam villam, qua dicitur Boeniz̧os, cum omni termino ſuo,cum paſcuis, terris, & exitibus,ſicut eam pater meus, & mater mea hereditauerunt; vt habeant, & eam iure hereditario in perpetuum poſſideant; & faciant de ea quidquid eis placuerit,in vendendo,in cambiando, & retinendo & eam cui voluerit dando liberè, ac quietè; & hoc ideo facio,vt mihi, & meis parentibus peccata noſtra dimittantur, & ille Monachus ſit in loco determinato. Si quis hoc factum meum mutare, vel infringere præſumpſerit,à Deo ſit excommunicatus, & maledictus, & cum Dathan, & Abiron, quos viuos terra abſorbuit,& cum Iuda traditore in inferno,pœnis tradatur perpetuis. Amen. Facta charta in Oter de Selas, ſub Æra. M.C.XCVI. menſe Aprilis, in illo anno, quando Rex Sanctius, & Comes Barcinonæ fecerunt pacem in Anaſſama.*

b Ex lib. Priuileg. Hort. fol 7.

Ego Domna Sanctia, vxor de Michael Muñoz de Finoxoſa, hoc donum confirmo, & propria manu corroboro.

Ego Munio Sancio filius de Michaël Muñoz̧ de Finoxoſa, confirmo.

Ego Martinus filius de Michael Muñoz de Finoxoſa;pro quo factum eſt donum iſtud, confirmo.

Ego Dominus Fortunius Lopez, confirmo.

Teſtes ſunt iſtius donationis D. Blaſco el Cobo del Barrio de Finoxoſa,& D. Stephanus de Moron. Hactenus donatio filij per matrem facta, & poſſeſſionis cum filio non exiguæ, quæ hodiéque Monaſterio perſeuerat, & valorari ſolet quingentis aureis, plus, minúſve, per annos ſingulos Hortæ perſoluendos.

4. Ego non dubito oblatam pauperi domui (nam tenuis adhuc erat) poſſeſſionem opimam à ſancta fœmina; quamuis à matre habente duas filias tradendas nuptui, & filium productum nomen paternum; vix factum crediſſem noſtris temporibus. At filium alterum præ cæteris dilectum (id meritum virtutis) immolari in iuuenili ætate, cum ſpes conceptæ ex longa educatione,in ſegetem copioſam, & iam inſtaret tempus optatæ meſſis; hunc,inquam,filium,id eſt propria viſcera, ad occiſionem ſpiritualem duci, non ſolum matrem æquo animo tuliſſe, ſed conſtanti obtuliſſe, atque eius hoſtiæ extitiſſe Sacerdotiſſam; vix hominem putabo, qui non miretur. Aderant oblationi duæ ſorores, quibus Martinus à pueritia charus, tunc charior videbatur, cum amittebant: nec poterant abeuntis fratris dolorem, vel leui ſolatio relictæ hæreditatis, temperare. Aderat circumfuſa altari ſacro vniuerſa familia, & concurrentes ex vtroque regno populi,velut ad ſpectaculum, eiulantes vtrique: illi,dum dolent à ſe Martinum diuidi, meliorem ſui partem; hi, dum dolentibus piè compatiuntur. Quidam etiam,dum inuident Martino,inter medias procellas in tuto poſito, infra quem vident omnia, quæ ſupra alios. Porrò inter lachrymas,ſingultúſque vtrorumque,nec Monachi a fletu temperabant: quidam præ gaudio, ex nouo peccatore pœnitentiam agente; atque ex vtriſque incrementis tenellæ domus: alij ex dolore, quod minus ipſi pro Chriſto reliquiſſent, pauciora contuliſſent in nouam fabricam; plures innata cunctis conſuetudine,moueri in eum affectum, quem in cæteris videant præualere. Soli tamen Martinus, & Sanctia immunes ab affectibus, dum hæc offert conſtanter, quem genuit, filium; ille gaudet offerri; quod ſui muneris erat exequutores, quò liberiores, eò potentiores cæterorum affectus excitabant.

5. Perfectis ſacris,diſceſſum eſt ab inuicem;& Sanctia quidem cum filiis ad propria rediit; tunc demum,cum ſe vidit,ſine Martino,indulgens lachrymis,quas hactenus cohibuiſſet eius præſentia. Ille è contra, dum orphanum ſe reputat, ad Mariam recurrens; nec dubitans meliorem filium fore,

quandiu

quandiu melioris matris, ſi ſibi ipſam propitiam experiatur: demum confidens non ſibi defuturum miſericordiæ fontem, cui cunctis ſubuenire pro gloria eſt; ad Virginis altare ſupplex acceſſit: & te, O Domina, in matrem mihi aſſumpſi; non decet te minorem mei curam, quam illam gerere, quæ tibi à me poſtpoſita: & ſi geſſeris, potes quæcumque voles. Dixit, & ſtatim ad domum probationis cum cæteris nouitiis deductus eſt, norma ipſe futurus aliorum omnium. Richardus Monachus, coæuus Sancto author, qui eius vitam perſtrinxit verſibus Leoninis, vbique ferè vſurpatis, illis temporibus, hæc de eius initiis, & rudimentis.

Qui puer intrauit Clauſtrum virtutis amore,
Quem Deus ornauit meritis claris, & honore.
Denos bis binos annos ætatis habebat,
Cùm laqueos geminos, mundum, carnem fugiebat.
Mundum calcabat iuuenis per cœlica iura,
Moribus inſtructus ſacris, cum propeti cura.

Hactenus ille ſancti viri ætatem, in qua habitum ſuſcepit, apertè ſignans; ſanctitatem non tacens, ſed nec virtutes; at ſpecialiter acta non diſtinguens. Sunt qui Martinum ab omni carnis labe pronunciant immunem, atque inter Virgines fore numerandum; quod quidam alius verſus eiuſdem Richardi indicare videtur dum ita ait.

Munditia florem, cum corpore, corde gerebat.

Verùm hæc ego iudicio Dei reſeruo: & vt in Monachatu purum non dubitem, quem omnes ſemper ſanctum reputarunt; at ante aſſumptum habitum conſidero adoleſcentem pulchrum, diuitem, nobilem, atque aliis ornatum naturæ dotibus, & ſui iuris effectum poſt mortem patris: tum lauream illam, vitream duplici titulo, quòd facilè frangatur, & quòd confracta non valeat reparari. Certè in vtroque ſtatu hominem veneror, ſiue nunquam ceciderit, ſiue poſt caſum altiùs euolauerit.

6. Confirmatam, ad inſtantiam Abbatis Blaſij, donationem Alfonſi per Sancium filium, recèns regno potitum, in ſuperioribus, ni fallor, commemorauimus. [c] *Facta charta ſub Æra M.C.XCVI.* (id eſt hoc ipſo ſalutis noſtræ anno) *menſe Februario, anno, quo Dominus Alphonſus, famoſiſſimus Hiſpanarum Imperator, obiit Comite Barchinonis, & Rege Sanctio Nauarra, exiſtentibus vaſallis Domini Regis.* Igitur tali obtento priuilegio, atque vtraque donatione Sanctiæ auctus intra bimeſtre: quippe altero in menſe Februario, altero in Aprili; cum Blaſius Pater terminum de Cantauos Conuentui minùs aptum conſideraſſet, & aliàs locum Hortæ, quem acquiſiuerat, (Harizam inter, & Arcos confinia oppida, alterum regni Aragonum, Caſtellæ alterum) opportunum, ac commodum conſpiceret: communicato conſilio cum ſuis fratribus; atque Abbatis Berdonarum, vnde olim prodierant, obtenta licentia; mutatis ſedibus, ad Hortam cum ſuis tranſiit; pro pauperibus tectis, quæ relinquebat, Regia non quidem palatia ſuſceptu-

c lib. priuileg. Horta fol. 2.

rus. Sed interim incertus futuræ fabricæ ab Alfonſo inchoandæ, nec, quod ſciamus, maioribus ſubſidiis, quàm quæ ex proprio labore, & patrimonio Martini prouenirent, ac vicinorum fidelium largitate.

Annus certus tranſlationis Cœnobij non ſatis conſtat; quippe confirmationis eiuſdem inſtrumentum, ab Alphonſo expeditum poſt annos vndecim, de tempore nil prodit. Cæterùm per Abbatem Blaſium factam intra hoc ſexênium, dubitare non licet: obtento intra hoc tempus priuilegio ab Alexandro Papa, in quo iam Horta Abbatia; & Cantauos Grangia, cum aliis Monaſterij bonis commemorantur. Priuilegium integrum ſuo tempore dabimus. Nunc ſufficiat notare, *Datum Senonis VII. Kalendas Octobris, Incarnationis Dominicæ anno. M.C.LXIV. Pontificatus ipſius Alexandri III. anno VI.* Portò directum illud ad Blaſium iam non de Cantauos, ſed de Horta Abbatem; atque inter bona, quæ illi, fratribúſque perpetuò confirmantur, iſta haberi. *Locum ipſum de Horta, in quo prædictum Monaſterium ſitum eſt, cum omnibus appendiciis ſuis: Grangiam de Cantauos; Grangiam, quæ dicitur de Boñiza, cum earum appendiciis, &c.* Ergo ab hoc anno ad annum M.C.LXIV. tranſlatam domum, nec per alium Abbatem, quàm per Blaſium, qui nunc de Cantauos, nunc Hortæ Abbas dicitur, ex his eiſdem inſtrumentis facilè conſtat. Verùm qualiter tranſlatione Cœnobij facta, & priuilegio obtento ab Alexandro, idem venerabilis Abbas in Domino obdormiuit, ſuccedente Martino, ſuo tempore à nobis dicendum erit. 7.

Interim priuſquam ab Hiſpania diſcedamus Ordonius nobis venit recenſendus, Salmantinus Epiſcopus, cuius ſuperius fecimus mentionem. 8.
Vtrum vitam vltra hunc annum produxerit, in dubio: ad eum pertigiſſe compertum eſt, ex ſubſcriptionibus aliquorum inſtrumentorum hoc anno confectorum, quæ vir pereruditus, & nobis ſuſcipiendus pluribus titulis, Ægidius, Gonçalez Dauila [d], Regius Chronographus in ſua Salmantina Eccleſia luci donauit. Certè, qui Ordonio ſucceſſit, Nauarronius, non ante annum M.C.LXVI. commemoratur [e], vt nihil obſtet, quominùs Ordonius ad illum vſque potuerit perdurare. Vt planè videas, quod ſupra dicebamus, potuiſſe hoc ipſo anno bonum Pontificem, poſt Calatrauam donatam S. Raimundo, à Sanctio Caſtellano, menſe Ianuario; & inchoatam ab illo in ea militiam ſub legibus Ciſtercij; Sant-Iulianæis eaſdem leges præſcribere; nunquam aliàs inſtituta Monachalia ad militiam tracturus, ni tam illuſtre exemplum præceſſiſſet, quod tutò imitarentur, nec ſine laude. Reliqua huius viri prorſus ignota, & niſi leges dediſſet Pereyrenſibus manſiſſet planè inglorius, vt multi alij, atque inter Salmantinæ Eccleſiæ Præſules, ex ſolo nomine poſſet memorari.

d lib. 2. c. 13.

e ibid. c. 14.

1. *Amadeus,& Otto ſubtracti ſchiſmati, 2. huius pro Friſingenſi Eccleſia ſolicitudo. 3. Concordia cum Henrico Duce Saxoniæ. 4. Amadei ſenioris ſancta mors: 5. Breuis epitome vitæ, 6. & actorum filij. 7. Homiliæ ab eo in Mariæ laudem ſcriptæ, 8. atque ipſe ab Amadeo Franciſcano longè diſtinctus. 9. Varia memoria ſanctitatis eximij Præſulis. 10. & demum Chronologia Monaſteriorum, in qua de vita ſchola, 11. & Porta Cœli.*

CAPVT V.

1. INTER hæc Amædeum, Ottonémque in Sabaudia,& Germania; vtrumque Epiſcopum, vtrumque virum Sanctum; vtrumque Imperatori coniunctum ſanguine, æterna in cælis gloria præſtolabatur; per mortem,ſchiſmati,quod Eccleſiæ imminebat ſubtrahendos; ſiue,vt inde inciperet permiſſio ingruentium malorum, vnde eorum conſilium defeciſſet: ſiue ne ipſi tot malis permitterentur, quibus fortè impediendis impares forent. Et quidem Amædeum præſens annus, vt ſtatim oſtendam, Ottonem verò ſequens conſummauit; agentem interim de negotiis ſuæ Eccleſiæ, & prouidentem cunctis, quaſi qui inſtantem deceſſum præſagiret. Quippè quemcumque haberet ſucceſſorem,ſiue gratia, ſiue ſanguine inferiorem, opprimendum timebat potentia Principum, quos agebat cupiditas,vt in bona Eccleſiarum debaccharentur. Extant litteræ Friderici Imperatoris ad eumdem Ottonem hoc anno datæ, in quibus agitata diu lis cum Henrico Saxonio, & Bauariæ Duce, in concordiam redacta, Friſingenſis Eccleſiæ iura conſeruat. Has ab Vvigulæo Hundio [a] adductas,quia & patrui pro ſpirituali ſponſa ſolicitudinem, & nepotis in patruum reuerentiam ſummè commendant. His Annalibus cenſui tranſcribendas. Sunt autem tales.

a in Metrop. Saliʒburg.

2. *IN nomine Sanctæ,& indiuiduæ Trinitatis.Fridericus Diuina fauente clementia Romanorum Rex, & ſemper Auguſtus,Dilecto Patruo ſuo Ottoni Friſingenſi Epiſcopo,eiúſque ſucceſſoribus,Canonicè ſubſtituendis in perpetuum.*

Ex quo benignitate diuina Romani Imperij gubernacula tenemus; dignum eſt, vt eius opitulatione, quantum poſſumus quieti temporum, & paci Eccleſiarum curemus prouidere. Ita enim & in præſenti commiſſum Orbem pacificè gubernari, & in futuro à Rege Regum ſempiternæ retributionis præmio donari ſperamus. Hinc eſt,quod controuerſia, quæ inter te,chariſſime patrue,qui in præſentiarum Friſingenſis Epiſcopatus geris dignitatem, & nobiliſſimum conſanguineum noſtrum Henricum Ducem Bauariæ,& Saxoniæ, ſuper foro apud Fergen, & Munchen dignoſcitur agitari: ita coram noſtra, & Principum præſentia decidere curauimus,vt deinceps omnis contentionis, quæ ob hanc rem inter vos haberi poſſet, ſublata credatur occaſio. Huius autem tranſactionis vtriuſque veſtrum aſſenſu, & voluntate celebratæ talem fuiſſe tenorem; præſentibus innoteſcat, & futuris. Forum,quod eſſe ſolebat apud Fergen, & Pons ad teloneum, de cætero iam ibidem non erit, neque moneta. In eius autem rei recompenſationem, conſanguineus noſter Henricus Dux, Eccleſiæ Friſingenſi contradidit tertiam partem totius vtilitatis, quæ prouenire poterit de teloneo fori ſui apud Munchen,ſiue in tributo ſalis, ſiue aliarum rerum magnarum, vel minutarum, ſeu venientium, ſeu inde recedentium. Telonarium verò, aut ſuum habebit vterque veſtrum pro beneplacito ſuo, aut ſi hoc viſum fuerit, ambo vnum, qui teneatur vtrique veſtrum ad reſpondendum. De moneta ſimile erit. Tertiam quidem partem eius penſionis Epiſcopus accipiat, duæ in vſus Ducis cedant. Hoc autem fideliter ex parte Ducis laudatum eſt,vt ſine dolo,& malo ingenio, ſingula hæc Eccleſiæ Friſingenſi in perpetuum, abſque contradictione perſoluantur. Moneta autem ad arbitrium Ducis locari debebit. Denique monetam Friſingenſem ad voluntatem ſuam locabit Epiſcopus, tertiam tantum ſuæ redditionis partem Dux habebit, nomine fœudi conceſſurus,ſicut & modò conceſſit cuilibet. Hoc ipſum, ſiue multum,ſiue parum ad petitionem Epiſcopi.

Statuimus ergo, & præſentis inſtrumenti pagina roboramus,vt huius conuentionis hinc inde pari conuenientia facta,ratum,& inconuulſum omni tempore maneat firmamentum;& vterque veſtrum, quod accipit,teneat,& quietè poſſideat,veſtris,veſtrorumque ſucceſſorum vſibus iugiter profuturum. Porrò ne huius facti memoria futuris quibuſque temporibus oblitteretur, ſcripto Notarij, ac ſigilli noſtri impreſſione muniri,manuque noſtra, vt infra apparet, corroborarimus:teſtes quoque,qui aderant ſubter notare fecimus, quorum nomina hæc ſunt. Arnoldus Moguntinenſis Archiepiſcopus. Fridericus Colonienſis Archiepiſcopus. Gebrardus Vvirrʒbergenſis Epiſcopus, Fridericus Dux Sueuorum. Hermannus Marchio Verenenſis,Fridericus Marchio de Luſitʒ,& frater eius Hēricus. Signum Domini Friderici Romani Imperatoris inuictiſſimi. Ego Rainaldus Cancellarius Vicedominus Moguntinenſis Archiepiſcopus, &c. & Archicancellarij recognoui. Datum Auguſtæ XVIII. Kalendas Iulij Anno Dominicæ Incarnationis M.C. LVIII. Indictione VI. Regnante Friderico Romanorum Imperatore Auguſto. Anno Regni eius VII. Imperij verò III. Hactenus literæ, quæ Ottonis pro ſua Eccleſia curam, Friderici in Ottonem reuerentiam teſtificantur. Sed de Ottone latè anno ſequenti,quo ex hac vita deceſſit. Nunc de Amædeo Lauſanenſi Pontifice, qui ſub obitu præſentem conſecrauit, & de Amædeo ſeniore pauca dicamus. 3.

Obiiſſe hoc anno S. Præſulem, inde coniector, quod Lauſanæ ſediſſe traditur quatuordecim, cum M. C. XLIV. promotus fuerit. Cæterùm cum de obitu Amædei patris nequaquam conſtet; niſi quod filium Lauſanæ ſedentem per multos annos, viderit, & nihilominus obierit ante ipſum: primum quæ pauca habuerimus de eius tranſitu: dein de filio nobis dicendum erit. Igitur Amædeum Patrem,medio inter promotionem filij tempore,atque eius deceſſum,conſummatum, in actis eius habemus ſatis expreſſum. *Rexit*(aiunt [b]) *eiuſdem verbis* (Lauſanenſis) *Epiſcopatum* (ſcilicet Amædeus) *annis plurimis, adhuc patre pio ſuperſtite;& poſt obitum ipſius multo tempore.* At de fœlici, & ſancto viri tranſitu hæc tantum in eiſdem actis 4.

b Cap. 8.

c lego,

[c] Cap. 9.

[c] lego. *Tandem volens omnipotens famulum ſuum ſubſtractum laboribus, gloria immortalitatis induere, & cæleſti mercede remunerare, correpta infirmitate pia ſenectus lectulo decidit; & ingraueſcente paulatim morbi moleſtia, ſoluta vinculo carnis Sanctiſſima illius anima, ad cæleſtia regna, ſepties ſole ſplendidior euolauit.* Hæc de obitu. De anno prorſus nihil. De die tradunt obiiſſe virum, *Nono decimo Kalendas Februarij.* hoc eſt Ianuarij X I V. vnde corrigendus venit Henriquez in Menologio, qui X I X. Octobris Sanctum commemorat. De eo Ioannes Abbas, Miſſale antiquum, & ex eis ferè omnes recentiores.

5. Mors filij ſequitur, ſed prælibatis vitæ quibuſdam actis, prout ex ſeriei narratione ad compeodiũ redegit Miræus [d], quæ ita habent. *Succedentibus inde temporibus, circiter annum Domini natalis quadrageſimum quartum, ſupra milleſimum, centeſimum, Lauſanenſis Eccleſiæ Epiſcopus ordinatus, multa eidem Eccleſiæ impendit beneficia Amadeum Gebennarum Comitem, qui arcem munitiſſimam, ad expugnandam ciuitatem Lauſanenſem in eminentiori, prope vrbis mœnia, loco, per longam obſidionem erexerat, non tam armis, quam prudentia deuictum, machinam ipſam funditus euertere compulit. Eugenium III. Pontificem Maximum; Conradum II. Fridericum I. Imperatores Auguſtos, & ad indulta eam dudum confirmanda, & ad noua inſtauranda ſua Eccleſiæ priuilegia, fauentiſſimos habuit. Hunc Fridericus in hæc verba ſcribere ſolitus eſt. Chariſſimo Cancellario noſtro Amadeo Lauſanenſi Epiſcopo, qui genere, & nobilitate, necnon fidelitate nobis adſtrictus cognoſcitur, &c. Frequens illi mora apud Ponidonem Cœnobio Altæcriſtæ vicinum; vt qui eiuſdem religionis, & habitus Monachus eſſet.*

[d] In Chron. Ciſterc. in auctario, & habes poſt finem Homiliarum eiuſdẽ Sancti.

6. *Fama eſt illum in die S. Agnetis natum, imbuendum litteris traditum ordinem profeſſum, & Abbatem factum. Quare eidem Virgini deuotior, ſacra illius duplici feſto inſtituit, per totam Lauſanenſem Diœceſi peragenda. Scripſit Homilias in laudem Chriſtiparæ Virginis, octo, tam dicendi ſuauitate, quàm myſteriorum profunditate delicioſas. Quas cum nulli adhuc mortalium manifeſtaſſet, ſollicitatus tamen à ſorore Sanctimoniali, Virgine religioſa, quatenus cum ea iucundum illud munuſculum communicaret. Annuit frater Sororis deſiderio, ea conditione, vt illa iucundum quoque munuſculum, quod à glorioſa Virgine accepiſſet, viciſſim impertiret. Mittit continuò ſoror laneam chirotecam, quæ in præſentem diem Lauſanæ in reliquiario Sacroſanctæ Virginis Mariæ viſitur, quamplurimis laudata miraculis. Vnde coniectura facilis, quantum vtrique viuenti adhuc, cum diuinis cõmercium. Præfuit Lauſanenſi Eccleſiæ annis quatuordecim, mortuus illic, & ante altare Sanctæ Crucis, in æde D. Mariæ ſepultus.* Hæc ex Miræo ad litteram tranſcripſi (dicta quamuis nonnulla) quo ſimul darem, vel ipſa breuitate placitura.

7. Amædei Homiliæ igneæ, dulces, & quæ in ſententiis grauitatem præſeferunt; in verbis elegantiam non excludunt. Extat elogium Geruaſij Sopheni Briſacenſis, his homiliis præfixum; cuius hæc verba. *Diui Amadei, ex Monacho Ciſtercienſi, Epiſcopi Lauſanæ elogium. Præſens hoc Sanctiſſimum D. Amadei Lauſanenſis Epiſcopi opuſculum, in quo Sapientiſſimus ille Princeps Eccleſiæ magnæ, & Sanctiſſimæ matris Mariæ præſtantiſſimus præco, octo concinnauit Homilias pulcherrimas, tum verborum, tum ſententiarum lautitiis, & omnibus numeris abſolutas His luculentiſſimis, eruditiſſimiſque Homiliis ineſt tantùm energiæ, tantum feruoris, quantum nemo, niſi ſaxeus planè lector, ſurda poteſt aure tranſmiſiſſe. Quin potius ardentiſſimas continuò diiudicabit, ſentiétque in Deiparam Virginem ignei amoris faces cordi ſuo admotas, atque acutiſſimos in vniuerſum eius honorem, ac reuerentiam ſtimulos experietur.* Hactenus ille ante centum viginti annos, nempè M. D. X V I I. Hunc enim annum ſubſcriptio manifeſtat. Vulgatæ ſæpius Amædei Homiliæ cum aliis Patribus, ſed nouiſſimè cuſas video Duaci in quarto, cum S. Anſelmi, Illephonsique opuſculis. Nec multò poſt in folio cum Chryſologo, Leone, Fulgentio, & Maximo, aliíſque; nec minus ideo deſiderantur à cunctis doctis.

Verum eſt has Homilias, ab aliquibus, maiori audacia, quàm temporum notitia, Franciſcano Amædeo tribui, ſeu Amatori. Sed his idem Aubertus Miræus aptè reſpondit: poſt abbreuiatam enim vitam noſtri Epiſcopi, hæc ſubiungit. [e] *Ex hac vitæ ſerie facilè coniicias Lector noſtrum Amadeum alium eſſe, ab Amadeo illo, aliàs Amatore, vel Ioanne Meneſio, de quo Henricus Vvillot in ſuis Athenis Orthodoxorum Sodalitij Franciſcani, cui & Homilias illas octo de Deipara tribuit. Etenim Amadeus noſter ſub Eugenio Tertio Summo Pontifice, ac Friderico primo Imperatore vixit: Amadeus verò ſub Paulo ſecundo, ac Sixto Tertio Romanis Pontificibus, inter quos, & Eugenium Tertium non pauciores ferè, quàm trecenti anni interuenerunt ſiquidem Eugenius vixit circa annum. M C. XLVI. cum creatus Pontifex M. C. X L V. obierit anno. M. C. L I I I. Paulus verò, ac Sixtus floruerunt, anno M. C. L X X I. quo ille mortuus, iſte ad ſummum Pontificatum euectus eſt. Auctorem habeo Panuinum in Chronico Romanorum Pontificum Mitto quod noſter Amadeus fuit ex familia Ciſtercienſi: at Amadeus, vel Amator ex Franciſcana. Denique Amadeus fertur fuiſſe Epiſcopus Lauſanenſis, de Amadeo haud conſtat, Epiſcopus necne fuerit. Quod ſi patria nonnihil ad hanc rem facit, & debet certè plurimum: Amadeus Allobrox, Amadeus, ſiue Amator Hiſpanus fuit; quod & Meneſij, & Comitum Villæ Regiæ familia ſatis indicat.* Hæc ille pluribus, cum proculdubio paucioribus potuiſſet. 8.

[e] Eiſdẽ locis.

Amædei noſtri vitam, & res geſtas in M. S. Rubræ vallis legi, idem, qui ſupra, Miræus teſtis exiſtit. Quod tamen hactenus non peruenit ad manus noſtras. Vitis illuſtribus florentiſſimi illius ſæculi, cuncti ferè ſcriptores eum annumerant. Sanctis, Miſſale antiquum, & Ioannes Abbas, Martyrologium Monaſticum Septemb. X X V I I. Menologium Ianuarij V I I. & plures tam antiqui, quàm neotherici. Petrus Caniſius [f] multa de ſancto viro multis in locis. Quippe qui opus, quod texuit Marianum, elegans, & ſublime, magna ex parte illuſtrauit illius floribus. 9.

[f] lib. 1. cap 9. lib. 4 cap. 28. lib 5 à cap 4. ad 7.

Vltimo loco ex more, numeranda Cœnobia præſentis anni, quæ tria tantum recenſet Chronologia: Portam Cœli, vitæ ſcholam, & Villa-creſſen. Hanc vltimam penitus nobis ignotam, neque in aliqua inuentam ex quinque lineis. Priores duas in Geneſibus repertas, alteram Morimundi, filiam Salem, in Conſtantienſi Diœceſi; alteram Claræuallis ex Eſton natam, ſitam in Dania, & Epiſcopatu Vvibergenſi. Huius primum Abbatem, Henricum nomine, Sancti Patris Bernardi olim diſcipulum, ab ipsóque ad Eſron fundandam miſſum, ante ſeptẽnium dixi. Extat in Exordio magno memoria viri, velut adhuc ſuperſtitis; & prophetiæ, ſiue admonitionis ex Bernardo acceptæ, dum adhuc ageret 10.

ageret tyronem in Claraualle. *Dominus Henricus* (ait [g]) *Vitæ ſcholæ, quod eſt Cœnobium in Dania de linea Clareuallis, primus Abbas referre ſolebat, quod cum eſſet Nouitius in Claraualle, & nonaginta tyrones in Cella probatoria, ſub diſciplina Bernardi inſtituerentur: quadam vice, diſcumbentibus eis, ad viſitandos filios ſuos, idem piiſſimus Pater, quem ſequebatur Conuerſus cum ſporta, inciſo caſeo plena, acceſſit: & accedens ad præfatum Henricum, qui tunc prior Nouitiorum erat, dulciſſima manu ſua fruſtrum caſei poſuit ante eum, commonitorium hoc verbum dicens: Frater comede, grandis enim tibi reſtat via.* Hactenus ibi. Putat Fiteriensis [h] vitæ Scholam ab Eſkilo fundatam, non ſecus ac Eſrom, atque Granadium ex Virginis præcepto, quamuis nullum pro ſe adducat Auctorem. Henrici, ſimul, & Vitæ ſcholæ meminit Menologium Februarij XI. Vbi Philippum Seguinum etiam refert. Sed nulla maiori notitia, quàm ex ea, quæ ex Exordio deſumi poteſt. In Geneſi Eccleſiarum Claræuallenſium vitæ ſcholæ ſecunda memoratur, Cara inſula filia, in Diœceſi Aruſienſi; de qua ſuo loco dicam, ſi quid occurrerit.

[g] *lib. 6. c. 10.*

[h] *In notis ad eum locum.*

II. Portam cæli illuſtrauit B. Hugo eiuſdem domus Monachus, meritis clarus, miraculis glorioſus; quem inter illuſtriores Ciſtercij, Ioannes Abbas [i], Miſſale antiquum Ordinis, atque Author Dialogi de proſpero, & aduerſo eius ſtatu, atque ex eis recentiores omnes [k] commemorant. Menologium XXVII. Decembris recolit. Verum quod Portam-cæli Conſtantienſem, filiam Salem; cum Porta Colonienſi; filia Vvalkenrode confundit, omnino à vero conſtat declinare. De Hugone nihil aliud nobis notum, adeò obtexit caligo etiam illuſtres.

[i] *In ſuo Catalogo.*

[k] *Robertus Ruſca, Miræus, & alij.*

IESV CHRISTI ANN. 1159. CISTERCII ANN. 62.

1. Inter Pontificem, & Imperatorem turbata pax. 2. De qua Henricus ſolicitus. 3. Ad Babembergenſem Epiſcopum ſcribit, 4. litteras acres, & zelantes pro Chriſti gloria. 5. Rurſus ad ipſum, & ad Imperatorem. 6. Epiſcopi reſcriptum, 7. Dolentis magis, quàm medentis inſtantis malo. 8. Henricus iterum ad Imperatorem miſſus. 9. Diſsidij inter ſacerdotium, & Regnum vltima cauſa. 10. Et tandem obitus Pontificis Adriani.

CAPVT I.

1\. TVRBATAM ſemel Sacerdotij, & Regni pacem, vt inſtaurari arduum; ſic nondum radicatam mentibus Principum, rurſus labefactari facilè fuit; lubrico animo Friderici Imperatoris, neque apto pati iugum, quantumuis ſacrum. Acceſſere aulicorum aſſentationes ſuetæ ſemper moueri ad motum Principis; & quocumque inclinet, impulſuræ. Regalia, diſcordiæ nouæ, prima materia; vt diu ventilata, numquam diſcuſſa: mox Brixianorum, Bergemenſiúmque certamen vtrumque diuidens, dum vterque aliis fauet; demùm iuuenis nobilis promotus ad Rauennatem ſedem, quem Fridericus, quia nobilem, poſcebat, Adrianus, quia iuuenem, negabat. [a] Hinc ſimultates priores recrudeſcere, & euolutis annalibus antiquis, noua diſſidia; ſeu verius dixerim, noua irreuerentia: Imperatoris nomine in eius litteris, Pontificio, prælato, non ſine ſcandalo. Quippe vſurpatum olim primis temporibus, cùm latentes cauernis ſummi Præſules, extrahebantur martyrio coronandi: Cæterum poſt Eccleſiam iam adultam; vt Deū homini, ſic nefas Regnum Sacerdotio comparari, nedum præferri, certum, atque indubitatum habitum fuit. Sed neque deerant, qui Principi ſuggererent, Mediolanenſes, Pontifice exhortante, defectionem moliri; quos aliæ per Italiam ciuitates nouarum rerum ardore imitarentur. Hæc, & ſimilia creſcentia ex referentibus, atque in deterius, vt fit, interpretata, recentes amicitias: neque adhuc radicatas, præcipitabant.

[a] *Ex Radeuico. lib. 1. c. 18.*

2\. Inter quæ Cardinalis Henricus (vnicum ornamentum, & decus, teſte Baronio, tituli SS. Nerei & Achillei, quo ipſe etiam Baronius decorabatur) Henricus, inquam, hoc anno Chriſti Domini milleſimo centeſimo quinquageſimo nono, qui fuit Ciſtercij, ſexageſimus ſecundus, cum ſe fraudatum videret pacis manipulis, quos anno primo Romam reportauerat; nec ignoraret pacandis animis principum, ſicuti & accendendis, ſummam vim reſidere penes miniſtros: Eberhardum, inter omnes alios ſibi delegit, Babembergenſem Epiſcopum; virum, vt Radeuicus ait [b], *Religione, & ſcientia præditum, vitaque purioris inſtitutionibus inſtructum.* Ad quem, ſi poſſet, placando animo Principis, talem fertur epiſtolam ſcripſiſſe, quam ex eodem, qui cunctis interfuit, Radeuico, operepretium duxi me facturum, ſi hîc tranſcriberem. Tenor autem epiſtolæ hic erat.

[b] *lib. 1. c. 29.*

3\. *Venerabili [c] patri, & fratri, & amico chariſſimo, Eberhardo, Dei gratia Babembergenſi Epiſcopo, Henricus eadem gratia S. R. E. Preſbyter Cardinalis tituli SS. Nerei & Achillei ſalutem in Domino.*

[c] *lib. 1. c. 18.*

Sicut virtus imperatoria ex eorum, qui ſibi aſſiſtunt, diſcretione monſtratur, ita & ipſi, quorum muniuntur conſilio, propria conſcientiæ, & honeſtatis debent attendere: quia, & ipſorum honor, ſic ad Dominos ſpectare videtur; ſicut & Domini detrimentum in eos procul dubio refunditur, & redundat. Ea propter, dilecte pater, & venerande frater, & amice chariſſime, veſtram non tam docemus, quàm monemus prudentiam, vt Imperialis dignitatis excellentiam, quantum in vobis eſt, in ea, quæ ad pacem ſunt, & ad honeſtatem ſpectant, iugiter ſuadeatis. Subtilius enim, & ſincerius in iis, quæ ad Deum pertinent, & iuſtitiæ libertatem, ratio, & diſcretio veſtra intelligit, & cognoſcit, quam alij Principes, quantumcumque nobiles ſint; qui tamen ſacros Canones, & ea, quæ olim à Patribus diſpoſita, & ordinata ſunt, non nouerunt. Interfuiſtis ipſe, ſicut vnus ex nobis, fideliſſimus mediator eis, quæ cum Domino Imperatore, de pace Eccleſiæ, & ipſius, ordinata ſunt in Alemania, & eis, quæ

altera

altera die nos ſecum fideliſſimè, & ipſe nobiſcum benigniſſimè de eadem pace tractauimus.

4. *Nunc autem ex litteris illis, quas Celſitudini ſuæ, poſt reditum meum, Domino meo placuit deſtinare, quæ videlicet, nec ſtylum, neque antiquam conſuetudinem Imperialium litterarum obtinebant, timemus multum, ne ſit in diuerſa mutatio, & alio modo ſibi ſit facies, ſenſúſque diuerſus. Repleuit cor meum amaritudine, & faciem meam confuſione mutatio hæc. Quidquid honoris, & iucunditatis, & gloriæ apportaueram mecum, ex litteris illis videtur eſſe ſepultum, atque obnubilatum. Ideo, dilectiſſime frater, & amice chariſſime, Epiſcopalis dignitas, & ſacerdotij ordo, in quo vos prouidentia diuina conſtituit, moneant diſcretionem veſtram, & inſtruant, vt ad honorem Dei ſtetis, & veſtrum; pro honeſtate, & libertate Eccleſiæ, vt antiquis limitibus Eccleſiæ integritas conſeruetur; ne temporibus veſtris, nouis conſiliis honeſtas, vſque modo turbata turbetur. Satis turbatum eſt, quidquid ſecundum conſilium veſtrum putabamus efficere. Et dicimus vobis, quandiu per homines, rerum diuinarum ignaros, negotia portabuntur, ſtabiliri pax incepta non poterit. ſed ſi præſentia veſtra, & Domini Præpoſiti Magdeburgenſis ſummam de pacis labore ſuſceperit; zelus Dei, & ſcientia, quæ præminet in vtroque finem pacificum ad honorem Dei, & Eccleſiæ, & Imperatoris noſtri gloriam, per induſtriam veſtram, & ſtudium veſtrum facillimè poterit obtinere. Alioquin, ſi tempore iracundiæ repertus non fuerit, qui reconciliationi intendat, & in cuius verbis poſſint iſta ſcandala complanari: res ipſa forſan aliud exiget; & quod hodie integrum eſt, maior vehementia neceſſitatis diſrumpet.* Hæc Cardinalis Henricus ad Eberhardum placando, atque informando per eum animo Principis.

5. Verùm cum ea parum profeciſſet; & adhuc Imperatoris manus extenſa, nec furor eius ab Eccleſia Chriſti, & ſucceſſore Petri aeuerteretur; alias, & alias ſcripſiſſe litteras dicitur, ad eumdem Epiſcopum, Imperatorémque, quæ vtinam extarent, illuſtre monumentum viri Sanctiſſimi. Planè aliàs ſcripſiſſe ad Eberhardũ, ipſius ad eum reſcriptum, quod adhuc extat, manifeſtè conuincit; quippe ad plura reſpondens, quam Henricus in illa prima epiſtola inquiſiiſſet. In reſcripto aliqualis ratio traditur, tum facti Imperatoris, tum motiui; illius, ſumpta ex antiquis exemplaribus; huius ex recenti epiſtola Adriani, quæ ipſius iram potuiſſet concitare. Nihil tamen excuſat, nihil condemnat: tantùm annunciat, imminentia Chriſtiano Orbi, à quibus neutros credit fore immunes. Fridericus repentino è caſtris diſceſſu, reſcribere non valuit, aut fortè noluit. Litterarum Eberhardi exemplar Radeuicus adducit, quod ita habet.

6. [d] *Henrico SS. Nerei, & Achillei, Dei gratia presbytero Cardinali, &c. Eberhardus Babembergenſis Eccleſiæ eadem gratia Epiſcopus, ſi quid eſt orationis, & ſeruitij omnimodam deuotionem.*

d Apud Ra- ua hoc anno.

Litteris veſtræ paternitatis lectis, & relectis, admirari ſatis non potui, quod eſſet illud verbum, immò, quod eſſet illud, Væ, de quo ſcripſeratis mihi, cum adhuc à me prorſus eſſet abſconditum. Quæritans autem inueni, quod volui, & vnde multum dolui, teſte Deo, & multum doleo. Audiui, & conturbatus, & triſtatus ſum. Contremuerunt omnia oſſa mea, & adhæſit cutis oſſibus meis. Et quidem intellexi, & cognoui, quod bono ſemini non meo, ſed veſtro, pacis, & concordiæ conſilio inimicus homo ſuperſeminauerit zizania. Omnia mala, à bonis principiis orta ſunt. Sicut in ſacro eloquio: parauit Dominus vaſa mortis, ſagittas ardentes effecit: ita & in Imperialibus geſtis, ac dictis ſimul, ac ſcriptis pleraque reperiuntur, quæ alios ſeducunt, alios ædificant. Annales quandoque reuoluuntur, apices Imperiales recitantur; fortè in ea forma, quā illi ætati, & iam bonitati, quàm ſimplicitati temporum illorum competebat, hominibus tunc indirectum loquentibus, neque numerum numero commutantibus, neque perſonas præpoſterantibus. Nunc verò mutata ſunt omnia. Sed non expalleſcat aurum, nec mutetur color optimus, nec diſpergantur lapides Sanctuarij in capite omnium platearum. Si qua exorbitatio conſuetudinis moderne facta eſt, his exemplis facta eſt, & hac occaſione, quia flamma ſopita, denuò quodam vento reſuſcitata eſt, per litteras, quas Dominus Papa nuper direxit Domino Imperatori, ſuper ea quæſtione, quæ vertitur inter Brixienſes, & Bergomenſes, de contentione duorum caſtrorum: quas quidam pannoſus, & velut hoſtis, & inſidiator Domino Imperatori deſpectiuè quodammodo obtrnſit, & vltra non comparuit, quæ videbantur duriores, & quaſi interdicti vim in ſe continentes, ne Dominus Imperator cauſæ illius iudicium ſibi aſſumeret.

Hæc autem ſcribo vobis, non vt quæram palliare, quæ pallianda non ſunt; ſed vt vos, & alij prudentes, & timentes Deum faciliùs morbo ſubueniatis, cauſa morbi cognita. Hinc inde dicimus, & ſcribimus quotidie; Venite: Venite. Venimus, Venimus. Sedemus (ſalua multa veſtræ ſanctitatis reuerentia dictum ſit) ſedemus, & oſcitamus. Sedemus, inquam, vt ait quidam, in Romana Republica, nocte diem, die noctem ſpectantes, & iam pendentes, & ſcientes perimus. De me dico vobis (vt inis loquar auribus) nolo mali nuntij eſſe baiulus: neque veniam, vt audiam, vel referam amaras hiſtorias; verba verbis obuiant, quaſi pila minantia pilis. Vbi eſt ſapientia? vbi prudentia in regno, & ſacerdotio? ſeparet nos Deus ab his, de quibus dicitur: omnis ſapientia eorum deuorata eſt. Non dicatis nobis vltrà, Venite; ſed potius vos claues habentes ſcientiæ nos præuenite; non inuitati venite, & docete filios veſtros, non in amaritudine ſpiritus, ſed in lenitate, & multa manſuetudine. Parcat illis Deus, qui oleum quaſi camino addentes, inter patrem, & filium, inter Regnum, & Sacerdotium ſeminant diſcordias. Inſipiens factus ſum, vos coegiſtis me. Veniant pro Deo nuntij boni, portantes pacem, tanquam ſcientes, & docentes nos: inſtate opportunè importunè. More ſolito ſcribantur litteræ adiuuante Domino. Flebile principium, medium, finis ſcilicet vertetur in gaudium. Dominus Imperator, ſuperueniente nuntio veſtro, ſuper quædam ſecreta negotia ſubitò à caſtris diſceſſit. Ideo ego meis inſinuationibus certum reſponſum ab eo elicere, neque vos litteras incontinenti habere potuiſtis, qualis ſit, vos ſcitis. Diligentes ſe diligit, alius alienum ſe facit; quia nondum perfectè didicit etiam inimicos diligere. Hactenus Eberhardus ad Henricum.

Cæterùm ipſe nihil prorſus omittens, nihil non tentans, dum hæc per litteras apud Imperatorem; apud Pontificem, plura per ſeipſum: & eò vſque profecit vt mittendos legatos perſuaderet, qui pacis negotia, Romanæ Eccleſiæ nomine, cum Friderico immediatiùs pertractarent. Electi Octauianus, Vuillelmus, Guidoque, queis ipſe Henricus quartus adiungebatur. Miſſi cum his & Romani populi nuntij: petitumque; vt ſi quæ fortè querelæ, aut ſimultates, inter Pontificem, & Imperatorem anteceſſiſſent, ſopirentur vtrimque: atque ea pax inter ipſos inſtauraretur, quæ à Friderico firmata cum Eugenio, ad ſucceſſores veniret conti- 8.

nuanda. Hæc ſumma legatiæ, vt ſtatim patebit. Legatos, idem, qui ſupra, Radeuicus poſteris commendauit, dum ita ait. [e] *Præter alios Principes nobiles, & ſapientes, interfuere collationi, & negotio, ſedis Apoſtolicæ legati, videlicet Octauianus, tituli S. Cæciliæ Presbyter Cardinalis, Henricus, tituli SS. Nerei, & Achillei, Vuillelmus, Cardinalis Diaconus, ante Papienſis Archidiaconus, & Guido Cremenſis, Diaconus Cardinalis, miſſi à Papa Adriano; quorum itineris cauſas, ſimulque Nunciorum Senatus, populique Romani, reſcriptum litterarum venerabilis viri Euerhardi Babembergenſis Epiſcopi, annotatum continet, &c.* Hæc de legatis.

e lib. 2. c. 3.

9. Multa hinc inde propoſita ab vtriſque, multa petita; & facilè ſpes pacis haberi poſſet; ſi non Adriano fixum inſediſſet, nihil ſe minus acturum ab Eugenio: Econtra Friderico fugiendam pacem, quandiu non aliquid ex diſcordia lucratus eſſet. Et allegabat, violatam prius concordiam ab Adriano, nequaquam poſſe in ipſum vim habere. Narrat hæc eadem Fridericus à Radeuico adiutus [f], ad Euerhardum Babemburgenſem. *Venerunt ſiquidem ad nos Cardinales a Papa miſſi, ad hoc, vt inter nos, & illum fieret concordia. Dixerunt igitur, quod Papa illam requireret pacem, atque concordiam, quæ inter Papam Eugenium, & nos facta fuerat, & ſcripta. Nos reſpondimus, quod pacem quidem inuiolabiliter hucuſque tenuiſſemus: de cætero autem, neque eam tenere, neque eam teneri vellemus, quomodo ipſe prior eam violaſſet in Siculo; cui ipſe ſine nobis reconciliare non debuiſſet.* Hactenus ille. Fruſtrata ergo fructu hæc legatia; ſed quam non ideo, cenſui reticendam; tum pro Henrico, cui eamdem procuraſſe, atque conſtanter exequutum eſſe, ſatis in laude: tum vt Eugenij pro Eccleſia Dei zelus (cui ſoli Adrianus ſecurus conſentiret) & Imperatoris in ipſum reuerentia (ſoli annuentis, quod aliis denegaret) manifeſtiori iudicio comprobetur: atque hoc item adiiciatur Eugenij laudibus.

f Lib. 2. c. 31.

Sedauit has controuerſias Adriani mors, ſed acerbiores alias inceptura, diuidenda Eccleſia longo ſchiſmate, de quo plura in ſequentibus dicemus. Obiit Adrianus Papa menſe Septembri, prima die menſis [g]. *Cum ſediſſet* (ait Codex Vaticanus) *annos quatuor, menſes octo, dies XXIV. Et ex Anagnia, vbi diem clauſit extremum, Romam verſus, in Eccleſia Beati Petri iuxta Eugenij Papæ III. ſepulchrum honorificè tumulatus eſt.* Ita Baronius ex Vaticano codice: apud quem alia de ipſo videri poſſunt. At, quæ in ſubrogatione Alexandri Papæ contigerint, hoc ipſo anno, ſi prius ſub Adriano geſta retulerimus, more noſtro fideliter reddemus. 10.

g Apud Baron.

---

1. *Trium illuſtrium Sanctorum fælices obitus.* 2. *Stephanus vnam ex Eccleſiis filiabus viſitans,* 3. *graui febre corripitur.* 4. *Eius legata,* 5. *ſacraque dormitio.* 6. *Deductum funus ingenti deuotione.* 7. *Nec ſine miraculis.* 8. *Solemnitas, & excubiæ in grangia, medio itinere.* 9. *Reſumptum iter:* 10. *& obuij Obacienſes.* 11. *Soluta iuſta.* 12. *& ſepulchrum veneratum eximio cultu.*

CAPVT II.

1. MEMORABILEM fecere Ciſtercio præſentem annum trium illuſtrium Sanctorum fælices obitus, Stephani, Roberti, Ottoniſque, qui Galliam, Angliam, Germaniam coronarunt. Quippe Stephanus Gallus, Robertus Anglus; Otto ex prima Germaniæ nobilitate, Conradi Imperatoris olim frater, tunc Friderici patruus fuit. Ordiar ab Stephano, qui primus omnium obiit meritis clarus, miraculis glorioſus, & quidem de geſtis in vita, multa omiſimus, ne multiplici earumdem rerum ſimilitudine grauaremus lectorem. At, quæ in morte euenerunt mirabilia; quin & eius, exequiarumque quamuis multa demamus, proceſſum, & ſepulturæ: nequaquam duximus ſilentio prætereunda. Referam autem ex actis vitæ eius cuncta depromens, plura etiam eiſdem exprimens verbis.

2. [a] *Cùm igitur vir Beatus de hoc mundo tranſiturus eſſet; vna ex Abbatiis ſuperius memoratis, proprio paſtore longo iam tempore fuerat deſtituta. Quam viſitare cupiens, vt eam legitimè ordinaret, quamquam finem dierum ſuorum imminere non ignoraret, inſtantibus ſolemnibus ieiuniis, quando cineres dari ſolent, cum quibuſdam Abbatibus, illuc ire perrexit. Cùmque iam de re propter quam venerant, pertractarent, & inter ſe Monachi non conuenirent, vt de his, qui præſentes erant, Abbatem aſſumerent; miſſum eſt retro ad Monaſterium, vt inde Prior, & alij quidam ad hoc idonei adducerentur. Interim Dominus Stephanus, ad viſitandum Archipresbyterum regionis illius infirmum, rogatus perrexit: indéque regreſſus corporalem moleſtiam ſtatim incurrit. Exhauſta enim ieiuniis membra, febris inuaſerat: quam, & labor corporis, & frigoris algor intimis medullis paulatim infuderat. Cumque in craſtinum electio pararetur, iam enim aduenerant, pro quibus fuerat deſtinatum; porro ipſa tota nocte graui incommodo teneretur; non tamen tam neceſſarium opus cenſuit differendum: ne fortè eo moriente, aut penitùs fruſtraretur, aut negligentiùs impleretur. Sed quia eorum capitulo intereſſe non poterat, Abbati cuidam, qui authoritate cæteris præminebat, hanc ordinationem commiſit, vt quem ipſe iam, cum conſilio fratrum elegerat, ab eodem Abbate, Paſtor ibi ſtatueretur. Quod ſtatim abſque mora, vel contradictione aliqua, eſt impletum.*

a lib. 3. in princ.

Exinde vir ſanctus morbo inualeſcente, grauius angi cœpit: propter quod ex communi domo, in liberiorem cellam tranſlatus eſt. Fama quoque ægritudinis eius, cum vbique nuntiis diſcurrentibus percrebruiſſet: poſtquam ad Obacienſium aures peruenit, vehementer omnes afflicti, & vltra quàm credi poſſit, turbati ſunt. Quomodo enim, quamuis ſanctiſſimus grex, tanto moriente Paſtore, non turbaretur? cum ſcriptum ſit [b], *percutiam paſtorem, & diſpergentur oues. Multi enim iam non expoſita licentia, ad ipſum certatim pergebant, vel potiùs confluebant; vltimam ſaltem benedictionem, etſi aliud tunc non poterant, accepturi. Quos ille, vt Pius Pater, tanquam deuotos filios benignè ſuſcipiebat, & ſingulos quoſque benedicens,* 3.

b Matth. 26.

cene, tactu blandiſſimo confouebat. Cæteri verò, qui remanſerunt, planctibus, & vlulatibus perſtrepebant: & tanquam finis mundi inſtaret, omnes penè ſua opera relinquebant, & ſolis fletibus vacabant . . . . . videres omnes angulos gemitibus impleri. Suſpiria ſuſpiriis iungi: & communi lamentatione totius loci deſolationem ab omnibus deplorari. Hæ lachrymæ filiorum in morte Patris. Verum de ipſo Patre, audi quod ſequitur.

4. *Cùm ergo idem Beatus, vi febrium acriùs vrgeretur, gaudebat quidem, quod ad deſiderata bona tranſiret; ſed dolebat, quod ſuos deſolatos, & quaſi orbatos relinquebat. Propter quod protenſis in cælum oculis, ac manibus, Deum deprecabatur, vt locum ſibi creditum ſemper illuſtraret, atque protegeret; & ouibus, quas per illum hactenus aggregauerat, benignus paſtor exiſteret: & ſua eas prouidentia gubernaret. Aſtabant ei omnes fratres, præcipuè, qui de eius Monaſterio venerant; flentes inconſolabiliter, & dicentes: cur nos Pater deſeris? aut cui nos deſolatos relinquis? Sufficiebat nobis paupertas noſtra, vt diuitias computaremus, quod te videremus Paſtorem, & gubernatorem animarum noſtrarum. Et nunc poſt te quid faciemus, vel ad quem in tribulatione noſtra confugiemus? Porrò ipſe, in quantum poterat, eos conſolabatur, & inſtruebat: præcipiens eis, vt ſemper Deum timerent, & ipſe liberaret eos ab omni malo. Nam & ſe ipſum eis dicebat præſentiorem poſt mortem futurum, & cuncta neceſſaria diligentius prouiſurum: ſi tamen illi aſſiduis precibus obtinerent, vt ipſe æterna requie frueretur. Cùmque illum rogarent, vt fratribus vtique Obacinæ quos orbatos relinquebat, vltima ſaltem mandata dirigeret: ipſe nihil aliud eis præcipiebat, niſi vt Sancti Ordinis, quem ſuſceperant, ſtatuta firmiter cuſtodirent, & ſanctæ paupertatis, atque humilitatis obſeruantiam non dererent; obedientiam quoque, ac diſciplinæ cenſuram omnibus modis ſeruarent; & vt ſemper pro ſe Dominum exorarent. Hoc enim tunc eis promiſit, quod nullum vnquam legimus auſum fuiſſe promittere: quia ſcilicet ſi tantùm pro ſe Deum rogarent, vt ipſe ſaluus fieri mereretur, quod ipſe omnibus, præcipuè intra Monaſterium morientibus, æternam à Domino, confiſus de eius miſericordia, obtineret ſalutem. Vnde præcipiendo monebat, ne à Monaſterij habitatione vllus vnquam aliquo modo diſcederet.*

5. *Viſitantium ſeruum Dei in infirmitate poſitum finis non erat: cùm tamen non niſi religioſi, vel quos deuotio traxerat, admitterentur. Nonnulli imò quamplurimi cereos ferebant, ſancto eius funeri profuturos; omnéſque eum, non aliter, quàm totius patriæ tutorem, ac prouiſorem, deflebant. Et quia tempus præterierat raſuræ, ipſe verò propter infirmitatem radi permiſſus non erat; incumbente iam morte, radi ſe incunctanter præcepit. Vt corpus agrum magis excruciaret, & ad Deum omninò migraturus, nouus, & coronatus adueniret. Quod diuino nutu factum non dubitatur; vt ſaltem ex eius capillis reliquias haberemus. Cuncti enim diligenter collecti ſunt; & diligentiùs reſeruati, multis poſt modum infirmitatibus profecerunt. Cùmque iam mortis euidentius propinquaret, ad ipſius petitionem oleo ſancto perunctus eſt: & ſacra communionis protectione munitus. Exinde poſt modicum pulſata tabula, omnes vndique conuenerunt, & Litanias cum magno fletu dicere coram eo cœperunt. Quas ipſe frequentius repeti faciebat; & cum eis, moriens, prout poterat, decantabat. Cumque iam penitùs defeciſſet, apprehenſa quidam eius dextera, monaſterium, omnéſque fratres ſignabat: ipſo, quantum poterat, ad hoc nitente, & benedictionis verba, frigeſcentibus labiis, vix tenuiter proferente; ſicque inter benedicendum, & orandum ſancta illa anima carne ſoluta eſt. Igitur Venerabilis Pater Stephanus migrauit ad Dominum lætantibus cælis, terris plorantibus; illis pro admiſſo ciue, iſtis pro amiſſo Paſtore: tranſiit autem VIII. Idus Martij, circa mediam noctem, quæ præcedebat Dominicam diem; anno ab Incarnatione Domini M. C. LIX.* Hactenus Sancti viri pretioſa mors. Nunc funus, & lamenta, ac glebam reducem in Obacinam vſque proſequamur [c].

[c] *Vbi ſuprà in vita eiuſdem Sancti.*

6. *Corpus eius ex more compoſitũ, & ſacerdotaliter indutum, quantum noctis ſupererat in Eccleſia eſt obſeruatum; omnibus fratribus, cum quibuſdam Abbatibus, qui conuenerant, deuotè aſtantibus, & vigilias cum magno cereorum apparatu ſolemniter coram eo agentibus. Manè autem facto, dictis ex more Miſſis, ſtatim apprehenſam ſancti corporis glebam, de Monaſterio, decenti cum honore, & grandi . . . , exierunt, Abbatibus, Monachis, & cæteris fratribus præeuntibus, & ſubſequentibus cum maxima multitudine clericorum, ſimul, ac laicorum, qui ad tanti patris exequias ex diuerſis locis ſe conueniſſe gaudebant. Et cùm paululum preceſſiſſent, illico omnes paſtores regionis illius, pueri pariter, & puellæ, relictis gregibus, ad ſancti funus, ſumma cum feſtinatione, currebant: & ſub feretro ſe ingerentes velociter in alteram partem tranſibant. Cúmque hoc perpetraſſent, quaſi iterum ſanctificandi, hoc ipſo aditu remeabant; & cum turbis ambulantibus aliquantulum properabant. Quod videntes cæteri exemplo puerorum admoniti, certatim ſeſe impellentes ſub Sancti feretro tranſibant, & iterum remeabant. Non tamen fruſtra, & abſque fidei ſuæ mercede hoc facere potuerunt. Multi enim ſic tranſeundo diuerſis infirmitatibus liberati ſunt. Populus autem innumerabilis vtriuſque ſexus per totum illud iter ad tam glorioſum ſpectaculum vndique concurrebat. Per omnes Eccleſias, ac Monaſteria, per quæ tranſituri erant, ſigna illico omnia concrepabant, tam repentino fragore, vt putarentur non humana manu tangi, ſed diuinitus commoueri: Sacerdotes cum ſtolis, clerici cum veſtibus albis; Monachi decenter ornati, cum crucibus, & thuribulis obuiam Sancto corpori longius procedebant. Nec abſoluendi, aut quodlibet officium peragendi vlla erat facultas: tantus erat crepitus ſignorum, & concurſus turbarum plangentium. Omnis ſiquidem terra luctibus perſonabat.*

7. Pergit author de feruore deuotionis totius populi, quo Sancti veſtimenta certatim inſcindere, & ſibi retinere: vel ſi non poſſent feretrum portare ſenes, iuuenes, viri, fœminæque, nobiles, ignobiles, aut ſi ne id quidem daretur præ multitudine, manu ſaltem contingere geſtiebant. *Plures etiam ſponte ſe, & ex induſtria diſcalceabant: eiſque per ſcopulos, & acutiſſimas petras cum Sancto pergentes, non abſque cruce reuertebantur.* Nec deuotioni miracula defuere. *Matrona illuſtris, illius terræ domina, cum magnis, & incurabilibus morbis in locis ſecretioribus vrgeretur, attactu feretri ſanata eſt, & vſque ad interitum vitæ ſuæ ſaniſſima perſeuerauit. . . . . . Porrò vnum cadum vini tantummodo habebant, ex his quos geminos portare aſinus ſolet. Quod in vaſe effuſum, in tantum ſancti virtute præualuit, vt quingentos, & amplius viros per totam noctem ſufficienter potaret, & plurimum in craſtinum ſupereſſet.*

8. Ventum eſt ad quandam grangiam domus Obacinæ, media via, inter vtrumque Cœnobium ſitam, in qua nox peragenda diſpoſita erat: ſed qualem

duxerint, eadem acta deſcribunt. *Corpus verò non in fratrum habitaculis, ſed in ampliſſima domo, quæ exterius habebatur, poſitum eſt, vt & plures reciperentur, & deuotæ mulieres ab ingreſſu eius non arcerentur. Quæ ſcilicet domus, cum tota eſſet lignea, & paleis cooperta, deorſum verò ob Sancti honorem, & aduentantium requiem, eiſdem paleis vſque ad genua ſtrata; tantam cereorum ardentium multitudinem continebat, vt de foris aſpicientibus tanquam rubus ardens interiùs appareret. Quod cunctis mirabilibus mirabilius æſtimo: vt inter tantam copiam palearum, & ardentium candelarum, inter tot viros dormientes, ac ſemiuigilantes, ignis nocere nihil potuerit. Nam, & qui vigilabant ſacris excubiis, circa ſanctum corpus occupati erant, cæteri verò in circuitu eorum ſemiuigilabant, aut penitus dormiebant. Deinde, cùm iam nox initium daret, Clerici albis, plures ſericis cappis induti, primas vigilias ſolemniter peregerunt. Quibus finitis, cæteri qui remanſerant, & qui tunc ex diuerſis locis conuenerant; ſic vt per totam noctem, alternatis vigiliis, ſacra excubia non ceſſarent, vt tam vicibus clericorum pſallentium, quàm ſplendore coruſcantium lampadarum ipſa nox diei claritatem, ac dignitatem ſibi aſſumeret, ſicut ſcriptum eſt:*[d] *Quia tenebræ non obſcurabuntur à te, & nox, ſicut dies illuminabitur.* Hactenus Author vitæ B. Viri, & paucis interpoſitis, ſubiungit.

d Pſalm. 138.

9. [e] *Mane verò, aſſumpto Sancti corpore, ad Obacinenſe Monaſterium, quantocius properabant. In Tutellenſi autem Cœnobio expectabatur, eo quod Abbas loci illius, & Monachi obtinuerant, vt in eorum Eccleſia aliquandiu poneretur. Cumque ibidem appropinquaſſent, mox ſignis ſonantibus omnes Monachi ſolemniter induti, cum crucibus, & thymiamatibus, & cum omni populo obuiam Sancto Corpori longiùs proceſſerunt. Condixerant tamen, vt poſteà clarnit, vt illud violenter in Eccleſia detinerent: aut aliquid pro reliquiis de corpore eius auferrent. Quod fratres præſentientes, in Eccleſiam eorum illud perduci non paſſi ſunt: ſed ſtatim aſſumptum poſt factam abſolutionem, humeris ſuſtulerunt, & retrò conuerſi, via qua venerant redierunt.*

e Vbi ſuprà circa mediũ.

10. *Apud Obacinam, non niſi feria ſecunda illuceſcente, tranſitus Beati viri innotuit. Vnde ſtatim dicta Miſſa poſt Primam, omnes à minimo, vſque ad maximum, præeunte Cruce, cum fletu, & vlulatu, obuiam Sancto Corpori, vſque ad duo milliaria proceſſerunt: pſalmos per totum iter, prout in tali diſcrimine poterant decantantes. Statuerant enim non ſe, niſi cum Sancti funere reuerſuros. Et quamquam eos nonnulli fratrum, qui præibant ante illum, deturbarint, dicentes, eum vix tandem ſerò peruenturum; Nunquam potuerunt eos à cœpto itinere reuocare. Cumque iam feſſi in cuiuſdam promontorij planiciem deueniſſent: repente leuatis oculis, vident cum magna populi caterua Sancti funeris apparatum accedere, & ad ſe quantocyùs properare. Aduenerat ibi multitudo virorum, cum aliis innumeris vtriuſque ſexus, atque ætatis, quorum plurimi cereos nouos detulerant, & aduentum Sancti, cum Monachis, & cum omni populo, accenſis luminaribus, expectabant. Et ecce dum apparet, dum præſto eſt, dum tangi poteſt, tantus repentè clamor exortus eſt, vt pataretur non ſolum terra, ſed, & cælum aliquatenus commoueri. Fateor me numquam vidiſſe, aut audiuiſſe, tam magnam, támque mirabilem vociferationem, tam magnum luctum, tantum clamorem, tantam ſimul lachrymarum effuſionem.*

11. *Reſumpta via, nam cuncta lamento ceſſerant, feſtinant Obacinam. Quò cum perueniſſent, Venerabilis Dominus Geraldus Abbas, longè ſuperius memoratus, qui tunc aduenerat, cum paucis, qui remanſerant, & cum multis aliis, qui conuenerant foras ad nouum monaſterium, indutus ſacris veſtibus expectabat. Videns autem feretrum adeſſe, & Sanctum in eo iacere, cum eum abſoluere pararet, repente concidit, & ſuper feretrum, quaſi exanimis corruit; Tunc renouatus eſt luctus omnium, & in excelſo vocis, clamores, & vlulatus reſonabant. Habet enim hoc humanus animus, vt quamuis fuerit luctu, & lachrymis ſatiatus, poſtquam alios plorare conſpexerit affectum temperare non poſſit: non ceſſantibus lachrymis, vbi lachrymarum cauſa non ceſſant. Tandem Abbas in ſe reuerſus, vix quidem abſolutionis verba depromere valuit; & Beatum Virum, vt facultas fuit, abſoluit. Deinde ad Eccleſiam cum veneratione defertur, & per duos dies, inceſſabilibus excubiis adſeruatur.* Pergit author de cæcis, mutis, ſurdis, claudiſque, atque aliis variis languoribus detentis, intra hoc biduum ſanitati reſtitutis; qui fuerunt in tanta multitudine, vt exceptores prorſus ſuperauerint, & ſtatim addit.

12. *Itaque, præparato ſepulchro feria quarta hebdomadæ ſecundæ Quadrageſimæ dicta Generali Miſſa, & à cunctis Abbatibus, qui ex diuerſis partibus, vel Ordinibus conuenerant, facta ſolemniter abſolutione; Beati viri corpus in Capitulum tumulandum defertur, & in ſarcophago lapideo collocatur. Igitur Beati viri corpore tumulato inſtrumenta funeris ſtatim direpta ſunt, & minutatim concisa; ſingulis, prout quiſque potuit, partes ſibi rapientibus, & pro his inter ſe pertinaciter decertantibus. Nam & ipſum feretrum ſerris ſectum, & ferramentis inciſum in minutis partibus, eſt ablatum; vt ipſas quoque minutias à ſerra decidentes, in panniculis ligarent, & ſecum efferrent. Tanta erat fides, & deuotio populi; vt nihil, quod Sancti corpus attigerat, beneficiis vacuum deputaret. His ita peractis, populus omnis abſceſſit: Monachi vero circa tumulum congregati, pſalmos vſque ad veſperam decantantes, ibi manſerunt. Sed & cerei ardentes tota die illa, & nocte, inibi permanſerunt: quin etiam in hodiernum diem, omnibus noctibus, aut olei, aut cera, aut vtriuſque ſimul lumen ibi nunquam deficit. Nihil horum ex monaſterio impenditur; totum à foris miniſtratur, tam ab his, qui ad tumulum deuotè, ac frequenter occurrunt; quàm ab his, qui multas ibi ſanitates percipiunt. Plures etiam abſentes per inuocationem eius ſanantur, qui candelas ſuas ibi tranſmittunt, aut per ſe deferunt, tam ante ſanitatem, quàm poſtea.*

1. Poſt

1. Poſt mortem, Stephanus filiis ſæpè apparet. 2. Pſallens auditur. 3. Beatorum Spirituum de ipſo teſtimonium. 4. Alia apparitio, miraculo firmata. 5. Detentorum in vinculis patronus. 6. Liberatorum, per ipſum, quadam exempla. 7. Noua fabrica ſtatus cùm deceſſit, protectioque. 8. Quid de Stephano Priore Obacinenſi, 9. & ſcripta vita, & celebratum feſtum Abbatis Sancti.

CAPVT III.

1. VT mortem Stephani temporalem, æterna gloria, ſic gloriam reuelationes ſequutæ ſunt, per miracula etiam confirmatæ, quo minus dubiæ. [a] *Cuidam fratri laico, cùm poſt obitum eius nimia mœſtitudine teneretur; ex ipſa mœſtitia ſoporato aſtitit Vir Beatus in viſu, dicens ad eum: Quid habes frater, quod tanto mœrore deprimeris? Cui ille reſpondit: Mœſti ſumus Domine, & vehementer afflicti, quia nos tam citò deſerere voluiſti; cùm poſſes nobis adhuc diu viuere; & Monaſterium proſperè, ac fœliciter gubernare. Ad quem Sanctus, Ego, inquit, non videor tibi Abbas eſſe, ſicut me ſemper videre conſueuiſti? Cui frater. Et ſi Abbas noſter es, vt quid, modò alium in ſede tua videmus? Tunc ſanctus iucundo ore, & quaſi ſubridens, ita illi reſpondit. Ego vos non deſerui, nec deſero: vobiſcum maneo ſemper, ſempèrque manebo.*

2. *Alius frater laicus quidam, ſed vir ſimplex, & innocens virum ſanctum ſingulariter diligebat, atque ab ipſo vnicè amabatur. Hic, cum ad vigilias nocte quadam Dominica ante alios ſurgeret, audiuit voces, pſallentium, & veluti proceſſionem agentium Monachorum; inter quos viri Dei vox, velut proceſſionem illam regentis, clarius, ac robuſtius eminebat. Quo audito, feſtinanter ad Eccleſiam perrexit; vt inde commodius pſallentium voces audiret, & virum Dei, ſi fieri poſſet, in ſua ſede ſtantem videret. Sed cùm introiſſet, voces pſallentium conticuerunt. Et vltra audiri non potuerunt. Vnde manifeſtum eſt, tam ex priori viſione, quàm ex iſtius certo auditu, virum Dei Domui ſuæ nunquam deeſſe.*

3. *Dominus Robertus, Abbas tunc de Frameda, qui tertius poſt ordinationem noſtro Monaſterio præfuit, cùm peracta ſepultura eiuſdem Sanctiſſimi patris, in Refectorio cum fratribus ad menſam ſederet, vt in tali euentu accidere ſolet, tædio, & mœrore oppreſſus paululum obdormiuit. Cui repente apparuerunt duo fratres, qui ante aliquot annos obierant: ex quibus vnus ſacerdos, alter Diaconus, ambo ſancti, ambo religioſi in vita ſua noſcuntur extitiſſe. Qui, cum cauſas mœſtitiæ eius hilari vultu requirerent, & ille deceſſum ſancti viri, & communem orbitatem lacrymabiliter proſequeretur; dicunt ei ſcias domine, quia quanta eſt apud vos de eius abſceſſu triſtitia; tanta eſt de præſentia eius apud nos vbique lætitia. His dictis euigilauit, & vltra eos videre non potuit.* Fuere & aliæ complures reuelationes factæ viris ſanctiſſimis. Verùm nos, ex cunctis, vnam adhuc miraculo inſigni comprobatam ex eodem Authore ſubiungamus.

4. *Quidam frater iuuenis, ac robuſtus carrucis boum præerat, qui vel propter oneris ſubleuationem, vel propter aliud quid, rupturam incurrit. Cúmque pondus ipſum ſuper inguinem promineret, ac de die in diem magis ſuccreſceret: cœpit frater illo inceſſu grauari, & animo contabeſcere, cum rem ipſam prodere trepidaret, & propter magnitudinem mali diſſimulare non poſſet; & quia tali incommodo abſque inciſione curari non valet, quæ olim in Ordine Ciſtercienſi interdicta fuit; amplius ex hoc anxiabatur, quia, & infirmitas illum grauabat, & medendi ſpes nulla erat. Quapropter humano deſtitutus ad diuinum confugit auxilium: Sanctúmque Patrem Stephanum tumulo eius crebrius aduolutus, aſſiduè precabatur, vt ſibi in tanta afflictione poſito, ſalutari remedio ſubueniret. Quadam igitur nocte, ei vir ſanctus apparuit, & cur ſe tot clamoribus fatigaret, vel quam ob cauſam tam mœſtus maneret? tanquam inſcius, requirere cœpit. Qui, cùm ei omnem paſſionis ſuæ moleſtiam expoſuiſſet: talem ab eo conſolationem accepit: Noli, fili, nimium mœſtus eſſe pro hac incommoditate; in proximo eſt enim, vt à Deo cureris. Euigilans autem frater, nihil quidem remedij ſibi proueniſſe deprehendit; quia tamen virum Dei videre meruit, & pro hac eius conſolatione, non mediocriter lætabatur. Poſt non multum verò temporis iterum ei modo, quo priùs, apparuit; inquirens ab eo, quomodo ſe haberet: ille viſitationi quidem eius gratias egit; ſed tamen adhuc in nullo ſe adiutum fore reſpondit. Tunc Sanctus prominentem ſtrumam ſalubri tactu compreſſam, ac velut in ſeſe refuſam, ita perfectè ſanauit: vt deinceps in eius corpore non compareret. Dixítque ei: ſurge, & amplius noli vacare: ſed opus tibi iniunctum ſtrenuè adimplere ſtude. Ad hanc vocem ſtatim expergefactus ſurrexit: & tacto infirmitatis loco, ita ſe exterius complanatum, & interiùs ſolidatum reperit, ac ſi nihil vnquam tale perpeſſus fuiſſet.* Referuntur, & plures aliæ apparitiones confirmatæ miraculis, quas longum eſſet ad amuſſim recenſere.

5. Creditur Stephanus, ſpeciali priuilegio, detentorum in carcere aduocatus, quod plures per ipſum legantur ſoluti vinculis. Eligam duos, quos, velut in aliorum exemplū tradam [b]. *Quidam paterfamilias virum Dei familiariter diligebat, & tam ab ipſo, quàm à fratribus, propter fidei eius deuotionem, non minori affectu diligebatur. Hic poſt tranſitum eius, à malignis captus, vinculis, & compedibus mancipatus eſt; & propter multas, quas habere credebatur, pecunias, ſub diſtricta cuſtodia ſeruabatur. Quod, cum fratribus nuntiatum fuiſſet, vehementer afflicti ſunt: & tam per ſe, quam per amicos rogare cœperunt, eos, qui vinctum illum tenebant: vt eis ſuum confratrem, quem iniquè ceperant, accepta ab eo ratione, dimitterent: & nihil apud illos proficere potuerunt, ſed inde illi aſperiores fuerunt. Porrò vir ille captus, cum ſe à nullo hominum iuuari poſſe conſpiceret, ſuum quondam amicum, nunc verò patronum Stephanum, precibus, non pedibus adiit, cum multis eum gemitibus inuocans, vt ſi quid apud Deum poſſet, ſuis ſe precibus liberaret. Deinde ex multa fatigatione, & triſtitia ſoporatus, aſſiſtere ſibi vidit eumdem Sanctum, velut increpantem ſe, & dicentem. Quid hîc ſedes, cum domus tua opera negligantur, & res familiaris depereat? Cui ille reſpondit: & non vides, inquit, Domine, quàm diſtrictè ligatus compedibus hîc teneor, & irrumpere nequeo? Ad quem Sanctus repetito ſermone: iterum: vade ſecurus,*

[a] vbi ſuprà lib. 3.

[b] lib. 3. circa finem.

nihil haſitans; quia non tibi nocebunt vincula iſta, qua tu formidas. Ad hanc vocem confeſtim ille euigilauit. Et cum ſe erigere tentaret, cuncta repente, vincula de eius manibus, & pedibus ceciderunt: ita vt ſurgere conatus, caderet pra ſtupore; habebat enim tibias à compedibus demolitas. Poſtea verò ſurgens agitabat intra ſe, quid ageret, cum egredi nimium formidaret; quia cuſtodes vndique obſeruabant: & qui eum ceperant, foras per publicum omnes aſtabant. Vicit tamen fides patroni, ita vt per medios cuſtodes, & captiuatores ſuos, cum aliunde exitus non pateret, liber ad propria remearet, à nullo hominum, quò tenderet, requiſitus, nedum detentus. Simile, quid eiuſdem viri filio, non multò pòſt contigiſſe probatum eſt. Sed adhæc maius quid ſaltem ex numero, quod eadem acta produnt, referamus [c].

c lib. 3. in fine.

6. *Venit quidam ad Sancti ſepulchrum, vota reddens, & gratias, pro ſua liberatione, factáque oratione, & poſito cereo, cum à loco egreſſus fuiſſet, interrogatus, quis, aut vnde eſſet, vel ob quam cauſam tumulum Sancti expetiuiſſet; ait: Fuimus capti ego, & alij quatuor in quodam Caſtello: pedibus ſingulorum arctiſſimè ſimul in vna trabe conſtrictis. In quo ergaſtulo, cum nihil cibi, aut potus per quatuor dies penitùs guſtaſſemus, inedia ſimul, ac dolore conſtrictus, Sanctum Pátrem iſtum, de quo multa audieram, intimo cordis rugitu orare cœpi, vt nos à vinculis, ſuis meritis, & precibus liberaret. Cúmque hæc mecum tacitus euoluerem: velut in ecſtaſi poſitus, nec plenè vigilans, nec perfectè dormiens, vidi reuerendiſſimum quemdam religioſo habitu, carcerem introire, cum quodam Monacho iuuenilis ætatis. Qui cùm me interrogaſſet, quomodo eſſem? vel quid ab eo tantopere poſtularem: Dixi ei: Domine vides in quanta afflictione, & calamitate detenti ſumus: vnde precamur, vt ſi quid potes, adiuues nos, miſertus noſtri. Tunc ille dixit. Si ergo vis cum ſociis liberari, apprehende clauum ligneum, quo cippus ſtrictus tenetur, & mox diſſoluetur, ſtatimque ſurgens cum eis, egredimini, & pergite, vbicumque vos tutari poſſitis. Ad hanc vocem extemplò euigilaui, & ipſe euanuit ab oculis meis. Statímque apprehenſum clauum, leni motu detraxi: mox trabis illa ita ſoluta eſt, ac ſi nunquam aſtricta eſſet: Surgens autem latenter ſocios excitaui, monens, vt cautè ſurgerent, nequis fortè euigilaret. Erat enim circa mediam noctem. Nec minùs immò ampliùs timebamus ſoluti, quàm antea vincti: quia, & cuſtodes intùs ante oſtium dormiebant, nec poteramus, niſi per eos tranſire, ipſúmque oſtium, ita ex induſtria erat compactum, quod niſi cum magno fragore aperiri non poſſet. Tandem animum fiducia roborantes, in eius fide, qui nos iam ſoluerat, & cuſtodes tranſiuimus, & aperto oſtio exiuimus, nullo audiente, vel ſentiente. Sicque reliquum noctis ſpatium iter agendo conficientes, ad locum peruenimus, vbi ſaluati ſumus.* Sunt, qui addant inueniendis rebus perditis, interceſſionem etiam efficacem eiuſdem Sancti, quod multa per furtum ablata reſtitui fecerit, quæ late in eiuſdem actis commemorantur.

Reliquit Stephanus inchoatam fabricam domus ſumptuoſiore ædificio, quàm vt potuerit anteà conſummari. Sed conſūmanda breui poſt eius mortem: Quin & ab igne per ipſum præſeruanda. Nam cum domus contigua nouæ fabricæ hoc ipſo anno, incendio conflagraret; & Aquilone flante, flamma vorax altè ſurgentes parietes peruaderet; repentè ad inuocationem nominis Sancti, *Ab auſtro ventus emergens, ita Aquilonarem, cum flammarum ſtrepitu, retrò coegit, vt fratres, qui ex aduerſo ſtabant penè combuſſerit, & domum Dei intactam reliquerit.* 7.

Stephano in Abbatia Obacienſi primus Geraldus, mox Robertus ſucceſſit, duo Abbates filiarum, de quibus ſupra; vterque reuelationibus illuſtris, & clarus meritis etiam vſque ad miracula. Vtrum autem Sanctorum virorum tempore, an poſt, Obacinæ alius Stephanus floruerit, officio Prior; qui inter Sanctos Ciſtercij commemoratur, in dubio nobis. Nec quicquam certi audemus diffinire. Certè, qui Stephani Abbatis mentionem faciunt, Ioannes Abbas, & Miſſale antiquum ordinis, eiuſdem nominis Priorem ſtatim memorant. *In Obacina* (inquiunt) *Stephanus primus Abbas. Ibidem alius Stephanus Prior.* Neutris tamen tempus deſignant, vt in aliis Seguinus, [d] eum ſub Sancto Stephano Priorem fuiſſe tradit. Quod, cum non memoretur in eius vita, non ſtatim credam. Meminit etiam Henriquez in Menologio: ſed contentus, vt ſolet tranſcripſiſſe Seguini verba? Nobis commemoraſſe virum ſufficiat, dum nulla clarior adhuc dies elucet. 8.

d lib. 3. c 35.

Gerardi, ac Roberti (ſucceſſorum Stephani) cura prouiſum eſt, vt vita eius ſcriberetur, à quodam Monacho Monaſterij Ciſtercienſis, qui illuc fuerat ſub Rainaldo patre miſſus ab Stephano; ad Obacinam poſtea reducendus. Vt verè in ea dicere potuerit, nihil ſe ſcripſiſſe, quod non vel ipſe viderit, vel ab his, qui viderunt edoctus eſſet. Scripſit, autem ſub Alexandro Abbate Ciſtercij, adeóque circa annum M.C. LXXIV. Narrationem diſtinxit libris tribus, in quorum primo Ciſtercium præcedentia, in ſecundo, quæ vſque ad Sancti mortem ſequuta ſunt; tandem in tertio glorioſum eius obitum, & quæ poſt obitum, miracula euenerunt, longa ſatis deſcribit narratione. Seguinus tradit anniuerſario feſto coli, ex quo hauſit Henriquez; Qui tamen corrigendus de die obitus. Quippè deſignat Aprilis XXVII. Melius in ſuo Martyrologio Hugo Menardus [e], qui diem decimam Martij præſcripſit, qua Sanctus obiit. Sed Hugo Menardus tres eius vitæ libros haud dubiè vidit, quos etiam ad compendium breue redegit. 9.

e lib. 2. obſeruat.

1. *Sancti Roberti Angli ſancta dormitio.* 2. *Quanta illi cum B. Godrico familiaritas,* 3. *& cum Bernardo Patre Sancti in morte lucta, victoriáque.* 4. *Gloria eius Godrico reuelata.* 5. *Funus, & miracula.* 6. *Mutus ad eum remiſſus à Sancto Thoma.* 7. *Inter Sanctos relatus.* 8. *Dictum de Hugone Abbate eiuſdem domus.* 9. *Et de Godrico.* 10. *Et perpenſa nonnulla, qua ad hiſtoriam.*

CAPVT IV.

1. SEQVITVR Sancti Abbatis Roberti pretioſa mors, non minùs læta Angelis, neque minùs dolenda deſertis filiis. Is Ciſterciom in Fontibus profeſſus, mox noui Monaſterij in Nortumbria primus Abbas, quod præcedenti tomo memorauimus, prophetiæ dono clarus, miraculiſque; ſed

longè

longè clarior meritis, vt Stephanus Galliam, ſic Angliam ipſe illuſtrabat ſuis exemplis. Habuit dum vixit, inſignes duos amicos, Bernardum, & Godricum: illum, quem abſens per ſpiritum inuiſere, & à quo inuicem frequenter viſitabatur: hunc, quem corpore præſens frequentabat: & quem non ſolùm ſecretorum ſuorum conſcium: ſed & conſcientiæ iudicem elegerat, cui omnes ſuos defectus, etiam minimos, ſacramentaliter abſoluendus confitebatur. Narrat expreſsè, qui eius vitam ſcripſit [a]. *Sanctus Godricus vir Dei* (ſcilicet Roberti) *confeſſiones excipere ſolebat: Ad eum ergo crebrò accedebat, & inter ſe de morbis vitiorum, & virtutum remedius; itémque de ſecretis cæleſtibus, Angelicis viſionibus, & ſanctorum patrocinus conferentes, dies cum noctibus continuabant.* Hæc de Roberti cum Godrico arcta amicitia, quem & ex confeſſionibus exceptis ſancti Abbatis, quamuis non Monachum, Eremitam tamen, ad normam Ciſtercienſium viuentem, in ſuperioribus, ni fallor, coniectabamur.

[a] Apud Sur. menſe Iuny cap. 8.

2. Cæterùm de Bernardo maiora adhuc: atque eo glorioſiora, quo ſeparati præſentia corporali longo interuallo terræ, mariſque; ſolis ſpiritibus aditus patebat, qui vel ipſis iacentibus intima cordium mutuò penetrabant. Multa in hunc modum referuntur de Sanctis viris, quæ ſingula proſequi ſuperuacaneum foret. Tranſcribam tamen rem hiſtoria dignam, confirmatam miraculis; quæ & faciles ſuſpicari de alijs mala, terrere; & eos, quibus ſine cauſa detrahi ſolet, quod plerumque contingit, non immeritò valeat conſolari. Eam idem, qui ſupra Author vitæ Sancti Roberti, qui tunc viuebat, narrat totidem verbis [b]. *Matrona quadam admonita à ſeruo Dei, ad meliorem ſe frugem recepit: ſpretáque mundi pompa, & ornamentorum faſtu, atque vanitate, inter delicias domus ſua vitam ſolitariam agere videbatur. Sapius ergo dominam illam vir Dei inuiſere, & ad meliora incitare conſueuit: ſed ea res fratribus quibuſdam prauarum ſuſpicionum materiam præbuit, exiſtimantibus familiaritatem illam, ab impuro amore proficiſci. Iam multorum aures illi infecerant; & tandem etiam ad Beatum Bernardum querimonia delata ſunt. Ad eum ergo cum veniſſet vir Dei, cuius & nomen, & meritum in ſpiritu iam illi reuelatum erat; vocauit eum ad ſe ſecretè, dixitque ei: Frater Roberte, falſa ſunt ea omnia, qua ſiniſtra ſuſpicio de te ſparſit: atque in amoris argumentum dedit ei zonam ſuam, qua meritis vtriuſque multis poſtea ægrotis beneficium ſanitatis attulit.* Hæc ex actis Roberti, integra fide. Vt palam fiat, ab his duobus Sanctis, quibus viuens adhæſit, Robertum neque in morte ſeparandum; medium inter vtrumque, & qui Bernardum ante ſe præmiſerit; Godricum anteceſſerit, non multò pòſt vtrumque ſequuturum.

[b] Apud Sur. cap. 7.

3. Ergo plenus dierum, ac virtutum, cum multos viros de ſæculo traxiſſet, cùm propriam domum tribus filiabus, Rupe, Stanleya, Pipineláque, fontes neptibus tribus fœcundaſſet; cum in his omnibus obſeruantiam Ciſtercienſem, miro feruore ſpiritus, non ſolum plantaſſet, & rigaſſet, ſed promouiſſet: tandem febre correptus, in lectum decidit, inde ad Cœleſtem requiem tranſiturus. Sed neque in morte immunis à periculis, poſt quam ſecuritas glorioſior illi foret. Meminit huius luctæ, victoriæque Author vitæ ipſius, dum ita ait. [c] *Irruerunt autem in occurſum B. viri ſpiritus nequam; ſed pugnantibus pro eo Angelis Dei, illi pro ſua temeritate pudefiunt; & in ſinum Abraha Robertus Chriſti ſeruus deputatur.* Itaque ouans de ſpiritibus immundis, atque Angelorum, quos auxiliatores habuit, admixtus cœtibus, carnis trabæa, vt pallio, relicta filiis, ad Cœleſtes Sanctorum ſedes tranſlatus eſt, mundo, & periculis æternum ſubtrahendus. [d] *Obiit autem* (vt eadem acta docent) *anno ſalutis M. C. L I X. V I I. Idus Iuny.* Hæc acta Sancti, de tranſitu eius fœlici, ex præcedenti lucta, glorioſiori.

[c] Cap. 8.

[d] Ibid.

Cæterum, quam de eo reuelationem, vt vitæ conſors, ita & mortis particeps, S. Godricus meruerit habere; ab eodem, qui ſupra, authore, ſcriptam, totidem verbis duxi referendam. 4. *Is Godricus eo tempore, quo vir Dei migrauit è corpore, in cella ſua manens, duos muros candidos vidit, ad Cœlum vſque porrectos. In his autem tres Angelici Spiritus videbantur, qui animam B. Viri, in ſpecie globi ignei ad cœlos deferebant. Vnus ex iis ad dexteram, alter à ſiniſtris erat; ſed præter illos tertium quidam Spiritus ſupra omnium verticem, nimia cum exultatione antecedebat. Non enim, inquit, Godricus, ita diſponente Deo, ſolus à corpore Robertus migrare potuit, ſed cum eo quadam bona vita fæmina, Edutha nomine, deceſſit. Etſi autem longis terrarum ſpatiis à ſe fuerint ſeparati, attamen eadem hora in vna beatitudinis ſorte ſunt coniuncti.* Sic Sancto Patri, qui tot ante ſe præmiſerat, tot ad Cœlos trahendos poſt ſe ducebat; comitem vitæ, ex longinquo, prouidit Deus, quaſi ex conſortio glorioſiùs coronando.

5. Tranſitum viri, lachrymæ filiorum, interrumpentes funus, & mixti cantus fletibus, ad ſepulturam vſque; ſepulturam, miracula ſequuta ſunt, quæ triſtes animos non nihil recrearunt. Surdi, Cœci, & Claudi, Mutique; donati auditu, viſu, greſſu, atque loquela; perſuadebant præſentiam patris Sancti, nec dubitabant affuturum filiis, quò vel exteris opitulabatur per tot prodigia. Singula proſequi, nimis tædioſum, nec niſi rarò vſurpandum mihi putaui. Referam tamen patratum poſt annos aliquot de feruente iam cultu in S. Patrem, quæ hominum plerumque conditio eſt faſtidire aſſueta, aut ſaltem ab eis parum immutari, vt vel ex eo facilius cognoſcantur, quæ fecit præualente veneratione. Patrauit autem interuentu B. Thomæ de quo multa inferiùs cùm recens ad ſepulchrum eius Religio, Roberti cultum antiquiorem obliteraſſet. Addet miraculo pondus idem Sanctus, non iam mortalis, ſed glorioſus, atque ad hoc ſpecialiter à Deo de Cœlo miſſus, vt quæ miracula ab ipſo petebantur, ad Robertum remitteret, quaſi potentius ea perpetraturum, ſed ad rem venio.

6. [e] *Quidam ex matris vtero mutus, diu cum multis lachrymis S. Thomæ Martyris opem implorauit. Et tandem per viſum apparuit ei S. Thomas; iuſſitque eum celeriter proficiſci ad nouum Monaſterium, vbi à S. Roberto Abbate, perfectam eſſet, citra dubium, ſanitatem adepturus. At ille in animo ſuo obmurmurans; quis, inquit, mihi vel itineris dux erit, vel ſumptus neceſſarios præbebit? Reſpondit S. Thomas: ille tibi dux erit, qui verbo cuncta creauit. Credidit homo, & latus eò perueniens, optatum vocis beneficium percepit laudans Deum.* Hactenus ex actis Sancti Patris, quæ Laurentius Surius euulgauit, nam reliqua aliunde deſumenda.

[e] Ibid. cap. 9.

7. Relatum inter Sanctos B. Virum, Martyrologium Romanum ſatis indicat ipſa die, qua obiit, in hæc verba. *In Anglia S. Roberti Abbatis Ordinis Ciſtercienſis.* Eadem habet Molanus ad Vſuardum; Petrus Galeſnius, Franciſcus Hareus, Arnaldus

Vvionius,

Vvionius,Hugo Menardus, Menologium Ciſter-
f In Chron. ad hunc ann. & Orig. Monaſt lib. 5. c.14.& 17. cienſe, & alij eadem die. Miræus [f] item inter SS. Ciſtercij,nec ſemel memorat. Et cæteri antiqui, & recentiores. Laurentius Surius,quam M. S.inuenit Abbatis Sancti vitam, authore Anonimo, inter alias,quas edidit,vulgauit.

8. Quis S. Patri in Regimine ſucceſſerit, in dubio eſt: & ſolùm conſtat, Nouum Monaſterium ſub alio Abbate S. floruiſſe, nempè Hugone; quem Ioannes Abbas,& Miſſale antiquum Ordinis inter SS. recenſent. Sed an ſucceſſerit immediatè Roberto,an longè poſt ſequutus (nam ante non potuit)nullus omnino antiquorum memoriæ prodi-
g lib.3. c. 57. dit. Philippus Seguinus [g] de eo hæc habet verba. *Hugo Noui Monaſterij Abbas vir ſcientia litterarum, atque morum Sanctitate clariſſimus, qui ab vrbibus, amicis, & delicijs à Spiritu Sancto abſtractus, eodem authore, Monaſtica vita ſe ſubmittens, ſua doctrina, & exemplo neophytos quampluri̇mos ad perfectam Ciſtercienſium normam adduxit. Fuit itaque ille diſciplina Regularis ſtudioſus obſeruator, inediæ,& algoris patiens, in rebus aduerſis forti, & infracto animo;iuſti,& æqui tenax, nemo contemplationis diuinæ ſtudioſior, nemo Dei amantior, nemo inter pares, & humiles ſubmiſſior. Tam munificus in pauperes, vt vno ore omnes Hugonem, pauperum patrem appellauerint. Obiit in præfato Monaſterio, ſignis, & propbetiis clarus,&c.* Hactenus ille, quæ
h De viris illuſtri. in Occean. ann. Relig. eadem tranſcribit Henriquez in Menologio Aprilis XII. qua die Hugonem commemorat. Meminere & eius Robertus Ruſca [h], Ioannes Maurolicus,& alij recentiores.

9. Venio ad Godricum, quem ex auditis Roberti confeſſionibus, aut Ciſtercienſem Eremitam fuiſſe,aut ad eam normam vixiſſe,non ego ſolùm, ſed
i lib. 3. c.30. plures coniectantur. Adeò, vt Seguinus [i] eum Monachum appellet, cui ſubſcribit Henriquez in
k Maij 21. Menologio [k]. Cæterùm nobis, quibus ſola veritas ante oculos poſita,nec quid dubium pro certo, aut è conuerſo,aſſerere in animum induximus, ex quo Annales ſuſcepimus ſcribendos; vt coniectura probabilis apparet, ſi vero niteretur fundamento; ſic fundamentum ipſum ſuſpectum eſt: nec Godricum Roberti Confeſſiones,ſed Godrici Robertum excepiſſe,inde coniector, quod Nicolaus Dunelmenſis, coæuus author, atque eidem Godrico familiaris,& laicum, & idiotam fuiſſe tradat; atque eadem cauſa, pro Canonicis, quas ignorabat horas,aliàs ſibi orationes ſubſtituiſſe, quas ſine interpolatione recitauerit. Audi tu ipſum loquentem
apud Arsfeldium [l]. *Stata verò, certáque quadam, de more Eccleſiæ,quaſi orandi penſa, ad mediam noctem,diémque ad ſolis Ortum ineunte,ad tertiam,ad Sextam,ad Nonam, ad Veſpertinam denique horam, à ſe ſeuerius exactor exegit. Quas nulla vnquam de cauſa, aut quocumque obiecto impedimento prætermiſit: ſed ad vnguem(non illis quidem, quas Eccleſia præſcribit,quas non tenuit, & quibus non aſtringebatur,cum merus eſſet laicus,precibus,ſed quas ſibi priuato inſtituto ex Pſalmis,& aliunde compoſuerat) obſeruauit.* Ergo, aut in Surio,inuerſione facili caſuum, per ſcribentium incuriam mendum irrepſit; aut compenſanda authoritate authoritas, in dubium reuocat fundamentum coniecturæ. l Seculo 12. c.45.

Quid ſi Robertus non in Nouo Monaſterio, 10.
quo vita functus,imò neque in Fontibus, è quibus Ciſtercium hauſit; ſed Vvitibicenſi Cœnobio Godricum nouit; idque antequam Eremum ingrederetur? Nam & de illo ibidem Monachum fuiſſe, ſuperiùs vidimus: & de hoc item in actis eius legimus, anno immediato ante ingreſſum Eremi
prope Dunelmium [m]. *Seceſſit verò pòſt reditum ad ſolitudinem illam,in Aquilone poſitam, quæ* Streneſhal *olim, hodie vſitatius Vvitibus dicitur; locum Cœnobio diuæ Hildæ celebrem: Vbi annum, & aliquot menſes commoratus, Dunelmium tandem profectus eſt.* Vt non immeritò liceat coniectari,ibi Robertum,qui antea Sacerdos,imò, & Parochus fuerat,excepiſſe Godrici Confeſſiones,& cum eo colloquia ſancta miſcuiſſe, de remediis vitiorum, qualia decebant iuuenes, qui tunc primùm aſpirarent ad perfectionem. Certè ſi Acta,& vitam perpendamus,nam id etiam fatebor, compertum eſt, nullam ſumi pro Grodrico coniecturam, qua Ciſtercio adhæſiſſe credi poſſit. Cùm tota ſeries vitæ eius repugnet potius, nec ad Ciſtercium trahatur, niſi violenter. Legat,qui velit Nicolaũ Arsfeldium citato loco. Nos neque certas glorias Ciſtercio demimus,nec dubias mendicamus. Sed neque ea prima Ciſtercij ſæcula,quæ alienis indigeãt,illuſtrari. m Apud Arspheldiũ.

---

1. Otto Friſingenſis Præſul è Curia primùm, 2. dein à propria Eccleſia diſcedit. 3. In Morimundo febre corripitur. 4. Et retractatis,quæ pro Gilberto ſcripſerat,moritur, 5. in concurſu capituli generalis. 6. ſepultura in Eccleſia, 7. & epitaphia, 8. abs Radeuico compoſita. 9. Quàm Friderico triſtis patrui mors. 10. Verum ipſi,quàm fœlix. 11. Qualem Eccleſiam ſuam Otto reliquerit. 12. Quæ monaſteria extra Ciſtercium ſtruxerit. 13. Scripta eius. 14. miracula poſt mortem.

CAPVT V.

1. DVM hæc in Gallia,atque Anglia diuulgata, illuſtrabant Ciſtercium,atque Angelos Sanctos, tantorum acceſſione ciuium lætificabant; vtrique Abbati ſe ſocium adiunxit, totius Germaniæ, atque æui illius decus, Pontifex Friſingenſis, Magnus Otto,qui,cum relicta Curia Imperatoris, ac propria ſede eidem commendata, generale capitulum Ciſtercij,de more peteret; ſeu potiùs cùm Capituli occaſione, quam ſibi inſtare mortem, ſpiritu reuelante, præcognouiſſet, operiri inter ſuos deſideraret; in ipſo Morimundi Monaſterio, vbi Nouitius,vbi Monachus,vbi Abbas imbibiſſet Ciſtercium, febre correptus, fœlici tandem obitu conſummatus eſt; anima, ſtatim;corpore,in reſurrectione communi, inde in Cœleſtem curiam tranſiturus. Vt hoc anno,intra octo menſium ſpatium tres viros Cœlis inuexerit Ciſtercium, Stephanum,Robertum, Ottonémque quibus æquales fortè,ſi omnia compares, haud facilè illa ætas totidem daret. Sed de Ottone fuſiùs, diſtinctiùſque ab eius Capellano Radeuico, qui & ipſius hiſtoriam continuauit,ſcripta libet proponere. Primum de tempore quod incidiſſe in hunc annum his verbis notat [a]. *Anno ergo ab Incarnatione Do-* a lib.2. c.11.

mini.

mini. M.C.L I X. Indictione V I I. Regnante Sereniſſimo Imperatore Friderico, anno Imperij eius I I I. regni V. memoratus antiſtes Otto, ab hac luce, Deo vocante, migrauit. Hæc Radeuicus de ratione temporis.

2. Verùm de ordine, & loco dormitionis; & qualiter diuino ducente nutu, & eidem Eccleſiæ valedixerit, ad Morimundum inde perrecturus; idemmet Author narrat paulò inferius, *Supra dicto Principe Friderico, patruo ſuo in Italicam expeditionem iter agente, cum & ipſe, ſicut neceſſarius, & perutilis Imperij negotiis, ire debuiſſet; nutu diuino contigit iter ipſum detrectare, vt vir religioſus inter manus fratrum orantium, potius quàm, inter ſtrepitum præliantium expirans, dicere poſſet: Domine, ſuſcipe me, vt cum fratribus meis ſim, cum quibus,* &c. *Benignè verò ab Imperatore dimiſſus, multis gemitibus commiſſam ſibi, ſua benignitati commendauit Eccleſiam; ac quodam ſpiritu prophetico de fine ſuo præſcius, ne poſt mortem ſuam ipſam aliquo modo grauaret, & libertate electionis, vt iam ſæpius antiquis temporibus, in aliis Eccleſiis factum dicebatur, eam nullo modo priuaret, poſtulauit. Accepta autem de hac probabili petitione fideli laudamento, ad propria reuerſus eſt.* Hic Ottonis à Curia diſceſſus fuit.

3. Sed cum nec in ſua, quidem Eccleſia, verus Ciſtercij filius ſatis quieſceret, aut ſe inter ſuos adhuc eſſe putaret, quandiu non inter fratres Morimundenſes cum quibus viuere, & mori prælegiſſet. *Cum aliquibus de morte ſua, ſeu per viſiones, ſeu per ſomnia reuelatam fuiſſe; referentibus, & commonentibus quibuſdam religioſis, cognouiſſet; ſalutatis fraterna charitate media, quàm intimè fratribus, & vale dicto; occaſione viſitandi Ciſtercienſe capitulum, viam capit; & iam dudum languere, ac debilitate corporis inualidus laborioſo itinere, nihil tamen adhuc ſuis, qui ſecum erant, metuentibus, ad prænominatum Morimandenſe Monaſterium peruenit.* Hactenus Radeuicus. Vt planè videas nihil minùs Ottonem à magnis Sanctis; cuius mortem reuelationes præceſſerint, & cui eamdem, & tanto ante præſcire, & eius locum eligere, & conſequi, ſingulari priuilegio conceſſum fuit.

4. Proceſſum mortis, & ſanctam viri ſancti pro conſcientia mundanda ſolicitudinem; quin, & ſpecialem de defenſo à ſe Gilberto, ſcrupulum; retractationémque, ſi quid pro eo dixiſſet minus ſolidum; idem, qui ſuprà Author ita proſequitur. *Ibi per aliquot dies lecto cubans, & iam de obitu ſuo nequaquam dubius, dum ſacro liquore olei, ſicut moris eſt, perunctus fuiſſet, & de pecunia ſua laudabili teſtamento ordinaſſet; inter cætera, quæ ſolicitus de ſalute ſua, prouidebat, etiam hunc codicem (ſcilicet quem ſcripſerat de geſtis Friderici, & Radeuicus ipſe continuabat) manibus ſuis offerri præcepit; eamque litteratis, & religioſis viris tradidit, vt ſi quid pro ſententia magiſtri Gilberti, vt patet in prioribus, dixiſſe viſus eſſet, quod quempiam poſſet offendere, ad ipſorum arbitrium corrigeretur: ſeque Catholicæ fidei aſſertorem, iuxta Sanctæ Romanæ, imò & vniuerſalis Eccleſiæ regulam profeſſus eſt. Deinde multa priùs cordis contritione, & humili confeſſione reatum ſuum recognoſcens, ſumptis ſacroſanctis myſteriis, in medio multitudinis Sanctorum tam Epiſcoporum, quam Abbatum Domino ſpiritum reddidit.* Hæc de morte Ottonis, Radeuicus ipſius continuator, qui paulò ante ſeipſum excuſauerat. *Si amantiſſimi Domini, & nutritoris ſui,* (nam ſic vocat Ottonem) *flebilem interitum, prolixiori narratione proſequeretur.* Obiit X. Kalendas Octobris, vt ſtatim videbimus: adeoque poſt Adrianum, eodem menſe. Sed hic nobis dicendus viſus eſt, ne electionis negotium diuideremus.

In epitome vitæ eiuſdem Præſulis, quæ Morimundi extat, & quidem duplex, ſcriptum lego, 5.
Lambertum patrem hoc anno non Ciſtercij, ſed Morimundi, capitulum celebraſſe: quod etiam denotare videntur verba illa Radeuici. *In medio multitudinis ſanctorum tam Epiſcoporum, quam Abbatum.* Et fœlix ſupramodum dormitio fuerit, quæ non ſolum in propria domo contigerit, verum ad quam conuenerint tot ſancti, adſtituri viuenti, atque animam egredientem commendaturi. Quin cui non ſolùm inter proprios eſſe, ſed omnes etiam propinquos ad ſe trahere, ne quemquam ſuorum in Chriſto deſiderare poſſet, ſingulari Dei gratia conceſſum fuerit. Cæterum quid cum Sanctis ſanctus contulerit, & quibus ſe ad mortem, tum colloquiis, tum conſiderationibus, ſpem inter & metum præparauerit; ex eadem epitome deſcripſimus. *Contulit ſe Otto ad Concilium Ciſtercienſis Ordinis, quod Morimundi agebatur, vbi morbo oppreſſus, vocatis ad ſe in cubiculum Monachis, plura de bono Religionis, de immortalitate animæ, de pœna damnatorum, de gloria ſaluatorum, grauiter ſapienterque loquutus, ad poſtremum opera, quæ ipſe ſcripſiſſet emendationi patrum commiſit: ac ſuſcepto Euchariſtiæ Sacramento, & Oleo ſancto delibutus, animam Creatori ſuo reddidit.* Alia epitome aſſiſtentium lachrymas explicat, *Omnibus fratribus circum poſitis, quam plurimum dolentibus, & ingenti eiulatu perſtrepentibus.* Quæ in priori fortaſſis ideò omiſſæ, quia per ſe notæ.

Soluta iuſta Ottoni de viuis rapto, ſed iam melius, ſecuriúſque viuenti: nec dubium, quin tot patrum aſſiſtentia, pro dignitate cuncta peracta fuerint. Porrò de ſepultura hæc Radeuicus. *Cum autem adhuc viuens locum ſepulturæ ſuæ fratribus digito præmonſtraſſet, extra Eccleſiam in loco humili, vbi ſcilicet ab omnibus fratribus calcari debuiſſet: huic eius vltima voluntati obediendum putabatur, & intra ſepta Eccleſiæ iuxta maius altare honorificè tumulatus eſt; eiúſque ſepulchrum à cunctis fratribus honore, ac veneratione dignum habetur.* Conſonat altera vitæ Ottonis Epitome: atque hodie etiam ſepulchrum perſeuerat ad gradus Altaris maximi, eleuatum de terra, cunctis ſimul conſpicuum, & venerandum. Adſtitit funeri idem Radeuicus, & vt ipſe ait, etiam morienti domino, extrema lumina propria manu clauſit: porrò, vt nullum omitteret officium erga ſibi chariſſimum patronum Epitaphium compoſuit, & tumulo, ſeu cœnotaphio eius inſcribi fecit, verſibus comptis, pro more illius æui, qui ita habent.

Libram

Libram Phœbus ſubiit cum facili tenente,
Luci nox præualuit die decreſcente,
Vita minus habuit morte præualente;
Otto quando corruit raptus; heu! repentè.
Hic ſi gradum conſulis, præſul dignitate,
Formam, dicens, habilis; iuuenis ætate.
Genus, alta, nobilis regum maieſtate.
Mores, commendabiles mira probitate.
Monachum ſe præbuit, ſi religionem.
Ideas aſſeruit, ſi poſitionem.
Virgo, cuius meruit interceſſionem,
Eius, ad quem genuit, agat mentionem.
Cuius frequens otium in Philoſophia;
Maius exercitium, in Theologia;
Fœdus ſibi mutuum cum Philologia:
Nunc ſit ei ſpeculum ſumma Theoria.
Plangat hunc Germania planctu generáli,
Magis tu Friſingia, orba viro tali,
Cui tot priuilegia dono ſpeciali,
Iugi querimonia debes lamentari.
Huius in te ſtudio, ſtudium vigebat.
Grata diſceptatio plures acuebat.
Quid mos, aut quid ratio nemo non videbat:
Fraus, & cauillatio latens, non latebat.
Hic ſacrum Eccleſiæ ſublimauit cultum.
Ipſe dedit ſtrepere logicum tumultum:
Hoc in eius cinere totum eſt ſepultum:
Talem nemo plangere poteſt ſatis multum.
Quis nunc totam gratiam formis affirmabit?
Aut quis elegantiam dictis aſſignabit?
Quis ad conſequentiam tropos reuocabit?
Heu qualem ſententiam ſchola vento dabit?
Quid rerum, compactio ſagax, dum rimatur,
Matheſis abſtractio? quid dum contemplatur,
Quod nihil priuatio per hunc dum probatur,
Quid ambarum actio morte ſciri datur.
Huius necem patria iuſtè dedignata,
Clara dolens atria rectore priuata:
De ſe benemeritum cernens in fauilla,
Iuit in interitum pariter, & illa
Tantas ad exequias turba populorum
Pias fundat lachrymas, mœſtum ducens chorum
Ac preces continuas, & lamenta quorum
Illum ſaluet, animas, qui beat iuſtorum. Amen.

8. Hoc quidem longius Epitaphium per Radeuicum; quod idem author hiſtoriæ ſuæ inſeruit. Aſt aliud breuius verſibus heroicis, quod non minus hîc duxi tranſcribendnm.

Quidquid in Orbe beat præclaros, & meliores,
Præſulis Ottonis mirè cumulauit honores.
Si proaui, vel aui probitas, ſacer Ordo, poteſtas
Deberent mortis furias cohibere moleſtas?
Non moriturus erat præclarè præditus illis.
Heu eatem communibus acceſſiſſe fauillis!
Quàm facunda viri vox! qualis philoſophia!
Hortatu regum docet edita Chronographia.
Luxit eum patria propria comitata ruina.
Propicietur ei Deus, & pia Virgo Maria.

Hactenus Epitaphia Radeuici, nam Monachi pro Epitaphio vitæ Epitomen, nec tunc fortè, ſed poſtea compoſuere.

9. Mortem Ottonis, inter aduerſitates Friderici, Radeuicus aſſignat, & quidem primam [b]. Romanus (ait) Imperator, etſi in aliis omnibus ſecunda fortuna vſus fuerit, in morte tamen nonnullorum principum per idem tempus eius ſæuitiam, & cæcitatem expertus eſt; quorum, vt apud poſteros nulla celebretur memoria, nobilitas generis, mentis prudentia, & egregia, tam animi, quàm corporis virtutes, non permittunt. In numero quorum primus fuit Otto Friſingenſis Eccleſiæ Venerabilis præſul, huius hiſtoriæ author, & feliciori fine futurus conſummator, niſi, vt quidam incuſant, fata virtutibus inuidiſſent. Conſonat Radeuico Guntherus [c] in Ligurino.

b lib.c.21.

c lib.9.

Inter proceſſus lætos, & proſpera rerum,
Magna repentino Regem iactura dolore
Perculit, & placidæ turbauit gaudia mentis.
Ille Friſingus Oto maioris cauſa doloris
Extitit, ingenuo comperta morte nepoti.
Qui patruus Regis, ſtudiis in vtriſque paratus
Regia ſigna ſequi ſemper conſueuit, &c.

Ego Ottonis mortem altè perpenſam, non ſolùm Friderico, ſed vniuerſæ Eccleſiæ aduerſam dixerim. Quippè imminente ſchiſmate prolixo, à Friderico excitando, fouendóque; quem ſi quis alius, patruus coërcuiſſet.

10. Sed, vt aduerſa Eccleſiæ, & Friderico mors viri Sancti; ſic ipſi Ottoni fœlix, & fauſta fuit: neque ſolum ob admiſſa bona cœleſtis patriæ; verùm quod duplici malo ſubſtractus fuerit: longo ſchiſmati excitando per nepotem; & ſuæ Eccleſiæ Friſingenſis conflagrationi. Et de ſchiſmate quidem ſtatim multa. De conflagratione verò vrbis Friſingiæ, hæc Radeuicus [d]. Ottone Epiſcopo X. Kalendas Octobris, quod eſt circa ſolſtitium brumale, defuncto; paucis poſt menſibus, Nonis Aprilis, quæ tunc fuit Dominica Palmarum, & eſt circa ſolſtitium æſtiuale, hora Matutina, ciuitas Friſingenſis penitùs, & penitus incendio conflagrauit; adeò, quod (vt

d lib.2.c.12.

(vt taceam de maioribus Eccleſiis, quæ cum ornamentis ſuis perierunt Sede ipſa, & palatio) nec vna quidem de minoribus capellis & oratoriis ſuperfuit. Domus etiam, & officina Canonicorum, & domus militum, exceptis valde paucis, cremata ſunt. Hæc duo præuenit Otto; quæ illi poterant grauiſſima accidere. Nec ſubſtractus remedio, ſed dolori. Quippè vt expers triſtitiæ iam beatus, ſic efficacius ad Deum interceſſurus. Priorem partem Baronius item perpendit, ſic enim ait [e], *Moritur hoc anno inſignis virtutibus, & doctrina Otto Epiſcopus Fringingenſis..... Subduxit magna miſericordia Deus virum Sanctum, ne in ſenectute ſua ſchiſmaticorum communicatione infici poſſet, qui adhærebat Imperatori.* Poſteriorem ante ipſum Radeuicus [f]. *Fœlix vtique, & pro meritis ſuis diuino munere donatus, vt antea raptus ſit, quàm vnicam ſuam, dilectam ſuam Eccleſiam videlicet, cui ipſe ſpeciali, & intimo amore connexus erat, in fauillam, & cinerem conuerſam vidiſſet, & ſubuerſam.*

[e Ad hunc an.] [f lib. 2. c. 11.]

11\. Inter illuſtria opera Ottonis memorantur incrementa ſuæ Eccleſiæ; quæ adeò ſub ipſo in vtriſque bonis creuit, vt quam exiguam, collapſámque accepiſſet, in primis inſtauraret, ſed & ſic promoueret; vt nulli in tota Germania inferior foret. Et de primæuo ſtatu, ſatis ſuprà: at de hoc vltimo, eumdem audiamus [g]. *Hæc Eccleſia eo tempore in tali ſtatu fuerat, quod rebus, ædificiis, & diuitiis omnibus pene collateralibus, & vicinis Epiſcopatibus, aut maior erat, aut æqualis. Cleri probitate tam inſignis, vt in eius honeſtate, & diſciplina, in liberalitate, in litterarum ſcientia, rari pares; meliores, & ſuperiores in orbe Romano nulli haberentur.* Ergo, vt Abbas quondam Morimundi, ſic poſtmodum Friſingiæ Pontifex, vtriuſque Eccleſiæ incrementa procurauit, & fœliciſſimè conſequutus eſt. Hundius [h] non tam inſtauratorem Friſingenſis Eccleſiæ tradit, quam fundatorem.

[g lib. 2. c. 12.] [h In Cathal. Epiſcopor. Friſing.]

12\. Sed neque extraneos vnquam reputauit quoſcumque bonos. Præmonſtratenſem familiam eximiè fouit; adeò vt non deſint, qui ei virum adſcribant; nullo quamuis cordato fundamento. Certè duo illi Monaſteria ædificauit ſatis illuſtria: anno alterum M. C. XL. Alterum M. C. XL I. illud à Benedictinis olim poſſeſſum, ſed vaſtatum per Hungaros, mox per eumdem Ottonem inſtauratum: hoc à fundamentis extructum propè Friſingiam. Quin & tertium Collegium Canonicorum, de quibus Aubertus Miræus [i] hæc pauca ſcribit. *Hic ipſe Otto, ope fratris ſui Henrici, Ducis Bauariæ Monaſterium Scheſtlain, per Hungaros vaſtatum inſtaurauit, & in locum Benedictinorũ, Præmonſtratenſes ſubſtituit anno Domini M.C.XL. Pariter de nouo inſtituit Monaſterium Noua-cella, prope Friſingiam, pro eodem Ordine Præmonſtratenſi, necnon Schliercenſe Collegium Canonicorum.* Plura idem Auctor in Præmonſtratenſi Chronico, quæ facilè apud ipſum [k] videri poſſunt; & quidem, vt ego puto, hauſta ex Hundio.

[i Orig. Monaſt. lib. 5. c. 16.] [k In Catholog Epiſcop. Friſing.]

13\. Scripſit Otto Chronicon illuſtre rerum geſtarum ab orbe condito, ad ſua vſque tempora, libros ſeptem, eruditione, doctrináque refertos: quibus octauum addidit, de vltima futura ætate mundi, de Antichriſto, de Aduentu Chriſti Iudicis, de Reſurrectione corporum, de ſupremo Iudicio, de Pœnis inferni, de Beatitudine, de Angelis, atque id generis aliis; doctum ſanè, & ſi cum Theologis illius ætatis compares, fortaſſe nulli alteri inferiorem. Scripſit item de rebus geſtis à Friderico Imperatore, libros duos, continuaturus hiſtoriam, vt Radeuicus ait, niſi morte immatura præueniretur. At continuauit eam Radeuicus, duobus aliis libris ſuperadditis, qui ſimul cum operibus Ottonis circumferuntur. Hæc omnia primum rara, & M. S. pro qualitate temporis; mox in paucis Bibliothecis deliruere. Demum reperta Viennæ Auſtriæ in Cœnobio Scotorum, primum à Ioanne Cuſpiniano, dein à pluribus aliis vulgata ſunt, ingenti bono totius poſteritatis. Non vllus alius ſcriptor illius æui, qui dignior fide, quem magis reuereantur quicumque boni. De eo, quotquot de ſcriptoribus Eccleſiaſticis, egregia cum laude; ſed præ aliis duo illuſtres Cardinales, noſtri ſæculi decus, Cæſar Baronius, & Robertus Bellarminus, Alter ſuorum Annalium multis in locis: Alter in libro de ſcriptoribus Eccleſiaſticis, qui duo nobis ſufficiunt pro decem millibus.

14\. Virum vt inter doctos, doctoréſve, ſic inter ſanctos communeratum video. Tum in Miſſali Ordinis antiquo, tum à Ioanne Litejo, & in Dialogo de proſpero, & aduerſo ſtatu Ordinis. Cuius primum, vt credo, indicium fuit quod intra Eccleſiam communi omnium ſuffragio ſepeliretur. Quamuis enim ex Regia proſapia potuit; at non crediderim vſos eo titulo, quem Otto abdicauiſſet in Monachatu. Dein ſepulchrum in veneratione ſtatim fuiſſe, Radeuicus affirmat, quem ſupra dedimus. Demum poſt mortem miraculis claruiſſe, Vviguleus Hundius, [l] & Chriſtophorus Genualdus [m] teſtificantur. Vnde virum Martyrologio Monaſtico, ipſa, qua obiit die, Hugo Menardus; Henriquez [n] Menologio ſuo inſeruit: verum quia Radeuicum non vidit, mutata die; atque antepoſita ad eiuſdem menſis ſeptimam. Apud hos facilè erit alios conſulere.

[l in Friſing.] [m Tom. 2. in notis.] [n Septemb. 7.]

---

1. Electio Alexandri, & Victoris pſeudo-electio. 2. Vtriuſque circumſtantiæ, 3. ad Fridericum, 4. huius fraudes, per ſpeciem conſultationis: 5. & vocati Lambertus, Faſtradus & Alipenudus. 6. Eorumdem, aliorumque conſilium, 7. in deterius peruerſum. 8. Fridericus Alexandrum Papam citat, 9. ad Synodum. 10. Ad quam Epiſcopos 11. Imperij, & Orbis congregat. 12. Quæ Catholicis diſplicuerint in eius litteris. 13. Demum quid Cardinalis Henricus egerit. 14. Alexandrum non fuiſſe Ciſtercienſem.

CAPVT VI.

1\. ACTVRI iam de Adriani ſucceſſore, & ſchiſmate, quod Eccleſiam Dei diuiſit per annos multos, haud aliis verbis melius inchoabimus, quàm his, quę ex actis Alexandri tertij in Vaticano Codice contentis, Cardinalis Baronius euulgauit. Sed & ea, quæ per noſtros geſta ſunt, pro verò Apoſtoli Petri ſucceſſore, neceſſario requirunt notitiam ſchiſmatis, in quo Ciſtercium (quod

(quod aliorum pace dixerim) ingens profectò pars Eccleſiæ fuit. [a] *Sepulto igitur Adriano* (ait Codex Vaticanus) *Epiſcopi & Cardinales, tractaturi de ſubſtituendo ſibi Paſtore, pridie Nonas Septembris in B. Petri Apoſtoli Eccleſia conuenerunt pariter, & per triam dierum ſpatium ad inuicem de ipſa electione, ſicut moris eſt, pertractantes, tandem omnes quotquot fuerunt, præter Octauianum tituli S. Cæciliæ, Ioannem tit. S. Martini, & Guidonem tituli S. Calixti presbyteros Cardinales, in perſonam Rolandi (quondam Eccleſiæ Piſanæ Canonici qui à Beatæ memoriæ Eugenio tertio primùm Diaconus tit. SS. Coſmæ, & Damiani, dein presbyter tit. S. Marci Cardinalis creatus, demum in Cancellarium curiæ promotus fuerat) authore Domino, vnanimiter concordarunt. Et inuocata Spiritus Sancti gratia aſſentiente Clero, & populo Romano, in Romanum Pontificem Alexandrum Papam tertium nominauerunt, & elegerunt. Duo autem, quos nominauimus, Ioannes, & Guido attendentes ad Octauiani electionem, ſecundario eum procaciter nominarunt.* Hæc Cardinalium portio, quantumuis minima (nam quis binarius numerus; vt cunctis aliis Epiſcopis, preſbyteris, & diaconibus poſſet comparari?) ingentis mox, & longæ diuiſionis occaſio fuit. Verum eſt, Octauiani fautores alibi quinque, [b] alibi etiam nouem numerari; ſed qui poſtea fauore Imperatoris eius partes ſequuti, etiamſi non elegiſſent, amplectebantur.

2. Qui Cardinales Rolandum elegiſſent numero XXI. (inter quos duo ex noſtris Henricus & Albertus) ſeu Friderico putarent deferendum, vellet Imperatori nondum ſchiſmatico, ſiue illum ſpecialiùs præuenirent, de quo ſibi timendum ſuſpicabantur; ne aduerſæ partis mendaciis deciperetur, aut ignorantiam prætendere valeret; longam ad eum de vtraque electione ſcripſerunt epiſtolam quam licèt mutilam, adductam à Radeuico, [b] & pro maiori hiſtoriæ claritate, & quia ab Henrico, Albertoque ſubſcriptam, ad litteram hic cenſui tranſcribendam. Eſt autem talis.

b lib. 2. c. 53.

Friderico Dei gratia, glorioſo, illuſtri, magnifico, & ſublimi Romanorum Imperatori, Gregorius Sabinenſis, Hubaldus Hoſtienſis, Iulius Preneſtinus, Bernardus Portuenſis, Vvalterus Albanenſis Epiſcopi. Hubertus tit. S. Priſcæ, Ioannes tit. SS. Ioannis, & Pauli, Henricus tit. SS. Nerei, & Achillei, Ildebertus tit. Baſilicæ XII. Apoſtolorum, Ioannes titul. S. Anaſtaſiæ, Bonadies tit. S. Chryſogoni, Albertus tit. S. Laurentij in Lucina, & Vuillelmus tit. S. Petri ad vincula Presbyteri, Oddo Sancti Gregorij ad velum aureum, Rom. S. Luciæ in ſepta ſolis, Hyacinthus S. Mariæ in Coſmedin, Oddo S. Nicolai in carcere Tullij, Hardo S. Theoderici, Bo. SS. Coſmæ & Damiani, C. S. Adriani P. S. Euſtachij, & Ioannes Diaconi Cardinales, voluntate, & ſpiritu in Domino congregati, ſalutem & glorioſam de inimicis victoriam.

3. *Quanto excellentia veſtra maior à Deo collata eſt, & attributa poteſtas, & quantò ſublimiorem inter mortales dignitatis locum conſtat vos obtinere, tantò ampliùs imperialem conuenit maieſtatem, ſacroſanctam Romanam Eccleſiam ſpecialem, & vnicam matrem veſtram, in omnibus honorare, & ei ſemper, & præſertim neceſſitatis tempore, ſalubriter, atque vtiliter prouidere. Quid autem diebus iſtis in eadem Eccleſia Romana contigerit, & quàm inauditum facinus ab his, quos filios reputabat, aliquantis diebus tranſactis fuerit perpetratum, dignum, imò digniſſimum eſt, nos imperiali Celſitudini noſtris litteris aperire. Nuper ſiquidem, cum Dominus noſter, bonæ memoriæ Adrianus Papa, Kalendis Septembris apud Anagniam debitum naturæ ſoluiſſet, & de terris ad cælum, de imis migraſſet, vocante Domino, ad ſuperna; tres falſi fratres, Octauianus ſcilicet, & Ioannes de Sancto Martino, & Guido Cremenſis, qui à nobis quidem exierunt, ſed non fuerunt de nobis, transfigurantes ſe in Angelos lucis, cum ſint Sathanæ, &c.*

4. Et infrà. *Ad hæc nouerit ſublimis gratia veſtra, quod Otto Palatinus Comes, occaſione de intruſione Octauiani ſuſcepta, præfatum Dominum noſtrum, & nos omnes plurimùm infeſtauit, & Eccleſiam Dei niſus eſt ſcindere, & multipliciter abſque rationabili cauſa turbare. Campaniam ſiquidem, & patrimonium B. Petri cum intruſo, & apoſtatico Octauiano violenter intrauit, & terram ipſam ſtuduit ei quibuſcumque modis ſubiugare. Nos itaque, & tota Eccleſia Dei nobiſcum maieſtatem veſtram ſuppliciter exoramus, vt tam violenta intruſione, ita ſicut eſt intellecta, & diligenter inſpecta, qualiter vobis ad ſalutem animæ veſtræ, & honorem Imperij, ſuper tanto negotio ſit procedendum, diligenter attendatis. Conſiderate, & aduertite, qualiter circa Sacroſanctam Romanam Eccleſiam, & circa vnicum ſponſum eius Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ſine quo nec regnum poteſt aliquis obtinere terrenum, nec acquirere ſempiternam, oporteat vos habere, & qualiter eam ab impugnatoribus, præſertim ab ſchiſmaticis, & hæreticis, ex imperialis officio dignitatis protegere debeatis modis omnibus, ac tueri. Nos ſiquidem, vos, ſicut ſpecialem defenſorem, & patronum Eccleſiæ Romanæ modis omnibus honorare intendimus, atque ad augmentum gloriæ veſtræ, quibus modis poſſumus, cum Deo aſpiramus. Rogamus autem, & inſtantiùs ſupplicamus, vt matrem veſtram Sanctam Romanam Eccleſiam diligatis, & honoretis, & ad pacem, & tranquillitatem ipſius, quibus modis imperialem conuenit excellentiam, intendatis, & tantam præfati inuaſoris, atque ſchiſmatici iniquitatem nullatenus foueatis.* Hactenus Epiſtola, cuius lacunam ex alia Alexandri Papæ ſupplendam Baronius tradit, quæ facile apud ipſum videri poteſt.

5. His litteris præuento Friderico; nec dubitante, de veritate facti, & valore electionis Chriſtiano orbe, *potuiſſet facilè ſciſſura illa ſarciri*, vt Neubrigenſis ait, *potuiſſet multitudini paritas cedere, niſi idem Fridericus Imperator veteri odio Rolandi, Alexandrum non ferens, partem Octauianam tuendam, fouendámque modis omnibus ſuſcepiſſet.* Sed ſuſcepit tamen, & qui Sedis Romanæ poteſtatem iniquo animo ſemper tolerauerat, intruſum, à quo timeretur (quippè caſurum, ſi ipſe ſe ſubtraheret,) quàm quem timeret legitimum Pontificem (Canonicæ electioni ſubnixum) habere maluit. Ergò ab vtriſque per litteras præuentus, (neque enim Octauianus eas omiſit) non dubitans de perſona veri electi, ſed affectatâ ad alios dubitatione, veritatem, quam non ignorabat, obſcuraturus; primùm quidem congregatis Curiæ proceribus, mox nonnullis Epiſcopis; demum Lambertum Abbatem Ciſtercienſem, fortè tunc per Italiam viſitantem, ingentis authoritatis virum, ad ſe vocauit, obtentui fraudis, & veluti abolendæ ſuſpicioni, cui ſe obnoxium, nequaquam dubitabat, conſcientia teſte. Prætendit ſpecioſum quidem, ſed fallax, nec ſemel tantùm, nociuum conſilij nomen; vt in arduis omnino neceſſarium, ſic facilia ſi hinc inde ventilaueris, ancipitia, atque dubia redditurum. Et numero

ſuffragiorum certo ex aulicis; honeſtamentum ab extraneis requirebatur.

5. Inter hæc Friderico infenſi Mediolanenſes, dum pacem ab eo, aut petunt, aut præſtolantur, Petrum Tarantaſienſem Archiepiſcopum, & duos alios Abbates Ciſtercienſes, venerabiles Faſtradum, & Aliprandum, hunc Morimundi (nam Henricus, qui Lamberto ſucceſſit iam deceſſerat) illum Claræuallis, ſuſcepere patronos, per quos pacis negocium, velut per Angelos pacis, perficeretur. Hos, cum ad ſe venientes Imperator, quaſi de cœlo miſſos, (ſic ipſe loquitur in epiſtola ad Eberhardum Saltzburgenſem, vt mox videbimus) ſuſcepiſſet, ad conſilium adhibuit. Et cunctis reſidentibus proponit, rem planè arduam, nec definiendam leuiter; quippe ex qua pendeat totius Eccleſiæ Regimen. In aliis rebus errari leui iactura, in hac, animarum, pro quibus Chriſtus obiiſſet, diſpendium fore. Cæteris, ex ſucceſſore Petri remedium promptũ; ſed huic, quis medeatur, ſi morbus ingruat? Promiſſam aſſiſtentiam Dei Eccleſiæ nec decipiendam vnquam: ſed congregatam; ſed diſcutientem cauſas, progreſsúſque; ſed rerum merita, quantum hominibus licet, examinantem. Nunc duos ſe gerentes pro Pontificibus: vtrumque in alterum anathema vibraſſe, vtrumque electionem ſuam ratam ſanxiſſe: atque alterum ſchiſmaticum intruſum, quin & hæreticum, litteris datis per orbem pronuntiaſſe. Demum vtrumque ab ipſo, per legatos, tanquam ab Eccleſiæ aduocato, & protectore, expetiiſſe auxilium; quod tamen inauditis adhuc partibus, cui impertiretur, prorſus dubitabat. Et ſe, vt certò numquam defuturum; ſic dubio adeſſe nolle; ne forſan falsò. Congregetur Concilium Epiſcoporum; ſic olim factum per Cæſares Catholicos, Conſtantinum, Theodoſium, Iuſtinianum, vniatur Eccleſia, & coram ea appareat vterque Pontifex. Veniant, & proferant, quod quiſque pro ſe habet, & neuter condemnetur, dum non audiatur.

6. Hæc, & ſimilia Friderico proponente, quæ ſpeciem pietatis præſeferebant; dum nihil ſibi, aut Regno, in ſacerdotium arrogare videtur, ſed tantùm quærere, cui debeat obedire; facilè fuit viros aliàs pacificos, atque zelantes pro totius Eccleſiæ pace, in conſenſum adducere, atque in eam ſententiam inclinare; vt congregatis Epiſcopis, & Patribus, quorum magis intererat; penſatis electionis vtriuſque meritis, inter ſe conſulerent, vtri magis electo parendum foret. Nec dubitabant ſtaturos pro Alexandro: ſed dubitanti, vt dicebat, Imperatori, & petenti conſilium non poterat honeſtè denegari. Ita placuiſſe duobus ſaltem Abbatibus, Lamberto, atque Faſtrado, habemus ex epiſtola quadam generali, quam Patres poſt tranſmiſere per totum orbem: de qua nos ſtatim. Verùm Tarantaſienſi Petro, atque Aliprando, fraude forſan detecta, diſplicuiſſe, argumento eſt: Quod, cum conſtet affuiſſe conſilio Principis, quod ipſe fatetur; haud tamen inter approbantes commemorantur. Niſi, ſi fortè Petrus inter Epiſcopos, Aliprandus inter religioſos viros prætereuntur, quod non crediderim. Sanè affuiſſe huic conſilio Imperatoris, eius litteræ oſtendunt, ad Eberhardum Saltzburgenſem ſcriptæ, in quibus hæc, inter alia illi reſcribit.[c] *Dum hæc Romæ agerentur, & nos, quid ſuper tanto ſchiſmate agendum eſſet, viros religioſos, Archiepiſcopos videlicet, & Epiſcopos conſultaremus: ſuperuenerunt quaſi miſſi à Deo Tarantaſinus Archiepiſcopus, Abbas Claraualenſis, Abbas Morimundenſis, & alij Abbates numero decẽ, poſtulantes pacem Mediolanenſibus.* Sic Imperator. Cæterùm ſiue omnes, ſeu duo tantum probauerint Concilium, in quo Patres conferrent inter ſe, cui ex duobus electis parendum foret: non ſic haud dubiè intelligendum erat, quaſi per eos decidenda cauſa veniret, nedum per Fridericum: ſed vt de præſtanda alteri obedientia maturè conſulerent; nec ſine plena notitia iuris, & facti, præcipites in vtramuis partem irent: Rurſus vt Imperator Epiſcopos vocaret, non quibus præſideret; ſed quorum ductu, vt decebat Chriſtianum Principem, ad verum ſucceſſorem Petri ſecurus iret. Hæc Sanctorum virorum haud dubia mens, vt inter Alexandrum, Victorémque, (nam id nomen aſſumpſit Octauianus) faceret Fridericus, quod olim Stampis Ludouicus fecerat, cum lis inter Innocentium, & Anacletum agitaretur.

[c] Apud Radeuic. lib. 2. c. 69.

At Fridericus in deterius omnia vertens, nec ſibi lucem per conſilia quærens, ſed velamentum; cum primum eam anſam oblatam videt; non de obedientia alterutri præſtanda conſultaturus conuocauit Epiſcopos; ſed pro determinando vero Pontifice Synodum in Papia vrbe indixit, intrante anno ſequenti celebrandam: & quatuor ſiue nuntios, ſiue legatos ad Alexandrum miſit, per quos quaſi ad audientiam citaretur, in eodem Concilio iudicando. Ita in epiſtola illa ſynodali anno ſequenti ſcripta, in qua hæc inter alia memorantur, *Deinde Venerabiles Epiſcopi Hermannus Verdenſis, Daniel Pragenſis, & Otto Palatinus Comes, & Magiſter Heribertus præpoſitus, quos Dominus Imperator, de conſilio viginti duorum Epiſcoporum, & Ciſtercienſis, & Claræuallenſis Abbatum, aliorúmque religioſorum tunc præſentium, Romam delegauerat, vt partes ante Concilij præſentiã Papiam euocarent.* Sic in epiſtola in cuius verbis obiter aduerto, quantæ apud omnes Lambertus, & Faſtradus authoritatis eſſent, quos ſolos deſignarunt ex propriis titulis, cum Epiſcopos tantùm numeraſſent. Quaſi hi ſolùm numerum efficerent; illi vel ſinguli pondus decretis darent. Cùm his ergo legatis Fridericus tales ad Alexandrum, & eius complices (nec dubium quin ad Octauianum ſimiles) quas idem Radeuicus adducit, litteras dedit. 7.

[d] *Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator, & ſemper Auguſtus, Rolando Cancellario, cæteriſque Cardinalibus, qui eum elegerunt Romanum Pontificem, ſalutem, & omne bonum.* 8.

[d] lib. 2. c. 53

Quoniam diuina præordinante clementia Romani Imperij gubernacula ſuſcepimus, oportet, vt in omnibus viis noſtris ipſius legem cuſtodiamus, cuius munere, cuius voluntate dignitatis noſtræ apicem adepti ſumus. In hoc itaque ſacratiſſimo propoſito conſtituti, cum omnibus Eccleſiis in Imperio noſtro conſtitutis debeamus patrocinari; Sacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ tantò propenſiùs debemus prouidere, quantò ipſius cura, & defenſio à diuina prouidentia videtur nobis ſpecialius eſſe commiſſa. Ea propter de diſcordia, quæ in ſubſtituendo Romanum Pontificem inter vos ſuborta eſt, plurimum dolemus, timentes, ne occaſione huius ſchiſmatis, Eccleſia Chriſti ſanguine redempta, debeat dilacerari; præſertim cùm robur Eccleſiæ foris titubare videatur; quoniam vnitas ipſius, ſciſſura domeſtica, interius dilaniatur. Vt autem huic peſti competens, & Deo gratum exhibeamus remedium, religioſorum virorum conſilio generalem Curiam, & conuentum in Octaua Epiphaniæ, Papiæ indiximus celebrandam, ad quam euocauimus totius Imperij noſtri, & aliorum regnorum

ſcilicet Anglia, Francia, Hungaria, Dacia Archiepiſcopos, Epiſcopos, Abbates, & viros religioſos, ac Deum timentes; quatenus remoto omni ſaeculari iudicio, hoc tam magnum Eccleſiæ negotium Eccleſiaſticarum tantùm perſonarum ſententia ita ſopiatur, vt & Deo debitus exinde honor deferatur, & Eccleſia Romana ſua integritate, & iuſtitia non poſſit à quoquam priuari, vel ſtatus vrbis, quæ caput Imperij noſtri eſt, inquietari.

9. *Proinde eruditioni veſtræ mandamus, & ex parte Dei omnipotentis, & totius Eccleſiæ Catholicæ præcipimus, vt ad eamdem curiam, ſiue Conuentum veniatis, Eccleſiaſticarum perſonarum ſententiam audituri, & recepturi. Teſtis enim nobis eſt Deus; quia in hac curia, nec amore, nec odio alicuius perſonæ, quidquam aliud quærimus, quàm honorem Dei, & Eccleſiæ ſuæ vnitatem. Quod ſi ad tam celebrem Eccleſiæ conuentum, examinationis cauſa, venire volueritis, chariſſimi Principes noſtri, & Eccleſiæ Catholicæ Hermannus Verdenſis, Daniel Pragenſis, Patres & Epiſcopi venerabiles, quos de palatio noſtro ad vos tranſmiſimus; vna cum Comite Palatino conſanguineo noſtro, aliiſque Legatis noſtris, ſecurum vobis conductum præſtabunt. Si verò iuſtitiam Dei, & Eccleſiæ in tam ſolemni Conuentu recipere nolueritis, videat Deus, & iudicet. Nos autem, ipſius fauente gratia, qui dat ſalutem Regibus, iuſtitiam Dei, quæ nullum magis quàm Imperatorem Romanum decet, proſequemur.* Hactenus Imperator ad Alexandrum Papam, & Cardinales.

10. *Porrò litteræ* (pergit Radeuicus) *quibus ad tantam diſcuſſionem Transmontanos Epiſcopos inuitauit, iſta pro exemplo ſufficiant.*

e Ibid. c.56. [e] *Fridericus D.G. Romanorum Imperator, & ſemper Auguſtus, Hermanno Brixienſi Epiſcopo ſalutem, & omne bonum.*

Quod in paſſione ſua Chriſtus duobus gladiis contentus fuit, hoc in Romana Eccleſia, & in Imperio credimus mirabili prouidentia declaraſſe; cùm per hæc duo rerum capita, & principia totus mundus, tam in diuinis, quàm in humanis ordinetur. Cùmque vnus Deus, vnus Papa, vnus Imperator ſufficiat, & vna Eccleſia Dei eſſe debeat; quod ſine dolore dicere non poſſumus, duos Apoſtolicos in Romana Eccleſia habere videmur. Defuncto itaque Adriano Papa iii Kalendas Septembris, Cardinales, qui columnæ immobiles eſſe videbantur, quibus ſancta, & vniuerſalis firmiſſimè inniteretur Eccleſia, non quæ Dei ſunt, ſed ſua quærentes, & vnitatem Eccleſiæ ſcindentes, duos Pontifices elegerunt, & ambos conſecrauerunt. Pro tanta namque, & tam pernicioſa Eccleſiæ ſciſſura, tota vniuerſum Italica Eccleſia conturbatur, & diſſenſiones, ſchiſmate orto in capite, iam in inferiora membra defluxiſſent, & totum Eccleſiæ corpus defœdaſſent, niſi nos conſilio, & auxilio religioſorum virorum, qui ſpiritu Dei aguntur, tam impudicæ iniquitati, iuſtitiæ rigorem oppoſuiſſemus. Ne itaque in tanto diſcrimine diſcordiæ vniuerſalis Eccleſia periclitari poſſit, Romanum Imperium, quod ad remedium tam pernicioſi morbi diuina clementia prouidit, vniuerſorum ſaluti debet ſolicitè prouidere; & ne tanta mala in Eccleſia Dei præmineant, futuris caſibus ſolerter obuiare.

11. *Coadunatis itaque in vnum omnibus Epiſcopis, tam Italicis, quàm Teutonicis, cæteriſque Principibus, ac viris religioſis, qui zelum Dei, & Eccleſiæ habere videbantur, quod facto opus eſſet, diligenter inueſtigauimus, ex Decretis Romanorum Pontificum, & ſtatutis Eccleſiæ veraciter accipientes, quod exorto ſchiſmate in Romana Eccleſia, ex duorum Apoſtolicorum diſſenſione, ambos vocare, & ſecundùm ſententiam, & conſilium Orthodoxorum litem decidere deberemus. Ex conſilio itaque omnium, qui aderant Epiſcoporum, cæterorúmque Principum Curiam ſolemnem, & generalem conuentum omnium Eccleſiaſticorum in Octaua Epiphaniæ celebrandam indiximus, ad quam ambos, qui ſe dicunt Romanos Pontifices, vocauimus; omnéſque Epiſcopos Imperij noſtri, & aliorum regnorum, Franciæ videlicet, Angliæ, Hiſpaniæ, atque Hungariæ, vt eorum in præſentia noſtra, iuſto declaretur examine, quis illorum regimen vniuerſalis Eccleſiæ de iure debeat obtinere. Quia verò ad vnitatem Eccleſiæ reformandam, Sapientia admodum nobis neceſſaria eſt, vt ea nequaquam carere valeamus: dilectionem tuam attentiſſimè rogamus, & rogando commonemus, quatenus pro fidelitate Eccleſiæ, & Imperij, ad prædictam Curiam, omni occaſione remota, venias; vt in aduentu tuo, vnitas & pax, & tranquillitas Eccleſiæ reformetur. Interim autem prædictæ ſciſſuræ in neutram partem aſſenſum tuum declines, nec tanquam iuſtam, & rationabilem aliquatenus recipias. Data Cremæ X. Kalendas Nouembris.* Hactenus conuocatoriæ Friderici, quibus ſimiles multas per orbem dedit.

Porrò in his litteris offenderunt multa Catholicos, quibus nefas duxerunt conſentire. Primum, quòd ſacroſanctum Concilium profano nomine, curia, & Conuentus, contra vſitatum ab initio Eccleſiæ morem, nominaretur. Deinde, quòd indiceretur à ſæculari, præfigente diem, ac patres conuocante, velut ſi foret ſub ipſo celebrandum. Tertium, quod Fridericus ad Alexandrum verba mandandi, præcipiendique vſurparet. Quibus ſi Pontifex verus; quid inſolentius? Si Cardinalis, quid impropriùs dici potuit? Quartum tandem, & adhuc pernicioſius, quod ſic ipſe deberet præſidere, auditurus Epiſcopos, vt tamen ſibi ſententiam reſeruaret. Id enim clarè ſonant verba illa: *Secundum ſententiam, & conſilium Orthodoxorum, litem decidere deberemus.* Ergo his omnibus religioſi viri offenſi, atque ingens piaculum rati ſi conſentirent; firmum, omninóque fixum habuerunt, vt nullus penitùs Papiæ compareret néve aſſiſteret illi Conciliabulo, quod nulla prorſus authoritate, diuino, & humano iure reclamante, congregaretur. Hæc Alexandri, & omnium Cardinalium eius; hæc item vniuerſi Ciſtercij ſententia fuit. Firmiter quidem ab omnibus ſeruata, quod anno ſequenti latiùs oſtendemus. 12.

Interim adnoto Henricum Cardinalem, nequaquam præſtolatum præfixum tempus, quin ipſe ſtatim Friderico ſcriberet, increpans factum, & ſe proteſtans nequaquam affuturum. Cuius, etſi epiſtola non extat, legitur tamen memoria eius illuſtris in Synodali illa, quam poſtmodum ſparſere per orbem, qui conuenerunt [f] *Vidimus* (inquiunt) *ſcripta Henrici Piſani Cardinalis ad Dominum Imperatorem directa, in quibus expreſsè continebatur, quod nullum vellent Eccleſiæ ſubire iudicium, vel examen.* Nullum, inquam, Eccleſiæ, nempè illius, quæ Pſeudo Eccleſia; nec legitimè in Spiritu ſancto congregata, ſed factioſè, profanéque coniuncta, ſeu magis diuiſa: aliàs vir Sanctus, & qui cum illo erant, veræ Eccleſiæ iudicium non recuſabant. De geſtis contra Magiſtrum Raimundum hoc item anno ab eodem Henrico; déve eorumdem geſtorum occaſione, nihil habemus: præterquam quod damnata in conciliabulo quod in tempore reddam: honeſta, & pro libertate Eccleſiæ præſumi debent. Atque hæc 13. f In Epiſt. Encylica.

hęc de geſtis per noſtros in hoc ſchiſmate ſub huius anni finē, nam reliqua in ſequentibus dicemus.

14. Id vnum tamen pro calce huius capituli, neceſſariò adnotandum mihi duxi, ne lector erret. g Aug. 17. Henriquez g qua pietate in Ciſtercium ſemper pollet, multum eſſe in probando Alexandrum tertium, ex Piſano Canonico, in Claraualle Mediolanenſi profeſſum, inter noſtrates fore numerandum: productis etiam antiquis M. S. quibus id aſſeratur. Haud tamen ſatis firma authoritate: futilia omnia neque iudicio ſcripta, ſed pro affectu. h Apud Baron. hoc ann. Quippe. *Rolandus* (ait Codex Vaticanus h in eius actis) *cum eſſet in Eccleſia Piſana Canonicus, Clericus magni nominis, & charus haberetur ab omnibus, ad hanc Sanctam Romanam Eccleſiam à B. Eugenio eſt vocatus. Quem vbi, Deo authore, cognouit virum idoneum, primùm eum Diaconum SS. Coſmæ & Damiani, deinde in titulum S. Marci Presbyterum Cardinalem ordinauit: & tandem, quia ſemper de bene creſcebat in melius, Cancellarium ſedis Apoſtolicæ conſtituit.* Cùm, inquam, eſſet Clericus Piſanus, vocatus ad Curiam; non cùm Monachus; nec vllus hactenus eius vitam texuit, qui non concordet. Non egent paſcua noſtra furtiuis aquis, ſatis ſuperque irrigua ſuis profluuiis: & Adrianus, Alexanderque Sancti Pontifices, per Eugenium creati Cardinales quamuis non ex Ciſtercio, nonnihil etiam ad Ciſtercij laudem conducunt.

---

1. Voſconum, & Pultuna ſiue Bulglonda, 2. Dictum de Bouro, Abbatia Luſitana, 3. dubium Eremitarum an Cluniacenſium. 4. Recens tunc reformata domus incendium, 5. redempta tura, 6. & priuilegia quædam: 7. Tranſlatio, & conſeruata forma prioris loci.

CAPVT VII.

1. ABBATIAS fundatas hoc anno duas inuenio, vtramque augentem lineam Claræuallis; Vaſconum, & Pultunam. Alteram XII. Kalendas Aprilis; Alteram nulla certa præfixa die. Porrò Vaſconum vnicam Caſtellarij filiam tabulæ præſeferunt, ſitam in Diœceſi Petragoricenſi, in qua etiam notatur in libris Cameræ, octo & ſeptuaginta florenorum taxa præfixa. Pultunam, ſeu Buglondam, vt alij volunt, Cumbemàra in Anglia genuit, incerta tamen Diœceſi. Nicolaus Arſ- a In Catholigo Sacror. Ædium Angliæ. feldius a Bucklandiæ meminit, eiuſdem, an diuerſæ? in Comitatu Deboniæ, paucis pro more. *Bucklandia*, inquit, *Titule S. Mariæ, & Sancti Benedicti. Fundatrix Amicia Comitiſſa Deuonia: Iſabella Fortibus, & Domina de Inſula Benefactrix. Monachi Ciſtercienſes.* Memorat & aliam Bucklandiam in Comitatu Semerſetenſi, ſed quæ non ſubfuit vnquam Ciſtercij legibus.

2. His duobus Cœnobiis Abbatiam àddo, in Luſitania ſitam nomine Bouro (Burium alij dicunt) quam Alcobatia, nondum adulta domus adoptauit in filiam, cùm antea ab Eremitis incoleretur. Domus in Bracharenſi Diœceſi poſita inter abrupta rupium initium habuit à Pelaio nobili viro, cui cognomen Amato, ob nimiam, qua pollebat, gratiam apud Henricum, Alphonſi Regis patrem; cum Munia vxore, & Oriana filia viduatus, & orbus Eremiticam vitam, ſub Eremitæ ſenioris magiſterio complecteretur. His lumina, vt ferunt, in nocte viſa, imaginem virgineam, incertum, vnde adductam, ſed hactenus occultam, reuelarunt. Inde ad imaginem inuentam miraculosè, populorum concurſus; atque Eremitæ ædificiis, & ſociis aucti, creuerant in conuentum, quem Munius Abbas poſt obitum Senioris, & Pelaij, adminiſtrabat. Viſitauit hunc Alphonſus Rex, atque promouit pingui dotatione: nempe integro caſtro Sanctæ Marthæ, & Regia parte Salinarum Fari (id loco nomen) quorum prius Anno M. C. L I I. poſterius M. C. L V I I I. priuilegiis firmauerat, quæ hodiéque in Cœnobio perſeuerant. His poſſeſſionibus auctam Bouri domum, eiuſdem Regis conſilio, auxilióque, Munius Abbas Ciſtercio hoc anno tradidit, ſub filiatione domus Alcobaciæ, in qua ipſe profeſſus; & inde ſecum Monachos adduxit, qui reli-

quos docerent Ciſtercij mores. Hæc ex Bernardo Brito b Luſitano ad compendium redacta de Bou- b lib. 5. cap. 6.
renſis Cœnobij reformatione.

Brandaonius antiquiorem facit domum, monu- 3.
mento producto, quod non ab Eremitis, ſed à Monachis Cluniacenſibus inhabitatā tradidit, ab anno D. C C C. L X X X I I I. cuius hæc verba c, c lib. 12. c. 2.
A Sancta Maria de Bouro, Monaſterio Cluniacenſi in Montanis, ab anno vſque octo-centeſimo octuageſimo tertio, ſoluitur Eccleſia Bracharenſis. Mihi haud minus difficile apparet inhabitatum locum primum à Monachis, mox Arabum incurſibus deſertum, accepiſſe Eremitas; atque in eo imaginem à Monachis relictam, inuentam eſſe, quam lumina cœleſtia demonſtrauerint. Verùm quod dicitur monaſterium Cluniacenſe, ab anno D. CCC. LXXXIII. quomodo ſtare poſſit, minus capio; non incepto Cluniaco Monaſterio, nedum congregatione, ante annum Chriſti D. CCCC. X. vt in chronico eius videre licet. Potuit Bourum ſubiacuiſſe tot mutationibus, vt primo Benedictinum nulli vnitum, mox Cluniacenſe, poſtmodum deſertum; ſed inde ab Eremitis inhabitatum, tandem Ciſtercij iura vendicauerit. Certè, vt à Monachis antiquitus poſſeſſum monumentum confirmat, quod adduximus; ſic & ab Eremitis aliud probat ſequenti numero à nobis adducendum.

Vtcumque fuerit, Ciſtercio recens admiſſo, no- 4.
ſcitur conflagraſſe; dubium, ſub Munio, an ſub eius ſucceſſore; tamen intra triennium; nam anno Chriſti M. C. L X I I. Alphonſus Rex priuilegiis igne abſumptis, nouū aliud ſubſtituit, reſtaurans reliqua; cuius hæc inter alia verba leguntur d. d Apud Brandao. loco ſuprà.
Ego Alphonſus Rex Portugaliæ, vna cum filiis meis, facimus cautum vobis Abbati de Burio Domno Pelagio, & veſtra Eremo; veſtriſque ſucceſſoribus, in perpetuum promouendus, ſicut iam alij Abbati feceramus? Sed, quia Scriptura veſtra in domibus veſtris cum aliis rebus arſere, cautum illum deletum eſſe, & eleemoſynam noſtram deſtitui, Deo donante, paſſi non ſumus. Hactenus ibi, de conflagratione domus, & priuilegiis eidem reſtitutis, Alfonſi primi Regis prouida cura.

Ferunt priuilegio obtentum, an conſuetudine, vt quos Vaſallos Bourenſis Abbas habet, nulli

alteri ſequiatur; Rege excepto; quod adeò ab antiquo obſeruatum, hodie etiam manere teſtatur Brito, vt, vel qui proprio ſudore ſuſtentandi ditionis illius terminos egrediuntur, quod in montanis Luſitaniæ frequens, fœcundioribus hominum, quàm fructuum; non in Caſtellam vt alij proficiſcuntur; ſed trans mare in Africam, Regia ibi ſtipendia merituri. Hos ſubditos cùm poſt centum annos, plus minúſve, Reges ſibi repetere voluiſſent, redemit Cœnobium, mille nummis aureis (Marapetinos aureos tabulæ vocant) cuius redemptionis inſtrumentum authenticum hodiéque conſeruari, idem, qui ſuprà, Brito teſtis exiſtit. *Datum Brachara, terna die Iunij, Æra M.CC.XCIV.* Hoc eſt, anno M.CC.LVI. Porrò cùm adhuc, Regni ſucceſſores cupido inuaderet, tales ſubditos ſibi reſtituendi, nec deeſſet, qui vellet recuperare; vltimò tandem Dionyſij Regis gratia, indultum eſt, vt ſalui; & integri Monaſterio permanerent; priuilegio expedito *Oliſipone die XIX. menſis Martij Æra M.CCC.XVII.* id eſt, anno M.CC.LXXIX.

6. Subſunt hodiè Bourenſi Abbati pleno iure, atq; Eccleſiaſtica, & ciuili iuriſdictione, oppida quinque vltra montes, vt dicunt poſita. Comba, Vallbona, Macedo, Veuche-vajum, & Villarium. Porrò cùm hæc, irrumpentibus Gallecis, Luſitaniam, ſola incolarum fuga viderentur imminentem euaſura deſolationem; congregatis ex eis ſexcentis viris, atque in agmen diſpoſitis, qui tunc præerant Bouro egregius Abbas, eo animi ardore hoſtes præuenit, vt plurimis occiſis, nec paucis captis, reliquos omnes in turpem fugam ageret, non vltra in eius fines irruituros. Ex tunc Bourenſis Abbas, creatus dux, & bellica inſignia illi indulta Principum priuilegio, vt ſuis præſit, in bello æquè, & pace. Hinc Regibus perrecturis aduerſos hoſtes, iſdem Abbas, cum aliis Regni proceribus, delectum facere, copiáſque inſtruere, per Regias litteras nominatim iuberi ſolet.

Idem Bernardus Brito Luſitanus, auctor extitit, [e] Monaſterium tranſlatum à primo loco, in non longè diſtantem, ſed commodiorem, in quo hodieque manet: perſeuerante in priori parua Eccleſia cum Imagine ſacra Mariæ Virginis, quæ dicitur clarere multis miraculis. Nomen ex antiqua fundatione *Da Abbadia*, quòd illic tum Abbas, Conuentúſque. Hodie Monacho gaudet aſſiſtente, qui venientes excipiat (nam ab incolis terræ, frequentatur; imò ab exteris) & cultum Virginis ſine quæſtu, promoueat non ſine ſumptu. Nouam Eccleſiam dedicatam lego Octobris die III. eandemque per annos ſingulos recoli, non ſine debita, & feſtiua ſolemnitate. Hæc ex Bernardo Brito, atque Guillelmo, [f] qui non minori cura, ſtudióque de Monaſteriis Luſitaniæ ſcripſit, quamuis quæ ſcripſit, nequaquam vulgauerit. In Chronologia Bourum, ſiue Burium poſtponitur decennio, rarum in his Eccleſiis, quæ ex alienis, ad noſtros tranſierunt; quippe plerumque ſolent anteponi. Sed qua ratione Bourum dilatum ſit, aliorum linquo iudicio diſcernendum. 7.

e In Chronico Ciſterc.

f Extat apud me. M.S.

Iesv Christi Ann. 1160. | Cistercii Ann. 63.

1. *Ciſtercienſes Papienſi Conuentui non adſiſtunt.* 2. *Henricus Cardinalis in eo excommunicatur.* 3. *Imperator non obedientes Victori exilio multat.* 4. *& inter alios Conradum Patauienſem.* 5. *A Sancto Petro Tarantaſienſi corripitur.* 6. *Ob cuius reuerentiam,* 7. *quibuſdam detrahentibus ei, ſcitè reſpondet.* 8. *Egregium B. Petri Encomium.* 9. *Perſequutio ſuborta in Ciſtercienſes.* 10. *Quorum complures ſedibus ſuis pulſi.* 11. *S. Ailredus contra Papienſem Conuentum prædicat.* 12. *& pro vero Pontifice Alexandro.* 13. *De quo etiam Gilbertus de Oilandia.* 14. *Lamberti, & Faſtradi pro Schiſmate ſedando ſolicitudo.*

Capvt I.

1. INitivm anni milleſimi centeſimi ſexageſimique, à condito Ciſtercio tertij & ſexageſimi maculauit Papienſe conciliabulum in Octauam Epiphaniæ indicto à Friderico, mox parumper dilatum: ac demum continuatum per dies octo. In quo Octauianus, Victórne ſuſceptus; & Alexander tertius, olim Rolandus, inuaſor, & intruſus declaratur. Facilè condemnantibus partem non comparentem; qui forent, vel per ſe allegantem condemnaturi. Eiuſdem acta legere, qui volet, Baronium conſulat, qui exactè recenſet. Quæ hos Annales concernant, hæc tantum video. Primùm, neminem prorsùs ex Ciſtercio interfuiſſe Conuentui; cum tamen plures atque hi etiam Catholici, nec ſolum ex Germania, Italiáve, verùm ex Gallia, per ſe, aut per procuratores ſuos illuc aduenerint, vtrumque conſtat ex eiuſdem Concilij actis, & litterarum, quas vltro, citróque miſſas, idem Author recenſet, ſubſcriptionibus. Secundùm eſt, Henricum Cardinalem, tit. SS. Nerei, & Achillei, nec rogatum, ſpectatúmque adeſſe voluiſſe. Quod in epiſtola Synodali encyclica iidem, qui conuenerunt, teſtificantur [a]. *Super hac omnia* (dicunt) *idem Henricus* (Piſanus Cardinalis) *& Otto Cardinalis S. Nicolai in Carcere Tulliano, qui tempore Concilij, & ante, apud Cremam morabantur, per octo dies à Concilio toto ſunt expectati; & per literas, & per Nuncios Concilij ſunt vocati; & contempſerunt venire.* Adeò fortaſſis melioris notæ patres deſiderati in eo conuenticulo, vt vel ex aduerſariis ſolicitarent, quos poſſent proferre; vincendos numero, ſed factis pondus, vel victos, addituros.

a Radeuic. lib. 2. c. 70.

Tertiò in eodem Concilio non planè omnes, neque enim eò impudentiæ furor abiit, vt totam Romanam Eccleſiam extra ſe faceret, ſed Rolandus (Alexandrum tertium dico) & pauci Cardinales, anathematis gladio percuſſi ſunt; inter quos primus, vel inter primos idem Henricus; ſiue quod pro Alexandro virilius ageret, ſiue prætenſo, quod 2.

ipſius

ipſius mandato, Magiſter Raimundus Cardinalis ſpoliatus, & cæſus. Quod tamen niſi Alexandro præcipiente, ſiue alia cauſa factum honeſtante, de Sanctiſſimo, & modeſtiſſimo viro non crediderim. Factum alter Henricus Batterſgadenſis, apud Radeuicum, ad Eberhardum Salizburgenſem his

b Lib. 2. c. 72. ſcribit verbis [b]. *Secunda verò poſt hac die ſæpè tamdictus Dominus Victor, celebrato Synodi officio, alterius partis Principem, cum quibuſdam ſuis fautoribus, Epiſcopis ſcilicet Oſtienſe, & Portuenſe, eo quod conſecrationis manum eidem præſumpſerant imponere, Cardinalibus etiam Henrico Piſano, Ioanne Neapolitano, & Hyacintho, anathematis vinculo, extinctis Candelis, innodauit. Excommunicauit autem Henricum Piſanum Presbyterum Cardinalem tit. SS. Nerei & Achillei, idcircò, quod mandato eius magiſter Raimundus Cardinalis ſpoliatus, & atroci-*

c Ibid. *ter cæſus* [c] *fuerit.* Hactenus de Conuentu Papienſi, quæ noſtros concernunt. Nam reliqua longum eſſet inueſtigare.

3. Aſt Imperator voti compos effectus, & ſede Petri tandem ſubiugata ſuæ ditioni, in atrocia edicta

d Apud Baron. hoc anno. vltra prorupit, nimirùm. [d] *vt qui beſtiam à ſe propoſitam non adoraret, exilij pœnis afficeretur. Mentio huius edicti habetur in Actis ipſius Alexandri Pontificis hiſce verbis. Sic itaque in perniciem animæ ſuæ Imperator & in ruinam multorum, tunicam Christi, vnitatem videlicet Catholicæ fidei ſcindere tentans; ipſe prius inclinauit ſe ad pedes illius, & alios quos poſſet, ad ipſum coegit. Quo facto per totum ſibi ſubiectum imperium edictum emiſit, vt Eccleſiarum Prælati, ad ſtatuam, quam erexerat adoraturi accederent. Quòd quicumque agere nollent de terra ſua non reuerſuri, exirent. Huius autem verbum durum & aſperum inſonuit per totam Italiam: Tunc omnes qui ſpiritu feruebant, elegerunt exilium potius pati, ac perſequutionem pro Deo, & manutenenda fidei vniuerſitate quam pacificè adhærere ſchiſmaticis, & honoribus abundare cum diuitiis huius ſæculi. Facta eſt ergo maxima in Eccleſia turbatio, fugientibus Catholicis, deſerentibúſque Eccleſias proprias, & patriam ſuam, in quorum loco violenter intruſi ſunt Octauiani complices.* Hactenus ex actis Alexandri Papæ tertij, Cardinalis Baronius, hoc ipſo anno.

4. Inter Pontifices Eccleſiis ſuis pulſos, Conradus Patauienſis commemoratur. Ottonis, ante paucos annos defuncti, frater, Imperatoris patruus, in quem, quò ſanguine ſibi coniunctiorem, eò atrocius deſæuiit; æmulo dato, qui incubaret Eccleſiæ, vero ſponſo viuente, per vim viduæ; & cum is cederet, alio ſubſtituto. Audi de his Vvigulеum Nũdium in Cathalogo Epiſcoporum Patauienſium; ita ſcribentem.

e Epiſcopo 40. [e] *Rupertus ab Imperatore Friderico aduerſus Conradum Alexandri Pontificis partes ſequentem Patauienſis Epiſcopus conſtituitur, anno M. C. L I X. ſed ab Alexandro excommunicatus ceſſit. Huic mox ab Imperatore ſubrogatus eſt alius nomine Albero (diploma Albonum vocat) Friſingenſis Canonicus, & Præpoſitus Patauienſis, anno M. C. L X. is excommunicationem Pontificis contemnens, Patauij triennium ſedit.* Hactenus Nundius. Nec potuit præteriri à nobis Præſul Sanctiſſimus ex Ciſtercio aſſumptus, cui pro vero Pontifice, vel à nepote pati glorioſum fuit. Verùm qualiter Sanctus Petrus Tarantaſienſis furenti Imperatori, pro Alexandro, & Eccleſia, ſe oppoſuerit; qualitérque ad ipſius Caſtra rediens, occaſione negotiorum Mediolanenſium, pro vero Papa, contra intruſum prædicauerit; tum quæ Ciſtercium in hac ipſa perſequutione, perpeſſum ſit, quantumlibet propitio Imperatore; non aliis, quam ipſius Baronij verbis, qui Alexandrum Pontifici Innocentio, Petrum Tarantaſienſem Bernardo confert, libet ſcribere.

In tanto autem infælicium Epiſcoporum (quippe cedentium violentia Imperatoris) naufragio, non defuit (ait [f] *) qui ſtaret ex aduerſo, fuit ille magnus huius temporis Eccleſiæ fulgor, Petrus Tarantaſiæ Archiepiſcopus, potens opere, potenſque ſermone, vndique mirandus. Hic ipſa hoc anno venit cum aliis ſeruis Dei ad Caſtra Imperatoris, rogare pacem ab eo pro Mediolanenſibus: & cùm omnes prouinciarum Gallicanarum, quæ illic proxima erant Præſules, dediſſent turpiter manus, ac ſubſcripſiſſent impiæ illi ſententiæ, pro Octauiano, contra Alexandrum pronunciata: reſilijt iſte ſolus; magis verò redarguit, & pro Alexandro vexillum prædicationis erexit. Sed audi Gaufredum Abbatem, qui res ab eo geſtas fideliſſimè eſt proſequutus. In diebus eiuſdem Præſulis vicinas prouincias, & Romani Imperij ex maxima parte Eccleſias ſchiſmatica rabies occupauit. Solus ipſe ex Metropolitanis, vel propè ſolus regionum illarum, & ſchiſmaticis palam reſtitit, & immunis perſtitit in Eccleſia ſua. Sed & plurimos ex circumpoſitis reuocauit ad Catholicam vnitatem; vicinas vndique prouincias penetrans, liberè prædicans Clericis, & populis plenus authoritate ſermonibus, improbos, & obſtinatos hæretica arguens prauitatis.* 5.

f Vbi ſuprà.

Nihilominus tamen deuotis eum colebat Imperator officiis; non minori ei reuerentia obſequens, quam ſæuitia Catholicos perſequens cæteros circumquaque. Nec deerant, qui indignarentur, qui cauſarentur, qui conarentur animum Principis aduersùs eum potiùs exacerbare, dicentes: quid ſibi vult Imperator bene, quod agitas? Nunquid deſtruere non eſt cauſam tuam, ſic colere, ſic honorare eum, qui ſic impugnat, ſic impetit eam? Ille nos deteſtatur, nos execratur, nos hæreticos denuntiat, nos anathematizat, & tu velut Angelum Domini eum ſuſcipis, publicè, & priuatim eius prædicans ſanctitatem? His & huiuſmodi verbis, quantum tamen audebant, crebrò pulſabant ariete Imperatoris robur pectoris, filij diffidentiæ, filij ſcelerati. 6.

Cui ſuggeſtioni Herbertus quidam Chryſopolitanæ incubator Eccleſiæ, præ cæteris inſiſtebat, iterum, atque iterum aſſeuerans, non ſeſe ſatis mirari poſſe, quibus ille præſtigiis Imperatorem tamа præditum ratione taliter dementaſſet. Multos enim Archiepiſcopos, Epiſcopos, & Abbates, etiam ſibi quondam chariſſimos, pro eadem cauſa, idem Imperator in exilium egerat: Ciſtercienſis Ordinis fratrum, non modò perſonas aliquas, ſed numeroſa collegia ab eodem Herberto, & ſimilibus, ſi quos tamen ſimiles habuit, ſuis extrudi Cœnobiis non prohibuerat: & huius vnius ſeſe ſuffragiis quàm ſuppliciter commendabat. Fertur etiam, quod eidem nequiſſimo, monita peſſima ſuggerenti, dignum memoria, dignum dederit admiratione reſponſum: ſi hominibus, vt merentur, contrarium me exhibeo: tunc velis, vt euidenter opponere me incipiam Deo. Hactenus Cardinalis Baronius ex Gaufrido; pergit verò hæc eadem perpendens, eo ipſo iudicio quo ſolet reliqua. 7.

Ita quidem Fridericus (vt Pharao Moyſem [g] *) 8.*

g Exod. 7.

verebatur, & colebat inuitus percitus timore, Petrum, de quo rurſum inferius dicendum erit. Erat ipſe hoc anno agens in ſuo Archiepiſcopatu annos viginti duos, hominibus etiam impiis reuerendus.

Vide, lector, magnam Dei prouidentiam in regenda Eccleſia ſua: Qui enim in ſchiſmate Petri Leonis parauit lucernam Chriſto ſuo, nempè (vt vidiſti) Sanctum Bernardum, vere lucernam ardentem, atque lucentem miſit in auxilium legitimi Romani Pontificis Innocentij, quo tanto viro præcurſore, vbique terrarum parans illi viam, [h] *poſuit praua in directa, & aſpera in vias planas: noluit Alexandrum eiuſmodi carere ſubſidio, ex eadem pharetra educens, ſagittam electam,* [i] *ad faciendam vindictam in nationibus, & increpationes in populis. Diſcipulum ſiquidem eiuſdem Sancti Bernardi, Monachum Ciſtercienſis Ordinis, profeſſum in Monaſterio Bonæ vallis, & ex Abbate, quem diximus, tempore eiuſdem Sancti Bernardi creatum Archiepiſcopum Tarantaſiæ parauit ad opus in auxilium Alexandri; dedit & alios plures, vt ea quæ ſequuntur, oſtendent.* Hæc ex Baronio, vt nec meliùs, nec pulchriùs dici, ita nec præteriri potuerunt in his Annalibus.

h Luc. 3.
i Pſal. 149.

9. Cæterùm quod temperatius Gaufridus dixit de Ciſtercienſibus, Alexandro adhæſiſſe in Diœceſi Chryſopolitana, vſque ad exilium: Alij authores exactius tradidere, pulſos ferè ex tota Germania per Fridericum, cui nulla in hoc veneratio ſanctitatis, nulla fuit reuerentia fraterni nominis. Audi tu Albertum Abbatem Stadenſem in ſuo Chronico. Vbi, & quantum viriom Pontifici occurrerit ex Ciſtercij acceſſione, facilè videas. *Alexandrum* (inquit) [l] *recepit Hieroſolymitana Eccleſia, & Antiochena. Præterea omnis Francia, Anglia, Hiſpania, Dania, & omnia regna, quæ ſunt vſquam terrarum. Inſuper Ciſtercienſis Ordo eidem maximas addidit vires. Vnde iratus Cæſar propoſuit edictum, vt omnes Monachi Ciſtercienſis Ordinis, qui conſiſtebant in regno ſuo, aut Victori ſubſcriberent, aut regno pellerentur. Et multi ex illis in Franciam fugabantur: Archiepiſcopi, & Epiſcopi de ſuis ſedibus ſunt expulſi.*

l ad Ann. 1159.

10. Sed adhuc actius Helmoldus Bozouienſis, qui cum ibidem Alexandri receptores connumeraſſet, hæc ſubdit verba. [m] *Inſuper Ciſtercienſis Ordo, eidem vniuerſus acceſſerat, in quo ſunt Archiepiſcopi, & Epiſcopi quamplures, & Abbates ampliùs quàm ſeptingenti, & Monachorum inæſtimabilis numerus. Hi ſingulis annis celebrant concilium apud Ciſtercium, & decernunt ea, quæ vtilia ſunt. Horum inuincibilis ſententia, vel maximas vires addidit Alexandro. Quamobrem iratus Cæſar, poſuit edictum, vt omnes Monachi Ciſtercienſis Ordinis, qui conſiſtebant in Regno ſuo, aut Victori ſubſcriberent, aut regno pellerentur. Itaque difficile relatu eſt, quot Patres, quanti Monachorum greges, relictis ſedibus ſuis, transfugêre in Franciam.* Sæuiit ergo in noſtros perſequutio. Vt veluti Eccleſia Chriſti, martyrum ſanguine irrigata adoleuit; ſic Alexandri tertij Pontificatus, perſequutione Ciſtercienſium radicaretur. At non heu: ſine graui etiam diſpendio, quod infrà dabimus.

m in Chron. Slauor. cap. 91.

11. Verùm vt olim martyrum ſanguis effuſus Martyres pullulabat, ſic & tunc Ciſtercienſes pulſi de ſedibus, plures conuertebant ad Alexandrum. Neque enim ſolus Tarantaſiæ Præſul prædicabat Pontificem. Sed quot quot ex florentiſſimo tunc Ordine ad concionandi munus adſumebantur. Extant perpulchra fruſtra Sancti Ailredi Rieuallenſis Abbatis, de quo ſupra, vbi hæc inter alia in ſpiritu vehementi Sanctus declamat. [n] *Papiæ* (inquit [o]) *aſtiterunt Reges terræ, & Principes conuenerunt in vnum aduerſus dominum, & aduersùs Alexandrum, Chriſtum eius. Vbi* [p] *circumdederunt eum canes multi, concilium malignantium obſedit eum: ibi* [q] *inſurrexerunt in eum teſtes iniqui, Ioannes, & Guido; ſed mentita eſt iniquitas ſibi. Infœlices, & miſeri, qui* [r] *deſcendentes ab Hieruſalem in Iericho, inciderunt in latrones; ipſe eſt ſceleſtiſſimus Octauianus, qui inſtar latronis, multo tempore in inſidiis latitans; Papatum, prædam; ſpolia, Eccleſiam æſtimauit. Infœlix, qui* [s] *aſcendit cubile patris ſui, & maculauit ſtratum eius.*

n Serm. 231. de n.s.15.
o Pſal. 2.
p Pſal. 21.
q Pſal. 26.
r Luc. 10.
s Gen. 49.

12. Cæterùm efficaciùs adhuc paulò inferiùs, vbi vtriuſque electionis proceſſum ferè enarrat, & veritatem Alexandri pontificatus, ex ipſa narratione deducit, his planè verbis. [t] *Ecce defuncto Adriano legitimo Petri ſucceſſore, ſtat in Cardinalibus Cæterorum Apoſtolorum legitima ſucceſſio. Cogitate nunc conſtitutos in medio eorum Rolandum, & Octauianum, ſic interim nominemus eos, quaſi in vtero matris ſuæ Eccleſiæ Romanæ iam laborantes in partu. Rogo, fratres mei, nonne partus iſte ſimilis eſt partui Rebeccæ? Ecce infœlix Eſau rufus, & biſſidus, quomodo ipſa viſcera materna contorquet; & ſimplicem illum Iacob, quem totus ille inuadit. Audiſtis enim quomodo de collo Sanctiſſimi viri, infœlix ille mantum, dæmone plenus, extraxit. Et cum ei non pro voto ceſſiſſet, cum ſummo matris dolore egreſſus ab vtero, cupiditatis, & ambitionis ſuæ pilis, ſummum cernentibus horrorem incuſſit. Sequuti ſunt eum duo qui, vt ipſe, alienati ſunt à vulua, errauerunt à ventre, cæteris omnibus Alexandrum eligentibus, Alexandro adhærentibus, Alexandrum ſequentibus. Cernite nunc Ioannem, nunc Vvidonem in parte vna, & inter eos Octauianum; cernite & reliquam Curiam ex parte altera, & Alexandrum inter eos. Rogo, cuius vox iſta eſt? Exierunt à nobis, ſed non fuerunt ex nobis? Certè, aut in illis tribus Curia Romana eſt, aut in his omnibus; aut periit de terra, & inaniter fuſa eſt illa Saluatoris oratio, de qua dicit.* [u] *Ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua. Quod dementis eſt opinari. Quis enim ita deſipiat, vt tot Epiſcopis, Presbyteris, Diaconibus, Cardinalibus excluſis, Romanæ vim curiæ in his duobus æſtimet reſediſſe.*

t Vbi ſuprà.
u Luc. 22.

13. *Sic nunc fratres, ſic loquor de iſtis, quaſi adhuc in Eccleſia Beati Petri, vbi electionem fecerant, conſtitutis, & ab inuicem ſeparatis. Certè Eccleſia Romana non periit, certè cæteris reprobatis vt in illis tribus remanſerit, nulla ratio, nullus ſenſus humanus admittit. Reſtat proinde, vt in illa multitudine, quæ Alexandrum elegit, vim Apoſtolicæ dignitatis reſeruauerit. Abſit enim, vt dicamus quinque Cardinales Epiſcopos, & quindecim, vel eò amplius Cardinales presbyteros, ſiue Diaconos, à tribus illis exiiſſe; & non potius illos, ab iſtis; quorum fama celebrior, vita ſanctior, ſenſus profundior, multitudo numeroſior, authoritas ſublimior. Cùm igitur conſtet Eccleſiam eſſe Romanam, quæ Alexandrum elegit, de qua certum eſt illos exiiſſe; quicumque poſtea illis adhæſit, ſiue ipſiſſimus Tiranus, ſiue alius, non ad Chriſtianos, ſed ad hæreticos; non ad Catholicos, ſed ad ſchiſmaticos: non ad Eccleſiam, ſed ad Synagogam Sathanæ, & ipſe hæreticus, ſchiſmaticúſque acceſſit. Dicant inimici, quidquid volunt, mentiantur, quantum volunt, fingant, quæcumque volunt; vbi Eccleſia eſſe Romana oculis cernitur, ratione probatur, confirmatur auctoritate: ibi cor meum, ibi animus meus, ibi affectus meus. Ab eius fide, quæ Chriſto orante, non deficiet; ab eius vnitate, quam ſchiſmaticorum prauitas, Chriſto conſeruante, non diuidet; ab eius ſubiectione, cuius mihi Princeps cælum aperiet, me neque mors, neque vita, neque alia*

creatura

creatura, Dei adiuuante gratia, ſeparabit. Hactenus Ailredus. Idem argumentum proſequitur Gilbertus [x] de Oiliandia in metaphora Auſtri, & Aquilonis. Vt nullius ferè ſcripta reperiantur, quæ non eructent Eccleſiæ defenſionem.

x Serm. 38. in Cant.

Interim venerabiles Patres Lambertus, & Faſtradus Ciſtercienſis, Claræuallenſiſque Abbates, quo ſe ab ſcrupulo, ſi quo fortè irretiebantur, de annuentia Concilij, quæ adeò abuſum videbant Imperatorem: quaſi parum fuiſſet non intereſſe, eumdem adeundum ſibi putarunt: vt ſalutaribus monitis correptum, ad Alexandrum traherent, ad quem ſe ſimul, cum Eberhardo Babembergenſi inter nuncios promptiſſimè obtulerunt; & deſignati ſunt: Niſi per Longobardos retardarentur, haud dubium quin negotium perfecturi. Extat de hoc inſigne teſtimonium in Appendice ad Chronicon Ottonis de Sancto Blaſio, fol. mihi 560. cuius hæc verba. *Intrante quadrageſima (ſcilicet anno M. C. L X.) Ciſtercienſis, & Clareuallenſis Abbates Imperatorem conueniunt ſuper ſchiſmate; eique ſuggerunt, vt Babembergenſem Epiſcopum cum eis Romam deſtinet, quod factum eſt; ſed propter Longobardorum inſolentiam negotium ipſum, tunc profectu caruit. Nam Epiſcopus ipſe ab eis repulſus, ad propria redire coactus eſt.*

---

1. Eskyli bona patentia iterum prædæ: 2. Vvaldemari in ipſum indignatio, 3. & in nepotem minæ, niſi ab Abbate Eſronenſi præſeruaretur. 4. Eſkyli eiuſdem conſtantia pro Alexandro, 5. cum Fridericus in omnes eius ſequaces debaccharetur. 6. Arnaldi Moguntini Præſulis mors; 7 De qua ab Eberbacenſi Abbate, & à Sancta Hildegarde ſæpiùs admonitus. 8. In vigilia Sancti Ioannis Baptiſtæ à ſuis inuaſus, 9. Nec euadere compos. 10. Tandem occiditur. 11. Corpore triduo canibus relicto. 12. Mors Aliprandi, 13. & ſucceſſio Abbatum in Morimundo.

CAPVT II.

1. NVtantem interim in vtramque partem Daniam confirmauit Eſkylus, & Regem iam ab Imperatore penè deceptum, in officio, aut continuit, aut reuocauit. Is honor ſemper virtutibus exhibitus, ea vis veritatis vbique fuit vt ipſi etiam, qui oderunt, reuereantur; & reſiſtere aut non poſſint, aut minus audeant. Certè Eskylus inuiſus dudom Regi, tunc inter inimicos numerabatur; eò vtrimque diſcordia procedente, vt bello, & armis, non ratione, ſeu verbis, agendum foret. Diffidij occaſio ſpoliatus pecunia Præſul, & quidem multa, quam in Gallia locatam, ait Saxo Grammaticus [a], *ne feruente religionis tumultu*, (nempe inter Alexandrum, & Octauianum) *depoſito fraudaretur, per miniſtros reportandam curabat.* Cæterùm ea prædæ ſubiacente quod facile in viro, dum Regem omiſſionis incuſat, quod non inquireret aduerſus aggreſſores; mox quod vrbanè de facto loqueretur, conſcientiæ etiam eundem ſuſpectum habet: adeò querelis indemnem laceſſiuit (ſic enim par eſt credere) vt ille è contra verbis arma opponens, quod in bona non fecerat, in caſtra, & poſſeſſiones Eskylli debaccharetur. Acceſſit religioſior altera cauſa, & Pontifice dignior, quidam Pſeudoepiſcopus depoſitus, qui in totius Eccleſiæ diuiſione, quaſi recepta ab Octauiano dignitate, eum Regis ſibi fauorem conciliaſſet, Slesvvicenſem ſedem ſacrilego conamine occupauerat. Quem contra Eskyllos *Catholicæ partis æmulatione* (ait Saxo Grammaticus [b]) *inter res diuina actionem cum ſuis complicibus execratus eſt. Quo facto Regem magnopere permouit.*

a Hiſt. Daniæ lib. 14.

b vbi ſuprà.

2. His velut ſtimulis inuicem agitati, ſuccenſi inuicem, Eskyllus primùm Abſalonem Roskildenſem, & Gerardum Eſronenſis domus Abbatem, cuius ſupra meminimus, cum ferocibus mandatis ad Regem mittit, quæ quamuis ipſi ſpecioſis verborum delineamentis temperare curarunt; *Rex tamen*, (ait, idem, qui ſuprà auctor [c]) *audita legatione, præter morem accenſus, Eskillum ſuperiorum Regum cruorem combibere ſolitum, nunc & ſuum ſitire reſpondit: multáque in hunc modum, per ſummam verborum aſperitatem, remandanda curauit.*

Et pòſt pauca. *Tum vrbem in ſolido lectrica paludis ab Eskillo conſtructam obſidione tentat, captu quidem difficilem, quod & natura præſidio & commeatibus affatim inſtructa fuerat. Cuius cuſtodes animis, quàm mænibus debiliores, expugnationem deditione præcurrere cupientes, ni pax ab Eskyllo quàm citiſſimè cum Rege componeretur, nepote eius, qui apud Eſron educabatur, obſide dato, vrbem ſe tradituros promittunt. Pactus conditionem Rex, adoleſcente ſuſcepto, obſidionem amouit. Hæc cum Eskyllo nunciata forent, reſpondit, maiorem ſe vrbis, quàm nepotum ſolicitudinem gerere; haud quaquam huius incolamitati; illorum capita prælaturum. Igitur Rex iterata obſidione, aliam ſibi munitionem, per quam obſeſſis arctiùs imminaeret, ædificat. Quoniam in abſentem aduerſarium ſæuire non licuit, aduerſùm nominis eius deſertores, acerrimos iræ ſuæ conatus exacuit. Maxima ſiquidem potiendi Caſtelli ſpes in hyemis auxilio reponebatur; aditum, quem vnda negaret, glacie paratura.*

3. *Inter hæc inaenis parum cognitus, à neſcio quibus ſabornatus, litteras adulterinis notis obſignatas, tanquam ab Eskyllo tranſmiſſas, Gerardo obtulit, iubens, vt per eum obſeſſis porrigerentur. Quas ille continuò nulla doli ſuſpicione concepta, per familiarium quendam vrbi inferendas curauit. Harum ſeries habebat, maiore Eskyllum nepotis, quàm vrbis charitate teneri, parúmque ſibi milites placituros, ſi rei ignobilis curam pertinacius gerendo, nobiliſſimi adoleſcentis ſalutem periclitari paterentur: quamobrem iubere, ſe exitum eius matura deditione præcurri. Quod verè ſuperiore mandato tutelam vrbis incolumitati nepotis præferendam decreuerit, iræ, non deliberationis fuiſſe preceptum. Perlectis litteris oppidani, liberandi obſidis conſilium circumſpiciebant. Incertum quis commenti huius author extiterit, Regem tamen complurium ſuſpicio notauit. Intereà Rex, erecto magnæ arboris trunco admotam obſidem, defenſa vrbis pœnas ſuſpendio ſibi luiturum ſimulabat. Quo audito, Gerardus cum domeſtico religioſorum cœtu ad Regem proceſſit, ei eiulabundis vocibus deprecans municipij ſibi ingreſſum permitti, ſuppliciúmque, quoad inde reuerteretur, differri. Rex alieniſſimam ſibi crudelitatem*

tem

tem ſimulanter amplexus, tandem rogatui ceſſit, præfatus, ut urbe potiretur, obſidem periturum. Conuentis oppidanis, Gerardus, quid mandati in litteris receperint? perquirit. Vt cognouit adoleſcentis cupiti deditione conſulendum iuberi, parendum hortatus; effecit, vt oppidani ſua, ac rerum incolumitate pacta, vacuum Regi municipium traderent. Ita religioſiſſimi ſpiritus circumuenta ſimplicitas, finem prælio fecit. Hæc audientem Eskillum, nihil ægriùs vnquam tuliſſe proditum eſt. Hactenus coëuus auctor, Saxo in ſua Dania: quæ omnia concernentia noſtros duplici titulo ex Eskyllo, & Gerardo, nequaquàm duxi ſilentio prætereunda. Ita quod armis effici non poterat, nihilominus actu effectum eſt, epiſtola ſuppoſita, & ſiue vera, ſeu ficta crudelitate intentata in iuuenem, in qua quicumque lector quod volet credat.

4. Hic ſtatus rerum in Dania per hoc tempus; hæc inter Vvaldemarum, Eſkillumque, Regem, & Sacerdotē, inuidiæ, & odij ſeges copioſa nimis inuoluebat Prouincias, ſemel diuiſas, diuiſionem Eccleſiæ ſuſcepturas. Et iam iam videbantur declinare in partes Octauiani; quippè Vvaldemarum, vt eis aggregaretur, tum Fridericus, tum Germaniæ Principes, tum ab eodem Octauiano miſſus Chriſtianus legatus, qui Regem, regnumque ſibi alliceret; ad vltimum Eſkylli præſulis odium, qui Alexandro fauebat, inclinabant: quod ne ipſe quidem Saxo, quamuis eum in aliis ſemper excuſet, negare potuit. *Chriſtianus* (ait) *quidam adhuc priuatæ ſortis, antequam Moguntiæ Pontifex creatus eſſet, Daniam legationis titulo petiuit, qui eam exhortationibus ſuis ad ſocietatem Octauianæ factionis impelleret. Is multa adulationis conatibus aliquo ex parte Regis conniuentiam aſſequutus eſt*, &c. Ita tunc Saxo, cui Krantzius, Pontanúſque, & alij concordant. Verùm qui Regi nondum periclitanti obſtitiſſet intrepidus, cadenti ſe ſuppoſuit, ſubmiſitque; atque ipſa ſpontanea ſubmiſſione velut ſuſcepit; & iam præcipitem detinuit, & ſuſtentauit. Saxo citatus accuſat in Eskillo, quod *eodem præcipitio mentis ad procurandam Regis amicitiam procurrit, quo ad deſerendam prolapſus fuerat.* Sed ego præſeruatum Regem videns à ſchiſmate, in quo penè prolapſus fuerat, & zelum laudo, & prudentiam eximiè veneror; nec dubito delatum Eccleſiæ bono, quod capiti nepotis negatum fuit. Conſtat Eskyllum conſtanti ſemper animo adhæſiſſe Alexandro; conſtat, cum primum Regem Vvaldemarum pertinacem inuenit, ne qua ex parte implicaretur ſchiſmate, elegiſſe exilium, quod idem etiam Saxo teſtatum habet. *Inde, ne ſchiſmatis contagio implicaretur* (ſcilicet Eskillus) *Hieroſolymitanæ peregrinationis iter aggreditur; ſatius ratus à ſuis penatibus exulare, quàm à Romana Eccleſia liminibus exire.* Conſtat Rege ab Eccleſia non diſcedente, neque ipſum tunc à patria diſceſſiſſe. Cur non credamus quæcumque alia fecit, ob eumdem ab ipſo finem facta? atque his ſiue mediis, ſiue remediis, aut præcauiſſe morbo, aut graſſari incipientem relegaſſe? Certè ex tunc Dania ab omnibus ſcriptoribus, inter parentes Alexandro Prouincias commemoratur.

5. Cæterùm quod de eodem Eskillo diximus, depoſitam in Gallia antea pecuniam, ne feruente religionis tumultu prædæ pateret, reportandam in Daniam procuraſſe: ſciat lector, Fridericum Imperatorem, quos ſpe, vel metu auertere non poſſet ab Alexandro; obſeſſis viis, aditibuſque interceluſis armato milite, per vim arcere nequaquam detrectaſſe. Adeò, vt ad Alexandrum Papam ſcribens Ioannes Sariſbarienſis [e] de hoc tempore dicere non dubitet. *Inualeſcente ſchiſmatis turbine, & emergente colluſione regnorum, ſuam Deus permiſit turbari Eccleſiam; & velut interiecto infidelium obice, quem Deus diſſipet, chaos quodammodo inter vos, & nos firmatum eſt, vt ſine magno periculo non poſſit quis ab aliis ad alios pertranſire.* Sic quos non alliciebat ad Victorem, ab Alexandro ſaltem ſeparabat Princeps ſacrilegus; vt vel pertæſi, Octauianum tandem ſuſciperent, ne nullum haberent; vel interceptis vndique meatibus; vt non acephali, ſaltem defectu influxus, à capite in membra procedentis, conſumerentur.

e Epiſt. 37.

Inter hæc vt furentem tunc Fridericum ſuſtinebat Deus, atque eius licet ſeram pœnitentiam in multa miſericordia præſtolabatur: ſic adhærentium illi obſtinationem, ſacerdotum præſertim, de theſauris iuſtitiæ punire voluit: & primum Moguntinum Archiepiſcopum Arnoldum, quem per fraudem intruſum, Henrico pulſo, in præcedentibus, ni fallor, commemorauimus; vt ſicut primus ſententiæ contra Alexandrum, quod Baronius [d] notauit, ſubſcripſiſſet, ſic ſacrilegij primus pœnas lueret: interceptus à ſuis morte ſacrilega, cui obuiandæ, atque eidem corrigendo, quia Ciſtercienſes non parum inſudarunt; tum quoniam ipſe Henricum depoſuerat, quem Ciſtercium excepit, de quo ſupra; eamdem cædem ex Conrado Epiſcopo, in Chronico Rerum Moguntinarum, non pigebit ad litteram ſubſcribere, atque en eius verba. [e] 6.

d Ad hunc ann.

e Apud Baron ibidem.

Per plures admonitus Arnaldus eſt, & præmonitus, vt ſe cautiùs obſeruaret; qui fertur ſuis monitoribus reſpondiſſe: canes Moguntinenſes mordere non norunt, neque aliquid valent, quàm latratibus deterrere: à corde carentibus timeantur. Erat quidā Abbas in clauſtro Ebarbach Ordinis Ciſtercienſis, qui ipſum Arnoldum pro ſuis exceſſibus ſæpè litteris arguit, & imminentia pericula intimauit. Erat quædam Sancta Virgo nomine Hildegardis, quæ per ſpiritum vidit ipſum Arnoldum citius moriturum; ſcripſiſſe quoque dicitur ei in hæc verba: Pater, proſpice tibi, canibus omnes ſunt funes abſtructi, qui inſequuntur te: non tamen acquieuit monitis aliquorum. 7.

Accidit, vt in vigilia S. Ioannis Baptiſtæ poſt prandium, de quodam Oppido Bingen, ciuitati Moguntinenſi appropinquaret; ac in clauſtro Monachorum, iuxta muros ciuitatis ad Sanctum Iacobum in monte ſpecioſo (ſic enim dicitur) ſe locaret. Et ecce Moguntinenſes vſque in craſtinum ſeſe armant, & conſtituunt, vt cum in ipſo die Sancti Ioannis audita fuerit campana, quilibet ſit paratus: & factum eſt ita. Venit dies, & maturiùs ſolito prandent omnes; pulſatur campana, & à maximo vſque in minimum vniuerſa ciuitas congregatur. Præſul Arnoldus ſe tum dederat quieti; & audito campanæ ſonitu, vltra quàm credi poſſit, vehementer expauit, & timor irruit ſuper eum, amiſſóque rationis gubernaculo, quid poſſet facere, ignorabat. Obſtruxit autem repagulum, & lapidibus, & lignis quibus poterat, ianuas omnes Monaſterij memorati. 8.

Turba autem turbata ex aduerſo omnes portas, & feneſtras, vel quoſcumque alios exitus obſeruabat, ne euaderet, quem quærebat. Iam ignem ad officinas admouebant: vix, & cum multa difficultate Monachi receſſum obtinuerunt. Et dum Monaſterium fumo plenum, flammis per circuitum premeretur; ipſe Præſul turrim Monaſterij aſcendens miſericordiam deprecatur: & ſi quem offendiſſet verbo, vel facto ſatisfacturum ſe ſuppliciter pollicetur. Sed turba viſo 9.

Pontifice

Pontifice clamare cœpit furioſè, nec poterant ſupplicantis verba præ tumultu turbatæ turbæ intelligi, vel audiri: ſed admoto igni ad turrim, in qua ſtabat ipſum de carri deſcendere compellebant; flamma iam Monaſterio dominabatur. Videns ergo Monachos abſentia ſecuritate abſcedere; tentat, ſi fortè, & ipſe cum eis, & inter eos poſſit euadere.

10. *Abſumpto itaque habitu Monaſtico occultari tentat, vt & ignem, qui inualuerat, & gladium euaderet, quem timebat. Apertis Eccleſiæ valuis, cum Monachus ferè abſceſſerat; ſed à quodam eſt cognitus, & detentus infelix. Quidam primò gladium vibrans collo Epiſcopi immerſit; alter eum in fronte percutiens, mucrone ab aure vſque ad aurem, ſuperiorem partem capitis ad inferius diuiſit. Sicque factum eſt, vt alij contis, alij fuſtibus, alij gladiis, alij lapidibus mactantes ſolo tenus præcipitarent. Iacentem ſic, & vulneribus, & ſanguine deformatum vulgus nequam, & peruerſum veſtibus ſpoliarunt: quidam annulos de digitis abſtulerunt. Reliquia quædam, quas collo pendentes ſolitus erat ferre; ab aliis ſunt ablatæ. Hoc autem circa horam nonam paruminante veſperas ſunt peracta. Nec poterant clerici ab ipſis malefactoribus aliquatenus obtinere, vt ſaltem occiſus in loco traderetur debitæ ſepulturæ. Sic ergo iacebat in campo ſuper foſſam ciuitatis vbi canum, & luporum tranſitus habebatur, deſiderantes eum ab huiuſmodi beſtiis deuorari.*

11. *Tribus diebus ſic nudus toto corpore manens, venit aliqua maledicta fœmina, caſeorum, & ouorum, atque olerum venditricus, mercatrices, meretrices, fixiſque dentes Pontificis contuderant; aliæ vero ſtipites ardentes, & titiones fumantes eius gutturi infixerunt, adiicientes linguas, & labiis maledicta. Poſt diem tertium Canonici Sanctæ Mariæ ad gradus iam incognoſcibilem, & fœtentem furtim ſublatum deferunt in ipſam Eccleſiam lachrymoſis ſuſpiriis ſepeliendo.* Et poſt exclamationes auctoris, in Moguntinos iſta patrantes, idem mox ſubdit: *Acta ſunt hæc anno milleſimo centeſimo ſexageſimo. In vindictam ſuæ interfectionis iſta promeritus, quam Deo vltore, non prius, ſed hoc accepit, anno poſt damnatam ſua ſententia Alexandrum Romanum Pontificem, in exemplum terribilis iudicij magni Dei.* Hactenus ibi.

Extat hodiéque, & legitur inter epiſtolas Sanctæ Hildegardis, Arnaldi Moguntini ad ipſam ſcripta; breuis quidem, nec quidquam aliud, quàm orare pro ſe a virgine poſtulans: itémque Hildegardis reſponſio non multò longior; in qua tamen illud de canibus ſolutis, ſubtractis funibus, nequaquam inuenitur. Corripit nihilominus virum in tota epiſtola, quod faciem ſuam abſconderet à Deo, quaſi in perturbatione iracundæ mentis; atque id ſibi, vel coactæ fuiſſe oſtenſum. Quin; & ſub finem citò moriturum, ſiue prædicit, ſiue comminatur, his paucis verbis. *Surge ergo ad Dominum, quia tempus tuum cito veniet.* Vt non difficile valeat deprehendi dyſcolum virum, ſicut ab Abbate Eberbacenſi, ſic à Sancta Hildegardi correptum ſæpiùs, præmonitúmque, quia nunquam ſe emendauerit, iuſto Dei iudicio periiſſe.

Initio anni, quantum ex ſerie hiſtoriæ licet coniicere, (nam Cathalogi varij; & nonnunquam de Abbatibus; de tempore, frequenter diſconueniunt) Aliprandus Morimundi Abbas, per mortem raptus, Conciliabulo Papienſi ſubtractus eſt; nec, ſi vixiſſet, in eo compariturus. 12.

Succeſſorem, non diu ſuperuicturum, habuit Oddonem, ex Abbate Belliprati, ad quam ſedem ex Priore Morimundi promotus fuerat. Homo doctus, & qui per ſcripta innotuiſſe poſteris potuit, niſi rudis illa ætas, incomptáque, multorum monumenta perire, non ſine noſtra iniuria, permiſiſſet. Extare tamen dicuntur ſermones ab eo editi in tranſlatione reliquiarum corporis Sanctiſſimi Patris Benedicti ad Floriacum; quorum Balduinus Moreau, & Claudius Robertus; hic in ſua Gallia Chriſtiana, ille in Prologo ad eiuſdem Sancti regulam, non ſine honore, & laude, meminere. Oddonem breui functum præfectura Vvalterus excepit, non diuturnior; nec cuius vlla alia memoria extet, quæ his Annalibus veniat inſerenda. 13.

---

1. *Sancti Vvalleni in Scotia ſenectus morbida.* 2. *Miraculis coruſcans ſupra conſuetum.* 3. *Actorum eius fides, quantum hiſtoriæ datur, integra ſatis.* 4. *Viſio mirabilis.* 5. *Et epiſtola Chriſti, & Deiparæ ad ipſum.* 6. *Vltima ægritudo.* 7. *pretioſa mors.* 8. *Funus, & ſepultura.* 9. *Et de anno ſuborta difficultas.*

CAPVT III.

1. VRGEBAT interim Sanctum Vallenum Meilroſenſem Abbatem ſenectus grauis, & quos per orationem impetrauerat, ingraueſcentes morbos, ſi quæ adhæſiſſet, ſcoriam excocturos. Cum ecce præſtolanti reſponſum mortis, crebriora miracula, & quæ ſe vel nolenti, ſaltem non præſumenti, vltro ingererent. Referam Ioſcelini verbis tria ſatis illuſtria. Vt tandem quarto, in quo velut effuſa, diuina bonitas ſeruum ſuum præuenire dignata eſt, aut præparem, aut diſponam legentium corda[a]. *Erant (inquit) in infirmitorio ſæcularium inter cæteros, imo præ cæteris tres, in mortis articulo poſiti, vnus quartanis febribus laborans, duo hydropiſi. Hi tres, à quadam luciflua perſona in nocte vna, eadem viſione in ſomnis ſunt viſitati, atque commoniti, quatenus peterent ab Abbate Vvalleno ſe tangi, & benedici; ſicque profectò à mortis faucibus abſtraherentur, & priſtinæ ſaluti reſtituerentur. Quod autem ſibi viſa noctis acceperant, in craſtino infirmario conuerſo, Conuerſus Confeſſori infirmorum, Monachus Abbati, verbis veritatem rei palliantibus, indicarunt. Dicebat Monachus Sancto, tres lento dolore detentos, iam morti vicinos, æſtuanti deſiderio ipſius præſentiam expetere; animarum ſuarum ſecreta ſibi velle pandere. Quo audito vir Dei baculo ſubnixus, & ſuorum ſeruitorum ſuſtentatus manibus, vel potius geſtatus, ſui copiam prædictis infirmis exhibuit. De animarum ſalute tamen, ante ſuper hac re à Monacho præmonitus, & præmunitus, contulit. Deinde diſceſſurus ab illis, humiliter cum lachrymis poſtulatus, edito ſigno Crucis illos tangendo benedixit, & receſſit: miróque modo, licèt diuerſo, ſoſpitati omnes reſtituit. Ex vnius hydropici corpore, per virilis virgæ meatum humor viſcoſus, & fœtidus effluens, plenam magnam adhibitam his adimpleat peluim: humórque exinanitus totum hominem mox gracilem, &*

a lib. 1. c. 5.

ſanum

ſanum effecit. Alter autem hydropicus, excuſſa repentè tota infirmitate, gaudens ſurrexit, optata potius ſanitate, tertium illicò reliquit febris, & infrà paucos dies receſſit totus ſanus, robuſtus, & hilaris.

2. Hactenus tres infirmi morti iam proximi, pèr virum Dei ſanitati reſtituti ipſo neſciente. Verùm de quarto mirabilius adhuc, quò ad hoc deſperatior infirmi vita; audi quod idem auctor mox ſubiungit.[b] *Erat præterea quartus in infirmitorio languidus, qui non ſolùm morti videbatur vicinus, ſed quodammodo laqueo inneſcatus, inde in area domus ſuper cilicium expoſitus fuerat, & foſſa præparata, in qua tumulari deberet. Abbas fortuitò, more ſolito, viſitans decumbentes, aduenit; & in extremis agentem vidit: & pro eo orationem fudit, atque edito ſigno vitali, benedixit, & abſceſſit. Æger illicò vita redditus, oculos aperuit, & caput erexit, Deo, & Abbati gratias multiplices egit; ſibíque dictum à quadam perſona clariſſima, quod Deus ſibi ſpatia vitæ longioris conceſſiſſet Sancti Abbatis precibus, aſſeruit. Homo non poſt multos dies penitus conualuit, & recepto vigore priſtino, pluribus annis poſtea vixit; quæ cùm poſtmodum innotuiſſent viro Dei, nihil ſibi, vtpote horum ignaro adſcripſit, ſed tantum nomini Domini in his, & aliis omnibus gloriam dedit.*

b Cap. 36.

3. Hæc & ſimilia Vuallenus morti iam proximus, maius ſui deſiderium relicturus, operabatur, cùm ecce præſtolatum diu reſponſum, vt ipſum gaudio, ſic triſtitia filios; cunctos ſtupore nouitate rei perfudit. Rem planè miram, & forſan ſine exemplo, non vt omnino certam lectori prodam; ſed vt depromptam ex libro pervetantiquo, & priſcis characteribus notato, ab Illuſtriſſimo Gondomatenſi Comite ex Anglia, quò non ſemel à Philippo III. legatus fuit, in Hiſpaniam adducto, quem humaniſſimè nobis communicauit eiuſdem filius D.D. Antonius Sarmiento, habetúrque in ipſius Bibliotheca Valliſoleti in membrana deſcriptus, Vualleni inter alia, continens vitam. Ergo viſionem cuiuſdam Conuerſi dyſcoli, confirmatam epiſtola cœleſti ad Vuallenum miſſa, & in eiuſdem conuerſi inuenta pectore, quam itidem euentus confirmauit, Sancti morte ſequuta præfixo tempore, ex eodem libro, & vita accipiat lector.

4. [c] *Fuit in Meilros quidam habitu, & profeſſione conuerſus, ſed actu peruerſus, ac intentione, Simonis nomine, viribus corporis robuſtus, & multis prævalens in manuali labore. Hic multoties murmurationibus inſudabat, & à detractione linguæ non parcebat: & cæteros ſibi viribus impares, aut collaborando impotes, effœminatos vocando, non cibo dignos diiudicabat; omnia penè ſua faciebat, vt videretur, & appretiaretur ab hominibus, non, vt Patris, qui videt in abſcondito, placeret obtutibus. Hic paſchali tempore ſoporatus in meridie, vidit quendam, ſtatura, vultu, viſúque terribilem ſibi approximantem, dextera manu falcem, ſiniſtra ſportellam geſtantem. Qui cùm ad ſe acceſſiſſet, mores eius increpans, & cænodoxia improperans, & condemnans; prius manus, & pedes, poſteà cætera membra fruſtatim concidit; conciſa ſportellæ impoſuit, & abiit. Recedens autem vir ille, obuium habuit virum reuerendum, & præclarum, ſibi præcipientem, vt membra membris coaptaret, & hominem integrum priori ſtatui redintegraret; eò quòd Vuallenus in illa hora pro omnibus ſibi commiſſis deuotas Deo preces profudiſſet. Fecit illicò mirandus carnifex, vt vir prædictus imperauit; & fratrem membris redintegratum priſtino ſtatui, & ſoſpitati reſtituit, & receſſit. Deinde Sanctus ille, vt putatur Angelus Domini, conuenit illum fratrem, vt intentionem mutaret, & mores componeret, vitam in reliquum corrigeret, & ad Deum ſe totum conuerteret. Frater autem ſacris eius monitis promiſit pariturum; & cooperante gratia Chriſti vitam in poſterum correcturum.* Hactenus viſio, quæ pro ſomno haberi poſſet, maximè in homine minùs religioſo, ſinon porrecta charta, relictáque, & poſt viſum inuenta ſupernum Numen parentius manifeſtaſſet. Sed audi, quod ſequitur.

c Cap. 37.

5. [d] *Dedit, & illi quoddam inuolutum, iniungens, vt illud à Deo, & Sancta Maria directum, Abbati ſuo porrigeret; porrectum accipiens fixum teneret; & quod in eo ſcriptum, nihil à viro vacillaret. Hoc dicens diſparuit, & frater euigilans ſchedulam ſcriptam ſuper pectus ſuum inuenit, inuentam hora competenti, enarrata viſione, Abbati porrexit. Abbas, cæleſtem ſibi miſſum reuerenter explicans, illud legit genibus flexis, fuſis lachrymis, Deo gratias multiplices exoluit. Conuocatis primo ſenioribus domus, ſcriptum legendum præbuit, poſt modum in audientia totius Conuentus recitari fecit; Hæc autem huius ſcripti verba fuerunt. Ieſus Chriſtus, & Maria mater eius dilectum ſuum Vuallenum ſalutant. Scias, quod exaudita eſt oratio tua, & inter duas feſtiuitates Ioannis Baptiſtæ venies ad nos perpetuò victurus. Præpara te. Vale. Ecce verba pauca, & ſimplicia ſimplicibus; ſed tamen ſicut rei exitus probauit, omni veritate ſubnixa.* Non dubito lectorem ſcrupuloſum aliquantulum mouendum verbis epiſtolæ; quaſi quæ nimis familiaria eſſe videantur. Sed non eum, qui Chriſtum amantem nouerit; non qui amicum, adeóque ſuis amicis, quantum diuinitas promittit coæquandum. Prudentius moueat, quod vir Sanctus eaſdem litteras, primum coram ſenioribus, mox coram toto conuentu legi voluerit. Quippè nimium facientes ad eius gloriam. Verùm cum ſpiritus vbi, & quò vult ſpiret, neque communibus legibus teneatur, quodcumque exorbitat, ſi modò non contrarietur, ſuſpiciendum potiùs credo, quàm condemnandum. Quin potuit velle vir Sanctus rem publicari, non ſolùm propter gloriam Dei, & Matris eius, qui tales exhibent hominibus fauores; verùm; vt orationibus cunctorum exitum præueniret, muniretque, cum nihil præſumendum putaret, de propriis meritis. Nunc quæ epiſtolam ipſam ſequuta ſunt, vſque ad ſerui Dei mortem audiamus.

d Ibidem.

Et quidem (ait [e]) *vir Sanctus, vſque ad natiuitatem S. Ioannis Baptiſtæ aliquantulum, vt homo ſe exhibuit hominibus, audiens, & tractans de neceſſariis Monaſterij, quantum ægritudo eius permittebat. Exinde verò quaſi mundo mortuus, totus in Deum ſuſpenſus, ad cæleſtem patriam animæ ſuæ egreſſum expectabat. Aderant dies Caniculares, & durius, ac diutius morbus morſu acriori, & amariori, corpus debilitatum dilacerabat. Et ferè ſingulis diebus trium ſeptimanarum ſubſequentium in ianuis adeſſe mortem minabatur. Omnis cibus humanæ naturæ nutritiuus illi non ſapuit, ſed faſtidio fuit, ac corporis exhauſtis viribus, virtute vitali euacuata, iam quaſi pro mortuo, ſpiritus in corpore palpitabat. Cum aliquando anhelitu reſumpto, reſpiraſſet, ſuos conueniebat, commonebátque circa cuſtodiam Ordinis, & mutuæ pacis, & charitatis concordiam conſeruandam; & curam habendam pauperum, & infirmorum. Paucis diebus continuis ante exitum ſuum bis in die, vel nocte, veluti in articulo mortis agonizabat; ſeruitoribus ſuis, ac cæteris aſpicientibus, angorem, & ſtuporem magnum incutiebat. Nec mirum. Stupor namque fuit, quod vas tam fragile, ac imbecille, tam diros, & continuos* 7.

e Ibid. & c. 38.

tinuos cruciatus pati potuit. Hæc de morbi, & quibus vexabatur, cruciatuum acerbitate. At de his, quas à Deo habebat conſolationibus, id ſolum balbutiente lingua prolatum tradit inter ipſos angores. *O ſi mihi ſuppeteret fandi copia, quam multa, & magna mirabilia vobis narrare poſſem, quæ vidi.* Pergit Auctor ad diem glorioſi obitus.

7. [f] *Adfuit Kalendis Auguſti feſtiuitas Sancti Petri ad vincula, quæ celebratur in memoriam eductionis illius, qua per Angelum eripuit eum de carcere diuina clementia, appropinquabat, imo inſtabat hora, in qua Abbas almificus Angelicis agminis protectione, deductus de carcere mortis huius educeretur, & de omni expectatione tartarorum inſidiantium eius calcaneo, conantium eius iter impedire, ereptus, libertate perpetua potiretur. Et ecce ægritudo ſolita, & inſtaurata plus ſolito, velut tortor ſeueriſſimus totum hominem occupabat, & grauiſſimis aculeis animam ad exitum vrgebat; Sanctus hoc ſentiens, & ſciens, ſacri olei remiſſiuam Vnctionem poſtulauit, & percepit; ac Dominici Corporis, & Sanguinis participatione ſe muniuit. Deinde eleuatis manibus ſuos benedixit, & vt potuit, valefecit. Deinde duobus diebus, ac noctibus, quaſi in frixorio, confrixa ſunt oſſa eius, & velut in camino decocta eſt caro eius, vt in anima nulla peccati rubigo appareret; nec confunderetur, cum loqueretur inimicis ſuis in portu mortis. Illuxerat ergo dies tertio Nonas Auguſti, qua inuentio Sancti Stephani Protomartyris celebratur, & circa horam diei tertiam vltimum ſpiritum efflare à ſenioribus creditus, ſuper cilicium ponitur iuxta morem, crebra percuſſione tabulæ Conuentus vocatur, pſalmi cum litaniis conſummantur; & ecce vir Dei, redeunte ſpiritu reſumpto, vultum ſuum illuminauit ſuper eos, eleuatis oculis quaſi gratias agens, quod poſt modicum etiam iterauit. Poſt Sextam cum Conuentus iſſet ad prandium, iam tertiò commotus, citatus fuit, ſicque circumſtante corona filiorum pſalmodizantium, ſancta illa anima fœlicium flagellorum flammis in fornace febrium, & aliarum multiplicium infirmitatum excocta, & inſtar auri puriſſimi examinata, de mundiſſimo carnis habitaculo exiit de mundo ad Patrem, de fide ad faciem, de ſpe ad ſpeciem, de vmbra ad veritatem, de ſtadio ad brauij coronam, de præſentis vitæ miſeria ad indefectiuæ vitæ gloriam æternam.*

f Cap. 18.

Poſt mortem Sancti Funeralia ſequuta ſunt, quibus Epiſcopus loci Diœceſanus, Abbates aliquot, & multi alij interfuere; & decertatum inter eos eſt an in Eccleſia, veluti corpus Sanctum, atque ſacerdotalibus indutum ſepeliretur. Sed hæc ab eodem authore [g] etiam audiamus. *Loto igitur de more Sancti viri corpore, & induto Monachalibus; quibuſdam viſum eſt, ſicut de B. Bernardo legerant, illum ſacerdotalibus debere indui; ſed quidam contradicebant: panno tamen incerato corpus tunicatum, & cucullatum obuoluentes, cæteris ritè peractis, in Eccleſiam deportauerunt. Audito Abbatis Sancti tranſitu; Diœceſanus Epiſcopus, Herbertus nomine, qui primò Abbas de Helſhuode Ordinis Tironenſis, poſtea Pontifex Sancti Andreæ factus, exequias peracturus, deuotiſſimè occurrit: quatuor etiam Abbates, & plures perſonæ diuerſorum Ordinum conuenerant: & de loco ſepulturæ eius tractabant, imo & contendebant. Epiſcopus præfatus & alij quamplures cenſebant, illud virtutum domicilium intra in Eccleſia tumulandum. Sed Gaufridus Abbas de Neubotlo Ordinis Ciſtercienſis, & quidam cum eo contendentes, præualebant. Poſt multarum Miſſarum celebrationem intra Capitulum, in loco ab ipſo prius deſignato, in ventrem matris omnium ingreditur, & lapis precioſus ſub lapide reconditur. Deceſſit anno ab Incarnatione Domini milleſimo ſexageſimo. Regnante Henrico II. in Anglia, Malcolmo in Scotia, Pontificante Papa Adriano Anglıgena. Ieſu Chriſto gubernante Monarchiam in cœlo, & in terra per æterna ſecula.* Hactenus de obitu Sancti, & ſepultura. 8.

g Ibidem.

Verùm, quod dicitur obiiſſe anno M. C. L X. Pontificante Papa Adriano Angligena cum ſtare non poſſit, quippè Adriano defuncto prima die Septembris proximi anni corrigendum cenſeo, & pro Adriano Alexandrum ſubſtituendum. Quod ideò mihi efficacius perſuadeo, quia aliter, dies Auguſti viginti ſeptem, quibus Adrianus ſuperſtes, non ſufficerent his, quæ ſequenti capite dicemus. Quid quod Antonius Gentius, aliique vitam viri producunt vltra triennium, neque ante annum M. C. L X I I I. obiiſſe putant? Sed hi etiam in die nonnihil errant, ad Nonam vſque Auguſti differentes, vt res in dubio nobis relinquenda, aliorum magis præſtoletur; & petat diffinitionem. 9.

---

1. Nicolaus Cancellarius Regis Scotiæ, de Sancto Abbate Vvalleno viſionem videt, 2. Quam Pontifici narrat qui, & veram probat. 3. Idem Sanctus Vvaltero Conuerſo apparet in magna gloria. 4. Dein Henrico, curam ſuorum gerens. 5. Quibus omnibus ſalutem impetrauit. 6. Sancti miracula. 7. Scriptores vitæ. 8. Et ſucceſſio Abbatum Meilroſiæ. 9. Atque inde Henriquez emendatus. 10. Et de Vvaltero Conuerſo obiter dictum.

CAPVT IV.

1. GLORIOSVM Vvalleni Abbatis tranſitum variæ reuelationes præceſſere, variæ ſequutæ ſunt. Referam ex eodem authore paucas de pluribus, ex quibus facilè aliæ dignoſcantur. Quin & reuelationibus, miracula adiiciam in hoc capite, inſignem viri ſanctitatem conteſtantia: reſeruans interim incorruptionem corporis in annum M. C. L X X I I. quo effoſſum, & illæſum inuentum legitur. Prima ergo, & illuſtrior reuelatio ex cuius narratione facilius ſit Sanctum virum nequaquam ſub Adriano, qui obiit prima die menſis Nouembris anno proximo, decedere potuiſſe, talis fuit[a]. *Quidam Clericus nobilis genere, Nicolaus nomine, Cancellarius Malcolmi Regis Scotiæ, ob quædam negotia magna Regni peragenda Romam miſſus, à Domino Papa, & Cardinalibus, ob ſui reuerentiam, & præcipuè mittentis Domini honorificè eſt ſuſceptus. Hic poſt aliquantam perendinationis moram, cum quadam die protuliſſet cauſam negotij*

a lib. 7. c. 1.

ſui, terminum, vel conſolatorium recurſum expediendi poſtulans; cum adueſperaceret, & inclinata iam eſſet dies, inuitatus in Curia Papa cœnauit. Cœna autem facta, cum lampas diei crepuſculi caligine tenebroſa ſepulta, timuit idem Nicolaus pergere per plateas, & vicos ciuitatis, & angiportus inter ruinas, ad hoſpitium aliquantum a Palatio diſtans, propter timores nocturnos, & varios euentus inſortuitos. Solebant etenim inſidiantes latrunculi, tunc temporis plures expoliare; aut etiam ſub obſcuro noctis necare. Qua de cauſa detentus ibidem in Curia Domini Papæ, cum Capellanis, & Clericis ſuis pernoctauit. Cùmque lecto locata membra ſopore fouiſſet, videbatur ſibi vſque ad Paradiſum ſe raptum fuiſſe; ibique contemplabatur talem ciuitatem, qualem deſcribit liber Apocalypſis, tantùmque gaudium, quantum nec oculus vidit, nec
1.Corinth.2. *auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit. Et ecce inter cetera, vidit, duos præclaros viros ad portam pſallentes, poſtulantes ingreſſum, & quendam de intro, quinam eſſent, ſciſcitantem, audiuit, & vnum eorum, Vvallenum adeſſe Abbatem de Meilros, reſpondentem. Tunc ille, qui quaſi ianitoris officium gerebat, non hodie, inquit, intrare poteris, antequam exuuias ſuas depoſuerit; ad hanc vocem vterque ſtans, præ foribus receſſit, & hinc ſomnians euigilauit.* Hactenus viſio, quæ præceſſit exitum Sancti. Subiungit ſtatim declarationem eius, per Pontificem factam, atque vtriuſque, ipſo euentu, comprobatum.

2. *In craſtinum præfatus Nicolaus Summo Pontifici, & circum ſedentibus retulit viſionem; adiiciens eiuſdem Abbatis generoſitatem, ſanctitatem, & diutinam, qua vexabatur, infirmitatem. Papa verò litteratiſſimus, & ſpiritu diſcretionis pollens, taliter nodum viſionis diſſoluit, dicens: Puto, quod nondum vir ille carnem, tegumen ſcilicet animæ, depoſuit qua indutus ille, paradiſum, ſicut nullus alius ingreditur, intrare non potuit. Forſitan corpus exuet in breui, & ſic ſine conditionis obſtaculo intrabit in gaudium Domini ſui. His dictis abſoluit eum ab omni vinculo peccaminum, imprecans ei conſortium ciuium ſupernorum. Et præcepit Nicolao regio Clerico diem illum notare, & poſtquam repatriaſſet, per veracem, & fidum internuntium, quid de Abbate actum fuiſſet, litteris ſignificare. Cancellarius peractis negotiis, repatrians, Abbatem deceſſiſſe die ſequente, ſcilicet tertio Nonas Auguſti reperit. Cum nocte præcedenti præſcriptam viſionem in Papæ Camera conſiſtens vidit. Ipſe verò, quod de Abbate conſtabat, vt ei imperatum fuerat, Papæ litteris per quendam Romipetam nunciauit. Papa Deo gratias referens, animam eius abſoluit, & pro eo, & cunctis fidelibus Miſſam ſolemnem celebrauit.* Hanc viſionem, & quæ alia hactenus dicta accepiſſe Vvalterum conuerſum Sanctum, cuius ſupra meminimus, ab eodem Cancellario Regis Scotiæ viſitante Meilroſiam, & corpus Sancti, Ioſcelinus affirmat: porrò occaſione illius, ſequutam aliam, confirmatam miraculo, quam idem Vvalterus videre meruit, cum de dilata Abbati Sancto gloria, cauſa fortaſſis minùs intellecta contriſtaretur. Referam cuncta eiuſdem authoris verbis.

3. [b] *Frater Vvalterus poſt diſceſſum Clerici, tanto*
b lib.2. c.2. *afficiebatur animi dolore vt penè ignoraret, quid poſſet, aut deberet dicere, vel agere. Tædio autem percuſſus, & angore, collectis viribus de lecto ſurrexit, baculóque ſuſtentatus exiuit de infirmitorio, & ſub dio reſidens amariſſimos gemitus & fletus ſuper morte Abbatis edidit, & crebrò pectus tundens, voce lachrymoſa replicabat, dicens: Quid ego miſerrimus, quid dicam, vel quid faciam, dum nihil boni perferam ante tantum iudicem? Si Vvalterus arcetur à ianua paradiſi, de quo, & in quo confidebam tantam ineſſe perfectionem, vt eius meritis, & precibus, me credam adipiſci peccatorum remiſſionem; & æternæ vitæ participationem? Cogor penè de me ipſo deſperare, quoniam per ipſius patris dilecti, & dilectoris mei ſanctitatem, veniam, & requiem me conſequuturum præſumebam. Hæc & his ſimilia, in hunc modum dicenti, atque dolenti, ſomnus leuis obrepſit; & ſemiſoporato, vel potiùs ſemiuigilanti Sanctus Vvallenus in habitu candidiſſimo, & vultu candidiſſimo facie ſerenus apparens voce conſolatoria dixit. Noli, fili chariſſime, noli flere, noli lugere me quaſi mortuum, & à paradiſo Dei excluſum; quia cœleſtibus ciuibus coniunctus cum Sancto Benedicto, & Bernardo lucidas ſedes accepi, cum Chriſto victurus, & regnaturus in æternum. Vt igitur verbis iſtis fidem accommodes, illa veritate ſubnixa proprio experimento ſenties. Et eleuata dextera, ſignum Crucis edidit, & illum in nomine Sanctæ Trinitatis benedixit, & ait: Eſto ſanus ab infirmitate tua; cras ingredere chorum iuxta morem; pauperum, & hoſpitum curam age cum omni diligentia. His dictis receſſit, & greſſus verſus æthera ſurſum librauit. Cùmque intueretur in cœlum euntem illum, expergefactus à ſomno, reperit ſe ſanitati, & fortitudini, quam ante morbum habuit, integrè, & plenè reſtitutum. In craſtinum intrauit priùs chorum, & poſtmodum in hoſpitium; eiuſque iuxta viſionem Sancti ſatagebat ſollicitè circa frequens miniſterium.* Sic miraculo viſio confirmata; gloria, vtroque.

Porrò quod dixit ſe in æternis ſedibus Sanctis Benedicto, & Bernardo eſſe coniunctum, non quaſi æqualis in gloria Sanctis Patribus (neque enim id credendum) ſed in paterna pro filiis ſolicitudine, intelligendum fore, aliæ mihi viſiones perſuadent. Illa præcipuè, quam Henricus Conuerſus vidit (Meilroſenſis, is etiam ex Sancti filiis) cùm quidam Monachus in domo longè diſtanti, vltimum iam ſpiritum efflaret. Atque ecce viſionem, quam idem Ioſcelinus memoriæ prodidit [c]. *Fuit alter Conuerſus in Meilros, Henricus* c lib.2. c.3.
nomine, qui ſoporatus in viſu noctis, vidit tria feretra perpulchra, perlucida, cunctam terram tranantia, & per aeris inania verſus Orientem ſulcantia. Hæc intuens cum admiraretur, & quid, vel qui eſſent, vel quò tenderent, ardenter noſſe gliſceret; vox ex alto aeris inſonuit, dicens; in his tribus feretris geſtantur tres Sancti Dei, Sanctiſſimus ſcilicet Benedictus, & Beatus Bernardus Clareuallis, & Sanctus Vvallenus de Meilros Abbas, iter arripientes ad Kilos in Murauia ob recipiendam animam cuiuſdam fratris, Roberti nomine, in craſtinum morituri, de manibus dæmonum quærentium eam; & ſecum deducere conantium ad Tartara. Erat iſdem frater dilectus, & dilector Domini Vvalleni degentis in mundo, ac regnantis cum Chriſto. His dictis cum voce viſio ſublata fuit. Et frater euigilans, eum viſione diem notauit, & fermè poſt vnius menſis ſpatium, diligenter manifeſta rei certitudine, die notato deceſſiſſe fratrem præfatum cognouit. Hactenus viſio. Kyloſenſe Cœnobium inter Eccleſias Meilroſiæ filias extat. Vt palam fiat paterna ſolicitudo in tribus illis Sanctis in Benedicto, Bernardoque pro cunctis. Verùm Vvalleno pro paucioribus, eoque, ſi humano modo loquamur, intentior ſingulis.

Certè

5. Certè tam efficax pro ſalute filiorum fuit, vt potuerit dicere glorioſus, quod Chriſtus mortalis; quia, quos dediſti mihi, non perdidi ex eis quemquam. Nullum ex his, quos regendos ſuſcepit, quandiu vixit, damnatum ipſe, Sanctus vir reuelâuit poſt tempus aliquod. Hanc item vltimam apparitionem referam, multis aliis omiſſis, vt inde gradum faciam ad miracula[d]. *Frater quidam iuſtus, & timoratus Vuillelmus dictus, hoſpitarius Meilroſenſis in Grangia, quadrageſimali tempere, vidit in viſu noctis Dominum Abbatem Vuallenum vultu venuſto, veſtitúque venerando. Et licèt inſomnis, optimè recordatus ſanctitatis eius, ad illius pedes procidit, & ſui memor eſſet ante Deum ſuppliciter exorauit. Vir Dei eleuans illum, poſtulationi libenter annuit, & poſt verba conſolatoria, quibus illum exhilarauerat dixit. Fixum tene frater, quod diutinis precibus ſuffragante Deo, & Beata Maria matre Domini, omnibus, quos degens in mundo ſub cura paſtorali ſuſcepi, à Saluatore noſtro vitæ æternæ beatitudinem impetraui. Si quis illorum negligentior fuit, quam eſſe debuit, poſt ignis Purgatorij emundationem, ad cælum migrauit. Et vt nullus ſuper hoc ſcrupulus emergat in mente tua, duo ſigna prædico tibi in proximo ventura; in craſtinum circa horam tertiam, huc aduenient duo Monachi, & vnus conuerſus. Expecta, & obſerua diligenter, quis eorum primus, quis ſecundus, quis tertius grangiæ ianuam intrauerit; quia eodem ordine quilibet eorum à corpore migrabit. His dictis viſio viri Dei eſt ſubſtracta, & frater ille à ſomno excitatus eſt. Sequenti verò die circa horam tertiam propè portam ſedit, & ecce tres religioſos, aduentantes, ſicut accepit nocte, vidit, & præſtolando diligenter notauit introitum ſingulorum, primus ingredientium erat conuerſus, Hambaldus nomine, procurator peculij Meilroſenſis Abbatiæ; ſecundus Dominus Tulco, qui quondam Abbatis iure præfuit Capreaſi Cœnobio. Tertius Toraldus Cellerarius intrauit vltimus, vir bonus, & prouidus. Hi tres elapſis aliquot annis, eodem ordine inuentrem matris omnium ſunt ingreſſi, quo ianuam grangiæ, ſicut prius dictum eſt ad fratrem, intrauerunt.* Hæc ingens Vualleni parentis laus, quæ filios eius omnes potenter beat.

Ioann. 13.

d Cap. 6.

6. Fiebant interim ad Sepulchrum Sancti excubiæ, nec erat, qui recederet vacuus à loco Sancto. Viſum, auditum, greſſum, loquelámque pluribus reddita, quatuor hydropicos intra quatuor dies ſanatos, fugatas febres, aliáque incommoda, eadem acta prolixa narratione teſtificantur. Quin & in tantum miracula creuiſſe, in tantum etiam concurſum populorum, vt eius ſucceſſori cauendum fuerit[e]. *Vt aduentantes, qui plurimi ingruebant, ab ingreſſu, & acceſſu ad tumbam Sancti viri prohiberentur.* Nempè prouiſum quieti Monachorum; & ne turbæ aduenientis multitudo, aut diſtraheret animos, aut obſeruantiæ rigorem eneruaret; pro externorum ſalute corporali, ſpiritualis periculum incurrerent, cui ſoli cuncta alia poſthabuiſſent. At qualiter, nec ſic quidem euacuato, erumpente de corporis theſauro, virtutis fonte, effodiendum decreuerint, idque poſt annos tredecim, & qualiter incorruptum inuentum ſit, cum cæteris, quæ inde ſunt ſequuta, dicam in tempore.

e lib. 2. c. 13.

7. Vitam Sancti Ioſcelinus ſcripſit Furneſij Monachus, idque poſt annos aliquot, quippè qui Sanctum aſſequutus nequaquam fuit. Sed qui, vt non potuerit ſcribere, quæ vidit; ſic nihil ſe ſcripſiſſe, quæ non hauſerit ab illis qui viderunt, teſtificatur. Scriptam Vuillermo Regi Scotiæ, & Alexandro filio conſecrauit, & Comiti Dauid, Sancto Vualleno ſanguine coniunctis, religione deuotis. Scripſit autem Patritij Meilroſenſis Abbatis iuſſu, vt ipſe teſtatur[f], ſed qui morte præuentus non potuerit frui mandati fructu. Lego prætereà in Chryſoſtomo Henriquez[g] einſdem ſancti vitam ſcripſiſſe Antonium Gentium, qui M.S. habetur in Rubra-valle. Et quam ipſe tranſcripſit in Faſciculo. Sed qui compendium ſcriptæ à Ioſcelino potius dederit, & aliqua, narratione digna, omittat. Ex his alij Anthores[h], inter quos, & Arnoldus[i] Vvionus in ſuo Martyrologio Maij 3. & nomen, & diem obitus, quin & Ordinem mutans pro ſuo more. Quippè, qui Gualterum pro Vuallenо, pro Ciſterciensi Benedictinum facit, & menſem Maium pro Auguſto morti deſignat. Memorat tamen virum inter Doctores, quod ex Thoma Dempſtero mutuauit *inter cætera, quæ ſcripſit, librum inſcriptum regale Eccleſiaſtica, commentatus eſt.* Ita vterque.

f In Prolego ad librum.

g Auguſt. 9.

h lib. 2. diſt. 26. c. 58.

i Ioan. Leſlaus de rebus Scotiæ lib. 6.

Vualleno in Abbatia Meilroſenſi Vuillelmus ſucceſſit, præficiente Ailredo, qui gloriæ patriæ congaudens, vt par erat, condoluit filiis orphanis, & recens tunc deſtitutis tanto paſtore. Verùm dum Religioſum hominem quærit, quem ſubrogaret, incidit in auſterum, durémque; & qui timeri, quàm amari ſatius duceret. Vnde cùm Monachi, nutriti hactenus lacte, groſſiorem illam eſcam minùs decoquerent: & ſe infructiferum, aliquando etiam nociuum ipſe videret, Abbatiam, quàm rigorem abdicare facilius duxit, ſubrogato pro eo Ioſcelino, mitiori viro, & qui Vualleni manſuetudinem, humilitatémque altiùs imbibiſſet. 8.

Ex hac Abbatum Meilroſenſium ſerie, quæ ex actis S. Vualleni plenè conſtat, haud dubiè cæcutire conuincuntur, qui ex vno duos Vuallenos faciunt, Abbates Meilroſenſes, ex Rieualle; quò per eoſdem prorſus gradus, atque ex eiſdem (quod maius eſt) parentibus peruenerint. Niſi quòd alterum Vuallenum vero nomine, alterum irrepente per errorem, Thomas Dempſterus, & Arnaldus Vualterum dicunt. Vtrumque ſequitur Henriquez in Menologio vbi Vualterum quinto Nonas Maij: Vuallenum quinto Idus Auguſti memorat. Errandi occaſio ſolum nomen fuit, diuerſimodè inuerſum. Cætera eidem: Comes Simon parens, Matildis Mater: Dauid Scotus Vitricus: educatio in aula: Inde Canonicatus Sancti Oſuualdi, prioratus de Kirkeam, Monachatus, & Abbatia Meilroſenſis; quin & vocatio ad ſedem Sant-Andræanam; vt mirum ſit, hæc omnia conferentes, potuiſſe, ex ſolo nomine diuidere, quem eumdem tot alia comprobarent. Dixi ex ſerie Abbatum conuinci clarius, quippè nullo Gualtero per hæc tempora præſidente Meilroſiæ, de quo poſſent hæc ipſa dubitari. 9.

Extitit ſanè Vualterus hoc ipſo tempore, cuius ſæpius meminimus, inſignis ſanctitatis vir; atque pluribus clarus reuelationibus. Nec indignus, qui Menologio cum aliis adſcriberetur. Verum non Abbas, imo neque Monachus, ſed humilis conuerſus præfectus hoſpitio, quem Sanctus Vuallenus, & mortalis dilexit, & glorioſus de cælo viſitauit. Extitere & alij ſub Vualleno ſanctitate illuſtres, quorum heu! Acta omnino periere: Tinna nimirum cognomento Bonus, officio Cellerarius, & qui Vualleni excipiebat cõfeſſiones, 10.

poſt Holumcultris, ſiue de Hulmo Abbas S. Eberhardus; tum Ioſcelious, qui mediante Guilielmo, ſucceſſit Vvalleno, inde in Epiſcopum, Glaſeuenſem aſſumendus; quos omnes Martyrologio Scotiæ adſcriptos, idem qui ſuprà Demſpterus memoriæ prodit. Sed de his ſupra, & quædam etiam inferius; Nunc ex Scotia ad Angliam tranſeamus.

---

1. *Guntelinus nouitius tentatus à Dæmone percutitur.* 2. *Exanimis coram B. Virgine rapitur.* 3. *Quid ibi viderit audieritque?* 4. *Deinde paradiſus illi oſtenſus.* 5. *Infernúſque.* 6. *Et diuerſorum hominum pœna.* 7. *Redditur corpori; & prohibita loquutus, mutus efficitur.* 8. *Perpenſa quadam de huiuſmodi viſionibus.* 9. *Henricus Monachus fit Abbas Altacumbæ.* 10. *Sanſon Rhemenſis Igniaci ſepelitur.*

Capvt V.

1. Admirandam hiſtoriã præſentis annis, quæ Guntelino contigit in Anglia, Ciſtercienſi nouitio, referente Vincentio Beluacẽſi, qui hauſta omnia teſtatur, ex Helinando; quia ſingularem, quia probatam ipſius euentibus, & alias ſatis celebrem, nefas duxi ſilentio prætetire. Referã autem eiuſdem Vincentij verbis, nihil addens, nihil detrahens, nihil inuertens[a]. *Fuit in Anglia vir quidam magnarum virium corporis, & propter illas vires magni nominis. Hic poſt multa peccata reprehenſus à ſua conſcientia propoſuit ire Hieroſolymã vt ibi vires ſuas expenderet in ſeruitio Dei, iuxta illud*[b]. Fortitudinem meam ad te cuſtodiam, &c. *Et de hoc voto conſuluit Abbatẽ quendam Ciſtercienſis Ordinis, qui perſuaſit ei, vt crucem religionis acciperet, & ad Cœleſtem Hieroſolymam properaret. Et fecit ſic. Et cœpit eſſe valdè feruens in religione; poſtea verò tentatus à Sathana, mutauit propoſitum, & propoſuit ſe corporaliter iturũ Hieruſalem, ſicut prius vouerat. Sed quia tunc Abbas præſens non erat, diſtulit receſſionẽ contra ſuam voluntatem, vſque in diem craſtinum. Et eadem nocte, cum de neceſſariis ad lectum rediret, vidit ſuper quandam trabem dormitorij dæmonem ſedentẽ in ſpecie ſimiæ, & cœpit cogitare, quod Diabolus eſſet, quia in illo ordine, tales beſtiæ non nutriuntur. Diabolus autem ſentiens ſe cognitum, deſiliit de trabe ſuper illum, & verberauit eum tam fortiter, quod ſanguis de naribus eius, & ore exibat. Et hoc facto euanuit. Illo autem clamante, fratres excitati ſunt; & videntes illũ nouitium tam grauiter læſum, portauerunt in infirmitorium. Qui iacuit exſenſis tribus diebus in lecto ſuo; & videbatur magis mortuus, quàm viuus. Apertiſque oculis, nihil videbat. Qui cum ita iaceret, apparuit ei S. Benedictus dicens: Benedicite, & ille, Dominus. Quæſiuitque dicens: Quis es Domine? Ego ſum, inquit, frater Benedictus, ſequere me.*

a In ſpecul. Hiſtor. lib. 29. c. 6. 7. 8. 9. & 10.

b Pſalm. 58.

2. *Et ſequutus eſt eum in ſpiritu. Et cœperunt aſcendere ſublimes gradus, & erant in ſingulis gradibus duo Dæmones, qui intentabant aſcendentes, & in ſingulis gradibus percutiebant illum Nouitium. Qui defatigatus ab ictibus dæmonum, vix iam ſequi poterat ductorem ſuum. Reſpiciens autem poſt ſe S. Benedictus, poſuit manum ſuam ſuper caput Nouitij, & confortauit eum. Poſt illos gradus aſcenſos, vidit Nouitius locum magnæ claritatis, & viriditatis in regione puri æthoris, & vidit ibi Capellam in aëre pendentem, tam paruam, ita, vt admiraretur; ad quid tam parua Capella facta erat. Ad quem S. Benedictus. Noli mirari opera Dei, qui ſolus ſcit rationem operum ſuorum. Intrans autem Sanctus Benedictus, iuſſit nouitium ſtare poſt oſtium; ibi enim erat quidam candidatorum grex, ſedentium in circuitu interioris Capellæ; & ſedebat inter eos Mater miſericordiæ, reſplendens, ſicut ſol inter ſtellas, ad quam accedens Sanctus Benedictus, ait: Benedicite. At illa: Dominus. Domina, inquit, ecce nouitius, quem adduci iuſſiſti. Et illa. Facite illum coram me venire. Qui cùm acceſſiſſet, dixit ad eum Domina: Vis morari in domo mea mecum, ad ſeruiendum mihi, ſicut promiſiſti? ait: Etiam Domina. Ergo, inquit, iura mihi ſuper illud Altare, & voue, quod mihi ſemper ſeruies, & opera facies Domini, & cuſtodies. Quo cùm iuraſſet, dixit Domina noſtra ad Sanctum Benedictum. Reducite eum, vnde adduxiſtis.*

Tunc S. Benedictus poſuit eum poſt oſtium, dicens: 3.
Aſpice diligenter, & retine firmiter, quod viſurus es, quia vtile erit tibi hoc vidiſſe. Tunc Sanctus Benedictus accepit peluim, & linteo præcinxit ſe, & dedit peluim Dominæ noſtræ. Et illa cœpit lauare pedes omnium, ibi ſedentium per ordinem. Et Sanctus Benedictus poſt eam extergebat flexis genibus. Factóque illo mandato, Sanctus Benedictus reduxit Nouitium per loca florida, & delectabilia, & ſuauiter redolentia. Et ecce multitudo Monachorum, & occurrerunt eis. Ex quibus quidam pulchras coronas habebant in capitibus ſuis, alij nondum eas habebant in capitibus, ſed cum fiducia eas expectabant. Inter quos erat quidam Monachus, qui per ſignum petiit à S. Benedicto licentiam loquendi cum illo Nouitio, & accepit. Qua accepta, dixit ad nouitium. Frater Ganteline, ego ſum Monachus de domo tua, precor, vt dicas Abbati meo, & tuo, ex parte mea, quod frater Matthæus, quondam Monachus ſuus mandat ei, vt ſe corrigat, ſolicitiúſque ſe habeat, quam hucuſque habuit ad cuſtodiendum Ordinem ſuum, hiſque interſignis credat. Quod cùm ego migrarem de corpore, vidi quandam Coronam deſcendentem de cœlo, quam putaui meam fore, ſed data eſt cuidam Monacho, qui ante mortuus eſt. Pro qua re contriſtatus fui, inuidens bono fratris mei. De qua re eidem Abbati confeſſionem feci, & pœnitui. Te ipſum etiam admoneo, vt in propoſito tuo permaneas humilis, & obediens, & honores fugiens; & tuam propriam voluntatem nequaquam facere delecteris, & ſemper Deum timeas.

Poſt hæc verba Sanctus Benedictus iuſſit Sancto 4
Raphaeli, vt duceret nouitium, quò ducendus erat. Tunc S. Raphaël duxit eum in Paradyſum. Et cum appropinquarent, vidit Nouitius ciuitatem quandam ex auro, cuius porta immenſa pulchritudinis erat. Quam cum miraretur. Angelus miſit eum intra portam, & vidit intra Paradiſum herbas, & arbores pulcherrimas, & aues cantantes. Sub vna arbore erat fons limpidiſſimus, cuius riui per mediam ciuitatem fluebant. Cúmque nouitius vellet pauſare iuxta fontem, duxit eum Angelus ad altam arborem miræ altitudinis, & pulchritudinis, ſuper quam erat homo pulcherrimus, & prægrãdis ſtatura, quaſi Gygas, veſtitus veſte diuerſorum

diuerſorum colorum, à pedibus vſque ad pectus. Hic eſt, inquit Angelus, pater humani generis protoplaſtus Adam, per ſanguinem Ieſu Chriſti filij Dei redemptus. Veſtimentum autem eius, eſt veſtis illa gloria, qua ſpoliauerat eum humani generis inimicus, per tranſgreſſionem diuini mandati. Ab Abel enim filio ſuo primo iuſto, cœpit ipſe recuperare veſtem ſuam per bona opera filiorum ſuorum, & filiarum quando verò totus veſtitus erit, Sanctorum erit numerus conſummatus, & finem habebit.

5. *Poſt hoc venerunt Angelus, & Nouitius ad regionem vmbræ mortis, & terram tenebroſam. Et vidit Nouitius, quaſi faces horribiles, & putauit, quod ibi eſſet infernus. Sed Angelus dixit, non eſt. Illæ autem turres ſunt, & camini infernales, per quos fumus, flammáque ignis æterni exeunt. Poſt hoc vident hominem in ardenti Cathedra ſedentem, antè quem ſtabant, quaſi pulchræ fœminæ, quæ tenebant cereos ardentes, quos impingebant in faciem eius, & in os; & retrahebant ſimiliter ardentes per eius intranea, & ſemper hanc pœnam patiebatur. Hic homo, ait Angelus, amicus fuit carni ſuæ, & inimicus animæ ſuæ, guloſus, & etiam luxurioſus. Cathedra enim ſignat, quod potens fuit in malitia, amauit mulieres, & ideo maligni ſpiritus in tali ſpecie torquent eum. Poſt hoc videt hominem, quem nigerrimi ſpiritus excoriabant viuum, & fricabant eum ſale, & ſuper craticulam eum aſſabant. Hic, inquit Angelus, potens fuit, & crudelis in ſubditos. Poſt hoc vident hominem ſuper equum ardentem, clypeum igneum gerentem, & ſuper collum equi ſui capram tenentem, & ad caudam equi ſui trahebat habitum Monachi. Hic, inquit Angelus, pauper homo fuit ſemper de rapina viuens. Capram rapuit vnam à quadam paupere fœmina, circa finem vitæ ſuæ voluit fieri Monachus, non verè pœnitendo, ſed vt ignominiam ſuam parumper tegeret. Nam ſi viueret, cogitabat ſe rediturum ad priorem vitam, & ideo trahit habitum religionis, ſicut rem quam parum æſtimabat. Capra enim, & clypeus tormenta ſunt damnationis ſuæ.*

6. *Poſt hoc vident diuerſas perſonas religioſas, Monachorum, Monialium, Epiſcoporum Preſbyterorum, & Clericorum, quorum quidam ridebant, & cachinnabant; alij conuiciabantur, alij ſtudebant gulæ ſatiandæ, alij libidini explendæ. Non quod iſtæ voluptates poſt mortem ſint, ſed ad maiorem confuſionem, & cruciationem, ſimilitudines peccatorum præteritorum, in ipſis ſuis cruciatibus repræſentant; dæmonibus ad hæc eos cogentibus. Qui etiam poſtea eos percutiebant fuſtibus per media capita, vſque ad excuſſionem cerebrorum, & eiectionem oculorum, & hoc inceſſabiliter. Poſt hoc Angelus Raphael duxit nouitium vſque ad profundum inferni, vbi vidit rotam horribilem igneam, & hominem extentum deſuper, & dum rota volueretur, quædam vox dixit ad nouitium territum: Vidis rem terribilem, ſed adhuc terribiliorem videbis. Et ecce rota rapido curſu deſcendit vſque in profundum inferni, & tam magnum ſtrepitum fecit in cadendo, vt totus mundus cecidiſſe videretur, cælum, terra, mare; & dum rota caderet, omnes animæ captiuæ, quæ ibi erant, omnéſque Dæmones pulſabant illum hominem, & maledicebant ei, & excommunicabant eum. Hic erat Iudas traditor.*

7. *Et, dum inde redirent, Angelus Raphael ſcilicet, & Nouitius, apparuit ei Angelus, qui gubernabat Solem in humani generis ſeruitutem. Poſt hoc Angelus Raphael dixit ad Nouitium. Oportet te redire ad corpus tuum. Viſionem iſtam nulli narres, niſi Abbati tuo, & in confeſſione. Tunc Nouitius reuixit, qui tribus diebus iacuerat mortuus, & cœpit eſtuare, & gemitus, & planctus dare. Et oblitus præceptum Angeli, cœpit ſtatim narrare, quæ viderat, dicens circumſtātibus, & quærentibus, quid vidiſſet. Vidi infernum, vidi paradiſum. Et cùm hæc diceret, ecce S. Benedictus venit cum baculo ante eum, & percuſſit os infirmi inobedientis. Infirmus autem opponens manum illi, percuſſus eſt grauiter in digito. Et quærens cauſam percuſſionis, audiuit à S. Benedicto. Quia inobediens fuiſti; & ſi læſus es in carne, ſcito, quia magis læſus es in anima. Et quia peccaſti loquendo, loquelam perdes nouem diebus. Et iniuncta ei pœnitentia, diſparuit. Per illos autē nouem dies grauiter infirmatus eſt, & manus eius intumuit. Poſt nouē dies ſanatus eſt, & dixit Abbati ſuo ſoli, quæ viderat. Abbas verò, qui præceptum tacendi non acceperat, ad ædificationē audientium, & legentium, viſionem reuelauit.* Hactenus Beluacenſis Præſul, qui tamen priùs, quò dicendis fidem aſtrueret, ex Helinando deſumpta teſtificatur. Hoc eſt, ex grauiſſima, locupletiſſimáque illius æui hiſtoria, quæ iam (heu!) periit, per Monachum Ciſtercienſis Ordinis ſcripta æquè Sanctum, ac doctum: Qui & ſcire potuit Ciſtercij ſecreta intima, nec niſi certa, & probata, diuulgaret.

Non me latet in huiuſmodi viſionibus aliqua 8.
contineri, quæ ſcrupuloſum lectorem mouere poſſint: Vt quod Virgo Beatorum pedes lauerit; quod in floridis locis, delectabilibúſque, adeóque, neque ſtatum præſentis vitæ, nec purgatorium ignem deſignantibus, coronas aliqui nondum accepiſſent, ſed expectarent: Quod veſtis Adæ, quæ peccato ceſſit, per bona opera filiorum reſtituatur, nō ante finem mundi conſummanda. Quod in inferno externa illa tormenta; vt torquendis corporis ſenſibus apta, ſic animabus à corporibus exemptis, & quales ante reſurrectionem exiſtunt; prorsùs inepta. Et ſi quæ alia ſimilia reperiuntur. Sed neque pœnam, quam ſenſus vocant Theologi, aliter nobis, dum in hac vita ſumus, manifeſtari poſſe compertum eſt; neque in veſte Adæ iuſtitiam perſonalem, quam ſtatim recepit, per pœnitentiam; ſed totius naturæ, quam non minùs amiſit, ſignificari; neque Campum floridum purgatorio igne marceſcere, quippè vernante ſpe cœleſtis patriæ, quia ſe fruſtrari nullo modo poſſe, quicumque purgantur, nequaquam dubitant. Demùm Virgineam lotionem illis perutilem, neque alibi applicandam, quàm ſolis pedibus; quippe queis lotis per gratiam iuſtificantem, verba Chriſti per omnia accommodantur. *Qui* [c] *lotus eſt, non indiget, niſi vt pedes lauet.* c Ioan. 13.
Hæc leui manu inſinuata magis, quàm dicta, ne lector hæreat. Alias quærentibus, mille alij exitus patent; nec ſtatim diſcredendum, ſi non paterent, nam *noli* (inquit) *mirari opera Dei, qui ſolus ſcit rationem operum ſuorum.* Ego non credam permiſſum fuiſſe dæmonem tot externa operari, támque miranda, in confirmationem falſæ reuelationis.

Hoc ipſo anno Altæcumbæ Eccleſia vacante, 9.
ceſſu, an deceſſu Abbatis, an promotione, nam nihil certum; Henricus Claræuallis Monachus ad religionem ante quatuor annos ſuſceptus [d], *Iuuenis adhuc imberbis, & mixtum ſumens* (nam verba refero ex Actis eius deſumpta) *à Beato Patre Faſtrado, cunctis mirantibus, eiuſdem Cœnobij Abbas renunciatur,* Ætatem moribus, ſapientiáque tranſcendens, & canos præferens ſenſus, in annis lubricis. Pergunt eadem Acta, poſt electionem. *Quantum vero idem Monaſterium ſub eo, auxiliante Deo, profecerit ſpiritualiter, & temporaliter,*

d In lib. ſepulchr. Claraualle.

ipſa res, verúmque poſſeſſiones hodie proteſtantur. Vocabant maiora virum, non Ciſtercium tantùm; verum vniuerſam Eccleſiam illuſtraturum; & per hæc inferiora, proſpero licèt curſu, præparabatur.

10. Sanſon à Pratis, Gallice *Des prez*, Rhemorum Archiepiſcopus, Rainaldi à Pratis in eadem Sede prædeceſſoris, qui Igniacum fundarat, ex fratre nepos, Sancti Bernardi, dum vixit, familiaris, poſt mortem cultor, menſe Auguſto moritur; atque Igniaci in auunculi, & prædeceſſoris ſui ſepulchro ſepelitur. De quo hæc pauca ex Cathalogo Archiepiſcoporum Rhemenſium accipiat lector [c]. *Sanſon Des-prez Clericus antea Carnotenſis, prædicti Rainaldi ex fratre nepos, Yuonis Epiſcopi Carnotenſis diſcipulus, & Archidiaconus, electus anno M.C.XXXIX. Eius tempore Concilium habuit Eugenius III. Papa anno M.C.XLVIII. XI. Kalendas Aprilis, contra errores Gilberti Porretani, & alium quendam hæreticum dictum Eon. Sedit annis XXII. Obiit XI. Augusti M.C.L.X. Sepultus iacet in dicto Igniacenſi Monaſterio, vbi hoc eius legitur Epitaphium. Hic iacet præclaræ memoriæ Reuerendus Pater Dominus Sanſon Des-prez Archiepiſcopus Rhemenſis, alter huius Monaſterij fundator, Domini Rainaldi primi fundatoris ex Fratre nepos. Obiit XI. Augusti. M.C.L.X. Cuius anima in pace requieſcat.*

c Apud Ioan. Chenu.

Concordes animas, piáſque mentes,
Vt dicas licèt, vnicam fuiſſe,
Commixti cineres ſequuntur, & ſe
Credi corporis vnius iuuabit.

Sanſoni ſucceſſiſſe Henricum, Præſulem Beluacenſem, anno ſequenti, quo euenit, dicemus.

---

1. Guillelmi Rieuallenſis Monachi obitus, 2. atque Ioannis Serlonis. 3. Tum Beati Rogerij apud Ellantium. 4 Subrogatio Vlrici pro Odelino: 5. & ſub Vlrico Sanctus Bonifacius. 6. Succeſſio, & ſeries Abbatum Populeti, 7. Chronologia Eccleſiarum, & dictum de Sambucina, 8. & de Sconendal pauca, & ſubobſcura. 9. Dictum de Monaſterio de Perales. 10. donatio loci, 11. atque alia remiſſiuè.

CAPVT VI.

1. HOc ferè anno in Monaſterio Angliæ Ruford, ſeu Rusheforda, ſiue Ruffolla (ſic enim video variatum de eius nomine) cuius ſupra meminimus, obiiſſe fertur Guillelmus Rieuallenſis, fortè quia ex Riheualle illuc adductus (nam Rufort legitur filia Riheuallis) inſigni ſanè pietate vir, nec minori doctrinâ, atque omnigena, vt ferunt, eruditione: de quo Ioannes Piſæus hæc habet ſcripta [a]. *Guillelmus Rieuallenſis natione Anglus, & apud Rusheſordam, ſeu Ruffollam, Monachus Ordinis Ciſtercienſis Vir pietate, & doctrina celebris, ab hiſtoricis noſtris propter hiſtoriarum, & aliarum rerum multiplicem cognitionem merè laudatus, cuius Encomia frequentiora, quàm ſcripta inuenimus: vel quia ex multis quæ ſciuit, pauca ſcripſit: vel quia ex iis quæ ſcripſit, multa perierunt. Richardus, & Ioannes Hugustaldenſes, Ranulphus, Higidenus, Guillelmus Hermannus, & alij ponunt eum inter præcipues gentis noſtræ ſcriptores. Magno ſanè cum labore coaceruauit, partim ex probatis auctoribus, partim ex aliorum relationibus fide dignis, partim etiam ex iis, quæ ipſe viderat, chronicorum volumen magnum, quod Ailredo Rieuallenſi Abbati dedicauit, cui titulum indidit. Hiſtoriam Anglorum, Librum vnum. Reuerendiſſimo Patri, & Domino. Aliud ipſius nihil, quod ſciam, memoriæ proditum eſt. Peruenisse dicitur vſque ad annum poſt Meſſiæ Natiuitatem M.C.L.X. qua tempeſtate clauum Anglici Regni tenuit Henricus II.* Hactenus ille.

a De Scriptor. Britan.

2. Qui etiam in eumdem annum refert Ioannis Serlonis obitum, quem dudum in Fontium Abbatia ſatis illuſtri, ſucceſſiſſe Richardo, ſuperiùs diximus. Virum Grammaticis quamuis inſtructiorem, quàm Theologicis ſtudiis; at in vtriſque doctum, verſatúmque: in illis eminentem ſuis coæuis. *Ex huius ore* (inquit idem Author) *& quibuſdam dictatis, Hugo de Kirchested Monachus & diſcipulus eius, multa decerpſit, de rebus in Fontanenſi Monaſterio geſtis, item de initio, & incremento Ciſtercienſis Ordinis in Anglia. Ex quotidianis ad ſuos diſcipulos lectionibus; vt teſtes ſunt Boſtonus, & Lelandus, hæc ſaltem ſequentia ſcripſit, & poſteritati reliquit (niſi fortè quædam ex iis tribuantur Serloni Normanno.*

De bello inter Scotiæ Regem, & Angliæ Barones Latinis Rithmis, Librum vnum. Dauid ille manufortis ſceptrum M.S. Cantabrigiæ in Collegio Sancti Benedicti.

De differentiis verborum, Librum vnum. M.S. Cantab. in Collegio Sancti Petri.

De morte Sumerledi Regis Manniæ Librum vnum. Dauid Rege mortis lege clauſo.

In orationem Dominicam Librum vnum. Protector noſter Dominus Ieſus. M.S Cantabrigiæ, in Collegio S. Benedicti.

De dictionibus diſſyllabis, Librum vnum. Dactile conueniens digitis.

De dictionibus æquiuocis, Librum vnum. Eſt vates arator, cultor telluris.

De dictionibus vniuocis, Librum vnum.

Vixit anno Dominicæ Incarnationis M.C.L.X. ſub Angliæ Rege Henrico II.

A Philippo Seguino notatum lego, hoc item anno ad ſuperos tranſiiſſe primum Elancij Abbatem Sanctum Rogerium, cuius ſuperius Compendium vitæ dedimus. Putat autem eundem ſcripſiſſe Martyrium vndecim millium Virginum Colonienſium: quod vnde hauſerit, penitus ignoro [b]. *Rogerius* (inquit) *primus Elancij Abbas, vir tam in Diuinis, quam in ſecularibus ſcripturis eruditus, ingenio, & eloquio clarus, ſcripſit ſermone luculento ad fratrum ædificationem, martyrium ſacrarum vndecim millium Virginum Colonienſium, claruit anno Domini M.C.L.X.* Hactenus ille: qui tamen ſtatim addit Rogerium hunc ab aliquibus confundi cum alio Rogerio Fordenſi in Anglia Monacho, quem claruiſſe ſub Balduino Abbate, & alia quædam ſcripſiſſe, infrà dicemus. 3.

b De Script. Illuſtr. littera R.

Sub idem tempus, cedente Odelino Villarienſi Abbate Vlricus ſufficitur: de qua ſubrogatione pauca Grammaius [c]. *Odelinus anno M.C.L.I.V. (electus) Antiſtes Leodino, & Godefrido Duci acceptiſſimus,* 4.

c in ſua Gallo-Brabantia.

priſſimus, cui ſucceſſit Vlricus Alemanus, vir plenus dierum, & fama ſuaue olentis. Plura Henriquez [d] ex Chronico Villarienſi. *Cùm autem*, ait, *munus ſibi commiſſum Abbas Faſtradus renunciaſſet, Odelinus eligitur, qui cùm ferè ſeptem annis ſtrenuè præfuiſſet, ceſſit, eique ſucceſſit Vlricus anno M.C.L X. qui poſtmodum (ſcilicet Odelinus) regiminis habenis depoſitis, in Monaſterio Valcelenſi obiit, ibidémque ſepultus eſt.* Hæc ille: qui tamen, quantum licet coniectari, Odelinum confundit cum ſucceſſore. Quippè qui poſt abdicatam præfecturã, priuatam vitam in Valcellis ſanctè tranſegit, non Odelinum fuiſſe, ſed Vlricum, pluribus ipſe confirmat teſtimoniis, in ſuo Menologio, Ianuarij primo. Illud notandum, hactenus in Villario ceſſiſſe omnes, Laurentium, vix annum implentem in præfectura: nec multo diuturniores tres ſequentes Faſtradum, Giraldum, & Odelinum (quod ſequutus Vlricus, vt poſt videbimus) nec regimen cum vita depoſuiſſe, ſed in vita: Deo, & ſibi ante mortem vacaturos.

d In Faſciculo lib. 1. diſt. 4. cap. 30.

5. Cæterùm ſub Vlrico Villarij floruit Beatus Bónifacius, Claræuallis quondam Monachus, atque inde à Sancto Bernardo illuc tranſmiſſus, cum Laurentio, & aliis, qui primi Villarienſe Cœnobium inhabitarunt. De eo in hiſtoria Abbatum Villarienſium apud Henriquez [e]. *Tempore ipſius* (loquitur autem de Vlrico Abbate) *fuit Prior nomine Bonifacius, Claræuallenſis quondam Monachus, & vnus de primis*, ſcilicet ad Villarium inde miſſis. Porrò de viri eximia ſanctitate, pretioſa morte, & ſacra ſepultura, anno M.C.LXX. qui creditur migraſſe dicendum erit.

e In Menolog. Ianu. 5.

6. Eodem anno in Tabulis Populetanis notatum lego Grimoaldi deceſſum, cùm ſexennio rexiſſet creſcentem domum. Defuncto Præſuli ſubrogatus Stephanus vir inſigni virtute, doctrináque; & quem Princeps Raimundus diligebat amicum, Conſiliarium audiebat, & ſanctum religioſè venerabatur. Mira ſub eo incrementa recentis domus, & maiora fuiſſent, ſi non pro meritis, ad Oſcenſem ſedem raptus, dilectam ſibi domum deſeruiſſet intra ſexennium. De eius promotione Hugonis dicam in tempore.

7. Quod attinet ad fundationes Monaſteriorum, duæ tantum notantur in Chronologia: Sambucinæ, & Scouendal: vtraque ſine certa præfixa die. Sambucina Claræuallis lineam auxit, filia Caſæmarij: vnde Abbatem & Monachos ſuſcepit; domus ſita in Calabria, quam Ioachin Abbas in ſæculo adhuc manens, cùm fugeret parentes, patriámque inhabitationem; illuſtres viri Petrus Lombardus, & Franciſcus Accurſius in ſepulturam ſibi aut elegerunt, aut ſaltem ſortiti ſunt. Certè de Ioachimo ſuo loco: De Lombardo, & Accurſio id mihi conſtat, quod à Iacobo Græco ſcriptum lego [f]. *In Sambucina* (inquit) *Cœnobio duos viros virtutum, Petrum Lombardum, & Franciſcum Accurſium fuiſſe conſepultos, lapis vetuſtiſſimus, ab ipſo Sarcophago ob templi diruptionem deſumptus, in Altari maiori fabricatum, teſtatur huiuſmodi verbis* [g]. *HIC IACENT DVO VIRI VIRTVTVM, PETRVS LOMBARDVS, ET FRANCISCVS ACCVRSIVS.* Cæterùm cùm Petrus Lombardus obiiſſe dicatur anno M. C. L X I V. quarto, à Sambucinæ domus fundatione, argumento eſt, vix dum natum Cœnobium ſatis celebre, in quo relicta propria Eccleſia Pariſienſi, tantus vir voluerit ſepeliri. Memoratur Sambucina in litteris Honorij Papæ III. Datis Laterani, I I I. Idus Nouembris, Pontificatus ipſius anno primo. Ex quibus Diœceſis poteſt deſignari, quam video prætermiſſam in Geneſibus. Quippè Biſignianenſis ſub Coſentino protulit, & Sambucina breui, filias quinque in Sicilia, in Calabria, Apuliaque; de quibus ſuis locis dicendum erit.

f In vita Ioachimi fol. 42.

g Vide Baron. hoc Ann.

8. Scouendal ignotior nobis domus; niſi quod tamen inuenitur apud Henriquez in Geneſi Eccleſiarum Claræuallenſium, incerta matre. Neque auſim dicere, eamdem, an diuerſam, cum ea, de qua Sebaſtianus Munſterus [h] hæc habet verba. *Schental aliud Monaſterium etiam in Ottonica ſylua, ad ripam Laxti fluuij ſitum, Ordinis Ciſtercienſis, fundatum eſt à nobilibus de Perlichingen, qui ibi quoque ſitam habent ſepulturam. Numerum annorum fundationis eius non inueni.* Ita Munſterus de Monaſterio in Palatinatũ ſito, atque in Diœceſi, vt credo Herbipolenſi. Nam extant litteræ Gregorij Papæ I X. ad Abbates de Brumbache, & de Scobendal Ciſtercienſis Ordinis, Herbipolenſis Diœceſis, ſuper Canonizatione Sancti Brunonis Herbipolenſis Epiſcopi, Datæ Laterani X I. Kalendas Maij, Pontificatus ipſius anno X I I. quas nos etiam in tempore reddemus.

h Lib. 3. ad medium.

9. Hoc item anno ſurrexiſſe video in ea parte Hiſpaniæ, cui veteris Caſtellæ nomen ineſt, Virginum Monaſterium, à Pyris dictum (vulgò de Perales) quæ plurimæ fœcundant locum, aliàs amœnum. Fundatores habuit Comites Nunium, Taraſiámque, genere, & opibus inter primos totius regni. Certè eorum nepotes præ aliis clari, queis filiæ Regum nuberent: quod publica inſtrumenta ſequentis ſæculi, ab eiſdem confecta, teſtificantur. *Ego Comes Don. Nunno, vnà cum coniuge mea D. Catharina, filia illuſtra Reginæ, Domina Sanctia, facimus chartam donationis Deo, & S. Mariæ de Perulas; quod Monaſterium aui noſtri fundauerunt*, &c. *Facta charta vigeſima die menſis Maij Æra M.CC. L XXXI.* Porrò ex hoc eodem inſtrumento conſtat, eorumdem filiam Comitum Menciam, Sanctiæ Reginæ neptem, inter loci Abbatiſſas connumerari: Reliqua ignota: niſi quod tamen Moniales ex Tulebris adductas circa hunc annum, ſub Abbatiſſa Ozenda, conſtat ex inſtrumento donationis, quod hodiéque perſeuerat ſub hoc tenore.

Cunctis diuinam paginam diligenter intuentibus liquet, quatenus, cum conſideratur, quæ & quanta ſint, quæ promittuntur in cælis, paruipenduntur, quæ poſſidentur in terris. Hac ratione conſiderata, pro ſpe futurorum bonorum, & pro remiſſione peccatorum noſtrorum, diuina gratia adminiſtrante, Ego Dominus Nunius Petri, & vxor mea Domina Tereſa, Ferdinandi, cui hæc hereditas pertinet, ſub nomine, & honore Domini noſtri Ieſu Chriſti, cuius laus permanet in æternum; facimus chartã donationis vobis Domina Ozendæ, de tota illa hereditate, quã habemus in Perales, & in Zerita, ab integro, cum omnibus terminis ſuis. Damus itaque, & concedimus vobis Domina Ozendæ, & ſororibus, Deo deuotis, ſecundum Ordinem de Ciſtellis ibi regulariter degentibus, tam vobis, quam ſucceſſoribus veſtris; vt iure hereditario illam habeatis, & in perpetuum poſſideatis, &c. *Facta charta Æra M. C. X C V I I I. I V. Kalendas Februarij, regnante Alphonſo Rege in Caſtella, & Toleto, & Naxera*, &c. Hactenus inſtrumentum donationis. 10.

11. In quo etſi nulla Monaſterij de Tulebris, ſiue de charitate, memoria extet; Moniales tamen inde, illuc adductas, duplex nobis ratio perſuadet: altera,

altera, quod hæc eadem donatio in Tulebrenſi archiuio conſeruetur, vnde nobis tranſmiſſa: altera, quod poſt annos triginta, plus, minúſve, inſtituta ſub Huelguenſi Cœnobio congregatione Virginum Ciſtercienſium, quæ per Caſtellam, Legionémque diſperſæ, in domibus diuerſis habitabant; Petalenſe non prius ſubdidit collum Huelguenſi Monaſterio, quam à Tulebris, atque eius Abbatiſſæ poteſtate emancipatum, ſui iuris, vt vocant, efficeretur. Sed de his latè in ſequentibus dicemus. Manſit Cœnobium in loco de Petales per quatuor ſæcula: & tandem ſub initium quinti tranſlatum Valliſoletum ſub inuocatione Sanctæ Annæ, congregatis ex diuerſis locis ſanctimonialibus, maiorem perfectionem ſuſpirantibus, nouæ reformationi initium dedit; quæ hodiéque prolifica, & fœcunda fermè per totam Hiſpaniam, imo vltra mare palmites tranſmiſit, non vnquam, Deo authore, defecturos. Multa de his haud dubiè multis in locis, ſi quis annales perducet ad noſtra tempora: nobis id vnum ſatis, ſuperque ſit, inter florentes reformationes virginum, quæ Hiſpaniam noſtram ſupra alia regna illuſtrant; quas recollectas Ciſtercienſes vocant, nulli ſecundas, vigore vitæ, morúmque fragrantia meritò multis aliis anteponi.

IESV CHRISTI ANN. 1161. — CISTERCII ANN. 64.

1. Status orbis ſub initio intrantis anni, 2. aduentus Sancti Petri Tarantaſienſis ad Fridericum, 3. cui occurrere Herbertus, ſed fruſtra parat. 4. Qualiter ſe cum Imperatore beatus Præſul, 5. & qualiter cum Herberto, an contra ipſum? 6. Pauenda hominis mors. 7. Sancti miracula, 8. in Alſatia multiplicata, 9. Demum iudicium eiuſdem de his miraculis.

CAPVT I.

1\. PRÆSENTEM annum Chriſti milleſimum centeſimum ſexageſimum primum, qui fuit Ciſtercio quartus & ſexageſimus, hunc, inquam, annum Baronio Ciſtercium implet, adeo nihil in tota Eccleſia factum, quod non per Ciſtercienſes, eorum veniat hiſtoriæ tranſcribendum. Addemus tamen neque pauca, neque leuia, tandem neque hos tantùm, ſed Eccleſiaſticos annales illuſtratura. Furebat in Eccleſiam Fridericus, & quos per Conciliabulum Papienſe, pietatis obtentu, ab Alexandro auertere non poterat, inſtigante Herberto, & conſimilibus, per potentiam, & vim dominationis ad Victorem trahebat; renitentes, exilio etiam mulctabat. Nec iam ſolùm, vt hactenus per minas, ſed per violentiam; Regno exturbans perſonas, Collegiáque; Eccleſiaſticos æquè, ac ſæculares. Solis tamen parcebat Ciſtercienſibus; dubium ſpe, an metu; an demum charitate fraterni nominis. Sanè ſi Ciſtercienſes ſibi alliceret, ingens ferè incrementum Victorianæ factionis, non ignorabat; nec deſperabat viros poſſe trahi per ſpeciem pietatis, gnaros parendi, nec facilè diſcuſſuros, quæ geſta Romæ, variè per orbem à diuerſis diuulgabantur. Sed ſi apertè ſeſe illis opponeret, irritandos fideles; atque auertendos à Pontifice ſchiſmatico, pro quo ſtatuendo Sanctiſſimos in Eccleſia viros, & ſoli veritati adhærentes, perſequeretur. Hic ſtatus Orbis ſub initium intrantis anni, qui ex dicendis manifeſtiùs apparebit.

2\. Inter hæc Tarantaſienſis Archiepiſcopus, ſolamen vnicum Eccleſiæ à Deo prouiſum in tantis malis, cùm omnia peſſum ire; nec minus in exilium agentes, quàm ipſos exules charitate Chriſtiana miſeraretur, nec dubitaret ſibi, ſi cui hominum, abs Friderico fore deferendum; Chryſopolim, vbi tunc morabatur, (& erat ea intruſi Herberti ſedes) adire parat; mitigaturus, ſi poſſet, furorem Principis; & Pſeudoepiſcopum, quà poſſet, compeſciturus. Et primum quidem ex parte conſequutus, nec enim tempus pacis adhuc venerat: in ſecundo adeo mirabilis Deus in Sancto ſuo, adeo terribilis in Herberti morte apparuit, vt ex tunc nullus, ſi modò ſanæ mentis, dubitare potuerit veritatem Pontificis, quem prædicaret Petrus, & pro quo Deus tam ſeuerè vindicaſſet. Referam primùm conatus Herberti irritos, mox Sancti Præſulis aduentum ad Fridericum; orationem dein ab ipſo factam, pro ſchiſmatici ſiue conuerſione, ſiue interitu; demum per eam damnati hominis mortem, prorſus impœnitentem, & quam ſanè deſipiat, qui non expaueat. Referam autem Gaufridi Abbatis verbis, quem propiùs cuncta nouiſſe compertum eſt.

[a] *Extat in Diœceſi Chryſopolitana Cœnobium, quod Bethania nominatur. Ille venturum Tarantaſienſem Archiepiſcopum Herbertus Chryſopolitanus, intruſus, & ſchiſmaticus Epiſcopus audiens, præmiſit nuntians eadem die ſeſe venturum. Expauit Abbas, & cum multa anxietate in occurſum properans Viri Sancti, ignorare ſeſe quid ageret, cauſabatur. Cui ille, Angulus nobis, quantuluſcumque ſufficiet, ne turberis. Verùm tamen diuina pro eo vltio militauit, & ægritudine occupatus Apoſtata, quod diſpoſuerat, non impleuit.* Hæc viro Dei Chryſopolim veniente, vbi tunc Fridericus demorabatur. Quid ſibi vellet Herbertus occurrens Sancto incompertum habemus: & nec credendum conuerti ab eo voluiſſe, neque auſum peruertere. Bethanienſis Abbatis pauor, audito nuntio, oppreſſionem ſubindicat; à qua foret timendum Sancto Pontifici. Verùm reſponſum eius mitius quid ſonat, quaſi qui ſolùm crederet turbarum, quod domus anguſta eſſe videretur tantis hoſpitibus ſimul ſuſcipiendis. Quocumque fine intentatus occurſus fuerit, impeditus à Deo, iter Sancti expeditius accelerauit. Pergit deinde Gaufridus cum viro Dei. 3. [a] Apud Surium tomo Maij c. 15.

[b] *Exinde vir Beatus ad Imperatorem acceſſit, in Ciuitate Chryſopoli conſtitutum; vbi ab oppreſſione Catholicorum, maximè religioſorum, quantum potuit, eius animum reuocauit; Regis iram rugitus ſimilem leonino, monitis ſimul, & interceſſione compeſcens.* 4. [b] Ibidem.

Hæc breuiter Gaufridus multa ſubindicans prædicatoribus Regum attendenda; quos interuentu, quam obiurgatione; teuerentia, quam dicendi libertate, facilius capias, ſuetos rogari, impatientes reprehendi. Quippe in hoc velut læſæ Maieſtatis iacturam dolent; in illo falſæ gloria perfruuntur. Sed & quædam pro tempore omittenda; ſi deſperata: ne nihil prorſus emendes; dum curas omnia. Pro religioſis interceſſit B. Præſul, inſtante ſchiſmate: nec Pontificis vtriuſque collationem, & veri antelationem prætermittebat, ſed in tempus commodius reſeruabat.

5. Cæterùm qua moderatione in Fridericum, eadem in inferiores libertate, conſtantiáque agere ſueuit; maximè autem in aliorum peruerſores. Vnde in Herbertum acriter inuectus, properam imprecatur mortem, ni reſipiſcat, completa intra pauciſſimos dies imprecatione pauendo Dei iuditio, vindictáque cunctis ſchiſmaticis altè formidanda; nam audi quod ſequitur. *Conuenit autem ſolita deuotione populus ciuitatis ad eum, & innumera etiam de vicinis locis vndique multitudo confluxit. Quibus inter cætera de prædicto Herberto hæretico verba faciens, nec ipſius malitiam veritus, nec præſentiam Imperatoris, per quem erat intruſus; orationem indixit omnibus generaliter; vt manus Domini accelerares ab illius tyrannide Eccleſiam liberare; vel mutando hominem, vel mulctando, vt conuerteretur ad pœnitentiam, vel de medio tolleretur. Oratum eſt; & infra quatuor, aut quinque dies miſeram idem Schiſmaticus animum exhalauit.* Sic oratione Petri extingui hominem, ſemel in reprobum ſenſum à Deo datum, quàm prædicatione conuerti, facilius fuit. Verùm quàm cunctis pauenda Herberti mors, quàm ipſi deſperata ſaluris ſpe, contigerit; quia ad B. Petri hiſtoriam non minus ſpectat; tum quia interuentu Abbatis Ciſtercienſis, quem ad maiorem eius damnationem, illuc adductum non licet dubitare; ex eodem auctore item tradamus.

6. *Accidit*, ait, *vt idem Herbertus interea viſitatus à Reuerendo Bellenallenſi Abbate, ad primum gratulari videretur aduentum: Conuentus autem de confeſſione peccatorum, & admonitus de pœnitentia, pugillum ſtrinxit, & applicans ori, bucciabat in eo; poſt modicum verò, deponens manum, quam ſtrinxerat, ore canebat. Erubuit Abbas, quod non poſſet aliud obtinere reſponſum; & agnoſcens iudicium Dei, non ſine multa confuſione receſſit. Nec dum vir Sanctus de ciuitate exierat; & iam in plauſtro boum Herberti cadauer efferebatur infauſtum, clamante populo, & dicente: Benedictus Dominus, qui tradidit impium.* Hic infœlicis intruſi, atque ſchiſmatici, miſerabilis magis, quam miſerandus exitus fuit: qui ſchiſmaticos omnes deterruiſſet, ſi non diuinis auxiliis deſtitutos, excæcaſſet malitia, vt non viderent, etiam quæ videbant, & quæ oculis eorum obiiciebantur.

7. Pergebat interim Præſul venerabilis meritis clarus, miraculis glorioſus, vt verè quæcumque doceret, & prædicaret, confirmaret per ſigna, per quæ homines ad Eccleſiæ vnitatem, & veri ſucceſſoris Petri obedientiam pertraherentur. [c] *Alſatia dicitur regio propè Rhenum, populoſos admodum vicos habens. Hunc ingreſſus aliquando Pontifex reuerendus, in villa, cui nomen Ruſciam eſt, Miſſarum ſolemnia celebrabat. Cui mulier eſt oblata, ex graui præcipitio, fracturis oſſium diſſipatis, per annos circiter octo, vix duobus baculis ſuſtentata procedens. Poſt orationem, & manus impoſitionem, modicum ſubſtitit, & virtutem ſentiens, exclamauit, nec mora: baculis in ſublime porrectis, incolumis facta eſt, & liberè gradiebatur: populuſque vociferans Kirie eleyſon. Saſtenſis inter lapides baculis, Dominum collaudabat. Ibi etiam claudi duo protinus ſunt erecti. Prior ad tactum eius: poſterior prius, quàm obtinere poſſet acceſſum in medio plebis, diuina vnctione præuentus. Poſt oblationem hoſtiæ ſalutaris ſacerdos oblatum ſibi per ſignum Crucis cæcum illuminauit. Oculos eius liniens ex aqua adſperſionis digitorum ſuorum.* Hæc Altæcumbæ Abbas Godefridus. c Apud Surium c.29.

Sed priùs quàm ab Alſatia recedamus, alia ibidem miracula patrata ex eodem authore commemoremus. 8.
[d] *Eſt locus (ait) in regione Alſatiæ cui nomen Aqueuillare, vbi ſignatam epilepticam ſub celeritate pertranſiit, & tam crudeliter miſera vexabatur, vt continuò videretur animam redditura. Conuerſus Pontifex, & mulierculam erigens, in aurem eius ſubmiſſa voce dicebat: neceſſe eſt, vt egrediaris ab ea. Sanata eſt ergo mulier ab illa hora; & deinceps nihil tale perpeſſa. Contigit altera vice, Miſſarum ſolemnia celebrante viro Dei, vexatum hominem epilepticum exclamare. Compuſſus ille, & vice ſua Sucellanum dirigens ſuum, erigi illum præcepit, & ſunari. Quod vtrumque effectui mancipatum eſt ipſa hora.* Hactenus ibi. Vt videas verè à Cæſare Baronio comparatum Bernardo Præſulem Sanctum, cui non ſolum materia, verùm & virtus conſimilis omninò; neque diuerſa acclamatio populorum; Illo Innocentium prædicante verum Chriſti Vicarium: hoc Alexandrum. d Ibid. c. 32.

9. Verùm cum hæc, & ſimilia perpetraret, atque iidem ipſi, qui miracula petebant, miraculorum colluuie, quæ hominum conditio eſt, propriis votis iraſci, cõmouerentur; ipſe, quaſi per alium cuncta fierent; indigentiæ fidelium adſcribebat. [e] *Ex relatione Stamedienſis Abbatis accepi, quod aliquando Patrem Sanctum familiari ſuggeſtione conueniens, ait illi: nonnullos mouet; vt comperi, Pater Sancte, quod ita paſſim, & indifferenter ſuper ægros manus imponis. Arbitrantur enim, & aſſerunt, quod iam olim tempora miraculoſa tranſierint. Cui tale dedit Sanctus ille, ſolita benignitate, reſponſum: multorum iam non modò charitas refrigeſcit, ſed fides etiam infirmatur. Exigit proinde velut de nouo rigari miraculis, foueri beneficiis fides marcida, fides ægra.* Et reuera multorum ægra fides expoſcebat, miracula, per quæ Schiſmatici (quos plurimos conuertit) ad Eccleſiæ vnitatem reducerentur. Sed iam, quæ poſt hæc facta eſſe leguntur, ex eodem auctore proſequamur. e Ibid. c. 30.

I. Sanctus

1. *Sanctus Petrus vocatus ab Alexandro*, 2. *miraculis coruſcans Italiam intrat*, 3. *honoratur ab omnibus*: 4. *atque omnes firmat in fide, & obedientia*. 5. *Tyrannum perſequentem ſe conuertit*, 6. *de dimittendis equitaturis deliberat*, 7. *à Pontifice ad Reges Galliæ, & Angliæ mittitur*. 8. *Et quas ob cauſas*, 9. *infirmitate correptus detinetur*. 10. *Claret miraculis*. 11. *Quæ varia per viam patrat*.

CAPVT II.

1. CONFIRMAVERAT Alexandro, & Eccleſiæ Pontifex Sanctus Sabandiam, Burgundiam, & Lotharingiam, multa prædicatione, crebris miraculis; & qui procul ab vrbe poſiti erant, præter ſolos Germanos, cuncti ferè adhærebant vero Pontifici. Verùm qui Romæ, & in locis adiacentibus, ſeu potentia Victoris, ſeu ſpe præmiorum, quæ nulla ille negabat ſuis ſequacibus, ſeu inolita magnis etiam viris, in Principem ſupremum aſſentatione, dum Fridericum, attentius reſpiciebant, ab eius obedientia recalcitrabant. Nec quiſquam alius in orbe inueniebatur per quem conciliarentur, quam magnus ille Tarantaſiæ Præſul, quem laboranti Eccleſiæ fulcrum Chriſtus prouiderat; per quem vbique talia operabatur; quem vel ipſe Imperator, totius mali promotor, revereretur. Ergo accerſiri in Italiam viſum eſt, literis Alexandri; quæ vtinam ad nos vſque perduraſſent. Extat tamen memoria vocationis, quin & aduentus; & ex aduentu fructus conſequuti: miraculorum, & diuinæ item vltionis in reſiſtentes, quæ omnia paucis perſtrinxit Gaufridus Abbas.

2. [a] *Idem quoque vir Sanctus* (ait, ſcilicet Petrus) *à Catholico Papa Reuerendiſſimo Alexandro tertio accerſitus, per Italiam, & Tuſciam magnificè conſolabatur Catholicos, & ſchiſmaticorum facies ignominia, & confuſione replebat; cum in ipſis vrbibus vbi Pſeudoepiſcopi præſidebant, palam, & publicè eamdem hæreſim condemnaret, vniuerſo populo deuotiſſimis illum obſequiis proſequente, imo etiam Domino ſignis variis ſermonem confirmante.* Hæc de aduentu ipſius ad Alexandrum, in ſignis, & virtutibus, quibus nec ipſi Schiſmatici Epiſcopi auderent reſiſtere: & conſenſuri forent, niſi obtentarum dignitatum infulis, veluti ligamentis, detinerentur: reliqui, ſiue priuatim, ſiue publicè, prout quiſque timebat, manus dabant.

a Apud Surium menſe May c. 26.

3. At quanta viro ab Alexandro Papa reuerentia exhibita pergit ſcribere Gaufridus in hunc modum. *Nec perſonæ alterius ſummus Pontifex tantum honorem exhibuit, nec Romana Eccleſia eo tempore Epiſcoporum aliquem ſic admirata eſt, ſic reuerita, ſic amplexa. Soli reſpiciebant ad manus eius, vt munera conſequerentur, egeni. Nam ſpiritualis gratiam muneris omnes pariter affectabant.* Haud aliter Bernardus ſub Innocentio interuentor ad omnes; & veluti in Eccleſia Dei, collum; per quod à capite influxus in membra reliqua: ſic vtrique preſſuræ vtrumque Sanctum; & ſi remedia morbis correſpondent, maiorem Petrum ſummus Eccleſiæ Paſtor, quippe maiori morbo præparauit.

4. Pontificali benedictione accepta, cùm ad priora rediret B. Præſul, non tamen recta via pergendum cenſuit; ſed perambulans Tuſciam, Campaniámque, vrbes, vicos, Caſtella, & municipia Alexandro, & Eccleſiæ confirmaturus. Nam pergunt acta. *Et quemadmodum multo tempore per Burgundiam, & Lotharingiam actitarat; per regiones Italiæ, Tuſciæ, & Campaniæ in aduentu, in ſtatu, in reditu celeberrima ſanctitatis eius authoritas in conſcientiis propriis coram Deo fiduciam maximam, coram hominibus reuerentiam, & conſtantiam præbens Catholicis; Schiſmaticos nihilominus confundebat intus, & foris.* Porrò hæc omnia, quod ad tempus attinet, in media bruma geſta, inde coniector; quod menſe Martio intrante Quadrageſima, iam iterata functus legatione, Sanctus Gallias ingreſſus, caput ieiunij in Monaſterio Mortui-maris, quod ſtatim dicam, glorioſè celebrauerit.

Sed antequam ad propria reducamus Sanctum Pontificem, quam pro eo Deus vindictam exercuerit, ſed medicinalem pro innata ipſius miſericordia, in quemdam tyrannum (neque enim alio nomine refertur) qui contra Sanctum inſidias, & iniurias meditabatur; idem, qui ſuprà, Gaufridus his narrat verbis. *Auſus eſt tamen tyrannus quidam perſequi redeuntem, perſonam eius iniuriis afficere cogitans: vel de equitaturis circiter quinque, vel de ſupellectilis tenuiſſima facere prædam. Cum inter currendum ruit equus in præceps, & fracto crure, ſolo decubuit. Expauit homo, & in ſe rediens, gratias egit, pro damnatione (animæ) quam meruit, damno ſe (corporis) potiùs eſſe mulctatum; non minori deuotione procedens ad proſequendum, & obſequendum, quam furore priùs ad perſequendum fuerat animatus. Sequutus denique, & tunc primum conſequutus eſt. Pedibus eius aduoluitur, humiliter ſatisfacit, nec ſatis illi, quidquid facit, miſericordia eius tribuens, quod pro ſeſſore equus occubuit.* Sic inuicem pro ſe zelant Deus, & Petrus; hic, vt Vicario Chriſti omnes obtemperarent, ille, vt ſuum Sanctum omnes reuereantur. 5.

Reuerſus ad propria nihil magis optauit Vir Apoſtolicus, quàm Apoſtolicæ in cunctis perfectionis adhærere veſtigiis; & quaſi tunc exuiſſet veterem hominem, nouum alium induere, qui ab illis ſemitis in nullo declinaret. Quæ pauca habebat, relinquere pro Chriſto, abſtinere à ſeruis, equos abiicere, & quæ in vtriſque forent inſumenda, erogare pauperibus, prædicationi, & doctrinæ ſoli inſiſtere, quoties occurreret, pedes ambulare: demum in nullo prorſus ſibi parcere, quo ad culmen illud Apoſtolicæ vitæ prouehi poſſet. Conuenerant [b] viſitaturi reducem religioſi complures, quos in odorem ſanctitatis eius currentes poſt ſe trahebat. Et inter alios Altæcumbæ Abbas Henricus, ingentis ſpei adoleſcens, quem anno proximo à Sancto Faſtrado præfectum memorauimus. Cum his arctioris adhuc diſciplinæ conſilia confert; admirantibus cunctis, ſed approbantibus, ſiue, quia ita ſentirent expedire viro aſpiranti ad culmen perfectionis, ſiue quod pondere authoritatis eius oppreſſi, contraire, aut nollent, aut non auderent. Vnus Henricus, etſi iunior cæteris, tamen à Deo, vt apparuit poſteà, illuſtratior, conſilium non reiecit, ſed temperauit: atque id expediens intra propriam Diœceſim dixit; ſi ad exteras, remotáſque mittatur, tanquam minus ſalubre, diſpenſandum 6.

b Cant. 8.

dum. Et potuit ſtatim videri prophetaſſe, ſequuta legatia in partes Galliæ,& Angliæ, ab Alexandro iniuncta Sancto Præſuli, qua non aliter fungi conueniens eſſet. Cæterum nos, tam hæc omnia, quàm legatiam, primò ex eodem Altæcumbæ Abbate, Gaufrido, Henrici ſucceſſore; mox cum Baronio: ex aliis proſequamur. [c] *Quanto magis virum Dei mundus proſequebatur obſequiis, præconiis extollebat, tantò magis metuebat ipſe, quod legerat:* [d] *ſi de mundo eſſetis, mundus, quod ſuum erat, diligeret. Cœpit ergo cum viris perfectioribus ſpiritualis collationis habere tractatum, vtilius fore exiſtimans, pauculos, quos habebat equos venundari, & pretium dare pauperibus, vt pedes gradiens, quod conſumere illi cum ſuis cuſtodibus conſueuerant, miſericordiæ magis operibus deputaret. Proceſſiſſetque voto ſatis niſi ſuggeſtio rationabilis, & confeſtim occurrens neceſſitas, obſtitiſſet. Siquidem perſuaſum eſt ei in ſua quidem prouincia id obſeruari poſſe; ſed excipiendum ab huiuſmodi profeſſione propoſiti, vt ſolito vteretur animalium vehiculo, ſi remotas adire prouincias pro cauſa inevitabili cogeretur. Nec ſine diuinò nutu exceptionem eiuſmodi ſacro Præſuli perſuaſiſſe videtur vir eximius, & inter amicos chariſſimus, tunc Altæcumbæ, poſtmodum Claræuallis Abbas Henricus, nunc Albanenſis Epiſcopus, inter inſignes columnas Romanæ Eccleſiæ, loco celebri conſtitutus.* Hæc Sancti Patris conſilia vergente ſenio; quæ vix iuuenis alter deliberaret.

c Apud Sur. c.34.
d Ioan.15.

7. Verùm quàm prouidum Henrici conſilium fuerit, legatio tunc iniuncta manifeſtauit. [e] *Adhuc enim ſermo manebat in eiuſdem deliberationis ambiguitate ſuſpenſus; & ecce Nuncius Domini Papæ; ecce litteræ, ecce mandatum, vt ad Reges Francorum, & Anglorum ſibi reconciliandos, ſub quanta poterit acceleratione feſtinet. Ex quorum inimicitiis Eccleſiarum deſtructio, depopulatio regionum, & innumerabilium ſtrages hominum procedebat. Nec videbatur aliud præſtolandum, quàm quòd dicitur.* Fortis [f] impegit in fortem, & ambo pariter corruerunt. *Huius neceſſitatis intuitu, & Apoſtolicæ auctoritatis reuerentia, cui in omnibus, & per omnia ſemper obtemperauit; Præſulem Sanctum deſcendere fecit in Gallias.* Hactenus Altæcumbæ Abbas Gaufridus, qui Lucij tertij iuſſu, Sancti Pontificis acta concinnauit.

e Ibidem.
f Ierem. 46.

8. Cardinalis Baronius dum hæc narrat, duplicem aliam iniunctæ Legationis grauem vtramque, & Sancto Petro dignam, cauſam, ſubindicat: Alteram vt eidem Alexandro pararet viam, qui profectionem in Gallias maturabat. Alteram, vt vtrumque Regem,& Regnum, dudum à Friderico Imperatore, pro Antipapa Victore ſollicitatum, ſibi firmaret: deuotum aliàs,& Victori infenſum hactenus; ſed nihilominus per Petrum confirmandum. [g] *Iturus in Gallias Alexander Papa, quòd audiſſet eas Prouincias rurſum perturbari cœptas bellorum tumultibus, ad Ludouicum Francorum, & Henricum Angliæ Reges; magnum virum præcurſorem miſit Sanctum Petrum Archiepiſcopum Tarentaſienſem, de quo ſuperiùs dictum, per quem fœliciter tam arduum negotium confectum eſt.* Hactenus ibi. Concordatam Regum pacem, atque Alexandrum ſuſceptum ab vtroque in duplici Concilio, Sancto attribuens. *Cuius vtique legatione fungentis haud dubiè munus eſſet iſtu præſtare.* Sed de his ſtatim: nunc Sancti viri iter proſequamur.

g Ad hunc. ann.

9. Hæſit in limine infirmitate correptus, ſed quæ, vt ipſe Alexandro Papæ viam, ſic ſibi ſterneret, miraculorum fama præeunte, quæ crebra interim continuaque patrauit. Audi de his Auctores ipſius vitæ, [h] *Ingreſſus itaque Monaſterium Senonenſis Diœceſis, quod Pruliacum dicitur, & in eo circa ſpatium menſis vnius infirmitate detentus, plurimis tamen ægrotis beneficia præſtitit ſanitatum. Et cum maximus vndique, & vbique ad eum concurſus fieret populorum: nolite, ait Sanctus ad fratres, de victualium diſtributione moueri. Dabit Dominus horreis veſtris benedictionem, vt cognoſcatis eius virtutem, qui pro beneplacito ſuo multiplicat, quæ pro ſui nominis gloria erogantur: ſic audiſſe, ſic credidiſſe, ſic experimento comprobaſſe ſeſe teſtati ſunt, per quorum manus conficiebantur panes, & diſtribuebantur: vt cum vix viderentur duplicati poſſe ſufficere, minor ſolito numerus abundaret. Semel ſiquidem in hebdomada minùs coquebant in clibano, quàm cæteris menſibus ante ſolebant.*

h Apud Surium c.34.

Miles quidam regionis illius impetrandæ benedictionis obtentu, & ſignorum gratia, ad hominem Dei multos concurrere videns, compaſſus filio non videnti, optat, vt eius ſuffragantibus meritis, videns fiat, ex cæco; qui ſuis, vt verebatur, promerentibus culpis, cæcus factus eſt, ex vidente. Cæcum itaque filium extulit domo ſua, ſed Pruliacenſi cœnobio intulit iam videntem. Obuius enim factus eſt vir fidelis venti, panem referens à B. Præſule benedictum. Nec moratus eſt, magnanimus factus in fide: ſed de mica panis collyrium nouum conficiens, oculos filij cum Diuini nominis, & eiuſdem Præſulis innocatione liniuit. Cooperantibus ergo ſibi virtute fidei, & benedictionis effectu, ad vnctionem primam ſacri collyrij aperti ſunt oculi eius; & vidit & gauiſus eſt ſe videre. Sic gratulabundus illuminatum filium pater oſtendit, quem ſperauit illuminandum fore: & qui veniebat oblaturus preces, exhibiturus peruenit gratiarum potius actiones. 10.

i Cap.35.

Poſt menſem Præſul Sanctus ſaluti redditus, atque inſtauratis vtcumque corporis viribus, a Pruliacenſibus cum lachrymis auellitur iter proſequuturus, eò maiori concurſu populorum vndequaque occurrentium, quò maior mirabilium fama illum præceſſerat. Occurrit & Ludouicus, Francorum Rex per litteras, per nútios, miſſos per oppida, qui virum Dei exciperent, ducerentque, atque omnia neceſſaria procurarent. At neque hi immunes à beneficiis, miraculiſque, quæ Sanctus operari nunquam ceſſabat. Nam audi quod ſequitur. [i] *Carbolium dicitur oppidum Regis Franciæ, quod Sequana fluuius alluit, in Pariſienſi Diœceſi conſtitutum. Huius præpoſito grandis erat, non modò gratia apud Dominum ſuum, ſed in Palatio locus. Quem in occurſum Præſulis Sancti mittere ſtuduit Rex deuotus, præcipiens non modo humanitatis officia, ſed debitam reuerentiam à ſuis omnibus ei in locis omnibus quantum pateretur, impendi. Sic in oppido ſupradicto humilis ſeruus Chriſti, de mandato Regis, in Regia domo ſuſcipitur. Nec poterat vſpiam, licèt debili, præ multitudine concurrentium, neceſſaria requies exhiberi. Erat autem Spiritus fortis, ſpiritus promptus, in infirma carne, & ætate iam pigra, eidem ſanè Præpoſito erat claudus à natiuitate filia, iam quinquennis, ſicut apparuiſſe videtur. Sic natu fuerat ad gloriam Dei, & ſerui fidelis honorem. Cuius ſacris oblata veſtigiis, poſt orationem, & manus impoſitionem, erecta eſt, & nouos faciens greſſus pedibus ſuis, ambulauit, pro ætate magnificans Deum, & ſuo gratias referens Creatori. Sic deuotus hoſpitio exhilaratus dupliciter hoſpes bonus, nec modò ſubeſt admiratio pro virtute, ſed familiarius gaudium pro perſona.* Hactenus geſta per ſanctum in ipſa via; nam quæ, apud Reges legatione functus imperiosè peregerit: Qualiterq; ab eis ſuſceptus,& quanta in veneratione habitus ſit, ſequenti capite fuſiùs referemus. 11.

1. Anglorum

1. *Anglorum Rex occurrit Beato Petro*, 2. *de pace deliberant*. 3. *Per miracula vtrumque Regem conuenit*. 4. *Cineres ſacros Anglicano Henrico imponit*. 5. *Plura miracula*. 6. *Duo Concilia celebrat*: 7. *Eiſdem, aut alteri Henricus Cardinalis aſsiſtit*. 8. *Quibus Alexandro firmatur vtrumque Regnum*. 9. *Reditus ſancti, tempus adhuc dubium*. 10. *Certa miracula*. 11. *Laudenſe Pſeudoconcilium per Victorem*, 12. *& quid in eo Abbates Clarauallenſes*.

CAPVT III.

1. QVo loco Ludouicus ipſe Francorum Rex Sancto Petro occurrerit, prætermiſit Gaufridus; at de Regis Anglorum obſeruantia in virum Dei, hæc, quæ ſequuntur tradit, digna annalibus. [a] *Tranſeamus Pariſienſium vota permaxima, concurſus intolerabiles, & moleſtos, qui exhibebantur, honores. Expectant Reges, expectant Principes, multitudo incredibilis præſtolatur; pro verbo pacis, & aduentu tanti Præſulis, iuxta Caluum-montem in confinio Franciæ, & Normanniæ congregata. In cuius occurſum non tam currit, quàm aduolat Rex Anglorum, & ad conſpectum longius poſito equo deſilit, imo ruit; amplectitur pedes, cappam detrahit vndique laceratam, vndique decurtatam. Nec particulas tollit, vt cæteri conſueuerant, quamuis ægrè ferret Antiſtes. In hoc ſolo, nihil ſua ſibi authoritas poterat ſuffragari; nihil prohibitio, nihil indignationis oſtenſio, nihil interminatio maledicti. Cauſari fratres, qui ſimul venerant, & dicere (ſi quidem animum Regis exploraturi volebant.) Inter Regias gazas ſemicincta quid faciant vetuſta? quibus ille tale dedit non ſine multorum atteſtatione reſponſum. aliter vobis loquendum fuerat, ſi ſciretis de ipſius cingulo, quod præteritis annis accepi, quanta ægrotantibus remedia, quanta prouenerint beneficia ſanitatum.* Hæc de occurſu Henrici Regis Anglorum. Pergit auctor miracula referre, quæ à viro Dei inter pacis tractatus perpetrabantur.

a Apud Surium cap. 36.

2. [b] *Circa eadem loca conſederat Archiepiſcopus cum perſonis magnis habens de reformanda pace tractatum. Et ecce vidua pauper, ſunm magis, & ſuæ filiæ incommodum ſentiens, quàm Regum inimicitias, vel pericula reputans regionum, increpantibus aliis, aliis prohibentibus, irruit, mutam à natiuitate filiam ſecum trahens. Nec in tanta frequentia perſonam humilem Archiepiſcopus aſpernatur, non altum ſapiens, nec in alto. Inclinatur ad ſupplicem, & oratione præmiſſa, infuſum proprio ſputo pollicem mittit in os puellæ, linguæ eius, & labiis imprimens ſignum Crucis. Sic præcipiente eo, verba quæcumque proderet, poſt eum ſimiliter reſonabat. Sic deinceps eſt loquuta. ſic loquens reddita matri ſuæ. Nec mora, neceſſitudinem matri redhibens, alter filium claudum attulit in aſello. Cruris ille renes, & debilia membra conſignans, in partem ſecedere ſecit, & diuinam miſericordiam præſtolari. Poſt paululum filio ſuadente, vt aſcenderet aſinum, & rediret: imo at potius, mina aſinum, & præcede. Sic præceſſit ille, & ſanata illa ſequuta eſt; multis cum multa admiratione, proſequentibus eam.*

b Cap. 37.

3. *Altera die cum Rege Francorum Ludouico, & Anglorum iuniori Rege, & Flandrenſi Comite, multis vndique circumſtantibus, ſuper eodem negotio, pro quo venerat, familiariter conferebat. Interim mater filij iam duodennis, ſed ab annis ſeptem cæci, ad eundem illum cum filio ſupplex, & gemebunda peruenit. Videns autem vir Sanctus quod à miniſtris Regum miſera mulicrcula negaretur acceſſus ab eiſdem potius eam ſibi cum filio præcepit exhiberi. Cuius necessitate comperta, tenens pueri crinem, & miſericorditer blandiens, quid optaret interrogabat: cui ille: Domine, vt videam. Protulit nummum Pontifex, & in manum pueri dedit illum. Intinctis etiam digitis in ſaliua oris ſui ſuper oculos eius, & verticem capitis ſignum Crucis edidit, & pauliſper orauit. Intuebantur Reges cum cæteris, & mirabantur inuicem colloquentes; inuicem conquirentes, an iocus foret, quod vir Sanctus ſerius agitabat. Interea cœpit puer paulatim viſum recipere, cœpit nummum, quem tenebat, cœpit homines intueri, cœpit gratulabundus, & laudans dicere matri ſuæ. Video mater, video: Video arbores, Video homines, & omnia quæ circumſtant. Ad hæc illa, velut ad Altare ſacroſanctum, conuerſa ad Præſulem flexis genibus, porrectis manibus, & directis in eum oculis, orationi ſtudioſius inſiſtebat. Auditum eſt, & compertum, quia cæcus viſum recepit. Ipſe quoque Francorum Rex, diligentius inquiſita, & cognita certiùs veritate non diſſimulans flexo genu virtutem in puero adorare diuinam, caput eius, oculóſque deoſculans, & honorans oblatione propria manum eius. Nec mirum, quod mira deuotio in cæteris etiam ſequuta eſt, tanti Regis exemplum, tantum miraculum proſequuta.*

Dum inter Reges, tractarentur conſilia pacis, queis S. Petrus lingua Dei loquens, hoc eſt miraculis. Vtrumque Eccleſiæ, & ſibi ipſis mutuò conciliaret. [c] *Aduenit* (eorumdem actorum verbis loquor) *caput ieiunij Quadrageſimalis, & in Cœnobio Mortuimaris officium illud ſolemne Reuerendiſſimus celebrans Antiſtes Impoſuit etiam cineres Capiti Regis Angliæ, benedictos, & ſacratos; qui propter hoc ad Monaſterium illud aduenerat ipſo die. Cæterùm miles quidam, ante multum tempus baliſto iaculo in tempore vulneratus, & ex tunc altero oculo nihil penitus videns, multa precum inſtantia poſtulabat eius reſtitutionem. Excuſare cœpit vir Dei, & grauius ſolito homini diſſuadere, ne ſupra vires ſuas, vel merita ſua exigeret tale aliquid ab humilitate ſua. Inſtitit tamen, & perſtitit, nulla diſſuaſione deſperans, ſed magnanimiter ſactus in fide. Itaque tangitur, benedicitur, & emittitur, præſtolaturus miſericordiam Dei. Exiit, expectauit, aduertit, & paulatim luce reddita, vtroque vidit oculo, ſicut olim. Feſtinauit quoque ad Regem, gaudium ſuum Domino ſuo ſine dilatione communicans. Sermo procedit in publicum, & opus bonum pulchrius eluceſcit in commune deductum. Ex multarum denique perſonis ſacierum deuota reſonat, & ſolemnis gratiarum actio, & vox laudis.* 4.

c Cap. 39.

Quod deuotus frater Hugo de Acenuilla, [d] Monachus Ciſtercienſis, licèt ignorans ipſam mihi in manibus eſſe materiam, præſentialiter ſuggerit, nullatenus decet omitti. Nempè adſtruit fidem religioſitas hominis, non ignota, & præſertim credibilitas veraciſſima, & credibilis veritas, teſtimonij eius in conuerſatione etiam ſæculari. Dum veniſſet Archiepiſcopus ad oppidum primum Normanniæ, quod Giſortium nuncupatur, prædictus Hugo ſub Rege 5.

d Cap. 40.

Francorum

Francorum militans, à ianitoribus, & cuſtodibus oppidi vix impetrauit ingreſſum. Eadem hora vidit oblatum Archiepiſcopo puerum, ab imminentis mortis periculo liberari. Fluxu ſiquidem narium totus videbatur corporis eius cruor exhauſtus: Vt vix vitalis caloris, aut coloris aliquid appareret in eo. Sic homo Dei ſuper exanguem puerum, cui ſolum videbatur ſupereſſe ſepulchrum, & ex ſputo ſuo tetigit labia, vix tenuiter reſpirantis. Nec mora, aperuit labia, aperuit oculos, & tanquam rediuiuus apparuit in momento.

6. Hæc dum Gaufridus miracula perſtringit, legationis ſucceſſum, cunctorum votis per omnia reſpondentem, veluti cunctis notum ipſius æuo, ſupponere magis videtur, quàm prætermittere. Expreſſit tamen Robertus Abbas Montis [e], & ex ipſo Baronius [f], breuiter, quamuis, & conciſè nimium, pro ſuo more. Idque ad hunc annum. *Menſe Maio pax facta eſt inter Reges Henricum Angliæ, & Ludouicum Franciæ; renouatis prioribus pactis, & confirmatis, & pacificati, qui partem vtrorumque adiuuerunt.* Hæc ipſe. Sed quod maximum bonum ex pace iſta ſit ſubſequutum, idem Auctor hoc item anno paulò inferiùs narrat, nempè ab vtroque Rege, ſeorſum vnoquoque in ſua Prouincia collectos Epiſcopos, Synodos habitas, in quibus ſingulis vno ſpiritu, eadémque ſententia, Alexander Papa eſt cognitus, atque probatus Sanctæ Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopus; damnatus verò Octauianus inuaſor: ait enim. *Menſe Iulio Henricus Rex Anglorum congregauit omnes Epiſcopos Northmanniæ, & Abbates, & Barones apud Nouum mercatum; & Ludouicus Rex Francorum Bellouaci; & ibi tractatum eſt de receptione Papæ Alexandri, & refutatione Victoris; & conſenſerunt Alexandro, reprobato Victore. Hac ibi Robertus, duo Concilia ſub duobus Regibus (vel magis ad eorum inſtantiam) celebrata breuiter perſtringens. Quæ quidem opera Sancti Petri procurata legatione ſuggeſſis, haud dubium eſſe poteſt, quod eius muneris eſſet iſta præſtare.* Hactenus Cardinalis Baronius ex Roberto, vt palam fiat ceſſiſſe cuncta proſperè, iniuncta S. viro legatione.

e In Appendic ad Sigiber.
f Ad hunc annum.

7. Præceſſerit vtrumque Concilium plenior Synodus, in quam conuenerint vtriuſque Regni Præſules rei veritati exactius indagandæ, an ſubſequuta fuerit, in dubio eſt. Quippe Guillelmo Neubricenſi, qui eam tradit, prætermittente notare præfixum tempus. Illud compertum, neque eam ſine Ciſtercio, quippè legatis ab vtroque miſſis Alexandro & Victore; primus pro Catholica parte Henricus fuit. Sed ipſum Guillelmum loquentem audiamus [g]. *Illuſtres quoque Francorum, & Anglorum Reges modis omnibus ſolicitari curauit, Fridericus videlicet Imperator, in acceptando videlicet Octauiano in Romanum Pontificem, exploſo penitus Alexandro. Illi verò inflexi, ſententia cautè ſuſpenſa, donec res tam ſcrupuloſa veritatem penitùs agnoſcerent. Celebrem, & ipſi ex vtroque regno Epiſcoporum, & nobilium, loco, & tempore congruo, conuentum fecerunt. Aderant à parte Octauiani duo principales eius complices, qui eius fuerant electores ſchiſmatique auctores, Guido ſcilicet Cremenſis, & Ioannes de Sancto Martino Cardinalis; nam Ymarus Tuſculanus Epiſcopus manus illi execrationis auſus imponere, iam vitauerat hominem. Aderant, & à parte Domini Alexandri tres Cardinales, ſcilicet Henricus Piſanus, hic erat Preſbyter Cardinalis SS. Nerei, & Achillei; Ioannes Neapolitanus, Vuillelmus Papienſis.*

g Baron ad hunc annum

Pergit Author de altercatione vtriuſque partis, & tandem concludit. *Denique in illo altercationis, mutuo quaſi duello, totius ita negotij veritas claruit, vt neuter vlterius Princeps cunctaretur, repudiata parte Octauiani; Dominum Alexandrum recipere; & cum Regnis ſibi ſubditis ei de cætero, in iis quæ Dei ſunt, tanquam Patri parere. Prænominatis ergo ſchiſmaticis cum confuſione, & dedecore diſcedentibus, Princeps & Pontifices noſtri lata ſolemniter in ſchiſmaticos excommunicationis ſententia, ſoluerunt conuentum.* Hactenus Guillelmus Neubricenſis, qui ſicut Synodo, neque locum præfixit; nec diem certum; ſic in dubio reliquit, an antea, an poſt concilia vtriuſque Regni; quaſi examine præuio, an conſequuto. Nec multum erit (nam id etiam fatebor) ſi ſcriptor Anglus tempore poſterior duo concilia, vtrumqne eodem tempore, celebrata in Gallia (nam & Northmannia ad Galliæ fines ſpectat) quaſi in vnum conflauerit, & de vtroque tanquam de vno tantùm loquutus fuerit; quod quamuis video Baronium non admittere, vnde reuinci valeat, non ſatis capio. 8.

Vtcumque fuerit rebus Angliæ & Galliæ bene compoſitis, pacatis Regibus, nec minùs inter ſe inuicem, quàm in fidelitate, & vnitate Eccleſiæ concordantibus: Demum parata Alexandro Papæ via, ad Gallias, quando vellet, tranſituro; non ſatis conſtat, an ſtatim reuerſus Pontifex; an (quod mihi probabilius longè eſt) Generale Capitulum menſe Septembri ex more celebrandum, in Gallia ſuſtinuerit, quod etiam Alexandro confirmaret. Certè quandocumque Sanctus regreſſus ſit, nõ immunis in reditu pertranſiit, qui munificus venerat, quem ſanitates vbique ſequebantur. Referam ex Gaufrido paucas ex pluribus. [h] *In Pago Pariſienſi, Cœnobio, cui Edera nomen dedit, vbi multa ſanctimoniales habitant mulieres, vbi quoque per Sanctum Præſulem duobus reddidit Dominus ſurdis auditum, & viro media corporis parte præmortuo, arida manu, & pede reſtituit ſoſpitatem.* 9.

h Apud Sur. c 40.

In eodem reditu, quantum ex ordine narrationis licet colligere, Reginæ Galliæ interuentu, rogatúque; viſitauit Moniales de Ordine Fontis-Ebraldi, vbi, & Altare nouum Eccleſiæ loci, & nouum viſum puellæ cæcæ dedit: illud ex poteſtate, hoc ex virtute [i]. *Alia quoque Brueria Monaſterium dicitur alterum religioſi admodum Ordinis Fontis-Ebraldi ducentas circiter Sanctimoniales fœminas Domino deuotiſſimas habens. Illic aliæ pœnitentes, velut in ergaſtulo præteriti temporis commiſſa deplorant. Aliæ Virgines implorant in thalamo ſponſi ſui gratiam; modis omnibus contendentes, vt ſiue præſentes, ſiue abſentes placeant ei. Ad petitionem ergo Reginæ Francorum viſitat ancillas Chriſti, meritò deſiderabilis, & plurimum deſideratus Antiſtes, vbi etiam nouum conſecrauit Altare, & ibidem per ſignum Crucis puellam cæcam illuminauit.* Hæc, dum Sanctus rediret ad Tarantaſiam; quamuis an antea Pontificem adierit, & quæ peregerit in reſiduo viæ, non videam à Gaufrido memoriæ prodi. 10.

i Ibidem.

Hoc item anno (ex Baronio [l] verba ſumo) *Pſeudopapa Octauianus, Victor dictus, vnà cum Imperatore, & Epiſcopis, atque Principibus, Laudæ Conciliabulum habuit, de quo Otto Marena in Laudenſi à ſe conſcripto Chronico, & ipſe inhærens ſchiſmatico, iſta habet.* 11.

l Baron. ad hunc ann.

Sequenti verò die in quo fuit tunc feſtum SS. Geruaſij, & Prothaſij, per Dominum Papam inceptum eſt ſacrum Concilium, quod à principio Papia, deinde

Cremona diſpoſitum fuerat, poſtremum tamen ad honorem Landenſium, ex voluntate Imperatoris Lauda eſt celebratum. In quo Dominus Imperator cum ſuis Principibus, Dux Boemia, & Dominus Pellegrinus Aquilleienſis Patriarcha, & Dominus Guido electus Rauenna Archiepiſcopus, & multi Epiſcopi, & magna copia Priorum, Abbatumq́, Prapoſitorum, aliorúmque Clericorum, qui venerant ad Synodum, ſeu Concilium vnanimiter confirmauere electionem, qua in pradicto anno Papia iam facta fuerat, de ipſo Domino Papa Victore. Fuere autem in Concilio recitata littera excuſatoria Regis Dacia, & Regis Noruegia, & Regis Hungaria, & Regis Bohemia, & ſex Archiepiſcoporum, & viginti Epiſcoporum, & multorum Abbatum, tam Claraualleñſium, quàm aliarum Congregationum, atque Prapoſitorum; in quibus omnibus litteris continebatur ipſos Reges cum vniuerſis eorum Prouinciis, & pradictos Archiepiſcopos, Epiſcopos, Abbates, & Prapoſitos velle ſi tenere prafatum Dominum Victorem pro Papa, & Domino; & ſe velle ratum habere totum quod Dominus Victor ſtatuit in ipſo Concilio cum aliis ibi praſentibus. Iſta ex Ottone Marena auctore ſchiſmatico, Cardinalis Baronius.

12. Cæterùm mihi Claræuallenſes legenti, ſiue quod eo nomine, ex notiſſimo Monaſterio Claræuallis (Ciſtercienſes qualeſcumque eſſent,) appellarentur; ſiue quod de his ſpecialiter loquatur, qui Claræuallis Abbati, titulo filiationis ſubiiciebantur: maximè cum præſentem nullum dicat, ſed per litteras tantùm comparuiſſe; non leuis eſt ſuſpicio falſitatis: Authore Pſeudopontifici adhærente, & qui maximum robur Alexandri (Ciſtercienſium ſuffragia) opinione vulgata diuiſionis, quantumuis minimæ vellet eneruare. Neque id dixerim, quòd putem impoſſibile in tanta iam Cœnobiorum multitudine, aliqua lapſa, ignorantia, ſiue per metum; quæ tamen poſtea, aut re integrè cognita, aut aliorum exemplo roborata, atque Capituli Generalis confirmata Decreto, de quo nos ſtatim, fortiora ſurrexerunt, in quam partem inclinat ipſe Baronius: ſed quia nullum Abbatem comparuiſſe, indicio ſit, iam tunc omnes ſtare pro Alexandro. Dediſſe autem generales epiſtolas, eáſque excuſatorias, quæ verbis ambiguis, veritati ſoli ſubſcriberent, quamuis à Schiſmaticis facile ad proprios ſenſus retrahi poſſent.

1. Pars Alexandri Decreto generalis Capituli ſtabilita. 2. Vnde viribus aucta: 3. & Fridericus in noſtros acriùs ſauiens. 4. Lambertus pater prafecturam Ciſtercij abdicat. 5. Cui ſuccedit Faſtradus. 6. Faſtrado in Claraualle Godefridus, 7. atque huic Beatus Petrus apud Igniacum; 8. quam electionem praceſſere varia oracula. 9. Godefridus Alexandrum Papam adit, cedit Pontificatu Lingonenſi, 10. ad Claramuallem redit, & quo tempore.

CAPVT IV.

1. INSTABAT tempus Capituli Generalis, & Lambertus totius Ciſtercij Pater, pro Eccleſia efficacia; pro ſe ſublimia; vt gloria iam inſtante, meditabatur. Itaque Archiepiſcopis, Epiſcopis, Abbatibus ex more conuenientibus, negotia Ordinis in commune tractaturis; primum omnium, negotium Eccleſiæ fuit, diſcuſſa cauſa (& facilis diſcuſſio poſt tot Concilia) Alexanderque prælatus, cui vno omnium conſenſu parendum foret. Hactenus excuſata quæcumque dubia, ſi quæ fortè irrepſiſſent, ex minori, ſeu varia notitia facti excuſatam quamcumque ſuſpenſionem. Licuiſſe ſingulis neutrius ſe profiteri; nec palam loqui; quandiu non omnes in communi deliberaſſent: fortè & expediens potuiſſe iudicari, in vtrumque Pontificem partiri; quo neutro victo Ciſtercium vinceretur. Iam veritati compertæ cuncta ceſſiura; nec poſt iudicium totius communitatis relinqui alicui arbitrium diuiſionis. Non referre, ſi vincant, vincantúrve, dum nunquam deſint cauſæ iuſtiori, nunquam Eccleſiæ. Plurimum ſe obnoxios Friderico (nam Victorem non nouerant) ſed quanto magis Deo? Huic Alexandrum Vicarium ſubſtitutum ritè, & canonicè; à quo nec liceat, nec libeat reſilire. Quin totis viribus omnibus conandum, vt in cunctis Chriſtiani orbis prouinciis (nec erat, quæ Ciſtercio careret) reciperetur. Decretum hoc acceptum ab antiquis Carolus Sigonius inſeruit ſuis Annalibus, atque hinc putat Alexandri vires auctas; quibus non aliæ potuerint præualere. [a] *Hi,* a De Reg. Ital. lib. 13. ad hunc ann. *inquit,* (id eſt Ciſtercienſes) *Concilium apud Ciſtercium celebrabant, & qua è republica erant, decernebant. Itaque propoſita praſenti Pontificia cauſa, publico decreto Alexandro ſe adiunxerunt; atque maximas ei partis vires addiderunt.* Ex tunc nullus Ciſtercienſis fuit, de quo, an Alexandro faueret, dubitaretur.

2. Porrò quod ait Sigonius, ex hoc decreto Concilij Ciſtercienſis, atque inuiolata ipſius obſeruatione, firmatum Alexandro tertio Pontificatum; inuenio ſcriptum ab illius æui auctoribus, hiſque grauiſſimis, Alberto Stadenſi, atque item Carthuſiano quodam anonimo; quorum primus poſt enumerata totius Orbis Chriſtiani præcipua Regna adhærentia Alexandro, Ciſtercium memorat; quaſi à quo verè plus virium accepiſſet: Alter, cùm de Carthuſiano ſolo Antelmo agat, haud tamen illi, atque ipſius familiæ partibus quidquam omninò arrogare auſus eſt, ni Ciſtercienſes eiſdem annumeraret. Prioris auctoris hæc ſunt verba. [b] *Porrò* b Ad ann. 1150. (ait) *Alexandrum recepit Hieroſolymitana Eccleſia, & Antiochena; praterea omnis Francia, Anglia, Hiſpania, Dania, & omnia Regna, qua ſunt vbique terrarum. Inſuper Ciſtercienſis Ordo eidem maximas addidit vires.* Hæc Stadenſis Albertus in ſuo Chronico. At Carthuſianus in vita Sancti Antelmi, cum Carthuſienſes ſolos propoſuiſſet. [c] *Interim* c Apud Surium tom. 16. (ait) *praeuntibus Carthuſianis, ac Ciſtercienſibus, Alexander Pontifex à Gallis, Hiſpanis, Britannis receptus eſt.* Hæc ſupra dictis addenda eſſe cenſuimus ex antiquis auctoribus, ne quis Sigonium, veluti recentiorem, inſimularet.

3. Hinc ira Regis in noſtros acrius ſæuiens, & quæ ferè Principibus cum fœminis communis conditio

tio eſt; quo plus amauerint, plus odiſſe; Ciſtercienſes ſupra omnes mortales deteſtabatur. Non vllos alios habuerat chariores, non vllis aliis poſt hac infenſior fuit. Pergit Sigonius.[d] *Quibus rebus Fridericus incenſus edictum propoſuit, vt omnes Ciſtercienſis Ordinis Monachi, qui in Regnis ſuis agerent, aut Victori ſubſcriberent, aut Regnis ſuis excederent. Quare numerus eorum ingens, relictis ſedibus ſuis, in Franciam commigrauit.* Albertus Krantzius[e] non Monachorum tantum huius familiæ, ſed, & ſanctimonialium fugata agmina, inuaſa bona, Monaſteria diruta, quo omnis ſpes remeandi præcluderetur, auctor extitit. Referam verba inferius, cùm (proh dolor!) excucullatos quoſdam ex exulibus (neque id mirum in tanta multitudine) de Monachis, ſatellites; de Monialibus, ſcorta deplorabo. Vtrumque in caſtris Chriſtiani Imperatoris. At non alterius quàm Krantzij teſtimonio, cui religioſi vtrique parum debent; neſcio, an & Religio. Legitur in Exordio Ciſtercienſi Eberbacenſis Prioris Monfridi Viri Sanctiſſimi, nec ſemel nobis infra memorandi, egregia laus. *Quietam domum (nam inter horribiles procellas ſchiſmatis, quod temporibus Alexandri Papæ, factione Friderici Imperatoris, Eccleſiam Dei diuina exercitatione cruciauit, ne potius deſtrueretur, mirabilis induſtria prouidentia conſeruauit.* Cæterùm hæc inferius proſequemur, nunc ad Capituli acta redeamus.

d Vbi ſuprà.
e lib. 6. Metrop. c. 49.

4 Conuentum hunc Lambertus non Ciſtercij, nec certum quare, niſi quia locus ſæpè variabatur, imò neque in Eccleſia aliqua Ordinis, ſed in quadam Fuſniaci grangia congregauerat. Ibi reliquis omnibus diſpoſitis, & prouiſis, ſi quæ erant prouidenda, ſenectam grauem, & ingruentes morbos cauſatus, Sancti Stephani exemplo factum tuens, ſarcinam ſimul, & baculum depoſuit, priuatam vitam acturus in Morimundo. Reſtitiſſent paternæ abdicationi pij filij, ſi non innata cunctis obedientia, vel in hoc etiam non cõſequi timerent iubenti ſeni. De hac ceſſione in Cathalogo Ciſtercienſium Abbatum, hoc ſcriptum lego.[f] *Sextus Abbas Ciſtercij Lambertus. Et ſcribit Adrianus IV. anno M. C. L V I. Indictione V. IV. Kalendas Martij. Morimundum reuertitur anno M. C. LXI.* Sed clariùs, & diſtinctiùs Ægidius de Roma Dunenſis, in ſuo Chronico, quod ex Ciſtercij Bibliotheca tranſcriptum apud me habeo. *Anno M. C. LXI. Domnus Lambertus Abbas Ciſtercij poſt Generale Capitulum in quadam Grangia de Faſniaco celebratum, reſignauit.* Cætera B. Viti ignota nobis; niſi quòd inter Sanctiſſimos Ciſtercij Abbates commemoratur. Vnde & cum Menologio ſuo inſeruit Henriquez.[g] Vbi perperam Abbatem ſeptimum memorat, veluti, qui Faſtrado ſucceſſiſſet, quod contra euenit.

f apud Claudium Robert. in ſua Gallia.
g Iulij 12.

5. Lamberto in Ciſtercienſi præfectura S. Faſtradus, communi omnium ſuffragio, ſuffectus eſt. De qua electione hæc habet Exordium magnum, cum multa, & grandia de ipſo retuliſſet.[h] *Hic virtutum ornamentis decoratus venerandus vir, cum paſtore vacaret Ciſtercienſis Eccleſia, quæ eſt mater omnium noſtrum, Abbates, & Monachi, qui electioni intererant, bono odore virtutum illius electi, pari voto, communi conſilio, ipſum Ciſtercienſis Cœnobij, ac totius Ordinis Ciſtercienſis patrem vniuerſalem elegerunt. Qui regimine ſuſcepto, magnum, vt credimus, in eo fructum feciſſet, niſi pietatis eius meritis exigentibus, tam citò ſubſtractus fuiſſet.* Hactenus Exordium, iam tunc in ipſo naſcentis Præſulis ortu deplorans exitum, haud vltra breue biennium differendum.

h lib. 1. c. 38.

Deſtituta paſtore Claraualliſ per Sancti viri Faſtradi promotionem, Gaufridum elegit Sancti Patris Bernardi Notarium, & actorum ſcriptorem fideliſſimum: mox poſt Diuum Guerricum Igniacenſem, Igniaco & ipſum præſidentem, de quo ſuperius. De hac promotione Cathalogus Abbatum Claræuallis hæc pauca habet[i]. *Quartus Abbas Clarauallis Godefridus, ex Abbate Igniaci, anno M. C. L X I.* (ſupple electus) *in Auctario Affligemenſi. Hunc verò Sariſburienſis epiſtola 234. vocat Dominum Godefridum Antiſiodorenſem, qui Clarauallenſis fuerat Abbas.* Pergit dein vlteriùs dubitare, an inde ad Altiſiodorenſem Eccleſiam promotus fuerit; ſed de hoc nos anno M. C. L X V I I I. cùm Pontium ſubrogatum dicamus in Claraualle. Eandem Godefridi pro Beato Faſtrado ſubrogationem commemorat Exordium, his planè verbis. *Tertio loco præfuit Clarauallenſi Cœnobio beatus, & cum omni reuerentia nominandus, Faſtradus, cuius ſupra fecimus mentionem. Quoad regimen Ciſtercienſis Eccleſiæ (ſicut ſuperiora declarant) aſſumpto, Domnus Gaufridus, quondam Notarius Sancti Patris noſtri Bernardi, plurimùmque ab eo dilectus, qui etiam vltimos tres libros vitæ eius mellifluo ſermone deſcripſit, quarta inſtitutione poſtea, & Abbas Clarauallis ſubrogatus eſt.* Atque hæc ſatis de Godefridi ſucceſſione, quem altero, & viceſimo anno, à primo in Claramuallem ingreſſu, præfectum conſtat. E quibus tredecim ſub Bernardo parente vixit, reliquos octo ab ipſo ſuperſtes fuit. 6.

i apud Claudium Robert. in ſua Gall.

Ordine ſequitur Igniacenſis Abbatia, quæ ſanctis, ab initio, ſacra paſtoribus, Humberto, Guerrico, & Godefrido, non vllum admiſſura foret, niſi ſanctiſſimum. Sanctus Petrus Vallis regiæ Abbas ſuffectus eſt, qui, ſi quis alius, retulit, quos ſubſequebatur. Verùm quæ in electione eius contigerunt, ex actis Sancti præſtat deſcribamus[k]. *Poſtquam* (Beatus Petrus) *Fratribus Vallis regiæ aliquanto tempore præfuerat, contigit, quod Abbatia Igniaci Abbatem non habebat. Moris eſt autem, vt conueniantur Abbates ſubiecti, vel filij ad electionem Principalis Patris, & Abbatis. Vir igitur Domini Petrus adſumpto ſecum, quodam Roberto, religioſo, & litterato, Igniacenſi Monacho, quem ſecum, vtpotè familiarem, ad ſuam conſolationem habebat, Igniacum veniebat. Orabat autem Dominum, vt ſibi inſpiraret, ad cuius electionem ipſe aſpirare deberet. Hæc ergo cogitante ſimul, & orante, vocem audiuit ſibi dicentem: Cum veneris ad locum illum, (locùmque ei quadam nota, cuius non recordor, deſignauit) quod requiris, agnoſces. Iam ferè locum attingebat: & voti compos nondum erat. Orabat ergo attentiùs, & Dominum de promiſſo ſermone pulſabat. Vox igitur iterata, ſic ait. Interroga illum Monachum, qui tecum comitatur, ipſe dicet tibi, quis futurus ſit Abbas. Accerſito ſtatim Monacho; ſcilicet prænominato Roberto, Pater eum conuenit hoc modo. Pergimus, inquit, Igniacum. & credo, quod ex me plurimum pendebit Abbatis electio. Vos igitur, qui fratrum mores multo experimento cognoſcitis, intimate mihi, quem digniorem officio iudicatis? At ille, non prophetico ſpiritu, vel deſiderio promotionis illius, & quoniam eum diligebat, dignúmque promotionis ſciebat; incunctanter, & abſque deliberatione, inquit, reſpondebo. Nullum vobis indico digniorem, ideóque vos futurum Abbatem prædico. Vir autem Domini conſeruabat omnia verba hæc conferens in corde ſuo. Et quanquam quod de ſe futurum ſacrat, iam ignorare non poterat, iteratò tamen* 7.

k Vita eius c. 10.

interrogat enim, ſic inquiens. Scio frater, & certus ſum, quod promotionem meam velletis: ſed hoc non eſt poſitum in veſtra voluntate. Volo igitur omnino, vt alium, qui dignus ſit eligi, nominetis. Et ille, nullum, ait, alium nominabo. Vos Abbas eritis; Vos deſiderant vniuerſi. Ventum eſt Igniacum, & vnanimi cunctorum conſenſu, abſque vlla contradictione electus eſt in Abbatem. Quam nihilominus electionem aliud, vt ita dixerim, tale præceſſit præſagium [l].

l Cap. 11.

8. *Erat in Abbatia frater religioſus, & bonus, qui diu Præcentoris functus eſt officio, nomine Nicolaus. Hic ipſe retulit, quòd eo tempore, quo ſedes illa vacabat, cum in pendulo forent fratres, & electionem præſtolarentur; idem ſuper hoc negotio ſolicitus Dominum iugiter deprecabatur, vt eis idoneum prouideret Abbatem; cui quodam tempore Dominum deprecanti, vox manifeſtè ſic ait. Nicolae, habebis Abbatem, & ille oſtendet tibi, quid te facere oporteat. O Beatum, & admirabilem virum. O verè imitatorem Petri, Petrum! & ideo iure Dominus ei teſtimonium perhibebat, quod prius Apoſtolorum Principi Petro perhibuerat. Et reuera non ſolùm prænominato fratri, ſed omnibus, qui in domo erant, forenſibus; his etiam, qui eum videre, audire, & noſſe non meruerant, veriſſima, & Chriſtianiſſima religionis oſtendit exemplum. Siquidem aliquot annis præfuit illi Abbatiæ in ſanctitate, & iuſtitia coram Deo, in magno nomine, & celebri fama, & in bono odore coram mundo.* Pergit auctor de eodem Nicolao, qui cum monitis, & exemplo noui Abbatis, maiora ſolitis aggredi tentaret, ſed vix auderet, præ puſillanimitate ſpiritus; audiuit vocem iterum dicentem [m]. *Nicolae, numquam formides agere pœnitentiam.* Scilicet in qua præuium, & ducem Abbatem habeas. Hæc de electione Sanctiſſimi Paſtoris. Nam de variis, quibus claruit viſionibus, & dono prophetiæ, dum Igniaci eſſet, antequam ad Claramuallem promoueretur ſuo tempore infra referemus. De ſubrogato in Abbatem Vallis regiæ, nihil compertum habemus, quod proferamus.

m Vbi ſuprà.

9. Sub finem anni, quo Godefridus, Bernardi Notarius, Claramuallem ſuſcepit adminiſtrandam; prouectior alter item Godefridus Monachatu, & ætate, quippè ex primis diſcipulis Bernardi, quos de ſæculo traxit, cum ipſe venit; abdicandarum infularum ardore, Alexandrum Pontificem audiuit, rogaturus conſenſum, aut extorturus, priuatæ vitæ peragendæ in Claraualle; vt ferè tot Epiſcopus in Monachos, quot Monachos in Pontifices, ſæculo illo fœlici, tranſiſſe videas Godefridi ad Pontificem acceſſum, receſſúmque, ac locum, quem ſibi præparaſſet in Claraualle, in ipſa in qua Bernardus obiit cella, ex libro ſepulchrorum eiuſdem domus, nam non aliunde melius deſcribamus [n]. *In Epiſcopatu ſuo*, ait, *vſque ad tranſitum B. Bernardi, & poſt eum per annos circiter octo quieuit. Poſteà verò ad B. memoria Alexandrum tertium Summum Pontificem accedens, ceſſionem petiit; quam vix tamen inſtantiſſimis precibus impetrauit. Rediens igitur cum litteris Apoſtolicis, Cathedra vale fecit; & iterum ad ſuam Claramuallem ſe contulit: fecítque ædificare ad opus ſuum, in loco, vnde Sanctus Bernardus migrauerat, capellulam, ſatis humilem, vt apparet, &c. annos tres, & menſes circiter nouem domum Sancti Bernardi, eidem Capellæ contiguam inhabitans, in ſanctáque religione perſeuerans, circa annum Domini M.C.LXV. VI. Idus Nouembris in Domino fæliciter requieuit.* Hactenus ibi. Sed de obitu viri infrà dicemus.

n Vbi de ipſo.

Interim quod ad ceſſionis tempus attinet, ex die obitus poteſt coniectari. Vixiſſe namque in Claraualle dicitur [o] per annos tres, & menſes circiter nouem; quos, ſi ab octaua die menſis Nouembris anni M.C.LXV. demas, facilè colliges ceſſiſſe virum circa menſem Februarium ſequentis anni. Nec multum erit ſi acceſſus ad Pontificem citra Alpes adhuc morantem, reditúſque; & quæ poſt reditum Lingonis peragenda; bimeſtre conſumpſerint; ac cœpta hoc anno ſub illius finem, in ſequentis initium perdurauerint. 10.

o In eod. Sepulchr. lib. apud Henriq. in Faſiculo.

1. Adami Ebracenſis Abbatis obitus, geſta; 2. perpenſa viri initia minus ſancta; 3. Simonis Caziacenſis Abbatis mors. 4. Ioannis Zirita Luſitani ceſſio. 5. Dictum de Epiſcopo quondam noſtris adiuncto: 6. & de iuuene pulchriori, ex abſtinentia: 7. qualis Henricus Belnacenſis Epiſcopus. 8. Epiſtola Petri Cellenſis ad ipſum pro Alexandro, 9. & qualiter in Rhemorum Præſulem promotus fuerit.

CAPVT V.

1. MEMORABILEM item fecêre præſentem annum duorum inſignium virorum fœlices obitus, Simonis quondam Abbatis Caziacenſis, poſt Claræuallis Monachi, & Adami Ebracenſis Abbatis, quos hactenus non ſemel memorauimus. Et quidem de Adamo in Cathalogo Abbatum Ebracenſium ſcriptum lego [a]. *Obijt Adamus anno Domi M.C.LXI. poſtridie Cæciliæ Virginis in Nouembri; ſepelitur in ſiniſtra templi abſide, propè parietem Sacriſtiæ proximum, eo ipſo loco, vbi hodie adhuc cernuntur poſita eſſe oſſa eius loci Abbatum.* Præfuerat Adam annis XXXIV. Baſilicam priorem ſeptènnio ſtruxerat, quam anno M.C.XXXIV. conſecrari curauerat. Septem virorum Abbatias, miſſis ex propria domo coloniis, illi ſubiecerat; tres Virginum: Imperatoribus Conrado, & Friderico, vel inter primos charus; aliis Principibus longè reuerendus. Perſequutionem Ciſtercienſium per Germaniam morte præuenit efficacius pro eis apud Deum, quàm apud Imperatorem interceſſurus. Virum inter illuſtres ſanctitate Ciſtercij, memorant Philippus Seguinus [b], & ex eo Henriquez [c] in Menologio, antè poſita die ad vigeſimam quintam menſis Februarij; quod ea dicat, memoriam eius recoli, quod vnde hauſerit, nec profert, nec notum nobis.

a apud Bruſchium.

b lib. 3. c. 81.

c Februa. 25.

2. Quibus conſiderantibus hunc virum, inter præclaros Ciſtercij numerandum, ſub primis annis ſuæ iuuentutis vagum, & diſcolum, quique Arnaldum Abbatem ſequutus fuiſſet, quem tantopere Bernardus condemnauit. Illud inprimis occurrit aduertendum (quod vtinam Prælati omnes obſeruent) arcendos procul, qui zelo forſan bono, at non ſecundùm ſcientiam, delicta iuuentutis infamia

mia notant, quæ non de facili valeat aboleri. Facere ex Saulis Paulos conſueuit Deus; & neſcio in quam fragilium conſolationem, non ante Petrum Eccleſiæ ſuæ præfecit, quàm ter negantem Chriſtum Orbis vidiſſet. Præferantur, ſi placet, cæteris paribus, qui fama integri; ſed non penitus alij reiiciantur. Sciant ſe poſſe reſarcire iacturam, ſi emendauerint; ne ſi deſperarent, effuſa verecundia, violentius ruant; non fraudetur Eccleſia, geſtis illuſtribus, per quæ forent à priori quacumque nota, nec ſine fœnore laudis reuocandi. Adamo Berengarius ſucceſſit in præfectura, de quo tamen dum Bruſchium auctorem ſequor, nihil inuenio ſcriptum dignum Annalibus.

3\. Hoc ipſo anno Caziacenſis Abbas Simon, cum ſeptennio vixiſſet in Claraualle, feruens ſpiritu, nec minus ſenio, & morbis, quam virtutibus plenus in Domino obdormiuit, de quo hæc in Exordio. [d] *Poſt tranſitum verò Beati viri* (Bernardi) *cùm iam deſiderij ſui ſtimulos nullo reprimente tolerare nequiret; dimiſſo regimine, Claramuallem ſe contulit. Vbi etiam magno Dei dono, magnóque miraculo, ſeptennium ſuperuiuens, mirabile prorſùs in tali ætate, ac infirmitate, feruoris, ac deuotionis exemplum nobis omnibus in fine reliquit.* Memoratus in Menologio Ciſtercienſi Nouembris quarto, citatis pluribus, qui de eo ſcribunt, Auctoribus.

d lib. 3. c. 28.

4\. Non minus grauis annis, morbiſque, neque impar meritis in Luſitania Beatus Ioannes Abbas, qui primæ eius Regni Eccleſiæ Ciſtercienſi (Sancto Ioanni de Tarouca) diu præſederat; de licentia Faſtradi, nondum adhuc aſſumpti de Claraualle, (nam ceſſiſſe inuenitur Menſe Iunio) onere paſtorali depoſito, non ſine lachrymis filiorum, quos deſerebat; ad ſuam Sancti Chriſtophori Eccleſiam teneſſis eſt: vbi per quietem, & otium ſpirituale, ſupremi iudicis aduentum præſtolaretur. Ita Bernardus Brito Luſitanus, [e] cui præ aliis eſt nobis adhærendum. Ipſius loco ſubrogatus Bernardus dicitur, eiuſdem loci Prior, ex his, quos parens Bernardus illuc tranſmiſit.

e lib. 5. c. 15.

5\. Huic eidem anno adſcriptum à Yepio video [f] celebrem illum in exemplorum libris Epiſcopum, qui languidus, & ægrotans inter delicias, reliquit ſæculum, Pontificatúmque; atque ordinem intrans Ciſtercienſem, per abſtinentiam, ſanitatem recuperauit. Magnum ſpeculum exemplorum hæc ita narrat. [g] *Legitur in Scala Cæli, quòd quidam Prælatus fuit, qui deliciis affluens, erat languidus, & miſer, nec medicinis poterat curari.* [h] *Cum ergo ſemel legiſſet, quòd abſtinentia erat medicina corporis, & animæ; & ipſe totus erat corruptus in corpore, & in mente; vt ex vna medicina vtrumque ſanitatem haberet, dimiſit delicias, & pompas mundi, ac Ordinem Ciſtercienſem intrauit. Quod audiens quidam Archiepiſcopus ad viſitandum eum acceſſit; & reperiens illum totaliter curatum, dixit ſibi: Miror multùm quomodo delicia, & medicina nocebant; fabæ, & olera vos curauerunt: Cibaria abhorrebatis delicata, & nunc comeditis, ſicut lupus. Tunc ille reſpondit. Domine, verum dicis, ſed ego feci, ſicut facit ſerpens, & Aquila & ceruus: quidam grauantur corruptis humoribus, & volunt vetuſtatem deponere, abſtinent, & ieiunant, ſic ego feci. Aliter, ſicut illa animalia à veneno; ita & ego à vetuſtate peccati fuiſſem conſumptus.* Hactenus ibi.

f lib. 7. c. 2.

g Verbo abſtinentia.

h Exemplo 53.

6\. Eiuſdem fermè rationis eſt id, quod narrat Vincentius, ex Helinando, quod certius puto ad hoc tempus referendum. [i] *Elegantiſſimè, inquit, & prudentiſſimè reſpondit quidam de noſtris adoleſcentibus, Beluacenſi Epiſcopo, eum interroganti: vnde contingeret, quod ſanior, & pulchrior eſſet in clauſtro, quam ſolebat eſſe in ſæculo, quia, inquit, vniformiter viuo, & decenter. De quorum primo habeo, vt ſanus ſim, de ſecundo vt pulcher ſim. In ſæculo enim viuebam tam deformiter, quàm multiformiter; de quorum primo turpitudo naſcitur etiam corporalis: de ſecundo ægritudo. Perrexítque Epiſcopus quærere dicens; quid ergo comediſti hodie? ſatis, inquit, quid heri? ſimiliter ſatis. Non quæro, inquit, de quantitate, ſed de qualitate, quid comediſti heri, quid hodie? Heri, inquit, comedi piſa, & olera; hodie olera, & piſa, cras comedam piſa cum oleribus; poſt cras olera cum piſis. Vide ergo quàm pulchro circuitu eamdem ſententiam circumduxit, vt variis modis oſtenderet eadem ſe ſemper uti diæta, quæ præſtat corpori ſanitatem, & pulchritudinem.* Quidam, inquam, ex noſtris nempè Ciſtercienſibus, qualem Helinandum fuiſſe, non eſt dubium. Quin, vel ipſo tacente, piſa, & olera ſueta noſtris cibaria; familiam proderent.

i lib. 29. cap. 136.

Interim Beluacenſis Præſul Henricus, pro innata ſibi regia munificentia, ac pietate à Bernardo parente hauſta, largus in omnes, præcipuè in religioſos prædicabatur. Extat epiſtola Petri Abbatis Cellenſis ad eum ſcripta in gratiarum actionem, ſub hoc initio. 7.

[k] *Domino, & Patri ſuo chariſſimo Henrico, Dei gratia Epiſcopo Beluacenſi Frater Petrus, Abbas Cellenſis, ſalutem.*

k lib. 1. epiſtola 24.

Plus ſatis egena eſt beneficiorum recordatio, cuius titulus non inſcribitur ſaltem verbo tenus, gratiarum actio. Proinde ſtylo ferreo in vngue adamantino profunda memoria mandaui manipulos liberalitatis veſtræ, vt nulla cupiditatis vertigine vacillarè, nullo temporalis reuolutionis diluuio abſorberi, nulla denique obliuionis rubigine valeant offuſcari. Nec tamen conſtat, quale beneficium Cellenſis memoret; niſi quod tamen congregatam Abbatum Synodum, & cauſam eius ibidem commendatam, antequàm ipſe, petendo, velut emiſſet, inter alia recenſet, paulò inferiùs. *Quid enim fuit conuocare Diœceſanos Abbates, & Priores? Quid iterum indicij amoris expreſſit tam benigna perſona, & negotij noſtri commendatio? Quis non admiratus tam deſpectam perſonam, à fratre Regis ſic honorari?* Et infrà. *Certè accepi à multis multa; ſed à nullo tanta, quanta à Domino meo. Vicit notos, vicit alios amicos; vicit omnes vicinos, & ſumma doni, & modus donandi. Non ſum loquutus. Sed quia veni, oprimè receſſi locatus. Non enim beneficium rogando, ſed veniendo conſequutus ſum: Præuenit ſpondens lingua rogantis linguam.* Vt facilè ex his liceat conlectari, qualis Henrici animus in bonos, & quanti fecerit, quos debuit honorare.

Extat & alia eiuſdem Petri Cellenſis, ad eumdem Henricum, Beluacenſem adhuc Epiſcopum, contra Pſeudopontificem Octauianum, pro Alexandro, quam elegantem, nec longam pro qualitate materiæ, non pigebit ad litteram tranſcribere. 8.

Domino [l], *& Patri chariſſimo Henrico, D. G. Beluacenſi Epiſcopo. Frater Petrus, Cellenſis Abbas, Zelo zelari pro domo Dei Iſraël.*

l lib. 1. ep. 26.

Hactenus in paleſtra prælium ignaue, vires non depoſcebat egregias. Satis fidum erat equitare ſine lorica, ſine lancea, ſine gladio. Sed nunc qui habet gladium, tollat ſimiliter, & loricam. Ecce tempus, ecce dies, ecce cauſa, vbi fortiſſimi Iſraël gladio accingi debent ſuper femur potentiſſimè. Nam ecce Philiſtæum, qui ſecundùm carnem in baculo arundineo

ambulant, de fonein occulta malignitatis erumpentis, caſtra innumerabilia, caſtra fortia, caſtra fulgurantia poſuerunt. Octauianus Princeps eſt militia, ne dicam malitia huius: qui ſine Deo, vt dicitur, pro Deo vult regnare. Ecce ipſe non velum templi, ſed tunicam Chriſti, non ſaccum mortalitatis, ſed ſocium maieſtatis in Chriſto, & Eccleſia, iterum reſcindere nititur. Hoc abominabilius reputat vniitas Catholica fidei, quàm perfoſſionem lateris, pedum confixionem, & manuum Chriſti. De perfoſſione namque redemptio, de confixione comparata eſt noſtra liberatio. Sed quid de ſciſſione, de diuiſione, de ſchiſmate; niſi anathematis vibratio, animarum damnatio, morum deprauatio? Ecce aqua contradictionis, vbi iurgati ſunt filij Iſrael. Tu verò, Domine mi, quid? ſta cum Ioſue, imò cum Ieſu, euaginato gladio.

m Ioſuę 5. *Dic omni tranſeunti* [m]*; noſter es, an aduerſariorum? Habes Alexandrum, imò Petrum, aut potiùs Chriſtum, qui habet Miniſtros Petrum, & Alexandrum. Quis timere poterit cum Alexandro potentiſſimo? quis vacillare cum Petro ſupra Petram fundato? quis non ſuperabit cum Chriſto, cui data eſt omnis po-*

n Matth. 28. *teſtas in cœlo, & in terra* [n]*? Noui in te Regiam animoſitatem, noui contra iuſtitiam inuſtitiam, inflexibilem ceruicem; noui ardorem zeli. Age ergo pro dignitate officij, pro ſublimitate natiui ſanguinis, pro religione Ordinis, pro debito Chriſtiana profeſſionis, quod debes, & potes. Multum enim debes, nihilominus, & plurimum potes. Satis dictum eſt ſapienti. Sanum, & incolumem te cuſtodiat manus dextera Dei. Vale.*

His dum Henricus ſtrenuè nauaret operam; vacante, vt diximus, Archiepiſcopatu Rhemenſi, morte Sanſonis, ſummo omnium conſenſu in eam, à Beluacenſi ſede promotus eſt: de qua electione hæc habet Robertus Abbas. *Mortuo Sanctione,* (ſed corrige Sanſone) *Archiepiſcopo Rhemenſi, Henricus frater Regis Francorum Epiſcopus Beluacenſis ſucceſſit.* Verùm cum anni ad marginem notentur, incuria amanuenſium, ſeu librariorum factum eſt, vt prædictæ electioni annus M.C. LXIII. notatus fuerit. Vnde etiam ad Cathologum Archiepiſcoporum Rhemenſium error irrepſit, omnia penitùs tempora confundens. Sic enim ait. [o] *Henricus Magnus, filius Philippi Regis, & Ludouici VII. frater, Religioſus Ordinis Ciſtercienſis, Epiſcopus anteà Beluacenſis, anno M. C. LXI. Tandem Archiepiſcopus Rhemenſis anno M. C. LXIII.* Sic ibi. Cum tamen conſtet electum Beluaci, Sancto Patre Bernardo, & venerabili Petro Cluniacenſi, adhuc viuentibus; adeóque longè ante hunc annum: & rurſus Rhemis anno M.C.LXIII. nec aſſumptum ad ſedem, neque obiiſſe: Quippe præfectum à tempore Sanſonis, quem conſtat anno proximo defunctum vſque ad Guillelmum Theobaldi Comitis filium, quem vſque ad annum M.C. LXXIX. non conſcendiſſe Cathedram Rhemenſem, ex ipſo etiam Cathalogo conſtabit. Hoc ergo anno promotus Henricus eſt, vt Miræus [p], & alij notauere. 9.

o *Apud Ioan. Chenu.*

p *In Chron. Ciſterc.*

1. *In Chronologia dua tantùm fundationes.* 2. *Quibus addita Stella Luſitana.* 3. *Dictum quâ occaſione,* 4. *cœpta ab Egea Municio,* 5. *& alio Laurentio conſummata;* 6. *& confirmata inſtrumento donationis,* 7. *proceſſus, & ſtatus domus ſub his temporibus.*

CAPVT VI.

1. SEQVVNTVR fundationes Eccleſiarum, quæ non plures hoc anno, quàm præcedentibus; quippe duas tantùm notat Chronologia, alteram Morimundi, filiam Ciſtercij alteram: priorem vltra mare, dictam de Saluatione; (credo in Syria) vt Bellus-mons ante triennium ſurgens, acceſſione ſororis recrearetur. Henriquez [a] anno

a *In Faſcic.*

M. C. L V I I. id eſt, eodem cum prima, fundatam tradit. Sed Chronologia nobis præferenda, quoties aliud non conſtat, vt propoſuimus. Memoratur in hiſtoria Hieroſolymitana [b] Richerus, Saluationis Abbas, vir Venerabilis, & totius honeſtatis; cui Amalricus, Hieroſolymitanus Rex, viſionem ſibi à Bernardo Patre factam, ac cœleſte oraculum, & victoriam, per illud repromiſſam manifeſtauit. Poſteriorem Ciſtercium in Hetruria, vt puto, non tam genuit, quàm adoptauit, ſub aduocatione S. Saluatoris de Monte Amato (Amiato alij dicunt) in Diœceſi Cluſienſi, ſeu Cluginenſi; in qua & in libris Cameræ inuenitur, ſub centum florenorum præfixa taxa. Memoratur S. Saluator de Monte Amato, Diœceſis Cluſienſis, Ordinis Ciſtercienſis in litteris Nicolai Papæ III. Datis Romæ apud S. Sabinam. V. Idus Decemb. Pontificatus eius anno I. Reliqua obſcura: aut ſi quæ occurrerint, in tempore dicemus.

b *Vide infrà anno 1175. eiuſ n. 7.*

2. His adiungenda Luſitana Stella, inchoata ab Egea, Alfonſi Luſitani Regis quondam nutricio; ſed perfecta à filio eius Laurentio, poſt mortem Patris, atque hoc anno Monachos accipiens ex Alcobatia. Fundationis occaſio, conceptum votum ob periculum imminens, cum Egeas ſe obtuliſſet Imperatori, fraudatæ fidei pretium, vindictámve; quod Rex vocatus ad Comitia Imperij, contra promiſſum, venire recuſaret. Obſequio grata Virgo clementiſſima, nam in eius honorem ſtruenda domus, Imperatorem pacatum viro reddidit; vt liberum, abſolutúmque, ac honoribus auctum à ſe dimitteret. Tum (quæ hominibus plerumque conditio eſt, beneficia, quæ ſperent ſolicitare, ſed quæ acceperint, citiùs obliuiſci) cum nihil minus Egeas cogitaret, quàm, quæ promiſit vota Virgini reddere: nouo periculo, reuocatum prius propoſitum; atque imago Deiparæ oſtenſa, locum nouo Cœnobio deſignauit. Venationi inſiſtentem ad ripas fluuij Ceteræ duo vrſi inuadunt, quos contra primùm, enſem loricámque: deinde cùm iam arma minus poſſet, preces ad Deum opponit, atque priſtini voti inuocationem: Res mira, & digna; quæ Annales hos illuſtret. Egea Municio votum confirmante, vrſi, quaſi de cælo icti occumbunt. Porrò cum necis auctorem circumſpiceret, effigiem videt B. Mariæ Virginis innixam lapidi extenſo in formam aræ; quam ſuæ vitæ cognouit liberatricem.

Tum verò Egeas velut ad ſe reuerſus; nec tutum reputans denuò mentiri numini, cui denuò ſe deuinctum agnouiſſet, potentiori miraculo, etſi periculo forſan non maiori, electis (quod vnicum reſtabat) Ciſtercienſibus Monachis, qui Monaſterium fundandum inhabitarent, nam locum, atque loci protectricem de cœlo habebat; oſtenſum illum, 3.

illum,hanc fortaſſe miſſam; accingitur operi; & ſeriò,licèt ſerò,vota adimplet.Extat huius hiſtoriæ ex magna parte perantiqua memoria in libro M.S. eiuſdem domus, barbaro idiomate, etiam vltra conſuetum, quod à Bernardo Brito [c] in lucem datum ad litteram fideliter tranſcribam. *Monaſterium noſtrum fecit bonus Egeas Municius, loco, vbi mactauit duos vrſos,per votum. quod fecit,quando iuit ad Regem Caſtella,quod timeret, quod eum necaret per caſum, quod dixit, quod Dominus Alfonſus iret cum illo ad ſuum concellum, & Deus liberauit illum: & ille fecit noſtrum monaſterium. Anima eius requieſcat in pace. Amen.* Hactenus in antiquo illo codice,cui conſonat inſtrumentum quod mox adducam.

c lib.5. c.10.

4. Itaque Egeas vota ſua reddere parans, locum aliàs incultum (nec conſtat cuius eſſet) ſtatim emit: atque Eccleſiolam in eo fabricauit maiori deuotione, quàm ſumptu, quæ hodie durat; in qua Deiparæ miraculoſa effigies veneraretur. Verùm cùm morte præuentus Monaſterij officinas non conſtruxiſſet, Laurentio filio reliquit in mandatis,quæ votis deerant, ad exitum perducere. Ille humilem ſed decentem habitationem, cum ampliori adhuc dote cumulaſſet nouis prædiis emptis; Monachos accerſiuit ex Alcobatia,ſub Mendo Abbate miſſos, victuróſque; quibus eandem rurſus hiſtoriam refricans, inſtrumento confecto, cuncta donauit; quod ab eodem Brito publicatum,deſumptum ex Archiuiis eiuſdem domus; hic etiam cenſui fore deſcribendum.

5. *IN nomine Sancta, & Indiuidua Trinitatis. Quoniã decet fideles de bonis ſuis dare ſeruis Dei,ideo, Ego Laurentius Vanegas, do vobis Abbati Domino Mendo Vazquez Eccleſiam de S. Maria cum ſuis vinendis;& totam hæreditatem adiacentem, quæ fuit de patre meo Egeas Monis, & quam magis ibi comparaui, pro ſeruitio Dei, & B. Mariæ ſemper Virginis;& pro anima patris mei, qui ſaluatus eſt ab vrſis duobus, dum vadit ad porcos, in furna vbi erat imago de Sancta Maria. Ille ædificauit oratorium, ego reliquas caſas: ille comparauit terram de Leiras, ego non valatam. Habeatis vos ergo tam meum, quam ſuum; & quod Pater meus, & quod ego comparauimus, & ſit vobis de noſtra poteſtate abraſum, & tranſeat in veſtram iure perenni, & ſempiterno, dummodò vos non relinquatis Monaſterium.*

Et ſi aliquis de noſtris, iſto tempore, vel in futurum venerit perrumpere iſtam chartam teſtamenti, non poterit;& pro ſola tentatione,pectet quadraginta marabitinos,& charta in ſuo robore ſemper ſtet, inſuper ſit maledictus, & excommunicatus, & cum Iuda traditore vadat ad infernum. Amen. Facta charta teſtamenti,& cautis Æra M.C.XCIX. Kalend. Iunij. Qui affuerunt. Arias Petri, Menendus Petri,Gundiſaluus de Souſa, Velaſcus Tenori, Egeas Monis,Suerus Melendi,Petrus Clericus notauit. Hactenus inſtrumentum donationis, barbaro, vt alia ſtylo. Sed ex antiquitate venerando. 6.

Iacet Stella in loco montuoſo, inter prærupta rupium eiuſdem nominis; ſiue illud à Cœnobio contento traxerint, ſeu Cœnobium ab ipſis; non longè ab oppido dicto *de Cobillan*, in Diœceſi Agitanenſi, hodie *da Guardia*,in qua in Tabulis Eccleſiarum Claræuallenſium. Conflagraſſe maiorem partem domus poſt annos ſexaginta traditio eſt, ſed ſtatim reſtauratam ſororis ſumptibus. (Domum Zeize loquor) quæ ſuo tempore nobis dicenda erit. Extat authographum permiſſionis conceſſæ ab Epiſcopo, & Capitulo Agitanis, Abbati, & Monachis Monaſterij de Zeiza, vt in eò loco conſtruerent Cœnobium, quod non multò ſumptuoſiùs ædificarunt. Cæterum Cardinalis Henrici tempore, Infantis primùm, mox Regis Luſitaniæ, qui Rex, & Infans Alcobatiam rexit Abbatis titulo, Monaſterium Stellæ ſuppreſſum eſt, atque Collegio Conimbricenſi vnitum cum tenuibus aliis: vnico tantùm Monacho relicto, qui prædia, & poſſeſſiones adminiſtret: in quo hodie ſtatu perſeuerat. 7.

IESV CHRISTI ANN. 1162. — CISTERCII ANN. 65.

1. Alexander Montem Peſſulanum ingreſſus, 2. Sanctum Hugonem, in Abbatem Limucelli electum, 3. conſecrat. 4. Henricus Cardinalis Piſanus ceſſionem Archiepiſcopi Dolenſis Francorum Regis filiam de fonte leuat. 5. Sanctum Thomam Cantuarienſem electum acceptare adigit. 6. Qua cum ipſo contuliſſe credendus eſt. 7. Ad Alexandrum, Montem Peſſulanum pro pallio mittit. 8. Nec prius conſecratur, quàm induat Monachum. 9. Et Cancellariam exuat. 10. Noſtri patiuntur à locorum Ordinariis. 11. Quibus de opportuno remedio ſubuenit. 12. Qua occaſione exemptio noſtris extenſa. 13. Sed qua longè antiquior comprobatur.

CAPVT I.

1. EXCEDENTEM Italia ſummum Pontificem,neque enim tutum Friderico cohabitare. Genua primùm,Mons Peſſulanus deinde ſuſcepere. Ibi præſentem annum peracturus, Chriſti nimirum milleſimum, centeſimum, ſexageſimum ſecundum,qui fuit Ciſtercij, quintus & ſexageſimus, quamuis non integrum, quia multa in eo Ciſtercium concernentia legitur actitaſſe, in hoc capite veniet referendus. Primò autem ingreſſum eius in vrbem,ſuſcipiente Guillelmo,Sancti Guillelmi filio, neque minus paternæ pietatis, quam Dominij hærede,ex eiuſdem Pontificis actis in Vaticano,quæ Baronius vulgauit, deſcribamus. [a] *Et quoniam locus* (intellige Magalonæ, cui applicuerat) *pro ſuſcipiendis hoſpitibus nimium erat arctus, & multitudo maxima Prælatorum aduentum ipſius Pontificis intra inſulam,nimio præſtolabatur affectu: ad populoſam Montis Peſſulani villam aſcendere dignum duxit. Albo itaque palafreno, & cæteris Pontificalibus inſignibus de more paratus, Alexan-*

der Papa equum præ nimia populorum frequentia vix aſcendere potuit, & viam in directum tenere. Tanta enim cunctorum ad eius veſtigia concurrentium improba, & importuna erat impreſſio, vt Beatum ſe eſſe crederet, qui vel fimbriam clamydis eius non ſine multo conamine poſſet attingere. Occurrente igitur ſibi Domino villæ ipſius, cum Baronibus, & decora militia, & officium ſtratoris per milliarium exhibente; cum proceſſione eamdem villam intrauit. Vbi inter Chriſtianos nobiles, qui accedebant ad eius veſtigia, quidam Sarracenorum induſtrius Princeps, cum ſociis ſuis reuerenter acceſſit, & deoſculatis pedibus eius, fixit genua coram eo, & inclinato capite tanquam ſanctum, & pium Chriſtianorum Deum, ipſum Pontificem adorauit. Locutus eſt autem ipſe Pontifici ex parte Domini ſui Mahometanorum Regis, qui miſerat eum ad partes illas pompaticè in lingua ſua barbarica; ſed per interpretem cuncta expoſuit, quæ dicere voluit. Cui Pontifex benignè, & diligenter reſpondit, ipſúmque plurimùm honorauit, & circa pedes ſuos inter honoratos conſedere fecit honorificè. Videntes autem hæc vniuerſi, qui aderant in conſpectu eiuſdem Pontificis, valde mirabantur, & dicebant ad inuicem illud propheticum: & adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes gentes ſeruient ei. Hæc ſanè pietas in vrbe Beati viri, & per filium promota; non potuit non in faſtos Ciſtercienſes, velut Guillelmi propria, connumerari.

2. Vacabat interim Abbatia Liumcelli per obitum Burnonis de Boirone; & Sanctus Hugo, quem de Miratorio ſecum adduxerat; ſapientia ætate, & gratia iam prouectus, vno omnium conſenſu illi ſucceſſit, neque ab alio, quam ab Alexandro ſummo Pontifice, in Abbatem, & Patrem ordinandus, quod qua ratione, quáve occaſione geſtum ſit, quia in eadem vrbe, & ſub hoc tempus, ex actis vitæ ipſius eſt deſcribendum. [b] *Huius Beati viri* (ſcilicet Hugonis) *tanta præconia Liumcelli Conuentus mentis aduertens oculo; & attendens, quia iam dudum Abbate ſuo priuatus fuerat, aſſignata die à Domino Abbate Bonæ vallis, oratione facta, vt moris eſt, aſſenſu communi, & voluntate omnium, Beatum Hugonem in Magiſtrum, & Abbatem elegit. Confirmante Abbate Bonæ-vallis, qui iuſta petitiom, & electioni eorum canonicæ libenter aſſenſum præbuit, Dei miſericordiæ gratias immenſas referens, pro electione viri amabilis, & honeſti.* Hactenus de electione viri Dei.

b In vita Sancti c. 7.

3. Cæterùm qua occaſione factum fuerit; vt non à Diœceſano, nec à vicino quolibet Pontifice, ſed ab Alexandro tertio ordinaretur, ſubiungit author pergens in hæc verba. [c] *Facta autem electione, & confirmata, quia contentio, atque diſſenſio erat inter Valentinum Epiſcopum, & Dienſem, de ſitu Abbatiæ Liumcellenſis, vtroque affirmante, & contendente illam intra fines ſuæ Diœceſis ſitam eſſe, fuit conſilium Liumcellenſium, vt nouus Abbas ad Dominum Papam Alexandrum tertium, qui tunc temporis in villa Montiſpeſſulani dicebatur eſſe, benedicendus cum comitatu congruo mitteretur: Paratis igitur, quæ ſibi videbantur vtilia, & neceſſaria, venit ad ſupradictum Summum Pontificem Alexandrum, virum reuerendiſſimum, & multis virtutum præconiis commendandum: à quo Sanctus Hugo receptus eſt gratanti animo, & honorificè benedictus.* Hac occaſione, non ſine nutu diuino, effectum eſt, vt Hugo ex tunc Pontifici innoteſceret; qui eodem Sancto viro, nec ſemel tantùm, in grauiſſimis Eccleſiæ, & ſui negotiis, non ſine ingenti fructu erat vſurus. Nempè qui Petrum Tarantaſiæ Præſulem ex Ciſtercio, Bernardo ſubſtituerat, quo Eccleſia inſtrumento cuncta conficeret: Petro iam ſenio, & morbis fatiſcente, prouidebat Hugonem, qui illi, ex eadem familia ſubrogaretur.

c Vbi suprà.

Per idem tempus Henricus Cardinalis, legatione Apoſtolica fungens per totam Galliam, Hugonis Archiepiſcopi Dolenſis ceſſionem acceptat, de qua Robertus Montis pauca pro more. [d] *In capite ieiunij apud Cenomanos Hugo Archiepiſcopus Dolenſis, cæcitate debilitatus, præſentibus Henrico Rege Anglorum, & duobus legatis Romanæ Eccleſiæ Henrico de Piſis, & Vuillelmo de Papia, reddidit Archiepiſcopatum, quem ferè per tres annos tenuerat, & in cuius reparatione plurimum laborauerat.* Nec multò poſt eodem Roberto teſte, Ludouici Francorum Regis filiam ex Eleonora, ſacro fonte Baptiſmatis ablutam Eccleſiæ donat. *Regina* (ait) *Aleonora apud Domnum Frontem filiam peperit, quam Henricus Presbyter Cardinalis, & legatus Romanæ Eccleſiæ baptizauit, & Achardus Epiſcopus Abrincenſis, & Robertus Abbas de Monte S. Michaelis, de periculo maris cum multis aliis de fonte ſuſceperunt, & vocata eſt Aleonora de nomine matris ſuæ.* Hæc ab Henrico hoc anno facta in Gallia. 4.

d Ad an. 1162.

Verùm in Anglia, cum illuc traduxiſſet, ſimul cum Rege, illuſtrius aliquid, Eccleſiæque glorioſius. Nempè poſt mortem Theobaldi Cantuarienſis, ſynodo apud Londinum congregata, cui legatus præſedit, vt dignus tanta ſede præſul ſubrogaretur, Sanctum Thomam, tunc Regium Cancellarium (Ciſtercio & ipſum tandem deſtinatum) omnium conſenſu electum, ſed renitentem, nec acquieſcentem ſuæ conſecrationi; ad conſenſum adegit: quem paulò poſt pro Eccleſiæ immunitate illuſtrem martyrem, vniuerſus Orbis Chriſtianus veneraretur. Cæteri Epiſcopi imitari etiam ſatagerent. Auctor mihi Henricianæ perſuaſionis, Ioannes Sariſburienſis eiuſdem Sancti Thomæ familiaris, cuius Hæc verba. [e] *Cùm diu reluctatus eſſet* (ſcilicet Thomas) *vrgente, & inſtante Henrico Piſano Presbytero Cardinali SS. Nerei, & Achillei, legato, tandem acquieuit.* 5.

e Apud Baronium hoc anno.

Cæterum cum compertum habeamus eumdem Thomam, non ob ſolam, vt alij, humilitatem, quamuis & ea procul dubio in cauſa fuerit; ſed ob præuiſas cum Rege ſimultates (qui Eccleſiæ immunitati ſe opponeret, quam ipſe vſque ad ſanguinem eſſet defenſurus) diſſenſiſſe electioni de ſe factæ, ac recuſaſſe in Pontificem aſſumi argumento eſt, Henricum, dum & huic motiuo obuiat, excuſſiſſe timorem, atque animum Sancti armaſſe contra pericula; conſentiat; & prudentia, qua pollet, Regem tegat, vel ſi minus patiatur, ſeſe opponat, authoritate oppreſſurus facilem animum, & alias ad obſequia Eccleſiæ promptum; vel ſi non cedat, pro Eccleſia moriturus. Certè prædictum à Beato viro diſſidium Regis, & fomitem diſſidij, ſi acceptaret, Herebertus teſtatur in eius vita. [f] *Proteſtatur Thomas aduersùm Regem, ne eum Epiſcopum Cantuarienſem eligeret, aliàs eum ipſi fore aduerſarium, & contrarium inimicum, propter Eccleſiaſticam libertatem.* 6.

f Ibidem.

Obtento aſſenſu, ad Alexandrum miſſum eſt, nouo pallio obtinendo nouo Pontifici, quod etiam miſit ex Monte Peſſulano, de quo Ioannes Sariſburienſis ita proſequitur. *Moxque miſſi ſunt nuntij ad Romanum Pontificem Alexandrum, qui tunc degebat in Monte Peſſulano, iidémque poſtularunt, & pallium; quod & ob tanti viri reuerentiam conceſſum, ab eodem Pontifice acceperunt.* Hinc conſtat 7.

tempus

tempos electionis B. Thomæ. Quippe hoc anno factæ, antequam Alexander à Monte Peſſulano diſceſſiſſet, atque adeò ante menſem Iunium; in quo diſceſſit: ſic enim habent acta eius ex Vari-
g apud Baro. cano. [g] *Exiuit ergo Pontifex à Monte Peſſulano in proximo menſis Iunij, & per Alexiacum, atque Meniacum, & Anicanoum tranſitum faciens, Albernia partes intrauit; & in vigilia Aſſumptionis B. Mariæ, apud Clarummontem, cum omni proſperitate, Domino authore, peruenit.*

Pallio ab Alexandro donatus vir venerabilis,
8. qui iam dudum Ciſtercio deſtinatus, ferebatur ad ipſum magis, quàm ibat; ipſo ignorante, & longè aliud agente, cœpit velut diſponi: aſſumpto Monachali habitu prius, ſine quo noluit in Epiſcopum
h lib.3.cap.... ſacrari. Ita in Quadripartita eius hiſtoria. [h] *Conſecratus Epiſcopus, ait, habitum induit Monaſticum; eadem cauſa videlicet, quod experimentis multis declaratum fuiſſet, eos, qui non Monachi Cathedram aſcendiſſent,* (ſcilicet Cantuariæ) *à Deo malè multatos eſſe* Addit Petrus Rogerius coæuus author, quem M.S. extare in Vaticano tradit Baronius.
i Ad hunc ann. [i] *Traduntur Thomæ, à quodam Cœnobitâ Cantuarienſis Eccleſiæ Sanctiſſimæ Conuerſationis, cui Dominus in viſione loquutus fuerat, quod ſi Monachum induerit, Dominum in cunctis negotiis propitium, & coadiutorem habere mereretur.* Sic factum eſt, vt Ciſtercij futurus communis parens, non aliter Ciſtercium ingrederetur, quàm primi noſtri Patres ingreſſi ſunt, nempè Robertus, Albericus, Stephanus; omnes nimirum per ianuam Monachatus; nec quicquam aliud Cantuaria Thomæ fuerit, quam ſanctis illis olim Moliſinus fuit.

9. Prouiſum etiam ab eodem B. viro, vt ſe abdicaret Cancellariæ munere, ne Eccleſiæ ſimul, & ſæculo ſeruiret, alterum Dominum contempturi habiturus. Et voluiſſet Rex illum retinere, quem ſibi, & Regno longo experimento vtilem, atque cunctis negotiis parem nouerat; ſed prælatum Apoſtoli conſilium (nam præceptum, quis audeat affirmare, quod · m: facilè contemni videat, imò tam publicè?) ne qui militant Deo, nedum qui agmen totius militiæ ducunt, negotiis ſæcularibus ſe implicent. Certè inter alias offenſionis Regiæ cauſas, hanc etiam commouiſſe animum eius, referemus inferiùs; quod Thomas Cancellariæ ſe ſubtraxerit, quem ipſe optaret miniſtrum retinere. Hæc S. Pontifex exempla nobis reliquit. Nobis præeſſe Curiæ parum eſt; ſi non militiæ præſint Eccleſiæ Cardinales, acies ducant, caſtráque diſponant; quod vt contra infideles, ſi neceſſitas vrgeat, ſummæ laudis; ſic in Catholicos, non habeo vnde excuſem. Sed ab his abſtineo cui ſolum, ſapienter, dubitare licet, fortè & neſcire; at non de Principum factis iudicare. Thomas non ſolùm Pontifex. abſtinuit à ſæculari munere; ſed ne occaſione præteritæ functionis, Rex quicquam poſſet, à ſacerdote petere; non priùs Pontifex acquieuit conſecrari (quod infrà latiùs dicam) quam liber, & immunis à ratiociniis, atque abſolutus à Rege declararetur.

10. Hoc ipſo anno priuilegium ingens Ordini Alexander conceſſit, quod non licet ſilentio præteriri. Cùm enim noſtri à locorum Ordinariis, contra Apoſtolica indulta, in graue vtrorumque bonorum detrimentum, prægrauarentur; & quas non poſſent in ipſos promulgare, in colonos, miniſtros, & locatores, anathematis ſententias ſæpè proferrent, Venerabilis Patris Faſtradi cura, in Capitulo generali prouiſum eſt, vt grauamine ad Pontificem relato, eidem pro opportuno remedio ſupplicaretur. Tunc Alexander ſanciuit ſuo diplomate, vt nō ſolùm Abbates, Monachique, ac Conuerſi Ciſtercij; verùm ſeruientes etiam ſæculares, Coloni, ſeu Firmarij tenentes terras noſtras ad annuos redditus, & quicumque cum eis communicarent, à Diœceſanorum iudicio eſſent exempti: neque vlli alteri iudici Eccleſiaſtico; ſi tamen intra terras Ordinis viuerent, quàm generali Capitulo Ciſtercij, atque eius delegatis ſubiicerentur. Diploma ipſum, quia in tomo priuilegiorum non continetur, & alias ſingulare indultum continet, ab Auberto Miræo adductum in ſuo Chronico, operepretium duxi hic tranſcribendum, quod eſt huiuſmodi.

ALexander Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, dilectis filiis Abbati Ciſtercij, &c. 11.

Ex parte veſtra fuit propoſitum coram nobis, quòd nonnulli Eccleſiarum Prælati veſtris libertatibus inuidentes, cùm eis non liceat, ex Apoſtolicæ Sedis indulto, in vos excommunicationis, vel interdicti ſententias promulgare; in tenentes, ſeu firmarios ad annuum redditum terrarum veſtrarum extraneos, & eas proprio nomine excolentes, vel aliàs vobis communicantes, ſententias proferunt memoratas. Nos verò ſupplicationibus veſtris inclinati, ne quis Prælatorum, huiuſmodi ſententias, in fraudem priuilegiorum Apoſtolicæ Sedis, de cætero promulgare præſumat, authoritate præſentium decernimus eas non tenere. Inſuper vobis, & Ordini veſtro concedimus, quod firmarij, tenentes, ſeu ſeruientes veſtri, in terris veſtris ſituati, à iuriſdictione cuiuſcumque iudicis Ordinarij Eccleſiaſtici ſint quieti: & liceat vobis de cætero, & capitulo veſtro, de adulteriis, & aliis fornicationibus coram vobis, ſeu aliis Commiſſariis veſtris eos corrigere; atque etiam diuina audire in Capellis veſtris, & Eccleſiaſtica Sacramenta recipere, ac iiſdem firmariis, tenentibus, ſeu ſeruientibus in Capellis veſtris Sacramenta miniſtrare, tam intra, quàm extra Monaſteriorum veſtrorum ſituationem, &c. Sanè ſi quis Archiepiſcopus, Epiſcopus, Archidiaconus, Diaconus, aut aliquis eorumdem officiorum, propter hoc in vos, vel in Monaſteria, Eccleſias, ſeu Capellas veſtras, tenentes, firmarios, aut ſeruientes veſtros ſituatos, vel in Sacerdotes veſtros, nomine veſtro in Eccleſiis veſtris, ſeu capellis miniſtrantes, aut Eccleſiarum miniſtros aliquos, aliquam ſententiam protulerit, illam omninò non valere cenſemus, &c. Idibus Nouembris Pontificatus noſtri anno tertio. Hactenus Alexander ad Ciſtercienſes, nota, & inuſitata conceſſione; quam vna, aut alia Eccleſia, forſan antea; ſed nulla vnquam Religio adepta fuiſſet. Et potuiſſet nocere magnitudine ſi non grauaminum ingruentium moli, æquale, velut remedium exigeretur.

Hoc forſan decimarum occaſione, atque exemptione earum noſtris indulta, quæ ſæpe & multum cæterorum Eccleſiaſticorum animos torſit, 12.
etiam per pios nedum per Catholicos præſules irrogata ſentirem, ſi non tempus ſchiſmaticos argueret, atque ipſos ſolos ſuſpicioni obnoxios faceret. Nempè cum in Capitulo generali proximo, publico edicto noſtri ſanciuiſſent, Alexandro adhærendum contra Victorem: ac modis omnibus enitendum ſibi fore, vt verus Petri ſucceſſor, atque Chriſti Vicarius agnoſceretur. Nam ob hoc omnes Epiſcopos ſchiſmaticos, in res, & bona eorum irrupiſſe, Herberti Chryſopolitani exemplum, ſupra a nobis adductum ſatis probat. Nec credendum, Friderico auerſante noſtros, deſæuiſſe Pontifices; qui vel ipſo fauente, in eoſdem atrocius

cius debaccharentur. Horum ergo violentiis, & tyrannidi occurriſſe Alexandrum credendum eſt, ingenti priuilegio exemptiunis; qua parcius noſtri, nec citra grauem, & vrgentem tunc oppreſſionem, vſuri forent.

13. Aubertus Miræus [k] priuilegium hoc adducit, velut eo Ciſtercienſes à iuriſdictione Ordinariorum exempti fuerint; ſic enim ait. *Alexander III. Papa Ciſtercienſes Imperio Diœceſanorum eximit ſequente diplomate, quo Ciſtercienſi familia adſcripti Coloni, adminiſtrique id generis nominatim continentur.* Cæterùm Ciſtercienſes antea exemptos argumento eſt, quod in eodem priuilegio dicitur. *Cum eis non liceat, ex Apoſtolica Sedis indulto, in vos excommunicationis, vel interdicti ſententiam promulgare; contra tenentes, ſeu firmantes*, &c. *Sententias proferant memoratas.* Iam ergo antea exemptis religioſis; familiares nunc etiam eximuntur. Fateor tamen non me hactenus vidiſſe priuilegium, quo iidem Religioſi eximerentur. Habebant ſanè exemptionem aliqualem, idque ab initio naſcentis reformationis etiam, ex profeſſione, & obedientia Epiſcopis promiſſa, non abſolutè, ſed ſaluo ordine ſuo, quod ſupra vidimus. Verùm hæc intra proprios limites clauſula, ad ea ſolùm, quæ in charta charitatis continentur, extendebantur. Abſolutam, & plenam exemptionem, quam videtur ſupponere Alexander, vnde habuerint, non potui inuenire. Certè vndecumque, prima omnium fuit religioſis Ordinibus conceſſa, & ad cuius normam aliæ poſtea ad alios, demum ad omnes priuilegia ſimilia emanauerint.

[k] In Chronic. Ciſterc.

---

1. *Alfonſus Luſitaniæ Rex Conimbricæ Conuentum congregat, 2. inſtituendæ militiæ religioſæ, 3. cui Sanctus Ioannes Zirita iura daret. 4. Magiſter nouæ militiæ Ciſtercio ſubditus. 5. Eius profeſſio. 6. Diſpoſitio, & obſequia in Ciſtercienſes. 7. Subſcriptio Chartæ. 8. Et notata à quibuſdam maior antiquitas. 9. Tres Ciſtercienſes militiæ breui exortæ. 10. De loco tertiæ. 11. De nomine. 12. De habitu. 13. Viſitatio Eccleſiarum Ciſtercienſium in Luſitania. 14. Et mors Theotonij, Bernardi olim amici.*

CAPVT II.

1. INNATA Luſitanis, propriáque, an alienæ virtutis æmulatione; namque vtraque genti familiaris, hoc item anno, vt ferunt, effectum eſt, vt duabus militiis Ciſtercienſibus, Legionenſi nimirum Sant-Iulianeæ, atque Calatrauenſi Caſtellanæ, in Luſitania tertia alia ſuccederet. Noua militia primùm, mox Eborenſis, ab vrbe Ebora capta, demum de Auis dicta, ab auſpicio fœlici volantis Aquilæ, quod illi nomen permanſit, vſque ad hunc diem. Author illius Alfonſus Luſitanus, legiſlator venerabilis Zirita, Sancti Ioannis Tarouceæ Abbas emeritus, inſtitutio ad normam Ciſtercienſium, ſub Abbatis Ciſtercij, aut etiam Claræuallis viſitatione. Magiſter primus, Petrus, Regis frater, cuius ſupra meminimus, milites, ex prima Regni nobilitate, atque ex prima virtute, ſelecti omnes, & qui in præliis aduerſus Sarracenos ingentis animi ſpeciem præ ſe tuliſſent. Nec defuit factis Romanæ ſedis authoritas, interuentu legati Cardinalis Epiſcopi Oſtienſis (Humbaldus ille; Hugonis noſtri ſucceſſor) qui ab Alexandro in Hiſpanias tunc recens miſſus, vt non affuerit, tamen conſenſum præbuit; atque Ioanni Ziritæ, Guicardoque Ciſtercienſi, vtrique ſuam ad prædictam militiam inſtituendam, poteſtatem per omnia delegauit. Eius rei inſtrumentum perantiquum, caracteribus priſcis exaratum in authographis Cœnobij Alcobacienſis à ſe inuentum, [a] Bernardus Brito Luſitanus primùm, mox Auiſienſes ſtatutis ſuis inſertum, ſeu magis præpoſitum, publicandum curarunt, quod ita habet.

[a] lib 1. Chronic. Ciſterc. c. 11.

2. *IN nomine Sanctæ, & indiuiduæ Trinitatis Patris, Filij, & Spiritus Sancti Deus vnus verus, & eſſentia inſeparabilis. Nos Ioannes Zirita Abbas (quondam) Sancti Ioannis de Tarouca, & Guicardus Monachus eiuſdem Cœnobij, in præſentia nobiliſſimi Regis Alfonſi, aliorúmque virorum ſuæ Curiæ; de conſenſu, & authoritate Domini Epiſcopi Oſtienſis, per totam Hiſpaniam legati de latere in honorem Dei, & Patris noſtri Benedicti, gloriámque noſtræ reformationis Ciſtercienſis, & vt Chriſti fideles, ab incurſu Maurorum liberentur, conſtituimus, & ordinamus militiam Equitum, cuius munus ſit Religionem defendere in bello, charitatem exercere, caſtitatem ſeruare in thoro, & terras Maurorum continuis incurſibus vaſtare, & habitum portare, ſignum Religionis præſeferentem, Caputium ſcilicet paruæ magnitudinis, cum ſcapula taliter facta, quod in conflictu pugnantes, non impediat, circa colorem cæterarum veſtium, non cauſentur, ſed circa temporis opportunitatem fiant omnia, ſcapula verò ſemper ſit nigri coloris cum caputio.*

In bello habeant loricas, & enſes, & lanceas, iuxta fortitudinem vniuſcuiuſque, nihil portantes inſignitum auro, præter enſes, & calcaria; ponentes ſemper ſpem ſuam in armatura fidei. In pace ſurgant ad orationem, & audiant Miſſas, ieiunent ſextis feriis, dormiant cum caputiis paruis. Seruent ſilentium, ſi ſimul manducant, ſuſcipiant peregrinos, honorent ſeniores, & Magiſtrum militiæ, tanquam Patrem, & Ducem ſuſpiciant, & in omnibus Regulam Sancti Patris noſtri Benedicti præ oculis habeant, de acquiſitis in bello dent pauperibus, viduis, & Eccleſiis; & Mauros quos in captiuitatem traxerint, ſanctis admonitionibus ad fidem deducere curent; ſi caſtrum, vel ciuitatem cœperint, facient certiorem Dominum Regem, & de mandato eius diſponent omnia, exiſtentes ſubditi Domini, non tantum bonis, ſed etiam diſcolis. 3.

Magiſter tanquam Dux cæterorum, procuret, non ſolùm verbis, ſed etiam exemplis ſubditos gubernare, non ſolùm in pace docendo, ſed etiam in bello pugnando, & ſi quis militum grauamen de illo habuerit, & poſt excuſationem non ſuſceptam, adhuc ſe grauatum ſenſerit, ad Abbatem deſignatum à Domino Ciſtercienſi recurret; & apud illum proponet querimoniam de Magiſtro, & expectabit ſententiam, de qua ſolus Romanus Pontifex, aut eius a latere Legatus, poterit cognoſcere; ſeu Reuerendiſſimus Pater Abbas Ciſtercij, ac eius ad hoc nominatus viſitator: & perſonaliter Pater Abbas Claræuallis. In electionibus verò Magiſtri, & aliorum officialium ſeruabitur 4.

Ordo

Ordo, qui in diffinitionibus Ciſtercij conſtituuntur: Nouiter autem electus ſuſcipiet inſignia Monaſterij ſui de manu alicuius Abbatis, & in manibus eius præſtabit iuramentum, & obedientiam in hac forma.

5. *Ego P. nouiter electus in Magiſtrum militia S. Benedicti Ciſtercienſis Ordinis nomine meo, & huius militia, iuro, & promitto obedientiam Romano Pontifici, & Domino meo Regi Portugalia, & vobis Patri Abbati in nomine Ciſtercienſis, omnibúſque ſucceſſoribus ſuis in perpetuum futuris; & quod bona militia non vendam, non donabo, nec conſentiam vendere, donare, aut alienare: quod in bello non derelinquam milites meos in periculo, vt me in libertatem ponam: nec tradam caſtra, turres, & oppida, ſine iuſſu, & voluntate Regis Portugaliæ: non conſentiam militia inermes in bellum exire, neque abſque caputio incedere, ad mandata Regum ibo, traditores eius pro meo poſſe perſequar: terras Maurorum infeſtabo, eas huius Regni, omni loco defendam, & ad omnia bella paratus exiſtam, cum equis, & armis, & contra hac omnia, nunquam veniam, ſic Deus me adiuuet, & iſta Euangelia.*

6. *Poſt electionem verò Magiſtri, ipſe donabit inſignia militibus nouiter iurantibus, ſi tamen præſens fuerit Dominus Rex, aut filius eius, hæres; ipſi facient caremoniam aſſumptionis ad Equitatus Ordinem: et ſi contingat tunc temporis, cum aliquis aſſumitur, eſſe ibi præſentialiter aliquis Abbas Ciſtercienſis Ordinis, dabit inſignia, & in manibus eius fiet homagium. Si aliquis militum, dum ambulat, inuenerit aliquem Abbatem Ordinis Ciſtercienſis, relicto equo humiliter accedat, & petat benedictionem; & comitem ſe offerat itineris: ſi pertranſierit per loca, caſtra ſeu ciuitates, vbi fuerint milites huius ſocietatis, tempore pacis, aut belli, Dux arcis offerat ei claues, & iuxta diſpoſitionem eius gubernentur omnia, tempore quo ibi fuerit. Monachi Ciſtercienſes tanquam fratres ſuſcipiantur, & omnia officia eis exhibeantur. Quæ omnia ego ſupranominatus Rex Alfonſus authoritate mea roboro, & confirmo. Et ego Guicardus, Monachus Sancti Ioannis de Tarouca, iuſſu Domini Regis Alfonſi, & Patris Ioannis Zirita Abbatis Præfati, cuncta dictaui, & manu mea ſcripſi apud Colimbriam, Idibus Auguſti. Æra M.C C.*

7. *Archiepiſcopus Bracharenſis pro parte Regni approbo, & confirmo.*

Epiſcopus Colimbricenſis pro parte Curia, approbo, & confirmo.

Epiſcopus Vlixbonenſis pro parte Cleri approbo, & confirmo.

Petrus Proles Regis, Par Francorum, & Magiſter Noua Militia pro parte mea, & meorum Militum confirmo omnia, & approbo.

Ferdinandus Roderici Monteiro, miles noua Militia approbo, & confirmo.

Gundiſaluus Vanegas miles noua Militia approbo, & confirmo.

Ferdinandus Ioannes miles noua Militia confirmo, & approbo.

Ioannes Portarius miles noua Militia confirmo, & approbo.

Petrus de Sauſa miles noua Militia confirmo, & approbo.

Rodericus Vanegas miles noua Militia laudo, & approbo.

Iulianus Alfonſi miles noua Militia confirmo, & laudo.

8. Hactenus inſtrumentum fundationis nouæ Militiæ, quam tamen antiquiorem alij faciunt, quippè ab anno M. C. XLVII. ſub Eugenio Pontifice incepiſſe, Luſitani authores [b] affirmant, quibus Roman [c], Emanuel Rodericus [d], atque alij non pauci adſtipulantur, Vt ſatis nobis probabile appareat, quod Brandaonius docet, Nobilibus per priuata vota ſacratis ab eo anno oppugnandis paganis, quandiu viuerent, & pellendis, qua poſſent a ſuis finibus, ob præclara facinora patrata, tum ad firmandum, promouendúmque, & continuandum per ſucceſſores gentis propoſitum; Alfonſum Regem hoc anno prouidiſſe de norma vitæ approbanda ab Eccleſia, aut approbata quam per vota ſolemnia profiterentur. Haud aliter paulò ante Sanct-Iulianeos, nec multò poſt Sancti Iacobi milites, cum priuati cœpiſſent, hos in Canonicorum Regularium; poſt multa tempora illos, ſed ſtatim, in Ciſtercienſium placita tranſiiſſe; omnes ad Calatrauæ imitationem, commemorauimus.

[b] *apud Brandaon. lib. 15. c. 5.*
[c] *Reipublica lib. .. ..*
[d] *tom. 3. quæſt. Regul.*

9. Cęterùm notatione dignum eſt, vtramque hanc militiam ſæcularem, nempè Sanctorum Iacobi, atque Iuliani, ſic regularia inſtituta ſuſcepiſſe, Canonica, aut Monaſtica, vt tamen (quod omnino certum eſt) nullis ſe eatenus regularibus ſubiicerent; per ſuos, ſeu Priores, ſeu Magiſtros immediatè regendas, à quibus ad locorũ Ordinarios, ſiue ad Apoſtolicam Sedem appellaretur; nec præter eam, quæ à Monachis incepit, Calatrauam, ſubiecta Monachis alia viſebatur. Prima inter omnes Luſitana militia fuit, quæ non ſolum admiſit Ciſtercij leges; verùm & Ciſtercienſium coërcitionem, Ciſtercienſis nimirum communis Patris, ſiue ab eo deputati viſitatoris, ac præſentis, ſi adeſſe ibi contingeret, Abbatis Claræuallis, per quos errata Magiſtri, iudicia, mores, & ſi quæ alia emendanda, corrigerentur. Tres ergo primæ militiæ Ciſtercienſes intra quadriennium ortæ, ſingulæ ſine exemplo, neque aliqua illarum ſecunda fuit. Prima per Monachos cepta Calatraua; tum ex his, quæ cœperunt per ſæculares, prima Sancti Iuliani *del Pereiro*, quæ regularia ſuſcepit inſtituta, ac ſe vltro votis ſolennibus adſtrinxit alterius Ordinis (nam Templarij ſpeciales, & proprias leges conditas à Bernardo ante acceperant) demum ex his, quæ accepere leges alienas, prima, quæ ſe tegendam noſtris præbuit, imò prima, quæ aliis, Auis fuit. In qua id etiam iure miretur lector, tot leges inter paucas ſcriptas fore, quæ ſolùm tendunt in obſequium Ciſtercienſium, neque tantum ſuorum prælatorum, ſed quorumcumque.

Illud præterea rarum in hac militia, nec ſilentio obtegendum; quod ſine nomine, ſine loco fixo incœperit (ſic multis placet) quaſi vtrumque per arma comparatura. Certè ante Eboram expugnatam à Sarracenis, quæ prima virorum ſedes, atque nomen à ſede præſtolabantur. Vt inde putet Brito Luſitanus à quibuſdam, nec Magiſtrum Petrum Alfonſum, nec quatuor primos noui ordinis annos connumerati. Quippe vix vnquam conſiſtere valente ſtatu religioſo, ſine vita communi: ſed neque vita, ſine communi habitatione. Non negauerim tamen ſatis probabile collocatos Conimbricæ in vico, qui à fratribus ſuſceptis per quadriennium, *da Freyria*, hodiernam vſque in diem cognominatur. Sic coniectatur collector ſtatutorum anni M.DC. XXXI. addito coniecturæ fundamento, non contemnendo. Quod Eboræ, ad quem locum tranſierunt poſt annos quatuor Eccleſia, & vicus, quibus adhæſere, *da Freyria* etiam, ab eis hodie dicuntur. Vt non immeritò; vtrobique eiuſdem nominis, eadem extitiſſe cauſa credenda ſit: nempe 10

pe noua Religio ad tempus reſidens, atque vtrobique memoriam ſui relinquens, hæc de loco.

De nomine id ſolùm notatum [e] video, nouam militiam dictam his primis annis; nempè pro tempore; vt poſt modum ex loco; de Ebora vocandam infra dicemus. Haud aliter Ciſtercium in principio nouum Monaſterium: at poſtquam nouum, per tempus eſſe deſijt, vocabulum à loco mutatum eſt. Sed & noſtræ militiæ maior ratio, tranſlatis ſedibus, & incœpto nouo Cœnobio, quod ſuo tempore fuſius oſtendemus.

e *In Statutis tit.1.cap.3. in fine.*

12. De habitu expreſſum ſatis in Regula, ſcapulare, quod ſcapellam vocat, cui aſſutum caputium, Religionis inſigne præſeferret. Paruum quidem vtúque, & bello accommodum; ſed quod nequaquam poſſet occultari, imò quod, quia præliantes impediebat, (adeò non nimis paruum) Bonifacius IX. poſt duo ſæcula, in crucem viridem, viuæ vocis oraculo, & ſcapulare breuius, commutauit. Ergo quod modò crux, illis temporibus, militibus Chriſtianis, caputium fuit, Et Monaſticus habitus, cucullus, inſigne præferebat nobilitatis. Sed heu! iam illud dedignati aſpernantur, ſi non contemnunt, qui (nam id dicam Chriſtiana libertate) nihil magni fecere, niſi ſub ipſo. Sed de his aliàs.

13. Interim priuſquam recedamus à Luſitania, viſitatas eiuſdem Regni Eccleſias hoc ipſo anno per Abbates Gualterum Moterolæ, & Guillelmum Bonæuallis (haud dubium, quin ex Godefridi Claræuallenſis, nam eius lineæ omnes, delegatione) Brandaonius affirmat, [f] inſtrumento producto, ex Tabulario Sanctæ Crucis Conimbricenſis, in quo, & quanta reuerentia viri ab Alfonſo tunc Rege, atque vniuerſo Regno ſuſcepti ſint, quàm non extranei ab ipſis reputati, non difficile licet coniectari. Quippe vocati ad publica negotia, & qui poſt Bracharenſem Archiepiſcopum, totius Regni Primatem, ante omnes Regnicolas ſubſcriberent: nempè hoc ordine.

f *lib.10. c.34.*

D. Ioannes Archiepiſcopus Bracharenſis.
D. Gualterus Abbas Mererolæ.
D. Guillelmus Abbas Bonæuallis.
D. Gerardus Abbas Sancti Ioannis de Tarouca.
D. Petrus Abbas Sancti Saluatoris de Turri.
D. Creſconius Abbas de Cabañas, *&c.* Vt palam videas quanti ab Alfonſo fierent, qui vel exteri ad negotia Regni grauia inter Regnicolas Prælatos Eccleſiarum, admitterentur. Habet, & idem inſtrumentum, quid peculiare, in fauorem Monachorum Alcobacienſium; quod ſoli ipſi ſubſcribunt cum Prælatis, quaſi ad quos ſpectaret, iſta reuiſere. *Monachi Alcobacienſes, Petrus Alfonſus, Petrus Michaelinus, & Petrus Ioannes* Brandaonius putat, non Alfonſum tantum, verum & alios Regni ſucceſſores, in Luſitania, Alcobacienſes habuiſſe conſiliarios ordinarios Curiæ, quibus ad omnia negotia vti conſueuerint.

Hoc ipſo anno deceſſit Theotonius Canonicorum Regularium (in eodem Monaſterio Sanctæ Crucis) primus Prior, ſanctitate illuſtris, vſque ad miracula, & Bernardo, dum vixit, per viſum prius, mox per litteras notus, atque tranſmiſſo baculo donatus, qui hodiéque obſeruari ibidem dicitur. Quin inter Sanctam Crucem, & Claramuallem, lóga licet diſtantia ſeparatas, frequens cómercium, mutuaque ſuffragia ab vtroque parente deriuata, indéque continuata per multum tempus, idem, qui ſupra author [g], teſtis exiſtit. Quod in gratiam vtriuſque Monaſterij dum Luſitana tracto, nequaquam duxi ſilentio contegendum. 14.

g *Idem ibid.*

---

1. *Noſtrorum in Suecia Apoſtolatus.* 2. *Idola gentis adhuc poſt Euangelium,* 3. *& ritus barbari;* 4. *de pertinacia in ſua ſuperſtitione* 5. *Sacerdos excæcatus, conuerſúſque;* 6. *atque hac occaſione deſtinatus ad gentem B.Stephanus.* 7. *Quanta paſſus ibidem pro Chriſti nomine,* 8. *Miracula, & miraculorum fructus.* 9. *Demùm perpenſum Ciſtercium per hæc tempora.*

CAPVT III.

1. EX Luſitania, in Sueciam tranſeamus, quæ cum Idolis adhuc deſeruiret nondum benè Chriſtiana, quamuis Adrianus non parum laboraſſet; vt primam tunc Euangelij lucem, procurante Eugenio, ſic plenos radios hoc anno Ciſtercio deberet, atque Idolorum exterminationem, agente Stephano Monacho Albaſtrenſi, inſigni pietate viro, doctrinaque, qui altiùs radicandæ, & latius ſpargendæ Chriſtianæ fidei Apoſtolus Sueciæ cum Adaluardo, & primus Vpſalenſis Eccleſiæ Præſul (id eſt illius, in quo idola vigebant, loci) Erico Stenchilo religioſo Rege petente, atque mittente Archiepiſcopo Cremenſi, creatus eſt, non ſine ingenti gloria Chriſtiani nominis. Nec dubium quin ex Ciſtercio aſſumptus ad tantum opus; ex eo plures aſſumpſiſſe coadiutores credendus ſit, quos vel externus non foret prætermiſſurus. Rem parum notam, ſed cunctorum notitia dignam, atque illuſtrem Ciſtercio, Eccleſiæque, quia non alibi meliùs, aut opportuniùs, altiùs repetito principio pandere libet.

2. Sueonum Gens ſuperſtitioni dedita ſupra alios mortales, ſeu proprio genio, ſeu patria traditione deriuata ad filios, tres Deos venerari ſolita fuit. Alterum præſidentem naturæ, violentiæ alterum, & tertium tandem deliciis, ac voluptatibus. Deſcribit illos, atque illorum cultum, ac ritus barbaros nobilis eius gentis Scriptor Albertus Krantzius, in Præfatione ad Sueciam verbis ſequentibus [a]. *Vt antiquitatis aliquid attingamus, nobiliſſima gens Sueonum templum habuit, quod Vpſola dicitur. Sedes hodie Metropolitana Regni ibi perdurat, non longè à ciuitatibus Sictona, & Birca. In hoc templo, quod totum fulgebat ex auro, ſtatuas trium venerabantur Deorum, antequam Chriſto crederent, Potentiſſimus Thor in medio triclinio, ſtrato puluinari colebatur. Hinc inde latera eius cingunt Vuodon, atque Fricco. Thor, inquiunt, præſidet in aere; tonitrua, & fulgura, ventos, & imbres, ſerenitatémque gubernans, fruges adminiſtrat, cum fructibus vniuerſis. Alter Vuodon, hoc eſt Fortior, bellis præſidet: hominibúſque fertur, in hoſtes vires ſubminiſtrare. Tertius Fricco pacem, & voluptatem moderatur: cuius etiam ſimulacrum hoſpitudinem præſeferebat. Vuodon ſculpunt armatum, vt alij Martem: Thor autem cum ſceptro Iouem videbatur*

a *lib.1. in Præfatione.*

batur exprimere. Hæc de Idolis, de cultu, & ritibus, pergit ita deſcribere.

3. *Arbor iuxta templum ſtabat ingens, patulis diſfuſa ramis, æſtate, & hyeme iuxta virens. Genus eius nemo poterat edicere. Fons ſcaturiebat ad locum ſacrificiorum. Sacrificaturi, hominem hic immerſere viuum qui ſi facilè immergeretur, fauſtum renunciauere votum. Aurea catena fertur cinxiſſe templum ad mænia, domúſque faſtigia ſuſpenſa latè rutilans acceſſuris: nam templum in planitie ſitum montibus ambitur. Si peſtis, aut fames ingruat, Thor ipſi ſupplicatur: ſi bella, Vvodon, ad nuptias Friconi ſacrificabant. Poſt nouennium, totius templi celebritate, templum viſebatur. Ne Regibus quidem immunitas, à mittendis donariis. Reges aliquando Chriſtiani, quod ſacrilego à cultu huiuſmodi abſtinerent, Regno ſunt deſtituti. Nouem diebus ſacrificia peragebantur; nouem per ſingulos dies animalium genera (in quibus etiam homo) ſacrificabantur. Sed hæc de ſuperſtitione Gentilium, ſupra quàm ſatis dicta ſunt, vt cognoſcamus idem Dæmoniorum genus in omni natione indebitum ſibi cultum vendicaſſe.* Hactenus ex Alberto Krantzio citato loco.

4. Porrò Sueones adeo tenaces erant iſtorum rituum, vt etiam poſt notitiam Euangelij, & ſub Chriſtianis Regibus; eiſdem adhætere non dubitauerint. Quin Reges ipſos, nomine religionis, ſi fortè detrectaſſent, ad id compulerint, ni dona & ipſi ad templum tranſmiſiſſent, exturbandos à ſolio, quod idem Auctor [b] alibi etiam tradit. *Sueonum genus præ multis aliis, Idolis dedita fuit: quod toto hoc mundi ſecreto, venerabile illi fuit templum Idolorum apud Vpſolam, nunc quoque caput gentis, & Metropolim. Quod Idolum tam pertinaciter coluere gentiles, vt Reges etiam ſuos Chriſti ſacris initiatos adigerent munera mittere in templum, alioqui regno exigendos.* Hæc vſque ad tempora Erici Stenchylli, qui Sueciam hoc anno moderabatur: nec potuerat Adriani prædicatio, induſtriaque tantum malum arcere ab illis finibus. Sed reſeruabat Deus hoc opus ſibi, & poſt ſe Stephano, quem occaſione miraculi ingentis in quodam Idolorum ſacerdote patrati, primum Pontificem habere Vpſola meruit. Miraculum narrat Olaus magnus Archiepiſcopus, & ipſe Vpſolenſis, & nos ipſius verbis, quæ ita habent. [c]

b lib.5. Sueonæ c.12.

c lib.16.c.41.

5. *Accidit eo præſente* (ſcilicet Erico Stenchyllo) *totaque populi multitudine circunſtante, quod ſacerdos omnium nomine ſacrificia Idolis offerens, repentina cæcitate percuſſus collaberetur. Deinde poſtquam diu, & fruſtra à cæcis Idolis cæcitatis remedium poſtulaſſet, atque in proprias ædes reductus ſopori ſe tradidiſſet; ecce illa miſericors miſericordiſſimi Dei Mater non dedignata eſt afflictum peccatorem, omni humana ope deſtitutum, viſitare, conſolari, & de myſteriis ſanctiſſimæ fidei noſtræ Chriſtianæ informare, Chriſtique Apoſtolum, ex impio malorum Dæmonum nuntio, ſuſcitare. Inquit enim: quia lumine intellectus, & rationis tuæ abuſus à vero Deo te, ad Dæmonum cultum conuertiſti, iuſtè corporis tui oculis priuari meruiſti. Igitur ſi corporis tui oculos recipere volueris, crede in filium meum Ieſum Chriſtum, qui eſt Deus Chriſtianorum, eiuſque Fidem firmiter ſerua, & ab omnibus ſeruandam prædica. Credidit ille, & credendo vſum oculorum perfectè recepit: ſtatimque Chriſtianæ Religionis diligentiſſimus prædicator effectus, omnem in circuitu regionem peragrando, lumen veræ Fidei cordibus incolarum infundere conabatur; vt & ipſi ab illa horrenda perfida mentis cæcitate, qua infœliciter tenebantur, liberati, lumen ad reuelationem gentium ab alto exortum accipere mererentur. Nec deerat totius ſalutis Auctor ſalutarem doctrinam fideliter annuntianti. Quippe breui tempore non paruus fidelium numerus in vineam Domini, ab ipſo Cœleſti Patrefamilias vocatus intrauit, vt verum oſtenderetur Chriſti verbum.*

Hac occaſione pius aliàs Rex, & qui Chriſtianam Religionem altè imbibitam per totum Regnum dilatari ſemper optaſſet, cum populum reuocari poſſe videret à priſtinis erroribus; nullum omnino lapidem non mouit, quo Chriſtum barbaris mentibus ingereret, & firmiora Euangelij fundamenta in cordibus eorum iacere poſſet. Sed pergit idem Auctor eodem loco. [d] *Meſſis quidem multa, operarij verò pauci. Quamuis enim nonnullæ Chriſtianorum reliquiæ in Suecia permanſiſſent: attamen petendi erant ex Bremenſi Metropolitano magis idonei Doctores, qui verbum Domini rectè tractare didicerant. Quo circa optimus Rex Ericus Stenchyllus miſſis ſolemnibus legatis, ab eodem Metropolitano, qui tunc erat Agadarius, aut eius ſucceſſor, impetrauit ad ſe duos ſanctiſſimos Pontifices in diuina lege doctiſſimos confeſtim emitti, videlicet Adalbardum, & Stephanum: qui tanto honore a Rege, & populo excepti fuerunt, vt ab omnibus maiorem aſſequi non potuiſſent. Prædicabant Chriſti Euangelium continuè, & diligenter: creſcebat quotidie cum magno fructu diuini verbi plantatio: baptizabatur magna populi multitudo; tantúſque omnium ardor ad Baptiſmum erat, vt euolutis paucis diebus, nulli aut pauciſſimi Incolæ in vniuerſa ciuitate Birchenſi (quæ tunc frequentiſſima erat) inuenirentur, qui Chriſtianæ militiæ adſcripti non eſſent, quemadmodum in hiſtoria Pontificum Vpſalenſium diffuſius oſtendere curaui.* Hactenus ex Olao magno deſumpta. Porrò Stephanum Ciſtercienſem Albaſtræ Monachum idem nonminùs Auctor [e], & ante eum Ioannes magnus [f], ex quibus plures alij [g] teſtificantur. De Adalbardo aliquale dubium ſubeſt, & cum non videam expreſſum ab antiquis, neque affirmare auſim, neque negare. 6.

d Vbi ſuprà.

e In append. circa finem.

f In vitis Pontific. Vpſalenſium, lib.2.

g Vvionius lib.1. ligni vitæ, c.45.

7. Cæterùm quàm verus vterque Sanctus Apoſtolorum imitator extiterit, non ſolùm credens Chriſtum, prædicanſque, atque verbo, & exemplo alios ad Fidem trahens; verum & multa patiens pro eius nomine, vſque ad plagas, & verbera, & plura item in eodem nomine patrans miracula, & prodigia, quæ tandem adeò in gentem inualuerint, vt paſſi ſint, quæ paulò antè adorabant, ignibus tradi Idola, ipſis cernentibus, conſentientibuſque; primum ex eodem qui ſupra Olao Magno, poſterius ex Alberto Crantzio accipe. Ergo de primo Olaus ita ſcribit [h]. *Non deerant illi peſſimo humani generis inimico ſuæ ſolicitæ artes, per quas tam ipſi Optimo Regi Erico Stenchyllo, quàm etiam Sanctiſſimis Pontificibus grauiſſimas perſequutiones, & inſuperabilia pericula paſſim, ab Incolis regni ſuſcitaret: præſertim illis, qui de ſanguinis nobilitate magis, quam de virtute gloriabantur. Hi enim videntes Chriſti legem ſuis operibus contrariam, cœperant eius aſſertores, primò occultè, dein palam apud ſimplicem, & ignarum populum, multis calumniis, atque improperiis afficere: ita vt Rex ipſe vnà cum Pontificibus publico vulgi clamore peteretur, quaſi non eſſet veri Dei cultor, ſed nouorum Dæmonum annuntiator. Tantùmque veſani populi furor à Proceribus excitatus inualuit, vt Chriſtiani Pontifices comprehenſi, & virgis cæſi, ac plurimis iniuriis affecti, ex Vpſala, ad Bircam duarum dierum itinere redire*

h Vbi ſuprà

compellerentur: Cum interim Rex nunc huc, nunc illuc fugitando latebras captaret, nolens manus ſuas ſanguine ciuium contaminare.

8. Hactenus quod pro Chriſto datum pati viris Sanctiſſimis: at miracula per ipſum perpetrare, tandémque in ipſo, atque ipſi cunctos vincere, etiam donatum fuiſſe, ex his, quæ Krantzius tradit, atque ipſius etiam verbis lector accipiat [i]. *Stinkel*, ait, (ſic enim vocat Stenchyllum) *optimus Rex Sueciæ ſceptris ſuccedit: cui id laudis vel maximè tribuitur, quòd in diebus illius Chriſti Religio maximum in Regno acceperit incrementum: exterminatis Idolis, quibus gens illa præ multis aliis dedita fuit.* Et paulò inferiùs. *Sed iſto Rex, cuius tempore nunc ſcribimus Stinkel, conſequutus eſt, cum Sanctos Pontifices aſciſceret, vt ipſi coram populo ſtupenda mirabilia perpetrarent. Quibus viſis in eam ſententiam victi populares, perductique ſunt, vt paterentur ſua Idola concremari: quæ, cùm ſibi auxilio eſſe non poſſent, cui tandem opitulari poterunt?* Hactenus Krantzius, & miracula ſtupenda patrata narrans, & per ea Chriſto acquiſitam illam prouinciam. Neque nos plura de Apoſtolatu Stephani, Adaluardíque, cum Ioannem Magnum, qui fortè plura tradit, nanciſci non potuerimus. Alia eius Acta, quæ in aliis inueniuntur, per tres, & viginti annos, quibus præfuit, ſuis ſingula locis referemus.

i lib. 3. Sueciæ c. 12.

Interim adnoto, diſperſos iam per Orbem Ciſtercij Monachos, nulla prorſus obſequia detrectantes, veros Bernardi filios, quibus poſſent Eccleſiam promouere: nunc in Schiſmaticos, nunc in Sarracenos, nunc in Gentiles: atque in hos omnes exerentes vtrumque gladium: nunc per Militias rebelles occidendo: nunc per Apoſtolatum, & miracula, animas dudum mortuas viuificando. Nec minus ideo Monaſteria plena viris ſanctiſſimis, qui per quietem, & otium contemplationis, Deum concilient: & dum ſinguli inſiſtunt ſuis muneribus alij prælientur, prædicent, conuertant; alij victoriam, efficaciámque, & virtutem, dum puras manus in oratione leuant, cæteris impetrent. Sed iam qui hactenus Marthæ ſolicitudinem erga multa occupatam, & cuncta peragentem proſpeximus; ad Mariæ amplexus, deliciáſque, & filiorum Bernardi conſolationes, pretioſas vitas, pretioſiores mortes, atque id genus alia, quæ hunc annum concernunt, tranſeamus. 9.

1. Mortem Rainaldi ſenis in Claraualle, 2. Oraculum ad Gaufridum Monachum, primùm. 3. mox viſio ad ipſum facta: 4. ſed humiliter de alio interpretata: 5. reclamante euentu: 6. Demum tabulæ ſonus præceſſere. 7. Qualis tranſitus Sancti. 8. De eo, & alio Conuerſo glorioſa viſio. 9. Gerardi Monachi, & Sacriſtæ puritas. 10. Mors. 11. Enarrandi, Magiſtri militiæ Templi, aduentus in Claramuallem. 12. Et læta vox, de cœlo facta ad ipſum.

CAPVT IV.

1. HOc mihi caput Clarauallis impleat, illuſtrata natali Sancti Rainaldi, quem in hunc annum incidiſſe credimus: nempè octauum ab illuſtri illa viſione, quam anno M.C.LV. commemorauimus: ſic enim in Exordio magno tradit, [a] qui cunctis affuit. *Nam viſionem, quam per octennium ferè ſilentio preſſerat; paruo tempore, id eſt, quadraginta, ſi bene memini, diebus ante obitum ſuum, inuitus, & quodammodo coactus, mihi, licèt indigno, patefecit.* Itaque hoc anno octauo ab hac viſione, diuina prouidentia effectum eſt, vt eam, idem, qui vidit, patefaceret, antequã moreretur, ad honorem, & gloriam Mariæ Virginis, & Ciſterciensium, imo omnium Monachorum conſolationem. Cæterùm, quæ pretioſam eius mortem admiranda præceſſerint; quales reuelationes, & oracula, tum ad Gaufridum, poſt Sorenſem Præſulem, cuius ſuprà meminimus; tum ad eundem Rainaldum facta ſint, ex eodem authore Exordij præſtat deſcribere.

a lib. 3. c. 21.

2. [b] *Contigit* (ait) *vt frater quidam ſpiritualis, quem vnicè in Chriſto diligebat* (ſcilicet Gaufridus) *grauiter ægrotaret: eratque languor fortiſſimus, ita vt mori putaretur. Vbi prædictus vir mærore nimio contabeſcens, vt verum ſe comprobaret amicum, lachrymoſis precibus ardenter inſiſtere cœpit pro recuperanda dilecti amici ſoſpitate; & ſtabat in confractione in conſpectu Domini. Laboranti verò continuò in gemitu ſuo aſtitit quidam per viſionem, & ait. En frater ille, pro quo ſic affligeris, ſanitati reſtituetur. Sed tamen alter quidam, quem æquè ſpiritualiter diligis, loco ſuo migraturus eſt.* Hæc in Exordio. Porrò hunc fratrem, ad mortem infirmatum, eundem eſſe, cui Rainaldus narrauerat viſionem; Rainaldum verò, qui tunc non ægrotabat, ſubrogandum pro ipſo iuxta oraculum; quæ alio in loco deſcribit idem Exordium ex perſona infirmantis; ſimul & glorioſam aliam viſionem, venerabili viro oſtenſam, de ſeipſo, quò ſecurior migraret, declarabunt.

b lib. 3. c. 22.

Euolutis diebus quatuordecim (ſcilicet à viſione prima manifeſtata, vigintiquatuor ante viri Dei obitum) *apparuit ei* (*nimirum Rainaldo*) *per viſum ipſa eadem Regina Cælorum, & Domina Angelorum, inſcendens, ac preparans ei ornamenta candida, & pretioſa, quibus in proximo veſtiendus erat. Quæ cum præparaſſet, colligauit in vnum, & recedens detulit ea ſecum. Quod cum ille vidiſſet, ſubſequutus eſt eam, clamans poſt tergum eius, & dicens. Eia Domina mea deſideratiſſima, quando habiturus ſum iſta, quæ mihi præparare dignata es ornamenta? Cui Sancta Dei Genitrix ait; quando venies ad me, tunc recipies ea.* Hæc Raynaldi ſenis læta viſio, ſed qua ſe indignum prorſus cùm nec putaret; & aliàs illum, cui retulerat priorem, deſperatè ægrotantem cognouiſſet, quam ſibi perſuadebat pro ipſo factam, eidem etiam cenſuit referendam. 3.

[c] *Manè igitur facto* (pergit, qui narrat) *introiuit ad me ipſe Dei ſeruus, tãquam infirmum viſitaturus. Ego enim ægrotabam tunc penè vſque ad mortem; & erat languor fortiſſimus, ita vt de ſoſpitate mea etiam Medici deſperarent. Die enim præcedenti Oleo infirmorum inunctus fueram, quoniam credebant me citò moriturum. Ille verò cum veniſſet ad me, multo pieta-* 4.

c Vbi ſuprà.

tis

tis affectu compaſſus eſt mihi; & vt poſſet me aliquatenus conſolari, retulit mihi illam, quam in eadem nocte viderat, viſionem; reputans ſcilicet, atque denuntians, quia non propter ipſum, ſed propter me facta fuiſſet ad ipſum. Erat enim humillimus corde, & nihil tale preſumens de ſua ſanctitate. Cui ego mox reſpondi. Noli, quaeſo, Pater amantiſſime, noli benedictionem tuam interpretatione ſiniſtra à te alienare. Ornamenta, quae ſunt ibi caelitus preparata, nunquam alterius erunt; ſed miſerante Deo ſalua tibi, & integra permanebunt; tu verò piiſſimam illam Viſitatricem tuam inſtanter efflagita, vt in beneplacito miſericordiae ſuae alia quaecumque volueris, mihi preparare indumenta dignetur. Potens enim, atque benigna eſt, diues in omnes, qui inuocant illam.

5. Reſtabat adhuc implenda Gaufridi viſio, quæ poſteriorem Raynaldi, ſatis quamuis apertam, declararet. *Quid plura?* (pergit idem, qui ſuprà, author) *ego, qui morti proximus aeſtimabar, nollem, vellem, reuocatus ſum ad tolerandas vitae huius aerumnas: ipſe verò, qui ſanus videbatur, atque incolumis, non ampliùs quàm viginti dies poſtea ſuperuixit.* Sic ille, qui euaſit mortis periculum. Neque aliter qui viſionem Godefridi retulit[d]. *Nam conualeſcente illo, qui morti proximus videbatur, defunctus eſt in ipſo tempore ſenex quidam Venerabilis, & Sanctus, Renaldus de Clunaco dictus, quem, & ipſum miro affectu in Chriſto diligebat.* Hæc de completa veraque viſione per Sancti viri obitum, quem tamen alia ſigna præceſſere: illud præcipuè Ciſtercio familiare, de tabula pulſata, auditáque, nullo prorſus pulſante, quod ſic proſequitur.

d lib. 3. c. 12

6. [e]*Non eſt autem ſilentio praetereundum, quod iſte vir Dei ante ſextum ſuae dormitionis diem, dum in Eccleſia ſolus, poſt Completoriū orationi inſtaret, repente pulſata eſt in auribus eius tabula defunctorum duobus ictibus tantùm. Quo ille audito, ſtatim exiuit, & petiit infirmitorium, putans ibi aliquem de fratribus infirmis eſſe moriturum. Sed cum certius cognouiſſet, nullum ibi tunc in extremis poſitum, venit ei in mentem, quod ipſe eſſet propter quem ſignum hoc factum fuiſſet; & quod in ſonitu tabulae ſua ſibi migratio ſignificaretur. In hac igitur memoria mortis ſubitò totus intremuit, inuaſitque eum tremor, atque horripilatio carnis, & coepit illicò febricitari.* Hoc ſignum inter noſtros, & olim frequens, & à principio multoties repetitum, ad noſtra tempora vſque perduraſſe; vltra ea, quæ ſuperiùs dicta ſunt, ſequentia etiam manifeſtiùs declarabunt.

e lib. 3. c. 11.

7. Glorioſa ſigna, glorioſus item finis ſequutus eſt, inter verba ſalutationis Angelicæ, animam exhalantis, ſenis emeriti; haud dubiè, quin ad Mariam præſentem dicta, quæ ſpiritum egredientem in coelos deductura præſtolaretur. Certè Raynaldus fidei confeſſionem morituris ex more ſuggerendam non oblitus, ſed velut tranſcendens; dum *Credo in Deum* audiret cantantes fratres, *Aue Maria* intentior reſonabat. *Et ingraueſcente morbo, tandem ad extrema perueniens, Beatiſſimae Virginis Matris ſalutationem, quam antea ſemper frequentare ſolebat, quandiu lecto decubuit, penè inceſſanter corde, & ore voluebat; atque cum verbis dulciſſimi oraculi faelicem animam exhalauit.* Hic Sancti viri tranſitus glorioſus, hæc ab humanis ad cæleſtia foelix migratio fuit.

8. At non ſolus in Regnum intrauit, qui plures Chriſto, dum vixit, lucri fecerat; & quem viſiones glorioſæ præceſſerunt, eædem neque minus glorioſæ, ſequutæ ſunt. [f]*Contigit enim Conuerſum quemdam Religioſae conuerſationis, & boni teſtimonij virum, ipſa die migrare ad Dominum, ita vt amborum exequiae ſimul celebrarentur, & in eodem mauſoleo ambo pariter tumularentur. Et dum iſta fierent, viro cuidam ſpirituali demonſtratum eſt in viſione, quod duo pulcherrima templa fabricarentur in Claraualle, vnum in infirmitorio Monachorum, alterum in infirmitorio Conuerſorum: ſed primum illud hoc altero longè nobilius erat, atque venuſtius. Conſtat igitur, quia in gemina conſtructione templorum, & in ictu tabulae mortuorum, deſignata eſt euidenter pretioſa in conſpectu Domini mors amborum. Templorum autem differentia, meritorum diſtantiam indicat. Quia, quamuis vtrumque ſanctum, tamen alterum altero ſanctiorem extitiſſe credimus apud Deum. De cuius miſericordiae theſauris tantum quilibet eorum accepit, quantum Mater gratiae impartiri dignata eſt.*

Ibid. c. 11.

9. Raynaldum, & Conuerſum, de quibus hactenus, Gerardus Monachus, & ſacriſta ſequutus eſt, corpore virgo, nec minus mente purus; & qui non minus mortis ſuæ certior per ſignum tabulæ; quò paratior, ſecurior: & quò vrgentioribus doloribus attritus, eo glorioſius de morte triumphauit. Tranſeuntem ad Patrem poſt paucos dies, idem Exordij author[g] ita deſcribit. *Eodem menſe quo praedictus Dei ſeruus migrauit ad Dominum, contigit ibidem tale aliquid factum. Erat in eodem Monaſterio Sacriſta quidam, nomine Gerardus, vir moribus pollens, & bene Religioſus. Hic, iuxta Prophetae*[h] *conſilium, iugum Domini portauit ab adoleſcentia ſua, & leuauit ſe ſuper ſe. Qui cum adhuc tenellus eſſet, & fragilis,*[i] *manum ſuam ad fortia miſit. Lactatus itaque mammillis*[l] *Regum, & caſta diſciplina faeliciter educatus, creuit, atque profecit ſemper in melius, & magno Dei munere, carnis corruptionem (ſicut familiares eius teſtantur) nunquam fuit expertus. Appropinquante autem hora, qua de mundo ad Deum tranſire debebat, die quadam, cùm in Eccleſia poſt Completorium more ſolito remaneret, factus eſt repentè ſonus in auribus eius, ac ſi tabula morientium crebris ictibus percuteretur. Quod cùm ille audiret, putauit quempiam Fratrum in Infirmitorio tunc obire. Poſt paululum verò vbi certiſſimè comperit, quia ſonitum illum nullus hominum fecerit: ſubiit animum eius tabula illa prognoſtica, quam vir Dei Renaldus ad indicium ſuae dormitionis audierat; iam enim exierat iſte ſermo inter fratres, & ſtupidos, attonitóſque reddiderat vniuerſos.*

g Cap. 12.

h Thre. 3.

i Prou. 31.

l Iſai. 60.

Dum iſta cogitaret, aſcendit in cor eius, quod ipſe per ſignum illud, mortis debitum ſoluere cogeretur. In hac autem memoria mortis, ſubitò pili carnis eius inhorruerunt, & timor, & tremor venerunt ſuper eum; protinus ergo eum inuaſit peremptoria febris, & infra decimum diem morte conſumptus, faeliciter emigrauit. De cuius pia deuotione, illud ſilere non poſſumus, quod quaſi diuinitus factum, ab eo, vel potius in eo miraculum vidimus, & gratulati ſumus. Nam cum vltimum ſpiritum traheret, & iam vires loquendi non haberet, tribus aut quatuor fermè horis manus iunctas, atque protenſas tenuit immobiles contra Crucem, ac ſi aliquo fune colligata eſſent. Et cùm caetera corporis membra huc, atque illuc vrgente dolore crebriùs iactitaret, manus tamen, quas, (vt diximus) tendebat ad Crucem, nunquam adinuicem ſeparauit, nunquam ampliùs ad ſe retraxit. Et quod viuens ſapiùs actitaſſet etiam mortuus indicauit. Hactenus ab Exordio magno ſumpta, quæ geſta in Claraualle circa hunc annum, cum eam domum, quartus à Bernardo regeret Godefridus eius Notarius; & duo alij Godefridi, Gaufridive eandem illu

10.

illuſtrarent, ſenex,& iuuenis,vterque ſanctus, atque vterque Pontifex,alter futurus,alter iam emeritus: hic, qui ceſſerat ſede Lingonenſi:ille quem Sorenſis præſtolatur.Sed de his ſuis locis,hic ille, credo,Claræuallis Sacriſta eſt, Sancti Ailredi amicus,de quo ipſe in libris de amicitia [m], *De illo ſuo amiciſſimo, antiquo ſcilicet Sacriſta Claraualli*, &c.

m lib. 3. ad medium.

11\. At pro his, quos in cœlum præmittebat, vltrò venientes alios ſubrogabat.Inter quos primus, vel inter primos fuit,nobilitate,potentia, atque virtute ſatis illuſtris,prudentia ætate, & motibus maturus,nomine Enarrandus, ex illuſtri Magiſtro militiæ templi, humilis tyro ſuſceptus in Clarauallc.Conuerſionis illius annus incertus, verum non longè diſtans: Quippè qui diu in Claraualle viuens, ante Exordium conſcriptum iam migraſſet: quandocumque de eo hæc ſcripta video [n]. *Inter Athletas Christi, qui ſpirituali paleſtra in ſtadio Clarauallis exercitabantur, erat ſtrenuus quidam agonotheta Enarrandus, nobilis quondam in ſæculo miles,qui relicta mundiali pompa, vanam militiam cum fructuoſa militia Christi commutauit. Militibus namque templi Domini ſociatus, & apud ipſos fidelis inuentus, Militúmque Templi Magiſter effectus eſt. In quo officio induſtriam animi, viréſque corporis, quos à Domino acceperat,non in ciues, ſed in hoſtes vibrare didicit, & de ſtrenuitate ſua non plauſum terræ, ſed præmium cæli ſperare conatus eſt. Quia verò eadem militia Mariæ otium neſciens, tota erat in laborioſis negotiis Marthæ (quæ ſine puluere delictorum vix, aut nunquam peragi poſſunt) vt in ſanctioris adhuc militiæ Sacramentum intraret, Claramuallem ſe contulit. Vbi, ſicut antea priorem militiam ſecunda nobilitarat, ſic tunc ſecundam tertia ſuperauit.*

n lib. 4. c. 32.

12\. *Cœpit namque robur corporis non exercere, ſed frangere ieiuniis, vigiliis, & laboribus multis, propria quoque voluntatis mortificationi intendere. Voluntariæ verò paupertatis (quæ etiam Christianæ Religionis vera militia eſt) amatorem ſe præbens, ſedulus in cordis compunctione, & oratione,pro præteritis erratibus ſuis, Christi Domini miſericordiam quotidianis lamentis anxius implorans. Cúmque talia diutius ollitaret, factus eſt ſecundum Prophetam [o], vir videns paupertatem ſuam in virga indignationis Domini. Deinde volens iam pius Dominus lactucis agreſtibus,id eſt,amaritudine pœnitentiæ eius azymos panes, id eſt gratiam conſolationis adiungere, ſine quibus Agnus æterna vita mandi non poteſt, tali modo indulgentia ſua largitatem, mœrenti, ac affligenti ſe prærogare dignatus eſt. Cùm eſſet aliquando poſitus in oratione,præueniens faciem Domini in confeſſione; & obſecratione pro peccatis ſuis,raptus eſt ſubitò in exceſſum mentis, viditque Dominum noſtrum Ieſum Christum manſuetiſſima voce dicentem ſibi. Dimiſſa ſunt tibi peccata tua. Mox verò ab ecſtaſi dimiſſus,& in ſe reuerſus, conſolatus eſt vehementer, & gratias agens Deo,didicit de cætero [p] ſeruire Domino in timore,& exultare ei cum tremore.* Fœlix,qui tale reſponſum habere meruit, abſolutus, ſi ita fas eſt loqui,ante iudicium. Atque eò inſtantiùs pro aliis petiturus,quò pro ſe minùs; cùm iam impetrauiſſet,quod exoptabat.

o Ierem. 3.

p Pſal. 2.

1\. *Abbas quidam Fuſniacenſis cedit.* 2. *Contemplationi vacat in Claraualle.* 3. *Miſerè in dubitationem fidei labitur.* 4. *Reſurgere conatur, neque præualet.* 5. *Præ triſtitia in morbum incidit.* 6. *Fuſniacum deducitur.* 7. *Tandem in fide firmatur ante deceſſum.* 8. *Dubium an hic Rainaldus, de quo ſuprà.* 9. *Huberti Comitis diſſidium cum B. Antelmo.* 10. *Sanctus Petrus Tarantaſienſis ad vtrumque legatus ab Alexandro, atque mira conſtantia vtriuſque Sancti.*

CAPVT V.

1\. Iisdem temporibus,quæ rerum humanarum conditio eſt, triſtia lætis, & proſperis infauſta ſemper admiſcens, venerabilem ſenem in Claraualle ex Bernardi diſcipulis exercebat tentatio:quin non tam exercebat, quam ſuperabat. Et ſcrutator nimius maieſtatis, opprimendus omnino à gloria fuiſſet, ſi non ex intentionis puritate miſericordiam; tum ex miſericordia præuentus gratia,admiſiſſet auxilium, quo caſus ipſe, vt piè credendum eſt,in meriti materiam,adeóque in pręmij augmentum cõuerteretur. Glorioſa hucvſque in Authore Exordij,tutáque: iam ſuborientes, vel in ipſa luce tenebras; & in tuto, pericula pandamus. [a] *Erat in Claraualle ſenior quidam puriſſimæ Religionis, qui ſub venerabili Patre noſtro Bernardo in eadem ſancta Domo multis etiam ſimplicioribus exemplum perfectionis contulit ſtrenuus eiuſdem Beatiſſimi Patris imitator effectus; & in quotidiano virtutum ſtudio deuotus. Qui ob ſapientiæ ſuæ grauitatem, conſilij maturitatem, eximiaque conuerſationis ſanctitatem, non tantùm ſibi ſoli, ſed etiam aliis quoque prodeſſe poſſe iudicatus, Fuſniacenſis Eccleſiæ, quæ eſt vna de dignioribus, & magis religione conſpicuis filiabus Clarauallis, Abbas conſtitutus eſt. Poſitus ergo in honore, ipſius quoque honoris pondus aſſiduè penſans, ne ſecundùm Prophetam periculum honoris non intelligeret, Paſtoralis officij dignitatem, humilitate, qua ſpiritualem virum decebat,adminiſtrabat.*

a lib. 4. c. 1.

2\. *Tandem laborioſæ Prælationis ſollicitudini ſeniles humeros ſubducens, Rachelis quantò ſterilius, tantò iucundius connubium, Liæ, licet fœcundis, ſed tamen valde periculoſis prætulit amplexibus. Ad ſuam itaq; Claramuallem reuerſus, ac velut haud degener pullus,nidulo proprio reſtitutus, quotidiana conuerſationis ſuæ diſcuſſione,motus, & affectus cordis ſui, dudum,Prælationis occaſione,quaquauerſum ſparſos, ad ſe recolligebat. Exemploque Sanctiſſimi Patris ſui Benedicti habitabat intra ſe, ſemper ſpiritualibus ſtudiis intentus. Et à ſtrepitu garrulæ occupationis ſequeſtratus,Orationi, Lectioni, Compunctioni, Sacræque Contemplationi operam dabat;ſciens aduerſus virulentas ſuggeſtiones mundialis pompæ,carnaliſque illecebræ,efficacius his non eſſe antidotum. Porrò continuæ meditationis aſſiduitate prouocatus, ſuauitatéque illectus,cœpit iam Sanctæ Cõtemplationis ſtabilitate, Diuina quæque Myſteria ſcrutari,ſcrutando iucundari; exultans in iubilo cordis, dicénſque cum Pſalmiſta Domino [b]. Mirabilia teſtimonia tua Domine,ideo ſcrutata eſt ea anima mea.*

b Pſal. 119.

Quia

3. *Quia verè ſalutarem hoſtiam, per quam redempti, & reconciliati ſumus Deo Patri, cum fructu bonorum operum ſedulus immolabat; altitudinem imperſcrutabilis huius Myſterij tanto dulcius contemplando ruminabat, quanto id frequentius altiſſimam Dominicæ paſſionis humilitatem repræſentando iterabat. Sed ò vtinam! ſicut pius, ita etiam cautus, & temoratus contemplator eſſe curaſſet! præſertim in tam mira profunditate tantorum Myſteriorum, vbi omne rationis humanæ deficit argumentum; ſolúmque ſacræ fidei conſulitur oraculum. Nam cum admirando penſaret, & penſando admiraretur, quonam modo panis, & vinum in verum corpus, & ſanguinem* IESV CHRISTI *Domini noſtri, & Redemptoris, tranſubſtantiarentur plusquam oportebat perſcrutabundus, rationiſque oraculo inſolentiùs innixus, ſacrum Myſterium arcano Fidei commiſſum, rationis temeritate diſcutere præſumptuosè tentabat. Quoniam verò prædictus ſenior minùs conſiderans ſapientis*[c] c Prou. 25. *conſilium, qui mel inuenientem parciùs edere, ſuadet,* Rom. 12. *ne fortè ſatiatum euomere illud contingat: Apoſtolum etiam monentem, non plus ſapere, quàm oportet ſapere: ſed ſapere ad ſobrietatem: dum Sancti Myſterij dulcedinem (ipſis etiam Angelicis ſpiritibus imperſcrutabilem) auidiùs rimaretur, & ſcrutaretur, ſummæ Maieſtati debitam reuerentiam non exhibens; impegit in lapidem offenſionis; & Dominus in ira declinauit à ſeruo ſuo. Iuſtóque Dei omnipotentis iudicio, de certitudine fidei, cecidit in opinionis ambiguum; ita vt quod ratione comprehendere non poterat, impoſſibile eſſe, præſumptione cæcatus æſtimaret.*

4. Hactenus miſerabilis caſus ſenis emeriti, quem de Bernardi Patris imitatore, in abyſſum miſeriæ, & tenebrarum, incauta nimium præſumptio præcipitauit. Nec defuit homini in deliciis gratiæ outrito conſcientiæ vermis, qui deuium retineret, vel reuocaret. Sed quod ignorans olim Poëta[d] d lib. 6. Æn. cecinit:

——————facilis deſcenſus Auerni
Sed reuocare gradum, ſuperáſque euadere ad auras:
Hoc opus, hic labor eſt.

e ibid. *Vbi primùm* (pergit, qui ſuprà author[e]) *incautus ille contemplator hoc dubietatis malum, clandeſtinis animæ ſuæ motibus irrepere deprehendit, totus intremuit; niſúſque vigore mentis, tenebras diabolicæ verſutiæ diſcutere, non potuit.* Hæc de ruina penè deſperata.

5. Cæterùm qualiter viro electo, vt piè credimus, non tentatio tantùm, verum & caſus, cooperante Deo, in bonum conuerſa, & priſtinæ charitatis ignis, veluti fumans, vt noo omnino præualuerit ardore, flammas tamen cæleſtes ſollicitauerit: in eorum qui ceciderunt, conſolationem, ſi tamen ſe cecidiſſe, vt debent, doleant; ex eodem authore deſcribamus. *Ille ergo miſerabiliter marceſcens, & contabeſcens in ſemetipſo, præ anguſtia ſpiritus, violentia tentationis; ſacríſque Myſteriis, quæ antea deuotiſſimè celebrabat, approximare non audens; atroci huic paſſioni, ſe, merito præſumptionis ſuæ, addictum eſſe gemebat. Miro namque modo errorem ſuum recognoſcebat, & dolebat; nec tamen ipſius erroris nubilum diſcutere poterat. Et ſicut de Beata Maria Magdalena Sanctus ait Papa Gregorius, amabat, & dubitabat. Quantóque prioris deuotionis ſuæ ſynceritatem recordabatur, tanto peruerſæ opinionis ſuæ cæcitatem plangendo deteſtabatur. Augebatur per dies pernicioſa huius tentationis calamitas; nec ſolum interiorem, ſed & ipſum quoque exteriorem eius hominem occupabat. Ita vt deficiente pariter vigore mentis, & robore corporis, in Infirmitorio frequenter pauſare, neceſſitatémque ſuam, quomodo poterat, tranſire cogeretur.*

Audientes autem ſpirituales quondam filij eius, fratres videlicet Fuſniacenſes, dulciſſimum quondam Patrem ſuum tali mœrore, & afflictione oppreſſum: venerunt ad eum, blandíſque precibus perſuaſum, cum multa reuerentia Fuſniacum reduxerunt; ſi fortè officioſa charitate ipſorum recreatus, aliquantulum emolumentum calamitatis ſuæ caperet; & de anguſtia tentationis, quâ vehementer vrgebatur, reſpiraret. Verum ſicut eleganter Poëta[f] *canit.* 6.

Cœlum non animum mutant, qui trans mare currunt. f Horat. li. 1. epiſt. 11. ad Bullatium.

Et ſicut Sapiens perhibet[g], *quoniam nemo corrigere valet, quem Dominus neglexerit, nec loci mutatio, nec fratrum illorum fauorabilis exhortatio, tentationis aculeum de præcordiis Senis illius euellere potuerunt. Quia nec dum venerat tempus miſerandi eius: ſed temerariæ præſumptionis durior adhuc inſtabat cruciatus.* g Eccl. 7. Hactenus lucta Senis venerabilis; nec deſperati, quandiu ſic dolebat: nec reſurgentis, dum adhuc dubitabat.

Sed vicit tandem in ipſo gratia Dei: nec permiſit morientem pro vera fide (nam ea, & morbi, & mortis occaſio fuit) dubium in Fide mori, ſeu minus firmum. *Itaque* (ait[h]) *vſque ad vltimum penè terminum vitæ ſuæ in hoc ſtrictorio blaſphemiæ, dubietatiſque confixus; tandem, miſerante Domino, lumen Fidei recepit. Tantò vtique humilius de cætero credulitatis ſtabilitatem retinens, atque ab inquietudine illicitis ſcrutinij contemplationis oculum retrahens, quantò Deum ſuperbis reſiſtere, præſumptoréſque reprimere, propriæ calamitatis experimento didicerat.* Hactenus ibi. Explicata victoria diuturnæ luctæ: ſed omnino ſuppreſſo victoriæ modo. Non decuit minùs, aut aliter dolere, qui aliquando de Fide dubitauiſſet, ſed neque potuit permitti dubitationi, qui ſic doleret. Conuenit viro cum reliquis Martyribus vltimum charitatis indicium, mors; conuenit, & occaſio mortis, fides; niſi quòd illi à tyrannis, hic à ſeipſo; & illi quidem occubuere, ne negarent; hic propria morte luebat, quod dubius fuit. 7. h Ibidem.

Quis fuit hic Abbas Fuſniacenſis, in dubio eſt, & ſunt qui Raynaldum, ſeu Ramaldum putent, Bernardi ſocium, tum Pariſiis, tum Mediolani, quem tomo præcedenti commemorauimus. Et tempus, atque aliæ circunſtantiæ ſatis concordant, vt noo ſit vnde contrarium conuinci poſſit. Certè Raynaldum inter SS. Ciſtercij numerant, Ioannes Abbas, & Miſſale Ordinis vetus[i] *Reynaldus in Fuſniaco*, vnde reliqui alij tranſcripſere. Henriquez virum Menologio ſuo inſeruit, ad vigeſimum ſeptimum diem menſis Aprilis. Ego, vt Reynaldum Sanctum nequaquam dubito; ſic eundem, aut alium eſſe dicere, quando aliunde non conſtat, minùs audeo. Sit vtinam, qui hæc, & plura alia, quæ incognita nobis, addat his Annalibus, & abſcondita quæque in lucem proferat. 8. i Miræus Orig. Monaſt. lib. 5. cap. 15. Seguin. lib. 3. c. 1.

Interea, cum Humbertus Sabaudiæ Comes, à Bellicenſi Epiſcopo Antelmo, ob Clericum occiſum, anathematis gladio percuſſus, grauiter coerceretur; ſe ex indulto ſedis Apoſtolicæ ſoli Romano Pontifici ſubeſſe, priuatos Præſules, priuatis iura dare: ſupremos Principes, ſi deuient, à ſupremo, ſed non ab vllo alio coercendos: Eſſe modum in rebus conſtitutum, eſſe in clauibus; neque decere, 9.

vt clanium occaſione, quas de Dominis ſuis querelas habeant, ſubditi per cenſuras vltum eant: ſed neque Epiſcopos quantumuis eximantur; à iure vaſſalitio, prorſus abſolui. Hæc, & ſimilia per ſe dum Comes allegat, Petrus Tarantaſienſis electus eſt, qui Antelmum pacaret; atque Humbertum Eccleſiæ reſtitueret. Et erat Sanctus adeò obſtrictus Principi, vt credi poſſet ab eo deſignatus, tanquam ſibi per omnia delaturus. Venit, Vidit, Audiuit vtrumque ſimul; at neque abſoluere fecit, neque abſoluit; ſed ligatum reliquit, atque diſceſſit; conſtans, & obfirmatus aduersùm Comitem, quantumuis ſibi charum; neque Alexandro parens, vbi comperit, ex irreptione præcepiſſe. Extat huius conſtantiæ teſtimonium in vita B. Antelmi, quod ita habet.

10. [k] *Non eſt autem prætermittendum, quanta iuſtitiæ authoritate, & constantia, ſuam in Comitem ſupradictum ſententiam proſequutus ſit. Cum enim Comes ille ſedis Apoſtolicæ Pontifici ſignificaſſet, ſe contra datum ſibi priuilegium, à Bellicenſi Epiſcopo excommunicatum, idem Pontifex mandauit Beato viro, per Tarantaſienſem Archiepiſcopum Petrum, & alium quendam Epiſcopum, vt chariſſimum filium ſuum Comitem Humbertum, quem ſatis temerè excommunicaſſet, abſolueret. Ipſis etiam iiſdem Epiſcopis præcipiens, vt, ſi nollet Antelmus, cuius conſtantiam nouerat, ipſi eum abſoluerent. Veniunt Epiſcopi, adferunt mandata à Pontifice, multis hortantur verbis, vt ſummo Pontifici debitam præſtet obedientiam, & iratis Principis animum impendenda abſolutione ſibi conciliet. Ille reſpondet: Qui iuſtè ligatus eſt, ſolui non debet, niſi priùs per pœnitentiam ſatisfaciat illi, quem læſit.* Et poſt pauca. *His auditis, Epiſcopi diſceſſere, nec quamuis id mandatum illis eſſet, Comitem ſunt auſi abſoluere.* Porrò, quam iuſtè ante ſatisfactionem, ab Antelmo petitam, non abſoluerint, vel inde conſtat, quod poſtmodum abſolutus ab Alexandro. *Non tamen Comes pro abſoluto ſe habere, neque Eccleſiam ingredi auſus fuit; donec coram Sancto viro (Antelmo) ſeſe humilians, & ſatisfactionem pollicens, ab illo abſolutus, & Eccleſiæ reſtitutus fuit.* Hæc de conſtantia vtriuſque Sancti Præſulis, quia in Actis Tarantaſienſis omiſſa ſunt, operæpretium duxi hic transferenda.

k apud Sur. menſe Iunio. cap.11.

---

1. Chronologia Eccleſiarum præſentis anni. 2. De Sora dictum. 3. & quis eius fundator, 4. & primus Abbas, 5. à quo meritis claro, atque miraculis, Monaſterium vocatum Sancti Dominici. 6. Dubium de tempore Ciſtercij in eo admiſſi. 7. Aliorum Cœnobiorum breues notitia. 8. Armentaria antiquioris etiam domus. 9. Alfonſi Imperatoris larga dotatio. 10. Et primus Abbas Ero, ad hunc annum Ciſtercium inducens.

Capvt VI.

1. Vltimo loco recenſenda pro more nobis Chronologia Eccleſiarum, quæ iam hoc anno in copioſiorem fructum reſpirat: quippe octo enumeratis fundationibus; queis aliæ duæ addendæ, quarum alteram tactam in ſuperioribus, in hunc locum, vt proprium, reſeruauimus: altera in Chronologia longè poſtpoſita, quamuis non conſtet de certo anno vnionis (nam vtraque antiquior, ſub nigro habitu) vix, aut ne vix, iam poteſt vltra differri. Hæ poſteriores, de Rute, ſiue de Roda in veteri Caſtella; & de Curatio in Calabria; vtraque nota: illa Sancti Prudentij corpore inſignis, hæc Abbatis Ioachimi præfectura. Priores, nam de his primum agemus, eadem Chronologia ita recenſet.

Anno M.C.LXII. Idus Iulij Abbatia de Sora.

Eodem anno III. Kalendas Auguſti Abbatia Tutanallis.

Eodem anno Kalendas Auguſti, Abbatia de Riphelſtem, vel Viphelſtem.

Eodem anno Kalendas Nouembris, Abbatia de Caſania.

Eodem anno III. Nonas Februarij, Abbatia Palatij S. Mariæ.

Eodem anno, Abbatia de Bono loco Burdigalenſis.

Eodem anno, Abbatia de Armentariis in Hiſpania.

Eodem anno Abbatia de Caſtellariis. Hactenus octo Eccleſiarum, quæ hoc anno accreuerunt Ciſtercio, nomina.

2. Breuem eorum omnium tractationem fœliciter auſpicatur nobis Monaſterium Soranum, anno Milleſimo, trigeſimóque mundo exortum in loco celebri Ciceronis natalibus, de quo Cæſar Baronius, & ipſe etiam Soranus, ita ſcribit [a]. *At verò, ne res patrias, inuentus alias ingratus nimis prætermittens, videar contempſiſſe, dicendum de nobili Monaſterio, hoc anno erecto in Sorano agro, illo ipſo loco, vbi Tibrenus influit in Lirim, illuſtrato olim cunabulis Ciceronis, vt ipſe teſtatur libro de legibus. Qui enim hoc tempore præerat Soranæ Ciuitati, atque Arpino Petrus Rainerij filius, ipſum exigendum curauit.* Et infrà [b]. *Petrus igitur Rainerij filius patri ſuccedens, ſicut in Magiſtratu, ita & pietate, amplum ſuis ſumptibus erigens Monaſterium, idem ſuis bonis locupletauit. Extat de fundatione, atque dotatione tunc ſcriptum inſtrumentum, quod hactenus integrum aſſeruatur, in membrano antiquo Codice Abbatiæ Caſæ-marij, quod legendum accepimus à Michaele Bonello eiuſdem Monaſterij Abbate commendatario, Sanctiſſimæ memoriæ Pij Papæ V. Pronepote: ex quo iſta deſcripſimus.*

In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti. Anno ab Incarnatione Domini noſtri Ieſu Chriſti Milleſimo trigeſimo, menſe Septembris, indictione tertia decima ego Dominus Petrus Senior Soræ, & Arpini, filius bonæ memoriæ Domini Rainerij, eiuſdem Ciuitatis, & Domna Doda filia bonæ memoriæ Oderiſij Comitis, vxor ſupra dicti Domini Petri, vnà cum eius voluntate, & abſolutione bona, & ſpontanea voluntate noſtra declaramus, quia dum quadam die cogitare cœpimus intra noſmetipſos, qualiter in peccatis concepti, & nati ſumus, & qualiter ab infantia noſtra die, noctúque, horis, & momentis innumerabilia peccata commiſimus; & qualiter in illo terribili iudicio de omnibus factis noſtris, & cogitationibus, Deo rationem reddituri ſumus; & qualiter ab illo æquiſſimo Iudice vnuſquiſque recipiet ſecundum opera ſua: Et rurſus dum cogitare cœpimus, quali- 3.

a Tom. 11. Annal.

b Ann. 113

ter

ter impij, & peccatores, qui hæc peccata ſua redimere negligunt, in illam pœnendam pœnam perpetuò cum Diabolo damnabuntur, & qualiter iuſti, & electi Dei in illa æterna beatitudine cum Domino glorisabuntur: ſubitò reſpexit nos diuina pietas, & compunctum eſt cor noſtrum cum tremore, & æſtuatione cordis: & cœpimus cogitare, & quærere conſilium à Sacerdotibus, & religioſis viris, qualiter innumerabilia peccata noſtra redimere potuiſſemus; & ab ira æterni Iudicis, & pœna æternitatis euadere. Accepimus conſilium ab eis, præter quàm renuntiare ſæculo, nihil eſſe melius, quàm eleemoſynarum virtutem, & de propriis rebus, & ſubſtantiis Monaſterium conſtruere, & ibidem cœtus Monachorum famulantium Deo coadunare; & ibi ſecundùm regulam & normam Beati Benedicti laudem Deo reſonare, & vota perſoluere, & omni tempore pro animabus noſtris inceſſanter orare.

4. *Hoc conſilium ab eis libenter, & ardentiſſimo amore accepimus, & cœpimus quærere inter noſmetipſos, vbi opportunum locum inuenire potuiſſemus. Et ſic concedente Deo, inuenimus locum in finibus Soræ, vbi dicitur,* Inter formas, *quem habebamus in rebus proprietatis noſtræ, per chartulam acquiſitionis. Ibique nos ipſi Dominus Petrus, & Domna Doda ſimul, atque communiter vno animo, mente vna, nouo fundamento conſtruximus Eccleſiam in honorem Domini noſtri Ieſu Chriſti, & Sanctæ Dei genitricis, & Virginis Mariæ: & tradidimus eam in manus viri venerabilis Domini Dominici Sacerdotis, & Abbatis; & ibi eum Abbatem conſtituimus, vbi Monaſterium conſtruxiſſet, & cœtus Monachorum Deo famulantium eo aduocaſſet, &c.* Hactenus Cardinalis Baronius ex inſtrumento omittens fundos, poſſeſſioneſque, in dotem Monaſterij atque donantium, & teſtium ſubſcriptiones.

5. Non diu præfuit tenellæ plantationi Abbas Dominicus, quippe anno ſequenti conſummatus, Chriſti nimirum M.XXXI. ſed cum tali opinione ſanctitatis, cum tanta miraculorum frequentium gloria, acclamationéque; vt B. Virgini adtitulatum, vt notabamus, Sancti Dominici Monaſterium

c Ann. 1130. diceretur ab eius obitu. Quod idem Baronius ſubiungit totidem verbis. [c] *Accidit verò, vt idem Monaſterium Dei Genitricis nomine erectum, defuncto Dominico, primo Abbate eiuſdem, vita ſanctitate celebri, & gratia miraculorum illuſtri, (quod ſecundum Leonem Oſtienſem accidit anno ſequenti) cœperit vocari nomine Sancti Dominici, quod perſeuerat vſque in hunc diem: quod & idem Leo teſtatur, nóſque ſuo loco dicturi ſumus, anno ſequenti. Extat ibidem diploma Innocentij Tertij, anno IX. eius Pontificatus datum: in quo ibidem Monaſterium nominatur ſimul Sanctæ Mariæ Virginis, ac Sancti Dominici.* Ita Baronius. Porrò de eodem Sancto viro Dominico, anno, quo diximus, glorioſè conſummato, hoc multo ante ipſum, in chronico Caſinate,

d lib. 2. c. 62. Leo Oſtienſis. [d] *His diebus*, anno ſcilicet Domini M.XXXI. *B. Dominicus, innumerabilium patrator mirabilium, multorumque Cœnobiorum Fundator, apud Soram Campaniæ ciuitatem iam fermè octogenarius migrauit ad Dominum, ſepultuſque eſt in Monaſterio Soræ vicino, quod nunc eiuſdem vocatur nomine.*

6. Hoc initium Sorani Monaſterij, quod trigeſimo ſecundo anno ſupra centeſimum, à primo ſui ortu, hoc ipſo dicitur Ciſtercium admiſiſſe. Quamuis in hac admiſſione, vt verum fatear, duo mihi ſe dubia, nec leuia ingerunt. Alterum eſt, quòd domus aliàs celebris, non certa matre, non linea reperiatur in cunctis tabulis: alterum, quod poſt annos ſexaginta eiuſdem Soranenſis Eccleſiæ Monachi diſſolutè viuentes, ac bona Monaſterij diſſipantes, cum nulla vi potuiſſent coërceri, adeo in reprobum ſenſum dati dicantur, vt Abbatia ipſa ſupprimenda ſummo Pontifici Honorio viſa ſit, vniendaque Monaſterio Caſæmarij, ſicut ex litteris eius oſtendemus, cùm tempus venerit. Quamuis autem & hoc ſub Ciſtercio potuerit contigiſſe, quod non negabo. Haud tamen facile, ſub Ordine florenti, ſanctóque Monaſterium in confinio aliorum poſitum, nec longè ab vrbe diſſitum diſſolutiſſimum deueniſſe credam; vt ne timore atque aliò tranſmiſſi Monachi coërceri valuerint; quin tanquam canes ad vomitum reuerſi; irretiti cenſuris, ad altare accederent; atque alia patrarent ſcandaloſa, quæ in eadem Bulla continentur. Demum quod ipſe Honorius Papa præcipit Abbati Caſæmarij, vt idem Monaſterium informaret ſecundùm Ciſtercienſis Ordinis inſtituta, argumento eſt; alienum ab eis hactenus, tunc primum illis cœpiſſe ſubiacere. Crediderim itaque Soranum Monaſterium Sancti Dominici nequaquam ſuſcepiſſe Ciſtercium ante id tempus; ſed grauitati, & antiquitati ipſius datum; vt anterior in Chronologia nominaretur: imò, vt nominaretur abſolutè, cum aliàs Abbatia in eo ſuppreſſa, vt ibidem videbimus, non foret inter alia commemorandum. Meminit huius Monaſterij Miræus, Baronium referens, in Chronico Ciſtercij, quaſi hoc anno fundati, quod minus probo.

Reliquas domos breuiùs pertranſibo. Tutamvallem in Noruegia fundatam video, filiam Heriuadi, ſiue Granadij, de linea Ciſtercij, in Diœceſi Herchadenſi, ſic enim nominatur in libris Cameræ, & in Geneſi Eccleſiarum Ciſtercienſium. Rifeſtem auget lineam Morimundi filia Bolcolderoth, quam in Turingia fundatam Tabulæ notant. Sic & Caſania, Bonus-locúſque, de linea Pontigniaci: quarum priorem S. Sulpitius, poſteriorem Loiacum genuere. Caſania in Lugdunenſi Diœceſi ſita memoratur; in qua anno M. C. XCIV. ſepelitur Rogerius, Comes Carcaſonenſis, cuius, inter multa alia legata, ſeruatur hodieque tabula aurea, multis precioſis lapidibus diſtincta. Bonus-locus Burdegalenſem Diœceſim occupat. Quamuis extet & alius Bonus-locus Gemonicenſis, qui Monachis acceptis ex Dalone, non minus venit Pontigniaco adſcribendus. Palatium Sanctæ Mariæ, aut idem eſt, quod anno M. C. LVI. tradidimus, aut nobis ignotum, ab alio veniet certius adnotandum. Sequuntur duæ filiæ Claræuallis, de Armentariis, & de Caſtellariis, altera in Galecia Compoſtellanæ, altera Pictauienſis in Gallia Diœceſis, ſi credimus Geneſibus; in quibus tamen per errorem multa irrepſiſſe ſæpius vidimus: & Caſtellarium (ſi de Pictauienſi loquimur) longè antiquiorem domum, atque matrem Voſcani memorauimus. Quòd ſi aliud fortè Caſtellarium ſit nobis adhuc ignotum, his, qui nouerint, veniet deſcribendum. De Armentariis notiori nobis domo, quippè Hiſpana, pauca ſubiiciemus. 7.

Armentariæ, ſic enim nos vocamus, vulgò *Armentera*, paulò antiquiorem in Gallecia domum inſtrumenta conuincunt, quippe ab anno M.C.LI. cœptam ſub nigro habitu. Et quidem de tempore nulla eſt difficultas, vt ſtatim oſtendam: de habitu plures ſubſunt coniecturæ. Quod nulla mentio Ciſtercij in inſtrumentis: quod nec in Tabulis ante commemoretur: quod Monaſte- 8.

tium duplex in principio, quale inter noſtra, nullum: quod denique illius primus Abbas non ex matrice domo miſſus ſit, niſi aliud inſtitutum profeſſum fuiſſet, pro more Ordinis, haud dubie tranſmittendus. Ergo & hoc item Monaſterium ad noſtros tranſiit, cùm prius ſanctam Regulam ſub laxiori inſtituto profiteretur. Vtrumque fundatorem egiſſe creditur vir Magnus Ero, dictus de Armentaria, genere, & opibus, virtutibúſque clarus; atque in militia ſæculari ſtrenuus: Imperatori charus, vel inter paucos, quandiu in ſæculo vixit, ſed clarior, chariórque ſupremo Regi, poſtquam ſæculum ſpreuit, atque eius gloriam in cœleſtem commutauit, cuius vel in hac vita particeps fuit. Hic æqualem per omnia ſortitus coniugem, &, quod rarius inuenias, conformem moribus, cum nullos liberos ex illa ſuſcepiſſet, Chriſtum ſibi adoptare in ſuis pauperibus, atque eoſdem hæredes inſtituere, cum ipſius conſenſu, deliberabat: cum ecce monitus oraculo cœleſti (ſic fert traditio) Monaſterium conſtruere, atque in eo ſe Chriſto mancipare; vterque obſequitur; & congrua facta domus diuiſione viris, & fœminis; atque abdicato dominio terræ illius, vt cederet Alphonſo Imperatori, à quo fundato Monaſterio reſtitueretur; ac demum congregatis ſociis, ſociabuſque; Ero Abbatis, dubium, an etiam vxor Abbatiſſæ munus ſuſcepit. Mox Alfonſus eaſdem poſſeſſiones, eandem terram cum omni ſuo iure, & ſi quod aliud ad Regem pertinebat, Monaſterio indulſit, & quædam alia de nouo ſuperaddidit, donatione firmata per inſtrumentum, quod hodiéque conſeruant Archiuia domus. Eſt autem tale.

9. *EGo Alfonſus, Hiſpania Imperator, vnà cum filiis, & filiabus meis, & omni generatione mea, pro amore Dei, &c. Facio chartam donationis Deo, & Monaſterio Sanctæ Mariæ de Armentaria, & vobis Abbati Domino Ero, & omnibus Monachis in eodem Monaſterio Deo ſeruientibus de omni Regilengo de Guandiis cum ſua hæreditate, & cum omnibus ſuis directuris, vbicumque fuerint; & dono vobis Caſtrum malum, & canto vobis illud Monaſterium de S. Maria de Armentaria*, &c. *Facta charta in Toleto Æra M. C. L I. V. Nonas Decembris*, &c. Huic donationi plures alias ſubiunxit Imperator Alfonſus, atque item filius eius Ferdinandus, præcipuè Ero, ſiue Eroni factas, quas impræſenti non vacat recenſere.

Quo anno obierit eiuſdem Eronis coniux, in dubio eſt: & probabile Monialium conuentum ſolutum cum eius obitu. Certe Armentaria, cum in leges, & iura Ciſtercij tranſiit, iam ſimplex Monaſterium extitiſſe, compertum eſt; duplex nequaquam à noſtris ſuſcipiendum. Cæterùm Ero cùm primùm expeditam fœminis domum, & Ciſtercij capacem conſiderauit, Claramuallem per ſe, aut per ſuos adiit, & domum ſuam inter filias Bernardi connumerari, & ſupplex petiit, & efficax obtinuit, adductis Monachis, per quos nouos ritus, & mores edoceretur. Manſit Eroni antiqua præfectura, viro aliàs Sancto, & cui tutò maiora committerentur. Annum admiſſi Ciſtercij non aliunde, quàm ex Chronologia hauſtum habemus; quippè in Tabulis Eccleſiæ Claræuallis nullus præfixus, niſi quòd tamen poſt Bernardi Patris obitum, ſed ante annum M. C. L X I I I. reformata Armentaria commemoratur. Situs loci in procliui prærupti montis, quem *Scrobem* Incolæ vocant, versùs mare Oceanum, ſecundo lapide à portu ſatis noto, quem *Pontenedra* appellant. Inuenitur Armentaria in libris Cameræ in Diœceſi Compoſtellana, ad quam pertinet ſexaginta Florenorum taxa præfixa. Atque hæc de domo: Nam de Erone, primo eius Abbate, plura inferiùs, nec ſatis ſcio, an certa, verùm quæ, longa accepta traditione, nequaquam licuit ſilentio prætetire. 10.

---

1. *Rutenſe Cœnobium* (*quod poſt* S. Prudentij) 2. *per Dominos Camerorum ædificatum*. 3. *Donatio loci*, 4. *priuilegium, & initia ſurgentis domus.* 5. *Poſtpoſitum Curatium in Chronologia*, 6. *Monaſterium antiquum*, 7. *grauéque*, 8. *Iacobus Gracus in eo ſibi contrarius*, 9. *atque alia notitia eiuſdem domus.*

CAPVT VII.

1. OMISSVM ſupra Monaſterium S. Prudentij, in Calagurritano tractu Caſtellæ Veteris, hoc anno nobis venit deſcribendum: neque ditatum adhuc exuuiis Sancti, à quibus poſt viginti, nomen accepit; ſed alio in loco ſtructum ex quo Rute, ſeu Roda nominabatur. Situm illud ad ripas Iubere fluuij, amœno ſatis loco, medióque inter Iuberam, & Lacunulam (ea oppidis nomina) alterum à præterlabente flumine mutuatum alterum à vicina lacuna, aquis exiguis, Fundatores habuit Regios, ſi non Reges; nempè Petrum, & Didacum Ximenios, illuſtres fratres, Regum Nauarræ progeniem ſatis notam: Vtrorumque etiam Camerorum Dominos; quæ vel diuiſa, Nagerenſes hodie Duces, & Comites Aquilarienſes illuſtres reddunt. Monachi è Sacris-mœnibus acciti, atque à Venerabili Petro, tunc Abbate, illuc deducti, vt puto, præfecto cunctis Raymundo prudenti viro, cui noui Monaſterij curam tradidit. Atque hoc exemplar primæ donationis, quod ex vtriuſque Domus Tabularibus, id eſt matre, & filia, fideliter deſcriptum ita ſe habet.

INnitum ſcripti ſub nomine Summi. Liquet omnibus intra ſanctam Eccleſiam conſiſtentibus, à ſummo & vero Deo omnium poteſtatum iura prodire, dicente ſcriptura: omne datum optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt. Horum quippè, qui huius miſera vita principatus accipiunt, alij quidem ad perniciem, alij ad Regnum Dei acquirendum adſumuntur. Eapropter ego Petrus Ximenez ſummo omnium Principi, de bonis, qua ipſe dedit mihi ſatisfacere volens, vt poſt tranſitum huius vita addat Cæleſtia, pro remittendis peccatis meis, parentumque meorum, cum Didaco fratre meo, & Tereſa Sorore mea, eiuſq; marito Lupo de Mendoza, cæteriſque Sororibus, ac parentibus meis, confero Eccleſia S. Maria de Roda, & Ordini Ciſtercienſi, & vobis Domino Petro Sacramenia Abbati, veſtriſque ſucceſſoribus, & omnibus fratribus ibidem Deo ſeruientibus, tā præſentibus quam futuris, omnem terminum Roda, à riuo Sos, vſq; ad terminum Murelli, &c. *perpetuo iure poſſidere.* 2.

a Ex Tabul. Sacr. Mund. S. Prudentij.

Venemus

Venemus etiam, & S. Mariæ, quod ſimus defenſores, & procuratores illius Eccleſiæ, & nullus deinceps de genere noſtro hæreditatem iſtam Deo datam audeat repetere, vel in aliquo infeſtare, &c. Facta charta in Iubera X I I I. Kalendas Maij, regnante Rege Alfonſo in Toleto, & in omni regno ſuo, nutriente eum Comite Almerico, Pontifice Calagurritanenſis Eccleſiæ Roderico, &c. Æra M. C C. Hucvſque donatio. Crediderim venerabilem Abbatem Petrum ex ſacris Mœnibus Rioogiam aduenisſe, cum Monachis ibidem dimittendis. Tum luſtrato loco, probatóque donatione acceptata, noui Cænobij non ſolùm ædificia, ſed etiam victualia, & vtenſilia, atque alia neceſſaria, maximè in Dei cultu diſpoſuiſſe, & tunc demùm præfecto aliis Raymundo, ad ſacra Mœnia cœtum repedaſſe. Neque enim nulla Raymundi mentio in donatione, ſi iam tunc erigendæ domui eſſet præfectus.

4. Vtcumque fuerit, Rutenſe Cœnobium cœpit per hoc tempus, ante biennium loco diſceſſurum: Nempe ſeruandis pretioſiſſimis S. Prudentij exuuiis deſtinato, nulla quies, nedum requies, fuit illis. In ædificio non multa mora fuit: aptatum breui potiùs, quàm perfectum. Sed vix aptatum, atque officinis ſuis diſtinctum, Monaſterium accepit diſciplinam; cum ecce ex vtroque Regno, inter quæ ſitum, & Caſtellæ nimirum, & Nauarræ, certatim confluere; ſanctum viuendi genus venerari cunctos, imitari aliquos, plures ſuis expenſis promouere. Quin & vterque Rex domum non Regiam priuilegiis, & donis cumulauit: Alter triennio à fundatione elapſo, alter ſexennio. Præueniebat tunc pietas Principum obtinendum à Monachis theſaurum: & quos optabant propitios ad Sanctum Præſidem, quippe ipſius ſepulchro præficiendos, præſaga largitione conciliabant. Cæterùm qualiter ſacrarium illud adepti, Rutenſem locum ſtatim deſeruerint, atque ad longè antiquiorem tranſmigrauerint; in quo ſacræ reliquiæ a multo tempore reconditæ fuiſſent; anno M. C. LXXXI. quo eueniſſe conſtat, dicemus cum multis aliis.

5. Monaſterium Coratij Chronologia refert in annum M. C. LXXIII. quod tamen neque cum prima eius fundatione, neque cum vnione ad Ciſtercium ſtare poteſt. Quippe illa Ciſtercio longè antiquior hæc quæ non multùm diſtet ab hoc anno: & quidem ante præſcriptum in Chronologia, ſuſcepiſſe Ciſtercium, imo & ſub Ioachimo Abbate fuiſſe; conſtat ex litteris Marturanenſis Epiſcopi ad eundem Ioachimum, iam Abbatem, datis anno M. C. LXX. quas ſuo loco ad verbum daturi ſumus. Vt mirum ſit, quæ ſemper præuenire ſolet Cœnobia priſca, Chronologiam, hoc vnum poſtpoſuiſſe, & per decennium, aut amplius retardaſſe. Certè ab hoc anno, plus minúſve reformatum Curatium ad noſtras leges, quæ de eodem Ioachimo infrà dicemus, adeò clarè conuincunt, vt nulli locum relinquant dubitationi. Porrò Curatium Monaſterium longè antiquum, nec minus celebre, fundatum à Rogerio Marturanenſi ante annum M. LX. atque Eccleſiæ Romanæ conceſſiſſe, cui ſoli ſubeſſet, ipſius patrocinio protegendum; conſtat ex litteris Honorij Papæ I I. ad Abbatem, & Monachos illius, quæ vulgatæ à Iacobo Silenæo totidem verbis veniunt deſcribendæ.

6. [b] *Honorius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei. Vniuerſis, & ſingulis Chriſti fidelibus per vniuerſam Calabriam conſtitutis, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem in perpetuum.*

b In Chronologia, Ioachimo ſect.12.

Deſiderium quod Religionis proponitur, & ad animarum ſalutem pertinere monſtratur, auctore Deo, ſemper eſt aliqua dilectione complendum. Eapropter dilecti in Domino filij Monaſterij ſiti in loco, quod dicitur de Curatio, ad honorem Virginis dedicatum; quod quidam filius noſter Rogerius de Marturano conſtruxit, & Sanctæ Romanæ Eccleſiæ obtulit, ad exemplar anteceſſorum noſtrorum fœlicis recordationis Alexandri I I. Gregorij VII. Vrbani II. Paſchalis I I. Calixti I I. Sanctæ Apoſtolicæ Sedis Authoritate protegimus: & indulgentiæ priuilegio communimus. Ea propter cupientes indulgentiis, & gratiis ſpiritualibus ditari, & pro Virginis honoribus frequentari: omnibus, & ſingulis verò pœnitentibus, & confeſſis, qui eum locum in feſtiuitatibus ipſius Virginis glorioſæ, videlicet, Natiuitatis, Purificationis, Annuntiationis, & Aſſumptionis eiuſdem, & Innocentium, viſitauerint reuerenter: & in reparationem Eccleſiæ ipſius eleemoſynam tribuerit, manúſque porrexerint adiutrices; de omnipotentis Dei miſericordia, & Beatorum Apoſtolorum Petri, & Pauli authoritate confiſi, centum, & quinquaginta annos, de iniunctis ſibi pœnitentiis, & etiam per Octauas prædictarum Eccleſiæ feſtiuitatum, miſericorditer in Domino relaxamus. Datum apud Sanctam Mariam de Curatio, per manus Almerici S.R.E. Diaconi Cardinalis, & Cancellarij. Idibus Septembris Indictione I I I. Incarnationis Dominicæ anno M.C.X X X. Pontificatus noſtri anno V I I. Ita apud Iacobum Silenæum, licèt mendosè in Data. Quippè Honorius I I. obiit ante Septembrem ann. M.C.X X X. Sed neque ad ſeptimum Pontificatus peruenit, quod palàm conſtat.

Ex litteris his Lector facile videat, Monaſterium Curatij, vt minimum à temporibus Alexandri I I. qui anno Chriſti M. C. L X I. creatus eſt; adeóque ante centum annos fuiſſe conſtructum. 7. Videat inſuper Abbatiam non contemnendam, quam tot Pontificum, continuata ſerie, indulta; tot gratiæ, & conceſſiones nobilitarunt; nec dubium eadem ab Honorij ſucceſſoribus, quæ ab anteceſſoribus, aut forte etiam maiora impetraſſe, Cœnobium celebre, & quod Sedi Apoſtolicæ immediatè ſubiectum foret. Vt inde pateat, quale, & quantum erat, cum acceſſit Ciſtercio, in eius iura, & leges tranſiturum. De Abbate ſub quo admiſſa reformatio, non ſatis conſtat, & ſunt, qui putent fuiſſe Columbanum, quem paulo poſt, admiſiſſe Ioachimum in præfectura ſibi ſubſtituendum, dicemus inferius. Quicumque fuerit, Foſſam-nouam adiit, atque inde, ſuſceptos Monachos duxit, per quos Curatium Ciſtercij ritus addiſceret; vnde in Tabulis Eccleſiarum Claræuallenſium, Curatium, Diœceſis in Calabria Marturanenſis, quarta Foſſæ-nouæ filia commemoratur.

8. Iacobus Græcus nequaquam ſibi conſtans, Abbatiam de Curatio per Ioachimum Abbatem traditam Foſſæ-nouæ, memoriæ prodit; quod tamen prius Sambucinenſes Monachi, atque Caſæmarienſes, cum eis offerretur, recuſſauiſſent. *Verùm tamen, ait, qui duo talenta acceperat, vt duo alia lucraretur, Cœnobium Curatij Sambucinæ (fratribus concurrentibus) commendare ſtuduit. At illud Sambucinenſes recuſarunt. Iterum illud, Monaſterio de Caſamarij (eo quòd ibidem Marij ſeptennarij conſulatus toga illuſtris, Villa extiterat) nuncupato, commendare tentauit: cuius Monachis pariter renuentibus, Curatium Monaſterio de Foſſa noua inter Ciſtercienſia præclariſſimo, & in omni ſancta conuerſationis puritate conſpicuo commendauit.* Hæc ille. Sed cùm antea tradidiſſet, Ioachimum in Curatio profeſſum

ſum Ciſtercij leges; & aliàs conſtet Ciſtercij nullam domum ſine matre admiſſam, cuius viſitationi ſubiaceret: fit vt ante ipſius ſuſceptionem iam commendata, (nam eiuſdem Authoris verbis vtar) non potuerit ab ipſo commendari poſt adeptam illius præfecturam. Sanè Curatium antequàm Ioachimum, admiſiſſe Ciſtercium ex eiuſdem Iacobi Græci verbis, quæ infra referemus, ne eadem inutiliter repetamus, conſtabit apertè.

Iacet Curatium ad ripas fluuij Crotali, in Diœceſi Marturanenſi; olim ingens Monaſterium; nunc exiguum, vt reliqua Calabriæ ſub commendatum, & commendatariorum gementia onere; quod ô vtinam auertat, qui ſolus poteſt. De eo, & Abbate Ioachimo inferiùs multa. Memoratur in litteris Honorij Papæ III. Datis Laterani pridie Idus Nouembris Pontificatus ipſius anno tertio: & in pluribus aliis, ſuis locis inferiùs adducendis. 9.

IESV CHRISTI ANN. 1163. — CISTERCII ANN. 66.

1. Alexander Pariſios venit ad Ludouicum. 2. Tum Faſtradus, & Godefridus ad Alexandrum. 3. Faſtradi mors, 4. S. Petro Toloſano præuiſa 5. atque viſio euentu comprobata. 6. Rex, & Pontifex morienti Sancto aſſiſtunt. 7. Cœlos conſcendens conſpicitur ex Anglia. 8. Dies obitus, 9. memoria, & ſepultura. 10. Succeſſor Gilbertus Magnus: 11. Quantus vir? 12. emendatus Pitſæus, & Gilbertus ab aliis condiſtinctus. 13. Ac S. Thomas inter glorias illius poſitus.

CAPVT I.

1. INDIXERAT Alexander Papa Concilium Turonis in Octaua Pentecoſtes celebrandum anno milleſimo, centeſimo, ſexageſimo tertio, qui ſexageſimus ſextus Ciſtercio fuit. Sed interim ſub initium ineuntis anni Pariſios venerat, varia negotia cum Rege tractaturus. Porrò hunc aduentum Pontificis ad Regem, & qualiter ab eo ſuſceptus ſit, ex eiuſdem Alexandri Actis, refert Baronius[a]. *Adueniente Quadrageſima, colloquium habiturus Alexander Papa cum Rege Francorum, ad Pariſienſem ciuitatem properauit: quam cum ingreſſurus eſſet, tanquam pius, & mitis Rex, cum Baronibus, & militibus ſuis per duas leucas illi occurrit: quo viſo ſtatim deſcendit, ad ſtreguam eius feſtinanter occurrens, humiliter deoſculatus eſt pedes ipſius, & ſtatim ad eius oſcula cum deuotione fuit receptus. Deinde ſingulariter procedentes intrauerunt prædictam ciuitatem: cui clerus cum maxima, & decora proceſſione obuiam venit, & Pontificem, & eius fratres Cardinales deduxit in gaudio & exultatione ad maiorem Eccleſiam. Manſit autem in dicta ciuitate per ipſam Quadrageſimam, & Paſchale in ea feſtum celebrauit.*

a Ad hunc ann.

2. Cum Faſtradus communis Ciſtercij Pater, & Godefridus Claræuallenſis Abbas, Bernardi vterque, & Diſcipulus, & ſucceſſor (nam & Faſtradus ante Godefridum, Claræualli præfuerat, vt vidimus) adiere Pontificem, acturi, vt S. Pater, quod vota omnium poſcebant, in ea ſynodo ſolemni ritu inter ſanctos Eccleſiæ adſcriberetur. Meminit huius aduentus, & petitionis idemmet Alexander in litteris Canonizationis pòſt expeditis. Vbi & eoſdem magnos viros vocat.[b] *Contigit, ait, dum eſſemus Pariſius conſtituti, & magni quidam, ac venerabiles viri de canonizando ſanctæ recordationis Bernardo, quondam Claræuallenſi Abbate, facerent mentionem, optantes vtique, & piis nobis precibus ſuggerentes, vt in Concilio, quod de proximo erat Turonis celebrandum, digno huic, & laudabili voto celerem daremus effectum.* Hæc aduentus Faſtradi ad Curiam occaſio fuit. Quamuis non dubitem commune id omnium votum, etiam ipſius Pontificis: vnde non tã qui venerant, petiiſſe ab Alexandro dicuntur, quam memoraſſe: Et ſi quid fortè ſub preces rogantium cecidit, acceleratio fuit, potiùs, quàm adſcriptio.

b Baron. ibid.

Verùm Faſtradus non vltra rediturus, cum vix ab Alexandro, ob reuerentiam eximiæ ſanctitatis dimitteretur morbo correptus graui, lecto decubuit, à quo glorioſus in Cœlum euolauit, ingenti ſanè ſuorum omnium luctu, quos Sancti Patris gloria, quia non viſa; quantumuis certa, minus delectabat, quàm cruciarunt præſentia ſenſibus hauſta; nec inuentus Faſtradus, cùm quæreretur; omnibus omnia longo experimento; & cui ſimilem alium vix ſperarent. Pretioſam viri in conſpectu Domini mortem, viſio quædam præceſſit ſatis illuſtris, quam B. Petrus cognomento Toloſanus, Claræuallenſis, ſæpiùs memoratus habere meruit. Nos eam prius, mox fœlicem tranſitum, & in tranſitu gloriam; neque ſolam æternam ſed temporalem: demum quæ tranſitum ipſum ſequuta ſunt, ex ſincero auctore, qui cunctis adfuit, atque totidem verbis deſcribamus. 3.

De cuius (id eſt Sancti Faſtradi[c]) *fœlici tranſitu mox futuro, cuidam de ſenioribus Claræuallis, Beata ſcilicet memoria Petro Toloſano (de quo in conſequentibus aliqua dicemus) facta eſt huiuſmodi reuelatio. Videbat in viſione noctis, & ecce in nubibus cœli filius Dei, Sanctorum frequentia comitante, de cœlo adueniens, & in ipſo aere conſiſtens, in throno gloriæ reſidebat: & ſplendor ex eo procedens, mundum illuminabat. Porrò ad dexteram maieſtatis illius monumentum quoddam glorioſiſſimum in aëre ſuſpenſum apparebat, quod miro opere fabricatum, intuentium oculos valde delectabat. At verò ante fores Baſilicæ Claræuallis multitudo promiſcui ſexus innumerabilis adſiſtebat; qui ſurſum erectis vultibus, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ipſúmque mauſoleum reſpiciebant intentè. Præfatus autem Monachus Petrus accedens ad eandem turmam, de ſepulchro illo, quod coram Domino erat; cœpit interrogare, quid eſſet, aut quid ſignificaret: Tunc vnus ex eis reſpondit. Sepulchrum illud, de quo ſciſcitaris, ſcias eſſe cuiuſdam Sancti viri de terra proximè adſumendi. De cuius morte magna in partibus iſtis longè, latéque deſolatio erit; cuius etiam mors futura eſt in conſpectu* 4.

c lib. 1 c. 38.

ctu Domini pretioſa, & in conſpectu hominum celebris, atque præclara.

5. Hactenus viſio oſtenſa B.Petro, atque eius ſubobſcura interpretatio, quam ſequutus euentus declarauit: nam pergit auctor ſcribere in hunc modum. *Tranſacta autem viſione, Senior qui viderat eam, cœpit turbari, & mæſtus eſſe. In craſtine autem cum ego vidiſſem eum obnubilato vultu, animi dolentis indicia prætendentem, ſciſcitatus ſum ab eo mœſtitudinis ipſius cauſam. Cúmque rogatus multum, tandem expoſuiſſet viſionem, quam viderat per ordinem, ſciens illum multa gratia præditum, & magnis conſolationibus frequenter à Domino honoratum, cogitaui, & credidi, quia verbum, quod viderat homo tam ſanctus, támque perfectus, non poterat omnino non impleri. Euolutis autem poſtea diebus circiter viginti, ecce repentè perculit aures noſtras de inopinato eiuſdem Sanctiſſimi Abbatis obitu rumor triſtiſſimus; quo triſtiorem à multis retrò diebus, in tempore illo accidiſſe non credimus, neque in partibus iſtis, neque in Ordine vniuerſo Ciſtercienſi.* Tali viſione, Deus dum monuit, muniit orphanos relinquendos Ciſtercij filios, atque paterna gloria eſt conſolatus. Porrò hanc viſionem vigeſimo ante Sancti obitum die B.Petro Toloſano factam, Hugo Menardus in ſuo Martyrologio [d], atque alij recentes, notauere.

d lib. 1. obſern. April. 19.

6. Cæterùm quàm glorioſa mors Sancti fuerit, non ſolùm coram Deo, & Sanctis eius, ſed etiam coram mundi huius Principibus; quæ ſequuntur, illuſtrius declarabunt [e]. *Cum Pariſius pro negotiis Monaſterij, atque totius Ordinis ſui, Domino Papæ Alexandro tertio adſiſteret, & correptus ægritudine, lecto decubuiſſet, infra quintum diem Sanctæ fine requieuit. Huic autem decedenti tota Romana Curiæ dignitas adſtitit; ita, vt ipſe quoque Dominus Papa proprijs manibus eum vngens, atque Apoſtolica benedictione communiens, magno pietatis affectu morienti compateretur, & mortuo congratularetur. Et non ſolùm vir Apoſtolicus, verùm etiam piiſſimus Rex Francorum Ludouicus, qui & ipſe præſens erat, cum ſua nihilominus Curia, planctu magno Sanctiſſimum virum, quaſi patrem chariſſimum planxit, multáſque lachrymas ſuper eum fudit.* Sic Sanctum virum in terris honorauit totius honoris fons, ante etiam, quàm in cœlis conoraretur.

e In Exor. Mag. loco ſuprà.

7. Nec tacendum, quod Faſtradus Pariſiis migrans, cœlos conſcendere ex Anglia viſus ſit, eidem Sancto viro, cui ſupra diximus, Bernardum Patrem, & antea quidem viſum eſſe. Niſi quòd tamen Bernardi anima maior; Faſtradi ingens, præclaráque; ſed aliquantò minor ei apparuit [f]. *Poſtmodum verò*, ait, *cùm hic, de quo loquimur, B. Faſtradus Abbas exiret à corpore, eadem die, vidit ille, qui ſupra, eumdem Angelum ad terras deſcendentem; aſſumptámque ex eis quandam animam, ad cœli veſtigia ſubleuantem. Quæ quamuis magna, atque præclara videretur, prioris tamen magnitudini, minimè æquiparabatur.*

f Vbi ſuprà.

8. De anno obitus nulla controuerſia; de die aliqua; & Molanus, haud dubium bona fide, non paucis aliis errandi occaſio fuit: memorans Sanctum Maij XIX. Quo Hugo Menardus in ſuo Martyrologio, Aubertúſque Miræus tranſcripſere. Certius tamen Henriquez in Menologio: Atque Ignatius Firminus, in ſuis ad Exordium magnum notis: vterque ad vigeſimam primam diem menſis Aprilis. Quippe vterque ex Martyrologio Ciſtercienſi (cuius, & nos exemplar nacti ſumus) de Faſtrado loquente in hæc verba. *Vndecimo Kalendas Maij, anno M.C.LXIII. Dominus Faſtradus obiit, ſeptimus Ciſtercij Abbas.* Conſonat Claudius Robertus in ſua Gallia. Vltra hos autem, virum ſanctum memorat Ioannes Abbas, & Miſſale Ordinis vetus, Henricus Gian: Baſilio Sanctoro, & plures quos in noſtra laurea olim retulimus: [g] quin Bonifacius in hiſtoria Virginali, [h] & plures alij antiqui, & recentiores. In Chronico Ciſtercienſi metrico, his virum Sanctum deſcriptum verſibus video.

g lib. 9. diſc.
h lib. 4. c. 16.

Poſt hunc Faſtradus intrat venerabile fœdus
Virtutum ſpeculum, via vitæ, formáque morum.

Quod diſtichum ſepulturæ inſcriptioni facilè aptes.

Faſtradus iacet hic, ſanctum, & venerabile fœdus
Virtutum ſpeculum, via vitæ, formáque morum.

Pingi ſolet puerum Ieſum in vlnis tenens, fouénſque, in memoriam ſingularis illius fauoris, quo B. Virgo Sanctum proſequuta eſt, dum adhuc viueret, laterétque in Carthuſia, ne raperetur electus ad Claramuallem. *Suſcipe*, ait, *Faſtrade filium meum, & ſerua mihi illum*: quod ſuprà ſuo loco commemorauimus.

Iuſtis ſolutis pro tempore, & pro loco; corpus Sancti ad Ciſtercium delatum eſt. Iuxta prædeceſſorum ſuorum ſacros cineres omni cum reuerentia ſepeliendum [i]: de quo Exordium. *Tandem verò ſacrum eius corpus Ciſtercium delatum eſt; magnáque deuotione tumulatum* [k]. Robertus Claudius vlteriùs tumulum exprimit, nempè cum quatuor ex prædeceſſoribus ſuis, Alberico, Stephano, Rainaldo, & Gozeuino (nam Robertus Moliſmi, Lambertus Morimundi ſepulti iacent) communi tumulo prope ingreſſum in Eccleſiam in ea parte clauſtri, quæ Capitulum attingit. Vt nihil minùs ab eis crederetur, queis iungebatur, eodem cultu cum illis venerandus. *Fuit Faſtradus* (ait Author Exordij Magni) *caſtus, pius, & humilis, manſuetus, atque modeſtus, ſuper omnes, quos in diebus eius vidiſſe me memini. Porrò tanta Spiritus Sancti gratia in ipſius vultu angelicè radiabat, vt vix poſſet aliquis deſiderabili eius aſpectu ſatiari. Demum animi eius puritatem in exteriori homine, velut in proprio ſigillo diuinitus impreſſam, quicumque conſpiciebant, admirabantur.* 9.

i Vbi ſuprà.
k In Gallia Chriſtiana.

Sancto Faſtradro ad ſuperos tranſlato Gilbertus natione Anglus, cognomento Magnus, ſuffectus eſt, ex Abbate Vrſicampi, de quo in Cathalogo Abbatum Ciſtercienſium. *Octauus Abbas Ciſtercij Gilbertus cognomento Magnus, ex Abbate Vrſicampi, ei ſcribit Alexander tertius Monte Peſſulo, anno M.C.LXV. Indictione XIII. pridiè Nonas Auguſti.* Potuiſſet & eiuſdem Alexandri litteras memorare, ad eundem directas ſequenti anno, nempe M.C.LXIV. quas nos in tempore, ex more referemus. Chronicon metricum Gilbertum ita deſcribit. 10.

Iugiter affectus ſurſum iactat Gilbertus,
Terrea conculcans, ne conculcetur ab illis.

& quidem hæc pro laude viri ſatis, quod terrena contemnere, & didicit, & docuit; ſed longè maius, quod ea etiam contempſit, quæ poterant cœleſtia iudicari, ſingularem nimirum ſapientiam, in qua excelluit.

Ioannes Pitſæus, libro de illuſtribus Angliæ ſcriptoribus, Gilbertũ Magnum, ob inſignem peritiam ſcientiarum omnium, dictum, Inſinuat; niſi quod tamen in anno turpiter errat, integro ſæculo, & vltra poſtponens virum; ſed ipſa eius verba tranſcribamus [l]. *Gilbertus, cognomento Magnus* 11.

l Ad ann. 1180.

(Theolo

(Theologum nonnulli cognominant) *natione Anglus, Monachus Ciſtercienſis, & tandem totius illius Ordinis Præpoſitus Generalis, vir acuti ingenij, ſolidi iudicij, tenacis memoriæ. Quibus fretus adminiculis ad eminentem planè peruenit eruditionem. Poeta non contemnendus, Rethor eloquio clarus, ſtylo nitidus, ſermone grauis; Philoſophus etiam ſubtilis, & ſublimis, hiſtoricus inſignis; in concionibus celebris, in quibus Sanctorum Gregorij Magni, & Bernardi fuit diligens imitator. Theologus denique profundus, & ſolidus. Poſtquam Anglicas Academias frequentaſſet, Gallicas etiam inuiſit, maximè Pariſienſem, & Tholoſanam, in quibus, ſtuduit, diſputauit, prælegit, ſcripſit, Bibliothecas perluſtrauit; ſelectiores omnis generis libros peruoluit, notatu digniora diligenter vbique, tanquam flores decerpſit, in Ordinem redegit, & ex his plurima ad omnis poſteritatis vtilitatem edidit.* Hæc Anglus auctor, ex antiquis decerpta, de viro Anglo.

12. Verum qood ait claruiſſe ſub Eduardo primo Angliæ rege, circa annum Chriſti M.CC.LXXX. ſtare omnino non poſſe compertum eſt, cum conſtet virum immediatè poſt Faſtradum, adeóque hoc anno adſumptum ad culmen rerum, intra biennium (ad ſummum) deceſſurum ſuccedente Alexandro; quem dudum Grandi-ſyluæ præfectum commemorauimus. Sed neque in ſerie Abbatum Ciſtercienſium alius Gilbertus eſt, qui potuerit floruiſſe prædicto tempore. Fuit ſane alter Gilbertus natione Anglus, dictus Vniuerſalis, ob multiplicem notitiam omnium rerum, cuius idem Pitſæus item meminit; ſed hoc, quem nunc deſcribimus, antiquior; neque Ciſtercij alumnus, nedum parens, ad quem iam tunc Epiſcopum Londini, Bernardus parens ſcripſit ſub hoc titulo *Ad Gilbertum Magiſtrum Vniuerſalem, Epiſcopum Londinenſem.* Fuit & Gilbertus dictus de Hoilandia de quo ſtatim, & quidem Ciſtercienſis: ſed huius item æui, & qui nequaquam Ciſtercio vnquam præſederit.

Memoratur inter glorias Gilberti magni, Thomas Cantuarienſis, eius tempore ad Ordinem admiſſus, ſub quo & claruit miraculis, & cœleſtibus confortari meruit viſitationibus. Referam, Deo dante, multa inferius, & quod Ciſtercio ſemper in gloriam cedat; Sanctum virum ex quo noſtris adſcriptus fuit, profeciſſe virtute, ſapientiáq; quod ex Ioanne Sariſbarienſi, integræ fidei viro, ac cũ ipſo exulante, tunc probabimus. Nunc tetigiſſe ſatis, ſupérque ſit, orta occaſione, ex Gilberti præfectura. 13.

---

1. Turonis de Canonizando Bernardo actum, & cur dilatum? 2. Thomas Cantuariæ Epiſcopus interfuit. 3. Conradus Redageshauſenſis Abbas, ab Henrico Schiſmatico, 4. in Epiſcopum Lubecenſem promotus, 5. Virgam nihilominus Paſtoralem ab eo accipere renuit. 6. B. Thomæ reditus in Angliam. 7. Occaſiones diſſidiorum Regis cum ipſo. 8. Epiſcopi à Metropolita diuiſi appellant Pontificem. 9. Alexandri ad B. Thomam epiſtola, 10. conſolatoria, exhortatoriaque, 11. & Thomæ ad ipſum. 12. Demum alta Alexandri, tam ad eum, quàm ad reliquos omnes Angliæ Præſules. 13. Prodigia in cœlo, & Bernardi prophetia.

CAPVT II.

1. AFFVERIT hic nouus Ciſtercij parens Turonenſi Concilio; in dubio eſt. Conſtat poſt latam ſententiam in Victorianos, atque in ipſum Victorem: & quoſdam Canones in eo ſtabilitos, quos Baronius, & Binius ad verbum referunt; inceptam à B. Faſtrado, dum vixit, cauſam, de Bernardo adſcribendo Sanctorum numero, annuente Alexandro, continuatam, ibidem abſque dubio peragendam; ſi non ſæculum illud Sanctorum ferax, tot alios obtuliſſet Canonizandos; vt meritò cenſuerit Summus Pontifex, in re grauiſſima obuiandum multitudini: ne vel Bernardus cultu, velut gregario, ſi ſimul omnes; vel ſolus, cum repulſorum querela, veneraretur. Certè Alexander in literis Canonizationis illius, haud multò poſt expeditis, hanc dilati decreti cauſam tradit [a]. *Cùm enim* (ait) *nos eodem negotio* (*ſcilicet de canonizando S. Bernardo*) *fauorabili ſatis intenderemus affectu, superueniens multitudo, & frequentia petitorum, qui in diuerſis prouinciis rem ſimilem poſtulabant. Vnde cum nos videremus non poſſe congruenter omnibus ſatisfieri; ſtatutum fuit pro ſcandalo deuitando etiam in hoc differri, quod oportebat pro tempore cæteris denegari.* Crediderim inter glorias Sancti Patris, haud fortè aliam æqualem poſſe perpendi. Vixiſſe ætate Sanctorum feraciſſima, quos tamen omnes potuerit obſcurare: nam quæ eorum notitia ad nos peruenit? Cæteros lucem mundi Chriſtus appellat; & quidem meritò; quippè qui luceant, ſed in mediis tenebris; ſi Soli componantur, prorſus obſcuri: Bernardum ſolem magis, adeóque lumen cœli poſſe, & debere dici; inde conijcior, quod coram eo, vel planetæ ipſi non luxerint; neque domeſtici tantùm, ſed externi; quales tunc Alexandro offerebantur.

a *Apud Bar. hoc ann.*

Matth. 5.

Concernit item Annales Ciſtercienſes, ex his, quæ in hoc Concilio geſta leguntur, quod D. Thomas Cantuarienſis Archiepiſcopus breui adſcribendus noſtris, illi interfuit. *Quem præter morem Alexander Papa* (ex Actis eiuſdem [b] Sancti verba ſumo) *eiuſmodi excepit honorificentia. Fecit enim, vt omnes Cardinales occurrerent ei extra vrbem illam, præter duos tantum, qui ſoliti eſſent ei aſſiſtere; idemque obtinuit, quæcumque ab ipſo Pontifice petiiſſet, nempè ſuæ Eccleſiæ priuilegiorum confirmationem.* Addit Guillelmus [c] Neubricenſis. *In eodem Concilio vt dicitur, eundem Sanctum, Pontificatum minus ſyncerè, & canonicè, per operam, manumque Regiam, ſuſceptum, (laicam ſcilicet inueſtituram) pungentis conſcientiæ ſtimulos non ferentem, ſecretò in manus Domini Papæ reſignaſſe. Quod factum Alexander cum approbaſſet, paſtoralem illi ſarcinam Eccleſiaſtica manu rurſus impoſuit; & in homine ſcrupuloſo turbata conſcientia læſionem ſanauit.* Scio Baronium hoc factum longè poſtponere, qood fortè repetitum orta occaſione: & quæ ſecretò in Concilio prius geſta, iterata mox publicè velut tunc primum facta commemorantur. Nam 2.

b *Apud Bar. hoc anno.*

c *lib. 2. c. 16.*

Guillelmo authori Anglo, & Sinchrono integra fides conſtat,aſſenſu omnium. Illud compertum quocumque tempore, & quotieſcumque ceſſerit, priorem tenitentiam ſuperaſſe. Vt reſtituere (liceat abuti exemplo) longè difficilius, quàm non furari: ſic dignitates ægrius deponas, quàm non admittas. Nunquam operta membra contemnunt tegmen, & qua poſſunt, reiiciunt: ſemel aſſueta veſtibus nudare; & quos dedidiſcerant, rigoribus exponere; hoc opus, hic labor eſt.

3. Affuere Turonenſi Concilio Patres, Epiſcopi C. XXIV. Abbates CD. XIV. ex quibus multos, & ſanè perilluſtres Ciſtercium dedit. At non omnino indemne à labe ſchiſmatis, & vix potuit in tanta multitudine; Friderico, & Principibus Imperij quoſdam vi, quoſdam metu, ſed quoſdam alios per præmia ſubuertentibus; atque ſibi, & Victori conciliantibus. Dum Turonis Concilium celebraretur,promouentibus noſtri,Redagbesbauſenſis Abbas Conradus (Cœnobium in Alſatia, de quo ſuprà)Geroldo fratri(nam frater eius erat) in Lubecenſi Sede ſubſtituitur, promouente Henrico Leone Duce; laico,& Schiſmatico,atque ob vtramque cauſam incapaci, per quem Pontifex in Eccleſia conſtitueretur. Nec ignorabat Conradus ea obſtacula; ſed vicit tandem Pontificalis gloria virum,probum aliàs, vt facto conſentiret; ac ſe, reclamante licet Bremenſi Metropolita, conſecrandum permitteret, quamuis non diu in errore permanſurum. De electione hæc habet Albertus Krantzius.

4. [d] *Lubecenſi deinde Eccleſia, pridem Aldenburgenſi,per mortem Geroldi vacuata, ſucceſſit Germanus eius frater, Conradus Abbas in Redagbesbauſen. Erat autem ſexageſimus tertius poſt mille centum. Quem inuitis, ſed repugnare non audentibus, dedit Præſulem Henricus Dux Leo.Hartuuicus Bremenſis Archiepiſcopus, reclamabat,adſtruens non oportere per manum laicam de Eccleſiis diſponi; ſed non eſt auditus. Nam refragari Henrico eo tempore formidoloſum erat; quando in hac prouincia ſolus imperabat. Conſecratus eſt per manus Hartuuici Epiſcopi in Oppido Stadij, vt alij, in arce Herberg: ibique per aliquot dies manere coactus. Tempeſtas enim tanta tunc eſt exorta vt Albis fluuius fieret immeabilis. Multa hominum millia, infinita pecora in terris paluſtribus Albis, & Viſurgi fluminum, perierunt.* Ita Krantzius de illa promotione. At de promoto, hæc pauca,quæ ſequuntur [e]. *Conradus*, ait, *Lubecencis Epiſcopus,litteratura, facundia, largitate, & affabilitate pollebat.*

[d] lib. 5. Metrop. cap. 43.

[e] Eodem loco.

5. Tunc primum doluit errorem ſuum Conradus, cum perpetrauerat: & voluiſſet infectum, quod factum fuerat; ſed quia non potuit, ſaltem quod potuit,faciendis obuiauit. Epiſcopatum ab Henrico Duce,per virgam accipere, ſic Krantzius vocat,aut penſum ſoluere,nequaquam acquieuit: atque ob hanc cauſam multa paſſus eſt, errata prius ab eo per leuitatem, ex tunc iam per conſtantiam purgaturus. Sed de his in ſequentibus agemus.Interim noto, qui prius recuſauerat promotionem Conradi, Hartuuicum Bremenſem Archiepiſcopum,non multò poſt, induſtria viri cognita, ſummam rerum ad ipſum detuliſſe: quin & Henricum Ducem,quamuis ſpretum,ſpernentem Conradum ſoliciraſſe; quæ anno ſequenti fuſius comprobanda,nunc tetigiſſe ſatis,ſupérque erit. Conradum ſub initio Epiſcopatus ſeuerum ſuis: atque eiſdem extraneos quoſcumque ſuetum præponere, idem Albertus Krantzius adnotauit. Cæterùm diuina prouidentia effectum eſſe, vt ab Henrico poſtea perſecutus, diſceret ex his, quæ paſſus eſt, miſericordiam. Vt ſic tandem Ciſtercienſi familiæ prius (namque & ab ea auulſus,quod à Schiſmaticis Epiſcopatum acceptauiſſet) mox Alexandro,& Eccleſiæ reconciliatus, & ſuis redditus; munus per omnia adimpleret boni Pontificis. Eundem Krantzium [e] loquentem audiamus. *Clero tamen ſuo ſeueritate quadam abuſus eſt* (ſcilicet Conradus) *in principio,extraneos diligens, ſuos faſtidiens: ſed poſtea in alterum virum mutatus eſt. Multas enim aduerſitates à Duce Henrico, cum Epiſcopatum ab eo per virgam accipere recuſaret, perpeſſus Clero ſuo compati didicit.* Hæc de prima Conradi promotione,atque eiuſdem initiis præfecturæ; ne qui Ciſtercij bona,& laudes pandimus, errata ſola tacere videamur, quod non intendimus. Reliqua inſeremus ſuis temporibus.

[e] lib. 6. c. 43.

Nunc Sancti Thomæ reditum in Angliam, atque occaſiones diſſidiorum eius cum Rege,ex quatuor vitæ eius Authoribus, qui cunctis affuerunt, atque totidem verbis referamus [f]. *Cum ex Concilio Turonenſi in Angliam eſt reuerſus (ſecundus iſte annus eſt ab eius conſecratione) ab ipſo Rege,vt pater à filio, hilari vultu ſuſcipitur,& obſequio colitur. Sed poſt hæc oriri cœpta ſimultates; dum abſque animi Regis offenſione, Sanctus Thomas,quæ ſunt, munera, Euangelici paſtoris, exercet; in quibus obeundis,dum Eccleſiæ prædia à laicis vſurpata. malè verò à prædeceſſoribus alienata, recuperare laborat, plurimorum, eorumdémque potentium à ſe auertit animos. Inde verò cum Regium Fiſcum pertigit, Regem ipſum paulatim ſibi reddidit infenſum. Inualuerat in Anglia praua illa conſuetudo, vt fructus vacantium Eccleſiarum Fiſcus ſibi auidè vendicaret. Quamobrem orauit Sanctus Thomas,vt duobus diu vacantibus ſedibus Epiſcopalibus, quàm citius ordinarentur Epiſcopi. Sed & non nihil permouit animum Regis,dum idem Sanctus Thomas, creatus Archiepiſcopus, abdicauit ſe à munere Cancellariæ,ſecundùm illud Apoſtoli* [g]. Nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſæcularibus. *Optabat enim Rex eum ſibi retinere miniſtrum. Acceſſit huc,quod Thomas iniuſtam tributi prohibuit exactionem. His eodem tempore additum,quod homicidam Preſbyterum damnatum minimè tradidit Curiæ ſæculari; ſed exauctoratum tradidit Monaſterio. Simile quidpiam accidit de Philippo quodam Canonico facinoroſo, quem non ſic, vt Rex cuperet, pœnas dare compulerit Archiepiſcopus; ſed cenſuris tantùm cohibuerit Eccleſiaſticis.*

6.

[f] Apud Bar. hoc anno.

[g] 2. Tim. 2.

Hæ primum cauſæ inuidiæ, & odij Regis aduerſus Thomam fomitem miniſtrabant: ſed maior alia ex eis orta occaſio; antiquæ conſuetudines derogantes Eccleſiæ immunitati, quibus Thomas, & cæteri Epiſcopi, non aliter, quàm ſaluo Ordine ſuo (quo pacto ipſi Abbates Ciſtercienſes profitebantur) vellent ſubſcribere; in quo vnanimes omnes conuenirent. Hinc ita Regis, & quæ tandem ſecuta ſæua funera [h]. *Nam ad Archipræſulem,& ad Epiſcopos ſe conuerteas, omnium ſic vna, eadémque voce audita, dicebat: Aciem contra ſe omnium firmatam, & venenum verbo illi ineſſe; & captioſum eſſe,*Saluo Ordine ſuo. *Vade petebat, vt abſolutè,abſque adiectione regias conſuetudines ſe obſeruaturos promitterent. Archipræſul reſpondit ad hoc, quòd fidelitatem ei iurauerat, vitam ſcilicet, membrum, & honorem terrenum, ſaluo Ordine ſuo; & quod in hoc honore terreno, regia fuiſſent conſuetudines comprehenſa: & ad earum conſeruationem*

7.

[h] Baron. ibid.

ſe minimè in alia forma obligaturum, niſi in qua prius iurauerat. Cum verò multùm inclinata eſſet iam dies, tota die Rex vexatus, inſalutatis Pontificibus, in ira, & indignatione multa ſubitò receſſit ab illis. Cardinalis Baronius, dum hæc narrat, furorem regium ex epiſtolis Petri Bleſenſis latè perpendit, qui ferè hominem prorſus alienaret. Aſt ego non aliunde id melius iudicem, quàm ex ipſis euētibus, & tota ipſius hiſtoria, cū Sancto Martyre.

Pergit Baronius [i] de Rege ita ſcribere. *Cum in*
8. *hoc ſtatu res eſſent, Rex illud prauo conſilio malignantium moliri cœpit, vt corpus illud vnitum; nempè coniunctio animorum Archiepiſcopi, quæ planè inexpugnabile redditum fuerat, ſcinderetur; atque ita diſſolutum, vincere poſſet: ſicque factum eſt, vt in gratiam Regis inferiora membra capiti rebellarent; & ſi quando eos canonica vellet auctoritate compeſcere, mox ipſi ſedem Apoſtolicam appellarent. Idem verò Sanctus ob iſta, in ſumma animi conſtitutus anguſtia, reddidit de his Alexandrum Pontificem certiorem, ad ipſum cum litteris nuntium mittens; qui ipſi compatiens, has ad eum conſolatorias litteras dedit, hac inſcriptione in Codice notatas.* [k]

i Ibidem.

k lib. 1. ep. 17.

Alexander Papa Thomæ, Cantuarienſi Archi-
9. *epiſcopo, in initio tribulationis. Data nempè eſt hæc epiſtola hoc anno, in fine menſis Octobris.*

Litteras, quas nobis veſtra fraternitas deſtinauit, & ea, quæ Nuntius tuus viua voce propoſuit, & attenta diligentia audiuimus, & graues anxietates, & amaritudines, quibus animus tuus aſſiduè affligitur, plenius attendimus. Vnde his auditis, & cognitis, ſpiritus noſter commotus eſt, & valde turbatus, quibus cordi eſt libenter in tuis proſperitatibus delectari, & in aduerſis, tanquam fratri chariſſimo, plurimum condolere. Tu ergo ſicut vir conſtans, & prudens, recolens ſæpè quod dicitur. [l] Ibant Apoſtoli gaudentes à conſpectu Concilij, quoniam digni facti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati; *huiuſmodi anguſtias in patientia toleres, & non pluſquam oporteat tuus ſpiritus anxietur; ſed dignum in te ipſo conſolationem recipias; vt & nos tecum pariter in eo conſolemur, qui te ad corroborationem Catholicæ, & Chriſtianæ veritatis, hoc neceſſitatis articulo reſeruauit; & cuius beneplacitum eſt, eorum quæ minus licitè commiſiſti, maculas abſtergere, & per varias afflictiones punire, ne videantur in diſtricto examine punienda reſeruari.*

l Actor. 5.

De cætero non tibi graue ſit, nec (ſicut ex litteris,
10. *quas Clero tuo miſiſti, accepimus) vlla ratione meticuloſum, quod es ad ſedem Apoſtolicam appellatus: quia gratum nobis eſt, & acceptum; & volumus, vt ſi illi, qui te appellarunt, fortè venerint: tu per te ipſum ſi tibi viſum fuerit, appellationem ipſam omni dubietate, & dilatione poſtpoſita, proſequaris: nec vnquam auctoritate Romana Eccleſia aliquis poſſit conſtantiæ tuæ timorem incutere, ſeu dubietatem. Quia nos iura, & dignitates Eccleſiæ tibi commiſſas, quantum ſalua iuſtitia, & ratione poterimus, ſtudioſius tibi curabimus, auctore Deo, conſeruare ſicut illi, quem in facto Eccleſiæ conſtantem reperimus, & fortiſſimum propugnatorem. Ad hæc fraternitati tuæ præcipiendo mandamus, quatenus te in Cantuarienſem Eccleſiam recipias, & paucis quidem retentis admodum neceſſariis, ad minus quam poteris per terram illam diſcurras. Illud autem ſpecialiter ſuggerimus tuæ prouidentiæ, vt nullius timoris, vel aduerſitatis obtentu, quæ tibi poſſit accidere, iuri, & dignitati Eccleſiæ tuæ abrenunciare cogaris. Data Senonis VII. Kalendas Nouembris.*

11. *Hæc (inquam) ipſe Alexander Papa ipſius perſequutionis exordio; ita præparans commilitonem, ad proximè venturum bellum. Quibus Thomas acceptis, has reddidit ad ipſum Alexandrum Pontificem litteras per Henricum familiarem, ad hoc, ad ipſum in Curiam miſſum.*

Littera conſolationis, quas veſtra eſt nobis dignata paternitas deſtinare, magnum quidem mediocriter anxiato afferre poſſent remedium, aut ſi ſaltem noſtra circa vnum aliquid figeretur anguſtia, ſpem nonnullam reſpirandi poſſemus ex eis concipere: At quoniam de die in diem malitia inualeſcit, multiplicantur iniuriæ, non noſtræ, ſed Chriſti; imò quia Chriſti, eò magis noſtræ, ſuccedentibus ſibi inuicem more fluctuum procellis: ſolum nobis videmus imminere naufragium; nec aliud conſilium ſupereſſe, niſi, vt Chriſtum, quaſi dormientem in naui pro viribus noſtris excitantes, dicamus: [n] *Domine ſalua nos, perimus. Et hoc ſanè aptiorem malignandi nacta eſt iniquitas occaſionem, quod ſtatum ſanctæ Romanæ Eccleſiæ infirmiorem conſpicit. Vt verè liqueat, quod quidquid in caput, ſiue bonum, ſiue malum, ſiue dulce, ſiue amarum, defluit, per barbam deſcendens, nec oram veſtimenti relinquit intactam: eripitur Ieſu Chriſto, adeò vt nec Sanctorum Patrum ſanctiones, nec ſtatuta canonum, quorum apud nos etiam nomen exoſum eſt, nec Clericis quidem patrocinari valeant modo, qui ab hac iuriſdictione hucuſque ſpeciali priuilegio fuerunt exempti, & quoniam enarrare, vel perſequi ſcripto, quæ patimur longum eſſet, & tædium: ad veſtram mittimus paternitatem Magiſtrum Henricum fidelem, & familiarem veſtrum, & noſtrum, in cuius ore poſuimus ſingula ſeriatim, prout vidit, & audiuit, vobis exponenda. Et ſi placet credite, tanquam ſi nos loquentes audieritis viua voce. Hoc tamen ſciatis, quoniam ſi fieri poſſet, multò libentiùs vos in perſona viſitaremus noſtra, quàm in alia. Loquimur vobis, ſicut Patri, & Domino; & quod dicimus, ſummo ſilentio petimus occultari. Nihil enim nobis tutum eſt, cum omnia ferè referantur ad Regem, quæ nobis in concluui, vel in aure dicuntur. Væ nobis, qui in hac ſeruituti ſumus tempora, quorum diebus acceſſerunt hæc mala, qui in priori ſtatu tanta potiti ſumus libertate, quam modo dura, & peſſima ſeruitute, recompenſamus Fugiſſemus ſaltem, ne in direptionem patrimonium Crucifixi dari videremus: ſed quò, niſi ad eum, qui noſtrum refugium, & virtus eſt, ignoramus. De Vuallenſibus, & Oeno, qui ſe Principem nominat, Domine prouideatis, quia Dominus Rex ſuper hac maximè motus eſt, & indignatur. Chariſſime Pater & Domine, bene valete.*

m lib. 1. ep. 18.

n Matth. 8.

Eodem quoque argumento, eodémque Nuntio ſcripſit ad Humbaldum Cardinalem Epiſcopum Oſtienſem. Dedit item litteras ad Bernardum Epiſcopum Cardinalem Portuenſem: nec non ad Albertum Presbyterum Cardinalem alias; alias verò ad Hyacintum Diaconum Cardinalem, quæ omnes integræ in eodem codice aſſeruantur.

o Eodem Codice lib. 1. epiſt. 19. 20. 21. 22.

Poſt hæc Alexander ſubodoratus ventura prælia 12.
præparat ſe ad reſiſtendum, monens tum ipſum, quàm omnes Epiſcopos Angliæ, ne quid Regi indulgeant contra libertatem Eccleſiaſticam: & quod Regi promiſiſſent contra eandem libertatem, non ſeruent. Quæ data habentur ad ipſum Thomam, & ad omnes Epiſcopos Angliæ his verbis.

p lib. 1. ep. 31.

Ad hoc Pōtificalis officij onus ſuſcepiſſe noſcimini, vt cōmiſſas vobis Eccleſias ſic ad honorē Dei, & ſubditorū profectum, atq; ſalutem regatis, quod earundē Eccleſiarū libertas per vos nullatenus minuatur; ſed in ſuo ſtatu per ſtudium veſtrum, & per operam cōſeruetur. Inde ſiquidē eſt, quod fraternitati veſtræ per Apoſtolica

ſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, & in virtute obedientiæ iniungimus, quatenus, ſi illuſtris Anglorum Rex quidquam à vobis aliquo tempore requiſierit, quod contra Eccleſiaſticam libertatem exiſtat, hoc ei facere nullatenus attentetis. Nec vos illi in aliquo maximè contra Romanam Eccleſiam obligetis, aut noua promiſſionis, ſeu iuramenti formam inducere præſumatis, præter id, quod Epiſcopi ſuis Regibus facere conſueuerunt. Si autem iam dicto Regi ſuper huiuſmodi vos in aliquo adſtrictos cognoſcitis, quod promiſiſtis, nullatenus obſeruetis, ſed hoc potiùs reuocari, curetis, & de promiſſione illicita Deo ſtudeatis, & Eccleſiæ reconciliari.

II. *Hæc Alexander cuſtos vigilantiſſimus ſacrorum Canonum, nihil in gratiam Regis præſumptum contra eos ſinens, quamuis eidem Regi ob recentia accepta beneficia plurimum deberet.* Hæc ex Baronio ad litteram tranſcripſi, quia nec omittere libuit, neq; ſine iniuria licuit immutare.

Illud tamen memoratu dignum occurrit, quod ab eodem Baronio prætermiſſum, Polydorus Virgilius adnotauit.[q] *Eodem anno, quo inter Regem, & Thomam diſſidium cœpit, nempè anno Chriſti M. C. LXIII. Kalendas Octobris, per tres ferè horas tres circulos circa ſolem viſos, quibus ſubinde euaneſcentibus, duo ſoles oriri videbantur. Quo prodigio diſſidium Regis, & Thomæ pranunciatum, iam tunc vulgus credidit, quod in dies magis creſcens ſimultas in apertum prorulit,* Sic Polydorus, qui etiam ſubdit prædictum à Bernardo, dum adhuc viueret. *Fore vt Henricus Anglus cum ſuis filiis, & filij ipſi inter ſe perpetuò digladiarentur, perinde, ac planè euenit.* Quod in pœnam violati Sacerdotij, ac parricidij ſacrilegi euenturum, quamuis tacuerit, nequaquam dubitauerit. 12.

q In hiſtor. Angliæ ſub Henrico 2. fol. mihi 215.

---

1. Suuinshede in Hollandia Cœnobium ante Ciſtercium. 2. Tum poſt Ciſtercium ſub Gilberto Abbate. 3. Filiorum ſanctitas, 4. ab ipſo declamata: 5. & multa de illorum perfectione. 6. Moniales ſub eodem Patre ſanctiſſimæ. 7. & dictum de earum conſolationibus, 8. & timore aliquarum, 9. non imprudenti. 10. Gilebertus continuans ſermones Bernardi ſuper Cantica. 11. Oſtenſa ratio temporis, 12. & de fame opprimente Fontanos Monachos.

CAPVT III.

1. RETINENT nos ab Anglia diſceſſuros Gilebertus Abbas (Gilbertum alij vocant) Bernardi expoſitionem ſuper Cantica reuerēter continuans; atque duplex ſub ipſo Monaſteriū, vnum virorum; fœminarum aliud, vtrumq; florens Sanctis: hoc ab initio Ciſtercij iura noſcens; illud, quod inter filias Sauigniaci, cum matre reformatū ad annum Chriſti M.C.XLVIII. in hunc locū remiſimus tractandum. Hæc ergo tria dicenda nobis ordine. Sed priùs Suuinshede, quia antiquius. De loco certant Scoti, Angli: & illi Sant-Andreanæ Diœceſi adſcribunt, hi Lincolnienſi. Situm deſcribit Nicolaus Arspheldius, Inſulam cinctam aquis duorum fluminum, nec vacuam oppidis, aut deſertam, ſed habitatam[a]. *Eſt autem* (ait) *Hollandia prouinciola, quam Velandi, & Lindi magna flumina complectuntur.* In hoc receſſu ſurgit Monaſterium; atque vtrumque alio nomine appellatur Inſula ſacra: mutatis inuicem inter ſe vocabulis; vt & Cœnobium, Inſula, à ſitu: & Inſula, à Cœnobio, ſacra cognominetur. Sunt & qui locum Dei alias appellant; ſiue ex amœnitate loci, & aëris, ſiue ex Sanctorum; ibidem commorantium habitatione. Fundator domus, Robertus Giſleius miles, ſi qua fides Arsfeldio[b]: Monachi ex Furneſio vocati ſunt, cum nondum ſuſcepiſſent Ciſtercij leges: Abbatis primi nomen prorſus intercidit: nam Gilebertus, qui hoc anno præſidebat, alteri ſucceſſiſſe, & quidem docto, & pio, & eiuſmet ſcriptis planè conuincitur. Quippè collaudans filios, quos regebat, non à ſe genitos, ſed ab anteceſſore à quo acceperit ipſe, teſtificatur, *Crebro* (ait[c]) *vos exercitatos inueni in huiuſmodi ſtudiis: non poſſum gloriari hos me genuiſſe affectus in vobis: gaudeo tamen inueniſſe vos in illis. Et ſi non hæc in vobis ſtudia formaui; vtinam vos in illis fouere poſſim.* Ergo alium Patrem habuerunt ante Gilbertum, cuius doctrinæ lacte nutritis, adultiſque, tales à ſe inuentos congratulatur. Atque hæc quidem omnia ante Ciſtercium.

a Sæculo 13. c. 15.

b In Cathalogo. Sacrar. Ædi. Angl.

c Serm. 6. in Cantic.

Poſt admiſſum Ciſtercium Gilebertus ſuſcepit clauum: dubium, an educatus in ea domo; an aliunde tranſmiſſus. Arsfeldius[d], & Pitſæus[e], ex Claraualle: Thomas Demſterus[f], ex Meilroſia veniſſe tradunt. Vndecumque, (nam id nobis incertum) ingens illius doctrinæ, nec minor pietatis opinio fuit. Ioannes Pitſæus Bernardo Patri componit, dum ita ſcribit[g]. *Gilbertus de Hollandia in Anglia natus, ibidem in virtutis, & bonarum litterarum ſtudiis ab ætate tenera educatus; ita vt pietas, boni mores, & eruditio, in eo cum ætate ſimul coaleſcerent. Succeſſu temporis ſub D. Bernardo factus Monachus Ciſtercienſis, Sanctiſſimum illum ſuum Abbatem tāto cum feruore imitatus eſt, chariſmata meliora æmulando, vt ſimillimus ei in omnibus euaſerit. Tandem electus eſt Abbas in Cœnobio Suuinſhedenſi Lincolnienſis agri, vbi ſuos verbo, & exemplo pauit; & tum virtutes, tum litteras, quas laborioſè didicerat, diligentiſſimè docuit. Erat autem ſummus Theologus, & (vt ſcribit Tritemius) in Diuinis litteris ſtudioſus, & egregiè doctus. Cæleſtium rerum contemplationi impensè deditus, paſſionum ſuarum motus tanta animi moderatione repreſſit, & rationis imperio rexit, vt non tam prauas inclinationes reſtringere, quàm nullas prorſus habere videretur. Natura mitis, in omni congreſſu affabilis, ſermone comptus, ingenio ſubtilis, eloquio clarus, & facilis, in omni actione dulcis, & humilis: vt qui cognouerit Magiſtrum, nòn difficulter agnouerit diſcipulum. Multos etiam ex ſuis in eodem ſpiritu lenitatis, inſtruxit, & erudiuit, ſuique ſimiles quantùm potuit, effecit. Breuiter Sanctus Bernardus iam mortuus, in huius doctrina, & moribus quodammodo viuere viſus eſt.* Ita Pitſæus de magno viro.

d Vbi ſuprà.

e De Scripto. Angliæ

f lib 7 fol. mihi 319.

g Vbi ſuprà anno 1200.

Cæterum quod ait multos diſcipulos habuiſſe ſimiles ſibi, ex ipſius operibus facilè coniiciat, quicumque perfectionem illius domus, & Monachorum eius ab eodem Gilberto deſcriptam videat. *Sine enim, ait, libertatem* (*ſpiritus*,) *ſine lætitiam,* 2.

in plateis intelligas; vbi ampliores, quam in hoc ordine noſtro plateas reperies? Sed nec facilè dixeris, vbi ſint arctiores vici, vbi maior libertas, & ad vſum, & ad exercitium virtutis, quàm in hoc Ordine, & Conuentu Sancto. Et ideò maior ad bonum libertas, ex eo quod ſit minor licentia in malum. Et alibi. *Vobis ſe vberiùs, & quadam ſpecialitate (Sponſus) indulget, ſed tamen alias (oues, ſiue animas) non obliuiſcitur, quæ veſtram nondum valeant ad menſuram pertingere.* Et rurſus de amore ſancto loquens [h]. *Non eſtis in hoc rudes, & inexercitati, negotio; veſtrum hoc proprium officium eſt. Iu amoris enim præcipuè munus eſtis dedicati. Denique, & propter vos fercula Salomonis media charitate conſtrata dicuntur.* Media, inquit [i], charitate conſtrauit propter filias Hieruſalem. *Quodam quaſi priuilegio vobis hic ſermo delegauit vſum amoris.* Et tandem iterum [k]. *Iam veſtrum, in corona prærogatiua, intelligitis priuilegium, qui purioris eſtis vitæ, & profeſſione adſtricti, & exercitio inſtructi, & indefeſſi ſtadio, & otio feſtiui. Iure Diadematis cenſentur nomine, quos iam non tam pugna ſolicitat, quàm triumphus lætificat: quibus non eſt colluctatio aduersùs carnem, & ſanguinem, qui ſerpentis iam caput non obſeruant, ſed Christi exornant. Vos eſtis corona Christi, & gaudium: & ideò ſicut cœpiſtis, ſic ambulate chariſſimi, ſic ſtate in Domino, imò, ſic capite Dominum.* Hæc de Monachis filiis Gileberti, ipſo, qui docuit, perhibente teſtimonium, eorum ſanctitati ſatis fidele.

h Serm. 19.
i Cant. 3.
k Serm. 10.

4. Proferam tamen aliud haud inferius, ſed longiùs aliquantulum, quo ſanctam illam Fratrum congregationem interiùs, & exactiùs deſcribit in hunc tenorem [l]. *Et fratres mei (vt modicum de communi glorier, qui de priuato non poſſum) ſi totius vitæ veſtræ reſpexeritis ordinem, & regularis obſeruantiæ curſum, non erit exiguus, quem boni teſtimonij coædificatis, aceruus. Nam ſi à nocturnis vigiliis, quas impigre, velut primitias quaſdam, prælibatis affectu; & effunditis à principio vigiliarum, ſicut aquam, cor veſtrum ante conſpectum Dei, ſi, inquam, à capite ſingulos per gradus conuerſationis diurnæ ſeriatim velitis incedere: quid ibi reperitur, quod diſciplinam non fouet? quod non concinat fidei veſtræ? quod non vel corpus atterat, vel mentem erigat, vel dirigat erectam? Inter pſallendum, quanta eſt diſciplina in corpore, & quàm maior quorundam in mente, dum ne ad modicum, vel certè tantùm ad modicum, à ſenſu verborum illam ſinunt abire? Nam ibi, id eſt, in ipſis, quæ cantantur verbis, aut ligatam tenent, aut ad cognata relaxant: ad peregrina nequaquam. Quod ſi contingat (fugax eſt enim mens humana) quanta ſtatim caſtigant cenſura; & moræ huius vſuras à ſe repoſcunt? Sed nec ipſa commanium horarum interualla nocturna vacant. Deus bone! hora illa noctis, quàm ſine nocte eſt, quàm [m] nox illa illuminatio in deliciis? Orationis illæ priuatim fiunt, ſed priuata non petunt. Submiſsior quidem vox, ſed mens intenſior, & preces tacitæ multum habent acuminis. Denique frequenter eripit vocem oratio vehemens: & verbis nec eget, nec vtitur, quæ pure, & pleno fertur affectu.*

l Serm. 13.
m Pſal. 138.

5. Et paulo inferiùs, poſt corporales labores, ex quibus pauperes etiam ſuſtentarent, enumeratos. [n] *Interuallis quibuſdam leuant labores, ſed feſſo corpore feruet affectus. Illic tacitæ lachrymæ vbertim voluuntur, prodeunt gemitus, erumpunt ſuſpiria, vt qui iuxta ſedent, ſi fortè ex ſe frigidi ſunt, vicinis poſſint ſcintillis accendi. Qui denique non de craſtino cogitant, nec de hodiernis quidem, omnem curam proiicientes in ipſum, qui eis præeſt: non præmium, ſed quærentes regnum Dei. Quid (quod pene præterieram) in Capitulo ſingulis diebus examinandi Abbatis adſtant iudicio, quaſi ad Chriſti præſentari tribunal? Ibi quiſque in primis accuſator eſt ſui, accuſandi ſe locum aliis præripere feſtinans. Quid? ipſum continuum ſilentium, & quædam compaſſionis grauitas, nonne totam conuerſationem venuſtat, & quadam ſanctitatis pulchra veſtit facie.* Hæc, & ſimilia, quæ latè ibi proſequitur, vltra communem Ordinis rigorem, Gilebertus dum videbat in filiis, admirabatur.

n Serm. vbi ſuprà.

Cæterùm in horum vnguentorum odorem, non ſolùm viri ex vtroque regno certatim, ſed & currebãt fœminæ; & virgines, ad normam Ciſtercienſium Deo ſacratæ, Angliam illuſtrabant, ſub B. Abbatis Gileberti viſitatione. Narrat omni exceptione maior teſtis, Sanctus Ailredus, ad ſuos Riuallenſes hæc habens verba. [o] *In Monaſterio Virginum, quæ ſub venerabili, & cum ſumma reuerentia nominando, Sancto Patre Gileberto, vberes pudicitiæ fructus quotidie tranſmittunt ad cœlos.* Quod fuerit Cœnobium, ignotum nobis, neque exprimit Ailredus. Conſtat Comitiſſam Adam, Regis Guillelmi Scoti, qui Macolmo ſucceſſit, matrẽ, per hæc tempora conſtruxiſſe Aſceterium Virginum Ciſterciẽſium, de quo Ioannes Maior, Hiſtoricus, & ipſe factus ex Theologo, in ea, quam texuit, Britanniæ Magnæ, hiſtoria. [p] *Ada* (ait) *Comitiſſa, Regis Guillelmi mater, Monaſterium Monialium apud Hamduitanam fundauit, Ordinis D. Bernardi, pulchrum & opulentum.* Nec multum erit, ſi mater Regis Scotiæ Monaſterium à ſe in Anglia constructum ſubdiderit Cœnobio Vvinshedenſi, quod Scotis ęquè, atq; Anglis adſcribebatur: maxime Præſidente Gileberto, quem cuncti Ducem, ac Magiſtrum deſiderarent. 6.

o Serm. 1. in Eſai. cap. 12.
p lib 4. c. 5.

Quodcumque fuerit, florebat per hoc tempus ſacris virginibus; & quæ pro ſexu, maioribus præuentæ conſolationibus; nihilominus ſemper cum timore, tremoreque, ſalutem ſuam impenſiùs operabantur. Nam audi, quod de eis idem, qui ſupra, Sanctus Pater Ailredus ſcriptum habet. [q] *Scio* (inquit) *in Monaſterio Virginum, quæ ſub venerabili, & cum ſumma reuerentia nominando, Sancto Patre Gileberto, vberes pudicitiæ fructus quotidie tranſmittunt ad cœlos: quandam fuiſſe, vel adhuc ſupereſſe Virginẽ ſanctam, quæ cum omnem mundi amorem, ac carnales omnes affectus, curamque corporis omnem, & exteriorem ſolicitudinem à ſuo pectore excluſiſſet; cœpit quodam mentis æſtu, & faſtidire terrena, & deſiderare Cœleſtia. Accidit autem aliquando, vt cùm more ſolito orationi incumberet, mira quædam ſuauitas ſuperueniens, omnes animi motus, omnes cogitationis excurſus, omnes inſuper ſpirituales, quos circa amicos habebat, extinxit affectus: móxque anima eius, quaſi oneribus, quæ in mundo ſunt vale dicens, rapitur ſupra ſe; & ab ineffabili quadam, & incomprehenſibili luce excepta, nihil aliud videbat, niſi quod eſt, & quod omnium eſſe eſt. Neque lux illa corporea fuit, aut aliqua corporis ſimilitudo, nec diſtendebatur, nec diffundebatur, ita, vt vbique videretur; nec ipſa tenebatur, & tenebat omnia: & hoc miro, & ineffabili modo, ſicut eſſe tenet, quicquid eſt; veritas, quicquid verum eſt.* 7.

q Vbi ſuprà.

Hac igitur luce perfuſa, ipſum Chriſtum, quem priùs nouerat ſecundùm carnem; cœpit iam ſecundùm carnem non noſſe, quia ſpiritus [r] ante faciẽ eius Chriſtus Ieſus in ipſam eam induxerat veritatem. In hoc igitur exceſſu, cùm ei hora non parua præteriiſſet, pulſata 8.

ſata à ſororibus, vix potuit ad corporales, quos reliquerat, ſenſus, redire. Itaque cùm hoc ſæpiùs ei contigiſſet, & multum rogata, tandem ipſius modum exceſſus cæteris expoſuiſſet; cœperunt plurima viſionis eius excellentiam æmulari. Vnde ſe ab omnibus curis, ſolicitudinibuſque mundanis abſtrahentes, lachrymis orationibúſque continuis, plures eandem gratiam ſortitæ ſunt; & ita, vt inter ſororum conuenticula ſæpiùs hac luce perfunderentur etiam inuitæ. Erat ibi virgo quædam, magnæ diſcretionis fœmina, quæ omni ſpiritui ſciens non eſſe credendum, totum hoc, aut morbo, aut phantaſticis illuſionibus credidit aſſignandum: & ſororibus, quantum potuit, talis viſionis frequentiam diſſuaſit. Inquirenti autem ab illa, quæ inibi ſuperior habebatur, cur ſibi nihil tale accidiſſet? reſpondit illa: quia fidem nobis non adhibes, nec in aliis diligis virtutem, quam ipſa non habes. Roga (inquit) Deum, vt ſi ex ipſo eſt, mihi hoc ipſum eueniat. Cúmque aliquot diebus oraſſent, & nihil profeciſſent, requiſita iterum, quæ ſupra, & vnde ſupra, reſpondit. Oportet te omnibus mundi huius, cunctorumque mortalium, renuntiare affectibus, & circa ſolius Dei memoriam occupari. Quid (inquit illa) pro amicis meis, & benefactoribus non orabo? Cui illa. Eo tempore, quo volueris, ad ſuperiora mentis contemplatione conſcendere neceſſe eſt, vt omnes, quos diligis, Deo commendes, atque committas, & quaſi profectura de mundo, omnique omnino creaturæ vale dicens, ad eius, quem diligis, ſuſpires aſpectum.

9. *Adhuc illa non credens, rogat vt orationibus eius, ſi ex Deo eſſent iſta, voti ſui mererentur effectum. Nolo tamen (inquit) vt anima mea ita ſuſtollatur, rapiatúrque à corpore, vt à mente mea omnium rerum, maximè amicorum, deleatur memoria. Sufficit autem mihi ſcire, verum ex Deo ſint iſta. Itaque die Paraſceue cum anxiis cogitationibus fluctuaret, ſubito ipſa, quam diximus, luce perfuſa, cœpit in eam modo ineffabili ſubuehi, & ad altiora ſuſtolli. At illa radiantem in ſe lucem illam inacceſſibilem oculo infirmiori non ferens, ad Dominicæ paſſionis intuitum reuocari ſe, vt potuit, poſtulauit. Cum ergo vidiſſet quaſi raptum id eſſe, quod eſt, à ſuperioribus ad inferiora dolata, in illam ſpiritualem viſionem transfertur: videtque in ſpiritu Ieſum in Cruce pendentem, confixum clauis, lancea perforatum, ſanguinemque, per quinque foramina profluentem; eámque mitiſſimo oculo reſpicientem. Tum illa reſoluta in lachrymas, & in ſe tandem reuerſa fidem ſororibus adhibuit; & ſe huic luci minus idoneam æſtimauit.* Hactenus de virginibus illis Sanctus Ailredus: vt palam fiat, nihil minus in eis, quàm in Monachis, ſancti Patris doctrinam fructificaſſe.

10. Hæc agmina ducebat Gilebertus, hos educabat filios, filiaſque; cum ex iniuncto; ſiue alterius Gilberti, ſiue Faſtradi, neque enim conſtat vter imperauerit, procurante fortaſsè Godefrido, Claræuallis Abbate, Bernardi ſuper Cantica ſermones continuandos ſuſcepit; inuitus quidem, & ſe indignum proteſtans Bernardo componi: ſed vt nihil auſurũ in re graui, niſi obediẽtia duce; ita nihil, ſi iubeatur, recuſaturum. *Incepit autem* (ait Sixtus [f] Senenſis) *vnde Sanctus Bernardus ſcribendi ſimul, & viuendi finem fecit: hoc eſt, ab eo loco tertij capitis: In lectulo meo quæſiui, &c.* Porrò, vt Bernardus ſermones ſuper Cantica, ita ſcribebat poſteris, vt tamen prius ad filios declamaret: ſic Gilebertus. Niſi quòd tamen Bernardus ad ſolos filios, Gilebertus, non ad eos tantùm in Suvinshede, quod ſuprà ſatis vidimus, ſed etiam ad Moniales, vbi ingruebat occaſio, concionabatur. Habemus id ex ſermone 17. quem peroratum in Conuentu Virginum, ipſa eius verba oſtendunt, quæ ita habent. [t] *Tibi Domine, hunc commendo Libanum, egregium hunc chorum virginum, ſacrarum cœtum fœminarum. Tu cuſtodi, vt non ſuccidatur, ſed ſua illi ſeruetur integritas, ſeruetur caſtitatis candor, quia Libanus candorem ſonat; ſeruetur puritas mentis, vt ſanctæ ſint & corpore, & ſpiritu.* Et infrà. *Videſne, Domine Ieſu, quot hîc habes reclinatoria. Nuſquam ſe maieſtatis tuæ caput libentiùs reclinat, quàm in virginitatis aureo ſinu. Reſpice Domine, virginea pectora hæc, pectora vacantia tibi, &c.* Hactenus de vtroque Cœnobio ſub Gileberto, & Gileberto ipſo; ac de illi iniuncta per ſuperiores Bernardi Patris in Cantica ſermonum continuatione: quæ tamen nec ab ipſo fuiſſe perfecta, & opus oſtendit, & ſuo à nobis loco dicendum erit.

[f] In Biblia. lib.

[t] Serm. 17.

Cæterùm; quod ad rationem temporis attinet, quæ ſemper nobis ante oculos habenda; ex ipſa ſerie ſermonum B. Viri videtur colligi non inefficaciter, per hoc tempus inceptos, plus minúſve. Quippe ſermone quadrageſimo primo deflet Ailredi mortem, quæ incidit in annum M. C. LXVI. vt ibidem videbimus. Vt autem multum in opere proceſſerit, non tam priuatim ſcripto, quàm declamato in Capitulis ad fratres, neque id quotidie, ſed per dies ſolenniores; triennio, vt minus, videtur indiguiſſe, vt pertingere poſſet ad eum numerum. Et ſi fortè aberramus à vero anno, faciliùs anticipem initium, quàm poſtponam: cùm maximè videam, quo tempore Ailredo ſuperuixit, ſeptem ſermones non ampliùs concinnaſſe. 11.

Hoc ipſo anno Monaſterium Fontium in Anglia, ſupra modum afflixit ingens penuria frugum: ſuper qua re Bathonienſis Archidiaconus, Petrus Bleſenſis, cum in Angliam ab Alexandro Papa miſſus, peracto iam negotio reuerteretur, talem ad Priorem, Monachóſque, ſcripſiſſe epiſtolam inuenio. [u] 12.

[u] Epiſt 105.

Venerabilibus Dominis, & amicis, Priori, & Conuentui de Fontanis. M. Petrus Bleſen Bles Bathon. Arch. ſalutem, & ſi quid melius, aut fructuoſius eſt ſalute.

Cum licentia veſtra, & benedictione recedo ab Eboracenſi Prouincia, & vado ad eum, qui me miſit. Quod autem circa vos in obſequiis, & viſitationibus minus frequens extiti, fecit Domini Abbatis abſentia, circa Eccleſiam noſtram iugis occupatio, ſtudioſa lectio, quæ diſpendium temporis otioſi cum patientia non admittit; & præcipuè veſtra domus deſolatio, cui totius quadam compatiendi, imò commoriendi affectione coanxior. Etſi ad tempus præſentialiter vos non video, præſens tamen ſpiritu vos in interioribus meis circumfero. Quantò enim præcellit anima corpori, tantò vobis ſum vicinior in viſceribus Chriſti, iacturámque abſentia corporalis anima longè ditior in ſuis affectibus recompenſat, ſanè citra ſpem hominum vobis alimenta hoc tempore defecerunt; & hæc eſt prædicta deſolationis occaſio ſed qui in deſerto de paucis panibus, quinque millia hominum [x] pauit: qui tempore ſiccitatis Eliam [y] paſcendum Vidua, coruóque commiſit; ille potens eſt exhibere vberiorem clementiam cæli. Et ſi de illo modico, quod habetis, feceritis indigentibus miſe-

[x] Matth. 14. 21.

[y] 3. Reg. 14. 17.

ricordiam, nec hydriam farina, nec lecythum olei largitio minorabit. Fons miſericordia, & fons ſapientia, fons, & abyſſus exultationis aterna mihi, & Fratribus Fontanis uberiores riuos ſua miſerationis infundat; vt à Torrente voluptatis illius inebriemur, & hauriamus cum gaudio de fontibus Saluatoris.

---

1. *Beatus Balſamus à Roma in Galliam miſſus, Schiſmaticos per miraculum euadit,* 2. *ad Claramuallem venit,* 3. *cuiuſdam religioſi viri morti aſſiſtit,* 4. *petit anima ſua vt moreretur:* 5. *febre corripitur, indéque ad Cælum ſibi patens, euolat.* 6. *Perpenſa B. Viri glorioſa mors.* 7. *Matthai Lotharingia Ducis in Claroloco funus.* 8. *Morimundi Aliprando, Oddo ſuccedit.* 9. *Sancti Richardi Valcellenſis obitus.* 10. *Cui Sanctus aquè Nicolaus eſt ſubrogatus.*

CAPVT IV.

1\. PER idem tempus egregiè pius Sacerdos ſancti Anaſtaſij Monachus, nomine ſimul, atque odore vitæ Balſamus, cuius ſuperius fecimus mentionem, miſſus in Galliam ad Papam Alexandrum, ſui Conuentus negotia tractaturus; cum in ſchiſmaticorum manus incidiſſet, per miraculum ab eiſdem liberatus, diuinam ſatis virtutem manifeſtauit. Rem planè miram, Annalibus his dignam, ac ſanctitatem viri commendantem, ex Authore Exordij deſcribamus. [a] *Miſſus aliquando pro negotiis Monaſterij ſui ad Dominum Papam Alexandrum, qui tunc in Francia morabatur, caſu incidit in manus quorumdam ſchiſmaticorum, qui Pſeudopapa Octauiani partem tuebantur. Mox de mula, cui inſidebat, iniurioſè depoſitus, retrudi in cuſtodiam iubetur. Vnus autem ex eis raptoribus ſuper mulam hominis Dei inſiliens, cum ſecum illam ducere vellet; illa miris geſtibus, & ſaltibus recalcitrans, & quaſi pro Domino ſuo pugnans iter penitus recuſauit. Cúmque calcaribus, & flagellis innoxium animal vndique cæderent, vinci omnino non potuit, ſed magis retrogradis paſſibus incedens, & ſemper in vetitum nitens, conatus omnium ſuperauit. Videntes itaque Schiſmatici diuinitus agi contra ſe miraculum; tandem victi tadio pariter, & miraculo, virum ſanctum dimiſerunt, pracipientes, vt eamdem mulam coram eis aſcenderet, & abiret. Illud verò mox cum tota manſuetudine, recepto Dei famulo, mirantibus vniuerſis, ſine vlla cunctatione, vel coactione proceſſit, ambulans alacriter, & portans Dominum ſuum, quem lata recognouit.* Hic ille inſignis pietatis Monachus eſt, qui olim ad Bernardum parentem miſſus, ad ſpecialem Claræuallenſium fraternitatem admiſſus eſt, nihil magis optans, quàm mori in Clarauallе.

a Lib. 6. c. 3.

2\. Cæterum quàm non fraudatus à deſiderio ſuo, in eo tandem Conuentu poſt tempus aliquod, carnis ſarcinam ſanctè depoſuerit; quia de anno non conſtat, in eodem Exordij loco ſubiunctum, hîc conſequenter duxi tranſcribendum. [b] *Porrò*, ait, *deſiderium illud moriendi in Claraualle, quod pridem ſancta deuotione conceperat, quotidianis incrementis auctum in corde ipſius ſemper viuebat. Appropinquante verò vocationis eius die, qui ſoli Deo cognitus erat, cui deſiderium pauperum* [c] *exaudire familiare eſt; ipſo Domino, qui omnia ad ſalutem electorum operatur, diſponente, etiam ad Domum Claraualliſ, quem locum ſibi dormitionis, & ſepultura fore ſemper optauerat, alia quidem occaſione venire meruit. Contigit namque, vt ſupradicta Domus ſancti Anaſtaſij, qua eſt vna ex filiabus Claraualliſ, cuius ipſe erat deuotiſſimus Monachus, ſpirituali paſtore vacaret. Quapropter ab ipſo ſummo Pontifice, & fratribus ſuis miſſus, domum adiit Claraualliſ; vt inde nouum Abbatem ad arbitrium Patris eiuſdem loci aſſumeret. Magis autem miſſus à Domino venit, vt de mundi huius pelago egrediens deſiderij ſui portum iam iamque teneret.*

b Ibidem.

c Pſalm.

Dum ergo per dies aliquot ibidem moraretur, & de omnibus, qua in ſancto illo Conuentu videbat, & audiebat, adificaretur, compungeretur, & ad deuotionem excitaretur; contigit vnum de fratribus, præſentis vita finem ſortiri. Cumque tabula defunctoria ſonante, illius cœtus (Monachorum ſcilicet, atque conuerſorum) deuotiſſimum concurſum, & occurſum videret; commendationiſque ſolemnem executionem; & in illatione funeris, cantus pietatem; magneque multitudinis extenſam, & ordinatam proceſſionem; ſacerdotum, & miniſtrorum pro anima defuncti Fratris Hoſtiam ſalutarem immolantium, ſacrum obſequium; Pſalmodia nihilominus circa corpus defuncti religioſas excubias; totus in affectum pietatis reſolutus, & huius beneficij, quod ſemper optauerat, aſtuanti corde participium mereri deſiderans, cum gemitu valido petiit anima ſua, vt moreretur; ex intimis medullis cordis clamans ad Dominum, & dicens: Moriatur, [d] Domine anima mea morte iuſtorum, & fiant nouiſſima mea horum ſimilia. 3.

d Num. 23.

4\. *Exequiarum verò ſolemniis ritè celebratis, delatoque ad tumulum corpore, dum ſicut moris eſt, tam nouiter ſepeliendi, quam caterorum fratrum ibidem pauſantium ſepulchra, Conuentus ampliſſimo ambitu corona in modum gyraſſet, explicitis etiam Pſalmis, ſepultura attinentibus, Antiphona*, Clementiſſime Domine, *ab vniuerſitate fratrum dulci modulatione decantabatur. Interim verò prædictus ſeruus Dei oculos non curioſitatis, ſed pietatis indices circumquaque ducens, atque reducens, ſanctam illam multitudinem, velut Angelicum chorum latus intuebatur: totuſque dulcedinis, ac deuotionis affectibus in ſemetipſo liqueſcens, quoniam in vita ſua vnum ex ipſis fieri non licebat, nimirum obedientia renitente; vt ſaltem moriendo vnus ex eis fieri mereretur, feruentius deſiderij aſtibus optabat, & orabat. Antiphona itaque percantata, dum in clauſula eius, vbi dicitur,* Domine miſerere ſuper peccatore, *cuncti ſolito more veniam peterent, & pro anima defuncti fratris ſupplices exorarent; ſeruo Dei eandem veniam cum cateris petente, atque eundem ſermonem ardenti pietatis ſpiritu orante, rupti ſunt fontes oculorum eius; largiſſimoque lachrymarum imbre faciem rigans, non ſolum defuncto requiem, ſed & ſibi celerem*

rem in eadem domo vitæ terminum poſtulabat.

5. *Mox igitur diuina clementia deſiderium ſeruuli ſui effectui mancipare volente, in ipſo loco inuaſit eum peremptoria febris, qua illum vſque ad exitum variis incommodis vexans, & ſubrepentium delictorum, ſine quibus præſens vita non ducitur, rubiginem purgans, voti ſui compotem tam fœliciter, quam celeriter fecit. Sequenti verò nocte, cum membra ſopori dediſſet, apertum eſt ei cœlum; & vidit in eo Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, eiuſque beatiſſimam Genitricem Dominam noſtram, nec non, & Sanctum Bernardum, aliorumque ſanctorum multitudinem copioſam, cum gloria magna. Quorum fœliciſſima viſione ita lætatus eſt, vt iam ſe eſſe quaſi vnum ex eis reputaret. Creſcente autem languore, in multa patientia gratias agebat Deo, oris confeſſione, & cordis contritione; & ſancta preces deuotione portionem ſibi in terra viuentium dari precabatur. Sicque ad extremum deueniens, infra decimum diem ſancto fine quieuit.*

6. Hactenus ſancti viri fœlix mors, quam ex neceſſitate naturæ vix fateatur, qui ex voto cognouerit: qui gratiæ munus fuiſſe, non dubitauerit. Certè, vt eiuſdem Exordij Auctor ſubiungit. *Ecce Seruus iſte Dei, cuius verè fœlicem conſummationem deſcripſimus, doctus à Deo de virtutibus ſuis non altum ſapere, ſed in profectione ſua ſemper timere Dominum, dum ſanctiſſima Congregationis beatam ſocietatem votis ardentibus concupiuit, quod viuenti virtus obedientiæ denegauit, eiuſdem obedientia piiſſimus remunerator morienti benignè reſtituit, ipſúmque ineffabili gloria eorum, qua ſolis perfectis Monachis debetur, aſſociauit in cœlis, quorum ſacris cineribus, vel in ſepultura ſociari humilibus votorum ſuſpiriis præoptauit.* Memoratur in Menologio Ciſtercienſi Septembris XIX. ſed nulla maiori temporis notitia, quam nos habemus.

7. Hoc item anno, ſub quodam licèt dubio, nec modica diſtantia, notatum video à Doctiſſimo viro Auberto Miræo de Eccleſiaſtica vbique antiquitate ſed in Belgio præcipuè, optimè merito, obiiſſe Matthæum Lotharingiæ Ducem, huius nominis primum, atque in Monaſterio Clariloci à ſe fundato ſepultum honorificè, vna cum vxore ſua, quæ virum poſt aliquot annos ſequuta eſt, vniuerſalem præſtolari reſurrectionem. Verba eius ad litteram tranſcribo.[e] *Matthæus, primus Clariloci Monaſterium, altero à milliari à Nanceio, conſtruxit; & obiit ann. M. C. LXIII. aut M. C. LXXVI. ibidem conditus. Uxor Iuditha, alias Bertha Friderici Imperatoris Soror fuit, ex qua genuit Simonem ſuum in Ducatu ſucceſſorem: Fridericum Comitem de Bithſche, Matthæum Epiſcopum Tullenſem à quibuſdam electum. Et Alerdem Comitiſſam Burgundiæ. His addunt nonnulli Theodoricum electum Metenſem Epiſcopum.* Hactenus ille: neque nos plura.

e *In notitia Eccl. Belgic. ſub Lotharing. Ducib.*

8. Regebat interim Eccleſiam Morimundi Aliprandus ſecundus; Vvalteri ſecundi etiam ſucceſſor, qui breui præfectura functus, ſicut, & Oddo, ante annum ad ſuperos tranſierat: præmiſſo, an breui tempore ſequuto Beato Lamberto, quondam Ciſtercij Abbate, quem ſupra diximus, abdicatoq; pedo, priuatam elegiſſe vitam in Morimundo. Aliprandi præſulatus diuturnior fuit, ad quinquennium protractus, ſexenniúmve, quo tempore, inuenta per miraculum, atque ad ipſum delata duo Virginum corpora, ex numero ſociarum B. Vrſulæ, Morimundenſes eximiè lætificarunt. Equus aliàs manſuetus, & domeſticus, è ſtabulo reſiliens, nec cibum ſumens, latere in loco aliquid oſtendit. Cum maximè quocunque inde extractus, obedientiæ conſuetæ, & manſuetudini innatæ reſtitueretur. Effoſſa terra, theſaurus inuentus eſt, inter ſtercora fragrans, radiánſque; vt neque præteriri poſſet, neque ignorari. E colonia, nam ibi diu latuerat, primum ad Montem veterem: inde, cum filij aliis, nec minus certis ſacrarum virginum exuuiis ditati eſſent; ad Morimundum dicitur tranſmiſſus, vbi hodie obſeruatur in reuerentia. Non ſubeſt annus certus tranſlationis: verum ſub Aliprando Abbate factam, quod Tabulæ ad nos miſſæ teſtificantur, huic adſcribendam cenſui, quod medius fuerit in eius præfectura.

Per idem tempus Sanctiſſimus Valcellenſis Richardus Abbas, qui Radulpho ſucceſſerat, meritis, ac reuelationibus plenus migrauit ad Dominum, ſuccedente Nicolao viro æquè ſancto, & quem ſub eodem Pontifice Alexandro ſub quo electus, & obiit; ſimilis veneratio, & cultus præſtolabatur, qui Radulphum; Richardúmque manebat, vt ſuo loco dicemus. Richardum in Capitulo ſepultum iuxta Radulphum compertum eſt; vnde clarus miraculis vterque, ſimul cum ſucceſſore, auctoritate Concilij generalis eleuarentur. De die obitus videntur conuenire Belgici auctores, qui virum memorant XXVIII. die menſis Ianuarij: ſic Arnoldus[f] de Raiſe, atque Henriquez[g] de anno nihil certi notatum video. Haud tamen cenſeo longius differendum; quippè leuando Nicolai corpore cum oſſibus Richardi, atque Radulphi poſt annos ſexdecim, Chriſti nimirum M. C. XXXIX. idque ſub Alhelmo, quinto Abbate, inter quem, & Nicolaum alius interceſſiſſet, vix potuit Præfectura Richardi vlteriùs progredi, ni ſucceſſores nimium coarctemus, ſed & vitæ, & miraculis poſt mortem, quæ eleuationem poſcerent eiuſdem Nicolai, tempus debet ſufficiens aſſignari 9.

f *In Auctario.*
g *in Menol.*

Fuit Richardus, vt ex chronico Valcellenſi Raiſſe prius, & ex ipſo Menardus tradidere,[h] *Moribus maturus, diſcretione præcipuus, hilaris vultu, affabilis in colloquiis, ſtatura decorus, &c.* De Nicolao id tantùm licet dicere, quod æqualis doctrina, & ſanctitate; at fractis per inediam, vigiliaſque, ſalute, & viribus longè inferior fuit. Vnde, eum annos aliquot rexiſſet, Abbatiam tamen ante obitum deponere, & vitam priuatam agere decreuit: in qua quandiu vixerit, ignotum; illud compertum clarum vſque ad miracula; quem eiſdem plus, quam Monachis clamantibus, eleuandum è terra, atque honorificè locandum, concilium duxit. Sed de hac eleuatione ſanctorum corporum ſuo loco dicendum fuſiùs erit. De Nicolao, iidem, qui de Richardo Martyrologium Monaſticum; Menologium Ciſtercij:[i] Auctarium[k] Molani,[l] Faſciculus,[m] & alij meminere. 10.

h *in Martyrol May 30.*
i *Maij 30.*
k *Decemb. 6.*
l *May 30.*
m *Lib. 2. diſt. 26. c. 32.*

1. Sancti Raimundi Calatrauæ Auctoris, mors, 2. Sepultura, & varia tranſlationes. 3. De die primùm; 4. Deinde de loco obitus; 5. & ſucceſſore Radulpho; 6. & cur inter Abbates Fiterij non inueniatur. 7. Petrus Alphonſus Luſitani Regis frater Monachum induit: 8. Cui nimium tentato Virgo apparet. 9. Gundiſaluus Viegas illi ſuffectus. 10. Bernardus Anziranus de profuſione accuſatur; 11. ex officinis, plenis per miraculum dati, & accepti rationem exactè reddit.

CAPVT V.

1. COMPELLAT nos Hiſpania retardatos, imò accuſat, quòd adeò externis rebus occupati, proprios faſtos poſtremos referamus: & geſta quidem in ea digna Annalibus, quæ tres eius Prouincias celebriores, Caſtellam, Luſitaniã, Aragoniã, ſed ſingulas diuerſis, nobilitarũt. In Caſtella Raimundus Fiterienſis, mox Calatrauæ Abbas, atq; vtriuſq; militiæ cœleſtis, & terrenæ ſupremus Ductor: Poſt multas Victorias partas de Sarracenis, plures de Dæmone; poſt multos milites ad Ordinẽ admiſſos, queis vlna ipſam Calatrauæ arcem, & oppidum, plura alia loca, & caſtra, compẽſaret; poſt caputiatas galeas orbi inductas, cunctis fidei inimicis formidabiles: Demum poſt homines aptatos vtriſque armis, qui (Sanctio Rege quondam admirante, ſed perhibente) & ad ſonitum buccinæ leones, & ad tympani ictum agnos; illud in prelio, hoc in clauſtris imitarentur: Tandem plenus dierum, & virtutum, in vna ex villis, quas ſuis acquiſiuit, *Ciruelos* loco nomen, defunctus eſt, atque ibidẽ honorificè ſepultus; ingenti luctu vtrorumque ſubditorum. Claruit tamen miraculis in morte; vt in vita virtutibus; queis Rodericus Toletanus Præſul, ſi-
a lib. 7. c. 14. mul, & ſepulturæ fidem adſtruit [a]. *Mortuus autem, ſepultus eſt, in villa, quæ* Cirolos *dicitur, propè Toletum, vbi Deus per eum, vt fertur, miracula operatur.*

Latiùs ex ipſo, & aliis Mariana [b]. *Abbati*, ait, *Raimundo poſt aliquos annos defuncto ad oppidum Ciruelos, vbi, & ſepultus etiam eſt, pro opera nauata honores à populo habiti, vſque eo, vt miraculis fulſiſſe creditus ſit, qui cœleſtium numero reponatur.* Hæc Mariana. b lib. 11. c. 6.

Præfuerat Raimundus, cum deſiit viuere, decem, & nouem annis in Nienzauas, Fiterij, & Calatrauæ; ſex ante tranſlationem prioris loci, in ſecundo octo, vtrobiq; quietem amplexus, & ſoli Deo militans; & tandem per quinquennium in Calatraua ſpirituali militiæ terrenam iungens, & cœlum tũ orationibus expugnãs, tũ hoſtes gladio. In loco vbi Sanctũ eius corpus ſepultum eſt, ſacellũ hodiéque manere dicitur, reuerentia theſauri, quem olim condidit. Poſt Toletum tranſlatæ ſacræ exuuiæ, in Monaſterio Montis Sion, auctoritate Pauli Papæ II. litteris datis die XV. menſis Martij anno M. CCCC. LXVIII. collocatæ decenter, additis à Summo Pontifice indulgentiis, his, qui locum deuotè viſitauerint. Demùm circa annum M. D. XC. ſuper Altaris Aram ad Epiſtolæ latus, cuius medium effigies Sancti occupat, ſub arcu lapideo pulcherrimè exornato, decentiſſimè repoſitæ viſuntur; inſcripta vrna litteris Hiſpanicis, quas, nec libuit, nec licuit immutare. 2.

AQVI IACE EL BIENAVENTVRADO FRAY RAYMVNDO. MONIE DE ESTA ORDEN, PRIMER ABBAD DE FITERO: PORQVIEN DIOS A HECHO MVCHOS MILAGROS. ELQVAL DE LICENTIA DE EL REY DON SANCHO EL DESSEADO DEFENDIO A CALATRAVA DE LOS MOROS, E RESTITVIO EN ELLA EL ORDEN MILITAR DE CALATRAVA. MVRIO EL ANNO DE MIL, Y CIENTO Y SESENTA, Y TRES, TRASLADO SE AQVI. EL ANNO DE MIL YQVINIENTOS YNOVENTA.

3. Dies obitus hactenus ignotus, Arnoldo Vvionio occaſio fuit Sanctum in additis ad Martyrologium, quorum dies ignorantur, recenſendi. Melius Hugo Menardus, qui certum diem Pontificiæ conceſſionis (decimam quintam Martij) notandum cenſuit, vt tranſlatio ſaltem certa commemoretur, quandiu non obitus. At qua occaſione Henriquez in Menologio diem primum Februarij præelegerit, eum me
c In Orig. lateat, non poſſum aperire. Aubertus Miræus [c] con-
Monaſt. lib. 5. ſultius à die abſtinet, fallitur tamen, dum pro Ray-
c. 15. mundo, Rodericum Toletanum Præſulem citans, tandem concludit. *Tranſlatum eſt ad Cœnobium Montis Sion iuxta Toletum, vbi quieſcit in ſacello, & tumulo ſumptuoſo, vnà cum dicto Roderico, niſi fallor.* Requieſcit quidem, ſed non cum Roderico, quippè hîc in Monaſterio Hortenſi iacet, Sanctum Martinum ſequutus, quem ſummè coluit; à quo Toletum quadraginta fermè leucis diſtare noſcitur. Sed de his ſatis.

4. Qua occaſione perrexerit Ciruelos Abbas Sanctus, in dubio eſt: & potuit Dominij ſui caſtrum viſitaturus. Haud tamen cenſeo ſilentio prætereundum, quod in membrana quadam perantiqua, in Monaſterio Fiterij, atque item S. Prudentij ſcriptum reperi concordante per omnia M. S. San-Bartholomæano, cuius fecimus mentionem; vt à Fiterio primum Calatrauam, ſic mox à Calatraua, ad Ciruelos viuente Sancto, poſt eius mortem, à Ciruelos ad Corcoles; indéque ad Bugetum tranſiiſſe conuentum fratrum, crebris, ſed fortè ad bella neceſſariis tranſmigrationibus. Verba membranæ lectori meo proponam. *Similiter* (ait) *à Calatraua, ad Cirolos propria auctoritate fuit tranſlata (ſcilicet domus Fiterij) & poſtea à Cirolis, ad Corcolis; & à Corcolis ad Bugetum; verum quibus de cauſis toties ſe tranſtulerit, ſeriè percurrere audientium aures tædeat.* Hæc tantùm ibi. Nec credam facile ſepultum in eo loco ſanctum Abbatis corpus, niſi aliqua forma Conuentus ibidem eſſet. Siue ergo tranſlatus illuc Conuentus, ſiue extenſus, & veluti diuiſus, cunctis ſe occurſibus infidelium oppoſiturus; Sanctus vir inter fratres, & filios obiiſſe putandus eſt, cum quibus etiam voluerit ſepeliri: con- d In inſtitut.
ſonat, quod in Calatrauæ deffinitionibus [d] habe- c. 3.
tur,

tur,Monachos diſcedentes à Calatraua, poſt ſuppreſſum ibidem Abbatis nomen, in Ciruolos & Corcoles, manſiſſe; vſque dum ad Monaſterium S. Petri propè Caſtrum Gumielis perducerentur? Neque enim credere licet viros Sanctos,& S.Raymundi filios,extra Conuentum manſiſſe tanto tēpore; ni vitam ibi peragerent communem iuxta præſcriptum regulæ, ſtatim ad Fiterium redituros.

5. Rades Andradius[e] poſt obitum Raymundi,quo iure,qua iniuria,Abbatiam ſuppreſſam in Calatraua,atque Magiſtro ex Militibus electo conceſſum regimen, quamuis oppoſitum in antiquis chartis inueniri non neget, cunctanter affirmat. Innixus Alexandri priuilegio ſequenti anno expedito, ad inſtantiam Magiſtri:& reuera iam tunc Monachos pulſos,capellanis admiſſis,& Abbati, Magiſtrum; Monacho laicum ſucceſſiſſe,multa,& certa inſtrumenta conteſtantur, quæ in tempore à nobis reddenda erunt: At non ſtatim à morte Sancti viri, imò nec ſine aliqua occaſione, ipſa rei geſtæ ratio perſuadet. Cur enim ſtatim à Monachis deciſcerent,quos parentes habuiſſent?aut regimen Abbatum, quod non niſi ſub Sanctiſſimo viro experti eſſent;& ſub quo adeò floruiſſent,detrectarent?Sed nec Chartæ illæ antiquæ contemnédæ,quas nulla vtilitas potuit confixiſſe:maximè,ſi concordent teſtimonia,quæ ſola veritas ſolet conciliare.Ergo in membrana illa Fiterienſi,itémque in alia San-Bartholomæana,atque vtraque, vt dixi,ſatis antiqua, antiquis notata characteribus, ſic ſcriptum lego. *Sed primus Abbas,ſcilicet Raimundus, qui à Fiterio in Calatrauam tranſlationem fecerat, apud Ciruolos obiit,& ibi ſepultus iacet. Secundus verò Abbas, qui hunc ſucceſſit,in domo Calatraua migrauit,& in Corcolis ſepultus inuenitur. Hoc ſecundo defuncto propter eiuſdem iniuſtas exactiones, & alias inordinationes;fratres Calatraua hoc non ferentes elegerunt ſibi Magiſtrum*, &c. Hæc ego ex antiquis M.S. atque ex ipſis,in quibus reperiuntur Bibliothecis, venerabilibus, veritatis amantior, quam Monachiſmi, euulganda putaui; militiæ inclytæ pro tempore honorifica,quæ ſine cauſa in parentes non rebellauerit: noſtris non indecora, quos eò magis Raimundus illuſtrabit, quominus ſimilis ei alter inuentus fuerit. De nomine Abbatis nihil certum, ſed qui loco Raimundi ſuffectus eſt, Radulphum appellatum,idem Rades affirmat eodem loco. Ego crediderim Radulphum ſucceſſiſſe: ſed, qui, cùm bella improſperè tractaret,ad exactiones, tributáque confugerit, quaſi fortunam pecunia redempturus; quod frequens malum.

6. Certè hic Radulphus in Cathalogo Abbatum Fiterienſium non memoratur,velut qui illi domui nunquam præfuerit; vt vel hinc reuincendus veniat Rades, qui putat ad Fiterium tranſmigraſſe, cum paucis Monachis.Idem Cathalogus poſt Sanctum Raymundum Guillelmum nominat, qui Fiterij præfuerit vſque ad annum Chriſti. M. C. LXXXII.Sed qui Raimundo,vt puto,non tam ſucceſſerit,quàm Abbatiam ſuppreſſam reſtituerit; viuente adhuc Raimundo, illuc tranſmiſſus ab Scalæ Dei Abbate, cum eam domum deſertam, miſſis Monachis, denuò reſtaurauit. Verùm quod in eodem Cathalogo inuenio eumdem Guillelmum extitiſſe Priorem ſub Raimundo, non ſatis conſtat;niſi fortè ipſius experimento delatum fuit, vt Monachis ab Scala Dei miſſis præficeretur. Res perantiqua,& inuoluta ſilentij auctorum tenebris, & in qua longè faciliùs, quæcumque reprobes, quàm eligas,quod ſit meritò approbandum.

In Luſitania Magiſter nouæ Militiæ, Regis Alphonſi frater, Petrus Alphonſus,cum multis annis Bernardi vocationi, magis Spiritui ſancto reſtitiſſet; tandem in ſomnis ab eodem Sancto admonitus, in Monaſterio Alcobatiæ conuerſus eſt, fœliciter ibidem conſummandus. Hic Comitis Henrici nothus, Alphonſo minor, vix ſexennis relictus,regia nihilominus magnificentia educatus eſt. Pueritiam erudiente Freas Rophinio, ex prima Luſitaniæ nobilitate. Inde cùm in Gyganteum corpus euaderet, & magnitudini vires, ac viribus induſtria reſponderent; oſtentandæ militaris virtutis ardore Lotharingiam, Germaniámque,mox omnes Galliæ prouincias peragrauerat; vſque adeo victoriis glorioſus,vt Ludouico Rege promouente, etiam inter Pares Franciæ (ſic hiſtoriæ produnt)numeraretur. Inter hæc ingredientem Claramuallem cum aliis pluribus,cereuiſia benedicta per Bernardum ad Ciſtercium vocauerat; ſolùm cæteris tardius reſponſurum. Sed Luſitania virum præſtolabatur; præſtolabatur Alphonſus, inſignes per eum victorias de Sarracenis, illuſtres de hoſtibus Chriſti triumphos reportaturus. Non vnquam ſine ipſo Frater vicit; per ipſum ſæplus. Nec inferior virtute, in Deum pietas, in homines largitas; quibus omnino nihil arduum vnquam fuit.Et iam factus Magiſter Nouæ militiæ, poſt glorioſam victoriam de Sarracenis,ſpolia ſuis diuidere parabat, cum ecce in ſomnis Bernardi Patris imago,qualis ab ipſo viſi, dum adhuc viueret; quam,cucullam,in manibus geſtabat, dormienti impoſuit, increpans virum,quod gratiæ Dei reliſteret. Horruit Dux, vel inſomnis; ſacram veſtem, & dum à ſe reſpuere conatur, tandem euigilans, nequaquam vltra duxit recalcitrandum. Alphonſi Regis frater, virtutis ſpecimen, Magiſter, & ſpes Nouæ Militiæ, terror Arabum, Luſitaniæ totius murus, obtenta prius licentia à pio fratre, atque ipſo præſente, & & lachrymante, humilem Monachum induit in Alcobatia, ex tunc iam ſoli Chriſto, nec contra alium,quam contra ſe ipſum,militaturus. 7.

Ferunt, cum caro deliciis mundi ſueta, rebellaret in ſpiritum; nec par eſſet inſolitis laboribus; & corpus validum,ac multo cibo egens,ſub oleribus gemeret, atque abſtinentiam inſuetam detrectaret;per continua cilicia,per vigilias, per verbera maceraſſe rebelles artus: quos cùm nec ſic domare præualeret; recurriſſe ad Virginem, fauorem eius, atque interceſſionem, quanto poſſet affectu,rogaturum. Tum verò matrem totius miſericordiæ apparuiſſe dormienti,velut quæ ad eum ab altari ipſo deſcenderet, & bono animo eſto, Petre,ait; ego pro te rogaui:non vltra carnem rebellem experietis. Dixit, & ſigno Crucis illi impreſſo, ad altare reuerſa: quem tactu ſacræ manus excitauit, virtute redemit, nullam vlteriùs in Ordinis laboribus, nullam in cibis pugnam perpeſſurus. Hactenus ex Bernardo [f] Brito Luſitano, quæ ipſe pluribus. Reliqua infra reddemus, cum tempus venerit. Induit Monachum, ſi plena fides ſcriptis, annos natus ſeptem, & quinquaginta, plus minúſve: quippè anno Chriſti M.C.XII. quo pater deceſſerat; ſexennis relictus, vnum,& quinquaginta ſub fratre egerat: quinquaginta in ſæculo, in noua Militia annum; &, ſi credamus Brito, nondum integrum. Hinc factum eſt, vt ab aliquibus auctoribus,nequaquam inter Auiſienſes Magiſtros connumeretur. 8.

f lib.5. hiſtor. Ciſter. c.16. & 17.

9\. Petro Alphonſo in Magiſterio nouæ Militiæ, Gundiſaluus Viegas ſubrogatur [g], filius Egeæ Munniz, nutritij Regis, quo factum eſt, vt Alphonſus, quandiu vixit, quia filios non poſuit, iunctiores ſibi, quos potuit conſectarer naſcenti Ordini: geminos fratres, primum ex parente, ſecundum ex Nutricio ſibi chariſſimo, quem non minus, quàm patrem veneraretur. Quippè tunc puer tantum, & vix nouetat: nutricium ſemper Achatem fidelem habuit; in bello æque, & in pace, præceptorem, atque vtrobique dignum tanto diſcipulo. Creuit ſub Gundiſaluo noua Militia viris, & poſſeſſionibus; atque à Conimbrica, ad Eboram tranſlata, tunc primum nomen à loco ſortita eſt, quod vtrumque ſucceſſor commutauit. Vt latius diſſerendum per annos ſingulos. Non ſatis conſtat de cuius Abbatis manu inſignia magiſterij Gundiſaluus acceperit, obedientia promiſſa, iuraráque ad quam ex regulæ præſcripto tenebatur. Credendum tamen, viuente Ioanne Zirita, quamuis iam abdicata Præfectura, non vllum aliud vocatum ad illud munus, ſicut neque ad militiæ conſtructionem. Hæc in Luſitania.

g Diffin. tit. 1. c. 6.

10\. In Catalaunia Bernardus Anzitanus, Reguli Carletenſis filius, qui in Populeto Monachum induerat, quanto tardius ad fidem Chriſti conuerſus, eò feruentior, ac pietate inſigniori decotabatur. Præfecerat cellario Monaſterij Stephanus Abbas; & quam olim Valentini Regis Fiſco; negotiis domus, operam impendere, homini induſtrio, expertóque præceperat. Et creſcebant ſub ipſo annui fructus; ſed qui in pauperes largè diſtributi, ſiue, vt aliquibus videbatur, prodige, vix putarentur conuentui ſuffecturi. Creſcebat in dies concurſus aduentantium; nec numero alendorum multiplicato, panes decreſcere, aut minus ſingulis tribui, animaduerſum zelatúmque; ne domus Dei exhauſta, deficiente annona, ad vltimam miſeriam redigeretur: eſſe modum in omnibus virtutibus, quem vltra non ſint tales: nec liberalitatem debere dici, quæ omnem liberalitatis materiam de medio tollat: nam vnde poſtmodum liberales exiſtant, cum nihil habeant? quin, ſi cogantur præ inopia mendicare, abſumpturos aliorum miſericordiam; vt imparem vtriſque ſuſtentandis, ſic permiſſuram tot pauperes perire, quot alat Monachos: Exigendam proinde rationem à Celletario; & computandos cum fructibus perceptis, fructus conſumptos; atque item neceſſarios, vſque ad meſſem: tunc eroganda, ſi quæ fortè ſuperfuerint: ſed defectura, vt neceſſe erat, in proximo ſupplenda potiùs aliunde, quam exhaurienda; & prouidendum miniſtrum prudentiorem, qui liberalitatem, parſimonia producat, non profuſione impediat, nec petere cogatur, dum dare properat.

11\. Hæc & ſimilia ad Abbatem producta, primùm omiſſa; à magnanimo, incertū, an puſillanimi; certè à nolente, quem ſupplere minus poſſet defectum, agnoſcere: ſed mox, increbeſcentibus rumoribus, ad examen delata: & Bernardus ad iudicium vocatus eſt, dati, & accepti rationem redditurus. Iam libri ante Abbatem poſiti erant, iam ſumptus comparati perceptis fructibus, duplo ferè exceſſiſſe comperiebantur; iam timebatur ingens æs alienum, quod ad exceſſum, Bernardus contraxiſſet; cum ſanctus homo ſpiritu Dei plenus, & de exhibitione præcedentium, (nam creuerat annona, pecuniáque, hactenus ipſo minùs aduertente; firmam concipiens futurorum expectationem) Ego, ait, ab extraneis nihil accepi, ſed neque libros habeo certiores, quàm horrea Monaſterij, & officinas: illic acceptum, & datum computetur. Nihil de foris aduenit; ſi quid habuerit, ea debiti noſtri ſumma erit, in anni reliquum prudentius diſtribuenda. Res mira, ſed certa, atque eò per multos comprobatior, quò mirabilior! Frumentū, vinum, oleum, pecuniaque, & ſi quid aliud cōuentus adquiſierat, redundabat in doliis, horreis, thecis; ac ſi pluribus duplo cógregatis, nihil omnino ex eis hauſtū fuiſſet. Huc fuit initiū ſignorū B. Viri conuerſi ex Mahometiſmo, prout narratur ab antiquis Scriptoribus [h]. Inde firmatus in fide, & charitate, profuſior in dies, ſed neq; Monachi experti Dei virtutem, & Sancti hominis merita, alium habere voluerunt diſpenſatorem. Vixit poſt hæc per annos fermè viginti, non minus ſignis clarus, quàm virtutibus; negotiis domus exteriùs ita intentus, vt nihilominus intus Deo vacaret; diuiſa in varias curas parte inferiori: ſed ſuperiori vnita, ac cœlum intuenti: quæ nihil aliud, quam gloriam Dei attenderet.

h Anton. Beuter. lib. 2. c. 35.

---

1. Vualterus Meilroſiæ Conuerſus, à Fide cadit. 2. In loca pœnarum per viſum deducitur: 3. nec ſine violentia, cuius ſigna oſtenſa, liberatur. 4. Dehinc Sanctorum gloriam per ſpeciem videt. 5. à Beato Vualeno corripitur, & admonetur. 6. Huius ſecundæ viſionis mirus effectus. 7. Fœlix illius, & aliorum Meilroſenſium fratrum prænuſa mors. 8. Perpenſa hiſtoria. 9. & notatæ duæ fundationes præſentis anni.

Capvt VI.

1\. Circa huc tempus, nec enim conſtat annus, niſi quod poſt deceſsū B. Vualeni, in Meilroſia accidiſſe lego rem planè mirā, quam Author vitæ Sancti memoriæ prodit. Nec nobis licet ſilentio prætetire [a]. *Erat Conuerſus nomine Vualterus* (longè diuerſus ab eo, quem ſuprà dedimus) *in eodem Cœnobio, cuius cor Sathanas tandiu cribrauit, ſicut triticum, donec penè Fidei medullam excuteret; & animam eius, tanquam paleam exſufflatam à facie venti, igni inextinguibili traderet: ſubtilibus argumentis fallacia ſua illum ſupplantare, & ſubuertere nixus; quaſi ſub veritatis ſpecie decipulam palliians, & velut in calice aureo virus propinans; hominem illiteratum veteris legis ceremoniis, & prophetiis, in litteris diſcendis, inſudare faciebat. Cœpit ergo paulatim mentis oculus circa cultum Chriſtianæ Religionis, & vitæ regularis cuſtodiam caligare; donec penè rationis lumen perderet; & Iudaicam ſectam, veritati Catholicæ, credendo præferret. Ad vltimum in eo tantùm infidelitas accepit incrementum, vt nullam aliam vitam, niſi præſentem crederet. Et quod Scriptura ſacra de pœnis reproborum, & gaudiis Iuſtorum loquuntur, nihil, & inane reputaret. In hoc errore ferè ſeptennio mancus pendulus, ſub habitu Reli-*

a lib. 2. c. 4.

gionis

gionis viuens, non Abbati, nec alicui patri ſpirituali conſcientiam reuelare voluit. Singulis etiam diebus ante noctis crepuſculum, ſimiliter, & noctibus ante diluculum propoſuit habitum abijcere, & ad ſæculum redire, diéſque ſuos in malum conſumere.

2. *Sed Deus omnipotens, qui, cui vult, & quandiu vult, & ſicut vult miſeretur; & ex vaſibus iræ, facit vaſa miſericordiæ; & iubet de tenebris lumen ſplendeſcere, tali modo conuertit hominem ab errore viæ ſuæ. Quadã meridie, dum in lecto ſeparatus quieſceret, duo viri præclari coram eo aſſiſtentes apprehenſa dextera, eum deduxerunt in quendam hortum viridiſſimum, vernantem, & odoriferum. Illi verè, infidelitatem eius ei improperabant, & aſpera, atque amara ſe illi illaturos minabantur. At ille conſcientia damnatorio teſtimonio accuſatus grauiter torquebatur; ſéque cuncta mala ſibi inferenda iuſtè promeruiſſe proteſtabatur. Cúmque proſpiceret vndique ſi fortè veniret auxilium, aut ſolatium; vidit Sanctum Vvallenum Abbatem, in eminenti loco, & perlucido, ſedentem, turbámque candidatorum circunſtantium, & circumſedentium. Adductus itaque in conſpectu eius, veniam, proſtratus pedibus eius, petijt: & poſt aliquantulam morulam, quid de ſe fieri deberet, inquiſiuit. Abbas Sanctus aliquantulum deliberans, ſententiauit dicens, quod diu occultauit in corde ſecrete, nunc reuelabitur in publico. Deinde ductoribus eius, ait ſicut promeruit, imponatur rotæ verſatili, cui ſimiles ſui Infideles ſunt imponẽdi; deinde ducatur ad loca pœnaria, vt diſcat, quãta ſit inter reos, & Iuſtos diſtãtia. His dictis, ductus eſt, & impoſitus eidem rotæ, cuius ſtatura, & altitudo erat horribilis valde, ſummitas eius cælos tangebat, extremitas abyſſum, ſubtúſque eam igneus fluuius decurrere videbatur, vt ſi quis de rota vertigine caderet, in ignis voragine demergeretur. Erant huius rotæ latera, ac media, & radij vndique dentati, atque denſati, quaſi clauis ferreis acutis, & longis. Huic rotæ ferreæ impoſito, & aſtricto, quidam in manibus clauos tenentes percutiebant rotam, móxque velociori vertigine verſabatur, quam lapis molaris in molendino. In illa diu cruciabatur. Deinde depoſitus, ad quoddam mare ductus, in eius profunde mergebatur.*

3. Pergit ad alia tormentorum genera, quæ per viſum oſtenſa trepidanti: & tandem concludit. *Cúmque tremulus ſtaret; exiſtimans ſe medijs flammis præijciendum, decedentibus ab eo ductoribus, corruit in terram, velut mortuus. Tandem rediuiuus ad ſe reuerſus, manibus, genibúſque reptando, cum ſe omni conamine elongaret à loco tormentorum, proſpexit eminus, non multum diſtantem ab eo domum præclaram, perlucidam manſionem, cuius inhabitatores clari clamore magno illum ad ſe vocando præcipiebant properare, pollicentes ei quietem magnam, & liberam ab omni metu cruciatuum ſuppliciorum. Ad hanc vocem, prout potuit, ſurrexit, & verſus vocantes ſe greſſus accelerauit. Duo verò tetri illum inſequebantur, & comprehendere nitebantur; ipſo autem velociter currente, ſanguis erupit, è naribus eius, & ore. Et cum veniſſet ad portam domus prædictæ, corruit in limine. Viris quoq; candidis intrò eum per brachia, nigris per tibias ad ſe foras trahentibus; euigilauit, ſuúmque ceruical ſanguine reſperſum inuenit, ſéque ſanguine fluere ſenſit, & mirum in modum apparuit in eius corpore, quod in anima dormiens antea pertulit.* Hactenus de oſtenſis pœnarum locis, comprobata per ſigna viſione, quæ hominem reuocaret ad fidem metu gehennæ: & quam vix euaſiſſet, damnationis. Verum, vt neq; de pręmiis dubitaret, qui pœnas nouerat: & motiuo timoris ſatis vtili, honeſtius adhuc motiuum ſpei ſuccederet: priorem viſio altera ſequuta eſt, quam idem Author recenſet ſequenti capite.

[b] *Poſt hæc* (ait) *in lecto decubans* (ſcilicet idem 4.
Vvalterus) *cum daret ſomnum oculis ſuis, & palpebris ſuis dormitationem, vidit in viſu noctis duos illos præclaros viros præſcriptos ad ſe venientes, & apprehenſa dextera eius, in hortum prænominatum coram Sancto Vvalleno ſe ducentes: frater ille recolens ſententiam illius, priorem, & præteritam, formidabat ventura peiora prioribus. Abſentare, & abſcondere ſe voluit à facie illius. Abbas autem Sanctus vultu ſereno, & ore iucundo, illum ad ſe accerſiens, ne timeret admonuit: Deinde ductoribus eius dixit. Ad loca requiei, & gaudij ducite illum, vt ſciat reprobare malum, & eligere bonum. Ad hanc iuſſionem egrediens de horto, ſuſtulerunt eum in montem excelſum valde, in quandam regionem lucis, ac pacis, latiſſimam. Vidit ibi manſiones multas, ſpatioſas, & ſpecioſas; quaſdam quaſi de auro puriſſimo, quaſdam de argento probatiſſimo, quaſdam de ebore candidiſſimo, quaſdam de lapidibus pretioſis conſtructas. Omnes incolæ erant iuuenes ſplendidi, lætitia pleni, crebrò, inter cætera Cantica, Alleluya canentes, quorum plures prius agnouit in mundo degentes. Proſpexit itaque ibi fluuium nectareum, & plura genera arborum, & florum terrigenis ignotorum.*

b Cap. 5. li. 2.

5. *Cùm verò ardentiſſimè deſideraſſet ibidem demorari, duces ipſius vltra murum quendam aureum altum nimis tranſuexerunt illum in aliam regionem lucidiſſimam, in cuius comparatione prioris patriæ lux perexigua cenſebatur. Audiuit inibi tale, tantúmque melos, quale, quantúmve aures humanæ capere, vel lingua carnis nequit exprimere. Cúmque ſtaret, quaſi præ gaudio ſtupefactus, affuit Sanctus Vvallenus, & dixit, vidiſti ſupplicia reorum, & præmia iuſtorum, noli eſſe à modò incredulus, ſed fidelis; declina à malo, & fac bonum; diligenter, & perſeueranter obſerua Ordinis, in quo vocatus es, ſanctum propoſitum.* Et poſt pauca. *His dictis, ductores eius, per viam ignotam vſque ad portam de Meylros eum reduxerunt, & continuè ab eo diſceſſerunt. Qui ſtatim euigilans, ſe ſenſit ſanum, & immenſa lætitia perfuſum.* Hoc inſigne prodigium in Meylros reliquos omnes exterruit, & confirmauit: indubitato caſu miſeri fratris, nec minus certa Dei miſeratione, atque Vvalleni meritis præteritis, interuentione præſenti, per quæ ad portum ſalutis emerſiſſet.

6. Cæterùm vt priorem viſionem ſanguis, & liuor veritatem teſtantia ſequuta ſunt; ſic poſteriorem glorioſi alij effectus. *Mira res* (pergit ſcribere idem Author) *is frater ante viſionem iſtam erat valde ſimplex, hebes, & impedita lingua, ſed poſt, ſubtilis effectus eſt, & eloquens; ita vt in promptu haberet rythmos componere, rethoricè, & venuſtè. Vnde poſtea Euangelia plura, & expoſitiones eorum, ac hiſtorias, & ſermones Orthodoxorum Patrum, & viſiones iſtas, & alias, Anglica lingua, nobili ſtylo rithmicè dictauit; & audientes Abbates, & alias excellentes perſonas in admirationem, & multoties in lachrymas reſoluit.* Sic non latere potuit diuina virtus: quam tamen multo certius expreſſit mutatio hominis, ſic enim ſequitur. *Ipſe in reliquum vitam ſuam in magna religione compoſuit; abſtinentiæ & lachrymis aſſuefactus eſt, & aliarum virtutum exercitiis, dies ſuos in bonum conſummauit.*

7. Quandiu vixerit ignotum nobis adhuc, verum quæ in eius morte geſta ſunt, quia ad gloriam Monaſterij Meylroſenſis, & qui, in eo, floruerunt, Sanctorum, multum conducit, cum nullus alius certus annus ſubſit, hîc conſequenter cenſui deſcribenda.

e Cap.6.li.2. da[e]. *Ante paucos annos mortis ſuæ, membris præ infirmitate debilitatus (ſcilicet Vvalterus) cum ex iuſſu, dormitorium cuſtodiret Conuerſorum, quadam meridie cæteris ſoporatis, dum ipſe vigilans intenderet orationi, vidit Sanctam Dei genitricem Mariam, quaſi Reginam coronatam incedentem cum duabus Virginibus obambulantibus, & obſequentibus ei: per clauſtrum, & dormitorium Monachorum ingredientem: & quendam cum atramento ſcriptoris, & pergameno ſequentem; ipſa Regina erecta dextera, clauſtrum, & dormitorium, ac dormientes benedixit; veniens autem ante grabata quorundam, iuſſit ſcriptori ſuo dicens: ſcribe nomina iſtorum, quia iam parati ſunt. Deinde de dormitorio exiens Monachorum, per Eccleſiam, inclinans ante altare, venit ad dormitorium Conuerſorum. Tranſiens per ſingulos, præcepit ſcriptori ſuo eorum, quorundam nomina ſcribere, pronuncians paratos eſſe. Quo facto ſcriptor ille fratrem iſta videntem intuens, ſciſcitatus eſt dicens: Domina quid iubes facere de iſto fratre, cui conceſſiſti iſta videre? & Domina cœli, & terræ: etiam, inquit, & hunc ſcribe. Quo facto receſſerunt, & ab oculis eius euanuerunt. Ipſe vero multū admirans meditabatur in cordis cubili ſecrete, quid portēderet ita deſcriptio, nec multo poſt ſecundum ordinem deſcriptionis nominū, ſequuta eſt defunctio, ſingulorum ſcriptorum. Poſtremò ipſe grauis infirmitate tactus, ac ſacra vnctione atque viatici ſacramentis munitus, viſionem præſcriptam quibuſdam familiariſsimis ſuis enarrauit, mortem ſuam prædicens: læto vultu, mente hilari illam expectans, vltimus deſcriptorum in pace quieuit.*

Hiſtoriam hominis integram, quia alibi non potui maiori fide, nec tamen omittendam fore putaui, hic inſerendam duxi: quæ Vvalleni pro ſuis ſolicitudinem, Virginis in Meylroſia protectionem, & pium Matris affectum palam facit: quæ Vvalterij Conuerſi fœlicem lapſum, ſed longè fœliciorē reſurrectioοem, viſiones æquè miras, certáſque magnitudine conciliantes admirationem; ſed multo magis fidem, ipſis euentibus; vnde ſpes, vnde timor oriatur, proponat lectoribos; hic, continendis iuſtitia ſanctis; illa, ad iuſtitiam peccatoribus reuocandis. Demum non licuit præterire glorioſos obitus tot fratrum Meylroſenſium ante viſos, reuelante Maria: & teſtimonium illis perhibente, quod parati ad nuptias, thalamum forent cœleſtem ingreſſuri. 8.

Sequitur Chronologia Cœnubiorum, quæ rurſus arcta, quippè duo tantùm recenſet Luba, & Lubes; illud Kalendis Iulij, hoc decimo ſeptimo Kalendas Septembris, mundo exorta. Et quidem Lubam filiam Sanctæ Crucis in Boëmia fundatam Abbatiam, memorat Geneſis Eccleſiarum Morimondenſium. De Lubes parum, aut nihil dicere audeo, ſi diuerſa à Lobenti Poloniæ, de qua ſuprà, cum maximè anno M. CC. XXVII. Alia domus notetur eiuſdem nominis. 9.

Iesu Christi Ann. 1164. — Cistercii Ann. 67.

1. Varij, & graues euentus præſentis anni. 2. Thomas, vt Regi conſentiat ſolicitatus: 3. ex ſententia, vt putauit, Summi Pontificis, 4. Regi tandem conſentit, illico ad monitionem cuiuſdam Clerici, ſicuti ad Galli cantum, retractaturus. 5. Auctorum dicta de pœnitentia Sancti. 6. Conſuetudines Regiæ, quæ petebantur, 7. ex quibus quaſdam recenſet Sariberienſis; 8. & Nuntius Thomæ præuentus ab Alexandro.

Caput I.

1. AGGREDIOR annum milleſimum centeſimū, ſexageſimum quartum, Ciſtercij ſeptimum ſexageſimumque plenum variis caſibus; proſpera, aduerſa, dubia, & belli, & pacis negotia continentem. Vix ferè quidquam Eccleſia multis ſæculis, quod non hoc anno habuerit: vix quid hoc anno, quod non per Ciſtercienſes, Ciſtercio item veniat adſcribendum. Et illuſtrabunt annales Eccleſiaſticos, quæ plura addiderimus, haud contemnenda. Regna terræ inſultantia Sacerdotio, & Antipapis ſibi ſuccedentibus, continuata ſchiſmata: Monachi per Conuerſos ſuos pulſi de ſedibus; nec minus ideò admittentes expulſores; atque id genus alia dicenda erunt. Ordiar porrò à Thoma Cantuarienſi, eiúſque primùm culpa, mox pœnitentia; atque inde ortis, ſiue fuga, ſiue exilio; Europæ in ſcandalum, Regibus (nam quis neget) in confuſionem; noſtris in gloriam. Quippè excepturis quē illi repuliſſent; neque vt hoſpitem tantum, ſed vt domeſticum: verùm ex tunc futurum Ciſtercij Monachum Summi Pontificis Alexandri authoritate. Perſequar autem ſingula ſeorſim; quæ Baronius proſequitur, perſtringens; quæ omiſit, vberius tractaturus.

2. Diſceptabatur inter Henricum Regem, & Epiſcopos Angliæ ſuper antiquis regni conſuetudinibus, (ſic enim eas Henricus appellabat) & ille quidem confirmandas ab eis per iuramentum ſine vlla exceptione contendebat; hi ſe non abſolutè iuraturos, ſed ſaluo Ordine ſuo profitebantur. Et iam Henrici furor acriùs ſæuiens ab ipſa reſiſtentia, qui mos eſt Principum, aduersùs Cantuarienſem debacchari, atque omnē Anglicanam Eccleſiā comminabatur: cùm ecce Epiſcopi, ſiue aſſentatione in ſceptrū, quæ magnos viros etiā ſolet inuoluere; ſeu metu indignationis illius territi; ad poſterū, vel quia ipſi ita ſentirent; credendū ad tempus, & dandum locū iræ, nec reſiſtendum furenti tēpeſtati, quandiu nō deferbuiſſet, conſultū ibant. Animos Regū fluctibus perſimiles, quibus naues permiſſæ ſupernatent, ſi obnitantur, ſtatim obruēdæ. Virgas flexibiles integras manere, duriores frangi; & ſubiectis Henricū indulturū, quæ tunc per vim extorqueret à rebellantibus. Tū ſi fortè perſiſtat in propoſito, quāto minori dedecore Eccleſię duo verba omitti, quam totum ius amitti patiantur? Illa præcipuè, in quorum omiſſione nullum ſcandalum; nam de nouo inuenta, & quæ vel tacita debeant ſubintelligi. Nam quale iuramentum foret, aut ad quid obligaret ſi contra Ordinem? Aſt ſi non concedant, itura omnia peſſum: & ruptis ſemel habenis, nihil futurum, quod non cum ſcandalo infringat potentia furens. Miſereantur Eccleſiæ Anglicanæ, & diſſimulent aliquid; ne cuncta ſimul pati neceſſe habeant. Demum affuerunt, qui nomine Alexandri hoc ipſum Thomæ conſilium inſtillarent.

Putat

3\. Putat Baronius [a] damnandum in Rogerio, quod dixerit ſuaſione Alexandri Papæ, à Sancto Thoma erratum; ſi quid errauit. Nec dubito Sanctiſſimum Pontificem nihil contra Eccleſiam ſuaſiſſe Martyri Sancto. Verùm eidem ſuggeſtum illios nomine, vt Regi conſentiret, & verbum illud, *ſaluo Ordine ſuo*, non ſuperadderet; ab Auctoribus Quadripartitæ hiſtoriæ proditum, quos ſequitur Baronius, nec ipſe quidem negat, dum ita ait [b]. *Crebris impetitur (ſcilicet Thomas) multorum Epiſcoporum, & Abbatum ſuaſionibus, ne vnius verbi occaſione ſeipſum, vnà cum vniuerſa Eccleſia in diſcrimen adeò patens importunè valde conijceret; aſſerente & vno ex eis Abbate, hanc eſſe mentem ipſius Alexandri Romani Pontificis.* Clarius adhuc Magiſter Eduardus in Actis Sancti [c]. *Interea*, ait, *Abbas quidam magnæ exiſtimationis, è regionibus tranſmarinis ſuperueniens, attulit litteras, vt ipſe dicebat Pontificis, & Cardinalium, hortantium Archiepiſcopum, vt Regi conſentiret, quandoquidem certos Rex ipſos feciſſet nihil eum contra Ordinem ab illo exacturum.* Ergo hanc eſſe mentem Alexandri prudenter credere; atque inde magis, quàm ex cæteris rationibus Archiepiſcopus Thomas potuit ſibi ſequendam perſuadere.

a In Annal. Anglic. hoc anno.
b Hoc ann. in princ.
c Apud Sur. tom. 6.

4\. Certè ſiue hac, ſiue illa cauſa motus, conſenſit Regi, & fluctuans licèt, atque in ſolo peccato varius, qui in pœnitentia ſupra humanum modum conſtans futurus erat, Conuentu Epiſcoporum, Procerumque apud Clarendunam abs Rege congregato, hoc [d] *anno ab incarnatione Domini milleſimo ſexageſimo quarto Pontificatus Alexandri anno quinto, illuſtriſſimi Regis Anglorum Henrici ſecundi anno decimo, quarta die ante Purificationem Sanctæ Mariæ Virginis*, hoc eſt ſub finem primi menſis eiuſdem anni, conſuetudines Regias iurauit bona fide, & ſine addito diminuente *Ordinis ſalui*. At cum productis eiſdem conſuetudinibus, & in formam Chirographi redactis, multæ inter illas nequaquam tolerandæ, & quæ plurimum Eccleſiæ derogarent, conſpicerentur: Cumque vlterius iſdem Archiepiſcopus, à quodam Clerico ſuo, qui crucem ante ipſum portabat, velut præuaricator argueretur: tum demum homo ad vocem illius clerici, ſicut ad Galli cantum Petrus olim, agnoſcens crimen, atque ipſa remordente conſcientia ad ſe reuerſus. *Pœnitet me*, ait, *& grauiter; & meum exhorreſcens exceſſum, meipſum iudico indignum, qui de cætero ad eam accedam in ſacerdotio, de cuius Eccleſia contraxi tam vile commercium. Silebo itaque ſedens in mœrere, donec me viſitarit Dominus ex alto; vt per ipſum Dominum, & Dominum Papam merear abſolui. Statimque inde deſtinauit Nuntium ad ſedem Apoſtolicam.* Hæc de Thoma cadente, ſurgenteque, Quadripartita eiuſdem vitæ hiſtoria; in qua etiam de his hæc per Apoſtrophem.

d Ex eodem epiſt. S. Thom. lib. 1. poſt epiſt. 11.

5\. [e] *Vir ergo inuicta conſtantia, & in petra Chriſti fundatus, nec blanditiis emollitus, nec terroribus concuſſus: tandem à gremio veritatis, & ſinu matris auellitur, cuius libertati adhærebat. Et ne victor in lite, per ſuperbiam, intumeſceret in mente, inde deficiens, vnde proficere deberet; derelinquitur ad horam, ſcilicet, vt cadat, & poſt caſum reſurgat; cadens, humanam fragilitatem agnoſcat, reſurgens circa ſe diuinam miſerationem intelligat. Sic ne quis de ſua virtute confidat, Princeps Apoſtolorum Petrus, & Dauid Sanctus ceciderunt: ſic Beatus Thomas tentationi relinquitur ad horam, vt poſt modum fragilitatis propriæ memor, fortior reſurgat ad pugnam.* Ioannes Sariſberienſis apertè tradit peccatum S. Thomæ non excuſandum; ſed oſtendendum per pœnitentiam eſſe purgatum, ait enim [f]. *Pollicitationem Clarendunæ, ad quam de conſilio Epiſcoporum impulſus eſt, purgare non poſſum, quia non fuerat vtique facienda: ſed offenſam confeſſio diluit, accepta ſolemniter pœnitentia.* & alibi [g]. *Mittitur vobis epiſtola eius, vbi pro ſe ſatisfacit ex parte; ſed quia deliquit, pœnituit, confeſſus eſt, à Domino Papa abſolui meruit, cauſa cognita, & vt Eccleſiam Anglorum ab illicitis, & extortis obligationibus abſolueret, impetrauit. Qui ergo imitati ſunt, vt aiunt, delinquentem, quare pœnitentem, & ſatisfacientem non imitantur?* Cardinalis Baronius Thomam Petro; concedentem, neganti; Clericum, Gallo comparandos cenſuit; additque: *Fuit planè iſte (ſcilicet Clericus) Gallus ille, cuius clamore excitatus Petrus fleuit amarè: ſtatim namque ingemuit Cantuarienſis, & ſuſpirans adiecit: Pœnitet me, & grauiter, &c.* Igitur Thomas ſeipſum ſacris inhibens, neque vltra auſus accedere ad Altare, ad Alexandrum miſit, confeſſus culpam, pœnitentiæ ſubiectus, & veniam rogans, *& quia hæc* (ait Rogerius in annalibus) *tam inconſultè fecerat, ipſe ſeipſum ſuſpendit à celebratione Diuini officij, ab illa hora, vſque dum ipſe, vel Nuntius eius locutus fuiſſet cum Domino Papa.* Cæterùm quænam illæ conſuetudines, quibus viſis, exhorruit; & quas à ſe promiſſas in tantum doluit, Cardinalis Baronius tradit, ex Vaticano Codice, vbi; & damnatæ ſeorſim adnotantur.

e Apud Baron. hoc anno.
f Ibidem.
g Epiſt. 188.

6\. 1 [h] *De aduocatione, & præſentatione Eccleſiarum, ſi controuerſia emerſerit inter laicos, & laicos; vel inter Clericos, & laicos; vel inter Clericos, & Clericos, in Curia Domini Regis tractetur, & terminetur. Primùm hoc damnauit S.R.E. ſub Alexandro tertio.*

h Hoc anno.

2 *Eccleſiæ de feudo Domini Regis non poſſunt in perpetuum dari, abſque aſſenſu, & conceſſione ipſius. Hoc tolerauit.*

3 *Clerici citati, vel accuſati, de quacumque re, moniti à iuſtitia Regis, venient, in Curiam ipſius, reſponſuri ibidem de hoc, vnde videbitur Curiæ Regis, quod ſit ibi reſpondendum. Ita quod iuſtitia Regis mittet in Curiam Sanctæ Eccleſiæ ad videndum, quà ratione res ibi tractabitur, & ſi clericus conuictus, vel confeſſus fuerit, non debet de cætero eum Eccleſia tueri. Hoc damnauit.*

4 *Archiepiſcopis, Epiſcopis, & perſonis Regni non licet exire de Regno abſque licentia Domini Regis: & ſi exire voluerint, ſi Domino Regi placuerit, aſſecurabunt, quod nec in eundo, nec in moram faciendo, nec in redeundo perquirent malum, vel damnum Domino Regi, vel Regno. Hoc damnauit.*

5 *Excommunicati non debent dare vadium ad remanens, nec præſtare iuramentum; ſed tantùm vadium, & plegium ſtandi iudicio Eccleſiæ, vt abſoluantur. Hoc damnauit.*

6 *Laici non debent accuſari, niſi per certos, & legales accuſatores, & teſtes in præſentia Epiſcopi; ita quod Archidiaconus non perdat ius ſuum, nec quidquam non inde habere debeat. Et ſi tales fuerint, qui culpantur, vt non velit, nec audeat aliquis accuſare eos; Vicecomes requiſitus ab Epiſcopo faciet iurare duodecim legales homines, de Viſneto, ſeu de villa coram Epiſcopo, quod inde veritatem ſecundum conſcientiam ſuam manifeſtabunt. Hoc tolerauit.*

7 *Nullus, qui de Rege teneat in capite, nec aliquis dominicorum miniſtrorum eius excommunicetur, nec terra alicuius eorum ſub interdicto ponatur, niſi prius Dominus Rex ſi in terra ſua fuerit, conueniatur; vel iuſtitia eius, ſi fuerit extra Regnum, vt rectum de ipſo faciat, & ita, vt quod pertineat ad Ca-*

riam Regiam, ibidem terminetur. Et de eo quod ſpectauit ad Eccleſiaſticam Curiam, ad eamdem mittatur, vt terminetur. Hoc damnauit.

8 *De appellationibus ſi emerſerint, ab Archidiacono debent procedere ad Epiſcopum, & ab Epiſcopo ad Archiepiſcopum; et ſi Archiepiſcopus defuerit in iuſtitia exhibēda, ad Dominum Regem perueniēdum eſt poſtremo; vt præcepto ipſius in Curia Archiepiſcopi controuerſia terminetur; ita quod non debet vlterius procedere, abſque aſſenſu Regis. Hoc damnauit.*

9 *Si calumnia emerſerit inter Clericum, & laicum, vel è conuerſo de vllo tenemento, quod Clericus velit ad eleemoſynam attrahere, laicus verò ad laicum feudum; recognitione duodecim legalium hominum, per Capitalis Regis iuſtitiæ conſiderationem terminabitur, vtrum tenementum ſit pertinens ad eleemoſynam, ſiue ad feudum laicum, coram ipſa iuſtitia Regis. Et ſi recognitum fuerit ad eleemoſynam pertinere; placitum erit in Curia Eccleſiaſtica. Si verò ad laicum feudum, niſi ambo tenementum de eodem Epiſcopo, vel Barone: erit placitum in Curia ipſius, ita quod propter factam recognitionem, ſaiſinam non amittat, qui priùs ſaiſatus fuerat. Hoc damnauit.*

10. *Qui de Ciuitate, vel Caſtello, vel Burgo, vel Dominio Remanerio Regis fuerit, ſi ab Archidiacono, vel Epiſcopo de aliquo delicto citatus fuerit vnde debeat eidem reſpondere, & ad citationes eorum ſatiſfacere noluerit, bene licet eum ſub interdicto ponere; ſed non debet excommunicari, prius quàm capitalis miniſter Regis villæ illius conueniatur, vt iuſtitiet eum ad ſatisfactionem venire. Et ſi miniſter Regis inde defecerit, ipſe erit in miſericordia Regis: & exinde poterit Epiſcopus ipſum accuſatum Eccleſiaſtica iuſtitia coërcere. Hoc damnauit.*

11 *Archiepiſcopi, Epiſcopi & vniuerſæ perſonæ Regni, qui de rege tenent in capite, & habent poſſeſſiones ſuas de Dominio Regis, ſicut Baroniam, & inde reſpondent iuſtitiis, & miniſtris Regis, & ſequuntur, & faciunt omnes conſuetudines Regias, & rectitudines, & ſicut cæteri Barones debent intereſſe iudiciis Curiæ Domini Regis cum Baronibus, vſque perueniatur in iudicio ad diminutionem membrorum, vel ad mortem. Hoc tolerauit.*

12 *Cum vacauerit Archiepiſcopatus, vel Abbatia, vel Prioratus, de Dominio Regis, debet eſſe in manu eius, & inde percipiet omnes redditus, & exitus, ſicut Dominicos. Et cum ventum fuerit ad conſulendum Eccleſiæ: debet Dominus Rex mandare potiores perſonas Eccleſiæ, & in capella ipſius debet electio fieri, aſſenſu Regis, & conſilio perſonarum Regis, quas ad hoc faciendum vocauerit*[l]*; & ibidem faciet electus homagium, & fidelitatem Domino Regi, ſicut ligio Domino de vita, & membris, & de honore ſuo terreno ſaluo ordine ſuo, priuſquam ſit conſecratus. Hoc damnauit.*

13 *Si quiſquam de Proceribus Regni diſſortiauerit Archiepiſcopo, vel Archidiacono, vel ſe, vel de ſuis iuſtitiam exhibere: Rex debet iuſtitiare. Et ſi fortè aliquis diſſortiauerit Domino Regi rectitudinem ſuam, Archiepiſcopi, vel Archidiaconi debent eum iuſtitiare, vt Domino Regi ſatisfaciat. Hoc tolerauit.*

14 *Catalla eorum, qui ſunt in Regis foris facto, non detineat Eccleſia, vel cœmeterium contra iuſtitiam Regis, quia ipſius Regis ſunt, ſiue in Eccleſiis, ſiue extra fuerint inuenta. Hoc tolerauit.*

15 *Placita de debitis, quæ fide interpoſita debentur, vel abſque interpoſitione fidei, ſint in Curia Regis. Hoc damnauit.*

16 *Filij ruſticorum non debent ordinari abſque aſſenſu Domini, de cuius terra nati dignoſcuntur. Hoc tolerauit.* Hactenus conſuetudines propoſitæ à quibus, Thomas quantumuis conſenſiſſet, ſed ſanior factus, cenſuit reſiliendum.

Ioannes Sariſberienſis eiuſdem Sancti Clericus, 7.
& miniſter, & in exilio Comes damnatas tantùm, neque eas omnes, recenſet, ad Exonienſem Epiſcopum ſcribens, dum ita ait [i]. *Hæc capitula in primis damnata ſunt. Quod non liceat Epiſcopo excommunicare aliquem, qui de Rege teneat, ſine licentia ipſius. Quod non valeat Epiſcopus coërcere aliquem Parrochianorum ſuorum pro periurio, vel fide læſa. Quod ad ſæcularia iudicia trahantur Clerici. Quod laici, ſiue Rex, ſiue alius cauſas de Eccleſiis, ſiue decimis tractent. Quod non appellaretur pro cauſa aliqua ad ſedem Apoſtolicam, niſi Regis, & officialium ſuorum venia impetrata. Quod non liceat Archiepiſcopo, vel Epiſcopo, & aliis Perſonis venire ad vocationem Domini Papæ, abſque licentia Regis. Alia quoque in hunc modum, quæ decretis, legibus, & conſtitutionibus Sanctorum Patrum inueniuntur aduerſa.*

i Epiſt. 159.

Præuenit fama Nuncium B. Viri ad Alexandrum 8.
miſſum, admiſſi criminis pœnitentiam debitam, ac per eam indulgentiam poſtulaturum; nuntiatúmque ſupremum Angliæ Præſulem, quaſi extra Eccleſiam factum, abſtinere à ſacris, quouſque eiſdem per Apoſtolicam ſedem reſtitueretur. Aſt Alexander Sanctitatis viri conſcius, atque ex externa, quam ſibiipſi iniunxerat, interiorem penitentiam haud dubie colligens, antequam eius litteras ſuſciperet, talibus cenſuit fore præueniendum [k]. *Ad aures noſtras fraternitas tua nouerit fuiſſe perlatum, & quorundam nobis relatione ſuggeſtum, quod occaſione cuiuſdam exceſſus, à Miſſarum propoſueris celebratione ceſſare; & à conſecratione Sanguinis, & Corporis Domini abſtinere. Quod vtique quàm graue ſit, præcipuè in tanta perſona, & quantum poſſit exinde ſcandalum prouenire, ſolicita meditatione conſideres; & hoc ipſum vigilantia tua diſcretionis attendat. Debet autem diligentia tua prudenter aduertere, quod plurimum intereſt, quando ex deliberatione, & propria voluntate, & quando ex ignorantia, & neceſſitate aliqua committuntur. Aliter enim in his, quæ ſpontanea voluntate, & aliter, quæ ignorantia (ſicut dictum eſt) vel neceſſitate cogente fiunt, noſcitur procedendum. Et aliter illa, aliter iſta tractanda ſunt, & viris diſcretis, & prudentibus metienda; velut ſacra Scriptura teſtimoniis edocemur; intentio tua operi tuo nomen imponit. Nam ſicut, & alibi legitur, vſque adeo voluntarium eſt peccatum, vt niſi fuerit voluntarium, non ſit peccatum. Et omnipotens Dominus non factum agentis attendit, ſed conſiderat potius intentionem, & diiudicat voluntatem. Si igitur aliquid te recolis commiſiſſe, de quo propria te debeat conſcientia remordere; quidquid ſit, Sacerdoti, qui diſcretus, & prouidus habeatur, tibi conſulimus per pœnitentiam confiteri. Quo facto, & miſericors Dominus, qui multò amplius ad cor reſpicit, quàm ad actus, tibi conſueta pietatis ſuæ miſeratione dimittet; & nos, de Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius meritis confidentes, te ab eo, quod eſt commiſſum abſoluimus, & id ipſum fraternitati tuæ auctoritate Apoſtolica relaxamus; conſulentes vtique ac mandantes, vt poſtea à Miſſarum celebrationibus, propter hoc non debeatis abſtinere. Datum Senonis Kalendis Aprilis.* Hæc Alexander ad Thomam pœnitentem, quà decebat, paterna ſolicitudine.

k Lib. 1. epiſt. 16.

1\. *Henrici Regis in Thomam machinationes.* 2. *Alexandri reſponſum.* 3. *Conciliabulum indictum Northantonæ,* 4. *Sancti viri aduentus, & præuentiones.* 5. *Regis Edictum,* 6. *& Epiſcoporum conſilia, atque defectio:* 7. *appellata vtrimque Romana Sedes,* 8. *& Thomas à Palatio Regis egreſſus.* 9. *Præcedentia ex Rogerio, & Eduardo,* 10. *murmur in Sanctum,* 11. *reſponſa Sarisberienſis.* 12. *& de Thoma diſceſſu reſponſum Regis.*

CAPVT II.

1\. THOMA Archiepiſcopo, à promiſſo reſiliente, turbatus Henricus, in varios erumpere parat nocendi modos. Et primum quidem ad Alexandum mittit, vt Legationem Angliæ decerni ſolitam Cantuarienſi Archiepiſcopo, Eboracenſi crederet; futurum ſperans, vt diuidente inter eos æmulatione, Eboracenſem beneficio nouo obnoxium; & conſeruandæ dignitatis cupidum, atque ex ipſa potentem; aduerſus æmulum atrociorem experiretur; quin & omnes illius ſuffragantes ſibi firmaret, Metropolitam haud dubiè ſequuturos. Occaſione deinde ſchiſmatis vtens, abuténſve, in qua Alexander nihil denegaret; ne Regnum Angliæ ſibi hactenus fidum cum ſuo Rege ad æmulum transferret, quæcunque peterent haud dubiè conceſſurum: inſtanti, inquam, occaſione ſchiſmatis vtens, conſuetudines Regias confirmandas Apoſtolica Authoritate audacter expoſcit: quaſi hac ratione, quod Thomas reſpuiſſet, annuente Alexandro, firmius eſſet: & Archiepiſcopi in opprobrium vergeret, confuſionémque, quod illa reprobaſſet quæ Summus Chriſti Vicarius rata haberet. Itaque ſuos ad Gallias miniſtros legat, per quos hæc impetraret. Sed neque Thomas omiſit nuncium mittere, qui Alexandro pro ipſo, pro Eccleſia, pro Sacerdotio ſupplicaret; atque ipſum de cunctis plenè inſtrueret, ne ſubreptionem paſſus, aliquid forſan quod minus expediret, detraheret.

2\. Doluit ſtatum rerum Vicarius Chriſti, qui neque Regem à ſe alienare vellet ſeu veriùs ab Eccleſia; neque aduerſari Thomæ, qui ſeſe pro Eccleſia Regi opponeret: illum ſi adhæreat parenti Imperatori, ingentes flammas ſchiſmati, ingentes vires æmulo additurum: hoc, quacumque ratione repulſam paſſo, confundendam Eccleſiam; ex exemplo ſerpente per prouincias, breui, à laicorum potentia ſubiugandam. Ergo poſt multam deliberationem vt neutram repelleret, vtrique in aliquo cenſuit deferendum. Et legatiam decreuit Eboracenſi (nam quod ait Rogerius [a] Regi decretam, *Vt Rex ipſe legatus eſſet totius Angliæ.* Vix credibile puté, aut ne vix quidem.) Tum conditiones, ſi quæ eſſent tolerabiles, confirmandas promiſit, abrogatis, quæ Eccleſiæ contrariarentur. Sed nihilominus Archiepiſcopo indulſit, vt legato nequaquam teneretur pro ſe, aut pro ſua Diœceſi: ſed neque Epiſcopi Cantuariæ ſuffraganei ab eius obedientia eſſent immunes, ſcripſit item ad Henricum Regem longam, & elegantem ſatis epiſtolam, in qua multis propoſitis exemplis, ad pietatem hortatur, qua ſanè nihil, nihil omnino glorioſum, nihil ſibi proſperum ſperaret poſſe ſuccedere. Demùm quod vltimum potuit afflicto tempore, apud Ciſtercium, Claramuallem, & Pontigniacum orationes iniunxit pro Præſule, & Eccleſia Cantuarienſi; ſiue his præ aliis fidendum fore putaret; ſiue iam tunc præſagus futurorum præſulem Sanctum Ciſtercio deſtinaret, velut per orationes conſequendum. Conſtant priora, ex Alexandri litteris, quas adducit Baronius [b]. De vltimo extat ipſius nuncij epiſtola [c], quem Sanctus Thomas miſit, inter alia, ad eundem ita ſcribentis. *Apud Claramuallem, Ciſtercium, & Pontigniacum, interceſſione Domini Papæ, oratur aſſiduè pro vobis, & pro Eccleſia vobis à Deo commiſſa.* Hæc ad vtrumque, & Regem, & Sacerdotem retulere legati, qui ad Alexandum ab vtroque confluxiſſent.

Doluit potentia ſe iterùm deluſam, exemptione Archiepiſcopi, à noua nouæ legatiæ iuriſdictione; quin nec ſuffraganeorum obedientia illi ſubſtractam, nec confirmatas, Regias conſuetudines; vt fere nihil in Thomam ſe potuiſſe apud Pontificem, de quo adeò benemeritus eſſet non ſine multis ſuſpiriis conquereretur. Ergò quia nihil per ius, & æquum poterat, ad vim dominationis confugiens Cancellariæ peractæ rationem petendam cenſuit, in Conuentu publico Northantonæ indicto, cui omnes Epiſcopi, & Proceres adeſſent. 3.

Narrant hoc Conciliabulum Rogerius, atque quatuor auctores vitæ Sancti Martyris, & ex his Cardinalis Baronius primum, mox Seuerinus Vinius pro ſuo more. *Facta quoque coitione apud Northantonam, Dominus noſter trahitur in cauſam, ſeorſim ita in conclaui ſedentibus Domino Cantuarienſi cum ſuis Epiſcopis, ex edicto Regis ſeruis obiectis, ne pateret exitus: propoſitum eſt ex parte Regis aduerſùs Dominum Cantuarienſem, quod cum Cancellarius eſſet, & Abbatias, & Epiſcopatus vacantes haberet, & multos redditus per annos plurimos, in manu ſua; nullam ſuper his redderet rationem, quam modò ipſe Rex requireret exhiberi.*

Pergunt acta de reſponſo Cantuarienſis petentis ſibi inducias vſque ad craſtinum, & de variis conſiliis Epiſcoporum, per quæ protracta dies, ſed nec ſequenti quidquam factum eſt, laborante paſſione iliaca Archiepiſcopo, per quam non licuit ad curiam peruenire. Poſtera die ad eam perrecturus Miſſarum ſolennia primum, cum officio Protomartyris Stephani, quod incipit, *Etenim ſederunt Principes, & aduerſum me loquebantur,* (dubium an proprio motu, an à Monacho quodam ſancto ſuaſus) Deo offerens: dein amoto ab humeris pallio cum infula, cæteris tamen indutus veſtibus ſacris, & cappa clericali ſuperiniecta, ad Palatium venit; ibi Cameram Regis ingreſſurus, præeuntem Crucem de manu portantis arripit, & propria manu eandem ſibi baiulans, tandem ingreditur, ſequentibus Epiſcopis; & iam tunc, factum, in deterius interpretantibus. Timuit ad virum Dei cruce protectum Henricus egredi: &, quæ tantùm dæmonibus timenda, arma ad ſe detuliſſe conquerebatur. *Denique* (inquit auctor vitæ Sancti) *vocati ſunt Epiſcopi ad Regis conſilium, Cantuarienſi ſub iugulo relicto.* Et verè ſub iugulo, quippè poſt longam deliberationem, nil niſi ſanguis eius, & ſectatorum ipſius ſperabatur; nam audi quod ſequitur, ad litteram tranſcriptum ex actis Sancti. 4.

Margin notes: [a] In Annal. part. 2. — [b] ad hunc ann. — [c] In Vaticano. — Pſal. 118.

5. [d] *Exiens Rogerus Eboracenſis Archiepiſcopus, ait, Clericis ſuis, quos ibi inuenit, (erant enim ibi Magiſter Robertus, Grandis cognomine, & Oſbernus à Rondel.) recedamus hinc. Non oportet nos videre, quæ hîc habent fieri citò de Cantuarienſi. Magiſter Robertus ad hæc: non, inquit, hinc recedam, donec videro, quid Dei voluntas ſuper his iudicauerit. Si pro Deo, & eius iuſtitia dimicauerit vſque ad ſanguinem: pulchrius, & melius vitam finire non poterit. Recedente itaque Eboracenſi Archiepiſcopo à Camera Regis, veniens Bartholomæus Exonienſis Epiſcopus, procidens ad pedes Domini Cantuarienſis, ait; Pater mi miſerere tui; miſerere & noſtri; omnes enim hodie perimus odio capitis tui. Exiit namque edictum a Rege, vt qui amplius cum Cantuarienſi ſtaret, publicus hoſtis iudicaretur, in capite puniendus. Dictum eſt etiam quod Ioſcelinus Sariſberienſis Epiſcopus, & Vuillelmus Noruicenſis Epiſcopus, quia adhuc reſtiterant, traherentur ſtatim ad ſupplicium, aut membris mutilandi, qui & ipſi pro ſalute ſua Cantuarienſem rogabant.*

d Bar.n. ad hunc. ann.

6. *Inſpiciens igitur Cantuarienſis in Exonienſem Epiſcopum: Fuge hinc, ait, quia non ſapis ea, quæ Dei ſunt. Exierunt denique à conſilio omnes ſimul Epiſcopi cum tumultu ad Cantuarienſem, quorum vnus eloquens, Hilarius Ciceſtrenſis Epiſcopus, prorumpens in vocem: Aliquando, ait, noſter fuiſti Archiepiſcopus, & tenebamur tibi obedire; ſed quia Domino Regi fidelitatem iuraſti, hoc eſt vitam, membra, & terrenam dignitatem per te fore ſaluam, & conſuetudines, quas ipſe repetit, conſeruandas; & tu eas niteris deſtruere, præcipuè cùm ſpectent ad terrenam ſuam dignitatem, & honorem: idcircò te reum periurij dicimus, & periuro Archiepiſcopo de cætero non habemus obedire. Nos itaque, & noſtra ſub Domini Papæ protectione ponentes, te ad eius præſentiam appellamus, ſuper his te reſponſurum: & diem ſtatuit. Audio, inquit, Cantuarienſis.*

7. *Subtrahentes ſe Epiſcopi, ſeorſum ſedere ex aduerſo diutius in ſummo ſilentio. Tandem à Rege proceſſerunt Comites, & Barones, & plurima turba ad Dominum Cantuarienſem. Quorum primus Robertus Leiceſtenſis ait: Mandat tibi Rex, vt, venias redditurus rationem ſuper obiectis, ſicut heri promiſiſti te facturum, alioquin, audi iudicium tuum. Iudicium, inquit Cantuarienſis, immò, fili Comes, & tu prius audi. Non te latet, fili, quam familiaris, & quàm fidelis, ſecundum ſtatum huius mundi, Domino Regi fuerim. Eius rei gratia placuit ei, vt promouerer in Archiepiſcopum Eccleſiæ Cantuarienſis; Deus ſcit, me id non volente: nota enim mihi fuit infirmitas mea; & magis pro ſuo, quàm pro Dei amore acquieui. Id ſatis hodie palam eſt, dum Deus, & ſe mihi ſubtrahit, & Regem. Verumtamen in mea promotione, dum electio fieret, præſente Henrico Rege filio, & hærede, cui, & hoc ipſum mandatum fuit, quæſitum eſt, qualem me redderent Cantuarienſi Eccleſiæ: & reſponſum eſt, liberum, & abſolutum ab omni nexu Curiali. Si igitur liber, & abſolutus, ſuper his à quibus ſum liberatus, nec teneor, nec volo de cætero reſpondere. Et hoc aliter ſe habet (inquit Comes,) quàm Londinenſis Regi ſuggeſſerat. Adiecit Cantuarienſis. Ad hæc fili Comes, id attende, quantò dignior eſt anima, quàm corpus; tantò magis Deo, & mihi teneris obedire, quàm terreno Regi. Nec lex, nec ratio permittit, vt filij patrem iudicent, vel condemnent. Vnde Regis, tuum, & aliorum declino iudicium, ſub Deo ſolo à Domino Papa iudicandus, cuius coram omnibus vobis præſentiam appello; Eccleſia Cantuarienſi, Ordine & dignitate mea, cum ad eam pertinentibus, ſub Dei, & ſua protectione poſitis. Nihilominus vos fratres, & Coëpiſcopi mei, quia magis homini, quam Deo obeditis: ad Domini Papæ audientiam, & iudicium voco, & ſic Catholicæ Eccleſiæ, & Apoſtolicæ Sedis authoritate munitus hinc recedo.*

Abeuntem illum ſequuntur Curiales, & inuidi, contumeliis, & iniuriis Traditorem illum acclamantes. Ei autem venienti ad vlteriorem portam, clauſa eſt ianua, nec potuit exire, nullo ibi inuento cuſtode; & dum res ageretur in metu, & dubio: nutu Dei contigit claues plurimas in faſciculo à muro pendere; quas arripiens quidam familiaris Domini Cantuarienſis, vnam poſt alterã pertentauit, donec aperiret ianuam. Exeuntibus illis occurrunt multitudo morbo regio laborantium, pauperum, & infirmorum acclamantium, & dicentium: Benedictus Dominus, qui eripuit, & ſaluum fecit ſeruum ſuum à facie inimicorum ſuorum: credebatur enim iam fuiſſe extinctus. Præcedente igitur, & ſubſequente turba languidorum cum clero, & populo, in gaudio, & lætitia perducitur ad hoſpitium. Videns autem exultationem plebis, dixit ſequentibus ſe: Quàm glorioſa proceſſio nos conducit à facie tribulantis. Sinite pauperes Chriſti, & noſtræ tribulationis participes omnes intrare nobiſcum, vt epulemur in Domino ad inuicem; & impleta ſunt Domus, & atria circũ quaque diſcumbentium. 8. Additur ex Quadripartita tunc contigiſſe legi in menſa, ex hiſtoria Tripartita, perſequutionem Liberij cum reſtitit, videlicet Conſtantio Imperatori hæretico, à quo & paſſus exilium; & ex lectione Euangelij itidem legi ſoliti, illud Euangeliſtæ [e]: *Si perſequuti vos fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam.* Hactenus Acta Sancti Pontificis, quæ quia præcipuam diſceſſus eius cauſæ continent rationem, ad litteram tranſcribenda eſſe putaui. Certè Thomas, vt eiuſdem diei mane officium Miſſæ Protomartyris Stephani [f], *Etenim ſederunt Principes, & aduersùs me loquebantur*, ſtatim in ſe implendum intellexit: ſic Euangelij textum in menſa lectum, tanquàm diuinum Oraculum accepit, nec dubitauit ſibi fugiendum à facie perſequentis; atque Summum Pontificem adeundum, ad quem à ſuis Epiſcopis appellatus; & ipſe etiam cunctos appellauerat.

e Matth. 5.

f Pſal. 118.

Magiſter Eduardus in Sancti vita, quam ad Compẽdium redegit Laurentius Sugerius [g], antequam vocaretur ad ratiocinia, accuſatum à milite, & citatum, mulctatumque, quia non comparuiſſet, Deo nihilominus pro Sancto vindicante memoriæ prodit; conſentiente Rogerio [h], quæ non licet ſilentio præterire. *Sed ante eum Conuentum* (ſcilicet Northantonæ) *quidam miles*, ait, *è Regis domeſticis, & qui multum valeret apud Regem, accuſauit Archiepiſcopum per calumniam. Mandat Rex, vt Northantonam veniat Archiepiſcopus, & ſe purget, excuſat ſe vir Sanctus, quod id grauis morbus non ſinat: Rex nullam admittit excuſationem, putans eum ſubterfugere iudicium. Citatur ergo Archiepiſcopus ad Tribunal Regis. Aduenit vir Sanctus, adit Regem, orat ſubmiſsè, vt pro vtriuſque ſalute patiatur ipſum ire ad Pontificem. Iratus Rex iubet ocyùs decerni, qua ſit pœna mulctandus, quòd contempſerit venire citatus à Rege. Condemnatur quingentarum librarum. Ingemiſcit vir Sanctus videns in loco iudicij iniquitatem. Agitur indè de eo, quod miles ei intentarat. At Archiepiſcopus magna libertate reſpondet, eam rem pertinere ad Eccleſiæ iudicium, nec probare potuiſſe militem, quod obiiciebat. Is miles eodem anno mortuus eſt cum duobus filiis,* 9.

g Menſe Decembr. tom. 6.

h Cap. 9.

filiis, quod non eſſet veritus mittere manum in Chriſtum Domini. Sic nihil intentatum aduerſùs Sanctum à Rege iuuene,& miniſtris aſſentatoribus. Porrò militem,qui Thomam accuſauerat expreſſit Rogerius [l] Ioannem nimirum Regis Mareſcalcum, in quo Rex ipſe nimium complaceret. Aſt qualiter in Belgium,dein in Galliam proſperè hoc ipſo anno transfretauerit, & quæ ibidem geſſerit, ſequenti capite latius expendemus.

l In Annal.

10\. Interim aduoto non defuiſſe plures,qui ſiue aſſentatione in Regem,ſiue inuidia in Sanctum, hãc eius fugam ſeueriùs reprehenderint. Quippè per quam Eccleſiam ſibi commiſſam penitùs deſeruerit: quod ſemper damnandum,ſed periculo inſtante damnabilius;& tunc ab Alexandro cautum erat, teſte eo Nuncio, quem ad ipſum Thomas tranſmiſerat,cuius [k] hæc verba ad eumdem S.Thomam *Nouiſſimè nobis petitionem illam facientibus, vt ſcilicet ipſe vos ad ſe venire præciperet:& ſuper hoc vobis litteras dirigeret: cum dolore,& multa animi afflictione viſus eſt reſpondiſſe. Abſit, inquit, prius finiatur dies noſtri, quàm nos videamus eum ſic exire, & Eccleſiam ſuam ſic deſolatam relinquere.* Igitur hanc Eccleſiæ deſertionem condemnabat inuidia, quin & hoc etiam veneníto dente ſubmurmurabat [l]. *Quod,qui in cauſa Eccleſiæ* (Ioannes Sariſberienſis ait,) *ceſſerat apud Clarendunam; in pecuniaria cennentus, in iure ſibi conſcius iniquitatis, & de præſtigiis ſuis diffiſus; ſubterfugio imprudenti,& impudenti, ſuam quodammodò, imò planè profeſſus eſt iniuſtitiam; & partem iuſtificauit aduerſam.* Hæc aſſentatio aulicorum aduerſùs Thomam, adeò nullus immunis ab hac peſte.

k Lib. 1. epiſt. 23.

l Epiſt. 186.

11\. Verùm vtrique obiectioni fidelis eius, Ioannes Sariſberienſis ſatisfecit: primæ in hunc modum: quod licèt tunc Cantuariam deſeruerit [m], *hoc autem non fuit Eccleſiam exponere, ſed liberationi eius operam dare, niſi fortè, & ille ſibi nauem relinquere videatur, qui, vt eam ad portum pertrahat, ſcapham ingreditur.* Secundæ verò,quia non Thomæ pecunia, quam potiùs abſens auaritiæ Regiæ expoſuit; ſed Eccleſiæ libertas impetebatur [n]. *Quis enim neſciebat,quod Rex Cancellarium ſuum ab omni adminiſtratione liberum reddidit ad regimen Cantuarienſis Eccleſiæ? Cui ignotum eſt, quanta inſtantia illi à Sede Apoſtolica pallium impetrauit?* Ergo in his omnibus ſæculare iudicium detrectabat,qui ſolum conueniri deberet, & poſſet apud Pontificem. Sed neque foret, de quo conueniretur, ſi conſentiret Eccleſiæ ſubiectioni. Rogerius Ovvedenius teſtis extitit,Thomam antequam Cantuarienſi Eccleſiæ præficeretur, reddidiſſe rationem Cancellariæ;neque aliter,quàm facta totius dati,& accepti ſupputatione, ex qua conſtaret ipſum abſolutum ab omni debito, infulas accepiſſe, atque id ipſum Regi reſpondiſſe [o]. *Dominus,*inquit, *meus Rex ſcit,quod ego ſæpiùs ei reddidi computationem, de omnibus his, quæ ipſe modò à me petit, antequam electus fuiſſem ad Archiepiſcopatum Cantuarienſem. Sed in electione mea Henricus filius eius, cui regnum adiuratum fuit; & omnes Barones, & Richardus de Leui Iuſticiarius Angliæ clamauerunt me quietum Deo, & Sanctæ Eccleſiæ de omnibus receptis, & computationibus,& ab omni exactione ſeculari ex parte Domini Regis.* Hæc pro Sancto ex antiquis notanda duxi, ne lector hæreat,auditis accuſationibus.

m Cod. Vatic. epiſt. 3. poſt lib. 5.

n Epiſt. 186.

o Ann. ſeqq.

Addam nihilominus ex Magiſtro Eduardo, id quod Regis, vel ab ipſo furore acti, inuidiam leniat:quam non tam Thomas fortuitò euaſerit, per negligentiam ianitorum apertis ianuis,quàm illæſus abire, deliberato conſilio, permiſſus fuerit. Quippè [p], *cùm immanis exiſteret tumultus, ſuggeſtum eſt Regi, ſempiternam illi ignominiam fore, ſi intra aulam ſuam ſineret Archiepiſcopum diſcerpi. Itaque Rex iuſſit eum illæſum dimitti.* Hæc non addere piaculum putarem; vt qui flagitia male ſuaſi Regis pandimus; ſi quid conſultiùs egit, non occultemus. 12.

p Eduard. apud Sur. c. 10.

1: Diſcedens Thomas cum duobus Ciſtercij monachis, 2. mutato habitu, & nomine, Belgium applicuit. 3. Quæ loca inuiſerit. 4. Henrici Regis edictum aduerſùs ipſum, 5. & complices illius,indecorum. 6. Legatio ad Regem Galliæ, 7. reſponſum Regis, 8. & Nuncius pro Thoma miſſus ad Alexandrum. 9. Henrici item Nuncij ad ſummum Pontificem, 10. Thomæ epiſtola, 11. Excuſans, 12. incuſánſque, ſed Regi parcens, 13. & demùm Alexandri ad eum reſcriptum.

CAPVT III.

1\. INCLINABAT occaſum versùs ſol, & Sanctus Pontifex exilio per reſponſa(nam talia ſemper habuit)& per exilium Ciſtercio deſtinatus, & iam breui induiturus Ciſtercij monachum, Comites viæ Ciſtercienſes ſibi adhibuit. Verùm quà hæc contingerint ratione, quo ordine, ex Eduardo [a] & Rogerio lector accipiat. *Poſtea iubet ſibi lectum præparari* (ſcilicet Archiepiſcopus) *in Oratorio retro altare,tanquam illic tute quieturus. Profundis autem imminentibus tenebris, cum duobus fratribus, & famulo fideli, ex vrbe egreſſus eſt, nemine quicquam ſuſpicante de habitu ipſius, propter largiſſimos imbres, & hyemales tempeſtates. Pro certo enim didicerat, ſi in craſtinum diem maneret, in carcerem ſubiectum iri.* Hæc Eduardus: at Rogerius & ſocios viæ nominat, & Ciſtercienſes prodit, ita ſcribens [b]. *Ipſe* (nimirum Thomas) *ſumpſit ſecum duos fratres Ciſtercienſes ſocios in itinere, quorum vnus dicebatur Rubertus de Caune, & alter Scaman, & vnum ſolum ſeruientem,qui dicebatur Rogerus de Broi.*

a Eduard. apud Suri. c. 11.

b Anno ſeqq.

2\. Pergit Eduardus continuans in hunc modum [c]. *Tota verè nocte iter agens, aurora prodeunte, Lincolniam venit, vbi mutato & habitu, & nomine (nam frater Hermanus dictus eſt) alio ſe contulit, aliquãdiu latitãs,in quodam loco, quem Dominus poſtea multis miraculis illuſtrauit. Deinde noctibus ambulans, diebus deliteſcens cum ſuis tandẽ ad portum Sanuicum peruenit: vbi in nauicula, mari tranſmiſſo, portum publicum deuitans,in arenam ſe exponi voluit. Feſtinans autem per arenam ingrediens, humi collapſus eſt, inſolita veſtium, & calceorum craſſitudine præpeditus: & qui paulò ante abundarat multis equis, iam vix habuit iumentum viliſſimum, idque conductitium, & abſque freno, & ephippio; vt in Chriſti paupertate, & ipſe iam pauper factus pro Chriſto inciperet gloriari. Vbi ad Sanctum Audomarum ventum eſt,nobilem quendam Anglum offendit; qui eum agnoſcens, hortabatur, vt in Angliam rediret; ſed recuſauit;*

c Vbi ſuprà.

recaſauit, illo minas intentante, Sanctus Epiſcopus à Comite Flandriæ petiit fidem publicam. Sed illo quoque minante, Taruanenſis Epiſcopi auxilio euaſit. Per hæs anfractus, labores, & pericula purgabat Sanctus, quæ in Eccleſiam peccaſſet, cum Regiis Angliæ aſſenſiſſet conſuetudinibus.

3. Rogerius Thomæ nullam in Belgio moram peractam tradit. Verum in tranſitu Claromariſcum, Ciſteecienſe Cœnobium, mox loco proximum Sancti Bertini domum, atque caput Arteſiæ Attrebatum viſitaſſe, hodiéque monumenta plura confirmant: quæ Ferreolus Locrius ſic recenſet [d]: *Sanctus Thomas cognomento Bikei ab Henrico Anglorum Rege in exilium eiicitur: qui traiecta Morapalude, Claromariſcum appellit, inde ad B. Bertini contendit. Sed Atrebatum Arteſiæ caput ſua præſentia fertur honoraſſe: ibique Miſſarum ſolennia fuiſſe operatus: tum in priore noſtra B. Nicolai ad Foſſas, vt vocant, Baſilica (extátque ad B. Antonij altare, in tabula antiqui characteris, aliquale monumentum, quod eſt eiuſmodi.* [d] Ann. ſeqq.

ICI S. THOMAS CELEBRA MESSE CERTAINEMENT.

Appicta Martyrij illius hiſtoria, ex vetere in recentiorem, quàm hodie frequentamus, Eccleſiam tranſlata) tum etiam in B. Magdalenæ altera Paræcia, in qua eſt fons limpidus S. Thomæ nomine celebris, cuius aqua febricitantibus ſæpè contulit ſanitatem, imò in auguſtiore Vedaſtinorum Templo, vbi hodieque excellens admodum calix, ex puro, puto, auro conflatus, aſſeruatur, quo ibidem ſacris operans, fertur fuiſſe vſus [e]. Ita Ferreolus. Sed an hæc omnia in tranſitu ad Galliam, an durante exilio, non auſim dicere. Quadripartita Claromariſcum memorat, atque Sanctum Bertinum, quibus ſe palam Sanctus Præſul dederit; reliqua loca ignotus pertranſiuit. Meminit & Ferreolus Cœnobij Aquiſcitini, quò aliquando diuertit; atque ibidem in hoſpitij gratiam, veſtes ſacras reliquit coloris viridis, quarum etiam Molanus notitiam dedit. Hæc in itinere [e] Vbi ſuprà.

4. Interim Rex dum tertiò iam deluſus dolet ſe imparem reſiſtentiæ vnius Clerici, qui totam eius potentiam euacuaſſet; fruſtratus cominus: eminùs intentat, ſi fortè poſſet Thomæ præualere. Igitur primùm per edicta publica, mox per Legatos exturbare conatur virum, nulli prorsùs violentiæ parciturus. Et de edictis ex Codice Vaticano deſumpta iſta Baronius [f]. *Sic deluſus Henricus, audiens ab his Sanctum Thomam fuga lapſum, aduerſam eam, eiuſque Clericos ipſam ſequentes iſta ſanciuit.* [f] Ad hunc ann.

Henricus Rex Angliæ ſingulis Epiſcopis in Anglia conſtitutis.

Noſti, quàm male Thomas Cantuarienſis Archiepiſcopus operatus ſit aduerſum me, & regnum meum; & quàm malè receſſerit. Et ideò mando tibi, quod clerici ſui, qui circa ipſum fuerunt poſt fugam ſuam, & alij clerici, qui detraxerant honori meo, & honori regni, non percipiant aliquid de redditibus illis, quos habuerunt in Epiſcopatu tuo, niſi per me; nec habeant aliquod auxilium, vel conſilium à te. Hæc in ſequaces.

5. Verùm in ipſum ſanctum aliud adhuc edictum promulgauit; nempè, vt redditus Archiepiſcopatus Cantuarienſis omnes cederent fiſco, atque in Regios theſauros, nulla Archiepiſcopo parte reſeruata, nulla miniſtris, nulla pauperibus, quo iure, qua iniuria, deferrentur. Quin & alia ſanciuit horrenda dictu; neque prudentiam adhuc huius ſæculi, ſed furorem omnino præſeferentia, quæ ad eundum Sanctum Archiepiſcopum, à quodam tunc amico ſcripta, ipſius illius verbis præſtat deſcribere: *Sciatis hunc eſſe tenorem mandatorum, quæ Henricus Rex in Angliam miſit, ſcilicet vt omnes portus cautiſſimè cuſtodiantur, ne litteræ interdictionis vllatenus illuc deferantur. Et ſi aliquis regularis illas attulerit, pedibus truncetur; ſi clericus oculos, & genitalia amittat: ſi laicus ſuſpendatur: ſi leproſus comburatur. Et ſi quis Epiſcopus eius interdictum metuens recedere voluerit, nihil ſecum deferat præter baculum. Vult etiam, vt omnes ſcholares repatriare cogantur, aut beneficiis ſuis priuentur; & qui remanſerint, ſine ſpe remeandi remanebunt. Et Presbyteri, qui cantare noluerint, genitalia amittant, omnéſque rebelles beneficiis priuentur.* Hæc Rex in Anglia, & prouinciis ſibi ſubiectis furore ſacrilego; qui non ſolùm in Thomam, ſed propter Thomam, in omnes penè eccleſiaſticos Ordines, per turpes, &c, vel prolatu indignas pœnas debacchareturr.

6. At, qui intra peopriam ditionem nihil omiſit, externas etiam pee Nuncios ſolicitauit, & ante omnes Ludouicum Regem Franciæ, de quo hæc habet Rogerius in Annalibus [g]. *Antequam Thomas ad Ludouicum Regem Francorum veniret, Gilbertus Foltoth Lundonenſis Epiſcopus, & Vuillelmus Comes de Arundel peruenerant ex parte Regis Angliæ ad prohibendum Regi Franciæ, ne ipſe illum Cantuarienſem Archiepiſcopum in regno ſuo reciperet; & vt ipſe mandaret Domino Papæ, ne pro amore illius Cantuarienſem Archiepiſcopum in familiaritatem ſuſciperet. Sed quantò magis præfati Nuncij Regis Angliæ plus laborarent, vt Cantuarienſis Archiepiſcopus à Regno Franciæ expelleretur, tantò magis Rex Franciæ illum, & cauſam fouebat ſuam.* Ita Rogerius. [g] Ann. ſeqq.

7. Cæterum Regis, cum præfatis Nuncijs, colloquiũ Eduardus enarrat paulò diffuſiùs [h]. *Rex ait, Franciæ primùm ſimulauit ſe neſcire, quid legati vellent. Illis verò dicentibus Archiepiſcopum Thomam furtim ex Anglia ſe ſubduxiſſe malè ſibi conſcium, Rex ait. Noui Thomam Archiepiſcopum, ſcio, qua fide, cum eſſet Cancellarius, Regi Angliæ ſeruierit: & ecce hæc ei merces refunditur, vt nec cum ipſo pacem, nec hic perfugium eum obtinere ſinat. Digna planè merces, vt Regno ſuo pulſum, etiam in alieno perſequatur. Legatis autem, eum in Archiepiſcopum commouere, nitentibus; ille ait etiam cum iureiurando: ſi ille mihi ita ſuſeraſſet, haud quaquam ingratus eſſem: & nunc, ſi ſcirem vbinam ſit, feſtinus occurrerem venienti.* [h] Apud Sur. c. 12.

8. Legati in prima parte petitionis repulſam paſſi, ad ſecundam perueniunt, *orántque* (peegit Eduardus) *vt Romano Pontifici ſcribat, ne etiam illum circumueniat.* At neque in hoc Rex Gallus morem geſſit. *Quin illis abeuntibus, ſcripſit Pontifici, vt eum paterna dilectione complectatur, nec quemquam audiat contra iuſtitiæ ſectatorem.* Addit Rogerius miſſum ad Pontificem Nuncium ex parte Ludouici, qui id rogaret [i]. *Præterea Rex Franciæ miſit Fratrem Franciſcum eleemoſinarium ſuum ad Alexandrum Papam, qui tunc morabatur in Francia, mandans ei, vt ſicut honorem Romanæ Eccleſiæ diligebat, & auxilium Regni Franciæ, ſic in omnibus manu teneret Thomam Cantuarienſem Archiepiſcopum, & cauſam eius contra tyrannum Angliæ.* [i] Vbi ſuprà.

Pergit

9. Pergit Eduardus Henrici ſolicitudinem, Legatos alios mittentis ad Alexandum. *Rex Angliæ*, ait, *vbi cognouit, quid Franciæ Rex Nuncius ſuus reſpondiſſet, illicò miſit Epiſcopos aliquot, & viros nobiles, ac celebres ad ſummum Pontificem, vt ij S. Thomam anteuerterent.* Porrò quinam Legati prædicti fuerint, quot numero, & quantæ authoritatis, Rogerius

k Ann. ſeqq. narrat diſtinctiùs pro more ſuo [k]. *Item*, ait, *Henricus Rex Angliæ miſit ad Dominum Papam Rogerum Eboracenſem Archiepiſcopum, & Henricum Vintonienſem, & Gillebertum Londonienſem, & Hilarium Ciceſtrenſem, & Bartholomæum Exonienſem Epiſcopos, & Vvidonem Rufum, & Richardum de Inceeſtre, & Ioannem de Oxenefort Clericos, & Vvillelmum Comitem de Arundel, & Hugonem de Gundeuiſſe, & Bernardum de Sancto, Vvalericum, & Henricum filium Geroldi.* En tot Pontifices, tot Principes, tot Magiſtros, aduerſus vnum Thomam, furentis Regis manus deſtinabat. Ex his Eboracenſi datæ litteræ Legationis obtentæ, quas, vt inutiles Alexandro redderet, exempto Thoma à Legati iuriſdictione.

10. Cæterùm ſanctus profugus, & exul, hanc tamen ante ſe epiſtolam miſit.

l Apud Roger. in Annalibus. [l] *Ad audientiam tuam, Pater Sanctiſſime, confugio, vt qui Eccleſiæ libertatem tanto tui diſcrimine redemiſti, eam vel ſolam, vel maximam meæ perſecutionis cauſam attendas, qui exemplo tuo vſus ſum. Dolui enim ſtatum Eccleſiæ labefactari paulatim. Et iura eius in auaritiam Principum diſſipari; & occurrendum credidi morbo venienti. Et quò plus illi Domino meo, cui poſt Deum cæterà debite, me ſciebam obligatum; eò tutiùs iniquis eius inſtigationibus arbitrabar reſiſtendum: donec obtinuerunt illi, & ſerenitatem illius offuſcauerunt mihi exinde vt mos eſt, apud Principes, criminationes, & calumnias iniecerunt in occaſionem perſecutionis meæ. Et ego eiici malui, quàm ſuccumbere. Acceſſit enim his malis, quòd vocatus fui coram Rege, tanquam laicus ſatisfacere. Et vnde mihi reſiſtendi ſuffragia ſperaueram, inde deceptus ſum. Animaduerti Dominos, & confratres noſtros, Epiſcopos iſtos, pro Aulicorum arbitrio in me paratos animaduertere. Ita cunctis incurſantibus ferè ſuffocatus, ad tuæ pietatis audientiam, quæ nec in extremis agentes negligis, reſpiraui. Sub quâ demonſtraturus aſſiſto, nec me ibi fuiſſe iudicandum, nec ab illis. Nam quid aliud hoc eſſet, Patres mei, quàm veſtra iura vobis ſubſtrahere? Quid aliud quàm ſpiritualia temporalibus ſubmittere? ſemel namcum hoc exemplum eſſet ad multa; eò credidi firmiùs eſſe reſiſtendum, quòd procliuior via nocendi naſceretur, ſi primi debilitatem agnoſcerent.*

11. *At, inquiunt, reddenda erant Cæſari, quæ Cæſaris ſunt: ſed ſi in pluribus obtemperandum ſit Regi: in illis tamen obtemperandum non eſt, quibus efficitur, ne ſit Rex. Non eſſent illa Cæſaris, ſed tyranni; in quibus etſi non pro me, pro ſe ipſis ei reſiſterent. Nam ſi illi extremum iudicium reſeruatur, qui potens eſt iudicare corpus, & animam: nunquid extrema erit inter homines ſumma, qui iudicat ſecundum ſeipſum? ſi iuſtam fouerunt partem, quid me impetebant? Quid me arguunt, ſi ad eum appellaui, apud quem ius vitari, vel non licet, vel non expedit? aut iniuſtè me cauſabant, aut de iuſtitia veſtra diffidebant. Dupliciter namque confundebar, ſi coram ſanctitate veſtra conuincerer. Nunquid eorum perſequutionem merui, pro quibus tantis occurſibus me oppoſueram, & obtinuiſſem, ſi voluiſſent illi? ſed malè caput agit, ſi iam membris deſtituitur. Quid enim ſi oculi contra caput linguam adſumant? ſi benè prauidiſſent, in ſe perniciem machinabantur; & eorum vſi ſunt Principales auxilio, in eorum ſeruitutem.*

12. *Quod hæc tanti odij cauſa fiant, vt pro me extinguendo ſe ipſos extinguerent, ita pro temporalibus ſpiritualia negligunt, deficiunt in vtriſque. Quid quod, etiam me reclamante, & audientiam veſtram appellante, Patrem ſuum iudicio damnare auſi ſunt? Quin etiam ſi in vniuerſam Eccleſiam cum offenſo nobis Principe conſpirationem fecerunt; & te Pater ſanctiſſime, ſuſpicio iſta potuit attingere. At, inquiunt, Regi tenebantur ex debito dominij; ſed illi corporaliter, ſpiritualiter mihi, cui potiùs teneri potuerũt, quàm ſibi ipſis? Nonne potius corporalium damnum, quàm ſpiritualium? At rurſus, inquiunt, hoc tempore Principem non fuiſſe prouocandum. Quàm ſubtiliter in ſeruitutem ſuam argumentantur, imò ipſi prouocant, qui exceſſibus ſuis alas præbent ad ſuffragium; quieuiſſent enim, niſi adquieuiſſent illi. Et quo tempore magis conſtantia exigitur, quàm inter perſecutores? Nonne familiares eius perſecutionibus comprobantur? Si ſemper ſuccumbant, qualiter obtinebunt? neceſſe eſt, aliquando reſiſtant. Condeſcende ergo, Pater ſanctiſſime, in fugam meam, & perſecutiones, & me aliquando magnum fuiſſe reminiſcere, tempore tuo, & propter te iniuriis laceſſitum. Vtere rigore tuo, coerce illos, quorum inſtinctu nomen huius perſecutionis obrepſit. Nec domino Regi horum aliquid imputetur, qui huius machinationis potius eſt miniſter, quàm repertor.* Hucuſque Thomas ad Alexandrum Summum Pontificem.

m Baron. ad hunc annum. Ad quæ Romanus Præſul iſta reſcripſit [m].

13. *Alexander Papa, Thomæ Cantuarienſi Archiepiſcopo.*

Quod minor maiorem iudicare non poſſit, & eum præſertim, cui iure noſcitur prælationis ſubeſſe, & obedientiæ vinculo tenetur adſtrictus: tam diuinæ, quàm humanæ leges demonſtrant; & præcipuè Sanctorum Patrum ſtatuta id manifeſtius declaratur. Hæc ſiquidem nos, quorum intereſt errata corrigere, & ea, quæ incorrecta pernicioſum poſteris exemplum relinquerent, emendare; ſolicita conſideratione penſantes, & quod ex delicto perſonæ non debet Eccleſia iacturam aliquam, vel incommodum ſuſtinere: ſententiam ab Epiſcopis, & Baronibus Angliæ, quoniam ad primam Regis citationem tui copiam non feciſti, aduersùm te præſumptuosè prolatam, in quâ tibi iam dicti Epiſcopi, & Barones omnia mobilia, tam contra iuris formam, quàm contra Eccleſiaſticam conſuetudinem abiudicarunt; præſertim cum nulla mobilia præterquàm de bonis Eccleſiæ tuæ habueris; irritam penitus eſſe cenſemus, & eam Apoſtolica authoritate caſſamus; ſtatuentes, vt nullas in poſterum vires obtineat, aut tibi, aut ſucceſſoribus tuis, ſeu Eccleſiæ tuæ gubernationi commiſſa, aliquod in poſterum præiudicium valeat, vel læſionem afferre. Extant & aliæ eiuſdem Papæ litteræ, reſtituenda mandantis, quæ B. Thomæ, & aliis, occaſione ipſius, fuiſſent ablata. At quid Legati Regis ab Alexandro, quid Thomas obtinuerint, ſequenti capite fuſiùs referendum.

1. Præuentus Thomas per Nuncios apud Pontificem. 2. Prima pars petitionis Henrici Regis; 3. in ſecunda oratio Londonienſis, 4. & Ciceſtrenſis, 5. quæ ab Alexandro penitùs repulſa. 6. Aduentus Diui Thomæ, 7. eius Oratio, 8. turbatio Cardinalium auditis Regni Anglicani conſuetudinibus. 9. Alexandri ad Diuum Thomam reſponſum. 10. Archiepiſcopi ceſſio, 11. & ſuper ea Cardinalium conſultatio, 12. reſtitutio. 13. Vocatus Pontigniaci Abbas à Pontifice, 14. cui Thomas datus indutus Ciſtercij habitu.

CAPVT IV.

1. PRÆVENERVNT Nuncij Regis B. Thomam, ſed multa licèt machinati in ipſum, nihil extorquere potuerunt ab Alexãdro; ſiue quod audita ea die morte Octauiani, de quâ nos ſtatim, minus ſibi, & Eccleſiæ timendum crederet; ſeu Ludouici Regis Nuncio præuentus; demùm, ſeu quod reuerà conſtans animi, nec ſpei, aut metui cedens, nil vnquam foret in Sanctum intentaturus. Verùm quo ordine cuncta geſta ſint, ex antiquorum ſcriptis hauriamus. Primò quod attinet ad litteras Legatiæ Alexandro remiſſas, tanquam inutiles, eò quòd Cantuarienſem exceptarent; qualitérque eaſdem Papa ſuſceperit habemus ex epiſtola Legati, quem Diuus Thomas habebat apud Pontificem; cuius hic tenor [a].

a Apud Baron. hoc anno.

2. *Amantiſſimo Domino ſuo, ſuus ille ſalutem, & bene ſemper valere.*

Per miſericordiam Dei, quæ ſperantes in ſe non deſerit, factum eſt, vt eadem die, quâ Dominus Papa de morte Octauiani certificatus eſt, venerunt ad Curiam Nuncij Domini Regis K & H. hoc eſt K Ludouici, & Henrici Regis. Hi autem tanta humilitatis ſpeciem ex parte Regis prætendentes, viua voce, & litteris verbis eorum conſonantibus, Dominum Papam, & aliquos Cardinalium adeò mouiſſe viſi ſunt, quòd (ſicut ex relatione quorundam, qui vobis fauent, didici) ipſi vix lachrymas continebant. Poſt multas igitur allegationes, qualiter ſcilicet, & quo affectu ipſe Rex eum, Alexandrum ſcilicet, receperit, quantam reuerentiam ei ſemper exhibuerit, & quandiu viuet, exhibebit, & in hunc modum multas reddiderunt litteras Domino Papæ de Legatione, quas Archidiaconus veſter minus honeſtè, & dum apud vos eram, in Angliam impetrauit. Conditionem verò ipſam, ſub qua eas obtinuit Dominus Rex per iſtos Nuncios, per ſe factam, vel quæſitam fuiſſe, penitus negauit. Dominus verò Papa cum tanto affectu, & ita auidè eas recepit, tanquam ſi ei aliquid deſideratum oblatum fuerit: vt & quidam ei aſſidentes plurimum mirarentur. Hæc de priori parte legatiæ.

3. At de ſecunda, ex Actis viri Sancti, quæ Baronius adducit [b], hæc lector habeat. *Admiſſi omnes ad publicam audientiam, primóque loco in Conſiſtorio, qui primum locum tenebat, primò loquutus eſt Epiſcopus Londonienſis in hæc verba. Pater, inquit, ad vos ſpectat Catholica Eccleſiæ cura, & ſolicitudo, vt qui ſapiunt, per veſtram foueantur prudentiam ad exemplum morum, & qui deſipiunt, authoritate Apoſtolica comprimantur, vt ſapiant. Sed apud veſtram ſapientiam non creditur ſapere, qui in ſua ſapientia confidens, & fraternam concordiam, & Eccleſiæ pacem, Regiſque deuotionem perturbare contendit. Nuper ſiquidem in Anglia orta eſt diſſentio inter Regnum, & Sacerdotium, ex leui, & minus vtili occaſione; quæ faciliùs poſſet extingui, ſi adhibita ei fuiſſet moderata curatio. Verùm Dominus Cantuarienſis, ſuo ſingulari in hac parte, & non noſtro vſus conſilio, acriùs æquo inſtitit: non conſiderata temporis malitia; quod, vel quale diſpendium ex tali impetu poſſet prouenire: & ſibi, & fratribus ſuis contexuit laqueos. Et ſi ei in propoſito ſuo noſter fuiſſet aſſenſus, iam res ipſa ad deteriorem calculum adueniſſet. Verum quia noſtram conniuentiam, ſicut nec debuit, ad id quò tendebat, habere non potuit; miſſus eſt in Dominum Regem, & nos, imò in totum regnum temeritatis ſuæ culpam retorquere. Quocirca ad decolorandam mutuæ fraternitatis infamiam, vim nemine inferente, vel minas intentante, fugam iniit, ſicut ſcriptum eſt [c]. Fugit impius nemine perſequente. Ad hæc Dominus Papa: Parce, inquit, frater. Et Londonienſis. Domine, parcam ei. Et Dominus Papa. Non dico frater, quod ei parcas, ſed tibi: Ad hanc igitur Apoſtolicam vocem, & tubam, ſenſus Londonienſis infatuatus eſt à Domino, ita demùm, quod ampliùs mutire non potuit.* Teſtatur Eduardus addidiſſe Pontificem [d]. *Frater, nõ maledices proximo tuo, neque enim ego maledicentẽ Archiepiſcopo auſcultare ſuſtineo.* Sed pergunt Acta.

b Ad hunc ann.

c Prou. 28.

d Cap. 18 Matth. 25.

4. *Excepit illum proinde ſermonem facundus Hilarius Ciceſtrenſis Epiſcopus, magis de ſua confidens eloquentia, quàm de iuſtitia, & veritate, quod ex poſt facto innotuit. Pater, inquit, & Domine, intereſt Beatitudinis veſtræ, quod perperam actum eſt in perniciẽ vniuerſitatis, ad pacis, & concordiæ debitum ſtatum citius reuocare, ne nimis huiuſmodi immoderata præſumptio multorum ſtragem, & Catholicæ Eccleſiæ ſciſſuram poſſit procreare. Id parum attẽdit Dominus Cantuarienſis, dum relicto maturiori conſilio, ſe ſolum conſuluit, vt ſic ſibi, & ſuis, Regi, & Regno, populo, & Clero grauiores labores procrearet, & anguſtias. Et certè virum tantæ auctoritatis non decuit, nec oportuit, nec aliquando oportuebat (ita grammatizabat Hilarius Ciceſtrenſis, dicens oportuebat.) Inſuper ſuos ſi ſaperent, non oportuebat ſibi in talibus præbuiſſe cõſenſum. Audito itaque qualiter facundus ille grammaticè proſiliret de portu, in portum, per illud iteratum oportuebat: ſoluti ſunt in riſum vniuerſi. Inter quos vnus prorumpens in vocem: Malè, inquit, tandem venisti ad portum. In quo verbo ita Epiſcopum illũ infatuauit Dominus, quod de cætero factus eſt mutus, & elinguis. Eboracenſis autem Archiepiſcopus priorum ruinam attendens, animi impetum, ſtuduit temperare.* Pergunt Acta, quæ plura alij dixerunt, non diſſimili orationis ſuæ fructu. Verùm nos exitum totius legationis, & fruſtrata per omnia Regis mandata, etiam quæ iuſtè videbantur poſſe concedi, ex Rogerio Hovvedenio, qui paucis rem perſtrinxit, proſequamur [e].

e Ann. ſeqq.

5. *Inuenerunt* (ſcilicet Legati Regis) *Papam apud ciuitatẽ Senonenſem & multa mala, & falſa dixerunt aduerſus Cãtuarienſem Archiepiſcopum. Sed Dominus Papa eis non credidit, ſciens quod falſum dixerũt aduerſus eum teſtimonium. Illi autem videntes ſe non poſſe proficere, petierũt à Domino Papa duos Legatos mitti in Angliam, ad cognoſcendam controuerſiam, quæ erat inter Regem, & Archiepiſcopum; & determinandam cauſam ad honorem Dei, & Sanctæ Eccleſiæ, & Regni. Sed Dominus Papa nullũ Cardinalẽ, nec aliquem Legatum mittere voluit, ſciens quod*

Rex

Rex Angliæ potens erat, in opere, & ſermone; & quòd Legati ex facili poſſent corrumpi, vtpote qui plus aurum, & argentum ſitiunt, quàm iuſtitiam, & æquitatem. Nuncij itaque Regis Angliæ nihil proficientes, à Curia Domini Papæ receſſerunt. Ita Rogerius. Addit Baronius: inſalutato Papa, & abſque eius accepta benedictione. Eduardus vltra, denegatæ legationis, quæ iuſtè videbatur poſſe concedi, cauſam ſubiungit [f]. *Maiorem enim illi Cardinalibus volebant poteſtatem adiungi, quàm æquum videretur.*

f Apud Sur. cap. 12.

6. Quarto a diſceſſu Epiſcoporum die, adueniſſe Senonas D. Thomam, Eduardus, & Rogerius conteſtantur. At qualiter exceptus à Cardinalibus, qualiter à Pontifice: qualiter demùm ſolus in ſua cauſa, ſeu veriùs dicam Eccleſiæ, perorauerit; ex Quadripartita eiuſdem ſancti hiſtoria præſtat deſcribere. *Certè cui conſtituto in gratia Regis, & potenti in Anglia obuiam proceſſerant omnes Cardinales, cum Turonis in Concilium adueniret; nunc pauper, exul, Regíque inuiſus, tepidè quidem* (ait Alanus [g] in eo libro) *exceptus eſt (hæc hominum conditio etiam illuſtrium) ad Domini tamen Papæ præſentiam intromiſſus. Qui venientem ad ſe paterna ſuſcepit benignitate, ſuper vexatione eius multimoda, & peregrinatione eius tam periculoſa, & dura, paternè compatiens. Dumque hæc, & illa verbo tenus agerentur, demùm receptis in mandatis, in craſtinum exilij ſui cauſas coram fratribus exponere. Sequenti ergo die, dum quæreretur inter ſodales, quis eorum cauſam exponeret, ſingulis ſeſe excuſantibus, verbi pondus apud Archiepiſcopum reſedit. Doctus igitur à Deo, & per ſe impræmeditatus, dum primus à Domino Papa ſederet, & propter reuerentiam vellet aſſurgere, iuſſus reſidendo cauſam edicere, ſic incœpit.*

g Apud Baron. hoc anno.

7. *Licet non multum ſapientes, nec tamen vſque adeò ſumus fatui, vt Regem Angliæ ſuos, & ſua, pro nihilo relinqueremus. Nam ſi vellemus ſua per omnia placere voluntati: in ſua poteſtate, vel regno non eſſet quis, qui nobis non obediret pro libito. Et dum ſub hac conditione ei militauimus; quid fuit, quod nobis non ſucceſſit ad votum? Ex quò verò aliam ingreſſi ſumus viam memores profeſſionis, & obedientiæ, quam pro Deo ſuſcepimus, quem ad nos habuit, tepuit profectò prior affectus. Adhuc autem, ſi ab iſto propoſito vellemus reſilire, ad eius recuperandam gratiam aliàs perſona egeremus interuentu. Verùm quia Cantuarienſis Eccleſia ſol ſolet eſſe Occidentis, & noſtris temporibus offaſcata eſt eius claritas, quodlibet tormentum, ſed & mille mortis genera, ſi tot occurrerent, libentius exciperemus in Domino, quam ſuſtineremus ſub diſſimulatione hiis diebus mala, quæ patitur. Porrò ne videar curioſè, vel obtentu vanæ gloriæ hæc inchoaſſe, expedit, vt oculata fide conſtet de effectu. Et producens ſcriptum, in quo continebantur conſuetudines illæ, de quibus contendebatur, cum lachrymis dixit: ecce quæ ſtatuit Rex Angliæ contra libertatem Eccleſiæ Catholicæ, ſi hæc licet diſſimulare ſine diſpendio animæ, vos videritis.*

8. Hactenus S. Oratio extempotanea, eò efficaciùs affectus cunctorum mouens, quò magis ad naturam, minus ex arte: Nec quidquam continere videbatur, quod non ex puro corde Eccleſiæ zelo, & veritatis amore prouenirer. At poſtquàm lectis auitis, vt volebat Henricus, conſuetudinibus; eccleſiaſticam omnem immunitatem deprehenderunt euerſam: & nullis bonis, paucis tolerandis; reliquas omnes exitioſas Eccleſiæ fore; Tùm verò demum, pergit idem Auctor, *Motiſunt omnes vſque ad lachrymas; nec iſ ſe continere poterant, qui prius pro viribus aduerſabantur: communi voce Dominum laudantes, dum vel vnum ſibi reſeruauit, qui pro Eccleſia ſua in illa tempeſtate auſus ſuit ex aduerſo aſcendere. Et qui ante videbantur ſuper hac cauſa variè diſceptare, iam in vnam conueniere ſententiam, in perſona Cantuarienſis Archiepiſcopi, Vniuerſali Eccleſiæ ſuccurrendum.*

Sequuntur in eadem hiſtoria capita conſuetudinum, quæ nos ex ea ſuperius recenſuimus, & ſtatim ſubiungitur. *His Alexander Papa valde commotus ad Archiepiſcopum ſe conuertens: Tecum, inquit, frater, etſi tuus, & coepiſcoporum tuorum grandis fuit exceſſus, & enormis; agendum eſt parcius. Qui etſi (vt confiteris) ipſe cecidiſti: mox poſt caſum tuum reſurgere conatus es; & propter caſum multa grauia, & dira perpeſſus: & ſtatim, vt cecideras, cum adhuc eſſes in Anglia, à nobis quæſiſti, & meruiſti de clementia noſtra abſolutionis beneficium. Vade, vt dignum eſt, & nos tibi indulgemus, vt in tuis aduerſis clementia noſtra conſolationem, & gratiam præ cæteris perſonis Eccleſiaſticis tantò pleniùs, & affectuoſius ſentiatis, quantò pro libertate Eccleſiæ, & pro fide, & deuotione noſtra maiora reliquiſti, & grauiora perpeſſus. Et ita Vir Apoſtolicus Archipræſulem primo paterna ſeueritate obiurgans, & materna conſolationis dulcedine reparans, tunc dimiſit.* Hactenus ſuper cauſa exilij B. Viri. 9.

Cæterum de abdicato Archipræſulatu coram Pontifice, ſiue antea ſemel iam abdicauiſſet vt quidam volunt, ſeu nunc primum eidem renuntiauerit; atque eodem ſibi reſtituto, quæ in eadem hiſtoria referuntur poſtridie facta, accipiat lector [h]. *Poſtera verò die in ſecretiori thalamo, cum Domino Papa, & Cardinalibus reſidentibus, aſſuit & Archiepiſcopus, hæc inquiens. Patres mei, & Domini, mentiri nemini licet alicubi, nedum coram Deo, & veſtra præſentia. Vnde gemens fateor, quia has Anglicanæ Eccleſiæ moleſtias mea miſerabilis culpa ſuſcitauit. Aſcendi in Ouile Chriſti, ſed non per ipſum oſtium* [i], *velut quem non canonica vocauit electio, ſed terror publicæ poteſtatis intruſit. Et licet hoc onus ſuſceperim inuitus, tamen ad hoc me induxit humana, non diuina voluntas. Quid igitur mirum, ſi mihi ceſſit in contrarium? Verùm ſi ad Regis communicationem, vt Coepiſcopi mei perſuaſere inſtantius, renunciaſſem, Epiſcopalis authoritatis mihi indulto priuilegio, ad Principum votum, & voluntatem; catholicæ Eccleſiæ pernicioſum relinqueretur exemplum. Diſtuli igitur vſque ad veſtri præſentiam. Nunc autem recognoſcens ingreſſum meum minus Canonicum, & timens proinde exitum mihi prouenire deteriorem. Videns etiam vires meas oneri impares: ne gregi inueniar præeſſe ad ruinam, cui datus ſum qualiſcumque in paſtorem in manu tua; pater, Archiepiſcopatum Cantuarienſem, in manu tua, inquam, reſigno. Móxque tranſſumens annulum ſuum de digito ſuo rogabat Eccleſiæ dignum paſtorem prouideri, eo quod ipſe nomen paſtoris habens, officium paſtoris non impleret. Complénſque orationem in lachrymis, Dominum Papam, & omnes, qui aderant flere compulit. Imo & hæc audiens quis poterit ſe cõtinere à fletu?* 10.

h Apud Baron. ibidem.

i Ioan. 10.

Seorſum ergo Archiepiſcopo ſedente cum ſuis, in hoc verbo ſcandalizatus, nimirum qui iam cœperant deſperare; Dominus Papa ſuper his cum Cardinalibus cœpit conferre. Hinc inde varia, & diuerſa eſt orta ſententia. His viſum eſt, oblata occaſione, Regis iram ſedari poſſe facilius; dum in alia perſona Eccleſia Cantuarienſis conciliaretur, & B. Thomæ poſſit aliàs competenter prouideri. Hi quidem erant ex Phariſæis (ita Auctor nominat Thomæ aduerſarios.) *Aliis autem viſum eſt diuerſum,* 11.

qui

qui apertos habebant oculos, quod ſi is, qui pro tuenda Eccleſiæ libertate, ſummo periculo, & diſcrimini, non ſolum diuitias, & gloriam, dignitatem, auctoritatem, ſed & vitam expoſuit, ad Regis libitum deberet iure ſuo priuari: ſic vt, & forma fieret aliis in conſimili cauſa Regibus reſiſtendi, ſi eius iuſtitia ſeruaretur illæſa: ſic eo cadente, caderent vniuerſi Epiſcopi, vt nullus futuris temporibus auderet obuiare Principis voluntati: & ſic vacillaret ſtatus Catholicæ Eccleſiæ, & Romani Pontificis deperiret authoritas. Expedit igitur, inquiunt, hunc reſtitui etiam inuitum, & ei, qui pro nobis dimicat, omnimodis ſuccurrendum. Placuit omnibus hæc ſententia, præterquàm Phariſæis.

12. *Vocato igitur B. Thoma cum ſuis, Dominus Papa hac ait ex ſententia. Nunc demùm, frater, nobis liquet, quem habuiſti, & habes zelum pro domo Domini: quam ſyncera conſcientia teipſum ſtatuiſti murum ex aduerſo. De tuo ingreſſu quam puram feceris confeſſionem, reſignatione facta, quâ potuit, & debuit, deleri culpa delicti. Iam ſecurè poteris de nouo de manu noſtra, Pontificalis officij curam recipere, dum te in integrum ducimus reſtituendum: & merito, quem multiplici genere tentationis virum probatum nouimus, prouidum, & diſcretum, Deo, & hominibus charum, nobis, & ſanctæ Romanæ Eccleſiæ per omnia fidelem: Et ſicut noſtræ perſecutionis factus es particeps, & conſors indiuiduus; ita tibi, Deo authore, in nullo deeſſe poterimus, quandiu in hoc corpore vitalis durauerit ſpiritus.* Hæc in hiſtoria illa Quadripartita, quæ & ex ipſa Baronius vendicauit.

13. Contulerat cum Alexandro Papa B. Præſul, ſi Epiſcopum exueret, monachum ſe Ciſtercienſem induiturum; vt non obſcurè, ex ipſa collatione ſociiſque, eius in noſtram familiam deuotionem coniectauiſſet. Quin Alexander eidem ſummè addictus, aptam viri exilio, & ſpirituali profectui iudicauit. Itaque dum in Curia detinebatur, (manſit autem in ea per menſem integrum) Venerabilem Guicardum Pontigniacenſem Abbatem ad ſe vocat, tanto donandum hoſpite; quem pauperem, quem exulem, quem monachum, quem conſtantem pro Eccleſia Chriſti athletam, vt Chriſtum ipſum foret ſuſcepturus. Aduenit Abbas, & lætus tanto Nuncio, Pontigniacum obſequio Thomæ exponit; monachos velut filios, ſe vt miniſtrum, cunctos eius veſtigiis adhæſuros. Tum verò ad
k Vbi ſuprà. Thomam verſus [k]. *Hactenus*, ait, *deliciis affluens, vt de cætero diſcas eſſe, quod debes, pauperum conſolator (nec id doceri poteris, niſi docente religionis matre, ipſa paupertate) pauperibus Chriſti te duximus commendandum; huic, inquam, Abbati Pontigniacenſi (erat enim ibi præſens ex condicto) non, inquam, educandum ſplendidè, ſed ſimpliciter, vt decet exulem, & Chriſti Athletam: inter quos cum paucis, & neceſſariis, reliquis ſociis per amicos diuiſis, oportet te ad tempus conſeruari, donec aſpirauerit dies conſolationis, & tempus pacis deſuper ad nos deſcenderit. Interim autem forti animo eſto, & his, qui pacem perturbant, reſiſte viriliter.* Hæc Alexandri, ad Thomam, verba fuiſſe, Quadripartitæ authores concordes tradunt.

At Thomas ipſe Pontigniacum cum Guicardo 14.
proficiſcendus, deuotionis ſuæ in Ciſtercium non oblitus, quæ vel ſic tandem ad effectum perduci poſſet. *Inter Monachos*, (ait Cardinalis Baronius,
hæc ipſa referens [l]) *monaſtico volens viuere habitu,* l Ad hunc
petiit ipſum benedici ab Alexandro Pontifice; quo ann.
indutus, perſeuerauit monachus inter monachos, numeros omnes perfectionis monaſticæ explens. Tradiderat hoc ipſum ante Baronium, Polydorus Virgilius
verbis non dubiis [m]. *Iuſſit*, ait, *Pontifex, vt ad Pon-* m Fol. mihi
tigniacum Cœnobium ſe conferret. Paruit Thomas li- 215.
bens Pontifici: & ad id Cœnobium profectus, accepto ab ipſo Alexandro nouo veſtitu, monaſticam degere inſtituit. Hic patuit aditus Thomæ ad Ciſtercienſes, ex Monachatu, quem dum conſecraretur, profeſſus fuerat, vix exactè implendum, niſi in exilio. Ergò qui in prima ſui creatione monachum induit, in reſignatæ dignitatis reſtitutione Ciſtercium addidit: nec inter infulas laxius obſeruandum: ſed in toto rigore vitæ communis, & ſeuera clauſtrali diſtrictione. Scio nonnullos hanc ipſam mutationem prioris habitus, paulisper differre; nec prius Thomam induiſſe Ciſtercij monachum, quàm Pontigniaci inter monachos conuerſatus, diſciplinæ rigorem expertus eſſet. Quo tandem tempore ad Pontificem ſcripſit, ſine cuius conſenſu id non auderet. Parua diſtantia; & vt in primo feruor deuotionis, in ſecundo iudicium magis elucet; niſi quis maluit alterum ad habitum, alterum verò referre ad profeſſionem; quod, vt non video fundamento firmo niti, ſic neque habeo, vnde poſſit impugnari. Nos dicta ab his Authoribus notauimus; quæ ab aliis, non minus notaturi: vtraque in tempore. Interim Thomæ Ciſtercio iam adſcripti genus, vitam, & mores, quæ hactenus omiſſa, vſque ad Cantuarienſem Archipræſulatum proferamus.

---

1. Thomæ ortus, 2. parentes diuerſæ gentis, 3. prægnantis matris; atque recens enixæ viſiones, 4. nec minùs certa patris, quamuis occulta, 5. ſtudia iuuenis, 6. per miraculum ſeruati in mediis vndis, 7. Theobaldo Archiepiſcopo ſe tradit, 8. à quo primum Archidiaconus Cantuariæ, mox Regni Cancellarius, 9. & quibus moribus, 10. dein Henrici Principis magiſter. 11. Et bello, & pace ſtrenuus, 12. denique in Cantuarienſem ſedem ſublimatur inuitus, nec niſi pactis certis conditionibus.

CAPVT V.

1. PATRIA Thomæ Londinum, parentes nobiles, ingenium acre, decens forma corpo-
2. ris; mores inter iocundos, & ſeueros, qui comitatem in cunctis præſeferrent, ſed neque à grauitate declinarent. *Vbi primùm per ætatem licuit*
a Apud Sur. (inquit Magiſter Eduardus [a] in eius vita) *prima litterarum elementa diſcere iuſſus eſt. Inde liberalibus admotus diſciplinis multum in illis breui profeciſſe fertur. Nec tamen rerum mutatio paſſa eſt diu eum hærere in ſcholis, Parentes enim crebris incendiis, & multis caſibus aduerſis afflicti, illi inſtituendo minorem adhibuere curam. Acceſſit eò vtriuſque obitus,*

obitus, qui magnam filio attulit, cum orbitate, calamitatem. Hæc pueritiæ ipſius rudimenta, in vtramque fortunam ancipitia, procliuiora in aduerſam; Eduardus enarrat: Quadripartita hiſtoria plura, rarioráque, & quæ ſumma portenderent, neque nobis ſilentio prætereunda.

2. Parentes ex diuerſa gente natos, atque diuerſis ritibus imbutos, Orienti Occidens; &, niſi mater ante conuerſa eſſet, Mahometiſmum Chriſtianiſmo copulaſſe Gilbertum patrem (id viro nomen fuit) patria Londinenſem, profectum in Syriam, redemptionis noſtræ loca viſitaturum: ſed ante reditum captum à Sarracenis, ac viro Principi deputatum inter mancipia, non paruo tempore ſeruitutis damna mœruiſſe. Tum filiam heri amore ſerui captam, quæ muliebris plerumque conditio eſt, cum a ſolicitato reſpueretur; elapſum fuga non multo poſt ſequutam: Atque inuentum Londini, cum iam non virum, ſed magiſtrum Chriſtianæ pietatis habere vellet, per quem ſpiritum eius concepiſſet; euiciſſe cóſtantiam Chriſtiani hominis, vt ſe, in vtrumque munus lubens offerret. Et cathecumenam primùm, mox Chriſtianam, ac Matildem vocatam, tandem ſibi in ſponſam copulaſſe; ex quo coniugio Thomas natus fuerit. Hic viri ortus fideli teſtimonio Quadripartitæ hiſtoriæ, quam domeſtici eius, cunctorum omnium teſtes, conſcripſere.

3. Prægnanti matri ingens in ventrem fluuius, dein in ſinum duodecim ſtellæ intrare viſæ: quorum primum ad conceptæ prolis doctrinam, & populorum regimen: poſterius ad Pontificam dignitatem retulère ſapientes; cum ſuper his à Maltide conſulerentur. Nec defuit Cantuarienſis Eccleſiæ præſaga viſio, prægnantis ventre creſcere conſpecto, iuxta ianuas illius; quaſi ingens illud vacuum impleturo. Sed longè maius, quod ſanguinem protendit à puero fudendum pro Chriſti gloria. Nam iam enixæ iacere viſus eſt intra cunam amictus purpureo panno: quem cum aptandum nutrix explicaret, atque in longum protenderet; non cubiculum cœpit, non tota domus, non viæ publicæ, non plateæ vrbis. Demùm audita vox de cælo dicens: Fruſtra nitimini hanc purpuram exerere, cui patua Anglia, & vix orbis ſufficiet. Ita ſanè purpureus viri ſanguis Cantuariæ effundendus, gloria, & miraculis non ſolam Cantuariam, non ſolum Angliæ Regnum, ſed vniuerſum repleturus erat Chriſtianum orbem.

4. Hæ maternæ viſiones de ſancto filio: ſed neque pater expers ab hac gloria: niſi quod tamen viſa ſilentio premere facilius in viris, eóque, quæ ipſos concernunt, occultiora. Conſtat, cum filium, quem tradiderat erudiendum Canonicis Merithoniæ, quadam die viſitaret, coram Priore, procidiſſe ante pedes adoleſcentis in ſignum reuerentiæ: ſuper quo, cum à Priore Cœnobij corriperetur, quaſi qui naturæ ordinem inuerteret, ipſe potius à filio venerandus. Scio, ait, quid facio: non miremini; neque enim filium pater, quod reprehenditis; ſed in filio inſignem Chriſti athletam veneror, magnum virum futurum coram Domino. Haud dubium, quin de eo multa didicerit vnctione magiſtra; ſed quæ noluerit, apertius reuelare.

5. Duos ſupra viginti annos explebat, cum matrem amiſit; ex quo nec diu pater ſuperſtes fuit, Tum verò Thomas ſui iuris effectus, inter lubrica ætatis, & occaſionum; vt perfectionis non ſtatim arripuerit ſemitam anguſtiorem: at prohibita omnia laxamenta, atque illecebras carius declinauit. *Delectabatur quidem* (ait Eduardus) *Cambuis & auibus, vt ſolet illa ætas atque id genus aliis vita huius oblectamentis: ſed manſit corpore integer, & veri ita tantum amans, vt aut vix, aut nunquam quidquam vel ioco, vel ſeriò dixerit, quod eſſet cum mendacio coniunctum.* Hæc ſemina virtutum, rara in iuuene excreuere paulatim in grandem ſegetem.

Verùm in Thoma rarius adhuc fuit, quod vel in paruis magnus: atque ipſa ludrica, ad miracula in illo Deus prouexerit. *Accidit* (ait Eduardus, & conſonant Auctores Quadripartitæ) *vt cùm Richerio equitans, (id viro nomen Gilberti familiari) videret accipitrem, dum vult anatem rapere, pene mergi in vndis. Eius miſertus, ab equo deſiliens, in flumen inſilit, auem extracturus; ſed raptus ipſe aquarum vi, parum à ſummo abfuit periculo. Tandem appulſo illo ad molendinum, rota ſtetit immobilis, donec extraheretur ex aquis, Domino illum iam deſperatum conſeruante, ne extingueretur lucerna in Iſraël.* Ingens miraculum, ſi pepercisset rota ſeruanti animam redemptam Chriſti ſanguine: at pepercisse ſeruatori accipitris ſupra miraculum etiam viſum fuit. Pergit Eduardus. 6.

Venit interim ad Cantuarienſem Archiepiſcopum Theobaldum, & honorificè ab eo acceptus, ludis, & leuitate reiecta, inter homines maturos, & ſapientes verſabatur, eorúmque ſermonibus ad meliora informabatur. Animaduerſa autem breui eius prudentia, & perſpicacitate, Archiepiſcopi conſiliis, itemque negotiis tum publicis, tum priuatis intereſſe cogitur. Senſu autem peruigil, conſilio prouidus, in reſponſis prudens, ſermone cautus, & moderatus, Archiepiſcopo charus, & omnibus gratus fuit; vt maleuolum ſe probaret, ſi quis tot gratiæ dona in illo non diligeret. Certè de illo Archiepiſcopus teſtabatur palam, ſe nullum vnquam antea tam fidum rebus ſuis, & integrum comperiſſe. 7.

En vnica induſtriorum virorum ſors, cognoſci: cognitus Thomas Archidiaconus Cantuariæ, promouente Theobaldo; mox Cancellarius Angliæ, Henrico iuueni in Regno ſuccedenti, veluti pedagogus, certè, vt fidus miniſter datus eſt: quæſitus magis, quàm quærens dignitates: nec ſibi vnquam datas arbitratus, ſed ſe illis. *Itaque* (pergunt Acta vitæ eius) *Archiepiſcopus Theobaldus volens eum ad altiora euehere, commendat eum Regi, commemorat eius prudentiam, fidem, & veritatem. Confeſtim Rex facit eum ſuum Cancellarium, qui in illo Regno eſſet ſecundus ab ipſo.* Ergo ſecundus à Rege in Anglia factus, in ſplendore domus nimietatem ſupra conſuetum, adeóque vſque ad inuidiam: reliqua ſine labe, multa etiam cum laude præſetulit; Quippè duas virtutes eximiè coluit, viro publico ſummè neceſſarias; zelum, & pietatem; illum aduersùs vitia, hanc pro hominibus. In aliis, etſi non vitioſus appareret magis, quàm Sanctus; regali fauore, & ſummo Cancellariæ munere potens; etiam, quod non apparebat, prædicabant. Reddidere caſtitatem eius dubiam duo indicia, lauticies, & vrbanitas: & quæ hominibus innata conditio eſt, detrahendi virtutibus; ac bona quæque in deterius interpretandi. 8.

Quæſitum noctu in lecto, neque inuentum, qui quæſierant, comprehẽſum iudicauere; quaſi ad domum mulieris diuertiſſet, quondam Regi adamatæ; a qua xenia ſuſcipere conſueuit. Sed mox repertus in tecto ſecretiori, orationi poſt verbera; poſt orationem indulgens ſomno debito, in nuda terra iacens; demonſtrauit, qualiter lautus ſimul, 9.

&

& vrbanus, nihilominus contra ſtimulos carnis prævaleret. Hæc, & ſimilia fama diuulgante, creſcebat Thomas gratia, & opinione, non ſolùm apud Regem, ſed apud plebem. Quippè ex tunc cultum illum, quem non ad faſtum, ſed incutiendæ reuerentiæ cauſa; & publicas delicias venerabantur; quas, coërcitas ſecreta pœnitentia, nequaquam nocituras, non dubitabant. Hæc cuncta pluribus Quadtipartitæ hiſtoriæ Authores: nobis ſummatim ſufficiat indicaſſe.

10. Inter hæc primogenito Regis Henrico Principi infantiam prætergreſſo, & iam pueritiam altiùs delibanti, idem Thomas magiſter deſignatur, per quem artium artem, regnandi leges, magis, quàm litteras: & belli, & pacis virtutes edoceretur: illas præcipuè, quæ decent virum Principem, iuſtitiam, & clementiam; atque vtriuſque prudentiam moderatricem. Potuit Henricus Regni ſucceſſori ſapientiorem magiſtrum prouidere (nam Thomas libauerat ſcientias, non imbiberat) ſed nihilominus hunc cæteris præpoſuit; ſeu Principum innata conſuetudine, cuncta in vnum conferre, nec alios iudicare capaces, quàm quibus dederint; ſiue (quod mallem) iudicio firmo, & recto; ne nimirum doctus filius inde euaderet; haud aliter facilius deuiaturus à recto tramite, quàm ſi ad noua recurreret, quæ à ſe inuenta antiquis anteponeret. Errant, qui Principes nimium eruditos; errant, qui rudes volunt: alteros, dum ſe putant ſupra conſilia, alteros, dum reuera infra conſiſtunt: illos regi impatientes, hos incapaces; adeóque neutros regere petitos. Tales ergo miniſtros adhibendos, qui nec ſupra vagentur, nec infra maneant; vel ſi ſupergrediantur, ſibi temperent, Principatus expoſcit; motibus magis, atque animi virtutibus, quàm ſcientiarum argutiis nobilitandus.

11. Tum verò Thomas Regios animos ſumere, ac ſe primum præceptis informare, curare rempublicam, & belli, & pacis artes præſeferre: deinde Principi exempla pro præceptis; nec legenda proponere, aut audienda; ſed ingerere oculis æmulanda, ex conuictu, atque ipſa pulchritudine virtutis auſpicabatur. Londinenſe Palatium ruinoſum, & ex parte collapſum, reparauit: idque duorum tantùm menſium ſpatio; nec fluxa opera, aut parum duratura: quod architectis miraculi inſtar fuit. Henricum Regem ſubditis amabilem, reuerendum vicinis, hoſtibus formidandum, aut fecit, aut habuit; ſed verius dixerim habuit, quia fecit, ſemel, & iterùm congreſſum aduerſus Gallos, conſilio, opibus, virtute propria iuuit, vtraſque partes doctus docénſque: & qui tunc demùm neque ſegniter lautus; neque prodigè effuſus (quod in Regibus ſummè neceſſarium) inuentus eſt, cum propriis viribus fortiſſimos proſtrauit (ſic Acta referunt) propriis ſumptibus exercitum conduxit, per quem ablata, aut amiſſa reciperet, vrbes, oppida, caſtra ſubiugaret. Ferunt, quod poſteà euentus comprobauit, Regem Francorum dilexiſſe, vt amicum, quem hoſtem patiebatur: quippè virtutis, quàm vrbium amantiorem; & inuidiſſe Anglo talem miniſtrum, cui quid negarent ſubditi, cùm vel hoſtes amore proſequerentur?

Inter hæc vacua ſede Cantuarienſi, Theobaldo defuncto, Thomas ſufficitur, ſolicitante Rege promotionem; atque atteſtante ſe non minus eam, quàm filij ſui in Regno ſucceſſionem deſideraſſe. Eduardus eò putat reſpexiſſe quod perſuaſum haberet, ſi Thomas fieret Primas totius Angliæ; per omnia ſibi in Eccleſiæ rebus obſequuturum, quem tam fidum habuiſſet miniſtrum Cancellariæ, cum fortè contra colligere deberet, haud minus fidum futurum miniſtrum Chriſti, quam eius fuiſſet. Ferunt Sanctum, dum onus detrectaret, prædixiſſe Henrico, fore, vt ſi in Archiepiſcopum euaderet, gratiam eius amitteret; quippè nequaquam multis conceſſurus, quæ in Eccleſiam tentanda præſagiebat. Verùm cum Rex in propoſito perſiſterer, duplicem excepiſſe conditionem, quacumque deficiente, reſpuiturum; alteram non ſacrandum in Pontificem, niſi prius abdicata Cancellaria: alteram ſe tradendum Eccleſiæ liberum: ſi tunc peteretur, rationem redditurus peracti muneris. Annuit Rex, atque Henricum filium miſit, qui eius nomine abdicationem acceptaret, libertatem concederet. Hæc ſummatim ex Actis Sancti decerpta, reliqua abhinc, vel dedimus, vel dabimus. 12.

---

1. *Pſeudopapæ Victoris infelix mors*, 2. *& loco eius Paſchalis ſubrogatus*: 3. *Friderico inſectante Ciſtercienſes, & quoſdam adducente in apoſtaſiam.* 4. *Conradi Lubecenſis induſtria*, 5. *& defectio ab Henrico*, 6. *atque Conſtantia*: 7 *tum ad Magdeburgenſem inita fuga.* 8. *Acta Stephani Vpſalenſis Archipræſulis*; 9. *& pax conciliata per ipſum in Septentrione.* 10. *Conradus ex Patauio promotus in Salitzburgum.* 11. *Acta viri.* 12. *Et Ioſcionis ſub Andrea Atrebatenſi funus mirandum.*

Capvt VI.

1. Dvm hæc in Anglia, & Gallia peragerentur, in Italia Octauianus Pſeudo-Victor. *Infirmatus apud Lucam* (vt Acta Alexandri teſtantur, quæ adducit Baronius [a]) *circa feſtum Paſchale, & impœnitens, & excommunicatus de hoc mundo migrauit ad inferos.*) Hunc finem habuit ambitio cæca hominis, qui totum orbem Chriſtianum conturbauiſſet. Fertur tamen Sacerdotem Catholicum vocaſſe, ſic volunt eadem Acta, ſed qui prohibitus à ſchiſmaticis (iuſto Dei iudicio id permittente) ad ipſum intrare non potuerit.

[a] *Ad hunc ann.*

2. Octauiano Guido Cardinalis Cremenſis ſchiſmaticæ factionis homo, Paſchalis (nam ſic appellauere) ſuffectus eſt, ingenti malo totius Chriſtiani Orbis; quò longiùs aberat à vera ſucceſſione, eò maiori violentia ſublimandus atque manutenẽdus à Friderico. Senſit Ciſterciũ præ cæteris hoc damnũ, innouato edicto per Germaniam, vt omnes

Pſeudopapam

Pſeudopapam adorarent, aut loco cederent; neque id tantum in Monachos prolatum, ſed in Sanctimoniales; horrendum dictu! pulſis de ſedibus integris agminibus, quæ vagationem longè, quàm exilium, & petendi indigentiam, multo magis mœrerent, quam paupertatem. Pro fide exules martyribus annumerant, quotquot de ipſo martyrio benè ſentiunt. Habuit Eccleſia Ciſtercienſium, martyrum choros: viros, fœminas actas in exilium, mendicare compulſas, & quod vltimum miſeriarum eſt, ipſa neceſſitate velut expoſitas; vt nec cauere ab hominum conſortio, ſine vitæ diſcrimine; neque ingeri ſine honeſtatis diſpendio poſſent.

3. Et impegere multæ, multique huius offenſionis acutos lapides; adeò, vt in ipſis caſtris Friderici, non multo poſt, quod non ſine dolore, & rubore fatendum eſt (ſed fatendum tamen, quò magis electorum virtus effulgeat; tum vt veritati hiſtoriæ morem, quantum in nobis fuerit, geramus) in ipſis, inquam, caſtris Friderici, pluſquam trecenti Monachi, & Moniales per apoſtaſiæ crimen inuenti fuerint; illi inter ſatellites, hæ inter ſcorta; & vt non credam, omnes Ciſtercienſes, at ſaltem plures Albertus Krantzius facit, qui rem lachrymis, & dolore intimo dignam, his verbis narrat. [b] *Adſtabant choro* (dum Miſſa ſcilicet in gratiarum actionem, pro quadam parta victoria cantaretur) *cantantium, trecenti ex militantibus, omnes Monachi apoſtatæ, & ferè tot Moniales eiuſdem ſectæ. Singulari enim odio inſectabatur Fridericus Ordinem Ciſtercienſium Alexandro præcipuè inhærentem. Vnde ſubuerſis eius Ordinis Monaſteriis, ex Monachis tot fuere ſatellites, & item ex Monialibus non pauciora ſcorta.* Hæc Author ille; a cuius numero, tanquam parum pij erga religioſos, quod negari non poteſt, ex aliis locis, etſi multos detrahamus: haud dubie tamen non pauci relinquentur, noſtris in confuſionem ſimul, & gloriam.

[b] Lib.6. Metrop.c.49.

4. Conradus interim Epiſcopus Lubecæ, ex Abbate Cœnobij Redageshauſen recens promotus, cum Bremenſi Archipræſuli adſiſteret, qua induſtria pollebat in negotiis, ſummam rerum potentiam adeptus eſt; quod teſtatur Helmoldus Buzouienſis in ſua hiſtoria Slauorum, ita ſcribens. [c] *Circa hos dies Conradus Lubicenſis Eccleſiæ Epiſcopus morabatur apud Archiepiſcopum, & pendebat in ipſo ſumma conſilij.* Hic ſtatus rerum Conradi cum Hartuuico. At cum Henrico Leone non ita proſper. Quippe quem, ub non acceptatum per virgam Epiſcoparū, à principio infensū, infenſiorē reddiderant rumores, qui de Conrado per Halſatiā ſpargebantur: quos idem qui ſupra Helmoldus ita proſequitur. *Et perlatum eſt ad Ducem; quia non ſentiret ea, quæ pacis ſunt, ſed quæ ad deſtructionem Ducis; & quia ſuggerit Archiepiſcopo, vt tranſeat ad Principes, & reſcindat amicitias, quas pepigerat cum Duce.* Paſchali magis, quàm ab Henrico (quod euentus probauit) viro mox Alexandro reconciliato, nec iura Eccleſiæ inuadentem, ſuſcepturo.

[c] Lib.2.c.9.

5. Dolebat Dux defectionem induſtrij hominis, & alias ſibi chari, & quem vel ſe auerſantem, reuerebatur. [d] *Volens ergo Dux rem certius noſſe, vocauit eum ad colloquium Ertheneburg. At ille declinans iram potentis, declinauit in Freſiam, veluti fungens legatione Archiepiſcopi: quem demum redeuntem Dux ſecundo vocauit. Conductu ergo Domini Archiepiſcopi, & Domini Baronis Magnopolitani occurrit Duci apud Stathen, auditurus verbum eius. Et conueniit eum Dux ſuper his, quæ ad ipſum peruenerant, qualiter ſcilicet verbis malis derogauerit honori ſuo, & dederit conſilium aduerſus eum in malum. Affirmat Epiſcopus ſe nihil horum recognoſcere.* Hactenus Helmoldus, Albertus Krātzius vlterius affirmat. [e] *Facilè ducem grauis viri verbis fidem habentem, ſuſpicionem omnino depoſuiſſe.* Hæc prima, & ſanior colloquij illius pars, quæ potuiſſet ſedare Henrici animum. Sed dum plus nimio emungere conatur, elicuit ſanguinem repulſæ manifeſtæ, quæ demum ſalutis Conradi occaſio fuit. Nam pergit Author ſcribere in hunc modum.

[d] Ibidem.

[e] Lib 6.Sax. cap.22.

Multis ergo verbis hinc, & inde habitis; cupiens Dux conuulſas amicitias reſarcire, & Epiſcopum iam olim ſibi dilectum, tenacius colligere; cœpit ab eo familiariter exigere Dominij debitum, quod ſibi Imperiali donatione permiſſum in ſuperioribus oſtenſum eſt; in his videlicet Slauorum prouinciis, quas ipſe iure belli in clypeo ſuo, & gladio poſſederat. Ad huius propoſitionis verbum vir magnanimus reſiliit, dicens: modicam eſſe ſtipem Eccleſiæ ſuæ, nunquam ſe intuitu huius libertatem ſuam occupaturum, aut cuiuſlibet poteſtati ſubmiſſurum. E conuerſo proponit Dux, omnino, aut loco cedere, aut propoſitis parere. Cumque fixus in ſententia maneret Epiſcopus, præcepit Dux occludi ei introitum Parochiæ ſuæ, & omnes reditus Epiſcopales tolli. Verba Ducis expreſſit Albertus Krantzius. *Quandoquidem*, inquit, *ſuperioris ius contemnitur, iuſte aditus in prædia denegatur.* Hactenus ſecunda Henrici cum Conrado colloquij pars, conſtantiam viri præſeferens, atq; ie vtramque, qua hactenus fœdabatur, detergens ſcoriam Epiſcopatus ſacrilege occupati; ac nimiæ ſeueritatis in ſuos ſubditos; quippe his ex tunc, mali non ignarus, didicit ſubuenire: ſed neq; ab illo vlteriùs quid percepit, quoadvſque Alexandro, & Eccleſiæ reconciliatus, ipſius authoritate promoueretur. Quod poſt biennium factum, dicam in tempore. 6.

7. Interim tamen cum furente Henrico Duce, neque Conradus, neque Bremenſis ipſe Hartuuicus in tuto ſe putarent poſſe conſiſtere; & Alias Alexandro reconciliati haberent in votis, peregrinationem vterque deliberauit; quam tamen prior Conradus aggreſſus eſt, manſurus interim cum Magdeburgenſi: id quod idem Helmoldus his verbis ſubdit. [f] *Poſt diſceſſum ergo Ducis, locutus eſt Archiepiſcopus ad Conradum Epiſcopum: exiſtimo, quod non ſit cautum vobis conſiſtere apud nos, propter ſatellites Ducis, in quorum medio ſumus. Quin potiùs conſulite honori noſtro, & ſaluti veſtræ; & tranſite ad Magdeburgenſem Archiepiſcopum, & Principes, vt poſſitis euadere manus inimicorum veſtrorum. Ego quoque poſt paucos dies proſequar vos, & peregrinabor cum peregrinante. Et fecit iuxta conſilium Archiepiſcopi: & tranſiit ad Magdeburgenſem Archiepiſcopum, & manſit apud eum fermè duobus annis.* Ita Helmoldus. Haud dubium tamen interim Conradum ſcripſiſſe Alexandro, nec extra Eccleſiam vltra perſeueraſſe, quod ex infra dicendis apparebit.

[f] Vbi suprà.

8. Hoc ipſo anno Stephanus Vpſalenſis Archipræſul, ex Ciſtercio adſumptus, citius ſupra meminimus, cōmittente Alexandro ſummo Pontifice, Helenam viduam, inſignis ſanctimoniæ fœminam, inter ſanctos relatam declarauit. Nec multo poſt, adiuncto Eskyllo ſocio, iam dudum in Ciſtercium deſtinato, Diui Canuti Danorum Ducis corpus tranſtulit. De quibus hæc in appendice ad Ioannem Magnum. [g] *Curauitque* (Danus nimirum Princeps) *apud Alexandrum Papam tertium, vt Stephanus nuper in Archiepiſcopum Vpſalenſem conſecratus,*

[g] Lib.4.c.18.

tus, illuſtriſſimam viduam Helenam de Schedulis, ob ſummam vitæ ſanctimoniam, & miraculorum operationem, in numerum ſanctorum referret, currente à nato Chriſto M.C.LXIV. Nec longè poſt idem Archiepiſcopus Stephanus, vna cum Eskyllo Archiepiſcopo Lundenſi, in tranſlatione Diui Canuti Danorum Ducis conſtitutus, multa pro publica Regnorum, & Regum pace prudenter effecit. Sic ille.

9. Porrò qua die Canutus eleuatus, atque templo, & altari donatus eſt, Canutus eius nepos in Regem vnctus, & paternæ ditionis legitimus ſucceſſor eſt deſignatus, vngente iuuenem eodem Archiepiſcopo. De quo, & de his, quæ Stephanus perfecit pro pace Regum, & Regnorum conciliandа, Saxo Grammaticus, Danus item author,
h lib.14. ſcripſiſſe inuenitur in hunc tenorem. [h] *Vbi* (id eſt apud Ringſtadium) *Lundenſis Pontificis miniſterio, cuius id exequendi officium erat, & patris eius oſſa aræ traduntur, & filius ſeptem annos natus Kanutus Rex conſecratur, regia in ſella purpura venuſtatur. Quibus debita religione celebratis, Helgo Pontifex Oſloenſis, & Stephanus Vpſalenſis, ab Erlingo miſſi, editiore loco occupato, pacem Noruegienſibus benigno precabantur alloquio. Quam à Rege eo potiſſimum die concedendam eſſe monſtrabant, quo & filium diademate, & Parentem altari honoratum vidiſſet; tantumque excellenti eorum facundia tributum eſt, vt Erlingo familiaris colloquij aditus promitteretur, &c.* Nam longius ibi tractatus ipſos pacis, ac Stephani officia, & legationes idem author proſequitur; quæ ſatis indicaſſe pro inſtituto. Certè niſi per Eskyllum, & Stephanum, alterum ex Ciſtercio aſſumptum, alterum in Ciſtercio conſummandum, nil magnum in illis prouinciis per hæc tempora.

10. Hoc ipſo anno, qui dudum exulabat, ob Eccleſiæ vnitatem, atque obedientiam Alexandri veri Pontificis, Conradus Patauienſis, de quo ſuprà, decimoſexto à priori electione, in Archiepiſcopum Salizburgenſem promotus eſt, atque pallio donatus ab Alexandro: Quod Vvigulæus Hundius memoriæ prodit, verba ipſius ad litteram tranſcri-
i Archiep.31. bam. [i] *Conradus, ſecundus huius nominis Epiſcopus Patauienſis, ex generoſa ſtirpe natus, Patre S. Leopoldo Marchione Auſtriæ, Matre Agnete filia Henrici IV. Imperatoris. Fuit frater vterinus Conradi Regis Romanorum; Friderici verò Cæſaris Patruus, ſororius autē Henrici V. Imperatoris, ac præfuit Eccleſiæ Patauienſi annis XVI. Poſtea anno M.C.LXIV. Tertio Kalendas Aprilis Archiepiſcopus Iuuauienſis factus, & ab Alexandro III. pallio donatus. Fuit vir doctus, probitate vitæ, & rerum cognitione clariſſimus, & fratri ſuo Ottoni Epiſcopo Friſingenſi hiſtorico inſigni, non diſſimilis. Præfuit Archiepiſcopatui annis fermè V.* Hæc ibi Hundius. Nec diſſimilia in Cathalogo Epiſcoporum Pata-
k Epiſc.39. uienſium. [k] *Hic illuſtris Conradus*, ait, *Epiſcopus Patauienſis, mortuo Eberhardo Archiepiſcopo Salizburgenſi, per Alexandrum Pontificem, cui fideliter adhæſerat, ſuffectus eſt, à quo, & pallium impetrauit.* Eadem habent Salizburgenſia Chronica, ex Bibliotheca Doctoris Alberti Hungari per Héricum Caniſium in lucem data; [l] quæ & Conradum redimitum virtutum floribus, atque omnium hominum amore dignum prædicant: vt non indignus Eberhardi ſucceſſor viſus ſit, qui locum eius, aut impleret, aut occuparet. Ergo & hoc facit ad Conradi gloriam, quod Eberhardo ſucceſſerit, viro Sanctiſſimo, de quo, miraculis poſt mortem claruiſſe
l Archiep. 30. idem Hundius teſtatur, dum ita ait [l]: *Cum debita pompa Iuuauium deportatus eſt, & in ſummo templo ante Altare omnium Sanctorum tumulatus, ad eius ſepulchrùm multa ſunt facta diuinitus miracula.*

Cæterùm, de factis Conradi Patauienſis, antequam ad Salizburgenſem aſſumeretur; déque eius conſtantia pro Alexandro, & pro libertate Eccleſiæ; hæc ab eodem authore notata lego [m]. *Hic ipſe laudabilis Antiſtes cum Friderico Barbaroſſa, fratris ſui ſcilicet vterino filio, Imperatore, Romam profectus, magno tumultui, qui propter inueſtituram Prælatorum inter Pontificem, & Imperatorem exarſerat, præſens interfuit; & non ſine magno periculo ſeſe vindicem oppoſuit, & Imperatorem læſa Pontificia ſanctitatis reum publicè reprehendit.* Hæc ante ſchiſma; nam in ſchiſmate, à nobis ſuperius dictum, quæ, & quanta paſſus Conradus pro Alexandro. Sed pergit Hundius. *Cum poſtea Imperator Mediolanum expugnaſſet, idem iſte Conradus Epiſcopus Patauienſis eidem obſidioni, & expugnationi, cum aliis pluribus Germaniæ Epiſcopis, Principibus, & Baronibus interfuit. Vbi ſuper Sancta Crucis Abbatia Nidemburgenſi, pro religione in ea referenda priuilegium conſequutus eſt, in quo Imperator illi Abbatiam cum omnibus poſſeſſionibus donat: ita vt ſingulis annis in Epiphania Domini XL. libras Ratisbonenſis monetæ, Regio Fiſco, de eadem Abbatia perſoluat. Excepta tunc aduocatia prædicta Abbatia, cuius inueſtituram, ſibi Imperator, & ſuis ſucceſſoribus reſeruat. Acta ſunt hæc anno M.C.LXI. Extat diploma. Idem anno M.C.LV. anno VI. Pontificatus, donauit quaſdam areas, & hortos, vt ſpatioſior eſſet locus, pro habitatione Canonicorum Patauienſium, quibus etiam donat Beizkirchen, & Subarnakirchen anno M.C.LIX.* Demum hoc ipſo anno, quo promotus, cum bonus Paſtor ab ouibus ſuis Patauienſibus, profugus, quamuis, & exul, agnoſceretur [n]. *Patauienſi Ciuitati ſuæ, quatuordecim dierum, annuas nundinas, in feſto S. Iacobi incboandas, in præſtitæ fidelitatis remunerationem conceſſit primus, anno M.C.LXIV.* Hactenus ex Vvigulæo Hundio. Quæ omnia hîc congerenda eſſe putaui, ne quid omitterem. Cæterùm an volente Imperatore, fauentéque an diſſimulante, ſeu non valente impedite, promotus fuerit, neque Hundius tradit, neque ego alibi potui inuenire.

m Epiſc. Patau.19.

n Hundius ibidem.

Non deſunt, qui Andreæ promotionem Vallſarnienſis Abbatis, in Epiſcopum Atrebatenſem, quam nos ſuprà ex Iperio, & Meiero commemorauimus, in hunc annum ſentiant referendam. Quod ex Tabulis Eccleſiæ Atrebatenſis deſumptum [o], Ferreolus Locrius, atque Ægidyus de Roma, antiquior multo Author tradidere. Nobis ſufficiet notaſſe vtrunque annum, atque huic vltimo tabularum verba inſerere. *Andreas*, aiunt, *genere Pariſienſis, Abbas de Sernay, Ordinis Ciſtercienſis, poſt Godeſcalcum regimen Eccleſiæ ſuſcepit. Hic dedit Capitulo altaria de Celeſt, de Droencurt, de Suaſtre, de S. Amando, & de Puiniers*, &c. Illuſtrat etiam Andreæ Pontificatum B. Ioſcionis Bertinenſis funus, & cadauer glorioſum, cui inter alios Epiſcopos affuiſſe commemoratur: vidiſséque *de vultu defuncti diſcooperto, quinque flores roſarum exeuntes, vnum ex ore, duos ex naribus, & duos ex auribus. Porrò in roſa, quæ de ore exibat inuenerunt ſcriptum AVE MARIA. Tenuerunt autem eum per dies ſeptem donec tres Epiſcopi conuenirent: quorum vnus fuit Dominus Andreas,*

11.

12.

o Vterque ad hunc annum.

Atreba

Atrebatenſis Epiſcopus, &c. Ita Iperius, & ipſe Bertinenſis,diuerſo,licèt,anno. Aſt Ferreolus Locrius in hunc refert, ex Andreanæ electionis coniectura;ſic enim ait.*In tempore variant*(ſcilicer Au·thores) *ſed in hoc anno tenet me Andrea ordinatio, ſiue ſucceſsio,qui Ioſcionis funus curauit.* Dixiſſe ſolitum Ioſcionem quinque Pſalmos ob reuerentiam Virginis,incipienres,ex illis quinque litteris, quæ glorioſum nomen Maria continent, iidem, qui ſuprà, Aurhores prodidere.

---

1. *Secundi Abbatis Calatrauæ mors*, 2. *& Magiſtri electio*; 3. *electorum, electique formido*: 4. *Oratio Magiſtri in Generali Ciſtercy Synodo*, 5. *& Gilberti reſponſum.* 6. *Dubitatum, quo loco admiſsi fuerint*; 7. *accepta omnia, & confirmata per Alexandrum*; 8. *quòd Ciſtercienſium fratrum Ordinem obſeruarent perpetuò*; 9. *quòd traditis per Capitulum legibus parerent*, 10. *quòd eorum ſpiritualibus bonis participarent.* 11. *Confirmatio dictorum,& ſubſcriptiones.* 12. *Confutati errores Radis Audrady.*

Capvt VII.

1. Aliarvm hactenus prouinciarum geſta, nec ſatis adhuc dicta: quippè ad quæ iterum hoc anno redeundum. Interim nos Hiſpania detinebir, dignam præbens annalibus materiam, & quam non licet ſilentio prærerire. Secundus Calatrauæ Abbas Radulphus, qui item vltimus,viam vniuerſæ carnis ingreſſus eſt,nullum ſiui deſiderium relinquens ſubditis.De eo in Membrana antiqua Fiterienſi. *Secundus Calatrauæ Abbas, qui,huic,ſcilicet Raymundo, ſucceſsit in domo Calatraua migrauit, & in Corcolos ſepultus inuenitur. Hoc ſecundo defuncto propter eiuſdem iniuſtas exactiones, & inordinationes, fratres Calatrauæ hoc non tulerunt*,&c. Hactenns ibi. Ergo, ſeu quiſquis ſuccederer Raimundo, vr meritis, ſic gratia inferior foret; ſiue Radulphus,præ innata duritie talis eſſet, qui vel primus veniret faſtidiendus; ad poſterum,ſeu impatientia militum, & recentium aliarum militiarum,quæ Magiſtris ſubeſſent,æmulatione; Abbatum iugo colla ſubtrahentes,elegerunt Magiſtrum Garſiam nomine, à quo, & per quem in cunctis gubernarentur. Nam cur in reliquis, militiam ſoli milires,Monachi in Calatrana pertractarent? Cur Abbas Chori, & cantus forſan gnarus, ſed belli prorſus expers, agmen duceret, inſtrueret acies,atque armis præſideret, quæ nunquam nouerit? Raimundum Sanctum,doctúmque de cœlo, ſuffeciſſe negotiis belli, & pacis; reliquos omnes, ſi ſibi relinquantur, dum vtraque confundunt, neutris pares: & bello defuturos, vt inexpertos; paci, velut qui armis inuigilarent. Sed neque hoc temerè ab eis aggreſſum iri: poſtquam Radulphum paſſi, propria damna mœruiſſent; ſi diu vixiſſet,immenſum dilatanda.

2. Ita quo iure,quáve iniuria,dubium: conſtat noua Magiſtri creatione electionem Abbatis præuentam,& impeditam; & Monachos, vt non expreſsè pulſos, at abire compulſos à propriis ſedibus; ne vel Clerici laico ſubderentur, Conuerſo Monachi,aut acephali viuerent: ſeu ſi perſiſterent eligere Abbatem, in Conuentu bicipiti manerent. Et erat Calatraua conceſſa Abbati, & Monachis; ſed viris quietem, cœleſtiaque ſcientibus, cedere ſatius viſum,quam litigare. Ad Fiterium regreſſos multos, nequaquam dubium; quam domum à Raimundo deſertam olim Scalæ Dei Abbas, noua miſſa Colonia, reſtauraueтat. Sed ſunt qui dicant aliquos manſiſſe in oppido Ciruelos, ad Sancti Patris Raimundi ſepulchrum excubaturos. De Didaco Velaſquio faciliùs credam, retentum Calatrauæ, nec abire permiſſum à militibus, qui eius hactenus auſpiciis militaſſent; quemque poſt Raimundum, ſi non præ ipſo, ſui inſtituti auctorem venerarentur. Cuius mihi ſignum,haud leue eſt,quod obierit in Monaſterio Sancti Petri prope Gumielem, domo acquiſita per fratres Calatrauæ, & Morimundo tradita, nec Monachos aliunde ſuſceprura,

3. Interim Garcias electus in Magiſtrum,ac cæteri Conuerſi;gaudere primùm, & nouæ dignitatis honore frui; ſed mox poſt factum, ardore deferueſcente, quod in humanis conſiliis frequens eſt, conſcientiæ ſtimulis cœperunt exagitari. Nam cur filij parentes eieciſſent?Conuerſi Monachos? Cur ſubditi in Prælatos rebellaſſent? ſe Ciſtercienſem Ordinem profeſſos, ab Abbate, & Monachis admiſſos,obedientiam Abbati promiſiſſe.Nunc ſuppreſſa Abbatiali dignitate,fugatis Monachis, quid ſibi cum Ciſtercio commune fore? Notandos ſacrilegij,& parricidij,Deo odibiles, hominibus inuiſos; qui eos maximè parentes dedignarentur, quos vel exteri quærerent;& ei ſe iugo, ſub eo nati,ſubſtraherent; cui vel liberi colla ſubdidiſſent. Tum ſe laicos,idiotas,& ſine litteris, vt nullis legibus obſtricti tenerentur;egere ſacerdotibus,egere miniſtris,à quibus ſpiritualia participarent. Ergo, vt vtriſque incommodis occurrerent, duplex medium electum, & executum; nam Capellanos ſuſceperunt, quales Ciſtercium Monialibus prouiderat, ne Monachi extra Monaſteria diuagarentur. Et nouus Magiſter generalem Conuentum adiit Ciſtercij celebrandum,normam vitæ, atque leges,ſibi,& ſuis, tum incorporationem, ſi fortè poſſet,ſin minus communicationem bonorum, & quam poſſet vnionem,impetraturus.

4. Conuenerant ex omni natione Ciſtercij Patres; negotia Ordinis de more tractaturi: Cùm ecce Garcias capitulum ingreſſus,atque ad Gilberti parentis pedes procidens: Nos,inquit,etiam Ciſtercium amplectatur, fortè degeneres, ſed veros Ciſtercij filios;nec vnquam ſponte auellendos à matris gremio. Calatraua nos primum per Raimundum,per habitum concepit; per vota peperit. Ciſtercium inter filios educauit,approbante Lamberto,qui ratum habuit, ſi quid aduersùm leges peractum eſſet. Hactenus ſub Abbatibus, vt cæteri, qui nobis regula; ſed neque doctis rantum obedire;quæuis alia inſtitutio quærenda fuit. Atque, ô vtinam ſub eiſdem manere concederetur, neque alia nos vincula irretirent deputatos militiæ, & infidelium Hiſpaniam occupantium impugnationi. Sed bello ſemper,& ſanguine intentis,innocui Monachi imperare, aut ſponte detrectant, aut minus poſſunt; nec ſe facile à Rachelis diuelli

ſinu,vt cum Lia cæcutiant , patiuntur. Hinc aliæ, in Hiſpania florent militiæ , quædam extraneæ, Ciſtercienſes , per Magiſtros promotos ex militibus guberuari conſuetæ ; in quo omnes conueniunt. Nec aliter inſtituta Militia Templi , cui Sanctus Pater Bernardus iura dedit. Hinc etiam nos in Magiſtrum Calatrauæ , cui milites obtemperent, poſt Abbatis Radulphi mortem , electi ſumus,non vt Monaſticum iugum detrectemus ; ſed ne polluamus. Quippe qui ſacerdotium bello eximere,non cum illo contendere; nec dignitatem ex parte diminuere , ſed inctuentum voluimus. conſeruare. Demum non nobis authoritas quæſita,ſed repulſa ignominia, ſi tot per annos milites expertos , non vnquam duces liceret experiri. Hac electione Monachi irritati,remearunt ad propria ; & nos,ſuo conſortio,atque doctrina; ſeipſos,Calatratia deſtituere. Non Regio dono,Caſtro munitiſſimo,non parentis Raimundi dulci memoria, quem Deus iam miraculis illuſtrem , vt virtutibus olim, mundo oſtendit ; non proprio demum ſanguine retenti , quem Calatrauæ non ſemel effuderunt; filios,& fratres ſtatim deſeruere;ſocios ſe,ac paſtores aſpernati,quandiu non duces. Nunc laicos homines relictos ſine legibus,ſine præceptoribus : & niſi admiſiſſemus Capellanos , vel ſine Sacramentis,quia iam ſine miniſtris,relinquendos. Suſcipiat ſaltem Capituli conſenſus,præſcribat leges , normam vitæ tribuat,ſi placet,filiis,ſin minùs familiaribus,nihil omnino , dum nos Ciſtercium foueat, detrectaturis.

5. Dixit & Gilebertus communis parens ſereno vultu,& medio inter arguentem , & gratulantem; pauca de creatione Magiſterij ; & ſuppreſſa Abbatiali dignitate:nec tam factum,quàm modum condemnantia. Quod nimirum , capitulo inconſulto, ſine licentia Abbatis Ciſtercienſis ; tum ſine vlla, qua factum tuerentur,authoritate. Ad petitionem mitia , atque beneuola : nec ſe,aut Conuentum illum deſuturum iuſtis filiorum (quos negare non poſſent)ſupplicationibus;quæ vel ceſſante paterna pietate , exteris adhuc forent concedendæ. Nec quantumcumque admiſſa hactenus culpa , pellendos Ciſtercio , quicumque vellent ſub eius vmbra protegi : Nedum in ſinu eius nati homines , & qui iam de commiſſis pœnituiſſent. De modo tantùm deliberaturos,ſi quis ſecurior ; atque vtriſque quietior inueniretur. Tum verò Garcia honorificè dimiſſu per cunctorum ſuffragia res diſcuſſa: decretumque;vt poſcentibus , viuendi norma , & leges militari exercitio accommodatæ;filiis, paternorum bonorum communicatio , ſeu conſtitutis ſub patria poteſtate;ſeu iam emancipatis, præſcriberentur. Reliqua in dobio ; & de quibus nil liceat affirmare. Membrana illa , qua ſæpius vſi ſumus , vt veros fratres ad Ordinem ſuſceptos , ſatis inſinuat ; queis Pater Abbas Scalæ Dei datus , per quem iuxta chartæ charitatis tenorem viſitarentur. *Viſum eſt autem,ait,toti capitulo , & de iure extitit iudicatum , ſatis fieri eorum petioni inſtanti. Proptereà ſtatutum ab vniuerſali Capitulo Ciſtercij, & in priuilegio eorum impreſſum,domum Scalæ Dei, & Abbatem eius ſuper illos Ordinis curam gerere,& in patrem illorum , ſcilicet Calatrauenſium haberi.* Conſonant Calatrauæ omnes Authores;[a] qui non diuerſam,aut minorem putant hanc admiſſionem, ea quæ poſt annos tres ſupra viginti,Regis Caſtellæ interuentu, facta eſt ſub Morimundi Abbatis viſitatione.

a Rades in Chron. & defenſiones ſupè excuſſa.

6. Verùm mihi rem altiùs contemplanti , dubia hæc omnia ; neque hoc anno admiſſos , vt veros fratres,ſed vt familiares : adeóque nulla domo deſignata,quam matrem agnoſcerent,duo indicia videntur perſuadere. Alterum eſt , quod ſi iam hoc anno fratres;quorſum milleſimo,cẽteſimo , octuageſimo,ſeptimo,Regis,& Procerum interuenit authoritas,vt in veros Ordinis fratres , non iam vt familiares ſuſciperentur ? Porrò Magiſtrum , qui tunc temporis erat , his litteris munitum , protectumque , repetiiſſe Ciſtercium , tunc videbimus. Alterum verò , quod ſemel acquiſito iure Scalæ Dei Abbati,ſuper Calatrauẽſes,aut ſemper ſub eodem permanſiſſent,quod rationi conformius , aut non niſi facta mẽtione illius decreti;ſicut & illius, ab Alexandro Papa , dum hoc confirmat , nomen exprimeretur. Et tamen prætermiſſum in diplomate,manifeſtè conſtabit , dum iam tranſcribam. Ergo crediderim quos minùs obedientes ipſo electionis facto experti fuiſſent , emancipaſſe filios: ac bonis,quæ poroeroor , communicatis , ſui iuris effectos diſceſſiſſe. Quamuis neque hoc , vt certum dicere auſim , ſed lectoris iudicio decernendum.

Vtcumque fuerit , accepta norma vitæ , atque 7.
bonorum communicatione , Garcias Senonas ad Alexandrum profectus eſt , vtriuſque gratiæ obtenturus confirmationem. Porrò quæ leges à Gilberto parente traditæ Ciſtercienſi militiæ,& quæ pacta conuenta inter vtroſque : Qualitérque non ſolùm ipſi milites,ſed etiam Capellani,ad eandem communicationem ſuſcepti ſint , ipſe Alexander narrat in hæc verba.[b]

Alexander Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei , di- 8.
lectis filiis Garcia Magiſtro , & fratribus de Calatraua tam præſentibus , quam futuris ſecundum Ordinem Ciſtercienſium fratrum viuentibus , in perpetuum.

Iuſtis petentium deſideriis , facilem nos conuenit impertiri conſenſum,& vota , quæ à rationis tramite non diſcordant,effectu ſunt proſequente complenda. Ea propter dilecti in Domino filij veſtris iuſtis poſtulationibus grato concurrentes aſſenſu præfatum locum de Calatraua,in quo ad ſeruiendum Deo , diuino eſtis obſequio mancipati,ſub B. Petri,& noſtra protectione ſuſcipimus,& præſentis ſcripti patrocinio communimus. Inſtitutionem verò , quam dilecti filij noſtri, Abbas , & fratres Ciſtercienſes in eodem loco feciſſe noſcuntur,videlicet,vt Ordinem eorum firmiter ſeruaretis , & militaribus armis accincti contra Sarracenos ad ipſius loci defenſionem viriliter pugnaretis,nos ratam habentes,deuotioni veſtræ, authoritate Apoſtolica,confirmamus ſtatuentes,vt quaſcumque poſſeſſiones,quæcumque bona idem locus impræſentiarum iuſtè,& canonicè poſſidet , aut in futurum conceſſione Pontificum,largitione Regum,vel Principum, oblatione fidelium , ſeu iuſtis aliis modis præſtante Domino poterit adipiſci,firma vobis, veſtriſque ſucceſſoribus,& illibata permaneant.

Præterea,ea quæ de victu , & veſtitu veſtro prædi- 9.
cti Abbas,& fratres Ciſtercienſes, & vniuerſum Capitulum eiuſdem Ordinis à vobis tenenda ſanxerunt, vobis Authoritate Apoſtolica confirmamus. Ita ſiquidem ſtatutum eſt , quod lineis in fæmoralibus tantum vobis vti licebit , tunicas ad equitandum idoneas habebitis,pelliceas quoque agninas , ſed breues , mantellis agninis forratis,& cappas , & ſcapulare pro habitu religionis. Veſtiti , & cincti , dormiatis , & in Refectorio,& in dormitorio, & in coquina iuge ſilentium tenebitis:ſummopere autem cauebitis,ne in qualicumque veſte, aut ſuperfluitatis argui , aut curioſi-

tatis

tatis notari poſſitis. Sint ergo panni veſtri in colore, & craſſitudine prædictorum fratrum ſimiles: tribus verò in hebdomada diebus; id eſt feria tertia, quinta, & Dominica, cum præcipuis diebus feſtis, carnibus veſci licebit, vno tantum ferculo, & vnius generis, quantum ad carnes pertinet, contenti eritis, & ad menſam vbique ſileatium tenebitis. Inſuper ſtatutum eſt, vt nulli Ciſtercienſis Ordinis liceat, quemcumque fratrum veſtrorum recipere, abſque aſſenſu veſtro; ſed, & vos erga fratres eorum eadem lege tenebimini.

10. *Cùm autem ad aliquam Abbatiam Ordinis Ciſtercienſis veneritis, quoniam conſuetudinem illorum minus nouiſtis, non in Conuentu, ſed in hoſpitiis honeſtè, & charitatiuè, & quantò familiarius fieri poterit, recipiemini. In ieiuniis eundem obſeruantiam tenebitis, ſicut Conuerſi illorum; Capellanos in domo veſtra profeſſos, ſicut ſuos prædicti fratres in domo ordinis recipiunt. Sanè laborum veſtrorum, quos propriis manibus, aut ſumptibus colitis, ſiue de nutrimentis animalium veſtrorum, nullus à vobis decimas, aut primitias exigere præſumat. Prohibemus autem, vt nulli fratrum veſtrorum poſt factam in eodem loco profeſſionem abſque totius congregationis aſſenſu liceat de loco illo diſcedere; diſcedentem verò abſque communi litterarum cautione, nullus audeat retinere.*

11. *Decernimus ergo, vt nulli omnino hominum liceat iam dictum locum temerè perturbare, aut eius poſſeſſiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, ſeu quibuſlibet vexationibus fatigare, ſed illibata omnia, & integra conſeruentur, eorum pro quorum gubernatione, ac ſuſtentatione conceſſa ſunt, vſibus omnimodis profutura, ſalua Sedis Apoſtolicæ authoritate. Si qua igitur in futurum Eccleſiaſtica, ſæculariſue perſona hanc conſtitutionis noſtræ paginam ſciens contra eam temerè venire tentauerit, Secundò, tertióue commonita, niſi præſumptionem ſuam congrua ſatisfactione correxerit, poteſtatis, honoriſque ſui dignitate careat, reámque ſe in diuino iudicio exiſtere de perpetrata iniquitate cognoſcat, & à ſacratiſſimo corpore, & ſanguine Dei & Domini noſtri Ieſu Chriſti aliena fiat, atque in extremo examine diſtrictæ vltioni ſubiaceat. Cunctis autem eidem loco ſua iura ſeruantibus ſit pax Domini noſtri Ieſu Chriſti, quatenus, & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud diſtrictum iudicem præmia æternæ pacis inueniant. Amen. Amen. Dat. Senonis per manum Hermanni Sanctæ Rom. Eccleſiæ Subdiaconi, & Notarij, VII. Kalend. Octobris Indictione XIII. Incarnationis Dominicæ anno M.C LXII. Pontificatus verò Domini Alexandri Papæ Tertij anno VI.* Hactenus priuilegium Alexandri, cui primus omnium ſubſcripſit noſter Henricus. Cæterum ex eiuſdem verbis planè videas, nullam Scalæ Dei, nullam Calatrauenſium dependentiæ, aut obedientiæ Ciſtercio ex tunc præſtandæ mentionem fieri. Vnde duplex vtriſque gloria accreſcat, haud contemnenda; Ciſtercienſibus, quod ſe vltrò abdicauerint imperio ſummo in inclytam Militiam, quam ipſi proprio ſanguine inſtituiſſent: Calatrauenſibus, atque id omnino maius, quod poſt ſemel expertam libertatem, qua nihil dulcius; poſt plures annos, fauore ad id quæſito, obtentóque, ſubiectionem ambierint, atque obedientiæ iugo colla dederint.

12. Rades Andradius, qua caligine ſemper in his rebus, inter tenebras gradiens motam litem à Monachis affirmat ob Calatrauam, quæ ipſis dono Regis Sanctij ceſſerit, & à militibus iniuſtè detineretur. Sed initam concordiam inter vtroſque facta permutatione cum Monaſterio Sancti Petri prope Gumielem, quod milites pro arce illa dediſſent: mirum erroribus, verba ſuperari, pluribus pauca. Quippe neque in antiquis litis mentio, quæ hoc annó, ſi quando; atque in Capitulo generali mouenda foret; adeóque in ipſis indultis memoranda. Nec Monaſterium Sancti Petri, pro Calatraua, ſed liberè collatum, ex ipſa donatióne, vt infra videbimus. Tum nec Fiterio accreuit, vt debuerat, ſi loco Calatrauæ ſubrogabatur, ſed Morimundo: cum tamen litem pro arce Calatrauæ, non Morimundus, cuius nunquam fuiſſet; ſed Fiterium ſolùm, cui tradita à Sanctio, mouere poſſet. Demùm, quo tempore Cœnobium Sancti Petri admiſit Ciſtercium, hoc eſt anno M. C. XCIV. iam Calatraua Ciſtercio reſtituta ante ſeptennium, pacificè ab eo, & quietè poſſidebatur. Quæ omnia à nobis, ex ipſis inſtrumentis; ſuis ſingula locis pandenda erunt.

---

1. Sancti Ioannis Ziritæ glorioſus obitus, 2. & ab eodem præſcitus, & prædictus, 3. circunſtantia mortis; 4. Sepultura, & memoria ſanctitatis. 5. Blaſij pro Hortenſi Cœnobio ſolicitudo; 6. priuilegium obtentum. 7. & incrementa; 8. Fælix mors, 9. & Martini ſubrogatio. 10. Emendata memoria Monaſterij, 11. & dictum de ſilentio Petri Alphonſi.

CAPVT VIII.

1. RETINET adhuc Hiſpania properantes, & Sanctorum Abbatum fœlices obitus, Ioannis, Blaſiique quin in Horta Martini ſucceſſionem (nam Ioannes præfectura ſe abdicauerat) & ſi quæ alia concernunt hos euentus, enodare compellit; prius quam ad Angliæ Regem, ex fuga Thomæ furentem, reuertamur. Itaque Ioannes Zirita Abbas emeritus, qui miſſos olim à Bernardo parente Monachos fouerat, qui primæ Luſitaniæ fundationis Auctor extiterat; qui ſe, & ſuos non multò poſt Ciſtercio dederat: poſt varias alias locorum conſtructiones, poſt informatam Luſitanam Militiam ſanctis legibus; poſt triennium abdicata præfectura in ſumma rerum externarum quiete peractum; tandem plenus dierum, virtutumque, circa finem præſentis anni, lenta ſed grau infirmitate ſupra ſenium correptus, fœliciter in Domino obdormiuit.

2. Diei, & horæ præſcium affirmat Brito, doctum nimirum oraculo cœleſti, quo longè ante meruit illuſtrari. Tum verò addens virtutibus virtutes; & ſibi merita, & fratribus, ac filiis, quæ poterat, bonorum operum exempla, cumulabat. Extat epiſtola eius deuota ſatis, & humilis, quam morti proximus ad Sancti Ioannis Tarouceæ filios ſcripſit, eorum ſe commendans orationibus, quibus, ſi quid valeret apud Deum, nequaquam ipſe ingratus inueniretur. Atque ecce eiuſdem epiſtolæ tranſumptum,

3. *ª Ioannes pauper virtutum, & diues defectuum,*

vobis religioſis viris, qui Domino offertis Sacrificium immaculatam, ſalutem ſempiternam, & mei recordationem. [a apud Brit. lib. 5. c. 25.]

Placuit Domino Ieſu Chriſto deducere me ad finem, quem deſiderabam; appropinquat dies reſolutionis, & gaudij mei; ſed quia me noui inopem veſtrarum virtutum, & timeo, ne ſine oleo compaream coram ſponſo, vos, qui cum tempore praparaſtis lampades veſtras, ſuccurrite mihi, dum tempus eſt, ne forte audiam illud durum eloquium: Neſcio vos. *Etſi Dominus dederit, quam ſpero, lucem inacceſſibilem, meum erit, veſtris non deeſſe neceſſitatibus; quippè qui frater, & ſocius veſter fui in tribulationibus, vos non relicturus tempore gaudij; & quia infirmitas labefactat corpuſculum, ſalutat vos anima mea, pro qua Dominum deprecamini.* Hactenus quam vulgauit Brito, epiſtola, charitatem humilitatémque; ſed & fidem eructans; & digna, quæ viri Sancti eſſe credatur. [Matth. 25.]

3. Inſtante morte, facies viri viuida, hilares oculi, expedita lingua, & mens; quæque ſingulos alloqui, ſingulis benedicere non deſtitit, quoadvſque iam terminum attingens, atque ab hominibus ad Deum ſolum conuerſus [b]. *Laudate (ait) Dominum de cælis, laudate eum in excelſis.* Et vere ſibi in hoc obtemperauit, quippè, quem Pſalmum in terris inchoauerat, ad cœleſtia inuitans, creditur in excelſis perfeciſſe. Erat Ioannes, cum ex hac vita migrauit, nonagenarius, plus, minúſve. Quippè qui Alphonſum Luſitanum Principem, iam tunc quatuor, & ſexaginta annos agentem, ſuis à Deo impetraſſet orationibus; cum prius militem, eremitam, anachoretam peregiſſet, non paruo tempore. Vixit in Ordine, computante Brito, annos X L I. Abbas Sanctorum Chriſtophori, & Ioannis X X X V I I. priuatus ferme quatuor, nec minus claruit miraculis poſt mortem, quàm dum viueret meritis; ſed quæ ad noſtram notitiam, vt plura alia, antiquorū incuria, non peruenerint. Niſi quod tamen ſepulturæ viri tale curarunt Epithaphium ſuperſcribi. [b Pſal. 148.]

IOANNES ABBAS ZIRIT REXIT MONAST.
S. IOANNIS. S. CHRISTOPHORE, SALZEDÆ, S. PETRI,
CLARVS VITA; CLARVS MERITIS, CLARVS
MIRACVLIS, CLARET IN COELIS, OBIIT
X. KAL. IANVARII, ÆRA. M. CC. II.

4. Hactenus prioris ſepulchri ſuperſcriptio, cuius locum nec Brito ipſe declarat. Tranſlatum tamen corpus adſeuerat, atque in Sacello eiuſdem domus maximo, intra ligneam thecam collocatum, minùs decenter, quàm pro gloria meritorum. Vt non immeritò, & credi, & dici poſſit, ceſſaſſe hoc noſtro ſæculo miracula, ob minorem in Sanctum reuerentiam, & quæ eam comitatur deuotionem. Memorat Sanctum Ciſtercienſe Menologium ipſa quâ obiit die, Martyrologium Monaſticum [c], Kalendarium Auberti Miræi [d], & alij Recentiores. [c Hug. Menard. & lib. obſeruat. d Orig. Monaſt. c. 15. & 17. lib. 5.]

5. Hoc ipſo anno Venerabilis Blaſius, ſeu Velaſquius, ſecundus Abbas Hortenſis Monaſterij, inter Caſtellæ, & Aragoniæ terminos ſiti, quod ipſe ex Cantauos paulò antè tranſtulerat, viam vniuerſæ carnis ingreſſus eſt, cum domum ſuam virtutibus, & viris, quæ duo pro ingentibus copiis habendâ ſunt; ſed multis poſſeſſionibus etiam locupletaſſet: quas mortis præſcius, an timidus, & prouidus, antequam moreretur, fecit ab Alexandro confirmari: Legitur hodie, perſeuerátque in Tabulario diploma ipſum, ex quo quantum ſub Blaſio domus creuerit, non difficile liquet. Sic enim habet. [e] [e ip lib. priuileg. Hortæ.]

6. *Alexander Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, dilectis filiis, Blaſio Abbati Monaſterij B. Mariæ de Horta, eiúſque fratribus, tam præſentibus, quàm futuris regularem vitam profeſſis. In perpetuum.*

Religioſam vitam eligentibus Apoſtolicam conuenit adeſſe præſidium: ne cuiuſlibet temeritatis incurſus, aut eos à propoſito reuocet, aut robur, quod abſit, ſacra religionis infringat. Ea propter, dilecti in Domino filij, veſtris iuſtis poſtulationibus clementer annuimus, & præfatum Monaſterium B. Dei genitricis, ſempérque Virginis Mariæ, in quo diuino eſtis obſequio mancipati, ſub B. Petri, & noſtra protectione ſuſcipimus, & præſentis ſcripti priuilegio communimus. In primis ſiquidem ſtatuentes, vt Ordo Monaſticus, qui ſecundum Dominum, & B. Benedicti regulam, & inſtitutionem Ciſtercienſium fratrum in eodem Monaſterio inſtitutus eſſe dignoſcitur, perpetuis ibidem temporibus inuiolabiliter obſeruetur.

7. *Præterea quaſcumque poſſeſſiones, quæcumque bona, idem Monaſterium impræſentiarum iuſtè, & Canonicè poſſidet, aut in futurum conceſſione Pontificum, liberalitate Regum, vel Principum, oblatione fidelium, ſeu aliis iuſtis modis operante Domino poterit adipiſci, firma vobis, veſtriſque ſucceſſoribus, & illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis: locum ipſum de Horta, in quo prædictum Monaſterium ſitum eſt; cum omnibus appendiciis ſuis: Grangiam, quæ dicitur Cantauos; Grangiam, quæ dicitur Boniciar; cum appendiciis earum; Grangiam Alcardea cum appendiciis ſuis: Grangiam, quæ dicitur Benuuera, cum appendiciis ſuis: Grangiam; quæ dicitur Arandela, cum appendiciis ſuis: Grangiam, quæ dicitur Gludea, cum appendiciis ſuis, &c.* Pergit ad decimarum exemptionem, & communia alia indulta, eidem Cœnobio ſpecialiter firmanda. *Datum Senonis per manum Hermani S. R. E. Subdiaconi, & Notarij VII. Kalendas Octobris. Indictione X I I I. Incarnationis Dominicæ anno. M. C. L X I V. Pontificatus verò Domini Alexandri I I I. anno V I.* Hactenus ibi. Quibus planè videas, quot, & quæ Blaſius incrementa Hortæ contulerit. Quippè præter loca de Cantauos, & de Horta, quæ ſub Radulpho habuit, reliqua omnia ſub eo illi acceſſere.

8. Igitur tranſlatione domus peracta, atque tot acquiſitis poſſeſſionibus, & quæ maior, & melior cunctis fuit, Martino in Monachum per vota conſecrato; hoc ipſo anno, quo cuncta ab Alexandro confirmari curauerat, ipſe etiam ad cœlos tranſlatus eſt, dolentibus filiis, & ſuam orbitatem lachrymantibus, qui tanto patre indigni eſſent inuenti. Dies obitus hactenus ignotus: annus conſtat ex Actis ſucceſſoris, qui poſt viginti annos peractos in Abbatia, ſex in Epiſcopatu Seguntino, & tres ſupra viginti vitæ priuatæ, poſt abdicatas infulas, hoc eſt poſt annos nouem, & quadraginta, tandem milleſimo, ducenteſimo, tertio-decimo mortuus eſt, ab hoc, quem ſcribimus omnino computando. Sepulchrum eius Hortenſibus ignotum, niſi quòd creditur in Capitulo iacere. Nomen Menologio Ciſtercij adſcriptum eſt, die vigeſima quinta menſis Maij. At non ea obiiſſe, compertum eſt, qui neque potuit alio,

quàm hoc anno, neque hoc potuit obiiſſe menſe Martio, quem Alexander poſt ſemeſtre eſt allocutus.

9. Defuncto Blaſio, Martinus ſuffectus eſt, ſextum, & vigeſimum annum ætatis agens; religionis ſextum, quod Richardus teſtatur in eius vita.

Simplex clauſtralis annis ſex vixit.

Ergo qui vigeſimo ætatis ſuæ anno Monachum induit, poſt ſex alios peractos in Religione, magis in cœlis (nam, vt idem Richardus de eo ait.

Mundum calcabat iuuenis per calica iura,
Moribus inſiſtens ſacris.)

Vigeſimo ſexto tandem promotus eſt, cunctorum in eum ſuffragiis conuenientibus. Leguntur adhuc Leonini verſus, pro temporis incuria non incurioſi, à Richardo compoſiti in hunc modum.

Poſt hac Horteaſis conuentus, Patre ſepulto,
Voce immenſis ſimul, & conamine malto;
Hunc ſibi paſtorem fieri, patrémque petebat.

Et poſt pauca.

Qui multis annis Abbatis honore potitur, &c.

Hæc de B. Viri electione, quam omnium incrementorum Hortæ initium fuiſſe ex inferius dicendis apparebit.

10. Interim noto, quod, dudum etiam in vita Sancti viri, quam vulgari ſermone concinnaui, notandum duxi: Vide etiam Henriquez [f], aliique; perperam in eadem domo virum Dei, primum eius Abbatem exiſtimatum, atque item Monaſterij tranſlatorem; confirmante vtroque cœnotaphio, quod nouo eius ſepulchro ſculptum legitur. Nam reuera, qui Blaſij ſucceſſor fuit, tertio loco electus poſt Radulphum; nec domum potuit ipſa tranſtuliſſe, cum Alexander Blaſio adhuc viuenti, locum de Horta, in quo Monaſterium ipſum ſitum eſſet; & rurſus Cantauos, in Grangiam confirmauerit: nec demum præſidente in Horta Blaſio, quod idem Alexander Papa affirmat, potuit Martinus primus præſediſſe. Ad ſummum ergo primus dici poteſt in Horta electus, & ſub quo domus ipſa tantum creuerit, vt velut iam diuerſæ, alteriuſque ipſe fundator dici promeruerit; atque in hoc ſenſu etiam primus Abbas.

[f] *in Faſcic. & in Menolog.*

11. Concernit item hiſtoriam præſentis anni ſeptimeſtre ſilentium Petri Alphonſi, Alphonſi Luſitani Regis, fratris, quo leuem ſanè inanis gloriæ culpam, linguæ occaſione admiſſam, caſtigauit. Hunc, dum Monachum agit in Alcobatia, Alphonſus frater ſæpius viſitare; miſcere colloquia; virtutes pariter haurire, atque in genere; docere; & diſcere, (nam, & ipſe reuera inter ſceptrum, & arma, magiſter ſpiritus) atque animo, religionem alias ardenti, fraternæ perſuaſionis ſtimulos addere; labores præmiis; æternis temporalia; caducam gloriam mundi, manſuræ conferre, pius, & officioſus frequentabat. Inde vterque vegetior in virtute, nec magis Petrus Regias in Alphonſo, quam Rex Monaſticas in Petro promouebat. Sed inter hæc cùm à Laurantio Viegas, filio Egeæ Muñizij, laſciuientis ætatis quondam ſocio, idem Petrus Alphonſius viſitaretur; & partis olim victoriis de ſuis æmulis, ad memoriam reductis, aliquali iactantiæ ſubiacuiſſet; adeò in ſe ipſum exarſit vindex ſeuerus, vt quia ex alloquio leuitas manaſſet, ſeptem menſium ſilentium ſibi iniunxerit; quod licentia Abbatis prius obtenta, adeò rigidè fertur obſeruaſſe, vt præter hymnos, pſalmóſque in choro, nihil omnino aliud, vel ipſo fratre prouocante, locutus fuerit. Ita Bernardus Brito Luſitanus [g]. Neque cenſui ſilentio prætereundum. Quippe nil credam non domitum à viro, qui propriæ linguæ valuit imperare.

[g] *lib. 5. c. 17.*

---

1. *Henricus Rex in B. Thomam furens*, 2. *etiam contra Eccleſiam leges ſancit*, 3. *(emendatus Baronius.)* 4. *Sancti. Thomæ, & ſuorum bona confiſcat.* 5. *Conſentit Friderico Imperatori*, 6. *& contra Papam Alexandrum confœderatur*; 7. *minuta etiam tentat contra Archiepiſcopum;* 8. *Hic Pontigniaci profitetur Monachum:* 9 *Cucullâque ab Alexandro miſſa, ab Abbate Guicardo, latus induitur*, 10. *perpenſus Monachatus viri Dei*, 11. *& vita eius ad Ciſtercij normam, & ſuprà.*

Capvt IX.

1. Henricvs interim, cum ſe à Thoma deluſum, repulſum à Pontifice, ab vtroque contemptum (nam, ſic ipſe putabat) altius gemeret; impotens iræ, &, quæ furentum plerumque conditio eſt, eò magis audere, quò minùs poſſint; in vtrumque conuerſus, ſe ipſum magis atrocibus promulgatis edictis, commaculabat. Extant apud Baronium [a] Conſtitutiones, ſeu potiùs ſubuerſiones veri, & æqui; atque totius Chriſtianæ pietatis, numero decem, quas ipſe ex Vaticano Codice, nos ex ipſo tranſcriptas hic placuit addere.

[a] *Ad hunc ann.*

2. *Hæ ſunt Conſtitutiones, quas conſtituit Rex Henricus in Northmannia, & mandauit iuſtitiis ſuis.*

1. Si quis inuentus fuerit ferens litteras Domini Papæ, vel aliquod mandatum Archiepiſcopi Cantuarienſis, continens interdictum Chriſtianitatis in Angliam; capiatur, & de eo ſine dilatione iuſtitia fiat, ſicut de traditore Regis.

2. Præterea nullus Clericus, vel Monachus, vel conuerſus, vel alicuius conuerſionis permittatur transfretare, vel redire in Angliam, niſi de tranſitu ſuo habeat litteras iuſtitiæ, & de reditu ſuo litteras Domini Regis. Si quis aliter inuentus fuerit agere, capiatur, & incarceretur.

3. Ne aliquis appellet ad Papam, vel ad Archiepiſcopum.

4. Ne aliquod placitum teneatur de mandatis Papæ, vel Archiepiſcopi, vel aliquod mandatum illorum in Anglia ab vllo homine recipiatur. Si quis inuentus fuerit aliter agens, capiatur, & incarceretur.

5. Generaliter quoque interdictum eſt, quòd nullus ferat aliquod mandatum clerici, vel laici Domino Papæ, vel Archiepiſcopo. Si talis inuentus fuerit, capiatur, & incarceretur.

6. Si Epiſcopi, vel clerici, vel Abbates, vel laici ſententiam interdicti tenere voluerint: Sine dilatione de terra eiiciantur, & tota eorum

cognatio: ita quod de Catallis ſuis nihil ſecum ferant.

7. *Vt Catalla omnium, Papa, vel Archiepiſcopo fauentium, & omnes poſſeſſiones eorum, & omnium eis pertinentium, cuiuſcumque gradus, vel Ordinis, vel ſexus, vel conditionis ſint, capiantur, & in Dominica manu Domini Regis confiſcentur.*

8. *Vt omnes Clerici, qui redditus habent in Anglia, ſint commoniti per omnes Comitatus, vt infra tres menſes veniant in Angliam ad redditus ſuos, ſi diligunt redditus ſuos: etſi non venerint ad terminum ſtatutum, redditus in manu Regis capiantur.*

9. *Vt denarij Beati Petri non reddantur vlteriùs Apoſtolico: ſed diligentiùs colligantur, & ſeruentur in theſauro Regis; & expendantur ad eius præceptum.*

10. *Londonienſis, & Noruicienſis Epiſcopi ſint in miſericordia Regis, & ſubmoneantur per Vicecomites, & Bedellos, vt ſint intra iuſtitias Regis ad rectum faciendum Regi, & iuſtitiis ſuis eius, de eo, quod contra ſtatuta de Clarenduna interdixerunt ex mandato Papæ terram Comitis Hugonis, & excommunicationem, quam Dominus Papa in ipſum fecerat, per ſuas Parrochias diuulgauerunt ſine licentia iuſtitiarum Regis.* Hactenus editæ in vtrumque, Alexandrum, & Thomam, à Principe Anglicano, conſtitutiones.

3. Sed antequam ab eis diſcedamus, quod attinet ad denarium S. Petri corrigendus Baronius, eiuſdem exactionem duobus Ciſtercienſibus Prioribus commiſſam, ſed ab eis omiſſam tradens, timore Regis; quod ex Petro Bleſenſi ab ipſo adductum, eiuſdem verbis venit confutandum. Quippe Priores præpoſiti denario, & eius exactioni, de quibus Petrus; eiuſdem profeſſionis erant, cuius ille ad quem ſcribit, vel contra quem, tanquam in operum ſuorum deprauatorem; quod vel ex verbis à Baronio ipſo adductis planè conſtat.

b Ad hunc ann.

[b] *Bonæ memoriæ Rex Henricus pro denario Sancti Petri, quandoque aduersùs duos Priores Ordinis tui inexorabiliter, & irreuocabiliter excanduerat; nemo præſumebat ſe opponere ex aduerſo. Ego ſteti in conſtractione pro eis & in tempore iracundiæ factus ſum reconciliatio.* Porrò deprauatorem operum Bleſenſis, contra quem ipſe ſcribit, non Ciſtercienſem Monachum, ſed Canonicum potiùs regularem fuiſſe conſtat; ita inter alia in eadem inuectiua dicente Petro. *Tu verò regularis Canonicus, & ſpiritualis homo, quod in Canonum epiſtola legitur, euoluere debuiſſes.* Et paulò inferiùs, hominem incuſans, quòd relicto clauſtro, in ſolitudinem confugerit. *Illud autem æquanimiter ferre non poſſum, quod abiecto Concilio, & congregatione iuſtorum; qui priùs fueras Canonicus regularis, factus ſis Canonicus inſularis. Signum ægrotantis animi eſt, quod exis à conuerſatione communi,* &c. Non ergo illi Priores, qui Regi ceſſerant, ex Ciſtercio aſſumpti: ſed ex Canonicis magis Regularibus. Quod eò, vel maximè adnotandum eſſe duxi, ne quis (quod conſequenter dicendum foret) deprauatorem etiam operum Petri, contra quem ipſe ſcripſit, ex noſtris probet: à quibus potiùs Bleſenſis ſummè cultus, & quos eximio amore eſt proſecutus. Redeo ad Henricum.

4. Qui *neque his contentus* (ait Baronius) [c] *in odium Sancti Thomæ, res omnes eius, ſuorumque fecit confiſcari: omneſque de ipſius cognatione, quique ei familiaritate coniuncti eſſent, ex Anglia deportari trans mare; cumque neque ſexui, neque ætati parceret, ſummum ſpecimen crudelitatis exhibuit.* Hæc alij pluribus. Addam tamen ſæuitiam ex Antonino, [d] Vincentioque, [e] quæ Regiam impotentiam magis exprimat. *Cognoſcens* (aiunt) *Rex Anglorum Henricus, in quanto honore venerandus Pontifex à Domino Papa ſuſceptus fuiſſet, & quod in Pontigniaco locum ſibi manſionis elegiſſet, in ſuos inaudito crudelitatis genere, debacchatus eſt. Præcepitque, vt vbicumque aliquis de cognatione eius vir, aut mulier inueniri poſſet, exhæredatus, & ſpoliatus bonis propriis à Regno pelleretur; exacto prius ab eo iuramento, quod Pontigniacum contriſtandi Archiepiſcopi gratia, proficiſceretur, & ſe ei præſentaret. Tunc expulſi ſunt ſenes, & iuuenes ad cognationem eius pertinentes, ſed & mulieres cum pueris lactantibus, & quædam etiam grauidæ.* Auctor eſt etiam Guillelmus in Quadripartita; neque his ſatiatum Regem, addidiſſe, eundem Sanctum, quaſi id ſibi liceret, priuare ſpiritualibus; inhibuiſſeque, (æternum Regum probrum! Sed cauendæ iræ egregium monumentum) prohibuiſſe, inquam, vt nullus ipſi ſubditus, pro Archiepiſcopo ad Deum preces funderet.

c Ibid.

d Anton. p. 2. tit. 17. cap. 14. § 10.

e Vincent. lib. 29. c. 25.

Verùm qui hæc in Thomam Cantuarienſem, in Alexandrum etiam propter Thomam, vltimum furoris ſui virus effudit, ad ſchiſma conuerſus, & Friderico pro Paſchali Antipapa confœderatus; quaſi qui ab Alexandro ad eum confugeret, à quo nullam repulſam pertimeſceret. Plangit id Ioannes Sariſberienſis, ad B. Thomam ſcribens in hæc verba. *Et, vt de vobis taceam, & clericis, quos iniuſtè proſcripſit, qui mulierculas, & paruulos in cunis innocentes omni ſolatio deſtitutos, non tam crudeli ſententia, quàm infamia compulit exulari: qui ſchiſmatis furorem iam ferè ſopitum excitauit, & roborauit, & reſuſcitata procella, quam plurimum detimuerat, nauem Apoſtolicam, quantum in ipſo eſt, cum Chriſto ſubmerſit, imo, & adhuc ſubmergit.* 5.

Certè Henricum Friderico confœderatum per hoc tempus, perſpicuum eſt. Porrò in ipſa confœderatione inter vtriuſque hoſtes; Alexandrum expreſſum, nec nomine Alexandri, ſed Rolandi; quaſi eum nomine denegata auctoritate; quod idemmet Ioannes ad Epiſcopum Pictauienſem tradit his planè verbis [f]. *Nam cum Ioannes de Meneſerd, nomine Regis, Teutonico Tyranno coniuratus eſſet; & opem auxilij, & conſilij, ſacramento promitteret contra omnes homines, excepto ſolo Rege Francorum, ait Teutonicus per interpretem, ſicut atteſtantur magni, & multi, & religioſi noſtrates, de prouincia dico Rhemenſi, qui interfuerunt. Rolandus hoſtis Eccleſiæ, & Imperij, homo quidem eſt mortalis, & omnes Cardinales ſui, & nullus eorum Rex Francorum eſt: vnde nullum eorum exceptum intelligo, nec volo intelligi in hac confœderatione mei, & Regis Anglorum; ſi vos ita ſentitis, an aliter, publicè profiteamini. Cui Ioannes: Nos, inquit; & Dominus noſter ita intelligimus, vt vos; & ſub hoc intellectu, vice Regis noſtri iuramenta præbemus. Quid multa? exiuit aduerſus Dominum, & Eccleſiam.* Hactenus Ioannes Sariſberienſis in ea epiſtola: quibus Quadripartita etiam conſentit; quamuis factum poſtponat, & quidem verè, quod nos etiam infra adnotabimus. Sed conſultò ante tempus ſignandum duximus, quo vltimam furentis Regis inſaniam perpendimus. 6.

f epiſt. 182.

Cæterùm Rex aduerſum Archiepiſcopum, ſic maiora tentabat, vt neque à minimis etiam abſtineret. Nam cùm multi ex ipſius familiaribus, ſeu proſcripti ab ipſo, ſeu charitate in Sanctum Archiepiſcopum, exularent pariter; id omnimodis efficiendum ſibi cenſuit, vt fidiſſimos quoſque, 8.

quibus

quibus poſſet,pollicitationibus,irritamentíſque,ab eodem auerteret; quo, & malorum vltimum ſolatium, (ſocios)demeret; atque propinquorum deſertione,deſerti cauſam Orbi ſuſpectā faceret,cui nulli,nec intimi ipſi ſeſe adiungerent. Conſtat id ex eiuſdem Ioannis epiſtolis [g], qui ſemper pro Thoma ſtetit,vel inter paucos. *Deinde,ait,ſollicitauerunt me quidam,vt præſtarem ſecuritatem,quod in nullo deinceps iuuarem Archiepiſcopum, vt ſic redirem in gratiam Regis.* Et alibi [h]. *Si exigeretur à me, vt abnegem Archiepiſcopum meum, quod nullus ſuorum fecit adhuc; abſit,vt acquieſcam tantæ turpitudini primus,aut vltimus.* His & ſimilibus modis inſectabatur Henricus virum Dei,vt nullum prorſus medium prætermitteret, quo eius poſſet conſtantiam labefactare.

g Epiſt.157.
h Epiſt.150.

8. At Sanctus Præſul quietior ab iniuriis, & vires ſumens ab ipſa impugnatione; cum primum Pontigniacum peruenit, ſeu iam antè donatus Ciſtercij habitu,ſed tunc primum Cæleſtem illam vitam actitari ab hominibus, neque ſibi impoſſibilem conſpiceret: *Miſſo* (ait Vincentius in ſpeculo, atque eius tranſcriptor Antoninus [i]) *ad Dominum Papam, tunc apud Senones commorantem, ſecretius nuncio,habitum religionis ſibi ab eo fieri,benedici, & tranſmitti, poſtulauit, & impetrauit; Domino Papa ſic ei reſcribente, Miſimus tibi,Frater dilecte, habitum,non qualem voluimus,ſed qualem habuimus.* Ita Vincentius [k],Antoninúſque,& alij.Sed longè exactiùs,& certiùs in Tripartita,atque Petro Rogerij, auctoribus coæuis,& ocularibus, ex quibus, puto, alij deſumpſere [l]. *Accepta itaque,*aiunt, *benedictione,ſcilicet Alexandri, B.Thomas cum paucis familiaribus (aliò deſtinatis, vt dictum eſt,cæteris) Pontigniacum ingreſſus,iudicauit ſe indignè curam paſtoralem, de manu Apoſtolica accepiſſe; niſi etiam habitum religionis reciperet. Miſſis ergo proinde Nunciis,remiſit ei Dominus Papa habitum Monachalem, quem ipſe benedixit de laneo panno groſſo, & crudo. Deinde & nuntiis iniunxit,dicens: dicite Domino Cantuarienſi, quod habitum ei miſimus, qualem habuimus, non qualem vellemus.* Hactenus de habitu benedicto prius, & deinde tranſmiſſo ab Alexandro.

i lib. cap.
k part.2. lib. 17.c.1. §.10.
l Arnhold. ſecul. 12. cap.16.

9. Ceterùm quod ait idem Pontifex, ſe habitum, qualem habuit,remiſiſſe, non qualem vellet; non ſic intelligendum eſt, quaſi in ipſa cuculla Monachali,tranſmittenda Archiepiſcopo, delicatiorem materiam, formámve apponi voluiſſet; quæ abhorreret à norma religionis; ſed quia ipſe Pontificalia magis libera,& expedita,cum reditu ad Eccleſiam Cantuarienſem voluiſſet tranſmittere; dolerétque,quod Monachum indueret, occultandum ſub modio vitæ priuatæ, quem candelabro imponendum, ſeu iam impoſitum, ſi poſſet, reſtituendum exoptaret. Ergo per habitum exprimit ſtatum, habitationémque, à qua voluiſſet Thomam vendicare.Pergunt Rogerius, & Quadripartita de eodem habitu per Abbatem Guicardum Sancto, impoſito, ne quid deeſſet ad verum Monachum *Pontigniacenſis verò Abbas,dum cum paucis B.Thomam illo habitu indueret; adſtans ibidem quidam familiaris,dum vidit in ipſo habitu caputium minoris quantitatis,quam vt toti congrueret, (fuit tamen id ſeriò factum) verum regularis, ait, neſcio; liquet tamen Dominum Papam miniùs congruè adiuueniſſe cucullæ caputium.*

10. Hinc facile videas ſuſceptum à B. Thoma Ciſtercij habitum, ſolenni ritu, ceremoniiſque, etiam his, quæ cum aliis Pontificibus,ex reuerentia dignitatis,diſpenſabantur. Quippè in Conuentu Monachum actutus, numeros omnes impleuit perfecti Monachi.Quin nec portandum tantùm in occulto, vt quem priùs Cantuariæ ſuſcepiſſet: ſed exteriùs vbique præferendum.Certe de Monachatu Cantuarienſi, ab eiſdem auctoribus lego ſcriptum,eundem Sanctum gaudentem duplici veſte, duplicem etiam perſonam exhibuiſſe. *Nam exteriori*(inquiunt)*Clericum exhibebat, interiori Monachum occultabat.* Monachum,inquam, quandiu extra Ciſtercium. At non ſic poſteà. Quippè indutus veſte regulari, eáque capuciata panni crudi, & groſſi, quæ in nullo à cæteris aliis diſtingueretur.

11. Tum vero Sanctus ſoli Deo vacans, ſolum ſibi adiutorem eum proponere, orationi inſiſtere, vigiliis,& ieiuniis corpus atterere,choro,& Pſalmis inſtare, atque operibus manuum exerceri; quaſi, qui nihil aliud curaret,auſpicabatur; adeo,vt non minus religioſitas vitæ in Monachatu, quam in Præſulatu zelus, conſtantiaque, celebri fama per orbem diuulgaretur. Extat epiſtola Epiſcoporum Angliæ,biennio poſt ad eundem Sanctum ſcripta, in quam hæc inter alia, vel ab æmulis approbata, & laudata commemorantur. [m] *Erat*, aiunt, *nobis ſolatio,quod poſt diſceſſum veſtrum,ad omnes, fama diuulgante, peruenit; vos ſcilicet in tranſmarinis agentem,nil altum ſapere, vos in Dominum noſtrum Regem, aut regnum eius, nulla machinatione inſurgere;ſed ſponte ſuſceptum paupertatis onus cum modeſtia ſuſtinere, lectioni, & orationi inſiſtere, præteritorúmque iacturam temporum,ieiuniis,vigiliis, lachrymiſque redimere;& ſpiritualibus occupatum ſtudiis, ad perfectum beatæ virtutum incrementis aſcendere.* Hactenus Epiſcopi. Verum hæc eadem exactius ex antiquis Nicolaum Arſpheldium decerpentem, [n] atque ipſiuſmet verbis audiamus. *Admirabile verò eſt, quàm ſeuera Pontigniaci viuendi diſciplina vſus ſit, quantúmque ad veterem vitæ auſteritatem adiecerit. Cum non cilicio tantum, & ſuetinus flagellis, atque plagis carnem maceraret; ſed & delicatiori omni, cibo qui de more parabatur, ſemoto, quemque pauperibus tribui curabat, aridis, & inſipidis cibis, pulmentiſque pro more Ciſtercienſis Ordinis, eo vſque veſceretur, & tamdiu in frigidiſſimo amne,qui iuxta Cœnobium fluebat, nudus non ſine magna corporis afflictione ſtare ſoleret; donec grauiſſimum inde contraxiſſet morbum. Quin & cum fratribus,ruſtici operis faciendi cauſa, in agros profiſci, & fœnum metere, colligereque ſolebat. Noctis autem magnam partem precando tranſegit. Cúmque ſomnus,quem interdiu nunquam cœpit, noctu opprimeret eum,capiebat, ſed breuem;nō in lecto, ſed humi, lapidéque capiti ſubſtrato. Somnúſque ille,eum non tam recreabat,quàm affligebat, propter cilicij aſperitatem, & vermium copiam inde ſcaturientem.* Hæc Sancti Thomæ ſtudia in Pontigniaco, nouum Monachatum illius conſecrauere: vt nouæ profeſſionis numeros omnes non ſolùm exactè impleret, ſed ſuperaret. At quantum breui profecerit,per ea,idque tam in ſeipſo, quàm apud Deum,ſequenti anno commodiùs referemus.

m Baron. ad ann. 1167.
n Secul.12. c.16.

1. Chrono

1. Chronologia Monaſteriorum. 2. Dictum de Cupro Scotia, 3. & de Strata florida, aliiſque. 4. Bonaeuallis Toletana initia, 5. Fundator Alphonſus Rex, 6. & ſtatus praſens. 7. Monaſterium de Nucalibus deſertum à virginibus. 8. Monachis traditur hoc anno inhabitandum. 9. Notitia domus. 10. Et ſepulchrum Infantiſſa Legionenſis: 11. Dictum de Monacho quodam Strata florida, 12. cui nihil occultum, 13. & qua in choro videre ſolitus eſſet. 14. Oddonis Ducis Mors, & ſepultura.

CAPVT X.

1. QVod attinet ad fundationes Monaſteriorũ, ſeptem hoc anno deſignantur in Chronologia, quarum hæc ſeries.

Anno M.C.LXIV. Kalendis Iulij fundata eſt Abbatia de Cupro.

Eodem anno, Abbatia de Stra flure, aliàs Strata florida.

Eodem anno VI. Idus Septembris, Abbatia Gurnalia vel Gnutualia.

Eodem anno II Kalendas Octobris Abbatia de domo S. Andrea Morimundi.

Eodem anno Abbatia de Villalonga.

Eodem anno Abbatia de Crucibus.

Eodem anno Abbatia de Bonaualle, Morimundi. Hactenus ibi. Quibus addere poſſumus Hiſpanam Abbatiam de Nucalibus, Aſtoricenſis diœceſis, quam à Monialibus deſertam paulò ante, Abbati, & Fratribus Moretolenſibus traditam hoc anno, conſtat ex inſtrumento donationis, quod mox adducam. Nunc breuiter per ſingulas diſcurro.

Cuprum inſigne Scotiæ Monaſterium fundauit
3. Macolmus Rex, quem Virginem antiqui cognominarunt. De eo Thomas Demſterus in apparatu. *Cuprum in Anguſia Ordinis Ciſtercienſis fundauit S. Malcolmus IV. Rex cognomento Virgo, anno M.C.LX. ab eodem Rege Deipara dicatum.* Ita Demſterus annum anteponens, quamuis ad M.C.LXIV. referenda initia, ex Rogerio Vvedenio ſtatim tradat. Hector Boetius de eadem Abbatia, *Ab eo* (ſcilicet Malcolmo) *condita eſt Abbatia* (*Cupri*) *Diua Virgini ſacra, & ampliſſimis dotata redditibus. Inhabitabant eam viri religioſi Ordinis Ciſtercienſis, multa pietate celebris.* Et alibi Monaſteria Scotiæ numerans. *Duo praterea alia, religione, eruditioneque famoſa Aberbrot, & Cuprum; hoc Ciſtercienſis Ordinis; illud maioris Monaſterij Turonenſis.* Monachi ex Meilroſia tranſmiſſi, vnde & Cuprum inter filias eius domus, in linea Claræuallis commemoratur. Pertinet ad Sant-Andreanam Diœceſim, in qua centum florenis taxatam video. Reliqua (nam de Cupro plura incident) ſuis locis venient diſſerenda.

3. Stratam floridam duplices agnoſcunt litteræ Apoſtolicæ, alteram in Hybernia, in Anglia alteram; illam in Menenenſi Diœceſi ſitam, ad cuius Abbatem ſcripſiſſe video Innocentium III. pro Monachis Monaſterij Cornelienſis Benedictinis, Anagniæ. V. Kalend. Martij, Pontificatus ipſius anno III. hanc in Londinenſi, cuius, tum religionem, tum hoſpitalitatem, atque alias virtutes, eximiè laudat Alexander IV. multis eo nomine indultis priuilegiis, Laterani, Nonis Februarij, Pontificatus eius anno II. Quæ in Hybernia filia Blancæ-landæ, de linea Claræuallis, in Geneſibus poni-
a lib 5 c 18. tur: Exiſtentem in Anglia Exordium magnum [a] memorat, illuſtratam circa eius initia Monacho Sancto, qui præterita, futura æquè ac præſentia, atque cordium ſecreta penetraret, de quo dicam ad calcem iſtius capitis. Meminit & in Anglia Stratæ floridæ Nicolaus Arſpheldius [b]. Nec vtra hoc b In Cathal. Sanct. Ædi.
anno cœperit, facilè mihi, aut promptum determinare: Sicut nec an earum aliqua ſit, cuius Abbati Alexander III. ſcribit ſemel, & iterum, & habentur in cap. *Conſtitutus* 4. & in cap. veniens 8. de tranſactionibus. Quæ immediatè ſequuntur quatuor Eccleſiæ, obſcuriores adhuc: neque in Geneſibus, præter Villam longam, quæ anno M.C.LI. notata eſt, earum aliquam potui inuenire notitiam.

Bonamuallem in linea Morimundi vnicam lego, eamque in Hiſpaniæ Noua Caſtella, Diœceſis 4.
Toletanæ, quam Vallisbona Palentina propagauit. In libris Cameræ, Vallis bona, pro Bona-valle facili errore. Sed qui Matrem cum filia poſſit confundere. Fundator domus Alphonſus Caſtellæ Rex, Imperatoris Nepos, donato loco vitis poſt annos vndecim, quem ab hoc poſſediſſent, velut precariò. Fortè & donato antiquo Monaſterio, quod ibi ante plures annos conſtructum eſſet. Certè Abbatiam antiquiorem donatiòne, ipſa donatio probat, quam ſtatim dabo. Quis primus Abbas, incertum adhuc nobis: & fortè Munio, qui locum obtinuerit, ad quem Alphonſus Princeps ita ſcribit.

Quoniam inter catera pietatis opera maximè 5.
commendatur eleemoſyna: idcirco ego Alphonſus, D.G. Rex Caſtella vnà cum vxore noſtra Alienora Regina, cauſa Dei, & pro animabus Parentum noſtrorum, & ſalute propria, dono, & concedo Domino Deo, & vobis Domno Muñoni Abbati Bona-vallis, Monaſterium Sancta Maria eiuſdem Bona-vallis, veſtriſque ſucceſſoribus vniuerſis, & Monachis ibi degentibus, tam praſentibus, quàm futuris, totum ex integro cum omnibus directuris, pertinentiis, & terminis ſuis iure hereditario habendum in perpetuum, cuius termini ita diuiduntur, de Muratel, cum omnibus, qua inter hos terminos concluduntur. Dono quoque, & concedo vobis Caraquiz cum omnibus pertinentiis, & terminis ſuis; & in Vzeta vineas, & hortum, & vnam terram, qua eſt continua vinea Fernandi Martini. Concedo vobis, & mando, vt nemini ſuper vlla re, de qua inquiſiti fueritis, niſi ante me cogamini, neque teneamini vnquam reſpondere. Si quis verò huius mea donationis paginam in aliquo tempore rumpere, vel diminuere voluerit, iram Dei omnipotentis plenariè incurrat, & Regia parti mille Marauetinos; & damnum, quod intulerit vobis, duplicatum perſoluat. Et hoc meum donum ſemper ratum, & vobis in perpetuum valiturum maneat. Facta charta in Fiterio Æra M.CC.XIII.VIII. Kalend. Decemb.

Ego Rex ALPHONSVS *regnans in Caſtella, & Toleto hanc chartam manu propria roboro, & confirmo.*

Zene

Zenebranus Toletanus Archiepiſcopus, & Hiſpamarum Primas confirmat. Hactenus priuilegium, quod multi alij Epiſcopi, atque Proceres Regni confirmauere.

6. Hoc priuilegium plura alia ſequuta ſunt, tum eiuſdem Alphonſi Æra M. CC. XXIII. XII. Kalendas Maij: Tum Henrici primi, XVII. die menſis Ianuarij. Æra M.CC.LIV. Ferdinandi III. cognomento Sancti, Pridie Idus Martij Æra M. CC. LVI. XXII. Menſis Iulij, Æra M. CC. LVII. & XXVIII. die menſis Octobris, Æra M.CC.LXVI. Alphonſi, cognomento Sapientis; aliorúmque. Nec pauciora Pontificum, quæ longum eſſet, in præſenti recenſere. Id vnum tantum libet adnotaſe, tot priuilegiis fundatam inſignem domum, nihilominus tempori ceſſiſſe. Ac tandem Abbatia in ipſa ſuppreſſa, Prioratum relictum ſub Abbate Monaſterij Montis Sion, trecentis ferè annis poſterioris. Vnde ſacra Hiſpaniarum obſeruantia, non ſine magno fructu, ſumpſit exordium; ſed de his latius dicendum ſuis temporibus.

7. His Monaſteriis notatis in Chronologia, addēda eſt Abbatia de Nucalibus, quæ non multo ante Monialibus donata ſub Aldoara, ſed ab eis deſerta, poſt mortem Fundatoris: Hoc tandem anno Abbati, & fratribus de Morerola tradita eſt, Conuentum illuc, ex ſeipſis tranſmiſſuris. Extant litteræ coniugis cum Filiis, in quibus poſt priorem donationem commemoratam, hæc ſecunda ſuccedit, ſub hoc tenore. *Quapropter ego, prædicti Vela Gutierrez, Coniux Sanctia Comitiſſa, & mecum Filij mei Ferdinandus, Poncius, Petrus, atque Ioannes, poſt mortem Domini Vela ſuperſtites, quod prius Dominus Vela promiſit, & fecit, nos ex toto compleates ſupra nominatam hæreditatem de Nogales in omnibus, & per omnia, ſicut ſuperius eſt diuiſam, diſtinctam, & determinatam; donamus, & concedimus totis votis, gratuita diligentia, & concordi fauore, pro noſtra, & Domni Vela, atque Parentum noſtrorum æterna ſalute, ſancta Maria de Morerola, ad vſum, & cultum Monachorum, Ciſtercienſis Ordinis, in manu Domini Gualteri Abbatis, ad habendum, & hæreditario iure poſſidendam in perpetuum, abſque omni calumnia interdicto, quietè, atque pacificè. & deinceps de noſtro iure ſit illa hæreditas abraſa, & Monachis prædicti Monaſterij de Morerola, tam futuris, quàm præſentibus, firmiter, & inconuulsè data, atque conceſſa.*

Si quis autem ad hoc noſtrum factum irrumpendam aliqua occaſione inſurrexerit, Dei omnipotentis iram incurrat, & cum Iuda proditore, cum Dathan, & Abiron, & omnibus reprobis pœnas in inferno luat perpetuas; & ſi quid de prædictis abſtulerit, vel auferri fecerit, præfatis Monachis in duplum reſtituat, & Parti Regiæ ſex millia marabitinos componat. Facta charta ſub Æra M CC. II. tertio decimo Kalendas Ianuarij. Regnante Rege Fernando in Toleto, & Extrematura, Legione, Aſturiis, atque Gallecia. Domno Fernando exiſtente Epiſcopo in Aſtorica. Maiori domus Regis Gomicio Gazcalbi. 8.

Ego Sancia Comitiſſa, filia Comitis Poncij, & pariter filij mei prædicti Ferdinandus, Pontius, Petrus, atque Ioannes, & Maria hanc chartam, quam fieri iuſſimus propriis manibus roborauimus, & ſignum fecimus.

Fernandus Aſtoricenſis Epiſc. confirmat.
Ioannes Legionenſis Epiſc confir.
Ramirus Poncij Signifer Regis confir.
Comes Ramirus confirmat.
Comes Petrus confirmat.
Fernandus Poncij minor confirmat.
Fernandus Rodici confirmat.
Gomicius Martini confirmat.
Stephanus Zamorenſis Epiſcopus confir.
Gomicius Gazcalbi, Maiordomus Regis confir.
Comes Poncius de Minerua confirmat.
Comes Albarus confirmat.
Fernandus Poncij maior confirmat.
Fernandus Guterri confirmat.
Fernandus Baſton confirmat.
Petrus Raigna confirmat.

Cid teſtis. Velled teſtis. Xab. teſtis. Fernandus, qui notauit.

Hactenus noua charta donationis.

9. Monachos ſtatim miſſos ex Morerola, vtriuſque Monaſterij memoriæ tradunt, ſub quibus breui creuerit, nulli in regno Legionis poſtponendum. In libris Cameræ taxatum inuenitur Florenis XL. Floruiſſe legitur viris religioſis, & eruditis; inter quos illuſtrauit ætatem Patrum Cyprianus Huerguenſis, Muſa, & Phœnix Hiſpaniæ cognominatus. Nec multò poſt Ignacius Firminus, Iberus, ex alma Complutenſi Academia, vbi ſacram Theologiam, ſumma cum omnium laude profitebatur, in Abbatem Fiterienſem aſſumptus, cui vtrumque Exordium vulgatum Europa debet; & nos nondum vulgatas, nec vulgates, in vtrumque notas, quibus non ſemel in his Annalibus vſi ſumus. Fuit abſque dubio acris ingenij vir, & qui plurimum illuſtraſſet antiquitatem, ſi perſpicaciam labore promouiſſet; aut in plura alia diuiſus (nam penè omnes calluit ſcientias, & artes) non ſingula pauliſper eneruaſſet. Noſtro item ſæculo illuſtrauit Hiſpaniam noſtram Nucalenſis Alumnus, nobis (heu!) quondam charus, Franciſcus Viuarius, qui niſi morte immatura, præuentus eſſet, vniuerſam Eccleſiam exornaſſet ſuis ſcriptis. Namque poſt illuſtratos Flauium Dextrum, & Marcum Maximum, quibus in Orbe notus, Monachatum deductum ab Apoſtolis (ingens profecto opus) in procinctu, & plura alia parabat in lucem dare. Sed de his continuatos Annalium, ſi quis fortaſſis erit, qui proſequatur.

Nucalenſis Cœnobij templum illuſtrat Aldoncia Infans, Alfonſi Noni Legionenſis Regis Filia, Comitis Petri Poncij de Cabrera coniux, cum quo in eodem loco ſepulta iacet. Sepulchrum ornant Legionenſium Regum inſignia, multis diſtincta pannis, quibus Leones rubri in argentea planicie velut aſcendunt. Meminit huius ſepulchri, inſigniúmque Ambroſius Moralius, & numerat inter prima, quæ Reges Legionenſes præſetulere. Sepulchro imminet Tabella parua appenſa cum recenti inſcriptione, in qua vulgari ſermone hæc continentur. 10.

HIC IACET SERENISSIMA INFANS DOMINA ALDONCIA ALFONSI, ALFONSI NONI LEGIONIS REGIS FILIA, CONIVX DOMINI PETRI PONCII DE CABRERA, FILII COMITIS. D. PONCII VELA, NEPOTIS ILLVSTRIVM ET MAGNIFICORVM FVNDATORVM HVIVS COENOBII. OBIIT CIRCA ANNOS CHRISTI. M. CC. LX. VI. CVM RECENS SACRATA ESSET NOVA ECCLESIA,

Sed

Sed de his forte inferiùs agendum erit.

11. Interim quod de Strata-florida diximus, quia conſtat accidiſſe circa hoc tempus, nam neque potuit antea, quam inciperet, nec multo poſt, ſi ab Authore Exordij ſcribitur; quia ſatis celebre, nec minus admirandum, pro huius anni coronide tranſcribo. *In partibus Britanniæ (ait) in domo quadam Ciſtercienſis Ordinis, quæ Strata florida dicitur, ſuit quidam ſeruus Dei, quem ad correctionem cæterorum Dominus, ſpiritu prædicatæ implere dignatus eſt. Qui videlicet famulus Domini; cum à diebus adoleſcentiæ ſuæ terrena deſpicere, & amare cœleſtia, auſteritatem quoque ſacri Ordinis enucleatius obſeruare contenderet, quadam ſolemnitate Pentecoſtes, dum ad ſonitum horologij ſurgens, matutinas Dominæ noſtræ pſallere inciperet, repentè quandam nouam, & antea ſibi inexpertam deuotionem præcordijs ſuis allabi ſentiebat. Quæ per extenſum Vigiliarum ſpatium magis, ac magis incrementum ſumens, mira alacritate interiorem pariter, & exteriorem hominem ipſius reficiebat. Cum autem hymnus,* Benedicite omnia opera Domini Domino, *in quo omnis creatura ad benedicendum, & laudandum Dominum inuitatur, a fratribus inciperetur, vidit carnalibus oculis Angelum Domini per oppoſitam ſibi feneſtram, cum magna claritatis fulgore in medium chori deſcendere, thuribulum cœleſti thymiamate refertum in manu ferentem. Qui inde verſus altare progrediens, thurificabat illud, ſicut in ſolemnitatibus ad Miſſam fieri ſolet. Indéque reuerſus, vtrumque chorum luſtrauit, & Monachis vigilantibus, & pſallentibus ſpiritualium aromatum viuificum vaporem offerebat. Cum autem pſallentes chori ad illum verſum* Benedicamus Patrem, & Filium, cum ſancto Spiritu, *perueniſſent, Angelus Domini per ordinem circuiens vniuerſos, iā ad fratrem, cui hæc videre conceſſum fuerat, peruenerat.*

12. *Tunc verò idem frater mira deuotione pietatis ſuccenſus, tanquam cum Propheta* [c] *diceret;* Os meū aperui, & attraxi ſpiritum, quia mandata tua deſiderabam: *totum ſe extendit, vt halitum attraheret, quatenus inclinans, laudem Patri, & Filio, & Spiritui ſancto feruentiùs decantaret. Angelus verò Domini carbonem ardentiſſimum, atque lucidiſſimum duobus digitis, de thuribulo tollens, in os trahentis anhelitum proiecit. Qui per totum corpus eius deſcendens, interiora omnia eius ſuauiſſimo ardore ſuccendit: ita vt ex ſententia dicere poſſet cum Propheta* [d]: De excelſo miſit ignem in oſſibus meis. *Itaque ardorem carbonis deſolatorij ſalubriter in eo viua conſumentis ferre non valens, pallidus, & exanguis in terram corruit. Indéque delatus in infirmitorium, tribus diebus ibidem ſine voce, & ſine motu tanquam mortuus permanſit. Poſt triduum verò eadem hora, qua raptus fuerat, ad ſe reuerſus, ab omni carnali corruptione, quæ animam aggrauat, igne illo, quo fœliciter arſerat, interim purgatus eſt: vt abſentia, quaſi præſens ſpiritualibus oculis videret, & tentationes etiam Monachorum domus ſuæ, quibus vel vigilantes, vel dormientes vexabantur, ediceret, modumque & cauſas earum exponeret, qualiter etiam caueri deberent, doceret; ita vt multi ex fratribus paterioris vitæ ſanctimoniam exhortationibus eius prouocati æmularentur.*

Dicebat præterea, ſingulis quidem noctibus, maximè autem Dominicis, & feſtiuis, nimiam multitudinem Dæmonum, in choro pſallentium fratrum conuenire. Quorum execrabile officium non erat aliud, niſi multis, & varijs modis fratribus illudere, eorúmque mentes ab intentione ſeruitij Dei auertere: pigritantibus quoque, & dormientibus, malignisſimis applauſibus, & cachinnis inſultare, de dormiente ad dormientem gyrouaga pernicitate ire, & redire. Habebant verò in capitibus ſuis caputia quædam veterum pannorum ſordidiſſima, & nimis fœtentia, interius, & exterius, quaſi ſquammis ſcabioſorum vlcerum perfuſa, ſub quibus abſcondebant laruales facies ſuas, quaſi timentes agnoſci. Venientéſque ante vnum quemlibet de Monachis, callidiſſima exploratione obſeruabant, vtrumnam vigilaret, aut dormiret. Quod ſi dormientem eum reperiſſent, omnem continuò fœtorem, & corruptionem putridi caputij ſui, in vultum illius excutiebant: conclamantéſque quaſi ad ſignum plaudentes eum illo veniebant: & quandiu dormitabat, phantaſmata, & turpia ſomnia, illi immittentes non recedebant. Sanè ſi quos vigilantes, & pſallentes aduertebant, à facie illorum, velut a facie ignis, fugiebant, ita vt halitum, qui de ore cantantium, Dominúmque laudantium, procedebat, ferre nullatenus poſſent. Hæc in Exordio, nec tacenda nobis, neque alibi commodius memoranda. 13.

Hic demum annus Ciſtercio funebris fuit, Oddonis inclyti Burgundiæ Ducis morte, adeò benefici in fundationem aui, patriſque; vt & ipſe eis adiunctus, inter Ciſtercij non minus fundatores enumeraretur. Iacet cum eis in eadem ipſa capella, ſub duplici inſcriptione, quam prima in Cœnobium beneficia, atque antiquorum patrum memoriam gratam: ſecunda benefactorum obitus memorat? Prima ſic. 14.

c Psal. 118.

d Thren. 1. v. 13.

ODDONI, MATTILDI DVLCISSIMIS, ET CHARISIMIS
CONIVGIBVS. HVGONI, ET ODDONI AMANTISSIMO
FILIO, AC NEPOTI, INCLYTIS BVRGVNDIÆ DVCIBVS,
QVORVM PIETATE, ET LARGITATE MONASTERIVM
HOC FVNDATVM FVIT, ET ERECTVM. PP. PP.

Secunda verò ſic.

HIC IACENT TRES ILLVSTRES BVRGVNDIÆ DVCES
ODDO FVNDATOR HVIVS MONAST. QVI OBIIT. ANN. M.C.II.
HVGO FILIVS EIVS, QVI OBIIT. ANN. M.C.XXXIII.
ODDO FILIVS. DICTI HVGONIS, QVI OBIIT. ANN. M.C.LXIV.

De duobus prioribus ſuperius. Tertius hoc anno reſtabat commemorandus.

IESV CHRISTI ANN. 1165. — CISTERCII ANN. 68.

1. Studia, atque profectus B. Thomæ. 2. Cui Virgo è cælo deſcendens ciliciam conſuit. 3. Mathildis Imperatrix Abbatem Voti ad Alexandrum mittit. 4. ſed irrita ob Henrici dolos legatione. 5. Alexandri diſceſſus à Galliis; 6. & Thoma cum ipſo in eadem via congreſſus; 7. atque miraculum. 8. Ratio temporis, & notata quadam alia. 9. Guillelmi Mompeſſulanei in Alexandrum fides ſimul & pietas: 10. ac Guicardi Pontigniacenſis in Archiepiſcopum Lugdunenſem promotio.

CAPVT I.

1. SEQVENTI anno, Chriſti nimirum, milleſimo, centeſimo, ſexageſimo quinto, Ciſtercij ſexageſimo octauo, Archiepiſcopus Thomas Pontigniaci vita communi prius indefeſsè; mox quod ſupererat, ſacræ Scripturæ; ac varia canonum, Patrumque lectione, delectabatur. Narrat id Herebertus [a] in eius vita. *Tantus ſiquidem diuinarum ſcripturarum amator erat* (ſcilicet S. Thomas) *vt poſt horas regulares, quotidiè ſacri Codices vix de manu eius diſcederent.* Porrò, quantum ex his in vtroque homine profectum expertus ſit, Ioannes Sariſberienſis fidelis eius, ad Exonienſem Epiſcopum ſcribit his planè verbis. [b] *Credo autem indubitanter quia & mihi ſaltem eras reſpondebit iuſtitia per miſericordiam Domini. Et proculdubio Domino Cantuarienſi, quod ad litteraturam, & mores plurimùm profuit exilium iſtud, & aliquantulum mihi ipſi, vt diuina diſpoſitioni gratias habeam.* Et iterum ad Magiſtrum Gerardum. [c] *Hoc autem de ſtatu ipſius nobis indubitanter conſtat; quoniam plus eſt, quod in virtutibus, & litteris acquiſiuit, quam quod Regis, & malignantium ſibi extorſit improbitas.* Demùm, quod ad diuinarum ſcripturarum ſapientiam attinet, quam tamen antea tantùm deguſtauiſſet; idem; qui ſupra, Herebertus, poſt indefeſſum ſtudium perpenſum, ſubdit. [d] *Vnde ex amore hoc ſcripturarum, & opera, adeò in breui profecit, vt ſæpiſſimè in ſcrupuloſis, & nodoſis ſcripturarum ſententiis, etiam ſuper docentes ſe intelligeret.*

a lib. 2. c. 15.
b Epiſt. 150.
c Epiſt. 178.
d lib. 2. c. 26.

2. Cæterùm quantò maiores in virtutibus, & meritis, quàm in litterarum ſtudiis profectus fecerit, acceptus à B. Virgine fauor, fere ſine exemplo, quem Ipſa poſt euulgandum curauit, illo tacente, quia in Actis vitæ eius ſcriptus non extat, vt notauit Cæſarius, ab eodem ſummatim, & minùs clarè, ſed fuſiùs à Cantipratano Thoma memoriæ proditum, in ſancti gloriam, & lectoris, mei gratiam, non pigebit ad litteram tranſcribere. [e] *Glorioſiſſimũ quid* (ait Cantipratanus) *de matre Chriſti narrabo, in quo altiſſima humilitatis eius dignitas, & videri poterit, & probari. Scriptũ enim diligentius eſt, qualiter B. Thomas, Cantuarienſis Præſul, & martyr, exilio truſus ſit, & fugatus in Galliam; & in Pontigniaco, Monaſterio Ordinis Ciſtercienſis, plurimo tempore demoratus. Beatus autem Præſul, cum multis annis, femoralibus, atque camiſia cilicinis vſus fuiſſet ad carnem, & ſubitò de Anglia exire compulſus, ſibi pro mutatione harum veſtium minimè prouidiſſet; & antiquitate nimia dicta femoralia ſoluerentur, & nullum vellet de familia, huius conſcium habere ſecreti (nec præter quandam Recluſam ſanctiſſimam apud Cantuariam, vnquam ante voluerat) die quadam ſolus in capito chori foras Eccleſiam; quaſi reparaturus femoralia reſidebat. Operis ergo huius ignarus, & expers, anxius quid faceret, qualiter inciperet neſciebat: cum ecce Regina mundi, operis non ignara, quia teſte Hieronymo, filius Virginis quæſtuaria iudicaturus eſt orbem terræ; Salutat Præſulem, confortat ne timeat; de manibus eius accipit veſtem, reſidet iuxta illum, & conuenientiſſimè reparat laceratam. Nec mora, opere completo, diſparet. Præſul autem effuſus in lachrymas, laudes pro pretio, cum multa admiratione rependit.* Hactenus Thomas, cui conſonat Cæſarius, [f] paulò antiquior, & ſancto Præſuli fere coætaneus. Qualiter autem eundem hunc fauorem, ipſi exhibitum, eadem B. Virgo diuulgauit, paulò ante Sancti mortem, dicam in tempore.

e lib. 2. boni vniuer. c. 29. part. 12.
f lib. 7. mirac. c. 4.

Inter hæc Mathildis Imperatrix ſolicita pro filio, cuius famam in toto orbe Chriſtiano malè audire, ob impetitum tot iniuriis Thomam; cuius potentiam facile imminuendam, ſi Ludouicus ea, aut alia occaſione Northmaniam, Aquitaniam, Pictauiámque, & quas habebat conterminas prouincias, inuadere tentaret, non ignorabat: Abbatem ſanctæ Mariæ de Voto (quod Monaſterium noſtris ipſa condiderat, vt ſupra memoraui) virum vtique induſtrium, ad ſe vocat; eundémque ad Alexandrum legatum mittit: conciliet Reges, Ludouicum; Henricúmque, atque inter eos manſuetam pacem firmet. Pertulit Abbas voti mandata lætus; nec minus lætus, Alexander Papa audiuit: quippe qui nihil ardentius deſideraret, quam pacem Regibus, & Thomæ reſtitutionem: & ſperauit vtcunque prouenturum interuentu Mathildis, cui neque zelus deeſſet, neque authoritas: & credi poterat nihil intentare, niſi annuente filio, qui ſolus timeretur reſpuiturus. Dies Purificationis indicta eſt (in quo omnes conuenirent, vt concilianda cunctis inuicem gratia, in feſto matris gratiæ fœlicibus auſpiciis inchoaretur. Meminit huius legatiæ, & conuentionis Regum per Alexandrum, Ioannes Sariſberienſis [g], ad B. Thomam ſcribens totidem verbis. *Cùm* (inquit) *Dominum Papam nuper ſolicitarem, & animarem; & viam illi, quam mihi videbar intellexiſſe, ad pacem ſibi, & vobis reformandam ſtudioſius intimarem; reſpondit, ſe ſpem concepiſſe pacis ex verbis Imperatricis, quæ Abbatem S. Mariæ de Voto tunc tranſmiſerat, promittens, Regem Angliæ facile poſſe induci ad quæcunque vellet; ſi Dominus ipſe Papa, Reges, vt diu petitum eſt, vellet confœderare. Ad quod quia Dominus Papa pronus eſt, & Rex Francorum facilis inclinari, ex colloquio ſuo, & Regum certus etiam videbatur. Et iam Regem Francorum inuocauerat, vt Purificationis feſtum ageret ſecum.* 3.

g Epiſt. 137

ſecum. Hæc de ſpe pacis tunc illuceſcente, antequam Pontifex à Gallia digrederetur.

4. At omnem ſpem fefellit indignatio Henrici, ſemel in Archiepiſcopum concepta, in ſpeciem quidem facile flexibilis; verum ſceptro per virgam deſignato, id cum virga commune, quod eò tantùm plerumque flecti ſoleat, vt acriùs feriat. Sanè poſt varios nuncios vtrinque miſſos, vtrinque ſuſceptos, nec Ludouico quicquam abnuente, quo pax ſperata in Eccleſia Anglicana, imo in orbe Chriſtiano (nam ferè inde pendebat) reformaretur: Anglorum Rex in eo ſolùm conſenſit, venturum ſe ad Pontificis præſentiam, ſed ſi Thomas abeſſet. Narrat hęc in Quadripartita Alanus, ita ſcribens[h]. *Diſcurrebant interim hinc inde, & etiam à Domino Papa mittebantur nuntij ad pacis reformationem. Tandem verò placuit vtrobique Dominum Papam, & Regem ſtatuto die, & loco, ad inuicem conuenire, vt per mutuum eorum colloquium via pacis poſſet facilius inueniri. Rex ait, ad id ſe venturum, ſed in Archiepiſcopi abſentia; quia eo præſente demandat, nec Domini Papæ faciem ſe viſurum.*

h apud Bar. hoc. ann.

5. Suſpecta exinde cunctis Regis intentio, quæ eò tantùm reſpiceret; vt Thomas inauditus condemnaretur. Quid enim aliud poſſet ſperari, ſi Henrico comparente, vt accuſaret, ille nec reſponſurus adueniret? Præſente vtroque inæquale iudicium fore, lancem quantumuis æquam, iuſtamque, tractura in ſuam partem potentia Principis. Quid ſi altera vacua relinquatur, & Rex potentia, & allegatis vrgeat? Thomæ nec defenſionis propriæ locus, nec (quod vltimum reis ſolatium eſt) mouendæ ſaltem commiſerationis affectus, per verba relinqueretur? Si ratione nitantur facta per Regem; quid congreſſum formidat? Si contrarientur; cur velit præualere? Quod ſi odio in perſonam, non metu cauſæ auerſatur præſentem, quem neque aſpectu dignatur, neque colloquio; quam ſibi pacem promittat Archiepiſcopus, quem adeò exoſum habeat, adeò inuiſum? Quid faciet liber, & ſui iuris effectus in proprio regno, qui neque reuerentia Summi Pontificis, vel Ludouici Regis, vel intra limites diſſimulationis, nedum veræ amicitiæ, contineretur? His, & ſimilibus altè conſideratis, negatus congreſſus; atque reſponſum Alexandri fuit. *Inauditum à ſæculo* (ſic habet Acta Sancti) *Romanam Eccleſiam ad alicuius Principis nutum, quenquam à ſuo conductu repellere, maximè pro iuſtitia exulantem. Sed & id priuilegij, & authoritatis deſuper eſſe indultum Apoſtolicæ Sedi, vt exulibus, & oppreſſis ſubueniat, etiam contra Principum iras, & violentos impetus malignorum.* Ita Mathildis deluſa ſolicitudo, atque Abbas Vori cum pace reuerſus eſt, quam reſpuiſſet Henricus: quippè non requieſcente ſuper eum, ad perferentem ſtatim reuertenda.

6. Inter hæc Pontifex vocatus à Romanis, qui Guidonem, aliàs Pſeudo-Paſchalem, tenuebant admittere, longum ſchiſma pertæſi, atque vſuri prudenter morte Victoris: cum iam Senonis eſſet diſceſſurus, Pontigniacum mittit, Thomam accerſit; nec dubium, quin cum eo etiam Guicardum, roboraturus viros; aliàs magnanimos; illum ne pro Eccleſia quid timeret; hunc, ne pro Thoma: tum cum vtroque celebraturus ſacrum Paſcha, antequam longiùs ab eis diuideretur. Affuit vterque vocationi ſummi Pontificis, Thomas in noua veſte, quò humilior, haud dubiè glorioſior, & quò pauperior, eò venerabilior. Ibi dubia inter eos mixta colloquia, tum de Cœleſtium rerum contemplatione, in qua omnes Magiſtri; tum de his, quæ inſtabant, Alexandro præcipuè, Thomæque vrgentibus periculis; illi ab Imperatore, huic à Rege: tum de perſeuerantia neceſſaria, ſine qua nulla virtus coronam habet. Mox ſancto Paſchate ſanctè celebrato, Alexander profectus, atque eius iter proſequutus Thomas eſt ad Bituriges vſque; Guicardo, dubium reuerſo, an comitante. Certè de Thoma non licet dubitare, aſſerente in hiſtoria eius Alano. *Ibi* (id eſt in Bituricenſi vrbe) *accepta licentia, & benedictione Domini Papæ, regreditur Pontigniacum, ampliùs faciem eius in carne non viſurus.* Porrò, quod in itinere miraculum, vel ignarus patrauerit, Alexandro vidente, & admirante, ac repetitis vicibus probante potentiam Dei, à vitæ eius authoribus omiſſum, ſed ab Helmoldo Buzouienſi presbytero narratum, ex ipſo fideliter lectori meo tranſcribam. Eſt autem tale.

Accidit (ait) *vna dierum, cum Apoſtolicus ſederet cum Epiſcopo, vt fortè ſitiret, & dixit puero aſſiſtenti ſibi: affer mihi aquam de fonte, vt bibam. Quã cùm allata fuiſſet, dixit ampliùs Epiſcopo: Benedic, & bibe. Qui benedixit aquam, & mutata eſt in vinum; & bibens dedit Apoſtolico. Cùmque Apoſtolicus intellexiſſet vinum, (nam vocato puero, dixit ad eum, quid detuliſti mihi? qui dixit, aquam) Apoſtolicus affer mihi adhuc de eadem. Cùmque hoc ſecundò factum fuiſſet, iterum dixit Apoſtolicus ad Epiſcopum, Frater benedic, & bibe. At ille virtutem de ſe exiſſe neſciens, credens ex induſtria vinum allatum, ſimpliciter benedixit; & iterum mutata eſt in vinum: bibénſque dedit Apoſtolico. At ille adhuc non credens, putans errore factum fuiſſe, tertiò clam præcepit afferri aquam, & tertiò mutata eſt in vinum. Tunc expauit Apoſtolicus, intelligens eum virum Sanctum fuiſſe, & virtutem Dei in eo celebratam.* Hactenus Helmoldus de virtute à Thoma prodeunte, quæ nec ipſo quidem ignaro, reprimeretur. 7.

i lib.2.Chron. Slauor.c.19.

Non me latet Cæſarium Heiſterbacenſem, grauem Authorem, ac B. Thomæ penè coæqualem reliquiſſe ſcriptum de Sancto viro, nullis in perſequutione ſua fulſiſſe miraculis [l]. *Beatus Thomas* (ait) *Epiſcopus Cantuarienſis qui noſtris temporibus pro Eccleſia libertate vſque ad mortem dimicauit, nullis miraculis in ſuis perſequutionibus coruſcauit.* Verùm id de frequentibus, & publicis: non de vno, aut alio priuatim facto, haud immeritò putem intelligendum: aliàs cilicium lacerum, & diſſutum, ope Virginis interim conſuiſſe, ipſe etiam Cæſarius teſtis exiſtit. Porrò de tempore, accidiſſe in hoc itinere duplex mihi perſuadet coniectura; Altera eſt, quod propè mortem Sancti Helmoldus affirmet, nec quoduis aliud tempus illi proximius, quo Thomas, Alexandérque conuenerint; Altera, quòd non aliter, aut alibi commodior eius rei ſe occaſio poſſet offerre, quàm in ipſo itinere, cum ſimul pergerent, & ſimul fatigati ex calore, ſitirent, & ex maiori familiaritate viæ, communis potus hauſtum non vererentur. Extant, leguntúrque apud Rogerium circa hunc annum, ab eodem Sancto Thoma ſcriptæ epiſtolæ, altera ad ipſum Henricum Regem Angliæ, altera ad Robertum Hereſerdenſem, graues, acréſque; & dignæ, quæ Annalibus his infererentur. Sed à Baronio Cardinali tranſcriptas, facile erit quærenti adinuenire. 8.

l lib.8.Dial. leg.cap 68.

Concernit etiam Annales Ciſtercienſes Guillelmi Domini Montis Peſſulani Guillelmi noſtri filij, ſincera in Alexandrum Papam fides, de 9.

qua

m lib.2.c.17. qua Guillelmus [m] Neubricenſis eius temporis ſcriptor, hæc habet verba. *Imperator verò non quieſcens, ſecretis (vt dicitur) litteris, & promiſſis ampliſſimis, apud Vuillelmum, eiuſdem vrbis Dominum agere ſtuduit, vt proderet hoſpitem. At vir memorabilis integræ fidei inuentus eſt, & inſignem hoſpitem decentiſſimè honorauit.* Pertinet autem ad Parentis gloriam talem filium, támque ſibi ſimilem reliquiſſe poſt ſe: Qui illæſa omnino iura pietatis, intemerata hoſpitij, integra religionis conſeruauerit; nec vllis vnquam ſolicitationibus nullis vtilitatibus (quod in Principe rarum) ab his virtutibus potuerit dimoueri. Manſit Pontifex in Monte Peſſulano, duobus ferè menſibus, nempe à feſto Apoſtolorum Petri, & Pauli, vſque ad celebratam Aſſumptionem Mariæ Virginis; poſt quam incolumis, ſed non ſine periculis, primum Trinacriam, dein Romam appulſus, honorificè ibidem ſuſceptus eſt; Clero, & populo cum palmis procedentibus, de quo latè Baronius in Annalibus.

10. Hoc ipſo anno ſi Chronicis Ægidij de Roma, & Roberti Antiſiodorenſis certa fides, Guicardus Pontigniacenſis Abbas, qui Sanctum Thomam ad Ordinem ſuſceperat, & ſub cuius obſequio, curáque magis, quam obedientia, degebat in Pontigniaco; in Archiepiſcopum Lugdunenſem, ſeptuageſimum octauum in ordine, communi acclamatione promotus, renitens licet, onúſque detrectans, Sanctiſſimum Pontificem deſeruit, ſimul cum ſibi dilectis clauſtro, & filiis. In promotione concordant omnes tabulæ; annum Ægidius ſignat, paucis pro more. *Anno*, inquit, *M.C.LXV. Guicardus Abbas Pontigniacenſis fit Archiepiſcopus Lugdunenſis.* Conſonat Chronicon Antiſiodorenſe, quod refert Miræus; & præferendum in rebus Pontigniaci, quippè Cœnobij illuſtrantis eandem Diœceſim. Sane Præcedenti anno Chriſti nimirum M. C. LXIV. præſediſſe Drogonem, inſtrumenta confirmant Lugdunenſia, nec vlterius notitia eius progreditur; vt non immeritò & dici, & credi poſſit, ſucceſſorem hoc anno fuiſſe ſortitum. Pontigniaci ſuffectus Garinus, Guicardi loco, de cuius ſubrogatione hæc tantum lego in Cathalogo Abbatum Pontigniacenſium. *Garinus tertius Abbas huius Monaſterij, poſtea Archiepiſcopus Bituricenſis.* Fatale id Cœnobio ſupra diximus, vt maioribus Eccleſiis totius Galliæ, ex Abbatibus ſuis daret Pontifices. Porrò Guicardus cum promotus eſt annos XXX. rexerat Cœnobium, non minori quam Hugo fructu, & laude. Vnde in titulo Abbatum Pontigniacenſium, æquè titulo Sancti cohoneſtatur. Non fuit leuis Thomæ Cantuarienſi hæc Abbatum mutatio, ſucceſſiove: ſed ferenda tamen, ſiue quia voluntate diuina facta; ſiue quia ſibi ad meritum, & nouæ profeſſionis cætera onera, quia ſpontanea, leuia; hoc quia inuitus ſubibat, longe grauius, atque aliis moleſtius experiebatur.

---

1. Conradi in Galliam iter, 2. deiecti à ſede Lubecenſi, mora in Clarauallе, reditúſque. 3. Beati Godefridi Lingonenſis quondam Epiſcopi, obitus, 4. Et ſepultura. 5. Conuerſi Hiſpani ad eandem domum aduentus. 6. Et mors ex voto, 7. Frouvini Salemitani Abbatis obitus. 8. Atque Petri Alfonſi in Luſitania. 9. Amalricus, ex Abbate Caroli-loci, Epiſcopus Siluanectenſis. 10. Et Stephanus Metenſis ademptus Clarauallenſibus.

CAPVT II.

1. CONRADVS interim Lubecenſis Eccleſiæ Præſul, ſeu ſponte venerit, ſeu Henrici Leonis amiſſa gratia, virum à ſe, & à ſchiſmate excuſſerit: cum dudum apud Magdeburgenſem exulaſſet, tandem Ciſtercij Generalem Synodum perſonaliter adiit; ſuis primùm (nam ea ſalutis via) inde per ſuos, ſuorúmque fautores, Pontifici Alexandro reconciliandus. Hinc ira Ducis acrior in amicum, quem à ſe ſublimatum, promotumque, in cunctis aduerſarium, veluti cenſorem expertus eſſet: non prius per vim à ſe inueſtiri paſſum, & palam iam deciſcentem à Paſchali: in quorum primo Henricum ſacrilegij, in ſecundo ſchiſmatis, dum reſiliebat, apertè condemnabat. Potuiſſe ſe complures promouere, nec Conrado indigniores, qui ſibi grati, qui in omnibus obſequentes inuenirentur: potuiſſe, & qui reſpuerent dignitatem, ſi non in aliis forent conſenſuri. Nam cur à laico infulas accipit, in quas nil iuris illi eſſe putaret? Aut cur ab homine Victorem adorante, ſi Alexandrú ſentiret verú Pontificem? Nunc vnum Monachum omnia perturbaſſe; qui Epiſcopari per ſchiſmaticum, & laicum, nequaquam refugiſſet, ſemel Epiſcopus, cuncta detrectaret. Neque conſcientiæ ad id ſtimulis actus, ſed vana zeli, aut conſtantiæ, oſtentatione. Niſi fortè à Paſchali reſiliebat, qui Victori aſſenſerat, quod ea pars tunc temporis debilior; neque iuſtitiam, quæ eadem pro vtroq; ſed magis fortuná partium proſequeretur.

Itaque Conradus, cum Ciſtercium perueniſſet, Alexandro, & Eccleſiæ reconciliatus; ſed ab Henrico, per vim dominationis detruſus à ſede, per aliquod tempus in Clarauallе moratus eſt, cum primùm poſſet, Magdeburgum rediturus. Narrat hæc paucis Helmoldus Buzouienſis, ſed quæ non pigeat, in gratiam mei lectoris, huc tranſcribere. [a] a lib.2.c.9. *Fecit (ait) iuxta conſilium Archiepiſcopi, & tranſiit ad Magdiburgenſem Archiepiſcopum, & manſit apud eum fermè duobus annis. Inde abiens in Franciam, viſitauit Ciſtercienſe concilium, & reconciliatus eſt Alexandro Papa per manus Papienſis Epiſcopi, qui fuit partium Alexandri. Et electus de ſede ſua morabatur in Claraualle. Deditque Pontifici in mandatis, vt præbita ſibi facultate, aut ipſe iret ad Alexandrum, aut legatum dirigeret.* Clariùs paulíſper, & diſtinctius Albertus Krantzius. [b] *Conradus, adita primum Francia, reconciliari Alexandro ſummo Pontifici curauit, quod de manu Henrici (qui Friderico in Papam adhærere videbatur) Pontificatum accepiſſet: Reperit Papienſem Epiſcopum in ea parte legatum, qui venientem in Concilium Ciſtercienſe ſuſcepit, reconciliauit, & præbito tempore indixit, vt vel in perſona, vel per idoneum Nuncium adiret ſummum Pontificem.* Helmoldus loquens de eodem Conrado pergit. *His ita peractis, reuerſus eſt Magdeburg, & inuenit ibi Hartuvicum Hammemburgenſem Archiepiſcopum, nam & ipſo loco ceſſerat; & manſerunt apud Magdeburgenſem*

b lib 6. Saxon.c.21.

2.

Epiſcopum diebus multis. Hæc de Contrado: de quo non ſatis conſtat, an Alexandrum per ſe, an per Nuncium, quod probabilius puto, viſitauerit.

3. Cæterùm, dum in Claraualle demoraretur, quod ratio temporis manifeſte nobis demonſtrat, contigit Beatiſſimum virum Godefridum, quondam Lingonenſem Epiſcopum qui dudum abdicata præfectura, priuatam vitam agebat in Claraualle, ad cœleſtia vocatum, fœliciter in Domino obdormire. Ce cuius obitu in libro ſepulchrorum Claræuallis hæc ſcripta lego. [c] *Iterum ad Claramuallem ſe contulit* (ſcilicet Godefridus) *fecitque fabricari ad opus ſuam, in loco vbi S. Bernardus migrauerat Capellulam ſatis humilem, vt apparet; & per annos tres, & menſes circiter, domum S. Bernardi eidem capellæ contiguam inhabitans, in ſanctáque Religione perſeuerans, circa annum Domini M. C. LXV. VI. Idus Nouembris poſt celebratam Ciſtercij Synodum, quæ circa medium Septembris congregabatur; eóque, vt dixi, aſſiſtente Conrado, euolauit ad ſuperos, fœlix illa anima, cui Bernardus, dum vixit, in tantum detulit; quámque cæteri alij æquè ac Bernardum, ſanè poſt illum immediatè ſuſpexere*. Memorant inter Sanctos Ciſtercij virum Ioannes Abbas, [d] & Miſſale Ordinis vetus; Menologium, [e] diuerſa tamen die: Robertus Montis, [f] Vincentius Beluacenſis, [g] & ex ipſis pleríque recentiores.

c apud Henriquez in Faſcic. & in Menolog.

d In ſuis Cathalogu.

e Iuly 22.

f Ad ann. Chriſt. 1159.

g lib. 27 ſpecul. hiſt. c. 16.

4. Cernitur, hodiéque ſepulchrum venerandum, ipſius atque aliorum quatuor Pontificum ſacra oſſa recondens, è veſtigio altaris, in omnium Sanctorum honore dedicati, tabella ſuperpoſita, in qua talis inſcriptio ſculpta legitur [h].

h Ex lib. Sepulch. Claraualla.

ANTE ALTARE OMNIVM SS. IACENT QVINQVE VENERABILES EPISCOPI, ET PRIMO SEPVLTVS EST RECTE CONTRA MEDIVM IPSIVS ALTARIS, VIR VITÆ LAVDABILIS, D. GODEFRIDVS QVONDAM LINGONENSIS EPISCOPVS, COGNATVS. B. BERNARDI. HIC DE PRIMIS FILIIS EIVS FVIT, QVI PRÆSENS COENOBIVM IN SVO SANGVINE FVNDAVERVNT.

Hæc ibi. Ex quibus Tabulæ Epiſcoporum Lingonenſium apud Demochares, atque Ioannem Chenum veniunt illuſtrandæ.

5. Per idem tempus, vt coniectatur Ignacius Fiterienſis in Notis ad Exordium [i], cùm ad Capitulum Abbates conueniſſent, & proprias ante eius ingreſſum matres viſitarent, Hiſpanus ille conuerſus diem clauſerat; nec tamen tam quia debuit, quàm quia voluit; Quippè deſiderans mori in Claraualle vt de B. Balſamo ante diximus, rem ſanè miram, ab Authore Exordij traditam; qui paulo poſt Claramuallem ingreſſus eſt, nempè antequam Gaufridus, Bernardi olim Notarius, tunc ſucceſſor eſſe deſineret; eiuſdem verbis hic cenſui tranſcribendam [k]. *Inſtabat tempus generalis Capituli, & Abbates Ciſtercienſis Ordinis de vniuerſis mundi partibus Ciſtercium feſtinabant Inter quos Abbas quidam de filiis Clareuallis, Abbatizans in Regione Hiſpaniarum, longo, & laborioſe itinere generationis ſuæ Matrem, id eſt Claramuallem adibat, ſecum in comitatu habens conuerſum quendam moribus honeſtum, & deuotione præclarum Is aliquoties audicas in patria ſua nectaream famam de religione, & ſanctitate domus Clarauallis; incitabatur ſpiritu, deſiderans videre Claramuallem, cui clariſſimus Abbas claritate Sanctitatis clarum nomen in Orbe dedit. Iter itaque Capituli adorſus, quantò magis approximabat deſiderata Clarauallis, tanto magis optabat, ſi fieri poſſet, non ſolùm eam videre, ſed etiam ſortis extrema funiculum ibi ſortiri.*

i lib. 1 c. 4. n. 10.

k lib. 6. c. 4.

6. *Vbi verò adeò contiguus factus eſt, vt eminus ſacrum pinnaculum templi proſpicere poſſet, deuotionis vnguentis, ad aſpectum reuerendi loci, charitatis igne bullientibus, totus ad pietatem liquefactus eſt: eleuatiſque manibus, & oculis ad cælum, breuem quidem, ſed fidei plenitudine ſinceriſſimam precem ad Dominum effudit, quodammodo exclamans, & dicens; ò Domine, ſi petitio pauperis, & peccatoris non diſplicet Maieſtati tuæ, ſit quæſo ſacer iſte locus, qui tantarum Sanctarum animarum tecum iam regnantium pignora ſeruat, requies mea in ſæculum ſæculi. Hîc Domine, ſi dignaris, pauſem, quoniam elegi eam. Ingreſſus itaque tabernaculi admirabilis locum, quod fecit Deus, & non homo, ſpecialis patroni, & tutoris eiuſdem loci, Sancti ſcilicet Bernardi, necnon, & inſignis collateralis ipſius B. Malachiæ tumbas ſimpliciter veneratus eſt; & vt deſiderij ſui celerem conſequi mereretur effectum, deuotè precabatur. Nec tardauit piæ deuotionis effectus: ſed repentè cœpit viribus deſtitui corporis, lectóque ægritudinis receptus, ſic lætus, & alacer ad agonem mortis, quaſi ad epulas inuitatus, pergebat. Sanè poſtquam, eo quidem prodente, & Abbate ipſius teſtimonium perhibente, tam Monachis, quam Conuerſis innotuit illud deſiderium moriendi in Claraualle: hanc ſibi à Domino celerem mortem impetraſſe, ſacer ille Conuentus oppido gratulatus eſt. Sicque fœliciter morienti piè congaudens ſanctiſſimo Collegio ſuo migrantem votis, & deſideriis bonæ voluntatis aſſociauit. Ipſo verò ſacramentali Oleo inunctus, & Viatico Dominici corporis, & ſanguinis munitus, infra paucos dies, Abbatibus, qui in Natiuitate Beatæ Mariæ, Clarauallis ante Capitulum Ciſtercienſe conuenerant, ibidem adhuc demorantibus, in medio tantæ, & tam ſanctæ multitudinis, Abbatum, videlicet, Monachorum, & Conuerſorum, ſicut deſiderauerat, fraternis orationibus protectus, ſpiritum exhalauit. Cuius exequias magni, & reuerendi cœtus illius frequentia ſolennibus, & deuotis officiis celebrans, terrámque terræ adiiciens, mirabilem Deum, in ſanctis ſuis (qui, quantum apud eum ſincera ſupplicum vota valeant, in hoc paupere ſuo demonſtrare dignatus eſt) in communi glorificabat.* Hactenus ex Authore Exordij Magni, quæ quia ex ſe illuſtria, & noſtram item Hiſpaniam concernentia, nefas ducerem ſilentio præteriiſſe. Cœnobium nobis hactenus ignotum, ſicut & nomen fratris, cui mors non tam obuiauit, quàm obediuit.

Hoc ipſo anno, quia ſemel de obitibus ſanctis loqui cœpimus; duo alij ſanctitate inſignes viri, alter in Germania, in Luſitania alter, fœliciter in Domino obdormiêre. Frouvinus primus Abbas Salemnitamus vnus fuit, qui poſt octo, & viginti annos in præfectura fœliciter exactos, eamdem ſimul, vitámque deſeruit, inde ad cœleſtia præmia tranſiturus, De eo Bruſchius in ſua Chronologia, & Catbalogo Abbatum illius domus. *Frouvinus è Monaſterio Lucelenſi euocatus, primus declaratur Abbas Salemnitanus, anno Chriſti M.C.XXXVII. ſub Vlrio ſecundo Epiſcopo Conſtantienſi: præfuit laudabiliter XXVIII. annis fideliter bona Cœnobij ampliando. Obiit anno Chriſti M. C. L X V. Fuit vir admodum religioſus, & ſuæ gubernationis ſtudioſiſſimus*. Henriquez virum Menologio ſuo inſeruit, 7.

ad

ad XVII. diem menſis Februarij: profertque tabulas Eccleſiæ Salemmitanæ, quibus non dubito fidem habendam fore. Frouvino ſucceſſit Godefridus, teſte Bruſchio, qui triennio non ampliùs domum rexit.

8. In Luſitania Alfonſi Regis frater Petrus Alfonſus, cum iam biennio Monachum egiſſet in Alcobatia, hoc tandem item anno defunctus eſt, vt piè creditur, in cœlis coronandus. Obiiſſe fertur IX. die Maij, lumine, ſimul fragrantiáque perfuſus, quæ domum totam, ac fratres occupauit. Ita Brito,[l] & ex ipſo Henriquez in Menologio,[m] citatis aliis, qui illius geſta commemorant. Corpus in clauſtro antiquioris Cœnobij iacuit per multos annos, quæ erat humilis, veráque religio illius æui; pòſt circa Chriſti M. CC. XCIII. decentius collocatum in ſacello recentioris templi maximo ad latus Euangelij, tali lapidi ſuperpoſita inſcriptione.

[l] lib. 4. c. 7. [m] May 9.

HIC REQVIESCIT D. PETRVS ALPHONSVS, ALCOBATIÆ MONACHVS, FRATER D. ALPHONSI; ILLVSTRIS PRIMI REGIS PORTVGALLIÆ, CVIVS LABORE, ET INDVSTRIA LOCVS ISTE CISTERCIENSI ORDINI, VIDELICET HVIC LOCO, DE ALCOBATIA FVIT DATVS IN ÆRA M.C.LXXXV. QVO ANNO COEPIT REX ALPHONSVS PRIMVS PORTVGALLIÆ SANCTARENAM, QVEM D. PETRVM ALPHONSI DE CLAVSTRO ALCOBATIÆ, VBI PRIVS FVERAT SEPVLTVS, IN DIE S. IOANNIS BAPTISTÆ. ÆRA M.CCC.XXXI. D. DOMINICVS ABBAS TRANSTVLIT AD HVNC LOCVM.

Hæc de Illuſtribus præſentis anni obitibus.

9. Sub idem tempus, nam annus electionis protſus occultus, Siluanectenſem regebat Eccleſiam Amalricus, ex Abbate Caroli-loci, quem in Cathalogo Epiſcoporum Siluanectenſium Theobaldo, (qui quadrageſimus ſeptimus, à Sancto Regulo fuit) ſucceſſiſſe inuenio[n]: Henricum verò, huius nominis primum anteceſſiſſe. At aſſumptum ex familia Ciſtercienſi; & Abbate Caroli-loci, author eſt mihi Vincentius Beluacenſis in ſpeculo Hiſtoriali, vbi, & illius mortis annum notat. Sic enim ait[o]. *Anno Domini M.C.LXVII. Amalricus Abbas prius Caroli loci, deinde Siluanectenſis Epiſcopus obiit.* Reliqua incerta, atque adeo prætereunda. Sed neque annus mortis omnino conſtat. Cum Henricus ſucceſſor in Cathalogo circa Annum M. C.LXXXIV. ſub Philippo Rege Franciæ connumeretur.

[n] Apud Democharem & Ioan. Chenu. [o] lib. 29. c. 16.

10. Hoc item anno, quamuis non deſint, qui ad præcedentem referant[p], carnis debitum ſoluit omni cum reuerentia nominandus Stephanus, S. R. E. Diaconus Cardinalis, tit. S. Mariæ in Coſmedin Epiſcopus Metenſis, Comitum Barri filius, fratérque & quod illi antiquius, Sancto Bernardo, dum vixit in primis charus; à quo & in fraternitatem Claræuallis recipi meruit, quod ipſe Sanctus ad eum ſcribens ait[q]. *Ex quo dudum, ſi recolitis, noſtra vos Fraternitati dignanter aſſociaſtis*, &c. Pro eo ſcribit epiſtolam 332. & memoratur in libro vitæ eius non ſine laude[r]: Viri pro ſua Eccleſia ſolicitudinem, & reſtauratа caſtra, & poſſeſſiones ex antiquis eiuſdem Monumentis, Ioannes Picardus, & poſt eum Ferdinandus Vghellus memorant, ille in notis ad Epiſtolas Bernardi[ſ], hic in Additis ad Chaconium[t], vbi & verum profeſſorem fraternitatis, vt animum in vita, ita & corpus in morte, quod vnum potuit curauiſſe, ait, munire Ciſtercij veſte, in qua ſepultus iacet in medio chori Eccleſiæ Cathedralis, immortali, & glorioſa memoria dignus. Reliqua eius, ſi quis noſcere volet, in prædictis Authoribus inueniet: vbi non ſolùm pro Eccleſia ſua paſſum deprehendet, ſed pro Romana.

[p] Rau. Chenu. [q] Epiſt. 29. [r] lib. 4. c. 5. [ſ] Epiſt. 29. [t] In Caliſto 2.

---

1. *Variæ, & oppoſitæ opiniones de Ioachimo*, 2. *eiuſdem patria, natales, pueritiáque*: 3. *& in iuuenta, tranſmarina peregrinatio.* 4. *Scientia, vt fertur infuſa*: 5. *Deinde reditus, ſeceſſúſque in Sicilia.* 6. *& in Calabria.* 7. *Prædicatio*, 8. *Et Monachatus apud Curatium*, 9. *atque ibidem emiſſa ſolennia vota.* 10. *Et coniectata vtcumque ratio temporis.*

Capvt III.

1. Parabat interim Ciſtercio diuina manus Ioachimum Abbatem, ingentis opinionis virum magis, quàm certæ: & de quo, vt nihil medium ab Authoribus, ſic omnia extrema dicta: quibuſdam Sanctum, Doctorem, Prophetámque; quibuſdam illuſorem, & hypocritam; vtriſque magnum, orbique inſignem, vſque in hodiernam diem concertaturis, non quod diuerſus vnquam à ſe ipſo: ſed cum diuerſis diuerſa prophetauerit; vt propitium, aut aduerſum experti ſunt, extollunt, aut deprimunt, quibus ſui, & ſuorum cura maior, quàm veritatis. Certe in Ioachimo Prophetiæ donum comprobauit euentus; Sanctitatem miracula; doctrinam ſcripta, auctoritatem, Florenſis congregatio; cui ab ipſo principium; & ni Petro Lombardo ſuccenſuiſſet, ſententiarum Magiſtro, in quo graui errori permiſſus eſt; haud dubiè hodie conferretur Eccleſiæ Patribus. Cæterùm, vt laudatores bonorum operum; ſic perperam ſcriptorum delatores Ciſtercienſes expertus, quod ſuo loco trademus; nobis neque amore, neque odio dicendus erit. Quippè nec noſtrum ſeuerius condemnate, nec accuſatum, à noſtris tenacius defendere, quàm res ipſa patiatur, procuraturis.

2. Ergo Ioachimus Tabellione patenre natus, cui nomen Maurus, & Gemma matre, eiuſdem notæ fœmina. *Circa annum à natiuitate Domini* (ait Iacobus Græcus[a] in Chronologia) *milleſimum centeſimum, quadrageſimum, quintum, ſanctam Catholicam Eccleſiam regente Eugenio tertio, regnante Conrado, huius nominis tertio, natus in vrbe Conſentia Brutiorum, & totius Calabriæ Metropolis oppido,*

[a] Ante primam Sectio.

cui nomen eſt Cœlicum. Hæc patria viri; fœlix auſpicio nominis, de ortu illud ſolùm memoriæ proditur. *Quod non niſi magnis parentum prodigiis in lucem prodiit.* At quænam, ſiue qualia prodigia fuerint, obſcurum habetur. Quippe (quod Gabriel Brus ait, in eius vita) prægnanti matri in ſomniis Angelum viſum, qui iuſſerit infantem non baptizandum, ſi eum viuere vellet ante ſeptennium: & rurſus patri oſtenſum in templo puerum, albis indutum veſtibus, alta voce clamantem, atque canentem: *Puer natus eſt nobis Alleluya:* & cætera, quæ idem Author congeſſit; fabulæque quàm hiſtoriæ proximiora, tanquam apocrypha cenſeo refellenda. De pueritia hæc habet Iacobus Græcus. *Quod annos vſque quatuordecim Grammaticæ incubuit, eamque maxima coæuorum eius admiratione fœliciter aſſequutus fuit. Erat enim & ingenij acumine conſpicuus, & memoria tenaciſſimus; corporis verò ſpecie ſatis elegans, morúmque integritate ſuauiſſimus: quæ omnia futuræ excellentiæ ſpecimen referebant.*

3. Quartum-decimum annum ſupergreſſus, in Curia primùm pro parentum modo: ſed cùm pericula curiæ conſpexiſſet, ad altiora, tutioráque vocatus, vltramarinam peregrinationem aggreſſus eſt: Deo iam tunc ſegregante ſic hominem ad opus, ad quod illum aſſumebat. Nec deſtitit, retardante quamuis per varias ſuggeſtiones communi hoſte, quoad vſque terras, mariáque emenſus, loca illa ſancta deuotus viſitaret. Corpus ieiuniis, verberibúſque macerans; neque in aliquo omnino ſibi parcens, quo appetitum rationi ſubiugaret. Ferunt quandoque ab ardore nimio Solis ad ſulphureas aquas appellaſſe, quibus ſeſe immerſit, velut calore calorem mitigaturus, Porrò ex duplici flamma ignis, & aquæ, arida cute, atque exſiccatis carnibus penè ad interitum hominem adactum; interiturúmque, niſi de cœlo miraculosè adueniens ſibilus auræ tenuis deficientes iam artus recreaſſet. Non tamen ideo mitiorem in ſeipſum, nouos in dies cruciatus, & noua ſemper tormentorum genera, quibus carnem domaret, excogitaſſe. *Nam in Regione eadem* (pergunt ipſius Acta) *in copioſam tribulorum aculeitatem impegit; quibus oberrantis membra cruore non modico maduerunt: & adeo perdurauit, vt in hoc quaſi martyrij genere Deo animam redditurus cunctaretur.*

4. Tenuerunt virum varia aliqua pericula, ſed non detinuere, quominus ſanctam vrbem ingreſſus, ſancto feruore; & totam in ea, locíſque vicinis quadrageſimam ageret, non minùs Deo gratam, quàm ſibi vtilem. Quippe in nocte Dominicæ Reſurrectionis cœleſtium myſteriorum perfuſus clariori lumine, ſacræ Scripturæ arcana velut aperta (ſic Acta ferunt) rimandáque conſpexit; ex illa hora doctus, doctórque, quæ accepit ad alios tranſmiſſurus. Certè, cùm antea latinè tantùm ſciret, nec aliquam ſcripturis ſanctis dediſſet operam, puer adhuc quindennis, aut paulò maior, tria illa volumina, profunda æquè, ac ſublimia, concordiam nimirum vtriuſque teſtamenti, Apocalypſis elucidationem, & Pſalterium decem chordarum fœliciter exorſus eſt, quæ poſtmodum faciliùs conſummauit. Ergo in eiſdem nocte, locoque, quo Chriſtus Dominus à mortuis reſurrexit; memoriam abundantiæ ſuauitatis eius eructans, illuminatus creditur: vt ipſi etiam Propheta Regius pſalleret:
b Pſal. 138. [b] *Quia tenebræ non obſcurabuntur à te, & nox ſicut dies illuminabitur, ſicut tenebræ eius, ita & lumen*
c Ibid. *eius.* Et rurſus: [c] *Et nox illuminatio mea in deliciis meis.* Hic Ioachimicæ peregrinationis fructus ingens, ſi verus; ſingularis, ſi apparens tantùm fuit.

Ad propria rediens Trinacriam Inſulam primum (vbi & à fœmina laſciua ſolicitatus, non tam eius, quàm ſui victor euaſit;) mox ad radices Ethnæ antrum incoluit, ferarum habitaculum; ſed quale ſibi naſciturus Chriſtus elegerat, cum quo renaſci, quà poſſet, deliberauit. Ibi, vt Iacobus Græcus ait in eius vita [d], *Biduanis, ac triduanis orationibus, & contemplationibus intentus, nullo prorſus corporali cibo refocillatus perſiſtebat. Nec mirum: nam ſic erat, & meditationibus abſorptus, & lectione occupatus; vt in eo priſcorum patrum renouata veſtigia præfulgerent.* Haud aliter ad præſepe Domini olim Sanctus Hieronymus inter continuas macerati corporis preſſuras, cœleſtis doctrinæ fluenta, quò largiùs accipiebat, eò feruentiori ſtudio, communicabat. Niſi quod Hieronymus antrum Chriſti quæſiuit; Ioachimus fecit. Illum ſemel inuentum præſepe tenuit; hunc, ſi fas dicere, penè ſequutum eſt: illi vna ciuitas Chriſtum natum reddidit; huic vbique terrarum Bethlehem fuit. 5. d Sectionib.

Inſtabat tempus, quo homo Dei Ioachimus debebatur Ciſtercio, cui per tot beneficia, quaſi ab ortu præuentus, præparabatur. Itaque primum Calabriæ reſtitutus, & ſuis redditus; cum parentes, qui perditum defleuerant, velut in tranſitu conſolatus eſſet; atque ex terrenorum bonorum, ad cœleſtia erexiſſet cadentes animos: Sambucinam Monaſterium Ciſtercienſe, cuius ſupra meminimus, ſe contulit; at non ibidem Monachus futurus, ſed vt ad ſanctioris vitæ normam, & cæleſtium culmina gaudiorum adſpirans; proficeret, ex conſortio Monachorum: neque vlla perfectionis arcta ſemita illibata maneret, animo perfectionem ſitienti; & qua, inueniſſet, eandem amplexurus. 6.

Verùm cum inquies adhuc, vacillánſque, fraterna charitate vrgente, in aliorum ſalutem procurandam, à vita ſolitaria retraheretur; dum Sambucinam, atque eius Monachos deſerit, Monachus ipſe in Curatio factus eſt, tractus magis, quàm veniens ad Monachiſmum. De his Iacobi Græci [e], e Section. 8.
quamuis recentis, quia antiquiorem authorem non habuimus, verba ipſa lectori meo proponam. *Ioachim, Dei famulus, æſtuans, ſpiritus feruore concepto, à memorato Cœnobio Ciſtercienſium Sambucina ſecedens, contra clatam Vallis Chratis terram, vbi Bucchita eſt nomen, iuxta Rhendarum oppidum tranſuolauit; ibidémque ſalutis opera non deſeruit. Verùm [f]* f Matth. 5.
lucerna ſuper candelabrum poſita cunctis, quæ in domo ſunt, ſplendens occultari nequiuerat. Ea propter qua fuerat vnctione præuentus, Rhendenſi populo, deuotione plurima Dei verbum audienti, diſſeminauit; & pullulantes in eo ſimultates feruente concione ſedauit. 7.

Aſt in agro dominico vberiores fructus in dies ſe producere comperiens, ſcrupuloſitate quadam turbatus fuit. Metuit ſiquidem abſque prauia Epiſcopi Ordinatione prædicationis munus exercere: expaueſcens, ne in illum Apoſtolica comminatio caderet, cùm ait [g], Quomodo prædicabunt, niſi mittantur? g Rom. 10.
Propterea Cathozarij ciuitatem proceram ad Adriaticum mare ob tale munus habendum deuotione maxima non imparatus adire conſtituit. Accidit autem ad flumen Crothalum in Monaſterium de Curatio Ciſtercienſis Ordinis diuertere, vbi charitatiuè hoſpitatus, religioſorum humanitatem inſpexit. Verùm, quia ciuitas [h] in monte poſita occultari nequit; de ore 8. h Matth. 5.

ero ſae ab erudito religioſo agnitus, ad certam religionis aciem amplexandam rationibus validis compulſus, remanſit. In Curatio ergo, vt fieri mandat Ciſtercienſis Ordo, ſecundum regulam Sanctiſſimi Patris noſtri Benedicti ſtabilitatem, ac morum conuerſionem ſtatuit, ſub Columbano Abbate, qui illum ad Columbina habitam religionis admiſit: atque iuxtà propoſitum ordinari curauit. Hactenus ibi.

9. Sic Ioachimus dum prædicandi munus, vrgente charitate, ſolicitius iniungi ſibi procurat, dum fugit Monachos, Monachus efficitur: & quod diuturnior conuerſatio Sambucinenſium, longiori mora, efficere, non potuit, breui Caratij hoſpitio conceſſum eſt, atque Monachi vnius ſuggeſtione. Verùm quod ait, eundem hominem Dei in Curatio manſurum, iuxta Regulam Sanctiſſimi Patris Benedicti, ſtabilitatem, ac morum conuerſionem ſub Columbano Abbate promiſiſſe, non ſic intelligendum eſt, quaſi ea vota ſtatim ab ingreſſu, & ante probationis annum emiſerit, quod in Ciſtercio nulli vnquam permiſſum. Sed quia admiſſus in cella Nouitiorum, probandus pariter, & ipſe probaturus: anno peracto probans, & probatus, à fratribus admiſſus, eiſdem ſe per votorum ſolennium emiſſionem incorporauerit. Pergit author ſcribere in hunc modum. *Qualiter autem per primordia ſuſcepti habitus Chriſti Athleta cucurrerit, ex effectu precipuo euidentiſſimè comprobatur; nam poſt pauca, Monaſterij Prior, ex debita omnium electione, ordinatus fuit. Mortuo denique memorabili, memoratóque Abbate Columbano, cuncti pariter, nemine penitus diſcrepante, in eorum Priorem Ioachimum conuenerunt.* Sed de his in ſequentibus dicendum.

Ex dictis ratio temporis colligitur, quod non inuenio adnotatum ab Authoribus: Verùm non longè diſtans ab hoc anno, duplex mihi diſcurſus manifeſtat. Primus, quòd homo natus anno Chriſti milleſimo, quadrageſimo quinto, quod produnt memoriæ; quique ante Monachatum Chriſtianis populis Euangelium in Calabria prædicauiſſet, non potuit non in matura iam ætate, & tanto muneri apta venire ad Ordinem; adeoque vt minimum viginti annos ingreſſus; id eſt, hoc ipſo, aut circa, quem nunc tranſcurrimus. Subeſt præterea, & alia coniectura deſumpta ex priuilegio Michaelis Marturanenſis Epiſcopi, Ioachimo conceſſo, anno milleſimo, centeſimo, ſeptuageſimo, cum iam diu Curatio præſediſſet, poſt Columbanum. Quandoquidem, qui Nouitius antè, & Monachus, mox Prior extitiſſet eiuſdem domus; vt nimium properè hæc omnia illi contigerint, quadriennium ſaltem requirere videntur, intra quod ſingula exactè adeo expleuerit, vt prudenter, & Prioris officio, Monachus; & Prior Abbatiæ; & Abbas priuilegio dignus iudicaretur. 10.

---

1. *Chronologia naſcentiam Monaſteriorum*, 2. *& dictum de Dorbelio.* 3. *Clarus-campus, & primus eius Abbas Eiſo.* 4. *Cara Inſula, Daniæ Monaſterium, Caranſuſta, & Parùs ignotiora.* 5. *Barbellum additum*, 6. *Ludouici, Regis Francorum opus, & ſepultura*: 7. *& Turris Aquilaris Regum Legionis fundatio non contemnenda.* 8. *Situs loci, & Monachi vnde venerint.* 9. *Demùm de Imagine Virginis Sanctiſſimæ.*

CAPVT IV.

1. QVINQVE hoc anno Cœnobia recenſentur in Chronologia, quæ accreuère Ciſtercio, ſequenti ordine.

Anno M.C.LXV. Kalendas Maij fundata eſt Abbatia de Dorbelio.

Eodem anno menſe Septembri Abbatia de Claro-Campo.

Eodem anno XIV. Kalendas Martij, Abbatia de Cara Inſula.

Eodem anno XIII. Kalendas Martij Abbatia de Caranſuſta, aliàs de Carentiſte.

Eodem anno Abbatia Pariſienſis. Hæc tantùm ibi. Et quidem, Claro-Campo excepto, notiori domo, de reliquis pauca nobis dicenda ſubſunt.

2. Dorbelium primam de linea Morimundi, Vvalkenrode in Miſnenſi Diœceſi genuit, vt habet Geneſis Eccleſiarum Morimundenſium. Extat inter Decretales Gregorij IX. epiſtola honorifica ad Abbates de Buch, & de Bordalio, Ciſtercienſis Ordinis, Miſnenſis Diœceſis, vt litem quandam, dudum agitatam inter plures Epiſcopos, ſuper quibuſdam Caſtris, Villiſque, cum pertinentiis ſuis, *quæ ſunt inter flumen, quod dicitur Leba, Orientem verſus; & flumen, quod dicitur Reebazan, Occidentem verſus; & quaſdam alias poſſeſſiones Caminenſis Eccleſiæ, à claræ memoriæ Duce Pomeraniæ, eiuſdem Eccleſiæ fundatore, pia liberalitate donatas;* plenariè componerent, ac terminarent: *Et perſonaliter adeuntes ad loca, vocatis, qui ad prædicta fuerint euocandi, ſic prædictas Diœceſes, æquitate preuia, pronidè limitare curarent; quibuſlibet Epiſcoporum ipſorum ſuo iure ſeruato, vt quemlibet facerent manere contentum: quod de vtriuſque ſolicitudine, & induſtria, quin & authoritate, qua apud ipſos Epiſcopos pollebant, non dubitaret. Datus Lateran. IV Idus Maij Pontificatus ipſius anno IV.* Ita Gregorius. An autem Dorbelium, & Bordalium eadem domus ſit, aliorum linquo iudicio diſcernendum. Sicut & an ſit ipſa, vel diuerſa, ad cuius Abbatem ſcribit Innocentius Papa 3. in cap. *Inſinuante* 25. de officio, & poteſt. iudic. deleg. quamuis, quod ibi Vvigornienſis Epiſcopi in Anglia mentio ſit, diuerſam magis faciat coniectari.

3. Clarum-Campum, notiorem adhuc domum, Claraeuallis produxit, tranſmiſſa in Friſiam colonia Monachorum, à Godefrido, in quem ea domus venit referenda. Primus Abbas Eiſo, religione conſpicuus, doctrinaque; & qui primus Ciſtercium in patriam intulit, per totam prouinciam breui diffundendum. De eo, & fundatione Clari-Campi hæc ab Andræa Cornelio ſcripta lego. [a] *Anno M.C.LXV. Riſmageſtum inſigne Monaſterium campenſe Bernardini inſtitute, primùm in Friſia ædificatum eſt. Eiſo, natione Friſo, primus loci Abbas fuit, vixitque piam, ac ſanctam cum fratribus vitam; ſic, vt ea de cauſa poſtmodum plura apud Friſios eius Ordinis Monaſteria ſint inſtituta.* Ita Andræas Cornelius. In Geneſi Eccleſiarum Claræuallenſium Clarus-Campus Traiectenſem Diœceſim occupat; in qua etiam notatur in libris Ca-

[a] In Annal. Friſ. ad hunc ann.

meræ, quinquaginta Taxa florenorum præfixa. Porrò quæ protulit in eadem prouincia Friſiæ Clarus-Campus, Cœnobia quatuor video: Floridum Campum intra propriam Traiecti Diœceſim: Hieruſalem, & S. Bernardum Friſiæ, vtrumque ſitum in Monaſterienſi: atque Gerken, territorio nullo præfixo. Subeſt item Abbati Clari-Campi Virginum Abbatia de Sion dicta, cuius Cæſarius meminit [b], latè à nobis inferiùs referenda. Longo tempore protraxiſſe vitam cum præfectura Eiſonem Abbatem, argumento eſt, quod anno M. C. X C I. quo Floridus è Claro-Campo prodiit, præeſſe adhuc dicitur, & Monachos, atque Abbatem dediſſe tenellæ domui. An autem immediatè illi ſucceſſerit S. Gerbrandus, eiuſdem loci Abbas, de quo multa in tempore, nequaquam hactenus potui inuenire.

b *Dialog. lib. 11. c. 30.*

4. Caram Inſulam in Aroſienſi Diœceſi Daciæ, Vitæ Schola produxit, adaugens lineam Eccleſiæ Claræuallis, quod produnt Tabulæ. Chryſoſtomus [c] Henriquez in Menologio, ſequutus Seguinum [d], hoc illud putat eſſe Monaſterium in confinio Saxoniæ, de quo Author Exordij cap. 34. lib. 4. occaſione cuiuſdam Sancti Monachi, quem à carne migrantem, Ioannes primùm, mox Sacra Virgo, ad vltimum Ieſus Chriſtus ipſe excepit; de quo nos ſupra. Sed dum eundem obiiſſe tradit anno M. C. LVII. quo Cara Inſula nondum fundata erat, facile poteſt ex tempore conuinci, oſtendíque pertinuiſſe ad aliam domum, quæ ante illum annum ſit exorta. Caranifuſta ignotior nobis domus; niſi quod in quibuſdam exemplaribus de Catenifſte; in aliis de Caranifaſta etiam cognominatur: & inuenitur inter Eccleſias de linea Claræuallis incerta matre; ſed neque Pariſiorum Abbatiam præter vnam inuenio, Diœceſis Baſilienſis in Theutonia, filiam Bellæuallis, de qua ſuperius.

c *Septemb. 1.*
d *lib. 3. c. 17.*

5. Præcedentibus duas alias addendas inſignes Abbatias, vtramque Regiam, alteram in Hiſpania, in Gallia alteram; hanc Ludouici, Francorum Regis, opus; Ferdinandi illam, quem ab Imperatoris Parentis morte Legionis regnum; poſt Sanctium fratrem, Caſtellæ etiam ambitio (puero adhuc impote, nec ſceptris pari) ad titulos Hiſpaniæ ſublimabant. Et quidem eam, quam Ludouicus ſtruxit concernere hoc tempus, plus, minúſve, ipſa ſtruẽdi occaſio manifeſtat, ſi quæ eſt coniectura Roberti Claudij [e]; nempe conſtructam *ob impetratum à Deo filium Philippum Auguſtum, aliàs Adeodatum, precibus Cleri, ſed præcipuè Ciſtercienſium.* Quippè Philippus, quem X I V. ætatis ſuæ anno regni conſors à patre aſſumptus eſt, ab ortu Chriſti M. C. LXXIX. vt Galli omnes authores aſſeuerant, hoc anno natus facilè conuincitur, vt neque multum potuerit retardari, neque anteponi. Ergo cùm Rex poſt longam orbitatem ſuſcepiſſet Philippum, quem precibus obtentum, & orationibus, meritò Adeodatum cognominauit; quo ſe gratum tam numini exhiberet, quàm his, qui impetrauiſſent, Sanctis hominibus; Monaſterium illuſtre condere ſtatuit, in quo & hi ſegregati Deo viuerent; & illud religioſiori cultu, eóque ſibi gratiori veneratum conſpiceretur. Electus locus nouæ fundationi in Senonenſi Diœceſi, *ad Sequanam fluuium, tribus paſſuum millibus ſupra Melodunum*, vt habet Robertus: & loco lego duplex nomen impoſitum, Barbellum, & Sacer-portus, Monachi Ciſtercienſis inſtituti; neque hi longè quæſiti, ſed in eadem Senonenſi Diœceſi, ex Pruliacenſi Eccleſia vocati ſunt, Ciſtercij lineam aucturi Regia nepte. Primus loci Abbas Teſcelinus, vel Tercelinus, quem memoratum ex charta quadam Henrici, Franciæ Comitis, ab anno antecedenti, idem, qui ſupra, Robertus teſtificatur. Hoc initium illuſtris Monaſterij, quod Ludouicus pingui dotatione, & priuilegiis multis, quamdiu vixit, poſt mortem ſuo ſepulchro nobilitauit.

e *In ſua Gall. Chriſtiana.*

Papyrius Maſſonius leuiorem multò cauſam fundationis, & ab ea ſumptum nomen ſcriptum habet; quippe in ſuo illo de fluminibus Galliæ opere, de Meloduno loquens, ita ſcribit. *Id quoque Monaſterium* (ſcilicet Barbarulus, nam ſic ipſe Barbellum interpretatur) *opus Ludouici ſeptimi fuiſſe narratur ab hiſtoricis propter captum in fluuio Barbarulum piſcem, quo exenterato, ac reperta intus pretioſa gemma, templum, & Monaſterij ſepta, celláſque Monachorum conſtruxit: cuius mauſoleum, ſiue tumulus, in eo magnificentiſſimè poſitus eſt.* Ita Papyrius. Memoratur Barbellum, ſiue ſacer portus (vtroquè enim ibidem notatur nomine) Diœceſis Senonenſis, in libris Cameræ octingentorum florenorum præfixa taxa. Quin apud Gallicarum rerum ſcriptores frequens eius mentio, præcipuè ex ſepultura Ludouici, & coniugis Adelæ in eadem exornanda magnificentia, de qua nos etiam in tempore dicemus. 6.

Hiſpanam domum Sanctam Mariam de Aquilis, ſeu Turrim Aquilarem, vt alij vocant, in Luſitania ſitam; etſi non conſtet de occaſione fundationis, fundatam tamen à Ferdinando Legionenſi, cùm ſe Regem Hiſpaniæ nominaret, compertum eſt ex ipſo inſtrumento donationis, hoc anno factæ Abbati Hugoni, & Monachis, accitis ex Morerola, quæ hodieque in Archiuiis ipſius legitur ſub hoc initio. *Ego Ferdinandus, Hiſpaniæ Rex vnà cum vxore mea Doña Vrraca, & filio meo Domino Alphonſo, dono Deo, & Sanctæ Mariæ Aquilaru, & vobis Abbati Hugoni, & fratribus veſtris locum, qui dicitur Turris Aquilaris, & Grangiam de Riochico, &c. Datum Legionis Vigeſima ſecunda die menſis Auguſti. Æra M. CC. I I I.* Nec multò poſt, Æra ſcilicet M. CC. X I V. *Idem Rex dat Monaſterio Sanctæ Mariæ de Aquilis decem iugarias boum, in circuitu Fontis de Berbenoſa, &c.* Itaque ex prima illa donatione liquidò conſtat initia Monaſterij nequaquam vltra hunc annum differenda: indéque corrigendam Chronologiam, quæ tribuit anno M. C. LXXIV. vt ſuo loco videbimus. Extat in eadem domo publicum inſtrumentum, proximo ſæculo authenticè exaratum; in quo eorum Emanuele, Luſitaniæ Rege, Authores Cœnobij declarantur prædicti Ferdinandus, Alphonsúſque Reges Legionis, quo tempore ea Luſitaniæ pars, intra ipſorum ditionem continebatur. 7.

Iacet Cœnobium in terra opima, & fertili, contermina Caſtellæ, in Diœceſi Lamecenſi, non longè ab oppido Comitatus titulo illuſtri, Vulgo Caſtell Rodrigo; nec pauciora, aut minora bona poſſidet intra fines Caſtellæ, quàm Luſitaniæ. Adductos illuc ex Morerola Monachos concordant Tabulæ Eccleſiarum Claræuallenſium: Non deſunt tamen, qui ex Valle Paradiſi, velut à patribus ad filios acceptum tradant; indéque ad Sanctum Ioannem de Tarouca traductum ius, conniuentibus Prælatis in gratiam Regum cum locus ille Luſitanis adſcriberetur. Profertur & antiquum M. S. Sancti Ioannis Taraucæ recenſens filias, in quo Sancta Maria de Aquilis, velut à Valle Paradiſi accepta commemoratur. *Abbatia*, inquit, *de Fianz, &* 8.

& Sancti Petri de Aquilis filia ſunt Sancti Ioannis: ad quod item Cœnobium dicitur pertinere Sancta Maria de Aquilis tranſactione Regum Caſtellæ & Luſitaniæ, cùm antea Abbatia Vallis Paradiſi in Caſtella ſubiiceretur.

9. Cæterùm quamuis prima donatio domus, & vt fertur conſtructio, Legionis Regibus Ferdinando, & Alphonſo eius filio, tribuendæ ſint: nihil tamen minus priuatorum religio præbuit; imo & circumiacentium oppidorum: Nam Æra M.CC.LII. regnante Rege Alphonſo in Portugallia *Concilium de Garda fecit donationem de vna hereditate Deo, & Beata Maria, Conuentui Turris Aquilaris, & Mendo eius Abbati.* & Æra M.CC.LX. *Concilium de Caſtell Rodrigo dat Abbati Raimundo, & Priori Hilario, & Conuentui de Aquilis locum, qui dicitur Foz de Aguilar.* Atque huius generis aliæ extant donationes, quæ hodiéque manentes temporalem Monaſterij ſubſtantiam non parum augent. Delata omnia ſanctitati Monachorum: ſed præcipuè deuotioni in ſacram Virginé, & venerandam imaginé ipſius, quæ ab olim cœptas ſanitates & miracula, hodie etiam continuat, non ſine ingenti frequentia populorũ, qui vndique concurrunt; Diuinum, per ipſius opem, fauorem, & ſuis neceſſitatibus efficacia remedia impetraturi.

IESV CHRISTI ANN. 1156. CISTERCII ANN. 69.

1. Henricus defectionem intentat ab Alexandro. 2. Reginaldo Colonienſi ſcribit. 3. Guidonem Cremenſem Papam per Nuncios iurat. 4. Henrici Cardinalis pro eo Zelus, atque Rotomagenſis excuſatio. 5. Gileberti Abbatis conſtantia aduersùs Regem. 6. Epiſcoporum Angliæ defectio ab Archiepiſcopo. 7. Et legatia, vel exuli aſſerta. 8. Emendatus in tempore Baronius. 9. Acta Conciliabuli Herbipolenſis. 10. Et Ciſtercienſium zelus, atque authoritas.

CAPVT I.

1. CENTESIMO, ſexageſimo, ſupra milleſimum reparatæ ſalutis per Chriſtum anno, qui fuit Ciſtercio nonus, & ſexageſimus, Henricus Rex Alexandrum auerſatus, quod nimium Diuo Thomæ propitium, quem ſibi hoſtem putabat, in cunctis cerneret; conceptum in vtrumque virus penè euomuit: miſſis ad eundem Pontificem legatis, per quos, aut Thomas ſtatim ab Alexandro, aut Alexander ab ipſo deſerendus, Paſchalem admiſſuro, denuntiaretur. Extat epiſtola eiuſdem Regis Angliæ ad Colonienſem Præſulem (Schiſmaticorum caput, poſt Fridericum) qua & legatiæ finem patenter aperit, & legatis ad vrbem tranſituris, ſaluum conductum poſcit, ita ſcribens [a].

a apud Bar. hoc anno.

2. *Diu deſideraui iuſtam habere occaſionem recedendi à Papa Alexandro, & à perfidis Cardinalibus eius, qui proditorem meum Thomam, quondam Cantuarienſem Epiſcopum, contra me manutenere præſumunt. Vnde cum conſilio omnium Baronum meorum, & cum conſenſu Cleri, magnos viros de Regno meo, ſcilicet Eboracenſem Archiepiſcopum, Londonienſem Epiſcopum, Archidiaconum Pictauienſem, Ioannem de Oxoneford, Richardum de Luci miſſurus ſum Romam, qui publicè, & manifeſtè, ex parte mea, & totius Regni mei, & omnium alienarum terrarum, quas habeo, proponent, & denunciabunt Papæ Alexandro, & Cardinalibus ſuis, ne vlteriùs proditorem meum manuteneant; ſed ita liberent me ab eo, vt alium cum conſilio Cleri in Eccleſia Cantuarienſi poſſint inſtituere. Denuntiabunt etiam, quod quidquid Thomas fecit, in irritum reuocent. Hæc etiam poſtulabunt, quod coram eis Papa iurare faciat publicè, quod ipſe, & ſucceſſores ſui, & mihi, & omnibus ſucceſſoribus meis Regias conſuetudines Henrici, aui mei, inconcuſſas, & inuiolatas, quantùm ad ſe, cónſeruabunt in perpetuum. Quod ſi fortè aliquid petitionum mearum contradicere voluerint: neque ego, neque Barones mei, neque clerus meus aliquam ei vlterius ſeruabimus obedientiam; imò manifeſtè eum, & omnes ſuos impugnabimus. Et quicumque in terra mea inuentus fuerit, qui ei poſt hæc adhærere voluerit, expelletur. Ea propter rogamus vos, ſicut chariſſimum amicum, quatenus Fratrem Ernuldum, vel Fratrem Rodulphum Hoſpitalarium, omni occaſione remota, citatò ad me mittatis, qui ex parte Imperatoris, & veſtra prædictis Nuntiis meis ducatum præbeat eundo, & redeundo per terram Imperatoris.* Hactenus epiſtola Regis ad Colonienſem, de qua hæc Ioannes Sarisbērienſis in quadam alia [b]. *Quàm glorioſam, quàm Catholicam, quàm piam epiſtolam Colonienſi Schiſmatico nuper miſerit, ex ſcripto eius, quod vobis mittitur, poteſtis coniicere; vt pateat omnibus, quàm verum ſit, quod de pietate, & iuſtitia Regis veſtri, tanta confidentia prædicatur.*

b Epiſt. 177.

Peruenerúntne ad Pontificem legati, non ſatis conſtat: certum ipſum immotum aduersùs minas, nam minas magis, quàm preces præſeferebant; nihilominus in Thomam inclinaſſe, & libertatem commiſſæ ſibi Eccleſiæ, quà pro tempore licuit, defendiſſe. Porrò legatos, cum per idem tempus Fridericus conciliabulum indixiſſet, apud Herbipolim celebrandum in Pentecoſte, in eadem Pſeudo-Synodo comparentes (iuxta, an citra mandata, non audeam dicere) ſuſcepiſſe Paſchalem, atque Alexandrum publicè abiuraſſe, nomine Regis: teſtatur id idem ipſe Fridericus in epiſtola ad omnes Imperiales, in qua geſtorum à patribus in Synodo rationem reddit, inter alia ita ſcribens [c]. *Ad hæc honorabiles legati illuſtres amici noſtri, glorioſi Anglorum Regis, ad nos ab ipſo tranſmiſſi, in totius Curiæ noſtræ præſentia, ſuper Sanctorum reliquias, ex parte Regis Angliæ publicè iurauerunt nobis, quod Rex ipſe cum toto regno ſuo, in parte noſtra fideliter ſtabit, dominum Paſchalem, quem nos tenemus, nobiſcum ſemper tenebit. De Rolando autem Schiſmatico manutenendo, nullatenus ſe de cætero intromittet.* Sic Fridericus. 3.

c Baron. ibid.

Tum verò Henricus tituli SS. Nerei, & Achillei Presbyter Cardinalis Ciſtercienſis, ſiue ex peracta 4.

in

in Anglia legatia Henrico familiaris, atque eius tum conſcientiæ, tum famæ prouidens; ſiue ex iuſtitia pro Eccleſia zelans, teſecaturus vires, quas ex Angliæ acceſſione ſchiſma reſumeret; graues, tum ad Mathildem Imperatricem, ſeuerâſque; tum ad Epiſcopos regni litteras dedit, incuſans apoſtaſiam, atque deteſtans: quibus vtrique, dum factum, aut ignorant, aut erubeſcunt, negare compulſi, pro ſe, & pro Rege cautionem præſtitere. Extat epiſtola Rothomagenſis Archiepiſcopi ad eundem Henricum, in qua hæc inter alia relatu digna [d]. *Pro Domino Rege Anglorum omnem exhibemus ſecuritatem, quod Imperatori nec per ſe, nec per nuncios iuramentum præſtitit, aut promiſſionem, quod Schiſmatico adhærere velit, Eccleſiam relicturus. Imò certi ſumus, quod illis qualibuſcumque de matrimonio pactionibus, licet Teutonici ſuper hoc laborent per triduum, nihil vnquam concedere voluit, niſi præeunte in omnibus fidelitate Domini Papæ, & Eccleſiæ, & Regis Franciæ. Ipſi verò litteris noſtris mandauimus domina Imperatrix, & nos, vt ab hac nota, ſe quam citius excuſet.* Ita ad Henricum Rothomagenſis Præſul. Sed & Henricus ad Collegium Cardinalium litteras dedit, in hunc eundem tenorem, quas lector meus inueniet apud Baronium. Extant, & apud eundem authorem plures epiſtolæ vltrò citróque miſſæ in hac eadem, & Sancti Thomæ cauſa, lectu digniſſimæ: ſed quas ab ipſo dudum in lucem datas ſupernacaneum duxi huc tranſcribere.

d apud Bar. hoc anno.

5. Sic Rex Henricus, quam factis contrahebat, excuſationibus infamiam diſſimulabat, & profuſior ſalutis, quàm opinionis, ſubſcribebat Victori, Paſchalique; ſed velut in occulto: in publico Alexandrum profitebatur. In ſolum Thomam pudorem omnem effudit, quod ſalua Maieſtate dictum ſit; & parum ei erat, quod exularet; quod bonis defraudatus omnibus eſſet; quod viueret præcario, à quo modò tot populi penderent, cui tot Eccleſiæ, tot præſides ſubfuiſſent: quod ſuos omnes, pauperes, & exules in odium ſui conſpiceret, & multos proſperæ fortunæ eius exortes, aduerſæ participes, tum primum patuit ſanguine coniunctos, cum caſu obrutos: leuia, inquam, hæc omnia videbantur, quandiu aliquid reſtabat, quod pati poſſet. Exagitandum vndecumque adorſus, etiam à Pontigniaco exturbare conatus eſt, Abbati Ciſtercienſi dans in litteris, vt Thomam inde faceret expelli; & ſuis, quas in Anglia habebat, Eccleſiis conſultum iret. Senſit id idem Sanctus Archiepiſcopus, atque Alexandro Papæ, velut vnico Patri, & ſuo, & totius Eccleſiæ notificauit [e]. *Perſonam* (inquit) *meam, & eorum, qui mecum exulant, adeò perſequens, vt etiam beneficia Seruorum Dei, qui nobis Dei & veſtri cauſa, victualia prouident, minis, & terroribus ſuis, auferre conetur. Scripſit etiam Abbati Ciſtercienſi, quod ſicut Abbatias Ordinis, quæ in ipſius poteſtate ſunt, diligit: ita nos à beneficio, & familiaritate Ordinis faciat alienos.* Et erat Gilebertus natione Anglus, vnde Regi obſtrictior; & Anglicanis Monachis propenſior; ac qui vix credi poſſet, tot illuſtrium ſuorum Monaſteriorum in propria patria ruinas toleraturus: ſed vicit hominem maior iuſtitiæ zelus, neque vllis precibus Regis, minìſve, dum vixit, adduci potuit, vt permitteret Thomam ſemel admiſſum, à Pontigniaco egredi, niſi Cantuarienſi Eccleſiæ, reſtituendum. Certè Gilebertum hoc anno deceſſiſſe, infra oſtendam. Et tamen conſtat Sanctiſſimum Pontificem nequaquam loco ceſſiſſe ante ſequentem, quod & probat Baronius, & nos ex ipſo in tempore adnotabimus.

e apud Bar. ann. ſequent.

Non ſic conſtantes Epiſcopi Anglicani, qui dum Regi furenti morem gerunt omnes relicto Thoma, velut fugiſſe, atque ab eo declinaſſe comperti ſunt; vix aliquo inuento, qui adiuuaret. Plorat, & exprobat Ioannes Sariſberienſis, multis ad multos epiſtolis conſcriptis; in quibus hæc illius ſumma querela, [f] *Horum meminiſſe iuuabit, cùm ille, authore Deo, euicerit Eccleſiæ libertatem; qui nunc (quod noſtra tum perpetua ignominia eſt) torcular ſolus calcat, & de gente ſua, Eccleſia ſcilicet Anglicana, comitem vix inuenit.* Et rurſus ad Vuillelmum de Nordhalla. [g] *Dominus Cantuarienſis, non ſibi laborat, ſed aliis: quia profectus eius gloria Dei erit, triumphus Eccleſiæ, Cleri totius liberatio. Militat quidem publicæ vtilitati, ſed adhuc ſtipendiis ſuis: imò, quod noſtra tum ignominia eſt, gentis alienæ.* Et item ad Robertum Archidiaconum. [h] *Pro libertate Eccleſiæ militat exul, & proſcriptus, & in tota Anglicana Eccleſia pauciſſimos reperit adiutores.* Quod ipſum item in multis aliis repetit; mitigando dolori, qui mos afflictis: ſeu verius ſubleuandis depreſſis animis, vel ipſa admiſſæ impietatis exprobatione. 6.

f Epiſt. 239.

g Epiſt. 245

h Epiſt. 249.

Verùm Epiſcopi, pro aulicorum more, cedentes tempori; ne ſe ruina Thomæ oppreſſos perſentirent, ſi ſuſtentarent; cadentem potius impellere elegerunt; & vſque ad probra, & conuitia, exagitare. Extant plures ad eum ſcriptæ epiſtolæ inſultantium parenti, atque omnia ſcandala, quæ in Anglia contigiſſent, velut ab ipſo emanaſſent, exprobrantium. Extat & Ioannis Sariſberienſis alia ad eundem, in qua hæc inter alia. [i] *Sed interim H. Herfordenſis Epiſcopus, qui à pleriſque videbatur liberaturus Iſrael, & contemptu mundi, & peritia litterarum, quarum ab ignaris, vel cum ignorantibus credunt habere copiam, vos conturbatorem Eccleſiæ nuncupat.* Hæc in Sanctiſſimum Patrem audebant filij. *Quod cùm innotuiſſet Alexandro, vt eam ſuper perſequatores ſuos erigeret* (ait Baronius [k]) *illos autem humiliaret; illud ſtatuit; laude digniſſimum; vt Sancto Archiepiſcopo munus Apoſtolicæ Legationis iniungeret, pleniſſima poteſtate. Extant de his eiuſdem Pontificis litteræ datæ, verbis iſtis.* 7.

i apud Bar.

k hoc ann. & ſequent.

Alexander ſeruus ſeruorum Dei, dilecto Fratri Thomæ Archiepiſcopo Cantuarienſi, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem.

Sacro Sancta Romana Eccleſia digniores perſonas, & eas maximè, quas honeſtate, prudentia, & litteratura, & eminentia virtutum præfulgere cognoſcit; ampliori conſueuit charitate amplecti, gloria, & honore præuenire. Attendentes itaque deuotionis, & fidei conſtantiam, qua pro Eccleſia Dei, ſicut columna immobilis perſtitiſti: honeſtatis, & litteraturæ, ac diſcretionis prudentiam, qua præeminere dignoſceris, nihilominus conſiderantes; dignum duximus, perſonam tuam tantarum virtutum inſignibus decoratam, quodam ſpeciali priuilegio, & ſingulari prærogatiua diligere, & honorare; tuæque vtilitati ſolita benignitate proſpicere, & attentiori ſolicitudine prouidere. Indéque eſt, quod nos tibi legationem totius Angliæ, excepto Epiſcopatu Eboracenſi, benigno fauore concedimus, vt tibi vice noſtra corrigas, quæ inueneris corrigenda; & ad honorem Dei, & Sacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ, & ſalutem animarum ſtatuas, ædifices, & plantes, quæ ſtatuenda fuerint, & plantanda. Quapropter monemus fraternitatem tuam, atque mandamus, quatenus cuncta cum prouidentia, & diſcretione ſecundùm quod Deus tibi adminiſtrauerit,

uerit, agas, vitia extirpes, & virtutes in vinea Domini ſtudeas complantare. Datum Anagniæ VII. Idus Octobris. Hactenus Pontifex.

8. Porrò ex Data diplomati affixa, nempe menſe Octobris, palam fit, expeditum hoc anno, non ſequenti, in quo lapſus Baronius. Quippe ſequenti appellatum à ſententia, in vi commiſſæ ſibi legatiæ, per Thomam lata; vt ſaltem vſque ad Octauam Paſchæ ſuſpenderetur. Sed & Archiepiſcopus eodem ipſo anno dicitur Viciliacum perrexiſſe, vt ibi in die Pentecoſtes, in Regem ipſum anathema proferret; quæ idemmet Baronius latè confirmat. Non potuit autem quicquam horum contingere, ni legatia iam antea decreta eſſet. Quare iniunctam Sancto viro menſe Octobri, non ſubſequenti feſta ſupradicta, ſed præcedenti, adeóque huius anni, expeditam fateri neceſſe eſt, vt totius narrationis ſeries conſtare poſſit. Sed neque poſſunt ſententia, & appellatio in annum ſubſequentem Christi, nimirum M. C. LXVIII. aptè differri; cum Pontigniacum appellaturi aduenerint, vt Archiepiſcopum ibi conuenirent; quem tamen conſtat duobus tantùm anuis, certè infra tres completos, in eodem Cœnobio demoratum; tandem ſponte ab eo diſceſſiſſe, auertendis iniuriis, quibus in omnes Angliæ Ciſtercienſes, Henricus, ob detentum Thomam, debacchare tur. Hoc ergo anno decreta Legatia Thomæ fuit, ſed diu diſſimulata, occultáque, nempe vſque in diem Conuerſionis Sancti Pauli anni ſequentis, quo, & rebellibus pœnitendi tempus daretur, & quæ agenda, maturiori conſilio, eoque melius, ac fœlicius prouenirent.

9. Hactenus geſta in cauſa B. Thomæ. In Conciliabulo Herbipolenſi multa contra Catholicos, eáque maximè contra Ciſtercienſes, tanquam in primos Alexandri ſectatores. *Edictum quoque, & ſtatutum eſt,* (ait Imperator in litteris per vniuerſum imperium miſſis, ſed præcipuè ad Abbatem Stabulenſem) *vt hæc omnia iuramenta infrà ſex hebdomadas ab omnibus compleantur. Quod ſi aliquis Monachorum, Clericorum, Laicorum, in Imperio noſtro hanc confirmationem, & edicto noſtro aliquo modo ſe opponendo, contradixerint; certum ſit apud se, quod ſicut publicus hoſtis Imperij, abſque omni ſpe recuperationis iudicatus eſt, & damnatus, & ab omni officio, & honore, & beneficio deſtitutus,* &c. Hæc Fridericus. Verùm diuina prouidentia effectum eſt, vt Ciſtercienſes toties agitati, nunquam deficerent: ſed nouis edictis, nouos ſemper exules darent; Monaſteriis quantumlibet exhauſtis, nunquam tamen ad fundum exhauriendis.

Porrò quanta conſtantia, zelóque pro veritate ſteterint; paucis illis exceptis, de quibus ſupra, inde vel maximè deprehendi poteſt, quod Reginaldo Colonienſi Præſule, ſchiſmatico notorio, & ſchiſmaticorum poſt Imperatorem anteſignano, laborante hoc anno, duplici eáque graui tertiana febri; cum corporali ægritudine premente, ſpiritus ad cœleſtia conuerteretur; non alios prius rectores, ductoréſque in omnibus ſequendos ſibi propoſuit, quàm Ciſtercienſes; quorum ſe conſilio ſtare, Ioanni Sariſberienſi promiſiſſet. Narrat id idem Ioannes Sariſberienſis [l], ad B. Thomam ſcribens, in hæc verba. *Sed & Colonienſis, cum conuocatis militibus accinctus eſſet ad eundum in Italiam: arreptus eſt duplici tertiana, & ea adeò laborat, vt quaſi certum ſit, eum ante hyemem ire non poſſe. Promiſit autem mihi in hac ægritudine ſua, quod ſi ipſe in Italiam non iuerit, ſiue Imperator ierit, ſiue non, conſilio Ciſtercienſium, & Regis Francorum, & veſtro ſe committet, de facienda pace cum Papa Alexandro. Et ita proponit ordinare, vt quodammodo cogatur à Clero ſuo id facere. Iſtud in confeſſione vobis, ſicut patri, & domino, ſcribo; vt ſit abſconditum penes vos, donec videamus, ſi res aliquem habitura ſit effectum.* Hæc ille, vt planè videas opinionem gentis; qui ſoli Regibus collati: prælatique ex vniuerſa Eccleſia, vnitatis, & pacis aſſertores, vel à Schiſmaticis ipſis deſignarentur. 10

[l] *Apud Baron.*

1. *Ailredi Rieuallenſis pretioſa mors.* 2. *Cum Bernardo Parente ſimilitudo.* 3. *Theologia illi diuinitus infuſa,* 4. *cum antea penè illitteratus eſſet.* 5. *Sed iuſſus ſcribere,* 6. *Bernardum ſtylo reddit.* 7. *Et cœleſtibus, inter ſcribendum, claret conſolationibus.* 8. *Filios Sanctiſſimos in religione generat.* 9. *Et ſibi dilectiſſimos:* 10. *Nec minus è contra diligentes parentem ſanctum.*

CAPVT II.

1. AILREDVM Abbatem Rieuallis hoc ipſo anno depoſuiſſe ſarcinam corporis, & trabea carnis exutum euolaſſe ad cœlos, Angli omnes authores adſeuerant. Quin apud Ioannem Pitſæum notatum video, [a] naſcentis anni initia conſecraſſe, quippe qui obiit *pridie Idus Ianuarij, anno ætatis ſuæ quinquageſimo ſeptimo, incarnationis Domini M. C. LXVI. Regnante apud Anglos Henrico ſecundo.* Hæc ille, ex Cathalogo Balei ſumens, vt alia pleraque; vt quæ in authore damnato non ſine ſcrupulo, quippe erroribus mixta, legi poterant; à Catholico, & pio probata, ſelectaque, piis item, & Catholicis lectoribus, abſque periculo haurienda propinaret. Quod idem, & Richardus Gilbonus præſtitit Societatis Ieſu, vir de omni antiquitate optimè meritus, qui plura Ailredi opera vulgauit, de quibus ſtatim. Itaque Sancti Ailredi pretioſa mors intrantis anni initia conſecrauit.

[a] *In Cath. ſcript. Brit. ſæculo 12.*

Ailredi vitam, Actaque haberi, Miræus tradit. [b] Sed quæ à Richardo Gilbono conquiſita, neque inuenta; nihil mirum ſi nos etiam ſubterfugerint, diſtantiores loco, & Bibliothecis antiquis, atque exemplaribus M. S. deſtitutiores. Vnum ſuperfuit, quod potuimus præſtare, ſi ex eius operibus, quæ extant, atque authoribus, à quibus memoratur, aliqua hiſtoria digna depromeremus. Bernardo Patri ſimilem fecerunt, ſpretæ Infulæ, contempta gloria mundi, & contemptorem ſequens; quæſita quies, ſed ſæpius interrupta, charitate vrgente; & pertractata negotia totius Regni. Tum zelus, mores, & demum ſcientia infuſa; quæ ſolum Deum agnouerit Magiſtrum; eoque abundantius, ac longius diffunderetur. De primo Capgrauius, & ex ipſo Baleus, author damnatus, & detrahere Monachis ſuetior, quàm commendare. *Epiſcopatus,* &

[b] *Lib. 5 Orig. Monaſt. c. 19.*

c In Cathal ſcript. Brit. cent. 2. n. 99.

& alios mundi honores recuſauit, [c] *vt ad exercitia virtutum expeditior haberetur. Varios ad tumultuaria certamina Principum motus, potiſſimum, vbi nulla ſpes pacis expectabatur, mirâ ſolebat induſtriâ compeſcere, atque ad optatum perducere finem.* Hæc de primo; ſed clarius de ſecundo. *Vir erat idem atque alter Bernardus, ingenio mitis, actione pius, & conſilio modeſtiſſimus.*

3. Verùm de tertio, quod ſingularius eſt, eundem met ſanctiſſimum doctorem declamantem audiamus ad ſuos Monachos. [d] *Fateor me, (ait) veſtris profectibus per omnia debitorem; & propter officium quidem, ſed maximè propter affectum. Sed & neceſſitas mihi incumbit, Væ enim mihi, ſi non euangelizauero: præcipuè cùm quicquid in doctrina ſpirituali, quicquid in ſcripturarum intellectu proficio, non tam datum mihi, quàm vobis per me transmiſſum non ambigam. Neque enim meritis id adſcribendum meis, cùm peccator ſim: nec ſcholaſticis quidem diſciplinis, cùm penè, vt ſcitis, illiteratus ſim; ſed neque ſtudio, aut induſtria mea, cùm rarò in otio, crebrò in negotio ſim. Totum igitur Dei eſt, mihi commiſſum, vobis transmiſſum, vt qui gloriatur, in Domino glorietur.* Hæc de ſeipſo ſanctus ad ſuos Monachos.

d De onere Babyl ſerm. 1.

1. Corint. 9.

4. Cæterùm clariùs adhuc, preſſiúſque, cùm iuſſus ſpeculum charitatis ſcribere, recuſaret mandatum: & ſe nec Theologum, imò vix Grammaticum, adeoque imparem oneri prætenderet: quod ipſe etiam, qui iuſſerat ſciebat; verùm à Deo docendum non dubitabat. Certe in epiſtola operi præfixa, quam aut Gilleberti, aut Gaufridi, id eſt Abbatis Ciſtercij, aut Claræuallis, ex ipſomet præcepto, quod imponit, fuiſſe coniector; hæc verba lector meus ſcripta inueniet. *Sit ergo graue, quod iubeo, ſit arduum, ſit impoſſibile; ſed nec ſic excuſationem habes. Perſiſto in ſententia mea, præceptum ingemino. Quid facies? Nónne is, in cuius verba iuraſti, ſciat (inquit) iunior hæc ſibi expedire; & confidens de adiutorio Dei obediat? feciſti vtique quantum debuiſti, ſi non plus quàm debuiſti: quo vſque locutus, profeciſti. Cauſas tuæ impoſſibilitatis oſtendiſti, dicens te minus grammaticum, imò penè illitteratum; qui de coquinis, non de ſcholis, ad eremum veneris: vbi inter rupes, & montes, agreſtis, & ruſticus victitans, pro diurno pane in ſecuri deſudes, & malleo; vbi magis diſcitur ſilere, quàm loqui, vbi ſub habitu pauperum piſcatorum, cothurnus non admittitur Oratorum.*

5. *Accipio gratiſſimè excuſationem tuam, qua deſiderij mei ſcintillam augeri potiùs ſentio, quàm extingui; cum dulcius mihi debeat ſapere, ſi id proferas, quod non in cuiuſlibet grammatici, ſed in ſchola didiceris Spiritus ſancti: cum fortè theſaurum ob id habeas in vaſe fictili, vt ſublimitas ſit virtutis Dei, & non ex te. Id quoque quàm iucundum! quod quodam præſagio futurorum, de coquina ſit tranſlatus ad eremum? cui fortè ad horam in Regia domo carnalium ciborum fuit credita diſpenſatio, vt aliquando in domo Regis noſtri, ſpiritualibus ſpiritualia compararet, ac cibo verbi Dei eſurientes reficeret.* Hactenus Gilebertus, ſiue Gaufridus, ſiue aliquis ex alterius anteceſſoribus: quibus haud dubiè, Ailredo ſcientiam inditam, non acquiſitam: eoque ſuperiorem, congratulatur.

2. Corint. 4.

6. Porrò qui eundem, cum Bernardo parente, Magiſtrum habuit, cœleſtem Sancti Spiritus vnctionem, adeo Bernardo, ſtylo ſimilis fuit, vt vix vtriuſque opera, diſcernas, ſi attentè conferas. Extant carmina de ſcriptorum, quæ vterque dictauit, identitate, nedum ſimilitudine, quæ mendosè deſcripta in Menologio, [e] correcta hîc putaui ſubiungenda. Sic autem habent.

e Ianuar. 12.

Ecquis Ailredum Bernardo inuidit? & vno
Tum ſimiles calamo, credidit eſſe duos?
Legerit incautus, ſi quis monumenta duorum
Lactea; non auſit dicere, ſcripſit vter?
Bernardus ne ab hoc hauſit? vel noſter ab illo?
Vel ſimul ex vno flumina fonte trahunt?
Fonte vtrumque reor, mellita Maria clientem,
Mel de virgineo ſuxit vterque ſinu.

Circumfertur inter opera Bernardi Ailredi Homilia de oneribus Iſaiæ in aduentu Domini, quæ non antea ipſius credita eſt, quàm cæteris vulgatis proderetur; quod ante me, alij etiam adnotarunt. [f] Sed de Ailredi ſcriptis ſtatim dicam.

f Richardus Gibbonus in præludiis.

Fuit tamen aliquid Ailredo familiare, quod nec de Bernardo, nec de alio, quem recordor, ſcriptum lego: non vnquam adeo à cœleſtibus abſtractum, ſiue caligini corporis immerſum inuentum iri, quin ſacrorum librorum meditatione, ſtatim ad ſuperna animus ſurgeret, mens ſuperfunderetur diuino lumine, atque, ex inuiſibili, & interna conſolatione, affectus lachrymarum, & gaudij extra erumpentes propalarent præſentiam ſpiritus Sancti. Ailredum [g] ipſum loquentem audiamus. *Quoties mihi, Ieſu bone, dies vergit in veſperam, quoties parua alicuius conſolationis, quaſi diurnæ luci intolerabilis dolor, velut nocturna caligo ſuccedit; vertuntur in faſtidium omnia; oneri ſunt cuncta, quæ video! ſi quis loquitur, vix audio: ſi quis pulſat, vix ſentio: in modum ſilicis cor obduratur, hæret lingua, oculorum vena ſiccatur. Quid tunc? Exeo certè ad meditandum in agro, ſacrum reuoluo codicem; meditationes meas ceris imprimo; cùm ſubitò mihi occurrens Rebecca, tua ſcilicet gratia, Ieſu bone, ſua luce tenebras diſcutit, pellit faſtidium, duritiam frangit: mox ſuſpiria ſuccedunt lachrymæ, lachrymas cœleſte gaudium comitatur.* Hactenus Sanctus. Fœlix profectò, cui tam facilis ad cœleſtia pateret aditus; qui ſic cæteris ſcribendo proficeret, vt ſibi interim non ſolùm ſapientiam, verùm dulcedinem, abundantiámque ſpiritualium gratiarum reſeraret. 7.

g Serm. 26. in c. 15. Iſaiæ.

Filios in Religione habuit ſanctiſſimos, quos in viſceribus Chriſti ſemel genitos, paternæ charitatis affectu proſequebatur. Sanctitatem eorum ſummè commendat, quod ipſe ait. [h] *Cœleſtes ſpiritus* (haud dubiè, quia à ſe viſos) *interiſſe pſallentibus, aſſiſtere orantibus, legentibus, & meditantibus adeſſe. Iſti ſe (ait) ſpiritibus immundis opponunt, illecebras mundi ſuadentibus, exemplum Dominicæ paſſionis obiiciunt; mentem ira inflammare volentibus, Dominicæ patientiæ bonitatem proponunt; elationem illis, vel ſuperbiam immittentibus, humilitatem nobis humilis Ieſu ſuggerunt imitandam. Ideo fratres Chariſſimi, ſtate in Eccleſia cum reuerentia, & timore, & date honorem Deo, & habete gratiam his beatis, & amicis vobis ſpiritibus; ne fortè, aut leuitate veſtra, aut aliqua contra inuicem indignatione offenſi diſcedant, & ſic ad corda veſtra nequaquam Angelis liber præbeatur acceſſus.* Et alibi. [i] *Nullus itaque veſtrum fratres, ideo ſe putet Deo minùs acceptum, quia ſe non videt miraculis glorioſum.* Quaſi reuera in tanta ſanctitate, pro miraculo eſſet, ſi non omnes miracula patrarent. 8.

h Serm. 5 in c. 13. Iſaiæ.

i Serm. 4 ſuper idem cap.

At

9. At ſummam Patris in filios dilectionem, plura eius confirmant teſtimonia, ex quibus pauca hîc nobis proferenda. Illud in primis, quod tempore capituli auellendus ad tempus, pro more Ordinis, legitur declamaſſe non ſine lacrymis [k]. *Tempus eſt enim, vt iter arripiamus, ad quod nos lex Ordinis cogit, deſiderium incitat, immutat affectus; ſed quomodo, vel tantum temporis ſeparabor à viſceribus meis? Separabor, inquam corpore, non ſpiritu; & ſcio, quia affectu, & ſpiritu tantò ero præſentior, quantò abſentior fuero corpore. Humanum dico propter infirmitatem carnis meæ; voluntas mea eſt, vt inter vos deponam tabernaculum carnis meæ; vt in manibus veſtris refundam ſpiritum meum, vt claudatis oculos patris veſtri, & ſub oculis veſtris reponantur omnia oſſa mea. Orate proinde, ô dulcia viſcera mea, vt deſiderium animæ meæ tribuat mihi Dominus.* Ita Ailredus auellendus à ſuis filiis, Aſt illis redditus, audi, quæ ſequuntur [l]. *Ecce adſum, filij mei chariſſimi, gaudium meum, & corona mea in Domino. Ecce adſum poſt multos labores, itérque ſatis periculoſum redditus vobis, redditus affectionibus veſtris. Dies iſte dies eſt mihi exultationis, & lætitia, quem in terra aliena poſitus, quem etiam beſtiis, marique oppoſitus, diu deſideraui, vt viderem, & deſiderium pauperis exaudiuit Dominus. O amor, quàm ſuauiter vris abſentes, quàm delectabiliter paſcis præſentes; nec tamen ſatias eſurientes, donec ponas Ieruſalem pacem, & adipe frumenti ſaties eam* Sed & in fine eiuſdem ſermonis, cum eo ſolito longius proceſſiſſet. *Non miremini, ait, ſi vos hodie diutius tenui, quàm ſolebam; quoniam auidus veſtri, poſt diuturnam famem, non facile potui veſtra præſentia ſatiari. Nec putetis, quod vel nunc ſatiatus ſim, cum ſermonem omittam fatigatus, non ſatiatus. Satiabor cum apparuerit gloria Chriſti, in quo vos nunc amplector delectabiliter, quibus me ſpero fruiturum in ipſo fœliciter, cui eſt honor, & gloria in ſæcula ſæculorum.*

k Serm. 14. ſuper. Eſaia. 14.

Rom. 6.

l Serm. 15.

Pſal. 147.

10. Proferam, & alium eiuſdem ſancti locum, quo hæc Patris in filios mutua charitas; atque ex ea ſanctitas etiam comprobetur. Sic enim (ait) in libris de amicitia [m]. *Nudius tertius cùm clauſtra Monaſterij circuirem, conſedente fratrum amantiſſima corona, & quaſi inter paradyſiacas amœnitates ſingularum arborum folia, flores, fructúſque mirarer: nullum inueniens in illa multitudine, quem non diligerem, & à quo me diligi non confiderem; tanto gaudio perfuſus ſum, vt omnes huius mundi delicias ſuperaret. Sentiebam quippè meum ſpiritum transfuſum in omnibus, & in me omnium tranſmigraſſe affectum; vt dicerem cum Propheta. Ecce quàm bonum, & quàm iucundum habitare fratres in vnum.* Hæc patris, hæc filiorum in Rieualle charitas. Hæc vera effigies æternæ fœlicitatis, ſi quæ in terris. Ergo in ea ſiſtendum nobis erit. Et reliqua, quæ de Ailredo dicenda ſunt, in caput ſequens reſeruanda.

m Lib. 2. circa med.

Pſal. 132.

---

1. Cathalogus ſcriptorum Sancti Ailredi. 2. Ab Ethelredi ſcriptis diuerſorum. 3. Dictum de compendio. 4. Et de ſpeculo quadam adnotata. 5. Neque minùs de libris de amicitia, & de ſermonibus ſuper Eſaiam. 6. Plura de illis. 7. Et de tractatu de Puero Ieſu duodenni. 8. De aliis operibus confusè. 9. Et Nicolai Rheuallenſis Epigramma in laudem Sancti.

CAPVT III.

1. DICENDVM iam de ſcriptis Viri Sancti, quæ ab aliquibus plura, ab aliis verò pauciora connumerantur. Ioannes Trithemius [a], & Guillelmus Eiſingrenius pauca recenſent. Plura Ioannes Balæus [b] apud Gibbonum, ſed plurima Pitſæus [c], ex quo Henriquez ad litteram tranſcripſit [d]. Huius cathalogum, quia longè copioſiorem, & complectentem reliquos ſubiiciam. *Sed, quod eſt* (ait [e]) *noſtri inſtituti, ad doctrinam eius veniamus, cuius teſtes ſunt multi ſcriptores, & manifeſti Indices; ipſa, quæ compoſuit opera. Multa ſcripſit ad Laurentium Vveſt Monaſterienſem Abbatem, vt teſtes ſunt Trithemius, & Sixtus Senenſis.*

a In ſuis indicibus.
b Ante opera Ailredi.
c De ſcriptor. Brit.
d In Fenice p. 1.
e Pitſæus ætate 12.

Vitam Sancti Eduardi Anglorum Regis, & Confeſſoris Libros duos. Multis veterum ſtudio fuiſſe. *M. S. in Bibliotheca Luleiana. Extat apud Surium quinto Ianuarij.*
Iterum vitam eiuſdem carmine Librum vnum. Cum tibi Laurenti, cogat parere iubenti.
De miraculis eiuſdem, Librum vnum. Rebus humanis exemptis. *M.S. in Rubra valle.*
De vita, & moribus quorundam Regum Anglorum. Librum vnum. Quoniam de optimis moribus. *M.S. in Bibliotheca Baronis de Lunleio, & Gualteri Copl.*
Vitam Dauidis Scotorum Regis. Libros duos, Religioſus, & pius Rex Dauid.
Planctum mortis eiuſdem, Librum vnum.
Vitam Sancti Miniani Epiſcopi. Librum vnum. Multorum bonorum virorum.
Vitam S. Margaritæ Reginæ Scotiæ. Librum vnum. Præſentis diei expoſcit ratio.
De ſtatu eiuſdem, Librum vnum.
Chronica ab Adamo. Librum vnum.
Chronica de bello Standardi, Librum vnum. M.S. Cantabriæ in Collegio Sancti Benedicti.
De quodam miraculo. Librum vnum. Miracula Domini, & manifeſta. *M.S. ibidem.*
De fundatione Monaſteriorum S. Mariæ Eboracenſis, & de Fontibus, Librum vnum. M.S. ibidem.
Sententiarum flores, Librum vnum. Cùm multos diuinæ authoritatis.
Homilias triginta tres in Iſaiam Prophetam. Librum vnum.
De reuelationibus eiuſdem, Librum vnum.
Aliarum Homiliarum, Librum vnum. Petis à me dilectiſſime in Domino.
Homiliarum in Euangelium S. Lucæ, de accenſa lucerna, Librum vnum.
Iterum ſuper Lucam, Librum vnum.
De Prælatorum moribus, Librum vnum. Beatus Paulus Apoſtolus.
De miniſtrorum officiis Librum vnum. In libro Numerorum ſcriptum eſt.
De abuſionibus clauſtri, Librum vnum. Duodecim ſunt abuſiones clauſtri.

Centum Sermonum Synodalium Librum vnum.
Speculum charitatis, Libros tres.
Hortatu Geruaſij Parchorenſis Abbatis. Verè Sanctorum vera, & diſcreta. *M. S. in Bibliotheca Lumleiana.*
De ſpirituali amicitia, Libros tres. Ecce ego, & tu eadem. *M. S. ibidem.*
De vera amicitia. Librum vnum. Cùm adhuc puer eſſem in ſcholis.
De Aduentu Domini. Librum vnum.
De militia Chriſti. Librum vnum. Sagitta Ionathæ nunquam abiit.
Dialogorum plurium. Librum vnum.
Sagittam Ionathæ. Librum vnum.
Genealogiam Regum Angliæ. Librum vnum.
De diuerſis virtutibus. Librum vnum.
Orationem Paſtoralem, Librum vnum.
Sermones de Sanctis. Librum vnum.
De tribus hominibus, Librum vnum.
In decimum tertium caput Iſaiæ. Homilias Latinas triginta tres, ſub hoc titulo. Super *onus Babylonis, Librum vnum.* Tempus eſt fratres Chariſſimi.
De oneribus vndecim Iſaiæ, vel (Iſac) Librum vnum. Audiens te Pater beatiſſime. *M. S. Oxonij in Pub. & in Priuatis Lumlei, & Copl.*
Dialogum inter hominem, & rationem, Librum vnum. Quare triſtis eſt anima mea?
Super Cantica Canticorum: Librum vnum.
De inſtitutione Sanctimonialium. Librum vnum. Iam pluribus annis exigis à.
Contra quaſdam Epiſcoporum litteras. Librum vnum.
De virtute Gualteri Eſpic, Librum vnum. Anno Dominica Incarnationis 1138.
Epiſtolarum trecentarum, Librum vnum. In quieto littore degens adhuc.
De lectione Euangelica, Librum vnum.
De Chriſto duodenni. Librum vnum.
De Virginitate B Mariæ. Librum vnum.
De naturâ animæ. Librum vnum.
De dotibus animæ. Librum vnum.

Hactenus Ioannes Pitſæus in ſuo locupletiſſimo Cathalogo.

2. Notat verò, & rectè ſub eius finem *quod huius ſcripta quadam cum ſcriptis Ethelredi Abbatis Vvardenſis confunduntur, & propter vicinitatem nominis & communionem religioſæ profeſſionis, nonnulla opera litteraria huius, illi, & illius, huic aliquando tribuuntur. Sed Vvardenſis ille diu poſt hunc floruit, anno videlicet M. CC. XX. Hic autem Ailredus Rhieuallis, ab hac vita ad meliorem translatus dicitur pridie Idus Ianuarij, anno ætatis ſuæ quinquageſimo ſeptimo, Incarnationis Dominicæ M. C. LXVI.* Hactenus ibi: & quidem extra dubium omnino eſt, hos duos authores à pluribus confundi in quem errorem, quod ſatis minor, impegit doctus alias, & eruditus Pater Richardus Gibbonus [e] Societatis IESV, qui Guillelmo Eiſingreno vitio vertit, quod eoſdem diſtinxerit: addens, tanquam omnino certum foret. *Ailredum Rhieuallenſem monachum Ciſtercienſem, & Ethelredum Abbatem Ciſtercienſem, vnum eundémque authorem eſſe, non diuerſos, vt ipſe fortaſſis exiſtimauit, referens ad diuerſos annos: nam quæ numerauit opera, vnius noſtri ſunt Ailredi, non plurium authorum, vt infra oſtendemus.* Ita Gibbonus. Neque inficior quæ Guillelmus vtrique adſcribit opera, ab Ailredo conſcripta. Verùm diuerſos fuiſſe compertum eſt; vt temporum, & Cœnobiorum differentia, atque operum aliorum manifeſtat.

e In Cathol. oper.

3. Cæterùm in Cathalogo Pitſæi alia nobis occurrunt notatu digna. Primum eſt prætermiſſum ab ipſo compendium ſpeculi, quod diuerſum ab ſpeculo opus, & quaſi præuium, eiuſdem mox conſcribendi occaſio fuit. Extat vtrumque, circuofertúrque excuſſum in Bibliotheca Colonienſi tom. 13. ann. M. DC. XVIII. atque item ſeorſim in vrbe Duacena, opera Richardi Gibboni ann. M. DC. XXXI. Continet autem compendium capita ſeptem, & ſeptuaginta. Quorum prioris titulus hic eſt. *Vt creator à ſua ametur creatura.* Atque hoc opus proculdubio fuit, quod Hugo Priori communicatum, perplacénſque, extorſit ſecundum, tribus libris diſtinctum, quod hortatu Geruaſij Parchorenſis Abbatis vulgatum, Pitſæus tradit.

Extat epiſtola operi præfixa ſub hoc titulo. *Epiſtola cuiuſdam ad Ailredum, de ſequenti opere.* In textu [d] autem hæc habet inter alia. *Proinde cùm id, quod exigeris, tuum non eſſe nouit omnis, qui te nouit, cur erubeſcis, cur trepidas, cur diſſimulas, cur ad tius votu imperium, qui dedit, renuis erogare, quod dedit? An præſumptionis notam, vel aliquorum formidas inuidiam? Quaſi aliquid vtile quis vnquam ſine inuidia ſcripſerit: aut præſumptionis poſſis argui, qui monachus Abbati parueris. Præcipio itaque in nomine Ieſu Chriſti, & in Spiritu Dei noſtri, quatenus ea, quæ tibi diuturna meditatione nota ſunt, de excellentia charitatis, de fructu eius, de ordine eius, ſtylo adnotare non deferas, vt & quid ſit charitas, & quanta in eius poſſeſſione habeatur dulcedo, quanta in cupiditate, quæ ei contraria eſt, ſentiatur oppreſſio; quam non ipſam dulcedinem charitatis minuat, vt quidam putant, ſed potiùs augeat hominis exterioris afflictio; poſtremò qualis in eius exhibitione ſit habenda diſcretio, in ipſo opere tuo, quaſi in quodam ſpeculo agnoſcamus Verùm, vt pudori tuo parcatur, hæc ipſa epiſtola in fronte operis præfigatur: vt quicquid in ſpeculo charitatis (hoc enim libro nomen imponimus) lectori diſplicuerit, non tibi, qui parueris, ſed mihi, qui inuitum coëgerim, imputetur. Vale in Chriſto, dilecte frater.* Hactenus ibi: ſequitur prologus (cuius, non operis initium Pitſæus poſuit) & ſtatim opus ipſum ſub hoc initio. *Extendiſti Domine ſicut pellem cælum tuum.* Primus liber triginta, & quatuor; viginti, & ſex ſecundus: & tandem tertius vnum, & quadragita capita continent. Cæterùm, quod in epiſtola dicitur Abbatem Monacho id operis iniungere, argumento eſt, Ailredum hoc opus euulgaſſe, antequam in Abbatem promoueretur. Porrò cum Abbatem Geruaſium fuiſſe, ex Fontibus tranſmiſſum, ad Parcolude, cuius meminimus 4.

d Spec. charit. in princip.

tomo

tomo præcedenti, vnde Pitſæus hauſerit; non liquet, quamuis reuera tempus ſatis concordet.

5. Item in libris de vera amicitia, & de amicitia ſpirituali, quos Pitſæus recenſet, notandum cenſeo. Non eſſe duo opera; ſed vnum, tribus libris contentum cum vno prologo: Porrò prologi initium illud eſſe, quod libro de vera amicitia ipſe adſcribit. *Cum adhuc puer eſſem in ſcholis, &c.* Librorum verò, qui ſequuntur, id ipſum, quod Pitſæus adnotauit, licet præpoſterè. *Ecce ego, & tu, &c.* Haud aliter, Homilias in caput 13. Iſaiæ, & librum de vndecim oneribus. Atque alium in Aduentu Domini, diſtinguit; quæ prorſus eadem. Nam liber in Aduentu Domini nihil aliud eſt, quàm vna ex his Homiliis. Sequuntur illæ ſub initio ibi præfixo: *Tempus eſt fratres, &c.* Sed quem appellat librum de oneribus, incipientem. *Audiens te Pater beatiſſime*, nihil aliud eſt, quàm epiſtola quædam familiaris, quà eædem Homiliæ G. Londonenſi Epiſcopo, ab authore offeruntur corrigendæ. Vtrumque opus, nimirum de amicitia, & de oneribus poſt præfecturam ſcriptum à Sancto Patre. Namque in priori meminit Supprioris illius ſancti, cuius nos etiam ſupra, & quam in partem iniunctæ ſibi curæ aſſumpſiſſe tradit. Homilias declamatas in capitulo ab Abbate, ad Monachos, ipſe earum contextus manifeſtat. Haud tamen tres, & triginta extant, vt vult Pitſæus: imò neque totidem à Doctore Sancto ſcriptæ, ſed vna minùs. Nimirùm ſermo vnus in Aduentu, de vndecim oneribus. Qui ab aliis Bernardo tribui ſolet. Dein vnus, & triginta, quos ipſe numerat, in vltimis prænotatæ verbis epiſtolæ, vbi ſic ait, *Eo igitur ſermone præmiſſo, qui nobis occaſionem præbuit cætera conſcribendi; de onere Babylonis decem, & nouem, de onere Philiſthijm tres, de onere Moab nouem Homilias ſubſcripſimus: pro veſtro arbitrio, vel hic ſubſiſtere, vel vltra procedere parati.* Hactenus ibi.

6. Cæterùm in libris de amicitia illud vlterius notandum nobis occurrit; inceptos ad inſtantiam Iuonis Monachi, vnius ex domibus filiabus Rhieuallis, verùm per mortem eius interruptos, non niſi longum poſt tempus continuandos: quod vtrumque, ſimul cum miro affectu charitatis Ailredi cum Iuone, ex duobus eorundem librorum locis conſtat; nam ſub initium primi ſic loquitur [e]. *Gratulor plurimum* (& loquitur cum Ailredo) *intelligens quod cura eſt tibi de puero tuo, cuius tibi mentem, mentiſque propoſitum, non alius, quàm ſpiritus charitatis aperuit. Et vtinam hoc mihi tua concedat dignatio, vt quotieſcumque filios tuos, qui hic ſunt, viſitaueris, vel ſemel mihi liceat, cæteris remotis, tui habere copiam, & æſtus pectoris mei ſine perturbatione proferre.* Porrò in ſecundo Ailredus de Iuone [f]. *Et quidem chariſſimi mei recordatio, imò continuus amplexus, & affectus, ita mihi ſemper recens eſt, vt licèt humanis exemptus, conditioni ſatis dederit; in meo tamen animo nunquam videatur obiiſſe. Ibi enim ſemper mecum eſt, ibi mihi religioſus eius vultus elucet; ibi mihi dulces eius arrident oculi: ibi eius iucunda mihi verba ſic ſapiunt, vt vel ego videar cum eo ad meliora tranſiiſſe, vel ipſe meum adhuc in inferioribus conuerſari. Scis autem, quia plures præterierunt anni, ex quo ſchedula ipſa, cui de ſpirituali amicitia eius interrogationes, meáſque reſponſiones impreſſeram, nobis elapſa eſt.* Hæc de his libris qui in dialogum ſcripti, vt libri Ciceronis: pro Iuone defuncto, Galterum, Gratianúmque ſubſtituunt.

e De Spirit. amicit. lib. 1.

f ibid. lib 2.

Tractatum de Ieſu puero duodenni, Abbas item ſcripſit Ailredus, idque ad inſtantiam Monachi cuiuſdam, qui eius deuotionem, erga idem myſterium, aliàs promptam, ſed paſtorali cura, velut ſopitam, aut excitauit, aut ſolicitauit. Vnde proœmium orditur in hunc modum. *Petis a me fili chariſſime, I. quatenùs ex lectione Euangelica, quâ duodennis pueri Ieſu pia geſta narrantur, aliqua pia meditationis, & ſancti amoris eliciam ſemina, & ſportulis litterarum commendans, ſibi colligenda tranſmittam. Adhuc nuntius ita loquebatur, & ecce ſenſi in ipſis medullis cordis mei ex quanto, ex quali, ex quàm ardenti, ex quàm dulci tua id fraternitas petebat affectu. Cum ſubitò mihi venit in mentem, vbi aliquando fuerim, quid ſenſerim, quid in me ipſa Euangelica verba nonnunquam egerint, vel cum legerentur, vel cum cantarentur. Reſpexi, reſpexi miſer, & vidi, quàm longè poſt tergum meum illa ſuauia, ac iucunda reliquerim, quàm longè ab his delitiis, occupationum, ac ſolicitudinum, me funes abſtraxerint; adeo vt, quæ tangere tunc nolebat anima mea, nunc præ anguſtia cibi mei ſint.* Hactenus ibi: Quibus clarè videas, excitatam Ailredi deuotionem ad petentis inſtantiam: ſed quæ illi antiqua, & familiaris; & in qua crebras metuiſſet à Deo conſolationes. 7.

Reliqua opuſcula hactenus latentia, præter ea, quæ mutato parumper ſtylo vulgauit Surius: atque item fragmentum hiſtoriæ de Regibus Angliæ, quod ſub finem operum Ailredi reperitur, ſub tali titulo. *D. Ailredi fragmentum, ex opere eiuſdem de Regibus Angliæ; ex ſcriptum ex capite tertio decimi ſæculi Hiſtoria Eccleſiaſtica Anglicana (Authore D. Nicolao Arſpheldio, Archidiacono Cantuarienſi) quæ propediem, Deo fauente, in lucem prodibit. Continet hoc fragmentum orationem Eadgari, Magnifici, & Pacifici Regis, habitam ad Epiſcopos, Cœnobiorumque præfectos.* Atque hæc ſatis de ſcriptis viri Sanctiſſimi. 8.

Laudes Ailredi Nicolaus Rhieuallenſis celebrauit carminibus, quæ à Ioanne Picardo, in notis ad Guilelmum Neubricenſem adducta, Gibbonius etiam præfixit eius operibus; atque ecce carmina [g]. 9.

g In princ. oper.

Inclytus Ailredus conditus aromate morum,
Et mellis fauus, & dulcedo fuit Monachorum.
Flore iuuentutis hunc Regis regia fouit;
Quæque nociua procul, animóque, manúque remouit.
De Hierico venit in Hieruſalem duce Chriſto.
Hic citò fructificat, ſpinas in lilia vertit.
Sparſa recollegit, & in vnum fracta redegit.
Celſior hinc factus, poſt cælica præmia nactus
Si libet, & fas eſt hic dicere, vera retexam;
Nec reor ordiri quidquam de ſtamine falſi.
Maurus erat maturis moribus: & Benedictus
Exemplo; ſimilis Bernardo cælibe vita.
Virtutum ſpecimen, vitiorum ſcopa, decuſque
Ordinis, & ſpeculum, via pacis, fibula legis.
Præſulis excubias Pauli Hieronymus auro
Craſſi, noſtra pari decoratur gemma nitore.
Intitulant alios præconia multa, ſed ipſe
Pacificus Salomon fuit, & manſuetus, vt agnus
Antiquo de conſilio non multa reuoluo.

Hactenus Nicolaus de Sancto viro; ſed affectuoſiùs adhuc, diſertiúſque, quamuis proſa oratione, Beatus Gilebertus, qui Bernardi ſermones ſuper Cantica ſub his temporibus luculenter continuabat.

1. Gillebertus, dum Cantica explanat, 2. Ailredum deflet. 3. Quid de eius eximia Sanctitate. 4. Quid de doctrina. 5. Sed nihilominus dolori temperandum. 6. Ailredus Sanctorum adſcriptus numero. 7. Cui defuncto ſufficitur Siluanus. 8. Dictum de Gileberto contra Hiſtoricos. 9. Et commendata doctrina eius, & pietas.

CAPVT IV.

1. BERNARDI Patris ſermones ſuper Cantica continuabat Gillebertus, peruenerátque ad eum locum quinti capitis, quo ſe meſſuiſſe myrrham cum aromatibus, atque fauum cum melle comediſſe, ſponſa ab ſponſo præuenta gratulatur: cùm ecce triſtem inter, lætùmque, de dormitione Ailredi perueniens Nuncius, expauentem inuadit, ac mel ſimul, ac myrrham guſtanda præbuit Quippè inter beatitudinis dulcedinem, amaritudo mortis; & gloriam acquiſiti noui Patroni, tanti patris diſceſſus funeſtabat. Tum verò ipſe Bernardum imitatus, Ailredumque; illum, dum mortem deflet Gerardi fratris, hunc, cum Simoni amico lachrymas ſoluit; medium inter ſermonem, Ailredum ingerens, locum non interrumpit, ſed explanat; atque obiter in eodem delineat vtrumque hominem.

2. Nam [a], *Quantus* (inquit) *fauus, quàm ingens, quàm vber ad cæleſte eſt tranſlatus his diebus conuiuium* (a Serm.41.) *(Dominum Rhieuallenſem dico Abbatem) cuius nobis, dum locum iſtum tractamus, nuntiatus eſt tranſitus Videtur mihi in illo, dum ſublatus eſt, hortus noſter eſſe nudatus, & grandem agricola Deo reſignaſſe faſciculum myrrhæ. Nullus talis in aluearibus noſtris relictus eſt fauus. Vtrùnque in illo cernere erat, & mellis fauum, & myrrhæ faſciculum, cùm aromatibus bonis. Quis illo, vel vita purior, vel doctrina prudentior? Quis magis illo, vel ægrotus in carne, vel alacer in ſpiritu? Sermo eius, quaſi cereus, melleam effundebat ſcientiam. Carne languidus, magis tamen intus in ſpiritu cæleſtium amore languebat. Myrrhata carne, mente aromatica, crematione continua, indefeſſi amoris odoriferum incenſum offerebat. Corpore deſiccato, & arido,* (Pſal. 62.) *anima eius ſicut adipe, & pinguedine replebatur: ideo labiis exultationis laudauit dominum ſemper os eius, fauus diſtillans ipſius. Nam totus conuerſus in labia, modeſto vultu, & totius corporis habitu tranquillo, ſerenos animi prodebat affectus. Senſu perſpicuus erat, ſermone non præceps. Modeſtè rogabat, reddebat modeſtius. Moleſtos ſuſtinens, moleſtus nulli. Acutè intelligens, moroſè referens, æquanimiter ferens.*

3. *Memini frequenter illum, cum acceptum de aſſidentibus aliquis interrupiſſet ſermonem importunè, verba ſuſpendiſſe, donec alter totum effudiſſet ſpiritum ſuum: & cum importuni ſermonis impetuoſius defluxiſſet gurges, eadem qua ſuſtinuerat tranquillitate, ſuſpenſum verbum reſumpſit, opportunè loquens, & opportunè ſilens. Velox ad audiendum, ad loquendum* (Iacob. 1.) *tardus, & tardus ad iram. Quomodò ad iram dicendus eſt tardus, ad quam magis inuentus eſt (vt ſic dicam) nullus? Benè fauus, quia ſynceris vndique compoſitus, & conſiſtus cellis, in omni actu, ſermone, & geſtu interna putabatur dulcedinis mella ſudare. Fælix, in quo Ieſus integrum fauum, quem comedat, inuenit, craſſum, non exſiccatum.* Hactenus Gillebertus Ailredi laudes.

4. At de efficacia ipſius prædicationis, audi quod ſequitur. *Noſter hic fauus* (ſcilicet Ailredus) *integer erat, & in æterno liquore exuberans. Plenus erat cellularum, hac, illac diſtillabat dulcedinem, ſermonis diuini aſſiduus operator fauos componebat. Boni faui, quibus adhuc integris multorum quotidie indulcantur fauces. Moleſtam non ſectabatur ſubtilitatem, quæ plus contentionis, quàm inſtructionis miniſtrat materiam. Circa moralem operoſus ſcientiam, cultiſſimis illam verborum celiis committebat. Prudens erat eloquij myſtici, quod inter perfectos diſpenſabat. Lactea in ſalutem, & conſolationem paruulorum, exuberabat doctrina, cui tamen lætificantis, & inebriantis ſermonis vinum ſæpè latenter immiſcuit. Ita eſt: Lac ipſius vini obtinebat virtutem. Simplex eius inſtitutio, & ſermo lacteus animum auditoris, in quendam inebriantem alienata mentis exceſſum furtim arripere conſueuit. Vnde, qui potabatur, iure dicere poterat, quia bibi vinum cum lacte. Imò in lacte nouerat iſta* (Cantic. 5.) *temperatè miſcere, & in altero vtrumque largiri. Facilis inerat ei intellectus, ſed affectio vehemens.* Ita quem ſanctum anteà prædicauerat, veneratus Doctorem, dum defleret defunctum, in lacrymas excitabat audientium animos.

5. Cæterùm moderandam triſtitiam, defuncti gloria: & nouo in cælis adepto patrocinio, compenſandam abſentiam doctoris tanti; nec deſperandum de diuina gratia, fauotéque, qui ſic ex hortis Ciſtercij flores colligat, vt alios, & alios erumpentes ſemper relinquat. *Dolendum quidem* (ait) *quod tanti viri ſubtracta eſt nobis copia; ſed nihilominus gloriandum, quod talem de hortulis noſtris faſciculum myrrhæ ad cæleſtem illum hortum præmiſimus. Illic ornamentum eſt, qui nobis, hic fuerat adiumentum. Et ſi vacuata videntur alucaria noſtra, & hortus nudatus; multos tamen reliquit manipulos, de quibus potens eſt Deus per virtutum incrementa creare faſciculos.* Hæc de Ailredo Gillebertus Abbas, vir æquè ſanctus: quem tamen diutiùs non ſuperuixiſſe inde coniector, quòd imperfectum reliquit opus in Cantica, & declamatis hactenus ſermonibus, vno, & quadraginta, ſeptem alios nec plures, ſuperaddidit.

6. Ailredrum Sanctorum adſcriptum numero omnes Angliæ authores adſeuerant, (quamuis neque annum notent, neque Pontificem) vndè & Martyrologiis ſuis inſerunt Thomas Demſterus, Ioannes Molanus, Hugo Menardus, Henriquez, aliique [b]: niſi quod primi ad diem quintam Ianuarij, (b *Apud Pitſeum in cathalog.*) fortè occaſione Eduardi Regis Angliæ, (qui ea die obiit) cuius vitam ſcripſit Ailredus & Surius edidit. Hugo Menardus vndecima eiuſdem, duodecima Henriquez in Menologio. Atque hic vltimus inſigni planè errore, dum ait obiiſſe ſequenti ſæculo, nimirum anno M. C C. X X. In Bibliotheca Archi-Cœnobij Ciſtercienſis, quam paruam appellant, extat antiquus liber M. S. continens multa ex operibus Sancti Ailredi; in cuius initio, de Authore hæc ſcripta leguntur. *Huius Sancti Abbatis Ailredi venerabile corpus requieſcit in Anglia,*

in

in ſuo Monaſterio de Rhieualle, vbi aliquot annis abbatizauit. Et eius ſolemnitas in Octauis Epiphaniæ ſolemniter celebratur, iuxta decretum Capituli Generalis, anni M. C C. L X X V I. Hæc de Ailredo, cuius vitam, ex variis ipſius locis, atque aliis authoribus decerptam, inſeruimus Annalibus, quandiu eam, quæ dicitur extare, nanciſci non licuit, quam ô vtinam quis alius ſuperaddat!

7. Defuncto Ailredo, Siluanus ſuffectus eſt, vir æquè Sanctus, de cuius ſucceſſione verſus leguntur [c].

c Apud Ioan. Picard. in notis ad Guillel. Neubricenſ.

Primitias cœpit Guillelmus; proximus illi
Ailredus maiora tulit: Siluanus adauxit.
Tres ſunt præcipui: meritis vix imparis. Ille
Primus, & alter ei ſucceſſit, & iſte ſupremus.

Hæc Nicolaus Rhieuallis Monachus de ſucceſſione Abbatum Rhieuallenſium: quam proxime ad hæc tempora ſcripſiſſe, vel inde colligo; Quod Siluanum ſupremum Abbatem nominat. Cæterùm quod in eodem carmine ſubdit, de annis quibus ſinguli præfuerunt, ab aliis ſcriptoribus diuerſum, cenſui in præſenti fore ſubiiciendum. Sic enim ait.

Claruit officio V. denuis, & tribus annis,
Ter ſenis fuit Ai. paſtor prius in Rieualle
Ter deunis, terniſque ſimul. S. præfuit annis.

Id eſt Vuillelmus tredecim, Ailredus decem, & octo, tres, & triginta Siluanus præfuere. Quam computationem, ſi ſequamur; quidquid ſit de Guillelmo, in cuius obitu diſcrepantia parua eſt; aſt Ailredus quinquennio ante migrauit. Neque hoc dixerim, vt narrata omnia inuertam: ſed vt lectorem moneam, ne nimium diſtrahatur his diſcordantiis.

Cæterùm quia de Beato Gilleberto ſemel meminimus, quem Sancto Ailredo non diu ſuperuixiſſe coniectabamur; breuiter etiam de eo nobis dicendum: nec aliis melius, quàm Sixti Senenſis verbis [d]. *Scripſit ad imitationem Sancti Bernardi in tria Canticorum capita, quadraginta, & octo ſermones elegantiſſimos, inde incipiens, vbi D. Bernardus, ſcribendi ſimul, & viuendi finem fecit: hoc eſt, ab eo loco tertij capitis:* In lectulo meo quæſiui, *vſque ad eum locum capitis quinti:* Dilectus meus candidus. *Quo cum perueniſſet, & ipſe è viuis deſiit.* Ita Sixtus Senenſis: quæ eadem Pitſæus [e], & alij referunt. Ex quibus videas, quàm turpiter errauerint, dum mortem viri ad vltimum huius ſæculi annum referunt. Quippè ſcribentem ſermonem quadrageſimum primum circa hunc annum, & in quadrageſimo octauo præuentum morte, non potuit vita tandiu comitari: ſed qui in pluribus aliis Ioannes Tritemius, in hoc etiam eis errandi occaſio fuit. Gillebertum inter illuſtres ſcriptores Eccleſiæ memorant, quotquot de illis cathalogum texuerunt. Opera eius Boſtonus Butienſis, ex quo Pitſæus, exactius cæteris recenſet, in hanc ſeriem. *Scripſit, vt dictum eſt, ſecutus Bernardum quadraginta Sermones.* 8.

d Lib. .. Biblioth.

e Vbi ſuprà.

In Cantica Canticorum. *Librum vnum.* Varij ſunt amantium affectus.
Super Pſalterium. *Librum vnum.*
Super Matthæum. *Librum vnum.*
Super Epiſtolas D. Pauli. *Libros quatuordecim.*
In Apocalypſim S. Ioannis. *Librum vnum.*
Theologicarum Sententiarum. *Librum vnum.*
De ſtatu animæ. *Librum vnum.*
De vita S. Bernardi. *Librum vnum.*
Homiliarum diuerſarum. *Librum vnum.*
Epiſtolarum. *Librum vnum. M.S. Oxoniæ in Bibliotheca publica.*
De caſu Diaboli, *Librum vnum. Et alia quadam.* Hactenus ibi. Addit Balæus Homiliarum librum vnum, quem non video à Bertono memorari.

9. Porrò quod ait ſcripſiſſe Gillebertum quadraginta ſermones ſuper Cantica, ſupplendum eſt, atque octo, & quadraginta reponendum. *Solet* (ait Pitſæus [f] eodem loco) *hoc opus vnà cum operibus D. Bernardi, nomine tamen authoris appoſito, coniungi, vti habetur in editione Pariſienſi anno Domini M. DC. I I. In quo ſanè opere ſtylum & Magiſtri ſpiritum ita ſapit, vt ſi ſine nomine, opus reliquiſſet, ipſum ſibi quodammodo Bernardi nomen impoſuiſſet; omneſque Bernardum authorem iudicaſſent.* Hæc ſumma laus ſcriptorum Gilleberti, quod potuerint videri Bernardi patris. Quo magis nobis dolendum ſit, cætera eius opera periiſſe. Atque vtinam epiſtolarum librum, qui dicitur extare Oxoniæ, potuiſſemus nanciſci, inde enim multa excerpere licuiſſet, quæ eius vitam ſimul illuſtrarent, & hos annales. Ioannes Balæus Ciſtercij obiiſſe tradit, procul à patrio ſolo, quod non video ab aliis memorari. Vvaræus in natali ſolo multus; vt Gillebertum Scotum fuiſſe probet contra Balæum; in ſepultura diminutus omnino fuit. De viri ſanctitate multa ſuperius déque ſanctiſſimis filiis, & filiabus, queis præerat, & proderat verbo, & exemplo; Ailredi teſtimonio comprobauimus. Eum Henriquez Menologio ſuo inſeruit ad vigeſimam quintam Maij diem. In titulo ſermonum ſuper Cantica non Diuus, ſed deuotus pater dicitur. *Deuoti Domini Gilleberti, &c.* Fortè quia cœpti legi ipſo viuente; quod ex Ailredi loco ſatis colligo: Haud aliter, quod ſemel habuit Beda Venerabilis nomen, hucvſque retinet. Non quia non poſſit coli ſacratiori; ſed quia illud antiquius; & viuenti conceſſum, glorioſius.

f Pitſæus vbi ſuprà.

1. Gilberti, cognomento Magni obitus, ſcripta, 2. Eximia Sanctitas: 3. Et ſucceſſor Alexander. 4. Cui in Grandi-ſylua Pontius ſubrogatur. 5. Alanus Antiſiodorenſi Eccleſia renuntians, 6. In Claraualle manet. 7. Stephanus in Hoſeenſem ſedem aſſumitur. 8. Noua militia in Eboram tranſlata. 9. Et Calatraua vnita. 10. Conuictus Rades. 11. Et coniectatum de Bullis Innocenty. 12. Peretrenſes donati multis præſidiis.

CAPVT V.

1. HOc item anno ad ſuperos transfertur Gilbertus Magnus, cognomento Theologus, poſtquam triennio tenuiſſet Ciſtercij clauum, ſuccedente Alexandro viro ſanctiſſimo, quem olim à Bernardo Patre conuerſum, nec multò poſt tranſmiſſum ex Claraualle, Grandi-ſylua Paſtorem venerabatur. Toloſæ obiiſſe apud Ioannem Pitſæum [a] lego: Verùm, dum mortem in ſequens ſæculum differt, quæcumque alia congeſſit, ſuſpecta facit. Virum doctrina inſignem compertum eſt; & qui non ſolos imbuerit præſentes, ſed etiam poſteros: ſcripſiſſe fertur [b]

a Lib. de ſcript. Britan. ann. 1120.

b Apud Pitſæum. ibid.

Commentarios in diuerſos Sacræ ſcripturæ textus, Libros plures.
In Pſalterium, Librum vnum. Chriſtus eſt integer caput cum membris.
Diſtinctiones Theologicas, Librum vnum. Duplex eſt abſentia Deteſtabilis, *&c.*
Doctorum collectanea. Librum vnum.
Concionum, Librum vnum. Rom. 15. Quæcumque ſcripta ſunt ad noſtram.
Pro Chriſtianis, contra Gentiles verſu Elegiaco, Librum vnum.
Quid ſit Monachus. Librum vnum.
Conciones in Oraculum Cyrilli Carmelitæ Græci. Librum vnum. Cum ad Monaſterium Cluniacenſe.
De naturis rerum. Librum vnum.
Epiſtolarum ad diuerſos. Librum vnum.
Hiſtoriam, Scropum imitatus, Librum vnum. Hæc ex Pitſæo. Nec dubitandum claruiſſe ſupra alios illius ætatis viros, quem Theologum, quem Magnum cognominarunt.

2. Memoratur non ſolùm inter doctos, ſed etiam inter Sanctos Ciſtercij Patres, ab Abbate Ioanne de Ziteio, itemque in Miſſali antiquo Ordinis; ex quibus fermè plerique recentiores; præcipuè Aubertus Miræus [c], & Henriquez [d], licet hic decimam ſeptimam Octobris, ille primam diem noret menſis Nouembris. Notandus tamen in Chryſoſtomo Henriquez inſignis error, errores plures continens. Quippe Gilbertum in Abbatem promotum tradit, defunctúmque; vtrumque anno M. C. LXV. cùm annum vnum præfuiſſet, & menſes quatuor. Sed neque electus eo, quem notat, anno, qui Faſtrado ſucceſſit immediatè decedenti Pariſiis 11. Kalendas Maij, anno. M. C. LXII. neque eo, quo ſucceſſit, obire potuit, ſi vltra annum præfuit: nec denique deceſſit ante hunc annum; quod litteræ Alexandri Papæ, ad ipſum datæ ſub finem præcedentis ſatis oſtendunt.

c Lib. 5. Orig. Monaſt. c. 15.
d In Menolog.

3. Gilberto Magno ad ſuperos tranſlato, electores Alexandrum ſubrogauere Grandis-ſiluæ Abbatem, de qua electione hæc pauca Exordium Magnum [d]. *Deinceps Grandis-ſylua paſtor effectus*, (ſcilicet Alexander) *adeò feruenter in ſanctitate vitæ profecit, vt poſtmodum fieret Ciſtercienſis Abbas Cœnobij, ac totius Ordinis Pater vniuerſalis.* Hic nonus Abbas Ciſtercij, ſed quartus fuit ex filiis Claræ-uallis (vnde Rainaldus, Faſtradus, & Gilbertus) ad apicem aſſumptus totius Ordinis. Cùm tres priores veniſſent ex Moliſmo, Lambertus ex Morimundo: nec niſi Gozuinus quiſquam eſſet, qui ex Ciſtercio, Ciſtercio præfuiſſet. Et eligebant eiuſdem Eccleſiæ Monachi. Sed viris Sanctis propinquior, quicumque ſanctior: reliqua omnia ſpernenda eſſe putabant.

d Lib. 1. c. 39.

4. Alexandro ad Ciſtercium promoto, in Grandi-ſylua ſufficitur Pontius, cuius ſupra meminimus, quem dudum Deus in Abbatem Claræ-uallis, & ſucceſſorem Bernardi præparabat. De hac item electione, ſimulque de electo ita Exordium [e]. *Famulus Domini Pontius, cum ſuccedenti tempore, proficientibus meritis, ad regimen eiuſdem Eccleſiæ* (ſcilicet Grandi-ſyluæ) *aſſumptus fuiſſet; locum dignitatis, condignus adornabat moribus. Paſtoralem quidem curam debita authoritate exercens; ſed ouis* (ſic enim legendum eſt, & non eius) *manſuetudinem, & innocentiam non amittens.* Hactenus ibi. Cæterùm, quæ ſub eius præfectura, quantumuis breui, in Grandi-ſylua memoratu digna contigerint, anno, quò euenerunt, dicenda erunt.

e Lib. 2. c. 15.

Per idem tempus Antiſiodorenſis Præſul Alanus, quondam Abbas Ripatorij, Bernardi diſcipulus, Godefridi Lingonenſis exemplum imitatus, cum ſe prius Epiſcopatu abdicauiſſet, ad Claram-uallem rediit; fœliciter ibidem, plures licèt poſt annos, conſummandus. Conſtat de facto ſimul, annóque, ex libro ſepulchrorum Claræ-uallis, vbi hæc inter alia de Sancto viro [f]. *Anno nouiſſimo vitæ Beati Bernardi, ab Eccleſia Altiſiodorenſi in Epiſcopum concorditer eſt electus. Hic multam hoſpitalitatem omnibus Religioſis domos ſuas frequentantibus exhibuit; ſuóque monaſterio de Ripatorio, vnde Abbas fuerat, multa noſcitur contuliſſe. Claræ-uallenſi autem Cœnobio, quantam poterat diligentiam exhibebat, illud ſæpè viſitans, auxilia, quanta poterat conferens opportuna. Peractis in Epiſcopatu tredecim annis, de licentia Sedis Apoſtolicæ ceſſit Epiſcopatui, & ad ſuam rediit Claram-uallem.* Hæc de ceſſione, & de reditu Sancti ad Claram-uallem. 5.

f In Menolog. Octobris 14.

At de loco, quem in eadem domo ſibi elegit, nimirum Cellula, quam Godfridus Lingonenſis, poſt Bernardum, communem vtriuſque patrem, ſibi conſtruxerat, déque vita ab ipſo ibi peracta, hæc quæ ſequuntur. *Manſit autem in Claraualle in domo Sancti Bernardi, poſt diſceſſum Domini Godefridi Lingonenſis Epiſcopi; plurimaque ſolatia fratribus exhibens, & tanquam multum exercitatus in negotiis Ordinis pariter, & Eccleſiaſticis, Domino Abbati Pontio, & ſucceſſoribus eius, vſque ad Dominum Petrum venerabilem Abbatem Claraualenſem octauum, non mediocriter neceſſarius fuit.* Hactenus ibi. Quibus 6.

planè

planè videas Arnaldum Vvionium, dum eius meminit, tot penè mendis ſcatere, quot verba profert [g]. Quippè ait, promotum anno reparatæ ſalutis M.C.LI. præfuiſſe Antiſiodori annos XVI. & obiiſſe anno M.C.LXVII. nihil ex fide: cuìo anno M.C.LIII. promotus, tredecim tantum annos ſedem renuent: & nihilominus produxent vitam vſque ad M.C.LXXXI. circa quem etiam compilauit, contexitque vitam B. Bernardi, quam Sancto Petro Monoculo dicauit, vt ſuo loco dicemus. Hæc in Gallia.

[g] In Ligno vitæ lib. 1.

7. In Hiſpania tertius Populeti Abbas Stephanus, qui Grùnoaldo ad ſuperos tranſlato, concordi fratrum electione, ſucceſſerat, circa annum Chriſti. M.C.LX. Cùm per ſexennium laudabiliter præfuiſſet, ac Monaſterium mirè promouiſſet vtriſque bonis; in Epiſcopum Hoſcenſem aſſumptus eſt [h], ad iſtantiam Raimundi Barchinonenſis, & populi, atque Cleri poſtulationem. Quot annos Hoſcæ præſedent, incertum. Memoria eius cunctis venerabilis, atque obitus, vt ignotus annus, ſic notus dies, qui fuit vigeſimus nonus menſis Decembris. Nec quid aliud de eo certum habemus. In Populeto ſuffectus Stephano, Hugo; qui quatuordecim annis clauum tenens, non contemnendam reliquit ſui memoriam.

[h] Ex monumentis Populetanis.

8. Quod ad militias Ciſtercienſes attinet, quæ in Luſitania, Noua, hactenus dicta, tranſlata Eboram, inde nomen traxit. Ea vrbs olim poſſeſſa à Sarracenis, à Chriſtianis prædonibus inuaſa, captaque, ſub Alfonſi Regis iugum hoc anno venit, Giraldus cognomento Intrepidus, vulgo ſine pauore, prædonum Dux præterita flagitia diluit, præſenti gloria. Extat eius memoria, non obſcura, in hiſtoria Gothorum, his paucis verbis. *Æra* M.CC.IV. *Ebora capta eſt, & prædata, & noctu ingreſſa à Giraldo cognomento ſine pauore, & latronibus ſociis eius, & tradidit eam Regi Domino Alfonſo.* Ergo ab Alfonſo præſidio Nouæ militiæ donata Ebora: Nec minùs milites donati in vrbe, vico, qui hodiéque ab ipſis *da freiria* [l]; quaſi fratrum hoſpitium, nominatur. Inde deductum nomen Militiæ Eboræ, quod expreſſum in multis inſtrumentis, vſque ad annum Chriſti M.CC.XXII. quo ad Auis tranſmigrarunt, perſeuerauit.

[l] Brandaon. lib. 11. c. 10.

9. Interim, quamuis annus nondum conſtet, creſcente fama militiæ Calatrauæ; Alfonſi Regis, non ſolùm conniuentia, ſed interuentu, Eborenſes ſe illi ſubdiderunt; nec Luſitani recuſarunt Caſtellæ iugum, aliàs ſemper inuiſum; dummodo ſe Ciſtercio arctius vnirent. Rades vnionem iſtam nimium differt [k]: Nempe vſque ad tempora Roderici Garceſij, Magiſtri Calatrauæ, qui ab anno M.CC.XII. vſque ad M.CC.XV. militiam rexit. Cæterum factam ante M.CC.I. conuincit Innocentij III. priuilegium, datum Laterani XVI. Kalend. Iunij, pontificatus ipſius anno IV. ſub tali titulo. *Innocentius Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, dilectis filiis Magiſtro, & fratribus militia Ebora, Ordinem Calatrauæ profitentibus, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem,* &c. Præceſſit ergo tempore hæc vnio, quamuis, non ſatis conſtet, quo anno cœperit.

[k] In Chron. Calatra. cap. 16.

De modo, controuerſia agitatur inter vtroſque, Eborenſes nimirum (hodie Auiſienſes) Calatrauenſéſque; aſſerentibus illis, ſe vltroneos, neque vlla inuitatos donatione, Calatrauæ vnitos, velut Militiæ, quæ per Monachos cœpta, formatáque Ciſtercium, quod & ipſi profitebantur, altius imbibiſſent: è contra his adoptionem præſeferentibus, dote hæreditaria, id eſt collatis caſtris, & Xenodochio, quæ ipſi in Luſitania poſſediſſent. Rades hoc vltimum tanquam certum ponit [l]; & nititur probare, quod eadem Caſtra, & Xenodochium, videat confirmata inter bona Calatrauæ ab Innocentio III. ſemel anno M.C.XC.IX. Pontificatus eius ſecundo; & iterum M.CC.XIV. Pontificatus ipſius XVII. Cæterum mihi rem altiùs perpendenti contrarium certo certius eſſe apparet; & bona illa, cum aliis Calatrauæ, commemorata, non quia propria; ſed quia Militiæ Eboræ, quæ & ipſa iam pertinebat ad Calatrauam: quod in ſecundis litteris compertum; quippè tredecim annis poſterioribus, illis, in quibus Ebora Ordinis Calatrauæ nominatur, facilè ad primas poteſt applicari. Certè ſacram Militiam Calatrauenſem in Luſitania Caſtra acquiſiuiſſe, ante Eboram ſibi incorporatam, non aliunde habemus: & aliàs conſtat, Luſitanos Milites, à capta Ebora, aliquibus donatos ſimul cum nomine; plura etiam per arma comparaſſe; neque vlla alia licet inuenire, præter ea, quæ in litteris illis, Calatrauæ indultis, commemorantur. 10.

[l] Vbi ſuprà.

His coniecturis addendam aliam cenſeo, quæ prorſus fundamentum Rades eneruat; in Bullis illis non tantum confirmari bona, hactenus Calatrauæ acquiſita, ſed acquirenda: additáque decurſu temporis loca, quæ Calatrauæ accedebant, quocumque modo; non quia in originali expreſſa, ſed quia non minus in eo confirmata; primum in margine, mox vel in textu venerunt adnotanda. Eius rei, meo iudicio, euidens ſignum Auis, atque Pereyrum, in eiſdemmet Bullis, ſed clarius in ſecunda connumerata. *Pereyrum inter ciuitatem Roderici, atque Trancoſum, cum omnibus pertinentiis ſuis.* Et infrà. *Auis cum omnibus pertinentiis ſuis*, &c. Ita in Bulla Innocentij, expedita anno M.CC.XIV. & tamen conſtat Pereyrum poſt quatuor annos, Chriſti nimirum M.CC.XVIII. Auis non acceſſiſſe, niſi poſt nouem, nempè M.CC.XXIII. vt ſuis locis vtrumque demonſtrabimus. 11.

Hoc ipſo anno, cum bellis emergentibus inter Alfonſum, Ferdinandúmque, ſocrum, & generum; illum Luſitanum Regem, hunc Legionenſem, Milites Pereyrenſes pro Ferdinando ſtrenuè pugnauiſſent, atque victoriam illi comparaſſent; quibuſdam caſtris ab eodem donati ſunt, priuilegio expedito, quod refert Brito, inter quæ Raigada, Villar, Turpin, Colmenar, Almendea, & grangia de Fonſeca connumerantur. Ergo acquirebat vtraque Militia oppida, & caſtra, ex quibus maior, & auguſtior veniret ad Calatrauam. 12.

1. Rex Aragonum Hortæ multa indulget. 2. Priuilegio expedito circa hunc annum. 3. Quo etiam Amalricus Narbonæ Dux in eodem Cœnobio ſepelitur. 4. Hermeſendis, 5. pro nouo Cœnobio condendo locum donat. 6. Quem filius firmat. 7. Deſcriptio loci, & ædicula vicina B. Virginis. 8. Amalricus filius fratrem inuiſurus in Hiſpaniam venit. 9. Vtriuſque largitas. 10. Dein ſolius Petri. 11. Perpenſa hæc, & dictorum ratio reddita.

Capvt VI.

1\. RETINENT properantem ad alia res domeſticæ; quas ſi parum prolixius pertractauero, pietate, aut laudabor, aut excuſabor. Igitur Horta in confinio Regnorum poſita, præſidente Martino, velut certatim, à Principibus vtriuſque promouebatur: Nec ſoli Caſtellani, ad quos iure dominij, & fundationis; ſed Aragonum Reges eandem ſibi, aut ambiebant, aut aggregabant. Legitur priuilegium Alfonſi Principis, quo nihil minùs Hortenſibus indulget, quàm dare poſſet, ſi intra proprios fines Aragonenſium largitate Regum fundata, atque dotata continerentur, eſt autem tale [a].

a Io lib. priuileg. Hortæ.

2\. *NOtum ſit cunctis tam præſentibus, quàm futuris: Quod ego Ildefonſus, Dei gratia Rex Aragonenſis, & Comes Barchinonenſis, pro ſalute animæ meæ, & remedio animæ patris mei, & patrum meorum, accipio Monaſterium Sanctæ Mariæ de Horta, & cætera ad illud pertinentia in tutela, & defenſione mea. Et concedo, vt quicquid aliquis prædicto monaſterio pro ſalute animæ ſuæ in terra mea obtulerit; vel ſi quid ibidem domino ſeruientes iuſtè in terra mea emerint, vel adquiſierint, ratum ſit. Præcipio iterum, vt in terra mea, Lezdam, nec portage de propriis rebus non tribuant. Iubeo etiam, vt pecora, & omnia ad illos pertinentia, in terra mea ſecurè ambulent, & paſcantur. Et non donent herbage. Siquis verò prædicto monaſterio, vel in grangiis, vel in pecoribus, vel in cunctis eidem pertinentibus de terra mea violentiam fecerit, amorem meum perdet; & pro facta violentia Regi mille tribuet aureos. Facta eſt iſta charta in menſe Iulij, in Calataiuba. Æra M C C IV. Regnante Ildefonſo Rege in Aràgone, & in Barchinone; & regnante Ildefonſo in Caſtella, & in Eſtrematura, & regnante Rege Sancio in Nauarra. Ego Sanctius de Petrarubia, præcepto domini mei Regis Ildefonſi ſcripſi.* Hactenus Priuilegium Ildefonſi Regis conceſſum exteris, quo nihil maius propriis dare poſſet.

3\. Hoc ipſo anno Amalricus Molinæ Comes, (quæ ditio hodie ſub titulo Dominij ceſſit Hiſpaniæ Regibus) Hermeſendis Narbonenſis Galliæ Principis coniux mortis debitum ſoluens, in eodem Monaſterio ſepultus eſt, in clauſtro capituli, in quo ipſius, & vxoris Mauſoleum, honorificum ſatis, iuxta portam Eccleſiæ hodiéque viſitur. Reliquit liberos Amalricum, Petrumque, quorum primus Narbonam, ſecundus natu Molinam hæreditarunt; quos etiam claudit eadem ſepultura. Porrò Hermeſenda defuncti vxor, vtriuſque mater, anniuerſarium mariti celebrauit, inſigni donatione, pro conſtruendo nouo Monaſterio, quod iam antea ſub Abbate Blaſio tentaſſet, per Monachos ex Horta tranſmittendos, adeóque ſub Abbatis illius viſitatione. Legitur hodiéque diploma fœminæ ſequenti anno expeditum, certis vtrimque pactis conditionibus; in quo & antiqua largitio Blaſio facta, & præſens incrementum Martino indultum, pro illius æui ſtylo commemorantur. Eſt autem tale.

IN [b] nomine Domini Noſtri Ieſu Chriſti, & ad ho-
4\. *norem Beatiſſimæ Mariæ, Genitricis eius; Ego Armeſem Comitiſſa, vxor Comitis Almarich, & filia Armerich de Narbona, pro peccatis meis, & pro anima Comitis Almarich, & pro animabus parentum meorum, concedo Ordini Ciſtercienſi, & Monaſterio Sanctæ Mariæ de Horta, & Abbati Martino, & fratribus, tam præſentibus, quàm futuris, ibidem Domino ſeruientibus, Arandelam cum terminis ſuis, cum cultis, & incultis. Tali pacto, vt duobus annis ſeruiat prædicta hæreditas Monaſterio præfato. Et finitis duobus annis, qualicumque hora ego dedero hæreditatem, quam habet Diago Petrez in Molina, ſcilicet terras, molendinos, hortos, caſas, & omnia quæ modò habet ibi Petrus Tendas; ſimiliter, & hæreditatem quam habet Petro Pardo in Molina. Sicuti ego præſente Epiſcopo Celebruno, & Fernande Martino, & multis aliis, Abbati Blaſio exterminaui.*

b ibidem.

5\. *Et cùm omnia prænominata rata Abbati, & fratribus de Horta ad opus Arandelæ tradidero, & reddituus ducatorum mille, & pretium magiſtri monaſterium operantis incipiant facere Abbaziam: hos autem ducentos menchales, & pretium magiſtri per vnum quemque annum tandiu tribuam, donec prædictum monaſterium cum officinis ſuis de ſectis lapidibus perficiatur. Si verò per expletionem duorum annorum Abbas Hortæ, & Monachi, hæc omnia, me tribuente, vel filio meo, Abbatiam incipere noluerint, remota omni querimonia, accipiam Arandelam, ipſis tamen fructum ipſius anni colligentibus. Si autem vel ego, vel filius meus hoc implere noluerimus, abſque aliqua contradictione iure perpetuo Arandelam cum terminis ſuis Monaſterium Hortæ poſſideat. Si quis verò has duas hæreditates, videlicet, hæreditatem de Diego Petrez, ſicut dictum eſt ſuperius, & hæreditatem de Petro Pardo, ſi Abbatia in Arandela fuerit, vi extrahere molierit; vel ſi nobis prædictum pactum non complentibus, Arandelam de Monaſterio Hortæ extrahere tentauerit; ſit excommunicatus, & eandem cum Iuda traditore maledictionem ſortiatur. Facta charta ſub Æra M. C C. V.* Hactenus inſtrumentum fœminæ Principis, quod anno ſequenti factum, nempè milleſimo, centeſimo, ſexageſimo, ſeptimo, ex Æra illi præfixa ſatis conſtat.

6\. Biennio poſt, cùm Ciues Molinenſes cum Hortenſibus, de loco decertarent; Hermeſendis ſecundus natu filius, Molinæ Comes, vnà cum Sancto Abbate terminos præfixerunt vtrique parti. Cuius rei inſtrumentum etiam extat, legiturque inter antiqua domus [c], ſub hoc initio. *Hæc eſt charta exterminationis de Arandela, quam exterminauerant Petrus Comes, & Martinus Abbas de Horta, & homines de Molina. Propter hoc venit Petrus Comes ad Arandelam, cum exterminatoribus, qui Patri ſuo exterminauerunt.*

c ibidem.

nauerunt Videlicet cum Ioanne Mnnioz, & Ioanne Rontan, missis à Concilio. Sic autem exterminauerunt, &c. Facta charta in anno quo captus fuit Comes Nuñez in Zorita Æra M. CC. VII. Hæc pietatis officia detinebant illius æui Principes, ſuetos non ſolum dare, ſed etiam obſequi, & ipſa quæ dediſſent, tata facete.

7. Fruſtratam tamen fundationem noui Cœnobij in comperto eſt, nec certum, quà occaſione. Locus adhuc Hortenſium ditioni ſubeſt; & iuxta locum ædicula Deiparæ de *Monteſino*, quam accolæ deuotè venerantur, frequentántque, etiam infirmi, & debiles, non ſine experimento ſanitarum, quas crebras Deus ibidem operatur. Ferunt deſumptum nomen à Sarraceno ibidem baptizato, qui multa mala Chriſtianis intuliſſet, priuſquam ad fidem Chriſti conuerteretur. Ædicula extra Hortæ terminos ſita, intra ditionem Marchionis de Baides, per clericos plerumque adminiſtratur.

8. Crediderim ceſſaſſe fundationem, ad petitionem Ducis, Comitiſque; neque tam retinendis cæteris bonis, quam vt omnes poſſeſſionis illius fructus Hortæ cederent, in qua ſe dudum ſtatuerant ſepeliendos. Certè anno. M. C. LXXII. cum Almericus, qui poſt mortem Patris Narbonæ præerat, in Hiſpaniam veniſſet, Petrum fratrem, atque alios inuiſurus; ingentem aliam vtramque donationem Cœnobio fecit, medietatis nimirum Salinarum iuxta Metimnam Cæli: cui poſtmodum medietatem aliam addidit alter ex eis Petrus Molinæ Comes, cum illi in partem ceſſiſſet hæreditatis. Niſi quòd hæc poſterior vendita dicitur, ídque pro vno equo. Fortè, quo firmior tranſactio inde conſtaret. Vtriuſque largitatis inſtrumentum, non contemnendum monumentum antiquitatis, paulatim quamuis annis anteuerſis,

d Ibidem. placet ſubiungere [d].

9. *IN nomine Domini Noſtri Ieſu Chriſti. Notum ſit omnibus præſentibus, & futuris, quod ego Almericus Dux Narbonæ, & ego Comes Petrus frater eius, nos ambo filij Comitis Almerici, bono animo, & bona voluntate, intuitu pietatis, & miſericordiæ, donamus Domino Deo, & Beatæ Mariæ, & Ordini Ciſtercienſi, & Monaſterio de Horta, & vobis D. Martino Abbati, & fratribus, ibidem Domino ſeruientibus, præſentibus, & futuris, medietatem Salinarum de Tercequela, pro hæreditate in perpetuum valitura. Hanc autem donationem facimus, & cum hac præſenti charta laudamus, & confirmamus, pro remiſſione peccatorum noſtrorum, & parentum noſtrorum, vt participes ſimus omnium beneficiorum, quæ in prædicto Monaſterio facta fuerint, vſque in finem. Si vero contingat fieri partitionem hæreditatis, inter nos, vel ſorores noſtras, vel poſteros noſtros; prædicta medietas Salinarum de Tercequela in partem noſtram cadat, ſine omni impedimento, & contradictione. Iſta autem donatio facta fuit, quando prædictus Almericus Dux Narbonæ primò venit in Caſtellam videre fratrem ſuum Comitem Petrum, & alios parentes, & amicos ſuos. Si quis verò iſtud donum noſtrum dirumpere voluerit, anathema ſit; & cum Iuda traditore in inferno damnatus: Facta charta in Molina XVI. Kalendas Iunij. Sub Æra M. CC. X.* Hoc inſtrumentum donationis vtriuſque fratris, pro medietate dictarum Salinarum. At medietatis alterius charta talis fuit.

HÆc eſt charta venditionis, quam fecit Comes Petrus, & Eleinfans vxor ſua Sancia, de medietate Salinarum, quam habent in Tercequela Abbati D. Martino de Horta, & fratribus eiuſdem loci, tam præſentibus, quam futuris; pro vno equo; tali conuenientia; vt in vita ſua, vel poſt mortem ſuam, ſi quis de parentibus ſuis, vel de aliis hominibus quæſierint partem in illis Salinis, reintegret ſe in aliis ſalinis, vel hæreditatibus Comitis. Aliam ſiquidem partem Salinarum de Tercequela iam Comes Petrus, & frater ſuus Almericus dederunt eidem Abbati de Horta, & cæteris fratribus pro redemptione animarum ſuarum, & parentum ſuorum. De illis verò ſalinis, quas Comes, & frater ſuus Almericus dederunt, & de illis quas Comes vendidit, ſi Epiſcopus, vel Canonicus Seguntinæ Eccleſiæ decimas quæſierint, reintegrent ſe in ſalinis, vel hæreditatibus Comitis. Huius venditionis fuerunt teſtes Gonzaluo Diaz, Ferrant Martinez, Nunio Sancio, Nudarra, Garcia Stephanez, Pelaio Petrez. Facta charta in Beelanga. Æra M. CC. XI. Si verò hanc venditionem, & donationem aliquis infringere voluerit: ſit maledictus cum Iuda, & Datan, & Abiron. Hanc chartam confirmo ego Comes Petrus, & ego vxor ſua Sancia. 10.

Hæc inſtrumenta Annalibus inſerui, pietate in Eccleſiam, quam Matrem habeo; dein in Principes Narbonæ, atque Molinæ, Regum Galliæ, & Hiſpaniæ progenitores; quos ingentibus hiſce donationibus, velut ſecundos Hortæ fundatores, certè amplificatores, iure agnoſcimus; tertiò ad maiorem notitiam antiquitatis, ex qua non paucæ hiſtoriæ vtriuſque Regni, quæ multæ in Amalrico, & Hermeſcenda, lucem accipient, quartò, vt largitas conſtet illius æui, quæ, vt doceret donare ſine faſtu; vendere ſine pretio, aut nouit, aut didicit: eò profuſior, quo minus ſibi retinens; & vel nomen effundens largitatis. Demùm in gloriam Sanctiſſimi Abbatis, ſub quo ſic floruit Horta, quam vt Rodulphus, & Blaſius Abbates, alter plantauerit, altérque tranſtulerit; at incrementa, poſt Deum, Martinus dedit; quod in ſequentibus latius demonſtrabitur. 11.

1. Gerardi Tornacenſis Præſulis obitus. 2. Prolixa lis Oliuenſis, Monaſterij, cum Monte Aragonis, 3. Tranſactione compoſita, 4. & annuus cenſus redemptus hoc noſtro ſæculo. 5. Dictum de duplici Chronologiæ fundatione. 6. Et de Sancto Andrea de Valle-benigna, 7. donatione Alfonſi Regis Caſtellæ reformata ad Ciſtercium, 8, cùm ante centum annos fundata eſſet. 9. Priuilegia eius & alia remiſſiuè.

CAPVT VII.

1. a In Villario. HOc ipſo anno in Cœnobio Villarienſi ceſſit Vlricus, vir, vt ait Grammaius [a], *plenus dierum, & fama ſuaue olentis* in cuius locum ſubrogatus eſt Gerardus, qui domum illam ſtrenue adminiſtraret

miniſtraret. Ita Tabulæ[b] Eccleſiæ Villarienſis nam in anno Grammaius non nihil diſcrepat. Sub idem tempus, quo hic idem Gerardus in locum cedentis Vlrici eſt ſubrogatus, Gerardus alter, ſeu Giraldus viuere deſiit, Tornacenſis Epiſcupus, ex Abbate ſecundo eiuſdem domus, cuius ſuprà meminimus: quemque inter Epiſcopos aſſumptos ex Claraualle diximus ab Arnoldo[c] commemorari: Certè hoc anno in Epiſcopatu Tornacenſi ſucceſſiſſe Gualterum, alij graues authores teſtificantur. Porro ſi ad eum vſque Giraldus vitam produxit, dicendus eſt præfuiſſe annis ſeptemdecim; nempe à milleſimo, centeſimo, quadrageſimo nono, quo fuit aſſumptus. Gerardi acta, quæ ex Buzelino, & aliis pauca accepimus, ſuperiùs tradidimus. De eo agunt Seguinus[d], & Henriquez[e], ille inter claros Pontifices Ciſtercij, hic in Menologio: ſed ille minori notitia, quam par foret; hic vt ſolet, maiori pietate. Quippe ille reticet præfecturam Villarienſem, ad quam à Bernardo tranſmiſſus ex Claraualle: hic dum Bernardi diſcipulum agnoſcit, non dubitat Beatum appellare: cùm tamen ex antiquis nullum proferat, qui inter ſanctos recenſeat; neque in cathalogis, qui ſolent circumferri, connumeretur.

b *Apud Henriquez in Faſcic. lib. 1 diſ. 4.*

c *Lib 2. Vita S. Bern. c. 8.*

d *Lib. 1 c. 11.*

e *Septembr. 22.*

2\. Sub idem tempus Monaſterium dela Oliua in Regno Nauarræ, cuius ſuprà meminimus, cum diu & multum cum Eccleſia Regali Montis Aragonis iuribus ſuper quibuſdam litigaſſet; tandem coacto Concilio Epiſcoporum (inter quos affuit Stephanus, hoc ipſo anno aſſumptus, ex Populeto, & qui illi ſucceſſit Abbas Hugo) ſub Archiepiſcopo Tarraconenſi Hugone, tranſactum eſt; & Eccleſia Chari-caſtelli, quæ in litem venerat, pleno iure Oliuæ adiudicata, ſub annuo cenſu, & pretio tunc ſoluto, & poſſeſſionis alterius redemptione. Profetam inſtrumentum tranſactionis, quia antiquum; atque ipſa aſſiſtentium grauitate authoritatem præferens, qua res Ciſtercij ab antiquis pertractabantur. Extat autem in Tabulario domus de Oliua, ſub hoc tenore.

3\. *IN Dei nomine. Hæc eſt charta compoſitionis, quam ego Fortunius Abbas Montis Aragonis, cum conſilio, & voluntate fratrum meorum Concanonicorum, facio cum Bertrando Abbate Sanctæ Mariæ de Oliua, & vniuerſis ſucceſſoribus, & fratribus ſuis, in præſentia Domini Hugonis Archiepiſcopi Tarraconenſis, & aliorum multorum Epiſcoporum, & Abbatum, & aliarum religioſarum perſonarum. Cùm multo ſiquidem tempore inter Eccleſiam Oliuenſem, & Eccleſiam Montis Aragonis controuerſia agitaretur, voluntaria compoſitione, in præſentia præfatorum Dominorum, in hunc modum deciſa eſt. Intuitu enim pacis, & charitatis alternæ, & amore Ieſu Nazareni, & Matris eius, in cuius honore conſtructum eſt Monaſterium Oliuenſe, præfata Eccleſia Montis Aragonis tradit Eccleſiæ Oliuenſi Eccleſiam de Charo-Caſtello integraliter, cum omni iure ſuo ſiue decimarum, ſiue primitiarum, vel oblationum, vel ſepulturarum, vel quarumlibet aliarum rerum, quas in præfata Eccleſia, & vniuerſis terminis eius Eccleſia Montis Aragonis habet, vel habere debet. Pro compoſitione verò iſta, & largitione, debet perſoluere in die Penteco'tes, pro cenſu annuatim, Eccleſia Oliuenſis, Eccleſiæ Montis Aragonis quatuor Marauttinos bonos, & boni auri, & recti ponderis. Inſuper Eccleſia Oliuenſis, quando compoſitio facta eſt, redemit quandam vineam de Saluras, quam tenebat Bertrandus Leminicanus obligatam in pignore pro mille ſolidis, & reſtituit eam Eccleſiæ Montis Aragonis. Actum eſt XII. Kalend. Iulij, Anno ab Incarnatione Domini milleſimo centeſimo ſexageſimo ſexto. Huius autem pacificæ compoſitionis teſtes ſunt ſubſcripti Epiſcopi, & Abbates.*

Sig† num Guillermi Barchionenſis Epiſcopi.

Petrus Dei Gratia Cæſarauguſtanus Epiſcopus.

Guillelmus, Dei gratia Illerden Eccleſiæ Epiſcopus S. Raimundi Epiſcopi.

Pontius Dei dignatione, Dertuſenſis Epiſcopus.

Petrus Auſonenſis Epiſcopus.

Sig† num Stephani, Oſcenſis Epiſcopi.

S. Petri Abbatis Vallis Lauræ.

S. Hugonis Abbatis Populeti.

S. Vuillelmi ſcriptoris, qui hoc ſcripſit die, & anno, quo ſupra. Hactenus inſtrumentum Tranſactionis.

Permanet hodiéque Eccleſia Carcaſtellenſis Monaſterio Oliuæ: & perdurauit ſolutio cenſus annui vſque ad hoc noſtrum ſæculum, in qoo anno milleſimo, ſexcenteſimo, decimo octauo, vir verè clarus, & mihi quondam charus, Magiſter frater Ludouicus Almandarius, Marchionis Chaderetæ Frater natu maior, ex Monacho Vallis Paradiſi, in Abbatem Oliuenſem, inde in Iacenſem primò, mox Vrgelitanum Epiſcopum, demúmque in Archiepiſcopum Terraconenſem aſſumptus, inter alia, quæ ſui præſulatus monumenta reliquit, hoc etiam vltimum in deceſſu ſuo adiecit, Oliua quatuor illis aureis marabetinis, ducentorum ducatorum pretio, quod ipſe perſoluit, eximeretur; non vnquam amplius ſoluendis Monti Aragonis. Hæc in gratiam amici, & condiſcipuli, quem nobis, imò & bono publico abſtulit immatura mors, cùm vltra præfatas ſedes, pro regis Cathaloniæ officio perfunctus eſſet. Expleuit ſanè in breui conſummatus tempora multa honorum, & dignitatum; expleuit, quantum coniectari licet, & meritorum: Quippe, vt cui, ſi diu ſuperuixiſſet, incrementa terrena penè iam deerant; cæleſtia occurrerent, non habitura terminum, nullo vnquam occaſu defutura. 4.

Quod attinet ad fundationes Monaſteriorum, duas tantum hoc anno notatas lego de Groſſouoſco, & Bonæ-cumbæ, aut Combæ, & quidem prior in Engoliſmenſi diœceſi, notatur inter Filias Obacinæ, in Tabulis Eccleſiarum Ciſtercienſium; ſed quam longè anteriorem videtur facere author vitæ Sancti Stephani Obacienſis; quippe Ciſtercio cum Obacina ipſa traditam, ſub Abbate Girardo, viro Sanctiſſimo: ſecundam, in Rutenenſi, Candeliom protulit, fundatore Raimundo Toloſæ Comite, vt habet Claudius Robertus in ſua Gallia. *Bona cumba* (ait) *Ciſtercienſis Ordinis, Ruthenenſis Diœceſis, fundatur anno M. C. L X V I. a Raymundo Comite Toloſano, & Hugone Epiſcopo Ruthenenſi: pridie Idus Ianuarias, Manfredo primo Abbate.* Latius hæc eadem Guillelmus Katell, in ea, quam Gallicè texuit, hiſtoria Toloſæ Comitum. (*Anno*, ait, *Incarnationis Domini noſtri, & Saluatoris M C. L X V I. Abbatia Bonæ-Combæ Ciſtercienſis Ordinis, Ruthenenſis Diœceſis ædificata eſt, in honorem Dei omnipotentis, & eius glorioſiſſimæ Matris, atque omnium Beatarum virtutum, ab illuſtriſſimo Principe Raymundo, Comite Toloſano, & Domino Hugone Ruthenenſi Epiſcopo, fratre Domini Comitis, & celebrata fuit prima Miſſa de Spiritu ſancto per Reuerendum Patrem Dominum Gaubertum Abbatem Candelij, & Fratrem Abbatiæ ipſius* 5.

Dominum

Dominum Manfredum : & fuit ordinatum, quod omnes cantarent de Spiritu ſancto, & in Conuentu celebraretur Miſſa, ſicut vnius Apoſtoli, ſcilicet Pridiè Idus Ianuarij. Hactenus ille.

6. His fundationibus addendam cenſeo tertiam, quæ in Hiſpania, vt non de nouo cœperit, de nouo tamen Ciſtercienſia iura ſuſcepit, cum antea militaſſet ſub nigro habitu dicata domus Apoſtolo Andreæ, ſecundo lapide à Valliſoleto, in Palentina Diœceſi : nomen à Valle-benigna ; vulgo de *Valneni* : donatio facta ab Alfonſo Rege Caſtellæ, cui iure patronatus competebat : & tradita Monaſterio Vallis-bonæ, non longè inde diſtanti, & Venerabili VVillelmo eius Abbati, vt in ritus Ciſtercij reformaretur. Atque ecce inſtrumentum donationis, quam conſtat factam ab Alfonſo Rege hoc anno.

7. *EGo D. Alfonſus Rex Caſtellæ, & Extrematuræ, Regis Domini Sancij Filius, pro amore Dei, & ſanctæ eius Genitricis, & pro ſalute animæ meæ, & pro animabus Patris, & Aui mei, & propter remiſſionem peccatorum parentum meorum, & omnium Fidel. Chriſtianorum. Facio chartam donationis, & dono Ordini Ciſtercienſi, & vobis Domino VVillelmo Abbati Vallis-bonæ, & Fratribus eiuſdem loci præſentibus, atque futuris, Monaſterium, quod dicitur S. Andreæ de Va'uem, in perpetuum vobis & ſucceſſoribus veſtris iure hæreditario poſſidendum ; & omnia ad ipſum pertinentia : ſcilicet, Decanias, montes, valles, colles, paſcua, defeſſas, prata, fontes, piſcaria, & denique terras omnes cultas, & incultas, vbicumque ſint per ſua loca, & per terminos antiquos, ſecundum quod inquiri, & inueniri poterit ; vt ex hoc nunc teneatis, & poſſideatis illud liberum, & immune in perpetuum. Hoc autem donum, & eleemoſynam meam quicumque irrumpere præſumpſerit, vel annullare tentauerit ſit anathema maranata, &c. Facta eſt charta huius doni, & roborata a Domino Rege Alfonſo apud Abulam in Palatio, quod eſt contiguum Eccleſiæ S. Saluatoris, Æra M. CC. IV. Kalendis Martij Regnante Rege Alfonſo in Caſtella, & in Extremaura, & in Toleto, & in Nauarra Ego Rex Alfonſus, qui hanc chartam fieri iuſſi, manu propria roboro.* Hactenus inſtrumentum donationis.

8. Porrò ex eius verbis primum colligo corrigendam chronologiam, quæ Monaſterium Sanctæ Mariæ de Palatiolis in quod poſtea migrauit, S. Andræas, refert in æuum M. C. LXIX. triennio reformationem eius poſtponens. Quamuis non negem fieri potuiſſe, vt miſſio Monachorum ex Valle-bona, poſt acceptatam donationem, retardaretur. Cæterum donationem hoc anno factam, non noui Monaſterij, ſed antiqui, quod multis annis ſub Regula Sancti Patris Benedicti militauiſſet, in primis probant Decaniæ illis ſubiectæ, quarum Alfonſus meminit in ipſomet inſtrumentu donationis. Sed longè clarius, euidentiuſque antiquiores aliæ donationes, quæ adhuc extant! altera facta Monaſterio Sancti Andreæ Apoſtoli, & Abbati Bellido Æra M. C. I. quæ incidit in annum M. LXIII. Altera facta eidem Monaſterio, & Abbati eius Ioanni Æra M. C. XXXVIII. quæ incidit in annum M. C. Ergò ante centum annos fundatam domum, atque auctam ſubiectis Decaniis, interuentu Alfonſi Regis Caſtellæ conſtat in iura Ciſtercij tranſiſſe, ſub Bonæ-vallis Abbatis viſitatione. Atque hoc primum Monaſterium fuit, quod, dono Alfonſi Regis, noſtris acceſſit : quod quam multa exinde ſequuta ſint, ipſa ſeries hiſtoriæ demonſtrabit.

Nouenniu poſt, idem Alfonſus Rex, quod dederat Abbati Vallis-bonæ, Generali Ciſtercij confirmauit. *Monaſterium meum, ſcilicet, Eccleſiam Sancti Andreæ Apoſtoli, quod ſitum eſt in Valle-benigna, Ordini Ciſtercienſi, & vobis Domino Ioanni Abbati, vice Chriſti, eiuſdem Ordinis Magiſtro præſidenti, iure hæreditario in perpetuum tradidi, & trado : tali tamen conditione, & tenore, vt Ciſtercienſis Ordo, Domino præbente, & auxiliante, illibatus ibidem, & integer cuſtodiatur. Facta charta Valliſoleti, ſeptimo Kalendas Octobris. Æra M.CC.XIII.* 9.

Extant, & plura alia priuilegia eiuſdem Regis, indulta eidem Cœnobio, & Abbatibus pro tempore exiſtentibus, Martino Abbati Monaſterij Sancti Andreæ de Valle-benigna, & ſucceſſoribus eius, *Facta charta apud Bell-foratum Æra M. CC. XXVII. in anno, quo prædictus Alfonſus Rex Caſtellæ, & Toleti Alfonſum Legionenſem Regem cingulo Militiæ accinxit, & ipſe Alfonſus Rex Legionis oſculatus eſt manum dicti Alfonſi Regis Caſtellæ ; & conſequenter eodem anno, quo paucis diebus elapſis, ſæpe dictus Alfonſus Rex Caſtellæ, Romani. Imperatoris Filium Conradum nomine, in nouum militem armauit, & ei filiam ſuam Berengariam tradidit in vxorem, &c.* Godefrido Abbati Sancti Andreæ de Valle-benigna, & ſucceſſoribus eius, *Facta Charta apud Sanctum Stephanum de Gormaz. Æra M. CC. XXXVIII.* Vuillelmo Abbati Monaſterij Sancti Andreæ. *Facta Charta apud Burgos. Æra M. CC. XLIII.* Non vllum aliud Cœnobium inuenietur, cui plura, aut maiora ab Alfonſo conceſſa fuerint. Qualiter autem Monaſterium omnino Regium poſt annos ſeptem ſupra quadraginta, ad priuatos tranſierit, ac locum ſimul, noménque mutauerit, & pro Valle-benigna, Palatiola, pro Sancto Andræa Mariam Dei genitricem. Demùm pro antiquo loco, nouum, non longè diſſitum, ad Piſoricæ ripas, acquiſierit, anno M. CC. XIII. quo conſtat eueniſſe, cum reliquis, quæ eam domum concernunt, dicendum erit.

IESV CHRISTI ANN. 1167. CISTERCII ANN. 70.

1. *Fruſtrato Imperatore Friderico.* 2. *Sanctus Thomas Alexandro congratulatur.* 3. *Confuſionem, ignominiámque Henrico prædicit.* 4. *Tum à Pontifice creatus legatus Angliæ.* 5. *Super quo Londonienſis Regi ſcribit:* 6. *Appellationem ſuadens, quam prohibuerat.)* 7. *Litteris datis ad Prouinciæ Cantiæ Epiſcopos.* 8. *Deſperatis remediis mitioribus,* 9. *Conſuetudines Regias expreſſè damnat.* 10. *Schiſmaticos,* 11. *& conſuetudinibus fauentes anathemate percutit.* 12. *Delato interim Rege, ni reſipiſcat, etiam percutiendo.*

CAPVT I.

1. ANNVS ſequitur milleſimus, centeſimus, ſexágeſimus, ſeptimus; à condito Ciſtercio ſeptuageſimus, quo *ſtatus ſacra Romana Eccleſiæ*, vt ſcribit Baronius Cardinalis [a], *in extremum diſcrimen adductus, diuina tandem miſeratione, clade immenſa percuſſis hoſtibus, ſpecioſiori nitore refloruit.* Certè Alexander eò adductus eſt, vt, niſi fuga ſibi conſuluiſſet, ſub peregrini veſte (quod tradit Romualdus Salernitanus [b]) nequaquam euaſiſſet manus tyranni. Quin & eiuſdem captio Friderico prædicta per falſos vates, non ſolum illi audaciam, ferociamque, verum & Regi Anglo contra Eccleſiam, atque eius vindicem Thomam, ſubminiſtrabat. Scribit id paucis Ioannes Sariſberienſis [c], ad Magiſtrum Radulfum Nigrum, totidē verbis *Rex* (ſcilicet Angliæ) *in Imperatore confidit, & in captione Domini Papæ, quã ei vaticinantur Prophetæ Baal, falſa videntes, & ſtulta, quæ non loquuntur adhuc.* Verùm quam falſa, euentus comprobauit. Nam Pontifex elapſus fuga, vt dixi; & Fridericus expertus Dei vindictam, poſt plures Principes, & militum gregariorum ingentem numerum peſte abſumptos; & reliquos, ſiue odio in duces partium, ſiue metu contagij pulſos à Longobardis; non minùs profugus, per auia montium gradiens, tandem deſerere Italiã coactus eſt, ingenti admiratione totius orbis.

a *Ad hunc ann.*

b *Apud Baron.*

c *Epiſt* 171.

2. Tum verò S. Thomas, qui Pontigniaci, tantæ rei exitum ſolicitus, æquè, ac pius præſtolabatur; cum Theutonicam cladem, vulgante fama, atque Eccleſiæ victoriam accepiſſet; tranſmiſſo nuntio, per quem certius de cunctis inſtrueretur, tales ad Alexandum gratularorias, atque totius reuerentiæ plenas litteras dedit [d].

d *Apud Baron. hoc ann.*

Amantiſſimo Domino, & Patri Sanctiſſimo, Alexandro D.G. ſummo Pontifici, Thomas Cantuarienſis Eccleſiæ miniſter humilis, miſer, & miſerabilis exul, ſalutem, & contra ſæuitiam Principum ſemper animi conſtantiam.

Soliciti de ſtatu, & de proſperitate veſtra, optaueramus iam pridem, certum ſalutis Nuncium audiſſe de vobis, & de confratribus veſtris; quid etiam egerit vobiſcum, & cum Eccleſia ſua, Dei magnificentia. Inſonuit enim auribus noſtris, & toti Galliæ verbum, quod mirabiliter factum dicitur à Domino: videlicet illum Fridericum ſchiſmaticum, ignominioſè humiliatũ, factum ſine honore, coram populo, & gente. Verùm, quoniam rumoribus credi oportere, & non oportere fas eſt; paternitatem veſtram affectuosè ſolicitamus, vt recurrente cum litteris nuntio, per vos certiſſimè audiamus, & congaudeamus, ſi fecerit vobiſcum Deus, quod facere conſueuit ſperantibus in ſe, non ponentibus carnem brachium ſuum, non habentibus fiduciam in Principibus, in quibus non eſt ſalus. Si egerit vobiſcum, ſicut egit cum Ezechia de Sennacherib, retorquens pœnam in ipſum, quâ moliebatur demoliri ipſum Ezechiam, cum vniuerſa gente ſua. Si ſic ſe rei habet euentus, ſicut fama diuulgauit; benedictus Deus, qui nouit facere miſericordiam cum ſeruis ſuis: Ecce quanta Dei potentia, quàm magna ipſius miſeratio! [e] *Niſi ipſe enim cuſtodierit ciuitatem, fruſtra vigilat, qui cuſtodit eam. Non eſt à ſæculo audita virtus Dei manifeſtior, ſi rectè penſetur, quod euenerit. Iuſtitia ipſius iuſtior quã contriuit ipſos fabricatores huius militiæ, tantæ perſecutionis authores; conſumpſit etiam eos morte famoſiſſima. Ipſum vtinam iam exprincipem viuentem dederit in opprobrium omni populo, in deriſum omni tranſeunti; vt ab omnibus digito monſtretur, & fiat de ipſo, quaſi celebre prouerbium, more vulgi dicentis* [f]; Ecce homo, qui non poſuit Deum adiutorem ſuum, *ſed confiſus in potentia ſua defecit in ipſa vanitate ſua. Cui ſatius fuiſſet, & glorioſius, apud homines moriendo ſuccubuiſſe, impugnando ſuos aduerſarios, quàm viuendo fieri deſpectui cunctis, & in deriſum. Hæc eſt Dei virtus, & fortitudo brachij ipſius. Quis ergo audeat de cætero, habens Chriſti vices in terra, obſequi voluntati Principum in confuſionem Eccleſiæ non puniendo delinquentes? Audeat, qui voluerit, non ego; ne transferatur in me pœna delinquentis, ne iudicer culpabilis, ex diſſimulatione vindictæ; ne tranſeam in culpam, qui culpam non admiſi.* Hactenus D. Thomas ad Alexandrum.

e *Pſal.* 126.

f *Pſal.* 51.

Porro quod Dei vindictam pro Eccleſia, aduerſus Fridericum, in cauſam ſuam transfert; haud obſcurè deſignat Angliæ Regem, ſimili culpæ obnoxium, nec diſſimili pœnæ ſubiiciendum, ni reſipiſcat. Quod vtrum Sanctus ſpiritu prophetico afflatus prædixerit; an ſolùm præcauens, & timens magis quam præſcius; in dubio eſt. Certum Henricum eodem modo confuſum, & humiliatum, ex quo ſe palam exhibuit Eccleſiæ hoſtem. Quod vtique, collatione facta cum Friderico, Ioannes Sariſberienſis perpendit graui epiſtola [g]. *Quis enim* (ait) *ſimilis erat Friderico in filiis hominum, antequàm in tyrannum verteretur, ex Principe; & ex catholico Imperatore, ſchiſmaticus, & hæreticus fieret? Non dico, quod in articulis Fidei, ne rectè credatur, inducat errorem. Sed quia in ſynceritate Eccleſiaſtici Ordinis procedere non ſinat veritatem. Ille Sacerdotium ſcidit aduerſus Dominum, & à Domino ſciſſuram ſentit Imperij. Sic & Rex Anglorum, qui vicinis Principibus terrorem incuſſerat, ex quo calcaneum erexit aduerſus Eccleſiam, & eam conatus eſt ſubiicere ſeruituti, ab inermibus expugnatur; vt adiacentium nationum opem cogatur implorare, & aduerſus Dominum intumeſcens, illico manifeſta virium ſuarum, & ſuorum ſenſit diſpendia plurima.* Hæc ad Epiſcopum Oxonienſem, Ioannes Sariſberienſis in hac epiſtola: nec diſſimilia in altera anteriori [h]. *Memini* (inquit) *quantus erat Rex Anglorum, cum paruulus videretur in oculis ſuis:* 3.

g *Epiſt.* 177.

h *Epiſt* 159.

ſuis: & ad Eccleſiam Domini veſtri ſpeciem fidei, & reuerentia prætendebat; & planè videbatis eum tam nullo fruſtratum conatu. Sagitta eius retrorſum non abiit, clypeus eius non declinauit in bello, & haſta non eſt auerſa: ſuper prædam accumbebat, vt leo, vt nullus eum excitare præſumeret. Vel viſu terrebat hoſtes; vicini ſe inclinabant obſequiis, remoti Principes amicitias expetebant; colebatur à ſuis, honorabatur ab extraneis, prædicabatur à cunctis, à bonis diligebatur. Hic rerum Angliæ ſub Henrico ſtatus, dum adhuc pius. At poſtquam in Eccleſiam extendit manum. *Numquid* (ait) *ab ea die fortuna eius non retrorſum ceſſit, & ſucceſſuum vbertas emarcuit?* Hæc ergo Thomas potuit prædixiſſe. Quæ tamen, ne Martyrij palmam, ad quam dudum electus, illi ſubtraherent, parcius diuina prouidentia, & veluti latentiùs diſpenſabat.

4\. Inter hæc, quæ diſſimulatæ hactenus litteræ Alexandri Pontificis ad Thomam, & legatio per Angliam illi iniuncta, ſub huius anni initium deteguntur: directis circa feſtū S. Pauli, ad ſingulos Epiſcopos mandatis, quibus Thomæ obedire, atq; eius obſeruare ſāctiones, remota appellatione præcipiebantur. Satis, ſupérque viſum Archiepiſcopos, ſi tres integros menſes ſuſtinuiſſet, ſua abutentes patientia; & quo maiori, licentius abuſuros. Inſtabant etiam duo alia præcepta, quæ celerem poſcebant exequutionem: alterum de colligendo denario S. Petri, quod Rex Henricus inter alia prohibuerat. alterum de reſtituendis poſſeſſionibus, beneficiiſque, quæ clericis eiuſdem D. Thomæ contra f ., contra ius ablata eſſent. Ergo vt his omnibus opportunè prouideret, patentes litteras Alexandri Papæ ad Gilbertum Londonienſem in Angliam mittit, ab eo ſtatim ad alios tranſmittendas. At Gilebert , cùm nec aduerſari Pontificiis mandatis tum putaret, nec ſeſe Regi opponere auderet; hanc ad eundem epiſtolam ſcripſit, quâ & ipſum de cunctis certiorem facit, & vt cedat Pontifici, & rationi, aut eos ſaltem tandem permittat cedere, ſupplex expoſcit.

[b] *Henrico Regi Angliæ Londonienſis Epiſcopus.*

h Baron. ad hunc ann.

5\. *Tanta nos Domine mandatorum moles opprimit, tanta ſe nobis authoritas opponit, vt conſilium pariter, & auxilium à vobis expetere ſumma compellamur neceſſitate. Nam quod Authoritas Apoſtolica præcipit, hoc appellatio non ſuſpendit; nec aduerſus eius mandatum vllum poteſt eſſe remedium, cum, quod præcipitur, implere neceſſe ſit, aut inobedientiæ reatum incurrere. Die namque Beati Pauli; cum Londoniis ad altare conſiſteremus, litteras Domini Papæ, de manu cuiuſdam nobis penitus ignoti, ſuſcepimus, quibus legatio in totam Angliam, excepto Eboracenſi Epiſcopatu, Domino Cantuarienſi conceditur, & auctoritate confirmatur. Omnibus etiam nobis regni ipſius Epiſcopis eiuſdem authoritate iniungitur, quatenus ei, tanquam Apoſtolicæ Sedis legato humiliter obediamus; & ad eius vocationem, abſque contradictione, conueniamus; & quæ ſtatuerit, firmiter obſeruanda ſuſcipiamus. Adiicitur etiam, vt omnes, qui beneficia Clericorum Archiepiſcopi in eorum abſentia mandato veſtro perceperunt, ad plenam eorum infra duos menſes reſtitutionem, anathematis ſententia, omni appellatione remota, compellamus. Denarium etiam Beati Petri à fratribus, & Coepiſcopis noſtris præcipimur exigere, & nuntiis deſtinandis ad nos integrè conſignare. Litteras etiam legationis eamdicta, & litteras Archiepiſcopi, quas ad plures tranſmiſit Epiſcopos, ipſis aut mittere, aut præſentare præcipimur, ſi in noſtri ſtatus, & Ordinis integritate vlteriùs perſeuerare curamus.*

6\. *Ad pedes itaque ſublimitatis veſtræ corde proſtrati depoſcimus, ne ob magna negotia, quæ cura Regia ſubminiſtrat, reſpicere deſinatis ad nos; ſed, ne in ſummam noſtri ignominiam, ex toto redigamur in nihilum, pietate regia prouideatis. Quod quidem benefacietis, ſi mandatis Apoſtolicis pace veſtra obedire conceſſeritis; & reddito denario Beati Petri, & Clericis, quæ ſua ſunt, in miſericordia veſtra reſtitueritis, Epiſcopis omnibus mandaueritis, vt ſi in litteris Archiepiſcopi aduersùs regni conſuetudinem, grauamen aliquod intellexerint, ad Dominum Papam ſtatim, vel, ad legatos, qui diriguntur ad nos, confidenter appellent. Sic enim opus miſericordiæ perficietis, & nos ab inobedientiæ reatu conſeruabitis; & cauſa noſtra, ne in aliquo detrimentum accipiat, communi omnium appellatione prouidebitis. Doceat vos Dominus facere voluntatem ſuam, & eam ſubleuare moneat, quam ad præſens experimur anguſtiam. Valeat Dominus meus in Chriſto chariſſimus.* Sic Londonienſis per remedium appellationis, quod cæteris negabat, ſibi, & Coëpiſcopis orabat prouidendum.

7\. At Sanctus Thomas legationis ſuffultus munere, ne vacuum nomen gereret, néve damnatis Angliæ conſuetudinibus, propter quas exulabat, aut conſentire, aut aſſertionis earum miniſtros impios, aliquomodo videretur non coërcere; primùm quidem Epiſcopos fideles, à promiſſione facta ſuper conſuetudinibus abſoluit: atque, vt Regi reſiſtant, piè hortatur: inde inſigniores, ex eis conſuetudinibus, ad verbum exprimens, tanquam ſacrilegas, impiaſque condemnat. Demum Regi, pœnitentiæ tempus indulgens, cæteros omnes miniſtros prauitatis anathemate mulctat: Quoſdam, quod Friderico contra Alexandrum, in ſchiſmate nefario participaſſent: quoſdam, quod dictis fauerent conſuetudinibus. Et quoſdam tandem velut impios detentores bonorum Eccleſiæ Cantuarienſis. Quæ omnia continent litteræ ab eo datæ Pontigniaci, hoc anno, ad Epiſcopos Angliæ ſibi ſubiectos, quas idem Cardinalis dimidiatas, Rogerius [i] integras inſeruere ſuis Annalibus; earum autem tenor ita ſe habet. i Ad hunc ann.

8\. *Thomas, Dei gratia, Cantuarienſis Eccleſiæ miniſter humilis, venerabilibus fratribus ſuis Londonienſi, cæteriſque totius Cantuarienſis Prouinciæ Epiſcopis, ſic tranſire per bona temporalia, vt non amittant æterna.*

Fratres mei dilectiſſimi, quare non conſurgitis mecum aduerſus malignantes? vt quid non ſtatis mecum aduerſus operantes iniquitatem? an ignoratis, quoniam diſſipat Dominus oſſa eorum, qui hominibus placent? confundentur; quoniam Dominus ſpreuit eos. Satis nouit diſcretio veſtra, quoniam error, cui non reſiſtitur, approbatur; & veritas, cum minimè defenditur; opprimitur; videturque, teſtante Gregorio, conſentire erranti, qui ad reſecanda, quæ corrigi debent, non occurrit. Inde eſt quod Dominum noſtrum Regem Angliæ ſatis, ſupérque ſatis ſuſtinuimus; nec vllum ex eo ſuſtinentia noſtra aſſecuta eſt Eccleſia Dei compendium. Periculoſum, & intolerabile de cætero nobis viſum eſt, & tantos illius, officialiumque ſuorum contra Eccleſiam Dei, & Eccleſiaſticas perſonas exceſſus, vt hactenus, impunitos relinquere. Præſertim cum ſæpiſſimè litteris & nuntiis, modiſque aliis, prout decuit, ſtuduerimus eum, à peruerſo propoſito ſuo reuocare.

9\. *Et quoniam vix ab eo auditi ſumus, nullatenus tamen exauditi, ſcriptum illud, in quo illæ non conſue-*

tudines, ſed potiùs prauitates, quibus perturbatur, & confunditur ad præſens Anglicana Eccleſia, contineatur, ipſiúſque ſcripti authoritatem, inuocata Spiritus Sancti gratia, publicè condemnauimus, & caſſauimus. Vniuerſos etiam obſeruatores, exactores, conſiliatores, adiutores, ſeu defenſores earum, excommunicauimus; omneſque vos Epiſcopos à promiſſione, qua contra inſtitutionem Eccleſiaſticam, ad earum obſeruationem tenebamini, authoritate Dei, & noſtra, abſoluimus. Quis enim dubitat Sacerdotes Chriſti, Regum, & Principum, omniúmque fidelium patres, & magiſtros cenſeri? Nónne miſerabilis inſania eſſe cognoſcitur, ſi filius Patrem, diſcipulus magiſtrum ſibi conetur ſubiugare; & iniquis obligationibus illum poteſtati ſuæ ſubiicere, à quo credit non ſolum ſe in terra, ſed etiam in cœlis ligari poſſe, & ſolui? Prouide, ne in huius ſententia commiſſum incidamus, & authoritatem ipſius ſcripti, ipſumque ſcriptum cum prauitatibus, quæ in eo continentur, in irritum duximus, & caſſauimus. Præſertim his: quod non appelletur ad ſedem Apoſtolicam, in aliqua cauſa, niſi licentia Regis: Quod non liceat Archiepiſcopo, vel Epiſcopo exire de regno, & venire ad vocationem Domini Papæ, ſine licentia Regis: Quod non liceat Epiſcopo excommunicare aliquem, qui teneat de Rege in capite, ſine licentia Regis; vel aliquem aliorum officialium ſuorum ſub interdicto ponere: Quod non liceat Epiſcopo coercere aliquem de periurio, vel fide læſa: Quod Clerici trahantur ad ſæcularia iudicia. Quod laici, ſeu Rex, ſeu alij, tractent cauſas de Eccleſiis, vel decimis, & alia in hunc modum.

10. *Denuntiamus etiam excommunicatum, & excommunicamus ex nomine Ioannem de Oxenefort, qui in hæreſim damnatam incidit, parando iuramentum ſchiſmaticis, per quem ſchiſma iam fere emortuum in Alemannia reuixit; communicando etiam, nominatiſſimo illi ſchiſmatico Reginaldo Colonienſi. Et quia contra mandatum Domini Papæ, & noſtrum Sariſberienſis Eccleſiæ Decanatum ſibi vſurpauit. Quod quidem factum tam deteſtabile, tam iuri contrarium, tam Eccleſiæ Dei exemplo pernicioſum, penitus caſſauimus, & reuocauimus in irritum; præcipientes Epiſcopo Sariſberienſi, & capitulo, in virtute Sanctæ obedientiæ, & in periculo Ordinis ſui; ne de cætero, viſis litteris noſtris, ex eo facto eum Decanum habeant. Similiter & Richardum de Iueceſtre denuntiamus excommunicatum, & excommunicauimus, eò quòd in eandem hæreſim damnatam inciderit, communicando Reginaldo Colonienſi ſchiſmatico; machinando etiam, & fabricando omnia mala cum ſchiſmaticis, & Theutonicis illis, in perniciem Eccleſiæ Dei; & præſertim Eccleſiæ Romanæ, ex pactis contractis inter Dominum Regem, & ipſos.*

Excommunicamus etiam Richardum de Luci, & Iocelinum de Bailol, qui prauitatum illarum authores, & fabricatores extiterunt; Ranulphum etiam de Broc, qui bona Eccleſiæ Cantuarienſis, quæ alimenta de iure ſunt pauperum occupauit, & detinet, hominéſque noſtros tanquam laicos capit, & in captione detinet; excommunicamus etiam Hugonem de Sancto Claro, & Thomam filium Bernardi, qui eiuſdem Eccleſiæ Cantuarienſis bona, & poſſeſſiones abſque conniuentia, ſiue aſſenſu noſtro occupauerunt. Omnes, qui de cætero in poſſeſſiones, & bona Eccleſiæ Cantuarienſis, contra voluntatem noſtram, & conſenſum, manus violentas extendunt, eadem excommunicationis ſententia innodauimus, iuxta illud Papæ Lucij, omnes Eccleſiæ raptores, atque ſuarum facultatum alienatores, à liminibus eiuſdem matris Eccleſiæ ſequeſtrandos anathematibus damnamus, atque ſacrilegos eſſe iudicamus. Et non ſolum eos, ſed etiam cum his comprehendit conſentientes. Et alibi dicit, qui conſentit peccantibus, & alium peccantem defendit, maledictus erit apud Deum, & apud homines; corripietúrque increpatione ſeueriſſima. Et iterùm; ſiquis peccantem defendit, acrius, quàm qui peccauit, coerceatur. 11.

Sanè in Domini Regis perſonam ſententiam adhuc ferre diſtulimus, expectantes, ſi fortè, inſpirante diuina gratia, reſipiſcat. In proximo tamen eam laturi, niſi citiùs reſipuerit. Et inde eſt, quod fraternitati veſtræ mandamus, atque in virtute ſanctæ obedientiæ præcipimus, quatenus viros prætaxatos, qui à nobis excommunicati ſunt, vos quoque prout excommunicatos habeatis, & denuntiari faciatis, iuxta illud Decretum Honorij Papæ; licitum ſit omnibus Epiſcopis excommunicatorum ſuorum nomina, tam vicinis Epiſcopis, quam ſuis parrochianis, pariter indicare, eáque in celebri loco poſita præ foribus Eccleſiæ, cunctis venientibus inculcare; quatenus in vtraque diligentia, excommunicatis vbique Eccleſiaſticus aditus denegetur; & excommunicationis cauſa omnibus auferatur. Tibi autem, Pater Epiſcope Londonienſis, mādamus, & in vi obedientiæ iniungimus, quatenus litteras præſentes, aliis fratribus, & Coëpiſcopis noſtris omnibus de Prouincia noſtra manifeſtes, & oſtendas. Valete in Chriſto, & pro nobis conſtanter orate. 12.

---

1. *Henricus Rex Chinonenſe Concilium congregat.* 2. *Sancti Thomæ cognatos Anglia exturbat.* 3. *Nec minùs ipſum expellendum procurat à Pontigniaco.* 4. *Litteris datis ad Abbates, & Capitulum.* 5. *Sancti abſtinentia vſque ad defectum virium.* 6. *Et grauem inde ſequutam infirmitatem.* 7. *Peregrinatio ad Vrbem Sueſſionenſem, quæ appellantes fruſtrauit.* 8. *Sententia in Regem dilata;* 9. *lata in alios,* 10. *à qua appellatum rurſus, conatu irrito.*

CAPVT II.

1. IRAM Regum plerumque frænari neſciam, & faciliorem irritari, quàm coerceri; longa experientia probatum priſcis temporibus, recenti exemplo Henricus confirmauit: cùm vix auditis S. Thomæ litteris, congregauit Conuentum Chinonenſem; Epiſcopos, & Proceres Regni, aduersùm Thomam, quâ poſſet accenſurus. Ioannes Sariſberienſis author eſt, [a] *Studioſius inquiſiuiſſe, præmiſſis minis, & obteſtatione quamplurima; quonam conſilio ſibi vtendum foret aduersùs Eccleſiam?* Sed quod in primis vrebat pectus ipſius. *De Cantuarienſi Archiepiſcopo grauiſſimè conquerens, non ſine gemitibus, & ſuſpiriis multis, & (vt tunc præſentes, poſtea retulerunt) lachrymatus eſt, dicens; quod idem Cantuarienſis ei corpus, & animam pariter auferret. Tandem dixit, quòd omnes proditores erant, qui eum adhibita opera, & diligentia, ab vnius hominis infeſtatione nolebant expedire.*

a E. iſt. 139.

Hinc

2. Hinc factum puto, vt quotquot modis poſſet, nouâ rabie Archiepiſcopum vexaret. Nam audi b in Annalib. Rogerium de ipſo ita loquentem. [b] *Eodem hoc anno, idem Henricus Rex filius Mathildis Imperatricis (iterum) expulit ab Anglia, & ab omnibus terris ſuæ dominationis omnes homines, & fœminas, quoſcumque inuenire potuit, de cognatione B. Thomæ. Pueros etiam in cunis vagientes, & adhuc ad vbera matrum pendentes, miſit in exilium; vt, viſis illis, augmentaretur dolor præfati Archiepiſcopi. Quos cùm B. ille Thomas videret, turbatus eſt valde; & dolori eorum compatiens, pluſquam martyr fuit. Tamen hæc omnia vir Dei cum multa patientia ſuſferebat.* Ita Rogerius, ſeu factum Regis differens vſque ad præſentem annum, in quo ei Quadripartita adſtipulatur: ſeu replicatum inſinuans hac occaſione: quaſi, ſi quos prima illa ira pertranſiit, hæc ſecunda inuoluerit; & nouo edicto extorres facti fuerint, quos primùm, aut excepit, aut non inuenit.

3. In eodem etiam, vt puto, Concilio factum, vt cum permulti Regi renuntiarent, Thomam adeo adhæſiſſe Pontigniacenſibus, vt nihil ſibi moleſtum reputaret, quandiu inter eos conuerſari permitteretur, eò conuerterit vim dominationis, vt ſanctum a Pontigniaco exturbaret: atque Alexandro, Guarinóque Abbatibus, quin, & capitulo Ciſtercienſi ſcripſerit, ſe totum Ordinem expulſurũ à Regno Angliæ, niſi ipſi illico a ſe Thomam expellerent. Teſtatur id, quod ad Alexandrum Abbatem attinet, idem ipſe B. Martyr Thomas, ad c apud Bar. hoc ann. Alexandrum Pontificem ſcribens totidem verbis. [c] *Sed & perſonam meam, & eos qui mecum exulant, adeo perſequitur* (ſcilicet Henricus,) *vt etiam beneficia ſeruorum Dei, qui nobis Dei, & veſtri cauſa victualia prouident, minis, & terroribus ſuis auferre conetur. Scripſit enim Abbati Ciſtercienſi, quod ſicut Abbatias Ordinis, quæ in ipſius poteſtate ſunt, diligit, ita nos a beneficio, & familiaritate Ordinis faciat alienos.* Hæc S. Thomas ad Papam Alexandrum, de his, quæ Henricus Alexandro Abbati ſcripſit. Ioannes Sariſberienſis vlteriùs addit accitum Alexandrum ab Henrico, quaſi præſentem facilius perſuaſuro. *Accitus* (ait) *ad ſe Rex Dominum Ciſtercienſem, & alios per quorum prudentiam, malitiam conſilij ſui poſſe credit armari, &c.*

4. Verum id ipſum ſcripſiſſe etiam Guarino Pon- d vbi ſuprà. tigniacenſi, teſtatur item Rogerius in Annalibus [d]. *Vix enim* ait, *(nempe Sanctus Thomas) per duos annos moram fecerat in Abbatia de Pontigniaco, cum Guarino Abbati, & Monachis, ibidem Deo ſeruientibus, quibus commendatus fuerat in cuſtodia, ab Alexandro Summo Pontifice, & ecce Rex Angliæ mandauit prædicto Abbati de Pontigniaco, quod ſi ille vlteriùs retineret Cantuarienſem Archiepiſcopum in domo ſua, ipſe fugaret ab Anglia omnes Monachos ſui Ordinis.* Demum Capitulo etiam ſcripſiſſe, quod tunc celebrabatur, affirmarit quatuor ſocij Sancti Martyris, qui vitam eius ſtylo manda- e lib. 2. c. 17. uerunt [e]. Quibus planè videat lector nihil prorſus omiſſum in Sanctum virum, vel viuentem, martyrio coronandum. Quippe primùm ab ſponſa ſua Eccleſia, mox à filiis auulſum, deinde ab his, quos vt fratres diligebat, à quibúſque tanquam Pater venerabatur: atque interim plura in ſuis paſſum, pauperiem, exilium, minas, longè ſibi acerbiora, quàm in ſe ipſo. Demùm in ipſo Concilio Chinonenſi, contra imminens anathematis fulmen prouiſum eſt, vt Rex, & Epiſcopi appellationis remedio, quod in Thoma damnabant, aduersùs Thomam vtendum ſibi decernerent. Quo tamen qualiter, poſt longum licèt iter, fruſtrati ſint non multò pòſt commodiùs referemus.

Interea Sanctus, quod vnicum reſtabat (nam in 5. aliis perfectum agebat Monachum) vt regularibus cibis veſceretur; leguminibus nimirum, pultibúſque, vtriſque inſipidis; adeò ſeuerè, & feruenter amplexus eſt, vt viribus abſumptis per abſtinentiam; ac laceſcente, præ inſolentia cibi, ſtomacho; inciderit in febrem ſatis moleſtam: & à qua vix, niſi lautiori paululum cibo, nec breui tempore, potuerit reparari. Narrat id eadem Quadripartita hiſtoria [f], quæ etiam addit ægrè (ad extrema per- f vbi ſuprà. ductum) potuiſſe adigi ab incepto deſiſtere, niſi Abbate Guarino præcipiente; ac proponente inſtantem ſibi mortem, & cuius aliàs ipſe reus exiſteret.

Eduardus [g] abſtinentiæ torturam addit, quâ ſe 6. affligebat immerſum labenti flumini. Porrò ægri- g apud Sur. tom 6. c. 14. tudinem eò vſque proceſſiſſe, vt non ſine duorum oſſium extractione, dolor, quo cruciabatur, mitigaretur. *Et ille*, ait, *(nempe Diuus Thomas) dum eſſet Pontigniaci corpus ſuum multis afflixit modis; ſed celabat, quantum potuit, alios. Contentus enim oleribus, & vilioribus, magiſque parabilibus cibis; delicatiores ſibi ſubſtrahebat, & indigentibus miniſtrandos curabat. In amnem quoque, qui per Monaſterij officinas decurrebat, deſcendens, incredibili ſe dolore afficiebat, in frigidis aquis immoratus. Declarauit id morbus inde ſequutus. Nam non multò poſt altera ex genis intumuit, & vſque ad interiores fauces, computruit; vnde fiſtula morbus enatus, diu eum cruciauit. Tandem, duobus oſſibus, non ſine multo dolore, exulſis, ſanatus eſt.*

Cæterùm qualiter cum paulùm conualuiſſet, 7. Sueſſionem profectus (Sanctos Gregorium, & Dranſium viſitaturus; atque oraturus pro ſe, & ſua Eccleſia Epiſcoporum appellationem) deluſerit, Ioannes Sariſberienſis his verbis narrat [h]. *Timebat* h Epiſt. 139. *quidem (Rex) & meritò, ne in terram eius interdicti; & in perſonam eius anathematis ſententia citiſſimè ferretur, authoritate, & mandato Summi Pontificis. Cùm ergo his anguſtiis premeretur, Lexouienſis Epiſcopus vnum dixit eſſe remedium, imminentem ſententiam appellationis obſtaculo præpedire. Et ita neſcio, quo pacto (niſi quia veritas ventilata plus pollet, & iuſtitia, quò magis concutitur, eò ampliùs conualeſcit) dum Rex per auitas conſuetudines appellationum vim euacuare conatur, magis confirmat; dum ipſemet, pro capite ſuo, ad appellandi refugium cogitat euolare: ab illo ergo conſilio egreſſi ſunt à facie Dei, & Regis ſui, Lexouienſis, & Sagienſis Epiſcopi, ad ſæpe dictum Cantuarienſem properantes, vt appellatione interpoſita, vſque ad octauas Paſchæ ſuſpenderent ſententiam eius. Rothomagenſis quoque cum eis profectus eſt, non quidem appellaturus, vt ait, ſed de pace, quam deſiderabat, tractaturus. Archiepiſcopus verò noſter in procinctu ferendæ ſententiæ conſtitutus, iter arripuit ad vrbem Sueſſionum, orationis cauſa; vt Beatæ Virgini, cuius ibi memoria celebris eſt, & Beato Dranſio, ad quem confugiunt pugnaturi, & Beato Gregorio Anglicanæ Eccleſiæ fundatori, qui in eadem vrbe requieſcit, agonem ſuum precibus commendaret. Eſt autem Beatus Dranſius glorioſiſſimus Confeſſor, qui ſicut Franci, & Lotharingi credunt, pugiles, qui ad memoriam eius pernoctant, reddit inuictos, vt & de Burgundia, & Italia, in tali neceſſitate, confugitur ad ipſum; nam & Robertus de Munfort ibi pernoctauit aduerſus Henricum dimicaturus. Sic ergo, Domino fauente, eluſa eſt ſolicitudo regalium Epiſcoporum: quia cum veniſſent Pontignia-*

cum, Archiepiſcopum, quem appellarent, non inuenerunt; ſed fruſtrati a propoſito ſuo, reuerſi ſunt queruli, quod ſua conſumpſerant; laborauerant, & non profecerant. Hactenus ille de peregrinatione Beati Thomæ, & fruſtrata Epiſcoporum appellatione.

8. At de reditu Sancti ad Pontigniacum, déque graui infirmitate Regis Henrici, ob quam anathema in ipſum promulgandum dilatum fuit; pergit author ſcribere in hunc modum. *Archiepiſcopus verò, cùm in præfatis Sanctorum memoriis triduo pernoctaſſet, die prima poſt Aſcenſionem verſùs Vizeliacum properabat, vt ibi in die Pentecoſtes in Regem, & ſuos anathematis ſententiam daret. Sed nutu diuino contigit, vt dum eſſet in Eccleſia Reginatenſi, ſexta feria iam dictam præcedente ſolemnitatem, nuntiatum ei eſſet certiſſimè, & veriſſimè, quod Rex Angliæ grauiſſima laborabat infirmitate, qui & ad colloquium Regis Francorum, quod miro deſiderio, & magnis muneribus expetierat, non venerit, ſed miſerit excuſatores Richardum Pictauienſem, & R. de Humaz, qui hanc cauſam abſentiæ eius, præſtito iuramento, volebant aſtruere. Hac ergo ratione, cum hoc per nuntium Regis Franciæ innotuiſſet Archiepiſcopo, in Regem ferre ſententiam diſtulit.* Hactenus de his Ioannes Sariſberienſis.

9. In eodem loco publicè declarauit Beatus Thomas Iuannem de Oxonefort, [i] *Et authoritate Romani Pontificis excommunicauit, vt verbis eius vtar, eo quod in hereſim damnatam inciderit, præſtando Imperatori ſacrilegum Sacramentum; excommunicauit Colonienſem Schiſmaticum, qui contra mandatum Domini .... vſurpauit Decanatum Sariſberienſis Eccleſiæ. Has autem cauſas allegauit in pulpito in auditu omnium, qui Vizeliaci de diuerſis nationibus, ad diem feſtum conuenerant. Ibidem & allegatis variis cauſis, & iuſtis, excommunicauit Richard Pictan, Archid. R. de Luci, Iocel de Baillol, Rauen de Brog. Hug. de Sancto Claro, & Thomam filium Bernardi, & omnes, qui de cætero in poſſeſſiones, & bona Cantuar. Eccleſiæ manus extenderint, vt eis abutantur; aut eorum vſus impediant, quorum neceſſitatibus deputata ſunt. Regem verò quem ante per litteras, & nuncios, ſecundum regulam, & morem Eccleſiæ, vocauerat ad ſatisfactionem; publicata vocatione, ad fructum pœnitentiæ, inuitauit, comminans ſe in eum laturum ſententiam anathematis, ſi breui non reſipuerit; & de tantis aduerſùs Eccleſiam auſis ſatisfecerit, quod tamen non niſi inuitus faciet.* Hactenus ibi de geſtis à Beato Thoma in reditu.

i idem epiſt. 159.

Verum cum Pontigniacum perueniſſet. *Venerunt* (ait idem, qui ſuprà, Ioannes in alia epiſtola [k]) *ad eum nuper Clerici duo (ſicut mihi pro certo relatum eſt ab eo, qui tunc erat Pontigniaci) hæc publicantes, & appellantes, vnus ex parte Domini Sariſberienſis Epiſcopi, alter ex parte Decani ſui inficiantes omninò, ſe iuramentum aliquod præſtitiſſe Imperatori, vel Reginaldo Colonienſi ſchiſmatico in aliquo communicaſſe. Idem etiam, confitens ſe Clericum familiarem de menſa magiſtri Ioannis de Oxeneford, qui Clericus Regis eſt, ſe Regis ad Archiepiſcopum verbum habere dixit, appellanc ex parte, & nomine Regis, & de mandato eius, (vt aiebat) eundem Archiepiſcopum ad audientiam Domini Papæ Alexandri, & per eum appellabat, diem præfigens, quâ cantabitur:* Ego ſum Paſtor bonus. *Archiepiſcopus verò in hæc verba reſpondit: Tu, cùm ignotus nobis ſis, nec mandatum, nec litteras Regis habens, & excommunicationi Domini tui Ioannis de Oxeneford, quem excommunicatum eſſe conſtat per litteras Domini Papæ, excommunicatus ſis, appellantis officium implere non potes. Nos autem mandatum Apoſtolicum exequemur, & Deo authore, implebimus: & paulo poſt. Cæterùm factum iſtud Epiſcoporum Franciæ tota miratur, dicens eos oportuiſſe conuenire, vt tractarent de ſalute Regis ſui, quem ſicut Imperatorem ex cauſa ſchiſmatis, ita propter Clerum, & Eccleſiam, quam collidit, quotidie labefactari conſpiciunt.* Hæc ipſe. Sed quas poſt hæc ſcriptas inuicem legimus, Epiſcoporum Angliæ ad Diuum Thomam, atque item ſancti ad ipſos, duæ epiſtolæ; quamuis à Cardinali Baronio editæ ſint, quia ad præſentem hiſtoriam mirè faciunt, nequaquam cenſui ſilentio prætereundas. Porrò epiſtolæ ipſæ ita ſe habent. 10.

k Epiſt. 166.

1. Cantia Epiſcopi ad Diuum Thomam ſcribunt. 2. Hortantur pacem. 3. Propoſitis beneficiis Regis in ipſum. 4. Tum ſi irritetur, ſchiſmatis periculo: 5. & ſpe ſatisfactionis, ſi exaudiatur. 6. Demùm ſummum Pontificem appellant. 7. Reſcriptum ſancti ad Gilbertum Londonienſem. 8. Appellationem incuſans, 9. & primùm ſcandalis, 10. mox beneficiis acceptis, 11. ſatisfaciens. 12. Quid de ſua electione. 13. Quid de Rege, 14. Atque in epiſtola oblata ſatisfactione. 15. Conſtantini exemplum ſatis illuſtre. 16. Et iudicium authoris de his epiſtolis.

CAPVT III.

1. VENERABILI *Patri,* [a] *ac Domino Thomæ, Dei gratia, Cantuarienſi Archiepiſcopo, ſuffraganei eiuſdem Eccleſiæ Epiſcopi, & perſonæ per eorundem Diœceſim in locis variis conſtitutæ, debitam ſubiectionem, & obedientiam.*

a Baron ad hunc ann.

Quæ veſtro, Pater, diſceſſu in longinqua, inopinata rei ipſius nouitate turbata ſunt, veſtra ſperabamus humilitate, & prudentia in pacis priſtinæ ſerenitatem, cooperante diuina gratia reuocari. Erat quidem nobis ſolatio, quod poſt diſceſſum veſtrum ad omnes, fama diuulgante, peruenit: vos ſcilicet in tranſmarinis agentem, nil altum ſapere: vos in dominum noſtrum Regem, aut regnum eius nulla machinatione inſurgere, ſed ſponte ſuſceptum paupertatis onus cum modeſtia ſuſtinere; lectioni, & orationi inſiſtere, præteritorumque iacturam temporum ieiuniis, vigiliis, lachrymiſque redimere; & ſpiritualibus occupatum ſtudiis, ad perfectum beatæ virtutum incrementis aſcendere. Ad pacis bona reformanda vos ſtudiis huiuſmodi gaudebamus inſiſtere: ex quibus ſpes erat, vos in cor Domini Regis noſtri, hanc poſſe gratiam deſuper euocare, vt vobis iram ſuam Regia pietate remitteret, & illatas in diſceſſu, & ex diſceſſu veſtro iniurias ad cor de cætero non reuocaret. Erat amicis veſtris, & beneuolis ad ipſum aliquis acceſſus, dum hæc de vobis audirentur; & ob conciliandam vobis

gratiam

gratiam ſupplicantes benignè quemque ſuſtinuit. Iam verò quorundam relatione didicimus, quod ad memoriam anxiè reuocamus; vos ſcilicet in eum comminatoriam emiſiſſe, quo ſalutationem omittitis, quo non ad obtentum gratiæ conſilium, preceſve peruigiles, quo non amicum quid ſentitis, aut ſcribitis; ſed intentatis minis, interdictam, aut præciſionis eulogiam in eam iam dicendum ferè, multa ſeueritate proponitis. Quod ſi quàm durè dictum ſit, iam fuerit ſeuerè completum: quo turbata ſunt; non iam ſperamus ad pacem redigi; ſed in perenne quoddam odium, & inexorabile pertimeſcimus inflammari. Rerum verò finem prudentia ſancta conſiderat, dans operam ſolicitè, vt, quod prudenter inchoat, bono quoque fine concludat.

2. *Aduertat itaque (ſi placet) diſcretio veſtra, quò tendat, an conatibus huiuſmodi finem queat obtinere, quem optat. Nos quidem his cauſis, à ſpe magna cecidimus; & qui pacis obtinendæ ſpem quandoque concepimus; ab ipſis iam ſpei liminibus graui quadam deſperatione repellimur. Et dum velut extracto gladio pugna conſeritur, pro vobis ſupplicandi locus vtique non inuenitur. Vnde patri ſcribimus ex charitate conſilium, ne labores laboribus, iniurias ſuperaddat iniuriis: ſed omiſſis minis, patientiæ, & humilitati inſeruiat; cauſam ſuam diuinæ clementiæ, Domini ſui gratiæ, & miſericordiæ committat; & ſic agendo carbones ignis in alterum capita coaceruet, & congerat. Accenderetur hoc modo charitas, & quod minæ non poterant, inſpirante Domino, bonerámque conſilio ſuadente, ſola fortaſſe pietas obtineret. Bonum magis erat de paupertate voluntaria glorioſè laudari, quàm de beneficij ingratitudine ab omnibus in communi notari.*

3. *Inſedit altè cunctorum mentibus, quàm benignus Dominus noſter Rex vobis extiterit, in quam vos gloriam, ab exili prouexerit; & in familiarẽ gratiam tam læta vos mente ſuſceperit, vt dominationis ſuæ loca, quæ à Boreali Oceano Pironeum vſque porrecta ſunt, adeo poteſtati veſtræ cuncta ſubiecerit, vt in his ſolum hos beatos reputaret opinio, qui in veſtris oculis poterant complacere. Et ne veſtram gloriam mobilitas poſſet mundana conterere, vos in his, quæ Dei ſunt, voluit immobiliter radicare. Et diſſuadente matre ſua, regno reclamante, Eccleſia Dei, quoad licuit, ſuſpirante, & ingemiſcente, vos in eam, qua præeſtis, dignitatem modis omnibus ſtuduit ſublimare; ſperans ſe de cætero regnare fœliciter, & ope veſtra, & conſilio, ſumma ſecuritate gaudere. Si ergo ſecurim accipit, vnde ſecuritatem ſperabat, quæ de vobis erit, in cunctorum ore narratio. Quæ retributionis hactenus inaudita remuneratio, vel rememoratio? Parcatis ergo (ſi placet) famæ veſtræ, parcatis & gloriæ, & humilitate dominum noſtrum, filiumque veſtrum charitate vincere ſtudeatis.*

4. *At, quod ſi noſtra vos monita mouere nequeunt, debet ſaltem Summi Pontificis, & S. R. E. dilectio, & fidelitas inclinare; vobis enim ſuaderi debet, & facilè, ne quid attentare velitis, quod laboranti iamdiu matri veſtræ labores augeat, quo ne multorum inobedientiam deplorantis, in eorum, qui obediunt, amiſſione, dolor accreſcat. Quid enim, ſi veſtra (quod abſit) exacerbatione, vel opera, Dominus noſter, quem, largiente Domino, populi ſequuntur, & regna, à Domino Papa receſſerit, ipſumque fortaſſis aduerſum vos ſolatia denegantem, ſequi de cætero declinauerit? Ipſum namque in hoc, quæ ſupplicationes, quæ dona, quot, quantáve promiſſa ſolicitant? In petra, cum huc vſque firmus perſtitit, & totum, quod mundus offerre poteſt, victor alta mente calcauit: vnam nobis timori eſt, vt quem oblatæ diuitiæ, & totum, quod in hominum gloria pretioſum eſt, flectere nequiuerunt; animi ſui valeat indignatio ſola ſubuertere. Quod ſi per vos acciderit, in threnos Ieremiæ totus ire, & lachrymarum fontem oculis veſtris de cætero negare, nulla quidem ratione poteritis.*

Reuocetis itaque, ſi placet ſublimitati veſtræ, conſilium, Domino quidem Papæ, & S R.E. vobis etiam, ſi placeat aduertere, modis omnibus, ſi proceſſerit, obfuturum. Sed qui penes vos alta ſapiunt, vos fortè hac via progredi, non permittunt. Hortantur experiri in Dominum noſtrum Regem, quis ſitis; & omnia, quæ ſua ſunt, poteſtatem exercere, quâ præeſtis. Quæ minimum poteſtas peccanti timenda eſt, ſatisfacere nolenti formidanda. Dominum verò Regem non quidem peccaſſe nunquam dicimus; ſed ſemper Domino paratum ſatisfacere, confidenter dicimus, & prædicamus. Rex à Domino conſtitutus paci prouidet ſubiectorum per omnia: vt hanc conſeruet Eccleſiis, & commiſſis ſibi populis; dignitates Regibus ante ſe debitas, & exhibitas ſibi, vult exhiberi, & exigit. In quo ſi inter ipſum, & vos aliqua oborta eſt contentio, à ſummo ſuper hoc Pontifice paterna gratia, per venerabiles patres noſtros Londonienſem, & Herfordenſem Epiſcopos conuentus, & commonitus, non in cœlum os ſuum poſuit, ſed de omnibus, in quibus Eccleſia, vel Eccleſiaſtica perſona, quæcumque ſe grauatam oſtenderet, ſe non alienum quærere, ſed Eccleſiæ regni ſui pariturum iudicio, humiliter, & manſuetè reſpondit. Quod quidem, & factis implere paratus eſt, & dulce reputat obſequium, cum monetur, vt corrigat, ſi quid offenderit in Deum. Nec ſolum ſatisfacere, ſed & ſi ius exigat, in hoc ſatis dare paratus eſt. Sed & ſatis dare, ſatiſque facere volentem, Eccleſiæ ſe iudicio in his, quæ Eccleſiæ ſunt, nec in modico ſubtrahentem, colla Chriſti iugo ſubdentem quo iure, quâ lege, quóve Canone, aut interdicto grauabitis; aut ſecuri, quod abſit, Euangelica præcidetis? Non impetu quidem ferri, ſed iudicio prudenter regi, laudabile eſt. Vnde noſtrum omnium vna eſt in commune petitio, ne conſilio præcipiti mactare pergatis, & perdere: ſed commiſſis ouibus, vt vitam, vt pacem, vt ſecuritatem habeant, paterna ſtudeatis gratia prouidere. 5.

Mouet quidem nos omnes, quod in fratrem noſtrum Dominum Sariſberienſem Epiſcopum, & Decanum eius, præpoſterè, vt quidam æſtimant, nuper actum audiuimus. In quos ſuſpenſionis, aut damnationis pœnam, ante motam de culpa controuerſiam, calorem, vt videtur, iracundiæ, pluſquam iuſtitiæ ſecuti tramitem, intorſiſtis. Ordo iudiciorum nouus hic eſt, huc vſque legibus, & Canonibus, vt ſperamus, incognitus; damnare primùm, & de culpa poſtremò cognoſcere. Quem, ne in Dominum noſtrum Regem, & regnum eius, nec in nos, & commiſſas nobis Eccleſias, & parochias in Domini Papæ damnum, & S.R.E. dedecus, & detrimentum, veſtræque confuſionis augmentum non modicum, exercere tentetis, & extendere; remedium vobis appellationis opponimus, & qui contra metum grauaminum, in facie Eccleſiæ, viua iam dudum voce ad Dominum Papam appellauimus; iterato iam nunc ad ipſum ſcripto etiam appellamus, & appellationi terminum, diem Aſcenſionis Dominicæ, deſignamus, quanta quidem poſſumus deuotione ſupplicantes, vt inito ſalubriori conſilio, veſtris, ac noſtris laboribus, expenſiſque parcatis; cauſámque veſtram, in hoc, vt remedium habere queat, ponere ſtudeatis. Valere vos optamus in Domino Pater. 6.

Hactenus litteræ Epiſcoporum ad Sanctum Thomam, oleo in Regem madentes, felle in ipſum.

7. Cæterùm ipſe, quâ pollebat conſtantiâ animi, cùm ſub nomine omnium palliatum, Londonienſis ſolius ſtylum facile noſſet; qui cæterorum nomine ſcripſiſſet: talem eidem epiſtolam reſcripſit, de ſe humiliter, ſed non abiectè loquens: de cauſa Dei modeſtè, ſed ſublimiter.

b Vbi ſuprà. [b] *Thomas Cantuarienſis, Eccleſiæ humilis miniſter, Gileberto Epiſcopo Londonienſi, quod ſemel, hoc iterum, ſic tranſire per bona temporalia, vt non amittat æterna.*

Mirandum, & vehementer ſtupendum eſt, virum prudentem, ſacris litteris eruditum, præſertim religionem habitu præferentem, adeò manifeſtè, ne dicam irreuerenter, & timore Dei poſtpoſito, aduerſari veritati, iuſtitiæ reſiſtere, & ad omne fas, nefáſque confundendum, ſtatum Sanctæ Eccleſiæ, quam ipſe fundauit Altiſſimus, velle euertere. Veritas enim eſt,
c Matth. 16. *quæ dicit* [c]: Portæ inferi non præualebunt aduersùs eam. *Non ſanè igitur capitis eſſe dignoſcitur, qui intendit eius ruinam, & homini ſimilis, montem magnum ſune circumligatum, tentans deiicere. Sed nunquid ira, vel odio deferbuit, vt exacerbatus iaculari compellar huiuſmodi verba in fratrem meum, & collegam, & Coepiſcopum meum? abſit. Sed de litteris tuis, quas per Archidiaconum tuum deſtinatas accepi, talia collegi. Neque enim de ſpinis vuas, aut de tribulis ficus colligere potui. Vt clareat, an ita ſit proponamus eas, & continentiam earum in lucem proferamus. Finis collatus principio, ſimilitudinem ſcorpionis confirmat. Illud blandiens ad nos ingreditur; ille pungens nos acerbè, ſilentium nobis imponere machinatur. Quid enim aliud eſt, primò recognoſcere debitam nobis ſubiectionem, & ſubiectioni cohærentem obedientiam promittere; demùm ne obedire debeas, ad appellationem conuolare? Nunquid apud me ſunt,* eſt, & non, *dicit Apoſtolus? Sed neque apud Apoſtoli deberent eſſe diſcipulum. Neceſſariò acceperunt diſcipuli à Domino poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes, &*
d Ezech. 2. *ſcorpiones* [d]. *Habitat Ezechiel, & hodie cum ſcorpionibus.*

8. *Et illud video, quo ſenſu dixeris: ad appellationis remedium confugimus. Chriſti ſequelam te dicis. In hoc dicto ſecus inueneris. Omnium enim malorum noſtrorum efficax, imò efficaciſſimum remedium commendauit nobis Chriſtus obedientiam; non ſolum verbo, ſed euidentiſſimo exemplo, factus obediens Patri ſuo vſque ad mortem: & tu qua fronte appellas remedium, obedientiæ impedimentum? Quod non remedium, ſed detrimentum rectius habet nominari: Sed & hoc quâ fiducia præſumis? Speras ne te habiturum defenſorem ad non obediendum illi, qui vindicandi in omnem inobedientiam, & officium accepit, & præceptum? Malè hoc eſt ſperare de eo, & in ipſum grauiter offendere. Poterant & retardare ab huiuſmodi præſumptione, quas iam paſſus es, prima, & ſecunda repulſio. Vna quippè vox tua primùm, & deinde littera tua ad perſuadendum compoſita experta ſunt, quam firmiter ſtet, quàm veraciter ſit Vicarius Petri, quem non precibus, non donis, nec commonitionibus, vel promiſſis mouere potuiſti. Sed tertiò attentandus eſt, vt Domini ſui exemplo tertia attentatione triumphum reportet. Porrò, vt nihil deeſſet grauaminis, defixiſti terminum tuæ appellationi, anni ferè ſpatium. Nec miſertus es noſtri exilij, vel laboris Sanctæ Eccleſiæ, ſponſæ Chriſti, quam ipſe ſuo ſanguine acquiſiuit. Et vt hæc mittam (non omittenda tamen) prouidere debueras, cui te fauere dicis, domino noſtro Regi, qui quamdiu ſic agit in nos, vel in Eccleſiam Chriſti, nec ad bella procedere nec in pace degere, ſine periculo animæ ſuæ poterit: ad reliqua tranſeamus.*

Quædam turbata eſſe commemoras in diſceſſu, & ex diſceſſu noſtro. Timeant huius perturbationis auctores, & conſiliarij, & ne ipſi perturbentur. Magnis me laudibus extollis, quaſi de bono principio meæ peregrinationis. Et quidem ſapientis eſt, famam non negligere: ſed diſcreti eſt, nulli magis de ſe, quàm ſibi credere. De iniurias inſimulor, quaſi illatis Domino noſtro Regi. Sed quia nullam deſignas ex nomine, nec ego ſcio, cui reſpondere debeam. Quia ergo ſuperficie tenus accuſor, ſuperficie tenus in hac parte me excuſo. Hoc tamen interim accipe reſponſum: quia nullius mihi conſcius ſum, nec propterea iuſtificatus ſum. De comminatorio miraris, quod nos in eum emiſimus. Quis pater videt filium aberrare, & tacet? Quis virga non percutit, ne gladium incurrat? Deſperat pater de filio, quem comminatione non corripit, vel flagello. Abſit autem, vt tecum ſentiamus, dominum noſtrum impatientem correptionis, ad exterminationem apoſtaſiæ lapſurum. Non enim Patris cæleſtis plantatio eradicabitur? Nauem concutit ſæuiſſima tempeſtas; clauum teneo: & ad ſomnum me vocas? 9.

Congeris, & ſtatuis ante oculos noſtros beneficia nobis à Domino noſtro Rege collata, & de exili me commemoras ad ſumma prouectum. Vt autem huic aliquantiſper reſpondeam; in inſipientia mea tamen, de quàm exili putas. Si tempus, quo miniſterio ſuo me præſtitit, reſpicias; Archidiaconatus Cantuarienſis, Præpoſitura Beuerlaci, plurimæ Eccleſiæ, Præbendæ nonnullæ; alia etiam non pauca, quæ nominis mei erant poſſeſſio, tunc temporis, adeò tenuem, vt dicis, quantum ad ea, quæ mundi ſunt, contradicunt me fuiſſe. Quod ſi id generis mei radicem, & progenitores meos intenderis; ciues quidem fuerunt Londoniæ in medio conciuium ſuorum habitantes ſine querela; nec omnino infimi. Sed vt aliquando mundi tenebris ſemoti iudicemur à lumine veritatis: quid glorioſius, naſci de mediocribus, vel etiam infimis, an de mundi magnatibus, & honoratis: cùm dicat Apoſtolus: [e] In- *e 1. Cor. 12.* honeſtiora corporis noſtri membra abundantiori circumdamus honore. *Stemmata quid faciunt? ait Gentilis Poeta. Quid habet dicere Chriſtianus Epiſcopus litteratus, & religioſus? Sed fortaſſis de exiguitatis meæ memoria notam confuſionis mihi obiicere voluiſti; confundere autem Patrem, quantum cedat in reatum, ipſe videris ex præcepto Domini,* [f] *quod de honorando Patre accepiſti.* 10. f Exod. 20.

Pro gratia verò Regis nobis commendanda, commemoratione beneficiorum eius, non multò fuit laborandum. Teſtem enim Dominum inuoco, nihil ſub ſole me gratiæ ipſius, & ſaluti præponere; tantum ſalua ſint, quæ Dei ſunt, & Sanctæ Eccleſiæ. Non enim aliter fœliciter regnare poterit, vel ſecurè. Eſto, quia ita eſt. Multò ſunt plura, & ampliora, quam tua explicet oratio, beneficia eius erga me: debuíne pro his omnibus, vel etiamſi conduplicarentur, Eccleſiæ Dei libertatem exponere? Quanto minùs fama mea, quæ ſæpiùs à vero deuiat, conſeruatione. Si mitiùs in alios egi in hoc nec tibi, nec aliis parco, neque Angelo, ſi deſcenderis de cælo; ſed ſtatim vt audiuero talia commonentem, audiet ex me. [g] Vade retrò *g Matth. 16.* Sathana: non ſapis, quæ Dei ſunt. *Abſit à me iſta dementia; auertat à me Dominus amentiam iſtam, vt aliquatenus perſuadear aliquibus tergiuerſationibus inire commercium de corpore Chriſti, vnde ego Iudæ venditori, & Dominus meus Iudæis aſſimiletur emptoribus Chriſti.* 11.

De promotione verò mea, quam ſcribis factam, matre Domini noſtri diſſuadente, regno reclamante, Eccleſia Dei, quoad licuit, ſuſpirante, hæc tibi reſpondeo: 12.

deo: Quod regni reclamationem, non audiuimus, ſed potius acclamationem. Diſſuaſio verò genitricis Domini noſtri, ſi fuit, vſque ad publicum non produt. Potuit autem fieri aliquas eccleſiaſticas perſonas ad eandem promotionem, vt ſolet, aſpirantes ſuſpiraſſe; cum ſe ſentirent ab ea, quam conceperant, ſpe decidere. Qui & hodie fortaſſis, in vltionem ſui caſus, præſentis diſſenſionis auctores ſunt, & conſiliarij. Sed
h Matth. 18. væ illi, per quem ſcandalum venit.[h] *Prætaxatis verò obſtaculis, & alijs, ſi qua fuerunt, diuina præualuit diſpenſatio, vt eſt hodie cernere. Exigit itaque ab eo, qui eſt ipſa iuſtitia, nulli omnino eum poſtponere; qui me ſtatuit in gradu iſto ſua miſeratione. Illud etiam, quod ad iuſtificandum Dominum Regem, videris propoſuiſſe, iudicauimus non prætereundum leuiter, vel abſque diſcuſſione. Et vtinam à ſententia non diſſentiret, & noſtra aduerſus eum minus iuſta appareret querela.*

13. *Dicis enim ipſum eſſe ad ſatisfaciendum, & ſemper fuiſſe paratum. Hoc te confidenter dicere, hoc te aſſeris prædicare. Suſtine igitur paulisper, & ad interrogata reſponde. Illud quod dicis, paratum eſſe ad ſatisfaciendum, quo ſenſu intelligis? Illos, quorum ſe Deus dicit patrem, & iudicem, orphanos, viduas, pupillos, innocentes, & omnino huius, quæ nos mouet, controuerſiæ ignaros, vides proſcribi; & taces: Clericos exterminari, & non reclamas? alios bonis ſuis ſpoliari, & contumelijs affici, & non contradicis? ſeruientes meos in vincula conijci, & teneri; & obmuteſcis? matris tuæ Cantuarienſis Eccleſiæ bona diripi, & non reſiſtis? me patrem tuum gladios, ceruici meæ iam iam imminentes, vix euaſiſſe; & non doles? ſed, quod deterius eſt, cum perſecutoribus meis, & in me, Deo, & Eccleſiæ ipſius, & hoc non in occulto, ſtare non erubeſcis. Eſt ne hoc ſatisfacere: perpetrata mala non corrigere, & malis deteriora de die in diem adijcere? Sed fortaſſis illud in contrarium intelligis, vt ſit hoc ſatisfacere, voluntati impiorum deſeruire, ſecundum illud:*[i] Inebriabo ſagittas meas ſanguine: *ſed di-*
i Deut. 32. *cis mihi: Pater mi, de quibus me calumniaris? Abſolue me paucis: tunica mea timeo. Verùm eſt, mi fili, & nimis verum, quod reſpondes, & ideò gladium non habes.*

14. *Quod enim ſcribis, ipſum paratum ſtare iudicio regni ſui, quaſi condigna ſatisfactio ſit hæc: quis eſt in terra, vel etiam in cælo, qui de diuina diſpenſatione præſumat iudicare? Humana iudicentur; diuina penitus inconcuſſa remaneant, & relinquãtur. Quanto melius, frater mi, illi ſalubrius, tibi ſecurius, intimare ei, perſuadere omnibus modis elaborares voluntatem Dei de conſeruanda pace Eccleſiæ ſuæ, de non appetendis his, quæ conceſſa non ſunt eius adminiſtrationi, de honorandis ſacerdotibus Dei, nec qui ſint attendat, ſed cuius ſerui ſunt. In Sariſberienſem Epiſcopum, & Ioannem Oxeneſordenſem, non Decanum, vt dicis, ſed Decanatus inuaſorem, me præiudicio abuſum calumniaris; ſed meminiſſe debuiſti, quædam manifeſta præcedere ad iudicium. Et motum eo dicis; quid ni?* Vcalegon trepidat, paries cùm proximus ardet. *Et vtinam bene monearis ab eo, in quo non bene ſteriſti. Scias ergo, & intelligas, te inſinuante, Dominus meus, quòd qui dominatur in regno hominum, ſed & Angelorum, duas ſub ſe poteſtates ordinauit, Principes, & Sacerdotes, vnam terrenam, alteram ſpiritualem; vnam miniſtrantem, alteram præeminentem, vnam, cui potentiam conceſſit, alteram, cui reuerentiam exhiberi voluit. Qui verò his, vel illis de ſuo iure ſubtrahit, Dei ordinationi reſiſtit. Non indignatur, Deos appellans eos, ſæpius in ſacris*
k Pſalm. 81. *litteris: ſic enim dicit*[k]. Ego dixi, Dij eſtis, *&c. Et iterum*[l]. Conſtitui te Deum Pharaonis: *&c.*[m] Diis l Exod 9.
non detrahes, *id eſt, Sacerdotibus. Et de eo, qui iuraturus erat, loquens per Moyſen, ait*[n], Applica illum m Ibid. 22. n Ibid.
ad Deos, *id eſt, ad Sacerdotes: Nec præſumat Dominus noſter iudices ſuos velle iudicare: terrenis enim poteſtatibus non ſunt commiſſa claues regni cælorum, ſed Sacerdotibus. Ideo ſcriptum eſt*[o]: Labia Sacer- o Malach. 2.
dotis cuſtodient ſcientiam, & legem requirent ex ore eius, quia Angelus Domini eſt. *Et Paulus etiam dicit*[p]: Nonne Angelos iudicabimus, quantò ma- p Corinth. 6.
gis homines?

Illud etiam, te ſuggerente, commemoretur Domino noſtro dignum memoria, & imitatione, quod in Eccleſiaſtica legimus hiſtoria de Conſtantino Imperatore, cui cum oblatæ fuiſſent ſcriptæ accuſationes contra Epiſcopos, accuſationis quidem libellos accepit, & accuſatos conuocans, in eorum conſpectu eoſdem incendit, dicens: vos dij eſtis, à vero Deo conſtituti. Ite, & inter vos cauſas veſtras diſponite, quia dignum non eſt, vt nos homines iudicemus Deos. O magnum Imperatorem! O diſcretè regnantem in terra, quæ aliena ſunt fraude non vſurpantem, & regnum æternum in cælo promerentem! Studeat itaque Dominus noſter tantum, tam diſcretum, tam fælicem imitari Principem: cuius & memoria laudabilis frequentatur in terris, & vita perpetua, & glorioſa habetur in cælis. Alioquin timeat, quod in Deuteronomio Dominus minatus eſt, dicens[q]: Homo quicumque fecerit in q Deut. 17.
ſuperbia, vt non exaudiat Sacerdotem; ante iudicem morietur. *Ad hoc enim vocatus eſt, & in hoc ipſum temporalis regni pax, & magnificentia de qua nos commones, miniſtratur ei de cælo. Alioquin* non
ſaluatur Rex per multam virtutem ſuam[r], *etſi ſub-* r Pſal. 32.
dantur ei regna, & inclinentur nationes. Sed hæc hactenus. Quoſcumque autem prætaxatarum habuiſti conſcriptores litterarum, quod tibi reſponſum eſt, nouerint ſibi eſſe reſponſum. De cætero, fratres, commoneo vos, rogo, & obſecro, vt nos non ſeparent ſchiſmata, nec obnubilent ſimultates; ſed ſit in Domino cor vnum, & anima vna, & audiamus illum, qui dixit[f]. Pro iuſti- f Eccleſ. 4.
tia agonizare pro anima tua, & vſque ad mortem certa pro iuſtitia, & Deus expugnabit pro te inimicos tuos. *Non obliuiſcamur illum diſtrictum iudicem, ante cuius tribunal conſtitutos ſola nos veritas iudicabit, amoto timore, & fiducia omnis terrenæ poteſtatis. Valeat in Domino fraternitas veſtra.* Sic D. Thomas ad ſuos ſuffraganeos, io perſona Gilberti Londonienſis, à quo ſciebat epiſtolam dictatam, & cui cæteri alij conſenſiſſent.

Mihi rem totam altiùs perpendenti, illud ſum- 16.
mè dolendum menti occurrit; ex quo Redemptor noſter recens natus, ab Herode quæſitus; prouectus, à Pilato comprehenſus, damnatuſque; illo inſiſtente reſponſis ſacerdotum, hoc irritato accuſationibus Pontificum; vix quicquam graue ſponſam eius paſſam inter fideles, niſi ab his, quos paſtores illi prouidit: neque vnquam adeo inſaniiſſe potentiam Regum, vt in Eccleſiam, ſine Eccleſiaſticorum obtentu debacchatentur. Ecce in Thomam propugnantem Eccleſiæ iura, non alij acriùs excandeſcunt, quàm Coëpiſcopi; prorumpentes in ipſum vſque ad conuitia; & nullis prorſus rationibus parcentes, queis poſſent tenetam verecundiam ipſius exagitare. Sed inter hæc admiror conſtantiam Sancti; & reuerentiam, ſalua humilitate, qua ſingulis obiectis ſatisfecerit; nec tantùm pro Eccleſia Dei ſublimiter; ſed pro ſeipſo grauiter reſpondit. Extant & aliæ Epiſcoporum litteræ ad Alexandrum Papam, in quibus plures pro Rege excuſationes, in Thomam querelæ, & demùm ap-

pellatio continebatur. Verùm de his, & de aliis Regis Henrici, ad eundem Pontificem, quia vix dimeria à ſupradictis continent, legat, qui volet Cardinalem Baronium, qui vtraſque vulgauit hoc ipſo anno. Nunc Sanctum virum cedentem furori regio; & hoc à Pontigniaco diſcedentem, ſequenti capite deuoti proſequamur.

1. S. Thomas, vt conſulat Ciſtercio, meditatur diſceſſum à Pontigniaco. 2. Reprehenſio noſtrorum, 3. & excuſatio. 4. Pontigniaci reuelata Sancto palma martyry, 5. & honorificus ad Eccleſiam ſuam reditus. 6. Lachryma diſcedentis, & deſertorum. 7. Reuerentia in Sanctum. 8. Regis inſidia, 9. & Alexander deceptus ſpe pacis. 10. Querela Thoma, 11. De ſublatis obedientia ſua Epiſcopis. 12. Sibique inſultantibus, 13. In propriam, cæterorúmque perniciem; 14. Recuſatum iudicium inimici, 15. & ſcandalum multorum aduersùs Sanctum.

CAPVT IV.

1. PERVENIT interim ad aures Beati Præſulis, quæ Rex Henricus in familiam Ciſtercienſem, ſi diutiùs ipſum Pontigniaci retinerent, comminabatur. Nec dubitabat efferuem iram Principum, ignaram reprimi; vltionem tardiùs concipere, quàm patrare. Ergo qui hactenus leuamen malorum omnium Pontigniacenſes fratres, ac profeſſionis vltrò à ſe ſuſceptæ Sanctum illud conſortium, cæleſtium, velut officinam conſolationum, expertus fuiſſet; ne quos teneriùs in Chriſto diligebat, acerbiùs læderet; aut exilio mulctari pateretur, à quibus per biennium exul ipſe filiali pietate ſuſtentabatur: Pontigniacum deſerere ſtatuit; & qui terrenis omnibus ſubſidiis, pro defendenda Eccleſiæ libertate lubens carebat, pro conſeruando familia Ciſtercienſi, vel ſpiritualibus ſe voluit abdicare: certus non aliter præſentiorem Deum haberi, quàm ſi cuncta deficiant: & vel Chriſti præſentiam corporalem obfeciſſe diſcipulis, quominus Spiritum ſanctum conſequerentur. De hoc diſceſſu Rogerius [a] hæc in annalibus. *Ecce Rex Angliæ mandauit prædicto Abbati de Pontigniaco, quod ſi ille vlterius retineret Cantuarienſem Archiepiſcopum in domo ſua, ipſe fugaret ab Anglia omnes Monachos ſui Ordinis. Vnde factum eſt, vt Beatus Thomas ſponte ſua alienaretur à domo illa, ne cauſa ipſius tot domus religioſorum perirent.* Ita Rogerius, cui alij omnes concordant.

a In annalib.

2. Tum verò Sanctus, ſeu famæ ſuæ prouidens, ſi fortè ex noua loci mutatione, leuitatis vt poſſet; ſeu vitæ ſi ex contemptu ſubſidiorum communium, deſperationis labem incurriſſet; ad Ludouicum Regem directo nuntio, quem animo conceperat diſceſſum, atque diſceſſus ſui cauſam aperuit aduersùs iram Regis potentiam Regiam interpellans ſidenuſ; atque ad eius recurrens munificentiam, cui nihil ab Henrico timendum foret. Illud compertum, Ludouicum audito nuntio, & comperto conſilio viri Sancti, vltrò ſe obtuliſſe hoſpiti tanto. Quin & in noſtris nonnihil reprehendiſſe, quod vllis ſiue minis, ſiue terroribus abire permitterent, quem vel inuitum debuiſſent retinere[b]. *O religio, inquit, ô religio! vbi es? Ecce enim, quos credebamus ſæculo mortuos, ſæculi minas timent; & pro rebus caducis, quas propter Dominum contempſiſſe profitentur, a Dei opere quod inceperant, conuertuntur retrorſum Dei cauſa exulantem eiicientes à ſe.* Hæc Ludouicum in noſtros proclamaſſe Vuillelmus affirmat, in ſua illa hiſtoria Quadripartita; atque ex ipſo Baronius; quamuis cæteri penitus omittant, vnde aliquibus ſuſpectum eſſe apparet.

b in Quadripart. lib. 1.

Certè ſi res attentiùs perpendatur, neque Thomas expulſus à Pontigniaco, quem certò conſtat ſponte diſceſſiſſe; imò Monachis multùm repugnantibus, vt ex eodem Vuillelmo dicam inferiùs: nec Ludouicus, ſaltem ſibi conſtans, reprehendere potuit, quos collaudaſſet; & quibus coram ipſo in diſceſſu Thomæ, gratias egiſſe, ex oculari teſte, grauíque, magiſtro Eduardo, ſtatim oſtendemus: nec demùm mirum, ſi vim non adhibuerint, diſcedere volenti, quibus recens expulſis à Germania occaſione Alexandri, per Fridericum; ſi tunc etiam occaſione Thomæ, ab Anglia, per Henricum expellerentur, deficerent in reſiduo orbe Cœnobia, ad quæ poſſent confugere; neque extra ſine periculo animarum (heu nimium cognito) & graui ſpirituali iactura diuagarentur. Ergo qui, ne Alexandro non obedirent, in quo peccatum foret, perpeſſi omnia; neque vllis ſubſequendis bonis potuerunt induci, vt paterent id malum: Thomam abire, quod peccatum non erat, paſſi ſunt; vt multa ſpiritualia bona conſequerentur, multa mala vitarent, quæ imminebant. Nec amiſſione temporalium territi, ſed ſolo ducti periculo animarum; pro quibus Chriſtus paſſus, idque approbante Ludouico Rege; & peccatorum, quæ inde ſequerentur, & iam experti eſſent, deteſtatione.

Diſtant Seonæ ab Eccleſia Pontigniaci, vſque ad decimum lapidem, neque enim longiùs ſe auelli permiſit: hanc ſibi ſedem elegit Sanctus Præſul, exilij reliquum in ea toleraturus. Cæterùm antequam exiret à Pontigniaco, martyrij ſui certior factus eſt, præcedente viſione, quam ipſe primum, Abbatibus duobus, Ciſtercienſi, vtrique, Vallis lucentis nimirum, & Pontigniaci: illi deinde aliis, quamuis poſt mortem Sancti, iuxta promiſſa: ſed Herebertus cunctis palam fecit in Quadripartita hiſtoria ſcribens, in hunc tenorem. *Cum Abbas Pontigniacenſis inſtantius petierit* (ſcilicet à Beato Thoma Cantuarienſi) *vt ſi quam de ſe habuiſſet reuelationem, ſibi tanquam amico pateſaceret; Archiepiſcopus præmiſſo iuramento, de non reuelando ſecreto, dum ipſe viueret, reſpondit. Sciatis Pater, quod hac ipſa nocte, ſiſti me vidi ante Tribunal Pontificis, & Cardinalium, idque in Eccleſia quadam, pro cuius libertate pugnabam cum Rege Angliæ, Cardinalibus mihi repugnantibus, vt Regi fauerent: ſed nihilominus cauſam meam promouente ſummo Pontifice. Porrò dum hæc inter ipſos agitarentur, ecce quatuor ſatellites ingreſſi, ab eorum præſentia repente raptum, in eadem Eccleſia trucidabant, inciſo vertice, & cute à cranio auulſa, non ſine meo ingenti dolore. Vt mihi inde palam factum ſit; atrocem tandem mortem, quamuis,* 3.

quamuis,vt ſpero, Deo non diſplicentem , quippè pro eius gloria , ſubeundam. Hæc Herebertus in Quadripartita , diuerſis licèt verbis , ſed quæ ſenſum nullatenus immutent. Eduardus paucioribus rem aperit. [c] *Oblata* (ait) *quoque ei fuit viſio quadam terribilis,cum fatigatus multis precibus , & genuum curuationibus,obdormiſſet ; quæ futuram eius cædem ſignificaret. Quamobrem magis,magiſque ille ſe diuinis mancipauit obſequiis,& ad tolerandas iniurias omnes animum confirmauit.*

c apud Bar.

5. Cæterum in Capella Pontigniacenſi,quæ vſque hodie Sacrata D.Thomæ, memoriam reuelationis huius confirmat , Angelicas auditas à Sancto voces,& cœleſte oraculum,quo non ſolùm martyrio coronandus , ſed & Cantuariæ antea reſtituendus prædiceretur; ſatis,ſuperq; inſcriptiones duæ inſinuant.Altera proſa, oratione verſa altera, quæ ſic ſe habent,

Diuus in hoc Thomas ſacient pia vota ſacello,
Audit Angelicus verba ſupernus ſonus.

Noli timere ſerue Domini;quia citò ad tuam ſedem Cantuarienſem cum honore remeabis : non poſt multum temporis,cum martyrij palma , ad paradiſi gaudia peruenturus. Hactenus ibi. Porrò hoc idem ſacellum Pontigniaci,quod Sanctus Stephanus olim incoluerat,cuius ſuprà meminimus , tabulæ antiquæ Cœnobij teſtificantur , ex quibus hæc ad nos tranſmiſſa a Cantore Cœnobij : relatione fideli accipiat lector.*Extat quoque paruum ſacellum,quod multis annis ante conſtructionem dicti Cœnobij Diuo Stephano Eremita fuit conſecratum , in quo Diuus Thomas Cantuarienſis audiuit ſacrum oraculum,vocibus Angelorum de cœlo ſibi emiſſum:quod videlicet cum honore in ſedem ſui Archiepiſcopatus reſtitueretur , deinde exiguo temporis interuallo palmam martyrij adipiſceretur.*Meminit & eiuſdem oraculi Matthæus Paris,addens in die Martis ad ipſum factum,in quo natus , & paſſus , & in quo pleraque illi contigère [d].*Die enim Martis* , ſcilicet D.Thomæ Apoſtoli,*natus extitit , propter quod Thomas ex voto Matris in baptiſmo eſt appellatus. Paſſus quoque fuit die Martis , & tranſlatus die Martis. Die Martis ſederunt Principes apud Northantoniam ; Actus eſt die Martis in exilium. Die Martis apparuit Dominus apud Pontigniacum dicens:Thoma Eccleſia mea glorificabitur in ſanguine tuo ; die inſuper Martis reuerſus eſt de exilio , mortuus quoque die Martis palmam eſt adeptus.*

d fol. mihi 155.

6. Hac reuelatione munitus , præuentúſque egregius Chriſti Athleta,ægrè tandem diſceſſit à Pontigniaco. Certè Vvillelmus in eadem hiſtoria tradit,qui peregrinationem,qui exilium, qui paupertatem,qui ſuas tot , & ſuorum miſerias ſiccis oculis,atque inconcuſſa mente tolerauiſſet:cum Guarinum,cum Monachos deſereret , à dolore oppreſſum;nec ſe aliquatenus potuiſſe continere, quominus etiam in lachrymas erumperet. *Cum enim* (ait) *in procinctu eſſet Archiepiſcopus , vt pergeret Senonas, atque à ſanctiſſima illa ſocietate Pontigniacenſium fratrum diuelleretur nequaquam lachrymas potuit cohibere;adeò,vt Guarinus ipſum reprehenderet. Et quidnam agitis,Pater amantiſſime?Vbi robur animi veſtri? vbi conſtantia ? Nunquid,quam hactenus integram ſeruaſtis ab inimicis , coram filiis abiicitis? Nunquid qui ſemper etiam ſupra hominem , virum vos praſtitiſtis , nunc in affectus fœmineos degeneratis ? Quæ Patris verba filij proſecuti : ſi minus (inquiunt)largitati regiæ fiditis;ſi quæ forſan in loci munitione vobis,aut minùs placent, aut non ſufficiunt:en Pontigniacum veſtrum , vobis ſupplicat , ipſum vt non deſeratis , aut aſportetis : fœlix vtique , ſi ſecum vos retineat ; ſed neque minùs fœlix,ſi ſequatur : & quæcumque libentiùs perpeſſurum , quàm a vobis diuelli quantumuis latis;nedum triſtibus , atque ita lachrymantibus.* Hæc Vvillelmus in perſona Pontigniacenſium. Sed hæc , & alia dicentes deſeruit Sanctus , non quia vicem rependere non voluit, ſed quia non potuit. Guarinus tamen proſequutus eſt euntem, dum alij vtrumque , & lachrymis , & mente proſequebantur. Addit Eduardus Ludouicum Regem Pontigniacum adiiſſe hac occaſione, atque alloquutum Monachos , fortè non aliter Thomam dimiſſuros. *Vt autem*(ait) *ad Ludouicum Regem hæc perlata ſunt, ocyùs properauit Pontigniacum,conuocatis fratribus,gratias egit,quod tanto colligendo hoſpite Franciam honoraſſent. Cum autem Rex illum ſecum abduceret,lachrymis eum proſequuti ſunt Monachi,memores qua manſuetudine, & humilitate inter ipſos , & quaſi vnus ex ipſis vixiſſet annis duobus.*

Appropinquanti Senonas futuro Martyri Archiepiſcopus cum Clero obuiam proceſſit:nec diu diſtulit Ludouicus Rex hoſpitem viſitare ,quem ſibi à Deo commiſſum non dubitabat. Vt penè Henricum Anglum pœnituerit exturbaſſe ab eremo Pontigniaci , quem Metropolitana vrbs excepiſſet,atque expoſuiſſet Regi, Regno , & populis, qui Sancti viri conſtantiam prædicarent ; eius in ipſum impietatem deteſtarentur.Et augebant inuidiam Primates alij,Hiſpaniæ, Galliæ , Daniæ ; qui Principibus ſuis , fortè ob ſimiles cauſas , olim inuiſi,iam tunc optata pace , ſuis reſtituti Eccleſiis, perfruebantur. Perpendit id Ioannes Sariſberienſis [e],ſcribens ad Nicolaum de Monte, diſertis verbis. *Archiepiſcopus* (ait) *Sancti Iacobi diu proſcriptus,iam à multo tempore , reuocatus eſt à Rege ſuo. Rex Danorum ſuum reuocans Archiepiſcopum, conſilio eius agit omnia,compeſcit inimicos , & eum colit vt parem.Lugdunenſis Archiepiſcopus ſuam recepit ſedem,& prouinciam Catholicæ reddidit vnitati Vrbes Italiæ , eiecto Friderico ſchiſmatico , Catholicos Epiſcopos receperunt. Deo teſte,niſi Dominus Rex ſuum reuocet,quid de illo timeo,dicere reformido.* Ergo quæ cæteris conceſſa per orbem pax , dum ſoli Thomæ in Anglia denegatur,concitabat inuidiam populorum aduersùs Regem; qui omnium præſulum illius ſæculi optimum,neque aliam,quam Eccleſiæ,& Dei cauſam agentem , maiori præ cæteris odio proſequeretur. 7.

e Apud Bar. hoc ann.

Itaque ſiue vt hanc notam à ſe arceret , ſiue vt de Thoma,quod ardentiùs optabat , vltionem ſumeret ; ſeu tandem vt imminentem ſibi dudum ſententiam excommunicationis eluderet. *Nouas* [f], *eaſdémque ſubdolas , ſed potentiores excogitat artes; nempe nouam adornare legationem , Simonem alterum Romam mittere, qui falſis adhibitis iuramentis, decipiat Alexandrum;& auro corrumpat , quos poterit Cardinales. Delectus eſt ad ſcelus nequiſſimum omnium hominum, periurus,excommunicatus Ioannes de Oxeneford Decanatus inuaſor , de quo ſuperiùs mentio facta eſt,qui mendaciis , falſiſque promiſſionibus ſuffarcinatus,& auro,iudicium totum inuerteret; atque primùm ab inferendis ſententiis excommunicationis , & interdicti Alexandrum Papam reuocet ; deceptum firmis propoſitis promiſſionibus pacis , & integra reſtitutione omnium à Rege inuaſorum Eccleſiæ iurium.* Demùm qui Cardinalem Papienſem inuiſum Thomæ , quémque aliàs ſibi fidum,atque muneribus obſequentem nouerat , impetraret legatum , conceſſa illi plenaria poteſtate; 8.

f apud Bar. hoc anno.

vt

vt vel ſic Thomam, quem per vim non poterat, ſaltem per ſpeciem iudicij labefactaret.

9. Corrupit nuntius, ſi quos auro non potuit, ſponſionibus falſis, atque iurata pacis promiſſione; cui componendæ Vuillelmus Papienſis aptior viſus; non quia cæteris ſanctior prudentiórve: ſed quia Regi amicitior; per quem ad viam iuſtitiæ, & pietatis, à quibus deuiabat, reuocaretur. Nec ſenſit dolos Alexander Papa, quæ hominum plerumque conditio eſt, facilè credidiſſe quæcumque optant. Et ſatis ſuſpicioni legati prouiſum cenſuit, ſi totius expertem ſuſpicionis, Ottonem Cardinalem tituli Sancti Nicolai in carcere Tulliano, legationis collegam ſuperadderet. Itaque vafer ille Ioannes de Oxeneford, munera fraudibus, atque fraudes muneribus alternans; atque vnumquemque, quâ parte vacillabat, quæ ſumma politicorum omnium ars, inuadens ſubdolè; facilè ab Alexandro impetrauit, quæcumque voluit. Et obtinuiſſet fortaſſis optatum finem, ſi æquè præteritas fraudes ſilentio tegeret, ac præſentes celabat; nec iactabundus detexiſſet dolos, quos callidus præualuit perſuadere. Certè, quæ aduersùs Thomam, tunc Romæ geſta, adeo omnes turbarunt, & perturbarunt; vt vel fideles Angliæ ipſum deſererent; nec deeſſent in Gallia multi Epiſcopi, qui quos ex ſuis habebant commendatos, ipſi remitterent; non vt incolumi, & ad propria reſtituendo; ſed quaſi deſperato, & cum quo omnes perituri pariter forent; Extat epiſtola eiuſdem Sancti Thomæ ad Ioannem Cantuarienſem de his omnibus, & aliis, quæ acciderunt in nuntij reditu; quam quia rem totam pleniſſimè explanat, deploratque, non pigebit ad litteram tranſcribere.

10. *Thomas, Dei gratia, Cantuarienſis Eccleſiæ miniſter humilis, Ioanni Cantuarienſi ſalutem.*

Quomodo de nouo facti ſumus opprobrium vicinis noſtris, ſubſannatio, & illuſio iis non modò, qui in circuitu noſtro ſunt, verum etiam omnibus ferè gentibus vtriuſque regni, & Francorum, & Anglorum, & fortè Imperij, qualiſque fama, ne dicamus, infamia, & ſcandalum circumuolat per aures, & ora omnium in Dominum Papam, vnde magis dolemus (Deus nouit) quàm de propria perſona; & in totam Curiam grauiter frementium, & inſultantium, & improperia inexpiabilia improperantium; ex ſubſcriptis poteris aliquatenus perpendere, & Domino Papæ, & amicis (ſi qui tamen ſunt) ſecretiùs intimare. Subiicit his, quæ fideli relatione ex Anglia eſſent nuper allata, ait enim.

11. *Ecce Ioannes de Oxeneford, & alij Regis nuncij à Curia redierunt, extollentes ſe ſuper id omne, quod dicitur, aut quod colitur Deus; dicentes ſe impetraſſe à Curia, quidquid deſiderauerunt. Videlicet, quod Rex exemptus ſit à poteſtate omnium Epiſcoporum, præterquam Domini Papæ, quoad excommunicationis innodationem. Et quod habiturus ſit legatum, quem petiuit, Vuillelmum ſcilicet Papienſem; qui inimicus noſter eſt pluſquam manifeſtus; cum plenitudine poteſtatis in omnem terram Regis, vt ædificet, & plantet; & præſertim eradicet, & euellat, omni remedio appellationis ſublato, & maximè ad decidendam principalem, quæ inter Regem, & nos vertitur, cauſam; & omnia incidentia, omni exceptione, & omni de cætero, vt dicitur, præiudicium allaturum. Et cum hac pompa, & cum hoc faſtu rediit Ioannes de Oxeneford in Angliam. Et cùm applicuiſſet in portu quodam, inuenit ibi fratrem noſtrum Herefordenſem Epiſcopum, auram proſperam ad transfretandum ſurtim ſaltem expectantem; quia palam non poterat, prohibitus à miniſtralibus regiis ex parte Regis, & litteris eius. Quo inuento, inhibuit ei primò, ex parte Regis, ne tranſiret; deinde ex parte Domini Papæ. Epiſcopo autem quærente, (ſicut nuntius ſuus, qui ad nos poſtea venit, & Dominum ſuum excuſaturus, nobis retulit) vtrum ſuper hoc Domini Papæ litteras haberet. Dixit ſe habere, quibus inhibebat Dominus Papa, & ei, & omnibus Epiſcopis Angliæ, ne venirent ad vocationem noſtram, atque in aliquo obedirent, quouſque veniret legatus de latere Domini Papæ à Rege impetratus. Qui & cauſam ſuper appellationem, quam fecerunt, & cauſam etiam principalem inter Regem, & nos, & omnes alias incidentes, cum plenitudine poteſtatis, amoto omni appellationis obſtaculo, terminaret.*

Cum inſtaret Epiſcopus, vt litteras inſpiceret; dixit ſe non habere præ manibus, quia miſerat eas cum expeditamento ſuo vſque Vuintoniam, quæ diſtat à portu Hantona per duodecim milliaria. Miſit Epiſcopus, habito conſilio cum ſuis, Vuintoniam cum Ioanne magiſtrum Eduardum Clericum ſuum, virum probum (vt credimus) & fidelem; qui vidit litteras, vnà cum Londonienſi Epiſcopo ſimiliter transfretare volente. Qui Londonienſis, viſis litteris, prorupit in vocem gratulabundus, dicens: de cætero Thomas meus non erit Archiepiſcopus. Adiecit etiam Ioannes, quia ipſe priuilegiata erat perſona, quod nec de cætero poſſet à nobis excommunicari, nec etiam conueniri in præſentia Domini Papæ; & liberam ſe habere poteſtatem donandi Decanatum Sariſberienſis Eccleſiæ, cui vellet; & in omnibus imminutam noſtram dignitatem vſque in aduentum legati venturi. Hæc omnia mandauit nobis Epiſcopus per Capellanum ſuum Canonicum regularem, virum religioſum, quem miſit ad nos excuſaturum, quare non venerit ad vocationem noſtram. Vocaueramus enim eum ſemel, & ſecundò, & tandem tertiò cum peremptorio edicto, quatenus infra Purificationem exhiberet nobis præſentiam ſuam, tanquam vir magnæ auctoritatis, & familiaris Regis, tractaturus de pace inter Regem, & nos, ſi quomodo fieri poſſet. Hæc omnia paratus erat Canonicus iurare, ſe ita accepiſſe ab ore Epiſcopi, nobis ex parte eius ſignificanda. 12.

Quæ ſi vera ſunt, tunc proculdubio ſuffocauit, & ſtrangulauit Dominus Papa non modò perſonam noſtram, ſed, & ſe, & omnes Eccleſiaſticas perſonas vtriuſque regni; imo etiam vtramque Eccleſiam, tam Gallicanam, quàm Anglicanam. Quid enim exemplo hoc peſſimo non audebunt cæteri Principes terrarum, aduersùs Eccleſiaſticas perſonas? Ad quem recurrent? Quomodo confidere poterunt de Romana Eccleſia, quæ nos pro ipſa ſtantes, & vſque ad ſanguinem decertantes ita deſerit, & deſtituit? Quid erit, ſi manentibus his inauditis, & deteſtandis priuilegiis, & emancipationibus, tam perſonæ Regis, quàm aliorum, ſub quocumque prætextu (quod Deus auertat) vt decidat Papa, vel vt in vrbe turbata fuerint omnia? transferentur hæc in heredes, nec poterunt auelli à manibus eorum. Et quod deterius eſt, alij Principes hoc exemplo ſimilia exterquebunt priuilegia, & emancipationes ab Eccleſia, velit, nolit, ipſa: & ſic peribit omnis Eccleſiæ libertas, & Epiſcoporum iuriſdictio, atque poteſtas, cùm non ſit, qui cohibere poſſit, & coercere tyrannorum flagitia; quorum tota intentio eſt hodie graſſari in Eccleſiam Dei, & eius miniſtros; nec deſiſtent quouſque eos, ſicut & alios, in ſeruitutem redegerint. 13.

Quis tandem erit finis, adhuc neſcimus. Verum id ſcimus, quia ſupra modum grauamur, ſiue vera ſint, ſiue non, quæ proponuntur. Non enim obediunt nobis, 14.

nec

nec reſpiciũt nos in aliquo, ſicut ſolẽt, vel Epiſcopi, vel Abbates, vel alij de Clero Angliæ, iam quaſi certi de depoſitione noſtra. Verùm ſecurus ſit dominus Papa, quòd nulla ratione intrabimus terram Regis litigaturi, nec ſtabimus iudicio inimicorum noſtrorum; & præſertim Papienſis, qui non ſitit niſi ſanguinem noſtrum, vt obtineat Sedem noſtram, quæ reuera (vt accepimus) ei promiſſa eſt, dummodo à nobis Rex poſſit liberari.

15. *Eſt & aliud, in quo grauamur, quia nobiles viri, tam proceres, quàm Epiſcopi, & alij Prælati de regno Francorum iam quaſi deſperati de nobis, coexules noſtros, quos miſericorditer ſuſtentabant, nobis remiſerunt. Qui frigore, & fame de cætero peribunt, ſicut & quidam iam perierunt. Hæc omnia Domino Papæ diligenter inſinua, vt remedium aliquod contra hæc mala nobis prouideat, ſicut petimus, ſi quid zeli Dei in eo remanſit, quod adhuc ſperamus; & vtinam ſpes non confundat. Vale, & quàm citiùs poteris, nuntium nobis iſtum remitte, per quem de his, & aliis certioremur, vtpote in arcto conſtituti, ſi vera ſunt quæ proponuntur.* Hactenus Sanctus Thomas ad Ioannem. Verùm quæ poſt hæc ſtatim ſequuta ſunt, ſequenti capite commodius explanabimus.

---

1. Henrici Regis iactantia de impetratis. 2. Ludouici indignatio, zelúſque. 3. Epiſtola Lombardi ad Alexandrum. 4. Quæ vtriuſque effectus, 5. & murmur populi, 6. ſimul cum damnis decretæ legationis proponit audacter. 7. Et eamdem retractari fidenter poſtulat. 8. Cardinalis Papienſis ambitio, vanitas: & poteſtas arctata. 9. Demùm Thomæ, ab Henrico nouum periculum.

CAPVT V.

1. IACTANTIA Ioannis Oxenefordenſis de fauore Pontificis, dum litteris oſtenſis comprobatur, facilè potuit ad Henricum Regem tranſire: qui adeo ſe præualuiſſe gloriabatur, vt *Epiſcopo Vuigormenſi diceret*, (quod Ioannes de
a Epiſt. 181. Satiſberia,[a] memoriæ prodit) *quod ipſe, & alij omnes Epiſcopi exempti ſunt à poteſtate Domini Cantuarienſis; præcepitque non timere minas aliquas, quia nunc Dominum Papam, & omnes Cardinales habet in burſa ſua: adeóque gloriatur, vt palam dicat ſe nunc demum aui ſui conſequutum priuilegium, quia in terra ſua erat Rex, Legatus Apoſtolicus, Patriarcha, Imperator, & omnia, quæ volebat.* Porrò hæc ipſa in vulgus paulatim ſparſa, dum audita, & relata, ex more creſcunt, Alexádri egregij aliàs Pontificis, opinionem non parum obſcurabant. Certè idem Ioannes, ſiue ex metu, credulus; ſiue ex dolore audax; non dubitauit, eundem Papam, pſeudo-Pontificibus; & Cardinales, Schiſmaticis conferre, qui conciliando ſibi Angliæ Regno, nihil prorſus
b Vbi ſuprà. Henrico denegaſſent.[b] *Quid enim*, ait, *ei ampliùs contuliſſet Octauianus, vel Cremenſis hæreſiarcha? quid aliud feciſſent Cardinales eorum, quam præfati illi Domini Alexandri Cardinales, qui exacuerunt linguas Angliæ, & ignem, & venenum fecerunt enormè, vt terrerent Dominum Papam, & inclinarent ad libitum ſuum? Hæc in Eccleſia Romana ſcribentur annalibus, & certè, Deo procurante, qui deſcribant, non deerunt. Quod ad petitionem, & commiſſationem Regis Angliæ, cuius intolerabiles exceſſus tanto tempore ſuſtinuerat, præconem veritatis, libertatis aſſertorem, prædicatorem iuſtitiæ pro cauſa Domini, cum infinita multitudine innocentum iam quadriennio exulantem, neglecto ratione, & iuris ordine, velut criminoſum, officij ſui poteſtate priuauit; non quidem, quia ille meruerit, ſed quia placuit tyranno.* Hactenus ille amaricato ſtomacho, & ex quo nihil prodiret, niſi amarum.

2. At non ſoli Archiepiſcopi coëxules, quos eadem inuoluebat tempeſtas, aduersùs Alexandrum, ſuper his factis; ſed ex eis etiam, qui eminus ſpectabant, quo melior quiſque eò grauius concitabatur. Nam cur pugnanti pro Eccleſia Dei miniſtro, non per omnia faueret Eccleſiæ vindex? Cur ſuffraganeos Summo Metropolitæ; diſcolos, Sancto, & diſſipantes bona fideli ſeruo inſultare permitteret? Cur excommunicatos per ſacros Canones, ante ſatisfactionem, imo ante pœnitentiam, non abſolueret tantùm, ſed honoraret? Cur demùm indigna illa legatia, Eccleſiam regno, Sacerdotium ſæculo ſubderet; atque innocentem, & iuſtum Archiepiſcopum in animam inimicorum ipſius traderet? Hæc, & ſimilia accendebant optimum quemque. Verum præ aliis Ludouicum Galliæ Regem tanto zelo in Pontificem armarunt, vt aditum legatis intercludere, nec peruiam Galliam permittere tranſituris, communicato conſilio, deliberauit: Quin & Epiſcopos Regni conuocare, quibus de Alexandro conquereretur. Extat epiſtola Lõbardi, neſcio cuius, Romanæ Eccleſiæ Subdiaconi, ad eundem Pontificem, plena zelo in ipſum, & in Eccleſiam; quibus hæc omnia, & alia illi patefacit; quam à Baronio Cardinali, ex Vaticano Codice vulgatam, non pigebit ad litteram tranſcribere.

Reuerendo Patri, ac domino Alexandro, Dei gratia, Summo Pontifici, Lombardus, eius Clericus, fidelis obedientiæ famulatum. 3.

Cùm veſtræ ſanctitatis puer, & veſtrarum manuum opus in Chriſto ſim, quæ in veſtro famo ſugillationem, atque veſtri nominis derogationem celebriter dicuntur; quæque in totius Eccleſiæ detrimentum callidè ſtruuntur; diſſimulare nec poſſum, nec debeo. Ioannes ſiquidem Oxenefordenſis, cum Decanatus honore, & gratia veſtra plenitudine Roma rediiſſe inſolenter ſe iactat; nihilominus arroganter adiiciens, ſe priuilegio munitum aduersùs dominum Cantuarienſem, & omnem Epiſcopum; & quaſi paulominus à Cardinalium ordine conſtitutum, vobis ſoli, & Apoſtolatui veſtro ſe ſubiectum aſſerit. Præterea quod regnum nullum vnquam obtinere valuit, pro Rege obtinuiſſe, gloriando ſuperbè loquitur; ſcilicet inter Regis filium, & filiam Comitis Britaniæ in tertio gradu conſanguineos, matrimonium, veſtra auctoritate firmatum. Addens quoque à Rege legatos ſpecialiter poſtulatos deſtinari, qui appellationis remedio ſublato, audiant, & definiant, quidquid Regi aduersùs dominum Archiepiſcopum placuerit proponere. Hæc Sanctiſſime Pater, Ioanne Roma redeunte, diuulgata ſunt. Quo quantò magis inuſitata, quantò rariùs fieri ſolent, tantò vehementius audientium animos perculerunt.

Quibus auditis, Francorum Rex, veſter, Eccleſiæ filius 4.

filius deuotus, ita vehementer turbatus eſt, vt confeſtim ſe velle nuntios dirigere, qui veſtris legatis regni ſui ingreſſum inhiberent, diceret. Pius aliquid fecis, quod in ore Lateris poſui. Conuocare etiam Archiepiſcopos, & Epiſcopos ſe velle dixit, quatenus eis exponeret, atque preponeret, quomodo Romana Eccleſia, aduerſus ſe, & eam, malignantes exaltat; eum autem deprimere quarit, dicens: Annon laborat me inhonorare, qui ſanguinem Cantuarienſis Archiepiſcopi viri innocentis, pro iuſtitia, & Eccleſia libertate exulantis, callidè effundere quaris; impiè tradens ipſum in manus inimicorum, & perſequuterum eius, quem non obſequiorum obtentu · · · · · cum nobis magis iniurias intuleris; obſequendo tamen ei, qui nunc ipſum perſequitur, ſed potius iuſtiſſima cauſa, quam fouet intuitu eius probitatis contemplatione, amore etiam domini Papa, qui ſatis inſtanter me pro eo rogauit, exhibere honorificè, & decenter, quandiu in exilio fuerit, & quaſi in ſinu meo confouere conſtanter diſpoſui, ſicut & iam capi? Denuntians etiam, & manifeſtè proteſtans, non eſſe ſibi minùs moleſtum, quod pro hac cauſa legatos mittitis, quam ſi ad coronam ſibi auferendam eos deſtinaretis. Eius animum adeò concitatum non defuerunt, qui magis incenderent.

5. *Data eſt occaſio aduersùs nos, & Dei Eccleſiam malignandi, atque plurima moliendi iis, quibus ab initio animus, & nocendi vobis conatus fuit; quorum maleuolum propoſitum veſtra non mutauit indulgentia, etſi horum conatum repreſſerit auctoritas. Hac per quemdam Clericum vobis fidelem, & deuotum, praſentem dum hac agerentur, mihi ea priuatim referentem, didici. Illud vnum, pater Sanctiſſime, veriſſimè ſcio (quod tamen abſque lachrymis non ſcribo) quia veſtri nominis odor, ex aliqua parte offuſcatur; quoniam fama veſtra derogatio quaſi cibus eſt, & potus detrahentium, & maledicorum; qui velut vino potati, & inebriati, veſtram famam diſcerpunt; & quaſi vos totum maledictionis dentibus corrodunt, tam fauentes Domino Cantuarienſi, quam eum odio perſequentes; maximè cùm prope eſſet dies victoria eius, & veſtra, ſicut à multis credebatur. Timebat enim Rex adeò, die appellationis elapſo, excommunicari, vniuerſam terram ſuam interdici, vt manifeſtè diceret, ſe Epiſcopis appellare, nec perſuaſiſſe, nec compuliſſe, ideóque partes ſuas, in ea re non eſſet interpoſiturus. Epiſcopi verò in tantum angebantur, & interdici metuebant, vt quidam ad Dominum Cantuarienſem nuntios mitterent, quidam ad eius vocationem parati eſſent.*

6. *Cum Ioannes Oxeneford, velut legatus veſter, vniuerſos Epiſcopos conuocans, eis auctoritate veſtra, ſicut fama eſt in Gallia, ne ad Domini Cantuarienſis vocationem venirent precepit: Qua occaſione magiſter Robertus Herefordenſis Epiſcopus, cùm iam ad mare veniſſet, tranſfretaturus, reuocatus eſt, ſicut ipſe coram Domino Cantuarienſi per nuntios ſuos viros religioſos, & bene notos, me praſente, ſe excuſauit. Propterea tanta eſt in multorum animis perturbatio. Verentur enim Regis verſutias; & ex his, Anglicana, atque omnium Eccleſiarum terra ſua ruinam, & libertatis ſubuerſionem, ac prolixiorem, vehementioremque, Archiepiſcopi perſecutionem. Quippe cum à multis, & ſapè, quod Rex in aduerſa fortuna, & obitu veſtro, (quem Deus ſua benigniſſima clementia in longa tempora differat) omnem ſpem ſuam locaſſe dicatur, firmiſſimè aſſerens (ſicut à pluribus fertur) ſucceſſorem veſtrum nequaquam ſuſcepturum, niſi prius omnes dignitates, & conſuetudines regni ſui confirmauerit.*

Eapropter dolosè, & fraudulenter creditur legatos poſtulaſſe, ad ſuam voluntatem, non ſolum aduerſus Dominum Cantuarienſem, verum etiam aduerſus omnes Epiſcopos terra ſua, complendam; vel vt ſaltem ſic eius excommunicatio, & terra interdictum differatur. Quatenus hoc modo fruſtrando tempora, Domini Cantuarienſis auctoritatē euacuare poſſit; vt ſi fortè veſtro tempore non ligetur, à ſucceſſore veſtro ligari non metuat, cū nec facilè (ſicut à multis dicitur) propoſuerit eum ſuſcepturum. Itaque Prudentiſſime Pater, qui ſpiritum Dei habens, & pacem Eccleſia deſiderans, Spiritum Danielis in nobis excitari[c] *ad* 7. c Dan 14.
Belis aſtutias deprehendendas, & draconem interficiendum, ſummo animi affectu optant; ſuper quo Deum aſſiduis, & cumulatis precibus exorant. Valeat ſanctitas veſtra in tempora multa. Hucuſque Lombardus, de quo, an Magiſter ſententiarum ſit, qui vixit per hæc tempora, non immeritò Baronius dubitaret; niſi ante hunc annum obiiſſe, compertum foret: nec dubium ſit Papienſis legatiam nequaquam ante ipſum fuiſſe decretam.

Addit Quadripartita Sancti Hiſtoria, eundem Cardinalem Vuillelmum, qui vltra amicitiam Regis, & odium Thomæ, ad ſedem Cantuarienſem ſuſpirabat, cùm ſibi traditum videret Præſulem Sanctum, eoi deponendo confidebat poſſe ſuccedere: iudicium ſtolidis minis anteuertiſſe, nec ſe, niſi ad perdendum Archiepiſcopum, à Pontifice miſſum dictitaſſe: vt vel ſic tandē, ſcandalo ſublato, pax inter ſacerdotium, & Regnum reformaretur. Tum verò Ludouicum ira percitum ſcripſiſſe Alexandro adeò ſeuere, & grauiter, vt ipſe tandem veritate rei comperta, Præſulem Sanctum legatorum iudicio exemerit: Nec quidquam aliud in eum illis permiſerit, niſi vt componere poſſent, non iudicare. Sed hæc anno ſequenti, quo geſta ſunt, more noſtro commodiùs diſſeremus. 8.

Interim adnoto, qui Thomam à Pontigniaco; eundem etiam Senonis, Galliaque exturbare conatum Præſulem Sanctum; aut vlturum iniurias quas ſibi ab eo illatas reputabat, ſi vndecumque eiiceret; aut fortè ipſa viuendi neceſſitate, hominem à conſtantia deiecturum. Itaque minis, querelis, promiſſionibus; ac demùm conuentionum exactionibus, inter ſe, & Ludouicum in quantum poterat, vndecumque exagitabat. Et diſceſſiſſet vltrò vir planè mitis, ſi æquè Ludouico, atque Ciſtercio, à minis Regis Angliæ timendum foret. De his Archiepiſcopus ipſe ad Alexandrum, Henrico licèt parcens, pro ſuo more. *Videntur enim magnum malitia ſua recepiſſe compendium, ſi nos exturbare poſſent de habitaculo calitus praparato; & properent ſolatium eleemoſyna Principis, ſicut excuſſerunt ſubſidium Ordinis Ciſtercienſis.* 9.

1. Morbus

1. Morbus peſtilens ſerpens in Grandiſilua. 2. Bernardi Monachi conuerſio, 3. Moreſque 4. Morbus inuadens. 5. Et, inſtante morte, ecſtaſis. 6. Præceptum Pontij. Et reſponſum Beati viri. 7. Cæleſte oraculum firmatum morte dicentis. 8. Dictum de alio Bernardo eiuſdem domus. 9. Et de Monacho Sancto. 10. Decedentium in ea peſte alacritas. 11. Fœlix dormitio Stephani Conuerſi. 12. Et poſt mortem ſalubris apparitio.

CAPVT VI.

1. PEr idem tempus Grandi-ſiluam peſtis inuadens, domum funeribus; cælum beatis ſpiritibus; decedentes, gaudio; relictos, ſancta inuidia cumulauit. Præerat Monaſterio Beatus Pontius, cuius ſuprà meminimus, non multò poſt, cedente Godefrido, ad Claramuallem transferendus. Vt inde ratio temporis ſumatur, ſi non omnino certi, at non multùm diſtantis ab hoc anno. Quippè Pontius ſubrogatus Godefrido intra ſequentem, quod ſuo loco latiùs probandum erit. Mortalitatem factam in Grandi-ſilua tempore

a lib. 2. c. 25. Pontij, author Exordij Magni memoriæ prodit[a]. *Factum eſt autem, vt in diebus Prælationis eius, occulta diſpenſatione tremendorum iudiciorum ſuorum, Dominus in eandem domum mitteret mortalitatem vehementer graſſantem, ita vt infra duos menſes quadraginta circiter, & quinque fratres de medio tollerentur.* Hæc de peſte graſſante in ea Eccleſia.

2. At quàm fœlix, abſumptis, gliſcente morbo; quam ſuperſtitibus cunctis, inuidenda; quàm Monachis Ciſtercij conſolatoria; ſimul & vitam, mortémque pretioſam Beati Bernardi, tum aliorum, qui in ea occubuerunt, hæc quæ ſequuntur, pleniùs

b lib. 2. c. 26. declarabunt[b]. *Frater quidam magnæ religionis in eodem Cœnobio degebat nomine Bernardus. Hic in primordio conuerſionis ſuæ, dum peccatorum ſuorum enormitatem, diſtrictique iudicis æquitatem attentius intueretur, tanta formidine motus eſt, vt in deſperationem propemodum laberetur. Quo comperto venerabilis Abbas (Pontius) exemplis, & monitis multis ei perſuadere conabatur, quia confeſſus, & pœnitens quilibet, quantumlibet reus, nunquam indulgentia priuaretur. Et cùm necdum ei hoc modo ſatisfacere poſſet, adiecit, & ait. Ego ſalutis tuæ fideiuſſorem me conſtituo, & anima mea pro tua requiratur, dummodo obediens perſeueres in Ordine iſto. Hac ergo promiſſione frater ille magnificè roboratus, ſpiritum diffidentiæ, à quo impugnabatur, penitus expugnauit: & exultans Domino, cum tremore, miſericordiam, & iudicium deinceps cantare conſueuit.*

3. *Qui cùm eſſet nobilis genere, nullam tamen generoſitatem arbitrabatur, niſi pro Chriſto pauperem fieri, & ſeruire pauperibus. Erat enim infirmarius in hoſpitio pauperum conſtitutus: quibus officioſiſſimè ſemper intendens, non extraneis mendicantibus ſeruiebat, ſed tanquam Domino ſuo, & tanquam membris filij Dei. Si quem inter eos morbidum, ſi quem vlceroſum, & vermibus ſcaturientem aſpiceret, huic omnem pietatis operam impendens, abluendo, tergendo, atque refocillando, quaſi mater ægrotanti filio, iugiter aſſiſtebat. Dum hæc, & his ſimilia Dei famulus agere non ceſſaret, contigit, eum in prædicta mortalitate, migrare ad Dominum. Cum enim videret ſocios ſuos quotidie ſubtrahi, & ipſe deſiderabat deſiderio magno diſſolui ſimiliter, & eſſe cum Chriſto. Pius verò Dominus, qui ſemper præſto eſt contritis, & ſpiritu contribulatis ſeruulis ſuis, decreuit adimplere deſiderium eius.*

Oborta ergo febricula parua, cum tenuiter ægrotare cœpiſſet, lecto decubuit. Cúmque Dominus Abbas 4.
Pontius introiſſet ad viſitandum illum; mirabatur, quod homo feruentiſſimus tam leui occaſione lecto detineretur. Vnde & ſubridens, aiebat. Ne timeas, frater mi Bernarde, quia non modò morieris; ſed adhuc comeſturus es nobiſcum de fabis, & oleribus noſtris. Ipſe verò reſpondit. Non timeo Pater mi, non timeo; ſed confido in Domino, quia minimè iam fraudabor à deſiderio meo. Quid multa? Poſt quatuor, aut quinque dies, ſcintillula creuit in incendium magnum; & facta eſt peremptoria febris, quæ ephemera putabatur. Tunc proprium iudicium Abbas reprehendit, & fratris ſententiam, quam de ſeipſo protulerat, cognouit præualere. Appropinquante autem hora migrationis, inunctus eſt frater oleo ſacramentali. Expleta verò ſacra vnctione, factus ſtatim in ſpiritu; & raptus in contemplationem, per multum temporis ſpatium iacuit ſine ſenſu, & ſine motu, ita vt penè mortuo ſimilis videretur.

Interea tamen aperti ſunt ei oculi, & reuelata 5.
facie meruit inſpicere gloriam Dei; adeo vt dicere poſſet; vidi Dominum facie ad faciem, & ſalua facta eſt anima mea. Cúmque per multam moram velut exanimis iacens, ſecreta cæli non præſumptione, ſed gratia duce, rimaretur; tandem ad ſe reuerſus, ipſa hilaritate vultus, vbinam fuiſſet, ſatis indicauit. Ad quem pius Pater accedens, interrogauit, quomodo ſe haberet? Qui reſpondit. Bene eſt (inquit) mihi, Domine Pater, per indulgentiam Dei. Et nunc chariſſime Pater, abſoluo te à debito ſponſionis tuæ, multas gratias agens ſolicitudini tuæ circa me peccatorem. Tunc enim promiſſor abſoluitur, quando promiſſionis exhibitio iam tenetur. Abbas autem priſtinæ obligationis ſuæ, qua ſe pro anima eiuſdem fratris reſponſalem fecerat, oblitus, mirabatur vnde loqueretur Tunc frater expreſſius commonefecit illum, & ait. Ergóne excidit tibi, quemadmodum olim ſalutis meæ te reſponſalem conſtituiſti? Ab illa ergo fideiuſſione ſecurum te facio, quia iam de ſaluatione mea per miſericordiam Domini noſtri Ieſu Chriſti ſecurus exiſto.

Tunc verò Abbas, ſolicita inquiſitione, cœpit ab 6.
eo indagare, quonammodo id potuiſſet agnoſcere? Quod cùm modis omnibus dicere recuſaret; cernens Abbas nihil ſe precibus proficere; in nomine Domini per virtutem obedientiæ præcepit, quatenus ea, quæ vidiſſet, ad ædificationem, & conſolationem multorum, exponeret. Quo audito, frater ille infirmus, ita affatus eſt. Quoniam virtus obedientiæ veritatem me ſilere prohibet, rem ſum dicturus vobis, cui fortaſſe fidem dubiam adhibebitis. Sed vt teſtimonium hoc credibile faciam, ſcitote, quod cum fine dicti, etiam finem vitæ accipiam. Nouerit ergo dilectio veſtra, me licèt miſerum, & indignum, Domino, & Saluatori noſtro Ieſu Chriſto fuiſſe præſentatum; vidiſſéque me illum facie ad faciem, non tamen in ſua Diuinitate, ſed in illa beatiſſima forma, quam

dignatus eſt pro nobis aſſumere. Cuius benigniſſima indulgentia remiſſionem peccatorum accepi; & ſpem fœlicitatis æternæ, per gratiam ipſius, in ſinu meo repoſitam habeo. Hactenus de ſeipſo vir Beatus.

7. Verum de cæterorum, qui deceſſerunt in ea mortalitate, imò & cunctorum Ciſtercienſium præmio, ſi tamen obedientes perſeuerant; ſubiunxit verba figenda noſtrorum cordibus, quæ morte ſubſequuta, ſeu magis vita cœpta, confirmauit; nam ſic ad Pontium, & fratres perrexit loqui. *Ex ipſius etiam* (ſcilicet Dei) *ore audiui: Quia omnes, qui obedientes in iſto Ordine vſque ad mortem perſeuerabunt, ſalutem æternam ab ipſo conſequuturi ſunt. Fratres autem noſtros, qui de ſæculo migrauerunt, in magna beatitudine pauſantes aſpexi. Et mei ipſius locum, quem inter eos, miſerante Domino, ſum ſortiturus prævidi. Cùm ergo iſta dixiſſet, obticuit; ſtatimque fœlicem animam reddidit.* Ita Bernardus conſummatus fœlici obitu, & cæterorum obitus muniuit, & conſtantiam in morte roborauit.

8. Diuerſum credo ab hoc Bernardo fuiſſe, alium eiuſdem nominis, & domus, de quo in eodem

c lib.5.c.6. Exordio ſcriptum lego. [c] *Alius quidam in eodem Monaſterio erat Monachus, nomine Bernardus; hic quamuis iuuenilis, ac vegeto corpore robuſtus appareret, tamen remiſſius cæteris agebat, reddens ſe ad opus manuum pigrum, & ad Vigilias ſomnolentum. Vnde etiam contubernalibus ſuis non parum oneroſus erat, & vbique de inertia notabatur; præcipuè in Eccleſia, vbi negligentior inueniebatur. Quadam itaque nocte, cùm eum dormientem ad vigilias Præcentor Monaſterij, pertæſus nimiam pigritiam eius, ſolito ſeuerius excitaſſet, ille commotus ſurrexit, & in Dormitorium perrexit. Cúmque ad neceſſariam domum accederet, ecce turba dæmonum ad oſtium, cum ingenti ſtrepitu, & terrore, aduerſus eum clamans, & crebris vocibus iterans: Apprehendite, apprehendite illum. Quo audito, repentè totus inhorruit: & fugam feſtinanter arripiens, rapido curſu in Eccleſiam rediit. Cúmque veniſſet ad ſtallum ſuum tremebundus, & anhelus, illico defectum cordis incurrit, & currens in terram ſine motu, & ſenſu diutius velut exanimis iacuit. Sublatus autem inde Fratrum manibus, & in infirmitorium delatus, cum ab illo terrore aliquantulum reſpiraſſet, & ſui compos effectus fuiſſet; percunctantibus fratribus, quidnam ei accidiſſet; rem per ordinem referens, contumaciæ ſuæ, & ſomnolentiæ pœnas ſe ſoluiſſe teſtatus eſt. Porrò nouitius quidam dum ipſa hora in Oratorio eſſet, eundem dæmonum ſtrepitum, & clamorem ſe audiſſe teſtabatur.* Hunc Bernardum diuerſum nequaquã dubito: ſed & à Deo dilectum non minus conſtat: quem enim diligit Dominus corripit: & erat Grandis-ſyluæ Elogium per illud tempus, neminem periturum ex ea domo: ſed Sanctos quoſque in bono confirmandos; diſcolos ad ſalutem corripiendos. Simile quid de alio ibidem legimus, niſi quod ſegnis, ex infirmitate, non ex malitia, Angelum meruit habere correctorem. Sed de his ſatis.

9. Deceſſeritne ante, an poſt Bernardum, in dubio eſt: Conſtat de obitu cuiuſdam alterius Monachi, per eandem peſtem rapti, nec præuenti diſſimili

d lib.2. c.25. viſione [d]. *Erat ibidem Monachus quidam probatiſſimæ conuerſationis, qui in præfata mortalitate defunctus eſt. Hic itaque, cum iam ad horam vltimam deueniſſet, pulſata eſt tabula poſt Completorium, & venerunt fratres ad eius exitum muniendum. Cantantibus autem fratribus circa illum Litanias, & Pſalmos; & ipſe confortatus in Domino, voce, qua poterat, pſallebat. Explicita verò Pſalmodia, Domnus Abbas Pontius ſigno facto, præcepit Conuentum abire; eo quod infirmum pſallentem aſpiceret; & propterea putaret adhuc aliquandiu ſpiritum trahere. Quod cum frater ille videret, protenſa manu, ſignauit Abbati, vt faceret eos ibidem adhuc ſubſiſtere paululum; quia ſciebat ſe ad punctum in modico migraturum. Cernens itaque Abbas feruentiſſimum virum, quia propter Regularis diſciplinæ cenſuram poſt Completorium, etiam in mortis articulo, ſilentium frangere nollet; præ gaudio ſe continere non potuit: ſed ipſe, rupto ſilentio, & præmiſſo (Benedicite) ait. Obſecro, chariſſime frater, quia Dominum video eſſe tecum, vt indices nobis, ſi tibi reuelatum eſt aliquid de illa beata ſpe, quam expectas; vt & nos valeamus in Domino reſpirare, & tibi pariter congaudere. Tunc idem infirmus reſpondit. Vt ad ea, quæ poſcis, Pater, breuiter reſpondeam, ſcias me vidiſſe, quæ loqui non licet. Verumtamen hoc vnum dicere poſſum, quia ſi omnium hominum merita ſolus ego tranſcenderem, necdum vtique dignus exiſterem adipiſci æternæ Beatitudinis gloriam, quæ præparata eſt mihi, iam iámque abituro. Et cùm hæc dixiſſet, obdormiuit in Domino.*

His plures alios ſimilia promeruiſſe, idem auctor teſtatur. Vnde effectum eſt vt quotquot ea tabe abſumpti ſunt, omnes, aut *ferè omnes cum tanto pietatis deſiderio dormitionem acceperint, quaſi iam cælitus prævidiſſent, ſe poſt miſerias huius vitæ continuò Beatitudinis æternæ vitæ participes futuros.* Cæterùm quod conuerſo cuidam Sancto nomine Stephano; & Monacho, infirmario eiuſdem domus, dum diſſolui, & cum Chriſto eſſe arderet, tunc item contigit; quia vtrumque propoſitum confirmat; alibi, ſed ab eodem authore proditum, hîc etiam duxi conſequenter inſerendum. 10.

Cùm facta eſſet aliquando grandis mortalitas in domo Grandis-ſyluæ, ſub venerabili Patre Pontio, poſtmodum Claræuallis Abbate, ægrotabat ibidem religioſus quidam Conuerſus, nomine Stephanus, qui moriendi deſiderio tactus vix aliquid ſibi acquieſcebat ſumere: ſed votis, & ſuſpiriis continuis, vt ab hac valle plorationis, & de hoc duriſſimi exilij filiorum Adam ergaſtulo, educi mereretur, orabat. Vnde factum eſt, vt deſiderium cordis eius tribuerit ei Dominus. Quem, cùm infirmarius ipſius, qui ei ſedulè miniſtrauerat; cum tanta deuotione, & tranquillitate cordis morientem cerneret, accenſus & ipſe vehementer deſiderio moriendi, dixit ad eum. Obſecro, Chariſſime Pater, quia video te de ærumnis huius ſæculi mox eruendum, & in gaudium Domini tui fœliciter introducendum; vt cùm perueneris ad dulciſſimum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, & mihi celerem commeatum, ab ipſius benignitate impetrare digneris. Ille verò reſpondit, ſuum ei non defuturum auxilium, dummodò liceret. 11. e lib.5.c.4.

Euolutis autem poſt dormitionem ipſius paucis diebus, apparuit eidem infirmario ſuo per viſionem, & dixit ei, Ecce in pace receptus, video bona Domini in terra viuentium, quæ incomparabiliter exuperant omne delectamentum carnis, & ſanguinis. Et nunc ex debito ſponſionis meæ reuertor ad te, opem laturus tibi; non tamen illam, quam incautè petiiſti, ſed quam tibi potiùs expedire cognoui. Recordare ergo, quia cum adhuc in ſæculo eſſes, illud tale piaculum commiſiſti, de quo nondum per contritionem cordis, & confeſſionem oris abſolui meruiſti. Confitere igitur, & pœnitentiam age celeriter; quia ſi ante obitum tuum per confeſſionem deletum non fuerit, poſt mortem inſolubile permanebit. Euigilans itaque frater, reduxit ad mentem illud graue delictum, quod 12.

ante

ante annos duodecim perpetrarat, ſed ab ipſius memoria lethali obliuione funditus abolitum erat. Accelerauit igitur confitendo, & ſatisfaciendo, ab illo peccato liberari. Et gratias agens Deo, manifeſtè cognouit, quia non fruſtra Sanctorum ſuffragia expetuntur; nec paruı pendendum eſſe Confeſſionis Sacramentum, quando liquidò conſtet, quod etiam tales ignorantia taliter reputentur.

---

1. Amalrici Siluanectenſis. 2. & Theodorici Aurea vallis obitus, ſucceſſores. 3. Sancti Idesbaldi funus. 4. & Epitaphium. 5. Tranſlatio corporis. 6. Atque apparitio cæleſtis luminis. 7. Recens inuentio. 8. Et antiqua memoria Sanctitatis. 9. Quid de Erone Armenteria Abbate ſcriptum. 10. Antiqua hiſtoria. 11. Traditio Monaſterij, ſed qua nonnullis ſubiaceat difficultatibus. 12. De Sancto Ioanne dictum remiſſiuè.

Capvt VII.

1. Amalrici, ex Abbate Kaliſiano Siluanectenſis Præſulis, citius ſuperiùs fecimus mentionem: Theodorici, Ideſbaldique, Abbatum, Aureæ vallis illius, huius Dunenſis, explanandi ſequuntur fælices obitus, qui omnes illuſtrarunt præſentem annum. Eiſdem Erouis per ducentos annos dormitio, ſiue hiſtoria, ſeu fabula breuiter nobis veniet ſubiungenda. Et quidem quod ad Amalricum attinet, quem B. Andreæ in Abbatia Kaliſiana ſuffectum primò, mox Siluanectenſis Eccleſiæ quadrageſimum octauum eius Epiſcopum præfectum memorauimus; hoc obiiſſe anno, habemus ex Vincentio Beluacenſi; ſubæquali au-
a lib. .. cap. .... thore, ſolita quamuis ſibi præciſione [a]. *Ea tempeſtate, ait, (id eſt anno M. C. LXVII.) Amalricus, Abbas prius Caroli-loci, deinde Siluanectenſis Epiſcopus obiit.* Inde ſupplendi Cathalogi vulgares apud Demochares, atque Ioannem Chenu, qui plerumque deficiunt in Chronologia. Reliqua ignota, præter ſucceſſorem, nomine Henricum; nec nobis, niſi accepta ab antiquis in mente tradere.

2. Haud diſſimili inuoluitur caligine Theodorici memoria, niſi quod vltra annum, dies obitus, in
b apud Henr. Decemb. 10. Martyrologio Aureæ vallis [b] notata legitur. *Kalendis*, inquit, *Februarij obiit Theodoricus Virdunenſis tertius Abbas Aureæ vallis, anno milleſimo, centeſimo, ſexageſimo, ſeptimo* Hęc tantum ibi [b]: nec plura de viro alibi. De ſucceſſore Adamo Longinio, qui Auream vallem decennio adminiſtrauit, nonnihil in ſequentibus dicemus.

3. Ideſbaldi notitia maior ſubeſt, ex Chronico Dunenſi Hadriani Butij, ex miraculis patratis ad eius tumulum, ex recenti, & miranda hoc noſtro ſæculo ſacri corporis eius inuentione. Ceſſiſſe præfectura conſtat ſub hunc annum, cum per duodecim Dunas gubernaſſet. Cæterùm intra eundem obiiſſe, Adrianus affirmat, ex quo Chryſoſtomus Hen-
c lib. 2. Faſc. diſt. 20. c. 3. riquez [c] hæc pauca hauſit. *Cum duodecim annis (Ideſbaldus) clementia, pietate, & zeli rectitudine, ac cuſtodia diſciplina Regularis, gregis Domini intenderet paſtus; exemplo proprio potius, quam alieno, oues ſuas impinguans; malens contemplationi vacare, dignitatis ſua reſignationem fecit. Qui dum in lectulo contemplationis quæreret, quem diligebat anima ſua, tranſacta nocte tenebroſi ſæculi huius, ad cæleſtem claritatem tranſlatus, quem deſiderabat, inuenit; cum quo in æternum lætabundus exultat. Obiit itaque Chriſti humilis famulus, anno Domini M C. LXVII. in veteri Monaſterio; & ob eius ſanctitatem in theca*
4. *plumbea ſepultus eſt.* Hæc de ceſſione, morte, & ſe-
d lib. 2. Faſc. diſt. 24. c. 3. & in Menol. April. 18. pultura Viri Sanctiſſimi.

Deſerti filij, cum patri iuſta ſoluiſſent, hoc tumulo Epitaphium ſuperſcripsère [d].

Mœſtus, Ideſbalde, grex, & plebs anxia valdè
Triſtatur, plangit, dum te mortis mola frangit.
Sed refouet riſe, melioris adeptio vitæ,
Quâ patria ciuis, felici fœdere viuis.
Id tibi concedi, perſuadent plurima credi.
Haud venerat. da parum virtutum geſta tuarum,
Nam ſibi cura patris ſumpſit ab vtero matris.
Et tua verborum mens fonte refecta ſuorum.
Ardenter cœptis inſtans, non hæſit ineptus.

Hoc Epitaphium, quod hactenus vitiatum apud Henriquez, aut reſtituimus, aut ſaltem ſenſu donauimus.

Claruiſſe fertur poſt mortem Idesbaldus multis 5.
miraculis, quæ Hadrianus Bucius [e], & alij prodi- e in Chronic. Dunenſi.
dere. Sed extat adhuc perſeuerátque miraculum continuum, & ad noſtra vſque tempora prouectum, incorruptio, & fragrantia ſacri corporis; quas duobus, & ſeptuaginta annis elapſis ab eius morte, primùm; mox noſtro ſæculo pleniſſimè probatas, & approbatas, non putamus ſilentio prætereundas. Ergo de prima inuentione corporis Sancti, cum transferendum ad Nouum Monaſterium, circa annum Chriſti M. CC. XXXIX. detegeretur, idem, qui ſupra, Adrianus, in ſuo Chronico, & ex ipſo Arnoldus de Rayſe in ſuis Natalitiis Sanctorum Belgij, hæc fideliter duxit tranſcribenda. *Obiit anno Chriſti M. C. LXVII. in veteri Monaſterio; & ob eius ſanctitatem in theca plumbea ſepultus eſt. Annis verò poſt obitum, duobus ſuper ſeptuaginta, tranſlatum fuit ſacrum corpus in nouum Monaſterium: & ecce incorruptum, & integrum repertum eſt. Quod mox tantam odoris ſuauitatem naribus adſtantium afflauit, vt balſamo, aliiſq; vnguentis perfuſum credi potuiſſet; vbi tamen aliud appoſitum non erat, quàm nonnihil calcis.* Hæc prima reuelatio corporis Sancti, cuius memoriam refert Menologium ad Idus Martij, adductis etiam verbis Brandaonij Hiſtorici, quæ rem non ſolùm confirmant, ſed perpendunt.

Non multò poſt, creſcente deuotione, atque ex 6.
ipſa miraculis, per quæ Serui Dei gloria, cultúſque, celebri populorum concurſu, ad remotas vſque nationes diffundebatur: noua de cœlo apparitio ſubſequuta eſt, quam idem, qui ſuprà author, ita proſequitur. *Interea verò, aliquot interlabentibus annis, eius quoque beatis auſpiciis, templum celeberrimum Monaſterio coniunctum eſt: quod pridie, quàm ab Epiſcopo conſecraretur, nocte apparuit nubes quædam perlucida, inſtar flammæ, tectis illius ſupereminens; quæ animos omnium propè, ac longè exiſtentium adeò commouit, vt Bergenſes incendium conclamarent.* Hæc ex antiquis ſumpta, traditáque: verum quæ nuper contigiſſe dicitur, corporis Sancti ſecundam tranſlationem: qualitérque poſt quinque

fermè ſæcula, hoc noſtro, integrum, atque omnino illæſum repertum ſit, ex teſtimonio Epiſcopi Iprenſis D. Domini Antonij de Henin fideliter ſubiungit in hæc verba.

7. *Cæterùm dum hæc ſcribo; anno reparatæ ſalutis ſexcenteſimo, vigeſimo, quarto, ſupra milleſimum, facta eſt alia tranſlatio in nouum Monaſterium; & loculo plumbeo reſerato, integrum cum veſtibus repertum eſt: in cuius rei pleniorem notitiam, & fidem faciendam, lubet verba referre litterarum Epiſcopi Iprenſis, Antonij; qui & oculis vndecimo Kalendas Maias miraculum ſpectauit. Erat corpus ſacrum veſtitum veſte religioſa, alba inferiori, & nigra ſuperiori, adhuc prorſus firmis, & integris, (quæ tamen ſciſſa fuerunt ad inſpectionem capiendam) cum herbis odorificis diuerſi generis roſmarino, abſynthio, calicibus roſarum, & aliis, quæ ex forma optimè noſci poterant; ac præterea vno magno inuolucro ex tela cerata omnino forti, ligato funibus canabinis, qui (quod eſſent omnino integri, & firmi) ſciſſi fuerunt ad inſpectionem. Ex qua inſpectione deprehenſum eſt caput integrum adhuc munitum capillis, inter quos imminebat corona religionis; frons integra, oculi ſuis tecti palpebris, & ornati ſuperciliis; naſus aliquantulum fractus violento quodam ictu, quo vt dicebant, & Prælatus teſtabatur, in eundem impegerant, eius integritatem exploratam non habentes, dum funem cum linteo, quo inuolutus erat, fruſtra vi in partes detrahere tentarent. Genæ integræ, labia integra coloris aliquantulum liuidi; os parum patens, ita vt duo, aut tres dentes in ipſo aliqua ſui parte videri poſſent. Barba valde copioſa, quam quis ab octo, aut nouem diebus raſam iudicaſſet; ita tamen firma, vt præſentibus nobis, fortiter pili eius à Chirurgo tracti, euelli non poſſent. Tota vultus conſtitutio tanquam dormientis in ſiniſtrum latus verſa; collum adhuc ductile, & prorſus integrum. Humeri, & brachia omnino integra, ſicut & manus; in quarum dextera, adhuc parui vulneris veſtigium. Venter præterea cum coxis, genibus, & tibiis prorſus integris, & piloſis, ipſis etiam muſculis prominentibus. Pes ſiniſter, integer, & iuſtæ magnitudinis; dexter verò, ſicut & dextera manus, paulò contractior, ita vt videretur adhuc in viuis exiſtens paralyſi, ſpaſmo, aut apoplexia malo laboraſſe. Tibialia omnino integra, ita vt etiam ſutura omnes dignoſcerentur.* Hoc teſtimonium Epiſcopi Iprenſis non multo poſt ex Belgio ad nos tranſmiſſum, ab eodem ſignatum, atque duorum tabellionum manu ſubſcriptum, eiſdem prorſus verbis apud me habeo.

8. Sancti Ideſbaldi vitam, actáque, ex antiquis Chronicis, & variis monumentis Dunenſis Domus collecta à ſe, & vulgata, in libro cui titulus eſt. *Vita Sanctorum Patrum Eremi Dunenſis*, teſtatur Henriquez in Menologio Aprilis 18. quo die ſolemnem ipſius memoriam facit. Quin ab eodem iterum vulgandum additis multis, in libro cui titulus. *Nouum ſydus Belgij* idem, qui ſupra, Arnaldus teſtatus eſt, in ſuis Sanctorum Belgij Natalitiis, ad vigeſimum primum diem eiuſdem menſis. Sed primum opus nanciſci non potuimus: ſecundum an vulgatum, dubitamus. Quippe Chryſoſtomo ipſo per mortem rapto, antequam plura, quæ edere parabat, editis quamuis multis, poſſet perficere. Quod *licet* (ait) *antiquitatis iniuria, & bellorum, ac temporum viciſſitudinibus hoc intermiſſum fuerit; tamen vſque in hodiernum diem ſacrum celebratur in honorem ipſius de communi Abbatum, eius nomine in Orationibus ſuperaddito.* Sic ille, qui Dunas ſæpiùs viſitauit, & conſonat Theodorus in ſuo opere. Eiuſdem Sancti vltra Arnaldum, & Henriquez, Hugo Menardus meminit in ſecunda appendice ad ſuum Martyrologium littera I. Sed de Idesbaldo ſatis pro hoc anno: nunc ad Eronem.

Quem Monachum cœleſtis auiculæ cantu, per 9.
tria ſæcula, veluti ad horam raptum, ſuſpenſúmque hiſtoriæ commemorant; Armentariæ in Gallecia Abbatem fuiſſe, eundémque Eronem, qui domum illam à fundamentis ſtruxit, rexitque, primùm ſub nigro, mox ſub albo habitu, eiuſdem Monaſterij traditio eſt, cui fidem faciunt quædam M.S. proximo inuenta ſæculo, dum venerabilis Malachias Aſſus (qui poſtmodum Iacenſi Eccleſiæ præfuit) in eodem Cœnobio Abbatem ageret. Id, quod Chryſoſtomus Enriquez ſemel, & iterum, in Faſciculo [f], & in Menologio [g] teſtificatur. Niſi quòd tamen quem Hiſpanum virum, atque in Hiſpania fundatorem conſtat illius domus, miſſum ex Claraualle ipſe commemorat, neſcio, quibus incertis coniecturis. Nobis primùm euentus ſatis mirabilis, ſed ſine certis, perſona, loco, aut tempore; vt ab antiquis ſcriptus: mox quæ recentes traduNT; demum quibus ſubiaceat difficultatibus, fideliter ex more dicenda erunt. Ergo de ipſo euentu celebri, olim collector Magni Speculi exemplorum, ita ſcribit [h].

[f] lib. 2. diſt. 16. n. 5.
[g] Auguſt. 30.
[h] diſtinct. 9. exempl. 45. alias verbo cæleſtis gloria exempl. 11.

Legitur in libro Exemplorum, quod fuit quidam 10.
Monachus, qui legens in matutinis cum aliis fratribus: mille anni ante oculos tuos tanquam dies heſterna quæ præteriit; miratus eſt nimis, quomodo illud eſſet poſſibile? Erat enim Sanctus, & deuotus valde. Poſt matutinas ergo manſit in choro in ſua deuotione, vt conſueuerat; & petiuit ſibi illum verſum reuelari à Deo; & incepit diſcere. Et cum ſtaret auis pulcherrima ante oculos eius, volauit, & auolauit. Sequebatur eam, quia totus fuit intentus ad viſionem eius. Tandem volauit extra Eccleſiam, tamen ſemper prope ipſum, vt poſſet videri; & ita prope, vt poſſet apprehendi. Tandem deduxit eum extra Clauſtrum, & vlteriùs deduxit eum ad vnum nemus, quod fuit ante clauſtrum, magnum, & ſpatioſum valde. Et ibi Monachum illum detinebat per dulcem melodiam, per trecentos annos; nunc auolando, nunc appropinquando; quouſque omnes Monachi dicti Monaſterij eſſent defuncti. Et præ dulcedine cantus dicta auis non eſuriuit, nec ſitiuit, nec comedit, nec bibit, poſtea auis auolans Monachum dimiſit Statim Monachus ad ſe reuerſus Monaſterij ſitum petiit, quia prope erat; putans ſe eadem nocte poſt matutinas receſſiſſe. Iam erat hora tertia, vt ſibi videbatur, & ſe petiuit intromitti. Dixit Portarius, quis eſſet, qui dixit. Sum Sacriſta iſtius Monaſterij, qui poſt matutinas egreſſus ſum. Portarius putans eum delirum, non cognouit eum omnino; tamen requiſiuit ab eo nomina fratrum, ſcilicet Abbatis, Prioris, & Cellarij. Recitauit ergo nomina eorum, qui erant temporibus ſuis; & portario omnino incogniti erant. Et admirans Monachus, quod non intromitteret eum, & ſimularet ſe neſcire nomina fratrum petiuit, vt duceret eum ad Abbatem. Ductus autem ad Abbatem nec ipſe cognouit Abbatem, nec Abbas è conuerſo eum. Et inquiſiuit Abbatem de prædeceſſore ſuo, & ſic inuentum fuit, quòd Abbas ille, cum aliis, quos nominauit, ante trecentos annos eſſet defunctus. Tunc oſtendit Abbati, & omnibus fratribus, quid Deus ſecum, operatus eſſet per tot annos in eremo, per auem, & illum verſiculum, Mille anni, &c. & de gaudio paradiſi, & tunc ipſum in fratrem receperunt. Qui ſtatim ſumptis Sacramentis Eccleſiaſticis

dulciter obdormiuit in Domino, & ad gaudia vitæ æternæ peruenit. Hactenus ibi.

41. Porrò hoc, aut ſimile, vnica tamen centuria annorum dempta, contigiſſe Eroni, Armentariæ Abbati, de quo ſuprà, recentiores affirmant, inter quos etiam olim & nos fuimus, quandiu minus adſtricti Hiſtoriæ legibus: quippè ſequentes veſtigia præcedentium, neque tam, quà foret eundum, attendentes, quàm qua itetur [i]. Præfertur tamen Malachias Aſſus, vt dixi, qui rem inuenerit in antiquo M. S. atque Eronem, Armentariæ primum Abbatem, in eo deliquio animæ per ducentos annos ad auiculæ cantum perſeuerаſſe, memoriæ prodat. Cui, ſi reliqua alia non obſiſterent, non immeritò fides præſtanda foret. Cæterùm obſtat Hiſtoriæ antiquæ contextus, in qua non Abbas, ſed Sacriſta dicitur, qui in ecſtaſim raptus. Obſtat & ipſius Eronis memoria conſeruata Armentariæ in inſtrumentis vltra hunc annum quippè vſque ad M.C.LXXVI. in quo Martinum habuit ſucceſſorem. Demum, ſi raptus, per trecentos annos, vt antiqui adſeuerant, produxit vitam, pertigiſſet ad annum M. CCCC. LXVII. atque in eum incidiſſet reditus Sancti, quo per Hiſpaniam reformari cœptæ Ciſtercij domus pleniorem rei notitiam conſeruaſſent. Sed nec, ſi centum, vt volunt, anteceſſiſſet, adeò cuncta obliuioni mandata eſſent, vt neque locus ſepulturæ Sancti, neque aliud tantæ rei veſtigium (nam reuera non extat) remanſiſſet. Hæc in Hiſtoria difficilia nobis apparent; quæ vt non admittenda, ſic, ſi ab aliquo ſuperari valeant, ſua fides traditioni integra erit.

[i] apud Henriquez in Menolog. Auguſt. 30.

Sunt qui Sanctiſſimi Confeſſoris Chriſti Ioannis, ex Comite Montis mirabilis, Monachi Longipontis, glorioſum obitum adſcribant huic anno: vt quem ad ſuperos perhibent migraſſe quarto-decimo poſt Bernardi parentis fœlicem mortem, quod Benedictus Gononius in ſuis vitis Patrum Occidentis teſtificatur. Verùm admiſſus ab Abbate Gualtero (qui poſtmodum Ciſtercienſis Abbas fuit) Dum Longum-pontem regeret, non potuit ſæculum hoc anno deſeruiſſe, nedum vitam. Quis enim credat, ſi iam nunc præſideret in Longo-Ponte, poſt tres, & quinquaginta annos tranſactos, in Ciſtercienſi ſede promouendum? Hæc obiter in præſenti notanda duxi, ne viſo forſan Gononio lector hæreret, aut tanti viri omiſſi nos argueret. Verùm haud dubiam eorundem probationem in proprium tempus conſultò reſeruamus; vitam ſancti, conuerſionem, mortémque; & miracula illuſtria, ſuis ſingula locis narraturi. 42.

---

1. Initium militiæ Sancti Michaëlis del Ala in Luſitania. 2. Alfonſus Alcobatiæ Conuentum viſitat. 3. Victoriam per miraculum partam in Deum refert. 4. Pennatum brachium viſum debellans Mauros pro inſigni militibus. 5. & leges conditæ ſub Abbate Alcobacienſi. 6. Inſtitutio ad exemplar militiæ Sancti Iacobi. 7. Sed duratio diſsimilis. 8. & fortè Iacobeæ illi ſucceſſit

CAPVT VIII.

1. IN Luſitania inſtituta noua militia ſub inuocatione Sancti Michaëlis, Ciſtercium auxit. Author illius Alfonſus, inuictus Princeps; milites, penè totius Regni proceres; inſtituendi occaſio, victoria recens per miraculum parta, pennata manus armata de cœlo miſſa, quæ profligaret hoſtes, cùm Alfonſus Sanctorum Angelorum, Michaëlis præcipuè, per multas preces auxilium implorаſſet. Tempus victoriæ Luſitani authores differunt, & credibile inſtrumento inſtitutionis irrepſiſſe mendum; ſed quod nó facilè valeat emendari. Nos à Bernardo Brito, qui vulgauit, tranſcribemus fideliter, integrum relinquentes lectori noſtro, aut poſtponere velit, & quanto tempore? Illud compertum, victoria à Mauris parta, Alcobatiam ab Alfonſo Rege petitam: ibique poſt relatas gratias ſupremo Numini, atque ſacratam Archangelo Michaëli aram; communicato conſilio cum Abbate, Monachiſque, & qui cum eo erant, Regni proceribus; nobilium militum ſocietatem magis, quam ordinem, quippe, ſine votis, inſtitutam, & ſuis ordinationibus fulcitam inſtrumento confecto, in hunc tenorem. [a]

[a] lib. 5. c. 19.

2. *IN Dei nomine, Sancti Michaëlis Archangeli, & Sancti Angeli Cuſtodis. Quoniam quidem decet beneficia omnipotentis Dei debitis compenſare obſequiis; idcircò ego Alfonſus, Dei gratia, Portugallenſium Rex; volens, & deſiderans, diuinum fauorem, pro mea paruitate recognoſcere; & vt poſteri mei recordentur mirabilium ſuorum, per quæ Regnum noſtrum ſtabiliuit in terra; de conſilio, & matura deliberatione bonorum virorum, quos Dominus elegit ſibi, Martini ſcilicet Abbatis Alcobatiæ, Ranulphi magiſtri, & plurimorum Monachorum eiuſdem Cœnobij, qui affuerunt; nec non & noſtræ curiæ Rectorum, inſtituimus quandam fraternitatem militum, in laudem, & honorem Domini noſtri Ieſu Chriſti; & Beatiſſimæ Virginis Mariæ matris eius; ſpecialiter verò ſub inuocatione Sancti Michaelis Archangeli, & Angeli mei cuſtodis. Ratio verò, cur ſic inſtituatur ſocietas iſta, hæc eſt.*

Dum ego eſſem in Santarenu, venit contra me Albarch Rex Sibiliæ, cum ingenti multitudine militum, taliter quòd omnes terminos Regni mei cooperiebant ſua multitudine; & caſtrametauit iuxta oppidum, in quo ego cum parua manu meorum eram incluſus, expectans aliquorum aduentum; ſed acceſſit nuntius referens aduentаſſe, conſobrinum meum Regem Legionis; & quia erat inter nos ſuſpicio, timui illum, credens, quod veniret in auxilium inimicorum meorum; propter quod conſtitui exire in bellum contra Albarch, antequam veniret, & iuſſi in craſtinum præparare gentem meam, & ego in orationem rogaui Angelum meum, quem Deus per ſuam miſericordiam dedit mihi in ſocium, & cuſtodem, & B. Archangelum Michaelem, quod veniret in meum auxilium, & eriperent me de manu inimicorum meorum. Quod quidem accidit: & cum in bello ſignum meum eſſet captum ab inimicis meis, ego deſilij de curru, vt liberarem illud; & cum in preſſura pedibus pugnarem, mirabile viſu euenit iuxta peccatorem, brachium pugnantis, & adiuuantis me; armatus, quidem ſecundum viſum meum, & ſummitatem eius cooperiebat ala tanquam Angeli; corpus autem non videbam, 3.

bam,

bam, nec aliquis vidit, quamquam multi Maurorum manum vidiſſent, ſicut poſtea dixerunt captiui: cum ego manum vidi, intra me confortatus inſilij in hoſtes, & ecce cadebant à latere meo mille, & decem millia à dextris meis; vulnus autem ad me nullum appropinquabat. Victus eſt inimicus meus, & colligemus ſpolia eorum, & vidimus proſtratam in campis Santarena manum magnam, qua perſequuta fuerat nos, & cantauimus laudem Deo noſtro, quoniam bonus, quoniam in æternum miſericordia eius.

4. *Poſtea autem cùm me pararem ad bellandum cum Rege Legionis, ſciui illum veniſſe in adiutorium mihi, otiam reddere in pace; de quo lætus, & gaudens, veni, vt laudarem Dominum Jeſum Chriſtum ad Monaſterium Alcobatia, in quo fui per dies triginta tres ſeruiens ei, & cogitans de Regno Dei; & ne obliuiſcatur adiutorium Sancti Michaelis, & Angeli mei, de conſilio ſupradictorum, decreui facere vnum Ordinem, & ſocietatem militum, qui deferant ſupra cor Alam purpuream, inſignitam auro, & fulgure, ſicut viſum fuit oculis meis fuiſſe illam, quam videram in prælio. Conditiones autem, quas debent ſeruare milites huius ſocietatis, & iurare, dum acceperint Alam, hæ ſunt.*

5. *Prima: Nullus, qui nobilis de Palatio, & Curia noſtra non fuerit, non deferat Alam, nec admittatur, ad ſocietatem noſtram.*

Secunda: Omnes, qui in conflictu pugnauerunt, vt eriperent ſignum meum, erunt admiſſi ad ſocietatem, & deferent Alam.

Tertia: Ille, qui admittitur ad ſocietatem, erit in prælio iuxta Regem, vel iuxta eius ſignum; & nullus poterit illud deferre, niſi portauerit Alam.

Quarta: Ille, cui datur Ala iurabit in manibus Abbatis Alcobatiæ fidelitatem Deo, Romano Pontifici, & Regi, in forma ſolita; & nullus dabit Alam præter Abbas Alcobatia.

Quinta, Miles huius militiæ recitet quotidie numerum orationum, quas ſolent recitare conuerſi Ordinis Ciſtercienſis, ſiue in pace, ſiue in bello.

Sexta: Cum aliquis recipiet Ordinem, dabit quinquaginta ſolidos ad reparandum altare Sancti Michaelis, quod eſt in Eccleſia Alcobatia.

Septima: Omnes fratres huius militiæ ibunt ad Alcobatiam in vigilia S. Michaëlis, & audient horas veſpertinas, matutinas, & Miſſam; & recipiunt Communionem de manu Abbatis induti in Cappis Albis ad formam Conuerſorum.

Octaua, Abbas Alcobatiæ habebit iuriſdictionem ſuper milites, & poterit illos excommunicare, ſi malè vixerint, & compellere, vt relinquant concubinas, & peſſimam viuendam.

Nonona: Milites huius ſocietatis poſt primum matrimonium, ſi habuerint filios, vel filium heredem, non tranſient ad ſecundas nuptias, poſt obitum primæ vxoris; ſed viuent in continentia.

Decima: In ſcutis in bello habebunt Alam abſque alio inſigni; & in pace non ibunt ſine illa.

Vndecima: Erunt equites huius fraternitatis mites humilibus, duri ſuperbis, mulieribus præcipuè nobilibus, virginibus, & viduis auxiliatores; in omnibus Fidei defenſores, hoſtium impugnatores; & ſuperioribus obedientes.

Duodecima: Erit numerus militum iuxta voluntatem Regis; & quem elegerit, mittet ad Abbatem Alcobatia, & ipſe dabit ei Alam, & cappam candidam, cum ſua benedictione; & accipiet ab eo iuramentum in forma conſueta, & leges et iſtas ordinationes, & alias ſui Ordinis; & deſcribet nomen eius in codice. Et quia hæc eſt mea voluntas, & volo memorare poſteris meis beneficium Domini, & Sancti Michaelis, conſtitui ego Rex Alfonſus hanc militiam in Cœnobio Alcobacina, Æra M.CC.V.

6. Hactenus inſtrumentum Regis Alfonſi, qui ideo nouam militiam inſtituiſſe, poſt Eborenſem altiùs radicatam credendus eſt; vt ſicut in priori cœlibatum, in ſecunda coniugium; & Luſitanos æquè ſæculares, ac religioſos, per inſignia honoris animaret in hoſtes Fidei: non vllis vnquam in gloria militari ceſſuros populis; quin ſtrenuos quoſque, quà poſſent, tranſcenſuros. Habebant Regna Caſtellæ, atque Legionis vtrorumque collegia: & Calatraua, ac Pereirum cœlibes nobiles, Sancti Iacobi illuſtre ſodalitium coniugatos armabant in Sarracenos. Æmulati priorem Luſitani Eborenſem militiam; pro poſterioribus, ſecundam ordinauerunt. Nec minus ſuis armatum recens brachium Michaëlis Archangeli, furentes Mauros ſternens, fugánſque: quàm noſtris equitantem olim Apoſtolum eoſdem profligantem, celebrandum putarunt; conſecrata militia ſub eius nomine; quæ, vt illa Iacobi, ſic iſta Michaëlis del Ala nuncuparetur, vtraque illuſtris, vtraque generoſa: atque neutra coniugium excludens: niſi quod tamen Luſitanis placuit, vel coniugatos Ciſtercio ſubiugare.

7. Redituum defectu, an perſonarum; ſeu verius ideo perſonarum, quia redituum, quæ ſub Alfonſo floruit noua militia, ſub filio, atque nepote paulatim deſiit. Quippe cui ſolus pro vita, fauor Principis; ſucceſſorum contemptus, pro morte fuit. Adeò virtus langueſcit, ſi deſint præmia; neque humana conditio aliquid audet, vbi nihil ſperat. Vltima Alfonſi tempora pacifica: cùm neque per victorias toties partas, à victis inuadi, nec victor ipſe, per ſenium, morbóſque, inuadere aduerſarios Fidei permitteretur. Hinc factum eſt, vt neque noui milites dotem ſibi per arma comparauerint, neque abs rege acceperint; ſueto nimirum ſuis conſignare, quæ hoſtes haberent; neque de propriis: id eſt ſubditorum (nam hæc Dominia connexa inter ſe mutuò) ſed de infidelium bonis, oſtentare potentiam, & pietatem. Quippe hæc ſola Reipublicæ accreſcunt: illa eo tantum non pereunt, quia ad alios tranſeunt: Hæc ſine membri alicuius decremento: illa non aliter ditant, quàm ſi depauperent.

8. Igitur militum Sancti Michaëlis pennata ſocietas, velut ocyùs volans, citò pertranſiit: vix aliam ſui memoriam poſt ſe relinquens, quam ſuæ inſtitutionis inſtrumentum, ſingulis militum nominibus ſubſcriptis; quod Alcobatiæ à Bernardo Brito inuentum, idem ipſe, qui inuenit, euulgauit. Crediderim eidem deficienti ſubſtitutam militiam Sancti Iacobi, ex Caſtella accitam, vnde altiùs radicata, firmatáque, palmites ſuos tranſmiſit in Luſitaniam. Hæc coniectare facilius, quam aſſerere, ex occurrentia temporum, atque vtriuſque inſtituti, coniugium admittentis ſimilitudine. Aliàs non deſunt quidam recentiores, qui Iacobæos milites, ab eodem Alfonſo ſub finem ſui Regni vocatos tradant. Quin & dotatos Caſtris, Caſtelliſque, quæ hodie ipſis ſubeſſe dignoſcuntur. Sed de his alij, nos ad Monaſteriorum fundationes, quæ hunc annum concernunt, more noſtro tradendas, progrediamur.

1. Chronologia, & de quinque fundationibus. 2. Marmaſolij notitia, 3. atque Saltus nopalis in Hiſpania, 4. dotatio loci, 5. & conuicti ex ea quidam errores. 6. Dictum etiam de primo Abbate domus, 7. atque emendati verſus,qui illic extant. 8. Sepulchra, 9. ac priuilegia Monaſterij, 10. & quorundam opinio de illuſtri familia Sandonalium. 11. Inuentio capitis Sancti Ierotæi.

Caput IX.

1. IN Chronologia numeratas quinque inuenio, quarum haud multa nobis notitia ſubeſt.

Anno M.C.LXVII. VII. Idus Martij fundata eſt Abbatia de Aqua fridiga.

Eodem anno, II. Nonas Iunij, Abbatia de Carmeſa.

Eodem anno, Abbatia de Sale-reis, aliàs de Sailariis.

Eodem anno Abbatia de Marmaſolio.

Eodem anno, Abbatia de Caſali. Hactenus Chronologia pro ſuo more. Nos Aquam frigidam vnam ſuperius diximus de linea Claræuallis: Sed adhuc aliam in Tabulis inuenio, & Geneſi Eccleſiarum Morimundenſium. Filia ea Coronati, in Cunnanenſi Diœceſi, in qua non minùs notatur in libris Cameræ, *Sancta Maria de Aqua frigida Ordinis Ciſtercienſis ſoluit florenos C.XXV.* Carmeſa è contra (Carmeiam alij dicunt) filia Recluſi, in Comitatu Campaniæ, extat in Geneſi Eccleſiarum Claræuallenſium. Memorat Domum Nicolaus Camuzatius in Miſcellaneis; vbi & *Carmoye* vulgò, & domum Comitis appellari conſuetam tradit. Sed nec Salereis, nec de Caſali Tabulæ meminerunt, nec eas alibi potui inuenire. Nam Caſale Gualonis, diuerſam domum, cuius maior notitia, poſt biennium notatur in Chronologia.

2. Notius paulisper Cœnobium Marmaſolium in Terracinenſi Diœceſi, quod Foſſa-noua protulit, adangens lineam Claræuallis, ſecunda prole. In libris Cameræ taxatur Florenis mille; ſed inſigni errore, non Terracinenſi Campaniæ Diœceſi, ſed in Tarraconenſi Cathalauniæ, ſimul cum Populeto continetur. Memoratur in litteris Gregorij Papæ IX. ad Abbatem illius, conuentúmque, Datis Laterani, pridie Idus Iunij, Pontificatus ipſius anno XII. Necnon in aliis Pontificis eiuſdem Laterani, item datis, Nonas Maij, Pontificatus eius anno XIII. Niſi quod tamen in his vltimis litteris, non Terracienſis, ſed Velitrenſis Diœceſis dicitur. *Abbati, & Conuentui de Marmaſolio Ciſtercienſis Ordinis, Velitrenſis Diœceſis.* Et video domum adnotatam in libris Cameræ in Diœceſi eadem *De Manſerolio, Ciſtercienſis Ordinis, Florenos XL.* De qua an eadem, an diuerſa ſit, nihil hactenus audeam deffinire.

3. His fundationibus, quæ minùs notæ, ſextam aliam notiorem ſuperaddamus, Saltus Nouallis, vulgò *Sandoual*, antiqvis *Sot-Noual* in Regno Legionenſi, quam, loco à Rege Alfonſo priùs accepto, ſecundo lapide ab ipſa primaria vrbe, illuſtres Comites Pontius de Minerua, & Stephania eius vxor, ædificarent. Monachi, à Monaſterio Spinæ adducti, ſub Abbate Didaco Martini, Hiſpano haud dubie homine, cui video hoc anno firmatam donationem coram quatuor Epiſcopis, aliiſque proceribus, confirmantibus filiis, filiabúſque; nec non duarum aliarum hæreditatum, cum ſuis iuribus iuriúmque dictione; quam vt noſtri hactenus alibi admiſiſſent, haud tamen video æquè expreſſam in inſtrumentis. Verba eius, ad litteram ſubiungam [b].

b ex Tabul. Saltus Nonalis.

4. *IN nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti Amen. Ego Comes Poncius de Minerua, & vxor mea Comitiſſa Doña Stephania vna cum filiis meis Ramiro, Maria, & Sanctia, pro ſalute animarum noſtrarum, damus Deo, & tibi Didaco Martini, & Fratribus tuis in Chriſto, tam præſentibus, quàm futuris, ſub Regula B. Benedicti ſecundùm conſtitutionem Ciſtercienſem, locum noſtrum de Sot-Noual, cum Vaſalis, Solares, Moloadinis, riuis, pratis, fotis, terris, & fontibus, arboribus, hortis iuriſdictionem ciuilem, & criminalem, ſicut determinatur de vna parte cum flumine de Porma per vbicumque dictum flumen diſcurret. Et de aliis tribus partibus determinatur cum Manſela. Prædictum locum damus tibi, tuiſque ſucceſſoribus cum ſuis pertinentiis, ſicut Dominus Aldefonſus Rex Legionenſis nobis dedit: inſuper damus tibi, & fratribus tuis hæreditatem noſtram de Villa viridi, & de Sancta Eugenia, vtramque totam, & integram cum toto iure, quod in eis habemus. Hanc ergo chartam donationis quicumque filiorum, vel parentum noſtrorum infringere tentauerit, iram Dei omnipotentis, & Regis terræ habeat, & cum Iuda traditore in inferno inferiori ſit damnatus, niſi reſipuerit. Facta charta apud Legionem, Æra M.CC.V quinto decimo Kalendas Martij. Regnante Rege Fernando in Legione, & Gallecia, & Aſturiis.*

Ego Comes Poncius de Minerua, & Ego vxor eius Comitiſſa Doña Stephania, vna cum filiis noſtris Ramiro, Maria, & Sanctia, hanc chartam quam fieri iuſſimus, propriis manibus roboramus, & ſignum facimus. †.

Ego Ioannes Epiſcopus Legionenſis confirmo.

Ego Gonzalus Ouetenſis confirmo.

Ego Fernandus Epiſcopus Aſturicenſis confirmo.

Ego Stephanus Epiſcopus Zamorenſis confirmo.

Ego Comes Ramirus confirmo.

Ego Comes Petrus confirmo.

Ego Martinus Menendi confirmo.

Ego Petrus Arias confirmo.

Ego Arnulphus, diuino munere, Archidiaconus, præſens teſtis.

Ego Thomas, Canonicus Legionenſis, præſens teſtis.

Ego Ioannes, Capellanus Comitis, præſens teſtis.

Ego Martinus Didaci, præſens teſtis.

Ego Petrus Petri Domini Regis ſcriba, qui ad omnia ſupra dicta præſens fui, & hoc ſcripſi, & ſignum meum feci.

Ex hoc inſtrumento corrigenda venit Chronologia; quæ fundationem domus Saltus-Nouallis differt in annum M.C.LXX. Quippe facta, non Abbati, & Conuentui de Spina, qui Monachorum miſſionem differre potſent, ſed Didaco Martini, 5.

tini, & fratribus eius, cùm iam egreſſi ab Spinæ Monaſterio, ad ipſum Saltus Noualis locum peruenissent. Cotrigendi item Sandoualius, [a] Iepiuſque,[b] qui minimum anteuertunt, dum alter anno M. C. XLII. alter M. C. XLIII. fundatam tradunt: multo autem turpius errant Monumenta Spinæ ab Iepio citata, qui ad Æram M.C.LXXIII. hoc eſt, ad annum M. C. XXXV. referunt fundationem eiuſdem domus; quo nondum ipſum Monaſterium Spinæ fundatum erat. [c] *Æra* (inquit) *M. C. LXXIII. fundatum fuit Monaſterium Saltus Noualis in Regno Legionenſi: & miſſi fuerunt Monachi, qui illud habitarent, tempore Alfonſi dicti Imperatoris.* Melius ergo chronologicæ aliæ Tabulæ, ab eodem Authore [d] etiam adductæ, quæ ita habent. *Anno M. C. LXVII. fundata eſt Abbatia Saltus-Noualis in Regno Legionenſi.* Atque hæc de anno.

a in Hiſtor. temper c 45.
b ad ann. 1143.
c ad eundem ann.
d loco ſuprà.

6. Miſſos ex Monaſterio Spinæ Monachos, Tabulæ omnes concordes adſeuerant. Verum quod putant Saltus-Noualenſes, primum Abbatem Didaeum Martini eundem fuiſſe, quem de Villa-maior Saluadores hiſtoriæ Hiſpanæ eximia cum laude memorant, Comitum fundatorum quondam generum, ſed à morte vxoris Deo ſacratum; quippe Abbatiam Canonicorum Regularium, dictam de Bene Biuete, in quà ſepultus iacet, fundaſſe dicitur; nulla prorſus ratione ſtare poteſt. Quippè quem conſtat ante annum obiiſſe, quod ipſa ſepulchri eius inſcriptio notat, quod ita habet.

Fœlix vita viri, qui vita tempore, templa
Trina, dedit trino, per tria luſtra Deo.
Naſcitur in ſexta feria, Noniſque Nouembris
In cœlis, terra mortuus, aſtra colit.
Vndecies centum ſex anni ſeptuaginta,
Hic numerus Chriſti carnis habendus erat.
Cùm datus eſt terræ, bona, qui terrena refugit,
Et quem poſt vitam viuere fama facit.

Verum eſt tamen referri duos alios verſus, qui in M.S. antiquo, his ſubiiciuntur.

Ergo locum ſubit ille nouum, quem ruſtica lingua
Sot-Naual dicit, quem ſitus ipſe probat.

Quibus videtur deſcribi Saltus Noualis. Sed ſanè verſus hi nimium recentes, atque adeò non magnæ authoritatis, vel ex ipſo ſtylo comprobantur. Deinde eſto eis fides habenda; quod ſubierit locum Saltus-Noualis, priuſquam in eo Monaſterium conſtrueretur; nec Abbatiam conuincit, nec Monachatum; ſed vel habitationem, aut partiale dominium eiuſdem loci: aut ad ſummum conſtruendi Monaſterij, antequam Monachi ex Spina venirent, præparationem.

7. Extant & alij verſus non contemnendi de fundatione domus, quibus eius conſtructor Poncius de Minerua, atque alij viri illuſtres in templo, & clauſtris ſepulti commemorantur. Sed qui etiam deuiant ab ſtylo illius æui: & in ſupputatione annorum, niſi mendum irrepſit, turpiter errant. Quippè Saltum-Noualem hoc ipſo anno quarto à morte Bernardi, commemorantes. Sed ſiue antiquos, ſiue recentiores in gratiam mei lectoris, & maiorem fundationis notitiam tradendos cenſui.

A Comite illuſtri Petro de Ponce Minerua
Hæc domus inſignis ædificata fuit:
Vxor ei bonitate nitens Stephania Ramirez
Coniugis accendens pectora, iunxit opus.
Martinez Didacus qui à Villa maiore, generque
Illorum, ſimul hoc cœpit, & auxit opus.
Tunc opus hoc cœptum eſt, cùm Roma tertius olim
Geſſit Alexander munia ſacra Petri.
Galleco, Aſturiciſque dabat pia iura ſecundus
Fernandus, ſedem Rex Legione tenens.
Caſtella Alphonſus Nonus, clarúſque Toleti
Ducebat populos, aurea ſceptra gerens.
Iam ſexageſimum poſt centum, & mille rotarat
Sol annum, & cœptus ſeptimus annus erat;
Iam ſexaginta cum nouo excreuerat annos
Condita Ciſtercij religioſa domus,
Quarto poſt anno, quàm mors pia lumina clauſit
Bernardi, cuius gloria firma manet.
Iuxta aram primam, curuo ſub fornice dextra,
Oſſa Petri Comitis vrnula parua tegit.
Nunius ibidem Comes eſt, cineréſque Ramiri
Et Domini Didaci membra ſepulta iacent.

Hactenus carmina de fundatione, & ſepulchris Saltus Noualis. In quorum noni diſtichi verſu ſecundo, pro *quarto poſt anno*, lege *quarto poſt decimo*; & conſtabunt ſenſus & verſus; & computus annorum certus erit.

8. Itaque Comes Pontius, qui & Petrus, donator loci, domúſque conſtructor; & ex eius progenie viri illuſtres, inter quos Ferdinandus, ipſius nepos, Alcantaræ Magiſter, de quo infra, in Saltu-Noualienſi ſepulti iacent. Scio hunc, pronepotem, non nepotem ab aliquibus dici; neque Pontij Mineruæ, ſed Cabreræ; de quo plura ſuperius. Sed hæc nobis diſcutere non vacat, inferiùs forſan commodiùs diſcutienda. Iacet & clara infans Domna Vrraca, Imperatoris Alfonſi quoodam filia, Ferdinandi, & Alfonſi Regum ſoror, atque Garſiæ Nauarræ Regis, coniux: & quæ medium capituli occupauit, vſque ad hoc ſæculum; in quo, dum nouum ſumptuoſius ſurgit, ad Eccleſiam tranſlata; inde ad proprium ſepulchrum referenda. Haud aliter plures ex proceribus, qui Eccleſiam modò occupant, iacebant in clauſtris; quibus reædificandis tranſlati ſunt, ſed vt puto, in Eccleſia permanſuri.

9. Gaudet Cœnobium multis priuilegiis, Ferdinandi ſecundi Legionenſis, Alfonſi filij eius, & Ferdinandi, qui Sanctus populorum conſenſu eſt acclamatus: Gaudet & multis, & magnis poſſeſſionibus, quas ab eiſdem, aliiſque accepit; ex quarum fructibus reſtitui ſibi potuit, ex duplici incendio, quod paſſa eſt, imo ſemper in melius renouari. In libris Cameræ taxatur XL. florenis. Memoratur in litteris Gregorij Papæ IX. Datis Peruſij. IX. Kalendas Iunij, Pontificatus ipſius anno IX. in quibus generale indultum Ordinis, ne in litteris generalibus comprehendatur, niſi eius facta ſpecifica mentione; Saltus-Noualis Abbati, Conuentuíque nominatim dirigitur, atque eis velut ſpecialiùs applicatur. *Cum Ciſtercienſis Ordinis tantum per Dei gratiam, adeò ſit inſignis, quod vix credatur ab his, qui contra vos litteras impetrant, ſine malitia ſubticeri; nos & illorum fraudibus obuiare, ac innocentiam veſtram volentes fauorabiliter confouere, authoritate vobis præſentium indulgemus, vt nequeatis per litteras Apoſtolicas conueniri, quæ de Ciſtercienſi Ordine non fecerint mentionem.* Hactenus priuilegium Gregorij IX.

10. Non deſunt, qui putent, Saltus-Noualis locum, hæreditariam olim poſſeſſionem Sandoualorum (*Solar* Hiſpani dicunt) hodie Ducum Lermæ, quam ab Vrraca matre Imperatoris, illis oblatam, Imperator eiſdem reſtituerit. Quippe Stephania, ex eorum clara familia per Comitem D. Petrum Anſurium, vulgò *D. Pedro Anzures*, quod aliæ etiam hiſtoriæ teſtificantur. Video id placuiſſe

Pampi

Pampilonenſi Epiſcopo Prudentio Sandoualio, cum magnus ille Princeps Franciſcus Dux, ſub Catholico Rege Philippo III. Hiſpani Orbis habenas moderaretur. Rem adhuc dubiam; neque ſatis conſtantem per inſtrumenta tetigiſſe ſufficiet; nobis præcipuè ad alia properantibus, neque expeditis externa diſputare, qui vel domeſticis omnino impares ſumus. Manſiſſe locum ſub Pontio, & Stephania annos viginti quinque palam eſt, quippe acceptum ab Imperatore anno. M.C.XLII. Didaco, & fratribus hoc anno tradidere. Atque hæc ſatis de initiis Saltus-Noualis, plura, quæ occurrent, in tempore trademus: Id vnum tamen cenſeo superaddendum.

II. Inter plures exuuias SS. Martyrum, quibus ditantur Saltus-Noualenſes, Diuini Ierothæi; ſic enim ab antiquis vulgò dictus, integrum caput: ibidem aſſeruari, traditione acceptum, à patribus ad filios pertranſiiſſe: confusè tamen, indiſtinctéque; vt nequaquam ab aliis diſcerni poſſet. Cæterùm ante paucos annos, quo hæc ſcribimus, anno nimirum M.DC.XXV. diuina prouidentia effectum eſt, vt Abbas, qui tunc domui præſidebat, Thomas Brauo & Mendoza, inſtigante Franciſco Biuario viro pio, atque Eccleſiaſticæ antiquitatis ſtudioſiſſimo (vt, quæ opera ſcripſit, manifeſtant) dum fragmentorum ſacrorum thecas euoluit, ſericis pannis inuolutum cranium repererit, hac Græca ſuperpoſita inſcriptione κεφαλὴ Ἱεροθέου. Tum verò inuentio theſauri, diu abſconditi celebrata ſolemniter, atque in honorem ſancti altare erectum, perpulchra eius effigie, quæ loci, Hiſpaniæque (nam Ierothæus Segouienſis præſul fuit) inſignem patronum oculis adorantium repræſentet, mentibus ingerat; & denotos accendat in eius cultum, ipſius vel ſic patrocinium promerituros. Sed iam Salcedæ Luſitanæ illuſtris Domus, quam hoc anno accepiſſe Monachos putat Bernardus Brito [c], initia, atque progreſſus proſequamur. c Lib.5.c.7.

---

1. *Salcedæ initia, fundatrixque,* 2. *primùm ſub nigro habitu, vt creditur,* 3. *Tranſlatio domus, & ſuſcepta Ciſtercij diſciplina.* 4. *Inchoata Eccleſia,* 5. *& conſummata, conſecrataque.* 6. *& coniectatum de miniſtris conſecrationis.* 7. *Tharaſiæ in Monaſterium mirus affectus,* 8. *& eximia largitas.* 9 *Coniectatum, ex quodam inſtrumento, admiſſi in eodem Cœnobio Ciſtercij tempus.*

CAPVT X.

1. ÆMVLAM Alcobatiæ in Luſitania Abbatiam de Salzedas, quam Chronologia honoris gratia anticipat anno M.C.XLIV. vt vidimus ibidem; in proprium locum à nobis reſeruatam, hîc iam excipiat; ſiue antiquiorem, vt fert ipſius traditio, ſub nigro habitu; ſiue nunc primùm Monachos ſuſceperit, vt vult Bernardus Brito [a], cùm opus longo tempore ante cœptum, longo pòſt conſummatum, conſtet ex monumentis eiuſdem domus. Quippè ſupra conſuetum ſumptuoſum, & permagnificum, nec breui potuit Monachos ſuſcipere, nec pòſt ſuſceptos breui conſummari. Donatrix loci ſimul, fundatríxque Taraſia Alfonſi, Alfonſi Comitis Aſturicenſis filia, Ægeæ Municij vxor, Alphonſi primi Luſitaniæ Regis nutrix, aut pedagoga; cuique, & marito eius tam ipſe Alphonſus, quàm Henricus parens conſueuiſſent deferre; atque inter proceres Luſitanos primos, ſpeciali tum gratia, tum honore proſequerentur. Locus ipſe acquiſitùs à Sarracenis, cum Lamecenſi Regulo Ægeæ Municij induſtria, primùm victo, mox conuerſo ad fidem, ſeruatóque, ne à ſubditis vicinis opprimeretur, ob repudiatam ſectam; debellata confinia per Catholicos ad illius petitionem; atque ea pars, quam Baroſa fluuius alluit, adſcripta Muñicio, & iure belli ab ipſo ſibi aſſerta, in expugnantium dominium pertranſiiſſent. Erecta ibidem à Taraſia coniuge aula educando Alphonſo, quandiu inter annos infantiæ, pueritiæque (Henrico intento bellis) continebatur. Atque hanc domum hodiéque manere, lego in Bernardo Brito [b], quaſſatam licèt; & niſi reficiatur (illuſtre monumentum antiquitatis) nequaquam vltra diutiùs permanſuram.

a Lib.5.c.1. Chronic. Ciſterc.

b Vbi ſuprà.

2. Placuit Tharaſiæ, quam educando Principi terreno fabricauerat, aulam, conſecrare cœleſti; & Monaſterium ibidem fabricare Benedictinis Monachis, qui precibus continuis, ieiuniiſque, atque aliis pietatis operibus intenti, Deum ſibi, & marito conciliarent. An illos prius ibidem collocauerit, in dubio eſt: & collocaſſe probabilius creditur. Quippè Æra M.C.LXIII. quæ incidit in annum M.C.XXV. iam Monachos habuiſſe habitatores inſtrumenta conuincere dicuntur: ac Monaſterium ipſum ſimul cum Monachis traditum Sancto Ioanni Ziritæ ſequenti anno, antequam ipſe Ciſtercium profeſſus eſſet. Vnde & Salcedenſes eundem B. Ioannem primum ſui Monaſterij Abbatem volunt. Illud compertum, ſi eo anno iam Monachos habebat, non fuiſſe Ciſtercienſes, quamuis & de Benedictinis dubium ingerat ipſe Ioannes Zirita; qui non Monaſticen, ante aſſumptum Ciſtercium, profeſſus fuerat. Certè aliquos habuiſſe, præter continuam traditionem eiuſdem domus, confirmare videtur Chronologia, quæ non alios conſueuit anteponere, quàm ante natos ſub alia diſciplina, eóque adoptatos à noſtris magis, quàm genitos: Tum fundatricis, ſub initiis domus, ius præſentandi Abbates, quod non potuiſſet habere ſub Ciſtercienſibus. Conſtare etiam per inſtrumenta memoriæ produnt inde ad nos adductæ, cum luſtratum Cœnobia Luſitaniæ induſtrium virum æquè, & eruditum fratrem Antonium Gaſconem tranſmiſiſſemus.

Vtcunque fuerit, cum primum ædificium non placeret, imò nec primus locus, quæſitus ſecundus; atque aptus ſatis, & commodus inuentus in ea parte terræ, in qua nunc Monaſterium ſitum eſt, ſecundo lapide ab vrbe Lamecenſi, fertili agro. Ibi magnificum ædificium cœptum circa annum Chriſti M.C.LXVIII. cum prius ſe Monachi illuc tranſtuliſſent. Haud dubiè quin ſubitaneis ædibus factis, in quibus habitarent, quandiu ſumptuoſiores officinæ, & reliqua habitatio fabricabatur. Hoc intra tempus admiſſæ Ciſtercij leges, incertum quo anno: niſi quod Brito antecedentem no- 3.

tat,

tat, nempè M. C. LXVII. Memoriæ Salcedenſes ad octennium anticipant; & anno M. C. L I X. ſuſceptas ttadunt. Nec deſunt, qui ad M. C. L I V. referendas pronunciant, ſub Ioanne Nuñez eiuſdem domus Abbate, etiam poſt tranſitum conſeruante præfecturam: quippe, qui ab anno M. C. XXIX. vſque ad M. C. LXV. rexiſſe dicitur. Ergo ſub hoc, aut eius ſucceſſore (Martinus illi nomen) mutatio facta, ſub filiatione domus Claræuallis; ſiue inde miſſis Monachis, per quos edocerentur Ciſtercij ritus; ſeu deſignatis ex his, qui in Alcobatia, ſiue alibi erant, qui vice mittendorum ſubrogarentur. Hinc Salceda inter filias Claræuallis immediatè poſt Alcobaciam, & ante Grandi-ſyluam commemoratur.

4. Suſcepta Ciſtercienſi reformatione, mutatus locus, atque Abbatia vetus (ſic hodie dicitur) cum veteribus moribus relicta: & noua alia quæſita à nouis hominibus. Tum verò gratulante Taraſia nouæ vitæ, ac nouis exercitiis in ſuis Monachis, noua ædificia cœpta ſatis magnifica, & quæ vel hodie inter Luſitaniæ illuſtriora connumerentur. Extat inceptæ fabricæ memoria in libro perantiquo, antiquis caracteribus notata, ſub hoc tenore.

5. *Decimo tertio Kalendas Februarij iecimus fundamentum in Eccleſia de Sancta Maria de Salceda omnes fratres, qui tunc temporis ibidem eramus degentes; in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, & B. Dei genitricis Mariæ, & omnium Sanctorum. In die Sanctorum Martyrum Fabiani, & Sebaſtiani. Æra milleſima ducenteſima ſexta.* Hæc de templi illius inchoatione.

De conſummatione, & illius tempore, dubium; niſi quod conſtat dedicatam Eccleſiam poſt annos ſeptem, & quinquaginta, nempe Chriſti M. CC. XXV. cuius rei teſtimonia duo extant: alterum in prædicto M. S. verbis ſequentibus.

Sub Æra milleſima, ducenteſima, ſexageſima tertia, decimo tertio Kalendas Nouembris, dedicata fuit Eccleſia iſta. Alterum in quibuſdam antiquis verſibus, quos Brito [c] adducit, Barbaris quidem pro *c Lib.5.c.1.* more illius temporis, ſed M. S. per omnia concordantibus, quorum hæc verba.

Verſibus exquire, quicunque cupis bene ſcire,
Qualis erat verè numerus tunc temporis æra,
Cùm fuit Eccleſia Salceda Sancta Maria.
Conſecrata Deo: pulſus, & inde leo.
Æra millena bis centum, terque vicena,
Inſuper addantur tres anni, qui numerantur.
Ampliùs intendas ter nobis ſexto Kalendas
Menſis, vt in libris, numeratur terno, Nouembris.

Templum eſt ſumptuoſum, & permagnificum, quadrato ex lapide aptiſſimè compactum, amplitudine ſupra conſuetum; & quæ Taraſiæ, non animum tantùm, ſed potentiam ſatis oſtentat. Neque inferiora reliqua ædificia, vtpote, quæ ex eadem magnitudine & animi, & potentiæ progrediebantur.

Non potuiſſe conſtare de Pontifice, qui Salcedenſem Eccleſiam conſecrauit, Bernardus Brito ſcribit; & ſanè dedicatoris Aræ ſummæ nulla memoria. Verùm in quodam alio libro antiquo, de Altari Conuerſorum, quod eodem anno conſecratum dicitur, hæc caracteribus priſcis ſcripta legi, Antonius Gaſconius, qui vidit, teſtificatur. 6.

CONSECRATVM EST ALTARE CONVERSORVM MANIBVS DOMINI PETRI PORTVGALENSIS EPISCOPI VENERABILIS MAGISTRI, SVB HONORE, ET NOMINE S. TRINITATIS, ANNO M.CC.XXV. IN QVO CONDIGNO HONORE RECONDIDIT RELIQVIAS: &c.

Hactenus ibi, addita reliquiarum memoria ſatis prolixa. Cæterum cùm huius Altaris conſecratio, in eundem, in quem totius Eccleſiæ, annum inciderit; alterum è duobus colligi datur; aut hunc eundem Petrum Portugalenſem conſecraſſe Eccleſiam, & reliqua Altaria, quorum tamen memoria amiſſa fuerit; aut multos affuiſſe dedicationi Luſitaniæ Pontifices, qui reſeruata Ara ſumma Metropolitæ, ſeu fortè Diœceſano, altaria reliqua, ſingula per ſingulos, aut fortè plura, ſacranda diſtribuerint: quod alibi etiam factum, nec ſemel vidimus.

7. Exoptauit Taraſia quandiu vixit fabricam conſummare, nec cõſummandam ſucceſſori ſuo relinquere; adeóque eam curauit promouere, nullis ſumptibus parcens, nullis laboribus. Quin & Bernardus Brito [e] teſtis eſt impetraſſe ab Adriano *d lib.5.c.1.* priuilegia ingrediendi Cœnobium, (quod rarum, neque alias auditum illis temporibus) ea ſola intentione, vt artifices impenſius ſolicitaret; & propoſitis præmiis vltra mercedem, vrgeret ad opera, non ſolùm meliùs ſed celeriùs perficienda. Verùm cum non inceperit Eccleſia ante annum M. C. LXVIII. quo Hadriano defuncto, iam Alexander Eccleſiæ præſidebat, difficile eſt, indultum ab Hadriano, niſi fortè ante tempus, & velut ad præuentionem obtentum fuerit: vel non tam ad Eccleſiam, vt Brito ait, quàm ad Cœnobium veniat referendum. Vtcunque ſit, non contigit Tharaſiæ videre, quod optabat, quippè præuenta morte longè antequam ædificium perficeretur. Obiit tamen, Salcedæ adeò addicta, adeò animo adhærens, vt neque in morte ab ea diuulſa ſit, ſepelienda ibidem, & futuram Eccleſiam præſtolatura. Adde quod magis affectum eius declarat, ſeparata à marito Ægea Muñicio, alibi iam ſepulto, ne à dilecto Cœnobio ſepararetur. Sed de his ſuo loco dicendum erit.

Interim addo non ædificiis tantùm, vtenſilibúſque, quorum etiam ingentem copiam contulit, illuſtraſſe Eccleſiam, cui ſe deuouerat; ſed multis prædiis, villis, & poſſeſſionibus: vt, præter Alcobatiam, non vlla ditior, imò neque æquè diues in tota Luſitania reperiatur. Addita Abbati poteſtas iuris dicundi in non exiguos populos, & exercendi in eos vtrumque gladium, annuente Alphonſo, qui nihil ſuæ nutrici, maximè in fauorem Ciſtercienſium, quos eximiè colebat, negare poſſet: & impetrata à Lamecenſi Epiſcopo ſpirituali cura; donatáque tum ei, tum ſucceſſoribus Eccleſia Bagauſtenſi cum ſuo pago, ne ſedes Epiſcopalis defraudaretur. Cuius permutationis, vt ſic vocem, dicitur, hodiéque extare inſtrumentum datum apud Lamecum, menſe Martio, Æra MCC.II. quæ incidit in annum M.C.LXIV. Ita Bernardus Brito [e] in ſua *e lib.5.c.1. & 2.* Chronica, ex qua, & ex monumentis eiuſdem domus, quæ hactenus tradidimus, accepta, integra fide lectori propoſuimus. 8.

Ex hoc autem eodem Inſtrumento ſunt qui coniiciant Ciſtercium non admiſſum in Salceda ante illum ipſum annum M. C. L X I V. Quippè hæc, vt obtenta, poſſeſſáque ſub alia profeſſione, 9.

non

non forent forſan à noſtris reſpuenda: at eadem directè ſibi acquiri, haudquaquam permittebant Ciſtercij leges. Turpiùs eiicitur, quàm non admittitur hoſpes; & magnifica, maieſtuoſáque (ſi fortè occurrerint) honeſtiùs non reiicias, quam procures, aut tibi ab aliis permittas procurari. Haud aliter Cœnobia aliis a Virgine nunquam ſacrauimus? verùm ante ſacrata non reiecimus; quin ſub eiſdem admiſſa conſeruauimus. Certè ſi Salceda obtentam antè admiſſum Ciſtercium iuriſdictionem ſub Ciſtercio retinuit, facilè credam præiuiſſe Saltui Nouali, vt eam ſibi donatam non recuſaret. Seriem Salcedenſium Abbatum adduxit Brito, quamuis diuerſam ab ea, quam ipſi Salcedenſes præferre ſolent. Nos ne lectorem in aliquo fraudemus in appendice fortè vtramque dabimus. Nec dubitamus exactiorem eſſe, quæ ex ipſo Monaſterio, vtpotè, quam ex Martyrologio deſumptam, Antonius Gaſconius exemplaribus collatis comprobauit. Inter eos præcelluiſſe pietate, & doctrina fertur Ioannes, quem Brito ſextum, Salcedenſes decimum numerant. Inſeruit Menologio vitum Chryſoſtomus [f] Henriquez, & nos nonnihil de eo, cum tempus venerit. f Iunij 19.

IESV CHRISTI ANN. 1168. CISTERCII ANN. 71.

1. *Alexandri ad Legatos oratio.* 2. *Mandatáque.* 3. *Epiſtola ad Ludouicum Regem,* 4. *pro componenda pace.* 5. *Ad D. Thomam,* 6. *Vt, ſalua conſcientia, cedat.* 7. *Alia ad Henricum.* 8. *Vtriuſque Legati iter.* 9. *Quid mox ad D. Thomam Oddo.* 10. *Quid Vuillelmus, ex via vterque, ſcripſerit.*

CAPVT I.

1. INTRABAT annus centeſimus ſexageſimus octauus ſupra milleſimum; qui fuit Ciſtercij, primus & ſeptuageſimus: & Cardinales Legati ab Alexandro ipſa die Kalendarum egreſſi vrbe, ad Henricum per Gallias properabant. Sed ſummus Præſul, antequam diſcederent, alloquutus vtrumque, præcipuè autem Vuillelmum Papienſem: Ecce, ait, Anglia in manu veſtra eſt, vtinam per vos paci reſtituenda. Hactenus Thomam in Henricum Regem armauimus, vt effrænis audacia furentis Principis, Præſulis Sancti conſtantia reprimeretur. Nunc præualente malitia, cedere cogimur: & quem per minas terrere non potuimus, tentamus obſequio; ſi vel hac via, inueniamus faciliorem; atque æquè promptum flecti, quam irritari. Iam Archiepiſcopum legatiæ honore exuimus: non quia ipſe meruit, ſed quia Rex voluit. Iam te, Vuillelme, Legatum conſtituimus; non, vt minus ſuſpectum vtrique parti, quod tu ipſe fatearis; ſed vt gratiorem alteri; & cui facilius obediat, quò magis fidat. Henricus tuo ſe iudicio tradit: tibi ſoli imputandum, ſi minùs fecerit. Et habes legatiæ ſocium Oddonem, cum quo apud ipſum excuſes, quæcumque neges. Hæc occaſio purgandæ ſuſpicionis: nam augendæ non credam. Pro Thoma, non in Thomam Angliam mitteris: hoc eſt, non in Eccleſiam, nam æqua vtriuſq; cauſa; ſed pro Eccleſia: neque, vt iudices inter ipſam, & Regem, ſed vt componas.

2. Dixit, & Vuillelmus Oddóque, ſupplex vterque; atque ille ex conſuetudine fallendi, hic ex candore animi; promittere vterque paratior, quàm exhibere: hic teſtem ſe, & coadiutorem Vuillelmi (nam quid aliud reſtabat?) deuotus obtulit, ille taliter cuncta peragenda, vt omnem à ſe aboleret ſuſpicionem, Regi obſequentem in Eccleſiam animum, Cantuariæ Thomam, & pacem reſtitueret. Quæ, quantò minùs implere cogitabat, tantò audaciùs pollicebatur: gratulante Alexandro; nec dubitante fidem adhibere vtriuſque promiſſis: alterius, vt optantis verè quod promittebat; alterius, vt infamiam, qua laborabat, quod contrarium optaret, quanto poſſet ſtudio purgaturi. Tum vero primùm, quæ ad pacem Eccleſiæ facerent, in ore vtriuſque ponens, fideliter ab ipſis ad Henricum, atque Epiſcopos Angliæ perferenda: deinde prouidens Archiepiſcopi honori, cui abſque cauſa legatiæ munus ablatum, non diſſimili compenſandum fore putabat: pro Anglia, Galliam poteſtati eius ſubiecit; ſi tamen Luduuicus, alienigenam, atque Proceres Regni non recuſarent. Demùm de his ad eundem Ludouicum: déque fauore, atque munificentia, qua Archiepiſcopum Sanctum proſequebatur; de pace componenda per Legatos, ad Regem, & Epiſcopos Angliæ; de eadem, & Vuillelmi Papienſis promiſſionibus, quibus fidere poſſet; ad S. Thomam, per eoſdem legatos litteras dedit. Atque ecce exemplar epiſtolæ ad Ludouicum.

[a] *Inter cætera magnificentia tua, & deuotionis inſignia, illud ſpecialiter animum noſtrum vehementer accendit, quòd venerabilem fratrem noſtrum Thomam Archiepiſcopum Cantuarienſem, virum ſiquidem religioſum, diſcretum pariter, & honeſtum, & nobis, & vniuerſæ Eccleſiæ Dei charum omnimodis, & acceptum, & tot, & tantis honoribus præueniſti, & ei, tam ampla, & tam magnifica humanitatis beneficia regia munificentia dignatus es largiùs erogare. Super quo vtique Serenitati tuæ quantas, & quas poſſumus gratias exhibemus; & clementiam tuam exinde immenſis in Domino laudibus commendamus: id, ſicut Deo, cui hæc potius in perſona illius feciſti, gratiſſimum; ita nobis acceptum putantes, tanquam ſi hoc perſona noſtra ſpecialiter impendiſſes. Et quoniam eiuſdem Archiepiſcopi pacem totis cordis affectibus exoptamus; dilectos filios noſtros Vuillelmum tituli S. Petri ad vincula, & Oddonem S. Nicolai in carcere Tulliano Diaconum Cardinalem, ad chariſſimum in Chriſto filium noſtrum Henricum illuſtrem Anglorum Regem duximus deſtinandos; vt inter eundem Regem, & præfatum Archiepiſcopum, ad vtriuſque honorem pariter, & perfectam concordiam, & pacem, Domino cooperante, reforment; & in ipſius Regis terra tranſmarina cauſas emergentes audiant, & cognoſcant, & ibidem Apoſtolicæ Sedis legatione fungantur.* 3. a lib 1. epiſt. Alex. ep. 43.

4. *Eapropter magnificentiam tuam per Apoſtolica ſcripta*

ſcripta rogando monemus, & exhortamur in Domino, quatenus pro Eccleſia Dei reuerentia, & honore B. Petri, & noſtro, apud eum dictum Regem, & Archiepiſcopum partes tuas efficaciter interponas, & ſtudioſius elabores, quod ad honorem Dei, & Eccleſiæ, & ſui etiam commodum, & augmentum amicabiliter inter ſe, & pacificè conueniant, & ad hoc animos, & voluntates ſuas, ſalua ipſius Archiepiſcopi, & Eccleſiæ honeſtate, omnimodis inclinent. Quod ſi per ſtudium iam dictorum Cardinalium, & laborem, & operam tuam, pax inter eos, & concordia poterit reformari, Eccleſia, quæ tuo poſt Deum eſt ſpecialiter adiutorio fulta, non modicum inde ſuſcipiet incrementum; & tu ab omnipotente Deo in illa felici retributione iuſtorum ſpeciale propter hoc præmium obtinebis. Si autem (quod Deus auertat) conuenire non poſſunt; dummodo regia voluntati cederet, & beneplacito tuo, nobis per omnem modum complaceres, & gratum valde exiſteres, & acceptum, quod ſi abſque graui ſcandalo perſonarum regni tui fieri poſſet; vt nos prænominatum Archiepiſcopum ſpecialis honoris prærogatiua inter cæteros donaremus, & ſibi vices noſtras committeremus in illis partibus exequendas. Vnde Serenitatem tuam, quanta poſſumus prece rogamus, vt ſi pacem, ſalua honeſtate ſua, & Eccleſiæ, quod omnimodis optaremus, habere non poſſit: nobis ſuper his voluntatem tuam ſub omni celeritate ſtudeas intimare. Et hoc interim habeas omnino ſecretum. Hactenus Alexander ad Regem Galliæ, at verò ad Sanctum Thomam hæc, quæ ſequuntur.

5\. [b] *Quod perſonam tuam litteris noſtris non ſæpius*
b lib.5. ep.1. *viſitamus, inde prouenire cognoſcas, quòd per nuntios tuos ea, quæ non duximus ſcripto committere, cognitioni tuæ viua voce curauimus frequentiùs intimare. Nunc autem ad tuæ diſcretionis notitiam volumus peruenire, quòd nos pacem tuam totis cordis affectibus exoptantes, dilectos filios noſtros Vuillelmum tituli Sancti Petri ad Vincula Presbyterum, & Oddonem Sancti Nicolai in carcere Tulliano Diaconum Cardinalem, ad chariſſimum in Chriſto filium noſtrum illuſtrem Anglorum Regem, vt legatione in terra ſua ciſmarina fungantur, tranſmiſimus; & ſpecialiter, vt inter te, & eundem Regem concordiam, & pacem reforment; & cooperante Domino, amicabilem faciant compoſitionem. Vnde quoniam nos pacem tuam, & Eccleſiæ omnimodè vnam reputamus; nec magis, niſi quia ipſam maiorem Eccleſiæ vniuerſali collaturam credimus vtilitatem, optamus; fraternitatem tuam per Apoſtolica ſcripta rogamus, monemus, conſulimus, & mandamus, quatenus, quàm periculoſus præſentis temporis ſtatus exiſtat, & quantum Eccleſia tibi commiſſa, præſentia & conſilio tuo indigeat, conſideres diligentiùs, & attendas; ad pacem, & concordiam inter te, & memoratum Regem fundandam, quantumcumque, ſalua tua, & Eccleſiæ honeſtate fieri poſſit, animum, & voluntatem tuam inclines.*

6\. *Et ſi tibi in his non omnia ſecundùm beneplacitum tuum ſuccedant; ad præſens diſſimules; & quæ corrigenda fuerint, ad ſtatum priſtinum, proceſſu temporis, auctore Domino, reducturus. Nec pro verbo, quod nos in Chriſto chariſſimo filio noſtro illuſtri Francorum Regi ſecundum petitionem tuam ſignificauimus, te à pace, & concordia bono quoquo modo retardes, aut ab his animum, & voluntatem tuam auertas, dummodo in conuentione tuam, & Eccleſiæ (ſicut diximus) honeſtatem valeas conſeruare; quoniam multa poteris in poſterum paulatim habita diſcretione auellere, quæ ſi modò reprimeres, viderentur aliquid magni continere. Verùm in iam dictos Cardinales potis omnino confidere, nec de memorato Vuilelmo oportet te quomodolibet dubitare: quoniam nos ei, vt ad pacem tuam viribus totis intenderet, firmiter, & diſtinctè iniunximus: & ipſe tantum nobis promiſit, quòd nos inde nullatenus dubitamus.* His Alexander Papa Sanctum Thomam ſolabatur paternè; interim tacens de Gallicana Legatia, quam illi apud Ludouicum ſolicitabat. Demùm ad Regem, atque Epiſcopos Angliæ, nam idem fere vtriuſque epiſtolæ tenor, paucis tamen mutatis, ita ſcripſit.

[c] *Magnificentiæ tuæ petitionibus gratanter admiſſis, & voluntati tuæ in omnibus (quantum cum* 7. c lib.2. ep.1.
Deo, & iuſtitia poſſumus) ſatisfacere cupientes, & tibi, & honori tuo deferre: dilectos filios noſtros Vuilelmum tituli Sancti Petri ad Vincula Presbyterum, & Oddonem Sancti Nicolai in Carcere Tulliano Diaconum Cardinalem, viros ſiquidem litteratos, diſcretos pariter, & honeſtos, & magnum in Eccleſia Dei locum habentes, & tibi, & regno tuo deuotos, quos nos inter alios fratres noſtros charos admodum, acceptóſque tenemus, cum plenitudine poteſtatis cauſas, quas tibi in aliis litteris expreſſimus, & alias, quas expedire viderint, cognoſcendi, in terram tuam ciſmarinam Excellentiæ tuæ Legatos duximus deſtinandos; quibus vices noſtras in omnibus ita plenè commiſimus exequendas, ſicut illis, vel aliis Apoſtolicæ Sedis Legatis Eccleſia Romana committere conſueuit. Ea propter Serenitati tuæ per Apoſtolica ſcripta rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, quatenus ipſos, ſicut tantos viros, & Apoſtolicæ Sedis decet Legatos, honorificè, & benignè recipias, & manſuetè (prout conuenit regio honori) pertractes; vt antiquam deuotionem tuam in filiis ſuis Sancta Romana Eccleſia recognoſcat; & Excellentia tua, ac tota terra tuæ gubernationi commiſſa incrementum inde non modicum valeat, cooperante Domino, prouenire. Ea verè, quæ Sublimitati tuæ ex parte noſtra proponent, ita grauiter admittas, & prompto animo, acquieſcas, quòd Dominus in his, & Eccleſia ſua dignis præueniatur honoribus; & tu ipſe, ac vniuerſa terra tuæ gubernationi commiſſa fructum inde multiplicem, & à Deo præmium, & coram hominibus laudem, & gloriam ſuſcipere valeas. Hoc verò tranſcriptum nulli mortalium reueles, niſi ſoli magiſtro Gunterino, quia fidem meam, ſuper hoc magiſtro Gualtero ita ſtrictè, vt voluit, dedi.

His litteris ſuſceptis à Pontifice, vterque legatus diuerſa via ab vrbe profectus eſt, in Monte 8.
Peſſulano conuenturi. Siue propria negotia quémque traxerint; ſeu metus Friderici Imperatoris, qui vt Alexandrum, ſic Cardinales illius, perſequebatur, vtrumque diuiſerit, quaſi ſeorſim ſecretiùs tranſituros. Acceſſit, & ingruentis belli rumor, inter Reges Gallorum, Anglorúmque, quos termini confines, mores diſſimiles, ſubditorum priuatæ æmulationes; & neſciens cedere, ſubdiue potentia, inuicem accendebant; nec poterat cohiberi licentia militum, vt in eos ſolos, quos hoſtes putabant, debaccharentur. Igitur Oddo, per Venetias, Veronámque, & Brixiam (patrium ſolum) ac Mediolanum; cum ad Sanctum Ægidium peruenisset, nuntium cum litteris ad Sanctum Thomam miſit; his, de itinere pro ipſius negotiis à ſe ſuſcepto; illum, de ipſis negotiis, & legatia Archiepiſcopum pleniſſimè inſtructurum. Atque ecce exemplar breuis epiſtolæ.

[d] *Admirabili Patri, & fratri Chariſſimo Tho-* 9.
mæ, Dei gratia, Cantuarienſi Archiepiſcopo, Oddo d lib.2. ep.4.
eadem gratia S. R. E. Diaconus Cardinalis, &

Apoſtolicæ

Apoſtolicæ Sedis Legatus ſalutem.

Notificamus chariſſimæ dilectioni veſtræ, quod ex mandato Domini Papæ procedentes, per inſidioſa, & plurimum periculoſa, vſque ad Venetiam, Domino ducente, peruenimus; inimicis noſtris, Schiſmaticis ſcilicet, vndique in inſidiis excubantibus; quorum laquei, Domino fauente, contriti ſunt, & nos liberati ſumus. A Venetia autem non clam, ſed manifeſtè cum plurimo gaudio, & amicorum noſtrorum multo ſolatio, per Marchiam, & per Veronam, & per patriam noſtram Brixiam, (vbi plurimum fuimus commorati) per Bergomum, per Mediolanum, iuxta Nouariam, per Vercellas, iuxta Taurinum tranſeuntes, vſque ad Sanctum Michaelem de Cluſa, & exinde per prouinciam vſque ad ſanctum Ægidium incolumes, & illæſi peruenimus; inde ad Montem Peſſulanum tranſituri: veniente Domino Vuillelmo, amico noſtro, par alias partes, ſicut credimus, prout vos nouiſtis; quem Dominus Papa deſtinauit, profecturi. Mittimus ad vos Clericum noſtrum præſentium latorem, cui ſuper his, quæ vobis ex parte noſtra dixerit, tanquam nobis ipſis firmiter credatis; & quod nobis ſignificare volueritis, tanquam per voſmetipſos indubitanter renuntietis. Hæc Oddo ad Thomam amicè ſatis, & comiter.

Aſt Vuillelmus, nec conſtat ex quo loco, longè ſeuerius.

10. [c] *Licet temporum qualitate variata, ne Romana Eccleſia ſchiſmate laborans, grauiora detrimenta incurreret, in varia erga vos, iuxta quorundam opinionem, videamur declinaſſe propoſita: nouit tamen, qui inſpector eſt cordium, dilectionem veſtri noſtro in pectore continuè reſediſſe. Sicut autem vigilantia veſtra ſæpè nos recolimus intimaſſe ſuſpicionem Domini Regis Angliæ, quatenus licuit, vitare curauimus; vt procedente tempore, inter vos, & ipſum amica interuentione efficaciùs mediare poſſimus, & tanti Principis deuotionem ſedi Apoſtolicæ conſeruare. Nunc autem ad quæſtiones, quæ inter vos, & ipſum vertuntur, (ſicut Eccleſiæ Dei magis expedire viderimus) terminandas, in terram ſuam, vnà cum venerabili fratre noſtro Oddone Cardinali Diacono deſtinati, vigilantiam veſtram exhortamur, & ſuademus attentiùs, his, quæ amplioris diſſidij cauſas generare ſolent, quantum in vobis eſt, euitatis: ad ea, quæ concordiæ cooperari valeant, ſtudioſius curetis attendere. Nos enim, & paci, & profectibus veſtris, quatenus gratia diuina indulſerit, remota perſonarum acceptione, ſtudebimus cooperari; nihil ſtudij relicturi, ſicut authore Domino, rerum argumenta monſtrabunt, quod ad honorem Dei, & Eccleſiæ ſuæ valeamus impendere.*

c lib.2. ep.9.

1. *Quid Sanctus Thomas, Vuillelmi litteris lectis,* 2. *reſpondendum cenſuerit.* 3. *Verùm conſulto Ioanne Sariſberienſi,* 4. *atque incuſante ſtylum,* 5. *Mutata omnia.* 6. *Eiuſdem Sancti reſponſum ad Oddonem.* 7. *Et fragmentum epiſtolæ ad Pontificem,* 8. *querulum de Vuillelmo.* 9. *Alexandri reſponſum.* 10. *Atque iterata pro Sancto ſolicitudo.*

CAPVT II.

1. EXPALLVIT Thomas Vuillelmi litteris lectis: quippe collatas litteris Pontificis, totte, & aſſertis ab Oddonis collegæ nuncio, inueniebat diuerſas; & ſupra vtrique collatam (aut Pontifex fallebat) iuriſdictionem. Nam Alexander, non vt iudicarent, ſed vt componerent; atque inter eum, & Regem amicabiliter concordiam, atque pacem reformarent; Aſt Vuillelmus miſſum ſe dicebat, *ad quæſtiones, quæ inter vos, & ipſum Regem vertuntur, ſicut Eccleſiæ Dei magis expedire viderimus, terminandas.* Ergo quam dudum de ipſo ſuſpicionem Sanctus conceperat, ex vſurpata, contra Papæ mandatum iuriſdictione, confirmans animo; has ad eundem primùm amariores; mox ex Concilio Ioannis Sariſberienſis, temperatas parumper: deinde alias ad Alexandrum Papam querulas; atque ad Oddonem collegam legatiæ, officij, & reuerentiæ plenas; ſed non penitùs vacuas ſuſpicionis conceptæ de Vuillelmo, litteras dedit. Prioris, amarioriſque epiſtolæ ad Vuillelmum ſcriptæ, exemplar hoc eſt.

2. [a] *Litteras Celſitudinis veſtræ nuper accepimus,*

a lib.2. ep.10. *ſpeciem mellis initio propinantes, venenum in medio, oleum in fine. In quibus continetur, vos ad partes iſtas nunc temporis deſcendiſſe, ad terminandas quæſtiones inter Dominum Regem Angliæ, & nos prout expedire videbitis. Non credimus vos ad hoc veniſſe: nec certè vos ad hoc ſuſcipimus, multis ex cauſis; quas loco, & tempore opportuno manifeſtabimus. Verumtamen ſi quid boni, & pacis, per manum veſtram, nobis acciderit, Deo gratias, & vobis. Valeat Celſitudo veſtra, vt nobis inde ſit meliùs.* Hæc Sanctus Thomas fulminante calamo; atque eo amariori ſtylo, quo breuiori.

3. Scripſit tamen euacuando tantum ſtomacho, & quaſi indulgens conceptæ indignationi. Nec volens tranſmittendas legato litteras, quoad vſq; per Ioannem Sariſberienſem, vnum ex coëxulibus, cui plurimùm fidebat, corrigerentur. Ergo qui norma totius diſcretionis, prudentiæque, & cuius cuncti conſilio vti ſolerent; cùm primùm ſe paſſioni obnoxium vidit; ſiue ea poſt vomitum, ex more, deferbuiſſet; ſiue adhuc integra temperamentum quæreret, quod ideo laudabilius, quia longè rarius, fidelem ſibi Ioannem Sariſberienſem, neque minùs doctrina pollentem, quàm probitate, conſulendum putauit, cuius epiſtola correctioni ſubiaceret; aut penitùs, ſi ita iudicaret, aboleretur. Porrò Ioannes, qua libertate pollebat ſpiritus, & prodeſſe paratior, quàm aſſentari; conſulenti reſpondit in hunc tenorem [b]. b lib.2. ep.20.

4. *Inſpectis litteris, quas Domino Vuillelmo Papienſi mittere decreuiſtis, etſi mentem ſcribentis iudicare non audeam, ſtyli tamen formam probare non poſſum. Non enim ſonare videntur humilitatem, aut proceſſiſſe de mente hominis, qui Apoſtolum audierit exhortantem diſcipulos Chriſti:* modeſtia veſtra nota ſit omnibus hominibus, Dominus prope eſt. *Si enim litterarum veſtrarum, & ipſi articuli ſingulè conſiderantur; ex amaritudine potius, & rancore animi, quam ex ſynceritatis charitate videbitur proceſſiſſe reſponſio. Quid autem ſcripſit (vt lædorias, & ſcommata, id eſt patentes morſus, & figuratos taceam) vt eum rectè dicatis in medio litterarum ſuarum vobis propinare venenum? Nunquid vobis viſus eſt Cardinalis presbyter, imò, & Apoſtolicæ ſedis lega-*

tus in prima ſalutatione ſuſpicionibus inurendus, & gratis exacerbandus conuitiis? profectò nec Domini Papa Curſorem ſic alloquendum eſſe arbitror. Si ſuas & veſtras Domino Papa remiſerit litteras, Regis cauſam iuſtificaſſe videbitur atteſtatione ſcripti veſtri, & propriam contumaciam conuiciſſe. Eſto quòd fuerit, & ſit adhuc Vuillelmus inimicus, diſſimulandum puto, donec opera eius in lucem prodeant. Et paulò pòſt. *Si ſe dixit miſſum ad terminandas quaſtiones, prout Eccleſia Dei videtur expedire, in quo vos laſit? nónne poſſunt, ſicut per ſententiam, ita & per compoſitionis benignitatem te. minari? Si exhortatus eſt, vt eniteretis, quantum in vobis eſt, ea, qua ſolent amplioris diſſidij cauſas generare, non video, quid peccauit, cùm hoc in ipſum ſapientiſſimi, & ſanctiſſimi conſulant, monentes, vt quatenus, ſalua honeſtate Eccleſia, & perſona veſtra licuerit, paci diligentiùs intendatis,* &c. Hactenus ille, conſiliarios quoſcumque docens, vt Thomas Principes; neque enim reſpuit conſilium, quod exquiſiuit: ſed ſtatim prima epiſtola retenta, ſcripſit ſecundam, minus quidem amaram, ſed æquè grauem.

5. c lib. 2. ep. 11. [c] *Venerabili Domino, & amico, de meritis diligendo, Vuillelmo Dei gratia, tituli Sancti Petri ad Vincula Presbytero Cardinali, & Apoſtolica Sedis Legato, Thomas eadem gratia Cantuarienſis Eccleſia miniſter humilis, ſalutem, & contra Principum inſolentiam fortitudinem.*

Gratias habemus dilectioni veſtra, quod litteris Celſitudinis veſtra paruitatem noſtram, nunc tandem viſitare dignati eſtis; qua quidem ex praſentis temporis ſtatu penſatur à multis, non ex praterito; quam Deus in futuro de miſericordia ſua, cum voluerit, & dignum iudicauerit, erigere poterit in meliorem. Quod dicitis (ſicut videtur multis) vos in variis propoſita circa dilectionem noſtram eſſe diſtractum, hoc factum fuiſſe vtilitatis noſtra cauſa, ne haberemini ſuſpecti à Rege, quominus fieret deuotus S.R.E. miniúſque benignus ad faciendam nobiſcum pacem: nouit Dominus, qui inſpector eſt cordium: ipſéque rei manifeſtauit effectum. Si verò tunc temporis deſcenderitis in terram ſuam (prout litterarum veſtrarum habet continentia) ad decidendas quaſtiones, qua inter nos, & ipſum vertuntur, ſicut magis expedire videritis Eccleſia: hoc certò poſſibile eſt. Verumtamen credimus nos pro certo noſſe, ad quid veneritis, & ad quid debeamus ſuſcipere. Vnde eſt, quod diſcretionem veſtram, quam plurimum exhortatam cupimus eſſe in Domino, vt ſic vos in hoc negotio habeatis, vt inde ſit honor Deo, releuamen Eccleſia, gloria nobis in populo, & in gente. Si verò aliquid boni, & pacis nobis, & Eccleſia Anglicana per operam veſtram, & induſtriam acciderit: gratias Deo, & veſtra ſolicitudini. Et vtinam pio compaſſionis attendatis affectu, quanta nos, & Anglicana Eccleſia ſuſtinuerimus grauamina, & adhuc ſuſtineamus; quantúmque ladatur vniuerſalis Eccleſia in noſtro grauamine. Ad hoc quidem negotium vniuerſorum reſpiciunt oculi, ipſiúſque finem expectant, in quo ſumet ſibi cornua Principum inſolentia, vel (quod dignius eſt) ſuſtinebit defectum. Et vtinam magis patiatur defectum, quàm ex aduentu veſtro reſumat vires. Valete, & vt nobis melius, & Eccleſia, Valete ſemper. Hactenus Sanctus Thomas ad Vuillelmum. Aſt ad Oddonem longè reuerentius.

6. d lib. 2. ep. 28. [d] *Audito aduentu Magnitudinis veſtra, proſcriptorum Chriſti coexulantium nobis exhilaratus eſt cætus, & quaſi ad conſolationem Eccleſia, & Clerici liberationem de cælo miſſus ſit Angelus, exultauit, & gratias egit omnis Eccleſia Sanctorum. Et licet multis ſuſpectus ſit collega veſter, dicentibus, quod acceptor eſt perſonarum, & munerum, Domini Regis intimus fautor; & ei velit in omnibus patrocinari; & nos, imò Eccleſiam Dei confodere, & iugulare ſpoliis noſtris: nominis tamen veſtri (virtutum rectius dixerim) clareſcit opinio, vt Angelum Domini cum Moyſe, id eſt, Spiritum Sanctum in lege praeuntem habeatis, qui cuſtodiat vos ſemper. [e] & Deum reconitem habere non patiatur, vt verbo Dei, aut munus, aut perſonam, praferatis, aut cauſam.* Et paulò inferiùs de collega legationis. *Inſultant nobis plurimi, & pracipuè noſtri, imò Eccleſia aduerſarij, dicentes, rectè contra nos miſſum eſſe Cardinalem S. Petri ad Vincula, vt miniſterio eius Petrus denuò vinculetur,* &c. Hæc ad Legatos. Ad Alexandrum plura: & inter alia hæc cenſui ſcribenda. e Pſalm. 81.

[f] *Praterea noſcat ſanctitas veſtra, accidiſſe nobis, quod verebamur, quod pradicebamus; lucidum eſſe de praſumptione, & inſolentia Domini Vuillelmi Papienſis, ſicut ex litteris noſtris ſtatim in ipſo aduentu ſuo tranſmiſſis, poteſtis perpendere, à quo magis ſperabamus iuxta tenorem mandati veſtri ad Dominum Regem Francorum, & ad nos emiſſi, ſolatium de conſolatione pacis, quam confuſionem de quaſtionum deciſione inter Regem Anglorum, & nos. Non enim ipſe eſt talis, cuius in hac cauſa ſubdi debeamus ditioni; praſertim cum inſtantia Regis magis coëgerit vos ad eum mittendum, quam ipſe coactus, & miſſus venerit à vobis. Credimus quidem non eſſe iuri conſentaneum, nos eius ſubire iudicium, vel examen, qui quarit commercium ſibi facere de ſanguine noſtro, de pretio, vtinam non iniquitatis, quarat ſibi nomen, & gloriam. Proinde ſupplicamus paternitati veſtra affectuoſè (ſi ei cura eſt de nobis) vt euacuetur poteſtas eius, ſi quam tamen habet circa nos, & negotia noſtra. Transferatur malleus iſte à nobis, qui potiùs elegit eſſe malleator Clericorum, obſequendo Principi, quam Regum offenſor, conſequendo gratiam Diuinam.* Hæc de Vuillelmo Thomas ad Alexandrum. 7. f lib. 2. ep. 22.

8. Porrò quod ait, *non eſſe conſentaneum ſe eius ſubire iudicium, vel examen, qui quareret commercium ſibi facere de ſanguine ſuo, & de pretio, vtinam non iniquitatis, quarit ſibi nomen, & gloriam,* eò reſpicere Baronius arbitratur [g]. *Quod* (vt apparet ex aliis litteris) *pro conſtanti haberetur, Regem ipſum Anglorum pollicitum eſſe eidem Vuillelmo Archiepiſcopatum Cantuarienſem, ſi eo priuaret Thomam ipſum.* Quod nos etiam ſuperius adnotauimus. Sic Vuillelmus olim ſuſpectus Thomæ, ex Amicitia Regis, atque ex inſita ſibi perſonarum, & munerum, quâ inſania laborabat, acceptatione; iam tunc ex ambitu Eccleſiæ Cantuarienſis longè ſuſpectior, vix vllo fræno cohibendus ſpectabatur. At ſummus Pontifex, & paci vtriuſque Regni, nimirum Angliæ; ſecuritati Eccleſiæ, ac Thomæ conſulens, litteras ad vtrumque legatum dedit, quibus ante ipſum Cantuariæ reſtitutum, omnem eis legatiæ vſum inhibuit. g Ad hunc annum.

9. h lib. 2. ep. 34. [h] *Alexander Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, dilectis filiis Vuillelmo Sancti Petri ad Vincula Presbytero, & Oddoni Sancti Nicolai in Carcere Tulliano Diacono, Cardinalibus, & Apoſtolica Sedis Legatis ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem.*

Quanta vniuerſa Dei Eccleſia, & praſertim Romana, & Orientali detrimenta, & incommoda ex diſcordia, & diſſenſione, qua inter chariſſimos in Chriſto filios noſtros illuſtres Francorum, & Anglorum Reges, per humani generis antiqui inimicum, potuerint euenire, noſtram decet diſcretionem aduertere; & tantò diligentiùs ad ea extinguenda intendere, quantò

exinde

exinde maiora (quod Deus auertat) pericula formidamus. Quo circa diſcretionem veſtram per Apoſtolica ſcripta monemus, mandamus, atque præcipimus, quatenus ad pacem inter eos, & concordiam reformandam, modis omnibus per vos, & per alios religioſos, & diſcretos viros vtriuſque Regni intendere ſtudeatis, & adhoc tota diligentia, & totis viribus laboretis; vobis omnimodis præcauentes, ne ad petitionem, vel fauorem vnius aliquid ſtatuatis, vnde alter ſcandalizari debeat, aut quoquomodo turbari. Ad hæc vobis diſtinctiùs prohibemus, ne vterque veſtrum, vel alter, regnum Anglorum intrare, vel de negotiis eiuſdem regni tractare, & præſertim de conſecrationibus Epiſcoporum aliquid vnquam efficere, vel ordinare præſumat, niſi priùs venerabilis frater noſter Thomas, Cantuarienſis Archiepiſcopus, iam dicto Anglorum Regi ex integro reconcilietur, quod per ſtudium, & operam veſtram, operante Domino, ad effectum poſſe perduci confidimus, & omnino ſperamus. Sicut enim ex litteris multorum diſcretorum virorum accepimus, nihil eſt, vnde præfatus Francorum Rex, & tota terra ipſius ampliùs commota fuerit, vel turbata, quàm ex iis, quæ Ioannes Sariberienſis Decanus à nobis rediens, in partibus illis dicitur diſſeminaſſe. Datum Beneuenti Kalend. Septembris. Sic Summus Præſul, quaſi nil aliud vellet, quàm pacem Regum; Legatos non inhibuit in gratiam Thomæ, ne Henricum offenderet, ſed ſtabiliendæ paci ipſos præfecit, quâ æquè ſibi vtrumque conciliaret.

10. Cæterùm, quod ait de turbatis Galliæ, & Rege, & Regno, ex his, quæ Ioannes Sariſberienſis, à Curia rediens, in illis partibus diſſeminauiſſet; alia eiuſdem epiſtola declarat, ad eoſdem Legatos, quæ Archiepiſcopum non minùs illis commendat, & ita habet.

lib. 2. ep. 23. *Poſt diſceſſum veſtrum graues ad nos rumores fuerunt perlati, dilectum ſcilicet filium noſtrum Ioannem Sariſberienſem Decanum publicè propoſuiſſe, quod cum Epiſcopos, & alias perſonas Eccleſiaſticas, & ſæculares de regno Anglorum à iuriſdictione, & poteſtate venerabilis fratris noſtri Thomæ Cantuarienſis Archiepiſcopi exemerimus, iuxta beneplacitum, & voluntatem Regis Anglorum, ad eius depoſitionem pariter, & condemnationem intenderemus, & vos pro hac re ſpecialiter mittere deberemus. Aliud quoque nobis inſinuatum eſt, quod Ioannes Cumin de Oxoneford omnia reſcripta litterarum noſtrarum, quas à nobis obtinuit, Guidoni Cremenſi Antipapæ monſtrauit, & ipſi ſecreta noſtra detexit, vnde idem Archiepiſcopus erubeſcentia, & dolore confunditur, & chariſſimus in Chriſto filius noſter Ludouicus illuſtris Rex Franciæ, & Principes eius non parum ſunt de eiuſmodi rumoribus conturbati, & vehementiùs commoti.* Et paulò inferiùs in fauorem Archiepiſcopi. *Quia tamen huiuſmodi fama vſque adeò creuit, quod in partibus illis opinionem noſtram ſiniſtra faciat æſtimatione corrodi; Diſcretionem veſtram monemus, atque mandamus, quatenus continuò per litteras veſtras prædictum Archiepiſcopum conſolari curetis, & omnem ab animo eius amaritudinem, & ſuſpicionem tollentes, eum cum prædicto Rege imprimis reconciliare, & plenam inter eos pacem componere, omnimodis intendatis; & quanta poteritis, ad hoc ſolicitudine, & diligentia elaboretis: ita quod ſibi, & Eccleſia ſua antiqua iura, & libertates integrè, & illibatè ſeruetis. Nec in terra ipſius Regis aliquid, quod magnum ſit faciatis; & in regnum eius, ſi vos intrare vellet, nulla ratione intretis, niſi Archiepiſcopus ſibi primitus integrè reconcilietur. Quia ſuper his nobis, & vobis detraheretur plurimùm, & communis vox omnium honeſtatem veſtram ſiniſtris detrectationibus laceraret. De Ioanne verò Cumin, ſi ita eſſe inueneritis; diſtrictam iuſtitiam faciatis, ita quod alij debeant à ſimilibus deterreri. Volumus autem, vt in omnibus actibus, & operationibus veſtris circumſpectè, & maturè, & prouidè vos habeatis, ita quòd aduerſùs vos nulla poſſit detrectationis materia ſubrogari; & deuotio vtriuſque Regni per ſtudium, & conuerſationem veſtram, circa nos, & Eccleſiam debeat inceſſanter augeri; & vobis exinde perpetua valeat laus, & gloria comparari.* Hæc Alexander dum famæ ſuæ conſulit, quam ex Beati Thomæ defenſione inter probos pendere non dubitabat.

---

1. Diuerſæ epiſtolæ Legatorum, Thomæque: 2. Tum relatio colloquij cum ipſis habiti. 3. Reſponſa Thomæ. 4. De acceptione Regalium conſuetudinum, 5. Ac de patientia, & diſſimulatione, 6. Déque Legatorum iudicio ſubeundo. 7. Geſta per Regem, & Epiſcopos Angliæ poſt id colloquium, 8. Varij deinde in vtramque partem euentus: reuocati Legati per Alexandrum. 9. Ante diſceſſum pro Thoma Regem adeunt.

CAPVT III.

1. LONGVM eſſet recenſere omnes epiſtolas, quæ vltrò, citróque vtrimque tranſcriptæ, à Baronio vulgatæ, egregia antiquitatis, & rerum Beati Thomæ notitia, circumferuntur. Neque noſtri propoſiti eſt, quæ ab aliis peracta, retractare. Legat, qui volet inter huius anni euentus: inueniet Thomam propoſiti conſilij vinculis ruptis, aduerſus Vvillelmum tonantem acriter; cum candore mordacem, cum modeſtia liberum: quin cæteros etiam Cardinales, integra authoritate, reprehendentem: Alexandrum conſtantem pro veritate, atq; inter ipſa Pontificatus ſui pericula, non pacis, quàm iuſtitiæ amatorem: ſubdolum Regem, & nihil non cauſantem, nihil non opponentem aduerſùs Thomam: ſed nihilominus falſis promiſſionibus deludentem Pontificem: legatos duos; palam alterum prauum; clam alium probum: quippe impudentia vnius potuit efficere, vt alteri à virtute timendum foret. Poſt varias rerum, & cauſæ viciſſitudines, eò tandem peruentum, vt conuenirent. Porrò quæ in eo conuentu tractata ſint (neque enim quid peractum) integrè ferè vtrique ad Alexandrum, & legati, & Thomas ſcripſére: ſed adeò diſſimilibus coloribus, diuerſis affectibus, vt eadem, contraria eſſe videantur. Id planè ingens periculum hiſtoriæ, à quo vix ſit, qui caueat: non ſolùm aberrare à vero, dum falſa narrat: ſed dum vera in deterius, ſiue etiam aliquando in melius, interpretatur. Vtramque Legatorum, Thomæque, ad Pontificem miſſam relationē, Baronius[a] affert: nos tertiam aliam authoris ſubæqualis, & planè grauis, ex Rogerio adducemus, quæ ita habet.

[a] *Ad hunc anno.*

2. [b] *Cum igitur Thomas Cantuarienſis Archiepiſcopus, & nonnulli de coëxulibus ſuis in Octauis B. Martini inter Giſortium, & Trie, ad colloquium Legatorum accederent; Legati multa propoſuerunt Archiepiſcopo, de charitate Domini Papæ, de ſolicitudine Eccleſiæ Romanæ, quam attentiùs contra eum huc vſque geſſerat; de laboribus ipſorum, & itineris ſui periculis; de magnitudine Regis Angliæ, & de neceſſitudine Eccleſiæ, de malitia temporu, de amore, & beneficiis, quibus Rex Angliæ præuenerat eum, & honore, quem Rex ei ſemper exhibuerat. Adhibuerunt etiam querelas, & iniurias, quibus Rex Angliæ ſe ab ipſo læſum eſſe conqueſtus eſt. Imponens ei etiam inter cætera, quod ei excitauerat guerram Regis Francorum. Quærentes conſilium, quomodo tantam indignationem placare poſſent? quia ſine multa humilitate, & moderatione, & honoris exhibitione, nouerant tantis periculis remedium adhiberi non poſſe.*

b in Annalib. anno ſeq.

3. *Cantuarienſis autem in omni humilitate, & manſuetudine ſpiritus, poſt gratiarum actionem Domino Papæ, & illis debitam, reſpondit ad ſingula, rationibus veris, & probabilibus; querelas Regis euacuans; & iniurias Eccleſiæ, & damna intolerabilia patenter exponens. Et quia humilitatem, & delationem honoris ab eo exigebat, reſpondit, ſe libentiſſimè omnem humilitatem exhibiturum, & honorem reuerentiæ, quantumcumque poſſet, ſaluo honore Dei, & libertate Eccleſiæ, & honeſtate ſuæ perſonæ, & poſſeſſionibus Eccleſiarum, & ſi eis videretur aliquid adiiciendum, aut demendum, aut mutandum rogauit, vt ei conſilium darent: habens acquieſcendi propoſitum, ſalua conditione profeſſionis, & Ordinis.*

4. *Illis autem dicentibus, ſe non veniſſe, vt ei, ſed vt eum conſulerent; & reconciliationis tentarent viam. Item, quæſitum eſt ab Archiepiſcopo, an in præſentia legatorum vellet promittere obſeruantiam conſuetudinum, quibus prædeceſſorum ſuorum tempore Reges vſi ſunt, & ſic ſopitis omnibus querelis, redire in gratiam Regis, & redire in ſedem ſuam, & adminiſtrationem, & pacem ſibi, & ſuis? Ad hæc Archiepiſcopus reſpondit; nullum prædeceſſorum ſuorum ſub aliquo Regum ad hanc profeſſionem fuiſſe arctatum. Neque ſe, Deo authore, promiſſurum vnquam, vt obſeruet conſuetudines, quæ legi Dei patenter aduerſantur, ſed & Apoſtolicum conuellunt priuilegium, Eccleſiæ perimunt libertatem. Quas Dominus Papa Senonis in illorum, & multorum præſentia condemnauit; & ipſe poſtea Domini Papæ ſecutus authoritatem, quaſdam earum cum obſeruatoribus ſuis ſubiecit anathemati, ſicut in multis conciliis Eccleſiæ Catholicæ feciſſe dignoſcitur.*

5. *Tunc interrogatus eſt, an ſi non confirmationem, ſaltem diſſimulationem, & tolerantiam vellet repromittere; aut non facta altrinſecùs aliqua mentione conſuetudinum, recipere ſedem ſuam, & pacem. Reſpondit Archiepiſcopus, quod gentis noſtræ prouerbium eſt, quod tacitus prætendit ſpeciem confitentis: Et cùm Rex ſibi videatur eſſe in poſſeſſione conſuetudinum, & ad eas obſeruandas iniuſtè, & violenter cogat Eccleſiam; ſi ſic taciturnitate impetrata, ceſſaret concuſſio; authoritate Legatorum maximè interueniente, ſtatim ſibi, & aliis videretur obtinuiſſe in cauſa iſta. Adiecit etiam, ſe malle exulare, perpetuò proſcribi, & ſi Deus ita diſpoſuit, pro iuſtitiæ defenſione mori, quàm in ſalutis ſuæ diſpendium, & præiudicium Eccleſiæ libertatis hanc ineat pacem. Deus enim eſt, qui in tali cauſa tacere prohibet Sacerdotes, quibus diſſimulantibus gehennam præparauit: vbi nulla diſſimulatio erit pœna. Lectus eſt & libellus illarum abominationum, & quæſitum à Cardinalibus, an à Chriſtianis liceat talia obſeruari, nedum a paſtoribus diſſimulari.*

Progreſſi ſunt ad aliam quæſtionem ſciſcitantes, an eorum vellet ſtare iudicio ſuper his, quæ vertuntur inter ipſum, & Regem. Ille autem ſe de cauſæ ſynceritate confidere reſpondit. Et cum ipſe, & ſui, quò à multo tempore deſtituti ſunt, plenè ad omnia fuerint reſtituti; habita ratione cauſarum, & rerum, & temporis, iuri libenter pariturum; & ſe non poſſe, nec velle declarare, quin, vbi, & quando, & quomodo debuerit, ſubeat iudicium eius, vel illorum, cuius vel quorum iudicio Dominus Papa debere ſtare decreuerit. Interim ſe, & ſuos ad litigandum vrgeri non poſſe, nec paupertatem ſuam adhuc ſufficere, cui etiam victualia deſunt, niſi Chriſtianiſſimi Regis Francorum vtatur expenſis. Noluit enim prima facie declinare iudicium, etſi aliquem eorum iure optimo, poſſit habere ſuſpectum, ne cauſam Regis iuſtificare videretur, nec ſe liti immergere antequam ſit ad omnia reſtitutus, vt poſſit cauſam ſufficienter inſtituere. 6.

Hactenus Rogerius de congreſſu legatorum, & Diui Thomæ, niſi quod factum refert ſequenti anno. Verum quæ hunc Conuentum, atque illius ſolutionem ſequuta ſunt, non aliunde meliùs decerpemus, quam ex epiſtola legatorum ad S. Thomam, quæ ita habet.[c]

c lib. 2. ep. 29.

Venerabili, & dilectiſſimo fratri, Cantuarienſi Archiepiſcopo, Vvillelmus, & Oddo Cardinales, ſalutem. 7.

Innotuit Regi, quid ſuper concordia, quid etiam ſuper cauſa, ſi contra vos agere vellet, reſpondiſtis. Et cùm prius ſatis (ſicut aiebat) ex præcedentibus actibus veſtris, & ſuprà quàm ſatis, fuiſſet commotus: ampliori, & vehementiori fuit nunc indignatione permotus, veſtri cordis altitudinem, & Domini Papæ incuriam erga ipſum indubitanter accuſans. Epiſcopi verò, & Abbates Anglorum audientes, quia vos nihil cum eis agere, neque noſtro iudicio vos ſupponere velitis: in noſtra præſentia litteras Domini Papæ, quibus vos mandaſſe ſe dicit, ne vos regnum Anglorum interdicto ſupponatis, coram perlegerunt. Requiſierunt etiam à nobis, ſi ab vtroque noſtrum, vel altero, accepta legatione in Anglia, poſſent, à veſtris grauaminibus defendi. Cùm autem reſpondiſſemus, nos de negotiis regni Anglorum nullatenus habere poteſtatem: ibidem incontinenti, tam pro ſeipſis, quàm pro toto regno ad Dominum Papam appellauerunt; & in protectione Domini Papæ, & noſtra ſeipſos, & regnum ponentes, diem quoque ad feſtum Sancti Martini conſtituentes. Vnde mandamus dilectioni veſtræ, & ex parte Domini Papæ, & noſtra præcipimus, quatenus deferentes appellationi prædictæ inhibitionem etiam, quam Dominus Papa ſe vobis feciſſe teſtatur, attendentes: nullum interdictum, nullam excommunicationem in regnum Anglorum intendatis, quouſque præſentia Apoſtolicæ adeatur, & quid Domino Papæ, & Romanæ Eccleſiæ ſuper his placeat, cognoſcatur. Ipſi quoque Epiſcopi, & Abbates nuntios proprios ad vos tranſmittunt, qui appellationem in noſtra præſentia factam, & diem vobis denuntient.

Hactenus geſta poſt primi illius Conuentus ſolutionem; quæ ab aliquibus variè interpretata, coëgere Archiepiſcopum, vt litteris ad Alexandrum datis, & Cardinales, quas Baronius adducit, liberiùs de vtrorumque remiſſione in cauſa Chriſti, & Eccleſiæ conquereretur.

Vt variæ epiſtolæ, ſic variæ commiſſiones, reuocationéſque Summi Pontificis, pro qualitate temporum, ac querelarum delatarum ad ipſum diuerſitate, 8.

ſitate,alternis vicibus negotium protelarunt.Nunc abſolutis,iuramento præſtito, quos Thomas ligauerat;nunc è contra ligatis, denunciatiſque, quos Cardinales abſoluendos fore cenſuerant. Vnde, quod frequens in Ioanne Sariſberienſi, nunc congratulationes,nunc querelæ,ſparſæ per Orbem, & litteris mandatæ,quæ nunc leguntur. Ad vltimum reuocati Cardinales,re omnino infecta, nec gratiam Regis, quòd Thomam non depoſuiſſent; nec Dei,& hominum, quòd non reſtituiſſent, reportauerunt. Scite de eis,& eorum titulis Franci [d].
d Sariſber. epiſt.225. *Quod vnus eorum pluſquam expediret, hominem timet;alter Dominum non veretur; ita enim proceſſerunt in cauſa Domini, ac ſi ille coram Rege conſtitutus, ad concludendum veritatem ſecum attuliſſet carcerem Tullianum: hic ad impedienda iura legum, & Canonum, Vincula Petri. Frateorum hæc de eis ſententia eſt.*

Feruntur tamen antequam diſcederent, alloquuti Henricum, in Archiepiſcopum, ſi poſſent inclinaturi; quod ne ipſe quidem Sariſberienſis 9.
tacendum duxit [e]. *Prætereram*, ait, *quod minimè eſſet prætereundum: ſcilicet Dominum Oddonem paucis diebus antequam recederet à Rege, ipſum diligentius conueniſſe, vt pacem cum Archiepiſcopo reformaret.* Et paulò inferiùs. *Deinde conuenit eum Archiepiſcopus Papienſis eodem ferè modo. Sed ſemen verbi eius cecidit ſuper arenam.* Hæc nos breuiter de infructuoſa legatione; plura qui volet, in Baronio multa inueniet. Nunc quæ poſt eorum diſceſſum geſta ſint, in hoc ipſo negotio, ex Quadripartita hiſtoria, ſequenti capite veniunt referenda. e apud Bar. epiſt.103.

---

1. Ludouici pro reformanda pace ſolicitudo. 2. Henrici in ſpeciem laudabilis humilitas. 3. Thomæ conſtantia damnata,velut proteruias 4. & Ludouici incurrens indignationem. 5. Deſperatio fere omnium coëxulum: 6. Solo Thoma in ſua fide perſeuerante. 7. Et promptum Dei auxilium pro eius fide. 8. Henrici furor, 9. vſque ad defectionis à fide Chriſtiana comminationem. 10. Sed quæ Dei clementiâ non ſit ſequuta.

CAPVT IV.

1. ANGEBAT Alexandrum, cauſa Thomæ, & quam minùs potuiſſet per Legatos, modis omnibus quietem,pacemque, ipſi, & coëxulibus eius procurabat. *Dominus autem Rex Fran-*
a lib.2.ep.24. *corum* (ait Herebertus in Quadripartita [a]) *videns Dominum Papam de pace ſolicitum,tamquam filius pacis,obediens viro Apoſtolico, operosè, & attentè partes ſuas interpoſuit. Vnde & ad pleraque colloquia, quæ inter ipſum, & Regem Anglorum erant, Archiepiſcopum vocauit,pacis inter eos,ſe mediatorem interponens.Inter quæ vnum colloquium fuit, in quo ſuggeſtum eſt Regi Angliæ Archipræſulem Cantuarienſem ſuo ſe arbitrio omnino velle committere; ideòque gratius eius præſentiam ibi acceptabat. Multis igitur vtrimque ad id conuenientibus, ad pedes Regis Angliæ procidit Dominus Cantuarienſis, dicens:Totam cauſam, vnde inter nos orta eſt diſſenſio, tuo committo arbitrio,honore ſaluo Dei. Tali adiectione audita, Rex vehementer ſcandalizatus eſt, multis ipſum contumeliis afficiens, multa improperans,plurima exprobrans, arguens eum tanquam ſuperbum,& elatum,& regia munificentia, erga ipſum impenſa,immemorem, & ingratum.* Subdit Alanus, *Et ait Regi Franciæ: Domine mi, attende, ſi placet. Quidquid ipſi diſplicuerit,dicet honori Dei eſſe contrarium,& ſic ſua, & mea omnia ſibi vendicabit:ſed ne videar honori Dei, vel ſibi in aliquo velle reſiſtere,hæc offero. Multi fuerunt Reges Angliæ ante me, maioris, vel minoris authoritatis, quàm ſum ego. Multi fuerunt ante eum Archiepiſcopi Cantuariæ magni, & Sancti viri. Quod igitur anteceſſorum ſuorum maior, & ſanctior fecit anteceſſorum meorum minimo:hoc mihi faciat, & quieſco. Acclamabatur vndique: Satis Rex ſe humiliat.*

2. *Dúmque Archiepiſcopus aliquantulum ſubticuiſſet,Rex Franciæ adiecit: Domine Archiepiſcope, vis maior eſſe Sanctis viris,an maior Petro? Quid dubitas? Ecce pax præ foribus. Ad hæc Archiepiſcopus: Verum eſt, ait, anteceſſores noſtri multò meliores me fuerunt, & maiores; ſinguli autem ſuis temporibus, etſi non omnia aduerſus Dominum extollentia, quædam reſecuerunt. Nam ſi omnia radicitus tunc extirpaſſent: quis nunc aduerſus nos ignem tentationis huiuſmodi excitaret? Quo cùm illis probati digni inueniamur,& cum illis laudem,& gloriam. . . . . multò meliùs nobis Deo conſulente actum eſt, vt ſecuri in eorum ſorte,& merito laborauerimus, ita & illorum laboris, & præmij ſimus participes. Nec ſi aliquis eorum tepuit,vel exceſſit in aliquo, eius in hoc torporis, vel exceſſus exemplum ſequi tenemur. Petrum enim Chriſtum negantem arguimus, ſed Petrum vſque ad capitis ſui periculum Neronis impetum arguentem modis omnibus commendamus. Sanè quia Petrus ei conſentire noluit in eo, quod diſſimulare ſine animæ ſuæ periculo non potuit, ideirco inimicorum victor in carne occubuit; & talibus preſſuris Catholica ſurrexit,& creuit Eccleſia. Patres noſtri paſſi ſunt, quia noluerunt nomen Chriſti ſubiicere: & ego,vt hominis mihi gratia reſtituatur, Chriſti nomen deberem ſupprimere. Abſit,ait,Abſit. Inſurrexerunt itaque magnates vtriuſque regni in eum, imputantes arrogantiæ Archiepiſcopi impedimentum pacis vno inter alios Comite palam proteſtante, quia Archiepiſcopus vtriuſque regni conſilio,& voluntati reſiſtit;de cætero neutrius erat dignus auxilio;ſed vt eiectum ab Anglia non reciperet Francia.* Hæc Alanus de colloquio vtriuſque Regis cum Sancto Thoma; atque eius cauſa,accepta hactenus variè, iam tunc à cunctis palam reprobata, non ſine omnium ſuorum confuſione.Pergit Herebertus [b]. b lib.2 ep.25

3. *Soluto igitur colloquio,non ſine multorum murmure reditur ad propria, coëxulibus Archiepiſcopi in ſumma deſperatione poſitis. Et Reges quidem feſtinātiſſimè in equis(mox quippe diremerāt colloquium) receſſerunt,nec ſalutantes, nec ab Archiepiſcopo ſalutati. Quin potius Rex Anglorum adhuc in receſſu, etſi non in facie,à conuitiis Archipræſulis, non ceſſauit,inſultando,& dicens inter alia,quod ea die, de ſuo ſe vltus fuiſſet proditore. Pariter & aulici, qui pacis mediatores extiterant, in receſſu multa etiam in faciem Archipræſulis obiecerunt; quòd videlicet fuiſſet ſemper ſuperbus, elatus, ſapiens in oculis ſuis,*

propria ſemper ſectator voluntatis, & ſententia, adiicientes, grande fuiſſe hoc malum, & enorme Eccleſia malum, & periculum, quod ipſe rector Eccleſia conſtitutus fuiſſet; & quòd per ipſum ex parte iam destructa, penitùs citò deſtrueretur Eccleſia. Sed Archipraſul ponens ori ſuo cuſtodiam, cum conſiſterent peccatores aduersùs eum, factus eſt ad exprobrantes, & inſultantes ſibi quaſi non audiens, & non habens in ore ſuo redargutiones, niſi quòd vni, de Eccleſia deſtructione exprobranti, & inſultanti ſibi, quaſi non audienti; & humiliter quidem, & manſuetè reſpondit: Frater, inquiens, caue ne deſtruatur Eccleſia Dei per te, per me, fauente Domino, non deſtruetur. Et hic erat Ioannes natione Anglus, Epiſcopus tunc Pictauienſis, Archiepiſcopo ex diuturna conuerſatione, & ſocietate familiaris admodum charus, & acceptus. Ab aliis verò conuitiatus, non reconuitiabatur, illius profectò diſcipulus, qui cum malediceretur, non maledicebat, cùm pateretur, non comminabatur.

4. Sic igitur receſſit à colloquio nunc in Francia, ſicut priùs in Anglia apud Northamtoniam, factus opprobrium abundantibus, & deſpectio ſuperbis. Et recedens ſic cum ſuis Dominum Regem Francorum ſequebatur, cuius erant preparata hoſpitia in caſtro, quod Mons-mirabilis dicitur. Erat & Archiepiſcopus in caſtro hoc pariter hoſpitatus cum Rege, ipſo, ſemper per aulicos abundanter ei viaticum miniſtrante, Rex autem tunc non declinauit, quemadmodum in aliis colloquiis conſueuerat, vt Archipraſulem in hoſpitio ſuo videret. Vnde & mox conyciebatur, cor Regis non ita cum Archiepiſcopo eſſe, ſicut heri, & nudius tertiùs. Nihilominus tamen Archiepiſcopus hilarem, & iucundum ſe exhibuit; nec deprehendi potuit vultus eius in diuerſa mutatus ob hoc. In quo aduerti poteſt magni viri conſtantia, fortitudo animi inuincibilis, qui mundo iam ſibi contrario, nullam vel etiam modicam turbationem ex his, vel ſolicitis oſtendit ſpeciem.

5. In craſtino à præfato caſtro recedens, & ea die Carnotum veniens, plerique (vt mos eſt) populi occurrerunt, vt tranſeuntes viderent; & quærebant, quis eſſet qui tranſiret. Et cùm cognouiſſent, quòd Archipræſul hic eſſet Cantuarienſis, ipſum mox digito notarunt, alii, qui ignorabant, iudicantes, & dicentes inuicem, murmurando tamen: Ecce Archipræſul ille, qui in heſterno colloquio Dominum, propter Reges, negare noluit, nec Dei honorem ſubiicere. Poſtea etiam ſæpiſſimè cùm iter per Franciam faceret, multi in populo eadem de eo prædicarunt; à Carnoto verò recedens, quantocyus potuit, Senonas venit. Hactenus ille. Sed addit Compilator, dum iſta refert. Tres igitur dietas cum Regis Franciæ comitatu ita tranſiit, vt nec ad eum Rex, vel aliquis ex ſua parte acceſſit; & cum in talibus negotiis Dominus Cantuarienſis ſolitus ſuit à regia liberalitate procurari: poſt illud colloquium, & per id, quod diximus, ſpatium, exinde nihil omnino fuit exhibitum. Aliquando tranſeunte Senonenſis Archiepiſcopus, aliquando Pictauienſis Epiſcopus, vel aliquis alius frater, eius miſeria afflictus, erga eum ſe habuit, vt mendicum. Quod plurimùm ſuos perterruit, quaſi iam omni humano auxilio deſtitutos. Sic Compilator. Quæ ſi vera ſunt, præcedentia videntur limitare; vt Regis Galliæ expenſis Thomas vixerit, vſque tempus colloquij, ex quo nihil ſolatij, quaſi illius pertæſus ſuperbiam, ei præſtiterit. Pergit Quadripartita rem ita narrans.[c]

c lib. 2. c. 26.

6. Tertio verò die peracto illius itineris, dum ſedentes in hoſpitio ſuper his confabularentur ad inuicem, & ſocium quærerent, quò poſſent diuertere: Dominus Cantuarienſis iucundo vultu, quaſi nihil aduerſitatis habens, & ad omnes fortunæ impetus immutabilis, moderato riſu, condolentibus alludit, dicens; ſolus, ait, impetor, & me cedente, non erit, qui vos perſequatur acrius, &c. Confortamini igitur, & nolite expaueſcere. Cui, inquiunt, miſeremur tui magis, dum neſcimus, quò poſſis diuertere, vir tantæ authoritatis, à ſummis, & vltimis derelictus amicis. Deo (inquit Cantuarienſis) noſtri curam cõmittimus. Et ex quo vtriuſque regni nobis præcluditur aditus; nec ad Romanos latrones, conſolationis gratia, quis conſulit nos reuertere? qui miſerorum ſpolia ſine delectu diripiunt. Notat verò Baronius dum iſta refert. Idcirco id de Romanis dixiſſe Thomam, quod ſederet ibi in baſilica Sancti Petri Antipapa Guido Cremenſis, pro cuius factione anni huius Senatores laborabant; & ad quem alendum prædæ diuerſorum conferebantur. Pergit Auctor. Alia eſt nobis via procedendum. Audiuimus, ſiquidem circa Ararum fluuium Burgundiæ vſque ad partes prouinciæ, liberaliores eſſe homines. Ad hos ego, & vos mecum pedes ibimus, qui viſa afflictione noſtra, fortaſſe noſtri miſerebuntur, victualia miniſtrantes ad tempus, donec nos Dominus viſitauerit. Potens eſt Deus, & in vltimo miſeria calculo ſuis adeſſe. Infideli deterior eſt, qui de Dei deſperat miſericordia.

Et ſtatim offuit pro foribus Dei miſericordia. Accurrit enim quidam ſeruicus Regis Franciæ, qui diceret: Dominus Rex vos ad Curiam vocat. Adhuc ait vnus eorum: Vt eiiciamur è regno. Non es Propheta (inquit Cantuarienſis) neque filius Prophetæ: noli vaticinari ſiniſtra. Venientes ergo, inuenerunt Dominum Regem cum triſti vultu ſedentem, & non aſſurgentem pro ſolito Domino Cantuarienſi. Quod factum eſt in principio triſte præſagium confidentibus illis adhuc tepidè vocatis, diutius facto ſilentio: Rex inclinato capite, quaſi dolens, & inuitus cogitaret, vt eos de regno eiiceret, & illis id ipſum timentibus: obortis lachrymis, proſiliens cum ſingultu, proiecit ſe ad pedes Domini Cantuarienſis, obſtupeſcentibus iis, qui aderant. Et Domino Cantuarienſi ſe inclinante ad erigendum Regem, vix tandem ad ſe reuerſus Rex præ anguſtia: Verè, ait, Domine mi Pater, tu ſolus vidiſti. Et ſuſpiria præ mœrore congeminans, Verè, ait, pater tu ſolus vidiſti. Nos enim cæci ſumus, qui contra Dominum dedimus tibi conſilium, vt in cauſa tua, imò Dei, ad nutum hominis honorem Dei remitteres: pœnitet nos pater, & grauiter pœnitet: Ignoſce, rogo, & ab hac culpa me miſerum abſolue. Sed, & Deo, & tibi meipſum, & regnum meum expono, & ab hac hora promitto, quòd tibi; vel tuis non deero, quandiu, Deo authore, vixero. Rege itaque abſoluto, datáque ei benedictione; Dominus Cantuarienſis Senonas regreſſus eſt cum ſuis in gaudio, vbi Rex Franciæ victum regaliter exhibuit, vſque ad reditum in Angliam. Sic Sancti viri probata conſtantia eſt, ſed non diutiùs permiſſa tentationi: quin neque ipſe fraudatus à ſpe ſua, cùm deſperatio quoſcumque alios inuaderet. Pergit hiſtoria de Rege Angliæ irato; & Ludouicum, vt virum Dei expelleret per litteras, & Nuntios ſolicitante.

Quo audito, ait, Rex Angliæ Regi Franciæ demandat, ſe mirari plurimum, quomodo, vel qua ratione de cure poſſet contra eum fouere Cantuarienſem, cum in ipſius Regis præſentia Rex Angliæ ita ſe humiliaret, ad omnem paratus iuſtitiam; nec per ipſum ſteterit, quominus Cantuarienſis pacem haberet, quam ipſe arroganter, & contumelioſè reiecit. Quocirca, ait, Regem Franciæ tali de cætero in regno ſuo non debere præſtare ſubſidium, in ſui fidelis ignominiam, 8.

&

& ruborem. Ad hæc Rex Franciæ: Ite, inquit nuntiis, Regi veſtro nuntiantes: Quia ſi Rex Angliæ auitas, quas vocat conſuetudines, licèt minùs (vt aiunt) legi diuinæ congruas, tamen vt ad regiam dignitatem ſpectantes, non ſuſtinet abrogari: multò minùs mihi licet ius illius liberalitatis ſubuertere, quod, cum corona regni, mihi iure competit hæreditario. Conſueuit ſiquidem Francia ab antiquis temporibus, omnes miſeros, & afflictos, & maximè pro iuſtitia exulantes recipere, & donec pacem habuerint, fouere, tueri, & defendere. Cuius honoris, & excellentiæ gratia, Deo propitio, me viuente, ad nullius perſonæ ſuggeſtionem Cantuarienſi exuli derogabitur. Hactenus ex Quadripartita hiſtoria geſta huius anni, in cauſa B. Thomæ. Quibus addendum velut pro coronide, quod Ioannes Sariſberienſis, vltimum indignationis Regis in ipſum, ne dicam deſtinatæ excæcationis indicium, mandauit litteris, atque Bartholomæo Exonienſi Epiſcopo miſit.

9. [e] *Cum nuntij Regis, quam frequentes mittebat ad hoc negotium, Dominum Papam blanditiis, & promiſſis, deiicere non præualerent; ad minas conuerſi ſunt, mentientes, quòd Rex eorum Noradinis citiùs ſequeretur errores, & prophanæ religionis iniret conſortium; quàm in Eccleſia Cantuarienſi Thomam paterètur diutiùs Epiſcopari. At vir Dei, nec terrore conuelli, nec ſeduci potuit blandimentis; eiſque duas proponens vias, alteram vitæ, alteram mortis, reſpondit: eos, vt experant, facilè poſſe contempta gratia, & patientia Dei, pereuntium præeligere viam; ſed ſe Domino propitiante, non receſſurum à via recta.* Eatenus eos ira regit, qui cuncta regunt: vt ſæpè etiam conuertat contra ſeipſos. Sed in Henrico defuit verbis animus; & blaſphemum ſe magis exhibuit, quam infidelem. Nam audi quod ſequitur.

e Epiſt. 234.

[f] *Detumuit ergo in breui ſpiritus eorum: & videntes ſe hac via contra iuſtitiam non poſſe proficere, miſerunt in Siciliam nuntios, & litteras Regis ſui, quibus muniti venerant; vt ope Siculi Regis, & Reginæ poſſent aliquid à Domino Papa aduerſus Eccleſiam impetrare. Sed Chriſtianiſſimus Rex Francorum præſagiens hanc verſutiam malignantium, Panormitano electo cauſam Eccleſiæ, & Domini Cantuarienſis commendauit, vt propriam.* Sic nullum lapidem Henricus non mouebat, actus ab ira, quam in virum Dei conceperat; impotens ſui, & ſuccumbens vindictæ, quam adpetebat. Verùm de Sancto Thoma ſatis hoc anno. Nunc ad alios euentus tranſeamus. 10.

f Ibidem.

1. *Claraualleuſes Rhemenſem Archiepiſcopum, quondam eorum ſocium contra Gaufridum vocant.* 2. *Qui nec mortuo internuntio, retardatur: Henrici aduentus.* 3. *& ceſſio Godefridi.* 4. *Dictum de lite longa,* 5. *prolixâque:* 6. *Godefridus electus in Epiſcopum acceptare recuſat,* 7. *& ſubrogatio Pontij in Claraualle.* 8. *Fridericus anathemate damnatus, & exauguſtus,* 9. *Ciſtercienſem Abbatem ad ſe vocat, cuius ſtaret conſilio.* 10. *Sed pro ægrotante Godefridus miſſus;* 11. *Nihil apud Fridericum peracturus.*

CAPVT V.

1. VISITANTE Alexandro Ciſtercienſi Claræuallis Eccleſiam (nam quatuor primas Ciſtercienſis Abbas viſitat, ab eiſdem ipſe è conuerſo viſitandus) inter Bernardi filios emergens lis, tum primùm orphanos patre demonſtrauit, cùm litigantes inuicem oſtendit; eo viuente nunquam vel cum aliis, nedum inter ſeipſos litigaturos. Sed viri Sancti, ſiue humanum aliquid paſſi; ſeu zelo ducti, qui Sanctos etiam inter ſe diuidere, dum, quæ putant chariſmata meliora, ſatagunt æmulari, conſueuit; in Godefridum Bernardi olim Notarium, ac fidelem ſcriptorem vitæ illius, quem habebant Abbatem, inſurgentes, deponere de ſede ſollicitarunt. Atque Henricum Ludouici Regis fratrem Rhemorum Antiſtitem, quem coalumnum ſub Bernardo Patre habuerat, oppoſuere aduerſarium, cui vir manſuetus aut ſtatim cederet; aut ſi auderet reſiſtere, pondere authoritatis obrueretur. Plurium ne, an pauciorum conſilium fuerit, in dubio eſt. Conſtat Fromundum Rhemos perrexiſſe, Archiepiſcopi aduentum in Claramuallem aduersùm Godefridum procuraturum. Meminit huius aduentus Sariſberienſis, in epiſtola ad Sanctum Thomam, vbi habet [a]. *Video Templarios in Curia eius* (id eſt Henrici Rhemenſis Archiepiſcopi) *benignè recipi, & negotia eorum commodè expediri. Ipſe autem ad Claramuallem profectus eſt, accitus, vt aiunt, à maiori parte conuentus, in ruinam Abbatis.* Hæc Ioannes Sariſberienſis ad B. Thomam ſcribens.

a Epiſt. 166.

2. Sed ô altitudo diuitiarum Sapientiæ, & ſcientiæ Dei! quam incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, Archiepiſcopus ad Claramuallem venit, Monachos audiit; cauſas nec certum quales, inquiſiuit; fortè & inuenit: perſuaſus, Alexandro Abbati perſuaſit. Demùm Godefridus, ſeu iuſſus, ſeu ſponte ceſſit; quod omnes tabulæ conſtanter aſſeuerant. At nihil horum vidit, qui procurauit, occulto Dei iudicio de viuis raptus, priùs quàm vrbem Rhemenſem egrederetur. Audi, quæ idem Ioannes Satisberienſis immediatè proſequitur, ſic ſcribens[b]. *Fromundus, qui hoc iter, eius* (Henrici) *procurauerat, obiit pridie Idus Iulij, & in Monaſterio Sancti Remigij ſepultus eſt.* Hic nobis liceat parumper exclamare; non ſcrutatoribus diuinæ prouidentiæ: ſed vt abyſſus conſiliorum illius admiratoribus. Si Godefridi innocentia tanta erat, vt Deum vltorem habere mereretur: cur non eundem defenſorem habuit, in quem haud poſſet malitia præualere? E contra verò, ſi deponi metuit. Quid præmatura morte, Fromundus luit? Anne putemus accidiſſe caſu, vt in ipſo conamine expiraret? An ſine Dei prouidentia effectum eſt, vt piaculo, funus reſponderet, ita vt neque intentandum præueniret, ſed neque conſequendum præſtolaretur? Quod ſi in vindictam patris; filius corruit; vel ſaltem corruiſſe putari debuit: cur aut vltra proceſſum à Sanctis viris, quibus ſtatim ceſſandum: aut non pariter vltum in contumaces, qui aduersùs ſtimulum cæci recalcitrarent? Sed hæc arcana veneranda magis, quàm inquirenda, & Dei cuncta iudicio reſeruanda.

b Sariſberienſis ibidem.

Sponte, an ab Alexandro Patre iuſſum, Gode 3.

 fridum-

fridum ceſſiſſe, compertum eſt; cum ſeptennio ſediſſet in Claraualle: & prius illud credendum de viro Sancto, qui noluerit præeſſe non profuturus; nec facilè profectum ſperaret, ab his quibus iam ipſe diſplicuiſſet: ſi non contrarium expreſſum inueniremus in Dialogo, de proſpero, & aduerſo ſtatu Ordinis, ante ducentos annos concinnato ab Authore Anonymo, ſed graui, doctóque, atque antiquitatum Ciſtercij longè perito: qui hanc eamdem Godefridi depoſitionem, atque longam ex ea ſequutam litem, agitatam in Curia, inter grauiores Ciſtercij calamitates numerare non timet, verbis ſtatim à nobis referendis. Certè ceſſionem, ſeu iuſſam, ſiue vltroneam Exordium magnum memorat, in ipſa ſerie Abbatum Claræuallenſium [e]. *Faſtrado*, inquit, *ad Regimen Ciſtercienſis Eccleſiæ aſſumpto, Dominus Gaufridus, quondam Notarius Sancti Patris noſtri Bernardi, plurimúmque ab eo dilectus, qui etiam vltimos tres libros vitæ ſuæ mellifluo ſermone deſcripſit, quarta electione, paſtor, & Abbas Clarauallis ſubrogatus eſt. Quo poſt aliquantos annos cedente*, &c. Hæc in Exordio, quod ad ceſſionem attinet. De tempore ceſſionis non minùs conſtat; Quippè hoc anno ad Fridericum Imperatorem miſſum iam exAbbatem, ex Ioanne Sariſberienſi [d], infrà tradémus. Sed neque potuit antea reſignaſſe, cui ſucceſſurus Pontius, qui hactenus agebat in Grandi-ſylua. Bene ergo annum notat Robertus in Cathalogo Abbatum Claræuallenſium.

e Lib. 1. ſup.

d in Gallia Chriſtia.

4. Verùm eandem ceſſionem, non ſpontaneam, ſed iuſſam per ſententias, tum Abbatis Ciſtercij, tum Capituli, tum Romani Pontificis; à tempore Gilberti protracta lite, nec terminata ante præſentem annum, cùm Godefridus tum propria authoritate, tum Bernardi memoria gratus Pontifici, ipſius, & Cardinalium fauori ſubniteretur, non ſine ingenti Ciſtercij turbatione, quod eatenus tales defenſiones ignorauiſſet; narrat idem qui ſuprà Dialogi author, amaris quidem verbis in Godefridum, ſed quæ nobis non liceat immutare. *Audi*, inquit, [e] *aliud, in quo Ordinis proſperitas non parum turbata fuit. Temporibus Alexandri Papæ III. Abbas quidam Claraualle G. nomine, tam reprehenſibilis vitæ extitit, vt Dominus Ciſtercienſis Monaſterium Claraualle viſitans eundem G. à dignitate Abbatiali deponeret. Quo appellante, cauſa ad Generale capitulum deducta eſt: vbi depoſitio ipſa fuit confirmata. Diuerſis ipſe mediis, Curiam petit Romanam: falſa ſugillat; & cum fauoribus, priori loco, & adminiſtrationi reſtituitur. Reſiſtunt Dominus Ciſtercienſis, & fideles Ordinis: ad ſedem Apoſtolicam deſtinantur Pruliaci & Eleemoſynæ Abbates: quorum iam infauſtus fuit aduentus, vt cum renocatione eorum, quæ per Dominum Ciſtercienſem, & per Generale capitulum contra eundem G. acta fuerant; ſimul ſuam à dignitatibus Abbatialibus audirent deſtitutionem, & ad alia quoque beneficia inhabilitatem. Non hi conſtantes viri à cœptis deſtiterunt. Reuerſi in Galliam noua hæc Generali Capitulo referunt, in quibus totus Ordo non mediocriter turbatus, vſque in finem tamen, vt coronam reciperet, perſeuerare decreuit.*

e lib. 2. c. 31. in Godefrido.

5. *Mittitur rurſum ad fontem iuſtitiæ, ſtatur, pulſatur. Et ecce benigna Ordinis Patrona pro ſui gregis conſolatione filium deprecatur. Filius omnipotens, & benignus, in manu cuius eſt cor Regis ſpiritualis, ipſum ad iuſtitiæ tramitem, nec non Reuerendiſſimos Cardinales inflexit, præcipuè ad huius rei cognitionem deputatos: & cuncta aduersùs Dominum Ciſtercienſem, dictumque Generale Capitulum pariter, & præfatos Pruliaci, & Eleemoſynæ Abbates, in fauorem illius G. prius edita, tanquam ex falſa relatione manantia, caſſantur, & reuocantur, confirmanturque Domini Ciſtercienſis, & capituli generalis ſententiæ, ipſíque Abbates Pruliaci, & Eleemoſynæ ſuis dignitatibus cū laude, & triūpho reſtituuntur.* Hactenus ibi. Quæ ſi vera ſunt, multā nobis ad alia lucē præbēt. Quippè non mirum, ſi Henricus in Godefridum (in quem totum Ciſtercium) conſpirauerit; aliàs piè defendendum à viro principe, neque vnquam eius depoſitionem procuraturo: rurſus palam exiſtit qua occaſione Alexander, vix dum potitus rerum, appellationes à Ciſtercio relegauerit impetrato indulto, quod nos anno ſequenti referemus: & tandem tertiò facilè intelligenda veniunt, & concilianda monumenta antiqua Claræuallis, quæ virum quadriennio tantùm præfuiſſe dicunt: non quòd habuerit ſucceſſorem ante hunc annum: 6.
ſed quia ex quo per Gilbertum fuit depoſitus, reputatur exabbas; nec tempus litis, quamuis reſtituto, inter præfecturæ annos connumeratur.

Eadem Claræuallis Monumenta memoriæ produnt, Godefridum electum in Epiſcopum, fortè Pontifice electionem procurante, quæ obuiaret diſcordiis; & virum cum honore liti eximeret; acceptare nihilominus noluiſſe: quippe vt oſtenderet, non ſibi honores quæri, ſed infamiam fugi: neque minori humilitate præditum, dignitates contemnere; quàm conſtantia (quod cunctis palam erat) ſi irrogarentur, iniurias propulſare. Epiſcopatum Antiſiodorenſem, ſunt qui exiſtiment, [f] quod Godefridum Antiſiodorenſem vocatum, videant. Sed id cognomen ante Monachatum, nedum ante Abbatiam Claræuallis, Godefrido tributum ſuperiùs vidimus: & ex Eccleſiis, quas adminiſtrarunt vocatos, multos; ex his quas reſpuiſſent, paucos, aut fortè nullum proferre licet. Memoriæ Claræuallis hæc tantùm habent. *Godefridus Notarius Beati Bernardi, poſtea Abbas Igniaci: Abbatizauit in Claraualle annis quatuor, electúſque in Epiſcopum, noluit conſentire. Vnde verſus.*

f Robertus Claudius in Gallia Chriſti.

Igniaci paſtor, Gaufridus legis amator
Quatuor hic annis claruit; atque fuit.
Præſulis electus, virtutum nomine clarus
Noluit hoc fieri, dignus amore Dei.

Vtcumque fuerit, Godefridum quamuis depoſitum, multa in gratia manſiſſe, tum apud Principes, 7.
tum apud Alexandrum Ciſtercij patrem, venerabilem cunctis, & reuerendum, quæ ſtatim dicam, palam declarabunt.

Godefrido cedenti, ſiue depoſito ſuffectus Pontius; idque ſub finem anni, nam in ſolemnitate omnium Sanctorum adhuc Abbatem agebat in Grandiſylua: de qua electione hæc habet Exordium magnum. [g] *Godefrido poſt aliquantos annos cedente, venerabilis Pontius, Grandi-ſylua Abbas, merito religionis, & prudentiæ ſuæ, communi Abbatum, & fratrum Clarauallenſium electione, ad huius officij dignitatem ſublimatus eſt.* Et rurſus alibi [h]. *Igitur Sanctæ recordationis Dominus Pontius, Grandi-ſylua Abbas (cuius ſanctitatem, & religionem in iam perfectis, & religioſis diſcipulis, de quibus loquuti ſumus, æſtimare licèt, vt, ſicut ſcriptum eſt, Sanctus ſanctificetur adhuc, & qui in modico fidelis inuentus eſt, ſupra multa bona Domini conſtitueretur) Diuina pariter, & humana electione Clarauallenſis Eccleſiæ, totiúſque Clarauallis generationis, Pater, & paſtor conſtitutus eſt.* Hæc in Exordio de electione viri Sanctiſſimi, déque biennio, quo rexit in Grandiſylua; nam de filiis, quos ibidem Deo, & Ciſter- 8.

g lib. 2. c. 24.

h lib. eodem c. 26.

cio genuit, atque in cælum præmiſit, ſuperiùs diximus.

8. Inter hæc Alexander Romanus Pontifex, qui Fridericum diutiùs ſuſtinuiſſet, ſi fortè ad pœnitentiam prôuocaretur, congregato Concilio, in contumacem anathema indixit. Italos omnes, qui ei cauſâ Imperij religione iuſiurandi tenebantur, à fidelitate abſoluens, ipſumque exauctoratum, ac depoſitum Catholicis Principibus obiiciens, dehoneſtandum, vincendumque ab omnibus; atque inglorium victurum, quoad vſque vnitati Eccleſiæ reſtitueretur. Sententiam à Pontifice prolatam, confirmatam à Chriſto, ſubſequutus euentus demonſtrauit. Quippè exercitu primùm, mox obſidibus, quos multos accepiſſet, cóſque ex prima Italiæ nobilitate, relictis, aut amiſſis; demum ſeruili habitu indutus, fugere à facie gladij coactus eſt; gratulans quod Italiam perdidiſſet. Hæc pluribus, & ſparſa per epiſtolas, prout res eueniebant, Sarisberienſis, atque alij authores. Verùm quæ ſtatim ex hac ipſius fuga, ſalutaria haud dubie ſi prouenisſent; ſed quoquomodo grauia, & digna hiſtoria, atque hos Annales omnino concernentia, ſequuta ſint; & qualiter ſe idem Fridericus Alexandri Abbatis, duorúmque aliorum, ſubdiderit conſilio, Epiſcopi nimirum Papienſis, & Prioris Carthuſiæ, quos tres ob eam cauſam ad ſe vocauerit, idem Sarisberienſis, qui cunctis aderat, ad Bartholomæum Exonienſem ſcribit in hæc verba.

9. i Epiſt. 234. [i] *Dum itaque in tantis verſaretur Imperator anguſtiis, & omnino deſperaret de exitu: tractatum habuit cum viris religioſis, quos conſtabat eſſe fideles Domini Papæ, ſimulans ſe cum Eccleſia Dei pacem eſſe facturũ. Eſt autem in domo Carthuſienſi vir admodum religioſus, quondam familiariſſimus Imperatori, qui ab eo pridẽ receſſerat, ob cõſcientiam ſchiſmatis, & ei pluriſmo cõpatiebatur affectu. Hic ergo acceſſit ad eum cum lachrymis, ſibi pro certo innotuiſſe aſſerens, quòd pacem non erat habiturus, niſi Eccleſia Dei redderet pacem. Inſtitit autem, & obtinuit, vt euocaret per litteras ſuas Priorem Carthuſienſem, Abbatem Ciſtercienſem, & Epiſcopum Papienſem, quem expulerat; & promitteret ſe conſilio eorum in omnibus acquieturum, dummodò illi in ſe reciperent periculum iuramenti, quod contra Alexandrum fieri fecerat; ſcilicet (vt dictum eſt ſuperiùs) nunquam ipſum omnino recepturum. Omnes, qui hæc verba audierunt, exhilarati ſunt, & Lombardi iam cœperunt mitiùs agere, ſperantes hominem eſſe conuerſum.* Hactenus Ioannes, de Friderici exauguſti, (atque ô vtinam vera!) promiſſione; ſed cui non tam intellectum, quàm fraudes vexatio dabat; vt promittere promptum, ſic votis ſtare in arduo ſemper fuit.

Vix Alexander Ciſtercienſis, pro Godefrido in Claraualle Pontium, quem vterque exoptabat, electorum ſuffragiis ſubrogauerat: cùm ecce (dubium, an priùs quàm inde abſcederet) in grauem febrem incidit, adeo, vt de eius vita dubitaretur. 10.
Inuenit ergo in lectulo iacentem Imperatoris nuntius, ſpiritu, pro Eccleſiæ pace promptum, ſed corpore impeditum, eius vt vellet mãdatis obtemperare. Verum ne tantum bonum retardaretur, quod viuum poterat, Godefridum pro ſe miſit; virum æqualis ferè authoritatis, nec minoris doctrinæ, & cui Imperator plurimum deferre, atque eo audito, multa facere, ac libenter audire, ſolitus eſſet. Potuit per eum Eccleſiæ pax reſtitui, ſi Fridericus aut vere promiſiſſet, aut diutiùs in diſcrimine vitæ (nam cætera ſpernebat) perſeueraſſet. Sed periculo exemptus, exuit fidem ſimul cum metu: & quod ſalua maieſtate Imperij dixerim, omnem prorſus, effudit verecundiam. Nam audi quod ſequitur.

[k] *Interim ſæpè dictus Marchio Mõtis ferrati egit cum cognato ſuo Comite Morienneſi, vt Imperatorem permitteret egredi; promittens ei non modo reſtitutionem oblatorum, ſed montes aureos, & cum honore, & gloria Imperij gratiam ſempiternam. Viri autem Religioſi quos euocauerat, arripuerunt iter, excepto Abbate Ciſtercienſi, qui graui detentus infirmitate, vice ſua miſit Dominum Gaufridum Antiſiodorenſem, qui Claraualleñſis fuerat Abbas; præmittentes fratrem quendam, qui à Tyranno exploraret, vbi, & quando eorum vellet vti colloquio. At ille audito aduentu eorum, & litteris, iam de exitu ſuo certus, induciis impetratis, reſpondit eos ob hanc cauſam fruſtra venturos eſſe, niſi Angelum de cælis ſecum patenter adducant; aut veniant in poteſtate faciendi miracula, vt poſſint mundare leproſos, & mortuos ſuſcitare: & ſic illi ad propria reuerſi ſunt.* Ita deluſa totius Eccleſiæ ſpes, & pia Sanctorum virorum ſolicitudo. 11. k Vbi ſuprà.

---

1. Conuerſorum in Ciſtercij Eccleſiis multiplicatio. 2. Vnius inobedientia. 3. Punita per Dæmones. 4. Nec ſine grandi miraculo emendata. 5. Conſpiratio eorumdem in Seonaugia, 6. paulatim creſcens, 7. Ni impediretur, in ſcelus proruptura. 8. Prophetia Abbatis in ducem omnium, 9. repentina, & pauenda morte impleta.

Capvt VI.

1. Crescebat interim per omnes Ciſtercij domos, numerus Conuerſorum, laicos alij appellant, ſiue ad augmentum bonorum temporalium, augendis adminiſtris, nam Monachi intra clauſtra continebantur; ſiue multis geſtientibus, vt ſolet, ſuperare fortunam, natalésque, & quos abiectos, tædioſóſque labores tolerarent in ſæculo; in religione pari; plenos honore, & vacuos ſolicitudine. Ergo quod olim prædictum à Propheta. *Multiplicaſti gentem, non magnificaſti lætitiam.* In eiſdem impletum, fœlicem Ordinis ſtatum, progreſsúſque, vt non deprimeret, ſaltem perturbabat. Referam ſtatim dignos his Annalibus, paucos ex pluribus, eius ſæculi euentus ſatis terribiles; exinde quæ de eis glorioſa Chriſti Virgo Hildegardis ſcripſit, ſiue prædixerit, ſeu tantùm deplorauerit. Igitur prius vnius inobedientiam, mox rebellionem plurium; vtramque ex Exordio magno depromptam, exempli gratia, ad litteram tranſcriptas, accipiat lector.

Conuerſus quidam Ciſtercienſis Ordinis (ait Auctor Exordij [a]) Priori ſuo inobediens factus, quod ſibi imperabatur, ſuperbamente facere deſpiciens; nullo reſpectu timoris Dei, nullis fratrum blandis admonitionibus, ad hoc poterat induci, vt obediret imperanti. Quinimò tumidis, & indiſciplinatis reſponſionibus 2. a lib. 5. c. 8.

hoc

hoc ſe nunquam facturum garriebat. Interea ſole ad occaſum vergente, clauditur dies; & ipſe rancoris, & amaritudinis felle plenus, & in contumacia ſua perdurare non pertimeſcens, tanquam pauſaturus in le-
b Epheſ.26. cto ſuo ſe collocauit, illius Apoſtolici malè memor [b]: Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram. Ecce autem primo noctis initio noctis, cum necdum obdormiſſet, ſed adhuc dira ſuperbia vitio, corde machinante malum, ſatisfaceret; adſunt duo nequam ſpiritus, fuligine tetriores, & draconibus crudeliores, ſtantes ante lectum ipſius. Quiſnam eſt hic, qui iacet hic? Reſpondit alter: Conuerſus quidam. Rurſum ille prior, qui locutus fuerat, quaſi ſubiocando, Nequaquam (inquit) ſed inobediens quidam, & peruerſus. Et continuò ſubiecit alter, dicens. Ergo ſi inobediens eſt, trahamus illum ad portam. Nec ſerius dicto, quod dixerant, exequuntur. Nam manus miſero inijcientes, & de lectulo minus ſuauiter excutientes, os etiam ipſius, ne clamare poſſet, obturantes; de dormitorio, & cœtu fratrum obedientium, inobedientem, & contumacem traxêre crudeliter. Deinde per aera eum ferentes, cum veniſſent extra ſepta Monaſterij, cœperunt illudere ei per nefas ad alterutrum iaculantes, ſicut ſolent homines ludentes pilam iacere, & capere. Cúmque diutiùs illuſiſſent ei, dimiſerunt eum, ad horam recedentes ab eo.

3. Sed ô inexplicabilis diabolica nequitia crudelitas! Poſt paululum namque reuerſi, cum ſicut priùs, cœpiſſent illudere ei, ecce ſignum ſeruitij omnipotentis Dei ſubitò inſonuit; ad cuius ſonitum tanquam ſi tonitruum de cælo cum fragore ſuper eos rueret, territè fugerunt. Miſerum verò Conuerſum iam non ſuperbum, & contumacem, ſed ad inſtar damulæ pauidum, ac tremebundum in quandam paludem, quæ ibi erat, proiecerunt. Qui ſe inde, prout poterat, proripiens, ſub quadam arbore conſedit, totus ex vligine paludis denigratus, atque fœdatus. Vbi cum mœrore, & anguſtia depreſſus ſederet; & tanquam incontinenti redituras laruales dæmonum effigies formidaret: aſtitit ei repente perſona quædam venerenda dicens ad illum. Confortare, & noli timere, quoniam maligni illi tenebrarum miniſtri, ſuperbia, & contumacia vlterius tibi vlteriùs nequaquam nocere præſument. Hæc autem iuſto Dei iudicio tibi propterea acciderunt, quia iam ſuperbè inobediens, & rebellis eſſe Seniori tuo non timuiſti.

4. Manè autem facto, cum Conuerſus idem inter cæteros fratres non appareret, & licèt multùm per officinas quæſitus, inueniri non poſſet, ſuſpicati ſunt omnes clandeſtino cum diſceſſu ad ſæculi vomitum rediſſe. Erat autem ſitus loci talis, vt coquinarios oporteret ad miniſterium coquinæ mundam aquam haurire extra portam. Vnde fratres, qui tunc coquinæ officio inſeruiebant, ſummo manè ad hauriendam aquam egreſſi, viderunt Conuerſum illum, velut amentem, ſub arbore ſedentem: Feſtinatóque redeuntes, Priori, & fratribus, quod viderant, indicarunt. Prior itaque aſſumptis ſecum aliquantis ex fratribus, exiuit foras ad eum. Vidénſque eum ſic miſerabiliter ſe habentem, quæſiuit, quare illic ſederet, vel quid mali illi accidiſſet. Ipſe verò caninis rictibus morſum intentans, fratribus ad ſe accedere volentibus, & toruis oculis ſingulos reſpiciens, dicebat. Vos tota hac nocte vidiſtis me ludibrio fuiſſe malignis ſpiritibus, & nemo ex vobis auxilium mihi ferre curauit. Protinus itaque intellexerunt fratres, eum pro culpa inobedientiæ, & contumaciæ ſuæ aliquas pœnas ſoluiſſe. Et præcipiente Priore, ductus eſt in Infirmitorium, vbi diu iacens, & eadem amentia laborans, didicit ex his, quæ paſſus eſt, contumax, & rebellis non eſſe, & ſicut ſcriptum eſt.[c] Tantummodò ſola vexatio intellectum dedit auditui. c Iſaiæ 28.

Hactenus ex Authore Exordij de hoc Conuerſo. Cæterùm de multorum rebellione aduersùs Monichos, quod Sconaugiæ circa idem tempus acciderit, parua ſanè occaſione, ſed vltione in conſpirationis anteſignanum terribiliori, ex eodem Authore proferamus.

[d] Apud Prouinciam, quæ Germania magna dicitur, in territorio ciuitatis Vuangionum, quæ eſt Vuormacia, extat Cœnobium Ciſtercienſis Ordinis de linea Claræuallis, quod Germanica lingua Sconaugia vocatur, quodque interpretatum Latinè, Pulchra Inſula, dicitur. In hoc Monaſterio temporibus bonæ memoriæ Domini Godefridi Abbatis, facta eſt aliquando inſtigante maligno, grauiſſimi ſcandali occaſio talis. Superiori tempore, per negligentiam, ſeu potiùs indiſcretam beneuolentiam Prælatorum, conſuetudo contra formam Ordinis præſumpta in eodem Monaſterio inoleuerat, vt Conuerſis, ſicut & Monachis, annuatim noua beta darentur; Cùm autem prædictus vir ſtrenuus de altera domo aſſumptus, diuina pariter, & humana vocatione, primum honoris gradum non pecunia, vel carnis, & ſanguinis prærogatiua, ſed vitæ merito, prudentiæque decore in eadem Eccleſia obtinuiſſet: & inueniret Conuerſos temerario faſtu delectari: laudabili zelo accenſus, præſumptionem peſſimam cenſuit eſſe corrigendam. Itaque priuatim in conſilijs, & publicè in fratrum Capitulis, cœpit ingenuè de præſumpta nouitate cauſari, monere, rogare, tandem etiam præcipere, vt turpitudo prauæ conſuetudinis, Ordinis rectitudini non conueniens, abſque ſcandalo deſenſionis, ſi fieri poſſet, amputaretur. Sed quia viſcus diræ præſumptionis carnalium fratrum mentibus tenaciſſimo glutino miſeræ obſtinationis ſic inhæſerat, vt abſque ſcandalo auelli nequaquam poſſet, maluit vir prudens, vt ſecundùm Beati Gregorij doctrinam [e], ſcandalum magis oriretur, quàm veritas relinqueretur. 5. d lib.5.c.10. e Homil.7.in Ezechielem.

6. Cœperunt itaque Conuerſi, primò quidem in angulo ſuſurrantes murmurare, dehinc conſpiratione paulatim ingraueſcente, ſeditionem publicam, effrenata inſania meditari. Totius verò ſcandali inceptor, & conſpirationis author extitit Conuerſus quidam, cui Dormitorij fratrum, ſeruandarúmque botarum cura commiſſa fuerat. Qui diabolico ſpiritu repletus, & ſecundùm Prophetam [f] in omni loco ſilentium proiiciens, nunc ſingulos, nunc ſimul plures conueniebat, ſuadebat, hortabatur, vt nunquam conſuetudinem ſuam (inſolentiæ fomitem, elationis incendium) quacumque precum, ſeu minarum occaſione ſibi paterentur auferri. Et ô quàm mirabilis, imò quàm lamentabili dementia, ſpiritus ſuperbiæ illos, quos ſemel deceperit, illaqueat! ita vt arduos, diuerſiſſimóſque labores, quos ſi propter Deum ſubire cogerentur, intolerabiles iudicarent, contumacia, faſtúſque typo inflati, tanquam leues, & faciles ſubire non vereantur. Cum enim Dominus Abbas ſuſurria primum deprehendiſſet, præcepit per virtutem Obedientiæ, vt quicumque ex eis ſilentium rumperet, ſi ante cibum hoc faceret, eadem die, ſin verò poſtea, ſequente die in pane, & aquâ ieiunaret. Quod is, cuius ſuprà meminimus, non Conuerſus, ſed peruerſus, nequaquam virtutis amore, ſed vt inuidiam Abbati ſuo ſuſcitaret, tanquam cælitus datam ſententiam ſeruare curabat. Nam cùm penè quotidie, conſpirationem conflando, ſilentium frangeret; ſingulis etiam ferè diebus in pane, & aquâ ieiunabat; vt vel ſic animos fratrum in odium Abbatis inflammaret, qui tam duram, & inhumanam ſententiam promulgaſſet. f Amos c.8.

Interea

Interea Sacratiſſima Dominici Aduentus celebritas ſuperuenit, & conſpirationis procella clandeſtinis ſuſurriis aucta, & roborata, vndique intonabat. Iámque publicum ſcandalum, & ipſum grauiſſimum imminebat. Dederat namque prædictæ pſeudo-Conuerſus conſilium peſſimum, quod & ſceleratiſſima inſtantia fieri perurgebat. Scilicet, vt Vigilia Natalis Domini congregatis fratribus de Grangiis, vnanimi conſenſu Dormitorium Monachorum tempore laboris aſcenderent, atque de ſingulorum lectis botas auferentes, minutatim eas ferro ſecarent, manibúſque diſcerperent. Licèt verò prodigioſa
g Amos c.5. hæc, & infamis eorum nequitia Venerabilis Abbatis conſcientiam minimè læderet: diſſimulauit tamen, ſic vt ſcriptum eſt g: Quia prudens in tempore malo tacebit. Cæterùm quantò inſtantibus anguſtiis longiùs aberat humanum conſilium pariter, & auxilium; tantò enixiùs Diuinæ pietatis viſcera ſtatuit interpellanda. Monachíſque ſingularem orationem indicens, monebat, vt ſinguli ſecundum poſſibilitatem ſuam Domini miſericordiam peterent, quatenus de-
8. tenta inſolentia carnalium fratrum, melius aliquid diſponere de ſua pietate dignaretur.

Inſtabat iam præcipua, & feſtiua Natalis Domini ſolennitas, & ante paucos dies eiuſdem ſolennitatis Domino Abbate Capitulo Conuerſorum præſidente, prædictus ſignifer diſſenſionis, & miniſter Sathanæ, de indiſcreta abſtinentia, & quia barbam ſuam nouacula penitus abraſiſſet (quod quidem miſer ille intentione commouendi ſcandali fecerat) à quibuſdam complicibus ſuis, nequaquam zelo Ordinis, nec fraternæ charitatis intuitu, ſed ſtudio exercendæ malitiæ proclamatus eſt. Cúmque Dominus Abbas blande affatu quæreret ab eo, cur hæc feciſſet? & ex tumidis, & inordinatis reſponſionibus eius intelligeret, malitiam ipſius eſſe completam: laudabili quodam iuſtitiæ zelo accenſus, ſic ad eum præſago ſpiritu coram omnibus loquutus eſt. Debueram quidem frater ſalutaribus monitis aggredi contumacem animum tuum, ſi fortè reſipiſceres à laqueis Diaboli, à quo captiuus teneris, ad ipſius voluntatem: ſed quoniam trabes ſuperbiæ oculum cordis tui adeò obnubilauit, vt eam per humilitatem meam eiici poſſe non præſumam, & quoniam ſic te ſenſu alienatum video, vt monita noſtra irrideas, potiùs quàm recipias: idcirco omnibus hic ſedentibus, nunc de te fiducialiter pronuntio, quia, niſi celeriùs, & ſine dilatione reſipiſcas, atque humiliato ſpiritu ad ſatisfactionem venias, Omnipotentis Dei terribile iudicium in breui ſenties; & h Eccl.5.
ſicut ſcriptum eſt h. In tempore vindictæ diſperdet te Dominus. Ecce iterum, ac tertiò dico omnibus hic ſanum intellectum habentibus, quoniam ſicut pius, & i Iacob.4.
miſericors Deus humilibus dat gratiam i, ſic terribilis Deus indeclinabili linea rectitudinis ſuæ ſuperbis k Et 1. Petri
reſiſtit k. Ideóque tu, qui pacis, & inſtitutionis, quam 5.
S. Patres ſanxerunt, infenſus hoſtis es, ſi in malitia perſeueraueris, duriſſimum infra paucos dies pertabis iudicium. Hactenus religioſi Abbatis minæ, an magis prophetia vltionis Diuinæ. Nam audi, quod ſequitur. 9.

l Veſpere dici Vigiliam Natalis Domini, præce- l lib 5. Exord.
dentis, cum poſt Completorium de Dormitorio deſcen- Mag. c.10.
diſſet, & Infirmarius Conuerſorum, qui quaſi ſecundarius eiuſdem conſpirationis author eſſe videbatur (cum quo etiam venenata conſilia diſſenſionis frequenter tractabat) ei occurriſſet; ſubitò vocem doloris cum gemitu validè cœpit emittere; & palleſcente facie, naribúſque contractis, oculis etiam de ſtatu ſuo euerſis, mortem in continenti affuturam triſtia ſigna declarabant. Turbatus alter, cum iam nutantem cerneret, ne fortè repentino lapſu terræ alliderctur, medium complexus eſt. Sed adeò ſubitanea mors fuit, vt antequam terram petere poſſet, inter manus tenentis ſe funeſti ſodalis, miſeram animam exhalaret. Sic, ſic Deus vltionum liberè agens, & Prophetiam Abbatis Sancti impleuit, & dum punit delictum, præuenit, & impediuit. Accurrerunt vndique ad ſiniſtrum ſuum Conuerſi: & quem poſtero die ad inauditum ſcelus perpetrandum, quaſi Ducem, ſequi decreuerant, eius (Ieſu bone) cadauer extinctum miſerabili tumultu in Infirmitorium deferentes, in area vbi fratres vita excedere ſolent, conſternati metu, & tremore, collocarunt. Non enim paſſus es, Domine, ſanctiſſimam ſolennitatem tuam, in qua primùm miniſterio Angelorum pax terris annuntiata eſt, diſcordia, ſchiſmatiſque perturbatione fœdari. Cúmque Tabula defunctoria ſignum dante, vniuerſorum aures percellerentur; maximè propterea, quia neminem illic ſic proximum morti ſciebant: Pergit Author de lachrymis Abbatis, de corpore ſepulturæ ſacræ tradito, ob ſedandos Conuerſos; quos non aliter ſperabat poſſe lucrari, quàm ſi metum conciperent: pudorem leuiùs paterentur, quàm vt effunderent.

---

1. *Sancta Hildegardis ad Ciſtercienſes, 2. ſub quadriformis animalis typo, epiſtola. 3. Quædam de Monachis: 4. Sed plura de Conuerſis, 5. contra quos ſcribit, continens 6. Euerbacenſium ad eandem Virginem ſcriptum. 7. Quibus miſſa epiſtola: haud tamen potuit impedire ſimile malum. 8. Rationes aliquæ pro Conuerſis conſeruandis: 9. Atque aliæ non inferiores, pro ſupprimendis.*

CAPVT VII.

1. HÆc, & ſimilia, ſeu vulgante fama, ſiue per ſpiritum Hildegardi Virgini nota, quæ Bernardum, Eugeniúmque, quandiu vixere, charitate, & amore; poſt mortem deuotione etiam & cultu, atque vniuerſum Ciſtercium proſequebatur; cœleſti quoque mandato interueniente, ad Griſeos, id eſt, Ciſtercienſes Monachos, epiſtolam ſcripſit plenam oraculis, quæ ſub typo quadriformis illius, pennatíque animalis, ab Ezechiele viſi, pauca de Monachis, plura de Conuerſis; demùm ne ſolos notare videretur, de aliis etiam Ordinibus declamat. Nos eam partem, quæ Ciſtercium tangit reddemus ad litteram. Reliqua inter opera Sanctæ legat, quicumque volet.

Ad Griſeos Monachos, Hildegardis.

Ego paupercula in lecto ægritudinis pluſquam per 2.
biennium iacens, hæc vidi, & vocem de cælo ad me ſic dicentem audiui: ad ſpiritalem populum, quem Deus in præſentia ſua cum miraculis prophetiæ, ſecundùm quod ipſi placuit, præſciuit, quæ vides, & audis, ſcribe, hoc modo incipiens: Deus quædam virtuoſa opera, quæ in ſanctis, & electis ſuis operatus eſt, per quatuor ſecretorum Dei animalia præſignauit. Ipſe enim homini per eadem animalia, & per cætera miracula,
occulta

occulta myſteria ſua manifeſtat; quemadmodum Ezechieli Prophetæ, & Ioanni dilecto ſuo per ipſa animalia oſtendebat, quod ex communi populo, ſpiritualem populũ ſegregari, & cõgregare vellet. Et infrà.

3. *Et animal primum ſimile leoni, & ſecundum animal ſimile vitulo, & tertium animal habens quaſi faciem hominis, & quartum animal ſimile aquilæ volanti. Quid dicitur? Animal hoc primum cucullatos homines ſignificat, qui primò in fortitudine leonis, ſe omnino à ſæculo abſtrahunt: vnde etiam & illis igneis, qui oculis Dei velut veſtimento cooperti ſunt; & qui faciem Dei ſemper inſpiciunt, aſſimilantur. Veſtitus enim iſtorum non à ſæculo eſt, ſed mirabiliter à Deo, quemadmodum Deus in illis ordinauit, qui hunc primitùs oſtendendo, & docendo, protulerunt. Nam cuculla eius ab Angelicis ſpiritibus præſignata eſt, qui in faciem Dei, & non in alium adſpiciunt:* [a] *& latitudo eius ad ſimilitudinem nubis tendit, quoniam & Angeli in nubibus multoties viſi ſunt: & quia etiam veſtis innocentiæ Adæ, quaſi lucida nubes erat. Homines itaque iſti cuculla caput ſuum tegunt, ne ad ſiniſtram, vel ad dexteram declinantes, rectè coram ſe in impetu ſpiritus gradiantur, Deum ſemper inſpicientes; ne de bonis operibus reuertantur. Hæc omnia in obedientia, quam filius hominis per ſeipſum oſtendit, fieri debent, quatenus præcepta magiſtrorum cum timore Dei obſeruentur; ita etiam, vt ſicut homo à voce tonitrui perire formidat, ſic etiam peccata timeat. Nam ſicut leo cæteras beſtias in fortitudine præcellit, ſic iſti in fortiſſima vi diuinitatis cæteros homines præcedunt; quoniam quamuis homines ſint, non ſicut homines viuunt.* Pergit de Monachis, perfectionem eorum laudans, atque inculcans. De híſque qui per opera pietatis, prædicationémque, quos in vitulo notat, animarum ſalutem procurandam ſibi proponunt. At de Conuerſis, audi, quæ ſubiungit.

a Matth. 18.

4. *Hæc itaque præclara genera, videlicet hominum illorum, qui per leonem & vitulum deſignati ſunt, aliud quoddam genus hominum ad ſe trahunt, quos ipſi Conuerſos vocant; quorum plurimi ſe ad Deum in moribus ſuis non conuertunt, quia contrarietatem potius, quàm rectitudinem diligunt, & opera ſua cum ſonitu temeritatis agunt, de prælatis ſuis ſic dicentes: Qui ſunt, & quid ſunt iſti? Et quid ſumus, aut quid ſumus nos? Et quoniam ſic agunt, pſeudoprophetis ſimiles ſunt, & quia non rectè diiudicant, quomodo Deus populum ſuum conſtituit. Vos ergo, qui Deum timetis, audite Spiritum Domini ad vos dicentem: Hæc ſupradicta mala à vobis auferte; & voſmetipſos ante dies tribulationum, illorum, purgate, cum inimici Dei, & noſtri vos fugabunt, & in rectum locum humilitatis, & paupertatis vos conuertent; ne à modo in tanta latitudine permaneatis, quanta hactenus fuiſtis, quemadmodum etiam veterem legem Deus à conſuetudine ſua, in ſpiritualem vitam mutauit, & vnamquamque priorem inſtitutionem ad vtiliora purgauit.* Et paulò inferiùs.

5. *Nunc vos magiſtri, ſupradictos homines, ſcilicet Conuerſos, in ordine veſtro corripite, & corrigite; quia plurima pars eorum, neque in die, nec in nocte operatur; quoniam nec Deo, nec ſæculo ad perfectum ſeruiunt, & eos ab ignorantia iſta excitate, velut bonus pigmentarius hortum ſuum ab inutilibus herbis purgat: in vobiſmetipſis autem ſecundùm ordinem veſtrum prouidentes, & iuſtè intelligentes, ne iniuſtè iudicetis.* Hactenus, quà Ciſtercium tangit, epiſtola; nam licèt ad Ciſtercienſes ſcripta ſit, plura alia concernit, in quibus modò non vacat immorari. Miſſáne fuerit Capitulo Ciſtercij, in dubio eſt. Certum eùm per aliorum manus circũferretur, Euerbacenſes Priorem, Monachóſque ſcripſiſſe Hildegardi, vt hanc illis epiſtolam tranſcriberet. Porro epiſtolæ Euerbacenſium Monachorum ad Sanctam Virginem, hoc eſt exemplar, quod reſcripto Hildegardis præponi ſolet.

6. *Deo dilectæ Hildegardi Dominæ Venerab. M. Prior, totáque Congregatio fratrum in Euerbach, in thalamo ſummi Regis perfrui delicijs ſempiternis.*

Deo digniſſima ſanctitatis veſtræ odorifera, & ſuauiſſima opinione ſæpè audita, nos inertes, & indigni, ineffabilis ſpiritus lætitia ſummè gauiſi, pro eo, quod Deus omnipotens gratia, & miſericordia vobis tanta ſua largitione contulit dona mirifica. Patet enim luce clarius, quòd vos diligat Dominus in hominibus, ipſum diligentibus; quoniam tam digna, tam grata, tam amabilis, tã venerabilis eſtis in omnibus, in quibus habitat, vt eum in vobis eſſe, vobiſcũ manere nullus ambigat. Cui verè virtutum tanta collata ſunt beneficia, ſancta quoque pietatis vobis ineſſe non dubitamus munera, & pia charitatis, piaque compaſſionis non deeſſe viſcera. Vnde pietatis veſtræ largitatem ſuppliciter exoramus, vt quia, pro peccatoribus redimendis, ac ſaluandis natus eſt Dominus, ex carne Beatæ Mariæ ſemper Virginis; amore ipſius Domini noſtri omnipotentis, noſtri conditoris, ac piiſſimi Redẽptoris, noſtri miſereamini, participeſque orationum veſtrarum facere nos dignemini. Inſuper etiam obnixè rogamus, vt litteras, quas de ſæcularibus, & idiotis, ad ſpiritalem conuerſationem Conuerſis, quos nos Cõuerſos dicimus, in Spiritu ſãcto vos ſcripſiſſe audiuimus, nobis benignè tranſmittere non dubitetis; quatenus mirifica opera Dei, & voluntatem eius in ipſis videamus, & quantum poterimus, toto affectu bonorum operum illa ſequamur; & compleamus. Vale. Hæc de Conuerſis indiſciplinatis; quæ reprehendi faciliora fuere, quàm emendari.

Conſtat in ipſo Cœnobio Euerbacenſi, cui maior cura legendi Virginis monita, non multò poſt ſcandalum ſubortum, inſigni Conuerſorum peruicacia; & quod miremur, eadem occaſione, quã Dei vltio nimis manifeſta, per horrendam Conuerſi mortem, in eiuſdẽ regionis Cœnobio vindicauiſſet. Notauit id Exordij Magni author, loco prææallegato, dum ita ait. *Certè quàm ſereno pietatis ſuæ oculo Dominus hanc domum (Sconaugiæ) reſpexerit, Euerbacenſis Eccleſia probat: in qua cùm longe poſt tempore nouarum botarum quæſtio maligniſſimo dæmonum inſtinctu, mota fuiſſet, tantorum ſcandalorum, tantarúmq; calamitatum ſpina eruperunt, vt eas magis flere libeat, quàm verbis explicare.* Hactenus ibi: vt meritò credendũ nobis ſit, ingẽtia ſcandala inde ſuborta fuiſſe. Atq; hæc ſatis, ſupérq; de Cõuerſis. 7.

b lib. 5. c. 10.

Aſt mihi prædictorũ hominũ genus, & miniſteria, atq; iſthæc oracula, & euentus altiùs conſiderãti, dubia mens, & quæ in alteram partem vix inclinat. Incommodum antiquis viſum eſt Monachos conſectatos choro, & cãtui, à Rachelis amplexibus abſtractos implicare negotiis, atque optima parte defraudare, quam elegiſſent. Nam quæ conuentio temporalis ſolicitudinis, cum ſpirituali quiete? iurgiorum, cum ſilentio? aut terrenæ ſubſtantiæ adminiſtrandæ cum cœleſtium bonorum contẽplatione? Iam ſi lites occurrunt, vt ſæpè ſolent; quod forenſis ſtrepitus commercium cũ ſolitudine? Liceat Monachis vacare diuinis laudibus; liceat ſe totos animarum ſponſo tradere; cuius contra, ad ſeipſos conuerſionem, dum ſuſtinẽt intenti, humileſq; deuoti, atque fœlices experiantur. Neque cogãtur ad ſæculũ redire, quod ſemel fugerint: & à quo facilè 8.

inexperti

inexperti, tudéſque, circumueniri valeant, aut ſuperari. Nam quid, ſi dudum lotos per conuerſionem, pedes luto immergant? Quid ſi & manus? Quid ſi ex picis contagio coinquinentur? habeant, quos his periculis exponant: & velut acceſſoriis membris adaugeant corpus, quæ vel reſiſtant conſtantius ex adſuetudine; vel minori damno cadant, ſi fortè ceſſerint. Peruerſos aliquos, rebelles, & ſacrilegos: ſed laudabiles multos, qui meritis compenſant, quæ alij peccant: & ſuſtinuiſſe Chriſtum Iudam œconomum; ne Apoſtoli eius gloriæ deſtinati, inferioribus curis diſtraherentur.

9. Hæc & ſimilia antiqui pro Conuerſis, alij è contra: quod genus prouidentiæ Mercenarios filiis; ſapientibus ignaros, clericis, laicos; ac demùm homines à Deo remotiores (id quis negabit?) ſanctis eius miniſtris anteponere? Nam vt vtriſque timendum à periculis; at quantò magis illis, quorum laxiora vincula: & renitentibus faciliùs diſrumpenda? Et Monachos, ſi diſculi euadant, facile coërceri; neque omnino inutiles, intra chorum, & clauſtra continendos: laicos è contra duriores, ſi degenerent; atque ab his temporalibus abſtractos, nulli alteri vſui profuturos; Illos honorum, dignitatúmque capaces, vt metus non coërceat, ſpem allicere: his nulla prorſus ſpe ſolicitatis, haud ſupereſſe frænum, ſi metus deſit. Æmulam charitatis ambitionem, quæ multos in officio continuerit, multos ad magna, præclaráque adegerit: quibus nulla propoſita incrementa, iners plerúmque otium; & facilè in flagitia declinaturum. Tum ſi quæ nequeant fieri per Monachos, æquali ſumptu, & periculo minori, per ſæculares exequi; non vltra retinendos, quàm mereantur, &, ne expellantur, mercedem promerituros. Demùm Chriſtum conſtituiſſe Iudam œconomum, ſed non aliunde electum, quam ex Apoſtolis. Nec inſtituiſſe tertium genus hominum, per quos his miniſteriis prouideretur. Hæc in vtramque partem agitare faciliùs, quàm alterutram eligere. Id vnum conſtat Beatos illos Patres adeò extitiſſe auerſos à temporalibus, vt Conuerſos prætulerint: neque vllis experimentis potuiſſe adigi, vt eos excluderent, aut ſe exterioribus miſcerent vltra conſuetum.

---

1. Mors Guillelmi Abbatis Claro-Mariſci, & pro eodem Dauidis ſubrogatio. 2. De tempore electionis Ioachimi Calabri. 3. Columbani obitus, Ioachimi fuga, 4. ac reditus. 5. Ac de primis ſcriptis eiuſdem viri. 6. Conradi Salizburgenſis ſancta mors; 7. & authorum elogia. 8. Karoli Regis in Albaſtra Cœnobio funus. 9. Et dictum aliquid de Pereyro & Calatraua.

CAPVT VIII.

1. NIL planè magis humanum genus infeſtat, quàm mortalis conditio: nil magis iuuat: Quippè ipſa quæ inſignes homines rapit (nam aliorum iactura nulla, aut leuis) venturis velut tempus, & locum cedit; non aliter numerandis inter inſignes, quàm ſi priores de medio ſublati fuerint. Neminem vnquam primum reputamus, quo priorem videmus: ſed neque paruus apparere, aut dici poteſt, quo nullus maior. Vix annus nobis vacuus à funeribus; ſed neque funera ſine ſucceſſoribus, per quos defunctorum ſedes, locaque, non amitterent viros, ſed mutarent; & aliter perſonarum numero creſcerent; vt nullam meritorum iacturam experirentur. Obiere hoc anno inſignes viri Columbanus, Guillelmuſque, Claro-mariſci hic Abbas, ille Curatij. Sed quibus ſtatim duo alij ſucceſſerint, Ioachimus Calaber, atque Dauid Belga: ille opinione doctrinæ, & ſanctitatis longè ſuperior, hic ſaltem non inferior antecessore. De Guillelmo, & Dauide pauca Ferreolus [a]. *Guillelmus ſecundus Claremoriſienſis Cœnobij Præſul, actis in ea præfectura annis XX. vitæ nuntium mittit: in munia eius euntæ Dauide, qui anno M.C.LXXI. Bertinicis ob Arxenſem agrum, moleſtias ſuſcitauit.* Hæc tantùm ille: pluſcula de ſucceſſione Ioachimi Iacobus Græcus [b].

a In Chronic. Belgic.

b Iacobus Græcus ſect. 8.

2. Additum Ciſtercienſi ſodalitio, poſt longam licèt deliberationem, veræ, an in ſpeciem virtutes, doctrináque; atque ingenium, aut magnum, aut ſingulare, diſcernebant ab aliis; & veluti eximebant communibus legibus. Hinc ab Abbate Columbano Prior, non multò pòſt emiſſa vota ſolemnia: ſed ipſo de Curatio per mortem rapto, cunctorum conuenientibus ſuffragiis, in Abbatem electus, quod in hunc annum, aut circa contigiſſe, quamuis Iacobus taceat, inde coniector, quod proximo M.C.LXX. menſe Auguſto, iam Abbatem inuenio: neque recens electum, vt apparet; ſed ipſo ſuæ probationis experimento, venerabilem cunctis; & cui vix aliquis quidquam denegaret. Extat ad ipſum reſcriptum Diœceſani fauorabile ſatis, amplúmque; quod ſuo loco veniet referendum. Nunc quæ Ioachimi electionem ſequuta ſint, & qualiter electus fugam inierit, & præeſſe recuſauerit; quoad vſque electorum conſtantia, & prælatorum monitis conſentire coactus eſt, ex eodem authore [c], quandiu antiquior non ſubeſt, proferamus.

c Idem ibid.

3. *Mortuo denique memorabili, memoratoque Abbate Columbano, cuncti pariter, nemine penitus diſcrepante, in eorum Priorem (Ioachimum) conuenerunt. Qui ſicut erat humilitate ſublimis, exemplo Domini, qui in regem eligi recuſauit, edoctus, inſciis fratribus ex monaſterio receſſit; & in Cœnobium S. Trinitatis ad oppidum Acra Ordinis prælibati, ſi fortè latitaret, aufugit. Et inde in Sambucinam repedauit: cuius Monachi à Curatio receſſum eius Zelantes, quaſi non receperunt: ipſius tamen humilitate perſpecta, ad modicum ſuſtinentes, quantùm erat ab ambitione alienus, non immeritò mirabantur.* Ita Iacobus, de Ioachimo fugiẽte præeſſe ſuis. At qualiter acceptare compulſus eſt, ſectione immediate ſequenti ita proſequitur.

4. *Perſeuerantibus interea Curatij monachis in electione propoſita, Ioachim redire perſidifficillimum erat. Interpoſita verò deprecatione Ruffi Archiepiſcopi Conſentini, Simonis Sambucinæ Abbatis, & Hilarij Prioris eiuſdem domus, nec non plurium nobilium exhortatione pulſatus, ſciens tandem nolle acquieſcere eſſe, quaſi peccatum ariolandi; in communi exultatione Abbas in Curatium rediit.* Et paulò inferiùs [d]. *Factus ergo monaſterij Pater, tanquam fidelis ſeruus, & prudens, quem conſtituerat Dominus ſuper familiam ſuam, conſeruis ſuis menſuram tritici erogabat: ideo ſuſcepti oneris*

d Matth 24.

 cura

cura peruigili ſolicitus erat, in temporalibus; magis tamen, ac magis in ſpiritualibus inſudabat: præſertim ſuper ea, quæ fuerat intelligentia edoctus commentabatur Hæc Iacobus Græcus, alludens ad ſpiritum intelligentiæ Scripturarum, quo iam tunc illuſtratus à Deo prædicabatur. Itaque iam tunc aliquos tractatus, ex illis, quos mox edidit, parabat.

5. Aſt qualiter per Ciſtercij leges prohibitus nouos ſcribere libros, ſeu nouas ſacrorum librorum expoſitiones; nihilominus eaſdem continuauerit; non facilè quis valeat iudicare. Iacobus Græcus ſubobſcurè loquitur; & nunc generalis capituli licentiam; nunc Apoſtolicæ ſedis obtinuiſſe, indicare videtur; quod ſaltem ſub his initiis mihi difficile. Probabilius, quod paulò infra ſubiungit; ſcripſiſſe hominem non ſine formidine, quam aliqualiter ad præſens depoſuerit; quaſi non aliis legenda, ſed ſibi ſoli profutura *piæ exercitationis ſtudio meditaretur.* Vtcumque fuerit, nō ſine nutu diuino effectum eſt, vt qui dubia conſcientia ſcripti fuiſſent, dubiæ opinionis libri mox euaſerint. Nec certius adhuc in Ioachimo Abbate donum ſapientiæ ſit, quam prophetiæ; de quo dubitatum ex tunc, vſque in præſens, ſaltem à multis, hiſque viris grauiſſimis, & ſuprà diximus, & infrà etiam probabimus.

6. Hoc ipſo anno, ingens Eccleſiæ decus, Venerabilis Conradus, D. Leopoldi Marchionis Auſtriæ filius, Ottonis frater, qui ex Abbate Monaſterij Sanctæ Crucis, Epiſcopus, Eccleſiam Patauienſem; dein Archiepiſcopus, Saliſburgenſem illuſtrauerat; poſt varios pro Eccleſia Dei labores, quos per ſexdecim annos in Patauia; per quinque, aut circiter Saliſburgi perpeſſus fuerat; cum ſuæ vrbis incendio ſuperuixiſſet, (in quo ipſo fœlicior Otto fuit, qui Frinſingenſe incendium morte præuenit) tandem plenus dierum, & virtutum, fœliciter in Domino obdormiuit, v. Kalendas Octoris: de cuius obitu Hundius [e] hæc habet verba. *Hic illuſtris Conradus, qui mortuo Eberhardo, Archiepiſcopo Saliſburgenſi, per Alexandrum Pontificem, cui fideliter adhæſerat, ſuffectus fuerat; à quo & pallium impetrauerat; Sedit Saliſburgi annos adhuc quatuor; obiit IV. Kalendas Octobris anno M. C. LXVIII. Sepultus in Monaſterio Admontenſi.* Hæc in Cathalogo Epiſcoporum Patauienſium. Aſt inter Saliſburgenſes Metropolitas, hæc quæ ſequuntur. *Præfuit Archiepiſcopatui annis fermè. V. mortuus M. C. LXVIII. Sepultus ante Altare Sancti Andreæ. Sub eodem anno M. C. LXVIII. Eccleſia Innauienſis, cum tota fermè ciuitate igne periit, quâ eadem calamitate Ratiſponenſis, ac Friſingenſis ciuitates perierant.* Habuit Archipræſulatus ſucceſſorem Adalbertum, huius nomine ſecundum, ex ſorore nepotem. Quem Gertrudis Imperatoris Conradi ſoror Ladiſlao Boëmiæ Regi pepererat.

e In Cathalog. Epiſcop Patauienſiū.

7. Henriquez more ſuo nihil omittens, ſed pleraque intermiſcens, haud æquè certa; hunc item virum adſcripſit Menologio, ad tertiam diem menſis Auguſti; quam pro vigeſima octaua Septembris ſubrogauit. Sed craſſiori errore Friſingenſem, pro Patauienſi Epiſcopatu, Sancto attribuit; quaſi vterque frater Otto, Conraduſque eidem Friſingenſi Eccleſiæ ſuffecti fuerint. De eximia Sanctitate Conradi multa inuenio. Sed inter alia Bambergenſis Epiſcopus apud Caniſium, de vltimis ipſius vitæ annis, hæc ſcripta habet. *Sed tamen, prædictus Antiſtes Conradus, nobilitatis lineam moribus extulit, probus actibus decorauit. De Patauienſi namque Eccleſia, cui XVI. annis præfuit, ad Salſburgenſem, vt diximus, ſedem tranſlatus quidquid prius in ſe notabile reprehenderat, nunc, quaſi nouum hominem indutus cæpit corrigere; & formā gregi ſibi commiſſo ſe non ſolum nomine, ſed & re & opere, non ſegniter exhibere* Hactenus Bambergenſis de vita viri, eò Sanctioris, quo morti proximioris. Hundius eundem appellat virum doctum, probitate vitæ, & rerum cognitione clariſſimum, & fratri ſuo Othoni Friſingenſi Epiſcopo doctrina, & pietate perſimilem.

Illuſtrauit item hoc anno externum funus Albaſtræ Monaſterium à Suerchero illuſtri Danorum Rege fundatum, à Karolo eius filio locupletatum, & auctum; qui poſt multa tam in bello, quam in pace præclara geſta; inter quæ etiam Monaſteria duo Ciſtercij, virorum vnum, fœminarum alterum; in Villa-Saba illud; hoc in Villa-Vreta, iuxta Lincopiam, quorum ſuperiùs fecimus mentionem: tandem in bello à Canuto Rege victus, occisúſque, in Albaſtra elegit ſepulturam. De eo in Appendice Olai; ita poſt alia [f]. *Tandem inter hunc Regem Karolum, & Canutum, Diui Erici Regis filium, adeò grauis, atque implacabilis controuerſia ſuborta eſt, vt neceſſarium eſſet, aut hunc, aut illum, vel vtrumque in extrema pericula deuenire. Ipſe enim Canutus ſibi perſuadere permiſerat Karolum nonnihil operatum fuiſſe, vt pater à Danis impugnatus, vitam pariter, & regnum prematura morte commutaret. Quo circa collectis hinc inde copiis, Karolum in inſula Viſingiana commorantem adortus occidit: occiſúſque in Monaſterio Albaſtra, propè paterna funera ſepelitur, anno Chriſti M. C LXVIII. Poſtquam decimum regni ſui annum attigiſſet.* Hactenus ibi. 8.

f Poſt Opera Olai.

Quod ad militias Ciſtercienſes attinet, Calatraua Pereiyenſiſque hoc anno auctæ, caſtris vtraque acceptis; illa à Rege Alfonſo Caſtellano [g], hæc à Ferdinando Legionenſi, triumphorum præmiis, quæ vtriuſque milites vtrique compararant [h]. Sed Calatraua non multò pòſt orbata Garcia Magiſtro, quem primum ſibi ex militibus elegerat, Ferdinandum Eſcazam ſubrogauit per quem res belli, & pacis, iuxta leges à Ciſtercio præſcriptas, gubernarentur. Iubeta loco nomen, ad confinia Nauarræ, qui virum protulit [i], reliqua ante Initum Magiſtratum, prorſus ignota; ſi quæ Magiſter geſſit, ſuis ſingula locis dicenda erunt. Ita Rades Andradius, aliique, quamuis non deſint, qui faciant recentiorem [k]. 9.

g Rades cap. 10.

h Brandanim lib. 11. c. 13.

k Micha. Marano. c. 6.

1. Raimundus Toloſanus Grandi-ſyluam deuotus viſitat, 2. ac priuilegio donat, & multis iuribus, 3. quæ filius eius, & Gregorius IX. confirmauere. Fuſniacenſis Cœnobij incrementa, 4. & in Hiſpania Hortenſis, ex Eccleſiæ Oxomenſis largitate. 5. Aliprandi, Abbatis Morimundi mors, & Henrici ſubrogatio. 6. Chronologia, 7. & fundatio de Gradefes, 8. atque varia notitiæ eiuſdem domus, 9. quæ tranſlata, & relata hoc noſtro ſæculo.

CAPVT IX.

1. HOc ipſo anno, antequam Pontius in Abbatem Claræuallis promoueretur, Raymundus Toloſæ Comes Narbonæ Dux, in ſacra omnium Sanctorum ſolennitate Monaſterium Grandis-ſyluæ

ſyluæ viſitauit deuotus : tum ſacris in eo rite celebratis, ingreſſus Capitulum, atque Abbate, & Cõuentu coram poſitus, egregium ſuæ religionis, & pietatis præſetulit ſpecimen, confirmans Monaſterio poſſeſſiones, quaſcumque contentas infra fines ſuæ ditionis; atque à ſe abdicans omnia, & ſingula iura, quæ in eis habebat, vt libera, & ſine vlla exactione, infeſtationéve, cederent Grandi-ſyluæ, & in Monachorum, atque pauperum vſus expenderentur. Extat tranſſumptum eiuſdem priuilegij, primo à filio Raymundo poſt annos XXIX. Dein à Gregorio Papa IX. poſt ſex ſupra triginta confirmatum, quod pietatis, munificentiæque exemplum egregium, operepretium duxi, ſi hic tranſcriberem.

2\. *IN nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti Amen. Incarnationis eiuſdem anno M.C. LXVIII. Regnante Ludouico Rege Francorum, ſit notum omnibus, quod ego Raymundus Comes Toloſa, Dux Narbonenſis, Marchio Prouincia, per me, & per omnes ſucceſſores noſtros, bona fide, abſque dolo, & ſine omni retentione, pro amore Dei, & ſalute anima mea, dono, & laudo, atque confirmo in perpetuum Domino Deo, & B. Maria Grandis-ſylua, & tibi Pontio Abbati, & vobis fratribus eiuſdem loci, praſentibus, & futuris, omnia dona, & omnes poſſeſſiones, quas in praſenti habetis, vel in futurum acquirere poteritis, vbicumque ſunt in omni ditione mea: & omnia iura noſtra, qua in eiſdem poſſeſſionibus habeo, vel habere debeo, quocumque digno modo, concedo vobis nunc, & in perpetuum, vt liberè, & quietè abſque contradictione, atque infeſtatione vos, & ſucceſſores veſtri habeatis, & poſſideatis perpetuo iure. Hanc verò donationem, & laudationem feci in Capitulo Grandis-ſylua in praſentia totius Conuentus Monachorum, & Conuerſorum, in ſolennitate omnium Sanctorum, videntibus Betrando de Bellcemur, & Vuillelmo de Berbiem, & Petro de Toloſa, & Toſeto de Toloſa, & Vuillelmo Seſlans. Facta Charta VIII. Idus Septembris, Gerardo Toloſana Sedis Epiſcopo. Pontius Grandis-ſylua ſcripſit.*

3\. Ita Raymundus, qui ante biennium Bonam-Cumbam conſtruxerat.; hoc anno Grandi-ſylſyluam amplificauit. Vt videat lector, à quanta pietate ceciderint Comites Toloſani, occaſione hæreticorum Albigenſium non multo poſt, in Ciſtercium præ aliis debacchaturi. Firmauit donationem Patris Raymundus filius ad litteram tranſcribens, confirmánſque anno vt dixi M. C. XCVII. Porrò idem vtriuſque priuilegium, R. Dei gratia Narbonenſis Archiepiſcopi. R. Toloſani, & D. Albienſis Epiſcoporum roboratum ſigillis, & ſubſcriptionibus, continetur in regiſtro Gregorij Papæ [a], in epiſtola ad Abbatem, Conuentúmque Monaſterij Grandis-ſyluæ, Ciſtercienſis Ordinis, Toloſanæ Diœceſis. Data Laterani XVII. Kalendas Ianuarij, Pontificatus ipſius anno VII. Hoc item anno amplificatum lego Fuſniacenſe Cœnobium ſub Abbate Roberto, ab Ingelramo Toparcha Cuziacenſi, addita aduocatia, atque aliis iuribus, de quibus ex Franciſco Aluteo, Ioannes Ricardus in Notis ad Bernardi Patris epiſtolas.

[a] Tom. 7. epiſt. 408.

4\. Cæterùm quia de indultis ſemel cœpimus, referam non contemnendam tranſactionem Oxomenſis Epiſcopi, & Capituli, in fauorem Hortenſis Monaſterij, conceſſa illi, & Abbati eius, Martino, Parrochiali Eccleſia in Grangia de Boñizes, cum plena in ipſam, Parochumque ab Abbate eligendum, iuriſdictione: atque ecce verba inſtrumenti tranſactionis:

Ego Ioannes Oxomenſis Epiſcopus dono, & concedo Domino Martino Abbati Horta, ac eius ſucceſſoribus ad vtilitatem, in vſus Monaſterij eiuſdem loci, vnà cum conſenſu, & conuenientia Oxomenſis Capituli, & remitto in perpetuum vniuerſum ius Epiſcopale, quod hucuſque pertinuit ad Oxomenſem Epiſcopum in Boñizes, & ſuis terminis, bono animo, & ſpontanea voluntate, ita tamen vt in Eccleſia præfati loci Clericus inſtituendus, ſi quem Abbas Hortenſis voluerit inſtituere, inſtituatur. Et de manu Oxomenſis Epiſcopi curam animarum ſuſcipiat, habeátque Abbas Horta eam poteſtatem in Eccleſia, & in Clerico, quam Oxomenſis Epiſcopus cognitus eſt habuiſſe, dum ibidem fuit Eccleſia. Cum autem ibi Eccleſia deſierit, nihilominus tamen prædictus locus ab omni Epiſcopali exactione remaneat immunis, hoc tenore, vt non liceat ei, vel ſuis ſucceſſoribus infra præfatos terminos inconſulto Oxomenſi Epiſcopo, ſiue abſque illius permiſſu Abbatiam conſtruere. Ea etiam conditione, vt ſingulis annis in feſto omnium Sanctorum perſoluat Hortenſis Abbas, nomine cenſus, vnum marabetinum Oxomenſi refectorio. Et ſi fortaſſe prædicta hæreditas ad alios tranſeat, quam Ciſtercienſis Ordinis, ius Epiſcopale ad Oxomenſem reuertatur Epiſcopum, remiſſo pariter cenſu, qui ſuperiùs eſt expreſſus. Facta charta apud Oxomam. Æra M.CC.VI. menſe Maio. IV. Nonas eiuſdem Regnante Rege Aldefonſo in Caſtella, & Toleto, & Extrematura.

Ego Ioannes Oxomenſis Epiſc. ſubſcribo.

Ego Bernardus Prior Oxomenſis confirmo.

Ego Elias Supprior confirmo.

Ego Garſias Sorienſis Archidiaconus confirmo.

Hactenus inſtrumentum tranſactionis, hodieque permanentis conſeruata vtrinque poſſeſſione Hortæ, in Eccleſia, & Parocho, etiam Monacho; Oxomæ, in annui cenſus perceptione.

Hoc anno, aut circiter VII. Kalendas Septembris, dicitur deceſſiſſe in Morimundo Aliprandus.2. eiuſdem domus Abbas ordine. 10. cum per quinque, aut ſex annos (nam hic adhuc in dubio) adminiſtraſſet. Succeſſit Henricus, eius item nominis ſecundus, cuius nulla alia nobis notitia ſubeſt; niſi quod eius tempore circa annum Chriſti M. C. LXIX. legitur nata Fullienſis Abbatia, Morimundi ex Criſta neptis præclara, quam primitiuo Ciſtercio reſtaurando poſt longa licèt ſæcula ab æterno electam ætate noſtra experimur, & gratulamur. 5.

Chronologia duo Cœnobia notat hoc anno nata, XVI. Kalendas Auguſti Dulcis vallis, & nulla Diœceſi præfixa, & S. Leonardi. Vtriuſque nobis parua notitia ſubeſt; niſi quod primum Morimundi lineam auxit ex Claro fonte. De eo Robertus Claudius in ſua Gallia, annum licèt non parùm anteponens. *Vallis dulcis, Ordinis Ciſtercienſis, Diœceſis Lingonenſis, fundatur à Manaſſe, Decano Lingonenſi, in Decanatu Petra fita.* Secundum Pontigniaci, ex Bullio. De eo Aubertus Miræus [b] hoc ipſo anno. *Anno M.C. LXVIII. fundata eſt Abbatia Sancti Leonardi, in Diœceſi Pictauienſi.* At prætermiſſum à Roberto Claudio, neque video notatum in libris Cameræ. Abbati Sancti Leonardi de Calamis Ciſtercienſis Ordinis ſcribit Alexander Papa IV. Neapoli pridie Idus Maij Pontificatus eius anno primo: Verùm non Pictauienſis, ſed Xantonenſis Diœceſis; nec auſim dicere, an idem, an diuerſum. 6.

[b] In Chronic. Ciſterci.

His fundationibus addenda tertia Virginum, quam in Regno Legionis in Hiſpania, non longè ab vrbe Regia, fundauit Taraſia Garſia, Pereſij vidua, ex Clara Aragonenſium Regum proſapia. 7.

Hæc in puellari ætate adbuc relicta, Æra M.CC.IV. hoc eſt ànno à Natiuitate Chriſti M. C. LXVI. cum biennio Monaſterium ædificaſſet ; tandem boc anno M. C. LXVIII. locum dictum de *Gradefes* , quem vir eius,dum viueret, geſtotum aduerſus Fidei buſtes præmium ab Imperatore Alfonſo acceperat; ſimul Cœnobium in eodem loco ſtructum , ac ſeipſam in eo Ciſtercio tradidit , incertum ſub cuius Abbatis Viſitatione. Niſi quod tamen acceitis ex Cœnobio Tulebrenſi primis Monialibus , quod infrà videbimus,credendum Abbatiſſæ Tulebrenſi, ſicut filias matri ; quod tunc etiam in vſu , ſe , & ſuum Cœnobium ſubdidiſſe. Officinæ,pro qualitate temporis amplæ,& magnificæ : templum ſupra conſuetum illius æui.Perfectum illud poſt nouem, ah hoc annos,& lapidi inciſa notitia temporis.

ÆRA M. CC. XV. KALENDAS MARTII FVNDATA EST ECCLESIA S. MARIÆ DE GRADEFES AB ABBATISSA TARASIA.

Hine colligunt multi primam Abbatiſſam eandem, cum Taraſia fundatrice , quæ ſimul domum extruxerit, dotaueritque ante habitum ſuſceptum; mox etiam rexerit.

8. Vixit Taraſia vſque ad Æram M. CC. XXII. hoc eſt,annum Chriſti M. C. LXXXIV. adeóque creditur rexiſſe annis ſexdecim , in quibus multa prædia, nec pauca oppida acquiſiuit Cœnobio Gradefes, I.Lamas, Ferretos,Vallem Viridem, aliáque, cum plena iuris in eis dicenda poteſtate ; quæ tamen hodie, viciſcitudine temporum , ſiue incuria Monialium, penes Magnum Caſtellæ Nauacum, Vulgo *Alm rante* , noſcitur reſidere. Iacere dicuntur retrò Altare maius duo fratres , Aragonum Infantes,atque nepotes Taraſiæ fundatricis. In capitulo item neptis alia ; profeſſa ibidem,quæ ingenti opinione ſanctitatis, dum vixit , florens , hodie etiam fertur incorrupta permanere. Viſuntur item in eodem Monaſterio ſepulchra ſex Pontificalia inſignia præſeferentia ,incertis tamen viris , ſedibuſque : niſi quod vnum non pridem reſeratum , integrum etiam corpus continere, ornatum annulis, & ſuperhumerali pendente cruce ad pectus,inuentum eſt : Vnde præ aliis reuerentia loco , & creditum alicuius Sancti Pontificis. Gaudet & Gradefienſe Monaſterium imagine deuota Dei genitricis , quam ægrotantium opitulatricem , experientia magiſtra , Moniales venerantur a multis annis.

Manſit Cœnobium in eodem loco per annos quadringentos, & quinquaginta, plus minuſve,vſque ad boc noſtrum ſæculum , quo , prætextu obſeruantiæ ſacri Concilij , quaſi oppidulum pro deſerto reputaretur, Emeritam Auguſtam tranſlatum eſt, *Medina de Rioſeco* Hiſpani dicimus ,tantæ vrbis auſpiciis ſurrecturum. At cùm diſtantibus antiquæ hæreditates minùs fructificarent ; & conſtitutis in vrbe populoſa ſumptus accreſcerent ; cùm vix ſexennium ibidem peregiſſet , tandem ſub Domna Eliſabetha Maria de Quiñones,& Acuña, inſigni viragine,& Carricenſi adducta Monaſterio (de quo infrà dicemus) & Gradefienſibus Monialibus præfecta , ad locum primitiuum relata ſunt ſumma cum Regni Legionis acclamatione ; & reparata breui deſerta domus , quantumuis diruta; atque muro lapideo ingenti aucta , aliíſque ædificiis, vt planè creuerit ex ſui diſſipatione. Hoc primum , quantum nanciſci hactenus potui , Cœnobium eſt, ex his, quæ Deus inſigni.Regióque,prope vrbem Burgenſem ſtruendo Alfonſi VIII. inſigni monumento, (quod Huelgas dicunt) antequam conſtrueretur,præpar.bat. 9.

IESV CHRISTI ANN. 1169. CISTERCII ANN. 72.

1. *Noua Henrici in Thomam machinamenta.* 2. *Reuelata ab amico eidem Sancto* , 3. *aliàs cuncta noſcenti.* 4. *Iterata in Angliam legatia.* 5. *De qua admonitus Sanctus litteris Papæ* , 6. *paudentibus decreta , & commiſſionem.* 7. *Ioannes Sarisberienſis legatis obuius.* 8. *Henrici leuitas.* 9. *Legatorum aduentum fruſtrans.* 10. *Ciſtercienſes aſſiſtunt conſiliis pacis* , 11. *atque Abbas Ciſtercij Alexander ad Sanctum, à Rege miſſus.*

CAPVT I.

1. ANGEBAT interim Henricum Angliæ Regem Alexandri conſtantia pro D. Thoma: & re infecta,ſubſtractos ſibi legatos,à quibus dudum cuncta ſperauiſſet, conquerebatur. Ergò quod minus per ſeipſum impetraſſet,per plures alios tentans ; & quibus maior efficacia ineſſe ſolet,muneribus fidentior,quam precationibus ; hoc anno Chriſti milleſimo,centeſimo,ſexageſimo nono, qui fuit Ciſtercij ſeptuageſimus ſecundus , interpoſito priùs Siciliæ Rege, cui totam Romanam Eccleſiam obſtrictam nouerat , Mediolanenſibus, Parmenſibus, Cremenſibus , Bononienſibúſque ne quos omitteret, ingentem repromiſit argenti ſummam , ſi deiectionem , aut ſaltem tranſlationem Præſulis Cantuarienſis obtinerent ab Alexandro: aut ſi nec vltimum quidem poſſent conſequi , vocari Romam facerent ; per eundem (quod nunquam detrectaret) tanquam per Chriſti Vicarium, iudicandum. Non quod ſperaret damnandum à Pontifice ; ſed vt hac via à Regno Galliæ abſtractum(quod aliàs non potuiſſet)eóque Regis præſidio deſtitutum , facilem capi ; neque Anglorum inſidias euaſurum , ante acceſſum ad cúriam , non dubitaret. Addidit & tentare ipſum Pontificem tam validis promiſſis , vt niſi nimietate fidem excederent , poſſent vel eius conſtantiam exagitare. Singulorum proponam probationes , eiuſdem æui litteris à Baronio vulgatis ; haud tamen integras, ſed fragmenta tantùm excerpens. Itaque, quæ tentauit Henricus media , ad Sanctum Thomam amicus

cus quidam ſcripſit, hæc inter alia ſecretò illi reuelans [a].

a *Ad hunc ann.*

2. *Tranſmiſſa legatione* (ſcilicet Henricus Rex) *confugit ad Italia ciuitates promittens Mediolanenſibus tria millia marcharum, ad murorum ſuorum validiſſimam reparationem; vt cum aliis ciuitatibus, quas corrumpere moliebatur, impetrarent à Papa, & Eccleſia Romana deiectionem, vel tranſlationem Cantuarienſis Archiepiſcopi. Nam ob eandem cauſam Cremenſibus duo millia marcharum promiſerat, Parmenſibus mille, & totidem Bononienſibus. Domino vero Papa obtulit, quod data pecunia, liberaret eum ab exactionibus omnium Romanorum; & decem millia marcharum adiiceret: concedent etiam, vt tam in Eccleſia Cantuarienſi, quàm in aliis vacantibus in Anglia, paſtores ordinaret ad libitum. Sed quia fidem multa promiſſa leuabant, & in precibus manifeſta continebatur iniquitas: repulſam paſſus eſt. Sed & quod per ſe impetrare non poterat, Regis Siculi viribus conatus eſt obtinere.* Iſta de mediis.

3. At in quos fines hæc omnia dirigerentur, aperuit paucis ipſe D. Thomas ad Humbaldum, Cardinalem Hoſtienſem ſcribens. Cùm enim de Legatis Regis Siculi, quos contra ipſum Henricus ſubornaſſet; tum de his, quos miſerat ad Ludouicum Franciæ: qualitérque Rex magnanimus reſponderit: *Se hoc ius hæreditarium à ſuis anteceſſoribus accepiſſe, vt omnes pro iuſtitia exulantes benignè reciperet, & eis debita humanitatis ſolatia impenderet; & nunquam ſe tam laudabilem hæreditatem, támque Deo acceptam deſerturum: demum, quod recepiſſet Archiepiſcopum de manu Pontificis, quem ſolùm in terris recognoſceret: & ideo nec pro Imperatore, neque pro Rege, neque pro aliqua mundi perſona, dimiſſurum, quin illum, atque cauſam eius foueret:* Cùm, inquam, hæc, & alia retuliſſet fruſtra tentata, ſubdit de tranſlatione ad aliam ſedem, aut ſaltem de vocatione eius ad curiam, quam peteret in dolo, vt in tranſitu poſſet lancinare [b]. *Quia* (inquit) *legem Dei transferre nolumus, vt ei ſuccedat iniquitas tyrannorum, quærit, vt nos, citra neceſſitatem, præter vtilitatem, contra authoritatem ad aliam Eccleſiam transferamur. Quia verò vocantem ad iniquitatis conſortium ſequi nolumus, petit nos euocari à nobis, vt in tranſitu poſſit noſtri ſanguinis cum iniquitatis ſuæ conſortibus qualecumque exercere commercium.* Itaque quem neque in Regno Galliæ capere; neque inde pulſum potuiſſet exturbare; per dolum Pontificiæ vocationis aggreſſus eſt; ſi vel ſic ſaltem ſeductum, & eductum comprehendere poſſet, atque ſanguine ipſius ſatiari.

b *Ibid.*

4. Nihil eorum, quæ aduerſus Sanctum Thomam exoptauerat Rex, affectui mancipauit. Id vnum tantùm potuit obtinere, vt noua in Angliam legatio decerneretur. Directis illuc ſub Diacono Gratiano, (quem reuerenter loquuntur hi annales, tum ob memoriam Eugenij Papæ III. quem auunculum habuit, tum ob propriam ipſius integritatem) & Magiſtro Viuiano, inſigni viro, atque Alexandro ab infantia familiari. Quibus tamen præſcripſit formam pacis, inter Regem, & Thomam ſtabiliendæ; adiecta Sacramenti religione ne terminos præfixos tranſgrederentur. Extat epiſtola eiuſdem Alexandri ad Sanctum Archiepiſcopum, in tranſitu à Legatis conſalutandum, cuius hic tenor.

5. *Illuſtris* [c] *Regis Anglorum nuncios, & litteras accepimus; & cum a nobis per eoſdem nuncios quædam magna, & difficilia poſtulaſſet, & ſuper iis obtinendis apud nos nuntij eius vehementer, & fortiter inſtitiſſent: animum noſtrum ad voluntatem ſuam nequaquam flectere potuerint. Sed ne poſſent habere vllam materiam, & occaſionem de noſtra duritia conquerendi; & quod ſibi nollemus in aliquo deferre: ſequentes veſtigia, & exempla prædeceſſorum noſtrorum, quos ſanctos eſſe non dubitamus; prædictum Regem cum omni benignitate, modeſtia, & manſuetudine, à ſuo reuocare propoſito, & eius mitigare animum, & emollire diſpoſuimus duritiam. Inde vtique fuit, quod nos (ſicut de conſilio, & deliberatione fratrum noſtrorum proceſſit) dilectos filios noſtros Gratianum ſubdiaconum, & Notarium noſtrum, virum honeſtum, & litteratum, quem ob memoriam ſanctæ recordationis patris, & prædeceſſoris noſtri Eugenij Papæ, & intuitu ſynceriſſimæ fidei, & obſequij ſui, charum omnimodis, acceptumque tenemus: & magiſtrum Viuianum, quem ob antiquam familiaritatem, prudentiam, & litteraturam eius ſyncero cordis affectu diligimus; ad præfati Regis præſentiam duximus deſtinandos. Per quos, & per litteras noſtras ipſum cum omni ſtudio, & ſolicitudine diſtrictius, quam poſſumus, commonemus, vt tibi pacem, & gratiam ſuam reſtituens, te ad Eccleſiam tuam honorificè reuocet; & tam tibi, quàm eidem Eccleſiæ antiqua iura, & libertates & honores integrè, & illibatè conſeruet; & te, & tua cum omni pace, & tranquillitate eſſe permittat.*

c *Baron. ad ann.*

Quapropter rogamus fraternitatem tuam, atque monemus, quatenus malitiam, & anguſtiam temporis diligenter conſiderans; & attendens, quomodo maiores noſtri tempora redemerunt, propter dierum malitiam: ad recuperandam gratiam, & amorem ſupradicti Regis, omnibus modis, quantum ſaluo Ordine, & officio tuo poteſt fieri, elabores, & eius ſatagas animum mitigare; illam poteſtiam, manſuetudinem, & benignitatem oſtendens, quod à nullo meritò poſſit dici, per te remanſiſſe, quominus gratiam, & bonam voluntatem illius plenius deberes adipiſci. Rogamus præterea prudentiam tuam, monemus, conſulimus, & volumus, vt vſque ad diſceſſum nuntiorum noſtrorum, nec in Regem, nec in perſonas regni, aut regnum aliquam ſententiam proferas: & ſi fortè (quod non credimus) iam protuliſti; ipſam vſque ad tempus illud ſuſpendas. Hoc autem idcò dicimus, vt illi omnem conquerendi occaſionem, & materiam tollamus, & eius duritiam tali modo vincamus. Si enim ſecus (quod abſit) contigerit, nos tibi authoritatem tuam ſubtrahere nullatenus volumus, ſed potius conſeruare, & auxilium, & conſilium noſtrum diligenter conferre. Cætera verò in ore nuntiorum noſtrorum poſuimus, quorum dictis fidem incunctanter adhibeas, & eorum conſiliis, & exhortationibus acquieſcas. Hactenus Alexander ad Thomam. 6.

Peragrantibus Apoſtolicis nuntiis Galliarum populos, Ioannes Sariſberienſis obuiam iuit. Indagaturus fortaſſis eorum animos, an magis amici, ſcilicet Gratiani fælici aduentui congratulaturus. Porrò ab eis exceptus gratanter ſatis, has ad Exonienſem Archidiaconum, tam de ſuo occurſu, quam de acceptis ab ipſis, litteras dedit. 7.

Nuper in feſto B. Mariæ Magdalenæ Vizeliacum profectus ſum, occurrent ibi nuntiis Domini Papæ; cauſa, ſicut videbatur, addiſcendi, quid Cantuarienſes timere oporteat, vel ſperare. Nam hæc famula omnem penè linguam, & aures vtriuſque Regni (quod ad Clerum ſpectat, & certè ex magna parte ad populum) creditur occupare. Deſiderabam reuera meum videre cognomen (eo quòd ipſe Ioannes nominaretur, quòd interpretatur gratia, vnde Gratianus) & quod magis eſt, compatriotam, & quodammodo fratrem, Gratianum; cuius (vt meminiſſe potes) à Sanctæ recordationis Papa Eugenio Ferentini decretus eſt inſtitutor. Illum fratrem dixerim confidenter, cum quo mihi fidei, & ſocietatis ſunt iura communia, Et licèt nos non ediderit vna

ciuitas : patriam tamen nobis eſſe vnam, non ambigit, qui patriam fortium, qua nobis indiuidua eſt, & quam charitas oſtendit, reducit ad animum. Ab illo ergo, & ſocio eius Viuiano, amicè & reuerenter exceptus, familiarius didici, quod Dominus Papa, & Eccleſia Romana Cantuarienſi plurimum fauent; adeò quidem, vt niſi Rex nunc eidem Domino Cantuarienſi, iuxta Conſilium Domini Papa, fecerit pacem: ei denunciaturi ſint, quod non modo in monus Archiepiſcopi dabitur, ſed & ipſe Romanus Pontifex in eum aggrauaturus eſt manum ſuam. Ita Ioannes. Legatorum rimatus animum.

8. Incredibile relatu eſt, quales, ac quantas furoris, & patientiæ viciſſitudines; indignationis, & humilitatis; minacis iræ, & pacatæ manſuetudinis; breui tempore, quo fuit cum Legatis Henricus ſubierit; ſubdolus, an inconſtans, ſiue vtrumque. Legat, qui volet Cardinalem Baronium: qui cuncta latè. Nobis ſufficiat, poſt varios conuentus habitos, poſt congregatos proceres. Epiſcopos, (cum quibus pariter Ciſtercienſes Monachi; velut qui aſſiſterent pro parte Diui Thomæ, conuocabantur) poſt intentatam à Rege conditionem, quam ante reſpuiſſet, & mox non minus abiecturus eſſet in cauſa Chriſti: hoc eſt, vt nihil offerret, nil promitteret; niſi ſalua ſui Regni authoritate: quippè eo cæcitatis iam peruenerat, vt dignitatem Regni ſaluam vellet, qui Dei ſaluum honorem non tolerarет: poſt longam diſcuſſionem vtrimque habitam, ſuper mobilium Thomæ, & Eccleſiæ ablatorum compenſatione; quorum dimidiam ſaltem partem reſtituendam Sanctus inſtabat [d]. *Ad ſoluenda noſtra, & noſtrorum debita* (ſic ipſe Sanctus loquitur) *ad ſarta tecta reficienda; ad inſtruenda prædia, & reparandas varias Eccleſia neceſſitates; qua ad ſummum calamitatis, officialium ſuorum depopulatione, & fraude, perducta eſt.* Poſt multas Regis fallaces promiſſiones; aut ſi quas pro mobilitate ingenij veras, pro eadem, ſtatim retractatas, atque adeò eneruantes aliarum fidem. Eo tandem in negotio peruentum eſt; vt neque refutari, quæ offerebat, neque acceptari poſſent; inuidiam hominum, ſi detrectarentur; ſi acceptentur, periculum, atque vitæ diſpendium allatura: & ſuberant exempla fraudatæ fidei, quæ metum incuterent, & Regiam impotentiam demonſtratent. Contempſit præ amore pacis periculum Archiepiſcopus Sanctus; nec dubitauit obiicere ſe Regi, præuentutus obſequio, humilitatéque; & quæ offerebat, reuerenter accepturus.

d In epiſt ad Guillelmum Senonenſ. apud Baron.

9. Detexit dolos denegatum oſculum pacis; & patuit facile, quàm non vellet ſoluere, qui vel debita actione, communique, confirmare promiſſa recuſauit. Ergò quàm prius ſpem pacis conceperant, omnino reiecta, Gratianus primus, mox etiam Viuianus receſſerunt à Rege vacui omnino, iuxta mandatum præſcriptum ab Alexandru. Vacui, inquam, muneribus, & fructu: at non laude conſtantiæ; & ſupra conſuetum eximiæ integritatis. Viuianus quidem dubia primum fama; mox reparata. Gratianus, quod ad laudem Eugenij facit, omnino integra; vt qui prauis, & probis conſentientibus, æquè illis verendus aduenіſſet, his reuerendus. Extat epiſtola eiuſdem S. Thomæ, ad Guillelmum Senonenſem, de Rege Angliæ, in qua hæc inter alia. *Sed neque in Romana Eccleſia veretur aliquem* (ſcilicet Rex Henricus) *ſicut ſui teſtantur, præter Dominum Gratianum.* Item alia ad eundem, in quo iſta. *Quicumque (alios) viderunt, & audierunt, publicè proteſtantur, ſolum ex omnibus, qui ad Regem Anglorum miſſi fuerant, ſapere Gratianum.* Hæc Sanctus Thomas de nepote Beati Eugenij; vt non fruſtra de eo Sariſberienſis, cum primum ad Regem Anglorum deſtinaretur. *Eſt tamen ſpes multorum, quod filius gratia, cui ex re nomen eſt, & B. Eugenij nepos rectè incedet ad veritatem Euangelij, & Apoſtolica maieſtatis gloriam, & Eccleſia laborantis honeſtatem & pacem.* Hæc de Gratiano in gratiam Sancti auunculi.

Verùm quod dixi Ciſtercienſes Monachos affuiſſe conuentibus, qui ſtabiliendæ inter Regem, & Thomam paci, congregabantur: Acceptum debeo ſecretæ cuidam epiſtolæ, vt coniectatur Baronius, Petri Bleſenſis, ad ſanctum virum ſcriptæ; in qua de primo conuentu ita ſcribit, cum Rex multa obtuliſſet, nec tamen impetraret, quæ poſtulabat. *Tunc, ait, conuocati ſunt omnes Barones, & Monachi albi, nempè Ciſtercienſes, qui præſentes erant, & omnes ferè de capella. Et Dominus Rex rogauit, vt tempore opportuno teſtificarentur pro eo, quanta, & qualia obtulerat, reſtitutionem ſcilicet Archiepiſcopatus, & pacis.* Monachi, inquam, albi, qui præſentes erant; non, vt puto, adhærentes aulæ Principis, quod nequaquam permiſſum illis temporibus; ſed aſſuturi pacis conuentionibus, tanquàm Thomæ conſortes, quorum ſe dudum adſcripſiſſet ſodalitati. 10.

Inde alias, cùm idem Rex Henricus pacatum ſe ſimularet in Sanctum virum, cuique ex animo vellet reconciliari, Ciſtercienſem ad eum Abbatem miſit, & Godefridum Antiſiodorenſem, iam demùm exabbatem, ex Claraualle; quaſi per quos facilius perſuaderetur; quod à ſæpiùs citato Sariſberienſi, ad Epiſcopum Oxonienſem ſcriptum lego. *Deum, & Chriſtianitatem ſuam obſidem dabat* (Henricus ſcilicet) *deinde Patruum ſuum, Regem Ieroſolymorum; & omnes, qui conuenerant, conſtituebat fideiuſſores: quod ex animo in fide, & ſynceritate Cantuarienſi Epiſcopo remiſerat omnes querelas, & iram, & animi rancorem; & omnibus ſuis: petens, vt redirent, ſua omnia in pace, & ſecuritate recepturi: nec aliquid exigebat, niſi, vt ei faciat Archiepiſcopus, quod Regi debetur; & ipſe viciſſim illi, quod Rex debet, Archiepiſcopo. Miſit autem Abbatem Ciſtercienſem, & fratrem G. Fulcherij, Magiſtrum Templi, & G. Antiſiodorenſim Senonas, vt præfatum Cantuar. ad ipſum cum Epiſcopo Sagienſi in hac verba adducerent. Sed cum fidem eorum ſecutus Archiepiſcopus, Pontiſaram veniſſet, denuntiauit ei Dominus Rothomagenſis, ne procederet, quia Rex erat in Angliam tranſiturus ſub omni celeritate, pace infecta.* Hactenus ibi. Vt inde palàm fiat, Principem vafrum, & qui populo ſibi conciliando, atque abolendæ infamiæ cuncta dirigeret; Ciſtercienſibus in cauſa Diui Thomæ, præ aliis vſum; quaſi cuncta per eos pertractaret, quibus plus ipſe Thomas deberet fidere: ſed nihilominus, nihil fidi poſſet, vt ipſi euentus palam demonſtrabant. 11.

1. Iterati

1. Iterati ad Alexandrum Papam Henrici nuntij, 2. & obtenta legatio, cum noua in Thomam poteſtatis ſuſpenſione. 3. Summi Pontificis ad legatos inſtructio, 4. & de geſtis ab ipſis prior relatio, 5. humilitatem Thomæ, 6. & Regis inconſtantiam manifeſtant. 7. Oſtenſum quis collega Simonis fuerit, 8. Poſterior relatio. 9. De reſponſis tam Regis, quàm Diui Thomæ. 10. Et veritate comperta per Alexandrum, 11. reſtituta poteſtas Sancto Præſuli.

CAPVT II.

1\. INTERIM poſt diſceſſum Gratiani, Viuianique, nouæ Henrici Regis excuſationes, nouæ querelæ: ſe ſolùm ex Principibus Catholicis, ab Alexandro nunquam exaudiri, ſolùm contemni: relictum voluntati hominis trucis, & nimium capitoſi, qui ſub prætextu libertatis Eccleſiaſticæ, priuata odia in ipſum exerceret. Thomam à ſe ſupra omnes alios homines ab infantia dilectum, atque in ſublimen, ex humili, exaltatum; facilè ſibi, ſi velit reconciliandum. Cedat tantummodo Regiæ maieſtati: & precibus, quàm minis agat in eum, cuius munere accepit, vt poſſet agere. Mittantur alij, qui duritiam hominis frangant; qui, ſi animum nequeant, verba temperent: & gladium poteſtatis Eccleſiaſticæ, diu in ſe, & in omnes ſuos exertum, vt non excutiant, ad tempus ſaltem abſcondant. Quoad vſque reſtituta gratia priſtina, reuerendum ſe magis, quàm timendum; & correctorem exhibeat, quam vltorem. Eſto inter Thomam, & ipſum non ſit, qui iudicet: & neque ipſe ſupremus Vicarius Chriſti, ſucceſſor Petri, hominem ſibi ſiſtat iudicandum: eſto Rex iudicandus ab ipſo veniat, in nullo eius ſententiam declinaturus: at liceat iudicari à non infenſo, eoque non ſuſpecto: liceat ante iudicium reconciliari.

2\. Hæc, & ſimilia Henrici ad Alexandrum, miſſis ad eum nuntiis, ſeu verè credita, ſeu quaſi crederentur (quæ inter Principes plerumque prudentiæ lex) nouos alios legatos extorſerūt. Quin, ne quid gratiæ deeſſe videretur, nouum mandatum, quatenus à ferendo in Regem anathemate, quoad vſque mutuò reconciliarentur, quod in proximo erat, ſuſpēdebatur. Atque hæc pro Henrico plena honoris. At pro Eccleſia, & Thoma litteras dedit commonitorias primum, paternaſque; dein comminatorias aduerſus Regem, ſi forte à pace, & cōcordia reſiliret; quaſi qui non aliter gladium Thomæ abſconderet; quin proprium exereret; atque ita deferret maieſtati, vt nihilominus Eccleſiæ præcaueret. Delecti ad hoc munus Bellicenſis Epiſcopus, & Prior Carthuſianus: verùm cum hi impediti inuenirentur, Prior alter Carthuſiæ electus eſt, nempè de Monte Dei, nomine Simon, & Bernardus de Corilo; ex Ordine Grandimontenſi, de quo infra: extant litteræ huius commiſſionis à Baronio [a] vulgatæ, in quibus hæc inter alia ſummus Antiſtes.

a Ad hunc ann.

3\. *Litteras noſtras commonitorias eidem* (ſcilicet Henrico Regi) *reddatis, & commonitionem noſtram in ſpiritu fortitudinis, & lenitatis adiungere ſtudeatis. Quòd ſi vos, nec ſic audire voluerit, ſed in ſua potius duritia, & obſtinatione duxerit perſiſtendum, eidem litteras noſtras comminatorias porrigatis; ex noſtra parte conſtanter addentes quod nos prænominato Archiepiſcopo os de cætero nulla ratione claudemus; nec ipſi, niſi idem Rex ante initium Quadrageſimæ, quæ iam quaſi inſtare videtur, ea, quæ ſuperius diximus, implere voluerit, vlterius inhibitionem aliquam faciemus, quin ſuas, & Eccleſiæ ſibi commiſſæ, necnon & ſuorum iniurias Eccleſiaſticæ ſeueritatis gladio, pro ſui officij debito, grauius vlciſcatur. Non enim credere debet, aut in mente habere, quia dormiens Dominus non aliquando excutetur: & quòd Beati Petri gladium ita rubigo conſumpſerit, quin educi valeat, & vindictam debitam exercere. Volumus autem, vt hæc, (ſicut prædiximus) diligentius exequamini; niſi venerabilis frater noſter Bellicenſis Epiſcopus, & dilectus filius Prior, Carthuſienſis ea, prout illis mandauimus, exequantur. Dat. Beneuent. VIII. Kalendas Iunij.* Hactenus Alexandet legatos inſtruens. Cæterùm quid per ipſos actum ſit, ex litteris alterius ad Alexandrum in codice Vaticano contentis, exponamus.

4\. *Ad illuſtrem* (inquit) *Regem Angliæ, cum fratre Bernardo de Corilo nuper profecti ſumus, vt auctoritate mandati veſtri inter ipſum, & Dominum Cantuarienſem pax, & concordia confirmaretur. Et quo facilius tractaretur hoc verbum, Dominum Cantuarienſem traximus ad locum, vbi Reges, authore Deo, reconciliati ſunt. Traditis autem cōmonitoriis veſtris Regi Angliæ, & adhibita diligentia, quam apud eum credimus expedire, monuimus, & cōſuluimus Domino Cantuarienſi, vt ſe coram Rege humiliaret, & rigorem eius, humilitate precum, & ſedulitate obſequendi ſtuderet emollire. Hoc ipſum Chriſtianiſſimus Rex Franciæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi, & magni viri, qui aderant, vnanimiter ſuadebant. Arctatus Regis conſilio, & omnium Archiepiſcoporum, & Baronū, acquieuit Archiepiſcopus; & corā omnibus acceſſit ad Regem Angliæ, & genibus flexis, poſuit ſe in Deo, & Rege, ad honorē Dei, & Regis: vtens hac forma verborum, ad honorem Dei, vt ſic poſſet pacē, & gratiam eius promereri. Rex autem propter verbum, ad honorem Dei, noluit eum recipere, coram omnibus dicens publicè, ne videretur, quod Archiepiſcopus Dei honorem vellet ſeruare, & Rex minimè. Sed poſt multa (quæ vtinam ſiluiſſet) dixit, quòd ab Archiepiſcopo nihil aliud quærebat, niſi vt ei tanquam presbyter, & Epiſcopus coram omnibus promitteret in verbo veritatis, ſe ſine omni malo ingenio ſeruaturum conſuetudines, quas Sancti Archiepiſcopi Cantuarienſes obſeruauerant Regibus ſuis; & quas ipſe Archiepiſcopus ſibi alia vice promiſerat.*

5\. *Archiepiſcopus autem reſpondit, quòd Regi fecerat fidelitatem, quam ei præſtito iuramento tenebatur ſeruare, vitam, membrum, & honorem terrenum, ſaluo Ordine ſuo, & hoc fideliſſimè paratus erat implere; nec ab aliquo anteceſſorum ſuorum aliquid vlterius exactū eſt; vel ab aliquo, exigēdum. Et cum Rex ſuper hoc articulo plurimum inſtitiſſet, Dominus Cantuarienſis adiecit: licet nullus anteceſſorum hoc feciſſet, vel promiſiſſet, nec ipſe vllatenus de iure facere deberet; tamen dixit, quòd pro pace Eccleſiæ, & gratia eius, promitteret ſe conſuetudines illas, quas ſancti anteceſſores ſui Regibus ſuis ſeruauerant, ſaluo Ordine ſuo, ei ſeruaturū, quatenus ſecundum Deum poſſet; & facere pro amore eius recuperando, quidquid poſſet, ſaluo honore Dei: aſſerens, quòd nunquā libentius ei ſeruiret, quam vt hoc faceret, ſi ei placeret. Noluit autem Rex hoc recipere, ſed vt præciſè, & ab-*

ſolutè ſub iuramento ei promitteret obſeruantiam conſuetudinum, quia nihil vlterius ab eo exigebat. Quod quia Archiepiſcopus, licet multi inſtarent, facere noluit, Rex diſceſſit, pace infecta.

6. *Cum vero Regem exhortaremur, vt iuxta mandatum veſtrum reuocaret Archiepiſcopum, in gratiam ſuam; & ei pacem, & Eccleſiam ſuam reſtitueret; reſpondit, quod fortaſſe conſilium amicorum erit, vt Eccleſiam quandoque reſtituat; ſed dixit, ſe gratiam non reſtiturum; quia tunc euacuaretur priuilegium, quod ei dediſtis, & quo poteſtatem Archiepiſcopi ſuſpendiſtis, donec redeat in gratiam eius. Et quia præceperatis eum primò conuenire in ſpiritu lenitatis per commonitorias veſtras: comminatorias in aliud tempus dare diſtulimus. Interim verò Deum oramus, in cuius manu corda ſunt Regum, vt animum eius emolliat, & ad honorem ſuum, & Eccleſiæ vtilitatem pacem faciat reformari. Quod verò de mandato veſtro reliquum eſt, accepto tempore, per gratiam Dei cum omni diligentia exequemur; & exitum negotij, quem Deus dederit, maieſtati veſtræ ſignificare curabimus. Rogatus Frater Bernardus, ſicut nos, vt negotij ſeriem vobis ſcriberet, reſpondit, quod in Ordine ſuo inhibitum eſt, ne quis fratrum pro aliquo negotio vobis, vel aliis ſcribat; ſed dicturum ſe ſpopondit coram nuntio veſtro magiſtro Lombardo, qui litteras veſtras tradidit, & qui vobis rem geſtam, ſicut is, qui præſens interfuit, fideliter ſignificauit.* Hactenus Simon Prior, ad Alexandrum.

7. Cæterùm quod collega eius non ſcripſerit, excuſans, vt Carthuſianus Simon ait, *quod in Ordine ſuo inhibitum eſt, ne quis fratrum pro aliquo negotio vobis; vel aliis ſcribat*, Recentioribus errandi occaſio fuit, vt regularem alterius inſtituti, quam Carthuſiani Ciſtercienſem putarent, quibus niſi in ſuis, ſuorúmve negotiis ſcribere Pontifici, conſtitutione octuageſima quarta, inter collectas à Beato Rainaldo, prohibebatur. Sed neque D. Thomas noſtris extraneus, & Epiſcopi, Regéſque excepti, pro quibus eis ſcribere liceret. Quin hunc Bernardum Grandimontenſem fuiſſe, Ioannes Sariſberienſis [b] tradit, in Epiſtola ad Barthulomæum Exonienſem, in qua hæc de legatis, & legatia. *Receperat ante paucos dies Rex Angliæ per ſanctiſſimum virum Priorem de Monte Dei, & iam dictum Bernardum de Grandimonte, pro Cantuarienſi Archiepiſcopo commonitorias Domini Papæ, quarum tibi exemplar mitto, &c.* Quicumque fuerit, & quacumque lege conſtrictus, mirum eſt, ſi prohibitum putauit, vt ſummo Præſuli, de geſtis a ſe, & ſocio, in cauſa vtique ſpecialiter commiſſa, rationem redderet. Sed ea erat ſancti illius ſæculi admiranda ſynceritas, obedire paratior, quàm diſputare. At quæ poſt hæc legati iidem geſſerint; ſeu potius qualiter à Rege fruſtrati ſint; alia eiuſdem Simonis epiſtola recenſet, ad Alexandrum miſſa, quæ ita habet.

b Epiſt. 268.

8. *Iuxta mandatum ſanctitatis veſtræ commonitorias veſtras illuſtri Regi Angliæ porreximus, operam, & diligentiam pro viribus adhibentes, vt iuxta commonitionem veſtram Dominum Cantuarienſem in gratiam reuocaret, & ei ſedem ſuam reſtitueret, & pacem; & Eccleſiæ ſuæ liberam diſpoſitionem habere permitteret. Expectauimus diu, ſperantes, & orantes, vt Deus emolliret animum eius. Sed cum non proficeremus, expectantes; vrgente mandato veſtro, in colloquio Regum ſecundo, ei comminatorias veſtras præſentauimus. Quas cum ille tandem vix recepiſſet, ad inſtantiam noſtram, & magnorum virorum, qui aderant: hoc poſt multa, quæ referre longum eſt, reſponſum dedit. Ego Dominum Cantuarienſem de Regno non expuli; & tamen pro reuerentia Domini Papæ, ſi voluerit mihi facere, quod debet, & ſeruare mihi, quod antecesſores ſui meis obſeruauerunt, & ea, quæ ipſe promiſit; redire poteſt in Angliam, & habere pacem. Et poſt varietates reſponſionum, tandem dixit: euocaturum ſe Epiſcopos Angliæ, & vſurum conſilio eorum; ſed nec diem aliquem præfixit, nec aliquid aliud ab eo reportauimus, vnde poſſimus de pace Domini Cantuarienſis, & mandati veſtri executione certiorari. Et quia reſponſa frequenter mutabat, interrogauimus eum, an liceret Archiepiſcopo redire in ſedem ſuam, & frui in pace ſua. Ille verò reſpondit, quod Archiepiſcopus nunquam ingredietur terram, antea quam faciat ei, quod debet; & promittat ſe ſeruaturum, quod alij ſeruauerunt, & quod ipſe promiſit.*

9. *Deinde rogauimus eum, vt ſcriberet, & ſignaret patentibus litteris reſponſum ſuum, quia oporteret nobis rem certam vobis referre, quam nondum habebamus; quia tam frequenter reſponſa variabat: ille verò noluit acquieſcere. Archiepiſcopus verò reſpondit, dum hoc ei retuliſſemus, ſe paratum eſſe parere Regi, quidquid debet; & ſeruare, quod ab anteceſſoribus ſeruatum eſt, quatenus poſſit, ſaluo Ordine ſuo: ſed nouas inire obligationes, quæ à prædeceſſoribus ſuis præſtita non ſunt; & promittere aliquid huiuſmodi, niſi ſaluo Ordine ſuo, ſibi eſſe illicitum, ſine authoritate domini Papæ: tum quia nouam formam in Eccleſiam inducere, perniciosum eſſet; tum quia à vobis inhibitum eſt, ne aliquid vnquam tale promittat, niſi ſaluo honore Dei, & Ordine ſuo. Et adiecit, quod eum increpando dixiſtis, quod nec pro capite ſuo debuiſſet ſe ad talium conſuetudinum obſeruantiam obligaſſe, niſi ſaluo Ordine ſuo. Sed ſi Rex (prout mandatis) ei gratiam ſuam, & pacem, & Eccleſiam, & ablata ſibi, & ſuis reſtituat; quidquid ſecundùm Deum, & ſaluo Ordine ſuo, poterit, libenter faceret ad voluntatem eius; & ei diligentiſſimè, & deuotiſſimè totis viribus ſeruire ſtudebit. Placeat itaque Sanctitati veſtræ, opem ferre Eccleſiæ laboranti, & perſeuerare in eo, quod laudabiliter cœpiſtis. Quia (ſicut à multis audiuimus, & credimus) ſi perſeueraueritis, Eccleſiæ pax, & ſalus in ianuis eſt.* Hæc de geſtis à Simone, atque Bernardo.

10. Porrò Henricus exemptus à D. Thoma, quoad vſque vterque reconciliaretur, non ſolum extendendo priuilegio differebat concordiam: ſed ruptis, quod deterius erat, timoris vinculis, atrocius in Eccleſiam, atque in eius miniſtros, quod Ioannes Sariſberienſis deplorat, debacchabatur. Ergo Alexander, cum omnia peſſum ire, atque Henricum clementia eius abuti, conſideraret; nec quid tum magis retardare pacem, quàm ſuſpenſionem poteſtatis Thomæ in Regem, quam paci ipſe firmandæ, prælegiſſet; eamdem illi decreuit reſtituendam, litteris datis excuſatoriis primùm, deinde reuocatoriis ſuſpenſionis, ſub hoc tenore.

11. *Ad diſcretionis tuæ notitiam credimus perueniſſe, qualiter illuſtris Rex Anglorum Henricus nuntios ſuos nobis direxerit, & quam dura, & aſpera, & quæ noſtrũ animum plurimum affligebant, per eos à nobis petierit; terribiles minas prætendens niſi voluntati eius condeſcenderemus. Nos verò, quia nondum perſequutio Eccleſiæ ceſſauit, nec temporis ſerenitas adhuc nobis, ſicut expediret, arriſit: impetum, & motum animi ſui, etſi non exaudiuimus petitiones ſuas, mitigare curauimus, & temperare; illo nempe timore perculſi, ne ad impediendam, & diſturbandam pacem Eccleſiæ ſe (prout olim fecit) tyranno, & flagitioſo inimico Eccleſiæ, Friderico videlicet Imperatori, aliquo fœdere ſocietatis adiungeret; vel materiam haberet ab Eccleſia, & noſtra deuotione recedendi. Inde eſt, quod*

quod nos temporis malitiam attendentes, de communi fratrum noſtrorum conſilio, fraternitati tua, ſub certa quaſi ſpe, & fiducia, quod te in gratiam ſuam recipiat, & Cantuarienſem Eccleſiam in tua libera diſpoſitione dimittat, per Apoſtolica ſcripta mandauimus, vt nec in ipſum, nec in perſonas regni, aut in regnum interdicti, ſeu excommunicationis, vel ſuſpenſionis ſententiam debeas promulgare, niſi alias noſtras litteras reciperes, in quibus, ſi idem Rex nolit tibi gratiam ſuam reddere, facultatem habeas in eum, & ſuos, officium tuum exercendi. Quapropter quia tibi tanquam fratri chariſſime, & Eccleſia tua proprium honorem, & libertatem cupimus omnibus modis conſeruare; niſi (quod ſperamus, & ei propoſuimus) vſque ad initium proximâ Quadrageſima effectui mancipauerit; ſed in ſua fuerit obſtinatione induratus: tibi extunc authoritatem tuam reſtituimus, & tam in perſonas, quàm etiam in regnum, & in ipſum Regem, ſi tibi, & Eccleſia tua congruere, & expedire cognoueris, facultatem liberam habeas, debitum officij tui, ceſſante omnis appellationis obſtaculo, exercendi, grauitate, ac maturitate Pontificali adhibita, quam conuenit adhiberi. Hæc de geſtis hoc annô in cauſa D. Thomæ Cantuarienſis. Reliqua in ſequenti perſequemur.

---

1. Depoſitos Abbates, ſi appellent, 2. admittendos non eſſe Alexander Ciſtercij Abbas declamat, 3. atque idipſum Alexandro Papa proponit. 4. Impetratum indultam, 5. interdicens eiſdem appellationem, 6. & ſubrogatis priuilegia alia indulgens, 7. qua poſtmodum relata in corpore Iuris. 8. Noſtri pro decimis vexati fraudulenter, 9. ab eodem defenduntur illuſtri alio priuilegio illis conceſſo.

CAPVT III.

1. HOc ipſo anno Alexander Ciſtercij Pater pro grege ſuo ſolicitus, atque ex præteritis ad futura prouidus; nec minùs ei ab internis malis timens, quàm præcauens ab externis vexationibus, inſignia duo impetrauit priuilegia, alterum in ſuos (quis id credere poſſet?) pro ſuis alterum, quæ ſingularia, atque eatenus non viſa, quantumuis poſt ab aliis æmulata, nequaquam licèt ſilentio præterire. Inuenerat nonnullos ex Abbatibus, maximè Godefridum, Claræuallenſem, vt non ſibi rebelles, aut Capitulo, ſaltem ſuarum dignitatum nimium tenaces: & qui nec moniti prælaturis cedere vellent; & iuſſi, per appellationis remedium ſe tuerentur. Id ſibi iuris tributum à natura, tributum à Chriſto: illa admittente propriam defenſionem, per quælibet remedia; hoc ſubſtituente pro ſe ſummum Pontificem, qui cauſas omnium audiat, perpendat, iudicet, & liberet oppreſſos à potentioribus. Eſſe in Ciſtercio, quod non negabant, iudices plerumque Sanctos, doctos; ſed homines tamen, & qui, etſi rarò, aliquando per ignorantiam, ſæpiùs per nimium zelum, nonnunquam per humanas affectiones deciperentur. An ſi innocens iniuſtè condemnetur, quod vt nunquam euenerit, at euenire poſſe non eſt dubium; ipſe ſua opinione, famâque, quæ ſola integra religioſis manere debet, ſed præcipuè prælatis; Eccleſia idoneo miniſtro defraudetur? An ſoli Ciſtercienſes in toto orbe ſine timore iudicent, quaſi qui à nullo veniant corrigendi? ſine ſpe iudicentur, qui à nemine veniant vindicandi? An Eccleſia Romana, quæ cunctis patet, ipſis ſolis claudatur, nec correctura iniuſtos, neque iniuſtitiam patientes liberatura? Eſſe leues errores in ſententiis, quos reus pati debeat: eſſe quos iura intolerandos dicunt; neque hos in aliis cauſis frequentiores, quàm in depoſitionibus. An & hi etiam veniant tolerandi? Audiantur illi, qui ſe grauiter læſos conqueruntur, & clamant; atrocius puniendi ſi fefellerint: ſed, ſi iniuſtè opprimuntur, reſtituendi. Hæc, & ſimilia appellationibus fauebant; & curia ſemper litigantibus propitia, videbatur eoſdem admiſſura.

2. Aſt Alexander nullius omnino ſibi, non ſolùm iniuſtitiæ, ſed nec auerſi in quempiam affectus conſcius, & cæteros rectiores ſe præſumens; fallacia hæc, & in ſpeciem magis dicta, quàm veritati ſubnixa declamabat. Iudicia patrũ propenſa ſemper in filios; neque abſoluendum ab exteris eſſe, quem ipſi, qui genuiſſent, condemnaſſent. Neminẽ hactenus depoſitum iniuſtè; quod nuper in Gaufrido; Romana curia quamuis obnitente, compertũ fuit; & prouiſurum Deum, vt neque quis deinceps deponeretur. Sed eſto ſine cauſa ſufficienti: at non ideo iniuſtè: nullo in Monacho iure reſidente, quod lædi poſſit. An qui nihil, vt proprium poteſt acquirere, prælatiã acquirat? aut ius in illam vendicare poterit, qui neque in veſtem poteſt, aut quippiam aliud? Addictus tali miniſterio fuit, quia ita videbatur; remouendus, non deponendus, quando, & quoties videbitur; non quia meretur, ſed quia præcipitur: nec ipſi aliud incumbit, quam obedire. Religioſo opinionem conſtare integrã, non ex adepta, aut amiſſa dignitate, ſed ex ſeruata, aut violata profeſſione: Reſignationem propriæ voluntatis, ſummam illius laudẽ, in hoc conſiſtere, quod in nullo, Prælato cõtradicat. Iam ſi hæc omnia minus certa eſſent; quæ cauſa iniuſta, vbi ſola membrorũ eiuſdem corporis diſſolutio, aut diſſentio, pro iuſtiſſima debet iudicari? Quemcumque, ſubditi, prælatum faſtidierint, niſi ſint diſcoli, ineptus reputatur: quippè nequaquam violenta, coactáque, ſed volũtaria hulocauſta Deus acceptat. Cur non, ſi illũ faſtidiãt ſuperiores? Meritò ab illo loco repellatur membrũ inutile; nõ quia in ſe diſſolutum, obliquúmve; ſed quia difforme aliis; quibus per omnia debebat conformari. Demùm ſi ne ex hoc quidẽ dignus eſſet, qui loco moueretur? at quàm glorioſè quodcũque membrum patitur, ne totum corpus pereat? Et quanto maius detrimentũ eſſe, ſi ianua pateat ad fora ſæcularia; ſi locus ſit potentiæ, fauoríve; ſi per munera, cauſæ peragerẽtur? ſi defectus occulti Monachorũ per vicos, per plateas; per publica notariorũ ſcrinia circumferantur. Tum verè famam eorum periclitari, cum propalentur vitia; & iudex, vt defendat, quod ſemel fecit; reus; vt accuſet factum, factorémque; nihil ſibi non putent detegendum: &, quod, in litibus frequens eſſẽ ſolet, addendum, vel in maius exagerandum.

3. Ergo quo erat zelo ſuorum feruens; ad Pontificem ſcribit, atque hæc, & alia in litteris inculcans, & modeſtè confirmans exemplo recenti; ingens ab eo indultum impetrauit; & ſi cuncta perpendas, ſine exemplo. Nempe quod nulli penitus liceret, à ſententiis Ordinis, extra ipſum appellare, etiam ad ſedẽ Apoſtolicã: idque ſine vlla addita, aut expreſſã

in

in litteris indulti limitatione. Quinimò, ne, cui hac via obuiabatur, depoſitorum proteruia, alia erumperet; & per Epiſcopos ſibi familiares impedire tentarent ſubrogatorum Abbatum benedictiones; ſiue illas negarent dicti Epiſcopi, quovſque cauſa depoſiti prælati per Apoſtolicam ſedem decideretur; ſiue plus aliquid à ſubrogatis exigerent, quam præſtare deberent, adeóque impedirentur, dum recuſarent: in eodem indulto cautum eſt, vt ſi Epiſcopi tertiò requiſiti dictos Abbates renuerint benedicere, nihilominus ſuum munus exerceant; nec quicquàm aliud promittere teneantur quam quod ab initio Ordinis promiſere: nimirum obedientiam, ſed, ſaluo ſemper, & per omnia Ordine ſuo. Exemplar porrò Apoſtolici indulti ita ſe habet.

4. *Alexander* [a] *Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, dilectis filiis Alexandro Ciſtercienſi Abbati, & vniuerſis eiuſdem Ordinis Coabbatibus, tam præſentibus, quàm futuris Canonicè inſtituendis in perpetuum.*

[a] Tom. 1. priuileg.

Attendentes quomodo vos à ſæcularis vitæ latitudine conuerſos, Omnipotens, & Clemens Deus, ad anguſta porta deduxit introitum; & vos tanquam à carne, adipem ſeparauit; gaudio gaudemus, & interna mentis lætitia, & exultatione iucunditatis replemur; monentes pariter, & exhortantes, vt ſolicita intentione nitamini in vaſis veſtris oleum deferre; quatenus cùm media nocte clamor factus fuerit, accenſis lampadibus veſtris, ſponſi mereamini thalamum introire; & inſtitia beatitudinem recipere, quæ vobis eſt ſeruata in cælis. Quapropter quia vos elegit Dominus in hæreditatem ſibi, & à longè de alto reſpexit paci, & tranquillitati veſtræ, quantum nobis gratia diuina concedit, proſpicere cupientes, Apoſtolica vobis authoritate concedimus, & indulgemus:

5. *Vt Abbates veſtri Ordinis, qui aliquo crimine fama publica reſperſi, aut publicè conuicti, à patribus Abbatibus ſecundum formam Ordinis commoniti ſuæ prælationi ſponte cedere noluerint, ad ſedem Apoſtolicam appellandi facultatem non habeant, aut ſuum reatum per perſonas aliquas defendendi. Sancimus præterea, vt ſi Epiſcopi tertiò cum humilitate, & deuotione, ſicut conuenit, requiſiti, ſubſtitutos Abbates benedicere fortè renuerint, eiſdem Abbatibus liceat nouitios proprios benedicere, & alia, quæ ad illud officium pertinent, exercere; donec Epiſcopi ipſi duritiam ſuam recogitent, & Abbates benedicendos benedicere non recuſent. Sanè ſi Epiſcopi aliquid ab Abbatibus præter obedientiam debitam, contra libertatem Ordinis, à prædeceſſoribus noſtris, & nobis indultam, expetierint, liberum ſit eiſdem Abbatibus authoritate Apoſtolica denegare, quod petitur; ne occaſione iſta Ordo ipſe, qui hactenus liber extitit, perpetuæ ſeruitutis laqueo vinciatur. Quod ſi Epiſcopi aliquam propter hoc in perſonas, vel Eccleſias veſtras ſententiam promulgauerint, eandem ſententiam tanquàm contra Apoſtolicæ ſedis indulta prolatam, irritam fore ſancimus.*

6. *Decernimus ergò, vt nulli omninò hominum liceat hanc paginam noſtræ conſtitutionis infringere, vel ei aliquatenus contraire. Si qua igitur in futurum Eccleſiaſtica, ſæcularisve perſona hanc noſtræ conſtitutionis paginam ſciens, contra eam temerè venire tentauerit; ſecundò, tertióve commonita, niſi præſumptionem ſuam digna ſatisfactione correxerit, poteſtatis, honoriſque ſui dignitate careat; reámque ſe diuino iudicio exiſtere de perpetrata iniquitate cognoſcat; & à ſacratiſſimo corpore, & ſanguine Dei, & Domini noſtri Redemptoris Ieſu Chriſti aliena fiat: atque in extremo examine diſtrictæ vltioni ſubiaceat. Cunctis autem hanc noſtram conſtitutionem ſeruantibus ſit pax Domini noſtri Ieſu Chriſti, quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud diſtrictum iudicem præmia æterna pacis inueniant. Amen. Amen. Amen. Ego Alexander Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopus ſignaui. Ego Hubaldus Oſtienſis Epiſcopus S. Ego Renardus Portuenſis, & Sanctæ Ruffinæ Epiſcopus S. &c. Datum Beneuentì per manum Gerardi S. R. E. Notarij IV. Nonas Iulij, Indictione II. Anno Dominicæ Incarnationis. M. C. LXIX. Pontificatus verò Domini Alexandri Papæ anno X.* Hactenus priuilegium Summi Pontificis, cuius Renatus Chopinus in Monaſtico [b], & plures alij Authores meminere.

[b] Lib. 2. tit. 3. num 5.

Porrò hoc idem Alexandri Papæ diploma ſpecialiter noſtris conceſſum, quod attinet ad Abbatum ſuffectorum, ſi fortè eis negetur, benedictionem; ad corpus iuris Gregorius IX. tranſtulit, ac primum locum inter alia habere voluit ſub titulo. *De ſupplenda negligentia prælatorum*: nempè ſub his verbis. *Alexander tertius Ciſtercienſibus. Statuimus præterea, vt ſi Epiſcopus tertiò cum humilitate, ac deuotione (ſicut conuenit) requiſitus, ſubſtitutos Abbates veſtros benedicere fortè renuerit: eiſdem Abbatibus liceat proprios Monachos benedicere, & alia, quæ ad officium huiuſmodi pertinent, exercere; donec ipſi Epiſcopi ſuam duritiem recogitent, & Abbates benedicere non recuſent.* Hactenus quod ex prædicto priuilegio Gregorius Papa transferendum putauit ad corpus iuris. Atque hinc corrigendus venit Auguſtinus Barboſa. *De officio, & poteſtate Epiſcopi* allegatione 105. num. 12. vbi ait. *Ciſtercienſes ab omni Diœceſanorum imperio, & iuriſdictione abſolutos fuiſſe ab Alexandro III. anno M. C. LXI. Pontificatus ſui. III. vt patet ex eius priuilegio, quod incipit.* Dilectis, &c. Certè obedientiæ votum illis præſtandum, ſaluo ordine ſuo, etiam poſt multos annos perſeuerauit. Obedientiam abſolutam, vt ſupra vidimus, ab ordinis initio non habuerunt: & cunctis ordinatis per leges Ordinis, omnis illi materia detrahebatur. Vnde Alexander ordinem liberum dixit, aliàs in ſeruitutem redigendum: ſed neque anno tertio Pontificatus, ſed decimo, diploma indultum fuit. 7.

Per idem tempus cùm noſtri ſuper decimis, vt palam iam non poſſent, tamen occultè, & per fraudes oppugnarentur; & quidam Clerici ab eodem Alexandro, ſuppreſſo Ciſtercienſis Ordinis titulo, velut ſi contra alios litigarent, litteras contra ipſos extorſiſſent, per quas in quodam præcipuè Monaſterio, nec ſatis conſtat quale, vt ſtatim dicam, ipſo ignorante, nedum non volente, moleſtabantur: vt primum impetrantium dolum agnouit, reuocauit eaſdem, aliud Ciſtercio indulgens priuilegium non minùs ſingulare. Ne extunc Monachi per reſcriptum Apoſtolicum quantumcumque abſolutum, & generale, conueniri valerent, niſi in eo ſpecialiter, & expreſsè nominarentur. Extat non minus relatū in corpus iuris, mutilum licet, & vitiatum, vt alia pleraque; in capite *Cum ordinem.* de Reſcriptis, cuius titulus: *Alexandri III.* in omnibus; ſed in qualibus: *Ad Ciſtercienſes fratres*: in aliis: *Ad Abbatem Ciſtercienſem, & fratres de Cnman,* ſcriptus dicitur. Vt liquear facilè occaſione alicuius Eccleſiæ, quæ vexabatur (fortè de Cumhir, de qua ſuperiùs) interuentu Alexandri Ciſtercienſis, ad vniuerſos indultum tranſiiſſe. Litteræ integræ (nam in textu, vt dixi, mutilæ) hæc verba continere deprehenduntur. 8.

Cum Ordinem Ciſtercienſem profeſſi, eo priuilegio, quo fratres alij (eiuſdem Ordinis) gaudetis; inter vos, & Clericos alios ſæculares, ſuper decimis, quæſtione ſuborta, 9.

ſuberta, tacita, quod ſitis Ciſtercienſis Ordinis, contra vos, veluti contra Monachos alterius Ordinis, litteras à ſede Apoſtolica impetrantes; deinde iuramentis, & litigiis, ſicut vobis ſignificantibus accepimus, & expenſis difficilibus vos inquietant. Volentes ergo vobis ſollicitè prouidere, ac contra tenorem priuilegiorum veſtrorum poſſitis quorumlibet temeritate vexari, authoritate Apoſtolica vobis mandamus, vt ſi contra vos ſuper decimis, vel aliis, quæ Ordini veſtro ſpecialiter ſedes Apoſtolica indulſit, non facta mentione Ciſtercienſis Ordinis, litteræ fuerint à ſede Apoſtolica impetratæ, per eas minimè teneamini reſpondere, &c. Hactenus, quæ in corpus iuris inſerta leguntur; neque enim Ioannes Abbas, quod ſciamus, hoc priuilegium cum aliis euulgauit. Cæterùm qualiter hanc ipſam conceſſionem obliteratam, Gregorius Papa Nonus, poſt ſeptuaginta annos bis innouauerit; ſemel dum eam inſeruit in corpus iuris: iterùm verò dum alio priuilegio exemptionem eandem ratam voluit; tomo 4. dicemus, ſi Deus dederit.

---

1. Beati Alquirini Claræ-uallenſis eximia pietas; 2. Vita ſanctè peracta, 3. reuelationes, 4. atque alia quædam ſatis glorioſa. 5. Prædicti ab eo dies, & hora mortis. 6. Alterius ſenis Sancti, 7. glorioſa viſio, 8. cuius hodie memoria extare creditur. 9. Monachus Euangeliſtæ Ioanni deuotus, 10. ab eo ſæpiùs cum Chriſto viſitatur. 11. Tandem B. Roberti dormitio fœlix.

CAPVT IV.

1. FLOREBANT interim in Claraualle viri ſanctiſſimi, inter quos Alquirinus, cuius, vt coniectari licet, glorioſus tranſitus, quippe ſub Pontio Abbate, hunc, aut ſequentem annum nobilitauit. Referam virum Exordij Magni verbis, quæ ita habent [a]. *Fuit in Cœnobio Claræuallis monachus quidam profeſſioni ſuæ, morum integritatem conformans, Alquirinus nomine, vir religioſus, ac ſpiritualis, ſobrius in victu, humilis in veſtitu, & durus admodum caſtigator corporis ſui. Ita namque circumciſus, & temperans erat in his, quæ ad vſum corporis pertinere videbantur, vt omni voluptate, & vanitate depulſa, ipſis etiam neceſſariis parciſſimè vteretur: licet occaſio certum limitem excedendi ſe ei frequenter ingereret. Erat enim peritus in arte Medicinæ. Et quamuis magnates, & nobiles terræ operam eius inceſſanter expeterent, & inuitum, & renitentem per diuerſa loca diſtraherent; ipſe tamen ſuper egros, & pauperes magis intelligens, omnimodam eorum curationi ſolicitudinem impendebat. Nec modo ipſorum ægritudines, liuoréſque curabat; ſed & languentium putridas carnes, & ſanie defluentia membra ita dignanter, ita diligenter propriis manibus contrectabat, vt Chriſti vulnera fouere putaretur.* Sic, ſic vir Sanctus confundebat multorum peruicaciam, qui vel in morbis animi curandis, pauperes fugiunt; & ſolis diuitibus aſſiſtunt, quaſi pro his ſolis Chriſtus paſſus; aut minus illi ſpectarent ad Regnum eius. Pergit author de Sancto ita ſcribere.

a Lib.4.c.1.

2. *Quadam igitur vice vidit huiuſmodi viſionem in Claraualle. In primis audiuit quendam præcurſorem cœleſtem præconaria voce clamantem, & dicentem. Ecce Chriſtus venit, ſurgite, & occurrite obuiam Saluatori. Cúmque omnes certatim ad videndum Dominum properarent, tunc & ipſe cucurrit, & ſtetit in oſtio clauſtri, per quod venturum eſſe ſperabat. Itaque egrediente Domino, acceſſit, & adorauit eum, flagitans, vt acciperet benedictionem, & miſericordiam à Deo ſalutari ſuo. Quâ percepta, cœpit eum attentius intueri: & miro pietatis affectu compatiebatur illi. Siquidem apparebat ſicuti dolens, atque infirmus, confixus clauis, & lancea perforatus, ac ſi eadem hora de Cruce depoſitus fuiſſet; ita vt ſanguis vbertim de plagis recentibus emanaret. Porrò ipſe Dominus linteolos mundos, quaſi corporalia munda, tenens, eiſdem vulneribus imprimebat; & cruore deterſo, in terram proiiciebat eos. Quos frater ille cum ſumma veneratione deoſculatus, quaſi pro redemptione animæ ſuæ, in ſi.. ſuo repoſitos conſeruabat.*

3. *His, & huiuſmodi reuelationibus frequenter à Domino recreatus, non ceſſauit vſque in finem operari bonum ad omnes maximè autem ad peregrinos, & pauperes ægrotantes. Quàm verò rigidus in pœnitentia ſeruanda, quámque diſtrictus caſtigator corporis ſui fuerit, ex hoc ſatis apparet, quod cum indigentibus cunctis, cum feruore charitatis, curationis operam impenderet; ſe ſolum ab huiuſmodi cura excipiebat. Licèt enim valetudinarius eſſet, ac debilis corpore, nunquam tamen acquieuit carnalem ſibimet impendere medicinam; ſed totum ſe Deo committebat, dicens: Quoniam ipſi cura eſt de nobis. Sciebat nimirum virtutes animæ in corporis infirmitate perfici; nec poſſe monachum ſpirituales conſolationes à Domino percipere, qui circa conſolatiunculas carnis ſuæ ſolicitus eſt, & guſtare, & videre negligit quàm ſuauis eſt Dominus.*

Curſu itaque vitæ ſuæ laudabiliter peracto, cum iam tempus inſtaret, quo pro laboribus, ſanctæ pietatis operibus æternam mercedem acciperet, infirmitate correptus ad extrema peruenit. Cúmque venerabilis Abbas Pontius, cuius ſupra meminimus, ad eum gratia viſitationis veniſſet, quæſiuit ab eo, quid ageret, vel quomodo ſe haberet. Ille verò reſpondit: bene chariſſime Pater, & bene omninò agitur mecum, quia vadens vado ad Dominum meum. Quid ergò (inquit) corporalem moleſtiam agrè non toleras, & mortis anguſtias non formidas? Ego (inquit) omnia tranquilla, omnia læta conſidero: quia tam præuentus ſum à Domino in benedictionibus dulcedinis; qui omnem mihi mœrorem à corde, & omnem pœnæ dolorem à corpore tulit. Reſpondens itaque Abbas dixit ei: obſecro te, dilecte mi frater, vt propter Deum dicas mihi ad ædificationem noſtram, ſi tibi diuinitus aliquid reuelatum eſt. Tunc ait illi. 4.

Modo antequam huc intraretis, apparuit mihi, licèt miſero, & indigno Dominus Ieſus Chriſtus: qui propitio, ac ſereno vultu me intuens, ac ſigna beatiſſimæ Paſſionis ſuæ oſtendens, ait. Ecce peccata tua deleta ſunt à facie mea. Veni ergo ſecurus, veni, & vide, ac deoſculare vulnera mea, quæ tantum dilexiſti, & toties conſoniſti. Tali ergo promiſſione firmatus, iam mori non timeo, quia repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo. Et ſcitote, quia proxima nocte, (erat autem Vigilia Beati Martini) migraturus ſum, dum opus Dei celebrabitur in Eccleſia, & tali hora. Defunctus eſt ergo eadem nocte, & eodem tempore, quô prædixerat. Itáque, vt verè confidimus, requieſcit à laboribus ſuis, & tanquam columba ſuper niuem dealbata nidificat in foraminibus petræ [b], id eſt, ſacratiſſima vulnera Domini complectendo adorat. Qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſæcula. Amen. Hactenus ibi de tranſitu glorioſo hominis Sancti, quem 5.

b Cant.6.

quem Ægidius Aurifaber [e], & Ioannes Maior ſuis ſpeculis ad verbum tranſcripſere. Nominant virum inter Monachos Sanctos Ciſtercienſes Robertus Ruſca, & Aubertus Miræus [d], & alij. Henriquez Menologio ſuo inſeruit, ipſa, quâ obiit, die, quippe decima menſis Nouembris.

e *Verbo inſirmitas. 5 in compendio.*
d *Lib. 5. Originum. c. 15.*

6. Circa idem tempus ſenex alius eiuſdem domus, cuius (heu!) nomen periit, vidit viſionem quandam ſatis glorioſam, quam ex ipſius ore audite meruit, idem, qui ſuprà, Author [e], cuius verbis eſt nobis tranſcribenda. *Quidam de ſenioribus Claraualle, vir religioſus, ac deuotus, quadam vice (ſicut ab ipſius ore audiuimus) vidit in viſione Beatiſſimam Virginem Mariam ſplendidiſſimo vultu, & habitu, Capitulo Monachorum præſidentem. Quæ etiam in ipſo Capitulo, Abbatis locum tenere videbatur, & officium gerere. Hæc verò Benedictum fructum ventris ſui, Paruulum, qui natus eſt nobis, geſtabat in gremio: totúſque Conuentus Monachorum circa eam reſidebat in ordine ſuo. Porrò ſenior, qui hoc videbat, mirabatur, atque iucundabatur valde in conſpectu glorioſi Pueruli, ſpecioſi præ filiis hominum, & eiuſdem ſacræ Puerperæ. Eapropter reuerberatis oculis, propter luminis claritatem, non ſatis præualebat in facies eorum intendere.*

e *Lib. 3. cap. 29.*

7. *Cúmque iam expleto Capitulo, ſoluendus eſſet ille Conuentus, imperioſa Virgo conuerſa ad ſeniorem illum, qui ad eius dexteram ſedebat, oſculum pacis illi dignanter impreſſit, & inſuper Benedictum fructum ventris ſui ad intuendum, atque amplectendum obtulit illi. Quo facto, conuertens ſe ad alterum ſenem, qui ad ſiniſtrum eius ſedebat, ſimiliter oſculata eſt eum, & inſuper gaudium cordis ſui, ad intuendum præſentauit. Tunc vniuerſi, qui aderant monachi, cæleſti pace à ſenioribus illis hinc, inde mutuata, de tantæ Reginæ præſentia, ſalutare Dei in gremio ſuo fouentis, in iubilum & lætitiam cordis lætati ſunt; ſicque Conuentu illo ſoluto, viſio ab oculis intuentis ſublata eſt.* Hactenus ibi de admiranda viſione; quæ ideo in capitulo fratrum oſtenſa eſt, vt correctiones in eo fieri ſolitas dulciores efficeret; quippè pacis per Virginem oblatæ vincula nécterent; non querelas, aut iurgia prouocarent.

8. Addit author de eximia deuotione, quâ extunc Sanctus ſenex perfuſus manſit. *Tantam verò deuotionem, de viſionis huius dulcedine, ſenior ille concepit, vt domum Capituli non eſſe aliud niſi ſecretarium Dei, & portam Cæli intelligeret. Ideò quoties eandem domum Capituli tranſire debebat, toties ferè contra locum, in quo Matrem miſericordiæ, cum adorando filio ſuo conſpexerat, inclinari ſolebat.* Hæc ille. An autem ex hac viſione ortum habuerit, quæ inter noſtros inoleuit conſuetudo, inclinandi contra ſedem Abbatis, quoties ante oſtium Capituli tranſimus, affirmare non auſim, ſed neque aſſertum ab aliis reprobare. Floruiſſe ſenem, qui hæc videre meruit circa hoc idem tempus, perſpicuum eſt; quippè à quo Author Exordij, dum adhuc iuuenis, audire cuncta potuit, quæ iam maturus, prouectæque ætatis ſcriptis mandauit, circa annum M. C C. plus minuſvè, vt ſuo tempore latius demonſtrabimus.

9. Eandem domum, nec multùm diſtante tempore, illuſtratam inuenio monacho alio, ex virtute notiorem, quàm ex nomine (quæ erat ſiue incuria, ſiue humilitas ſanctæ illius ætatis) de quo hæc idem author memoriæ prodidit. *Frater quidam religioſus, ac timens Deum, dum proficiendi deſiderio flagraret, & ſanctis meditationibus die, noctúque vacaret, B. Ioannem Euangeliſtam præcipuo diligebat affectu in cuius etiam ſemper ſcriptura, atque memoria, mira paſcebatur deuotione, ſtudens ex dictis eius ſententias tanquam mala punica decerpere, quibus lectulum conſcientiæ ſuæ ſtipatum, contra fœtorem vitiorum, virtutum odore refoueret. Factum eſt autem quadam vice in Vigilia omnium Sanctorum, dum Miſſa in Conuentu celebraretur, vt ipſe ſtans in ordine ſuo in Choro, piſtillo vigilantis ſolicitudinis, in mortariolo cordis, ad ſuſceptionem tanti feſti, thymiama ſacræ deuotionis contereret. Cúmque de more legeretur epiſtola illa ex B. Ioannis Apocalypſi* [f]. Ego Ioannes vidi in medio throni, & quatuor animalium, & in medio ſeniorum, agnum ſtantem tanquam occiſum *mira dulcedine, in eiuſdem verbis, fruebatur. Tandem verò in vltimo verſu, quo dicitur.* Dignus eſt Agnus, qui occiſus eſt, accipere virtutem, & diuinitatem, *& cætera, quæ ſequuntur, tota in ipſo liquefacta eſt anima eius igne diuini amoris. Tantáque iucunditatis affluentia perfuſus eſt, vt præ immenſitate lætitiæ ſeipſum vix caperet. Proinde totus in iubilo raptus, totus extra ſe fuit; ſolum Chriſtum quaſi præſentem oculis ſui cordis intuens, & brachiis ardentis fidei, & pietatis amplectens. Dum verò adhuc ibidem ita ſtaret, & pitantia illa cæleſti mentem abundè reficeret, necdum finita Miſſa, ſopor Domini irruit ſuper eum tenuis quidem, ſed diuina gratia ſuauis. Statim namque præſentiam ſuam dignanter exhibuit dormienti, qui ſupradictam iucunditatem infuderat vigilanti, Dominus Ieſus Chriſtus, cum dilecto ſibi Apoſtolo Ioanne, alloquens eundem Apoſtolum, audiente fratre, & dicens. Hanc ego reuelationem dudum tibi oſtendi, non propter te ſolummodo, cui iam de mea virtute, & dilectione certa cognitio, certáque fiducia inerat; ſed maximè propter cæteros, qui me ſimiliter diligunt; vt & ipſi gloriam meam agnoſcentes fiduciam habeant in me. In his dictis, & verbis euigilans frater ille, repletus eſt gaudio magno, tum propter indultam ſibi gratiam Dominicæ viſitationis, & conſolationis; tum etiam propter ipſius Domini atteſtationem de veritate Apocalypſis: pro eo maximè, quod dolens audierat, quoſdam hæreticos eidem ſancto libro detraxiſſe, dicentes, eum à B. Ioanne Apoſtolo ſcriptum non eſſe.*

f *Apoc. 5.*

Euolutis autem poſtea diebus circiter quindecim, cum ſupradictus frater, pro peccatis ſuis valde ſolicitus, faciem Domini in confeſſione, & quotidiana cordis contritione præuenire curaret; aſtitit ei per viſum Dominus Ieſus Chriſtus, cum eodem Apoſtolo ſuo Ioanne, qui etiam, ipſo fratre audiente, prior ſic locutus eſt. Si quis voluerit perfectam indulgentiam à Domino conſequi, oportet eum peccata ſua inſtanter flendo, ac pœnitendo punire. Reſpondens autem Dominus ait: Quicumque voluerit ad me peruenire, oportet eum hoc ipſum ardenter deſiderare. Poſtmodum autem die natalis eiuſdem S. Ioannis, vidit in viſione Dominum Ieſum Chriſtum, cum glorioſa matre ſua, quaſi quoddam palatium magnum intrare, in quo dicebat eſſe paradiſum. Ipſis verò ingreſſis, ianua manſit aperta. Cúmque miraretur, & ſecum cogitaret, quare porta eadem minimè clauderetur, dictum eſt ei. Hæc eſt ianua vitæ, quæ, ingreſſo per eam Domino cum ſua matre non claudetur, ſed cunctis fidelibus vſque in diem iudicij patebit. Quo ille audito, gratulans, & exultans ait intra ſe. Ergo & mihi patet aditus paradiſi. Ingrediar ergo in locum tabernaculi admirabilis, vſque ad domum Dei. Quo cum introire cœpiſſet, protinus excepit eum venerabilis iucunditas quædam, atque ſuauitas, quæ cunctos ſenſus ipſius penetrans, & replens, nihil aliud cupere, nihil aliud cogitare ſinebat, niſi memorari miſericordiæ eius, & iuſtitiæ Dei ſolius. In hac ergo miræ ſuauitatis dulcedine euigilãs, adhuc in deliciis paradiſi Dei ſe eſſe putabat. Sed continuò corruptibilis vitæ moribus, & ſenſibus vallatum ſe ſentiens, tantam felicitatem nondum ad fruendum ſibi collatam, ſed ad excitandum in ſe cæleſte deſiderium, & 10.

gustum

guſtum tenuiter prærogatam eſſe cognouit. His & huiuſmodi reuelationibus frater ille, de lecto deſidia, torporiſque ac negligentia excuſſus, & ardore diuina charitatis vehementer inflammatus, tanquam Iſachar g Gen.49. *aſinus fortis* g *ſuppoſuit humerum ad portandum indeclinabiliter onus pœnitentia, vt requiem, quam viderat, adipiſci mereretur.* Hæc de Monachis Sanctis dicta ſint, qui per hoc tempus florebant in Claraualle.

11. Cæterum illis addendum etiam arbitror Beatæ memoriæ venerabilem Robertum, inde tranſmiſſum ad Fontem Mauriniacum, de cuius Sancta in Chriſto dormitione poſt Sanctam item vitam, hæc in eodem Exordio ſcripta lego [b]. b li.4 c.31. *In domo Fontis Mauriniaci Conuerſus quidam degebat, nomine Robertus, qui illuc à Claraualle tranſmiſſus, religionis, & diſciplina, quam in Claraualle didicerat, nequaquam immemor erat, ſed & virtutis, & deuotionis exempla fratribus eiuſdem loci in omni conuerſatione ſua dabat. Inter catera verò pietatis ſtudia, qua Domino ſedulus offerebat, hoc pracipuum habebat, quod Beatiſſima Dei Genitricis, & Virginis Maria ſeruitio deuotus inſiſtebat: ſpecialis quoque patroni ſui Beati Bernardi memoriam, frequenti, & dulci meditatione ruminabat. Curſu denique praſentis vita fœliciter peracto, ſaluationis ſua certitudinem, diem quoque mortis ſua, tali viſione prognoſtica praui dere meruit. Ante quintum diem dormitionis ſua, vidit in viſione Dominum Ieſum Chriſtum, & Beatiſſimam Dei genitricem, cum Sancto Bernardo Abbate ſtantes in quodam horto deliciarum. Cuius amœnitatis, & gloria tanta erat immenſitas, vt humana locutione explicari non valeat. Ipſe verò frater, qui hoc videbat, ſtabat ſeorſum, & reſpectum diuina miſerationis ſuppliciter flagitabat. Tunc piiſſima Mater ait ad filium ſuum: Domine fili, quid facturus es de iſto paupere tuo? & Dominus ad eam, Quidquid tibi placuerit Mater. Reſpondit illa pauperum ſuſceptrix, & humilium conſolatrix. Volo igitur, vt mittas eum in requiem tuam. Dixit autem Dominus ad eam. Fiat ei, ſicut vis. Reſpondit ei Beatiſſima Virgo. Et quandiu fiet iſtud? Ait ei Dominus. Quinta die veniet, vt ſaluetur. Tranſacta igitur viſione, frater ille, quod viderat, & audierat, cateris indicauit; & omnes attentos, & ad pradictum diem ſuſpenſos reddidit. Vt autem certitudo reuelationis probaretur, ingraueſcente agritudine, qua premebatur, quinta die, iuxta ſermonem Domini, migrauit à corpore, & in requiem, & in pacem, qua exuperat omnem ſenſum, aſſumptus eſt; quam ei Beatiſſima Dei Genitrix, ſuis piiſſimis precibus obtinere dignata eſt.* Hactenus concernentia Claramuallem.

---

1. Monaſterium in Inſulis Arearum à Paganis vaſtatum, abductis Monachis. 2. Et ratio temporis deducta ex Bullis Pontificis. 3. Inſignes obitus trium Epiſcoporum, Henrici Trecenſis. 4. Bernardi Nannetenſis. 5. & Conradi, 6. Lubeca reſtituti. 7. Vvimundi conuerſatio in Bella-Landa. 8. Gundiſalui Hermiguez conuerſio, in Alcobacia. 9. Martinus tranſlationem Horta confirmat. 10. Burgis Comitiis Regiis aſſiſtit, nec vacuus redit. 11. Calatrauenſium victoria, & incrementa.

CAPVT V.

1. HOc eodem anno quantum ex litteris Innocentij Papæ Tertij licet coniicere, Ciſtercienſis inſtituti Cœnobium, à Paganis obſeſſum, vaſtatúmque & Monachos captiuos abductos lego. Cætera obduxit nebula, & caligo: nam neque Monachos, aut eorum Abbatem, nec Monaſteriũ nouimus: niſi quòd nomen, ab Inſulis Arearum; periculum, ex mari ſibi fecit quod coronabat. Inde emergentes hoſtes cuncta diripere, neq; vtenſilibus neque vaſis ſacris parcere, armenta abducere; conuerſos, Monachos in vincula coniicere potuerunt, impunè, antequam à vicinis perſentirẽtur. Sed neque ceſſit noſtris deſerta domus; non poſſeſſiones, agrique confines, & ſi quæ alia nequierunt aſportari; tranſlatis illuc Regularibus Canonicis, dubium qua authoritate, qui nil prorſus reſiduum non occuparunt. Extant de his Innocentij III. litteræ, poſt triginta annos datæ, ad Maſſilienſem, Agathenſémq; Epiſcopos, in quibus hæc inter alia a ex Regeſtis ann.1. commemorantur. [a] *Cum dilectus Abbas de Floreia nuper ad noſtram praſentiam acceſſiſſet, nobis expoſuit diligenter, & hoc ipſum Abbatis Inſularum, & alterum quorundam littera continebant; quod in Inſulis Arearum fratres Ciſtercienſes quondam fuerant commorati. Sed eis in Paganorum captiuitatem deductis, quoniam locus mari erat vicinus, illuc ſe quidam regulares Canonici tranſtulerunt, &c.* Hactenus litteræ Innocentij Papæ tertij.

2. Ex quibus ratio temporis colligitur, datis nimirum anno primo Pontificatus ipſius, qui incidit in annum Chriſti Domini M. C. XCIX. A quo ſi triginta demas, plus minúſve, quibus prædicta domus Ciſtercio vacua, à Canonicis inhabitata perhibetur in eiſdem ipſis litteris; peruenies ad hunc M. C. LXIX. in quo & Monachi captiui abducti fuerint, & abductis Canonicis ſucceſſerint; concedentibus noſtris, ſeu cedentibus, & cuncta perdere malentibus ex more, quàm litigare. Quid de captiuis actum ignotum nobis; & credibile martyrij palmam adeptos, præuentos morte, aut oppreſſus ſeruitute. De domo conſtat, poſt triginta annos repetitam, obtentamque; quamuis non ſine ingenti contradictione: de qua in Iure in cap. *cùm dilectus.* De his, quæ vi, metúſve cauſa fiunt. Verùm hæc nobis ſuo loco dicenda erunt.

Hunc ipſum annum illuſtrem reddidere tres inſignes Epiſcopi, de ſuis ſedibus ad Cœleſtes tranſlati, vt piè credimus. Henricus Trecẽſis, Bernardus Nannetenſis, & Conradus Lubecenſis; de quibus ſingulis pauca dicenda erunt. Et quidem Henricũ obiiſſe hoc anno, habemus ex Cathalogo Epiſcoporum Tricaſienſium, ſiue Trecenſium, [b] cùm ſediſſet annis viginti tribus. Quippe electum anno M. C. XL VI. vt ſuo loco notauimus. Adſcripſit virum ſuo Menologio Chryſoſtomus Henriquez in prætermiſſis, ad diem Martij vndecimum. Vbi, & egiſſe legatum Regis Franciæ, apud Imperatorem, & cum Burchardo Argentinenſi Epiſcopo dedicaſſe Cœnobium Noui caſtri ſummatim recenſet. Sepultus eſt in Monaſterio Bullencuriæ Ordinis Ciſtercienſis, ne vel mortuus ab his diuideretur, quorum, dum vixit, conſortium impetrauit. 3. b apud Ioan. Chenu.

Bernardus ſequitur, ex Bernardi patris filiis (vt Henricus Ottonis) quem Nannetenſis Eccleſiæ

ſuperpoſitum viuente Sancto, poſt vigeſimum ſecundum annum ab electione, matura tandem mors cœlo reſtituit. De eo breuitur Cathalogus Epiſcoporum Nannetenſium. *Bernardus anno M. C. XLVII.* (nempe electus) *Epiſcopus, antea Monachus Claraualleuſis, obiit anno M.C. LXIX.* Hunc item virum inſeruit Menologio Chryſoſtomus Henriquez, ad vigeſimum ſecundum diem menſis Martij, & Seguinus Cathalogo Sanctorum, ex quibus alij. Certè quos Monachos Eccleſiæ Claræuallis infulæ decorarunt, Bernardo adhuc viuente; eximia ſanctitate claros omnes agnoſcunt: & Bernardus ex illis etiam eſt, quos Carnotenſis Arnal-

c lib.2. c.8. d in Epitome. dus[c], Alanúſq;[d], vel inter illuſtriores cōmemorarūt.

5. De Conrado Epiſcopo Lubecæ cōſtat ex Krantxio, rediiſſe in gratiam Henrici Ducis, Friderici interuentu; atque ea media reſtitutum ſuæ Eccleſiæ: ſub eo tamen pacto, & conditione. *Vt ſopita*

e lib.6.cap.25. *priori obſtinatione* (ſic Krantzius loquitur [e]) *Ducem recognoſceret feudi autherem.* Hæc in Saxonia. Nec

f lib.5. c.11. diſſimilia in Vvalia [f]. *Conradus quoque Lubecenſis redire permittitur* (ſcilicet ad Eccleſiam ſuam) *facto prius hominio Duci, quod antea recuſabat.* Hęc ego de regalibus, & merè ſæcularibus, ſi quæ fortè Lubecenſi Eccleſiæ ſuberant, intelligenda puto; de quibus Alexander Summus Pontifex conſultus, licitè fieri hominium reſpondiſſet. Aliàs fruſtra adiiſſet Conradus Galliam, reconciliandus Eccleſiæ, atque Pontifici; à quibus ſtatim foret diſceſſutus. Vtcunque fuerit, quod reliquum vitæ habuit, muneri ſuo implendo conſecrauit, in virum alterum mutatus,

g lib.6.Saxo. cap.25. vt ait Krantzius [g]. *Didicit enim ex his, quæ ipſe paſſus eſt, compati fratribus ſuis; & de cætero pronior fuit in humanitatis officia. Clerum defenſauit à circumuentione potentium, præcipuè verò Henrici Comitis Turingi, tunc Holſatiam gubernantis; qui ſacra, profanáque miſcuit, more militari.* Hæc de vita Conradi, motibúſque, poſtquam ad ſedem ſuam fuit reſtitutus. Verum de morte, quæ grauiora ſuppetunt,

h cap.29. ex eodem Authore, accipiat lector [h].

6. *Quo tempore Henricus Dux Leo, inſtituta, deuotionis gratia, longa in terram Sanctam peregrinatione, res primum diligentiùs compoſuit in omni ſuo principatu. Pribiſlaus Vvandalorum Princeps, ex hoſte, Duci factus amiciſſimus, operas pollicitus eſt in gente ſua, vt illas in fide contineret. Ergo omnibus ex ſententia conſtitutis, adorare decreuit in loco, vbi ſteterunt pedes Domini. Saxoniam maximè Vvichmanno Archiepiſcopo Magdeburgenſi permiſit commendatam: quem, in bello aduerſum ſe ſuſcepto, talem comprobauit, vt reddita tranquillitate, fidem illi in reliquum ſemper maximam haberet. Aſſumpſit autem itineris ſacri Comites Conradum Epiſcopum Lubecenſem, Henricum Abbatem de Bruſvvico, einſdem Conradi in Epiſcopatu ſucceſſorem*, &c. Hactenus Krantzius: qui fusè ſatis in ſequentibus proſequitur longi itineris labores, atque pericula: quin & victorias partas ab infidelibus. Cæterùm quod ad

i cap.32. Conradum noſtrum attinet, hæc ſubdit [i]. *Conradus interim Epiſcopus Lubecenſis cœpit corpore tabeſcere, Bertoldus non minùs, Abbas Luneburgenſis, laſſeſſere. Dux Antiochiam inuiſere cupiens, iuſſit illos interea reſici Hieroſolymis: ipſe abiens deducitur militia Templariorum, & fratrum hoſpitaliorum. Epiſcopus relinqui ſe non paſſus nauigio inſequitur Ducem præeuntem: ſed in mari aucta, vt ſolet, ægritudine, cum Tyro appropinquaret, ſpiritum efflauit: ibique, opera Guncelini Comitis, honorificè tumulatur.* Hæc ibi Krantzius nec diſſimilia li.6. Metropolis; vbi & aliud pietatis eius monumentum poſteris tradit,

Iſte, ait [k], *Conradus Eccleſiam Beati Petri in Lubeke, cum offertorio, & emolumentis, perpetuo conceſſit fratribus. Profectus in terram ſanctam cum Duce Henrico, in ciuitate Tzurs (quæ aliàs Tyrus dicitur) ſpiritum Deo reddidit, ſedit annos ſex.* Hęc ibi Krātzius. Porrò ex numero annorū, quibus præfuit, annus mortis colligitur, quippè electus anno M. C. LXIII. nō aliter ſex annis præfuiſſe potuit, niſi. M. C. LXIX. vitā finierit. Verum eſt tamen, quod idem Albertus Krantzius in Saxonia, tardius obiiſſe videtur inſinuare; ſed id aliis relinquo diſcutiendum. k cap.43.

Per idem tempus agebat Bella-landæ, inſigni domo de filiabus Sabigniaci, Vvimundus Epiſcopus, quem ex Furneſij Monacho aſſumptum, inde, vt tyrannum magis, quam vt Epiſcopum, inuadentem prouinciam, ac in Dauid Regem Scotiæ rebellantem, tandem comprehenſum à comprouincialibus, atque vtroque lumine orbatum, ſuperius diximus. Coniector autem duraſſe vſque ad hæc tempora; quod Guillelmus Neubricenſis, qui anno primo Regni Regis Stephani, hoc eſt, Chriſti M. C. XXXV. natus legitur, & circa annum M.CC. ſcripſiſſe cōſtat; ſæpius ſibi viſum teſtatur in Bellalanda; nec puero, ſed iam in ea ætate, in qua res eius geſtas præſcrutaretur [l]. *Quem ego*, inquit, *poſtmodum apud Bella landam noſtram ſæpius vidi, actúſque eius inſolentiſſimos, cum digniſſimo didici.* Porrò hominem ex conſortio ſanctorum ſanctum, iuſtúmque; ac velut ſubitò mutatum in virum alterum, videor mihi ex eiſdē verbis colligere. Si tamē pronomen illud *cum digniſſimo* ad Vvimundum referendum ſit, vt apparet. Certè in quiete peregiſſe reliquā vitam, iā ex ipſo ſuperiùs obſeruauimus. Neque artibus ingeniis mediocre aliquid: ſed ſummū ſemper, aut malum, aut bonū placet. Et præueniente gratia potuit ex Saulo, in Paulum tranſiiſſe. 7. l lib.1.c.24.

Hoc ipſo anno Regiam Alcobatiæ domum in Luſitania, Gundiſaluus Hermiguez, cognomento *Traga Moros*, quaſi Mauros deuorans (ea erat viro in armis ſtrenuitas, ea in bello fœlicitas) Monaſticem poſt militiam, profeſſus, nobilitauit. Vir æquè inſtructus pacis, ac belli artibus, clarus genere, & opibus; ac Regi Alfonſo charus, vel inter primos. Hic in expugnatione Caſtri ſalis, vulgò *Alcazar da ſal*, cum multa præda ditaret cæteros duces, ſed multo maior ipſum præſtolaretur, quippe qui meritis omnes anteiret: Virgine Sarracena contentus nomine Fatima, quam ętas, forma, genus, & quę his omnibus longè potentior eſt, occulta vis Aſtrorū, conciliabant: in ſeruam primùm, quandiu ſine fide; ſed mox fonte Baptiſmatis ablutam, atque Orianam dictam, in dominam acciuerat; ac ſibi in matrimonium copulauerat. Inſita ex tunc vtrique alterius charitas, dum Gundiſaluus beneficium, quod fecit, fouet: Oriana, quod accepit, quâ poteſt, reddit. Haud vllos coniuges Luſitania vidit illis temporibus, quos mutui amoris nexus arctius iungeret; vincula ſacra dulciùs innodarent. Sed inuidit Fortuna felici ſorti, & quò gratiori, celerius tranſituræ. Oriana immatura morte rapta, diuiſus thorus: & Gundiſaluus reſtes, non tam vitæ, quam dolori relictus fuit, neque diſtulit mortem, ſed protraxit. Dum ergo amiſſam meliorem ſui partem deplorat anxius; aſpernatus terrenas, quas tempus, & occaſio plerumque parant, etiam in magnis malis, conſolationes; ad cœleſtes cōfugit; & qui non potuit ſibi, ſæculo mortuus, ac libitina indutus adhuc viuens; Monachū agere decreuit in Alcobacia, nō ſine Regis, & Regni admiratione. Itaque ſe, & maiori ex parte, ſua Ciſtercio tradidit. Inter quæ locus 8.

ad

ad Ourenum Caſtrum habitationi Monaſticæ idoneum, nec deſtitutum agris, paſcuiſque, ex quotum fructibus fratres ſuſtentarentur. Hæc ex Bernardo Brito Luſitano. Qualiter autem poſt biennium illuc tranſmiſſus cum aliis Monachis, Beatæ Virgini Cœnobium dedicauerit, *Dos Temoraes* dictum, Alcobatiæ honore illuſtratum per quatuor ſæcula, nũc annexũ collegio Conimbricẽſi, ſuppoſita in eo Abbatiali dignitate, ſuo tẽpore ex more referemus.

9. Dum hæc in Luſitania peraguntur in Caſtella Martinus Hortenſis Abbas, quem ante quinque annos promotum diximus, creſcens prudentia, ætate, gratiáque, apud Deum, & homines, per omnes fines Regni prædicabatur. Charus præcipuè Alphonſo Caſtellæ Principi, à quo hoc anno, & trãſlationis ab anteceſſore Blaſio factæ confirmationem, ne Regium locum ſine Regio aſſenſu deſeruiſſe aliquando videri poſſent; & noua alia obtinuit priuilegia, donationéſque, quæ hodie etiam Cœnobio perſeuerant. Extat diploma de confirmatione tranſlationis, déque ampliſſima, tam pecorũ, quàm rerum Cœnobium concernentium immunitate; in quo poſt enumeratas poſſeſſiones, atq; ſub Regia poteſtate ſuſceptas, iſta ſubduntur. *Inſuper mutationem Abbatiæ, quam feciſtis de Cantauos in Hortam, concedimus, & confirmamus. Præterea pro remedio animæ meæ, & parentum meorum, in toto Regno noſtro, omni ganato veſtro paſcua libera, & abſoluta concedimus. Ita vt nulli concilio, vel alicui homini herbaticum detis. Adiicimus præterea, vt pro rebus veſtris in toto Regno noſtro nulli Portaticum perſoluatis, &c. Facta charta Zoritæ in menſe Martio, Æra M.CC.VII.* Hæc menſe Martio Alfonſus Martino dedit.

10. At procedente anno, menſe Nouembri, cum prælatorum, & procerum conuentum teneret Burgis, ad quem idem Martinus, pro ea, quà pollebat authoritate, vocatus eſſet: Adiecit & ingentem poſſeſſionem, iuxta Metinam cœli, quam priuilegio expedito roborauit. Cuius hæc verba.

QVoniam inter cætera pietatis opera, nihil eſt, quod tantum deceat Regiam maieſtatem, quantum Eccleſiam Dei diligere, honeſtos viros amare, & piis, ac religioſis locis grata ſuffragia, verbo, & opere conferre: ideircò ego Aldefonſus Dei gratia Rex, dono, & concedo Deo, & Monaſterio de Horta, & vobis Domno Martino, eiuſdem Monaſterij Abbati, & Ordini Ciſtercienſi, & fratribus ibidem Deo ſeruientibus, tàm præſentibus, quàm futuris, pro animabus aui, & patris mei, necnon & parentum meorum, pro ſalute etiam animæ meæ hæreditatem illam iuxta Metinam cœli, quæ Eſteuiella vocatur, cum omnibus terminis ſuis, videlicet, cum terris, vineis, pratis, paſcuis, riuis, molendinis, cum cultis, & incultis, cum ingreſſibus, & egreſſibus, iure hæreditario habere in perpetuum. Dono, inquam, vobis, & concedo, præfatam hæreditatem, cum cunctis ſibi pertinentibus, vt deinceps eam liberam, & quietam habeatis, & tempore perpetuo poſſideatis. Et de ea ad veſtri Ordinis vtilitatem quicquid vobis placuerit, abſolutè faciatis, donando, vendendo, impignorando, vel concambiando. Iubeo igitur, vt hæc mea eleemoſyna ſemper ſtabilis permaneat, & rata, &c. Facta apud Burgos Æra. M. CC.VII. XIV. Kalendarum Decembris. Tunc temporis, quando Sereniſſimus Rex Alfonſus ibi curias tenuit. Hactenus Alfonſus. Qui vocatum ad Curiam B. Virum nequaquam vacuum ad Hortam redire voluit. Vtrumque priuilegium confirmatum poſt annos ſeptẽ, in ſcriniis Hortenſibus inuenio. Qualiter autem idem illuſtris Rex circa annum Chriſti M.C. LXXXIV. cum eodem Abbate, eiuſdem ſacræ domus, inſignem fabricam, non ſolùm propriis ſumptibus, ſed propriis manibus etiam inchoauit; ſuo tempore, Deo dante dicturi ſumus.

Quod attinet ad militias Ciſtercienſes, illud etiam relatu dignum inuenio, Calatrauenſes, 11.
Zorita oppido capto, in Regno Toletano, donatos arce, ex qua ſe Sarracenis murum opponerent. Inſuper irruptione in hoſtes facta, ac multa præda, captiuiſque abductis, prouocaſſe inertes, intra terminos proprios concludendos. Nec iam ſe continebant Caſtellæ finibus; ab Alfonſo Aragonum Rege vocati, aduerſus Agarenos Regni Valentiæ. Et miſſus legitur Martinus de Siones illuſtris miles, & Calatrauæ, vt vocabant, commendatarius; Qui Ferdinandi Scazæ tunc Magiſtri, virtutem æquè, ac locum repræſentans, ingentem Regi victoriam comparauit. Duodecim ex conflictu illo oppida, pulſis Sarracenis, acceſſere Chriſtianis; ex quibus pleraque donata Calatrauenſibus, vſque nunc ſub eorum dominio perſeuerant. Hæc ſub Magiſtro Ferdinando Scaza, quæ Rades pluribus, nobis ſufficiat ad compendium redegiſſe.

---

1. Conſecratur Eccleſia Sancti Ioannis in Luſitania, 2. & Sancti Benedicti de Caſtres Cœnobium ſurgit, 3. Sub Abbate Alcobaciæ. 4. Tum in Caſtella, antiquius de Faiola Ciſtercio traditur: 5. Donatio loci; 6. & nouo alio obtento à fundatoribus, 7. tranſlatum ad Cagnas; 8. atque ibidem fundatrix, 9. ſacrata Chriſto, 10. inſignes Abbatiſſæ eiuſdem domus. 11. Priuilegia, & ſepulchra. 12. Ac donatio Monaſterij Montis ſalutis.

CAPVT VI.

1. INTER hæc Sancti Ioannis de Tarouca, quæ prima noſtris domus in Luſitania, conſecranda Eccleſia congregauit primores totius Regni, nimirum Archipræſulem, atque Epiſcopos Portugalenſem, Lamacenſem, Viſſenſémque, conſecraturos: Regem, & Proceres, affuturos ſolennitati. Non alia dies celebrior illo æuo, inuidente quodammodo Alfonſo, quod magnum Alcobaciæ templum, quod moliebatur, nondum poſſet gaudere ſimili gloria. Inciſa lapidi conſecratorum nomina, & præ foribus poſita; præfixis, anno, & die vt tanti feſti memoria permaneret.

ÆRA. M. CC. VII. XV. KALENDAS IVNII DEDICATA FVIT ECCLESIA ISTA PER MANVS IOANNIS BRACHARENSIS ARCHIEPISCOPI, ET PETRI TERTII PORTVGALENSIS: ET MEMENDI LAMACENSIS, ET GVNDISALVI VISSENSIS EPISCOPORVM.

a lib 2.c.7. Ita Bernardus Brito [a] Luſitanus, qui titulum tranſcripſit, atque vulgauit. Cæterùm non conſecratores ſolum, ſed Regem etiam, ac filium eius Sanctium, cum Proceribus Regni affuiſſe celebritati, produnt aliæ memoriæ eiuſdem domus, quas idem Author [b] adducit, ſub his verbis. b Vbi ſuprà.

HI SVNT PRINCIPES, QVIBVS SIT SANCTA REQVIES, QVI PRÆSENTES FVERVNT IN CONSECRATIONE NOSTRÆ ECCLESIÆ. REX D. ALDEFONSVS, FVNDATOR HVIVS LOCI, FILIVS EIVS REX SANCTIVS, VRRACA VIDVA COMITISA ILLVSTRIS, MENENDVS GARSIAS GALLECVS, LAVRENTIVS VANEGAS DOMINVS DE BRITIANDE DOMINA TARASIA ALFONSI VIDVA. ET HOS OMNES DEVS SERVET IN GLORIA SVA QVIA DITAVERVNT DONARIIS ECCLESIAM NOSTRAM IN ÆRA. M. CC. VII.

Hactenus ibi.

2. Hoc ipſo anno in eodẽ Regno ſurrexit Virginũ Monaſterium, in Luſitania primũ ſub Ciſtercienſibus, non longè ab Ebora, ſub S. Patris Benedicti inuocatione. Seceſſerunt Matronæ quædã nobiles in lucum de *Caſtres* (ſic Luſitani vocant) nulli Regulæ addictæ; ſed ſibi ſolis, & Deo vacaturæ. Et creuerãt acceſſione aliarum ſuperuenientium in numerum maiorem, quàm pro exlegibus. Viſum Diœceſano periculoſum; & delatum ad Regem, coram Præſulibus Regni principalioribus: præualebat ſententia, vt, diſſoluto cœtu, ſingulæ ad proprias domos reuerterentur. Non quia ſiniſtra aliqua ſuſpicio earũ opinionem obnubilaret: ſed quia quantumuis feruens tunc ſpiritus, tempori obnoxius, dein etiam errori, quem præcauere conſultiùs, quàm expectare. Vnus Martious Alcobatiæ Abbas fuit, qui Cõuentum mulierum ſanctarum, contra inſtantia pericula, muniendum potiùs cenſuit quàm diſſociandum. Quas, ſi velint alicui regulæ adhærere, confirmandas in bono, atque ea donandas, quam prælegerint. Placuit eius ſententia Regi, & Epiſcopis. Atque ipſe ab omnibus deſignatus eſt, qui Vrracam Ximenez (id nomen antiquiori;) qui ſocias examinaret. Neque abouerunt ſubire iugum legis, quibus lex meritum, non onus ſuperaddebat. Quippè nihil ab eis omittebatur, quod conduceret ad puritatem vitæ, & perfectionem poſſet promouere.

3. Electa cunctis S. Patris regula, quem patronum habebant. Nam habitacula ſibi præparauerant iuxta antiquum ſacellum, ſub S. Benedicti inuocatione. Huic additæ obſeruantiæ Ciſtercienſes, ſiue quòd perfectiores crederentur, ſiue quòd magis ad mentem Magiſtri Sancti: & quia Martinus Abbas Alcobatiæ negotio præfuit, elegerunt Prælatum, cuius per omnia paternali Curæ, atque viſitationi ſubiicerentur, & gratulatus eſt Alfonſus Rex, cum domum, quam præ aliis diligebat, creuiſſe in matrem vidit; atque prælatam aliis antiquioribus. Prima Abbatiſſa, quæ antea pro matre cunctis, Vrraca Ximenia, Monaſterium egregiè adminiſtrauit. Hæc pluribus, qui ſupra Bernardus Brito in Chronico Ciſtercij, vbi plures pietate eximias refert, quæ ex eo Cœnobio ad cælum tranſuolarunt. Sed inter alias Ioaonam Ferreirim [c], circa annum Chriſti M.CCC. LXXXIII. à Luſitanis quibuſdam ſatellitibus atrociter occiſam, quod eos de flagitiis perpetratis aduerſùs Caſtellanos reprehendiſſet. Sed de his latiùs in tempore dicemus.

c lib. 1. c. 31. & 33.

4. Quo tempore Caſtrenſe Monaſterium in Luſitania (vt Monialium hoc anno anteponamus virorum fundationibus) eodem in Caſtella noſtris acceſſit aliud, à loco dictum *de Fayola*, ex laxiori obſeruantia Sanctæ Regulæ, in iura, & leges Ciſtercij pertranſiuit. Fondatores habebat Cantabriæ Dominos (quæ hodie ditio accreuit Hiſpaniæ Regibus) Lupum Diaz de Haro, Aldonciamque Ferdinandi Rucij Caſtri filiam, ex prima totius Hiſpaniæ nobilitate. Hi cum vltra Cantabriam, in Riuogia latè dominaretur; nec pietate inferiores, quam potentia, condidiſſent Cœnobium Sacris Virginibus, quarum ſe precibus Deo commendarent; ſeu vltro cunctas ad altiora tendentes cernerent; ſeu ipſi conſulerent, Ciſtercium eis, rarum adhuc in fœminis in partibus Hiſpaniæ, ſed vbique verendum, & venerandum; ac Tulebrenſes non longè inde diſtantes propoſuere in exemplum, quibus ſe poſſent per omnia conformare. Placuit conſilium mentibus accenſis Diuini amoris flamma, & nihil iam pro Chriſto recuſaturis. Aſcitiſque, per quas edocerentur noui inſtituti ritus, nouo ſe voto Deo conſecrauere. Tum verò Lupus Comes, Alduncíaque, necnon & ipſi in ea mutatione, quam dexteræ Excelſi non dubitabant, aliquid facerent; locum ipſum, Monaſteriúmque, & terminos eius, precario ante poſſeſſa, donatione firmarunt, expedito inſtrumento donationis Ordini Ciſtercienſi, atq; Monialibus ad eius normam ibidem permanſuris. Porrò inſtrumentum ipſum, quod hodiéque in Archiuiis domus legitur, hæc habet.

EGo Comes Lupus, & vxor mea Domna Aldoncia Comitiſſa, quorum hac hereditas pertinet, ſub nomine, & honore Domini noſtri Ieſu Chriſti, cuius Regnum, & Imperium permanet in æternum, facimus churtam donationis, Deo, & Ordini de Ciſtellis, ibique ſororibus ſeruientibus, & omnibus ſucceſſoribus earum ad illud Monaſterium Sancta Mariæ de Faiola *ab integro, cum omnibus terminis ſuis, & cum illa villa ſupraſcripta, cum ſolaribus, terris, vineis, paſcuis, montibus, riuis, molendinis, atque cum omni exitu, & regreſſu. Damus itaque, & concedimus, vt adſignatum eſt, vt hereditario iure illud Monaſterium, ſcilicet, Sancta Maria de* Faiola *habeatis, & in perpetuum poſſideatis. Si quis autem ex noſtris, & de extraneis temerario auſu, vel diabolico exagitatus inſtinctu, hanc churtam, & hanc donationem à nobis vobis factam, & in concilio legitimè roboratum, frangere, vel diſturbare, aut inquietare voluerit, ſit maledictus, & excommunicatus, & cum Iuda traditore in inferno perpetualiter damnatus, & inſuper centum libras auri puriſſimi Regi terra perſoluere cogatur, necnon & illud Monaſterium duplatum vobis; vel vocem veſtram pulſanti reddat. Facta charta huius donationis ſub Æra. M.CC.VII. Regnante Rege Ildefonſo, filio Regis Sanctij in Toleto, & in Eſtremadura, & in Burgos. Dominante ſub ea Nasara Comes Lupus.* 5.

6. Prima Abbatiſſa loci dicta Aoderquina; nec conſtat, an ipſa, quæ præſidebat ante admiſſum Ciſtercium, an vocata ex Tulebris? Sed ab hoc anno protraxiſſe vitam cum præfectura vſque ad M. C. XCIX. plura inſtrumenta, quæ extant, teſtificantur. Breuior multò fundatori vita fuit: quippe anno ſequenti per mortem rapto: &, quod mireris, ſine vlla iactura domus, quam multis

intra

6. intra breue illud ſpatium poſſeſſionibus auxit: atque Aldoncia ante mortem adoptata, poſt mortem iam ſoluta coniugij vinculis; minora ſi viueret dediſſet, quàm mortuus dedit. Aldoncia ſtatim Monialis effecta eſt, ſeipſam, filiam præ cæteris dilectam, & cætera, quæ potuit, Cœnobio tradens; & extat inſtrumentum traditionis, quod ſtatim dabo: ſi tamen prius à marito factam, dum adhuc viueret, oppidi de Cañas cum adiacentibus, in quod poſtmodum domus tranſlata eſt, & à quo nomen ſumpſit permanſurum, ex eiſdem Archiuiis tranſcriptum dedero. Eſt autem tale.

7. *EGo Comes Lupus, nullo cogente Imperio, nec ſuggedente ingenio, ſed propria mea voluntate, dono, atque concedo, Deo & Sancta Maria de Faiola, ibique ſororibus ſeruientibus, & omnibus ſucceſſoribus earum, ipſam villam, qua dicitur Cañas, cum quantum mihi pertinet, cum montibus, & Vallibus, cultis, incultis, cum fontibus, riuis, pratis, & defeſis, cum introitu, exitu, iure hareditario per cũcta ſacula, amen. Similiter dono, & concedo eodem modo Deo, & Sancta Maria, & ſororibus ibi ſeruientibus ſicut ſuperius ſcriptum eſt, Canselas cum illud, quod mihi pertinet, & ſicut Rex Sancius dedit mihi, atque conceſſit, cum introitu, & exitu, cum riuis, & fontibus, populatis, & hermis, iure hareditario per cuncta ſacula, Amen. Facta charta ſub Æra M. CC. VIII. menſe Aprilis, in Octaua Paſcha feria quinta, &c.*

8. Transferendo, an augendo tantum Cœnobio, donata oppida? incompertum hactenus conſtat, cum in Faiola Sanctimoniales, ab Oppidanis Calceatenſis vrbis infeſtarentur; atque locus ad Cañas opportunior, pinguius ſolum, & minus patens extraneis inueniretur, ante tres menſes tranſlatas illuc ſedes; & Abbatiã antea de Faiola, extunc de Cañas dictam; quod nomen perſeuerat vſque ad hanc diem. Nec minus conſtat intra idem tempus defunctum Comitem, cum prius Aldonciam coniugem dum vixit, in mortem ſibi in filiam adoptaſſet. Extat adhuc in eodem Cœnobio, inter alia inſtrumenta charta adoptionis verbis non inconcinnis, pro more ſæculi. *Magnus*, ait, *eſt titulus profiliationis, quem nulla humana vires poſſunt diſrumpere. Idcirco ego Comes Lupus, pro mea propria, & ſpontanea voluntate, & de conſilio bonorum hominum, facio vobis, vxor mea chariſſima, Comitiſſa Aldoncia, chartam profiliationis*, &c. Ergo adoptata in filiam Aldoncia coniuge, ne quod amoris vinculum, ne qua oſtenſio mutuæ charitatis illis deeſſet; ex hac vita migrauit Comes Lupus, ad meliorem, quod piè credendum eſt pro pietate, quâ potuit, tranſiturus. Tum verò Aldoncia & orfana, & vidua: ac quamuis iuuenis pulchra, generoſa, prædiuéſque à multis peteretur in matrimonium: poſt primum virum, quem ſimul patrem habuit, cæteros aſpernata, ſoli ſe Deo cenſuit conſecrandum. Itaque menſe Iunio eiuſdem anni, ſe, ſuaque, quæ potuit, Cœnobio tradidit: traditione firmata per inſtrumentum, quod hodiéque pietatem fœminæ exprimit. Sic autem habet.

9. *EGo Comitiſſa Dona Aldoncia veram, & indiuiduam fidem credens, Deo Patri Omnipotenti, & Jeſu Chriſto, filio eius, inſpirante Spiritu ſancto, omni deuotione mentis, & corporis, decreui ceruices meas ſubdere leniſſimo Chriſti iugo, & pio affectu ei obedire, vt ipſe mihi poſſe dederit, qui ſanguinem ſuum pro omnibus effudit, & à mortali nexu, originali peccato mundatos, Patri ſuo reddidit conſeruandos. Trado namque me, & commendo, in Eccleſia Sancta Maria de Cañas, quam Comes Lupus maritus meus in proprio ſolo fundauit, & ibi Sanctimoniales, vt ſub regula B. Benedicti viuerent, inſtituit; atque de hareditatibus, & poſſeſſionibus ſuis in tantum eis contulit, vt gratia Spiritus ſancti cooperante regulariter poſſint currere ſtadium huius vita, vt in futuro valeant brauium fœliciſſima ſpei impetrare. Affero itaque & firmiter concedo ego Comitiſſa Domna Aldoncia adquiſitiones, & comparationes omnium hareditatum, quas cum marito meo Comite Lupo acquiſiui, & comparaui ſupradicta Eccleſia Sancta Maria de Cañas, atque omnibus Sanctimonialibus, ibi fideliter Deo ſeruientibus in perpetuum iure hareditario; & hoc feci conſilio, & voluntate omnium filiorum meorum, & in hoc priuilegio inſerere iubeo*, &c. *Facta charta huius donationis, & confirmationis, ſub Æra Milleſima, ducenteſima, octaua, duodecimo Kalendas Iuly. Regnante Alfonſo Rege, Filio Regis Sancij in Toleto, & in Extrematura, & in Caſtella, in Burgis, & in Naxera, & in Calagurra, ſub eo Dominante in Nagera Petro Ruiz.* Hæc in Aldonciæ Comitiſſæ traditione. Ex quibus videas obiiſſe Lupum coniugem cuius vxor ſe Deo conſecrabat, & in cuius tenemento, Nageræ vrbis, Petrus Ruicius ſucceſſerat: tum Monaſterium tranſlatum ad Cañas oppidum, à quo cognominatur: omnia intra duos menſes à facta eiuſdem loci donatione.

Floruit Cœnobium ſanctiſſimis Monialibus, ſed præcipuè duabus Abbatiſſis, Armezana, & Vrraca; tertia, & quarta; clara vtraque ſanguine progenita, ſed clariori ſecunda, & filia fundatorum; quæ ſe cum matre ibidem conſecrauit. Anderquinæ protrahenti præfecturam ad annum Chriſti M. C. XCIX. Toda ſucceſſit huic tertio loco Armezana ſubrogatam anno M.CC.XII. quã per triduum annos gubernante, magna cum laude, atque ingenti opinione ſanctitatis migrante ad ſuperos, quæ quarto loco Vrraca ſuffecta eſt, tot, ac tanta operata ibidem legitur, tot ac tanta à Principibus adepta, vt ſecunda fundatrix habeatur, certè eius tempore fundata domus dicitur, ſuperpoſita clauſtro Refectorij, quod ipſa cõſũmauit, inſcriptione. 10.

ÆRA M. CC.LXXIV. AB INCARNATIONE DOMINI ANNO M. CC. XXXVI. ÆDIFICATVM EST HOC MONASTERIVM, IN HONOREM. S. MARIÆ DE CANAS, ET IPSO ANNO CAPTA FVIT CORDVBA.

Hæc ſuperſcriptio. Sed his omnibus longè maius eſt, quòd opinione pietatis, & ſanctimoniæ venerabilis cunctis, Armezanæ, aut æqualis, aut ſuperior, vel in ipſo ſepulchro hodiéque colitur, non ſine fama patratorum miraculorum, de quibus aliquid in tempore dicemus. Vrracam, Conſtantia, & Conſtantiam Maria excepit, poſt quas altera Vrraca ſequuta eſt antecedentis nepos, quæ ab anno M. CC. LXXXVI. vſque ad annum M. CC. LXXXVIII. magnitudine operum, temporis breuitatem compenſauit. Sed de his ſuis locis, ſi quid occurret.

Obtinuit Monaſterium multa à Regibus, multa à Cantabriæ Dominis; his promouentibus Maiorum ſuorum opus; illis, vt coniectantibus in proprium tandem dominium tranſiturum, quod euentus probauit duplici titulo: altero ipſius Cantabriæ ditionis, quæ Regibus ceſſit: altero, Monaſterij, quod cum aliis, Regio Sanctæ Mariæ de las Huelgas, nondum conſtructo, vrbem prope 11.

Burgenſem,manus dedit:quod quando,& qualiter executioni mandatum ſit,ſuis,& loco , & tempore dicemus. Sed præter Reges , & Cantabriæ Dominos,Domini Camerorum Regum Nauarræ progenies illuſtris , multa eidem Cœnobio contulere, firmatis donationibus anno M. CC. XXI. & rurſus M.CC.LVII.& item anno M. CCC. VIII. atque addita in quibuſdam eorum clauſula *pro remedio anima mea,& Patris,& Matris mea ; necnon,& parentum meorum Monaſterio de Cañas, Calagurritana Diœceſis,ibidem requieſcentium.* Ergo hi etiam proceres ſepulti in eodem Cœnobio , ſacello , in quo apparuiſſe B.Virginē,traditio eſt ; quod hodie clauſum,diſtinctúmque ab Eccleſia,ſolis patet Monialibus,reponendis in eo veſtibus ſacris.Hæc curſim de Cœnobij fundatione , primordiíſque , nam reliqua in ſequentibus dicemus.

12. Hoc ipſo anno Monaſterium Montis Salutis in Noua Caſtella, quod anno M. C. XLI. fundatum diximus ; quam à Ioanne , Archidiacono Optenſi, vulgò de *Huete* , donationem acceperat, Rex Alphonſus firmauit ſuo diplomate , expedito apud Concham,Nonas Maij,Æra M.CC.VII. *Dono* (inquit) *Deo,& Beata Maria de Monte ſalutis,& vobis Domno Fortunio Abbati, & fratribus eiuſdem Monaſterij,tam praſentibus,quàm futuris ; ſicut Ioannes Archidiaconus Opta donauit vobis.* Hoc primum priuilegium Montis-ſalutis ; cum donatio Archidiaconi expedita fuiſſet ante biennium. Hinc multis dubitandi occaſio ſumpta , an prima illa fundatio Imperatoris(cuius nullum inſtrumentum extat,nulla firma probatio) ſit admittenda : maximè cum Cœnobij locus , & termini contineantur in hac Ioannis donatione ; & vix credendum donatos ab Archidiacono , ſi prius ab Imperatore donati eſſent.Vtcumque fuerit,Abbatem primum domus Fortunium , vſque ad hunc annum vixiſſe, compertum eſt ex ipſa Alphonſi Regis confirmatione. Sed neque vlterius vitam produxiſſe, conſtat ex quodam alio priuilegio ſequentis anni, nempè M.C.LXX.Raymundo Abbati indulto,qui iam in locum Fortunij ſucceſſiſſet. Plura ſub huius Raymundi præfectura memoranda inferius ; produxit enim vitam per plures annos.

---

1. Chronologia Eccleſiarum huius anni. 2. Dictum de Burio, 3. & de Monaſterio Fullienſi , congregationéque , ab ipſo exorta. 4. Initia Vallis-Viridis, 5. & noui loci donatio facta abs Rege. 6. Tranſlatio domus, 7. atque alia eius notitia, 8. ſepulchrúmque. 9. Iuncaria fundatio, 10. & priuilegium, 11. atque varia eius dom[illegible] mutationes.

CAPVT VII.

1. VLTIMO loco,ex more, tranſcribenda Chronologia Eccleſiarum , & de ſingulis dicendum,ſi quid occurrerit ; niſi quòd tamen inter eas tres Hiſpanæ (nam Palatiula ſuperius à nobis dicta) vel properantes non nihil retardabunt. Sunt autem ſeptem notatæ ſequenti ordine.

Anno M.C.LXIX.IX.Kalend. Aprilis,fundata eſt Abbatia de Caſale Gualonis.

Eodem anno , Kalendas Auguſti , Abbatia de Burio.

Eodem anno, menſe Octobri Abbatia Vallis Viridis aliàs de Benauides.

Eodem anno , menſe Ianuarij Abbatia de Iuncaria.

Eodem anno,Abbatia de Sancti Ioannis.

Eodem anno,Abbatia de Fullane.

Eodem anno,Abbatia de Palatiolis. Hæc Chronologia.Porrò ex his ſeptem Eccleſiis,quas recenſet,quatuor facilè expediam:duas,quia dictas ; Burium,& Palatiola : illud ante decennium ſub Bouri nomine ; ante biennium hoc , ſub Sancti Andreæ de Valle-Benigna appellatione : de Caſale-Gualonis,& S.Ioanne,quia parum nobis notas:Niſi quod tamen vtramque reperimus in linea Morimundi; priorem Coronati filiam,poſteriorem, Belli-montis : vtramque tamen ſine certa diœceſi , aut pleniori notitia, quam proferamus.Palatiola repetenda nobis erunt , cum ad eum locum Conuentus transferatur.

2. Burium domus eſt in Luſitania , Diœceſis Bracharenſis , tertio lapide ab ipſa vrbe Metropoli, quam olim primum Cluniacenſes Monachos,mox Eremitas incoluiſſe commemorauimus. Sita olim in ſummitate montis de Xerez, in qua hodie perſeuerat Eremitorium , cum imagine Virginis antiqua,quæ ab initio Cœnobium illuſtrauit.Conuentus nunc infra eiuſdem iacet montis radices in fertili planitie, quæ nullis fermè indigeat extraneis fructibus. Reliqua ex Brandaonio [a], & Brito ſupra tradita : vbi & Monachos,ex Alcobacia miſſos,cæteris inſtruendis ; & Burium Latinè , idem, quod Bourum , inſtrumento producto comprobauimus. Memoratur Cœnobium ſub eo nomine in litteris Innocentij Papæ III. *Portugalenſi,& Lamecenſi Epiſcopis , & Abbati de Burio Ciſtercienſis Ordinis datis Laterani XII.Kalendas Auguſti,Pontificatus ipſius anno II.*

a lib.11.c.2.

Fullienſe Monaſterium , ſeu Fullientinum in Diœceſi Toloſana Criſta produxit ; illuſtraturum lineam Morimundi,cui nimirum ſpeciali prærogatiua,vt aliis Monaſteria,ita Monaſteriorū Congregationes deſtinabantur. De militaribus multa in ſuperioribus , ſed , Deo dante , plura infrà dicemus. De Monaſticis illud nobis conſtat,quæ duo hoc anno Cœnobia commemorantur , Fullant, & Palatiola ; alterum in Hiſpania , in Gallia alterum , deſtinata diuinitus in capita duarum Congregationum ; per quas collapſa Ciſtercij diſciplina,commendatarum abuſu,reformaretur. Nam Palatiola electa iam ab olim in ſedem propriam,Generalis Reformatoris obſeruantiæ Hiſpanæ,quamuis ipſa aliunde initium ſumpſerit. Fullant reformationi initiū dedit , quæ primitiuum Ciſtercium penè exinanitum, hoc noſtro æuo ad vitā reuocauit.Claudius Robertus hæc pauca de Cœnobio,& de congregatione orta ab ipſo,vbi & recentē mutationem Diœceſis notat. *Fullienſe* (Monaſterium) *Ordinis Ciſtercienſis , Diœceſis olim Toloſana , nunc Riuenſis , fundatur ſexto Idus Iuly , M. C. LXIX. quod ad primæuam Sancti Benedicti, & Sancti Bernardi,inſtitutionem Ioannes Barrerius reduxit:qui Roma obiit anno M. D C. atatis ſua LVI. XXI. die menſis* 3.

menſis Aprilis, non ſine opinione ſanctitatis. Sepultus in Sancto Bernardo; ad Termas Diocletianas. Vnde orta congregatio celebris tam Monachorum, quàm Monialium, quæ variis in locis fulget. Hactenus Claudius. Nec plura nos ante tempus, pro instituto. Cæterùm quod ad Monaſterium attinet à Silueſtro Maurolico in ſuo omnium Religionum Oceano notatum lego, [b] Dictum Fulienſe, quaſi folienſem, à foliis arborum, quibus impreſſa imago Beatæ Virginis, Cœnobium illuſtrantis, quæ hodiéque miraculis glorioſa, ibidem frequentatur, colitúrque, non ſine frequentantium conſolatione.

b Fol. 133. lib.

4. Superſunt duo Hiſpana Monaſteria, alterum in Caſtella, in Gallocia alterum: ſed vtrúque ex Gallecia propagatum, quippe alterū Superadum protulit, alterum Mons-rami; vtrumque auctorum lineam Claræuallis. Vallem-viridem in Palentina Diœceſi, non longè ab oppido, quod Boadilla dicitur; incertum, quo authore; Alfonſus Rex donauit nouo loco, dicto *de Bene viuas*, in quem non multò pôſt, tranſlata domus, atque inde appellata de *Benauides*, corrupto vocabulo, quod hodie etiā Cœnobio perſeuerat. Monachos ex Superado veniſſe conſtar, tam ex tabulis cunctis, quam ex ipſo inſtrumento donationis, quod mox adducam. Porrò primum Abbatem Bernardum dictum, cuius authoritati Rex detulerit, tum locum donans, tum firmans priuilegio, quod poſt decennium authenticè expeditum prædicta omnia pandit, ſub his verbis.

5. *IN Dei nomine Amen. Ego Aldefonſus, Dei Gratia, Rex Caſtella, & Toleti, vna cum vxore mea Alienor Regina libenti animo, & voluntate ſpontanea, intuitu pietatis, & miſericordia, pro animabus parentum meorum, & ſalute propria, & amore, & precibus Bernardi, Monaſterij Sancta Maria de Valle-Viridi de Bobadella Abbatis, dono, & concedo. Iam dudum dederam, & concesseram Deo, & Monaſterio de Superado, ſcilicet, Ciſtercienſi Ordini, & vobis Bernardo Monaſterij Sancta Maria de Valle-viridi de Bobadella Abbati, & vniuerſo eiuſdem Conuentus preſenti, & futuro totam hereditatem* de Bene viuas, *quam ibi habeo, vel habere debeo, cum omnibus finibus noſtris antiquis, cum montibus, & fontibus, cum riuis & molendinis, & eorum locis, cum pratis, paſcuis, & hortis, cum cæteris, & vineis cultis, & incultis, cum arboribus fructuoſis, & infructuoſis, cum ingreſſibus, & egreſſibus, & cum omnibus directuris, & pertinentiis ſuis, liberè, & quietè perpetuò, iure hereditario habendam, & irreuocabiliter poſſidendam. Defendo itaque vt nullus merinus, nullus Sayan, nulluſque alius homo intra terminos præfati Monaſterij Sancta Maria de Valle viridi de Bobadella per vim intrare, vel aliquid inde violenter extrahere, vel ibidem habitantibus iniuriam in aliquo facere occaſione aliqua, de cetero præſumat. Siquis verò huius meæ donationis, & conceſſionis paginam, tam ex meo, quàm ex alieno genere in aliquo tempore, diminuere, vel inquietare auſu aliquo temtauerit: Iram Dei omnipotentis, & meam plenariè incurrat, & cum Iuda Domini traditore pœnas patiatur æternas, & inſuper regiæ parti centum libras auri puriſſimi pectet, & damnum, quod vobis intulerit, vel vocem veſtrā pulſanti duplatum in cauto perſoluat. Facta charta apud Villam-Francam de Monte de Oca Æra M. CC. XVII. XIV. Kalendas Maij anno III. ex quo Sereniſſimus Rex præfatus Alphonſus Concham cœpit, & eam de poteſtate inimicorum Crucis Christi ſtrenuè liberauit.*

Loco ab Alfonſo Rege accepto, firmatóque, Bernardus Abbas, transferre Monaſterium, aut non potuit; aut noluit, aut ad alia attendens, non curauit: Tranſlationem reſeruans ſucceſſori, nomine Martino, qui circa annum M. C. XC. Vigeſimo primo à fundatione domus, in Beneuiuas curauit transferendum. Conſtat ex duplici eius anni tranſactione, in quarum prima Vallis-viridis, in ſecunda, Monaſterij *de Bene-viuas* Abbas cognominatur. Quamuis nec ſtatim Monaſterium, ædificatum, videtur colligi ex alia alterius Alfonſi donatione, Legionenſis nimirum loci *de Bouges*, qui eidem *de Beneuiuas* contiguus creditur. *Ad Abbatiam ibidem Ciſtercienſis Ordinis conſtruendam, quæ ſit perpetua filia Abbatia de Superado. Facta charta apud Sanctum Iacobum vigeſima ſeptima die Menſis Nouembris Æra M. CC. XXVIII.* 6.

Creuit ſucceſſu temporis Cœnobium fidelium largitionibus, inter quas duas inuenio Reddituales, alteram ad metendas Cœnobij ſegetes, alteram ad ſecandos, ex vitibus eiuſdem ſuperfluos palmites; ne Conuentus in his occuparetur. Prioris annus M.CC.XXXII. alterius M.CC.LXXII. Vt inde liqueat per ducentos ferè annos in vſu Monachis, non niſi in proprio ſudore pane veſci, & iuxta Regium Prophetam, inde beari, quod māducarent labores manuum ſuarum. Alia incrementa Monaſterium habuit, ſed reuera exilia, & quæ nihil vnquam magnum præſetulerint. Quamuis, quod inde proceſſerit Conuentus, non multo poſt, ad fundandum Monaſterium dela Vega, plus aliquid habuiſſe conuincit, quàm modò habet. 7.

In medio templi tumulus conſpicitur, ſex marmoreis leonibus innixus, & ipſe marmoreus; Tumulo humana figura ſuperpoſita, & figuræ ſubſcriptio verbis Hiſpanis, quæ temporis præſeferunt antiquitatem. 8.

SABVDA COSA SEA, QVE DON RODRIGO GONZALEZ FVE VNO DE LOS MAS NOBLES OMES DE ESPANA, DE MANAS, Y DE LINAXE; E FICO MVCHO BIEN A FIIOS DE ALGO EN CASAR, EN CRIAR, E FICO PORSVS MANOS MIL Y DVCIENTOS Y CINQVENTA Y CINCO CABALLEROS. E ALASAZON QVE EL MVRIO GVARDABANLO OCHO RICOS OMES, CON SIETECIENTOS CABALLEROS, QVE ERAN TODOS SVS ACOSTADOS E SVS PARIENTES. E A SV FINIAMIENTO ERAN CONEL DVCIENTOS Y CINQVENTA, Y CINCO CABALLEROS DE SVS VASALLOS. ENESTA SAZON ERA CASADO CON DONA VERENGVELA LOPEZ FIIA DE DON LOPE Y DE DONA VRRACA. ELLA PORSI ERA VNA DE LAS MEIORES DVEÑAS, QVE ERAN EN ESPANA. ENESTA SAZON REINABA EL REY DON ALONSO EN CASTILLA, E EN LEON E AINA GVERRA CONEL REI DON IAIME DE ARAGON. E FINO DON RODRIGO GONZALEZ ENEL MES DE FEBRERO QVE FVE EN ÆRA DE M. CC. XCIV.

Hactenus tumulo inſcriptio ſuperpoſita. Porrò ex hoc Roderico & Berengaria deſcendere familias Ducum de Oſſuna,& Marchionum de Villena (Girones Y Pachecos)traditio eſt, nec diſtat Cœnobium vltra ſecundum lapidem, ab oppido de Ciſneros, quod olim ſolum Proſapiæ tantorum Principum.

9. Iuncariam, vulgo dictam de Eſpadañedo, in Diœceſi Aurienſi,Mons-rami genuit; neque vltra lapidem ſecundum à ſe diuiſit. Fundator domus Ferdinandus Legionis Rex,Imperatoris filius, qui Monachis vocatis locum dedit, quarto lapide ab vrbe Epiſcopali: donatumque diſtinxit per proprios terminos. Extat vtriuſque liberalitatis, & pietatis inſtrumentum authenticum, ab Alfonſo expeditum, Ferdinandi filio, vtrumque confirmans,quod ad fidem vtriuſque conciliandam,non pigebit ad litteram tranſcribere.

10. *NOtum ſit omnibus,tã præſentibus,quàm futuris, quod ego Aldefonſus Dei gratia,Rex Legionis, & Galleciæ feci requiri, per quæ loca Dominus Rex Fernandus Pater meus bonæ memoriæ,terminauit cautum,quod dedit Monaſterio de Iuncaria de Eſpadañedo in circuitu ipſius Monaſterij;& inueni ex teſtimonio bonorũ hominũ.quod terminauit,& deſignauit, per hæc loca,videlicet per cautũ, quod eſt inter Villariũ,& Nidũ Aquilæ.* Et poſt terminos omnes deſignatos tandem cõcludit. *Hoc igitur cautũ per prædicta loca cũ omnibus,quæ intra cautũ ipſum ad Regiam vocem pertinent, iam dicto Monaſterio de Iuncaria concedo,& confirmo. Hoc autem facio ob remedium animæ meæ, & Parentum meorum, & quia de bonis,& orationibus,quæ in prædicto Monaſterio Ieſu Chriſto Domino iugiter exhibentur, ipſo largiente, partem mihi deſidero promereri. Facta charta apud Villam Francam, pridie Kalendas Maij Æra. M. CC. LXV.*

Floruit Cœnobium, & in eo Abbatialis digni- 11.
tas per octo, & octuaginta annos ſupra ducentos: nempè vſque ad milleſimum, quadragenteſimum, quinquageſimum,ſeptimum, quo gemens ſub infauſto commendæ nomine, vt maior annorum prouentuum pars commendatario cederet, Abbatialis in eo ſuppreſſa dignitas, quæ Monachorum numerum poſcebat:& prioratus ſubſtitutus eſt,vel in vno priore conſeruandus. Sic ſine Abbate ſexaginta annis,vſque ad M.D.XVII.mox ſub Abbate, ſed commendatario nouem ſupra viginti, demùm anno M. D. XLVI. Sacræ obſeruantiæ Hiſpanæ vnitum eſt,interuentu Caroli V.Imperatoris. Verùm hæc omnia ſuis ſingula locis ſi ſit qui proſequatur,dicenda erunt.

Iesv Christi Ann. 1170. — Cistercii Ann. 73.

1. Vltima legatia in Angliam miſſa, 2. Pacis pactionibus præſcriptis ab Alexandro. 3. Coronatus Henricus Henrici filius: 4. Sed ſine coniuge, filia Regis Franciæ: neque per Thomam, 5. & prætermiſſo iuramento Eccleſiæ debito. 6. Alexandri ad eumdem Regem acres litteræ. 7. Henrici alia ad Legatos in ſpeciem humiles. 8. Admiſſus Thomas. 9. Humaniter ſuſceptus, 10. & patienter auditus. 11. Dein abs Rege publicè honoratus. 12. Petitio Sancti. 13, Regiſque conceſſio. 14. & epiſtola Petri Cellenſis pro Beato Thoma.

Capvt I.

1. CEntesimvs ſeptuageſimus annus ſupra milleſimum,Ciſtercij tertius, & ſeptuageſimus,vltimis vitæ,& rerum B. Thomæ prolixam ſitis hiſtoriam terminauit; quod attinet ad Sanctum fœlici exitu, quod ad Henricum Regem, maculoſo,nec niſi per publicam pœnitentiam expiando. Poſt Cardinales Vuillelmum, Oddonémque; poſt Magiſtros Gratianum,& Biuianum;poſt Religioſos Simonem, Bernardúmque; ex Monte Dei vocatos, & Grandi-monte; ne quod hominum genus præteriret Romanus Antiſtes, quo in reformanda inter Regem, & Thomam pace, non vteretur; duos tandem Epiſcopos legauit, Rotomagenſem nimirum,& Niuernenſem; quibus tertium adiunxit Vuillelmum Senonenſem Pontificem,quem zelo,authoritate,prudentiáque, & conſtantia pollere non dubitaret. Sic breui tempore Cardinales, Clerici, religioſi, Epiſcopi electi,qui negotium tractarent, pluribus forſan deſtinandis ab Alexandro,ſi plures in Eccleſia Ordines forent. Porrò quæ Epiſcopis dedit in mandatis, ex multis eius litteris collecta, per Cæſarem Baronium, ſic

2. ſe habebant [a].

Vt Sanctus Thomas ad ſuam rediret Eccleſiam, omnéſque poſſeſſiones Eccleſiæ ablatas reciperet, & item exules alij ſinguli,quiſque ſua recuperarent: pacem plenam eidem concederet in oſculo Sancto, ſi minùs ad id cogi poſſet (quod iurаſſet nunquam id facturum) per filium ſuum impleret quod pollicitus erat: Et quòd conſuetudines prauas contra Eccleſiaſticam libertatem aboleret,penitúſque condemnaret,& Epiſcopos,qui promiſerant eas ſeruare, à promiſſione eidem Nuntij abſoluant: quod ſi ſpes ſit pacis abſoluant excommunicatos,ea conditione, vt, ſi pax ſecuta non fuerit, in eandem reincidant excommunicationem,abſque aliqua appellatione. Porrò has conditiones intra dies quadraginta implendas eſſe præſcripſit. Quod ſi dicto tempore pax conſequuta non eſſet, nec conditiones impletæ;mox promunciam ciſmarinam,vbi Rex aderat,ſubiicerent interdicto. Hæc ſunt, quæ legatis in mandatis ab Alexandro Pontifice data ſunt,Apoſtolicis litteris ſcriptis hoc anno Beneuenti, decimo quarto Kalend. Februarij. Ita Baronius.

a Apud Baron. hoc ann.

Cæterùm,dum præteritis malis remedia proui- 3.
det,noua alia ſuborta, non ſolùm Thomam, ſed Ludouicum,Alexandrúmque, & vniuerſam Eccleſiam perturbarunt. Henricum Henrici Anglorum Regis filium, Infantis Franciæ (Ludouici filiæ) coniugem,pater Henricus fecit coronari. Sed ſine vxore,& per Eboracenſem, ad quem non pertinebat; aſſiſtentibus aliis,quos anathema dudum innodabat; neque aliquo exacto iuramento de conſeruanda

ſeruanda

ſeruanda Eccleſiæ immunitate; qnin præſtito, quod deterius longè fuit, de conſeruandis auitis conſuetudinibus, per quas ea tempeſtas ſuborta fuiſſet. Omnia in contemptum; primùm Ludouici cuius filiam arceret à gloria Regni; ſecundum Thomæ, & Eccleſiæ Cantuarienſis, ad cuius præſules inauguratio Regum Angliæ pertioere conſtabat; tertium, & quartum Alexandri, clauiúmqne, quas non putaret ſibi timendas fore. Ita vnica actione Thomam ipſum; & quos haberet infenſos propter Thomam, Pontificem, & Regem Ludouicum, Henricus ſenior, quibus poterat modis, dehoneſtabat. Extant epiſtolæ Alexandri, Thomæque, & aliorum quorumdam ſuper his rebus. Quæ facilè legi poſſunt apud Baronium. Nobis fragmenta tantùm tradenda erunt, fidei lectoris, vt in his arduis decet, conciliandæ.

4. Sanè de excluſa, à coronatione filij, eius vxore, in contumeliam ſoceri, hæc amicus ſecretus ad
b Apud Baron. hoc ann. D. Thomam. [b] *Ea die coronanit filium Regis, Eboracenſis* (Archiepiſcopus) *vxore eius, filia ſcilicet Regis Francorum, apud Londonium relicta, & quaſi repudiata, in contumeliam patris, & contemptum.* Rurſus de accerſito Eboracenſi cum cæteris Epiſcopis, per quos ea coronatio celebraretur, in præiudicium Thomæ, & ſucceſſorum; ſic Vvillelmus
c Ibidem. in Quadripartita. [c] *Erant, qui dicerent, quòd ſucceſſuro ſibi Rex precaueret heredi; aſſerentibus aliis, quod in odium Archipræſulis, & in læſionem dignitatis Eccleſiæ Cantuarienſis hoc fieret. Impoſuit autem ei manum Archiepiſcopus Eboracenſis in Cantuarienſi Diœceſi, in Eccleſia videlicet B. Petri apud Veſt Monaſterium, contra dignitatem Eccleſiæ Cantuarienſis, & antiquam conſuetudinem; aſſiſtentibus ſibi, & ſuffragantibus Præſulibus Londonienſi, Sariſberienſi, & Roffenſe, nec iis Eccleſiæ Cantuarienſis proteſtantibus, ad cuius dignitatem, & ius, Regum Anglorum coronatio ab antique tempore pertinere dignoſcitur.*

5. Demùm de prætermiſſo iuramento, de conſeruanda Eccleſiæ libertate; & ſubſtituta execranda promiſſione de retinendis auitis conſuetudinibus; Extant litteræ Alexandri Papæ ad Rogerium Eboracenſem, hæc inter alia dolentis, & vindicantis. [d]
d in Vatic. li. 5. epiſt. 67. *In coronatione autem illius* (Henrici iunioris) *nulla ex more de conſeruanda Eccleſiæ libertate cautio eſt præſtita, vel ſicut aiunt, exacta: ſed iuramento potiùs aſſeritur confirmatum, vt regni conſuetudines, quas auitas dicunt, ſub quibus dignitas periclitatur Eccleſiæ, illibatas debeat omni tempore conſeruare.* Hæc Alexander, qui & eiſdem litteris Eboracenſem, Dunelmenſémque ſuſpendit, donec Regi reſiſtant, & veros ſe, ac conſtantes exhibeant miniſtros Chriſti; & aliis ad Diuum Thomam directis cauet.
e Apud Baron. hoc ann. [e] *Vt factum prædicti Archiepiſcopi* (Eboracenſis) *vobis (Thomæ nimirum, & ſucceſſoribus) nulla ratione præiudicium poſſit in poſteriori generare, quominus ius coronationis, & inunctionis Regum Angliæ poſſeſſionaliter habeatis, ſicut anteceſſores veſtri, & eadem Eccleſia, à quadraginta annis retrò habuiſſe dignoſcitur.*

6. Cæterùm, qui hæc ad vtrumque Metropolitam, pro vno zelans, & in alium egregiè vindicans; ad Regem etiam Angliæ litteras dedit; quibus peremptorio termino præcipiebatur dare pacem Thomæ iuxta præſcriptas conditiones: alioquin, ſi obedire adhuc contemneret expectare ſententiam, & ſimilem, quam tulerat, contra Fridericum Imperatorem; hoc eſt, qua illum exregem declararet; & cunctos, qui ei ſacramento tenebantur, à iuramento abſolueret, non vnquam ampliùs obedientiæ eius obnoxios. Hæc tandem comminatio Regem terruit: & quem non Eccleſiaſticæ cenſuræ, non Alexandri preces, non mandata, non Ludouici Francorum Regis monita cohibere potuerant; amittendæ coronæ metus coercuit, remordente conſcientia, prodentéque; vix vllos ſubditos ſibi remanſuros, ſi ſemel à promiſſa obedientia, Apoſtolica authoritate liberarentur. Ergo qui hactenus cuncta aſpernaretur, hoc vnum metuens, (verè ne, an fictè, dubium: nam æqua in ipſo vafricies cum leuitate) quam formam pacis Pontifex præſcripſerat, quaſi à ſe conſtitutam & ordinatam, ad verbum impleturus profeſſus eſt, litteris datis ad Rothomagenſem Archiepiſcopum, alterum ex Legatis; quarum hic tenor.

De veſtro, aliorúmque fidelium Baronum meorum conſilio pacis reformandæ inter me, & Archiepiſcopum Cantuarienſem ſuſceptam formam Domino Papæ, nuntiis, & litteris meis inſinuaui. Ipſe ſicut per ſuas mihi litteras ſignificauit, eum cum tenore, quo à veſtro prodiit conſilio, eique ex parte veſtra fuerat ſignificata, ſuſcepit cum gratiarum actione, palmam mũdans; monens, & ſupplicans, & ſuadens attentiùs, vt illam exequar mediatione veſtra, & Niuernenſis Epiſcopi. Illam itaque vobis mediantibus plenè, & libenter complebo, nullatenus declinaturus formam veſtro conſilio propoſitam, teſte Richardo de Luci apud Veſtmonaſterium. Hæc ad Rothomagenſem Henricus Rex. Quæ, quam (in ſpeciem) & ſyncerè promiſſa, & fideliter impleuerit, patefacit relatio Sancti Thomæ ad Alexandrum miſſa de his, quæ ſibi inſperata contigiſſent; poſtquam interuentione legatorum, atque ab eis deductus, ad Regem venit, quæ ita habet. 7.
f Apud Baron. hoc ann.

[g] *Ad nouiſſimas litteras veſtras, quibus denuò Regi Anglorum innotuit, quod ei vlteriùs non parceretis, ſicut nec pepercitis Friderico, dicto Imperatori, cùm intellexiſſet, terram eius, amotis omnibus ſubterfugiis, interdicto ſubiiciendam eſſe; & Epiſcopos, ſi qui fortè non obedirent, ſuſpendendos, & excommunicandos, illico nobiſcum pacem fecit ad honorem Dei, & maximam (vt ſperamus) Eccleſiæ vtilitatem. Nam de conſuetudinibus, quas tanta pertinacia vendicare conſueuerunt, nec mutire præſumpſit; nullum à nobis, vel ab aliquo noſtrorum iuramentum exegit; poſſeſſiones, quas occaſione diſſenſionis huius, Eccleſia noſtra abſtulerat, prout eas in chartula expreſſerimus, nobis conceſſit: pacem, & ſecuritatem omnibus noſtris promiſit, & oſculum, ſi tamen vellemus eum, eatenus perurgere, vt non modo in omnibus articulis victus appareret; ſed vt periurus diceretur ab his, qui audierant ipſum iuraſſe ea die, quod non erat nos oſculo excepturus. Nos autem habito plurimorum ſapientum conſilio, & maximè Domini Senonenſis, qui pacem noſtram cæteris ſolicitiùs, & efficaciùs procurabat, cum ipſe ad colloquium Regis acceſſimus. Quem, Deo faciente (qui omnes illos amouerat, qui ſanctitatem veſtram variis dolis circumuenire ſoliti ſunt) adeo immutatum inuenimus, vt (quod ſine circumſtantium admiratione non contigit) animus eius in nullo videretur, à quietis conſilio abhorrere.* 8.
g li. 5. in Vatic. epiſt. 45.

9. *Nam vt nos procul venientes conſpexit; à circumfuſa turba exiliens, occurrit præſtrius, & capite detecto, nos in ſalutationis verba prorumpere geſtientes, ſalutatione præuenit; & habitis paucis ſermonibus, ſolis nobis præſentibus, cum Domino Senonenſi; nec illo diuertente, ſtupentibus vniuerſis, traxit in partem, & diu tanta familiaritate allocutus eſt, vt videri poſſet, nunquam inter nos aliquando fuiſſe diſcordem.*

Omnes

Omnes ferè, quotquot aderant, lætiſſima admiratione ſtupentes, plurimorum genis lachrymarum inundatione madentibus, glorificabant Deum, & benedicebant Beatam Magdalenam, in cuius ſolennitate Rex conuerſus eſt à viis priſtinis; vt toti terra ſua lætitiam reformaret, & Eccleſiæ redderet pacem. Corripuimus eum adhibita moderatione, quam oportuit adhiberi; vias, quibus inceſſerat, & pericula, quæ vndique imminebant, patenter oſtendimus. Rogauimus, & monuimus, vt rediret ad cor; vt dignos fructus pœnitentiæ faciens, & Eccleſiæ, quam non mediocriter læſerat, manifeſta boni compenſatione ſatisfaciens, purgaret conſcientiam; vt redimeret famam; nam ab iniquis conſiliariis, potius quàm propria voluntatis inſtinctu, graue vtriuſque diſpendium patiebatur.

10. *Cum autem hæc omnia non modò patienter, ſed & benignè audiret, & emendationem promitteret, adiecimus, ſibi neceſſarium eſſe ad ſalutem, & liberis ſuis ad incolumitatem, & indemnitatem conceſſæ diuinitus poteſtatis, vt in eo Sanctæ Cantuarienſi Eccleſiæ ſatisfaceret, in quo eam grauiſſimè nuper læſerat. Nam filium ſuum contra ius antiquiſſimum Eccleſiæ noſtræ fecerat enormiter coronari*, &c. Subiicit prolixam de his habitam cum Rege diſceptationem; quem tandem eo redegerit, vt polliceretur, conſecrationem ab excommunicatis à Papa habitam cum Eboracenſi, irritam reddere, iteratámque faciendam canonicam conſecrationem filij, quem vna cum Regina coniuge ipſius, idem Cantuarienſis conſecraret. Pergit de honoribus, quos Rex illi exhibuit. *Cùm ergo equo deſiliens, me humiliarem ad pedes eius: illo arrepto ſcanſili me coëgit aſcendere, & viſus illacrymari, ait: Quid multa? Domine Archiepiſcope, reſtituamus nobis inuicem veteres affectiones; & alter alteri, quod potuerit, bonum exhibeat; & præcedentis odij prorſus ſimus immemores. Sed mihi quæſo, coram illis, qui procul aſpiciunt, honorem exhibeatis.*

11. *Et tranſiens ad illos (quia paucos ibi, quos lator præſentium indicabit, videbat amatores diſcordiæ, & odij incentores) ait, vt tam illorum, quàm omnium, ne quid maledicerent, ora præcluderet. Si ego, cùm Archiepiſcopum ad omne bonum paratum inueniam, ei viciſſim bonus non fuero; tunc ero nequior cæteris hominibus; & mala, quæ de me dicuntur, vera eſſe probabo. Nec aliud conſilium honeſtius, aut vtilius crediderim, quàm vt ipſum ſtudeam benignitate præcedere; & tam charitate, quàm beneficiis ſuperare. Sermonem Regis cum ſumma gratulatione, ferè quotquot aderant, exceperunt. Miſit ergo ad nos Epiſcopos ſuos, qui monerent, vt petitionem noſtram coram omnibus faceremus. Et ſi quorundam ex ipſis conſilio credidiſſemus, in arbitrium eius contuliſſemus, & nos prorſus, & totam cauſam Eccleſiæ; nam ab initio vſque nunc, à ſcribis, & Phariſæis ſuis egreſſa eſt iniquitas, & de authoritate ſeniorum inualuit, qui debuerant regere populum. Sed benedictus Deus, qui non permiſit, vt in conſilium illorum tranſiret anima noſtra, nec Eccleſiæ libertatem, & iuſtitiam Dei, exponeremus vniuſcuiuſque hominis voluntati. Illis autem dimiſſis, habita deliberatione cum Domino Senonenſi, & Chriſti pauperibus, ſociis peregrinationis noſtræ, in eo firmauimus propoſitum, vt nec quæſtionem conſuetudinum, nec damnorum, quæ Eccleſiæ noſtræ intulerat, nec vſurpatæ conſecrationis querelam, nec Eccleſiaſticæ libertatis, aut honoris noſtri diſpendium, aliquo modo conferremus in arbitrium eius.*

12. *Et ſic accedentes ad Regem, & ſuos, cum omni humilitate rogauimus per os Domini Senonenſis, qui verbi noſtri baiulus erat, vt nobis gratiam ſuam reſtitueret, & pacem & ſecuritatem, tam nobis, quàm noſtris; & Cantuarienſem Eccleſiam, & poſſeſſiones Eccleſiæ, quas in charta poſitas legerat; & vt miſericorditer emendaret, quod contra nos, & Eccleſiam noſtram fuerat, in filij ſui conſecratione præſumptum; promittentes ei amorem, & honorem, & quidquid obſequij Regi, & Principi poteſt ab Archiepiſcopo exhiberi in Domino. Ille verbum acceptans, annuit; & nos, & noſtros, qui aderant, recepit in gratiam ſuam. Et quia non præceperatis, vt ipſe nobis, & noſtris ablata reſtitueret; neque à nobis poterat impetrari, aut poterit, Deo authore fieri, vt ea remittamus: iuxta mandatum veſtrum repetitio eorum dilata eſt, non ſublata. Nam ſi præcepiſſetis eo vigore, quem in nouiſſimis litteris expreſſiſtis, vt reſtituerentur; haud dubium, quin ſatisfeciſſet; & poſteris dediſſet exemplum, toti Eccleſiæ Dei, & maximè Apoſtolicæ ſedi perpetuò profuturum. Tandem itaque nobiſcum multa, & diu conferens; cum nos duo ſoli ferè vſque ad veſperam collocuti eſſemus, ſecundum morem familiaritatis antiquæ, in hoc conuenimus, vt eo diſcedente, rediremus; gratias acturi Chriſtianiſſimo Regi, & aliis benefactoribus noſtris; reuerſuri ad ipſum, rebus compoſitis, & aliquandiu moraturi circa eum, antequam rediremus in Angliam; vt omnibus innoteſcat, in quantam familiaritatem, & gratiam nos receperit. Expectabimus autem in Francia, donec redeant nuntij noſtri, quos ad accipiendas poſſeſſiones noſtras deſtinauimus; quia non eſt in animo, vt redeamus ad ipſum, quandiu de terra Eccleſiæ paſſum pedis abſtulerit. Nam in reſtitutione poſſeſſionum facilè aduertemus, qua ſynceritate agatur nobiſcum*, &c. Hactenus Diui Thomæ relatio, de primo illius colloquio cum Rege Angliæ; nec ex præteritis, in futurum deſperantis; ſed neque nimium præſentibus fidentis.

Portò quos nuntios in Angliam Sanctus præmiſit, his Rex munitos ad filium ſuum Henricum 13. h lib.5.ep.43.
litteris voluit; quæ reconciliationem eius cum D. Thoma; atque reſtitutionem ablatorum, ab ipſo illi decretam atteſtarentur. [h] *Sciatis, quòd Thomas Archiepiſcopus Cantuarienſis pacem mecum fecit ad voluntatem meam. Et ideò præcipio, quòd ipſe, & omnes ſui pacem habeant; & faciatis habere ipſi Archiepiſcopo, & omnibus ſuis, qui cum eo exierunt ab Anglia, res ſuas bene, & in pace, & honore fore; ſicut habuerunt tribus menſibus, antequam ipſe Archiepiſcopus receſſiſſet ab Anglia. Et faciatis venire coram vobis de legalioribus, & antiquioribus militibus de Lyore, & de Saliſonde; & eorum ſacramento faciatis recognoſci, quod ibi habeatur de feudo Archiepiſcopus Cantuarienſis: & quod recognitum fuerit de feudo eius eſſe, ipſi Archiepiſcopo habere faciatis.* Hæc Rex ad filium. His cum litteris Sanctus Thomas nuntios miſit in Angliam; ſed quòd aduerſitates ſint paſſi, redditis ad Thomam litteris, iidem ſignificarunt, quæ incipiunt. *Mandatum veſtrum, iuxta quod potuimus, adimpleuimus*, &c.

14. Non deerant, qui culparent in Sancto Præſule (quam auaritiam vocare non dubitabant) tam pertinacem omnium oblatorum repetitionem. Quibus tamen Cellenſis olim Abbas, tunc iam Sancti
Remigij, Petrus, [i] reſpondit, verbis, quæ ad maiorem hiſtoriæ illuſtrationem, & zeli quo agebatur i lib.1.ep.10.
præſul Sanctiſſimus, operæpretium duxi huc tranſcripſiſſe. *Dicunt enim*, (ait ad eundemmet Sanctum Thomam ſcribens) *non debet Archiepiſcopus tam inſtanter ſua repetere à Rege Angliæ, vt remittat reconciliationis pacem pro amiſſa pecunia: falluntur*

ſpecie

ſpecie veri, vel adulatione falſi. Qui ſpecie veri decipiuntur, inſtruendi ſunt: qui adulatione falſi, repellendi. Simplicitas enim reuocanda eſt, malitia prorſus abiicienda. Cæterùm penſandum eſt in omni tam contractu, quàm actu, quid, propter quid faciendum, vel dimittendum ſit. Penſanda etiam ſunt tempora, & diuerſi ſtatus temporum, ſecundùm quos mutantur merita cauſarum. Nam in primitiua Eccleſia ſola patientia locum habuit, vt auferenti tunicam dimitteret, & pallium. Alius enim erat, & alibi, id eſt, extra Eccleſiam, qui perſequebatur; alius, & alibi, id eſt, intra Eccleſiam, qui patiebatur: modò verò iam adulta Eccleſia, non licet filius Eccleſiæ, quod aliquando licuit inimicis. Decet enim matrem corrigere filium, ſicut decuit pupillam tolerare aduerſarium. Hæc ex Petro Cellenſi in gratiam Sancti, atque totius hiſtoriæ illuſtrationem.

---

1. *Firmata pace, Sanctus Senonas redit.* 2. *Pontigniacenſibus vale vltimum dicit.* 3. *Tum nouo oraculo de Martyrio ſuo admonitus;* 4. *Retrocedente Rege,* 5. *Atque ablatorum reſpuente reſtitutionem;* 6. *Anathema in turbantem pacem indicit.* 7. *Neque, admonitus, deſiſtit à transferendo.* 8. *Dein Henrico ſcribit conſtantem ſatis,* 9. *& Apoſtolico viro dignam epiſtolam.* 10. *Tandem, ratione temporis oſtenſa, deuotiſſimè in Eccleſia ſua ſuſcipitur.*

CAPVT II.

1. HÆREBAT Thomas, metum, & ſpem inter: & non minùs expertus Regias fraudes, quàm animi inconſtantiam, & leuitatem; neutri parti adhærebat, dum nec vult deſperare, neque audet fidere: At fidenti ſimiliter, quam deſperanti, imò velut, cui nihil timendum foret, ab Henrico diſceſſit, præfixo tempore, ad ipſum rediturus. Tempus, & locum initæ tandem pacis; ſimul & Sanctum Senonis reſtitutum, vnde cuncta diſponeret; & Ludouico, ac cæteris, quorum munificentia hactenus vixerat, cum gratiarum actione valediceret; adnotauit Rogerius Ouuedenius hæc inter alia ſcribens, ad hunc annum. [a] *Facta eſt autem pax iſta inter Archiepiſcopum, & Regem Angliæ, IV. Idus Octobris feria ſecunda, in Monte laudato, qui eſt inter Turonem, & Ambaſium. Sicque omnibus completis, vnuſquiſque reuerſus eſt in locum ſuum. Thomas verò Cantuarienſis Archiepiſcopus reuerſus eſt ad Abbatiam Sanctæ Columbæ, vbi iam ferè per quatuor annos degebat.* Ita Rogerius, qui non multò pòſt ſcripſit.

[a] in Annalibus.

2. Quos Sanctus Præſul inde viſitauerit, & à quibus è contra viſitatus, quæ dudum optauiſſet, (adeò nihil ab incommodis vacuum in hac vita.) inter deſertorum ſingultus, lacrymáſque; reſtitutionis ſuæ damna mœruerit; omiſère authores. Nec dubium quin confluxerint ad ipſum, ex omni Gallia, pro corporali præſentia, quam amittebant; memoriam ſaltem, benedictionémque, & ſi quid aliud poſſent, impetraturi. Sed inter alios filij, patréſque, Pontigniacenſes Monachi, & iam tunc Archiepiſcopus Guarinus, prouoluti ad pedes, Præſulis Sancti iacturam lamentabantur. Conueniſſent hactenus quotidiano eius conuictu, caruiſſent exemplo: at non doctrina, per litteras frequentes; & crebras, ex quacumque occaſione, viſitationes. Id leuamen diſceſſus à Pontigniaco, quod Senonis maneret: iam quid vltra expectarent? quid vltra quærerent? & terra, & mari ab ipſo diuidendi? Tum ſi tandem in Angliam rediturus; vt quid ab eis auulſus, quos hactenus inſtruere potuiſſet; à quibus indefeſſo ſtudio, atque intimo charitatis affectu colendus foret? Eſto Monachi cuncti Ciſtercienſes ab Anglia pulſi, quadriennio exulaſſent: quid glorioſius; cum ſui exilij cauſa rediturus? Hæc, & ſimilia quærentes, Pontifex Sanctus, qua poterat conſtantia, conſolabatur, & quàm teneré ab ipſis diſceſſiſſet, ad memoriam reducens; quem ſemel induiſſet Ciſtercij habitum, non vnquam exuturum profeſſus denuò, lachrymas inter reliquiſſe credendus eſt; cum ne ipſe à lachrymis poſſet temperare.

3. Iam Ludouico, iam Curiæ eius proceribus, cæteriſque, quibus ſe obnoxium Thomas agnoſcebat, vltimum vale dixerat; atque ad Henricum Regem properabat: cum ecce admonitus oraculo cœleſti, quam dudum repromiſſam palmam martyrij, quaſi eminus conſpectam præſtolabatur, imminere cognouit, neque à reditu longius differendam. Tradit Rogerius antiquus, & grauis author. [b] *Quadam verò die, dum idem Archiepiſcopus ibidem in Eccleſia, ante quoddam altare in oratione proſtratus iaceret, audiuit vocem de cœlo dicentem ſibi; ſurge velociter, & abi in ſedem tuam; & glorificabis Eccleſiam meam ſanguine tuo; & tu gloriaberis in me.* Hæc ex Rogerio, à Baronio prætermiſſa, recenſenda putaui, ad Chriſti, & Sancti gloriam; quin ad conſtantem, qua ex tunc redire in Angliam animum obfirmauit, obſtinationem. Polydorus Virgilius Author eſt, Sanctum Pontificem retardatum à Ludouico, veluti præſcio mortis, quæ iam iam imminebat ipſius capiti. *Rex* (inquit) *diuino* (*vt credere par eſt*) *afflatus ſpiritu, cum primò dehortatus eſt redire ad inimicos, malè reconciliatos. Perſpexerat enim Henricum animo adhuc ſaucio veniſſe in hoc concordiæ fœdus. Sed poſtremò, cùm ille diceret neceſſariò ſe ad ſuſceptam curam reuocari, quanquam dolebat eum regno ſuo decedere, quàm honorificè à ſe dimiſit. Tunc Thomas ex Gallia diſcedens, in patriam rediit, non ignarus futuri martyrij.* Hactenus ille.

[b] in Annalib. hoc anno.

4. Sed nihilominus antequam diſcederet, ſequuta ſimulatæ pacis indicia, ſeu retractatæ mauis: & erumpentia ſigna veteris odij, quæ imminebant, mala prænuntiarunt. Dilata abs Rege ablatorum reſtitutio; & admiſſi ad concilium turbatores, quos patratorum criminum conſcientia aduerſus D. Thomam ſtimulabat. Nec latuere hæc ipſa S. Præſulem: præualente in Henrici animo odio, latere diu neſcio, & quo occultiori, violentius erupturo. Ioannes Sariſberienſis, atque Herebertus, à Thoma ad Regem miſſi, mox ipſe Thomas auerſæ mentis ſigna comprobarunt. [c] *Cum enim Rex nutaret* (ait Quadripartita) *imo renueret ablatas Eccleſiæ Cantuarienſi poſſeſſiones reſtituere, vt didicerat ab eo, quem præmiſit Ioannem Sariſberienſem, vna cum Hereberto ad Regem, audiens Archiepiſcopus inter*

Regem,

[c] in Quadripart.

Regem,& nobilem virum Bleſenſem Comitem, colloquium futurum in proximo; pridie ante colloquium Turonis ad Regem proceſſit. Audiens autem Rex Archipræſulis aduentum, quoſdam de aulicis in occurſum præmiſit, & ipſemet ciuitatem exiit, & occurrit. At cum conuenirent, non oculi, ſed vultus Regis, (ſicut notari poterat) erat ſuper eum. Unde (quod multi notabam, qui cum Archiepiſcopo erant) nocte illa Archiepiſcopum in hoſpitio ſuo nec Rex inſpexit, nec ſuorum aliquis. Quin potiùs ſummo mane Rex in capella ſua celebrari miſſam fecit pro defunctis; ſuſpicans (vt dicebatur) ne ſi fortè Archipræſul illi miſſæ intereſſet, in miſſa oſculum pacis ſibi offerret; & quod ibi negare non eſſet Chriſtiani, ſed planè inimici Chriſti. Et miſſa celebrata, mox Rex ciuitatem exiit, ad colloquium properans. Poſt colloquium cum Comite habitum, conuoluiſſe Sanctum Thomam cum Rege, rogaſſéque vt ante ſuum in Angliam regreſſum poſſeſſiones reſtituerentur; Rege negante, ſed dicente, ſibi antea reuertendum in Angliam fore; & ſic ipſi reſtitutionem poſſeſſionum faciendam. Hactenus Herebertus in ea hiſtoria.

5. Portò hæc eadem idem D. Thomas ad Alexandrum ſcripſit. Niſi quòd tamen non omnes poſſeſſiones, ſed quaſdam tantum Eccleſiæ ſubſtractas d li.5.ep.52. queritur. [d] *Ex quo, Pater,* (ait) *in auribus Regis Anglorum comminationis Apoſtolica tuba perſonauit; & tam ſibi, quàm terræ ſuæ ſeueritatem Eccleſiæ credidit imminere: nobiſcum pacem facit, promittens firmiter, quod de tota mandati veſtri continentia, non iota præteriret, aut apicem: quin eam penitùs adimpleret. Cum autem ſic declinaſſet turbinem ſententiæ imminentis; in quibuſdam articulis à pactione reſiliit, ſubtrahens nobis adhuc, quaſdam poſſeſſiones Eccleſiæ, quas prædeceſſor noſter omnibus diebus vitæ ſuæ inconcuſsè poſſedit; & nos exinde, donec in Anglicanam Eccleſiam tempeſtatis huius procella ſurrexit. Captabimus autem gratiam hominis, quantumcumque, ſalua libertate, & honeſtate Eccleſiæ, poterimus; & teſtimonio conſcientiæ noſtræ experimentum facturi, an vel ſic valeat ad manſuetudinem reuocari. Miſit nobis clementia veſtra litteras, ad correctionem, & correptionem, tam Eboracenſis Archiepiſcopi, quàm Coepiſcoporum noſtrorum, quas certum eſt, & dictatas, & conceptas à Spiritu ſancto; & quæ Regis exceſſus, authoritate, quam ſucceſſorem Petri, & Vicarium Chriſti decet, redarguunt.* Hæc Sanctus Thomas.

6. Cæterùm cùm in portum Vvitſand, nauigaturus iu Angliam perueniſſet. *Ibi* (inquit Herebet- e lib.3.c.3. tus [e]) *antequam naues aſcenderet, Domini Papæ litteras, quæ (vt ſuprà diximus) erant de generali Epiſcoporum per Angliam ſuſpenſione & quorundam anathemate, præmiſit; quorum aliqui, Rogerius Eboracenſis, Gilebertus Londonienſis, & Iocelinus Sariſberienſis transfretare volentes, in ipſo portu ſuſpenſionis ſuæ, & anathematis litteras ſuſceperunt.* Hæc ille, & credendum à B. Thoma factum, non vt turbaret, quam tanto opere, laboréque quæſiiſſet, optatam pacem: ſed vt illorum ſuperbiam coërceret, duritiámque, quam contra Eccleſiam exercere apud Regem ounquam ceſſabant. Sed neque ſine ipſius Regis nutu, aſſenſúque, quicquam ab co factum, idemmet Sanctus Thomas teſtatus eſt, cùm ſuper hoc ab his, qoos patiebatur, aduerſariis, arguerent. Nam *ſuper* [f] *Epiſcopos, quos à me,* f apud Baron. hoc ann. *vel per me ſuſpenſos aſſeritis, vel excommunicatos; pro certo nouerit veſtra diſcretio, quod quidquid actum eſt, regio actum eſt conſenſu, atque conſilio. Cùm enim in feſto Beatæ Mariæ Magdalenæ reformata inter nos pace, in priſtinam me gratiam recepiſſet, & ſuper iniuriis, & inſolentiis in me, meóſque illatis, maximè verò ſuper Epiſcopis, qui in matris ſuæ Cantuarienſis Eccleſiæ deſpectum, quod mei erat officij, vſurpare non timuerunt, querimoniam apud ipſum depoſuiſſem; ille ſui gratia vt à Domino Papa iuris, & æqui vindictam qualemcumque poſſem impetrare, conceſſit; adeo vt non ſolùm ad conſenſum inclinaret, ſed & ſpondere mihi dignaretur auxilium.* Hæc Sanctus Thomas de Epiſcopis ſuſpenſis.

Non latuit tamen quoſcumque prudentes viros 7. in ea conceſſione figmentum Regis, vnde & cætera ſuſpecta eſſe cœperunt. Adeo, vt, ni Thomas oraculo cœleſti iuſſus eſſet transfretare in Angliam, ibidem ſanguinem effuſurus pro Chriſti gloria: vix teſtitiſſet multorum ſuggeſtionibus, qui cuncta illa mala præouneiabant. [g] *Cæterùm* g lib.3.c.3. (ſubdit eadem hiſtoria) *quamuis per Comitem Bolonienſem, & per eos, qui ex Anglia venerant, annuntiaretur ei, non niſi vincula, carceres, proditiones in Anglia ipſi parari; hæc reſpondiſſe fertur: nec, ſi membratim diſcerpendus ſim, ab incepto itinere deſiſterem: non metus, non vis, non cruciatus degenerem reuocabit vlteriùs. Sufficiat Dominicum gregem paſtoris ſui abſentiam luxiſſe ſeptennium.* Hæc ſanctus iam afflatus cœleſti ſpiritu, quem ſemel cum oraculo accepiſſet. Porrò idipſum, quod tunc verbis præſens profeſſus eſt, & poſtea opere erat impleturus: mox abſens litteris, ſcriptóque mandauit. Cùm enim oon ad Regem, vt propoſuiſſet; ſed recta via Cantuariam properaret; hanc poſtremam ad eum ſcripſit epiſtolam, dignam, vt Cardinalis Baronius ait, viro Apoſtolico: & qui mortem ſubire pro ſuo grege, iam non timeret, ſed neque dubitaret. Sic verò habet.

[h] *Nouit inſpector cordium, animarum iudex, &* 8. *vindex culparum Chriſtus, quanta animi puritate, &* h li.5 ep. 54. *ſinceritate amoris vobiſcum fecerimus pacem; credentes, quod ſimpliciter, & bona fide nobiſcum ageretur. Quid enim, ſereniſſime Domine, aliud concipere debebamus ex verbis veſtris, quæ vel arguendo, vel mulcendo, nobis veſtræ benignitatis communicabat humanitas? Litteræ veſtræ, quas ad Dominum noſtrum Regem filium veſtrum deſtinatis, vt nobis, & noſtris omnia, quæ habueramus, antequam recederemus ab Anglia, reſtituerentur: quid aliud quam beneuolentiam, pacem, & ſecuritatem omnimodam prætendebant? Sed ecce, quod (Deus nouit) nobis, pro honoris veſtri periculo, quàm pro vtilitatis noſtræ diſpendio, grauius reputamus: rerum exhibitio, non ſimplicitatem prætendit, aut bonam fidem. Nam reſtitutio, quam nobis, & noſtris fieri præcepiſtis, dilata eſt in diem decimum, ſub obtentu Ranulphi, quem conſiliarium Domini noſtri filij veſtri interim conueniendum, vt mandatum veſtrum impleretur, cenſuerunt. Qui ſint illi, & quomodo, & qua fide res geſta ſit, vos, cum placuerit, requiretis. Nobis autem perſuaſum eſt, hæc fieri in diſpendium Eccleſiæ, & ſalutis veſtræ, & honoris; niſi diligentiùs corrigantur à vobis. Nam præfatus Ranulphus interim in bona Eccleſiæ debacchatur, & victualia noſtra in caſtrum de Saltiz de etiam nunc palam congerit, ſicut accepimus ab his, qui (ſi id vobis placuerit) probare parati ſunt. Multis audientibus gloriatus eſt, quod non diu gaudebimus de pace veſtra, quia non comedemus panem integrum in Anglia, antequam (vt ille minatur) nobis auferat vitam.*

Scitis autem, ſereniſſime Domine, quia culpæ par- 9. *ticeps eſt, qui cùm poſſit corrigere, negligit emendare. Et quod præfatus Ranulphus poſſit, niſi veſtræ*

voluntatis

voluntatis fretus, & armatus ſit authoritate? Quid litteris Domini Regis filij veſtri reſponderis, ſuper hoc negotio ſcribens ad ipſam, audiet, & iudicabit beneplacito ſuo, diſcretio veſtra. Et quia, ſicut nunc ex perſpicuis apparet indiciis, Sancta Cantuarienſis Eccleſia Britanniarum mater, in ipſo perit, odio capitis noſtri: ne illa pereat, ſed euadat, iam prædicto Ranulpho, quàm complicibus ſuis Eccleſiæ perſecutoribus, caput pro ipſa, Deo propitio, exponemus; parati pro Chriſto non modò mori; ſed & mille mortes, & omnia tormenta excipere, ſi ille per gratiam ſuam dignatus fuerit patientia largiri vires. Ad vos, Domine, redire propoſueram; ſed me miſerum ad miſeram Eccleſiam neceſſitas trahit, ad illam veſtra licentia & gratia rediturus; Et fortaſsè, ne illa pereat, periturus; niſi veſtra pietas aliam nobis conſolationem celeriùs præſtare dignetur. Sed ſiue viuimus, ſiue morimur, veſtri ſumus, & erimus ſemper in Domino; & quidquid nobis contigat, & noſtris, benefaciat vobis Deus, & liberis veſtris. Hactenus res à Sancto in Gallia geſtæ.

10. i Vbi ſuprà. De tempore, quo nauim ingreſſus eſt, & quo in Angliam applicuit, hæc Herebertus [i]. *Anno igitur ab Incarnatione Domini M.C.LXX. exilij verò ſui VII. inchoato ſecundo tertióve die in Domini Aduentu, glorioſus Dei amicus, & propugnator Eccleſiæ conſtantiſſimus Thomas Cantuarienſis Archiepiſcopus, noctè cum ſuis mare intrauit; & ad votum aura proſpera vſus, peruenit in Angliam.* Extat Epiſtola Ioannis Sariſberienſis ad populum & Clerum Cantuarienſem, exhortans in occurſum ſui Paſtoris, vt olim obuiam exiiſſent Sancto Anſelmo, de ſimili exilio redeunti. De populo, an proceſſerit, non conſtat: de Clero, & Monachis hæc habet Rogerius [k]. *Tranſito itaque mari, Archiepiſcopus, & futurus Martyr, in magna gratia, gloria, & honore, præcipuè à Monachis, cum ſolenni proceſſione, quaſi Angelus Dei, ſuſceptus eſt in Eccleſia ſua; omnibus præ gaudio illachrymantibus, & cum gratiarum actione clamantibus: Benedictus, qui venit in nomine Domini.* k In Annal. Porrò de his, quæ Eccleſię ſuę redditus, breui tempore, quo in ea ſuperuixit Sanctus effecit, non alium melius, quàm ipſum audiamus, vltimam epiſtolam ſcribentem ad Alexandrum, ſequenti capite à nobis tranſcribendam.

---

1. Thomæ Archiepiſcopi ad Alexandrum litteræ, 2. de Epiſcopis querula, 3. Sed obiter hiſtoricè de geſtis tam ab eis, quàm à ſe ipſo. 4. Qualiter portum intrare permiſſus ſit. 5. Atque Cantuariam regredi. 6. Tractatum de abſolutione Epiſcoporum. 7. Sed ob quorumdam malitiam, conatu irrito. 8. Tum ad memoriam reductus Virginis fauor, 9. Pontigniaci Sancto olim exhibitus, 10. Interuentu deuoti capellani, 11. Hominis Dei conſtantiam confirmauit. 12. Hiſtoria eadem à Cæſario mutata parum.

CAPVT III.

1. INCOLVMEM reſtitutum ſuæ Eccleſiæ Præſulem Sanctum, capite præcedenti a nobis traditum. Cæterùm quanta pericula ſubierit, armata manu exceptus, ſolo terrore Regis coërcenda: & qualia aduersùs eum machinamenta ſuſpenſi, excommunicatique Epiſcopi, apud eundem Regem concitauerint, pluribus ipſe Alexandro Papæ ſcripſit, quæ hic ad litteram veniunt recenſenda.

2. a lib. 5. ep. 37. [a] *Quàm iuſtis, & quàm honeſtis conditionibus cum Domino noſtro Rege Anglorum pacem fecerimus, ad veſtram notitiam, tam ex noſtra, quàm multorum itinerantium relatione credimus perueniſſe: & qualiter idem Dominus noſter reſilierit à pactis, & promiſſionibus ſuis. Quod tamen non tam illi credimus imputandum, quàm Sacerdotibus Baal, & falſorum filiis prophetarum, qui totius diſcordiæ incentores ab initio extiterunt. Sed horum omnium præcipui ſunt Eboracenſis ille, & Epiſcopus Londonienſis, qui quondam, cùm eſſetis Senonis à nobis redeuntes, Domino Rege nondum adito, vel audito, nos in Curia clementiæ veſtræ pedibus aſſiſtentes poſſeſſionibus noſtris ſpoliare non timuerunt; cum illis indubitanter conſtaret, nos duarum appellationum cauſas apud vos exercere, vtpote qui appellantes appellati. Cùm ergo ij Baalamitarum ſigniferi nos cum Domino Rege pacem feciſſe audiſſent: accitis ſibi Sariſberienſi, & aliis complicibus ſuis, circuierunt mare, & aridam, vt initam pacis reſcinderent vnitatem; per ſe, & per alios Domino Regi, & ſuis ſuadentes, concordiam regno inutilem, & inhoneſtam eſſe; niſi donationes Eccleſiarum noſtrarum, quas Rex fecerat, ſtabiles permanerent; & nos cogeremur regni conſuetudines, ſuper quibus inter nos eſt orta contentio, obſeruare, adeóque profecerunt in peruerſitatibus ſuis, vt eorum inſtinctu Dominus Rex omnes redditus noſtros, & noſtrorum poſt pacem in feſto B. M. Magdalenæ factam, vſque ad feſtum B. Martini abſtulerit, tunc demum nobis cedens domos vacuas & horrea demolita.*

Clerici tamen ſui, ſcilicet G. Ridel Archidiaconus noſter, & Nigellus de Saccauer duas Eccleſias noſtras, quas de manu laica receperunt, adhuc detinent occupatas. Et ipſe plures Eccleſiæ noſtræ poſſeſſiones, quas in pacis reformatione ſe promiſerat redditurum, contradicit. Et licèt aliter, quam ipſum deceret, contra pacta ſua, vt pluribus notum eſt, verſaretur: nos tamen enormia damna Eccleſiæ, & irreparabilia videntes, & præcauentes grauiora, veſtro, & Dominorum Cardinalium præeunte conſilio, ad Eccleſiam noſtram laceratam & conculcatam redire decreuimus; vt ſi eam nō poſſemus erigere, & reformare; ſaltem cum ipſa pereuntes, confidentiùs pro ipſa præſentes ſpiritum redderemus. Quod, cùm illi inimici noſtri certiùs didiciſſent; ambiguum eſt, quid veriti, conſilium inierunt cum officialibus Regis, & ſceleratiſſimo illo filio perditionis Ranulpho de Broc, qui in Eccleſiam Dei, publica poteſtatis abutens viribus, iam per ſeptem annos licentiùs debacchatus eſt. 3.

Decreuerunt ergo, vt armata manu portus maris, ad quos nos venturos ſuſpicabantur, militum, & ſatellitum cuſtodia, & diligentia obſeruarent; ne terram poſſemus intrare, quin omnem ſupellectilem noſtram curioſiùs perſcrutarentur; & omnes litteras, quas impetrauimus a maieſtate veſtra, nobis auferrent. Sed nutu diuino contigit, vt 4.

machinamenta eorum nobis per amicos innoteſcerent; qui impudentiam eorum ex nimia præſumptione non paterentur eſſe abſconditam. Nam ſatellites, quos prædiximus, armati littora circuibant, greſſus ſuos dirigentes, prout eis iam dicti Eboracenſis, Londonienſis, & Saresberienſis Epiſcopi dictabant. Elegerant enim ad executionem huius malitiæ, quos nobis nouerant maximè eſſe infeſtos, Ranulphum de Broc, Reginuldum de Vvarenne, Geruaſium Cantiæ Vicecomitem; qui palàm minabantur, ſi fortè præſumeremus applicare, nobis caput amputaturos. Sæpè dicti verò Epiſcopi Cantuariam venerunt, vt ſi ſatellites publica poteſtatis non inflammabant ſatis, eos amplius inſtigarent. Itaque conſiliis eorum diligentius exploratis, vna die antequam mare ingrederemur, præmiſſæ ſunt litteræ veſtræ; ſed & illæ, quibus Eboracenſis ſuſpendebatur, & Londonienſis, & Saresberienſis reuocabantur in ſententiam anathematis, eis traditæ ſunt.

4. Die ſequenti nauem aſcendimus, & in Angliam peruenimus nauigatione felici, adducto nobiſcum ex mandato Domini Regis Ioanne Decano Saresberienſi. Qui armatos, quos prædiximus, vidit non ſine dolore, & rubore, accelerantes ad nauigium noſtrum, vt aduenientibus vim inferrent. Præfatus ergo Decanus timens, ne ſi quid nobis, aut noſtris mali inferretur, in Domini Regis redundaret infamiam: obuiam proceſſit armatis, denuntians eis ex parte Domini Regis, ne nos, aut noſtros læderent, quia hoc contra ipſum Regem, cum quo pacem feceramus, notam proditionis inureret; perſuaſitque eis, vt ad nos accederent inermati. Illi tamen, quia Simonem Senonenſem Archidiaconum nobiſcum adduxeramus, qui amicos, quos habet in Anglia, decreuerat viſitare, exegerunt ab eo iuramentum fidelitatis, quo ſe Regibus noſtris, patri, & filio, contra omnes homines obligaret; nec nos excipientes, nec alium. Sed non nos permiſimus, vt talis obligatio præſtaretur; veriti, ne Clerus regni ad ſimile iuramentum cogeretur, authoritate exempli, ſi domeſtici noſtri obligationes huiuſmodi præſtitiſſent. Quod vtique in diſpendium Sedis Apoſtolicæ, vt authoritas eius euacuaretur aut minueretur in regno, moliuntur ſæpè dicti Eboracenſis, Londonienſis, Saresberienſis, & complices ſui. Officiales verò, qui iuramentum exegerant, pauciores erant, quàm vt poſſent contra voluntatem noſtram in eo loco ad aliquid cogere; eo quod populus de reditu noſtro gaudens, ſi vires putarentur, fortior erat.

5. Inde ad Eccleſiam noſtram venientes, cum magna deuotione à Clero, & populo excepti ſumus, licèt intruſi adhuc violenter incubent Eccleſiis noſtris. In quibus in omni peſte, & vexatione Eccleſiæ præcipui ſunt Gaudefridus Ridel Archidiaconus noſter, & Nigellus de Succanilla Clericus eius; quorum alter, ſcilicet Gaufredus, occupat Eccleſiam de Otteford; alter, videlicet N. de Sacoanilla, Eccleſiam de Berges, quas cum fructibus perceptis, nobis, & Clericis noſtris, quorum ſunt, ex mandato veſtro reddere debuerant. Præcepiſtis enim Domino Rothomagenſi, & Epiſcopo Niuernenſi, vt eos abſoluerent, accepto ſecundùm morem Eccleſiæ Sacramento, & præciperent authoritate veſtra nobis Eccleſias cum fructibus reſignari. Poſtquam verò ad Eccleſiam noſtram venimus; incontinenti nos adierunt Officiales Regis, denuntiantes ex parte ipſius (ſicut eos Dominus Eboracenſis, & Londonienſis, & Saresberienſis Epiſcopi informauerant) vt ſuſpenſos Epiſcopos, & excommunicatos abſolueremus, quia quod contra eos factum fuerat, in Regis iniuriam redundabat, & in euerſionem conſuetudinum regni; promittentes Epiſcopos prouinciæ noſtræ, poſt abſolutionem, venturos eſſe ad nos, & iuri, ſaluo honore Regis, libenter parituros. Nos autem reſpondimus, non eſſe iudicis inferioris, vt ſuperioris ſententiam ſoluat, & quod nulli hominum licet infirmare, quod Apoſtolica ſedes decreuit.

6. Qua tamen illi inſtantius perurgebant, & minabantur Dominum Regem, niſi eis acquieſceremus, mira, & ſtupenda facturum, diximus eis, ſi Londonienſis, & Saresberienſis Epiſcopi iurarent coram nobis in forma Eccleſiæ, ſe veſtro mandato parituros, nos pro pace Eccleſiæ, & reuerentia Domini Regis, cum conſilio ipſius, & Domini Vvintonienſis, & aliorum fratrum noſtrorum ſubiiceremus periculo, & faceremus inde, quidquid poſſemus, ſalua reuerentia veſtra; & eos tanquam fratres chariſſimos diligeremus, & omni manſuetudine, & humanitate tractaremus. Quod cum Epiſcopis ab itinerantibus referretur; reſpondit Eboracenſis, quærens ſeditionis occaſiones, & ſchiſmatis incentores; iuramentum huiuſmodi, niſi de voluntate Regis, non debere præſtari, præſertim ab Epiſcopis, quia erat contra dignitatem Principis, & conſuetudines Regni. Ei verò ex parte noſtra reſponſum eſt, quod iidem Epiſcopi antea à nobis excommunicati fuerant; & non niſi præſtito iuramento, cum nos multis ſollicitationibus interpellaſſent, abſolui meruerunt. Et ſi noſtra ſententia ſine iuramento ipſorum ſolui non debuit, multò minùs veſtra, quæ longè fortior eſt, & incomparabili nobis, & mortalibus cunctis authoritate ſubnixa.

7. Ad quam reſponſionem (ſicut nobis retulere, qui præſentes aderant) Epiſcopi adeò moti ſunt, vt decreuerint venire ad nos, & ſecundùm morem Eccleſiæ recipere abſolutionem; non ducentes tutum, vt pro conſeruandis Regni conſuetudinibus, Eccleſiæ ſe opponerent, & impugnarent Apoſtolicas ſanctiones. Sed homo, pacis inimicus, & Eccleſiæ turbator Eboracenſis, diſſuaſit, conſulens, vt potius adirent Dominum Regem, qui eis ſemper patrocinatus eſt, & nuntios mitterent ad nouum Regem, qui perſuaderent ei, quod eum deponere voluimus: cum nos, Deo teſte, ſi ipſo Eccleſia profuturus eſt, mallemus eum, non modò vnum poſſidere; ſed ampliſſima, & plura regna terrarum. Huius verò legationis ſignifer eſt Archidiaconus noſter: nam Eboracenſis, & duo præfati Epiſcopi citiùs transfretauerunt, vt (quod Deus auertat) circumueniant Dominum Regem, & aduersùs Eccleſiam exacerbent iram eius. Fecerunt autem euocari ſenas perſonas vacantium Eccleſiarum, vt conſilio eorum, contra canones, citra Rege in alieno regno, fratribus ſuis abſentibus, celebrent electionem Epiſcoporum prouinciæ noſtræ. Quod ſi ſic electos noluerimus conſecrare, videntur ſibi habere cauſam ſeminandi diſcordiam inter nos, & Dominum Regem. Nihil eſt enim, quod magis timeant, quàm pacem Eccleſiæ, ne fortè videantur opera eorum, & corrigantur exceſſus. Cætera plura ſupplebit Nuntius, quæ ne tædium parerent, ſchedulæ non cenſuimus inſerenda. Vos, ſi placet, preces noſtras clementer audite. Hactenus Sanctus Thomas ad Alexandrum narrans, ac mœrens cuncta, quæ geſta fuerunt.

8. Inter hæc autem, dum idem Beatus Præſul tot æmulantium laqueis irretitus, & calumniantium telis tranſuerberatus conſtanter reſiſtit: nec minus ideò ad inferiora deſcendens, ſuorum clericorum mores, actúſque; & ſingulorum vitam perſcrutatur: contigit res annalibus his digna, quam

præter

prætermiſſam à vitæ ipſius authoribus, Cæſarius primùm, mox Cantipratanus, atque hic latius proximi æui authores, ſcriptis mandarunt. Ad memoriam reductus Virginis fauor in Pontigniaco olim Thomæ exhibitus, roborauit conſtantiam hominis Dei; & veluti Martyrio præparauit, quo ſe nouerat ſtatim coronandum. Nam quid pro filij gloria poſſet refugere, quem tali conueniebat dignatione Mater Sereniſſima. Sed nos Thomam loquentem proferamus.

9. b lib. 2. boni uniuerſalis c. 29. [b] *Obtenta*, ait, *pace ab Anglorum Rege, Beatus Præſul, & ad propriam ſedem redire permiſſus eſt. Diebus autem pauciſſimis euolutis; Decanus quidam cum ruralibus Presbyteris, Phariſæis calumniantibus nequiores, accuſant quendam vitæ fœliciſſimæ Capellanum, qui nunquam niſi de Beata Maria Virgine conſueuerat celebrare. Iſte, vt totum rei ordinem dicam, adoleſcentiæ tempus attigerat; cum in amorem matris Christi totus æſtuans, prima cum labore litterarum addiſcerat elementa; vt ſic proficiens veniret ad Ordines, & Miſſam in honore matris Christi quotidie celebraret. Sed cum præ nimio feruore, dilationis impatiens, non expectaret tempus in addiſcendis litteris opportunum, importunè obtinuit Presbyter ordinari. Parauit ergo ſibi capellam pulcherrimam, & habitaculum in fundo proprio, vbi cum Clerico, & famulo tantùm, de ſuo patrimonio cælibem ducebat vitam. Qui eleemoſynis, & orationibus inſiſtens, quotidie Beatæ Virgini mira cum deuotione Miſſæ officium exhibebat. Hæc videntes vicini Presbyteri, inuidia tabeſcebant, eò quòd diſſimilis vita eius, alios nollet diſſimilibus ſociari. Et hæc cauſa productionis nequiſſima fuit.*

10. *Citatus ergo coram Archipræſule Sancto Thoma, negare noluit, nunquam ſe, niſi de Beata Virgine celebraſſe; nec habere ſe vſum alterius Miſſæ profeſſus eſt. Miratus ergo Præſul, condoluit Capellano, in nullo tamen ſecum auſus aliter diſpenſare, propter inſufficientiam litterarum, dixit illi. Ceſſes, inquit, à Miſſa, chariſſime, donec aſſequi poteris Sacerdotale officium, quo teneris. Ad hæc verba confuſus Capellanus, venit in Oratorium ſuum; vbi imaginem Beatæ Virginis mirè ſpecioſam ſuper altare locauerat: & ſtans coram imagine, tactus dolore cordis intrinſecùs dixit: Noſti pietatis Mater, & Domina, quod pro tuo ſeruitio ſpreui nuptias nobiles, filiorúmque propaginem non curaui niſi tuis tantùm ſeruitiis inhærere: & ecce iſtis fruſtratus ſum, & inſuper omni abiectione confuſus. Age ergo nunc, quòd tuæ congruit pietati; vt obſequium reddas, quod perdidi: vel certò illud tuum Oratorium diruam, quod conſtruxi. Hæc dicens miro lachrymarum imbre, altare, cui incumbebat, perfudit. Nec mora pietatis Mater, voce per imaginem delapſa, reſpondit: mitis ſis animo, & eſto in pace, chariſſime: accedas ad Præſulem, & ſecretò dicas illi. Hæc tibi Domina per me mandat, ô Domine, quæ in capite Eccleſiæ Pontiniaci Monaſterij tibi anxio femoralia reparauit.*

Ad hanc ergo vocem Capellanus mirificè ſtupefactus, prorupit in laudem, & mox ad Curiam Præſulis feſtinauit. Quem, vt vident Sacerdotes, & Clerici, qui eum pridie in curia confuſum nouerant, ei nequiter inſultare cœperunt, nec eum ad Præſulem intrare permittunt. Poſt horam autem quidam Archidiaconus egreſſus, qui conſcius erat bonitatis, & innocentiæ Capellani; flentem vberrimè ad Præſulem introduxit; Quem, vt cognouit Epiſcopus, leniter ſolatur, & dixit: Patientem te oportet eſſe, chariſſime, & obedire mandatis: ſi quid deeſt tibi in neceſſariis vitæ, libenter opinionis veſtræ cauſa, ſupplebo; hoc verò, quod flagitas, ſalua conſcientia, exaudire non poſſum. Tunc Capellanus, Præſule ſeorſum confidentius euocato: Et tibi, ait, illa mandat Domina, quæ tibi in Pontigniaco Monaſterio, in capite Eccleſiæ femoralia reparauit, vt mihi gratiam reſtituas celebrandi. Hoc dicto, Præſul ad pedes procidit Capellani; annuit votis eius, & offert beneficia, ſi quæ vellet. At ille, ſatis habere, reſpondens, patronæ ſuæ ſeruire; regreditur, tanto deuotius, quantò grauius obligatus. Hactenus Thomas, qui ſtatim ſubiungit. *His itaque geſtis, non multis diebus pòſt Beatus Thomas, pro Eccleſia Dei Martyrio coronatus eſt. Secretum autem miraculi, quod narraui, manſit incognitum, vſque ad ſupradicti obitum Capellani. Non diu autem poſt, annis fermè tribus, poſtquam corpus Sancti Thomæ eleuatum eſt, mihi à fide digniſſimis reuelatum eſt, quod conſcripſi.* 11.

Cæſarius paulò aliter rem narrat, nec femoralia, ſed cilicium aſſutum tradit, quod nos etiam ſuperiùs adnotauimus. Porrò hæc ad Clericum dixiſſe Virginem Matrem [c]. *Dices ei pro ſigno, quod cum tali hora, & in tali loco cilicium ſuum diſſutum reſarciret, ego ex vna parte tenebam adiuuans eum: ſtatimque credet tibi.* Vtcumque fuerit, ingens dignatio Virginis, & mira Thomæ ad Martyrium præparatio; ſed iam qualiter tandem paſſus ſit, ſequenti capite venit declarandum. 12. c lib. 7. Dialog. c. 4.

1. Natale Christi cum Henrico filio celebrare prohibitus, 2. Cantuariæ Thomas celebrat. Seminantes inter ſe, & Regem diſcordias, publicè damnat. 3. Commotus Rex in Sanctum, milites commouet. 4. Qui irreuerenter primùm; 5. Sed mox ſacrilegè, 6. in Eccleſiam, & Beatum virum irruunt. 7. Et tandem trucidant. 8. Variæ reuelationes de gloria Martyris, 9. & cilicium inuentum ad eius corpus. 10. Habitus Monachalis nunquam dimiſſus, & miraculum in funere oſtenſum. 11. Ratio temporis, concordatique authores. 12. Quid de ſacrilegis? 13. De quibus etiam varietas concordata: 14. & Henrici aliqualis excuſatio.

CAPVT IV.

1. PRETIOSAM mortem glorioſi Chriſti Athletæ, iam tàdem illaturi noſtris Annalibus; inde præcipue initium auſpicemur, vnde incepit Rogerius, qui cuncta cæteris aptiùs concinnauit. *Ea tempeſtate*, ait [a], *erat Henricus Rex Angliæ Regis Henrici filius in Anglia, & Natiuitas Domini, quam Rex ille cum primatibus terræ ſuæ ſolenniter celebraturus erat: Ad quam B. Thomas, licèt non eſſet inuitatus, ire propoſuit. Et cum Londonias veniret, venit ad eum Gozelinus frater*
a in Annalibus.

Regina, & prohibuit ei ex parte Regis, ne vlterius procederet. Et ſic Beatus Thomas Cantuariam reuerſus eſt. Ergo damnis iterum, & atrocioribus iniuriis ſupra modum, & numerum Athleta Chriſti affectus eſt; & edicto publico præceptus, Eccleſia ſua ſepta non exire. Ita Rogerius. At quæ poſt hæc, tam ab ipſo Sancto in Anglia, quàm contra eum in Normania geſta ſunt, Magiſter Eduardus narrat, dum ita ſcribit.

2. [b] *Reuerſus domum* (ſcilicet Sanctus Thomas) *cum ſumma animi deuotione, ac puritate celebrauit Chriſti Natale; atque eo ipſo die poſt concionem, terribili ſententia perculit vnum ex Regis Miniſtris, propter facinus quoddam, & caſos Miniſtros ſuos: itémque Ranulphum hominem ſceleſtum totius malitiæ incentorem. Tandem adiecit: à Ieſu Chriſto maledicti ſint, & à cœtu Sanctorum deleatur eorum memoria, quicumque inter me, & dominum meum Regem, odium & diſcordiam ſeminabunt. Abierunt tunc quidem magni viri ad Regem, & Sanctum Martyrem apud eum detulerunt; ita vt Rex grauiſſimè commotus, iteratis vocibus, ita dixiſſe feratur: Inertes, ac miſeros homines enutriui, & erexi in Regno meo; qui nec fidem ſeruant Domino ſuo, quem à plebeio quodam clerico tam probroſè patiuntur illudi. Aderant ibi nobiles quatuor, generoſè conſpicui, & è familia Regis. Ij hæc verba ex ore Regis rapientes, ſecus ea, quàm Rex vellet, interpretati ſunt: móxque in necem Sancti viri conſpirarunt: neſcientéque Rege, mare celerrimè traiecerunt.* Hactenus Eduardus, qui addit Regem, cum impium facinus ex militum diſceſſu ſuſpicaretur, miſiſſe nuntios, qui illos reuocarent. Sed tardos heu! nec anteà peruenturos ad præeuntes, quàm facinus horrendum perpetraſſent. Fabulæ quàm hiſtoriæ proximius credo id, quod Polydorus Virgilius [c] memoriæ prodit: non ideo tamen ſilentio prætereundum. *Vt Thomas Regis hoſtis habitus eſt, cœpit ſic vulgò negligi, & contemni, vt, cùm veniſſet aliquando Strodum, qui vicus ſitus eſt ad Meduciam flumen, quod Roffeſtriam alluit, eius loci accolæ, cupidi bonum Patrem ignominia aliqua afficere non dubitauerint, amputare caudam Equi, cui inſidebat; ſeipſos perpetuo probro obligantes. Nam poſtea nutu ita Dei ita accidit, vt omnes ex eo hominum genere, qui hoc facinus feciſſent, nati ſint inſtar brutorum animalium caudati. Sed ea infamia nota iampridem cum gente illa eorum hominum, qui peccauerunt, deleta eſt.* Hæc Polydorus. Verùm quod attinet ad Martyrium Sancti pergit Rogerius.

b In vita Sancti apud Surij tom. 6.

c In hiſtor. Anglic. ſub Henric. 2.

3. *Vix Pater Sanctus in Eccleſia ſua per menſem moram fecerat* (intellige, ex quo à Gallia in Angliam rediit) *& ecce quinta die Natalis Domini venerunt Cantuariam quatuor milites, imò Sathanæ conducti ſatellites; quorum nomina ſunt hæc. Vuillelmus de Traci, Hugo de Moreuilo, Richardus Brito, Reginaldus filius Vrſi: viri quidem generis præeminentia conſpicui, ſed enormis ſceleris auſu, militiæ gloriam, & ſtemmatis titulum perpetua ignominia mox damnauêre. Hi ergo introeuntes ad Archiepiſcopum; & quia non directa in manu eorum ſalus, ex concepta malitia, ſalutationis eloquium prætermittentes, cum faſtu, & ſuperbia alloquuntur.* Ita Rogerius: ſed diſtinctiùs eadem, Magiſter Eduardus in vita Sancti [d]. *Illi homines nefarij poſtquam in Angliam venerunt, adiunctis ſibi quibuſdam Miniſtris Regis, quos Archiepiſcopus excommunicauerat, & militum, ſatellitúmque coacta manu, mentiebantur ſe iuſſos à Rege, tollere è medio Archiepiſcopum. Itaque die illo, qui Sanctorum Innocentium feſtum ſequitur, abſoluto iam prandio, ſeſe colligunt aduersùs virum pium, & innocentem, qui iam in interiorem domum ſeceſſerat cum domeſticis, de negotiis tractaturus. Soli autem quatuor, cum vno ſatellite ingreſſi ſunt; iiſúmque illis obuiam eſt honorificè, tanquam domeſticus Regis. Illi iubent dici Archiepiſcopo, velle ſe cum ipſo, Regis nomine colloqui. Annuit vir Sanctus, vt introducantur. Introducti diu ſedent taciti; & neque ſalutant, neque appellant Archiepiſcopum. Tacet iam ipſe aliquandiu; poſtea ſalutat pacificè. Illi pro ſalutatione reddunt maledicta, adeóque in necem eius ferebantur præcipites, vt niſi oſtiarius Clericos, quos vir Sanctus exire iuſſerat, reuocaſſet, haſta quadam, quæ illic ſtabat, illum confodere voluerint, vti poſtea ipſi confeſſi ſunt.*

d apud Surij tom. 6.

Inter autem reuerſis Clericis, qui primarius erat in his quatuor viris, ita ait: Rex controuerſiis omnibus conſopitis, te ad ſedem tuam remiſit; tu maleficiis beneficia compenſans, eos, quorum opera filius Regis coronatus eſt, à ſuo Miniſterio ſuſpendiſti; Miniſtros Regis anathemate percuſſiſti: vt ſatis appareat, te filio Regis, modo quo poſſis, coronam auferre conſtituiſſe. De his vtrum coram Rege purgare te velis, edicito. Ea enim cauſa nos huc miſſi ſumus. Reſpondit vir Sanctus: Teſtis eſt Deus, nunquam me filio Regis coronam eripere voluiſſe, cui ego mallem tres alias adiungere, cum regnis ampliſſimis, modò id rectè, atque ordine fieri poſſit. Neque verò ego ſuſpendi à Miniſterio Epiſcopos, ſed Dominus Papa id fecit: nec me decet abſoluere, vt vos vultis, quos ille ligauit. Tum illi: iubet, inquiunt, Rex, vt cum omnibus tuis è regno excedas. Contra, Archiepiſcopus: ſed me deinceps, ait, Deo propitio, nemo inter, & Eccleſiam meam, & mare conſpiciet. Non veni vt fugerem: hìc me reperiet, ſi quis quæſierit. Illis obiicientibus, quod animi furore percitus Miniſtros Regis ex Eccleſia turpiter eieciſſet, vir Sanctus cum multo ſpiritus feruore illis reſpondit: Quiſquis auſus fuerit Sanctæ Romanæ ſedis inſtituta, vel Eccleſiæ Chriſti iura violare, nec vltro ſatisfecerit, non parcam, nec differam Eccleſiaſtica cenſura coërcere peccantem. Hac illi viri Dei conſtantia perculſi propiùs accedunt, dicúntque ei: In capitis tui periculum hæc prolocutus es. At vir Sanctus: Non me, inquit, terrent minæ veſtræ: nec gladij veſtri promptiores ſunt ad feriendum, quàm ego ad Martyrium obeundum. Alium quærite, qui vos fugiat: me collato pede pro Domino meo præliaturum comperietis. Illis cum clamore, & contumeliis exeuntibus, vir Dei ſuos conſolabatur, & vt nobis viſum eſt, qui præſentes aſſuimus, ita ſedebat imperterritus, ac ſi ad nuptias inuitatus eſſet ab illis. 4.

Mox reuertuntur illi loricati, accinctíque gladiis, & ſecuribus armati. Fores autem clauſæ erant, nec pulſantibus aperiebantur. Tunc illi occultiore via per pomarium ad ſepem ligneam diuertunt, ferróque, & magna vi ſibi aditum parant. Eo horribili ſtrepitu Miniſtri, & Clerici penè omnes territi fugerunt. Hortantibus illis, qui remanſerant, vt Sanctus vir in Eccleſiam ſe conferret, planè recuſauit. 5.

Non

Non enim tali caſu fugiendum erat, ſed dandum potiùs ſubditis exemplum, vt mallet quiſque feriri gladio, quàm videre legis diuinæ contemptum, & ſacrorum canonum euaſionem. Inſtabant verò Monachi, aiebant indecorum eſſe, à veſpertinis laudibus, quæ tunc celebrabantur, ipſum abeſſe. Ille verò non ceſſit, veritus ſe priuatum iri optata Martyrij corona, ſi in templum eſſet ingreſſus; cùm reuereutia arceri poſſent, à tanto ſcelere parricidæ illi. Sanè poſtquam ab exilio reuerſus fuit, ſic dixiſſe fertur, tanquam certus iam ſe per Martyrium hinc emigraturum. Habetis hic dilectum Deo, ac verè Martyrem Elphegum: aliam quoque vobis ſine mora diuina miſeratio prouidebit. Monachi autem cùm eum permouere non poſſent, valde inuitum aſportarunt in Eccleſiam; quam cùm ingreſſi eſſent, quatuor illi nobiles curſu rapidiſſimo ſecuti ſunt eum cum Hugone ſubdiacono deplorata nequitia, quem malum clericum appellabant. Volentes autem Monachi obſerare fores Eccleſiæ prohibiti ſunt à Sancto viro, qui tunc præclarè dicebat. Nos patiendo potiùs, quàm pugnando, ex hoſte triumphabimus: neque eò huc venimus, vt repugnemus, ſed vt patiamur.

6. *Adſunt mox ſacrilegi carnifices, exclamántque furibundi: Vbi eſt Thomas Beketh, Regis, & regni proditor? Eo non reſpondente, maiori contentione vociferantur: Vbi eſt Archiepiſcopus? Tum ille planè intrepidus, & imperterritus, ecce adſum, inquit, non proditor Regni, ſed Sacerdos. Paratus ſum pro illo mori, qui me redemit ſanguine ſuo. Abſit, vt propter enſes veſtros, aut fugiam, aut à iuſtitia recedam. At illi, Abſolue, inquiunt, quos excommunicaſti, & ſuſpendiſti à ſuo officio. Nulla, ait vir Sanctus, ab illis exhibita eſt ſatisfactio, itaque non abſoluam. Rurſus illi: Nunc igitur morieris, & recipies pro meritis. Ego verò, ait Sanctus Martyr, pro Domino meo mori paratus ſum, vt Eccleſia meo ſanguine pacem, & libertatem aſſequatur. Præcipio autem ex parte omnipotentis Dei, ne quenquam ex meis lædatis. Mox illi, facto impetu, in eum irruunt, conantúrque extra fores extrahere, illic eum, aut iugulaturi, aut vinctum aſportaturi, vti poſtea confeſſi ſunt. Sed cùm difficile poſſet loco moueri, & vnum ex eis acriùs inſiſtentem à ſe remouiſſet; is terribili incenſus furore, enſem contra eius verticem vibrauit. Tum verè pius, & Sanctus vir cernens adeſſe horam qua promiſſam perciperet Martyrij coronam, ceruicem inſtar orantis inclinauit, iunctiſque, & ſurſum erectis manibus, Deo, & Sanctæ Mariæ, Beatóque Martyri Dionyſio, ſuam, & Eccleſiæ, cauſam commendauit.*

7. *Vix ea prolocutum, nefandus vir, metuens ne populus eum eriperet ex manibus ipſorum, coronam capitis eius, vulnere capiti inflicto, tanta vi amputauit, vt pariter ſecaret, & præcideret brachium iſthac referentis; qui ſolus cunctis, & Monachis, & clericis præ metu fugientibus, Sancto Martyri conſtanter adhæſit, & inter vlnas eum continuit, donec altera earum amputata eſt. Additus inde eſt alter ictus, in ſacrum corpus eius, & ille manſit immotus, nihil ſe commouens. Tertiò percuſſus, genua flexit, dicens ſubmiſſa voce: pro nomine Ieſu, & Eccleſiæ defenſione mori paratus ſum. Tum verò tertius ex illis ſacrilegis percuſſoribus, ita procumbenti graue infixit vulnus, vt cum ſanguine pariter, è capite cerebrum in eius faciem deflueret. Quartus interim abigebat ſuperuenientes, vt cæteri poſſent in ea horrenda cæde liberiùs verſari. Quinto loco acceſſit is, quem ante diximus, Hugo ſubdiaconus execrabilis, & poſito pede in collum Sanctiſſimi Martyris, quod ſine horrore dici non poteſt, cerebrum cum ſanguine per pauimentum ſparſit, aitque ad illos quatuor: Abeamus hinc: iſte poſthac non reſurget.* Hactenus Eduardus de morte Sancti, adeò concinnè, & grauiter; vt vix potuiſſet interrumpi, aut inuerti ſine piaculo.

Addit Rogerius reuelationem, & miraculum à morte ſequuta, quæ non licet ſilentio præterire. Sic autem ait. *Eodem die* (ſcilicet quo paſſus eſt) *poſſio Beati Thomæ reuelata eſt Beato Godrico anachoretæ per Spiritum ſanctum apud Finizhale, qui locus diſtat à Cantuaria plusquàm per centum ſexaginta milliaria. Monachi autem Cantuarienſis Eccleſiæ clauſerunt oſtia Eccleſiæ, & ita permanſit Eccleſia ſuſpenſa à celebratione Miſſæ ferè per vnum annum, quouſque receperunt reconciliationem Eccleſiæ per Dominum Papam Alexandrum. Monachi verò detulerant Martyrē ſuum, & poſuerunt nocte prima in choro, agentes circa illum exequias defunctorum. Et veraciter dicitur, quòd expletis circa corpus exequiis humanitatis, cùm iam in choro iaceret ſuper feretrum, circa auroram leuata manu dextera, dedit benedictionem: deinde ſepelierunt eum in crypta.* Addam & aliam, ex Beato Antonino reuelationem cuidam iuueni factam, quæ ita habet [e]. *Cùm quidam iuuenis infirmaretur, à corpore egreſſa anima, iterum reuerſa eſt ad illud: dixitque raptum in cœlum ſe vidiſſe ſedem quandam vacuam valde ornatam, inter Apoſtolos ſitam. Percunctante autem anima illa, cuius eſſet hæc ſedes parata [f], & magnifica? reſpondit Angelus. Cuidam magno Sacerdoti Angliorum reſeruatur. Quod intellectum eſt de Beato Thoma.* Idem author præceſſiſſe ſigna in cœlo paulò antè tradiderat: niſi quòd in tempore quadriennio integro errat.

8.

e 2. part. tit 17. c. 3. §. 1.

f cap. 1. §. 11.

Pergit Eduardus cætera deſcribere, & primò de cilicio, quod ad Sancti Præſulis corpus inuentum eſt. Cùm enim iuxta Ciſtercij ritum abluendum, ante ſepulturam, exueretur, *Ad nudam carnem* (ait) *apparuit cilicium adeò pediculis refertum, vt Martyrium, quod pridie vir Sanctus perpeſſus erat, iſto tolerabilius videretur. Porrigebatur autem illud cilicium vſque ad genua, eóque admodum strictè femur cinctum erat. Ea res conſpecta, largos ex præſentium oculis lacrymarum imbres expreſſit. Apparebat enim tunc rigor pœnitentiæ, & vitæ aſperitas, atque ſanctitas, quæ antea vix pauciſſimis familiaribus cognita fuerat.* Hæc Eduardus. Vincentius Beluacenſis non cilicium tantùm tunc palàm factum; ſed alia opera ſanctæ charitatis, humilitatiſque, quæ hactenus vix nota eius domeſticis [g]. *Sub pretioſis veſtibus* (inquit) *ciliciatus erat; & in ſecreto conclaui pedes pauperum lauabat.* Et paulò inferiùs. *Quod ſingulis diebus tredecim pauperes includi faciebat in ſecretiori cellula; & poſt refectionem ſingulis deuotè pedes lauans, tres argenteos dabat.* Extat epiſtola (ſermonem potius dicam) Petri Bleſenſis, de Sancti viri meritis, tunc recens coronati Martyrij palma. Extant & aliæ, quæ longum hîc adducere.

9.

g in ſpecul. Moral. part. 10. diſt. 5.

10. Inuenio etiā in Quadripartita hiſtoria Sancti religioſè obſeruatū ab authoribus, quē ſemel Monachalē habitū induit in Pontigniaco, nunquam depoſuiſſe; exteriùs æquè, ac interiùs perſeuerantem, neq; ipſa morte ab illo diuidendū. Certè cùm poſt adeptam Martyrij palmā, ex more lauandus, vt dictū eſt, & Pontificalibus induendus denudaretur [h].

h lib. 3. c. 12.

Corpus eius,inquiunt,cilicio ſui duritia moleſto, inuolutum inuenerunt;habitúmq; Monachalem ſuperindutam, ſtamineam ſcilicet tunicam, & cucullam. Sic,quod ſemel aſſumpſit,nunquam dimiſit, Religionis inſigne, quod viro Sancto glorioſum in morte fuit. Nec tacendum ex Beato Antonino, quantumuis iam ad alia properantibus, inſigne miraculum, quod eius item exequias illuſtrauit.

i Titul.17. cap.3.§.2. Quod [i] *cum Miſſam clerici cantare inciperent defunctorum,ſcilicet,*Requiem æternam;*ſubitò(vt fertur,& ſcribit Iacobus de Voragine) audita ſunt voces Angelorum concinneatas.* Lætabitur iuſtus in Domino. *Et clerici illud proſequuti ſunt.* Hæc Sanctus Scriptor,quæ etſi omiſſa ab aliis,qui tunc præſentes fuerunt,ſuſpecta teneantur: eius tamen fulcita authoritate, non putaui ſilentio prætereunda.

11. De tempore martyrij,hæc Eduardus. [k] *Caſus eſt vir pius à crudeliſſimis illis carnificibus, tempore ſacro, & loco ſacro,in ipſa domo Dei, IV. Kalendas Ianuarij anno Chriſti Milleſimo,centeſimo,ſeptuageſimo.* Nec diſſimilia authores Quadripartitæ.[l] *Paſſus eſt autem egregius Dei Athleta Thomas Cantuarienſis Eccleſiæ Archiepiſcopus, totius Angliæ Primas,& Apoſtolicæ ſedis Legatus, anno ab Incarnatione Domini, Milleſimo, centeſimo, ſeptuageſimo, ætatis verò ipſius anno quinquageſimo tertio, quarto Kalendas Ianuarij,feria tertia,hora quaſi vndecima, vt dies quintus Dominicæ Natiuitatis ad miſeriam, eius fieret natalis ad gloriam.* Verum eſt tamen Rogerium in Annalibus, & Robertum de Monte, alióſque,rem in ſequentem annum diſtuliſſe,additis verſibus,quæ fidem concilient dicto.

k apud Surium. tom.6.

l vbi ſuprà.

Annus milleſimus centenus ſeptuagenus
Primus erat,Primas quo ruit enſe Thomas,
Quinta dies Natalis erat,flos orbis ab orbe
Pellitur,& fructus incipit eſſe Poli.

Sed nodum Cardinalis Baronius ſoluit, quod alij annum à die Natalis Chriſti, alij ab Octaua incipiunt numerare. Inde,qui inter hos terminos clauduntur, ab illis ad initium ſequentis anni, ab his ad finem huius pertinere, ſine vlla diſcordantia commemorantur. Atque hæc ſatis de conſummatione Martyris Thomæ: vel in hoc Chriſto ſimilis, quod vicerit à morte, atque ipſos hoſtes moriendo ſuperauerit. Quippe quæ hactenus viuenti denegata,conceſſa defuncto, multis inſuper additis,quæ ſuo loco,& tempore reddemus.

12. De ſacrilegis, poſt patratam Sancti cædem, in ſua,& ſuorum bona debacchantibus, hæc ex Magiſtro Eduardo, pro complemento pertinentium ad hunc annum,accipiat lector. *Cæde perpetrata, infœlices illi, & cæteris homicidis immaniores, gloriabundi per ædes, & officinas Archiepiſcopi diſcurrunt,aurum,& argentum,veſtes,vaſa pretioſa,libros, & Eccleſiæ chartas, atque priuilegia, permultáque alia diripiunt. Inde in eius Clericos, clientes, & parentes ſuam exercet tyrannidem publica poteſtas; diuerſíſque affectos contumeliis,priuat facultatibus;ita vt miſeri, & mendici per ignotas prouincias diſperſi ſunt.* Hæc Eduardus.Quæ eadem Ioannes Sariſberienſis,qui præſens fuit,Ioanni Pictauienſi Epiſcopo ſcribit. Addens vlterius, ſæuitiem etiam in mortuum,quem Eccleſiaſtica ſepultura indignum

m Epiſt.286. iudicauiſſent. [m] *Nec tamen in his omnibus,ait,perſecutorum quieuit furor, dicentium corpus proditoris inter Sanctos Pontifices non eſſe humandum:ſed proijciendum in paludem viliorem, vel ſuſpendendum eſſe patibulo. Vnde Sancti viri qui aderant, vim ſibi timentes inferri, eum in crypta antequam ſatellites Sathanæ, qui ad ſacrilegia perpetranda conuocati fuerant,conuenirent, ante altare Sancti Ioannis Baptiſtæ,& Sancti Auguſtini Anglorum Apoſtoli in ſarcophago marmoreo ſepelierunt:* Hæc de execrandis perditorum hominum geſtis,ex abyſſu in abyſſum præcipitatis,

At qualiter poſt patratum tandem ſcelus, pœnitentia, an deſperatione acti, præſentiam Regis fugerint,in cuius cuncta obſequium perpetraſſent; qualiſque eos diuina vindicta ſequuta ſit,Rogerius Ovvedinus deſcribit in Annalibus.[n] *Milites autem,* n anno ſeq. *ait,qui illud prophanum opus perpetrauerant,ſtatim prophani operis ſui conſcij,& de venia deſperantes;ad Curiam Regis Angliæ,vnde venerant,redire non auſi fuerunt;ſed in occidentales partes Angliæ ſeceſſerant, vſque ad Enareſbure villam Hugonis de Moge-ville;& ibi tandiu remanſerant, donec viles habiti fuerunt,à compatriotis illius prouinciæ. Omnes enim illorum vitabant alloquia;nec aliquis cum eis manducare,vel bibere volait. Soli ergo manducabant, & ſoli bibebant, & fragmenta cibariorum ſuorum proiiciebantur canibus,& cum inde guſtaſſent,nolebant, inde quicquam comedere. Ecce manifeſta, & digna Dei vindicta;vt illi, qui contempſerant Chriſtum Domini,à canibus etiam contemnebantur.* Hactenus ille. Qualiter verò, tandem ad ſe reuerſi Alexandrum adierint;& pœnitentia deuotè,ab eo accepta,quod Sancti meritis accidiſſe non dubitamus, Hieroſolymis extremum diem clauſerint; ſuo loco inferius referemus. Non ſum ignarus Beatum Antoninum aliter ſcripſiſſe,adeò in ſacrilegos deſæuiiſſe diuinam iram, [o] *Vt aliqui ſibi digitos dentibus* o part.2. tit. 17.c.3.§.2. *fruſtratim diſcerperent, alij ſanie diffluentes defecerunt;alij paralyſi diſſoluti,alij amentes effecti, iniuſtæ mortis ſancto illata, clara iudicia præſtiterunt.* Sic Antoninus. Nicolaus Arsfeldius diuidit; & Guilielmum, [p] qui primus gladium vibrauit in caput p Sæcul.12.c. Martyris,ſubſtitiſſe in Sicilia, ibidemque terribili quodam mortis genere,carne ipſa à neruis,& oſſibus fruſtratim deſiliente,periiſſe affirmat:tres reliquos profectos Hieroſolymam, ibidemque vſque ad mortem perſeueraſſe.

Addam in aliqualem Regis excuſationem id, 14. quod memoriæ produnt Authores graues, tanto affectum dolore ex morte Pontificis, ſiue fortè ex infamia, quam ſe inde contracturum non dubitabat, vt multo tempore negotiis ſe ſubſtraxerit, & ſibi ſoli vixerit:ſatius reputans à nemine videri, neminem alloqui,quam crimen vultu prodere;ait, ſi diſſimularet,damnari poſſe;quaſi iam totum pudorem effudiſſet. *Dum iſta fiunt* (ait Polydorus Virgilius [q]) *Henricus Rex, qui aliquot dies Argen-* q in Henriq. *tonæ ſubſtitit, ob rem acerbiſſimam mœrens, nulli mortalium de quauis cauſa agitanda poteſtatem ſui conueniendi fecit, præ doloris magnitudine; cum ſe infamia commiſſi criminis aſpergi ſentiret. Legatos tamen Romam miſit,partim purgatum facinus, partim veniam impetratum à Romano Pontifice,quod ex eo,quia temerè ira percitus in Cantuarienſem probra iactaſſet,ſui cauſam arripuiſſent ad tantum ſacrilegium perpetrandum;partim denique oratum,quò ille vellet in Angliam legatos mittere, qui de morte Antiſtitis Thomæ,iuxta atque Sacerdotalis Ordinis ſtatu cognoſcerent.* Ita Polydorus. Et de Legatorum aduentu nos plura infra. Nunc reliqua huius anni proſequamur.

1. *Pſeudo-papa Paſchalis infælix mors.* 2. *& Friderici edictum pro ſucceſſore,* 3. *in noſtros primùm minax, mox retrocedens.* 4. *Alexander, & Pontius eundem adeunt.* 5. *& de pace cum Eccleſia Dei conueniunt, cui etiam pertractanda præficiuntur.* 6. *Tum Pontio apud Pontificem retento,* 7. *Alexander cum litteris eiuſdem,* 8. *honorificis ſatis,* 9. *Capitulum Generale celebraturus, Ciſtercium adit.* 10. *Vbi Hugonem Burgundum admittit in fratrem, exemptione obtenta:* 11. *Atque inſtrumento deſuper confecto.* 12. *Fruſtrati interim in Italia tractatus pacis.*

CAPVT V.

1. HOc ipſo anno Guidonem Cremenſem, Pſeudo Paſchalem dictum, cum apud Beati Petri Eccleſiam incubaret, & in erroris ſui pertinacia demoraretur; ab eodem Apoſtolo immiſſus cancri morbus abſumpſit: & tandiu, cum pulmonis anhelitu, ſaniem emiſit fœtidam, donec impœnitentem ſpiritum exhalauit; & peſſima, ac ſimillima vitæ morte occubuit. Hæc ferè totidem verbis acta Alexandri [a]. Porrò ſchiſmatici illicò Imperatoris tunc præſentis iuſſu, Romæ in ipſius locum ſubſtituere hominem quendam nequam, nomine Ioannem, natione Vngarum, & furto pridem infamem; quem ex Monacho, & Abbate Monaſterij Strumentis, Victor IV. Antipapa Epiſcopum Cardinalem Albanenſem, vel, vt alij tradunt, Tuſculanum creauiſſet. Qui Calixti III. appellationem adſumens, in ſchiſmate contra Alexandrum ſedit annos octo, plus minúſve: Imperatoris Friderici perpetuo ſtudio; non charitate in ipſum, ſed odio in Alexandrum; atque cœptæ perfidiæ obſtinatione. Itaque, occaſione nouæ electionis, innouata edicta, relegantia quoſcumque non obſequentes: & quo longiùs à vero Calixtus aberat, eo maiori violentia retinendos; noua pericula noſtris attulere: Hemmenrodenſibus Monachis præcipuè, iamiam ceſſuris loco, Germaniáque; ni Sancti ſenis Dauid orationibus, ac meritis pretioſis, detinerentur. Extat de his Cæſarij teſtimonium Heiſterbacenſis Monachi, quod nobis venit hoc loco tranſcribendum.

a apud Bar.

2. [b] *Tempore ſchiſmatis, quod fuit inter Alexandrum, & Calixtum, ſub Friderico Imperatore, qui eiuſdem ſchiſmatis author erat, & defenſor; compellebantur omnes Eccleſiæ per vniuerſum orbem Romanum litteris Imperialibus, iurare fidelitatem, & obedientiam Calixto, quem ipſe Papam creauerat; reſiſtentes verò iuſſi ſunt exulare. Cùm huiuſmodi litteræ exhibitæ fuiſſent conuentus de Hemmenrode, & fratres vnanimi conſilio dicerent, ſe nequaquam velle recedere ab vnitate; præceptum eſt eis, vt celeriùs exirent de Romano Imperio. Viri illi virtutis, diuinum timorem, minis Regiis anteponentes; cùm iam res ſuas, & veſtimenta ſarcinaſſent, ordinatique fuiſſent in diuerſas domos regni Francorum; dicebat vnus eorum Venerabili Sacerdoti Dauid Monacho ibidem: Pater, ignoras quia omnes migrabimus de loco iſto? Ita enim intentus erat cœleſtibus, vt quid in exterioribus ageretur, prorſus ignoraret: cui cum miranti, & interroganti cauſam, ille negotium totum explicaret; maximam in Domino habens fiduciam, vir beatus reſpondit: Confortamini fratres, non enim deſerit Dominus ſperantes in ſe. Antiphonam, quæ in nocte dicetur ſuper* MAGNIFICAT, *fortiter, & cum lachrymis cantate, & Dominus conſolabitur vos.*

b lib. 2. Dialog. c. 59.

3. *Erat autem Dominica ante Aduentum, in qua Antiphona eſt ſuper* MAGNIFICAT: Qui cœlorum contines thronos, & abyſſos intueris, terram pugno concludis, exaudi nos in gemitibus noſtris. *Ipſe verò Sanctus intrans Oratorium, effudit animam ſuam in oratione, cum multis lachrymis diuinam interpellans clementiam. Acquieſcentes eius conſilio fratres, eandem Antiphonam tantò intentius cantabant, quanto fortius cantantes anguſtia premebat, & ad cantandum incitabat. Flexus pius Dominus lachrymis ſeruorum ſuorum, Imperatoris cor mutauit, & miſſa ſunt litteræ ſub feſtinatione, vt manerent, orarénque pro Imperio.* Hactenus ibi de conſtantia Hemmenrodenſium; quos, quanti fecerit Fridericus, ſatis conuincit, quod à prioribus edictis excepti fuerint; & ne citatos quidem per hoc vltimum, atque abire paratos, paſſus ſit; quin aduocatos ad Deum ſibi elegerit. De ſanctitate Dauidis ſuperiùs aliqua, & plura nobis infra dicenda erunt.

Cæterùm, quod Fridericus eoſdem viros Imperij fines exire non permiſerit, vltra conceptam ſanctitatis ipſorum venerationem, inde fortaſſe ortum, quod hoc anno circa Purificationem Beatæ Virginis, cum Norembergæ Comitia celebraret; ab Alexandro, & Pontio, Abbatibus Ciſtercij, & Claræuallis, conuentus legitur, perſuaſuſque, vt Catholicæ Eccleſiæ, & Alexandro, per Bambergenſem Epiſcopum, quem idem Pontifex tanquam ſibi fidum gratanter ſuſciperet, odio poſtpoſito, reconciliaretur. Certè eius temporis author Radeuicus hæc de vtriuſque ſancto zelo; necnon & conniuentia Imperatoris, quæ apud ipſum vtriuſque erat authoritas, ſcripta reliquit [c]. *Anno M.C.LXX. intrante Quadrageſima, Ciſtercienſis, & Claraualenſis Abbates Imperatorem conueniunt ſuper ſchiſmate: eique ſuggerunt, vt Bambergenſem Epiſcopum cum eis Romam deſtinet. Quod & factum eſt.* Hæc Radeuicus. 4.

c in Appendice.

Carolus Sigonius, recentior quidem author, ſed qui res Italiæ accuratè concinnauit, hæc ipſa fuſius tradit, atque diſtinctiùs: Sic enim ait [d]. *Poſtremo anno, qui fuit milleſimus, centeſimus, ſeptuageſimus, Fridericus Natalitiis Domini in Alſatia celebratis, in Purificatione Conuentum habuit Norimbergæ. Ibi Abbates Ciſtercienſis, & Claraualenſis profeſſi ſunt, ſe ad Alexandrum in Italiam profecturos, & res cum eo compoſituros; ſi Fridericus Bambergenſem Epiſcopum ſibi concederet ſocium, qui vnus cum Alexandro, ex Germaniæ Epiſcopis, ſentiebat. Non reſpuit conditionem Fridericus, vt qui Lombardos ab Alexandro deſerto ſe faciliùs confideret ſubacturum. Atque ita omnes ire, cum litteris de pace mandatis, præcepit.* Ita, ex antiquis, Carolus Sigonius, quibus ſancti vtriuſque Abbatis Alexandri, & Pontij ſanctum zelum, tum & authoritatem apud Principem: demùm reuocati mandati per Fridericum, de exilio Hemmenrodenſium, occaſionem, 5.

d lib. 14.

nem, videre licet. Nec dubium alios edicto comprehenſos, ex eadem familia Ciſtercienſi, quus egreſſuros non minùs detinuerit. Niſi quod illis, ſeu Sancti Dauid fides, ſiue Cæſarij calamus profuere; cæteros hactenus à nemine ſcriptos coniectari conceſſum, non adfirmare.

6. Inter hæc cum inſtaret menſis September, & in eo Concilium Generale, ex more celebrandum totius Ordinis; Alexander, negotio adhuc infecto, Ciſtercium proficiſcitur, Archiepiſcopis, Epiſcopis, Abbatibus ibidem congregandis, ex debito ſui officij, præfecturus; relicto interim Pontio apud Pontificem, qui cuncta pertractaret vtriuſque nomine: & litteris ab eodem acceptis, grauibus ſanè, ſed longè dulcioribus; quæ excuſarent abſentem, atque vtriuſque, & totius Ciſtercij, in ſe, & in Eccleſiam eximia merita, cum laudibus, & gratiarum actione, etiam ſupra conſuetum, commemorarent. Extat tranſſumptum litterarum Apoſtolicarum, quas Ciſtercio glorioſas, & honorificas, tum ad hiſtoriam plurimùm facientes, piaculum putarem, ſi præterirem. Sic autem habent.

7. [d] *Alexander Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, Venerabilibus fratribus, Archiepiſcopis, Epiſcopis, & dilectis filiis vniuerſis Abbatibus in Ciſtercienſi Capitulo congregatis, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem.*

d tom. 1. priu. in fine tomi.

Inter innumeras mundani turbinis tempeſtates, quas contra Eccleſiam Dei, & nos ipſos feruentis perſecutionis procella commouit, magnum nobis eſt præſtitum, Deo prouidente, remedium, cum vniuerſitatis veſtra feruentiſſima charitas, nec pericula timuit, nec adminicula denegauit: ex his videlicet retributionis cumulum, ex illis, authore Domino, patientia conſequutura triumphos. Meminimus planè, & cum omnium gratiarum actione recolimus, quàm inuiolabili firmitate fluctuantem Petri naviculam fidei veſtra anchora ſeruauit in turbine; qualiter etiam frequens orationum inſtantia, quaſi iterum dormientem in eadem nauicula Saluatorem, ingruente ſuſcitauit tempeſtate: ita vt ſæpenumero, magnitudine ſtupefacti miraculi; & ipſum glorificemus, quo mari, & fluctibus imperante, optata cœpit arridere tranquillitas; & vos penitus venerabiles habemus, quorum nobis ſuffragantibus meritis cœleſtis creditur placata maieſtas.

8. *Accedit ad hæc omnia, dilectorum filiorum noſtrorum Ciſtercienſis, & Claraualleſis Abbatum ſolicitudo laudabilis, & deuota, qui non humano inſtinctu, ſed superni conſilij ſpiritu prouocati, pro pace vniuerſalis Eccleſiæ labores maximos, & pericula ſubierunt. Quod tantò nobis, & fratribus noſtris gratum eſt amplius, & acceptum; quanto eorum ſtudium, & laborem vniuerſa Dei Eccleſia magis confidimus profuturum. Maximéque ſperamus, quòd pia eorum inſtantia, veſtris orationibus inceſſanter adiuta, ad Ordinis honorem, & commodum, & optata pacis profectura ſit incrementum. Debitores ergo vobis, pro tam multiplici charitatis veſtræ munere, conſtituti; vos, & ſacrum Ordinem, quem ſeruatis, omni, qua poſſumus, affectione diligimus; & eiuſdem Ordinis profectibus, & augmentis, ampliſſimo ſtudio prompta ſolicitudinis aſpiramus: quandoquidem inutiliter videremur ſuperni agricolæ viciſſitudinem gerere, ſi plantationem, quam plantauit dextera eius, opportunis ceſſaremus imbribus irrigare.*

9. *Eapropter vniuerſitatem veſtram per Apoſtolica ſcripta rogamus, monemus, & exhortamur in Domino: quatenus recolentes, qualiter hæc plantatio ſancta, hæc vitis fructifera, hæc denique vinea Domini Sabaoth, ſub primis Ordinis patribus pullulauit, & palmites ſuos longè, latéque producens, ad mortifera circumquaque venena pellenda, flores protulit, & odores effudit: peruigili cuſtodia ſtudeatis eorum in omnibus inhærere veſtigiis, per quos, cooperante Domino, in deſerto mundi huius; flos huiuſcemodi plantatus eſt honeſtatis: hi, quoniã monaſtica frugalitatis contínentiſſimi profeſſores, optimum ponentes in paupertate principium, totius ſufficientia aſſequuti ſunt complementum, Eccleſiæ chari, Epiſcopis, & Prælatis accepti, atque in conſpectu Regum, & Principum fama, & merito glorioſi. De cætero nos, & totum Eccleſiæ ſanctæ negotium veſtris deuotis orationibus commendamus, orantes & ipſi, vt omnipotens pater, in cuius eſtis nomine congregati, ordinationes, & opera veſtra in beneplacito ſuo diſponat; & vos pariter, ac ſubditos fratres ad ſpiritualia iugiter incrementa promoueat. Adhuc, quia prædictum Claraualenſem Abbatem, pro ineuitabili neceſſitate promouendæ pacis, ab aduentu Capituli duximus retinendum; eum à vobis petimus haberi excuſatum, ſicut & de ipſo Ciſtercienſi, in patientia vos ſuſtinere rogamus, ſi fortè contigerit, vt eum pro tanta neceſſitate, celebrato capitulo, reuocemus. Datum Beneuento XIV. Kalend. Auguſti.* Hactenus ad Prælatos Eccleſiarum Ciſtercij congregatos Romanus Præſul; ingenti ſanè totius Ciſtercij laude, cui ſe, cui nauem Petri, hoc eſt Eccleſiam, & obnoxios fatetur; & tanta cum reuerentia, ſi ita fari licet congratulatur.

Dum hoc Capitulum in Ciſtercio celebraretur, Hugo Burgundiæ Dux (quod ab Auberto Miræo notatum, comprobat inſtrumentum, quod mox adducam) idem Cœnobium deuotus viſitauit, & per grauiſſimos, ſanctiſſimoſque Præſules, qui ex more conuenerant, Guicardum nimirum Lugdunenſem, & Petrum Tarantaſienſem Archiepiſcopos ad Capitulum ductus, depoſita Imperij maieſtate, ante Abbates conſiſtens, ſuſcipi ſe in eorum omnium fratrem humilis petiit, obtinuitque particeps extunc futurus orationum, atque ſpiritualium bonorum totius Ordinis. Ita tamen, vt vicem ipſe contra rependerit Ciſtercio in temporalium communicatione; exemptione conceſſa, quam Renatus Chopinus adnotauit. [e] *Ciſtercium cum appuliſſet*, inquit, *ſcilicet Hugo Dux, in publico religioſæ ſectæ conuentu, irrogauit ei priuilegium: Quod Monachi ſecurè pergant per terram ſuam, ducántque, & vendant res proprias, absque pedagio, minagio, vecta, & omnia alia coſtuma anno M. C. LXX.* Ita Chopinus. 10.

e lib. 2. Monaſt. fol. mi. 252.

Verum vtrinſque communicationis habemus adhuc firmius teſtimonium, inſtrumentumque, quod hodie perſeuerat, ab Hugone ipſo expeditum, in hunc tenorem. [f] *Anno ab Incarnatione Domini M. C. LXX. ego Hugo Dux Burgundiæ fui in Generali Capitulo Ciſtercienſi, vbi per manum Guichardi Archiepiſcopi Lugdunenſis, & Petri Archiepiſcopi Tarantaſienſis, & Alexandri Abbatis Ciſtercienſis, & omnium Abbatum, qui aderant, in beneficiis, & orationibus totius Ordinis ſuſceptus: pro remedio animæ meæ, & parentum meorum eis largitus ſum, vt fratres de omnibus Abbatiis ipſius Ordinis, per omnem terram meam ſecuri pergant, res proprias abſque vllo pedagio, minagio, vecta, & omni alia coſtuma deducant. Factum eſt donum hoc, præſente auunculo meo Comite Stephano de Sancerre, Guicardo de Fauernei, Guicardo de Origiel, & multis aliis.* Hactenus ibi de geſtis apud Ciſtercium. 11.

f apud Henr. Iuly 29.

At quæ in Italia per Abbatem Pontium, de pace totius Eccleſiæ pertractabantur, cùm prouentura 12.

fœlicius ſperarentur, exigentibus hominum peccatis, fruſtrata euentu: & ſiue Friderici dolo concepta, ſiue Longobardorum aſtu deluſa; in irritum deuenit ea legatio. Quod idem, qui ſuprà, Radeuicus, in illa ſua appendice paucis declarat. Sic enim ait,[g] *Sed propter Longobardorum inſolentiam, negotium ipſum tunc profectu caruit. Nam Epiſcopus ipſe ab iis repulſus ad propria redire coactus eſt.* Mitius hæc eadem Carolus Sigonius, ſed verè eadem. *Alexander, vbi legatos ad ſe, de pace, à Friderico miſſos audiuit, obuiam Beneuento Verulas venit, atque ibi ſenatu dato Bambergenſem publicè de compoſitione agentem benignè audiuit. Verùm, cùm rationem pactionis haud quaquam, è re fœderatorum expedientem videret, re infectâ, dimiſit.* Pluribus acta Alexandri recenſent ſingula, quæ facilè videantur apud Baronium. Sic re infectâ, ſed non amiſſo merito apud Deum & homines, & Ciſtercienſibus firmata interim pace, quieteque; neque Alexander, quod ſciamus rediit; & Pontius ad propria remeauit.

g lib. 14. ad hunc annum.

---

1. Sancti in Villario Bonifacius, & Godefridus. 2. Hic ex Benedictino Colonienſi repulſam primùm paſſus in Heſterbaco. 3. Mox cœleſti præmonitus viſione, Villarium venit. 4. Notata ſeries Abbatum Villarienſium. 5. Godefridi miracula. 6. Quæ, vel ipſo neſciente, celebrabantur. 7. De Bonifacio Priore pauciora, déque obitu ipſius, & ſepultura.

CAPVT VI.

1. FLORVISSE ſub id tempus in Villario inſignes pietate viros Bonifacium, Godefridúmque, alterum Monaſterij Priorem, Sacriſtam alterum, Aubertus Miræus [a] adnotauit. Quem ſecutus Chryſoſtomus Henriquez in Menologio, eundem annum vtriuſque morti aſſignat. Sed ex Abbatibus, ſub quibus floruerunt, nimirum Bonifacius ſub Vlrico, Godefridus ſub Carolo, illo electo anno M. C. LX. hoc anno M. C. XCVII. facilè vtriuſque conuincas diuerſa tempora. Itaque ſi in Villario concurrere circa hunc annum; illud ad ſummum apparet ſimilius vero, vt vnus tunc ad Ordinem veniret, cùm iam alter ad mortem, ſiue verius ad æternam vitam, appropinquaret. Vtriuſque ergo referenda nobis natiuitas, alterius in religione, alterius in gloria. Sed Godefridi ex Monacho Benedictino Sancti Pantaleonis Colonienſis, nouam in Chriſto, imò & in Sancto Patre Benedicto regenerationem, quam dudum concepiſſet, Cæſarius Heiſterbacenſis, qui non multò pòſt, Villarij Prior extitit, his planè verbis ſcriptam, memoriæ prodidit.

a in Chronic. Ciſter. & in Faſtis. in Menologio.

2. [b] *In Monaſterio Sancti Pantaleonis in Colonia, quod eſt nigri Ordinis Monachorum, iuuenis quidam fuit, nomine Godefridus puritatis eximiæ, inter fratres ſuos ſine querela conuerſatus, ſecundum diſciplinam Ordinis illius. Et quia ſcriptum eſt, iuſtus iuſtificetur adhuc; & Sanctus ſanctificetur adhuc; deſiderio ſuperna vitæ accenſus idem Godefridus, & quia ſecundum regulæ mandatum viuere non poſſet, conſiderans; venit ad nos, humiliter, & inſtanter ſupplicans, vt fratrum collegio iungi mereretur. Timens Abbas noſter magis in cauſa eſſe leuitatem, quàm deuotionem, eum hic ſuſcipere non acquieuit. Paſſus eſt à nobis repulſam; Villarium venit, & quod petiuit, citius obtinuit.* Ita Cæſarius de aduentu Sancti ad Villarium, cum prius alibi repulſam paſſus eſſet.

b lib. 2. dial. cap. 33.

3. Verùm non caſu, ſed diuino nutu reſeruatum Villario, quam prius habuit: viſio manifeſtat. *Cùm enim* (ait Author vitæ ipſius, quam latino ſermone à Sancti penè morte M. S. & Villarij aſſeruatam, Ioannes de Aſtignies Gallicè vulgauit hoc noſtro ſæculo) *cùm enim inquam, idem Godefridus in Colonia adhuc manens, Dominum affectuoſius ſupplicaret, vt dirigeret greſſus eius; præoſtendit ei in ſpiritu ſtatum Villarienſis Cœnobij; quem ita adhuc Coloniæ precognouerat, vt non ſolum perſonas, & conuerſationem earum; ſed ſitum loci, & vniuerſa domus illius, ac ſi tota vita ſua in eo commoratus fuiſſet.* Hæc de aduentu viri ad Villarienſes, vt ſibi præoſtenſo, ſic protendente eximiam ſanctitatem, meritaque, quibus ibidem foret illuſtrandus. Anni ignorantia, ignorantiam Abbatis ingerit, à quo ſuſceptus fuit: quippe Vlrico, Gerardo, Guillelmoque intra ſexennium ſibi ſuccedentibus. Quicunque fuerit, ingens illi gloria, quod tanto filio Ciſtercium illuſtrauerit.

c tom. 2. c. 45. lib. 1.

Sanè Vlricum, cum Villario præfuiſſet per annos aliquot, tandem ceſſiſſe muneri, atque in Vallcellas priuatum ſeceſſiſſe, anno M. C. LXVI. quo factum creditur, ſupra memorauimus. Porrò in ipſius locum ſubrogatum Gerardum, æquè ſanctum; & qui inter cæteras, quibus decorabatur, virtutes, mira abſtinentia carnem maceraret. Hunc, cum ſexennio Villarij præfuiſſet; adeóque anno M. C. LXXII. (quod ſemel dictum, non vltra nobis veniet repetendum) excepit Guillelmus, ex Priore Heiſterbacenſi; cuius id Elogium in catalogo Abbatum Villarienſium, [d] *quod ſanctiſſimè gregem ſibi commiſſum rexit, & piiſſimè obiit* Hos inter potuit velut diuagari Godefridi admiſſio: & dignus quilibet generare filium, quem cæteri inuiderent; aut charitate fugante æmulationem, quia inuidere non poſſent, gratularentur. Nobis medius eorum electus eſt, quo; vt non liceat certum tempus promere, minus à vero poſſimus aberrare. Sed redeo ad hiſtoriam. 4.

d Apud Henriq. in Faſcic.

Cùm Godefridus Villarium ingreſſus eſſet, in carne quidem pro humana conditione, ſed velut extra carnem conuerſari, orationi, & meditationi ſemper inſiſtere, nec minùs ideo labore continuo manuum, ieiuniis, & vigiliis corpus atterere: ſingulorum virtutes æmulari, tranſcendere; ſeipſum deſpicere, cæteros alios eximiè venerari, & totius perfectionis numeros explens, ad cœleſtia quantotius feſtinabat. Non tulit Deus latere diu lucernam ſub modio poſitam, quin candelabro ſignorum ſuperiniectam, ſalutis radios multis miniſtraret. Induſit tamen teneræ eius menti, humilitatique, vt quæ patrabat miracula, neſciret. Henricus, inquiunt Acta vitæ eius,[e] tunc Villarienſis domus œconomus (nos cellerarium ex Regula vocamus) ſuperius cingulum, quo noſtri vti conſueſcunt (Virginis quondam munus Stephano collatum, ſcapulari, ne diffluat, colligendo) id, inquam, cingulum recentis adhuc Monachi, ſiue lauandum, reficiendúmve, 5.

e apud Aſtignies.

reficiendúmve,ſeú pro furto ſubſtractum,obſeruabat:cùm ecce puer ab ipſa infantia amens ad Cœnobium adductus,atq; orationibus fratrum commendatus,nec ſibi reditus , vnius Godefridi virtutem experitur,compos ſui effectus ad tactum cinguli, caſu,an conſilio allati,non ſatis conſtat.Certum extunc applicatum plurimis morbis , ſalubre cunctis remedium attuliſſe. Nam & periclitantem partu mulierem,edito infante,periculo exemit : & cæco viſum non multò pòſt reſtituit ; atque aliis alia beneficia contulit , ſancto viro, aut in totum ignorante,aut nequaquam credente:ſed per totam Brabantiam acclamato,quaſi in quo Deus ſuſcitare pararet Bernardi ſpiritum.

6. Iam famà virum longiùs diuulgante,conueniebant ad ipſum,ex omni Belgio,ſurdi,claudi,& muti,cæteríque , quos diuerſæ vexabant infirmitates. Inter quos fortè matrona quædam , affuit ſæpiùs enixa,ſed ſemper filios mortuos;queis adiungenda ſtatim(adeo & ipſa morti appropinquabat) ſperaretur. Nec tam pro ſe,quàm pro filiis dolebat mater,quos ante raptos,quàm ſacro fonte abluros, in ipſo ingreſſu vitæ,pereuntes , & mortuos ſibi , & Deo,prius quam naſcerentur, deplorabat. Oblatæ fœminæ,nec conſtat,quo prætextu,nam quaſi à ſe curandum nullum admiſit;oblatæ,inquam , benedictum panem obtulit, quo , imminente periculo, vteretur. Res mira ! in pane miraculum experta; plura,in ſeipſa;tot,quot pericula incolumis euaſit. Nam panis tandiu incorruptus perſeuerauit,quandiu opus mulieri:neque vltra,eo guſtato enixa eſt, quin ſe,& prolem pericula exemptos,imò præuentos,laudans,& lætabunda gratularetur. Hæc pluribus auctor vitæ Sancti Patris,atque ex ipſo,Ioannes de Aſignis , quæ retuliſſe ſufficiat , quaſi in exemplum aliorum , quæ multa geſſit. Reliqua proſequemur ſuis locis.

De Beato Bonifacio notitia minor,niſi quòd ex diſcipulis Bernardi , atque ab ipſo ad Villarium tranſmiſſum ex Claraualle , tum ſub Vlrico Priorem ſuperius diximus. Cætera dubia præter ſanctitatem comprobatam miraculis, & venerantium populorum communi calculo. Oſſa noſtris temporibus leuata cum multis aliis , Monachorum ſanctorum oſſibus,quorum Villarium ferax , marmoreo in tumulo clauſa eſſe dicuntur ; & ſuperaddita ſingulis inſcriptione ; ex quibus, quæ Bonifacium pandit,hæc verba continet. 7.

QVI VITIVM NESCIT BONIFACIVS HIC REQVIESCIT.

Memorant inter Sanctos Ciſtercij viros , Miræus, Henriquézque : ille in Chronico, hic in Menologio;[f] Rayſſe in Nataliriis Sanctorum Belgij,[g]quos alij item tranſcribunt recentiores.

f Iunij die 5.
g Octobris 2.

---

1. Ioachimi Calabri pro ſuo Monaſterio ſolicitudo, 2. Priuilegium Michaëlis Marturanenſis , 3. exemptionis procurationum , 4. Synodorum , 5. atque obedientiæ Epiſcopis præſtandæ,niſi Ordine ſaluo,6 conſenſum præbens. 7. Dictum obiter de Bernardo Cardinali,8. & de Vuillelmo,Abbate Meilroſenſi. 9. Alphonſus,Aragonenſium Rex Rotæ munificus; 10. & Guillelmus Moncada ſepultus in Sanctis Crucibus. 11. Calatranenſium virtus, 12. atque alia victoria. 13. Ferdinandi Magiſtri Senis ceſſio,& ſubrogatio Martini de Siones.

CAPVT VII.

1. EVNDEM annum illuſtrant alij euentus, quos leuiter perſtringam in hoc capite. In Italia Ioachimus Curatij Abbas , à Michaële Marturanenſi Præſule, ad cuius Parochiam Curatium pertinet,non tam indultum obtinuit, quàm aſſenſum in ea priuilegia,quæ Alexander Ciſtercio conceſſiſſet. Vt neque ſibi , neque ſuis ſucceſſoribus reclamare liceret,ab his, quæ valida , & firma eſſe voluerant. Extat exemplar à Iacobo Græco vulgatum , quod in memoriam Præſulis vtriuſque, concedentis nimirum , & impetrantis , operepretium duxi me facturum , ſi hic tranſcriberem. Eſt autem tale.

2. *MIchael , Dei gratia , Marturanenſis Eccleſiæ humilis Epiſcopus,Ioachim Venerabili Abbati Sanctæ Mariæ de Curatio, eiuſque fratribus regularem vitam profeſſis,tam præſentibus,quàm futuris,in perpetuum.*

a Section. 11.

Speciosam mundi vitam fugientibus, pia conuenit adeſſe prouidentia:ne ſi eorum ſalutifera requies alicuius temeritate perturbetur,ab arctiori (quod abſit) quam elegêre ingredi,via,violentia fatigati ſuccumbant. Ea propter dilecti in Domino fratres , quamuis priuilegium Apoſtolicum, quod habetis Ciſtercienſis Ordinis libertatem vos à Domino , Beatiſſimo Papa, Alexandro tertio obtinuiſſe teſtatur:vt tamen Deo digni beneficij cooperatores,& nos eſſe mereamur:tam laudabilem libertatem præſenti priuilegio confirmamus. Quamuis quicquid libertatis quæque Ciſtercienſis Ordinis Monaſteria habere noſcuntur , veſtrum Monaſterium ex integro habere lætetur.

3. *Prouidentes igitur paci , & tranquillitati veſtræ ſtatuimus,concedimus , & confirmamus,vt nullus omnino Marturanenſis Epiſcopus,vel alius , ad quem Eccleſia eiuſdem cura pertinere,noſcatur , veſtrum Monaſterium temerè audeat perturbare , aut de eius rebus aliquid auferre , vel ad donationem , aut mutationem,ſibi , vel alicui faciendam , Abbatem veſtrum,vel ſucceſſores eius,aut vos , quacumque occaſione compellere. Verùm ſi Marturanenſis Epiſcopus amoris intuitu,vel qualicumque cauſa Monaſterium veſtrum aduenire voluerit;ſimpliciter,& paucis admodum ſociis contentus , Monaſterium veſtrum ingredi ſtudebit;illaque ad vſum proprium, & ſociorum eius ad veſcendum charitatiuè tantùm ſuſcipiat,quæ ei ab Abbate, vel fratribus , pro eorum fratrum,& Abbatis voluntate,vel arbitrio , cum charitate oblata fuerint : ſaluo in omnibus Ordine veſtro, omnique grauamine,& violentia remota.*

4. *Vt autem diuinis familiaritatibus liberius vacare poſſitis ; ſtatuimus , vt nullus vnquam Marturanenſis Epiſcopus,vel eius clerus,curam, & ſolicitudinem veſtri Abbatis,& ſucceſſorum eius, quam ſuper oues ſibi commiſſas,aut committendas habere tenetur, aliquibus inquietationibus impedire præſumat : nec ad Synodum,vel ad Concilium,aut aliud quid agendum Abbatem Monaſterij, vel qui pro tempore conſtitutus fuerit , venire compellat : niſi pro certa , & euidenti*

euidenti negotiorum eccleſiaſticorum neceſſitate: ſed, omni violentia remota, Monaſterij ſui neceſſitatibus, & fratrum commodis liberè intendere, & prouidere permittentur. Nulli igitur Marturanenſis Eccleſiæ Epiſcopo liceat Abbati veſtro, vel ſucceſſoribus eius alicuius adinuentionis onus imponere, aut aliquid ab eis, vel à vobis contra voluntatem eorum, & veſtram exigere: niſi id tantummodo, quod in veſtro priuilegio, quod Beatiſſimus Alexander Papa tertius vobis fecit de iure Epiſcopali, continetur.

5. *Idéoque quamuis certum ſit, quòd Abbas veſter, qui pro tempore conſtituetur, Epiſcopum Marturanenſem venerari debeat, & eidem in ſanctis, & ſpiritualibus mandatis obedire. Ne tamen occaſione inobedientia vos exactioni ſubiicere (quod abſit) præſumant, nec ad iurandum, & promittendum obedientiam Abbas veſter, & ſucceſſores eius vllatenus compellantur: ſed vt poſtulatus fuerit ſimpliciter, & ſine quæſtione aliqua eis Marturanenſis Epiſcopus munus benedictionis impendat. Alioquin ſi cum humilitate requiſitus, munus benedictionis Abbati veſtro cuilibet dare noluerit, ſicut in priuilegio, quod à Domino Papa accepiſtis, continetur; licebit eidem Abbati proprios nouitios benedicere, & ea, quæ ad illud officium pertinent, exercere. Ad huius autem conſtitutionis memoriam, & inuiolabilem firmitatem præſens priuilegium per manus Tancredi Eccleſiæ noſtræ canonici, & theſaurarij ſcribi & noſtro ſigillo fecimus roborari: nihilominus fratribus noſtris Canonicis conſentientibus, & propterea eorum manuum ſigillis confirmantibus; quorum nomina inferiùs declarantur.*

6. *Si qua igitur in futurum Marturanenſis Eccleſiæ perſona, vel quilibet eius Prælatus hanc noſtra conſtitutionis paginam ſciens contra eam temerè denenire tentauerit, ſecundò, tertiòve commonita, ſi non ſatisfactione congrua emendauerit, reum ſe diuino iudicio de perpetrata iniquitate cognoſcat; & à ſanctiſſimo corpore, & ſanguine Dei, & Redemptoris noſtri Ieſu Chriſti aliena fiat: atque in extremo examine diuina vltioni ſubiaceat; cunctis autem eidem loco ſua iura ſeruantibus, ſit pax Domini noſtri Ieſu Chriſti, quatenus hic, & fructus bonæ actionis accipiant, & apud diſtrictum iudicem præmia æterna pacis inueniant. Amen. Anno Dominicæ Incarnationis Milleſimo, centeſimo, ſeptuageſimo, menſe Auguſto decima Indictione.*

Ego Michael Epiſcopus Marturanenſis confirmo præſens priuilegium in perpetuum.

Ego Mauritius Archidiaconus Marturanenſis confirmo.

Ego Tancredus Canonicus, & Theſaurarius confirmo.

Ego Vincentius Canonicus teſtis ſum, & confirmo.

Ego Ioannes Canonicus teſtis ſum, & confirmo.

Ego Bartholomæus Canonicus teſtis ſum, & confirmo.

Ego Rogerius Canonicus.

Ego Moyſes Canonicus.

7. Hæc in Italia nam quod alij tradunt, Bernardum Redonenſem, olim à Beato Eugenio circa annum Chriſti M. C. L. Diaconum Cardinalem creatum tituli SS. Coſmæ, & Damiani, hoc anno perſoluiſſe debitum Carnis, cum per annos viginti, plus minúſve, Cardinalitia dignitate fruitus eſſet;[b] quo veroſimili nitatur fundamento, prorſus me latet; cum nullibi legatur promotus in Preſbyterum, Epiſcopum vè; & aliàs Boſo ab Hadriano IV. aſſumptus, in titulo SS. Coſmæ, & Damiani, circa annum Domini M.C. L V. ſucceſſerit. Quod mihi ingens argumentum eſt produxiſſe vitam vltra quinquennium. Certè Bernardus noſter Rhedonenſis, quandocumque occubuit, ingens Eccleſiæ deſiderium ſui reliquit. Quippe in cunctis laudatus à bonis omnibus, atque in exemplar poſitum, quod cæteri deberent imitari. Cætera ignota nobis, ſi quis inuenerit, vtinam addat, vt & multa alia, quæ huic operi deeſſe non dubitamus.

b Ferdin. Vghellus in ſuis Tabulis.

In hiſtoria Eccleſiaſtica Scotiæ,[c] à Thoma Demſtero ſcripta, notatum lego, Vvillelmum, tertium Meilroſenſem Abbatem, quem Sancto Vvalleno ad ſuperos tranſlato ſuffectum diximus, hoc anno præfecturæ ſuæ ceſſiſſe; ſuccedente Ioſcelino, viro prudenti, & ſancto, qui regimen illius Eccleſiæ, atque aliarum ab ipſa dependentium adminiſtraret. *Vvillelmus, Abbas tertius Meilroſenſis, poſtquam aliquos annos prudenter, ac ſanctè munus impleuiſſet ſuum, curam paſtoralem humiliter dimiſit, inquit Scot. Chronicon. lib. 8. cap. 14. Et ipſo die precibus ipſius Abbas creatus eſt Ioſcelinus. Curam regendi Monaſterij dimiſit anno M. C. L X X. X. Kalendas Maij. Eius exemplo alter Vvillelmus, Abbas eiuſdem domus, curam paſtoralem reliquit, inquit Scot. Chronicon. lib. 10. cap. 33. ſub annum M. CC. LXXIII.* Ita Demſterus. Sed meo quidem iudicio multa confundens: etenim Ioſcelini præfectura diuturnior fuit, quàm vt hoc anno electus, infra triennium non ſolùm ſucceſſorem ſortitus ſit, ſed & ei, qui ſucceſſori eius ſucceſſit, præfecturam potuerit abdicare. Crediderim continuaſſe Vvillelmum vſque ad annum M.C.LXXII. in quo animabus regendis minùs aptum, atque ob eam cauſam, cùm correctus non emendaret, tandem depoſitum, ex domeſtico authore comprobabimus. Vnde etiam fiet, vt, aut nullus alius Vvillelmus ſit, qui regimini ceſſerit, aut longè illi recentior, quàm vt anno M. C. LXXIII. ceſſiſſe probari poſſit. Hæc pro Scotia ſufficiat adnotaſſe: nunc, quæ in Hiſpania pauca proſequamur. 8.

c lib. 9. Fol. 660.

Potuiſſet auſpicari naſcentem annum Alphonſus Aragonenſium Rex, Circumciſionem Chriſti Rotæ celebrans, ſi non hiſtoria Thomæ præoccupaſſet præuentos dudum, & dudum properantes ad glorioſi eius triumphi narrationem. Ergo qui initio à nobis prætermiſſus, ſaltem ad finem veniet referendus, religioſus, ac largus, vtrumque in noſtros, quos ſuæ, tum pietatis, tum munificentiæ, vel in exteros ſanctos, voluit eſſe participes. Referam autem eiſdem ipſis verbis Hieronymi Zoritæ, Aragonenſium rerum Polyhiſtoris, qui in Indicibus hæc habet ad hunc annum. *Rex ſtatam Kalendis Ianuarij religionem Rotenſi Cœnobio pro cultu ſuſcipit, ſolemniáque incipientis anni, Diui Vincentij ſacello ſacris precationibus celebrat. Ab Guillelmo Perezio, Ilerdenſi, & Rotenſi Epiſcopo, ſacerdotúmque collegio impetrat, vt Diui Valerij caput, qui, Diocletiani Imperatoris ſæuiente furore, verus Chriſtianæ fidei antiſtes, & propugnator inuictus, mortem pro Chriſto ſæpè appetiuit, Cæſarauguſtam, cuius Eccleſiæ Diuinus Paſtor, & Pontifex præfuerat, deueheretur: ſacráque ea in æde eius præſens numen, atque auxilium ciues venerarentur; atque ſupplices implorarent. Eius voti religione Rex obſtrictus Rotenſi Cœnobium Monterego oppido donat.* Hactenus ille de Regia pietate, munificentiáque in Rotenſes: de quo Cœnobio nos ſuperiùs plura, quæ lector ſuis locis facilè videat. 9.

Intrante anno, Monaſterium Sanctarum Crucium (tunc de Anchoſa vocatum ab ipſo loco) in 10.

Catalaunia,

Catalaunia, Guillelmi Raymundi fundatoris, Mõcadæ Principis, funeſtarunt exequiæ; quin hoc anno obiiſſe memoriæ produnt. [d] Luxère virum vtriuſque Imperij Proceres, Aragonum nimirum, & Catalauniæ: quippe, quem illi magnum Seneſcalcum exilij tempore; hi magnum Principem ſemper agnouiſſent; & ſi ſacrilegum Tarraconenſis Præſulis parricidium demas, cætera probum, & in armis ſemper ſtrenuum, ac nulli procerum, quos ætas illa tulit, ſecundum dixeris. Reliquit filios ex filia quadam hoſtis Guillelmi de Canpellbell, Guillelmum, Raymundum, & Berengarium; ex quibus duo priores (niſi fortè nepotes fuiſſe malis) coronati martyrio, vt piè creditur, dum expugnarent Inſulam Maioricam; atque inde relati ad Catalauniam, exuuiis ſuis illuſtrant prædictam domum. Sed de his ſuo tempore dicendum.

d Ant. Beus. lib. 1. c. 20.

11. Quod ad ſacras militias attinet Calatrauenſis ſub Ferdinando Scaza, ſecundo eius Magiſtro, de quo ſuperiùs Alphonſo Regi, Zoritam obſidenti, ingens belli, & victoriæ adipiſcendæ ſubſidium fuit. Detenta ea à Ferdinando Caſtrio, nomine Ferdinandi Legionenſis, ſiue expectantis in nepote ætatem aptiorem ſceptris; ſiue ſub eo colore procurantis (quæ Principum plerumque conditio eſt) magnam partem Caſtellæ, Legioni addere, quam ſibi conſeruare poſtea facilè; recuperare, Alfonſo arduum foret. Non tulit, etſi iuuenis Alfonſus vſurpatas arces, quæ ſibi contigiſſent in patrimonium, nec cenſuit expectandum vltra pro aliis, quandiu Toletum, cæterarum caput, atque vrbem Regiam armis recepiſſet, expugnandam Zoritam ſibi propoſuit, neque inde, niſi capta arce, diſcedere. Obſidenti affluere Calatrauenſes vſque ad ducentos equites: nec gladios, hactenus Sarracenis ſolis aſſuetos, exerere in Chriſtianos, ſi modò iniuſtos alienorum detentores, aut Regi inobedientes, dubitarunt. Virtutis, quam in ea obſidione præſe tulerunt monumenta ſuperſunt; donatio non vulgarium poſſeſſionum in vrbe Toletana, Ferdinando Scazæ Magiſtro, & eius fratribus, per Comitem illuſtrem Pontium Cabrera. *Facta charta in obſidione ſuper Zoritam, Æra M. CC. VII. (id eſt anno proximo) tunc temporis, quo Comes Nunius, & Comes Pontius, à nequiſſimo illo Lupo de Arenis (nrcis prefecto) ibi detinebantur capti.* Et poſt quinquennium donatio eiuſdem arcis abs rege facta, firmata per inſtrumentum, vt propagata in ea ſacta militia, à Sarracenis Valerdam incolentibus aditum ad Caſtellam, propugnaret. Hæc, anno M.C. LXXV. quo euenère, fuſiùs referemus.

Zurita interim Regi reſtituta, Ferdinandus Scaza cum ſuis hoc ipſo anno adortus Bæthicam, ad Idubedam populatus agros, & oppida, opima ſpolia reportauit ex Sarracenis. Illi non diu, pudore acceptæ cladis, neque minùs vindictæ cupiditate, ad octo millia peditum, & equitum, ordinati in agmen, ad Calatrauam audaces properabant. Timuere Ferdinandus, aliique exulceratos hoſtes, vt numero præliantium, ita vltionis ardore ſuperiores: & niſi Toletanas cohortes auxiliares opportunè aduenisſent, fortaſſis intra muros Calatrauæ impetum ſuſtinuiſſent, quem formidabant. Aſt, vbi ſe, vndequaque collectis copiis, ſubæquales viderunt, nam vſque ad quinque millia congregauerant: egreſſi obuiam, feriunt, feriunturque; & ancipiti pugna commiſſa primum; mox ipſi præualentes, tandem hoſtes profligant, diripiunt, capiunt, & longè ditiori præda potiti ad Calatrauam redeunt, inter ſocios ibidem diſtribuenda. Ingens ex hac victoria Chriſtianis gaudium, Sarracenis confuſio, metúſque: Calatrauæ militibus opinio, atque apud Regem gratia; & quod magnas ad bella vires addit, glorioſi ſuis; aduerſatiis formidandi eſſe cœperunt. Relatæ publicæ grates Cœleſti numini, non ſolum Calatrauæ, verum Toleti. 12.

His, & aliis congreſſibus victor, & victoriis illuſtris Ferdinandus intra biennium; cum ſe iam ſenem, fractúmque laboribus, & quietis appetentem conſpexiſſet; tum, ne tempore breui parta gloria, quod prudentis iudicij conſilium eſt, prolixiori periret, ſiue decreſceret; & ſtare diu fortuna neſcia, vt eleuauerat, ſubitò deprimeret; ad vltimum, vt ſoli Deo vacaret, & mortem in ſpe, & ſilentio præſtolaretur: Magiſterio ceſſit, ſuffecto ſibi Martino de Siones, cuius ſuprà meminimus, viro in armis ſtrenuo, & qui non degener tanti viri ſucceſſor ſperaretur. Superuixit Ferdinandus per tempus aliquod, quo ſubſcriptus inuenitur in inſtrumentis. *Frater Ferdinandus Scaza olim Magiſter.* An autem ſchiſmati contra Martinum de Siones, non multò poſt oborto, ſuperſtes fuerit, cùm nullam eius in eo memoriam videam, affirmare non auſim. Reliqua omnia in tempore dicemus. 13.

1. Chronologia Eccleſiarum præſentis anni. 2. Strata Marcelli, Hilda. 3. Doberanum. 4. reliquarum fundationum notitia breuis. 5. Sancti Petri de Aquilis antiqua, ſed vſurpata; 6. mox reſtituta, 7. ab iniuſtis poſſeſſoribus, 8. & tradita Ciſtercio circa hunc annum. 9. Azebeyrus Benedictinorum Cœnobium, 10. noſtris accreſcens. 11. varia illius notitia. 12. & Sancti Gundiſalui eius Abbatis.

CAPVT VIII.

1. MVLTIS hic annus abundans fundationibus, ferè noſtris reſtituit Bernardi ſæcula, nam duodecim notat Chronologia, quarum hæc ſeries.

Anno M.C.LXX. XI. Kalend. Auguſti, fundata eſt Abbatia de Strata Marcelli.

Eodem anno, III. Kalendas Februarij, Abbatia Salius Noualis in Hiſpania.

Eodem anno, Abbatia de Hilda.

Eodem anno, Kalendis Martij, Abbatia de Doberano.

Eodem anno, XII. Kalendas Aprilis, Abbatia de Garnerio, ſiue Garneij Villery.

Eodem anno, Abbatia de Caſtro Dei.

Eodem anno, Abbatia de Victorin.

Eodem anno, Abbatia Belli-loci Lingonenſis.

Eodem anno, Abbatia de Sancto Petro de Aquilis.

Eodem anno, Abbatia Cæna Sancta Maria.

Eodem anno, Abbatia de Roth.

Eodem

2. *Eodē anno, Abbatia de Florano.* Hactenus Chronologia; à qua tamen demendus Saltus Noualis, quia ſupradictus; & locu eius addendum Azebeyrum, quod hoc anno aggregatum Ciſtercio cōſtat.

Primam Eccleſiam ſtratam Marcelli dictā, aliàs ſtratam Margill (quam Pollam multi etiam appellant) in Vuallia Prouincia Angliæ, atque eius fundatores, memorat paucis Nicolaus Arsfeldius pro ſuo more. *Strata Marcelli* (inquit) *vel Strat Margill, in Montis Gomeries Comitatu. Fundator Ovvenus, filius Grifini; & confirmatur ab eius filio Memmovveno, anno M.CC.II.* Hæc in Catalogo ſacratum ædium Angliæ; nam in hiſtoria plura de Cœnobio, & de Ioanne Vuadio, eius Abbate, vbi & Diœceſim notat Aſſanenſem, aliàs Sancti Aſaph, ita ſcribens [a]. *Electus fuit, ſedente Iſlepio* (Epiſcopo) *in præfectū Cœnobij ſtrata Marcelli, Aſſanenſis Diœceſis, Ciſtercienſis diſciplina, quidam Ioānes Vuadius,* &c. De eo nos ſuo loco. Monachi ex Blancha-landa vocati ſunt, vt habet Geneſis Eccleſiarum Claræuallenſium. Eandem lineam auxit Hilda, ſiue Ilda, in Diœceſi Camerinenſi, in Marcha Anconitana; cuius Abbati Innocentius III. ſcribit, Anagniæ IV. Kalendas Februarij, Pontificatus ipſius anno VI. Memoratur in linea Claræuallis inter filias Eſron, vt mirum ſit ad Italiam ex Dania tranſmiſſos Monachos, cum tot alij in Eccleſiis vicinioribus, nec minus celebres, poſſent inueniri. Sed id non ſemel in aliis vſurpatum, charitate in Eccleſias ſpeciales, quas vellent fundatores amplificare.

[a] lib. 14. c. 33.

3. Doberanum (Doberum alij vocant, alij Dobranum) hoc ipſo anno ab Auberto Miræo [b] notatam video. *Anno* (inquit) *M. C. LXX. fundatam lego Abbatiam de Doberano in Sclauonia. Deſignatur fortaſſe Doberanum, celeberrima Abbatia, ſecundo lapide à Roſtochio, ad Mare Balticum olim ſita, in Ducatu Mechelburgenſi, ſeu Megapolenſi; & in Diœceſi (ni fallor) Zuuerinenſi, cuius hodiéque veſtigia extant, vt ex oculato teſte didici.* Ita Miræus. Verùm hæc eadem clarius, diſtinctiúſque in ſua Vvandalia refert Albertus Krantzius, vbi & illuſtrē Cœnobij fundatorem Pribiſlaum Ducem, neque minùs illuſtrem interuentorem Bennonem Epiſcopum, ſuperius memoratum; demum & primum Abbatem, & Monachos, ac domum, vnde venerint, propalat totidem verbis. *Erat tunc poſt mille centum pene ſeptuageſimus annus, cum iam Zelo Catholicæ fidei promotus Pribiſlaus, inſigne Ciſtercienſis Ordinis Monaſterium in Dobram exædificauit, prædiis ditauit ad fratrum ſuſtentationem; cooperante, & plurimum ſtimulante venerabili Bernone Magnipolenſi Epiſcopo, qui Ordinis, & domus ſuæ de Amelongesborne fratres aduocauit, & introduxit, ſub Abbate Conrado primum ibi præſidente.* Conſonant Krantzio Tabulæ Eccleſiarum Morimundenſium, quæ Doberanum, Dobranúmve, in Zuuerinenſi Diœceſi numerant inter Amelongeſborne filias: an autem idem Monaſterium ſit, quod anno M.CC.LXXIV. à Miſezugeo Pomeraniæ Duce tranſlatum legimus, ſuo tempore latius diſcutiemus.

[b] in Chron. Ciſterc.

4. Garnerium, ſeu Garneium, Victoriámq; inuenio in Tabulis Eccleſiarum Morimundenſium, vtramque filiam Monaſterij de Villers, à quo & primam cognomen traxiſſe video. Notatur autem vtraque in Italia, altera Marſicanenſis Diœceſis, in Lucania, ſiue Baſilicata; Senenſis altera. Caſtra Dei in Hibernia duo inuenio, atq; vtrumque de linea Claræuallis, alterum Surio Cœnobio genitum, alterum Furneſio: nec quicquam aliud de eis alibi lego. Et forſan ſub nominibus diuerſis ab Vbatſo, aut aliis commemorantur. De Bello loco Lingonenſi, Robertus Claudius pauca, nec ſatis firma. *Bellus locus,* ait, *Ordinis Ciſtercienſis Diœceſis Lingonenſis in Decanatu Petra ſita.* Beau lieu. *Fundatur anno M.C.LXX. filia Claræuallis.* Hæc ille. Cæterùm Bellum locum Lingonenſem, non Claræuallis filiam, ſed nepotem, ex claro loco natam, cōſtat ex Geneſi Eccleſiarum Claræualleñſium. Benefactores Belli-loci Dominos de Bergi in Notitiis Abbatiarū Galliæ à recenti ſcriptore notatos lego. Abbati de Bello-loco Ciſtercienſis Ordinis Lingonēſis Diœceſis ſcribit Innocentius Papa III. Anagniæ XIII. Kalendas Martij. Pontificatus ſui anno VI. S. Petrum de Aquilis Luſitanam domum; cuius maior notitia, ſeorſim dabo. Cœnam S. Mariæ de Brandeburgum Vetus Mons genuit, aucturam lineam Eccleſiarum Morimundenſium. Ad quam etiam Floranum pertinere, Vaſconiæ domum in Diœceſi Auxitana, ab Scala Dei productam ſuperius diximus [c]. Nec conſtat an ſit eadem, vel diuerſa, ab ea, quam ibidem memorauimus. Ignotior Roth, quam ſolùm video inter neptes Claræuallis, incerta matre. Superſunt duæ domus, Hiſpana vtraque, Luſitana, & Gallaica, quæ breuiter, ſed maiori luce tradendæ erunt.

[c] ad ann. 1151.

5. Sancti Petri de Aquilis Cœnobiū in Luſitania, ab antiquo fundatum Monachis nigris, ad titulario prodit, nunquam aliàs inuenienda ſine Maria. Initia domus in Rauſendum, Thedonémque Reges, Ramiri filios antiquæ hiſtoriæ referunt, qui poſt varias victorias partas de Sarracenis, tandem ſub Abbate Gelaſio, Deo ſacrati, & ſibi ipſi bellum inferentes, glorioſiores triumphos reportarunt. Additur mors cuiuſdam Sarracenæ, Regis Lamecę filiæ, ob amorem Tedonis baptizatæ, & tunc ab ipſo ductæ; Sed à barbaro patre ſuffocatæ non multò pòſt, in vindictam deſertæ ſuperſtitionis. Nec tuliſſe Thedonem ſecundas nuptias; quin poſt amiſſam dilectam ſibi coniugem, caduca cuncta ſpreuerit, & ſola exinde cœleſtia ſuſpirauerit. Hoc initium antiqui Monaſterij, teſte Bernardo Brito Luſitano [d]; quod, ſiue deſertione Monachorum, ſiue varia Bellorum, aut rerum humanarum viciſſitudine, ſeu potentium tyrannide, in ſæcularium dominium pertranſierat: Cum ecce, ſiue ſcrupulis adacti; ſeu deuotione in familiam Ciſtercienſem; cui, ſi reſtitueretur, conceſſurum non dubitabant; hoc anno Monachis reſtitutum eſt; inſtrumento confecto, quod hodiéque obſeruatum, & perſeuerans, Brandaonius [e] adducit, in hunc tenorem.

[d] lib. 3. Chro. Ciſter. c. 13.

[e] li. 11. c. 20.

6. *IN nomine Sanctæ, & indiuiduæ Trinitatis; Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, quorum vna maieſtas, parque honor, æqualis gloria duxit in perpetuum, Amen.*

Nos omnes hæredes Sancti Petri de Aquilis, quicumque de ſtirpe Gania Rodriguez, & Dominæ Dordia vxoris eius nati ſumus, timentes illam propheticam maledictionem, quâ illi iuſtè plectuntur, qui loca diuino cultui mancipata ad contemptum Dei, atque iniuriam, in proprias poſſeſſiones vſurpare præſumunt [f], *qui dixerunt* hæreditate poſſideamus nobis ſanctuarium Dei, Deus meus pone illos, vt rotam, & ſicut ſtipulam ante faciem venti; *& cætera, quæ de hac maledictione ſequuntur: chartam libertatis, atque firmitatis ob honorem Dei, & Beatæ ſemper Virginis Mariæ, & Beati Petri Apoſtolorum Principis, facimus de ſupradicto loco, cum omnibus, quæ ad eum pertinent, vobis fratribus, qui ibidem ſub Regula Beati*

[f] Pſal. 82.

Benedicti Domino ſeruire ſatagitis, & omnibus ſucceſſoribus veſtris. Concedimus itaque, atque ſtatuimus, vt nullus noſtrum, ſeu de poteſtate noſtra habeat ibi Dominium, vel poteſtatem, inde vnquam aliquid auferre, neque inquietudines, vel perturbationes aliquas per violentiam, vel fraudem, ſiue per dolum, vel alio aliquo modo eidem loco inferre præſumat.

7. *Adiicimus etiam, vt nullus vnquam ibi Abbas conſtituatur, niſi quem ſanior pars congregationis ſecundum Dei timorem Canonicè elegerit; neque alia aliqua perſona Eccleſiaſtica, vel ſecularis in huiuſmodi ordinatione ſe participem facere audeat, quod omninè prohibemus, atque modis omnibus interdicimus. Si igitur (quod abſit) aliquis ex nobis, vel de poſteritate noſtra, contra hanc ſcripturam temerè venire voluerit, eamque in aliis infringere tentauerit, ex parte Dei omnipotentis, & B. Petri Apoſtoli ſit maledictus, & excommunicatus: & cum Iuda, Dei, ac Domini noſtri Ieſu Chriſti traditore tartareis pœnis damnatus. Inſuper verò ſi non congrua ſatisfactione ſecundum arbitrium Abbatis, & fratrum eiuſdem loci, & 2. heredum fidelium, ſe emendauerit, omnes alij heredes vno animo inſurgant in eum, & tandiu eum perſequantur, atque conſtringant quouſque præfato loco quingentos ſolidos dare cogatur. Quod ſi facere neglexerint, cúmque in ſua pertinacia, atque malitia perdurare dimiſerint, ſupradicta pœna maledictionis, & excommunicationis in hoc ſæculo, & in futuro ſimul cum eo ſortiantur. Æra. M. CC. VIII. menſe May facta eſt ſcriptura hæc libertatis, Regnāte in Portugallia Rege Alfonſo, Henrici Comitis, Reginaque Tharaſia filio. Nos omnes heredes Sancti Petri de Aquilis hanc chartam propriis manibus roboramus. Ego Ioannes Bracharenſis Archiepiſcopus confirmo. Ego Menendus Lamecenſis Epiſcopus confirmo. Gunſaluus notauit,* Hactenus inſtrumentum reſtitutionis.

8. Monachi, vt primum donati Monaſterio, quo dudum caruiſſent; ne iterum acquiſito deſtituerentur, Ciſtercium ſubeundum ſibi putarunt; quippè ſub cuius leges, iuráque acceptiores hominibus; & quod caput totius firmitudinis, Deo etiam dilectiores inuenirentur. Itaque accitis à Tarouca Monachis, accepere Ciſtercium, ſub eiuſdem Eccleſiæ in linea Claræuallis, generatione. Bernardus Brito Menendum Abbatem nominat, qui Ciſtercium admiſerit, Sancti Ioannis Ziritæ interuentione; & adducit epiſtolas vtriuſque vltrò, citróque miſſas. Sed quæ, Zirita defuncto ante ſexennium, quod ex ipſa inſcriptione ſepulchri eius, ab eodem Brito adducta, con-
f lib.5.c.15. ſtat;[f] ſtare non poſſunt, niſi reformationem Monaſterij Sancti Petri de Aquilis, eius reſtitutioni anteponamus, quod non cohæret. Habet Cœnobium oppida, & Eccleſias, quæ plano illi iure in ſpiritualibus, & temporalibus ſubſtant, à multis annis, forte à principio ſuæ reformationis. Memoratur in libris Cameræ Apoſtolicæ in Lamecenſi Diœceſi taxatum Florenis LV. ſitus loci inter prærupta montium, multarum frugum ferax, ſaluti noxius; ſiue ex repercuſſione gyrantis Solis, ſiue ex ſubtus labentis fluuij Tabotæ, atque exhalantium vaporum oppoſitione.

9. Azebeyrum omiſit Chronologia: incertum, qua de cauſa; ſed quæ à quinque ſupra triginta annos fundata Benedictinis Monachis, hoc item tandem ſuſcepit Ciſtercij iugum. Vtrumque probat mihi duplex inſcriptio, duplici inciſa lapidi: altera integra, quæ annum fundationis, & Monachorum numerum; corroſa altera, quæ reformationem, & primi Abbatis reformati nomen, ſi fortè Abbas ille, memoriæ prodit. Atque ecce exemplar prioris inſcriptionis, quæ hodiéque in pariete clauſtri legitur.

ÆRA. MILLESIMA, CENTESIMA, SEPTVAGESIMA, TERTIA, QVARTO NONAS FEBRVARII, FACTVM EST IN PRIMO DVODECIM FRATRES VENERVNT IN HOC LOCO, NOBILIORQVE IPSE FACTVS, CENTVM SEX MONACHI SVB REGVLA SANCTI BENEDICTI.

Hæc de prima Cœnobij fundatione, & numero Monachorum ſupra centeſimum.

Quinque, & triginta annis ab eius ortu, Petro 10.
quodam Martinez interueniente, dubium domus Abbate, an promotore, Ciſtercienſe inſtitutum amplexa eſt, impreſſa facti, & temporis memoria eidem parieti; ſed characteribus, ob antiquitatem oblitteratis, adeò vt aliqua verba legi nequeant. Quæ patent oculis, & leguntur ita ſe habent.

ÆRA MILLESIMA, DVCENTESIMA, OCTAVA, ET QVINTO IDVS SEPTEMBRIS······ ERECTVS EST ILLE CISTERCIVS, QVI DICITVR DOMVS ········ QVIDAM PETRVS MARTINEZ PROPTER AMOREM DEI MATRIS.·····

Hactenus ibi. Quæ ego vtcumque impleri poſſe puto, ſi ſic legimus. *Æra M.CC.VIII. & V. Idus Septembris* in hoc loco, *ordo erectus eſt ille, qui Ciſtercius dicitur.* Domus huius Abbas *quidam Petrus Martinez propter amorem Dei Matris* fieri curauit. Hactenus inſcriptiones, quæ ſolæ maneut: nā inſtrumenta cuncta periere. Fratribus inſtituendis, ex Claraualle deſtinatos Magiſtros, obſeruant pleræque Claræuallenſis tabulæ: quæ Azebeyrum filiam Claræuallis, Eberbachum, & Balernam inter enumerant, ſeruata illi prioris fundationis antiquitate. Quod, S. Petro ab Aquilis negatū, argumento eſt, nobilē tū Eccleſiam Azebeytū, cui ſpecialiter is fauor cócederetur. Id ipsū probāt, duo alia Cœnobia, quæ breui protulit, vtrumq; in Luſitania, alterū in Lamecenſi, de Valle Paradiſi: alterum in Bracharenſi Diœceſi ſitam, vulgo de *Frados* dictum: quod de Fratribus Latinè interpreteris.

Fuerit ab initio Azebeyrū Regia domus, in du- 11.
bio eſt: cęterùm multa abs Regibus habuiſſe, Aldefóſis præcipuè, nono, & decimo, ac Ferdinādo huius patre, illius filio, quędam memoriæ antiquæ teſtificātur. Fuit Monaſteriū temporali dominio, pollens, & iure patronatus in plures, neque ignobiles Eccleſias illius tractus. Iuris dicendi poteſtas, poſt longam litem, hoc noſtro ſæculo ceſſit Cópoſtellano Archipræſuli, in cuius Diœceſi Monaſterium ſitū eſt; ius Patronatus adhuc integrum manet. Et plura feuda domum locupletantia; nec ſolum in Gallecia, ſed in Caſtella. Hodie ſuppreſſa Abbatiali dignitate, titulo præſidentiæ gaudet, & paucis Monachis: redditibus Salmantino Collegio primo, per Iulium Papam II. anno M.D.X. Dein Complutenſi, ſeu melius dixerim, Salmantino ipſi ad Complutum tranſlato, perpetuò applicatis, per Clementem VII. anno ſalutis M.D. XXXII. Demum in communes obſeruantiæ Hiſpanæ ſumptus, dum Collegiis aliunde prouidetur.

Antiquorum Abbatum nulla notitia, defectu in- 12.
ſtrumentorum; niſi quod tamen vnius Gundiſalui, celebris ſanctitatis viri, qui proauorum noſtrorum ſæculo floruit; ſepulchrum, memoriáque, tali, tumulo, inciſa ſubſcriptione, verbis Hiſpanis.

ESTE

ESTE SEPVLCRO ES DEL SANCTO ABBAG GONZALO, AQVIEN ENESTA TIERRA SETIENE MVI GRAN DEVOCION: COMO SE HECHA DEVER EN LA MVCHA GENTE, QVE ACVDE A EL DE MVCHAS PARTES A PEDIRLE SALVD ENSVS ENFERMEDADES: POSTRANDOSE DEVAXO DESV SEPVLCHRO, YADORANDOLE CON MVCHAS SENALES EXTERIORES DE DEVOCION; CELEBRASSE SV FIESTA DOMINGO DE PASQVILLA, QVE ES ELDE QVASIMODO, AL OCTAVO DIA DELA RESVRRECCION DE N. SENOR: DICEN HA HECHO SV DIVINA MAGESTAD MVCHOS MILAGROS PORSV INTERCESSION. FLORECIO ESTE SANCTO POR LOS ANOS DE. M. CCCC. LXVI.

Hactenus tumulo impreſſa ſubſcriptio: reliqua, quæ de illo, traditio magis, quam ſcriptura prodit: & ſi quid aliud, conſtat per inſtrumenta, ſiue per coniectutas recentiorum [f], (Nam tradunt aliqua Annalibus his digna) quæ ſuis tempore, & loco dicenda erunt.

f *Henriquez in Faſcicul. & in Menologio. Hugo Menardus.*

Iesv Christi Ann. 1171. — Cistercii Ann. 74.

1. Variæ ſententia de nece Martyris Thomæ, 2. in longum protrahendæ, ni per miracula crebreſcentia compeſcerentur. 3. Dubitatum de Henrico Anglorum Rege: 4. Contra quem Ludouicus, 5. ex cuius litteris etiam ratio temporis; 6. & pro quo Epiſcopi Angliæ ſcripſere: 7. Multa in eius fauorem, 8. inculcantes ad Alexandrum Papam; 9. Sed quæ facilè in eum torqueri poſſunt. 10. Quædam alia pro eo, ex Petro Bleſenſi.

Capvt I.

1\. DIvvlgabatvr per orbem Chriſtianum indigna cædes Thomæ Cantuarienſis, & quæ hominum plerumque pro varietate affectionum, varia mens; diuiſi in partes, (adeò nihil à calumniis exemptum in hac vita?) docti, indocti, nobiles, ignobiles, diuerſa, imò pugnantia proſequebantur.

a *Scinditur incertum ſtudia in contraria vulgus.* Audi Cæſarium, coæuum penè authorem, hæc de eo ſcribentem in ſuis Dialogis [b]. *B. Thomas Epiſcopus Cantuarienſis, qui noſtris temporibus pro Eccleſiæ libertate, vſque ad mortem dimicauit, multis miraculis in ſuis perſecutionibus coruſcauit; ſatiſque de illo poſt occiſionem diſputatum eſt. Quidam dixerunt eum damnatum, vt Regni proditorem, alij Martyrem, vti Eccleſiæ defenſorem. Eadem quæſtio Pariſius inter Magiſtros ventilata eſt: nam Magiſter Rogerius iurauit illum dignum fuiſſe morte, etſi non tali; Beati viri conſtantiam, iudicans contumaciam. E contra Magiſter Petrus Cantor iurauit eſſe Martyrem Deo dignum, vtpote pro libertate Eccleſiæ trucidatum.* Ita Cæſarius. De hoc Petro Cantore inferius multa, cum Ciſtercium profeſſum in Longo Ponte, ac multa ſanctitate fulgentem oſtenderimus.

a Virg. 2. Æneid.
b lib. 8. c. 69.

2\. Interim adnoto, vel longè poſt Sancti obitum, & comprobatá Martyrij ſui cauſam crebris miraculis, ex quibus aliqua nos etiam adducemus; dubitatum à multris, vt non de re; nam in hanc quis auderet [c]? (Deus qui iuſtificat, quis eſt, qui condemnet?) At de tempore, & modo; quibus, vt non debuiſſet, potuiſſet parcere. Certè Guillelmus Neubricenſis, grauis, & pius author, & quadraginta penè poſt annos ſcribens, de his nihil certi audet definire. *Noſtra* (inquit [d]) *paruitati nequaquam conceditur de ſancti viri actibus iudicare. Puto tamen, quod Beatiſſimus Papa Gregorius in molli adhuc, teneráque Regni concordia mitiùs egiſſet, & ea, quæ ſine fidei Chriſtiano periculo tolerari potuiſſent, ratione temporis, & compenſatione pacis diſſimulanda duxiſſet, iuxta illud Propheticum: Prudens in tempore illo tacebit, quia tẽpus malũ eſt. Itaq; quod à Venerabili Pontifice tunc actum eſt, neque laudandum eſſe iudico, nec vituperare præſumo* Hactenus ille. Ergo quę vel miraculis firmata, non omnino ſedarunt piorum mentes, ante miracula variè interpretata, optimos quoſque haudubiè conturbabant.

c Rom. 8.
d lib. 2. c. 25.

3\. Cæterùm, vt in Thomã, & pro Thoma diuiſæ ſẽtentiæ, ſic ex his, qui fauebant Martyris cauſæ, alij pro Rege, qui facto nõ conſenſiſſet; alij in Regem, ſiue quòd ſacrilegis infudiſſet audaciã tãti flagitij; ſiue quòd nõ vindicaſſet, inuehebantur. Et primam quidẽ quæſtionem, quę ad Martyris gloriam pertinebat, ſtatim Deus per miracula diſſoluit. Secunda in dubio manſit, ancépſque, & quà parte fœdare Regẽ potuit, ſuſcepta pœnitentia, diluẽda. De prima ita Cæſarius loco ſupra, cum diuerſas ſentẽtias retuliſſet. *Quorum* (ait [e]) *quæſtionẽ Chriſtus ſoluit, cũ multis, & magnis eum* (Thomam) *ſignis glorificauit.* Porrò de miraculis, quæ ſtatim increbuerant ad Sãcti tumulũ, triſtitia penè in gaudium cõmutata; hęc ad Guillelmum Senonenſem Archiepiſcopum, ſub huius anni initium, à Ioanne Sareſberienſi ſcripta lego [f]. *Licèt Anglicana Eccleſia adhuc quidem ad multa ſit ingens deſolatio; triſtitia tamen illius iam ex maxima parte, in gaudium tranſiit; & luctus in Cantica, fælici prorsus, & læta mutatione conuerſus eſt. Siquidem iam adeò ad memoriam Martyris inaudita miracula crebuerunt, vt ſi aliàs inaudita illic prouenerint, vix cenſeantur illius miraculis aſcribenda.* Hactenus de frequentia miraculorum, à cæde Sancti ſtatim ſubſequuta, ex quibus aliqua nos infra recenſebimus.

e Vbi ſuprà.
f Epiſt. 187.

4\. Verùm, quæ, tum in Regem, tum pro ipſo, à diuerſis iactata, vario rumore per orbem ferebantur, non exactius aliunde noſci potuerunt, quàm ex diuerſis litteris, ad Alexandrum miſſis, quas, tum Martyris Sancti filij orphani, tum Regis ipſius nuntij (nam vtrique illico ad curiam recurrerunt) à diuerſis ſcriptas reportarunt. In Regem, quamuis non omnino clarè præ reuerentia ſceptri, Comes Bleſenſis, Senonenſis Archiepiſcopus, atque alij Principes litteras dederunt. Sed præ cæteris Ludouicus Francorum Rex, ſeu charitate in hoſpitem antiquum, ſiue odio in æmulum, &, quæ hominum plerumque conditio eſt, vltionem

de acceptis olim iniuriis, per ſpeciem honeſtans iuſtitiæ zelo; hæc per Martyris Chriſti familiares, acri,& ignito ſtylo ſcripto mandauit.

h apud Bar. [h] *Alexandro, Dei gratia, ſummo Pontifici, Ludouicus, eadem gratia, Francorum Rex, ſalutem, & debitam reuerentiam.*

Ab humano pietatis lege recedit filius, qui matrem deturpat; neque Creatoris beneficij reminiſcuntur, qui Sancta Eccleſia illata turpitudine, non triſtantur. Vnde ſpecialiùs eſt condolendum, & nouitatem doloris excitat inaudita nouitas crudelitatis. Quoniam in Sanctum Dei inſurgens malignitas, in pupillam Chriſti gladium infixit; & lucernam tantam Eccleſiæ non tam crudeliter, quàm turpiter iugulauit. Excitetur ergo exquiſita genus iuſtitiæ, denudetur gladius Petri in vltionem Cantuarienſis Martyris, quia ſanguis eius pro vniuerſali clamat Eccleſia; non tam ſibi, quàm vniuerſa Eccleſia conquerens de vindicta. Et ecce ad tumulum Agoniſtæ (vt reuelatum eſt nobis) diuina miraculis reuelatur gratia; & diuinitus demonſtratur, vbi humatus requieſcit, pro cuius nomine decertauit. Latores verò præſentium patre orbati, pietati veſtræ ſeriem indicabunt; & teſtimonio veritatis aurem mitiſſimam adhibete; & tam de iſto negotio, quàm de aliis, tanquàm nobis, credite. Valete. Sic Ludouicus ad Alexandrum aduerſus occiſores Martyris Sancti.

5. Ex qua epiſtola, vt id obiter notem, ratio temporis conſtat, quo miracula ad Beati Thomæ tumulum cœperunt crebeſcere, nempe ab ipſo Martyrio, & ſepultura. Neque enim, qui ad Pontificem pergebant, ab ipſo conſolandi Martyris filij, cædem prius, quàm miracula referre; aut Martyrem potuerunt pronuntiare, quin ſignis glorioſum, & veloci declaratum à Deo proloquerentur. *Ecce* (inquit) *ad tumulum Agoniſtæ (vt reuelatum eſt nobis) diuina miraculis reuelatur gratia, & diuinitus demonſtratur, vbi humatus requieſcit, pro cuius nomine decertauit.* Et ſtatim, *Latores verò præſentium patre orbati, paternitati veſtræ ſeriem indicabunt:* Scilicet non ſolum Martyrij, ſed ſignorum, & è conuerſo: quando vix vnum alterum præceſſit, & ne vix potuit ſine alio diuulgari. Iam quæ pro Rege Henrico Angliæ Epiſcopi, qui eundem in Sanctum irritauerant, ex eodem Codice Vaticano, à Baronio tranſcripta, accipiat lector. Scripſit autem Epiſcoporum omnium nomine Lexouienſis Epiſcopus, ſiue quòd eloquentior, ſiue quòd minùs ſuſpectus in nece Sancti.

6. [i] *Cum apud Regem noſtrum pariter congregati,*
i Ibidem. *de magnis Eccleſia, regnique negotiis tractaturi, crederemur: ſubitus nos de Domino Cantuarienſi rumor lamentabili mœrore perfudit; adeò vt in momento ſonitus in ſtuporem, & conſolationes in ſuſpiria verterentur. Per aliquos enim ab Anglia reuertentes certa relatione didicimus, quòd quidam inimici eius, crebris (vt aiebant) exacerbationibus, ad iracundiam, & amentiam prouocati temerè in eum irruptione facta (quod ſine dolore dicere non poſſumus, nec debemus) perſonam eius aggredi, & trucidare crudeliter perſtiterunt. Ad Regis denique notitiam rumor infauſtus, quibuſdam perferentibus peruenit, quoniam ei non licuit ignorare, quod ad eius vindictam iure poteſtatis, & gladij videbatur ſpecialim pertinere. Qui ſtatim, in primis nefandi ſermonis initiis, ad omnia lamentationum, & miſerationum genera conuerſus, regiam prorſus maieſtatem, quaſi cilicio immutans, & in cinere, in iſto fortiùs amicum exhibuit, quàm Principem; ſtupens interdum; & poſt ſtuporem ad gemitus acriores, & acerbiores amaritudinis reuolutus, tribus fere diebus recluſus in cubiculo, nec cibum capere, nec conſolatores admittere ſuſtinuit; ſed mæſtitia perniciosiere voluntariam ſibi perniciem indicere pertinaciter videbatur.*

Miſerabilis erat malorum facies, & anxia neceſſitudo dolorum; quoniam qui Sacerdotem lamentabamur primitùs, de Regis ſalute conſequenter cœpimus deſperare, & in alterius nece miſerabiliter vtrumque credebamus interiiſſe. Porro quærentibus amicis, & Epiſcopis maximè; quòd eum ad ſe redire non permitteret? reſpondit, ſe metuere, ne ſceleris auctores, & complices, veteris rancoris confidentia impunitatem ſibi criminis promiſiſſent; licèt ipſe nouas inimicitias, recentibus iniuriis, & frequentibus maleficiis compararet: arbitrari ſe nominis ſui famam, & gloriam, maledictis æmulorum reſpergi poſſe; & confingi, id ex eius conſcientia proceſſiſſe. Sed omnipotentem Deum ſe teſtem inuocare in animam ſuam, quod opus nefandum, nec ſua voluntate, nec conſcientia commiſſum eſt, nec artificio perquiſitum. Niſi fortè in hoc delictum ſit, quod adhuc minùs diligere credebatur. Super hoc quoque ſe iudicio Eccleſiæ prorſus exponere, & humiliter ſuſcepturum quidquid in eo fuerit ſalubriter ſtatuendum. 7.

Communicato igitur conſilio, in hoc conſultatio omnium conquieuit, vt Sedis Apoſtolicæ Sapientiam, & authoritatem conſuleret, quam ſpiritu Sapientiæ, & poteſtatis plenitudine Chriſtiana Fides prædicat abundantiùs redundare, & apud eam ſuam ſtudeat innocentiam modis legitimis, & canonicis approbare. Supplicamus ergo quatenus ſecundùm datum à Deo vobis ſpiritum conſilij, & fortitudinis, tanti ſceleris authoribus ſecundùm facti immanitatem ſeueritas veſtra retribuat; & ſuam innocentiam Regi pietas Apoſtolica in ſtatu ſuo velit affectuoſiùs conſeruare. Omnipotens Deus perſonam veſtram Eccleſiæ ſuæ per multa tempora conſeruet incolumem. Hactenus Lexouienſis Epiſcopus nomine omnium, qui conuenerant, ad Regem excuſandum, Epiſcoporum. 8.

At quantum obnubilet mentem conſcientia criminis, inde potiſſimum valet comprobari; quod hæc, quæ pro excuſatione Regis ſcripta ſint, penè accuſationem ipſius magis contineant. Quippè dolentis non Sancti viri necem, non Chriſti offenſam, non contemptum clauium; non denique Eccleſiæ, & Dei iniuriam; ſed *quod nominis ſui fama, & gloria, ea occaſione maledictis æmulorum reſpergi poſſet, & confingi id ex eius conſcientia proceſſiſſe.* Quaſi qui non tam factum condemnaret, quàm ſibi de infamia eius timeret; & pro ſua, non pro Chriſti cauſa triſtatus, immane illud flagitium, non tam doleret, quàm proprij honoris, ex eo maculationem. Tum quæ maior in ipſum accuſatio, quàm vindictæ impotentia, quam tamen iure poteſtatis, & gladij, ad eum pertinere confitebantur. Vt quid enim precantur Alexandrum, *Quatenus ſecundùm datum ſibi à Deo ſpiritum conſilij, & fortitudinis, tanti ſceleris authoribus ſecundum facti immanitatem retribuas?* An non poterat ipſe vendicare? an non ſibi facilius in proprio Regno occupare portus, occludere aditus, atque omne aufugium intercipere? An Alexander terra, & mari diuiſus, nec poteſtate ſæculari pollens: ſacrilegos facilius comprehenderet? aut hoc ſolum delictum illi remitteret, qui per ſeptennium cum eo decertaſſet, vt omnē pene auferret iuriſdictionem? Nonnunquam ſe nocentibus puniendis imparem iudicaret, niſi ipſe nocens. Sed hæc alias. Nunc ad hiſtoriæ ſeriem reuertamur. 9.

Quod

10. Quod ergo ad excuſationem Regis attinet, longe Epiſcopis meliùs, Petrus Bleſenſis in epiſtola ad Gualterum Panormitanum Præſulem tunc recens ad dignitatem eam promotum, atque de his curioſius inquirentem: in qua hæc habet. *Quod autem de morte Beati Martyris quæritis, in verbo Domini, & Diaconi vobis dico, me nullo modo habere in conſcientia, ipſum huius rei culpabilem extitiſſe: huiúſque fidem pleniſſimam vobis facient Dominus Theodinus Portuenſis Epiſcopus, & Dominus Albertus Cancellarius, qui propter hoc in partibus noſtris, legatione fungentes, explorauerunt; & innocentiam viri cognouerunt: atque ſub vmbra illius hoc quibuſdã attentatum fuiſſe, totámque hãc iniquitatẽ à Sanctuario proceſſiſſe. Accepta ſiquidem ab eis Canonica purgatione illius, de mãdato Summi Pontificis publicè ſententiauerunt, eũ ab hoc crimine coram Deo, & hominibus eſſe innoxium; & in quoſdam magnates, quorum malitiam in hac parte manifeſtè convicerant, notam infamiæ retorſerunt.* Hęc Petrus Bleſenſis: ſed poſt miſſos in Angliam Cardinales ab Alexandro, de quibus nobis ſtatim dicendum erit.

---

1. Abbas Vuallaſeiæ cum ſex aliis collegis tranſmiſſus Romam. 2. Quid Alexander ante necem Sancti cognitam. 3. Quid poſt eius notitiam. 4. Vocati Nuntij Henrici in conſiſtorio. 5. Relatio facti. 6. Et infenſum Romani Henrici nomen. 7. Decretum interdictum in Regnum Angliæ: 8. Sed impeditum induſtria Legatorum. 9. Præſtita cautione, & iurata obedientia nomine Regis. 10. Cardinales in Angliam deſtinati, qui coram reliqua commodiùs exequerentur.

Capvt II.

1. Cvm litteris Epiſcoporum Angliæ (nec dubium, quin Henricus etiam ſcripſerit, quamuis eius epiſtola non extet) duo Epiſcopi Vvgorníenſis nimirum, & Ebroicenſis, & Abbas de Valacæ, ſeu de Valaſcia Ordinis Ciſtercienſis (quam domum ſupra Mortuo-mari genitam, à Matilde Imperatrice, Henrici matre, in Diœceſi Rotbomagẽſi fundatam diximus) ſex ſociis adiunctis, miſſi ſunt, Alexandrum, qua poſſent, placaturi. Neque enim acerbiſſimè laturum indignam Thomę cædem dubitabatur. Caſu, an conſilio factum; ſed factum tamen, vt Epiſcopis tardius progredientibus, Abbas cũ ſociis prior perueniret. Creditũ ex induſtria retardatis, his, qui ſuſpecti habebantur in cauſa Thomę, Ciſtercienſem præmiſſum cui magis ab Alexandro credendum foret. Extat relatio vnius ex Regiis Nuntiis ad Archidiaconum Pictauienſem, huius legationis ad Alexandrum miſſæ Miniſtros omnes, ſed proceſſum, & progreſſus, commemorantis. Et quidem de Legatis iſta breuiter *Nuntij Regis fuerunt Epiſcopi Vvigornienſis, & Ebroicenſis, & Abbas de Valace, & Archidiaconus Sarisberienſis, & Lexouienſis, & Dominus Robertus de nouo Burgo, & Richardus Barre, & Magiſter Henricus Pichim, & quidem Templarius; miſſi ad excuſandum Regem, quod nec eius mandato, nec voluntate interfectus eſſet Cantuarienſis. Hoc autem non eſt negatum, quin ipſe Rex dediſſet cauſam mortis ſuæ; & quin aliquid dixiſſet, vnde interfectores illi occaſionem interficiendi ſumpſerunt. Sed nec iſti Nuntij ſimul ad Curiam venerunt.* Hæc de legatis, & aduentu eorum ad Curiam.

2. Aſt Alexander, qui nondum facinus noſſet, ſed tantum ex litteris Thomæ percepiſſet reſilire à promiſſis Henricum Regem, intrâre anno legatos ad eum miſit, in eodem negotio ante probatos, & fideles inuentos, conſtantéſque; Gratianum nimirum, & Viuianum, de quibus ſupra; qui anathematis, interdictique exertos dudum gladios, tandem in Regem, Regnúmque vibrarent, quoad vſque omnia cum Diuo Thoma pacta, iuxta tenorem Apoſtolici decreti manciparent effectui; nec quicquam penitùs differri, vel omitti diſſimularent. De hac legatione Rogerius in Annalibus [a]. *Interim venerunt in Northmanniam duo legati Cardinales, à latere Alexandri Summi Pontificis miſſi, qui alias, vt dictum eſt, eodem ſunt functi munere legationis, Gratianus ſcilicet, & Viuianus, qui magnis, & diuerſis vexationibus Regem Angliæ angariauerunt; volentes eum, & terram ſuam ſub interdicto ponere.* Pergit deinde appellatione interpoſita per Regem ad Alexandrum, atque in Angliam ex Northmannia, transfretatione. Et quidem iſta Summus Eccleſiæ paſtor, antequam cædem Sancti cognouiſſet.

[a] Ad hunc annum.

Verùm cum primum execrandum facinus nouit. *Ita* (inquit idem, qui ſuprà Rogerius) *perturbatus eſt, quòd neque ſui etiam fere per octo dies cum eo potuerunt habere colloquium. Et generaliter interdictum eſt, ne Angli ad eum haberent acceſſum; & ſuſpenſa ſunt omnia eorum negotia.* Hinc factum eſt, vt qui venerant legati, quantumuis Ciſtercienſi Abbate velut protecti, paterentur repulſam: primò nullo eorum, mox ad inſtantiam quorundam Cardinalium, ſolo Abbate admiſſo, cum vno ſocio. Sic enim pergit, *Sed à Domino Papa non ſunt admiſſi, neque in conſpectu eius apparere potuerunt.* Intellige primis diebus; nam ſtatim ſubdit. *Deinde ad preces quorundam Cardinalium recepti ſunt Abbas de Valace, & Lexouienſis Archidiaconus.* 3.

Porrò quem adeò difficilem alloquio, nequaquam poſtea faciliorem experti ſunt, integra ſemper Pontificia ſeueritate; neque habenas laxante iuſtitiæ zelo. *Appropinquante die Iouis ante Paſcha, generaliter dicebatur in Curia, quod Dominus Papa illa die daturus erat ſententiam excommunicationis in Regem, & regnum. Vnde nuntij timore perterriti quibuſdam Cardinalibus intercedentibus ſignificauerunt Domino Papæ, ſe accepiſſe in mandatis à Domino Rege, quòd iurarent in præſentia eius, quod Rex ſtabit mandato ſuo; & hoc iurabit in propria perſona. Eadem die Iouis, ferè circa horam nonam, vocati ſunt tam Nuntij Regis, quàm Nuntij Epiſcoporum (miſerunt enim Epiſcopi excommunicati, & ſuſpenſi Nuntios alios, abſolutionem, ſi poſſent, impetraturos) in Generali conſiſtorio. Iurauerunt Nuntij Regis, ſcilicet Abbas de Valace, & duo Archidiaconi prædicti, & Henricus, & Richardus Barre, quod Rex ſtabit iudicio Domini Papæ; & quod ad præceptum eius hoc iurabit. Eadem autem die excommunicauit generaliter interfectores Cantuarienſis, & omnes, qui conſiliũ, & auxilium, vel aſſenſum præbuerunt; & omnes,* 4.

Vv 3 qui

qui eos in terram ſuam receperint, aut fouerint. Pergit relatio de aduentu Epiſcoporum Vvigornienſis, & Ebroicenſis: & qualiter vocati ad audientiam poſt dies quindecim, nihil amplius impetrare potuerunt ab Alexandro. Sed de his omnibus exactiorem relationem ab Abbate Valaciæ, ſociiſque, eidem Regi conſcriptam; vbi & de abſolutione Epiſcoporum ſub iuramento, in eodem Vaticano Codice inuentum, audiamus [b].

b apud Bar. hoc ann.

5. *Chariſſimo Domino ſuo Henrico illuſtri Anglorum Regi, Duci Northmanniæ, & Aquitaniæ, & Comiti Andegauenſi, R. Abbas Vvalaciæ, R. Sariſberienſis Archidiaconus, R. Lexouienſis Archidiaconus, Richardus Barre, & Magiſter Henricus, ſalutem, & fidele in omnibus, & vbique obſequium.*

Nouerit veſtra Maieſtas, quod cùm Richardus Barre nos præceſſiſſet, & cum multo periculo, & grauamine, nos ad Curiam Domini Papæ præueniſſet, nos quatuor cum duobus Epiſcopis, & Diacono Ebroicenſi, & Magiſtro Henrico cum multa difficultate venimus vſque Senas: ibique diebus aliquot detenti fuimus. Comes enim Macarius, ſic ex omni parte vias obſidebat, quod nulli patebat egreſſus. Cum verò nos quatuor, cum Epiſcopis, qui plurimum exire deſiderabant, non potuiſſemus: in maxima anguſtia poſiti, ex communi conſilio, media nocte, & latenter exiuimus, & ſic per abrupta montium, per loca ferè inuia, ſub magno timore, & periculo tandem venimus in Tuſculanum. Ibi Richardum Barre de veſtro honore, ſicut decebat, ſolicitum, & ad veſtram vtilitatem prudenter, & inſtanter laborantem inuenimus; multum tamen conturbatum, & confuſum, quia nec Dominus Papa eum receperat, nec alij benignos, & humanos ſe illi exhibuerant. Nos autem venientes Dominus Papa nec videre, nec ad oſculum, nec ad pedes voluit recipere. Vix enim plerique Cardinalium dignati ſunt nos recipere, vel in verbo. Diu ergo in amaritudine ſpiritus noſtri anxiè conturbati, iis, qui vos fideliùs diligebant, omnimodò ſupplicauimus, vt eorum interuentu Dominus Papa nobis quocumque modo audientiam indulgeret.

6. *Ad audientiam recepti ſunt Dominus Abbas de Valacia, & R. Archidiaconus Lexouienſis, qui minus habebantur ſuſpecti. Ipſi autem, cum nomen veſtrum tanquam deuotiſſimi filij Romanæ Eccleſiæ in ſalutatione ex veſtra parte proponerēt; acclamauit tota Curia: Suſtinete, ſuſtinete: tanquam Domino Papæ abominabile eſſet audire nomen veſtrum. Sic à Curia venientes, ſero redierunt ad Dominum Papam, ei de noſtro communi conſilio exponentes, quod nobis fuerat à veſtra Maieſtate iniunctum: referentes etiam ſeriatim ſingula beneficia, quæ contuleratis Cantuarienſi; & ſingulos exceſſus, & importunitates, quas contra veſtram commiſerat dignitatem; totúmque hoc primò ſecretò; poſtea coram Domino Papa, & omnibus Cardinalibus, contendentibus etiam contra vos Alexandro Vvalenſi, Guntero Flandrenſi, Clericis Cantuarienſis Eccleſiæ.*

7. *Inſtante verò quinta feria ante Paſcha, in quâ de conſuetudine Romana Eccleſia ſolet Dominus Papa publicè abſoluere, vel publicè excommunicare: cùm certi eſſemus, quòd de veſtro, & regni veſtri grauamine, tanquam ad hoc proni diutiſſimè tractaſſent; conſuluimus eos, quos veſtra Maieſtatis fideliores cognouimus, ſcilicet, Dominum Portuenſem, Dominum Hyacinthum, Dominum Papienſem, Dominum Tuſculanum, Dominum Petrum de Mirlo, (Dominus Ioannes Neapolitanus aberat) cum omni ſtudio, & inſtantia exorauimus, vt nobis animum Domini Papæ, & quid circa vos ſtatuere proponeret, aperirent. Ipſis verò nihil niſi ſiniſtrum, & veſtræ Celſitudini ignominioſum reportantibus: ex ſingultuoſa eorum, & fratris Franciſci fidelis veſtri relatione præſenſimus, quòd ea die immutabiliter diſpoſuerat Dominus Papa in vos nominatim, & in totam terram veſtram ciſmarinam, & tranſmarinam, de communi fratrum conſilio interdicti ferre ſententiam; & eam, quæ in Epiſcopos lata fuerat, confirmare.*

Poſiti ergo in arctiſſimo, omni ſtudio attentauimus per Cardinales, & per illos de ſociis noſtris, qui ad illum habebant acceſſum, & per familiares ſuos, vt ceſſaret ab hoc propoſito; vel ſaltem differret, vſque ad aduentum Epiſcoporum veſtrorum. Quod cùm nullo modo fieri poſſet, nos, ſicut decet, & ſicut debitores vobis ſumus, perſonæ veſtræ dedecus, & totius terræ veſtræ grauamen ſuſtinere non valentes, nec debentes, tandem conuocatis ſociis noſtris, coram quibuſdam Cardinalibus, viam inuenimus ſaluti veſtræ, & honori bonam, & ſecuram, vniuerſæ terræ veſtræ vtilem, & Epiſcopis quoque neceſſariam, per quam à vobis, & à terra veſtra, & ab Epiſcopis veſtris dedecus, & periculum, quod imminebat, auertimus; & nos ipſos pro hac liberatione totos periculo expoſuimus; credentes, & certam ſpem habentes, quòd totum negotium procederet, ſecundùm quod credimus vos velle debere. Timore namque perterritis, iiſdem Cardinalibus intercedentibus, ſignificauimus Domino Papæ, nos accepiſſe in mandatis à vobis, quod iuraremus in præſentia eius, quod ſtabitis mandato ſuo, & hoc iurabitis in propria perſona. 8.

Eadem verò die Iouis circa horam nonam vocati ſunt nuntij, tam veſtri, quàm Epiſcoporum, & in generali Conſiſtorio iurauimus, Abbas ſcilicet de Valaſcia, & Sareſberienſis, & Lexouienſis Archidiaconi, & Magiſter Henricus, & Richardus Barre, quod ſtabitis mandato Papæ, & ad præceptum eius hoc iurabitis. Nuntij verò Archiepiſcopi Eboracenſis, & Londonienſis, & Sareſberienſis Epiſcoporum iurauerunt ſimiliter, quòd Domini ſui ſtabunt præcepto eius, & hoc iurabunt. Ipſa die tamen generaliter excommunicauit interfectores Cantuarienſis, & omnes qui conſilium, vel auxilium, vel aſſenſum præbuerunt; & omnes, qui in terram ſuam ſcienter eos receperint, aut fouerint. Dominus Vvigornienſis, & Dominus Ebroicenſis Epiſcopi, & Robertus de Nouo Burgo Ebroicenſis, & Magiſter Henricus in proximo venturi erant. Et eos, quidem dimiſimus vltra modum anxios, & turbatos, quia pro explendo negotio veſtro, pro velle ſuo venire non poterant. Fuitque de conſilio eorum, quòd nos quocumque modo præcederemus eos, vt dedecus, & malum, quod parabant vobis aduerſarij veſtri, impedire poſſemus. Certi enim eramus, quod veſtrum grauamen in Curia præparabatur; & timuimus illius diei conſuetudinem. Valeat, & diu vigeat ſublimitas veſtra. Confortamini in Domino, & exultet cor veſtrum; quoniam præſens nubilum ad gloriam veſtram ſequetur ſerenum. Die Sabbati ante ramos Palmarum ad Curiam venimus, & later præſentium die Paſcha receſſit à nobis. Hactenus fidelis relatio Abbatis de Valecia, ſociorúmque, de ſuæ proceſſu, & progreſſu legationis. 9.

His itaque peractis, Alexander Pontifex iuramentum Abbatis, ſociorúmque, quod Rex ſtabit mandatis, & quod iurabit, ſe ab eis non deuiaturum, exacturus ſeuerè, ſimul & de re ipſa inquiſiturus; quod per ſeipſum non poterat, per Legatos efficere decreuit. Elegit autem ex cunctis Cardinalibus duos viros, præſtantes pietate, doctrináque, & experientia rerum illuſtres, vtrumque Preſbyterum, alterum Theodinum, tituli S. Vitalis, ſeu Veſtinæ, 10.

ſtinæ, & poſt Portuenſem Epiſcopum creandum; alterum (ne vel hoc ſine Ciſtercio) Albertum de Mora, tituli S. Laurentij in Lucina (quem ex Ciſtercio aſſumptum ſupra vidimus) Cancellarium Eccleſiæ breui futurum, nec niſi in ſede Petri conſummandum. Adeò nihil fiebat ſine Ciſtercio, etiam in propria Ciſtercienſis Martyris cauſa, vt ſiue Rex pro ſe Legatos ſupplices, ſiue Alexander de latere Legatos, cognituros de cauſa, miſſurus eſſet, neuter Ciſtercium voluerit euitare. De hac Theodini & Alberti legatia, hæc habet Hereber-
c apud Bor. tus in hiſtoria illa Sancti Quadripartita.[c] *Verùm quia confeſſio, ſicut nec per ſcripta, nec per perſonas interpoſitas fieri ſolet, aut debet, & viua vox confitentis, quò plus auget deuotionem, eò plus habet virtutis: vir Apoſtolicus Alexander, a latere ſuo duos Cardinales miſit, pia memoria Magiſtrum Theodinum Presbyterum tituli S. Vitalis, vel Veſtinæ (vtroque enim nomine dicitur) & Albertum S. Laurentij in Lucina presbyterum Cardinalem, Eccleſiæ Cancellarium, viros certè omni religionis ſanctitate, & ſcientia præditos.* Hæc de decreta hoc anno legatione, de Aduentu Legatorum, geſtiſque, ſequenti, quo euenere, referemus.

---

1. Thomæ miracula in dies crebreſcentia. 2. Et varia de eius gloria reuelationes. 3. Quid de freno ſuppoſito. 4. Quid de anicula inuocante auxilium Sancti? 5. Quæſitum de exhibenda veneratione? 6. Et expectata approbatio Summi Pontificis. 7. Ingens Petri Bleſenſis de Thoma laus. 8. Peregrinationes ad ipſum ex toto Orbe, & reliquiæ in cultu: ſed maximè per primores Caſtellæ vrbes.

CAPVT III.

1. INTER hæc ad ſepulchrum Martyris Sancti, crebra miracula, cæci, ſurdi & muti, claudique, greſſui, loquelæ, auditui, atque viſui inceſſanter, omnes optatæ ſaluti reſtituebantur. Et multiplicabantur, dum diſcurrebant de Prouincia, in prouinciam; ſiue ex pia fidelium deuotione, dum vel leuia, pro magnis, dubia pro certis, & ſingula pro multis referebantur; quod non ſemel contingit; ſiue ex templi, & ſepulchri miniſtrorum (quod frequentius adhuc) queis miracula in quæſtu, cupiditate. Extat epiſtola Petri, quondam Cellenſis, tunc iam Abbatis Sancti Remigij, ad Priorem Eccleſiæ Cantuarienſis, reuelationes, & miracula inquirentem, ſub hoc initio. *Lugdunenſem Archiepiſcopum nobis aliquando ſcripſiſſe de reuelatione pretioſæ mortis Sancti, & glorioſi martyris Thomæ non teneo. Audiui quidem, ſed à quo audierim, mente excidit. Nolui ergo certa pro incertis ſcribere. Superflua enim ſunt impendia lucernæ, vbi Sol meridianus lucet in virtute ſua; & denigrat maieſtatem verorum, admiſtum modicum fermenti mendacij, & falſitatis. Credo enim magis laborandum, vt plura demantur miracula, quæ mera veritate fulciuntur in gloria Dei, & præfati Martyris; quam vt aliqua furtiua, & emendicata ſupponantur.* Hactenus ille: vt coniectari liceat, creuiſſe famam, ab ipſa multitudine.

2. Cæterùm quod ad reuelationes attinet, multis apertè oſtenſas, de Sancti gloria, Guillelmus Senonenſis Archiepiſcopus Alexandro ſcripſit, non
a lib.4.c.2. niſi certa, ad ipſum relaturus.[a] *Dicitur namque, & conſtanter aſſeritur, poſt paſſionem ſuam multis apparuiſſe in viſu quibus perhibet ſe non mortuum eſſe, ſed viuere; & non vulnera, ſed vulnerum tantùm eius*
b lib.4.c.3. *cicatrices oſtendit.* Quadripartita hiſtoria[b] Martyris Sancti præſtat eas, quas ſupra recenſui eadem ipſa die, qua paſſus eſt, ſeptennem puerum in prouincia Deuoniæ poſitum ter exclamaſſe ait, non ſine audientium ingenti admiratione. *Bonus Sacerdos de medio ſublatus eſt, optimus paſtor obiit: ploremus omnes.* Quæ vox, puerilis nænia primùm credita; ſed mox paucis diebus euolutis, pro oraculo habita; dum eadem hora coronatum Martyrem conſtitit, quâ ex ore penè infantis laudem ſuſceperat. Tum Hieroſolymis, tranſactis diebus quindecim, Abbati ſuo apparuiſſe Monachum Sanctum non multò antè defunctum, qui Beati Martyris gloriam reuelauerit: Confirmatam deinde reuelationem, ipſo euentu Martyrij; quod hactenus ignotum in illis partibus, non multò pòſt vulgatum, aſſertæ gloriæ fidem conciliauit. Hinc frequens ad ſepulchrum eius concurſus ex prouinciis, ex regnis remotioribus, & qui ex longa peregrinatione remeabant ad propria, alij terram reſperſam Martyris ſanguine, alij raſuras lapidum; quidam fragmenta veſtium, ſi quæ poterant; demùm, quæ poterant, deuoti reportabant. Et credebatur ineſſe virtus his omnibus miracula patrandi, quam ipſi etiam euentus comprobabant.

Cæſarius Heiſterbacenſis, penè coæuus au- 3.
thor, memoriæ prodit, non veris tantum exuuiis, ſed ſuppoſitis, hiſque longè diſtantibus, virtutem hanc conceſſam in Sancti gloriam, & fidei, quâ in-
uocabatur, confirmationem. *Miles* (ait[c]) *quidam* c lib.8.c.70.
prædictum Martyrem Beatum Thomam Cantuarienſem ardentiſſimè diligens, ſi aliquid de illius poſſet habere reliquiis, circumquaque inueſtigauit: hoc cùm audiſſet, quidam doloſus Sacerdos, in cuius domo hoſpitabatur, ait illi. Ego frenum, quo diu vſus eſt Beatus Thomas, penes me habeo, & ſæpè virtutem eius expertus ſum. Quod miles audiens, & ita eſſe putans, Sacerdoti pecuniam poſtulatam lætus obtulit; & frenum cum multa deuotione recepit: Deus verò, cui nihil eſt impoſſibile, fidem militis remunerare volens, ad honorem ſui Martyris multa per idem frenum facere dignatus eſt miracula, quod miles conſiderans in honorem Martyris Eccleſiam condidit, loco reliquiarum frenum Sacerdotis peſſimi in ea reponens. Ita Cæſarius, qui tamen omittit, qualiter Sacerdotis fallacia detecta fuerit. Quid putandum patraſſe reliquias veras, ſi vel falſis ea virtus donata fuit?

Sed adhuc iucundius aliud; quia ſingularius, ex 4.
eodem authore[d] proferamus. *Matrona quadam* d li.10.c.56.
Beatum Thomam Cantuarienſem plurimùm diligens, aſſiduis infirmitatibus laborabat, & cùm doloribus angeretur, eumdem Martyrem his verbis inuocabat. Sancte, inquit, Thoma, adiuua me. Habebat autem, neſcio cuius generis auiculam, quæ ex aſſiduitate audiendi, eandem abſolutè ſatis proferre didicerat orationem. Die quadam, miluus extra domunculam eam videns, rapuit, & euolauit: in ipſo raptu, dum

vnguibus illius auis premeretur, cunctis, qui aderant audientibus, clamauit de aere. Sancte Thoma, adiuua me. Vt autem mirabilis Deus Martyris sui merita glorioſa demonſtraret, miluo, vt auiculam dimitteret, præcepit: quæ ſtatim cum multa alacritate rediit ad dominam, & ille rapinæ ſuæ pœnam luens, mortuus cecidit in terram. Hæc de multis ſufficiat adduxiſſe. Plura, qui volet, conſulet libellum miraculorum Sancti, qui poſt Quadripartitam circumfertur.
e Epiſt. 287. Ioannes Sareſberienſis non renuit dicere, [e] *Martyrem Sanctum omnes, de quibus legerit, vel audierit (Sanctos) in miraculorum exhibitione præcedere.* Et præceſſerat ante viginti annos Bernardus, quem omnes alios longè præceſſiſſe, grauium authorum teſtimonio confirmauimus.

5. Quæſitum interim, & diu ventilatum inter fideles, an Sanctum Martyrem declaratum per tot miracula, atque ipſa, quæ eum ſequebatur acclamatione populi, venerari liceret publico cultu, & multis placuit pars affirmatiua, quandiu res minus clara; inter quos vnus Petrus Cellenſis fuit. Is ea à magiſtris Ioanne, Richardóque, ſuper his requi-
f lib. 5. ep. 14. ſitus, ita reſpondit. [f] *De quæſtione autem illa, quam in fine paſſionis Beati Martyris Thomæ, bone amice, poſuiſti, credo nullatenus ſolutionem te latere. Forſitan tamen, & meum animum in tuam ſententiam translatum non dubitabas: ſed vt recogitarem, quia, quod Deus per ſe facere diſponit, hominis auxilium, vel authoritatem non quærit: vbi autem miniſteria hominum non deſpicit, cauſa noſtræ vtilitatis, vel humilitatis hoc facit. Abſque enim omni ſacramento, id eſt, viſibilium elementorum, vel operum adminiculo, hominem ſaluare poſſet, niſi exercitia humilitatis, vel fides ad vtilitatem ſaluandorum vtilia procuraſſet. Diffinitiuè ergo teneo nulla ratione lucernam accenſam in manu Dei poſſe ſupprimi, vel extingui: nec ibi expectandum hominis iudicium, vbi manifeſta luce Dei ſe explanat iudicium.* Hactenus ille.

6. Sed nihilominus declaratio ſummi Pontificis neceſſaria viſa etiam tunc, deſideratáque à quibuſque bonis; & eo fortaſſis nonnihil retardata, quòd populus deuotione ſimplici magis, quàm temeraria audacia, ſed nihilominus cauſam præueniſſet, ſoli ſupremo iudicio reſeruandam: hæc ſanè mens Ioannis Sareſberienſis, qui ad Vuillelmum Senonenſem de his ſcribens, eleganter diſcutit pro
g Epiſt. 287. ſuo more. [g] *Mirarer itaque ſupramodum, cur eum Dominus Papa in catalogo martyrum recipi non præceperit, niſi quia in Eccleſiaſtica hiſtoria legiſſe me recolo, quod cum Pilatus miſſa relatione, Tiberium Cæſarem conſuluiſſet, an Chriſtum, qui tot, & tanta fecerat, & à pluribus colebatur, vt Deus, coli oporteret, vt Deum; Senatus ab Imperatore conſultus reſpondit; colendum quidem fuiſſe, vt Deum, niſi quia id prouinciales citra Senatus authoritatem præſumpſerant.* Hactenus grauiter, & doctè Sareſberienſis.

7. Petrus Bleſenſis, quantum ex ordine epiſtolarum eius licet coniicere, ante declarationem ſummi Pontificis, de Thoma Cantuarienſi, adeo eximia, vt neque Apoſtolis vereatur comparare; in dignitate inferiorem, planè concedens, ſed in mi-
h Epiſt. 46. raculis affirmans ſuperiorem. [h] *Exulta* (inquit) *Anglia, exulta Occidens, quia viſitauit nos Oriens ex alto. Thomam Apoſtolum India, & Orientalis regio iactitabat; ſed occidentalem reſpexit Eccleſiam, qui in cœlis habitat, & humilia reſpicit. Dedit Dominus Angliæ Thomam noſtrum: non inuidemus Indiæ Thomam ſuum. Sit Thomas Apoſtolus in India, ſit Thomas Martyr noſter in Anglia, vt per hos duos teſtes Chriſti ab ortu Solis vſque ad occaſum ſit laudabile nomen Domini. Eat, qui voluerit in Indiam ad ſuffragia Beati Apoſtoli: tam longa peregrinatio nimis laborioſa eſt mihi: mihi ſufficit Thomas meus. Ille palpauit latus Domini, & fixuras clauorum: ille, quia vidit, credidit: beatus, qui non vidit, & credidit, nec dubitauit: atque holocauſtum Chriſto, & pro Chriſto ſe obtulit. Non laboro Martyrem Apoſtolo comparare, cum Apoſtolus ſit maior martyre. Sed glorioſum eſt nos habere Martyrem, qui Apoſtoli nomen habeat, & Apoſtolum miraculis, aut imitetur, aut vincat. Non indignatur Apoſtolus, quia nec indignatur Dominus Apoſtolorum, & Martyrum, ſi quandoque Spiritus ſanctus in operatione virtutum plenius, & celebrius alicui ſe infudit. Et hæc inquit Dominus, facietis, & maiora horum facietis.* Hæc eleganter coæuus ille Doctor, & qui patientem æque, glorioſúmque Sanctum Martyrem Thomam veneratus, vel Regi adhærens ſemper ſuſpex iſſet.

Miraculorum frequentia, deuotio populi; & deuotione, ad ſepulchrum Sancti concepta vota, & 8.
peregrinationes increbruere: adeo Cantuaria non minùs viſitata, quàm Hieroſolymæ, Roma, aut Compoſtella; id quod ante decennium prædictum narrat, qui librum de miraculis eius edidit. Quin procuratæ continua deuotione Reliquiæ Martyris, & diſperſæ per Orbem; creſcere ferè viſæ, multiplicaríque aliàs tot populis nequaquam ſuffecturæ. Extat apud Arnaldum de Raiſe Duacenum i Decemb. 29.
Syllabus Reliquiarum Sancti Thomæ, quæ ſparſæ per Belgium, in variis eius locis obſeruantur: neque omnes recenſet, quantumuis multas. Butzelinus [k] alias tranſmiſſas Marchianenſibus, & inter k lib. 2. Gall.
eas fragmenta carnis, & oſſium, cucullæque, cum flan.
qua ſepultus fuerat, inſtrumento producto etiam confirmat: nec facilè ad compendium reduci poſſunt, quæ per Hiſpaniam, Galliam, & Italiam, Germaniamque, & reliquas Chriſtiani Orbis prouincias circumferuntur. Duo vtriuſque Caſtellæ illuſtria capita, Burgi, Toletúmque, ſed vtrumque, poſt Thomam adſcriptum Sanctorum Canoni; alterum diem feſtum illius feriarum celebrat; alterum in honorem eius aram ſtruxit, ſex poſt martyrium annis, quod Ioannes Mariana etiam obſeruat. [l] *Ea* l lib. 11. c. 12.
religione in Hiſpania ſuſcepta, Toleti in templo maximo, ſexto non amplius ab obitu ſancti anno, Altare Thomæ nomine conſtitutum conſtat, Alcabonis prædiis à Nunio Comite, ex vxore Tharaſia, in eius cultum, attributis, quod Martyris ſanctitati, ſed & Reginæ eius gentilis gratia datum fuiſſe iudicatur. Id Altare magna coniectura indicant extitiſſe, quo nunc loco ſacellum D. Iacobi nomine, magiſtri equitum Aluari Lunæ nobile monumentum extat. Hæc Mariana. Burgis, Toletoque addamus Salmanticam, ſcientiarum omnium matrem, & magiſtram; quæ inter alia, Collegio decoratur, & Parochiali Eccleſia, Martyri ſacris; vt inſigniores vtriuſque Regni vrbes, velut certatim colant memoriam Sancti. Hæc colligere libuit, velut diſperſa: reliqua, quæ maiora, grauioráque, ſingula ſuis annis adnotabimus.

1. *Sanctì Hugonis Abbatis Liuncelli ſancta conuerſatio.* 2. *Qualis inter domeſticos.* 3. *Qualis item ad exteros,* 4. *& quo fructu.* 5. *Promotio eiuſdem in Abbatem Bonæ-vallis.* 6. *Dictum de domus illius fœcunditate:* 7. *De ſancti Hugonis in Bona-valle vita meritiſque,* 8. *& de miraculis:* 9. *Quibuſdam carptim ſcriptis; & conſectatum de plurium amiſſione.*

CAPVT IV.

1. FLOREBAT interim Liuncelli Beatus Hugo, & quod minùs præpedientibus curis, propriæ quieti vacare permittebatur, compenſare curabat aliorum lucris, quibus ſe ex debito officij conſecraſſet. Quin & extraneos pro collata ſibi gratia,& charitate, nunc vltro, nunc ab ipſis acceríitus,nunc ab Epiſcopis,aut lapſos erigebat, aut perſiſtentes per exempla, per verba confirmabat. Audi,quid de his author ipſius vitæ,poſtquam rediiſſet ex Monte Peſſulano; accepta ab Alexandro Papa benedictione.[a] *Inde reuerſus, non propter honorem illum,vel dignitatem, mutauit propoſitum exercitiorum ſpiritualium;ſed Dominum habens præ oculis,& extremi diem examinis; ad ſuperna vocationis brauium ardenti animo aſpirabat. Non enim variauit illius animum honor ille, ſiue onus impoſitum:& licet militare Martha, & eius caſtra ſequi, intendendo charitatis operibus, & miſericordia, aut ſæcularibus inſudando negotiis, ipſum quandoque cogeret ſui officij,aut Abbatiæ ſuæ neceſſitas, aut aliorum etiam vtilitas:tamen,inquantum poterat, vexillum Sanctæ Mariæ contemplationi deditus ſequebatur.*

[a] Vita eius cap.7.

2. *Inſuper cùm illud tantillum cibi ſumeret, ad quod ſumendum illum trahebat corporalis conditio, oblitus cibi,& eſcæ,ſæpiùs raptus ſupra ſe, & totus in Deo, & in contemplatione cœleſtium factus: ſtuporem, & admirationem aſpicientibus ingerebat. Semper ſolus quantum in ſe fuit,& ſecum eſſe voluit. Vnde multoties,atque frequenter etiam ſeparatus à ſuis ſociis, & diſiunctus; in arce Diuinæ contemplationis reſidens, equitauit. Libros plures aptos clauſtralibus, & diuinis officiis in domo Liuncelli, non ſibi, ſed fratribus ſcribi curauit: Quippe qui vtilitati communi, magis quàm propriæ,pro ſuis viribus prouidebat. Eandem etiam domum in multis augmentauit poſſeſſionibus: imò diuina gratia,quæ per ſeruos ſuos,& cum eis miſericorditer,& mirabiliter operatur, informare curauit Monachos Liuncellenſes, & conuerſos in ſanctis moribus, & exemplo vitæ, & in ſacris admonitionibus; & vincire eoſdem, ne vagabundi nimis eſſent mente,vel corpore, regularis compedibus diſciplinæ. Authoritatis ſacræ Scripturæ eiſdem exponebat ſapienter,& luculenter,ac amabiliter:& exempla Sanctorum Patrum ad excitandum pigros, & confortandum pauidos, & vt fortes in melius de die in diem proficere proponebat.* Hactenus ad domeſticos. Porrò ad externos,audi quæ ſequuntur.

3. *Vocabatur multotiens à vicinis Epiſcopis, & ab eis rogabatur humiliter, vt ſermonem ad Synodum ipſorum faceret; ſiue ad populum: & vtrobique eius diſcretionem in talibus, & ſapientiam mirabantur. Cum verò ſermonem faciebat ad populum, miro modo ipſum vniuerſi reuerentes, & in ipſo Dominum Ieſum Chriſtum,ipſius verba intentè,porrectis auribus, auſcultabant. Si equitare per ciuitatem, vel caſtellum,vel vicum aliquãdo ipſum contingeret, concurrebant affectu mirabili viri,& fœminæ,parui,& magni; diuites,& pauperes,ipſum videre,ipſum audire, ab eo benedici:vel de pãnis eius auferre aliquid geſtientes. ſæpè namque ad ſuum veniebat hoſpitium,detruncata cappa, & multis inciſa partibus: ac nimis accurrentium improbitate hominum deformata. Cucullam etiam cappa non poterat ab eorum manu defendere; ſed qui de cappa aliquid,vel de cuculla,ſiue de tunica valebat tollere,cultello,manu,vel forcipe,ſicut magnas reliquias æſtimabat. Proponebat Sanctus Hugo cibum ſalutis,& fidei frequenter, ita feruenti animo, & ardenti Spiritus Sancti gratia; vt quaſi prodiret flamma ex eius vultu,& oculis videretur.*

[b] Vbi ſuprà.

4. *Compatiebatur verò miro affectu animi contribulatis corde,& patientibus ab iniuſtis iniurias; & infirmis, ac oppreſſis paupertatis moleſtiis: & compaſſionem mentis,pij frequenter exhibebat effectum operis; vt implere videretur illud Apoſtoli. Quis infirmatur,&c. Pœnitentes autem ad ſe venientes gratanti ſuſcipiebat,& læto animo; & ipſorum contritionibus,atque gemitibus, vt diſcretus, & valde peritus medicus, mira, conſolationum antidota, edoctus ab vnctione Sancti Spiritus apponebat. Duros verò corde, & tyrannos, ac ſæculares Principes,authoritate libera ſapienter redarguens:eiſdem æterna ſupplicia, & cruciatus infinitos ex verbis Domini minabatur. Nulli adulabatur,vel parcebat in vitiis; omnes diligens,omnium ſalutem deſiderans, & affectans. In perſonis autem Eccleſiaſticis Simoniacam hæreſim, & monſtra alia vitiorum deteſtabilia reſecare, & tollere,diſcretionis,& rationis gladio, cooperante Domino,nitebatur. Verumtamen vniuerſi,& Clerici,& ſæculares, licèt quandoque iaculis aſpera correctionis confoſſi, ad cor reuertentes, ipſum miro modo, non contradicendo eius ſermonibus, ſed quaſi conſentiendo monitionibus, honorabant. Diſcordes autem, & maximè nobiles,inter ſe guerram habentes, curabat, & inſtabat ardenti ſtudio, ad pacem, & ad concordiam reuocare. Non degenerabat Vir Beatus à vita, & moribus ſui auunculi Sancti Hugonis Gratianopolitani Epiſcopi,confeſſoris Domini glorioſi:ſed eius veſtigia piis operibus, & conuerſatione laudabili ſequebatur. Chriſtus namque ipſum fecerat vas electionis,vas regale,vas auri ſolidum: vas omni lapide pretioſo artificiosè, & mirabiliter adornatum.* Hic Sancti viri fructus in Liuncello, hic profectionis eius,in vtriſque exercitiis ſtatus fuit.

5. Interim Venerabili Petro,Bonæ-vallis Abbate, per mortem rapto(quem Beato Gozeuino ſucceſſiſſe ſuperiùs diximus, cùm in Abbatem Ciſtercij promotus eſſet)adnitente Alexandro Ciſtercienſi, & ſuffragantium communi acclamatione, ſuffectus Hugo,atque in Bonæ-vallenſium patrem electus eſt;non ſine graui dolore Liuncellenſium,qui ſe orphanos,viuente adhuc parente;qui ſine duce, qui ſine magiſtro relinqui,lamentabantur. De hac Sancti Hugonis promotione, hæc in ipſius Actis ſcripta lego.[c] *Cum Sanctus Hugo Abbas Liuncelli his inuigilaret ſtudiis;& non ſolum ſuis, & ſuæ Domus ſed toti Religioni proficere, quaſi quidam ſpeculator conſtitutus in domo Domini, pio corde intenderet: diuina gratia ipſum extollere, & ſuper maius candelabrum decreuit ponere; vt eleuatus altius,*

[c] Vita Sancti cap.8.

lucerei

luceret ampliùs,& circumcirca, lumen maius effunderet,& ſplendorem. Prouidente itaque,ac ordinante diuina Sapientia,Domino Petro Abbate Bonaualliſ, viro modeſto,& honeſto,viam vniuerſa carnis ingreſſo,ac ſepulto in eiuſdem domus Capitulo: B. Hugo Abbas Liuncelli, electus eſt tandem in Abbatem Bonauallenſium,& de aſſenſu Domini (Alexandri) Abbatis Ciſtercij,per Dei gratiam conſtitutus. Gemebant ſapientes Liuncelli tanto Patre, tam Sancto, tam honeſto tam ſubitò ſpoliati. Hactenus Acta de Sancti promotione.

6. Fuit Hugo quartus Abbas Bonæuallis, præcedentibus tribus,ex quibus duo Sancti,Ioannes Gozeuinus,& ſi quid tertius minus ab eis fuit, quartus deſuper abundanti virtutum cumulo, miraculorumque,de quibus infra,non ſolùm potuit ſupplere,verum ſupergredi:O fœlix Domus tales ſortita Patres! fœlix, quæ ex Monachis Tarantaſienſem Petrum,Eccleſiæ & orbis iubar,& Amedæum ſæcularium Principum gloriam,intra vnius decurtati ſæculi ſpatium fœcunda protulit. Meritò Bonæuallis ſortita nomen,quæ tot palmites Chriſto, tot ſpecioſas oliuas eius Eccleſiæ,tot magnos viros Orbi germinauit:& credēdum obliuione ſepultos alios,operoſo illo ſæculo,in quo non ſcriptoribus geſta,virtutéſque, quibus cuncti inſudabant: ſed magis geſtis,& virtutibus ſcriptores, otio prorſus excluſo, deeſſe poterant. Vt neque ſcriptis metiri nobis liceat Sanctorum numerum; nec dubitemus nimium excelluiſſe, qui vel tunc ſcribi, ac nobis innoteſcere meruerunt.Sed iam qualis,& quantus Beatus Hugo ex eiſdem eius actis,videamus.

7. d Ibidem. [d] *Factus igitur Sanctus Hugo Abbas Bonaualliſ, ſemper in moribus,& in exercitiis ſpiritualibus,vt cedrus Libani multiplicata,fronde,flore,germine ſtudebat creſcere; & inueniri ſe ipſo melior; piis creſcens operibus,cōſueta humilitatis tenax,& fragilitatis humana non immemor:contemplationis arcem non deſerens,ſed eam totis dilectionis labiis deoſculās,& amplectens. Sicut enim Palma ſurſum ad Deum ramos cogitationum,& operum,mira dactylorum plenos dulcedine dirigebat. Verè imitabatur Apoſtolum, cuius conuerſatio in cælis fuit:nam ſicut teſtes ſunt,qui ab ore eius audierant;vir beatus inter tumultus Clericorum,& ſæcularium,ac cauſas Principum, quaſi venditus,contēplationi vacans,aut intendens, frequentius tanquam in clauſtro,vel in conclaui,mente cæleſtibus inhærebat.* Hæc de viri virtute,& ſanctitate, quam tamen ſtatim confirmari cœptam miraculis,idem, qui ſupra,author pergit ſcribere.

8. e Ibidem. [e] *Dum ſupradictis vir Beatus intenderet, cœpit vita ipſius crebris coruſcare miraculis: Diuina prouidente clementia,qua ſanctos ſuos mirificat, quando vult, & prout vult, ac glorificat, & extollit. Per ipſam enim multis infirmis; & diuerſis infirmitatibus laborantibus,diuina gratia munus ſanitatis optata tribuit: & eos à morborum ſuorum anxietatibus liberauit. Præterea eidem viſiones multas aperuit, & quæ ventura erant in poſterum, reuelauit. Nos verò primam; quibus infirmis per Sanctum ſuum Deus ſanitatis contulit: & poſtea Deo iuuante, quaſdam de ipſis viſionibus, non omnes, aperire curabimus.* Pergit deinde per octo, & decem capita, narrare miracula ex quibus nos nonnulla ſuis temporibus, reliquorum ſummaria, neque enim textum nanciſci adhuc potuimus,morem gerentes lectoribus, reddemus.

Caput IX. De nobili viro Artando de Roſilione, ad tactum S. Hugonis ſanato. 9.

Caput X. De Duranno Bruno, per Sanctum virum,à fiſtula curato.

Caput XI. De eodem per Sanctum Hugonem, à diuerſis infirmitatibus ſanato.

Caput XII. De quadam muliere, à quartanis febribus curata.

Caput XIII. De Petro Montaneſij,per ſanctum virum ſanato.

Caput XIV. De puero à podraga ſimul,& chyragra liberato.

Caput XV.De Giroldo Monacho,à fiſtula curato.

Caput XVI. De muliere à contagione ſanata.

Caput XVII. De Vuillelmo de Sancto Georgio, per Sanctum virum ſanato.

Caput XVIII. De Ioanne Arcadon per Sanctum Hugonem curato.

Caput XIX.De Epileptico per virum Dei ſanato.

Caput XX. De Guione de portario per Sanctum virum ſanato.

Caput XXI. De pane, quem Sanctus Hugo excommunicauit.

Caput XXII. De aqua conuerſa in vinum apud Caluaſium.

Caput XXIII. De aqua conuerſa in vinum tribus vicibus in hoſpitio Bonaualliſ.

Caput XXIV. De Ioanne Longo, per virum Dei ſanato.

Caput XXV. De Guiſcardo de Montaneis, à B. Hugone ſanato.

Caput XXVI. De Ioanne Arcadon, à quaſſatione capitis ſanato. Hactenus ſummaria capitulorum. Neque auſim dicere, an alia deſiderentur: nam codicem in Bonaualle mutilum, neque alibi à nobis integrum inuentum, & doluimus dudum, & dolemus:Certè quæ de viſionibus ſcribenda promiſit author in eo codice penitùs deficiunt. Quin nec de morte pretioſa viri Dei; vnde quæ alia de ipſo dixerimus, ex diuerſis decerpta colligimus.

---

1. Illuſtres obitus in Eccleſia Claraualliſ, 2. & cuiuſdam ante mortem ſcientia infuſa. 3. Duorum Conuerſorum fælices tranſitus, 4. præcipuè Conſtantini,de quo ſuprà. 5. Alterius pro leuiſſima culpa graue ſupplicium: 6. præcauens tamen magis, quàm caſtigans. 7. Efficacia orationum Godefridi, 8. electióque in Epiſcopum: 9. & ratio temporis oſtenſa ſub quodam dubio. 10. Gualterus Daniel pietate, & doctrina claret. 11. atque emendati quidam Recentiores.

CAPVT V.

1. DVm hæc in Bona illuſtrarent Sanctum Hugonem,in Claraualle Pontium plus, quàm miracula,quamuis neque ipſa deerant,glorioſi exitus fratrum conſolabantur: & præfectus infirmis Godefridus,dictus de Meleduno, quem à morte Bernardi in ea domo Monachum induiſſe,

vna cum Gumaro, Regulo Sardiniæ, atque aliis viris Sanctis, commemorauimus. Quippe eo procurante ſalutem corporum, ſi qui deficiebant, non tam mori, quàm renouari, & tranſire ad meliora, manifeſta indicia comprobabant. Multorum obi-
a lib. 4. c. 17. tus Exordium magnum refert;[a] nos ex his paucos, qui hoc tempus concernunt, excipiemus. *Solebant* (ait) *infirmarij Claraualles cum gaudio, & admiratione magna referre de quodam religioſa vita Conuerſo gratiam quandam admirabilem, & memoria dignam quam Dominus ipſi ante obitũ ipſius conferre dignatus eſt. Cùm enim author gratiæ, bona vita ipſius merita remunerare diſpoſuiſſet, & ipſe infirmitate correptus aliquandiu decubuiſſet, tandem ingraueſcente languore, mortis ſigna euidentiùs apparentia reſolutionem corporis imminere nuntiabant. Et ecce inſpirante, vbi voluit, & quando voluit, Spiritu Sancto, nouo, & verè ſtupendo miraculo, illuminatus eſt intellectus eius, & aperta lingua illius. Cœpitque homo ruſticanus, qui nunquam litteras didicerat, expeditè latino vti eloquio, miras quaſdam ſententias de ſacris Scripturis differens, nihil tamen proferens, niſi quod ſanæ doctrinæ congruebat. Mirabantur fratres laici, qui litteras neſciebãt, quid nam eſſet rei nouitas. Et acciti quantocyùs in audientiam ipſius multis Monachis, nihilominus iiſdem infirmus Scripturarum myſteria luculento ſermone pandebat.*

2. *Præterea ſuaues quaſdam cantilenas de myſteriis Sanctæ Eccleſiæ modulatis vocibus decantabat, quæ nunquam audire conſueuerant; ita vt audientes, miræ rei nouitate attonitos redderet, & cantus ſuauitate mulceret.* Et paulò inferiùs. *Itaque nouus iſte Theologus, de quo locuti fuimus, qui à timore Dei incipiens, faſtigium perfectæ ſapientiæ apprehendere meruit in conſummatione præſentis vitæ; cum aliquandiu ſanctarum ſententiarum varietate, & cantuum modulata ſuauitate, tanquam dulciſſimo poculo, audientes lætificaſſet: tandem in bona confeſſione tranſiuit ex hoc mundo ad Patrem, fœlici abſorptione in abyſſum æterni luminis abſorbendus. Cuius in hac vita primitias ad hoc tantùm (vt reor) acceperat, vt nos in odorem vnguentorum, quibus delibutus erat, tantò auidiùs currere faceret, quantò ſolis manſuetis, & humilibus fontem veræ ſapientiæ patere cognoſceremus.* Hactenus ibi.

3. Illuſtraſſe creduntur hæc ipſa tempora duo alij Conuerſi, Bernardi Patris ſtudium, culturáque: alter Anonymus, alter Conſtantinus, quem ab ipſo patibulo ſubſtractum, & Claræualli addictum ſuperiùs diximus; fœlici vterque morte conſumma-
b lib 4. c. 23. tus, quam ex eodem Exordio [b] accipiat lector. *Infirmabatur Conuerſus quidam præfati Monaſterij, homo religioſus, ac laudabilis conuerſationis, qui in ſimplicitate cordis ſui, vitam arctam, & anguſtam, per quam itur ad Deum inoffenſo pede (ſicut in morte ipſius patuit) cucurrerat. Cùm enim bonum curſum conſummaſſet & iam ad extrema deueniſſet, apertis oculis vidit Angelos Sanctos præſentes aſſiſtere lectulo ſuo. Quos vt vidit, & mirum in modum exhilaratus, quaſi iam de morte triumpharet, circunſtantibus ait: Nunquid non aſpicitis Angelos Dei, qui modò aduenerunt? Pulſate ergo quantocyus tabulam, quoniam ipſi præſtolantur exitum meum. Vix verba finierat, & mox pretioſam reſolutus in mortem, fœlicem animam reddidit. Nec dubium, quin ſpiritus beati, quos præuidere meruerat, eam ſuſceperint, & ad gaudia ſempiterna Beatitudinis perduxerint.* Hæc ibi de Conuerſo ſancto Anonymo.

4. De Conſtantino, cuius non minùs mortem ad hunc annum, ex tempore quo vixit in Claraualle, referendam cenſemus, hæc, quæ ſequuntur. [c] *Tri-
c lib. 2. c. 15. ginta (ni fallor) vel eo amplius annis in ordine ſuperueniens, migrauit ad Dominum: quem cum per merita Beatiſſimi Patris noſtri à duplici morte, corporis videlicet, & animæ, miſericorditer eripere dignatus eſt.* Virum inter illuſtres Ciſtercij numerãt, quotquot refert Henriquez in Menologio; addito ex Bernardo Brito obitus die, quem refert ad vigeſimum primum menſis Iunij. Cæterùm quod idem Henriquez in ſuis Notis hunc Conſtantinum confun-
d lib. 1. c. 32. dit cum alio milite, de quo ſimile Cæſarius, [d] in ſuis Dialogis; ex errore irrepſit. Quippe hic per Parentem Bernardum olim, ille per Danielem: hic Claræualli addictus, ille Sconaugiæ: hic damnatus à Theobaldo Comite, ille ab Henrico, Imperatoris Ottonis fratre fuit: & ille quidem tempore poſterior, vt ſuo loco dicemus: hic longè prior, vt ſupra memorauimus.

Hos exitus habuiſſe viros Sanctos, mirandum 5.
minus: quamuis nonnihil ad Pontij gloriam faciat; nec non & Godefridi, quod illo Abbate, hoc præfecto infirmis, tales deceſſerint. Fulgebunt tamen magis eorum merita, ſi apertè conſtiterit, ſub eorum cuſtodia, & cura poſitos, vel diſcolos præuentos; & vitæ, ac æternæ ſaluti donatos eſſe. Referam ex eodem Exordio Magno terribile exemplum, & bonis etiam quibuſque formidabile, ſi non ſanctia in gloriam; punito in ſalutem (fortè aliàs amittendam, ſi ex leuioribus in grauiora labi permiſſus eſſet) cęteris in terrorem, cautelámque, diuina prouidentia præordinaſſet; Referam autem cũ ipſa præ-
e lib 4. c. 24. mittendam.[e] *Quemam, inquit, de præclaris moribus, religioſáque conuerſatione, ſeu etiam pretioſa morte Sanctorum Patrum ad ædificationem proficientium, multa iam diximus: libet nunc ad cautelam deſidium, negligentiam cuiuſdam fratris, & pœnam, quam pro eadem negligentia ſuſtinuit interſerere. Quatenus ſicut proficere volentes, virtutum exemplis ad meliora prouocantur: ita negligentes quique diuinæ animaduerſionis vltione territi, non ſolum maiora, verùm etiam minora ſacri Ordinis inſtituta tranſgredi vereantur.*

Conuerſus quidam in vna grangiarum Claraualllis 6.
caligas ſuas abſque magiſtri licẽtia lauare præſũpſit. Exierat autem ſolus, & ſtabat in crepidine riui, qui propè grangiam fluit, cœpit operi inſiſtens: heu miſer! non conſiderans qualiter in oculis Domini delinquunt qui vel in minimis puritatem ſacri Ordinis violare præſumũt. Cum ergo (vt diximus) temerario operi, cuius magiſtri ſui teſtem conſcientiam non habebat, inſtaret: audiuit vocem clamantem, tanquam ſi aliquis alteri loqueretur, & dicentem: Percute, percute. Nec mora, ſenſit ſe idem Cõuerſus duobus grauiſſimis ictibus feriri, vno in capite, & altero in pedibus. Tremẽs, ac pallens, concitus in grangiam rediit. Quid feciſſet, vel quid accidiſſet, quid etiam pateretur, tremebũdus laicis fratribus indicauit. A quibus cum confeſtim ad Abbatiam tranſmiſſus fuiſſet: peccatũ ſuum pariter, & pœnã peccati, quã poterat humilitate confeſſus eſt. Dicebat autem, eoſdem ictus, quos inuiſibiliter acceperat, paulatim ad interiora ſua ſerpere, vnum à parte capitis, alterum à parte pedum: ſéque modis omnibus vitæ terminum ſortiturum, dum iidem ictus in corde ſuo ſibi mutuò iungerentur. Quod ita verum fuiſſe, rei exitus probauit. Nam iſdẽ frater, paucis interpoſitis diebus, in bona confeſſione vitam finiuit, tantò purior (vt piè credimus) ad Dominũ vadens, quantò terribiliori morte pro culpa ſua puniri promeruit. Hæc in Exordio. Vix credam graues illic committi culpas, vbi vel leues tã ſeuerè caſtigabantur. Niſi dicamus,

quia

quia ex leuibus, ad graues facilè ruitur, præuentum intra leuem terminos fratrē, ne grauibus ſuccumberet, non ſine graui cæterorum admonitione.

7. Porrò hunc ipſum diuinæ clementiæ fontē ſub Pontio ſcaturientem in Claraualle, nō ſecus ac ſub Bernardo Parente olim vltra merita vtriuſq; (nam reſpondebat præmiū vtriuſq; meritis) orationibus etiam Godefridi, cuius curæ incūbebant, qui ægrotabant, poſſe adſcribi; forſan & deberi: probat oraculum ad ipſum de cælo factum in ipſo tyrocinio, cum pro matre carnali, quam amiſiſſet, [f] *Nimium foret ſolicitus*, eiuſdem Exordij magni verba ſumo) *& diuturnos exitus aquarum pro eadem deducerent oculi eius (multa ſiquidē ei gratia lachrymarū collata erat) flagitabat inſtanter à Domino, vt ſibi de illa reuelare dignaretur, vtrum adhuc in pœnis eſſet; an iam indulgentia requiem percepiſſet? Diu verè in hac ſupplicatione fatigato, facta eſt tandem diuinitùs vox ad eum de cœlo dicens. Cur importunis precibus extorquere conaris, quod tua cognitiom non congruit. Tu tantum ora pro eis, & ſaluabuntur.* Sic in exordio. Notat autem Firminus Fiteriensis ſuper hunc locum: promiſſionem occaſione ſolius matris, à Chriſto factam; nihilominus non pro ſola matre, ſed ad quoſcumque ſuos reputaret, extenſam a Chriſto; atq; ipſum iuſſum pro omnibus orare: vt mirū non matrem ſolā ſaluam, ſed & cæteros fore, orationibus eius compertum eſſet. Neq; de cauſa dubitare poſſet, qui videret effectus, & aliàs factam de cœlo ad Godefridum tum promiſſionis, tum præcepti vocem non ignoraret.

f lib.3.c.2.

8. Inter hæc tamen ad altiora vocatū virum; & ſiue celebri ſanctitatis fama, doctrinæq; ſiue Gunari quondam Sardiniæ Principis, tunc ſocij eius indiuidui in Claraualle, interuentione; ad Soritā in eadem inſula ſedem promouendum in breui, cœleſtis viſio præuenit, & cōfortauit. [g] *Erat*, ait idē author, *qui Exordium dedit, aliquādo in oratione poſitus vir Dei Godefridus: cùm ecce per viſionem perſona quadam veneranda apparēs ei, digito ipſius annulum aureum impoſuit: præſagium ſcilicet futura in proximo Pontificalis dignitatis.* Reuelationem euentus ſubſequutus comprobauit cœleſtem: *nam in eodem anno*, ait, *ſicut ipſe nobis teſtatus eſt aſſumptus fuit in Epiſcopum Eccleſia Sorenſis.* ſic in Exordio. Porrò de hac electione Godefridi, in libro ſepulchrorum Claræuallis, hæc, quæ ſequuntur. *Quem*, id eſt Godefridum, *ad Epiſcopatum non traxit ambitio, ſed compulit profeſſio, vt alumnus Galliæ, ad ritus barbaros, & linguam, quam non nouerat, pertranſiret. Vbi vixit per annos ſeptē, & Monaſterio Claraualli plurima conferens, in pauperes, & alia loca multa diſperſit.* Fœlix ſæculum illud, glorioſumque, in quo

g lib.3.c.23.

non ſolum ex Prælatis Cœnobiorum, verum ex miniſteriis inferioribus, in clauſtrorum ſecretis exquirebantur Sancti, doctique, qui prouinciis, qui Eccleſiis præficerentur.

Cæterum quod ad rationem tēporis attinet, animaduerſū velim meū lectorē, in eodē libro ſepulchrorū Claræuallis, Godefridi electionē, non ſub Pōtio, ſed ſub Gerardo illius ſucceſſore factā notari, cum adhuc ſub eo infirmus præfectus eſſet; ſic enim dicitur de eodē Sancto viro. *Sub Roberto* (ſcilicet Bernardi ſucceſſore, à quo admiſſus fuit) *& ſucceſſoribus eius (ſcilicet Faſtrade, Godefride & Pōtio) diuerſa gerens officia, inter fratres ſuos, cum eorum gratia, & fauore, eſt laudabiliter conuerſatus. Demū cū infirmorū fratrum eſſet ſibi ſolicitudo commiſſa, ſub Domino Gerardo ſexto Abbate Clareuallis factus eſt Epiſcopus Soritanus in Sardinia, in Prouincia Turritana.* Hactenus ibi: dilata morte Sancti in Annum M.C.LXXIX. vt pateat locus ſeptennio Pontificatus. Verum cum Author Exordij, cui maior fides, nam liber ſepulchrorum longè recentior, obiiſſe tradat[h] anno M.C.LXXVIII. nec ſit, qui dubitet de annis præfecturæ, conuincitur hoc anno electum fuiſſe: atq; adeo ſub Pontio, non ſub Gerardo, qui annum adhuc vterq; ſuſtinuere, quoadusque Pontius, relicta Claraualle, Gerardus Foſſa noua, ille in Epiſcopum Eccleſiæ Claromontanæ; hic in Claræuallis Abbatem promouerentur. 9.

h Vbi ſuprà.

Florebat interim in Anglia Gualterus Daniel, Ailredi diſcipulus; nec minus æmulator doctrinæ, quàm Sanctitatis. Ioannes Balæus [l] ſuperiorem eū appellat, ſed authori dānato ſuſpecta fides, præcipuè in Sanctos; niſi quòd tamē in laudibus Ailredi, quē Gualtero poſtponit, permultus fuit. Pitſæus ex Lelando, parciùs loquitur, quāuis nec ab eadē cōparatione abſtineat, nec Gualterū inferiorē Magiſtro faciat. De eius rū ſcriptis (nā multa edidit) tum ſanctitate, & meritis neq; non alibi nobis repetēdus, hæc ex vtroq; authore accipiat lector. *Gualterus* (inquit [k]) *Daniel Ordinis Ciſtercienſis Monachus Anglus, Ailredi Rieuallenſis Abbatis Diaconus, & eiuſdē boni præceptoris optimus diſcipulus. Nā ſēper iiſdē virtutis, & eruditionis veſtigiis, quibus inſiſtere vidit magiſtrū, ipſe etiā firmiter inſiſtere, omni conatu & ſancta quadā æmulatione nitebatur. Vnde ad parē ne dicam maiorē, in vtroq; genere perfectionis gradū peruenit. Et in ſcriptis ſuis nonnunquam eaſdē, quas Ailredus tractauit, materias, & ipſe tractandas ſuſcepit, vt in illis ſuū magiſtrū ſuperaſſe, vel ſaltē æquaſſe videretur. Omnia eius opera accuratiſſimè aliquando aſſeruata fuiſſe ferūt, tanquā immortalitate digniſſima, in Bibliotheca Rieuallenſi. Hac pleraq; ex Lelando. Scripſit autem contra Nicolaum Monachum:* 10.

l Cent.3.c.3.

k tom.2. relatum. ad ann.1117.

De Conceptione B. Mariæ. Librum vnum.	Contra Nicolaum de Sancto Albano
De Virginitate eiuſdem. Librum vnum.	Crebrius me Gualterum prouocas.
De vera amicitia, Libros quinque.	Quaſi in biuio iam dudum ſpatiatur.
De onere iumentorum Auſtri. Libros duos.	Animaduertens in Iſaiæ capite triceſimo.
De honeſta Virginis formula, Librum vnum.	In primis huius noſtri operis.
Centum Homiliarum, Librum vnum.	Aduentus Domini noſtri in carnem.
Epiſtolarum, Librum vnum.	Mandaſti mihi, vt hoc ſupra vires.
Centum ſententiarum.	*Librum vnum.*
Super Miſſus eſt.	*Librum vnum.*
In aliquot loca ſacra Scripturæ.	*Librum vnum.*

Tandem in Cœnobio Rieuallenſi mortuus, & ſepultus eſt circa annum gratiæ. M.C. LXX. ſub Anglorum Rege Henrico ſecundo. Hactenus Ioannes Pitſæus ex Lelando, qui tamen mortem ſanctam Beati viri, nonnihil anticipat, dum claritudinem refert ad ſepulturam.

Non fuit hactenus, ex his quos ego legi qui virū memoraſſet inter cæteros ſāctitate illuſtres noſtræ familiæ; cùm tamen inter ſcriptores omnes annumerent. Sed cū æquè Ailredo ſubæqualē (nā id vt minimum, nullus eſt, qui neget) pietate, & meritis prodāt; ac doctrina, & ſcriptis; nō video, cur excludatur a Menologio, vbi nō paucos inuenio minoris notæ. Certè potiori iure recēſeatur; quàm qui hoc

anno

anno dicitur obiiſſe Vvintonienſis Epiſcopus Henricus, Stephani Anglorum quondam Regis frater, Henrici auunculus, quem tamen Brito, & Henriquez memorauere: ille lib.4.cap.18. hic ad vndecimam diem menſis Octobris. Nam Henricus, vt id obiter dicam, ne lector erret, nec Ciſtercienſis reuerà, nec Sanctus fuit. Monaſticam quidem vitam profeſſus eſt, ſed in Glaſcouienſi Monaſterio Benedictino, quod nulli Anglicanæ hiſtoriæ mediocriter perito in dubium venit. Nec verò ſanctum appellare licet, quem Bernardus [l] condemnat, neque alij ſcriptores Angliæ [m] excuſant in multis actibus; ſed in hoc vltimo, vt in multis aliis, Arnoldus Vvionius [n] vtrique, vt credo, errandi occaſio fuit, qui virum tradit prophetiæ ſpiritu clarum. *Quod Henrico nepoti ipſum viſitanti moriturus, prædixerit, caſtigandum à Deo ob necem S. Thomæ Cantuarienſis.* Quaſi ea vox non potuerit eſſe timentis longè facilius, quàm prophetantis. Ergo Henricus deleatur ex Menologio; & ſi licuerit pro eo ſubſtituatur Gualterius Daniel. Cæterùm quoniam primum viri opus de Conceptione Virginis, aduersùs Nicolaum ſcriptum commemorauimus; operepretium me facturum duxi, ſi, quæ hoc tempore de Bernardo, & Conceptione atrociùs recruduit, quæſtionem propalem, magnos vtrimque defenſores præſeferentem; quam ab anno M. C. XXXVI. in hunc tomum remiſi pertractandam.

l *Epiſt. 137.*
m *Ariſoldius ſaecul. 21.*
n *In ligno vitæ.*

---

1. *Nicolai Monachi occaſione impugnata Conceptionis, inuectiua in Bernardum, in Gallos, & in Ciſtercium.* 2. *Petri Cellenſis reſponſio Apologetica*, 3. *pro Gallis*, 4. *pro Bernardo*, 5. *pro Ciſtercienſibus.* 6. *Quid ad obiecta in puncto Conceptionis?* 7. *Repetita calumnia per Nicolaum.* 8. *Et ſalua reuerentia ſanctitatis*, 9. *diuulgatum figmentum de Sancti macula.* 10. *Atque pro Conceptione, pauca, & leuia.* 11. *Reſponſa Petri.* 12. *Atque ex ratione temporis, notata occaſio prioris Gualteri operis.*

Capvt VI.

1. ERgo his diebus, ſopitam controuerſiam à multis annis, de Conceptione immaculatæ Virginis, ſuſcitauit inuidia magis, quam pietas: atque in Bernardum, velut qui obſtitiſſet votiuæ deuotioni, Monachum quendam Anglum ſuſcitauit: Petro Abbati Cellenſi materiam præbens oſtentandæ doctrinæ; ſed multo magis, quâ in Bernardum pollebat, atque in totum Ciſtercium, charitatis. An fuerit Nicolaus ille, primum Arrematienſis, ſub Cluniaco, & Petro venerabili, mox Claræuallis ſub Bernardo parente Monachus, quem ipſe Sanctus accuſauit apud Eugenium; affirmare non auſim, quamuis ſuppetant plures coniecturæ. Nomen, ætas, ingenium, ſtylus audaciáque; quam nullus alius haberet in Sanctum Patrem: tum fuga hominis, elati, turgidíque, ſed maculoſi, comprehenſique in flagitiis, nec patientis latere, nec audentis in Gallia commorari; eumdem eſſe facilè perſuadent; qui terra, & mari diuiſam Angliam quæreret (natale, vt multi putant ipſius ſolum) & repetitis antiquis inſtitutionibus, in celebri Cœnobio Sancti Albani, quandiu Bernardus vixit, timidius egerit, ab eius morte, pudoris vinculis ruptis, quam de viuente nunquam auſus eſſet, ſaltem de mortuo vindictam intentauerit. Ergo ſeu ille, ſeu alius eiuſdem nominis, natione Anglus, profeſſione Monachus, & inter Sancti Albani monachos degens; odio in Bernardum, an tædio Ciſtercienſium (quæ malorum plerumque conditio eſt, optimos quoſque, vel gratis faſtidire) nam amore in Virginem, quis credat? cum non aliunde eoſdem mordere poſſet; ex impugnata immaculata Conceptione occaſionem deſumens, qua populi fauorem, plauſûmque per ſpeciem pietatis conciliaret; tractatum edidit, non tam pro Maria, quàm aduersùs Bernardum, Ciſterciúmque; huius nugas, & nænia, (nam ſic vocabat) illius ſanctitatem, doctrinámque, aut irridens, aut carpens. Quin in totam nationem Gallicanam arietizans andactet, neque vlli parcens conuitio, aut detractioni. Extat reſcriptum Petri Abbatis Cellenſis, cum iam Sancti Remigij teneret clauum, ex quo totius tractatus continentia (indigni qui maneret) perpendi poteſt; ſic autem habet.

Petrus [a] *Sancti Remigij, Nicolao Monacho Sancti Albani.* 2.

a *Lib. 6. epiſt. 28.*

Vacui, atque vacantis animi eſſet, ſingulis, quæ in litteris tuis ſunt, recapitulatis, ſigillatim ad verbum reſpondere. Summam itaque reſponſionum mearum conſtringens, & potioribus epiſtola tua dictis adſtringens, pacis, & bonæ patientiæ pactum priùs hinc, inde interpono; ne quis noſtrum cuiuſlibet commotionis ſcintilla, pro quolibet verbo aduratur, vel inflammetur. Sola mihi Sancti Bernardi iniuria donetur, & quæcumque, & vndecumque vis, iacula conglomera, ſiue vt meam ruſticitatem confundas, ſiue vt de ſenſu meo viliſſimas ſententiarum quiſquilias excutias; ſiue vt theſauros tuos homini pauperi aperias, ſiue vt neſcientem doceas, & ſenſus tuos fortiſſimis aſſertionum repagulis ſtabilias. Aggredior igitur phantaſmata tua, lenocinantia quidem pulchritudinis ſpecie, ſed titubantia ſtabilis fundamenti egeſtate. Quidquid enim Scripturæ vaſibus authoritatum non ſupportatur, nullius roboris ſtabilitate fulcitur. Hactenus velut de ſubiecto totius operis in Patentem Bernardum magis, quàm pro Maria: de quo vt apparet, ante hanc epiſtolam, vltrò, citróque miſſæ aliæ crebruerant.

At quæ pro ſua, id eſt Gallicana natione Petrus reſponderit, iuxta obiecta à ſuo illo, imò & bonorum omnium antagoniſta, videamus. *Nec indignetur Anglicana leuitas, ſi ea ſolidior ſit Gallica maturitas. Inſula enim eſt, circumfuſa aqua, vnde huius elementi propria qualitate eius incolæ non immeritò afficiuntur; & nimia mobilitate in tenuiſſimas, & ſubtiles phantaſias frequenter transferuntur, ſomnia ſua viſionibus comparantes, ne dicam præferentes. Et quæ culpa naturæ, ſi talis eſt natura terræ? Certè expertus ſum, ſomniatores plus eſſe Anglos, quàm Gallos. Cerebrum namque humidius, fumoſitate ſtomachi, citiùs inuoluitur; & quaſlibet imagines in ſe ipſo depingit, quæ ab animali virtute, vtcumque ſpirituali deferuntur, & ex occupatione omnium, tam naturalium, quàm animalium, ſeu ſpiritualium virtutum, infra iudicij veritatem confinguntur, vt phantaſmata, ſeu ſomnia appellentur. Non ſic cauernoſa, non ſic aquatica Gallia, vbi ſunt montes lapidei, vbi ferrum naſcitur, vbi terra ſuo pon-* 3.

dere grauatur. Quid ergo? non citò à ſuo ſenſu mouetur, & veritatis authoritatibus tenacius innititur. Ita pro Gallis Petrus aduerſus Anglos; ſi non acriter antea prouocatus, fortè mordacius, quam deceret modeſtiam viri.

4. Porrò quæ contra Bernardum, & Ciſtercienſes, paulo inferius retundit, longe ſeuerius. *Petre,* inquit, *ſcandali eſt, quod Beatiſſimum Bernardum debita exuis veneratione: & verborum iacula poſt eum emittis, tanquam famam eius poſſis extenuare, vel gloriam euacuare. Bona fide, qua te diligo, & fideliſſima charitate laudo, conſulo, & rogo, ne ampliùs in cælum ponas os tuum: quia niſi caueris tibi, in caput tuum recaſurus eſt lapis, quo ferreum vis penetrare cælum. An excidit à mente tua omni Sancto competere:* flagel-
Pſal.90. lum non appropinquabit tabernaculo tuo? *Super quem certè ceciderit lapis iſte incautè miſſus, conteret eum. Subrides, & fortè nondum correctus labia mordes; qua, inquiens, huius Bernardi Sanctitas, quæ religio, quæ meritorũ prærogatiua? Nullus ſum ego ad illius ſancta præconia referenda. Vita eius, fama eius, opera, ſcripta, miracula, fides, ſpes, charitas, caſtitas, abſtinentia, mortificatio denique in membris eius, ſermo, vultus, habitus, & geſtus eius, & his ſimilia ipſa ſunt, quæ teſtimonium perhibent de eo. Prætermitto iſta omnia: ſi nondum emolliri cor tuum potuit, vnum eſt, in quo, clauis in altum defixus, arbitror me, te apprehenſurum; & in amorem Sancti Bernardi liquefacturum. Alumnus enim familiariſſimus fuit Dominæ noſtræ, cui non vnam tantum Baſilicam, ſed totius Ordinis Ciſtercienſis Baſilicas dedicauit; ad cuius laudem politiſſimos tractatus, & facundos compoſuit. Si ergo potes tangere pupillam, oculi Dominæ noſtræ, ſcribe contra Bernardum ſuum, cui loquitur ipſa, Qui tangit te, quaſi qui tangit pupillam oculi mei.* Hæc pro Bernardo. Sed quid pro Ciſtercienſibus. Audi quæ ſequuntur.

5. *Ciſtercienſium quoque nugas neſcio; quos præ aliis mortalibus, ſeriis, & ſine fine manſuris intendere video. Hi ſunt, qui vitam noſtri, iam in agonia poſiti, Ordinis, reformauerunt. Hi ſunt, qui regulam Beati Benedicti pene combuſtam, ſicut Eſdras veterem legem, reſtaurauerunt. Hi, qui cum Apoſtolo Corinthiis, id eſt agricolis, & ruſticis ſæcularibus, oneroſi: ſed propriis manibus laborantes, ſe, & alios pauperes pro poſſe exhibent. Clauſtra illorum caſtra Dei ſunt, vbi nocte in Pſalmis, & orationibus, parati ſunt ſuſcitare Leuiatan, qui ſub vmbra dormit in locis humentibus; & in die in agro Hiericho Principi militiæ occurrunt, qui tenet gladium bis acutum; vt ſuperflua reſecet cogitationum, & operationum. Quærunt ergo cum Ioſue dicentes:* Noſter es, an aduerſariorum? *vtilis quæſtio, & ineffragitabilis ſolutio, vtrum Deus pro nobis, an contra nos. Si autem contra nos, quis pro nobis? Ampliorem prouocat amorem, ſi pro nobis, ſolicitudinem, & timorem, ſi contra nos. Ponamus itaque animum noſtrum in manibus noſtris, ſi contra nos: quia & ſi horrendum incidere in manus Dei poſt ſæculum; melius eſt tamen incidere in hoc ſæculo propitiabili, quàm in manus Dæmonum: dicamus itaque cum Iob: Etiam ſi occiderit me in ipſo ſperabo. Hæ ſunt nugæ Ciſtercienſium.* Ita pro noſtris Sancti Remigij Abbas; haud dubiè inſinuans Nicolaum quondam ex noſtris, ſiue potiùs à noſtris exiiſſe, quia non ex eis.

6. Iam quæ pro Conceptione idem Apoſtata; leuia, & fictilia; cum potuiſſet ſublimia, & ponderoſa; tum quid Petrus reſponderit videamus. Arguebat ille: Recentes homines eodem ſpiritu regi, quo antiquos; natiuitatem Virginis non ab initio Eccleſiæ primitiuæ, inter faſtos relatam, creſcente poſtmodum fidelium deuotione, additam præclaris Eccleſiæ feſtiuitatibus. Quod ſi idem contingat in Conceptione? Iuxta mentem Hieronymi; nec Deum poſſe ex corrupta Virginem facere: nec decuiſſe prælectam in matrem Domini, peccato originali velut corrumpi, à quo nulla potentia ad omnimodam velut integritatem reſtitueretur. Demùm Dominæ noſtræ animam non ſolum in paſſione filij gladio transfixam, ſed etiam in Conceptionis ſuæ contradictione. Ad hæc Petrus: quod attinet ad transfixionem Virginis, & irreparabile damnum Virginitatis, irridet hominem, qui vel Mariam in cælis coronatam adhuc putet paſſibilem; vel exemplo Virginitatis irreparabilis, ad peccata tranſlato; eneruet efficaciam paſſionis Chriſti. Quod verò attinet ad nouam deuotionem. *Eſt,* inquit, *auro locus, in quo conflatur; & habet argentum venarum ſuarum principia; ſedem Petri, & curiam Romanam, quæ claues cæli principaliter tenet.* & infrà. *Vtinam, ſalua veritatis authoritate, lance communis Concilij hæc Domina, & moderatrix totius Chriſtianitatis Conceptionem Virginis libraſſet, & approbaſſet, & à mari, vſque ad mare hanc propagaſſet; Sole, id eſt Apoſtolico, ac Luna, id eſt, curia Romana præeunte! tam ſecurè, quàm expeditè, in lumine vultus eorum, greſſus meos ponerem, & diſponerem; ex hoc videns vitare lubricum, & ſequi ſolidum, & ſecurum.* Ita Cellenſis in prima ex his, quæ extant, controuerſiæ innouatæ ventilatione.

At non quieuit rabies procacis hominis; quin cum ſe à Petro retuſum conſpexiſſet, quò authoritatis auxilio deſtitutior, eò pronior ad ſomnia, nouum alium tractatum adortus eſt, in modum Apologiæ, quo inſigne illud de Macula Bernardi publicauit figmentum, ob impugnatam Mariæ Conceptionem: Ipſum pariter, Ciſterciúmque deturpans: atque obiter aliam rationem promens pro Conceptione Virginis, dignam eius ingenio, & petulantia; quæ nihil præter nugas ſuffarcinaret. Ergo acriter punctus ſcripto Petri, talem ad eum Apologiam iterum ſcripſit [b]. 7.

b Lib. 9. epiſt. 9.

8. *Inuentionis paliata ſaturnus opprobrio, & ironicè crapulatus à vino, verè putabam me miſſionem accepiſſe, & fœdus iam cum ſilentio pepigiſſe. Quid ſenſerim ſanè de priuilegio ſingularis integritatis in Virginum Virgine, ſcripſeram, & metam ibi fixeram: & ecce meus Petrus de noua materia, nouum ſuſcitat ex inſperato bellum; & omnes Virginis domeſticos prouocat ad Indignationem, & doctos in lege Domini ad præſumptionis minus Catholicæ contradictionem.* Hæc in Exordio ad Petrum, cui reſpondebat. Sed in Beatum Bernardum paulò inferius.

9. *Ad [c] petram verò ſcandali de corde veſtro tollendam, pluſculum eſt immorandum, quia res exigit, vt palam faciam, quod clarè propoſueram. Sanctus ille Bernardus, quem dicis me debita exuere veneratione, & poſt eum verborum iacula emittere, quondam Sanctorum cathalogo adſcriptus, nuper eſt in Eccleſia canonizatus, & ab humano iudicio exemptus. Exemptus, inquam, eſt, ne de gloria eius dubitemus, ſed non vt minùs de eius dictis diſputemus. De gloria Beati Martyris Cypriani Beatus Auguſtinus non dubitat, tamen in Spiritus ſancti datione eum erraſſe veriſſimè comprobat. Errorem martyrio deletum ſcribit: & ſic docuit Eccleſiam venerari martyris gloriam, vt tamen non imitaretur errorem. Ego autem, etſi diſſimili ſcientia, ſimili tamen conſcientia, ſic veneror Beatum confeſſorem Bernardum, vt laudem, & amem eius ſanctitatem; qui nec amem, nec laudem eius præſumptionem in matris Domini Conceptionem.* Ita in principio ſubdolus, & vafer quod virus concepiſſet diſſimulabat,

c Ibid.

inulabat, quo latiùs poſtea ſerperet, atque altiùs mentibus legentium imprimeretur, nam audi, quod ſubdit.

9. *Sed ne putes me magis pertinaci, quam bona conſcientia dicere, qua dico, audi, quid ab ipſis Ciſtercienſibus vera religione praditis, & Virginem in veritate diligentibus, acceperim de Sancto Bernardo; quorum nomina abſcondo ſub modio, ne odioſos faciam fratrum ſuorum collegio. In Claraualleuſi Collegio quidam Conuerſus bene religioſus in viſione noctis vidit Abbatem Bernardum niueis indutum veſtibus, quaſi ad mammillam pectoris fuluam habere maculam. Quem ex admiratione triſtior alloquens, Quid eſt, inquit, Pater, quod nigram in te maculam video? & ille, Quod de Domina noſtra Conceptione ſcripſi non ſcribenda, ſignum purgationis mea, maculam in pectore porto. Frater viſa Conuentui innotuit, & aliquis fratrum in ſcriptum redegit. Relatum eſt in Generali Ciſtercienſi Capitulo, & de communi conſilio ſcriptum perit incendio; maluitque Abbatum vniuerſitas Virginis periclitari gloriam, quàm Sancti Bernardi opinionem.* Hæc Nicolaus in Bernardum, Ciſterciúmque, impudenti mendacio, cui nullus crederet; & quod vel diſcolos, & Ciſtercio infenſos exaſperaret.

10. Pro Conceptione, audi aliud figmentum; & quidem petulantius, iudicio Petri. *Iuo* (ait) *venerabilis Carnotenſium Epiſcopus, in chronicis ſuis ſcripſit, duodecimo anno atatis ſua Virginem ab Archangelo Gabriele ſalutatam, & ab Spiritu ſancto obumbratam; infra quem atatis annum non permittit natura moueri pubeſcentium genitalia.* Hæc Nicolaus; quaſi non ante ſenſualitatis motus præuenti in Virgine, quam Chriſtum conceperit: aut quaſi in carne ab Spiritu ſancto præuenta, ne motus carnis inordinatos ſentire poſſet; in anima etiam debuerit præueniri, ne peccatum ſentiret, quod imminebat. Concludit tandem in impia verba prorumpens, ni piè nimis velimus exponere ea. *Sicut*, inquit, *in calo, qualis Pater, talis filius; ſic in terra qualis filius, talis mater.* Hæc Nicolaus longa ambage verborum, quæ conſultò omitto lectori parcens.

11. Ad quæ è contra Petrus Sancti Remigij, primum irridens de Bernardi macula, ob eam opinionem, inuſta, ſomnium: *Euangelio*, inquit, *non ſomniis, de ipſa credo*, nempè de Virgine: ob quam Bernardus maculatus oſtendebatur: nec quicquam aliud cenſuit reſpondendum; ne quod mendacio, ex reſponſo pretium daret. Mox aſpernatus indignam, nec Virginem decentem ſimilitudinem (nam puram blaſphemiam, indignam etiam habuit, cui ſatisfaceret.) *Compatior* (ait) *inſolentia tua, qui de excellentiſſimis noſtra Virginis motibus ad profundiſſimam vallem deſcendiſti, ne dicam, corruiſti. Licet enim in illa nihil ſit verecundum, vbi omnia, & ſingula eius membra Luna ſunt puriora, & Sole clariora: tamen noſtra fragilitatis teterrima memoria, cùm audierit nominari genitalia, vix à ſua excutietur palude; vix incipiet non ſolita cogitare. In Virgine igitur talia ſacroſanctis cortinis potiùs volo honoranda inuoluere, quàm nudis nominibus, & manibus contrectare.* Demùm de tertio conuerſus ad Mariam. *O Domina*, ait, *ignoſce dicenti, quod diſplicet tibi. Nónne tu filij tui, licet mater, tamen ancilla? Nonne ſicut oculi ancilla in manibus Domina ſua, ita oculi tui in manibus Domini filij tui?* Hæc ex vtriuſque epiſtolis decerpta, ſatis ſupérque viſum pro inſtituto: plura qui volet, eaſdem ad longum videat, nam omnes inter opera Petri circumferuntur.

Cæterùm ex earundem epiſtolarum ſerie manifeſtè conſtat controuerſiam reſumptam per hoc 12.
tempus, quo dicitur ſcripſiſſe Gualterus Daniel; ſubſequenti agitatam, nempe, ab anno M.C.LXXIV. quo Bernardus Sanctorum numero adſcriptus, ad annum M. C. LXXX. vel M. C. LXXXII. quo Petrus ad Pontificatum Carnotenſem, aſſumptus legitur. Nam in epiſtola Nicolai dicitur, Bernardus pater nuper canonizatus. Petrus verò ſecundam eidem ſcripſit Carnotenſis electus, ante conſecrationem, vt notat titulus. Porrò cùm ante primam Petri epiſtolam, Nicolaus ſæpiùs id ipſum argumentum replicauerit, atque ad plures tranſmiſerit; quod erat hominis ingenium acre, & petulans: Haud dubium, quin pro Bernardo alij ſcripſerint, inter quos Gualterus Daniel fuit, duos libros conſcribens de hac materia. Qui vtinam hodiéque manerent, & legerentur. Ergo contra Nicolaum ſcriptos puto, vt titulus notat, non contra puram Mariæ Conceptionem; aut ſi contra eam, tantum contra primam, quâ fœtus formatur, in quo ſenſu Bernardus locutus eſt, vt ſuo loco oſtendimus; non contra ſecundam, qua animatur; quam præſeruatam à labe originalis, ab ipſo ſui Exordio, Ciſtercienſis familia, aut ſemper coluit, aut ſaltem nunquam in dubium reuocauit. Sed de his ſatis, occaſione Gualteri operum, parumper antepoſitis; ſed quæ aliàs etiam hiſtoria poſtulabat.

---

1. *Tharaſia fundatricis Salceda mors, ſepulchrum:* 2. *Vnde interrupta & dilata fabrica templi.* 3. *Dominia temporalia, & ſaculares Eccleſia addita noſtris*, 4. *Duplici occaſione:* 5. *Vnde celebris illa decretalis in capite* Recolentes *de ſtatu Monachorum*, 6. *poſt multas laudes*, 7. *Ciſtercio primùm condolens*, 8. *mox etiam praecauens.* 9. *Diuina vltio in Abbatem nimis cupidum.* 10. *Andrea Epiſcopi Atrebatenſis mors.* 11. *Et Calatraua ſchiſma breui extinctum.*

Capvt VII.

1. Fvnestavit hunc annum in Luſitania illuſtris fundatricis Salcedæ mors, Egeæ Municij coniugis, longa quidem ætate jam prouectæ; ſed quæ imperfectum reliquit Eccleſiæ opus; ſi diutiùs viueret, breui perficiendum. Antiqua Ciſtercienſium conſuetudine, quorum Eccleſiæ Regiis tantùm, aut Sanctorum ſepulchris permittebantur; an propria humilitate, ſancitum voluit,
vt extra fanum, ad introitum eius ſepeliretur. Ita a Lib.5.c.2.
Bernardus Brito Luſitanus [a], qui ſuperpoſitum Epithaphium petræ, hodiéque perſeuerans exteris ſimul, & poſteris tranſmiſit. Rude id, & incomptum pro more temporis, ſed ſatis honorificum, non pigebit ad litteram tranſcribere.

Hoc loco latet, cuius per ſecula latere fama, nequit.
Solita perpetuare bonos fama, mori claros nec morte
Sinit; ſed, & ipſa clarorum meritis, viuere ſemper habet
Multis Domna modis liquit Tharaſia famam.
Sanguine, progenie, moribus, ac operis.
Ex Ducibus ſanguis, ſoboles clariſſima Regni
Abſque nota mores, eſt opus iſta domus.
De bis ſexcentis, & denis monade dempta.
Inuenies Æram, qua ſepeliuit eam.

Hactenus Epithaphium Heroinæ.

2. Obiit ipſo in feruore creſcentis operis, vt citius conſummandi, ſi diu viueret; ſic ab ipſius morte retardati, vſque ad annum. M. CC. XXV. quo tandem conſecrata Eccleſia legitur, vt ſuperiùs à nobis notatum manet. Tharaſiæ erga Salcedam charitatis, neque vulgare, nec leue indicium fuit, quod Egea Muñizio ſepulto alibi, ipſa in Salceda voluerit ſepeliri: & ſeparari à viro ſuo elegerit, quantumuis claro, & charo; ne à dilecta Eccleſia vel nondum conſummata, ſepararetur. Illud præterea eandem charitatem manifeſtauit; dolendum planè noſtris, ſed non ideo inuoluendum ſilentij tenebris, tot, tantáque teſtamento ſuo legaſſe dilectæ Domui, in dominiis, in hominibus Vaſſilitio iure ſubiectis; vt quæ eatenus alicubi admiſſa, ſed parcè tamen, & velut cum formidine; atque pallianda magis, quàm poſſidenda; extunc iam plena manu, publicéque, ſuſceperit Ciſtercium: & ſemel habitis, quamuis cum ſcrupulo, fortè & cum ſcandalo, in habendorum exemplar tranſeuntibus; deinceps ferè ſtrictioris paupertatis vinculis ruptis, nihil iam recuſare, forſan & plura, maioráque ambire licitum reputaret, imo honeſtum.

3. Sanè hoc ipſo anno, ſi Brito credimus, ſemel admiſſis ſubditis, qui noſtris Vaſſallitio iure ſubiicerentur, cumulatè exemptiones in Luſitania: nec ſolùm à tributis, & vectigalibus, ſed quod mireris, bellicoſa ætate, ab impugnandis hoſtibus, niſi Rex ipſe in Caſtris verſaretur, eximebantur. Quod priuilegium ab Alfonſo Rege conceſſum Eccleſiæ Sancti Ioannis de Tarouca, mox ad alias pertranſiens, maximè ad Alcobaciam, Regiam domum, & quæ ab initio Luſitanas opes, ac ſuperbam potentiam præſeferebat, & ad Salcedam, illi ſubæqualem; aliena oppida vacuabat habitatoribus, quos ad terras Ciſtercij transferebat: & confluebant ciues vndequaque, cupidine exemptionum, cum aliorum iactura: ſed cum ingenti augmento vectigalium, atque aliorum redituum, creſcentium ex contribuentium multitudine. Ergò, quæ dudum creuiſſet ſub paupertate Stephani plantatio; mox ſub diuitiis labore comparandis (id eſt cultura agrorum, & paſtu pecorum, ab initio permiſſis) conſeruabatur: cùm primùm ad altiora ſe extendit æmula principum: tum verò minitari ruinam viſa eſt, quam ſolis, quibus ſcatebat, Sanctorum meritis, differre ad tempus potuit, non impedire.

4. Duplex huic malo cauſa; grauis vtraque, atque vtraque per ſpeciem religionis: Pietas Principum, nil magnum reputantium his, quos vt verè ſanctos venerabantur: & reformatio antiquorum Cœnobiorum; quibus olim acquiſita iura ægrum dimittere: & neutri contriſtandi, aut repellendi; illi, ne fructu ſuæ deuotionis, & largitatis; hi, ne incrementis reformatæ vitæ, & perfectionis quæſitæ defraudarentur. Adeo in hac vita nihil omnino tutum, neque minus à vitiis timendum eſt, quæ per ſpeciem virtutis plerumque obrepunt, quàm quæ palam graſſantur: Certè noſtri ſuperiores omni cupidine, quod de Sanctis illis viris pium eſt credere, obtentu charitatis, & religionis, ſuccubuere diuitiis, poteriæque, ab earum pondere tandem opprimendi. Vtcumque fuerit. Cum hæc indulgentia (ſeu laxamentum appellare mauis) latiùs ſerperet, neque iam Luſitaniæ tantùm domus, quæ alias anteiuerunt, ſed plures extra Hiſpaniam his dominiis frequenter cumulatæ, à primitiuo Ciſtercio non ſine graui nota degenerarent; Alexander, communis Eccleſiæ Pater, ſed ſpecialis noſtrorum, vt ipſe ſæpius ſolebat gloriari, quos præ cæteris filios diligebat, periculi admonuit, præuenitque, litteris datis ad Abbates, & Conuentus Ordinis Ciſtercienſis, quæ hodieque non ſolum perſeuerant, ſed in corpore iuris circumferuntur, ſub hoc tenore.

Alexander Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, dilectis filiis Abbatibus, & Conuentibus Ciſtercienſis Ordinis. 5.

Recolentes, qualiter hæc ſancta plantatio, hæc vitis fructifera, hæc denique vinea Domini Sabaoth, ſub primis Ordinis veſtri patribus pullulauit; & palmites longè, latéque produceas ad mortifera pellenda circumquaque venena flores protulit, & odores; peruigili cuſtodia ſtudeatis, eorum in omnibus adhærere veſtigiis, per quos, cooperante Domino, in deſerto mundi huius, flos plantatus eſt honeſtatis, hi enim paupertatis contenti numeris optimum ponentes in paupertate principium, totius ſufficientiæ aſſecuti ſunt complementum: Epiſcopus, & prælatus accepti, ac in conſpectu Regum & Principum fama, & merito glorioſi.

Nunc autem, quod dolentes dicimus, quod etſi non ab omnibus, neque in omnibus, à pleriſque tamen. & in pluribus, ab illa ſancta inſtitutione dicitur declinatum; in tantum, vt aliqui ex vobis patriæ inſtitutionis obliti, contra Ordinis veſtri regulam, villas, Eccleſias. & altaria poſſident; fidelitates, & homenia benigni ſuſcipiunt, iuſtitiarias, & tributarias tenent: & omne ſtudium adhibeat, vt termini eorum dilatentur in terris. quorum conuerſatio in cælis debet eſſe. Laditur hinc Ordo penitùs, & vitiatur; nec eſt hæc mutatio dextera Excelſi, ſed potius de dextera in ſiniſtram; vt qui relicto ſeculo, ſub paupertatis habitu Deo militare decreuerunt; negotiis denuò ſecularibus implicentur. 6.

Inde eſt, quod vobis ac aliis, quæ foris ſunt contentiones, & litigia ſuſcitentur; & Abbatibus in cauſis forenſibus occupatis vt plurimum, in commiſſis domibus, & tepor ordinis, & diſſolutio naſcitur charitatis; maximè quia cum paupertate charitas plus proficit; & cupiditatis conſortio, etſi illa reſtinguatur, hæc tepeſcit. Idcóque precibus, & monitis exhortamur, quatenus domus illa, quæ a prima ſui origine in ipſo ordine ſunt fundata conſtitutis terminis ſint contenta. Nec velint inordinatè ad ea manus extendere, quæ ſine laboribus, & periculis multis, & deinde ſine criminibus, & magna confuſione non poterunt retinere. 7.

Si enim relictis originalibus Ordinis inſtitutis, ad communia volueritis aliorum Monaſteriorum iura diuertere, oportebit vos communi iure cenſeri: quia dignum eſt, vt qui ſimilem cum aliis vitam ſuſcipiunt, ſimilem ſentiant in legibus diſciplinam. Cæterùm domus illæ, quæ de aliis inſtitutionibus ad veſtrum Ordinem ſe tranſtulerint, veſtris omninò ſe ſatagant vſibus conformare; & relictis poſſeſſionibus, vel etiam communitatis, quas inſtitutio veſtra non recipit, ſic ſe in omnibus religioni veſtræ coaptent, vt quemadmodum gaudent ſe in ſocietatem Ordinis, & habitus identitatem 8.

adſumptas,

adſumptas; ſic etiam in paupertate ſæcularium rerum, ſe latentur veſtris inſtitutionibus cõformatas. Hactenus litteræ Alexandri Papæ, quæ vtinam à noſtris exauditæ primitiuum Ciſtercium reuocaſſent: ſed, ſiue a Principibus, Eccleſiarum, fundatoribus, ſeu tandem Alexandri ipſius permiſſu, caſſæ,& irritæ, malum detegere omnino ſuffecerunt, ſed non curare.

9. Hoc ipſo anno,ſi credimus Iperio,vt Pontificiæ paternæ admonitioni concordaret diuina; atque vtraque ruentes ſpecie zeli, ab ipſo præcipitio reuocaret; Dauid Claro-mariſci tertius Abbas, qui Guillelmo ſucceſſerat;odio, an cupidine,intentatæ inuaſionis contra Bertinicos,Bernardo olim deuotos,& ſibi vicinos, viſibiles, nec leues pœnas luit; confracto crure,in ipſo medio opere, quod contra idẽ Cœnobiũ moliebatur. Verba Iperij tranſcribã, quæ ita habent [b]. *Anno Domini M. C. LXX. Dauid Pater Nicolai militis, tunc nuper in Claromariſco Abbas effectus, dicto præpoſito inſtigante, conatus eſt in mediam terram noſtram de Arkas aquaductus facere. Abbati noſtro,Fratribuſque contradicentibus,arroganter eſt comminatus, ab incœpto opere non deſiſtere, donec illud pro ſuo velle compleret. Sed virga Cæleſtis iræ de ſuperbo vindictam ſumpſit. Craſtino enim cum priſtinum opus aggreſſus eſt,in medio ſuorum operariorum, cum equo calcitrante cecidit, & fracto crure,domum in lectica reportatur.* Ita Iperius,fauore in ſuos forſan; ſed qui vtinam à noſtris auditi eſſent.

[b] *In Annalibus.*

10. Sub idem tempus in Belgio notatum lego, à Ferreolo Locrio [c], ex Tabulis Eccleſiæ Atrebatenſis, Andreæ obitum, eiuſdem Sedis Epiſcopi,ex Ciſtercio aſſumpti; cuius ſuperius fecimus mentionem. *Andreas*, inquit, *Atrebatenſium Epiſcopus poſt varios labores exantlatos, terra, quod eius eſt, reddit; atque in Eccleſia ſua choro tumulatur.* Conſentit Demochares [d] eundem annum deſignans mortis Pontificis, quamuis Aquicintenſis chronographos, & Iperius, quod idem Locrius notat [e], biennio differant. De ſucceſſore variatum ab auctoribus; Demochares Robertum ſuffectum tradit, cui Frumaldus ſucceſſerit: Ferreolus immediatè Frumaldum ſubrogat. Sed hæc parum ad noſtrum inſtitutum. Andræanum obitum Robertus item Claudius refert in hunc annum.

[c] *In Chron. Belgico.*
[d] *Ad hunc annum.*
[e] *tom. 2. c. 15.*

Quod ad militias ſacras attinet, in Calatraua obſeruatu dignum fuit,Martinum de Siones,recèns electum excurſione in Prouinciam Beticam facta, ac multa præda,& captiuis inde abductis;cum poſt victoriam, in eorum iugulum iret, adeò irritaſſe milites, qui cogitaſſent venum cunctos exponere; vt ruptis penitus obedientiæ frænis deponendum cenſerent,& loco illius alium ſubſtituerent, Didacum Garciam, cui, vt Magiſtro, parendum cunctis foret. Et diuiſiſſet militiam emergens ſchiſma, nam & Martinum multi ſequebantur; ſi non rebelles, remordente conſcientia propria, retroceſſiſſent; ac ſe, & pſeudo-magiſtrum à ſe electum, Martino de Siones reconciliaſſent. Hæc ex Andradio [f],qui latius ea proſequitur. 11.

[f] *Hiſtor. Calatr. c. 12.*

1. Chronologia Eccleſiarum, 2. & remiſſiuè de Sancto Sebaſtiano ad Catacumbas. 3. Ferraria primùm fundata in Valle Fontium, 4. Dein Saxa Zagarra, 5. Mox Ferrariæ. 6. Donatio loci. 7. Et concordatum tempus, 8. ex inſtrumentis. 9. Et ſitus loci Mons Oliueti ignota domus. 10. Dein Nancaria, cum primo eius Abbate. 11. Addita Tomaraes, filia Alcobaciæ.

CAPVT VIII.

1. QVod attinet ad fundationes Eccleſiarum, quatuor hoc anno tantum notatas lego: in Italia, imò in ipſa vrbe primam: in Hiſpania ſecundam: incertæ hactenus prouinciæ nobis tertiam: & tandem quartam in Sicilia: ſequenti ſerie.

Anno M. C. LXXI. IV. Idus May, fundata eſt Abbatia Sancti Sebaſtiani ad Catacumbas.

Eodem anno III. Idus May, Abbatia de Ferraria in Hiſpania.

Eodem anno, Abbatia de Monte Oliueti.

Eodem anno, Abbatia de Nucaria in Sicilia. Hactenus Chronologia Eccleſiarum præſentis anni.

2. Celebre Sancti Sebaſtiani Monaſterium ad Catacumbas,in vrbe Roma ſitum,Monachi,ex Falera miſſi reformarunt; dilaturi lineam Pontigniaci, ad quam Falera pertinet,Sancto Sulpitio nata,quæ ſexta Pontigniaci filia connumeratur. Incoluerant Canonici Regulares, vſque ad hunc ferme annum, antiquiſſimam ædem, quippe a temporibus Innocentij Papæ primi, atque ab ipſo dicatam, vt multi putant. tum Catacumbis, & Calixti Cæmeterio, ſic enim nunc vocamus. *Omnium certè Eccleſiarum orbis*, (vt ait Onufrius Panuinus [a] *deuotiſſimam*, noſtris tandem circa ipſum concedendam. Quamuis non deſint,qui quadriennio anticipant;& anno M. C. LXVII. donatam referant. Nec Canonici in illa per multum tempus; quippè ſub Alexandro Papa admiſſi, ſub eodem expulſi, quantumuis ad hunc annum perdurauerint, quod mihi probabilius, vix quartum decimum pertingere potuerunt. Antea per Clericos, vt puto, ſæculares, gubernabatur. Verum hæc omnia, & quæ alia plura ſunt de illuſtriſſimo ferè Sanctuario totius orbis, longè commodiùs ſeorſim tractabuntur ſequenti capite.

[a] *Lib. de Sept. Eccl. vrbis Romæ.*

Eccleſiam Sanctæ Mariæ de Ferraria, ſecundo lapide ab eo, in quo nunc eſt, loco, in Saxa Zagarra (namque id illi nomen) ordinauit Raymundus Verolæ Abbas, cum antea ex alio loco (de Valle Fontium dicto) tranſlata eſſet. Alterius inſtituti domum, inde conijcio, quòd antequam Ciſtercio collum ſubderet, non per Abbatem, ſed per Priorem gubernabatur. Quamuis non negem ſub Ciſtercio prioratus;ſed dependentes plerumque ab Abbatiis; & qui pro membris magis, quàm pro filiis computarentur. Certè, qui primus Saxæ Zagarræ, dein Ferrariæ Abbas, Guilielmus fuit, idem & Vallis Fontium antea Prior; cui, & fratribus cum ipſo Deo ſeruientibus Saxa Zagarra donata ante biennium abs Rege Alfonſo, nulla Ciſtercij facta mentione. Porrò inſtrumentum Regiæ donationis ex Archiuiis eiuſdem domus exceptum hæc habet verba. 3.

IN nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti. Amen. Quoniam nihil eſt, quod tantum deceat Regiam maieſtatem, quantum Eccleſiam diligere, & perſonas, eius 4.

obſequiis mancipatas honorare; & piis, ac religioſis locis grata ſuffragia conferre; idcirco Ego Aldephonſus per Dei gratiam Rex, dono, & concedo vobis Domino Guillelmo Vallis Fontium Priori, & vniuerſis fratribus, ibidem Deo ſeruientibus, præſentibus, atque futuris: pro animabus Aui, & Patris mei; necnon, & Parentum meorum pro ſalute etiam animæ meæ: hæreditatem illam, quæ vocatur Saxa Zagarra; cum terris, vineis, pratis, paſcuis, riuis, molendinis, piſcariis, cum cultis, & incultis, cum ingreſſibus, & egreſſibus, & cum quanto ibi habeo, & habere debeo, iure hæreditario habere in perpetuum. Mandans, & concedens, vt de præfata hæreditate quidquid vobis placuerit, abſolutè faciatis, donando, vendendo impignorando, concambiando. Iubeo itaque, vt hæc mea eleemoſyna ſtabilis ſemper permaneat, & rata. Si quis verò illam ex genere meo, aut alieno, rumpere, aut retractare voluerit; ſit à Deo maledictus, & excommunicatus, & cum Iuda Domini traditore in inferno damnatus. Et inſuper Regiæ parti centum libras auri, & vobis iam dicta hæreditate in pace dimiſſa, perſoluat. Facta charta apud Tudelam Æra M. C C. V II. IV. Kalendas Octobris. Regnante Rege Aldephonſo in Toleto, Caſtella, Extrematura. Ego Aldephonſus Rex hanc chartam quam iuſſi fieri, manu propria roboro, & confirmo, &c.

5. Hoc inſtrumentum donationis Saxæ Zagarræ, ſic enim alij nominant: qua ſemel acquiſita tranſlata domus (nec ſatis conſtat vnde, nam Vallis Fontium locus ignotus adhuc) atque hoc anno Abbatia ibi ordinata, iuxta ritum Ciſtercij: & conſeruata memoria ordinationis in libro M. S. perantiquo, in quo inter alia hæc verba reperiuntur. *Anno ab Incarnatione Domini M. C. LXXI. IV. Idus May, ordinatum eſt Cœnobium S. Mariæ de Ferraria, per manum Domini Raymundi Abbatis Verolæ.* Cœnobium, inquam, Sanctæ Mariæ de Ferraria, per anticipationem ita dictum: cùm nondum ad eum locum tranſlatum eſſet. Poſt annos quinque ab Abbatia ordinata: idem Alphonſus Rex prouidit Monachis de loco commodiuri; pinguiorique, & Ferrariam cum aliis adiacentibus, eidem Guillelmo, & fratribus tribuit, priuilegio expedito, quod ita habet.

6. *IN nomine Domini Amen. Quoniam inter omnia pietatis opera præcipuè commendatur eleemoſyna: idcircò Ego Aldephonſus, Dei gratia, Hiſpaniarum Rex, vna cum vxore mea Alienor Regina: pro animabus Aui, & Patris mei, necnon, & Parentum meorum, pro ſalute etiam animæ meæ, dono, & concedo Deo, & vobis Guillelmo de Saxa Abbati, & vniuerſis fratribus veſtris, tam præſentibus, quàm futuris Ferreram, & Ferrerolam, Formacem, & Armiñon, cum Salinis, terris, vineis, pratis, paſcuis, riuis, molendinis, piſcariis, montibus, fontibus, cum ingreſſibus, & egreſſibus, & cum omnibus terminis, & pertinentiis ſuis, iure hæreditario habere, & poſſidere in perpetuum. Si quis verò huius meæ donationis paginam in aliquo rumpere tentauerit; iram Dei omnipotentis plenariè incurrat, & centum libras auri Regiæ parti perſoluat, & hoc meum donum ratum ſemper maneat. Facta charta Palentiæ. Æra. M. CC. XIV. Kalendis Septembris.*

7. Credibile eſt ante expeditum hoc priuilegium, eiuſdem Regis aſſenſu, inceptam fabricam, ad quam ſe Monachi ſtatim tranſtulêre. Atque id forſan Monaſterium fuit, quod ordinauit Raymundus Verolæ Abbas, præſenti anno, diſpoſita Eccleſia, clauſtris, & officinis, iuxta normam Ciſtercij, in quarum fabrica quinquennium inſumptum fuerit. Certè ante annum M. C. L X X V I I I. ex Saxa Zacharra, in Ferrariam tranſlatam domum, atque à loco Ferrariam nominatam, conſtat ex alio inſtrumento donationis eidem Cœnobio factæ, ſub hoc tenore.

NOtum ſit vniuerſis præſentem gratiam inſpecturis, quod ego Domina Tharaſia ſimul cum nepotibus meis, videlicet, Martino Eſquerra, & Sanctio Eſquerra, & Domina Maiore ſorore eorum, nos omnes pariter donamus, & concedimus medietatem de Arteaga, tam cultum, quam incultum domorum, ſiue agrorum, cum ingreſſibus, & egreſſibus, cum aquis, & molendinis, cum paſcuis, & montibus, & arboribus, cum omnibus, quæ iure noſtro pertinent; Deo, & Sanctæ Mariæ de Ferraria; & vobis Domino Guillelmo Abbati eiuſdem loci; cæteriſque ibidem Deo ſeruientibus tam præſentibus, quàm futuris, iure perpetuo poſſidendam. Hoc donum factum eſt in Eccleſia Sancti Dominici de Calzada in manu Regis Aldephonſi Caſtellæ: videntibus & audientibus Dominus Petrus Roderici de Azagra, & Dominus Petrus Roderici de Nagera, & Petrus Arazeri, & innumera multitudo, vti mos eſt in Regis Curia. Facta charta ſub Æra M. CC. XVI. Idibus Octobris. 8.

Hactenus donatio, quæ fortè ideò in manu Regis facta, ne domus Regia quid haberet, niſi per Reges.

Ergò ante annum M. C. L X I X. in Valle Fontium: dein vſque ad M. C. L X X I. in Saxa Zagarra, vtrobique Prioratus, inde Abbatia, in eodem loco primùm: mox Ferrariam tranſlata, atque ab ea nomen ſumens, neque vlterius mutanda perſeuerat, in finibus Riuogiæ Mirandam inter, Farúmque, ſiue Harum, vtrumque nobile oppidum ad ripas Hiberi: pertinet ad Calagurritanam Diœceſim in qua & in libris Cameræ notatur C. XXII. Florenorum taxa præfixa. Habuit Ferraria noſtro, & Patrum ſæculo inſignes viros, ſed inter alios Angelum Victoriam, ipſius domus Abbatem, & Generalem Obſeruantiæ Hiſpanæ, quem æquè prædirum pietate, ſapientiáque, necnon & donis cæleſtibus illuſtrem, Menologium commemorat ad vndecimam diem menſis Aprilis. Mons Oliueti ignota nobis domus, niſi quod pertinet ad lineam Claræuallis, incerta matre. 9.

Nucaria ſequitur Noaram alij vocant, notior haud dubiè Eccleſia in Regno Siciliæ vel ex primo Abbate Sancto Hugone, quem ab Eccleſia adſcriptum Sanctorum Albo? Octauius Caietanus [c], Ferrariúſque [d], & quotquot de Sanctis Italiæ ſcribunt, teſtificantur. Munachos ex Hiſpania miſſos, & Moterola, in Regno Legionenſi, prima Hiſpana filia Claræuallis, Tabulæ produnt. Haud tamen conſtat, an Hugo inde tranſmiſſus, an conſeruatus in præfectura domus, quæ ſub alio inſtituto, atque eius Magiſterio præceſſiſſet. Reliqua vitæ eius ignota nobis: neque enim plura Itali; & nec Maurolicus [e], quamuis Ciſtercienſis, Siculúſque, exactiorem notitiam nobis miniſtrat: niſi quod conſeruari ibidem ſepulchrum eius, & elatere miraculis affirmat Caietanus in ſuo Martyrologio, Nouembris X V I I. Natalem eius diem feſtum commemorat, vocatque Monaſterij fundatorem. *In Nucaria, Monaſterio Sanctæ Mariæ, depoſitio Sancti Hugonis, Abbatis, eiuſque Monaſterij fundatoris ex Ordine Ciſtercienſi.* Eadem Hugo Menardus, Henriquézque, & Aubertus Miræus [f], hæc de Sancto. Iacet Cœnobium in Meſſanenſi Diœceſi, iuxta Noutam oppidum, vnde & ipſum Noara vocari ſolet, de 10.

quo

[c] In idea op. de Sanct. Sicil.
[d] De Sanctis Italia.
[e] In Oceano omn. ha.
[f] Lib 5. Orig. cap. 16.

quo Thomas Faſcelius hæc pauca habet. *Noara vicina eſt Abbatia Beatæ Mariæ eiuſdem cognominis, Ordinis Ciſtercienſis.* In libris Cameræ vocatur de Micaria, per errorem, vt puto, vbi & Monaſterium Sancti Vincentij eiuſdem domus membrum memoratur. Fuit item eidem Monaſterio aggregatum aliud dictum de Stella; anno M. CCC. X. quo aggregatio fuit facta, commemorabimus.

11. Hoc ipſo anno teſte Bernardo Brito in Luſitania fundatur Monaſterium dictum *dos Tomaraes*, ſub filiatione Eccleſiæ Alcobacienſis: miſſis, vt ipſe ait, quinque tantum Monachis, qui locum incolerent; & inter eos Gundiſaluo Henriquez, quondam milite, illo nimirum, qui vxore amiſſa Sarracena, quam armis ſibi, ſed mox conſiliis Chriſto compatauerat; & Monachum induetat, & fundando Cœnobio locum dederat; ad quod non ſe mittendum exiſtimaret. Tum verò Alphonſus Luſitaniæ Princeps, deuotione in Ciſtercium & charitate in ipſum Gundiſaluum, quem ex Vaſſallis numerabat inter amicos; quædam alia indulſit Monaſterio, priuilegio expedito circa hunc annum eidem Gundiſaluo, Monachiſque, diuino in eo ſeruitio mancipatis, Dato Lejriæ VI. Nonas Nouembris, anno M. C. LXXI. Hæc pluribus, qui ſupra, Bernardus Brito [g], & Guillelmus de Paſſione M. S. in fundatione Cœnobiorum Luſitanorum. Hodie ſuppreſſa Abbatiali dignitate, Collegio Conimbricenſi vnitum eſt, interuentu Henrici Cardinalis, Alcobaciæ Abbatis, atque vltimi Luſitani Regis, proximo ſæculo. g *Lib.6.c.1.*

---

1. *Baſilicæ Sancti Sebaſtiani antiquitas*, 2. *locus Sanctorum corporibus refertus*, 3. *in quo & Apoſtolorum Principes quieuere.* 4. *Qualis eiuſdem Cæmetery exitus?* 5. *Catacumbarum deſcriptio*, 6. *atque templi, & altarium*, 7. *ac Reliquiarum.* 8. *Qui ante noſtros Sanctuarium id poſſederint.* 9. *Et tandem de noſtris.*

CAPVT IX.

1. INSIGNE Sancti Sebaſtiani Sanctuarium ad Catacumbas, in hoc caput remiſimus expeditiùs ſeorſim deſcribendum. Sunt autem plura, quæ eam ædem illuſtrant: Religio loci, ditati ſacris corporibus Apoſtolorum Principum, Petri, & Pauli nimirum, priuſquam ad loca propriæ quiſque paſſionis, transferrentur: Cœmeterium Calixti, cui plures alij; Catacumbæ, id eſt, primitiuæ Eccleſiæ ſanum terræ infoſſum; nec tutum à Tyrannis, niſi ex latebris: & tandem templi in eo loco ſurgentis veneranda antiquitas: quod creditur dicatum ſub Innocentio Primo, cùm ritus antea profanos ſuſcepiſſet. Et quidem, vt ab hoc vltimo iocipiam, antiquitatem Templi Onuphrius Panuinus [a] probat, ex lapidis cuiuſdam antiqui ſuperſcriptione cuius hæc verba. a *Lib. de Sep. bocl. vrbis Romæ.*

TEMPORE S. INNOCENTII EPISCOPI, PROCLINVS, ET VRSVS PRESBITERI, TIT. BIZANTII, S. MARTYRI SEBASTIANO, EX VOTO FECERVNT.

Addit vlterius ipſe. *Quo fit, vt putem Conſtantini temporibus & ipſam extructam fuiſſe, Eccleſiam, ſupra toto terrarum Orbe venerabile Sancti Calixti Papæ Cœmeterium; præſertim cùm parietes, qui eam ambiunt, antiqua gentilium fabrica inſeruiuent, &, vt opinor, militaris ſtatio ibidem eſſet.*

2. Pergit deinde de loco, quem Templum occupat. *Cæterùm venerationis hæc Eccleſia nobiliſſimo Sancti Calixti cœmeterio impoſita eſt, via Appia ad ſecundum ab vrbe lapidem, eodem Cœmeterio, & Catacumbis inſignis.* Et paulò inferius, loquens de Cæmeterio, quod Calixto antiquius, ab ipſo amplificatum, ex eius nomine deinceps vocatum eſt. *Multa*, inquit, *Sanctorum Pontificum Romanorum, & aliorum Martyrum corpora aliquando continuit: nunc his omnibus ſpoliatum eſt. Sepulta in eo fuere XIV. corpora SS. Pontificum Romanorum, ſcilicet Aniceti, Soteris, Pontiani, Antheri. Fabiani, Cornely, Lucy Stephani, Xyſti II. Dionyſij, Eutychiani, Cay. Euſeby, Melchiadis. Item Sanctorum Sebaſtiani, Cæciliæ, Tertullini preſbyteri, Nemeſij Diaconi, Lucillæ filiæ eius, & aliorum innumerabilium Sacerdotum & Martyrum. De hoc Cœmeterio loqui puto Prudentium Poëtam Chriſtianum, in carmine ad Valerianum Aquilienſem Epiſcopum.* Hactenus ibi de SS. millibus, qui requiem ſepulturæ habuerunt in eo loco.

3. Cæterùm, & glorioſos Principes terræ, Petrum, Paulúmque ibidem iacuiſſe, claros miraculis; & qui non inde ſe auelli permitterent; habemus ex Gregorio Magno, in epiſtola ad Conſtantiam Auguſtam, vbi hæc habet [b]. *De corporibus verò Beatorum Apoſtolorum quid ego dicturus ſum, dum conſtat, quia eo tempore, quo paſſi ſunt, ex Oriente fideles venerunt, qui eorum corpora, ſicuti ciuium ſuorum, repeterent. Quæ ducta vſque ad ſecundum vrbis milliarium, qui dicitur ad Catacumbas, collocata ſunt: ſed dum ea deinde leuare omnis eorum multitudo conueniens niteretur, ita eos vis tonitrui, atque fulguris, nimio impetu, terruit, atque diſperſit, vt talia denuò nullatenus attentare præſumerent.* Eadem, ſed diſtinctius Damaſus Papa qui tandem ſubdit. *Sanctus Cornelius Papa, rogatus à quadam matrona, Lucina nomine, corpora Beatorum Petri, & Pauli, de Catacumbis leuauit noctu; primùm quidem corpus Beati Pauli, Beata Lucina poſuit in prædio ſuo, via Oſtienſi, ad latus, vbi decollatus eſt: B. verò Petri corpus accepit Beatus Cornelius Epiſcopus, & poſuit iuxta locum, vbi crucifixus eſt.* b *Lib.3.epiſt. 30.*

Cæterùm in hoc eodem Cœmeterio (inquit Onufrius Panuinus vbi ſuprà) viſuntur ſub terra ſacella aliquot, à quibus Cryptæ diuerſæ exeunt. Totius huius Cœmeterij exitus, eſt per portam aliam, quæ mediæ Eccleſiæ parieti ineſt, cui ſupraſcripti ſunt hi verſiculi. 4.

Viſitet hic pia mens Sanctorum iuſta frequenter

In Chriſto, quorum gloria perpet erit.

Atque hæc ſatis de Calixti Cœmeterio, quod Sancti Sebaſtiani domum illuſtrat: ſpoliato quidem multis ex his corporibus; at referto innumeris, ex infinita illa multitudine, qua præ cæteris aliis illuſtrabatur. Iam Catacumbas; venerandam antiquitatem, ex eodem Onuphrio Panuino, qui cuncta iſthæc luſtrauit, proferamus.

5. *Catacumba porrò, ſiue Catetumba, eſt vetuſtiſſimum Chriſtianorum, perſecutionum tempore, ſacellum, in antiquo cuiuſpiam nobilis familiæ Romanæ ſepulchri hypogeo, à Sancto Calixto Papa fabricatum, quando in corpora Apoſtolorum Petri, & Pauli tranſtulit, & Cœmeterium de ſuo nomine extruxit, vel refecit. Catacumbarum forma eſt circularis, cum fornice teſtudineato ad quas triginta gradibus deſcenditur. Habent quatuor ſpiracula lumen deſuper admittentia, cum ſepulchris XIV. circa locatis. Eo loci adhuc ſuperſunt anguſtiſſima antiquitatis veſtigia. Ibi adhuc eſt amplum, & vetuſtiſſimam antiquitatem referens, marmoreum Altare, ſub quo corpora Apoſtolorum iacuerunt; in quo Romani Pontifices martyrum Miſſas celebrabant. Ibi in medio adhuc è rudi marmore, humilis, & ſimpliciſſimus extat Sanctiſſimorum illorum Pontificum Calixti, Vrbani, Pontiani, Antheri, Fabiani, Cornelij Martyrum Epiſcopalis thronus: Ibi extant adhuc Clericorum S. R. E. circumcirca latentia ſedilia: ibi extant meniana, ſiue podia paulò altiora, quibus ob loci anguſtiam plebs fidelis ſacris myſteriis aſtabat: ibi demum extant in circuitu Martyrum ſepulchra quorum ſacroſancta memoria erat, tumbarum more facta, & ſimplicibus aliquot gypſeis emblematibus ornata, non ſine veneratione viſenda, oſculanda, adoranda.*

6. Catacumbarum elegantem deſcriptionem ſequitur templi non inelegans, quæ ita habet. *Baſilica Sancti Sebaſtiani in vetuſtiſſimo Romanorum Ethnicorum ædificio (vt ſuprà dixi) conſtructa, veſtibulum ante ſe, intùs verò aliquot altaria habet. In maiori (quod ſanctiſſimam Euchariſtiam continet) ſepultum eſt Corpus Sancti Stephani Papæ, & Martyris, in hoc Cœmeterio occiſi. In eadem Eccleſia conditum fuiſſe Corpus Sancti Eutychij Martyris, teſtatur hoc Epigramma parieti affixum à Sancto Damaſo Papa editum.*

Eutychius Martyr crudelia iuſſa tyranni
Carnificiumque vias, pariter tunc mille nocendi
Vincere quod potuit, monſtrante gloria Chriſti.
Carceris illuuiem ſequitur noua pœna, per artus.
Teſtarum fragmenta parant, ne ſomnus adiret:
Bis ſeni tranſire dies; alimenta negantur;
Mittitur in barathrum Sanctus, lauat omnia ſanguis
Vulnera, quæ intulerat mortis metuenda poteſtas
Nocte ſoporifera turbanti inſomnia mentem
Oſtendit latebra inſontis quæ membra tenerent;
Quæritur, inuentus colitur, fouet, omnia præſtat.
Expreſſit Damaſus, meritum venerare ſepulchrum.

7. *In media Eccleſia fuit olim altare Reliquiarum, quod ante aliquot annos loco illo amotum, læuo baſilicæ parieti appoſitum eſt. In quo eiuſmodi Reliquiæ recondita venerantur. Tabula marmorea cum veſtigiis pedum D. N. Ieſu Chriſti, quando apparuit Sancto Petro. Vna de ſpinis Coronæ, quo fuit coronatus D N. Ieſus Chriſtus. Reliquiæ Sancti Petri Apoſtoli, ſcilicet digitus, dens, coſtæ pars, & alia quædam. Dens Sancti Pauli Apoſtoli. Brachij S. Andreæ Apoſtoli fruſtum. Caput, & brachium Sancti Fabiani Papæ, & Martyris. Capita SS. Calyxti, & Stephani Pontificum: Item Capita SS. Nerei, Achillei, Achariſti, Valentinæ, & Lucinæ martyrum. Brachium Sancti Sebaſtiani. Columna cui alligatus fuit, dum ſagittaretur. Ferrum vnius ſagittæ in eum iaculatæ.* Hactenus ille.

8. Porrò per quos adminiſtratum fuerit inſigne hoc Sanctuarium, antequam Ciſtercienſium cuſtodiæ committeretur; & tandem qualiter noſtris conceſſum ſit, pergit author deſcribere in hunc modum. *Hæc Eccleſia antiquitus per Clericos, poſtea per Monachos culta fuit. Alexander III. Papa conceſſit Ioanni Diacono Cardinali, Priori, & fratribus, Canonicis Regularibus Diaconiæ Sanctæ Mariæ Nouæ hanc S. Sebaſtiani Eccleſiam cum redditibus ſuis. Quam poſtea anno M.C.LXVII. D. Hieronymus Diaconus Cardinalis Sanctæ Mariæ Nouæ, conſentiente Hugone Priore eiuſdem monaſterij, donauit Congregationi Ciſtercienſi cum ſuis redditibus, præter vineas poſitas extra portam Apiam, in loco, qui dicitur Sancti Apollinaris, Antoniana, & Montis Albini, cum cenſu duarum librarum thuris in Aſſumptione B. Mariæ Virginis. Quam adhuc fratres Ciſtercienſes, ad paucos tamen in ea redacti, tenent cum ſuo Abbate, omnium certè Orbis Eccleſiarum deuotiſſimam.* Hactenus Panuinus ex quo cuncta.

9. Verùm quod ipſe non eſt aſſequutus addere libet. Qui eius tempore, commendarum neceſſitudine, ad paucos redacti, illuſtre illud Sanctuarium colere cogebantur minus decenter; hodie ſub ſacra Fullienſi Congregatione, quo paucioribus egent, aut vtuntur, in numerum creuerunt competentem; & parſimonia, indigentiam ſuperantes, abundantiam, dum ſpernunt, conſequuntur. Sed de his ſuo tempore. Sic & de Altari Sancti Sebaſtiani ab Honorio tertio ſummo Pontifice ſolenniter dicato, ſacratóque; Deo dante dicemus ſequenti tomo.

IESV CHRISTI ANN. 1172. CISTERCII ANN. 75.

1. Legatorum, & Henrici Regis congreſſus in Sabigniaco. 2. Et Rex primùm reſilient, 3. ſed mox obediens, 4. in cunctis ſe iurauit pariturum. 5. Tum ſuſpicione purgata de cæde Sancti, 6. acceptata quæcumque illi impoſita, 7. & reprobatis antiquis conſuetudinibus, 8. Publicè abſolutus, 9. Repetita actione ſemel & iterum. 10. Regis epiſtola ad Bartholomæum Oxonienſem de reſtituendis bonis Thomæ coexulum, 11. Atque alia de pœnitentia ſibi iniuncta.

CAPVT I.

1. NASCENTIS anni ſeptuageſimi, ſecundi, ſupra milleſimum, centeſimùmque, qui fuit Ciſtercij quintus, & ſeptuageſimus conſecrauit initia Conuentus celebris Sabigniaci habitus, quo Cardinales Albertus, & Theodinus ab Alexandro miſſi, iudicaturi de nece B. Thomæ, cum Rege, & Proceribus Angliæ conuenere. Quippè is locus à cunctis electus eſt, ſiue vt Pontificis Ciſtercienſis cauſa in Ciſtercienſi Cœnobio diffiniretur; ſiue vt Sanctorum, quibus tunc florebat, inter quos Haimo, & Petrus de quibus infra, ſuffulti orationibus, Deum in cunctis propitium inuenirent, ſeu tandē vt Alberto morem gererent, qui licet dudum a Ciſtercio auulſus, ſemper tamen Ciſtercium ſuſpirabat. Ergo cùm primùm Legatos Summi Pontificis aduenire in Northmanniam nouit Henricus Pater, ex Hybernia, ad quam paulò ante tranſierat, de Epiſcoporū, & Procerum cōſenſu, illius Inſulæ Dominium percepturus; in Angliam primum; mox ex Anglia, in Northmanniam transfretauit. Dein Cardinalibus; per honorabiles nuntios, ſalutatis, inquiſiuit ab eis quemnam locum congreſſui deſtinarent: quaſi qui in omnibus voluntati eorum ſubiici, atque Alexandri parēre mandatis paratus eſſet. Narrant hæc omnia iidem Cardinales, cum cæteris exinde ſubſequutis in cauſa Sancti, ad Gilebertum Patriarcham Rauennatem litteris datis, quas Rogerius adducit totidem verbis.

2. *Venerabili* [a] *in Christo, & dilecto fratri Gileberto, Dei gratia Rauennenſi Archiepiſcopo, Albertus dignatione diuina tituli S. Laurentij in Lucina, & Theodinus tituli S. Vitalis Presbyteri Cardinales Apoſtolicæ Sedis Legati, quod promiſit Deus diligentibus ſe.*

[a] Apud Rogerium hoc ann.

Quoniam deſiderare vos credimus, vt de ſtatu noſtro, & de iniuncti nobis promotione negotij aliquid audiatis, idcirco qualiter nobiſcū, & per miniſterium mediocritatis noſtræ Deus egerit his diebus, fraternitati veſtræ, præſenti ſcripto, duximus indicādum Noueritis itaque, quod poſtquam illuſtris Rex Angliæ veniſſe nos in regnū ſuum in veritate cognouerit, totius amoto tarditatis obſtaculo, de Hybernia in Angliam, incumbentibus ſibi negotiis prætermiſſis, de Anglia verò ad Northmanniæ partes acceſſit; atque in continenti plures ad nos nuntios, & honorabiles deſtinauit, inquirens a nobis, in quo loco potius conuenire cum eo; & loqui vellemus Placuit tandem ad Sabigniacum Monaſterium pro colloquio habēdo, concurrere, vbi religioſorum virorum poſſemus orationibus adiuuari. Conuenimus illuc; conuenerunt & multæ perſonæ vtriuſque Ordinis de regno ſuo; & iruſtauimus, diligentia, quā potuimus, quod ad ſalutem ipſius, & iniunctam nobis obedientiam pertinebat. Cùm autem non poſſemus in omnibus conuenire, receſſit à nobis velut in Angliam profecturus; & nos expectauimus, ſequenti die ad Abrincam ciuitatem ituri.

3. *Poſtera autem die venerunt ad nos Lexouienſis Epiſcopus, & duo Archidiaconi; & conceſſo, quod petebamus, ad prædictum proceſſimus ciuitatem. Ad quam Dominica, quā cantatur,* Vocem iucunditatis, *cōuenimus cum perſonis plurimis; & ipſi nobiſcum. Et cum tanta humilitate, quod fuerat condictum, expleuit, vt illius extitiſſe opus ſine dubitatione credatur, qui reſpicit terrā, & facit eam tremere. Sanè quam timoratum Deo, quàm obedientem Eccleſiæ ſe curauerit exhibere, non eſt opus præſenti abbreuiatione referre. Satis enim opera illius manifeſtant, & manifeſtabunt adhuc plenius; ſicut & nobis ſpes data eſt in futurū. Primùm itaque ſuper morte ſanctæ memoriæ Thomæ, quondam Cantuarienſis Archiepiſcopi, non de noſtra exactione, ſed de propria voluntate, tactis ſacroſanctis Euangeliis, ſuam conſcientiam expurgauit, iurans ſcilicet, quòd nec præcepit, nec voluit, quod idem Archiepiſcopus occideretur; & quando audiuit, vehementer doluit.*

Quia verò quod factum fuerat, ex ſua occaſione fa- 4.
ctum eſſe timebat de ſatisfactione paranda tale præſtitit iuramentum. Primò quippè iurauit quod a Domino Papa noſtro Alexandro, & eius Catholicis ſucceſſoribus non recedet, quandiu ſicut Catholicum Regem habuerint eum, & Chriſtianum. Et hoc ipſum iurare fecit Filium ſuum maiorem in charta abſolutionis pro morte B. Thomæ. Iurauit etiam & alia Clero, & populo valde neceſſaria, quæ omnia diligenter, & per ordinem, ſicut ea iurauerat, in abſolutionis eius charta pernotauimus. Promiſit etiam & alia de libera voluntate gerenda, quæ non oportet ſcripturæ ſerie denotare. Hæc autem ſcripſimus, vt cognoſcatis ipſum obedientem Deo, atque ad diuinum obſequium multò ampliùs, quam adhuc fuerit, animatum. Noueritis ad hoc filium ſuum de prædictis conſuetudinibus, pariter cum eo iuraſſe. Sane quod ibi factum eſt, iterato adhuc, ne dubitationis locus alicui remaneret, apud Cadomum in maiori frequentia perſonarum publicè ſtatuit ſe acturum. Relaxauit præterea Epiſcopos de promiſſione, quam ei fecerant de conſuetudinibus conſeruandis, & promiſit, quod non exiget in futurum. Hactenus Cardinales ad Rauennatem, de geſtis in Conuentu Sabigniacenſi.

Petrus Bleſenſis ad Archiepiſcopum Panormi- 5.
tanum ſcribens, ſeriò affirmat comprobatam innocentiam Regis à Cardinalibus, & totam eius culpā eò recidere, quòd cædes Sancti, quaſi in eius obſequium, quod ipſe non negabat, patrata fuiſſet. *Quod autem* (ait [b]) *de morte Martyris quæritis, non in verbo Domini, & in ordine Diaconi vobis dico, me nullo modo habere in conſcientia, ipſum huius rei culpabilē extitiſſe: huiuſque fidem pleniſſimam vobis facient Dominus Theodinus Portuenſis Epiſcopus, & Dominus Albertus Cancellarius, qui propter hoc in partibus noſtris legatione fungentes explorauerunt, & innocentiā viri cognouerunt, atque ſub vmbra illius, hoc à quibuſdam ottentatū fuiſſe; totámque hanc iniquitatem à Sanctuario proceſſiſſe. Accepta ſiquidem ab eis canonica purgatione illius, illi de mandato Summi Pontificis publicè ſententiauerunt, eum ab hoc crimine coram Deo, & hominibus eſſe innoxium,*

[b] Epiſt. 66.

innoxium, & in quoſdam magnates, quorum malitiam in hac parte manifeſtè conuicerant, notam infamia retorſerunt. Ita Bleſenſis.

6. Verùm quæ fuerunt iniuncta per Cardinales, quæ Rex primùm reſpuerit, ſed mox meritis Martyris, vt creditur, & monachorum ſanctorum orationibus, humilis acceptauerit, narrat alia relatio incerti Authoris, quam ex Codice Vaticano affert Baronius [c], ſubiunctis capitulis, quæ hîc non minùs tranſcribenda eſſe putaui. *Dicebat* (ait Rex) *coram omnibus, ſe intelligere, quod ſua cauſa eſſet mortis Archiepiſcopi; quod quicquid factum eſt, propter eum factum eſt; non quòd ipſe mandauerit, ſed quòd amici, & familiares eius, videntes turbationem vultus eius, & oculorum; & cognoſcentes etiam dolorem cordis, & ſæpè audientes querula verba de Archiepiſcopo; iniuriam eius abſque conſcientia ipſius vlciſci parabant: & ideò cum omni humilitate, & deuotione ad omnia, qua Legati iuberent, ſe expoſitum aſſerebat.*

c Ad hunc ann.

7. *1 Tunc nunciatum eſt ei à Legatis, quòd alet ducentos milites per annum integrum ſumptibus ſuis, videlicet, vnicuique militi dans trecentos aureos in terra Hieroſolymitana contra Paganos, ſecundùm diſpoſitionem Templariorum.*

2 Secundò quòd praua ſtatuta de Clarenduna, vbi vulgata ſunt, & omnes malas conſuetudines, qua in diebus ſuis in Eccleſias Dei inducta ſunt, penitus dimitteret: ſi qua autem fuerint mala ante tempora ſua, illas iuxta mandatum Domini Papa, & Conſilio religioſorum virorum temperabit.

3 Tertiò, quòd Eccleſia Cantuarienſi omnem integritatem ſuam in terris, & in aliis rebus reſtitueret, ſicut fuit anno antequàm Archiepiſcopus iram Regis incurreret: & quòd ad omnes, quibus offenſus erat propter Archiepiſcopum, pacem, & amorem redderet, & poſſeſſionum ſuarum plenitudinem.

4 Quartò, quod ſi neceſſe fuerit, & Dominus Papa ei mandauerit: ibit in Hiſpaniam ad liberandam terram illam à Paganis. Iniunxerunt etiam ſecretiùs ieiunia, & eleemoſynas, & alia quadam, qua ad communem audientiam non peruenerunt.

Ad hac omnia Rex benigniſſimè aſſenſum prabuit; ita quod coram omnibus dixit: Ecce, inquit, Domini Legati, corpus meum, in manu veſtra eſt, ſcitote pro certo quod quicquid iuſſeritis, ſeu proficiſcendi Hieroſolymam, ſiue Romam, ſiue ad Sanctum Iacobum, vel quidquid id ſit, paratus ſum obtemperare. Ita quòd ferè cuncti, qui aderant, videntes humilitatem, & deuotionem eius, non poterant lachrymas continere.

8. *His expletis, ne quid ad boni conſummationem eius deeſſet, deduxerunt eum Legati ex propria Regis voluntate, extra oſtium Eccleſia; ibique flexis genibus, non tamen exutus veſtibus, neque verberibus appoſitis, abſolutus eſt, & in Eccleſiam introductus, & vt aliqui de Regno Francorum hac ita proceſſiſſe cognoſcerent, ſtatuerunt, quòd Archiepiſcopus Turonenſis, & ſuffraganei eius coram Rege, & Legatis, praſentiam ſuam exhiberent apud Cadomum, proxima die Martis, poſt Aſcenſionem Domini. Quod Rex iurauit, filius ſuus Rex manu ſua firmauit in manu Domini Alberti Cardinalis, ſe ex parte ſua obſeruaturum. Quod ſi Rex, vel morte, vel alia cauſa prapeditus pænitentiam iſtam complere non potuerit, quod ille perficiet.* Hactenus vetus relatio, ex Vaticano. Cui conſonat authenticum ſcriptum, ad inſtantiam Henrici, per Cardinales, quod facile in Baronio, ex Rogerio deſumptum videri poteſt. Quibus haud dubiè lector animaduertat, Martyrem ſanctum triumphum reportantem, ab inimicis, quos moriens debellauerit. Quippe nihil viuens, aut reſpuit, aut concupiuit, quod non ab eius morte repulſum, aut impetratum, cui militabat, Eccleſia comparauerit.

De tempore nonnihil dubitatum inter Authores. Namque Rogerius, & quiſquis author fuit relationis excerptæ ex Vaticano, omnia ante feſtum Aſcenſionis peracta tradunt: alia inſtrumenta in menſem Septembrem differunt, eadem Acta notantia ſub hoc initio [d]. *Henricus Rex Anglia Pater, & Henricus Rex filius eius, & Retrodus Rothomagenſis Archiepiſcopus, & omnes Epiſcopi, & Abbates Northmannia conuenerunt apud Abrincam Ciuitatem in praſentia Theodini, & Alberti Cardinalium. In quorum audientia Rex Anglia Pater, V. Kalendarum Octobris, feria IV. feſto SS. Coſma, & Damiani Martyrum, in Eccleſia Sancti Andrea Apoſtoli purganit innocentiam ſuam coram pradictis Cardinalibus, & omni Clero, & populo, praſtito ſacramento ſuper Sanctorum Reliquias, & ſuper Sancta Euangelia, quòd ipſe, nec pracepit, nec voluit, quod Archiepiſcopus Cantuarienſis occideretur, &c.* Hæc ibi. Vt non immeritò Cardinalis Baronius putet, repetitam actionem, quò magis in prouinciali Concilio diuulgaretur. 9.

d Baron. hoc ann.

Extat epiſtola eiuſdem Henrici Regis ad Bartholomæum Epiſcopum Exonienſem de reſtitutione cunctorum, quæ coëxulibus Sancti ablata fuiſſent; quam à Baronio prætermiſſam, ſicut & aliam de his quæ ipſe acceptaſſet, operepretium duxi hîc tranſcribendas. Prima autem eſt talis. 10.

Henricus [e] *Rex Anglia, & Dux Northmannia, & Aquitania, & Comes Andegania B. Exonienſi Epiſcopo ſalutem.*

e Epiſt. 189. inter epiſtolas. Ioan. Sar.

Sciatis, quod conceſſi pacem meam omnibus, qui exierunt de Anglia propter Thomam Cantuarienſem Archiepiſcopum, & omnes res ſuas, ſicut eas melius habuerunt, quando eadem cauſa exierunt de Anglia, & beneficia, qua idem Archiepiſcopus eis poſtea contulit. Quare eos ſecurè venire faciatis, & res ſuas habeant bene, & in pace, ſalua fidelitate mea, quam mihi facient. Gaufr. Archid. Cant. Ric. Archid. Pict. Ric. de Hum. Conſt. Bac. de Luci Reginald. de Curtenai apud Cloec. Hæc prima epiſtola. Poſterior, ſibi iniunctam pœnitentiam, atque acceptata mandata ſuccinctè narrat. Quæ ita habet.

Henricus [f] *Rex Anglia, & Dux Northmania, & Aquitania, Comes Andegauia. B. Epiſcopo Exon. charo, & fideliſſimo ſalutem.* 11.

f Epiſt. 190.

Sciatis, quòd per gratiam Dei proſpera nauigatione applicui in Northmanniam, & inueni terram meam ciſmarinam in ſumma pace, & tranquillitate, diſponente Deo, conſtitutam; & homines, ac fideles meos de aduentu meo (vt oportebat) vberiori latitia perfuſos. Acceſſi deinde ad Dominos Legatos: & quamquam eos in principio duros inueniſſem, &, vt videbatur, penitus flecti non poſſent; tamen contra ſpem omnium, contra opinionem ſingulorum, pax denique ſecuta; & ad honorem Dei, & Eccleſia, & meum, & Regni mei, inter nos eſt reformata, ſicut ex ſequentibus vobis plenius innoteſcit. Hac enim ſunt, qua me ad eorum inſtantiam obſeruaturum promiſi: quòd ſcilicet ab inſtante feſto Pentecoſtes vſque in annum tantam pecuniam dabo, vnde ad arbitrium fratrum templi ducenti milites ad defenſionem terra Hieroſolymitana per annum valeant teneri; & quod licebit fieri appellationes ad Dominum Papam liberè: ita tamen, vt ſi quos ſuſpectos habuerim, antequam de regno exeant, iurent, quod in itinere illo, nec malum meum, nec dedecus regni mei perquirent. Et

quod

quod conſuetudines, quæ tempore meo contra Eccleſias terra mea inducta ſunt, dimittam: quas quidem, aut paucas, aut nullas æſtimo. Et quod poſſeſſiones Cantuarienſis Eccleſiæ, ſi quæ ablatæ ſunt, plenè reſtituam, ſicut habuit vno anno, antequam Archiepiſcopus de Anglia egrederetur. Clericis præterea, & laicis vtriuſque ſexus pacem meam, & poſſeſſiones ſuas reſtituam, qui occaſione prænominati Archiepiſcopi deſtituti fuerunt. Et hoc mihi ex parte Domini Papæ in remiſſionem omnium peccatorum iniunxerunt obſeruandum. Hactenus ibi. Sequenti die Albertus Cardinalis, ne quod ſuæ legatiæ munus omitteret, celebrauit Concilium Prouinciale cum Collega Theodino, cui omnes Northmanniæ Præſules adfuerunt. Extant, leguntúrque illius Acta à Baronio vulgata ex Vaticano Codice, quæ facilè apud ipſum videri poſſunt.

---

1. Alexandri ad Legatos mandata, 2. de reconciliatione Eccleſiæ Cantuarienſis. 3. Quid ſtatim effectui mancipatum, 4. & de miraculorum Sancti diſquiſitione. 5. Procurati Pontifices Eccleſiis, 6. abſoluti, excommunicati olim à Sancto. 7. Et quid in hoc Guarinus Pontigniacenſis. 8. Sancti Vualleni miracula in Meilroſia, 9. creſcentia ex obicibus. 10. Et dictum de Politia ſuaui illius ſæculi.

CAPVT II.

1. VACABANT interim in Anglia plures Eccleſiæ viduatæ paſtoribus, ſiue quia mortis debitum ſoluiſſent, nullis interim datis ſucceſſoribus; ſiue quia declarati per Sanctum Martyrem, antequam pareretur, extra Eccleſiæ conſortium retinebantur. Quin ipſa Cantuarienſis prima, non ſolùm vidua, ſed ſuſpenſa per annum à Dei laudibus, nullis in ea ſacris celebratis, ex quo Thomas occubuit; ſacrilegæ violationis damna mœrebat, quæ miracula non ſatis compenſabant. Porrò Alexander Paſtor Euangelicus, vigilias noctis ſuper gregem Chriſti cuſtodiens, his malis prouidè cenſuit occurrendum. Et primum quidem Eccleſiæ Cantuarienſis expiationem Legatis commiſit, per ſe, ſiue per alios exequendam: quibus non minus in mandatis dedit, vt de miraculis, quæ ad ſepulchrum Sancti fiebant, exactius inquirerent: tum vt Eccleſiarum vacantium electionem rite, & canonicè curarent celebrari. Verum abſolutionem Epiſcoporum, quos S. Martyr Thomas anathematis gladio præcidiſſet, quia vrgentius inſtabat; ne Legatis fortaſsè retardatis, diutiùs innodati detinerentur; non eis ſolis, ſed ante eorum aduentum, Archiepiſcopo Bituricenſi; aut ipſo impedito, Abbati Pontigniaci, illi ratione Pontificiæ dignitatis, huic profeſſionis, Monaſteriíque; quibus ſe Thomas, qua potuit alligaſſet; & Niuernenſi Epiſcopo mandauit, per eoſdem quantocyus exequendam. Extant de omnibus inſtrumenta, litteræve, quæ breuiter ſunt nobis adducenda.

2. Ergo, quod attinet ad reconciliationem Eccleſiæ eatenus ſuſpenſæ poſt cædem Sancti, hæc ad eoſdem Legatos mandata dedit, quæ Baronius tranſcripſit ex Vaticano.

Mandamus [a] *vobis, quatenus Eccleſiam Cantuarienſem faciatis reconciliari; ita tamen, vt ſacramentum priſtinæ dedicationis non debeat iterari. Sed ſicut ſolet fieri in Eccleſia B. Petri, tantùm aqua benedicta aſpergatur.* Hæc tantum Alexander ad Cardinales. Porro ipſi, ad miniſtros Cantuarienſes, quæ ſequuntur, cenſuerunt intimanda. Præmiſſa tamen priùs gratulatione de miraculis Sancti, quibus putant ſupplendum ſi quid defuerit ipſius expiationis ſolennitati.

a Apud Baron. hoc ann.

3. *Lætamur nos, lætatur, & quæ audit congregatio vniuerſa iuſtorum, quod mortem ſanctæ memoriæ Thomæ quondam Archiepiſcopi veſtri ita in conſpectu ſuo Deus pretioſam oſtendit; & venerandam eius memoriã tot miraculis illuſtrauit; vt virtus eius in Oriente, & Occidente communiter prædicetur; ita vt qui fœlicibus illius actibus, dum viueret, inuidebant, nunc caſibus humanis eo exemplo, & ad ſuperiorum ſocietatem (vt credimus) fide, ac Zelo Sacerdotali promerente, tranſlato; venerentur virtutem ipſius; & ei, qui facit mirabilia magna ſolus, gratiarum referant actionem. Quia igitur videtur idoneum, vt cum magnalia, quæ apud vos facta populorum turba decantet; & gratiarum actio, & vox laudis reſonet in communi Eccleſia veſtra, quam tanto munere gratia diuina donauit, ſub atrocitatis obtentu diutius non debeat à Conditoris laude ceſſare: reddentes vobis mutuæ ſalutationis alloquium, & petitioni veſtræ deuoto concurrentes aſſenſu, fraternitati veſtræ mandamus, quatenus conuocatis Epiſcopis, & Abbatibus prouinciæ veſtræ, qui vobis ad hoc idonei viſi fuerint, cum ſolennitatis Eccleſiaſticæ, ſicut maioribus viſum fuerit, moderamine, denuo Eccleſiam veſtram conſecretis. Si quid minùs fuerit in ſolennitate, diuinorum miraculorum poterit illuſtratione ſuppleri. Nos ſanè, ſi aliquid fuerit, quod ad perfectum veſtrum, & veſtræ Eccleſiæ facere valeamus, quantum cum Deo poterimus, libenti animo faciemus* Hactenus Cardinales ad Monachos Eccleſiæ Cantuarienſis.

Addit Baronius, ex eiuſdem Pontificis mandato, diligentiſſima facta inquiſitione de miraculis Sancti, relationem pleniſſimam miſiſſe, de cunctis, quæ acciderant, & quæ merita martyris, & gloriam conteſtabantur. Et tandem ſubiungit. *Sic igitur quot miraculis, tot diuinis innotuit teſtimoniis, atque teſtificationibus patuit, Deo ipſi gratiſſimam nauare operam, & corona dignam, non ſolum qui pro fide Catholica illibata ſeruanda perſecutoribus exhibent ſe necandos; ſed etiam, qui pro iuribus, boniſque Eccleſiæ conſeruandis, & repetendis ablatis, caput ſatellitibus offerunt præcidendum. Cum occaſio ſubeundi Martyrij haud longè ab infidelibus perquirenda, ſed vnicuique Epiſcopo præſens ſemper immineat, ſi quod eſt ſui muneris, omnimodis laboret implere. Reuertentes autem Legati intulerunt in vrbem ſacra pignora noui Martyris, nempè, quod ſuper Eccleſiæ pauimentum reſperſum fuit eius capitis cerebrum; necnon eius tunicam, ipſius ſanguine cruentatam, quæ hactenus religiosè aſſeruantur in Baſilica Sanctæ mariæ maioris.* Hæc obiter ſed grauiter notata, à parente Eccleſiaſticæ hiſtoriæ nequaquam duxi ſilentio prætereunda. Porrò, quæ poſt miraculorum diſcuſſionem, & cognitionem cauſæ ſufficientem, canonizatio Sancti ſequuta ſit, ſequenti anno, quo euenit, dicemus. 4.

Iam quantum pro celebrandis electionibus vacantium Eccleſiarum, per totam Angliam præcipuè Vintonienſis, & Herefordenſis, (nam Cantuarienſem 5.

ſem alia lis inooluerat) iidem Cardinales laborauerint; & quantum proſecerint, licèt non ante eorum ad vrbem reditum, qoippe vt non impediente, nec ſuffocante, at ſaltem retardante fructum malitia temporis; Ioannes Sareſberienſis ſcriptum reliquit, datis ad ipſos litteris, in quibus iſta [b]. *Diuina præeunte gratia, ſpes illuxit Eccleſiæ; & in ſedibus apud nos vacantibus tandem ritè liceat idoneos ordinare paſtores. Vnde & contigit vt Eccleſia Vvintonienſis ſibi in Patrem, & Paſtorem elegerit virum, quem vt fidelium ſpes eſt, ad hoc ante Dominus prælegerat; vtpote ex magna parte talem, qualem Paulus Epiſcopum præcipit ordinari.* Hæc ad Legatos Albertum, & Theodinum. At non minus expreſſa ad Alexandrum. *Membris* (ait [c]) *eſt vigor à capite, & à Sancta Romana Eccleſia, poſt Deum ſalus eſt omnium Eccleſiarum. Domini Cardinales Legati veſtri, deſolatis apud nos compatientes Eccleſiis, diſtricta præſumptione iuſſerunt, vt poſtpoſita omni occaſione; & mora, ſibi ſecundum Deum, Patres eligerent, & paſtores. Itaque Herefordenſis Eccleſia, quæ diutiùs luxerat, & languerat, paſtore proprio viduata; pari voto, vnanimi conſenſu, liberè, & ſecundùm inſtituta ſacrorum Canonum elegit venerabilem virum R. Archid. Oxeneford.* Atque hæc ſatis de geſtis à Legatis pro electione vacantium Eccleſiarum. Nam qoæ de ſucceſſore Cantuarienſis; quia ab aliquibus Ciſtercienſis putatus eſt, & reuera poſt electionem noſtris addictus, ad ſancti anteceſſoris imitationem, latius à nobis ſuo loco notanda erunt.

b Epiſt. 292.

c Epiſt. 297.

6. Iam quæ de abſolutione Epiſcoporum à Sancto Thoma excommunicatorum, quæ inſtantius vrgere videbatur, mandauit Alexander, Bituricenſi Niuernenſique Epiſcopis, & in prioris defectu, Pontigniacenſi; eiſdem, quæ Rogerius adducit litteris, ex ipſo ad verbum tranſcriptis, propalemus. Sic autem habent.

d Apud Rorger. in Annal. Anglic. hoc ann.

Alexander [d] Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, Venerabilibus fratribus Bituricenſi Archiepiſcopo, & Niuernenſi Epiſcopo, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem.

Fraternitati veſtræ non credimus eſſe incognitum, qualiter Sanctæ recordationis Thomas, quondam Cantuarienſis Archiepiſcopus de mandato noſtro in Londonienſem, & Sareſberienſem Epiſcopum excommunicationis ſententiam promulgauit; quam vtique nos ratam habentes, & firmam, eam authoritate Apoſtolica curauimus confirmare. Quia verò prædicti Epiſcopi ſenio, & debilitate corporis confecti, & alter morbo laborans, ad præſentiam noſtram venire non poſſunt: vobis, de quorum prudentia, & honeſtate confidimus, abſolutionem eorum, pro qua Nuntij Regis Henrici Angliæ, & eorundem Epiſcoporum apud nos vehementiùs inſtiterunt, duximus committendam. Idóque fraternitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus infra menſem, poſtquam iidem Nuntij ad propria redierint de aduentu Legatorum noſtrorum, quos ad partes illas pro cognoſcenda atrocitate illius facinoris, & ſceleris, quod perpetratum eſt, & reconciliatione Regis diſpoſuimus tranſmittere; quod tranſalpinauerint, vobis non innotuerit: eos, publicè recepto iuramento, ſecundùm morem Eccleſiæ, quòd noſtro debeant aſtare mandato, ab excommunicationis vinculo abſoluatis? ſententia ſuſpenſionis ob eam cauſam, quà fuerant vltimò in excommunicationem deducti, in ſuo robore permanente. Si autem vobis conſtiterit, quod Sareſberienſis Epiſcopus morbo laborans ad vos venire non poſſit, illuc in propria perſona, quod nobis placeret, accedatis. Aut ſi accedere non poteritis, perſonas, de quibus nos, & vos confidere valeamus, tranſmittatis, quæ illum, recepto iuramento, publicè in conſpectu Eccleſiæ, quòd noſtro debeat parere mandato, abſoluant. Si autem huic rei, frater Archiepiſcope, intereſſe non poteris, tu, frater Epiſcope, ipſe cum Pontigniacenſi Abbate, quæ dicta ſunt, diligentius exequaris. Data Tuſculani VIII. Kalendas Maij. Hactenus litteræ Alexandri Summi Pontificis.

Sic tandem reconciliati Eccleſiæ ſunt, qui Eccleſiam primum, mox ſe ab ipſa diuiſerant, oe à Regio fauore, cui plus nimio adhærebant, diuidetenrut. Haud ſatis conſtat, an per Archiepiſcopum, an per Abbatem Pontigniacenſem fuerint abſoluti, imò neque per Legatos Cardinales, qui mandata præuenerint, aut ante menſem in litteris præfixum ſubſequerentur. Illud compertum nihil inuito Saoctum expetiuſſe à Rege, ſiue ab Epiſcopis, quod non cumulatiſſimè obtinuerit: diuina prouidentia diſponente, vt ſicut Chriſtus Eccleſiam per proprium ſanguinem, ita & Thomas per ſuum: niſi quod ille à poteſtate dæmonis, hic mundi; ille vniuerſam, hic Anglicanam tantum redemptum iret. Notauit Atsfeldius, cùm anno ſequenti conuenientibus apud Vueſt Monaſterium Epiſcopis, canonizatio Saocti ad eos delata eſſet, proclamatum à cunctis *Te Deum laudamus, ipſoſque acres olim eius aduerſarios eum ſtudiosè, vt Sanctum Martyrem interpellaſſe.* Vt vel in hoc Seruatorem Chriſtum redderet, cuius ſanguinem ſalutarem, proficuúmque, vel ipſi etiam effuſores, experirentur. Hæc de geſtis hoc aono in cauſa Thomæ. Sed antequam ab Anglia diſcedamus, vicina illi Scotia, & quæ Meiltoſiæ reuelationem reliquiarum S. Vvaleni præceſſiſſe noſcuntur, dicenda erunt. 7.

Non cedebant recentibus antiqua; nec quæ fiebant ad ſepulchrum Sancti Vvaleni poſt duodennium, per miracula Thomæ Cantuarienſis, quamuis tunc primum cœperint clareſcere, quod rarum eſſe ſolet, obſcurabantur. Agebantur ad ſepulchrum eius excubiæ, concipiebantur vota, confluebant infirmi; & optata ſanitate recepta, lampades, cerei, & donaria ſuſpendebantur. Zelum, an inuidiam Ioſcelinus dubitat; & zelum, licèt minùs diſcretum, ioauuit fuiſſe, qui concurſum arcuerit, & prohibuerit viſitari ſepulchrum Sancti. Nam audi, quid de eius ſucceſſore [e]. *Cùm ſupradicta, & multa alia mirabilia mirabilis Deus in Sancto ſuo operaretur, ob declaranda ſerui ſui merita, Vvillelmus Abbas, qui in regimine illi ſucceſſit, cunctos aduentantes infirmos ab ingreſſu, & acceſſu ad tumbam Sancti viri, arcebat; non audeo aſſerere, quod quidam dixerunt, ipſum videlicet talem prohibitionem promulgaſſe, præ inuidia; quin potius reor, id tantum intendiſſe, vt Cœnobitæ Ciſtercienſis Ordinis, turbarum vndique confluentium carerent immoderata frequentia. Viſa eſt autem pluribus huiuſmodi prohibitio præſumptuoſa nimis. Vt homo luteo tabernaculo circundatus, incerto, & lubrico inhærens, fontem miſericordiæ auderet obſtruere; & gratia cœleſti glorificatum, mundóque miraculis manifeſtum, ſub ceſpite ſilentij obruere: Iuxta enim Raphaëlis Angeli, loquentis ad Tobiam, teſtimonium; opera Dei reuelare, & confiteri, honorificum eſt. Iniungitur, & populis ſanctitatem & Sapientiam Sanctorum narrare, & Eccleſiis laudem eorum pronuntiare.* Sic Ioſcelinus de facto ſucceſſoris Sancti Vvaleni, quem non dubito zelo exagitatum; maximè præeunte exemplo Sancti Gozeuini, qui miracula dudum interdixiſſet Bernardo mortuo, ne Conuentus adeuntium concurſu perturbaretur. 8.

e Lib. 2. c. 13.

Sed, o altitudo diuitiarum ſapientiæ, & ſcientiæ Dei, quàm incomprehenſibilia ſunt iudicia eius! Qui miraculis obex parabatur, conciliauit miracula: 9.

cula : & zelus, velut minùs purus, ſaltem vt indiſcretus punitus eſt, Vvillelmo depoſito, & ſubrogato diſcipulo Vvaleni, qui gloriam eius vltro ſolicitaret. Pergit itaque author de his ſcribere [f]. *Ad quem effectum præfatus Vvillelmus ſuper interdicto ſuo peruenit, exitus rei luculenter edocuit. Dum enim contra monita Beati Benedicti plus timeri, quàm amari ſtuduit, & propriam proteruiam in ſubditos retorquere ſategit; poteſtas prelationis eius, ſubiectis non ſolum oneroſa, ſed & exoſa ſtans, illum exabbatem effecit. Ipſi ergo paſtorali cura cedenti, Domnus Ioſcelinus, quem ipſe antea in multis grauauerat, ſucceſſit; qui Sancti Vvallens dilectus, & dilector extitit.* Hactenus ibi. Porrò qualiter Ioſcelini huius induſtria dilectum corpus Sancti, atque integrum inuentum, & incorruptum, maiura adhuc miracula patrauerit, ſequenti anno, quo euenit, dicemus.

f Ibidem.

10. Interim noto Sanctæ illius ætatis ſanctos patres, facile, quos infenſos ſubditis nouerant, remouiſſe prælatos, etiam nullius alterius culpæ conſcios. Quippè animabus Chriſto conciliandis, ſolam dilectionem mutuam aptam nouerant; neque per vim dominationis duræ, ſed per dulcedinem charitatis blandæ, trahendas fore. Quod ſi noſtris temporibus viguiſſet, haud vnquam temporales prælatias, laxamenta obſeruantiæ, atque totius ambitionis theſauros, inueniſſemus. Certè Vvaleni in Meilroſia anteceſſorem S. Guillelmus, ſucceſſorem Siluanus non minus Sanctus, vterque vtrumque depoſuit à præfectura. Neque alia vtriuſque facti cauſa ſubfuit, niſi quia minus ſuauis, fratribus vterque erat inuiſus.

---

1. Ad Ciſtercium diuerſæ conuerſiones miraculoſæ. 2. Inter quas prima Magiſtri Silonis: 3. Atque alterius laſciui adoleſcentis, 4. Flagellati diuinitus, 5. compunctique, 6. & Monachum induentis in Claraualle. 7. Dictum de iuuene ſtudioſo artis Diabolicæ, cum inſigni Ciſtercij commendatione. 8. Relatum item de alio rapto à Dæmone, 9. ſed reſtituto, & ad ordinem conuerſo. 10. Quæ non omnino certa comprobantur. 11. Noſtrorum in Alphonſum Regem obſequium. 12. Atque eiuſdem in noſtros retributio magnifica.

CAPVT III.

1. CIRCA hoc tempus, nam annum non auſim dicere, auxere duæ inſignes conuerſiones Ciſtercij numerum, vtraque Claramuallem illuſtrans; & illam quidem Vincentius Beluacenſis, hanc author Magni Exordij recenſuere. Vtraque nobis hoc caput impletura, vtriuſque authoris verbis dicenda erit. Ergo priorem cuiuſdam Magiſtri Pariſienſis, Beluacenſis Epiſcopus ſic narrat [a]. *Dicitur quod cum quidam ſcholaris videretur Pariſiis mori valde pœnitens, & compunctus; apparuit poſt mortem magiſtro ſuo habens cappam de ſchedulis conſcriptam diuerſis ſophiſmatibus; & cum quæreret magiſter qualiter eſſet ei? Reſpondit, quod cappa iſta plus ponderaret eum, quam aliqua turris de mundo; & quod intus incomparabiliter vreretur. Et cùm alius diceret: quomodo hoc eſſet, cum ita mori compunctus viſus eſſet; ait, quod illæ lachrymæ potiùs ex timore mortis, & gehennæ proceſſerant, quam ex amore Dei, vel ex amiſſione eius. Et cùm diceret magiſter, quòd non videretur ita torqueri; extendit illi manus ſuas, & vnam guttam ſudoris ſui extendit ſuper manum eius, quæ ſtatim perforata eſt, & ipſe euanuit. Tunc ipſe dicens.*

a In ſpecul. Moral. 1. par. diſt. 26.

Linquo croax ranis, cras coruis, vanáque vanis
Ad Logicam pergo, quæ mortis non timet ergo.

Apud Claramuallem vadens ibi habitum religionis aſſumpſit; & alta pœnitentia ſe ibi afflixit. Hactenus Vincentius, in quo tamen timori mortis, vt puto, timor gehennæ additus per errorem amanuenſium: aliàs timor gehennæ ſalubris eſt, & qui ſi ſacramento perficiatur, valet ab ipſa gehenna liberare: niſi ſi tamen in gehenna, non pœna damni, ſed ſola pœna ſenſus, timori eſſet.

2. Eandem conuerſionem ſcripſit Petrus Cantor, tunc Pariſiis præſens, qui ipſe poſtea Ciſtercium profeſſus eſt, vt ſuo loco dicemus, ex quo Magnum ſpeculum exemplorum [b], Iacobus de Voragine, & Petrus de Natalibus; niſi quòd tamen religionis nomen reticent, ſed exprimunt Magiſtri, quem Silonem appellant, & quaſdam circumſtantias leues rei peruertunt. Referam & in gratiam lectoris, eorum verba. *Magiſter Silo quendam ſuum ſcholarem ægrotantem obnixè rogauit, vt poſt mortem ad ſe rediret, & ſtatum ſuum ſibi renuntiaret. Poſt aliquos igitur dies ſibi apparuit, cum cappa de pergamento tota de ſophiſmatibus deſcripta; & flamma ignis tota contecta; qui requiſitus à Magiſtro quinam eſſet, ait. Ille vtique ſum, qui ad te redire promiſi: qui de ſtatu ſuo requiſitus, ait. Hæc cappa plus ſuper me ponderat, & plus me premit, quam ſi vnam turrim ſuper me haberem. Et eſt mihi data, vt eam portem pro gloria, quam in ſophiſmatibus habui. Porrò flamma ignis, quâ cooperta eſt, pelles ſunt delicatæ, & varia quas ferebam; quæ flamma me cruciat, & exurit. Sed cùm Magiſter illam pœnam facilem iudicaret: Dixit ei defunctus, vt manum extenderet, & ſic facilitatem ſuæ pœnæ ſentire poſſet. Cumque manum extendiſſet, ille guttam vnam ſui ſudoris demiſit, quæ prædicti Magiſtri manum citiùs perforauit; itaque cruciatum mirabilem ſenſit, & ait. Talis totus eſt ignis. Ille ergo Magiſter ex illius pœna acerbitate perſeutitus, ſæculum deliberauit deſerere, & religionem intrare: vnde mane ſcholaſticis congregatis, hos verſus compoſuit.*

b diſtinct 1. exempl. 65.

Linquo croax ranis, cras coruis, vanáque vanis
Ad Logicam pergo, quæ mortis non timet ergo.

Et ſic ſæculum deſerens, ad religionem confugit. Hæc de Magiſtri Silonis conuerſione.

Aſt alium iuuenem, nobilem, & diuitem, non minor vis ad Claramuallem traxit, per verbera ad diuinam dilectionem; per amorem ad gloriam præparandum; de quo ſic in Exordio Magno lego [c]. *Clericum quemdam iuuenem, nobilem, & diuitem, ſæculo prona intentione deditum, de voragine voluptatum paterna caſtigatione (Deus) clementer eripiens, docuit non ſperare in incerto diuitiarum, nec lubrica ætatis petulantiam ſequi;* 3.

c lib. 4. c. 6.

ſed per duros labores pœnitentiæ, ad veras diuitias æternæ vitæ peruenire. Hic itaque delicatus adoleſcens aduertere nolens, ideo Ferias à Sanctis patribus inſtitutas, vt vacarent, & viderent, quoniam Dominus ipſe eſt Deus; non vt ſchacis, aut aleis, ſeu quibuſlibet Diabolicis nugis intenderent; ſolebat frequenter cum ſociis, & ſodalibus ſuis, ſpectaculis, & ludis variis diem perdere. Quadam igitur vice, cum ad quamdam domum, iocandi cauſa, multi confluerent, vt theatricis plauſibus, & nugis diem ipſum, ſolito more, conſumerent; acceſſit etiam illuc præfatus adoleſcens, vt & ipſe paſceret oculos ſuos de ſpectaculo vanitatis. Erant autem illic aleatores quidam cum aleis ludentes. Quos vt melius ex alto proſpiceret, ſuper menſam ibidem poſitam pronus accubabat. Et ecce facta eſt ſuper eum ſubitò quaſi manus hominis, ipſum inuiſibili flagello diuinitus cædens, qui caput illius, & humeros, ac dorſum totũ, veluti piſtillo deſuper feriente, crebris ictibus tundebat. Ipſe verò iacebat immobilis, quid faceret, vel quo ſe verteret, ignorans.

4. Volebat præ nimia doloris anguſtia, in vocem clamoris, & planctus erumpere: ſed præ pudore propter frequentiam circumſtantium, & ſtrepentis populi, non eſt auſus: & ne velut inſanus reputaretur, moleſtiam verberum ægerrimè ferebat. In ſemetipſum verò reuerſus, & mortem quaſi iam imminentem præ oculis habens, arguebat ſe in conſpectu Domini, gemens in amaritudine animæ ſuæ, & dicens. Heu mihi Domine Deus! Nunc inuenerunt me peccata mea: & ecce iam morior, & ad inferos cum dolore deſcendo, carens pœnitentiæ fructu. O pater miſericordiarum Domine Deus meus! ſi reſpiciens videris afflictionem peccatoris in anguſtia conſtituti, & me licèt indignum de præſenti periculo miſericorditer eripueris, promitto, voueo, ſpondeo, quoniam non ero ingratus beneficiis tuis, ſed contemptis cunctis, quæ ſunt mundi, ſeruum me tibi tradam ſempiternum.

5. Dum hæc, & his ſimilia in corde coram Domino loqueretur, facta eſt vox ad ipſum dicens. Si Claramuallem conuerſionis gratia adire volueris; & in anima, & corpore ſaluus eris. Ad quam vocem reſpirans, & à Domino ſe viſitatum intelligens, illico reſpondit. En trado me ſeruum Deo, & domui Claræuallis. Adhuc eadem verba in corde voluebat, cùm mox, recedente flagello, totus etiam dolor euanuit. Sentiens autem factam in ſe miſericordiam, continuò non acquieuit carni, & ſanguini; & ſi equitaturæ ad manum fuiſſet, ne vnius quidem horæ morulam ſuſtinuiſſet, quin incontinenti votum, quod vouerat, perſolueret. Neque enim carnalem vllam cogitationem admiſit, vt domum rediret, parentes, & amicos conſuleret, domui, familiæque diſponeret, redditus, agros, cenſúſque locaret, ſed omnia hæc abrumpens, potius quàm ſoluens, cuncta propter Chriſtum, vt ſtercora arbitratus eſt. Eadem die comparata equitatura in craſtinum, ſummo manè iter arripuit, à facie ſæculi tanquam à facie leonis fugiens, vt maneret in ſolitudine.

6. Feruentiſſimo itaque deſiderio veniens in ſolitudinem Claræuallis, quæ prius Vallis Abſynthialis dicebatur, fratribus quoque modum, & ordinem ſuæ conuerſionis exponens, tanta iucundiori charitate ſuſceptus eſt, quanto per hæc indicia Domino vitam, conuerſionémque ſuam placere, fratres illi humiliter præſumebant. Susceptus itaque & probatus, Domino quoque donante fidelis iuuentus, veterem hominẽ cum ſuis actibus exuit, & nouum, qui ſecundum Deum creatus eſt in iuſtitia, & ſanctitate veritatis induens, tanta inſtantia Ciſtercienſis Ordinis labores arduos vſq; ad finem vitæ ſuæ complexus eſt, vt cunctis ſanctiſſimam eius conuerſationem intuentibus liquidò pateret, primam illam conuerſionis eius vocationem verè ab illo fuiſſe, qui eos quos amat, arguit, & caſtigat, omnémque filium, quem recipit, paterna pietate flagellat. Hactenus admiranda vocatio, conuerſióque quam nefas ducerem ſilentio præterire.

Cæterùm quia de his admirandis conuerſionibus, ſemel dicere cœpimus, referam ex Cæſario Heiſterbacenſi, duas alias, in Hiſpania vtramque, alteram adeo certam, adeò probatam, vt non liceat de illa dubitare; alteram, quam vt in cunctis non affirmem, quippè quæ multa continet, quæ ex multiplici narrantium relatione inuerti, aut peruerti etiam potuerunt, nequaquam tamen omittendam mihi perſuaſit, & dicentis authoritas, & exempli vtilitas; ob quam & ipſe cenſuit ſcribendã. Vtramque autem Toleti contigiſſe circa hæc tempora, ex Diabolicæ artis occaſione, quam in ea vrbe Sarracenorum reliquiæ conſeruabant, idem ipſe ſcriptor 7.
his verbis narrat [d]. Duo iuuenes, ſicut didici lectione, non relatione, apud Toletũ ſtudebant in Necromãtia, d lib. 1. c. 33.
accidit vt vnus illorũ vſque ad mortem infirmaretur; qui cum moriturus eſſet, rogauit alter, vt infra viginti dies ſibi appareret; & promiſit, ſi tamen ſibi concederetur. Sedente eo, die quadam in Eccleſia corã imagine B. Virginis, & pſalmos pro anima illius legente, aſſuit miſer ille, miſerrimis gemitibus ſuis indicans tormenta, quem cum interrogaſſet, vbi eſſet, vel quomodo haberet; reſpondit; Væ mihi, quia æternaliter damnatus ſum, propter artem, quam didici Diabolicam, quia reuera mors animæ eſt, ſicut titulus eius oſtendit. Conſulo autem tibi tanquam ſocio meo vnico, vt ab hac execrabili ſcientia recedas, & vitam religioſam ſectando, Deo pro peccatis ſatisfacias. Quem cùm viuus interrogaſſet, vt tutiorem ſibi viam viuendi oſtenderet, iterum reſpondit. Non eſt via ſecurior, quam Ordo Ciſtercienſis, neque inter omne genus hominum pauciores deſcendunt ad inferos, quam perſonæ religionis illius. Retulit ei, & alia plurima, quæ cauſa breuitatis omitto, eo quod in libro viſionum Claræuallis ſcripta ſunt. Iuuenis verò mox renuntians Necromantiæ, factus eſt nouitius, ac deinde Monachus in Ordine Ciſtercienſi. Hactenus Cæſarius: Porrò hunc iuuenem Laurentium fuiſſe, & in Vrſaria Gallecię Monaſterio, de quo tomo præterito, habitum induiſſe; vbi & Abbas poſt aliquot annos effectus eſt; & tandem inde tranſlatus ad Claramuallem, ipſa, quæ inferiùs dicemus, manifeſtabunt. Vt verè de hoc euentu nihil dubitem, vtpote confirmato, non ſolùm auctoritate Cæſarij, quæ ſatis firma, ſed etiam ex Catalogo Abbatum Claræuallenſium, cuius verba tranſcribam tomo 4. Atque hæc de prima, quam tamen poſt aliquot annos contigiſſe, ſi quis contendat, forſan non negabo. Certè hunc iuuenem poſt annos XXXIV. nempè M.CC.VI. electum in Abbatem Vrſariæ infrà videbimus. Nunc quæ de ſimili alia conuerſione idem Cæſarius narrat accipiat lector.

[e] Retulit mihi Monachus noſter Godeſcalcus de 8.
Volmunſteine, quod ſilere non debeo. Cùm die qua- e lib. 5. c. 4.
dam rogaret prædictum Philippum, vt aliqua ſibi recitaret de arte ſua mirabilia. Reſpondit ille: dicam vobis rem ſatis mirabilem, temporibus meis apud Toletum veraciter geſtum. Cum plures ex diuerſis regionibus ſcholares in eadem ciuitate ſtuderẽt in arte Necromantica, iuuenes aliqui de Sueuia, & Bauaria ſtupenda quædam, & incredibilia à Magiſtro ſuo audientes, & vtrumnam vera eſſent, probare volentes,

dixerunt

dixerunt illi: Magiſter volumus, vt ea, quæ doces, oculis nostris oſtendas, quatenus aliquem ex ſtudio noſtro fructum capiamus. Quos cùm auerteret, & non acquieſcerent, quod natio illa genus ſit irrationabilis, hora idonea in campum illos duxit, gladio circa illos circulum fecit, monens ſub interminatione mortis, vt infra circulum ſe cohiberent, & ne aliquid rogantibus darent, vel ab offerentibus reciperent, præcepit. Sedens ab eis paululum, dæmones carminibus ſuis aduocauit. Mox adfuerunt illi, in formis militum decenter armatorum, militia ludos circa iuuenes exercentes, nunc lapſum ſimulabant, nunc lanceas, & enſes contra eos extendebant, omnibus modis ſatagentes, vt illos extra circulum extraherent: qui, cùm ſic nihil proficerent; in puellas ſpecioſiſſimas ſe transformantes, choreas circa illos ducebant, variis infractibus iuuenes inuitantes: ex quibus vna, forma cæteris præſtantior, vnum ex ſcholaribus elegit, ad quem quotiens veniſſet chorizando, totiens annulum aureũ porrigebat, intus ſuggerendo, & foris motu corporis ad amorem ſuum illum inflammando. Quæ cùm per multas vices hoc actitaſſet victus iuuenis, digitum contra annulum extra circulum porrexit, quem illa mox per eundem extrahens, nuſquam comparuit.

9. *Capta præda, conuentus malignantium in turbinem reſoluitur, fit clamor, & ſtrepitus diſcipulorum, accurrit Magiſter, de raptu conſocij omnes conqueruntur. Quibus ille reſpondit: ego ſine cauſa ſum, vos me coegiſtis, ego vobis prædixeram, non eum à modo videbitis. Ad quod illi: Niſi nobis reſtituas, interficiemus te. Timens autem vita ſua, ſciens Bauarios eſſe furioſos, reſpondit. Ego conabor, ſi ſpes aliqua ſit de illo Vocáuſque Principem Dæmonorum, fidele ſuum Miniſterium illi ad memoriam reuocans, dixit, diſciplina eius multum eſſe derogandum, ſéque à diſcipulis occidendum, niſi iuuenis reſtitueretur. Cui Diabolus compaſſus reſpondit, Craſtino concilium propter te in tali loco celebrabo, tu eſto præſens, & ſi aliquomodo illum per ſententiam obtinere poteris, gratum habebo. Quid plura? Ad imperium Principis concilium malignantium cogitur, de violentia in diſcipulum facta à magiſtro conqueritur, ab aduerſario reſpondetur: Domine, inquit, non illi feci iniuriam, non violentiam, magiſtro ſuo inobediens fuit, legem circuli non cuſtodiuit. In hunc modum illis contendentibus, Diabolus Dæmonem quendam ſibi collateralem de ſententia interrogauit, dicens: Oliuere ſemper curialis fuiſti, contra iuſtitiam perſonam non accipis, ſolue quæſtionem huius litis, reſpondit ille: Ego iuuenem reſtituendum eſſe magiſtro ſuo, méxque ad aduerſarium conuerſus ait: Redde illum, quia nimis es importunus fuiſti.*

10. *Cæteris ſententiæ eius aſſenſum præbentibus ad mandatum iudicis, eadem hora ſcholaris ab inferis reducitur, magiſtro ſuo reſtituitur, conſilium ſoluitur, ad diſcipulos reducta præda, magiſter lætus reuertitur. Cuius vultus ita erat macer, & pallidus, color tam immutatus, vt hora eadem à ſepulchro videretur reſuſcitatus: qui ſociis apud inferos viſa recitans, quàm Deo contraria, & execrabilis foret illa diſciplina, magis exemplo, quàm verbo oſtendit, & à loco recedens, in quodam Ordinis noſtri Monaſterio Monachum ſe fecit.* Hactenus conuerſiones duorum iuuenum, quas Toleti obuenientes, maluiſſem ab Hiſpano authore hauſtas, quàm à Germano; ad quam longa intercapedine, facilè res adauctæ, mutatæque (qui mos eſt hominum) potuerunt peruenire. Nobis vt nihil omittere in cura; ſic nec dubia pro certis, nec mirabilibus minùs comprobatis, noſtris Annalibus lectores conciliare.

Hoc ipſo anno certatum inter noſtros, Alphonſúmque Aragonenſium Regem pietate, & officiis; oſtensúmque profuſioni omninò nullas ſufficere, etiam ingentes opes: parſimonia, vel paruas redundare. Exhauſerat Alphonſus theſauros Regios continuis bellis, neque minus continuis largitionibus; quæ plerumque in Regibus, nec prohiberi poſſunt, nec, ſi modum excedant, tolerari. Verum nondum exhauſta munificentia, cùm cætera abſumpſiſſet; oppida etiam, & Villas ſuæ ditionis, vt non penitus venderet, tamen, accepta pecunia, obpignorabat. Id vnum Reges ad extremam inopiam adigit, ſi neceſſariis ſumptibus oppreſſi, voluntarios non caueant. Non ſunt diuites, qui multos redditus habent, ſed qui paucos inſumunt: neque homines tenuior ſubſtantia, ſed maiores expenſæ pauperes faciunt. Populetani in multis à Rege aucti, dum non ideo ad maiora ſe extendunt; dum non ipſa abundantia retardantur à continuo labore, neque inficiantur, quin pro inſtituto, in ſudore vultus ſui pane ſuo veſcerentur, quaſi non eum aliunde habere poſſent; ſupra conſuetum diuites inopiæ Alphonſi potuerunt ſubuenire; grati in benefactorem, pij in Regem, liberales in populum, à quo tandem extorquenda veniunt, quæ deſunt Principi. Ergo cùm ſcirent inter alia multa, haud ignobile Caſtrum in pignus datum (*Bimbodi* loco nomen) octingentorum marapetinorum accepta ſumma; exigua hodie, quamuis aurei erant; ſed tunc haud dubiè magna: data pecunia primò Caſtrum redimunt, dein Regi reſtituunt, non vltra ab eo, vt optabant, obpignorandum. Tunc verò Rex quaſi ſe victum dolens, ab ipſa Monachorum munificentia, non pretium pignoris, ſed pignus ipſum dedit Cœnobio Populeti, ab eodem perpetuò poſſidendum. Extat hodie inſtrumentum donationis hoc ipſo anno expeditum, quod in memoriam mutuæ charitatis, & largitatis, atque vtriuſque illuſtre monumentum hic cenſui ad litteram fore tranſcribendum. 11.

Ego Alphonſus Aragonenſium Rex, &c. Dono Deo, & Monaſterio Sanctæ Mariæ Populeti, & tibi Hugoni Abbati eiuſdem Monaſterij, & ſucceſſoribus tuis villam quæ appellatur de Bimbodi, cum appendiciis ſuis. Dono inquam, & laudo pro Allodio Franco, Omnipotenti Deo, & ſupradicto Monaſterio Populeti, quod Pater meus fœlicis memoriæ pro hereditate ſua fundauit, & extruxit, ad honorem Dei, & B. Mariæ, & Ordinis Ciſtercienſis. Et ſit manifeſtum omnibus quòd tu, Hugo Abbas, & fratres tui redemiſtis ſupradictam villam ex octingentis marapetinis bonis, pro quibus illam in pignore miſeram Galcerando de Bimbodi. Facta charta apud Barchinonem quinto Kalendas Iulij anno M.C.LXXII. Hactenus inſtrumentum Alphonſi Regis quod cenſui omnino dignum his Annalibus. Porrò cùm prædictus Galcerandus, cui in pignus obtigerat, aliquid iuris retinere curaret in illo oppido; ſiue doleret obtinuiſſe Monachos, quod ipſe poſſidebat, ſiue aliàs ægrè à Dominio dimoueretur: eiuſdem interuentu Regis effectum eſt, vt cederet Abbati, Monachiſque, & ſola prius admiſſione in amicitiam, mox etiam in fraternitatem Monaſterij contentus eſſet: Cuius rei duo alia inſtrumenta ſubſunt, alterum anni M. C. LXXXII. alterum M. C. LXXXIX. Adeò Regi dum vixit in cura fuit, ne beneficium Cœnobio à ſe collatum, ſine priori obſequio emptum ab ipſis Monachis, non ſolùm deperiret, ſed ne aliqua ex parte defraudaretur. 12.

1. Beatus Pontius promotus ad Clarum-montem, 2. Multis fulgens virtutibus. 3. Sanctum Gerardum accepit ſucceſſorem. 4. Patria viri, & mores, 5. doctrináque proclinior in exempla. 6. Beati Ioannis ſub ipſo Prioris ſanctitas, 7. & comprobata vtriuſque concurrentia. 8. Quid Ioannes in Pſalmodia, vigiliiſque. 9. Quid in opere manuum, & aliis obſeruantiis, 10. & quo fine. 11. Atque incidens horrendum exemplum de luxu veſtium.

CAPVT IV.

1. REGEBAT interim Claràuallem Beatus Pontius, ſignis, reuelationibus, virtutibus, ſed præcipuè prudentia, zelóque, dignus planè ſucceſſor Bernardi Patris. Verum cum fama Sanctitatis eius vndequaque diffuſa, exteris etiam in pretio eſſe inciperet; ad Eccleſiam Clarimontenſem vocatus, atque orphanos relinquere compulſus, quos diligebat, filios; tandem diſceſſit, altiori candelabro ſuperponendus. De hac Beati viri promotione, hæc author Exordij magni ſcripta reliquit [a] *Dum* (Beatus Pontius) *in Claraualle, vigilanti ſolicitudine gregi Domini ſuperintenderet, & in prælatione, Domini lucra, non ſua quæreret; ne lucerna per Spiritus Sancti benignitatem accenſa ſub modio lateret; vocante Domino, totiúſque Cleri, & populi electione annuente, in Epiſcopum Clari-montis aſſumptus eſt* Hæc author ille de electione viri Sanctiſſimi. At de ipſius electi Pontificatu, cui nec humilitas ſeueritatem demeret; nec grauitas in faſtum inclinaret. Audi, quod ſequitur.

a lib. 2. c. 26.

2. *Pontificatus verò honore ſublimatus, Monachi tamen humilitatem non deſeruit. Geminam hanc gratiam mirabiliter in ſe copulatam oſtendens; ita vt Summi Sacerdotij dignitas Monaſtica humilitatis puritatem commendabiliorem redderet, & rurſum religionis vigor, Pontifici auctoritatem tribueret. Sicque verbo, & exemplo populum, cui datus Epiſcopus fuerat, paſcens, & inſtruens, inter Antiſtites ſui temporis ſpectabilis apparuit.* Hæc in Exordio Magno. Ad hunc Epiſcopum Thomas Ciſterciensis ſcripſit luculentam expoſitionem in Cantica Canticorum, quæ Lugdũni, Pariſiis, & alibi excuſſa circumfertur. Porrò ipſe Pontius numeratur inter Epiſcopos Eccleſiæ Clarimontenſis, Ordine quinquageſimus, inter Stephanum, Gilbertúmque, alterum, cui ſucceſſit, alterum, quem poſt ſe habuit ſucceſſorem. De tempore quo præfuit non ſatis conſtat. Sed videtur protractum ad multos annos. Quippè ille Thomas, quem ei dicaſſe diximus Commentarios in Cantica, claruiſſe fertur [b], circa annum Chriſti M. CC.XXX. Vt vix ante M. C C. ſcripſiſſe credendus ſit, vſque ad quem Pontius Pontificatum, & vitam continuauerit. Sed de his iterum nobis dicendum erit. Nunc quem in Claraualle ſucceſſorem habuerit, ex eodem Exordio deſcribamus.

b Benedict. Beenus in Comm. vniuerſ. de Eucharist.

3. [c] *Aſſumpto ad Pontificatus apicem Domino Pontio, qui quintus a Sancto Bernardo Clarauallis Abbas extiterat, Beatus Gerardus Foſſa Noua Abbas, vir puritate conuerſationis, & morum integritate per cuncta laudabilis, ſenarij numeri perfectionẽ tam in vita, quam in morte ſua adimpleturus, ſexto loco eiuſdem Eccleſia Abbas eſt ſubſtitutus. Hic venerabilis Pater, acceptus Deo, & hominibus charus, tanta gratia decoratus erat, vt vniuerſitas fraternitatis ipſum tanquam paradiſi vernantiſſimum florem aſpiciens, miro veneraretur affectu. Quem enim Deus perfuderat gratia, neceſſe erat vt omnibus amaretur.*

c lib. 2. c. 22.

Hactenus ex authore Exordij magni, qui ſtatim ad Martyriũ Sancti progreditur, de quo nobis latiſſimè agendum, ſed ſuo loco. Porrò ex ipſa Gerardi ſucceſſione, ratio tẽporis, quo ipſe ad Claramuallẽ, & Põtius ad Clarum-montẽ promoti ſunt, manifeſtè colligitur: nã conſtat virũ Martyrij palmã adeptum circa annum Chriſti M.C. LXXVIII. cùm per ſex integros præfuiſſet Claræuallenſibus, quod ibidem oſtendam. Qui tamen computus, nequaquam ſtare poteſt, niſi hoc anno vterque promotus fuerit.

Gerardum natione Italum ex prouincia Lombardiæ, teſtantur carmina, quæ hodiéque leguntur in Claraualle. 4.

[d] *Poſtea Gerardus, Foſſa noua bona nardus,*
Sanguis Lõbardus. Is Martyr, & ad mala tardus.

d apud Henriquez. Decemb. 7.

Vt videas facilè, quam ſine affectione carnis, & ſanguinis, viri ſancti eligebant ſibi paſtores, nihil deferentes affectibus terrenis, nihil ipſi ſuæ Eccleſiæ, ſi fortè ex aliis vtiliores inueniebãtur. Quippè paulò ante Pontium, ex Grandi-ſylua; nunc Gerardum ex Foſſa noua, neutrum Burgundum, vnum poſt alium in partes adoptarunt. De ſanctitate viri multa, & rara, quotquot de ipſo ſcribunt. Varias reuelationes, & miracula, quibus tam ante, quàm poſt Martyrium claruit, ſuis locis nos etiam referabimus.

Interim adnoto virum religioſum, exemplis magis, quàm præceptis ſolitum vti, quæ virtutum præbebat in ſe ipſo; ſed vitiorum, diuinæque vltionis, quia non habebat, ab aliis mendicabat. In eodem Exordio notatũ lego aduersùs blaſphemos, & contẽptores periuros diuini nominis, ſolitũ ſępè duobus exemplis vti, quorum alteri affuiſſet, de altero, Cadurcenſi Epiſcopo obteſtãti, credere, vt par erat, non dubitaret. Et illo quidem peierantẽ Chriſti membra, repentè percuſſum [e], *recenti plaga in dorſo eius inuenta, ac ſi aliqua ſecuris ampliſſima ibidem illiſa eſſet; ita vt penetralia cordis, hepatis, & pulmonis funditùs apparerent.* Aſſerebat præterea, hæc & ſimilia de matre blaſphemantẽ, repẽte traditũ cruciandum maligno ſpiritui à quo *duriſſima paſſione diu vexatus, atque diſtortus, oculis, & facie enormiter intumeſcentibus, linguam abiectam longè ab ore porrigeret; neque priùs potuerit reuocare, quam infœlicem animam æternis pœnis cruciandam exhalaret.* Sic prouidos, ex aliorum damnis curabat, quos inſtruebat; doctus bonos amore, monitíſque; malos metu, quàm pœna coërcendos. 5.

e lib. 5. c. 2.

Sub hoc Abbate in Claraualle floruit inſignis ille Prior, nomine Ioannes, quem dulcis memoriæ vocat Exordij author [f]. *De mirabili feruore dulcis memoriæ Domini Ioannis, quondam Prioris Clarauallis.* Et infrà. *Hic itaque ſtrenuus vir, Prioratus officio in Claraualle per plures annos functus, tãta alacritate ſpiritus, & patientia, corporalis exercitij partem hanc ſolicitudinis adminiſtrauit, vt quaſi ſignaculum videretur poſuiſſe ſuper cor ſuum ſententiam illam, quam Beatus Pater Benedictus Præpoſito, ſeu priori Monaſterij proponit dicens: Quia* 6.

f lib. 4. c. 26.

quantò plus prælatus eſt cæteris, tantò eum ſolicitiùs oportet ſeruare præcepta Regulæ. Hæc & alia multa de viro, author Exordij, qui omnes eius virtutes latè deſcribit.

7. Porrò floruiſſe ſub Gerardi præfectura duo concordia conuincunt teſtimonia, alterum ſumptum ex Catalogo Priorum Claræuallenſium, vbi annus obitus eius deſignatur, nempè milleſimus, centeſimus, ſeptuageſimus, nonus. Quòd ſi pluribus annis ante mortem Prioris officio functus fuit, vt habet Exordium, conſequitur exercuiſſe id munus ſub Gerardo, cui vno tantum conſtat ſuperuixiſſe. Quippe Martyrij palma coronato anno M. C. LXXVIII. vt modò dicebamus, & ſuo loco latius oſtendemus. Adde quod in eodem Exordio legitur, cum Prior Ioannes morbo correptus graui, nihilominus declinaret infirmitorium, vbi delicatiores paulisper cibi, molliora culcitra, & cætera pro neceſſitate infirmorum pro-

g lib. 4. c. 27. uidebantur g. *Delatum ſtatum ad Reuerendiſſimum Abbatem Gerardum, à quo vocatum, vix obedientia cogente, infirmitorium intrare compulſus ſit, pro qualitate morbi ſubueniendus.*

8. Multa in eodem Exordio de hoc Sancto, inter quæ illud memoria dignum reputo, quod *vt perpetuitatem vigiliarum quaſi commonitorie quodam pulſate illibata ſeruare valeret, lignum quoddam in ſuperiori parte ſtalli, in quo ſtabat, ſic ingenioſa compoſitione aptauerat, vt ſi quando prolixitatem vigiliarum pertaſus, dormitare cœpiſſet, mutantis capitis inclinationem malleolus repercutiens exciperet, & ad vigilandum repentino ictu ſuo ſolicitiorem redderet.* Hæc de vigiliis, cumulata per artem gratia, ſi ita fari licet; & ſuperata vltra ſolitum natura. At de opere manuum quotidiano, & parſimonia victus, veſtitúſque, & cæterarum carnalium commoditatum, audi, quod ſequitur.

9. *Porrò ad opus manuum, cum fortè abbas exoccupatus eſſet, frequenter ibat. Haud ſegnem ſe in hoc exercitio demonſtrans; & puſillanimes non tam voce, quàm exemplo ad tolerantiam laboris exhortans. Præcipuè verò ſecationis, & meſſionis tempore, quando B. illi Claræuallenſes Martyres velut in frixorio tota die friguntur; adeò tenaciter labori inſiſtebat, vt omnes pariter negligentias aliorum temporum illis laborioſis diebus, quotidiano labore ſe diluere reputaret. Vt verè peregrinum, & aduenam ſe eſſe ſuper terram nec habere hic manentem ciuitatem, ſed futuram inquirere reminiſceretur: de ſubſtantia mundi, quantum minùs poterat accipiebat, ſobrietatis, & parſimoniæ decore opus ſuum caſtificans. Quoniam virtus animæ in carnis maceratione perficitur. In veſtitu quoque eandem modeſtiam, & humilitatem ſeruabat: groſſos, veteres, & conſutos pannos ſemper appetens, & amplectens; pretioſos verò molles, & ſubtiles, quaſi quandam peſtem fugiens. Nam vt de cæteris taceam, ipſum capitale lecti ſui; in quo poſt nocturnas vigilias, & labores diuturnos feſſum caput reclinare conſueuerat; non patiebatur qualeſcumque plumas habere; ſed fœno, & paleis illud farciens, ſic cubabat, non ſurdus auditor ſententiæ, quæ in vitis Patrum legitur, ſed à multis quaſi dura declinatur. Quoniam abominabilis omnis corporis requies.* Hæc, & alia ibidem de Sancto viro.

Crediderim ſpeciali Dei prouidentia cautum 10.
eſſe, vt tantus Prior ſub Abbate Gerardo, Claræuallenſi Eccleſiæ concederetur, quo geminata vtriuſque præfecti gratia ſubditorum cumularet fœlicitatem; & auellendi ab ipſis per Martyrium, triſtem abſentiam, charitas permanſuri conſolaretur. Habuerat Sancta Domus Claræuallis, à ſuæ fundationis initiis, priores Sanctos, nempè Gualterum, Humbertum, & tres Gaufridos, Raynerum, & Philippum quondam Epiſcopum, de quibus ſuprà; poſt hos Hugonem, *qui*, vt inquit Cathalogus, *factus eſt Abbas Longi Pontis, & Gerardum, qui factus eſt Abbas Eberbaci.* Sed neſcio, qua præ aliis prærogatiua, dulcis memoriæ Ioannes, atque inter primitiuos Ciſtercij Patres, gratia, & decore conſpicuus commemoratur. Quo & duo integra Exordij conſumit capita, ex quibus quædam nos etiam ſuis temporibus.

Interim adnoto, quod per hæc eadem tem- 11.
pora, innominatis licèt Cœnobio, Monachóque, ſed conſtat tamen Ciſtercienſe vtrumque, contigit; horrendum ſatis, formidandúmque, contra ſuperbiam veſtium, quam idem Ioannes nimium abhorrebat, & exteriorum ornamentorum, heu! Monachis indignam curioſitatem. Referam eiuſdem Exordio verbis in eodem capitulo, in quo hæc ipſa politiora, comptioráque, parſimoniæ, & modeſtiæ Ioannis opponit. *O beata, & potiùs appetenda huius B. viri* (Ioannis) *vilitas, & abiectio ſui in humilitate vera; quàm arrogantia illius Abbatis in præſumptione peſſima; de quo certa relatione cognouimus, quod in Saxonia Cœnobium quoddam Ciſtercienſis Ordinis regens, pannis, qui de lana terræ illius fiebant, nequaquam vti dignabatur, ſed pretioſos de Flandria pannos, quibus lenocinijs voluptatis, & vanitatis ſatisfacere poſſet, annuatim ſibi comparari faciebat. Quo defuncto, cùm Monachi veſtimenta eius inter ſe partirentur. Prior domus vnam de tunicis eius ſibi retinuit. Quam etiam cum quadam ſolenni nocte, quaſi pro reuerentia dicti feſti indueret, tanquam ſi ardentibus laminis candentis æris vreretur, terribiliter exclamauit, & deteſtabilem veſtem longius à ſe proiecit. Quæ proiecta, velut candens ferrum, ſcintillas ex ſe emittere viſa eſt. Attonitis ſtupore miraculi cæteri, qui de anathemate illo aliquid rapuerant, cum omni velocitate partes ſingulas in medium proferunt, ac in vnum locum componunt, ſcintillis creberrimis vndique, quaſi de clibano ardenti micantibus. Nec ceſſauit exitiale prodigium, quouſque vicini Abbates in teſtimonium tam tremendi iudicij Dei superuenerunt.* Hactenus ibi, exemplo cunctis terribili, ſed multò magis noſtris, quibus, ô vtinam! à memoria nunquam excideret!

1. *Glorioſus obitus Petri Sabigniacenſis.* 2. *Pauca de actis,* 3. *& Sancti corporis cum aliis eleuatione.* 4. *Villarienſium cum ſanctitate, doctrina,* 5. *& conſultata per illos Sancta Hildegardis.* 6. *Propoſita quæſtiones,* 7. *& Sancta Virginis reſponſa, remiſſiuè.* 8. *Deceſſus, ſucceſſoréſque Guillelmi, atque Gualteri:* 9. *& Xenodochium præparatum Calatrauenſibus.*

Capvt V.

1. VT Claramuallem Gerardus, Ioannéſque; Abbas, & Prior; ſic Sauigniacum illuſtrabant Monachi Sancti, Petrus, & Haymo, Sancti Patris Serlonis olim filij, tunc virtutum hæredes, & breui cohæredes futuri gloriæ; quippè Petrum hic idem annus abſtulit, ſi credimus Seguino, infra citando; Haymone non diu ſuperuicturo. De vita, & morte Petri multa antiqui; ſed quæ oos hactenus nanciſci non potuimus. Qui loco proximus, & lingua familiaris Hugo Menardus [a], faciliùs, certiúſque, ea omnia potuit diſcere, & docere; hæc ex ipſis abundat magis, quàm narrat. *Fuit Beatus Petrus patria Abricenſis, Sauigniacenſis Monachus. Adeò conſcientia puritati ſtudebat, vt minimam labeculam ferre non poſſet, quin ſtatim ad Sacramentum pœnitentia recurreret. Mortuus apparuit Beato Haymoni, confeſſori ſuo, immenſa luce circumfuſus, dicens, ſe tali gratia à Deo locupletatum ob conſcientia puritatem. Eius vita habetur Sauigniaci.* Hæc tantum ille. Vtinam nobis nanciſci licuiſſet, viri Dei acta fuſius deſcripturis.

a In Martyrolog. Monaſt. Decemb. 24.

2. Verùm quod ait apparuiſſe poſt mortem Beato Haymoni, quem à ſacris ipſius confeſſionibus, in hac vita mortali; vt puritatis, ita & gloriæ conſortem habere voluit, pauld exactius à Philippo Seguioo [b] ſcriptum, baud dubiè quin & ex eius vita excerptum, qund vnum poſſumus, ponamus ipſius verbis. *Petrus (inquit) Sauigniaci Monachus, vir religione, & ſanctitate conſpicuus, multis virtutibus refulgens, fœliciter ad beatam gloriam aſcendit. Is cum in terrena Sauigniaci ſolitudine vitam cœnobiticam, ne dicam Angelicam, ageret, apud Deum Optimum, Maximum, cuius fuerit meriti, Dominus ipſe ſeruo ſuo Haymoni oſtendere voluit. De eo ſiquidem fertur, quod cum quadam die S. Haymo ad præfati Petri, electi Dei, ſepulchrum orationi inſiſteret, repentè in ecſtaſim raptus, vidit in ſuperioribus huius aeris partibus innumeram Sanctorum multitudinem, inſigni gloria, & honore nimio præfulgentem; ipſúmque Petrum in cœtu eorum ingenti tripudio exultantem. Cumque vir Dei in eorum contemplatione aciem mentis diligenter figeret, omnis illa Beatorum Cœleſtis multitudo beniguiſſimè facies ſuas ad eum conuertit, eique reuerendè admodum inclinauit. Hac reuelatione S. Haymo cognouit præfatum Petrum in Diuorum conſortium receptum fuiſſe. Claruit anno Domini. M.C. LXXII.* Hactenus ille.

b lib.3. c.22.

3. Crebruiſſe ad ſepulchrum Petri miracula, argumento eſt, quòd oſſa viri Sancti cum aliis aliorum Sanctorum oſſibus, Haymonis nimirum, qui Petrum vidit, Vitaliſque, Godefridi, & Guillelmi; de quibus ſupra; eleuata de terra decenti pompa; & Diœceſani, ac aliorum Epiſcoporum interuentione collocata in ſepulchro Venerabili reuerentiæ parent, cultuique, qui eis exhibetur ab omni populo: addita anniuerſaria proceſſione ex oppidis confinibus, quæ ad locum conueniunt; quæcumque poſtulant, vt piè credunt, & ſperant, per interceſſionem Sanctorum impetratura. Meminit, tum eleuationis, tum annuæ proceſſionis Hugo Menardus in ſuo Martyrologio totidem verbis. *Horum* (inquit) *Beatorum Abbatum & Monachorum Sauigniacenſis Cœnobij, corpora honorificè eleuata ſunt, & repoſita in quodam loco eiuſdem Cœnobij ab Epiſcopis Cenomanenſi, Abricenſi, & Rhedonenſi; in cuius memoriam fit quotannis in eodem Cœnobio ſolennis proceſſio Kalendis Maij.* Hæc nos tantùm de Beato viro: reliqua, vtinam addat, quicumque nouerit.

Per idem tempus Villarienſes Monachos, ligonem inter, & falcem, familiaria inſtrumenta, ſacrarum litterarum ſtudium, intelligentiáque, non minus quam Monaſtici rigoris, & diſciplinæ, in qua præeminebant, ſolicitabat; nec ſolos viros doctos, & litteratos, ſed ſpirituales; imò hos tantò auidius conſultabant, quantò credebant, vnctione magiſtra magis, quam humana induſtria, diſcursúve, cœleſtem nobis ſapientiam prouenire. Eius rei monumentum hodiéque extat, inter opera B. Hildegardis, quam ab aliquibus illius Eccleſiæ Monachis, humiliter, ſed curiosè conſultam, ſuper octo & triginta quæſtionibus, epiſtola Vviberti; atque eius reſponſio latè demonſtrant. Huic cum Abbate (eiuſdem, an diuerſæ domus, incertum) ad Beatam Virginem viſitandam perrecturo conſultatio commiſſa, votis communibus: vt quæ vnctione magiſtra, retuliſſet, tanquam oraculum cœleſte venerarentur. Obſtitit cœptis caſus, fortunáve, atque impeditum iter ad Sanctam Virginem: verum pro nobis magis, quam contra ipſos; vt quæſita, & reſponſa mandata litteris ad nos vtique valerent peruenire. Itaque, quam Vvibertus verbo non potuit, per epiſtolam cenſuit conſulendam bis planè verbis. 4.

Matri Sanctiſſima Hildegardi, Vvibertus. 5.

Gaudium, quod de viſione, & collocutione tua, cum Abbate noſtro tempore Quadrageſimali, ad te proficiſcendo, diuinitus mihi indultum credideram; ad tempus quidem mihi inuidia (vt puto) diaboli ſublatum eſt. Nam cùm Coloniam vſque proceſſimus, iter noſtrum impediente Sathana, & per iniquas carnalium propinquorum ſuorum ſuggeſtiones, propoſitum Abbatis ad te protendendi conturbante, vlterius deſtitimus. Sed ſpero, quia quod ablatum mihi doleo, opportuniori tempore, remotis omnibus impedimentis gratia mihi diuina reſtituet. Interim tamen de quæſtionibus illis, quas per me fratres Villarienſes ad te ſoluendas mittebant,

mittebant, quáſque ego reuocatus ab itinere, tibi perferendas, dilecto Baldo, commiſi, quid actum ſit, vehementer ſcire cupio. Vtrum videlicet, nec ne, ad te peruenerint. Quod ſi peruenerunt, obſecramus omnes, noſtra partis amici tui in ſpiritu, tuis effuſi pedibus, vt mare ſolutionis earum fiducialiter ingrediens, aura Spiritus Sancti vela committere non pertimeſcas, ta-li duce freta, ſine difficultate, placido portus mox adlapſura. De quibus etiam precor, vt cum praſcriptis, litteris Villarienſium, & noſtris, ſolutionibus earum praſcribas, vt altera ex alteris gratiores fiant, & clarius eluceſcant. Hactenus epiſtola. Nunc referam, quæſtiones, quia ſelectas: Reſponſa Virginis ſubobſcura nimis, & longa, apud ipſam inuenier, qui-

6. cumque volet.

d Eccl. 18. *I. Quomodo intelligendum eſt, quod legitur:* Qui viuit in æternum, creauit omnia ſimul, *cum*

e Gen. 1. *per ſex dies [e] opera ſua Deus diſtribuiſſe, referatur.*

f Gen. 1. *II. Quid eſt quod ſcriptum eſt:* [f] Diuiſit Deus aquas, quæ erant ſub firmamento, ab his, quæ erant ſuper firmamentum? *Nunc quid credendum eſt, materiales aquas ſuper firmamentum eſſe.*

III. Antequam primus homo peccaret, vi-

g 1. Cor. 15. *debat ipſe corporeis oculis Deum, [g] vel viſuri ſumus nos eum corporeis oculis, cùm ſecundùm Apoſtolum, corpora ſpiritualia in reſurrectione recepturi ſimus?*

h Gen. 2. *IV. Quo genere locutionis vſus eſt Deus, [h] & in qua ſpecie primo homini apparuit, cum præceptum ei dedit? & in qua cùm poſt peccatum in paradyſo, deambularet?*

i Gen. 3. *V. Quid eſt, quod Deus dixit:* [i] Ecce Addam quaſi vnus ex nobis factus eſt, ſciens bonum, & malum?

VI. Quales oculi primis parentibus aperti ſunt,

k Gen. 3. *cùm ante peccatum ambo viderent. Vnde dicit:* [k] Vidit lignum mulier, &c.

VII. Quid eſt quod Dominus dicit ad Noe,

l Gen. 9. *& ad filios eius:* [l] Sanguinem animarum veſtrarum requiram de manu cunctarum beſtiarum, & de manu hominis? *Et paulo poſt:* Quicumque effuderit humanum ſanguinem, effundetur ſanguis eius?

VIII. Qualia corpora habuerunt Angeli,

m Gen. 18. *qui apparuerunt Abrahæ, [m] quibus ſimilam, vitulum, butyrum, & lac appoſuit, & comederunt.*

IX. Cur Abraham, & Iacob, ille ſeruo, iſte

n Gen. 24. & 48. *filio, præceperunt, vt iuraturi, manus ſuas ſub femoribus eorum ponerent?*

X. Quare in ſpelunca duplici, quam emit

o Gen. 23. *Abraham à filiis Heth, Sancti Patriarcha tanto deſiderio ſepeliri voluerunt?*

XI. Fuitne verus ignis, qui Moyſi in rubo

p Exo. 3. *apparuit, [p] & rubum non combuſſit, vel qui in mon-*

q Exo. 19. *te Sinai reſplenduit, [q] vel qui in die Pentecoſtes*

r Actor. 2. *ſuper Diſcipulos in linguarum modum cecidit? [r] vel qui ſuper caput B. Martini Sacramenta celebrantis apparuit?*

ſ 3. Reg. 8. *XII. Quid eſt, quod in libro Regum [ſ] de Arca dicitur:* in Arca non aliud eſt, niſi tabulæ te-

t Hebr. 8. ſtamenti? *& in epiſtola ad Hebreos [t] legitur,* Poſt velamentum aliud tabernaculum, quod dicitur Sancta Sanctorum, aureum habens thuribulum, & Arcam teſtamenti omni parte ex auro, in qua vrna aurea habens, manna, & virgam Aaron, quæ fronduerat, & tabula teſtamenti?

u 1. Reg. 28. *XIII. Nunquid verè credendus eſt Samuël [u] ad inuocationem Phytoniſſa reuocatus?*

XIV. Quid eſt, quod Paulus [x] dicit: ſi linguis x 1. Cor. 13.
hominum, & Angelorum loquar? *Qua ſunt lingua Angelorum?*

XV. Qua eſt longitudo, & latitudo, & ſublimitas, & profundum, *qua Paulus [y] optat Ephe-* y Epheſ. 3.
ſios comprehendere cum omnibus Sanctis?

XVI. Quid eſt, quod Apoſtolus [z] dicit: In z Actor. 17.
ipſo viuimus, mouemur, & ſumus?

XVII. Quid eſt, quod idem dicit: [a] Nocte, & a 2. Cor. 11.
die in profundo maris fui?

XVIII. Quid eſt, quod [b] dicit: Ego mini- b 1. Cor. 15.
mus Apoſtolorum, *cùm plus omnibus laborauerit.*

XIX. Quid eſt, quod dicit: [c] omne pecca- c 1. Cor. 6.
tum, quodcumque fecerit homo, extra corpus eſt: qui autem fornicatur, in corpus ſuum peccat?

XX. A die reſurrectionis, vſque ad diem Aſcenſionis, quando Dominus inter diſcipulos non erat, vbi fuiſſe, credendus eſt?

XXI. Quid eſt, quod de Domino ſcriptum eſt:
[d] Et acceſſerunt Angeli, & miniſtrabant ei? *In quo* d Math. 4.
miniſtrauerunt? vel quale miniſterium exhibuerunt ei?

XXII. Cum noua anima de nihilo nouiter create, prouidentia Creatoris, in vteris matrum, corpuſculis paruulorum infundi credantur; qua ratione originalis peccati maculam contrahunt, & qua iuſtitia puniuntur?

XXIII. Cum Dominus in Euangelio de ſeipſo
dicat: Ego ex Deo proceſſi, & veni: *& de Spi-* e Ioann. 8.
ritu Sancto dicatur [f]: Spiritus: qui à Patre proce- f Ioann. 15.
dit, *inter proceſſionem filij, & proceſſionem Spiritus Sancti, qua differentia eſt, vt ille dicatur filius; quod dici non debet, nec rectè dici poteſt Spiritus Sanctus? Inter generationem filij, & proceſſionem Spiritus Sancti, qua diſtinctio, cùm vtraque ex Patre ſit?*

XXIV. Quid eſt, quod Paulus dicit, [g] ſe in g 1 Cor. 13.
paradyſum, & vſque in tertium cœlum raptum, neſcire ſiue in corpore, ſiue extra corpus hoc factum ſit, vtrum è corpore, cùm anima eius ad iſta raperetur, exiuit, an in corpore manens, & illud viuificans, ad iſta peruenit?

XXV. Gratia Dei, & liberum arbitrium, quid habent commune? quid proprium?

XXVI. Quomodo intelligendum eſt, quod di-
citur: [h] Omnia in pondere, & menſura, & nume- h Sapien. 11.
ro conſtituiſti?

XXVII. Qua, & qualis eſt harmonia illa
elementorum, de qua dicitur: [i] *In ſe elementa,* i Sapien. 19.
dum conuertuntur, ſicut in organo qualitatis ſonus immutatur, & omnia ſuum ſonum cuſtodiunt?
Nunquid ad hoc pertinet, quod Dominus dicit: [k] k Iob 38.
Et concentum cœli quis dormire faciet?

XXVIII. Quomodo intelligendum eſt: [l] Fons l Gen. 2.
aſcendebat de terra, irrigans vniuerſam ſuperficiem terræ?

XXIX. Cum Enoch, [m] & Helias in terreno m Gen. 5.
paradiſo corporaliter tranſlati eſſe credantur, nunquid in loco tanta fœlicitatis corporeo cibo, & indumento agere credendi ſunt?

XXX. Quid eſt, quod de Ionatha [n] dicitur: n 4. Reg. 2.
cùm comediſſet de melle, illuminati ſunt oculi eius?

XXXI. Cum ex corde humano cogitationes Math. 15.
mala frequenter exeant, quomodo ſciri poſſunt, qua Pſalm. 77.
ex corruptione noſtra prauitatis oriantur, vel qua malorum Angelorum immiſſione moueantur?

Corinth.4. *XXXII. Nunquid ſpiritualibus oculis corporalia videntur? & è diuerſo, corporalibus oculis aliqua ſpiritalia cognoſcuntur?*

XXXIII. Ignis gehenna corporeus eſt, an incorporeus? Si autem (vt ſentiunt multi fideles) corporeus eſt, nunquid de materia quarta elementorum credendus eſt?

Luc.10. *XXXIV. Sancti in cœlo, & impij in inferno, nunquid ſciunt ea, quæ aguntur in terris?*

Matth.22. & 25. *XXXV. Parabola, quæ in Euangelijs multifariè referuntur, ſicut eſt de eo, qui incidit in latrones, de Rege, qui fecit nuptias filio ſuo; de decem virginibus, & alia. Nunquid ſecundùm res geſta veritatem contigerunt, an tantùm ad oſtendendum aliud ſola ſimilitudine proponuntur?*

Luc.16. *XXXVI. Cum ſecundùm animam Abraham, & Lazarus in refrigerio, & diues ſit in inferno, quid Abrahæ ſinus, quid Lazari digitus, & quid lingua diuitis credenda eſt?*

XXXVII. Quid ſpecialis meriti ſignificat, quod ſicut in libro Gregorij Turonenſis Epiſcopi inuenitur, quòd Sanctus Martinus totus in ſpecie ignis oſtenſus ſit?

XXXVIII. In quali corpore B. Nicolaus, vigilantibus nautis, & dormientibus, tam Conſtantino quàm Præfecto apparuit, cùm id proprio corpore non fecerit? Sed Petrus, & Paulus, & cæteri Sancti, quorum corpora in terra ſepulta ſunt, cum dormientibus, vel vigilantibus viſibiles fiunt, in quo, vel quali corpore veniunt?

7. Hæ quæſtiones Villarienſium ad Hildegardem, ſubtiles, & graues. Reſponſa Virginis apud ipſam legat, quicumque volet. Epiſtolam incœpit ſub his verbis. *Charitas, quæ cum abſtinentia peccatorum fidem inſtruit, & caſtitatem cum potentia ædificat; columna, quæ quatuor partes domus ſuſtinet, ſimilis eſt.* In fine autem poſt alia ad Vvibertum, & in ipſo ad omnes conſultatores. *Mentis tuæ ſeueritatem, cum vigilantibus oculis Deo omnipotenti, ne in dubio dormire incipias, iterum, atque iterum commenda, & eſto probus, & dilectus miles veri Salomonis, quem pro victoria quotidiana pugna diligit, & coronat. Spiritus Sanctus igne ſui amoris te accendat, vt in amore ſeruitij ſui indeficiens perſeueres, quatenus viuus lapis cœleſtis Hieruſalem quandoque fieri merearis.* Sic Virgo Sancta. Et reſponſiones quidem graues, & vtiles, ſi modò clariores, non dubitamus. Sed noſtræ haud dubium ignorantiæ dandum, quod minùs claræ nobis: & Villarienſes ſpirituales viros intellexiſſe cuncta, atque ex eis inſtructiores euaſiſſe, piè credimus.

8. Eodem anno triſtis, & ſæua mors Vvillelmum Abbatem Spinæ abſtulit, Thomam alij vocant, & forſan Thomas Vvillelmus nominabatur. Præfuerat Cœnobio annos duodecim, non ſine laude. Eius obitum Martyrologium Spinæ notat ad vigeſimam ſecundam diem menſis Martij. Vvillelmum excepit Ioannes huius nominis primus, Ferdinando Legionenſi Regi charus, atque ob inſignem pietatem animi, & morum ſuauitatem reuerendus. Legitur priuilegium eiuſdem Regis expeditum Tauri, VIII. Idus Septembris. Æra M.CC.XXIII. cuius hæc ſuperſcriptio. *Ego Ferdinandus Rex Legionis, & Gallecia, &c. Deo, & Monaſterio S. Petri de Spina, & dilecto noſtro Domino Ioanni eiuſdem Monaſterij Reuerendo Abbati, &c.* Eodem anno obiiſſe Galterium in Carraceto ſuccedente Amico affirmant Tabulæ eiuſdem Monaſterij, ſed quas dudum, productis inſtrumentis, falſitatis arguimus; & Galterium, vt minimum, vltra annum M.C.LXXVI. vitam produxiſſe, ex tranſactione cum Abbate S. Claudij, ab eodem firmata, comprobauimus.

9. Demum quod ad Militias ſacras attinet, Martinum de Siones Calatrauæ Magiſtrum hoc anno lego Xenodochium, pro curandis fratribus, ſauciiſque, in Caſtro Guadalherza, propè Yebenes, paterna prouidentia, conſtruxiſſe: quod Rex Alphonſus, qua pietate, & munificentia decorabatur, non multò pòſt, ad aurei Tagi ripam, iuxta Acecam, vineis & pratis, paſcuiſque dotauit: ſic ſi qui inter præliandum vulnerabantur, nec Calatrauam redire, diſtantem longius, nec caſtra ſequi, vtrumque cum periculo vitæ, compellebantur. Eodem anno, irruptione facta in Mauros, ſub Aragonum Rege, ingentem prædam, ex hoſte reportarunt.

---

1. Chronologia Eccleſiarum, 2. & dictum breuiter de quibuſdam ignotioribus, 3. atque item de alijs: 4. Bugeti in Diœceſi Burgenſi fundatores, 5. & primus Abbas. 6. Demum aliæ notitiæ einſdem domus. 7. Conſecrata Eccleſia Burgertenſis, & miraculum à Sancto Petro ibi patratum.

Caput VI.

1. Chronologia vndecim recenſet cœnobia, hoc anno nata, ex quibus duo Hiſpana, ſed quorum alterum dictum priori tomo, (reliqua penè ignota) alterum in præſenti dicendum erit. Series eorum habet in hunc modum.

Anno M.C.LXXII. Kalendas Maij, fundata eſt Abbatia de Bona requie.

Eodem anno, & eodem die, Abbatia Vallis Paradiſi in Hiſpania.

Eodem anno VIII. Kalendas Iunij, Abbatia de Baliagio.

Eodem anno VII. Kalendas Iulij, Abbatia de Dargou.

Eodem anno VI. Kalendas Iulij, Abbatia de Imphoma.

Eodem anno VI. Kalendas Iulij, Abbatia de Inſula Dei.

Eodem anno VI. Idus Iulij Abbatia de Pola.

Eodem anno. V. Kalendas Octobris, Abbatia de Bruedona in Anglia.

Eodem anno III. Idus Nouembris, Abbatia S. Bartholomæi.

Eodem anno, & eodem die, Abbatia Loci Benedicti de Vualbei.

Eodem anno Abbatia de Buxeto in Hiſpania.

Hactenus

Hactenus ibi.

2. Bonam requiem in Britannia ſitam domum, Coriſopitenſis Diœceſis, Ciſtercienſis Ordinis, libri Cameræ notant, ac ſex, & ſexaginta florenis taxant. In tabulis Eccleſiarum Ciſtercij, filia Bochian dicitur. Vnde corrigendus venit Henriquez, qui cum Ciſtercij lineam auxiſſe tradat, filiam de Re ait, craſſo errore, cum Re ad Ciſtercij lineam non pertineat. Abbati, & conuentui de Bona requie, Ciſtercienſis Ordinis, Coriſopitenſis Diœceſis, ſcribit Alexander IV. Neapoli, III. Nonas Maij, Pontificatus eius anno I. De Valle-Paradiſi domo Hiſpana, in primo tomo ſatis, ſuperque dictum, & forſan hic ſub ſecundo nomine ponitur, quæ antea ſub priori Bellifontis notata erat. Deeſt tamen in quibuſdam exemplaribus, ſubſtituto Cœnobio de Nucalibus, cuius nos in hoc tomo etiam meminimus. Baliagis ignota nobis domus, nec Dargon multo notior; niſi quod filia Doberi deſignatur in Tabulis, adaugens lineam Morimundi in Sclauonia. Imphioniam ob eandem cauſam tranſeo; atque Inſulam Dei: Quamuis hanc conſtat in Lucionenſi Diœceſi, Buſaij filiam, adeóque auxiſſe lineam Claræuallis. Claudius Robertus [a] aliàs Nigrum Monaſterium vocari tradit. *Inſula Dei*, ait, *Ordinis Ciſtercienſis Lucionenſis Diœceſis, quod & Nigrum Monaſterium, filia Buſaij, ſub Claraualle.* In Tabulis Eccleſiarum Claræuallenſium mendum irrepſit, & pro Nigro, Nouum Monaſterium ſcriptum video.

a In Gallia Chriſti.

3. In eadem Claræuallis linea notatur Pola, aliàs de Strata Merghil, filia Blancha Landæ, quam ſuprà ante biennium memorauimus. Arsfeldius Polam fortè ideo non nominat, vel quia eandem cum Strata Marcelli eſſe noſcebat; aut domum eam binomiam non cognouerat. Benedona in Geneſi Eccleſiarum, Ciſtercium auget, filia Fordæ; quam vt exiſtimo, ſub Balduino Abbate protulit, non multo poſt, ad Vvigonienſem primum, dein ad Cantuarienſem Eccleſiam promouendo. Domum in Anglia ſitam; vt Chronologia, ſic & Tabulæ produnt: ſed nulla Diœceſi certa deſignata, quæ neque ex Nicolao Arsfeldio deduci poteſt, cum prorſus omittat, aut ſub alio diuerſo nomine ponat. Sanctus Bartholomæus numeratur inter Eccleſias de linea Claræuallis, incerta matre inter quas etiam locus Sancti Benedicti: nam locum benedictum non inuenio.

4. Bugetum ſequitur, parua Hiſpaniæ Domus, in veteri Caſtella, Burgenſis Diœceſis, quarto lapide ab ipſa Regia vrbe; quam Scalam Dei nonam ordine filiam ſed in Hiſpania ſextam procreauit. Quippe Montem ſalutis, & ſacra mœnia, in vtraque Caſtella, Oliuá & Fiterium in Nauarra; in Aragonia Verolam ante genuerat, de quibus omnibus à nobis ſuperius dictum. Fundator domus Gomecius Gundiſaluus, dictus de Maranon, & Maior, vxor eius, illuſtres Comites, qui & dote non exigua locupletarunt. Ita Tabulæ antiquæ Monaſterij. Concordat inſtrumentum ſatis antiquum, in quo eadem Maior Comitiſſa, Sanctimonialium Monaſterium fundans poſt annos decem, ac Bugeto ſubiiciens, hæc inter alia. *Dein ſtatuo, vt hoc Monaſterium ſubiiciatur ſemper, & expectet Monaſterio Beata Maria de Bugeto, quod maritus meus Gomez Gundiſaluus de Marañon, & ego fundauimus; & de hereditatibus, & rebus noſtris pro poſſe noſtro compleuimus.*

5. Primus Abbas Cœnobij Fortunatus, ex Scala Dei miſſus, quem conſtat produxiſſe vitam vltra decennium. Quippe anno M.C. LXXXII. donationi prædicti Monaſterij teſtis aſſiſtit. *Ego Fortunatus Abbas Bugeti teſtis. Ego Antonius Prior Bugeti teſtis, &c.* Idem anno M.C.LXXVII. acceptat donationem quarumdam poſſeſſionum factam à Fundatoribus, augendæ doti ſui Monaſterij: circa quod tempus, nec conſtat, qua de cauſa, in ſororem inſurgens, Montis ſalutis Eccleſiæ litem mouit, coram communi vtriuſque Cœnobij patre, Abbate Scalæ Dei ingenti ſuper (quam dudum poſſidebat) hæreditate: & deſignati in Hiſpania vtrique iudices, è Scala Dei filiis, Petrus Sacrorum mœnium, & Guillelmus Fiterij, vterque Abbas, à quibus pro Cœnobio Montis ſalutis ſententia lata, aſſiſtentibus teſtibus, forſan, & conſiliariis, ſeu aſſeſſoribus B. Oliuæ. R. Verolæ, & R. Rotæ Abbatibus, qui omnes quinque ſententiæ ſubſcripſerunt.

Fortunato ſucceſſit Hiſpanus Abbas, cui multa donata à ſucceſſoribus fundatorum Comitum, 6.
præcipuè à Petro, ſecundo natu filio, atque Egydio nepote, quæ ſi non periiſſent iniuria temporum, aut Abbatum incuria, idem Cœnobium potuiſſent locupletare. Certè in priuilegio Gregorij Papæ IX. dato Peruſij X. Kalend. Iunij. Indictione VIII. anno Incarnationis Dominicæ M. CC. XXXV. Pontificatus verò eiuſdem Domini Gregorij anno IX. nec exigua, nec pauca recenſet Pontifex, quæ duxit exprimenda propriis nominibus. *Locum ipſum de Bugeto, in quo prædictum Monaſterium ſitum eſt, cum omnibus pertinentiis ſuis: Grangiam de Atia veteri; grangiam quam habetis in Valle ſalutis cum omnibus pertinentiis earundem: Grangiam de Varſcors, grangiam de Cubellis, cum omnibus pertinentiis ſuis; domos & poſſeſſiones, quas habetis in Sancta Cruce, domos, & poſſeſſiones, quas habetis in Palatiolis, cum pratis, vineis, terris, nemoribus, vſuagiis, in paſcuis, in boſco, & plano, in aquis, & molendinis, in viis, & ſemitis, & omnibus libertatibus, & immunitatibus ſuis.* Hæc olim bona Monaſterij Bugetenſis, quod hodie ex minoribus eſt totius Caſtellæ. De Monaſterio Monialium ſub eius cura, tomo ſequenti nobis dicendum erit.

Hoc ipſo anno conſecratam lego Burgerienſem 7.
Eccleſiam, in Eduenſi Diœceſi, cuius ſuperius fecimus mentionem. Celebris ea dedicatio præ aliis fuit, tum ex dedicatore; tum ex miraculis; illo ſanctiſſimo, glorioſoque Pontifice Petro Tarantaſienſi, Ciſtercienſi & ipſo: his multiplicibus, multiplicatiſque, non ſolum in perſonis, ſed in incommodis. Annum, & diem celebratæ ſolennitatis Claudius Robertus [b] notat ex monumentis antiquis eiuſdem domus. *Dedicatur* (ait) *XIX. die menſis Septembris, anno M.C.LXXII. à Domino Petro, Sanctiſſimo Tarantaſienſi Archiepiſcopo, &c.* Verùm miracula, & ſenſus reſtitutos, non vni tantùm; Gaufredus, Altæcumbæ Abbas longè antiquior: [c] *In dedicatione* (inquit) *Oratorij de Buſſeria, quod eſt Cœnobium Ciſtercienſis Ordinis in Eduenſi Diœceſi conſtitutum, puer annorum circiter nouem ſurdus & mutus, ad Orationem viri Dei, & manus impoſitionem, auditum pariter, & loquelam recepit. Duo etiam fratres, alter ſurdus, & mutus, ab eiſdem incommodis ambo liberati ſunt. Sed & Monachus eiuſdem Monaſterij per annos ſeptem oculos habens opertos albugine, & omninò cæcus, audiuit. Ne timeas fili in proximo eſt, vt à* Deo

b vbi ſuprà.

c Apud Surium, c.39.

Deo cureris. Et factum eſt ita. Siquidem intra dies viginti aduenit Clericus, qui eandem detraxit albuginem: & deinceps clarè vidit. His mirabilibus Præſul venerabilis illuſtrabat Eccleſiam, quò iam morti proximior, glorioſior.

IESV CHRISTI ANN. 1173. — CISTERCII ANN. 76.

1. *Littera canonizationis B. Thomæ, 2. ad omnes Eccleſias, 3. ſed ad Cantuarienſem ſpecialiores, 4. ad verbum reddita: 5. & remiſſiuè aliæ, de ſacri corporis ſolenniori eleuatione. 6. Multorum ad ſepulchrum eius acceſſus, 7. ex epiſtola Stephani Tornacenſis, 8. ad Ioannem Pictauienſem; 9. quæ explicata obiter, 10. atque alia Petri Cellenſis ad Monachos Eccleſiæ Cantuarienſis. 11. Sydus immenſum fulgens, hoc anno viſum.*

CAPVT I.

1. ANNVS ſequitur centeſimus ſeptuageſimus tertius ſupra milleſimum, Ciſtercij ſextus & ſeptuageſimus eidem Ciſtercio, Eccleſiæque illuſtris canonizatione S. Martyris Thomæ, quem Alexander Pontifex in die Purificationis B. Virginis, quæ tunc coincidit cum capite ieiunij, adſcribendum decreuit ſanctorum numero. Cum enim Cardinales Albertus, & Theodinus, ex Anglia reuerſi, quæ dudum de miraculis illius diligentiſſima inueſtigatione cognouerant, renuntiaſſent Pontifici; ille quo zelo erga Dei gloriam pollebat, qua pietate in Thomam afficiebatur, tum totius Eccleſiæ Gallicanæ, quæ enixè hoc expoſcebat, commotus precibus; communicato conſilio cum Cardinalibus; neque minùs, tum vita B. Præſulis, tum morte, & cauſa mortis altè diſcuſſis; ſolenni ritu, cum Signiæ moraretur ſanctorum Faſtis cenſuit adſcribendum. Extat totius facti notitia certa in Actis Alexandri, in Vaticano, ex quibus Cardinalis iſta decerpſit. [a] *Interea, cum illuſtrater Anglorum Beatiſſimus Thomas in multa coruſcatione miraculorum refulgeret; & non ſolum amici, ſed etiam perſecutores veniam poſtularent peccatorum: atque ſalutis veniam petituri ad eius Eccleſiam inceſſanter accederent: Romanus Pontifex ad inſtantiam populi, & Cleri Gallicani, eundem Martyrem canonizauit, Apoſtolica authoritate; & inter cæteros Sanctos conſcribi præcepit. In die namque Purificationis B. Mariæ, conuocatis Epiſcopis, & Abbatibus Campaniæ apud Signiam ad honorem ipſius ſpecialiter Miſſarum ſolemnia celebrauit; & paſſionis eiuſdem IV. Kalendas Ianuarij memoriam perpetuò agi debere conſtituit.* Hactenus ibi. Sed adducendæ a nobis ſunt eiuſdem Papæ litteræ, ad vniuerſos Chriſti fideles, de eadem canonizatione, Datæ ſub hoc tenore.

a Ad hunc ann.

2. [b] *Redolet Anglia fragrantia, & virtute ſignorum, quæ per merita illius Sancti, & venerandi viri Thomæ, quondam Cantuarienſis Archiepiſcopi, omnipotens Deus operatur; & vniuerſa vbique lætatur Fidelium Chriſtiana Religio pro eo, quod ille, qui eſt mirabilis, & glorioſus in ſanctis, ſanctum ſuum poſt mortem clarificauit, cuius vita laudabilis multa fulſit gloria meritorum; & tandem martyrio conſummata eſt certaminis glorioſi. Quamuis autem de ſanctitate ipſius dubitare non poſſit, qui eius, & laudabilem conuerſationem attendit, & glorioſam conſiderat paſſionem; voluit tamen Redemptor, atque Saluator noſter eius ſanctitatis inſignia magnificis radiare miraculis: vt qui pro Chriſto inſuperabilis virtutis conſtantia neceſſitates, & pericula pertulit; ſui laboris, & certaminis in æterna beatitudine cognoſcatur ab omnibus, percepiſſe triumphum. Nos verò auditis innumeris, & magnis miraculis, quæ iugiter per ſancti illius viri merita fieri vniuerſitas narrat Fidelium; & ſuper his non ſine magno gaudio per dilectos fratres noſtros Albertum tituli Sancti Laurentij in Lucina; & Theodinum tituli Sancti Vitalis, presbyteros Cardinales, atque Apoſtolicæ ſedis Legatos, qui eadem miracula tantò perſpicacius didicerunt, quantò amplius ſunt loca vicini, præcipuè certiores effecti; & plurium aliarum perſonarum teſtimonio fidem, ſicut debuimus, adhibentes; prædictum Archiepiſcopum ſolenniter in Eccleſia, magno ibidem Clericorum, & laicorum collegio præſente, in Capite Ieiunij, deliberato fratrum noſtrorum conſilio canonizauimus; ipſúmque decreuimus Sanctorum Cathalogo adſcribendum. Vniuerſitatem itaque veſtram monemus, & authoritate, qua fungimur, diſtrictè præcipimus, vt natalem prædicti glorioſi Martyris diem paſſionis ſuæ ſolenniter annis ſingulis celebretis; & apud ipſum votiuis orationibus ſatagatis veniam promereri: vt qui pro Chriſto in vita exilium, & in morte virtute conſtantiæ, paſſionis martyrium pertulit, Fidelium iugi ſupplicatione pulſatus, pro nobis apud Dominum intercedat. Datum Signiæ, IV. Idus Martij.*

b Ibidem.

Hæc Alexander ad omnes Chriſti fideles; quo etiam tenore in Codice Vaticano, vt Baronius [b] affirmat, ſequuntur aliæ litteræ ad Auerſanum Epiſcopum; eædemque patentes, & circulares, hoc eſt, ad Epiſcopos omnes Chriſtiani Orbis. Cæterùm ad Monachos Eccleſiæ Cantuarienſis, quibus Sanctus præfuiſſet, & quos pretioſo ſanguine effuſo, & ſacri corporis exuuiis glorioſiſſimis, ac continuis miraculis, ſingularius præ aliis illuſtraret; ſpecialius intimari curauit, quæ erga Sanctum facta; iniungens obiter, vt ſacrum eius corpus eleuarent decentius, aut in Altari reuerenter collocarent. Inde pro Eccleſia, & populo Chriſtiano, iram Dei efficaciùs placaturos. Extant, leguntùrque eædem litteræ, quas non licet ſilentio præterire. 3.

Alexander Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, dilectis filiis Priori, & Monachis Cantuarienſis Eccleſiæ, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. 4.

c Apud Baron.

Gaudendum eſt vniuerſitati Fidelium de mirabilibus illius ſancti, & reuerendi viri Thomæ Archiepiſcopi veſtri. Sed vos exinde tanto ampliori gaudio,

gaudio, & exultatione debetis repleri, quanto ipſius miracula occulta fide ſæpius intuemini: & eius ſanctiſſimo corpore Eccleſia veſtra ſpecialius meruit illuſtrari. Nos autem conſiderata gloria, meritorum eius, quibus in vita ſua magnanimiter claruit, & de miraculis eius non ſolum communi, & celebri fama, ſed & dilectorum filiorum noſtrorum Alberti, tituli S. Laurentij in Lucina; & Theodini tituli S. Vitalis presbyterorum Cardinalium, Apoſtolicæ ſedis Legatorum, & aliarum plurium perſonarum teſtimonio, certitudinem plenam habentes, præfatum Archiepiſcopum in Capite Ieiunij, multitudine Clericorum, & laicorum præſente, in Eccleſia, deliberato cum fratribus noſtris conſilio, ſolenniter canonizauimus; eumque decreuimus Sanctorum Martyrum Collegio annumerandum: vobis, & vniuerſitati Fidelium de Anglia Apoſtolica authoritate mandantes, vt natalem eius diem, quo vitam ſuam glorioſa paſſione finiuit annis ſingulis ſolemniter celebretis. Quoniam igitur dignum eſt, & vobis plurimum expedit, vt ſanctum corpus eius cum ea, qua decet reuerentia, & honore condatur: diſcretioni veſtræ Apoſtolica authoritate mandamus, quatenus corpus eius, deuotè, & reuerenter facta ſolenni proceſſione aliquo ſolenni die, congregato Clero, & populo, in altari honorificè recondatis: aut ipſum in aliqua decenti capſa ponentes; prout conuenit, eleuetis in altum; & patrocinium eius pro ſalute Fidelium, & pace vniuerſalis Eccleſiæ ſatagatis apud Dominum veſtris piis orationibus impetrare. Valete. Dat. Signiæ IV. Idus Martij.

5. Hactenus Alexander ad Cantuarienſes, quos tamen vt id obiter addamus, his, quæ Baronius tradit, eleuationem ſacrarum Reliquiarum, aut omnino omiſiſſe, aut minori decentia factitaſſe, argumento eſt, quod temporibus Honorij Papæ Tertij: quem Innocentio huius nominis tertio, ſucceſſiſſe, poſt annos tres & quadraginta conſtat, plus minúſve, Cantuarienſi Archiepiſcopo iniungitur, tunc Romanæ Eccleſiæ Cardinali, *Vt ſacratiſſimum corpus eius* (Thomæ) *ſubleuare de terra, ipſúmque tranſlatum honorabilius collocare procuret. Datum Laterani VII. Kalendas Februarij, Pontificatus ipſius anno III.* Quas quidem litteras, cum aliis eiuſdem Pontificis, quæ eandem concernunt eleuationem, atque celebrationem eius feſtiuam, & lætam cunctis, ſuo tempore pleniùs referemus.

6. Cæterùm quamuis nondum eleuatum, ſed minùs decenter locatum, quàm pro meritis ſancti; corpus Pontificis, crebris viſitationibus Fidelium, neque ſolùm ex Anglia, ſed ex Scotia, & Gallia, cæteríſque prouinciis remotioribus, ex toto orbe Chriſtiano, venerabatur. Deuotione adeuntium ſacram tumbam noua in dies miracula eliciente; & miraculis crebris, & maioribus conciliantibus nouam deuotionem. De quibus hæc in Actis Alexandri ſummi Pontificis. *Occidentalis Eccleſia exultauit in gaudio magno, & glorioſi Martyris nomen augebatur in oſtenſione virtutum; ita vt ab extraneis etiam gentibus ex celebri, celebrius haberetur. Per ipſius merita Omnipotens Deus euidenter mortuos ſuſcitauit, cæcis quoque viſum, ſurdis auditum, & claudis reddidit greſſum; mundauit leproſos, ſanauit infirmos, dæmoniacos liberauit, & alia multa per eum mirabilia nihilominus Deus voluit mirabiliter operari. Ideóque plurimi Fidelium in honorem ipſius, ad laudem, & gloriam Creatoris noſtri Eccleſias conſtruxerunt, & poſſeſſionibus, & donis ditauerunt.* Hactenus ibi.

Peregrinationum ad ſepulchrum Martyris ſancti, præter Reges, & Principes, Angliæ, præcipuè & Galliæ, quos ſuis locis inferius adducemus, extant pleraque illuſtria monumenta in epiſtolis Ioannis Sariſberienſis, & vtriuſque Petri, Cellenſis nimirum Bleſenſiſque. Verùm præ aliis, breuitate commendatum, & elegantia, Stephani Tornacenſis vnum adducam, ad Ioannem Pictauienſem Epiſcopum, quod vidiſſe lectorem nequaquam pigeat. Is ergo redeunti de Anglia Præſuli, has graues, pias, & ſancto zelo plenas litteras dedit. 7.

[d] *Ioanni Pictauienſi Epiſcopo ſalutem, & quam mundus dare non poteſt pacem.* 8. d Epiſt.33.

Peregrinationem veſtram, abſentia tanti patris, mihi feceras grauem; deuotio tanti Martyris, gratioſam. Redeunti, ſumma gratiarum actione lætus occurro, quem ſumma orationum inſtantia triſtis fueram proſequutus. Reditum deſiderabam communi ſalute, pro pace Principis minus felicitus, quia minus ſolitus exorare. Cumulatius acceſſit votis meis ſalutationis officium, & pacis ſignum, quod oſculo oris ſui vobis à Principe datum leui mihi nunciauit chartula, grauis lingua. Creſcat in dies, obſecro, gratia, quæ tantùm gratiarum non diſpliceat authori; neque dulia, quæ in quibuſdam noſtri temporis ſacerdotibus latriam excluſit, veſtram audeat opinionem tentare. Communem patronum, & minùs ſapiens dicam, olim Dominum, & amicum, Sanctum Thomam precor, vt ſacris ſolicitetis precibus, ne poſt gloriam Martyrij ſui me tanquam indignum reijciat, quem ante colloquio ſimul, & conſortio ſuo dignum aliquando indicabat. Hæc Stephanus de Sancta Genouefa, ſic enim dictus, antequam ad Tornacenſem Eccleſiam aſſumeretur.

Cæterùm, vt & id obiter notem, ne lector hæreat, quod duliam, latriæ velut opponit, & vnam ab alia excludi, aut dolet, aut timet; non de vera dulia intelligendum, quæ exhibita ſanctis propter Deum, latriam coronat, potius, quam eneruet. Sed de abuſiua, & principibus ſæculi ſolita exhiberi, etiam per ſacerdotes, reuerentia; quæ multos dum gloriam mundi cæleſti præferunt, à cultu, & timore Dei arcere ſolet; quod ab Epiſcopis Angliæ olim admiſſum, aſſentatione in Regem; ne Pictauienſem, occaſione noui fauoris, nimirum oſculi ab eodem Rege ſuſcepti, ſolicitaret, amicè timuit, & prudenter admonuit. Quod ego ſic intelligendum puto, corrigere paratus, ſi melius docear. 9.

Proferam & fragmentum aliud Petri Cellenſis, 10.
pariter excuſantis, & accuſantis, quod non poſſet adire ſepulchrum Sancti. [e] *Miſerum*, ait, *certè me* e li.7.ep.20.
iudico de inertia, quæ detinet ſenectutem meam, à viſitatione quondam amici, nunc Domini, patris, & patroni noſtri, S. Thomæ pretioſi Martyris Dei. Hinc arguit me conſcientia, inde excuſat. Si viueret in corpore Archiepiſcopus Thomas, nonne, inquit, conſcientia, ires, & viſitares illum? nónne & marina pericula poſtponeres, & omnem à te torporem excuteres, vt amicum viſitares, & mutua conferres colloquia? E contra iterum talia refert: ſed Monachus es, ſed Abbas, ſed ſenex, ſed corpore inualidus. Monachi eſt, non egredi de caſtris Domini, imo de clauſtris Monaſterij: Abbatis eſt, procurare curam ſuæ temporalem, & regularem ſolicitudinem: ſenis eſt, inniti baculo ſuo ſub oliua, & ficu, & vite ſua, & cogitare dies antiquos, & annos æternos in mente habere. Inualidi eſt, conuerti in ærumna ſua, dum

configitur ſpina, & dicere quotidie: Quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Ieſum Chriſtum. Et cætera, quæ latè ibi proſequitur.

II. Demum non cenſeo ſilentio prætereundum id, quod Hector Boëtius adnotauit, quo anno Thomas in numerum. SS. per Alexandrum Papam conſcriptus eſt, ingens Sydus in cœlo apparuiſſe, circumcinctum ſtellis, quæ Occidentem ſuo lumine irradiarent. Sed eius verba præſtat, audiamus.
f lib. 13 fol. mihi 272. [f] *Hoc anno* (id eſt, poſt mortem eius) *Alexandro Pontifice authore, diuorum cathaloge adſcriptus eſt Sanctus Thomas. Eodem anno portentum in cœlo apparuit, Sydus immenſum, plurimis circum ſtellis, paulo rubicundius fulgentibus, noctem, diemque perpetuò in Occidentem fixum tenuit.* Hactenus ille. Nec dubito contingere potuiſſe ſine miraculo: ſed ſiue opus naturæ, ſiue gratiæ, cum canonizatione ſancti cohærens, nequaquam duxi ſilentio prætermittendum.

---

1. Richardus Cantuarienſis olim Monachus in Archiepiſcopum Cantuarienſem electus, 2. Ciſtercium induit, 3. Dein Capitulo Generali ſcribit; 4. cui ſe obnoxium perhibet, ex profeſſionis eiuſdem communione. 5. (Ex his obiter correctus Ioannes Buſæus.) 6. Familia eius, qualis, & quam docta, 7. vtriuſque Petri epiſtolis oſtenſum. 8. Conſtantia viri, & Zelus pro Eccleſia, unde & ipſe impugnatus abs Rege filio. 9. Conſecratio, & pallium. 10. ac mira virtus in eo claues ſequuta.

CAPVT II.

1. HOc tandem anno Eccleſia Cantuarienſis, poſt cædem Thomæ, pupilla, viduáque ſponſum ſimul, Patrémque ſuſcepit, Richardum eiuſdem Eccleſiæ quondam Monachum, tunc Douerenſem Priorem; pro quo Oddo Prior, totuſque Conuentus, poſt longa diſſidia, quæ non eſt huius loci recenſere, ad Alexandrum Pontificem ſcripſere hæc inter alia.
a apud Ioan. Sarisber. epiſt. 299. [a] *Conuenimus ergo, ſæpius, accitis Epiſcopis prouincialibus, & aliis ad quos electio pertinebat, & tandem Deo dirigente greſſus noſtros in beneplacito ſuo, factum eſt omnibus cor vnum, & anima vna: quod ſine nutu diuino non potuit accidiſſe, vt tam diſſona voluntates in adimplenda ſacrorum Canonum forma tam facilè vnirentur. Præeunte ergo deſiderio, & prece populi, pari voto, vnanimi conſenſu conuenimus in virum, de quo Dominus videtur dixiſſe nobis: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipſum eligite: quoniam cum martyri meo, quem ipſe pro me patientem, in veritate dilexit, deuotè coluit: & in domo mea ab ineunte ætate fideliter conuerſatus eſt, præelegi vicarium, & ordinari præcipio ſucceſſorem. Is eſt R. Eccleſiæ noſtræ ab adoleſcentia ſua Monachus, & apud nos ad omnes promotus Ordines, Prior Monaſterij Douerenſis, morum honeſtate, & litterarum eruditione conſpicuus; modeſtus in verbo, prouidus in conſiliis, diſcretus in opere, in habitu, & geſtu veram temperati animi exprimens formam.* Hæc inter alia de electione electóque Cantuarienſis conuentus ad Alexandrum. Quibus ſimilia
b Epiſt. 300. Ioannem Sariſberienſem [b] ad eundem Pontificem, itemque ad Boſonem [c] Cardinalem, & ad
c Epiſt. 301.
d Epiſt. 302. Vvillelmum [d] Senonenſem Archiepiſcopum ſcripſiſſe, aliæ eius epiſtolæ demonſtrant, quæ inter ſortiuntur vltimum locum.

2. Porrò Richardus electus in Archiepiſcopum, quò S. Thomæ locum, vt non dignè, ſaltem minus indignè detineret, quam ſemel obſeruandam ſuſcepiſſet, regulæ ſanctæ, Ciſtercienſia inſtituta, & obſeruantias ad eiuſdem exemplum ſuperaddidit. Non ſatis liquet, cui ſe Cœnobio addixerit. Conſtat, quò humilis inciperet implere, quod deuotus promiſerat, voluiſſe adire Ciſtercienſem Synodum, hoc anno ex more Ciſtercij celebrandam. Verùm cum præpedientibus retardatæ per triennium electionis, occupationibus, minus ſibi liceret ab Anglia egredi, has ad Capitulum litteras dediſſe, indices animi, & teſtimonium ſuſceptæ profeſſionis.

[e] *Venerabilibus, & Sanctis Patribus in Ciſtercienſi capitulo congregatis, Richardus Dei permiſſione Cantuarienſis Eccleſiæ miniſter, ſalutem in authore ſalutis.* 3. e Inter epiſt. Petri Bleſenſis epiſt. 96.

Inter deſiderabilia huiuſmodi, præcipuum apud me verſabatur in votis, veſtræ ſanctitatis Conuentui præſentialiter intereſſe; ſed noua vocationis occupatio, & incumbens negotiorum prolixitas fructum optata iucunditatis inuidet mihi; nec me caſtris fœlicibus ad tempus intereſſe permittit. O caſtra optabilia! O congregatio veneranda! O Ciſtercium, quàm magna eſt domus tua! quàm fœcunda in filiis! quàm magnifica in linguis! quàm glorioſa in populis! Teſtis eſt mihi Deus, quomodo cupiam vos in viſceribus Ieſu Chriſti fouens affectionem inuicem in viſceribus charitatis; non deſerens collectionem veſtram, quam per præſentiam ſpiritus amplector in Chriſto, memor communionis veſtræ, cuius obliuiſci non poſſam. Vos enim eſtis gloria mea, & gaudium, honor capitis mei, & corona. Ille, qui iuxta verbum Iob [f] ponit humiles in ſublimi: *ille* [g], qui vocat ea, quæ non ſunt tanquam ea, quæ ſunt, *ipſe ad onus, mihi importabile, me vocauit.* f Iob. 5. g Rom. 4.

Ego autem vir videns paupertatem meam, & inſufficientiam meam, conſiderans etiam, qualiter ex ſimili cauſa gemant gigantes ſub aquis, & curantur qui porteant orbem; à puſillanimitate Spiritus, & tempeſtate ſubuerterer, niſi in lapide adiutorij, & orationum veſtrarum ſuffragio fiduciam concepiſſem. Nam iuxta verbum Iob [h], quæ eſt fortitudo mea, vt ſuſtineam? Ecce non eſt auxilium mihi in me; *ſed infirmitas, & defectus. Vereor ne offenſus mihi Dominus hanc imanxerit ſolicitudinem multorum, qui non ſufficiebam propria ſalutis procurare negotium. Sed poſuit mihi Dominus in vobis verbum reconciliationis, vt ſi offenſus mihi eſt, ſe propitium veſtra oratione mihi exhibeat, meumque ſuppleat imperfectum. Nam potens eſt omnia facere ſuperabundantiùs, quàm petimus, & intelligimus. Si qua ergo vobis conſolatio eſt in Chriſto, ſi quod ſolatium charitatis, ſi qua ſocietas ſpiritus, ſi qua viſcera miſerationis, implete gaudium meum.* 4. h Iob. 6.

Gaudy

Gaudij namque plenitudinem poſt Deum in orationibus veſtris pono; vt veſtrarum beneficio precum in hac adminiſtratione mihi commiſſa velit miſericordia Domini meum ſupportare defectum. Nam Apoſtolus licèt vas electionis factus, & virtute indutus ex alto, Sanctorum tamen orationes ſibi ad doctrinam gentium neceſſarias indicans: obſecro, inquit, vos per Dominum Ieſum Chriſtum, & per charitatem Spiritus ſancti, vt adiuuetis me orationibus veſtris apud Dominum. Nos igitur infirmi, & fragiles, deuotè, & humiliter ſupplicamus, vt per pias affectiones veſtras circa nos excitet vinculum fraternitatis, profeſſionis communio, charitatis debitum, ſubiectorum neceſſitas, & deuotio ſupplicantis. Hactenus ad Capitulum Ciſtercij recens quidem electus, ſed adhuc poſt electionem recentior Ciſtercij Monachus.

5. Atque ex his obiter corrigendus venit Ioannes Buſæus, ſeu quis ille fuit, qui epiſtolis Petri Bleſenſis argumenta præfixit; qui dum Richardum fraternitatis vinculo, & profeſſionis communione noſtris coniunctum legit, ex Monacho Ciſtercienſi aſſumptum, ad Cantuarienſem Eccleſiam aſſeuerat. *Richardus*, ait, *ex Monacho Ciſtercienſi, ad Epiſcopatum Cantuarienſem electus commendat ſe orationibus Patrum Ciſtercij congregatorum.* Et nihilominus, non ex Ciſtercienſi, ſed ex Benedictino Cantuarienſis Eccleſiæ Monacho, & Priore Douerenſi aſſumptum; ex epiſtola Monachorum Cantuarienſium ad Alexandrum ſuperius recenſita, liquidò conſtat. Vocatum tamen ad Ciſtercij ritus, & profeſſionem, ſequuturus, quà poſſet, cum primum Thomæ ſucceſſor eſt deſignatus. Hæc prima laus Richardi recens electi.

6. Proxima, quod ad Cathedram euectus, familiaribus, & Miniſtris doctis, & ſanctis vſus; quos ex Gallia, & aliunde congregauit. De quibus vnus ex eis, Petrus Bleſenſis [i], hæc ad Magiſtrum Radulfum Beluacenſem. *Cauſamini, quod inaniter expendam dies meos, qui in caſtris ſcholaribus poteram fructificare quamplurimis. Magiſter bone, caſtra Dei ſunt hæc, in quibus habitamus, & ſciatis, quia non eſt hic aliud, niſi domus Dei, & porta cœli. In domo Domini mei Cantuarienſis Archiepiſcopi, viri litteratiſſimi ſunt, apud quos omnis inuenitur rectitudo iuſtitiæ, omnis cautela prouidentiæ, omnis forma doctrinæ. Ibi poſt orationem, & ante comeſtionem, in lectione, in diſputatione, in cauſarum deciſione ingiter ſe exercent. Omnes quæſtiones regni nodoſæ referuntur ad nos: quæ cùm inter ſocios noſtros in commune auditorium deducuntur, vnuſquiſque ſecundùm ordinem ſuum ſine lite, & obtrectatione, ad bene dicendum mentem ſuam acuit, & quod ei conſilioſius videtur, & ſanius, de vena ſubtiliori producit. Quòd ſi Deus minori, quæ potiora ſunt, reuelauerit, eius ſententiæ, ſine omni inuidia, & deprauatione vniuerſitas acquieſcit.* Hæc familiæ Richardi forma, & facies; nec dubium, quin præeuntem cunctis, qui cunctis præerat, & cunctos congregauerat.

i Epiſt. 6.

7. Extant epiſtolæ aliæ alterius Petri, ex Cellenſi Conuentu, ad regimen aſſumpti Sancti Remigij, ad eundem Richardum, Magiſtrum G. petentem ſibi tranſmitti [k]. *Maximum argumentum eſt honeſtatis, & religionis, ad ſe vocare, & iuxta ſe ſtatuere alumnos, & cultores bonæ conuerſationis. Probata namque virtus, conſimili gaudet reclinatorio; vires quotidianis reſumens incrementis, non ſolum de natiuo germine, ſed & de vterina propagine. Inde eſt, Pater Sancte, quod ad commendationem non modicam veſtri nominis Magiſtrum G. aduocatis, & mundams deſtituentem copiis, in ſpe bona ſub alis veſtris, vt audiuimus, nidificare compellitis. Nouimus eum non tranſitoria, aut aduentitia familiaritate, ſed longa & diuturna vicinitate, ac beneficiorum aſtrorum communicatione.* Et paulò inferiùs, in eiuſdem Magiſtri, à Richardo vocati, commendationem. *Raros ei ſimiles apud nos habemus, quos ſic tam ornat doctrina, quàm vita. Dignus eſt latere Sacerdotali, qui ſua non inquinat veſtimenta, qui ſæcularia lenocinia poſtponit pro vera philoſophia*, &c.

k lib. 7. ep. 21.

Hæ laudes hominis verè religioſi, Richardum loquor, quem ſola Doctorum, & ſanctorum commercia ſolicitarent. Addam & aliud, Catholicæ conſtantiæ, & zeli religioſi firmum indicium, ac dignæ poſt Beatum Thomam ſucceſſionis, quam Polidorus Virgilius, & poſt eum Arsfeldius adnotarunt [l]: *Eundem, cum pro more terræ antiquo, fidem Regi obſtringeret, addidiſſe cautionem Martyris Sancti, atmirum* ſaluo, & illæſo Ordine ſuo: *nulla de regiis conſuetudinibus mentione adſperſa.* Nec ſatis conſtat, an hac, vel alia cauſa, impugnata electio, abs Rege filio, miſſo Magiſtro Bertero, ad Alexandrum, à quo, quandiu ab alio non poſſet, infringeretur. Extat de his Rogerij teſtimonium, authoris coæui, qui & Richardum non prius ſacratum docet, quàm Alexandro, de obiectis reſponſurus præſentaretur [m]. *Interim Richardus Cantuarienſis electus, & Reginaldus Bathonienſis electus Romam profecti ſunt, pro electione ſua, & aliorum electorum Angliæ confirmanda. Contra quos Henricus Rex filius miſit Romam Magiſtrum Berterum Aurelianenſem.* Ita Rogerius. At quàm parum impugnatio ea profecerit: ſimul & progreſſum inaugurationis Richardi, idem, qui Romam cum ipſo profectus eſt, Reginaldus electus Bathonienſis [n], Henrico patri ſcripſit, totidem verbis. 8.

l Sæcul. 18. cap. ..

m apud Bar.

n apud Rog.

Henrice illuſtri Angliæ Regi, & Duci Northmanniæ, & Aquitaniæ, Comiti Andegauiæ, charissimo Domino ſuo; Reginaldus Dei gratia Bathonienſis electus, ſalutem in eo, qui dat ſalutem Regibus. 9.

Nouerit veſtra prudentia maieſtatis, nos in curia Domini Papæ duros de regno Francorum, & de terra veſtra duriores aduerſarios inueniſſe: ideóque nos ibi multa pati, & moram oportuit facere tædioſam. Tandémque ad inſtantiam noſtram, diuina cooperante gratia, Domini Papæ adeo eſt emollita voluntas, quod Domini Cantuarienſis electi electionem ſolemniter in præſentia omnium confirmauit: eúmque etiam confirmatum, Dominica ſequenti conſecrauit; conſecrato, pallium tertia die dedit; & modici temporis ſpatio excurrente, Primatum addidit. Nos præterea deſiderantes ipſum habere plenariam poteſtatem, vindictam Eccleſiaſticam exercendi in homines regni veſtri, qui contra innocentiam veſtram nequiter, & proditoriè ſua malitia calcaneum extulerunt: multa ſolicitudine obtinuimus, quod Dominus Papa eidem prouinciæ ſuæ legationem indulſit. His Reginaldus ad Henricum patrem ſcribens, proceſſum, & progreſſum Richardi per Alexandrum, aduerſus Iuniores Henrici procuratores, ſuccinctè, ſed diſtinctè complexus eſt.

Addam & quartam illius prærogatiuam, nam laudem non appellem, quæ potuit ſine merito obuenire; 10.

uenire; mirandam planè, ac timendam, ſed glorioſam; quam latiùs ex Petro Bleſenſi infra adducam. *Non vnquam aliquem ab eo excommunicatum, qui aut non moreretur in proximo, aut cuius non operiret faciem ſubita, & ignominioſa confuſio.* Hæc ſumma rerum viri Ciſtercio additi. Hæc illius promotio, atque hæc fauſta primordia Pontificatus. Nam anteriora minus nota nobis: poſteriora in ſequentibus dicemus.

1\. *Diuina manus vltrix pro D. Thoma: 2. & rebellans in patrem Henricus filius. 3. Qui conſilio, & auxilio Regis Franciæ, 4. etiam matrem, & fratres in ipſum armat, 5. cum quibus multi alij coniurarunt. 6. Modus ſupplicij culpæ correſpondens, 7. tum ſenior Rex ad Alexandrum ſcribens, 8. Eccleſiæ fauorem humilis implorat. 9. Aſt Alexander damnat anathemate, 10. atque ex eius præcepto, etiam Richardus, quoſcumque regni illius perturbatores.*

CAPVT III.

1\. VIx Sanctus Martyr adſcriptus Sanctorum Canoni per vniuerſam Eccleſiam, Catholico, id eſt, vniuerſali, atque omnino infallibili cultu venerabatur: cùm ecce vindicante ſanguinem eius cœleſti Numine, Regnum Angliæ diuiſum, & quam coronam in iniuriam Cantuarienſis, Henricus filius, nec iurata Eccleſiæ libertate, & repetitis iniquis conſuetudinibus (quæ totius mali cauſa) ab alio, quàm ab ipſo ſuſcepiſſet, in patrem armans; vt criminis occaſio, materiaque; ſic ſupplicij miniſter, & auctor fuit. Et quæ fortè in contemptum Sancti inuenta coronatio filij viuente patre, in vltionem aſſumpta; vtrumque pene Regem perſumdedit: obruendos omnino mutuis diſſidiis, niſi aufugiſſent ad aras Martyris Sancti; vt ſicut vtriuſque malitia pœnam ex culpa: ſic Dei bonitas, miſericordiaque, ex cauſa morbi, eliceret medicinam. Ergo quæ hoc ipſo anno mala in Anglia cœperunt, occaſione eiuſdem coronationis, Guillelmus Neubricenſis, eius temporis author, his

a lib. 2. c. 27. verbis narrat.[a]

2\. *Anno à partu Virginis M.C.LXXIII. qui fuit Regis Henrici ſecundi viceſimus, cum idem Rex in Angliam reuerſus ex Hybernia, in Northmanniam poſt modicum tranſiiſſet ex Anglia; facta eſt execrabilis & fœda diſſenſio inter ipſum, & filium eius Henricum tertium, quem ante biennium, vt ſuperius dictum eſt, in Regem fecerat ſolemniter conſecrari. Cum enim idem euenisset, & pubes iam factus, vellet cum ſacramento, & nomine, rem ſacramenti, & nominis obtinere, & patri ſaltem conregnare; cum ſolus, vt ei à quibuſdam inſuſurrabatur, de iure regnare deberet; quaſi eo coronato, regnum expiraſſet paternum: indignans maximè expenſas regiè faciendas ſibi à patre, parcius miniſtrari; contra patrem intumuit, atque infremuit; clàmque ad ſocerum ſuum Regem Francorum, patri tædium moliturus, profugit. A quo minùs gratò ſuſceptus, non tam quia gener erat, quàm quia à genitore deſciuerat, eius ſe in omnibus conſilio credidit.*

3\. *Francorum ergo virulentiſſimis adhortationibus animatus, atque inſtigatus in patrem, quominus ius violaret naturæ, exemplo non eſt territus ſceleſtiſſimi Abſalonis. Pater verò filij auerſione comperta; & quò profugiſſet, agnoſcens: miſit ad Regem Francorum viros honoratos, cum verbis pacificis, filium paterno iure repoſcens; & ſi quid circa illum emendandum videretur, eiuſdem ſe Regis conſilio maturè emendaturum pollicens. Ad hoc ille; ſactum eſt, inquit, Rex Anglorum ecce adeſt; per vos mihi nihil mandat. Si autem Patrem huius, olim Anglorum Regem, etiam nunc Regem appellatis, ſcitote, quia ille Rex mortuus eſt. Porrò quod adhuc pro Rege ſe gerit, cum regnum filio mundo teſte, reſignauerit, maturè emendabitur. Sic deluſi reſponſales ad Dominum ſuum rediere.*

Mox idem Henricus iunior Francorum conſilio, molam patri vndecumque moliens, partes Aquitaniæ clàm adiit; & duos fratres impuberes, ibidem cum matre conſiſtentes, Richardum ſcilicet, & Gaufridum, ſolicitatos, conniuente, (vt dicitur) matre, in Franciam ſecum traduxit. Alteri enim Aquitaniam, alteri Britaniam ſuo tempore poſſidendas Pater conceſſerat; & propterea per illum Aquitanos, per hunc verò Britones procliuius ſuis partibus applicandos, Francis docentibus, intelligebat. Comitem quoque Flandrenſem patris ſui conſobrinum, virum magnarum virium, & innumera, bellicoſaque, cui præerat, gentis fiducia, in immenſum gloriantem, grandibus promiſſis, annuente Rege Francorum, ſibi adiunxit. Tunc multi potentes, & nobiles, tam in Anglia, quàm in partibus tranſmarinis, vel mero odio tatenus diſſimulato impulſi, vel veriſſimis pollicitationibus ſolicitati: à patre ad filium paulatim cœperunt deficere, & ad motus ſe bellicos modis omnibus præparare. Comes ſcilicet Leiceſtrenſis, Comes Ceſtrenſis, Hugo Bigotus, Radulphus de Fougeriis, aliique complures, amplitudine opum, & firmitate munitionum terribiles. Multi etiam ſuis rebus, viribuſque minus confidentes, ne nihil agerent, concedendo in Franciam, hoſtilem animum declararunt. 4.

His acceſſit hoſtis truculentior Rex Scotorum, immitis populos, & neque ſexui, neque ætati parciturus, finibus immiſſurus Anglorum. Cum ergo tot, tantique Proceres à Rege ſeniore deſciuiſſent, omneſque contra eum, tanquam pro anima ſua ſe gererent: admodum pauci erant, qui ei fideliter, & firmiter adhærerent: cæteris circa eum pendulè fluitantibus, dum à Regis iunioris abſorberi victoria ſcrupuloſius formidarent. Tunc demum vidit Rex ſenior (ſic enim vulgò dicebatur) quàm inconſultò, imò quàm ſtultè egerit, præmaturè creando ſibi ſucceſſorem, minus attendens, quod nouarum rerum occupatiores Regem procliuius ſequerentur iuniorem. Turbatis ergo rebus anxius, dum hoſtes interni, externique vrgerent; his quoque, qui ſibi adhærere videbantur, in gratiam filij remiſſius agentibus, minùs ſe credens; ſtipendiarias Brabantionum copias, quas Rutas vocant, accerſiuit, eo quod de theſauris Regis, quibus in tali articulo parcendum non eſſet, pecunia copioſa ſuppeteret. Ita ad verbum Guillelmus Neubricenſis, quem clariùs, breuiúſque omnia complectentem, præ cæteris elegi, quem hîc tranſcriberem. 5.

6. Ergo qui olim Thomam à Regno exulem in cognatis,affinibus,amicis (horrendum impietatis genus) torquere præſumpſerat ; diuina vltione vindictam retribuente ; non ſolum in cognatis, amiciſve , ſed in filiis , & coniuge ; & quod longè inhumanius ; ab eiſdem ; & per eoſdem, etiam ab extraneis ad vltimam penè miſeriam perductus fuit ; in quem noti , & ignoti , alieni , & ſui, amici , & inimici coniurarent. Et qui in vnica filij coronatione , prærogatiuas Primatis Cantuarienſis cœcus infregerat , Eccleſiaſtici ſtatus iura ceroderat : & quas vocabat *auitas* conſuetudines, pro quibus Thomas paſſus, quantum maximè potuit ſtabilierat : eandem ſibi in perniciem expertus, vnde peccauit , inde pœnas luit,à quibus non niſi per S.Martyrem,quem humilis adiret , liberaretur; quod anno ſequenti oratum , obtentúmque eodem etiam , nos fuſiùs perpendamus. Interim noto, quod ab aliis omiſſum video , has ipſas pœnas,non ſtatim inflictas à morte Sancti; quin proſpera alia immediatè ſequuta ſunt ; atque addita Hybernia ſceptris Henrici : ſed poſt declarationem Summi Pontificis, atque ipſum Thomam ſolenniter adſcriptum Martyrum Canoni;ſiue vt non tam vnius hominis cauſam, quantumuis Sancti , quam Catholicæ Eccleſiæ iudicium,ſententiámque executio vindictæ ſequeretur:ſiue vt oſtenderet principum delicta , nequaquam publicè fore caſtiganda, quandiu poſſunt in dubium reuocari : & nec à Deo , quem latere nequeunt,ſolita corrigi , quoad vſque conſtat caruiſſe excuſatione.

7. Tum verò Senior Henricus ad ſe reuerſus , & vexatione intellectum dante , compunctus , contra quam deſæuierat, Eccleſiæ humilis tandem auxilium implorauit, his ad Alexandrum Papam datis litteris ; quibus Angliam agnoſcit Eccleſiæ feudum , qui modò Eccleſias omnes Anglicanas feudatarias habere ,quo iure , quà iniuria ſolicitauerat.

Sanctiſſime Domino ſuo Alexandro D.G. Catholica Eccleſia Summo Pontifici . Henricus Rex Angliæ,Dux Northmanniæ,& Aquitaniæ,Comes Andegauenſis,& Cenomanenſis ſalutem , & deuota ſubiectionis obſequium.

In magnorum diſcriminum anguſtiis , vbi domeſtica conſilia remedium non inueniunt , eorum ſuffragia implorantur , quorum prudentiam in altioribus negotiis experientia diuturnior approbauit. Longè, latéque diuulgata eſt filiorum meorum malitia , quos ita in exitium patris ſpiritus iniquitatis armauit, vt gloriam reputent , & triumphum , patrem perſequi ,& filiales affectus in omnibus diffiteri , prauenientè meorum exigentia delictorum , vbi pleniorem voluptatem contulerat mihi Dominus, ibi grauius me flagellat : & quod ſine lachrymis non dico , contra ſanguinem meum , & viſcera mea cogor odium mortale concipere , & extraneos meos quærere ſucceſſores. Illud proterea ſub ſilentio præterire non poſſum , quòd amici mei receſſerunt a me ; & domeſtici mei quærunt animam meam. Sic enim familiarium meorum animos intoxicauit clandeſtina coniuratio , vt obſeruantia proditoria conſpirationis vniuerſa poſthabeant. Maluit namque meis adhærerè filiis contra me transfuga, & mendici ; quam regnare mecum , & in ampliſſimis dignitatibus præfulgere.

8. *Quoniam igitur vos extulit Deus in eminentiam officij paſtoralis , ad dandam ſcientiam ſalutis plebi ſuæ , licèt abſens corpore , præſens tamen animo me veſtris aduoluo genibus , conſilium ſalutare depoſcens. Veſtræ iuriſdictionis eſt Regnum Angliæ ; & quantum ad feudatarij iuris obligationem , vobis duntaxat obnoxius teneor , & aſtringor. Experiatur Anglia , quid poſſit Romanus Pontifex ; & quia materialibus armis non vtitur,patrimonium B. Petri Spiritali gladio tueatur. Contumeliam filiorum poteram armis rebellibus propulſare , ſed patrem non poſſum exuere. Nam & Ieremia teſtante , nudauerunt lamiæ mammas ſuas , lactauerunt catulos ſuos. Et licèt erratà eorum quaſi mentis efferata me fecerint ; retineo paternos affectus , & quandam violentiam diligendi eos mihi conditio naturalis imperat. Vtinam ſaperent , & intelligerent , & nouiſſima prouiderent. Lactant filios meos domeſtici hoſtes, & occaſione malignandi habita non deſiſtunt, quouſque redigatur virtus eorum in puluerem , & conuerſo capito in caudam,ſerui eorum dominentur eis , iuxta verbum illud Salomonis : Seruus aſtutus filio dominabitur imprudenti. Excitet ergo prudentiam veſtram Spiritus conſilij , vt conuertatis corda filiorum ad patrem. Cor enim patris pro beneplacito veſtro conuertitur ad filios ; & in fide illius, per quem Reges regnant , veſtræ magnitudini promitto , me diſpoſitioni veſtræ in omnibus pariturum. Vos Eccleſiæ ſuæ , Pater Sancte , diu Chriſtus ſeruet incolumem.* Hæc ſupplex tunc Henricus ad Alexandrum.

At Summus Paſtor afflicto Regi condolens , & 9.
contra ipſius perturbatores exerens , quem habebat , Eccleſiæ gladium ; primum omnes ſubiecit anathemati : dein Epiſcopis , ſed Richardo præcipuè Primati ſcripſit , vt pro ipſo pugnarent ; nec quid omitterent , quo pacem Angliæ redderent : & rebelles tum ſubditos, tum filios , ad eius obedientiam reuocarent. Meritò vtroſque in Henricum ſurrexiſſe , qui in Thomam ſurrexerat , cui vt patri ſpirituali ſubdi debuerat : nec fortè immeritò ab Eccleſia reiiciendum tyrannum quondam Regem , quem aduerſarium,quem impugnatorem , quem ſuæ immunitatis oppreſſorem perpeſſa eſſet. Sed nihilominus veram Chriſti ſponſam , miſeriam edoctam ab ipſo Chriſto , nunquam malum pro malo reddere ſolitam , neque mortem peccatorum velle, ſed conuerſionem. Et Henricum conuerſum,& pœnitentem,defendendum venire, vel ſi ſupplicium adhuc mereatur ; at non per impietatem filiorum , non per perfidiam rebellium exequendum.His & ſimilibus Richardum Alexander; Richardus inde cæteros Epiſcopos armauere pro Rege : ſubſequuta obedientia ſingulorum , de qua qui tunc viuebat Petrus Bleſenſis [b] ad Rodulphum Andegauenſem ita ſcribit. b *In epiſt. ad Rodulf.*

Nouum ſiquidem , à Domino Papa noueritis 10.
emanaſſe mandatum , vt quicumque pacem Domini Regis turbant , appellatione remota , excommunicationis vinculo aſtringantur. Hac authoritate fretus Dominus Cantuarienſis, omnes Domini Regis impugnatores apud Cadomum nuper excommunicauit ; nec Regi iuniori,nec aliis exceptionis gratiam fecit. Illud autem certiſſimè teneatis ipſum nunquam aliquem excommunicaſſe , qui aut non mereretur in proximo, aut cuius non operiret faciem ſubita , & ignominioſa confuſio. Exeratis itaque gladium Petri, vt ad debita fidelitatis obſeruantiam compellantur inuiti , qui ſpontanea voluntate pro ſalute Principis ſe morti, & carceri debuerant obieciſſe. Hactenus Petrus Bleſenſis de Alexandri mandato,& de Richardi (noui Ciſtercienſis) eiuſdem Pontificij mandati execu-

tione. In quibus tamen, vt verùm fatear, illud me mouet, quòd in ipſo ingreſſu Pontificatus Cantuarienſis Eccleſiæ, mira efficacia excommunicationum à Richardo latarum cognoſceretur. Niſi fortè in Prioratu Doueren̄ſi poteſtatem exercuit, cum clauium ſibi indulta iuriſdictione. Verùm hæc à Bleſenſi preſſiùs dicta, latiùs nos ex epiſtola Richardi ad Henricum iuniorem, quæ anathema præceſſit, deſcribamus.

1. Richardus prouinciale Concilium celebrat, 2. ipſe deinde iuniori Henrico ſcribit. 3. De exhibendo parentibus honore, 4. multa vtrinque. 5. & vtilia exempla congerens. 6. Dein rationes validas, 7. & imminentia pericula proponit: 8. bona obedientiæ, & pacis cunctis optata: 9. ac demùm anathema indicit, ni reſipiſcat, 10. Baronius ex eadem epiſtola correctus.

CAPVT IV.

1. ACceptis Alexandri Papæ mandatis, prouinciale Concilium, atque Epiſcopos omnes ſuffraganeos, quantò potuit celeriùs congregauit. Actum in eo de reformanda pace; & rebellibus, per monita ſalubria, precéſque, vt decebat Epiſcopos; ſin minùs per cenſuras coërcendis: Henricum iuuenem monendum ante omnes, pro dignitate Regia reuerenter; ſed pro flagitij in patrem enormitate, ni reſipiſcat, acrius increpandum. Id Richardo præcipuè munus incumbere, vt dignitate, ſic authoritate, cæteris præeminenti; vnde & dicendis efficacia maior, & faciendis conſtantia; ad vltimum, ſeu gratia ad attrahendum, ſiue ad reſiſtendum potentia ſuperaddatur. Sed nihilominus ſcribendum Concilij nomine, & intimanda mandata Summi Pontificis; quò acceptata à cunctis, & intimata, nequaquam dubitet per cunctos exequenda. Ergo Richardus, quod ſui muneris erat, adimplens grauiter, has ad Henricum iuniorem in ipſo rebellionis initio litteras dedit: prolixas ſanè, vt aliæ Petri Bleſenſis, cuius calamo ſcriptæ; ſed dignas, quæ inſerantur noſtris Annalibus.

2. [a] *Henrico III. Dei gratia Regi Angliæ, & Domini Regis filio Richardus Cantuar. Eccleſia humilis Miniſter, ſpiritum conſilij cum ſalute.*

a Inter epiſt. Petri Bleſenſ. epiſt. 47.

Si quid durum tibi locuturi ſumus, illuſtriſſime Princeps, ſuſtine patienter. Nam ex abundantia cordis, & vehementia doloris os loquitur: non feras moleſtè, ſi rogamus, quæ ad pacem ſunt; ſi operam damus, vt conuertantur corda filiorum ad patrem. Dolemus, doleréмque diſſimulare non poſſumus, quia patrem tuum perſequeris, terram quæ ipſius eſt, quam ad ſanguinis effuſionem tueri debueras, turpem das in direptionem, & prædam. Et vnde hoc tibi, quòd Brebantionum factus es Ductor, gentíque excommunicatæ, & perditiſſimæ adhæſiſti, vt perderes deuotiſſimam tibi gentem? In quo offendit, in quo gratiam tuam demeruit pater tuus? Nunquam tibi exhibuit ſe Dominum, ſiue Regem, ſed quaſi procuratorem Regni tui; & in rerum tuarum adminiſtratione fideliſſimum ſeruientem. Tibi etiam, non ſibi viuit. Tuum eſt, quidquid poteſt, quicquid ſcit, quicquid facit, quicquid congregat, quicquid habet. Vbi eſt filialis affectio? Vbi eſt reuerentia patris? Vbi eſt lex naturæ? Vbi eſt timor Dei? Vbi Sacramenta illa, quæ patri tuo coram nobis corporaliter præſtitiſti? Vbi eſt interceſſio illa, quâ nos, & alios Epiſcopos terræ patri tuo pro te fideiuſſionis vinculo obligaſti? putas ita Deo illudere? ipſe eſt Rex Regum [b], terribilis apud Reges terræ, & qui aufert Spiritum Principum.

b Pſal. 5.

3. *Dilige, & honora, fili chariſſime, Patrem tuum, vt pro honore exhibito Patri tibi ſit longitudo dierum. Honora patrem tuum, & matrem tuam, dicit Dominus, vt ſis longæuus ſuper terram. Filius qui maledicit patri, aut matri, in lege Domini lapidatur. Cùm ergo malè agere ſit longè grauius, quàm maledicere, meritò pœnæ ſubiacet grauiori, qui patrem, aut matrem contumeliis afficit, aut moleſtat iniuriis. Teſte Salomone,* [c] gloria patris eſt filius ſapiens: Deo verò abominabilis eſt, qui contumeliam facit patri. *Quàm grata, quàm fauorabilis, quàm ſuauis, quàm amabilis; quàm Deo accepta ſit erga parentes affectio filialis; quàm verò execrabilis, & damnata, atque pœnalibus exterminanda ſuppliciis irreuerentia in parentes, multis docemur exemplis.*

c Prou. 23.

Multa legimus quæ te, & alios ad paternæ reuerentiæ obſeruantiam efficaciter exhortantur. Philippus inter Romanos Princeps primus fuit fidei Chriſtianæ profeſſor. Philippum filium habuit; qui cum eſſet patre viuente, & conſentiente in imperialem apicem ſublimatus, ſummæ ſibi gloriæ adſcribebat, quod patrem haberet ſuperſtitem, cuius imperio non minùs humiliter obediebat Imperator, quàm miles deuotus, viuens in omnibus, quæ habebat, ad patrem, non vt Imperator, ſed vt filius. Hermus, Anaoclas Regis filius, cùm pater eius ageret in extremis, & à populo poſtularetur in Regem, reſpondit, ſe regni officium non debere præſumere, quandiu pater eius viuere ſperaretur, cuius prudentia erat in adminiſtratione Reipublicæ approbata. Decius Imperator, cùm Decium filium ſuum imperiali diademate proponeret inſignire, renuit dicens minor Decius. Vereor, ne, ſi fiam Imperator, dediſcam eſſe filius: malo tamen non eſſe Imperator, & humilis filius, quàm eſſe Imperator, & filius indeuotus. Imperet pater meus, meum imperium ſit, parere humiliter imperanti. Voluſianus Imperator Galli Imp. filius, licèt cum patre ſuo imperaret, nihil tamen ſe commune habere cum patre propoſuit, niſi, quòd cùm pater eius occideretur ab hoſtibus, ſe pro eo, & cum eo permiſit occidi. 4.

Valerianus Imperator, de cuius tyrannide Beati Martyres Sixtus, & Laurentius fœlici triumphauere martyrio, quia patrem ſuum quadam die atrociter verberauit, à Sapore Rege Perſarum captus, apud eum adeò ignominioſa ſeruitute conſenuit, quod quoties Rex erat aſcenſurus in equum, Valerianus humi acclinis eum in ſella dorſo, non manibus attollebat, vitamque, in hac probroſa ſeruitute finiuit. De Abſalon taceo, quia hiſtoria nota eſt vniuerſis. Adramelech, & Saraſar, filij Sennacherib, quia perſequuti ſunt patrem ſuum, à regno expulſi, dati ſunt in captiuitatem, & in opprobrium, & in mortem. Demetrius, filius 5.

filius Demetrij regis, patrem ſuum crudeliſſimè perſecutus, vagus, & profugus ſuper terram vitam miſeram in exilio, & opprobrio terminauit. Ariſtobulus, quia matrem ſuam regnantem vinculis carceralibus mancipauit, in morte, & ſanguine fratris ſui Antigoni, quem ſuper omnia diligebat, miſerabiliter expirauit. His, & alijs innumerabilibus exemplis intelligere potes fili chariſſimè, quantùm ſit apud Deum, & hominis commendabilis exhibita patri reuerentia, quantùm ſit execrabilis, & infauſtis damnata euentibus, iniuria parentibus irrogata.

6. *Porrò mihi videtur degenerare filius, cuius voluntas à paterna voluntate diſſentit. Nam eius caro, & ſanguis eſt; & de patris eſſentia ſuam eſſentiam mutuauit. Auelle à Sole Solis radium, & non lucet: riuum à fonte, & areſcit: ramum ab arbore, & ſiccatur: membrum à corpore, & putreſcit. Separa filium à deuotione paterna, & iam non eſt filius, ſed frater, & collega eorum, quibus dicitur: Vos ex patre diabolo eſtis. In principio Iſaiæ legitur:* Filios enutriui, & exaltaui: ipſi autem ſpreuerunt me. *Ultimum autem verbum eiuſdem prophetæ eſt: Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Probitatem tuam, prudentiam, liberalitatem, conſtantiam, pulchritudinem, atque alias gratiarum dotes, quibus te natura multipliciter illuſtrauit, mundus prædicat vniuerſus. Verumtamen, ſi erga patrem tuum humilitatem, & dilectionem in veritate non exhibes, quantò celebrior eſt laus tua, tantò in maius, & communius opprobrium conuertetur.*

7. *Noueris, quia pater tuus, homo eſt, qui ſola humilitate ſibi exhibita manſueſcit. Sis ergo ei ſubiectus, & ipſe ſuam tibi per omnia ſubiiciet voluntatem. Exhibe te patri in vera humilitate filium, & ipſe tibi ſe non ſolum patrem exhibebit, ſed famulum. Eris Rex Regis, & Dominus Domini tui, quia ad hoc tibi viuit, & ſibi moritur, vt poſt mortem ipſius magnificè viuas, regnúmque tuum, & ſolium cum multis laboribus, & expenſis corroborat, & confirmat, vt ipſum futuris temporibus barbara hoſtilitatis perſecutio non ſubuertat. Hæres tui patris, & ſucceſſor in Regno, de hæreditaria ſucceſſione ſecurus, & certus ſuſtinere, non feſtines. Quia teſte Salomone, hæreditas, ad quam in principio feſtinatur, in nouiſſimis benedictione carebit. Nimis damnabiliter te ſeducit adulatorum ſuggeſtio, qui tibi ſubmurmurant, & ſuadent, vt certam in regno tibi vendices portionem: porrò iſti non tantum honorem tibi, quantum ſibi honorum, & honorum diſtributionem deſiderant, & vt in populum miſerum ſuum exerceant dominatum. Nonne conſultius tibi eſt per prudentiam fideliſſimi patris in pace populum conſeruare, quam per adulatores infidos quietem, & pacem commiſſi tibi populi conturbare?*

8. *Sanè cum multis violentiis, & peccatis non poſſet de regno Francorum ſumma illa pecunia extorqueri, quam nunc ſine labore, & crimine tuo tibi liberalitas paterna largitur. Utinam ſcires, quàm dulce, quàm iucundum ſit habere, & habitos venerari parentes. Hæc ſuauiſſima iucunditas, & frequenter dum parentes viuunt, ignoratur, & ex ſola parentum amiſſione cognoſcitur. Adhuc, amantiſſime fili, deuotè, & humiliter ſupplicamus, quatenus facias, & loquaris pacem in plebem tuam, & derelicta ſocietate illius excommunicata, & perdita gentis, quæ te in deuium malitiæ trahit, reuertaris ad patrem.*

9. *Nos autem ita honori, & commoditati tuæ ſtudebimus prouidere, quod amplius obtinebis pacis beneficio, quàm poſſes per ignem, & gladium extorquere. Quod ſi noſtro, & ſuffraganeorum noſtrorum conſilio, qui ſuper hoc generaliter tibi ſcribunt, acquieſcere, & conſentire detrectas, ſcias nos recepiſſe à Summo Pontifice in mandatis, vt te, & omnes, qui pacem Domini tui turbant, ſublato appellationis remedio, excommunicationis vinculo innodemus, nóſque mandatum nobis iniunctum, licet inuiti, & dolentes, prompto effectu, & debita reuerentia, niſi infra quindecim dies reſipueris, pleniſſimè proſequemur.* Hactenus ad Henricum III. ſucceſſor Thomæ, quem nihilominus nequaquam exauditum, ſicut nec ſuffraganeos, inde conſtat, quod idemmet Bleſenſis loco ſupra anathema prolatum in turbatores, & neque Regi iuniori paritum tradat.

10. Hinc obiter corrigendus venit Baronius, qui Richardi Archiepiſcopi inaugurationem in annum ſequentem differt; cum viſitato ſepulchro D. Thomæ per Henricum ſeniorem, ira Dei auerſa, & iam omnia peccata cognoſceretur; ſed præceſſiſſe tempeſtatis obortæ turbinem hæc epiſtola patenter manifeſtat. Porrò quanto periculo ſuffuerit, idem Henricus ſenior, ex filiorum, cum matre, & Rege Franciæ, atque aliorum conſortium coniuratione, quod ſola D. Thomæ interceſſione glorioſè euaſerit, anno ſequenti latiùs expediemus.

---

1. Reſeratum ſepulchrum Sancti Vvalleni, 2. & illæſum inuentum corpus, veſtéſque, 3. excepto quodam panno, quem alii conſeruandis ſuperiniecerant. 4. Varia in corpore Sancta experimenta, 5. prorumpentibus cunctis in vocem laudis: 6. ſed non audentibus corpus aliò transferre. 7. Operta marmore ſacra ſepultura, 8. & ſequuta miracula 9. terra, marique, 10. Beato Thoma remittente infirmos ad Vvallenum: 11. & dictum remiſſiuè de Ioſcelino.

CAPVT V.

1. REGEBAT interim Meilroſiam Ioſcelinus & quæ olim anteceſſor eius Guillelmus impedire præſumpſerat, ad Sancti Vvalleni ſepulchrum crebra miracula, pia è conuerſo deuotione, in gloriam Dei, & Sancti ſollicitabat. Et reſerata per ipſum ſepultura, competenti concurſu, ſolemnitatéque; quò pretioſus theſaurus corporis ſacri, lapide decentiori, nam id ſolum tentatum, cuſtoditur. Porrò hanc apertionem ſancti ſarcophagi, atque admirandam inuentionem corporis, poſt annos tredecim, non ſolum incorrupti, ſed omnino illæſi; ac dormienti, quàm mortuo ſimilioris, cum reliquis, quæ exinde contigerunt, quia in hunc annum noſcuntur incidiſſe: (quippè à morte Vvaleni tertium decimum) verbis mutuatis ex actis vitæ ipſius in hoc capite cenſui tranſcribenda:

ſcribenda : Igitur Ioſcelinus, qui ea ſcripſit, de Ioſcelino Abbate, quæ ſuprà à nobis dicta, ita proſequitur [a].

a lib.5.c.14.

2. *Abbas verò Ioſcelinus memor ſanctitatis, & ingenuitatis viri Dei* (Vvaleni) *lapidem ſepulchro eius ſuperimpoſitum mutare, & alium de marmore decentiorem acquiſitum illi ſubrogare decernens; ad hoc peragendum diem præfixit. Dominum Ingelramum Diœceſanum Epiſcopum, & vicinos Abbates, & Priores, die conſtituto conuenire fecit. Igitur conuenientibus in vnum, Pontifice, cum quatuor Abbatibus (inter quos erat Ardredus Abbas de Handro vir magnæ religionis, & ſanctæ opinionis) & aliis pluribus prælatis diuerſæ religionis, adſtante conuentu de Meilros, lapis amouetur; & ecce corpus, quod in puluerem redactum putabatur, vt pote tertiodecimo anno deceſſus & ſepulturæ eius, incorruptum, & integrum, multo ſimilius dormienti, quam mortuo reperitur: panni quoque, quibus obuoluebatur in eadem incorruptione, atque venuſtate, qua in die ſepulturæ eius fuerunt; illæſi cernuntur: excepto illo panno incerato in ſuperiori libello memorato, qui penitùs incineratus inuenitur.* Hæc Ioſcelinus de inuentione glorioſa corporis ſacri.

3. Cæterum, quod de panno incerato, atque eo ſolo in cineres conuerſo, nec illæſo inuento, ibidem dicitur: eo, ni fallor, reſpexiſſe videtur, vt miraculum incorruptionis corporis, veſtimentorúmque, omnibus inde clariùs innoteſceret. Quippè corrupto, & in cineres redacto, quòd in eorum aliqualem conſeruationem humana prouidentia, veluti permanentius, condiuiſſet, ea è contra incorrupta inuenta ſunt, quæ illo veluti defenſiuo egere iudicabantur. Certè qui [b] *panno incerato corpus tunicatum, & cucullatum inuoluiſſent.* Quod ſuo loco diximus; velut ab eo aliquandiu præſeruandum; dum ſolum pannum corruptum experiuntur, cætera integra; manifeſtè cognoſcunt diuinam ibi manum operari, non ceræ naturam; quæ neque pannum ipſum, cui adhærebat, à corruptione potuiſſet præſeruare. Aduertit id Ingelramus Epiſcopus, & tali experimento confidens, adiecit alia, quæ pergit author ſcribere in hunc modum.

b lib.4.vlt.

4. *Accedens Antiſtes* (ſcilicet Ingelramus) *propius, & pannos primo palpans, deinde pectus, & ſcapulas; poſtea caput, & reliqua membra fortius attrectabat: & omnia integra, & artus flexibiles, & compagines in ſuo ſtatu inueniebantur. Adſtans autem Cantor, Petrus nomine, Domine, inquit, Epiſcope, ſalua reuerentia veſtra, durius, quam decet, Sancti viri corpus attrectas. Hoc autem quidam alij dicebant ſubmuſſitando; ad quos Epiſcopus, nolite, inquit, filioli mei ægrè ferre, quod feci ad laudem Dei, & honorem Sancti patris veſtri, quoniam argumento ſatis probabili oſtendi, vos vobiſcum habere ſocium Sancti Cuthberti quondam Meilroſenſis Monachi; miraculum nihilominus magis concreſcit, dum contra Ordinis veſtri inſtituta vſurpatus pannus incineratur, aliis incorruptis exiſtentibus.*

5. Hactenus quæ inuenta miraculoſa in venerando corpore: mox qualiter profuſi omnes in lachrymas, in gratiarum actionem eruperunt, & vocem laudis, idem qui ſupra, author ita proſequitur. *Hæc & alia in hanc formam Abbas de Helchu replicando ſubiunxit. Sonet ergo gratiarum actio, & vox laudis in ore circunſtantium hæc videntium.* Ergo ſolenniter ab omnibus cantatur Hymnus SS. Ambroſij, & Auguſtini; atque vnoquoque pro ſua deuotione paſcente oculos, adſpectu corporis ſancti, quem Magiſtrum, quem patrem habuiſſent; aduocatum, & interceſſorem ad Deum quantò fidentiùs, efficaciùs inuocabant.

Tunc verò conſultatum de ſacro corpore, an ſolùm contegendum lapide decentiori, quem præparauerant; an collocandum in loco eleuatiori, pro exigentia ſignorum: Nam quis lucernam, accenſam per tot miracula, permitteret latere ſub modio poſitam? Quis talentum à Deo ſibi collatum, effoſſa terra, abſconditum teneret? An reſiſtendum diuinæ voluntati, ſublimanti Vvalenum; & gloriam, quâ gauderet in cœlis, manifeſtanti? Deus qui exaltat, quis eſt, qui humiliet? Deus qui manifeſtat, quis eſt, qui occultet? aut quis humana iudicia præſtoletur, vbi diuina ſuppetunt? Vt nos per verba, ſic Deum per miracula conceptus nobis promere, nec aliud eſſe miraculis non credere; quàm diſcredere Diuinæ locutioni. Hæc, & ſimilia pro corpore eleuando. *Communi tamen conſilio* (ait Ioſcelinus) *decretum eſt, vt in loco, quo ſepultus hactenus iacuit, quieſceret, donec authoritate Summi Pontificis, vel conſenſu, & conceſſu Capituli Ciſtercienſis aliud ſanciretur.* Ea reuerentia Romanæ Eccleſiæ debita: ſed & ea habebatur Ciſtercij Synodo, vt ipſius iudicium, etiam à Diœceſanis ſuſpiceretur. 6.

Reducendo ad ſepulchrum corpori ſancto, filij, & fratres deuoti cohærebant; & quidam manus, alij audaciùs caput, & reſperſam veneranda canicie faciem. *Plures* (vt verbis eiuſdem Auctoris loquar) *Sancti patris pedes oſculantes, vix tandem à ſe auelli paſſi ſunt. Sicque lapis ille pretioſus ſuper aurum, & lapidem pretioſum multum, ſub lapide pretioſo reconditur. Sed eius ſanctitas includi non valens, ſignis præclaris coruſcantibus, multipliciter mundo manifeſtatur.* Hæc de apertione venerabilis ſepulchri, & recollocatione corporis ſacri. Pergunt Acta miracula narrare, quæ plura ex tunc ad ſepulchrum ſancti facta, longum eſſet in præſenti recenſere. Ergo cæteris aliis prætermiſſis, vnum tantùm, aut alterum tranſcribam. Quæ ita habent [c]. 7.

c lib.2.c.15.

8. *Quidam oppidanus de Reſlruburo rebus erat locuples, ſalutis inops, Bernulus nomine: cuius filium vidi Monachum in Meilroſenſi Cœnobio. Hic diutiſſima, ac grauiſſima infirmitate detentus, à ſuis, & cum ſuis amicis Meilros eſt perductus: petiua poſtmodum, & impetrata licentia, ante Sancti Abbatis tumbam excubauit. Mane facto integra ſoſpitate recepta, & gratiarum actionibus redditis, cum ſuis comitibus domum reuerſus, cognatos, & vicinos ſua ſanitatis adeptione lætificauit. Hoc miraculum ferè cunctis in Scotia degentibus innotuit, eò quod perſona diues in celebri loco manſerit; & multorum corda, & linguas in laudes Dei, & venerationem viri Sancti excitauit. Referam aliud eiſdem Actorum verbis* [d].

d lib.2.c.17.

9. *Quidam breui-gerulus* (id eſt, ex Romana Curia Bullas, quas Breues dicunt, ad Scotiam portans) *Henricus nomine, dum vectus equo tranſire tentaret quoddam flumen, quod inundatio fluuialis intranſmeabile fecerat, aquis intereeptus, mergi cœpit: ex merſione illa, dum inuocaret adiutorium Domini ſibi adeſſe per Sancti Vvaleni meritum, emergens repente de flumine, neſciens, quomodo in vlteriorem ripam inuenit ſe tranſpoſitum. Extrahens verò pyxidem Breuia continentem omnia ſicca, & illæſa conſpexit. Deo, & ſancto Vvaleno deuotè gratias reddidit. Hæc idem Henricus, quæ in ſe expertus eſt, mihi retulit, cuius nivea barba, & cygneum caput, ab ore eius mendacium exulare compellit.*

Addam

10. Addam,& tertium miraculum prædictis, quod Sancti Thomæ Cantuarienſis interuentu, atque reuelatione præuia patratum lego. *Quidam Clericum de Vueſthenland multis, ac magnis agritudinibus vexatus adire diſpoſuit Cantuariam, ſuam miſeriam ploraturus, ac imploraturus auxilium ante S. Thoma memoriam. Nocte verò pracedenti, qua ſe effet ad iter pracinEturus propoſitum, quidam Pontificalibus indutus apparuit ei inſomnis, & quo greſſus maturare diſponeret, inquiſiuit. Quo reſpondente: versùs Cantuariam viſero Sancti Thoma memoriam. Reſpondit dicens. Ego ſum Thomas cuius monumentum affectas viſitare. Iter iſtud intercide; & vade Meilros viſitare ſepulchrum dilecti Deo, & Sancta Maria, matri eius, Sancti Uvalem Abbatis,& conſequenter abſque dubio tua petitionis conſequeris effectum. Crede mihi, quod venient dies, in quibus nomen eius celeberrimum habebitur, & ipſe ſicut vnus de pracipuis Sanctis confeſſoribus circumcirca honorabitur. Hac proferentis viſio, & colloquutio receſſit; & Clericus ſomnum excutiens, & ſomnium mente pertractans, in craſtinum itinere mutato, verſus Meilros greſſus accelerauit. Quò perueniens, accepta licentia capitulum introiuit, precum, & lachrymarum hoſtias ſuper tumbam Sancti immolauit,& continuò ſalutem, quam petebat ſe nactum eſſe cum gratiarum actione,& deuotis pracentis, laudans, & latabundus, in multorum notitiam propalauit. Quod autem à Sancte Thoma ſibi reuelatum fuit, pluribus, & pracipuè cuidam grandauo viro, ſibi noto, veridico relatu luculenter edocuit, ac ſanus, & incolumis in propria repedauit.* Hæc ſatis ſunt de miraculis patratis ab Vvaleno, poſt inuentionem incorrupti corporis ſancti.

De Ioſcelino Meilroſiæ tunc Abbate, mox in Epiſcopum Glaſenenſem promoto atque poſt mortem inter Sanctos relato, infra dicemus. Id tamen obiter modò dicendum venit, cum ab authore Actorum vitæ Sancti, laudetur in multis, in eo tamen non leuiter reprehendi, [c] *quod Vvalenum, qui ſpecialiter illum dilexit, erexit, & prouexit, canonizare non ſategit.* Hæc alter Ioſcelinus de Ioſcelino. Sed an Vvalenus tempore Laurentij, quem Ioſcelino ſubrogatum dicam, vel ſucceſſorum eius, Canoni Sanctorum Confeſſorum per Romanam Eccleſiam adſcriptus ſit, nequaquam lego notatum ab authoribus. Id ſolum conſtat (dicendum ſuo tempore) quod cum eiuſdem Vvaleni ſepultura poſt annos adhuc quatuor, & triginta, nempe ab ortu Chriſti M. CC. VII. Denuò reſeraretur; corpus ſanctum non minus illæſum, integrúmque, & veſtes incorruptas; atque omnia ſuauiſſimo odore fragrantia reperta eſſe: tum eius tranſitus, eleuationiſque feſta, olim Meilroſiæ celebrata; atque à Demſtero, & aliis in Martyrologiis Scotiæ commemorari. Sed de his dictum ſupra, atque tomo ſequenti, ſi Deus dederit. 11.

c lib.2.c.14.

---

1. Victoria in Ægypto parta per Amalricum. 2. Bernardi pro ipſo,& ſuis ſolicitudo. 3. Tam Amalricus, dum Barbaros perſequitur, 4. reſiſtendus abeis. 5. Bernardum in ſomnis videt: à quo, & periculi, victoriaque admonetur: 6. comprobante viſionem ipſo euentu. 7. Et tunc demum Crux miſſa ad Claramuallem. 8. Vbi hodiéque, 9. exornat argenteam tabulam. 10. Ratio temporis vtcumque demonſtrata.

Capvt VI.

1. HVnc item annum memorandum noſtris effecit mors Amalrici Hieroſolymitani Regis: atque ingens donum miſſum ad Claramuallem, cum per reuelationem Bernardi Patris, quam in ſomnis vidiſſet, audiſſétque, de Sarracenis victor euaſiſſet: & periculo exemptus, ſeruatuſque incolumis ad propria remeaſſet. Tunc enim crucem de ligno Crucis Chriſti, ab eodem Bernardo benedictam (adipiſcendæ victoriæ egregium pignus ſimul,& inſtrumentum) Claræualli tranſmiſit, iuxta
2. inſinuatum magis, quàm expreſſum præceptum Sancti. Et conſeruatur hodie, viſiturque, Tabulæ argenteæ incluſa, multis ſacris exuuiis longè præeminens, quæ ibidem reconditæ, exprimuntur in inuentario Reliquiarum Claræuallis. Nos Amalrici expeditionem primum aduerſus Turcas; dein apparitionem Sancti, præceptumque; mox conflictum, partámque victoriam; ad vltimum Regis obedientiam, tranſmiſſa cruce; atque Claræuallenſium religionem, decenti cultu, ornatúque exhibito, omnia ex antiquis, fideliter reddemus. Ergo quod ad totius hiſtoriæ ſeriem attinet, in additis ad vitam Bernardi Patris, quæ ex peruetuſto M.S. Barbelliano vulgauit Picardus,[a] & paucis ab hinc annis inter opera eius vbique prodeunt; hæc in aliquibus locis manca,& mutila; ſed facilè ex Gundiſſaluo de Sylua, Luſitano, qui eadem, ante centum annos, idiomate vulgari, publicauit, ſupplenda, ſcripta inuenio.

a De Bern. mirac. fol. mihi 1300.

In memoria aterna ipſius Domini Bernardus) 2.
conſtitutus, ſuorum non negligit memoriam filiorum; poſt mortem peragens miraculis, quod ſuis adhuc viuens, oraculis pradicebat. Cernitur in operibus virtutis eius ſermo ille viuus, & efficax, & teſtamentum fidele, quod diſpoſuit dilectis ſuis. Agam (inquit) aſſiduè Clareuallenſis familia curam; & plantationem meam continua foueho benedictionis irriguo; ſic me praſentem beneficiis exhibebo, vt inde non videar aliquando receſſiſſe. Vndique nobis materiam conſolationis exquirit: Ita vt in ipſis nuper partibus tranſmarinis, noſtris inuentus ſit inhiare ſubſidiis. Factum eſt enim poſt annos plurimos ab obitu Sancti huius, vt ſanctitatis ſua ſigna de Crucis ſignaculo radiarent; & quàm pia cupiditate virtutem viuifica Crucis ambiret, ipſe Crucis conſecrator oſtendit.

3. *Cùm enim Sarracon Dux Turcarum vrbem Alexandriam,& adiacentem Ægypti prouinciam diſpoſuiſſet inuadere, ſuaque ditioni ſubiicere: Rex Hieruſalem Chriſtianiſſimus Amalricus regaiſſime à Sarracenis Ægypti, repentino impetu in praſidia accingitur; timens videlicet,& pracauens in futurum, ne ſi fortè Turcas in Ægypto dominari contingeret, maiorem in Chriſtianos agerent, pro locorum vicinitate, perniciem; & ipſe interim ex Ægypto tributariam perderet functionem. Electis ergo militibus, & inſtructo pregreſſus exercitu, in occurſum properat Sarracenis; vadens, & pregrediens vſque ad alueum Nili fluminis, quod de Paradiſi fonte diſſiliens,*

aridas Ægyptiorum irrigat nationes. Cùmque veniſſent ad flumen, fecit illud nauium ponte meabile; & relinquens in cuſtodia pontis, ex vtraque parte fluminis, milites, pediteſque; ipſe cum trecentis equitibus fugientem Sarracenum inſequitur, perſequens eum, & exercitum eius grandem, quatuordecim millia Turcarum, & tria millia pugnatorum Arabum continentem.

4\. *Illis autem itinere vnius diei ante Regis impetum fugientibus, non deerant hinc inde Nuncij de Media concurrentes, quorum alij ſuggerebant Regi, vt multitudinem illam territam, & fame, & laſſitudine diffluitam, iam iam conſumpturus perſuaderet: alij è contrario Turcas hortabantur vt ſtarent; facilè admodum forè concludi paucos, in manu tanta multitudinis affirmantes. Committitur ergo Sarracenis exercitus; & expectato Rege in partibus aptioribus inſtruuntur ad pugnam, qui prius ferebantur præcipites in fugam. Adueniente autem nocte, caſtrametati ſunt iuxta aquas, quæ vtrumque exercitum ſtricto ſatis alueo, dirimebant.*

5\. *Cumque obdormiiſſet Rex; in ipſo clypei ſui concaue requieſcens; confeſtim ſibi in ſomnis B. Bernardus apparuit, & exprobrans, & improperans ei peccata ſua, & quod non eſſet dignus viuifica Crucis lignum, quod de cunſuetudine appenſum collo geſtabat, in illo certamine conferre. Statimque Rex territus, & turbatus, veniam petit, & ſancto, qui loquebatur ad eum, peccata ſua flebiliter confitetur. Tunc B. Bernardus, admota propria manu, Crucem ſanctam, quæ collo Regis dependebat, accepit; & benedicens: & trino ſignaculo ſanctæ Crucis impreſſo, conſolabatur eum dicens: confide Rex, in hoc ſigno vinces; & in periculo timoris magni, quale numquam hactenus expertus es, ſine læſione tui, hoſtiles incurſus euades. Cùm hoc dixiſſet, voluit diſcedere, Crucem, quam à collo Regis acceperat, portans ſecum. Rex autem apprehendens eum, ait: Non dimittam te, niſi Crucem dimiſeris mihi. Ad quem Sanctus dixit: Noli, inquit, noli Rex; alios filios habeo, quos oportet huius Crucis ſignaculo benedici. Et his dictis, ſomnus abiit, & fulgor matutinus illuxit.*

6\. *Facta copia ſplendoris, & lucis, vterque exercitus ſibi inuicem ad ineunda certamina appropinquanit. Aggreditur Regis cuneus multitudinem copioſam, & in medio eius, quaſi in pelago maris abſorptus, inimicos Crucis Chriſti, ſub Crucis vexillo, proſternit; caduntque à latere ſuo mille, & multa millia à dextris ſuis: diſcurrunt vndique triumphantes in Chriſti nomine, Chriſtiani: ita vt dum illi diuerſis pugnæ partibus diuiduntur, Rex ipſe ſolus in quodam congeſti ſabuli tumulo remaneret, iam morti, & Turcis proximus, quam longè erat ſuorum omnium ſolatio deſtitutus. Cernebat, ex imminenti ſtationis ſua loco, Turcas vndique concurrentes: & iam, iamque imminentem ſibi ſpectabat interitum, niſi quia in eo quodammodo confidebat, quod ſe illis non ignorabat ignotum. Recordatus eſt illico viſionis, & pia inter ſe vota conficiens, pollicitus eſt Domino, & B. Bernardo, quod ſi de manu inimicorum viuus euaderet, crucem quam Sanctus petierat, filiis eius Claraualenſibus deſtinaret.*

7\. *Continuò ergo triginta de militibus ſuis Regem ipſum à longè cognoſcentes, acriori in ſe, certamine Turcas prouocant ad pugnandum, vt conuerſa in illos fortitudine tota conflictus, Rex interim ab hoſtibus, & ignotus perſiſteret, & ſecurus. Quod cum quindecim milites de ſacra Templi militia conſpexiſſent; per confertiſſimos hoſtes violenter irrumpunt perſequentes, iuxta quod ſcriptum eſt, vnus mille, & duo fugarunt decem millia in militibus ſuis. Aſſociati ergo aliis triginta militibus, diuiſis, & cæſis occurrentibus inimicis, ad Regem ſuum cum lætitia, & victoria peruenerunt. Sicque impletum eſt, quod & Rex iuxta verbum ſanctiſſimi patris noſtri, de beneficio ſanctæ Crucis, triumphator aſcendit; & Claraualenſis Eccleſia de beneficio Regis, viuificæ Crucis donum eiuſdem Sancti patris meritis apprehendit. Porro huius ordinem viſionis idem ipſe Rex Richero Abbati Saluationis, ore proprio diligenter expoſuit: qui eam poſtmodum in Gallicanis partibus fideliter nuntiauit: homo vtique boni teſtimonij, & conuerſationis honeſtæ, iam à mendacij ſuſpicione remotus, quàm à vitæ corruptionibus alienus.* Hactenus Barbellianum exemplar Ioannis Picardi, in multis locis, nō mutilum tantum, & lacunis refertum, ſed corruptum: aſt correctum à nobis, ex Gundiſaluo [b], qui verbo ad verbum Luſitanè cuncta reddiderat. b lib. 7. c. 53.

8\. Quanto cum gaudio fratres, filiiſque ſacrum pignus ſuſceperint, quamuis non legam ſcriptum ab authoribus, nequaquam licet in dubium reuocari. Venerabantur donum, quia diuinum; extollebant, vt regium, ſed neſcio, quâ dulcedine ſpeciali ſenſibilius amabant, quia paternum; & in vno, eodémque munere, Deum, Regem, Bernardum; humanam, diuinámque potentiam; terrena, cœleſtia, cuncta ſibi propitia expetiebantur. Auro, an argento exceperint, non conſtat; quo fortè adhuc carebant; atque ô vtinam ſemper caruiſſent! Certè poſt annos aliquot, locatum in ſuperiori parte quadratæ tabulæ argenteæ, aureæque, plures aliæ nobilitant Sacræ Chriſti, & Sanctorum eius exuuiæ, inuentarium reliquiarum Claræuallis memoriæ prodit, totidem verbis.

9\. *Secundo loco eſt tabula argentea continens nouem marchas argenti, & vnam auri; quam fieri fecit Dominus Hugo prædictus. In cuius tabulæ medio, tamen eminentiori parte, poſita eſt Crux, quam miraculosè miſit Amalricus Rex Hieroſolymitanus in Claramuallem, poſt plurimos annos à tranſitu D. Bernardi, ab eodem in ſomnis admonitus, ſicut in tractatu de eadem plenius continetur. Eidem Cruci adiuncta ſunt circumquaque portiones Ligni Domini, quas attulit Neuus Artandus frater militiæ Templi; poſtea Monachus, & Cellerarius Claraualls, &c.* Nam pergit plures Reliquias commemorare, de quarum aliquibus infrà dicendum erit.

10\. Non me latet Amalrici Regis victoriam de Sarracenis in Ægypto partam, atque Crucis virtutem in ipſo liberando præoſtenſam, ante hunc annum haud dubiè contigiſſe; adeóque & Sancti patris apparitionem, tum & oraculum: quippè eam ipſā puto fuiſſe, de quā Guillelmus Tyrius [c] in ſua Orientali hiſtoria multa commemorat: & quæ ſexennio plus minùs præceſſit Regium funus. Verùm cùm videam hæc omnia commemorari, quaſi plurimis annis ſubſequuta obitum Sancti Patris, coniectot ſaltem Crucis tranſmiſſionem dilatam ad hunc annum; quo tandem Amalricus, inſtante morte, quod donum viuens, ne ipſo priuaretur, retardauiſſet, teſtamento legauerit, & iuſſerit perferendum ad Claramuallem. Certè hoc anno, viginti numerantur, ex quo Bernardus obiit: & nec pauciores, appellari plurimi, potuiſſe videntur: neque hoc anno Amalrico de viuis rapto, plures iam nobis licuit expectare. c lib. 19. c. 24.

1. *Mors Henrici Cardinalis*, 2. *ad quem epiſtolæ Arnulfi Lexouienſis*, 3. *Chronologia*, 4. *& Sancti Spiritus ad Panormum fundatio*. 5. *Celebre templum*, 6. *Regiæ donationes*, 7. *atque ipſo inchoationis die, omen*. 8. *Dictum breuiter de cæteris Cœnobiis*, 9. *Demum de Valle-Bona Cœnobio Virginum*. 10. *In quo huic ſecundo Tomo finem damus.*

Capvt VII.

1. AD hunc fermè annum perueniſſe creditur Henricus Piſanus, tituli SS. Nerei, & Achillei Preſbyter Cardinalis, ab Eugenio creatus, quem eius dignitatis inſigne decus, egregiumque ornamentum, Baronius vocat, cum in eadem poſt quadringentos annos ſucceſſiſſet. Certè non vltra memoria Henrici extenditur: quamuis Ferdinandus Hugellos in ſuis Tabulis, nec conſtat quo authore, inſignis viri mortem ſexennio differat. Zelo, an doctrina maior, in dubio eſt; an authoritate apud omnes, an prudentia? queis Eccleſia Romana frequenter vſa, ad grauiora negotia pertractanda. Omiſit Menologio ſuo inſerere inſigne primitiui Ciſtercij iubar, Chryſoſtomus Henriquez: nec certum quare: Niſi quod tamen, ſucceſſione proxima alterius Henrici, ex Abbate Claræuallis, Cardinalis Epiſcopi Albanenſis, confudit vtrumque, & pro eodem habet, quod aliis etiam video contigiſſe. Et Chryſoſtomus [a], cum de Albanenſi loquitur, Arnoldum Bonæ-vallis Abbatem citat, in vita S. Bernardi: vbi tamen de Henrico Piſano conſtat loquutum, qui ſolus floruit, Bernardo adhuc viuente: non de Henrico Albanenſi, qui longè ab eius morte Monachum induit.

a Indig. 14.

2. Extant Arnulfi Epiſcopi Lexouienſis, ad Henricum Cardinalem Piſanum duæ epiſtolæ, ex ipſis argumentis ſatis notabiles; altera magna ex parte aduerſus medicos, queis familiare [b], *Vt artis ſuæ reuerentiam, ſola ſeueritatis exhibitione conquirant, & quaſi de benignitate vileſceret, infamant omnia, quæcumque miſeri patientis appetitus expoſcit. Adhæc defectum imperitiæ ſuæ, culpæ ſemper ægrotantis adſcribunt; vt æger, & inedia pereat, & calumnia contumeliaq; crucietur. Denique ad mercedis augmentum ſententioſis ſermonibus incedentes, gratiam ſibi miſericordiæ diuinæ præripiunt; vt quam ſalutem eadem nobis contulit, de eorum videatur diligentia prouenisſe*, &c. Altera contra cultos; ſic noſtri vocant, qui per circuitus ambageſque verborum [c], ea ſcribere ſatagunt, aut loqui, quæ homines mirentur, non quæ intelligant. *Summa*, inquit, *eius* (& loquitur de Ennodio) *intentio eſt, aliter omnia dixiſſe, quam cæteri: ideòque totum, quod loquitur, exquiſita quadam intricatione complicat, & innodat; vt rectius, innodius, quam Ennodius debeat appellari*. Hæc obiter, quia ad Henricum ſcripta notare volui, placitura lectoribus, vel ex dicacitate velox ſententia. Locum mortis Henrici, ac ſepulturæ, ignotum nobis hactenus, addant, ô vtinam! alij quicumque nouerint.

b Epiſt. 4.

c Epiſt. 33.

3. Claudant annum ex more fundationes, quas quinque tantum recenſet Chronologia; ſeu mauis, quatuor, nam demenda Curatij ſuperius dicta. Porrò ſeries illarum talis eſt.

Anno M.C.LXXIII. IX. Kalend. Iulij fundata eſt Abbatia S. Spiritus de Panormo.

Eodem anno. Pridie Kalend. Septembris, Abbatia de Sylua Regali.

Eodem anno IV. Kalendas Decembris Abbatia Loci Dei in Dacia.

Eodem anno, Abbatia de Curatio. Hæc Chronologia, Ciſtercium in Curatio poſtponens vt iam oſtendimus.

Ergo prima fundatio præſentis anni Spiritui Sancto ſacrata eſt, ſi ſub alio inſtituto non præceſſit, quod probabilius cenſeo, prima quæ ab initio Ciſtercienſis Virginem non agnouit, quamuis recepta in melius commutauit. Conceſſum id fortaſſe fundatoribus, & eorum pietati, nec reputatum diſplicere Virgini, quòd S. Spiritus pro ea ſubrogaretur. Abbatia in regno Siciliæ ſita iuxta Panormum, Authorem habuit Vvalterum Archiepiſcopum eiuſdem vrbis, promotorem Guillelmum Regem Siculum, Monachos ex Sambucina vocatos, qui nouum Monaſterium permagnificè ſtructum inhabitarent. De ſitu loci, fundatoribuſque, ita Thomas Faſcellius de rebus Siculis. [d] *Tertia porta* (ſcilicet Panormi) *à S. Agatha* (cuius *ædicula ad paſſus circiter CC. ab ea diſſidet*) *nomen accepit. Quam deinde ſequitur templum Spiritui Sancto ſacrum, & Cœnobium Ciſtercienſis Ordinis illi annexum: præclarum quidem, & a Gualtero Panormitano Archiepiſcopo ad ripam fluminis, quod Sarracenis eo tempore Hebus nominabatur, gratia, & fauore Guillelmi II. Siculi Regis conditum, vt in ſuo priuilegio date Panormi, menſe Nouembri anno ſalutis M.C.LXXIII. Guilelmus ipſe teſtatur.* Hæc ibi; quæ eadem confirmat ſequenti decade, præfigens tempus, & diſtantiam loci ab vrbe. [e] *Sub idem tempus* (ſed triennio poſtponit domum) *Gualterus Panormitanus Archiepiſcopus, Guillelmi Regis auxilio templum maximum Panormi, & Cœnobium Sancti Spiritus Ciſtercienſis Ordinis* (*quod Panormo ad quingentos paſſus meridiem verſus diſtat*) *condidit.* Ita Faſcellius.

d Decad. 1. lib. 8. c. 1.

e lib. 7. c. 5.

Celebre eſt templum Monaſterij S. Spiritus, non ſolùm in Sicilia, ſed in Italia, imò in tota Europa duplici titulo; altero ob fabricæ ingentem magnificentiam, cui conſtruendæ, dum prima fundamenta iacerentur, inuentum ſiue a Deo oblatum theſaurum, produnt, quem Vvalterus inſumpſerit, non aliter tantum opus conſummaturus. *Cuius* (idem qui ſuprà Thomas ait) *Cementarij, dum fundamenta fodiunt ex improuiſo in theſaurum ingentem incidunt: quo poſtea Gualterum templum maximum tota Italia celeberrimum, breui alioquin temporis interſtitio, ſi opus conferas, perfeciſſe, Annales Siculorum referunt.* Hæc prima cauſa, ſecunda, atq; celebrior ob eas, quas vulgò vocant, Veſperas Siculas celebratas ibidem poſt annos centum, multo Gallorum ſanguine effuſo, violatæ Religionis, & pudicitiæ, acri vindicta ſumpta, de qua nos late in tempore dicemus. 5.

f Decad. 1. lib. 10. c. 1.

Cæterùm quæ de regia donatione Eccleſiæ Sancti Spiritus ab Vvillelmo Rege facta, narrat idem Thomas anno M.C.LXXIII. paulò ante enucleatius 6.

cleatins explicauerat , templum & pagos memo-
raus,quæ Guillelmus indulſit,& quibus Monaſte-
rium dotatum voluit. *Adhærebat,ait,arci, quà por-
tus fluctibus alluitur, templum vetuſtum D. Ioannis
Baptiſtæ à Normanis quidem Principibus dicatum,
ſed a Guilielmo ſecundo Siciliæ Rege,Cœnobio Sancti
Spiritus,ab Archiepiſcopo Panormitano,eius tempo-
re condito,cum ſuis pagis conceſſum:quod eius diplo-
mate,Dato Panormi anno ſalutis M.C. LXXVIII.
menſe Nouembri , conſtat.* Addit hac tempeſtate
templum illud (intellige vetuſtum S. Ioannis) ad
muniendam arcem deletum funditus , & iuxta
ædem D. Mariæ à Catenna reſtitutum fuiſſe. Hæc
ex authore Siculo de celebri Abbatia ſub Ciſter-
cio incepta,ſed non ſub ipſo ad finem permanſura.
Refert & idem Auctor hiſtoria dignum, prima
7. die inchoatæ Cœnobij fabricæ , ſolem Eclypſim
paſſum, quod Siculi omnes annales teſtificantur.
Porrò, ſi id ad portentum referamus , non abs re
erit , vt defectum Solis , futurum in ea domo Ci-
ſterciensis inſtituti defectum interpretemur.Quip-
pe eandem,poſt plura licet ſæcula,ad Montiolive-
tanos tranſiiſſe,hodie magno Panormi Noſocho-
mio in Rocho Pyrrho , [g] aliis recentioribus vni- g lib. 8. c. 2.
tam lego : quod tamen qua occaſione geſtum ſit,
ſuis tempore,& loco, dicendum erit : Memorant
Abbatia Sancti Spiritus de Panormo in libris Ca-
meræ ; in Archiepiſcopatu Panormitano : nec niſi
tribus & triginta tantum Florenis diuitem aliàs
domum taxatam video.

8. Sequuntur aliæ Eccleſiæ minus notæ,quæ bre-
uiter ſunt nobis recenſendæ. Sylua Regalis Cla-
ræuallis lineam auget ; incerta tamen matre Diœ-
ceſique , quam in Tabulis vtramque prætermiſ-
ſam aliunde mutuare non potuimus. Locum Dei
in Dacia Ripenſis Diœceſis Herbiadum produxit,
ſiue Eriuandam,de linea Ciſtercij:haud dubiè quin
Eskyllo complacente in ſuæ fundationis fœcun-
ditate ſic Morimundum propagauit Vallis-hone-
ſta , quam Aqua Bella intra propriam diœceſim
Claromontenſem genuit,vt habent Tabulæ Eccle-
ſiarum Morimundenſium. Verum eſt tamen eſſe
& aliam Eccleſiam eiuſdem nominis , in Vngaria
ſitam,Quinque Eccleſienſis Diœceſis , quam pro-
tulit Borſan,adeóque aucturam lineam Claræual-
lis;nec quæ illarum notetur in Chronologia,facilè
liquet. Niſi quod tamen Borſan nondum exorta
ante annum M. C. LXXXV. plus minúſve , non
potuit filiam hoc anno procreare. Abbati Vallis-
honeſtæ de Poſſeja,Ciſtercienſis Ordinis Quinque
Eccleſienſis Diœceſis,ſcribit Innocentius Papa III.
Laterani,VI. Idus Maij , Pontificatus eius anno
VIII, De Curatio iam ſupra à nobis dictum,oſten-
ſumque antiquiorem multò domum etiam ſub
Ciſtercio,ex Ioachimo Abbate, ex contextu hiſto-
riæ,ex inſtrumentis.

Hoc ipſo anno Chriſti nimirum M.C.LXXIII. 9.
ait Antonius Beuter fundatum fuit Monaſterium h lib. 2. a. 13.
Vallis-bonæ in Regno Aragonum, pro ſacris Vir-
ginibus,inſtitutum Ciſtercij obſeruaturis. Funda-
tor domus S. Eremita nomine Petrus , dictus de
Valle-bona,à quo & Cœnobium ipſum mutuauit.
Inſtigatrix,& promotrix totius operis,nobilis ma-
trona Berengaria Ceruera,iam tunc vidua;quæ in-
ter primas Moniales,vna cum filia Eluira , ſacrata i lib. 2. c. 22.
dicitur. Virgines & Nauarra vocatas Beuter [k] tra-
dit,puto ex Cœnobio dicto de Tulebras, (in Hiſ-
pania fœcundo præ cunctis aliis) ſub Abbatiſſa
Orga,quæ prima Vallis-bonæ domum adminiſtra-
uit : ſuccedentibus Hermeſenda de Ruuione , Be-
rengaria,& Eluira,matre,& filia;atque aliis,ex pri-
ma Regni nobilitate ; neque inferioribus pietate,
& religione. Illuſtrant Domum Regia Mauſolea
Eleonoræ Infantis filiæ Regis Iacobi, conſumma-
tæ ante nuptias fœlici morte ; [l] & Violantis Re- k lib. 2. c. 50.
ginæ , eiuſdem Regis Iacobi ſecundæ coniugis,
Andreæ Vngariæ filiæ,& S. Eliſabethæ ſororis, de
quibus nos in tempore dicemus.

Sed ſiſto gradum,& ſecundo huic Tomo finem 10.
facio,Tertium à Canonizatione Bernardi Patris,
atque obitu Petri Tarantaſienſis,glorioſo vtroque
initio , auſpicaturus. Dies annorum peregrinatio-
nis Tomi huius pauci,ſed boni,ſaltem ex materia:
& qui præ nimia geſtorum abundantia non per-
uenerunt ad annos prioris tomi. Quippe in illo
initia tenuiora,hunc incrementa vberrima fœcun-
dant;& quod mireris, ſtatus eiſdem ſimilis , atque
interdiutius permanſurus. Nec dubium mihi mul-
tis multa ſuperflua:quod tamen æquè feram , dum
nihil omnibus . Similes ſunt Annales (Baronius
ait)ſagenæ miſſæ in mare , & ex omni genere piſ- in Perorat.
cium congreganti. Ex omni,inquam, vt inueniant Tom. 12.
ſinguli, alij , quæ proſint , alij , quæ delectent,alij
quæ erudiant. Nobis ſcholaſticarum diſputatio-
num,quibus quotidie præpedimur, tædium,aliqua
ſaltem parte ſubleuaſſe , pro præmio erit , ſi quod
fortè meruimus : ſin minus, eædem veniam impe-
trabunt. Quippè tot,támque aliis diſtracto curis,
vel iuueni parcendum , nedum ſeni , & cui quieſ-
cendi magis tempus inſtabat , quam nouo anti-
quum labore cumulandi.Sed rete adhuc in captu-
ram nouorum piſcium , quamuis quaſſatum inte-
grum,iterum,Deo dante , in pelagus hiſtoriæ mit-
tendum erit.

Finis ſecundi Tomi Annalium Ciſtercij.

APPENDIX

APPENDIX
AD SECVNDVM
ANNALIVM
CISTERCIENSIVM
TOMVM.

QVOD præcedenti Tomo quatuor primis, & communi omnium matri, Ciſtercio, dedimus, ideſt, Eccleſiis Galliæ principalioribus: id Hiſpanis, Hiſpanos nos debere, ſaltem in hoc ſecundo, inficiatur nullus; ſiue res patrias ebariores cunctis agnoſcat, ſiue notiores: adeóque cuique libeutiùs aggrediendas, &, quod magis eſt, exactiùs conſummandas, exactiùs inquam, pro qualitate rerum, temporúmque, quæ inter noſtros obſcura, & inuoluta; tunc primùm, quæ feciſſent, paratos ſcribere, cùm facere ceſſarunt ſcribi digna. Imò nec tunc, cùm parentum, memoria recens miniſtrabat materiam filiis, vel degeneribus: ſed cùm per turbines communium laxamentorum, & commendarum, oblitterata omnia; & neque prima elementa Ciſtercij, ab his, qui requirebant, cognoſcebantur. Itaque primos modeſtia ſcribere vetuit; poſteriores pudor; medios incuria, & ſegnities retardarunt. Vt ſolis inſtrumentis adhæſuris (ex quibus multa amiſſa, vitiata alia, maximè in annorum, ſeu frequentiori Hiſpanis currentium tunc Ærarum computatione) parcendum ſit, ſi quando contingat labi: & ſiue plures, ex diuerſitate nominum, ſiue pauciores, defectu inſtrumentorum, numerare Abbates: aut geſta vnius alteri tribuere; quod in Regeſtis, & dignitate magis quàm ex nomine proprio, etſi non ſemper, multoties deſignati ſ ex ſolo tempore veniunt diſtinguendi. Illud conſtanter, & certo aſſeueramus, nihil ſcienter à nobis imputatum, additum nihil, nec quicquam omiſiſſe, quò veriora, & eertiora detegeremus. Porrò ex Monaſticis, tres Eccleſias tantùm Alcobaciam, Hortam, & Populetum (iuxta tria regna Hiſpaniæ principaliora; Caſtellam, Aragoniam, & Luſitaniam; & iuxta triplicem in eiſdem regnis Ciſtercienſis familiæ congregationem) dare in præſenti viſum; omnes eas pertinentes ad hunc Tomum: Populetum, Alcobaciámque, quod longè aliis præemineant in ſuis tractibus: Hortam, ſiue quod in Caſtella etiam præemineat, ſiue quod propriam matrem, piaculum filio eſſet, ſi præteriret. Ex militiis Auiſium tantùm recenſeo; non quia antiquiorem, ſed quia tolerantiorem iugi monaſtici; quod Calatraua à Rodulpho Abbate excuſſit, vſque ad annum 1187. Alcantara vſque ad ann. 1214. quo ad locum illum tranſiit, non admiſit. Quare illa nobis latiùs 3. Tom. hec quarto Deo dante dicenda erunt.

SERIES ABBATVM ECCLESIÆ ALCOBACIENSIS.

I.

RANVLPHVS.

RANVLPHVS, aliis MARTINVS, cum ſuo Conuentu miſſus ex Claraualle, cum Rex Alphonſus votum Deo vouiſſet, & Bernardo Parenti: DATVRVM SE ORDINI CISTERCIENSI, QVÆ OCVLIS CERNERE POSSET DECVRRENTIBVS AQVIS AD MARE, SI MERITIS SANCTI VRBEM CEPISSET. anno 1147. Veterem Abbatiam, vt vocant, *Sancta Maria à Vella*. Cœpit conſtruere: ann. 1152. acceptauit Alphonſi donationem, non tamen ipſi, ſed Bernardo Parenti factam, cùm de ea domo longè ante prædixiſſet (ita ſcriptum inuenio) diuidendam coronam à Luſitanis, cum redditus illius diuiderentur. Ranulphus porrò ab Alphonſo multa obtinuit: gratia apud ipſum pollens, titulo eleemoſynarij eius maioris, Conſiliariique, *apud Brandonium, & Britum*, cohoneſtatus. Certè qui Regiis priuilegiis ſubſcriberet immediatè poſt Epiſcopos, antè omnes alios, non ſolùm Eccleſiaſticos Prælatos, ſed etiam Principes Curiæ ſæcularis: Cum Ranulpho, aut Martino, Deſiderius in Hiſpaniam à Bernardo Patre miſſus, multis fertur miraculis claruiſſe: memoratus in Menologio Ciſterciensi ad 12. diem menſis Iulij. In Alcobacia aliquando habitaſſe Monachos mille (vel ſaltem vno minus) traditio eſt: & ſuccedentibus centuriis eorumdem diuinas laudes in choro continuaſſe die, ac nocte. Sed neque conſtat quo tempore id inceperit, neque quandiu durauerit: nec capacitas domus, quantumuis ingens, ea eſſe videtur, quæ fidem conciliet antiquæ traditioni.

I I.

FERDINANDVS I.

Incertum quo anno electus: ſed qui creditur annó 1159. fœcundaſſe Alcobaciam ſuſcepta prole, adoptato nimirum Monaſterio S. Mariæ de Bouro, quod antea Cluniacenſibus ſubfuiſſet, præcedenti miraculo haud vulgari, atque Regis Alphonſi largitione. Biennio poſt, ſanctam Mariam de Stella, cum imagine Virginis matris miraculoſa, ab Egea Munizio in loco olim reperta, conſummata per Laurentium filium fabrica, de manu ipſius accepit: & Monachos ſub Abbate Mendo tranſmiſit, obſequio Virginis ibidem mancipandos.

I I I.

MARTINVS I.

Martinus, huius nominis primus, aliis ſecundus. Cuius tempore, vltra ipſum, inueniuntur Alcobacienſes Monachi aſſiſtentes Alphonſo, & Regiis priuilegiis ſubſcribentes inter Epiſcopos: *apud Brandaonium lib* 10. *cap*. 44. Auiſienſis militiæ, tunc nouæ dictæ, primordiis ſtabiliendis pro Abbate Ciſtercij, cum B. Ioanne Zirita intereſt: anno 1162.

Quo & Abbates Galterius, Guillelmúſque, ille Morerolæ, hic Bonæ-Vallis, ex commiſſione Godefridi Claræuallenſis Luſitaniam viſitant. *Apud eundem ibid.* Biennio poſt, S Michaelis dictam *del Ala* nouam aliam Militiam Ciſtercienſem, ab Alphonſo inſtitutam ſub obedientia Abbatis Alcobaciæ; & in ea vniuerſos Luſitaniæ proceres ſuſcipit. Ingens haud dubiè incrementum Chriſtiani Orbis, ſi diutius permanſiſſet. Sed magna initia dùm progredi non poſſunt, facilè retrocedunt, aut euaneſcunt. In Alcobacia florebat Ranulphus, in diuinis litteris Magiſter, Alphonſo Regi in magno pretio habitus, vt ipſe litteris ſuis teſtificatur.

I V.

MARTINVS II.

Martinus, huius nominis ſecundus, aliis tertius, præerat anno 1169. Quo Gundiſaluus Hermiguez, cognomento *Traga Moros*, inſigni viro, ad habitum ſuſcepto, eximiè Alcobaciæ profecit vtriuſque bonis. Additum etiam Cœnobium iuxta Eboram Virginum Ciſtercienſium ſub S. Patris Benedicti vulgò *San Bento de Caſtres* aduocatione: vt Alcobacia vtraque prole aucta, in plures inde filias, atque ex filiabus neptes dilataretur, emiſſa intra biennium noua alia *Sancta Maria dos Tamaraes*, in loco accepto à Gundiſaluo Hermiguez, atque eo illuc tranſmiſſo, qui multa alia ab Alphonſo Rege obtinuit. Cœptum de Alcobacia nouum cœnobium, fabrica Alphonſo digna ad an. 1178. & dedicatum cæmeterium eodem anno. vt habent monumenta antiqua eiuſdem domus. Aliter hos Abbates recenſet Antonius Brandaonius lib. 11. Monarch. Luſitanæ cap. 15. ſed nos antiqua Alcobaciæ monumenta ſequuti ſumus. Sub Martini huius fœlici præfectura habitum in Alcobacia induit, atque hominem exuit Petrus Alphonſus, Alphonſi Regis frater (aliis filius) ex Magiſtro Militiæ, quæ tempore anteceſſoris eius inceperat, de quo iterum infrà, & in ſerie Magiſtrorum Auiſienſium.

V.

MENDVS.

Mendus; ſub quo Alcobacia mater æquè fœcunda, Manzanariam, vulgò *Mazerandam*, ann. 1186. intra nouennium Ceizam etiam protulit, ſeu verius, adoptauit vtramque domum, cùm priùs diu vixiſſet ſub nigro habitu: atque vtramque poſt mortem Alphonſi Regis, qui ann. 1185 ſublatus fuerat, & ſepultus Conimbricæ ad S. Crucem, quod nondum Eccleſia Alcobaciæ conſtructa eſſet. Accepit tamen multa à ſucceſſore, Rege Sanctio primo, quæ etiam à Celeſtino Papa, qui ei ſuper his ſcribit, firmari fecit. Manſit Mendum, & filios in Alcobacia illuſtris planè exitus, felixque irrumpentibus Cœnobium Sarracenis, atque omnes martyrio coronantibus: *apud Rogerium Ovvedenium in Annal. an.* 1195. quod 3. Tom nos latius referemus.

V I.

FERDINANDVS II.

Ferdinandus, huius nominis ſecundus, cognomento *Mendez*, ann. 1197. nouis ad habitum Monachis admiſſis, pro his, qui in cælis glorioſi iam triumphabant, donationem à Sanctio. & Dulcia Regibus, forte in gratiam tyrannorum factam, ſuſcipit. *Conſiderantes* (inquiunt) *multa, & bona ſeruitia, quæ nobis fecerunt D. Ferdinandus, & nepos eius Ferdinandus Gomez Monachi Alcobaciæ, &c.* Conimbricenſi Epiſcopo cum Portugalenſi litiganti Idibus Maij; & cum Canonicis S Crucis Conimbricenſis 3. Kalend. Iunij, ab Innoc. III. iudex datur, Pontificatus ipſius anno 1. qui incidit in Chriſti 1198. ſequenti ſuper hac eadem cauſa eiuſdem Innocentij litteras ſuſcepit, datas Laterani 3. Nonas Nouembris, Pontificatus eius anno 2. Sanctio primo Luſitaniæ Regi charus; cui & quaſdam penſiones relaxandi Conimbricenſi Epiſcopo, & Priori, & Conuentui ſanctæ Crucis author extitit, in die natalis Domini, Æra. 1248. Quo anno ab eodem Rege deſignatur vltimæ ſuæ voluntatis executor: *apud Brandaonium lib. 12. cap.* 34. Et vna cum Archiepiſcopo Bracharenſi iuramentum ab Alphonſo filio ſuſcipit: accepta interim ſumma non vulgari ad conſtruendum xenodochium pro infirmis pauperibus, & Monaſterium pro ſacratis Deo Virginibus; vtrumque ſub ipſius viſitatione. Eodem anno, donationi, ab Alphonſo

phonſo Rege factæ Auiſienſi militiæ, ſubſcribit. Eidem multa, grauiáque commiſit Innocentius Papa III. & memoratur in cap. *Cum olim* 14. de priuilegiis. Et iterum cum aliis duobus Monachis eiuſdem Monaſterij: & habetur in cap. *Venerabili* 22. de verb. ſignif. Claruerunt & ſub ipſo in Alcobacia viri illuſtres, Menendus, & Petrus, & qui Prioris officio fungebatur, nobis anonymus; quibus multa alia, & grauia, comiſiſſe, ex primo, & ſecundo libris Regeſtorum ipſius, eſt manifeſtum.

VII.

PETRVS I.

Petrus, dictus *Egeas*, electus anno 1215. ætatis 30. ingentis animi, nec minoris prudentiæ viri quo naufragorum arma ſolicitante, qui caſu illuc appulerant, vt olim Vlyſſipo, ſic tunc Alcobriga, vulgo *Alcazar do ſal* à Sarracenis expugnata legitur, anno 1217. Inſigne Monaſterium S Crucis apud Conimbricam, ſi Pontifex conſentiat, reformari ad Ciſtercium à Rege impetrat, an. 1220. Quo & Stellæ deſerto Monaſterio, iterum habitando Monachos mittit. Eccleſiam Alcobaciæ ante quatuor, & quadraginta annos inceptam, & ſumptuoſam domum illi contiguam, nullis impenſis parcens, conſummauit, & dedicari fecit, ann. 1222. per Aluarum Vlyſſipponenſem, & Egeam Conimbricenſem Epiſcopos. Sequenti anno 1223. Conuentum ex veteri Abbatia in nouam tranſtulit: in qua & funus Alphonſi ſecundi Regis, & Vrracæ Reginæ, triſtis excepit; cum Sanctus Pater, ob nondum conſummatam adhuc Eccleſiam, cum auo Alphonſo Conimbricæ accepiſſet ſepulchri locum. Fuit Petrus primus inter teſtamenti executores eiuſdem Regis: *Apud Brandaon. lib.* 13. *cap.* 26. Eodem anno compoſitioni Regis cum Archiepiſcopo Bracharenſi interuenit: *apud eundem lib.* 14. *cap.* 2. Sanctiam Reginam, & Sanctimonialem, dilectam filiam ante ſe in cælum præmittit ann. 1229. Petro ſcribit Honorius Papa III. & cum multa iniunxiſſet, tandem indulget, ne Ipſi, aut filij eius Alcobacienſes, ad decidendas ſæcularium cauſas à proprio Monaſterio extrahi poſſent. Tandem cum 18. annis præfuiſſet, ſanctè obdormit, ann. 1233. ſepultus in capitulo cum aliis, ſed præ aliis diſtinctius memoratur.

ANNO AB INCARNATIONE DOMINI M.CC.XXXII. ÆRA M.CC.LXXI. DIE S. SPIRITVS INCIPIENTE AVRA XI. KAL. IVNII BONÆ MEMORIÆ DOMNVS PETRVS EGEÆ VII. ABBAS ALCOBACIÆ FOELICITER MIGRAVIT AD DOMINVM, POSTQVAM SVPRADICTVM LOCVM XVIII. ANNIS, ET XI. MENSIBVS SALVBRITER GVBERNAVIT. VIXIT XVIII. ANNIS, IN SÆCVLO. XII. CÆTERIS IN ORDINE CISTERCIENSI. ANIMA EIVS REQVIESCAT IN PACE. AMEN.

VIII.

PETRVS II.

Petrus ſecundus, dictus *Gundiſalui*, vulgò *Gonzalez*, electus anno 1233. Alphonſo III. Regi eximiè charus, à quo multa obtinuit; necnon & à Gregorio Papa IX. Ei etiam, & Priori Alcobaciæ ſcribit Innocentius IV. Lugduni 9. Kalend. Februarij, Pontificatus ipſius anno 2. qui incidit in Chriſti 1244. & ſucceſſori pridie Idus Octobris, anno 8. Chriſti 1250. Paij Alphonſi, & Maioris, nobilium coniugum donationem acceptat anno 1253. addita clauſula: *Quod ego dictus Paius Alphonſi in Monaſterio de Alcobaca, & dicta vxor mea, Domna Maior, cum Dominabus de Coz, vel ſumpto habitu Ordinis, Vlyſippone de Abbatis licentia poterit habitare.* Tandem cum annis 13. præfuiſſet, ſanctè obdormiit, an. 1246. ſepultus in capitulo cum tali inſcriptione.

ANNO DOMINICÆ INCARNATIONIS M.CC.XLVI. IX. KALENDAS MAII, BONÆ MEMORIÆ DOMNVS PETRVS GVNDISALVI VIII. ABBAS ALCOBACIÆ, FOELICITER MIGRAVIT AD DOMINVM. ANIMA EIVS REQVIESCAT IN PACE. AMEN.

IX.

EGEAS.

Egeas, ſiue *Egas,* electus an. 1246. cuius tempore, ex multis, qui florebant in Alcobacia, tenella adhuc familia S. Franciſci ſanctum virum accepit, Antonium nomine, clarum meritis, illuſtrem reuelationibus, cuius Annales ipſius mentionem faciunt ad annum 1248. Taraſiæ, Sanctij primi Regis filiæ, & ipſi olim Reginæ Legionenſi; mox humili Ciſtercienſi ſanctimoniali charus, vel inter paucos, reuelationum conſcius, & cuius creditur interfuiſſe glorioſo obitui, anno 1250. Nec multò poſt Mafaldæ ſororis eius, Caſtellæ olim Reginæ, Henrici viduæ, ſed vt creditur Virgini, cum idem inſtitutum non ſine inſigni opinione ſanctitatis per multos annos in Aroucæ Cœnobio, quod Ciſtercio acquiſiuit, profeſſa eſſet: nempe ab ann. 1224. vſque ad 1257. Idem Egeas, Alphonſum, huius nominis tertium, Alphonſi ſecundi Regis filium, Bononiæ Comitem, qui Sanctium cognomento Capellum, ob innatam ſocordiam regno expulerat, cum vno & triginta annos regnaſſet, excepit ſepulchro ad annum 1278. Sanctio poſt ſpolium defuncto apud Toletum, neque aſportato ad Alcobaciam funere, quamuis id teſtamento ſuo ſanxiſſet. Sed quis ſpoliato vel viuo obſequeretur? Excepit & Beatricem regni conſortem, Regis Caſtellæ filiam, quæ dotis nomine, Turdetanos veteres, vulgo *los Algarues*, non vulgare incrementum regno addiderat. Egeas ſexennio præfectura functus, deceſſit menſe Decembri, an. 1252.

X.

B. DOMINICVS.

B. Dominicus, cognomento *Martini,* electus an. 1253. Neque enim extincto anteceſſore menſe Decembris an. 1252. facilè potuit antea ſucceſſiſſe. Sanctitate conſpicuus vſque ad miracula; & cuius in antiquis monumentis tale extat elogium in Alcubacia. *Abbas hic fertur fuiſſe ſanctus, de quo celebrat alma Eborenſis Eccleſia.* Geſta viri, quo in cæleſtibus clariora, eò in terris occulta magis habentur: adeò, vt ne tempus, quo præfuit, nobis conſtet, aliquibus vnum tantum annum, imò vnum menſem, aliis 41. illi tribuentibus. Quippe in lapide ipſius ſepulchrali obiiſſe dicitur, Æra. 1291. quæ incidit in annum 1253. menſe Ianuario: quod ſi verum eſſet, vix vnum menſem tenuiſſe baculum poſſet. At in ſepulchro venerabilis Petri Alphonſi, cuius corpus ad ſacellum maius ipſe tranſtulit, viuere perhibetur Æra. 1331. quæ incidit in annum 1293. vt non minori, quàm quadraginta annorum interuallo, non ſolum diſtent ſententiæ, ſed inſcriptiones; concordandæ fortaſſis, aut ad paruum diſſidium reducendæ, ſi in propria S. Viri ſepultura Æram pro anno ſcriptam, quod Luſitanis frequens, exiſtimemus. Sed obſtant alia publica inſtrumenta, quæ anno 1277. ſucceſſiſſe iam Petrum teſtificantur. Mihi facilius inſcriptiones ipſas tranſcribere; reliqua aliis diſcutienda reſeruare. Petri Alphonſi inſcriptio ita habet.

HIC REQVIESCIT DOMINVS PETRVS ALPHONSVS, ALCOBACIÆ MONACHVS, FRATER DOMINI ALPHONSI, PRIMI REGIS PORTVGALIÆ, CVIVS LABORE, ET INDVSTRIA LOCVS ISTE CISTERCIENSI ORDINI FVIT DATVS; ÆRA M.C.LXXXV. QVO ANNO CEPIT REX ALPHONSVS SANTARENAM. QVEM DOMINVM PETRVM ALPHONSVM DE CLAVSTRO ALCOBACIÆ, VBI PRIVS FVERAT SEPVLTVS, DOMINICVS ABBAS TRANSTVLIT AD HVNC LOCVM IN DIE S. IOANNIS BAPTISTÆ. ÆRA M.CCC. XXXI.

Hæc ad Petri ſepulchrum ex Bernardo Brito. In B. vero Dominici Sarcophago pauciora ſcripta Brandaonius teſtificatur.

ÆRA. M.CC. XCI. VI KALEND. FEBRVARII, OBIIT DOMINICVS MARTINI. X. ABBAS ALCOBACIÆ.

Dominico an ſucceſſori, ſcribit Vrbanus IV. apud vrbem Veterem, 4 Kalend. Decemb.

Pontificatus

Pontificatus ann. 3. Chriſti. 1264. Memoratur Dominicus Martini in Martyrologio 4. die Auguſti, vnde ad 27. Ianuarij transferendus. Dominico, vt apparet, præſidente, legitur viſitaſſe Alcobaciam, & reliqua cœnobia Luſitaniæ Michaël Diacius, Vallisparadiſi in Caſtella Abbas XI. niſi tabulæ fallunt, cum Monachis tranſmiſſis ex Clarauallc; cuius rei inſtrumentum hodiéque extat in Tabulario Aroucæ ſub hoc initio. *Nos frat. Michael Diacius, Abbas Valliſparadiſi, &c.* Et concludit. *Datum ſub anno Domini 1257. tempore viſitationis, præſentibus Monachis Clarauallis, Ægidio, & Petro,* &c.

X I.

STEPHANVS I.

Stephanus, cognomento *Martini*, in catalogo Abbatum prætermiſſus, fortè quod, abdicatis infulis, mortuus non inter alios Abbates ſepultus fuerit. Regebat tamen Eccleſiam Alcobaciæ anno 1261. Quo tempore (incertum quam ob cauſam) ſimul Vlyſſiponenſem Eccleſiam adminiſtrabat: etenim in Comitiis Alphonſi Regis, Conimbricæ eo anno celebratis, poſt Epiſcopos immediatè ita ſubſcribit. *Stephanus, Abbas Alcobaciæ, Vicarius Vlixbonenſis in temporalibus, & ſpiritualibus, de mandato Domini Papæ.* Sacræ paginæ Cathedram, perpetuis temporibus legendam in Alcobacia, pro publica totius regni vtilitate (in quo nondum florebant ſtudia publica) inſtituit, dotauitque Æra 1307. quæ incidit in annum 1169. exemplo Regibus, quod ſtatim ſunt ſequuti. Eodem anno inuenitur nominatus Stephanus Abbas Alcobaciæ, & maior eleemoſynarius Domini Regis. Ei ſcribunt poſt annos adhuc ſex Gregorius Papa X. & Cardinalis Epiſcopus Tuſculanus: quorum præcepto Monaſterium Sanctimonialium ſub aduocatione Parentis Benedicti ad vrbem Eboram, inſtituendum, regendúmque ſuſcepit, litteris de his expeditis ſub hoc initio. *Frater Stephanus Abbas Alcobaciæ, & conuentus eiuſdem loci, &c. Datum Alcobaciæ 4 Idus Ianuarij Æra* 1313. Quæ incidit in annum 1275. Ceſſiſſe tamen breui poſtea, conuincitur, quando anno 1277 iam Petrum Nuñez habebat ſucceſſorem. Ipſe interim cum Rege Alphonſo manſit, deputatus illius confeſſionibus. Et anno 1279. moribundum abſoluit, cum prius ſe Eccleſiæ pariturum, nec quid detrectaturum promiſiſſet. Cuius inſtrumentum hodiéque extat in archiuiis Eccleſiæ Vlyſſipponenſis, ſub tali fine. *Facta ſunt hæc apud Vlixbonam in domibus dicti Domini Regis, die ſupradicta menſis Ianuarij, in Æra* 1317. *Qui præſentes fuerunt vocati à dicto Domino Rege: Domnus Stephanus, quondam Abbas Alcobaciæ, qui dictum Regem abſoluit, in dicto mortis articulo conſtitutum, &c.* Mox Rege mortuo priuatam vitam egit in Alcobacia: vbi tandem defunctus, in clauſtro iuxta ingreſſum Eccleſiæ ſepultus eſt, ſuppoſita lapidi inſcriptione.

ÆRA M.CCC.XXII. XV. KALENDAS OCTOBRIS, OBIIT DOMINVS STEPHANVS MARTINI, QVI ABBATIZAVIT IN ALCOBACIA ANNIS XXV. ET IX. MENSIBVS, ET VIXIT IN ORDINE LI. LAVDABILITER, ET HONESTE.

XII.

PETRVS III.

Cedenti Stephano *Petrus* ſubrogatur, cognomento *Nuñez*, non multo poſt: quippe anno 1277. cum Regi Alphonſo rebelli aduerſus Eccleſiam mandata Pontificia intimarentur, inter proceres alios teſtes aſſiſtunt. *Petrus Abbas Alcobaciæ.* & paucis interiectis. *Stephanus Martini, quondam Abbas Alcobaciæ, cum aliis duobus Monachis eiuſdem Monaſterij.* Quin idem Petrus ad inſtantiam Apoſtolici legati, geſtorum, tum ab ipſo, tum à Rege, perhibet teſtimonium; *apud Brandaonium lib.* 15. *cap.* 42. Et poſt biennium, eundem Regem Alphonſum, & iam, vt dicebamus pœnitentem, & abſolutum, ſepultura donauit in Alcobacia; vbi hodiéque ſepulchrum illius viſitur. Reliquit Alphonſus ædificando clauſtro Monaſterij Alcobaciæ tria millia marapetinorum auri, quæ tamen diu dilata, vt plerumque legata Regum ſolent, Petrus nihilominus aſſequutus eſt, protrahens præfecturam ſimul cum vita, vſque ad annum 1308. Quo Dionyſius Rex Alphonſi filius paternæ tandem voluntati obſequens ingens, & ſumptuoſum opus incepit 8. Idus Aprilis, vt habent tabulæ Eccleſiæ Alcobacienſis. Inde vſque ad annum 1311. quo menſe

 Septembris,

Septembris, in die Sanctorum Prothi, & Iacynthi ſub eodem Abbate finem dedit. Quo ipſo anno, cùm Prioratus vacaſſet menſibus ſex, notatum lego in antiquo manuſcripto. *Pridie nonas Decembr. Dominus Apparitius, vir in diuinis ſcripturis eximiè doctus, & pietate conſpicuus à ſupradicto Abbate, cunctis fauentibus, in Priorem Monaſterij fuit aſſumptus.* Cæterùm, quod attinet ad clauſtrum Alcobaciæ, alibi lego conſtructum à Dionyſio impoſita ſibi pœnitentia *quod quoſdam crimino ſos, ab Eccleſia extractos, occidi iuſſerit.*

XIII.

JOANNES I.

Ioannes cognomento *Martini*, ſub quo Dionyſius, Luſitaniæ Rex, ex bonis Templariorum militiam Ciſtercienſem inſtitui voluit, ſub fauſta Ieſu Chriſti aduocatione; & petiuit à Ioanne XXII. Pontifice Romano, obtinuítque: addita clauſula, ſeptima inter alias, quæ tam Magiſtrum, quàm Militiam vniuerſam Alcobacienſi Abbati ſubiiceret, in omnibus, & per omnia parituros in hunc tenorem. *In prædicto autem Ordine per nos, vt præmittitur, nouiter inſtituto, dilectus filius Abbas Monaſterij de Alcobaca Ciſtercienſis Ordinis, Vlixbonenſis Diœceſis; qui eſt, & erit pro tempore; viſitationis, & correctionis officium, tam in capite, quàm in membris, quoties expedierit, debeat exhibere: corrigens, & reformans in eo futuris temporibus, quæ correctionis, & reformationis auxilio indigere proſpexerit; quæcumque licet Ordinis Ciſtercienſi in Ordine Calatrauenſi; contradictores per cenſuram Eccleſiaſticam, appellatione poſtpoſita, compeſcendo, &c. Datum Auinionij, Idibus Martij, Pontificatus noſtri anno* 3. qui incidit in annum Chriſti 1318. Primus Magiſter Ægidius Martini, ex Magiſtro Auiſij promotus authoritate Ioannis XXII. In Alcobacia florebat Bartholomæus, inde in Epiſcopum Algarbiorum aſſumptus. *Ex lib. 1. donationum Alcobaciæ fol.* 45.

XIV.

VINCENTIVS.

Vincentius, cognomento *Gerardi*, vulgò *Gerardez*, Odiuelas, inſigne Monaſterium ſacrarum Virginum Vlyſſipponem iuxta, ſub ſancti Dionyſij aduocatione, à Rege Dionyſio fundatum, atque in ſuam, & coniugis Eliſabethæ ſepulturam electum, Alcobacia relicta, an. 1295. inſtrumento ſubſcribens, altius dolet: lenientibus tamen curam ſanctimonialibus, æquè ſub ſignis Ciſtercij militaturis. Et potuit credi Dionyſius in principio, non tam ſibi ſepulchrum fabricare, quàm Mariæ filiæ, ibidem Deo ſacrandæ, habitationem. Ab ipſo tamen Rege multa accepit, neque pauca ab Alphonſo ſucceſſore; quamuis & hic, poſthabita Alcobacia, atque S. Dionyſio de Odiuelas, Vlyſſippone vita, & regno defunctus, in cathedrali illius vrbis Eccleſia, vnà cum Regina Beatrice ſepultus fuerit. Vincentius ipſe cum Abbate Ceizæ primum lapidem ponere iubetur in Monaſterio Ciſtercienſium Virginum apud Almoſter an. 1335. Nec multo poſt legitur præſediſſe generali capitulo, vt vocant, militiæ Ieſu Chriſti, atque electioni Magiſtri celebrandæ; *ex libro Magiſtratuum, Luſit. & ex lib. Alcobac. fol.* 3.

XV.

MARTINVS III.

Martinus tertius, aliis quartus, fœlicior in hac parte ſub Rege Petro, quo Regnum ineunte, inſignem fœminam, ſubæqualem fortuna; ſed dotibus tum corporis, tum animi, nulli inferiorem, Agnetem dictam de Caſtro, nimium ſibi dilectam heu! quondam coniugem, ſed violenter occiſam (zelo, an inuidia, quis audeat iudicare?) Conimbrica Alcobaciam adduci vidit apparatu ſuperbo; vbi & ratificatis poſt mortem nuptiis, quas cum viuente dudum contraxiſſet, & diademate regni illi impoſito, in ſumptuoſo ſepulchro corpus locauit, an. 1357. cum decederet ibidem ſepeliendus. Multa, dum vixit, Monaſterio contulit, inter quæ viſitur hodie calix aureus confectus *ex armillis, & iocalibus einſdem Agnetis, pro cuius etiam anima donauit Monaſterio Villam de Paredes.* Moriens multa legauit, Martinum ſemper habens inter chariores, quem etiam teſtamenti executorem dicitur inter alios reliquiſſe. Ipſe Martinus excepit Regium funus in Alcobacia, an. 1367. Quo & Petrus extinctus, in ſepulchro, quod ſibi præparauerat Agnetem iuxta poſitus, præſtolatur extremum iudicij diem.

XVI.

XVI.

JOANNES II.

Ioannes, huius nominis ſecundus, dictus *Dornellas*, viſitator Generalis per Luſitaniam apud *Brandaonium lib.* 10.*cap.* 32. & Ferdinando Regi, cuius etiam eleemoſynarius maior inſcribitur, Petri filio, inter chariores habitus (quamuis in morte, poſthabita Alcobacia, ipſe inter Franciſcanos ad vrbem Sealabim: vxor Valliſoleti in Monaſterio S. Mariæ de Mercede, Redemptionis captiuorum, ſepulti fuerint) in prælio celebri ad Alzubarotam Regi Ioanni adhærens, ex oppidanis, Vaſſalitio iure ſubiectis Eccleſiæ Alcobacienſi mille milites duxit propriis expenſis, ſub ſignis Monaſterij militaturos, anno 1385. Tum multis ſpoliis ab eodem Rege donatus poſt partam victoriam, cuius ipſe Ioannes magna pars fuit, cùm inter milites plura diuiſiſſet, ad Alcobaciam illuſtriora teportauit, quæ hodiéque ſeruantur, & perſeuerant. Victoriam Luſitani nunc in Deiparam, nunc etiam in Bernardum Parentem referunt, cuius opem Rex Ioannes flagitauerit, & ipſo in prælio viſibiliter expertus ſit; integra adhuc memoria in libro veteri, Alcobaciæ ſeruato, in quo hæc inter alia ſcripta leguntur. *Hunc librum donauit Dominus Ioannes primus Rex huic Monaſterio de Alcobacia, crucémque argenteam, & criſtallinam; & alia pretioſa queque reperta in pupilione Regis Caſtellanorum, ſancto Bernardo, prout in conflictu vouerat, dedicauit: quo die, feſtiuitatem eius celebraturus, quintum, poſt victoriam, diem ad hanc domum peruenit: publicéque pro corona regni ſui iurauit, ſenſiſſe ſe miram diuini auxilij præſentiam, dum in maximo periculo poſitus D. Patris noſtri Bernardi nomen, & auxilium, imploraret: Et iuxta tentorium Regis Caſtellanorum vidiſſe baculum erectum in aere cum rubro paludamento. Donauit etiam ad ſeruitium huius Monaſterij multa alia vaſa ænea, & grandem calderam, &c.* Viſitur cacabus ingentis magnitudinis in clauſtro Monaſterij: nec de victoria, & ſpoliis dubium ſubeſt; ſed Mariam, aut Bernardum fauiſſe Ioanni, cum ius haud dubiè ſtaret pro aduerſario, non de facili audeam affirmare Viſuntur adhuc in archiuiis Alcobaciæ multa, neqne vnlgaria priuilegia, Monaſterio indulta à Rege Ioanne, cum tam ab hoc Abbate, quàm ab eius ſucceſſore gubernaretur. Ioanni Dornellas Domino ſuo, & amico ſcribit Archiepiſcopus Bracharenſis Laurentius, longam epiſtolam, ſuper victoria, ad Alzubarotam parta, quæ hodiéque Alcobaciæ perſeuerat. Dicitur & Ioannes Dornellas conſummaſſe arcem Alcobaciæ, ſatis munitam: *apud Bernard. Brit. hiſt. Ciſt. lib.* 3.*cap.* 22. atque alia feciſſe memoria digna. Viuebat anno 1393. Quo, cùm ipſe non poſſet perſonaliter, Ferdinando Abbati Superadi in regno Galleciæ, & Petro de Cella, Alcobacienſi Monacho, committit viſitanda Monaſteria Ciſtercienſia per Luſitaniam, quæ ipſius correctioni ſubiiciebantur.

XVII.

STEPHANVS II.

Stephanus, cognomento *Martini*, quem ab aliquibus cum vndecimo Abbate confundi video, & nimium commendari ſnb eius nomine. Sed neque illius notitia ſubeſt, nec quæ de ipſo dicuntur ſatis cum tempore valent concordari, quin temporis exigui Abbas probatur, ſi anteceſſorem ſucceſſori eius componas.

XVIII.

PETRVS IV.

Petrus, aliis *Marcus*, fotrè vtrumque anno 1395. ſcribit Ciſtercienſibus Abbatibus, ſubſcribitque. *Fr. Marcus Domn. Abbas Alcobacia, eleemoſynarius maior Domini Regis. inſtrument. Alcobac. fol.* 42. Quem item titulum iterum præponit chartæ viſitationis, quam anno 1403. fecit in ſancto Dionyſio ad Odiuellas, extátque in tabulario einſdem domus. Cætera ignota, ſicut & ſucceſſoris: quippe inuoluta Ciſtercienſis occaſus tenebris.

XIX.

XIX.

STEPHANVS III.

Stephanus de Guiat: quamuis in quodam manuſcripto Alcobacienſi, vitas, paſſionéſque Sanctorum Apoſtolorum continente, non Stephanus vocatur, ſed Ferdinandus, qui erat à Conſiliis Regis, & eleemoſynarius eius maior.

XX.

GVNDISALVVS.

Gundiſaluus, cuius mihi non alia notitia ſubeſt, niſi fortè ſit idem cum Ferdinando dicto *del Quintal*, qui anno 1425. 4. die Maij cum Petro, illuſtri Infante Portugaliæ, filio Ioannis I I. publicè tranſigit. Lego & in quodam Alcobaciæ manuſcripto Gundiſaluum, cognomento Cerreyta, Alcobaciæ Abbatem per hæc tempora.

XXI.

RODERICVS.

Rodericus, à Nicolao Papa V. creatus Viſitator Generalis per Luſitaniam, non ſolum Ciſtercienſium, ſed etiam Benedictinorum Monaſteriorum vtriuſque ſexus, idque ad inſtantiam Alphonſi V. Regis; quod munus ipſe, atque eius ſucceſſores pro tempore exiſtentes exequerentur. *Dilecto filio Abbati Monaſtery Alcobaciæ, Ciſtercienſis Ordinis Vlyſſipponenſis diœceſis, nunc & pro tempore exiſtenti; quæcumque Monaſteria, ſeu loca regularia, tam virorum, quàm mulierum, SS. Bernardi, & Benedicti, Ordinum exempta, & non exempta, in dicto regno conſiſtentia, viſitandi, & de quibuſuis exceſſibus inquirendi, puniendi, corrigendi; & vbi exceſſus, & demerita id exegerint, à quibuſuis officiis, & dignitatibus amouendi, conſuetudines, ſi quæ damnoſæ fuerint, reformandi, euellendi; atque alias vtiles, & ſtatuta noua plantandi, &c. Inuocato etiam, ſi opus fuerit, auxilio brachy ſæcularis, plenam, & liberam authoritate Apoſtolica concedimus facultatem. Datum 4. Kalendas Iuny Pontificatus noſtri anno 6. Incarnationis verò Dominicæ an.* 1452. eiuſdem, an ſucceſſoris tempore, nouo orbe in Oriente detecto, ſubactóque per milites militiæ Ieſu Chriſti, ſub Abbate Alcobaciæ, ad inſtantiam Infantis Henrici eius Magiſtri, & nepotis illius, Alphonſi Regis, Calixtus III. militiæ eidem indulget, vt in toto illo tractu tantam, & talem habeat poteſtatem, quantam in ſuo Cœnobio de Thomar (quod caput Ordinis eſt) habere dignoſcitur ſub data 4. Idus Ianuarij anno 1458.

XXII.

NICOLAVS.

Nicolaus, anno 1471. ita ſubſcribit. *Nicolao Don Abbad de Alcobaza Eſmoler mor Do Rey*, & an. 1473. addit. *Et viſitator omnium Monaſteriorum, tam Ciſtercienſium, quàm Benedictinorum vtriuſque ſexus authoritate Apoſtolica.* Sed nihilominus eùm eius viſitatio non ſatis vtilis ipſa experientia magiſtra comprobaretur, & iam vigeret in vicino Regno Caſtellæ obſeruantia Hiſpaniæ, quam Martinus de Vargas, Petræ Monachus, ante quinquaginta annos inchoauerat; ad inſtantiam Ioannis ſecundi, Luſitanorum Regis, inſignis pietate, & doctrina vir, Petrus dictus Serranus, ex Monaſterio Petræ adductus eſt, ann 1482. qui Alcobaciam, & alia Ciſtercienſia cœnobia, in regno Luſitaniæ reformaret.

XXIII.

ISIDORVS.

Nominatur eleemoſynarius maior Regis, & viſitator Monaſteriorum omnium vtriuſque ſexus, ſub regula S. Benedicti militantium, in inſtrumento 6. Kalend. Maij, an. 1488. Eius tempore, necnon conſilio, & auxilio, initium ſumpſit Ordo Sanctimonialium, in honorem immaculatæ Conceptionis ſub Ciſtercienſium legibus, per illuſtrem Virginem Beatricem de Sylua Luſitanam, anno 1489. Eidem ſcribit Ioannes II. Rex epiſtolam, inſcriptam

inſcriptam in hunc tenorem. *Ao venerable Padre Iſidoro, Don Abbade de Alcobaza, de meu conſello.* Conimbricæ 29. Auguſti, an 1491. viuebat anno 1504. Quo Rex Emanuel tunc recens inſtitutam Theologiæ cathedram Fratri Ioanni, cognomento Claro, Monacho Alcobacienſi, tanquam viro totius regni doctiſſimo, regendam tradit. Vlyſſippone 5. die Ianuarij 1504.

XXIV.

GEORGIVS I.

Senſit & commendatarum peſtem Alcobacia, & vigeſimum quartum in ordine Abbatem Georgium, ſacræ Romanæ Eccleſiæ Cardinalem, Luſitanum natione, dicitur habuiſſe commendatarium: nec quicquam aliud in ipſis Tabulis lego. *Dominus Georgius, Luſitaniæ Cardinalis commendatarius.* Et tamen per hæc tempora nullus omnino Georgius Cardinalis à Chaconio, aut Additionatoribus eius, commemoratur. Fuit ante plures annos Georgius quidam, natione Luſitanus, & Cardinalis, tituli S. Anaſtaſiæ à Fælice IV. aliàs Amædeo, Sabaudiæ Duce, Antipapa, creatus Baſileæ, anno 1440. Verum tam longa temporis intercapedine, nequaquam auſim eundem affirmare. Nec maior nobis de his rebus notitia, quàm Luſitanis, Alcobacienſibúſque Brito, & aliis, qui de eis confusè adeo ſcripſerunt, haberi potuit.

XXV.

GEORGIVS II.

Sequitur *Georgius* alius, dictus *de Melo*, qui non commendatarius, ſed ex Monachis electus fuiſſe putatur. Extat illius adhuc memoria duplex in Eccleſia Alcobaciæ, eius induſtria aucta, ornatáque, ann. 1514. altera in Monaſterio Sanctimonialium ad Vrbem Tauiram ſub inuocatione S. Mariæ de Pietate, ex annuis Franſciſcanorum Clauſtralium redditibus, cùm ſuæ regulæ obſeruantiam, & ſtrictiorem paupertatem profeſſi eſſent, primum pro Clariſſis conſtrui iuſſo, inde interuentu Epiſcopi Algarbienſis & propinquarum eius, ibidem ſacrandarum, Ciſtercienſibus tradito, ſub Abbatis Georgij & ſucceſſorum illius, viſitatione: & tertia tandem in alio Monaſterio Sanctimonialium ad oppidum *Portalegre*, quod ipſe conſtruxit, cum in Epiſcopum Guardiæ promotus eſſet, vbi ſepultus iacet ſuperbo tumulo.

XXVI.

ALPHONSVS.

Alphonſus ſequitur, Emanuelis Regis filius, S. R. E. Cardinalis, titulo S. Luciæ in ſeptifolio, vt habet Chaconius, creatus à Leone Papa X. anno 1517. Charitate in Alcobaciam Abbas, titulo Commendatarius, cuius ibidem extat talis memoria. *Anno Domini 1540. migrauit ab hac vita D. Dominus illuſtris Alphonſus Infans, filius Emmanuelis XIV. Regis Portugaliæ: qui cum Romæ Cardinalis fuiſſet tituli SS. Ioannis & Pauli, fuit Vlixbonenſis Archiepiſcopus, & Eborenſis perpetuus adminiſtrator: pariter & huius Cænobij commendatarius. Cuius anima requieſcat in pace, pro tot, tantíſque beneficiis, quæ Alcobacia ab eo ſuſcepit: nam chorus ſuo tempore initium ſumpſit, & finem ad vſque perductus eſt: necnon & domus ſacraria hæc, vulgo ſacriſtia, ſuis diebus fuit conſtructa; & calix aureus, mirificè elaboratus. Studia quoque litterarum ipſe introduxit, & infirmitorium fieri iuſſit.* Monaſterio de Coz, hactenus informi, & veluti precario viuenti, annuos redditus in futurum aſſignauit, anno 1532. nec multo poſt, anno ſcilicet 1534. impetrauit à Paulo Papa III. vt Monachi Alcobaciæ, qui 22. annum attigerint, omnes ordines maiores etiam Preſbyteratum, valeant ſuſcipere, non obſtantibus decretis in contrarium. Viſitatores ex Monaſterio Petræ Bernardum dela Fuente, & Thomam de Langa, non ſolum pro Alcobacia, & Ciſtercienſibus, ſed & pro Benedictinis Abbatiis reformandis, adduxit, an. 1536. Demum multa alia, memoria digna, fecit, quæ hodiéque perſeuerant in Alcobacia. Sub ipſo Gundiſaluus de Sylua, Prior Alcobaciæ, ſeptem libros vitæ S. P. Bernardi Luſitanos fecit ex Gallis, ad inſtantiam Monialium de Odiuellas, circa annum Chriſti 1541. Quos poſtea inclyta Regina Catharina, Philippi Pulchri, Hiſpaniarum Regis, filia Ioannis III. Luſitani vxor, & Bernardo, Ciſtercióque addictiſſima, in bonum publicum vulgari procurauit.

XXVII.

XXVII.

HENRICVS.

Henricus, Emanuelis Regis filius, Alphonſi, anteceſſoris ſui, frater, S. R. E. Cardinalis, tituli SS. quatuor Coronatorum, vt habet Chaconius, creatus à Leone Papa X. an. 1546. cum Alcobaciam in commendam accepiſſet à morte fratris. Eccleſiæ Bracharenſis gubernaculis præfectus; Eborenſis, ac deinde Vlyſſipponenſis Archiepiſcopus: ſub Iulio III. & Pio IV. Luſitaniæ Legatus, & Regis Sebaſtiani primum tutor, mox in Regno ſucceſſor. Sed inter tot, & tam ingentes curas, functionéſque, Alcobaciæ ſupra omnes alias deditus, vt charitate in noſtros, non ſolùm Regulares æquaret, ſed anteiret, Ciſtercienſia Cœnobia vtriuſque ſexus in Luſitaniæ Regnis conſiſtentia, ad congregationem redegit: &, quò longius abeſſent à commendis, per Abbates Triennales adminiſtrari, & iure filiationum prorſus extincto, Abbati Alcobacienſi ſubeſſe, veluti Generali congregationis, à Pontifice obtinuit, anno 1500. ſeptem capitula, vt vocant, celebrauit, in quibus ipſe præfuit: tribus per ſeipſum anno 1567. 1572. & 1576. Quatuor reliquis per ſuos Commiſſarios. Collegium in Conimbricenſi Academia, celebri in Luſitania, pro Monachis totius congregationis *proprijs ſumptibus* (ſic habent Bullæ Pontificis) *erigi, & ædificari curauit* an. 1550. Et poſt quinquennium, Monaſterium S. Pauli, ex cuius redditibus dotaretur, illi vniuit. Illuſtrium ſororum, Taraſiæ, Sanctiæque, creſcentibus miraculis, canonizationem, vt vocant, ſolicitauit, de quo plures hodiéque eius extant epiſtolæ. Cùm Ioannem III. Luſitaniæ Regem, etſi in aliis propitium, tamen in abdicanda præſentatione Abbatis Alcobaciæ (quæ dignitas ſupra Epiſcopales ambiebatur) durum experiretur, diuiſit redditus poteſtatéſque: vt ſæcularia omnia, vrbes, portus maritimi & ſimilia, aliáque cum parte redditiuum, quæ ad duodecim millia aureorum ſummam pertingit; commendatario: Eccleſiaſtica, ſpiritualiáque, cum multo adhuc maiori redditiuum parte, Conuentui cederent, per Conuentualem Abbatem adminiſtranda. Implenda ex tunc Bernardi prophetia, quam ante quadringentos annos prædixerat, in diuiſione redditiuum Alcobaciæ, diuidendam à Luſitanis Coronam regni. Quippe ipſo Henrico, poſt Sebaſtiani mortem ſuccedente in regno, neque diu ſuperſtite, ad Philippum II. Hiſpaniæ Regem, indéque ad eius tranſiit ſucceſſores. Perlata fuit ad Henricum mors nepotis, atque ipſius in regnum eius ſucceſſio, Alcobaciæ exiſtentem an. 1578. Inde coronam accepit Vlyſſippone pluſquàm ſeptuagenarius, eóque breui in ſolio permanſurus. Vixit tamen biennio Rex, & Abbas, neque ideo minus Abbas, quia ſimul Rex. Sequenti anno 1579. Alcobaciæ Capitulum celebrauit, cui cum integrè aſſiſtere non poſſet, inſignem pietate virum pro ſe ſubſtituit, fratrem Guillelmum, dictum à Paſſione, cui omnes vices ſuas ſubdelegauit: in quo Capitulo, cum S. Pauli redditus Collegio Conimbricenſi non ſufficerent, Abbatia de Stella illi vnita, dotem eius adauxit, dum tertia adhuc Abbatia de Tomaraes eidem ſuſtentando deputabatur. Obiit Henricus anno 1580. ex quo cœpere Abbates triennales, per ſuffragia eligendi congregationis. Sub Henrico floruit Franciſcus cognomento Machado, Doctor Sorbonicus ex Monacho Alcobaciæ Abbas Tomarienſis cuius duo volumina extare contra Iudæos didici ex manuſcriptis Alcobacienſibus. Leguntur & quædam alia eius opuſcula, apud Bernardum Britum, quorum Henriquez, & alij meminere.

ABBATES TRIENNALES.

I.

LAVRENTIVS.

Laurentius ab Spiritu ſancto, ex Triennalibus primus, electus an. 1580 ſacræ Theologiæ Doctor, *apud Britum lib 3. cap.* 12. & dignus, qui fundandæ nouæ fabricæ primus lapis ab aliis deſignaretur. Decretum fuit, vt Abbates generales alternis vicibus ex Alcobacia, & ex reliquis Cœnobiis eligerentur.

XI.

II.

GERARDVS I.

Gerardus, dictus *De Rego*, electus anno 1583. vir æquè pollens zelo, prudentiáque; ſed qui terminum vitæ habuit prius, quàm muneris, intra biennium extinctus, non ſine lachrymis totius congregationis. Bernardus Britus Raphaelem à ſancta Cruce ſede vacante res adminiſtraſſe prodit.

III.

BERNARDVS I.

Bernardus, dictus *de ſancta Maria*, electus anno 1585. ſub ipſo floruit eximiæ pietatis; nec contemnendæ eruditionis vir, Chriſtophorus à Viſitatione: qui ſuper verbis, quæ legitur loquuta Maria Virgo, elegans ſatis volumen publicauit, cuius Poſſeuinus, & alij meminere.

IV.

GVILLELMVS.

Guillelmus, dictus *à Paſſione*, electus anno 1588. quem anno 1579. Capitulo Generali; ſub Henrico iam Rege, celebrato, præfuiſſe diximus. Philippo II. Luſitaniæ Regi charus, atque eius deſignatione, atque Apoſtolica authoritate viſitator, vt aiunt, Franciſcanorum, quos tertij Ordinis vocant in Luſitania: *apud Britum vbi ſuprà.*

V.

GERARDVS II.

Gerardus, dictus *à Plagis*, ſacræ Theologiæ Doctor, electus anno 1591. cuius tempore, à Philippo II. miſſi ex Caſtella inſignes viri Petrus de Villalobos Hortenſis, qui poſtea Generalis Caſtellæ fuit, & Lupus Legionenſis Vallis-paradiſi, Alcobaciam, & vniuerſam Luſitaniæ congregationem authoritate Apoſtolica viſitarunt. Impetrauit à Clemente VIII. aureas litteras (atque, ô vtinàm, ab omnibus ſeruandas!) ne quis per ſe, vel per interpoſitam perſonam, directè, aut indirectè, ſibi vel aliis, ſolicitet ſuffragia, quouis prætextû, pro capeſcendis Ordinis functionibus, ſub pœna excommunicationis, ipſo facto incurrendæ, ſoli Pontifici reſeruata abſolutione.

VI.

FRANCISCVS.

Franciſcus, dictus *à ſancta Clara*, electus anno 1594.

VII.

Laurentius ab Spiritu ſancto, qui primus Triennalis; eum Alcobaciæ, & totius Congregationis præfecturam ſortitus fuerat, iterum electus an. 1597. Præfuit electioni eius atque capitulo Illuſtriſſimus Epiſcopus Conimbricenſis: & tantæ congregationis Zelum, doctrinamque, ac pietatem cum laude celebrauit. Inquiſitionem ſuper miraculis ſanctarum Sanctiæ, & Taraſiæ diligenter fieri iuſſit, & multa comprobauit. *apud Brandaon. lib.* 15. *Monarch. Luſit. cap.* 10.

VIII.

ALPHONSVS.

Alphonſus, dictus *à Cruce*, electus an. 1600.

IX.

PLACIDVS.

Placidus, dictus *à Spiritu Sancto*, electus anno 1603.

X.

ADEO-DATVS.

Adeo-Datus, dictus *ab Aſſumptione*, vir pius, ac feruens zelo Religionis, electus anno 1606 ſequenti 1607. Conimbricæ capitulum congregat in Collegio Conimbricenſi, deputaturus domum, in qua regula Parentis Benedicti cum Ciſtercij obſeruantiis ad amuſſim obſeruaretur. Et deſignatum Ceizæ Monaſterium, quod tamen iterum anno ſubſequenti in Manzanariam, vulgò *Mazeradam*, tranſlatum lego; nec conſtat, quem euentum res habuerit, hac tempeſtate exequi difficilior, quàm imperari.

XI.

ANTONIVS.

Antonius, dictus *à Conceptione*, electus anno 1609. Florebant hoc tempore ex Alcobacia duo inſignes Doctores inter complures, Bernardus Brito, Philippi III. Regis in regnis Luſitaniæ Archi-Hiſtoriographus, qui duos Tomos Monarchiæ Luſitanæ, à Luſitanis in admiratione habitos: effigies Regum Luſitaniæ, Chronicon Ciſtercienſe, libros ſex, lingua vulgari; Latinâ, Commentaria in Michæam Prophetam: & alia æquè erudita publicauit; & Franciſcus Carreyro, ſacræ Theologiæ in Academia Conimbricenſi publicus Anteceſſor, qui, vel docente ibidem Franciſco Suarez (noſtri ſæculi oraculo) inter primarios meruit numerari.

XII.

GEORGIVS.

Georgius, dictus *à Sanctis*, electus an. 1612. Cuius tempore inſignes haud dubiè viri, Ludouicus Bernaldo de Quiros, obſeruantiæ Hiſpanæ iam tunc Generalis emeritus, & in Salmanticenſi Academia Sacrorum Bibliorum publicus Anteceſſor: & Michaël de Sada, tunc Salmantini Collegij Abbas, mox Oliuæ perpetuus, ex Catholici Regis præſentatione: Luſitanam prouinciam viſitarunt; celebrato capitulo Conimbricæ, anno 1614. & multis in eo ſalubriter diſpoſitis ad incrementum illius congregationis. Georgius porrò cum multa diligentia ſuper miraculis ſanctarum Sanctiæ, Taraſiæque ſub venerabili Laurentio *à Spiritu Sancto*, cui fuerat à ſecretis, inquiſiuiſſet; ipſe rerum potitus, maiori cura inquiſitionem eandem continuauit; multa per ſe, per Frat. Antonium à Conceptione, qui tunc Conimbricenſi Collegio præerat, (poſt Luſitanæ congregationis Generalem) & per Fratr. Bernardum Britum, multa comprobans, quorum tranſſumptum habuiſſe ſe teſtatur Antonius Brandaonius, lib. 15. Monarch. Luſit. cap. 10.

XIII.

GREGORIVS.

Gregorius, dictus *de Caruallo*, electus an. 1615. præſidente electioni, atque capitulo, legato Apoſtolico, quem Luſitani Collectorem vulgò appellant. Quo tempore ædificari cœpit ſuperba fabrica apud Vlyſſipponem, regni caput, ſub aduocatione S. Mariæ exulis, fugientis in Ægyptum, vulgò *del Deſtierro*, quæſtibus totius congregationis: & impoſita Eccleſiæ temporariæ, dum permanſura ſurgat, imago Deiparæ, quæ, tum ſuæ familiæ, tum Regiæ vrbis feruenti deuotioni velut congratulans, miraculis frequentibus clareſcit, quæ in dies, dum populi deuotionem accendunt multiplicantur.

XIV.

REMIGIVS.

Remigius ab Aſſumptione, ſacræ Theologiæ Doctor, electus an. 1618. Quo & tranſlatio Parentis Bernardi à Clara-Valle in Auenionem, à Luſitanis authoribus recepta; ſed ignorata Gallis, noſtriſque, celebrari iubetur, 17 die menſis Maij, eius an anteceſſoris tempore, Beatiſſimæ Reginæ, Monialiſque ad Lourbanum Taraſiæ (ſicut & Sanctiæ ſororis) detectum ſepulchrum, poſt 400. annos, integrum corpus, fragrans, viuidúmque, gloriam animæ ſanctæ præſetulit.

XV.

ARSENIVS.

Arſenius, dictus *à Paſſione*, electus an. 1621.

XVI.

XVI.

DOMINICVS.

Dominicus, dictus *de Cabral*, electus anno 1624.

XVII.

FOELICIANVS.

Fœlicianus, dictus *Coëllo*, Doctor Theologus, electus anno 1627. Florebat Antonius Brandaonius, Doctor Theologus, Philippi IV. in regnis Luſitanæ Archi-Hiſtoriographus, qui duos tomos Monarchiæ Luſitaniæ, plena fide, & induſtria, Bernardum Britum ſequens, publicauit: Abbas ſanctæ Mariæ Vlyſſipponenſis, mox Alcobacienſis, & totius congregationis.

XVIII.

BERNARDVS II.

Bernardus cognomento *Atayde*, electus anno 1630. Neque vltra annum electioni ſuæ ſuperſtes, longiori licet imperio dignus eſſet, ſucceſſorem accepit Stephanum Mimoſſum.

XIX.

STEPHANVS.

Stephanus Mimoſſus, qui anno 1533. quo nos res Alcobaciæ luſtratum miſimus prudentiſſimè, ſanctiſſiméque, vt accepimus, congregationis, & Alcobaciæ res adminiſtrabat.

Explicit ſeries Abbatum Alcobaciæ.

SERIES ABBATVM ECCLESIÆ REGALIS SANCTÆ MARIÆ DE HORTA.

I.

RADVLPHVS.

EX Eccleſia Berdonarum de linea Morimundi (Sancto Patre Bernardo adhuc ſuperſtite, & duobus Raynaldis præſidentibus, altero Ciſtercij, Bernardi filio, altero Morimundi, ſecundùm carnem Tulleoſis Comitis fratre) ad Hiſpaniam cum Conuentu ſuo tranſmiſſus, locum de Cantabros in finibus Caſtellæ, ab Imperatore Alphonſo dono accepit Æra 1189. ſalutis anno 1151. Hortam ad quinque millia paſſuum diſtantem emit (pretio, vt creditur ab Imperatore accepto) an. 1152. quo & Monaſterium, atque vtramque poſſeſſionem ab Eugenio III. confirmari, & ſub protectione Apoſtolicæ Sedis recipi impetrat. Obiit circa annum 1156. opinione Sanctitatis illuſtris, ac Menologio Ciſtercienſi adſcriptus ad 27. diem menſis Iunij.

II.

BLASIVS (aliàs Belaſcus.)

Electus anno 1156. Poſt biennium 1158. defuncto Imperatore, confirmationem loci, bonorúmque, ab eius filio Sanctio, & quædam alia ſuis indulta impetrat menſe Februario: intra bimeſtre, offerente Sanctia matre, S. Martinum ad habitum admittit; & cum eo pinguem hæreditatem, dictam *de Boñtzes*, ad tres leucas diſtantem à Monaſterio. Quibus incrementis auctus, atque importunitatē loci conſiderans, Conuentum transfert de Cantabos in Hortam anno vt creditur, 1162. Ei ſcribit Alexander Papa III. multa Hortæ indulgens Datis Senonis 7. Kalend. Octob. an. 1164. Demùm plenus dierum ſanctè obdormit eodem anno. Menologio adſcriptus ad 25. diem menſis Martij.

I I I.

S. MARTINVS I.

In Cantabos admiſſus,Hortæ eligitur an 1164. Biennio poſt 1166. Monaſterium intra fines Caſtellæ ſitum, atque à Caſtellæ Regibus fundatum, ſub protectione nihilominus Regum Aragonẽſium ſuſcipit, & multa ab eis priuilegia impetrat. Sequenti 1167. filiorum numero auctus, Arandelam, opportunum ſatis locum, nouæ Eccleſiæ fundandæ, de manu Hermeſendis, Amalrici, Narbonæ Ducis. filiæ, hæredíſque; atque viri Amalrici, Molinæ Comitis, cum ſponſione pretij; ad conſtructionem domus acceptat: & multas alias aliorum donationes ex Regnis Aragonum, Nauarræ, Caſtellæque; ea ſolùm petita conditione, vt Hortæ inter Sanctos, qui ibidem morabantur, ſepelirentur. Amalrici Hermeſendis prædictæ viri corpus, ante annum defuncti, Hortæ deponit; aut transferendum in nouum Monaſterium, ſi conſtruatur, aut ibidem cum coniuge manſurum. Sequenti anno 1158. Cum Ioanne Epiſcopo, & Capitulo Oxomenſi componit ſuper decimis de Boñizes, & Clerico ab Abbate ibi inſtituendo. Nec multò poſt, anno 1169. confirmationem tranſlationis domus, per Blaſium factæ. ab Alphonſo, Caſtellæ Rege, Imperatoris nepote, firmari, atque terminos Hortæ præſcribi, & Regio priuilegio muniri facit. Hermeſendis donationem *de Arandela*, quod filiis inconſultis facta eſſet, fortaſſe minùs firmam, ab Amalrico, Petróque Comitibus, illo Narbonæ, hoc Molinæ (quæ hodie ditiones in Reges Franciæ, & Hiſpaniæ tranſiere) confirmat, an. 1172. Quo & ab Alphonſo illuſtri Caſtellæ Rege, poſſeſſione opima *de Eſteuilla*, donatur. Sequenti verò 1173. ab eodem Comite Petro medietate Salinarum de *Terceguela* propè Molinam: & poſt biennium 1175 integro puteo ſalinarum ad Auguſtobrigam, vulgo *Medina Cæli*, ab Alphonſo, Caſtellæ Rege; quarta parte conceſſa menſe Maio, reliquis tribus Iulio ſubſeqoenti. Quo ipſo anno, exemptionem decimarum de eiſdem Salinis à Ioſcelino Epiſcopo, & capitulo Seguntinæ Eccleſiæ obtinet; & ſuper decimis frugum, & vinearum cum eiſdem componit, tribus maraperinis conſtitutis, ab Horta perſoluendis per annos ſingulos in die S. Martini; quos vſque hodie Seguntina Eccleſia percipit Eodem anno S. Martini frater Munius Sanctius ſummam auri, nec modicam; & viceſimam partem bonorum omnium, quæ ſiue in bello ab hoſtibus, ſiue in pace, largitate Alphonſi Regis acquireret, in fabricam dormitorij largitus eſt, quæ inde ſumptuoſa ſurgere potuit. Subſcribunt autem chartis circa hunc annum Bonus homo Prior, Vitalis Supprior, Arnaldus Maior domus, Armenius Cellerarius, Saturninus Sacriſta, & Senior Cantor. Anno 1176. legitur compoſuiſſe cum vrbe Soria (Antiquis Numantia) ſuper qnibuſdam obortis quæſtionibus: atque ab Alphonſo Rege exemptionem omnimodam tam pro paſcendis gregibos, quàm pro aſportandis quibúſque neceſſariis, vendendiſque, aut emendis, Hortæ impetrat. Sequenti anno 1179. Alphonſus Rex, Aleonoráque Regina, Hortam adeuntes, nouæ fabricæ effoſſis fundamentis, primum lapidem cum Abbate Martino ponunt; largita inſuper pingui dotatione pro complemento operis; & Regia, tum pietate tum largitione, inſtrumento firmatis, ſub hoc initio. *Ego Alphonſus, Dei gratia, Rex Caſtella, & Toleti, &c. vnà cum vxore mea Aleonor Regina, facio Monaſterium ſancta Maria de Horta, & pono primum lapidem in fundamento, & Abbas Martinus mecum: & vt hoc Monaſterium pleniſſimè compleatur, dono, & concedo, &c. Facta charta apud Hortam Æra* 1217. *anno* 3. *ex quo idem ſereniſſimus Rex Alphonſus Concham cepit.* Eodem anno Martini frater Munius ex acquiſitis in prælio iuxta Valeriam (quæ & ipſa ab Alphonſo Concha dicitur) poſſeſſionem opimam fratri dedit, *de Albaladejo* dictam, iuxta factam Cœnobio promiſſionem. Nec multò pòſt, anno nimirum 1180. Alphonſum, inclytum Aragonenſium Regem, venientem ad Hortam, atque in capituli medio conſtitutum, in fratrem primùm; mox ab ab eo priuilegia noua ſuſcipit, Biennio elapſo, an. 1182. decimarum exemptionem, compoſitionémque, ſub Ioſcelino indultam, ab Alderico illius ſucceſſore, atque vniuerſo Seguntino Clero confirmat. Tum poſt triennium, 1185. ipſius matre Sanctia adhuc viuente, quaſi patum ex Patre, patum à fratre Munio, Horta accepiſſet, maternam hæreditatem diuidi curat; quæ partita inter fratres, nobile pagum, *de Albalate* dictum, poſſeſſionibus Hortæ ſuperaddidit; confirmante eodem anno partitionem Capitulo Oxomenſi (incertum quam ob cauſam) nec multò pòſt Alphonſo, Caſtellæ Rege. Quo item anno vtrique Alphonſo charus, atque æquè vtrique regno glorioſus, in Epiſcopum Seguntinum promotus eſt, communi omnium, ad quos electio pertinebat, acclamatione.

MARTINVS EPISCOPVS SEGVNTINVS.

Sacratum Rex Alphonſus inter charlores, & primos regni habuit, quo præ aliis frequenter vteretur. Eius interuentione multa noſtris; ſed Quintanaſuarenſibus præcipuè, atque Ouilenſibus, fertur indulſiſſe. Conſtruendo Huelguenſi Monaſterio (Regiæ potentiæ oſtento in vrbe Regia) ab ipſo præfectus anno 1187. ſacrarum Virginum Monarchiam in eo fundat, Ciſtercij per omnia æmulam: & capitulo prouinciali Sanctimonialium (fortè primo in orbe) ibidem celebrato aſſiſtit anno 1189. Quo item anno à Clemente Papa III. aduerſus Clericorum percuſſores indultum impetrat: quod poſt corpori iuris inſertum eſt in cap. *Peruenit.* 2. de Teſtibus cogendis. Eodémque inſignis virago Sanctia, eiuſdem mater è viuis exceſſit: Hortæ ab ipſo ſepulta in cæmeterio retro altare maius, cum Pater ad ſanctum Dominicum Silanum conditus eſſet Biennium poſt 1191. inter Seguntinam, Ouilenſémque Eccleſias, acriter litigantes, pacificè componit: & multa eidem Monaſterio donat. Demum anno 1194 ingenti donatione præmiſſa loci *de Algondron*, exuens Pontificem, reuertitur, in Hortam, parentaturus matri, & vitæ reliquum in quiete peracturus.

MARTINVS EXEPISCOPVS.

Superuixit abdicationi ſuæ Martinus annos 19. exteris admirandus, & reuerendus; Hortenſibus imitandus magis, amandúſque, quem ſibi in vitæ, morúmque exemplar, & virtutum ſubſidium omnes proponerent. Anno 1197. à Petro Aragonenſi, recens rerum potito, viſitatur; ab Alphonſo Caſtellæ longè frequentiùs: ſed frequentiſſimè à Roderico Ximenio, mox Toletano Præſule, & iam tunc ſpecimen futuræ dignitatis præſeferente: qui Martinum, vt Patrem, vt Magiſtrum, & propter eum Hortam, Hortenséſque, ab ipſis rudimentis proſequebatur. Anno 1206. Munionem, ſiue Munium fratrem Hortæ condidit. Et tandem ipſe poſt alios ſeptem annos, dum ex Ouila ad Hortam reuerteretur, media via deceſſit, ſequutis ſignis, quæ ſtatim eius gloriam manifeſtarunt. Corpus ad Hortam cum lachrymis deductum, atque in maiori ſacello, veluti corpus Sancti, ſepultum eſt iuxta aram maximam: vbi ab anno 1213. vſque ad 1560. per 348. integros manſit Cæterùm prædicto anno 1560. creſcente ex ſignis filiorum deuotione, reſeratum ſepulchrum, & corpus incorruptum inuentum, fragránſque, ſed acephalum tamen, in loco eleuatiori eſt collocatum, ad latus Epiſtolæ, in quo hodie perſeuerat. Caput miniſterio Angelorum à multo tempore ad Seguntiam delatum, vt magni Sacerdotis, qui ad illam Eccleſiam pertineret, traditio eſt; ipſa inuentione corporis acephali altius radicata eunctorum animis. Et Seguntiæ celebratur feſtum illius Pontificis, cuius caput obſeruant, ad diem 5. Maij; qua etiam in Martyrologio Romano commemoratur: nec facilè aſſignatur alius Sacerdos, cui caput illud poſſit adaptari. Redeo ad Abbates.

IV.

ARMENIVS.

S. Martinum in Epiſcopum promotum excepit *Armenius* anno 1185. ille nimirum, qui ſub Martino Cellerarium agebat. Ei ſcribit Clemens Papa III. Laterani 7. Idus Iulij an. 1188 atque inter cæteras poſſeſſiones Hortæ confirmat. *Boñizes, & Albalate cum pertinentiis ſuis, ſicut venerabilis frater noſter Martinus, quondam Abbas veſter, de patrimonio ſuo eidem Monaſterio noſcitur contuliſſe.* Tum omnia, & ſingula conceſſa Ciſtercienſibus, ſpecialiter, & expreſsè, Hortæ indulget. Nec diſſimiliter Celeſtinus III. ad eundem Armenium, datis Laterani, nonis Nouembris, anno 1191. Eius tempore, ſancti Martini mater, Hortæ ſepulta, & confirmata donatio Munionis fratris ad vrbem Valeriam, priuilegio Alphonſi, Regis Caſtellæ: vtrumque ad annum 118.. Demum plenus diebus, nec vacuus meritis ad Patres ſuos apponitur. an. 1192 vt creditur. Sepultus in Capitulo: ſed ſine vlla notitia ſepulturæ; ſicut neque anteceſſorum, præter Martinum.

V.

GERARDVS.

Gerardus, ſequitur trium tantùm annorum Abbas: neque alia re illuſtris, niſi quod anno 1194. Sanctum Martinum abdicatis infulis, &, quam tradiderat Cœnobio, poſſeſſio-

nem, dictam *de Algondron*, reuerenter, gratantérque ſuſcepit. Curauítque confirmari partitionem, ipſum inter, & fratres ſuos factam, Regio Alphonſi diplomate. Facta charta apud Agredam Æra 1233. quæ incidit in annum 1195. quo & Gerardus ipſe migraſſe creditur.

V I.

S E M E N V S, ſiue, *E G I M E N V S.*

Illuſtrior *Semenus*, ſiue, *Egimenus*, notiórque, electus anno 1196. Quo & cum Garſia Epiſcopo, & Capitulo Turiaſonenſi componit ſuper decimis: ídque ad inſtantiam Alphonſi Aragonenſis, cum morti appropinquaret, affectuoſiſſimè commendantis Garſiæ Hortam. Ampliſſima exemptio conceſſa eſt pro vno marapetino, annuatim in die omnium Sanctorum perſoluendo. Sequenti anno 1197. à Petro, nouo Aragonenſium Rege, cognomento Catholico, viſitatus, rogatúſque eundem in familiarem, & fratrem Hortæ ſuſcipit, expedito inſtrumento ſub his verbis. *Notum ſit omnibus, qualiter ego Petrus Rex, &c. veniens ad Monaſterium de Horta, ab Abbate Egemenio, & cunctis fratribus, in eorum ſocietatem, & participationem, in Capitulo eorum receptus ſum, tam ego, quàm omnis generatio mea, per ſæcula cuncta, &c.* Biennio poſt 1199. quæ tunc non aduenisſet, Regina Sanctia, Hortam & ipſa viſitat, occurrentibus illi Caſtellæ Regibus cum omni ſua curia; quod hodiéque teſtatur priuilegium, Semeno ipſi indultum, vetera nouis cumulans: *Facta charta in Monaſterio de Horta Æra 1237. ea die, qua ego ſupradictus Rex Alphonſus, & filius meus Fernandus, & vxor mea Eleonor, & Domina Sanctia, Aragonenſium Regina, inſimul fuimus in prædicto Monaſterio.* Sequenti anno Chriſti 1200. conſummato fortaſſis dormitorio, vel aliàs conſummãdo Regiis expenſis, quo ſe Munioni gratum exhiberet, hæreditatis acceptæ iuxta Valeriam fructus ſponte obſtringit donatoribus, quandiu viuant ab ipſis poſſidendos. Eodem anno, quibuſdam ſuper dubiis cum B. Verolæ Abbate componit: ſequentíque à Claro Hiſpaniæ lumine, Roderico Ximenio, promiſſionem acceptat, inſtrumento, firmatam, quod Hortæ & non alibi, etiam ſi eum epiſcopari contingat, ſepeliretur. Et ſubſequenti 1202. illuſtrem Comitem, Petrum Manriquium, à quo tot, ac tanta cœnobium accepiſſet, cum nouum aliud apud Arandelam non fundaretur, Hortæ ſepelit: vbi & iacet cum vxore ſua Sanctia, Garſiæ, Regis Nauarræ, filia. & Roderici cognomento *Cidis*, nepte, inciſo lapidi epitaphio breui, quod Petrum memorat.

LVX PATRIÆ, CLYPEVS POPVLI, GLADIVSQVE MALORVM
SVB PETRA PETRVS TEGITVR COMES INCLYTVS ISTA.
OBIIT IV. IDVS IVNII ÆRA M. CC.XL.

Vixiſſe creditur Semenus anno altero: & tandem 1203. à fundatione Hortæ 52. ſuæ præfecturæ 8. nondum completo, præſentem vitam cum morte commutaſſe.

V I I.

B E R N A R D V S I.

Bernardus huius nominis primus ſubrogatur Semeno, anno 1203. Fælici præfectura functus magna ex parte, cui Martini, per decennium ferè ſuperſtitis, neque exempla deeſſent, neque conſilia. Anno 1206. eiuſdem ſancti fratrem Munium ſepelit. Multa obtinuit ab vtrinſque Regni principibus, Alphonſo, Petróque: quin à Iacobo Magno, Petri filio: atque (ipſo in puerili adhuc ætate nondum maturo ſceptris) à Ferdinando patruo, ex Monacho Ciſtercienſi Populetano, tutore nepotis, atque totius Regni procuratore. Bernardi præfecturam (dum funeſtat) illuſtrat, & coronat ſancti Martini mors, Hortenſium omnium Patris, atque cunctorum incrementorum Hortæ originis, qui ex hac vita fæliciter migrauit anno, vt diximus, 1213. quo & miraculis cœpit coruſcare. Sequenti anno Alphonſi fundatoris Regis mors Hortenſibus præ aliis acerba fuit: deſtitutis clariſſimo patrono, potentiſſimóque, neque ditandis exuuiis illius corporis. Credendus tamen Bernardus adiiſſe Burgos, & procuraſſe funus: quod nec ſi viueret Martinus, omiſiſſet. Bernardus ipſe protraxiſſe vitam creditur ad annum 1217.

VIII.

VIII.

GVNDISALVVS.

Gundiſaluus (qui & *Ioannes* in aliis inſtrumentis nominatur,vt credam facilè Ioannem Gundiſalui iuxta morem Hiſpaniæ dictum fuiſſe)ſubrogatur Bernardo,anno 12.7. Cuius tempore Comes alius Petrus Manrique, præcedentis propinquus, imperrara ab enormis magnitudinis, neque inæqualis roboris Saraceno, victoria (Zafra viro nomen) ad ſanctæ Virginis Hortenſis inuocarionem;cum multa Monaſterio contuliſſet,inter quæ turrim celebrem,Sarraceni illius olim, quæ hodie vulgò *del Monge*, nuncupatur: randem defunctus,Hortæ ſepelitur anno 1232.conſepulta vxore poſt annos aliquot: ſed iuſſa inde amoueri per Alphonſum,quod, poſt mortem mariti minus caſtè vixiſſe credita eſſet. Et paruit vacuum ſepulchrum per multos annos, quoad vſque Carolus V. Imperator, cum Hortam aduenïſſet,reduci iuſſit,quaſi iam ſatis pœnitenriæ darum: & ſeparata à viro publica nota vltra trecentos annos,aut purgaſſet infamiam,aut vel conuicta peccatum luiſſe poſſet. Eodem anno, Monaſterio obligaro pro multis debitis, à Venetabili D Epiſcopo Placentino, florenos mille accepit, tradita interim ad Valeriam vrbem Grangia dicta *de Albaladejo*, ipſius vſui ceſſura quandiu viueret; inſtrumento confecto Hortæ in die S.P.Benedicti an. 1223. & confirmato per Abbatem Berdonarum triennio poſt, cum idem Abbas Hortam authoritate paterna viſitaret. Curauit confirmari priuilegia à Ferdinando, cognomento Sancto, Caſtellæ Rege, & noua quædam ab eo etiam obtinuit an 1225. Demum,cum decem annis præfuiſſet,obiiſſe creditur an. 1227. vltra quem nulla extat eius memoria.

IX.

BERNARDVS II.

Bernardus, huius nominis ſecundus, electus anno 1227. & longa præfectura vſus fœliciter,intra quadraginta annos, quibus præfuiſſe legitur(quantumuis & hoc aliqualiter ſuſpectum, interpolante Petro, qui anno 1243. commemoratur) Hortenſem Eccleſiam eximiè dilatauit. Rodericum Ximenium, iam dudum Toletanum Archiepiſcopum, Hiſpaniæ Primatem habuit inter chariſſimos, à quo & antiquum Cœnobium Bonifontis, Canonicorum Regularium olim, ex tunc tradendum Ciſtercienſibus Virginibus ſub Abbate Hortenſi, à iuriſdictione diœceſani exemptum,atque interuentu Reginæ Berengariæ Regium effectum; anno 1241.per manum Abbatis Morimundi,& iterum 1243.per Sanctiam Comitiſſam i Bliecos iuxta Boñizes inſigne pagum, cum aula permagnifica, anno 1244. atque eius interuentu ſequenti anno decimationes eiuſdem loci,liberas; mox ipſo Præſule in fata concedente, quod maius cunctis, ſanctum eius corpus, quod dicitur miraculis claruiſſe; & Bibliothecam, refertam pluribus libris, cum ipſo ſuæ prototypo hiſtoriæ, propria manu exarato, anno 1247.cum aliis duorum Martyrum corporibus, quæ ab vrbe adduxerat, accepit: accepturus & plura, ſi, præter ſe, præter libros, præter Sanctos, præter Eccleſias,præter poſſeſſiones, aliud habuiſſet ille,quod poſſet tradere. Roderici corpus, non ſecus ac Martini,ſtatim occupauit ſacellum maius,clamantibus miraculis,velut Sancti in Eccleſia ſepeliendum. Nunc eleuarius ſepulchrum eius cernitur intra ferreos crates, ad latus Euangelij, carminibus appenſis de eius vita, qualia etiam Martinus appenſa habet; atque hoc epitaphio illis ſubiecto.

CONTINET HÆC FOSSA RODERICI CORPVS, ET OSSA:
DE CVIVS MORTE SOLI BENE CONTIGIT HORTÆ.
PONTIFICVM GEMMA, TOTIVS GLORIA GENTIS,
LAVS, DECVS HISPANIÆ, VERVS FONS, ARCA SOPHIÆ.
ET PIVS, ET MITIS, CVNCTIS VBERRIMA VITIS
EXTITIT ALVMNIS; CARVIT SVA VITA CALVMNIIS.
MATER NAVARRA, NVTRIX CASTELLA, TOLETVM
SEDES, PARISIVS STVDIVM, MORS RHODANVS, HORTA
MAVSOLEVM, COELVM REQVIES, NOMEN RODERICVS.

ANNO DOMINI M.CC.XLVII. OBIIT ARCHIEPISCOPVS TOLETANVS IV. IDVS IVNII.

Hinc corrigendus venit Mariana, atque alij authores, qui mutilum, & mancum hoc ipſum donant. Hæc incrementa Hortæ ſub Bernardo ex Roderico Ximenio Toletano: ab alijs non exigua: licèt cuncta minora eſſe putamus. Iacobus Rex quinquaginta Alfoncinos aureos Monaſterio conceſſit anno 1242. ad Bilbilim annuatim percipiendos: nec multo poſt inſigni donauit oppido, Turri pulchræ illi nomen, vulgò *de Torre hermoſa*, altero ab Horta lapide, ſed intra terminos Aragoniæ ſito; quod pleno iure Abbati ſubiectum eſſet: quin & habitatores eiuſdem oppidi exemptos eſſe voluit, quò plures confluerent; neque vnquam in deſertum redigi poſſet. A Ferdinando, & Alphonſo Caſtellæ Regibus, plura an. 1250. 1255. & 1260. Ab Epiſcopo, & Eccleſia Seguntina noua alia iura, & nouam decimarum exemptionem cum integra Eccleſia ad Alcardenchem obtinuit, ann. 1265. Demum, ſi ſolum Martinum de medio tollas, non vllus alius præfuiſſe hactenus legitur, ſub quo tanta incrementa Horta habuerit. Monaſterium Bonifontis, Monialibus ex Caſuis adductis, primus inſtituit, iuxta Capituli generalis factam per Abbatem Pontigniacenſem ordinationem, an. 1246. cùm priùs illud vacuum habitatoribus per manum Abbatis Morimundi ſuſceptum, quinquennio adminiſtraſſet, ac cuncta neceſſaria præparaſſet ſacris Virginibus. Illuſtrauit & eius præfecturam, omni cum reuerentia nominandus, Garſias de Vera, genere clarus, opibus prædiues, in armis ſtrenuus; & qui Iacobo Regi diu militans, ingentes triumphos comparaſſet ex Saracenis. Sed nihilominus maiores ex ſeipſo, difficilioréſque, quinquaginta annos natus, Monachum induens, militiam ſæcularem ſpirituali; & ſanctam vitam anteponens deliciis ſæculi an. 1255. Iacet in tumulo eleuato è terra ad oſtium capituli verſibus exaratis, qui vitum memorant.

HÆC METRA GARSIÆ DE VERA SCRIBERE CONOR,
PER QVEM CREVIT HONOR EQVITVM, CVLTVSQVE SOPHIÆ.
MAGNANIMVS MAGNIS FVIT, ET FERVS HOSTIBVS HOSTIS,
ET VELVTI NOSTIS, VT LEO, PLACABILIS AGNVS.
CONSILIO FRETVS PACIS, VEL TEMPORE GVERRÆ,
ASPERA PRÆFERRE DIDICIT, VEL PROSPERA LÆTIS.
HORTA VIRVM TALEM, TANTVM, PROCVL EXVLE SORDE.
COMPVNCTVM CORDE, CVLTVM TVLIT AD MONACHALEM.
RVGIT IN HAC TVMBA LEO TRVX, ET BLANDA COLVMBA.
TRVX LEO LASCIVIS, SED BLANDIS VTPOTE CIVIS
ERGO TVVM FILIVM DIGNARE PIA VIRGO EXORARE,
NE SE TERRENTEM, SED PIVM LEO SENTIAT ISTE.

Bernardi tempore, Hortæ conuenere Iacobus primus, Ferdinandúſque, Aragonenſium, & Caſtellæ inclyti Reges: *apud Hieronym. Zoritam in Indicibus, ad ann.* 1234. Necnon & ſepulturam Hortæ accepit illuſtris Amalricus, Molinæ Comes, & Narbonæ Dux, Comitis Petri, & Infantis Sanctiæ filius, Garſiæ, Nauarræ Regis nepos, & Roderici, cognomento *Cidus*, pronepos; qui obiit ann. 1245. Accepere & illuſtres Einojoſoz, S. Martini propinqui ſecundum carnem; Martinus Pater, & duo illius filij, qui poſt multas victorias, partas à Saracenis ſub Ferdinando Rege, atque conſtructam ex earum trophæis in ipſo Monaſterio ingentem fabricam (cui nulla, vt puto, in Hiſpania tota ſimilis) ad refectionem fratrum; tandem in prælio ſuper ſtragem hoſtium, ab ipſis occiſorum, ceciderunt & ipſi, omnes tres ſimul, anno 1250. memoriam ſui cum laude, & digna imitatione, mandantes poſteris. Hæc ſub Bernardo. Ipſe verò quadraginta annis expletis in præfectura, inter manus filiorum expirauit, an. 1267. præmium laborum in cœlo recepturus. Atque hæc quidem omnia, vt in ſe certa; ſic de Bernardo dubia: nam Bonum-fontem; non ei, ſed Petro traditum, inſtrumenta confirmant, vt coniectari liceat, duos Bernardos, inter quos Petrus Hortam gubernauerit, hos quadraginta annos impleuiſſe. Sed coniectari tantùm; non affirmare.

X.

PETRVS I.

Bernardo ſucceſſiſſe conſtat *Petrum*, cognomento *Liquetium*, anno 1267. quo Reges Aragoniæ, Caſtellæque, Iacobus, & Alphonſus ſocer, & gener, Hortæ conueniunt *apud Antonium Beuter lib. 2. cap.* 50. Nec dedignati hoſpitium, & loci ſanctitatem amplexantes, biennio

biennio poſt an. 1269. præſidente eodem Petro, Iacobus perrectuꝰs in Syriam, Hortam repetit, imploraturus fauorem Virginis Matris; & Reginæ Violanti, atque nepotibus, vale ibidem facturus ante diſceſſum: *apud eund. cap.* 52. & *Marian.lib.* 13.*cap.* 18. Et creditur conceſſum orationibus Sanctorum Monachorum, quod Rex traiicere, vt voluit, non potuerit: *apud Beuter. ſuprà* ſi traiéciſſet, haud dubiè periturus. Poſt quadriennium, annò 1273. illuſtris Ferdinandi Regis ſignifer, vulgò tunc *Señalero*, hodie, *Alferez mayor*, Nunius Martini, poſt multa, & illuſtria facinora, patrata ſub Ferdinando, & ſub filio eius Alphonſo, in ſenectà bona tandem mortuus, Hortam deductus, ibidem ſepultus eſt in clauſtro capituli, ferè è regione Narbonæ, & Molinæ Principum. Petro Liquetio Iacobus Aragonius, & Alphonſus, Caſtellæ Reges, ſcribunt, & priuilegia indulgent, anno alter 1274. alter 1279. Ipſe verò 16. annis exactis in præfectura, aut deceſſit, aut ceſſit (neque enim conſtat) anno 1283.

XI.

ALVARVS II.

Aluarus, cognomento *de Leon*, ſubrogatur eodem anno Petro, breuis Præſul, quippè ſublatus anno 1285. eùm biennio, nec vltra, tenuiſſet clauum: neque aliam hactenus notitiam eius inueni.

XII.

PETRVS II.

Aluaro Petrus, huius nominis ſecundus, cognomento *Perecius*, ſuffectus eſt, an 1285. Biennio exacto, duos intra menſes, à Sanctio Caſtellæ, Alphonſi filio, tria priuilegia obtinet; primum in Almazan, ſexto lapide ab Horta, Aprilis 16. ſecundum & tertium, Burgis, Maij alterum 5. alterum 7. omnia Æra. 1325. quæ incidit in annum 1287. Impetrauit & aliud poſt biennium pro gregibus Cœnobij, liberè, atque indemnè, paſcendis per totum regnum; cum aliis acceſſotiis: Datum Burgis 25. die menſis Februarij Æra 1327. Protraxit præfecturam per duodennium; & anno 1297. cum vita (an ante? dubium) depoſuit pedum.

XIII.

JOANNES I.

In locum Petri ſubrogatur *Ioannes*, huius nominis primus, electus anno 1297. Ei ſcribit Bonifacius Papa V. Romæ apud S. Petrum 12. Kalend. Martij Pontificatus ipſius anno 5. qui incidit in 1298. A Ferdinando Caſtellæ Rege, duo priuilegia obtinuit, alterum datum in Caſtris, in obſidione ſuper Palentiam, die 6. Nouembris, Æra 1336. quæ incidit in annum 1299. alterum ad Berlangam 15. Octobr. Æra 1338. ideſt anno Chriſti 1300. Præfuiſſe dicitur annis tantùm 8. quamuis in hoc non ſatis memoriæ conſtent; & quædam inſtrumenta longiorem illi tribuant præfecturam.

XIV.

MARTINVS II.

Martinus ſequitur, cognomento *de Aranda*, quem habemus præfuiſſe 20. annis nempè à 1305. vſque ad 1325. Affuiſſe dicitur inſtitutioni Huelguenſis Monaſterij apud Vallisoletum, iuſſu Mariæ Reginæ fundatricis; & ſunt, qui putent, ab eò etiam adductas ex Cœnobio Boni-fontis Sanctimoniales pro noua plantatione, quamuis non videam confirmari per inſtrumenta. Certè fundatrix, Infantis Blanchæ ſoror: & Blancham contuliſſe Bono-fonti pagos, & oppida (adeò, vt ſecunda fundatrix habeatur) quæ Maria confirmàuit, & rata voluit, ſicut Blancha teſtamento ſuo legaſſet, conſtat ex inſtrumentò, dato apud Aſtudillum. 2. Februar. Æra 1342. anno Chriſti 1304. hodiéque ſeruatur in Bonofonte: vt non ſit mirum, ſi Regina ſoror incipiendo cœnobio, quod conſtruebat, ex antiquiori ſororis Monaſterio, matriſque (nam Berengaria per matrem Hortæ tradiderat) aſciuerit Moniales, per quas ſibi Ciſtercium inſtitueretur. Idem Martinus impetraſſe multa legitur Abbatiæ Bonifontis à Regibus Caſtellæ, nec non & aliqua ab Aragonenſibus, ab ipſo

ipſo ſui regiminis initio; quæ non parum auxere illud Cœnobium. Reliqua actionum eius ignota. Creditur depoſuiſſe præfecturam (ſed ignoratur an ſimul cum vita) circa annum 1325.

XV.

MARCVS.

Martino *Marcus* ſubrogatus legitur, dictus *de Roa*, ipſo, quo anteceſſor deſiit, anno: cuius tempore floruiſſe Hortam ſingulari obſeruantia, vt primitiua tempora Ciſtercij, non ſolum ſequeretur, ſed ſuperaret, inuenio in monumentis eiuſdem domus. Viſuntur & nonnulla priuilegia, ſub eius præfectura Hortæ indulta tam à Pontificibus Ioanne XXII. & Benedicto XII. quàm ab Alphonſo XI. Caſtellæ Rege, quæ eximiè laudant Hortenſium Sanctitatem. Præfuiſſe creditur ann. 22. & obiiſſe ad annum 1357. quo ſucceſſoris notitia prima ſubeſt.

XVI.

MARTINVS II. vel III.

Iterum ſequitur *Martius de Aranda*, dubium an idem qui & quartus decimus: qui cùm ceſſiſſet, & vacaſſet annos 22. iterum eſt electus, decennio adhuc Hortæ præfecturus. Eius nulla alia nobis notitia ſubeſt, niſi quòd obiit anno 1357.

XVII.

MARTINVS III. vel IV.

Eodem ſubrogatur *Martinus* alius, huius nominis tertius, quartúſve, cognomento *Perectus*, qui ſexennio res Hortæ adminiſtrauit.

XVIII.

ANDRÆAS.

Andræas, dictus *de Algora* electus, vt ferunt, ann. 1361. cuius tempore Horta multa paſſa ab inteſtinis bellis, tam, quæ inter Reges Aragoniæ, Caſtellæque, quàm inter fratres Petrum, & Henricum. Et extat adhuc Petri priuilegium, Hortæ conceſſum, ob detrimenta, à militibus illata; proptérque impenſas factas à Monaſterio, cum Rex vterque, Aragoniæ, Caſtellæque conueniſſent ibidem; datum apud Soriam, an. 1366. Quo item tempore, cùm omnia turbata eſſent, & neque decimales exemptiones, neque ipſæ poſſeſſiones Hortæ conſtarent, ab Epiſcopo Seguntino, Ioanne vtrumque recepit; primum ſententia in Seguntinum clerum lata pro Monaſterio, ann. 1369. ſecundum, promulgato anathemate aduerſus detentores poſſeſſionum; à quo non prius ſolutos eſſe voluit, etiam poſt mortem Petri, quàm cuncta Monaſterio reſtituerentur. Nec multo poſt, illuſtris Galliæ Princeps, Gaſto Bearnenſis, abs Rege Franciæ cum aliis dudum miſſus, pro Henrico in Petrum pugnaturus; Henrico tandem in Regem coronato poſt cædem Petri, Eliſabetham dictam *de la Cerda*, Hiſpaniæ Infantem, ducens (nauatæ operæ præmium) & lilia Gallica, leonibus & Caſtellis Hiſpanis iungens, Auguſtobrigæ) Ecæleſtem alij dicunt; vulgò *Medina cœli*, Ducum clariſſimæ familiæ initium dedit; electa in Regia domo ſepultura, vxori tantæ debita, quaſi veræ, & legitimæ propagini vtriuſque Alphonſi, qui Hortam condidiſſet. Hanc poſteris plerumque continuatam, ante paucos annos, qui modò ſupereſt, Antonius Ludouicus, ratam, & firmam voluit, addita noua, & pingui dotatione permiſſu Regio. Certè qui Eccleſias priuatas priuati habeant, atque eas illuſtres; multi in Hiſpania Principes. Qui Regiam, præter ipſos, in Caſtella, fortè non alius poſſit inueniri. Protraxit præfecturam cum vita Andræas ad annum 1391.

XIX.

DOMINICVS.

Dominicus ſubrogatur Andrææ an. 1391. cuius non alia nobis notitia ſubeſt; niſi quòd ad hoc tempus in Catalogo Abbatum commemoratur.

XX.

XX.

MARCVS II.

Marcus, huius nominis ſecundus, in Catalogo Abbatum prætermiſſus; ſed addendus haud dnbiè; & qui vtinam Hortæ non præfuiſſet; quippè, qui vita nonnihil ſolutiori profanàque, perdidit (inquiunt monumenta antiqua domus) vniuerſam ſubſtantiam, & poſſeſſiones, alienando, vendendo, impignorando, quaſcumque poterat: & ſi quas non poterat, omninò relinquendo ſine cultura; adeo, vt Petrus de Luna Cardinalis, qui tunc ſe pro Pontifice gerebat Benedicto XIII. Abbatem Petræ, vicinæ Hortæ Eccleſiæ, Ordinis Ciſtercienſis, cum Decano Eccleſiæ Seguntinæ, Clerico ſæculari (adeò iam peſſum omnia cœperant ire) ad Hortam miſerit, viſitaturos domum, & de prodigentia, & exceſſibus Abbatis adhibito remedio, cognituros. Extant, leguntúrque Bullæ Pſeudo Pontificis, datæ Perpiniani 4. Kalend. Aprilis, an. 1414. Dum ibi ferè totius Hiſpaniæ Epiſcopi, nec pauci Galliæ congregati eſſent. Non conſtat de remedio tunc adhibito: & diutiùs protractum infra conſtabit. Et Marcus, tum Henrico, Ioanníque, Caſtellæ Regibus, tum Ferdinando Aragonenſi, charus, facilè damnationem potuit euadere. Interfuit Segouiæ confirmationi Henrici, Magiſtri Calatrauæ, per Ioannem Morimundi Abbatem factæ an 1407. & Cæſarauguſtæ, coronationi Ferdinandi Regis, vnus ex ſex Prælatis, qui à Regina Caſtellæ, eius ſorore, ad eam ſolemnitatem miſſi fuerant. Hi fuère Epiſcopi, Segouienſis, Legionenſis, Salmanticenſis, & Zamorenſis, & Abbates, de Horta, & Palariolis: (Ciſtercienſis vterque) *In Hiſtor. Ioannis Reg. II. 2. part. cap.* 208. Ioannem multis diebus Hortæ excepit, cùm caſtra circum circa, excepturus, & aggreſſurus hoſtes, metatus eſſet: *In ead. Hiſtor. cap.* 136. *&* 137. & eo ſolùm excuſari potuit eius profuſio, quòd Hortæ non omnino inglotia fuit.

XXI.

JOANNES II.

Sequitur *Ioannes*, huius nominis ſecundus, dictus *de Medina* (nam *del Collado*, quem Tabulæ anteponunt, poſteriorem fuiſſe infrà videbimus) cuius tempore Ioannes item II. Caſtellæ Rex, inſignis domus paupertatem miſeratus, priuilegio indulſit, vt apud Bliecos, oppidum fundarent, multis immunitatibus indultis, exemptionibúſque, his qui ad inhabitandum conuenirent. Datum Burgis 8 Kalend. Maij an. 1419. Neque eius temporis alia, quam nos habeamus, notitia ſubeſt; niſi quod tamen, ſub ſchiſmate, & ſub bellis, atque Abbate prophano, Monaſtica diſciplina contemnebatur.

XXII.

JOANNES GVNDISALVVS DE HEREDIA III.

Sequitur ſchiſma, & in ſchiſmate turbatio, quæ humana, diuina, profana, ſacra Monachos, Moniales peſſum dedit. Ioannes de Horta, & Ioannes Gundiſaluus, dictus de Heredia, patriti ſuffragia: & credebatur ſecundus iure potior; ſed primus audacior, & largitione, promiſſiſque potentior, æmulum per vim expulit. Quin vt fautores ſuos remuneraret (quid non tenret ambitio?) Moniales relegauit à Bono-fonte (incertum quo colore) vt Monachos, & Abbatem illic induceret: & malè ſibi collatam Abbatiam atrociori electione compenſaret. Extat authenticum Ioannis *del Collado*, ſiue *Coello*, vtriuſque ſucceſſoris inter alia aſſerentis in hæc verba. *Quod Monaſterium Boni-fontis iuxta ſuorum fundatorum inſtitutionem, per* 200. *ferè annos Moniales habuiſſet diuino in eo ſeruitio mancipatas; nihilominus D. Ioannes* de la Huetta *Abbas intruſus Hortæ Ioanne Gundiſaluo de Heredia, vero Abbate Hortenſi, anteceſſore noſtro, violenter expulſo, eaſdem item Moniales illinc expulit; & introductis Monachis, quendam ex eis Antonium de Medina Abbatem inſtituit. Datum in Monaſterio Boni-fontis, die Dominica, quinta menſis May, anno* 1451. Hic ſtatus rerum ſub ſchiſmate gementium in Bono-fonte, nec pacatior in Horta: niſi quod tamen reſtitutus verus Abbas, Moniales reſtituit. Adeò in hac vita, etiam qui iuſtiores, plerumque nobis laboramus magis, quàm Deo.

XXIII.

XXIII.

JOANNES IV.

Ioannem Gundiſaluum de Heredia *Ioannes Coello* (aliis *del Collado*) ſacræ Theologiæ Magiſter, inordinata, nec concordi electione ſequutus: quippè inconſulto Abbate Berdonarum, ad quem ſpectabat electioni præſidere: & reclamantibus Priore, & Suppriore, qui ſtarim appellarunt Patrem Abbatem. Præcellebat Ioannes pietate, doctrináque; neque perſona electa, ſed modus electionis accuſabatur. Caſſara hæc per Abbatem Berdonarum, Arnoldum nomine: ſed nihilominus deuoluto ad ſe iure pro illa vice propter inobedientiam, ad inſtantiam Conuentus, aliorúmque, maximè illuſtrium Ducum Auguſtobrigæ, nominauit eundem, litteris datis in Monaſterio Berdonarum, die 5. menſis Iulij, anno 1451. Quo ipſe Ioannes Bonifonti condolens, cum diſperſas Moniales vellet reducere, Anderquinám, ſiue Henriquinam, Gomeziam de Mendoza, illuſtrem fœminam, ex Monaſterio de Cañas illis præfecit laudabili conatu; ſed tamen irrito: quippè, qui tunc Bonum fontem poſſidebant, renitentibus Monachis, vel Antonio Medina Abbate mortuo, reducere Moniales nunqnam præualuit. Cætera bonus Paſtor pro illo ſæculo, in quo non reliqua, ſi quæ erant, profudiſſe pro laude fuit.

XXIV.

PETRVS III.

Reſtabat adhuc ſubeunda afflictæ domui vltima miſeriarum, commendari: ſed quæ in fœlicitate miſeriam paſſa, Deo adiuuante, in miſeria fælicior fuit. Illuſtri viro Petro Gundiſalui *de Mendoza*, Epiſcopo Calaguritano, in commendam conceſſa eſt, quo non alium habere breuioris temporis, & vix meliorem potuit, ſeu qui faciliuscommendam abdicaret. Conſtat præfuiſſe ad annum 1465. per diuerſa inſtrumenta, ex quibus procuraſſe poſſeſſiones, ſaltem non impediſſe, quominus Monachi eas procurarent, colligi poteſt. Conſtat etiam ceſſiſſe, cùm primùm iuſſus; & ſucceſſori, Ciſtercienſem profeſſo ordinem, Abbatiam reſignaſſe ſine querela.

XXV.

GARSIAS.

Garſias Legionenſis, vulgò *de Leon*, natione Hiſpanus, profeſſione Monachus & Ciſtercium profeſſus, dubium an Hortæ; cùm eſſet cubicularius Pauli II. Romani Pontificis, ſeu miſeratus domum, ſeu concupiſcens, impetrauit ab ipſo, vt abſoluto Epiſcopo à commenda; verus ipſe, & legitimus ſponſus ſubrogaretur. Extant litteræ, corroſæ licèt ſatis, vetuſtæque, Pontificatus illius ann. 5. Chriſt. 1469. ſequenti anno 1470. Hortæ ſuſceptus, cum reformatio aliarum Eccleſiarum, iam tunc per regna Caſtellæ, atque Legionis, ſub temporalibus Abbatibus eximio cum fructu propagaretur; vigilanter incubuit, vt nihil minus ſub ipſo Horta floreret: perpetuò quidem, ſed non minus intento; aut ſi quid omiſiſſet, temporis diuturnitate compenſaturo. Amiſſas poſſeſſiones à tempore Abbatis Marci, multas recepit, redemit pignora, ædificia inſtaurauit, ornauit Eccleſiam, altariáque: nec voluit poſteros latere quæ feciſſet, ſuperpoſitis ſingulis operibus, propriis inſignibus, quæ ad noſtrum vſque tempus permanſere. Vnum fuit tamen, quod noluit reſtituere Cœnobium Boni-fontis (adeo aſſuetudine, mala non putamus; quæ in principio exhorruimus) neque ſolùm conſeruatis in eo Monachis ſed (à quo antecceſſores eius abſtinuiſſent poſt mortem Antonij) conſtituto Abbate Michaële Romero; & promulgatis cenſuris in Anderquinam, & quaſcumque alias ſocias, ſi non deſiſterent ab illius procuratione. Extant hucvſque litteræ authenticæ in domo Boni-fontis, datæ Hortæ 20. Septembr. anni 1477. præualuit nihilominus iuſtitia, potentiáque, quæ vtraque Anderquinæ ſuffragabatur: & reſtitutæ Moniales Boni-fonti, quæ hodiéque ibidem perſeuerant ſub omnimoda Abbatis Hortenſis diſpoſitione.

XXVI.

XXVI.

ALVARVS II.

Garſiam excepit nepos eius *Aluarus*, *Legionenſis* & ipſe cognominatus, Monachus profeſſione, ſed nigri habitus; quem non mutauit, fortè quòd ſemper voluerit reſignare. Inuenitur Abbas anno 1489. quo & ſacras veſtes Sacerdotis, & miniſtrorum ad Miſſæ ſacrificium offerendum (Hiſpani *Terno* dicimus) ex Italia ab anteceſſore eius adductas, neque minùs ex arte pretioſas, quàm ex materia, Ferdinando Hiſpaniarum Regi, cognomento Catholico, ſibi concupiſcenti, dono dedit, in Regiam expugnatæ ab eo vrbis Granatæ capellam, in qua erat ſepeliendus, aſportandas. Et perſeuerant adhuc, & oſtenduntur ſub nomine Hortenſium inter eiuſdem capellæ pretioſiores. Haud tamen manſit irremuneratum obſequium Hortæ. Eodem anno Hortenſibus conceſſi mille, & triginta argentei ad arbitrium eorum percipiendi per annos ſingulos: & electa Molina, loco proxima, ſuper cuius gabellis conſignati, ſi hactenus percepti numerentur, ad millia quindecim aureorum ferè pertingunt, vltra eos, qui reſtant perſoluendi. Florente interim magis, magiſque obſeruantia in Hiſpania, & multis per Caſtellam Legionémque, quin etiam & Galleciam reformatis cœnobiis, deerat Horta, ingens haud dubiè incrementum additum tenellæ adhuc, nec adultæ congregationi. Sexennio ferè Aluarus dubius manſit in abdicanda præfectura domus: & video anno 1498 (quo & Collegia erigere Monachis obſeruantiæ conceſſum eſt *Tom 2. Priuileg.* 16. celebratum Capitulum ibidem, quaſi in domo obſeruanti, atque editas leges, vtiles ſatis, duodecim capitulis diſtinctas, quæ in antiquis Regeſtis congregationis ſecundum locum habent; in quibus etiam Hortæ, vt reformatæ annuæ, vt aliis imponuntur contributiones. At non dimiſit præfecturam Aluarus vſque ad annum 1502. quo, ad Bliecos oppidum aſſignatis ſibi redditibus pro congrua, triennalibus ceſſit, iuxta obſeruantiæ leges ſubſtituendis.

ABBATES TRIENNALES.

I.

SEBASTIANVS.

TEmporalium Abbatum primus fuit *D. Sebaſtianus*. dictus *de Campuzano*, electus anno 1502. huic, ipſo in limine, cum Auguſtobrigenſibus, tam Regulis, quam ciuibus, acriter decertatum; quippè inuadentibus Grangias, poſſeſſiones, atque vſurpantibus (vt fit in rebus turbidis) per vim dominationis Cœnobij iura. Semel, & iterum implorato fauore Regis Catholici, cum minus proficeret, ad Reginam recurrit; & proiceiſſe cœnobij claues fertur Eliſabethæ in gremio; obteſtans perituram Regiam domum, ni ipſa ſubueniat: ſibi non imputandum, qui nihil vltra debeat, cum nihil poſſit. Senſit onus imperij fœmina prudens; & miſſo iudice, Duces primum compulit componere per arbitros, cùm multa priùs cœnobio reſtituiſſent: mox Auguſtobrigenſes quoſdam ciues ex primoribus vrbis, nudis pedibus, diſcoopertis capitibus, & funibus ad colla circumflexis, abſoluendos ad ianuas Hortæ Duci; compenſaturos damna; neque vltra in domo Virginis, & Regia vtramque maieſtatem, diuinam, & humanam, prouocaturos. Non multò pòſt opimas poſſeſſiones, quas ad vrbem Valeriam ab antiquo poſſidebat cœnobium, Petri Manrique Comitis, & Michaëlis Muñozij S. Martini fratris, largitate; nobilibus quibuſdam in cenſum dedit, pro certa ſumma argenti, annuatim Monaſterio perſoluenda: maiori haud dubiè quietis, & pacis zelo, quam prudentia huius ſæculi; quippè pro tribus ducatorum millibus, quæ annuatim percipiunt, vix ducentos perſoluunt, qui hodie poſſident: & tantorum virorum beneficia debuiſſent, vel infructuoſa, perſeuerare.

II.

PETRVS I.

Mediaueritne alius, qui ignoretur, an præfecturam per reelectionem (quæ tunc permiſſa) Sebaſtianus protraxerit? in dubio eſt. Primus, cuius poſt ipſum noticia ſubeſt, *Petrus Liquetus*, dictus ad annum 1511 commemoratur. Alienatum iam olim à multo tempore oppidum Turris-pulchræ in Aragonia, pro quibuſdam redemit poſſeſſionibus, ingenti animo, atque iuris antiqui (quod ô vtinam omnes attendiſſent!) pluſquàm vtilitatis reuerentiori.

III.

MARTINVS.

Martinus ſequitur, dictus *de Oñate* qui ad annum 1516. præfectutam tenuiſſe memoratur.

IV.

BERNARDVS I.

Hunc excepit *Bernardus*, dictus *Cornejo*, ex Abbate Vallis-Eccleſiarum, & Procuratore Generali Obſeruantiæ in Curia Romana. Memoratur in ipſius priuilegiis: *Tom. 2. priuileg.* 31. Præfuiſſe legitur Monaſterio Hortæ ab anno 1520. vſque ad 1523.

V.

FRANCISCVS I.

Franciſcus, dictus *de Caſtill de Tierra* electus anno 1523. cuius tempore multa paſſi Monachi ab oppidanis Arci, vulgo *de Ariza*, vſque ad verbera, & plagas, carcerémque vniuerſa, patientia, deinde etiam conſtantia ſuperarunt. Et luère flagitium, qui perpetrarunt, publica ſibi iniuncta pœnitentia, atque multa indicta, quæ alios deterreret, ipſos purgaret.

VI.

DIDACVS.

Didacus, dictus *de Saluatierra* electus anno 1526. & triennio adminiſtrans ſed cuius nulla alia notitia ſubeſt, ſicut & quatuor illius ſucceſſorum.

VII.

BARTHOLOMÆVS.

Bartholomæus, dictus *de la Spina*, fortè quia Monachus eiuſdem Monaſterij, electus ann. 1529.

VIII.

BERNARDVS I.

Bernardus, dictus *de Spinoſa*, electus anno 1532.

IX.

IGNATIVS.

Ignatius, dictus *de Collantes* electus anno 1535.

X.

PLACIDVS I.

Placidus, dictus *de Ocampo*, electus anno 1538.

XI.

FRANCISCVS II.

Franciſcus, dictus *de Villanueua* electus anno 1541. cum multis aliis functionibus impoſitus, multis deinceps eſſet præficiendus. Inclyti Methinenſis Ducis Ioannis, cognomento *de la Cerda* vltimo anno ſuæ præfecturæ funus excepit, atque in Regia Eccleſia ſepeliuit Regum propaginem.

XII.

BERNARDVS II.

Bernardus cognomento *Barrantes*, electus anno 1544. quo & Maria, cognomento *de Sylua* Ioannis vxor, vt in vita, ita & in morte ſequuta virum, Hortam adducta eſt, cum ipſo ſepelienda, menſe Auguſto, cùm Ioannes funeſtaſſet Ianuarium eiuſdem anni.

Monialibus

Monialibus Boni-fontis aſſenſum præbuit, vt propter inclementiam terræ, & aëris, impetrarent à Iulio Papa I I I. vt matutinas horas ſub noctis initium in choro pſallere poſſent.

XIII.

ILDEPHONSVS.

Ildephonſus, dictus *de Huete*, electus anno 1547.

XIV.

PAVLVS.

Paulus, cognomento *Suarez* ex Abbate Vallis-bonæ electus an. 1550. Præfuiſſe legitur quatuor annos integros (incertum qua occaſione) Eo Hortæ, præſidente in Arandela fodinæ aluminis inuentæ, cultæque an 1551. non parum Monaſterio fructificarunt Eodem anno Methinenſis Dux Gaſto, eius nominis I I I. defunctus eſt, 30 die menſis Decembr. Cuius funus ſolemni, & digna pompa ad Hortam deductum, ante maius altare ſepultum eſt; vbi & in pauimento plano lapidem habet, ſicut alij ipſius anteceſſores. Paulus ex Horta, incertum quò tranſlatus, infra biennium vniuerſæ congregationi præfectus eſt Reformator Generalis, electus an. 1558.

XV.

BERNARDVS III.

Bernardus de Ayala, electus an. 1554. cuius tempore Ludouicus de Eſtrada Monachus Hortæ, & verbi Dei egregius concionator, Carolo Principi, Philippi I I. filio, hæredique, atque eiuſdem Philippi Regis fratri, Ioanni Auſtriaco charus, vel inter paucos, S gnatij Loyolæ fauſta germina (Societatem Ieſu) tunc recens orta, atque Cæſaraugustæ, dum propagari in vrbe ſancta cupiunt, repulſam paſſa; potenter reſtituit; atque humiliter, & gratanter ſuſcipi facit, concione ad populum, & primores vrbis habita, quæ facilè emolliuit animos omnium. Extat cum alijs eiuſdem viri opuſculis atque eleganti epiſtola, in morte patris ſcripta ad filios orphanos, ad vniuerſam, inquam, Societatem, in morte S Ignatij, digna haud dubiè, quæ Annalibus eiuſdem inſereretur.

XVI.

LVDOVICVS.

Ludouicus de Eſtrada, de quo ſuprà, electus ann 1557. tranſtulit, & religioſus collocauit Sanctorum corpora, Roderici & Martini, non ſine ingenti Monachorum Hortæ, atque Hortam circumſtantium populorum, eo theſauro gaudentium, conſolatione. Quippe poſt annos 300. plus minúſue, incorrupta, & viuida, ac miram ſpirantia fragrantiam, inuenta ſunt; quæ non ſolùm repleſſe totam domum ſed in ea permanſiſſe per longum tempus perhibentur. Quin veſtes integræ vtrique, illæſæque, ac ſi ante menſem, aut infra ſepulti eſſent. Tum verò acephalum B. Martini corpus, nam truncum habebatur, & ſine capite, traditionem à Patribus acceptam altius radicauit cordibus omnium; delatum, ferè à ſancti viri morte, miniſterio Angelorum, Seguntiam caput (quo neutra Eccleſia fraudaretur patente claro) eſſéque illud, quod ſub nomine S. Sacerdotis in ea colitur annua celebritate, quæ etiam in Martyrologio Romano commemoratur. Ludouicus, triennio ſuo expleto, Complutum transfertur, collegium ibi fœlicibus auſpiciis Monachis Obſeruantiæ fundaturus Eo Hortæ præſidente ſacratum cœmeterium in ſepulturam peregrinorum; atque tranſlata Finojoſarum oſſa ad nobile ſepulchrum ad eius ianuam, tali inſcriptione ſepulchro ſuperpoſita, certa in rebus, in computis non multum à vero diſtans.

ANNO VIRGINEI PARTVS M. D. LVIII. TRANSLATIONIS VERO HORTÆ CCC. LXXXVI. SACRATVM EST AB EPISCOPO COEMETERIVM HOC IN HONOREM S. CRVCIS ET IN SEPVLCHRVM PEREGRINORVM. QVO TEMPORE ABBAS, ET CONVENTVS, OPTIMO PARENTI, ET FILIIS GENEROSIS, MAGNI REFECTORII, MAGNIS QVONDAM FVNDATORIBVS, HAS COLVMNAS EREXERE, ET NOBILE HOC MAVSOLEVM DEDICARVNT; AB EORVM OBITV. CCC. VIII.

XVII.

MICHAEL I.

Michaël, dictus *de Buendia*, electus anno 1560. Cuius extat memoria non contemnenda in ædificiis domus, quam muro è lapide cinxit longo circuitu; atque in receptis quibuſdam poſſeſſionibus.

XVIII.

FROILANUS I.

Froilanus de Tordehumos electus an. 1563. quo & ſanctos martyres Iuſtum, & Paſtorem, dum ſacra corpora Complutum adducerentur, Horta hoſpites habuit: & hoſpitij mercede potita eſt, miraculo ab eis ibi patrato, quod Ambroſius Morales memoriæ prodit. Froilanus ipſe infra annum extinctus eſt, primus, & vſque ad hoc tempus etiam vltimus, ex triennalibus, qui legitur depoſuiſſe vitam, antequam baculum.

XIX.

MICHAEL II.

Michael dictus *Velazquez*, ſuffectus eſt, qui reliquum triennij continuaret. Is anno 1564. eum putei ſalinarum ad Auguſtobrigam, quos Rex Alphonſus Monaſterio dederat, à Ducibus illius vrbis (incertum quâ occaſione) detineerentur; litem ſuper his mouit, quæ longo tempore tenuit vtraſque partes. Excepit hoſpitio Apoſtolicæ ſedis legatum, Hugonem Boocompañum, Hortæ addictiſſimum, qui poſtea ſummus Pontifex creatus Gregorius XIII. multa vltronea dona Hortæ indulſit.

XX.

MARCUS.

Marcus dictus *del Barrio*, electus an. 1566. qui poſtea præfuit vniuerſæ congregationi. Vir ſanctitatis opinione celebris, & cuius hodie corpus in oppido *Magaz*, vbi ſepultum eſt, ab incolis in venerationem habetur: & creditur indultum ipſius meritis, quod eius loci pagi, frugéſque, extunc à grandine, atque omni tempeſtate immunes extiterunt.

XXI.

MICHAEL III.

Michael Angelus, electus an. 1569. vltimus omnium, qui ex aliis Eccleſiæ, ſiue cœnobiis, Hortenſem præfecturam adminiſtrarunt: cum hactenus promiſcuè, nunc ex Horta, nunc aliunde in Abbates aſſumpti eſſent. Inſtante iam ſententia ſuper ſalinis, cum Methinenſibus Ducibus compoſuit pro octingentis aureis, per annos ſingulos Hortæ perſoluendis. Et concordiæ traſſumpta recondi iuſſa in Archiuiis Eccleſiæ Toletanæ, & ſancti Benedicti Valliſoleti.

XXII.

LUDOVICUS I.

Ludouicus de Strada, ſecundo electus an 1572 cum interim Complutenſe Collegium, multorum, atque inſignium virorum parens, noſtris fundaſſet, ſiue è Salmantica Complutum tranſtuliſſet.

XXIII.

LUDOVICUS II.

Ludouicus de Ribera, electus anno 1575. Dormitorium quod hodie vetus vocant erexit, atque alia quædam geſſit, quibus meruit reaſſumi poſt annos aliquot. Ei ſcribit Gregorius Papa XIII. & theſaurum immenſum reliquiarū ſancti Zenonis, ſociorúmque; annuas indulgentias, & altare, quod vocant priuilegiatum, atque alia tranſmittit, memor hoſpitij, & ſanctitatem domus veneratus, vt ipſe ait: *Ex inuentario reliquiarum eiuſdem domus.*

XXIV.

XXIV.

LVDOVICVS.

Ludouicus de Eſtrada, tertiò electus anno 1575. iam ferè ſenio fractus, & impeditus; ſed rerum agendarum longa peritia, & ſanctimonia vitæ venerandus: quique adeò à filiis diligeretur, vt regeret ad nutum; neque iubere indigeret, ſed indicare.

XXV.

JOANNES I.

Ioannes, dictus *de Cruce*, electus anno 1581. cuius tempore prolixa ſatis lis inter Arcianos Regulos, vulgò *de Hariza*, Cœnobiúmque, poſt multas tandem violentias, ſortita finem, terminos ſuos cœnobio adiudicauit. Non vnquam hactenus à multis retrò annis aratrum ſine lancea; ſine gladio ligonem mouere licuit Hortæ agricolis: neque puluerem terræ fatigare, quin ipſi tormenratio, quo vndique petebantur, fatigarentur. Sed vicit tandem conſtantia, iuſtitiàque; & parta bello pax, vſque hodie inconcuſſa perſeuerat. Obiit venerabilis, & verè ſanctus vir Ludouicus de Eſtrada 4. Nonas Iunij an. 1581. ſepultus Hortæ infra gradus ſacelli maximi, ſub modeſto epitaphio, quod ita habet.

FRATER LVDOVICVS DE ESTRADA, HVIVS SACRI COENOBII MONACHVS, ET ABBAS, SACRORVM BIBLIORVM SCRVTATOR DILIGENS, ET DIVINI VERBI ADMIRABILIS PRÆDICATOR. OBIIT IV. NONAS IVNII ANNI M. D. LXXXI.

Adſcripſit virum Chryſoſtomus Henriquez Menologio Ciſtercienſi eadem die: ipſúmque memorant debita cum laude Petrus Calzolarius, & Nicolaus Orlandinus authores Itali; Aubertus Miræus, Belga; Carolus de lapia, Hiſpanus; & plures alij. Circumferuntur & ſcripta eius nonnulla, quæ recenſet Henriquez in Phœnice 2 *part. tit.* 50. Ioannes antiqua quædam ædificia ſolo æquauit, atque alia incepit ipſo in cœnobij ingreſſu; quæ tardè licet, ſuaſores continuauere.

XXVI.

PETRVS II.

Petrus, dictus *de Villalobos*, electus anno 1584. ſtatura puſillus, ſed magno animo, & qui poſt Hortæ exactam præfecturam Viſitator, vt vocant, Generalis per Luſitaniam à Philippo II. Dein ſuffragiis totius congregationis Generalis obſeruantiæ creatus eſt anno 1593. Primus ex Hortenſibus, qui ad illud munus meruit ſublimari. Extinctus vltimo anno ſui triennij, qui fuit Chriſti 1596. atque in Monaſterio Palatiolenſi ſepultus eodem anno.

XXVII.

GREGORIVS.

Gregorius, dictus *de Sanctiago*, electus ann. 1587. ſub quo Arcianis iterum rebellibus concordia noua inita, pacem iam dudum partam confirmauit.

XXVIII.

LVDOVICVS.

Ludouicus de Ribera ſecundò electus ann. 1590. cum interim multis aliis functus muneribus, ab aliquibus Generalis etiam acclamaretur. Subterraneos meatus aquis fecit, quæ domum infeſtabant, opus egregium: ex quo aër à vaporibus purior, ſubtiliórque, reddidit ſalubriorem habitationem. Vir planè doctus, & qui aliqua ſcripſit non contemnenda, ob quæ inter ſcriptores commemoratur à Chryſoſtomo Henriquez: quamuis ea, dum vixit, non publicauit. Huius vltimo anno indigni nos ad habitum admiſſi, atque in eodem Cœnobio profeſſi ſumus.

XXIX

BERNARDVS.

Bernardus Gutierrez, dictus *de Nagera*, ante Monachatum Vicarius Generalis Archiepiſcopi Toletani in Curia Archiepiſcopali Complutenſi: poſt Monachatum, ex Procuratore generali Romanæ Curiæ, vbi multa, & illuſtria noſtris obtinuit (inter quæ illam exteuſionem generaliſſimam, cuius ſe nullam ſimilem vidiſſe teſtatur Emanuel Rodericus Tom. 1. quæſt. regul quæſt. 55 art. 7. electus anno 1593. Cum Petrus, cognomento *Villalobos*, Hortenſis Monachus totius obſeruantiæ habenas moderaretur. Dormitorium, quod hodie vocant nouum (opus magnificum) à fundamentis erexit, & conſummauit: poſſeſſiones non paucas acquiſiuit, alias dudum amiſſas reſtitui fecit. Triennio expleto in Abbatem Riui ſicci aſſumptus, Monaſterium Sanctimonialium Auguſtinianarum, fundatricibus ex Burgenſi S. Ildefonſi cœnobio adductis, condidit in oppido *Medina de Pomar*. Inde cum viſitatorem generalem ageret, in Monaſterio Nucalenſi defunctus eſt an. 1607. ſcripſit elegans, & verè aureum opus, compendium indultorum noſtræ familiæ, quod eruditis illuſtrauit adnotationibus, excuſſum Romæ an. 1588. atque item opus magnum de priuilegiis in genere, & in ſpecie, quod vtinam vulgaſſet, ingenti vſui futurum Chriſtiano orbi.

XXX.

JOSEPHVS.

Ioſephus de Zuñiga ex abbate Collegij Complutenſis, electus anno 1596. ſimúlque Viſitator (nam tunc compatiebantur) Congregationis; corporis forma, proceritatéque, & comitate morum, dignus Imperio: nec deerat claritudo ſanguinis, quæ omnes viri actiones commendaret. Cætera inæqualia: niſi quod tamen, vitæ integritate poterat alios defectus compenſare. Turrim pulchram alienauit à Monaſterio an. 1597. contra multorum placitum; tædio frequentium litium, an cupidine maioris vtilitatis.

XXXI.

MATTHÆVS.

Matthæus de Naua, ex Abbate Ferrariæ, & Sancti Prudentij, electus anno 1599. Temporalium adminiſtrationi ſupra Abbatem aptus, intentúſque: ſpiritualibus, aut ſufficiens aut non ineptus. Sacrarium (Sacriſtia Hiſpani dicimus) capitulúmque, & ſcholam, miræ vniuerſa pulchritudinis, magnitudiniſque, ſuperædificauit antiquis muris; ſumptuoſa ædificia, & quæ inter prima valeant numerari totius regni. Triennio expleto in Abbatem Montis ſalutis promotus, ibi etiam egregiam reliquit ſui memoriam. Deceſſit Hortæ anno 1600.

XXXII.

MALACHIAS.

Malachias de Otalora, ex Doctore Sacræ Theologiæ Collegij Complutenſis electus anno 1601. candore animi præſtantior, quàm induſtria: quandiu non præfuit inter digniores habitus: ex quo præfuit, inferior præfectura: profuſus vltra modum, & qui domum, aliàs pinguem, exhauſit, & multis obligatam reliquis debitis: ſed charitate in ſubditos cæteros omnes defectus compenſabat. Ex Abbate ad ſtudia ſacra reuerſus, in Palatiolenſi Collegio iterum docuit, perſeuerans ad finem vſque vitæ, quem habuit anno 1609.

XXXIII.

LAVRENTIVS.

Magiſter *Laurentius de Zamora*, ſcriptis ſuis ſatis, ſupérque notus Hiſpaniæ & orbi, ex profeſſore ſacrarum litterarum aſſumptus an. 1605. Præfuit egregiè & profuit ſuo tempore: nec temporalium adminiſtratione aut animarum cura, ſacrarum litterarum ſtudia interrupit, quibus magis intentus, adiutúſque, hanc fouerê ſolebat, leniro illam. Conſtruxit

ſtruxit inter clauſtrum, & chorum, domum Capituli, ex fœnore librorum, quos publicabat: elegans opus. Eius tempore ad ſuperos migrauit venerabilis Malachias Aſſus ex Hortæ Monacho Epiſcopus Iacenſis in Aragonia, vir Pontificia dignitate dignus, cum annos 11. egregiè adminiſtraſſet. Sepultus ante ſummum altare Eccleſiæ Cathedralis eiuſdem vrbis, quod nulli hactenus ex anteceſſoribus eius conceſſum fuerat. Meminit eius cum eximia laude Vincentius Blaſcus in hiſtoria Eccleſiaſtica Aragoniæ lib. 4. cap. 4. Et memoratur à Chryſoſtomo Henriquez in Menologio 28. die menſis Auguſti. Laurentius porrò, triennio ſuo expleto, à Philippo III. ad Catalauniam miſſus vnà cum Ioanne Aluaro, tunc Abbate Verolæ, mox Solſonenſi Epiſcopo, Regium Populeti Cœnobium viſitauit, iterum inde ab Hortenſibus vocandus, etſi irrito conatu, vt mox videbimus.

XXXIV.

IOSEPHVS.

Ioſephus ab Stunica, iterum electus an. 1608. pronis in ipſum electorum animis, quod parem rebus, nec ſupra eſſe concupiſcerent. Quo item titulo non defuere plures, qui ſummæ eum præfecturæ deſtinarent, quaſi qui ita triennio præfecturus ſperaretur, vt non vltra ambiret: ſed nec tunc quicquam ſine ipſis ageret, qui eum præficerent; nonunquam alios ducturus, niſi ducendus.

XXXV.

LAVRENTIVS.

Magiſter *Laurentius de Zamora*, ſecundò electus annò 1611. cum interim in Catalauniæ principatu Philippi III. Populetum, & ſanctas Cruces, illuſtres ſanè Eccleſias, viſitaret, diu expectatus, nec venire præualens ante confirmationem, ſucceſſorem accepit Vincentium Gueuaram ex Priore Collegij Complutenſis electum eodem anno. Qui poſt adminiſtratam Hortam non ſine laude, multis aliis functionibus præfectus, fidelem ſe adminiſtrum, & dignum ſuper alia conſtitui ſemper oſtendit. Laurentius porrò, expleto ſuo munere, & longa continui laboris maceratione, defectus viribus, Hortæ primum, dein Compluti inter moleſtas febres nunquam otioſus, & ſemper alia, & alia in lucem edens, cum cathedram ſacrorum Bibliorum Complutenſis Academiæ, ſponte oblatam, ob nimiam debilitatem, non acceptaſſet, Compluti obiit: anno 1614. in Collegio noſtro ſepultus ſub hoc diſticho.

SERMONIS SACRI CONSCRIPTA VOLVMINA DICVNT:
NON LATVIT MODIO, QVI LATET HOC TVMVLO.

Scripta eius latiſſimè recenſet Chryſoſtomus Henriquez in Phœnice: quæ vulgari ſermone, adeo vulgata, multiplicatis eorum editionibus, vt non egeant à nobis recenſeri. Inſigne longum, & grauem Commentarium in Cantica Canticorum, quem penè abſolutum iam reliquit, ſed nondum typis mandatus, incuriæ, atque oſcitantiæ noſtros incuſat.

XXXV.

VINCENTIVS.

Vincentius, cognomento *Gueuara*, ex Priore Collegij Complutenſis, electus ann. 1611. Triennio expleto, in Abbatem Hoyæ, Meyræ, Montis Rami, atque Sancti Martini de Caſtañeda; & bis in Diffinitorem promotus ſucceſſu temporis: tandem hoc anno 1641. in Generalem totius Obſeruantiæ Reformatorem, ſummo cum omnium plauſu aſſumptus eſt: & laudabiliter habenas moderatur totius Ordinis.

XXXVI.

IOANNES II.

Ioannes Maldonado, ex Abbate Bellimontis in Aſturicis, electus an. 1614. induſtria, & rerum gerendarum peritia paucis inferior; religioſus, & doctus, & dubio procul, dignus præfectura, ſi non auſteritate nimia in filios multas alias virtutes maculaſſet. Domum tamen multo ære alieno oppreſſam à tempore Malachiæ exemit à debitis; & ſi quæ habuit, mala tranſierunt cum eius præfectura: quæ bona, permanent, atque eis fruuntur ſucceſſores.

XXXVII.

DIDACVS.

Didacus de Dueñas, ex Abbate Matitenſi electus anno 1617 Hoſpitij domum ingentem, perpulchrámque, quatuor diſtinctam angulis, ante annos 35. à Ioanne de Cruce olim inceptam, ex lapide quadrato continuauit, perficiens primum angulum, atque reliquis modum, & formam præbens. Poſt Viſitator Generalis Congregationis, atque Ouilæ Abbas. Demum quieti vacans, Hortæ ſepultus anno 1638.

XXXVIII.

JOANNES III.

Ioannes Maldonado, iterum electus anno 1620. Adeò nimiam in filios ſecuritatem aliis dotibus compenſabat. Inſignem Bibliothecam inter vtrumque clauſtrum vt vocamus, pulchrè concameratam, nec minùs pulchris armariis fabrefactis eleganter diſtinctam, omnique ſuppellectili librorum amplè refertam, conſtruxit, ornauitque; quam poſtea nos ex cathedræ prouentibus, cui tunc præeramus, de licentia capituli Generalis, annuis redditibus, vt potuimus, dotauimus. Ipſe deinceps denuò Diffinitor; tandem omni cura abdicata defunctus eſt Hortæ anno 16.7. Eius tempore Reuerendiſſ. in Chriſto P. Petrus de Ouiedo, ex Monacho Hortenſi, & Complutenſi Theologo, cathedræque Veſpertinæ Anteceſſore, in Archiepiſcopum Hiſpaniolæ primùm, vulgò *Sancto Domingo*, aſſumptus eſt; inde in Quitenſem Pontificem promotus, pietate, & doctrina, vniuerſum Peruanum Orbem illuſtrat.

XXXIX.

CHRYSOSTOMVS.

Chryſoſtomus Ruicius, electus anno 1623. ſed antequam in Abbatem confirmaretur ſuborta lite, caſſatâque electione, per ſententiam depoſitur nullis ipſius demeritis; & ,ſi electores ei ſuffragarentur, iterum eligibilis, quod ipſamet ſententia declarauit. Sed facere faciliùs, quàm reficere, comprobauit euentus; nam quem concordes priùs elegiſſent, penè etiam concordes reprobarunt.

XXXIX.

DOMINICVS.

Dominicus, cognomento *de Aldaue*, in Chryſoſtomi Ruicij loco ſufficitur ex profeſſore Collegij Salmantini; vir planè doctus, neque aptior docere, quàm imperare. Inde in Diffinitorem electus, atque interim Theologiam iterum docens, non multò poſt in Palatiolenſi Academia defunctus eſt, anno 1628.

XL.

PLACIDVS.

Placidus, cognomento *Lupertius*, ex Abbate ſancti Petri Gumielenſis, & Priore Collegij Salmantini. electus anno 1626. Quo & nos ad Obſeruantiæ regimen aſſumpti, inter Hortenſes meruimus numerari. Hoſpitij domum cœptam à multo tempore, tribus angulis additis perfecit, ingens, & pulchrum opus. Ædificia antiqua, nouis aptauit, atque ſubmotis anguſtis manſionibus à veteri hoſpitio, ſumptuoſiori aulæ initia dedit, quæ poſtea refectioni fratrum deputata. vix aliam in Hiſpania ſimilem habet. Ipſe deinde Azebeyri in Gallecia Præſul, mox abdicatis maioribus functionibus, in Albalate, hæreditate olim ſancti Martini, moritur, anno 1635. ingens ſui deſiderium relinquens fratribus; qui vix in tanta induſtria, tantam dulcedinem; in tanta pietate, nunquam tantam induſtriam, & rerum gerendarum peritiam experti fuerant.

XLI.

FROILANVS.

Froilanus, cognomento *de Vroſa*, ex Priore Palatiolenſi, cum nos, ex ea domo, vniuerſæ Obſeruantiæ

Obſeruantiæ præſideremus, electus anno 1629. dignus laudari, & fortè ſupràalios, ſi non viueret adhuc; ſi non in ore amici laudes, vel poſt deceſſum, ſuſpectæ eſſent. Sacrarium ingens, & pulchrum ædificium, ſed carens ornatu, pictis & fabrefactis ornauit tabulis, vt nihil ſit in eo, quod non cohæreat. Scalam item in medio domus poſuit in duas partes vergentem, qua vix quid pulchrius, certè nihil vtilius fieri potuit. Quæ dudum Auguſtobrigæ iacuiſſent in Collegiata Eccleſia, corpora Ducum, tranſlata ad Hortam, excepit ſolemni pompa; ducente funus, & piè parentante ſuorum Manibus, Excellentiſſimo Duce Antonio Ioanne, qui paulò pòſt, ſepulturam, permiſſam hactenùs, iure communis ſanguinis cum Regibus Caſtellæ; debitam etiam fecit, dotauitque Regia munificentia; annuente, atque robur pactis addente, Philippo IV. an 1630. Froilanus, triennio expleto, Viſitator Generalis, mox Diffinitor, & fugientem honores ſemper ſequuntur. Libellum autem pro tyronum ad Ordinem venientium educatione, capituli Generalis iuſſu vulgauit, an. 1635 cui etiam ſecundum alium Tomum addidit Meditationum, ex S P Bernardo collectarum, atque ipſius ſcriptis, non tyronibus ſolùm profecturum, ſed vniuerſis, qui aſpirant ad perfectionem.

XLII.

EMANVEL.

Emanuel Cereceda, ex Abbate Sacrorum-Marnlum electus anno 1632. Cuius tempore collaterales, vt vocant, Eccleſiæ naues, auguſtiores effectæ, non parum illi gratiæ conciliarunt. Præeſt hodie Oliuenſi Eccleſiæ in Regno Nauarræ, ex Catholici Regis præſentatione.

XLIII.

FRANCISCVS III.

Franciſcus de Neyla, ex Abbate Montis Ramorum, & S. Claudij in regno Galleciæ, electus an. 1635. Vir planè probus magis, quàm induſtrius, ſed ſuorum filiorum amantiſſimus, & verè Pater. Inceptam dudum à Placido Lupeio aulam, in veteris hoſpitij habitatione, eleganter abſoluit, & refectioni fratrum deputauit, pulchris ſubſellijs additis, atque omni ornatu, qui ædificio perpulchro reſponderet. Eius tempore Venerabilis Sacerdos, & verè primitiui Ciſtercij Monachus, Rodericus à Cruce, cum annos quinquaginta, plus, minúſue, temporalium adminiſtrationi præfectus, non minus ideò inter externas curas (quantum ex actibus, eius cognoſci poterat) interiùs Deo, ſibique vacaret; miſſione tandem impetrata ſub finem vitæ, & ſanctiſſimè exacta, longum iter expleuit felici exitu. Corpus porrò deductum ad Capitulum, vbi inter preces fratrum, deſignatam ſepulturæ horam præſtolaretur, inuſitata, & mirifica fragrantia repleuit domum, quæ funus mox ſequuta, in Capitulo etiam per triduum perſeuerauit.

XLIV.

BALTHASAR.

Balthaſar, cognomento *de Arteaga*, Petri de Ouiedo, Epiſcopi Quitenſis, Patruelis, nec minus ei prudentia, & bonis dotibus, quàm ſanguine coniunctus, ex Abbate Armentariæ, cum variis alijs functionibus præfuiſſet, electus anno 1638. Eccleſiæ pauimentum ſtrauit quadrato lapide; quo & aliis operibus memoriam ſui poſteris relinquens, triennio expleto, in Abbatem S. Claudij promotus eſt, vbi hodiéque præeſt non ſine laude.

XLV.

FROILANVS II.

Froilanus, cognomento *de Vroſa*, iterùm electus hoc anno 1641. cum Vincentius Gueuara, Hortenſis Monachus, & quondam noſter in probatione ſocius, totius Obſeruantiæ bono, atque Hortæ incrementis, Generalis Reformatoris officio fungitur; & fungatur Deo propitio.

Explicit ſeries Abbatum Eccleſiæ S. Mariæ de Horta.

SERIES

SERIES ABBATVM MONASTERII POPVLETANI.

I.

GERARDVS.

GERARDVS, ex Eccleſia Fontis-frigidi, filiæ Grandis-ſyluæ, & neptis Claræuallis, cum Conuentu ſuo egreſſus anno 1153. locum à Sancto Eremita olim inhabitatum, atque ab ipſo vocatum de Populeto (quamuis alij alia tradant) de manu Raymundi Berengarij, Barchinonenſis Comitis, & Petronillæ Aragonenſium Reginæ, coniugum, ſuſcipit, in die Natiuitatis Mariæ Virginis, decima-nona à Bernardi Parentis obitu cùm nondum ei Robertus ſuffectus eſt. Interſuit Sanctius, Abbas Fontis frigidi, qui & loci acceptauit donationem. Gerardus, breui præfectura functus, intra annum moritur, ingens ſui deſiderium relinquens filiis.

II.

GRIMOALDVS.

Grimoaldus, electus anno 1154. Hametum, Carletenſis Reguli filium, per miraculum ad cœnobium appulſum, primum in fide inſtruit, mox ſacro fonte, atque Bernardi nomine, & tandem Monachatu donat, anno 1156. Initia conuerſionis eius, atque tenellæ domus eximiè promouet, & ſexennio peracto in præfectura, ſanctè obdormit. ann. 1160.

III.

STEPHANVS.

Dubium ex Fonte-frigido, an ex ipſo Cœnobio Populetano, electus anno 1160. Sequenti 1161. locum & circumadiacentes, à Raymundo confirmat: & poſt biennium 1163. Sanctum Bernardum, Carletani Reguli filium, diu probatum, neque ſolùm Sanctum inuentum, ſed prudentem, & prouidum, cellerarium inſtituit. Inde cum profuſionis argueretur, quaſi in pauperes omnia diſſiparet, ad quorundam zelantium petitionem, dati, & accepti rationem reddere iubet: ille ſe, quid inſumpſerit, neſcire; ſcire, nihil perdidiſſe, aut neglexiſſe, reſpondet humiliter; reliqua in apothecis, cadis, & horreis; atque ibi inueniendа, quæ non inſumpſit. Tunc Stephanus recurrens ad officinas, dum plenas omnes inuenit, etiam vltra acceptum; manum Dei cum Bernardo eſſe agnouit, & veneratus eſt, liberam illi cunctorum relinquens curam. Ipſe verò poſt ſexennium expletum in præfectura, non ſine manifeſtis incrementis bonorum, ſanctitatis, & doctrinæ fama conſpicuus, in Epiſcopum Oſcenſem promouetur an. 1166. Quo ipſo inuenio ſubſcripſiſſe tranſactioni inter Eccleſias Montis Aragonis, Oliuæque, cum iam ipſe, Oſcæ ſucceſſor, Populeto præſideret. Obiiſſe dicitur 29. Decembris; ſed annum à Populetanis prætermiſſum, nondum potuimus ab Oſcenſibus mutuari.

IV.

HVGO.

Hugo ſubrogatus Stephano anno 1166. Quo & idem inſtrumento tranſlationis, cui Stephanus promotus in Epiſcopum, ipſe iam Abbas ſubſcribit Populetanus. Oppignoratum ab Alphonſo Rege oppidum, dictum *de Bimbodi*, vltro redemit an. 1172. redemptúmque, cum Regi tradidiſſet, ab eo accipit, perpetuo à Populeto poſſidendum. Potuit intendere ſolis ſpiritualibus, occupato in externis ſancto Bernardo, cui ea cura incubuit, non ſine manifeſtis incrementis, miraculiſque, vſque ad annum 1178. quo tandem ſenex, & ſalutis ſuorum auidus, miſſionem ab Hugone Patre obtinuit: ipſe ad Ilerdam, materteram conuertit ex Saracena, ingenti ab ea donatus poſſeſſione, quæ Monaſterio cederet; & hodiéque ſub ipſo perſeuerat. Poſt biennium Hugo Abbas, eundem ſanctum ad fratrem, Carletenſem Regulum, mittit, prædicaturum Chriſtum populo terræ; & fratrem ipſum, ſororéſque,

ſororéſque, ſi poſſet; ſin, quos poſſet, ad fidem conuerſurum. Interim ipſe, dum præſtolatur exitum, & pro Bernardo ad Deum preces fundit, ad potiora conſcendit, præmium laborum in cælis recepturus. Obiit anno 1180. cum 14. annos præfuiſſet tenellæ domui.

V.

STEPHANVS.

Stephanus huius nominis ſecundus, cognomento *Droch*, electus an 1180. Quo S Bernardus ad Carletum prædicans, duas ſorores Virgines Zoraydam & Zaydam ante Baptiſmum, poſt Mariam, & Gratiam, à Paganiſmo ad Chriſti fidem traxit; & mox eum ipſis pro Chriſto martyr occubuit, transfixus frontem clauo, cum illæ iugulis gladios excepiſſent. Sæuiebat in fraternum ſanguinem frater; atque in Bernardo deceptas, vt putabat ipſe, ſorores, in ſororibus abnegatum Mahomeriſmum, & conſtantiam in fide vindicabat. Stephanus dum Deo gratias referr pro martyrum Victoriis, quas ſaltem diuulgante fama cognouit, corpora abſcondita potiùs, quàm humata, Saracenorum metu ad Populetum omiſit reportare. Decennio adminiſtrata Eccleſia defunctus eſt, Auguſti die 10. an. 1190.

VI.

PETRVS I.

Eodem anno ſubrogatus *Petrus*, huius nominis primus, atque eodem ſubſtractus: vix vllam aliam memoriam ſui reliquit.

VII.

PETRVS II.

Petro primo ſuffectus *Petrus ſecundus*, dictus *de Maſſaneto*, anno 1191. diuturnioris nonnihil æui præſul, notioriſque, ex Pertenſi Abbatia in Aragonia, quarto à Bilbili lapide, quam Populetum ſub ipſo propagauit, locum donante, poſſeſſionéſque Alphonſo Rege, in arce eiuſdem nominis antiqua, an. 1194. & Petro tranſmittente illuc Conuentum ſub Abbate Gaufrido, qui breui tempore in ingentem Eccleſiam creuit. Certè quæ viris, doctis, Sanctis, illuſtribus, atque inchoatæ obſeruantiæ Hiſpanæ laude, nec marti cedere, & multis aliis debeat anteponi. Porrò ipſe Petrus, tantæ prolis parens, obuiſſe legitur 26. die menſis Aprilis, anno 1196.

VIII.

ARNALDVS.

Arnaldus, dictus *Amalricus*, doctrina, pietate, prudentiáque, inter primos, quos habuit ſæculum illud; quem communem parentem vniuerſum Ciſtercium; Romana Eccleſia, primum hæreticæ prauitatis Inquiſitorem, Narbonenſis, illuſtrem Archiepiſcopum; & Rex Caſtellæ Alphonſus, fidum coadiutorem aduersùs Saracenos, præſtolabatur. Electus anno 1196. Quo & inclytum Alphonſum, Aragonenſium Regem, Raymundi fundatoris filium; atque ipſum fundatorem nominatum, quod multa largitus, ædificia Cœnobij conſummaſſet; primum Regum Populeti ſepelit, vbi & cum coniuge Sanctia humatus iacet, & filium Ferdinandum Infantem habitu donat: *apud Martanam lib. 11. cap. 19.* Arnaldi tempore floruit in Populeto Monachus ille in Mariam obſequioſus, atque affatim ab ipſa remuneratus, cum morti appropinquaret, de quo Cæſarius lib. 7. dialog. cap. 51. mutato quamuis, amanuenſium errore, nomine Monaſterij, & Pomanum, ſiue Poperanum dictum, pro Populeto. Præfuit eidem Eccleſiæ tribus annis, iam tunc quæ eum manebant præſeferens; atque anno 1199. in Abbatem Grandis-ſyluæ promotus eſt, inde in Abbatem Ciſtercij promouendus. Reliqua viri illuſtris vel inter paucos, habes in catalogo Abbatum Ciſtercienſium.

IX.

PETRVS III.

Suffectus *Petrus*, tertius huius nominis, dictus *de Conchabella*, cuius minor notitia, electus

ctus anno 1199. Triennio poſt anteceſſorem vidit vniuerſo Ciſtercio præſidentem, & poſt biennium, cum duobus Monachis ex Eccleſia matrice Frigidi fontis, cauſis fidei præfectum ab Innocentio. Ipſe quinquennio in præfectura exacto, Petro Regi inter charos, in pace migrat ſalutis anno 1204.

X.

PETRVS IV.

Subrogatur eidem alius *Petrus*, dictus *de Curta cans*, eodem anno electus. Ei ſcribit Innocentius Papa III. graui, & ardua cauſa aduerſum Vicenſem Epiſcopum, vnà cum Archiepiſcopo Tarraconenſi, illi commiſſa: & habetur in cap. *Cum oporteat*, de Accuſationibus. Extant & aliæ Innocentij Decretales ad ipſum, & ad Priorem Populeti, quem inſtituerat. Præfuiſſe legitur 10. annis circiter, atque anno 1214. die 16. menſis Maij, occiſus, optata ſepultura caruit ſimul cum vita.

XI.

ARNALDVS II.

Arnaldus ſequitur, ſecundus huius nominis, dictus *de Felella*, electus anno 1214. Interfuit auſpicato exordio ſacræ familiæ, quam ſub aduocatione S. Mariæ de Mercede, pro Chriſtianis captiuis redimendis, inſtituit Iacobus Aragonenſium Rex, an. 1218. Quo & Hoſpitalariis, Templariiſque, longa lite diuiſis, & contendentibus, ab Honorio iudex datus eſt cum Oſcenſi Epiſcopo, litteris datis Laterani 14. Kalend. Aprilis, Pontificatus an. 11. extant & aliæ eiuſdem Honorij litteræ ad ipſum, & Priorem Scalæ Dei. Datæ Viterbij, pridie nonas Iunij, Pontificatus ipſius anno 4. Præfuit Arnaldus laudabiliter annos 6. & quietis adpetens, præfecturam abdicauit. anno 1220.

XII.

RAYMVNDVS I.

Raymundus, dictus *de Oſtalrich*, electus an. 1220. poſt biennium 1222. ab Honorio III. litteras impetrat, abſoluentes à decimis, ſiue ex proprio labore, ſumptibúſue, ſeu per colonos partis. Datis Laterani 10. Kalend. Iunij Pontificatus ipſius anno 6. Porro ipſe Raymundus poſt quadriennium exactum in Populeto, in Elnenſem Epiſcopum promotus eſt, circa annum Chriſti 1224. vt laudabiliter priorem Eccleſiam rexerat, ita in ſecunda ſanctè conſummatur. Dies obitus eius fuiſſe dicitur 11. Septembr. Annus ex Elnenſi Eccleſia petendus erit.

XIII.

RAYMVNDVS II.

Raymundus de Ceruera, illi ſufficitur, anno 1224. (aliis 1225. Regi Iacobo charus: ſub quo illuſtris Guillelmus *de Ceruera*, eius propinquus, poſt quàm inclyti Petri Aragonenſis, Iacobi Regis Patris, diu, & fœliciter, exercitus duxiſſet, generoſiorem militiam, id eſt Monaſticam, profeſſus in Populeto, longè clariores triumphos reportauit. Hic ille magnus Guillelmus *de Ceruera*, quem Alphonſo, tum filio, tum hæredi, Iacobus Rex tutorem deſignauit cum tribus aliis primis totius regni, vt in 15. Abbate infrà dicemus.

XIV.

ARNOLDVS III.

Arnoldus, huius nominis tertius, cognomento *Gallard*, electus an 1229. ſequenti 1230. Iacobum Regem, victorem redeuntem ex Balearibus excipit Populeti, deuotas grates Deo, Virginique acturum pro Victoria; atque inde ad omnes vrbes, & Eccleſias, vt referrent impenſius ſcripturum: *apud Bernardinum de Miedes lib.* 7. Barchinonenſi Eccleſiæ, de Sede Epiſcopali cum Balearicarum maiore decertanti, vnà cum Abbate Sanctarum Crucium iudex datur: *apud eundem, & Hieron. Zoritam*, & anno 1231. promotus in Epiſcopum, in vna ex Eccleſiis Galliæ Narbonenſis (nec mihi conſtat qualis) vbi poſt annos aliquot exactos, cum Capitulum generale Ciſtercij, etiam poſt infulas, ex more frequentaret, in eodem Archi-cœnobio obiiſſe dicitur 22. menſis Septembris, incerti anni.

XV.

VITALIS I.

Arnaldo *Vitalis*, dictus *de Algueyre*, ſubſtituitur ann. 1232. Quo Iacobus, Aragonenſium Rex Alphonſo filio hæredi declarato, tutores deſignat, Archiepiſcopum Tarraconenſem, regni Primatem, duos Magiſtros, Templi, & Hoſpitalis, & Guillelmum Ceruerام Populetanum, cuius ſuperius fecimus mentionem: *apud Hieronym. Zorit. in Indicibus.* Poſt triennium Eccleſia Populeti ſub Vitali ſecundo etiam fœcunda, ſecundam filiam vltra mare genuit, quam à Iacobo Rege fundatore, Regalem dictam, Monachis cum Abbate tranſmiſſis propagauit, ann. 1235. Vitali ſcribit Gregorius Papa IX. litteras datas Lateranі 7. Kalendas Maij, Pontificatus eius anno 7. Demum præfectura quadriennio adminiſtrata, non ſine inſigni opinione pietatis; & gratia apud Iacobum Regem præ aliis validus, pertæſus curas, & ſolius quietis adpetens, ceſſiſſe legitur anno 1236. Quo tempore Iacobus expugnationem Valentiæ maturabat.

XVI.

RAYMVNDVS III.

Raymundus huius nominis tertius, dictus *de Ciſcar*, electus anno 1236. ſequenti 1237. capta Vrbe Valentia, fundando Prioratui locum accipit extra mænia vrbis: eum, inquam, locum, in quo inclytus Martyr Sanctus Vincentius tot ante annos paſſus, ſuo ſanguine Hiſpaniam illuſtrauerat Inde Sancti Vincentij Cœnobium dictum, portæ Vrbis, & vico, nomen dedit. Raymundus opinione Sapientiæ, & vitæ, clarus, cum triennio præfuiſſet Populetanis, in Epiſcopum Ilerdenſem aſſumptus eſt ann. 1239. Præfuit Ilerdæ deinceps 9. annis; & cum in Gallias pro negotiis regni legatus iiſſet, Lugduni infirmitate præuentus, obiit die 20. Auguſti, anno 1248. Corpus ad Populetum delatum eſt, atque honorifica donatum ſepultura; à qua tamen tranſlatum, atque vnà cum Carolo, Sancto Vianæ Principe (incertum qua occaſione?) locatum lego.

XVII.

RAYMVNDVS IV.

Raymundo *Ciſcar* in Epiſcopum promoto *Raymundus* alius 4. ſuffectus eſt, cognomento *Donatus*, ad annum 1239. qui tamen breui, baculo abdicato, nullam aliam reliquit ſui memoriam.

XVIII.

VITALIS II.

Vitalis ſecundus, ſub quo, in anteceſſore, nam id dubium, Populetum adhuc tertiam filiam genuit, Bonifazanum, in regno Valentiæ; iniuncta fundatione Iacobo Regi, expiando flagitio, quod in Gerundenſem Pontificem patraſſet: ob reuelatam namque confeſſionem, vt aſſerebat Rex, linguam illi præcidi fecit ſacrilegè. Sic factum eſt, vt præter Monaſterium S. Vincentij, quod membrum Populeti magis, quàm germen, nec Abbatiæ, ſed Prioratus tantùm titulo gaudet, in tribus regnis, Iacobo Regi ſubiectis, tres Populeto Eccleſiæ ſubditæ eſſent, Petra, Regalis, & Benifazanum, in Aragonia, in Maiorica, in Valentia, prima ab Alphonſo Rege dudum condita, quia in Regno antiquo; poſteriores ab ipſo, tunc ferè primum, cum regna ipſa acceſſere Chriſtiano nomini. Vitalis creditur obiiſſe intra biennium; ſed neque dies obitus, neque annus, in Monumentis antiquis deſignantur.

XIX.

DOMINICVS.

Dominicus Semenus ſubſtituitur, breuis & ipſe temporis Præſul; niſi quòd tamen inter hos tres vltimos ad annum 1245. dicuntur pertigiſſe. Neque Dominicus per mortem ſublatus filiis, ſed ſponte ceſſiſſe memoratur.

XX.

BERENGARIVS.

Berengarius, cognomento *Caſtellot*, electus an. 1245. A Violante Regina repulſam paſſus, dum ſe non Populeti ſepeliri, condito teſtamento, ſed in Valle-bona, Ciſtercienſium Monialium Conuentu, iubet; Iacobo Regi ſepulchrum vacuum præuenit; vt quod in vita diu eſſe non licuit, in morte æternum foret: & ſolus ex his, qui in Populeto iacent, Aragonenſium Regibus, Monachum præſeferret ſepulchro celebri. Doluit tamen omitti ſuam Eccleſiam ab inclyta Regina; & doluiſſet ampliùs, ſi non dolorem incrementa temperaſſent ſororis Eccleſiæ, & quam ex delegatione Abbatum Ciſtercij, plerumque, etiam viſitabat. Berengarius cum ſeptennio præfuiſſet migrauit in pace anno 1252. 17. die menſis Nouembr. Huic, puto, ſcripſit Innocentius Papa IV. in cap. *Abbate ſanè* 3. de ſententia, & re iudicata; cum ſuper quadam opima poſſeſſione in regno Valentiæ (Roſelis loco nomen) cum Beniſazauo, Cœnobio eiuſdem Ordinis, ex Populeto nato (namque ita corrigendum) litigaret.

XXI.

ANDRÆAS I.

Andraas, dictus *de Praxanes*, ex Abbate Petrenſi in Aragonia, quæ eſt Eccleſia filiá Populeti, electus an. 1252 cuius conſilio, interuentionéque, Monaſterium Gratiæ Dei, aliàs *de la Zaidia*, in vrbe Valentiæ, à Iacobo Aragonio Rege conditum, Monialibus adductis ex Valle-bona, Ciſtercienſi cœnobio, Taraſiam Ægidiam Vidauram, illuſtrem aliàs fœminam, ex Regia pellice (cum iam vxorem, victa, depoſuiſſet) ſponſam Chriſti factam, & longa pœnitentia velut dotatam, Cælis tandem, inuexit: demonſtrata eius gloria per multa ſigna, & corporis humati incorruptionem, quæ hodiéque poſt 400. fermè annos perſeuerat. Præfuit tribus annis, & 1255. velut gradatim aſcendens, à filiabus ad matres præficitur cœnobio Fontis-frigidi: mortuus, vt habent Populetanæ Tabulæ 14. die menſis Ianuarij, ignoto anno.

XXII.

ARNALDVS IV.

Arnaldus, huius nominis quartus electus anno 1255. De quo tamen non conſtat, quot annis præfuit? vt magni Regis Iacobi Aragonenſis, ſceptro depoſito, ad habitum, & ſolemnia vota admiſſi, ſupra cæteras alias inſignis gloria, inter eundem, & ſucceſſorem dubia, illuſtraret vtrumque, neutrum opprimeret.

XXIII.

BERNARDVS I.

Bernardus, cognomento *de Cernera*, ſequutus eſt, qui Populetum vſque ad ann. 1293. adminiſtrauit. Eius igitur, an anteceſſoris tempore, Iacobus Rex, cum 63. annos regnaſſet, nec minùs dilatata geſtorum fama, quàm diuturno imperio, cùm trigeſies cum inimicis crucis, quos ſolos hoſtes habuit, collato prælio, ſemper de eis victoriam reportaſſet, vnde & ei Præliatoris nomen acceſſit; cùm vero Deo templa ad duo millia (ſic memorant hiſtoriæ) aut conſtruxiſſet, aut expiata à Mahometana ſuperſtitione ritu Chriſtiano pius dedicaſſet; cum ſub fœlici, & fauſta aduocatione S. Mariæ de Mercede Religioſam familiam pro redimendis captiuis inſtituiſſet; cum regna integra Eccleſiæ comparaſſet: cùm nulli Regum in toto Orbe Chriſtiano haberetur ſecundus, forte & ſecundum ipſe vir haberet; vltimam tandem victoriam de ſe ipſo reportauit fœliciùs, glorioſiúſque, quâ illuſtrem vitam coronauit morte illuſtriſſima. Ad Algezitam oppidum febre correptus anno 127 . Petrum filiorum ſuorum natu maximum, & Populeti Abbatem ad ſe vocat: aduenientibus, Petro filio, regnum, cui ſponte ceſſit; ſeipſum, Populeti Abbati tradit; & ſacra Ciſtercienſi veſte accepta, Monachum induit; certus ad Populetum reliquum vitæ, atque votis obſtrictus peracturus: Obiit tamen, dum illuc ferretur, ipſo in itinere (fortè ingrauata febre ex eius motu) in vrbe Valentia, die 27. menſis Iulij, aſſiſtentibus Monachis, quos dudum ſibi in fratres cooptaſſet Corpus ad Populetum delatum duplici titulo, & Regis, & Monachi, inter vtroſque accepit ſepulturam.

XXIV.

XXIV.

GVILLELMVS I.

Bernardo mortuo ad annum 1293. eodem ſubrogatus eſt Guillelmus. Præfuit quinquennio, & anno 1298, cùm Abbas Monaſterij Fontis-frigidi Populeti Eccleſiam viſitaret paterno iure, iuſſus, aut ſponte ceſſit, priuatam vitam curis anteponens.

XXV.

ÆGIDIVS.

Ægidius Guillelmo ſuffectus anno 1298. Præfuit annos 5. & anno 1303. vitam ſimul cum baculo depoſuit.

XXVI.

PETRVS V.

Petrus huius nominis quintus, dictus *de Alſeribe*, ſubſtituitur anno 1303. Nouennio præfuit,& eo expleto obiit anno 1312. Iacet in Capitulo, vt fermè omnes eius anteceſſores; verum primus ex illis,cuius ſepulchro lapis ſuperpoſitus, ſepulti nobis nomen manifeſtat, & dignitatem.

XXVII.

ANDRÆAS II.

Andræas ſecundus huius nominis, dictus *de Timor*, triennio præfuit,& obiit Ianuarij 4. anno 1315.

XXVIII.

PONTIVS.

Pontius Campans, electus Maij 20. anno 1315. Quo tempore, vix Regibus inferior; Raymundus Cardona,Populeti inter Reges ſepelitur, inſcriptione Hiſpana,ſed ſingulari, atque omni memoria digna.

Aquien eſta piedra eſconde, | *Por hazaña ſe ñalada,*
Por ſer varon de ſu ley, | *Gano el Conde eſta Corona.*
Entre los Reyes es Conde, | *Por do queda coronada*
Y entre los Condes es Rey. | *La Real Caſa de Cardona.*

Obiit Barchinone anno 1320. Et poſt biennium ad Populetum tranſlatum corpus tali ſepulchro à Pontio eſt honeſtatum. Eius tempore (quod hactenus non viſum, fortè neque videndum) cùm corpus Sanctæ Eulaliæ Barchinone ſolenni ritu, & pompa transferretur; non duo,aut quatuor ex Populetani Monachis,ſed integer Conuentus, iuſſu Regis, Barchinonem aduenit,tantæ ſolemnitatis diem celebraturus. Porrò cum octo Epiſcopi, & ſex Abbates, tranſlationi aſſiſterent · duo Epiſcopi Tarraconenſis nimirum, & Ilerdenſis, & Abbas Populeti, electi ſunt, qui publicè in ea celebrarent: *ex Hiſt.Comitum Barch. lib. 3, cap.* 18. Reliquit Pontius glorioſam ſui memoriam in multis ædificiis, & permagnificis, in veſtibus & vaſibus pretioſis ad cultum templi; inter quæ eminet Deiparæ imago, ex nimio argenti pondere,neque arte cedente materiæ pretio. Ex Colonia Sanctæ Columbinæ Virginis corpus aſportari curauit, cui & vſque Pariſios obuiam procedens argentea item, neque minùs pretioſa effigie incluſit: quæ omnia Populetum hodie conſeruat. Protraxit præfecturæ ſuæ tempus ad annum 1348 quo ſæua peſte graſſante per Catalauniam,præcipuè ad Populetum ipſum,& ſucceſſorem 59 Monachos,& [illegible]. Conuerſos,periiſſe Tabulæ produnt: vt facilè coniectari liceat,quanta tunc Populeti Eccleſia,quæ tantæ ſtragi ſuperſtes,non ſuccubuit. Pontij tempore floruêre in Populeto viri inſignes doctrina, & pietate; inter quos fuit Iacobus Richardi,qui anno 1316. Expugnandis libris Arnaldi Villa noua, cum aliis viris doctis,præfectus legitur: *Apud Fymericum in director Inquiſit queſtione 18. dragum. lib.1. cap.* 13 Ipſe etiam Pontius apud eoſdem dicitur interfuiſſe Gerundæ, vna cum Iacobo Rege filiiſque, & duobus Epiſcopis, cum Petrus Durandus inſignis hæreſiarcha contumax traderetur flammis vltricibus Obiit Pontius 29. die menſis Iulij.

XXIX

BERNARDVS II.

In eius loco ſubrogatur *Bernardus ſecundus*, die 8. Auguſti; ſed qui 8. diebus vix ex-pletis, anteceſſorem ſuum ſequutus eſt 16. eiuſdem menſis, & anni.

XXX.

ARNALDVS V.

Subſtitutus *Arnaldus quintus*, non ſine metu, ſed anſpiciis haud dubiè fœlicioribus. Niſi quòd tamen infœlicior illum peſtis manebat perniciosæ doctrinæ per Berengarium (Beningerum alij vocant) Monachum Populeti, ſub ſpecie pietatis, in partibus Aragoniæ latè diffuſa: *In direct. Inq. 2. part. quæſt.* 11. *num.* 8. quod nullum prorſus opus bonum eſſet, niſi ex amore Dei expreſsè fieret: ſpes vitæ æternæ, metus gehennæ, atque alia motiua inferiora, damnanda forent. Nec prius obuiari potuit graſſanti malo, quam latè ſerpiſſet, in quo viriliter Arnaldus laborauit. Protraxit vitam, præfecturámque ad annum 1360. atque multis ad habitum ſuſceptis exactæ peſtis damna reparauit.

XXXI.

GVILLELMVS II.

Guillelmus, dictus *de Agull*, electus anno 1360. & longa præfectura Regibus charus, illuſtre priuilegium ſibi, & ſucceſſoribus ſuis abs Petro, cognomento *ceremonioſo*, impetrat, anno 1375. vt Abbates Populetani perpetuis temporibus eleemoſynarij maiores Regum Aragonenſium haberentur. Quod idem priuilegium à Ioanne filio anno 1387. quo Petro ſucceſſit, confirmari curauit, addita clauſula; vt id munus implere per ſe, aut per duos Monachos, ab ipſis ſubſtituendos, Abbates poſſent. Eodem anno Petrum ipſum Regem ſepultura donauit in Populeto, cum quo & tres eius coniuges Maria vnica, & duplex Eleonora, Regum Nauarræ, Luſitaniæ, & Siciliæ filiæ, ſepultæ iacent. Infantem, eiuſdem Regis, ex Maria vxore filiam, Sanctimonialem induit, mox ſepeliendam adducit ad Populetum. Monaſterium muro firmo, & ſtabili, etiam aduerſus impetus hoſtiles, quadrato è lapide cinxit. Vſum Pontificalium primus obtinuit, ac multis aliis titulis, cum laude, & reuerentia recolendus viuere deſiit, anno 1393. die 13. menſis Iulij. Sepultus in capitulo, vbi & eius memoria perſeuerat.

XXXII.

VINCENTIVS.

Vincentius Ferrerius,. patria Valentinus, in ſacra Theologia Magiſter, & Sancti Vincentij Ferrerij Dominicani ſecundùm carnem propinquus, quique illi inter charos haberetur, ex Priore eiuſdem domus ſub Guillelmo, electus anno 1393. calamitoſa tempora aſſequutus, quibus Eccleſia laborabat, ſub longo ſchiſmate. Ioannem primum Aragonenſium Regem, repentina morte ſubſtractum, dum feras ſequitur, anno 1396. in Populeto ſepelit: vbi & cum duabus vxoribus, quas habuit, hodiéque iacet, Violante, atque Mathæa, illa Burgundiæ Ducum inclyto germine, hac Comitum Armeniæ clara prole. Ioannam, cui inuenis deſponſatus fuerat, Francorum Regum filiam, abſtulit mors prius, quàm ad virum poſſet peruenire. Interfuit Vincentius Concilio Perpinianenſi ſub Benedicto XIII anno 1409. vbi & ſenex, & longum ſchiſma pertæſus, baculum abdicauit in manibus Cardinalis de Sancto Georgio, qui tunc agebat legatum Pſeudo-Pontificis. Abdicationi biennio adhuc ſuperſtes, obiit anno 1411. Iacet in clauſtro ante ipſum oſtium capituli ſub lapide plano, hac ſuperpoſita inſcriptione:

MISERERE MEI DEVS.

XXXIII.

XXXIII.

IACOBVS.

Iacobus, cognomento *Carbc*, ſeu *Carbonel* ex Vice-eleemoſynatio maiote Martini Regis ab antecceſſore Vincentio deputato; vtriuſque interuentu, ſeu veriùs à Benedicto XIII. aliàs Petro *de Luna*, inſtitutus, die 4. menſis Mattij, anno 1410 Quo tempote egregi: indolis Monachus, Petrus *Margmet* dictus, ex oppido vicino, ſubiectóque (Vallis-clara illi nomen) tentationibus gtauibus permiſſus, diuturnis cedens, in apoſtaſiam ptimùm, mox in omne flagitium ptæceps labitur: ſactilegus, adulter, prædóque; tetror, & ſcandalum confinium populorum. Iacobus ipſe non multò poſt in eiuſdem Benedicti XIII. manus reſignat (incertum quâ occaſione) maximè cùm poſt baculum depoſitum eligi ſe in Regali paſſus ſit Monaſterio ab Iacobo Rege fundato in Inſula Baleatij, de quo ſuperiùs. Sed neque filia magis quàm matte fruitus, obiiſſe dicitut Batchinone, anno 1413. ſepultus ad Prioratum Nazateth eiuſdem vrbis, Otdinis Ciſtercienſis ſub Populeto.

XXXIV.

JOANNES I.

Ioannes Martini, dictus *de Menguxo*, à Benedicto XIII. conſtitutus anno 1412. ſed nihilominus eundem auerſatus, poſtquam in Concilio Piſano anno 1415 ſecundò damnatus, atque ſchiſmaticus declaratus eſt. Affuiſſe creditur Concilio Conſtantienſi, vbi à Martino V. veto Pontifice denuò inſtitutus Abbas, & munere pœnitentiariæ donatus, ad Hiſpaniam remittitur; vnus ex duobus Magiſtris, & Abbatibus Ordinis Ciſtercienſis legatis à Concilio Martinóque ad Benedictum XIII *in Hiſtor Henrici III Caſtellæ Reg. cap.* 48. procuratutis Romanæ Eccleſiæ pacem, & fœdum ſchiſma, tam ipſi Benedicto, quàm Catdinalibus eius, diſſuaſuris. Anno 1416 Fetdinandum, huius nominis ptimum, Regem Aragonenſium, cum aliis ſepelit, vbi & vxot ipſius Eleonora, ad quam Regnum deuenerat, cum ſine liberis Martinus deceſſiſſet, ſepulta iacet. Succeſſori Alphonſo eximiè charus & toto præfecturæ ſuæ tempore, Vice-Abbatis Ciſtercij viſitatot in Hiſpaniarum tegnis; ſub quo ſpecialiter, & expreſsè nominato, quæ modò viget, obſeruantia Caſtellæ cœpit, anno 1425. Mattini Papæ V. authoritate. Hic vt apoſtatam, Petrum Marginetum, ab inceptis flagitiis reuocaret, nihil omittens; dum de ſalute ipſius penè deſpetans, orationem vniuerſo cœtui iniungit iuxta ptæceptum tegulæ, ex Saulo in Paulum mitabiliter conuertit, ſpontaneè reducem; & primo Monachum eximiè penitentem, mox de licentia Ioannis eremitam, multis clatum miraculis; nec pauciores ſuo exemplo conuerſurum, quàm ſcandalo peruerterat; demum Angelis ſocium dedit, & ciuem cœlis. Quo item tempore, anno 143.. ſanctè obdormit illuſtriſſima Vitago Eleonora, Vrgelitani Comitis filia, cum annos plutimos in arcta pœnitentia, & continua oratione, ſub eiuſdem eremitæ magiſterio, vitam duxiſſet: & anima ad Cælos ab eodem ſancto Patre manibus Angelorum portati viſa: corpus ad Populetum ſepultum eſt, vt ipſa prælegerat: vbi hodiéque ſepulchrum eius cernitur, ſuperpoſitis diuerſis inſtrumentis Cilicinis, & ferreis, quibus, dum viueret, macerabat, atque dirè cruciabat tenerum corpus. Ioannes XXII. annis exactis viuete deſiit ſalutis anno 1433. atque eiuſdem anni die penultima.

XXXV.

GVILLELMVS III.

Guillelmus tertius ex nobili Peraltatum familia vir ſupet alios probus, prudénſque, inuitus aſſumitut an. 1434 Nec conſenſurus, niſi ſancti Petri Margineti, tum ptecibus, tum conſiliis adductus eſſet. Eodem anno, ab Eugenio Papa IV. dirimendis quæſtionibus, ſi quæ intet obſeruantes Caſtellæ incidant, nominatim præficitut. Clauum tenuit biennio cum magna laude: & fine anni 1435. cum multarum ægritudinum pondere penè ſuccumberet, ad quietem optatam reuerſus eſt, reſignata dignitate in manibus Eugenij IV. ſummi Pontificis, nec conſtat quot annos ſuperuixit.

XXXVI.

MICHAEL I.

Michael, cognomento *de Rovres* ſequutus eſt, ab ipſo Eugenio I V. conſtitutus initio anni 1436. breuis & ipſe futurus temporis Præſul; quippè Valentiæ dicitur obiiſſe 15. die menſis Ianuarij, an. 1437. Quo & ſacra obſeruantia recens orta, ab eius poteſtate prorſus eximitur, & ſoli Abbati Ciſtercij, perſonaliter tamen, & indelegabiliter ſubiecta manet. Corpus ad Populetum deductum eſt, cùm poſſet ad ſanctum Vincentium ſepeliri.

XXXVII.

BARTHOLOMÆVS.

Bartholomæus Conill, inſignis pietatis vir, quem multis ferunt miraculis claruiſſe aſſumptus anno 1437. cum ex Medico Regio, dudùm Monachus, medendis animabus adhuc peritior, longa præmiſſa experientia probatus eſſet; & hic inuitus ad regimen vocatus, neque Blanchæ Reginæ, atque aliorum Principum precibus acceptare acquieuit, donec ab Eugenio ipſo iuſſus eſt, ad eiuſdem Reginæ petitionem. Extant ad eum epiſtolæ non paucæ Alphonſi Regis, cognomento Magnanimi, ex Calabria ſcriptæ; quibus nihil ſine eius conſilio tentatum à pio Principe, nihil ſine eius ad Deum interuentione proueniſſe, vt putabat, facile ſanè videat, quicumque legat. Præter trinum officium quotidianum, noſtris in vſu, Pſalterium integrum recitauit dum vixit, per dies ſingulos. Inter miracula, quibus claruiſſe dicitur, mortuum quendam ſuſcitaſſe memoratur. Fuit etiam celebris eius præfectura morte Petri Margineti, vt ex monacho, apoſtata; ſic ex apoſtata, inſignis pœnitentis, de quo ſuperius: quem poſt multos in antro annos exactos; poſt longam, admirandamque pœnitentiam; poſt crebra miracula; tandem anno 1440. ſub Abbate Bartholomæo, ſanctum ſub ſancto ad ſuperos tranſiiſſe, eius Eccleſiæ monumenta teſtificantur. Vt palam fiat Ciſtercium Deo curæ, quod, vel in media temporum malitia, his viris ſanctis voluit illuſtrare. Iacobus item, Barchinonenſis Præſul, & Nuntius Apoſtolicus Nicolai Papæ V. ad Populetum ſub eodem Abbate moritur: ibidem tumulatus 18. Decembris anno 1456. Bartbolomæus ipſe, virtutibus, an ſignis clarior? dubium, 15. annis exactis in præfectura anno 1458. aufertur filiis, æterna vt creditur, gloria coronandus.

XXXVIII.

MICHAEL II.

Michael, cognomento *Delgado*, ex Vice-eleemoſinario maiori Regis Alphonſi cognomento Magnanimi, à Bartholomæo anteceſſore deputatæ aſſumptus, anno 1458. Nicolao V. & Calixto III. quandiu in Italia egit, eximie charus, à quibus etiam xeniis donatus dicitur: in Hiſpania Ioanni Regi perneceſſarius, & in cuius obſequium, cum bella in Aragonia feruerent, multa inſumpſit: ab eodem Legatus ad Pontificem, dubium Pium II. Paulúmve, quamuis hoc vltimum probet ratio temporis. Mox deputatus ad negotia publica Regni, atque aliis titulis functionibúſque necdum coboneſtatus pro dignitate. Martini Aragonenſis Regis corpus ac Vallem-Virginum (Puellarum alij nominant) Ciſtercienſe Cœnubium ante annos 50. vita defuncti, hactenus in Cathedrali Barchinonenſi depoſitum, honorificè ad Populetum tranſtulit, an. 1460. & cum duabus vxoribus, quas habuit, Violante, atque Maria, collocauit: ſequenti 1461 Carolum Vianæ, Principem Ioannis II. & Blanchæ Regum filium & Caroli Nauarræ Regis, nepotem hæredémque, vel in lubrica ætate clarum miraculis, ſed in ipſa defunctum, inter aliorum Regum ſepulchra locat, præciſo brachio dextro, quod ego vidi, & vſque hodie miracula patrate, populorum deuotio, & Monachorum teſtimonia ſatis confirmant. Quin & integrum corpus permanere, incorruptumque, cum nullis medicamentis conditum fuerit. Illuſtrauit & eius præfecturam venerabilis Ioannes, cognomento *Zerdan*, Populetanus Monachus, non minus clarus opinione doctrinæ, quam pietatis, atque ob vtramque in Epiſcopum Barchinonenſem aſſumptus; tandem conſummatur felici obitu, nec ſine multa opinione ſanctitatis, an. 1468. Cuius corpus delatum ad Populetum condigno tumulo nec minus pietatem, quàm dignitatem viri præſeferente ſepelitur. Michaël tandem, cum annos fermè 20. eximia cum laude præfuiſſet ad patres ſuos apponitur, anno 1478 die 26. menſis Nouembris.

XXXIX.

XXXIX.

IOANNES II.

Ioannes huius nominis ſecundus, cognomento *de Eſtaña*, ſubrogatur, incertum an Monachorum electione, anno 1479. Conſtat præfuiſſe menſes 16. ſed nondum benedictum, quin intendentem vt ferunt, renunciare in fauorem euiuſdam Ioannis Ruycij, Magiſtri in ſacra pagina, & Monachi profeſſi eiuſdem domus: nec diſplicuiſſe eam abdicationem Ferdinando Regi Catholico, ſi non per Monachos, ex Populeto miſſos inſtructus eſſet, plurimum derogari publico bono, ſi non per electionem Monachorum Abbates Populeti ſubrogarentur. Ergo ad vtrumque Ioannem litteras dedit: alteri vt in nullius fauorem cederet, ſi cedere decretum; alteri, vt cederet iuri, ſi quod habebat ex intentata in fauorem eius reſignatione. Breui, quo præfuit, tempore excepit ſepulchro Ioannem II. Aragonenſium Regem, Caroli primi ſupra nominati ex prima vxore, & Ferdinandi Catholici Parentem, defunctum anno 1479 cum quo Ioannam Henriquiam, eius vxorem, ante decennium raptam, ex Tarracone adductam ſepeliuit.

X L.

IOANNES III.

Cedenti liberè Ioanni *de Eſtaña*, Ioannes alter, non Ruicius, vt voluerat, ſed Payus, cognomento *Coellus*, ſuffragiis Monachorum ſuffectus eſt, ex Vice eleemoſynario, Regis Catholici, quem pro ſe antecesſſor ſubſtituiſſet. Fertur fuiſſe patria Zamorenſis, Regi Catholico charus vel inter paucos: & cuius nutu deputatus negotiis publicis totius Comitatus Barchinonenſis, adeo prudenter cuncta adminiſtrauit; vt idem Rex frequenter dictitaret nullam ad ſe querelam delatam eſſe de factis, cum Populeti Abbas aſſiſteret: ſi fortè abeſſet, vix decerni quicquàm, quod non per eum veniret emendandum. Præfuiſſe dicitur annis 19. Et tandem anno 1499. 19. Maij debitum conceſſiſſe mortalitati.

X L I.

ANTONIVS.

Antonius ſequitur, cognomento *de Buada*, electus anno 1499. Quo tempore, cum de temporalibus Abbatibus, in Regnis Aragoniæ introducendis, inſtat eorum, quos dudum in Caſtella reformaſſe Ciſtercium experiebantur, confirmationem diſtulit, certus reſignandi præfixo tempore, ſi id ab Apoſtolica Sede concederetur: & miſit Romam Dominicum *de Puerta*, virum doctum, & Magiſtrum in ſacra pagina, qui apud Pontificem negotium promoueret. Interim tamen, triennio ſuo exacto, vita excedit anno 1502.

X L I I.

DOMINICVS.

Tum verò Monachi in eius locum ſubrogant, quem Romæ habebant pro temporalibus Prælatis impetrandis procuratorem; quaſi non alius, aut certius conſentiret, aut facilius indultum reportaret. Sed ô facile hominum ingenium, & pro affecto varium? Qui ſubfuturus temporales ſolicitabat; præfuturus perpetuus eſſe ambiuit; atque impetrata perpetua conceſſione, benedictioneque ab Alexandro VI ad Hiſpaniã reuerſus, quæcumque antea tractaſſet, retractauit. Præfuiſſe tamen cum laude memoratur, & Populetum ingenti ære alieno oppreſſum non ſolùm debitis cunctis libetaſſe, ſed ditauiſſe. Eius tempore in B. Petri *Marginet* ſepulchro audita commotio ſuperuenturam preſſuram annunciauit, anno 1503. Quod iterum, imminente peſte Cœnobio, legitur contigiſſe ad annum 1529. Sub ipſo etiam floruit in Catalaunia omni cum reuerentia nominandus, Ioannes Enguerra, ex Ciſtercienſi Monacho, &, vt aliqui volunt, Populetano, Regi Catholico à ſacris confeſſionibus, atque ab ipſo legatus ad Regem Franciæ, Reginæ germanæ nuptiis conciliandis: Hæreticæ prauitatis Inquiſitor, (vt vocant) generalis in Aragonia, Epiſcopus Vicenſis prius, mox Ilerdenſis; de quo multa Mariana, Zuritáque, vterque ad annum 1505. & ſubſequentes. Sub eo etiam Ferdinando Rege Catholico ad Granatam ſepulto, & regno Aragonenſi vnito regno Caſtellæ,

deſiere

deſiere Reges ſepeliri in Populeto; niſi quod tamen Ferdinandi filius, & Reginæ germanæ, in infantia defunctus, illic iacet. Reliqua Segorbenſes Duces continuant, Regum clara progenies, & quibus iure debebantur auorum tumuli. Vergente in ſenium Dominico Abbate, Magiſter quidam, dictus de Minorica, vt eius coadiutor eſſet, cum impetraſſet; ipſe conſtanter reſtitit; & liberam Monachis relinquendam electionem, non ſolum procurauit, ſed obtinuit. Extat ad eum epiſtola Caroli V. glorioſiſſimi Romanorum Imperatoris, Hiſpaniæ Regis, ex Vvormacia ſcripta, gratulans de zelo, & ſecurum eſſe iubens, ipſius patrocinio defendendum. Demum cùm annis 24 præfuiſſet, & priuilegia omnia ſuæ Eccleſiæ, atque eleemoſynarij maioris munus, Abbatibus annexum ab eodem Imperatore Carolo V. confirmari feciſſet, plenus dierum, & iam octuagenarius, & ſuprà, obiit die 23. menſis Maij, anno 1526.

XLIII.

PETRVS V.

Petrus, huius nominis quintus, cognomento *Quixal*, electus anno 1526. Quo & venerabilia oſſa B. Petri Margineti ad inſtantiam Gnomaræ infantis, ob miraculorum frequentiam, de terra leuat. Sculptas alabaſtro lapidi effigies, ingens, & pulchrum opus, quod aram maximam Populetani Templi illuſtrat, atque alia ædificia fecit memoria digna. Haud æquè in cæteris laudandus, cùm annos quinque, plus minus præfuiſſet, per ſententiam generalis Capituli deponitur, ſalutis anno 1531 & mancipatus carceri in regno Valentiæ, obiit non multò pòſt. Sepultus in Monaſterio Montis-Sancti, Monialium olim, hodie Monachorum ſub Abbate Vallis dignæ. Eius tempore peſtis in Populeto diu, & multùm graſſata, anno 1529 frigore magno, & crebris percuſſionibus ad Beati Petri Margineti tumulum, prædicta legitur.

XLIV.

FERDINANDVS.

Ferdinandus Lerin electus in die Sancti Edmundi, anno 1531. doctrinæ, atque prudentiæ laude illuſtris ſed cuius nulla alia memoria ſubeſt; niſi quod, cum præfuiſſet annis 14. obiiſſe fertur anno 1545.

XLV.

GABRIEL.

Breuioris temporis ſucceſſor illius fuit, dictus Gabriel *Foxes*: vir, vt ferunt, verſatus in ſacris litteris; ſed qui intra annum, cum ad Valentiam vrbem perexiſſet, Sancti Vincentij Prioratum viſitaturus, ibidem obiit, nono ab electionis ſuæ menſe, anno 1546. 16. die menſis Septembris delatus ad Populetum, atque ibidem ſepultus inter Abbates.

XLVI.

PETRVS VI.

Petrus, huius nominis ſextus, dictus *Boques*, electus anno 1546. die 27. Septembris id eſt vndecima à morte anteceſſoris; inſignem medicum, Ioannem *de la Peña* cum 44 annos, partim in habitu ſæculari degens, & partim Monachus, ſanctiſſimè exegiſſet in Populeto, vt piè credimus, ad ſuperos tranſmiſit, & ſepeliuit, anno 1558. domum contractis debitis oppreſſit, non profuſus, ſed magis fortè auarus; nouis nimirum comparatis oppidis, qui Populeto Vaſallitio iure ſubiicerentur Et erat Populeti Abbas in temporalibus ſecundus Princeps in tota Catalaunia, qui ſolus Dux Cardonæ præferri poſſet. Viſitauit Ciſtercienſis Abbatis vice Ciſtercienſes Eccleſias in regnis Aragoniæ, Nauarræque: & cum 18. annis præfuiſſet, tandem appoſitus eſt ad Patres ſuos, die 26. menſis Octobris, anno 1564.

XLVII.

IOANNES IV.

Ioannes huius nominis quartus, dictus de *Guimeran*, ſacræ Theologiæ Magiſter, & comiſ-

ſarius

ſatius Reuerendiſſimi Ciſtercienſis in Regnis Aragonum, Nauarræque; & in regno Valentiæ, ſemel, & iterum deputatus negotiis regni. Præfuit annis 18. deceſſitque die tertia Ianuarij, intrante anno 1583.

XLVIII.

FRANCISCVS.

Franciſcus Oliuerius, Oliuerienſis Vice-Comitis filius, communibus ſuffragiis, nullo diſcrepante, electus die 14. Ianuarij, an. 1583. ab obitu anteceſſoris die 11. Bis publicis negotiis regni Valentiæ, & bis negotiis Comitatus Barchinonenſis publicè deputatus; cuius hodiéque in ipſa Barchinone, & domibus, quas vocant *Deputationis*, ſumptuoſo ædificio extat illuſtre nomen. Ad Philippum II. Regem Catholicum, pro eiſdem negotiis miſſus ſemel, & iterum, atque ab eo benigniſſimè ſuſceptus, à quo etiam in mandatis multa accepit: Reuerendiſſimi Ciſtercienſis, ſicut & alij illius anteceſſores, in regnis Aragonum vices tenens. Præfuit annis 15. Tandem cum in dies promouendus expectaretur, ad potiora tranſiuit, ingenti cum totius coronæ luctu, nedum ſuorum, die 17. menſis Maij, anno 1598.

XLIX.

JOANNES V.

Ioannes, huius nominis quintus, cognomento *Terros*, ſacræ Theologiæ Magiſter electus 28 menſis Maij 11. ab anteceſſoris obitu, anno 1598. Fœlix ſecunda inuentione ſacrorum corporum S. Bernardi martyris, atque ipſius ſororum, Mariæ, & Gratiæ, quæ anno elapſo ab eius electione, crebris glorioſa ſignis, Valentiæ regnum, Hiſpaniam vniuerſam, Ciſterciúmque; ſed longè magis eiuſdem Sancti, olim fratres; ſed dudum filios, Monachos, Populeti, lætificauit. Salutis anno 1599. Philippum III. Hiſpaniarum Regem Catholicum Dianij adiit; à quo & benignè, gratantérque ſuſceptus, impetrat priuilegium, omnium, quæ hactenus habuiſſet Populetum, confirmationem Reuerendiſſimi Ciſtercienſis Vicarius in regnis Aragoniæ, Nauarræ, & magnæ haud dubiè vir expectationis, ſi non paucos intra annos ab electione, immatura nimium morte præuentus eſſet Populeti, die 11. menſis Decembris, anno 1602.

L.

SIMON.

Simon, cognomento *Trilla*, electus die Decembris 23. 12. ab anteceſſoris obitu anni 1602. Quo & ſacras reliquias Sanctorum martyrum, Bernardi, atque ſororum, crus Sancti integrum, & ſororum fruſta non modica, ex Algezira religioſè reportat ad Populetum. Reuerendiſſimum Edmundum *à Cruce*, Ciſtercienſem Abbatem, Barchinonæ defunctum Auguſti 21. anno 1604. intra biduum ad eandem Eccleſiam transfert, ibíque ſepulrura condigna donat. Nec multò poſt, ſubortis diſſenſionibus in eadem Eccleſia, ſeu zelo renouandæ congregationis, quæ iam obſoleuiſſet, iuſſu Philippi, Hiſpaniarum Regis Catholici viſitatores accipit, Verolenſem Abbatem, Ioannem Aluarum, mox Solſonæ Epiſcopum: & magnum virum Laurentium de Zamora, Hortenſem emeritum quem tot, ac tanta ſcripta reddunt illuſtrem: à quibus magno in honore habitus eſt. Eius nos tempore, anno 1609. illuſtre Monaſterium illud inuiſimus, atque hæc omnia, vt potuimus, colluſtrauimus, dum à ſancta Barchinonenſi Eccleſia ad opus prædicationis vocati ad propria multis beneficiis onerati reuerteremur. Eodem gubernante Populetum, quæ dudum procurata, non ſucceſſerat, congregatio Eccleſiarum illius tractus, effectum ſortita, authoritate Pauli Papæ V. & Nicolai Boucheratij, Ciſtercienſis Abbatis, ad inſtantiam Philippi III. Regis, ſumpſit exordium, anno 1617. admiſſis Abbatiis quadrienalibus, atque inſtituto Abbate Verolenſi, Vicario generali; & Simone *de Trilla*, Populeti, Sebaſtiano *de Ciſneros*, Petrenſi, & Andræa *de Cabrera*, Benifazano, diffinitoribus.

Explicit ſeries Abbatum perilluſtris Cœnobij Populetani.

SERIES MAGISTRORVM INCLYTÆ AVISIENSIS MILITIÆ IN REGNO LVSITANIÆ.

I.

PETRVS ALPHONSVS.

PETRVS ALPHONSVS, Alphonſi, primi Luſitaniæ Regis, frater, aliis filius; Nouæ Militiæ à fratre, aut Patre præfectus, anno 1162. cùm Sant-Iulianæa, Calatrauenſiſque, altera in Monachatu, altera ſaltem ad Ciſtercij normam, & leges, in Caſtella florerent ab annis quatuor. Inſtitutioni affuiſſe, velut authores, B. Ioannes Zitita, Guiſcardúſque, ille Abbas, hic Monachus, vterque Monaſterij Tatoucenſis. Forma obedientiæ militibus præſcripta ſub hoc tenote: *Viuant ſub obedientia Abbatis Ciſtercij. Si quis grauamen de Magiſtro ſenſerit, ad Abbatem deſignatum à Domino Ciſtercienſi recurret: & apud illum deponet querimoniam de Magiſtro, & expectabit ſententiam, de qua ſolus Romanus Pontifex, aut eius à latere legatus, poterit cognoſcere, ſeu Reuerendiſſimus Abbas Ciſtercij, aut eius ad hoc nominatus viſitator & perſonaliter Abbas Claræ-vallis. In electionibus verò Magiſtri, & aliorum officiorum, ſeruabitur ordo, qui in diffinitionibus Ciſtercij conſtituitur. Nouiter verò electus ſuſcipiat inſignia Magiſterij ſui de manu alicuius Abbatis: & in manibus eius præſtabit obedientiam in hac forma. Ego N. nouiter electus in Magiſtrum militiæ Sancti Benedicti Ciſtercienſis Ordinis, nomine meo, & huius militiæ, iuro, & promitto obedientiam Romano Pontifici, & Domino meo Regi Portugaliæ, & vobis Patri Abbati nomine Ciſtercienſis, omnibúſque ſucceſſoribus ſuis, in perpetuum futuris*, &c. *Ex Regul. Auiſ. cap.* 2. At Petrus breui temporalem militiam pertæſus, ſpirituali adhæſit in Alcobacia, vbi ſanctiſſimè vixit, deceſſitque, vt quidam volunt anno, 1165. *Vide in Catalog. Abbatum Alcobacienſium, in Abbate* 10.

II.

GVNDISALVVS.

Gundiſaluus, cognomento *Viegas*, filius Ægeæ Muñicij, electus, vt ferunt, ann. 1163. Eboram cum Alphonſo Rege expugnat, & in ea locum militiæ ſuæ accipit, anno 1166. à qua de Ebora dicta per longum tempus. A Regibus Alphonſo, & Sanctio filio, multa accepit, arcem eiuſdem vrbis, anno 1176. Mafram 1183. Alpedrizium, Alcaneden, & Ierumenhan, anno 1187. Eboræ Xenodochium ædificauit, atque alia vtilia fecit, gratam ſui memoriam relinquens poſteris. Tenellam, & infirmam adhuc militiam florenti iam militiæ Calatrauæ vltrò ſubiicit (errat Rades, qui oppoſitum ſcribit, Hiſtor. Calatrau. cap. 16. per quam Ciſtercij ritus inter caſtra, vt hactenus in clauſtris, edoceretur. De anno id vnum nobis conſtare poteſt, præceſſiſſe adoptionem anno 1202. in eo namque ab Innocentio Papa III. militia Eboræ Ordinem Calatrauæ profeſſa commemoratur.

III.

FERDINANDVS I.

Ferdinandus, cognomento *Ioannis*, vulgò *Yañez*, militauit ſub Rege Sanctio primo, & Alphonſo ſecundo, à quo & Auiſij loco donatus eſt, facta, charta apud Conimbricam pridie Kalendas Iulij, Æra 1249. quæ incidit in annum 1211. ſiue id loco nomen ab antiquo, quod verius cenſeo; ſeu tunc ab aquilis, illic apparentibus, fœlicibus auſpiciis mutuatum ſit; quod video traditione accepta à Patribus altiùs radicatum cordibus omnium. Creditur ædificaſſe ibidem Caſtrum, à loco, *de Auis*, dictum, datumque vniuerſæ militiæ nomen: cuius rei monumentum hodiéque extat Auiſienſibus ianuis ſuperſcriptum, ſub hoc tenore.

FERDI

FERDINANDVS, MAGISTER DEI GRATIA, ORDINIS CALATRAVENSIS IN PORTVGALIA CVM SVO CONVENTV PLANTAVIT AVIS IN FESTIVITATE ASSVMPTIONIS S. MARIÆ. ÆRA M.CC.XXII. STEPHANVS MARTINI SCRIPSIT. PATER NOSTER PRO ANIMA EIVS.

De Æræ numero lis eſt inter authores; & quidam ad annum 1218. quidam ad 1222. putant referendum. Quocumque ſurrexerit, ædificata dicitur pro-ſpectantibus vicinis Saracenis, ſed qui per ramos arborum decepti, non prius fabricam cœptam, quàm conſummatam, & tormentis munitam ſuper ſe viderint.

IV.

FERDINANDVS II.

Ferdinandus ſecundus, cognomento *Monteyro*, cui ſunt qui tribuant fundationem arcis Auiſij, & vt minimum tranſtuliſſe conuentum ad illum locum, antiqui authores & recentes teſtificantur: vnde & primus Auiſij Magiſter dictus eſt, cum anteceſſores eius Petrus Alphonſus, Nouæ; duo reliqui, Eboræ militiæ Magiſtri eſſe dicantur. Præfuit ſub Alphonſo II. & Sanctio, cognomento Capello, ſub quo deceſſit. Sepultus primum iuxta portam ſacrarij noui conuentus: inde primum à Magiſtro Georgio, Ioannis II. Luſitaniæ Regis filio, tranſlatus ad portam clauſtri iuxta altare Sancti Antonij, marmoreo tumulo: & tali illi inciſa ſuperſcriptione.

AQVI YAZ DON FERNANDO ROIZ MONTEYRO, PRIMERO MAESTRE, QVE FOY DESTA ORDEN, ET CAVALLERIA DE AVIS, QVE ESTA TERRA GANOV AOS MOVROS.

Mox anno 1609. ad ſancti Benedicti ſacellum, vbi nunc iacet. Verum quod dicitur Ferdinandum expugnaſſe terram à Saracenis, de conuicina intelligendum cenſeo; non de loco Auiſij, quem magis habuit Regia largitate.

V.

MARTINVS I.

Martinus, cognomento *Ferdinandi*, electus vt creditur, anno 1230. & confirmatus, viſitatúſque à Magiſtro Calatrauæ, Martino Ruicio, ann. 1238. Ferdinando cognomento Sancto, Caſtellæ Regi, Hiſpalim expugnanti, ſuppetias tulit, anno 1248. à quo & non modicæ quantitatis cenſum (nauatæ operæ pretium) dono accepit. Albufeyram Saracenis eripuit; & ereptam firmauit ſuæ militiæ, anno 1250. & confirmari ab Alphonſo, Caſtellæ Rege, fecit, cognomento Sapienti, ann. 1257. Ab Alphonſo, eius nominis tertio, Luſitanorum Rege, multa accepit, an 1260. obiiſſe creditur in ſenectute bona non multo poſt; quamuis annus incertus habeatur.

VI.

SIMON.

Simon, cognomento *Suarij*, inuenitur Magiſter per inſtrumenta ab anno 1270. vſque ad 1280. inter quos cum Epiſcopo, & capitulo Eborenſi dicitur compoſuiſſe, ſimúlque confirmaſſe donationes, quas à Rege Alphonſo Luſitano Martinus prædeceſſor acceperat.

VII.

EGEAS.

Egeas, ſiue *Egas*, cognomento *Martini*, vulgò *Miz* cuius extat memoria ab an. 1280. ad vſque 1291. tempore Dionyſij, Regis Luſitani. Neque alia eius in indice Auiſienſium Magiſtrorum notitia extat.

VIII.

JOANNES I.

Ioannes, cognomento *Petri*, aliàs, *Piz*, breuis temporis Magiſter: quippè, qui non extendit præfecturam vltra biennium: nempè ab anno 1292. vſque ad 1294. legitur tamen compoſuiſſe cum vrbe Scalabi interuentu Dionyſij, qui tunc regnabat.

IX.

LAVRENTIVS.

Laurentius, cognomento *Alphonſus*, ab anno 1295. vſque ad 1310. Dionyſio, Portugaliæ Regi, aduersùs Ferdinandum Caſtellanum acriter decertanti, maiori virtute adfuit, quàm fortuna: ſuperatus ab Alphonſo Guzmanio ad ripas Anæ fluuij (nos *Guadiana*) dicimus) anno 1300. plus, minúſve. Remuneratus, non ſecus, ac ſi vixiſſet, à magnanimo Rege Luſitano; merita quippè ex animo penſante, non ex euentu. Eccleſias Sanctæ Mariæ de Oliuenza de Alcazaua ad Eluas, *do Caſtello*, ad Portalegrem, & alias plures: quin etiam arces, oppida, & iura patronatus, & dominij multa accepit, diuerſis diplomatibus, quæ hodie leguntur, & perſeuerant.

X.

GARSIAS.

Garſias, cognomento *Petri*, vulgo *Piz*, anno 1311. vſque ad annum 1315. Neque alia eius notitia ſuppetit nobis.

XI.

ÆGIDIVS.

Ægidius, cognomento *Martini*, vulgo *Miz*, electus anno 1316. Biennio rexit, & anno 1318. Noua militia, à Dionyſio Rege fundata, à Ieſu Chriſto dicta, ex bonis Templariorum, ſub legibus Ciſtercij, & Abbatis Alcobaciæ viſitatione in Magiſtrum illius promotus eſt: non tam maioris dignitatis ergò, quàm vt tyrones veteranus ipſe doceret, & ritus militares Ciſtercienſes, vt olim Auiſienſes, Calatraua, ſic nouos milites, ipſe poſſet inſtruere.

XII.

VASCVS.

Vaſcus, cognomento, *Alphonſus*, quem ab anno 1320. plus minúſue, vſque, 1330. præfuiſſe conſtat, ingentis apud Regem Dionyſium authoritatis, & quo ſæpè vteretur, Alphonſi Principis iſluentiæ compeſcendæ. Priuilegia, & iura ab ipſo plura accepit, paſſus eſt tamen externam viſitationem Brachatenſis Archiepiſcopi, Ioannis Papæ XXII. anthoritate; Calatrauenſi, cui ſe vltro ſubdiderat, Auiſienſis militia, & Ciſtercienſi, ſub quâ ab initio cœperat; prætermiſſis omnino, quod contra ipſum impetratum à militibus, inde coniector, quod video in ea ipſa viſitatione vltrò ceſſiſſe in manibus Archiepiſcopi, priuatam ex tunc vitam peracturum.

XIII.

ÆGIDIVS.

Ægidius, cognomento *Petri*, vulgò *Perez*, præſidente eodem Archiepiſcopo ſubrogatus pro Vaſco, anno 1330. Nec præfecturam prolatans vltra biennium, quam tenuit ſub Alphonſo IV. Rege; qui Dionyſio Parenti iam ſucceſſerat.

XIV.

ALPHONSVS I.

Alphonſus, cognomento *Mendez*, quem ad annum Chriſti 1334. Magiſterium tenuiſſe ſacræ militiæ: nec quicquam aliud de eo nobis conſtare potuit.

XV.

X V.

G V N D I S A L V V S

Gundiſalus, cognomento *Vaz* ſub eodem Alphonſo I V. res adminiſtrans, atque ab ipſo ad Caſtellam legatus miſſus, filio ſuo Petro nupriis conciliandis, ad annum 1338. Breui & ipſe temporis Magiſter, vt à ceſſione Vaſci quatuor ſucceſſerint, quorum vix vllus triennium conſummauerit.

X V. I.

S T E P H A N V S.

Stephanus Gundiſalui, dictus *Laictam* ſub eodem Alphonſo I V. Rege cum quo & Caſtellæ Regi manus cum Saracenis conſerturo, ad fluuium Salſum adfuit, anno 1340. atque inſignis illius victoriæ, vulgò *del Salado*, de Mahometanis partæ, magna pars fuit. Reginaldum Abbatem Morimundi, viſitatorem, & reformatorem habuit. Nec conſtat, an Ciſtercienſis Abbatis gerentem vices, an vt præpoſitum militiæ Calatrauæ. Illud compertum, promulgaſſe leges, quæ hodiéque dicuntur extare: *In Regula, cap* 8. quamuis tempus ſexennio, plus, minúſve differat.

X V I I.

I O A N N E S I I.

Ioannes Roderici, cognomento *Pimentel*, cuius electioni D Fra. Laurentius Iañez, Calatrauenſis miles, & Maquedæ, vt vocamus, commendatarius, Calatrauæ Magiſtri vice, præfuit ad annum 1342 Ideo forſan longioris præfecturæ (nam nouennio rexit) quod non ſub extraneis, ſed ſub ſuæ militiæ Prælatis ſuffectus fuerit.

X V I I I.

I O A N N E S I I I.

Ioannes, cognomento *Alphonſus*, quem anno 1354. tenuiſſe clauum ſub eodem Alphonſo I V. Rege; conſtat ex inſtrumentorum ſubſcriptionibus.

X I X.

D I D A C V S.

Didacus, cognomento Garzias, dubium militiæ Magiſter, an viſitator tranſmiſſus à Magiſtro Calatrauæ, nàm vlla eius mentio per inſtrumenta; & aliàs viſitaſſe Didacum Garſiam, à Calatraua miſſum, indices rerum Auiſienſium teſtificantur. In Regula, quam vocant Magiſtri D. Georgij, ad annum 1356. Magiſter Auiſienſis commemoratur.

X X.

M A R T I N V S I I.

Martinus dictus *de Auellar*, cuius ab anno 1357. vſque ad 1363. notitia, ſed nulla geſta extant; memoria digna.

X X I.

I O A N N E S I V.

Ioannes, Petri Luſitaniæ Regis nothus, ſeptennis, ſiue, vt aliis placet, nouennis electus, & in Conuentu, & militia ſacra educatus, egregiæ indolis ſpecimen præſetulit. Adultus Ferdinando fratri charus, & fidus, ipſo defuncto, adminiſtrator regni primum, dein Rex acclamatur à Luſitanis circa annum 1385. Quo victoria ad Aliubarotam parta de Caſtellanis, coronam illi, & regnum confirmauit. Magiſter diſſipauit militiæ bona, dum coronæ inſiſteret: ſed quæ Rex poſtea largè compenſauit, aut compenſare voluit; nam non omnia, quæ dedit, manſere firma Expugnault Ceutam; ab inſtrumentis aboleuit Cæſaris Æram; & annum Chriſti inſtituit numerari: multáque alia fecit, per quæ docuit, nonnunquam etiam iniuſtè poſſeſſa regna laudabiliter poſſe adminiſtrari. In loco prælij, cui coronam debuit,

Monaſterium ſtruxit opulentum non minus, quàm ſumptuoſum, quod *la batalla* ab occaſione fundationis cognominauit. In eo ſepultus iacet celebri tumulo, ab anno 1434. quo magno cunctorum luctu obiit, ætatis anno 77. regni 49.

XXII.

FERDINANDVS III.

Ferdinandus Ruycius, dictus *de Sequelra*, ex commendatario maximo, vt vocant, ſubrogatus ann. 1389. & confirmatus ab Vrbano Papa VI. qui tunc Eccleſiæ præerat, cum eius anteceſſor à multo tempore defectionem intentans à Calatraua, priuilegium exemptionis ſe à Pontifice habere (veréne, an falsò? dubium; neque enim oſtendebat) conteſtaretur. Illud compertum, aduenienti Magiſtro Calatrauenſi exhibitum hoſpitium valde honorificum; ſed obedientiam omnino denegatam à Ferdinando: nec ſuſcepiſſe illius viſitationem, quantumuis ipſe, atque omnes eius milites, velut conſpiratores, & diras incurriſſe omnes declararentur. Multa obtinuiſſe à Summis Pontificibus, multa à Ioanne Rege, traditio eſt: à quo & regni totius adminiſtrator relictus, dum ipſe Ceutam in Africa expugnauit. Tandem plenus dierum, laudúmque, piè obdormit anno 1433. cum ſacram militiam 44. adminiſtraſſet. Sepultus Auiſij in tumulo marmoreo è cuius regione, hæc, & alia illius geſta leguntur. Eius tempore Bonifacius Papa IX. Auiſienſibus militibus dicitur indulſiſſe viuæ vocis oraculo, vt ſcapulare breue cum capucio, quod hactenus geſtaſſet pro Religionis habitu, in crucem albam, & rubram commutarent: quod eius ſucceſſor Innocentius VII priuilegio expedito anno 1404. Pontificatus eius primo, confirmauit.

XXIII.

FERDINANDVS IV.

Ferdinandus, Ioannis primi, Luſitaniæ Regis (quondam Auiſienſis militiæ Magiſtri) filius, quem tamen Regula Vlyſſippone excuſſa anno 1631. adminiſtratorem, non Magiſtrum fuiſſe putat: ſed puto immeritò, quippè cui electio per ſuffragia defuit, non profeſſio obſeruantiæ regularis; deſignatus ab Eugenio Papa IV. anno 1414. Tangiæ, ſeu Tingis arcis, & portus Africæ cum fratre Henrico expugnationem aggreſſus; poſt longum ſatis, ſed infœlix prælium, obſes remanſit, non niſi tradita Ceuta redimendus. Sed Ceuta Saracenis nunquam tradita, quod & ipſe probabat conſulebátque, publici boni adpetentior, quam propriæ vitæ: in miſera ſeruitute, ſed admiranda patientia conſtantiáque, tandem occubuit, miraculis in morte, & poſt mortem clarus; atque inter Sanctos, tum Ciſtercienſes, tum Hiſpanos, relatus ab Arnoldo Vvionio, Chryſoſtomo Henriquez, Hugone Menardo, & aliis, Iunij 7 Stephano Luſignano, Petro Calzolario, Antonio Vaſconcellos, & aliis, variis tractatibus Corpus eius ex Africa in Hiſpaniam delatum, atque in Monaſterio, dicto *de la batalla*, quod pater fundauerat, honorificè collocatum eſt. Extat illius vita ſcripta ſub tali titulo. *Vida do Sancto Infante Don Fernando.*

XXIV.

PETRVS.

Petrus, Petri Infantis filius, & Ioannis I. Regis nepos, adminiſtrator ſubrogatus auunculo, ſimúlque Luſitaniæ Comeſtabilis. Cuius tempore, ne obſeruantia regularis ſub ſæculari adminiſtratore langueſceret, eius viſitationem Pius II. Abbati Morimundi ſpecialiter commendauit, anno 1460. Ædificauit, quam vocant Hominij, turrim, vulgò *del Omenage*, in Auiſienſi arce, ſimul & aulam, quæ turrim ipſam à conuentu diuidit: ſacras exuuias, tum de ligno crucis Dominicæ, tum de oſſibus Apoſtolorum, Petri, & Pauli, conuentui intulit, & in arca argentea collocauit, quæ hodiéque memoriam eius conſeruat. Caſtellæ Regi aduerſus Aragoniæ Infantes ſuppetias cum ingenti manu tulit. Indè à Catalanis contra Ioannem ſecundum Aragonium, Rex acclamatus, coronatúſque (nam ex Eliſabetha, Petri 4. Aragoniæ Regis, nepte, natus fuerat) tandem veneno extinctus, breui obiit, vix prius ſceptrum acquirens, quàm vitam perdens.

XXV.

JOANNES V.

Ioannes, Alphonſi V. Regis filius, mox etiam hætes, anno 1470. Celebrauit capitulum, cui loco filij Pater Alphonſus præfuit. Porrò in eo & in alio, quod congregauit poſt annos 18. cum iam regnaret, multa inſtituit, quæ regularem obſetuantiam, tum elericorum, tum etiam militum poſſent promouere. Quæ geſſit Rex Annales Hiſpaniæ implent. Auiſienſis militiæ gubernationem ceſſit Alphonſo filio, hæredique, ſi non Patri viuenti ſubſtractus eſſet.

XXVI.

ALPHONSVS II.

Alphonſus, Ioannis ſecundi, Luſitaniæ Regis, atque Auiſienſis adminiſtratoris filius, qui anno ætatis ſuæ 16. ipſo, quo Eliſabetham, Catholicorum Regum filiam, vxorem duxerat, infœlici, & violenta morte præteptus, quod ad Auiſium attinet, nullam aliam ſui reliquit memoriam.

XXVII.

GEORGIVS.

Georgius, Alphonſi frater ex adulterio, ſed Patri Ioanni charus, vel quia dignus, vel quia poſt Alphonſi deceſſum, vnicus fuit. Præfuit ſimul militiæ Sancti Iacobi in regno Luſitaniæ, Conimbricenſis Dux, à quo & Duces *de Aueiro*, atque *de Torres nouas*, ducunt originem, Auiſienſi militiæ multa obtinuit: ſalutaria, an nociua? certè permiſſa, & fortè conducentia pro modo temporis: vt clerici, cunctorum, quæ poſſiderent, ſub certa penſione, condere teſtamentum, & milites vxores ducere poſſent. Abbati Morimundi in Auiſienſes poteſtatem omnimodam, qualem in Calatraua obtinebat à Iulio Papa II. confirmari fecit, litteris datis Romæ apud Sanctum Petrum 6. Kalendas Decembris, anno 1503. & rurſus aliis, 3. Kalendas Septembris anno 1505. Nec minùs ipſe intendit negotiis ordinis: anno milleſimo quingenteſimo quinto, celebrauit capitulum, in quo & multa inſtituit, & Regulam cum breui chronologia, quæ ab ipſo appellantur *Adiunctorum notitia*, vulgari voluit. Saerarium, & capitulum ædificari fecit, atque Prioribus inſignia Pontificalia à Leone Papa X. impetrauit. Demum cum ipſe ſæcularis eſſet, tam religioſè militiam adminiſtrauit, vt facilè Regularis ctedi potuiſſet, ſi non eum coniugatum legeremus, antequam cæteros; cùm adhue votum caſtitatis abſolutæ milites æquè, atque alios obligaret.

XXVIII.

JOANNES VI.

Ioannes huius nominis tertius Luſitaniæ Rex, Adminiſtrator Auiſij deſignatus à Iulio Papa III. an. 1550. Nec multò pòſt ab eodem Pontifice impetrauit, vt Magiſtratus, iure hæreditario Regibus Luſitanis aggregaretur. Suſcepit tamen Auiſienſis militiæ habitum Vlyſſippone, nec prius voluit ſucceſſores adminiſtrare, quàm iura, & leges eius obſeruare, iuramento firmarent; vt vel ſic ſaltem ad illas conſtringerentur.

XXIX.

SEBASTIANVS.

Sebaſtianus, eius nominis vnicus Portugaliæ Rex, adminiſtrator, ſed affectu pluſquam Magiſter. Multa in fauorem Ordinis obtinuit à Pio Papa II. anno 1568. Ne quis non expreſſè profeſſus ſacram militiam, atque habitum eius præſeferens, bona illius qualiacumque poſſet acquirere, ſiue alias acquiſita detinere. Rurſus de commendatorum ſucceſſione, déque nobilitate cunctorum militum leges ſanctiſſimas anno 1570. quas mox Gregorius XIII. confirmauit anno 1573. Super antiquis militiæ priuilegiis, quæ ſacro Trid. concilio contrariabantur, dicitur conſuluiſſe viros doctos, & concluſiſſe nequaquam derogata; quod tamen ad ſcrupula tollenda confirmari ab eodem Gregorio XIII. non ſolum petiiſſe, ſed impetraſſe, an. 1575. teſtatur Regula vulgata Vlyſſippone an. 1631. Reliqua Sebaſtiani Regis nota, & præcipitis zeli, ardentiſque infelix exitus, orbi lachrymabilis.

XXX.

XXX.

HENRICVS.

Henricus S.R.E. Cardinalis, de quo in cathalogo Abbatum Alcobacienſium; Fabricam Auiſienſis Eccleſiæ ad eam formam, quam hodie habet, compoſuit. Exemptionem Eccleſiarum militiæ ab ordinariis ſtabiliuit; & cathechiſmum Rectoribus illarum, per quem inſtituerentur, cudi curauit, atque alia vtilia fecit, multo plura facturus, ſi minùs ſenex adminiſtrationem capeſſiuiſſet. Obiit anno 1580.

XXXI.

PHILIPPVS I.

Philippus huius nominis in Luſitania primus, in Hiſpania ſecundus, Caroli V. Imperatoris filius, Hiſpaniarum, & Indiarum Rex, cognomento PRVDENS. Henrico in adminiſtratione ſuccedens, ſicut in regno, nomine ſuo, & ſucceſſorum ſuorum iuranit leges, exemptiones, & priuilegia ſacræ militiæ. Reuocauit quaſcumque anteceſſores Epiſcopis dediſſent facultates viſitandi Eccleſias, illi ſubiectas; viſitandas per ſolos miniſtros Ordinis: & quædam alia clericis indulſit, propter quæ grata extat eius memoria. Sub ipſo floruit Frat. Antonius Barreyros, ex Priore Conuentus Epiſcopus Braſiliæ, atque totius Prouinciæ adminiſtrator; quam eximia cum laude procurauit.

XXXII.

PHILIPPVS II.

Philippus, Luſitanis ſecundus, Hiſpanis III. cognomento BONVS: redditus trium pinguium commendarum applicauit Conuentui, atque alios fabricæ, ex quibus ædificia in nouam, & pulchram formam reficerentur. Beneficia ſimplicia Regularibus, qui degerent in clauſtris, non ſæcularibus, vt antea conſueuiſſent, conferri iuſſit. Pro reformandis ſi quæ deformia erant, tam in ipſo Conuentu, quàm in militibus, ſeptem viros egregios deputauit, an. 1612. poſt quorum varias, longáſque ſeſſiones, Regulam tandem, quæ hodie extat, conſtituit, & confirmauit, publicauitque in Capitulo generali, quod celebrauit anno 1619.

XXXIII.

PHILIPPVS III.

Philippus, Luſitanis III. Hiſpanis IV. quem Deus militiæ, & Eccleſiæ ſeruet incolumen. Cuius tempore, vacante Prioratu totius Ordinis per mortem Fr. Emanuelis Bardi, dignitas in ſuſpenſo; & redditus applicati fabricæ manent. Eius mandato eadem ipſa Regula, Vlyſſippone cuſſa, anno 1631. publicè prodiit.

FINIS.

INDEX

INDEX
RERVM, QVÆ HOC SECVNDO Annalium Ciſtercienſium Tomo continentur.

A.

ABBAS quidam à Ciſtercij Patre deponitur. ann. 1145. cap. 7. num. 1
Monachorum pietatem in ſe experitur. ibid. & 2
Petri Mauricij interuentu reſtitutus creditur. n. 4
Cuius domus Abbas fuerit coniectatur. ibid.
Alius reuelationem habet de Bernardi Parentis morte. an. 1153. c. 7. n. 7
Alius pretioſis pannis vtitur. an. 1172. c. 4. n. 11
Ex eis, eo defuncto, ignis erumpit. ibid.
Abbates depoſiti appellare ad Sedem Apoſtolicam priuilegio Ciſtercio conceſſo interdicuntur. an. 1169. c. 3. n. 4. & 5
Subſtituti, benedicere proprios Monachos indulgentur ab Alexandro III. n. 7.
Abbas Arremarenſis, Nicolai tranſitum ad Claramvallem fruſtrà impedire curat. an. 1145. c. 9. n. 8
Eiuſdem Nicolai litteras ex Claravalle miſſas ſuſcipit. n. 9
Eundem eſſe Guidonem, cuius rogatu Bernardus concinnauit officium S. Victoris, coniectatur. n. 13
Abbas Bellævallis, Herbertum Chryſopoli incubantem viſitat. an. 1161. c. 1. n. 6
Vt pœniteat eundem fruſtrà monet. ibid.
Abbas Bourenſis ab irrumpentibus Galecis ſua oppida propugnat. an. 1159. c. 7. n. 6
Abbates de Buch, atque Bordalio, quibuſdam colitigantibus Epiſcopis iudices deſignati dicuntur. an. 1165. c. 4. n. 2
Abbas Eberbacenſis Arnoldum intruſum Moguntinẽſem de ſuis exceſſibus arguit. an. 1160. c. 2. n. 7
Pericula ſibi imminentia proponit eidem. ibid.
Abbates Eleemoſynæ, atque Pruliaci, ex Capituli Generalis iuſſu Pontificem adeunt. an. 1168. c. 5. n. 4
Sententiam latam in Godefridum, Claræuallis Abbatem ab eodem petunt confirmari. ibid.
Prædicta reuocata ſententia, atque à ſuis ſedibus depoſiti dimittuntur. ibid.
A Pontifice eam rem meliùs edocto illis ſunt reſtituti. n. 5
Abbas Fuſniacenſis ex præcipuis Claræuallis ſenioribus eligitur. an. 1162. c. 5. n. 1
Maioris tranquillitatis pedit. n. 2
Claramvallem reuertit. ibid.
In fidei dubitationem labitur. n. 3
Reſurgere conatur, nec præualet. n. 4
Præ triſtitia infirmatur. n. 5
Fuſniacum ſalutis cauſa defertur. n. 6
Ante obitum in fide firmatur. n. 7
Quis iſte Abbas? incertum. n. 8
Abbas Salemnitanus, Bonam cellam Virginum in Sueuia cœnobium, ſub ſua ſuſcipit viſitatione. an. 1145. c. 10. n. 11
Abbas Voti, ſeu Vallaſciæ ad Alexandrum Papam à Mathilde Imperatrice, Legatus mittitur. an. 1165. c. 1. n. 3
Vtrumque Galliæ, & Angliæ Reges reconciliare ſtudet. ibid.
Pace infecta reuertitur. n. 5
Ab Henrico Anglo iterum ad Alexandrum mittitur. an. 1171. c. 2. n. 1
Pro excuſando Rege à nece Sancti Thomæ à Pontifice auditur. n. 8
Decretum interdicti in Angliam impedit. ibid.
Super qua eidem Henrico ſcribit. ibid.
Abbatia quædam Ciſtercienſis à Gigniacenſibus diruitur. an. 1152. c. 5. n. 2
Alia à Stephano Rege in Hibernia fundatur. an. 1154. c. 5. n. 2
Oënum militem ad habitum admiſiſſe fertur. ibid.
Nomen eius nobis ignotum. ibid.
Vide *Oenus miles.*
Alia Virginum Ciſtercienſium ab Ada Comitiſſa in Anglia ſtruitur. an. 1163. c. 3. n. 6
Abbatis Svvinshedenſis viſitationi ſubiicitur. ibid.
Fœminis ſanctiſſimis clareſcit. ibid. & ſeq.
Illius nomen ignoratur. ibid.
Abbatiæ ſubditæ Sauigniacenſi ſeptem ſupra viginti recenſentur. an. 1148. c. 7. n. 10.
Ad Ciſtercienſium normam vnà cum matre, ſub Patre Bernardo reformantur. n. 7
Abbatiæ ſubditæ Obacinenſi, Ciſtercio à Stephano Abbate cum matre traduntur. an. c. 8. n. 1. & ſequent.
Abbatiæ Ciſtercienſes ne in futurum conſtruantur à Capitulo generali decernitur. an. 1152. c. 6. n. 2.
Abraham Cellerarius Nouæ Vallis ſub Gerardo Abbate. an. 1150. c. 10. n. 2
Omnibus domus negotiis ab eodem præficitur, & cur. ibid.
Abſalon Roskildenſis Epiſcopus pòſt Archiepiſcopus

ſcopus Lundenſis. an.1148.c.16.n.11
Abbatiam de Sora in Dania fundat. ibid.
Ab Eſkillo Archiepiſcopo Londenſi ad VValdemarum Regem Legatus mittitur. an.1160.c.1.n.2
Abſtinentia iuuenem ſanum reddit,& pulchriorem. an.1161.c.5.n.6
Quendam item Epiſcopum. n.5
In Gerardo Villarienſi refulſit. an.1170.c.6.n.4
A muneribus in Eugenio Papa III. an.1153.c.5.n.3.& 4
Acebeyro,vide *Alcobeyro*.
Acta in Capitulis generalibus ſub P.Raynaldo an.1148.c.7 n.1.& 2.& c.8.n.1. & an.1150.c.3.n.3.& c.5.n.13
Sub P.Gozeuino. an.1151.c.6.n.1.2.& 3
Sub P.Lamberto. an.1155.c.1.n.4. & ſeqq. & an.1159.c.5.n.5.& an.1161.c.4.n.1
Sub Gilberto. an.1164.c.7.n.3.& 5. & an.1165.c.2.n.5.
Sub Alexandro. an.1170.c.5.n.6. & ſeqq. & an.1175.c.2.n.2.& 3
Acta in Conciliis, in Anglicano ſub Richardo Cantuarienſi. an.1175.c.4.n.1
In Antiſiodorenſi ſub Eugenio III. an.1147.c 8.n.5
In Bellouacenſi ſub Lodouico, Francorum Rege. an.1161.c.3.n.6
In Carnotenſi ſub Eugenio III. an.1146.c.4.n 8.9.& 10
In Chinonenſi ſub Henrico, Angliæ Rege. an.1167.c.2.n.2.& 3
In Herbipolenſi ſub Friderico Imperatore. an.1166.c.1.n.9
In Hiberno ſub B. Malachia. an.1148.c.9.n.4
In Lateranenſi, ſub Alexandro III. an.1168.c.5.n 8
In Mellifontano ſub Chriſtiano Legato. an.1152.c.5.n 2.& 3
In Northmanienſi ſub Henrico Angliæ Rege. an.1161.c.3.n.6
In Papienſi ſub Friderico Imperatore an.1159.c.6.n.4.& ſeqq.
In Pariſienſi ſub Eugenio. an.1147.c.10.n.4.& ſeqq.
In Pontigniacenſi ſub Legatis Alexandri III. an.1171.c.1.n.1.& ſeqq.
In Remenſi ſub Eugenio III. an.1148.c.1.n.6.& ſeqq. & c.2.n.1.& ſeqq. & c.3.n.1. & ſeqq. & c.4.n.1
In Stampenſi ſub Ludouico Galliæ Rege. an.1147.c 8.n.1
In Treuirenſi ſub Eugenio III. an.1148.c.5.n 4
In Turonenſi ſub Alexandro III.an.1173.c.1.n.1
Ada Comitiſſa, mater Guillelmi Scotiæ Regis. c 3.n.6
Cœnobium virginum Ciſtercienſium ad Hadingtonam fundat. ibid.
Abbatis Svvinshedenſis viſitationi ſubiicit. ibid.
Adalgarius,vide *Bremenſis Archiepiſcopus*.
Adalbero Treuirenſis Præſul,Eugenium III. atque Bernardum hoſpitio ſuſcipit. an.1148.c 5.n.1
Propriis expenſis copioſiſſimè fouet. ibid.
Adaluardus ſanctiſſimus in Suecia Pontifex, an.1162.c.3.n.6
Ab Erico Rege ad Birkenſem conuertendam vrbem accitur. ibid
Vnà cum Stephano Vpſalenſi magnam totius prouinciæ partem ad fidem conuertit. ibid.
Verbera,& plagas pro Chriſto patitur. n.7
Idola,atque ſuperſtitiones eliminat. n.8
Præeuntibus miraculis. ibid.
Adamus Abbas Ebracenſis, Conuentui Baioarenſi,pro Bernardo Patre ſubrogatus,intereſt. an.1147.c.4.n.1
Ottonem Friſingẽſem,atque Germaniæ Principes,inſignit cruce. n.2
Commendatur efficacia ſuæ prædicationis. n.4
Scribit ad ſanctam Hildegardem.an.1155.c.4.n.6
Eiuſdem Virginis reſcriptum ſuſcipit. n.7
De quibus eam conſuluerit,coniectatur. n.8
Ad Dominum migrat. an.1161.c.5.n.1
Inter viros Ciſtercij ſanctitate illuſtres refertur. ibid.
Eius initia minus ſancta perpenduntur. n.2
A Berengario in præfectura excipitur. ibid.
Adamus Longinus Abbas Auræ vallis Theodoro ſufficitur. an.1167.c.7.n.2
Adamus Monachus Caziacenſis ad Claramuallem tranſit. an.1149.c.6.n.1
Ad ſuum Abbatem, atque Petrum Callenſem ſuper id ſcribit. n.2.& 3
Adamus, de Paruo Monte Pariſienſis Canonicus,vir ſubtilis. an.1147.c.10.n.4
Contra Gilbertum diſſerturus ab Eugenio eligitur. ibid.
Adamus Victorinus D. Bernardo Epitaphium aptat. an.1153.c.9.n.2
Adela filia Theobaldi,Campaniæ Comitis, an.1151.c.6.n.6
Gallorum Regi nubit. ibid.
Adelaidis Friderico Imperatori nubit. an.1149.c.1.n.9
Ab eodem ob conſanguinitatem ſeparatur. an.1151.c.2.n.3
Adoleſcens quidam renuens Monachatum miraculosè conuertitur. an.1149.c.4.n.3
A Chriſto Cruci affixo amplexus ſuſcipit. n.5.
Miraculis claret,reuelationibuſque. n.6
Virginem Mariam cum B.Ioanne Euangeliſta iuxta Crucem ſtare videt. ibid.
Voces Angelorum audit. n.7
Chriſtum vulneratum ſpectat. n.8
Viſionem mirabilem de Trinitate habet. n.10
Fœliciter in Domino obdormit. n.11
Alius per abſtinentiam ſanus efficitur,& pulchrior. an.1161.c.5.n.6
Duo Toleti Necromantiæ vacant. an.1172.c.3.n.7
Alter alteri defunctus apparet. ibid.
Se damnatum ob artem, quam didicerat, oſtendit illi. ibid.
Terrefactus viuus viſione in Vrſaria Monachum induit. ibid.
Quis ille? ibid.
Vide *Laurentius Abbas Vrſaria*.
Adolphus à Bernardo ad Ordinem conuerſus. an.1147.c 5.n.7
Adolphus ex Colonienſi Canonico in Epiſcopum Oſnaburgenſem promotus. c.16.n.6

In Cœnobio Campenſi Monachum induit, remiſſiuè. ibid.
Adolphus, Francfordiæ Comes Bernardi virtutem per miraculum agnoſcit. an.1146.c.8.n.3
Adrianus, vide *Hadrianus IV.*
S. Adrianus vetus Monaſterium ad Sili ripas. an.1153.c.16.n.11
Inter bona ab Alexandro III. Monti Ramo confirmata recenſetur. n.10
Per Froilam eius Abbatem ædificatum fertur. n.11
Aduentus Chriſti in animam in quo dignoſcitur. an.1150.c.10.n.5
Aduocatus plus accipiens conſtituto, à Concilio Remenſi ſepultura Eccleſiaſtica priuatur. an.1148.c.4.n.1
Ædificia Romæ ab Eugenio reſtituta, illuſtrataque. an.1152.c.1.n.12
Palatium apud S. Petrum à fundamentis extruitur. ibid.
Signum prætorium conditur. ibid.
Porticus ante Baſilicam S. Mariæ Maioris exornatur. ibid.
Ægeas Muñizius Alphonſi Regis Luſitani nutritius. an.1161.c.6.n.2
Ab imminenti periculo per Mariam Virginem liberatur. ibid.
Monaſterium fundare ſuæ liberatrici vouet. ibid.
Ipſius ope à duobus viſis ereptus votum innouat. ibid.
Mariæ effigiem ſpectat. ibid.
Stellæ domum fundare incipit. n.3
Morte præuentus Laurentio perficiendam relinquit. n.4
Eripuiſſe à Sarracenis locum Salcedæ, eodemque iure belli donatum fertur. an.1167. c.10.n.1
Ægeas ſocius S. Martini Vallis Paradiſi à Bernardo tranſmiſſus. an.1152.c.4.n.1
Eidem Martino Abbas ſufficitur. ibid.
Ægidius Superadi Prior, Petro in eadem domo Abbas ſuccedit. an.1151.c.9.n.10
Beremundum Comitem ad habitum admiſit. n.11
Ingentia bona acquiſiuit ſuo Cœnobio. ibid.
Affligemienſe Monaſterium Bernardum P. hoſpitio ſuſcipit. an.1147.c.3.n.8
Sancti baculum conſeruat, veneraturque. ibid.
Mariæ Imagine, quæ reſalutauit ſanctum Patrem, illuſtratur. ibid.
Agadarius, vide *Bremenſis Archiepiſcopus.*
Agnes Comitiſſa Drocarum, vnà cum Roberto coniuge Brollium Benedicti fundaſſe dicitur. an.1148.c.15.n.13
Ailredus Abbas Rieuallis, Richardum Meilroſiæ Abbatem deponit. an.1147.c.16.n.2.& 3
S. VValenum ſubſtituit eidem. ibid.
Pro Alexandro III. Conciliabulo opponitur. an.1160.c.1.n.11.12.& 13
Ad Dominum migrat. an.1166.c.2.n.1
Bernardo comparatur. n.2
Penitus illiteratus Theologus eximius diuinitus euaſit. n.3
Iuſſus ſcribere Bernardi ſtylum refert. n.5. & 6
Cœleſtibus inter ſcribendum redundauit conſolationibus. n.7
Filios ſanctos, ſibique dilectiſſimos, generauit. n.8.9.& 10
Multa ſcripſit. an.1166.c.3.n.3
Diuerſa ab ſcriptis Ethelredi. n.4
De quibus quædam adnotata. n.5.& ſeq.
Nicolai Epigramma in laudem Sancti. n.9
A Gilleberto Swinſhedenſi eius deploratur obitus. c.4.n.1
Sanctitas eius, cœlicaque doctrina commendatur. n.2.3.& 4
Inter Ciſtercij eximiè Sanctos recenſetur. ib.
A B. Syluano in præfectura excipitur. n.7
Aimo, vide *Aymo.*
Aimardus Petro ex Ciſtercio aſſumpto in Ameienſi Sede ſubrogatur. an.1154.c.6.n.5
Quo anno? incertum.
Alamanus Comes Raymundi Barchinonenſis donationem conſignat. an.1149.c.4.n.5
Alanus Inſulenſis è Faldria in Claramvallem à Bernardo adductus. an.1146.c.11.n.9. & an. 1147.c.6.n.1
E Riparorij Abbate in Antiſiodorenſem Sedem aſcendit. an.1152.c.7.n.5
Apud Eugenium, & Ludouicum Regem commendatur à Bernardo. n.7.& 8
Bernardi vitam à ſe compilatam B. Petro Monoculo dicat. an.1153.c.11.n.5
Inſulis abdicatis Claramvallem reuertitur. an.1166.c.5.n.5
Eidem, Riparoriique domibus multa contuliſſe dicitur. ibid.
Eius exercitia. n.6
Alanus Maydo vnà cum aliis Mellerij Monaſterium ædificat. an.1145.c.10.n.9
Alba, aliàs Herremalbenſis Abbatia, à Bertholdo, Domino de Eberſtein in Spirenſi diœceſi fundatur. an.1146.c.1.n.7
Monachis accitis ex Nouo Caſtro. ibid.
In multis Pontificiis literis memoratur. ibid.
Biennio poſt in dote ſatis pingui firmata fertur. ibid.
Albaſtra Abbatia à Suerkero Suenorum Rege fundata apud Oſtrogothos, de qua 1. tom. an. 1150.c.11.n.2
Vernhem in Scarenſi diœceſi procreat. ibid.
Sanctum item Stephanum Vpſalenſem Archiepiſcopum. an.1162.c.5.n.2
A Carolo, Suercheri filio, datur. an.1168.c.8. n.8
Albapetra Abbatia Bituricenſis diœceſis ignota matre. an.1149.c.9.n.2
Alia eiuſdem nominis diœceſis Lemouicenſis. ibid.
Quæ illarum hoc anno fundata? incertum. ib.
Albericus Cardinalis Epiſcopus Hoſtienſis an. 1147.c.12.n.2
Contra Henricum Toloſæ dogmatizantem ab Eugenio III. mittitur. ibid.
P. Bernardum ſibi aſſumit in ſocium. ibid.
Eugenij priuilegio ſubſcribit. c.25.n.10
Ante Concilium Romenſe Verduni obiiſſe dicitur. c.13.n.10
In eius exequiis collectam defunctorum in S. Confeſſoris Bernardus permutat. an. 1148.c.11.n.3
Albericus Abbas Benedictionis Dei à Bernardo apud Eulodunem Lugdunenſem commendatur. an.1153.c.25.n.8
Non ſucceſſit Serloni in Sauigniaco. ibid.
Albero, ſiue Albanus, Pataulenſis Epiſcopus à Friderico Imperatore conſtituitur. an.1160. c.1.n.4.

Triennio in Eccleſiā contumax perſeuerat. ib.
Albero Epiſcopus Virdunenſis in Domino obdormit. an. 1148. c. 11. n. 3
Eius funus Bernardus celebrat. ibid.
In orationem Confeſſorum, defunctorum permutat. ibid.
An ia euentus duplex incertum. ibid.
Albero Epiſcopus Leodienſis; tuliſſe opem Clericis Alnenſibus ad amplexandam S. Auguſtini regulam, dicitur. c. 14. n. 5
Albero nepos Theodorici de Elſatia, Flandriæ Comitis. an. 1153. c. 15. n. 5
Ciſtercium in Claravalle amplexus, claret virtutibus. ibid.
Roberto in Dunis ſuccedit. ibid.
Relicto pedo in Claramvallem reuertitur. an. 1155. c. 4. n. 4
Ab Ideſbaldo excipitur. ibid.
Albertus Regis Alphonſi Luſitani Cancellarius. c. 1. n. 11
Eiuſdem Regis donationi ſubſcribit. ibid.
Albertus Decanus Colonienſis concordiæ inter Eugenium, & Fridericum initæ ſubſcribit. an. 1152. c. 1. n. 6
Albertus Superadi Monachus, paralyſis morbo laborat. an. 1147. c. 7. n. 4
Bernardi precibus liberatur. ibid.
Albertus, patria Beneuentanus, Monachus Ciſtercienſis. an. 1155. c. 1. n. 11
Cardinalis tituli S. Adriani ab Hadriano creatur. ibid.
Ex qua domo aſſumptus? incertum. ibid.
Titulum S. Laurentij adeptus, Alexandrū III. Pontificem cum aliis elegit. an. 1159. c. 6. n. 1
Pro electione tuenda Friderico Imperatori cum eiſdem ſcribit. n. 2
Cum Theodino Portuenſi Epiſcopo in Angliam ab Alexandro III. mittitur. an. 1171. c. 2. n. 10
De nece S. Thomæ Cantuarienſis inquirit. ib.
Facta inquiſitione Henricum Regem innoxium pronuntiat. ibid.
Magnates quoſdam de crimine conuincit. ib.
Cum eodem Henrico conuenit Sauigniaci. an. 1172. c. 1. n. 1
Ad Gilbertum Patriarcham ſcribit. n. 2
Cauſæ Henrici exitum aperit illi. ibid.
Regem, pœnitentia iniuncta, publicè abſoluit. n. 7. & 8
Concilium prouinciale cogit. n. 11
Cantuariæ Monachis pro Henrico ſcribit. c. 2. n. 3
De miraculis B. Thomæ exactam relationem facit. ibid & n. 4
Eccleſiis vacantibus idoneos præficere Paſtores curat. n. 5
Albertus Tridentinus Epiſcopus, Hadriani nuntios comitatur. an. 1158. c. 3. n. 2
Inſidiosè captus ope Saxoniæ Ducis liberatur. ibid.
Alcantara, vide *S. Iuliani del Pereyro.*
Alcobacia Abbatia in Diœceſi Olyſſiponenſi fundatur. an. 1147. c. 9. n. 1
Qua occaſione? ibid. & ſeqq.
Qua Bernardi efficacia, & prophetia? n 2
Quo tempore? n. 3.
Eius fundator Alphonſus Luſitaniæ Rex. n. 4
Super quo Petrum Alphonſum fratrem ad Bernardum cum litteris mittit. n. 4. & 5
Reſponſum Bernardi, & prophetia comprobata hoc noſtro ſæculo. n 6. & 7
Pro domus fundatione Monachi à Bernardo tranſmittuntur. c. 17. n. 1
Donatio loci Bernardo fit, inſtrumento firmata. n. 3 & 4
Miracula, quæ ſacrarunt ingentem fabricam. c. 17. n. 5
Etymon nominis, locique deſcriptio. n. 6
Opulentia domus, & numerus ingens Monachorum ſupra conſuetum. n. 7
Variæ Abbatum eius prærogatiuæ. n. 8
Atque ipſa dignitas etiam duplicata. n. 9
Regum ſepulchris illuſtre Monaſterium. n. 10
Exuuiæ bellicæ in eadem domo ſeruatæ à Luſitanis. n. 11
Bouron in Diœceſi Braccharenſi profert. an. 1159. c. 7. n. 2
In Guardienſi Stellam. an. 1161. c. 6. n4
S. Benedictū de Caſtres in Eborenſi. an. 1169. c 6. n. 3
Tomaraës itera domum hodie ſuppreſſam. an. 1171. c. 8. n. 11
Gundiſaluum Hermiguez habitu donat. an. 1169. c. 5. n. 8
Eiuſdem augetur donationibus. ibid.
Aldebertus Epiſcopus Virdunenſis ad S. Hildegardem ab Eugenio III. mittitur. an. 1148. c. 5. n. 3
De eiuſdem reuelationibus inquirit. Ibid.
Libros Virgini reuelatos defert Pontifici. ibid.
Alderſpachium Abbatia in diœceſi Pataulenſi erigitur. an. 1146. c. 12. n. 2
Monachus ex Ebraco accitis. ibid.
Eius fundator Bernardus quidam vnà cum filiis. ibid.
Bernardi Patris inſtantia Ciſtercio tradita. n. 2
Donationibus Ducis Ludouici, atque Ottonis filij locupletatur. ibid.
Item inſignis cuiuſdam viri mauſoleo. ibid.
Ab Epiſcopo Diœceſano conſecratur Eccleſia. n. 3
Memoratur in litteris Innocentij Papæ III. ib.
Aldoara prima Monaſterij Nucalium Abbatiſſa. an. 1150. c. 11. n. 10
Aldoncia Comitiſſa coniux Lupi Diaz de Haro. an. 1169. c. 6. n. 4
Cœnobium de Fayola (hodie de Cañas) vnà cum coniuge fundat. ibid.
Productis duplicis donationis inſtrumentis. n. 5. & 7
A Comite Moribundo in filiam adoptata fertur. n. 8
Orbata viro Ciſtercium in eodem Monaſterio amplectitur. ibid. & n. 9
Eidem, quæ poſſidebat, confert. ibid.
Aleidis Burgundiæ Comitiſſa, filia Matthæi, Iudiḱhæq; Ducum Lotharingiæ. an. 1163. c. 4. n. 7
Alelmus 6. Abbas Valcellenſis, oſſa ſanctorum Abbatum eiuſdem domus authoritate Concilij generalis eleuat. c. 4. n. 9
Aleonora, vide *Eleonora*.
Alexander Papa III. vide *Rolandus*.
Creatur ſummus Pontifex. an. 1159. c. 6. n. 1
Qualiter in eius electione Fridericus Imperator ſe geſſerit. n. 2. & ſeq.
Ab eodem Imperatore ad vniuerſalem Synodum citatur. n. 8. & 9
Non fuit Ciſtercienſis. n. 14
Affectum in ſe Ciſtercienſium experitur. an. 1160. c. 1. n. 9. & 10

Alia

Aliorum item contradictionem. n.11
S.Petrum Tarantaſienſem Romam vocat. an. 1161.c.1.n.1
Magna veneratione ſuſcipit. n.3
Ad Reges Galliæ, & Angliæ eundem mittit pro ſua electione tuenda. n.7
In duobus Conciliis à Petro coactis verus Pontifex acclamatur. c.3.n.8
In Capitulo item generali Ciſtercij. c.4.n.1. & 2
Monte Peſſulanū ingreditur. an.1162.c.1.n.2
A multis, præſertim à Sarraceno Principe adoratur. ibid.
B.Hugonem in Abbatem Liuncellenſem conſecrat. n.3
Magnum indultum noſtris concedit. n.11
Abſoluere ab excommunicatione Sabaudiæ Comitem Petro Tarantaſienſi committit. c.5.n.9.& 10
Ipſemet, Petro renuente, Comitem abſoluiſſe, perhibetur. n.10
Ludouicum Francorum Regem adit.an.1163. c.1.n.1
B.Faſtradum, Godefridumque ad ſe venientes benignè ſuſcipit. n.2
Illum moribundum oleo ſacro inungit. n.6
Eiuſdem morti cum Ludouico Rege aſſiſtit.ib.
Concilium Turonibus cogit.c.1.n.1.& c.2.n.1
B.Thomæ Cantuarienſi conſolatoriam mittit epiſtolam. c.2.n 9
Eidem iterū, & Epiſcopis Angliæ ſcribit.n.12
B.Thomæ nuntios fauorabilibus litteris præuenit. an.1164.c.1.n.8
Scribit iterum eidem Sancto. an.1164. c.3. n.13
A nuntiis Regis Henrici aduerſùs S.Thomam ſollicitatur. c.4.n.1
Eorundem petitiones paruipendet. n.4
Thomam ad ſe venientem paterna benignitate hoſpitio ſuſcipit. n.6
Suam cauſam dicere ſedens indulget illi.ibid.
Ipſo audito in lachrymas prorumpit. ibid.
Sanctum paternè obiurgat. ibid.
Continuò laudat. ibid.
Eius ceſſionem admittit. n.10
Cardinalibus conſultis Thomam in Sedem reſtituit. n.11.& 12
Abbatem Pontigniacenſem ad ſe vocat. n.13
Eidem Sanctum affectuosè commendat. ibid.
Thomæ benedicit cucullum. n.14
Normam vitæ Calatrauenſibus præſcriptam confirmat. c.7.n.8
Hortæ Cœnobio indultum concedit. c.8.n.6
A Gallia diſcedit. an.1165.c.1.n.5
D.Thomæ miracula ſtupet. n.7
A Guillelmo Comite Mompeſſulanæo hoſpitio humaniſſimè excipitur. n.9
A Clero, Populoque Romano cum palmis ſuſcipitur. ibid.
B.Thomam Legatum totius Angliæ cōſtituit. an.1166.c.1.n.7
Sub peregrini veſte tyrānum euadit.an.1176. c.1.n.1
Spe pacis decipitur. c.4.n.9
Lombardi Clerici litteras pro B.Thoma ſuſcipit. c.5.n.3
Ad ſuos in Angliam Legatos orationem habet. an.1168.c.1.n.1
Mandata eiſdem intimat. n.2
Scribit Ludouico Galliæ Regi. n.3 & 4
Beneficia in S.Thomam eidem gratulatur. ib.
Pro reconciliandis Henricu, & Thoma eundem ſolicitat. n.4
Eiſdem Sancto, & Regi litteras dirigit. n.5.6. & 7
Ad pacem hortatur. ibid.
Suis Legatis ſcribit. c.2.n.9
Quàm pro S.Thoma ſollicitus. n.10
Eius nuntios ex Anglia reuocat. c 3.n.8
Sententiam latam in Godefridum annullat. c.5.n.4
Mox reualidat. n.5
In Fridericum contumacem anathema indicit. n 8
Ab omnibus vincendum ſubiicit. ibid.
Legatos iterum pro cauſa Thomæ in Angliam mittit. an.1169.c.1.n.4
Eoſdem inſtruit. c.2.n.3
De geſtis per ipſos certioratur. n.4.& 8
Poteſtatem ſuſpenſam Thomæ reſtituit. n.10. & 11
Contra depoſitos Abbates priuilegium Ciſtercio concedit. c.3.n.4.& 5
Alia pro ſubrogandis, tranſlata in corpus iuris. n.5.& 7
Aliud præterea iuri etiam inſertum. n.8.& 9
Iterum Legatos in Angliam dirigit. an.1270. c.1.n.1
Pacis conditiones præſcribit Henrico. n.2
Eboracenſem, Dunelmenſemque Antiſtites Regi fauentes, ſuſpendit. n.5
Henrico acrem mittit epiſtolam. n.6
Aliam S.Thomæ de ſuo in Angliam regreſſu ſuſcipit. c.3.n.1.& ſeqq.
Epiſtolam Ciſtercio glorioſam Capitulo generali dirigit. c.5.n.7.& ſeqq.
Ruſus Legatos ad Henricū mittit. an.1171. c.2.n.2
Audita S.Thomæ nece incredibili dolore afficitur. n.3
Anglorum ad ipſum interdicit acceſſum.ibid.
Quorundam Cardinalium precibus, duos ex Legatis Henrici ad audientiam admittit. ibid.& ſeqq.
B.Thomæ occiſores anathemate ferit.n.4.& 9
Henricum, eiuſque ditionem, ſupponere interdicto intendit. n.7
Ad Cardinalium preces detinetur. n.8
Pro Rege, & Epiſcopis Angliæ, ab ipſorum Legatis ſuſcipit iuramentum obedientiæ.n.9
Duos Cardinales, de nece S.Thomæ inquiſituros in Angliam deſtinat. n.10
Eiſdem cum Henrico Pontigniaci congredientibus ſcribit. an.1172.c.2.n.1
Vt ſatagant reconciliationis Cantuarienſis Eccleſiæ præcipit. n.2.& 3
Diſquirant item de B.Thomæ miraculis. n.4
Abſoluantque Epiſcopos excommunicatione ligatos. n.6
B.Thomam, exactè diſcuſſis vita, & miraculis, numero Sanctorū adſcribit.an.1173.c.1.n.1
Litteras canonizationis expedit. n.2
Speciales dirigit Eccleſiæ Cantuarienſi. n.4
Richardum in eadem Eccleſia Archiepiſcopum confirmat, conſecratque. c.2.n.9
Pallio donat, Primatemque conſtituit. ibid.
Perturbatores Regni Henrici ſenioris excommunicat. c.3.n.9
Alexander Epiſcopus Lincolnienſis ex Anglia ad Eugen.III.Legatus mittitur.an.1145.c.3.n.4

Alexander Magiſter Colonienſis à Bernardo conuertitur. an.1146.c.9.n.2.11.& 12
Viſionem de ſuo præbabet Monachatu. n.12
Piſce à Bernardo ſibi oblato, in alterum virum conuertitur. ibid.
Indui ſe proprio Bernardi habitu ſpectat in ſomnis. ibid.
Sanctum præterea Patrem ſibi baculum tradentem. ibid.
Ex Claravalle tranſmiſſus Grandiſſyluæ Paſtor conſtituitur. an.1147.c.18.n.13
Cœnobio ſanctarum Crucium fundando Monachos in Hiſpaniam tranſmittit. an. 1152.c.6.n.4
Gilberto Ciſtercij Patri ſuccedit. an.1166.c.5. n.1.& 3
A Pontio excipitur in Grandiſſylua. ibid.
In S. Thomam beneficus Henricum Anglum furentem patitur. an.1167.c.2.n.4
Sententiam in Godefridum latam à Pontifice reualidari obtinet. an.1168.c.5.n.5
A Friderico Imperatore, vt eius ſtet conſilio vocatur. n.9
Godefridum, cum ægrotaret pro ſe mittit. n.10
Ab Henrico Anglo ad S.Thomam pro reformanda pace mittitur. an.1169.c.1.n.11
Depoſitorum Abbatum appellationes à Ciſtercio relegat. c.3.n.1.& ſeqq.
Duplici ab Alexandro Papa donatur priuilegio. n.6.& ſeqq.
Fridericum Imperatorem adit. an.1170.c.5. n.4
Vt Alexandro obedientiam præſtet, monet. ibid.
Litteras honorificas ſatis ab eodem Pontifice ſuſcipit. n.6.& 7
Capitulum, Archiepiſcopis etiam, & Epiſcopis præſidens celebrat. ibid.& ſeq.
Hugonem Burgundiæ Ducem in Ciſtercij fratrem admittit. n.10.& 11
Amplo ab eodem donatur priuilegio. ibid.
Alexander filius VVillermi Regis Scotiæ, & S.VValleni conſanguineus. an.1160.c.4 n.7
Alexander Clericus Cantuariæ apud Alexandrum III. contra Henricum Anglum contendit. an.1171.c.2.n.6
Alfonſus. Vide *Alphonſus*.
S. *Algerus*, ex Claræuallis Monacho ad Curienſem Sedem aſcendit. an.1147.c.6.n.9
Vigilium Abbatem Roggemburgenſem magnis auget fauoribus. ibid.
Aliquas Eccleſias multis donat. an.1156.c.6. n.5
Eccleſiam Montis S. Mariæ Benedictinam conſecrat. n.6
Quandiu vitam prorogauerit? incertum. n.7
Coruſcaſſe miraculis fertur. ibid.
Conradum ſecundum ſucceſſorem accepit. ibid.
Inter illuſtres Ciſtercij Sanctos recenſetur. ibid.
Numero Sanctorum adſcribi meruit. ibid.
Aliprandus I. Abbas Morimundi, Henrico ſuffectus. an.1159.c.6.n.5
Pro Mediolanenſibus, Friderico Imperatori infenſis, patronus cum aliis eligitur. ibid.
Fridericum adit. ibid.
Pro cogendo Concilio ad declarãdum verum Pontificem, ab eodem conſulitur. ibid.
Imperatoria menti ſe opponit. n.6
Morte conſummatur. an.1160.c.2.n.13
Ab Oddone excipitur. ibid.
Aliprandus II. Abbas Moribundi, VValtero etiam II. ſucceſſit. an.1163.c.4.n.8
Quandiu præfuerit? ibid.
Duo ſociarum S.Vrſulæ corpora eius tempore Moribundo oblata feruntur. ibid.
Morte ſublatus ab Henrico excipitur. an.1168. c.9.n.4
Almandic Comes donationem Comitis Vele Gutierrez confirmat. an.1150.c.11.n.12
Almaricus Comes donationem Regis Sanctij confirmat. an.1158.c.1.n.5
Almeria perfugium piratarum munitiſſimum. an.1147.c.1.n.11
A Genuenſibus, & Barchinonenſibus capitur cum ingenti præda. c.15.n.1.& 2
Raymundo Comite, & Alphonſo Imperatore auxiliaribus. n.2
Almira Almominix Agarenorum Rex Eremitæ Pobleto donationem permagnificam facit. an.1153.c.18.n.3 & 4
Alna Eccleſia Canonicorum Regularium in Leodienſi diœceſi. an.1147.c.3.n.11
Cura Henrici Diœceſani, Ciſtercij ſemina ſuſcipit. ibid.& an.1148.c.14.n.5
Nominis etymon. c.14.n.5
A S.Landelino inchoata domus fertur. ibid.
Variæ de eius fundatoribus ſententiæ. ibid.
Qui Monachi ex Claravalle tranſmiſſi? n.6.
Viris ſanctitate illuſtribus nobilitatur. n.7
Eius primus Abbas Franco, à Bernardo præfectus. n.12
Alnetum Abbatia Baiocenſis Diœceſis (aliis Belluacenſis) in Northmania. c.7.n.2.& 10
Cum matre Sauiniaco Claræualli traditur. ibid.
Ipſius fundator Aychardus Franciæ Comeſtabilis. ibid.
Memoratur in litteris Petri Bleſenſis. ibid.
Alphonſus Tudenſis Epiſcopus donationem Taraſiæ Reginæ confirmat. an.1153.c.16.n.5
Alphonſus Hiſpaniarum Imperator, donationem S.Iuſti cœnobio factam confirmat. an.1146. c.14.n.4
Priuilegium exemptionis eidem concedit. n.5.& ſeqq.
Multis aliis idem locupletat. ibid.
Pro expugnanda Almeria à Genuenſibus ſolicitatur. an.1147.c.1.n.12
Eiſdem ſuppetias fert. c.15.n.1
Spinæ cœnobio priuilegio confirmat. c.18.n.5
Quædam ex eiuſdem verbis notata. ibid.
Riuum ſiccum in Burgenſi Diœceſi fundat. an.1151.c.11.n.10
Prouentus Burgi de Faro Superadi Monaſterio indulget. c.9.n.11
Hortæ cœnobium erigit. c.10.n.1.& ſeqq.
Valli bonæ donationem confirmat. c.11.n.4. & 5
S.Martinum de Piñcyra amplis donat poſſeſſionibus. an.1153.c.16.n.7
Priuilegium concedit Moterolenſibus. an. 1155.c.5.n.10
E viuis excedit. an.1157.c.4.n.10.& an.1158. c.1.n.1
Ferdinando, & Sanctio filiis regna reliquit. an.1157.c.4.n.10
Dominium terræ Armentariæ, aliaſque poſſeſſiones,

ſeſſiones, Abbati Eroni conceſſit. an.1162. c.6.n.9

Alphonſus Aragoniæ Rex filius Raymundi Comitis Barchinonenſis. an.1149.c.10.n.2
- Patris donationem confirmat. ibid.
- Illuſtre Populeti Monaſterium conſummat. 1153.c.18.n.8
- Proprio nobilitandum Mauſoleo. ibid.
- Hortæ cœnobio multa largitur. an.1166.c.6. an. n.1.& 2
- Initium anni Rotæ celebrat. an.1170.c.7.n.9
- Idem cœnobium Regia munificentia dotat. ibid.
- Caput S. Valerij, Cæſarauguſtani olim Antiſtitis, Cæſarauguſtam deuehi iubet. ibid.
- Theſauros Regios continuis bellis exhaurit. an.1172.c.3.n.11
- Cuidam Garcerando Caſtrum de Bimbodi tradit in pignus. n.11.& 12
- Eodem à Populetanis redempto donatur. ibid.
- Memor beneficij, perpetuò poſſidendum, illud concedit Populeto. ibid.

Alphonſus Caſtellæ Rex filius Regis Sanctij. an.1151.c.11.n.9
- Vallem bonam munit priuilegio. ibid.
- Indulta Riuo ſicco confirmat. n.10
- Paternam donationem Calatrauæ Raymundo Abbati Fiterienſi. an.1158.c.1.n.6
- Bonam vallem Toletanam fundat. an.1164. c.10.n.4.& 5
- Cœnobium S.Andreæ Vallis benignæ vnit Valli bonæ. an.1166.c.7.n7
- Idem Ioanni Ciſtercij Generali tradit. n.9
- Alphonſum Legionenſem cingulo militari inſignit. ibid.
- Conradum, Romani Imperatoris filium, militem armat. ibid.
- Berengariam filiam eidem matrimonio iungit. ibid.
- Caſtra ab eiſdem expugnata Calatrauenſibus confert. an.1148.c.8.n.9
- Hortæ tranſlationem ex Cantauos confirmat. an.1169.c.5.n 9
- Priuilegia exemptionis eidem domui concedit. ibid.
- Amplam prætetea poſſeſſionem. n.10
- Eiuſdem Cœnobij fabricam ſuis manibus incboaſſe dicitur. ibid.
- Donationem Monti ſaluti factam confirmat. c.6.n.12
- Domum Vallis Viridis Abbati de Beneuiuas donat. c.7.n.4
- Quo anno ipſum expugnaſſe Concham, ex inſtrumento huius donationis colligitur. ibid.
- A Calatrauenſibus adiutus Zoritam recuperat. an.1170.c.7.n.11
- Hereditatem Saxæ Zaharræ Priori Vallisfontium largitur. an.1171.c.8.n.4
- Ferrariam item, & multa alia. n.6
- Xenodochium Calatrauenſe magnificè dotat. an 1172.c.5.n.9

Alphonſus Legionis Rex Monaſterium S.Mariæ de Aquilis in Luſitania fundat. an.1165.c.4. num.9
- Pro erigendo Beneuiuas Cœnobio locum de Bouges concedit. an.1169.c.7.n.6
- Donationem Iuncariæ de Spadañedo confirmat. n.10
- Azebeyri Monaſterium munit priuilegiis. an. 1179.c.8.n.11

Alphonſus Luſitaniæ Rex arma præparat contra Scalabim. an.1147.c.9.n.1
- Fundare monaſterium Ciſtercienſe, ſi victoriam obtineat, promittit. ibid.
- Eam à P. Bernardo prædictam conſequitur. n.2.& 3
- Petrum Alphonſum fratrem ad Bernardum cum litteris mittit. n.4.& 5
- Eiuſdem reſcriptum cum prophetia poſtea comprobata ſuſcipit. n.6.& 7
- Abbatiam Alcobaciæ fundat. c.17.n.1
- Primam ædificio manum ponit. n.2
- Donationem loci inſtrumento firmat. n.3.& 4
- Confirmationem Regij nominis obtinet ab Eugenio. an.1150.c.10.n.7
- Tharaſiæ matris donationem confirmat. an. 1153.c.16.n.5
- Bourenſe Cœnobium pingui locupletat dotatione. an.1159.c.7.n.2
- Domus priuilegiis combuſtis alia noua ſubſtituit. n.4
- Militiæ ſacræ de Auis dat initium. an.1162. c.2.n.1.2.& 7
- Eandem ad ciuitatem Eborenſem transfert. an.1166.c.5.n.8
- Vniri Calatrauæ impetrat. n.9
- Aſſumptioni habitus fratris Petri Alphonſi in Alcobacia aſſiſtit. an.1163.c.5.n.7
- Eundem ſæpius viſitant. an.1164.c.8.n.11
- Cœleſtia colloquia cum illo habet. ibid.
- Alcobaciam viſitat. an.1167.c.8.n.1
- Militiam S.Michaëlis del Als inſtituit. ibid. & ſeqq.
- Qua occaſione? n.3.& 4
- S.Ioannis de Tarouca Eccleſiam ædificat. an. 1169.c.6.n.1
- Eiuſdem conſecrationi adeſt. ibid.
- Priuilegium ad alias deriuatum eidem impertitur. an.1171.c.7.n.3
- Multa Cœnobio de Tomaraes indulget. c.8. num.11

Alphonſus Princeps Aragoniæ Verolæ Cœnobium ſuo nobilitat mauſoleo. an.1146.c.12. num.10

Alphonſus S.Ægidij comes Bernardi litteras ſuſcipit. an.1147.c.12.n.3

Alphonſus Gregorius Cæſarauguſtæ Præſul. an. 1152.c.2.n.7
- Eius tempore tranſiiſſe ſuam Eccleſiam è regulari in Cathedralem, perhibetur. ibid.

Alphonſus Henriquez fundationem Tharaſiæ matris confirmat. an.1153.c.16.n.5

Alphonſus Menendiz donationi Alphonſi Regis Luſitanorum ſubſcribit. an.1147.cap.17. num.4

B. Alquirinus Claræuallenſis, virtutibus, ac reuelationibus coruſcat. an.1169. c.4. n.1. & ſeqq.
- Horam ſuæ migrationis prædicit. n.5
- Refertur inter Ciſtercij Sanctos. ibid.

Aluarus Comes, donationem Sanctiæ Pontij confirmat. an.1164.c.10.n.8

Aluarus Roderici Imperatoris Alphonſi donationi ſubſcribit. an.1153.c.16.n.8

Alus Epiſcopus Aſturicenſis donationem Taraſiæ Luſitaniæ Reginæ confirmat. c.16.n.5

Amalricus ex Abbate Karoli loci Siluanectenſis electus. an.1167.c.7.n.1

Ad Dominum migrat. ibid.
Amalricus Archidiaconus Legionenſis tranſa-ctionem Abbatia Carracetenſis confirmat.an. 1149.c.8.n.3
Amalricus Molinæ Comes, Hortæ Manaſterium ſuo illuſtrat ſepulchro. an.1166.c.6.n.3
Amalricus Amalrici Molinæ Comitis, atque Hermeſendis filius. ibid.
In Gallia Narbonenſi matri ſuccedit. ibid.
Vidēdi fratrem Petrum gratia in Hiſpaniam venit. n.8
Hortæ Cœnobio vnà cum fratre plura indulget. ibid.
Amalricus Rex Hieroſolymæ Sarracenis Ægypti magnis copiis occurrit. an.1173.c.6.n.3
Vario euentu cum eiſdem conſerit arma.n.3. & 4
P.Bernardum in ſomnis videt. n.5
De ipſiua periculo, victoriáque admonetur ab ipſo ibid.
Barbaros profligans victor euadit. n.6
Crucis Dominicę parte Claram vallem ditat. num.7
Amandus Eremita vir armis, virtuteqoe ſtrenuus. an.1156.c.2.n.2
Inſtitutioni Alcantarenſis militiæ multum confert. n.3.& 6
S.Amanty Monachi, Cœmeterij Buxiæ conſecrationem impedire curant.an.1153.c.3.n.10
Iudice Bernardo deſiſtunt. n.11.& 12
Amedæus Lauſanenſis Epiſcopus Friderici Imperatoris conſanguineua.an. 1158. cap.5.n.1. & 5
Ab expugnatione Amedæi Comitis ſuam ciuitatem liberat. n.5
B.Agneti ſpeciali obſequio mancipatur. n.6
Cum ſorore Moniali ſanctè communicat. ibid.
In laudem Deiparæ, cui addicti ſimus, homilias igneas depromit. n.7
Breue eius elogium. ibid.
Diſtinctus ab Amedæo Franciſcano. n.8
Inter illuſtres Ciſtercij viros memoratur.n.9
Sanctorum numero adſcribitur. ibid.
Varia de eius ſanctitate monimenta. ibid.
Amedæus Comes Gebennarum Lauſannenſem vrbem expugnare tentat. c.5.n.5
Amedæi Epiſcopi prudentia ab incepto deſiſtit. ibid.
Amedæus Pater Epiſcopi Amedæi, ſanctitate coruſcat. c.5.n.4
Ad Dominum migrat. ibid.
Amedæua Religioſua Minorita, diſtinctus ab Amedæo Lauſanæ Epiſcopo. c.5.n.8
Amator ab aliis nuncupatur. ibid.
Amelongesborne Abbatia, de qua Tom.1.Redaggeshanſen in Alberſtadenſi diœceſi profert. an.1145c.10.n.5
In Soerinenſi Doberanum. 1170.c.8.n.3
Amelgor Comes, Sanctiæ Reginæ priuilegio ſubſcribit. an.1147 c.18.n.3
Ametus, vide *Hametus*.
Amicia Deuoniæ Comitiſſa B.klandiam Cœnobium in eodem Comitatu fundat,an.1159. c.7.n.1
Amicitia inter Simonem Rieuallenſem, Hugonem, & Ailredum. an.1152.c.6.n.1
Inter Bernardum, & Theobaldum Comitem. an 1151.c.6.n.6.& 7
Amicus quomodo cum amico ſe gerere debeat. an.1145.c.2.n.3
S.Anaſtaſius Abbatia, de qua 1.Tom.Petro Bernardo in Eugenium III. promoto Rualenum ſubrogat. c.1.n.3.& c.6.n.1. & 2
Anaſtaſius Papa Eugenio III.ſuccedit.an.1153. c.5.n.8
Chartam Charitatis Ciſtercio confirmat.c.15. num.1
Multa alia eidem indulget. ibid.
Bona, & poſſeſſionea Aniclenſis Eccleſiæ ſub ſua ſuſcipit protectione. an.1154.c.6.n.3
Anathema, vide *Excommunicatio*.
Anderquina Abbatiſſa prima Monaſterij de Cañas an.1169.c.6.n 6
An accita ex domo Tulebrenſi? incertum. ibid.
A Toda excepta dicitur. ibid.
Andreas de Cluniaco Prateæ Monaſterium ædificat. an.1145.c.10.n.8
Andreas de Cordoba Abbas Vallis Paradiſi. an. 1152.c.4.n.6
Corpus B.Martini ad maius Eccleſiæ ſacellum transfert remiſſiuè. ibid.
S.Andreas de Guffer, aliàs Sancta Maria, Abbatia Sagienſis diœceſis in Northmania. an. 1148.c.7.n.2.& 10
Cùm Matre Sauigniaco Claræualli traditur. ibid.
Decretalis illa: *Si de terra*, de priuilegiis, ad eius Abbatem videtur ſcripta. c.15.n 50
Dedicatur eius Eccleſia, ibid.
Tiroœllum in Cenomanenſi diœceſi profert. an.1149.c.9.n.3
Andreas Miles Templi columna Hieroſolymitanæ Regionis maxima. an.1153.c.1.n.3
Patris Bernardi auunculus. ibid.
Ab eodem in extremia poſito literas ſuſcipit. ibid.
Per eas ſe etiam morti vicinum agnoſcit. ibid.
Andreas ſeruus Henrici, miraculosè ad Ordinem conuertitur. an.1149.c.3.n.8
In Claravalle Monachum induit.. ibid.
Andreas ex Abbate Vallium Sarnaij Epiſcopus Attrebatenſia eligitur. an.1157.c.2.n.11
Eius promotio ſeptennio à quibuſdam differtur. an.1164.c.6.n.12
B.Ioſcionis funeri aſſiſtit. ibid.
Morte conſummatus in ſuæ Eccleſiæ tumulatur. an.1171.c.7.n.10
Andreas Virdunenſis Archidiaconus, gratia orandi Claramvallem adit. an.1154. cap.1. num.7 & 8
Præeūte reuelatione Monachum induit. ibid.
Multa in probatione paſſus meditatur diſceſſum. an.1155.c.2.n.2
Roberti Abbatis orationibus munitur. n.2
Ingenti ſequuto miraculo firmatur. n.3
S. Andreas de Vallebenigna (vulgò Valbeni) Abbatia diœceſis Palentinę erigitur.an.1166. c.7.n.6
Fundator Rex Caſtellanus Alphonſus. ibid. & n.7
Ab eodem Abbati Valliſbonæ conceditur. num.7
Ioanni etiam Generali Ciſtercienſi. n.9
Quando in Ciſtercij iura tranſiit. n.8
Innumeris gaudet priuilegiis, remiſſiuè. ibid.
Hodie S.Maria de Palariolis. ibid.
Andreouium, ſiue Andreoue, vel Andreas Abbatia

batis in Pólonia diœceſis Cracouienſis erigitur. an.1149.c.9.n.8.& 9
Filia Morimundi. ibid.
Fundatores Ianicus Archiepiſcopus Gneſnenſis, & Clemens fratres. n.8
Multis ab eiſdem donatur. ibid.
Morimundus minor vocatur. n.9
S.Vincentij Præſulis Cracouienſis vita, atque obitu fœlici nobilitatur. ibid.
Angeli, lilia ſuccidere Igniaci à quodam Monacho ſpectantur. an.1147.c.16.n.7
Quid hac viſione ſignificetum? ibid.
Conuerſo moribundo aſſiſtunt.an. 1171. c.5. n.3
Angelorum vices, vide *Vox*.
Angelus del Aquila Abbas S.Petri de Spina.an. 1147.c.18.n.8
Reponendæ ſanctæ ſpinæ. & aliis ſacris pignoribus, præclarum erigit ſacellum. ibid.
Olioetanis Abbas præficitur. ibid.
Angelus Victoria Abbas Ferrariæ, atque totius Hiſpanæ obſeruantiæ Generalis. an.1171.c.8. n.9
Donis cœleſtibus illuſtratur, remiſſiuè. ibid.
Anicetus Papa in Cœmeterio Calixti ſepultus iacet. c.9.n.2
Anicienſis Ecclesia, ſub Anaſtaſij IV.protectione, Petro ex Ciſtercio aſſumpto præſidente, ſuſcipitur. an.1154.c.6.n.3
Anna Auſtriaca, Galliæ Regina, Ludouici XIII. coniux. an.1153.c.9.n.9
Fontanum Caſtrum, Bernardi Patris natale ſolum, in Cœnobium Fullientinæ congregationis, erigit remiſſiuè. ibid.
S.Anna Monialium Ciſtercienſium Cœnobium Vallis-Soleti. an.1160.c.6.n.12
Monialibus de Perales illuc tranſlatis conceditur remiſſiuè. ibid.
Eius Encomium. ibid.
Annona, Bernardi Anzirani meritis, multiplicatur. an.1163.c.5.0.11
Radulphi Abbatis Valcellenſis. an.1151. c.8. n.11
S.Stephani Obacinę Abbatis.an.1156.c.5.n.1. & 2
S.VValeni Meilroſenſis. an.1154.c.4.n.1
Annonia Montes, vide *Montes Hannonia*.
Anſelmus primus Abbas Kiloſenſis. an.1151. c.12.n.8
Inter Sanctos recenſetur. ibid.
Neruum ſucceſſorem reliquit. ibid.
Anſelmus Hamburgenſis Epiſcopus, paci ſtabiliendæ inter ſacerdotium & Regnum iudex à Friderico deſignatur. an.1152.c.1.n.3. & 5
Concordiæ litteris ſubſcribit. n.6
Anſelmus de Perona Beatum Bernardum ſtruendæ Camberonenſi domui fundo donat.an. 1148.c.16.n.6
Anſelmus Tornacenſis Epiſcopus, ex S.Vincentij Laudunenſis Abbate primus ad illam ſedem aſſumptus. an.1146.c.11.n.4
A Galliæ Rege, & Flandriæ Comite ſolemni pompa excipitur. ibid.
Cùm ingenti fructu Flandriam ſibi ſubiectam loſtrat. ibid.
I. vinorum numero excedit. an.1149.c.7. n 7
Gerardum Claræuallenſem ſucceſſorem accipit. ibid.
Antelmus Bellicenſis Epiſcopus, Humbertum Sabaudiæ Comitem ob Clerici occiſionem excommunicat. an.1161.c.5.n.9
Ipſum abſoluere ab Alexandro III. iubetur. n.10
Abſolutionem differt, & cur? ibid.
Conſtantia ipſius commendatur. ibid.
S.Antherus Papa, in Cœmeterio Calixti iacet ſepultus. an.1171.c.9.n.2
Antiochia à Sarracenis obſidetur, an.1146.c.4. n.10
Antiſiodorum Bernardi miraculis nobilitatur.an. 1147.c.8.n.4
S.Antonius Delphinatum ſuo ſacro corpore illuſtrat. an.1154.c.3.n 1
Antonius de Hemin Epiſcopus Iprenſis, intereſt Sancti Ideſbaldi tranſlationi. an.1167. c.7.n.7
Poſt quinque ſæcula ab eiuſdem obitu corpus integrum inuenit. ibid.
Anulphus S. Ægidij Comes vnà cum Ludouico, Galliæ Rege, cruce inſignitur. an.1145.c.4. n.9
Apparatio, vide *Viſio*.
S.Aper Cœnobium Bernardi miraculis illuſtre. an.1147.c.11.n.4
Apologeticum P. Bernardi ad Eugenium III.miſſum. an.1150.c.1.per totum.
Apoſtolici hæretici, qui? an.1147.c.14. n.1.& 2
A Patre Bernardo confunduntur. ibid.
Aqua à Bernardo in vinum conuerſa.c.11.n.3.& an.1151.c.5.n.7
A S.Thoma Cantuarienſi. an.1165.c.1. n.7
Aqua Baptiſmatis, fœtorem genti Syriacæ innatum propellit. ann.1145.cap.3. n.5
Aqua Bella, ſeu Bella aqua, Abbatia de qua 1.tom. Vallem honeſtam in diœceſi Claromontenſi profert. ann.1173.cap.7. n.8
Quo anno? incertum.
Aqua frigida Abbatia in Cumanenſi diœceſi ſurgit. an.1167.c.9.n.1
Filia Coronati de linea Morimundi. ibid.
Aquagrani, vrbs Imperialis, Bernardi miraculis coruſcat. an.1147.c.3.n.2
Archembaudus de Borbonio cruce ſignatur. an. 1145.c.4. n.9
Archiepiſcopus, vide *Bremenſis Archiepiſcopus*.
Ardurellum, Abbatia de qua 1.Tom. Clarianam in diœceſi Elnenſi gignit. an.1147.c.19. n.8
Arearum Inſularum Abbatia nobis ignota à Paganis diruitur. an.1169.c.5. n.1
Adductis in captiuitatem Monachis à Canonicis Regularibus inhabitatur. ibid.
Noſtris reſtitutam ex cap. *cùm dilectus*, conſtat. ibid.
Argentina ciuitas Bernardi miraculis fulget.an. 1146.c.9.n.10
Arias Ferdinandi cum Gudina coniuge Monaſterium S. Michaëlis de Boueda fundauit in Gallecia. an.1145.c.10.n.12
Donationem loci, & Monialium inſtromentis roborat. n.12.& 13

Arias

Arias Petri Laurentij de Vanegas donationem confirmat. an.1161.c.6.n.6
Aribertus Preſbyter Cardinalis tit. S. Anaſtaſiæ. an.1152.c.2.n.5
Eugenij III. priuilegiis ſubſcribit. ibid.& an. 1153.c.2.n.9
Armacha ciuitas Hiberniæ in Metropolim erigitur à Chriſtiano Legato Eugenij III. an.1152. c.5.n.2
Primus Metropolita Gelaſius. ibid.
Armenia Legati ad Eugenium veniunt. an.1145. c.3 n.4
In quo à Græcis iuxta Miſſæ ſacrificium differant. n.5
Sibi ſacrificandi formam conſuetam ab Eugenio depoſcunt approbari. ibid.
Alias ſuæ legationis cauſas exponunt. ibid. & num.6
Miranda ſuper Eugenio celebrante ſpectant. num.7
Armentaria Abbatia diœceſis Compoſtellanæ erigitur. an.1162.c.6.n.7.& 8
Filia Claræuallis. ibid.
Eius fundator magnus Ero, & primus Abbas. ibid.
Eiſdem poſſeſſionibus, antea abdicatis, ab Imperatore Alphonſo indulgetur. n.9
Loci deſcriptio. n.10
Armezana Abbatiſſa 3. Monaſterij de Cañas. an.1169.c.6.n.10
Todæ ſuffecta magna opinione ſanctitatis Cœnobio moderaſſe dicitur. ibid.
Ad Dominum migrans Vrracæ clauum reliquit. ibid.
Arnaldus Brixianus quondam Petri Abaylardi ſocius. an.1145.c.1.n.1
E latebris in Eccleſiam prodit. ibid.
Romanos ciues ad antiquas Senatus leges ſollicitat. ibid.
Plebem concitatos, Vrbem ingreditur.c.3.n.1. & 2
Clerum factioſè diuidit. an. 1148.cap.13. num.1
Arnaldiſtæ iura Pontificia ſubuertere conantur. an.1145.c.1.n.2
Eugenij, & Cardinalium domos expilant, & igni tradunt. n.8
Quoſdam ex Cardinalibus inhoneſtè tractant, verberantque. ibid.
Ab Arnaldo Principe concitantur. c.3. n.1 & 2
Principes ac nobiles, Patricio ſubiici compellunt. ibid.
Eccleſiam ſancti Petri ſacrilegè incaſtellant. n.2
Peregrinos ad oblationem cogunt. ibid.
Repugnantes auſu nefario occidunt. ibid.
Ab Eugenio anathemate damnantur. n.3
Cum eodem vario euentu confligunt. an.1149. c.2.n.1
Arnaldus Archidiaconus Pictauienſis Gilbertum coram Eugenio accuſat. an.1146.c.21. n.2
Contra eundem ſolicitat Bernardum. an.1147. c.10 n.1
Arnaldus Epiſcopus Aſturicenſis, donationem Comitum Velæ Gutierrez, & Sanctiæ Pontij confirmat. an.1150.c.11.n.12
Arnaldus Nouelli ex Abbate Fontis frigidi S.R.E. Cardinalis. anu.1147.cap.19.n.11. remiſſiuè
Arnalmirus Comes Palatienſis Raymundi Barchinonenſis donationem confirmat. an. 1149. c.11.n.2.& 3.& 5
Arnalricus Archidiaconus Legionenſis, tranſactionem Abbatum Cartaceti, & ſancti Claudij confirmat. c.7.n.12
Arnoldus Abbas Berdonarum, electionem cuiuſdam Abbatis Hortæ irritauit. an.1151.c.10. n.5
Hinc Monachos ex Berdonis ad Hortam tranſmiſſos comprobatur. ibid.
Arnoldus Bonæ vallis Abbas vltimam Bernardi epiſtolam ſuſcipit. ann.1153.cap 7. num.5
Bernardus etiam ipſe nuncupatur. cap.11. num.1
Non fuit Ciſtercienſis. ibid.
Bernardi vitam ſcribit. ibid.
Arnoldus Archiepiſcopus Colonienſis, pro ſuæ Eccleſiæ confirmandis priuilegiis Romam proficiſcitur. an.1151.c.4.n.1
Confirmationem ab Eugenio obtinet, & plura Indulta. ibid.& ſeqq.
Concordiæ in Eugenium, & Fridericum initæ ſubſcribit. an.1152.c.1.n.6
Arnoldus Moguntinenſis, ex peculiari Clerico maior Eccleſiæ illius Præpoſitus efficitur. an. 1153.c.3.n 4
Henricum Moguntiæ Metropolitam in ſe beneficium experitur. ibid.
Ab ipſo in Vrbem mittitur. ibid.
Moguntinum præſulatum ambiens Henricum accuſat. ibid.
Duos Cardinales muneribus corrumpit. ibid.
Archiepiſcopatu donatur ab eiſdem. n.5
Ab Imperatore Friderico regalibus inueſtitur. num.6
Solemni pompa à Moguntinis excipitur. ibid.
Litteris Friderici ſubſcribit. an.1158.cap.5. num.3
Sententiæ item primus contra Alexandrum III. an.1160.c.2.n.6
Ab imminenti ſibi periculo per Eberbaci Abbatem, ſanctamque Hildelgardem ſæpè admonetur. n.7
A Moguntinis inuaſus crudeliter occiditur. n.8 9 & 10
Eius corpus præda canibus per triduum exponitur. n.11
A diris fœminis, ictibus, verberibuſque dilaceratur. ibid.
Eius ad Hildegardem epiſtola, & Virginis reſcriptum hodieque extant. n.12
Arnoldus Monachus, Cœnobio Montis Ramī fundando à Taraſia, Galleciæ Comitiſſa, loco donatur. an.1153.c.16.n.2
An primus Abbas eiuſdem domus? incertum. n 10
Monaſterium S.Martini de Piñeyra à Pelagio Preſbytero ſuſcipit. n.9
Arnoldus Abbas 2. Sacrorum montium. an.1154. c.2.n.11
Raymundo ſuccedit. ibid.
Arnoldus VVionius ſcriptor corrigitur. an.1148. c.12.n.6.& an.1166.c.5.n.6
Arnulphus Archidiaconus Legionenſis concordiam

diam Abbatum S. Claudij, & Carraceti confirmat. an. 1149. c. 8. n. 12

Arnulphus Leouienſis Epiſcopus cruce inſignitur. an. 1145. c. 4 n. 9

Henrico Piſano Cardinali ſcribit an. 1173. c. 7. n. 8

Medicos imperitos, atque verbis figuratis ſcribentes. ibid.

Arnolphus de Maiorica à Bernardo conuertitur. an. 1147. c. 6. n. 1. & 2

Hominem ruſticum per oraculum ſocium habet. n. 3

In Claravalle ad habitum admittitur. n. 4

Leuem pœnitentiam pro ſuis delictis à Bernardo ſuſcipit. n. 5

Nullis purgatorij pœnis torquendos ab eodem promittitur. n. 6

Miraculosè in ægritudinibus ſubleuatur. an. 1155. c. 3. n. 7

Gaudens in Domino conſummatur felicitas. n. 8. & 9

Inter Sanctos annumeratur. n. 10

Aroſienſe Cœnobium Aroſienſis congregationis caput. an. 1148. c. 11. n. 3

Aroſienſis congregatio ſub Geruaſio Abbate ſumpſit exordium. c. 12. n. 3

Iſtius congregationis domus à S. Malachia in Hibernia ſtruitur. ibid.

Arremarenſis Abbas, vide *Abbas Arremarenſis.*

Arx, tenuente Eugenio, conſtructa terræmotu valido à terra abſorbetur. an. 1151. c. 8. n. 10

Spatium, in quo fundata, aquis miræ profunditatis impletur. ibid.

Asbergiorum familia in Romana vrbe clariſſima. an. 1146. c. 3. n. 2

Ab ea expulſa, quia fauens Eugenio in Germaniam migrat. ibid.

Auſtriacæ genti commiſcetur. ibid.

Aſcarus, Galleſinus ciues, S. Famianum excipit hoſpitio. an. 1150. c. 9. n. 4

Ipſius meritis à graui morbo liberatur. n. 5

B. Aſcelina Monialis Bernardo conſanguinea. an. 1149. c. 8. n. 6

Ballenicuriæ domum ſuis ſacris exuuiis nobilitat remiſſiuè. ibid.

Aſtaldus de Aſtallis Cardinalis, tit. S. Priſcæ ab Eugenio creatur. an. 1153. c. 2. n. 9

Auaritia Iordanum Vrſinum Cardinalem tit. S. Suſanæ corrumpit. an. 1151. c. 4. n. 9

Aubertus Miræus ſcriptor corrigitur. an. 1163. c. 5. n. 3

Aue Maria aureis litteris in illo conſcriptum in ſepulchro conuerſi Grandiſyluenſis viſitur. an. 1147. c. 18. n. 18

In roſa item ex ore S. Ioſcionis prodeunte. an. 1164. c. 6. n. 12

Aueridus Abbas Neubothlenſis VValleni funeri aſſiſtit. an. 1160. c. 3. n. 8

Sepeliendum in Capitulo contendit. ibid.

S. Auguſtini Canonici, vide *Canonici Sancti Auguſtini.*

Auicula, quandam, Armentariæ factitam per plura ſæcula ſuſpendiſſe ſuaui harmonia, vt apocryphum reiicitur. an. 1167. c. 7. n. 9. & 10

Alia edocta S. Thomam inuocare à Miluo capitur. an. 1171. c. 3. n. 4

Eundem Sanctum inuocans liberatur. ibid.

Auis ſacer Ordo militaris in Luſitania ſurgit. an. 1162. c. 8. n. 1

Vide *Noua militia.*

Aurenſis Iudex Sardiniæ à Balduino Cardinali Eugenij Legato excommunicatur. an. 1146. c. 2. n. 1

Ab officio ſuſpenditur. ibid.

Aurea inſula Abbatia in Dania ab Eſrona producitur remiſſiuè. an. 1151. c. 13. n. 8

Aurea vallis Monaſterium de quo 1. tom. Bernardum Patrem hoſpitio ſuſcepit. an. 1145. c. 7. n. 11

Deaurato calice ab eodem donatum perhibetur. ibid.

Conſtantino primo eius Abbati Theodoſicum ſubſtituit. ibid.

Aurelianenſis Epiſcopus, vide *Manaſſes.*

Auſtriaca domus, Asbergiorum familiæ ab Vrbe pulſæ commiſcetur. an. 1146. c. 3. n. 2

Imperatorum gloria clara. an. 1156. c. 6. n. 1

Quale incrementum ea Ciſtercij familia ſibi cumulauerit. ibid.

Aymo Guilielmi III. Abbatis Sauigniaci Magiſter. an. 1147. c. 7. n. 4

In eadem domo Monachum induit. n. 7

Eius patria. ibid.

Scripta ſeruata Sauigniaci. ibid.

Exercitia & ſacerdotium. n. 8. & 9

Reuelationibus illuſtratur. an. 1153. c. 15. n. 9. & 10

Ad ſacram Petri Sauigniacenſis vrnam orat. an. 1172. c. 5. n. 2

Eundem gloria circumdatum ſpectat. ibid. & n. 2

Azebeyrus inſignis quondam Benedictinorum domus in diœceſi Compoſtellana. an. 1170. c. 8. n. 9

Petri Martini interuentu Ciſtercio tradita. n. 10

Monachus in magiſtros ex Claravalle, abductis. ibid.

Vallem Paradiſi Lamecenſem, & de Frades Monaſteria profert, remiſſiuè. ibid.

Multis à Regibus donata conſtat ex inſtrumentis. n. 11

Temporali dominio floruit. ibid.

Habuit ius patronatus in plures Eccleſias. ibid.

Compoſtellano Archipræſuli ea ceſſit poteſtas. ibid.

Suppreſſa hodie Abbatiali dignitate, præſidentiæ titulo gaudet. ibid.

Eius Abbas Gundiſaluus ſanctitate celebris. n. 12

B.

BAioaria Concilio Generali celebrando à Conrado Imperatore eligitur. an. 1147. c. 4. n. 2

Balduinus nepos Regis Hieroſolymitani. an. 1145. c. 3. n. 5

Balduinus Abbas Bernardum Conſtantiæ comitatur. an. 1146. c. 9. n. 2

Balduinus Archiepiſcopus Piſanus diſſenſionis inter Piſanos, & Lucenſes ciues occaſio creditur. c. 1. n. 8

Ex Ciſtercio ad eam ſedem fuit aſſumptus. ibid.

Ab Eugenio III. Legatus in Sardiniam mittitur. c.2.n.3
Inteſtina diſſidia pacare ſtudet. ibid.
Excommunicat Auorenſem iudicem. ibid.
Dignitate priuat. ibid.
Archipræſulem Turritanum iudicem conſtituit. ibid.
Morte conſummat. n.2
Viſio (ſeuera ſimul, & terrens) glorioſa ſubſequitur. ibid.& ſeqq.
In purgatorio à quodam Sacerdote videtur. num.5
Ob quæ peccata ibi detentum eidem Sacerdoti aperitur. ibid.
Balduinus Faldriæ Comes multa Laudenſi Cœnobio donaſſe dicitur. an.1149.c.10.n.4
Balduinus Rex Hieroſolymæ, loco ſancti Samuelis, & mille aureis Bernardum donat.an. 1150.c.3.n.4
Baliages Abbatia ignota ſtruitur.an.1172.cap.6. num.2.
B.Balſamus S.Anaſtaſij in vrbe Monachus ad Claram vallem tranſiit. an.1152.c.5.n.6
Ad propria reuerſus virtutibus claret. n.7
Pro ſui Cœnobij negotiis in Galliam ad Alexandrum III. remittitur. an.1163. c.4. num.1
Schiſmaticos miraculosè euadit. ibid.
Iuſſu Pontificis Claram vallem intrat. n.2
Cuiuſdam Monachi ſancti morti aſſiſtit. num.3
In Clara valle mori à Domino petit.num.3. & 4
Febre corripitur. n.5
Cœlum apertum videt. ibid.
Ad Dominum migrat. ibid.
Perpenſa mora B.viri. n.6
Bambergenſis Eccleſia ab Henrico Germaniæ Imperatore fundata fertur. an.1150.c.4.n.1
Baptiſmus negandus infantibus aſſerebatur ab Henrico Toloſano. an.1147.c.12.n.1
Barbikam, vide *Sacer portus*.
Barberium Abbatia Baiocenſis diœceſis in Anglia an.1148.c.7.n.10
Cum matre Sauigniaco traditur Claræ valli. num.2.
Quo anno fundata. c.15.n.12
Barboſa iuriſperitus corrigitur. an.1169. cap.3. num.7
Barcena, vide *Melon*.
Barchinonenſes adiunctis Genuenſibus Almeriam capiunt. an.1147.c.15.n.1.& 2
Bargenſium oppidum Bernardi miraculis coruſcat. c.7.n.4
Baro Apoſtolicus ſcriptor, Guidoni Morieoto in Cancellariæ dignitate ſuccedit. an.1145. c.3.n.12
Barones Galliæ cruce à Bernardo inſigniuntur. an.1146.c.5.n.7
Barones Britanniæ Nicolai litteris Bernardi nomine ad accipiendam crucem excitantur. an. 1146.c.5.n.7
Baronius ſcriptor corrigitur. e.1.n.2.& an.1146. c.7.n.9.& an.1148.c.3.n.4.&5.& an.1151.c.8. n.8. & an.1152.c.1.n.7. & an.1153.e.9.n.1.& c.13.n.13. & an.1164.e.9.n.3. & an.1166.e.1. n.8.& an.1173.c.4.n.10
Baronius Subdiaconus Romanus, bona, quæ Cluniaci depoſuerat, Claræ valli, & Ciſtercio largitur. an.1151.e.5.n.4
Idem cum Barone S.R.E. Cancellario creditur.
Vide *Baro Apoſtolicus ſcriptor*.
Barrum Caſtrum ad Sequanæ ripas illuſtratur Bernardi miraculis. an.1147.c.7.n.14
Barum, oppidum ſuper Alnam eiuſdem Sancti mirabilibus nobile. c.5.n.5
S.Bartholomæus Abbatia de linea Claræ vallis, incerta matre ſurgit. an.1172.c.6.n.5
Bartholomæus Canonicus Martuianenſis, ſui Epiſcopi Michaëlis priuilegium confirmat.an. 1170.c.7.n.6
Bartholemæus Conillus ſanctus Populeti Monachus,remiſſiuè. an.1153.e.18.n.10
Bartholomæus Exonienſis Epiſcopus, ad pedes S.Thomæ procidit. an.1164.c.2.n.5
Vt vtriuſque ſaluti conſulat, rogat. ibid.
Nuntius Henrici Angli contra eundem Thomam ad Vrbem mittitur. c.3 n.9
Pro reſtituendis bonis eiuſdem Sancti coexulibus, ſuſcipit litteras Henrici.an.1172.c.1. num.10.& 11.
S. Bartholomæus de Factione Abbatia Nigrorum. an.1150.c.11.n.3
Caſæ nouę Ciſtercienſi ab Honorio III. reformandum committitur. ibid.
Bartholomæus Laudunenſis Epiſcopus, relictis infulis Fuſniaci Monachum induit. an.1149. c.3.n.4
Reuelationibus claret. ibid.
Baſaus ſcriptor corrigitur. an.1173.e.2.n.5
Baſifontis domus Præmonſtratenſium. an.1150. c.3.n.1
Epiſcopi iuſſu, & infeſtatione cuiuſdam militis æquatur ſolo. ibid.
Hinc iurgia inter noſtros, & Præmonſtratenſes. ibid.& n.8
Baſilea Bernardi miraculis fulget. an.1146. e.9. num.10
Baſilica S.Petri Canonici, vide *Canonici Baſilica S.Petri*.
Beatitudo, aliàs Nolide, Abbatia in Hibernia filia Claræ vallis,remiſſiuè. c.12.n.9
Beatitudo, aliàs Lielrede, Abbatia Furneſij filia, remiſſiuè. c.12.n 9
Beatitudo alia,aliàs de Bertif,diœceſis Midenſis, erigitur. c.12.n.9
Monachis ex Mellifonte accitis. ibid.
Fundatores Melachlini Reges. ibid.
Hugonis de Lacy Midiæ expugnatoris illuſtrabatur olim ſepulchro. ibid.
Locum, ſuffragium in Hiberniæ comitiis habebat. ibid.
Beatrix Comitiſſa Sancti Pauli Eccleſiam Caricampenſem illuſtrat ſepulchro. an.1148.c.14. num.1
Beatrix Quedelimburgenſis Abbatiſſa, lapidis S.Michaëlis cœnobium in Saxonia ædificat. an.1146.c.12.n.5
Beaubec, vide *Bellus becus*.
Beaumontius Vicecomes Abbas S. Columbæ virtutibus clarus. e.14.n.9
Sancti Iuſti Hiſpanum Cœnobium Caſſemarij Abbati commendat. ibid.
Bellaaqua, vide *Aquabella*.
Bellabranca Abbatia in diœceſi Cenomanenſi producitur ab Oratorio. an.1152.c.6.n.9
Vnita pòſt Collegio Flexiano ab Henrico V. perhibetur. ibid.
Memoratur in literis Vrbani IV. ibid

Bellaban

Bellabanda, aut Bellalanda (vulgò Bellavnda) Abbatia Eboracenſis diœceſis. an.1148.c.1.n.10
Cum Sauigniaco parente Claræualli traditur. n.2
Quando fundata. c.15.n.9
Eius primus Abbas Rogerius ſanctitate celebris. ibid.
Fundatores. ibid.& n.10.& 11
Tranſlationes variæ. ibid.
Memoratur in litteris Innocentij,& Honorij, vtriuſque tertij. n.11
Belaſcus, vide *Blaſius*.
Belaſcus de Oſca Maiordomus Comitis Barchinonenſis. an.1149.c.10.n.2
Eiuſdem donationem confirmat. ibid.
S.Belina, Cœnobium de Moris ſuo pretioſo capite ditat. an.1153.c.17.n.5
Bellevallis Abbas, vide *Abbas Bellevallis*.
Belid, Reginæ Sanctiæ priuilegio ſubſcribit. an.1147.c.18.n.3
Bellum ab Alphonſo Luſitaniæ Rege Mauris indicitur. c.9.n.1.& an.1167.c.8.n.3
A Barchinonenſibus, & Genuenſibus, Almeriæ piratis. an.1147.c.1.n.11.& 12
A Calatrauenſibus Mauris. an.1169.c.5.n.11.& an.1170.c.7.n.12.& an.1171.c.7.n.11
Sarracenis a Canuto Rege Daniæ. an.1146.c.6.n.2
A Carolo Suercheri filio alteri Canuto. an.1168.c.8.n.8
Bellum Hieroſolymitanum aduersùs fidei inimicos mouetur. an.1146.c.4.n.5.& an.1147. ferè per tot.
Infœlix eius exitus. an.1149.c.1.n.1
Ingens fructus. an.1150.c.1.n.9. & cap.2.n.1
Reuelatione firmatur, & euentibus. ibid. & ſeqq.
Ab Almarico Rege Hieroſolymitano in Sarracenos excitatur. an.1173.c.6.n.3.& 4
Conficitur fœlici euentu. n.6
Bellum inteſtinum inter Caſteluinos,& Cerbellonios viget. an.1152.c.6.n.1
Inter Lucenſes, & Piſanos. an.1146.c.1.n.7
Bellumpratum Abbatia, de qua 1.tom. Bongard incertæ diœceſis domum producit. an.1148.c.16.n.2
Bellus Beccus, aliàs Beabec, Abbatia in Northmania Rothomagenſis diœceſis. c.7.n.3.& 10
Cum matre Sauigniaco Claræualli traditur. ibid.
Brinſtel, ſiue de Laneyo Cœnobium, in Bellicenſi diœceſi protulit. n.10
Quo anno nata? c.15.n.1
Memoratur in cap. *Gratum*, de officio,& poteſtate delegati. ibid.
Exemplum rarum cuiuſdam Conuerſi eiuſdem domus. n.2
Bellus fons Abbatia, in Vngaria, à Tribus fontibus procreatur. an.1152.c.6.n.9
Bellus gradus Abbatia, in Bohemia Olomucenſis diœceſis, remiſſiuè. an.1145.c.10.n.2
Placenſis filia, de linea Moribundi. ibid.
Bellus locus Abbatia, diœceſis Lingonenſis erigitur. an.1170.c.8.n.4
Filia Cari loci. ibid.
Memoratur in litteris Innocentij III. ibid.
Benefactores Domini de Bergi. ibid.
Bellus mons Abbatia ignota erigitur. an.1157.c.6.n.8
Bellus mons alia Tripolitanæ diœceſis filia Morimundi. ibid.
An eadem cum præcedenti? incertum. ibid.
Memoratur in trium Pontificum litteris. ibid.
Grauibus ad eius Abbatem cauſis commiſſis. ibid.
S.Ioannis Cœnobium incertæ diœceſis profert. an.1169.c.7.n.1
Benauides, vide *Vallis viridis*.
Benedictio Dei Abbatia, duplex in Hibernia. an.1150.c.11.n.5
Altera Vildevaſij filia, incerta diœceſi. ibid.
Altera diœceſis Midenſis, ex Mellifonte nata. ibid.
Quæ illarum hoc anno mundo contra ignoratur. ibid.
Benedictio Dei Abbatia, diœceſis Lugdonenſis, de qua 1. tom. à Sauigniacenſibus infeſtatur. an.1153.c.15.n.8
Bernardum propugnatorem habet. ibid.
Abbatem Albericum. ibid.
Benedictio Bernardi panem à corruptione præſeruat. an.1152.c.3.n.5.& 6
Idem Godefridi Villarienſis operatur. an.1170.c.6.n.6
S Benedictus Abbatia, de qua 1. tom. Inſulam Barri Ducis profert in Calabria. an.1151.c.11.n.2
S.Benedictus, Abbatia Monialium Ciſtercienſium in Eborenſi diœceſi ſurgit. an.1169.c.6.n.2
Eius prima Abbatiſſa Vrraca Ximenez. n.3
Moniales pietate florent. ibid.
Abbatis Alcobatiæ viſitationi ſubiicitur. ibid.
S. Benedicti locus Abbatia ignota de linea Claræuallis ſtruitur. an.1172.c.6.n.9
S.Benedictus Pater Guntelino Nouitio Ciſtercienſi apparet. an.1160.c.5.n.1
Poſt ſe ambulare eidem præcipit. ibid.
A Dæmonis fatigatione in via defendit. n.2
Mariæ Virgini præſentat. ibid.
Eam Beatorum pedes lauantem Nouitio oſtendit. n.3
Alia item admiranda. ibid.
Ipſum Raphaëli Angelo commendat. n.4
In Paradiſum deducendum. ibid.
Prohibita loquutum Guntelinum percutit, & mutum reddit. n.7
Benedictini Monachi Eugenio III. valde ſunt deuincti. an.1153.c.5.n.6
Benedictus Sugis primus Alcantarenſium Magiſter. an.1156.c.2.n.6
Almeidæ Caſtrum à Mauris eripit. ibid.
Benedona Abbatia in Anglia ſurgit. an.1172.c.6.n.3
Filia Fordæ ex Ciſtercij linea. ibid.
Benifazanum Abbatia in Valentia Hiſpana, à Populeto gignitur, remiſſiuè. an.1153.c.18.n.10
Benno, ſeu Berno, aut Bruno, Epiſcopus Magnopolenſis. an.1170.c.8.n.5
Fundationi Monaſterij Doberani haud parum prodeſt. ibid.

Domui inhabitandæ ex Amelungeſborne adducit Monachos. ibid.
S.Benno Epiſcopus Miſnenſis,quo anno electus. an.1145.c.10.n.4
Celiæ S.Mariæ fundationem prædicit. ibid.
Quandiu Miſnæ præfuerit. ibid.
Berdeſlegem Abbatia in Anglia,tituli ſanctæ Mariæ in Comitatu VVatvvichiæ. an.1147.c.19. n.4
An eadem cum Betelesdem? incertum. ibid.
Berdonarum Cœnobium,de quo 1.tom. Hortam propè Almazanum in loco de Cantauos profert. an.1151.c.10.n.1.& ſeqq.
Vallembonam diœceſis Palentinæ in filiam adoptat. c.11.n.6
Beremundus Comes,in Superado Monachum induit. c.9.n.11
Sancta vitam ſanctiori morte conſummauit. ibid.
Berengaria Ceruera nobilis matrona. an.1173. c.7.n.9
Fundationem Valliſbonæ,Monialium Cœnobij,multum promouet. ibid.
Deo ibidem ſacrata,pòſt electa Abbatiſſa commemoratur. ibid.
Berengaria Hiſpaniarum Imperatrix. an.1146. c.14.n.6
S.Iuſti Cœnobio multa indulta cum Alphonſo coniuge concedit. ibid.& ſeq.
Berengarius Salmantinus Epiſcopus, donationem Comitum Velæ Gutierrez, & Sanctiæ Pontij confirmat. an.1150.c.11.n.12
Ad Compoſtellæ Sedem promouetur. an. 1155.c.4.n.5
Ab Ordonio ex Ciſtercio aſſumpto Salmanticæ excipitur. ibid.
Berengarius Tarraconenſis Archiepiſcopus. an. 1152.c.7.n.4
A Guillermo Raymundo Moncadæ lancea confoſſus interimitur. ibid.
Occaſio necis. ibid.
Bermudus Archidiaconus Aſtoricenſis tranſactionem Abbatum Carraceti & S.Claudij Legionenſis confirmat. an.1149 c.8.n.12
Bernaldus Prior Oxomenſis,Ioannis ſui Epiſcopi, donationem confirmat. an.1168.c.9.n.4
S.P.N Bernardus Abbas Clareuallenſis pro Eugenio,& Cardinalibus,grauiter Romanos reprehendit. an.1145.c.1.n.8
Scribit Eugenio. c.1.n.1
De eius poſt electionem ſilentio queritur. n.2
Boni Pontificis onus, & munus explicat. n.3
Pericula intimat. n.4
Pro Cantuariæ Archiepiſcopo precatur. n.5
Eboracenſem Archipræſulem, Epiſcopumque VVintonienſem,dignos reprehenſione notat. ibid.
Eundem Pontificem ab auaritia liberum exoptat. n.6
& mortis ſuæ memorem. n.7
Tacitè pro Henrico Eboracenſi electo rogat. n.8
Scribit ad Cardinales, Epiſcopoſque. n.9
Eugenij electionem ſimul miratur, timetque. ibid.& n.10
Suadet, vt ſalubria conſilia eidem ſuggerant. n.11
Ad Rolandum Cardinalem mittit epiſtolam. c.3.n.12
Super Hieroſolymitana expeditione à Ludouico Galliæ Rege ſolicitatum. c.4.n.2
Humilis ſancti reſponſio. ibid.
Intereſt colloquio Vercellíaco. n.9
Ludouicum,& Alienoram Galliæ Reges inſignit cruce. ibid.
A Theobaldo Cantuarienſi pro Eboracenſi electo rogatur. c.5.n.1
Eugenio pro ipſo litteras mittit Eboracenſis intruſi detruſionem ſuadet. n.2.& 3
Henricum à Gillermi fautoribus exturbatum deflet. n.8
Rualenum à ſe auolſum Eugenij inſtantia dolet. c.6.n.1.& 2
Scribit Rualeno. ibid.
Pro obtinenda miſſione ſuæ præfecturæ ab ipſo exoratur. n.3
Pro ea ſcribit ad Eugenium. n.4
Seuerum reſponſum ſuſcipit. n.5
Silentium ſibi,Rualenoque imponit. ibid.
Eugenio iterum ſcribit. n.6
Rualeno ſimiliter. n.7
Rualeni ſucceſſorem Eugenio promittit. n.8
Humberto Moribundo in Claravalle aſſiſtit. c.8.n.1
In eius obitu ſermonem ad fratres habet. n.2
Viri virtutes commendat. n.3.& ſeqq.
Eundem Chriſto comparat. n.6
& mortuum deflet. n.7.& 8
Pſalmum *Qui habitat*, &c. exponit. n.10
Quid de Monacho à Dæmone illuſo ſenſerit. n.11
Quem fratribus exemplum adducit. ibid.
Nicolai Conuerſatione decipitur. c.9.n.4. & ſeqq.
Ipſum in Claravalle admittit. n.8
Crebra negotia iniungit illi. n.12
Prateam in diœceſi Bituricenſi fundat. c.10. n.8
Pro Petro Cluniacenſi Eugenio ſcribit. an. 1146.c.1.n.3.& 4
Ne dimittatur Petrus à regimine petit. n.4
Plura indulta miſſione excepta eidem impetrat. ibid.
Factorum Balduini in Sardiniaco firmationem ab eodem Eugenio expoſcit. cap. 2. num.1
Eidem in Aurelianenſem Epiſcopum ſcribit. n.8
Pro Eugenij in Vrbem reſtitutione ſcribit Romanis. c.3.n.3.& ſeq.
Pro Cardinalibus item. n.6
Pœnitentiam ſuadet. ibid.
Imperatorem Conradum pro Eugenio in rebellis ſolicitat. n.9.10.& 11
Hieroſolymitanam expeditionem promouet. c.4.n.1
Carnoti Concilium indici facit. ibid.
Petrum Mauricium ad illud inuitat. n.2
Excuſatorias ſimul ac laudantes litteras ab eo ſuſcipit. n.4.5.& 6
Dux totius expeditionis à Concilio eligitur. n.7
Eugenium pro ea ſolicitat. n.10
Eximia Sancti fides. n.11

Opere iuncto indignum ſe reputat. n.12
Omni nationi ab Eugenio Legatus præficitur. an.1145.c.5.n.1.& 2
Innumeram Gallorum multitudinem Cruce ſignat. n.2.& 3
Veſtem in fruſta conciſſam in cruces redigit. n.2
Eccleſiis & Principibus pro eadem expeditione ſcribit. n.4 5.& 6
Lingonenſem Epiſcopum cum Clero reconciliat. n.8
Populum ad eleemoſynas exhortatur. n.9
Sampſonem Reméſem Archiepiſcopum cenſura ligatum dolet. an.1146.c.6.n.7
Pro eo apud Eugenium interuenit. n.8.& 9
Factum excuſat. ibid.
Abſolutionem impetraſſe creditur. n.9
Pro eodem Ludouicum Regem interpellat. ibid.
Epiſcoporum Galliæ, Germaniæque litteras ſuſcipit. c.7.n 4
Vt occaſio internecionis plurium Iudæorum ab ipſis obiurgatur. ibid.
Se purgans ad Maguntinum Præſulem ſcribit. n.5
Iudæos aduerſum Pſeudoprædicatorem Radulphum propugnat. n.5.& 6
Scribit pro eiſdem ad coëpiſcopos. n.7.& 8
Germaniam proficiſcitur. c.8.n.1
Radulphum ad Ordinem Moguntiæ conuertit. n.3
Multos VVormatiæ Cruce inſignit. n.4
Francfordiæ Imperatorem Conradum viſitat. n.4.& 5
Sibi diſplicere expeditionem inuenit. n.5
Miraculis coruſcat. ibid.
Inuiſit S.Hildegardem. n,6
Eius ſcripta miratur. ibid.
Sacris xeniis ad inuicem donantur. ibid. & n.7
Per Bopardiam,& Treueros reuertitur. n.7
Hildegardis litteras ſuſcipit. n.8
Eidem reſpondet. n.9
A Conſtantienſi Epiſcopo deductus Conſtantiam intrat. c.9.n.1
Quibus ſociis. n.2
Quàm miraculorum ſuffragia. n.3
Friburgi innumeros Cruce ſignat. n.4.& 5
Alibi vulgari lingua prædicans vel ignorantes ad lachrymas prouocat. ibid.
Ne à populo opprimatur ceſſare à miraculis ſuadetur. n.6
Henricum virum potentem Conſtantiæ conuertit. n.8.& 9
Moriturum ipſum in Claraualle prænuntiat. n.8
Ingens patrat miraculum. n.8.& 9
Argentinæ,& Baſileæ coruſcus miraculis Crucem prædicat. n.10
Alexandrum Colonienſem Magiſtrum ad Ordinem conuertit. n.11.& 12
Chriſti natale Spiræ celebrat. c.10.n.1
Conrado renuenti accipere Crucem ſuadet. n.2
Eundem alioſque Principes inſignit Cruce. n.3
Imperatoris manibus à comprimenti turba liberatur. n.5
Virginem ſalutat, n.6
Ab ipſa cunctis audientibus reſalutatur. ibid.
Orationis *Salue Regina*, author à multis creditur. ibid.& n.7
Compoſuit ſaltim vltima verba. n.6
Item fauor lactis Spiræ hac occaſione contigiſſe. n.8
A multis in veſtibus diſcerpitur. n.9
Innumeris fulget miraculis. n.10.11.& 12
Poſt ſeptennium moriturus præuidetur à Monacho. c.11.n.7
Boxeleiam in diœceſi Cantuarienſi fundat. c.12.n.6
In Brabantia Villarium. c.13.n.4
A Spira diſcedens tranſit per VVormatiam,& Confluentiam. an.1147.c.2.n.1.2.& 3
Innumera miracula Coloniæ patrat. n.4.& 5
Clericos ſua prædicatione ad pœnitentiam monet. n.6.& 7
Concionari in platea ob magnum populi concurſum compellitur. n.8
Per feneſtras infirmos curandos ſuſcipit, & cur? n.9
Clarus miraculis Aquas-Grani, & Traiectum ingreditur. c.3.n.1.2.& 3
Conradum Canonicum Colonienſem Chriſto lucratur. n.3
Leodium peruenit. n.4
Ad Clerum ſermonem habet. n.5
Nec à miraculis ceſſat. n.6
Canonicum Laodienſem vnà cum VValtero ſocio ad Ordinem adducit. n.7
Affligemienſe Cœnobium viſitat. n.8
Monachos ſuo baculo donat. ibid.
A Virgine ibidem iterum reſalutatur. ibid. & n.9
Fœlicia de Bellopratо prædicit. n.10
Alnæ Cœnobium Ciſtercio informari ſtudet. n.11
Conuentui Bajoarienſi aſſiſtere nequit. c.4. n.1
Adamum Ebraci Abbatem pro ſe ſubſtituit. ibid.
Gemblacenſi Monaſterio caſulam offert. n.6
Glorioſa prænuntiat Villarienſibus. n.7
Hannoniæ Montes, & Cameracum miraculis coruſcans pertranſit. n.8.9.& 10
In Valbellenſi Monaſterio pernoctat. n.11
Laudunum viſitat, atque Rhemos. ibid.
A Ludouico Rege, & Principibus honorificè ſuſcipitur. c.5.n.1
Et à Godefrido Epiſcopo Lingonenſi. n.2
A Campania vſque ad Claramvallem à miraculis non ceſſat. n.3.4.& 5
Domum ſuam cum duabus Noultiorum turmis ingreditur. n.6
Quos in itinere ſocios habuerit? n.13
Arnulphum de Maiorica Chriſto comparat. c.6.n.1
A Ludouico Rege ad Concilium Stampenſe vocatur. c.7.n.1
Vſque ad Stampas fulget miraculis.n.1.vſque ad 9
Concilio aſſiſtit. c.8.n.1.& 2
Ab eodem Legatus ad Turingiam eligitur. ibid.
Senones,& Antiſiodorenſes inuiſit. n.3.& 4
Hinc Moliſmenſes. n.8
Vtrobique clarus miraculis. n.3.4.& 8
Claramvallem reuertitur. n,10
Alphonſo Luſitaniæ Regi in ſomnis apparet. c.9.n.2

Victoriam de Scalabi eidem promittit. ibid.
Eiuſdem litteras pro Alcobacia fundauda ſuſcipit. n.4
Quædam hodie comprobata prædicens, reſpondet Regi. n.6.& 7
Aduerſum Gilbertum Porretanum ſolicitatur. c.10.n.1
Pariſienſi Concilio adeſt. n.2
Cum Gilberto diſputat. n.5
Eundem in multis conuincit. ibid.
Thuringiam proficiſcitur. c.11.n.1.& ſeqq.
Ad ſacrum Bellum cunctos excitat. ibid.
Henricum de Salinis Metenſibus miraculosè reconciliat. n.2
In S.Apri Monaſterio hoſpitio ſuſcipitur. n.4
Meinetum è ſæculo trahit. n.6
Rutilæ locum à Carthuſianis habitandum prædicit. n.8
Bernardi memoriæ. n.9
Alberico Cardinali in Toloſam Legato adiongitur. c.12.n.2
Aldefonſo ſancti Ægidij Comiti ſcribit. n.3
Henrici Toloſani errores, vitam, atque fugam refert. ibid.vſque ad 7
Toloſæ prædicat contra Henricum. c.13. n.1
Eiuſdem doctrinæ falſitatem miraculo inſigni comprobat. n.3
Oppidum Viridis folij ob hæreticorum proteruiam maledicit. n.4
Terra à ſe calcata viſum cæco reſtituit. ibid.
De ſuis miraculis ſolicitus quietem inuenit. n.7.& 8
Hæretico iocanti, facetè, & efficaciter reſpondet. n.9
Henricum captum tradit Epiſcopo. n.10
Toloſa in Hiſpaniam aduenisse falsò ab aliquibus aſſeritur. n.11.& 12
Contra hæreticos Apoſtolicos prædicat, ſcribitque. c.14.n.1.& ſeq.
Abbatem Grandiſyluæ hoſpitio in Claravalle ſuſcipit. n.4
Toloſanis ſcribit. n.5
De conſtantia in fide eos laudat. ibid.
Firmans in bonis excitat contra hæreticos. n.7.& 8
Grandiſylnenſes informandos Ciſtercio ſuſcipit. n.4.& 9
Ad Alphonſum Luſitaniæ Regem pro fundanda Alcobacia Monachos tranſmittit. c.17.n.1
Ad Sanctiam Infantiſſam fratrem Nibardum, alioſque Monachos, erigendo Spinæ Monaſterio. c.18.n.4
Vallem Richerij in diœceſi Bajocenſis fundat. c.19.n.3
Margam in VVallia. n.7
Bullionem pauperem in Biſuntinenſi diœceſi. n.9
Concilio Remenſi aſſiſtit. an.1148.c.1.n.1
Cum Gilberto iterum diſſerit. ibid.
Vnde ſumpta materia. n.2
Recantare palinodiam Gilbertum compellit. n.4
Eiuſdem confeſſionem dictat. n.7
Reſiſtentiæ Cardinalium ſuper his acquieſcit. c.3.n.5
Quid Sanctus de ſaneitis ab Eugenio. c.4 n.3
Auguſtam Treuerorum cum eodem Eugenio proficiſcitur. c.5.n.1
Treuirenſi Concilio aſſiſtit. n.3
S.Hildegardis reuelationes facit ab Eugenio approbari. n.4
Pontificem comitans in Gallias reuertitur. c.6.n.1
Magno populi concurſu ſuſcipitur. n.2
Claramvallem intrat. n.3
Ciſtercij Capitulo intereſt cum ipſo Pontifice. c.7.n.2
Sauigniaci Congregationem à Serlone eius Abbate Ciſtercio ſubditam ſub ſua ſuſcipit viſitatione. ibid.
Pro libris de conſideratione ab Eugenio ſolicitatur, c.8.n.10
Eos numero quinque, totidem annos conficit. ibid.
Epiſtolam, his libellis præfixam, ad Eugenium ſcripſit. n.11
S.Malachiam in Claravalle ſuſcipit. c.10.n.1
Eiuſdem Sancti morti aſſiſtit. n.5
Ab eodem benedicitur. n.7
Cum ipſo iam defuncto tunicam permutat. c.11.n.1
Eius obitum vt natale Confeſſoris celebrat. n.2
Cum duobus aliis id feciſſe legitur. n.3
Epitaphium Sancti ſepulchro ſuperponit. n.4
Sermonem ad fratres habet ſemel, & iterum. n.5.& ſeqq.
Hibernis epiſtolas mittit conſolatorias. n.9
Alnam in diœceſi Leodienſi adoptat in filiam. c.14.n.5.& 6
Monachos illuſtres ſanctitate in Alnam tranſmittit. ibid.& ſeqq.
Camberonenſem domum in diœceſi Cameraceoſi fundat. c.16.n.6
Ob infœlicem exitum Hieroſolymitanæ expeditionis à multis impetitur. an.1149.c.1. n.3
Sui oblitus cuncta contemnit. n.4
Ad Sugerium S Dionyſij Abbatem ſcribit. n 5
Vt Henricum Roberto conciliare ſtudeat, rogat. ibid.
Regem item Lodouicum captum liberare. n.6
Emanueli Bizantij Imperatori ſcribit. n.9.
Chriſti exercitum illi commendat. n.9.& 10
Henricum Ludouici Regis fratrem ad habitum admittit. c.3.n.7
Eius ſeruum Andream ad Ordinem conuertit. n.8
Viennæ, atque Floreſtæ Comites, conciliare ſatagit. c.5.n.1.& 2
Beſtiis primùm, dein hominibus imperat. ibid.
Ex Comitibus reſiſtentem præuidet vincendum. n.2
Tres mortuos ſuſcitat. n.3
S.Martino comparatur. ibid.
Cauſæ Alrieuſis Epiſcopi interuentor quæritur. n.4
Eiuſdem epiſtolam ſuſcipit. n.5
Alteram Henrici, Claræuallis tyronis pro ipſo. n.6
Fauiſſe Sanctus Epiſcopo creditur. n.9
Aliam epiſtolam Petri Cellenſis ſuper Adami tranſitu in Claramvallem accipit. c.6.n.4
Facti rationem reddit. n.5
In Claravalle moriturum Simoni Cazienſi promittit. n.6
Vt mittit ipſi Nicolaum à Petro Mauritio rogatur. n.8

Eidem

Eidem reſpondet. n.10
Ab Aurelianenſi Epiſcopo conſulitur.c.7.n.1. & ſeqq.
Relictis infulis,vt Monachum induat, conſulit illi. ibid.
Ad habitum in Claravalle admittit. n.2.3. & 4
Pro eodem,Eugenio ſcribit. n.5
Cœnobium de Toldanos in regno Legionenſi in filium adoptat. c.8.n.1
Pro reſtitutione eiuſdem domus litteras à Sanctia Infantiſſa ſuſcipit. ibid.
Eius acquieſcens voluntati reſpondit. n.2. & 3
Fontem Mauriniacum in diœceſi Bituricenſi fundat. c.9.n.2
Abbas petras in Lemouicenſi. ibid.
Longum Vadum in Lingonenſi. n.4
Bullencuriam in Trecenſi. n.5
In Tornacenſi Los,ſiue Laudenſe. c.10.n.5
Linguis impetitus apologeticum ad Eugenium mittit. an.1150.c.1.n.1.& 2
Prædicationis ſuſceptæ cauſas pandit. n.3
Sacræ Scripturæ exempla adducit. n.4.& 5
Signa per ſe facta modeſtè memorat. n.6
Pro Deo pati libenter offert. n.7
In ſui ſpiritus teſtimonium edit miraculum. n.8
Ioannes Caſſemarij Abbatis accipit epiſtolam. c.5.n.2
Suæ migrationis tempus illi reuelatum agnoſcit. ibid.
Querelis Præmonſtratenſium ſatisfacit. c.5. n.4.& ſeqq.
Pacem inter noſtros,& ipſos ſolicitat. o.12
Eugenij litteris ſuper Cardinalium creatione reſpondet. c.4.n.4
Quid de Hugone creato ſenſerit. ibid.
Nimiam ſuam dilectionem in Henricum Cardinalem oſtendit. o.12
Petri Mauricij litteras querulas accipit. c.5. n.3.& ſeqq.
Eiſdem ſatisfacit. n.13
Godefredi de Amaio mortem agnoſcit per reuelationem. c.6.n.7.& 8
Conuerſi bubulci pretioſæ migrationi intereſt. n.9
Eiuſdem ſanctitatem nimis commendat.ibid.
Pro electione Henricum in Epiſcopum Petrum Mauricium conſulit. c.7.n.2
Non inconuenienter acceptationem ab eodem ſuadetur. n.3.4 & 5
Pro Philippo Claræuallis Priore Eugenio ſcribit. n.10
Nicolaum ſui ſigilli falſarium amouet ab epiſtulis. c.8.n.1
De his certiorem Eugenium facit. ibid.
Vt mittat eundem Nicolaum Cluniacum à Petro Mauricio rurſus exoratur. n.8
An Pater ſanctus annuerit incertum. n.13
In ſanctitatis exemplum cunctis proponitur. c.10.n.4.5.& 6
Vernhem apud VVeſthgotos fundat.c.11.n.2
Raynaldi Ciſtercij Patris mortem præuidet. c.1.n.4
Eugenio eam deflens ſcribit. n.5
Sugerio moribundo gloriam pollicetur. n.8
Pro diuortio inter Ludouicum,& Alienoram Reges Galliæ conſultus ab aliquibus creditur. c.2.n.2
Super Carthuſianorum turbatione ſcribit ad Eugenium. n.5
Librum tertium de conſideratione eidem tranſmittit. n.9
Legationes quæſtuoſas Legatis deflet. ibid.
Hunonem electum Cardinalem de ſucceſſore Trium fontium conſulit. c.5.n.1
Nicolaum quendam Hugoni placare cognoſcit. ibid.
Monachis Nicolaum auerſantibus primò Robertum,mox Turoldum præficit. n.5
Hugoni irato modeſtè ſatisfacit. ibid.& ſeq.
Ad ipſum de Legatis Germaniam miſſis ſcribit. c.4.n.9
Super quadam Abbatia Ciſtercienſi à Gigniacenſibus diruta Cluniacum petit. c.14.n.1 & 2.
In ipſos ſatisfacere renuentes ſcribit Eugenio. n.3
Decretum compilari per Gratianum efficit. n.6
Fontem fœtidum vino manare ſuis impetrat meritis. n.7
Pro quodam Abbatem Eugenium interpellat. c.6.n.4
Theobaldo Campaniæ Comiti ſcribit. n.6
Ab eius pro VVillelmo filio petitione ſe excuſat. n.7
Ad Eugenium,quod priùs petierat retractans, ſcribit. n.8
Ad Comitiſſam item Campaniæ. n.10
Henricum filium ad bonam frugem rediturum promittit eidem. ibid.
Fraudem in morte Hugonis Antiſiodorenſis detegit,impeditque. c.7.n.3.4.& 5
Super electione Alani in illam ſedem litteras mittit ad Eugenium. n.6
Ad Lodouicum item Regem. n.7
A Petro Mauritio viſitatur. c.8.n.1
Ab eodem epiſtolam ſuſcipit. n.2. & ſeq.
Cum ipſo è Roma reduce colloquitur. c.9.n.4
Fugam Nicolai Artremarenſis Eugenio pandit. o.5,& 6
Ægidium è Gallia tranſmiſſum Superadi cœnobio Abbatem præficit. n.10
Eſronis Monaſterium in Roskildenſi diœceſi fundat. c.13.n.1
Vt corripiat Romanorum mores Eugenium monet. an.1152.c.1,n.2
Eskilum Lundæ Archiepiſcopum excipit hoſpitio. c.3.n.1
Ne Monachum induat prohibet. n.2
Hinc digreſſurum pane à ſe benedicto donat. n.4
Dente item ipſius,capilliſque. ibid.
Grauiter infirmatur. an.1153.c.1.n.2
Eius lætitia in infirmitate,atque ſpiritus. n.3
Fratres pro ſua ſalute orantes reprehendit. o.4
Eius mors differenda cuidam Monacho reuelatur. n.5
Oddonem moribundum Sanctus confortat. n.7
Iam defuncti pedes deoſculatur. o.8
A Gumato Sardiniæ Regulo inuiſitur.c.5.n.5
Ad Ordinem trahere conatur. ibid.
Pro Henrico Belluacenſi Hugoni Cardinali ſcribit. n.3
Suæ ſalutis ſtatum pandit. n,4
Ad Cardinales in Germaniam Legatos pro

Moguntino Archipræſule ſcribit. c.3.n.2
Litem inter Monachos S.Amantij, & noſtros componit. n.12
Ab Illino Metenſium Antiſtite viſitatur. c.4. n.2
Pro ſuorum ciuium ſalute ſolicitatur ab eo. ibid.
Reuelatur diuinitus ab ægritudine in Metas proficiſcitur. n.4
Cines,& Principes reconciliat. n.5
Comprimitur à turbis ipſius pedes deoſculantibus. n.6
Ad Claramvallem redit. n.9.
Graui afficitur morbo. ibid.
Sancti pro filiis compaſſio, & ſolicitudo. c.7. n.2
Teſtamentum,& dulcis ad ipſos ſermo. n.3
Status morbi. n.4
De quo ad Arnaldum Carnotenſem ſcribit. n.5
Viſiones eius fœlicem obitum præcedentes. n.7.& 8
A Duciſſa Lotharingiæ viſitatur per nuntium. n.9
Eam ſe inuiſurum promittit. ibid.
A multis Epiſcopis, Abbatibuſque aſſiſtitur. n.10
Lucta amoris inter Deum,& filios. ibid.
Fœliciter in Domino obdormit. n.11.& 12
Eius anima à Virgine Maria cunctis apparente ſuſcipitur. n.12
In cœlum euolare ex diuerſis mundi plagis ſpectatur. c.8.n.1
Pauenda viſio, & de eius gloria reuelatio. n.5
Sancti corpus in lapide expraſſum vſque hodie miraculosè perſeuerat. n.6
Multos expellit morbos. ibid.
Ante ſepulchrum miraculis coruſcat. n 8. & 9
Tumulatur poſt triduum. n.10
Obedit P.Gozeuino, ne faciat miracula præcipienti. n.11
Huius obedientiæ virtute, dæmon ſibi imperanti obtemperat. n.11.& 13
Bernardi iam glorioſi, pro ſuis, & Amalrico Rege ſolicitudo. an.1173.c.6.n.2
Eidem Regi in ſomnis apparet. n.5
Periculum ſimul,ac victoriam intimat. ibid.
A Nicolao S. Albani Monacho impudenter impetitur. an.1171.c 6.n.1
A Petro Cellenſi propugnatur. n.2. & ſequens.

Bernardi apparitiones.

Alexandro Colonienſi in ſomnis apparet. an.1146 c.9.n.18
Eius futurum Monachatum, & præfecturam eidem reuelat. ibid.
A quodam conuerſo glorioſus viſitur. an. 1153 c.13.n.1
Saram, & Malachiæ gloriam viro cuidam religioſo reuelat. n.2
Abbati cuidam infirmo ſuam ſanitatem reddit. n.3
Guiliermo Abbati quondam S.Albini apparet n 4
Cuidam Canonico variis formis apparet. n.5
Laurentio Claræuallis conuerſo apparet. n.9
Euentum fœlicem in Sicilia eidem promittit. ibid.
Canonico ſupradicto ſemel, & iterum apparet. c.14.n.9.& 10
Eundem ad Ordinem conuertit. n.9
Conuerſum in perſeuerantia firmat. n.10
Apparet Gaufrido de Meleduno.an.1155.c.2. n.10
Saluti ægrotantem reſtituit. ibid.
A Gerardo de Faſſa moribundo viſitur. an. 1156.c.3.n.3
A Petro item Alphonſo, Alphonſi Luſitani fratre. an.1163.c.5.n.7
Ad religionem efficaciter ipſum vocat. ibid.
Chriſtum & eius matrem comitans, à Conuerſo Mauriniaci videtur. an.1169.c.4. n.11
Amalrico Regi Hieroſolymæ apparet. an. 1173.c 6 n 5
In Crucis ſigno Sarracenos victum, ipſi promittit. ibid.
Bernardi Calix,cubiculum,& lectus. an.1153. c.9 n.11
Bernardi deſcriptio. c.9.n.6
Bernardi epitaphia. c.9.n.1.& 2
Bernardi fauores ſpecialiores. c.12.n.1
Exordij teſtimonia de Chriſti amplexu. ibid. n 2
Tabellæ item Claravallenſis, & quorundam auctorum. n.3.4.& 5
Mulsa de lacte virgineo. n.6.& ſeqq.
De loco vbi contigit,variant Authores. ibid.
Ad Caſtellionem veroſimilius referendum. ibid.& n 8
Alij fauores,vt apocryphi, reiiciuntur. n.9
Bernardi filij. c.9.n.8
Bernardi fundationes. c 9.n.7
Prateam in diœceſi Bituricenſi fundat. an. 1145.c.10.n.8
Boxeleyam in Cantuarienſi. an.1146.c.12. n 6
Villarium in Namurcenſi. c.13.n.4
Alcobaciam in Vliſipponenſi. an.1147.c.17. n.1
Grandiſyluam in Toloſana. c.14.n.4
Spinam in Palentina. c.18.n.4
Vallem Richerij in Bajocenſi. c.19.n.3
Morgan in VVallia. n.7
De Bullione Pauper in diœceſi Biſuntinenſi. n.9
Alnam in Leodienſi. an.1148.c.14.n.5.& 6
Cambetonam in Cameracenſi. c.16.n.6
Toldanos in regno Legionenſi. an.1149.c.8. n.1
Fontem Martinlacum in Bituricenſi. c.9.n.2
Abbas petras in Lemouicenſi. c.9.n.2
Longum vadum in Lingonenſi. n.4
Bullencuriam in Trecenſi. n.5
Laudis domum in Tornacenſi. c.10.n.5
Vernhem apud VVeſtgothos. an.1150.c.11. n 2
Eſron in diœceſi Roskildenſi. an.1151.c.13. n.1
Clarum Montem in Cenomanenſi. an.1152. c.6.n.9
Moroliam in Meleacenſi. an.1152.c.6.n.10
Montem Rami in diœceſi Autienſi. an.1153. c.16.n.10

Petroſam, vel Petrolam in Petragoricenſi. an. 1153. c. 17. n. 1
De Moris in Lingonenſi. ibid.
Bernardi laudes. an. 1153. cap. 9. n. 3. & ſeqq.

Bernardi miracula.

Apud Lingonas fœminam claudam ſanat. an. 1146. c. 5. n. 8.
Francfordiæ innumeris medetur infirmis. c. 8. n. 5
Bopardiæ paralytico. n. 7
Multis in tractu Conſtantienſi. c. 9. num. 3. & ſeqq.
Conſtantiæ mortuum ſuſcitat. n. 9
Baſilæam, & Argentinam miraculis illuſtrat. num. 10
Spiræ multos claudos, cæcos, & ſurdos ſanat. c. 10. n. 4. & 5. 10. & 11
Cæcos duos VVormatiæ. an. 1147. c. 2. n. 2
Confluentiæ claudum, & cæcum. n. 3
Coloniæ haud paucos à variis infirmitatibus liberat. n. 5. 7. 8. & 9
Apud Aquas-Grani cæcos quatuor, & claudum ſanitati reſtituit. c. 3. n. 2
Innumeros cæcos, ſurdos, & mutos curat, Traiecti. n. 3
Leodium adiens duos claudos erigit. n. 4
Leodij ſeptem. n. 5. & 6. & c. 4. n. 5
Leodio egreſſus duos cæcos illuminat. cap. 4. num. 5
Innumeris aliis in itinere coruſcat miraculis. n. 7. 8. 9. & 10
Multis in Campania. c. 5. n. 2. 3. 4. & 5
Claramvallem egrediens multis languentibus dat ſalutem. c. 7. n. 2. & ſeqq.
Stampas, aliaque oppida, non diſſimilibus nobilitat prodigiis. c. 8. ferè per totum. c. 11. n. 1. & 2
Henricum de Salinis Metenſibus miraculosè conciliat. n. 2
Aquam in vinum mutat. n. 3. & an. 1151. c. 5. n. 7
Clericum paralyticum ſanat Toloſæ. an. 1147. c. 13. n. 2
Sarlati omnes panem à ſe benedictum guſtantes. n. 3
Puluere ſuis calcato pedibus illuminat. n. 6
Puerum Chalatæ paralyſi liberat. an. 1148. c. 6. n. 2
Surdum auditu donat. c. 8. n. 9
Mortuum ad vitam reuocat. an. 1149. c. 5. num. 3
Vel abſentibus ſalutem confert. c. 9. num. 9. & 11
Eius dente, & capillis obſeſſum à dæmone liberat. an. 1152. c. 3. n. 7. 8. & 9
Cæcum viſui reſtituit. an. 1153. c. 2. n. 1
Multos alios ſanitati. c. 4. n. 6. & 7
Iam mortuus epilepſiam excutit à Monacho. c. 8. n. 8
A puero contractionem. n. 9
Alteri infirmo præſtat ſalutem. ibid.
Alia innumera patrat miracula. n. 11
Ab ipſis ceſſare virtute obedientiæ iuſſus, obedit. ibid.
Huius miri obſequij efficacia dæmoniacam liberat. n. 12. & 13
Bernardi natale ſolum Fontanum caſtrum. cap. 9. n. 9
In Cœnobium Fullientinæ congregationis tranſit. ibid. remiſſiuè.
Bernardo dicatur. ibid
Eius Authores Ludouicus XIII. & Anna Auſtriacæ Franciæ Reges. ibid.
Capitalis lapis per Rogerium, Galliarum Hipparchum, poſitus fertur. ibid.

Bernardi Prophetia.

Henricum contractum in Clara valle moriturum prædicit. an. 1146. c. 9. n. 8
Glorioſa Bellopratenſibus prænuntiat. an. 1147. c. 4. n. 7
Coronæ Luſitaniæ extinctio ab eodem prædicitur. c. 9. n. 6
Rutilæ ſplendor per Carthuſianos. cap. 11. num. 8
Monachatum Henrici, Ludouici Regis Galliæ fratris. an. 1149. c. 3. n. 7. & 8
Andreæ item Henrici ſerui. ibid.
Propheticat conuerſionem Gumari Reguli Sardiniæ. an. 1153. c. 1. n. 1
Metenſium pacem. c. 4. n. 4
Diſſidium inter Henricum Anglum, & Thomam Cantuarienſem. an. 1163. c. 2. n. 13
Victoriam denique Amalrico Regi Hieroſolymæ. an. 1173. c. 6. n. 5
Bernardi ſcripta, quàm vtilia Eccleſiæ. an. 1153. c. 10. n. 1
Ab initio vndequaque quæſita. n. 2
Deiparæ iuſſu vulgata. n. 3
Certa, & indubitata quæ? n. 4. & 5
De eius ſententiis, & ſermone in Natiuitate Virginis, notata quædam. n. 5. & 6
Qui ſermones ſuper Cantica continuauerit? n. 7
Quæ Bernardi opera dubia? n. 8
Quæ verè aliena? n. 9
Iudicium ſuper his Bellarmini. n. 10
Relata quædam alia, quæ Bernardi ſub dubio. n. 11. 12. & 13
Bernardi ſcriptores. c. 11. n. 1
Primus Guillelmus Abbas vitam Bernardi ſcripſit. ibid.
Secundus Arnoldus. n. 2
Tertius Godefridus, ſancti Patris Notarius. n. 3
Quando vnuſquiſque. n. 4
Alanus Antiſiodorenſis eos compilauit. n. 5
Philippus, Claræuallis Prior, primum librum miraculorum conſcripſit. n. 6
Secundum Ebrardus vnà cum duobus Monachis, & totidem Nouitiis. ibid.
Tertium Godefridus alius à Lingonenſi diſtinctus. ibid.
Alij Bernardi illuſtres ſcriptores. n. 10
Bernardi ſepulchrum. c. 8. n. 10
Vota ex penè toto orbe ad ipſum frequentantur. an. 1154. c. 1. n. 1
Inuiſitur ab Eskillo Daniæ illuſtri Primate. n. 2. & ſeqq.
A Gumaro, Sardiniæ Regulo, ad habitum obiter admiſſo. n. 5
A Simone Caziacenſi Abbate. n. 6
Ab Andrea Virdunenſi, & Gaufrido Clericis ad Ordinem vocatis. n. 7. & 8
Bernardi ſucceſſor, Robertus de Brugis, ante ſeptennium præuiſus. an. 1146. c. 11. n. 8
A S. Patre paulo ante mortem Claræuallenſibus

bus commendatus. an.1153.c.15.n.2
Eligitur. ibid.
Bernardus quidam, Alderſpachij Cœnobium vnà cum filiis fundat. an.1146.c.12.n.2
Bernardus alius S.Bernardi diſcipulus. an.1147. c.16.n.1
Eligitur Nannetenſis Epiſcopus. ibid.
Ad Dominum migrat. an.1169.c.5.n.4
Inter Sanctos refertur. ibid.
Bernardus, ſiue Arnoldus Abbas Bonæ vallis. ibid.
Vide *Arnoldus, Bonæ vallis Abbas.*
Bernardus primus Abbas Fontis frigidi an 1147. c.19.n.11
Bernardus Abbas Grandiſyluæ à ſuis Monachis ad P.Bernardum mittitur. c.14.n.4
Suam domum Ciſtercio informandam Bernardo tradit. ibid.
Præfecturæ miſſionem ab eodem petiit, nec obtinet. ibid.
Conſtantiam Toloſanorum Bernardo pandit. n.5
Cum litteris ad ipſos, & Claræuallis Magiſtris, ad propria à S.Patre remittitur. ibid. & ſeqq.
Alexandro Colonienſi Magiſtro baculum relinquit. c.18.n.13
Ceſſione, an morte? incertum. ibid.
Bernardus Abbas Scalæ Dei, Cœnobio erigendo à Garſia Rege Nauarræ, donatur loco. an. 1148.c.11.n.3
Oppido de la Oliua à Raymundo Barchinonenſi. n.5
Bernardus Abbas primus Vallis viridis, loco de Beneuiuas ab Alphonſo Rege donatur. an. 1169.c.7.n.4 & 5.
Martinum ſucceſſorem habuit. n.6
Bernardus quidam Abbas primus Verolæ ab aliquibus creditur. an.1146.c.12.n.11
Bernardus Brito, vide *Brito.*
Bernardus Diaconus Cardinalis SS.Coſmæ, & Damiani ab Eugenio creatur. an.1150.c.4.n.5. & 12
Rolandus à quibuſdam falsò appellatur. ibid.
Ex Ciſtercio aſſumptus. ibid.
Natione Piſanus, ſanctitate illuſtris. n.11
Ingenti honore Petrum Manricium Romæ proſequitur. an.1151.c.8.n.6.& 7
Eugenij priuilegiis ſubſcribit. an.1152.c.2.n.5, & an.1153.c.2.n.9
Fœliciter in Domino obdormit. an.1155.c.3. n.11
Perperam eius obitus quindennio à nonnullis poſtponitur. ibid. & an.1170.c.7.n.7
Valde ſanctitas viri commendatur. ibid.
Bernardus Presbyter Cardinalis ſancti Clementis ab Eugenio creatur. an.1145.c.3.n.13
Eiuſdem priuilegio ſubſcribit. an.1151.c.4.n.7
Pro reformanda pace inter Regnum, & Sacerdotium inter alios deſignatur. an.1151. c.1. n.3.& 4
Pro decidenda item cauſa Archiepiſcopi Moguntinenſis. an 1153.c.3.n.1
Ab Arnoldo corruptus Archiepiſcopum deponit. n.4.& 5
Ab eodem ad Dei tribunal vnà cum ſocio Gregorio citatur. n.5
Intra annum ab Archipræſulis obitu, miſerabiliter conſummatus, malè à Baronio aſſeritur. n.7.& 8
Pro Eskillo Archiepiſcopo ad Fidericum Imperatorem ab Adriano Legatus mittitur. an.1157.c.3.n.2
Romam ſine reſponſo reuertitur. n.5
Bernardus Cardinalis Portuenſis Epiſcopus. an. 1159.c.6.n.2
Pro electione Alexandri III. Friderico Imperatori vnà cum aliis ſcribit. ibid.
Bernardus Epiſcopus Cæſarauguſtæ Raymundi Barchinonenſis donationem confirmat. an. 1149.c.10.n.5
Eccleſias Virginis del Pilar, Cathedralemque, in Regulares tranſire, impetrat ab Eugenio. an.1152.c.2.n.7
Item officij Paſtoralis miſſionem. n.8
Petrum Tarrozam accipit ſucceſſorem. ibid.
Bernardus Epiſcopus Seguntinus, Imperatoria Alphonſi priuilegium confirmat. an.1146.c. 14.n.7
Bernardus Epiſcopus Vicenſis ſanctas Cruces illuſtrat ſanctitate. an.1157.c.5.n.5
Bernardus Anekinus Cœnobio laudis condendo fundum Claræuallenſibus vendit. an.1149. c.10.n.3
S.Bernardus Anziranus) Hametus ante conuerſionem. an.1156.c.1.n.2
Quibus parentibus ortus? ibid.
Legatus à Zacoo Rege Barcinonem mittitur. ibid.
Qua occaſione? ibid.
Via deflectit. n.3
Ad Populetum venit. n 4
Leges Chriſti, & Mahumetis inter ſe confert. n.5
Secum luctans ad fidem conuertitur. n.6
Ablutus baptiſmate Bernardi nomen aſſumit. n.7.& 8
Ad habitum admittitur. n.9
Quod eius præcipuum in probatione votum? n.10
Virtutibus veteranos anteit. ibid.
Martyrij palma coronari ardenter exoptat. ibid.
Populeti Cellerarius à Stephano Abbate conſtituitur. an.1163.c.5.n.10
Prodigus præ pietate in pauperes videtur. ibid.
De bonorum profuſione defertur à fratribus. ibid.
Officinas annona repleri ſuis meritis impetrat. n.11
Exactam ſui muneris rationem reddit. ibid.
In ipſo glorioſè confirmatur. ibid
Virtutibus fulget, atque miraculis. ibid.
Bernardus Archiflamen Tarraconæ, eam vrbem obtinet à Principibus. an.1152.c.1.n.8
Deſertam videns Raymundo Barchinonenſi tradit. ibid.
Bernardus Carinthiæ Comes cruce ſignatur. an. 1147.c.4.n.2
Bernardus Caſinas Monachus Presbyter Cardinalis ab Eugenio creatur. an.1145.c.11.n.5
Bernardus Monachus Grandiſyluæ, magna diffidentiæ tentatione impetitur. an.1167.c.6.n.2
A Pontio Abbate liberatur. ibid.
Virtutibus claret. n.3
In morbum incidit. n.4
Iam moribundus in eſtaſim rapitur. n.4.& 5
A Pontio Abbate quæ viderit iubetur declarare.

rare. n.6
Magna pandit. n.6.& 7
Dicentis morte comprobata. ibid.
Bernardus Monachus alius eiuſdem domu.c.6. n.8
Maonum opus, & chorum negligit. ibid.
A Pręcentore correptus choro egreditur.ibid.
Dæmonum horrore territus corrigitur. ibid.
Bernardus Prior S. Ioannis de Tarouca, Abbas ſancto Ioanni Ziritæ ſufficitur. an.1161.c.5. n.4
Bernardus de Corilo, ab Alexandro III. pro cauſa S.Thomæ in Angliam mittitur.an.1169. c.2.n.2
Scribere ex Anglia ad Alexandrum renuit, & quare. n.6
Non fuit Ciſtercienſis. n.7
Bernardus de Sancto, à Rege Anglo in ſanctum Thomam ad Alexandrum mittitur. an.1164. c.3.n.9
Bernhem, vide *Vernhem*.
Bernhelmus Abbas Spanheimenſis, integro cruce B. Ruperti, interuentu Bernardi, donatur. an.1146.c.8.n.7
Bernulus Oppidanus de Retheſbure, S. VValleni meritis à graui morbo liberatur.an.1173. c.5.n.8
Berola, vide *Verola*.
Bertha, vide *Indusba*.
Bertif, vide *Beatitudo*.
Bertoldus Abbas Luneburgenſis, Henricum Leonem Saxoniæ ducem, in Terram ſanctam comitatur. an.1169.c.5.n.6
Bertoldus Dominus de Eberſtein Aibæ Spirenſis Cœnobium fundat. an.1146.c.12.n.7
Bertrandus Abbas Grandiſylux. an.1147. c.18. n.12
A Ioanne Abbate inter Sanctos refertur. ibid.
Bertrandus Abbas primus Oliuæ quandiu præfuit. an.1149.c.11.n.8
Cum Fortunio Montis Aragonis Abbate componit. an.1166.c.7.n.3
Bertrandus Canonicus Valentinus graui morbo laborat.an.1145.c.7.n.8
Meritis B.Ioannis Valentini Præſulis ſalutem obtinet. ibid.
Bertrandus Abbas Scalæ Dei, haud pauca Monaſteria fundat. an.1146.c.12.n.10
Betheleſden Abbatia in Anglia erigitur.an.1147. c.19.n.4
Filia Boaberleæ. ibid.
An eadem cum Berdeſligen? nobis ignotum. ibid.
Bethania Abbatia, de qua 1.tom. Clarum locum in Burgundia profert. an.1151.c.12.n.2
Bildenaſium, vide *Vildenaſium*.
Biſtabala Ariæ filia Ferdinandi Ariæ, & Gudinæ coniugis. an.1145.c.10.n.12
Sancti Michaëlis Cœnobium cum eiſdem conſtruit. ibid.
Binarius, vide *Franciſcus Vinarius*.
Binianus, vir prudentia, & litteris clarus. an. 1169.c.1.n.5
Ab Alexandro III.ad Henricum Anglum Legatus mittitur. ibid.
Oſculum pacis ab eodem Rege, ſancto Thomæ ſolicitat. n.8
Non exanditus Romam reuertitur. ibid.
Ruſus pro eodem Thoma ad eundem Regem mittitur. an.1171.c.2.n.2
Regem, & Regnum interdicere cupit. ibid.
Blancha Regina Aragoniæ, Iacobi II.coniux. an. 1157.c.5.n.4
Cœnobium ſanctarum Crucium ſuo illuſtrat ſepulchro. ibid.
Blancha Regina Nauarræ, Theobaldo, filio Henrici Comitis Campaniæ, matrimonio iuncta. an.1151.c.6.n.6
Blanchalanda Abbati, de qua 1. tom. Stratam Marcelli in diœceſi Atlanenſi procreat.an. 1170.c.8.n.2
Blandec, Cœnobium Monialium Ciſtercienſium, in Audomarenſi diœceſi ſurgit.an.1156. c.6.n.10
Eius vocatio Sancta Columba. ibid.
Fundatur Deſiderium Morinenſis Epiſcopus. ibid.
Blaſius, ſeu Belaſcus, Radulpho Abbati de Cantauos ſuccedit. c.4.n.5
S.Martinum habitu donat.an.1158.c.4.n.1.& ſeqq.
Domum Cantauenſem in Hortæ locum tranſfert. n.7
Noui Cœnobij augmentum valde ſolicitat. an.1164.c.8.n.5
Obtinet priuilegium ab Alexandro III. n.6
Suam domum in multis auget. n.7
Fœliciter in Domino obdormit. n.8
A ſancto Martino in præfectura excipitur. n.9
Blaſius Archipreſbyter Galleſij à S.Famiano accerſitur. an.1150.c.9.n.4
Sancti obitum poſt ſeptennium futurum ab eodem agnoſcit.
Sepulturæ locum, à Sancto deſignatum impetrat ab Aſcaro, eiuſque coniuge. ibid.
Boaberlea Abbatia, de qua 1. tom. Beteſledem, atque Brueriam in Anglia profert.an.1147. c.n.19.4
Boueda, vide *S.Michael de Boueda*.
Bochian Abbatia, de qua 1.tom. Bonam requiem in Coriſopitenſi diœceſi producit. an.1172. c.6.n.2
Bolbona, aliàs Borbona, Abbatia diœceſis Mirapicenſis erigitur. an.1150.c.11.n.6
Bonifontis filia ex linea Morimundi. ibid.
Mauſoleo Rogerij Comitis nobilitatur. ibid.
Ouilam in Hiſpania generat, remiſſiuè. ibid.
Turrem item Aquilarem, ſecundùm quoſdam. ibid.
Illuſtris domus, filio Iacobo Furnerio ad Pontificatus culmen aſſumpto. ibid.
Collegium habet in Academia Tolbſana. ibid.
Bonacella, ſiue Dei cella, Cœnobium Monialium ſurgit in Sueuia. an.1145.c.10.n.11
Abbatis Salemnitani viſitationi ſubiicitur. ibid.
Fundatrices Comitiſſæ à Schlosberig. ibid.
Ducentas fœminas olim ſuſtentaſſe dicitur. ibid.
Bona Comba Abbatia, filia Candelij in Ruthenenſi diœceſi erigitur. an.1166.c.7.c.5
Fundatores Raymundus Toloſæ Comes, eiuſque frater Hugo Epiſcopus Ruthenſis. ibid.
Primus Abbas Manfredus. ibid.
Bonadona, vide *Benedona*.
Bona requies Abbatia diœceſis Coriſopitenſis, filia

filia Bochiam ; ſtruitur. an.1172.c.6.n.1
Memoratur in litteris Aleſandri IV. ibid.
Bonaualliſ Ruthenenſis , filia Manſiadæ , ea linea Ciſtereij. an.1147.c.19.n.6
Mundo exuritur. ibid.
Magna olim domus extitiſſe perhibetur. ibid.
Bonavallis Pictauienſis, Abbatia alia Ciſtercienſis, de qua 1.tom. c.19.n.6
Bonavallis Toletana à Vallebona gignitur. an. 1164.c.10.n 4
Fundator Alphonſus Rex Caſtellæ, Imperatoris nepos. ibid.
Donatio firmatur inſtrumento. n.5
Status præſens. n.6
Bonavallis Viennenſis Abbatia , de qua 1.tom. an.1145.c.7.n.4
B.Ioannem , Valentinæ Eccleſiæ Præſidem, Abbatem habuit. n.5
Eugenium III. protectorem. an.1147. c.15. n.7
Priuilegio exemptionis decimatum ab eodem munitur. ibid.& n.8
In bonis item confirmatur. ibid.
Magnam Vallem in diœceſi Agathenſi profert. an.1150.c.11.n.0
Abbatibus ſanctis illuſtris. an.1171.c.4.n.9
Cœnobij laudes. ibid.
S.Bonauentura S. Bernardum multiplici laude proſequitur. an.1153.c.9.n.4
Bongard Abbatia, filia Belli Prati , de linea Morimundi. an.1148.c.16.n.1.& a
Incerta diœceſi ſurgit. ibid.
Bonifacius Claræuallis Monachus à B.Bernardo Villarium mittitur. an.1160.c.6.n.5
Sub Vlrico Abbate floret. ibid.
Prior domus ab eodem conſtituitur. ibid.
Miraculis coruſcus in Domino requieſcit. an. 1170.c.6.n.7
Refertur inter Ciſtereij Sanctos. ibid.
Oſſium eleuatio , epitaphiumque. ibid.
Boniimpenſis in S. Thomam ab Henrico Anglo ſollicitantur. an.1169.c.1.n.2
Bonus-fons Abbatia , de qua 1. tom. diœceſis Carcaſſonenſis, in Mirapicenſi Balbonam generat. an.1150.c.11.n.6
Villam longam intra propriam diœceſim. an. 1151.c.12.n.10
In Agenenſi Parriniacum. an.1157.c.5.n.9
Bonusfons de Tareſca, Abbatia inſignis in diœceſi Rhemenſi. an.1154.c.6.n.7
S.Thomæ Priore nobilitata. ibid.
Filia Signiaci. ibid.
Dominos de Rumigny agnoſcit fundatores. ibid.
Bonus-locus Abbatia , filia Ioaci diœceſis Burdegalenſis fundatur. an.1162.c.6.n.7
De linea Pontigniaci. ibid.
Bonus locus Abbatia alia Lemonicenſis Dalonæ filia. ibid.
Bordalium , Abbatia memorata in litteris Gregorij IX. Miſnenſis diœceſis. ann.1165. c.4. n.4
An eadem cum Dorbelio ? incertum. ibid.
Bordalij Abbas ; vide *Abbates de Buch* , atque *Bordalij*.
Bordeſleya , de qua 1.tom. Salteriam in Anglia profert. an.1147.c.19.n.5
Idem Miram vallem. an.1148.c.16.n.9
In ſylua Deanenſi Flageleyam. an.1151.c.12. n.11
Borſan Abbatia, de qua in 3.tom.Vallem honeſtam in diœceſi Quinqueeccleſienſi producit. an.1173.c.7.n.8.remiſſ.
Boſcanum, vide *Voſcanum*.
Botum, vide *Votum*.
Bourum, ſiue Burium Abbatia Bracharenſis diœceſis , filia Alcobaciæ. an.1159.c.7.n.1
Dubium de eius initio , antiquitate & primis Incolis. n.2.3.& 4
Abbates domus Pelayus , Muniuſque. n.2
Recèns fundata incendium patitur. n:4
Priuilegiis igne conſumptis, aliis nouis ab Alphonſo Rege donatur. ibid.
Alio ingenti pro ſuis vaſallis indulgetur. n.5
Eoſdem à Regibus repetitos redemiſſe fertur. ibid.
In eiſdem item manutenta à Dionyſio Rege, poſt varias Regum aſcendentium repetitiones. ibid.
Quinquevallis , aliiſque poſſeſſionibus pleno iure gaudet. n.6
Ab irrumpentibus Gallecis ea propugnaſſe perhibetur. ibid.
Tranſlata item domus in locum commodiorem. n.7
Relicta Eccleſia, Imagine Mariæ Virginis, celebri. ibid.
Bouri fundatio, à chronologia decennio poſtpoſita. ibid.& an.1169.c.7.n 2
Situs domus ſatis frugifer. c.7.n.2
Memoratur in litteris Innocentij III. ibid.
Bourenſis Abbas, vide *Abbas Bourenſis*.
Boxeleya , vocatione ſanctæ Mariæ , Abbatia Cantuarienſis diœceſis erigitur. an.1146.c.12. n.6
Claræuallis filia. ibid.
Fundator Guilielmus de Ypris Flander, Comes Cantiæ. ibid.
Bremenſis Archiepiſcopus , ab Erico Rege pro conuerſione Sueciæ ſollicitatur. an.1162. c.3. n.6
Duos doctiſſimos Prædicatores eidem mittit. ibid.
An Adagarius , vel eius ſucceſſor ? incertum. ibid.
Breno domus Præmonſtratenſium à Conuerſo Ciſtercienſi caſu combuſta. an.1150.c.3.n.19
Diſſidij inter noſtros, & ipſos extitit occaſio. ibid.
Brieſtel , aliàs Laneyo , Abbatia Bellicenſis, filia Bellibeci. an.1148.c.7.n.10
Cum Matre Claræualli traditur. ibid.& n.2
Quando fundata ? an 1148.c.15
Nobis incertum. ibid.
Britannia Comites, Baroneſque , pro ſacro bello à Bernardo ſolicitantur. an.1146.c.5.n.9
Brito Luſitanus ſcriptor corrigitur. an.1151.c.6. n.11.& an.1171.c.5.n.1
Brolium Benedicti , Abbatia Ebroicenſis diœceſis in Northmannia , filia Vallium Sarnay. an.1148.c.7.n.10
Cum matre Ciſtercio ſubditur. ibid.& n.a
Quo anno erecta ? c.15.n.13
Comitum Drocarum donationibus augetur. ibid.
Brueria Abbatia titulo ſanctæ Mariæ , in Comitatu Oxonienſi à Boxbeilea producitur. an.1147.c.19.n.40

Eius

Eius fundator Nicolaus Beſſet. ibid.
Brumbacum, vide *Burnesbach*.
Bruno Claræuallis Mediolanenſis Abbas, pro pace inter regnum, & ſacerdotium reformanda arbiter deſignatur. an.1152.c.1.n.3
S. Bruno, fundator Carthuſiæ, Roma diſcedit. an.1157.c.4.n.3
Secedit in Calabriam. n.4
In loco, à Rogerio Comite accepto, Deiparæ, & ſancti Stephani Eccleſias condit. n.4.& 5
Sancti vita, obituſque. n.5.& 6
Miracula & laudes. n.7
Memoriæ illuſtres. ibid.
Ciſtercio traditæ, ac multos annos conſeruatæ. n.8
Demum Carthuſianis reſtitutæ ſub Leone X. ibid.
Buchenſis Abbas, vide *Abbates de Buch*, &c.
Bucklandia Abbatia in Comitatu Denoniæ, titulo ſanctæ Mariæ, & Benedicti conſtruitur. an.1159.c.7.n.1
Fundatrix Amicia, Comitiſſa Deuoniæ. ibid.
Dotatrix Iſabella, Domina de Inſula. ibid.
Bucfeſtria, ſiue Buncfeſteria, & Burceſteria, Abbatia titulo S. Edelburgæ in Comitatu Oxoniæ. an.1148. c.15.n8
Cum matre Sauigniaco Claræualli traditur. c.7 n.2.& 11
Quando conſtructa? c.15.n.8
Fundatores Guilielmus Vaſſet, & Egelina Conuitnei. ibid.
Buellium, aut Builium, ſiue Boyle, Abbatia Tuamenſis diœceſis in Hibernia ſurgit. c.16. n.2
Filia Mellifontis. ibid.
Domus tranſlationes variæ. ibid.
S. Leonardi Monaſterium in diœceſi Pictauienſi profert. an.1168.c.9.n.5
Bugeria Abbatia, diœceſis Andeganenſis filia Sauigniaci. an.1148.c.7.n.10
Cum matre ſubditur Claræualli. n.2
Quo anno fundata. c.15.n.6
Bugerienſis Eccleſia, aliàs Triumfontinum, de qua 1.tom. diœceſis Ednenſis. an.1171. c.6. n.7
Non ſine miraculis à S. Petro Tarantaſienſi conſecratur. ibid.
Bugetum, Abbatia Burgenſis diœceſis erigitur. c.6.n.4
Filia Scalæ Dei. ibid.
Fundatores Comites Gometius, Gundiſaluus, & Maior coniux. ibid.
Primus Abbas Fortunatus acitus ex Scala Dei. n.5
Domus olim diuitiis opulenta traditur. n.6
Memoratur in litteris Gregorij IX. ibid.
Buglonda, vide *Pultuna*.
Bullencuria Abbatia in diœceſi Trecenſi à Claraualle profertur. an.1149.c.9.n.1.& 5
Domus antea Canonicorum Regularium. n.5
In multis à Comitibus Campaniæ augetur. n.6
Bullio Pauper, Abbatia, in diœceſi Biſuntinenſi ſurgit. an.1147.c.19 n.9
Filia Claræuallis. ibid.
S. Petri Tarantaſienſis miraculo illuſtratur. ibid.
Burchardus de Balerna, Nicolao Arematenſi de tranſitu ad Claramuallem gratulatur. an.1145.c.9.n.11
Burchardus Epiſcopus Argentenſis à Conrado III. conſtitutus. an 1153.c.5.n.6
Ob Monachos eiectos ab Heidenheymio, dicitur depoſitus ab Eugenio III. ibid.
Burgi, ciuitas in Hiſpania totius veteris Caſtellæ caput. an.1171.c.3.n.8
S Thomæ Cantuarienſis natalitium feriata ſolennitate veneratur. ibid.
Burgundia Dux Claſſi, Sarracenorum victrici apud Vlyſipponem non affuiſſe magis credendus. an.1147.c.15.n.4
Burium, vide *Bourum*.
Burnesbach, aliàs Brumbacum, Abbatia in diœceſi Herbipolenſi fundatur. an.1155.c.5.n.9
Filia Mulbruni. ibid.
Monachis ſanctitate claris illuſtris. ibid.
Memoratur in litteris Gregorij IX. & Innocentij IV. ibid.
Burno de Boirone Abbas Liuneellenſis morte conſummatur. an.1162.c.1.n.2
Ab Hugone de Miratorio excipitur. ibid.
Buſaium Abbatia, de qua 1. tom. Inſulam Dei in Lucionenſi diœceſi profert. an.1172.c.6.n.3
Buxia, Abbatia, de qua 1.tom. diœceſis Eugoliſmenſis, decennium manet ſub Ciſtercio. an. 1153.c.3.n.10
Exorta lite ſuper Monaſterij loco, domus ſupprimitur. ibid.
Cedentes Buxiani, iudice Bernardo, S. Amantij Monachis Claramuallem reuertuntur. ibid.

C

CAduinum Abbatia, de qua 1.tom. Fæciam in Burdegalenſi diœceſi gignit. an.1147. c.19.n.8
S. Cæcilia in Calixti cœmeterio ſepulta iacet. an.1171.c.9.n.2
Cæſarauguſtana Eccleſia, Virgini del Pilar Sacrata, à B. Iacobo Apoſtolo conſtructa. an. 1152.c.2.n.7
E ſæculari ſub Bernardo Præſule in regularem tranſit. ibid.
Cathedralis Eccleſia eandem imitatur. ibid.
Indulgentia Pontificis ad ſeculum pòſt reuocata. ibid.
Cæſar Baronius, vide *Baronius*.
Calatrana, inelyta militia, in Noua Caſtella ſurgit. an.1158.c.1.n.2.& 4
Author S. Raymundus Abbas Fiterienſis. ibid.
Conſultor Didacus Velaſquij Monachus. ibid.
Promotor Primas Hiſpaniæ, & Toleti Antiſtes Ioannes. Ibid.
Admiſſa inſtitutio, firmataque à Sanctio Caſtellæ Rege. n.5
Villa Calatranæ cum præſidio Raymundo donatur. ibid.
Confirmata donatio ab Alphonſo, Regis Sanctij filio. n.6
Ratio temporis. n.7
Collatus Ordo Sant-Iulianæo, Iacobæóque. n.9
An prior ipſie, poſteriorve. n.10
A Lamberto Ciſtercij Generali admittitur. c.2. n.10

Quis

Quis ſecundus Abbas? Eius obitus, ſepulchrumque. an.1163.c.5.n.5. & an.1164. c.7.n.1

Abbatiæ dignitatem in Magiſtratum commutat. c.7.n.1

Radulpho Abbati Garſiam Senonas primum Magiſtrum ſubſtituit. ibid.

Monachis abire compulſis. n.2

Didaco Velaſquio retento. ibid.

Norma vitæ, militibus accommodata, à Ciſtercij Capitulo informatur. n.6.& ſeq.

Nonnullis Caſtris ab Alphonſo Rege donata, maximè augetur. an.1168.c.8.n.9

Garſiæ Magiſtro Ferdinandum Eſcaam ſubrogat. ibid.

Ferdinando Martinum de Siones.an.1170.c.7. n.13

Vide *Calatrauenſes*,& *Fiterij Abbatia*.

Calatrauenſes, quas obſeruantias amplexi, habitumque. an.1158.c.2.n.7.& 8

Ob Monachorum expulſionem conſcientiæ ſtimulis agitantur. an.1164.c.7.n.3

Sacris agendis Capellanos ſuſcipiunt. ibid.

Normam vitæ ſibi accommodatam à Ciſtercij Capitulo petunt,& obtinent.n.3. vſque ad 11

Vt familiares tantùm admittuntur. n.6

In legibus à Ciſtercio acceptis ab Alexandro III. confirmantur. n.8

Eborenſes milites ſub ſua accipiunt viſitatione. an.1166.c.6.n.9

Super ſubiectionis modo cum ipſis litigant. n.10

Arcezoritæ à Mauris ereptæ donantur. an. 1169.c.5.n.11

Ingentes ab eiſdem victorias obtinent. ibid. & an.1170.c.7.n.12.& an.1171.c.7.n.14

Zoritam à Ferdinando Legionenſi vſurpatam, Caſtellano Alphonſo recuperant. an.1170. c.7.n.13

Didacum Garſiam aduersùs Martinum de Siones, Magiſtrum eligūt. an.1171.c.7.n.11

Propria remordente conſcientia, retrocedunt. ibid.

Caldra, Abbatia in Anglia, filia Forneſij. an. 1148.c.7.n.10

Cum Matre Claræualli traditur. ibid.& n.12

Fundator anteceſſor Domini de Lopocand. c.15.n.13

In Lancaſtriæ comitatu ab Arſeldio ponitur. ibid.

Calerium, vel Calers, aut Calertium, Abbatia Riuenſis diœceſis,de linea Claræuallis erigigitur. c.16.n.11

Alia eiuſdem nominis iacet in diœceſi Rhemenſi. ibid.

Quo anno nata? incertum. ibid.

Calixtus III. vide *Ioannes Vngarus*.

Calmes villa, ingenti Bernardi miraculo celebris. an.1147.c.11.n.3

Calo Archidiaconus Pictauienſis, Gilbertum Porretanum coram Eugenio defert, an.1146. c.11.n.2

Malè audire circa fidem Gilbertum Pontifici pandit. ibid.

In eundem Bernardum ſollicitat an.1147.c.10. n.1

Calocrium, vel Calecaium, aut Calocarium, Abbatia Andegauenſis diœceſis. an.1148.c.7. n.10.

Claræualli traditur cum matre Sauigniaco.n.12

Fundatores Hugo, Baro de Mathefelon, & Ioanna coniux. c.15.n.5

Calochus, vnà cum Bernardo eius parente Aldersbachij domum ædificat. an.1146.c.12.n.2

Camberona Abbatia in Annonia diœceſis Cameracenſis conſtruitur. an.1148.c.16.n.6

Fundator Anſelmus de Perona. ibid.

Primus Abbas Faſtradus ex Claravalle cum Monachis tranſmiſſus. ibid.

Templi conſecrator Nicolaus Epiſcopus Cameracenſis. ibid.

Ab ipſo, & Hannoniæ Comite, contra Ægidium Sillium domus propugnatur. ibid.

Illuſtris eximia Danielis Abbatis ſanctitate. n.7

Illuſtrior Deiparæ imagine, miraculis clara. n.8

Ab Hæreticis ſacrilegè inuaſa, Maria protectrice liberata memoratur. ibid.

Camberonenſe Monaſterium Virginum (hodie S.Luciæ ad Cæſarauguſtam) Abbatis Verolæ viſitationi ſubeſt. an.1146.c.12.n.11

Cambolium Abbatia in Viuarienſi diœceſi à Siluanqua producitur. an.1152.c.6.n.9

Cameracum Bernardi miraculis illuſtratur. an. 1147.c.4.n.9 & 10

Campania eiuſdem ſancti Patris prodigia ſtupet. c.5.n.2.& ſeqq.

Campaniæ Comites, Bulleneuriæ domum donationibus locupletant. an.1149.c.9.n.6

Campania Abbatia Cœnomanenſis diœceſis erigitur. an.1151.c.12.n.10

Filia Sauigniaci. an.1148.c.7.n.10.& 12

Fundator Dominus Fulco Riparillæ, cuius illuſtratur ſepulchro. an.1151.c.12.n.10

Eccleſiæ conſecratur Guilelmus Freſſo diœceſanus Antiſtes. ibid.

Campus, Abbatia, de qua 1.tom. Adolphum Oſnaburgenſem ad habitum admittit. c.16.n.6

Qua occaſione? ibid.

Cañas Monaſterium in diœceſi Calaguritana virginum Ciſtercienſium. an.1169.c.6.n.4

Fayola à primo loco olim nuncupatum. ibid.

Quando conſtructum, & Ciſtercio vnitum? ibid.

Fundatores Comites Lupus Diaz de Haro, & Aldoncia coniux. ibid.

Aſcitis pro informando Ciſtercio fœminis ex Tulebrenſi domo. ibid.

Donatio prioris loci de Fayola, inſtrumento firmata. n.5

Prima Abbatiſſa Andeguina. n.6

Ad locum de Cañas transfertur domus. n.7. & 8

Nouis Aldonciæ fundatricis donationibus augetur. n.9

Eandem ad habitum admittit. ibid.

Abbatiſſis, & Monialibus, ſanctitate illuſtribus, nobilitatur. n.10

Series Abbatiſſarum. n.11

Sepulchra illuſtria. ibid.

Sacellum venerandum, in quo Mariam Virginem olim apparuiſſe dicitur. ibid.

Huelgenſi Cœnobio domus ſubditur. remiſſ. ibid.

Candelium Abbatia, in lingua Occitana fundatur. an.1152.c.6.n.9

Filia Grandiſyluæ. ibid.

Bonamcombam in Ruthenenſi diœceſi profert.

ferr. an.1166.c.7.n.5
Canones ſanciti in Concilio Remanſi ſub Eugenio. an.1148.c.4.n.1
Quidam Corpori iuris inſerti. n.2
Quid de ipſis Bernardos P. ad Eugenium. n.3
Canonicus quidam D.Bernardi exequias in ſomnis videt. an.1153.c.8.n.4
Animam item eiuſdem cœlos penetrare.ibid.
Ipſum ſibi apparentem ſub variis formis videt. c.13.n.9.& c.14.n.9
Eſſe vocatum ex poſtrema concipit. c.14. n.9
In Claravalle Monachum induit. ibid.
Eiuſdem erga Deum, & Bernardum amor. n.10
Aliis claret virtutibus. ibid.
Canonicus quidam Leodienſis, cœleſti oraculo præeunte à Bernardo conuertitur.an.1148. c.3.n.7
Monachum induit in Claravalle. ibid.
A Deo deſignatus in Alnam cum aliis mittitur. c.14.n.6.&7
Prior eiuſdem domus eligitur. n.7
Senio confectus cedit. n.8
Eundem eſſe cum VValtero, primo Alnæ Priore coniectatur. ibid.
Non ſine difficultate. n.9
Ob Virginis officium recitandum, cuiuſdam Monachi confeſſionem differt. n.11
A pœnitentis Angelo corripitur. ibid.
Nunquam aliorum confeſſiones differre proponit. ibid.
Canonici Alnenſes, Ciſtercij leges à Bernardo petunt,ſuſcipiuntque. c.14.n.5
Monachis ſanctis, per quos edocerentur, ex Claravalle tranſmiſſis. n.6.& 7
Canonici Baſilicæ S. Petri Eugenij conceſſione quartam oblationum partem ſuſcipiunt. an. 1153.c.2.n.6
Canonici S. Genouefæ prætextu obſeruandi iura in Eugenium rebellant. an.1148.c.1. n.2
Suam Eccleſiam relinquere ab eodem coguntur. n.3
Canonici S. Mariæ ad Gradus, Arnoldi Moguntinenſis corpus deferunt, ſepeliuntque. an. 1160.c.2.n.12
Canonici Piacentini,Ioannem Columbæ Abbatem in Epiſcopum eligunt. an.1147.c.8.n.6
Pro electione confirmanda nuncios ad Eugenium mittunt. ibid.
Vide *Placentini*.
Canonici Regulares,in ſanctæ Genouefæ Eccleſiam, aliis expulſis, introducuntur ab Eugenio. c.1.n.3
Monaſterium in Inſulis Areis, Monachis in captiuitatem adductis occupant. an.1169. c.5.n.1
Repetitum à Ciſtercienſibus dimittere compulſi ſunt. ibid.
S.Sebaſtiani Eccleſia ad Catecumbas ab Alexandro III.donatur. an.1171.c.9.n.8
Canonizatio Bernardi cur dilata? an.1163.c.2. n.1

Canonizationes Sanctorum.

S.Famiani. an.1154.c.6.n.1
S.Helenæ de Schedni. an.1164.c.6.n.8
Henrici Germaniæ Imperatoris. an.1150.c.4. n.1
S.Syluani. an.1154.c.2.n.8
S.Thomæ Cantuarienſis. an.1173.c.1.n.1. & 10
Cantanos antiquum Monaſterium propè Almazanum in finibus Caſtellæ ſorgit. an.1152. c.10.n.1
Monachis tranſmiſſis ex Berdonis. ibid.
Fundator Alphonſus Imperator. ibid.
Donatio loci. ibid.
Confirmata à Sanctio Imperatoris filio. an. 1156.c.4.n.5
S. Martinum habitu donat. an.1158.c.4.n.3
Villa de Boñizes ab eiuſdem matre induigetur. ibid.
Ad locum Hortæ transfertur. ibid.n.7
Quo anno? incertum.
Canutus Dux Daniæ Sanctus feſtiua tranſlatione eleuatur. an.1164.c.6.n.8
Canutus Rex Daniæ, cum Suenone componit. an.1146.c.6.n.2
Præparat ſe ad bellum ſacrum. ibid.
Suenoni iunctus Slauiam petit. ibid.
Canutus alius Rex Daniæ, B. Erici filius. an. 1168.c.8.n.8
Cum Carolo,Suercheri filio contendit. ibid.
Ipſum interficit. ibid.
Qua occaſione? ibid.
Canutus nepos Ducis Canuti ſancti. an.1164. c.6.n.9
Qua die in Regem vnctus? ibid.
Capilli Bernardi obſeſſos à Dæmone liberat. an. 1152.c.3.n.9
Capitulum Aſtericenſe tranſactionem Abbatum Carraceti,& S.Claudij confirmat. an.1149. c.8.n.12
Idem facit Carracetenſe. ibid.
Idem Claudienſe,& Legionenſe. ibid.
Capitulum generale Ciſtercij Eugenio præſente celebratur. an.1148.c.7.n.1
Sauigniaci congregationem Ciſtercio ſe offerentem de manu Serlonis eius Abbatis ſuſcipit. n.2
Claræuallenſium Abbatum ſubiicit viſitationi. ibid.
Obacinam cum filiabus tribus ſuis informat legibus. c.8.n.1
Curam illarum Ciſtercij Abbati committit.
Præmonſtratenſium querelas audit. an.1150. c.3.n.3
Bernardo Patri reſpondere committit. ibid.
Accipit querulas litteras Petri Mauricij. c.5. n.13
Eidem Bernardo, vt ſatisfaciat,iniungit.ibid.
Nonnullas Abbatias recipiendas decernit. an.1151.c.6.n.1.& 2
Confirmationem item priuilegiorum curare ab Eugenio indulgendam. n.3
Querulis Templariorum ſatisfacit. ibid.
Friderici Imperatoris litteras ſuſcipit.an.1155. c.1.n.5.
Vt in fraudem admittat ipſum, ſollicitatur. ibid.& ſeqq.
Tranſlationem Fiterij in Calatrauam caſſare tentat. an.1158.c.2.n.6
Sanctij,& Ludouici Regum precibus deſiſtit. ibid.
Electionem Alexandri III. vt Canonicam declarat. an.1161.c.4.n.1.& 2

Normam viuendi ſecundùm Ciſtercij iura, dat Calatrauenſibus. an.1164.c.7.4.n.1.& ſeqq.
In familiares tantùm eos admittit. n.6
In Godefridum, Claræuallis Abbatem depoſitionis ſententiam fert. an.1168.c.5.n.4
Alexandri III.ſatis honorificas accipit litteras. an.1170.c.5.n.7.8.& 9
Hugonem Burgundiæ Ducem in fratrem ſuſcipit. n.10
Priuilegio ab eodem Duce donatur. ibid.& n.11
Cara inſula, Abbatia Aroſienſis diœceſis, fundatur. an.1165.c.4.n.4
Filia Vitæ Scholæ, de linea Claræuallis. ibid.
Caraniſuſta, aut Caraniſaſta, vel Carentiſte, Abbatia ex linea Claræuallis ſurgit. c.4.n 4
Cardinales Eugenium III. Papam eligunt præter Romanæ Curiæ morem. an.1145.c.1.n.1
Omnibus ſpoliati bonis, inhoneſtè tractantur ab Arnaldiſtis. n.8
Bernardi Patris ſuſcipiunt litteras. ibid.
Eugenio III.conſulunt. an.1146.c.3.n.1
In Remenſi Concilio, Gilberto Porretano fauent. an.1148.c.2.n.5.& 6
Eius cauſam ſibi reſeruant. ibid.
De Bernardo, & Gallicanæ Eccleſia coram Eugenio conqueruntur. c.3.n 3
Ad Papam, non ad Cardinales res fidei diffinire pertinet. n 4
Alexandri III. electores pro eodem Friderico Imperatori ſcribunt. an.1159.c.6.n.2
Sententiam à Ciſtercij Capitulo in Godefridum latam Cardinales ratificant.an.1168.c.5.n.5
Abbates eleemoſynæ, atque Pruliaci ſuis ſedibus reſtituunt. ibid.
Vide nomina propria Cardinalium.
Carmeſa, ſiue Carmeys, vulgò Carmoye, aliàs domus Comitis, Abbatia Recluſi filia. an.1167.c.9.n.1
In Campaniæ comitatu ſurgit. ibid.
Ex linea Claræuallis. ibid.
Carnis vſus, Obacinæ Monachis denegabatur. an.1148.c.8.n.6
Quando introductus? ibid.
Carnoetum, Abbatia Coriſopitenſis diœceſis, filia Langonij. an.1150.c.11.n.9
Fundator Conanus, Dux Britanniæ. ibid.
Quo anno nata? ibid.
Nobilitatur S. Mauritio primo eius Abbate. ibid.
S.Mauritij nomine poſt ſancti mortem appellatur. ibid.
An eadem domus cum Vltetto? in dubio eſt. ibid.
Carnotenſe Concilium, vide *Concilium Carnotenſe*.
Caroli locus Abbatia, de qua 1.tom. Miſericordiam Dei in Pictauienſi diœceſi profert. an.1151.c.12.n.10
Carolus Daniæ Rex Suerchero parenti ſuccedit. an.1168 c.8.n.8
Albaſtræ fundationem auget magnificè. ibid.
Alia Monaſteria prope Lincopiam nobis fundaſſe dicitur. ibid.
Multa in bello, paceque præclarè gerit. ibid.
A Canuto Rege occiditur. ibid.
Albaſtræ domum ſuo illuſtrat mauſoleo. ibid.
Carolus Guienæ Princeps, Monachus Populeti. an.1153.c.17.n.10
Sanctitate, & miraculis fulget, remiſſiuè. ibid.
Corpus eius hodie incorruptum veneratur populorum frequentia. ibid.
Carolus V. Imperator, vnionem Iuncariæ de Eſpadanedo cum obſeruantia Hiſpaniæ exequitur, remiſſiuè. an.1169.c.7.n.11
Carracetum olim Nigrorum Monaſterium in diœceſi Aſturicenſi. an.1149.c.8.n.1
Cum Ciſtercienſibus, ſuper Toldanenſi Cœnobio litigat. ibid.& ſeqq.
Cum Claudienſibus Legionis componit. n.9.& ſeqq.
Vide *Toldanos*.
Carreria aliter Carretia, Abbatia in Anglia VVintonienſis diœceſis. an.1148.c.7.n.10
Cum matre Sauigniaco ſubditur Claræualli. n.2
Quo anno mundo exorta. c.15.n.7
Stanleyæ domum in Eboracenſi diœceſi protulit. ibid.n.14
Carthuſiani in Rutilam introducendi prædicuntur à Bernardo. an.1147.c.11.n.8
Inter ſe diſſident. an.1151.c.2.n.4
Interuentorem habent Bernardum.ibid.& n.5
Diſcordiæ occaſio. n.6
Domum S. Stephani tradunt Ciſtercio. an.1157.c.4.n.1
Alexandri III.electioni fauent. an.1161.c.4.n.2
Caſale Abbatia ignota erigitur. ann.1167.c.9.n.1
Caſalegualonis, Abbatia, filia coronati ex linea Morimundi conſtruitur. an.1169.c.7.n.1
Caſania Abbatia ex S. Sulpitio nata fundatur. an.1162.c.6.n.7
In Lugdunenſi diœceſi ſita commemoratur. ibid.
Rogerij Comitis Carcaſonenſis, legatis gaudet, ſepulchroque. ibid.
Caſanoua Abbatia in diœceſi Parmenſi à Tileto producitur. a.1150.c.11.n.3
Ex linea Firmitatis. ibid.
An quæ memorata in litteris Innocentij, & Honorij, vtriuſque III. incertum. ibid.
Caſanoua alia Pennenſis filia S. Anaſtaſij. c.11.n.3
Memoratur in litteris Innocentij Papæ III. ibid.
Quando fundata? ibid.
Caſſelenſis Eccleſia in Metropolim à Chriſtiano Legato erigitur. an.1152.c.5.n.2
Primus Archiepiſcopus Donatus. ibid.
Caſſmarium, Abbatia, de qua 1.tom. ab Honorio III.pluris habita. an.1146.c.14.n.9
S.Iuſti Compoſtellani domum in filiam adoptat, remiſſiuè. n.10.& 11
Sambucinam in Calabria profert. an.1160.c.6.n.7
Caſſemarienſis Eccleſia ab Eugenio III.conſecratur. an.1151.c.8.n.11
Caſtaneola, ſiue Caſteluna, Abbatia Senogallienſis diœceſis, ſtruitur. an.1146.cap.12.n.6

Loce

Locedij filia. ibid.
Memoratur in litteris Alexandri Papæ IV. ibid.
Caſtellarium, ſiue Caſtellaria Abbatia diœceſis Pictauienſis, de qua 1. tom. Voſcanum in diœceſi Petragoricenſi generat. an.1159.c.7.n.1
Caſtellarij domus alia nobis ignota erigitur. an.1162.c.6.n.7
Caſteluini Capitali odio à Cerbellonis diſſident. an.1152.c.6.n.1
Eos aggreſſi, opprimunt, fugantque ibid.
Guilielmum Raymundum de Moncada in conflictu capiunt. ibid.
Turri, & vinculis tradunt. ibid.
Caſtra Dei Abbatia duplex in Hibernia. an.1170.c.9.n 4
Alia Surij, altera Furneſij filia. ibid.
Quæ illarum hoc anno nata? incertum. ibid.
Caſtrumbarrum Bernardi miraculis nobilitatur. an.1147.c.7.n.4
Caſtrum, ſiue Caſtellum, contra Eugenij Imperium ab Hugone diſcalciato ſtruitur. an.1151.c.8.n.8.& 9
Anathemate percuſſum, terræmotu abſorbetur. n.10
Catacumba ſunt in Vrbe fanum terræ infoſſum. an.1171.c.9.n.1
Eius latior deſcriptio. n.5
Caziacum Monaſterium Nigrorum. an.1149.c.6.n.6
Cella bona, vide *Bona cella*.
Cella S. Mariæ Abbatia in Miſnenſi diœceſi ædificatur. an.1145.c.10.n.4
Filia Portæ ex linea Moribundi. ibid.
Bennoni longè ante cœlitus oſtenſa. ibid.
Fundator Otho Marchio Miſnenſis. ibid.
Situs domus, deſcriptioque, atque habitantium mores. ibid.
Cellararia, vide *Sigilleria*.
Centius Cardinalis tituli S. Mariæ ab Eugenio creatur. an.1150.c 4.n.5
Eugenij priuilegio ſubſcribit. an.1151.c.4.n.7
Centius Cardinalis tituli S. Laurentij in Lucina ab eodem Eugenio creatur. an.1150.c.4.n.5
Eiuſdem Pontificis ſubſcribit priuilegio. an.1153.c.2.n.9
Cerbellony à Caſteluinis ſibi contrariis oppreſſi fugantur. an.1152.c.6.n.1
Cerebrunus Epiſcopus Seguntinus donationem Sanctij Caſtellæ Regis confirmat. an.1158.c.1.n.5
Ceſtrenſis Comes Henrico iuniori Angliæ Regi aduerſùs Patrem auxiliatur. an.1173.cap.3.n.4
Chableta oppidum miraculis Bernardi illuſtre. an.1147.c 8.n.7
Chaerium Abbatia Remẽſis diœceſis, filia Trium fontium erigitur. an.1147.c.19.n.6
Charitas Dei Abbatia, de qua 1.tom. Gratiam Dei in Burgundia profert. an.1152.cap.6.n.10
Charta Charitatis ab Eugenio confirmatur. c.2.n.3
Item ab Anaſtaſio. an.1153.c.25.n.11
Ab Hadriano IV. an.1156.c.4.n.10
Charus locus Abbatia, de qua 1.tom. Belium locum in diœceſi Lingonenſi procreat. an.1171.c.8.n.4

Chriſtianus Archidiaconus Dunenſis in Claraualle ſub Bernardi diſciplina edocetus. an.1148.c.12.n.6
In Hiberniam miſſus, Abbas Mellifontis effectus. ibid.
S.Malachiæ in Dunis ſuccedit. ibid.
Inter Ciſtercij Sanctos recenſetur. ibid.
Diſtinctus à Chriſtiano Liſmorienſi. ibid.
Chriſtianus Claræuallenſis Monachus ſanctus B. Raynaldum inter Angelos radiare conſpicit. an.1151.c.1.n.5
Chriſtianus Liſmorienſis Epiſcopus Bernardi diſcipulus. an.1148.c.12 n.6
Inter illuſtres Ciſtercij viros memoratur. ibid.
Ad Sedem Liſmorienſem promouetur. an.1152.c.5.n.1
Legatus in Hibernia creatur ab Eugenio III. ibid.
Cum ſocio Paparone Concilium in Mellifonte cogit. n.2
Quatuor Hiberniæ Eccleſias in Metropoles erigit. ibid.
Tumulo ſuo Cœnobium Kyrie eleiſon exornat. an.1154.c.6.n.5
Chriſtianus (Archipræſul Moguntinus futurus) ab Octauiano ad Regem Daniæ Legatus mittitur. an.1160.c.2.n.4
Non parum ad partes Octauiani Regem attribuit. ibid.
Chriſtophorus primus Abbas Quinta-Xuarij. an.1151.c.11.n.11
Chriſtus Dominus à quodam Monacho videtur. an.1149.c.4.n.6
Semel pendens in Cruce. ibid.
Glorioſus iterum. n 9
Cum quodam Conuerſo bubulco collaborat. an.1150 c.6.n.9
E Cruce Bernardum Patrem amplexatur. an.1153.c.12.n.2.& ſeqq.
Affixus Cruci à B. VValleno ſpectatur. an.1154.c.4.n.5
Epiſtolam eidem VValleno mittit. an.1160.c.3.n.5
Fœlicem eius obitum ipſi prænunciat. ibid.
Sua peccata eſſe remiſſa enarrando reuelat. an.1162.c.4.n.12
Confixus clauis Alquirino Claræuallenſi apparet. an.1169.c.4.n.2
Maria, Euangeliſtaque Ioanne comitatus, ter, cuidam Conuerſo apparet. c.4.n.9.& 10
Diem ſuæ fœlicis migrationis eidem prædicit. ibid.
Chronologia fundationum corrigitur. an.1149.c.11.n.7
Ciaconius ſcriptor corrigitur. an.1150.c.4.n.5.6.10.& 12
Cid, priuilegio Reginæ Sanctiæ ſubſcribit. an.1147.c.18.n.3
Ciſrovvik, vide *Heſmerit*.
Ciſtercium Archicœnobium Ciſtercienſe, de quo 1.tom. Perſeniam in diœceſi Cœnomanenſi producit. an.1145.c.10.n.8. & an.1147.c.19.n 8
Obacinam cum quatuor filiabus ſuis reformandam legibus ſuſcipit. an.1148.c.8.n.1
Magiſtros ſanctitate egregios eidem tradit. n.5

Raynardo Gozeuinum ſubſtituit. an.1151. c.1.n.7
Gozeuino Lambertum. an.1155.c.1.n.2
Lamberto Faſtradum. an.1161.c.4.n.4
Saluatoris de Monte amato Monaſterium in Cluſienſi diœceſi profert. an.1161.c.6. n.1
Faſtrado ſubrogat Gilbertum. an.1163.c.1. n.11
Sepulchris Burgundiæ Ducum nobilitatur. an.1164.c.10.n.14
Gilberto ſubſtituit Alexandrum. an.1166.c.5. n.1
Ciſtercienſis Ordo, nouem Cœnobia in annum In Anglia profert. an.1147.c.19.n.8
Illuſtres viros habitu donat. an.1149.c.3. n.1
In charta Charitatis confirmatur ab Eugenio. an.1152.c.2.n.
Ab Anaſtaſio. an.1153.c.15.n.11
Ab Hadriano IV. an.1156.c.4.n.10
Valde ab Eugenio commendatur. an.1152.c.2. n.2
A communi terrarum interdicto, Athanaſio Papa indulgeote eximitur. an.1153.c.15. n.11
Laudes Friderici Imperatoris erga ipſum. an. 1155.c.1.n.5.
Magni apud Deiparam habetur. an.1156.c.3. n.10
Quæ incrementa Auſtriacæ familiæ contulerit? an.1156.c.6.n.1
Quæ toti Chriſtianorum Orbi. an. 1158.c.2. n.9
Eiuſdem filiis Hadrianus P. & Imperator Fridericus vtuntur. c.3.n.1
Retractata quæcumque priuilegia, exceptis Ciſtercienſium, Templariorumque. c.3. n.10
Alexandrum III. verum Pontificem confitetur. an.1161.c.4.n.1
Fridericum ob id furentem patitur. n.3
Ab Ordinariis locorum vexatur. an.1162.c.1. n.10
Opportunè ab Alexandro priuilegio exemptionis ſubuenitur. n.11.12.& 13
Tribus inclytis militiis mundo exortis condecoratur. c.2.n.9
Suenonum gentes ad fidem conuertit. c.4. per totum.
Martyribus illuſtratur. an.1164.c.6.n.2
Reliqua vide verbo *Ciſtercienſes*.
Ciſtercienſes bellum ſacrum ſolicitant. an.1147. c.4.n.3
Ludouicum Regem, ne repedat in Orientem impediunt. an.1149.c.2.n.6
Cluniacenſes hoſpitio extra clauſtra ſuſcipiunt, & cur. an.1150.c.5.n.1
Pro Alexandro III. Friderico Imperatori ſe opponunt. an.1159.c.6.n.6
Conuentui Papienſi non aſſiſtunt. an.1160. c.1.n.2
Haud parum Alexandrum iuuant. n.9
Nihil factum in Eccleſia niſi per ipſos. an. 1161.c.1.n.4
Suenones ad fidem conuertunt. an.1162.c.3. per tot.
Multi Martyrio coronati. an.1164.c.6.n.2
Vexati à Friderico inter eius ſatellites degere coguntur. n.3
Quantus Ciſtercienſium zelus, authoritaſque. an.1166.c.1.n.9.& 10
Epiſtolam oraculis plenam à S. Hildegarde ſuſcipiunt. an.1168.c.7.n.2.& ſeqq.
Pacis Conuentibus pro S. Thoma Cantuarienſi aſſiſtunt. an.1169.c.1.n.30
Priuilegio exemptionis à decimis ab Alexandro III. donantur. c.3.n.8.& 9
Vt nequeant conueniri, niſi expreſſo Ciſtercienſium nomine, in Pontificum litteris clauſula adiecta. ibid.
A Nicolao S. Albani Monacho verbis contumelioſis impetuntur. an.1171.c.6.n.1
Petrum Cellenſem habent propugnatorem. n.2.& ſeqq.
Donati dominiis temporalibus, & ſecularibus Eccleſiis. c.7.n.3
Qua occaſione? ibid.
Hinc celebris Decretalis in cap. *Recolentes, de ſtatu Monachorum*, n.5.6.7.& 8
S. Sebaſtiani Eccleſiam ad Catecumbas à Hieronymo Cardinali S. Mariæ Nouæ ſuſcipiunt. c.8.n.2.& c.9.n.8
Ciues, & *Ciuitas*. Vide nomina ipſorum propria.
Claraualliſ Lingonenſis, de qua 1. tom. multum à Nicolao Artemarenſi laudatur. an.1145.c.9. n.4.5.& 6
Prateam in diœceſi Bituricenſi profert. c.10. n.11
In Cantuarienſi Boxeleiam. an.1146.c.12. n.6
Villarium in Namurcenſi. c.13.n.4
Beroardum reuertentem Conuerſorum turmis ſtipatum ſuſcipit. an.1147.c.5.n.6
S. Rayoaldum ex S. Amandi Monacho, in ſuum admittit. c.6.n.7
Grandi ſyluam in Toloſana diœceſi producit. c.14.n.4
Variis Eccleſiis Epiſcopos prouidet. c.16.n.1
Alcobatiam gignit in diœceſi Vliſipponenſi. c.17.n.1
In Palentina Spinæ Cœnobium. cap.18. n.4
Vallem Richerij in diœceſi Bajocenſi. c.19. n.3
Margam in VVallia. n.7
In Epiſcopatu Biſuntinenſi Bullionem Pauperem. c.19.n.9
Ab Eugenio III. viſitatur. an.1148.cap.6. n.3
Sauigniaci Congregationem Ciſtercio ſe tradentem ſub ſua viſitatione ſuſcipit. c.7. n.2
Noua Claraualliſ ex veteri tranſlata corpora ſuſcipit. c.11.n.1
Eius, atque Fontis ibidem ebullientis deſcriptio. n.7.& 8
Alnam in diœceſi Leodienſi generat. c.14. n.5.& 6
In Cameracenſi Cambetonam. c.16.n.6
Henricum Ludouici Regis Galliæ fratrem habitu donat. an.1149.c.3.n.7
Andream item illius ſeruum. n.8
Aurelianenſem itidem Epiſcopum. c.7.n.4
Toldanenſem domum in Regno Legionenſi in filiam adoptat. c.8.n.1
Fontem Mauriniacum in diœceſi Bituricenſi profert. c.9.n.2
Abbas petitas in Lemouicenſi. ibid.

In

In Lingonenſi Longum vadum. n.4
Bullencuriam in Trecenſi. n.5
Los,ſiue de laude in Tornacenſi. c.10.n.5
Duos in Epiſcopos, tres item Cardinales Eccleſiæ confert. an.1150.c.4.n.2.& 5
Vernhem apud VVeſtothos producit. c.11. n.2
Quot ſimul Præſules habuerit? an.1151.c.7. n.9
Efron in Roskildenſi diœceſi gignit. c.13. n.1
B.Balſamum S. Anaſtaſij Monachum in fratrem ſuſcipit. an.1152.c.5.n.6
Claro monti fundando in diœceſim Cœnomanenſem Monachos mittit. c.6.n.9
In Maleacenſem alios pro Moroliæ domo ſtruenda. n.10
Bernardo Patri Robertum de Brugis ſubſtituit. an.1153.c.15.n.2
Montem Rami in diœceſi in Gallacia fundat. c.16.n.10
Petroſam in Petragoricenſi. c.17.n.1
De Moris in Lingonenſi. ibid.
Roberto Faſtradum ſubrogat. an.1157.c.1. n.1
Faſtrado Godefridum. an.1161.c.4.n.6
Armentariam in diœceſi Compoſtellana producit. an.1162.c.6.n.7.& 8
Clarum Campum in Traiectenſi. an.1165. c.4.0.3
Salcedam in Lameceuſi. an.1167.c.10.n.3
Pontium ſubſtituit Godefrido. an.1168.c.5. n.7
Azebeytum in diœceſi Compoſtellana profert. an.1170.c.8.n.10
Pontio Abbati Gerardum ſubrogat. ibid. n.3
Partem Crucis Dominicæ ab Amalrico Rege donantur. an.1173.c.6.n.7.8.& 9
Qua occaſione? ibid.
Claravallis Mediolanenſis,de qua 1.tom.Sanam vallem profert in Ceneſtenſi diœceſi. an. 1146.c.12.n.8
Claravallenſes Bernardi filij, priuilegio de non præſtando calumniæ iuramento ab Eugenio donantur. an.1150.c.6.n.5
Quod in corpus iuris Gregorij IX.iuſſu tranſit. n.6
Bernardi tranſitum ſuis orationibus differunt. an.1153.c.1.n.4.& 5
Super Abbatiam de Bruxia cum Monachis S.Amantij contendunt. c.3.n.10
Bernardo iudice,cedunt. n.11,& 12
Parentis Bernardi infirmitati compatiuntur. c.7.n.1
Moribundo cum eodem colloquentes aſſiſtunt. n.10
Mariam Virginem animam Bernardi ſuſceptaram ſpectant. n.13
Henricum Remenſem Archiepiſcopum aduerſus Godefridum vocant. an.1168.c.5. n.1
Vide *Godefridus Notarius Bernardi.*
Clariana,aliàr de Iano, Abbatia in diœceſi Olorenſi ab Ardurello producitur.an. 1147.c.19. n.8
Claromariſcus Abbatia, de qua 1.tom. in Territorio Morinenſi. an.1148.c.14.n.3
Eius primus inſtituitur Gaufredus Sanctus, ibid.
S.Thomam Cantuarienſem exulem excipit hoſpitio. an.1164.c.3 n.3
Clarus campus Abbatia in Traiectenſi diœceſi a Claravalle procreatur. an.1165.c.4.n.3
Primus Abbas Eiſo, magnæ opinionis vir. ibid.
Multa Cœnobia in eadem prouincia profert. ibid.
Moniales de Sion ſibi ſubſunt. ibid.
Clarus fons Cœnobium fœminarum Ciſtercienſium in Ducatu Luzemburgenſi. an.1147. c.11.n.9
Illuſtre fonte miraculoſo à Bernardo Patre Benedicto. ibid.
Clarus fons Abbatia,de qua 1.tom.Dulcem vallem,incertæ diœceſis domum generat. an. 1168.c.9.n.5
Clarus locus Abbatia in Burgundia, filia Bethaniæ ædificatur. an.1151.c.12.n.2
Fundator Matthæus Lotharingiæ Comes. ibid.
Ipſum ſepulchro donat. an.1163.c.4 n.7
Clarus mons, Abbatia in diœceſi Cœnomanenſi producitur à Claravalle. an.1152.c.6.n.9
Memoratur in litteris Innocentij III. ibid.
Fundator Guido Dominus de Laval, ibidem ſepultus. ibid.
Clemens vir nobilis ex Gryphonum oriundus familia. an.1149.c.9.n.8
Andræouij Monaſterium vnà cum fratre Ianico Gneſnenſi fundat. ibid.
Clemens Preſbyter, lac erupiſſe è imagine Virginis Caſtellionenſi teſtatur. an.1153.c.12. n.8.
Clericus, quibus veſtibus debeat vti, in Concilio Remenſi decernitur. an.1148. cap 4. n.1
Inobediens grauibus ſubiicitur pœnis. ibid.
Ipſius percuſſor excommunicatur. ibid.
Clerici quidam miraculis Eugenij detrahens punitur. an.1153.c.6.n.9
Alius B.Thomam Cantuarienſem ob admiſſas conſuetudines Regis Angliæ reprehendit. an.1164.c.1.n.4
Alius aleis, & nugis Diabolicis deditus. an. 1172.c.3.n.3
Inuiſibiliter flagellatus reſipiſcit. n.4.& 5
Alius grauiter infirmatur. an.1173.c.5.n.10
S.Thomæ ſepulchrum inuiſere cupit. ibid.
S.VValeni viſitare ab eodem Thoma in ſomnis admonetur. ibid.
Conſilium exequens liberatur. ibid.
Clericus quidam Sardus,vide *Sacerdos.*
Clerici Colonienſes, Bernardi prædicatione compunguntur. an.1147.c.2.0.6.& 7
Clerus Romanus factioſè per Arnaldum diuiditur. an.1148.c.13.n.1
Vnionem ab Eugenio admonetur. n.2
Clunzacum, Nigrorum Abbatia,ab Eugenio III. viſitatur. an.1147.c.15.n.7. & an.1148.c.6. n.5
Clunacenſes,noſtris arcta neceſſitudine coniuncti. an.1146.c.1.n.7
A Cœnobio S.Sabæ per Romanos exturbantur. c.3.n.2
Humaniſſimè ab Eugenio excipiuntur. ibid.
De noſtris ob hoſpitium extra clauſtra ipſis exhibitum queruntur. an.1150.c.5.n.1. & 2

Ciſtercij Capitulo per Petrum Maoricium ſuper hoc ſcribunt. n.4.vſque ad 11
Nicolao item Artemarenſi. n.12
Quid per Capiculum deeretum, ignoratur. n.13
Cœmeterium Calixti SS. Pontificum mauſoleis illuſtre. an.1171.c.9.n.2
S.Sebaſtiani Cœnobium ſuper id fundatur. ibid.
Cœmeterium Ciſtercij ab Eugenio III. conſecratur. an.1148.c.8 n.8
Cœna S. Mariæ Monaſterium ad Brandeburgum erigitur. an.1170.c.8.n.4
Filia Veteris Montis. ibid.
Coggeshalen Abbatia Normicenſis diœceſis in Anglia. an.1148.c.7.0.10
Cum Matre Sauigniaco Claræualli traditur. n.2
In diœceſi Londicenſi ab hiſtoria Anglicana collocatur. c.15.n.8
Fundatur Stephanus Rex. ibid.
A Rumeliacenſibus Monachis, Coggeshalenſibus ſub annua penſione, tradita domus conſtat. ibid.
Colonia vrbs miraculis Bernardi illuſtratur. an. 1147 c.2 n.5.& ſeqq.
Colonienſis Eccleſia in multis ab Eugenio indulgetur. an.1151.e 4 n.3
Colnam Abbatia In Dania ab Eſrone producitur, tenuiſſinè. e.13 n.8
Columba miraeuloſè ſuper Eugenij celebrantis caput viſuntur. an.1145.c.3.n.7
Columba Abbatia, de qua 1.tom. iure in Cœnobium S. Iuſti à filia Fonte viuo donatur, remiſſiuè. an.1146.e.14 n.9 & ſeqq.
Columbanus Abbas Curatij morte conſummatur. an.1168.c.8.n.1
S.Ioachimum ſucceſſorem habet. n.3
Columbina illuſtris Virgo in Populeto ſepulta iacet. an.1153.e.18.n.10
Columna, aliàs Columina, Abbatia, in Bituricenſi diœceſi erigitur. an.1146.c.11.n.1.& 4
Filia Pruliaci. ibid.
Memoratur in litteris Honorij P III. ibid.
Combermera vide *Cumbermare*.
B Cananus Abbas Marganenſis, pietate in pauperes illuſtris, miraculiſque. an.1147.c.19.n.7
Conanus, Britanniæ Dux, fundator Carnoëti commemoratur. an.1150.c.11.n.9
Conceptio V. Maria, de qua latè 1.tom. à Nicolao S. Albani Monacho impudenter contra P.Bernardum defenditur. an.1171.c.6.n.1. & ſeqq.
Vide *Nicolaum, S Albini Monachum*.
Concha ciuitas ab Alphonſo Caſteliæ Rege capta memoratur. an.1169.e.7.n 5
Concilia. Anglicanum à Richardo Cantuarienſi cogitur. an.1173 e.4.n.1
Antiſiodorenſe ab Eugenio III. an.1147.e.8. n.5
Bellouacenſe à Ludouieo, Galliæ Rege. an. 1161.c.3.n.6
Ab Eugenio III Carnotenſe. an.1146.e.4.n.1. & 7
Chinonenſe ab Henrico Angliæ Rege. an. 1162.e.2.n.2.& 3
Herbipolenſe à Friderico Imperatore. an.1166. e.1.n.9
Hibernum à S. Malachia. an.1148.cap.9. n.4
Lateranenſe ab Alexandro III. an.1168.c.5. n.8
Meliſontanum à Chriſtiano Legato.an.1152. e.5.n.2.& 3
Northmannum ab Henrico Angliæ Rege. an. 1161.c.3.n.6
Papienſe a Friderico Imperatore. an.1159.c.6 n.4
Pariſienſe ab Eugenio III. an.1147.c.10. n.4
Pontigniacenſe ab Alexandri Legatis. an. 1172.c.1.n.1
Remenſe ab Eugenio III. an.1148.e.1.n.6. & ſeqq & e 4 n.1
Srampenſe à Ludouico Galliæ Rege.an.1147. c.8.n 1
Treuirenſe ab Eugenio III. an.1148.c.5. n.4
Turonenſe ab Alexandro III. an.1163.c.2. n.1
. Vide *Acta in Concilijs*.
Conditio humana qualis? an.1151. cap.2. n.8
Conditiones pro reformanda pace inter regnum & ſacerdotium præſcriptæ. an.1162.c.1.n.6. & an.1170.e.1.n.1
Confeſſio ſacramentalis audienda ſine mora. an. 1148.e.14 n.11
Qui mos audiendi antiquitus confeſſiones. an.1147.e.16 n.6
Confeſſio Gallicanæ Eeeleſiæ non habends pro ſymbolo ab Eugenio declaratur. an.1148. c.3.n.5
Confinium villa Bernardi prodigia miratur. an. 1147.c.8.n.9
Confluentia ciuitas einſdem Bernardi mirabilibus fulget. c.2.n.3
Congregatio Sauigniacenſis, vide *Sauigniacum*.
Conimbricenſis Epiſcopus inſtitutionem militiæ Auiſienſis confirmat. an.1162. cap.2. n.7
Conradus de Arſti Aldersſpacbij Monaſterium ſuo nobilitat ſepulchro. an.1146. cap.12. n.2
Conradus Auguſtodunenſis Epiſcopus litteris Imperatoris Friderici ſubſcribit. an.1158. c.5 n.3
Conradus Cardinalis Epiſcopus Sabinenſis, Eugenij priuilegio ſubſcribit. an.1153.e.2. n.9
In Anaſtaſium IV. eligitur. c.5 n.8
Vide *Anaſtaſius IV*.
Conradus Curienſis Epiſcopus, S. Aldegoro ſuccedit. an.1156 c.6.n.7
Confirmationem priuilegiorum ab Imperatore Friderico ſuæ Eccleſiæ impetrat. ibid.
Conradus Cæſarienſis Abbas VValtico ſuccedit. an.1155.c.5.n.8
Quamdiu vitam cum præfectura continoauerit? ibid.
Conradus, Doberani primus Abbas à Bennone Epiſcopo Magnopolenſi conſtituitur. an. 1170.e.8.n.3
Conradus Colonienſis Canonicus à Bernardo Patre conuertitur. ann.1147. cap. 3. num.3
Conradus Imperator Lucij Papæ litteras ſuſcipit. an.1145.c.1.n.2

Contra

Contra Romanos in Eugenium rebelles à Bernardo ſolicitatur. an.1146.c.3.n.10. & 11
Item pro Hieroſolymitana expeditione. c.8 n.4
Spiræ generalem conuentum celebrat.c.10. n.1
Ibidem coronatur. ibid.
Cruce inſignitur. n.3
Pacem reformat inter Principes. ibid.
Bernardum P. à comprimenti turba educit liberum. n.5
Vniuerſalem Conuentum Baioariæ cogit. an. 1147.c.4. n.1
Ad Orientem contra Saracenos proficiſcitur. c.11.n.10
Partem exercitus in Hiſpaniam tranſmittit. n.11
Infauſtè bellum aggreſſus in Germaniam redit. an.1149.c.1.n.1.& c.2.n.1
Legatos Eugenij III.ſuſcipit. c.2.n.2
Eiuſdem litteras gratulatorias, conſolatoriaſque. n.3.& 4
Fridericum ſucceſſorem accipit in Imperio. an.1152.c.1.n.3
Conradus Redagheahanſenſis Abbas, ab Henrico Leone Duce ſchiſmatico Epiſcopus Lubecæ conſtituitur. an.1163.c.2.n.4
Doctrina micat, atque virtutibus. ibid.
Baculum paſtoralem accipere recuſat. n.5
Ab Hartunico Archipræſule Bremenſi gratanter ſuſcipitur. an.1164.c.6.n.4
Magni ab eodem æſtimatur. ibid.
Defectionem ab Henrico, Paſchalique meditatur. n.4.& 5
Ipſius conſtantia, & magnanimitas. n.6
Ad Magdeburgenſem Archiepiſcopum confugit. n.7
In Galliam proficiſcitur. ann.1165. c.2.n.1
Eccleſiæ reconciliatur. n.2
Detruſus à ſede in Claravalle degit. ibid.
Imperatoris interuentu Ducis gratiæ, ac ſedi reſtituitur. an.1169.c.5.n.5
Henricum Ducem in Terram ſanctam comitatur. n.6
Apud Tyrum morte conſummatur. ibid.
Sepulchro ibidem honorificè excipitur. ibid.
Henrico, Abbati de Brunſvvico ſedem relinquit. ibid.
Conradus iunior frater Conradi Imperatoris veterinus. an.1143.c.14.n.1
Ex S.Crucis Abbate Pataienſis Epiſcopus eligitur. ibid.
Valde commendatur. ibid.
Eugenij litteris obiurgatur. an.1152.c.1. n.9. 10.& 11
Pacem inter Duces, Henricum Auſtriæ, & Henricum Saxoniæ firmat.ann.1156.c.6. n.1
Alexandri III. partes tuetur. ann.1161.c.1. n.4
Exilio mulctatur ab Imperatore. ibid.
Quibus natus parentibus. an.1164.c.6.n.10
Saliſburgi ſedem aſcendit. ibid.
Eius pro tuenda Eccleſia conſtantia. n.1
Fridericum Imperatorem reprehendit. n. 6
Multos pro Eccleſia labores patitur. an.1167. c.8.n.6
Fœliciter in Domino obdormit. n.6.& 7
Eiuſdem laudes. ibid.
Conradus, Romani Imperatoris filius ab Alphonſo, Caſtellæ Rege, in militem armatur an.1166.c.5.n.9
Berengariam, Regis eiuſdem filiam, ducit vxorem. ibid.
Conſtantia Abbatiſſa quinta de Cañas. an.1169. c.6.n.10
Viracæ ſuffecta, atque & ipſa Mariæ clauum reliquiſſe memoratur. ibid.
Conſtantia Regina Francorum, atque Imperatoris Alphonſi filia. an.1155.c.5.n.10
Cum parente, fratribuſque Morerolæ indulget priuilegium. ibid.
Conſtantia vrbs Bernardi miraculis fulget.an. 1146.c.9.n.1
Conſtantia virtus, in Anſelmo Epiſcopo Bellicenſi valde emicuit. an.1162.c.5.n.9.& 10
In Conrado Pataujenſi. an.1164.c.6.n.11
In Conrado Lubecenſi. c.6.n.6
In Petro Tarantaſienſi. an.1161.c.5.n.9.& 10
In S.Thoma Cantuarienſi.an.1164.c.2.& ſeqq. annis capituliſque.
Conſtantinus olim Abbas Triumfontium, & Bernardi diſcipulus. an.1145.c.7.n.11
Iam Abbas primus Aurçævallis ad Dominum migrat. ibid.
Eius elogia. ibid.
Conſtantinus Claræuallis conuerſus à duplici morte per B.Bernardum liberatur. ann.1171. c.5.n4
Inter viros Ciſtercij illuſtres memoratur. n.8
Diſtinctus ab alio, de quo Cæſarius. ibid.
Conſtantinus Imperator illuſtre exemplum in Epiſcopum venerationem proponit. an.1167. c.3.n.15
Eiuſdem glorioſum ſatis encomium. ibid.
Conſtitutiones Alcantarenſes.an.1156.c.2. n.4.& 10
Calatrauenſes. an.1158.c.2.n.7.& 8
Ciſtercienſes, vide *Charta Charitatis*.
Auiſienſes. an.1162.c.2.n.2.& ſeqq.
Militiæ S.Michaëlis del Ala. an.1167.c.8.n.7
Henrici Angliæ Regis aduersùs Eccleſiam.an. 1164.c.9.n.2
Conſuetudo, vide *Mos*.
Conſuetudines per Angliæ Regem à B.Thoma petitæ. c.1.n.6.& 7
Remiſſæ ab eodem Henrico Anglo coram Alexandri Legatis. an 1172.c.1.n.7 & 11
Conuerſus quidam inobediens per Dæmones punitur. an.1168. c.6.n.1.& 3
Conuerſus quidam Bellibeci infirmatur ad mortem.an.1148.c.15.n.2
Sumere Euchariſtiam recuſat. ibid.
Dæmonum cateruam prope ſe videt. ibid.
Fratrum oratione ab eiſdem liberatur. ibid.
Conuerſus Claræuallis bubulcus magnæ ſimplicitatis vir. an.1150.c.6.n.9
Chriſtum ſecum cooperari meretur. ibid.
Fœliciter conſummatur. ibid.
Magnis à Bernardo effertur laudibus. ibid.
Alius Claræuallenſis Bernardum glorioſum ſpectat. an.1153.c.13.n.1
Alius eundem, & B.Malachiam videt. n.2
Alius Claræuallis ad Dominum migrat. an. 1162.c.4.n.2
Glorioſa de ipſo, & S.Raynaldo ſubſequitur viſio. ibid.
Alius eiuſdem domus diuinitus illuſtratur.an. 1171.c.5.n.1

Fœliciter in Chriſto obdormit. n.2
Alius Claræuallis moribundus Angelos circumſtantes ſpectat. c.5 n.3
Pulſari Tabulam iubens euolat in cœlum. ibid.
Alius eiuſdem domus ob leuem culpam à Domino punitur. c.5.n.6
Piè requieſcit, ibid.
Conuerſus Grandiſyluenſis ad Dominum migrat. an.1547.c.18.n.12
Nil præter verba AVE MARIA diſcere potuiſſe fertur. ibid.
Lilium illis ſcriptum verbis ex ore ipſius iam ſepulti prodiit. ibid.
Conuerſus alius ex Hiſpania Claramvallem adit. an.1165. c.2.n.5
Eiuſdem domus gloriam miratur. n.6
Ibidem conſummari à Domino petit. ibid.
Viribus corporis deſtitutus in Domino quieſcit. ibid.
Eius ſepulchrum. ibid.
Conuerſus quidam Igniacenſis domum de Brena caſu combuſſit. an.1150.c.3.n.1 & 9
Hinc diſſidium inter noſtros, & Præmonſtratenſes. ibid.
Alius Obacinenſis, B.Stephanum glorioſum videt. an.1159.c.3.n.1
Ab eodem mœſtus de eius tranſitu lætificatur. ibid.
Alius eundem S.Stephanum pſallentem audit. n.2
Alius infirmus ab ipſo viſitatus impetrat ſalutem. n.4
Conuerſi an ab Ordine eligendi, vel potiùs permittendi. an 1168.c.7.n.8.& 9
Conuerſi Sconaugienſes in Abbatem, Monachoſque rebellant. c.6 n.5 &.6
Intento ſcelere opportunè impediti fruſtrantur. n.7
Abbatis prophetia in eorum Duce morte pauenda impletur. n.8.& 9
Simile quid de Eberbacenſibus narratur. c.7. n.7
Corbelium, vide *Cambolium*.
Corduba Hiſpaniæ ciuitas quo anno à Mauris erepta. an.1169.c.6.n.10
Cornelius Papa in Calixti cœmeterio ſepultus iacet. n.1171.c.9.n.2
SS.Petri, & Pauli corpora è Catacumbis leuaſſe noctu traditur. n.5
Coronati Abbatia, de qua 1.tom. Caſale Gualis domum incertæ diœceſis profert. an.1169.c 7. n.1
Aquam frigidam in Epiſcopatu Cumanenſi. an.1167.c.9.n.1
Corpora Sanctorum Claræuallis ad nouam Eccleſiam transferuntur. an.1148.c.12 n.5
Corpora duo ſociarum B.Vrſulæ nobilitant Morimundum. an.1163. c.4.n.8
Corpus B.Eugenij Toletani Præſulis ad Pariſios in templo S. Dionyſij iacebat. an.1148.c.1. n.5
A Raymundo Hiſpaniarum Primate inuentum in Hiſpaniam transfertur, remiſſiuè. ibid.
Cremonenſes aduerſus B. Thomam ab Henrico ſolicitantur. an.1169.c.1.n.2.
Creſconius Abbas de Cabannas viſitationi Cœnobium Luſitaniæ ſubſcribit. ann.1169.c.1. n.2
Criſta Abbatia de qua 1. tom. Fulliienſem domum in diœceſi Toloſana profert. an.1169. c.7.n.3
Crudelitas Hugonis Subdiaconi in ſanctum Thomam Cantuarienſem. an.1170.c.4.n.6
Iudæorum in VVillelmum puerum. an.1146. c.7.n.1
Lametæ Sarracenorum Regis in filiam. ann. 1170.c.8.n.5
Moguntinenſium in ſuum Archiepiſcopum. an.1160.c.2.n.8.9.10.& 15
Romanorum in S.Sabæ Monachos. an.1146. c.3.n.2
Crux dominica periculo expoſita. c.4.n.1.& 4
Pars eiuſdem ab Amalrico Rege appenſa collo portatur. an.1173.c.6.n.5
Signum victoriæ de Sarracenis à Bernardo Patre producitur. ibid.
Claramvallem à Victore tranſmiſſa, domum nobilitat. n.8.& 9
Pars alia ſanctas cruces. an.1157.c.5.n.5
Crux pro bello ſacro à Ludouico, & Aleonora, Galliæ Regibus ſuſcipitur. an.1145.c.4.n.9. & 1146.c.5.n.7
Ab aliis item viris illuſtribus. ibid.
Cruce ſignati, vide *Exercitus Orientalis*.
S.Crucis Auſtriæ Abbatia, de qua 1.tom. Lubæ Monaſterium in Bohemia producit. an.1163. c.6.n.9
S.Crucis Conimbricenſis Cœnobium Canonicorum Regularium. an.1162. c.2. n.14
Primus Prior S. Theutonius, amicus Patris Bernardi. ibid.
Baculum Bernardi, Theutonio dono miſſum, conſeruat domus. ibid.
Frequens eiuſdem Commercium cum Claravalle. ibid.
SS.Crucium Monaſterium Ilerdenſis, vel Barchinonenſis diœceſis, erigitur. ann.1152.c.6. n.2
Fundator Guilelmus de Moncada. ibid.
Monachis, inter quos Guillelmus Monſpeſſulanus, ex Grandiſylua accitis. n.4
Primus Abbas alius Guillelmus. n.5
Situs Cœnobij. n.4
Transfertur domus in Anchoſam. n.5
De eius territorio Barchino, & Ilerda contendunt. n.7
Memorantur SS. Cruces in litteris Honorij Papæ III. ibid.
Illuſtres S Bernardi Caluonij monachatu, atque præfecturis. ibid.
Ex Anchoſa, in locum, quo iacet, transfertur. an.1157.c.5.n.2
Templum ornant Regum Aragoniæ mauſolea, Petri, Iacobique. n.4
Reginæ Blanchæ, Principum, illuſtrium, Magnatumque. ibid.
Sanctis viris nobilitatur. ibid.
Sacris item Sanctorum exuuiis miraculis coruſcis. ibid.
Villem dignam in Valentia profert, remiſſiuè. ibid.
Sanctam Mariam de Alto Foote in Sicilia. n.6
Sacram Militiam de Monteſa. ibid.
Varia Abbatum ipſius priuilegia, prærogatiuæque. ibid.
Guillelmum, Raymundum Moncadam ſepulchro ſuſcipit. an.1170.c.7.n.10

Crucium

Crucium Abbatia alia nobis ignota erigitur. an. 1164.c.10.n.3
Crucifixus, vide *Chriſtus.*
Cumba Abbatia Landeſij filia conſtruitur. ann. 1150.c.11.n.4
Cumbermare Abbatia Couuentrēnſis diœceſis, filia Sauigniaci. an. 1148.c.7.n.10
Cum Matre Claræualli traditur. n.2
Quo anno nata? c.15.n.7
Fundator Guillelmus de Malbedeng. ibid.
Iacet in Caſtriæ comitatu. ibid.
Combermera aliàs nuncupata. ibid.
Pultunam, aliàs Bulgondam in Anglia generat. an.1159.c.7.n.1
Cunegundis Imperatrix Virgo vſque ad mortem cum coniuge permanſiſſe fertur. an.1153.c.5. n.6
Virginitate comprobata cœleſti oraculo. ibid.
Cupiditas Dauidis Abbatis Claromariſci diuinitus ponita. an 1171.c.7.n.9
Cuprum Abbatia diœceſis Sant-Andreanæ in Scotia ſurgit. an.1164.c.10.n.2
Meilroſiæ filia. ibid.
Fundator ſanctus Macolmus IV. Scotiæ Rex n.2
Curatium Abbatia in Calabria ſtruitur. an.1162. c.7.n 5
Fundator Rogerius Marturanenſis Epiſcopus. n.5.& 6
Plurium Pontificum indultis munitur. n.6
Sub Apoſtolicæ Sedis ſuſcipitur protectione. n.7
Domus antiquitas, grauitaſque. n.6.& 7
Iacet in Marturanenſi diœceſi. n.7
Filia Foſſæ Nouæ. ibid. & o.8
Notitiæ aliæ eiuſdem domus. n.9
Haud paucis exemptionibus à Martoranenſi Præſule indulgetur. ann.1170.c.7. num.1. & ſeqq.
Cuſtodia Dei, ſiue Gratia Dei, Abbatia diœceſis Cantuarienſis, ab Obacina gignitur. an. 1150.c.11.n.1
Cyprianus Huerguenſis Monachus Nucalium. an.1164.c.10.n.4
Muſa, & Phœnix Hiſpaniæ cognominatur. ibid.
Cyſterienſis Eccleſia ſub Gerardi Tornacenſis patrocinio ſuſcipitur. n.1149.c.7.0.8

D

DÆmon, & Dæmones. Frater quidam Claræuallenſis valde perturbatur à Dæmone. an.1145.c.8.n.11
Eudoni hæretico cibum ſubminiſtrant dæmones. an.1148.c.1.n.3
Dæmonum turba Monachorum oratione fugatur. c.15.n.2
Capillorum Bernardi, dentiſque virtute, dæmoniacus liberatur. ann.1152. c.3.n 8.& 9
Sola ipſius Patris inuocatione à quadam Italiæ Matrona dæmon expellitur.ann.1153. c.8.n.13
Dæmonis apparitio eidem Sancto, & colloquium cum eo, vt apocryphum reiicitur. c.12.n.13
Lucta dæmonis cum VValleno, & Sancti victoria. an.1154.c.4.n.6
Corporaliter ab Obuo milite Dæmones ſpectantur. c.6.n.6
Varia eidem tormenta infligunt. ibid. & ſeqq.
Ad pontem tranſitu difficilem eundem ducunt. ibid.
Ad ipſius reuertentis aſpectum fugantur.n.10
Dæmon in ſimiæ figura apparet Gaufrido de Meludano. an.1155.c.1.n.92
Laurentio Claræuallis conuerſo. an.1156. c.3. n.8
Guntelino Nouitio. an.1160.c.4.n.1
Quem malè percutit. ibid.
Monachis in choro dormitantibus Dæmones videntur illudere. an.1164.c.10.n.13
Bernardo Monacho Grandiſyluæ plures apparent. an.1167.c.6.n.8
Fugientem capere tentat. ibid.
Dæmonum turba conuerſum inobedientem aggreditur. an.1168.c.6.n.2
Per acta è Monaſterio ipſum extrahentes aſperè tractant. ibid.
Vocantur Dæmones à quodam Toleti Necromantico. an.1172.c.5.n.8
Formas militum, atque fœminarum referentes apparent. ibid.
Vnum ex eius diſcipulis rapientes euaneſcunt. ibid.
Iterum reſtituunt. ibid.
Dalone, ſiue Dalonia Abbatia, de qua 1. tom. Palatij Cœnobium in diœceſi Lemouienſi producit. an.1156.c.6.n.10
Bonum locum in eadem diœceſi. an.1162.c.6. n.7
Dania aduersùs infideles commouetur.an.1145. c.6.n.2
Slauorum prouinciam inuadunt. ibid.
S.Daniel Abbas III. Camberonenſis. ann.1158. c.16.n.7
Daniel Epiſcopus Pragenſis à Friderico Imperatore Legatus ad Alexandrum III.cum aliis mittitur. an.1159 c.6.n.7
Ad Conuentum Papiæ à Friderico indictum eundem citat. ibid.
Dargon Abbatia à Doberanu in Slauonia producitur. an.1172.c.6.0.2
Dauid Abbas Claromariſci Guillelmo ſuccedit. an.1168.c.8.n.1
Ob vitium cupiditatis punitur diuinitus. an. 1171.c.7.n.9
Daniel Comes Religione clarus, & S. VValleni ſanguineus.an.1160.c.4.n.7
Dauid Monachus ſanctus Hemmenrodenſis. an. 1170.c.5.n.2
Monachos exulare compulſos conſolatur. ibid.
Exilij reuocationem ſuis meritis à Deo impetrat. n.3
Fridericum Imperatorem Hemmenrodenſibus propitium, deuotumque. ibid.
Dauid Scotus Rex S.Malachiam gratanter ſuſcipit. an.1148.c.9.n.6
Kinlos illuſtre Monaſterium ædificat.an.1151. c 12.n.8
Hulmum in Cumbria. n.9
Ab VVimondo Epiſcopo moleſtatur.an.1155. c.5.n 4
Sæpiùs ab eodem illuditur. n.6
Quod petebat eidem dare cogitur. ibid.
Decanus Eboracenſis præſtare iuramentum contra Eboracenſem intruſum ab Eugenio compellitur. an.1149.c.5.n.4

Decanus

Decanus Lincolnienſis eadem qua Bernardus die morte conſummatur. ann.1143.c.8.n.5

Suo Epiſcopo apparet. ibid.

Bernardi ſuam, & aliorum ſaluationem pandit, aliorumque condemnationem. ibid.

Decretum à Gratiano Bernardi monitu compilatur. an.1151.c.5.n.6

Vide *Ius*.

Democbares ſcriptor corrigitur. ann.1147.c.6.n.9

Demſterus ſcriptor corrigitur.ann.1151.c.8.n.13. & ao.1170.c.7.n.8

Dens Bernardi Dæmonem fugat. an.1152.c.3.n.9

Dermetius Lageniæ Rex Vallem ſalutem, aliàs Valtinglas in Hibernia ædificat. ann.1149.c.16.n.10

Deſiderium Epiſcopus Morinenſis Blandec Virginum Munaſterium erigit. ann.1156.c.6.n.10

Deus, qua ratione in hac vita videri poſſit.ann.1149.c.4 n.11

Diaconus accipere vxorem, concubinamve in Concilio Rhemenſi prohibetur.an.1149. c.4.n.1

Contrarium faciens, quibus pœnis ſubiaceat. ibid.

Didacus Antienſis Epiſcopus donationem Thaſiæ Luſitanorum Reginæ confirmat. ann.1153.c.16.n.5

Didacus Abbas Cartacetenſis ſancto Florentio ſucceſſit. an.1149.c.8.n.13

Quandiu vixerit? ibid.

Didacus Compoſtellanus Archiepiſcopus Imperatoris Alphonſi priuilegio ſubſcribit. ann.1146.c.14 n.3 & 7

Didacus Garſia contra Martinum de Siones Calatrauæ Magiſter eligitur. an.1171.c.6.n.11

Martino parens cedit Magiſtratui. ibid.

Didacus Lupi de Haro, cognomento Bonus, filius Lupi Diacij de Haro, & Aldonciæ coniugis. an 1169.c.6.n.11

Inter viros illuſtres memoratur. ibid.

Didacus Martini de Villa maior Saluadores valde ab hiſtoricis commendatur.an.1167.c.9.n.6

Abbatiam de Beneuiuere Canonicorum Regularium fundaſſe perhibetur. ibid.

Domum eandem nobilitat ſepulchro. ibid.

Diſtinctus à primo Abbate Saltus Noualis. ibid.

Didacus Martini Abbas primus Saltus Noualis. c.9.n.3

Cœnobij loco à Comite Pontio Mineruæ donatur. n.4

Didacus Muñoz de Saldaña Imperatoris Alphonſi donationem confirmat.ann.1151.c.10.n.3

Didacus Sañiz Cœnobium ſancti Iuſti, & Paſtoris de Togis Altis vnà cum aliis fundat. ann.1146.c.24.n.3

Didacus Velaſquios, vir nobilis, prius miles, quàm Fiterienſis Monachus.ann.1158.c.1.n.2

Raymundum Abbatem Toleti comitatur. ibid.

Inſtitutionis militiæ Calatrauæ Conſultor extitit. ibid.

In arte militari conſpicuus,& cum Rege Sanctio fuiſſe educatus traditur. n.4

Qua occaſione cum ſancto Raymundo Toletum venerit incertum. ibid.

Manſiſſe in Calatraua extincto Abbate creditur. an.1164.c.7.n.2

Didacus Ximenius, Dominus Camerorum,Rutenſe Cœnobium vnà cum fratre fundat. an.1162.c.7.n.1.&2

Dienſis Epiſcopus adeſt Beatæ Ioannis Valentini Epiſcopi dormitioni. ann.1145.c.7.n5.& 6

Dionyſius Rex Luſitaniæ, vaſallos Bourenſis domus, ſubiectos tantum eidem Cœnobio permanere indulget,remiſſiuè. ann.1159. c.7.n.5

Diſcipulus quidam Conuerſo ad Ordinem Magiſtro, idem facere renuit. ao.1149.c.4.n.2

Terrefactus viſione Monachum Induit. n.3.& 4

Amplexus Chriſti in cruce pendentis meretur. n.5

Mirabilia ſpectat. n.6

Voces Angelorum audit. n.7

Singularitatem vitat. n.9

Chriſtum Dominum corporeis oculis videt. n.9

Sed & Trinitatem, prout in via videri poteſt. n.10

Sanctè obdormit. n.11

Diſcipulus alius cum palllo Sophiſmatis pleno, ſuo Magiſtro apparet. an.1172.c.3. n.1.& 2

Se ob vanas argumentationes addictum flammis oſtendit illi. ibid.

Vide *Silo Magiſter Pariſienſis*.

Diſcipuli quidam Toleti Necromantiæ ſtudent. c.3.n.8

Vt experiantur, quæ addiſcunt,petunt à Magiſtro. ibid.

Ab ipſo Dæmones vocatos ſpectant. ibid.

Eorum quidam ab illis rapitur. ibid.

Poſtea reſtituitur. ibid.

Diſſidium inter Metenſes, & Henricum de Salinis. an.1147.c.11.n.2

Inter Comites Vienæ,atque Floreſtę.an.1149.c.5.n.1

Inter Carthuſianos.ann.1151.c.1.n.4.& ſeqq.

Inter Caſtelluinos, & Cerbellanios. an.1152.c.6.n.2

Inter Metenſes, & Principes vicinos.an.1153.c.4.n.1

Inter Hadrianum Papam,& VVillemum Siciliæ Regem. an.1153.c.3.n.2

Inter Fridericum Imperatorem, & Eccleſiam. an.1159.c.1.n.1.& ſeqq.& c.6.n.2.& ſeqq. & an.1160.c.1.per totum. & n.5. an.1161.c.1 n.1.& c.4.n.3. & an.1164. c.6.n.2.& 3. & an 1166.c.1.n.3. & 9.& an.1168. c.5.n.8. & ao.1170.c.5.per totum.

Inter Henricum Regem Angliæ, & S.Thomæ Cantuarienſem.

Vide *Henricus Rex Angliæ, & S. Thomas Cantuarienſis*.

Vide *Lis,& Pax*.

Doa, cum coniuge Hamone fundat Mellerium. an.1145.c.10.n.9

Doberanum, ſiue Doberum, Abbatia diœceſis Svverinenſis. an.1170.c.8.n.3

Monachis ex Amelongeſborne vocatis ſurgit. ibid.

Fundator Dux Pribiſlaus. ibid.

Promotor Benno Epiſcopus Magnopolenſis ibid.

Primus Abbas Conradus. ibid.
Dargon intra propriam Sclanoniæ prouinciam genetat. n.1172.c.6.n.2
Doda filia Odeſirij Comitis, atque Petri Raynerij coniux. an.1162.c.6.n.3
Soræ Cœnobium vnà cum marito ædificat. n.4
Dodo Epiſcopus Oſcæ donationem Raymundi Barchinonenſis confirmat.ann.1149.c.11.n.2. & 5
Quo anno ad ſedem promotus? ibid.
Dominus Beaumorit Rufordiæ Monaſterium condit. an.1148.c.16.n.2
Domini de Conington Cœnobium Salterienſe in Comitatu Humringdonienſi ædificant. an. 1147.c.19.n.5
Domini de Ioinvilla multa Bullencuriæ Cœnobio indulgent. an.1159.c.8.n.6
Dominia temporalia cum ſæcularibus Eccleſiis adduntur noſtris. an.1171.c.7.n.3
Qua occaſione. ibid.
Vide *Ciſtercienſes.*
S.Dominicus de Sora primus Sorenſis Abbas.an. 1162.c.6.n.4
Sanctitate, atque miraculis micat. n.5
Situm nomen dedit Cœnobio. ibid.
Multas Eccleſias ædificaſſe fertur. ibid.
Suam Sorenſem proprio nobilitat ſepulchro. ibid.
Vide *Sora.*
Domus S.Andreę Abbatia nobis ignota erigitur. an.1164. c.10.n.3
Domus S Benedicti, vide *S.Benedictus.*
Donatio, vide *Inſtrumentum.*
Donatus à Chriſtiano Eugenij Legato Archiepiſcopus Primus Caſſelienſis creatur. an.1152. c.5.n.2
Donevaldus Duffum, Scotiæ Regem, perfidè iugulat. an.1151.c.12. n.4.& 5
Intra Scrobem prope fluuium eundem ſepelit. n.5
Vide *S.Duffus.*
Dorbelium, Abbatia diœceſis Miſnenſis ab VValkenrode producitur. an.1165.c.4. n.2
An eadem cum Bordalio? incertum. ibid.
Doria, vide *Maria de Doria.*
B.Dranſius Sueſſionenſis, pugiles in eius templo pernoctantes, reddere inuictos, à Francis creditur. n.1167.c.2.n.7
A B.Thoma Cantuarienſi viſitatur. ibid.
Drogo Archiepiſcopus Lugdunenſis, à Guicarco Pontigniaci Abbate, in Archipræſulatu ecipitur. an.1165.c.1.n.10
Drudus Forlinienſis Epiſcopus, iuramento, atque conſecrationi Ioannis Placentini aſſiſtit. an.1151.c.7. n.10
Duageni, ſiue Dualeni cines in Godeſcalcum Attrebatenſem rebellant. an.1148.c.14.n.2
Eugenij litteris coërceri procurantur.an.1152. c.5.n.5
Duaya Reginæ Sanctiæ priuilegio ſubſcribit.an. 1147.c.18.n.3
Dublim Abbatia in Hibernia, tituli S. Mariæ, in Comitiis habet ſuffragium, remiſſinè. ann. 1146.c.12.n.9
Dublinienſis ſedes in Metropolim à Chriſtiano Legato erigitur. an.1152.c.5.n.2.
Primus Archiepiſcopus Gregorius nomine. ibid.
Duces & Duciſſa, vide nomina propria Ducatuum.
S. Duffus Scotiæ Rex inter dormiendum à Donevaldo occiditur. an.1151.c.12.n.4.& 5
In Scrobe ab eodem ſepelitur. n.5
Integer, & viuidus ſexennio tranſacto inuentus eſt. n.7
Splendidius ſolito Sol apparet. ibid.
Campus vernat intempeſtiuus floribus. ibid.
Kinlos Cœnobium pretioſo Duffi corpore ditatur. n.4
Dulcis Vallis Abbatia, filia Clarifontis erigitur. an.1168.c.9.n.6
Iacet in diœceſi Lingonenſi. ibid.
Eius fundator Manaſſes, Lingonenſis Decanus. ibid.

E

E*Berbachum*, de qua 1.tom.Ottemburgum in VVormacienſi diœceſi producit.an.1145. c.10.n.3
Eberbacenſis Abbas, vide *Abbas Eberbacenſis.*
Eberbacenſes Monachi S. Hildegardi ſcribunt. an.1168. c.7.n.6
Scriptum propheticum, vt ſancta eis mittat, poſtulant. ibid.
Quid Virgo reſponderit. n.7
Eberardus ex Canonico Regulari in Kirkeam ad Ciſtercium cum S.VValleno perductus. ann. 1151.c.12.n.9
Meilroſiæ inhabitans S.Abbatis confeſſionem excipit. ibid.
In Cumbriam miſſus primus Abbas Hulmenſis conſtituitur.
S.VValleni vitam ſcripſiſſe perhibetur. ibid.
Eberhardus Bambergenſis Epiſcopus à Friderico Imperatore Legatus ad Eugenium mittitur. an.1152.c.1.n.3
Pacem inter regnum, & ſacerdotium ſtabilire intendit. ibid.
Litteris Friderici ſubſcribit. ann.1158.c.5.n.3
Henrico Cardinali SS.Nerei, & Achillei litteras dirigit. an.1159.c.1.n.6
Eberhardus Saliſburgenſis Archiepiſcopus, concordiæ Ducum Auſtriæ, & Saxoniæ, ſubſcribit. an.1156.c.6.n.8
Fœliciter conſummatus miraculis coruſcat. an.1164.c.6.n.10
In ſua Iuuauienſi Eccleſia ſepulchro excipitur. ibid.
Eboracenſis Archidiaconus pro Henrico virilium exectionem patitur. an.1145.c.5.n.9
Eboracenſis Decanus Guillelmi electionem caſſam, & irritam pronuntiat. c.5.n.4
Eboracenſes ciues Guillelmo fauent contra Henricum. c.5.n.9
Anathemate tandem percuſſi reſipiſcunt. ibid.
Eboracenſis Eccleſia Guillelmi intruſione non parum detrimentum patitur. c.5.n.9
Eboracenſis militia, vide *Noua militia.*
Ebracum Abbatia, de qua 1.tom. Pomuch ſiue de de Nemopungo Monaſterium in Bohemia profert. c.10.n 5
Alderſpachium in Pataienſi diœceſi.an. 1146.c.12.n.2
Illariam in Hildeshemenſi. ibid.n.5
Vildehuſen, ſeu Villilhuſen in Herbipolenſi. an.1157.c.5.n.9

Ebrar

Ebrardus Abbas Valliſbonæ ſecundus à Guillelmo excipitur. an.1151.c.11.n.6
Ebrardus à Bernardo in Claramvallem ex Germania adductus. an.1147.c.5.n.8
Clericis Colonienſibus à Bernardo conuerſis, cum aliis nouitiis ſcribit. ibid.
Eorum moram veniendi ad Ordinem reprehendit. ibid.
Secundum librum miraculorum Bernardi eiſdem ſcripſiſſe fertur. an.1153.c.11.n.6
Ebreardus Capellanus, Philippi Archidiaconi VVormacienſis. an.1146.c.9.n.2
Bernardum Patrem Germaniæ comitatur. ibid.
Eccleſia, vide nomina propria Eccleſiarum.
Eccleſiaſtica perſonæ ducere vxorem in Concilio Rhemenſi interdicuntur. an.1148.c.4.n.1
Eccleſiaſtici Prælati, negotia Eccleſiaſtica laicorum iudicio digerere ibidem prohibentur. ibid.
Edanus, à Chriſtiano Legato primus Tuamenſis Metropolita conſtitui. an.1152. c.5.n.2
Edeſa vrbs à Sarracenis capitur. an.1145.c.4.n.4. & an.1146.c.9.n.11
Edmundus Preſbyter, ex imagine Virginis Caſtellionenſis lac fluxiſſe teſtatur. an.1153.c.12. n.8
Effigies Bernardi lapidi impreſſa perſeuerat. an. 1153.c.8.n 6
Vide *Imago*.
Egelbertus Bambergenſis Epiſcopus litteras Canonizationis Henrici Imperatoris ſuſcipit. an. 1150.c.4.n.1
Egles Abbatia in Scotia fundatur à Marchiæ Comitiſſa. n.1154.c.6.n.8
Eiſo Abbas primus Clari Campi, & S.Opinionis vir. an.1165.c.4.n.3
Quandiu vixerit?
An à S.Gerbrando in profectura exceptum? dubitatur. ibid.
Eiſtetenſis domus memoratur in litteris Innocentij Papæ. an.1146.c.12.n.3
Elantium Abbatia in diœceſi Remenſi erigitur. an.1148.c.16.n.3
Quinquenoio à Claudio Roberto anteponitur. ibid.
Filia Belliloci Regis. ibid.
Primus Abbas Rogerius. ibid.
Penuria domus. n 4
Monachorum nobilitas, atque virtus. n.5
Panis amarus, furfureuſque. ibid.
Prima dotatio Archiepiſcopi Rhemenſis. ibid.
Eleemoſyna Abbas, vide *Abbates Eleemoſyna*, &c.
Eleonora Caſtellæ Regina, Alphonſi Regis coniux. an.1164.c.10 n.5
Bonæ vallis Monaſterium indulget Munioni primo Abbati. ibid.
Vallem viridem auget loco de Bencuiuas. an. 1169.c.7.n.5
Eleonora Regina Franciæ vnà cum Ludouico coniuge cruce inſignitur. an.1145.c.4.n.9
Ob ſanguinis propinquitatem ab eodem ſeparatur. an.1151.c.2.n.1
An Bernardus ſuper id conſultus? incertum. ibid.& n.2
Aleonoram filiam ex ipſo Ludouico producit. an.1162.c.1.n.4
Aleonora Regum Franciæ filia ab Henrico Cardinali de baptiſmatis fonte leuatur. c.1.n.4
Eleonora Infantiſſa filia Iacobi Regis Aragoniæ. an.1173.c.7.n.9
Innupta fœlici morte conſummata Vallem bonam ſepulchro nobilitat. ibid.
Vide *Leonora*.
D. *Eliſabetha* Maria de Qoiñones Monialis inſignis Carricienſis. an.1168.c.9.n.9
Gradefienſibus Monialibus Emeritæ Auguſtæ præficitur, remiſſiuè. ibid.
Ad antiquam domum Gradefienſem eaſdem reducit. ibid.
Deſertum Cœnobium reparat, amplificatque. ibid.
Eluira Infantia Monaſterium de Toldanos in regno Legionenſi ædificat. an.1149.c.8.n.5
Eluira cum matre Berengaria in Vallis bonæ Monaſterio Deo ſacratur. an.1173.c.7.n.9
Abbatiſſa futura eiuſdem domus. ibid.
Emanuel Imperator pro Ludouico Franciæ Rege, eiuſque exercitu à Bernardo ſolicitatur. an. 1149.c.1.n.10
Enarrandus glorioſus Militiæ templi Magiſter. an.1162.c.4.n.11
Potentia, genere, atque virtute illuſtris. ibid.
Ciſtercium in Claravalle amplectitur. ibid.
Eius admiranda pœnitentia. n.12
In ecſtaſim rapitur. ibid.
Dimiſſa ſibi eſſe peccata audit à Chriſto Domino. ibid.
Epiſcopus, Epiſcopi, vide nomina ſuarum Eccleſiarum.
Epiſcopi incedere varietate colorum, aut veſtium fiſſura in Concilio Rhemenſi interdicuntur. an.1148.c.4.n.1
Suſcipere item excommunicatos ab aliis, vide *Eccleſiaſtici Prælati*.
Quot Epiſcopi è Claravalle aſſumpti? an. 1151.c 7.n.9
Epiſcopi Angliæ epiſtolas conſolatorias B. Thomæ Cantuarienſi mittunt. an.1164.c.9.n.11
Ab eodem Sancto deſciſcunt. an.1166.c.1.n.6
Ad Alexandrum III. in fauorem Henrici Regis ſcribunt. an.1171.c.1.n.6
Epiſcopi Cantiæ ad S. Thomam epiſtolas dirigunt. an.1167.c.3.n.1
Pacem eidem hortantur. n.2.& 5
Beneficia Regis erga ipſum proponunt. n.3
Schiſmatis periculum. n.4
Regis ſatisfactionem exaudiri. n.5
Atque ad Pontificem appellationem. n.6
Epiſcopi à B. Thoma excommunicati abſoluuntur. an.1172. c.2.n.6.& 7
Epiſcopus delitiis affluens infirmatur. an.1161. c.5.n.5
Nullis medicamentis curari valet. ibid.
Salutem abſtinentia recuperari legit. ibid.
Spernens delicias Ciſtercium induit. ibid.
Saluti media abſtinentia reſtituitur. ibid.
Epiſtola Abbatis de Valaſcis ad Henricum Angliæ Regem de legatia ſibi commiſſa. an.1175. c.2.n.4.& ſeqq.
Adami Abbatis Ebracenſis ad S.Hildegardum an.1155.c.4.n.6
Adami Monachi ad Caziacenſem Abbatem. an.1149.c.6.n.2
Hadriani ad Fridericum Imperatorem. an. 1157.c.3.n.4.& an.1158.c.3.n.4
Alexandri III. conſolatoria ad S. Thomam

Cantua

Cantuarienſem. an.1163.c.2.n.9.& 10
Ad Angliæ Epiſcopos. n.12
Ad S.Thomam, ſacra celebrare eidem præcipientis. an.1164.c.1.n.8
Ad eundem alia Legatum totius Angliæ ipſum conſtituens. an.1166.c.1.n.6
Ad Ludouicum Galliæ Regem. an.1168.c.1. n.3.& 4
Ad eundem Thomam. n.5
Ad ſuos in Anglia Legatos. an.1168.c.2.n.9. & 10
Ad S.Thomam. an.1169.c.1.n.5.& 6. & c.2. n.11
Ad Eboracenſem, & Dunelmenſem Antiſtites. an.1170.c.1.n.5
Ad Ciſtercij Capitulum ſatis honorifica. c.5. n.7.8 & 9
Ad Ciſtercienſes, quæ in corpore Iuris circumferuntur. an.1171. cap.7. n.5. & ſequentib.
Alexandri ad Bituricenſem,& Niuernienſem Præſules. an.1172.c.2.n.6
Alphonſi Regis Luſitani ad Bernardum. an. 1147.c.9.n 4
Amici S. Thomæ Cantuarienſis ad ipſum. an.1169.e.1.n.2.& an.1170.c.1.n.4

Epiſtolæ B. P. Bernardi.

Ad Romanos. an.1145.c.1.n.8
Ad Eugenium Papam. c.2.n.2
Ad Cardinales Eugenij electores. n.9
Ad Rolandum. c.5.n.2
Ad eundem contra Eboracenſem intruſum. n.5.& ſeqq.
Ad Rualenum S.Anaſtaſij Abbatem. c.6.n.1. & 2
Ad Eugenium pro reſtituendo ſibi Rualeno. n.4.6.& 8
Ad Rualenum. n.7
Ad Eugenium pro Petro Venerabili. an. 1146.c.1.n.4
Ad eundem pro Cardinali Balduino. cap.2. n.1
Item contra Epiſcopum Aurelianenſem. n.8
Ad Romanos. c.3.n.3.& ſeqq.
Ad Conradum Imperatorem. num.9. 10. & 11
Ad Petrum Mauricium. c.4.n.2.& 3
Ad Eugenium pro expeditione Hieroſolymitana. n.10.& ſeqq.
Pro eadem ad Eccleſias,& Principes. c.5.n.4. 5.& 6
Ipſius nomine ad Comites, Baroneſque Britanniæ. n.7
Ad Eugenium. c.6.n.8
Ad Moguntinum Archipræſulem pro Iudæis. c.7.n 5.6.7.& 8
Ad S.Hildegardem. c.8.n.9
Ad Eugenium gratulatoria. an.1147.cap.1. n.4
Ad Abbatem Præmonſtratenſem. n.9
Ad Alphonſum Regem Luſitaniæ. cap.9. n.6
Ad Ildephonſum Comitem S.Ægidij. c.12. n.3.& ſeqq.
Ad Toloſanos pro perſeuerantia in fide gratulatoria. c.14.n.6
Ad Eugenium. an.1148.c.4.n.3
Ad eundem ſuper libris de conſideratione. c.8.n.11
Ad Hibernos conſolatoria. c.11.n.9
Ad Soggerium S.Dyniſij Abbatem. an.1149. c.1.n.5.& ſeqq.
Ad Manuelem Imperatorem pro Rege Franco Ludouico. n.9
Ad Petrum Cellenſem pro Monacho Caziacenſi. c.6.n.5
Ad Petrum Mauricium. n.10
Ad Eugenium pro Aurelianenſi Epiſcopo iam Monacho. c.7.n.5
Ad Sanctiam Reginam ſuper Monaſterio de Toldanos. c.8.n.2
Ad Eugenium. an.1150.c.4.n.4
Ad Henricum Cardinalem. n.11
Ad Petrum Venerabilem. c.5.n.13
Ad Eugenium. c.8.n.1
Ad eundem. an.1151.c.1.n.5
Ad Suggerium conſolatoria. n.8
Ad Eugenium pro pace Carthuſianorum. c.2. n.5
Ad Hugonem Cardinalem. an.1151.c.3.n.3. & ſeqq.
Ad Eugenium. n.8
Ad Hugonem iterum. c 4.n.9
Ad Eugenium pro Abbatia dirupta à Gigniacenſibus. c.5.n.3
Ad Petrum Mauricium. n.5
Ad Eugenium pro quodam paupere Abbate. c.6.n.4
Ad eundem. n.8
Ad Theobaldum pro VVillelmo. n.7
Ad Theobaldi vxorem. n.10
Ad Eugenium ſuper teſtamento Antiſiodorenſi electo. n.6
Pro eodem ad Ludouicum Galliæ Regem. n.7
Ad Eugenium pro ipſo gratulatoria. n.8
Ad eundem de Nicolai fuga.an.1151.c.8.n.5. & 6
Ad Hugonem Cardinalem. an.1153.cap.2. n.3
Ad Eugenij Legatos pro Archipræſule Moguntino. c.3.n.2
Ad Arnoldum Carnotenſem de ſua ægritudine. c.6.n.5
Epiſtola Burchardi ad Nicolaum gratulatoria. an.1145.cap.9.n.11
Epiſtolæ Cardinalium ad Fridericum Imperatorem. an.1159.c.6.n.2
Epiſtola Eberbacenſium Monachorum ad ſanctum Hildegardem. ann.1168. cap.7. n.6
Epiſtola Eberhardi Rambergenſis Epiſcopi ad Henricum Cardinalem. an.1159. cap.1. n.6
Epiſtolæ Epiſcoporum Angliæ ad Alexandrum P. pro Henrico Anglo. ann.1171. cap.1. n.6
Epiſtolæ Epiſcoporum Cantiæ ad S.Thomam exhortantium ad pacem. an.1167. cap.3. n.1

Epiſtolæ Eugenij Papæ III.

Ad Ludouicum Regem. ann.1145. cap 4. n.3
Ad Archiepiſcopum Rauennatem. an.1146. c.8.n.6.& an.1148.c.4.n.7

Quis ſecundus Abbas? Eius obitus, ſepulchrumque. an.1163.c.5.n.5. & an.1164. c.7.n.1

Abbatiæ dignitatem in Magiſtratum commutat. c.7.n.1

Radulpho Abbati Garſiam Senonas primum Magiſtrum ſubſtituit. ibid.

Monachis abire compulſis. n.2

Didaco Velaſquio retento. ibid.

Norma vitæ, militibus accommodata, à Ciſtercij Capitulo informatur. n.6.& ſeq.

Nonnullis Caſtris ab Alphonſo Rege donata, maximè augetur. an.1168.c.8.n 9

Garſiæ Magiſtro Ferdinandum Eſcazam ſubrogat. ibid.

Ferdinando Martinum de Siones.an.1170.c.7. n.13

Vide *Calatrauenſes*,& *Fitery Abbatia*.

Calatrauenſes, quas obſeruantias amplexi, habitumque. an.1158.c.2.n.7.& 8

Ob Monachorum expulſionem conſcientiæ ſtimulis agitantur. an.1164.c.7.n.3

Sacris agendis Capellanos ſuſcipiunt. ibid.

Normam vitæ ſibi accommodatam à Ciſtercij Capitulo petunt,& obtinent.n.3. vſque ad 11

Vt familiares tantùm admittuntur. n.6

In legibus à Ciſtercio acceptis ab Alexandro III. confirmantur. n 8

Eborenſes milites ſub ſua accipiunt viſitatione. an.1166.c.6n.9

Super ſubiectionis modo cum ipſis litigant. n.10

Alcezoritæ à Mauris ereptæ donantur. an. 1169.c.5.n.11

Ingentes ab eiſdem victorias obtinent. ibid. & an.1170.c 7.n.12.& an.1171.c.7.n.11

Zoritam à Ferdinando Legionenſi vſurpatam Caſtellano Alphonſu recuperant. an.1170. c.7.n.13

Didacum Garſiam aduersùs Martinum de Siones Magiſtrum eligūt. an.1171.c.7.n.18

Propria remordente conſcientia, reuocatum. ibid.

Caldra, Abbatia in Anglia, filia Furneſij. an. 1148.c.7.n.10

Cum Matre Claræuallj traditur. ibid.& n 2.

Fundator anteceſſor Domini de Lopocand. c.15.n.13

In Lancaſtriæ comitatu ab Arsfeldio ponitur. ibid.

Calerium, vel Calers, aut Calercium, Abbatia Riuenſis diœceſis,de linea Claræuallis erigitur. c.16.n.11

Alia eiuſdem nominis iacet in diœceſi Rhemenſi. ibid.

Quo anno nata? incertum. ibid.

Calixtus III. vide *Ioannes Vngarus*.

Calmes villa, ingenti Bernardi miraculo celebris. an 1147.c.21.n.3

Calo Archidiaconus Pictauienſis, Gilbertum Poiretanum coram Eugenio defert, an.1146. c.11.n 2

Malè audire circa fidem Gilbertum Pontifici pandit. ibid.

In eundem Bernardum ſolicitat.an.1147.c.20. n.1

Calo·beium, vel Calecaium, aut Calocatium, Abbatia Andegauenſis diœceſis. an.1148. c.7. n.10.

Claræualli traditur cum matre Sauigniaco.n 2

Fundatores Hugo, Baro de Mathefelon, & Ioanna coniux. c.15.n.3

Calocbus, vnà cum Bernardo eius parente Alderſpachij domum ædificat. an.1146.c.12.n.2

Camberona Abbatia in Annonia diœceſis Cameracenſis conſtruitur. an.1148.c.16.n.6

Fundator Anſelmus de Perona. ibid.

Primus Abbas Faſtradus ex Claravalle cum Monachis tranſmiſſus. ibid.

Templi conſecrator Nicolaus Epiſcopus Cameracenſis. ibid.

Ab ipſo, & Hannoniæ Comite, contra Ægidium Sillium domus propugnatur. ibid.

Illuſtris eximia Danielis Abbatis ſanctitate. n.7

Illuſtrior Deiparæ imagine, miraculis clara. n 8

Ab Hæreticis ſacrilegè inuaſa, Maria protectrice liberata memoratur. ibid.

Camberonenſe Monaſterium Virginum (hodie S.Lucia ad Cæſaraoguſtam) Abbatis Verolæ viſitationi ſubeſt. an.1146.c.12.n.11

Cambolium Abbatia in Vioarienſi diœceſi à Sinanqua producitur. an.1152.c.6.n 9

Camberacum Bernardi miraculis illuſtratur. an. 1147.c.4.n 9 & 10

Campania eiuſdem ſancti Patria prodigia ſtupet. c.5.n.2.& ſeqq.

Campaniæ Comites, Bullencuriæ domum donationibus locupletant. an.1149.c.9.n.6

Campania Abbatia Cœnomanenſis diœceſis erigitur. an.1151.c.12.n.10

Filia Sauigniaci. an.1148 c.7. n.10.& 18

Fundator Dominus Fulco Riparillæ, cuius illuſtratur ſepulchro. an 1151.c.12.n.10

Eccleſiæ conſecratur Guilelmus Fretlo diœceſanus Antiſtes. ibid.

Campus, Abbatia, de qua 1 tom. Adolphum Oſnaburgenſem ad habitum admittit. c.16.n 6

Qua occaſione? ibid.

Cañas Monaſterium in diœceſi Calagurritana virginum Ciſtercienſium. an.1169.c.6.n 4

Fayola à primo loco olim nuncupatum. ibid.

Quando conſtructum, & Ciſtercio vnitum? ibid.

Fundatores Comites Lupus Diaz de Haro, & Aldoncia coniux. ibid.

Aſcitis pro informando Ciſtercio fœminis ex Tulebrenſi domo. ibid.

Donatio prioris loci de Fayola, inſtrumento firmata. n.5

Prima Abbatiſſa Andeqpina. n.6

Ad locum de Cañas transfertur domus. n.7. & 8

Nouis Aldonciæ fundatricis donationibus augetur. n.9

Eandem ad habitum admittit. ibid.

Abbatiſſis, & Monialibus, ſanctitate illuſtribus, nobilitatur. n.10

Series Abbatiſſarum. n.11

Sepulchra illuſtria. ibid.

Sacellum venerandum,in quo Mariam Virginem olim apparuiſſe dicitur. ibid.

Huelgenſi Cœnobio domus ſubditur, remiſſ. ibid.

Candelium Abbatia, in lingua Occitana fundatur. an.1152.c.6.n.9

Filia Grandiſylue. ibid.

Bonamcombam in Ruthenenſi diœceſi profert.

fert. an.1166.c.7.n.5
Canones ſanciti in Concilio Remenſi ſub Eugenio. an.1148.c.4.n.1
Quidam Corpori iuris inſerti. n.2
Quid de ipſis Bernardus P. ad Eugenium. n.3
Canonicus quidam D.Bernardi exequias in ſomnis videt. an.1153.c.8.n.4
Animam item eiuſdem cœlos penetrare. ibid.
Ipſum ſibi apparentem ſub variis formis videt. c.13.n.9.& c.14.n.9
Eſſe vocatum ex poſtrema concipit. c.14.n.9
In Claravalle Monachum induit. ibid.
Eiuſdem erga Deum, & Bernardum amor. n.10
Aliis claret virtutibus. ibid.
Canonicus quidam Leodienſis, cœleſti oraculo præeunte à Bernardo conuertitur. an.1148.c.3.n.7
Monachum induit in Claravalle. ibid.
A Deo deſignatus in Alnam cum aliis mittitur. c.14.n.6.& 7
Prior eiuſdem domus eligitur. n.7
Senio confectus cedit. n.8
Eundem eſſe cum VValtero, primo Alnæ Priore coniectatur. ibid.
Non ſine difficultate. n.9
Ob Virginis officium recitandum, cuiuſdam Monachi confeſſionem differt. n.11
A pœnitentis Angelo corripitur. ibid.
Nunquam aliorum confeſſiones differre proponit. ibid.
Canonici Aluenſes, Ciſtercij leges à Bernardo petunt, ſuſcipiuntque. c.14.n.5
Monachis ſanctis, per quos educerentur, ex Claravalle tranſmiſſis. n.6.& 7
Canonici Baſilicæ S. Petri Eugenij conceſſione quartam oblationum partem ſuſcipiunt. an.1153.c.2.n.6
Canonici S. Genouefæ prætextu obſeruandi iura in Eugenium rebellant. an.1148.c.1.n.2
Suam Eccleſiam relinquere ab eodem coguntur. n.3
Canonici S. Mariæ ad Gradus, Arnoldi Moguntinenſis corpus deferunt, ſepeliuntque. an.1160.c.2.n.12
Canonici Placentini, Ioannem Columbæ Abbatem in Epiſcopum eligunt. an.1147.c.8.n.6
Pro electione confirmanda nuncios ad Eugenium mittunt. ibid.
Vide *Placentini*.
Canonici Regulares, in ſanctæ Genouefæ Eccleſiam, aliis expulſis, introducuntur ab Eugenio. c.1.n.3
Monaſterium in Inſulis Areis, Monachis in captiuitatem adductis occupant. an.1169.c.5.n.1
Repetitum à Ciſtercienſibus dimittere compulſi ſunt. ibid.
S.Sebaſtiani Eccleſia ad Catecumbas ab Alexandro III. donatur. an.1171.c.9.n.8
Canonizatio Bernardi cur dilata? an.1163.c.2.n.1

Canonizationes Sanctorum.

S.Famiani. an.1154.c.6.n.1
S.Helenæ de Schedul. an.1164.c.6.n.8
Henrici Germaniæ Imperatoris. an.1150.c.4.n.1
S.Syluani. an.1154.c.2.n.8
S.Thomæ Cantuarienſis. an.1173.c.1.n.1.& 20
Cantanos antiquum Monaſterium propè Almazanum in finibus Caſtellæ ſurgit. an.1153.c.10.n.1
Monachis tranſmiſſis ex Berdonis. ibid.
Fundator Alphonſus Imperator. ibid.
Donatio loci. ibid.
Confirmata à Sanctio Imperatoris filio. an.1156.c.4.n.5
S. Martinum habitu donat. an.1158.c.4.n.3
Villa de Boñizes ab eiuſdem matre indulgetur. ibid.
Ad locum Horiæ transfertur. ibid.n.7
Quo anno? incertum.
Canutus Dux Daniæ Sanctus feſtiua tranſlatione eleuatur. an.1164.c.6.n.8
Canutus Rex Daniæ, cum Suenone componit. an.1146.c.6.n.2
Præparat ſe ad bellum ſacrum. ibid.
Suenoni iunctus Slauiam petit. ibid.
Canutus alius Rex Daniæ, B. Erici filius. an.1168.c.8.n.8
Cum Carolo, Suercheri filio contendit. ibid.
Ipſum interficit. ibid.
Qua occaſione? ibid.
Canutus nepos Ducis Canuti ſancti. an.1164.c.6.n.9
Qua die in Regem vnctus? ibid.
Capillis Bernardi obſeſſos à Dæmone liberat. an.1152.c.3.n.9
Capitulum Aſtericenſe tranſactionem Abbatum Carraceti, & S.Claudij confirmat. an.1149.c.8.n.12
Idem facit Carracetenſe. ibid.
Idem Claudienſe, & Legionenſe. ibid.
Capitulum generale Ciſtercij Eugenio præſente celebratur. an.1148.c.7.n.1
Sauigniaci congregationem Ciſtercio ſe offerentem de manu Serlonis eius Abbatis ſuſcipit. n.2
Claræuallenſium Abbatum ſubiicit viſitationi. ibid.
Obacinam cum filiabus tribus ſuis informat legibus. c.8.n.1
Curam illarum Ciſtercij Abbati committit.
Præmonſtratenſium querelas audit. an.1150.c.3.n.3
Bernardo Patri reſpondere committit. ibid.
Accipit querulas litteras Petri Mauricij. c.5.n.13
Eidem Bernardo, vt ſatisfaciat, iniungit. ibid.
Nonnullas Abbatias recipiendas decernit. an.1151.c.6.n.1.& 2
Confirmationem item priuilegiorum curare ab Eugenio indulgendam. n.3
Querulis Templariorum ſatisfacit. ibid.
Friderici Imperatoris litteras ſuſcipit. an.1155.c.1.n.5.
Vt in fraudem admittat ipſum, ſollicitatur. ibid.& ſeqq.
Tranſlationem Fiterij in Calatrauam caſſare tentat. an.1158.c.2.n.6
Sanctij, & Ludouici Regum precibus deſiſtit. ibid.
Electionem Alexandri III. vt Canonicam declarat. an.1161.c.4.n.1.& 2

Normam viuendi ſecundùm Ciſtercij iura, dat Calatrauenſibus. an.1164.c.7.4.n.1.& ſeqq.
In familiares tantùm eos admittit. n.6
In Godefridum, Claræuallis Abbatem depoſitionis ſententiam fert. an.1168.c.5.n.4
Alexandri III.ſatis honorificas accipit litteras. an.1170.c.5.n.7.8.& 9
Hugonem Burgundiæ Ducem in fratrem ſuſcipit. n.10
Priuilegio ab eodem Duce donatur. ibid.& n.11
Cara inſula, Abbatia Aroſienſis diœceſis, fundatur. an.1165.c.4.n.4
Filia Vitæ Scholæ, de linea Claræuallis. ibid.
Caranſuſta, aut Caranifaſta, vel Carentiſte, Abbatia ex linea Claræuallis ſurgit. c.4.n.4
Cardinales Eugenium III. Papam eligunt præter Romanæ Curiæ morem. an.1145.c.1.n.1
Omnibus ſpoliati bonis, inhoneſtè tractantur ab Arnaldiſtis. n.8
Bernardi Patris ſuſcipiunt litteras. ibid.
Eugenio III.conſulunt. an.1146.c.3.n.1
In Remenſi Concilio, Gilberto Porretano fauent. an.1148.c.2.n.2.& 6
Eius cauſam ſibi reſeruant. ibid.
De Bernardo, & Gallicana Eccleſia coram Eugenio conqueruntur. c.3.n.3
Ad Papam, non ad Cardinales res fidei diffinite pertinet. n.4
Alexandri III. electores pro eodem Friderico Imperatori ſcribunt. an.1159.c.6.n.2
Sententiam à Ciſtercij Capitulo in Godefridum latam Cardinales ratificant. an.1168.c.5.n.5
Abbates eleemoſynæ, atque Pruliaci ſuis ſedibus reſtituunt. ibid.
Vide nomina propria Cardinalium.
Carmeſa, ſiue Carmeya, vulgò Carmoye, aliàs domus Comitis, Abbatia Recluſi filia. an.1167.c.9.n.1
In Campaniæ comitatu ſurgit. ibid.
Ex linea Claræuallis. ibid.
Carnis vſus, Obacinæ Monachis denegabatur. an.1148.c.8.n.6
Quando introductus? ibid.
Carnoetum, Abbatia Coriſopitenſis diœceſis, filia Langonij. an.1150.c.11.n.9
Fundator Conanus, Dux Britanniæ. ibid.
Quo anno nata? ibid.
Nobilitatur S. Mauritio primo eius Abbate. ibid.
S.Mauritij nomine poſt ſancti mortem appellatur. ibid.
An eadem domus cum Vlterio? in dubio eſt. ibid.
Carnotenſe Concilium, vide *Concilium Carnotenſe.*
Caroli locus Abbatia, de qua 1.tom. Miſericordiam Dei in Pictauienſi diœceſi profert. an.1151.c.12.n.10
Carolus Daniæ Rex Suerchero parenti ſuccedit. an.1168 c.8 n.8
Albaſtræ fundationem auget magnificè. ibid.
Alia Monaſteria prope Lincopiam nobis fundaſſe dicitur. ibid.
Multa in bello, paceque præclarè gerit. ibid.
A Canuto Rege occiditur. ibid.
Albaſtræ domum ſuo illuſtrat mauſoleo. ibid.
Carolus Guienæ Princeps, Monachus Populeti. an.1153.c.17.n.10
Sanctitate, & miraculis fulget, remiſſiuè. ibid.
Corpus eius hodie incorruptum veneratur populorum frequentia. ibid.
Carolus V. Imperator, vnionem Iuncariæ de Eſpadanedo cum obſeruantia Hiſpaniæ exequitur, remiſſiuè. an.1169.c.7.n.11
Carracetum olim Nigrorum Monaſterium in diœceſi Aſturicenſi. an.1149.c.8.n.1
Cum Ciſtercienſibus, ſuper Toldanenſi Cœnobio litigat. ibid.& ſeqq.
Cum Claudienſibus Legionis componit. n.9. & ſeqq.
Vide *Toldanos.*
Carreria aliter Carteria, Abbatia in Anglia VVintonienſis diœceſis. an.1148.c.7.n.10
Cum matre Sauigniaco ſubditur Claræualli. n.2
Quo anno mundo exorta. c.15.n.7
Stanleyæ domum in Eboracenſi diœceſi protulit. ibid.n.14
Carthuſiani in Rutilam introducendi prædicantur à Bernardo. an.1147.c.11.n.8
Inter ſe diſſident. an.1151.c.2.n.4
Interuentorem habent Bernardum. ibid.& n.5
Diſcordiæ occaſio. n.6
Domum S. Stephani tradunt Ciſtercio. an.1157.c.4.n.1
Alexandri III.electioni fauent. an.1161.c.4.n.2
Caſale Abbatia ignota erigitur. ann.1167.c.9.n.1
Caſalegualonis, Abbatia, filia coronati ex linea Morimundi conſtruitur. an.1169.c.7.n.1
Caſania Abbatia ex S. Sulpitio nata fundatur. an.1162.c.6.n.7
In Lugdunenſi diœceſi ſita commemoratur. ibid.
Rogerij Comitis Carcaſonenſis, legatis gaudet, ſepulchroque. ibid.
Caſanoua Abbatia in diœceſi Parmenſi à Tileto producitur. n.1150.c.11.n.3
Ex linea Firmitatis. ibid.
An quæ memorata in litteris Innocentij, & Honorij, vtriuſque II Lincertum. ibid.
Caſanoua alia Pennenſis filia S. Anaſtaſij. c.11.n.3
Memoratur in litteris Innocentij Papæ III. ibid.
Quando fundata? ibid.
Caſſelenſis Eccleſia in Metropolim à Chriſtiano Legato erigitur. an.1152.c.5.n.2
Primus Archiepiſcopus Donatus. ibid.
Caſſemarium, Abbatia, de qua 1.tom. ab Honorio III.pluris habita. an.1146.c.14.n.9
S.Iuſti Compoſtellani domum in filiam adoptat, remiſſiuè. n.10.& 11
Sambucinam in Calabria profert. an.1160.c.6.n.7
Caſſemarienſis Eccleſia ab Eugenio III.conſecratur. an.1151.c.8.n.11
Caſtaneola, ſiue Caſtelona, Abbatia Senogallienſis diœceſis, ſtruitur. an.1146.cap.12.n.6

Loco

Locedij filia. ibid.
Memoratur in litteris Alexandri Papæ IV. ibid.

Caſtellarium, ſiue Caſtellaria Abbatia diœceſis Pictauienſis, de qua 1. tom. Voſcanum in diœceſi Petragoricenſi generat. an.1159.c.7.n.1

Caſtellatij domus alia nobis ignota erigitur. an.1162.c.6.n.7

Caſteluini Capitali odio à Cerbelloniis diſſidens. an.1152.c.6.n.1
Eos aggreſſi, opprimunt, fugantque ibid.
Guilleimum Raymundum de Moneada in conflictu capiunt. ibid.
Turri, & vinculis tradunt. ibid.

Caſtra Dei Abbatia duplex in Hibernia. an.1170.c.9.n.4
Alia Surij, altera Furneſij filia. ibid.
Quæ illarum hoc anno nata? incertum. ibid.

Caſtrumbarrum Bernardi miraculis nobilitatur. an.1147.c.7.n.4

Caſtrum, ſiue Caſtellum, contra Eugenij Imperium ab Hugone diſcalciato ſtruitur. an.1151.c.8.n.8.& 9
Anathemate percuſſum, terræmotu abſorbetur. n.10

Catacumbæ ſunt in Vrbe fanum terræ infoſſum. an.1171.c.9.n.1
Eius latior deſcriptio. n.5

Caziacum Monaſterium Nigrorum. an.1149.c.6.n.6

Cella bona, vide *Bona cella.*

Cella S. Mariæ Abbatia in Miſnenſi diœceſi ædificatur. an.1145.c.10.n.4
Filia Portæ ex linea Moribundi. ibid.
Bennoni longè ante cœlitus oſtenſa. ibid.
Fundator Otho Marchio Miſnenſis. ibid.
Situs domus, deſcriptioque, atque habitantium mores. ibid.

Cellararia, vide *Sigilleria.*

Centius Cardinalis tituli S. Mariæ ab Eugenio creatur. an.1150.c.4.n.5
Eugenij priuilegio ſubſcribit. an.1151.c.4.n.7

Centius Cardinalis tituli S. Laurentij in Lucina ab eodem Eugenio creatur. an.1150.c.4.n.5
Eiuſdem Pontificis ſubſcribit priuilegio. an.1153.c.2.n.9

Cerbellonij à Caſteluinis ſibi contrariis oppreſſi fugantur. an.1152.c.6.n.1

Cerebrunus Epiſcopus Seguntinus donationem Sanctij Caſtellæ Regis confirmat. an.1158.c.1.n.5

Ceſtrenſis Comes Henrico iuniori Angliæ Regi aduerſus Patrem auxiliatur. an.1173.cap.3.n.4

Chableta oppidum miraculis Bernardi illuſtre. an.1147.c.8.n.7

Chaerium Abbatia Remenſis diœceſis, filia Trium fontium erigitur. an.1147.c.19.n.6

Charitas Dei Abbatia, de qua 1.tom. Gratiam Dei in Burgundia profert. an.1152.cap.6.n.10

Charta Charitatis ab Eugenio confirmatur. c.2.n.3
Item ab Anaſtaſio. an.1153.c.25.n.11
Ab Hadriano IV. an.1156.c.4.n.10

Charus locus Abbatia, de qua 1.tom. Bellum locum in diœceſi Lingonenſi procreat. an.1171.c.8.n.4

Chriſtianus Archidiaconus Dunenſis in Claraualle ſub Bernardi diſciplina educatus an.1148.c.12.n.6
In Hiberniam miſſus, Abbas Mellifontis effectus. ibid.
S.Malachiæ in Dunis ſuccedit. ibid.
Inter Ciſtercij Sanctos recenſetur. ibid.
Diſtinctus à Chriſtiano Liſmorienſi. ibid.

Chriſtianus Claræuallenſis Monachus ſanctus B. Raynaldum inter Angelos radiare conſpicit. an.1151.c.1.n.5

Chriſtianus Liſmorienſis Epiſcopus Bernardi diſcipulus. an.1148.c.12.n.6
Inter illuſtres Ciſtercij viros memoratur. ibid.
Ad Sedem Liſmorienſem promouetur. an.1152.c.5.n.1
Legatus in Hibernia creatur ab Eugenio III. ibid.
Cum ſocio Paparone Concilium in Mellifonte cogit. n.2
Quatuor Hiberniæ Eccleſias in Metropoles erigit. ibid.
Tumulo ſuo Cœnobium Kyrie eleiſon exornat. an.1154.c.6.n.5

Chriſtianus (Archipræſul Moguntinus futurus) ab Octauiano ad Regem Daniæ Legatus mittitur. an.1160.c.2.n.4
Non parum ad partes Octauiani Regem attribuit. ibid.

Chriſtophorus primus Abbas Quinta-Xuarij. an.1151.c.11.n.11

Chriſtus Dominus à quodam Monacho videtur. an.1149.c.4.n.6
Semel pendens in Cruce. ibid.
Glorioſus iterum. n.9
Cum quodam Conuerſo bubulco collaborat. an.1150 c.6.n.9
E Cruce Bernardum Patrem amplexatur. an.1153.c.18.n.2.& ſeqq.
Affixus Cruci à B. VValleno ſpectatur. an.1154.c.4.n.5
Epiſtolam eidem VValleno mittit. an.1160.c.3.n.5
Fœlicem eius obitum ipſi prænuntiat. ibid.
Sua peccata eſſe remiſſa enarrando reuelat. an.1162.c.4.n.18
Confixus clauis Alquirino Claræuallenſi apparet. an.1169.c.4.n.2
Maria, Euangeliſtaque Ioanne comitatus, ter, cuidam Conuerſo apparet. c.4.n.9.& 10
Diem ſuæ fœlicis migrationis eidem prædicit. ibid.

Chronologia fundationum corrigitur. an.1149.c.11.n.7

Ciaconius ſcriptor corrigitur. an.1150.c.4.n.5.16.20.& 18

Cid, priuilegio Reginæ Sanctiæ ſubſcribit. an.1147.c.18.n.3

Ciſivorh, vide *Heſmerit.*

Ciſtercium Archicœnobium Ciſterclenſe, de quo 1.tom. Perſeniam in diœceſi Cœnomanenſi producit. an.1145.c.10.n.6. & an.1147.c.19.n.8
Obacinam cum quatuor filiabus ſuis reformandam legibus ſuſcipit. an.1148.c.8.n.1
Magiſtros ſanctitate egregios eidem tradit. n.5

Raynardo Gozeuinum ſubſtituit. an.1151.c.1.n.7
Gozeuino Lambertum. an.1155.c.1.n.2
Lamberto Faſtradum. an.1161.c.4.n.4
Saluatoris de Monte amato Monaſterium in Cluſienſi diœceſi profert. an.1165.c.6.n.1
Faſtrado ſubrogat Gilbertum. an.1163.c.1.n.11
Sepulchris Burgundiæ Ducum nobilitatur. an.1164.c.10.n.14
Gilberto ſubſtituit Alexandrum. an.1166.c.5.n.1
Ciſtercienſis Ordo, nouem Cœnobia in annum in Anglia profert. an.1147.c.19.n.8
Illuſtres viros habitu donat. an.1149.c.3.n.1
In charta Charitatis confirmatur ab Eugenio. an.1152.c.2.n.
Ab Anaſtaſio. an.1153.c.15.n.11
Ab Hadriano IV. an.1156.c.4.n.10
Valde ab Eugenio commendatur.an.1152.c.2.n.2
A communi terrarum interdicto, Athanaſio Papa indulgente eximitur. an.1153.c.15.n.11
Laudes Friderici Imperatoris erga ipſum. an.1155.c.1.n.5.
Magni apud Deiparam habetur. an.1156.c.3.n.10
Quæ incrementa Auſtriacæ familiæ contulerit? an.1156.c.6.n.1
Quæ toti Chriſtianorum Orbi.an. 1158.c.2.n.9
Eiuſdem filiis Hadrianus P.& Imperator Fridericus vtuntur. c.3.n.1
Retractata quæcumque priuilegia, exceptis Ciſtercienſium, Templariorumque. c.3.n.10
Alexandrum III. verum Pontificem confitetur. an 1161.c.4.n.1
Fridericum ob id furentem patitur. n.3
Ab Ordinariis locorum vexatur. an.1162.c.1.n.10
Opportunè ab Alexandro priuilegio exemptionis ſubuenitur. n.11.12.& 13
Tribus inclytis militiis mundo exortis condecorauit. c.2.n.9
Suenonum gentes ad fidem conuertit. c.4. per totum.
Martyribus illuſtratur. an.1164.c.6.n.2
Reliqua vide verbo *Ciſtercienſes*.
Ciſtercienſes bellum ſacrum ſolicitant. an.1147.c.4.n.3
Ludouicum Regem, ne repedat in Orientem impediunt. an.1149.c.2.n.6
Cluniacenſes hoſpitio extra clauſtra ſuſcipiunt, & cur? an.1150.c.5.n.1
Pro Alexandro III. Friderico Imperatori ſe opponunt. an.1159.c.6.n.6
Conuentui Papienſi non aſſiſtunt. an.1160.c.1.n.5
Haud parum Alexandrum iuuant. n.9
Nihil factum in Eccleſia niſi per ipſos. an.1161.c.1.n.4
Suenones ad fidem conuertunt. an.1162.c.3. per tot.
Multi Martyrio coronati. an.1164.c.6.n.2
Vexati à Friderico inter eius ſatellites degere coguntur. n.3
Quantus Ciſtercienſium zelus, authoritaſque. an.1166.c.1.n.9.& 10
Epiſtolam oraculis plenam à S. Hildegarde ſuſcipiunt. an.1168.c.7.n.1.& ſeqq.
Pacis Conuentibus pro S. Thoma Cantuarienſi aſſiſtunt. an.1169.c.1.n.10
Priuilegio exemptionis à decimis ab Alexandro III. donantur. c.3.n.8.& 9
Vt nequeant conueniri, niſi expreſſo Ciſtercienſium nomine, in Pontificum litteris clauſula adiecta. ibid.
A Nicolao S. Albani Monacho verbis contumelioſis impetuntur. an.1171.c.6.n.1
Petrum Cellenſem habent propugnatorem. n.2.& ſeqq.
Donati dominiis temporalibus, & ſæcularibus Eccleſiis. c.7.n.3
Qua occaſione? ibid.
Hinc celebris Decretalis in cap. *Recolentes, de ſtatu Monachorum*. n.5.6.7. & 8
S.Sebaſtiani Eccleſiam ad Catecumbas à Hieronymo Cardinali S. Mariæ Nouæ ſuſcipiunt. c.8.n.2.& c.9.n.8
Ciues, & *Ciuitas*. Vide nomina ipſorum propria.
*Claraualli*s Lingonenſis, de qua 1. tom. multum à Nicolao Artemarenſi laudatur. an.1145.c.9.n.4.5.& 6
Prateam in diœceſi Bituricenſi profert. c.10.n.11
In Cantuarienſi Boxeleiam. an.1146.c.12.n.6
Villarium in Namurcenſi. c.13.n.4
Bernardum reuertentem Conuerſorum turmis ſtipatum ſuſcipit. an.1147.c.5.n.6
S. Raynaldum ex S. Amandi Monacho, in ſuum admittit. c.6.n.7
Grandi ſyluam in Toloſana diœceſi producit. c.14.n.4
Variis Eccleſiis Epiſcopos prouidet. c.16.n.1
Alcobatiam gignit in diœceſi Vliſipponenſi. c.17.n.1
In Palentina Spinæ Cœnobium. cap.18.n.4
Vallem Richerij in diœceſi Bajocenſi. c.19.n.3
Margam in VVallia. n.7
In Epiſcopatu Biſuntinenſi Bullionem Pauperem. c.19.n.9
Ab Eugenio III. viſitatur. an.1148.cap.6.n.3
Sauigniaci Congregationem Ciſtercio ſe tradentem ſub ſua viſitatione ſuſcipit. c.7.n.2
Noua Claravallis ex veteri tranſlata corpora ſuſcipit. c.11.n.1
Eius, atque Fontis ibidem ebullientis deſcriptio. n.7.& 8
Alnam in diœceſi Leodienſi generat. c.14.n.5.& 6
In Cameracenſi Cambetonam. c.16.n.6
Henricum Ludouici Regis Galliæ fratrem habitu donat. an.1149.c.3.n.7
Andream item illius ſeruum. n.8
Aurelianenſem itidem Epiſcopum. c.7.n.4
Toldanenſem domum in Regno Legionenſi in filiam adoptat. c.8.n.1
Fontem Mauriniacum in diœceſi Bituricenſi profert. c.9.n.2
Abbas petitas in Lemouicenſi. ibid.
In

In Lingonenſi Longum vadum. n.4
Bullencuriam in Treccenſi. n.5
Los,ſiue de laude in Tornacenſi. c.10.n.5
Duos in Epiſcopos, tres item Cardinales Eccleſiæ confert. an.1150.c.4.n.2.& 5
Vernhem apud VVeſtothos producit. c.11. n.2
Quot ſimul Præſules habuerit? an.1151.c.7. n.9
Esron in Roskildenſi diœceſi gignit. c.13. n.1
B.Balſamum S. Anaſtaſij Monachum in fratrem ſuſcipit. an.1152.c.5.n.6
Claro monti fundando in diœceſim Cœnomanenſem Monachos mittit. c.6.n.9
In Maleacenſem alios pro Morolix domo ſtruenda. n.10
Bernardo Patri Robertum de Brugis ſubſtituit. an.1153.c.15.n.2
Montem Rami in diœceſi in Gallacia fundat. c.16.n.10
Petroſam in Petragoricenſi. c.17.n.1
De Moris in Lingonenſi. ibid.
Roberto Faſtradum ſubrogat. an.1157.c.1. n.1
Faſtrado Godefridum. an.1161.c.4.n.6
Armentariam in diœceſi Compoſtellana producit. an.1162.c.6.n.7.& 8
Clarum Campum in Traiectenſi. an.1165. c.4.n.3
Salcedam in Lamecenſi. an.1167.c.10.n.3
Pontium ſubſtituit Godefrido. an.1168.c.5. n.7
Azebeyrum in diœceſi Compoſtellana profert. an.1170.c.8.n.10
Pontio Abbati Gerardum ſubrogat. ibid. n.3
Parte Crucis Dominicæ ab Amalrico Rege donatur. an.1173.c.6.n.7.8.& 9
Qua occaſione? ibid.
Claravallis Mediolanenſis,de qua 1.tom.Sanam vallem profert in Ceneſtenſi diœceſi. an.1146.c.12.n.8
Claravallenſes Bernardi filij, priuilegio de non præſtando calumniæ iuramento ab Eugenio donantur. an.1150.c.6.n.5
Quod in corpus iuris Gregorij IX.iuſſu tranſit. n.6
Bernardi tranſitum ſuis orationibus differunt. an.1153.c.1.n.4.& 5
Super Abbatiam de Bruxia cum Monachis S.Amantij contendunt. c.3.n.10
Bernardo iudice,cedont. n.11.& 12
Parentis Bernardi infirmitati compatiuntur. c.7.n.1
Moribundo cum eodem colloquentes aſſiſtunt. n.10
Mariam Virginem animam Bernardi ſuſceptam ſpectant. n.13
Henricum Remenſem Archiepiſcopum aduersùs Godefridum vocant. an.1168.c.5. n.1
Vide *Godefridus Notarius Bernardi.*
Clariana,aliàs de Iano, Abbatia in diœceſi Olorenſi ab Ardorello producitur.an. 1147.c.19. n.8
Claromariſcus Abbatia, de qua 1.tom. in Territorio Morinenſi. an.1148.c.14.n.3
Eius primus inſtitutor Gaufredus Sanctus. ibid.
S.Thomam Cantuarienſem exulem excipit hoſpitio. an.1164.c.3 n.3
Clarus campus Abbatia in Traiectenſi diœceſi à Claravalle procreatur. an.1165.c.4.n.3
Primus Abbas Eiſo, magnæ opinionis vir. ibid.
Multa Cœnobia in eadem prouincia profert. ibid.
Moniales de Sion ſibi ſubſunt. ibid.
Clarus fons Cœnobium fœminarum Ciſtercienſium in Ducatu Luzemburgenſi. an.1147. c.11.n.9
Illuſtre fonte miraculoſo à Bernardo Patre Benedicto. ibid.
Clarus fons Abbatia,de qua 1.tom.Dulcem vallem,incertæ diœceſis domum generat. an. 1168.c.9.n.5
Clarus locus Abbatia in Burgundia, filia Bethaniæ ædificatur. an.1151.c.11.n.2
Fundator Matthæus Lotharingiæ Comes. ibid.
Ipſum ſepulchro donat. an.1163.c.4.n.7
Clarus mons, Abbatia in diœceſi Cœnomanenſi producitur à Claravalle. an.1152.c.6.n.9
Memoratur in litteris Innocentij III. ibid.
Fundator Guido Dominus de Laval, ibidem ſepultus. ibid.
Clemens vir nobilis ex Gryphonum oriundus familia. an.1149.c.9.n.8
Andrzeouij Monaſterium vnà cum fratre Ianico Gneſneoſi fundat. ibid.
Clemens Preſbyter, lac erupiſſe è imagine Virginis Caſtellionenſi teſtatur. an.1153.c.12. n.8.
Clericus, quibus veſtibus debeat vti, in Concilio Remenſi decernitur. an.1148. cap 4. n.1
Inobediens grauibus ſubiicitur pœnis. ibid.
Ipſius percuſſor excommunicatur. ibid.
Clerici quidam miraculis Eugenij detrahens punitur. an.1153.c.6.n.9
Alius B.Thomam Cantuarienſem ob admiſſas conſuetudines Regis Angliæ reprehendit. an.1164.c.1.n.4
Alius aleis, & nugis Diabolicis deditus. an. 1172.c.3.n.3
Inuiſibiliter flagellatus reſipiſcit. n.4.& 5
Alius grauiter infirmatur. an.1173.c.5.n.10
S.Thomæ ſepulchrum inuiſere cupit. ibid.
S.VValeni viſitare ab eodem Thoma in ſomnis admonetur. ibid.
Conſilium exequens liberatur. ibid.
Clericus quidam Sardus,vide *Sacerdos.*
Clerici Colonienſes, Bernardi prædicatione compunguntur. an.1147.c.2.n.6.& 7.
Clerus Romanus factioſè per Arnaldum diuiditur. an.1148.c.13.n.1
Vnionem ab Eugenio admonetur. n.2
Cluniacum, Nigrorum Abbatia,ab Eugenio III. viſitatur. an.1147.c.15.n.7. & an.1148.c.6. n.5
Cluniacenſes,noſtris arcta neceſſitudine coniuncti, an.1146.c.1.n.7
A Cœnobio S.Sabæ per Romanos exturbantur, c.3.n.2
Humaniſſimè ab Eugenio excipiuntur. ibid.
De noſtris ob hoſpitium extra clauſtra ipſis exhibitum queruntur. an.1150.c.5.n.1. & 2

Ciſtercij Capitulo per Petrum Mauricium ſuper hoc ſcribunt. n.4. vſque ad 11
Nicolao item Arremarenſi. n.12
Quid per Capitulum decretum, ignoratur. n.13
Cœmeterium Calixti SS. Pontificum mauſoleis illuſtre. an.1171.c.9.n.2
S. Sebaſtiani Cœnobium ſuper id fundatur. ibid.
Cœmeterium Ciſtercij ab Eugenio III. conſecratur. an.1148.c.8 n.8
Cœna S. Mariæ Monaſterium ad Brandeburgum erigitur. an.1170.c.8.n.4
Filia Veteris Montis. ibid.
Coggeshalen Abbatia Nornicenſis diœceſis in Anglia. an.1148.c.7.n.10
Cum Matre Sauigniaco Claræualli traditur. n.2
In diœceſi Londienſi ab hiſtoria Anglicana collocatur. c.15.n.8
Fundator Stephanus Rex. ibid.
A Rumeliacenſibus Monachis, Coggeshalenſibus ſub annua penſione, tradita domus conſtat. ibid.
Colonia vrbs miraculis Bernardi illuſtratur. an. 1147 c.2.n.5.& ſeqq.
Colonienſis Eccleſia in multis ab Eugenio indulgetur. an.1151.c.4 n.3
Coluam Abbatia in Dania ab Eſcone producitur, remiſſiuè. c.13 n.8
Columba miraculosè ſuper Eugenij celebrantis caput viſuntur. an.1145.c.3.n.7
Columba Abbatia, de qua 1.tom. iure in Cœnobium S. Iuſti à filia Fonte viuo donatur, remiſſiuè. an.1146.c.14 n.9.& ſeqq.
Columbanus Abbas Curatij morte conſummatur. an.1168.c.8.n.1
S. Ioachimum ſucceſſorem habet. n.3
Columbina illuſtris Virgo in Populeto ſepulta iacet. an.1153.c.18.n.10
Columna, aliàs Columina, Abbatia, in Bituricenſi diœceſi erigitur. an.1146.c.11.n.1 & 4
Filia Pruliaci. ibid.
Memoratur in litteris Honorij P III. ibid.
Combermera vide *Cumbermare*.
B *Conanus* Abbas Marganenſis, pietate in pauperes illuſtris, miraculiſque. an.1147.c.19.n.7
Conanus, Britanniæ Dux, fundator Carnoëti commemoratur. an.1150.c.11.n.9
Conceptio V. Mariæ, de qua latè 1.tom. à Nicolao S. Albani Monacho impudenter contra P. Bernardum defenditur. an.1171.c.6.n.1, & ſeqq.
Vide *Nicolaus, S Albini Monachus*.
Concha ciuitas ab Alphonſo Caſtellæ Rege capta memoratur. an.1169.c.7.n 5
Concilia. Anglicanum à Richardo Cantuarienſi cogitur. an.1175 c.4.n.1
Antiſiodorenſe ab Eugenio III. an.1147.c.8. n.5
Bellonacenſe à Ludouico, Galliæ Rege. an. 1161.c.3.n.6
Ab Eugenio III Carnotenſe. an.1146.c.4.n.1. & 7
Chinonenſe ab Henrico Angliæ Rege. an. 1167.c.2.n.2.& 3
Herbipolenſe à Friderico Imperatore. an.1166. c.1.n.9
Hibernum à S. Malachia. an.1148. cap.9. n.4
Lateranenſe ab Alexandro III. an.1168.c.5. n.8
Meliſontanum à Chriſtiano Legato. an.1152. c.5.n.2.& 3
Northmanum ab Henrico Angliæ Rege. an. 1161.c.3.n.6
Papienſe a Friderico Imperatore. an.1159.c.6 n.4
Pariſienſe ab Eugenio III. an.1147.c.10. n.4
Pontigniacenſe ab Alexandri Legatis. an. 1172.c.1.n.1
Remenſe ab Eugenio III. an.1148.c.1.n.6. & ſeqq & c 4 n.1
Stampenſe à Ludouico Galliæ Rege. an.1147. c.8.n 1
Treuirenſe ab Eugenio III. an.1148.c.5. n.4
Turonenſe ab Alexandro III. an.1163.c.2. n.1
Vide *Acta in Concilijs*.
Conditio humana qualis? an.1151. cap.2. n.8
Conditiones pro reformanda pace inter regnum & ſacerdotium præſcriptæ. an.1162.c.1.n.6. & an.1170.c.1.n.2
Confeſſio ſacramentalis audienda ſine mora. an. 1148.c.14.n 11
Qui mos audiendi antiquitus confeſſiones. an.1147.c.16.n.6
Confeſſio Gallicanæ Eccleſiæ non habenda pro ſymbolo ab Eugenio declaratur. an.1148. c.3.n.5
Confinium villa Bernardi prodigia miratur. an. 1147.c.8.n.9
Confluentia ciuitas eiuſdem Bernardi mirabilibus fulget. c.2.n.3
Congregatio Sauigniacenſis, vide *Sauigniacum*.
Conimbricenſis Epiſcopus inſtitutionem militiæ Auiſienſis confirmat. an.1162. cap.2. n.7
Conradus de Arſti Aldersſpachij Monaſterium ſuo nobilitat ſepulchro. an.1146. cap.12. n.2
Conradus Auguſtodunenſis Epiſcopus litteris Imperatoris Friderici ſubſcribit. an.1158. c.5 n.3
Conradus Cardinalis Epiſcopus Sabinenſis, Eugenij priuilegio ſubſcribit. an.1153.c.2. n.9
In Anaſtaſium IV. eligitur. c.5 n.8
Vide *Anaſtaſius IV*.
Conradus Curienſis Epiſcopus, S. Aldegoto ſuccedit. an.1156 c.6.n.7
Confirmationem priuilegiorum ab Imperatore Friderico ſuæ Eccleſiæ impetrat. ibid.
Conradus Cæſarienſis Abbas VValrico ſuccedit. an.1155.c.5.n.8
Quandiu vitam cum præfectura continuauerit? ibid.
Conradus, Doberani primus Abbas à Bennone Epiſcopo Magnopolenſi conſtituitur. an. 1170.c.8.n.3
Conradus Colonienſis Canonicus à Bernardo Patre conuertitur. ann.1147. cap. 3. num.3
Conradus Imperator Lucij Papæ litteras ſuſcipit. an.1145.c.1.n.2

Contra

Contra Romanos In Eugenium rebelles à Bernardo ſolicitatur. an.1146.c.3.n.10.&11
Item pro Hieroſolymitana expeditione. c.8 n.4
Spiræ generalem conuentum celebrat.c.10. n.1
Ibidem coronatur. ibid.
Cruce inſignitur. n.3
Pacem reformat inter Principes. ibid.
Bernardum P. à comprimenti turba educit liberum. n.5
Vniuerſalem Conuentum Baioariæ cogit. an. 1147.c.4. n.1
Ad Orientem contra Saracenos proficiſcitur. c.11.n.10
Partem exercitus in Hiſpaniam tranſmittit. n.11
Infauſtè bellum aggreſſus in Germaniam redit. an.1149.c.1.n.1.& c.2.n.1
Legatos Eugenij III.ſuſcipit. c.2.n.2
Eiuſdem litteras gratulatorias, conſolatoriaſque. n.3.& 4
Fridericum ſucceſſorem accipit in Imperio. an.1152.c.1.n.3
Conradus Redagheshauſenſis Abbas, ab Henrico Leone Duce ſchiſmatico Epiſcopus Lubecæ conſtituitur. an.1163.c.2.n.4
Doctrina micat, atque virtutibus. ibid.
Baculum paſtoralem accipere recuſat. n.5
Ab Hartunico Archipræſule Bremenſi gratanter ſuſcipitur.. an.1164.c.6.n.4
Magni ab eodem æſtimatur. ibid.
Defectionem ab Henrico, Paſchalique meditatur. n.4.& 5
Ipſius conſtantia, & magnanimitas. n.6
Ad Magdeburgenſem Archiepiſcopum confugit. n.7
In Galliam proficiſcitur. ann.1165. c.2.n.1
Eccleſiæ reconciliatur. n.2
Detruſus à ſede in Claravalle degit. ibid.
Imperatoris interuentu Ducis gratiæ, ac ſedi reſtituitur. an.1169.c.5.n.5
Henricum Ducem in Terram ſanctam comitatur. n.6
Apud Tyrum morte conſummatur. ibid.
Sepulchro ibidem honorificè excipitur. ibid.
Henrico, Abbati de Brunſvvico ſedem relinquit. ibid.
Conradus iunior frater Conradi Imperatoris vterinus. an.1148.c.14.n.1
Ex S.Crucis Abbate Patauienſis Epiſcopus eligitur. ibid.
Valde commendatur. ibid.
Eugenij litteris obiurgatur. an.1152.c.1. n.9. 10.& 11
Pacem inter Duces, Henricum Auſtriæ, & Henricum Saxoniæ firmat.ann.1156.c.6. n.1
Alexandri III. partes tuetur. ann.1160. c.1. n.4
Exilio mulctatur ab Imperatore. ibid.
Quibus natus parentibus. an.1164 c.6.n.10
Saliſburgi ſedem aſcendit. ibid.
Eius pro tuenda Eccleſia conſtantia. n.11
Fridericum Imperatorem reprehendit. n.16
Multos pro Eccleſia labores patitur. an.1168. c.8.n.6
Fœliciter in Domino obdormit. n.6.& 7
Eiuſdem laudes. ibid.
Conradus, Romani Imperatoris filius ab Alphonſo, Caſtellæ Rege, in militem armatur an.1166.c.5.n.9
Berengariam, Regis einſdem filiam, ducit vxorem. ibid.
Conſtantia Abbatiſſa quinta de Cañas. an.1169. c.6.n.10
Vrracæ ſuffecta, atque & ipſa Mariæ clauum reliquiſſe memoratur. ibid.
Conſtantia Regina Francorum, atque Imperatoris Alphonſi filia. an.1155.c.5.n.10
Cum parente, fratribuſque Moterolæ indulget priuilegium. ibid.
Conſtantia vrbs Bernardi miraculis fulget.an. 1146.c.9.n.1
Conſtantia virtus, in Anſelmo Epiſcopo Bellicenſi valde emicuit. an.1162.c.5.n.9.& 10
In Conrado Patauienſi. an.1164.c.6.n.11
In Conrado Lubecenſi. c.6.n.6
In Petro Tarantaſienſi. an.1161.c.5.n.9.& 10
In S.Thoma Cantuarieñſi.an.1164.c.2.& ſeqq. annis capituliſque.
Conſtantinus olim Abbas Triumfontium, & Bernardi diſcipulus. an.1145.c.7.n.11
Iam Abbas primus Aurçævallis ad Dominum migrat. ibid.
Eius elogia. ibid.
Conſtantinus Claræuallis conuerſus à duplici morte per B.Bernardum liberatur. ann.1171. c.5.n4
Inter viros Ciſtercij illuſtres memoratur. n.8
Diſtinctus ab alio, de quo Cæſarius. ibid.
Conſtantinus Imperator illuſtre exemplum in Epiſcopum venerationem proponit. an.1167. c.3.n.15
Eiuſdem glorioſum ſatis encomium. ibid.
Conſtitutiones Alcantarenſes.an.1156.c.2. n.4.& 11
Calatrauenſes. an.1158.c.2.n.7.& 8
Ciſtercienſes, vide *Charta Charitatis*.
Auiſienſes. an.1162.c.2.n.2.& ſeqq.
Militiæ S.Michaëlis del Ala. an.1167.c.8.n.7
Henrici Angliæ Regis aduersùs Eccleſiam.an. 1164.c.9.n.2
Conſuetudo, vide *Mos*.
Conſuetudines per Angliæ Regem à B.Thoma petitæ. c.1.n.6.& 7
Remiſſæ ab eodem Henrico Anglo coram Alexandri Legatis. an 1172.c.1.n.7 & 11
Conuerſus quidam inobediens per Dæmones punitur. an.1168. c.6.n.2.& 3
Conuerſus quidam Bellibeci infirmatur ad mortem.an.1148.c.15.n.2
Sumere Euchariſtiam recuſat. ibid.
Dæmonum cateruam prope ſe videt. ibid.
Fratrum oratione ab eiſdem liberatur. ibid.
Conuerſus Claræuallis bubulcus magnæ ſimplicitatis vir. an.1150.c.6 n.9
Chriſtum ſecum operari meretur. ibid.
Fœliciter conſummatur. ibid.
Magnis à Bernardo effertur laudibus. ibid.
Alius Claræuallenſis Bernardum glorioſum ſpectat. an.1153.c.13.n.1
Alius eundem, & B.Malachiam videt. n.2
Alius Claræuallis ad Dominum migrat. an. 1162.c.4.n.2
Glorioſa de ipſo, & S.Raynaldo ſubſequitur viſio. ibid.
Alius eiuſdem domus diuinitus illuſtratur.an. 1171.c.5.n.1

Fœliciter in Chriſto obdormit. n.2
Alius Claræuallis moribundus Angelos circ-ſtantes ſpectat. c.5 n.3
Pulſari Tabulam iubens euolat io cœlum. ibid.
Alius eiuſdem domus ob leuem culpam à Domino punitur. c.5.n.6
Piè requieſcit, ibid,
Conuerſus Grandiſyluenſis ad Dominum migrat. an.1147.c.18.n.12
Nil præter verba AVE MARIA diſcere potuiſſe fertur. ibid.
Lilium illis ſcriptum verbis ex ore ipſius iam ſepulti prodiit. ibid.
Conuerſus alius ex Hiſpania Claramvallem adit. an.1165. c.2.n.5
Eiuſdem domus gloriam miratur. n.6
Ibidem conſummari à Domino petit. ibid,
Viribus corporis deſtitutos io Domino quieſcit. ibid.
Eius ſepulchrum. ibid.
Conuerſus quidam Igniacenſis domum de Brena caſu combuſſit. an.1150.c.3.n.8.& 9
Hinc diſſidium inter noſtros, & Præmonſtratenſes. ibid.
Alius Obacinenſis, B.Stephanum glorioſum videt. an.1159.c.3.n.1
Ab eodem mœſtus de eius tranſitu lætificatur. ibid.
Alius eundem S.Stephanum pſallentem audit. n.2
Alius infirmus ab ipſo viſitatus impetrat ſalutem. n.4
Conuerſi an ab Ordine releg andi, vel potiùs permittendi. an.1168.c.7.n.8.& 9
Conuerſi Sconaugienſes in Abbatem, Monachoſque rebellant. c.6 n.5 &.6
Intento ſcelere opportunè impediti fruſtrantur. n.7
Abbatis prophetia in eorum Duce morte pauenda impletur. n.8.& 9
Simile quid de Eberbacenſibus narratur. c.7. n.7
Corbolium, vide *Cambolium*.
Corduba Hiſpaniæ ciuitas quo anno à Mauris erepta. an.1169.c.6.n.10
Cornelius Papa in Calixti cœmeterio ſepultus iacet. n.1171.c.9.n.2
SS.Petri, & Pauli corpora è Catacumbis leuaſſe noctu traditur. n.5
Coronati Abbatia, de qua 1.tom. Caſale Gualis domum incertæ diœceſis profert. an.1169.c 7. n.1
Aquam frigidam in Epiſcopatu Cumanenſi. an.1167.c.9.n.1
Corpora Sanctorum Claræuallis ad nouam Eccleſiam transferuntur. an.1148.e.12 n.1
Corpora duo ſociarum B. Vrſulæ nobilitant Morimundum. an.1163. c.4.n.8
Corpus B.Eugenij Toletani Præſulis ad Pariſios in templo S. Dionyſij iacebat. an.1148.e.1. n.5
A Raymundo Hiſpaniarum Primate inuentum in Hiſpaniam transfertur, remiſſiuè. ibid.
Cremonenſes aduerſus B. Thomam ab Henrico ſolicitantur. an.1169.e.1.n.2.
Creſconius Abbas de Cabannas viſitationi Cœnobium Luſitaniæ ſubſcribit. ann.1169.c.1. n.2
Criſta Abbatia de qua 1. tom. Fullienſem domum in diœceſi Toloſana profert. an.1169. c.7.n.3
Crudelitas Hugonis Subdiaconi io ſanctum Thomam Cantuarienſem. an.1170.c.4.n.6
Iudæorum io VVillelmum puerum. an.1146. c.7.n.1
Lametæ Sarracenorum Regis in filiam. ann. 1170.c.8.n.5
Moguntinenſium in ſuum Archiepiſcopum. an.1160.c.2.n.8.9.10.& 11
Romanorum in S.Sabæ Monachos. an.1146. c.3.n.2
Crux dominica periculo expoſita. c.4.n.1.& 4
Pars eiuſdem ab Amalrico Rege appenſa collo portatur. an.1173.e.6.n.5
Signum victoriæ de Sarracenis à Bernardo Patre producitur. ibid.
Claramvallem à Victore tranſmiſſa, domum nobilitat. n.8.& 9
Pars alia ſanctas cruces. an.1157.c.5.n.5
Crux pro bello ſacro à Ludouico, & Aleonora, Galliæ Regibus ſuſcipitur. an.1145.c.4.n.9. & 1146.c.5.n.7
Ab aliis item viris illuſtribus. ibid.
Cruce ſignati, vide *Exercitus Orientalis*.
S.Crucis Auſtriæ Abbatia, de qua 1.tom. Lubæ Monaſterium in Bohemia producit. an.1163. c.6.n.9
S.Crucis Conimbricenſis Cœnobium Canonicorum Regularium an.1162. c.2. n.14
Primus Prior S. Theutonius, amicus Patris Bernardi. ibid.
Baculum Bernardi, Theutonio dono miſſum, conſeruat domus. ibid.
Frequens eiuſdem Commercium cum Claravalle. ibid.
SS.Crucium Monaſterium Ilerdenſis, vel Barchinonenſis diœceſis, erigitur. ann.1152.e.6. n.2
Fundator Guilelmus de Moncada. ibid.
Monachis, inter quos Guillelmus Monſpeſſulanus, ex Grandiſylua accitis. n.4
Primus Abbas alius Guillelmus. n.5
Situs Cœnobij. n.4
Transfertur domus in Anchoſam. n.5
De eius territorio Barchino, & Ilerda contendunt. n.7
Memorantur SS. Cruces in litteris Honorij Papæ III. ibid.
Illuſtres S Bernardi Caluonij monachatu, atque præfecturis. ibid.
Ex Anchoſa, in locum, quo iacet, transfertur. an.1157.c.5.n.8
Templum ornant Regum Aragoniæ mauſolea, Petri, Iacobique. n.4
Reginæ Blanchæ, Principum, illuſtrium, Magnatumque. ibid.
Sanctis viris nobilitatur. ibid.
Sacris item Sanctorum exuuiis miraculis coruſcis. ibid.
Vallem dignam io Valentia profert, remiſſiuè. ibid.
Sanctam Mariam de Alto Fonte io Sicilia. n.6
Sacram Militiam de Monteſa. ibid.
Varia Abbatum ipſius priuilegia, prærogatiuæque. ibid.
Guillelmum, Raymundum Moncadam ſepulchro ſuſcipit. an.1170.c.7.n.10

Crucium

Cruſium Abbatia alia nobis ignota erigitur. an. 1164.c.10.n.3
Crucifixus, vide *Chriſtus*.
Cumba Abbatia Laodeſij filia conſtruitur. ann. 1150.c.11.n.4
Cumbermare Abbatia Couentrenſis diœceſis, filia Saalgniaci. an 1148.c.7.n.10
Cum Matre Claræualli traditur. n.2
Quo anno nata? c.15.n.7
Fundator Guillelmus de Malbedeng. ibid.
Iacet in Caſtriæ comitatu. ibid.
Combermera aliàs nuncupata. ibid.
Pultunam, aliàs Bulgondam in Anglia generat. an.1139.c.7.n.1
Cunegundis Imperatrix Virgo vſque ad mortem cum coniuge permanſiſſe fertur. an.1153.c.5. n.6
Virginitate comprobata cœleſti oraculo. ibid.
Cupiditas Dauidis Abbatis Claromariſci diuinitus punita. an 1171.c.7.n.9
Cuprum Abbatia diœceſis Sant-Andieanæ in Scotia ſurgit. an.1164.c.10.n.2
Meilroſiæ filia. ibid.
Fundator ſanctus Macolmus IV. Scotiæ Rex n.2
Curatium Abbatia in Calabria ſtruitur. an.1162. c.7.n 5
Fundator Rogerius Marturanenſis Epiſcopus. n.5.& 6
Plurium Pontificum indultis munitur. n.6
Sub Apoſtolicæ Sedis ſuſcipitur protectione. n.7
Domus antiquitas, grauitaſque. n.6.& 7
Iacet in Marturanenſi diœceſi. n.7
Filia Foſſæ Nouæ. ibid. & n.8
Nutitiæ aliæ eiuſdem domus. n.9
Haud paucis exemptionibus à Marturanenſi Præſule indulgetur. ann.1170.c.7. num.1. & ſeqq.
Cuſtodia Dei, ſiue Gratia Dei, Abbatia diœceſis Cantuarienſis, ab Obacina gignitur. an. 1150.c.11.n.1
Cyprianus Hucrguenſis Monachus Nouolium. an.1164.c.10.n.4
Muſa, & Phœnix Hiſpaniæ cognominatur. ibid.
Cyſſorienſis Eccleſia ſub Gerardi Tornacenſis patrocinio ſuſcipitur. n.1149.c.7.n.8

D

DÆmon, & Dæmones. Frater quidam Claræuallenſis valde perturbatur à Dæmone. an.1145.c.8.n.11
Eudoni hæretico cibum ſubminiſtrant dæmones. an.1148.c.1.n.3
Dæmonum turba Monachorum oratione fugatur. c.15.n.2
Capillorum Bernardi, dentiſque virtute, dæmoniacus liberatur. ann.1152. c.3.n 8.& 9
Sola ipſius Patris Inuocatione à quadam Italiæ Matrona dæmon expellitur.ann.1153. c.8.n.13
Dæmonis apparitio eidem Sancto, & colloquium cum eo, vt apocryphum reiiciunt. c.12.n.23
Lucta dæmonis cum VValleno, & Sancti victoria. an.1154.c.4.n.6
Corporaliter ab Oſtno milite Dæmones ſpectantur. c.6.n.6
Varia eidem tormenta infligunt. ibid. & ſeqq.
Ad pontem tranſitu difficilem eundem ducunt. ibid.
Ad ipſius reuertentis aſpectum fugantur.n.10
Dæmon in ſimiæ figura apparet Gaufrido de Meludano. an.1155.c.1.n.91
Laurentio Claræuallis conuerſo. an.1156. c.3. n.8
Guntelino Nouitio. an.1160.c.4.n.1
Quem malè percutit. ibid.
Monachis in choro dormitantibus Dæmones videntur illudere. an.1164.c.10.n.13
Bernardo Monacho Grandiſyluæ plures apparent. an.1167.c.6.n.8
Fugientem capere tentat. ibid.
Dæmonum turba conuerſum inobedientem aggreditur. an.1168.c.6.n.2
Per aëra è Monaſterio ipſum extrahentes aſperè tractant. ibid.
Vocantur Dæmones à quodam Toleti Necromantico. an.1172.c.5.n.8
Formas militum, atque fœminarum referentes apparent. ibid.
Vnum ex eius diſcipulis rapientes euaneſcunt. ibid.
Iterum reſtituunt. ibid.
Dalone, ſiue Dalonia Abbatia, de qua 1. tom. Palatij Cœnobium in diœceſi Lemouienſi producit. an.1156.c.6.n.10
Bonum locum in eadem diœceſi. an.1162.c.6. n.7
Dania aduerſùs infideles commouetur.an.1145. c.6.n.2
Slauorum prouinciam inuadunt. ibid.
S.Daniel Abbas III. Camberonenſis. ann.1158. c.16.n.7
Daniel Epiſcopus Pragenſis à Friderico Imperatore Legatus ad Alexandrum III.cum aliis mittitur. an.1159 c.6.n.7
Ad Conuentum Papiæ à Friderico indictum eundem citat. ibid.
Dargon Abbatia à Doberano in Slauonia producitur. an.1172.c.6.n.2
David Abbas Claromariſci Guillelmo ſuccedit. an.1168.c.8.n.1
Ob vitium cupiditatis punitur diuinitus. an. 1171.c.7.n.9
Daniel Comes Religione clarus, & S.VValleni ſanguineus.an.1160.c.4.n.7
Dauid Monachus ſanctus Hemmenrodenſis. an. 1170.c.5.n.2
Monachos exulare compulſos conſolatur. ibid.
Exilij reuocationem ſuis meritis à Deo impetrat. n.3
Fridericum Imperatorem Hemmenrodenſibus propitium, deuotumque. ibid.
Dauid Scotus Rex S.Malachiam gratanter ſuſcipit. an.1148.c.9.n.6
Kinlos illuſtre Monaſterium ædificat.an.1151. c.12.n.8
Hulmum in Cumbria. n.9
Ab VVimondo Epiſcopo moleſtatur.an.1155. c.5.n.4
Sæpiùs ab eodem illuditur. n.6
Quod petebat eidem dare cogitur. ibid.
Decanus Eboracenſis præſtare iuramentum contra Eboracenſem intruſum ab Eugenio compellitur. an.1149.c.5.n.4

Decanus

Decanus Lincolnienſis eadem qua Bernardus die morte conſummauit. ann.1143.c.8.n.5
Suo Epiſcopo apparet. ibid.
Bernardi ſuam, & aliorum ſaluationem pandit, aliorumque condemnationem. ibid.
Decretum à Gratiano Bernardi monitu compilatur. an.1151.c.5.n.6
Vide *Ius*.
Demochares ſcriptor corrigitur. ann.1147.c.6.n.9
Demſterus ſcriptor corrigitur.ann.1151.c.8.n.13. & an.1170.c.7.n.8
Dens Bernardi Dæmonem fugat. an.1152.c.3.n.9
Dermetius Lageniæ Rex Vallem ſalutem, aliàs Valtinglas in Hibernia ædificat. ann.1149.c.16.n.10
Deſiderium Epiſcopus Morinenſis Blandec Virginum Monaſterium erigit. ann.1156.c.6.n.10
Deus, qua ratione in hac vita videri poſſit.ann.1149.c.4 n.11
Diaconus accipere vxorem, concubinamve in Concilio Rhemenſi prohibetur.an.1149. c.4. n.1
Contrarium faciens, quibus pœnis ſubiaceat. ibid.
Didacus Auienſis Epiſcopus donationem Tharaſiæ Luſitanorum Reginæ confirmat. ann.1153.c.16.n.5
Didacus Abbas Carracetenſis ſancto Florentio ſucceſſit. an.1149.c.8.n.13
Quandiu vixerit? ibid.
Didacus Compoſtellanus Archiepiſcopus Imperatoris Alphonſi priuilegio ſubſcribit. ann.1146.c.14 n.3 & 7
Didacus Garſia contra Martinum de Siones Calatranæ Magiſter eligitur. an.1171.c.6.n.11
Martino parens cedit Magiſtratui. ibid.
Didacus Lupi de Haro, cognomento Bonus, filius Lupi Diacij de Haro, & Aldoneiæ coniugis. an 1169.c.6.n.11
Inter viros illuſtres memoratus. ibid.
Didacus Martini de Villa maior Saluadores valde ab hiſtoricis commendatus.an.1167.c.9.n.6
Abbatiam de Beneuiuere Canonicorum Regularium fundaſſe perhibetur. ibid.
Domum eandem nobilitat ſepulchro. ibid.
Diſtinctus à primo Abbate Saltus Noualis. ibid.
Didacus Martini Abbas primus Saltus Noualis. c.9.n.3
Cœnobij loco à Comite Pontio Mineruæ donatur. n.4
Didacus Muñoz de Saldaña Imperatoris Alphonſi donationem confirmat.ann.1151.c.10.n.8
Didacus Sañiz Cœnobium ſancti Iuſti, & Paſtoris de Togis Altis vnà cum aliis fundat. ann.1146.c.14.n.3
Didacus Velaſquius, vir nobilis, prius miles, quàm Fiterienſis Monachus.ann.1158.c.1.n.2
Raymundum Abbatem Toleti comitatur. ibid.
Inſtitutionis militiæ Calatranæ Conſultor exiſtit. ibid.
In arte militari conſpicuus,& cum Rege Sanctio fuiſſe educatus traditur. n.4
Qua occaſione cum ſancto Raymundo Toletum venerit incertum. ibid.
Manſiſſe in Calatraua extincto Abbate creditur. an.1164.c.7.n.2
Didacus Ximenius, Dominus Camerorum, Rutenſe Cœnobium vnà cum fratre fundat. an.1162.c.7.n.1.&2
Dienſis Epiſcopus adeſt Beatæ Ioannis Valentini Epiſcopi dormitioni. ann.1145.c.7.n5. & 6
Dionyſius Rex Luſitaniæ, vaſallos Boucenſis domus, ſubiectos tantum eidem Cœnobio permanere indulget,remiſſiuè. ann.1159. c.7. n.5
Diſcipulus quidam Conuerſo ad Ordinem Magiſtro, idem facere renuit. an.1149.c.4.n.2
Terrefactus viſione Monachum Induit. n.3. & 4
Amplexus Chriſti in cruce pendentis meretur. n.5
Mirabilia ſpectat. n.6
Voces Angelorum audit. n.7
Singularitatem vitat. n.9
Chriſtum Dominum corporeis oculis videt. n.9
Sed & Trinitatem, prout in via videri poteſt. n.10
Sanctè obdormit. n.11
Diſcipulus alius cum pallio Sophiſmatis pleno, ſuo Magiſtro apparet. an.1172.c.3. n.1.& 2
Se ob vanas argumentationes addictum flammis oſtendit illi. ibid.
Vide *Silo Magiſter Pariſienſis*.
Diſcipuli quidam Toleti Necromantiæ ſtudent. c.3.n.8
Vt experiantur, quæ addiſcunt,petunt à Magiſtro. ibid.
Ab ipſo Dæmones vocatos ſpectant. ibid.
Eorum quidam ab illis rapitur. ibid.
Poſtea reſtituitur. ibid.
Diſſidium inter Metenſes, & Henricum de Salinis. an.1147.c.11.n.2
Inter Comites Viennæ,atque Floreſtę.an.1149. c.5.n.1
Inter Carthuſianos.ann.1151.c.2.n.4.& ſeqq.
Inter Caſtelluinos, & Cerbellanios. an.1152. c.6.n.2
Inter Metenſes,& Principes vicinos.an.1153. c.4.n.1
Inter Hadrianum Papam,& VVillemum Siciliæ Regem. an.1153.c.3.n.2
Inter Fridericum Imperatorem, & Eccleſiam, an.1159.c.1.n.1.& ſeqq.& c.6.n.2.& ſeqq. & an.1160.c.1.per totum. & n.5. an.1161. c.1 n.1.& c.4.n.3. & an.1164. c.6.n.2.& 3. & an 1166.c.8.n.3. & 9.& an.1168. c.5. n.8. & an.1170.c.5.per totum.
Inter Henricum Regem Angliæ, & S.Thomæ Cantuarienſem.
Vide *Henricus Rex Angliæ*, *& S. Thomas Cantuarienſis*.
Vide *Lis*,*& Pax*.
Doa, cum coniuge Hamone fundat Mellerium. an.1145.c.10.n.9
Doberanum, ſiue Doberum, Abbatia diœceſis Svverinenſis. an.1170.c.8.n.3
Monachis ex Amelongeſborne vocatis ſurgit. ibid.
Fundator Dux Pribiſlaus. ibid.
Promotor Benno Epiſcopus Magnopolenſis ibid.

Primus

Primus Abbas Conradus. ibid.
Datgon intra propriam Sclauoniæ prouinciam generat. n.1172.c.6.n.2
Doda filia Odeſirij Comitis, atque Petri Raynerij coniux. an.1162.c.6.n.3
Soræ Cœnobium vnà cum marito ædificat. n.4
Dodo Epiſcopus Oſcæ donationem Raymundi Barchinonenſis confirmat.ann.1149.c.11.n.2. & 5
Quo anno ad ſedem promotus? ibid.
Dominus Beaumorit Rufordiæ Monaſterium condit. an.1148.c.16.n.2
Domini de Conington Cœnobium Salterienſe in Comitatu Humtingdonienſi ædificant. an.1147.c.19.n.5
Domini de Ioinvilla multa Bullencuriæ Cœnobio indulgent. an.1159.c.8.n.6
Dominia temporalia cum ſecularibus Eccleſiis adduntur noſtris. an.1171.c.7.n.3
Qua occaſione. ibid.
Vide *Ciſtercienſes*.
S.*Dominicus* de Sora primus Sorenſis Abbas.an.1162.c.6.n.4
Sanctitate, atque miraculis micat. n.5
Situm nomen dedit Cœnobio. ibid.
Multas Eccleſias ædificaſſe fertur. ibid.
Suam Sorenſem proprio nobilitat ſepulchro. ibid.
Vide *Sora*.
Domus S.Andreę Abbatia nobis ignota erigitur. an.1164. c.10.n.3
Domus S Benedicti, vide *S.Benedictus*.
Donatio, vide *Inſtrumentum*.
Donatus à Chriſtiano Eugenij Legato Archiepiſcopus Primus Caſſelienſis creatur. an.1152. c.5.n.2
Donevaldus Duffum, Scotiæ Regem, perfidè iugulat. an.1151.c.12. n.4.& 5
Iuxta Scrobem prope fluuium eundem ſepelit. n.5
Vide *S.Duffus*.
Dorbelium, Abbatia diœceſis Miſnenſis ab VValkenrode producitur. an.1165.c.4. n.2
An eadem cum Bordalio? incertum. ibid.
Doria, vide *Maria de Doria*.
B.*Dranſius* Sueſſonenſis, pugiles in eius templo pernoctantes, reddere inuictos, à Francis creditur. n.1167.c.2.n.7
A B.Thoma Cantuarienſi viſitatur. ibid.
Drago Archiepiſcopus Lugdunenſis, à Guicarco Pontigniaci Abbate, in Archipræſulatu excipitur. an.1165.c.1.n.10
Drudus Forliuienſis Epiſcopus, iuramento, atque conſecrationi Ioannis Placentini aſſiſtit. an.1151.c.7. n.10
Duageni, ſiue Dualuni ciues in Godeſcalcum Attrebatenſem rebellant. an.1148.c.14.n.2
Eugenij litteris coërceri procurantur.an.1152. c.5.n.5
Duaya Reginæ Sanctiæ priuilegio ſubſcribit.an. 1147.c.18.n.3
Dublim Abbatia in Hibernia, tituli S. Mariæ, in Comitiis habet ſuffragium, remiſſiuè. ann. 1146.c.12.n.9
Dublinienſis ſedes in Metropolim à Chriſtiano Legato erigitur. an.1152.c.5.n.2.
Primus Archiepiſcopus Gregorius nomine. ibid.
Duces & Ducissa, vide nomina propria Ducatuum.
S.*Duffus* Scotiæ Rex inter dormiendum à Donevaldo occiditur. an.1151.c.12.n.4.& 5
In Scrobe ab eodem ſepelitur. n.5
Integer, & viuidus ſexennio tranſacto inuentus eſt. n.7
Splendidius ſolito Sol apparet. ibid.
Campus vernat intempeſtiuus floribus. ibid.
Kinlos Cœnobium pretioſo Duffi corpore ditatur. n.4
Dulcis Vallis Abbatia, filia Clarifontis erigitur. an.1168.c.9.n.6
Iacet in diœceſi Lingonenſi. ibid.
Eius fundator Manaſſes, Lingonenſis Decanus. ibid.

E

EBerbachum, de qua 1.tom.Ottemburgum in VVormacienſi diœceſi producit.an.1145. c.10.n.3
Eberbacenſis Abbas, vide *Abbas Eberbacenſis*.
Eberbacenſes Monachi S. Hildegardi ſcribunt. an.1168.c.7.n.6
Scriptum propheticum, vt ſancta eis mittat, poſtulant. ibid.
Quid Virgo reſponderit. n.7
Eberardus ex Canonico Regulari in Kirkeam ad Ciſtercium cum S.VValleno perductus. ann. 1151.c.12.n.9
Meilroſiæ inhabitans S.Abbatis confeſſionem excipit. ibid.
In Cumbriam miſſus primus Abbas Hulmenſis conſtituitur.
S.VValleni vitam ſcripſiſſe perhibetur. ibid.
Eberhardus Bambergenſis Epiſcopus à Friderico Imperatore Legatus ad Eugenium mittitur. an.1152.c.1.n.3
Pacem inter regnum, & ſacerdotium ſtabilite intendit. ibid.
Litteris Friderici ſubſcribit. ann.1158.c.5.n.3
Henrico Cardinali SS. Nerei, & Achillei litteras dirigit. an.1159.c.1.n.6
Eberhardus Saliſburgenſis Archiepiſcopus, concordiæ Ducum Auſtriæ, & Saxoniæ, ſubſcribit. an.1156.c.6.n.1
Fœliciter conſummatus miraculis coruſcat. an.1164.c.6.n.10
In ſua Iuuauienſi Eccleſia ſepulchro excipitur. ibid.
Eboracenſis Archidiaconus pro Henrico vitilium exectionem patitur. an.1145.c.5.n.9
Eboracenſis Decanus Guillelmi electionem caſſam, & irritam pronuntiat. c.5.n.4
Eboracenſes ciues Guillelmo fauent contra Henricum. c.5.n.9
Anathemate tandem percuſſi reſipiſcunt. ibid.
Eboracenſis Eccleſia Guillelmi intruſione non parum detrimentum patitur. c.5.n.9
Eboracenſis milita, vide *Noua militia*.
Ebracum Abbatia, de qua 1.tom. Pomuch ſiue de de Nemopungo Monaſterium in Bohemia profert. c.10.n 5
Alderſpachium In Patauienſi diœceſi.an. 1146.c.12.n.2
Illariam in Hildeshemenſi. ibid.n.5
Vildehuſen, ſeu Villilhuſen in Herbipolenſi. an.1157.c.5.n.9

Ebrar

Ebrardus Abbas Valliſbonæ ſecundus à Guillelmo excipitur. an.1151.c.11.n.6
Ebrardus à Bernardo in Claramvallem ex Germania adducitur. an.1147.c.5.n.8
Clericis Colonienſibus à Bernardo conuerſis, cum aliis nouitiis ſcribit. ibid.
Eorum moram veniendi ad Ordinem reprehendit. ibid.
Secundum librum miraculorum Bernardi eiſdem ſcripſiſſe fertur. an.1153.c.11.n.6
Ebreardus Capellanus, Philippi Archidiaconi VVormacienſis. an.1146.c.9.n.2
Bernardum Patrem Germaniæ comitatur. ibid.
Eccleſia, vide nomina propria Eccleſiarum.
Eccleſiaſtica perſonæ ducere vxorem in Concilio Rhemenſi interdicuntur. an.1148.c.4.n.1
Eccleſiaſtici Prælati, negotia Eccleſiaſtica laicorum iudicio digerere ibidem prohibentur. ibid.
Edanus, à Chriſtiano Legato primus Tuamenſis Metropolita conſtitui. an.1152. c.5.n.2
Edeſſa vrbs à Sarracenis capitur. an.1145.c.4.n.4. & an.1146.c.9.n.11
Edmundus Presbyter, ex imagine Virginis Caſtellionenſis lac fluxiſſe teſtatur. an.1153.c.12. n.8
Effigies Bernardi lapidi impreſſa perſeuerat. an. 1153.c.8.n 6
Vide *Imago*.
Egelbertus Bambergenſis Epiſcopus litteras Canonizationis Henrici Imperatoris ſuſcipit.an. 1150.c.4.n.1
Egles Abbatia in Scotia fundatur à Marchiæ Comitiſſa. n.1154.c.6.n.8
Eiſo Abbas primus Clari Campi,& S.Opinionis vir. an.1165.c.4.n.3
Quandiu vixerit?
An à S.Gerbrando in profectura exceptum? dubitatur. ibid.
Eiſtetenſis domus memoratur in litteris Innocentij Papæ. an.1146.c.12.n.3
Elancium Abbatia in diœceſi Remenſi erigitur. an.1148.c.16.n.3
Quinquennio à Claudio Roberto anteponitur. ibid.
Filia Belliloci Regis. ibid.
Primus Abbas Rogerius. ibid.
Penuria domus. n.4
Monachorum nobilitas, atque virtus. n.5
Panis amarus, furfureuſque. ibid.
Prima dotatio Archiepiſcopi Rhemenſis. ibid.
Eleemoſyna Abbas, vide *Abbates Eleemoſyna*, &c.
Eleonora Caſtellæ Regina, Alphonſi Regis coniux. an.1164.c.10 n.5
Bonæ vallis Monaſterium indulget Munioni primo Abbati. ibid.
Vallem viridem auget loco de Beneuiuas. an. 1169.c.7.n.5
Eleonora Regina Franciæ vnà cum Ludouico coniuge cruce inſignitur. an.1145.c.4.n.9
Ob ſanguinis propinquitatem ab eodem ſeparatur. an.1151.c.2.n.1
An Bernardus ſuper id conſultus? incertum. ibid.& n.2
Aleonoram filiam ex ipſo Ludouico producit. an.1162.c.1.n.4
Aleonora Regum Franciæ filia ab Henrico Cardinali de baptiſmatis fonte leuatur. c.1.n.4
Eleonora Infantiſſa filia Iacobi Regis Aragoniæ. an.1173.c.7.n.9
Innupta fœlici morte conſummata Vallem bonam ſepulchro nobilitat. ibid.
Vide *Leonora*.
D. *Eliſabetha* Maria de Quiñones Monialis inſignis Carricienſis. an.1168.c.9.n.9
Gradefienſibus Monialibus Emeritæ Auguſtæ præficitur, remiſſiuè. ibid.
Ad antiquam domum Gradefienſem eaſdem reducit. ibid.
Deſertum Cœnobium reparat, amplificatque. ibid.
Eluira Infantia Monaſterium da Toldanos in regno Legionenſi ædificat. an.1149.c.8.n.1
Eluira cum matre Berengaria in Vallis bonæ Monaſterio Deo ſacratur. an.1173.c.7.n.9
Abbatiſſa futura eiuſdem domus. ibid.
Emanuel Imperator pro Ludouico Franciæ Rege, eiuſque exercitu à Bernardo ſolicitatur.an. 1149.c.1.n.10
Enarrandus glorioſus Militiæ templi Magiſter. an.1162.c.4.n.11
Potentia, genere, atque virtute illuſtris. ibid.
Ciſtercium in Claravalle amplectitur. ibid.
Eius admiranda pœnitentia. n.12
In ecſtaſim rapitur. ibid.
Dimiſſa ſibi eſſe peccata audit à Chriſto Domino. ibid.
Epiſcopus, Epiſcopi, vide nomina ſuarum Eccleſiarum.
Epiſcopi incedere varietate colorum, aut veſtium fiſſura in Concilio Rhemenſi interdicuntur. an.1148.c.4.n.1
Suſcipere item excommunicatos ab aliis, vide *Eccleſiaſtici Prelati*.
Quot Epiſcopi è Claravalle aſſumpti? an. 1151.c 7.n.9
Epiſcopi Angliæ epiſtolas conſolatorias B. Thomæ Cantuarienſi mittunt. an.1164.c.9.n.11
Ab eodem Sancto deſciſcunt. an.1166.c.1.n.6
Ad Alexandrum III.in fauorem Henrici Regis ſcribunt. an.1171.c.1.n.6
Epiſcopi Cantiæ ad S. Thomam epiſtolas dirigunt. an.1167.c.3.n.1
Pacem eidem hortantur. n.2.& 5
Beneficia Regis erga ipſum proponunt. n.3
Schiſmatis periculum. n.4
Regis ſatisfactionem exaudiri. n.5
Atque ad Pontificem appellationem. n.6
Epiſcopi à B.Thoma excommunicati abſoluuntur. an.1172. c.2.n.6.& 7
Epiſcopus delitiis affluens infirmatur. an.1165. c.5.n.5
Nullis medicamentis curari valet. ibid.
Salutem abſtinentia recuperari legit. ibid.
Spernens delicias Ciſtercium induit. ibid.
Saluti media abſtinentia reſtituitur. ibid.
Epiſtola Abbatis de Valaſcia ad Henricum Angliæ Regem de legatia ſibi commiſſa.an.1171. c.2.n.4.& ſeqq.
Adami Abbatis Ebracenſis ad S.Hildegardum an.1155.c.4.n.6
Adami Monachi ad Caziacenſem Abbatem. an.1149.c.6.n.2
Hadriani ad Fridericum Imperatorem. an. 1157.c.3.n.4.& an.1158.c.3.n.4
Alexandri III. conſolatoria ad S. Thomam

Cantua

Cantuarienſem. an.1163.c.2.n.9.& 10
Ad Angliæ Epiſcopos. n.12
Ad S.Thomam, ſacra celebrare eidem præcipientis. an.1164.c.1.n.8
Ad eundem alia Legatum totius Angliæ ipſum conſtituens. an.1166.c.1.n.6
Ad Ludouicum Galliæ Regem. an.1168.c.1.n.3.& 4
Ad eundem Thomam. n.5
Ad ſuos in Anglia Legatos. an.1168.c.2.n.9.& 10
Ad S.Thomam. an.1169.c.1.n.5.& 6. & c.2.n.11
Ad Eboracenſem, & Dunelmenſem Antiſtites. an.1170.c.1.n.5
Ad Ciſtercij Capitulum ſatis honorifica. c.5.n.7.8.& 9
Ad Ciſtercienſes, quæ in corpore Ioris circumferuntur. an.1171. cap.7. n.5. & ſequentib.
Alexandri ad Bituricenſem,& Niuernienſem Præſules. an.1172.c.2.n.6
Alphonſi Regis Luſitani ad Bernardum. an.1147.c.9.n 4
Amici S. Thomæ Cantuarienſis ad ipſum. an.1169.c.1.n.2.& an.1170.c.1.n.4

Epiſtolæ B. P. Bernardi.

Ad Romanos. an.1145.c.1.n.8
Ad Eugenium Papam. c.2.n.2
Ad Cardinales Eugenij electores. n.9
Ad Rolandum. c.5.n.2
Ad eundem contra Eboracenſem intruſum. n.5.& ſeqq.
Ad Rualenum S.Anaſtaſij Abbatem. c.6.n.1.& 2
Ad Eugenium pro reſtituendo ſibi Rualeno. n.4.6.& 8
Ad Rualenum. n.7
Ad Eugenium pro Petro Venerabili. an.1146.c.1.n.4
Ad eundem pro Cardinali Balduino. cap.2.n.1
Item contra Epiſcopum Aurelianenſem. n.8
Ad Romanos. c.3.n.3.& ſeqq.
Ad Conradum Imperatorem. num.9. 10.& 11
Ad Petrum Mauricium. c.4.n.2.& 3
Ad Eugenium pro expeditione Hieroſolymitana. n.10.& ſeqq.
Pro eadem ad Eccleſias,& Principes. c.5.n.4.5.& 6
Ipſius nomine ad Comites, Baroneſque Britanniæ. n.7
Ad Eugenium. c.6.n.8
Ad Moguntinum Archipræſulem pro Iudæis. c.7.n 5.6.7.& 8
Ad S.Hildegardem. c.8.n.9
Ad Eugenium gratulatoria. an.1147.cap.1.n.4
Ad Abbatem Præmonſtratenſem. n.9
Ad Alphonſum Regem Luſitaniæ. cap.9.n.6
Ad Ildephonſum Comitem S.Ægidij. c.12.n.3.& ſeqq.
Ad Toloſanos pro perſeuerantia in fide gratulatoria. c.14.n.6
Ad Eugenium. an.1148.c.4.n.3
Ad eundem ſuper libris de conſideratione. c.8.n.11
Ad Hibernos conſolatoria. c.11.n.9
Ad Suggerium S.Dynisij Abbatem. an.1149.c.1.n.5.& ſeqq.
Ad Manuelem Imperatorem pro Rege Franco Ludouico. n.9
Ad Petrum Cellenſem pro Monacho Caziaceoſi. c.6 n.5
Ad Petrum Mauricium. n.10
Ad Eugenium pro Aurelianenſi Epiſcopo iam Monacho. c.7.n.5
Ad Sanctiam Reginam ſuper Monaſterio de Toldanos. c.8.n.2
Ad Eugenium. an.1150.c.4.n.4
Ad Henricum Cardinalem. n.11
Ad Petrum Venerabilem. c.5.n.13
Ad Eugenium. c.8.n.1
Ad eundem. an.1151.c.1.n.5
Ad Suggerium conſolatoria. n.8
Ad Eugenium pro pace Carthuſianorum. c.2.n.5
Ad Hugonem Cardinalem. an.1151.c.3.n.3.& ſeqq.
Ad Eugenium. n 8
Ad Hugonem Iterum. c.4.n.9
Ad Eugenium pro Abbatia dirupta à Gigniacenſibus. c.5.n.3
Ad Petrum Mauricium. n.5
Ad Eugenium pro quodam paupere Abbate. c.6.n.4
Ad eundem. n.8
Ad Theobaldum pro VVillelmo. n.7
Ad Theobaldi vxorem. n.10
Ad Eugenium ſuper teſtamento Autiſiodorenſi electo. n.6
Pro eodem ad Lodouicum Galliæ Regem. n.7
Ad Eugenium pro ipſo gratulatoria. n.8
Ad eundem de Nicolai fuga.an.1151.c.8.n.5.& 6
Ad Hugonem Cardinalem. an.1153.cap.2.n.3
Ad Eugenij Legatos pro Archipræſule Moguntino. c.3.n.2
Ad Arnoldum Carnotenſem de ſua ægritudine. c.6.n.5
Epiſtola Burchardi ad Nicolaum gratulatoria. an.1145.cap.9.n.11
Epiſtolæ Cardinalium ad Fridericum Imperatorem. an.1159.c.6.n.2
Epiſtola Eberbacenſium Monachorum ad ſanctum Hildegardem. ann.1168. cap.7.n.6
Epiſtola Eberhardi Rambergenſis Epiſcopi ad Henricum Cardinalem. an.1159. cap.1.n.6
Epiſtolæ Epiſcoporum Angliæ ad Alexandrum P. pro Henrico Anglo. ann.1171. cap.1.n.6
Epiſtolæ Epiſcoporum Cantiæ ad S.Thomam exhortatorium ad pacem. an.1167. cap.3.n.1

Epiſtolæ Eugenij Papæ III.

Ad Ludouicum Regem. ann.1145. cap 4.n.3
Ad Archiepiſcopum Rauennatem. an.1146.c.8.n.6.& an.1148.c.4.n.7

Ad S.Hildegardem. c.5.n.6
Ad Romanum Clerum. c.13.n.2
Ad Archipreſbyterum S.Mariæ. n.3
Ad Hiſpaniæ fideles aduerſùs Sarracenos. ibid.n.10
Ad Conradum Imperatorem conſolatoria. an.1149.c.2.n.3.& 4
Ad Egelbertum Bambergenſem Epiſcopum pro canonizatione Henrici Imperatoris. an.1150.c.4.n.1
Ad Rauennatem Archipræſulem. an.1151. c.7.n.10
Ad Germaniæ Epiſcopos. an.1152.c.1.n.9

Epiſtolæ Friderici Imp.

Ad Eugenium. c.1.n.4.5.& 6
Ad Abbates Ciſtercij glorioſa ſatis. an.1155. c.1.n.5
Ad Rolandum in Pontificem electum, Cardinaleſque. an.1159.c.6.n.8.& 9
Ad omnes Imperiales pro actis in Conuentu Herbipolenſi. an.1166.c.1.n.3
Epiſtola Henrici Cardinalis ad Epiſcopum Bambergenſem pro pace Regni,& Sacerdotij. an.1159.c.1.n.3
Epiſtolæ Henrici Claræuallenſis ad P. Bernardum pro Ioanne Aletenſi. c.5.n.6
Eiuſdem iam electi Belluacenſi. an.1150.c.7. n.6
Epiſtolæ Henrici II. Angliæ Regis ad Colonienſem Archiepiſcopum. an.1166. cap.1. n.2
Ad Rothomagenſem pro reformanda pace. an.1170.c.1.n.7
Ad Exonienſem Epiſcopum pro reſtituendis bonis S.Thomæ coëxulibus. an.1172.c.1. n.10.& 11
Ad Alexandrum III. an.1173.c.3.n.7
Epiſtolæ S. Hildegardis ad Bernardum. an. 1146.c.8.n.8
Ad Eugenium III. an.1148.c.5.n.8
Ad Abbatem Ebraci. an.1155 c.4.n.7
Ad Priſcos Monachos. an.1168. cap.7.n.1. & ſeqq.
Epiſtolæ Honorij P. III. ad Abbatem S. Iuſti, conuentumque. an.1146.c.14.n.10
Ad Abbatem Caſſemarij. n.11
Epiſtola Ioannis Aletenſis Epiſcopi, ad Bernardum, eius implorans auxilium. an.1149. c.5.n.5
Epiſtola Ioannis Caſſemarienſis Abbatis ad Bernardum fructum Hieroſolymitanæ expeditionis referens. an.1150.c.2.n.2
Epiſtola Ioannis Epiſcopi Maclouienſis ad Eugenium. an.1147.c.2.n.5
Epiſtolæ Ioannis Sareſberienſis ad S. Thomam Cantuarienſem conſolatoria. an.1166. c.1.n.6
Ad Bartholomæum Exonienſem. an.1168. c.5.n.8
Ad Exonienſem Archidiaconum. an.1169. c.1.n.7
Epiſtola Ioannis Seifridi Zvvetelenſis.an.1146. c.3.n.2
Epiſtola S.Ioannis Ziritæ ad eius filios.an.1164. c.8.n.2
Epiſtola Legatorum Alexandri III. ad S.Thomam. an.1168.c.3.n.7
Ad Gilbertum Archiepiſcopum Rauennatem. an.1172.c.1.n.2.& ſeqq.
Epiſtola Lombardi ad Alexandrum pro S.Thoma. an.1167.c.5.n.3
Epiſtola Lucij P. ad Conradum Imperatorem. an.1145.c.1.n.2
Epiſtola Ludouici Franciæ Regis ad Alexandrum III. pro ſancto Thoma. an.1171.c.1. n.4
Epiſtolæ Nicolai Arremarenſis ad ſeniores Claræuallis. an.1145.c.9.n.4. & ſeqq.
Ad Theobaldum. n.8
Ad Abbatem Arremarenſem. n.9
Iterum ad ſeniores Claræuallenſes. ibid. n.10
Ad Henricum, & Gerardum de Perona. n.12
Ad Godefridum, Bernardi Notarium.an.1149. c.5.n.8
Ad Henricum, Ludouici Regis fratrem. an. 1150.c.6.n.2.
Ad Petrum Manticinum. c.7.n.5
Ad eundem. c.8.n.3.& ſeqq.
Epiſtola Nicolai Monachi ſancti Albani ad Petrum Cellenſem. an.1171.cap.6.n.6. & ſequentibus.
Epiſtola Nouitiorum Claræuallis ad Colonienſes Clericos. an.1147.c.58.n.8. & ſequentib.
Epiſtolæ Petri Bleſenſis ad Monachos Fontium. an.1163.c.3.n.12
Ad Alexandrum pro S.Thoma. an.1171.c.1. n.10
Ad Panormitanum Archipræſulem. an.1172. c.1.n.5
Ad Radulphum Belluacenſem. an.1173.c.2. n.6
Ad Rodulphum Andegauenſem. cap. 3. num.9
Epiſtolæ Petri Cellenſis ad Aletenſem Epiſcopum. an.1149.c.5.n.9
Ad P.Bernardum. c.6.n.4
Ad Abbatem Bullencutiæ Robertum. cap.9. n.6
Ad Henricum electum Belluacenſem gratulatoria. an.1150 c.7.n.8
Ad Eskillum Lundenſem Archiepiſcopum. an.1152.c.13.n.10
Ad Ioannem Epiſcopum Metenſem.an.1153. c.14.n.2
Ad Henricum Belluacenſem gratulatoria. an. 1159. & 1161.c.5.n.7
Ad Nicolaum Monachum S.Albani.an.1171. c.6.n.2.& ſeqq.
Ad Richardum Archiepiſcopum Cantuarienſem. an.1173.c.2 n.7
Epiſtolæ Petri Mauricij ad Raynaldum Ciſtercij Patrem. an.1145.c.7.n.3
Ad Patrem Bernardum. an.1146.cap.1. n.2
Ad Rodericum Siciliæ Regem. n.3
Ad Eugenium gratulatoria. c.3.n.2
Ad Patrem Bernardum. c.4.n.4.5.& 6
Ad Regem Ludouicum aduerſùs Iudæos. c.7. n.2
Ad Bernardum.an.1147.c.15.n.7. & an.1148. c.6.n.5
Ad Eugenium pro electo Placentino. c.4. n.8
Ad Bernardum pro remittendo ſibi Nicolao. an.1149.c.6.n.8

Ad eundem Nicolaum. ibid.n.9.& 15
Ad Bernardum querula. an.1150. cap.5. n.4
Ad Nicolaum. n.12
Ad Bernardum pro acceptanda ab Henrico electione Belluacenſi. c.7.n.3
Ad Bernardum iterum petens Nicolaum. c.8. n.8.& 9
Ad Eugenium pro pace Carthuſianorum. an.1151.cap.2.n.6. & 7
Ad P.Beroardum c.5.n.5
Ad eundem. c.8.n.2.& ſeqq.
Ad Nicolaum. ibid.
Epiſtola Philippi Bonæ ſpei ad Bernardum. an. 1147.c.1.n.7.& 10
Epiſtola Reginaldi Bathonienſis Præſulis ad Henricum Angliæ Regem. an.1175.cap.2. n.9
Epiſtola Richardi Cantuarienſis Archiepiſcopi ad Alexandrum III. c.2.n.1
Ad Capitulum Ciſtercij. n.5
Epiſtola Sampſonis Remenſis Archiepiſcopi ad Bernardum. an.1155.c.18.n.3
Epiſtola Simonis, Alexandri in Angliam Legati, ad ipſum Pontificem. an.1169.c.2.n.4. & 8
Epiſtola Stephani Præſulis Tornacenſis ad Ioannem Pictauienſem. an.1175. cap.1. n.8
Epiſtolæ Thomæ Cantuarienſis ad Alexandrum III. an.1165.c.2.n.11
Ad eundem.an.1164.c.5.n.10.& an.1167.c.1. n.2
Ad Gilbertum Londonienſem.ibid.n.8.& an. 1167.c.5.n.7
Ad Alexandri Legatos. an.1168.c.2.n.2.5. & 7
Ad Alexandrum aduerſum VVillelmum Papienſem. n.7
Ad eundem. an.1170.c.1.n.8. & ſeqq.& c.2. n.5
Ad Henricum Angliæ Regem. n.8
Epiſtola VViberti Monachi Villarienſis ad ſanctum Hildegardem. an.1172. cap.5. n.4. & 5
Epiſtola VVillelmi Papienſis ad S. Thomam. an.1168.c.1.n.10

Epitaphia.

Alberici Ciſtercij Patris,& aliorum.an.1151. c.1.n.6
Aldoniæ Infantiſſæ Legionis. an.1164.c.10. n.10
Bernardi Patris. an.1153.c.9.n.1.& 2
S.Bonifacij Villarienſis Prioris. an.1170.c.6. n.7
Didaci Martini. an.1167.c.9.n.6.
Ducum Burgundiæ. an.1164.c.10.n.14
Eugenij III. an.1153.c.5.n.4.& 10
Eutychij Martyris. an.1171.c.9.n.6
Gerardi de Grauio. an.1154.c.6.n.2
Godefridi Epiſcopi Lingonenſis. an.1165. c.1.n.4
Gundiſalui Abbatis Azebeyri. an.1170.c.8. n.12
Ideſbaldi Dunarum Abbatis. an.1167.c.7. n.4
S.Ioannis Ziritæ. an.1164.c.8.n.4
B.Malachiæ. an.1148.c.11.n.2
S.Martini Abbatis Vallis Paradiſi. an.1152. c.4.n.7.& 8
Ottonis Friſingenſis. ann.1159.cap.5.n.7. & 8
Petri Alphonſi Regis Luſitaniæ fratris. an. 1165.c.2.n.8
Petri Podienſis Epiſcopi. ann.1154. cap.6. n.5
Petri Mauricij. an.1156 c.6.n.5
Roberti duplicis. an.1154.c.6.n.3
S.Raymundi Calatrauæ Fundatoris. an.1163. c.5.n.2
Raymundi Folch Comitis Cardonæ. an.1153. c.18.n.8
Roderici Gundiſalui. an.1169.c.7.n 8
Sampſonis Remenſis Archiepiſcopi an.1160. c.5.n.10
Tharaſiæ, domus Salcedæ fundatoris. an. 1171.c.7.n.1
Equus S. VValleni non alium præter eundem Sanctum ſeſſorem ſuſtinuit. an.1154.cap.4. n 8
Sancto aſcenſuro genuflectens ſe ſubmittebat. ibid.
Defuncto VValleno expilatus emarcuit. ibid.
Alius duo ſociarum Vrſulæ corpora latentia miraculosè manifeſtat. an.1165.c.4.n 8
Ericus Stenchilus Rex Sueuorum. cap.5.n 4. & 5
Suorum ad fidem conuerſionem exoptat. ibid.
A Bremenſi Pontifice Prædicatores accipit. ibid.
Graues cum eiſdem perſequutiones patitur. n.7
Prouincia ad Chriſtum conuerſa idola concremari facit. n.8
Eriuadum, vide *Herbiadum.*
Ermigius Benegas donationem Taraſiæ Reginæ Luſitanæ confirmat. an.1155.c.16.n.5
Ero Magnus, dictus de Armentariâ. an.1162. c.6.n.8
In multis inſignis. ibid.
Armentariæ domum vnà cùm vxore fundat. ibid.
Præeunte cœleſti oraculo. ibid.
Dominum terræ illius Alphonſo Imperatori tradit. ibid.
Primus Abbas Armentariæ efficitur. ibid.
Hiſtoria de ipſius raptu per tria ſæcula, vt falsò ei adſcripta, & apocrypha, reiicienda videtur. an.1167.c.7.n.9.& 12

Errores in fide.

Gilberti Porretani. an.1147.c.10.n.5.& an. 1148.c.1.per tot.
Ab Eugenio III. in Concilio Remenſi damnantur. c.5.n.2
Errores Henrici Toloſæ dogmatizantis.an.1147. c.12.n.1.& 4
Errores Eudoni hæretici in Remenſi Concilio damnati. an.1148.c.1.n.2.& ſeqq.

Errores hiſtorici.

Auberti Miræi. an.1163.c.5.n.3
Auctoris lectionum S.Martini Vallis Paradiſi. an.1152.c.4.n.4

Auguſtini Barboſæ. an.1169.c.3.n.7
Baronij. an.1146.c.1.n.1. & c.7.n.9. & an. 1148.c.4.n.4. & 5. & an.1151. c.8. n.8. & an.1152. c.1.n.7. & an.1153. c.9.n.1. & an.1153.c.13.n.13. & an.1164.c.9.n.3. & an.1166.cap.1.n.8. & an.1173.cap.4. n.10
Baſæi c.5.n.5
Brironis Luſitani. an.1151.c.6.n.11. & an. an.1175.c.5.n.1
Ciaconij. an.1150.c.4.n.6.10.& 12
Chronologiæ. an.1149.c.11.n.7
Demochares. an.1147.c.6.n.9
Demſteri. an 1151.c.8.n.13. & an.1170.c.7. n.8
Geneſis Eccleſiarum Morimundenſium. an. 1145.c.12.n.3
Guillelmi Neubricenſis. an.1153.cap.14. n.7
Guillelmi de Valadach. an.1147.cap.18. n.12
Henriquez. cap.18.n.12. & cap.19. n.6. & an.1150.c.4.n.7. & an.1151.c.6.n.11. & an.1152.c.6.n.3. & an.1153.c.15.n.5. & an.1158.c.5.n.11. & an.1159.c.6.n.14. & an.1160. c.4.n.9. & an.1161. c.4.n.4. & an.1166.c.4.n.6. & c.5.n.2 & an.1168. c.8.n.7. & an.1171.c.5.n.8. & 11. & an. 1172.c.6.n.2
Iacobi Græci. an.1162.c.7.n.8
Yepij Benedictini. an.1153.c.16.n.9. & an. 1167.9.n.5.& 7
Ioannis Chenu. an.1150.c.7.n.7
Iuliani Archipreſbyteri Toletani. an.1147. c.13.n.11
Libratiorum. c.5.n.12. & an.1148.c.9.n.8. & an.1149.c.5.n.7. & an.1150. c.6. n.3. & 4. an.1155. c.1.n.3. an.1165. cap.5. n.9
Libri Cameræ Apoſtolicæ. an.1167.cap.9. n.2
Marianæ. an.1147.c.13.n.11. & an.1152.c.6. n.3
Meieri. an.1157.c.3.n.14
Molani. an.1163.c.1.n.8
Montalusni. an.1154.c.6.n.11
Pitſei. an.1163.c.1.n.11
Prudentij Sandouallij. an.1167.c.9.n.5
Radij Andradij. an.1163.c.5.n.5. & an.1164. c.7.n.12.& an.1166.c.5.n.9
Recentiorum quorundam. an.1169.cap.2. n.7
Richardi Gibboni. an.1166.c.3.n.2
Roberti Claudij. an.1147.c.18.n.13. & an. 1148.c.6.n.8
Romualdi Salernitani. an.1153.c.13 n.13
Solſonenſis Præſulis. c.18.n.6
Trithemij Abbatis. an.1153.c.11 n.4. & an. 1163.c.3.n.3.& an.1166.c.8.n.8
Vghelli. an.1150.c.4.n.6.& 10
VVionij.an.1148.c.12.n.6.& an.1150.c.4.n.7. & 9.& an.1166.c.5.n.9
Eskillus, Archiepiſcopus Lundenſis à Nicolao, Eugenij Legato inſtituitur.an.1148.c.13. n.6.& 7
Multa pauperibus diſpergit. an.1150.cap.2. n.8
S. Bernardi amicus. an.1151. cap.13. n.1. & 2
Eius infantia. n.2
Damnatio imminens. n.3
Deipara ſibi aduerſa. n.4
Mox propitia. n.5
Per eandem perita Eskillus implere promittit. ibid.& n.6
Viſionis comprobatio, interpretatioque. n.7
Impletio promiſſi. ibid.
Eſron Cœnobium in Roskildenſi diœceſi fundat. n.8
In Lundenſi Granadium, ſeu Hermadium, omnia Ciſtercienſia. n.9
Alia ædificat Ordinum aliorum. n.10
Litteras de his gratulatorias à Petro Cellenſi ſuſcipit. ibid.
Ad Bernardum Patrem peregrinatur.an.1152. c.3.n.1
Aliquandiu in Claravalle moratur. n.2
Monachum induere à Bernardo prohibetur. n.3
Panem à Sancto benedictum, dentem capilloſque illius ſecum defert. n.4
Miracula eiſdem patrata ſtupet. num.5.6.8. & 9
Bernardi ſepulchro viſitando Claramvallem redit. an.1154.c.5.n.1
Hadrianum Papam viſitat. an.1157.cap.3. n.1
Sueciæ Primatum ſuæ Sedi ab eodem obtinet. n.2
In reditu captus, bonis ſpoliatur. n.3
Hadrianum habet propugnatorem. n.3.4. & 4
Liber euadit. n.6
Rurſus ipſius bona patent prædæ. an.1160. c.2.n.1
Abſalonem Roskildenſem, & Germundum Eſronenſem ad VValdemarum Regem Legatos mittit. n.2
Ipſius nepos, Abbatis Eſronis interuentu, liberatur, à ſuſpendio. n.3
Amittit, quam ſtruxerat, ciuitatem. ibid.
Partes Alexandri III. tuetur. n.4
Ad eundem VValdemarum conuertit. ibid.
Eskillus Princeps Sanctus, Eskilli Lundenſis auunculus. an.1150.c.2.n.3
Ex Regio Danorum ſanguine oriundus. n.4
Ad loca ſancta peregrinatur. n.4.& 5
Poſt eorum viſitationem ad Dominum migrat. n.5.& 6
Hieroſolymæ in Eccleſia à ſe ædificata tumulatur. n.8
Eſron Abbatia Roskildenſis diœceſis ſtruitur. an.1151.c.13.n.1
Claræuallis filia. ibid.
Fundator Eskillus Sanctus, Primas Daniæ. ibid.
Viſione præeunte mirabili. ibid.
Quot fœcunda filiabus. ibid.
Soræ Cœnobium in Dania procreat.an.1148. c.16.n.11
Quo anno? incertum. ibid.
Vitæ Scholam in VVibergenſi. an.1158.c.5. n.10
Hildam in Camerinenſi. an.1170. cap.8. n.2
Eſron Abbatia alia diœceſis Pragenſis in Bohemia fundatur. an.1153.c.17.n.7
An eadem cum S.Maria Montis Sion? incertum. ibid.

Enan

Euangelium reuixiſſe prædicatione Bernardi cœleſti oraculo comprobatur. an.1147.c.3. n.7
Eudo hæreticus præſtigiis vſus multos decipit. an.1148.c.1.n.2
Iudicem viuorum, & mortuorum ſe iactat. ibid.
Phantaſtica vtitur gloria. n.3
Dæmonum arte cibos miniſtrat. ibid.
Ab Archiepiſcopo Remenſi comprehenditur. ibid.
Remenſi Concilio ab eodem præſentatur. ibid.
Cauſa eius diſcuſſa carceri addicitur. n.6
Ibidem miſerè conſummatus creditur. ibid.
Ipſius aſſeclæ igni combuſti ſunt. n.7

Eugenius Papa III.

Natione Piſanus, primus è Ciſtercio aſſumptus in Pontificem. an.1145.c.1.n.2.3.& 4
Petrus Bernardus ante infulas vocatus. n.3
Bernardi diſcipulus, & Abbas S. Anaſtaſij in Vrbe. ibid.
Lucij II. ſucceſſor. n.4
Vir induſtrius ſimul ac ſanctus. n.4.& 5
Ornatus ſcientia infuſa, prudentiaque. n.5
In Monaſterio Farfenſi conſecratur. n.6
Sua electione Eccleſiam exhilarat. ibid.
Vrbis Senatores ſibi contrarios fugit noctu. n.6.& 8
Nonnullos item Cardinalium. n.6
Vtriſque viriliter ſe opponit. ibid.
In Montis Cœlij arcem ſe recipit. ibid.
Pro remittendis Vrbi vectigalibus à Romanis vrgetur. ibid.
Suæ fugæ occaſio. ibid.
Cardinalium rebellantes anathemate ferit. n.7
Litteras Bernardi Patris ſuſcipit. c.2.n.2
Arnaldiſtarum furorem euadit. n.3
Viterbium venit. ibid.
Iordanum, ſocioſque excommunicat. ibid.
Per illuſtres viros viſitatur. n.4
Armenorum Legatos excipit. ibid.
Miſſæ ſacrificium coram ipſis celebrat. ibid.
Radius Solis ſuper caput eius emicat. ibid.
Perpenditur viſio. n.8
Legatos Angliæ, Scotiæque ſuſcipit. n.9
Ilerdenſem cum Oſcenſi Eccleſia litigantem condemnat. n.10
Non ſine ſurreptionis nota. ibid.
Quos habet Cancellarios. n.12
Primam Cardinalium creationem Viterbij facit. n.13
Defenſionis Orientalium fidelium ſatagit. c.4.n.1
Ludouici Franciæ Regis ſuper id ipſum Legatos ſuſcipit. n.2
Regi reſcribit. n.3
Ad bellum ſacrum exhortatur. ibid.& ſeqq.
Plenariam peccatorum indulgentiam militibus concedit. n.6.7.& 8
Plura alia priuilegia. ibid.
Vezeliaci colloquio per litteras ſuas præſidat. n.9
Reges Franciæ, Principes alios, & Epiſcopos inſignit Cruce. ibid.
Cum Romanis componit. n.10
A Tiburtibus Romæ reſtituitur. ibid.
Ingenti plebis exultatione Vrbem ingreditur. ibid.
Pro Henrico Eboracenſi à Bernardo ſollicitatur. c.5.n.1.& 2
Iuramento Decani Eboracenſis ſtandum decernit. n.4
Guillelmum reſtituit ſede. n.7
Henricum pallio donat, mittitque Eboracum. ibid.
Præpoſitos Præmonſtratenſium inſtituit Abbates. n.10.& 11
Rualenum in S. Anaſtaſij Abbatem promoueri inſtat. c.6.n.1
Recuſantem præceptis cogit. n.2
Pro eius miſſione à Bernardo ſollicitatur. n.4
Seuerè reſcribit. n.5
Rualeni ſucceſſorem à Sancto poſcit. n.8
Gaufridum Claræuallis Priorem Eccleſiæ præfecit Nannetenſi. n.9
Romæ à Petro Mauricio viſitatur. an.1146.c.1.n.1.& 2
Bernardi pro eodem litteras ſuſcipit. n.4
Multa, excepta Abbatiæ miſſione, Petro concedit. n.6
Pro reformandis Lucenſibus, Piſaniſque diſcordantibus mittit eundem. n.7
Balduinum Cardinalem in Sardiniam... c.2. n.1
Ab ipſo Balduino facta vt confirmet, à Bernardo rogatur. ibid.
Aurelianenſem Epiſcopum diffamatum iudicio ſiſti præcipit. ibid.
Purgationem à Coepiſcopis exequendam eidem iniungit. n.9
Vrbem iterum fugit. c.3.n.2
Qua occaſione? ibid.
Aduerſùs Tyburtinos à Romanis vrgetur. ibid.
Ad illos confugit. ibid.
S. Sabæ Monachos verberatos humaniſſimè ſuſcipit, fouetque. n.2
Pro bello ſacro ſollicitatur à Bernardo. c.4. n.10
Munus prædicationis eidem pro eodem iniungit. c.5.n.1
Cunctis Chriſtiani Orbis nationes contra infideles concitat. c.6.n.1.2.3.& 4
Pro Præmonſtratenſibus litteras expedit. n.5
Bernardi litteras pro Sampſone Archiepiſcopo ſuſcipit. n.8
Sancti precibus obtemperaſſe creditur. n.9
In Franciam proficiſcitur. c.11.n.1
Accuſatoribus Gilberti Porretani reſpondet. n.2
Bononiæ Epiſcopo pro Nonantulanis ſcribit. n.3
A Ludouico Rege ingenti honore excipitur. ibid.
Anſelmum S. Vincentij Abbatem in Epiſcopum Tornacenſem conſecrat. n.4
Cardinales creat. n.5
Brekſpear Anglum Legatum in Sueciam, Noruegiamque tranſmittit. n.6
Locum, & poſſeſſiones Villarienſibus confirmat. c.13.n.7

A Ludouico ſumma veneratione Pariſiis ſuſcipitur. an.1147.c.1.n.1
Canonicos S. Genouefæ in ſe rebelles ſua priuat Eccleſia. n.2
Auguſtinianos ſubſtituit. n.3
Ioannis Maclouienſis litteras pro eiſdem accipit. n.4
Abbatem S. Genouefæ conſtituit Odonem. n.3.
Ei cedenti Garinum ſubrogat. n.5
Inſtitui officiales iuxta Ciſtercij inſtituta præcipit. ibid.
Cardinales ad Galliam, Angliamque Legatos deſtinat. n.6
Præmonſtratenſium Abbatem Pariſios vocat. n.7
Pacem inter ſuos,& noſtros reformare curat. n.8
Genuenſes in Almeriæ Paganos commouet. n.11
Antiſiodori Concilium cogit. c.8.n.5
Electo Placentino confirmationem negat. n.6
Archiepiſcopo Rauennati ſuper hoc ſcribit. ibid.
Pariſienſe Concilium contra Gilberti errores celebrat. c.10.n.3
Gilbertum diſſerentem audit. n.4.& 5
Eius cauſam in Concilium Remis celebrandum reſeruat. n.6
Gilberti librum ſuper Boetium ſibi tradi iubet. n.7
Contra Henricum Toloſæ dogmatizantem Albericum Legatum mittit. n.2
Cluniacum viſitat. c.13.n.7
Gozeuino Bonæ vallenſi amplum indulget priuilegium. n.7.& ſeqq.
Gilberti libros Godeſcalco examinandos committit. an.1148.c.1.n.1
Ab eodem ſuper eiſdem notata ſuſcipit. ibid.
Concilium Rhemis congregat. n.2
Eundem hæreticum condemnatum carceri mancipat. n.6
Diſcipulos contumaces igni tradit. n.7
Henrici Romanorum Regis Legatos ſuſcipit. n.8
Quid ſuper Regia petitionem ſanxerit? incertum. ibid.
Bernardum cum Gilberto diſputantem audit. c.2.n.2
Vtriuſque aſſertiones ſcribi præcipit. n.3
Confeſſionem fidei contra Gilbertum accipit ab Epiſcopis Galliæ. n.8.& c.3.n.1
Gilberti errores damnat. c.3.n.1.& 2
Chartas ſcindit. ibid.
Cardinales in Bernardum,& Eccleſiam Gallicanam conquerentes placare curat. n.3. & 5
Fidei confeſſionem à Bernardo dictatam,non eſſe ſymbolum declarat. n.5
Gilberti errores iterum damnat. n.6
Ipſum ſe retractantem accuſatoribus reconciliat. n.7
Suæ Sedi reſtituit. ibid.
Multa in Concilio Remenſi decernit. c.4. n.1
Templariis militibus habitum concedit. n.5
Ioannis Epiſcopi Placentini electionem confirmat. n.6
Super illa,& in Concilio geſtis Archiepiſcopo Rauennenſi ſcribit. n.7
Petri Venerabilis litteras pro Eccleſia,& Epiſcopo Placentino ſuſcipit. n.8
Secum Bernardo aſſumpto Treueros proficiſcitur. c.5.n.1
Templum S. Mathiæ conſecraſſe creditur. ibid.
Pro ſcriptis Hildegardis, atque reuelationibus Treueris Concilium congregat. n.2
Omnia exacte diſcuſſa approbat. n.4
Super tranſlatione ſui Cœnobij eidem virgini ſcribit. n.7
Reſcriptum ab eadem accipit. n.8
Ingenti ipſam proſequitur affectu. n.9
In Gallis cum Bernardo redit. c.6.n.1
Concurſu populi comprimitur. ibid.
Cum Sancto Claramvallem intrat. num.3. & 4
Rurſus Cluniacum (quamuis ſub dio.) n.5
Angliæ Regem Stephanum excommunicat; & cur? n.6
Ne Euſtachium filium coronet, Theobaldo Cantuarienſi iubet. n.7
Fontaneti Eccleſiam conſecrat. n.8
Ciſtercienſi Synodo aſſiſtit. c.7.n.1
Interuenit,vt Obacina cum filiabus Ciſtercio tradatur. c.8.n.1
Stephanum Obacinæ Abbatem Raynaldo Ciſtercij Patri commendat. n.2
Cœmeterium Ciſtercij ſacrat. n.8
Libros de conſideratione à Bernardo poſcit. n.10
Sancti epiſtolam, eiſdem libris affixam accipit. n.11
Aduerſus Arnaldum ſcribit Clero. c.13.n.1. & 2
Mox Archipreſbyteris. n.3
Nicolaum Cardinalem in Daniam Legatum mittit. n.5
Genuenſes commouet contra Sarracenos. n.10
Litteras Vedaſtinis Monachis proficuas expedit. c.14.n.2
In Latij oppido cum Cardinalibus moratur. an.1149.cap.2.n.1
Conradum Imperatorem è Bello ſacro reducem per nuntios viſitat. n.1
Conſolatoriam eidem mittit epiſtolam. n.3. & 4
Oliuæ Cœnobio bona confirmat. an.1148. c.11.n.8
Sub ſua protectione ſuſcipit eandem domum. ibid.
Philippi, Prioris Carthuſienſis, excuſatorias accipit litteras. an.1150.c.3.n.2
Henricum Imperatorem Sanctis adnumerat. c.4.n.1
Multos Epiſcopos Ferentini ordinat. n.2
Bernardo,& Claræuallenſibus ſuper Cardinalium creatione ſcribit. n.4
Bernardi reſponſum accipit. ibid.
Tertiò Cardinales, inter quos tres ex Claraualle,creat. n.5
Epiſcopatus Cardinales ad ſex redigit. n.8
Priuilegium de non præſtando calumniæ iuramento Ciſtercio indulget. c.6.n.5
Pro Philippo Claræuallis Priore, à Bernardo ſolicitatur. c.7.n.10

Falſatio

Falſationem ſigilli eiuſdem Sancti per Bernardi epiſtolam agnoſcit. c.8.n.1
Regium nomen Alphonſo Luſitano Regi confirmat. c.10.n.7
Monaſterio Perſeniæ bona. n.8
Exemptionem decimarum eidem domui concedit. ibid.
De morte Raynaldi, litteras Bernardi ſuſcipit. an.1151.c.1.n.5
Pro diſſoluendo matrimonio Friderici Sueui legatos in Germaniam deſtinat. c.2.n.3
Super Carthuſianorum diſſidia, Bernardi, atque Petri Mauricij accepit litteras. n.5.6.&7
Librum tertium de conſideratione à Bernardo. n.9
De eodem Sancto propter electum Trium Fontium queritur. c.3.n.2
Bernardi reſponſo ſatisfacit. n.8
Archiepiſcoporum Germaniæ dona accipere detrectat. c.4.n.1
A Bernardo Patre in hoc laudatur. ibid.
Moguntinum ad pleniorem cauſæ cognitionem remittit. n.2
Colonienſi multa indulget. n.3.4.& 5
Quatuor Archiepiſcopalibus ſedibus Hiberniam donat. n.8
Gigniacenſes, & noſtros litigantes componere ſtudet. c.5.n.1
Bernardi litteras in Gigniacenſes. n.3
Alias pro Abbate ſancti Vrbani ſuſcipit. c.6.n.4
Alias pro electione Alexandri in Antiſiodorenſem. c.7.n.6
Alias gratulatorias de eiuſdem electionis confirmatione. n.8
Pro Rauennate Archipræſule fert ſententiam aduersùs Placentinos. c.7.n.10
Eidem Placentiæ Epiſcopum commendat. n.11
Petrum Mauricium gratanter ſuſcipit. c.8.n.4
Ad ſecreta conſilia admittit. n.5
Quàm efficax in ſuo anathemate. n.10
Eccleſiam Caſſemarienſem conſecrat. n.11
Nicolai fugæ per Bernardi litteras certioratur. c.9.n.5
In fauorem Hortæ litteras expedit. n. 6.& 7
Valli bonæ indulget priuilegium. c.11.n.6
Pace cum Romanis inita Vrbem ingreditur. an.1152.c.1.n.1
Mores corripere quorundam monetur à Bernardo. n.2
Friderici Legatos admittit. n.3
Cum eodem pacem firmat. n.4.5.& 6
Germaniæ Epiſcopis ſeuerè ſcribit. n.9.10.& 11
Glorioſis ædificiis Vrbem illuſtrat. n.12
Chartam charitatis Ciſtercio confirmat. c.2.n.2
Eccleſias Cæſaraugustanas Virginis del Pilar, & Cathedralem, regulares inſtituit. n.7
Munificum in Romanum Populum ſe oſtendit. c.5.n.4
Vigilem pro cunctis Chriſtiani Orbis Eccleſiis. n.5
Guilielmum de Moncada à ſacrilega Antiſtitis Tarraconenſis occiſione abſoluit. c.6.n.2
Sanctarum Crucium fundationem, eidem pro pœnitentia iniungit. ibid.
Canonicis Baſilicæ S. Petri priuilegium concedit. an.1153.c.2.n.6
Pro cauſa Henrici Moguntini Legatos in Germaniam mittit. c.3.n.1
Multa ſedi Apoſtolicæ recuperat. c.5.n.1
Ad Dominum migrat. ibid.
Triſtia populi, affectuſque. ibid.
Coram maiori altari S.Petri tumulatur. n.1.& 7
Eius laudes, miraculaque. n.3.vſque ad 10
Epitaphia. n.4.& 10
Athanaſio IV. relinquit ſedem. n 8
Infirmum, viſitantem eius ſepulchrum, ſanat. c.6.n.2
Duos contractos curat. n.2.&3
Aliis ſalutem impetrat. n.5.6.& 7
Clerico eius miraculis detrahenti, citra condignam pœnam. n.9
S.Eugenius Archiepiſcopus Toletos B. Dionyſij prope Pariſios templum ſuo pretioſo corpore nobilitat. an.1148.c.1.n.5.
A Raymundo Toletano Antiſtite inuentus, in Toletum transfertur. ibid.remiſſiuè.
Euſtachius, Stephani Regis Angli filius. an.1145.c.5.n.9
Henrici Eboracenſis edictum violari facit. ibid.
Contra Eugenij mandatum coronatur. an.1148.c.6.n.7
Subita morte punitur. ibid.
S. Eutychius Martyr in S. Sebaſtiani Eccleſia ad Catacumbas ſepultus iacet. an.1171.c.9.n.6
Eius Epitaphium. ibid.
Excommunicatio in Alberonem Patauienſem fertur. an.1160.c.1.n.4
In Arnaldiſtas. an.1145.c.3.n.3
In Auorenſem iudicem. an.1146.c.2.n.1
In Cardinales ſe opponentes Eugenij electioni. an.1145.c.1.n.7
In Conturbatores Anglici regni. an.1173.c.5.n.9
In Eboracenſes. an1145.c.5.n.9
In Epiſcopos Angliæ. an.1167.c.1.n.8.& ſeqq.
In Fridericum Imperatorem. an.1168.c.5.n.8
In Hugonem diſcalciatum. an.1151.c.8.n.8
In Hugonem de ſancto Claro. an.1167.c.1.n.11
In Humbertum Sabaudiæ Comitem. an.1162.c.9.n.10
In Ioannem de Oxenfort. c,1. n.10.
In Iordanem, Petri Leonis filium. an.1145.c.1.n.2
In Ioſcelinum de Bailol. 1168.c.1.n.11
In Ranulphum de Broch. Ibid.
In Richardum de Luci. ibid.
In Rupertum Epiſcopum Patauienſem an.1160.c.1.n.4
In Stephanum Regem Angliæ. ann.1148.c.6.n.6
In Thomam cuiuſdam Bernardi filium. an.1167.c.1.n.11
In VVillelmum Ducem. an.1148.c.4.n.4
Exercitus Orientalis pars in Hiſpaniam appellit. 1147.c.15.n.3
Vlyſipponem à Sarracenis eripit. ibid.
Alphonſo Regi tradit. n.4
Interfectorum fidelium corpora coruſcant miraculo. n.3.&7

F

S. F*Abianus* in Cœmeretio Calixti iacet. an. 1171.c.9.n.2

Faccia, ſiue Facta, aut Faya Abbatia Burdegalenſis diœceſis erigitur.an.1147.c.19.o.8.vulgò la Faye. ibid.

Filia Caduni. ibid.

Memoratur in litteris Innocentij Papæ III. ibid.

An eadem cum Flayrineertum. ibid.

Fœmina, quàm crudeles in Arnoldum Moguntinenſem. an.1160.c.2.n.12

Falera Abbatia, de qua 1.tom. S. Sebaſtiani Eccleſiam ad Catacumbas profert. an.1170.c.8. n.2

Fames Galliam valde premit. an.1146.c.5.n.11

Eccleſiarum in pauperes munificantia. ibid.

Euentus mirabilis. ibid.

In tractu Lemouicenſi graſſator. an.1156.c 5. per tot.

In Anglia vrget Fontanenſes. an.1163.c.3. n.12

S.Famianus,vide *B.Quardus*.

Familia Gitorum, & Paclechorum vnde oriondæ. an.1169.c.7.n.8

Vide nomina propria aliarum familiarum.

Farſenſe Monaſterium ab Eugenio III. viſitatur. an.1145.c.1.n.6

Conſecrationem in Pontificem in eo ſuſcipit Eugenius. ibid.

Faſtradus, Camberonenſis Abbas primus ex Claravalle tranſmiſſus,conſtituitur. an.1148. c.16.n.6

Vnde oriondus? n.7

B.Roberti, Claræuallis Abbatis, ſucceſſor eligitur. ao.1157.c.1.n.1

Electionem detrectat. ibid.

A Virgine ſibi apparente acceptare munus præcipitur. n.6

Virtutibus, atque meritis claret. n.7.8. 9.10. & 11

Girardum de Burgundia, Camberonæ ſedem relinquit n.12

Ad Fridericum, Mediolanenſibus infenſum, pro pace reformanda mittitur.an.1159.c.6. n.5

Super Concilio, ad declarandum verum Pontificem celebrando, ab Imperatore conſulitur. ibid.& n 6

In eo conſenſiſſe cum Lamberto creditur. ibid.

Pro ſedando ſchiſmate multum laborat.an. 1160 c.1 n.14

Henricum iuuenem Alcæcombæ Abbatem conſtituit. c.5.n.9

B.Lamberto Ciſtercij Patri ſufficitur.an.1161. c.4.n.4.& 5

Valde commendatur. n.6

Saluatorem de Monte Amato fundat in diœceſi Cluſienſi. c.6 n.1

Bernardi Patris canonizationem ſolicitat. an. 1163 c.1.n 8

Pretioſa atque à ſancto Petro Toloſano præuiſa, morte conſummatur, n.3 4.& 6

Alexandro Papa, & Ludouico Rege præſentibus. n.6

Aſcendere in cœlos conſpicitur. n.7

Cum Ieſu puero in manibus pingi ſolet. n.8

Eius memoria, ſepulchrumque. n.7.8. & 9

Gilbertum magnum ſucceſſorem habet. n.10

Faſtradus alius, Giraldo Abbati Villarienſi ſubrogatur. an.1146.c.13 n.7

Munus ſibi iniunctum laudabiliter præſtat. an.1154.c2.n.9

A Bernardo Patre viſitatus fertur. ibid.

Præfecturæ cedit. ibid.

Excipitur ab Odelino. ibid.

Fatima virgo Saracena à Goodlſaluo Hermiguez capta. an.1169.c.5.n.8

Genere,ſpecie, & Aſtrologia floret. ibid.

Baptiſmate abluta Orianæ nomen accipit. ibid.

Eidem à Gundiſaluo matrimonio iungitur. ibid.

In breui morte conſommatur. ibid.

S. Fauſta virgo, Pratea Cœnobium ſuis nobilitat exuuiis. an.1145.c.10.n.9

Fayola Cœnobium ſacratum Virginum in Caſtella noſtris accedit. ao.1169.c.6.n.4

Ad locum de Cañas transfertur. o.9

Vide *Cañas*.

Fœlicitas Abbatia ignota conſtituitur. an.1155. c.6.n.2

B.Felix Anachoreta, vide *B. Hugo Valeſius*.

Ferdinandus Aſturicenſis Epiſcopus tranſactionem Abbatum Carraceti, & S.Claudij confirmat. an.1149.c.8.n.12

Ferdinandus Archidiaconus Aſturicenſis eandem tranſactionem confirmat. ibid.

Ferdinandus Abbas ſecundus Monaſterij de Toldanos. c.8.n.1

Eandem domum Claræualli tradit. ibid.

Vide *Toldanos*.

Ferdinandus, filius Alphonſi Imperatoris, viuente Patre regnat in Gallecia.an.1150.c.11. n.11

Multa Superadi Cœnobio confert. an.1151.c. 9.n.11

Pro Moterols priuilegium vnà cum parentibus expedit. an.1155.c.5.n.10

Gomezio Duci Alcantareoſium,multa concedit. an.1156.c.2.n.6

Patri Alphonſo in Legionis Regno ſuccedit. an.1157. c.4.n.10

Etoni Armentariæ Abbati plures facit donationes. an.1162.c.6.n.9

Multis præſidiis Pereyrenſes milites donat. an.1166.c5.n.12.& an.1168.c.8.n.9

Zoritam vſurpatam detinet. aon.1170.c.7. n.11

Per Calatrauenſes ereptam amittit. ibid.

Iuncariæ domum fundat in diœceſi Aurienſi. an.1169.c.7.n.9

Ferdinandus, abnepos Comitis Pontij de Mineroa, Alcantaræ Magiſter. an.1167.c.9.n.8

Saltum noualem ſuo illuſtrat ſepulchro. ibid.

Ferdinandus Ariæ S. Michaëlis de Boueda, Monaſterium, vnà cum parentibus conſtruit.an. 1145.c.10 n.12

Ferdinandus Baſton Sanctiæ Pontij Comitiſſæ confirmat donationem. an.1164.c.10.n.8

Ferdinandus de Caſtro Zoritæ oppido Ferdinando Legionenſi amittit. an.1170.c.7.n.11

Ferdinandus Comes donationem Comitum Vellæ Gutierrez, & Sanctiæ coniugis confirmat. an.1150.c.11.n.12

Ferdinandus Comes Galleciæ donationem Tharaſiæ

raſiæ coniugis confirmat. an.1154.c.16.n.5
Ferdinandus Eſcaza Garſiæ Senonas Calatrauæ Magiſtro ſuccedit. an.1168.c.8.n.9
Vnde oriundus. ibid.
Alphonſo Caſtellæ Regi recuperat Zoritam. an.1170.c.7.n.11
Multis poſſeſſionibus in præmium Toleti donatur. ibid.
Magnam à Mauris reportat victoriam. n.12
Magiſtratui cedens à Martino de Siquea excipitur. n.13
Ferdinandus frater Comitis de Almandic Vellæ Gutiertez donationem confirmat. an.1150.c.14.n.12
Ferdinandus Gutiertez eandem confirmat. ibid.
Item aliam Comitiſſæ Sanctiæ Pontij. an.1164.c.10.n.8
Ferdinandus Infans Aragoniæ Populeti Monachus. an.1155.c.18.n.10
Ferdinandus infans Iacobi Regis Aragoniæ Regis filius ſanctas Cruces ſuo nobilitat ſepulchro. an.1157.c.5.n.4
Ferdinandus Ioannis inſtitutionem Auiſienſis Militiæ confirmat. an.1162.c.2.n.7
Ferdinandus Petriz donationi Alphonſi Regis Luſitaniæ ſubſcribit. an.1147.c.17.n.4
Ferdinandus Pontij donationem Comitiſſæ Sanctiæ Pontij confirmat. an.1164.c.19.n.8
Ferdinandus alter Pontij eandem confirmat. ibid.
Ferdinandus Rex Catholicus Populeti domum illuſtrauit ſepulchro. an.1153.c.18.n.8
Ferdinandus Rodici donationi Comitiſſæ Sanctiæ Pontij ſubſcribit. an.1164.c.10.n.8
Ferdinandus Roderici Monteyro inſtitutionem nouæ militiæ confirmat. ann.1162.c.2.n.7
Fernandus, ſiue Ferrandus, vide *Ferdinandus*.
Ferraria Abbatia in Hiſpania in Vallefontium primum fundata. an.1171.c.8.n.3
Ad locum Saxæ Zaharræ poſt tranſlata. ibid.
Primus Abbas Guillelmus. ibid.
Fundator Alphonſus Caſtellæ Rex. n.4
Poſt quinquennium ad locum Ferrariæ transfertur. n.5
Donatio illius per eundem Regem, & Alienoram coniugem facta. n.6
Alia medietatis de Arteaga, per Dominum Thareſiam, & nepotes. n.8
Iacet Cœnobium in diœceſi Calagurritana. n.9
Illuſtre Angelo Victoria eius Abbate, atque totius Obſeruantiæ Hiſpanæ Generali. ibid.
Ferriz ſenior Oſcenſis, donationem Raymundi Comitis confirmat. an.1149.cap.10.n.2
Fiemburgum oppidum miraculis Bernardi fulget. an.1146.c.9.n.4
Fitero Abbatia de qua tatem ſub Beato Raymundo eius Abbate floret. an.1157.c.4.n.10
Caſtro de Tarrangen à Sanctio, Caſtellæ Rege donatur. ibid.
A Nauarræ Rege ingenti priuilegio. ibid.
Per Alphonſum Imperatorem fundata fertur. an.1158.c.1.n.4
In Calatrauam cum ſuo Abbate Raymundo transfertur. c.2.n.2
Accitis Monachis ex Scala Dei denuò rehabitatur. n.10
Impedimentum tranſlationis in Calatrauam vincitur. n.6
Vide *Raymundus Fiteriensis Abbas.*
Flageleya, Abbatia Angliæ in Sylua Deanenſi fundatur. an.1151.c.12.n.11
Filia Bordeſleyæ. ibid.
Fundator Rogerius Comes Heresfordiæ. ibid.
Flandrenſis Comes iuniori Henrico aduerſus Patrem auxiliatur. an.1173.c.3.n.4
Floranum Abbatia ſurgit in diœceſi Auxitana. an.1151.c.12.n.2
Filia Scalæ Dei. ibid.
An eadem cum alia ab Chronologia tardiùs recenſita incertum. an.1170.c.8.n.4
S.Florentius Abbas Carraceienſis. an.1149.c.8.n.1
Cœnobium de Toldanos ſub ſua viſitatione ſuſcipit ab Infantiſſa Eluira. n.1 & 5
Sancta morte conſummatus à Gualtero excipitur. an.1156.c.4.n.4
Flores intempeſtiuo tempora naſcuntur. an.1152.c.12.n.7
Floreſta Comes à Viennenſi diſſidet. an.1149.c.5.n.2
Pro reconciliatione à Bernardo ſolicitatur. n.1.& 2
Eam dertectans, à Sancto præuidetur vincendus. n.2
Floridus campus Abbatia in diœceſi Traiectenſi à Claro Campo producitur, remiſſiuè. an.1165.c.4.n.3
S.Foillani Eccleſia Præmonſtratenſium ab Abbate Villarij imbannitur. an.1150.c.3.n.9
Omnium ſententia diruta reædificatur ab illis. n.10
Hinc iurgia inter Villarienſes, & S.Foillani Canonicos. ibid.
Fons in Boueria, à Benedictione Bernardi ſacer nuncupatur. an.1146.c.13.n.4
Fons S.Bernardi in Clarofonte, ſalutaris infirmis, potatus creditur. an.1147.c.11.n.9
Fontis Claræuallis deſcriptio. ann.1148. c.12.n.8
Fons è Silice S.Famiani meritis erumpit. an.1150.c.9.n.3
Alius manat vino, petente Bernardo. an.1151.c.5.n.7
Alius ſalutifer ad ſepulchrum ſancti Brunonis Patriarchæ Carthuſianorum ebullit. an.1157.c.4.n.6
Alius S.Thomæ Cantuarienſis dictus, in Parœcia S. Mariæ Magdalenæ Atrebatenſis. an.1164.c.3.n.4
Febricitantibus epotus dat ſalutem. ibid.
Fons Frigidus Abbatia diœceſis Narbonenſis, filia Grandiſyluæ. an.1145.c.10.n.9
Non ante matrem ſuſcepit Ciſtercium. ibid. & an.1147.c.19.n.11
Quo anno Claræualli tradita? incertum. c.19.n.11
Fundatores Principes Narbonenſes. ibid.
Primus Abbas, Bernardus nomine. ibid.
Nobilitatur domus viris doctrina illuſtribus, dignitateque. ibid.
Principum iiſdem Narbonenſium ſepulchris. ibid.
Non ſemel memoratur in Iure. ibid.

Popule

Populetum in Tarraconenſi diœceſi producit. an.1153.c.18 n 4
Fons Mauriniacus Abbatia in diœceſi Bituricenſi fundatur. an.1149.c.9.n.2
Monachis ex Claravalle acceitis. ibid.
Illuſtris Roberto Conneiſo, miraculis glorioſo. ibid.
Memoratur in litteris Hadriani IV. & Innocentij III. ibid.
Fons Viuus Abbatia, de qua 1.tom. ſancti Iuſti Cœnobium in Gallecia procreat. an. 1146. c.14.n.9
Maternum ius in illud Columbæ eius matri reſignat. ibid.
Fons VVillelmi, Abbatia in diœceſi Biſuntinenſi erigitur. an.1147.c.19.n.8
Gondonij filia. ibid.
Fontana, ſeu Fontanis, Abbatia de qua 1.tom. Goborniam in Comitatu Bedfordiæ producit. an.1145. c.10.n.3
Fontana alba Abbatia Turonenſis diœceſis. an. 1148.c 7.n.10
Cum matre Claravalli ſubditur. n.2
Quo anno nata? c.15.n.7
Fontaneti Eccleſia ab Eugenio III. conſecratur. c.6.n.8
Fontanum Caſtrum Bernardi natale in Cœnobium Fulhentinæ congregationis hoc noſtro ſæculo tranſit. an.1153.c.9.n.9
Authores Galliæ Reges. ibid.
Fontium Abbatia in Anglia, de qua 1.tom. Lidam, ſeu Ludam in Noruegia producit. an. 1146 c.12.n 4
Kirieſtal in Eboracenſi diœceſi. an.1147.c.19. n 3
In eodem Epiſcopatu Melſam. an.1150.c.11. n.4
Defectu fructuum penè ad deſolationem peruenit. an.1163.c.3.n.12
Petri Bleſenſis epiſtolam conſolatoriam eius ſuſcipiunt Monachi. ibid.
Forauallis, vel Iota Vallis Abbatia diœceſis Eboracenſis conſtruitur. an.1150.c.11.n.5
Quo anno nata? incertum. ibid.
Bugiondæ filia. ibid.
Forda Abbatia, de qua 1.tom. Benedonam in Anglia profert. an.1172 c.6.n.3
Formundus Monachus è Præmonſtrato in Ciſtercium tranſit. an.1150.c.3.n.1
Præmonſtratenſium querelis de ipſius tranſitu Bernardi ſatisfacit. n.7
Fortitudo, vide *Conſtantia*.
Fortun Lopiz de Soria donationem Regis Caſtellæ Sanctij confirmat. an.1158.c.1.n.5
Fortunatus primus Abbas Bugerii ex Seala Dei tranſmiſſus. an.1172.c.6.n.5
Hiſpaniam accipit ſucceſſorem. n.6
Fortunius Abbas primus Montis Aragonis, cum Abbate Oliuæ celebrat tranſactionem. ann. 1166.c.7.n.3
Fortunius Abbas primus Montis ſalutis in bonis per Optenſem Archidiaconum conceſſis, ab Alphonſo Rege firmatur. an.1169.c.6.n.12
Morte ſublatus excipitur à Raymundo. ibid.
Foſſanoua Abbatia, de qua 1.tom. Stephanum de Boſco in diœceſi Squilacenſi gignit. an.1150. c.11.n.7.& an.1157.c.4.n.9
Marmaſolium in Terracinenſi. ann.1169.c 9. n.2
Frænum miraculorum eſt inſtrumentum. ann 1171.cap.3.num.5
Fratrum Abbatia, vulgò de Frades, in diœceſi Brachatenſi ab Azebeyro producitur. remiſſ. an.1170.c.8.n.19
Frameda, Abbatia Sanctonenſis diœceſis erigitur. an.1151.c.12.n.10
Obacinæ filia. ibid.
Franciſcus, Regis Galliæ eleemoſynarius Nuntius ad Alexandrum III. à Ludouico Rege mittitur. an.1164.c.3.n.8
Cauſam S.Thomæ propugnaturus. ibid.
Franciſcus Accurſius Sarubinam ſepulchro illuſtrat. an.1160.c.6.n.7
Franciſcus Mauroy, vitam P. Bernardi carmine eleganti cecinit. an.1153.c.11.n.10
Franciſcus Viuarius Nucalenſis in Hiſpania Monachus. an.1164.c.10.n.9
Toti Orbi ſuis ſcriptis innoteſcit. ibid.
S.Gærothei caput primus in ſaltu Nouali reperit. an.1167.c.9.n.11
Francfordia ciuitas, illuſtris Bernardi miraculis. an.1146.c.8.n.5
Franco primus Abbas Alneuſis ex Claravalle tranſmiſſus. an.1148.c.14.n.12
Eruditione, & pietate claret. ibid.
Morte conſummatur. an.1154.c.6.n.2
Geraldum de Granio habet ſucceſſorem. ibid.
Franco Preſbyter S. Bernardum è Germania redeuntem comitatur. an.1146.c.9.n.2
Fraus in Hugonis Antiſiodorenſis Præſulis à Bernardo detegitur. an.1151.c.7.n.3.4.& 5
Non obeſt meritis S. Thomæ Cantuarienſis. an.1171.c.3.n.3
Freas Romphinius, Petri Alphonſi, Regis Luſitaniæ fratris, nutritius. an.1163.c.5.n.7
Frico vnus ex tribus Diis, quos Suecia venerabatur. an.1162 c.3.n.2
Quibus præſidere creditur? ibid.& n.3
Suenonibus ad fidem conuerſis, eius idolum concrematur. n 8
Fridericus à Bernardo conuerſus adducitur in Claramvallem. an.1147.c.5.n.7
Fridericus de Bolandia, Spirenſis Epiſcopus, Cœnobium de Veriſtal nobilitat mauſoleo. c.19.n.6
Fridericus Colonienſis Archiepiſcopus, Friderici Imperatoris literas ſubſcribit. an.1158.c.5. n.3
Fridericus Comes de Bitſche, filius Matthæi, & Iudithæ, Lotharingiæ Ducum. an.1163.c.4. n.7
Fridericus Imp. Conradi Imperatoris nepos. an 1146.c.10.n.3
Cruce ſignatur à Bernardo. ibid.
Adeleydem ducit vxorem in VValſaſo. an. 1149 c.2.n.9
Ab eadem ob conſanguinitatem ſeparatur. an. 1151.c.2.n.3
Ad Eugenium Legatos mittit. an.1152.cap.1. n.3
Pacem ſtabilit cum ſacerdotio. n.4.5.& 6
Ab eodem diſſidet. n.8
Qua occaſione? ibid.
Pro accipienda ab Hadriano Imperij corona in Italiam armata manu proficiſcitur. an. 1155.c.1.n.4
Capitulo Generali Ciſtercij ſcribit. n.5
Pleno ore Ciſtercium laudat. n.6
Admitti in fratrem expoſtulat. n.7
Referri item gratias Deo pro ipſo. n.8

Ordinis

Ordinis protectorem perpetuò extiturum promittit. ibid.
Runæ Cœnobium apud Graclum, Scytiæ Metropolim fundat. n.10
Quo anno? incertum. ibid.
Henricum, Auſtriæ Ducem, Othoni Friſingenſi reconciliat. an.1156.c.4.n.11
Legatos Hadriani remittit inauditos an.1157. c.3.n.5
Alios benignè admittit. an.1158.c.3.n.3
Modeſtis Pontificis litteris pacatur. n.7
Nuntios liberaliter dimittit. ibid.
Pro patruo eius Othone literas expedit. c.5. n.2
Ad Hadriano diſſidet. an.1159.c.1.n.1
Qua occaſione. ibid.
Eiuſdem Papæ Legatos pro reformanda pace ſuſcipit. n.9
Mortem Othonis patrui amarè deflet. c.5.n.9
Litteras Cardinalium, Alexandri electorum ſuſcipit. c.6.n.2
Petrum Tarantaſienſem, & duos Ciſtercij Abbates, ad ſe à Mediolanenſibus miſſos, gratanter ſuſcipit. n.5
Pro cogendo Concilio ad declarandum verum Pontificem, eoſdem fraudulenter conſulit. ibid.
Lambertum item Ciſtercij Patrem. ibid.
Duorum conſenſum, aliis renuentibus, impetraſſe creditur. n.6
Alexandrum, eiuſdem electores ad Papienſem conuentum citat. n.8.& 9
Herimanum Brixienſem Epiſcopum, ad ipſum vocat. n.10.& 11
Quæ in eius litteris diſplicuerint Catholicis? n.12
Ab Henrico Cardinali, etiam vocato, reprehenditur. n.13
Victori Antipapæ inobedientes multat exilio. an.1160.c.1.n.3
Conradum Patauienſem inter alios. n.4
A Petro Tarantaſienſi corripitur. n.5
Satis glorioſè pro ipſo reſpondet detrahentibus. n.7
Eundem ſummopere reueretur. n.6.7.& 8
Edictum expedit in Ciſtercienſes. n.9 & 10
Eorum ad Alexandrum aditum impediri curat. c.2.n.5
Alexandri aſſeclas, ab eodem dominij vi curat auertere. an.1161.c.1.n.1
In Ciſtercienſes acrius ſæuit. an.1161.c.4. n.3
Vt proprias relinquant ſedes cogit ipſos. ibid.
Victori defuncto Paſchalem Pſeudopapam ſubrogat. an.1164.c.6.n.2.& 3
In Ciſtercienſes rurſus debacchatur. ibid.
Herbipoli Conciliabulum indicit. an.1166.c. 1.n.3
De Actis in ipſo litteras ad Imperium ſcribit. ibid.& n.9
Exercitu confractus fugam init. an.1167.c.1. n.1
Ab Alexandro anathemate feritur. an.1168.c. 5.n.8
Vincendus exponitur Principibus. ibid.
Amiſſo exercitu ſeruili habitu fugere cogitur. ibid.
Pro ſua cum Eccleſia reconciliatione Ciſtercij Abbatem acceſſit. n.9
Pro eo infirmo Godefridum ſuſcipit. num.10, & 11
Nihil ob eius inconſtantiam aſſequitur. n.11
Paſchali Calixtum III. ſubſtituit. an.1170.c.5. n.1
Romanum Imperium eidem obedire compellit. n.2
In Ciſtercienſes minitans, mox retrocedit. n.3
Ab Abbatibus Ciſtercij, & Claræuallis obedire Eccleſiæ ſuadetur. n.4
Ipſos cum Bambergenſi Præſule ſuper firmanda pace in Vrbem deſtinat. n.4.& 5
Fridericus Dux Sueuorum, litteris Friderici Imperatoris ſubſcribit. an.1158.c.5.n.3
Fridericus Marchio de Luſitz eiſdem ſubſcribit litteris. ibid.
Fridericus, & Henricus Comites. vide *Henricus Comes.*
Friſinga ciuitas conflagrat. an.1159.c.5.n.10
Froila, vir clariſſimus à coniuge ſeparatus, confugit in eremum. an.1146.c.14.n.1.&2
Cœnobium S.Iuſti, vnà cum ſocio Petro Munionide, in Gallecia ædificat. ibid.
Vide *Petrus Munionides.*
Froila Abbas S.Hadriani, ſeruus Dei nominatus. an.1153.c.16.n.11
Eiuſdem domus ædificator creditur. ibid.
Fromundus, à Bernardo conuerſus, in Claramuallemque adductus. an.1147.c.5.n.7
Fromundus Præmonſtratenſis ad Claramuallem tranſit. an.1150.c.3.n.1 & 7
Hinc Præmonſtratenſium in Bernardum querelæ. ibid.
Aduerſus Abbatem Gaufridum ad Rhemenſem Præſulem à Claræuallenſibus mittitur. an 1168.c.5.n.1
Obit in Via. n.2
In ſancti Remigij Monaſterio ſepelitur. ibid.
Frovvinus Abbas primus Salemitanus, S. Bernardum à Germania regredientem comitatur. an.1146.c.9.n.2
Vnde tranſmiſſus. an.1165.c.2.n.7
Fœliciter in Domino obdormit. ibid.
Succeſſorem habet Godefridum. ibid.
Fulcardi Mons, Abbatia Rothomagenſis diœceſis filia Sauigniaci. an.1148.c.7.n.10
Cum matre Claræualli traditur. ibid.
S.Ioanni Euangeliſtæ dicata. c.15.n.5
Memoratur in multis Pontificum litteris. ibid.
Fundatores Comites de Euſy. ibid.
Ipſorum atque nepotum exornatur ſepulcbris. ibid.
Fulco Abbas Cuprenſis, deceſſurus poſt Humbaldum ab S.VValleno prædicitur. ann.1160. c.4.n.5
Fulco Riuarilliæ, Campaniæ Monaſterium ædificat. an.1151.c.12.n.9
Sepulchro in eadem domo donatur. ibid.
Fulienſe Cœnobium Abbatia diœceſis olim Toloſanæ, nunc Riuenſis. an.1169. cap.7. num.3
A Criſta producitur. ibid.
Congregationis Fullientinæ congregationis caput. ibid.
Ciſtercij diſciplinam per commendas labentem ſuffulcit. ibid.
Eius inſtitutor Ioannes Barreria, magnæ opinionis vir. ibid.

Vide *Fontanum Caſtrum.*

Fullina Cœnobium, vide *Sana vallis.*

Funas? vel Gunas, Abbaria Cantuarienſis diœceſis erigitur. an.1150.c.11.n.4

Fundationes Monaſteriorum, vide nomina propria ipſorum.

Faneſtam Abbatia in Anglia Eboracenſis diœceſis. an.1148.c.7.n.10
  Cum matre Saoigniaco traditur Claræualli. n.2
  Illuſtribus fœcunda filiabus. n.10.& 11
  Quo anno nata? c.15.n.4
  Fundator Comes Meritolj. ibid.
  Quartus Abbas Petrus Eboracenſis. ibid.
  Caſtrum Dei in Hibernia producit. an.1170. c.8.n.4

Fuſniacum, Abbatia, de qua 1. tom Bartholomæum Epiſcopum Laudunenſem habitu donat. an.1149.c.3.n.4
  Aduocatia & aliis iuribus ab Ingelramo, Toparcha Cuziacenſi, donatur. an.1168. c.9.n.2

Fuſniacenſis Abbas, vide *Abbas Fuſniacenſis.*

Fuſniacenſes Monachi ſuum quondam Abbatem in errorem circa fidem lapſum ex Claravalle in Fuſniacum deducunt. an.1161.c.5.n.6
  Nullis exhortationibus à ſua auertere cœcitate valent. ibid.

G

G*Alcerandus* caſtrum de Bimbodi in pignus ab Alphonſo, Aragoniæ Rege ſuſcipit. an 1172.c 3.n.11
  A Populetanis redemptum eidem Regi tradit. ibid.
  Caſtro Monachis eiſdem conceſſo, iuri, ſi quod habebat, ſponte cedit. ibid.
  In ipſorum fratrem, beneficij memorum admittitur. ibid.

Galcherus Claræuallenſis, à Petro Cluniacenſi, pro remittendo ſibi Nicolao, interuentor apud Bernardum ſollicitatur. an.1150.cap.8. n.11

Galdricus Monachus poſt eius mortem S.Bernardo apparet. c 6.n.7.& 8

S.Galganus natiuitatem miraculoſam ſortitur. an 1148.p.14 n.4

Galleſij ciuitas Faliſcorum à S.Quardo viſitatur. an.1150.c.9.n.2
  Eiuſdem morte, ſacriſque exuuiis nobilitatur. n.5 6.7.& 8
  Eundem veneratur Patronum. n.11

Gallia, regnum fortiſſimum. an.1145.c.4. n.4
  Graui fame vrgetur. an.1146.c.5.n.51
  Radulphi prædicatione Iudæos plurimos trucidat. c.7.n.3
  A calumniis cuiuſdam Angli per Petrum Cellenſem vindicatur. an.1171.c.6.n.3

Gallicana Eccleſia. Fidei confeſſionem contra Gilberti errores Eugenio præſentat. an.1148. c.2.n.8
  Plures Cardinalium ob id ſibi infenſos experitur. c.3.n 3

Galli in Sarracenos à Bernardo concitantur. an. 1146.c.5.per tot.
  Ab eodem crucem ſuſcipiunt. ibid.
  Eugenium III.ingenti gloria in Lotetiam Pariſiorum deducunt. an.1147.c.1.n.3
  Cum Ludouico Rege in Orientem proficiſcuntur. c.11.n.10
  Poſt leues victorias patiuntur multa, an.1149. c.1.n.1
  In ſeruitutem redactis multis, alij oppreſſi fame decedunt. ibid.
  Quid de VVillelmo, & Oddone Cardinalibus & eorum titulis ſcitè dicunt. an.1168. c.3.n.9
  Vide *Gallia.*

Garſia Ananus Capitularis Carracetenſis, tranſactionem ſui, & Claudienſis Abbatum confirmat. an.1149.c.8.n.12

Garſia, filius Comitum Velæ Gutierrez, & Sanctiæ Pontij. an.1150.c.11.n.12
  Eorum donationem confirmat. ibid.

Garſia Ortiz Comes in Cæſaraugusta, donationem Raymundi Barchinonenſis confirmat. an.1149.c12.n.5

Garſia Rex Nauarræ, Bernardum Abbatem Scalæ Dei, cuidam conſtruendo Monaſterio, donat loco. c.11.n.5
  Oliuæ ſolo, & poſſeſſionibus Bertrandum primum Oliuenſem Abbatem. n.6

Garſia Senonas, ſacræ Militiæ Calatrauæ primus eligitur Magiſter. an.1146.c.7.n.2.& 5
  Excluſo Abbate, Monachiſque. ibid.
  Conſcientiæ ſtimulo agitatus Ciſtercij Capitulum adit. n.3.& 4
  Vt cum ſuis admittatur ipſum exorat. n.4
  Normam vitæ, militibus proportionatam, obtinet. n.5.& ſeqq.
  Ab Alexandro III. in ipſa confirmatur. n.8
  Eborenſes milites ſub ſua ſuſcipit viſitatione. an.1166.c.5.n.9
  Super traditionis modo cum ipſis litigat. n.10
  Morte conſummatus à Ferdinando Eſcaza excipitur. ibid.

Garſia Sirionenſis Archidiaconus Ioannis, Oxomenſis Epiſcopi, donationi ſubſcribit. an. 1168.c.9 n.4

Garinus Abbas S.Genouefæ, Priorem à Ludouico electum ſuſcipit. an.1147 c.1.n.5
  Ob id ab Eugenio III. reprehenditur. ibid.
  Iuxta Ciſtercij ſtatuta officiales eligere præcipitur. ibid.

Garinus, Abbas Pontigniaci, vide *Guarinus.*

Garnerium, ſiue Garneium, Abbatia Marſicanenſis diœceſis erigitur. 1170.c.8.n.4
  Monachis ex Villorio, ſeu Villers, vocatis. ibid.

Gaubertus Abbas Candelij primus in Bonæ Combæ Eccleſia celebrat. an.1166.c.6.n.5

Gaucelinus Archipreſbyter de S. Cyrico, conuentioni inter noſtros, & S. Amantij Monachos aſſiſtit. an.1153.c.3 n.18

Gaufredus, Epiſcopus Sagienſis, dedicat templum ſancti Andreæ de Guffer. an.1148. c.15. n.5
  Quo anno? ibid.
  In eadem domo ſepultus traditur. ibid.

Gaufridus, Henrici II.Regis Angliæ, filius. an. 1173.c.3.n.4
  A fratre Henrico in Galliam traducitur. ibid.

Gaufridus de Amayo cum Patre Bernardo ſimul conuerſus, & Claramvallem, à P.Stephano è Ciſtercio miſſus. an.1150.c.6.n.7
  Abbatias plures fundaſſe traditur. ibid.

In

In Claramvallem, ibidem iuxta Bernardi verbum moriturus reuertitur. ibid.
Ad mortem ægrotat. ibid.
A P. Bernardo aſſiſtitur. ibid.
Præeunte de eius morte reuelatione ſanctè conſummatur. n.8
Inter Ciſtercij Sanctos recenſetur. ibid.

Gaufridus Arturus, Diaconus Cardinalis creatur ab Eugenio. an.1146.c.11.n.5

Gaufridus Abbas S. Andreæ de Valle benigna, ab Alphonſo Caſtellæ Rege indulgetur priuilegio. an.1166.c.7.n.9

Gaufridus Carnotenſis Epiſcopus, ſapientia, atque ſanctitate clarus. an.1147.c.12.n.2
A S. Bernardo contra Henricum hæreticum ſocius aſſumitur. ibid.
Ad Sancti mirabilia Sarlati patrata ſtupet. c.13.n.3

Gaufridus primus Claromariſcenſis Abbas, ad Dominum migrat. an.1148.c.14.n.13
Guillelmum ſucceſſorem accipit. ibid.
Inter Ciſtercij viros ſanctitate illuſtres refertur. ibid.
Eiuſdem vitæ epitome. ibid.

Gaufridus, ex Claræuallis Priore Epiſcopus Lingonenſis, cruce inſignitur. an.1145.c.4.n.9. & an.1147.c.4.n.3
Bernardo Patri cum Ludouico Rege occurrit. c.5.n.2
Eiuſdem Sancti ſecundùm carnem propinquus, & ab infantia amiciſſimus. an.1153. c.11.n.5
In vita Bernardi, ab aliis conſcripta, aliqua adnotauit. ibid.
Dum ſucceſſor Bernardo quæritur, Claræualli præſidet. c.15.n.1
Relicto pedo in ſuam Claramvallem reuertitur. an.1161.c.4.n.9
Fœliciter in Chriſto quieſcit. an.1165.c.2. n.3
Eius ſepulchrum, elogiumque. n.4
Sanctorum Ciſtercienſium numero adſcribitur. n.3

Gaufridus Clericus Andreæ Virdunenſis ſocius. an.1145.c.1.n.7
Claramvallem orandi gratia adit. ibid.
A Domino vocatus Monachum induit. n.7. & 8
Sanctè vſque ad mortem perſeuerat. n.8

Gaufridus de Meleduno, patria Senonenſis, illuſtris genere. an.1155.c.2.n.7
De manu Roberti Abbatis habitum ſuſcipit in Claravalle. ibid.
De tranſitu, & gloria Tiezelini glorioſam habet viſionem. n.8
Aliis à Deo viſitatur. n.9 10. & 11
Saluti per miraculum reſtituitur. n.10
Raynaldi mortem per reuelationem agnoſcit. an.1162 c.4.n.2
Ægrotis præficitur. an.1171.c.5.n.7
Deum exorat, vt ſibi reuelet matris ſuæ defunctæ ſtatum. ibid.
De ſuorum ſalute, ſibi oſtenſa reuelatione, certioratur. ibid.
In Sorenſem Epiſcopum, alia præeunte reuelatione, eligitur. n.8
Quo tempore? ibid.

Gaufridus Monachus Bernardum Patrem Conſtantiæ comitatur. an.1146.c.9.n.2
In Claramvallem cum aliis à Bernardo conuerſis adducitur. an.1147.c.5.n.7
Clericis Colonienſibus ſcribit. n.8
Eorum venienti in Claramvallem moram reprehendit. ibid. & ſeqq.
Diſtinctus à Gaufrido Bernardi vitæ ſcriptore. n.13
Tertiam partem miraculorum eiuſdem Sancti compilauit. ibid. & an.1153.c.11.n.6
An ipſe, qui Concilio Rhemenſi interfuit, & acta eiuſdem ſcripſit? incertum. an.1148. c.2.n.1

Gaufridus Notarius, P. Bernardi litteras Nicolai Artemarenſis pro Aletenſi Epiſcopo ſuſcipit. an.1149.c.5.n.8
Edidit ſermonem de Bernardi laudibus. an. 1153.c.9.n.5
Eiuſdem vitam, vnde Arnoldus deſiit continuauit. c.11.n.5
Vide etiam in eodem anno. c.4.n.8. & c.7 n.6
B. Faſtrado in Claravalle ſuccedit. an.1161. c.4.n.6
A S. Petro Monoculo Igniaci excipitur. n.7
Bernardi canonizationem apud Alexandrum III. ſolicitat. an.1163.c.1.n.2
Sede deponi à Claræuallenſibus procuratur. an.1168.c.5.n.1
Eadem per Capituli generalis ſententiam priuatur. n.4
Ad Alexandrum III. appellans reſtituitur. ibid.
Prima reualidata ſententia, rurſus ſede deiicitur. n.6
Epiſcopatum ſibi oblatum detrectat. ibid.
Apud Principum, & Abbatis Ciſtercij gratiam perſeuerat. ibid.
Ponsium in Claravalle relinquit ſucceſſorem. n.7
Pro Alexandro Ciſtercij Abbate ad Fridericum Imperatorem mittitur. n.10
Ob Imperatoris inconſtantiam, nil circa pacem regni, & ſacerdotij efficit. n.11
Dum Abbas Claræuallis, Armentariam in diœceſi Compoſtellana fundauit. an.1162. c.6.n.7 & 8
In Traiectenſi Clarum Campum. an.1165. c.4.n.3
In Lamecenſi Salcedam. an.1167. cap.10. n.3

Gaufridus Burdegalenſis Antiſtes diſcuſſioni libri Gilberti Pictauienſis adeſt. an.1148.c.2. n.2

Gaufridus de Perona ex Claræuallis Priore in Nannetenſem Epiſcopum eligitur. an.1145. c.6.n.9
Eugenio III. & Bernardo Patre acceptare ſuadentibus, omnino recuſat. ibid.
Fœlici morte conſummatur. an.1146.c.11. n.9
In magna gloria apparet. ibid.
Se condemnandum, ſi acceptaſſet Epiſcopatum, oſtendit. ibid.
Renerum ſucceſſorem habet. n.10

Gaufridus Pulchræ Inſulæ Abbas inſolentiæ conuerſorum obuiare curat. an.1168.c.6.n.5. & ſeqq.
Eorum ducem in Capitulo corripit. n.8
Terribile iudicium, ni reſipiſcat, comminatur eidem. ibid.

Index Rerum.

Vide *Conuerſi Sconaugienſes.*

Gauſridus Ridal, Cantuarienſis Archidiaconus Eccleſiæ Otteſordenſi incubat. an.1170. c.3.n.5

Gaufridus Sauigniacenſis ſecundus Abbas, miraculoſo comitante euentu natus memoratur. an.1148.c.7.n.3

In Keſeriaco Monachum induit. ibid.

S.Vitalis fama ad Sauigniacum ſe tranſtulit. ibid.

S. Mariæ Magdalenæ, & Georgiis reliquiis, multa patrauit miracula. ibid.

Nouemdecim Cœnobia ædificaſſe fertur. ibid.

Gaufridus Villarij Sacriſta, Monachus antea Benedictinus S. Pantaleonis Colonienſis. an. 1170.c 6.n.2

Maioris perfectionis deſiderio Heiſterbachum adiuit. ibid.

Repulſam paſſus, Villarium à Domino præmonitus, profectus eſt. ibid.& n.3

Ibidem admiſſus it de virtute in virtutem. n.3.& 5

Miraculis, vel ab eodem neſciente perpetratis, clareſcit. n.5.& 6

Gebrardus VVirzbegenſis Epiſcopus, litteris Friderici Imperatoris ſubſcribit. an.1158. c.5.n.3

Gedeon Epiſcopus Gracouienſis, Andreouienſe Cœnobium decimis donat. an.1149.c.9. n.8

Gelaſius, à Chriſtiano Legato primus Armacanus Archiepiſcopus creatur. an.1152.c.2. n.2

Gembiacum, Cœnobium diœceſis Leodienſis, Bernardi caſula ditatum. an.1147.c.4. n.6

Gemundi Abbatia, de qua 1. tom. Iuncariam Cæſaraugustanam produeit. an.1152.c.6. n.6

Gonnenſes, vide *Ianuenſes.*

Georgius Dux Siciliæ Græcos ſpoliat. an.1149. c.2.n.5

Eidem Ludouicum Franciæ Regem, eripit. ibid.

S.Georgij reliquiæ, vide *Reliquia.*

Gerardus Diaconus Cardinalis ab Eugenio III. creator. an.1146.67.c.11.n.5

Eiuſdem Papæ priuilegio ſubſcribit. an.1152. c.2.n.5

Gerardus Preſbyter Cardinalis S. Stephani in Celio Monte creatus ab Eugenio. an.1150. c.4.n.5

Eugenij priuilegio ſubſcribit. an.1152.c.2.n.5. & an.1153.c.2.n.9

Gerardus Preſbyter Cardinalis S.Mariæ in Via lata, ſubſcribit Eugenij priuilegio. c.2.n.9

Gerardus Epiſcopus Lemonicenſis, cœmeterium Eccleſiæ nouæ Obacinenſis conſecrat. an. 1156.c.4.n 9

Gerardus Toloſanus Antiſtes. an.1168.c.9. n.2

Gerardus ex Claræuallis Monacho Tornacenſis Epiſcopus eligitur. an.1149.c.7. n.7.

Ab Eugenio ordinatur. an.1150.c.4.n.2

E viuis excedit. an.1166.c.7.n.1

A Gualtero excipitur. ibid.

Gerardus Abbas ſecundus Alnenſis. an.1154. c.6.n.3

Domum vtriſque bonis auget. ibid.

Eius glorioſum encomium. ibid.

Gerardus Eſrunis Abbas. ann.1151.cap.13. n.8

Ab Eskillo ad Regem Daniæ Legatus mittitur. an.1160.c.2.n.2

Eiuſdem nepotem à ſuſpendio liberat. ibid.

Gerardus Abbas S.Ioannis de Tarouca, viſitationi Eccleſiarum Ciſtercienſium ſubſcribit. an. 1162.c.2.n.13.

Gerardus Abbas primus Populetanus ex Fonte Frigido tranſmiſſus. an.1153.c.18.n.5

Sanctitate clarus ad Dominum migrat. an. 1154.c.2.n.11

Grimoaldum habet ſucceſſorem. ibid.

Gerardus Abbas ſecundus Villarienſis. an.1146. c.7.n.7

Cyſſonienſem Eccleſiam ſub eius protectione ſuſcipit. n.8

Inter claros Ciſtercij Pontifices refertur. ibid.

Sanctè conſummatus à Gualtero excipitur. an.1166.c.7.n.1

Gerardus Abbas Villarienſis Vlrico ſuccedit. c.7.n.1

Mira abſtinentia fulget. an.1170 c.6.n.4

Succeſſorem habet Guillelmum poſt eius obitum. ibid.

Gerardus de Burgundia ſecundus Abbas Cambronenſis. an.1157.c.1.n.12

Faſtrado ſuccedit. ibid.

Gerardus Lombardus B. Pontio in Claravalle ſuccedit. an.1172.c.4.n.3

Valde commendatur. n.3.& 4

Propriæ virtutis exemplis docet ſuos. n.5

B. Ioannem dulcis memoriæ Priorem habet. n.6

Vtriuſque Sancti concurrentia comprobatur. n.7

Gerardus Monachus, B.Martino, Abbati Vallis Paradiſi, ſocius datus à Bernardo. an.1152. c.4.n.1

Ægeæ Abbati eiuſdem domus ſucceſſiſſe fertur. ibid.

Gerardus Monachus Bernardum Conſtantiæ comitatur. an.1146.c.9.n.2

A Bernardo conuerſus, & Claramvallem adductus. an.1147.c.5.n.7

Clericis Colonienſibus ſcribit. ibid. & n.8

Eorum moram veniendi ad Claramvallem reprehendit. ibid.& ſeqq.

Concordiæ inter noſtros, & S.Amantij Monachos ſubſcribit. an.1153.c.3.n.12

Gerardus Monachus Bullencuriæ ſanctitate illuſtris. an.1149.n.c.9.n.6

Gerardus Monachus Farfenſis, virtutibus plenus nonagenarius perſeuerat. an.1156.cap.3. n.1

Preſſus infirmitate, ingens operatur miraculum. n.2

Ad vitæ extremum S.Bernardum in Angelico vultu videt. n.3

Ad Dominum migrat. n.3.& 4

Laurentio conuerſo glorioſus apparet. n.4

Prior ſepultura, & eius tranſlatio. n.5

Sanctitas viri mirabilis potius, quàm imitabilis. n.6

Gerardus Monachus Obacinæ reuelationibus ſplendet. an.1148.c.8.n.7

Stephano

Stephano defuncto extra Obacinam, ſuſcipiendo, cum Monachis occurrit. an.1159. c.2.n.11

Miſſa generali celebrata, condigno corpus donat ſepulchro. n.12

Eidem Sancto Abbas ſufficitur. c.3.n.8

Gerardus de Perona ad epiſtolarum collectionem, Nicolaum Arremarenſem hortatur. an.1145.c.n.12. & an.1150.c.7.n.9

Henricum, Ludouici Regis fratrem, Pariſiis comitatur. c.6.n.1.& 2

Gerardus Princeps, filius Theoderici Elſarij. an.1149.c.10.n.7

In Iandia Monaſterio Monachum induit. ibid.

In Præfecturam SS. donationi de Brugis, & Petri de Inſulis, ad profeſſionem promouetur. ibid.

Multa indulget domui Laudenſi. ibid.

Gerardus Nouæ Vallis Abbas in Suecia. an. 1150.c.10.n.1

Illuc à Bernardo, præcedenti miraculo tranſmiſſus. ibid.

A Monacho ſibi ſubdito percutitur. n.2

Parcit & ſupplicat pro pace. ibid.

Habetur magni apud Principes. n.3

Gerardus Sacriſta Claræuallis, magna vitæ puritate pollet. an.1162.c.4.n.9

Sonitu Tabulæ miraculoſo de morte præmonetur. n.10

Sanctè decedit. ibid.

Gerardus alius Claræuallenſis iam carne ſolutus Bernardo apparet. n.1150.c.6. num.7. & 8.

Gerardus vir nobilis Abbatiam Iuncariæ in Aragonia fundat. an.1152.c.6.n.6

Gerbrandus Abbas Clari Campi, celebris ſanctitate. an.1165.c.4.n.3

An Eiſoni immediatè ſucceſſerit? incertum. ibid.

S.Gerlacus miles, coniuge orbatus militiæ cedit. an.1149.c.2.n.8.

Nudis pedibus Romam proficiſcitur. ibid.

Sua peccata coram Pontifice confitetur. ibid.

Sibi iniungi pœnitentiam poſtulat. ibid.

Miniſtrare pauperibus in Hieroſolymæ Xenodochio iubetur. ibid.

Pœnitentia impleta confugit in eremum. ibid.

Annos quatuordecim ſub candida Præmonſtratenſium veſte, ibidem perſeuerat. ibid.

Ad Dominum fœliciter migrat. ibid.

Gerlacus de Dinge, Deiparæ fauores erga Ciſtercium audit. an.1155.c.3.n.6

In Heiſterbacho ad habitum admittitur. ibid.

Geroldus Lubecenſis Epiſcopus moritur. an. 1163.c.2.n.4

Conradum fratrem habet ſucceſſorem. ibid.

Geruaſius Abbas Atroſienſis, Congregationi einſdem nominis dedit initium. an.1148. c.12.n.13

Geruaſius primus Abbas Parcho Ludenſis. an. 1150.c.10.n.9.

Inſignis eruditione, pietateque. ibid.

Ailredo comportatur. ibid.

In Chriſto dormit fœliciter. ibid.

Exceptus à Radulpho Setlone in præfectura creditur. ibid.

Geruaſius Abbas primus Lidæ, ſeu Ludæ, creditur. an.1154.c.5.n.2. & ſeqq.

Cuidam Cœnobio fundando, in Hiberniam Monachos mittit. ibid.

Gilbertum pro Cellerario. ibid.

Gifridus Andeganienſis Comes, Ludouico reconciliatus Regi obit. an.1151.cap.1. n.2

Gigniacenſes Monachi, Abbatiam quandam Ciſtercienſium demoliuntur. c.5.n.1

Apud Petrum Mauricium cum Bernardo conueniunt. n.2

Non acquieſcentes ad Eugenium deferuntur. n.3

Gilbertus Archiepiſcopus Rauennenſis à Legatis Alexandri III. litteras ſuſcipit. an.1172.c.1. n.2

Acta Pontigniaci in cauſa Henrici Regis eiſdem agnoſcit. ibid.

Gilbertus Epiſcopus Londinenſis, ob multiplicem rerum notitiam vniuerſalis nuncupatus. an.1163.c.1.n.12

Bernardi litteras ſuſcipit. ibid.

Gilbertus Foliot Londinenſis Epiſcopus. an. 1164.c.3.n.6

Ab Henrico Anglo aduerſum Thomam Cantuarienſem ad Ludouicum Galliæ Regem Legatus mittitur. ibid.

Irrito legatiæ conatu in Angliam reuertitur. ibid.

Mittitur rurſus ad Alexandrum III. n.9

Coram ipſo ſanctum Thomam accuſat. c.4. n.3

Correctus à Pontifice obmuteſcit. ibid.

Litteras excommunicationis in Epiſcopos ab eodem Thoma ſuſcipit. an.1167.c.1.n.8.9. & 10

Nomine ipſorum ad Pontificem appellantium eidem reſcribit. cap.3.num.1.& ſequentib.

Aliis litteris ſuæ ſuſpenſionis, & anathematis ab eodem Sancto præuenitur. an.1170.c.1. n.6

Pro obtinenda abſolutione Sanctum adire meditatur. c.3.n.7

Suaſu Antiſtitis Eboracenſis detinetur. ibid.

Ab excommunicatione abſoluitur. an.1172. c.1.n.7

Gilbertus Poiretanus Epiſcopus Pictanienſis ſubtilitate inſignis. an.1146. cap.12. n.2

Circa Trinitatis myſterium non bene ſentit. ibid.

Apud Eugenium III. accuſatur. ibid.

Aduersùs Gilbertum ſolicitatur Bernardus Pater. an.1147.c.10.n.1

Gilberti errores. num.5. & an.1148.cap.2. n.9

Pro ſe ab illis Gilbertus excuſando teſtes producit. an.1147.c.10.n.5

Eius cauſa ad Concilium Remenſe transfertur. n.6

Gilberti liber Godeſcalco, Abbati Præmonſtratenſi examinandus traditur. cap. 1. num.1

Notatus in multis fidei contrariis Eugenio præſentatur. ibid.

In Remenſi Concilio à Bernardo Gilbertus conuincitur. c.2.n.3.& 4
Palinodiam recantat. n.4
Propugnatur à diſcipulis Cardinalibus. n.6
Symbolum Fidei à Bernardo dictatum, & Gilberti erroribus oppoſitum. n.7. 8. 9. & 10.
Eugenio oblatum. n.9
Gilberti errores ſemel, & iterum damnati. c.5.n.2
Diaconibus reconciliatus ſedi reſtituitur. n.7
Pertinacia ipſius diſcipulorum. n.8
Gilbertus Abbas Vſicampi, cognomento Magnus ex ſcientiarum plenitudine. an.1163. c.1.n.10.& 11
B Faſtrado, Ciſtercij Patri ſufficitur. n.10
Diſtinctus à Gilbertis aliis. n.12
Miraculis claret. n.13
Normam vitæ, militibus accommodatæ, dat Calatrauenſibus. an.1164.c.7.n.5
S.Thomam Cantuarienſem aduerſus Henricum tuetur. an.1166.c.1.n.5
Sanctè conſummatur. c.5.n..
Alexandrum accipit ſucceſſorem. ibid.
Eius ſcripta. ibid.
Inter ſuæ ætatis Sanctos, peritoſque refertur. n.1
Godefridum à ſede Claræuallis depoſuiſſe creditur. an.1168.c.5.n.4
Gilbertus de Oillandia Abbas Svvinshedenſis. an.1148.cap.7.n.11. & an.1163.cap.3.n.1. & 2.
Alexandrum III.contra Fridericum tuetur.an. 1160.c.1.n.13
Quo tempore Abbas Svvinshedę conſtitutus. an.1163.c.3.n.2
Vnde aſſumptus? incertum. ibid.
In multis Bernardum imitatus fertur. n.2
Virtutibus pollet, litteriſque. ibid.
Diſcipulos ſibi ſimiles educat. n.3
Sancta eorum commendat exercitia. num.4. & 5
Moniales ſanctiſſimas ſub eius habet viſitatione. n.6.7.& 8
Dum ſermones Bernardi in Cantica proſequitur deflet Ailredum. an.1166.cap.4. num.2
Sancti virtutes commendat, atque doctrinam. n.2.3.& 4
In Chriſto fœliciter obdormit. n.8
Eius ſcripta. ibid.
Doctrina, & eximia pietas. ibid.& n.9
Gilbertus Monachus Ludenſis, fundando Cœnobio in Hibernia à Geruaſio inter alios tranſmittitur. an.1154.cap.5.num.2. & ſeqq.
Cellerarius noui Monaſterij conſtituitur. ibid.
Hibernæ linguæ ignarus Oenum militem accipit interpretem. ibid.
Henricum Salterienſem habet diſcipulum. n.3
Electus Abbas in Scotia generaſſe filios illuſtres traditur. ibid.
Quæ ab OEno milite de Purgatorio S.Patritij cognouit, Henrico diſcipulo manifeſtat. n.4
Gilbertus parens ſancti Thomæ Cantuarienſis, Syriam proficiſcitur. ann.1164.cap.5. n.2
A Sarracenis capitur. ibid.
Nobilem Sarracenam in ſui amore exardeſcere agnoſcit. ibid.
Fuga elabitur. ibid.
Ab ipſa quæſitus Londini inuenitur. ibid.
Baptiſmate ablutam ducit vxorem. ibid.
Miras de filij Thomæ euentibus habet reuelationes. n.4
Gilbertus Vaſſet Monaſterium Bucfeſtriæ ædificat. an.1148.c.15.n.8
Gilduinus, vide *Guido de Monterel.*
Giraldus Prædonum Dux, cognomento Intrepidus. an.1166.c.5.n.8
Eboræ ciuitatem Saracenis eripit. ibid.
Alphonſo Regi tradit. ibid.
Giraldus Scriba, confirmationem Alphonſi Imperatoris ſcripto conficit. an.1146.c.14.n.4.& an.1151.c.11.n.4
Gironum familia vnde oriunda? an.1169.c.7. n.8
Giſiburnenſis Eccleſia à B.Malachia viſitatur. an. 1149.c.9.n.8
Sancti miraculis fulget. ibid.
Gobernia, ſiue VVeuurnia Abbatia filia Fontanæ conſtruitur. an.1145.c.10.n.3
Fundatores. ibid.
Godefridus, vide *Gaufridus*.
Godeſcalcus Præmonſtratenſis, Abbas ſancti Eligij, ſapientia, atque doctrina inſignis. an.1148. c.1.n.1
Gilberti librum ſuper Boetium Eugenij III. commiſſione, examinat. ibid.
Capita dictis Sanctorum contraria notat. ibid.
Pontifici in Concilio Rhemenſi tradit. ibid.
Godeſcalcus Atrebatenſis Epiſcopus Vedaſtinorum priuilegia infringere tentat. cap.14. num.2
Duacenis in ipſum rebellantibus ab Eugenio protegitur. ibid.
Cedit Epiſcopatui. an.1157.c.2.n.11
Godricus Eremita S.Roberto Anglo perfamiliaris. an.1159.c.4.n.1.& 2
Cœleſtia ſecreta, viſioneſque illi communicat. n.2
Eiuſdem Roberti gloriam per reuelationem agnoſcit. n.4
Diu in Eremo perſeuerat. n.9
Iugiter Orationi vacat. ibid.
Non fuit Ciſtercienſis, neque exceptor confeſſionum Roberti. n.9.& 10
Gomez Gotierre donationem D. Velæ, vxoriſque Sanctiæ Pontij confirmat. an.1150. c.11. n.12
Gomez Menendi, donationi Tharaſiæ Luſitaniæ Reginæ, ſubſcribit. an.1153. c.16.n.5
Gomezius, frater Suerij Salmanticenſis, ex prima Salmanticæ nobilitate. an.1156.c.2. n.2
S.Iuliani del Pereyro militiam vnà cum fratre inſtituit. n.3
Ipſi defuncto in Ducem ſufficitur. n.6
A Ferdinando Legionenſis multis donatur. ibid.

Index Rerum.

Gomezius Gundiſalui de Marañon illuſtris Comes. an.1172.c.6.n 4
- Cum Maiore coniuge Bugeri domum ædificat. ibid.

Gomezius Maiordomus Ferdinandi Legionenſis Sanctiæ Comitiſſæ confirmat donationem. an....

Gomezius Martini eandem donationem confirmat. ibid.

Gonſalius de Azagra, ſubſcribit donationi Garſiæ Regis Nauarræ. an.1149.c.11.n.3

Gonſalius de Marañon, donationem Sanctij Regis Caſtellæ confirmat. an.1158. cap.1. n.5

Gonſalios Epiſcopus Oueſenſis donationi Comitis Pontij de Minerua ſubſcribit. an.1167. c.9.n.4

Gonſalius Rodriguez, donationem Sanctij Caſtellani confirmat. ann.1158.cap.11. n.3

Gonſalius de Souſa donationi Alphonſi, Regis Luſitaniæ, ſubſcribit. an.1147.c.17. n 4

Gonzalus, vide *Gonzalvus*, vide *Gonzalius.*

Goteszalli, vide *Bonacella.*

Gozelinus, frater Reginæ Angliæ. an.1170.c.4. n.1
- Celebrare Chriſti natale cum Henrico Rege, S. Thomæ Cantuarienſi interdicit. ibid.

Gozeuinus Abbas Bonæ vallis Viennenſis, priuilegio ab Eugenio donatur. an.1147.c.15. n.7.8.9.& 10
- Raynaldo, Ciſtercij Patri ſufficitur. an.1151. c.1.n.7
- Eius elogia. ibid.
- Primum Capitulum celebrat. c.6.n.1
- Non plures admittendas Abbatias fruſtrà decernit. ibid.
- Templarium per fraudem inter noſtros admiſſum dimittit. n.3
- Priuilegia, & chartæ charitatis confirmationem impetrat ab Eugenio. an.1152.c.5. n.1.& ſeqq.
- Bernardum ægrotantem viſitat. an.1153.c.7. n.10
- Quieti Monachorum ſtudet. c.8.n.11
- Bernardo defuncto imperat, ne miracula patret. ibid.
- Vis obedientiæ. ibid.
- Fœliciter conſummatur. an.1155.c.1.n.1
- Sepulchrum, ſanctitaſque. ibid. & n.2
- Lambertum habet ſucceſſorem. n.3

Gradefienſe Cœnobium Monialium Ciſtercienſium in diœceſi Legionenſi conſtruitur. an. 1168.c.9.n.7
- Monialibus ex domo Tulebrenſi vocatis. ibid.
- Fundatrix Tharaſia, Aragoniç Regibus oriunda. n.8
- Variæ domus notitiæ. ibid.
- Duorum Infantum Aragoniæ Mauſolea templum eius nobilitant. ibid.
- Mariæ item imago, miraculis celebris. ibid.
- Tranſlatio domus hoc noſtro ſæculo. n.9
- Reductio in primum locum, Eliſabetha Maria de Quiñones agente. ibid.

Gradis Abbatia filia Placcoſis in Noruegia. an. 1145.c.10.n.1
- Quo anno fundata? incertum. ibid.

Græci, in quo ab Armenis ſuper Miſſæ celebrationem differunt? c.3.n.5
- Fidelium exercitum ſub dolo ſubuertunt. an. 1149.c.1.n.1
- Ludouicum, Franciæ Regem, capiunt. c.1. n.5
- Profligati per Georgium, Naninm Siciliæ Ducem, dimittunt Ludouicum. ibid.

Granadium, vide *Hermadium.*

Grandis ſylua Abbatia Benedictina in diœceſi Toloſana. ann.1147. cap.14. num.3. & 4
- Pro amplectendo Ciſtercio ad Beatum Bernardum ſuum Abbatem mittit. ibid.
- Ciſtercio ſubditur ſub Abbatis Claræuallis viſitatione. ibid.
- Vtriſque boni augetur. c.18.n.10
- Floret illuſtribus viris. ibid.
- Mira hiſtoria cuiuſdam Sancti Conuerſi. n.11. & 12
- Primus domus Abbas ſub Ciſtercio, Bernardus. n.13
- Succeſſor Alexander. ibid.
- Memoratur Cœnobium in litteris Innocentij III. ibid.
- Sanctas Cruces in Barchinonenſi Comitatu procreat. an.1152.c.6.n.4
- In lingua Occitana Candelium. n.9
- Peſtilentia inuaſa pluribus Sanctis orbatur filiis. ann.1167. cap.6. num.1. 8. 9. & 10
- Eximium de Grandi ſylua elogium. n.8
- A Comite Toloſano indulgetur domus priuilegio. an.1168.c.9.n.2

Gratia Dei Abbatia filia Charitatis in diœceſi Biſontinenſi erigitur. an.1152. cap.6. n.10
- Triplex alia eiuſdem nominis, propriis ſuarum fundationum annis recenſetur. ibid.

Gratianopolis Epiſcopus electus turbat Carthuſienſes. an. 1151.c.28.n.6.& 7

Gratianus Monachus S. Fœlicis Benedictinus. c.5.n.6
- Sub Eugenio III. Decretum compilat, Bernardi auſpiciis, conſilioque. ibid.

Gratianus Alexandri III. Notarius, ſummè ab eodem Papa dilectus. an.1169.cap.1. n.5
- Legatus ad Regem Angliæ pro S.Thoma ab Alexandro mittitur. ibid.
- Oſculum pacis eidem Sancto ab Henrico petit. n.8
- Fruſtrata petitione reuertitur. n.9
- Ipſe Eugenij nepos, atque litteris præclarus fuiſſe creditur. ibid.
- Ab eodem Henrico prædicatur valde. ibid.
- Ad ipſum pro eodem Thoma rurſus Legatus mittitur. an.1171.c.2.n.2

Gregorius Papa IX. Abbates de Buch, & de Bordalio, quibuſdam colliticantibus Epiſcopis dat iudices, remiſſiuè. an.1165.c.4. n.2
- Generale indultum concedit Ciſtercio, remiſſiuè. an.1167.c.9.n.9
- Priuilegium Raymundi Toloſani, Grandiſyluenſibus confirmat, remiſſiuè. an.1168. c.8.n.4

Alio priuilegio donat Ciſtercienſes, remiſſiuè. an.1169.c.3.n.9
S.Gregorius Eccleſiæ Anglicanæ fundator, cum B.Drauſio Sueſſone requieſcit. an.1167.c.2.n.7
A Beato Thoma Cantuarienſi inuiſitur. ibid.
Pro ſua cauſa interueneus poſtulatur. ibid.
Gregorius Diaconus Cardinalis S. Mariæ Trans Tiberim ab Eugenio creatur. an.1146.c.11.n.5
Arbiter pro pace inter Regnum, & Sacerdotium deligitur cum aliis. an.1152.c.1.n.3
Item pro cauſa Archiepiſcopi Moguntini. an.1153.c.3.n.1
Subornatus enim Bernardo ſocio depoſuiſſe Archiepiſcopum fertur. n.4.& 5
Ante Dei Tribunal à depoſito Henrico citatur. n.5
Miſerabiliter deceſſiſſe, tempore à citante præfixo, falsò aſſeritor. n.7.& 8
Gregorius Cardinalis S. Calixti Eugenij III. priuilegio ſobſcribit. an.1151.c.4.n.7. & an.1153.c.2.n.9
Gregorius Cardinalis ſancti Angeli Eugenij ſubſcribit priuilegio. an.1151.cap.4.n.7
Legatus in Germaniam ab eodem mittitur. an.1153.c.3.n.1
Pro concordia Eccleſiæ,& Sacerdotij, arbiter cum aliis deſignatur. an.1152.c.1.n.3. & 5
Gregorius Hadrianorum Epiſcopus, intereſt conſecrationi Ioannis electi Placentini. an.1151.c.7.n.10
Gregorius Archiepiſcopos Dublimnienſis, à Chriſtiano, Eugenij Legato, ſuſcipit pallium. an.1152.c.5 n.2.& 3
Gregorius Sabinenſis Epiſcopus pro Alexandro III. vnà cum aliis ſcribit Friderico Imperatori. an.1159.c.6.n.2
Gregorius Capitularis ſancti Claudij Legionenſis, ſui, & Carraceti Abbatum tranſactionem confirmat. ann.1149. cap. 8. n.12
Grimoaldus Abbas Populeti ſecundus Gerardo ſufficitur. an.1154.c.2.n.11
Haruerom, Almanzoris Reguli filium, hoſpitio ſuſcipit. an.1156.c.1.n.4
Gratia Dei tactum abluit baptiſmate. n.7
Ablutum habitu donat. n.8
Bernardi nomine inſignit. ibid.
Ad ſuperos transfertur. an.1160. cap.6. n 6
Stephanum accipit ſucceſſorem. ibid.
Groſſum voſcum, Abbatia Engoliſmenſis diœceſis erigitur. an.1166.c.7 n.5
Filia Obacinæ. ibid.
Longè anterior ab aliis ſit. ibid.
Gualterus, ſiue Galterins, Abbas Carracetenſis. an.1149.c.8.n.12
Ius in Monaſterium de Toldanos Abbati S.Claudij Legionenſis cedit. ibid.
S.Florentio Abbati ſucceſſit. n.13.& an.1156.c.4.n.4
Quandiu vitam prorogauerit? an.1149.c.7.n.13
A Didaco exceptus in præfectura traditur. ibid.
Gualterus Abbas Moreruolæ, Ciſtercienſes Eccleſias Luſitaniæ ex Abbatis Claræuallis commiſſione viſitat. an.1162. cap. 2. n.13
Hæreditati Nucarienſi à Comitiſſa Sanctia Pontij donatur. an.1164. cap.10. n.7
Gualterus Daniel, Ailredi diſcipulus, atque æmulator. an.1171.c.5.n.10
Multa ſcripſit. ibid.
Inter quæ duos libros de Conceptione Beatæ Mariæ. ibid.& c.7.n.4
Eaſdem quas Ailredus, plerumque attigit materias. c.5.n.10
Ad Dominum migrat. ibid.& n.11
Perperam à Menologio excluditur. n.11
Gualterus, Epiſcopus Tornacenſis, Gerardo, ex Claravalle aſſumpto, ſufficitur. an.1166.c.7.n.4
Gualterus, filius Dauidis, Scotiæ Regis. an.1170.c.7.n.8
Sant Andreanus relictis infulis, Meillroſiæ Monachum induit. ibid.
Quo tempore floruit? ibid.
Diſtinctus ab VValtero Abbate II.Mellroſenſi. ibid.
Sanctorum numero adſcriptus fertur. ibid. Vade *VValterus*.
Guarinus Abbas tertius Pontigniacenſis Guicardo ſuccedit. an.1165.c.1.n.10
Ob hoſpitium S.Thomæ Cantuarienſis, comminatorias litteras ab Henrico Anglo ſuſcipit. an.1167.c.2.n.9
Thomæ à Pontigniaca diſceſſum amarè deflet. c.4.n.6
Poteſtatem abſoluendi Angliæ Epiſcopos excommunicatos, ab Alexandro ſuſcipit ſecundariò. an.1172.c.2.n.6
Gudina Oduary, Cœnobium de Boueda, vnà cum coniuge Aria Ferdinandi in Galleeia fundauit. an.1145.c.10.n.12.& 13
Guerricus Abbas Igniacenſis, virginitate inſignis. an.1147.c.16.n.8
Ab Angelis frequenter viſitatur. ibid.
Meretur hunc fauorem in filios transfundi. ibid.
Bernardi ſtylum in ſuis ſcriptis imitatur. an.1157.c.2.n.2
Sanctè conſummatur. ibid.
Proprios ſermones igni tradidiſſe, atque diuinitus præſeruatos, fertur. n.3.& 4
Eius ſcripta. n.5
Inter Eccleſiæ Patres à Cardinali Bellarmino recenſetur. n.6
Illuſtres generauit filios. ibid.
Guicardus Abbas Pontigniacenſis ſecundus Stellæ Monaſterium in Pictauienſi diœceſi fundat. an.1145.c.10.n.7
Triſagij in Luconienſi. ibid.
S.Martini de Monte Viterbij. an.1150.c.11.n.8
Theobaldum, Campaniæ Comitem ſepulchro donat. an.1151.c.6.n.5
Hugonem item Antiſtitem Antiſiodorenſem. c.7.n.1.
Abbatiam de Re fundat in Sanctonenſi diœceſi. an.1156.c.6.n.8
Ab Alexandro III.Romam vocatur. an.1164.c.4.n.13
S.Thomam, ſibi à Pontifice commendatum, ducit

ducit ſecum ad Pontigniacum. ibid.
Ad habitum eundem admittit.c.4. n.14.vel c. 9.n.8.& 9
Cucullam per Alexandrum Papam benedictam eidem imponit. ibid.
Ipſum à Pontifice Senonas accerſitum comitatur. an.1165.c.1.n.6
Vnà cum Sancto Paſcha celebrat. ibid.
Sedem aſcendit Lugdunenſem. n.10
Guytinum habet ſucceſſorem. ibid.
Vt Sanctus veneretur. ibid.
Intereſt Capitulo Ciſtercij. an.1170. c.5. n.10
Hugonem Ducem in fratrem ſuſcipi petit. ibid.
Guicardus de Fauernei, priuilegio Burgundiæ Ducis ſubſcribit. c.5.n.11
Guicardus Monachus S.Ioannis de Tarouca. an. 1162.c.2.n.2
Militiam Auiſienſem vnà cum B.Ioanne Zitiæ inſtituit. ibid.& n.6
Guicardus de Orgiel priuilegio ſubſcribit Ducis Burgundiæ. an.1170.c.5.n.11
Guicmanus Epiſcopus Cicenſis ad ſedem Magdeburgi à Friderico Imperatore promouetur.an. 1152.c.1.n.8
Hinc diſſidium inter ſacerdotium,& regnum. ibid.
Guido Cremenſis,Preſbyter Cardinalis S.Calixti creatur ab Eugenio. an.1166. cap.11. n.5
Legatus ab Hadriano ad Fridericum mittitur. an.1159.c.1 n.8
Octauianum Cardinalem in pſeudopapam Victorem cum aliis eligit. c 6.n.1
Pro electione tuenda Synodos Angliæ, Galliæque adit Victoris nomine. an.1161. c.3.n.7
Condemnatus redit confuſus. n 8
Defuncto Victore in Paſchalem Antipapam eligitur. n.1164.c.6.n 2
Prædonum rapinis alitur. an.1168.c.4.n.6
Infœlicites decedit. an.1170.c.5.n.1
Guido Diaconus Cardinalis S.Mariæ in Porticu creatur ab Eugenio. an.1145.c.3.n.13
Euiſdem Pontificis ſubſcribit priuilegiis. ann. 1151. c.4. n.7. & an. 1152. c.2. n.5. & an. an.1153.c.2.n.9
Pro ſtabilienda pace, inter ſacerdotium, & regnum arbiter cum aliis deſignatur. an. 1152.c.1.n.3.& 5
Guido Florentinus Cardinalis S. Chryſogoni ab Eugenio III.Legatus in Gallias deſtinatur. an.1147.c.1.n.6
Profecturus in Syriam cum Ludouico Rege. ibid.
Guido Preſbyter Cardinalis S.Paſtoris.an.1151. c.4.n.7
Eugenij priuilegiis ſubſcribit.ibid.& an.1153. c.2.n.9
Guido Preſbyter Cardinalis ſancti Chryſogoni Eugenij priuilegio ſubſcribit. an.1153.c.2. n.9
Guido Preſbyter Cardinalis SS.Laurentij,& Damaſij ſubſcribit Eugenij priuilegio.ann.1147. c.15.n.10
Guido Moritorus,Cardinalis SS.Coſmæ,& Damiani. 1145.c 3.n.12
S. R. E Cancellarius Roberto ſufficitur. ibid.
Guido, Abbas Arremarenſis, vide *Abbas Arremarenſis.*
Guido Comes de Pontiuo pro Hieroſolymitano bello cruce ſignatur. an.1145.c.4.n.9
Guido Comes Baldratenſis pro concordandis Friderico Imperatore, & Eugenio, vnà cum aliis iudex deligitur. an.1152.c.1.n.3
Guido Guerra Comes à Florentinis diſſidet. an. 1146.c.1.n.7
Lucenſes habet auxiliares. ibid.
Componendis regno, & Eccleſiæ, cum aliis deſtinatur. an.1152.c.1.n.5
Guido de Caluiniaco fundat Cœnobium de VVatene. an.1148.c.16.n.2
Guido,vel Gilduinus de Mantorel, Veteris villæ Cœnobium ædificat. c.15.n.12
Guido Dominus de Laual, Clarimontis fundator, & in eadem domo ſepultus. an.1151.c.6. n.9
Guidotus de Guidotis, pro ſuſcipienda prole ex Dionyſia Coniuge, Deum, & B. Michaëlem precatur. an.1148.c.14.n.4
Galganum,Ciſtercium illuſtraturum,obtinet. ibid.
Guillelma inſignis Virgo ex illuſtri Moncadarum ſtirpe. an.1157.c.5.n.4
Sanctas Cruces ſuo nobilitat ſepulchro. ibid.
Guillelmus Eboracenſis Archiepiſcopus cum Cantuarienſi litigat. an.1145.c.2.n.5
Eboraci intruſus apud Eugenium impugnatur à Bernardo. c.5.per tot.
Innocentij litteris ſe protegere curat. n.4
Sede deponitur. n.7
A Rege Stephano, & Euſtachio filio propugnatur. n.9
Nec Eboracenſes contrarios habet. ibid.
Apud Henricum VVintonienſem auunculum pœnitens degit. ibid.
Ibi ieiuniis, & orationibus tranſigit vitam. ibid.
Eboraci ſedem, mortuo Henrico Antiſtite, iterum ambit. an.1153.c.14.n.7
Eidem reſtitutus,breui decedit. n.6
Quo anno? n.7
Guillelmus Senonenſis Archiepiſcopus, de reuelationibus S. Thomæ Cantuarienſis, Alexandrum certiorem facit. an.1171.c.3.n.2
Guillelmus Barchinonenſis Epiſcopus, ſubſcribit tranſactioni inter Oliuam, & Montem Aragonis an.1166.c.7.n.3
Guillelmus Freſſon Cenomanenſis Epiſcopus Campaniæ domus templum dedicat.an.1151. c.12.n.9
Guillelmus Petri Ilerdenſis Epiſcopus Raymundi Barchinonenſis donationem confirmat.an. 1149.c.11.n.2 & 5
Quo anno ad ſedem aſſumptus? n.4
Subſcribit tranſactioni inter Montem Aragonis, & Oliuam. an.1166.c.7.n.3
Caput S.Valerij Cæſaraugustam euehi Regi Alphonſo concedit. an.1170.c.7.n.9
Guillelmus Epiſcopus Morauienſis Legatus ex Scotia ad Eugenium III.mittitur.an.1145.c.3. n.9
Guillelmus Abbas quondam S Albani, Bernardum, & Malachiam glorioſos videt.an.1153. c.13.n 4
Duos Monachos futuros apoſtatas prænoſcit. an.1154.c.1.n.9

Bernardum glorioſum iterum ſpectat. n.10
De ſua æterna ſalute ab eodem certioratur. ibid.
In Chriſto obdormit. an.1156.c.3.n.9
An ipſe, cui exhibita glorioſa viſio? incertum. ibid.& n.10
Vide *Viſiones*.
Guillelmus Abbas primus Bellæ Landæ inter Sanctos Ciſtercij connumeratur. an.1148. c. 15.n.11
Guillelmus Abbas Bonæ Vallis Toletanæ, Ciſtercienſes Eccleſias Luſitaniæ, ex Claræuallenſis Abbatis commiſſione viſitat. an.1162. c.2.n.13
Guillelmus Abbas ſecundus Claromariſci, Gaofrido ſuccedit. an.1148.c.14 n.3
Poſt viginti annos præfecturæ decedit. ibid.
Guillelmus Abbas S.Fœlicis inſtrumentum fundationis Vallisbonæ dictat. an.1151. c.11. n.4
Guillelmus Abbas Primus Ferrariæ Hiſpanæ, locis Saxæ Zaharræ, Ferrariæ, donatur ab Alphonſo, Caſtellæ Rege. ann.1171.c.8. n.3 4. & 5
Guillelmus Abbas Flterienſis B.Raymundo ſucceſſit. an 1163 c.5.n.6
An ante, vel poſt mortem Raymundi? incertum. ibid.
Pro componendis Bugero, & Monte ſalutis, iudex deligitur. an.1172.c.6 n.5
Guillelmus Abbas Rieuallenſis laudabiliter præfecturæ moderatur. an.1166 c.4.n.7
Guillelmus Abbas tertius, Sauigniaci S. Aymonis diſcipulus. an.1148.c.7.n.4
Præeunte reuelatione Monachum induiſſe fertur. ibid.
Refulſit ſanctitate, eruditioneque. ibid.
Multos ſua hæreditauit virtute. ibid.
Sauigniacum ſuo illuſtrat ſepulchro. n.5
Guillelmus Abbas ſancti Theodorici, vitam ſancti Bernardi primus ſcripſit. an.1153.c.11. n.1
Guillelmus Abbas primus Valdauræ, ſiue ſanctarum Crucium, ex Grandiſylua tranſmiſſus. an.1152.c.6.n.5
Guillelmus, Abbas tertius Vallisbonæ, Ebrardo ſuffectus creditur. an.1151.c.11.n.8
Guillelmus, filius Rogerij, Regis Siculi, Patri ſuccedit. an.1153 c.13.n.10
Laurentium, Claræuallis conuerſum, benignè ſuſcipit. ibid.
Remittit ipſum in Claramuallem cum auri ſumma. ibid.
Hadriani ſuſcipit literas. an.1154.c.3.n.1
Domini, non Regis nomine, in eiſdem ſalutatur. ibid.
Latorem ipſarum diuitiis inauditum. ibid.
Ab Eccleſia diſcordat. ibid.
Guillelmus filius Adæ Comitiſſæ Macolmo, Scotorum Regi, ſuccedit. an. 1163. cap 3. n.6
Guillelmus ſecundus Rex Siciliæ ſancti Spiritus ad Panormum promotor, dotatorque. an.1173. c.7.n.4
Guillelmus de Longa Spata, Anglorum Regis frater. an.1147.c.15.n.5
Non præfuiſſe Vlyſippone Claſi de Sarracenis victrici magis credendus. c.15.n 4
Guillelmus de Ypris, Comes Cantiæ, Boxeleræ domum ædificat. an.1146.c.22 n.6
Guillelmus Legroſſe, Comes Albæ Marlæ Monaſterij Melſæ fundator creditur. an.1150. c.10.n 4
Guillelmus Comes Monſpeſſulaneus, cum Raymundo Barchinonenſi Genuenſibuſque, Tortoſæ, ſeu Dertuſæ vrbem expugnat. an.1148.c. 13.n.9
Ciſtercium amplectitur in Grandiſylua. an. 1149.c.3.n.1
Ex Sibylla coniuge illuſtres relinquit filios. n.5
Stirps Principum omnium Chriſtianorum extitit. ibid.
Quo anno conuerſus? n.6
Bernardum coelos aſcendere è Grandiſylua ſpectat. an.1153.c.8 n.3
Valdauræ domui fundandæ in Cataloniam cum aliis tranſmittitur. an.1152.c.6.n 4
Tranſlationis eiuſdem ad ſanctas Cruces promotor creditur. an.1157.c.5.n.1
Decedens item in Hiſpania in Anchoſa ſepultus. ibid.
Inter Ciſtercij Sanctos recenſetur. n.3
Miraculum conuerſi Grandiſyluenſis eidem perperam adſcribitur. ibid.
Guillelmus Comes Montis Peſſulani alterius Guillelmi, Comitis, & Monachi filius. an. 1162.c.1.n.1.& an.1165.c.1.n.9
Alexandrum III. diu humaniſſimè hoſpitio excipit. c.1.n.9
A Friderico Imperatore vt ipſum prodat ſollicitatur. ibid.
Omni cum fidelitate cuſtodit. ibid.
Guillelmus Raymundus de Moncada ex illuſtrioribus Cataloniæ Proceribus. an.1152.c.6. n.1
Aduerſus Caſtelluinos, Cerbellonios adiuuat. ibid.
Captus in conflictu à contrariis, carceri mancipatur. ibid.
Illuditur à Præſule Tarraconenſi ibid.
Eundem carcere egreſſus lancea transfodit. ibid.
Principis Barchinonenſis fugit iram. n.2
Ad Aragoniam tranſmigrat. ibid.
Culpæ abſolutionem conſequutus, Cœnobium fundare pro ſatisfactione iubetur. ibid.
Sanctarum Crucium ædificat. n.2.4.& 5
Suæ familiæ mauſoleis templum illuſtrat. an. 1157 c.5.n.4
Illuſtres filios reliquit. an.1170.c.7.n.10
In eadem domo iacet ſepultus. ibid.
Eius elogium. ibid.
Guillelmus alius à Moncada in expugnatione Maioricæ occumbit gemiſſinè. an.1157.c.5. n.4
Martyr miraculo comprobante reputatur. ibid.
SS Crucium Cœnobium ſuo nobilitat ſepulchro. ibid.
Guillelmus Anglus in Rufort, Angliæ Cœnobio Ciſtercium ſuſcipit. an.1160.c.6.n.1
Vir doctrina, & pietate celebris. ibid.
Ab hiſtoricis commendatus. ibid.
Præcipuis illius ſæculi ſcriptoribus adſcribitur. ibid.
Chronicorum volumen ſanctus Ailredo dicat. ibid.
Sub quibus Rege, & tempore floruit. ibid.
Guillelmus Cheyney, vel de Cancto, Monaſterium

ſterium Sibetunę in Anglia conſtruit. an.1149. c.9.n.4
Guillelmus Corinus Canonicus diem mortis Theobaldi, Campaniæ Comitis, ſuis commendauit miſcellaneis. an.1151.c.6.n.5
Guillelmus Iudæus, Imaginem Virginis haſta ferit. an.1248.c.16.n.8.
Sanguine emanare vulnus ſpectat. ibid.
Guillelmus Henrici de Pereij filius, Saleyæ Cœnobium in Eboracenſi diœceſi fundat. an. 1147.c.19.n.8
Guillelmus de Malbedeng ædificat Cœnobium Cumbermaræ domum. an.1148.c.15.n.7
Guillelmus Monachus, diſcipulus Bernardi, & Eskili Lundenſis. an.1151.c.25.n.8
Ad eundem Eskilum à S. Bernardo mittitur. ibid.
Eſronia Cœnobio ædificando aſſiſtit. ibid.
Guillelmus Claræuallis Monachus, ſacerdoſque. an.1156.c.3.n.10
In exceſſu mentis raptus eſt ad Tribunal Chriſti. ibid.
Mundum euertere volentem Chriſtum ſpectat. ibid.
Pacatum illico Mariæ precibus propter Ciſtercienſes. ibid.
An diſtinctus à Guillelmo, S. Albini quondam Monachi? incertum. ibid.
Guillelmus de Monte Fichet Abbatiæ Straforadiæ fundator creditur. an.1148.c.15.n.8
Guillelmus Neubricenſis colligitur. an.1153. c.14.n.7
Guillelmus Pontinius Perſeniæ Monaſterium ſtruit. an.1145.c.10.n.6
Guillelmus Prior Heiſterbachenſis, Gerardo Abbati in Villario ſufficitur. ann.1170. c.6. n.4
Plenus virtutibus poſt ſanctam gubernationem deceſſiſſe creditur. ibid.
Guillelmus de Valadach ſcriptor corrigitur. an. 1147.c.18.n.12
Gumardus Sardiniæ Regulus B. Bernardum viſitat. an.1153.c.2.n.1
Ad Monachatum inſtatur à Bernardo. ibid.
Protunc non acquieſcens, conuertendus ab eodem Sancto prædicitur. ibid.
Sceptro filio tradito, Monachum induit in Claravalle. an.1154.c.1.n.5
Sanctè perſeuerans in Domino obdormit. ibid. remiſſiuè.
Gumez, Gonzaluez Maiordomus Sanctij, Caſtellæ Regis. an.1158.c.1.n.5
Eiuſdem confirmat donationem. ibid.
Gunas, vel Funas, Abbatia, in Cantuarienſi diœceſi ſurgit. an.1150.c.11.n.4
Gunzelinus Comes, corpus Conradi Lubecenſis, apud Tyros defuncti, ſepeliri facit. ann. 1169.c.5.n.6
Gundiſaluus Epiſcopus Ouetenſis tranſactionem Abbatum Carraceti, & S.Claudij, confirmat. an.1149 c.8.n.11
Gundiſaluus Epiſcopus Viſenſis Eccleſiam ſancti Ioannis de Tarouca conſecrat. ann.1169. c.6.n.1
Gundiſaluus Abbas Azebeyri, ſanctitate celebris. an.1170.c.8.n.12
Eius ſepulchrum, epitaphium, miracula, veneratioque. ibid.
Gundiſaluus Abbas ſecundus MoreroIæ, ab Alphonſo Rege donatur priuilegio, Imperatore donatur priuilegio. an.1155.c.6 n.8
Gundiſaluus Hermiquez cognomento Traga Moros, in bello ſtrenuus. n.1169.c.5.n.8
Clarus genere, & Regi Luſitaniæ Alphonſo charus. ibid.
Caſtrum Salis expugnat. ibid.
Reſeruata ſibi Fatima, Sarracena Virgine, ſpolia ſuis Ducibus diuidit. ibid.
In ancillam, poſt in vxorem, Virginem accipit. ibid.
Orianæ nomine baptizatam inſignit. ibid.
Subitò è mundo raptam amarè deflet. ibid.
Se, omniaque ſua, tradit Alcobaciæ. ibid.
Gundiſaluus de Souſa, Laurentij de Vanegas donationem confirmat. an.1161.c 6 n.6
Gundiſaluus Vanegas, inſtitutioni Auiſienſis militiæ ſubſcribit. an.1162.c.2.n.7
Gundiſaluus Viegas, filius Ægeæ Munizis. ann. 1163.c.5.n.9
Petro Alphonſo Nouæ militiæ Magiſtro ſubrogatur. ibid.
Gunnora, mater Roberti Moubray, Bellalandæ Cœnobium vnà cum filio ædificat. an.1148.c. 15.n.11
Guntelinus Nouitius in Anglia, pro voto eundi Hieroſolymam Ciſtercium amplexus. an.1160. c.5.n.1
Implerè ſine licentia Abbatis votum meditatur. ibid.
Percutitur à Dæmone ſiſti in figura Simiæ apparente. ibid.
Exanimis S.Benedictum ſpectat. ibid.
Vt ipſum ſequatur à Patre iubetur. ibid.
A Dæmoniis fatigatur in via. ibid.n.2
Protegitur per Ducem. ibid.
Eidem ſemper deſeruire iurat. ibid.
Ipſam Beatorum pedes lauare videt. n.3
Aliis viſionibus ſalubriter monetur. ibid.
Paradiſum intrat. n.4
Oblectatur ipſius deliciis. ibid.
Inferni vmbras ingreditur. n.5
Varias hominum pœnas cernit. ibidem & n.6
Corpori redditur. n.7
Prohibita loquutus, percutitur à Patre Benedicto. ibid.
In pœnam obmuteſcit. Ibid.
Præceptus tandem ſuo Abbati manifeſtat viſionem. ibid.
Gunterius Flandrenſis, Clericus Cantuariæ, aduerſus Henricum Regem coram Alexandro III. contendit. an.1171.c 2.n.6
Gunterius Epiſcopus Spirenſis in extruendo Albe Cœnobio conſentit. an.1146.cap.12. n.7
Sigefredo, cognato ſuo ſucceſſit. an.1156.c.6. n.2
Mulbruni domum extruxit. ibid.
In eiuſdem templo, morte conſummatus ſepelitur. ibid.
Gurnalia, ſeu Gurnalia, Abbatia ignota, conſtruitur. an.1164.c.1.n.1.& 3
Gutcan Abbatia ignota, de linea Claræuallis, erigitur. an.1153.c.17.n.6
Gutezeli, vide *Bonacella*.
Guter Ferdinandez Reginæ Sanctiæ priuilegium confirmat. an.1147.c.18.n.3
Aliud Alphonſi Imperatoris, an.1151.c.10.n.3
Aliud Sanctij Caſtellæ Regis. an.1158.c.1.n.5

Habitus

H

HAbitus, qualis Auſienſibus. ann.1162.c.2. n.12
Calatrauenſibus. an.1158.c.2.n.8
Pereyrenſibus. an.1156.c.2.n.10
Hadrianus IV. ex Clerico, & Abbate S.Rufi ad apicem Pontificatus gradatim aſcendit.ann. 1154.c.3.n.1
Succedit Anaſtaſio. ibid.
Non fuit Ciſtercienſis. ibid.
Henricum Cardinalem, ex Ciſtercio aſſumptum ad Guillelmum, Siciliæ Regem, Legatum mittit. n.2
Guillelmum, Dominum, non Regem, in ſuis litteris vocat. ibid.
Eundem ſibi infenſum ob id experitur. ibid.
S.Quardum Sanctorum Canoni adſcribit.c.6. n.1
Ob frequentiam miraculorum Sancti, Quardi in Pattiani nomen commutat. ibid.
Albertum de Mora, Ciſtercienſem, creat Cardinalem. an.1155.c.1.n.11
Chartam Charitatis Ciſtercienſibus confirmat. an.1156.c.4.n.10
B.Algoti donationes. c.6.n.6
Super Eskilli Lundenſis ſpoliatione Friderico Imperatori ſcribit. an.1157.c.3.n.3
Vindicem expoſtulat. n.4.& 5
Vtitur Ciſtercienſibus apud eundem,an.1158. c.3.n.1
Ad ipſum Cardinales Henricum, & Hyacinthum Legatos deſtinat. n.1.& 6
Eidem Imperatori ſcribit. n.4.5.& 6
Beneficij nomen interpretatur in litteris. n.5
De impedita via ad Romanam curiam, queritur. n.6
Mitigatque Imperatoris indignationem. n.7
Retractat quæcumque indulta, præter Ciſtercienſium, & Templariorum. n.10
Fridericum infenſum patitur. ann.1159. c.1.n.1
Eidem pacando quatuor Legatos mittit. num.9
Morte ſublatus ab Alexandro III. excipitur. n.10.& c.6.n.1
Induluiſſe ingreſſum in Salcedam Taraſiæ fundatrici, traditur à Bernardo Britone. ann. 1167.c.10.n.7
Ratio dubitandi propoſita diſſoluitur. ibid.
Vide verb. *Nicolaus Brekſpear Anglus.*
Hæretici Apoſtolici quales? an.1147.cap.14.n.1. & 2
Impugnantur à Bernardo. ibid.
Hæretici Euditæ, Eudonis aſſeclæ, igni contumaces traduntur. an.1148.c.1.n.7
Vide *Eudo hæreticus.*
Hæreticorum ordinatio, à filio Petri Leonis facta, irrita in Rhemenſi concilio declaratur.an. 1148.c.4.n.1.
Defenſores Hæreticorum in eodem ſeriniorue anathematte. Quanti faciant hæretici Bernardum? an.1153.c.9.n.10
Hameruu, vide *S.Bernardus Anziranus.*
Hamonlebigel vnà cum Doa coniuge fundat Melleriam. an.1145.c.10.n.9
Hanibaldus Meilroſenſis Monachus ante quoſdam alios Monachos deceſſurus ab VValleno
ta.
prædicitur. an.1160.c.4.n.5
Hartvvicus, Bremenſis Archiepiſcopus, promotioni Conradi in Lubecenſem Præſulem opponitur. an.1163.c.2.n.4
Eidem reconciliatur. an.1164.c.6.n.4
Fugientem Henrici Ducis iram ſectari deliberat. n.7
Haymo, vide *Aymo.*
Helena de Schedui, ſanctitate celebris, miraculiſque. c.6.n.8
Catalogo Sanctorum adſcribitur ab Alexandro III. ibid.
Helias Supprior Oſomenſis, ſui Epiſcopi Ioannis donationi ſubſcribit. an.1168.c.9.n.4
Hemmenrodenſes Monachi, partes Alexandri III.tuentur. an.1170.c.5.n.2
Friderici Imperatoris edicto exulare coguntur. ibid.
Dauidis ſancti verbis conſolantur. ibid.
Eiuſdem meritis ab exilio eximuntur. n.3
Henricus, Germaniæ Imperator, Sanctorum numero ab Eugenio III.adſcribitur.an.1150.c.4. n.1
Merita eiuſdem, atque miracula, ſummatim in Canonizationis litteris recenſentur. ibid.
Virgo vſque ad mortem permanſiſſe cum Cunegunde vxore fertur. an.1153.c.5.n.6
Virginitate comprobata cœleſti oraculo. ibid.
Henricus ſecundus Angliæ Rex, Mathildis Imperatoris filius. an.1154.c.6.n.6
In Comitatu VViltoniæ Stanleyæ, Cœnobium ædificat. ibid.
Cum B.Petro Tarantaſiæ de pace acturus conuenit. an.1161.c.3.n.1
Concilium pro vero Pontifice Alexandro confirmando congregat. n.7
B.Thomam Cantuarienſem in Cancellarium aſſumit. an.1162.c.1.n.5
Hoc munus poſt infulas dimittenti redditur infenſus. an.1163.c.2.n.6.& 7
Quaſdam conſuetudines à S. Thoma admitti petit. an.1164.c.1.n.6
In eundem, iam admiſſas detrectantem, machinatur. c.2.n.1
Pro eiſdem Alexandrum, miſſis Legatis, ſollicitat. ibid.
Non exauditus, Conciliabulum Northantonæ cogit. n.3
Pro exigenda ratione Cancellariæ Thomam ad illud conuenit. ibid.
Nil aduerſus eum non meditatur. n.9
Illæſum abire præcipit, & cur. n.12
In Sanctum, & eius aſſeclas edictum edit indecorum. c.3.n.4.& 5
Contra eundem, Regem Francum, & Pontificem per Legatos ſolicitat. n.6.7.& 9
Vtrumque Thomæ fauentem experitur. n.7. & c.4.n.4.& 5
Reaſſumi Sanctum in Cantuariæ ſedem recuſat. c.5.n.12
Abſque onere reddendi rationem, Cancellariæ abdicationem admittit. ibid.
In Thomam ſæuiens leges ſtabilit contra Eccleſiam. c.9.n.1.& 2
Sancti bona, ſuorumque confiſcat. n.4
Pro Antipapa Paſchali Friderico Imperatori iungitur. n.5.& 6
Vel minima aduerſus Thomam cogitat. n.7
Pro

Pro firmanda cum Ludouico pace à Mathilde fruſtra ſolicitatur. an.1165.n.3.4.& 5
Deſciſcere ab Alexandro III.conſulit.an.1166. c.1.n.1
Reginaldo Colonienſi, ſchiſmaticorum Duci, ſcribit. n.2
Guidonem Dremenſem iurat Papam per Nuntios. n.5
Multa perpeſſurus infortunia à B.Thoma prædicitur. an.1167.c.1.n.2.& 3
Chinonenſe Conciliabulum contra Sanctum indicit. c.2.n.1
Eius cognatos Anglia exturbat. n.2
Eundem è Pontiniaco expellere procurat. n.3 n.3
Abbatibus, & Ciſtercij Capitulo, ſuper hoc ſcribit. n.4
Eidem Sancto parat inſidias. an.1167.c.4. n.8
Ab eius poteſtate liberum ſe gloriatur. cap.5. n.1
Legatos Alexandri ſuſcipit. an.1168.cap.1. n.7
Concordare cum B.Thoma detrectat. cap.3. n.8
Eidem reconciliandus cum Ludouico Rege conuenit. c.4.n.1
Oſtenditur humilis in ſpeciem. ibid.
Sancti reſponſo furit. ibid.
Ipſum contumeliis onerat. ibid.
Infenſus Ludouico diſcedit. n.3
Deſtinat Legatos ad Alexandrum aduerſus Thomam. n.8
Fruſtratus legationem, ab Eccleſia defectionem comminatur. n.8.& 9
Machinatur denuò in Archiepiſcopum. ann. 1169.c.1.n.1.& 2
Nouos Legatos pro reconciliatione ſuſcipit. n.4
Oſculum pacis Sancto denegat. n.9
Eidem ſua reddenda, atque ſuis vafrè promittit. n.11
Abbatem Ciſtercij pro ad ſe adducendo Thoma ſolicitat. ibid.
Mittit Legatos ad Alexandrum. c.2.n.1
Legationem obtinet cum noua in S.Thomam poteſtatis ſuſpenſione. n.2
Henricum filium coronari facit. an.1170.c.1. n.3
Omittit ad coronationem requiſita. ibid.& n.5
Comminatorias litteras ſuſcipit à Pontifice. n.6
Ad ipſum humilis Legatos dirigit. n.7
Sanctum Thomam admittit, & audit. n.8.9. & 10
Honorat publicè. n.11
Annuit ab eodem petitis. n.12.& 13
Coram conſanguineis ſe illudi à Sancto queritur. c.4.n.2
Illos in Archiepiſcopi mortem conſpirantes detinere ſtudet. ibid.
Horrendo facinori obuiare nequit. ibid.
Audita Sancti morte magno mœrore afficitur. n.14
Diu ſe ſubtrahit negotiis. ibid.
Nocens,& Innocens vario vulgi iudicio prædicatur. an.1171.c.1.n.1.2.& 3
Apud Alexandrum à Ludouico Rege impetitur. n.4
Propugnatur ab aliis. num.6. & ſequentib.& n.10
Pro ſe excuſando ad Alexandrum Legatos mittit. c.2.n.1
Eius nomen Romanis redditur inſenſum. n.6
Conuenit Sauigniaci cum Alexandri Legatis. an.1172.c.1.n.1
Reſiliens prius, mox obedit. n.2.& 3
Nec optaſſe, aut præcepiſſe Thomæ necem iurat. n.3
In cunctis pariturum iuramento firmat cum filio Henrico. n.4
A Sancti occiſione excuſatur. n.5
Reprobatis conſuetudinibus, quæcumque ſibi à Legatis iniuncta acceptat. n.6.& 7
Publicè abſoluitur. n.8
Se flagitij inſontem iterum iurat. n.9
Pro reddendis ablatis Thomæ coexulibus, ſcribit Epiſcopo Exonienſi. n.10.& 11
Diuinitus punitur. an.1173.c.3.n.1
Henricum filium rebellem patitur. n.2
A Rege Gallo fruſtra illum expoſcit. n.3
Subæquales ſuæ culpæ luit pœnas. n.6
Alexandri III. auxilium implorat. num.7. & 8
Spirituali Eccleſiæ gladio ſubuenitur. n.9
Inuiſit ſepulchrum martyris Thomæ. cap.4. n.10
Omnia pacari ab ipſo impetrat. ibid.
Henricus VIII.Rex Angliæ, poſſeſſiones Cœnobij Vallis Salutis conceſſiſſe Thomæ Euſtacæ, fertur. an.1148.c.16.n.10
Eccleſiam item Viridis Ligni conuertiſſe in Collegiatam. an.1153.c.17.n.8
Henricus, Henrici ſecundi Regis Angliæ filius. an.1170.c.1.n.3
Coniuge, vero miniſtro, & Eccleſiæ iuramento, omiſſis, coronatur. ibid.& n.4. & 5
Eccleſiæ obedientiam cum Parente iurat. an. 1172.c.1.n.4
Pœnitentiam eiuſdem impediti adimplere promittit. n.8
Electioni Richardi in Cantuarienſem fruſtra ſe opponit. an.1173.c.2.n.8 & 9
Deſciſcit à Patre. c.3.n.1.& 2
Ad Ludouicum ſocerum, Galliæ Regem, ſe recipit. n.2
Gratanter ſuſcipitur. ibid.
A ſocero adductus, matrem, fratres, & alios Principes in Parentem armat. num.3.4. & 5
Litteris Richardi Cantuarienſis ad pacem hortantibus, non acquieſcit. cap.4. n.1.& 9
Henricus primus Rex Caſtellæ Bonæ Valli Toletanæ conceſſit priuilegium. an.1164.c. 10.n.6
Henricus, Daniæ Rex, non præfuiſſe Vlyſippone claſſi, de Sarracenis victrici, credendus. an.1147.c.15.n.4
Henricus, Rex Luſitaniæ, vltimus Luſitanorum Regum futurus, prædicitur à Bernardo. c.9. n.6
Eo moderante Alcobaciam, Stellæ domus fertur ſuppreſſa. an.1162.c.6.n.7
Henricus, Romanorum Rex, ad Eugenium Legatos mittit. an.1148.c.1.n.8

Henricus Ludouici, Regis Franciæ, frater. ann. 1149.c.3.n.7

Regni negotia cum Bernardo tractaturus adit Claramvallem. ibid.

Ab eodem Sancto cum Andrea ſeruo conuertitur. ibid.& n 8

Vtraque vocatione per Bernardum prophetata. n.7.& 8

Ab Hugone Valleſio frequenter inuiſitur. c.4. n.12

Pro Aletenſi Epiſcopo Bernardo ſcribit. c.5. n.6

Grauiter ægrotans, Pariſios cum duobus ſociis fertur. an.1150.c.6.n.1.2.& 3

Suſcipit epiſtolam Nicolai Arremarenſis. n.2

Belluacenſis Epiſcopus eligitur. c.7.n.1

Onus detrectat. ibid.& n.2

Acquieſcit, Bernardo præcipiente. n.5

Petro Mauritio ſcribit. n.6

De eius conſilio pro acceptanda Belluacenſi electione quæritur. ibid.

Commendatur à Petro Cellenſi gratulatorio elogio. n.8

Suadet Nicolao Arremarenſi, vt ſuas epiſtolas colligat. n.9

Romæ non bene audit. an.1155.c.2.n.2

Propugnatur à Bernardo apud Hugonem Cardinalem. n.3

In omnes magnificus, præcipuè in Religioſos, ſe oſtendit. an.1161.c.5.n.7

Petri Cellenſis epiſtolam pro vero Pontifice Alexandro ſuſcipit. n 8

Sampſoni Archipræſuli Rhemis ſufficitur. n 9

Aduerſus Gaufridum à Claræuallenſibus ſollicitatur. an.1168 c.5.n.1

Claramvallem venit. n.2

Audit querelas Monachorum. ibid.

An eius iuſſu, ſponteve, Godefridus ceſſerit? incertum. ibid.

Henricus Moguntinus Archiepiſcopus Bernardo ſcribit. an.1146.c.7.n.4

Quod Radulphum aduerſus Iudæos prædicare miſerit, de Sancto queritur. ibid.

Eiuſdem reſcriptum pro Iudæis contra Radulphum ſuſcipit. n.5

Mirabilia de B. Hildegarde narrat Pontifici. 1148.c.5.n.3

Ad eundem ſuper cauſis grauibus proficiſcitur. an.1151.c.4.n.1

Remittitur pleniori Legatorum Eugenij iudicio. ibid.

Apud eoſdem Bernardi litteris protegitur. an. 1153.c.3.n.2

Impetitus ab Arnoldo, ſedem ambienti, per Legatos deponitur. n.3

Eoſdem ad Chriſti Tribunal citat. n.5

Se confert in domum Ciſtercienſem, incertum qualis? n.6.& 9

Ibidem conſummatus fertur. n.6

Henricus Cymaclienſium Epiſcopus intereſt Ioannis electi Placentini conſecrationi. an. 1151.c.7.n.10

Henricus Leodienſis Epiſcopus, Alnenſem Baſilicam Ciſtercio tradit. an.1147.c.3. n.5

Eiuſdem Canonicis pro Ciſtercio legibus ſuſcipiendis fauet. an.1148.c.14.n.5

Henricus Tullēſis Epiſcopus, Ludouicum Franciæ Regem, in Orientem profectum comitatur. an.1147.c.8.n.1

Henricus Ratiſponenſis Epiſcopus cruce inſignitur. c.4.n.2

Henricus, Vpſalenſis Epiſcopus creatur à Nicolao Cardinali Eugenij Legato. an.1148.c.13. n.5

Henricus VVintonienſis Epiſcopus cum Cantuarienſi Archipræſule litigat. an.1145. c.2.n.5

Impugnatur à Bernardo apud Eugenium III. ibid.

Guilelmum Eboraco detruſum, ex ſorore filium, domi ſuæ ſuſcipit. c.5.n.9

Aduerſus Thomam Cantuarienſem ab Henrico Anglo ad Alexandrum III. mittitur. an.1164.c.3.n.9

Perperam Ciſtercienſis, & Sanctus à quibuſdam cenſetur. an.1171.c.5.n.15

Henricus I. Auſtriæ Dux ex Marchione creatus à fratre Othone Friſingenſi diſcordat, & cur. an. 1156.c.4.n.11

Friderici Imperatoris interuentu eidem reconciliatur. ibid.

Cum Henrico Leone, Saxoniæ Duce, componit. c.6.n.1

Filius B. Leopoldi, Marchionis Auſtriæ, memoratur. ibid.

Henricus Baioariæ, & Saxoniæ Dux, nobiliſſimus. an.1158.c.3.n.2

Hadriani Legatos vindicat à vinculis, ſpoliationeque. ibid.

Tridenti item Epiſcopum. ibid.

Interueniente Friderico cum Ottone Friſingenſi concordat. c.5.n.2

Henricus ſecundus Campaniæ Comes, Sigilleriæ Cœnobium munificè dotaſſe fertur. c.16. n.11.remiſſiuè.

Henricus Comes, vnà cum Friderico Comite, Hadriani Legatos ſpoliat, & vinculis tradit. an.1158.c.3.n.2

Ab Henrico Baioariæ Duce ad ſatisfactionem cogitur. ibid.

Henricus frater Marchionis de Luſitz. cap.5.n.3

Henricus, Theobaldi Bleſenſis filius, cruce ſignatur à Bernardo. ann.1145. c.4.n.9.& ann. 1146.c.5.n.2

Cum Ludouico Galliæ Rege in Syriam proficiſcitur. an.1147 c.11.n.10

Apud Emanuelem Imperatorem à Patre Bernardo commendatur. ann.1149. c.1. n.10

Robertum, Regis fratrem ad duellum prouocat. n.4

Impeditur à Bernardo. n.5

Parenti in Comitatu ſuccedit. an.1151.c.6. n.9

Mater eius ſuper ſuis exceſſibus Bernardi litteris leuatur. n.10

Henricus Leo Saxoniæ Dux, cum Henrico Auſtriæ Duce componit. an.1156.c.6.n.1

Conradum Reddaggeshauſenſem Abbatem in Epiſcopum Lubecenſem promouet. an. 1163.c.2.n.4

Munus detrectantem perſequitur. n.5

Reuertetur ſibi contrarium. an.1164.cap.6. n.5

Concordare cum ipſo procurat. ibid.

Dominij debitum ab ipſo expoſcit, nec obtinet. ibid.

De

De ipſo queritur. an.1165.c.1.n.1
Agente Imperatore eidem reconciliatur. an. 1169.c.5.n.5
Socium in Terram ſanctam ipſum aſſumit.n.6
Tabeſcentem Hieroſolymis refici curat. ibid.
Templariis, atque Hoſpitalariis ducibus, Antiochiam petit. ibid.
Henricus, Dux Noricorum Cruce inſignitur. an.1147.c.4.n.2
Henricus Abbas de Brunſvvico, Henricum, Saxoniæ Ducem, in Terram ſanctam comitatur. an.1169.c.5.n.6
Conrado Lubecenſi ſuccedit. Ibid.
Henricus primus Abbas Morimundi Lamberto ſufficitur. an.1155.c.1.n.2
Vno tantùm anno ſediſſe dicitur. ibid.
Henricus ſecundus Abbas Morimundi Aliprando ſecundo ſufficitur. an.1168.c.9.n.4
Eius tempore Fullienſis domus, Morimundi neptis præclara, naſcitur. ibid.
Henricus Claræuallis Monachus Eſronis Cœnobio fundando à Bernardo in Daniam cum aliis mittitur. an.1151.c.13.n.8
Primus Abbas Vitæ Scholæ à Bernardo prædictus traditur. an.1158.c.5.n.10
Henricus Morimundi Monachus ex ſociis Othonis ad Ordinem conuerſis. an.1146. c.11.n.12
Ex Comitum Campaniæ ſanguine oriundus. ibid.
Ad Trecenſem ſedem promouetur. ibid.
Bullencuriam olim Canonicorum Regularium Cœnobium, Ciſtercienſibus donat. an.1149.c.9.n.5.
A Rege Galliæ Legatus ad Imperatorem mittitur. an.1169.c.5.n.3
Conſecrat Eccleſiam Noui Caſtri. ibid.
Morte conſummatus Bullencuriæ domum ſepulchro illuſtrat. ibid.
Henricus Murdacenſis, Claræuallis Monachus à Bernardo in Angliam miſſus.an.1145.c.2.n.8
Ad ſedem Eboracenſem ſub lite promotus. ibid.
Protegitur à Bernardo apud Eugenium. ibid. & c.5.n.1.& ſeqq.
Vocatus à Pontifice pallio cohoneſtatur. c.5. n.7
Mittitur cum ſociis ad Eboracum. ibid.
Impetitur à Guillelmi fautoribus. n.7.&8
Stephanum Regem, atque Eboraci populum ſe auerſantes inuenit. n.9
Hunc excommunicat, interdicitque. ibid.
Rege, & Eboracenſibus pacatis, ſedi reſtituitur. ibid.
Richardum ſibi charum conſtimi Abbatem Fontanenſem curare fertur. an.1153.c.14. n.5
Hugonem in Dunelmenſem indignè electum conſecrare noluit. ibid.
Stephanum Regem ob id paſſus eſt ſibi infenſum. ibid.
Inſignem pietate virum Inſularum Orcadatum conſecrauit Epiſcopum. n.8
Eccleſiæ Eboracenſi ſubiecit. ibid.
Henricus, Salterienſis Monachus in Comitatu Hantingdunæ natus. an.1147.c.19.n.5
Gilbertum Abbatem, atque Florentianum Epiſcopum, magiſtros habuit. ibid.
Pietate, & eruditione pollet. ibid.
Pro coërcendis vitiis, omni culpæ ſuam correſpondere pœnam, homines docet. ibid.
Super Purgatorium S.Patricij ad Abbatem de Sartis ſcripſit. ibid.
De pœnis item Purgatorij ad eundem. ibid.
Oëni militis viſiones primus memoriæ commendauit. an.1154.c.5.n.1
Henricus de Caſtro Marciaco genere nobilis, & virtute. an.1155.c.2.n.6
De manu Roberti habitum in Claravalle ſuſcipit. ibid.
Diſtinctus hic ab Henrico Piſano Cardinali. an.1150.c.4.n.9
Imberbis adhuc ſapientia ætatem ſuperat. an.1160.c.5.n.9
Conſtituitur Abbas Altæ Cumbæ à B.Faſtrado. ibid.
In multis Cœnobium promouet. ibid.
S.Petri Tarantaſienſis conſilium de dimittendis equitaturis temperat. an.1161.c.2.n.6
Claræuallis, atque Albanenſem ſedes aſcendit. ibid.remiſſiuè.
Henricus Contractus, ſic dictus à corporis contractione. an.1146.c.9.n.8
A Bernardo conuertitur. ibid.& n.9
In Claravalle moriturus ab eodem Sancto prædicitur. ibid.
Henricus Melroſenſis Conuerſus, SS. Benedictum, Bernardum, & VValleuum in ſomnis videt. an.1160.c.4.n.4
Ipſos Kinlos adire animam Roberti à dæmoniis ereptutos, agnoſcit. ibid.
Henricus, natione Scotus Prior Hulmenſis. an. 1151.c.12.n.9
Quædam Abbati Meritoniæ dicaſſe ſcripta perhibetur. ibid.
Henricus fundator Bellàlandæ. an.1148.c.15. n.11
Henricus, Geraldi filius, ab Angliæ Rege in S. Thomam ad Alexandrum mittitur. an. 1164.c.3.n.9
Henricus, Monachus olim, mox apoſtata, Toloſam ſuis erroribus turbat. an.1147.c.12.n.1.3. & 4
Apud Comitem S.Ægidij à Bernardo impetitur. n.3
Einſdem Sancti miraculo comprobante de ſuis erroribus conuincitur. an.1147 c.15. n.5
Captus diœceſano puniendus traditur. n.10
Henricus Lacy, Cœnobium de Kirieſtal ædificat. c.19.n.3
Henricus miles in expugnatione Vlyſipponenſi occumbit. c.15.n.6
Tribus moris in ſomnis apparet. ibid.
Suis & commilitonum occiſorum meritis, eiſdem loquelam impetrat. ibid.
Palmam ſalutarem ex eius vrna pullulaſſe fertur. ibid.
Henricus Pichin pro excuſando Henrico Rege à nece S.Thomæ, ad Alexandrum mittitur. an.1171.c.2.n.1
Henricus de Salinas territus miraculis Bernardi reconciliatur Metenſibus. an.1147.c.11.n.2
Henriquez Scriptor Ciſtercienſis corrigitur.c.18. n.12. & c.19.n.6. & an.1150.c.4.n.7. & an. 1151.c.6.n.11.& an.1152.c.6.n.3. & an.1153. c.15.n.5.& an.1158.c.5.n.11. & an.1159.c.2. n.9.& c.6.n.14.& an.1160.c.4.n.9.& an.1161. c 4.n.4.& an.1166.c.4.n.6.& c.5.n.2.an.1168. c.8.n.7.& an.1171.c.5.n.8.& 11.& c.6 n.2

Index Rerum.

Herbertus incubat Chryſopolitanæ Eccleſiæ. an.1160.c.1.n.7
B.Petro Tarantaſienſi coram Friderico Imperatore detrahit. ibid.
Auſcultat reſponſum pro Sancto. ibid.
Eidem occurrere ad Betanniæ Cœnobium fruſtrà parat. an.1161.c.1.n.3
Eiuſdem Sancti imprecatione infœliciter decedit. n.5.& 6
Herbertus, ex Abbate Helehuode Epiſcopus Sant-Andreanus. an.1160.c.3.n.8
S. VValleni exequiis occurrit deuotiſſimus. ibid.
Herbiadum, ſeu Eriuadum, Abbatia, de qua t. tom.Lundenſis diœceſis. an.1151.c.13.n.9
An eadem cum Hermadio,ſeu Grandio? incertum. ibid.
Tutamvallem in diœceſi Hetehadenſi in Noruegia profert. an.1162.c.6.n.7
In Ripenſi Locum Dei. an.1173.cap.7. num.8
Herbipolenſi Conciliabulum, vide verbo *Concilia.*
Heribertus Magiſter à Friderico Imperatore ad Alexandrum Legatus mittitur. an.1159. c.6.n.7
Ad Concilium Papienſe citat Pontificem. ibid.
Herimanus, Epiſcopus Brixienſis ad Conuentum Papienſem vocatur ab Imperatore Friderico. c.6.n.10.& 11
Heriſvvith,vide *Heſmerith.*
Hermadium, ſiue Granadium Abbatia Lundenſis diœceſis, Ciſtercij filia. an.1151.c.13. n.9
An eadem cum Herbiado? incertum. ibid.
Fundatur ab Eskillo,Danorum Archipræſule. ibid.
Quo anno? ibid.
Hermanus Conſtantienſis Epiſcopus Bernardum Conſtantiam deducit. an.1146.cap.9. n.1
Pro componendis regno, Eccleſiiſque, iudex cum aliis deſtinatur. an.1152.c.1.n.3. & 5
Eiſdem concordiæ litteris ſubſcribit. n.6
Hermanus Verdenſis Epiſcopus à Friderico ad Alexandrum Legatus mittitur. an.1159.c.6. n.7
Ad Concilium Papienſe citat Pontificem. ibid.
Hermanus Cardinalis,& Alexandri III.Notarius. an.1151.c.11.n.8
Priuilegium, Valli bonæ Palentinæ conceſſum ſcribit. ibid.
Hermanus Contractus,Monachus Benedictinus Antiphonam *Salue Regina*, &c. compoſuiſſe creditur. an.1146.c.10.n.7
Hermanus Marchio Veronenſis litteris Friderici Imperatoris ſubſcribit. an.1158. c.5. n.3
Hermeſenda de Ruvione, ſecunda Vallis bonæ Abbatiſſa commemoratur. an.1173.c.7. n.9
Hermeſendis, Galliæ Narbonenſis Princeps, & Amalrici,Molinæ Comitis, coniux. an.1166. c 6.n.3
Hortæ Cœnobium ſuo nobilitat mauſoleo. ibid.
Mariti anniuerſarium in eadem domo celebrauit. ibid.
Pro nouo Monaſterio ſtruendo indulſit multa Martino Abbati. n.4.5.& ſeqq.
Heſmerith,Abbatia ignota, conſtruitur. cap.11. num.1
Herremalbenſe Cœnobium, vide *Abbas.*
Hiacynthus,vide *Iacynthus.*
Hibernia, quatuor ſedibus Archiepiſcopalibus recèns erectus, extollitur. an.1152.c.5.n.2. & 3
Hieronymus,Diaconus Cardinalis S.Mariæ Nouæ. an.1171.c.8.n.8
Domum S.Sebaſtiani ad Catecumbas Ciſtercienſibus concedit. ibid.
S.Hierotheus,Epiſcopus olim Segouienſis. an. 1167.c.4.n.11
Suo capite recèns inuento, templum Saltus-Nouaiis ditat. ibid.
Euecto Altari in Sancti honorem, ſolenniter celebratur inuentio. ibid.
Hieruſalem obſidetur à Sarracenis. an.1146.c.4. n.1
Suæ defenſionis promotorem habet Bernardum. ibid.& n.7.& c.9.& 10
Defenſores,Imperatorem Conradum, & Ludouicum, Galliæ Regem. an.1147.c.11. n.10
Vide *Bellum Hieroſolymitanum*, *Crux*, & *S.P.Bernardus.*
Hieruſalem,Abbatia diœceſis Monaſterienſis filia Clari Campi,remiſſiuè. an.1165.c.4.n.3
Hilaria,vide *Ilaria.*
Hilarius Cicestrenſis Epiſcopus in S. Thomam Cantuarienſem probra coniicit. an.1164.c.2. n.5
In eundem ab Henrico Anglo Romam mittitur. c.3.n.9
Habet orationem coram Pontifice pro Rege. c.4.n.4
Ab aſtantibus ludificatur. ibid.
Redditur mutus,elinguiſque. ibid.
Hilda Abbatia diœceſis Camerinenſis in Marca Anconitana ædificatur. an.1170.c.8.n.2
Filia Eſtonis. ibid.
Memoratur in litteris Innocentij III. ibid.
Hildebrandus Craſſus,Rector Eccleſiæ S.Geminiani. an.1150.c.4.n.5
Creatur Cardinalis S. Euſtachij ab Eugenio III. ibid.
Pontificis eiuſdem priuilegio ſubſcribit. an. 1152.c.2.n.5
Hildefonſus Comes S. Ægidij, litteras Bernardi contra Hæreſiarcham Henricum ſuſcipit. an. 1147.c.12.n.3
De legatia Alberici Cardinalis in eundem certioratur. n.8
Hildefonſus Comes Toloſanus, reconciliatur Himberto Comiti,Petri Tarantaſiæ interuentu. an.1153.c.3.n.7
S.Hildegardis Virgo, à Bernardo viſitatur. an. 1146.c.8.n 6
Magnam admirationem Sancto facit,ſuis ſcriptis. ibid.
Sacra pignora eidem offert,& ab ipſo ſuſcipit. n.7
Bernardo ſcribit. n.8
Suſcipit Sancti reſcriptum. n.9
Eiuſdem reuelationes in Treuirenſi Concilio examinantur. an.1148.c.5.n.2
Virdunenſem Epiſcopum ad ſe miſſum cum libris

libris reuelatis Eugenio remittit. n.3
Ab eodem ipſos approbari impetrat. nom.4. & 5
Eiuſdem litteras, ſui Cœnobij tranſlationem confirmantes, ſuſcipit. o.6
Eidem respondet. n.8
Magnam acquirit opinionem. n.9
Claret dono prophetiæ. ibid.
Summopere ab Eugenio diligitur. ibid.
Ebracenſi Abbati, ab eodem conſulta, reſpondet. an.1155.c.4.n.7.& 8
Abbatum S. Anaſtaſij, & Eberbaci ſuſcipit epiſtolas. n.9
Arnoldo Moguntineoſi pericula ſibi imminentia intimat. an.1160.c.2.n.7
Acerbam eiuſdem prædicit mortem. ibid.
Orate Dominum pro eo interpellata ab eodem fertur. n.12
Epiſtolam, oraculis plenam, Griſeis Monachis mittit. an.1168.c.7.n.1.& 2
Summas in ipſos congerit laudes. n.3
Conuerſos reprehendit. o.4
Ad horum punitionem Magiſtros excitat. n.5
Super variis quæſtionibus à Villarienſibus conſulitur. an.1172.c.5.n.5.& 6
Quid de eius reſponſo. n.7
Hilinus Epiſcopus Treuirorum electus à Friderico Imperatore Legatus ad Eugenium mittitur. an.1152.c.1.n.3
Hiltrudis virgo filia Meginhardi, Comitis Spanheimienſis. an.1146.c.8.n.7
Monialis Monaſterij S. Roperti Ducis. ibid.
Himbertus, Comes Tarantaſiæ, Petro Archiepiſcopo agente reconciliatur Toloſæ Comiti. an.1157.c.3.n.7
Hiſpania aduersùs Sarracenos ab Eugenio III. excitatur. an.1146.c.6.n.4
Ab eiſdem per Germanos adiuta Vlyſiponem eripit. an.1147.c.11.n.1
Per Suerium, & Gomezium propugnatur. an.1156.c.2.o.6
Vide *Calatrauenſes, & Genuenſes.*
Hiſpanus Abbas ſecundus Bugeti, Fortunato ſuccedit. an.1172.c.6.n.6
Hiſtoria celebriores huius Tomi. an.1146.c.13.n.5. an.1147.c.18.n.11.& 12. & an.1149.c.4.n.2. & ſeqq. & an.1153.c.3.n.4.5.& 6. & an.1154.c.5. per tot. & an.1155.c.5.o.1. & 2. & ſeqq. & an.1156.c.3.n.11. & an.1160.c.2.n.6.vſque ad 12. & an.1160.c.4.n.1. & ſeqq. & an.1165.c.2.n.5.& an.1168.c.6.n.5.& ſeqq. & an.1176.c.7.n.9.& 10
Hobertus, Monachus Claræuallis, Bernardi diſcipulus. an.1150.c.4.n.2 & 3
Nepenſis Epiſcopus ordinatur ab Eugenio. n.2
Eius ad Ordinem conuerſio, vita, & glorioſa merita recenſentur. n.3
Hodierna nobilis fœmina, Iuncariæ dominum, vnà cum coniuge Gerardo fundat in Aragonia. an.1152.c.6.n.6
Hollandia, vide *Svvinsheda.*
Holmcultrie, ſiue de Hulmo (vulgò Holmecoltraine) Abbatia ſurgit in Cumbria. an.1151.c.12.n.9
Fundator Dauid Rex. ibid.
Primus Abbas Eberhardus, S. VValeni ſocius. ibid.
Honorius Papa III. bona, & priuilegia Perſeniæ Cœnobio confirmat. an.1145.c.10.n.7. remiſſiuè.
Abbati & Conuentui S. Iuſti litteras dirigit. an.1146.c.14.n.10
Eiuſdem Abbatiæ adoptionem in filiam Caſemarij, confirmat. ibid.
Abbati Caſemarij ſuper eadem adoptione ſcribit. n.11
Monaſterio Curatij plura indulget. an.1162.c.7.n.6
Horta Abbatia diœceſis Seguntinæ in Veteri Caſtella. an.1151.c.10.n.5.& 10
In loco de Cantauos ad Almazanum primo ſurgit. n.1
Fundator Alphonſus, Hiſpaniarum Imperator. ibid.& n.2.& 3
Primus Abbas Rodulphus, ex Berdonis vnà cum Monachis tranſmiſſus. o.1.& 5
Hortenſi loco, empto à Radulpho, domus augetur. n.6
In eodem, vt à ſe diſtincto, confirmatur ab Eugenio. n.7.& 8
Horta Fitizæ nonnunquam dici conſueuit. o.9
Radulpho Belaſcum ſubrogat. an.1156.c.4.n.5
Donat S. Martinum Monachatu. an.1158.c.4. ferè per tot.
Villam de Bonizes à Sanctia Martini matre ſuſcipit. n.3
Transfertur ad locum de Horta. n.7
Confirmatur in bonis ab Alexandro III. an.1164.c.8.n.6 & 7
S Martinum Velaſco ſubſtituit. n.9
Pinguibus Principum donationibus augetur. an.1166.c.6.n.1.4.5.6.& 10
Nobilitatur Molinæ Comitum, Ducumque Narbonæ mauſoleis. n.3
A Ioanne Oxomenſi Epiſcopo Eccleſia Parochiali in Grangia de Boñizes indulgetur. an.1168.c.9.n.4
Confirmatur in tranſlatione per Alphonſum Caſtellæ Regem. an.1169.c.5.n.9
Eiuſdem munitur priuilegiis. ibid.
Ingenti poſſeſſione ad Metinam Cæli ab eodem donatur. n.10
Hoſtienſis Eccleſia Veliternæ vnitur ab Eugenio III. an.1150.c.4 n.8
Hoz Monaſterium, Quintanæ Suarienſi incorporatur. an.1151.c.11.n.10
Huelguenſis Monialium domus apud Burgos à Tulebrenſi procreatur, remiſſiuè. an.1157.c.5.n.7
Vide multa in Tomis ſequentibus.
Hugo ex Abbate Trium fontium Hoſtienſis Epiſcopus Cardinalis, & Veliternus ab Eugenio creatur. an.1150.c.4.n.5.6.& 8
De ſucceſſore in Tribus fontibus cum Bernardo Patre conuenit. an.1151.c.3.n.1
Nicolao, quem optabat, non electo, aſperè ad Bernardum ſcribit. n.2.& 3
Sancti reſcriptis mitigatur. n.3.& ſeqq.
Suſcipit Eugenij literas. n.9
Eiuſdem priuilegio ſubſcribit. n.7.& an.1152.c.2.o.5.& an.1153.c.2.n.9
Petrum Venerabilem ſummo honore Romæ proſequitur. an.1151.c.8.n.6.& 7
Pro Henrico Belluscenſi Bernardo ſcribit. an.1153.c.8.n.2

Vt eidem Henrico conſulat,ſolicitatur à Sancto. n.3

Litteras Eugenio laudabiles ad Eundem Beroardum mittit. an.1153.c.5.n.5

E viuis ſublatus ab Humbaldo excipitur. an.1162.c.2.0.1

Hugo Dolenſis Archiepiſcopus,io ſua reparanda Sede multum laborauit. c.1.n.4

Præſentibus Alexandri Legatis cedit, & cur? ibid.

Hugo, Rothomagenſis Archiepiſcopus, Ludouicum, & Aleonoram,Reges Galliæ,ob conſanguinitatis obicem diſiungit. an.1151.c.2. n.1

Hugo Tarraconenſis Archiepiſcopus, intereſt tranſactioni Oliuæ,Montiſque Aragonis. an. 1166.c.7.0.2.& 3

Hugo, Antiſiodorenſis Epiſcopus, ex Ciſtercio aſſumptus. an.1147.c.8.n.4

A P.Bernardo viſitatur. ibid.

Intereſt Concilio Remenſi. an.1148.c.2. n.8

Fidei confeſſionem contra Gilberti errores Eugenio præſentare iubetur. ibid.

Pontigniaci moritur,& ſepelitur.an.1151.c.7. n.1.& 2

Eius corpus poſt quatuor ſæcula inuenitur incorruptum. n.2.remiſſiuè.

B. Edmundi exiſtimatum comburitur ab hæreticis. ibid.

Fraus irrepens in eius morte à P.Beroardo detegitur. n.3.& 4

Alanum,Ripatorij Abbatem accipit ſucceſſorem. n.5

Hugo Dienſis Epiſcopus, morti ſancti Ioannis Valentini aſſiſtit. an.1145.c.7.n.5.& 6

Hugo Engoliſmenſis Epiſcopus à Monachis S.Amantij Buxiæ cœmeterium conſecrare impeditur. an.1153.c.3.n.10

Adeſt conuentioni eorundem, & Claræ vallenſium Monachorum. n.11

Hugo Lexonienſis Epiſcopus Tironeli Eccleſiam dedicauit. an.1149.c.9.n.3

Hugo Rutbenenſis Epiſcopus, vnà cum fratre Raymundo, Toloſæ Comite, Bonæ Combæ Cœnobium fundat. an.1166.c.7.n.5

Hugo,Baro de Matheſelon cum Ioanna coniuge fundat Chalocheyum. an.1148. cap.15. num.3

Hugo Comes S.Pauli,in media Caricampenſis Eccleſiæ naui tumulatus fertur. c.14.n.2

Hugo Comes VVaidemontenſis, cum Ludouico,Galliæ Rege, in Syriam proficiſcitur. an. 1147.c.8.n.1

Hugo, Dux Burgundiæ, Capitulum generale Ciſtercij adiit. an.1170.c.5.0.10

In fratrem admitti poſtulat, & obtinet. ibid.

Priuilegium exemptionis Ciſtercio concedit. n.10.& 11

Hugo Maccain,Abbas Bnellij, eandem domum tranſtuliſſe ſecundò fertur. ao.1148.c.16. o.2

Hugo, Abbas Caricampenſis, vir magni nominis, obit in Belgio. an.1154.c.2. o.10

Ab Vrbano in præfecturа excipitur. ibid.

Hugo Abbas Noui Monaſterij in Anglia, eruditione,& ſanctitate clarus. an.1159.cap.4. n.8

Pauperum pater. ibid.

Illuſtris miraculis,prophetiaque. ibid.

Hugo Abbas primus S. Mariæ de Aquilis. an. 1165.c.4.n.7

Donator Cœnobij loco à Ferdinando,& Vrraca Regibus. ibid.

Hugo Abbas primus Naucatiæ in Sicilia. an. 1171.c.8.n.10

An tranſmiſſus ex Morerola? incertum. ibid.

Inter Ciſtercij eximiè Sanctos refertur. ibid.

Suæ Nucarienſis domus fundator à Caietano dicitur. ibid.

Eandem ſepulchro illuſtrat, atque miraculis. ibid.

Hugo, Abbas Populeti, Stephano, in Oſcenſem ſedem promoto,ſufficitur. an.1166.c.5. n.7.

Intereſt tranſactioni Oliuæ, Montiſque Aragonis. c.7.n.2.& 3

Hugo de Mirasorio, Abbas Liuncellæ Burnoni iam grandæuus ſufficitur. an.1162.c.1. n.2

Confirmatur per Bonæ Vallis Abbatem. ibid.

Per Alexandrum conſecratur. n.3

Qua occaſione? ibid.

Virtutibus, atque miràculis coruſcat. an. 1171.c.4.n.1.7.& 8

Qualis inter domeſticos? n.2

Ad exteros qualis? n.3

Efficitur Abbas Bonæ Vallis. o.5

Hugo,Monachus Portæ cæli, inter illuſtres Ciſtercij viros memoratur. an.1158.c.5.n.11

Hugo, Prior Claræuallis, Philippo ſubrogatur. an.1156.c.4.n.10

Eligitur Abbas Longi pontis,remiſſiuè. ibid.

Hugo Bigotus Henrico iuniori,Regi Angliæ aduerſus Patrem auxiliatur. an.1173.c.3.n.4

Hugo de Boilbek,Gobornıæ Monaſterium ædificat. an.1145.c.10.n.3

Hugo de Campo Florido Cancellarius Regis Galliæ,aſſiſtit Concilio Papienſi. an.1147. c.10.n.4

Diſſerturus contra Gilberti errores ab Eugenio III.deligitur. ibid.

Hugo Diſcalciatus arcem contra Cluniacum ædificat. an.1151.c.8.n.8

Opus proſequi ab Eugenio interdicitur. ibid.

Non obedit. ibid.& n.10

Vide *Arx*.

Hugo de Giendoviſſe,à Rege Angliæ ad Alexandrum III.contra S.Thomam Legatus mittitur. an.1164.c.3.n.9

Hugo de Lacy Midiæ expugnator.an.1156.c.12. n.9

Tumulatus in Beatitudinis Cœnobio Dublinium transfertur. ibid.

Hugo de Moreville in S.Thomam Cantuariæ vnà cum aliis ſæuit. an.1170 c.4.n.3

Eundem irreuerenter impetit intra Eccleſiam. n.4.5.& 6

Sacrilegè trucidat. ibid.

Quid ei poſt S.Thomæ necem? o.11.& 13

Hugo de ſancto Claro, excommunicatur à ſancto Thoma,& cur? an.1167.c.1.n.1

Denunciatur excommunicatus. c.2.0.9

Hugo Subdiaconus, malus Clericus dictus. c.4. n.5

S.Thomæ

S.Thomæ Cantoaricoſis inuaſores comitatur. ibid.
Eccleſiam eum ipſis ingreditur irreoerenter. n.6
Collo S. Martyris immaoiter ſuperponit pedem. n.7
Cerebrum cum ſanguine per pauimentum ſparſit. ibid.
Hugo Theſaurarius Eboracenſis, Dunelmi ſedem aſcendit. an.1153.c.14.n.5
Ab Eboracenſi Archipræſule, Henrico, nequit conſecrationem obtinere. ibid.
Eo defuncto conſecratur. ibid.
B.Hugo Valleſius (Fœlix pòſt nuncupatus) vnus ex fuodatoribus Ordinis ſanctiſſimæ Trioitatis. ao.1149.c.4.n.12
Ranulphi, & Eleonoræ Comitum filius. ibid.
Bernardum P. & Ludouici Regis fratrem, Henricum, frequenter inuiſit. ibid.
Quæ pòſt edoctutus, in Claravalle diſcit. ibid.
Humana conditio qualis? an.1151.c.2.n.8
Humbaldus Preſbyter Cardinalis S. Crucis io Hieruſalem. an.1153.c.2.n.9
Eugenij III.priuilegio ſubſcribit. ibid.
Humbaldus Cardinalis SS.Ioannis, & Paoli priuilegium Eugeoij III.confirmat.an.1147.c.15. n.10
Humbaldus Cardinalis S.Praxedis ſubſcribit Eugeoij priuilegiis.ann.1151.c.4.n.7.& ao.1152. c.2.n.5.& an.1153.c.2.n.9
Pro concordandis Imperio, & Eccleſia, iudex cum aliis deſignatur. an.1152.c.1.n.3. & 4
Humbaldus Epiſcopus Hoſtienſis, pro Alexandri III. electione, Imperatori Friderico cum aliis ſcribit. an.1159.c.6.n.2
Priuilegium eiuſdem Alexandri confirmat. an.1169.c.5.n.6
Humbertus Archiepiſcopus Viennenſis, adeſt morti S.Ioannis, Præſulis Valentini. an.1145. c.7.n.5
Humbertus, Claræuallis Monachus, ſeptuagenarius facilirer obdormit. c.8.n.1
Glorioſè à Patre Bernardo prædicatur. n.2
Comparatur Chriſto. o.6
Eius ſepulchrum, & memoria ſanctitatis. n.9
Obiit in die Conceptionis Deiparæ. ibid.
Humbertus, Sabaudiæ Comes, à B.Antelmo, Epiſcopo Bellicenſi diſcordat. an.1162.c.5.n.9. & 10
Qua occaſione? ibid.
Excommunicatus non permittitur ab ipſo abſolui. ibid.
Humiliter ſatisfaciens abſolutionem impetrat. n.10
Humilitas S.Humberti à Bernardo Patre prædicatur. an.1145.c.8.n.3
Valde in B.Alquirino emicuit. an.1169.c.4. n.1
Hybernia, vide *Hibernia*.

I.

S. IAcobus Apoſtolus, Eccleſiam Cæſarauguſtæ, dictam del Pilar, extruxiſſe, atque Deiparæ dicaſſe, memoriæ proditur. 1152.c.2. num.7
Sant-Iacobæà militia quando cœperit? an. 1158.c.1.n.10
Iacobus II. Aragoniæ Rex, ſanctas Cruces ſuo nobilitat ſepulchro. an.1157.c.5.o.4
Iacobus, cognomento Conquiſitor (Hiſpanicè Conquiſtador) Petri II Regis Aragoniæ filius. an.1153.c.18.n.8
Populetum ſuo ſepulchro illuſtrat. ibid.
Iacobus Furnus, ex Abbate Fontis Frigidi Summus Pontifex Benedictus XII. an.1147.c.19. n.11.remiſſiuè.
Iacobus Græcus ſcriptor, corrigitur.an.1168.c.7. n.8
Iacobus Meierus, vide *Meierus*.
Iacobus Viandoe, lacte ex imagine Virginis fluente, perfuſus traditur. ao.1153.c.12. n.10
Vide *Imago Virginis Caſtellumenſis*.
Iacynthus Cardinalis S.Mariæ in Coſmedim Eugenij priuilegiis ſubſcribit. an.1147.c.15. n.10. & an.1151.c.4.n.7. & an.1153.c.2. n.9.
Ab Hadriano IV.ad Fridericum Legatus mittitur. an.1158.c.3.n.1
Multa patitur io via. n.2
Iacynthus Cardinalis, pro concordandis Carracceti, & S.Claudij Abbatibus iudex deſignatur. an.1149.c.8.o.5
Ianicus Gneſnenſis Archiepiſcopus, aliàs Ioaones Vratiſlauienſis, ex equeſtri Gryphonum Oriundus familia. c.9.n.8.& 9
Vnà cum Clemente fratre Andreouium ædificat. ibid.
Ianuenſes ab Eugenio III. aduersùs Sarracenos excitantur. an.1146.c.6.n 4
Inuadunt Minoricæ inſulam. ibid.
Ingentia præda reuertentur. ibid.
Contra Almeriæ Paganos ſolicitantur à Pontifice. an.1147.c.1.n.11
Potentem manum præparant. n.12
Almeriam expugoant. c.15.n.1.& 2
Ditantur ingentibus ſpoliis. ibid.
Dertuſam inuadunt. ao.1148.c.13.n.8
Armis victricibus ſubiugant. ibid.
Vide *Alphonſus Hiſpaniarum Imperator*, & *Raymundus Barchinonenſis Comes*.
Ianum, vide *Clariana*.
Idesbaldus B.Alberoni, Abbati Dunarum ſubrogatur. an.1155.c.4.n.4
Falsò eius electio à Meiero poſtponitur. an. 1157.c.3.n.14
Præfectura ſe abdicat. an.1167.c.7.n.3
Fœliciter conſummatur. ibid.
In Veteri Monaſterio ſepelitur. n.4
Bis eius corpus incorruptum inuentum tranſlatum totidem perhibetur. n.5.6.& 7
Adnumeratur Ciſtercij Sanctis. n.8
Eius feſtum officio proprio celebrari ſolitum fertur. ibid.
Idololatria relegatur à Suecia per Ciſtercium. an.1162.c.3.per tot.
Idolorum Sacerdos, vide *Sacerdos Suecus*.
Iepus ſcriptor Benedictinus corrigitur. an.1153. c.16.n.6.& an.1167.c 9.n.5.& 7
Ignatius Firoinus Iberus, ex Nucalenſi Monacho, & S. Theologiæ Compluti Profeſſore, Abbas Fiterienſis. an.1164.c.10.n.9
Vir ingenio, & eruditione clarus. ibid.
Igniacum, Abbatia, de qua 1.tom.ſub S.Guerrico Abbate floret viris ſanctiſſimis, an.1147.c.16. n.7

Aliquorum fœlici tranſitu, à Monacho præmiſſo, illuſtratur. ibid.
Viſionibus item glorioſis. n.7.& 8
& ſanctis ab initio Abbatibus. an.1161.c.4.n.7
Vallem Regis in Remenſi diœceſi producit. an.1149.c.9.n.3
Ignis de vaſibus pretioſis cuiuſdam Abbatis erumpit. an.1172.c.4.n.11
Ilda, vide *Hilda*.
Ildephonſus, vel Illephonſus, vide *Alphonſus*, & *Hildefonſus*.
Ilerdenſis Eccleſia cum Oſcenſi litigat. an.1145.c.3.n.10
Condamnatur ab Eugenio III. ibid.
Hanc Eugenij reuocari ſententiam ab Innocentio III. impetraſſe fertur. ibid.
Ilaria, vel Hilaria, aliàs VVillersheimium, Abbatia ſurgit in diœceſi Hildeshemenſis. an.1146.c.12.n.5
Monachis ex Ebraco vocatis. ibid.
Ildebrandus, vide *Hildebrandus*.
Illinus Treuirorum Archiepiſcopus, pro componendis Metenſibus cum vicinis Principibus Bernardum ſolicitat. an.1153.c.4.n.1
Vide *Metenſes*.
Imago Bernardi à Rotilæ ciuibus erigitur. an.1147.c.11.n.9
Qua occaſione? ibid.
Imago Crucifixi, Claræuallis Monachum amplexata, memoriæ commendatur. an.1149.c.4.n.5
Parentem item Bernardum. an.1158.c.12.n.2
Imago Mariæ Virginis à Bernardo Spiræ ſalutatur. an.1146.c.10.n.6
Eundem Sanctum reſalutat. ibid.
Lacte irroraſſe tunc Bernardum ab aliquibus aſſeritur. n.8
Alia Aſſigemianſis Cœnobij eundem Bernardum ſalutat. an.1147.c.3.n.8
A Barbaro confracta duplex imago conficitur. ibid.
Alia eiuſdem Virginis in Monaſterio Camberonenſi, miraculis eandem domum propugnat, illuſtratque. an.1148.c.16.n.8
Percuſſa à Guillelmo Iudæo ſanguinem emiſiſſe traditur. ibid.
Alia laudis Monaſterium nobilitat miraculis. an.1149.c.10.n.9
Alia Cæſaraugustæ (vulgò del Pilar) è cælo miſſa dicitur. an.1152.c.2.n.7
Vide *Cæſarauguſtana Eccleſia*.
Imago Virginis Caſtellionenſis Bernardum lactauiſſe magis probatur. an.1153.c.12.n.6.7.8.& 9
Guttis lactis demiſſa emanaſſe dicitur. n.8
Alia eiuſdem Deiparæ, Eccleſiam primam Bourenſem illuſtrat. an.1159.c.7.n.2.& 7
Mirabilis illius inuentio. n.2
Alia lapidi inrixa ab Ægea Luſitano videtur.
A duobus veſis creditur ipſum liberaſſe. ibid.
Alia Virginis imago, celebris miraculis, domum S. Mariæ de Aquilis nobilitat. an.1165.c.4.n.9
Alia de Monteſino appellata Marchionatum de Baides illuſtrat. an.1166.c.6.n.7
Alia Cœnobium de Gradefes. an.1168.c.9.n.8
Imarus, vide *Ymarus*.
Incendium Eugenij, & Cardinalium domos deuaſtat. an.1145.c.1.n.8
Eccleſiam S. Mariæ Magdalenæ Baiocenſis. an.1148.c.7.n.3
Branam domum Præmonſtratenſium. an.1150.c.3.n.19
Friſingæ ciuitatem. an.1159.c.5.n.10
Bourenſe Cœnobium in Luſitania. cap.7.n.4
Incendiarij excommunicantur in Concilio Remenſi. an.1148.c.4.n.1
Infantes duo Aragoniæ Gradefienſe Cœnobium ſuis illuſtrat mauſoleis. an.1168.c.9.n.8
Infernus oſtenditur Guntalino Nouitio. an.1160.c.5.n.5
Oëno militi. an.1154.c.5.n.6.& 7
Tundalo Hiberno. an.1148.c.12.n.4
VValtero, Meilroſiæ converſo. an.1163.c.6.n.4.& 5
Ingelramnus, Sant-Andreanus Epiſcopus, ſepulchri S. VValleni aperitioni aſſiſtit. an.1173.c.5.n.2
Eiuſdem corpus incorruptum ſpectat. n.4
Ingelramnus Toparcha Cuziacenſis aduocatiam, & alia iura indulget Fuſniacenſibus. an.1168.c.9.n.3
Ingratitudo Arnoldi Præpoſiti Moguntinenſis. an.1153.c.3.n.4
Innocentius III. Papa, domum S. Martini Viterbienſis, penè exterminatam reſtaurat. an.1150.c.11.n.8. remiſſiuè.
Adoptari à Pontigniaco in filiam ſtatuit. ibid.
Plura eidem indulget. ibid.
Benedicit eius Abbatem. ibid.
Inobedientia cuiuſdam Conuerſi per dæmones punita. an.1168.c.5.n.2.& 3
Impudentia Nicolai, Monachi S. Albini in S. Bernardum. 1151.c.6.n.1.& ſeqq.
Inſtrumentum Concordiæ inter Hortam, & Molinam. an.1166.c.6.n.6
Confirmationis conceſſorum Cœnobio S. Iuſti. an.1146.c.14.n.4
Confirmationum donationis Cœnobij ſancti Andreæ de Valle Benigna. an.1166.c.7.n.9
Loci de Horta. an.1151.c.10.n.7
Normæ vitæ à Ciſtercio Calatrauenſibus conceſſæ. an.1164.c.7.n.8.& ſeq.
Inſtrumentum donationis Alcobaciæ. an.1147.c.17.n.3.& 4
S. Andreæ de Valle Benigna. an.1166.c.7.n.7
Armentariæ. an.1162.c.6.n.2
Benaviuæ. an.1169.c.7.n.5
Donationis factæ Bonævalli Toletanæ. an.1164.c.10.n.5
Burio. an.1159.c.7.n.4
Donationis Calatrauæ Raymundo factæ. an.1158.c.1.n.5
Cantauenſis loci. an.1151.c.10.n.2
Donationis Cantauenſi Monaſterio exhibitæ. an.1158.c.4.n.3
Item Fayolæ. an.1169.c.6.n.5.7.& 9
Grandiſylvæ. an.1168.c.9.n.2
Hortæ. an.1166.c.6.n.2.& n.3.& 9. & an.1168.c.9.n.4.& an.1169.c.5.n.10
Donationis Iuncariæ de Eſpadanedo. c.7.n.10

Laudenſis Cœnobij. an.1149.c.10.n.3
Maderolæ. an.1146 c.12.n.10
Donationis factæ S.Martino de Piñeyra. ann. 1153.c.16 n.7 & ſeqq.
S.Michaëli de Boueda. ann.1145.cap.10. num.12
Donationis ſaltus Nualis. ann.1167.cap.9. n.4
Nucalium.an.1150.c.12.n.11.&an.1164.c.10. n.7.& 8
Peralenſis Cœnobij. an.1160.c.5.n.10
Populetani. an.1153.c.8.n.3.& 4
Sant Prudentiani. an.1162.c.7.n.2.& 3
Spinæ. an.1147.c.18.n.2
Stellæ Luſitanæ. an.1161.c.6.n.6
Vallis Bonæ Palentinæ. an.1151.c.12.n.2-3. & 4
Vallis Fontium. an.1171.e.8.n.4
Verulæ. an.1146.c.12 n.10
Inſtrumentum fundationis Albæ Spirenſis.c.12. n.7
Militiæ S.Michaëlis del Ala. an.1167.cap.8. n.2
Montis Rami. an.1153.c.16.n.3
Oliuæ. an.1149.c.11.n.3.5.& 6
Soræ Campanæ. an.1162.c.5 n.2.& 3
Inſtrumentum totius facti fundationis S. Iuſti de Tugis-Altis ann.1146.c.14.num.2. & ſeqq.
Traditionis S.Michaëlis de Canalibus Abbati Melonenſi. an.1156.c.4.n.7
Tranſactionis inter Carraceti, & S. Claudij Legionenſis Abbates.ann.1149.c.8.n.4.& ſeqq.
Inſula Barri Ducis Abbatia in Ducatu Barenſi erigitur. an.1151.c.12.n.2
Filia S.Benedicti Metenſis, aut Virdunenſis. ibid.
Inſula Dei, Abbatia nata ex Granadio. c.13.n.9. remiſſ.
Inſula Dei Abbatia alia, filia Buſaij, ſurgit, in Lucionenſi diœceſi. an.1172.c 6.n.2
Nigrum Monaſterium aliàs nuncupatur. ibid.
Inſula S.Mariæ, Abbatia ignota, conſtruitur.an. 1150.c.11.n.5
Inſula ſacra, vide *Swinsbede*.
Inſulæ Aræ, vide *Arearum Inſularum Abbatia*.
Interdictum fertur in Abbatem S. Vrbani. ann. 1151.c.6.n.4
In Abbatem quendam Præmonſtratenſium. an.1150.c.3.n.9
In Eboracenſem Populum. ann.1145.cap.5. n 9
Ioachimus in Calabria naſcitur. c.7.n.10
Maurum, & Gemmam, parentes habet. an. 1165 c.3.n.2
Magnis prodigiis (ſed ſubobſcuris) in lucem prodiiſſe fertur. ibid.
Maxima omnium admiratione Grammatices artem aſſequitur. ibid.
Proficiſcitur ad tranſmarinas partes. n.3
Loca ſancta viſitat. ibid.
Ob mirandam pœnitentiam penè ad interitum adigitur. ibid.
Agit Quadrageſimam Hieroſolymis. n.4
Scientia infuſa à Deo donatus creditur. ibid.
Quindennis adhuc ſcripta mirabilia auſpicatur. ibid.
Vadit ad Inſulam Tinacriæ. n.6
Victoriam de fœmina laſciua adipiſcitur. ibid.
Meditationi, lectionique intendit animum. ibid.
Calabriæ redditus conſolatur Parentes. n 6
Ad Sambucinæ Monaſterium ſe confert. ibid.
Hinc ad Curatium. n.7
Rendenſium ſimultates eliminat in via. ibid.
A Columbano Abbate ad habitum Curatij admittitur. n 8
Eligitur Prior paulo poſt votorum emiſſionem. n.8.& 9
Ratio temporis. n.10
Columbano Abbati ſubrogatur. an.1168.c.8. n.1.2.& 3
Detrectat præfecturam. n.4
Grauium virorum deprecatione, electioni conſentit. ibid.
Qualiter Ciſtercij legibus nouos libros ſcribere prohibitus, continuauerit? n.5
Sui Cœnobij incrementa ſolicitat.an.1170.c. 7.n.2
A Marturanenſi Epiſcopo exemptionis priuilegium eidem impetrat. ibid.& ſeqq.
Reliqua vide in Tomis ſequentibus.
Ioanna Ferreiris, Monialis ſancta S.Benedicti de Caſtres in Luſitania. an.1169.c.6.n.3
Per ſatellites Luſitanos occiſa traditur. ibid.
Qua occaſione? ibid.
Ioanna, Hugonis, Baronis de Mathefelon, coniux, & fundatrix cum ipſo Caluchey.an.1148. c.15.n 3
Ioannes Diaconus Cardinalis S.Mariæ Nouæ Eugenij priuilegiis ſubſcribit.an.1147.c.15.n.10. & an.1151.c.4.n.7
Ioannes, Diaconus Cardinalis SS.Sergij, & Bacchij ab Eugenio III. creatur. an.1150 c.4. n.5
Ipſius priuilegiis ſubſcribit. an.1152. c.2.n.5. & an.1153.c.2.n 9
Ioannes Cardinalis, Eugenij priuilegio ſubſcribit. an.1152.c.2.n.5
Ioannes Cardinalis ſancti Martini, elector Octauiani Antipapæ.ann.1159. c.6 n.1.& an. 1161.c.3.n.7
Ad Synodum Epiſcoporum Galliæ, & Angliæ ab eodem Octauiano mittitur. c.3.n.7
Antipapa recuſato confuſus reuertitur. ibid.
Ioannes de Merione, natione Piſanus, & Tyrenſis Eccleſiæ Archidiconus. ann.1150.cap.4. n.5
Presbyter Cardinalis SS.Syluestri, & Martini in Montibus ab Eugenio creatur. ibid.
Ioannes Neapolitanus S. R. E Cardinalis. ann. 1161.c.3.n.7
Intereſt Concilio Epiſcoporum Galliæ, & Angliæ pro Alexandro vero Pontifice. ibid.
Ioannes Paparo, Cardinalis SS. Laurentij, & Damaſij ab Eugenio creatur. ann.1150.c.4. n 5
Ab eodem mittitur in Hiberniam Legatus. 1151.c.4.n.8
Commendatur à Bernardo. n.9
Adiungitur Chriſtiano Legato.an.1152.c.5.n.1

Cum eodem indicit Concilium prouinciale. ibid.& ſeqq.
Quatuor Eccleſias in Metropoles erigit. n.2. & 3
Subſcribit Eugenij priuilegio. an.1153.c.2. n.9
Ioannes Sutrinus Cardinalis SS.Ioannis,& Pauli, titulo S. Pammachij ab Eugenio creatur. an.1150.c.4.n.5
Eiuſdem Eugenij priuilegiis ſubſcribit. ano. 1162.c.2.n.5.& an.1153.c.2.n 9
Ioannes Bracharenſis Archiepiſcopus Aviſienſis Militiæ inſtitutionem confirmat.an.1162.c 2. n.7
Viſitationi Eccleſiarum Ciſtercienſium in Luſitania ſubſcribit. n.13
Conſecrat Eccleſiam S.Ioannis de Taronca. an.1169.c.6.n.1
S.Petri de Aquilis reſtitutionem confirmat. an.1170.c.8 n.7
Ioannes Toletanus Archiepiſcopus, ſacræ Militiæ Calatrauæ promotor dicitur. an.1158.c.1. n.1.& 4
Calatrauæ donationem Raymundo factam confirmat. n.5
Ioannes Legionenſis Epiſcopus, Abbatum Carraceti,& S.Claudij tranſactionem confirmat. an.1149.c.8.n.12
Donationem Comitiſſæ Sanctiæ Pontij. an. 1164.c.10.n.6
Aliam denique Comitum Pontij de Minerua, & Stephaniæ coniugis. an.1167.cap.9. n.4
Ioannes Lucenſis Epiſcopus confirmat donationem Alphonſi Imperatoris. an.1153.c.16. n.8
B.Ioannes Maclouienſis, ſiue Altenſis Epiſcopus, ex Ciſtercio aſſumptus. ann.1147. c.1. n.4
Pro Canonicis S.Genouefæ ſcribit Eugenio. ibid.
Litigat ſuper Epiſcopali iure cum Monachis Maiorenſibus. an.1149.c.5.n.4
A Comprouincialibus Epiſcopis ſuſpenſus ad ſedem Apoſtolicam appellat. ibid.
Paſſus repulſam ad priores iudices remittitur. ibid.
Ad Bernardum appellaturus Claramvallem venit. ibid.
Inde Bernardo abſenti mittit epiſtolam. n.5
Aliam ab Henrico (pòſt Beluacenſi) eidem Sancto ſcribi impetrat. ibid.& n.6
Cum duabus aliis Reynardi, atque Nicolai, Bernardum adit. n.7.& 8
Bernardi interuentu reſtitutus creditur. n.9
Colitur vt Sanctus à Maclouienſibus. n.10
Cur Ioannes de Craticula nuncupatur? ibid.
Quas epiſtolas ſcripſerit? ibid.
Valde dolet Bernardi mortem.ann.1153.c.14. n.1
Per Petrum Cellenſem reprehenditur. n.2
Eiuſdem ſummè amicum ex epiſtolis Petri ad ipſum conſtat. n.3 & 4
Reliqua eius obſcura. ibid.
Ioannes Oxomenſis Epiſcopus, Sanctij, Caſtellæ Regis, donationem confirmat. an.1158.c.1. n.5
Parochialem Eccleſiam in Grangia de Bonizes Hortenſibus concedit. an.1168. c.9. n.4
Sub annuo cenſu, refectorio Oxomenſi ſoluendo. ibid.
Ioannes Anglus, Pictauienſis Epiſcopus, S.Thomæ Cantuarienſis admodum charus. c.4. num.3
Stephani Tornacenſis ſuſcepit litteras. ann. 1173.c.1.n.8
Vel Principum peregrinationes ad ſepulchrum Thomæ, eiſdem cognouit. ibid.
S.Ioannes Valentinus Epiſcopus, olim Abbas Bonæ Vallis. an.1145.c.7.n.5
Morti vicinus conuocat Abbates, & Epiſcopos. ibid.
Salutis Viatico munitur. ibid.
De lecto depoſitus, imponitur cilicio, & cineri. n.6
Adſtantes, de non recepta benedictione dolentes, erecta manu conſolatur. ibid.
Ad Dominum migrat. ibid.
Notabilibus circunſtantiis. n.7
Peregrini coloris ſplendidi in pheretro ſuſcipit oſculum. ibid.
Sanat Canonicum Bertrandum febricitantem. n.8
Plura alia patrat miracula. ibid.& n.9
Solennibus iuſtis tumulatur. ibid.
Anniuerſario cultu, in honore à Valentinis habetur. ibid.
Ioannes, Vratiſlauienſis Epiſcopus, vide verbo *Ianicus*.
Ioannes Zapata Zamorenſis Epiſcopus, intereſt tranſlationi ſancti Martini, Abbatis Vallis paradiſi. an.1152.c.4.n.3.& 8
Sancti corpus propriis manibus transfert. ibid.
Ioannes Decanus Sariſberienſis Petro Cellenſi ſcribit. an.1153.c.10.n.2
De epiſtolis Bernardi ſibi remiſſis eidem gratulatur. ibid.
Eiuſdem Sancti florum petitioni inſiſtit. ibid.
S.Thomæ Cantuarienſis tribulationes valde dolet. an.1166.c.1.n.6
Summè eundem prædicat. ibid.
Super epiſtola, ad Guillelmum Legatum ſcripta ab eodem conſulitur. an.1168. c.2. n.3
Vt mitioribus vtatur verbis ipſum monet. n.4
De mandato Henrici Regis eundem comitatur. an.1170.c.3.n.4
In Sanctum cum armis venientes impedit. ibid.
Ioannes, Regis Angli Henrici Mariſcalcus. ann. 1164.c.2.n.9
Sanctum Thomam Cantuarienſem per calumniam accuſat. ibid.
Cum duobus filiis breui moritur. ibid.
Ioannes ex Comite Montis mirabilis Monachus Longipontis. an.1167.c.7.n.12
Tempus eius conuerſionis, & obitus, incertum. ibid.
Ioannes, Abbas Caſſemarienſis, Bernardo Patri ſcribit. an.1150.c.2.n.2
Orientalis expeditionis fructus,pandit. ibid.
Sui obitus tempus eidem Sancto prædicit. ibid. ibid.
A Sanctis Ioanne, & Paulo,hæc omnia accepiſſe teſtatur. ibid.
Ioannes Abbas Columbæ, doctrina,& religione

ne conſpicuus. an.1147.c.8.n.6
Arduino Epiſcopo Placentino ſufficitur. ibid.
Ante auditum Rhauennatem Archipræſulem non confirmatur. ibid.
Impetrat confirmationem ab Engenio. ann. 1148.c.4.n.6.& 7
Quo tempore? ibid.
Petrum Cluniacenſem interuentorem habuit. n.8
Fidelitatem Rhauennatenſi promittit. ann. 1151.c.7.n.10
Multa ob id à Placentiæ ciuibus patitur. n.11
Ab Eugenio III. valde apud Rhauennatem commendatur. ibid.
S.Ioannis Zitira primus Abas S.Ioannis de Tarouca. an.1161.c.5.n.4
Relicto pedo ad ſuam S. Chriſtophori Eccleſiam reuertitur. ibid.
Militiam Auiſienſem inſtituit. an.1162.c.2.n. 1.& ſeqq.
Sui tranſitus diem prædicit. an.1164.cap.8. n.2
In Domino glorioſè obdormit. n.1.& 3
Mortis circunſtantiæ. n.2.& 3
Miracula poſt obitum. n.3
Sepulchrum & memoria ſanctitatis. n.4
Refertur inter Sanctos. ibid.
Primus Abbas Salcedæ ab eiuſdem domus Monachis acclamatur. an.1167.c.10. n.2
Ioannes Abbas primus Laudenſis, ſanctitate illuſtris. an.1149.c.10.n.6
Samuelem reliquit ſucceſſorem. ibid.
Ioannes Nuñez Abbas Salcedæ. an.1167. cap.10. n.3
Quandiu præfuerit? ibid.
Suam domum ipſe tradidiſſe Ciſtercio ab aliquibus creditur. ibid.
Ioannes Spinæ inſignis vir, Religionis Ferdinando charus. an.1172.c.5.n.8
VVillelmo ſuccedit. ibid.
Ioannes Abbas vltimus Viridis Ligni. an.1148. c.9.n.7
Eccleſiæ Collegiatæ, ex eadem domo ſurgenti, Gardianus præfectus dicitur. ibid.
Ioannes, natione Vngarus, Abbas Strumenſis, & ab Antipapa Victore creatus Cardinalis. an.1170.c.5.n.1
Pſeudo Pontifici Paſchali ſufficitur. ibid.
Callixtus III. appellatur. ibid.
SS.Ioannes, & Paulus Martyres Caſſemarij Patroni. an.1150.c.2.n.2
Ioanni Abbati Caſſemarenſi, apparent. ibid.
Belli ſacri fructus, & tempus mortis Bernardi eidem reuelant. ibid.
S.Ioannes Baptiſta, in vultu, & habitu Bernardi cuidam adoleſcenti in ſomnis apparet. ann. 1149.c.4.n.3
Facta induendi Ciſtercium promiſſione à graui periculo exiſtimato eundem liberat. ibid.
S Ioannes Euangeliſta, iuxta crucem cum Deipara ſtare à quodam iuuene videtur. c.4.n.6
Monacho ſibi apprimè deuoto bis apparet. an.1169.c.4.n.9 & 1
Qualiter æterna vita conſequenda ſuggerit illi. n.10
S.Ioannes Euangeliſta Fulchardi montis, vide *Fulcardi Mons.*
Ioannes Serlo Magiſter, corpore, animo, & ingenio magnus. an.1150.c.10 n.10
Ex Eboracenſi Canonico Monachus Fontanus. ibid.
S.Richardo, Abbati Fontium ſubrogatur. ibid.
E viuis excedit. an.1160. c.6.n.2
Plura ſcripta poſteris reliquit. ibid.
Ioannes VVarrelos Monachus Laudenſis, ſuam domum in multis promouet. an.1149. c.10 n.7
Electus Viſenſis Epiſcopus in Luſitania traditur. ibid.
B.Ioannes Claræuallis Prior, Dulcis memoriæ cognominatus. an.1172.c.4.n.6
Virtutibus fulget. ibid.& n.7.& 9
Speciali Dei prouidentia Claræualli conceſſus creditur. n.10
Ioannes Prior Carracetenſis, ſui, & S. Claudij Legionenſis Abbatum tranſactionem confirmat. an.1149.c.8.n.12
Ioannes Archidiaconus Optenſis, loco Montis ſalutis, Fortunium primum Abbatem donauit. an.1169.c.6.n.4
Ioannes Canonicus S.Mariæ Valliſoletanæ intereſt donationi Comitiſſę Stephanię.an.1151. c.11.n.4
Ioannes Canonicus Marturanenſis, ſui Epiſcopi priuilegium confirmat. an.1170.c.7.n.6
Ioannes de Oxenfort Clericus, à Rege Angliæ contra S.Thomam, ad Alexandrum mittitur. an.1164.c.3.n.9
Excommunicatur ab eodem Sancto. an.1167. c.1.n.10
Anathemate percuſſus denuntiatur. c.2 n.9
Ioannes Alanzonius, cum Petro Alanzonio, in Perſeniæ templo ſepultus iacet.an.1145 c.10. n.6
Ioannes Aluarus, Epiſcopus Sulſonenſis, corrigitur. an.1153.c.18.n.6
Ioannes Ariæ filius Ferdinandi Ariæ, & Gudinæ coniugis. an.1145.c.20.n.12
Cœnobium S. Michaëlis de Boueda vnà cum eiſdem conſtruit. ibid.
Ioannes Barrerius, Fullientinæ congregationis author. an.1169.c.7.n.3
Ad primæuum Ciſtercij inſtitutum reducit illam. ibid.remiſſiuè.
Obit Romæ. ibid.
In Eccleſia S.Bernardi ad Termas Diocletianas tumulatur. ibid.
Ioannes Bellus, ſeu Pulcher, Cœnobij Laudenſis fundator, aut ſaltem promotor.an.1149. c.10.n.4
Ioannes Bertelius, vnicus, qui craſſo fundamento, lactis miraculum, negauerit. an.1153.c. 12.n.6
Ioannes Buſæus ſcriptor, corrigitur.an.1173 c.2. n.5
Ioannes Capellanus Comitis Pontij de Mineruа, inſtrumento fundationis ſaltus Nonalis ſubſcribit. an.1167.cap.9.n.4
Ioannes Chenu ſcriptor emendatur.an.1150.c.7. n.7.& an.1151.c.10.n.3
Ioannes Eremita, dubium an Monachus, aut cuius Monaſterij? an.1153.c.11.n.10
Bernardi acta memoriæ commendanit. ibid.
Ioannes Ferdinandus Velaſquius, Regni Conneſtabilis. an.1147.c.18.n.7

Sancta

Sancta Spina, è Cœnobio eiuſdem nominis ablata, donatur. ibid.
Miraculosè in proprium locum reportetam comperit. ibid.
Vas, in quo ipſam retinuerit, Spinæ Monaſtetio concedit. ibid.
Ioannes Fernandez Canonicus Compoſtellanus ſcribit donationem Alphonſi Imperatoris, an. 1151.c.10.n.3
Ioannes Perez de Montaluam corrigitur. ann. 1154.c.5.n.11
Ioannes Portarius, Miles Auiſienſis, inſtitutionem eiuſdem militiæ confirmat. an.1162.c. 2.n.7.
Ioannes Ritius contractionis morbo laborat an. 1153.c.6.n 2
Inuiſit ſepulchro Eugenij III. ibid.
Eiuſdem meritis ſalutem impetrat. ibid.
Ioannes de Toloſa, confirmat donationem Comitis Velæ Gutierrez. an.1150 c.11. n.12
Ioannes VVadius Abbas Stratæ Marcelli. ann. 1170.c.8.n.2
Quo tempore electus? ibid.
S. Ioannes, Abbatia, filia Bellimontis, erigitur. an.1169 c.7.n.1
S.Ioannes de Tarouca, Abbatia, de qua 1. tom. an.1161.c.5 n.4
S.Ioanni Ziritæ, eius Abbati, Bernardum Priorem ſubſtituit. ibid.
Per quatuor Luſitanię Pontifices conſecratur eius Eccleſia. an.1169 c.6.n.1
Alphonſo fundatore, & Sanctio filio præſentibus. ibid.
Cœnobium S.Petri de Aquilis producit. ann. 1170.c.8.n.9
Ioſert, Dertuſenſis Epiſcopus donationi Raymundi Barchinonenſi ſubſcribit. an.1149. c. 11.n.2
Ioiacum, Abbatia, de qua 1.tom. Pontem altum in Ardurenſi diœceſi profert. an.1151.c.12. n.3
In Burdegalenſi Bonum locum. ann.1162.c.6. n.7
Iordanus, Petri Leonis filius, ad Patritij dignitatem à Romanis euehitur, an.1145.c.1. n.2
Excommunicatur ab Eugenio III. n.3
Iordanus Vrſinus Preſbyter Cardinalis S. Suſannæ ab Eugenio creatur. c.3.n.13
Legatus in Germaniam vnà cum Octauiano mittitur. an.1151.c.2.n.3
Friderici matrimonium diſſoluere iubetur. ibid.
In Hiberniam deſtinatur. c.4.n.8
Auaritiæ nota inuritur. n.9
Apud Hugonem Hoſtienſem à Bernardo impetitur. ibid.
Eugenij priuilegio ſubſcribit. ann.1153.c.2. n.9
Ioſcelinus, Abbas Melroſenſis VVillelmo ſubrogatur. an 1171.c 2.n.9
Malè ab aliquibus ante biennium electus traditur. an.1170.c.7.n.8
Aperit ſepulchrum S.VValeni.an.1173.c.5.n. 1.& 2
Corpus integrum inuenit. ibid.
Glaſcuenſem ſedem aſcendit. n.11.remiſſiuè.
Cur ab alio Ioſcelino ſcriptore reprehenditur. ibid.
Ioſcelinus de Boilol excommunicatur à S. Thoma Cantuarienſi. an.1167.c.1.n.11
Anathemate percuſſus denuntiatur. cap.2. n.9
Ioſcelinus Sariſberienſis Epiſcopus, Henrici Regis conſuetudinibus ſe opponit. an.1164.c.2. n.5
Ad mortem ob id condemnatur. ibid.
Litteras ſuæ excommunicationis a B. Thoma ſuſcipit. an.1170.c.2.n.6
Pro obtinenda abſolutione Sanctum adire meditatur. c.3.n.7
Per Eboracenſem Archipræſulem diſſuaſus detinetur. ibid.
Ab excommunicatione abſoluitur. ann.1172. c.2 n.6
B.Ioſcio Bertinenſis, funere mirando ſepulchro traditur. an.1164.c.6.n.12
Quinque flores roſarum ex vultu ipſius miraculosè naſcuntur. ibid.
Ex ore prodiens verbo Aue Maria, ſcriptis proditur. ibid.
Ioſlenus Sueſſionenſis Epiſcopus, tam ſcientia, quàm virtutibus pollet. an.1148. c.2. n.2
In Domino fœliciter decedit. an.1151.c.1. n.1
Iſabella Fortibus, & Domina de Inſula benefactria Bocklandiæ memoratur. an.1159 c.7. n.1
Iſarnus, dominus Viridi Folij idem oppidum à Bernardo maledictum deſerit. ann.1147.c.13. n.5
Miſerabiliter Toloſæ degit. ibid.
Iſidorus, Claudienſis Capitularis, ſui, & Carraceti Abbatum tranſactionem confirmat. an. 1149.c.8.n.12
Iſidorus Epiſcopus Tudenſis, traditioni Cœnobij S.Michaelis de Canalibus conſentit. an. 1156.c.4 n.7
Iſlepus Epiſcopus Aſſanenſis. an.1170.c.8.n.2
Eius tempore, Ioannes VVadius conſtituitur Abbas Stratæ Marcelli. ibid.
Iſulten, Abbatia, ab Hermadio producitur Dania. an.1151.c.13.n.9.remiſſiuè.
Itherius Epiſcopus Nannetenſis. an.1147.c.16. n.1
A Bernardo, ex Ciſtercio aſſumpto, Nanneris excipitur. ibid.
Iudæi, Eugenio III. Romæ reſtituto, magna exultatione occurrunt. an.1145.c.4.n.11
VVillelmum Chriſtianum puerum in Anglia crucifigunt. an.1146.c.7.n.1
Extra Noruici ciuitatem ſepeliunt. ibid.
Angliam, Galliamque contra ſe commouent, ibid.& ſeqq.
Apud Ludouicum Regem à Petro Maurico impetuntur. n.2
Trucidantur plures Radulphi prædicatione. n.3
Per Epiſcopos, & Patrem Bernardum propugnantur. n.4.& 5.& ſeqq.
Iuditha (aliàs Bertha) Matthæi primi Ducis Lotharingiæ coniux. an.1151.c.12.n.2
Vnà cum marito Clari loci Monaſterium ædificat. ibid.
In eodem ſepulchro tumulatur. ibid. & an. 1163.c.4.n.7.
Iulianus Archi-Preſbyter Toletanus corrigitur. an.1147.c.13.n.11
Iulianus Alphonſi Miles, inſtitutionem Auiſienſis

ſis militiæ confirmat. an.1165.c.2.n 7
S.Iuliani de Pereyro, aliàs Alcantarenſis militia, mundo exoritur. an.1156.c.2.n.3
Authores, Suerius, & Gomezius, fratres.n.3. & 4
Conſiliator, Amandus Eremita. n.3
Legiſer Ordonius Salmantinus Epiſcopus ex Ciſtercio aſſumptus. n.4
Inſtrumentum inſtitutionis. n.6
Temporis ratio. n.8
Primæuus habitus, eiuſque reformatio. n.10
Rudes emendatus. n.11
Habuit militia ab initio Capellanos. ibid.
Augetur Ferdinandi largitate, Legionenſis Regis. an.1168.c.8.n.9
Sant-Iulianęi milites pro Ferdinando Legionenſi ſtrennè dimicant. an.1166. c.5.n.12
Victoriam de Luſitanis eidem comparant. ibid.
Donantur ab ipſo quibuſdam caſtris. ibid.
Iulius, Epiſcopus Prænestinus, pro electione Alexandri III. Friderico Imperatori, vnà cum aliis ſeribit. an.1159.c.6.n.2
Iulius Roſcius, celebre ſancti Famiani miraculum decantat Epigrammate. ann.1150. c.9. n.3
Iuncaria (aliàs Rota) Abbatia in diœceſi Cæſarauguſtana à Gemundo producitur. an.1152. c.8.n.6
Ex tranſlatione ad Rotam, hoc appellatur nomine. ibid.
Primus Abbas Raymundus. ibid.
Fundatores Gerardus, & Hodierna nobiles coniuges. ibid.
Ad celebrandum initium anni Regem Alphonſum admittit. an.1170.c.7.n.9
Oppido Monterogi ab eodem donatur. ibid.
Iuncaria de Eſpadañedo Abbatia ſurgit in Aurienſi diœceſi. an.1169.c.7.n.9
Filia Montis Rami. ibid.
Fundator Rex Legionis Ferdinandus Alphonſi Imperatoris filius. ibid.
Confirmator, Alphonſus Rex, Ferdinandi filius. n.10
Quandiu ſub Abbatiali dignitate permanſerit? n.11
Quandiu ſub commendatario? ibid.
Karoli Quinti Imperatoris interuentu vnitur Hiſpaniæ obſeruantiæ ibid. remiſſiuè
Iunius Abbas de Corona, intereſt Conuentioni Claræuallenſium, & S. Amantij Monachorum. an.1153.c.3.n.11.& 12
Ius Pontificium à Romanis ſubuerti procuratur. an.1145.c.1.n.2
Quibuſdam Concilij Rhemenſis Canonibus augetur. an.1148.c.4.n.2
Meminit Cœnobium de Pratea. an.1145.c.10. n.8
Grandiſyluæ. an.1147.c.18.n.13
Brueriæ. an.1147.c.19.n.4
Bellibeci. an.1148.c.15.n.1
S Andreæ de Guffet. ibid.n.5
VVarene (licèt ſub dubio) an.1148. cap.16. n.2
Vallis Regis. an.1149.c.9.n.3
Berhnen in dubio. an.1150.c.11.n.2
S.Martini Viterbienſis. n 8
Domus de Tulebras. an.1157.c.5.n.7
Stratæ floridæ ſub dubio. an.1164.c.10. n.5
Sub eodem Bordalij, ſeu Dorbellij. an.1165. c.4 n.2
Creſcit indultis Eugenij, & Alexandri, Ciſtercio conceſſis. an.1150.c.6. n.6. & an.1169. c.3.n 5.& 6.& an.1171.c.7.n.4.& 5
S.Iuſtus de Togis-Altis Abbatia diœceſis Compoſtellanæ conſtruitur. an.1146.c.14.n.1
Fundatores & primi Monachi, Froila Aldefonſi, & Petrus Munionides. n.2
Donatio loci. n.3
Confirmatio eiuſdem ab Hiſpaniæ Imperatoribus. n.4
Electio Petri Munionides in primum Abbatem. n.5
Multis ex Curia ad habitum admiſſis augetur domus. ibid.
Immediata Sedi Apoſtolicæ ab Imperatore inſtituitur. n.6
Communitur variis priuilegiis. n.7
Augetur Regia dotatione. n.8
Fonti viuo, Ordinis Ciſtercienſis Cœnobio, traditur. n.9. remiſſiuè.
Abbatis Caſemarij viſitationi poſt ſubiicitur. n.10.& 11
Litteris ab Honorio ſuper hoc expeditis. ibid.
Abbatiali ſuppreſſa, ſolum Prioratus dignitate gaudet. n.12
Subiacet Monaſterio Superadi. ibid.
Iuuenis, vide *Adoleſcens*.
Iuo Sueſſionenſis Comes, cruce inſignitur pro bello ſacro. an.1144.c.4.n.9
Iuo, Magiſter Carnotenſis, pro Gilberto Pictauienſi teſtis præſentatur. ann.1147. cap.10. n.5
Iuo Monachus vnius ex domibus Riualli natis. an.1166.c.3.n.6
Inſtaſſe Ailredum pro libris de amicitia ſcribendis traditur. ibid & n.7

K

Karolus, vide *Carolus*.
Keſeriacum, Cœnobium Benedictinum in territorio Baiocenſi. an.1148.c.7.n.3
Gaufridum Abbatem ſecundum Sauigniaci, primum ad habitum admiſit. c.7.n.3
Kilos, vel Kinlos, Abbatia, in Moraoienſi diœceſi per Meilroſiam procreatur. an.1151. c.12. n.4
Præeunte miraculo. n.6.& 7
Nominis etymon. n.6
Illuſtratur domus B. Duffi, Regis Scotiæ ſepulchro. n.4
Primus Abbas, B.Anſelmus. n.8
Secundus S.Nerues. ibid.
Fundator, Dauid, Scotiæ Rex. ibid.
Kirieſtal, ſiue Kirkſtalli, Abbatia in Anglia, diœceſis Eboracenſis, in lucem prodit. an. 1147.c.19.n.3
Filia Fontium. ibid.
Vocatio S.Mariæ. ibid.
Fundator Henricus Lacy. ibid.
Kyrie eleiſon Abbatia Herfordenſis à Magio proficiſcitur. an.1154.c.6. n.5
Illuſtres Chriſtiani Liſmorienſis ſepulchro. ibid.

Labeſlaus

L

Labeſlaus, Dux Bohemorum, pro expeditione Hieroſolymitana cruce inſignitur. an. 1147.c.4.n.2

Laici terminare Eccleſiaſtica negotia ſob grauibus pœnis in Rhemenſi Synodo prohibentur. an.1148.c.4.n.t

Eccleſiarum item decimas poſſidere. ibid.

Lambertus, ex Clarifontis Abbate, Morimundenſis Raynaldo ſufficitur, an.1154.c.5. n.7

In Ciſtercij Patrem Gozeuino ſuccedit. an. 1155.c.1.n.2

Capitulum Generale celebrat. n.4

Suſcipit Legatos Imperatoris Friderici. ibid.

Litteras item Ciſtercio glorioſas. num.5.& ſeqq.

Vt eundem in fratrem admittat rogatur. n.7

Admittit ad Ordinem ſacram Calatrauæ Militiam. an.1158.c.2.n 9

Capitulum Morimundi cogit. an.1159.c.1. n.5

Ottonis Friſingenſis morti aſſiſtit. n.4.& 5

Vocatur à Friderico Imperatore. c.6.n.4

Super cogenda Synodo ad declarandum verum Pontificem, fraudulenter ab ipſo conſulitur. n.6

Menti Imperatoris aſſenſiſſe creditur. ibid.

Reſipiens, Imperatorem, cum Faſtrado Claræuallenſi conuenit. an.1160.c.1.n.14

Vt Alexandro obediat hortatur. ibid.

Se offert ad Pontificem Legatum. ibid.

Capitulum conuocat. an.1161.c.4.n.1

Alexandrum verum Pontificem declarat. ibid.

Maioris tranquillitatis gratia baculum relinquit. n.4

Inter illuſtres ſanctitate Ciſtercij viros recenſetur. ibid.

A B Faſtrado, Clareuallenſi Abbate, excipitur. n.5

Quando obierit? an.1163.c.4.n.8

Lamera Rex Saracenorum, propriam ſuffocaſſe filiam dicitur. an.1170.c.8.n.5

Landeninus, Alnenſis Monaſterij ſtructor memoratur. an.1148.c.14.n.5

Laneyum, vide *Brioſlel.*

Lanfredus, Burdegalenſis Archiepiſcopus, diuortio Galliæ Regum aſſiſtit, ann.1151.c.2. n.1

Langonium, vide *Longonium*.

Lankenheimium, ſiue Lancheimium, Abbatia, de qua 1. tom. Cœnobium Placenſe in Pragæ Epiſcopatu producit. an.1145.c.10.n.2

Lapis S. Michaelis, Abbatia in Alberſtadenſi diœceſi ſurgit an.1146.c.12.n.2

Monachis accitis ex Vetere Campo, ibid.

Fundatrix Abbatiſſa Quedelimburgis. ibid.

Primus Abbas Alberſtadenſis Decanus. ibid.

Memoratur domus in litteris Honorij III. ibid.

Latro Nauarræ Comes, Alphonſi Imperatoris donationi ſubſcribit. an.1151.c.10.n 3

Laudenſe Cœnobium, ſiue de Los in Tornacenſi diœceſi ſurgit. an.1149.c.10.n.1

Fundatores, & dotatores, Comites Flandriæ. n.2.& 4

Opiniones variæ de tempore fundationis. n.5

Primi Monachi acciti ex Claravalle. ibid.

Primi Abbates, Ioannes, & Samuel illuſtres viri. n.6

Celebris domus Gerardi Principis, & Ioannis de VVattelos monachatu. n.7

Ditatur imagine Deiparæ, miraculis celebri. n.8

Abdicat cauſas, ſuperioribus commiſſi ſoliſtas à ſede Apoſtolica. n.9 & 10

Laudenſe aliud Cœnobium Gneſnenſis, aut Poznanienſis diœceſis, naſcitur ex Vetere monte. an.1152.c.6.n.8

Quo anno? non ſatis conſtat. ibid.

Fundator Mieziſlaus, Poloniæ Princeps. ibid. ibid.

Non niſi Colonienſes ex edicto ereptis ad habitum admittere domos dicitur. ibid.

Laudenſe Conciliabulum à Victore Antipapa cogitur. an.1161.c.3.n.11

Qui aſſuetior illi? Comparuiſſe per litteras Abbates Ciſtercienſes aſſeritur. ibid.

Hæc affirmans redditur ſuſpectus. n.12

B. Laurentius, Villarienſis Abbas primus conſtituitur. an.1146.c.13.n.2

Bernardi diſcipulus ex Claraualle tranſmiſſus. ibid.& n.5

Vt liberiùs vacet Deo, cedit. n.6

Pedum Giraldo relinquit. ibid.

Quandiu vixerit? ibid.

Laurentius, futurus Abbas Vrſariæ Toleti Necromantiæ ſtudet. an.1172.c.3. n.7

Viſione territus ad ordinem conuertitur. ibid.

Vide verb. *Adoleſcens*.

Laurentius, Conuerſus ſanctus Claræuallenſis. an.1151.c.13.n.7

A Philippo Priore ad Rogerium Siciliæ Regem mittitur. ibid.

Eundem Rogerium iam obiiſſe comperit Romæ. ibid.

Conſternatus animo Bernardum Patrem inuocat. ibid.& n.8

Ab eodem, ſibi apparenti, iubetur progredi. n.9

A Rege Siculo gratanter excipitur n.10

Multo donatus auro reuertitur. ibid.

Peruenit fœliciter in Claramvallem. n.11.& 12

Gerardum de Farfa glorioſum ſpectat. an. 1156.c.3.n.4

Ad ſepulchrum Bernardi excubias peragit. n.7

Cum Dæmone luctatur. ibid.& n.8

Quando obierit? incertum. ibid.

Laurentius de Viegas, ſeu Vanegas filius Ægeæ Monieij. an.1161 c.6.n.4.& 5

Stellæ Monaſterium à Patre inceptum perficit. ibid.

Mendo Abbati perfectum donat. ibid.

Adeſt Conſecrationi Eccleſiæ S. Ioannis de Tarouca, an.1169.c.6.n.1

Leiceſtrenſis, iuniori Henrico, Regi Angliæ, aduerſus ſeniorem auxiliatur. an.1173.c.3.n.4

Leody ciuitas, illuſtris Bernardi miraculis. an. 1147.c 3.n 4

S. Leonardi Cœnobium, in diœceſi Pictauienſi conſtruitur. an.1168.c.9.n.5

Filia Bullij. ibid.

S Leo

S.Leonardi Cœnobium de Calamis cognominatum, diœceſis Santonenſis.an.1168.c.9.n.5
Memoratur in litteris Alexandri IV. ibid.
An idem cum S.Leonardo Pictauienſi? Incertum. ibid.

Leonora illuſtris virgo,Comitis Vrgelitani filia. an.1153.c.18.n.10
Solitariam vitam iuxta Momblacum egiſſe fertur. ibid.
Multas victorias à Dæmone comparauit. ibid.
Angelorum manibus viſa fuit in cœlum deduci. ibid.
Sua pretioſa gleba ditat Populetum. ibid.
Superpoſitis ſepulchro pœnitentiæ ipſius inſtrumentis. ibid.

Libertus VValteri Abbatis frater, vita, & moribus diſſolutus. an.1148.c.14.n.9
Eiuſdem Monachatus VValtero fratri reuelatus creditur. ibid.

Lida, ſeu Luda, Abbatia Bergenſis diœceſis, mundo naſcitur. an.1146.c.12.n.4
Monachis ex fontibus tranſmiſſis. ibid.
Tutam inſulam in Sodrienſi Epiſcopatu producit. ibid.remiſſiuè.
Cœnobium aliud,nobis ignominatum,in Hibernia. an.1154.c.5.n.2
Primum habuiſſe Abbatem venerabilem Geruaſium creditur.an.1146.c.12.n.4. & an. 1154.c.5.n.2
Memoratur in litteris Clementis Papæ IV. an.1146.c.12.n.4

Linda, ſiue Lindia, Abbatia ignota de linea Claræuallis,conſtruitur. c.12.n.7

Lielrede,vide *Beatitudo*.

Lingonenſis ciuitas illuſtratur Bernardi miraculis. c.5.n.8

Lingonenſis Epiſcopus, Bernardi interuentu cum Clero componit. ibid.

Lis inter Oſcenſem, & Ilerdenſem Eccleſiam agitata. an.1145.c.3.n.10
Inter Henricum electum Eboracenſem, & VVillelmum intruſum. c.5.per tot.
Inter Firmianos,& Fullienſes Monachos. an. 1146 c.12.n.8
Inter Ciſtercium, & Præmonſtratum. an. 1147.c.1.n.7
Inter Romeliacenſes,& Coggeshalenſes. an. 1148.c.15.n.8.remiſſiuè.
Inter Monachos Maioris Monaſterij, & Aletenſem Epiſcopum. an.1149.c.5.n.4
Inter Carracetum, & Toldanos. cap.8.n.1. & ſeqq.
Inter Villarienſes, & S. Foillani Canonicos. an.1150.c.3.n.10
Inter noſtros,& Gigniacenſes Monachos. an. 1151.c.5.n.1.& ſeqq.
Inter Ciſtercienſes, & S.Amantij Religioſos. an.1153.c.3.n.10
Inter Ottonem Friſingenſem,& fratrem eius Henricum. an.1156.c.4.n.11
Inter Oliuam,& Montem Aragonis.an.1166. c.7.n.2
Inter Ciſtercij Capitulum, & Godefridum, à Claravalle depoſitum,vario euentu. an. 1168.c.5.n.4.& 5
Inter Bugerum,& Montem Salutis. an.1172. c.6.n.5
Vide *Diſſidium*.

Locedij Abbatia, de qua 1. tom. Caſtaneolam in *Annal.Ciſterc. Tom.II.* diœceſi Senogalenſi profert. an.1146.c.12. n.6

Locus S. Benedicti, Abbatia ignota, ædificatur. an.1172.c.6.n.3

Locus Dei,vide *Suvinſhede*.

Locus Dei, Abbatia ex Granadio nata. an.1151. c.13.n.9.remiſſiuè.

Locus Dei Abbatia Ripenſis diœceſis erigitur. an.1173.c.7.n.8
Filia Herbiadi,ſiue Eribadi. ibid.

Locus Regius Abbatia,de qua 1.tom Ellancium profert in diœceſi Remenſi. an.1148.c.16. n.3

Loiſius Epiſcopus Legionenſis,Sanctiæ, ſororis Imperatoris Alphonſi priuilegium confirmat. an.1147.c.18.n.3

Lombardus Clericus pro S. Cantuarienſi Alexandro III.ſcribit. an.1167.c.5.n.3
Thomæ aduerſarios apud Alexandrum impetit. ibid.& ſeqq.
Legatiæ ab Alexandro in Angliam decretæ, damna pandit. n.6
Eam retractari fidenter poſtulat. n.7
Quis iſte Lombardus? ibid.

Longonium, ſiue Langonium Abbatia, de qua 1. tom. Carnoëtum in Coriſopitenſi diœceſi producit. an.1150.c.11.n.9

Longum Vadum Abbatia,in diœceſi Lingonenſi à Claravalle profertur. an.1149.c.9.n.4
Memoratur in litteris Innocentij IV. ibid.
Illuſtris miraculis Petri Tarantaſienſis. ibid. remiſſiuè.

Longum Villare Abbatia Morinenſis diœceſis, filia Sauigniaci. an.1148.c.7.n.10
Traditur Claræualli cum matre. n.2
Quo anno fundata. c.15.n.7
Gaudet titulo S.Mariæ. ibid.
In Teruanenſi diœceſi à Claudio Roberto collocatur. ibid.
Memoratur in litteris Innocentij III.ſemel & iterum. ibid.
Stephanum Bononienſem primum Comitem, aut quandam Ducissam Angliæ habuit fundatores. ibid.

Los,vide *Laudenſe Cœnobium*.

Lotharingiæ Duciſſa,ſcribit Bernardo, morti vicino. an.1153.c.7.n.9
A Sancto viſitanda promittitur. ibid.
Eiuſdem animam in cælum euolantem videt. c.8.n.4

Luba,Abbatia, à S.Cruce Auſtriaca in Bohemia producitur. an.1163.c.6.n.9

Lubens,Abbatia ignota ædificatur.an.1150.c.11. n.9
An eadem cum Vratiſlavienſi, olim Nigrorum? incertum. ibid.

Lubes,Monaſterium ignotum,exigitur.an.1163. c.6.n.9
An diuerſum à Lubenti in Polonia? Dubium. ibid.

Lucenſes ciues à Piſanis,& Florentinis diſſident. an.1146 c.1.n.7
Cum eiſdem confligunt. ibid.
Multi ſqualore carceris afflicti,alij cæſi gladio dicitur. ibid.

S *Lucia*,vide *Camberonenſe Monaſterium*.

Lucina Matrona, corpora SS. Petri, & Pauli è Catecumbis extraxiſſe fertur. an.1171.c.9. n.3
B.Pauli corpus poſuit in prædio ſuo. ibid.

Lucius Papa ſecundus Conradum Imperatorem, aduerſùs Romanos, ſibi infenſos ſolicitauit. an.1145.c.1.n.1.& 2
Lapide percuſſus decedit. n.2
Eugenium ſucceſſorem obtinet. n.3
S. Lucij Eccleſia S. Adelgoti Curienſis donationibus augetur. an.1156.c.6 n.5
Ludouicus VII. Galliæ Rex, aggredi bellum Hieroſolymitanum exoptat. an.1145.c.4 n.2
Conſulit Bernardum. ibid.
Ad Eugenium Legatos mittit. ibid.
Pontificis ſuſcipit teſcriptum. n.3
Impetrat plura indulta militibus. n.6.& ſeqq.
Cum Galliæ Principibus conuenit Vezeliaci. n.9
Crucem ſuſcipit cum coniuge Aleonora. ibid.
Pro Epiſcopo Aurelianenſi Eugenium orat. an.1146.c.2.n.8
Pro bello ſacro ſolicitatur à Bernardo. c.4. n.1
Adeſt Carnotenſi Concilio. n.1.6.& 7
Carnoti, non ſine ſcandalo, coronatur. n.8
Per Bernardum cruce inſignitur. c 5.n.4
Suſcipit Petri Mauricij litteras contra Iudæos. c.7.n.2
Eugenio, Galliam ingreſſo, occurrit. an.1147. c.1.n.1
Ipſum cum magna gloria Pariſios deducit. ibid.
Per famulos Canonicorum S. Genouefæ malè percutitur. n.2
Occurrit Bernardo. c.5.n.1
Ad Concilium Stampenſe vocat eundem. c.7. n.1
In Syriam proficiſcitur. c.11.n.10
Exercitus partem in Hiſpaniam tranſmittit. n.11
Poſt leues victorias ad Hieroſolymam capitur. an.1149.c.1.n.1
Suæ libertatis procuratorem Bernardum habet. n.6
Græcorum Imperatori præſentandus deducitur. c.2.n.5
Per Georgium, Regis Siciliæ Duce liberatur. ibid.
A Rege Siculo, Eugenioque honorificè ſuſcipitur. ibid.
Reuertitur in Galliam. n 6
Orientem repetere cupiens per Ciſtercienſes impeditur. ibid.& n.7
Aſſiſtit morti Sugerij S. Dionyſij Abbatis. an. 1151.c.1.n.10
Ex Aleonora coniuge duas accipit filias. c.3. n.2
Ab eo ob conſanguinitatem ſeparatur. n.1. & 2
Pro Alano, electo Antiſiodorenſi, ſuſcipit litteras Bernardi. c.7.n.7
Cum Petro Tarantaſiæ, & Henrico Anglo, pro pace Eccleſiæ conuenit. an.1161.c.3. n.3
Pro electione Alexandri III. tuendæ Concilium cogit. n.7.& 8
Eidem venienti Pariſios occurrit. an.1163. c.1.n.1
Summa exultatione ſuſcipit. ibid.
Ipſius pedes oſculatur. ibid.
Morti B. Faſtradi, Ciſtercij Patris, cum eodem intereſt. n.6
Aduerſùs S. Thomam Cantuarienſem à Rege Angliæ ſolicitatur. an.1164.c.3.n.6
Propugnatorem Sancti ſe oſtendit. num. 6. & 7
Nuntium pro eodem ad Alexandrum mittit. n.8
Pro concordandis Galliæ, & Angliæ Regnis cum Pontifice conuenit. an.1165.c.1.n.3. & 4
Ob Henrici inconſtantiam, pacem non aſſequitur. n.4
Sacrum Portum, Cœnobium Ciſtercienſe ad Sequanam fundat. c.4.n.5
Qua occaſione? ibid.
Pontigniacum viſitat. an.1167.c.4.n.6
S. Thomæ hoſpitium Monachis gratulatur. ibid.
Eundem ſecum è Pontigniaco abducit. ibid.
Ob conceſſa Henrico ab Alexandro ita ſuccenditur. c.5.n.2.& 4
Pontificis in Angliam legatiam curat impediri. ibid.
Eidem ſeueras ſatis litteras mittit. n.8
Inter Henricum, & S. Thomam concordiæ ſatagit. an.1168.c.4.n.1.& 2
Vt Angli Regis annuat petitioni Sanctum ſolicitat. n.2
Ab ipſo tenuente diſcedit. n.3
Inſalutatum relinquit. ibid.
Suæ perſuaſionis poſteà pœnitet. n.7
Ab eodem Thoma ad ſe vocato veniam poſtulat. ibid.
Ipſi & contribulibus perpetuò adhæſurum promittit. ibid.
Henrici Nuntiis hoc idem intimat. n.8.& an. 1169.c.1.n.3
Cauſam eiuſdem Sancti electos Panormitano commendat. an.1168.c.4.n.10
Pro vindicanda Thomæ nece ſcribit Alexandro. an.1171.c.1.n.4
Henricum generum gratanter ſuſcipit. an. 1173.c.3.n.2
Auxiliatur illi aduerſùs parentem. ibid.
Huius fruſtratur legatiam. n.3
Ludovicus XIII. Galliæ Rex cum Regina Anna Auſtriaca, Cœnobium in Fontano Caſtro ædificat. an.1153.c.9.n.9 remiſſiuè.
Dicat Bernardo ſub Fulliẽtinæ congregationis inſtituto. ibid.
Ludouicus Ænius, vide *Oenus.*
Ludouicus Almendarius, frater Marchionis Chadeteitæ, Monachus Vallis Paradiſi. an. 1166.c.7.n.4
Eligitur Abbas Oliuæ. ibid.remiſſiuè.
Ab annuo cenſu, Monti Aragonis ſoluendo, domum redimit. ibid.
In Iacenſem, Vrgelitanum, & Tarraconenſem, gradatim promotus fertur. ibid.
Lundenſis Eccleſia, ex omnibus aliis Sueciæ primatum tenet. an.1157.c.3.n.1.& 2
Ab Hadriano IV. S. Eskillo petente, hac dignitate cohoneſtatur. ibid.
Lupi obediunt Bernardo. ann.1149. cap.5. num.1
Lupus Archidiaconus Aſtaricenſis, Abbatum Carraceti, & S. Claudij tranſactionem confirmat. c.8.n.12
Lupus de Arenis, Præfectus Arcis Zoritanæ. an.1170.c.7.n.11

Nuntium,

Nuntium, & Pontium, Comites, tenet in vinculis. ibid.
Eiſdem per Calatrauenſes ereptis ſpoliatur. ibid.
Lupus Comes, ſignifer Regis Sanctij, eiuſdem donationi ſubſcribit. an.1158.c.1.n 5
Lupus Diaz de Haro, Cantabriæ Dominus. an.1169.c.6.n.4
Cœnobio de Fayola, hodie de Cañas vnà cum coniuge dat initium. ibid.& n.5.& 7
Eandem in filiam adoptatam relinquens dicitur obiiſſe. n.8
Quos ex illa ſuſcepit filios? ibid.
Lupus Epiſcopus Pampilonenſis, Garſiæ Nauarræ Regis, donationem confirmat. an.1149.c.11.n.6
Lupus de Mendoza, vnà cum Tharaſia coniuge Rhodam ædificat. an.1162.c.7.n.2
Luſitania Regnum, Caſtellano ſubiiciendum à Bernardo P. prædicitur. an.1147.c.9.n.1
Lutetia Pariſiorum, Eugenium III. cum ingenti exultatione ſuſcipit. c.1.n.1
Alexandrum itidem III. an.1163.c.1.n.1
Pro cogendo Concilio deſignatur ab Eugenio. c.10.n.7

M.

Macharius Conuerſus ſanctus Vallis bonæ. an.1151.c.11.n.9. remiſſiuè.
Macharius Comes Henrici Angli in Romam Legatos intercipere curat. an.1171.c.2.n.5
Ab ipſis noctu, & latenter petentibus, eluditur. ibid.
Maclouienſes ciues Ioannem Epiſcopum vt Sanctum venerantur. an.1149.c.5.n.10
Macolmus, Scotorum Rex, Nicoluum Cancellarium, ſemel, & iterum ad Vrbem mittit. c.3.n.9.& an.1160.c.4.n.1
Regni habenas Guillermo reliquit. an.1164.c.10.n.2
Magdeburgenſis Eccleſia, Saxoniæ Metropolis. an.1152.c.1.n.8
Paſtore orbata, electorum diſſidiis premitur. ibid.
Guicmannum de manu Imperatoris Præſulem ſuſcipit. ibid.
Vide *Eugenius III.& Frideric. Imp.*
Magiſter quidam in Claravalle Monachum induit. an.1149.c.4 n.2
Alius coram diſcipulis dæmones inuocat. an.1172.c.3.n.8
Eos aduenientes ſpectat. ibid.
Orbatur diſcipulo, ab ipſis rapto. ibid.
Vt ſibi reſtituatur impetrat. n.9
Magium Cœnobium ex Marganenſi natum. an.1148.c.16.n.9
Quo anno? incertum. ibid.
Magium aliud Limericenſe, vide *Nenay*.
Magna Vallis, vide *Vallis Magna*.
Mahalda, Luſitaniæ Regina, donationem Bernardo factam confirmat. an.1147.cap.17.n.4
Maior Abbatia cum Ioanne Epiſcopo Aletenſi ſuper iure Epiſcupali litigat. an.1149.c.5.n.4
Maior illuſtris Comitiſſa, coniux Gomezij Gundiſalui. n.1172.c.6.n.4
Vnà cum marito Bugeti Monaſterium condit. ibid.

Aliud item Priori ſubiectum. ibid.
Malachias, Abbas Armentariæ ſchedulas vitæ diuturnæ S. Eronis reperiſſe fertur. an.1167.c.7.n.9
S. Malachias Epiſcopus Dunenſis glorioſis præconiis celebratur à Bernardo. an.1148.c.9.n.1.& c.10.& 11. ferè per tot.
Miraculis coruſcat. c.9.n.1
Diem ſui obitus, ſepulchrumque deſignat. n.2
Hiberniæ pallium repetere meditatur. n.3
Super hoc Concilium congregat. n.4
Ad Eugenium proficiſcitur. n.4.& 5
Naufragus redit in Hiberniam. n.5
Mox in Scotiam. n.6
Viridis Ligni Monaſterium ibidem ædificat. ibid. & n.7
A Dauide Rege excipitur honorificè. n.6
Mulierem cancro laborantem ſanat. n.8
Galliam ingreſſus Claramvallem venit. c.10.n.1
Suſcipitur magna Monachorum exultatione. ibid.
Febre corripitur. n.2
Diem ſuæ fœlicis migrationis prænunciat. n.3
Munitur Sacramentis. n.4
Cunctis benedicit. n.5
Semel, & iterum Bernardo. ibid.& n.7
Coruſcus miraculis decedit. n.8 & 9
Tunicam cum Bernardo permutat. c.11.n.1
Eius exequiæ. n.2
Collectæ defunctorum in Sancti Confeſſoris mutatio. ibid.
Epitaphium à Bernardo confectum. n.4
Sermo eiuſdem Bernardi ad fratres. num.5.& ſeqq.
Sancti ſepulchrum, & vitæ epitome. cap.12.n.2
Cœnobia ab eodem fundata. n.2.& 3
Feſtus ipſius dies ab Eccleſia approbatus, ſuſceptuſque. n.4
Scripta eiuſdem. n.5
Chriſtiano Mellifontano Abbati ſedem relinquit. n.6
Malcolmus, vide *Macolmus*.
Maleficium mirandum mirabiliori diſſoluitur. an.1157.c.3.n.9
Mamma, Abbatia in Anglia, Furneſij filia. an.1148.c.7.n.10
Vnà cum matre traditur Clarævalli. n.2
Maximal, & Maumaniel ab aliis dicta, & in Scotia poſita. c.15.n.13
Managoldus Epiſcopus Patauienſis, Eccleſiam Alderſpachenſem conſecrat. an.1146.c.12.n.2
Manaſſes Epiſcopus Aurelianenſis, malè audiens ad Eugenium defertur. c.2.n.8
Propugnatur à Rege Galliæ, & proceribus. ibid.
A Petro Mauritio. ibid.
Solum Bernardum contrarium patitur. ibid.
Siſti iudicio præcipitur. an.1149.c.7.n.1
Suſpectus tantùm, ab accuſatoribus non conuincitur. ibid.
Bernardi monitis exuit Epiſcopum. num.3.& 4
Ciſtercium in Claravalle amplectitur. ibid.
Protegitur ab eodem ſancto Patre apud Eugenium. n.5.& 6

Manaſſes Decanus Lingonenſis ædificat Dulcem vallem. an.1168.c.9.n.5

Manfredus Abbas primus Bonæ Combæ conſtituitur. an.1166.c.7.n.5

Manfredus Preſbyter Cardinalis S.Sabinæ, Eugenij priuilegijs ſubſcribit. an.1151.c.4.n.7. an.1153.c.2.n.9

Manric Comes Sanctiæ ſororis Imperatoris Alphonſi, priuilegium confirmat. an.1147.c.18.n.3

Manſiade Abbatia, de qua 1. tom. Bonam vallem in Rutenenſi diœceſi procreat. cap.19.n.6

Sinanquam in Cauallicenſi. an.1148.c.16.n.9

Manus de ſepulcro egreſſa, oranti pro animabus purgatorij benedicit. an.1157.c.5.n.5

Paſſa ab eodem præcidi vſque hodie cum carne illæſa manet. ibid.

Manzanaria Abbatia in Luſitania, nata ex Alcobacia. c.5.n.9.remiſſiuè.

Marchia, ſiue de Meta Comitiſſa, Eglem Abbatia in Scotia fundat. an.1154.c.6.n.8

Marchiones, vide nomina propria ſuorum Marchionatuum.

Margan Abbatia à Claravalle in VVallia producitur. an.1147.c.19.n.7

Magium, incertæ diœceſis domum, producit. an.1148.c.16.n.9

Quo anno? incertum. ibid.

Margarita Regina, Martini coniux, ſanctas Cruces ſuo nobilitat mauſoleo. an.1157.c.5.n.4

Maria Virgo, iuxta Crucem ſtare à Monacho videtur. an.1149.c.4.n.6

Quaſi irata in Eskillum oſtenditur. an.1151.c.13.n.3.4.& 5

Mox placata. n.5

Bernardi ſpiritum ſuſceptura ſpectatur à Claravallenſibus. an.1153.c.7.n.13

Ad ſenem morientem appropinquare à Gaufrido de Meleduno. an.1155.c.2.n.8

A Raynaldo Monacho tergere ſudorem Monachorum metentium. cap.3. num.4. & ſeqq.

Monachum ſibi nimia prouidum reprehendit. an.1156.c.3.n.11.& 12

Apparet Faſtrado Camberonenſi. an.1157.c.1.n.6

Vt Claræuallis regimen aſſumat eidem præcipit. ibid.

Apparet Gantelino Nouitio. an.1160.c.5.n.2

In perſeuerantia intra Ordinem, eundem firmat. ibid.

Pedes abſtergere Sanctorum ab eodem viſitur. n.3

Apparet Sacerdoti cæco, viſum ab idolis poſtulanti. an.1162.c.3.n.5

In fide à ſe inſtructum viſu donat. ibid.

Apparet Raynaldo ſeni in Claravalle. c.4.n.3

Suam gloriam, præſtò futuram, ipſi reuelat. ibid.

Meilroſiæ Cœnobium glorioſo comitatu viſitat. an.1163.c.6.n.7

Plures Monachorum eſſe ad gloriam deſtinatos deſignat. ibid.

Apparet Thomæ Cantuarienſi, an.1166.c.1.n.5

Illius veſtem laceratam reparat. ibid.

Præſidere in Claræuallis Capitulo ſpectatur à Sancto ſene. an.1169.c.4.n.6

Suum filium deoſculandum Monachis offert. n.7

Intrare Paradiſum videtur ab alio Monacho. n.11

Comitata à Bernardo in deliciarum horto à Roberto conueſo. ibid.

Pro eiuſdem Roberti gloria maturanda filium exorat. ibid.

Preſbytero ſibi addictiſſimo apparet. an.1170.c.3.n.9

Accuſatum, ſolum eum ſcire celebrare de Virgine, conſolatur. n.10

Ad B.Thomam Cantuarienſem eundem mittit. n.10.& 11

Vt gratiam celebrandi ab ipſo petat iubet Preſbytero. ibid.

Conſutam à ſe Thomæ veſtem dat in ſignum. ibid.

Vide *Presbyter*.

Mariæ Conceptio, vide *Conceptio Virginis Mariæ*.

Mariæ imago, vide *Imago Mariæ Virginis*.

S.Mariæ Monaſteria, vide *Dublim, Fayola, Longum Villare, Molſa, Svvinshede, Tulebrac*, &c.

S.Mariæ ad Gradus, vide *Canonici S. Mariæ ad Gradus*.

S. Mariæ de Aquilis, aliàs Turris Aquilaris, Abbatia diœceſis Lamecenſis in Luſitania mundo exoritur. an.1165.c.4.n.7

Fundatores, Legionis Reges, Ferdinandus & Vrraca. ibid.

Primus Abbas Hugo. ibid.

Primi Monachi ex Morerola tranſmiſſi. n.7.& 8

Illuſtria domus Imagine miraculis coruſca. n.9

S. Mariæ de Doria, Abbatia in Anglia erigitur. an.1147.c.19.n.2

An eadem cum Valle Dei Herefordenſi? incertum. ibid.

Eius fundator Dominus de Enbias. ibid.

S. Maria Magdalena, lingua ſua quaſi recèns extracta ſanctas Cruces nobilitat. an.1157.c.5.n.5

S. Mariæ Magdalenæ templum Baiocis conflagrat. an.1148.c.7.n.3

S.Mariæ Magdalenæ reliquiæ, vide *Reliquia*.

Maria Abbatiſſa ſexta Monaſterij de Cañas Conſtantiæ ſuffecta dicitur. an.1169.cap.6.n.10

Vrracæ ſecundæ clauum reliquit. ibid.

Maria, filia Comitis Pontij de Minerua Cœnobium Saltus Noualis, vnà cum parentibus fundat. an.1167.c.9.n.3

S. Maria à Vella Eccleſia parua in Luſitania à Rege Alphonſo ædificatur. an.1147.c.17.n.1

Monachis à Bernardo miſſis, dum Alcobaciæ opus exequitur, inhabitanda traditur. ibid.

Ab ipſis ad Alcobaciam pòſt tranſmigrantibus, deſeritur. n.2

Vide *Alcobacia*.

Mariana corrigitur. c.13.n.12.& an.1152.c.6.n.3

Marimal, vide *Mamma*.

Marina Aria, filia Ferdinandi Ariæ, & Gudinæ coniugis. an.1145.c.10.n.12

Cum

Cum eiſdem S. Michaëlis de Boueda Cœnobium fundat. ibid.

Marin Petride Cœnobij SS. Iuſti, & Paſtoris de Togis Altis, fundatrix. an.1146.c.14.n.3

Marmaſolium, Abbatia in diœceſi Tertacinenſi à Foſſa Noua procreatur. an.1167.c.9.n.2

Memoratus in litteris Gregorij Papæ IX. ibid.

An eadem cum Mauſerolio? incertum. ibid.

Martinus Epiſcopus Aurienſis Alphonſi Imperatoris priuilegio ſubſcribit. an.1146.c.14. n.4

Martinus Epiſcopus Aſtaricenſis, confirmat donationem Imperatoris Alphonſi. an.1153. c.16.n.8

Martinus Epiſcopus Tutiaſonenſis Raymundi Barchinonenſis donationi ſubſcribit. an.1149.c.11.n.2

Quo anno ad ſedem promotus? n.4

Martinus Abbas primus Alcobaciæ creditur. an.1147.c.17.n.8

An idem, qui Renulphus? incertum. ibid.

S. Benedicti Monaſterium Virginum muniendum potius, quàm diſſociandum cenſet. an.1169.c.6.n.2

Sub ſua ſuſcipit viſitatione. n.3

Martinus Abbas S. Andreæ de Valle Benigna multis à Rege Alphonſo donatur priuilegiis. an.1166.c.7.n.9

S. Martinus Abbas Hortæ, quà ſtirpe, patria, & parentibus ortundos? an.1158.c.4.n.1

Quibus ſtudiis cohoneſtatus? ibid.

Ad Ciſtercium vocatur. n.2

Blaſio Abbati Cantauenſi à Matre offertur. n.3

In Monachum admittitur. n.4.& 5

Virtutibus floret in tyrocinio. n.5

Virgo ab aliquibus creditur. ibid.

B. Blaſio Abbati Hortæ ſufficitur. an.1164.c.8. n.9

Valde commendatur. ibid.

Suum domum in multis auget. n.10. & an.1160.c.6.per tot.

Eccleſia Parochiali ab Oxomenſi Epiſcopo donatur. an.1168.c.9.n.4

Tranſlationem Cantauos in Hortam ab Alphonſo Caſtellæ Rege obtinet confirmari. an.1169.c.5.n.9

Exemptionibus magnificis ab eodem indulgetur. ibid.

Ingenti ſimul propè Metinam poſſeſſione. n.10

Vide *Horta*.

Martinus Abbas Salcedæ, an primus ſub Ciſtercio? Dubium. an.1167.c.10.n.3

Martinus Abbas primus de Toldanos. an.1149. c.8.n.1

Ferdinandum accepit ſucceſſorem. ibid.

Martinus primus Abbas Vallis bonæ. an.1151. c.11.n.1

Ebrardo clauum reliquit. n.6

S. Martinus Abbas primus & fundator Vallis Paradiſi. an.1152.c.4.n.1

Ad Dominum migrat. ibid.

Excipitur ab Ægea, à P. Bernardo in Hiſpaniam tranſmiſſo. ibid.

Ante, & poſt mortem miraculis claruiſſe traditur. n.2

Sepulturæ locus. n.3

Emendatur alius in officio pro eodem Sancto. n.4

Corporis tranſlatio, ter impedita. n.5

Demum conceſſa. n.5.& 6. remiſſiuè.

Epitaphia antiqui, & noui ſepulchri. n.7. & 8

Annua feſtiuitas, & ſanctitatis memoria. n.9

Martinus Abbas ſecundus Vallis viridis Bernardo ſucceſſit. an.1169.c.7.n.6

In locum de Bene viues Cœnobium transfert. ibid.

Martinus Didaci donationem Comitum Pontij de Minerua, & Stephaniæ vxoris, confirmat. an.1167.c.9.n.4

Martinus Menendi eandem confirmat. ibid.

Martinus Moniez Reginæ Sanctiæ priuilegio ſubſcribit. an.1147.c.18.n.3

Martinus Sanz ſubſcribit donationi Garſiæ, Nauarræ Regis. an.1149.c.11.n.3

Martinus de Siones illuſtris miles Calatrauenſis, & Commendatarius. an.1169.cap.5. n.11

Alphonſo, Aragoniæ Regi, inſignem comparat victoriam. ibid.

Ferdinando Eſcazæ, Magiſtro Calatrauæ, ſuccedit. an.1170.c.7.n.13

Inuadit Beticæ prouinciam. an.1171.c.7. n.11

Victoriis glorioſus tenetritur. ibid.

A militibus nouum eligentibus Magiſtrum deſeritur. ibid.

Mox obeditur. ibid.

Pro medendis fratribus Xenodochium extruit. an.1172.c.5.n.9

Idem à Rege Alphonſo dotari impetrat. ibid.

Sub Aragonenſi ingentem prædam è Mauris reportat. ibid.

S. Martinus de Monte Viterbienſi, Abbatia Nigrorum. an.1150.c.11.n.8

Penè ad deſolationem peruenit. ibid.

Reſtauratur ab Innocentio III. remiſſiuè.

Adoptari in filiam Pontigniaci ab eodem iubetur. ibid.

Per Abbatem, & Monachos inde miſſos inhabitatur. ibid.

Priuilegiatur magnificè ab eodem Innocentio. ibid.

S. Martinus de Piñeyra Monaſterium (incertum cuius inſtituti) in Gallecia. an.1153.cap.16. n.6

Amplis poſſeſſionibus donatur ab Imperatore Alphonſo. ibid.& n.7.& 8

Abbati Montis Rami à Pelagio Preſbytero traditur. n.9

Mataplana Abbatia diœceſis Palentinæ in Hiſpania, de qua ſequenti tom. an.1150.c.11. n.9.

Perperam à Chronologia pluſquam viginti annos præuenitur. ibid.

Matthæus, Dux Lotharingiæ, Clari Loci Monaſterium ædificat. an.1151.c.12.n.2

Morte conſummatur. an.1163.c.4.n.7

In eodem domo ſepelitur. ibid.

Ex Bertha coniuge illuſtres generauit filios. ibid.

Simoni Ducatum relinquit. ibid.

Matthęus Epiſcopus Trecenſis Bullencuriç Cœnobium illuſtrat ſepulchro. an.1149.c.8.n.6

Matthæus filius Lothariogiæ Ducum, Epiſcopus Tullenſis. an.1163.c.4.o.7
Mathias Imperator epiſtolam Seifridi Zvvefelenſis ſuſcipit. an.1146.c.3.n.2
Mathildis Imperatrix, filia Henrici primi, Regis Angliæ, materque ſecundi. an.1156.c.6.n.9
Abbatiam de Voto in diœceſi Rothomagenſi fundat. ibid.
Pro concordandis Henrico filio, & Galliæ Rege, Abbatem voti ad Alexandrum mittit. an.1165.c.1.n.3
A ſuo fruſtratur deſiderio. n.4.& 5
Domi Stanleyæ, à filio Henrico fundatæ, indit cognomen. an.1154.c.6.n.6
Mathildis, Stephani Angliæ Regis, vxor. an.1148.c.15.n.8
Coggeshalem Cœnobium à marito fundari imperat. ibid.
Mathildis Comitiſſa, Comitis Simonis vxor, & mater S. Valleni. an.1160.c.4.n.9
Mathildis, mater S. Thomæ Cantuarienſis. an.1154.c.5.n.2
Sarracenis parentibus nata. ibid.
Gilberti captiui amore flagrat. ibid.
Fuga elapſum vſque ad Londinum ſequitur. ibid.
Poſt baptiſmum eidem nubit. ibid.
Quas grauida de filio Thoma habuerit viſiones? n.3
Maumaniel, vide *Mamma*.
S. *Maurinus*, Carnoëtenſis primus Abbas, ſuum eidem Monaſterio reliquit nomen. ao.1150.c.11.n.9
Mauritius Archiaconus Marturanenſis, ſui Epiſcopi priuilegio ſubſcribit. an.1170.c.7.n.6
Maurus, Pater Ioachimi, Abbatis Curatij. an.1165.c.3.n.2
S. *Medardus* Abbas Morenſis, mirabiles de Berna do viſiones habet. an.1153.c.12.n.2. & c.17.n.4
Multis reuelationibus à Domino viſitatur. c.17.n.4
Bernardo perfamiliaris extitit. ibid.
Inter Ciſtercij Sanctos refertur. ibid.
Mediolanenſes Fridericum Imperatorem patiuntur ſibi infenſum. an.1159.c.6.n.3
Ad ipſum ſibi reconciliandum Petrum Tarantaſiæ, & duos Ciſtercij Abbates mittunt. ibid.
Meginhardus Comes Spanheimienſis, in Cœnobio S. Ruperti Ducis, Hiltrudem filiam Deo conſecraſſe fertur. an.1146 c.8.n.7
Meierus Scriptor corrigitur. a.1157.cap.3.n.14
Meiroſa Monaſterium fulget S. VValleni Abbatis meritis. c.16.n.3
Kinlos in Scotia procreat. an.1151.cap.11.n.4
In Cumbria Holuncultrem. n.9
Cuprum in Scotia. an.1164.c.10.n.2
VVillelmum ſubſtituit VValleno. ao.1160.c.4.o.8
VVillelmo Ioſcelinum. ibid.
Nobilitatur eiuſdem VValleni glorioſis apparitionibus. an.1163.c.6.ferè per tot.
Sanctis itidem viris. n.7
Atque Mariæ Virginis viſitatione. ibid.
Series Abbatum quorundam Meiltoſenſium. an.1160.c.4.n.8
Meirenus, Canonicus Treuirenſis à Bernardo ad Ordinem conuertitur. an.1147.c.11.o.6
Plenus virtutibus fœliciter conſummatus fertur. ibid.
Melleriam, Abbatia ſurgit in Nannetenſi diœceſi. an.1145.c.10.n.9
Filis Pontis Oliramij. ibid.
Qui eius fundatores, dotatoreſque? ibid.
Dedicatio Eccleſiæ per Diœceſanum Robertum. ibid. tenuiſſiuè.
Meliſons Abbatia, de qua 1. tom. diœceſis Toronenſis, in Comitiis ante alias gauiſa ſuffragio fertur. an.1146.c.12.n.9
Cœnobium Beatitudinis, alias Beatiſ, in Midenſi diœceſi profert. c.12.n.9
Buellium in Tuamenſi. an.1148.c.16.n.2
Nenay, ſiue Magium in Comitatu Limericenſi. n.9
In Hibernia Vallem ſalutis. n.10
Benedictionem Dei in diœceſi Midenſi. an.1150.c.11.n.5
In Herefordenſi Viride Lignum. an.1153.c.17.n.8
Concilio prouinciali cogendo à Legatis Eugenij deligitur. an.1152.c.5.n.1.& a
Melon Abbatia, de qua 1. tom. à loco de Barcena in alium transfertur. ao.1156.c.4.n.6
Donatur Monaſterio de Canalibus. o.7
Melſa, ſiue Meauxia, Cœnobium in Eboracenſi diœceſi ex Fontibus naſcitur. ao.1150.c.11.n.4
Fundator Guillermus Legroſſe, ſiue Henricus primus Angliæ Rex. ibid.
Mammerenus, Ouveni parentis fundationem confirmat. an.1170.c.8.n.2
Mencia, Reginæ Sanctiæ neptis, in Monaſterio Peralenſi clauſum tenuiſſe fertur. an.1160.c.6.n.9
Menendus Epiſcopus Lamecenſis, conſecrat templum S. Ioannis de Tarouca. an.1169.c.6.o.1
Menendus Abbas donationi Alphonſi Imperatoris ſubſcribit. an.1153.c.16.n.8
Menendus Abbas S. Petri de Aquilis Abbatis S. Ioannis de Tarouca viſitationi ſuam domum ſubiicit. an.1170.c.8.n.8
Menendus Vazquez primus Abbas Stellæ ex Alcobacia tranſmiſſus. an.1161.c.6.n.5
A Laurentio Vanegas, domo, & poſſeſſionibus donatur. n.5.& 6
Menendus Garſias, Gallecus adeſt conſecrationi Eccleſiæ Taroucanæ. an.1169.c.6.n.1
Menendus Petri, Laurentij de Vanegas donationem confirmat. an.1161.c.6.n.6
Menendus Velazquez, Taraſiæ Loſitaniæ Reginæ, donationi ſubſcribit. an.1153.c.16.n.5
Metenſes ciues, Bernardi opera Henrico de Salinis reconciliantur. an.1147.c.11.n.2
Vicinis etiam Principibus, ſibi aduerſariis. an.1153.c.4.ferè per tot.
Meth, ſiue *Nethe* Abbatia in Gallia diœceſis Landauenſis. an.1148.c.7.n.10
Cum matre Sauigniaco traditur Claræualli. n.2
Adiecto S. Mariæ titulo, non Landauenſis, ſed Landaffenſis ponitur ab Arsfeldio. c.15.n.5
Michaël, Epiſcopus Marturanenſis, Curatij Cœnobio ſub Ioachimo Abbate, amplum

concedit priuilegium. an.1170.c.7.n.1.& ſeqq.
Aliud Alexandri Papæ III. confirmat.num.4. & 5
Michaël Epiſcopus Turiaſonenſis, confirmat donationem Raymundi Barchinonenſis. ann. 1149.c.11.n 5
Michaël Moñozius de Finojoſſa S.Martini Hortenſis parent. an.1158.c.4.n.8
S.Michaël del Ala militia in Luſitania ſurgit.an. 1167.c.8.n.2
Eius inſtitutor Alphonſus, Rex Luſitaniæ n 2
Occaſio inſtitutionis. n.3.& 4
Militiæ leges, iurandæ à militibus ſub Abbate Alcobacienſi. n.5
Ad exemplar Sanc-Iacobææ inſtituta militia creditur. n.6
Breui extincta ſub Iacobi militibus reuixit. n.7 & 8
S.Michaël de Boneda Monaſterium Virginum in diœceſi Aurienſi Ciſtercij iura ſuſcipit. an. 1145. c.10.n.12
Prima in Hiſpania domus fœminarum Ciſtercienſium creditur. ibid.
Primi ipſius fundatores. ibid.
Loci donatio, antiquitaſque. n.12. & 13
Dotatio pro Sanctimonialibus. n.13
Aliò eiſdem translatis S. Claudij Monaſterio vnitur domus. ibid.n.14.remiſſiuè.
Nucalium Cœnobium profert in Regno Legionenſi. an.1150 c.11.n.10
S Michaël de Canalibus, antiquum Monaſterium in Gallecia. an.1156.c.4.n.6
Viſitationi Abbatis Meluenſis à Petro Abbate ſubiicitur. ibid.
Miezislaus Poloniæ Princeps, Cœnobium Laudenſe in Gneſnenſi, aut Poznanienſi diœceſi fundat. an.1152.c.6.n.8
Quo anno? incertum. ibid.
Ædificaſſe ſimul domum Vangrovacenſem memoratur. ibid.
Solos Colonienſes ad habitum vtroque Cœnobio admitti ſanxit. ibid.
Miles quidam nobiliſſimus, in bello ſacro è Saracenis capitur. an.1150.c.2.n.11
Non redimi permiſſus in patientia, & oratione perſeuerat. ibid.
Alius B. Thomæ Cantuarienſi addictiſſimus. an 1171.c 3.n.3
Aliqua eiuſdem Sancti reliquiarum frui procurat. ibid.
Frœnum, quo nũquam Sanctus vſus, vt ipſius, deceptus emit. ibid.
Eodem mirabilia patrat. ibid.
Milites, qui pro virium oſtenſione occumbunt, cui pœnæ ſubiaceant. an.1148.c.4.n.1
Milites templi, vide *Templarij milites.*
Militia ſacræ, ſub Ciſtercij legibus tres breui ſurgunt. an.1162.c.2.n.9
Vide nomina propria militiarum.
Milo, Epiſcopus Morinenſis, Religione clarus doctrinaque. an.1148.c 2.n.2
Diſcuſſioni libri Gilberti Porretani aſſiſtit. ibid.
Confeſſionem contra eundem, à Bernardo dilatam, Eugenio III præſentat. n.8
Miliacum oppidum, illuſtre Bernardi miraculis. an.1143.c.8.n.2
Milnus, auiculam, B.Thomam Cantuarienſem inuocare edoctam, capit. an.1171.c.3.n.4
Prædam Domino reportans repentè moritur. ibid.
Minorica Inſula, Genuenſibus præda patet. an. 1146.c.6.n.4
Miracula plura ad corpora fidelium, qui ad Vlyſſiponem occubuere, viſitur.an.1147.c 5. n.6
Fundationem Alcobaciæ miracula præcedunt. c.17.n.5
Multa eueniunt in Obazina tempore famis. an.1156.c.5.n.9
Multa in Suecia in eius ad fidem conuerſione. an.1161.c.3.n.8
Poſt conuerſi Grandiſyluenſis ſepulturam ingens ſpectatur miraculum. an.1147.c.6. n.2
Aliud in inuentione libri miraculorum Bernardi. an.1153.c.11.n.7
Aliud in Andreæ Virdunenſis perſeuerantia. an.1155.c 2. n 3
Aliud in Curatione fiſtulæ B.Petro Monoculo. an.1157.c.2.n.9
Aliud in fundatione Stellæ in Luſitania. ann. 1161.c.6.n.2
Aliud in reſtitutione viſus cuidam Sacerdoti. an.1162 c.3.n.5
Aliud in inuentione duorum corporum ſociarum B.Vrſulæ. an.1163.c.4.n.8
Aliud in ereptione B.Balſami ab ſchiſmaticis. ibid.n.1
Aliud ad B.Ioſcionis ſepulchrum.an.1164.c.6. n.12
Aliud in victoria Alphonſi Luſitani à Sarracenis. an.1167.c.8.n.1.& 3
Aliud in cuiuſdam conuerſi correptione. an. 1168 c.6.n.4
Aliud in alterius tranſitu. an.1171.c.5.n.1. & 2
Aliud in conuerſione Silonis, Magiſtri Parisienſis. an.1172.c 3.n.1.& 2
Aliud item alterius laſciui iuuenis. n.3.4. & 5

Miracula Sanctorum.

B Bernardi Anziraui. an.1163.c 5.n.11
B.Brunonis, Carthuſianorum Patris. an.1157. c.4.n.6.& 7
Caroli, Guianæ Principis. an.1153.c.18.n.10. remiſſiuè.
B.Conani. an.1147.c.19.n.7
Beati Duffi, Scotiæ Regis. an.1151.c.12.n.7
Eugenij III. ann.1153.c.5.n.9.& c.6.n.1. & ſeqq.
B.Gerardi Farfenſis. an.1156.c.3.n.1
B.Godefridi, Abbatis Sauigniacenſis.an.1148. c.7.n.3
B.Godefridi Villarienſis Monachi. an.1170.c. 6.n.5.& 6
B.Helenæ Schedui. an.1164.c.6.n.8
Henrici Germaniæ Imperatoris. an.1150. c.4. n.1
Henrici militis. an.1147.c.15.n.6
Hugonis de Miratorio. an.1171 c.4.n.8
B.Ideſbaldi. an.1167.c.7.n.5.6.& 7
Imaginum M.Virginis.an.1147.c.3.n.8.& an. 1148.c.16.n.8. & an.1149.c.10.n.9. & an. 1159.c.7.n.2.& 7.& an.1165.c.4.n.9.& an. 1166.c.6.n.7.& an.1168.c.9.n.7

B.Ioannir Epiſcopi Valentini.an.1145.c.7.n.7.8.& 9
S.Ioannis Ziritæ. an.1164.c.8.n.9
B.Malachiæ.an.1148. c.9. n.1.& 8.& c.10 n.9
B.Martini, Abbatir Vallis paradiſi. an.1152.c.4 n.2.& 5
Nicolai, Abbatis Valcellenſir.an.1163.cap.4.n.10
Othonis, Epiſcopi Friſingenſis. an.1159.c.1.n.14
B.Petri Monoculi. an.1157.c.2.n.8
B.Petri Tarantaſienſis.an.1154.c.3.n.3.& ſeq.& an.1157.c.3.n.9.10.& 11.& an.1161.c.1.n.7.& 8.& c.2.4.9.10. & 11.& c.3. n.2.3.4.5 9.& 10.& an.1172.c.6.n.7
Richardi Abbatis VValcellenſis. an.1163.c.4.n.5.& 6
S.Syluani Claræuallenſis Monachi. an.1154.c.2.n.6. & 7
S.Spinæ Coronæ Domini. an.1147. c.18. n.7.& 8
B.Stephani Abbatir Obacinæ.an.1156.c.5.n.2.& ſeqq.& an. 1159.c.3. n.7.& cap.3.n.4. & ſeqq.
B.Thomæ Cantuarienſis. an.1164. c.5.n.6. & an.1165.c.1.n.2.& 7.& an.1170.c.4.n.8. & 10.& an.1171.c.1.n.3.& c.3. n.1.3. & 4 & an.1173.c.1.n.6
B.VValleni, Meilroſiæ Abbatis.an.1154. c.4.n.1.& 2.& ann.1160.cap.3.n.1.& 2.& ann.1172.cap.2.n.8.& an.1173.c.5.n.1.2.8.9. & 10
VValteri Priotis Alnenſis. ann.1148.c.14.n.10
VValterij Meilroſiæ Conuerſi. ann.1154.c.4.n.3
Miraus, vide *Aubertus Miraus.*
Miranallis Abbatia in Aoglia à Bordeſleya producitur. an.1148.c.16 n.9.
Miſericordia Dei, Abbatia diœceſis Pictauienſis conditur. an.1151.c.12.n.10
Moguntini, Radulphi Eremitæ diſceſſum impatienter feront. an.1146.c.8.n.3
In Arnoldum ſuum Archiepiſcopum ſæuiunt. an.1160.c.2.n.8
Cœnobium, ad quod confugerat, igni tradont. n.9
Comprehenſum immaniter trucidant. n.10
Lupis per triduom exponunt cadauer. ibid.
Molanus ſcriptor corrigitur. an.1163.c.1.n 8
Moliſmus Monaſterium, vnde egreſſus S. Robertus Ciſtercij Patriarcha. an.1147.c.8.n.8
A Patre Bernardo viſitatur. ibid.
Eiuſdem claret miraculis. ibid.
Monachi, magis tentationibus, quàm ſæculares, ſunt obnoxij. an.1148.c.15.n.6
Monachi cuiuſdam Monaſterij ſuum Abbatem depoſitum dolent. an.1145.c.7.n.1
Ad Raynaldum Ciſtercij Patrem, pedites proficiſcuntur. n.2
Hoſpitio Cloniaci ſuſceptos dicitur. ibid.
Impetrant litteras Petri Mauricij ad Raynaldum. n.1.& 3
Suo donati Abbate creduntur. n.4
Monachi Bellibecenſes turbam Dæmonum oratione fugant. an.1148.c.15.n.2
Monachi quatuor Igniacenſer fœliciter conſummantur. an.1147.c.16.n.7
Mirabili præeunte viſione. ibid.
Monachus Armentariæ, & ſacriſta, per tria ſæcula ad cantum auiculæ extitiſſe ſuſpenſus traditur. an.1167.c.7.n.10
Monachus quidam Claræuallis Diabolica perturbatur illuſione. an.1145.c.8.n.11
A Bernardo proponitur aliis in exemplum. ibid.
Alius eiuſdem domus, mortem Bernardi, & eius ſucceſſorem, agnoſcit per reuelationem. an.1146.c.13.n.7. & 8
Alius Claræuallenſis duorum ad Ordinem conuerſionem. an.1154.c.1.n.7
Alius eiuſdem Monaſterij, glorioſa præcedente viſione, ſanctè conſummatur. an.1155.c.2.n.4
Alius Claræuallis Monachus aliquantiſper infirmator. an.1156.c.3.n.11
Medicamentis, atque cibis delicatis vtitur. ibid.
Mariam cibos Monachis miniſtrantem ſpectat. ibid.
Repulſam paſſus, veniam petit, & impetrat. ibid.
Ab ipſa refectus animi, & corporis dotatur viribus. ibid.
Alter Claræuallenſis Euangeliſtæ Ioanni valde addictus. an.1169. c.4.n.9
Ipſius ſcripta deuotè lectitat. ibid.
In ecſtaſim raptus eundem, comitantem Chriſtum ſpectat. ibid.
Alia glorioſa fruitur viſione. n.10
Monachus quidam Grandiſyluenſis ſuæ migrationis horam prædicit. an.1167.c.6.n 9
Alius eiuſdem domus Stephanum Conuerſum videt in magna gloria. c.6.n.12
Monetur ab ipſo de peccato graui, nondum confeſſo. ibid.
Monachus alter Nouæ Vallis, ſuum Abbatem Gerardum pugno cædit. an.1150.c.10.n.2
Patientiſſimè ab eodem indulgetur. ibid.
Alius Monachus ſanctarum Crucium, perennis animarum Purgatorij Capellanus. an.1157 c.5.n.5
Per manum de ſepulchro egreſſam benedicitur. ibid.
Eandem ſimul cum brachio præcidit. ibid.
Vide *Manus*, & *Nagerenſis Duciſſa.*
Monachus alter Stratæ floridæ Prophetiæ dono illuſtratur. an.1164.c.10.n.11
Monaſterienſium oppidum, illuſtre Bernardi miraculis. an.1147.c.7.n.9
Monaſterium Abbatia, in diœceſi Catalaunenſi oritur ex Tribus Fontibus. c.19.n.3
Aliæ huius nominis ſuis locis remittuntur. ibid.
Monfridus Eboracenſis Prior, virtutibus illuſtris. an.1161.c.4 n.3
A magnis procellis ſuam Eccleſiam liberat. ibid.
Moniales Ciſtercienſes, quæ primę in Hiſpania? an.1145.c.10.n.11
Quæ primæ in Caſtella? an.1150.c.11.n.10
Moniales Canonicæ, iuxta S. Benedicti, vel Auguſtini regulam militare in Concilio Remenſi præcipiuntur. an.1148.c.4.n.1
Permanere iiſdem in Clauſtro, atque honeſtis vti veſtibus. ibid.
Omnia ſub grauibus pœnis. ibid.
Moniales Ciſtercienſes cuiuſdam in Anglia Monaſterij, ſubſunt Abbati Svvineſhedenſi. an.1163.c.3.n.6

Vel

Vel incredulæ Diuinas experiuntur reuelationes. n.7.8. & 9
Aliæ ob Friderici Imperatoris fauorem, proprias relinquere ſedes coguntur. an.1164. c.6.n.2
Plures in caſtris eiuſdem Friderici inter ſcorta ſunt inuentæ. ibid.n.3
Moniales, Abbati Obacinæ ſubiectæ, Ciſtercij Patri ſubduntur. an.1148.c.8.n.3.&4
Mons Oliueti, Abbatia ignota de linea Claræuallis erigitur. an.1171.c.8.n.9
Mons Petroſus Abbatia, de qua 1. tom. filia Bonæuallis. an.1145.c.7.n.4
Creditur illa, pro qua, Paſtore deſtituta, ſcripſit Mauricius ad Raynaldum Patrem. ibid.
Vide *Abbas*, & *Monachi*.
Mons Rami, Abbatia, in diœceſi Aurienſi, ad locum Riuoyræ ſacratæ conſtruitur. an.1153. c.16. n.2
Comes Ramo fundator fuiſſe falsò aſſeritur. ibid.
A Taraſia Luſitaniæ Comitiſſa, domus erecta, inſtrumentis conuincitur. ibid.
Donatio loci. n.3.& ſeqq.
Monaſterij item S.Martini de Pyõcyra, Monti Ramo traditi. n.9
Primi Monachi, tranſmiſſi ex Claravalle. n.10
Primus Abbas, incertum, quis. ibid.
Eiuſdem opera in multis augetur. ibid.
Confirmatur in eiſdem ab Alexandro III. ibid.
Inter quæ Grangia S.Adriani. n.11
Vide *Riuoyra ſacrata*.
Domum Iancariæ do Eſpadañedo producit. an.1169.c.7.n.9
Mons ſalutis, Abbatia, de qua 1. tom. in Noua Caſtella. c.8.n.12
In bonis ab Archidiacono Optenſi ſuſceptis confirmari à Rege Alphonſo impetrat. ibid.
Raymundum primi Abbati Fortunio ſubſtituit. ibid.
Alio ſub eodem indulgetur priuilegio. ibid.
Cum Bugeſio, ſorore, litigat. an.1172. c.6. n.5
In eadem præualet. ibid.
Moritis S.Mariæ Eccleſia conſecratur per S. Algotum. an.1156.c.6.n 6
Montes Hannoniæ, nobiles Bernardi miraculis. an.1147.c.4 n.8
Montaluanus ſcriptor corrigitur.an.1154. cap.5. n.11
Morarum, vel de Morit, Abbatia in diœceſi Lingonenſi à Claravalle procreatur. an.1153. c.17.n.1.& 2
Fundatores Abbas, & Canonici S. Dionyſij n.3
Primus Abbas S.Medardus, à Bernardo conſtitutus. n.4
Ditatur in capite S.Belinæ. n.5
Moravienſis Epiſcopus à Macolmo Rege Legatus ad Eugenium mittitur. an.1145.c.5.n.9
Moreruela Abbatia de qua 1 tom. in Zamorenſi diœceſi. an.1149.c.11.n 4
Prima in Hiſpania ſuſcepit Ciſtercium. ibid.
Illuſtri priuilegio ab Imperatore Alphonſo dotatur. an.1155.c.5.n.10
Monaſterium Nucalium in Regno Legionenſi producit. an.1164.c.10.n.7
S.Mariæ de Aquilia in Lamecenſi. an.1165.c. 4.n.7.& 8
Nucariæ item in Sicilia. an.1171.c.8.n.10
Moretum oppidum miraculis Bernardi coruſcat. an.1147.c.7.n.9
Morimundus, Abbatia de qua 1.tom. Vallis Dei Cœnobium in Anglia profert. c.19.n.2
Syluæ Cauæ in diœceſi Aquenſi. c.19.n.6
Andræouij in Cracouienſi.an.1149.cap.9.n.8. & 9
Belli montis in Tripolitana Syriæ.an.1157.c. 5.n.8
Saluationis vltra mare. an.1161.c.6.n.1
Raynaldo Lambertum ſubrogat. an.1154.c.5. n.7
Henricum Lamberto. an.1155.c.1.n.1
Henrico Alipraodum primum. an.1159.c.6. n.5
Aliprando Odonem. an.1160. c.2. n.13
Odoni VValterum. ibid.
Quo anno? incertum. ibid.
VValtero Aliprandum ſecundum ſubrogauit. an.1163.c.4.n.8
Aliprando Henricum ſecundum.an.1168.c.9. n.5
Ditatur duobus ſociarum B. Vrſulæ corporibus. an.1163.c.4.n.8
Ottonem Friſingenſem ſepulchro donat. an. 1159.c.5.n.6
Morimundi geneſis corrigitur. an.1146.c.11.n.3
Morinenſis Comes, pro non impediendo Friderici Imperatoris exitu à Marchione Montis Ferrati ſolicitatur. an.1168.c.5.n.11
Morolia, ſeu Morella, In diœceſi Malleacenſi profertur à Claravalle. an.1152.c.6.n.16
Memoratur in litteris Gregorij IX. ſemel, & iterum. ibid.

Mortes pauendæ.

Bernardi Preſbyteri,& Gregorij Diaconi Cardinalium. an.1153.c.3.n.7.
Arnoldi Moguntioenſis. an.1160.c.2.n.10
Conuerſi Pulchræ ſyluæ. an.1168.c.6.n.9
Alterius Eberbachenſis. n.7.c.7
Goidi Cremenſis. an.1170.c.5.n.1
Mortuum Mare, Abbatia, de qua 1.tom. voti Cœnobium gignit in diœceſi Rothomagenſi.an.1156.c.6.n.9
Mos antiquus audiendi confeſſiones. an.1147. c.16.n 6
Mos Romanæ Curiæ in Sanctorum ſepeliendis corporibus. an.1153.c.5.n.7
Mos accedendi tria luminaria, dum Salue Regina Antiphona canebatur. c.18.n.5
Moyſes Archiepiſcopus Rauennatenſis, litteras Eugenij, ſibi,& ſuæ Eccleſiæ fauorabiles, ſuſcipit. an.1147.c.8.n.6
Ioannem electum Placentinum conſecrat.an. 1151.c.7.n.20
Sub ſua eundem ſuſcipere protectione ab Eugenio iubetur. n.18
Super Maſſa Firmiana cum Ferrariæ Epiſcopo contendiſſe fertur. an.1153.c.5.n.6
Eugenio III.iudice ipſam accepit. ibid.
Moyſes Canonicus Marturanenſis fuit Epiſcopi ſubſcribit priuilegio. an.1170.c.7.n.6
Mulbruni Monaſterium, de quo 1.tom. Brumbacum, ſiue Burnesbach, In Herbipolenſi Epiſcopatu

ſcopatu producit. an.1155.c.5.n.9
Gunterum, Spirenſem Epiſcopum, atque ipſius fundatorē, excipit ſepulchro. an.1156. c.6.n.2
Specioſæ Vallis Cœnobium profert in Oſtro Francis. an.1157.c.5.n.9
Munius, Abbas primus Bonæ Vallis Toletanæ creditur. an.1164 c.10.n.4
Munius Abbas Bourenſis, Abbatis Alcobaciæ viſitationi ſuam ſubiicit domum. ann.1159. c.7.n.2
Munius Saniz S.Iuſti Monaſterium vnà cum aliis erigit. an.1146.c.14.n.3

N

NAgerenſis Ducißa parte digiti cuiuſdam manus Sanctæ donatur. an.1157.cap.5. num.5
Febre ſtatim corripitur. ibid.
Non ab ea liberata donec pignus reſtituit, perhibetur.
Nauarrenius Epiſcopus Salmantinus, Ordonio ex Ciſtercio aſſumpto ſuffectus dicitur. an. 1158.c.4.n.8.
Nauetum, vide *Riuetum*.
Nenay, aliàs Magium, Abbatia ſurgit in Comitatu Limericenſi. an.1148.c.16.n.9
Filia Mellifontis. ibid.
In Regiis Comitiis ſuffragio olim gaudebat. ibid.
A Ioanne, Angliæ Rege, in bonis confirmatur. ibid.
Monaſterium Kyrie eleiſon profert in Herefordenſi diœceſi. an.1154.c.6.n.5
Nepomungum, vide *Pomuncenſis*.
Nerum, Abbas ſecundus Kiloſenſis, inter Ciſtercij Sanctos recenſetur. an.1151.c.12.n.8
Nethe, vide *Meth*.
S.Nibrardus, B.Bernardi frater, Cœnobio Spinæ fundando, ab eodem in Hiſpania tranſmittitur. an.1147.c.18.n.4
Pro Toldanenſium reſtitutione à Sanctia Infantiſſa ſolicitatur. an.1148.c.8.n.1
Cum litteris eiuſdem ad fratrem Bernardum Gallias reuertitur. n.13
Nicolaus Brekſpear, natione Anglus, Epiſcopus Cardinalis Albanus creatur ab Eugenio. an. 1146.c.11.n.5
Ab eodem Legatus in Sueciam, & Noruegiam mittitur. n.6
Apud Noruegianos ſedem Archiepiſcopalem erigit. an.1148.c.13.n.5
Lincopiæ apud Suenones concilium cogit. Ibid.
Sede Metropolitana prouinciam donat. ibid.
Diſcordantibus Gothis, & Suenonibus, in Vrbe, & perſona, eligendis diſcedit. ibid.
Pallium (ſi fortè illi conueniant) Eskillo Lundenſi relinquit. n.6
S.Henricum Epiſcopum Vpſalenſem ordinauit. n.5
Eugenij priuilegio ſubſcribit. an.1151.cap.4. n.7
Culmen Pontificatus aſcendit. an.1154.c.3. n.1
Vide *Hadrianum IV*.
Nicolaus Epiſcopus Cameracenſis, conſecrat

Eccleſiam Camberonæ. an.1148.c.16.n.6
Propugnat eandem domum contra Ægidium Syllium. ibid.
Abbatem Valcellenſem, vt temperet in pauperes largitatem monet. an.1151.cap.8. n.12
Reſponſo, confidentia pleno, ſatisfit. ibid.
Eiuſdem vultum quandoque conſpicatus, paueſcit. ibid.
Nicolaus, Abbas Valcellenſis, Richardo ſuccedit. an.1163.c.4.n.9
Abdicaſſe præfecturam, atque clarus vſque ad miracula deceſſiſſe fœliciter traditur. ibid. n.10
Eiuſdem corpus glorioſè eleuatur. ibidem remiſſiuè.
Nicolaus S. Albani Monachus, ipſe Nicolaus Arremarenſis coniectatur. an.1171.c.6.n.1
Propugnandi Virginis Conceptionem prætextu inuehitur in Bernardum. ibid.
Carpit Ciſtercienſes, & Gallos. ibid. & ſeqq.
Petri Cellenſis apologia retunditur. num.2. & ſeqq.
Nicolaus, Monachus Arremarenſis, ingenio, & eloquentia pollet. an.1145.c.9.n.1
A Petro Cluniacenſi valde diligitur. ibid.
Patri Bernardo notarium ſe offert. ibid.
Quo prætextu ibid.
Eodem ad Claramvallem tranſire cupit. ibid. & n.2
Decipit Claræuallenſes ſimulata conuerſatione. n.3
Senioribus eiuſdem domus è Cluniaco ſcribit. n.4
Claramvallem laudibus extollit. n.5. & 6
Admitti in Monachum obnixè petit. n.7
Impetrat ab eiſdem. n.8
Theobaldum, Priorem Arremarenſem ſecum ducit ibid.
A ſuo Abbate fruſtrà reuocari procuratur. ibid.
Eidem ſcribit. n.9
Theobaldo itidem ſecum conuerſo. n.10
Eiuſdem à Claravalle diſceſſum vafrè commemorat. ibid.
Burchardi Balernenſis epiſtolam de nouo ſtatu gratulatoriam ſuſcipit. n.11
Ab eodem ſummè commendatur. ibid.
Admittitur in Bernardi Notarium. n.12
Pro bello ſacro ſcribit Bernardi nomine Britanniæ Principibus. an.1146.c.5.n.7
Pro Epiſcopo Aletenſi, Godefrido, Bernardi notario. an.1148.c.5.n.8
Antiſiodori ægrotat. c.6.n.7
Per Petrum Mauricium ſibi mittendus apud Bernardum petitur. n.8
Litteras eiuſdem Petri pro eadem miſſione ſuſcipit. n.9
Quid eidem reſponderit? ignotum. n.10
Viſitatur ab ipſo per nuntium. ibid.
Rogatur, vt intercedat pro hoſpitio Cluniacenſium in Ciſtercio. an.1150.c.5. n.12
Henrico, Galliæ Regis fratri, ſcribit. cap.6. num.2
De eiuſdem in Belluacenſem aſſumptione, Petro Mauritio. an.1150.c.7.n.4
Suas colligere epiſtolas per eundem Henricum, & Gerardum de Perona ſuadetur. n.9

Ab

Ab epiſtolis Bernardi amotus, Sancti ſigillum falſat. c.8.n.1
A Claravalle meditatur diſceſſum. n.2
Ad Petrum Mauricium ſcribit. o.4
Suum inuiſendi illum deſiderium pandit. n.4.5.& 6
Suum ad ipſum acceſſum, vt à Bernardo petat, ſolicitat. n.6
Poſtulatur eiuſdem Petri Mauricij litteris. n.8.& ſeqq.
An à Bernardo miſſus? incertum. n.13
Aduentus Petri præſtolatur. an.1151.c.9.n.1
Eidem ſcribit. n.2
Adeſſe colloquio eorundem Bernardi, & Petri, cupit. n.3
Multis ſe comprehenſum flagitiis agnoſcit. n.4
Fuga elabitur. ibid.
In Angliam transfretat. n.7
In Monaſterio S. Albani vitam finiiſſe fertur. ibid.
Idem ipſe, qui inuectus in Bernardum, defendendæ Virginis conceptiooe colore, creditur.
Vide *Nicolaus S. Albani Monachus.*
Nicolaus quidam Tribus Fontibus præfici ab Hugone Cardinali procuratur. n.1151.c.3.n.5
Non admiſſus à Monachis alteri inferiori domui præficitur. n.2
Nicolaus, Monachus Igniaci crebris coruſcat reuelationibus. an.1157.c.2.n.6
Valde à Petro Monoculo diligitur. n.8
Abbatem dignum Igniaco à Domino petit. an.1161.c.4 o.8
Eundem Petrum approbatum, & prædictum Oraculo cœleſti agnoſcit. ibid.
Nicolaus Rieuallenſis Monachus duplici epigrammate S. Ailredum celebrat. an.1166.c.3.n.9.& c.4.o.7
Nicolaus Archidiaconus Legionenſis, Abbatum Carraceti, atque S. Claudij tranſactionem confirmat. an.1149.c.8.n.12
Nicolaus Bagnall miles, & Hiberniæ Mariſcalcus. an.1148.c.9 n.7
Monaſterio Viridis ligni donatur. ibid.
Nicolaus Baſſet, Bruetiæ Monaſterium ædificat. an.1147.c.19.n.4
Nicolaus, Regis Scotiæ Malcolmi Cancellarius. an.1145.c.3.n.9
Ad Eugenium III. ſemel, & iterum ab eodem Legatus mittitur. ibid.& an.1160.cap.4.n.1
A Cardinalibus honorificè ſuſcipitur. an.1160.c.4 n.1
Singularem de B. VValleno reuelationem habet. ibid.
Pontifici narrat. ibid.
Nicolaus Pelagij, Sanctiæ Reginæ priuilegium confirmat. an.1147.c.18.n.3
Nienzabas Monaſterium, de quo 1. tom. ab Eugenio III. indulgetur priuilegio. an.1148.c.8.n.6
Oliua, & Verola inter eius bona connumerantur. ibid.
Nigellus de ſacra Villa incubat Bergenſi Eccleſiæ. an.1170.c.3.n.5
S. Niuardus, vide *S. Nibardus.*
Noara, vide *Nucaria.*
Nolido, vide *Beatitudo.*
Noruegia Archiepiſcopali ſede à Nicolao Legato Eugenij nobilitatur. an.1148.c.13.n.5
Noua Militia in Luſitania mundo exoritur. an.1162.c.2.n.1
Authores Alphonſus Rex, & S. Ioannes Ziriæ. ibid & n.7
Primus Magiſter, Petrus Alphonſi, Regis frater. ibid.
Milites primores regni Luſitani. ibid.
Inſtitutio illius, & Ciſtercio ſubiectio. o.2.3.& 4
Profeſſio & in Ciſtercienſes obſequium. o.5.& 6
Notata à quibuſdam maior fundationis antiquitas. n.8
Primus locus. n.10
Nomen, & habitus. o.11.& 12
Transfertur ad Eboram ciuitatem, vnde & Eboracenſis nuncupatur. an.1166.cap.5.num.8
Eadem vrbe, & vico Freirenſi donatur. ibid.
Alphonſo Luſitano agente Calatrauæ ſubditur. n.9
Emendatur Rades ſuper vnionis anno, ibid.& n.10
A loco ad quem poſt tranſlata, Militiæ de Auis nomen ſortitur. o.8
Nouallis Abbatia in Suecia, aliàs Bernhem, vide *Vernhem.*
Nouum Caſtrum Abbatis, de qua 1. tom. Albam Spitenſem producit. an.1146.c.12.n.7
Nouum Monaſterium, Abbatia, de qua 1. tom. Rupenſi filia in diœceſi Eboracenſi fœcundatur. an.1147.c.19.n.4
Nucales, primum Monialium Ciſtercienſium Cœnobium, quod Caſtella vidit. an.1150.c.11.n.10
Surgit in Regno Legionenſi. ibid.
Ex ſancto Michaële de Boueda accitis fœminis. ibid.
Fundatores, Comites D. Vela Gutierrez, & D. Sanctia de Cabrera. ibid.
Donationis inſtrumentum. n.11.& 12
Nondum perfecta domus fundatorem amiſit. ibid.
A Monialibus deſerta Monachos accitos ex Morerola ſuſcipit. an.1164.c.10.n.7.& 9
Donatio à fundatrice Moreſolenſibus exhibita. n.7.& 8
Filiis illuſtribus domus nobilitatur. n.9
Sepulchro itidem Aldonciæ, Infantiſſæ Legionis. n.10
Nucaria Abbatia diœceſis Meſſanenſis in Sicilia conſtruitur. an.1171.c.8.n.10
Filia Morerolæ. ibid.
Primus Abbas S. Hugo. ibid.
S. Vincentij domum ſibi vnitam habere memoratur. ibid.
Stellæ Monaſterium ſibi incorporat. ibid.
Nunius Perez, Alphonſi Imperatoris donationem confirmat. an.1151.c.10.n.3
Nunius Petri Comes, cum Taraſi coniuge fundat Cœnobium Peſalenſe. an.1160.c.6.n.9.& 10
Commixtos ſanguini Regio nepotes habuit. ibid.

O

O*Bacina* Cœnobium cum aliis quatuor, ſibi ſubditis, Ciſtercio traditur. an.1148.c.8. n.12.& 13
Magiſtris, doctrina egregiis ab eodem donatur. n.5
Monaſterium Cuſtodiæ Dei in lingua Occitana. an.1150.c.11.n.4
Framedæ in Santonenſi. an.1151. c.11 n.10
Aliò transfertur. an.1156.c.4.n.8 & 9
Illuſtratur B. Stephani miraculis, & ipſius gratia transfuſa in filios. c.5.per tot.
Eidem Stephano Gerardum ſubſtituit. ann. 1159.c.3.n.8
Groſſum Voſcum profert in diœceſi Engoliſmenſi. an.1166 c.7.n.5
Obacinenſes, multis oppreſſi malis, B.Stephani meritis, ſubueniuntur. an.1156.c.5.per tot.
Gratiæ miraculorum ipſius hæredes fiunt.n.7. & ſeqq.
Sancti corpus ſuſcipiunt tumulandum. an. 1159.c.2.n.10
Solennes excubias peragunt. n.11
Idem ſumma deuotione ſepeliunt. n.12
Obedientia efficacia. an.1153.cap.8.n.11.12. & 13
Obuderia Abbatia ignota conſtruitur. an.1147. c.19 n.2
Oco Clericus B. Bernardum à Germania reuertentem comitatur. an.1146.c.9.n.2
Octauianus de Monticello, & Diacono S.Nicolai in Carcere Tulliano Presbyter Cardinalis ab Eugenio III creatur. an.1150.c.4.n.5
Pro diſſoluendo Friderici matrimonio in Germaniam Legatus mittitur. an.1151.c.2.n.3
Concordiæ inter Imperium, & Eccleſiam ineundæ iudex deſignatur. ann.1152.c.1. num.3
Eugenij priuilegio ſubſcribit. an.1153.cap.2. n.9
Pro componendis Eugenio, & Friderico in Germaniam deſtinatur. an.1159.c.1.n.8
Aduerſus Alexandrum III.in Pontificem eligitur. c.6.n.1
Octauiani nomen in Victoris commutat.
Vide *Victor Pſeudopapa*.
Odelinus, Abbas Villarienſis B.Faſtrado ſufficitur. an.1154 c.2.n.9
Abdicatam præfecturam Vlrico relinquit. an. 1160.c.6.n.4
Odo, Diaconus Cardinalis Eugenij priuilegio ſubſcribit. an.1152.c.2.n.5
Odo Diaconus Cardinalis S.Gregorij ad Velum aureum ſubſcribit Eugenij priuilegio. ann. 1153.c.2.n.9
Odo Diaconus Cardinalis in Carcere Tulliano eidem priuilegio ſubſcribit. c.2.n.9
Legatus in Angliam ab Alexandro mittitur. an.1168.c.1.n.2
Quid ex vna ſcripſerit ſancti Thomæ. num.8. & 9
Cum eodem conuenit. c.3.n 2
Ne interdicat Angliam eidem præcipit. n.7
Ab Alexandro reuocatur. n.8
Thomam, Henricumque, ante diſceſſum concordare curat. n.9
Vide *VVilelmus Rapienſis*.
Odo Epiſcopus Bellouacenſis, Henrico Regis Galliæ fratri, ſedem relinquit. an.1150.c.7. n 1
Odo Cæſenatium Epiſcopus, intereſt iuramento, & confirmationi Ioannis electi Placentini. an.1151.c.7.n.10
Odo Abbas Caſtaneolæ, Alexandri Papæ litteras ſuſcipit. an.1146.c.12.n.6.remiſſiuè.
Odo, Abbas Morimundi, ex Bello-Pratenſi Aliprando primo ſufficitur. ann.1160. cap.2. n.13
Plura iamdiu deſiderata ſcripſit. ibid.
Sermones itidem, qui hodieque exſtare dicuntur. ibid.
Breui functus præfectura à VValtero excipitur. ibid.
Odo Abbas S.Remigij è viuis excedit. an.1151. c.1.n.1
Odo S. Martini Prior, litteras Eugenij ſuſcipit. c.8.n.7
Odo Prior S.Victoris in S. Genouefæ Abbatem promouetur ab Eugenio. an.1147.c.1.n.3
Odo Supprior Claræuallis quando moriturus præuidetur. an.1153.c.1. n.6
In morbum incidit. n.7
A Bernardo confortatus migrat fœliciter. ibid.
Sepelitur in Humberti ſepulchro. n.8
Eiuſdem recenſentur virtutes. n.9
Inter Ciſtercij illuſtres viros adnumeratur. n.10
Odo Dux Burgundiæ, morte conſummatur. an. 1164.c.10.n.14
Archi-Cœnobij Ciſtercienſis fundator appellatur. ibid.
Ad eius prædeceſſores apponitur. ibid.
Superpoſito communi omnium epitaphio. ibid.
Odoacer, Marchio Stirienſis, cruce pro bello ſacro inſignitur. an.1147.c.4.n.2
Odoarius Ariæ, filius Ariæ Ferdinandi, & Godinæ coniugis. an.1155.c.6.n.4
S. Michaëlis de Boneda Cœnobium vnà cum eiſdem ædificat. ibid.
Odornay, vide *Kyrie eleiſon*.
Oenus Miles, redux ex Syria apud Stephanum, Anglorum Regem, manet. an.1154.c.5. n.2.& 3
Interpres Hiberni ſermonis Gilberto Monacho ab eodem Rege datur. ibid.
In domo Hiberna recens fundata Ciſtercium amplectitur. ibid.
Purgatorij quoties meminit in lacrymas prorumpit. n.4
Quæ vidit in S.Patritij Purgatorio alij Monacho pandit. ibid.
Eius in ſæculo vita, atque euentus propalantur. n.5
Diu ſub Rege Stephano militat. ibid.
Licentia ab illo obtenta in natale ſolum Hiberniam proficiſcitur. ibid.
Flagitia, quibus irretitus, cuidam Epiſcopo in confeſſione manifeſtat. ibid.
Ingreſſum Purgatorij S.Patritij pro pœnitentia ſuſcipit. ibid.
A cuiuſdam Cœnobij Monachis ad Speluncam proceſſionaliter ducitur. ibid.
Per eoſdem inſtructus Purgatorium intrat.ib.
Decem pœnarum loca pertranſit. n.6
Horrenda cruciatuum genera ſpectat, & experitur. ibid.& c.7

Ab

Ab omnibus IESV nominis inuocatione liberatur. ibid.
In Paradiſum per eius ciues introimittitur. n.8
Mirabilia in eo loco videt. n.9
Accepta ab omnibus benedictione reuertitur. n.10
Dæmones fugat eius aſpectu. ibid.
Purgatorio egreditur. ibid.
Magna exultatione à Monachis ſuſcipitur. ibid.
Orationibus inſiſtens aliquandiu manet in Monaſterio. ibid.
Loca ſancta inuiſurus in Syriam proficiſcitur. ibid.
Quæ de ipſo Ioannes Montaluanus commentus. n.11
De Purgatorio S. Patricij, vide in 4. tom.
Oslandia, vide *Svvinbode*.
Oleum factum à Concilio Remenſi venumdari prohibetur. an.1148.c.4.n.1
Oliua, Abbatia diœceſis Pampilonenſis, erigitur. an.1149.c.11.n.1
Scalæ Dei filia. ibid.
Regia fundatio. ibid.
Variæ de initio domus opiniones. ibid.
Antiquum inſtrumentum Raymundi Barchinonenſis. n.2
Aliud Garſiæ, Nauarræ Regis. n.3
Prioris difficultates. n.4
Vtriuſque concordia. n.5
Nouæ eorundem Principum donationes. n.5. 6. & 7
Tempus aduentus Monachorum. n.6
Conuictus Chronologiæ error. n.7
Varia cœnobia monimenta. n.8
Varia priuilegia, ab Eugenio confirmata. ibid.
Memoratur domus in litteris Alexandri III. & Gregorij IX. ibid.
Primus Abbas Bertrandus. ibid.
In Comitiis Regni gaudet ſuffragio. ibid.
Qualiter Oliua inter bona domus Nienzabenſis connumeretur? an.1148.c.8.n.6
Poſt longam litem componit cum Monte Aragonis. an.1166.c.7.n.2.3. & 4
Oluncultru, vide *Holuncultris*.
Opizo Marchio, vir ſacrilegus. c.1.n.5
Expilat Petrum Venerabilem. ibid.
Sed cogitur ad reſtitutionem. ibid.
Oraculum, vide *Vox*.
Orationis vis. an.1148.c.15.n.2. & an.1153.c.1. n.4. & 5
Oratorium Abbatia, de qua 1. tom. Bellambrancam in Cœnomanenſi diœceſi producit. an. 1152.c.6.n.9
Ordo Ciſterciensis, vide *Ciſtercium*, & nomina propria aliorum Ordinum.
Ordonius Epiſcopus Salmantinus ex Ciſtercio aſſumptus. an.1156.c.4.n.5
Suerium, & Gomezium, Alcantaræ electores, informat Ciſtercij legibus. c.2.n.4. & 6
Quandiu vixerit. an.1158.c.4.n.7
Nauarronio ſedem relinquit. ibid.
Orga, Abbatiſſa prima Vallis bonæ, inſtituta. an.1173.c.7.n.9
Oſcenſis vrbs, quo tempore à Mauris erepta. an.1149.c.10.n.4
Oſcenſis Eccleſia cum Ilerdenſi litigat. an.1145. c.3.n.10

In illam præualet. ibid.
Oſſuna Ducum origo. an.1169.c.7.n.8
Oſtienſis Eccleſia, Veliternæ ab Eugenio III. vnitur. an.1150.c.4.n.9
Ottemburgum Cœnobium VVermacienſis diœceſis erigitur. an.1145.c.10.n.3
Memoratur in litteris Honorij III. ibid
Abbas Philippus inſignis vir. ibid.
Monachi primi ex Eberbaco tranſmiſſi dicuntur. ibid.
Otto Brixienſis Diaconus Cardinalis ſancti Nicolai in Carcere ab Eugenio creatus, an.1150. c.4.n.5
Vocatur ad Concilium Papienſe à Friderico Imperatore. an.1160.c.1.n.1
Venire conuenit. ibid.
Otto Diaconus Cardinalis S. Georgij ad Velum aureum, Eugenij priuilegiis ſubſcribit. an. 1151.c.4.n.7. & an.1152.c.2.n.5
Otto, Comes Palatinus à Friderico Imperatore Legatus ad Alexandrum III. mittitur. an.1159. c.6.n.7
Ad Concilium Papienſe conuenit eumdem. ibid.
Otto Epiſcopus Friſingenſis, ex Morimundo aſſumptus. an.1145.c.3.n.4
Leopoldi Auſtriæ Marchionis filius ibid.
Cruce inſignitur. an.1147.c.4.n.2
Cauſæ Gilberti Pictauienſis fauiſſe creditur. an.1148.c.3.n.2
Seueras Eugenij litteras ſuſcipit. an.1152.c.1. n.8. & ſeqq.
Henricum Moguntinenſem iuſtè depoſitum arbitratur. an.1153.c.3.n.3
Pro donatione prædiorum ſuæ Eccleſiæ ab Henrico fratre ſolicitatur. an.1156.c.4. n.11
Non acquieſcens ab eo diſſidet. ibid.
Friderico Imperatore agente eidem reconciliatur. ibid.
Pacem firmat inter Henricum fratrem; & Saxoniæ Ducem. c.6.n.1
Apud Fridericum magni habetur. an.1158. c.3.n.1
Ab ipſo in cauſis grauioribus conſulitur. ibid.
Eiuſdem in Eccleſiam indignationem mitigat. c.3.n.9
Summo ſtudio ſuæ Eccleſiæ conſulit. c.5.n.2
Componit cum Henrico, Saxoniæ Duce. n.3
A Curia Imperatoris diſcedit. an.1159 c.5. n.1
Capitulum Ciſtercij generale petit. ibid.
Sui imminere diſſolutionem per reuelationem agnoſcit. ibid. & n.3
Febre correptus Morimundum venit. ibid.
Quæcumque pro Gilberto ſcripſerat retractat. n.4
In Chriſto fœliciter quieſcit. n.1.4. & 5
Eius ſepulchrum, venerationque. n.6
Epitaphia. n.7.8. & 9
Luctus Friderici Imperatoris. n.9
Ottonis fœlicitas. n.10
Suæ Eccleſiæ ſub eodem augmentum. n.11
Monaſteria per ipſum condita. n.12
Ipſius ſcripta. n.13
Et miracula poſt obitum. n.14
Otto, Comitis Ludouici filius, quorundam locorum decimas indulget Alderſpachij Monaſterio. an.1146.c.12.n.2

Otto Magiſter, Præmonſtratum amplexus Bernardi monitu, memoratur ab eodem Sancto. an.1150.c.3.n.5
Otto, Marchio Miſnenſis, Cellam S.Mariæ conſtruit, nobilitatque. an.1145.c.10.n.4
Ouila, Abbatia Seguntinæ diœceſis, filia Bolbonæ. an.1150.c.11.n.9.remiſſiuè.
Ovvenus, Grifini filius, Monaſterium Strate Marcelli ædificat. an.1170.c.8.n.2
Ozanda prima Abbatiſſa Peralenſis, ex Tulebris, tranſmiſſa. an.1160.c.6.n.9
Loco pro extruendo Cœnobio donatur. n.10

P.

Paciecorum familia vnde originem ducat? an.1169.c.7.n.8
Pacta, vide *Pax*.
Paganus Chourtius Eques, Dominus de Chlinchamp fundat Eccleſiam Turoneli. an.1149.c.9.n.3
Palaſim, Dominus Cæſarauguſtanus, donationem Raymundi Barchinonenſis confirmat. c.10.n.2
Palatiola, Abbatia diœceſis Palentinæ, filia Valliſbonæ. an.1151.c.11.n.9.remiſſiuè.
Sub nomine S. Andreæ de Valle benigna mundo exoritur. an.1166.c.7.n.6
A Chronologia triennio poſtponitur. an.1167.c.9.n.1
Exiſtit caput Obſeruantiæ Hiſpaniæ. n.3
Palatium, Abbatia Lemouicenſis diœceſis, conſtruitur. an.1156.c.6.n.10
Memoratur in litteris Gregorij IX. ibid.
Palatium S.Mariæ, Abbatia, nobis ignota, ædificatur, an.1162.c.6.n.7
An eadem cum Palatio Lemouicenſi, dubium. ibid.
Palatium S. Petri ab Eugenio III. Romæ à fundamentis exigitur. an.1152.c.1.n.12
Panis fermentatus à Græcis ſacrificio apponitur. an.1145.c.3.n.5
Panis benedictus à Bernardo morbos expellit. an.1147.c.13.n.3
Diu præſeruatur à corruptione. an.1152.c.3.n.5.& 6
Panis benedictus à Godefrido Villarienſi, fœminam in partu periclitantem adiuuat. an.1170.c.6.n.6
Papienſis Epiſcopus à Friderico vocatur. an.1168.c.5.n.9
Qua occaſione? ibid.
Paradiſus Guntelino Nouitio oſtenditur. an.1166.c.5.n.4
Oeno militi. an.1154.c.5.n.8.& 9
Tundalo Hiberno. an.1148.c.12.n.4
VValtero denique Meilroſiæ conuerſo. an.1163.c.6.n.4 & 5
Parignacum Abbatia diœceſis Agenenſis mundo exoritur, an.1157.c.5.n.9
Filia Boni fontis. ibid.
Pariſiorum ciuitas, vide *Lutetia Pariſiorum*.
Pariſius, Abbatia nobis ignota ædificatur. an.1165.c.4.n.4
Alia diœceſis Baſilienſis, eiuſdem nominis, de qua 1.tom. ibid.
Parmenſes ciues in S. Thomam Cantuarienſem ab Henrico Anglo ſolicitantur. an.1169.c.1.n.3
Paſchalis Pſeudo-Papa, vide *Guido Cremenſis*.
Pater noſter Eccleſia apud Hieroſolymam, ſic nuncupata. an.1150.c.2.n.5
Sumptibus Eskilli Principis, & eius fratris, reædificatur. n.8
Eoſdem ſepulturis donat. ibid.
Patritius, & *Patritiatus*, vide *Romani*.
S.Patritij Monaſterium Congregationis Arroaſianæ à S.Malachia ædificatur in Hibernia. an.1148.c.12.n.4
S. Patritij Purgatorium, vide *Purgatorium*, & *Oenus Miles*.
S.Paulus Apoſtolus, vbi ſepultus? an.1171.c.9.n.3
Aliò transferri impeditur miraculosè. ibid.
Pauperes, Eccleſiarum Galliæ magnificentia, famis tempore ſubleuantur. an.1146.c.3.n.11
Eleemoſynis item Eskilli Lundenſis. an.1150.c.2.n.8
Radulphi Vaicellenſis. an.1151.c.8.n.12
S.Bernardi Amirani. an.1165.c.5.n.10
Pax inter Eugenium, & Romanos ſtabilitur. an.1145.c.4.n.10.& an.1152.c.1.n.1
Inter Germaniæ Principes. an.1146.c.10.n.3
Inter Metenſes, & Henricum de Salinis. an.1147.c.11.n.2
Inter Ludouicum, Galliæ Regem, & Andegauorum Comitem. an.1151.c.1.n.1
Inter Regnum & Sacerdotium. an.1152.c.1.n.3.& ſeqq.
Inter Metenſes, & vicinos Principes. an.1153.c.4.n.4.& ſeqq.
Inter Ottonem Friſingenſem, & Henricum fratrem, an.1156.c.4.n.11
Inter Henricos Duces. c.6.n.1
Inter præfatum Ottonem, & Saxoniæ Ducem. an.1158.c.5.n.2
Vide *Diſſidium*, *Lis*.
Pelagius Bracharenſis Archiepiſcopus, donationem loci S. Iuſti de Togia Aliis confirmat. an.1146.c.14.n.3
Aliam Taraſiæ Luſitanorum Reginæ. an.1153.c.16.n.5
Pelagius Abbas, Eccleſiæ S. Iacobi Canonicus Imperatoris Alphonſi inſtrumento ſubſcribit. an.1146.c.14.n.4
Pelagius Abbas S. Claudij Legionenſis cum Carracetenſibus tranſactionem celebrat. an.1149.c.8 n.4.& ſeqq.
Vide *Toldanos*.
Pelagius Abbas de Lapedo concordiam Abbatum Carraceti, & S.Claudij Legionenſis confirmat. c.7.n.12
Pelagius Amaro vir nobilis Luſitaniæ. an.1159.c.7.n.2
Defuncta Munia coniuge ad deſertum confugit. ibid.
Bourenſi domui principium dediſſe fertur. ibid.
Pelagius Muñoz, Sanctiæ Luſitaniæ Reginæ, donationem confirmat. c.16.n.5
Pelagius Presbyter, Monaſterium S.Martini de Piñeyra Abbati Montramenſi tradit. cap.16.n.9
S. Pelagius, Cœnobium Monialium ſancti Benedicti (vulgò Caſcas.) an.1151.cap.9.num.8
Deſertum à Monialibus vnitur Superado. ibid.
Quo anno? ibid.

Peralenſe

Peralenſe Monaſterium ſacrarum Virginum ſurgit in Veteri Caſtella. an.1160.c.6.n.9
Fundatores Nunius Petri,& Taraſia coniuges, Comiteſque. n.9.& 10
Donatio loci. n.10
Primæ Moniales ex Tulebrenſi Cœnobio tranſmiſſæ. n.11
Prima Abbatiſſa Ozenda. n.9.10.& 11
Poſt quatuor ſæcula Valliſoletum transfertur domus. n.11
Sub S.Annæ vocatione, Monialium Ciſtercienſium reformationi initium præſtitit. ibid.
Pereyrenſes Milites, vide *Militia S.Iuliani de Pereyro.*
Perſena, ſiue Perſenia, aut Piſeina, Abbatia in diœceſi Cænomanenſi ædificatur. an.1145.c.10.n.1.& 6
Ciſtercij filia. ibid.
Fundatores Guillelmus Pontivio, ſeu Comites Cœnomanenſes. ibid.
Memoratur in litteris Honorij III. ibid.
In bonis, & decimis ab Eugenio III. confirmatur domus. an.1150.c.10.n.8
Perſona Eccleſiaſtica, vide *Eccleſiaſtica perſona.*
Peſtis magnam exercitus Friderici partem abſumit. an.1167.c.1.n.1
Haud paucos in Grandiſylua Monachos. c.6.n.1.& ſeqq.
Petra Abbatia, filia Populeti. an.1153.c.18.n.8. remiſſiuè.
Petrarum Cœnobium in Bituricis fundatur. an.1149.c.9.n.3
Incerta matre,& linea. ibid.
Petra Alba, vide *Alba Petra.*
Petronilla Infantiſſa, hæres Regni Aragoniæ. c.11.n.4
Comiti Barchinonenſi Raymundo nupſit. ibid.
Aragoniæ Regis titulum eidem contulit. ibid.
Quo tempore? ibid.
Petroſa, ſeu Petrola, Abbatia Petragoricenſis diœceſis, conſtruitur. an.1153.c.17.n.1
Filia Claræuallis. ibid.
S. Petrus Apoſtolus vbi ſepultus. an.1171.c.9.n.3
Aliò transferri miraculosè impeditur. ibid.
S. Petri Eccleſia occupatur ab Arnaldiſtis. an.1145.c.3.n.2
Petrus II. Rex Aragoniæ donationem Raymundi Barchinonenſis Oliuæ confirmat. an.1149.c.10.n.2
S. Petrus Archiepiſcopus Tarantaſienſis, Bernardo ſimilis miraculis. an.1154.c.3.n.3
Tres viros è vinculis mirabiliter eripit. n.4.& 5
Modico cibo millia hominum ſatiat. n.6
In quodam Germaniæ Monaſterio latitat. an.1155.c.4.n.1.& 2
Qua occaſione? ibid.
Eius ibidem ſancta exercitia. an.1156.c.4.n.1
Detectus Tarantaſiam reuertitur. n.2
Principes diſſidentes concordat. an.1153.c.3.n.7
Apud ipſos magni habetur. n.8
Ingens operatur miraculum. n.9.& 10
Pro componendis Friderico, & Mediolanenbus, eundem adit. an.1159.c.6.n.5
Diſſentit Imperatoris Conſilijs. n.6
Eccleſiæ fulgor prædicatur. an.1160.c.1.n.5
Reprehendit Fridericum Imperatorem. ibid.
Schiſmaticis magnanimus ſe opponit. ibid.
Multos ad Alexandri partes reuocat. ibid.
Per Fridericum à detractoribus defenditur. n.7
Moyſi,& Bernardo Patri comparatur. n.8
Cum Imperatore Friderico conuenire procurat. an.1161.c.1.n.2
Euadit occurſum Herberti, Chryſopoli incubantis. n.3
Pro indemnitate Catholicorum Fridericum orat. n.4
Herbertum ad pœnitentiam monet. n.5
Eiuſdem exitum, ni reſipiſcat, citò euanturum prædicit. ibid.
Inde miraculis coruſcus regreditur. n.7.& 8
Sancti humilitas. n.10
Vocatur ab Alexandro III. c.2.n.1
Mirabilia patrans Romam petit. n.2
Veneratus ab omnibus. n.2.& 3
Confuſis ſchiſmatis firmat Catholicos in fide. n.4
Tyrannum ſibi infenſum conuertit. n.5
Dimittere equitaturas meditatur. n.6
Henrici Altæ Cumbæ Abbatis monitu conſilium temperat. ibid.
Legatus in Angliam, & Gallias mittitur à Pontifice. n.7
Ob quas cauſas? n.8
Pruiliaci ægrotat. n.9
Multos cœlitus curat infirmos. ibid.& n.10
Salutem conſequutus iter proſequitur. n.11
Signis mirabilibus ſplendet. ibid.
Obuiam ſibi habet Regem Angliæ. cap.3.n.1
Pacem eidem proponit. n.7
Regi Galliæ miraculis reconciliat. n.3
Anglo ipſi ſacros cineres imponit. n.4
Nec ceſſat à miraculis. n.4.& 5
Duo Concilia celebrari facit. n.6
Nouis prodigiis Sanctus reuertitur. num.9.& 10
Eccleſiam Monialium Fontis Ebrandi conſecrat. n.10
Ad Antelmum Bellicenſem, & Humbertum, Sabaudiæ Comitem, Legatus ab Alexandro mittitur. an.1162.c.5.n.10
Ipſum Humbertum excommunicatum ſatis conſtans non vult abſoluere. ibid.
Burgundiæ Ducem in fratrem recipi à Capitulo Ciſtercij facit. an.1170.c.5.n.10
Conſecrat Eccleſiam Bugetiæ Eduenſis. an.1172.
Petrus Chriſtianus Epiſcopus Aſturicenſis, ex Abbate S. Martini de Caſtañeda aſſumptus. an.1151.c.9.n.12.& 13
Dum Abbas Patris Bernardi pileo, à dolore capitis ſanatus fertur. n.12
Vtrique, quibus præfuit, Eccleſiæ, ſacrum diuiſit pignus. ibid.
Alphonſi Imperatoris donationem confirmat. an.1153.c.16.n.8
Petrus Auſonenſis Epiſcopus intereſt concordiæ Oliuæ, & Montis Aragonis. an.1166.c.7.n.3
Petrus Epiſcopus Burgenſis, ſubſcribit donationi Sanctij, Caſtellæ Regis. an.1158.c.1.n.5

Petrus Epiſcopus Cæſaraugustæ Raymundi Barchinonenſis donationem confirmat. an.1149. c.11.n.2
Quo anno in ſedem promotus. num.4.& an. 1152.c.2.n.8
Intereſt tranſactioni inter Oliuetanos, & Montis Aragonis Monachos. an.1166.c.7. n.3
Petrus Epiſcopus Ceruienſis adeſt iuramento, atque conſecrationi electi Placentini. an. 1151.c.7.n.10
Petrus Epiſcopus Legionenſis inſtrumento Imperatoris Alphonſi ſubſcribit. an.1146.c.14. n.4
Eiuſdem confirmat priuilegium. n.7
Petrus Epiſcopus Palentinus ſubſcribit priuilegio Alphonſi Imperatoris. c.14.n.7
Alteri ſimiliter Sanctiæ, eiuſdem Alphonſi ſororis. an.1147.c.18.n.3
Petrus Epiſcopus Podienſis, ſiue Anicienſis ex Ciſtercio aſſumptus. an.1154.c.6.n.3
Sub Apoſtolicæ Sedis patrocinio ſuam Eccleſiam ſuſcipi impetrat. ibid.
Quo anno electus, & morte conſummatus? incertum. ibid.
Diu Sedi Anicienſi præſediſſe creditur. ibid.
Aynardum habuit ſucceſſorem. ibid.
Cum duobus Robertij Ciſtercij ſepultus iacet. ibid.
Omnibus communi appoſito epitaphio. ibid.
Petrus Epiſcopus Portugailenſis duas Luſitaniæ Eccleſias conſecrat. an.1167.c.9.n.4. & an. 1169.c.6.n.1
Petrus Epiſcopus Segonienſis, Sanctiæ, ſororis Alphonſi Imperatoris priuilegium confirmat. an.1147.c.18.n.3
Petrus Bernardus, Abbas S. Anaſtaſij, vide *Eugenius P. III.*
Petrus Abbas Bonæ Vallis ab Hugone Linncellenſi in præfectura excipitur. an.1171.c.4.n.5
Petrus Abbas Buellij primus. an.1148.c.16.n.2
Domum aliò transfert. ibid.
Petrus Abbas Cellenſis ſummus Bernardi venerator. an.1149.c.5.n.9
Aletenſi Epiſcopo ſcripſit. ibid.
Ipſum flentem Bernardi mortem, conſolatur. ibid. Vide etiam an.1153.c.14.n.2
Suſcipit litteras Adami Caziacenſis, ad Claramvallem tranſeuntis. an.1146.c.6.n.3
Caziaci Abbatis turbationem Bernardo pandit. n.4
Suſcipit reſcriptum eiuſdem Patris. n.5
Henrico electo Belluacenſi, gratulatoriam mittit epiſtolam. an.1150.c.7.n.8
Scribit Eskillo, Daniæ Primati. an.1151.c.13. n.10
Alexandri III. tuetur electionem, an.1161.c.5. n.7.& 8
Cauſam itidem B. Thomæ Cantuarienſis. an. 1170.c.1.n.14
Huius miracula Priori Cantuarienſi refert. an.1171.c.3.n.1
Quid de B. Archipræſulis veneratione requiſitus reſponderit? n.5
Bernardum, Ciſtercium, & Galliam à calumniis cuiuſdam Nicolai vindicat. cap.6.ferè per tot.
Monachis Cantuarienſibus ſcribit. an.1173. c.1.n.10
A viſitando S. Thomæ ſepulchro ob ſenium ſe excuſat. ibid.
Richardo S. Thomæ ſucceſſori, laudatorias dirigit litteras. c.2.n.7
Petrus Abbas Claræuallenſis, libros miraculorum Bernardi reperiſſe fertur. an.1153.c.11. n.7
Petrus Manririus, Abbas Cluniacenſis, ex prima totius Alberniæ nobilitate. an.1145.c.7.n.4
Monachos cuiuſdam Ciſtercij domus hoſpitio ſuſcipit. n.2
Pro ipſorum Abbate depoſito Ciſtercij Patri ſcribit. n.3
Eiuſdem Abbatis reſtitutionem impetraſſe creditur. n.4
Nicolaum Attematenſem valde diligit. c.9. n.1
Romam petit. an.1146.c.1.n.1.& 2
Commendatur à Bernardo Patre apud Eugenium. n.4
Dimitti à Cluniaci regimine impediri ab eodem Sancto procuratur. ibid.
Spoliatur in via à Marchione Opizone. n.5
Cuncta recuperat Placentinorum ope. ibid.
Suſcipitur honorificè ab Eugenio. n.6
Reformandæ paci inter Lucenſes, Piſanoſque ab eodem mittitur. n.9
Scribit Rogerio Siciliæ Regi. ibid.
Tharaſiam deſolatam deſcribit. ibid.
A qua pace infecta diſcedit. ibid.
Aurelianenſem Epiſcopum propugnat apud Eugenium. an.1146.c.2.n.8
Hoſpitium Monachorum S. Sabæ eidem gratulatur. c.3.n.2
Intereſſe Carnotenſi Concilio à Bernardo rogatur. c.4.n.2
Apud ipſum ſe excuſat. n.4.5.& 6
Aduersùs Iudæos Ludouico Regi ſcribit. c.7. n.2
Ex Hiſpania rediens Bernardi litteris præuenitur. an.1147.c.13.n.12
Vitam Mahumetis ex Arabico in Latinum ſermonem verſam, eidem tranſmittit. ibid.
Pro Placentinis, Epiſcopo, & Eccleſia, apud Eugenium interuenit. an.1148.c.4.n.8
Bernardo ſcribit. c.6.n.8
Vt ad ſe mittat Nicolaum, eundem orat. ibid.
Scribit etiam Nicolao. n.9
Bernardi reſcriptum ſuſcipit. n.10
Cui iterum mittit epiſtolam. n.11
Apud ipſum de Ciſtercienſibus queritur. an. 1150.c.5.n.4.& 5
Eos ſuſcepiſſe extra clauſtra Cluniacenſes memorat. ibid.
Vt deinceps intra ſuſcipi faciat Bernardum orat. n.6.& ſeqq.
Scribit Nicolao. n.12
Suſcipit Bernardi litteras. n.13
Super Henrici, electi Belluacenſis, acceptione conſulitur. c.7.n.3
Acceptandum reſpondet. ibid.
Epiſtolam querulam de eius conſilio, ab eodem Henrico ſuſcipit. n.6
Vt ipſum à Bernardo petat, per Nicolaum ſollicitatur. c.8.n.3
Bernardo, & aliis ſuper hoc ſcribit. n.8.& ſeqq.
An impetrauerit? incertum. n.15
Carthuſienſium turbationem pandit Eugenio. an.1151.c.2.n.6
Pro Abbatia à Gigniacenſibus diruta interpellatur à Bernardo. c.5.n.1.& 2

Illis

Illis nolentibus compenſat ipſe. n.4.& 5
Claramvallem venit. c.8.n.1
Mox in Italiam proficiſcitur. n.2
Honorificè ab Eugenio ſuſceptus in grauioribus conſulitur. n.3.4.& 5
Valde per Cardinales Ciſtercij honoratur. n.6.& 7
Quæ iſtius in Vrbem aduentus occaſio. n.8. & 9
Redux ex Roma Nicolai litteras legit. cap.9. n.2
Satisfacit eiuſdem querulis. n.3
Coram ipſo cum Bernardo conuenire promittit, exequiturque. n.3.& 4
Fœliciter in Chriſto obdormit. an.1156.c.6. n.3
Eius corpus, quaſi glorioſum, ſpectatur. ibid.
Ipſius epitaphium. ibid.
Petrus Abbas quartus Forneſij memoratur. an. 1148.c.15.n.4
Petrus Abbas S. Michaëlis de Canalibus, ſuam domum Abbati Melonenſi tradit. an.1156. c.4.n.6.& 7
Petrus Abbas S. Saluatoris de Turri viſitationi Eccleſiarum Ciſtercienſium in Luſitania ſubſcribit. an.1162.c.2.n.13
Petrus Abbas ſacrorum Mœnium, S. Prudentij Cœnobium fundat. c.7.n.1
Raymundum nouellæ plantationi præficit. n.3
Pro componendis ſororibus, Bugeto, & Monte ſalutis iudex deligitur. an.1173.c.6.n.5
Petrus Abbas Superadi piè in Domino obdormit. an.1151.c.9.n.8.& 10
Impetrauit ſalutem Alberto cuidam fabro. n.9
Plura ipſius geſta ſummatim recenſentur. ibid & ſeqq.
Petrus Abbas Vallis Lauræ, tranſactioni inter Oliuam, & Montem Aragonis ſubſcribit. an.1166.c.7.n.3
Petrus Monoculus, eligitur Abbas Vallis Regis, præeunte reuelatione. an.1157.c.2.n.7
Miraculum, ipſe ignorans, patrat. n.8
Obtinet diuinitus ſanitatem. n.9
Igniacum petit cum Roberto Monacho. an. 1161.c.4.n.7
Eidem Cœnobio, prædictus eligendus præficitur. ibid.
Virtutibus, & reuelationibus fulget. ibid. remiſſiuè.
Petrus Alphonſus, Regis Luſitaniæ Alphonſi frater. an.1147.c.9.n.4
Cum fratris litteris ad Gallias tranſmittitur. ibid.
Bernardum adit. ibid.
Locum fundandæ Alcobaciæ tradi Ciſtercio facit. c.17.n.1
Magiſter primus Aoiſienſis conſtituitur. an. 1162.c.2.n.1
Subſcribit eiuſdem militiæ inſtitutioni. n.7
Glorioſos victoriis Par Franciæ creatus à Ludouico Rege. an.1163.c.5.n.7
Ad Ciſtercium à Domino vocatur. ibid.
Tardè reſpondet. ibid.
S.Bernardum in ſomnis videt. ibid.
Firmatus viſione, in Alcobacia Monachum induit. ibid.
Pro ſuperandis carnis tentationibus, Mariam inuocat. ibid.
Ab ipſa viſitatur. ibid.
Confortatur, & cruce inſignitur. ibid.
Nullis in poſterum carnis tentationibus vrgetur. ibid.
Gundiſaluo Viegas Magiſtratum Aoiſienſem relinquit. n.9
Cum fratre Alfonſo ſanctè colloquitur. an. 1164.c.8.n.11
Leuem culpam linguæ ſilentio ſeptimeſtri caſtigat. ibid.
Sanctè conſummatur. an.1165.c.11.n.8
Sepulchrum eius, atque tranſlatio. ibid.
Petrus de Atares abnepos Ramiri I. Aragoniæ Regis. an.1146.c.12.n.10
Fundat Verolæ Monaſterium. ibid.
Morte conſummatur. an.1152.c.2.n.9
Eandem domum ſepulchro nobilitat. ibid.
Petrus Comes, confirmat donationem Sanctiæ Pontiæ Comitiſſæ. an.1164.c.10.n.6
Petrus Comes Molinæ Amalrici Comitis, & Hermeſendis filius. an.1166.c.6.n.6
Molinenſis, cum Horta pro iuriſdictione certantibus terminos deſignat. ibid.
Eidem Cœnobio plura largitur. n.8.& ſeqq.
Petrus Creſpo, cognomento Infanzo S.Iuſti Togis Altis Monaſterium ædificat. an.1149.c.14. n.3
Petrus Exemenez, Dominus Logronij, Sanctij Regis Caſtellæ confirmat donationem. an. 1158.c.1.n.5
Petrus Munionides, genere nobiliſſimus, ſeparatur à coniuge. an.1146.c.14.n.1.& 2
Cum Froila, ſibi perfamiliari, quærit ſolitudinem. ibid.
Loco S.Iuſti, & Paſtoris ab hæredibus illius donatur. n.3
Monaſterio eiuſdem vocationis dat initium. n.1.& ſeqq.
Loci donationem obtinet confirmari ab Alphonſo Imperatore. n.4
Primus Abbas eidem domui præficitur. n.5.
Multos ex Curia Imperatoris ad habitum admittit. ibid.
Haud contemnendis indultis donatur ab eodem Alphonſo. ibid.& n.6.& 7
Pingui itidem dotatione. n.8
Quandiu præfuerit, & quem ſortitus ſucceſſorem? incertum. n.9
Petrus Petridez Monaſterium SS.Iuſti, & Paſtoris, fundat. c.14.n.3
Petrus Raynerij, Magiſtratus Soræ ciuitatis, Arpinique. an.1162.c.6.n.2
Cœnobium Soranum vnà cum Doda coniuge ædificat. n.2.3.& 4
S.Dominicum eidem præficit Abbatem. n.5
Petrus Ruycius, in dominio Nagerenſi, ſucceſſit Lupo de Haro. an.1169.c.6.n.9
Petrus de Souſa, inſtitutionem Auiſienſem confirmat. an.1162.c.2.n.7
Petrus de Valle bona, ſanctus Eremita, Vallem bonam fundat. an.1173.c.7.n.9
Petrus Ximenius, fundator Rutenſis Monaſterij. an.1162.c.7.n.1
Petrus Archidiaconus Aſturicenſis Abbatum Carraceti, & S. Claudij confirmat tranſactionem. an.1149.c.8 n.12
Petrus Bleſenſis, Bathonienſis Archidiaconus ſcribit Alneti Monacho, recèns Conuerſo. an.1148.c.15.n.6

Ab Alexandro III. in Angliam mittitur. an. 1163.c.2.n.12

Conſolatur Fontanos Monachos in ſui Monaſterij deſolatione. ibid.

Excuſat Henricum Anglum à nece S.Thomæ. an.1171.c.1.n.10.& an.1172.c.1.n.5

Eundem Thomam ſummè commendat. an. 1171.c.3.n.7

Scribit Magiſtro Radulpho Belluacenſi. an. 1172.c.2.n.6

Laudat familiam Richardi Cantuarienſis. ibid.

Petrus Archidiaconus Legionenſis, concordiæ inter Carracetum, & S. Claudij Abbatum ſubſcribit. an.1149.c.8.n.12

Petrus Caruonel S.Claudij Prior, eidem concordiæ ſubſcribit. ibid.

Petrus cognomento Chriſtianus, vide *Petrus Epiſcopus Aſturicenſis.*

Petrus Alphonſus, Monachus Alcobaciæ viſitationi Eccleſiarum Luſitaniæ ſobſcribit. an. 1162.c.2.n.13

Petrus Ioannes, & Petrus Michelinus, eiuſdem domus Monachi, eidem viſitationi ſubſcribunt. ibid.

S.Petrus Toloſanus, Monachus Claræuallis, ſanctitate illuſtris. an.1163.c.1.n.4.& 5

Præuidet migrationem Faſtradi, Ciſtercij Patris. n.4

Multis reuelationibus à Domino viſitatur. n.5

S. Petrus Martyr Monachus Fontis frigidi, primus Inquiſitor. an.1147.chp.19.n.11. remiſſiuè.

Petros Margineus Monachus ſanctus Populeti. an.1153.c.18.n.10

Ibidem ſepultus in ſuos beneficus perſeuerat. ibid.

S. Petrus, Monachus Sauigniacenſis, vnà cum S.Aymone claret. an.1148.c.7.n.6

Prior illo morte fœliciter conſummatus fertur. n.9

Quo anno ad Ordinem conuerſus? incertum. ibid.

Ad Dominum migrat. an.1172.c.5.n.2

S.Aymoni gloria circumfuſus apparet. ibid. & n.2

Petrus Pictauienſis, ſocius S. Martini, Abbatis Vallis Paradiſi. an.1152.c.4.n.1

Gerardo in eadem domo Abbas ſubrogatus fertur. ibid.

Petrus Preſbyter Obacinæ virtutibus fulget. an.1148.c.8.n.7

Petros Alanzonius Perſeniæ templum nobilitat ſepulchro. an.1145.c.10.n.6

Petrus Alemanus, Cœnobij ſanctarum Crucium promotor. an.1152.c.6.n.2

Petrus Ariæ, Pontij de Minerua, & Stephaniæ Comitum donationem confirmat. an.1167. c.9.n.4

Petrus de Vargas Locenſem hæreditatem Bernardo Anckino tradit in feudum. an.1149. c.10.n.3

Petrus Bidularis, donationem Taraſiæ Luſitaniæ Reginæ confirmat. an.1153.c16.n.5

Petrus Comeſtor, Eugenio ſummo Pontifice, floret. c.5.n.5

Petrus, Dux partis exercitus ſacri, occaſio excidij ſuæ cohortis memoratur. an.1146.c.7.n.8. & 9

Petrus Lombardus, ſententiarum Magiſter, Eugenij temporibus floruit. an.1153.c.5.n.5

Sambucinæ templum in ſepulchrum elegit. an.1160.c.6.n.7

Petrus Martinez, Abbas primus Azebeyri an fuerit? incertum. an.1170.c.8.n.10

Legibus Ciſtercij informari domum procurat. ibid.

Petrus Notarius, donationem Taraſiæ, Reginæ Luſitaniæ, confirmat. an.1153.c.16. n.5

Petrus Pelaydez donationi Alphonſi Luſitani ſubſcribit. an.1147.c.17.n.4

Petrus Rayna confirmat donationem Sanctiæ Pontij Comitiſſæ. an.1164.c.10.n.6

Petrus de Tareſa donationi Garſiæ, Nauarræ Regis ſubſcribit. an.1149.c.11.n.3

S. Petrus de Aquilis Abbatia in Luſitania mundo exoritur. an.1170.c.8.n.5

Fundatores Rauſendus, Thedoque, Ramiri Regis filij. ibid.

E poteſtate ſæculari domus Monachis reſtituta dicitur. n.6

Eius Abbas primus Menendus. n.8

Primi Monachi ex Cœnobio Taurocano tranſmiſſi. ibid.

Deſcriptio ſitus Monaſterij. ibid.

S.Petrus de Spina, vide *Spina Abbatia.*

Philippus Archidiaconus Leodienſis S. Bernardum in Gallias reuertentem comitatur. an. 1146.c.9.n.2

Ab eodem Conuerſus deducitur in Claramvallem. an.1147.c.5.n.7

Coloniæ Clericis ſcribit. n.8

Eorundem veniendi ad Claramvallem moram reprehendit. n.9

Philippus Comes Flandriæ multa Laudenſi Cœnobio indulſiſſe fertur. an.1149.c.10. n.4

Philippus ex Tarentino depoſito Monachus Claræuallis. an.1150.c.7.n.11

Vſum Diaconatus Bernardi interuentu ab Eugenio impetrat. ibid.

Reynero, Claræuallis Priori ſufficitur. ibid.

A Petro Mauricio pro mittendo ſibi Nicolao interpellatur. c.4.n.10

Aſſiſtit concordiæ inter noſtros, & S. Amantij Monachos initæ. an.1153.c.3.n.12

Primum miraculorum Bernardi librum ſcribit Remenſi Archiepiſcopo. c.11.n.6

Abbas Eleemoſynæ eligitur. an.1156.c.4. n.10

Relicto pedo ad Claramvallem reuerſus piè obdormiiſſe creditur. ibid.

Philippus, Galliæ Rex, pater Ludouici VII. Henricique Claræuallenſis. an.1161.c.5.n.9

Philippus, Ludouici VII. Regis Galliæ filius, quo tempore natus. an.1165.c.4.n.5

Cauſa fundationis ſacri portus memoratur eius conceptio. ibid.

Philippus de Harcour Vallis Richerij domum aliò tranſtuliſſe fertur. an.1147.c.19. n.3

Philotheus Monachus carmine eleganti Bernardi vitam cecinit. an.1153.c.11.n.10. & c.12.n.5.& 9

Pietas miranda quorundam Monachorum erga ſuum Abbatem depoſitum. an.1145.c.7.n.1. & 2

B.Alqui

Beati Alquirini erga infimos. an.1169. c.4. n.1
Pietas in pauperes B.Anzitani. an.1163.cap.5. n.10
B.Conani. an.1147.c.19.n.7
Pigritia leniter à Domino correpta.an.1167.c.6. n.8
Pileum B Bernardi capitis dolorem fugat. an. 1151.c.9.n.12
Piſani ciues cum Lucenſibus confligunt. an. 1146.c.1.n.7
Comitis Guidonis terram deuaſtant. ibid.
Multi inter bellandum occumbunt. ibid.
Alij carcere, inediáque afflicti dicuntur. ibid.
Occaſio diſſenſionis incerta. n.8
Pax fruſtrà ab Eugenio procuratur. n.9
Piſcina, vide *Perſenia.*
Piſtus ſcriptor emendatus. an.1147.c.19.n.5.& an.1163.c.1.n.11
Placenſis Abbatia Lankenheimij filia, in diœceſi Pragenſi erigitur. an.1145.c.10.n.2
Cœnobia de Gradis, & Belligradus in Noruegia, & Bohemia profert. ibid.
Quando? incertum. ibid.
Memoratur in litteris Innocentij Papæ IV. ibid.
Placentina Eccleſia à Petro Mauricio apud Eugenium propugnatur. an.1148.c.4.n.8
Placentini Canonici, Ioannem, Columbæ Abbatem, Epiſcopum eligunt. an.1147.c.8.n.6
Pro electione confirmanda Legatos ad Eugenium mittunt. ibid.
Nihil vſque ad Concilium Rhemenſe impetrant ibid.&an.1148.c.4. n.6
Placentini ciues Marchionem Opizonem ablata reddere Petro venerabili compellunt. an.1146.c.1.n.5
Ob ſubiectionem Archipræſuli Rauennati ſe opponunt Epiſcopo Ioanni. an.1151.c.7. n.10
Pluſcaſtre Abbatia Cluniacenſis in Moranienſi diœceſi commemoratur. c.12.n.4
Podienſis Eccleſia, vide *Anicienſis Eccleſia.*
Pœnitentia impoſita Arnulpho de Maiorica à P. Bernardo perpenditur. an.1147.c.6.n.5
In moliis Ciſtercij vitia ſanctis emicuit. ann. 1153.c.14.n.8. & an1162.n.c.4.n.12. & an. 1165.c.3.n.3
Vide nomina propria Sanctorum.
Pola Abbatia in Anglia, Blanchalandæ filia.an. 1172.c.6.n.2
Eadem à Strata Marcelli ante biennium fundata. ibid.
Vide *Strata Marcelli.*
Pomuch, vel Pomuch, Abbatia ignota, conſtruitur. an.1146.c.12 n.6
An eadem cum Nemopungo? incertum. ibid.
Pomuchenſis Abbatia in Bohemia mundo exoritur. an.1145.c.10.n.5
Filia Ebraci. ibid.
Nemopuch à quibuſdam dicitur. ibid.
An eadem cum præcedenti? dubium.an.1146. c.12.n.6
Pons Oltrami, Abbatia, de qua 1.tom. Mellerij domum gignit in Britannia. an.1145.c.10. n.9
Pons Altus Abbatia, in Adurenſi diœceſi à Ioiaco producitur. an.1151.c.12.n.3
Riuetum, ſiue Nauetum, profert in diœceſi Briſuntinenſi. ibid.ſed tenuiſſiuè.
Pontianus Papa, vbi ſepultus? an.1171. c.9. n.2
Pontificis munus, & onus à Bernardo deſcribitur. an.1145.c.2.n.3
Eiuſdem eſt ad fidem ſpectantia diffinire. an. 1148.c.3.n.4
Pontigniaci Monaſterium, de quo 1.tom. Stellam in Pictauienſi diœceſi profert. an.1145. c.10.n.7
Triſagium in Lucionenſi. ibid.
Tres cuiuſdam Regis filios ad habitum admittit. an.1149.c.3.n.2
Ab eiſdem auctum (falsò fundatum,) dicitur. n.3
Domum S.Martini Viterbienſis adoptat in filiam. an.1150.c.11.n.8
Theobaldum, Campaniæ Comitem, ſepulchro donat. an.1151.c.6.n.5
Hugonem iiidem Antiſiodorenſem. c.7.n.1. & 2
Cœnobium de Re in Santonenſi diœceſi gignit. an.1156.c.6.n.8
Beatum Thomam Cantuarienſem hoſpitio excepit, protegitque. an.1164.c.4. n.14. & c.9.n.8
Eundem donat monachatu. ibid.
Guicardo Guarinum ſubſtituit.an.1165.cap.1. n.10
Vide *Guarinus Abbas Pontigniaci.*
Pontius Comes de Cabrera, plura priuilegia confirmat; Alphonſi Imperatoris. an.1147. c.18.n.3.&an.1151.c.10.n.3.& an.1153. c.16. n.8
Comitum Velæ Gutierrez,& Sanctiæ Pontij. an.1150.c.11.n.12
A Lupo de Arcois captus Zoritæ detinetur. an.1170.c.7.n.11
Se liberantibus Calatrauenſibus ingentes largitur poſſeſſiones. ibid.
Pontius Epiſcopus Dertuſenſis concordiæ inter Oliuam, & Montem Aragonis aſſiſtit. ann. 1166.c.7.n.3
Pontius de Minerua donationem Alphonſi Imperatoris confirmat. an.1153.c.16.n.8
Aliam Sanctiæ Comitiſſæ. n.1164.c.10.n.8
Cœnobium Saltus Noualis erigit cum Stephania coniuge. an.1167. c.9.n.3.& 4
Suo, & poſterum mauſoleis domum illuſtrat. n.7.& 8
Pontius Monachus Grandiſyluæ, Alexandro, eiuſdem domus Abbati ſufficitur.an.1166.c.5. n.4
Monachis peſte aſſumptis cœlos replet. an. 1167.c.6.n.1
Bernardum Monachum diffidentem confortat. n.2
Ægrotum inuiſit. n.4
Eiuſdem gloriam ipſi reuelatam agnoſcit.n.5. & 6
Succedit Godefrido, Claræuallis Abbati. an. 1168.c.5.n.7
Cum Alexandro, Ciſtercij Abbate, adit Fridericum Imperatorem. an.1170.c.5.n.4
Studet eiuſdem cum Eccleſia concordiæ. ibid.
Pro eadem cum Alexandro, & Bambergenſi Epiſcopo Romam mittitur. n.4.& 5
Infecta pace ad Claramvallem reuertitur.n.9. & 12

Claromontenſem ſedem aſcendit.an.1172.c.4.n.1
Sanctitate floret. n.2
B.Gerardo pedom relinquit. n.3
Populetum Monaſterium inſigne,in diœceſi Tarraconenſi ſorgit. an.1153.c.18.n.1
Situs Cœnobij, & nominis etymon. nom.1.& 2
Auctorum varietas concordata per inſtrumentum. n.2.3.& 4
Monachi ex Fonte Frigido tranſmiſſi. n.4
Primus Abbas Gerardus. n.5
Cœleſtia fundationis præſagia. ibid.
Nobilis domus Bernardi, & Raymundi ſanctitate. n.6.& 7
Sepulchris Regum,Comitumque. n.8
Abbatum auctoritate. n.9
Filiis martyribus, & aliis Sanctis. ibid.
Principum monachatu. ibid.
Fœcunditate illoſtrium Abbatiarum. ibid.
Ac denique Sanctorum corporum theſauris. ibid.
S.Bernardum Anzitanum ad habitum admittit. an.1156.c.1.n.9
Populetani, caſtrum à Rege Alphonſo pigneratum eidem redimunt. an.1172.c.3.n.11
Ipſis ab Alphonſo, beneficij memore, donantur.n.12
Galceranum,qui caſtrum tenuit admittunt in fratrem. ibid.
Populetus Eremita, Cœnobio Populetano nomen dedit. an.1153.c.18.n.1.& ſeqq.
Captos à Sarracenis miraculosè eripitur. ibid.
Indemnis in loco, quo nunc Populetum, perſeverat. ibid.
Porta Abbatia, de qua 1.tom.Cellam S. Mariæ in diœceſi Miſnenſi generat. an.1145.c.10.n.4
Porta Cœli, Abbatia in Conſtantienſi diœceſi ſorgit. an.1158.c.5.n.10
Filia Salem. ibid.
Illuſtris Hugone viro ſanctiſſimo. ibid.
Perperam eum Porta Cœli Colonienſi confunditor. ibid.
Porta Glonij Abbatia diœceſis Lectorenſis à Scala Dei producitur in Vaſconia. an.1150.c.11.n.9
Portenſis Eccleſia Sant-Rufinianæ vnitur ab Eugenio III. c.4.n.8
Portus ſacer, vide *Sacer Portus*.
Portus VVermond Abbatia in Dania filia Hernadij ſeu Granadij. an.1151.cac.13.num 9. remiſſiuè.
Pratea Abbatia diœceſis Bituricenſis, Filia Claræuallis, mundo exoritur. an.1145.c.10.n 8
Fundator Andreas de Cluniaco. ibid.
Illuſtris domus corpore S.Faoſtæ,& filiis ſanctitate claris. ibid.
Prædicatio Bernardi pro Hieroſolymitana expeditione. an.1146.c.5.n.6.& 7
Radulphi Eremitæ contra Iudæos. c.7.n.3
Adaluardi, & Stephani, pro Suenonum converſione. n.1162.c.3.n.6. & ſeqq.
Prælati Eccleſiaſtici, vide *Eccleſiaſtici Prælati*.
Præmonſtratenſes, indulta plura obtinent ab Eugenio.ann.1145.c.5. n.10.& 11.& an.1146.c.6.n.5
A Ciſtercienſibus diſſident. an.1147.c.1.n.7
Eiſdem reconciliari ab Eugenio III.procuratur. ibid.& n.8.& 9
Rurſus aduerſus noſtros conqueruntur, an. 1150.c.3.n.1
Ciſtercij Capitulo querulas dirigunt literas. n.3
Satisfiunt à Bernardo Patre. n.4.& ſeqq.
Præmonſtrati locum à Ciſtercio accepere. ibid.
Vide *S.Foillani Eccleſia*.
Augentur Cœnobiis à Ciſtercienſibus erectis.an.1151.c.13.n.10. & an.1159. cap 5. n.12
Presbyter quidam nequam ab Eugenio correptus dicitur. an.1153.c.6.n.9
Eiuſdem detrahit miraculis. ibid.
Diuinitus punitur. ibid.
Preſbyter alter Mariæ Virgini addictiſſimus. an.1170.c.3.n.9
Eiuſdem tantum Miſſas celebrat. ibid.
Accuſatus coram B.Thoma ab officio ſuſpenditur. ibid. & n.10
Mariam auxillatricem inuocat. n.10
Ab ipſa viſitatur. ibid.
Ad Thomã pro impetranda venia ipſius nomine mittitur. ibid.
Dato ſigno veſtia Thomæ, à Virgine aſſutæ, celebrationi reſtituitur. n.11.& 12
Preſbyteri vxores accipere prohibentur in Rhemenſi Concilio. an.1148.c.4.n.1
Pribiſlaus Dux Dobberani Cœnobium fundat in diœceſi Magnopolenſi. an.1170.c.8.n.3
Principes plerumque in ſibi deuinctiores inuehuntur. an.1146.c.6.n.9
Vide *Reges*.
Prior Carthuſiæ à Friderico Imperatore vocatur. an.1168.c.5.n.9
Qua occaſione? ibid.
Priuilegia Alexandri III. exhibita Ciſtercio. an.1162.c.2.n.11
Militiæ Calatrauenſi. an.1164.cap.7.n.7.& 8
Hortæ Monaſterio. c.8,n.6.& 7
Ciſtercio. an.1169.c.3.n.4
Priuilegia Alphonſi Imperatoris facta Monaſterio S.Iuſti. an.1146.c.5.n.6.& 7
S.Petri de Spina. an.1147.c.18.n.2.& 5
Hortæ. an.1151,c.10.n.2
Superadi. c.9.n.11
Montis Rami. an.1153 c.16.n.9
Moterolenſis. an.1151.c.5.n.10
Priuilegium Alphonſi, Aragonenſium Regis, Hortæ conceſſum. an.1166.c.6.n.2
Priuilegia Alphonſi, Caſtellæ Regis, exhibita Hortæ. an.1169.c.5.n.9.& 10
Quintanæ Suarij. an.1151.c.11.n.10
Priuilegia Alphonſi Luſitaniæ Regis conceſſa Alcobaciæ. an.1147.c.17.n.3
Bouro. an.1159.c.7.n.2. & 4
Sancti Ioanni de Tarouca. an.1171.c.7.n.3
Monaſterio de Tomaraes. c.8 n.11
Priuilegium Anaſtaſij PP.IV.Ciſtercio.an.1153.c.15.n.11
Priuilegia Eugenij III. conceſſa, cruce ſignatis. an.1145.c.4.n.7
Præmonſtratenſibus. c.5.n.10.& 11
Bonæ Valli Viennenſi. an.1147.c.15.n.8
Eccleſiæ Colonienſi.an.1151.c.4.n.2.& ſeqq.
Superado. c.9.n.8
Hortæ. c.10.n.6

Ciſtercienſibus. an.1150.c.6.n.6.& an.1152. c.2.n.4
Canonicis Baſilicæ ſancti Petri. an.1153.c.2. n.6

Priuilegia Ferdinandi, Regis Legionis exhibita
Saltui Nouali. an.1167.c.7.n.9
Sancto Petro de Spina. an.1172.c.5.n.8

Priuilegium Ferdinandi ſancti conceſſum Saltui Nouali. an.1167.c.7.n.9
Gerardi Tornacenſis Eccleſiæ Cyſſonienſi.an. 1149.c.2.n.10
Honorij III.Monaſterio de Perſena. an.1145. c.10.n.7
Itidem Laudenſi. an.1149.c.10.n.10
Hugonis Burgundiæ Ducis,Ciſtercio.an.1170. c.5.n.10.& 11
Ingelrami, Tuparchæ Cuziscenſis, Fuſniaco. an.1168.c.9.n.4
Innocentij Papæ III. S. Martino Viterbienſi. an.1150.c.11.n.8
Michaëlis Marturamenſis Monaſterio Curatij. an.1170.c.7.n.2
Raymundi, Toloſæ Comitis, Grandiſyluenſibus. an.1168.c.9.n.2
Sanctij Caſtellæ Regis, Calatrauæ. an.1158. c.1.n.5
Theodorici Elſatij, Comitis Flandriæ, Laudenſibus. an.1149.c.10.n.3

Prodigia in Cœlo viſuntur, tempore rebellionis Epiſcoporum Angliæ in S.Thomam.an.1162. c.2.n.13
Itidem cùm Idem Pontifex adſcribitur Sanctorum numero. an.1173.c.1.n.11

Prophetia. Fundatio Cellæ S. Mariæ prædicitur. an.1145.c.10.n.4
Mors cuiuſdam Sacerdotis. an.1146.c.2.n.6
Item Henrici Contracti, in Claravalle. cap.9. n.8
Tempus mortis Bernardi, & eius ſucceſſor prædicuntur. c.11.n.7
Fundatio Belli Prati. an.1147.c.3.n.10
Sanctitas Villarienſium. c.4.n.7
Extinctio Regni Luſitani. c.9.n.7
Introductio Carthuſianorum in Rutilam.c.11. n.8
Tempus mortis ſancti Malachiæ. an.1148. c.10.n.3
Item Ganfridi de Amayo. ann.1150.c.6. n.7.& 8
Conuerſio Gumati, Sardiniæ Reguli. an. 1153.c.2.n.1
Pax Metenſium cum vicinis Principibus. c.4. n.4
Electio Petri Monoculi in Abbatem Vallis prophetatur. an.1157.c.2.n.7
Mors pauenda Arnoldi Moguntinenſis. an. 1160.c.2.n.7
Tempus mortis Thoraldi Mellroſenſis. cap.4. n.5
Item Raynaldi ſenis. an.1162.c.3.n.2
Diſſidium Henrici Angli, & S. Thomæ. an. 1163.c.2.n.3
Tempus mortis VValteri,Meilroſiæ Conuerſi. c.6.n.7
Miracula, & gloria S.Thomæ Cantuarienſis. 1164.c.5.n.3.& 4
Tempus mortis S.Ioannis Ziritæ.an.1164.c.8. n.2
Labores Henrici Angli. ann.1167.c.1. n.2
Martyrium B.Thomæ.c.4.n.4.& 5.& an.1170. c.2.n.3.& an.1171.c.3.n.2
Tempus obitus Bernardi Monachi Grandiſyluæ. an.1167.c.6.n.6
Tremendus exitus cuiuſdam conuerſi. an. 1168.c.6.n.8
Inſolentia quorundam Conuerſorum.c.7.n.2. & ſeqq.
Tempus fœlicis obitus S.Alquirini. an.1169. c.4.n.5
Roberti item Claræuallenſis. ibid.n.6

S.Prudentij Monaſterium, vide *Rutenſe*.
Prudentius Saldoualius, ſcriptor, corrigitur.an. 1167.c.9.n.5
Pruliacum, Abbatia, de qua 1.tom. Columnam profert in diœceſi Bituricenſi. ann.1146. c.12.n.4
In eadem diœceſi ſacrum Portum. an.1165. c.4.n.5
Pruliacenſis Abbas,vide *Abbas*.
Pſalmi, qui à Dæmone Patri Bernardo relati. an.1153.c.13.n.13
Puer ſeptennis S.Thomæ Cantuarienſis prædicit paſſionem. an.1171.c.3.n.2
Pulchra Inſula,vide *Sconaugia*.
Pulrana, aliàs Buglonda, Abbatia in Anglia, Cumbermaræ filia, ædificatur. an.1159.c.7. n.1
Ioram Vallem profert in diœceſi Eboracenſi. an.1150.c.11.n.5
Quo anno? incertum. ibid.
Purgatorium, & eius pœnæ,pro hominibus à vitiis arcendis ab Henrico Salterienſi referuntur. an.1147.c.19.n.5
Purgatorium S.Patritij Oënus miles ingreditur. an.1154.c.5.n.6.& ſeqq.
De vtroque Purgatorio ſcripſit Henricus Salterienſis.an.1147.c.19.n.5. & an.1154.c.5. n.1
Vide *Oënus miles*.
De Purgatorio ſancti Patritij, vide latè in 4.tom.

Q

Q*Vadratus*, Abbas Bonæ Vallis Rutinenſis memoratur. an.1147.c.19.n.6
S.Quardus Viſariæ Monachus, Romam proficiſcitur. an.1150.c.9.n.1
Inuiſit limina Apoſtolorum. ibid.
Ire in Galleſinam vrbem ab eiſdem iubetur. ibid.
Prædicitur ibidem moriturus. ibid.
Galleſium petens, aquam è ſilice erumpere ſuis meritis impetrat. n.2.& 3
Hoſpitio ab Aſcaro excipitur. n.4
In febrem incidit. ibid.
Blaſium Archipresbyterum facit acceriri. ibid.
Suæ migrationis tempus, atque ſepulchrum illi deſignat. ibid.
Aſcaro infirmo ſalutem impetrat. n.6
Fœliciter in Domino obdormit. ibid.
Coruſcat miraculis. n.7.& 8
Sancti ſepultura, venerationque. ibid.
Quardi nomen in Famiani tranſit. n.9
Qua occaſione? ibid.
Conſtruitur Eccleſia ad eius tumulum. ibid.
Patronus ab vrbe Galleſina Sanctus colitur. n.11.

Eius

Eius effigies, edita Romæ, circumfertur. ibid.
Adſcribitur Sanctorum numero ab Hadriano PP.IV. an.1154.c.6.n.1

Quintana Snary, Abbatia quoodam, nunc Prioratus in diœceſi Burgenſi. ann.1151.c.11. n.10.& 11
Vnà cum Hozcenſi, & S.Vincentij Cœnobiis, adiunctum eſt Riuo Sicco. n.10
Ab Imperatore Alphonſo, & nepote multis auctum commemoratur indultis. ibid.
Primus Abbas nomine Chriſtophorus. n.11
Monachos ex Valle Bona domus ſuſcepiſſe traditur. ibid.
Variæ eiuſdem tranſlationes. ibid.

R

RAdes de Andrade corrigitur. an.1163.c.5. n.6.& an.1146.c.7. n.3.& ann.1166. c.5. n.9

Radenicus, Ottonis Friſingenſis Capellanus, intereſt eiuſdem morti. ann.1159.cap.5. n.1.& 6
Ipſius geſta ſcriptis mandat. n.1
Epitaphium ſepulchro ſuperponit. n.7

Radoſius, Epiſcopus Cracouienſis, Andræouium Monaſterium decimis donat. an.1149 c.9. n.8

Radulphus Eremita in Germania contra Sarracenos, Iudæoſque concionatur. an.1146.c.7. n.3
A Bernardo Patre hoc munus ſibi iniunctum ſimulat. ibid.
Internecionis plurium Iudæorum extat occaſio. ibid.
Epiſcopos, atque Bernardum in ſe commouet. n.4.5.& ſeqq.
Conuertitur apud Moguntiam ad eodem Patre. c.8.n.3
Monachum induiſſe in Claravalle fertur. ibid.

Radulphus Abbas Alnenſis, cum Clericis, ſibi ſubditis, Auguſtini regulam amplexus eſt.an. 1148.c.14.n.5
Suam domum poſt quadriennium ſubdit Claræ valli. ibid.

Radulphus, Abbas Calatrauæ, B.Raymundo ſuccedit. an.1163.c.5.n.5
Morte conſummatur. an.1164.c.7.n.1
A Garſia ſub Magiſtri titulo excipitur.num.2. & 3

Radulphus, Abbas primus Hortæ, ſeu Cantauenſis, ex Berdunis cum Monachis tranſmiſſus. an.1151.c.10.n.1
Loco de Cantauos extruendo Cœnobio ab Alphonſo Imperatore donator. ibid.& n.2. & ſeqq.
Hortenſem à ſe emptum ab Eugenio confirmari impetrat. n.6 & 7
Sanctè obdormit. an.1156.c.4.n.5
Quo anno? in dubio eſt. ibid.
Blaſium nomine accepit ſucceſſorem. ibid.

Radulphus Abbas Valcellenſis ad Dominum migrat. an.1151.c.8.n.12
Eius in pauperes largitas commendatur. ibid.
Ad Epiſcopum itidem, & Caſtellanum Cameracenſes, plena confidentia reſponſio. ibid.
Eidem Præſuli incuſſiſſe metum ſui vultus commotione traditur. ibid.
Multis claruit ſcriptis. n.13
An olim S.Ebrulfi Abbatię pręfectus? dubium. ibid.
Quot filios, illuſtres ſanctitate, reliquerit? ibid.
Inter claros Ciſtercij viros adnumeratur. ibid.

Radulphus Magiſter Belluacenſis, litteras Petri Bleſenſis ſuſcipit. an.1173.c.2.n.7

Radulphus Monachus Fontis Frigidi, & primus cum B.Petro Inquiſitor. an.1147.c.19. n.11.remiſſiuè.

Radulphus Serlo Geruaſio, Abbati Parcholudenſi, ſucceſſiſſe creditur. an.1150.c.10. n 9

Raimundus, vide *Raymundus*.

Rainaldus, vide *Raynaldus*.

Ramaldus, vide *Reynaldus Fuſniacenſis*.

Ramirus, filius Pontij de Minerua, atque Stephaniæ comitum. an.1167.c.9.n.4
Saltum Noualem vnà cum eiſdem fundat. ibid.

Ramitus Comes multorum Principum donationes confirmat.an.1150.c.11.n.12. & an.1153. c.16.n.8.& an.1164.c.10. n.6.& an. 1167. c.9. n.4

Ramitus ſecundus Rex Aragoniæ, regni adminiſtrationem abdicat an.1149.c.11.n.4
Quo tempore? ibid.
Regio retento nomine Monachum induit. ibid.

Ranulphus de Broc à ſancto Thoma Cantuarienſi anathemate feritur, & cur? ann.1167. c.1.n.11
Aduerſus eum ab Epiſcopis Angliæ mittitur. an.1170.c.3.n.3
Terribili ſententia ab eodem Sancto percellitur. c.4.n.2

Ranſendus, Regis Ramiri filius, Cœnobium S.Petri de Aquilis in Luſitania ædificat.cap.8. n.5
Poſt Victorias è Mauris obtentas, in eadem domo Monachum induit. ibid.

Raymundus Primas Toletanus, intereſt Concilio Rhemenſi. an.1148.c.1. n.5
S. Dionyſij templum prope Pariſios viſitat. ibid.
S.Eugenij, ſui anteceſſoris, corpus ibidem reperit. ibid.
Vide *S.Eugenius*.
Confirmat donationem Velæ Gutierrez, & Sanctiæ Comitum. an.1150.c.11. n.12

Raymundus Epiſcopus Palentinus, Sanctij Regis donationi ſubſcribit. an.1158.c.1.n.5

Raymundus Cardinalis ſpoliatus interficitur.an. 1160.c.1.n.3
Quis author huius flagitij, & qualiter punitus? ibid.

S. Raymundus, Abbas Fiterij intereſt Ciſtercij Capitulo. an.1148.c.8.n.6
Impetrat ab Eugenio priuilegium. ibid.
Caſtro de Turrungen à Sanctio, Caſtellæ Rege donatur. an.1157.c.4.n.10
Toletum venit. an.1158.c.1.n.2.& 4
Qua occaſione? in dubio eſt. n.4
Calatrauam à Mauris tuendam de manu Sanctij, Caſtellæ Regis ſuſcipit. n.5

Militiæ

Militiæ Calatrauenſis extitit author. n.2. & ſeqq.
Conuerſos ad eandem admittit. n.7
Perita rei militaris, velut infuſa, viget. an. 1158.c.2.n.1.
Transfert Fiterium ad Calatrauam. n.2
Quos, & quæ ſecum traxerit? n.2.& 3
Impetrat approbari tranſlationem à Ciſtercij Capitulo. n.9
Fœliciter ad Dominum migrat. an.1163.c.5. n.1
Eius miracula. ibid.
Sepultura, & corporis tranſlatio. n.2.
Obitus dies, locuſque. n.3. & 4
Radulphum relinquit ſucceſſorem. n.5
Vide *Calatraua*, & *Calatrauenſes*.

Raymundus Abbas primus Iuncariæ Cæſarauguſtanæ, fundando Cœnobio à Gerardo, & Hodierna coniugibus, donatur loco. an.1152. c.6.n.6

Raymundus Abbas ſecundus Montis ſalutis Fortunio ſuccedit. an.1169.c.6.n.12
Anno ſequenti indulgetur priuilegio. ibid.

Raymundus primus Abbas Rutenſis commemoratur. an.1162 c.7.n.1.& 3

Raymundus Abbas ſacrorum Mœnium, erectorque. an.1154.c.2.n.11
Fœliciter conſummatur. ibid.
Quo tempore? incertum. ibid.
Multa ab Imperatore Alphonſo obtinuit. ibid.
Beatum Ioannem ad habitum admiſit. ibid.
Arnoldum ſucceſſorem ſortitur. ibid.

Raymundus nomine, Abbas primus Verolæ ab aliquibus creditur. an.1146.c.18.n.11

Raymundus Comes, Pater Imperatoris Alphonſi, Montis Rami fundator ab aliquibus aſſeritur. n.1153.c.16.n.2

Raymundus, Comes, Barchinonenſis, multa Verolenſibus confert. an.1146.c.12.n.18
Vnà cum Genuenſibus Almeriam expugnat. an.1147.c.15. n.1.& 2
Dertuſenſem itidem vrbem. an.1148.c.13.n.8. & 9
Titulum Principis Aragoniæ ex coniugio cum Petronilla infanti ſuſcepit. an.1149. c.11.n.4
Oliuæ Monaſterium pluribus donat. n.2
Abbatem Bertrandum Oliuæ loco. n.5
Succenditur in Guillelmum Raymundum de Moucada. an.1152.c.6.n.2
Qua occaſione? ibid.
Cuncta illius bona addicit fiſco. ibid.
Abſolutioni à crimine eiuſdem, impetrandæ ab Eugenio, conſentit. ibid.
Extruit Populeti Monaſterium in diœceſi Tarraconenſi. an.1153.c.18.n.1.& ſeqq.
Sanctitate vſque ad miracula claruiſſe perhibetur. n.7
Ripolenſe Nigrorum Cœnobium ſuo nobilitat ſepulchro. ibid.

Raymundus Folch, Comes de Cardona corona inſignitus, Populeti ſepultus iacet. an.1153. c.18.n.8
Eius epitaphium.

Raymundus Princeps, Toloſanus Comes, & Dux Narbonæ. an.1166.c.7.n.5
Cœnobium ædificat Bonæ Combæ. ibid.
Inuiſit Grandiſyluam. an.1168.c.9. n.8
Eidem domui multa indulget. n.8

Raymundus de Monada in expugnatione Maioreni glorioſè occumbit. an.1157.c.5.n.4. remiſſiuè.
Martyr mi[illegible]lo atteſtante creditur. ibid.
Sanctarum Crucium Monaſterium ſuo corpore ditat. ibid.

Raynaldus Abbas Archi-Cœnobij Ciſtercienſis.
Eccleſias ſibi ſubiectas viſitat. an.1145. c.7. n.1
Abbatem quemdam deponit. ibid.
Sententiam reuocaſſe Petri Cluniacenſis interuentu creditur. n.3.& 4
Perſeniæ Cœnobium in diœceſi Cœnomanenſi fundat. an.1145.c.10.n.6
Capitulum generale congregat. an.1148.c.7. n.1
Obacinam cum filiabus, iubente Eugenio III. ſub ſua viſitatione ſuſcipit. an.1148.c.8. n.2.& 3
Magiſtros, doctrina egregios, confert Obacinenſibus. n.5
Vltimum celebrat Capitulum. ann.1150.c.5. n.3
Præeunte reuelatione, ſanctè conſummatur. an.1151.c.1.n.1.3.& 4
Quo anno? incertum. n.3
Magnum ſui deſiderium, Bernardo præcipuè, relinquit. n.5
Inter Angelos micans à B.Chriſtiano aſpicitur. ibid.
Vbi ſepultus? in dubio eſt. n.6
Ad Ciſtercium pòſt tranſlatus ad Patres ſuos addito communi epitaphio, apponitur. ibid.
A B.Gozeuino excipitur. n.5.& 7

Raynaldus, frater Comitis Tullenſis, Abbas Morimundi, Vallem Dei fundat in Anglia. an.1147.c.19.n.2
In diœceſi Aquenſi Syluam Canam. ibid. num.6
Andræouium in Cracouienſi. an.1149.c.9.n.8. & 9
Abdicatam præfecturam tradit Lamberto. an. 1154.c.3.n.7
Moritur. ibid.

Raynaldus à Monaſterio S. Amandi ad Claramvallem tranſit quinquagenarius. an.1147.c.6. n.7
Suam Deo virginitatem in ſæculo ſacrauit. ibid.
A fratribus S. Amandi, ſuum tranſitum impedire curantibus, multa patitur. n 8
Spectat Deiparam, Mariam Magdalenam, & Eliſabeth, metentes fratres inuiſentes. an. 1155.c.3.n.1.2.3.& 4
Eandem viſionem paucis immutatis refert Cæſarius. n.5
Quantæ efficacitatis ad multorum conuerſionem fuerit hæc viſio. n 6
Mirabilibus Raynaldi mortem præeuntibus, ſanctè conſummatur. an.1162.c.4.n.1.&ſeq. vſque ad 7
Subſequuta de ipſo, & S. Conuerſo, fœlici viſione. n 8

Re Abbatia, filia Pontigniaci, ſurgit in diœceſi Santonenſi. an.1156.c.6 n.8
In inſula iacet eiuſdem nominis. ibid.
A Matthæo Patris inſula nuncupatur. ibid.

Recla

Recluſum, Abbatia de qua 1.tom Carmeſam, ſiue Carmeyram, producit in Campaniæ Comitatu. ann.1167.c.9.n.1
Redaasbec Abbatia ignota, aliàs Tiidayegh appellata, mundo exoritur. an.1146.c.12.n.4
An eadem cum Redaggeshauſen? incertum. ibid.
Redaggeshauſen, Abbatia Alberſtadenſis diœceſis, erigitur. an.1145.c.10.n.5
Filia Amelongeſbonne. ibid.
Memoratur in litteria Ioannis Papæ X X I. ibid.
Regalis Abbatia in Inſula Maiorica, Populeti filia. an.1153.c.18.n.10. remiſſ.
Reges, in ſibi magis familiares ſæuiunt plerumque. an.1146.c.8.n.9.
Eorum animi perſimiles fluctibus maris. an.1164.c.1.n.1
Numquam in Eccleſiam debacchátes niſi Eccleſiaſticorum obtentu. an.1167.c.3.n.16
Reges Scotiæ, Salteriæ, ſiue Saltriæ Cœnobium ædificant in Cumitatu Humtingdonienſi. an.1147.c.19.n.5
Reges Sueciæ baptizati ad templa Idolorum dona tranſmittera à Suenonibus cogebantur. an.1161.c.3.n.4
Vide *Ericus Stenchilus*.
Regimbertus Epiſcopus Patanienſis, cruce ſignatur. an.1147.c.4.n.2
Reginaldus, vide *Rheginaldus*.
Reliquia S.Mariæ Magdalenæ, & S.Georgij, in ſinum matris Gaufridi Sauigniacenſis grauidæ, delabuntur. an.1148.c.7.n.3
Multa operantur mirabilia. ibid.
Duo ſociarum B. Vrſulæ corpora Mocimundum illuſtrant. an.1163.c.4.n.8
Crux de ligno Crucis Dominicæ Claramvallem. an.1173.c.6.n.7.8.& 9
Vide propria nomina Sanctorum.
Renardus, Portuenſis Epiſcopus Alexandri III. priuilegio ſubſcribit. an.1169.c.3.n.6
Renulphus Abbas primus Alcobaciæ exiſtimatur. an.1147.c.17.n.8
An Martinus etiam appellatus? incertum. ibid.
Vide *Martinus Abbas primus Alcobaciæ*.
Reuelationes, Conuerſio Guillelmi Abbatis Igniacenſis B.Aymoni præoſtenſa dicitur. an.1148.c.7.n.4
Andreæ Virdunenſis, & Gaufridi, Claræuallis Monacho. an.1154.c.1.n.7 & 8
Gaufrido de Meleduno ſua in Epiſcopum Sorenſem electio reuelatur. an.1171.c.5.n.8
Fructus Hieroſolymitanæ expeditionis Ioanni Abbati Caſſemarij. an.1150.c.1.n.2
Gloria Gerardi Bullencurienſis cuidam Monacho. an.1149.c.8.n.9
Gloria Raynaldi Ciſtercij Patris Chriſtiano Claræuallenſi. an.1151.c.1.n.5
Roberti Angliei Godrico. an.1159.c.4.n.4
S.VValleni pluribus. an.1160.c.4.n.1.3.& 4
Raynaldi Claræuallis ſenis cuidam fratri. an.1162.c.4.n.8
B Balſami, ſibi oſtenſa. an.1163.c.4.n.5
Gloria Bernardi Grandiſyluenſis, aliorumque, eidem præoſtenditur. an.1167.c.6.n.5. 6.& 7
Haud paucis S.Thomæ Cantuarienſis. an.1170.c.4.n.8.& an.1171.c.3.n.1
Eiuſdem Sancti paſſio, ſibi, & aliis manifeſtatur. an.1167.c.4.n.4.& 5.& an.1170.c.4.n.8.& an.1171.c.3.n.2
Godefrido Monacho S.Panthaleonis, ſtatus, & ſitus Monaſterij Villarij. ann.1170.c.6.n.3
Tempus mortis Patris Bernardi, atque eius ſucceſſor, Monacho Claræuallenſi. an.1146.c.12.n.7.& 8
Abbati Caſſemarij. an.1150.c.1.n.2
Mortis Odonis Monacho cuidam. an.1153.c.1.n.6
Mortis cuiuſdam ſubditi, Roberto de Brugis. an.1155.c.2.n.4
B.Tiezcelmi Gaufrido de Meleduno. c.2.n.8
Eidem B.Raynaldi ſenis. an.1164.c.4.n.2
Mortis eiuſdem Raynaldi, ſibi oſtenſæ. ibid. n.3
Faſtradi Camberonenſis, Petro Toloſano. an.1163.c.1.n.4
Miras reuelationes quædam vel incredulæ Moniales experiuntur. c.3.n.7.8.& 9
Vide viſiones, & Bernardi apparitiones.
Reynaldus, Comes Todotenſis, frater VVillelmi Comitis Niuernenſis, cruce inſignitur. an.1145.c.4.n.9
Reynaldus Bratenſis Comes Bernardum Metis egredientem comitatur. an.1147.c.11.n.2
Reynaldos Fuſniacenſis, ſiue Ramaldus, inter Ciſtercij Sanctos memoratur. an.1162.c.5.n.8
An ipſe Abbas Fuſniaci, qui pedo relicto in Claramvallem tranſit? incertum. ibid.
Reynerus, Monachus Claræuallis à Bernardo conuerſus. an.1146.c.11.n.10
Godefrido de Perona Claræuallis Priori, ſufficitur. ibid.
Scribit Bernardo pro Alctenſi Præſule. an.1149.c.5.n.7
Morte conſummatus à Philippo excipitur. an.1150.c.7.n.10
Rheginaldus, electus Epiſcopus Bathonienſis, pro electione confirmanda Romam proficiſcitur. an.1173.c.2.n.8
Henrico Angliæ Regi ex Vrbe ſcribit. n.9
Conceſſa Richardo Cantuarienſi à Pontifice eidem aperit. ibid.
Rheginaldus Antiſtes Colonienſis Schiſmaticus Henrici Angli litteras ſuſcipit. ann.1166.c.1.n.1.& 2
Vt ſuis Legatis ire Romam, redireque concedat ab eodem rogatur. ibid.
Febre corripitur. n.10
Pollicetur pacem cum Eccleſia. ibid.
Ciſtercienſium, atque aliorum ſtare conſilio vouet. ibid.
Rheginaldus, Abbas S. Andreæ de Guffer, eiuſdem domum Eccleſiam perficit. an.1148.c.15.n.5
Per diœceſanum Epiſcopum dedicari facit. ibid.
Rheginaldus, filius Vrſi, vnà cum aliis furis in S.Thomam Cantuarienſem. an.1170.c.4.n.3
Ipſius Eccleſiam irrueuerentes ingreditur. n.4.& 5
S Pontificem trucidat ſacrilegè. Ibid.
Quid ei poſt S.Martyrium? n.11.& 13
Rheginaldus Munzunenſis Comes cum Ludouico Rege in Syriam proficiſcitur. an.1147.c.8.n.1

Rhegi

Index Rerum.

Rheginaldus de VVarenne ab Epiſcopis Angliæ contra S.Thomam cum aliis mittitur. an.1170 c.3.n.3

Rhemenſis Archiepiſcopus miratur fratrum Ellancij pœnitentiam. an.1148.c.16.n.5

Amplo terræ tractu donat eoſdem. ibid.

Rhemenſe Concilium, vide *Concilium Rhemenſe*.

Domna Rica vnà cum coniuge Imperatore Alphonſo, Moretolenſibus concedit priuilegium. an.1155.c.5.n.10

Richardus Archiepiſcopus Cantuariæ ex Priore Douerenſi Benedictino S.Thomę ſufficitur. an. 1173.c.2.n.1.& 5

Ciſtercium induit. n.2

Scribit Generali Ciſtercij Capitulo. n.3

Se eidem obnoxium ex profeſſionis communione fatetur. n.4

Facundia pollet, doctrinaque. n.6.& 7

Alexandri partes conſtanter tuetur. n.8

Henricum Regem ſibi infenſum patitur. ibid.

Conſecratur à Pontifice. n.9

Primas Angliæ inſtituitur. ibid.

Quam mira in eo clauium virtus. n.10.& c.3. n.9

Pro ſedandis Angliæ motibus ab Alexandro ſolicitatur. c.3.n.10

Concilium cogit Prouinciale. an.1173 c.4. n.1

In eodem ſtudet paci reformandæ. ibid.

Henrico iuniori, Angliæ Regi, litteras dirigit. n.2

In patrem obedientiam ipſi ſuadet. ibid. & ſeqq.

Vtilia exempla, rationes, atque imminentia pericula proponit. n.4.& ſeqq.

Anathema, ni reſipiſcat, eidem minitatur. n.9.

Sed nihil proficit. ibid.

Richardus Faſtolphus, Abbas Fontium, Lidæ, ſiue Ludæ Monaſterium in Noruegia fundat. an.1146.c.12.n.4

Natione Anglus, patria Eboracenſis commemoratur. an.1150.c.10.n.10

Clarus virtutibus, ſcriptiſque, decedit fœliciter. ibid.

A Magiſtro Ioanne Serlone in præfectura excipitur. ibid.

Richardus, Abbas Meilroſiæ, ob ſeueritatem in ſubditos ab Ailredo Patre depoſitus. an.1147. c.16.n.2.& 3

Vir præditus virtutibus, & Dauid Regi apprimè charus dicitur. ibid.

Richardus, Abbas Valcellenſis, B.Radulpho ſuccedit. an.1151.c.8.n.13

Ex Valcellarum chronico deſcribitur. ibid.

Meritis plenus migrat fœliciter. an.1163.c.4. n.9

Ad B.Radulphum apponitur. ibid.

Miraculis clarет. ibid.

Valde commendatur. n.10

Glorioſis dum viueret viſitatus reuelationibus fertur. n.9

Richardus de Bloſeuilla, Abbas primus Vori, ex Mortuo mari transmiſſus. an.1156.c.16.n.9

Richardus Barre pro excuſando Angliæ Rege à nece S.Thomæ ad Alexandrum mittitur. an.1173.c.2.n.1

Richardus Brito vnà cum aliis ſæuit in S.Thomam Cantuarienſem. an.1170.c.4.n.3

In ſua repertum Eccleſia immaniter interficit. n.4.5.& 6

Quid eidem contigerit poſt Thomæ necem? n.12.& 13

Richardus, filius Henrici II.Regis Angliæ, à fratre Henrico in Franciam traducitur. an.1173. c.3.n.4

Richardus Gilbonus ſcriptor corrigitur. an.1166. c.3.n.2

Richardus Granvils, Nethe Monaſterium ædificat. an.1148.c.15.n.5

Richardus de Inceſtre Clericus ab Henrico Anglo Legatus ad Alexandrum in S.Thomam mittitur. an.1164.c.3.n.9

Feritur anathemate ab eodem Sancto. an.1167. c.1.n.10

Excommunicatus denuntiatur. c.2.n.9

Richardus de Luci à B.Thoma Cantuarienſi excommunicatur, & quare? c.1.n.11

Ruche, vide *Rupes*.

Richerius, aut Richerus, Abbas Saluationis, certior fit de viſione Amalrico Regi à Bertrando oſtenſa. an.1173.c.6.n.7

Rieuallis Monaſterium, de quo 1. tom. Rufordium in Eboracenſi diœceſi profert. an.1148. c.16.n.2

Riſeſtem, vel Viſeſtem, Abbatia in Thuringia filia Volcolderode, ædificatur. an.1162.c.6.n.7

Ritus, quales antiquitus Suenonibus? c.3.n.3. & 4

Vide *Mos*.

Rinetum, aliàs Nanetum, Abbatia diœceſis Biſuntinenſis, in lucem prodit. an.1151.c.12.n.3

Filia Pontis Alei.

Riuoyra ſacrata locus, in quo primo fundatus Mons Rami. an.1153.c.16.n.2

A loco, vbi nunc Monaſterium, per leucam diſtat. ibid.

Vide *Mons Rami*.

Riuus ſiccus Abbatia in Burgenſi diœceſi à Valle Bona procreatur. an.1151.c.11.n.9

Quo anno? non ſatis conſtat. ibid.

Duobus ſibi vnitis cœnobiis augetur. n.10

Fundator, aut dotator, Imperator Alphonſus. ibid.

In eiuſdem donationibus à nepote Alphonſo confirmatur domus. ibid.

Robaldus, vide *Rodaldus*.

Robertus, Presbyter Cardinalis, atque ſub Eugenio III. Cancellarius. an.1145.c.3.n.13

Cancellariæ munus Guidoni Moricoto relinquit. ibid.

Robertus, Epiſcopus Bobienſis, adeſt iuramento, & conſecrationi electi Piacentini. an. 1151.c.7.n.10

Robertus Epiſcopus Cabilonenſis, Ciſtercij cum Roberto Lingonenſi, & Petro Anicienſi requieſcit. an.1154.c.6.n.3

Eius, omnibus commune, epitaphium. ibid.

Robertus, Epiſcopus Herefordenſis, à B.Thoma vocatur. an.1167.c.4.n.11.& c.5.n.6

Detentus à Ioanne Oxenford apud eundem Sanctum ſe excuſat. c.5.n.6

Robertus, Epiſcopus Lingonenſis, vbi ſepultus. Vide *Robertus Epiſcopus Cabilonenſis*.

Robertus Epiſcopus Nannetenſis conſecrat Eccleſiam Mellerij. an.1145.c.10.n.5

Robertus Abbas Bullencuriæ conſolatoriam Petri Cellenſis epiſtolam ſuſcipit. an.1149.c.8. n.8

Dubium, an cui viſio mirabilis de B.Gerardo contigit. ibid.

Robertus de Brugis, Abbas Dunenſis, Bernardi ſucceſſor ante ſeptennium reuelatur. an.1146. c.12.n.8

Commendatus à Bernardo Parente Abbas Claræuallis eligitur. an.1153. cap.15. n.2

Onus detrectans, compulſus amplectitur. n.3

Quando confirmatus. n.4

A B.Alberone in Dunis excipitur. n.5

Pro Andrea Virdunenſi in tyrocinio nutante Deum exorat. an.1155.c.5.n.2

Ingenti miraculo in conuerſione eundem firmat. n.3

Tranſitum cuiuſdam Monachi agnoſcit, per reuelationem. n.4.& 5

Ad Dominum migrat. an.1157.c.1.n.1

Dies,& veneratio. n.2

Sepulchrum,& corporis tranſlatio. n.3.& 4

Faſtradum ſucceſſorem obtinet. n.5

Robertus Abbas de Frameda, duos fratres ſibi poſt mortem apparentes ſpectat. an.1159.c.3. n.3

Stephani Obacinenſis gloriam ab ipſis cogonſcit. ibid.

S.Robertus Anglicus, ex Abbate Fontium electus Noui Caſtri in Northumbria, ſanctè conſummatur. c.4.n.1

Prophetiæ dono, meritis, ac miraculis claruiſſe, perhibetur. ibid.

Bernardo Parenti, atque Godrico, apprimè familiaris commemoratur. n.2

Eius innocentia Bernardo reuelata. ibid.

Lucta in morte, victoriaque. n.3

Gloria eiuſdem B.Godrico oſtenſa. n 4

Funus ac miracula. n.5

Muto dat ſalutem. n.6

Inter illuſtres Ciſtercij ſanctitate viros refertur. n.7

Quis eius ſucceſſor in dubio eſt. n.8

Robertus, Abbas futurus Obacinæ, meritis, ac reuelationibus illuſtris. an.1148.c.8.n.7. & an. 1159.c.3.n.8

Robertus, Abbas Veteris commemoratur. an. 1148.c.15.n.12

Robertus Comes Cenomanenſis Perſeniæ Monaſterium ædificat. an.1145.c.10.n.6

Robertus, Drocarum Comes, vnà cum Agnete coniuge Brollium Benedicti dotaſſe fertur. an.1148.c.15.n.12

Robertus Comes Leiceceſtrenſis S. Thomam Cantuarienſem adit. an.1146.c.2.n.7

Reddere rationem de ſibi obiectis, nomine Henrici eidem præcipit. ibid.

Robertus, Ludouici, Regis Galliæ, frater, cruce inſignitur. an.1145.c.4.n.9

Cum Henrico, Comitis Theobaldi filio, confligere impeditur à Bernardo. an.1149.c.11. n.5

Robertus, Dominus de Enbias, ſanctæ Mariæ Doriæ cœnobium fundat. an.1147.c.19. n.2

Robertus quidam, Bellalandæ Monaſterium ædificat. an.1148.c.15.n.12

Robertus Monachus Meilroſenſis, S.VValleno charus. an.1160.c.4.n.4

Infirmatur ad mortem. ibid.

Per SS.Benedictum, Bernardum, atque VVallenum, liberandus à Dæmonibus præuidetur. ibid.

Robertus Monachus, præficiendus Tribus Fontibus à P. Bernardo intenditur, ſed non ſequuto effectu. an.1151.c.3.n.2

Robertus, Conuerſus Claræuallis, in Fontem Mauriniacum tranſmittitur. an.1169.c.4. n.11

Deiparæ ſeruitio apprimè vacat. ibid.

Spectat ipſam in Paradiſo cum filio, atque Bernardo. ibid.

Præſto æterna fruiturus fœlicitate, à Domino, Virginis interuentu, promittitur. ibid.

Die prædicta in Chriſto obdormit. ibid.

Robertus Præmonſtratenſis ad Claramuallem tranſiit. an.1147.c.1.n.7

Suorum querulis de noſtris occaſio extitit. ibid.& an.1150.c.3.n.1

Robertus de Nouo Burgo pro excuſando Henrico Rege à nece S.Thomæ in Romam proficiſcitur. an.1171.c.2.n.5

Robertus Claudius ſcriptor corrigitur. an.1145. c.10.n.8. & an.1147.c.28.n.13. & an.1148. c.6.n.8

Robertus Griſleyus miles Svvinsbedenſis Monaſterium in Oillandia fundat. an.1163.c.3. n.1

Robertus Magiſter, Grandis cognomine, cauſæ S.Thomæ diſcuſſioni aſſiſtit. an.1164.c.2. n.5

Nullis Rogerij Eboracenſis monitis vult recedere. ibid.

Robertus de Monfort cum Henrico conflicturus ad S.Dranſium pernoctat. an.1167.c.2. n.7

Vide *S.Dranſium.*

Rodaldus, ſeu Robaldus, aut Ruandus ex Ciſtercij Monacho Epiſcopus Venetorum eligitur. an.1157.c.2.n.10

Rodericus Ximenius, Toletanus Archiepiſcopus, Hortæ Monaſterium ſuo nobilitat ſepulchro. an.1163.c.5.n.3.remiſſiuè.

Rodericus Epiſcopus Calagurritanus, Sanctij Caſtellæ Regis, donationem confirmat. an. 1158.c.1.n.5

Rodericus, Epiſcopus Nagerenſis, confirmat donationem Alphonſi Imperatoris. an.1151. c.10.n.3

Rodericus de Azagra, ſubſcribit donationi Garſiæ, Regis Nauarræ. an.1149.c.11.n.3

Rodericus, filius Comitum Velæ Gotierrez, & Sanctiæ Pontij, parentum confirmat donationem. an.1150.c.11.n.12

Rodericus Gonzalez, domum de Benauides ſuo illuſtrat ſepulchro. an.1169. cap.7. n 8

Ab eodem, Berengariaque vxore Oſſunæ Duces, & Villenæ Marchiones trahunt originem. ibid.

Rodericus Lupi de Haro, filius Lupi Diacij de Haro, & Aldonciæ coniugis. an.1169.c.6. n.11

Rodericus Vanegas inſtitutioni Auiſienſis militiæ ſubſcribit. an.1162.c.2.n.7

Rodericus de Zafra Alphonſi Imperatoris donationem confirmat. an.1151.cap.10. num.3.

Rodulphus Diaconus Cardinalis ſanctæ Luciæ, Eugenij priuilegio ſubſcribit. an.1151.c.4. n.7

Rodul

Rodulphum de Fougerij Henrico iuniori, Regi Anglo, aduerſus Parentem auxiliatur. an. 1173. c.3. n.4

Rogerius, Siciliæ Rex, ſuſcipit litteras Petri Cluniacenſis. an. 1146. c.1. n.9

Ludouicum Galliæ Regem, reducem ex Oriente, honorificè ſuſcipit. an. 1149. c.2. n.5

Bernardo familiarem, atque Claræuallenſibus ſe exhibet. an. 1153. c.13. n.13

Regnum reliquit Guillelmo filio. ibid

Rogerius, Archiepiſcopus Eboracenſis, recedere à Camera Regis Henrici ſuis Clericis conſulit. an. 1164. c.2. n.5

Eis renitentibus ipſe recedit. ibid.

Ab eodem Henrico in ſanctum Thomam ad Alexandrum Legatus mittitur. an. 1164. c.3. n.9

Henricum, eiuſdem Regis filium, nullo ſibi iure competente, corona. an. 1170. c.1. n.3

Suſpenditur ab Alexandro III. n.5. & an. 1170. c.2. n.6

Rogerius Epiſcopus Caſtrenſis Vildevaſij Monaſterium ædificat. an. 1148. c.15. n.8

Rogerius, Epiſcopus Marturanenſis, Cœnobij Curatij conſtructor memoratur. an. 1162. c.7. n.5. & 6

Rogerius Abbas Bellalandæ virtutibus clarus. an. 1148. c.15. n.9. & 10

Rogerius primus Abbas Ellaneij è Bello loco tranſmiſſus. an. 1148. c.16. n.3

Miraculis claret. n.3.4. & 5

Filios genere illuſtres, virtuteque moderaſſe dicitur. n.4. & 5

Sanctè conſummatur. an. 1160. c.6. n.3

Diſtinctus à Rogerio Fordenſi. ibid.

Rogerius Canonicus Marturanenſis ſui Epiſcopi donationem confirmat. an. 1170. c.7. n.6

Rogerius, Calabriæ Comes, Beatum Brunonem Eccleſia S. Mariæ, & B. Stephani donat. an. 1157. c.4. n.4. & 5

Rogerius, Comes Carcaſſonenſis, ſepultus in Caſſaniç templo commemoratur. an. 1162. c.6. n.7

Eidem Cœnobio multa contulit. ibid.

Rogerius Comes Fugenſis, ſanctorum Philippi, & Iacobi Eccleſiam, quam conſtruxerat, nobilitat ſepulchro. an. 1150. c.11. n.6

Rogerius, Hereſordenſis Comes, Cœnobium Flageleyæ conſtruit in Anglia. an. 1158. c.12. n.10

Rogerius Dux Par Franciæ, atque Prorex Burgundiæ. an. 1153. c.9. n.9

Cœnobij, in natali Bernardi ſolo ædificati, capitalem lapidem ponit. ibid. remiſſiuè.

Rogerius de Broi B. Thomam Cantuarienſem exulem comitatur. an. 1164. c.3. n.8

Rogerius Monachus Fordenſis ſub Abbate Balduino claruiſſe traditur. an. 1160. c.6. n.3

Rogerius, Magiſter Pariſienſis, S. Thomam Cantuarienſem iuſtè paſſum pronuntiat. an. 1171. c.1. n.8

Rogerius de Moubray, Eccleſias Nubricenſem, & Bellalandæ ædificaſſe dicitur. an. 1148. c.15. n.9

Rolandus Bandinellus, Cardinalis SS. Coſmæ, & Damiani ab Eugenio creatur. an. 1145. c.3. n.23

In Cancellariæ dignitate Baroni ſuccedit. n.12

Quo tempore? ibid.

In totius Eccleſiæ Paſtorem eligitur. an. 1159. c.4. n.1

Vide *Alexander III.*

Rolandus Rhenonenſis Piſanus in Cardinalem SS. Coſmæ, & Damiani ex Ciſtercio aſſumitur. an. 1150. c.4. n.5

Rolandus, Presbyter Cardinalis S. Marci, Eugenij III. priuilegiis ſubſcribit, an. 1152. c.2. n.5. & an. 1153. c.2. n.9

Pro concordandis Imperio, & Eccleſia, iudex, vnà cum aliis deſignatur. an. 1152. c.1. n.3

Pro Eskillo Lundenſi ab Hadriano PP. ad Fridericum Imperatorem mittitur. an. 1157. c.3. n.2

Non exauditus in Vrbem reuertitur. n.5

Romani ciues Iordanum filium Petri Leonis, Patritium creant. an. 1145. c.1. n.2

Conantur iura Pontificia ſubuertere. ibid.

In Eugenij Bona, & Cardinalium graſſantur. n.8

Ab Arnaldo denuò concitati inſtaurare Romanas dignitates tentant. c.3. n.2

Compellunt nobiles Patritio ſubiici. ibid.

Eccleſiam S. Petri ſacrilegè incaſtellant. ibid.

Cogunt peregrinos ad oblationem. ibid.

Repugnantes interficiunt. ibid.

Tiburtibus cedunt. c.4. n.10

Eugenium cum ramis ſuſcipiunt. n.11

Ab eodem denuò deſciſcunt. an. 1146. c.3. n.1. & 2

Qua occaſione? ibid.

S. Sabæ Monachos verberatos cœnobio exturbant. n.2

Pro Eugenio ſuſcipiendo ſolicitantur à Bernardo. n.3

Pacificè eundem excipiunt. an. 1152. cap.1. n.1

Eiuſdem erga ſe munificentiam experiuntur. c.5. n.4

Iam mortuum deflent. an. 1153. c.4. n.1

Romana Puella, Eugenij meritis conſequitur ſalutem. c.6. n.5

Romualdus Salertinus ſcriptor corrigitur. c.13. n.19

Rota, vide *Iuncaria*.

Roth Abbatia ignota, ex Claræuallis linea, in lucem prodit. an. 1170. c.8. n.4

Rotoldus, Archiepiſcopus Rothomagenſium, pro cauſa Gilberti Porretani præſentatur taſtis. an. 1147. c.10. n.5

Rualenus, Bernardo filius chariſſimus, Inſtante Eugenio, Abbas S. Anaſtaſij eligitur. an. 1145. c.6. n.1

Litteras Bernardi electioni repugnantis ſuſcipit. ibid. & n.2

Compulſus obedientia munus amplectitur. n.2

Nullis Pontificis blandimentis inuenit quietem. ibid.

Pro miſſione obtinenda ad Bernardum, ſed fruſtra, ſcribit. n.3. & 7

Non diu in præfectura perſeueraſſe creditur. n.8

Ceſſione, an morte? incertum. ibid.

Ruaadus, vide *Rodaldus*.

Rubertus de Caune, ſancti Thomæ Cantuarienſis in exilio indiuiduus comes. an. 1164. c.3. n.8

S. Rufinæ Eccleſia Portuenſi vnitur ab Eugenio III. an.1150.c.4.n.5

Rufordium, Abbatia in Anglia à Rieualle producitur. an.1148.c.16.n.2

Fundator Dominus Beaumoris.

Ruffus, Conſentinus Archiepiſcopus, Ioachimum præfici Curiatienſibus ab eodem impetrat. an.1168.c.8.n.4

Rumeliacenſes Monachi à Coggeshalenſibus diſſident. an.1148.c.15.n.8. remiſſiuè.

Runa, Abbatia apud Gracium, Stiriæ Metropolim à Friderico Imperatore erigitur. an.1155. c.1.n.10

Quo anno? in dubio eſt. ibid.

Rupes(aliàs *Riche*) Abbatia in Anglia ſurgit. an. 1147.c.19.n.4

Monachis ex Nouo Monaſterio tranſmiſſis. ibid.

Fundatores Maiores Cliffordorum Comitum Cumberh. ibid.

S. Ruperti Ducis Monaſterium ſacrarum Virginum apud Bingiones. an.1146.c.8.n.6

A Bernardo Patre viſitatur. ibid.

Illuſtre S. Hildegardis, atque Hiltrudis Monacharum. ibid.& n.7

Tranſlatio eiuſdem ab Eugenio approbata. an.1148.c.5.n.7

Vide *S. Hildegardis*.

Rupertus, Patauienſis Epiſcopus inſtitutus à Friderico contra Conradum Patruum. an. 1160.c.3.n.4

Excommunicatus ab Alexandro relinquit ſedem. ibid.

Rupertus, cuiuſdam Bernardi filius, cum eodem, & Calocho fratre, Aldarſpachij Monaſterium ædificat. c.12.n.2

Ruſciacorum Proceres Vallem Regiam nobilitant ſepulchris. an.1149 c.9.n.3

Ruſticus quidam Cœleſti præeunte oraculo ad Ordinem conuertitur. an.1147.c.6.n.3

Monachum induit in Claravalle. ibid.

Rutenſe Cœnobium in Calagurritana diœceſi erigitur. an.1162.c.7.n.1

Camerorum Domini, Petrus, ac Didacus, fundatores commemorantur. ibid.

Donatio loci, Petro, Abbati ſacrorum Mœnium, facta. n.2

Monachi ex eadem domo tranſmiſſi. n.1, & 2

Primus Abbas, Raymundus nomine. num.1, & 3

Priuilegiis Regum Caſtellæ, atque Nauarræ, munitur domus. n.4

Aliò tranſlata appellatur S.Prudentius. ibid. ſed remiſſiuè.

Rutila ciuitas per Carthuſianos illuſtranda à Bernardo prædicitur. an.1147.c.11.n.8

Eiuſdem Sancti claret miraculis. n.9

In horum memoriam eiuſdem ſtatuam erexiſſe dicuntur. ibid.

Patrem ipſum anniuerſario cultu venerantur. ibid.

S.

S. SAba Monachi, verberati per Romanos cœnobio exturbantur. an.1146.c.3.n.2

Sacer Portus, aliàs Barbellum, Abbatia diœceſis Senonenſis mundo exoritur. an.1165.c.4. n.5

Pruliaci filia. ibid.

Fundator Ludouicus, Francorum Rex. ibid.

Qua occaſione? ibid.

Quid Maſſonius de fundationis cauſa. n.6

Ludouici Regis ſepulchro illuſtris domus. remiſſiuè.

Sacerdos quidam Sardiniæ Miſſam celebrat. an. 1146.c.2.n.3

Hoſtiam iam conſecratam ſe diuidere ſpectat. ibid.

Territus conſumet ſacrificium. ibid.

Eccleſia egreditur. ibid.

Pedibus veluti ſolo affixis perſeuerat immotus. ibid.& n.4

Turbas equeſtres tranſeuntes, atque pedeſtres cernit. n.4

Animas variis obnoxias pœnis eſſe cognoſcit. ibid.

Videt animam Balduini Cardinalis. n.5

Fit certus cauſæ eiuſdem pœnarum. ibid.

Eo moriturus anno prædicitur. n.6

Prophetia euentu comprobata. ibid.

Sacerdos alius Suecus. Idolia faciens cæcitate percutitur. an.1162.c.3.n.5

Sanatus diuinitus Chriſti fidem prædicat. ibid.

Innumeros conuertit. ibid.

Sacerdos alius, frenum, quo S.Thomam vſum ſimulans, militi vendit. an.1171.c.3.n.3

Vide *Miles*.

Sacroramenia Abbatia, de qua 1.tom. Raymundo primo Abbati Arnoldum ſubſtituit. an. 1154.c.2.n.11

S.Prudentium in diœceſi Calagurritana producit. an.1162.c.7.n.1.& ſeqq.

Tunc à Petro Abbate gubernari commemoratur. ibid.

Sacriſta Armentariæ, per tria ſæcula ad cantum auiculæ raptus memoriæ traditur. an. 1167.c.7.n.9.& 10

Authoris iudicium. n.11

Salceda, Abbatia in Luſitania diœceſis Lamecenſis in lucem prodit. c.10.n.1.& 2

Fundatrix, Tharaſia Ægeæ Municij coniux. ibid.

An ſtatim Monachos domus ſuſceperit, & ſub quo inſtituto? in dubio eſt. n.2

Informatur Ciſtercij legibus. n.3

Monachis, ex Claravalle, aut Alcobacia tranſmiſſis. ibid.

Incertum quo anno? ibid.

Aliò Monaſterium transfertur. n.4

Initij Nouæ Eccleſiæ memoria. ibid.

Eiuſdem conſecratio. n.5.& 6

Fundatricis affectus erga ipſam. n.7

Sed, & eximia largitas. n.8

Tempus admiſſi Ciſtercij coniectatur. n.9

Taraſiæ morte, fabrica imperfecta relinquitur. an.1171.c.7.n.1.& 2

Eiuſdem nobilitatur ſepulchro. ibid.

Salem Abbatia, de qua 1. tom. in litteris Innocentij III.PP. commemoratur. an.1146.c.12. n.3

Profert Bonam Cellam in Sueuia. an.1145. c.10.n.11

In Conſtantienſi diœceſi Portam Cœli. an. 1158.c.5.n.10

Salemnitanus Abbas, vide *Abbas*.

Salereis Abbatia ignota fundatur. an.1167.c.7. n.1

Saleya

Index Rerum.

Saleya Abbatia ſurgit in diœceſi Eboracenſi. an.1147.c.19.n.8
Spectat ad Claræuallis lineam. ibid
Fundator Guillelmus filius Henrici Percij. Ibid.
Salmantica ciuitas, armis illuſtris, litteriſque. an.1154.c.4.n.5
Suerio itidem, & Gometio filiis Militiæ Pereyrenſis authoribus. an.1156.c.2.n.2
Collegio item,& Parochiali Eccleſia, B.Thomæ Cantuarienſi ſacris. an.1171.c.3.n.8
Salon fluuius,celebris Martialis natalitiis.an.1151. c.10.n.4
Hortæ Monaſterium præterlabitur. ibid.
Salteria, vel Saltria, Abbatia Comitatus Hontingdonienſis,ſurgit in Anglia. an.1147.c.19. n.5
Filia Bordeſleyæ. ibid.
Fundatores Principes multi. ibid.
Illuſtris domus Henrici Monachatu. ibid.
Vide *Henricus Salterienſis Monachus.*
Saltus Noualis Abbatia in diœceſi Legionenſi erigitur. an.1167.c.9.n.3.& 4
Fundatores,Comes Pontius de Mineruа,coniux, & filij. ibid.
Donatio loci inſtrumento firmata. n.4
Detecti errores temporis. n.5
Primus Abbas Didacus Martini. n.3.& 6
Primi Monachi ex Spinæ Monaſterio vocati. n.6
Emendata carmina quædam. n.7
Fundatoris, ac plurium Procerum ſepulchris, gaudet cœnobium. ibid.& n.8
Multis item donationibus, indultiſque. n.9
S. præterea Hierothæi capite, nuper inuento. n.11
Eius locus hæreditaria Sandonaliorum poſſeſſio extitiſſe à quibuſdam aſſeritur. n.10
Saluationis domus in Syria ex Morimundo naſcitur. an.1161.c 6.n.1
Abbas eiuſdem Richerius dicitur in hiſtoria Hieroſolymæ. ibid.
Saluatoris de Monte Amato, vel armato, Abbatia in Hetruria diœceſis Cluſienſis. cap.6. n.1
Ciſtercij Patris viſitationi ſubiicitur. ibid.
Memoratur in litteris Nicolai PP.III. ibid.
Salue Regina Antiphona à Bernardo Patre compacta placet quibuſdam. an.1146. cap.10. n.7.
Poſtrema eiuſdem verba Bernardum haud dubiè habent authorem. n.6.& 7
Sambucina, Abbatia in diœceſi Biſinianenſis, aut Biſinianenſis, mundo exoritur. an.1160. c.6.n.7
Monachis accitis ex Caſemario. ibid.
Ioachimum patriam fugientem hoſpitio ſuſcepiſſe domus dicitur. ibid.
Franciſci Accurſij, à Petri Lombardi cohoneſtatus ſepulchris. ibid.
Memoratur in litteris Honorij III. ibid.
Sancti Spiritus domum ad Panormum in Sicilia profert. an.1175.c.7.n.4
Sampſon,Remenſis Archiepiſcopus,Regem Ludouicum Regem Carnoti,dubio ſibi iure,coronat. an.1146.c.4.n.8
Graui fertur ab Eugenio cenſura. c.6.n.6.& 7
Bernardi interuentu abſolutus creditur. n.7. 8.& 9
Regem Ludouicum furentem patitur. n.9
Qua occaſione? ibid.
Dedicat Eccleſiam Valcellenſibus. an.1149. c.7.n.9
Morarum cœnobio ſtruendo locum Bernardo Patri confert. an.1153.c.17.n.2.& 3
Eidem familiaris,Iuonis Carnotenſis memoratur diſcipulus. an.1160.c.5.n.10
E viuis excedit. ibid.
Igniaci,ab eodem ædificati,ſepelitur. ibid.
Eius epitaphium. ibid.
Vide etiam an.1161.c.5.n.9
Samuel Abbas ſecundus Laudenſis Ioanni ſuccedit. an.1149.c.10.n.6
Suam domum in multis auget. ibid.
Rogatus à Stephano Tornacenſi pro apoſtata conuerſo. n.7
Sanaualle, aliàs Fullina, Abbatia Centenſis diœceſis,S.Firmini Veronenſis Abbati ſubiecta. an.1146.c.12.n.8
Ciſtercium amplectitur. ibid.
Viſitationi Abbatis Claræuallis Mediolanenſis ſubditur. ibid.
Cum Monachis Sant-Firmianis ſuper iuriſdictione contendit. ibid.ſed remiſſiuè.
Sanctia Infans,ſoror Imperatoris Alphonſi, priuilegium fratris confirmat. c.14.n.7.& 8
Galliam,aliaſque nationes exteras peragraſſe dicitur. an.1147.c.18.n.1
Ædificat Monaſterium Spinæ. ibid.
Locum eidem conſtruendo Bernardo tradit. n.2
Suſcipit Monachos ab eodem Patre tranſmiſſos cum Niuardo fratre. n.4
Cum litteris ad Bernardum eiuſdem Sancti fratrem dimittit. an.1149.c 8.n.1
Poſtulat reſtitutionem Toldanenſium. ibid.
Sanctia Pontij Comitiſſa,filia Comitis Pontij de Cabrera. an.1150.c.11.n.10
Cum coniuge Vela Gutierrez Nucalium Monaſterium ædificat. ibid.
Deſertum à Monialibus donat Moreroleſenſibus. n.13.& an.1164.c.10.n.7
Vide *Nucales.*
Sanctia, coniux Petri, Molinæ Comitis,multis Hortenſe cœnobium donat. an.1166.c.6. n.10
Sanctia,Comitis Pontij de Minerua filia, Monaſterium Saltus Noualis vnà cum parentibus ædificat. an.1167.c.9.n.3
Sanctia Gomezia,nobilis fœmina, & S.Martini Hortenſis mater. an.1158.c.4.n.1
Deo,& S.Mariæ Cantauenſi conſecrat filium. n.2.& 3
Villam de Boñizes eidem domui concedit. n.3
Eiuſdem in filij oblatione conſtantia. n.4
Sanctia,Regina Nauarræ, vnà cum Parente Alphonſo Imperatore, priuilegium Moterolæ indulget. an.1155.c.5.n.10
Sanctius, Abbas Fontis Frigidi Populetum in diœceſi Tarraconenſi fundat. an.1153.c.18. n.3
Sanctius,Abbas Montis Rami,ab Alexandro III. impetrat. c.16.n.10
Sanctius Luſitaniæ Rex, Eccleſiæ S. Ioannis de Tarouca conſecrationi aſſiſtit. an.1169.c.6. n.1
Sanctius, Nauarræ Rex, multa indulget Oliuæ Monaſterio. an.1149.c.11.n.7

Plura Fiterienſi. an.1157.c.4.n.10
Confirmat donationem Alphonſi Imperatoris. an.1151.c.10.n.3
Regis Caſtellæ Sanctij. an.1158.c.1.n.5
Erigit Cœnobium Tulebreoſe. an.1157.c.5.n.7

Sanctius, cognomento deſideratos, Alphonſi Imperatoris filius, Parentis donationes confirmat. an.1151.c.10.n.5. & an.1156.c.4.n.5. & an.1158.c.4.n.5
Munit Vallem Bonam priuilegio. an.1151.c.11.n.7
Moterolam itidem vnà cum Parentibus. an.1155.c.5.n.10
Patri Alphonſo in Caſtellæ Regno ſuccedit. an.1157.c.4.n.10
Caſtrum quoddam largitur Fiterienſibus. ibid.
Eorundem Abbati Raymoodo Calatranæ villam defendendam à Mauris committit. an.1158.c.1.n.4. & ſeqq.
Fiterij in Calatrauam tranſlationem à Ciſtercij Capitulo confirmari impetrat. an.1158.c.2.n.6

Sanctius Didaci donationi Sanctij, Caſtellæ Regis, ſubſcribit. an.1158.c.2.n.5
Sanctius Gundiſalui Reginæ Tataſiæ donationem confirmat. an.1153.c.16.n.5
Sanctius Nuñez eandem confirmat. ibid.
Sanctimoniales, vide *Moniales*.

Saraceni, Orientis fidelibus bella inferunt. an.1145.c.4.n.1.
Edeſſæ vrbem expugnant. n.4
Innumeris malis Eccleſiam opprimunt. ibid.
Chriſtianos Principes in ſe commouent. an.1147.c.11.n.10
Ludouicum, Galliæ Regem in bello capiunt. an.1149.c.1.n.1
Exturbantur per noſtros tribus Hiſpaniæ ciuitatibus. an.1147.c.15.n.1.2.& 3. & an.1148.c.13.n.8.& 9
Sæpè per milites profligati dicuntur. an.1156.c.2.n.6.& an.1158.c.1.n.7. & an.1169.c.5.n.11. & an.1170.c.7.n.12. & an.1171.c.7.n.11
Hieroſolymam occupare tentant. an.1173.c.6.n.3
Conſternuntur à Rege Amalrico P. Bernardo prædicente. ibid.& ſeqq.

Saracena Virgo, Regis Lameræ filia, Theodonis Principis amore capta baptizatur. an.1170.c.9.n.5
Poſt nuptias cum ipſo, à parente ſuffocata fertur. ibid.

Sardinia Inſula laborat bellis inteſtinis. an.1146.c.2.n.1
Balduinum Cardinalem pro pace reformanda ſuſcipit. ibid.

Sareth, vel Saherth, domus ignota, ſurgit. an.1152.c.6.n.9
Sarlatum oppidum illuſtratur Bernardi miraculis. an.1147.c.13.n.3
Sarracan, Dux Saracenorum Ægypti, Hieroſolymam expugnare tentat. an.1173.c.6.n.3
Ab Amalrico Rege profligatur. ibid.& ſeqq.
Safaris, vide *Turres Sardiniæ*.

Sauigniacenſis Congregatio per S. Vitalem ſumpſit initium. an.1148.c.7.n.3
Vniuerſa per B. Patrem Serlonem Claræualli traditur. n.2
Floruit Sauigniaci domus ſanctitate illuſtribus, Abbatibus, Monachiſque. n.5.& 6
Quis numerus filiarum, ac neptium Sauigniaci, amplexantium Ciſtercium. n.10
Henricum Regem, & Legatos Alexandri III. Sauigniacum hoſpitio excipit. an.1172.c.1.n.1

Sauigniacenſes Monachi infeſtaſſe domum Benedictionis Dei Lugdunenſis memorantur. an.1153.c.15.n.8
Saya Abbatia diœceſis Bordegalenſis Verolæ nata. an.1146.c.12.n.11.remiſſiuè.
Scaiman, Ciſtercienſis Monachus B. Thomæ Cantuarienſis in laboribus ſocius. an.1164.c.3.n.1

Scala Dei Abbatia, de qua 1. tom. Veruelam in Turiaſonenſi diœceſi procreat. an.1146.c.12.n.10
Oliuam in Pampilonenſi. an.1149.c.10.n.1
Fiterij domum reproducit. an.1158.c.2.n.10
Fœcundatur Porta Glorij in Lectorenſi diœceſi. an.1150.c.21.n.9
In incerta nobis Floranno. an.1151.cap.12.n.2
Bugero demùm in Burgenſi. an.1172.c.6.n.4

Scalabis arx (vulgò *Santaren*) per Alphonſum, Luſitaniæ Regem, à Mauris eripitur. an.1147.c.9.n.2
Vide *Alphonſus Rex Luſitaniæ*.

Schental Abbatis Herbipolenſis diœceſis. an.1160.c.6.n.8
Fundatores Nobiles de Perlichingen. ibid.
Eorundem ſepulchris domus ornata perhibetur. ibid.

Scholaſticus, vide *Diſcipulus*.
Scobendal Abbatia ignota de linea Claræuallis erigitur. an.1160.c.6.n.8
An eadem ac Schental? incertum.
Vide *Schental*.

Scanaugia (aliàs Pulchra inſula) Abbatia, de qua 1.tom. VVormatienſis diœceſis. an.1168.c.6.n.5
Conuerſos in Monachos rebelles patitur. ibid.& n.ſeqq.

Scotorum Rex, Henrico iuniori Anglo, aduersùs parentem auxiliatur. an.1173.c.3.n.4
S.Sebaſtianus in Calixti cœmeterio ſepultus iacet. an.1171.c.9.n.2
S.Sebaſtiani Eccleſia ad Catecumbas per Faleræ Monachos Ciſtercium ſuſcipit. c.8.n.2
Quo tempore. ibid. & c.9.n.8
Domus antiquitas. n.2
Sepulchra veneranda. n.2.3.& 4
Reliquiæ. ibid.& n.6.& 7
Catecumbarum deſcriptio, templi. n.6
A quibus ante noſtros incolta domus. n.8
Vnitur Fullienſinæ congregationi. n.9.remiſſiuè.

Sedich, vel *Sedith*, Abbatia ignota ex Morimundi linea fundatur. an.1146.c.12.n.7
Senatores Romani, vide *Romani ciues*.
Senenſes, incendia in ſuburbiis à Florentinis paſſi Lucenſium opem flagitant. c.8.n.7
Hoſtium agros deuaſtare tentat. ibid.
Inſidiis præoccupati ferè omnes comprehenſi dicuntur. ibid.

Senex quidam Venerabilis morti S. Ioannis Valentini aſſiſtentibus apparet. an.1145.c.7.n.7
Sanctum iam defunctum deoſculatus euaneſcit. ibid.

Senex

Senex Grandiſyluenſis illuſtris ſanctitate diſſolui & eſſe cum Chriſto deſiderat. an.1154 c.2
Ad Dominum migrat. n.3
Pontio Monacho gloria circumfuſus apparet. ibid.
Senex alter Claræuallis Deiparam cum filio puero in Capitulo ſpectat. an.1169.c.4.n.6
Filium amplectendum ab ipſa ſuſcipit. ibid.
Summo iubilo,ac deuotione perfunditur.ibid. & n.7
Sepulchrum venundari prohibetur in Rhemenſi Concilio. an.1148.c.4.n.1
Sepulchrum Abbatum Valcellenſium. an.1163. c.4.n.9
Aldonciæ,Legionis Infantiſſæ, in Nucalibus. an.1164.c.10.n.10
Alphonſi II. Aragonenſium Regis, in Populeto. an 1153.c.18.n.8
Amalrici,Molinæ Comitis in Horta.an.1166. c.6.n.3
Aniceti Papæ, Antherique in Cœmeterio Calixti. an.1171.c.9.n.2
Beatæ Aſcelinæ in Bulleneuris. an.1149. c.8. n.6
Sepulchrum Beatricis Comitiſſæ in Eccleſia Caricampenſi. an.1148.c.14.n.2
Sanctæ Belinæ in Murenſi. an.1153.c.17.n.5
Berthæ, & Matthæi,Ducum Lotharingiæ, in Claro loco. an.1163.c.4.n.7
Bernardi Parentis in Claravalle. an.1154.c.1. n.1
Blanchæ, Aragoniæ Reginæ in ſanctis Crucibus. an.1157.c.5.n.4
Sepulchrum Caij Papæ in Cœmeterio Calixti. an.1171.c.9.n.2
Caroli, Regis Daniæ, in Albaſtra. an.1168. c.8.n.8
Chriſtiani, Epiſcopi Liſmorenſis.an.1154.c.6. n.5
Sanctæ Columbinæ Virginis in Populeto.an. 1153.c.18.n.10
Conradi de Arſti in Alderſpachio. an.1146. c.12.n.2
Conradi Lubecenſis Tyri in Syria. an.1169. c.5.n.6
Sepulchrum ſancti Dominici de Sora in Cœnobio Sorenſi. an.1162.c.6.n.5
S.Duffij martyris, Scotiæ Regis, in Eccleſia Kiloſenſi. an.1151.c.12.n.4
Sepulchrum Eskilli, alterius Eskilli, Primatis Daniæ, auunculi, Hieroſolymis.an.1150.c.2. n.8
Eugenij III.Romæ in Eccleſia S.Petri. an. 1153.c.5.n.1
Eutychij martyris Romæ in Eccleſia S. Sebaſtiani. an.1171.c.9.n.6
Sepulchrum S.Fabiani in Cœmeterio Calixti. c.9.n.2
S.Famiani in Galleſina ciuitate. an.1150.c.9. n.5.6.& 7
Faſtradi, Ciſtercij Patri, in Archi-Cœnobio Ciſtercienſi. an.1163.c.1.n.9
Sanctæ Fauſtæ Virginis in Pratea. an.1145. c.10.n.9
Franciſci Accurſij in Sambucina.an.1160.c.6. n.7
Friderici, Epiſcopi Spirenſis in Vtriſtal. an. 1147.c.19.n.6
Fulcanis Riuarilliæ in Campaniæ Cœnobio. an.1151.c.12.n.9
Sepulchrum Gaufridi Abbatis Sauigniacenſis,in eadem domo. an.1148.c.7.n.3
Ganfridi,Epiſcopi Lingonenſis in Claravalle. an.1165.c.2.n.4
Gozeuini, Ciſtercij Patris, in Ciſtercio. an. 1155.c.1.n.1
B Gregorij, Eccleſiæ Anglicanæ fundatoris, Sueiſone. an 1167.c.2.n.7
Guillelmi Mompeſſulanei in Anchuſa. an. 1157.c.5.n.2
Guillelmi III.Abbatis Sauigniaci. an.1148. c.7.n.5
Guillelmi Raymundi Moncadæ in ſanctis Crucibus. an.1170.c.7.n.10
Guillelmi alius de Muncada in eodem Cœnobio. an.1157.c.5.n.4
Gunterij, Epiſcopi Spirenſis Mulbruni. an. 1156.c.6.n.2
Sepulchrum Henrici Epiſcopi Trecenſis in Bulleneuria. an.1169.c.5.n.3
Hermeſendis, Molinæ Comitiſſæ,Hortæ. an. 1166.c.6.n.3
Hugonis de Lacy (poſt ad Dublinium tranſlati in Beatitudine, in Hibernia. an.1146. c.12.n.9
Hugonis, Comitis S.Pauli in Caricampo.an. 1148 c.14.n.2
Hugonis, Antiſiodori Præſulis. an.1151.c.7. n.1
S Humberti Monachi in Claravalle.an.1145. c.8.n 9
Sepulchrum Iacobi, cognomine Conquiſitoris, Aragoniæ Regis, in Populeto. an.1153.c.18. n.8
Iacobi ſecundi Aragonenſium Regis,in ſanctis Crucibus. an.1157.c.5.n.4
S.Ideſbaldi, Dunarum Abbatis in veteri Monaſterio. an.1167.c.7.n.4
Infantium duorum Aragoniæ in domo Gradeſienſi. an.1168.c.9.n.8
Ioannis Alanzonij in Perſeniæ templo. an. 1145.c.10.n.6
S.Ioannis Zitiſæ. an.1164.c.8.n.4
Ioannis Barterij, Fullentinæ congregationis authoris, Romæ apud Thermas Diocletianas. an.1169.c.7.n.3
Sepulchrum Leonoræ,Petri,Comitis Vrgelitani filiæ. an.1153.c.18.n.10
In Populeto. ibid.
Sepulchrum S.Malachiæ in Claravalle.an.1148. c.12.n.2
Margaritæ Reginæ in ſanctis Crucibus. an. 1157.c.5.n.4
S. Martini Abbatis Vallis Paradiſi. an.1152. c.4 n.3
Matthæi Lotharingiæ Ducis in Claro loco. an.1163.c.4.n.7
Matthæi Tricaſini Præſulis in Bullencuria.an. 1149.c.7.n.6
Sepulchrum Odonis Supprioris Claræuallenſis in eadem domo. an.1155.c.1.n.8
Othonis Friſingenſis in Morimundo.an.1159. c.5.n.6
Sepulchrum Petri, & Pauli Apoſtolorum ad Catecumbas. an.1171.c.9.n.3
Petri Alanzonij in Perſenia. an.1145.c.10. n.6
Petri de Atares in Verola. an.1152.c.2.n.9
Petri Epiſcopi Podienſis in Ciſtercio.an.1154. c.6.n.3

Petri Alphonſi, Luſitaniæ Regis fratris in Alcobacia. an.1165.c.2.n.8
Patri ſecundi Aragoniæ Regis, in ſanctis Crucibus. an.1157.c.7.n.4
Petri Margineti, Populetani Monachi, in eadem domo. n.1153.c.18.n.10
Petri Lombardi in Sambucina. an.1160.c.6.n.7
Pontiani Pontificis in Calixti Cœmeterio. an.1171.c.9.n.2
Sepulchrum Raymundi, Comitis Barchinonenſis in Cœnobio Pupolenſi Benedictino. an.1153.c.18.n.7
Raymundi Comitis Cardonæ in Populeto. c.18.n.8
Raymundi de Moucada Martyris in ſanctis Crucibus. 1157.c.5.n.4
Raymundi, Calatrauenſis Authoris (Toletum pòſt tranſlati) in villa Citolenſi. an.1163.c.5.n.1
Raynaldi Ciſtercij Patris, in ſua domo. an.1151.c.1.n.6
Roberti, Lingonenſium Epiſcopi, Ciſtercij. an.1154.c.6.n.3
Roberti Cabilonenſis in eodem Archi-Cœnobio. ibid.
Roberti, Abbatis Claræuallis, in eadem domo. an.1157.c.1.n.2
Roderici, Toletani Archiepiſcopi, Hortæ. an.1163.c.5.n.3
Roderici Gonſalij in Benauides. an.1169.c.7.n.8
Rogerij, Comitis Fuxenſis, in Bolbona. an.1150.c.11.n 6
Ruſciacorum Procerum in valle Regia. an.1149.c.9.n.3
Sepulchrum Sampſonis, Rhemenſis Archiepiſcopi in Igniaco. an.1150.c.5.n.10
S.Sebaſtiani in Calixti Cœmeterio. an.1171.c.9.n.5
S.Soteris eodem in loco. ibid.
Sancti Stephani Papæ inibi. an 1171.c.9.n.2
Stephani, Merènſis Epiſcopi in ſua Cathedrali Eccleſia. an.1165.c.2.n.10
Suenonis Epiſcopi Vibergenſis, Hieroſolymis. an.1150.c.2 n.8
Sepulchrum Tataſiæ, Salcedæ fundatricis in eadem domo. an.1171.c.7.n.1.& 2
Theobaldi, Campaniæ Comitis, in Pontigniaco. an.1151.c.6.n.5
S.Thomæ Aquinatis in Foſſa Noua. an.1157.c.4.n.9
Sepulchrum Violantis, Aragoniæ Reginæ in Vallebona, fœminarum domo. an.1173.c.7.n 9
Vrracæ, Imperatoris Alphonſi filiæ, in ſaltu Nouali. an.1167.c.9.n.8
Vrracæ filiæ Lupi Diacij, in Monaſterio de Cañas. an.1169 c.6.n.10
S.VValleni de Meilroſia. an.1160.c.3.n.8
Sepulchrum Xiſti Papæ in Calixti Cœmeterio. an.1171.c.9.n.2
Sequana Portos, Abbatia ignota de linea Claræuallis erigitur. an.1147.c.19.n.8
B.Serlo Sauigniacenſis congregationis Pater, ſub Abbatum Claræuallis viſitatione eandem Ciſtercio tradit. an.11.48.c.7.n.2
Abbas quartus Sauigniaci connumeratur. n.6
Baculo relicto ad claramvallem ſe confert, an.1153.c.15.n.6
Pernecessarius Abbati Roberto extitiſſe fertur. n.7
A quo Sauigniaci exceptus? In dubio eſt. n.7.& 8
Sanctitate illuſtres reliquit filios. n 9
Ad Dominum migrat fœliciter. an.1157.c.2.n.2
Sepulchrum, laus, & veneratio. ibid.
Sibertuna, vel *Sibertona*, Abbatia in Anglia, S.Mariæ titulo, mundo exoritur. ann.1149.cap.9.n.4
Filia VVardoniæ. ibid.
Fundator Guilelmus Chelney, vel de Caneto. ibid.
Sigilleria, ſiue Celleriæ, Abbatia, in diœceſi Trecenſi naſcitur ex Ioiaco. an.1148 c.16.n.11
Ab Henrico ſecundo Campaniæ Comite munificè dotata fertur. ibid.
Signiacum, Abbatia, de qua 1.tom. Bonum fontem in Rhemenſi diœceſi profert. an.1154.c.6.n.7
Silo Magiſter Pariſienſis, diſcipulum iam defunctum ſpectat. ann.1172.c.3.n.1.& 2
Variis ob vana, quæ didicit ſophiſmata, torqueri pœnis, agnoſcit. ibid.
Viſione territus Ciſtercium in Claravalle amplectitur. ibid.
Silua Cana, & S.Syluanus, vide *Sylua Cana*, & *S.Syluanus*.
Simon Epiſcopus Nouiomenſis cruce inſignitur. an.1145.c.4.n.9
Simon Abbas Caziacenſis, Adami litteras ſuſcipit. an.1149.c 6.n.2
Illius ad Claramvallem tranſitum dolet. n.3
Ipſe quoque tranſire exoptat. n.6
Petit à Bernardo Patre. ibid.
Obiturus in Claravalle ab eodem Sancto prædicitur. ibid.
Clano relicto in Claramvallem tranſit. an.1154.c.1 n.6
Sancte perſeuerat. ibid.
Plenus meritis in Domino obdormit. an.1161.c.5.n.3
Inter Sanctos Ciſtercij memoratur. ibid.
Simon Abbas Sambucinæ, Ioachimum Curatienſibus præfici ab eodem impetrat. an.1168.c.8.n.4
Simon Comes Huntingdoniæ, Salteriæ Monaſterium extruit in Anglia. an.1147 c.19.n.5
Simon Matthæi, & Iudithæ Lotharingiæ Ducum, filius. an.1163.c.4.n.7
Petri in Ducatu ſuccedit. ibid.
Simon Conuerſus Melroſenſis Dyſcolus, ſuas manus, ac pedes in fruſta concidi in ſomnis ſpectat. an.1160.c.3.n.4
Reintegrari item ſancti VValleni precibus. ibid.
Ab Angelo corripitur. ibid.
Emendam pollicetur. ibid.
Chriſti, ac Mariæ epiſtolam ad Vallenum accipit. n.5
Tradit ipſi Sancto. ibid.
Simon Carthuſianus, Prior de Monte Dei ab Alexandro III. ad Henricum Anglum pro Diuo Thoma Legatus mittitur. an.1169.c.2.n.2
Statum legationis pandit Pontifici. n.4. & ſeqq.
Sinanqua Abbatia in Caballicenſi diœceſi ex Manſiade naſcitur. an.1148.c.16.n.9

Cambolium in diœceſi Viuarienſi producit. an.1152.c.6.n.9

Siuilla, coniux Guillelmi Mompeſſulanei, illuſtres ex ipſo generauit filios. an.1149.c.3.n.5

Siuilia, Flandriæ Comitiſſa, vnà cum Theodorico coniuge Laudis Tornacenſis Cœnobium ædificat. c.10.n.2

Sla, ſiue Slancium, vide *Ellancium*.

Sora Daniæ Cœnobium, per Abſalonem Epiſcopum Roskildenſem ſumit initium. an. 1148.c.16.n.11

Filia Eſronis. ibid. & an.1153.c.13.n.8

Quo anno nata? Incertum. ibid.

Soræ Campanæ in agro Sorano conſtruitur. an. 1162.c.6.n.2.& 5

Quo anno? n.6

Fundatores Petrus Raynerij, & Doda, nobiles coniuges. n.2.& ſeqq.

Donatio inſtrumento roborata. ibid.

Primus Abbas S.Dominicus celebris miraculis. n.4

A quo nomen Dominici ſortita domus. n.5

Abbatis Caſſemarij viſitationi ſubiicitur. n.6

Quo tempore? ibid.

Soter Papa in Calixti cœmeterio ſepultus viſitur. an.1171.c.9.n.2

Speciosa vallis Abbatia apud Oſtrofrancos à Mulbruno producitur. an.1157.c.5.n.9

Spina Cœnobium, S.Petro dicatum, in Palentina diœceſi ſurgit. an.1147.c.18.n.1

Fundatrix Sanctia, ſoror Imperatoris Alphonſi ibid. & n.2

Donatio loci, Patri Bernardo facta. n.2

Monachi primi cum Beato Ninardo, in Galliam redituro, ex Claravalle tranſmiſſi. n.4

Quis primus Abbas? incertum. ibid.

Sanctæ Spinæ, qua dotata domus, miracula. n.7.& 8

Eiuſdem Cœnobij monumenta. n.9

Memoratus in litteris Innocentij Papæ III. ibid.

Fœcundatur Saltu Nouali in Regno Legionenſi. an.1167.c.9.n.5.& 6

Spira ciuitas à Conrado Imperatore pro ſua Coronatione eligitur. an.1146.c.10.n.1

Pro reformanda itidem inter Principes pace. n.3

Bernardi mirabilibus condecoratur. ibid. per totum caput.

Lactis fauor, Caſtellione, non Spiræ contigiſſe, magis probatur. an.1153.c.12.n.6

S.Spiritus de Panormo, Abbatia in Sicilia fundatur. an.1173.c.7.n.4

Fundator VValterus Panormitanus Archiepiſcopus. ibid.& n.6

Promotor Guillelmus Rex Siciliæ. ibid.

Primi Monachi ex Samboeina vocati. ibid.

Celebre Monaſterij templum. n.5

Regia donatio. n.6

Solis eclipſis inchoandæ fabricæ tempore. n.7

Cedit domus Monti-Oliuetanis poſt plura ſæcula. ibid.

Stampense Concilium, vide *Concilium Stampense*.

Stanleya Abbatia multiplex alia in Anglia Carceriæ filia in diœceſi Eboracenſi. an.1148. c.15.n.14

Cum Matre traditur Claraualli. c.7.num.2. & 10

Memoratur in litteris Gregorij Papæ IX. c.15.n.14

Stanleya altera, Sauigniaci filia, atque Imperatricis cognominata. c.15.n.14. & an.1154. c.6. n.6

In Comitatu VVarvvichiæ ab Henrico, Angliæ Rege, conſtructa legitur. c.6.n.6

Cur Imperatricis appellata? coniectatur. ibid.

Quando Ciſtercium amplexa? an.1148. c.7. n.4

Stanleya altera memoratur ab Honorio Papa IV. in Likefeldenſi diœceſi, an.1154.c.6.n.6

An eadem cum VVarvvichenſi? in dubio eſt. ibid.

Stanlaya altera, in Ardena, Angliæ Sylua, in Comitatu VViltonienſi fundata legitur. an. 1150.c.11.n.4

Stella, Abbatia multiplex: altera Cœnomanenſis diœceſis. an.1145.c.10.n.7

Altera naſcitur ex Pontigniaco in Epiſcopatu Pictauienſi. c.10.n.7

Stella alia in diœceſi Guardienſi in Luſitania. an.1161.c.6.n.2.& 7

Præeunte miraculo ſurgit. n.3

Fundatores Ægeas Munizius, & Laurentius filius. n.4.& 5

Primus Abbas Mendus, ex Alcobacia cum Monachis tranſmiſſus. ibid.

Donatio per ſcripturam roborata. n.6

Præſens ſtatus domus. n.7

Stella alia in Sicilia Nucarienſi Monaſterio vnitur. an.1171.c.8.n.10.remiſſiuè.

Stephania Comitiſſa, Armengoldi Comitis filia. an.1151.c.11.n.1.& 4

Vallem bonam in Palentina diœceſi fundat. n.1

Ciſtercij inſtituto informari facit. ibid.

Palentinæ ſedi eandem ſubiicit. ibid.

Fundatorem inſtrumento roborat. num.2.3. & 4

Stephania Comitiſſa, Pontij de Mineruа coniux, vnà cum ipſo Saltus Noualis Monaſterium ædificat. ann.1167.c.9.n.4

Illuſtres ex Pontio ſuſcepit filios. ibid.

Stephanus Pontifex in Calixti cœmeterio iacet ſepultus. an.1171.c.9.n.2

Stephanus, Hungariæ Rex, per Henricum Imperatorē conuerſus ad fidem vnà cum Regno dicitur. an.1150.c.4.n.1

Stephanus, Angliæ Rex, contra Henricum fauet Guillelmo intruſo Eboracenſi. an.1145. c.5.n.9

Henricum ſedi reſtituit. ibid.

Theobaldo, Cantuarienſi Archiepiſcopo, iter ad Rhemenſe Concilium impedire tentat. an.1148.c.6.n.6

Eundem reducem multat exilio. ibid.

Excommunicatur ab Eugenio III. ibid.

Pro filij coronatione reſpuit miniſtrum Archiepiſcopum. n.7

Eidem demum admiſſo ablata reſtituit. n.6

Aditum S.Malachiæ ad Eugenium curat impedire. c.9.n.8

Furneſij domum in diœceſi Eboracenſi ædificaſſe dicitur. c.15.n.3

Fundat Coggeshalen in Epiſcopatu Londinenſi. ibid.n.8

In

In Hibernia domum aliam noſtris erigit. an. 1154.c.5.n.2
Oenum militem, Hiberni ſermonis dat interpretem Gilberto Monacho. n.3
Vide *Abatia*, & *Oenus miles*.
Stephanus, Archiepiſcopus Vpſalenſis ex Albaſtræ Monacho aſſumitur. an.1162 c.3.n.5
Pro Sueciæ conuerſione Apoſtolus ab Erico Rege ſolicitatur. n.6
Excipitur ab eodem honorificè. ibid.
Verbum Dei per prouinciam diſſeminat. n.7
Vſque ad verbera pro Chriſto patitur. ibid.
Stupendis patratis idolatriam ex Suenonibus exterminat. n.8
Stephanus Epiſcopus Metenſis, atque S. R. E. Cardinalis. an.1147.c.8.n.1
Ludouicum Regem in Terram ſanctam comitatus dicitur. ibid.
Bernardum item Metis egredientem. cap.11. n.5
In fratrem Claræuallenſium ſuſcipi impetrauit. an.1162 c.2.n.10
Morte conſummatur. ibid.
Multa pro ſua, & Romana Eccleſia paſſus fertur. ibid.
Eius ſepulchrum. ibid.
Stephanus Oſcenſis Epiſcopus, vide *Stephanus Populetanus Abbas*.
Stephanus, Epiſcopus Tornacenſis ſcribit Samueli, Abbati Laudenſi, pro Apoſtata conuerſo. an.1149.c.10.n.7
Scribit Ioanni Pictauienſi. an.1173.c.1.n.7. & 8
Peregrinationes ad S. Thomæ ſepulchrum deuotè deſcribit. ibid.
Stephanus, Epiſcopus Zamorenſis, Comitum Vellæ Gutierrez, & Sanctiæ Pontij, donationes confirmat. an.1150.c.11.n.12. & an.1164. c.10 n.8
Aliam item Comitum Pontij de Minerua, & Stephaniæ coniugis. an.1167.c.9.n.4
Stephanus, Abbas Mortui maris, voti Monaſterium in diœceſi Rothomagenſi fundat. an. 1156.c.6.n.9
Stephanus, Abbas Populetanus, Grimoaldo ſuccedit. an.1160.c 6.n.6
Raymundo Principi familiaris, atque à conſiliis memoratur. ibid.
Suam domum in multis auget. ibid.
Bernardum de Anzita Cellerarium inſtituit. an.1163.c.5.n.9
Delatum de bonorum profuſione coram ſe vocat. n.10
Eiuſdem miratus ſanctitatem in munere confirmat. ibid.
Oſcenſes infulas aſcendit. an.1166. c.5. n.7
Ab Hugone in Populeto excipitur. ibid.
Intereſt tranſactioni inter Oliuam, Montemque Aragonis. c.7 n.3
S. Stephanus, Abbas Obacinæ, eandem domum cum quatuor ſibi natis, Ciſtercio tradit. an. 1148.c.8.n.5
Raynaldi Patris, & ſucceſſorum viſitationi ſubiicit. n.3
Egregios ſuſcipit Magiſtros. n 5
Ægrè fert vel pro infirmis carnium vſum. n.6
Domum aliò transfert. an.1156.c.4 n.8 & 9
Famis tempore annonam diuinitus multiplicat. c.5.n.1.& 2.6.7.8.9.& 10.
Auaros munificos reddit. n.3. & 4
His hæredes relinquit filios. n.5
Emollit rupem mirabiliter. n.11
Ingentem aliam facile mouet. n.12
Vnam è filiabus Eccleſiis viſitat. an.1159.c.2. n.5
In febrem incidit. n.3
Sui inſtituti obſeruantiam filiis commendat. n.4
Fœliciter in Chriſto obdormit. n.5
Prodigiis coruſcus ad Obacinam deducitur. n.6.7.8 & 9
Ingenti luctu à filiis ſuſcipitur. n.10
Sancti funus, non ſine miraculis. n.11
Sepulchrum, atque veneratio. n.13
Sæpè ſuis glorioſus apparet. cap.3. num.1.3. & ſeqq.
Detentis in vinculis Patronus exhibetur. n.5
Liberatorum per ipſum exempla quædam. n.6
Rebus perditis inueniendis interuentor. n.7
B. Gerardum accipit ſucceſſorem. n.8
Stephanus Bononienſis primus Comes, mox Rex Angliæ. an.1148.c.15 n.7
Vnà cum Abathilde coniuge, longum Villare ædificaſſe ab aliquibus dicitur. ibid.
Stephanus, Conuerſus Grandiſyluæ, vt Sanctus colitur. an.1167.c.6.n.1
Ad mortem ægrotat. ibid.
Diſſolui, & eſſe cum Chriſto exoptat. ibid.
Sanctè conſummatur. n.12
Suo infirmario apparet. ibid.
De peccato in confeſſione oblito eundem monet. ibid.
Stephanus, Obacinæ Prior, ſanctitate illuſtris. an.1148.c.8.n.6.& an.1159.c.3.n.8
Stephanus de Sancerre, Hugonis, Burgundiæ Ducis, auunculus, eiuſdem ſubſcribit priuilegio. an.1170.c.5.n.10
S. Stephanus de Voſco, Abbatia Squilacenſis diœceſis, in Calabria. an.1150.c.11.n.7
Inter Foſſæ Nouæ filias prima commemoratur. ibid.
Et prima domus Carthuſiæ, à B. Brunone fundata. ibid.& an.1157.c.4.n.1
Traditur Ciſtercio. c.4.n.1
Qua occaſione [illegible] ibid.
Ditatur Brunonis ſacro corpore. n.6
Quando Carthuſianis reſtituta? n.8
Monachos, ex Foſſa Noua tranſmiſſos ſuſcipit. n.9
Producit Cœnobium SS. Trinitatis de Ligno. ibid.
Memoratur in litteris Honorij III. ibid.
Vide *B. Bruno*.
Straforda, ſiue Staforda, Abbatia Londinenſis diœceſis, filia Sauiguiaci. ann.1148.c.7. n.2.& 10
Cum matre Claræualli ſubditur. ibid.
Qui eius fundatores? incertum. c.15.n.8
Strata Florida, Cœnobium duplex, aliud Meneuenſis diœceſis, filia Blanchæ Landæ. an.1164. c.10.n.3
Memoratur in litteris Innocentij Papæ III. ibid.
Aliud in diœceſi Londinenſi, ſatis ab Alexandro III. commendata. ibid
Illuſtris Monacho, Prophetiæ dono mirabili ibid.

Quod

Quod horum Cœnobiorum hoc anno natum? incertum. ibid.
Strata Marcelli, ſeu Margill, (aliàs Pola) Abbatia, ſurgit in VVallia. an.1170.c.8.n.2
Filia Blanchæ Landæ. ibid.
Fundator Ovveous, Griſini filius. ibid.
Confirmator Memmovvenus, filius fundatoris. ibid.
Diœceſis Aſſanenſis ab aliquibus commemoratur. ibid.
Nec non eius Abbas, VVadius nomine. ibid.
Subdiaconus vxorem accipere prohibetur. an. 1148.c.4.n.1
Quibus pœnis tranſgrediens ſit obnoxius. ibid.
Sueda Menendi donationem Taraſiæ, Luſitaniæ Reginæ confirmat. n.1153.c.16.n.5
Suecia tres ante conuerſionem Deos venerabatur. an.1162.c.3.n.2
Quæ à ſingulis petebat? ibid.& n.3
Munera eiſdem offerre compellabat Chriſtianos Reges. n.4
Magna pars Clerici cuiuſdam prædicatione ad fidem conuertitur. n.5
Adaluardi itidem, atque Stephani, Albaſtræ Monachi. n 6
His, atque Erico Regi, multa damna indigenæ dyſcoli inferunt. n.7
Chriſti fidem tota demum prouincia amplectitur. n 8
Sua Idola igni tradi permittit. ibid.
Sueno, Epiſcopus Vibergenſis, è Dania, & nobili genere oriundus. an.1150.c.2.n.4
Eskillum fratrem ad æternæ ſalutis viam reuocat. ibid.
Cum ipſo in Syriam proficiſcitur. n.5
Loca ſancta viſitat. ibid.
Aſſiſtit morti fratris glorioſæ. n.6
Eam æmulatus à Domino diſſolui petit. n.7
In eodem fœliciter obdormit. ibid.
Eius ſepulchrum. n.8
Sueno, Daniæ Rex, Canuto reconciliatus contra infideles arma præparat. an.1146.c.6. n.2 n.2
Vnà cum ipſo Slauiam petit. ibid.
Suercherus, Danorum Rex, fundator Albaſtræ memoratur. an.1168.c.8 n.8
Carolo filio regnum reliquit. ibid.
Suerius Melendi, donationem Laurentij de Vanegas confirmat. an.1161.c.6.n.6
Suerius, vir ex prima Salmanticæ nobilitate. an. 1156.c.2.n.2.& 6
Furentes Mauros conſternere ſtudet. n.2
Sant-Iulianeam (vulgò de Alcantara) militiam inſtituit cum Gomezio fratre. n 3.4. & 5
Vitæ normam ad Ciſtercij iura ab Ordonio, Salmantino Epiſcopo, ſuſcipit. n.4
Dux eidem præficitur militiæ. n.6
Magna cum gloria in bello occubuiſſe traditur. ibid.
Fratrem Gomezium ſucceſſorem accipit. ibid.
Sugerius, Abbas S. Dionyſij, à Ludonico Rege in Syriam pereunti Galliæ præficitur. an.1147. c.11.n.5
Intereſt Rhemenſi Concilio. an.1148 c.1.n.5
Vnà cum aliis differit contra Gilberti errores. c.2.n.2
Fidei confeſſionem Eugenio præſentat. n.8
Solicitatur à Bernardo pro Duello Henrici, & Roberti impediendo. an.1149.c.1. n.5. & 6
Eiuſdem Sancti epiſtolam morti vicinus ſuſcipit. an.1151 c.1.n.9
Sui meminiſſe à ſancto Patre rogatur. ibid.
Ad Dominum migrat. n.10
Quo anno? incertum. ibid.
Funus & ſepultura. ibid.
Superadum Cœnobium de quo 1.tom. Abbati Petro Ægydium Priorem ſubrogat. c.9.n 8.9. & 10
Comitem Beremundum ad habitum admiſit. n.11
Ingentibus Regum munita priuilegiis perhibetur. ibid.
Cœnobium, de Benauides nuncupatum producit. an.1169 c.7.n 4
Vide *Petrus Abbas Superadi*.
Supercingula, cui miniſterio à Deipara Stephano Patri conceſſa. an.1170.c.6.n.5
Plura ipſorum contractum mirabilia ſequuntur. ibid.
S.Sulpitij domus, de qua 1.tom. Caſſaniæ Monaſterium profert. an.1162.c.6.n.7
Surium, Cœnobium, de quo 1. tom. Caſtrum Dei in Hibernia producit. an.1170. c.8.n.4
Suſpenſionis ſententia Aletenſi Epiſcopo inflicta dicitur. an.1149.c.5.n.4
Item Eboracenſi, Dunelmenſique Antiſtitibus. an.1170.c.1.n.5
Item Abbati Monaſterij S.Vrbani. an 1151. c.6.n.4
Svvinsheda (Oillandiæ, Inſulæ ſactæ, & loci Dei, nominibus, aliàs adpellata) in Oillandia titulo S.Mariæ ædificatur.an.1163.c.3.n.1
Quo anno? incertum. ibid.
Fundator Griſleius miles. ibid.
Primi Monachi ex Furneſio tranſmiſſi. ibid.
A Thoma Demſtero in Scotia ponitur. an. 1148.c.15.n.13
De Cœnobij ſitu decertant Scoti,& Angli.an. 1163.c.3.n.1
Illuſtris domus Gilberto Abbate,& Monachis ſanctis. ibid.
Virginum ſanctitate micantium Cœnobium, ſibi ſubiectum habuiſſe creditur. n.6.7.8. & 9
Sylua Cana, ſiue Sylua Canis, Abbatia in Prouincia Aquenſis diœceſis ex Morimundo naſcitur. an.1147.c.19.n.6
Sylua Regalis, Abbatia ignota ex linea Claræuallis erigitur. an.1173.c.7.n.3. & 8
S.Syluanus, Bernardi Diſcipulus, inſignis ſanctitate. an.1154.c.2.n.4
A Deipara infirmis viſitatur. n.5
Attactu einſdem ſalutem impetrat. ibid.
Cereo ardenti contiguus, fauore Virginis illæſus extat. n.6
Reſtituit puero contracto ſanitatem. n.7
Sanctorum Canoni adſcriptus aſſeritur. n.8
Eiuſdem mors, & ſepulchrum, nobis ignota. ibid.

T

T*Ancredus* Canonicus,& Theſaurarius Marturanenſis, ſui Epiſcopi priuilegio ſubſcribit. an 1170.c.7.n.6
Taraſia Caſſalit, mater Petri de Atares. an. 1152.c.2.n.9

Vibe

Vrbe Turiaſone, & oppido Borgia donata à Principe memoratur. ibid.
Taraſia Comitiſſa, vnà cum Nunio coniuge Peraleoſem domum ædificat. an. 1160. c. 6. n. 9. & 10
Taraſia Ægeæ Municij coniux, & nutria Alphōſi, Luſitaniæ Regis. ann. 1167. c. 10. n. 1
Huic educando aulam in loco arepto à Saracenis conſtruit. ibid.
Monaſterium pòſt in eadem aula ædificat. ibid.
Sub quo inſtituto? ibid. & n. 2
Traditam domum Ciſtercienſibus in multis auget. n. 4
Aliò tranſlatam ædificiis ornare intendit. ibid. & n. 7
Facultatem ingrediendi in ipſam obtinuiſſe à Pontifice perhibetur. ibid.
Plura eidem Monaſterio largitur. n. 8
Fabrica imperfecta è viuis decedit. an. 1171. c. 7. n. 1. & 2
In eodem Cœnobio ſepelitur. ibid.
Eius epitaphium. n. 1
D. Taraſia, Nobilis fœmina, ingenti donatione Ferrariam locupletat. c. 8. n. 8
Taraſia Alphonſi Imperatoris filia, prius Comitis Enrici, mox Ferdinandi Perecij coniux. an. 1153. c. 16. n. 2
Montis Rami Cœnobium in diœceſi Auricenſi fundat. n. 2. 3. 4. & 5
Taraſia, ſoror Petri, & Didaci Ximenij, ædificat domum Rutenſem vnà cum fratribus. an. 1162. c. 7. n. 2
Taraſia, Garſiæ Perecij vidua, Regum Aragoniæ ſtirpe oriunda. an 1168. c. 9. n. 7
Ædificat Cœnobium Gradefienſe. ibid.
Ciſtercium in eodem amplexa Abbatiſſa extitiſſe fertur. ibid.
Eandem domum in multis auxit. n. 8
Quandiu præfuerit? ibid.
Tarouca, vide *S. Ioannes de Tarouca*
Tarraconis ciuitas, Raymundo Comiti à Bernardo Archiflamine traditur. an. 1152. c. 2. n. 8
Ciuium acceſſione, penè deſerta, reſtauratur. ibid.
Tarraconenſis Archiepiſcopus à Raymundo Guillelmo de Moncada interficitur. c. 6. n. 1
Qua occaſione? ibid.
Templarij Milites albas purpurea ipſis aſſuta cruce ab Eugenio ſuſcipiunt. an. 1148. c. 4. n. 5
A Noſtris diſſidens, an. 1158. c. 6. n. 4.
Vnde orta diſſenſio? ibid. & n. 4
Eorumdem, & Ciſtercienſium exceptis priuilegiis, aliis quæcumque retractantur. an. 1158. c. 3. n. 10
Ingentem de Saracenis conſequuntur victoriam. an. 1173. c. 6. n. 6. & 7
Tereſia, vide *Taraſia*.
Terricus Flandriæ Comes cruce inſignitur. an. 1145. c. 4. n. 5
Memoratur in litteris Henrici Franciæ Comitis. ibid.
Thedo, Ramiri Regis filius, vnà cum Rauſendo fratre S. Petri de Aquilis Monaſterium ædificat. an. 1170. c. 8. n. 5
Saracenam Conuerſam ad Fidem ſuſcepiſſe, in vxorem traditur. ibid.
Poſt eius obitum, & victorias de Saracenis partas, in eadem domo Monachum induit. ibid.
Theobaldus, Cantuariæ Archiepiſcopus, pro Henrico contra Guillelmum intruſum Eboracenſem Bernardum ſolicitat. an. 1145. c. 5. n. 1
Inuito Stephano Rege ad Concilium Rhemenſe proficiſcitur. an. 1148. c. 1. n. 5
Valde ab Eugenio prædicatur. ibid.
Per Stephanum ſede extubatus in bonis decerpitur. c. 6. n. 6
Abſtinet à coronando Euſtachio, Stephani filio. n. 7
Sedi, boniſque reſtituitur. n. 6
S. Thomæ, ſibi ſucceſſuro, negotia grauia iniungit. an. 1164. c. 5. n. 7
Inſignit ipſum Archidiaconatus dignitate. n. 8
E viuis excedit. n. 12
Eidem Thomæ ſedem relinquit. ibid.
Quo tempore? an. 1162. c. 1. n. 5
Theobaldus, Abbas S. Columbæ, pro bello ſacro cruce inſignitur. an. 1145. c. 4. n. 9
Theobaldus, Abbas Vall-Sarnienſis, diu Cœnobium moderatus, miraculis plenus deceſſiſſe dicitur. an. 1148. c. 15. n. 3
Theobaldus, Comes Bleſenſis, pro cauſa D. Thomæ cum Rege Henrico conuenit. an. 1170. c. 3. n. 4
Gualtero Panormitano poſt B. Thomæ paſſionem ſcribit. an. 1171. c. 1. n. 10
Manifeſtat Sancti innocentiam. ibid.
Theobaldus, Comes Campaniæ, virtutibus clarus, & Ciſtercienſibus apprimè addictus. an. 1151. c. 1. n. 1
Morte conſummatus Pontigniaci ſepelitur. c. 6. n. 5. & 11
Pro VVillelmo filio Bernardum ſolicitaſſe fertur. n. 6
Eiuſdem ſe excuſantis, ſuſcepit litteras. n. 7
Stirps Regum Galliæ, & Nauarræ commemoratur. n. 6
Eius Monachatus apocryphus. n. 11
Theobaldus, Henrici, Comitis Campaniæ filius, Blanchæ, Nauarræ Reginæ, matrimonio coniunctus traditur. c. 6. n. 6
Theobaldus, Arremarenſis Prior, inſtatur à Nicolao pro vtrinſque in Claravallem tranſitu. an. 1145. c. 9. n. 3
Vnà cum ipſo admiſſus à Claræuallenſibus fertur. n. 8
Breui retrocedit. n. 10
Theobaldus, filius Baronum de Mathefelon vnà cum ipſis Calocheyi Monaſterium ædificat. an. 1148. c. 15. n. 3
Theobaldus ſcriptor corrigitur. c. 4. n. 4
S. Theodardus, Grandiſyluæ Monachus, illuſtris ſanctitate. an. 1157. c. 3. n. 12
Sui obitus horam prædicit. ibid.
In Domino obdormit. ibid.
Theodinus, Epiſcopus Portuenſis, ad Conradum Imperatorem Legatus ab Eugenio III. mittitur. c. 1. n. 6
Rurſus ab Alexandro ad Henricum Angliæ Regem. an. 1171. c. 2. n. 10
Cum eodem Henrico conuenit Sauigniaci. an. 1172. c. 1. n. 1
De actis cum ipſo Rauennati Archipræſuli ſcribit. n. 2. & ſeqq.

Monachis Cantuarienſibus litteras dirigit. c.2.n.3
D.Thomæ refert miracula. n.4
Theodoricus, Abbas Auræuallis, cognomento Viuius, ad Dominum migrat. an.1152.c.5.n.8
Ab alio Theodorico in præfectura excipitur. ibid.
Theodoricus, Abbas Auræ vallis, alteri Theodorico ſuccedit. c.5.n.8
Vltimum claudit diem. an.1167.c.7.n.2
Adamum Longinium ſucceſſorem accipit. ibid.
Theodoricus, Flahdriæ Comes, crucem pro bello ſacro à Patre Bernardo ſuſcipit. an.1146.c.5.n.2
Laudis Monaſterium vnà cum Sioilla coniuge conſtruit in Tornacenſi diœceſi. an.1149.c.10.n.2.& ſeqq.
Theodoricus, Epiſcopus Metenſis, filius Matthęi, & Iudithæ, Lotharingiæ Ducum. an.1163.c.4.n.7
Theodoricus de Rulant in Syriam aduersùs Saracenos proficiſcitur. an.1150.c.2.n.9
Inuiſit Domini ſepulchrum. ibid.
Diſſolui à Domino petit, & impetrat. ibid.
Theotonius, primus S. Crucis Conimbricenſis Prior. an.1162.c.2.n.14
Bernardo Patri reuelatione primum, mox per litteras notus. ibid.
Eiuſdem Sancti baculo donatus fertur. ibid.
Miraculis coruſcus ſanctè decedit. ibid.
S.Thomas Aquinas apprimè P.Bernardum commendat. an.1153.c.9 n.3
Omnibus Angelis illum comparat, & quare? ibid.
Foſſæ Nouæ Cœnobium ſuo nobilitauit ſepulchro, remiſſiuè. an.1157.c.4.n.9
Thomas, Archidiaconus Legionenſis, Abbatum Carraceti, & S.Claudij, tranſactionem confirmat. an.1149.c.8.n.12
Thomas à Brauo, & Mendoza Abbas Saltus Nolalis. an.1167.c.0.n.11
Eius tempore S. Ierothæi caput inuentum memoratur. ibid.
S.Thomas Cantuarienſis, quibus parentibus natus. an.1164.c.5.n.1.& 2
Quibus ſuam præeuntibus natiuitatem viſionibus? n.3.& 3
Quibus iam iouenis ſtudiis addictus? n.2.& 5
Quo præditus ingenio? ibid.
E mediis vndis eruitur diuinitus. n.6
Cantuariæ Archipræſuli Theobaldo ſe tradit. n.7
Suſcipit ab ipſo Archidiaconatus dignitatem. n.8
Cancellariæ itidem regni ab Henrico Anglo. ibid.
Henrici, Regis filij, inſtituitur Magiſter. n.10
Quibus Thomas dotibus cohoneſtatus? n.9.& 11
Cantuariæ ſedem inuitus poſt Theobaldi mortem aſcendit. n.12.& an.1162.c.1.n.5
Duplici cum Anglo Rege conditione pacta electioni conſentit. an.1164.c.5.n.12.& an.1162.c.1.n.9
In obeundis noui ſtatus periculis ab Henrico Cardinali confortatur. c.1.n.6
Non ante conſecrationem Ciſtercium induit. n.8
Intereſt Concilio Turonenſi. an.1163.c.2.n.2
Reſignat Archiepiſcopatum in manus Alexandri Pontificis. ibid.
Qua occaſione? ibid.
Eundem ab eodem Alexandro denuò ſuſcipit. ibid.
In Angliam reuertitur. n.6
Regi Henrico redditur inſenſus. n.6.& 7
Vnde orta diſſenſio? ibid.
Suffraganeos Epiſcopos rebelles patitur. n.8
Alexandro ſuper his ſcribit. ibid.
Ab ipſo dolore leuatur. n.9.& 10
Eidem iterum ſcribit. n.11
Humbaldo itidem, aliiſque Cardinalibus. ibid.
Alexandro reſcriptum ſuſcipit. n.12
Ipſius labores variis ſignis præuiſi, & prophetati dicuntur. n.13.& an.1171.c.3.n.2
Regis Angli conſuetudinibus aſſentire ſollicitatur. an.1164.c.1 n.2
Ex Papæ ſententia, ſed exiſtimata, conſentit. n.3.& 4
Mox ſe retractat. ibid.
Pœnitentiam pro aſſenſu ſibi imponit. n.5
Pro impetranda venia ad Alexandrum mittit. n.8
Præuenitur eiuſdem litteris. ibid.
A pœna, aut culpa (ſi quas commiſit) per ipſum abſoluitur. ibid.
Ad Northantonæ Conuentum vocatus peruenit. c.2.n.4
Quibus præuentionibus? ibid.
Ad Romanam ſedem aduerſus rebelles Epiſcopos appellat. n.6.& 7
Regis palatio egreditur. n.8
Quingentis libris mulctatur, & cur? n.9
Ab aulicis impetitur. n.10
Propugnatur per Ioannem Sareſberienſem. n.11
Illæſus abire Regis imperio, dicitur. n.12
Ex ſua vrbe ſecretò egreditur. c.3.n.1
Quibus sociis? ibid.
Mutatus habitu, & nomine Lincolniam venit. n.2
In Belgium transfretat. ibid.
Redire in S. Angliam à S. Audomaro fruſtra monetur. ibid.
Claromariſcum, & alias Eccleſias inuiſit. n.3
Illuſtres ſui memorias relinquit apud ipſas. ibid.
Ab Henrico ex Anglia perſequitur. num.4.5.& 6
Protegitur à Ludouico, Galliæ Rege. num.7.& 8
Scribit ad Alexandrum III. n.10
Ipſius fugæ cauſas pandit. ibid.& n.11.& 12
Pontificis reſcriptum ſibi fauorabile ſuſcipit. n.13
Eundem ſuæ cauſæ defenſorem habet. cap.4.n.1.2.3.4.& 5
In Vrbem venit. n.6
Coram Pontifice, & Cardinalibus orat pro Eccleſiæ defenſione. n.7
Regis Angliæ conſuetudines in medium profert. ibid.
Ipſis auditis Cardinales vſque ad lachrymas mouet. n.8
Ab Alexandro ſalubriter admonetur. n.9
Archipræſulatu ſe abdicat. n.10
Cardinalium conſenſu eidem à Papa reſtituitur. n.11.& 12

Ab eodem commendatur Abbati Pontigniacenſi. n.13
Cucullo per ipſum Alexandrum benedicto Pontigniaci induitur. n.13.& 14.vel c.9. n.8.& 9.
Eiuſdem ad Ordinis normam exercitia. c.4. n.14.& an.1164.c.9.n.11. & an.1165.c.1. n.x
A Maria Virgine viſitatur. an.1165.c.1.n.2
Cilicium ipſius ab eadem lacerum reparari meretur. ibid.
Senonas ab Alexandro III.vocatur. n.6
Suo comitatus Abbate cum ipſo conuenit. ibid.
Sacro celebrato Paſchate diſcedit. ibid.
Ter aquam in vinum commutaſſe coram Pontifice perhibetur. n.7
Thomam nulla in exilio edidiſſe miracula, qualiter intelligendum? n.8
Totius Angliæ Legatus inſtituitur ab Alexandro III. an.1166.c.1.n.7
Quo anno? ibid.
Friderici Imperatoris Conatus irritos gratulatur Pontifici. an.1167.c.1.n.1.& 2
Henrico Anglo aduerſa prædicit. n.x.& 3
Suas legationis litteras mittit ad Giletum Londonienſem. n.4
Abſoluit Angliæ Præſules ab obſeruantia conſuetudinem Regis. n.7
Has expreſsè condemnat. ibid.& n.9
Plures prauitatis miniſtros ferit anathemate. n.10.& 11.& c.x.n.9
Idem Regi,ni reſipiſcat,comminatur. n.1x
Vt excommunicatos denunciari faciat eidem Gileberto Londonienſi præcipit. ibid.
Has itidem litteras ad alios tranſmittere Epiſcopos. ibid.
Expelli Pontigniaco ab Henrico procuratur. c.2.n.3.& 4
Eiuſdem ibi mira abſtinentia. n.5.& 6
In Soeſſionem proficiſcitur. n.7
Deiparæ,Sanctis Gregorio,& Drauſio, ſuum agonem commendat. ibid.
Epiſcoporum Angliæ appellationem interim fruſtratur. ibid.
Excommunicationem ferre in Henricum Anglum differt,& quare? n.8
Reuertitur in Pontigniacum. n.10
Ad ſe appellantes Anglos non exaudit. ibid.
Cantiæ Epiſcoporum ad Pontificem appellantium epiſtolas ſuſcipit. c.3.n.1.& 6
Pro pace cum Rege ſolicitatur. n.2.3 4.& 5
Gilberto Londonienſi reſcribit. n.7
Appellationem incuſat. n.8
Satisfacit rationibus Epiſcoporum,ad pacem hortantibus. n.9.10.11.& ſeqq.vſque ad 16
Pontigniaco aliò diuertere meditatur. c.4.n.1
Ludouico Galliæ Regi, ſui diſceſſus cauſam aperit. n.2
Suum martyrium per reuelationem agnoſcit. n.4
Cœleſti item Oraculo præmonitus dicitur. n.5.
Inter ipſius, atque Monachorum ſingultus diſcedit. n.6
A Senonenſibus, Archiepiſcopo, & Clero ſuſcipitur honorificè. n.7
Ipſe ſolus inter totius orbis Antiſtites pacem non reperit. ibid.
Nouis Henrici inſidiis impetitur. n.8.& 9
Scribit Ioanni Cantuarienſi n.10
De inobedientibus ſibi Epiſcopis, atque inſultantibus queritur. n.11.& 1x
Inde ſequuta damna proponit. n.13.14.& 15
Apud multos iuſtitiæ conſulentes protegitur. c.5.n.2.& ſeqq.
VVillelmi Legati inſidias Ludouici Regis opera euadit. n.8
Noua Henrici machinamenta patitur. n.9
Alexandri Papæ litteras ſuſcipit. an.1168.c.1. n.5
Salua Eccleſiæ libertate ad pacem cum Henrico admonetur. ibid. & n.6
Solicitatur ad ipſam ab Alexandri in Angliam Legatis. n.9.& 10
Vnius litteris VVillelmi commotus eidem reſcribit. c.2.n.1.& 2
Epiſtolæ quia acris ſtylum mutare,monetur à Ioanne Sariſberienſi. n.3 & 4
Vtrique Legato ſuam per litteras cauſam commendat. n.5.& 6
VVillelmum apud Pontificem recuſat.n.7.& 8
Cum Legatis conuenit. c.3.n.1.& 2
Ad reconciliationem cum Henrico ſuadetur. n.x
Ipſis obſequentem ſalua Eccleſiæ libertate ſe exhibet. n.3.4.5.& 6
Nullam in regnum Angliæ ferre cenſuram à Legatis iubetur. n.7
Cum Regibus Galliæ, & Angliæ pro concludenda pace congreditur. c.4.n.1
Honore Dei ſaluo totam cauſam Henrico committit. ibid.
Tali reſponſo conturbat ipſum. ibid.
Suaſionibus Regis Ludouici non acquieſcit. n.2
Ab vtroque Rege inſalutatus deſeritur. n.3
Ab aulicis proteruus appellatur. ibid.
Incurrit Ludouici Galli indignationem. n.4
Extollitur populorum laudibus. n.5
Secum exulantes conſolatur. n.6
Accerſitus à Galliæ Rege benignè ſuſcipitur. n.7
Impetitur ipſi,veniam petenti,abſolutionem. ibid.
Noua Henrici machinamenta per amicum agnoſcit. an.1169.c.1.n.1.x.& 3
Alexandri litteris ad pacem rurſus ſolicitatur. n.4.5.& 6
Scit nouos Legatos in Angliam pro ipſa tranſmitti. ibid.
Dimidiam partem ſibi ablatorum ab Henrico petit. n.8
Nihil obtinet ob Regis inconſtantiam. ibid. & n.9.& 1x
A poteſtate excommunicandi Henricum noua Alexandri legatiâ ſuſpenditur. c.2.n.x
Legatorum interuentu coram eodem Angliæ Rege comparet. n.4
Non admittitur ab illo,& quare? ibid.& n.5. 6 8 & 9
Poteſtati, ſibi ablatæ in regnum Angliæ, ab Alexandro reſtituitur. n.10.& 11
Henrici Angli in gratiâ redit.an.1170.c.1.n.8
Humaniter ab eodem ſuſcipitur. n.9.& 10
Publicè honoratur. n.11
Quæcumque petit impetrat. n.12.& 13
Per Petrum Cellenſem à linguis malignantium defenditur. n.14
In Gallias firmata pace reuertitur. c.2.n.1

Pontigniacenſibus vltimum vale dieit. n.2
Nouo oraculo ad martyrium præuenitus. n.3
Henrici incunſtautiam pandit Puntifici. n.4. & 5
Feris auathemate pacis conturbatores. n.6
In Angliam transfretare nou retrahitur ſuæ paſſionis præſcientia. n.7
Scribit Regi Anglu. n.8
In Ranulphum,ſuæ Eccleſiæ diripientem bona,Henricum ſolicitat. ibid.& n.9
Sed & obltes carpit. n.9
Quo tempore Angliam Sanctus appuletit? n.10
A Cantuariæ Monachis ingenti exultatione ſuſceptus dicitur. ibid.
Alexandro III.ſcribit. c.3:n.1
De Epiſcopis Angliæ,Clericiſque quibuſdam, apud ipſum conqueritur. ibid.& n.2
Suum in Angliam, nou ſine periculu ingreſſum,refert. n.3.4 & 5
Petitiunem item Regis Angli pro abſoluendis Epiſcopis. n.5.& 6
Impeditam item abſolutionem, & qua occaſione? n.6.& 7
A Miſſæ celebratione Preſbyterum, ad ſe delatum,ſuſpendit. n.10
Deiparæ iuſſu,per fauorem,ab eadem ſibi exhibitum, cognito, ſententiam reuocat. n.11
Cum Henrico, Regis filiu, celebrare Chriſti natale prohibetur. c.4.n.1
Cantuariæ celebrat. n.2
Damnat inimicos pacis publica maledictiune. ibid.
Contra ſe Regem commouet. ibid.
Circumuenitur à ſibi Infenſit. n.3
Sacrilegè inuaditur. n.4.5.& 6
Adeptus martyrij palmam euolat in cælum. n 7
Variæ de gloria ipſius reuelatiunes. num.8. & an.1171.c.3.n.2
Cilicium ad Sancti corpus inuentum. n.9
Funus, & ſepultura, comitante miraculo. n.10
Ratio temporis. n.11
Variæ de Martyris cæde ſententiæ. c.1.n.1
Sopiuntur per crebreſcentia Thomæ miracula. n.2.& 3
Epiſtolæ pro,& contra ipſum ad Alexandrum III. n.4 & ſeqq.per tot.cap.
Thomæ miracula in dies crebreſcentia. c.3. n.1
Quid de fræno ſuppoſito? n.3
Quid de auicula, nomen Thomæ inuocante? n.4
Quid de eidem exhibenda veneratione. n.5
Spectata Summi Pontificis approbatione. n.6
Peregrinationes ex toto urbe ad Sancti ſepulchrum. n.8.& an.1173.c.1.n.6,& ſeqq.
Reliquiæ ipſius. ibid.
Veneratiu,vel per Caſtellæ inſigniores vrbes. ibid.
Vis ſuæ oratiunis apud Deum. an.1172.c.1. n.8
Vel ab æmulis martyr Thomas acclamatur. c.2.n.7
Litteræ Canunizationis eiuſdem Sancti. an. 1173.c.1.n.1.2.3.& 4
Aliæ pro ſacri corporis eleuatione. n.5
Signum mirabile eodem Canonizationis die viſum in cælo. n.11
Diuina pro Thoma vindicatio. c.3.n.1
Atque Angliæ motus ſopiti meritis Sancti. c.4.n.11
Thomas,filius Bernardi cuiuſdam,ferit anathemate à S.Thoma. an.1167.c.1.n.11
Excommunicatus denuotiatur. an.1167.c.2. n.9
Thomas Canunicus Legionenſis donationi Ponceij de Minerua ſubſcribit. c.9.n.4
Thomas,Prior Boni Fontis,inter illuſtres Ciſtercij Sanctos refertur. an.1154.c.6.n.7
Thomas Ciſtercienſis, in Cantica Canticorum luculenter ſcripſit. an.1172.c.4.n.2
Opus dicaſſe Pontio, Epiſcopo Claromontenſi,traditur. ibid.
Thomas Euſtace,multas Vallis Salutis poſſeſſiones,ab Henrico Rege ſuſcepit. an.1148 c.16. n.10
Thor potentiſſimus Deorum, quos colebant, à Suenonibus æſtimabatur. an.1162 c.3.n.2
Quibus præſidere creditus? ibid.& n.3
Thoraldus,Meilroſiæ Cellerarius,è viuis exceſſe poſt Humbaldum,& Fulconem, à B.VValeno prædicitur. an.1160.c.4 n.5
Thuſcia inteſtinis flagrat bellis. an.1146.c.1.n.7
Vide *Piſans ciues,& Lucenſes.*
Tiburtini,antiqui Romanorum hoſtes. an.1145. c.3.n.3.& c.4.n.10
Eugenio III.opitulantur. c.3.n.3
Romanorum vrbem inuadunt. c.4.n.10
Patritiatu extincto Præfecturæ dignitatem reſtituunt. ibid.
Eugenio Vrbem introducto,committunt Præfecti electionem. ibid.
Extingui à Rumanis Eugenij fauore procurantur. an.1146.c.3:n.1
Ipſum fidelem experiuntur. ibid.
Tiezcelinus,vel Teſcelinus,Monachus Claræuallis, virtutibus conſpicuus. an.1155.c.2.n.8
Ad mortem ægrotat. ibid.
Per Mariam Virginem, Angeluſque viſitatur. n.7.& 8
Ad Dominum migrat fœliciter. ibid.
Tiletum, Abbatia,de qua 2.tom.produxit Caſam Nouam in Parmenſi diœceſi. an.1150.c.11. n.3
Tina,Meilroſiæ ſub S.VValleno Cellerarius.an. 1154.c.4.n.1
Miſericordiæ virtute ſplendet. ibid.
Tironelum,ſeu Toronelum, Cœnobium Cœnomanenſis diœceſis in lucem prodit. an.1149. c 9.n.3
Filia S.Andreæ. ibid.
Fundator Paganus Chourtius, Dominus de Chlinchamp. ibid.
Eius Eccleſiæ dedicatio. ibid.
Quo tempore? ibid.
Toda ſecunda Abbatiſſa Cœnobij de Caſas commemoratur. an.1169.c.6.n.10
Anderquinæ ſuffecta dicitur. ibid.
Armezanæ clauum reliquit. ibid.
Toloſa ciuitas turbatur Henrici Hæreſiarchæ dogmatibus. an.1147.c.12.n.1
Subuenitur prædicatione Bernardi P.c.13.n.1
Eiuſdem nobilitatur miraculis. n.2
S. Patris epiſtolam, perſeuerantiam Toloſatum laudantis,ſuſcipit. c.14.n.5.& ſeqq.
Toldanos Monaſterium in Regno Legionenſi. an.1149.c.8.n.1

Structum ab Eluita Infantiſſa. ibid.
Clarævalli per Ferdinandum Abbatem traditum. ibid.
Querelæ Sanctiæ, Spinæ fundatricis, directæ ad P.Bernardum. ibid.
Sancti reſponſio. n.2.& 3
Fundatio domus. n.4
Primi Monachi ex Carraceto tranſmiſſi. n.5
Negata obedientia prætextu reformationis. n.6
Reſtitutio violenter impedita. n.7
Traditio domus Abbati S.Claudij Legionenſis, per Monachos, & Abbatem Carraceti. n.8.& ſeqq.
Tranſactionis inſtrumentum, ex quo notata quædam.

Toleti ciuitas, totius Nouæ Caſtellæ caput, S.Thomæ Cantuarienſi dicat altare. an.1171. c.3.n.8

Tomaraes Abbatia in Luſitania erigitur. c.8.n.11
Donatio loci à Gundiſaluo Hermiguez facta. ibid.
Monachi acciti ex Alcobacia. ibid.
Domus dotatur Alphonſus, Princeps Luſitaniæ. ibid.
Suppreſſio Abbatialis dignitatis. ibid. remiſſiuè.
& vnio Cœnobij, cum Collegio Conimbricenſi. ibid.

Tornacenſis Eccleſia, diu ſubſit Epiſcopis Nouiomenſibus. an.1146.c.11.n.4
Proprio paſtore ab Eugenio donatur. ibid.
Anſelmum ex S. Vincentij Abbate primum Præſulem ſuſcipit. ibid.

Tornodorenſis Comes, cruce inſignitur. an.1145. c.4.n.9

Tortoſa ciuitas per Raymondum Barchinonenſem, & fideles alios à Mauris eripitur. an.1148. c.13.n.8.& 9

Traiecti ciuitas illuſtris Bernardi miraculis. an. 1147.c.3.n.3

Tranſlationes Abbatiarum Ciſtercienſium.

Buellij. an.1148.c.16.n.2
Cœnobij de Cañas. an.1169.c.6.n.7.& 8
Clarævallis Lingonenſis. an.1148.c.12.n.1
Sanctarum Crucium. an.1152.c.6.n.5. & an. 1157.c.5.n.1
Fiterij. an.1158.c.2.n.2
Gradefienſis domus. an.1168.c.9.n.9. ſed remiſſiuè.
Horiæ. an.1158.c.4.n.7
Melonenſis Cœnobij. an.1156.c.4.n.6
Obacinæ. c.4.n.8.& 9
Peralenſis Monaſterij. an.1160.c.6.n.11. remiſſiuè.
S.Prudentij. an.1162.c.7.n.4. remiſſiuè.
Salcedæ. an.1167.c.10.n.4
Vallis viridis, remiſſiuè. an.1169.c.7.n.6
Villarij Namurcenſis. an.1146.c.13.n.7

Tranſlationes Sanctorum.

Canuti, Daniæ Ducis. an.1164.c.6.n.8.& 9
Clarævallis Sanctorum. an.1148.c.12.n.1
Eugenij, Toletani Antiſtitis. c.1.n.5. remiſſiuè.
Gerardi Farfenſis. an.1156.c.3.n.5
IoannisZiritæ. an.1164.c.8.n.4
Idesbaldi, Dunarum Abbatis. an.1167.c.7.n.5. & 7
Martini, Abbatis Vallis Paradiſi. an.1152.c.4. n.3
Petri, & Pauli Apoſtolorum. an.1171.c.9. n.3
Raymundi Abbatis Calatrauæ. an.1163.c.5. n.2. remiſſiuè.
Roberti Abbatis Clarævallis. an.1157.c.1. n.3

Trappa Abbatia Sagienſis diœceſis in Northmania. an.1148.c.7.n.10
Cum matre Clarævalli traditur. n.2
Qua domo ſit nata? variant Authores. c.15. n.13

Traſonares, Cœnobium Monialium Ciſtercienſium Abbatis Verolæ Viſitationi ſubeſt. an. 1146.c.12.n.11

Tres fontes, Abbatia, de qua 1. tom. Monaſterium in Argonna profert. an.1147.c.19.n.3
Chaërium in Epiſcopatu Rhemenſi. n.6
In Hungaria Belium Fontem. an.1152.c.6. n.9

Treuirorum ciuitas illuſtratur Bernardi miraculis. an.1146.c.8.n.7. & an.1147.c.11. n.1

Trinitatis viſio in via cuidam Monacho exhibita. an.1149.c.4 n.10
Perpenditur, & qualiter cenſenda? aperitur. n.11

S.Trinitatis Monaſterium à ſancto Stephano de Voſco in Calabriæ ſinu producitur. an.1157. c.4.n.9

S.Trinitatis Ordo B.Hugonem Valleſium, Bernardi diſcipulum, habuit authorem. an.1149. c.4.n.12

Triſagium, Abbatia diœceſis Lucionenſis mundo exoritur. an.1145.c.10.n.7
Nata Pontigniaco commemoratur. ibd

Trithemius ſcriptor emendatur. an.1153.c.11. n.4.& an.1163.c.3.n.3

Tuamenſis Eccleſia à Chriſtiano, Eugenij Legato in Metropolim erigitur. an.1152.c.5. n.2
Edanum primum habet Antiſtitem. ibid.

Tulebrenſe Cœnobium Monialium in lucem prodit. an.1157.c.5.n.7
De charitate cognominatur. ibid.
Sanctium Nauarræ Regem fundatorem agnoſcit. ibid.
Domum Huelguenſem prope Burgos producit. ibid. ſed remiſſiuè.
Memoratur in iure. ibid.
Cœnobio Peralenſi fœcundatur in Caſtella veteri. an.1160.c.6.n.11
Gradefienſe ad Legionis vrbem. an.1168.c.9. n.7
Domo de Cañas in Calagurritana diœceſi. an.1169.c.6.n.5
Valle bona in regno Aragonenſium. an.1173. c.7.n.9
Subeſt Abbatis Verolæ viſitationi. an.1146. c.12.n.11

Tullenſes ciues concitantur Bernardi miraculis ad Bellum ſacrum. an.1147.c.11.n.4. & 5

Tundalus Hibernus per triduum in ecſtaſim rapitur. an.1148.c.12.n.4
Pœnarum atque gaudiorum loca ſpectat. ibid
Sanctos itidem Patritium, & Malachiam circundatos gloria. ibid.

Turol

Taroldus ex Nigrorum Abbate deposito Claræuallis Monachus. an.1151.c.3.n.1
Hugoni in Cardinalem aſſumpto ſuccedit in Tribus Fontibus. ibid.
Turres Sardiniæ, Abbatia ignota, de linea Claræuallis, erigitur. an.1149.c.9.n.7.
Turres Sardiniæ vrbs olim Epiſcopalis in Sardiniæ Inſula. c.9.n.7
Saſaris ciuitas, cuius Antiſtes Turritanus dictus, ex eius ruderibus ſurgit. ibid.
Turritanus Archiepiſcopus, iudex Sardiniæ conſtituitur à Balduino Cardinali. an.1146.c.2.n.1
Turres Aquilaris, vide *S. Maria de Aquilis.*
Tuta Inſula Abbatia Sodrienſis diœceſis à Lida producitur. c.12.n.4.remiſſiuè.
Tuta Inſula Abbatia altera in Dania ex Granadio nata. an.1152.c.5.n.9.remiſſiuè.
Tuta Vallis Abbatia Herchadenſis diœceſis naſcitur ex Herbiado. an.1162.c.6.n.7

V.

Valcellarum Cœnobium à Bernardo Patre viſitatur. an.1147.c.4.n.11
Eius Eccleſiæ dedicatio per Archiepiſcopum Rhemenſem. an.1149.c.7.n.9
Abbatibus ſanctitate illuſtribus claret. an.1151.c.8.n.12.& 13
Valdaura Monaſterium ſurgit in Catalonia. an.1152.c.6.n.5
Sequenti anno in Anchoſæ locum transfertur. ibid.
Hinc ad ſanctarum Crucium. an.1157.c.5.n.1
Vide *Sanctarum Crucium Monaſterium.*
S. Valerius Cæſarauguſtæ Antiſtes, vigente Diocletiani furore fidei propugnator extitit. an.1170.c.7.n.9
Ipſius caput procurante Rege Alphonſo Cæſaraugustam euehitur. ibid.
Vallaſcia, vide *Vetum.*
Vallis Bona Abbatia ſurgit in diœceſi Palentina. an.1151.c.11.n.1.& 2
Ciſtercij iuribus informata viſitationi Antiſtitis Palentini ſubiicitur. n.3.4.& 5
Fundatrix Comitiſſa Stephania. num.1.2.& ſeqq.
Primus Abbas Martinus. n.2.& 3
Secundus Ebrardus. n.6
Per Berdonarum Cœnobium in filiam domus adoptatur. ibid.
Eiuſdem incrementa. n.7.& 8
Illuſtres filij. n.9
Riuum ſiccum in Burgenſi diœceſi producit. n.10
Bonam vallem in Toletana. an.1164.c.10.n.4
In Palentina S. Andream de Valle Benigna, (hodie Pacuelos.) an.1166.c.7.n.6
Vallis Bona Monialium Ciſtercienſium Cœnobium è Tulebrenſi in Aragonia naſcitur. an.1173.c.7.n.9
Fundator Petrus de Vallebona, ſanctus Eremita. ibid.
Conſulens, Berengaria Ceruera. ibid.
Prima Abbatiſſa, nomine Orga. ibid.
Iſtius, & quarundam aliarum ſeries. ibid.
Sepulchra Regum domum magnificè extollentia. ibid.
Vallis Cernay, ſiue Sarnay, Abbatia diœceſis Pariſienſis, filia Sauigniaci. an.1148.c.7.n.10
Traditur Claræualli cum matre. n.2
Memoratur in litteris Innocentij IV. c.15.n.3
Vallis Dei, Abbatia in Belgio, Claræualla nata. an.1147.c.19.n.2.remiſſiuè.
Vallis Dei Abbatia in Noruegia, filia Trium Fontium. c.19.n.2.remiſſiuè.
Vallis Dei Abbatia in Hibernia filia Geri Pōtis. ibid.remiſſiuè.
Vallis Dei Abbatia in Anglia, diœceſis Herefordenſis à Morimundo profertur. c.19.n.2
Dubium an ipſa cum S. Maria Doriæ eiuſdem diœceſis. ibid.
Vallis Dei Abbatia in Hiſpania, filia Superadi. ibid.remiſſiuè.
Vallis Dulcis, vide *Dulcis Vallis.*
Vallis Honeſta, Abbatia Claromontenſis diœceſis naſcitur ex Aquabella. an.1173.cap.7.n.8
Alia eiuſdem nominis in Epiſcopatu Quinque-Eccleſiarum ex Borſan orta memoratur. ibid.ſed remiſſiuè.
Vallis lucens Abbatia, de qua 1. tom. VVarena producit. an.1148.c.16.n.2
Vallis S. Mariæ in Northmania, Alneti filia. c.7.n.10
Cum matre traditur Claræualli. n.2
Quo anno mundo exorta? c.15.n.14
Vallis S. Mariæ Abbatia alia diœceſis Pariſienſis. ibid.remiſſiuè.
Vallis Paradiſi Abbatia, de qua 1.tom. S. Martino primus Abbati Ægeam ſubſtituit. an.1152.c.4 n.1
Vide *S. Martinus Abbas Vallis Paradiſi.*
Vallis Paradiſi, Abbatia alia in diœceſi Lamecenſi, ex Azebeyto nata. an.1170. c.8.n.10.remiſſiuè.
Vallis Regis Abbatia, ſurgit in diœceſi Rhemenſi. an.1149.c.9.n.3
Igniaci filia. ibid.
Illuſtris Ruſciacorum ſepulchris. ibid.
Memoratur in iure. ibid.
B. Petrum Monoculum in Abbatem ſuſcipit. an.1157.c.1.n.7
Vallis Richerij Cœnobium exigitur in diœceſi Baiocenſi. an.1147.c.19 n.3
Monachis ex Claraualle tranſmiſſis. ibid.
Per Philippum de Harcnur aliò tranſlata fertur. ibid.
Vallis Salutis (aliàs Valtinglas) ex Mellifonte in Hibernia procreatur. an.1148.c.16.n.10
Suffragium in Comitiis regni habuiſſe memoratur. ibid.
Fundator Dermetius Lageniæ Rex. ibid.
Rex Henricum Regem à Ciſtercienſibus erepta domus dicitur. ibid.ſed remiſſiuè.
Vallis Viridis, Abbatia diœceſis Palentinæ exigitur. an.1169.c.7.n.4
Monachis accitis ex Superado. ibid.
Eius fundator incertus. ibid.
Primus Abbas Bernardus nomine. ibid.
Donata domus nouo loco ab Imperatore Alphonſo, illuc transfertur. ibid.& n.5.& 6. ſed remiſſiuè.
Benevivas (vulgò Benauides) poſt tranſlationem appellari cœpit. n.4.& ſeqq.
Augetur fidelium donationibus. n.7.remiſſiuè.

Monaſterium de la Vega nuncupatum generat. ibid. remiſſiuè.
Rodericij Gonſalij mauſoleo nobilitatur. n.8
Vallis Sydra, Abbatia ignota ædificatur. an. 1147.c.19.n.2
Valtinglas, vide *Vallis ſalutis.*
Valueni, vide *S. Andreas de Valle Benigna.*
Vangrouacenſe Monaſterium in Polonia à Mieziſlao Principe fundatum dicitur. an. 1152.c.6. n.8
Quo anno? incertum. ibid.
Non niſi Colonienſes ex erectoris ipſius imperio habitu donat. ibid.
Monachi ex veteri Monte accerſiti commemoratur. ibid.
Vedaſtini Monachi cum Godeſcalco Atrebatenſi litigant. an.1148.c.14.n.2
Imperatoris ab Eugenio III. litteris in ipſum prænalent. ibid.
D. Vela Gutierrez illuſtris in Caſtella Comes Nucalium Monaſterium ædificat. an.1150. c.11.n.10.11.& 12
Nondum perfecta fabrica obiiſſe legitur. ibid.
Vela Comes Nauarræ Alphonſi Imperatoris donationem confirmat. an.1151.c.10.n.3
Aliam Sanctij, Caſtellæ Regis. ibid.
Velaſcus Teroni confirmat donationem Laurentij de Vanegas. an.1161.c.6.n.6
Velaſquius, vide *Blaſius.*
Veliterna Eccleſia, ab Eugenio III. vnitur Oſtieſi. an.1150.c.4.n.8
Vercellarum oppidum, S.Mariæ Magdalenæ ſacris exuuiis nobile. an.1145.c.5.n.7
Ad Curiam generalem pro bello ſacro deligitur. ibid.
Vernhen Cœnobium inſigne Scarenſis diœceſis apud VVeſthgothos ædificatur. an.1150. c.11.n.2
Fundator Suereherus, Danorum Rex. ibid.
Monachi ex Albaſtra tranſmiſſi. ibid.
Verola Monaſterium ſurgit in diœceſi Turiaſonenſi. an.1146.c.12.n.10
Fundator Petrus Atares. ibid.
Donatio, inſtrumento firmata. ibid.
Quis primus Abbas ignoratur. n.11
Monachi primi acciti ex Scala Dei. n.10
Donationibus Raymondi Barchinonenſis auctum Cœnobium fertur. n.11
Nobile Alphonſi, Aragonum Principis, ſepulchro. ibid.
Memoratur in litteris Honorij III.& Gregorij IX. ibid.
Tria Monialium Cœnobio Abbati eiuſdem viſitationi ſubſunt. ibid.
Quo pacto Verolæ locus inter Niezabenſia bona connumeretur? an.1148.c.8.n.6
Ferrariæ domum in Calagurritano Epiſcopatu profert. an.1171.c.8.n.5
Vetus Campus, Abbatia, de qua 1.tom S. Michaelem de Lapide gignit in Alberſtadenſi diœceſi. an.1146.c.12.n.5
Vetus Mons, Abbatia, de qua 1.tom. Laudis, & Vangrouacenſi Cœnobiis in Polonia fœcundatur. an.1152.c.6.n.8
Cœna S.Mariæ in tractu Brandeborgenſi. an. 1170 c.8.n.4
Vetus Villa Cœnobium Dolenſis diœceſis, orta ex Sauigniaco. an.1148.c.7.n.10
Cum matre traditur Claræualli. n.2
Quo anno primum mundo exorta. c.15.n.12
Fundator Guido, vel Gilduinus, de Monteroel. ibid.
Primus Abbas Robertus. ibid.
Vghellus ſcriptor corrigitur. an.1150.c.4.n.7
B. Pontifex Vicelinus ad Dominum migrat. an. 1153.c.13.n.6
Quo anno? ibid.
Cuidam religioſo viro apparet. ibid.
Victor Pſeudopapa ex Presbytero Cardinali S.Cæciliæ creatur. an.1159 c.6.n.1
Vocatus ab Imperatore ad Conuentum Papienſem creditur. n.7
Chriſtianum, Pontificem futurum Maguntinæ, ad Regem Daniæ Legatum mittit. an. 1160.c.2.n.4
Non parum eundem Regem ad ſuam obedientiam allicit. ibid.
Ad Synodum Epiſcoporum Galliæ, & Angliæ pro ſua tuenda electione mittit Legatos. 1161.c.3.n.7
Non exauditus vnà cum Imperatore, aliiſque proceribus, indicit conciliabulum. n.8. & 11
Infœliciter decedit. an.1164.c.6.n.. & c.9.n.1.& 4
Paſchalem ſucceſſorem habet. c.6.n.2
Vide *Octauianus de Monticello.*
Victoria Abbatia Senenſis diœceſis in lucem prodit. an.1170.c.8.n.4
Accitis Monachis ex Villario Metenſi. ibid.
Viennenſis Archiepiſcopus adeſt glorioſæ dormitioni B. Ioannis Archiepiſcopi Valentini. an. 1145.c.7.n.5.& 6
Vienna Comes, à Comite Floreſtæ diſſidet. an. 1149.c.5.n.1
In eundem præualere, pacem detrectantem, à Bernardo prædicitur. n.2
Vildenaſij Monaſterium Lichefeldenſis diœceſis, ortum ex Sauigniaco. an.1148.c.7. n.11
Cum matre Claræualli traditur. n.2
Fundator Regerius, Epiſcopus Caſtrenſis. c.15.n.8
Benedictionis Dei Cœnobium in Hibernia profert. an.1150.c.11.n.5
Viſeſtem, vide *Riſeſtem.*
Vigilus, Abbas Roggemburgenſis, multis donatus à B. Algoto Curienſi fertur. an.1147 c.6. n.9
Vilillhuſen, vel *Vildehuſen*, Abbatia diœceſis Herbipolenſis ex Ebraco naſcitur. an.1157. c.5.n.9
Villa Creſſem, Abbatia ignota, ædificatur. an. 1158.c.5.n.10
Villa Longa, Abbatia Carcaſonenſis diœceſis, à Bonofonte procreatur. an.1151.c.12. n.10
Villarium, Abbatia in diœceſi Namurcenſi mundo exoritur. an.1146.c.13.n.1.2. & 3
Eius Fundatores Claræuallis Monachi, à Bernardo tranſmiſſi. n.2.& 3
Situs Villarienſis deſcriptio. n.4.& 9
Primus Abbas Laurentius. n.5
Ceſſio ipſius, & Gerardi ſubrogatio. n.6
A Bernardo Patre domus viſitatur. n.7. & an. 1147.c.4.n.7
Sancti authoritate aliò transfertur. an.1146. c.13.n.7

Tranſlationis coofirmatio. ibid.
Cœnobij inopia vſque ad VVillelmum. n.8
Memoratur in epiſtolis S.Hildegardis. ibid.
B. Godefridum, Monachum S.Pantaleonis albo cucullo donat. ann.1170.c.6.n.2.3. & 4
Villarium, vide *Villerium*.
Villena Marchiones vnde oriundi? an.1169.c.7. n.8
Villerium, aut Villarium, ſiue Villers, Abbatia, de qua 1. tom. Vtrinam Vallem in Spirenſi diœceſi producit. an.1149.c.9.n 7
Garnerium in Marſicanenſi. an.1170.c.8.n.4
Victoriam item in Senenſi. ibid.
SS.Vincentij, & Anaſtaſij Cœnobium in Vrbe Petro Bernardo, in Eugenium III.electo, Rualenum ſubſtituit. an.1145.c.6.n.1
Vincentius Canonicus Marturanenſis, ſui Epiſcopi confirmat priuilegium. an.1170.c.7. n.6
Vincentius, Epiſcopus Cracouienſis, Monachum induiſſe in Androuio traditur. an.1149.c.9. n.9.ſemiſſ.
S. Vincentij Monaſterium in diœceſi Burgenſi. an.1151.c.11.n.10
Primum Quintanæ Suarij, mox Riuo Sicco vnitum memoratur. ibid.
Sancti Vincentij Monaſterium aliud Nucarienſi Siculo ſuperadditum dicitur. an.1171. c.8.n.10
Vinum, vide *Aqua*.
Violans, Aragoniæ Regina Vallis bonæ Cœnobium nobilitat ſepulchro. an.1173.c.7.n.9
Virginitas Henrici Imperatoris, & Cunegundis coniugis, cœleſti comprobata oraculo fertur. an 1153.c.5.n.6
Virgo Maria, vide *Maria Virgo*.
Viricus, primus Abbas Clari loci ex Bethania tranſmiſſus. an.1151.c.12.n.2
Viride Folium, oppidum, à Bernardo maledictum miſeriis grauibus concutitur. an.1147. c.13.n.4
Viride Lignum (per errorem Viride ſtagnum) Abbatia in diœceſi Herfordenſi ex Mellifonte nata. an.1148 c.9.n.6. & 7
Neuoracenſis, & Ibracenſis ab aliis dicitur n.7
Fundator S.Malachias. n.6.& 7
Quo anno? variant Authores.n.7.& an.1153. c.17 n.8
Sub Ioanne Abbate in Eccleſiam collegiatam ab Henrico VIII.domus conuerſa dicitur. ibid.
Demum ſuppreſſa, Nicolao, Hiberniæ Mariſcalco, tradita. ibid.

Viſiones.

Radius Solis, duæque Columbæ, ſuper Eugenij caput celebrantis, viſuntur. an.1145. c.3.n.7
Animæ variis obnoxiæ ſuppliciis, apparent cuidam Sacerdoti. an.1146.c.2.n.4
Monacho Clarævallenſi Gaufridus de Perona gloria circundatus. c.11.n.9
Tribus mutis Henricus miles poſt eius mortem. an.1147.c.15 n.6
Angelos lilia ſuccidentes in Cœmeterio Monachus Igniacenſis intuetur. c.16.n.7
Tnodalus Hibernus Sanctos Patricium, & Malachiam in magna gloria. an.1148.c.12. n.4
Bartholomæus Laudenſis Epiſcopus Dæmonem, Monachum per cucullam tenentem. an.1149.c.3.n.4
Adoleſcens quidam Ioannem Baptiſtam ſibi in puteum ſubmerſo fauentem. c.4 n.3
Chriſtum Dominum, & ſanctam Trinitatem idem ſpectat. n.9.& 10
Eundem iuuenem crucifixum amplexans à quodam Monacho videtur. c.4.n.5
Clarævallis Bubulcus ſe in labore adiuuantem Chriſtum ſpectat. an.1150.c.6.n.9
Eskillus ſuam imminentem damnationem. an. 1151.c.13.n.2.& 3
Deiparam item ſibi iratam, mox miſerentem. n.4.& 5
Homo mancus Eugenium pollicentem ſibi ſalutem. an.1153.c.6. n.1
B. Medardus crucifixum Bernardum amplexantem. c.12.n.2
Guillelmus Monachus S. Malachiam gloria circumfuſum. c.13.n.4
B.VValenus Stellam, & Magos Ieſum adorantes. an.1154.c.4. n.5
Chriſtum itidem pendentem in cruce. ibid.
Dæmonem præterea ſecum colluctantem. ibid. n.7
Sedes Vlterius Beatorum. n.7
Miranda plura ab Oëno, Purgatorium S.Patritij ingreſſo, cernuntur. c.5. num.6. & ſeqq.
Gaufrido de Meleduno in ſimiæ ſpecie Dæmon ſe oſtendit. an.1155.c.2.n.9
Maria Virgo, metentes inuiſens Monachos, S.Raynaldo. c.3.n.1.2.& 3
Gerardus Farfenſis, glorioſum Laurentio, Clarævallis conuerſo. an.1156.c.3.n.4
Dæmon, ſimiæ figuram referens eidem Laurentio apparet. c.3.n.8
Chriſtum à mundi deſtructione Ciſtercienſium meritis deſiſtentem VVillelmus Clarævallenſis intuetur. c.3.n.10
Frater eiuſdem domus Deiparam, Monachos electuario quodam reficientem. c.3.n.1
Eandem videt S.Faſtradus, regimen Clarævallis vt admittat ſibi imperantem. an.1157. c.1.n.7
Quidam laicus B. Stephanum ſe conſolantem. an.1159.c.3.n.1
Eundem Sanctum, glorioſum Robertus Abbas de Frameda intuetur. ibid.n.3
Idem Stephanus fratri infirmo apparens ſanitatem impertitur. ibid.n 4
Incarceratis libertatem. n.5. & 6
S.Thomas Caotuārienſis viſus ab infirmis ſuæ ſanitatis medium extitit. an.1159.c.3.n.6. & an.1173.c.5.n.10
Conuerſus dyſcolus horribili viſione reſipiſcit. an.1160.c.3.n.4
Patres Benedictus, & Bernardus Henrico conuerſo glorioſi apparent. an.1160.c.4. n 4
Dæmon in ſimiæ ſimilitudinem Guntelino Nouitio. c.5.n.1
Loca gloriæ, & pœnarum eidem referuntur oſtenſa. n.2.4.5.& 6
Sacerdoti Idolis facienti Maria Virgo apparens viſum reſtituit. an.1162.c.3. n.5

B.Faſtradus cœlos penetrans viſitat à quodam Anglo. an.1163.c.1.n.4

Chriſti mater à Petro Alphonſo, nunquam ſenſuum carnis illecebras, ipſi promittens. c.5.n.8

VValterus Conuerſus cernit mirabilia. cap.6. n.2

Deiparam item Meilroſiam inuiſentem. c.6. n.7

Angelus in medio choro thurificans videtur S Monacho. an.1164.c.10.n.11

Rurſus Dæmones in Choro dormitantibus illudentes. ibid.n.13

Variæ de euentibus S.Thomæ viſiones, Parentibus eius exhibitæ commemorantur. c.5. n.3.& 4

B.Thomas Cantuarienſis Mariam Virginem ſpectat. an.1165.c.1.n.2

Bernardus, Grandisſyluæ Monachus Dæmones illum capere cupientes. an.1167.c.6. n.9

Infirmarius eiuſdem domus Stephanum Conuerſum in gloria. c.6.n.12

Nubes per lucida ſupra tecta Templi S.Iſdebaldi conſpicitur. c.7.n.6

Item manus pennata ſuper acies Loſitanorum Mauros impugnans. c.8.n.1

B Alquirino Claræuallenſi Chriſtus vulneratum ſe exhibet. an.1169.c.4.n.2

Maria Virgo cum filio puero, ſeni Claræuallis. n.6. & 7

Chriſtus, & Ioannes Baptiſta Monacho eiuſdem domus. c.4.n.9.& 10

Robertus Conuerſus Fontis Mauriniaci Chriſtum Dominum, & eius matrem videt. an. 1169.c.4.n.11

Conuerſus moribundus Angelos circumſtantes. n.1171.c.5.n.3

Silo Magiſter Pariſienſis diſcipulum variis pœnis addictum. an.1172.c.3.n.1. & 2

Similibus obnoxium iuuenis Necromantícus ſocium ipſius ſpectat poſt mortem. n.7

Viſuntur Dæmones à Necromanticis ſub variis formis. n.8

Sydus immenſum aliis multis circumdatum apparet in cœlo. an.1173.c.1.n.15

Quo tempore? ibid.

Vide *Bernardi apparitiones*, verb. *Reuelationes.*

S.Vitalis, domus, & Congregationis Sauigniacenſis Author perhibetur. an.1148. c.7. n.3

Ipſius corporis eleuatio. an.1172.c.5.n.3

Vita Schola, Abbatia VVibargenſis diœceſis, erigitur. an.1158.c.5.n.10

Monachi primi cum Henrico Abbate ex Eſronctsanſmiſſi. ibid.

Caram Inſulam in Aroſienſi Epiſcopatu generat. an.1165.c.4. n.4

Viuarienſis Epiſcopus adeſt pretioſæ morti Ioannis Præſulis Valentini. an.1145.c.7.n.5. & 6

Viuarius, vide *Franciſcus Viuarius.*

Viuianus, vide *Binianus.*

Vlyſſipponis ciuitas per Crucigeros eripitur à Saracenis. an.1147.c.15.n.3

Illuſtratur miraculis fidelium ibidem occiſorum. ibid.n.6

Erecta in Metropolim per Eugenium III. dicitur. an.1153.c.5.n.6

Vlyſſipponenſis Archiepiſcopus Militiæ Auiſienſis inſtitutioni ſubſcribit. an.1162.c.2.n.7

Vlricus Alemanus Odelino Abbati Villarienſi ſufficitur. an.1160.c.X.n.4

In Valcellas baculo relicto ſe tranſtuliſſe fertur. ibid.

Giraldum ſucceſſorem accipit. an.1166.c.7. n.1

Vlricus Matehio, vnà cum Florentinis Senenſium ſuburbia igni ſuccendit. an 1146.c.1.n.7

Vlterio, ſiue Vlterio, Abbatia ignota, mundo exoritur. an.1150.c.19.n.9

An eadem ac Carnoëtum? incertum. ibid. Vide *Carnoëtum.*

Volkolderode Abbatia, de qua t.tom. meminerant in litteris Honorij III. an.1146.c.12.n.5

Rifeſtem ad Thuringos generat. an.1162.c.6. n.7

Voſcanum, Abbatia diœceſis Petragoricenſis, ex Caſtellariis naſcitur. an.1159.c.7.n.1

Votum (aliàs Vallaſcia, ſeu Vallaſce) Abbatia diœceſis Rothomagenſis, ædificatur. an.1156. c.6.n.9

Accitis Monachis ex Mortuo Mari. ibid.

Fundatrix Machthildis Imperatrix. ibid.

Primus Abbas Richardus de Bloſevilla. ibid.

Longè, domus, antiqua ab aliis memoratur. ibid.

In litteris item Gregorij IX. ibid.

Voti Abbas, vide *Abbas Voti.*

Vox de cœlo miſſa à Canonico Leodienſi exauditur in ſui conuerſione. an.1147.c.3. n.7

Alia ipſe præmonitus, vt in Alnam eundem mitti ab Abbate petat. an.1148.c.14.n.6

Vox altera hominem ruſticanum ad conuerſionem vocat. an.1147.c.6.n.3

Altera virginitatem Henrici, & Conegundis, comprobat. an.1153.c.5.n.6

Alia Petrum Monoculum Igniaci Abbatem prædicit. an.1161.c.4.n.7.& 8

Alia enarrando Monacho ſua peccata, eſſe dimiſſa manifeſtat. an 1162 c.4.n.12

Præoſtendit alia miracula, & gloriam B.Thomæ Cantuarienſis. an.1164.c.5.n.3

Pro ſuis orare altera iubet Gaufrido de Meleduno. an.1171 c.5.n.7

Laſciuum iuuenem ad Ciſtercium alia conuertit. an.1172.c.3.n.5

Voces Angelorum à Monacho audiuntur. an. 1149 c.4.n.7

Prædicunt S. Thomæ Cantuarienſis paſſionem. an.1167.c.4.n.5

Vrraca, filia Comitis Lupi de Haro, in Cœnobio de Cañas Monialem induiſſe fertur. an. 1169.c.6.n.10

Armozanæ Abbatiſſæ ſuffecta clauum tenuit. ibid.

Cur eiuſdem domus fundatrix ſecunda appellata? ibid.

Conſtantiæ regimen reliquit. ibid.

Clara miraculis idem Cœnobium illuſtrat mauſoleo. ibid.

Vrraca alia, antecedentis neptis, ſeptima Monaſterium de Cañas Abbatiſſa, Mariæ nomine ſucceſſiſſe dicitur. c.6.n.10

Quandiu clauum tenuit. ibid.

D.Vrraca, Imperatoris Alphonſi filia, atque Garſiæ Regis Nauarræ coniux. an.1167.c.9.n.8

Cœnobium Saltus Noualis ſuo nobilitat ſepulchro. ibid.

D.Vrra

D.Vrraca, Ferdinandi, Regis Legionenſis, vxor. an.1165.c.4.n.7
S.Mariæ de Aquilis Cœnobium in Luſitania fundat. ibid.
Vrraca Ximenia, prima Abbatiſſa S. Benedicti in Luſitania commemoratur. an.1169.c.6.n.3
Vrſaria, Abbatia, de qua 1.tom. Laurentium eiuſdem, & Claræuallis poſt Abbatem, ad habitum admittit. an.1172.c.3.n.7
Vrſmarus Epiſcopus, & Abbas Laubienſis domus Alnenſis fundator creditur. an.1148.c.14. n.5
Vſus, vide *Mos*.
Vtrina vallis Monaſterium à Villario in diœceſi Spirenſi producitur. an.1149.c.9.n.7
Memoratur in litteris Innocentij IV. ibid.
Vtriſtal Abbatia de linea Claræuallis ſurgit in diœceſi Spirenſi. an.1147.c.19.n.6
Qua domo nata? incertum. ibid.
Friderici de Bolandia, Epiſcopi Spirenſis, exornatur ſepulchro. ibid.

W

VVAldemarus, Danorum Rex, vrbem ab Eskillo conſtructam capere tentat. an. 1160.c.2.n.2
Si ſibi aduerſetur, ſuſpendium Eskilli nepoti minitatur. n.3
Eadem vſus fraude, potitur ibid.
A Chriſtiano Legato ſolicitatus non parum in Octauiani partes propendet. n.4
Alexandro tamen Eskilli opera præſtat obedientiam. ibid.
VValdſaſum Cœnobium, de qua 1. tom. pro nuptiis Friderici Imperatoris, cum Aldeide celebrandis, deſignatur. an.1149.c.2.n.9
Eius Eccleſia conſecrata per Cononem Epiſcopum Ratiſbonenſem perhibetur. ibid.
VValkenrode, Abbatia, de qua 1.tom. memoratur in litteris Honorij III. an.1146.c.12.n.6
Dorbelium in diœceſi Miſnenſi profert. an. 1165.c.4.n.2
S.VVallenus Richardo amoto, Meilroſiæ Abbas A B. Ailredo præficitur. an.1147.c.16.n.1.2. & 3
Sibi auſterum, ſubditis humilem ſe oſtendit. n.4.& 5
Kinlos Cœnobium in Scotia fundat. an.1151. c.12.n.4
In Cumbria Holuncultrem. n.9
Tempore famis annonam diuinitus multiplicat. an.1154.c.4.n.1.& 2
Filios procreat ſanctiſſimos. n.3
Splendet reuelationibus. n.3
Reportat de Dæmone victoriam. n.6
Beatorum ſedes intuetur. n.7
Suo inſidere equo ſolus ab eodem permittitur. n.8
Detrectat ſedem Sant-Andreanam. n.9
Sanitatem multis infirmis impetrat. an.1160. c.3.n.1.& 2
Subuenit Simoni Conuerſo. n.4
Chriſti, & eius matris ſuſcipit epiſtolam. n.5
Ad mortem infirmatur. n.6
Salubria ſuggerens filiis documenta ſanctè decedit. n.6.& 7
Funus, & ſepultura. n.8
Ratio temporis. n.9
Reuelationes præcedentes, & ſubſequutæ, ad eius tranſitum. c.4.n.1.2.3.& 4
Sancti ſolicitudo pro filiis, & impetratio. n.4. & 5
Miracula. n.6.& an.1172.c.2.n.8. & an.1173. c.5.n.8.& 9
Scriptores. an.1160.c.4. n 7
Succeſſor. n.8
VValtero Conuerſo in ſomnis apparet idem Sanctus. an.1163.c.6.n.2
In fide nutantem miro modo in eadem firmat. ibid.& n.3.4.& 5
Corpus ipſius aperto ſepulchro, incorruptum inuentum memoratur. an.1173.cap.5. per totum.
VValricus, primus Abbas Cæſarienſis vltimum claudit diem. an.1155.c.5.n.8
Conrado nomine ſedem relinquit. ibid.
VVallſelinus, Abbas Fiorinenſis, Vallem ad Ditiæ flumen concedit Villarienſibus. an.1146. c.13.n.7
VValterus Abbas Morimundi Odoni ſuccedit. an.1160.c.2.n.13
Quo anno? incertum. ibid.
Aliprandum ſucceſſorem accepit. an.1163.c.4. n.8
VValterus, Archiepiſcopus Panormitanus, ſancti Spiritus Monaſterium in Sicilia fundat. an. 1173.c.7.n.4.& 6
VValterus, Epiſcopus Albanenſis pro menda Alexandri III. electione, vnà cum aliis ſcribit Imperatori Friderico. an.1159.c.6 n.2
VValterus, conuerſus Meilroſenſis diſcipulus S.VValleni. an.1154.c.4.n.3
Præfectus hoſpitio, Chriſti & eius Matris abundat conſolationibus. ibid.
Vnico pane plures hoſpites reficit. ibid.
Miraculum præ gaudio pandit. ibid.
Hæc ceſſandi beneficij occaſio. ibid.
Angelum excipit hoſpitio. n.4
Ab eodem in ſomnis viſitatur. n.4
Eius, & S.VValleni eleemoſynas Domino acceptas agnoſcit. ibid.
S.VVallenum gloria circundatum ſpectat. an. 1160.c.4.n.3. vide etiam n.10
VValterus alter, Meilroſiæ conuerſus à fide labitur. an.1163.c.6.n.1
VVallenum in ſomnis videt. n.2
Ab ipſo increpatus in pœnarum loca defertur. n.2.& 3
Euigilans ad fidem reuertitur. n.3
Rurſus eundem S.VVallenum intuetur. n.4
Imperio ipſius in manſiones amœniſſimas ducitur. n.4. & 5
Euadit obfirmatus in fide. n.6
Adiutus VValleni meritis ſplendet virtutibus. n.5.& 6
Spectat Deiparam Meilroſiam viſitantem. n.7
Suum, & aliorum fœlicem exitum, præpoperum ab ipſa cognoſcit. ibid.
Obdormit fœliciter. n.6.& 7
VValterus Leodienſis, à Bernardo Patre conuertendus prædicitur. an.1147.c.3.n.7
Canonicatum Leodienſem eiuſdem interuentu ſuſcipit. ibid.
Eundem Patrem dignitate ſpreta in Claramvallem ſequitur. c.5.n.7
Ciſterciom amplexus in Alnam cum aliis tranſmittitur. an.1148.c.14. n.6

Creatus

Creatus Prior eiuſdem domus perhibetur. n.7
An primus, vel alterius VValteri ſucceſſor? dubium. n.8
Vide *Canonicus Leodienſis.*
VValterus, Prior primus Alnenſis, ex Claravalle cum aliis tranſmiſſus. c.14.n.8
An idem cum Canonico Leodienſi, alterius VValteri ſocio, coniectatur. Ibid.
Non fuiſſe verius. n.9
Abbas exiſtiſſe cuiuſdam domus in Northmania fertur. ibid.
Libertum itidem eiuſdem fratrem è ſæculo ad Ordinem traxiſſe. ibid.
Multis in Alna claruit miraculis. n.10
Piè in Chriſto poſt multos annos obdormiſſe commemoratur. n.12
VValterus Miles alterius VValteri meritis à vulnere ſanatus. c.14.n.10
Vide verb. *Gualterus.*
VVardonia, Abbatia, de qua 1. tom. Sibetunæ Cœnobium in Anglia profert. ann.1149.c.9.n.4
VVarene, ſiue Varenæ, Cœnobium prodit ex Valle lucente. an.1148 c.16.n.2
Fundator Guido de Calminiaco. ibid.
Qui in prouincia, aut diœceſi ſitum, nobis ignotum. ibid.
VVeburnia, ſiue VVoburnium, vide *Gobernia*,
VVericus, vide *Viricus.*
VVerricus, Claræuallis Monachus, in Alnam à Bernardo cum aliis tranſmittitur. c.14.n.7
Prior conſtitutus miraculis, & reuelationibus coruſcaſſe dicitur. ibid.
Vbibaldus, Abbas Stabulenſis ſubſcribit paci, inter Imperium, & Eccleſiam initæ. an.1152.c.1.n.6
Vbibertus Monachus Villarienſis, vnà cum ſuo Abbate S. Hildegardum inuiſere meditatur. an.1172.c.5.n.4
Impeditus eidem ſcribit. n.5.& 6
Difficiles ab ipſa ſoluendas quæſtiones proponit. ibid.
VVido Rufus Clericus ab Henrico Rege contra S.Thomam in Vrbem mittitur. an.1164.c.3.n.9
VVigerus Miles natus in Traiectenſi diœceſi. an.1150.c.2.n.10
Apprimè à Chriſtianis dilectus ob animi virtutem. ibid.
Pro bello ſacro cruce inſignitur. ibid.
In Syriam profectus ſtrenuè aduerſum Saracenos dimicat. ibid.
Ad propria remeare cogitat. ibid.
Spectat famulum in bello occiſum cœlos in Columbæ ſpeciem aſcendere. ibid.
Viſione commotus ardentiùs ſolito cum infidelibus confligit. ibid.
Glorioſè in prælio occumbit. ibid.
Eiuſdem caput à Saracenis acclamatione magna circumfertur. ibid.
Corpus ſepultum à Chriſtianis dicitur. ibid.
VVillelmus, Abbas tertius Meilroſenſis B.VValleno ſufficitur. an.1160.c.4.n.8
Copronſem domum in Scotia fundat. an.1164.c.10.n.2
Mors ipſius perperam biennio antepoſita. an.1170.c.7.n.8
Plebis concurſum ad ſepulchrum S.VValleni prohibet & cur? an.1172.c.2.n.8
Præfecturæ cedit. n.9
Excipitur à Ioſcelino. ibid.
Quando diem clauſit extremum. an.1176.c.7.n.8
VVillelmus, (Thomas) Abbas Spinæ, ſanctè conſummatur. an.1172.c.5.n.8
A Ferdinando, Legionis Rege, ſuo Cœnobio obtinuiſſe priuilegium, dicitur. ibid.
In Spinæ Martyrologio commemoratur. ibid.
VVillelmus, Abbas Vallisbonæ, domo Vallis benignæ ab Alphonſo, Caſtellæ Rege, donatur an.1166.c.7.n.7
VVillelmus Senonenſis Archiepiſcopus pro pace inter Thomam, & Henricum in Angliam ab Alexandro mittitur. an.1170.c.1.n.1
VVillelmus, Canonicus S Genouefæ, Priori à Rege conſtituto, obedire recuſat. an.1147.c.1.n.5
A Garini ſententia per Eugenium III. abſoluitur. ibid.
VVillelmus, Diaconus Cardinalis, ab Hadriano Papa Legatus ad Fridericum Imperatorem mittitur. an.1159.c.1.n.9
VVillelmus Comes de Arundel, aduerſus S.Thomam Henrici iuſſu Romam proficiſcitur. an.1164.c.3.n.6.& 9
Irrito conatu reuertitur. ibid.
VVillelmus, Comes de Gatenna, pro bello ſacro crucem ſuſcipit. n.1145.c.4.n.9
VVillelmus Comes Niuernenſis eadem inſignitur. ibid.
VVillelmus Dux, percuſſus anathemate, vt hæreticorum fautor, reſipiſcit. an.1148.c.4.n.4
Poſt diuturnam pœnitentiam abſoluitur. ibid.
VVillelmus, Epiſcopus Norwicenſis, Henrici Angli conſuetudinibus ſe opponit. an.1164.c.2.n.5
Regis iuſſu deſtinatur ad ſupplicium. ibid.
VVillelmus Epiſcopus Viuarienſis morti glorioſæ S.Ioannis Valentini aſſiſtit. an.1145.c.7.n.5.& 6
VVillelmus, filius Theobaldo, Campaniæ Comitis. an.1151.c.6.n.6
Apud Bernardum à Parente commendatur. ibid.& n.7
VVillelmus, hoſpitio præfectus in quadam Grangia Meilroſenſi. an.1160.c.4.n.5
Salutem omnium VValleni filiorum per reuelationem agnoſcit. ibid.
VVillelmus Papienſis, Presbyter Cardinalis, Synodo Epiſcoporum Galliæ, & Angliæ aſſiſtit. an.1161.c.3.n.7
Ambit Cantuarienſem ſedem. ann.1167.c.4.n.15.& c.5.n.8
Legatus in Angliam vnà cum Odone ab Alexandro III mittitur. an 1168.c.1.n.1
In exequendis Pontificis mandatis ab ipſo inſtituitur. ibid.& n.2
Alia ab Odonis via proficiſcitur. n.8
S.Thomæ ſcribit. n.19
Eiuſdem, & Alexandri litteras ſuſcipit. c.2.n.5.9.& 10
Odoni adiunctus cum B.Thoma conuenit. c.3.n.1.& 2
Pacem ipſi ſuadet. n.2
Ne Angliæ regnum cenſuris ſupponat, præcipit. n.7
Redire in Vrbem iubetur ab Alexandro III. n.8

Reconciliationis Henrici, & Thomæ ſatagit ante diſceſſum. n.9
VVillelmus puer apud Noruici ciuitatem à Iudæis cruci affigitur. an.1146.c.7.n.1
Extra Vrbem ſepultus reuelatur diuinitus. ibid.
Eccleſiam delatus honorificè ſepelitur. ibid.
VVillelmus, Scotiæ Rex, S.VValleno ſanguine propinquus. an.1160.c.4.n.7
Eiuſdem S.vitam, ſibi dicatam, ſuſcipit à Ioſcelino. ibid.
VVillelmus de Traci, vnà cum aliis in S. Thomam Cantuarienſem commouetur. an.1170. c.4.n.3
Irreuerenter Eccleſiam ingreditur. num.4.5. & 6
Sanctum ibidem orantem immmaniter trucidat. n.7
Quid ipſi, & iniquitatis ſociis, poſt Thomæ martyrium? n.12.& 13
VVillersheiminum, vide *Illaria*.
VVimundus, Furneſij Monachus ex ignoto iuuene. an.1155.c.5.n.1.& 2
Miſſus in Monam Inſulam Epiſcopus effectus. n.2
Mos Dux prædonum. n.3
In Dauid, Scotiæ Regem debacchatur. n.4
Refragatur gratiæ diuinæ præuenienti. n.5
Per Comprouinciales Epiſcopos comprehenſus excæcatur. n.6
Ad ſe reuerſus in Bella Landæ Monaſterium ſecedit. ibid.
Quo tempore? & qua virtutis opinione deceſſerit? an.1169.c.5.n.7
VVionius ſcriptor emendatus. an.1150.c.4.n.7. & 9
VVodan vnus ex Diis, quos Suecia venerabatur. an.1162.c.3.n.2
Quibus præſidere creditus? ibid.& n.3
VVormatia ciuitas nobilitatur Bernardi miraculis. an.1147.c.2.n.2

X

X*Iſtus Pontifex* in cœmeterio Calixti ſepultus memoratur. an.1171.c.9.n.2

Y

Y*Marus*, Tuſculanus Epiſcopus Eugenij priuilegiis ſubſcribit. an.1151. c.4.n.7.& an.1152.c.2.n.5.& ann.1153. cap.2. n 9
Pro referendis gratiis Eugenio, de ſalute Bernardi ſolicitus, vnà cum Hugone Hoſtienſi à ſancto Patre deſignatur. an.1153.c.2. n.4
Vnde ad Cardinalitiam dignitatem aſſumptus? n.5
Manus execrationis victori auſus imponere, mox ipſum vitat. an.1161.c.3.n.7
Yepium, vide *Iepium*.

Z

Z*Elus* mirandus Obacinenſium pro abſtinentia à carnibus. an.1148.c.7.n.6
Zerebrunus, Toletanus Archiepiſcopus, Alphonſi, Caſtellæ Regis, donationi ſubſcribit. an. 1164.c.10.n.6
Ziberulum Abbatia in Dania Herbladi, ſiue Granadij filia. an.1151.c.13.n.9 remiſſ.
Zorita oppidum Regni Toletani à Mauris per Calatrauenſes eripitur. an.1169.c.5.n.11
Iterum à Ferdinando Legionenſi iniuſtè detentum. an.1170.c.7.n.18
A Caſtellano Alphonſo traditur Calatrauenſibus. ibid.

F I N I S.

AOL 147A066